Briefwisseling tussen Menno ter Braak en E. du Perron 1930-1940 (herziene editie)

Menno ter Braak en E. du Perron

Editie: Stichting Menno ter Braak

bron

Briefwisseling tussen Menno ter Braak en E. du Perron 1930-1940 (herziene editie) werd niet eerder gepubliceerd.

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/braa002brie21_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. Stichting Menno ter Braak

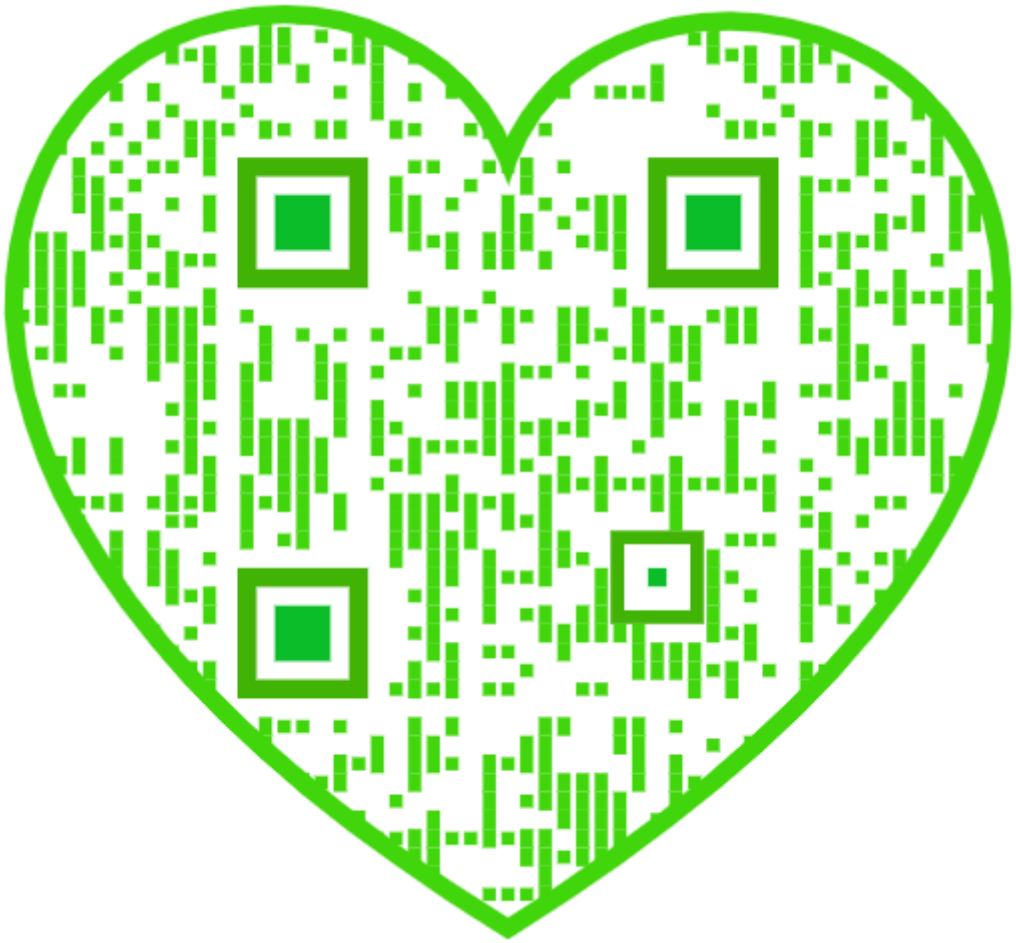

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 17 november 1930

aant.

aant.

Rotterdam, 17 Nov. 1930

Amice (Beter titel weet ik voorloopig niet; maar de qualificatie wil ik graag uitschakelen).

Hedenmiddag vond ik je *Cahiers* voor de deur liggen. Eerste impressie: g.v.d., nu is de pleizierige onpersoonlijke relatie uitsluitend via Bouws en gedrukte stukken voorbij. Tweede: blij, dat ik je eindelijk kan lezen. Ik heb vanmiddag het grootste deel al verslonden. Het heeft mij om één reden nog meer gepakt dan *Nutteloos Verzet*, dat ik bij fragmenten prachtig vind, maar nog (als geheel) te zeer casuïstisch bekeken. Het is n.l. zoo prettig familiaar, zoo onmiddellijk, dat er *geen enkele* twijfel aan de directheid en zuiverheid van de reactie overblijft. Trouwens: je bent tot nu toe de eenige, die op den man af precies mijn bedoelingen bij het schrijven van het *Carnaval* hebt geraden. Dat was eigenlijk voor mij al voldoende, om in gedachte vriendschap te sluiten.

Ik aanvaard graag het einde van deze onpersoonlijke vriendschapsperiode. Er zal nu zooiets moeten gebeuren, als een afspraak, waartegen ik overigens werkelijk niet opzie. Alleen: daarbij zal waarschijnlijk blijken, hoe verschillend onze antecedenten zijn, die ons tot dezelfde waarheid (of voor mijn part: onwaarheid) leidden. Ik ben n.l. van afkomst vrijzinnig-protestant, braaf opgevoed door brave ouders, zonder aanwijsbare neiging tot perversiteit etc. etc., alles waarschijnlijk anders dan bij jou. Ik begin, om zoo te zeggen, de perversiteit pas nu, door mijn intellect heen, te waardeeren, en mede door *Nutteloos Verzet*. Ik tracht nu mijn geboorte uit de braafheid ongeveer te beschrijven in de roman *Hampton Court*, die al behoorlijk opschiet.

Wil je de kennismaking wagen met dit antecedentenverschil? *Ik* met liefde. Maar ik kan door mijn baantje moeilijk weg. Misschien eens een week-end in Brussel? Kom liever hier, Bouws heeft ruimte genoeg.

Je zending belette mij gelukkig een radiorede te beginnen over het kreng Alie Smeding. Ik moet dat laatste prul van haar in toonbare woorden bespreken, maar zal trachten haar toch haar vet te geven. m.h.gr. en nogeens dank tt,

Menno ter Braak

in haast

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [18 november 1930]

Brussel, Dinsdagavond.

Waarde Ter Braak,

Ik ben het geheel met je eens wat betreft het jammer vinden van het einde der ‘onpersoonlijke vriendschap’. Het kunststuk dat wij nu zullen hebben te volbrengen is: er tòch niets bij in te schieten. Ik heb hoop dat het ook nog wel lukken zal. Verschillen van antecedenten en zelfs van huidige qualiteiten zijn nooit een beletsel geweest; er is voor vriendschap een bepaald soort bodem noodig, die tusschen ons beiden, of beter: voor ons beiden, geloof ik, wel bestaat. Overigens ben ik evenals jij uit brave en zelfs vrome, zij het dan niet ‘fijnvrome’, ouders geboren, en deed ik tot 14 jaar ongeveer trouw mijn avondgebedje; van huis uit ben ik katholiek. Ik heb ook niets tegen de menschen die hun reden van bestaan op de verantwoordelijkheid van God willen schuiven (men werkt met de middelen die men heeft), ik heb alleen van kinds-af sceptisch en weinig sympathisch gestaan tegenover de verordeningen en het geadministreer door ambtenaren in zwarte gewaden. - Wat jouw evolutie betreft: zooals je die in enkele regels aangeeft, doet ze denken aan die van Gide - met enkel het verschil dat zijn jeugd-atmosfeer niet vrijzinnig-protestantsch maar streng calvinistisch was. Je kent natuurlijk *Si le grain ne meurt*...

Ik las je *Carnaval* in een oogenblik van moreele depressie - ik had allerlei lamme, bête dingen als klissen aan mijn lijf hangen [vooral mijn ‘moreele lijf’] - en ik heb er meer plezier van gehad, dan, denk ik, onverschillig van wèlken roman. (Ik las het voor een groot deel in de Belgische Ardennen, het décor van Jacques Perk, na een terugkeer uit Holland: Bouws heeft je daar misschien wel van verteld.) Wat ik er de ‘klare, moedige wanhoop’ in noemde, kikkerde mij op; dàt heeft je boek trouwens met *Nutt. Verzet* gemeen, dat het ergerlijk moet zijn voor de menschen die vóór alles troost zoeken. Alleen dwingt je *beschouwende* intelligentie den Hollander malgré tout meer respect af; getuige het stukje in de *N.R.C.* van den heer Jan van Kasteel! (wie kan die lummel zijn?)

De *Cahiers* die ik je zond kreeg ik, tegen alle verwachting in, een paar dagen geleden van mijn drukker cadeau: hij had een heel pakje overgebleven rommel bij elkaar gebracht dat hij mij vroeg mee te nemen op een toon van: ‘dan ik ben ik er tenminste van af.’ Ik vond er tot mijn verbazing 2 complete exx. bij van de *Cahiers*, en verscheidene van 3, 4 en 5 alleen. De 2 complete zond ik aan Van Vriesland en aan jou. Bouws vergat ik hier, omdat hij op deze kleinigheden toch niet let: binnenkort komt alles immers in 2 dln. bij Stols uit, gekuischt en wel, en hier en daar van al te persoonlijke uitlatingen ontdaan (o.a. Bloem over Coster, wat buiten *mijn* verantwoordelijkheid ligt), daarentegen, in deel 2, aanmerkelijk uitgebreid: stukken over Den Doolaard, Gide, Interview, stuk over jou. Verder door de 2 bundels heen vele savoureuze voetnoten! - Maar ik dacht dat je het grappig zou vinden de eerste, ‘familiare’ lezing, zooals je zegt, ook te bezitten, daarom zond ik je dat pak.

Van Bouws hoorde ik van de zware taak die Ritter je op de schouders laadde. Had hij niet iemand anders kunnen bedenken? Die Utrechtsche redacteuren missen fantazie; zelfs als ze den Opperboef sprekend opvoeren... Het eenige aardige is dat je, al lezende, je kunt voorstellen hoe Alie dicht tegen haar man [den ernstig-levensvreugdigen man met het baardje] aangedrukt je stem in zich opneemt. Dat is een raffinement.

Ik moet je van mijn kant verder nog danken voor je spontane appreciatie van mijn ‘fel eenzijdig’ (dat is *de* term) *Gesprek over Slauerhoff*. Ik heb op jouw raad het stuk naar Van Wessem gestuurd, die er zeer vóór is, maar nu de twee anderen nog. Voor mij is het lang niet zeker dat het opgenomen wordt. Nous verrons! Het lag anders al klaar om in brochurevorm te worden afgedrukt; maar dat grapje zou me toch gemakkelijk een 5 à 600 frs. kunnen kosten, en in mijn tegenwoordige omstandigheden geef ik die zeer ongaarne uit. Ik kan het stuk wschl. ook nog krijgen in *Vlaamsche Arbeid*, maar dat is wel een erg snertblad. Enfin, er is veel voor en tegen; het meest benieuwt me of er nog op zal worden gerepliceerd.

Maar ik wou dat dit alles desnoods niet bestond, en dat ik het je na kon zeggen dat mijn roman opschiet. Ik heb het eerste deel ervan met een paar brieven aan een denkbeeldige lezeres ‘afgerond’; Vic Vriesland raadt me aan het zóó uit te geven, als afzonderlijk geheel, wat ook wel zou kunnen, als ik maar niet gehandicapt werd door de herinnering aan wat ik ervan had willen maken (en - zoolang er leven is, is er hoop! - misschien ook nog van maken kàn.) - Waarop slaat de titel *Hampton Court*? Het is een titel die verdriet zal doen aan Kelk, nog een wederzijdsche vriend, geloof ik. Kelk klaagt erover dat zoo erg veel moderne titels on-Hollandsch zijn (*Archipel, Saturnus, Serenade, Eldorado, Parlando*...); hij heeft aan zijn eigen bundel, dien ik bij Stols heb gebracht, dan ook een goed-vaderlandsch opschrift bijgezet: *Spelevaart*.

Ik heb nog wat voor je: een cahier-aanteekening over je Havelaar-opstel. Ik zou het hierin sluiten als ik het had, maar het ligt al lang bij Stols. In ieder geval zal ik het je zenden op de drukproef. - Of neen, ik vermoed dat hij het uit Maastricht terug heeft laten komen om het, evenals jouw kritieken, in België te laten drukken en dan moet het hier op zijn bureau liggen. Ik zal morgen gaan zien en, als het er is, het je sturen.

Last not least: wat zeg je van de tijdschrift-resultaten van our dear Bows? Kranig lijkt het me! Ik las vanmorgen zijn voorloopig rapport aan Greshoff. Ik ben alleen maar bang dat hij met mij ook al op een zakelijke basis wil beginnen. Gr. vraagt niets liever, maar ik, goeie God! moet er niet aan denken!

Tot zoover. Als het niet te zeer tegen je principes strijdt, vertel me wat van je roman. Een afspraak komt zeker. Voor het oogenblik heb ik geen geld, maar omstr. 8 December moet ik Malraux in Holland ‘pilotteeren’ en hoop dan een paar dagen te logeeren bij Bouws. M.'s lezingen schijnen plaats te moeten hebben in Amsterdam, Hilversum, Den Haag en Rotterdam. - Sterkte met je radiotaak en met hartelijke groeten gaarne je

EduP.

Mocht je voor dien tijd een week-end hier willen komen, dan ben je natuurlijk hartelijk welkom. Voor de ongemakken, zie Bouws. Maar er is een goed hotelletje vlakbij.

Origineel: onbekend

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 24 november 1930

R'dam, 21 Nov. 1930

Waarde duPerron

Bijgaand velletje was een bijlage bij een brief over *Hampton Court* en zoo, die ik weer heb verscheurd. Het lijkt me beter, als we er over praten, schriftelijk lijkt het zoo zwaar. Je zult je dat wel kunnen indenken. De naam Hampton Court wil zeggen, dat daar de ‘held’ de eerste stoot [of liever: een eerste, lullige siddering] krijgt van de carnavalswaarheid.

In je *Gesprek over Slauerhoff* trof me bijzonder je openhartige verwerping van Leopold, de goddelijke. Om allerlei burgerlijke vooroordeelen zou ik dat waarschijnlijk niet gedurfd hebben. Zonderling is dat toch, die neiging tot behoud, die zelfs de principieel-anti-behoudende overal tracht beet te nemen.

De laatste zin, over Ritter, slaat op een incident met Alie Smeding, dat ik ook liever voor mondeling bewaar. Het is *te* zot, maar zij heeft hier Woensdag voor me in het stof gelegen, met kleine Aage erbij, mij smeekend, om de 'honderden gezinnen', voor wie het boek bestemd was, te sparen! Ritter is er in gemengd, enfin, de zaak is voor haar toch falikant uitgedopt. Tot binnenkort in Rotterdam dus! h. gr. je

MennoterB.

Zooeven krijg ik je artikel over Just Havelaar. Het is van een helderheid, die mij op vele punten dwingt: peccavi, te zeggen. Dat is mijn vervloekte vrijzinnig-protestantsche neiging, die bij zulke sterfhuisgelegenheden *toch* soms weer bovenkomt. Ik bewonder Havelaar niet, dat is zoo. Ik bewonder ook zijn eerlijkheid niet, d.w.z. die bewonder ik bij iedereen, van wie ik het *ook* niet hoef te zeggen. Toen ik dit stuk las, overkwam me hetzelfde gevoel, dat ik ook bij het lezen van je woorden over Leopold kreeg: ik ben nog aan alle kanten (en misschien gelukkig voor de activiteit) geneigd, vooroordeelen klakkeloos over te nemen, misschien niet in een volkomen onafhankelijk boek als het *Carnaval*, maar toch wel in confrontatie met personen, die ik dan nog ietwat vrijzinnig-protestant wil behandelen.

Eén ding alleen lijkt me in je stuk niet juist, n.l. je verdediging van Bloem's aanval op Havelaar's 'moed'. Wat ik door tusschenpersonen van hem weet, is werkelijk, dat hij diep gebukt ging (niet rhetorisch bedoeld) onder het feit, dat hij voor een dilettant werd uitgemaakt, dat hij er toch niets tegen kon zeggen, en dat hij niettemin in den nieuwen mensch geloofde. Omdat ik dit zeker weet, heeft het me ten onrechte verleid, er een toespeling op te maken in een verkeerd verband.

De bewondering is ook al een carnavalsverschijnsel (natuurlijk). Ik heb altijd weer neiging, ergens een dilettant te bewonderen, als hij wat vurig is; maar je hebt gelijk, het heeft geen zin en werkt verwarrend, dat te zeggen in een vorm, alsof je niet bedoelde: de dichter in den burger, maar: dat is nou een echte dichter. Zoo is het me bij Havelaar ook vergaan, en het is een verkeerde geste geweest. Overigens ben ik blij, dat ik hem, zelfs over het graf, nog duidelijk de (mijn) waarheid heb gezegd.

Ritter heeft gereconstrueerd. De honderden gezinnen zullen mij Zondag hooren, en, zoo God wil, het boek *niet* koopen. h. gr.

MtB

3e Editie

24 Nov.

Leege velletjes bleven, met eenige onbepaalde gevoelens, liggen. Inmiddels kwam *Prisma* in mijn bezit; en nu meen ik je te moeten antwoorden op je anregende stuk over mijn concessie aan Havelaar door de ingesloten critiek op mijn beste vriend. Graag je oordeel!

Voorts: wil je het stuk aan Stols doorgeven, met het verzoek het nog in *Man tegen Man* op te nemen, en *Havelaar eruit te gooien*? Nu gaat deze brief werkelijk weg. h. gr.

Menno tB

Origineel: onbekend

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [25 november 1930]

aant.

aant.

aant.

Brussel, Dinsdagavond.

Beste ter Braak,

Ik ga morgen naar Holland, zooals Bouws je misschien reeds heeft verteld. Adres: Den Haag, c/o Tissing, Van Aerssenstraat 113. Schrijf mij daarheen of laat me door B. schrijven waar we elkaar zien: Rotterdam of Haag.

Je brief met bijlagen kwam vanmorgen binnen en enthousiasmeerde mij tot de huidige ure. Het stuk over *Prisma* is bewonderenswaardig, 3 × bravo! ik ben er verrukt over en gaf het aan Greshoff, die, na op zijn beurt wild geworden te zijn, het aan Stols verder-gaf. We zullen er lang en breed over spreken. Voorloopig alleen dit: 1°. heb je er mij een groot werk mee uit de handen genomen, want ik had eig. een dergelijk stuk erover willen schrijven (maar je hebt het oneindig beter gedaan); 2°. zal Binnendijk je, vrees ik, verdenken van gemeene zaak te maken met mij tegen hem. Ik schreef hem n.l. een ietwat onaardigen brief over het feit dat hij mij in zijn bloemlezing geplakt had: tusschen Van de Voorde nog wel en de pseudojuffrouw Proost, zonder mij ook maar eenigszins te waarschuwen (althans zoo dacht ik). Hij schreef mij terug dat hij mij wèl erover geschreven had en drukte zijn misnoegen uit over mijn onaangenamen toon. Ik heb hem toen wederom geschreven, o.a. dit, dat wanneer mijn materieele hardheid in het *Gebed*, dat ook jij aanhaalt, niet tot poëzie was opgespàt, ik hem verzekeren kon dat zij ook nooit tot het door hem gewenschte artikel zou 'ontbloeien' (of 'uitbloeien'); reden waarom ik het ook voor hem niet bizonder erg vond wanneer ik in een volgende druk niet voorkwam. (Ik had n.l. ook in mijn eerste schrijven gevraagd mij in een event: herdruk te schrappen.) - Ik schrijf je dit omdat de coïncidentie in het oog loopt. Hij zal meenen dat wij elkaar hierover schreven, terwijl ik, wetend dat hij een vriend van je is, je met geen woord over de affaire zou hebben gerept. Maar wij schijnen werkelijk voorbeschikt om elkaar - althans in deze aera van ons leven - op een afstand en zonder woorden te verstaan!

Jouw hoofdbezwaar: dat deze bloemlezing, nu van een jongere komend, absoluut geen verbetering (noch een tegenwicht) van *Nieuwe Geluiden* bleek te zijn, is ook mijn voornaamste grief. Je zult werkelijk vroeger of later *jouw* bloemlezing moeten maken, onder dat motto, tot meerdere glorie van Jong-Nederland. - Het einde van je stuk was meesterlijk; trouwens de heele belichting, - het sondeeren van alle rotte plekken, - prachtig. 'Dit is nu *het* verlossende woord', zei Greshoff met een lange zucht, 'dat eindelijk gesproken wordt over die 'Poëzie'-kwestie'. Ik ken anderen voor wie je stuk een verkwikking zal zijn.

Over Alie Smeding en Ritter graag mondeling. Kan je me ook nog wat laten lezen van je radio-speech? - Ik waardeer Leopold méér dan mijn stuk doet vermoeden, maar *Cheops* versta ik eenvoudigweg niet, en waarom zou ik mijn domheden niet bekennen, ik die er nu eenmaal géén eer in stel ieder woord dat ik spreek tot het

eind van mijn levensdagen te kunnen verantwoorden. Bovendien overdrijf ik liever naar den ‘antipathieken’ kant... - Je besluit het stuk over Havelaar te laten vervallen, is misschien wat erg genomen onder den indruk van niet fel genoeg te zijn geweest; maar je vergeet dat je, met al de ‘vrijzinnigheid’ die je je nu verwijt, de *eenige* bent geweest wiens getuigenis toch-maar-even uit het speciale nr. werd geweerd. Ik heb mijn gemakkelijke kritiek (voor mijzelf in een ‘cahier’) bedoeld als een soort gesprek met jou, après coup; niets zegt dat ik, wanneer men mij een stuk over H. had gevraagd, niet ‘vrijzinniger’ nog zou zijn opgetreden dan jij. Ik zou je daarom willen vragen je stuk over H. *niet* te laten vervallen; het heeft zéér veel goeds, en van ieder ander dan jou zou ik het, zooals het was, reeds hebben toegejuicht. Het is ook voor later aardig, te zien hoe je bij die gelegenheid schreef en dacht (of schreef en eigenlijk niet dacht); het beste is dus er desnoods een noot bij te zetten, vind je niet? - In ieder geval heb ik er Stols nog niets van gezegd; als je er absoluut bij blijft het te laten vervallen, kan je hem er zelf nog even een kaartje over schrijven. Ik laat dan ook mijn beschouwing erover vervallen: samen of geen! Maar heusch: *waarom*? Voor de plaatsruimte hoef je het niet te doen, op die 6 of 7 blzn. kijkt Stols niet.

Voor welk tijdschrift heb je je stuk over *Prisma* bedoeld? *Vrije Bladen*? Of komt het alléén in *Man tegen Man*? Vóór dat verschijnt, verloopt er nog wel eenigen tijd. - Ik spits me op het gisten van velerlei donker bloed.

Nu, tot ziens. Ik had dit briefje kort willen maken, maar je ziet... Het zal mij een *groot* genoegen zijn je spoedig persoonlijk te kunnen hooren en antwoorden. Met een hartelijke hand vooruit, graag je

EdP.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Berlijn, 22 december 1930

aant.

aant.

B.E.

Ik zit in Berlijn *Barnabooth* uit te lezen. Het is buitengewoon verwant en net iets om onder Duitschers heimelijk te genieten, terwijl zij aan veel grover dingen denken, b.v. aan een ‘Weihnachtsbescherung’. De burgers zijn hier toch weer door hun oppervlaksverschillen met Holland ongelooflijk boeiend.

Ik heb nog altijd herinneringen aan de prikkelende persoonlijkheid van Malraux. Blij, dat je me aan hem hebt voorgesteld, niet primo om zijn woorden, maar vooral om zijn ‘Malrauxzijn’.

Prisma en Dogma komt in de *Bladen*, met een *noot* van Binnendijk. h.gr. tot Brussel je

Menno.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Berlijn, 28 december 1930

aant.

Berlijn 28 Dec. 1930

B.E.

In de afgeloopen week heb ik hier zonderlinge dingen gedaan, waarvan ik, voor iemand anders het hoort, jou even in kennis wil stellen. Op de gewone, au fond onhandige wijze heb ik in Berlijn SO 36 weer contact met het leven gekregen, ik bedoel op die wijze, die alleen wij theoretici kennen. Het resultaat zal zijn, dat ik ga trouwen met een Berlijnsch meisje van 18 jaar, die niets van het *Carnaval* begrijpt, laat staan van *Barnabooth*. Toch geloof ik, dat ik iets ga doen, dat zin heeft, waarom weet ik niet.

Ik moest bij de serie handelingen, die achtereenvolgens tot het doel geleid hebben, voortdurend denken: hoe zou Eddy du Perron gedaan hebben, welke draai zou hij in deze situatie hebben genomen. Vermoedelijk zijn jou deze perikelen niet vreemd, al zal er allerlei uiterlijk verschil zijn, zooals ook tusschen ons werk, dat toch tot 'hetzelfde' geleid heeft. Je afwezige aanwezigheid heeft me nu ten volle duidelijk gemaakt, dat ik jou in dit tijdsgewricht als mijn beste vriend moet beschouwen; vandaar ook deze voortijdige 'annonce'. *Barnabooth* lag voortdurend op mijn schrijftafel (ik zit hier in een soort nette achterbuurt n.l.), maar op zulke particuliere vragen, van zulk een dwaas persoonlijk karakter, kon hij ook niet antwoorden. Handelen, agere, is een bezopen werk voor ons, maar we moeten wel.

Volgende week is mijn adres *Eibergen* Holland! (komt terecht). Schrijf me eens even daarheen. Zoo gauw als mogelijk kom ik een weekend in Brussel. Een hart. groet van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, 31 december 1930

aant.

aant.

Brussel, 31 Dec. 1930

Beste Menno,

Ik heb je, in antwoord op je kaart, een vrij langen brief geschreven nr Rotterdam; nu haast ik mij je te antwoorden op de 'annonce'. - Maar eerst even iets afdoen, een erratum op mijn vorige. Ik spreek je daarin van een zekeren Paul Méral, een nogal curieus individu, amant, d.w.z. *ex*-dito, van lady Rosemeyer - zoo had ik den naam geschreven, zoo wordt hij ongeveer door de Fransch-sprekers uitgesproken. Maar het moet zijn: Rothermere. (Jou bekend?)

Ik zal je zeggen wanneer je zou moeten zorgen hier te komen, n.l. welken *Vrijdag*. Ook dit slaat nog op den anderen brief. Ik moet dit afspreken met Hellens, maar vooral met Méral.

Nu het gewichtige. Ik aanvaard de gebeurtenis zonder verbazing; als er één ding is waarover ik mij bij mijn vrienden niet meer kan verbazen, dan is het juist 'de ure

des huwelijks'. Ikzelf ben eigenlijk noodgedwongen getrouwd, op een oogenblik waarin het huwelijk voor menig ander juist zooiets van 'onmogelijk' zou zijn geworden. Ik heb de intelligentste kerels zien trouwen met meisjes die men zich niet naast hen zou kunnen dènken; ik geloof dus dat iedere opinie in gevallen als deze stupide is, en dat men altijd 'opineert' zonder rekening te kùnnen houden met een element, dat voor den betrokkene bijna alles beteekent en dat voor hemzelf ook nog meer dan mysterieus is, in vele gevallen. Als er dus een analyse moet worden beproefd, dan ben jij de eenige die dat zou kunnen beproeven en ik zou alleen maar naar je kunnen luisteren. Met je mee analyseeren, voor ik het meisje zelf gezien heb, zou al even ijdel zijn, omdat ik al mijn gegevens van *jou* zou krijgen. Hoe je het ook draait, als je eerlijk bent kom je tot de conclusie dat in het gebeurde niets anders voor mij kan steken dan een verhaal van jou aan mij, dat mij alleen iets 'doen' zal voor zoover het *jou* betreft. Ik wacht dus - cela va sans dire - met spanning op dit 'verhaal', beter: op dit getuigenis van vriend tot vriend.

Iedere raad, opinie of wat dies meer zij à priori, of in het algemeen! is dwaasheid. Een Berlijnsch meisje van SO 36, 18 jaar oud, zegt mij letterlijk *niets*; misschien had ik a priori mij een ideetje kunnen vormen (dat onvermijdelijk valsch zou zijn geweest) indien het een Parijsch meisje van, laat ons zeggen Montparnasse, geweest was, - het individu is immers alles en het type alleen dan van belang, wanneer het individu zich werkelijk geheel tot het type terugbrengen laat. Mijn vrouw is een mijnwerkersdochter uit Charleroi, die eenige dingen met haar type gemeen heeft, maar die toch een héél apart indivutje vormt, alles welbeschouwd. - Ik heb overigens inderdaad menigmaal aan de door jou bedoelde 'perikelen' blootgestaan; het gekke is dat ik nooit gestreden heb dan met vrouwen van een zekere klasse en een zekere intelligentie, maar dat ik met die dan ook nooit ànders dan gestreden heb. Ik sta ontwapend tegenover een vrouw naarmate zij zelf ontwapend is, en de vrouw waar ik mee getrouwd ben was dan ook werkelijk de meest ontwapende die ik ooit ontmoet heb. (Heelemaal ontwapend is natuurlijk geen enkele vrouw; als zij de illuzie kunnen volhouden het te zijn is het eig. heel mooi.) Ik ben benieuwd naar het *soort* vrouw dat je 18-jarige meisje voor jou vertegenwoordigt, dat zij van *Barnabooth* niets begrijpt is misschien niet gehéél waar; dat zij van het *Carnaval* niets begrijpt is in zeker opzicht wenschelijk.

Zou je je aangetrokken voelen tot de 'eenvoud van het volk' - in het vrouwelijke althans? Barnabooth heeft je in ieder geval kunnen antwoorden dat hij, persoonlijk, op het punt heeft gestaan Florrie Bailey tot zich te verheffen, omdat hij achter de theatergirl het kind liefhad uit de achterbuurt. Je spreekt ook van een 'nette achterbuurt': is er eenig verband? Ik ben werkelijk zeer benieuwd naar de détails - alleen, heusch, er is iets dat opweegt tegen alle analyses, ondervinding, theorie, etc. in de kwesties tusschen man en vrouw, dat wat de fransche straat-philosoof gewoonweg 'la question de l'épiderme' noemt: het al of niet accordeeren van jouw en haar *huid*.

Bouws zal je veel meer goede raad en opinies geven dan ik, als je er met hem over spreekt; reken dààr op. Hij meent b.v. precies te weten hoe de zaak zit tusschen Darja en Slauerhoff. Neem van mij aan dat hij er minstens even weinig van weet als ik, die met het gevoel rondloop dat ik hoogstens eenige feiten ken. Maar een gesprek zit er altijd in, en het gevoel van nooit-weten verhoogt mijn belangstelling, verre van ze te verslappen, dus...

Schrijf me uit Rotterdam of Eibergen wanneer je zou kunnen komen, en vooral, of een Vrijdag mogelijk is. Met Méral zou ik ook voor een Zaterdag of Zondag kunnen afspreken, mits tijdig vooruit.

Het beste en zie nog in de eerste helft van Januari hier te zijn. Hartelijke groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 4 januari 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Rotterdam, 4 Jan. 1931

Beste Eddy,

Ik ben ongerust; n.l. heb ik je brief, die je naar Rotterdam geschreven hebt, niet ontvangen. Gisteren verheugde ik me er op, die te zullen lezen, maar hij was er niet. Heb je hem verzonden? Of is hij weggeraakt?

Je begrijpt, dat de aanduidingen over 'Vrijdag' en lady Rothermere in je brief naar Eibergen nu nog sphinx-achtig voor me zijn. Licht me dus in ieder geval daarover even omgaand in. Vrijdags heb ik 6 uur les, dus van overkomen naar Brussel kan dan moeilijk sprake zijn. Ik zal me helaas dus nu moeten bepalen tot beantwoording van je brief naar Eibergen.

Je opmerkingen over mijn a.s. huwelijk zijn ongetwijfeld volkomen juist, in het bijzonder die over de epidermis. Ik geloof trouwens, dat dit in orde is. Eén ding blijft me alleen voortdurend als een raadsel voorzweven en pesten: waarom in godsnaam wil ik me binden, terwijl bij mij de quaestie van de huid weliswaar uitermate belangrijk is, maar niet den doorslag geeft? En daartegenover: hoe komt het, dat ik geen angst heb voor die binding, terwijl ik toch een paar jaar geleden alle ellende daarvan aan den lijve heb ondervonden? Ziedaar het mysterie, en het zal wel goed en rechtvaardig zijn, dat ik het niet kan analyseeren.

Ik denk niet, dat je je over mijn vrouw zult verwonderen. Zij is niet het type van een Berlinerin, hoewel zij veel duitsche eigenschappen heeft. (tusschen haakjes; zij heet Gerda Geissel). Ik kende haar, merkwaardigerwijze, als kind van zeven jaar, toen zij in Holland was, om aan de oorlogsmalaise onttrokken te worden. Freudiaansch is de aangelegenheid daarom misschien nog zeer interessant, gezien de vervulling van een jeugd-imago. Zij is, in tegenstelling tot mezelf, spontaan en reageert zonder omwegen; ik geloof dat dit voor mij uitstekend of doodend zal zijn; dat heb ik af te wachten. Er zitten natuurlijk ook eenige heilslegergevoelens bij me voor, maar die tracht ik zooveel mogelijk te desavoueeren. Overigens, je zult haar moeten leeren kennen, om te kunnen oordeelen, niet over haar, maar over mij; misschien geeft het je een nieuwe kijk op mijn mentaliteit-van-achter-de schermen.

Toen ik je schreef, had ik *Barnabooth* nog niet uit. Ik las de prachtige gesprekken tusschen hem en Stephane in een café aan *Unter den Linden*, volkomen meegesleurd door die verwante woorden; het boek stijgt, vind ik, voortdurend, het concentreert zich steeds meer op de hoofdzaak. De representanten der poésie pure zouden het overigens 'geen roman en geen essay', dus mislukt, dus slecht, vinden. Inderdaad, *Barnabooth* heeft mij weer een stuk verder van de vederlichte, magische schoonheid afgeholpen. Ik hoop er binnenkort een stuk over te schrijven, of liever

meer naar aanleiding er van, over Schoonheid en waarheid of zooiets. Maar eerst moet *Hampton Court* af; ik hoop in godsnaam, dat ik er in Januari nu een slot aan kan maken, dat het baantje me niet uitmelkt.

Gisteren zocht ik Binnendijk op, in zijn nieuwe huis in Amsterdam. Hij staat op het standpunt, dat mijn stuk over *Prisma* aardig is, maar au fond 'stom'. 'Ik *weet* het niet'. Trouwens, Vic v. Vriesland zal dat met hem eens zijn, getuige het lansje, dat hij in de *N.R.Ct.* voor het Dichterschap getrokken heeft. O wij verblinde eenzijdigen! Maar het kan me niet meer schelen. Je stuk over Slauerhoff is prachtig, ook al ben je zoo verblind, hem te overschatten, en je poëzie in *Balans* vind ik buitengewoon slecht. Ik voel, wat er in zit, maar het komt er niet uit. Volgens Binnendijk ben je dus niet creatief aangeraakt geweest, je was 'alleen maar' een mensch, maar altijd nog honderd maal liever deze mislukte verzen, dan de n.b. *20*-jarige Gabriel Smit, die *verloren* is voor zijn leven met zijn weten van het aroma der poésie pure.

Ik heb *Barnabooth* volgeklad met streepen, de dialogen met Steph. zijn bijna zwart. Wat een bevrijding, driedubbel getrouwd naar Zuid-Amerika te durven gaan. Volgens Binnendijk was Val. Larbaud, van wien hij niets gelezen had, een 'verweekelijkte slappeling' of iets dergelijks. Ik heb hem nu gezegd, dat hij Barn. moest lezen, en hij zal het doen. Ik weet vooruit, dat hij er geen poésie pure in zal ontdekken. Kortweg, hij zal zich *vervelen*.

Eén ding: Binnendijk is volkomen eerlijk. Hij weet, dat hij met zijn poésie pure in steriliteit ondergaat, of paedagogisch bourgeois wordt. Hij is ook werkelijk *niet* persoonlijk getroffen door mijn stuk tegen hem. Dit pleit voor hem, en doet me toch onaangenaam aan, omdat hij er blijkbaar geen hinder van heeft ondervonden. Had hij dat wel, dan zou hij met mij willen afrekenen. Maar hij twijfelt niet meer, kan misschien al niet meer twijfelen.

Mij trof één overeenkomst tusschen Larbaud en Thomas Mann's *Zauberberg*: het meerendeel hunner personen is onvoldoende gemotiveerd, is zelfs niets dan schaduw, en is toch absoluut bevredigend, afdoend. Het zijn beide romans van den kouden grond, en juist daardoor boeken, die den roman overwinnen.

Voortdurend zit me het gevoel dwars, dat ik je eerste brief niet gekregen heb. Met zulke dingen moet je in de wereld óók nog rekening houden!

Zaterdag 17 Jan. zou ik eventueel heel goed naar Brussel kunnen komen. Schikt jou dat? Laat het me zoo gauw mogelijk weten. En kijk nog eens naar dien brief.
hart. gr. je
Menno.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [6 januari 1931]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Brussel, Dinsdagmorgen.

Beste Menno,

Ik begrijp niet waar die brief gebleven kan zijn; ik gaf hem aan den chauffeur van mijn moeder, die tot dusver altijd trouw alle correspondentie bezorgd heeft. Mogelijk raken er allerlei brieven weg met die Kerst- en Nieuwjaars-weeën? - Wat er instond? Inderdaad, of je niet kon zorgen, Vrijdagavond hier te zijn, met het oog op de soirées van Hellens. Naar aanl. daarvan sprak ik je ook van een zekeren Paul Méral, die de amant was van lady Rothermere, - ik ga je dit alles nu niet nògmaals schrijven, maar houd het in petto voor wanneer je hier bent. Als ik nu zeker ben dat je Zaterdag 17 komt, zal ik een ontmoeting met Méral arrangeeren, elders dan bij Hellens, of met de twee, maar niet op dien 'Vrijdagavond'.

Verder heb ik je veel geschreven over Duitsche auteurs en over mijn verveling bij Feuchtwanger en krachtige walging bij Döblin - twee absolute *mode*-auteurs, vooràl de laatste, die, zooals ik je schreef, geen spat minder poenig is dan bij ons b.v. Heyermans. (En zeker een minder goed *schrijver*.) Maar ook hierover mondeling meer. - (Zijn 'simultaneïsme' imponeert me overigens voor geen klier!)

Ik antwoord nu op je schrijven.

Over je a.s. huwelijk kan ik nog steeds niets zeggen, je moet mij daar bepaald over vertellen. Dat je 'haar' als kind van 7 jaar gekend hebt, is inderdaad nogal grappig. - Eén ding alleen: de reden waarom je geen vrees hebt voor een nieuwen band, terwijl je toch al de weeën daarvan kent, lijkt mij, zoo gezien, nogal eenvoudig: er moet een groot, misschien wel een absoluut contrast bestaan, tusschen deze vrouw en die andere. Vandaar de illuzie, die door het oude dégoût wschl. zelfs nog gevoed wordt. Het zou overigens stom zijn je nu te zeggen: 'Wacht dus tot de nieuwe band dààr is, want die zet zich dan vanzelf wel in een nieuw dégoût om' - want dgl. gevolgtrekkingen zijn, om hun z.g. logica juist, ònjuist. *Iedere* nieuwe combinatie, op dit gebied, brengt allerlei nieuwe gevaren, maar ook nieuwe spelregels mee, en het slimste is, je zoo *eenvoudig* mogelijk tegenover het ensemble van gevoelens, etc. in te stellen. Een Freudiaansche contrôle vooral lijkt mij flauwe kul, omdat, wil zij goed zijn, zij après coup komt, als het *gevoel* alles al lang heeft beslist.

Die 'heilsleger-gevoelens' ken ik, d.w.z. hebben mij zelfs dikwijls beheerscht. (Zie overigens weer *Barnabooth*.) Maar ze behooren tot het beste en zuiverste in 'den mensch' - dus voorwaar, ook in ons! Désavoueer ze *niet*.

Ik vond het curieus dat voor jou het hoogtepunt van *Barn.* in de gesprekken met Stéphane ligt. Voor mij was Putouarey eigenlijk het sappigste (niet alleen in erotischen zin). Maar dat is een détail. Het 4e cahier vond ik eerst een mislukking, een verval; tot ik begrepen had dat het een verval moèst zijn. Juist in die loshangende blzn. achteraan leest men alles. - Ik ben het dus niet geheel met je eens, zelfs dat *Barn.* geen 'geslaagde' roman zou zijn; mits men het woord 'roman' in een uitgebreider beteekenis neemt. *Barn.* is een 'roman' zoals *Max Havelaar* en *Woutertje Pieterse* 'romans' zijn, of, als je dit voorbeeld niet overtuigend vindt, zooals Benjamin Constant's *Adolphe*. Waarom zou *l'Immoraliste* bv. wèl een roman zijn en *Barnabooth* niet? Omdat het als object meer contour heeft? Voor mij zijn al deze scheidslijnen ontzettend vaag; - 'maar de kritikus, zooals Malraux mij eens schreef, is eig. een klant van objecten'. - Ik zou 'roman' willen noemen, alles wat niet volkómen mémoires is [als verhalend proza van eenige lengte dan!]; de mémoires van Casanova b.v. zijn op menige plaats volkomen 'roman'. - Wat jij het 'essayistische' gedeelte noemt, vindt men in iederen roman met ideeën (Bloem zou zeggen: met van die akelige 'problemen'!) - dus ook in *Les Faux-Monnayeurs*, in *Point counter Point*, in menigen roman van Meredith, bij Wilde, etc. - misschien alléén niet in van die heerlijk-probleemlooze romans als *Mario Ferraro's ijdele Liefde* (leve Bloem!).

Ik ben meer dan benieuwd naar *Hampton Court*. Wat mijzelf betreft, ik vrees dat ik voor een jaar of wat het vermogen - neen, de drang tot schrijven, verloren heb. Tot 'creatief' schrijven altijd.

Binnendijk is zeker volkomen eerlijk, maar het is zéker ook een nulliteit. Als hij niet zo griezelig Marsman nabauwde - (ook de spijkers en scharnieren heb ik weer teruggevonden, zooals ik je, meen ik, reeds zei, in een art. van Marsman over *Parlando* - in *De Gids*) dan was het misschien nog iets. Maar het erge, het ontwapenende ook, is dat de goede man niets heeft dan de domme, twijfellooze verzekerdheid van den discipel-zeloot. - Ik zal toch zoo vrij zijn hem - of liever, Marsman achter hem, eenige vragen te stellen, zoodra jouw artikel verschenen is, met zijn voetnoot. Ik wil vnl., voor eens en voor goed, weten of al dat gappen ook tot het creatieve behoort. - O ja, kan je mij jouw ex. van *Prisma* zenden? als je hier komt, neem je het dan weer mee.

Daar is ook nog de opinie van Binnend. over Larbaud. - Wat men in Holland - zelfs in de meest-ingelichte kringen, over Fransche auteurs zegt, is het aanhooren niet waard. Greshoff overdrijft naar den anderen kant en ijvert soms voor de raarste 2e-rangs-auteurs. (Als men Duhamel verwerpt, is dat nog geen reden om direct troost te zoeken bij den Comte de Comminges, of den vicomte de Bondy.) Maar Larbaud kent en bewondert hij - en toch heeft hij er nooit een flink behoorlijk stuk over geschreven. L. is overigens op het oogenblik vrijwel gâteus, een typische lettré geworden, die causerietjes schrijft à la *Jaune Blanc et Bleu* en *Allen*. (Van géén beteekenis, en zelfs nogal vervelend.)

- Als je nog iets van hem zou willen lezen, neem dan, in deze volgorde: *Enfantines* (een jeugdwerk, charmant), *Fermina Marquez* (idem, in zijn soort uitstekend), - dan komt *Barnabooth*, waarvan je de poezieën nog zou kunnen lezen, [in een apart deel verschenen; maar stel er je niet *te* veel van voor] - en daarna eig. nog maar één boek, *Amants, heureux amants*. Hierin vind je den Barnabooth-kant dikwijls heel aardig terug, en als procédé (de bekende 'monologue intérieur') is het ook nogal curieus. - Alles uitgegeven bij de *N.R.F.* [Je kan ze ook van mij te leen krijgen.]

Ik moet dien *Zauberberg* toch ook nog eens probeeren, maar ik heb nu net weer zoo'n schrik beet van Duitsche auteurs. Het zijn toch eig. verdomd grove individuën, met kermis-krachtpatserijen of - àls het 'fijn' wordt - een garçon-coiffeurs-verfijning, à la Schnitzler en Stephan Zweig. Rilke doet mij in zijn proza aan een wat hysterische oude maagd denken, en daaraan verwant is *Der Tod in Venedig*, met die poeplooze cholera aan het eind.

Ik lees daar weer je phrase: 'en die daardoor den roman overwinnen'. Maar is juist déze roman - de gladgepoetste, zuivergehoudene, niet *de* roman 'van den kouden grond'? Kijk naar àlle groote romans: Balzac, Stendhal, Dostojevsky, Tolstoï...

Vertel mij ook eens bij gelegenheid waarom mijn poëzie in *Balans* zoo buitengewoon slecht is? (et n'exagérons rien! zóó buitengewoon slecht is het, vrees ik, ook al niet!) Ik heb er n.l. ook bepaald iets tegen - maar ik zou willen weten of het hetzelfde is wat jij ertegen hebt. Accoord dat datgene wat er *in* zit, bijna alle waarde eraan geeft, daarom ook zal ik het ding toch niet opofferen; maar als we dàt opzij zetten, welke zijn je bezwaren? (Ik wil door jou laten contrôleeren of ik mij niet vergis.)

Tot zoover. Kom je dus Zaterdag 17? Maar weet je dat Bouws Zaterdag 11 komen wil? Of stelt hij dit uit om met jou samen te komen? Bel hem op en maak dit met hem af, mij is alles goed. Gresh. is tot 20 Jan. in Parijs. Met hart. groeten je

Eddy.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 8 januari 1931

R.dam, 8 Jan. 1931

Beste Eddy

De brief is nog steeds niet terecht; maar enfin, dat blijft dan staan tot Zaterdag over een week. We spreken dat dus vast af; welke trein is aanbevelenswaardig? (Ik heb tot half één les). Bouws weet nog niet, wat hij doet; maar vermoedelijk komt hij ook op denzelfden dag.

Over mijn a.s. huwelijk zal ik nu niet veel meer schrijven; dat leent zich beter tot een gesprek. Merkwaardig overigens is, dat de menschen, die mij zoo half kennen, zich allemaal bezorgd maken (of ze het zeggen of niet) over mijn 'mésalliance'; ze zien in mij een doorgefourneerd intellectualist en vergeten, dat ik toch niets anders wil zijn dan een candidaat voor het eenvoudige. Met het *Carnaval* ging het trouwens precies zoo; dezelfde menschen vonden het 'intressant', edoch 'moeilijk' en hebben natuurlijk in hun binnenste binnenste gedacht: wat een strooien zemelaar moet dat zijn! Maar wat jij over deze materie schrijft, is me evenzeer uit het hart (het *gewone* hart) gegrepen, als wat je over het carnaval schreef. Laat ik me daarom ook in godsnaam niet nog eens gecompliceerd gaan uitdrukken, maar kortweg zeggen, dat ik van dat meisje houd, en daarmee uit, en dat ik al die controleurs van het 'geluk' en de 'zelfopoffering' en het 'intellectueele verschil' aan mijn laars lap. Mocht het mis gaan, eh bien, dan zullen ze wat te gnuiven hebben; *ik* denk aan *Hampton Court*.

Dit laatste boek is op twee hoofdstukken na af. Ik hoop, dat het niet lang meer duurt, want ik heb het doorgedacht en verlang ernaar, het in afgeronden vorm te zien. Je krijgt het subiet van me te lezen, maar voor het af is, durf ik er geen fragmenten van sturen; je zult dat allicht zelf ook niet willen.

En nu: wat je over 'den' roman schrijft, kan ik van a tot z beamen! Je hebt me waarschijnlijk niet geheel begrepen; want ook voor mij zijn die scheidingslijnen tusschen roman en essay minstens even ridicuul als die tusschen creatief en niet-creatief. Ik schreef toch, in die passage, niet uit eigen naam, maar uit dien van de lieden der 'poésie pure'... Dat brengt me op je poëzie in *Balans*. Die deed me hier en daar werkelijk denken aan... poésie pure, zooals die in Nederland dan geschreven wordt. Daarom vond ik deze dingen mislukt, niet in je gewone, keiharde, lineaire toon, die juist de charme van je werk uitmaakt. Het is alles wat doezelig, niet volkomen du Perron, het is te week, zou ik zeggen. Alleen het laatste ding is veel, veel beter, hoewel ook nog lang niet behoorend tot je beste dingen. We kunnen er mondeling ook nog eens grondig op ingaan.

Ja, voor mij waren de gesprekken tusschen B. en Stéphane het hoogtepunt. Putouarey is een heerlijke figuur, maar, of het aan mij ligt, laat ik daar, ik *zie* hem niet, hij is mij nu eens te gecompliceerd voor zijn directheid en dan weer te direct voor zijn gecompliceerdheid. Het type staat mij niet voor, het geeft me geen aanknoopingspunten in mijn ervaring, hij blijft mij daarom te zeer anecdote. Het vierde cahier heb ik daarentegen geen moment als een verval gevoeld, eerder als een verlossing, die onmiddellijk op mezelf terugsloeg. Voor een jaar zou ik er ongetwijfeld heel anders over hebben gedacht.

Van *Prisma of Dogma* ontving ik al proef; misschien komt het stuk dus al in het Januarinummer. De redactie heeft nu besloten, dat er geen noot onder zal komen, maar dat Binnendijk in het volgend nummer een artikel over mijn carnavalsmoraal in het algemeen en deze kant in het bijzonder zal schrijven. Sehr gespannt! Toch heb je ongelijk (maar je kent hem ook niet persoonlijk) door Binnendijk een 'nulliteit' te noemen. 's Mans eigenaardige tragedie is juist, dat hij als mensch wel een vent is, en als dichter inderdaad een nulliteit, terwijl hij het zoo geweldig graag andersom zou willen. Ik begin alleen bang te worden, dat zijn steriele theorie hem tenslotte

zal vernietigen, ook als mensch; hij heeft me nu al te veel liefde voor zijn schoolkinderen.

Schitterend, zoo eng en eenzijdig als wij worden. Dat jij *Berlin Alexanderplatz* eenvoudig een modeprul vindt! Ik denk er in dit geval gunstiger over, ook nu ik weer uit die Berlijnsche sfeer opduik. Maar dat is incidenteel; ik bedoel, dat 'ons slag menschen' eng en eenzijdig over litteratuur *moet* denken, veel 'verdienstelijks' niet onder de oogen *mag* zien. Voor ons bestaan er geen 'genres', maar 'tout genre est ennuyeux, sauf le bon' (is dat fransch? Neen, waarschijnlijk, het klinkt vies). Wat is nu ons criterium? Ik voel het precies, en wil het bij gelegenheid toch eens probeeren te formuleeren.

Van het lezen van Larbaud zal, vrees ik, voorloopig niets komen. Ik wil eerst *Jean Barois* beginnen, en *moet* eerst *Hampton Court* afmaken, voor ik trouw. Had ik maar den heelen dag vrij, inplaats van te moeten kletsen voor een klas. Maar ook dat zal wel zijn nut hebben, of zijn zin.

Ik stuur je per zelfde post *Prisma* en het eerste deel van *Prometheus*, dat je immers niet gelezen hebt. (Het tweede deel krijg ik binnenkort terug, het eerste is trouwens het beste m.i.) Aan dit boek heb ik mezelf ontdekt, ademloos. Ik ben benieuwd, of je kunt navoelen, waarom het juist dit boek kon (moest?) zijn.

Zoo dadelijk moet ik weer 'naar school'. We houden het dus in ieder geval op Zaterdag 17? Schrijf nog even over treinen en zo. hart. gr. van je

Menno.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [12 januari 1931]

aant.

aant.

aant.

aant.

Brussel, Zondagavond.

Beste Menno,

Bouws heeft mij vanmiddag verlaten - na zijn vertrek heb ik mij geworpen in *Prometheus*, waarvan ik nu de heele inleiding (120 blzn, 1/3 van het boek) uit heb. Ik heb het met belangstelling gelezen, ofschoon ik er af en toe een beetje bij geduizeld heb; ik zal ook de rest met spanning lezen - althans, I suppose so. Ik zie nog niet *precies* waarom je jezelf juist in dit boek zoo ademloos terugvond; al ligt het natuurlijk voor de hand waarom het je sympathiek was; overigens is alles een kwestie van 'het juiste moment' misschien. Ik voor mij vind mevr. Van Bruggen zeer helderdenkend en knap, ik ben ook nergens tegen haar in opstand gekomen, d.w.z. ik aanvaard gemakkelijk en tot in ieder onderdeel haar 'systeem'; ik word alleen een beetje gehinderd door haar stijl, of liever, haar betoogtrant. Ik voel me, haar lezend, bij momenten toch wel erg op de avond-cursus. Dit is mijn voornaamste bezwaar tegen haar, en wschl. de eenige reden dat er geen werkelijk contact tusschen haar en mij komt - althans, tot dusver gekomen is. Ik vind haar knap en overtuigend, maar mijn 'dieper ik' wordt door haar niet geboeid. En het is grappig te bedenken dat jouw *Carnaval*, waarmee ik onmiddellijk dit bepaalde contact had, in het begin

reeds van hfdst. I, zijn grootste waarde voor mij heeft: natuurlijk door zijn inhoud, maar blijkbaar dan toch, onafgescheiden van zijn *toon*. De vulgarisators-allure van den leraar ontbreekt daar geheel, en hindert mij hier eigenlijk voortdurend. 'We hopen in het volgende voortdurend aan te toonen, in welke mate en op welke wijze de Eenvormigheid de vijand van de Eenheid is, en we moeten dus met den meesten aandrang den oplettenden lezer voor dit verschil zijn voortdurende aandracht vragen'. (p. 43). Ik begin op mijn stoel te schuiven als ik zoo toegesproken word.

Over de rest mondeling. Dit is eig. maar een korte mededeeling over de temperatuur.

Mondeling dan ook over mijn gedicht in *Balans*. Laten wij het eens samen bekijken. Maar in hoofdzaak zijn we het alweer eens. Inderdaad, is wat ook mij erin hindert, die Nederlandsch-nobele toon. Het moet de slechte invloed van Holst zijn geweest. - Jammer, want men herschrijft zooiets niet meer, en wat er *in* zit, gaat mij nogal erg aan...

Putouarey zie en ken ik nu juist van top tot teen (baard inbegrepen). Het zal zeker een kwestie zijn van 'gegevens', jij kent dit soort typen blijkbaar niet. Overigens zijn èn P. èn Barn. kanten van Larbaud zelf, terwijl Stéphane duidelijk een uitgedachte figuur is - en eigenlijk meer een 'spreker' dan een actief personage.

Mijn opinie over Binnendijk geldt inderdaad zijn schrijvende persoonlijkheid, aangezien ik niet alleen hem niet persoonlijk ken, maar ook eig. niets van hem weet. Maar niet als 'dichter' alleen is hij nul, zijn proza-artikelen zijn al even onbeduidend. En dan: hoe kan iemand zóó de echo worden van Marsman!

Ik verwacht van jou dat je werkelijk eens dat eigenaardige criterium van 'menschen van ons slag' formuleert. Ik onderschrijf n.l. volkomen je variante op die Fransche uitdrukking (van Voltaire, meen ik); de kwestie is nu alleen: wèlk genre is voor ons le bon? Als jij dat niet eens opschrijft, doet niemand het. Zet het dus serieus op je lijstje van 'te doene dingen'.

Ik ga eerstdaags een stuk schrijven over den verhalenbundel van Bijleveld, alleen voor het plezier om Nijhoff te antwoorden op het meer dan lullige stukje dat hij naar aanleiding daarvan in *de Gids* heeft gezet. Het flikflooien naar den kant van 'de ouderen' zal dien jongen man nog eens je reinste zotteklap doen uitslaan - waar hij trouwens hier al niet ver vandaan is. Ik heb trouwens sedert eenigen tijd steeds meer bezwaar tegen hem; plat uitgedrukt voel ik in zijn literaire situatie zooiets als 'de verraaier'. Misschien wordt hij ook gewoon seniel; dat zou mij eig. niet zoo erg verwonderen van iemand die den Vliegenden Hollander in het Friesche polderland interneert en die bezoeken van God krijgt in de gedaante van een grijzen vogel. (Zie *Helikon*).

Bouws zal je precies zeggen met welken trein je moet komen; ik meen kwart over 1 uit Rotterdam, dat zou dus prachtig uitkomen met 'school'. Je vindt mij hier dan om tien voor vier aan het station. Zou je 2 gram. platen voor me mee willen nemen die B. je geven zal? Misschien moet je er ook nog iets voor betalen aan de douane, schiet dat dan zoolang voor. Tot Zaterdag dus; hart. groeten voor heden van je

E.

Maandagmorgen.

Even voor ik dit posten ga, er nog wat bij schrijven. Ik heb nu weer een 60 blzn. méér in *Prometheus* gelezen, en merk dat de rest de illustratie is - met uitbreidingen! - van de theorieën uit de inleiding. En curieus, dan doet mevr. Van Br. precies hetzelfde wat zij andere 'historieschrijvers' ten laste legt, n.l. dat hun boeken eig. zijn: een verzameling beweringen, waarvan de meeste elkaar weerleggen,... uit de meest uiteenloopende tijden, zienswijzen en gemoedstoestanden (p. 131). Om je

een vb. te geven: haar antipathie tegen Milton (met zijn ‘leeg’ en ‘oninteressant’ duivelsdrama) is nogal grappig, maar hoe kan ze, na zelf aangegeven te hebben, n.b.! hoe bekrompen (‘egocentrisch’) Dante Judas en Brutus als één soort verraders beschouwde, schrijven: ‘En toch was Dante, het behoeft nauwelijks gezegd, een eindeloos veel grooter geest dan Montaigne’. - Ik krijg dan opeens lust om een *eindelooze* discussie met haar te beginnen over wat zij bedoelt met ‘geest’ en met ‘groot’; ik geloof dat het respect voor het Dichterschap haar hier dan toch ook parten heeft gespeeld! (p. 161). Een beetje verder schrijft ze dat Byron's *Manfred* en Lermontov's *Demon* op elkaar lijken (p. 166); dit is onwaar. Er is inderdaad een gedicht dat op Lermontov's *Demon* lijkt, n.l. Vigny's *Eloa*. Kortom, nu we aan de voorbeelden toe zijn, zal ik wschl. telkens kleine botsinkjes met haar hebben. En ook dáárom - omdat je niet met dit soort voorbeelden uit ‘der Wereld Letterkunde’ gewerkt hebt, is het *Carnaval* mij oneindig liever; lijkt het mij ook *ruimer*, in één woord.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 13 januari 1931

aant.

R'dam, 13 Jan. '31
in haast

B.E.
Ik kom dus Zaterdag met de Pullmann van *tien voor vier*. Dan mondeling over alles meer.
Wat je over *Prometheus* schrijft, deel ik volkomen! Alleen: waarom het mij den adem benam, daarover Zaterdag! Au revoir! H. gr. je
Menno.

Van Coster heb ik nog 90% minder illusies over dan vroeger, sinds Zaterdag. Het is *erg*!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [15 januari 1931]

aant.

aant.

Brussel, Donderdag.

Beste Menno,

Vanmorgen kwam je briefje; toch moet ik je nog even terugschrijven! - Ik ben n.l. dezer dagen bezig geweest met een laatste lezing van mijn 2e bundel cahiers en heb naar aanleiding daarvan ook aan jouw *Man tegen Man* gedacht. Het is n.l. 1°: jammer dat je je copy niet over twee bundels hebt verdeeld, die Stols je graag gegeven had, dan had je méér kunnen geven en in chronologische orde; 2°: zou ik, zelfs nu, toch graag eenige van de stukken zien, die je hebt weggelaten. Bijv. die uit het *Critisch Bulletin*. Ik schrijf je dit, omdat het me bepaald aan het hart gaat dat je dat voortreffelijke stuk over *Hinne Rode*, waar ik in een Amsterd. leeskabinet zoo'n plezier aan beleefde, hebt weggelaten. Neem dàt in ieder geval nog op! het is ook zoo goed dat die Van G. Stort een klein beetje in het ootje genomen wordt, en je art. slaat eig. op zijn heele figuur. Als je mij dat stuk geeft, werk ik het nog wel in den bundel (al zou die geheel zijn gezet). Trouwens, we gaan samen Stols opzoeken, die jou 'niets te weigeren heeft', dat zal je zien! Hij gaat ook een aanslag doen (een nieuwe) op je roman.

Ik kreeg gistermorgen tot mijn schrik een aanbieding voor *mijn* roman van Nijgh en Van Ditmar: ik kreeg een *Zondaar*-achtig gevoel, edoch was toch gecoiffeerd. Maar ik heb om zoo te zeggen geweigerd. Stols heeft plechtig beloofd dat hij zich serieus op een grootere administratie zal toeleggen, en verder heeft hij gelijk wanneer hij zegt dat - waar hij al het 'onverkoopbaars' zoo bereidwillig drukt en uitgeeft, hij af en toe ook wel de kans mag hebben op iets meer 'verkoopbaars'. In ieder geval heb *ik* verplichtingen aan hem en ik blijf ook liever bij één uitgever, al was het maar met het oog op een gelijke uitvoering van mijn opera omnia. - Stols wil nu 'beproeven wat hij waard is' met 2 boeken (romans), n.l. *Don Segundo Sombra* - waar Bouws zoo over klaagde, maar dat officieel *nog niet verschenen is* (voilà le hic!) en eerst in Februari verkrijgbaar wordt gesteld; en *Een Voorbereiding*, mijn omgewerkt jeugdverhaal, dus óók 'roman'.

Dit boek, dat ik vroeger als vrijwel mislukt beschouwde, valt mij bij een herlezing op de drukproeven, eig. erg mee. Het verhaal zelf is wat erg naïef, maar voor mij toch van werkelijk belang, en de 'manier' is veel beter dan ik dacht. Stols zegt dat het 'te moeilijk zal zijn voor het groote publiek' en dat *Vera* van Marsman, ofschoon het veel aesthetischer is, veel leesbaarder toch is, vanuit een gewoon lezersstandpunt beschouwd. Ik zou zeggen: tant mieux. Ik wou jou één van déze 2 boeken opdragen: òf het event. 3e deel *Cahiers*, waarin o.a. het heele *Gesprek over Slauerhoff*, òf dit aan Bouws, en aan jou *Een Voorbereiding*. Dit laatste zou mij liever zijn, het boek is ook van veel meer belang, ondanks al zijn fouten. Ik zal je daarom de drukproeven zenden, zoodra ik volledige proef heb, en reken erop dat je me precies zegt wat je ervan denkt. Valt het jou niet mee, dan moet je het natuurlijk niet 'aanvaarden', dan komt er later nog wel wat voor je, of dan neem je dat 3e deel. (Deel 1 krijgt Stols, om zijn aandringen het uit te geven, deel 2, Jacques Bloem, om zijn anti-humanitarisme.) Tot Zaterdag, 10 voor 4 aan de staatsie, zulle! Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[19 januari 1931]

aant.

Beste Menno,
Dit in haast: ik moet nr mijn moeder die goed ziek is - ik slaap daar.
Stols blijkt *Eva* niet te hebben; *Prometheus II* snelde ik door, las vooral het einde. Daarover later meer; ik zend je trouwens de 2 dln. terug die Gr. tòch niet lezen zal. Wil je mij *Eva* zenden? Dank.
Ik moet nog een photo maken (van mijn vrouw en Gille b.v.), dan kan de film worden ontwikkeld. Hart. gr. van je
E.

Daarnet komt een enveloppe van de *Vr.Bl*. terug: Marsman vindt mijn aanteekeningen heel aardig soms, maar in dezen hypersubjectieven vorm voor elk tijdschrift eig. ongeschikt. (Leve de revue-directeur in den Dichter!) - Men vraagt mij de boel om te werken... Je begrijpt hoeveel ik daarvoor voel, en hoe gretig ik op de invitatie ben ingegaan!
Zend *gauw* Eva, eer Trotsky mijn aandacht heelemaal opvreet. *Prometheus* is verzonden; de photo is gemaakt.

Brussel, Maandagavond (geschr.), Dinsdagmorgen (verz.)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [22 januari 1931]

aant.

Brussel, Donderdagmorgen.

Beste Menno,
Gelijk hiermee gaat *Prisma* naar je terug. Ik heb mijn taak volbracht en zend met dezelfde post mijn artikel naar de *Vr. Bladen*, naar Marsman zelf ditmaal, met verzoek om antwoord. Hij zal mij het stuk zelf wel terugzenden (vooral omdat het in menig opzicht een reprise is van het jouwe), maar misschien verlaat Achilles ditmaal tòch zijn tent. (Patroklos-Binnendijk komt er anders, vrees ik, wel erg gehavend van af.)* - In ieder geval zal mijn stuk dan niet vóór Maart in *D.G.W.* komen; want het Febr.-nr. heeft al het stuk tegen Pom. Het is griezelig, wat een schoonmaak ineens!
In mijn volgenden brief hoop ik de kiekjes te sluiten. Zal ik een Franschen brief schrijven aan ‘Gerda’? Hart. gr. (*oók aan je zusje*) van je
E.

* Ik denk dan ook dat hij het ditmaal ‘stom’ èn heelemaal *niet* ‘aardig’ zal vinden. Let eens op!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 22 januari 1931

aant.

aant.

aant.

Rotterdam, 22 Jan. '31

Beste Eddy

Eveneens in tamelijke haast dit antwoord op je briefje. Ik wilde je *Eva* graag cadeau doen, als een herinnering aan jongstleden week-end in Brussel; mijn boekhandelaar, opgebeld zijnde, blijkt het echter niet in voorraad te hebben, maar hij zou het in de stad opscharrelen. Zoodat ik het je vandaag waarschijnlijk al kan zenden.

Zeer benieuwd naar je verhouding tot den Brotteaux van Carry van Bruggen! Wat heeft zij er volgens jóu van terechtgebracht? Ik geloof, dat trouwens bijna iedere figuur in een boek zich leent, om weer door een ander tot ideaal-figuur te worden omgeschapen.

Ik corrigeerde het meerendeel van de proeven al; ze zijn goed gezet. Ook bedacht ik in den trein naar Hoorn, waar ik voor 600 gapende imbecielen een lezing moest houden, een titel voor het eerste deel: *Afscheid van Domineesland*. Ik ben van plan als inleiding dan een stuk te schrijven, over dit afscheidsproces, over den dominee in mijzelf, over de noodzakelijkheid voor mij, om dat alles door te maken. Lijkt je de titel goed? In ieder geval is het voor Stols' verkoopmarge niet slecht, dunkt me.

Ik zond je brief over *Prometheus* door aan mijn vriendin, aan wie ik het *Carnaval* opdroeg, en die mij destijds *Prometheus* leende (geen indiscretie, verder colporteer ik niet met brieven; wij kennen elkaar lang en op een bepaalde ‘eeuwige’ manier). Zij was het niet eens met je oordeel, tenminste niet op alle punten, maar zij heeft me een heele dithyrambe over je handschrift geschreven. Ik zei je trouwens ook al, dat je hand buitengewoon merkwaardig is, dat het alleen daarom al een genot is, brieven van je te krijgen. Vergelijk daarmee deze smerige karakters; het is tenslotte toch ook een kwestie van symboliek. Welke, in dit geval?

Our dear Bouws heeft mij aangeboden, in April getuige te zijn bij mijn huwelijk! Ik vind het eenvoudig charmant, zooals hij over ons allen, zwakke broeders, waakt en ons bij zulke precaire gelegenheden als deze altijd bij wil staan.

Eergisteren had ik Bloem en zijn vrouw op bezoek, buitengewoon prettig vooral omdat ’s mans tong door veel Bols zeer beweeglijk was geworden. Er was nog een zeer pikante anecdote aan dit bezoek verbonden, maar die moet Bouws (die er n.l. ook bij was) je maar vertellen. Ik weet n.l. niet, of ik er wel over praten mag, met naam en toenaam, maar het is werkelijk de moeite waard.

Stuur je me snel de foto's? Eén van de dingen, waarover ik het meest heb gepeinsd na deze week-end, is je fotografische volledigheidsdrang, die zoo uitstekend correspondeert met je boeken. Hart. gr. van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [23 januari 1931]

aant.

aant.

Brussel, 23 Jan. (Vrijdag)

Beste Menno,

Veel dank voor *Eva*, dat ik met liefde aanvaard. Als je het maar ingenaaid besteld hebt, want ik laat mijn boeken tòch altijd overbinden. Enfin, als je het gebonden besteld hebt, is het ook niet erg; in den vervolge - ook voor je eigen opera - alleen gaarne altijd ingenaaide exx! Krijg ik ook nog *Cinema Militans*?

De Brotteaux van Carry v.B. is op zichzelf heel goed; jammer alleen dat ik St. Just achter Gamelin en papa France achter Brotteaux zie. Overigens heeft C.v.B. niet, zooals je zei, de 'oplossing' in die Brotteaux-figuur gezien, ze geeft toe dat Gamelin een grooter oppositiefiguur blijft dan Brotteaux, en dat de zwakheid van Brotteaux steekt in zijn 'niet partij kiezen', wat *noodig* is! Vandaar de 'eindwaarheid', die papa France eerst in een later boek vond: *La Révolte des Anges*, en wel op de laatste pag., na den droom van Satan: 'Il faut combattre Jaldabaoth (= God, Jupiter) en nous-mêmes'. - Gek dat jij la *Révolte* niet las, terwijl je papa France toch nogal au sérieux nam. Doe het alsnog en laat *Thaïs* waaien.

Ik ben uiterst benieuwd naar je 2 deelen. Heb je de proeven nu gesplitst? Zend *mij* alles, ook de nog ontbrekende copy. - *Afscheid van Domineesland* vind ik eig. niet zoo erg goed, vnl. misschien omdat het laatste woord te veel lettergrepen heeft: Domi-nees-land*). Zou je niet, met het dominées-idee achter in je hoofd een bepaalde naam kunnen bedenken voor dat land (ik denk aan zooiets als 'Tractoria')? Je legt ook die naam dan in je voorwoord uit, wat wèl zoo aardig is, en het boek ook een zekere geheimzinnigheid verleent. Nu zou het sommige koopers misschien bij voorbaat al afschrikken (wat overigens natuurlijk toch nog een erge bijkomstigheid zou zijn).

Dat je vriendin het niet met mij eens is over *Prometheus* lijkt mij logisch; zij is natuurlijk, ondanks alles, en hoe intelligent ook, een Hollandsche vrouw, en in Holland, d.w.z. voor wat werkelijk Hollandsch is, bestaat het euvel dat mij hindert eig. niet; men heeft zich met dat accent daar zóó vertrouwd gemaakt! Ik ben overigens benieuwd naar wat ze van mijn schrift zegt: vooral wanneer de uitspraken minder van calligraphischen, dan wel van graphologischen aard zijn. Ik schrijf zeer vlug, zooals ik je al zeide. Maar ik heb als kind altijd 'lijsten' gemaakt van mijn bibliotheek, die ik dan altijd zoo *mooi* mogelijk, zoo 'gedrukt'-lijkend mogelijk, wou hebben. Misschien is dat een verklaring. Maar daarom geloof ik ook dat jij een karakteristieker hand hebt dan ik, wat je er ook op aan te merken hebt. Our dear Bows is werkelijk onvervangbaar. - Ik kreeg overigens een brief van hem, tegelijk met de jouwe, waarin relaas van avontuur, met naam en zelfs toenaam, wat trouwens zoo erg niet was in dit geval, aangezien ik er voldoende van afwist. *Laat ons het vóór ons houden*; met het oog vooral op den *man*.

De foto's ga ik straks in de stad halen; ik sluit ze hier dan in. Schrijf eens uitvoeriger over iets 'serieus'! Je

Eddy

*)Het is ook een 'uitstervend woord', zou een poésiepurist zeggen.

P.S. -Hierbij de kiekjes; van de beroerde zend ik je 2 exx., van de goede 1, maar mèt de clichés. Gerda krijgt alleen de goede! (dat spreekt).

P.P.S. - Nogmaals de enveloppe opengebroken om je te danken ditmaal niet alleen voor *Eva*, dat daarnet binnenkomt, maar vnl. voor de hartelijke opdracht. Een ferme hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 28 januari 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 28 Jan. 1931

Beste Eddy

Daar ik me voortdurend grieperig voelde, kon ik er niet dadelijk toe komen, je te danken voor je foto's, die je me toevallig op mijn verhuizingsdag van het 28ste naar het 29ste levensjaar deed geworden. Van de twee geslaagden bevalt die met het kleine hoofd me werkelijk uitstekend; ik heb zoo'n idee, dat ik wel zooiets ben. De ander trekt het welwillend stijve smoeltje, dat ook Anthonie Donker zou vertonen, wanneer hij door Dirk Coster werd gefotografeerd; vind je ook niet, dat is toch te benevolent, te hoffelijk en zacht? Heb je exemplaren naar Gerda gestuurd? Ik beloofde ze haar al. Als je haar in het fransch geschreven hebt, zal er wel een ‘woordentolk’ aan te pas moeten komen, maar het zal wel lukken.

Ja, ik heb de twee bundels nu definitief voor elkaar, en ik zal je zoo spoedig mogelijk alles zenden, wat nog ontbreekt. Wat je over den titel *Afscheid van Domineesland* schrijft, is m.i. niet heelemaal waar; akoustisch: het rhytme is niet slecht en ik geloof zeker, dat die titel de verkoop in Nederland eer zal stimuleeren dan verminderen. Het klinkt toch vriendelijk, en tevens nog geheimzinnig, omdat niemand kan weten, wat ik er mee bedoel. Maar vraag Stols' meening eens over de verkoopbaarheid onder dien titel; ik wil hierin ook met zijn belangen rekening houden. Het lijkt me, dat ieder boek in Holland, waarin überhaupt het woord ‘dominee’ voorkomt, koopers moet vinden, zelfs ‘De dito-vrouw v. Blankenheim’, (tusschen haakjes, dat loeder heeft al twee lezingen voor de radio op mij staan afgeven, op mijn ‘looden sleutel van het kille verstand’ en mijn ‘vuile laarzen, die tegen de deur van Blankenheim hebben getrapt’!). Maar laat me nog even *zoo snel mogelijk* jouw aan die van Stols geconfronteerde meening weten over den titel, met het oog op het inleidend essay, dat ik nog schrijven moet. Ik kreeg van Stols een uitmuntend concept-contract, waar ik geen enkele aanmerking op heb; ik schrijf hem zelf binnenkort.

In Deel I (*Afscheid*) komen dus: 1° ‘Afscheid van Domineesland’, 2° ‘Waarheen gaan wij?’, 3° ‘Ondergang’, 4° ‘Het Schoone Masker’, 5° ‘Dat ben jij’, 6° ‘Twee Methoden’, 7° ‘Waarom ik Amerika afwijs’, 8° ‘De Wegen’. In deze volgorde, in de inhoud zet ik dan de jaartallen van de tijdschriftpublicatie er achter. In Deel 2 komt dan de rest, die ik nog ordenen moet; je hebt de titels van de stukken thuis. Het komt zoo ook ongeveer uit met de verdeeling in dikte.

Ik moet dus nog sturen: *Afscheid v. Domineesland* en *Waarom Ketters*. Van Stols krijg ik voorts nog in proef stuk over *Marsman* en *Hinne Rode* (*Maja* heb ik nog niet hier, komt in Febr.), die bij jou achtergelaten zijn.

Deel I heb ik geheel gecorrigeerd, kan na toevoeging van het *Afscheid* wat mij betreft dadelijk worden afgewerkt.

Hampton Court lijdt onder mijn vage griep en de afkeer van het leeraarschap, die me altijd zoo eens in een paar maand overvalt. Ik kan me dan zoo groen en geel ergeren, dat ik daar zes uur per dag vergooi aan niets en 's avonds te lamlendig ben om te schrijven. Komt overigens wel weer terecht. Werkelijk, ik zou geknipt zijn voor Barnabooth, thans financieel bedoeld! - Over 'Serieuze' dingen kan ik dan ook niet al te best loskomen; de microscopische beslommeringen van het koeliewerk schijnen me dan ineens zoo serieus, dat ik er niet bovenuit kan zwemmen, naar het werkelijk serieuze.

Mijn vriendin heeft zich niet zoozeer in graphologische bespiegelingen over je hand verdiept, alleen zoo en passant daaraan de termen: 'zeldzaam aardig, persoonlijk, flink, duidelijk, *bevredigend*' (onderstreping van haar) gewijd en er bovendien aan toegevoegd, dat ze van zoo'n hand bijzonder graag brieven zou krijgen. Dit is overigens geen invite, want zoo is ze niet, maar als je haar soms over *Prometheus* zou willen attaqueeren, dan is haar adres: P. de Hooghlaan 67, Hilversum (Mevr. J.M.M. Planten-Koch). Voor de aardigheid zou ik wel eens willen zien, hoe de (inderdaad typisch hollandsche), onbevooroordeeldste vrouw, die ik ken, zou reageeren op de onbevooroordeeldste man, die ik ken. Wil je het experiment niet eens wagen? In ieder geval is ze dusdanig verliefd op *Prometheus*, dat je zeker een geanimeerd debat kunt ontketenen.

Door de malaise begon ik ook nog niet aan *Jean Barois*. Kom in Februari nog eens week-enden; je kunt hier ook logeeren, als je aan een gedekte divan genoeg hebt. Maar laten we dan tijdig afspreken!

Nu, beste, ik ga naar bed. Laat gauw weer eens iets hooren, vooral ook je opinie over *Eva*. Hart. gr. van je

Menno.

Speciale groetenissen van Truida!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [28 januari 1931]

aant.

Brussel, Woensdag.

Beste Menno,

Voor ik je over *Eva* schrijf, dat ik bijna uit heb, stuur ik je dit krabbeltje als geleidebriefje voor een pak drukproeven dat ik je met gelijke post zend. Van die proeven moet je me alleen de velletjes die gekleurd zijn (mooi rose en geel) terugzenden, liefst zoo spoedig mogelijk; de rest kan je na lezing wegsmijten. Schrijf me hoe je het vindt, en maak aanteekeningen, als je dat noodig acht.

Het verhaal is helaas *niet* compleet. Maar je kunt hierna wel zeggen hoe je er tegenover staat. De rest is *beter*; vooral de laatste 20 blzn., die een reis door Spanje zijn (althans door een klein ged. v. Spanje) en waarin de juffrouw niet meer voorkomt.

Do quick, en vertel me spoedig eens wat. Met beste groeten, je
E.

Heb je al bericht van G. of de photo's gearriveerd zijn? Als je Bouws ziet, vraag hèm naar ‘nieuws’, ik schreef hem gisteren uitgebreid. - Kan je me een afdruk zenden van je 2 portretten; de mijne zijn beroerd.

In haast.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [29 januari 1931]

aant.

aant.

aant.

aant.

Brussel, Donderdagavond.

Beste Menno,

Ik lig ook met grieperigheid, d.w.z. ik *zit* daarmee in bed. De copy van *Marsman* en *Hinne Rode* is naar Stols. Over een uurtje heb ik bericht of hij met je titel accoord gaat. Zend dan zoo gauw mogelijk de verklarende inleiding. En *De Wegen*? is dàt er al bij? Ik meende van niet.

Ik heb Stols gevraagd of hij de 2e proef, dus voor het definitief in elkaar zetten, aan mij wou sturen. Het is toch beter dat dat nog even nagekeken wordt. - Zend dus alleen wat voor het 1e deel bestemd is naar Stols terug; of naar mij; en in de juiste volgorde. Ook de doorgeschrapte blzn., anders denken die kerels dat *wij* de copy vergaten en plakken ze ergens erbij!

Denk erom dat je bij *Waarom Ketters*? het vervolg doet, met ertusschen een résumé van het betoog van Engelman. (Ik correspondeer óók met dien meneer!)

Ik kan niet met vrouwen debatteeren. Als ze vervelend zijn breek ik meteen af en als ze aardig zijn geef ik ze gelijk. Ik geloof trouwens dat een debat tusschen je vriendin en mij over *Prometheus* zou uitloopen op een beschouwing over nationale nuances. Ik heb hier eig. de zekerheid van, nu ik *Eva* gelezen heb, die wel meer met haar *verwant* zal zijn dan met jou; ik verdenk je ervan dat boek ‘à travers elle’ zoo te waardeeren; mij heeft het op menige plaats eig. geërgerd. Vergis je niet: het is nog dik ethisch, het heeft onmiskenbaar de ‘hooger-leven’-toon, bemind door de Costers. En daar heb je het geheim: als de Holl. vrouw onbevooroordeeld is èn zichzelf (d.w.z. dat ze niet de kleur aanneemt van den man met wien zij op een gegeven oogenblik ‘verkeert’), dus zooals Carry v.B. in *Eva*, dan wordt die onbevooroordeeldheid (wat een woord!) in haar eigen diepste wezen (zoo moet je het zeggen, voel je?) eig. *alleen* vrijgepleit door het cachet van ‘hooger-leven’ dat ermee moet samengaan. Ik wil hiermee zeggen dat een intelligente française of Italiaansche absoluut *niets* zou begrijpen van dat gegrübel van Eva; dat ze zich met ronde oogen zou afvragen waarom zooveel kuischheid met zooveel hysterische dweepzucht moet samengaan? - Ook technisch vind ik het verre van volmaakt: zij heeft het monologue-intérieur-procédé toegepast, maar de verschillende tijdperken

eig. tegen het einde pas kunnen scheiden; het begin, de eerste helft, koekt aan elkaar. En, voor dit procédé, heeft het 2 groote fouten (waarvan de 2e wschl. een gevolg is van de 1e): het is niet gevarieerd genoeg; het is te lang. Als het boek tot op 2/3 of zelfs de helft teruggebracht kon worden was het 2 × zoo sterk. Ik zou vooral erg veel 'o's!' willen schrappen. En dan die onderwijzeres, die zoo in de knoop zit... neen, ook dit boek riekt toch wel sterk naar de hoofdacte. Al die bête aanhalinkjes ook: het is erg edel en toch simpel, en voor mij eig. van beide 10 × te veel. En heb jij geen lust om te lachen - ik bedoel, word je niet volkomen ongeloovig, als je de schóónheid krijgt mee te genieten van die verzen (die heusch wel samengaan met de rest):

> *Stond hij aan zijn raam te staren*,
> *In zijn witte hemd alleen*...

Dat 'alleen...' met die puntjes er achter, kan alleen nog maar willen zeggen dat hij zelfs geen onderbroek aan had? - En die laatste zoenpartij met dien man in het duin (zou dat mijnheer Pit zijn geweest?), en die opmerkinkjes-van-Jan-Dirk van dien zoogenaamden 'cynicus' (Coenen?), die moet je bepaald eens overlezen, zoo maken we er samen 120 op een uur, voor één behoorlijke consumptie. Nee, - om in dien stijl te schrijven: - Nee. Nièt mooi. Te broeierig, te... te hooger-leven-achtig. Néé. Nièt verwant.

Je zult me zeggen dat het knapper is dan alle andere boeken van Holl. vrouwen in dien toon. Dat is mogelijk, mais ça ne suffit pas. Het is tenslotte *hetzelfde*, alleen hebben die andere een hulpacte en voelt men hier de hoofdacte achter. Vgl. nu eens met dezen toon het werkelijk eenvoudig, soms werkelijk diepgaand, d.w.z. 'analytisch', proza van het dagboek van Marie Bashkirtseff. Dezelfde typisch vrouwelijke gedachtenwereld, maar zonder dat grübelen en die o's-en-puntjes-toon.

Het is alleen maar jammer dat je me dat boek nu cadeau gedaan hebt; je hebt het nog wel voor me gekocht, en er een opdracht in gezet, die op ons, maar geen oogenblik op het boek slaat. Ik zal je mijn ex. van het *Carnaval* zenden, zoodra het van den binder terug is (over een paar dagen), met verzoek er letterlijk hetzelfde, met dezelfde datum en alles, in te schrijven. Dit boek geven we dan samen aan iemand die ervoor in aanmerking komt, als je 't goedvindt; wat denk je van Bouws? - Begrijp me wel: het is geen onhartelijkheid van me; ik laat je liever niet in de veronderstelling dat dit boek, om met jou te spreken, ook maar even een 'symbool' tusschen ons zou kunnen zijn.

Als je in Febr. weer hier bent, moet ik werkelijk iets arrangeeren met Hellens en vooral met Méral, inpl. van met dien suffen Stols. Ik vind zijn gladden, d.w.z. gepolijsten kant - kant? neen, compleet oppervlak! - wel aardig, maar hij heeft iets dat me au fond toch wel op de zenuwen werkt: zijn burgersbehoefte om zich en zijn vrouw te 'verheffen' door het maken van stompzinnige, z.g. 'kritische' opmerkingen over letterlijk ieder ander, die net bij ze is geweest of van wie ze net zijn weggegaan. (Ik maakte dit kortgeleden weer mee na een gezamenlijk bezoek bij Maurice Roelants.) Een vriend die mij serieus zou bekritiseeren, vernedert noch zichzelf noch mij, maar als ik dit soort opmerkingen hoor, krijg ik het gevoel dat ik met zulke menschen eig. niet kan omgaan.

Ik laat het voor vandaag hierbij, omdat het niet prettig is in bed zittend te schrijven. - Heb je mijn oude boekjes nu al eens ingekeken? In *P. tot A.* staat veel wat ik nu verwerp, maar *B.G. aan E.* erken ik nog vrijwel heelemaal. Als ik er een epigraaf in moest zetten, nam ik dit (van Gogol): 'Niemand heeft geweten dat hij, toen hij om mijn personages lachte, om mij gelachen heeft'. Dat heele boek vertegenwoordigt voor mij één ding: mijn pogingen om zoo kompleet mogelijk een 'jeune Européen' te zijn. Geef eens je meening, en even onomwonden als ik het hier deed. En zend me *Cinema*.

Met hart. gr., ook aan Truida, je
E.

P.S. - Stols gaat accoord. Ik liet nog een 3e stukje drukken dat ik te aardig vond om weg te laten: over je haat (positief) voor Coolidge en (negatief) voor het vrijzinnig protestantisme. Kan dat ook niet in deel I?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [30 januari 1931]

aant.

aant.

Brussel, Vrijdagmiddag.

Beste Menno,

Kan je mij bezorgen het laatste nr. van *Leiding*, waarin Van Eyck, naar het schijnt, een groot stuk over Slau begint, waarin hij hem 'tot op het hemd toe uitkleedt', zegt Henri Mayer. Ik heb geen fl.2.50 voor dat nr. over, dat bovendien maar een begin brengt van - God weet - 100 blzn. misschien! Is dit overigens niet iets om op in te gaan, - als je tenminste niet tegen wil en dank in slaap valt, want die man spreekt in stroomen zand.

Het moet hem toch eens verteld worden dat hij verreweg de vervelendste scribent is van Holland; lang niet zoo idioot, maar 3 × zoo vervelend als Coster. Nog een die (tegenover het onwetenschappelijke dichterschap van Slau) het huidje van zijn ondichterlijke wetenschappelijkheid verdedigt. Als ik het stuk te pakken kan krijgen - misschien kan jij het even te leen hebben van de een of andere redactie of leestafel - dan denk ik dat ik er een korte, cinglante aanteekening van maak voor mijn cahiers. Hem in het openbaar bestrijden zou ontactisch zijn: 1° zou ik den schijn krijgen van een soort lijfwacht te zijn van Slau; 2° zou ik mij tegenover dien aartslùl niet tot de noodige objectiviteit kunnen dwingen. Misschien is het iets voor jouw analytisch vernuft; deze twee dichterschappen tegenover elkaar te zetten, aan te toonen (op jouw heldere manier, zonder in mijn 'persoonlijkheden' te vervallen) waarom het eene dichterschap (Slau) den ondergang van het andere beteekent; ten slotte: wat wij allen van Van Eyck denken en waarom. De wetenschappelijke manier is de éénige om hem werkelijk te raken, en jij bent de eenige die deze manier meesterlijk beoefent, onder 'ons'. - Doe het! Maar wacht tot zijn volledig geklungel verschenen is; maak vast alleen maar je aanteekeningen, stuk na stuk.

Als je hiervoor voelt en de nrs. van *Leiding* daarvoor in huis moet hebben, dan wil ik ze wel koopen. Dan bestel ik ze bij Mayer, en zend ze jou na lezing op. Haast is er voorloopig heelemaal niet bij.

Mijn 3e bundel *cahiers* is voor 2/3 af. De titel wordt wschl. *Tegenonderzoek*. Wat denk je daarvan?

Laat gauw hooren wat je van mijn jeugdwerkje vindt. Protesteer alsjeblieft voluit als de kost je niet smaakt, ik bereid je later dan nog wel eens een schoteltje waar je van smult. Tenminste, let's hope so! Hart. gr. van steeds je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 31 januari 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 31 Jan. 1931

Beste Eddy

Hoewel ik nog steeds aan het koortsen ben, wil ik je toch niet langer laten wachten op mijn eerste oordeel over *Een Voorbereiding*; in griep gelezen, dus misschien wat nevelig gestemd. Maar eerst bijzonder hartelijk dank voor de ‘fraaie foto's’ met onderschriften, die werkelijk alles op dit uitgeversgebied slaan. ‘Zij, die voor ons denken, subs. voelen’ hangen reeds op de plee, tot stichting van iederen met ‘drukken’ bekenden landgenoot, die deze woning bezoekt. Stopes zou ik natuurlijk nergens beter kunnen hangen dan in mijn toekomstig echtelijk slaapvertrek, maar de myrten of leliën of spinazie in haar haar schrikken mij af. - Toevallig, de catalogus van Meulenhoff, waaraan je deze illustraties ontleende, lag hier eigenlijk op het einde van mijn griep te wachten, om naar je verzonden te worden. Ik heb n.l. zoo genoten van het snijdige proza des heeren Meulenhoff, dat ik je daarin wilde laten deelen. Het is dus niet noodig, en je hebt natuurlijk zelf al gelezen, aan wat voor fielten wij in het algemeen zijn overgeleverd, dat wij met Stols en van Loghum onze handen mogen dichtknijpen! Maar de naïeve schaamteloosheid van dien ouden druif is zoo kostelijk! Ik geef om zulk proza werkelijk meer dan om vijf volzinnen van Helman; zij versluieren immers niets, zijn volkomen oprecht en hartelijk eenvoudig.

Nu *Een Voorbereiding*. Ik aanvaard de opdracht *graag*. Niet, omdat ik het een meesterwerk vind, maar omdat de sfeer mij eigenlijk nader staat, verwanter is dan die van *Nutteloos Verzet* b.v. (In de andere boeken lees ik juist, schrijf ik later over). *Vooral*, omdat het mutatis mutandis de algeheele parallel van *Hampton Court* is, dat ik graag aan je had opgedragen, maar dat al voor ik je kende, beloofd was aan het model voor den hoofdschurk van Haaften, zekere Jacques de Thouars. Doet er niet toe, de verwantschap is er toch, het verschil is er ook. - *Een Voorbereiding* is jeugdiger, maar ook spontaner, minder casuïstisch dan je andere werk. Ik kan het veel gemakkelijker in overeenstemming brengen met je persoon dan *Nutteloos Verzet*; de compositie is veel zwakker, hoewel ik de vertel-dialoog van Oscar c.s. toch ook eigenlijk heimelijk als een gesprek aan spontaniteit heb beschouwd, een zwakte dus, die voor jezelf het manco aan directe ‘weergave’ moet vervangen. Hier is het afwisselen van verhaal en dialoog natuurlijk eenzelfde zwakte, maar het hindert mij persoonlijk niet, trouwens ik spreek niet over den vorm, als de ‘gevormde inhoud’ mij boeit.

De figuur van Andrée is heel goed; het is tenslotte de Eline uit *Hampton Court*, al ziet die er ook ‘vrijzinniger’ uit (geen rouge, ik denk ook: wat voller). Arnold Meerman is zoo ‘precies’ naar het leven geteekend, dat ik, die den man zelf ken, je

van ‘copieerlust des dagelijkschen levens’ beticht, terwijl ‘de’ lezer zal zeggen: ‘Schromelijk gechargeerd!’ Ik vraag me af, of je de dikke waanzin van Anton's krankjoreme allures niet te klakkeloos hebt ‘ingelascht’; de figuur wordt niet aannemelijk, ik kan dat juist precies zeggen, omdat ik het origineel ken.

Het spijt me, dat ik het slot niet heb, want je komt steeds meer los, vooral in het ‘bijwerk’; de Butte is werkelijk een meesterstukje in zijn armetierige pose.

De verschillen met *Hampton Court* liggen m.i. voornamelijk in onze natuurlijke geaardheid en wijze van tot-het-leven-komen. Bovendien geloof ik, dat ik me meer losgemaakt heb van mezelf dan jij, en tegen het eind steeds beslister. Ik kreeg er zoo het land aan, mezelf te zien, dat ik mijn heros geheel liet afdwalen van zijn aanvankelijke paden.

Ik heb geen aanteekeningen gemaakt. Daaraan heb ik alleen behoefte bij knullen, die het zelf niet weten; een boek als geheel verwerp ik of aanvaard ik, dit het laatste. Het is van a tot z fijn en koel, toch met die vleug van gevoel, die ik anders alleen uit het *Gebed* (in veel versterkte trilling) ken. Dus: de opdracht zij gezegend!

Nu in volgorde repliek op je drie brieven, voor ik weer in bed kruip. Gerda had de foto's ontvangen, is je zeer dankbaar, maar vindt, dat ik er in werkelijkheid verleidelijker uitzie. Dat mag ik nu nog niet te hard tegenspreken. - *Cinema* bezit ik niet, de katholieke ventjes zenden het op bestelling niet, dus ik kan je alleen op lange termijn de schenking beloven. Het zal je trouwens desillusioneeren, het is meerendeels nog onhelder.

Zoodra ik weer beter ben, maak ik alles voor *Domineesland* in orde. Alles is daarvoor gezet, ook *De Wegen*, behalve dan de inleiding, die ik nog schrijven moet. - Dat je het stukje over Coolidge hebt laten zetten, is stout, want ik had het verdoemd, maar het kan wel in deel 2, als een entrefiletje. Het is m.i. niet onaardig en heeft destijds zelfs een prijsvraag in het vrijzinnig-protestantsch weekblad *De Stroom* ontketend; maar ik moet het dan toch ietwat serreeren. -

Ik heb me voorgenomen, den Zondag te besteden aan *Poging tot afstand* en herlezing van *Eva*. Het laatste, om mijn oordeel, dat oud was, opnieuw aan de stof te verifieeren; dan zal ik ook op je psychologische gissingen, die inderdaad grond hebben, nader kunnen ingaan. In ieder geval was het stel opdrachten toevallig in dit boek verzeild, al had ik het natuurlijk niet geplant in iets, dat ik voor een prul hield. Maar je idee, om ze over te boeken in het *Carnaval*, is een trouvaille, die ik zeer toejuich. Bouws las je brief gisteren door de telefoon voor; je was op dreef, en je hebt het goed met hem voor! (E. de R.!) Alleen: ik begrijp nog steeds niet je voorkeur voor Vic v.V.! Wel je verontwaardiging over het belachelijk inmengen van v.d. Hoeven natuurlijk. Maar ik moet zeggen, dat ik zijn stukken ook doorgaans onhelder en troebel vind, doorspekt van versluierende groote woorden, te lang, te lang ook! De walgelijke afstand scheppend tusschen Poeët en kruier, die nu juist niet de afstand is, die moet blijven bestaan! Laat je je niet leiden door je persoonlijke voorkeur, die ik ook deel?

Nog iets; ik kan niet door *Les Conquérants* heenkomen! Geef me de sleutel. Ik heb 80 pagina's gelezen, geeuwend, heb het boek weggelegd en *13 Pfeifen* van Ehrenburg, een handig vod, gelezen. Die menschen interesseeren me niets. Ik kan hoegenaamd geen contact vinden met 's mans betooverende persoonlijkheid! Misschien moet het nog komen; tot nu toe vind ik het verdienstelijke reisbeschrijving.

Over van Eyck kan ik niet schrijven. Ik heb nooit het ware interesse voor dien schrijftrant kunnen vinden, het heeft me niet koud en niet heet gemaakt, alles bleef ‘lauw’ volgens dominee Freriks te Almelo. Zijn verzen vervelen me, zijn opstellen ook. Ik kan *Leiding* hier alleen *later* uit het leeskabinet krijgen. Herinner me er dan desgewenscht nog even aan? - Veel liever zou ik over Meulenhoff schrijven, maar die is niet beroemd genoeg als auteur. Jammer, hij boeit me oneindig meer dan v.E. (analogie bij jou: Kriminalfilm: *Turksib*).

Ik *draai* in bed. Onderzoek deze brief op temperatuur. hart. gr. je

Menno

Op school las ik je *Gebed* voor in de hoogste klas van het gymn. Zij begrijpen het wel niet, maar proeven toch den toon. Ook lees ik daar de *Brieven* van Huet en Potgieter! Hoe onbegrijpelijk soliede drukken die heeren zich uit! Zij schijnen zichzelf en hun stukjes in *De Gids* wel geweldig belangrijk te vinden.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [3 februari 1931]

aant.

aant.

aant.

aant.

Brussel, Dinsdag.

Beste Menno,

Het is erg aardig van je dat je ondanks je koorts zoo spoedig geantwoord hebt; het is misschien nog aardiger dat je de opdracht van *Een V.* aanvaardt. Eerlijk gezegd, kreeg ik hoe langer hoe meer het gevoel dat je het wel tè zwak moest vinden; ik had je dan met het grootste genoegen iets toekomstigs ‘gewijd’. Maar ten slotte, wat je in dit boek aanvaardt, is niet in de eerste plaats het *werk* (al heb ik eig. met *géén* boek zooveel moeite gehad als juist met dit). Het einde is veel beter dan het begin; het werd ook later geschreven: het begin is van 1922, het midden van '23; het laatste hoofdstuk van '26. Het boek werd in den 3en persoon begonnen; later, in Montmartre, had ik een dagboek voor mijzelf, waaruit ik rijkelijk heb geput; nog later weer werkte ik alles in dagboekvorm om, en zoo is het ook verschenen. In 125 exemplaren, waarvan ik er zeker nog een 50 heb verbrand. Het werd daarom ook halfslachtig: Kristiaan ‘vertelde zichzelf’ op een manier die allesbehalve aannemelijk was; zooveel zelfcritiek, *onmiddellijk* volgende op de dwaasheden, was ongerijmd. Vandaar dat ik er dit afwisselend vertellen en citeren van het dagboek op gevonden heb. Het blijft overigens toch een gek boekje; in een nawoord heb ik het ‘verklaard’, en er ook meteen bij gezet waarom het mijzelf nog lief is. Het is tòch de sleutel tot mijn persoon-en-werk. De ironie is er al, want eig. ben ik nooit zóó lullig geweest; alleen het kwam niet in mij op mijzelf duidelijker (en met meer eigenliefde) tegenover Andrée gelijk te geven. De ‘Anton’-kwestie is bijzaak; ik moet indertijd gemeend hebben - hierin ook gesterkt door wat ik kende van Coster - dat alle Hollandsche jongeren zoo idioot waren, dat hij representatief was, en niet, in levenden lijve reeds, caricaturaal.

De sentimentaliteit, waartoe ik later misschien geheel terug zal komen, is hier inderdaad niet zóó weggewerkt als in mijn verdere schrijverij (behalve misschien de *Historie van Gevoel* in *N.V.*). Na *Een Voorbereiding*, dat ik eerst als mislukt, of niet voor publicatie geschikt, wegstopte, schreef ik *Het Roerend Bezit* (eig. ertusschendoor dus, in Jan. '23); het was eig. precies hetzelfde, maar in een verhaal van 20 blzn. Met dat verhaal kwam het nieuwe genre; de ‘jeune Européen’ in tegenstelling met het naïeve mannetje dat uit Brugge (lees: Java) kwam. Kan dit alles je psychologisch wegwijs maken?

Als je de eerste blzn. nog niet verscheurd hebt, geef ze dan aan Bouws, die ze graag wilde lezen. Door Anthonie Donker is het boek veroordeeld; door Slau eig. ook; we zullen zien wat *hij* ervan zegt. Werkelijk goed is het natuurlijk niet (daarover hoeven we niet te praten), maar ik zou het toch niet graag ruilen tegen b.v. *Serenitas*. - Wat *Hampton Court* betreft (en al ben je zoo vriendelijk er een zekere vergelijking mee te treffen), ik ben er zeker van dat het 3 × zoo goed is, je komt er bekaaider van af dan Jacques de Thouars!

Ik wacht nu dus - voor Stols - op drukproeven en inleiding van *Domineesland*. De opdracht-overdracht bewerkstellig je wel als je weer hier bent; dan hoeft het *Carnaval* niet over de post naar je toe (ik heb het trouwens nog niet hier). Wanneer denk je te komen?

Ik vind het nogal vermakelijk dat Bouws mijn epistel door de telefoon voorlas; gegeven de rust-en-duidelijkheid die hij achter dit toestel beoefent, kan het er alleen maar bij gewonnen hebben. - Waarom mijn voorkeur voor Vic van Vriesland? De persoonlijke sympathie zal er wel ièts toe doen, maar hij *is* toch ook werkelijk zeer intelligent en verfijnd; ik lees bij hem ook door den ‘vorm’ heen - al kan ik je bezwaren deelen. Het feit is dat hij tot een oudere generatie behoort, althans daardoor geschoold is: zijn opstellen zijn veel meer ‘geschreven’, veel minder ‘uitgesproken’ dan de onze, maar hij heeft toch niets van Coster bijv., hij is inderdaad zeer zuiver aanvoelend en penetrant; verder is hij - wat wij eig. geen van allen zijn - werkelijk uitstekend in de geheele Europeesche literatuur georiënteerd. Wat een verschil bijv. met het philosofisch-oordeelende van Anth. Donker; ook in zijn kritieken, en met al zijn respect voor den afstand Poëet-kruier, zooals jij terecht zegt, blijft Vic een verfijnd cosmopoliet en is Anthonie eig. een betweterige Rotterdamsche onderwijzerszoon. Misschien zal jij zijn kritieken beter waardeeren als je ze gebundeld leest, dus als de man erachter beter zichtbaar wordt. Maar *wat* je tegen zijn stijl hebt, voel ik volkomen, en ik beschouw hem tenslotte dan ook niet als bij ‘ons’ behoorend. Als *mensch* is het een verdòmd aardige kerel; ‘ver-dommde aaarrdig’, zoals voornoemde Anthonie zegt.

Nu Malraux. Tegen dat je dezen brief ontvangt, heb je *Les Conquérants* misschien uit en bent al van gevoelen veranderd. Inderdaad begint met Garine eigenlijk Malraux. Het boek komt langzaam los, ofschoon ik toch ook het eerste deel eig. zeer goed vind - maar misschien merk je dit pas bij een herlezing, als je weet waar het alles naar toe moet. Meer dan een reisbeschrijving is het toch zeker! - het uitgevlakt karakter van den ‘ik’ (waarvan M. te bewust een ‘getuige’ heeft willen maken en vooral niets meer) dérouteert je misschien als onvoorbereid lezer, maar er zijn toch 2 dingen: het duidelijk voelen aankomen van het ‘gevaar’; van de actie die eerst door de radio's wordt aangekondigd; en de uitstekende portretten van de vertegenwoordigers, in elke haven, van de revolutionaire partij, met tenslotte het prachtige portret van Garine, juist vóór je hem ziet. Maar alles is misschien tè streng, tè beheerscht, in tegenstelling met het sappige, persoonlijke van *Barnabooth*. Larbaud is ongetwijfeld ook veel meer een rasecht *schrijver* dan Malraux. De stijl van Malraux is moeilijk: te fleurig en te geserreerd tegelijkertijd (tenminste soms); het element ‘prettig-leesbaar’ ontbreekt bij hem; in *La Voie Royale* is het nog veel erger dan hier. Maar je voelt toch wel dat je met een kérel te maken hebt, in tegenstelling met bijna alle andere jonge Franschen, inbegrepen die voor mij onverdragelijke would-be-krachtpatser: voetballer-toreador-en-candidaat-député, Henri de Montherlant. Ik ben werkelijk benieuwd hoe je het boek zult vinden als je het uit hebt. Ieder boek van M. wint bij een herlezing, als je je met het eig. ‘verhaal’ geheel vertrouwd hebt gemaakt. Ik vrees dat het je toch niet werkelijk helemaal treffen zal, dat het in de buurt van bewondering of waardeering zal blijven. Daarentegen zal *Jean Barois* je weer van a tot z te pakken nemen: let eens op.

Jammer dat je dien Van Eyck niet eens op het potje wil zetten, waar hij al lang op behoorde te worden vertoond. Ik vind hem net zoo nietszeggend en vervelend

als jij, maar dàt is geen bezwaar. Neen, wat mij weerhoudt is dat jij het veel beter zou doen, dat jij hem veel meer zou raken ook dan ik. Maar enfin, als je het verdomt, dan maar een paar zinnetjes in het ‘cahier v/e lezer’, tegelegenertijd. Word spoedig beter; een hand van je

E.

P.S. - Ik heb dat Meulenhoffsche proza *niet* gelezen - niet aan gedàcht het te lezen - en het boekje is weggegooid. Dus...

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

[Rotterdam], 4 februari 1931

aant.

aant.

4 Febr. 1931

B.E.

Mijn gewone blocnote, die ik bij voorkeur gebruik, is épuisé en door mijn griep niet aangevuld; vandaar dit bizar formaat. Ik ben echter gelukkig eindelijk vandaag koortsvrij en kan dus nu eindelijk de brief, die ik in een paar potloodkrabbels opgezet had, schrijven. Je zult nu briefje met *Afscheid van Domineesland*, benevens proeven van één en ander, wel ontvangen hebben.

Ik heb Zondag *Eva* nog eens doorgelezen, omdat ik mijn oordeel inderdaad niet versch vond. Maar: ik mag je geen gelijk geven, ik moet het ditmaal vrij positief met je oneens zijn. Natuurlijk niet in details, zooals de buitensporige lengte en de te vele o's, die mij nu ook onaangenaam aandeden; maar om de hoofdzaak. Je laat je door je antipathie tegen den toon verleiden tot schandelijke onbillijkheid, als je zegt, dat *Eva* tenslotte *hetzelfde* is als de boeken van andere holl. vrouwen. Dat is onjuist. Wat de boeken van de holl. vrouwen zoo onuitstaanbaar maakt, is, dat zij sexueele en huiselijke gevalletjes gaan beschouwen als dingen, die om zichzelf belang hebben (Selbstzweck), m.a.w., dat zij in een zekere moralistische begrensdheid (die bij *de Zondaar* toevallig erg ver gaat, maar even stom beperkt blijft) blijven steken, dat zij daarin een soort van religie of voor mijn part kunst zien. Het verschil begint, zoodra blijkt, dat de schrijver die feiten als symbool van een ‘*amoreele*’ wereld kan zien, waarin dus al die keezerij en hysterische non-keezerij en gevalletjes en handelingen om theepotten etc. geen belang meer hebben *om zichzelf*. Dat nu trof mij bij het lezen van *Eva* destijds *zoo onmiddellijk* (ik las het met tegenzin, omdat ik een andere roman van haar gelezen had, *De Verlatene*, die mij niets zei), dat ik het bij mijn *Barnabooth*-sensatie zou kunnen vergelijken! Bij het herlezen trof het me weer, en ik begrijp niet, dat je daarover heen leest! Natuurlijk kan het niet halen bij *Barnabooth*, ook niet bij Bashkirtsheff, maar het blijft voor mij: een boek van ‘le bon genre’ (qui n'est pas ennuyeux), zeker, het ruikt naar de hoofdacte, zooals ook *Prometheus*; maar zoo zal jij wel naar de tropen en ik wel naar de ‘dominee’ rieken. Dat is geen argument in dezen. Het argument is niet in zulke sferische voor-omstandigheden te zoeken. (Ik kom er dadelijk nog op terug). Hoofdzaak is, dat C.v.B. dit beroerde onderwijzersleventje niet met zelfvoldane of humoristische genoegzaamheid ‘abmalt’ (of verneuriet ev.), maar dat zij, evengoed als *Barnabooth* zich niet bij den millionnairs*stand* indeelt, aan het onderwijzerschap geen enkele andere beteekenis

toekent, dan die van een zuiver toevallige levensmodus, waarin zij ter wereld is gekomen. Natuurlijk blijft zij toch de eigenschappen van haar ras en stand in haar stijl behouden, maar dat zijn dingen van het tweede plan, *zoodra gebleken is, dat ze geen 'Selbstzweck' zijn*. Ook je argument, dat een française van dat gegrübel niets zou begrijpen, houdt geen steek, want het is omkeerbaar; van de toevallige eigenschappen en gedachtencomplexen van een française zal een holl. Jodin ook niets begrijpen, een amerikaansche Iersche ook niet. Je had dat pas tegen het boek kunnen aanvoeren, als C.v.B. in deze sferische hysterie van haar ras en milieu was blijven steken, nu niet. - Verder is *Eva* inderdaad holl.-joodsch, met veel verf en gewetensbezwaren; maar het gaat *principieel* tegen eigen verf en geweten en dat is de prima causa salutis. Mijn stuk erover is zeker te eenzijdig, het veronachtzaamt te zeer de vorm-onvolkomenheden; maar het is dan ook geschreven als pleidooi *tegen* Letje, en als zoodanig handhaaf ik het.

Stel daar nu tegenover, dat *Bij Gebrek aan Ernst* mij *ijskoud* laat. Hoogstens amuseer ik me, maar vaak heb ik me verveeld. Je hebt dit genre in *Nutteloos Verzet* wel uitstekend opgevoerd, hoewel het ook daar soms nog hachelijk blijft. Ik geloof, dat je in *B.G.a.E.* wel het maximum van bloedeloosheid bereikt hebt, dat je ook maar godsmogelijkerwijze zou kunnen fokken. Het is m.i. je slechtste boek. En ik moet bekennen: om den vorm, om al die Musae en Namenones en Erasmi, die ik als probleem wel herken, maar die zoo levenloos blijven staan, dat je er foto's bij zou willen. Het is me bijna volkomen onmogelijk, deze bundel met jou te vereenzelvigen. Een beetje hysterie zou in die periode misschien niet eens kwaad zijn geweest, want je 'gebrek aan ernst' is in wezen een doodelijke ernst voor het psychologisch geraamte! Werkelijk, ik moet dan *Eva* kiezen, met haar ondoorvorschten schoot! Natuurlijk is er tusschen de verschillende verhalen qualiteitsverschil, maar ze zeggen me geen van alle iets. Geef mij het *naïeve mannetje* van Mont Martre, of geef mij Gogol's *Doode Zielen* dat ik nog weer eens las. Tschitschikow is een speciale darling van me, die aartsburger. Tot nu toe aanvaard ik van je werk *volstrekt*: *Gebed*, een *groot* deel van je poëzie, de *Cahiers*; *met voorbehoud: Nutteloos Verzet*, rest poëzie, en *Een Voorbereiding*. *Poging tot Afstand* boeit mij *stukken meer* dan *G.a.E.* Jezus, wat versmaad ik dat boek!

Malraux heb ik nog niet heelemaal uit, maar ik begin er nu toch de bedoeling van te voelen. De radio's in het begin zijn inderdaad sfeerscheppend, maar ik bleef er toch buiten, ben er nog buiten. Ik had me een boek van dien man veel directer en kernachtiger gedacht. De karakteristiek van Garine en dien heiligen Chinees is uitstekend, maar er zijn zooveel lacunes.

Nu ik erover nadenk, staan er toch ook wel betere dingen in B.G. aan E. Dit niet als hoffelijke concessie; maar ik zie, dat ik ongeproportioneerd overdrijf, omdat de sfeer me zoo tegenstaat. Zooals jou waarschijnlijk de zweet-S.D.A.P.-zilveren linten-lucht van *Eva*. Zouden we ons op dit waarschijnlijk toch niet geheel toevallige punt niet kunnen verzoenen, door er achter te komen, wat jou zoo tegen *Eva*, en mij zoo tegen B.G. aan E. deed uitvaren? Ik zou er b.v. *geen* prijs op stellen, als je me dit boekje wilde opdragen! En dan te denken, hoe ik van je Cahiers *gevreten* heb! Je ziet, ik wil je tot slot toch nog iets vriendelijks zeggen, maar ik meen het ook. Hart. gr. van je

Menno

N.B. Zeg, ik had je gevraagd in Februari *hier* te komen! Doe alzoo!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan

Menno ter Braak

Brussel, [5 februari 1931]

aant.

aant.

Brussel, Donderdag.

Beste Menno,

Van Bouws vanmorgen gehoord dat je veel meer voelde voor *Een Voorbereiding* dan voor *Bij Gebr. aan Ernst*. Des te beter; vooral in dit geval. Ik geloof niet dat literair gesproken deze voorkeur 'juist' is, maar aangezien de literaire kant ons niet in de eerste plaats treft, en zeker niet in de verhouding jij-en-ik, is alles pour le mieux. Toch graag je kritiek, en beschouwingen over *Eva*.

Nog even dit ook: het stuk van Van Eyck over Slau las ik (Gr. had het). Er is een absoluut misverstand, ontstaan door den term 'meer dan tot op het hemd toe uitgekleed', gebezigd door Mayer. Ik had beter moeten weten met wien ik te doen had. Het stuk is absoluut niet afbrekend, integendeel: hij neemt Slau zeer au sérieux, en analyseert hem alleen maar op de moeizame en grondig vervelende wijze waarin hij zich heeft gespecialiseerd. Er is dus ook van een tegenaanval geen sprake meer. Het ging er anders om de waarde, *onze* waarde (valeur) 'Slauerhoff' te verdedigen tegen die opvattingen van de *Beweging*-brahmanen. Ma niente, signore, tutto va bene.

Ik heb een nieuwe brief gekregen van Marsman, met uitgebreide beschouwingen omdat zijn eerste antwoord après tout te summier bleek; ook met een aanval op jou, maar een weinig-zekere. Ik kan helaas dit alles niet publiceeren, want ik heb nu al zoowat ruzie met Kramers over de eerste bezending, waardoor hij 'in bittere tweestrijd' alweer is geraakt. Ik heb hem geschreven dat als hij de boel ditmaal niet opnam, hij mij in zekeren zin een figuur liet slaan, maar dat ik dan geen tweestrijd zou hebben om voortaan geen regel meer te zetten in zijn blad; - waarop nog geen antwoord. Maar van inzenden van nieuwe bijlagen natuurlijk geen sprake. Als Marsman dus zijn eerste antwoord, zònder dit erbij, desavoueert, kan ik hoogstens zijn eerste brief met mijn naschrift terugvragen (wat Kramers heerlijk zou vinden!) en alles alleen afdrukken in mijn cahiers. Maar dat wordt een uitstel tot volgend jaar. Ik vind het een vervelend geval.

Laat de verdediging van je stellingen gerust aan mij over, althans tegenover Marsman. Ik ben zeer benieuwd naar de repliek van Binnendijk.

Je proeven met inleiding (zéér aardig!) zijn naar Stols. Ook Stols vond die inleiding bizonder goed, zei hij tegen Greshoff. Zou je bij 'Jezus: je zus(ter)'... die '(ter)' niet schrappen, die de grap een tikje te veel aandikt. 'Je zus' is bovendien juist zoo aardig, vooral omdat je een klein jongetje was toen je die heerlijke regelen las. - Ik zend je de drukproeven van die inleiding, maar kijk voor jou de nieuwe proef *hier* na, als je dat wilt.

Nu, ik wacht op de beloofde letteren. Ben je uitgegriept? Groeten aan Truida en een hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [5 februari 1931]

aant.

aant.

aant.

aant.

Brussel, Donderdagavond.

Beste Menno,

Vanmiddag postte ik net een briefje aan je, maar daar vind ik thuiskomende je ‘kritiek’ en ik ben er zoo enthousiast over (zou Bouws zeggen) dat ik geen uur kan wachten met antwoorden. Bravo! zoo leeren we elkaar verstaan! Je antipathie tegen mijn arme figuren uit *B.G.a.E.* is even spontaan als mijn ononderdrukbare weerzin tegen *Eva*, maar wschl. 3 × zoo erg. Never mind, zoo mag ik het hooren.

Maar hoe nu precies uit te leggen, wat, waarom, etc.? Het feit dat je niets van dit boek wist, dat je er opeens tegenover kwam te staan en toen zóó reageerde, zegt mij meer dan een lange reeks beschouwingen pro en contra: het is duidelijk, we hebben alle literaire bedenkingen eig. finaal opzij gezet en ons alleen afgevraagd: heb *ik* hier wat aan? En het is, tusschen jou en mij, als wij vrienden zijn en niet twee literatoren tegenover elkaar, letterlijk het *eenige* wat telt. Jij kunt blijkbaar niet tegen deze sfeer, en Eva-Carry behoort blijkbaar tot een genre vrouw dat mij niets zegt. Ik kan je verdediging heel goed volgen, en ik zou natuurlijk ook wel mijn arm gebrekje aan ernst kunnen verdedigen, maar waarvoor? Het feit dat je op *Barnabooth* reageerde zooals je dat deed, heeft mij alle wantrouwen tegen je ontnomen; ik heb liever dat jij je op deze manier over *BGaE*. uitlaat (dat ik werkelijk nog lang niet verwerp) dan bijv. het superieur tòch-waardeerende dat Donker er eens over schreef in de *N.R.C.* ‘Dood’ zijn mijn figuurtjes niet, geloof ik; Holst zegt ervan: ze leven wel, maar niet als menschen, ze doen mij denken aan bewegende teekeningetjes. (Misschien vind je zelfs dàt nog te goed ervoor). Het idee om er photo's in te zetten vind ik wel aanlokkelijk; wat denk je van gewone èn radiophoto's? gegeven het ‘geraamte van de psychologie’. Paul van Ostaijen vond deze verhalen heerlijk, ze voldeden natuurlijk aan zijn eigen lust-voor-het-schema; terwijl ik op het oogenblik ervan griezelen zou om nog eens zooiets te schrijven. Maar toen ik ze schreef - vooral de eerste - was iedere pagina mij een ontdekking. Eén ding heb ik werkelijk met plezier en in één adem geschreven, het verhaal *Een Bloempje aan 't Eind*, dat ik trouwens ook wel een van de beste vind. Kortom, dit boek is voor mij een document voor mijn schrijversschap, maar ook een document voor mijzelf, want in 5 van de 8 verhalen heb ik eig. niets anders gedaan dan mijn eigen avonturen geradiographeerd. De haat die je deze ‘sfeer’ toedraagt, heeft blijkbaar ook Marsman ervoor, die mij weer schreef dat hij al dit werk verafschuwt. Ik enregistreer deze gevoelens als golden ze iemand dien ik zelf nauwelijks ken; ik vraag me alleen met eenige verbazing af: zou ik werkelijk zoozeer zijn veranderd? want zoo ongeveer ben ik dan toch geweest; in die sfeer heb ik dan toch geleefd. Ik vind ook op het oogenblik *Een Voorbereiding* veel sympathieker, maar *B.G.a.E.* lijkt me toch veel ‘sterker’; en dit is bijv. ook het gevoelen van Jan van Nijlen die toch geheel buiten deze dingen staat, zoowel door zijn 15 jaar ouder zijn als door zijn kalmte. - Het doet me daarom ook plezier dat je me meteen een lijstje opgegeven hebt van mijn boeken met mededeeling hoe je tegenover al deze dingen, stuk voor stuk, staat. Wat vind je nu eig. nog goed of aardig of de moeite waard in *Poging tot Afstand*? Ik heb eruit behouden: bijna alle verzen in strophen (daarentegen geschrapt alles wat eig. rhythmisch proza is), behouden nog: *Windstilte*, dat ik er verreweg het beste in vind, maar dat ik hier en daar nog van expresse onduidelijkheden heb gezuiverd; en een

keuze uit *Filter* (10 kwatrijnen op de 49 laten vervallen). *Het Boozige Boekje* ook geschrapt, omdat het eig. niet bij de rest kwam. Als je hier komt, moet je je ex. van *P. tot A.* meenemen met aangestreept alles wat je er behoorlijk in vindt; het benieuwt me om te zien hoe jij de keuze zou hebben gemaakt.

Ik lees je brief hier over en vind hem weer even prachtig. De reden? Ziehier, een zinnetje van jezelf: ‘Je laat je door je antipathie tegen den toon verleiden tot schandelijke onbillijkheid’. Ik geloof dat dit volkomen *alles* in zich besloten houdt, zoowel wat betreft mij tegenover *Eva*, als jou tegenover *B.G.a.E.* Maar deze ‘onbillijkheid’ is mij uit het hart gegrepen, zoolang er andere, en ernstiger, punten zijn waarop we elkaar verstaan.

Natuurlijk was mijn gebrek aan ernst ‘doodelijke ernst’. Ik bedoelde met ‘ernst’ trouwens de specifiek-Nederl. ernst, die van Dirk Coster. Want *hij* krijgt van mij het recht niet om op dit boekje af te geven; het is nog altijd 10 × interessanter (vermeen ik) dan zijn walgelijke schijnverhevenheid. - Maar vanuit het standpunt *Barnabooth* geoordeeld, mag je gerust zeggen: wat een flauwe kul! En inderdaad, ook dàn is de naieve Kristiaan, die me bij buien toch ook ontzettend hinderen kan, oneindig sympathieker. Dus, résumons: als mensch voel ik met je mee (behalve dan tegenover het verborgen menschelijk document in *BGaE*., maar dat alleen *ik* misschien ontcijferen kan), als schrijver vind ik je ‘onbillijk’. Maar ik draag je *Een V.* op als mènsch, dus tout est pour le mieux tout de même.

Misschien ruik ik naar de ‘tropen’ (was het maar waar!) maar ik kan de ‘dominee’ in jou niet vinden. Wel het *belang* dat ‘domineesland’ voor je heeft; niet den ‘dominee’, althans tot dusver. We laten nu alle subtiele omdraaierijtjes erbuiten, en de grapjes van: hij haat den burgerman omdat hij er zelf een is - die altijd min of meer opgaan. Ik voel je haat, maar niet den onmiskenbaren domineestoon in je.

Wat de Malraux' betreft: dit en als je het later nog leest ook *La Voie Royale*, dat veel grooter ‘lacunes’ vertoont - lees ze over een tijdje eens over, en je zult zien dat je er andere boeken in vindt. Want ik was in mijn *BGaE*.-tijd misschien een (zij het oprecht) poseurtje, maar van den inhoud van Malraux ben ik absoluut zéker. De figuur die ik na Garine het beste ‘voel’, is *Klein*.

Vind jij nu maar eens uit wat je zoo tegen *BGaE*. deed uitvaren; ik weet wel wat ik tegen *Eva* heb: de heldin. Ze zal dus wel bestaan. Maar ik versmaad deze vrouw, zooals jij mijn gebrek-aan-ernst-pose-tje versmaadt. Alle literaire fouten vallen daarbij in het niet. Ik zou zoo'n vrouw doodelijk vermoeiend vinden, en ze zou mij (dat is het ergste) zoo verdomd weinig geven in ruil! Geef mij Mme de Rênal of Angiola Cacace. Voilà. - Over Gogol's *Doode Zielen* een volgende keer.

Wanneer kom je hier in Februari? Kijk je kalender vast na. Zorg dat je niet halfgenezen uitgaat. Een hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [9 februari 1931]

aant.

aant.

aant.

aant.

Brussel, Maandagavond.

Beste Menno,

Ik schrijf je in peststemming. Allereerst: mijn binder heeft ditmaal gewerkt als een zwijn (wschl. omdat hij niet de noodige deferentie had voor al die demi-boche-auteurs); dan: onder de verpeste, bezoedelde, verwaarloosde boeken bevinden zich 3 bundels van Slau (3 op de 5 verloederd!) en jouw *Carnaval*. Behalve dat de titel beroerd is; daar plak je dan nog wel een etiket overheen (hij luidt op het oogenblik: M. TER BRAK. HET CARNAVAL DER BURGES) - heeft de man zich niet de minste moeite gegeven om het portret dat ik er van je in had gezet behoorlijk op te plakken; hij heeft èn het portret bezoedeld èn de daartegenoverstaande titelpagina. Dit ex. is voor mij nu net goed genoeg om er iemand die ik niet *bizonder* hoogacht een z.g. 'pleziertje' mee te doen. Ingesloten het portret, zooals het er nu uitziet!

Ik wou je nu vragen: heb je niet een ingenaaid ex. voor me, èn een afdruk van dit (of van een ander) portret? *Je zou me er een gróót genoegen mee doen*. Gelijk hiermee zend ik je ook de Boodschap in *Eva*, die je er dan meteen in kunt overschrijven. Maar als je geen ex. meer thuis hebt, koop er dan geen; schrijf het me alleen, dan laat ik je een ingen. ex. door Mayer (Nijhoff, Den Haag) zenden, waarin je je hupsche pen dan even laat woeden - maar zoo netjes mogelijk, for heaven's sake! - en dat jij mij dan doorzendt. Je krijgt verder nog een cadeautje van me: doorgezonden door denzelfden Mayer, maar er is een verhaal aan verbonden. Je moet weten - men moet altijd beginnen met het Begin te weten - dat er, in den Beginne dan, bestond: een zekeren Zwitserschen avonturier Hans Bringolf. Deze meneer gaf zijn mémoires uit in het Duitsch, maar ik maakte ermee kennis met een Fransche uitgave, bezorgd door Cendrars. Het eerste moment dacht ik aan een mystificatie; ofschoon Cendrars (na de creatie van Dan Yack ben ik er helaas van overtuigd) op geen stukken na zoo'n avonturier zou weten te 'campeeren' als deze. Ik informeerde dus en Mayer vertoonde mij de Duitsche uitgave: de mémoires van Bringolf waren inderdaad van Bringolf. Mijn Fransche uitgave werd intusschen ook verpest door dien boekbinder, d.w.z. hij maakte het kaftje weg, waarop 4 kleine portretjes van Bringolf. Zonder portretjes voor mij geen genot en bijna geen Bringolf; - maar ik was ondertusschen verliefd geworden op het jeugdportret dat in de Duitsche uitgave voorkomt. Ik heb die uitgave nu gekocht, alléén om dat portret, dat Mayer me zenden zal, en dat ik in mijn Fransche uitgave zal plakken. Maar met den Duitschen tekst heb ik nu een veeleer onaangenaam surplus, dus vroeg ik Mayer *jou* die te zenden. Als je hem nog niet hebt, komt hij spoedig; en - om je éénig idee te laten van des Bringolfen smoelement - heb ik er het kaft om laten zitten, waarop de man nògmaals voorkomt, maar in een latere phase: ik vrees, die nà het avontuur...

Hoe het zij, de tekst is alleszins de moeite waard, en als je het cadeautje versmaadt, dan maar doorgeven aan Bouws bijv., die zich immers ook over de-nogmaals-onbegrepen Eva zal moeten ontfermen. -

Nu iets anders. Zooals ik je schreef, werd de strijd met Marsman lustig gevoerd; zoo lustig dat er opeens te veel copy was voor *DGW*. Een artikel van mij (± 8 kolom), een brief van Marsman (1 1/2 kolom); een nawoord van mij (2 1/2 kolom) dan opeens wéér een brief van M., (van onverkort zeker 5 kolom, en verkort 3), dan mijn antwoord (dat ook op z'n minst 4 kolom zal beslaan) - de goede Kramers is tot het uiterste gebracht, d.w.z. zou het zijn, maar ik heb hem alles teruggevraagd, behalve het 1e artikel. Vanavond krijg ik opeens een briefje van Jan Engelman of *de Nieuwe Eeuw* alles hebben mag. Dat lijkt me amusant. Ik weet nog niet wat ik doen zal: òf het art. van mijzelf (de voortzetting van jouw stuk) in *DGW* en de rest in de *N.E.*, of àlles in de *N.E.*, mits ze mij voor nr. I honorarium betalen (de kwestie is n.l. dat ze graag alles op de pof zouden hebben).

Als mijn 2e wederwoord integraal wordt afgedrukt is het geen grapje voor Binnendijk. Maar ik heb Marsman gezegd dat het mij onaangenaam was hem zoo

te moeten aftuigen: ik werd er n.l. toe gedwongen door een welwillende maar nogal slappe verdediging van Marsman; - schrapt hij zijn Binnendijk-episode, dan doe ik het gaarne de mijne. Maar Dirk Coster komt er weer ongenadig van af - ook alweer eig. door de schuld van Marsman, die hem in één zakje wou doen - het *Verhevenheids*-zakje, met, je raadt nooit met wie: - met Jan Engelman, Gerard Bruning, Matthijs Vermeulen, A. Roland Holst, Slauerhoff, en Marsman zelf! Daartegenover schijn *ik* te moeten staan: pover, banaal individu, voorstander van het door Marsman grondig gehate 'banale'. - Het is heusch een nogal vermakelijke historie, ook als wij beiden tot de *verkorte* lezing besluiten. Dàn is er van Binnendijk alleen in het 'oorspr. artikel' sprake.

Verder geen nieuws; maar is het niet genoeg??? Mijn boekenramp en de worsteling om de 'creativiteit'... Ik verveel me niet, après tout, al kost die rotbinder me een hoop goed humeur. En het beroerde is dat ik niet van binder kan veranderen, want deze kerel kent nu al mijn kleine tics èn is goedkoop en vlug! wat uniek is onder boekbinders, niet alleen hier maar over alle landen. Gelukkig man, die geen boekbinders frequenteert! Vergeet je ook niet de 2 kiekjes? Maar die zijn niet voor opplakken, die zijn voor het album. Met hartelijke groeten, ook aan Truida, je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[10 februari 1931]

aant.

aant.

Dinsdagmorgen.

Beste Menno,

Ik bedenk daar dat ik misschien wat onbeschaamd aan het aftroggelen gegaan ben. Bovendien zei je me dat de eerste oplage van het *Carnaval* zoo goed als uitverkocht was -: is het misschien niet beter dat ik mijn rotexemplaar dan maar aanhoud tot de 2e druk uit is, 'alswanneer' je mij wel een auteurs-ex. dààrvan zult kunnen offreeren? Vooràl als ze het zetsel niet aangehouden hebben en de 2e druk met een andere letter gezet wordt (vraag dat dien meneer Van Tricht(?) eens, als je hem je roman toezegt); dàn is het, dunkt me, verreweg het beste. Deze vette letter vind ik n.l. niet alleen leelijk - dat zou niet alleen niet erg zijn, maar het is ook niet wààr, - ik vind hem ethisch, ik vind het eig. wel *de* letter par excellence waarin de 'diepe en sonore gemeenplaatsen' van het rund Coster behooren te worden afgedrukt,* en zoover mogelijk verwijderd van jouw scherpe en snelle formules. Een goed uitgever moest eig. beschikken over een uitgebreide keuze van zetmateriaal en net doen als een goed photograaf: van elk auteur het *genre*-van-talent weergeven, ook typographisch. Ik ken misschien maar één boek in onze generatie waarin de tekst met papier en letter prachtig samengaat: de 2de druk van Marsman's *Paradise Regained* (misschien ook de 1e, die ken ik niet, maar de 3e al niet meer). Dat is Marsman op-en-top, met zijn precieusheid, maar ook met zijn pittigheid, met zijn literairen èn zijn poëtischen kant. - Daarentegen is *Schuim en Asch* om te zien bepaald bête. Die letters zijn minder forsch en toch nog veel lobbesachtiger dan die van *Carnaval*; een karakterlooze letter, tout bonnement. (Zeg me nu niet, omgaand,

dat volgens mijn theorieën Slau gezet zou moeten worden in een veelal kapotte letter, met af en toe wat draden en baarden eraan!)
Ik zal nog een post wachten voor ik dezen brief op de bus doe; misschien komt er nog wat van je, waar ik dan meteen op antwoorden kan.

Van uitverkochte boeken gesproken: ik kreeg een opgaafje van Stols van wat er precies verkocht is, van mijn verzamelde werken bij ZEd. uitgegeven, tot 1 Jan. 1931. Het resultaat is verbluffend; van

Poging tot Afstand (uitgeg. 1928):	28 exx.
Bij Gebrek aan Ernst (idem):	38 exx.
Nutteloos Verzet (uitgeg. 1929):	49 exx.
(hé hé, dat loopt aardig naar de helft van 100)...	
Parlando (uitgeg. 1930):	80 exx!

Je ziet, ik bevind mij in stijgende lijn. Als je de persexx. meerekent, dan zul je toegeven dat ik, alles welbeschouwd, tòch tot de gelezen auteurs van ons vaderland mag worden gerekend. Het is nu eenmaal een beetje 'moeilijker' lectuur, zie je, dan Antoon Coolen.
Zou our dear Bows desalniettemin den verkoop tòch niet nog wat kunnen activeeren? Als we het weer eens met eigen krachten in de Kalverstraat probeerden?
Er komt niks; dus daar gaat-ie. Je
E

* Het citaat (de formule) is van Van Vriesland.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 10 februari 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 10 Febr. 1931
(*haast*)

Beste Eddy
Hartelijk dank voor je beide laatste brieven! Ik kon nog niet weer schrijven, omdat ik door de griep alles wat maar naar correspondentie zweemde, had laten liggen, en bovendien door mijn huwelijk allerlei 'gedonder' van de bekende aard aan mijn hoofd had (en heb). Ik maak het dus ook nu kort, maar begin daarom, om *met klem*

aan te dringen op je overkomst in Februari en wel *Zaterdag 21 Febr.* Er is hier onderdak. Er zijn twee redenen, dat je persé nu moet komen. Vooreerst zal ik in Maart wel alle week-ends bezet zijn door mijn vrouw, die dan in Holland is; zij komt 28 Febr. Dus moet je nu komen. Verder zou ik je graag kennis laten maken met mijn broer, den neuroloog, een type, dat je ongetwijfeld zal interesseeren; hij komt dan ook hierheen, dien Zondag. Hij nam j.l. Zondag één van je boekjes toevallig op, keek er in, en zei: 'Goddorie, iemand van internationaal formaat'. Hij is voor mij het prototype van het genie, leest zelden iets, buiten zijn kattenhersens en neurosen, en 'weet' alles; mist alle eerzucht, zal daardoor nooit veel produceeren, maar is volkomen met afwering van alle andere levensinteressen! ingesteld op de cultuur. Ik 'stel je hem niet voor' als een genie; hoe zou ik mijn broer trouwens zoo kunnen en willen introduceeren? Maar als iemand, die mij altijd weer aan het geniale herinnert. Hij wilde graag met je kennis maken, heeft dien dag voorloopig vrijgehouden. Tracht dus de munten voor de reis vrij te maken; hier hoef je geen kosten te maken, het eten is er. Dus: je instemmend bericht binnenkort?

Blij, dat je mijn critiek hebt opgevat, zooals ze bedoeld was: n.l. als één van man tegen man, vriend tegen vriend, niet als een afweegpartijtje. We moeten er ook nog eens uitvoerig over praten. In ieder geval is er geen enkel misverstand gerezen; onze wisseling van teekens is blijkbaar helder en doorzichtig als poésie pure.

Over dit thema ontvang ik juist de proef van het contra-artikel van Binnendijk: *Dogma of Aesthetica*. Je begrijpt uit den titel, waar het heen gaat. Ik zal je de proef maar niet doorzenden, omdat hij dat misschien als een indiscretie zou beschouwen. Toen ik hem n.l. onlangs schreef, liet ik een invite los voor hem, om eens toevallig een ontmoeting met jou te hebben, bij mij aan huis. Ik zou n.l. wel eens willen zien, hoe jullie als personen op elkaar reageerden. Hij antwoordt mij nu zoo boos, dat ik wel zie, dat hij door je stuk diep geschokt is; hij zou je niet willen ontmoeten en schijnt je verschrikkelijk te haten. Ik zou zoo allemachtig graag dat stuk eens lezen, dat je aan zijn adres gestuurd hebt! Maar ik vraag mij af: waarom neemt hij *mij* mijn aanval niet kwalijk? - Op het stuk zelf zal ik niet meer ingaan; het is te evident, dat wij langs elkaar heen praten en het eenige essentieele is, dat mij al die schoonheid niets schelen kan, als ze niet afschaduwing is van een vent, terwijl hij het kleinste graantje schoonheid (in de poëzie dan) zorgvuldig op wil pikken. Enfin, je moet het zelf maar lezen. De kern van mijn carnavalsmoraal ontgaat hem. Hij beschuldigt mij trouwens ook van onoorspronkelijkheid. 'Moet ik zeggen, dat het *Carn. d. Burgers* verre van oorspronkelijk is, juist als idee? Dat b.v. Carry v. Bruggen (*Prometheus*, *Hedendaagsch Fetichisme*) aan de geboorte een meer dan zedelijk aandeel heeft gehad?' Dat is natuurlijk waar, maar ik vind die verhouding toch niet dezelfde als b.v. Marsman: Gabriel Smit.

Inmiddels heb ik *Les Conquérants* uit, en mijn bewondering is geweldig gestegen. Het eind van Garine is ronduit meesterlijk, prachtig ook de vermoording en het vinden van Klein. Ik blijf wel eenige bezwaren hebben, maar ze zijn toch veel minder dan in het begin.

Bij voorbaat dank voor de mémoires van Bringolf! Ik heb ze nog niet. - *Carnaval* zal ik voor je laten komen en met opdracht zenden. Komt in orde, in een paar dagen, maak geen zorg over kosten, ik betaal het niet.

Oja, één genoegen mag ik je toch niet onthouden, n.l. de lezing van ingesloten 'spontanen' brief van onzen Dirk, gisteren ontvangen. Ik antwoordde nog niet, dus graag bij volgende brief terug! Hoe smaakt dat? Hoe vooral 'het korreltje goeds'? Waarom men zijn leven lang getreiterd wordt! Denk er vooral aan, *onder ons*; want ik zie je blaken, om op dit epistel een commentaar te schrijven. Laat dat echter aan mij over, het is helaas een persoonlijke brief.

Ik doe hier ook de films bij, voor afdrukken. Ik beschik zelf niet over zoo'n man, ben volkomen leek in het vak. Tot ziens dus 21 Febr.? Doe het! Hart. gr. je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [11 februari 1931]

aant.

aant.

Brussel, Woensdag 11

Beste Menno,

Je zult wel zeggen dat ik een epistolaire razernij heb, en dat is gedeeltelijk ook wel zoo (tenminste soms), maar met jou ben ik ook telkens weer ten achter. - Hierbij dan in de eerste plaats het Costerlijk epistel terug. Je ziet: hij heeft het levensprobleem, het probleem der Weltanschauung grondig overdacht en is tot de éénige synthetische conclusie gekomen: wie niet Godsdienstig is (wat gelijk staat aan 'dogmaticus', schijnt hij te willen zeggen) is humanist. Klaar. Laat ons elkaar de hand reiken, wij die geen van beiden in relatie met God zijn kunnen komen, als rechtgeaarde en tòch-christelijk-voelende broeders-humanisten! - Je hebt een proef genomen met Binnendijk, neem er nu een met Coster. Zeg dat *jij en ik* dus humanisten zijn. Je moet eens opletten wat hij antwoordt! Het is toch een jammerlijke verschijning.

Met je broer zal ik heel graag kennis maken, maar heus, ik kan je nog niet *beloven* dat het zal zijn op 21 Februari. Maar laat ons zeggen: als het kan, dan kom ik. Ik heb in de eerste plaats geen duiten en vind het vervelend bij mijn moeder daarom te vragen; het gebeurt toch al meer dan genoeg. Ik houd niet van die zure verhalen, die ieder humanist nu krijgt, over de 'slechte tijden' (ook pecuniair!) - Iets anders: lees Trotsky's autobiografie; bij momenten prachtig. Ik zal je ook een boek sturen over Lenin, als ik het uit heb. De sociale kant van die kerels interesseert mij maar zoo-zoo, hun middelen van zelfbevestiging zijn mij vreemd, vreemd, vreemd; maar wat een *individuen*, potverju! Mussolini is naast Lenin toch maar een Napoleon-imitatie van bazaar-marmer.

Grappig dat Binnendijk om jou als kritikus aan te vallen, moest overgaan tot het kleineeren van *Carnaval*. Maar het is zijn reden van bestaan, zou ik haast zeggen, dat jij *ook* onoorspronkelijk bent. Ik kom ook op deze kwestie misschien later eens in mijn cahiers terug. Als je niets had laten blijken van je bewondering voor *Prometheus*, dan had de brave jongen niets gemerkt; nu wéét hij het en schreeuwt: 'Kijk!' Maar hij vergist zich toch en zijn logica ten spijt. Oorspronkelijk, in de beteekenis die hij eraan geeft, is n.l. ook Carry niet; en de toon, de stem, zijn bij jou absoluut superieur. Bovendien, is het *niet* hetzelfde! Ik zal hier niet lang erop ingaan, want het zou grootendeels een herhaling worden van mijn vorigen brief over *Prometheus-Carnaval*, maar van een vergelijking tusschen jou en Gabriel Smit is geen sprake. Evenzoo zou men dan kunnen zeggen dat b.v. Gide's *Nourritures Terrestres* niet bestaat, omdat de philosofie daarvan Nietzschiaansch is. Wie zouden er overblijven? Spinoza, Kant en 2 of 3 andere philosofen.

Dank voor de photo's. - Het zou mij amuseeren als het boekje dat je broer toevallig inkeek, *Bij Gebrek aan Ernst* bleek te zijn; dàn kom ik zeker (verneuk me dus maar gauw!) Enfin, over het komen hoor je nog. - Bouws heeft een nogal intelligente kritiek uit de *Times Literary Supplement* over Malraux voor je. Tot zoover. Hart. gr. van je

E.

P.S. - Marinetti had ook van die Costerlijke synthesen: n.l. men was of Homeros-discipel of futurist. De literatuur viel door het futurisme in *twee*!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [14 februari 1931]

aant.

Brussel, Zaterdag.

Beste Menno,
Dank voor *Carnaval*; het verfomfaaide portretje lag er ook weer in; waaruit ik dus moet opmaken dat je geen exemplaar in superieuren vorm van hetzelve bezit. Verder ontving ik de verdere copy en bracht die naar Stols, ende wij lazen beiden het proza van den ouden heer Meulenhoff. Inderdaad: het was zéér voortreffelijk!
Ingesloten een 20e eeuwsche Shakespeare die - verdomd! - aan het 'Droeshout-portret' van overgrootpa denken doet. Een beetje kruising met familie van Shylock lijkt me anders ook niet onwaarschijnlijk.
Ik ben denkende over mijn komst naar Holland, maar eigenlijk schikt het me in Maart beter: 1°. om de gelden; 2°. omdat mijn moeder, die nog altijd ziek is, dan misschien beter zal zijn en ik liefst wel een goede week (meteen) wou wegblijven. Kan je broer niet op een dag in Maart? De aanwezigheid van je verloofde hoeft toch geen beletsel, zou eerder een attractie behooren te zijn. Laat eens hooren wat je hierop te zeggen hebt. Hartelijke groeten van je
E.

Ik zond je nog 2 Larbauds voor je bibliotheek. Dan kan je ze ook rustig opnemen wanneer het je schikt. Hoe is het nu met *Hampton Court*? - Ik ontving van Kristiaan Watteyn nog steeds geen verdere proeven.
Bezit je *Les Faux-Monnayeurs* van Gide? Die kan je n.l. ook van me krijgen.

P.S. - Heb je geen uitgave van Perk's *Gedichten* en zoo ja, welke? Ik zoek een aardige uitgave, niet die bête 17e druk die nu in omloop is. Maar ik moet wel een complete uitgave hebben, dus vanaf de 4e druk, niet vroeger.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 16 februari 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 16 Febr. 1931.

Beste Eddy

Vandaag kom ik pas tot schrijven, omdat ik bij mijn schoolaffaire allerlei rotbesognes had, die geen uitstel konden lijden, (zoo o.a. het aanschouwen van ‘cinéma pur’ van Ivens te Amsterdam, waar Bouws' wagen ons heenbracht). Maar bovendien werkte ik als een gek aan *Hampton Court*, met het resultaat, dat er nu nog 2 of 3 pagina's aan mankeeren. Als het dus naar wensch gaat, stuur ik je de zaak nog deze week; want zooals gewoonlijk is het ‘burgerlijk’-voltooide van een boek me dermate een obsessie, dat ik aan het bijvijlen pas beginnen kan, als ik er afstand van heb genomen. Je krijgt dus het ‘typoscript’ in den eersten, ruwen vorm, waarin het werd neergeschreven.

En nu eerst van harte bedankt voor de zeer *mietersche* deeltjes Larbaud, die er zoo buitengewoon sympathiek uitzien, dat ik er zoo spoedig mogelijk aan ga beginnen. (tusschen haakjes *Faux Monnayeurs* bezit ik). Maar eerst moet nu dat oor van *Hampt. C.* definitief gevild zijn, ik kan er bijna niets onderdoor lezen.

Ik heb een nieuw plan gemaakt. Klaarblijkelijk bezwaart je de reis naar hier in Februari. Nu komt Gerda een week later, zoodat ik 28 Febr. (dag van salaris-inning) nog alleen ben. Zullen we nu afspreken, dat Bouws en ik dien dag naar Brussel komen, en dat jij in Maart kennis komt maken met Gerda? Dat lijkt me een tweezijdig aangename oplossing. Schrijf er spoedig even over.

Op het artikel van Binnendijk zal ik toch moeten antwoorden. Ik heb nu het stuk degelijk overgelezen; het zit zoo boordevol aantastbare plekken, dat het zonde zou zijn, deze attaque op de poésie pure te laten voorbijgaan. Ik zal dan natuurlijk op *Prisma* niet meer terugkomen. Het stuk van Slauerhoff is mij uit het hart gegrepen! Ik heb Binnendijk een brief geschreven, om hem uit te leggen, hoe ik met een ‘querulant’ als jou bevriend kan zijn; maar ik weet niet, of hij het zal apprecieeren.

Ik hoop, dat je in Maart dan toch ook mijn broer zult ontmoeten. Het is een merkwaardig individu, al zeg ik het zelf. Het boekje, dat hij inkeek, was echter *Poging tot Afstand*, dat werkelijk veel beter, ferventer is dan *Bij Gebrek aan Ernst*. Die zelfmoord b.v. is uitstekend, daar zit veel meer saus in dan die magere dingen uit *B.G.a.E.* Er staat een massa goeds in, ik zal het je 28 Febr. wijzen.

Om te repliceeren op de verkoopsmarge van je werken: v. Loghem Slaterus bericht mij juist, dat er van Mei tot 31 Dec. 1930 van het *Carnaval* 570 exemplaren zijn verkocht. Daaraan verdien ik... ƒ 2.39 (*niet* ƒ 239)! Maar nu, zegt hij, begint er een toekomst van louter winst, want de onkosten zijn eruit. Afwachten. Van *Cinema Militans*, uitgegeven bij de katholieke schoeljes, heb ik nooit een opgave of afrekening ontvangen. De christelijke moraal houdt zich met zulke kleinigheden, ondanks het bestaan van een bindend contract, niet op! - De oplaag van het *Carnaval* was 750 ex., er zijn er in 1931 nog een 80 verkocht, dus je ziet, dat de herdruk nadert. Als v.L. tenminste wat in een herdruk ziet. Ik zal erover spreken, als ik *Hampton Court* kom venten.

Inderdaad, dat bakkes van Shakespeare is *frappant*! Het is zelfs schokkend, als je er naar kijkt!

Een editie van Perk bezit ik, de 14e, zeer bête druk. Ik heb nooit een aardige gezien, het zijn bijna altijd van die zemelige bandjes. De mijne draagt van lussen voorziene harten, sommige met dunne stelen verbonden aan hollandsche schaatsen. Niet aanbevelenswaardig!

Schrijf snel over de reisplannen! Hart. gr., ook van Truida, van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [17 februari 1931]

aant.

aant.

Brussel, Dinsdag.

Beste Menno,

Ik schreef gisteren juist aan our dear Bows om jou te zeggen dat ik deze Zaterdag wèl kom - tenzij het jou en je broer nu weer niet schikt. (Maar dan kom ik in Maart niet meer.) Marsman komt misschien ook Zondag in Rotterdam, tenzij hij de voorkeur geeft aan Den Haag.

Houd *Hampton Court* dus aan tot ik in Holland kom; en maak het voor me af! Ik lees het dan in Den Haag en kom het, voor ik naar de Belziek terugga, even aanreiken (misschien uit den trein). Of zullen we 28 Febr. 'gedrieën' naar Brussel gaan? Greshoff zou je n.l. ook zoo graag terugzien. Dat spreken we dan nog af.

Wacht met antwoord op Binnendijk tot de polemiek met Marsman in de *Nwe Eeuw* uit is: spoedig! Of schrijf nu; en verzend later, als je er misschien nog wat in gewijzigd hebt of toegevoegd. De polemiek gaat n.l. voor een groot deel over de al niet 'ter Braaksche' kijk op de poëzie; jij sukkel die nooit een vers gepleegd hebt, bent natuurlijk 'een buitenstaander'!

Benieuwd naar je aanwijzingen in *Poging tot A.* Ik sprak er gisterenavond, geheel toevallig, Méral over - die zeer goed Hollandsch leest - en die mij ook zei dat er voor zijn gevoel nog veel goeds in stond. Maar, zegt Marsman, die jouw afschuw voor *B.G. aan E.* deelt: 'de poëzie van du P. begint bij *Parlando*'. Hoe nu? - Ik zal serieus moeten wikken en wegen om misschien toch nog wat meer uit *P. tot A.* in *Mikrochaos* op te nemen (dat Stols intusschen al ter drukkerij heeft gezonden).

Ik schreef een stuk naar aanleiding van Trotsky in de cahiers, waar ik werkelijk nogal trotsch op ben; ik zal het meenemen naar Holland, alsook een groot stuk over mijn ex-'verhouding' tot Marsman.

Je editie van Perk kom ik bekijken. Leg het maar voor mij klaar, met hartjes, linten en schaatsen. Hoe is de druk?

Ingesloten mijn stuk over Bijleveld-Nijhoff; jij leest immers tòch niet *Den Gulden Winckel*. Tot Zaterdag. Je

E

Met Bouws afmaken wat er met mij gebeuren moet. Ik ben in die dingen de gedweeheid - of de onverschilligheid - zelve. - Geef mij het stuk over Bijleveld's bundel terug, als kopy voor de *Cahiers*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [18 februari 1931]

aant.

Brussel, Woensdag.

Beste Menno,

Vanmorgen hoor ik van Bouws dat Slau zoo ziek is. Ik kom dus *in ieder geval* deze Zaterdag in Holland. In principe houd ik mijn Zaterdagavond voor jou vrij, met of zonder broer; Zondag - tenzij Marsman in R'dam komt - gaan we b.v. met Bouws in zijn 'wagen' naar Haarlem, om even poolshoogte te nemen van den toestand. Kan jij *niet*, of is het, met het oog op Marsman, beter in Rotterdam te blijven, Zondag, dan ga ik in ieder geval Maandag naar Haarlem. (Dit spreken we dus nog nader af.)

Ik hoop nu maar dat je niet reeds anders over dezen Zaterdag en Zondag beschikt hebt; want dan zou ik verplicht zijn mij alleen ergens op te schieten. Ik heb Bouws geschreven dat ik van het station naar *jou* zou rijden, in de hoop dat, als jij dan nog 'op school' mocht zijn, Truida zich zoolang met mij zal willen 'occupeeren' - tenzij óók verhinderd! Enfin, ik kom Zaterdag tegen half 5, meen ik, in R'dam, dus, als er nog iets dringends mee te deelen valt, laat Bouws mij dit *seinen*.

Ingesloten nog een paar kiekjes. Tot ziens, Je

E

Ik neem voor je mee: *Les lauriers sont coupés* van Ed. Dujardin, een charmant boekje, en het eerste specimen van de monologue intérieur; waaraan èn Joyce èn Larbaud veel te danken hebben. Het is net zoo ingebonden als de 2 andere deeltjes, het komt er dus prachtig bij. Maar *misschien* kaap ik je Perk!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[28 februari 1931]

aant.

Zaterdagmiddag.

Beste Menno,

Terugkeerend vind ik alweer proeven natuurlijk, zoowel van jou als van mij. Ze gaan met gelijke post. Schrijf me zoo spoedig mogelijk wat je denkt van het slot van *Een V*. - en of je vindt dat het nawoord erbij moet of liever niet. Vic Vriesl. vond het erg goed, maar dat zegt hier weinig.

Je hebt de hartelijke groeten van Greshoff dien ik geheel toevallig aan den trein wachten vond op een anderen meneer, genaamd Burgers. Overigens geen nieuws. Vele hartelijke groeten aan Truida; de hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [3 maart 1931]

aant.

Brussel, Dinsdag.

Beste Menno,

Je moet allerlei nrs. van het *Crt. Bulletin* hebben; zou je mij willen opzenden het nr. (een van de 3 laatste) waarin, onder den titel *Critische Curiosa*, een brief voorkomt van een gewezen scheepskapitein of zooiets in Indië, over *Schuim en Asch*? Sommige van die aanteekeningen leken mij nogal raak.

Van hier geen nieuws. Kijk spoedig de proeven na en zend ze in de juiste volgorde naar mij - ik vraag dan de volgende proef, evenals bij het vorige boekje (*afscheid*).

Groeten aan Geertruide; de hand van je

E.

(Ik moet me oefenen voor de 'opdracht': *De Ridders* zijn in druk, na goedkeuring ook van den heer D.A.M. Binnendijk, dichter van *Het Andere Land*, etc. etc., ook in Nederland welbekend.)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 3 maart 1931

aant.

aant.

R'dam, 3 Maart '31

Beste Eddy

Hartelijk dank voor *Bringolf*, die gisteren kwam, en voor de proeven! Ik heb dadelijk je roman uitgelezen en de voor mij bestemde proeven nagezien. Het geheele *Man tegen Man* is nu gecorrigeerd; ik zend je morgen het heele pak; bewijs me de vriendendienst, het nog eens door te oogen, want ik ben zoo verschrikkelijk nonchalant in die dingen en heb er toch later het land over, als er fouten in de tekst staan.

Ook het laatste deel van *Een Voorbereiding* las ik met dezelfde sympathie als het voorafgaande. Als ik het geheel overzie, moet ik concludeeren, dat het toch eigenlijk een verzameling, op zichzelf levende en spitse, fragmenten is gebleven, en dat het geen roman geworden is. Ik bedoel niet naar den vorm, maar naar de ontwikkeling van de personagiën, die te vaak door divagaties wordt onderbroken, om duidelijk te zijn. Maar je kunt die divagaties toch weer niet missen, ze vormen een deel van het werk, van deze annalen, die trachten aan de annalistiek te ontsnappen. Voor mij is *Een Voorbereiding* le bon genre, een mislukte roman wellicht, maar dat doet er dus pas in de tweede plaats toe. Het naschrift is in dit verband *uitstekend*. Overigens is het boek waarschijnlijk voor den gemiddelden Hollander tienmaal stuitender dan *Hampton Court*. Ik kreeg vandaag het *Schetsboek* van Coster en weet nu weer precies, wat den gem. Holl. *niet* 'stuit'! Het is dan ook weer vrij erg, alleen het hoofdstuk over den laster is niet slecht.

Bouws neemt de proeven van *E. Voorber*. Zaterdag mee naar Brussel; hij wou ze eerst graag nog lezen.

Met Slauerhoff blijft het slecht gaan, hoor ik. Veel hart. gr., ook van Truida, je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [5 maart 1931]

aant.

Brussel, Donderdag.

Beste Menno,

Vanmorgen ontving ik, gelijktijdig met jouw briefje, een nieuw briefje van Bouws, die mij o.a. vertelt hoe beroerd Slau er voor staat. Verder dat hij Zaterdag a.s. - d.i. overmorgen - komt. Wil je hem direct opbellen en hem vragen zijn komst liever uit te stellen? mijn moeder ligt n.l. zéér ziek, en werd gisteravond door 2 doktoren plechtig afgeschreven. Het is misschien een kwestie van weken, maar misschien ook van dagen. Den heelen dag door brakingen, afschuwelijk om aan te zien, en een hart dat alleen nog maar door injecties werkt. Ik ben er den heelen dag en nacht, en zeer onder den indruk. Het is afschuwelijk iemand zóó, voetje voor voetje, te zien sterven; het te weten, niets te kunnen doen, en er tant soit peu nog een opgewekt smoel bij te moeten zetten.

En die arme Slau nu ook nog!

De proeven zal ik doorkijken, dat leidt me dan nog af, want veel lust tot lezen heb ik niet. (Er hangt een doodsgeur over ieder boek dat ik opneem.) Wat je van *Een V*. zegt, lijkt me zeer juist; maar vind-je ook niet het einde beter dan het begin? Bouws hoeft me de proeven niet terug te geven; ik had n.l. nog een proef, die weer terug is. Het naschrift behoud ik dus; accoord.

Ik laat Truida 3 boekjes sturen van de serie *Kaleidoscoop*. Groeten voor jullie beiden van je

E.

Zend me het *Schetsboek* van Coster eens. Wil jij er niet eens een stukje aan wijden; zonder het vooropgezet af te breken?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 6 maart 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 6 Maart '31

Beste Eddy

Ik begrijp, dat je momenteel voor niet veel anders gedachten overhebt dan voor je moeder. Merkwaardigerwijze heb ik nog nooit serieus met den dood te maken gehad; dat zal binnenkort ook wel eens komen. - Ik lig weer in bed, griep en koorts, excuseer daarom deze potloodregels; maar ik wou je toch dadelijk even laten weten, dat ik in deze twee onverwacht ledige dagen *Jean Barois* in één adem heb uitgelezen.

Voor mij is de strijd van Barois niet zoo essentieel als hij waarschijnlijk voor den schrijver zelf is geweest. Het conflict met het katholicisme was voor mijzelf eigenlijk bijna steeds een parade, die mijn ziel nauwelijks raakt (n'en déplaise wat de jongkatholieken daarover mogen beweren; hun zekerheid is voor mij *nooit* problematisch geweest) - Ik heb veel meer last gehad met de vaagheden der dominees, die mij werkelijk hebben gefascineerd. Daarom blijft Barois voor mij altijd iemand, die een tikje tegen windmolens vecht; ik moet me even verplaatsen in *zijn* afstamming en opvoeding, om het volle gewicht van zijn conflict te kunnen beseffen. Dat hij daarbij als positivist nooit *het* argument gebruikt, dat ik zou willen gebruiken, joeg me soms bepaald op! Maar dat wordt vergoed door het grandiooze slot, waarbij een 'lijfelijke siddering' mij overviel, toen die abbé het heldere en frissche testament uit de la haalde! En dat tegenover het pas omvergeprate lijk Barois!

Eén grove fout in het boek vind ik het proces Dreyfus, dat de spanning, door het 'proces-Barois' gewekt, tijdelijk totaal verbreekt. Het interesseert mij, in *dit* verband, allerminst, het relaas te hooren (stenografisch juist nog wel!) van een rechtzitting, terwijl de bedoeling: Barois te laten zien in zijn positivistische activiteit, ook wel korter en treffender had kunnen zijn aangegeven. Ook de figuur *Luce* blijft mij wat vaag, wat onopgelost mengsel van familievader, senator en wijze, waarop ik geen vat krijg. Meesterlijk is *Cecile*, vooral de rupture van haar en Barois; de volkomen stupiditeit van de vrouw tegenover de waarheid is prachtig. In die menschelijke dingen zit voor mij het beste van het boek; de theoretische dialogen had ik, bij wijze van spreken, zelf al 'overwonnen', hetgeen bij *Barnabooth* niet het geval was. Van abbé Joziers af steekt mij niettemin weer de walg voor het roomsche gedraai met woorden.

De komst van Marie bij Barois, en het verloop van dat bezoek, is ook een uitstekende vondst, ook als bijna onmerkbare voorbereiding op zijn 'bekeering'.

Heb jij ook niet het gevoel, dat de tijd van het positivisme *ontzaglijk* ver van je afstaat? Juist door het positieve, 'la science', het negeeren van de simpele absurditeit, die de strijd tegen het katholicisme ook zoo veel gemakkelijker maakt. Dat de *frazen*, die Zola in *J'accuse* neerschrijft, eens *realiteiten* geweest zijn!

Jean Barois zou je een *Zauberberg* van het positivisme kunnen noemen. Het 'leven in dialogen' mag dan volgens de aestheten ongeoorloofd zijn, het is in beide boeken enorm boeiend!

Bouws heb ik gezegd, dat je uitstel van zijn bezoek vroeg; hij zal nu wel binnenslands blijven. Hij is nu wakend, dat ik *Hampton Court* niet te laag geprijsd verkoop!

Gerda komt morgen in Holland; ik mag niet uit! Pech! Zij komt nu waarschijnlijk Zondag al hier.

Van mijn juist gehuwde broer & echtgenoote zoo juist *de* briefkaart uit Parijs met *de* chimaere van Nôtre Dame. Ziedaar een eeuwige herhaling, die de positivisten veronachtzaamden!

Het beste ermee! Het *Schetsboek* stuur ik je, als ik weer op de been ben. Een hartelijke hand van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [12 maart 1931]

aant.

aant.

Brussel, Donderdag.

Beste Menno,

Dank voor je lange potloodkrabbel. Ik hoop dat je weer wat van je griep af bent; dat Gerda die heeft wèggekust. (Word je goed verzorgd? afgescheiden daarvan.) Hier gaat alles iets beter, al blijft de toestand précair.

Over *Barois* zou ik je nog van alles willen zeggen, maar dat bij gelegenheid. Het meest curieuze vind ik, te constateeren dat ik dus eig. heel wat 'katholieker' ben dan jij! Men doet niet ongestraft zijn eerste (en volgende) heilige communie, al is het dan onder *zachte* dwang. De Dreyfus-affaire voel ik ook nog anders dan jij, d.w.z. logisch en objectief gezien heb je 10 × gelijk, maar ik voel toch hoézeer die Dreyfuszaak voor Roger Martin du Gard een definitief element is geweest, *het* geval bij uitnemendheid waarin een man zijn karakter kon toonen. Hij heeft er wschl. nog den vollen invloed van ondergaan, in zijn jeugd, en het is dan ook een van de gekste dingen geweest die men zich denken kan: het beste van Frankrijk op de been en tegenover elkaar, voor dien betrekkelijk karakterloozen en zeker uiterst-mediocren Jood. In een *dik* boek als dit, dat zich over de groote lijnen zoo meesterlijk handhaaft, is zoo'n digressie ook niet erg; en ik herinner mij dat ik b.v. erg meegeleefd heb met het optreden van Cresteil d'Allize (de man die later zijn snor scheert alvorens zelfmoord te plegen in een trein: 'ce souci de disparaître'!)

Nu iets van veel directer belang. Ik krijg daarnet een brief van Jany Holst, die o.a. schrijft: 'Weet jij ook of ter Braak zijn roman al aan *de Vrije Bladen* beloofde? Pom N., die een dag bij mij was, vroeg mij of wij 't niet voor *de Gids* zouden kunnen krijgen, en ik zou er ook veel voor voelen hem te vragen het, als 't nog vrij is, in elk geval in te sturen. Maar ik weet zijn adres niet'. - Ik schrijf hem dat adres gelijk hiermee. *Zijn* adres is: Nesdijk, Bergen-binnen (N.H.). Is het niet iets voor je om direct aan te grijpen? In 4 nrs. is alles in *de Gids* wel klaar (in 5 hoogstens). Wschl. zal je den boerelul en de flapdrollen dan moeten veranderen - maar dat is gauw gedaan, en een *essentieel* belang hebben die epitheten niet, vermoed ik. (Maak er 'boere*kn*ul' van en 'fluimen'!)

Pas op voor te vroeg uitgaan - zelfs met Gerda.

Ik weet niet of Bouws deze Zaterdag hier komt; ik méén van wel. Slau is, zooals je nat. weet, in een hospitaal te Leiden opgenomen, mogen ze nu *eindelijk* eens uitmaken wat hij eig. heeft! Nu, houû je taai en doe mijn groeten aan Geertrui en Gerda. Een poot van je

E.

Ik vind evenals jij de verhouding van Barois tot zijn vrouw en vooral het laatste boek wel de hoogtepunten van dien roman. Maar net als bij Putouarey *zie* ik Luce heel goed: het moet een mannetje geweest zijn à la Clemenceau. Klein, taai en dapper, maar iets zachter, iets minder 'tijger'. Ik vond dat gesprek van Luce met den abbé - na het laatste bezoek aan Barois - ook meesterlijk. Heb je opgemerkt hoe verdomd zuiver de toon van iederen spreker is bij Martin du G.? het is misschien wel zijn fort; ook in *Les Thibault*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 13 maart 1931

aant.

aant.

R'dam, 13 Maart '31

Beste Eddy

Neem me niet kwalijk, dat ik je zoo lang liet wachten op *Schetsboek* etc. Ik heb n.l. een paar ellendige dagen achter den rug, waarover ik nog niet objectief schrijven kan.

Bouws zal je alles wel vertellen, hij heeft de heele geschiedenis meegemaakt. Waar het op neer komt is, dat de 'list der natuur' mij ook te pakken heeft gehad en dat ik vi coactus trouwen ga. Voilà, er zit niet anders meer op. Zoodra ik weer de oude ben, schrijf ik je heel uitvoerig.

Ik wacht op het epistel van Jany. *Hampton Court* is nog vrij voor tijdschriftpublicatie.

Een bijzonder hartelijke hand van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 19 maart 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 19 Maart 1931.

Beste Eddy

Eindelijk kom ik er dan toe, je uitvoeriger te schrijven over mijn ervaringen van de laatste dagen. Ik was tot nu toe te weinig objectief, om er over te kunnen 'verhandelen', ik kon mezelf niet voldoende als een ander zien. Nu wel weer, langzamerhand. Bouws zal je wel één en ander verteld hebben, waarschijnlijk ook wel een poging tot reconstructie hebben gewaagd. Het is misschien vrij eenvoudig: ik had nog een rest van huwelijkssentimentaliteit bewaard; dit stofnest, aangekweekt door de opvoeding en theoretisch al lang verloochend, heeft zich nog even gedemonstreerd. Het moet een allerzonderlingst complex van gevoelentjes geweest

zijn, dat Gerda er het slachtoffer van moest worden, maar ik kan niet anders zeggen, dan dat zij zich kranig gehouden heeft. In plaats van mij te verdenken van de gewone vrouwelijke verdenkenissen, heeft zij getracht, mij met rust te laten: de eenige mogelijkheid voor mij, om het stofnest op te ruimen. Ik meende, nadat ik met mezelf in het reine was gekomen, dat ik nu maar als een desperado moest trouwen, omdat ik Gerda niet 'voor haar examen gezakt' naar Berlijn terug kon sturen. Maar merkwaardigerwijze ontdekte ik, toen ik haar na een paar dagen in Eibergen weer ontmoette, dat ik ondanks alles van haar hield, nu op een andere manier, maar in ieder geval zoo, dat het desperado-gevoel van 'het bewust-ongelukkige huwelijk' verdween. Ook nu maak ik mezelf niets wijs; ik zou mijn vrijheid boven alles gesteld hebben, als ik loyaal terug had gekund. Dat is mijn cardinale fout geweest in Berlijn: dat ik mijn vrijheid *onder*schat heb, *niet* mijn gevoel voor Gerda *over*schat. Dat moest zich wel wreken: ik hoop, dat de reactie voldoende geweest is voorloopig. Maar nu ik 'fatsoenshalve' niet meer terugkan, nu geloof ik, dat ik in Gerda geen verkeerde vrouw heb. Zij heeft zich tenminste buitengewoon aangepast en ingezien, dat het van mij geen kinderspel was. Zij zal mij mijn vrijheid laten, voorzoover dat mogelijk is. Überhaupt herinnerde me de scène in je roman tusschen Boudewijn en zijn vrouw, die met haar pakjes valt, eenigszins aan de her-ontmoeting tussen Gerda en mij. Ik, vastbesloten, om nu de zaak 'zakelijk' te behandelen, maar ontdekkend, dat er toch allerlei relaties tusschen ons bestaan, die onloochenbaar zijn. Voor het oogenblik is dat mij voldoende: het is meer, dan ik verleden week mocht verwachten.

Overigens droeg mijn reactie het karakter van een koortsaanval; er zat iets lichamelijks onafwendbaars in en ik voelde de 'ziekte' ook 'verloopen', geleidelijk aan van me afvallen en geheel verdwijnen. Ziedaar de superieure *Geest* van Hegel, aan particuliere bacillen onderhevig als een darm of een bloedvat!

Bouws is in dezen zoo'n beetje als arts opgetreden; ik heb veel aan hem gehad, juist door zijn rust, die bij zulke gelegenheden erg weldadig is.

Ik ga nu 9 April trouwen. Wat het resultaat is, weet ik zelf net zoo min als wie ook, maar ik kan in *geen* geval terug: de verantwoordelijkheid voor de economische kant van de zaak speelt ook een rol. En als ik me afvraag, of ik terug zou willen, zou ik geen gedecideerd antwoord kunnen geven. Dat kan ik pas geven, als ik eenmaal vastzit, als de natuur haar overwinning volledig gevierd heeft. Veel meer dan planten zijn wij toch eigenlijk niet.

Ik heb *E Poi Muori* gelezen, gisteren. Ik vind het mislukt. De dooddoener 'het is geen roman' zou ik hier toch willen gebruiken; het is geen roman, want de memoires spelen er te duidelijk doorheen, het zijn ook geen memoires, want daarvoor zijn de gefingeerde situaties weer te manifest. Met 'het is geen roman' bedoel ik, dat de spanning van het *geheel* ten eenenmale ontbreekt. Het blijven fragmenten, waaronder buitengewoon goede, maar van een verbindende eenheid is niets te ontdekken. Het is eigenlijk vreemd, dat je de schrijftrant van *Een Voorbereiding* hier weer opneemt, maar met beslist *minder* succes! De fouten van *Een Voorbereiding* zijn hier mammoutisch vergroot, terwijl de levende figuur van Kristiaan verdund is tot den veel minder levenden Godius. Van de familie Weber, die voor mijn gevoel prachtige mogelijkheden biedt, maak je bijna geen gebruik, na het begin! Trouwens, alle figuren blijven te schetsmatig, om den lezer te kunnen vastpakken; het blijven projecties van Reinald, en die projecties zouden in een zuiveren memoirenstijl wel goed zijn, maar in dit halfslachtig verband deugen ze m.i. niet. Het zou onzin zijn, tegenover jou toegeeflijk te zijn en te gaan aanvoeren, dat er zulke goede fragmenten in voorkomen, dat het heele boek intelligent en sympathiek is, want je zult zelf ook met den strengsten maatstaf gemeten willen worden, die van het geheel. Ik mis *altijd* nog de vaart, die geen enkele bedenking doet opkomen, van je critieken, van de *Cahiers*, en van het *Gebed*. Dit is niet je maximale potentie, het is tenslotte een verlitteratuurde du Perron, die de gave mist, buiten zichzelf te treden, en *toch* een roman schrijft. Dit is m.i. de fout; je was in de stemming voor memoires en trachtte

een roman te maken. Daardoor wordt de illusie van een intrige, van een verloop, van een ontwikkeling, telkens doodelijk onderbroken door de dialogen, wordt het geheel zeer onbevredigend.

Ik schrijf zoo afwijzend, juist omdat ik absoluut niet de antipathie voel, die ik tegen *Bij Gebrek a. Ernst* heb, integendeel, *E Poi Muori* boezemt me dezelfde sympathie in als *Een Voorbereiding*, maar het is minder goed en daarom ben ik 'er teugen'. Het is beneden je kunnen, daar is eigenlijk alles mee gezegd.

De heer Roel Houwink heeft over het *Carnaval* geschreven in *Elsevier*. Hij vindt het zéér erg, en heeft zelf 'blanke mazen' gevonden, waardoor hij kan ontsnappen naar een betere wereld. Zou hij ons die mazen ook niet kunnen verkoopen, of althans verhuren?

Hampton Court heb ik bijkans aan Nijgh & van Ditmar verhandeld. Zij geven zulke condities, dat ik als pauper er eigenlijk geen protest tegen kan aanteekenen.

Schrijf gauw eens terug, ook over je eigen belevingen! Een hartelijke hand van je

Menno

Ik moet je nog van alles sturen; dat komt, ik heb allerlei laten liggen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [21 maart 1931]

aant.

aant.

aant.

aant.

Brussel, Zaterdag.

Beste Menno,

Dank je voor je langen brief. Zooals je me het geval uitlegt, hoorde ik het ook van Bouws. Ik vind het erg vreemd, en bijna 'vrouwelijk' van jouw kant. Misschien is het werkelijk niets anders geweest dan een laatste verzet van den vrijgezel. Ik blijf op de 'huid' speculeeren, als het dat niet is, is alles niet verloren. Toch lijkt het me een verdomd iets om de zaak met zoo weinig illusie te beginnen. Misschien is dit iets sentimenteels in mijzelf; men beoordeelt zulke gevallen altijd, of men wil of niet, vanuit zijn eigen geval. Mijn huwelijk is absoluut niet ongelukkig, het lijkt er niet op, alles gaat beter, denk ik soms, dan ik het 90 x op de 100, in een andere combinatie, zou hebben getroffen; maar toch – ik wensch mijn vrienden (hoe wijs en analytisch ook) toe, dat zij tenminste hun huwelijk ingaan met een bête, rijke, dikke Illuzie!

Iets anders: kan het zijn dat inderdaad je physieke toestand, stomweg je grieperigheid je zoo deed voelen? Dit *kan*. Ik herinner me dat ik, 14 jaar oud, ontzettend verliefd was op een meisje van 16, dat ook mijn eerste werkelijke 'meisje' was, ik bedoel: het zoenen inbegrepen. Denk je in hoe vereerend zooiets is; je bent eersteklas H.B.S.-er en het meisje is bijna een vrouw, is een jongedame. Op een dag werd ik ziek en kwam ze mij bloemen brengen aan mijn ziekbed. En ik lag haar aan te kijken alsof ze een monster was; ze was op onverklaarbare wijze abject voor mij geworden, zooals ze daar zat, erg 'knus en vriendelijk' aan mijn voeteneind, met

die bête bloemen in d'r hand. Ik schrok er zelf erg van en begreep heelemaal niet wat mijzelf mankeerde, hoe zooiets mogelijk was – maar ik heb haar verdomd *niet* kunnen bedanken voor haar bloemen en haar bezoek. Met het gevolg dat ze erg gekwetst was, en dat compliceerde de boel, want toen ik weer op de been was, ontdekte ik dat alles heelemaal niet zoo erg veranderd was als ik bij dat bezoek meende. – Is jouw rare gevoelseruptie au fond niet een dergelijk geval?

In ieder geval heb je Gerda op de proef kunnen stellen, en is het des te beter dat zij hier tenminste niet 'voor haar examen zakte'. Voor de rest: doe je best wat het practische gedeelte van het samenwonen betreft, en wees economisch met het mysterie van de huid!

Ik voel mij dikwijls als een oude knaap voor wie alle werkelijk élan voorbij is; een soort amateur van niets dan het voorpostengevecht. Reden te meer om mijn vrienden anders te wenschen; vandaar dat het mij ook zoo'n plezier deed dat Slau op dit gebied althans met Darja volkomen gelukkig is geweest. Als *dat* er maar is, dan kunnen we altijd later nog wel zien hoe of hoeveel we ervoor zullen betalen. Maar als *dat* er niet is – goeie God! waarom zou je het dan beginnen, zelfs? Dan is toch geen 'fatsoen' of zoo een dergelijke moreele suicide-à-deux waard? Beste kerel, maak voor jezelf uit hoe je er precies tegenover staat. Ik hoop van harte het *beste*, d.w.z. de voorbijgaande rarigheid; maar als het verraderlijker is dan dat, kijk dan nog eens goed of het niet beter is er nu van af te komen, ondanks alles. Bouws heeft mij uitstekend uitgelegd hoe de positie van het meisje is: haar tegenwoordige familie, de groote horizon van het 'Frau Doctor' zijn, voor een Duitsche wschl. Dubbel belangrijk, enz. enz. Het is natuurlijk *intens* beroerd, voor haar en voor jou, en de bedreiging met zelfmoord is natuurlijk in zoo'n geval direct aan de orde, maar tòch!... Ik kreeg vanmorgen je kaart, hoe definitief is zooiets. En tòch: als je gevoel géén voorbijgaande rarigheid is geweest, wat ik innig *hoop*, ik zou je zeggen: doe alles behalve dit huwelijk ingaan.

Wat je over mijn roman zegt, of liever: over mijn *stuk* roman, voel ik eigenlijk net zoo. De kwestie is dat Reinald niet voor hoofdpersoon bestemd was, maar eerder voor gevoelige getuige van het werkelijke conflict. Maar ik vrees nu dat dit uitgangspunt verkeerd was, omdat immers noodig is: een eenheid van toon. En ik kan de rest natuurlijk nooit zoo 'memoire-achtig' krijgen als dit eerste stuk. Rest dus, òf het apart te publiceeren, òf het geheel op te offeren, òf het geheel om te werken. Ik denk dat ik dit laatste zal doen, maar niet nu; ik ben er nu in tè beroerde omstandigheden voor. Je hebt er geen idee van hoe ik *dagelijks* worstel om mijzelf 'frisch' te houden in de omstandigheden die mij nu al vijf jaar pesten, vanaf de ziekte van mijn vader af; ik krijg soms een soort zelfbewondering, een tòch tevreden gevoel over mijn eigen vitaliteit, als ik constateer dat ik toch niet volkomen gekoejeneerd ben, toch geen volkomen os geworden ben. Mijn moeder is prachtig opgeknapt, en ik *hoop* dat ze voor een paar jaar heeft bijgeteekend, al beteekent dit feitelijk idem zooveel slijtage meer aan *mijn* innerlijke mensch. Ik zou verdomd niet weten te zeggen wat ik eigenlijk ben: een zwakkeling, of iemand met te veel 'geweten'. Wschl. een mengsel van allebei.

Ik wensch je niet toe dat je in dgl. omstandigheden komt. *Niets* is zoo fnuikend, zoo meedoogenloos bindend, als 'de familie'. Van Eibergen sta je los - ook al omdat je ouders elkaar hebben en je niet het eenige kind bent - maar met een vrouw, die niet *de* vrouw is, in zekeren zin, is het grapje eigenlijk precies over te beginnen. Die Jezus, waar jij niet aan gelooft, wist precies wat hij zei, toen hij aan het einde van weet-ik-welke-speech, misschien wel de Bergrede, niet verveeld wenschte te worden door zijn 'moeder en broeders'; dit stuk is minstens zoo sympathiek en menschelijk overtuigend als het rossen van de sjacheraars uit den Tempel; neen, méér.

Ik zou een roman moeten schrijven zooals ik dezen brief schrijf, vanuit een even groote zekerheid en volheid. Misschien bereik ik dat stadium nog wel *eens*.

Heb je goed gelezen bij Houwink? Had hij het niet over ‘witte ma*d*en’? Dat lijkt mij zooveel logischer. Maar ik zou ze nog niet cadeau willen hebben, hoe heilzaam ook van uitwerking. Men moest zoo'n kalf toch *Een Roman in twee Werelden* zenden van de groote Corelli, in leer gebonden, voor Paschen bijv.

Stols is erg onder den indruk van de desilluzie, veroorzaakt door het blauwtje dat hij liep bij Marsman en jou tegelijkertijd; maar hij geeft jullie gelijk. Hij voelt zelf verdomd goed dat jullie die 1000 pop schoon in het handje voortreffelijk kunnen gebruiken, ziedaar het geheim van *zijn* menschelijkheid in dezen! De heer Zeilstra (na den heer Van der Waals) schijnt nog een aanslag op mij te willen doen, to monopolize...

Hartelijke groeten van je
Eddy

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 26 maart 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 26 Maart '31

Beste Eddy

De brief, die je me j.l. Zaterdag hebt geschreven, was in den volsten zin een vriendenbrief, die me geweldig opgekalefaterd heeft. In omstandigheden, zooals die, waarin ik nu verkeer, is ieder woord van ‘verwant advies’ een bron van weldadigheid, juist omdat ieder woord van het z.g. ‘welmeenend advies’ een gruwel en een ergernis is, omdat het de zaak altijd precies voorbijschiet. Maar het typische van zoo’n tijdperk als dit is, dat de beslissing over het kernfeit een gok blijft. *Ik weet het niet*. Ik weet het absoluut niet, wat ik eigenlijk ga doen. Gerda was nu een week hier, en ik weet minder dan de vorige week. Op één dag varieerde mijn geestelijke temperatuur tusschen nul – en … neen, niet kookpunt, dat is te veel gezegd, maar toch, ik houd van haar. De hoofdzaak, of liever het hoofdprobleem, is echter, dat zij van mij houdt, en daarvoor veel zal kunnen verdragen, dat zij van den eerste de besten minnaar zou afwijzen. Dat maakt voor mij alles veel gecompliceerder, ook, omdat er geen enkele indice voor mij is naar een bepaalden kant. De ‘bête, rijke, dikke illusie’ is er niet, god beware me, maar er is ook geen aanleiding, om direct tot liquidatie over te gaan, waar de andere partij zooveel heeft opgeofferd voor de ‘zaak’. Alleen een uitgesproken afkeer zou mij een besluit in negatieve richting kunnen ingeven.

Dus, bij gebrek aan levensernst en tevergeefs pogende, afstand te nemen, staak ik mijn vruchteloos verzet tegen de onbegrijpelijkheid van het leven. Zonderling eigenlijk, dat het eenige, wat mij in dezen duidelijk is, een soort verantwoordelijkheidsgevoel is, waarvan de oorsprong mij volkomen raadselachtig blijft. Dat zal in dit huwelijk nu wel opgelost worden. Eén ding is zeker: van mijn werk

zal deze vrouw mij niet afhouden, ze is niet sentimenteel, hoewel gevoelig, en ziet goed in, dat ik een rarigheid naar dien kant heb. Ik fantaseer onderwijl druk aan een nieuw boek, waarvan het thema Barois-achtig is, denk ik: een man van ± 40 jaar, die 'richting' seniliteit krijgt, een 'lijn' in het leven gaat ontdekken, zich daartegen niet meer kan verzetten, en nu door een avontuur nog eenmaal totaal overhoop gesmeten wordt, juist als hij zijn richting meent gevonden te hebben. Eerste hoofdstuk: bezoek bij een tachtigjarige, die zich ingebeeld heeft, honderdvijftig te willen worden. Laatste hoofdstuk: groote huwelijksinzegening in kerk, met preek, orgelgebruisch, sluier en jacquet: de gevonden richting, een *krakende* caricatuur. Zooiets moet het misschien worden. Maar de idee van de *richting* is hoofdzaak.

Ik zal je nu werkelijk heel gauw Coster etc. zenden. Socialistische letteren bezit ik bijna niet, ik zal nog eens zoeken. Ik zal er ook een Hegeliaansch artikel over het *Carnaval* bijvoegen (motto: hij heeft de klok hooren luiden, maar weet niet waar Bolland's klepel hangt), benevens een niet onvermakelijk entrefilet van een vrijzinnig predikant over hetzelfde 'armoedige' boek, waarmee je je zult amuseeren. Dit heer krijgt van mij een speciaal presentexemplaar van *Afscheid van Domineesland*.

Hampton Court is verkocht, voor duizend gulden vooruit en 20% verder. Een uiterst 'voorname' firma, die Nijgh; geluidloos en discreet gepresenteerd honorarium, bijna als geschenk opgediend. Is al weer bijna op. Verder publiceert de mahatelooze de drie eerste hoofdstukken in *De Stem*; het ethische afscheid van Eline vormt dus het bemoedigend slot, waarmee de richting der 20e eeuw wordt aangegeven.

Zoo, nu weet je weer het één en ander, of liever, je weet nog niets, net zoo min als ik. Wij kunnen, geloof ik, niet meer leven, we moeten ons maar zoo'n beetje laten waaien. In een oogenblik heeft het leven ons zoo overdonderd, dat er geen lieve vader en moederen meer aan helpt. Zoo ben ik nu al dermate in prachtige consequenties betrokken (meubels, huwelijksvoorwaarden en weet ik veel) – dat een eventueele breuk minstens 20 menschen zou raken. (geschenkgevers, notarissen, etc, etc., zelfs timmerlieden!) Groote God, wat een soort menschen is het toch, dat dit au sérieux kan nemen! Ik ben zoo ver heen, dat ik alleen maar lachen kan om de gelukwenschen, die me bereiken. Geluk! Ik ben in een paar weken een paar jaar ouder geworden, het is geen overdrijving.

Kom in ieder geval gauw weer eens hier. Er zal veel te bepraten zijn.

Bouws is een patente vriend in deze dagen. Ik heb nu eigenlijk pas volkomen gevoeld, hoezeer bij hem gebrek aan oorspronkelijkheid vergoed wordt door intuïtieve juiste kijk op allerlei dingen.

Een hartelijke hand van je
Menno

Het beste met je griep! Vier deze uit!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[27 maart 1931]

aant.

Beste Menno,

Zooals je me de 'zaak' opnieuw voorlegt, geloof ik met jou dat er niets op zit dan *probeeren.*

Ingesloten het mooie stukje retour. Alleraardigst, inderdaad.

Ik schrijf je maar enkele regelen, voor dit keer, omdat ik me nog verre van goed voel. Gisteren ging het, maar vanaf gisteravond weer veel minder. Vooral de keelpijn hindert me ontzettend; ik moet een zuur gezicht trekken iedere keer als ik slik.
Zend nu gauw die boeken. Ook *St. Just* aan Marsman. Dagdag. Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 28 maart 1931

aant.

R'dam, 28.III.'31

Beste Eddy
Vandaag verzond ik diverse drukwerken aan je adres. Ook *St. Just* en je roman zijn naar Marsman.
Ik heb het met Gerda vandaag doorgehakt. Het kan niet. Later meer, ik kan de consequenties nog niet overzien.
hart. gr. van je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [30 maart 1931]

aant.

Brussel, Maandag.

Beste Menno,
Dank voor het pak, dat hiermee alweer teruggaat. De griepmicroben zijn in mijn oogen gekropen, wat mij een beetje hindert, maar ik heb alles toch alweer doorgekeken. Het artikel van Houwink is prachtig, vooral dat tot scherven slaan van je metalen geslotenheid - zoo maar, ineens, men kijkt ervan op! - op zijn gratis lulpraatje. Het diepgaande stuk van het flensje heb ik *niet* kunnen lezen, dat is voor de dorpskroeg en de laatste getrouwen van Bolland, daar kan een fatsoenlijk mensch niet bij. Coster is inderdaad veel gematigder tegenwoordig in zijn schrijverij, hij doet het niet meer zoo ‘at the top of his voice’, maar Bloem heeft gelijk: de voornaamste reden waarom men hem niet lezen kan, is dat het van de eerste pagina tot de laatste een *fluim* is, onherstelbaar. Het stukje over Slau heb ik overgenomen; met hulp van Bouws zullen we probeeren die enkele technische foutjes te herstellen, die tenslotte *onnoodig* zijn. Las je ook Jef Last in *D.G.W.*?
Van jouw nieuwe geste hoorde ik gisteren al van Bouws. Ik wacht nu maar af. Onmogelijk om er nog iets van te zeggen, al leef ik geheel mee met het drama of

de farce (wat het worden mag), voor zoover mijn griep het mij veroorlooft. Houd me op de hoogte.

Van naar Holland gaan, zal vooreerst wel niets komen. Maar als je huwelijk *niet* doorgaat, kom jij dan weer eens hier. In ieder geval: houd je taai voor de komende beroerdigheid; een ferme hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [5 april 1931]

aant.

Brussel.

Beste Menno,

Het is vandaag - hoor ik - Paschen. Ik zend jou en Truida mijn welgemeende wenschen; met het leedgevoel er geen doos prâlines bij te kunnen doen.

Ik verwacht verder nieuwe berichten, maar houd mij onzijdig, omdat mij voorkomt dat je met de nabije vrienden al genoeg te bepraten, te analyseeren en te verantwoorden hebt. Bouws rapporteerde mij o.a. het groote telephonische gesprek met Berlijn en mentioneerde zelfs een ‘zeer energiek optreden’ van Elizabeth de Roos! (die ik met geen mogelijkheid ‘Bep’ kan noemen).

Ingesloten een staartje van de scheldpartij. Daartusschen een lummelige beweging van de heeren om niet meer dan één zin uit mijn antwoord te plaatsen. Ze kunnen me nu verder doodvallen.

Ik ben gisteren voor het eerst een beetje uitgegaan.

Laat - als je weer op adem komt - wat van je hooren. Een ferme hand van je

E

5 April, vandaag. Wàt gebeurt er over 4 dagen???

Zeg Bouws en Truida dat ik ze binnenkort behoorlijk hoop te schrijven. Vraag Bouws mij nog te antwoorden op àlle kwesties betreffende *Schuim en Asch*; in volgorde. Voor dingen die hij signaleeren wil, houd ik mij aanbevolen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 6 april 1931

aant.

aant.

R'dam, 6 April '31

B.E.

Je hebt in lang niets van me gehoord, maar het is dan ook allerberoerdst.

Gerda, sedert eenige dagen naar Berlijn terug, heeft blijkens telegram van gisteren vergif ingenomen en is er ernstig aan toe. Ik ben nu op weg naar Berlijn, waar ik ook niets kan doen; maar in godsnaam.

Welke beschaafde duivel schiep toch deze aarde?

een hart. hand je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 9 april 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 9 April '31

Beste Eddy

Na een paar momenten voor heete Strindbergsche vuren te hebben gestaan, ben ik weer terug, en deze zaak is voor mij definitief ‘erledigt’. Ik zal je alles uitvoerig vertellen; maar het was vrij walgelijk, de heele hysterische opzet, om mij, via een half bewust, half onbewust geënscèneerde vergiftigingspoging met veronal nog in het huwelijksbootje te loodsen. Nog nooit heb ik de vrouw zoo poedelnaakt gezien, in haar vijandschap, die n.b. tot het uiterste met den naam ‘liefde’ wordt bestempeld, het is niet om over te schrijven. Ik kan je verzekeren, dat ik gedurende de 12 uur sporens naar Berlijn ‘geknepen’ heb; maar in plaats van een doode of half doode vond ik een welbewapende colonne, gereed om mij tot iedere prijs te overweldigen. Hetgeen inmiddels niet gelukt is. Toch heeft het mij bevrijd, deze reis naar Berlijn; er is geen schijn van twijfel overgebleven, of dit huwelijk zou een hel geworden zijn.

Ik las onderweg, ondanks alles geboeid, *Jenseits von Gut und Böse* van Nietzsche, dat ik nog niet kende. Er zijn bladzijden in, die zoo meesterlijk geschreven zijn, dat *ieder woord precies goed* is! En dat, voor ons, terwijl het boek van 1885 dateert! Nietzsche is hier toch wel de absoluut ideale combinatie van denker en dichter. Ik weet er niets tegenover te stellen. Zelfs kan deze man het zich veroorloven, over de ‘duitsche ziel’ te divageeren! Wie kan dat, zonder oppervlakkig en rhetorisch te worden!

Ook vergat ik nog altijd, je te schrijven over *Bringolf*. Die huwelijksgeschiedenis heeft me alle continuïteit ontnomen. Ik las het eerste stuk (tot de wereldoorlog) zonder onderbreken uit. Het is inderdaad een zoo menschelijk, zoo burgerlijk avonturier, dat Cendrars er naar kan fluiten! Die heimelijke genegenheid voor de Zwitsersche heimat, en voor het verloren ‘fatsoen’: het is verduiveld aardig. Bij de oorlog wordt het plotseling gewone gevechtslyriek; ik kon toen met moeite verder komen en ben ergens in Servië blijven steken.

Vandaag heb ik, voor het eerst sedert weken, weer getikt, voor mijn pure pleizier, een stukje over Anthonie Donker, dat hierbij gaat. Ik wil het aan de *Bladen* sturen. Het zal me in dat geval wel weer een vijand erbij bezorgen; hoewel Anthonie bijna niet tot vijand te maken schijnt. Toen ik hem laatst sprak, vroeg hij zich af, of hij met

jou ‘gebrouilleerd’ was of niet. Ik zei, dat ik het niet wist. - Stuur je me het stukje *omgaand* terug, met je oordeel?

Our dear Bows steekt hedennacht naar Londen over, om de perikelen van het vrouwelijk geslacht weer eens te beproeven. Ik heb eenig vermoeden, dat ook voor hem een kleine huwelijks invitatie wacht. We zullen zien!

Je komt binnenkort naar Holland, vertelde Bouws me, om bruine Ina te verschepen? Dan reken ik op je komst en op je verblijf hier!

Ben je heelemaal van de griep hersteld? Een hartelijke hand van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [10 april 1931]

aant.

Brussel, Vrijdag.

Beste Menno,

Na je kort bericht heb ik, zooals Truida je al verteld zal hebben, aan haar geschreven om details. Ik verwachtte dat je gisteren, in den val gelokt en wel, naast de nog halfvergiftigde bruid zou zijn terechtgesteld – ik bedoel: in den echt vereenigd. Goddank is dit niet het geval! (Truida schrijft me dat je terug bent.)

Mag ik je één raad geven, de eenige die ik je gaf, meen ik, tot dusver?

Wàt je ook gezegd mag hebben of gedaan, in Berlijn, schrijf die goede menschen *dit*: dat je absoluut ziek bent van de heele affaire en dat je, vóór je er nog met één woord op terugkomt, een maand met rust wenscht te worden gelaten. Dat is in zaken als deze verreweg het voornaamste. En als ze opnieuw schrijven, antwoord je gewoonweg niet. Over een maand heeft alles zich vanzelf, en op de rustigste manier, gewijzigd. Dan valt er ook beter over te praten.

Aan trouwen hoef je nu zeker niet meer te dènken. Het is vreeselijk, zielig, alles wat je wilt, voor dat meisje, maar tegenover menschen die met zùlke kaarten spelen hoef jij geen oogenblik verder partij te geven. Fais le mort. En geloof me dat dààr geen dooden zullen vallen; alle gaskranen en vergiftdoozen blijven wel dicht.

Schrijf me. Een ferme hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [10 april 1931]

aant.

aant.

Brussel, Vrijdagavond.

Beste Menno,

Vanmorgen schreef ik je een blaadje, dat ik in een brief sloot aan Truida. Daarnet, thuiskomende, vind ik je 'voorloopige verslag'; mijn raad van vanmorgen was dus overbodig. Des te beter – maar laat je nu ook niet verder vervelen; de beroerde rol heb je nu tòch. In den brief dien ik aan Truida schreef toen jij naar Berlijn was, sprak ik de vrees uit dat je den 9en gevankelijk naar het altaar zou worden geleid; ik heb mij dus in mijn diagnose niet vergist, maar wel, God zij dank, in mijn vrees. Ik kan mij levendig voorstellen dat je er nu ruim genoeg van hebt – al blijft alles natuurlijk heel erg voor dat meisje. In *Minna de Wanghel*, een onbekende novelle van Stendhal, laat hij een Duitsch meisje, overigens heel sympathiek, een anoniemen brief schrijven uit liefde; de man van wien zij houdt, en die van haar houdt, maakt het daarna ineens af. Die man is een Franschman en begrijpt deze voor een Duitsche *kleine* fout niet, schijnt Stendhal te willen zeggen.

Ik zou Nietzsche verdomd graag eens compleet willen lezen, maar een behoorlijke Nederl. vertaling bestaat niet, en Duitsch lezen ontneemt me alle genoegen. - Accoord over Bringolf. Het 3e deel ben ik nog door kunnen komen, dank zij een soort vreemdelingenlegioen-accent, maar het 4e is heelemaal belabberd: Bringolf, als ex-krijgsheld, bezig zich een plaats te heroveren in de burgermaatschappij; de man van het kaftje, in één woord! Het aardigste vond ik misschien toch wel het 'mondaine' deel, de schneidige man op jacht naar een rijk huwelijk. En Zuid-Amerika is ook nog heel goed.

Je stuk tegen Anthonie vind ik natuurlijk uitstekend. Maar je krijgt hem hierdoor *niet* als 'vijand' - op geen stukken na niet! (Ik ben niet met hem gebrouilleerd, ik vind het daarvoor eig. toch weer een veel te goede kerel; maar in eenig contact met hem heb *ik* absoluut geen 'hoop'.) Je bezorgdheid over zijn geestelijke corpulentie heeft ook iets administratiefs, zou iemand kunnen zeggen, maar dat geeft niet; wat men duidelijk voelt, is dat die bezorgdheid niet zóó groot is, en meer aanleiding dan drijfveer tot dit stuk. Ik ga met spanning uitkijken naar het materiaal dat zich gaat opeenhoopen voor een derde bundel in de serie van Stols (die nogal aardig ontvangen wordt, hoorde ik vanmiddag). Die 3e bundel moet nòg beter zijn weer dan *M. tegen M*.

Our dear Bows is een beste vent, maar zijn zielsproblemen in het Vrouwelijke hebben voor mij altijd iets komisch, of liever iets onafs, veroorzaakt door zijn superieure Lebemanns-ernst aan den eenen kant en zijn werkelijk onnoozelen kijk aan den anderen. Hij is een vrouwenkenner die slag op slag zal derailleeren op japonnen en z.g. 'stijl'. In de literatuur overgebracht eig. iemand die zijn dagelijksch brood maakt van de romans van E. Phillips Oppenheim, omdat men daarin het groote leven van Monte Carlo zoo goed beschreven vindt. Die Ruth… (wier portret mij al zoo skeptisch stemt) en zijn kijk op Darja… Kèn jij die onvolprezen Ruth eigenlijk al? Maar zijn luiheid op sexueel gebied zal hem vele malen redden, dat is één troost; so let's hope the best for England!

Draai af met Berlijn; en het beste voor jezelf, wat betreft de reactie!

(Over komst in Holland schrijf ik nader, niets is nog zeker.)

Je Eddy

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [23 april 1931]

aant.

aant.

aant.

Brussel, Donderdag.

Beste Menno,

Ik kom 29 April met een trein die om half 8 in Rotterdam komt, volgens Bouws. De boot gaat den 30en pas; hoogstwschl. blijf ik dien dag ook nog in Rotterdam. Is dat goed? Je hoeft mij niet af te halen, tenzij Bouws de ‘wagen’ heeft; anders kom ik wel per taxi bij je, na aflevering van Ina in dat hotel schuin tegenover our dear.

Ik zag gisteravond, tusschen andere ‘kunstfilmen’, de *Romance Sentimentale* van je-weet-wel. Overheerlijk! vooral die juffrouw die op het eind met verzaligde tanden in de bloemen zong. En al die delicate, wondermooie herfstphoto's, precies als de artistieke opnamen tegenwoordig in *The Studio, The Sphere* en *The Sketch*, minus het rhythme dan altijd en de geluiden. O, die wind, en dan opeens, als onmerkbare overgang, zoo'n rimpeling in het water! En die vrouw, die eerst in het donker zingt, in een Rilke-atmosfeer; en God weet, als je goed kijkt, is het evenwicht misschien ook rigoureus goed, d.w.z. precies 2 X zooveel donkere photo's als lichte, wat de juiste verhouding is tusschen Dood en Hoop... Ik weet zelfs niet of niet de stem van die juffrouw (die overigens een verdomd vervelend smoel had, maar dat doet er voor de Kunst absoluut niet toe) in het begin donker was, en aan den wind buiten aangepast, en aan het einde licht, als de vlucht van de vogeltjes, die ze ziet (op)vliegen. Enfin, een per-fect kunst-werk. Ik heb me dan ook weer serieus verveeld; behalve toen het mensch aan de ramen stond en ik éven hoop had dat er iets ging gebeuren. Ik ben bepaald geen kunstenaar; - maar ik amuseer me liever, d.w.z. word liever 2 uur lang op een aangename manier door een ‘slechte talkie’ beziggehouden, dan, lettend op schikking, photokunst en rhythme, op kunstzinnige wijze zóó verveeld. De graad van zelfverneukerij niet alleen, maar van trots op het ‘kunnen onderscheiden’ die blijbaar noodig is voor het genieten van deze subtiele meesterwerken, zal ik wel nooit bereiken. Ik vind het een flauwe kul, die te vergelijken is met de ‘rozen van het donker bloed’ van Martin Leopold, alleen het moment, het stadium is anders. Maar het *wezen* is even aesthetisch-kakkineus.

Het is jammer dat ik geen nr. meer kan hebben in jullie filmreeks. Ik zou verdomd graag een stuk of 20 ‘kunstfilms’ bespreken, tot opluchting misschien van de leden van de Filmliga, die nog niet heelemaal vertheoretiseerd zijn. Die arme Bouws is hopeloos verloren. Het genot alleen van precies te kunnen zeggen: die film is heelemaal goed, die half, die 1/8e, die - o jasses! daar deugt nièts van! (precies zooals het normale type leeraar M.O. zegt: France, eersterangs-auteur, Duhamel ook prachtig, Gide, wel goed, maar te vaag, en Dekobra - hu! hu!) voor dàt genot zal hij de grootste verrottenis als nectar slikken, mits voor de ‘elite’ als kunst opgediend. Het onderscheiden is voor hem het hoogste genot, en wat mij soms amuseert, maar soms ook ergert, is dat hij zich ongeveer verbeeldt dat mijn antipathie voortkomt uit het feit van niet te kunnen onderscheiden. En wat mij werkelijk nijdig kan maken - om de pretentieuze stompzinnigheid ervan en verder niets - is die soort film-eer, of filmkenners-eer, die niet meer gedoogt dat men ‘slechte’ films ziet, dan wanneer die tegenover het Liga-protocol althans op één manier verantwoord zijn. (Ik lees wèl detective-romans, maar nièt *La Dame aux Camélias*!) De heele houding is bezopen, snobistisch-idioot. Het wordt voor een behoorlijk mensch tijd om tegen die Liga-wijsheden te militeeren. Wanneer doe *jij* het? Ik bij de eerste gelegenheid die zich aanbiedt (mits het niet te veel van mijn tijd vergt).

Dit moest me nog even van het hart, na het gesprek van Zondag en na mijn tocht van gisteravond naar die *Romance*, waar ik werkelijk in vol vertrouwen ben

heengegaan. Enfin, ik ben er uitgekomen met een ‘matelooze’ hoogachting voor onpretentieuze maar amusante flauwekul als *Le Roi des Resquilleurs*!
Tot ziens. Hartelijke groeten van je
E

Laat Bouws gerust deze ontboezemingen lezen. Hij weet dan meteen dat, als er in R'dam met mij naar de bioscoop wordt gegaan, dat het dan bepaald naar een voor hem woest-‘slechte’ film moet zijn. Die *Brand in de Opera* was geloof ik, nog voor 10% kunst (omdat het Duitsch was; als het een ‘Fransche talkie’ was geweest, had er maar 1% van gedeugd).

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 24 april 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 24 April '31

Beste Eddy
Met zeer veel genoegen las ik je hartstochtelijke afwijzing van *Romance Sentimentale*; en, geloof me, niet met dat hooghartig, welingelicht pleizier van den ‘filmkenner’, die ‘het toch wel weet’! Ik ben het au fond geheel met je eens; ik besef nu ook wel, dat de reden, waarom ik vroeger zooveel drukte over de filmaesthetiek gemaakt heb, in wezen niets anders was dan een polemische drift tegen een bepaalde vorm van maatschappelijke botheid (het bioscoopbedrijf),... ook al begreep ik dat zelf niet, ook al meende ik, belang te stellen in de filmische poësie pure. Het is symptomatisch, dat ik, nu jan-en-alleman over montage en cineasten praat, hoe langer hoe meer de pest krijg aan de film ‘als kunstuiting’; over montage praten had voor mij alleen zin, toen ik niet begreep, hoe de menschelijke geest met de rare machine van de gebr. Lumière ‘kunst’ zou kunnen maken. Vandaar natuurlijk mijn eenzijdig aesthetiseeren. Natuurlijk maakt het voor mij *geen enkel* verschil, of het over filmische of poëtische epigonen gaat! Een epigoon is een epigoon, een zatladder-aan-bedwelming-die-voor-anderen-verheldering-was. Ik had het onaangename gevoel, dat ik me laatst, in Brussel, geneerde voor Bouws, toen hij zoo ‘welingelicht’ deed, omdat ik wist, dat hij mij als medeplichtige van die ‘welingelichtheid’ beschouwde, figuurlijk over zijn bril naar mij keek. Je kunt je dat wel voorstellen, denk ik. Het is dezelfde gêne, die mij altijd bevangt, als ik voor den specialen filmdeskundige word aangezien, terwijl de heele filmgeschiedenis voor mij geen andere beteekenis heeft dan die van een doorgangshuis. ‘Een vent’, daarom gaat het overal en altijd. De Eisenstein van *Romance Sentimentale* is heelemaal geen vent; trouwens, hij schijnt aan de heele film alleen zijn naam gegeven te hebben; de Eisenstein van *Generallinie* is een enorme vent, iemand uit het geslacht

van Lenin en Trotsky, mijn persoonlijke vijand, zou ik bijna zeggen, maar toch een kerel, geen Anthonie Donker b.v.

Er was een tijd, toen onderscheiden ook voor mij het hoogste genot scheen; ik beschouw die tijd als een vagevuur, en beklaag degenen, die daarin altijd blijven branden, met heldere en diepe vlam. Nu vind ik partijkiezen, voor 'le bon genre', het eenige waardevolle, en de filmaesthetiek (die nu trouwens geen partijkiezen meer eischt!) kan me gestolen worden, mitsgaders de lieden, die overal 'filmische details' speuren. Er blijft dan ook maar één verschil tusschen ons over, op dit terrein: n.l., dat ik uit den onderscheidingstijd nog een zeker *filmepicurisme* heb overgehouden, zooals een dichter toch altijd een 'kleine bekoring' blijft voelen voor een regel van M. Leopold, ook al verwerpt hij zijn werk als bocht. Voor mij zijn de, absoluut gesproken, waardelooze sensaties van *Romance Sentimentale* altijd nog een aangename streeling der zintuigen (afgezien dan van de werkelijk afschuwelijke juffrouw), te vergelijken met lekker eten en een strijkje. Ik heb in die sensaties nog altijd zooveel pleizier, dat een film van jouw genus mij alleen pakt, als de technische qualiteiten draaglijk zijn. Misschien is dit de vloek van een aesthetisch verleden. Ook zal een vent-filmkunstenaar toch doorgaans zijn aesthetiek moeten kennen, om zijn ventschap te kunnen waarmaken aan de stof; hoewel b.v. een vent als Erich von Stroheim een zeer matig 'cineast' is, dat is waar.

De bekoringen van *Romance Sentimentale* zijn door Elisabeth de Roos in de *Bladen* aardig beschreven. Ik voel die bekoring, zonder gekheid, ook, al doe ik er verre van een moord voor. Ook hier een quaestie van *huid*, denk ik! Maar in geen geval een quaestie van levensbeteekenis! Ik ken maar een paar films, die me *absoluut* geraakt hebben als het werk van een *vent*: b.v. *Wedding March* van Stroheim, *Generallinie* van Eisenstein. De abstracte film b.v. apprecieer ik als een menuet van Mozart, zonder eenige volstrektheid, maar toch woedend op citoyens, die dat gevoel voor zichtbare muziek niet wenschen te erkennen. Het is, als we de zaak scherp stellen, zoo: dat de kunst altijd een kant van zoete vergiftiging heeft, waarvan ieder iets, naar mate van de ontwikkeling van een zintuig, ervaart en waarop de aestheten zich blind staren, maar ook een kant van *anti-zintuigelijke* negativiteit (een visioen op de waarheid, die altijd voor het gros der menschen onaangenaam is). Alleen bij belangrijke kunstenaars wordt die laatste kant hoofdzaak; zij gebruiken de zintuigen alleen nog om de zintuigen op hun stupiditeit te wijzen. De meerderheid van de schrijvers verliest zich al voor den dertigjarigen leeftijd in het vergiftigde l'art pour l'art en meent zich daarmee een vrijbrief te hebben gegeven, om zich verder van alle bespiegeling over het wezen van hun geschrijf te kunnen onthouden. Voor dezulken is dan de aesthetiek een heilig kookboek geworden, terwijl zij gelooven, dat de *kok* het hoogste wezen in de schepping is.

Bij Bouws past deze wijze van filmbeschouwing overigens heel goed; zij is immers epicuristisch. Maar als wij hem duidelijk maken, dat deze manier de goede niet is, neemt hij *onze* manier *ook* op in zijn epicurisme! Zooals ik je ook zei: ik waardeer Bouws geenszins om zijn originaliteit, die hij niet bezit; ik waardeer hem om de oprechtheid van zijn epicurisme, die het hem mogelijk maakt, onze trillingen te registreeren, zonder zich veel geweld aan te doen. Ik voorspel je, de wijziging in zijn filmbeschouwing is een quaestie van tijd. Schrijf maar eens een flink artikel!

Mondeling duidelijker. Ik heb in de school te veel gekletst, maar was toch niet in staat, om lang te zwijgen.

Tot 29 April dus! '*s Avonds* 1/2 8? Je kunt voor onbeperkte duur logeeren! Truida verzoekt zeer hart. groeten. hart. hand van

je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron

aan
Menno ter Braak

Gistoux, [26 april 1931]

aant.

Gistoux, Zondag.

Beste Menno,

Dank voor je alleraardigst schrijven, dat ik gisteren nog in Brussel kreeg. Een goed uur later rolde ik met moeder, zoon en dokter (ja, met een *k*) naar deze oorden. Een erg lange reis vanwege het voorzichtige rijden, maar alles is wondergoed gegaan. De patiënte is hier in handen van den ouden dorpsdokter Ferrière - een type; door mij 'vereeuwigd' in het sonnet *O, Lieflik Dorp* - afgeleverd. Het is hier heerlijk rustig; een zacht melancholiek regentje vanmiddag en tegen den avond opeens een heeleboel zon: een *Romance-Sentimentale* overgang, voorwaar! Ik ga mij hier een maand opsluiten, na terugkeer uit Holland, en hoop het beste; denk weinig te lezen en veel wandelingen te maken. Maar eerst zien we elkaar nog; den 29en, half 8, natuurlijk '*s avonds*. Den 30en blijf ik dan ook nog; den 1en ga ik naar Den Haag, den 2en hierheen terug. De rest mondeling. Met hartelijke groeten, ook aan Truida, je

E

Benieuwd of Slau met mij meekomt, wschl. wel *niet*. Maar je kan nooit weten, vooral niet met hem...

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [3 mei 1931]

aant.

Gistoux, 3 Mei 's avonds

Beste Menno,

Gelijk hiermee zend ik jou en Truida ieder een ex. *Voor kl. Parochie*, waarvan ik hier een pakje vond. Misschien vind je het aardig de verschillen te bekijken; let dan vooral op de voetnoten.

Rhum las ik in den trein uit [of liever voor een deel in den trein en de rest in Brussel]; ik zal je er binnen eenige dagen de bespreking van zenden. Het heeft meer van een financieel proces met bijbehoorend geknoei dan van rhum, het avontuur van Guyana blijft wel erg in de nevelen (van het *onweten* van Cendrars). Galmot was òf een veel braver kerel, òf 10 × gecompliceerder, en meer avonturier, dan dàt. Waarom Cendrars hem telkens zoo bète met Don Quichotte vergelijkt, begrijp ik heelemaal niet.

Het geheel is inderdaad weinig inspireerend.

Schrijf mij gauw eens hierheen; ik voel mij alweer ruimschoots overstroomd door het zoete gekabbel van een 'levenloos' bestaan. Ik ga mij vanaf morgen er toe zetten te wandelen en in de 'natuur' een griezelig belang te stellen!

Tot nader. Een hand van je
E.

Zeg Bouws dat ik hem geen parochie-ex. zend omdat ik weet dat hij er toch een ontvangt op koninklijk pannekoek. En de uitgever is gierig geweest met zijn auteurs-exx.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, 5 mei 1931

aant.

Gistoux, 5 Mei '31.

Beste Menno,

Ik ben je nog een aanvulling schuldig op mijn briefje van eergisteravond. Ik vergat n.l. je te zeggen dat die aanhaling van Voltaire in de *Larousse* niet voorkomt. Dat rose gedeelte bevat alleen Grieksche en Latijnsche - enfin, nòg klassieker-citaten.

Hier kan ik het nergens meer nakijken.

Ingesloten 4 portretjes van Bringolf. Het 1e is verreweg het aardigste, dat heb ik in het groot uit jouw Duitsche uitgave gehaald; het 2e lijkt me erg bijgewerkt, het 3e heelemaal getruqueerd, het 4e daarentegen is weer echt en kondigt al den mijnheer aan dien jij op den omslag van je boek hebt zitten.

Verder zend ik je per gelijke post het ex. *Cinema Militans* dat ik je beloofde. Je moet toch één ex. hebben; aanvaard dit, door mij ‘gearrangeerd’. Als je later nog eens een ex. te pakken kunt krijgen, geef je me dàt. - Dan een stuk uit de mémoires van Harry Domela, alles wat aardig is, volgens mij (het begin was erg banaal). Lezen en daarna weggooien als je er niet op gesteld bent, het ex. ziet er treurig uit. Maar het hfdst. van de Saxo-Borussen zal je erg boeien, en het volgende ook. Toch wel een grappige kerel, die Domela. - Tenslotte nog een boekje van Bordewijk, met interessante gegevens over Jack the Ripper. (De rest is veel minder.) Zal je ook wel even boeien. Misschien ook wel iets om op school voor te lezen.

Ik houd er mee op, deze pen is onverdragelijk. Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 6 mei 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 6 Mei 1931

Beste Eddy

Hartelijk dank voor je beide pakjes en brieven! *Voor kleine Parochie* ziet er beter uit dan *Kort Geding*, vind ik, door de letter, en door den inhoud. (dit laatste ziet men ook op het eerste gezicht). Ik las Marsman nog eens over; er staan uitstekende dingen in, maar mij hindert toch altijd dat zich - bruusk - retireeren achter het dichterschap, überhaupt de 'ik vermoed'-toon, die geen ander fond heeft dan dichterlijke zelfoverschatting. Weshalve dan ook mijn anti-aesthetische aesthetica weer flink gevorderd is. Toch is Marsman een *vent*, een dichter in den goeden zin van het woord; hij kan soms losse dingen verbazend goed zeggen, werkelijk 'onthullend', zooals het in der heeren taal heet.

Cinema Militans ziet er in dit costuum veel mooier uit dan vroeger. Maar ik kan het toch niet zonder een zekere afschuw lezen; tant de bruit pour un cinéaste! Maar ik ben blij, dat ik het weer bezit; zoodra de jongens van *De Gemeenschap* weer een ex. loslaten, stuur ik je een nieuw terug. - Meneer Domela lijkt me prachtig, een reuzeprol, die het voordeel heeft, zijn oogen goed open te kunnen zetten.

Vanmiddag zond ik je *De Stem* van Mei, waarin veel wetenswaardigs staat, dat je zal boeien. Primo Coster's uitdaging aan jouw adres, dat je aanleiding moet geven, een *grondig* essay over zijn grondeloosheid te schrijven. Maar dan nu ook werkelijk *afdoende, fundamenteel*! Ik zou het zelfs zoo snijdend en zakelijk mogelijk doen, op de kern van de zaak af. Hij geeft zich overigens nogal erg bloot, met die verbeten armeluis-mop over het 'kasteel' (had ik het zelf maar, stinkt er uit). Het is toch een mieserig mannetje, en zoo uiterst kwetsbaar bovendien. - Verder staan er weer nieuwe documenten voor Anthonie's aderverkalking in dit nummer, zelfs een zeer duidelijke sneer aan mijn adres (radio!). Enfin, hij krijgt zijn pil in de *Vrije Bladen* te slikken, zij het dan ook zonder diarrhee.

Jef Last is mij gedeeltelijk meegevallen. Als alle onklare auteurs wordt hij tegen het eind, waar zijn eigenlijke onklaarheid pas komt, *durft* komen kijken, slecht en banaal, m.a.w. positief, bejahend. Maar b.v. *Lachgas* is m.i. werkelijk, op zichzelf beschouwd, verdienstelijk, goed geschreven, ook goed van mentaliteit. *Anna en Mary* vind ik om te huilen van weeïgheid en beroerdigheid; daar mag blijkbaar de echte Last, na 'flink' gedaan te hebben, vol sentimenteel 'gas' geven! 'De bedwelmende geur van haar haren!' Zoowaar, het staat er, in een portiekje! Misschien loop ik er nog warm op, als ik een uitgangspunt kan vinden ten minste.

Verder verloopen de dagen ook hier kabbelend.

Benieuwd, wat je over Cendrars zult zeggen. Ik kon maar geen verhouding tot dat boek vinden.

De Stem krijg ik bij gelegenheid wel eens van je terug; het is een nummer, om te conserveeren en op te zetten. Hart. groeten en hand van je

Menno

Denk er aan, nogmaals, het stuk tegen Coster moet nu *slachtend* zijn!! Een aanklacht, een positiebepaling, alles!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, 8 mei 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Gistoux, 8 Mei 1931

Beste Menno,

Hierbij een stukje over Cendrars-Galmot; ik hoop dat ik het niet te lang heb gemaakt. Dank ook voor *De Stem*; maar Coster zelf had het mij reeds, via *D.G.W.*, toegestuurd. Ook de rest heb ik met eenige belangstelling doorgekeken; in het bizonder ook de door jou gesignaleerde stukjes van Anthonie. De goede man had moeten weten, als welingelicht serieus waardigheidsbekleeder der Hollandsche kunstkritiek, dat het procédé van Van Moerkerken in *Oranje-Balth. Gerards*, klakkeloos uit Tharaud, *La Tragédie de Ravaillac* is overgenomen, wat 3 × verfoeilijk is: 1°. als gebrek aan oorspronkelijkheid, 2°. als extra-lulligheid, gegeven zelfs de gelijkheid van onderwerp (deze Gerards moet hier werkelijk uit Ravaillac *geboren* zijn!) 3°. omdat, àls men iemand navolgt, het toch niet de broertjes Tharaud moet zijn! - Verder is die edele 'richtlijn', die nu voor de radio werd 'uitgestippeld', inderdaad geheel in Anthonie's eigen lijn verantwoord. Hij *wordt* redacteur van de hééle *Stem* en lid van de Mij van Letterkunde - bestuurslid, bedoel ik.

Wat Coster aangaat, je méént het toch niet, dat ik op die uitdaging van een 'essay' te gaan schrijven (bedenk bovendien wat hij daarmee bedoelt) zou ingaan? Als je alles wat ik over deze kloothark in de *Cahiers* bijeengeschreven heb bij elkaar zet, krijg je bovendien al een 'essay' dat meer dan essayerig genoeg voor mij is, dat ik als volkomen 'geslaagd' en afdoend beschouw! Ik begrijp dat je nu eens een uitgebreide studie van mij over hem zou willen lezen, maar dat kàn ik niet, om de doodeenvoudige reden dat ik den man zijn 'proza' daarvoor eig. van a tot z zou moeten lezen; en dàt, beste Menno, wil je mij toch niet aandoen? - Als jij het nu eenmaal kent, neem het dan bij gelegenheid nog eens door en schrijf jij het 'essay'. Ik heb je al gezegd dat daar eigenlijk een pracht van een onderwerp voor jou is - dat meteen ook je eigen standpunt prachtig zou kunnen vertolken, een stuk te schrijven over Coster, met zijn volledig proza, aan den eenen kant, en mij, met de cahiers van een lezer, of desnoods ook alles wat ik bijeenschreef, aan den anderen. Noem het dan: 'Zwaar en Licht, of de twee Tegenpolen van onze hedendaagsche letterkunde'. En geef dan ook al mijn gebreken, en zoo mogelijk Coster's deugden aan! Doe *jij* dat! do it *now*!

Hierbij intusschen een brief dien ik aan den kwibus in kwestie schreef (gisteren verzonden). Plaatst hij hem niet, waar 100% kans op is, dan komt het wel in mijn 'lijfblad'. Greshoff vond het stuk van Coster voor zijn doen erg goed. Ik kan er niets aan doen, ik vind het weer de taal van een eunuch.

De Stem gaat gelijk hiermee terug, met een artikel van Trotsky over Malraux, en antwoord van den laatste. Dit stuk kan je ook houden als je wilt. - Wat je over *Marianne* zegt, is zoo goed en mij zoo 'uit het hart gegrepen', dat ik lust heb het in mijn cahiers op te nemen, als je dat goed vindt. Maar misschien schrijf je er nog over? Ik werk sinds gisteren weer wat aan mijn cahiers: ordening van mijn 'revolutie'-indrukken. Overigens alles even doodkalm. Tot nader, je

E.

P.S. - Je kunt in dat stuk over Cendrars doen wat je wilt: schrappen, veranderen, zelfs het onderteekenen, als je het overtypt. (Anthonie kènt mijn schriftuur!)

P.P.S. - Het stuk over Cendrars volgt in een andere enveloppe, anders maken ze deze weg, omdat ze zoo geldzwaar aanvoelt.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [9 mei 1931]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Gistou*x*, Zaterdagavond.

Beste Menno,

Attentie, wat volgt is ernstig!

Allerlei dingen hebben mij te denken gegeven, en dit denken heeft den vorm aangenomen, langzaam en natuurlijkerwijs, van een ‘krijgsplan’. Uitgangspunt: jouw idee dat ik inderdaad een essay over Coster zou schrijven.

Ik werk op het oogenblik weer aan mijn cahiers, ik heb verder met groote moeite dat stuk over Galmot geschreven, en alles zegt mij dat ik er eig. *genoeg* van heb. Ik heb nog een hoop belangstelling voor allerlei literaire aangelegenheden, maar geen lust meer tot opschrijven. (Aan één kant een goed teeken.) Ik merk trouwens ook dat ik mij herhaal, nog iets dat niet missen kan.

Mijn 3e deel *cahiers* is nu zoowat af. Ik wou er nog 2, hoogstens 3 hfdst. aan toevoegen: het stuk over *Kort Geding* dat ik Marsman beloofde, en een stuk over *Hampton Court*. Dan dat stuk als voorrede voor je *Démasqué*, - want dit deel verschijnt pas volgend jaar. Of misschien dat er niet bij; ofschoon het een prachtig slotstuk zou kunnen zijn!

Ik heb dan voorloopig met ‘den vijand’ afgerekend. Maar jij niet. Jij hebt als het ware een nieuwe reeks ingezet met je stuk tegen Donker; jij zou over een jaar bijv. een nieuwe bundel klaar kunnen hebben, die jouw 3e zou zijn. Zet je anti-domineeslijn voort, niet zooals in het onbewuste afscheid, maar bewust nu.

Mooi; nu het verschil tusschen ons. Wij gaan duidelijk in één richting, na schuinsch optrekkend tot elkaar gekomen te zijn, maar het ‘essay’-incident heeft mij weer het verschil bevestigd: jij bent een essayist, misschien de eenige werkelijke essayist van onze generatie; ik ben het *niet*. Ik zou misschien wel essays kunnen schrijven; maar je zegt zelf: mijn cahier-aanteekeningen zijn het best. Wat zich bij jou natuurlijk tot een essay ordent, blijft bij mij een spontane reactie, en als ik aan het ordenen ga, wordt het moeizaam en 2e handsch. - Dit verschillend karakter tusschen ons is juist heel goed; jij bent de geschoolde denker, ik de man met de natuurlijke slimheid, jij bent de tacticus, cum laude van de militaire academie, ik ben de guerillero. Jij zult Coster, als je wilt, belegeren, beschieten, uithongeren, tot overgave dwingen en dan desnoods fusilleeren; ik kan hem alleen op zijn lijf vallen in een hollen weg en met messtooten afmaken. Maar Coster is niet jouw vijand, althans niet je bizondere vijand. Wat *de* vijand is voor ons (en het is waar, Coster speelt daar een rol bijna

van nationale instelling of monument) is de Nederlandsche dikdoenerigheid. In dit begrip ligt opgesloten: ‘domheid’ en ‘systeem’.

Wat jij het ‘goede soort’ noemt, is hieraan tegenovergesteld; wat jij eischt, en ik ook, is de voor zichzelf sprekende persoonlijkheid. Wat *zij* vragen is: de waardigheid, het systeem, het ambt, de taak. Wanneer wij werkelijk den strijd willen voortzetten tegen dit ‘beroerde soort’, in Holland nog wel, dan zijn wij op elkaar - en nog een paar meer of minder eensdenkenden - aangewezen, terwijl de ‘vijand’ zich tot in het eindelooze varieert. Je hebt met de jong-katholieken afgerekend; we hebben daarna de poëzie-aestheten aangerand; je zou nu de z.g. revolutionairen (de systematische alweer) wat kunnen bekijken, en verder de vele soefi-orden, die van Coster in top. Enz., enz., keus te over; als je zoover bent, heb je maar voor het graaien - denk maar eens aan het Alie Smeding-soort. En Roel Houwink c.s.!

Als militant nu gesproken, hebben wij samen tot dusver 5 projectielen klaar. Mijn 1e (*Voor kl. Parochie*) is wschl. moorddadiger dan jouw 1e (*Domineesland*), waarin je op het laatste moment eerst je dynamiet of gas hebt gedaan. Jouw 2e daarentegen (*Man tegen man*) is minstens even moorddadig als mijn 2e (*Vriend of Vijand*). Daarop komt mijn 3e (*Tegenonderzoek*). Wij kennen dit alles nu sedert lang, maar denk aan de velen die het voor de eerste keer bijeen zien; aan de jongeren vooral. Ik bedoel nu: zij die ± 20 jaar zijn, 10 jaar jonger dus dan wij. Ik ben er zéker van dat het meer uitwerking heeft dan wij over het algemeen aannemen; de Costerlijke toon mindert trouwens duidelijk in het essayistisch proza (dit is prachtig na te gaan bij Marsman; *Anat. Les* tegenover *Kort Geding*). Nu jouw 3e projectiel, waarvan ik het grootste heil verwacht. Daarin zou je kunnen opnemen, als openings-essay, *Het Démasqué* dat je nu schrijft - en dat in de aparte uitgave dan uitverkocht moet zijn tegen dien tijd, wat natuurlijk best kan als je de eerste druk stelt op bijv. 150 exx. Daarop volgt Donker en de rest. Ik zou je aanraden ook de radiolezing tegen Alie Smeding in dit verband op te nemen, voorafgegaan door een korte, verklarende noot. (Die pràchtig kan zijn.) Het zou werkelijk stom zijn - en een beetje esthetisch - als je het niet opnam; het karakter van ‘populaire lezing’ geef je even aan, je kunt dat zelfs op een manier doen die je volle minachting uitdrukt - en het dan ook even hebben over die slotenmakerij. Dat zijn al 3 goede stukken; en de rest gaat snel, zooals je zelf zegt. Een beschouwing naar aanl. van *Marianne* zou bijv. heel goed zijn; maar dan moèt er ook bij een stuk over Coster en mij. Het ‘goede soort’ geldt niet zoozeer de boeken, immers, maar de kerels; als je Anthonie aanvalt, is het niets anders dan een waarschuwing: dat je hem weldra niet meer zult kunnen rekenen tot het (zelfs vrij) goede soort. Geef nu aan wat Coster is. Hoe minder agressief je bent, hoe beter. Maar hem sparen in de *waardebepaling* die *jij* juist moet maken, zou sentimenteel en stupide zijn. Behandel hem met alle deferentie, maar geef aan *waar hij thuishoort*. (Bij de Potgieters, niet bij de Busken Huets - en dan flatteer je hem nog!) De beteekenis van Coster, gedurende een heel tijdperk, is te danken - behalve aan het typisch-Nederlandsche ethisch-utilitaire karakter, dat door hem als het ware *belichaamd* werd, tegen het nuttelooze l'art pour l'art - aan het feit dat hij geen enkele essayist van beteekenis tegenover zich had; Coenen was net voorbij, en Van Eyck, zijn eenige serieuze rivaal, was nòg vervelender (ofschoon veel geleerder) dan hij. De twee mannen, die hem hadden moeten verdringen, omdat zij op dat moment de oudsten waren onder de ‘jongeren’, n.l. Van den Bergh en Van Wessem, konden hem niet aan. Dùs kon hij zich welwillend naar de jongeren overbuigen en zijn reputatie vernieuwen toen hij de hunne ‘maakte’. Dùs werd hij jaren lang beschouwd als de oudere vriend en weldoener. Vandaar ook (tot nu toe) het soort ‘trouw’ dat Marsman aan hem verbindt, en jouzelf, en Slauerhoff een tijdlang, en eigenlijk alle jongeren behalve mij. Maar als je de serie *Standpunten en Getuigenissen* even bekijkt, met het oog van den literatuurhistoricus, dan zie je toch duidelijk, in stijl en gebaar, iets anti-Costerlijks, iets wat tegen dat zwaar-artistiek gepreek bijna lijnrecht ingaat.

Het zou uitstekend zijn als *jij* dit alles in je 3e bundel nu aangaf. *Jij* bent de man om het te doen; en als je het doet, - gegeven de Nederl. eerbied voor het degelijke en weloverwogene, - dan is ook jouw 3e projectiel verreweg het moorddadigste van de 6. Dan hebben de 5 vorige alleen maar wat muren neergesmeten, maar ontploft dit 6e werkelijk onder de raadstafel van de heeren. - Wat vind je ervan?

Schrijf mij omgaand dat je mijn opstokerij in rijp beraad hebt genomen en... wat je er dan verder van denkt. - Deze brief is mij een opluchting geweest; het is net of ik klaarder ben gaan zien in sommige verhoudingen. Met hartelijke groeten, steeds je

Ed.

P.S. - Zijn onze 6 projectielen geworpen, dan zwijgen we beiden een heelen tijd en schrijven òf 'creatief' werk (uitsluitend), of dingetjes voor onszelf, of af en toe een los - heel los - artikel, of niets, zooals het uitkomt. Dit vooruitzicht hoort nog bij het voorgaande!

(Dan komt Greshoff wschl. en doet op zijn manier als militant voortreffelijk werk: d.w.z. hij vulgariseert de heele boel dan in *De Groene*, op een niet al te onpartijdige wijs...)

Ik snak nu opeens naar je *Démasqué*! Schiet het op?

P.P.S. - Wil je Truida zeggen dat ik haar morgen schrijven zal?

Voetnoot: Let op het sluitzegel alsjeblieft! En dat heb ik hier, in Gistoux gevonden! Er stond nog: 'Christ avant tout' onder, maar dat heb ik er afgeknipt.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, [14 mei 1931]

aant.

aant.

R'dam, Hemelvaartsdag! 1931

Beste Eddy

Ik was werkelijk zeer geabsorbeerd in mijn antiaesthetica, en schreef daarom nog niet terug; je laatste brief met 'opzweepingen' heb ik echter bepaald genoten! Het *Démasqué* schiet flink op, maar de stof is overstelpend; en ik wil de zaak nu van a tot z overzien. Verder moest ik Dinsdag mee met een 'schoolreisje' naar de Betuwe!

Je antwoord aan Coster heeft natuurlijk mijn volle sympathie; maar voor Coster zelf zal het de maat wel doen overloopen, omdat hij weer geen argumenten krijgt. M.i. zal hij het stuk niet plaatsen, op grond van het begeleidend schrijven met het woord 'beroerd' erin. Maar ik kan me wel begrijpen, dat je er voor past, het door mij gevraagde essay te schrijven. Toch zou ik het graag gelezen hebben, eerlijk gezegd. Dat je geen essay kunt schrijven, is niet waar; je kunt geen *vervelend* essay schrijven.

Overigens: je strategische brief is mij uit het hart gegrepen. Ik zie wel aankomen, dat ik, *eens*, Coster moet aantasten. Maar het moment zal er pas zijn, als hij een onvergeeflijke ethische stommiteit begaat; dan zal ik wel de vereischte lust voelen, die me op dit oogenblik ontbreekt. Sentimenteele overwegingen zullen dan ook niet ter zake doen. Alleen verlies ik mijn papierbron; maar dat is te verhelpen.

Je schildering van het literair slagveld is uitstekend; het is inderdaad een minderwaardigheidsroem, die van Coster.

Dank voor de critiek op Cendrars; het is inderdaad moeizaam en ongeïnspireerd geschreven, des te dankbaarder ben ik je. Voor het *Bulletin* altijd nog te goed.

Ik schrijf gauw weer wat meer, voel me momenteel weer ietwat gedrukt door het stomme werk op school, dat me belet, volle kracht aan het *Démasqué* te geven.
Een hart. hand van je
Menno

N.B. - Ik stuur je zoo gauw mogelijk *Démasqué*, voor de 'Voorrede'!

N.B. - De Hemelvaartsdag heeft mij gedemoraliseerd.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[14 of 15 mei 1931]

aant.

Beste Menno,

Hierbij een verzoek om een bijdrage voor een juveniel Couperus-nr. Als je er niet al te veel moeite mee hebt, zend dan iets. Ik ga ook probeeren iets ineen te flansen, dat niet al te gek is. Als het oudere heeren waren geweest, gaf ik zeker niets, maar dit jeugdig enthousiasme voor Couperus verdient wel een kleine belooning. En als we er maar even voor gaan zitten, komt er wel wat 'behoorlijks', dunkt me. Twee blzn. zijn wel genoeg.

Ik krijg nog over allerlei dingen antwoord, dus schluss. Je
E

Het stuk over C. hoeft geen artikel te zijn: desnoods een boutade, een stuk dialoog, een poëem, een poëem-in-proza, een fragment van een brief. Ik vind zulke ondernemingen op zichzelf ook altijd verdomd vervelend, maar in dit geval wil ik er toch wel *iets* voor doen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 24 mei 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

Eibergen, 24 mei 1931.

Beste Eddy

Bouws zal je hebben verteld, dat ik de laatste dagen voor Pinksteren zuchtte onder het schoolmeestersambt, en dat ik daarom alle correspondentie liet liggen. Ik heb me nu in Eibergen een beetje hersteld; het weer was hier prachtig, en ik kon zelfs weer iets doen aan het *Démasqué der Schoonheid*. Het is pestilent, als een stuk onder je vingers uitgroeit, en als je er niet constant even aan doorwerken kunt, omdat er dictees en diergelijke flauwe kul na te kijken is. Je ziet dan de vellen liggen, half verleidelijk, en je voelt je te beroerd om iets anders te doen dan te rooken of naar de film te gaan. Ik hoop, dat ik er nu in een week een einde aan kan maken. Het wordt inderdaad veel grooter dan ik kon vermoeden; het zijn nu 18 dichtgetypte pagina's, dus gemiddeld 34 pagina's druks, en er komt nog een portie bij. Het geheel wordt een soort essayistische recapitulatie van *Hampton Court*, merk ik, met eenige praeludiën op een volgend boek erin verwerkt. Enfin, ik denk, dat je het nu, wind en weder dienende, gauw zult hebben voor je voorrede. -

Anthonie heeft mij bericht, dat mijn stuk tegen hem 'hem nergens meer raakt', nu ik het gepubliceerd heb tegen zijn zin; want hij had mij toch nadrukkelijk meegedeeld, dat hij *geen* administrateur wilde worden! Ik heb hem nu nog even op pooten geantwoord, wat ik van zijn *Haagsche-Post*-principes denk; maar ook dat zal hem wel 'nergens meer raken'. Zoo gaat het nu eenmaal met die humanisten. Het stuk tegen Coster, dat je mij 'opgedragen' hebt, zal, als ik het schrijf, verdomd scherp worden. Maar ook hij zal nergens geraakt worden. Die lieden hebben geen grein lenigheid en humor tegenover eigen psyche meer over, geloof ik! Ik hoop Coster ook in dit *Démasqué* nog even te kunnen verneuken, zoo langs de neus, dat heeft hij immers zoo graag. - Je hoorde, dat Kramers het protest van den 'zakenman' weigerde? Alles goed en wel, maar dan behoort hij ook zulke pornografie als die van Alie Smeding niet op te nemen! Overigens laat dat mij werkelijk geheel siberisch; hè ja, ook *mij* 'raakt' iets 'nergens'!

Ik stuurde je *Afscheid v. Domineesland* toe. Als ik het boekje zoo bekijk en doorlees, moet ik zeggen, dat het me als geheel minder voorkomt dan het volgende deel. Eigenlijk wordt het alleen goed gemaakt (als geheel) door die inleiding. Maar zoo'n stuk als *Het Schoone Masker* is toch au fond onleesbaar, een echt proefstuk vol onheldere plekken en moeizame definities; *Adwaita* is nog te 'refereerend', *Ondergang* van die groote stukken eigenlijk het best, hoewel ook gebrekkig. Het best geschreven vind ik zelf *De Wegen*, een oud lievelingsstukje van me. - Is *Afscheid* al in den handel, of wacht het nog op *Man tegen Man*?

Ik las hier *Twee Meisjes en Ik*. Het eerste deel vind ik niet slecht, maar het tweede begon me geweldig te vervelen. Lijkt het jou ook niet aannemelijk, dat, als we dezen roman als auto-confessie mogen beschouwen, de 'ik' mevr. Nijhoff representeert en Ann Pom? Zoo stel ik me tenminste deze 'Umwertung' ongeveer voor. Het boek is voor mij het model van een tot het uiterste verfijnde onverfijnde damesroman, veel intelligenter dan Ina Boudier-Bakker, maar toch eigenlijk van dezelfde origine. En het tweede deel zit slecht in elkaar, heeft massa's overbodige stukken en mist alle climax, het is tegen het eind afgeraffeld. Neen, dan is een bad in Nietzsche heerlijk, na afloop.

Hoe was het met de Pinksterdagen op Gistoux? Schrijf gauw eens. hart. gr. van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [1 juni 1931]

aant.

aant.

Gistoux, Maandag.

Beste Menno,

Even een paar regels om je te bedanken: in de eerste plaats voor de hartelijke en vleiende opdracht. Ik voel mij wezenloos-beroerd, al deze dagen, het nuttelooze van alles: vriendschap, landelijke rust, gesprekken over literatuur. Het voortdurend gevoel dat je jezelf niet toebehoort, is verlammend soms; ik word er niet meer opstandig van, maar apathisch.

Kortom, ik heb weer een neurasthenische inzinking. Misschien is het après tout wel de schuld van het weer, ofschoon ik veel van warmte houd, geloof ik.

Ik antwoord nu kort op je brief.

Maar neen, eerst dank voor het stuk over Couperus dat je zond. En *ik* heb niets kunnen schrijven! Ik heb het geprobeerd, het leek wel snert. Ik voel mij tot niets behoorlijks in staat, en mijn 2 laatste stukjes (over Lenin en Vera F.) zijn weinig aanmoedigend. (Over Galmot niet te vergeten!) De heele literatuur kan me op het oogenblik gestolen worden; ik ben in een stemming voor rotromannetjes in den tuin. Je wordt tòch oud, en gaat tòch dood...

Ik blijf natuurlijk wel benieuwd naar je anti-aesthetica! Misschien dat *jouw* energie me troost. - *Domineesland* las ik nog niet over; binnenkort alles tegelijk, als *Man tegen Man* er is. Het boek van mevrouw Nijhoff vond ik cosmopolitische snert; antipathiek van a tot z, en waar het er mee door kan, is het au fond nòg niks. En die beste 'Pom' (die, behalve dat hij een klein literair ijdeltuitje is, nog allerlei andere *idiote* bluff-kantjes heeft), vindt het zoowat een meesterwerk, een voorbeeld voor ons allen! Ik heb hem een avond in Brussel meegemaakt, de heer 'Pom'; hij barstte van nijd over Slauerhoff. Hij is 'charmant', maar voor de rest kan het loeder me gestolen worden. Ik schrijf dit op, na *rijp* beraad.

Baad je verder in Nietzsche en vergeef me deze slappe grommerigheid. Ik voel mij ook *rijp*, voor de prullemand.

Met een hartelijke poot toch, je

E.

P.S. - De geest van 'Pom'. Als antwoord op de uitnoodiging om een stuk over Couperus te schrijven, zond hij deze limerick (uit Marseille - haha!):

'Waarde heer Frederik Batten,
Ik zou een *Louis* willen jatten,
Om hier aan zee,
In een huur-coupé,
Rustig een slaapje te vatten.'

De jonge Batten, die pathetisch is, maar niet idioot, vond het niet *erg* geestig. Ik ook niet. Maar het is zwaar van het cosmopolitisme van Mevrouw, komt mij voor.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 2 juni 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Rotterdam, 2 Juni 1931

Beste Eddy

De stemming van je brief is mij volkomen begrijpelijk, aanvaardbaar, uit het hart gegrepen. Ik schrijf dit *Démasqué* tusschen aanhoudende inzinkingen van dergelijke constructie door. Het eenige, wat mij op de been houdt, om te schrijven, is de voortdurende *botsing* met de rest van het menschdom, de infame paedagogen, de luie idioten, de zatte kwallen, waarmee mijn vak me dagelijks dwingt om te gaan. Telkens als ik weer bij de pakken ben neergezegen, moet ik weer naar die school; en de ontmoetingen daar dwingen me telkens weer tot protest, zoozeer, dat ik aan het *Démasqué* maar geen einde kan maken. De stof is overstelpend en brengt telkens andere aspecten. Ik werk er soms dagen niet aan, en dan plotseling weer met verschrikkelijke vaart. ‘Le bon genre’, dat ons intens interesseert, is, geloof ik, alleen het werk, dat uit *protest* geschreven wordt, in strijd met de verlamming, op welk gebied ook. Ik voel tenminste alleen de kracht tot schrijven nog in het protest, in het verdomme-zeggen tegen de rest, in het herhaaldelijk betoogen, dat geen van hun imbeciele normen de absolute waarde heeft, die zij daaraan wenschen toe te kennen. Maar ik wacht als het ware ook op het oogenblik, dat ik het protest ook niet meer als belangrijk zal kunnen voelen; dan zal er bij mij ook wel een crisis komen van je welste. Enfin, misschien blijft het protesteeren de moeite waard. Het kan je misschien ietwat opmonteren, als ik je zeg, dat ik Coster en jou in het *Démasqué* tegenover elkaar stel (andere tegenstellingen: Nietzsche - Wagner, Multatuli - Perk, Gide - Maritain, Shakespeare - Vondel, Adwaita - Leopold, Stendhal - Flaubert, Mencken - Irving Babbit; je ziet wel, aan welke kant ‘le bon genre’ gevonden wordt!).

Ik hoop nu eindelijk het slot te naderen, dan zend ik het manuscript linea recta naar je toe; maar ik moest dezer dagen eindexamen afnemen, kon weer niets doen.

Mijn nieuwe roman (geheeten: *Jan en zijn kleine Zeemeermin* of zooiets), begint me nu langzamerhand ook duidelijker voor den geest te staan; ik zal de hoofdfiguur leeraar maken, die een jongen in zijn klas bijna vermoordt. Ik kan je zeggen, dat het idee, om mezelf zoo bloot te geven in mijn beroep mij eerst beangst heeft; maar het dringt zich zoo op, het krijgt in die vorm langzamerhand zin voor me. Ik loop dus kans, na verschijnen van dat boek ontslagen te worden als ‘bederver van de jeugd’, of minstens een martelaar te kunnen gaan uithangen, gelijk Alie Smeding.

Op mijn nogal pootigen brief aan Anthonie Donker kreeg ik een ‘beleefd doch koel’ antwoord (‘Je rare brief met een half dozijn misverstanden’). Hij verzoekt mij thans te berichten, of ik zijn *Fausten en Faunen* als *Haagsche Post*-critiek veroordeel. (Ik had hem n.l. geschreven, dat ik hem een *H.P.* criticus vond). Wat nu? Ik heb dat boek als geheel niet gelezen en heb ook geen lust het te lezen. Och wat, hij kan doodvallen. Lees bijgaand stukje vooral, dat Marsman mij zond! hoe vind je de kop van zoo'n blad: *Oog en Oor*?

Je oordeel over Nijhoff is ook het mijne; alleen jij durft het duidelijker formuleeren. Zijn limerick over Couperus vind ik *beneden* alles, niet alleen als rijm, maar vooral

als geste; de beroemde auteur verwaardigt zich aan schooljongens een prulletje te sturen! (De 'hommage aan Couperus' schijnt daarbij totaal vergeten te zijn!). Het is toch niet de bedoeling, dat deze geestigheid gedrukt wordt? Zulke schunnige snert kan hij eventueel in *De Gids* laten drukken.

Twee Meisjes en Ik staat me niet zoo tegen als jou. Zooals ik je schreef, het eerste deel is bepaald niet slecht, niet onzuiver; het kan me weliswaar niet veel schelen, maar het staat toch op een zeker peil. De rest is inderdaad vrijwel soep, en precieuze soep, bovendien met taalfouten ('zij schudde de hand *met* hem', vergeef me deze taalzuivering). Alles bij elkaar: 'le mauvais genre', maar deels niet onwaarachtig, deels onwaarschijnlijk vervelend. Dat Pom het als model voor de jongere letterkunde wil pousseeren, komt me op zijn minst overbodig voor. De neiging van die aestheten, om voorbeelden te stellen, is toch wel verdacht voor hun eigen potenties.

Gisteren was mr Henrik Scholte hier. Ik had hem in maanden niet meer gezien. Het type van de op het aesthetische punt stilgezette aestheet, die nu verder werkt aan de volmaking van de branche; bij hem speciaal de litteraire journalistiek. Overigens in zijn soort een geschikte vent, zonder de allures van Pom; een zakenman met zakengeest in de letterkunde, die dat zelf ook wel ziet, maar er vrede mee heeft. Onderhandelt met ministers en redacteuren, is gelukkig gehuwd, schrijft feuilletons over Chopin en George Sand in de *N.R.Ct.* Maar tenminste geen zwendelaar zooals de man van de losgezongen woorden. Ik heb een verneukeratief hoofdstukje aan Jan Engelman en zijn cantilene voor Vera Janacopoulus gewijd in het *Démasqué*, onder het motto:

> Jan Engelman zong een liedekijn
> Al die dat hoorde wou bij hem zijn.

Speciaal naar aanleiding van zijn Ambrosiamuziekje, dat ik heel aardig vind, maar geen zwaar probleem, zooals Vic v. Vriesland. Wat vind je van *lessen in Charleston*? Ik moet het voor de Avro bespreken, maar heb het nog niet gelezen.

Men is bezig, de *Vrije Bladen* te reformeeren. Ik zou het liefst afzijdig blijven, maar als ik in de redactie moet, doe ik het *alleen* onder beding, dat jij ook meedoet. Als redacteur, wel te verstaan. Ik zou een jaar willen ageeren, tegen *De Stem* en de rest. Denk er eens over, als je niet te 'rijp' bent. Want ik kan het werkelijk alleen doen in gezelschap van iemand, die een redacteurschap met dezelfde waardetheorie qualificeert.

Tracht in het protest de activiteit te hervinden! Ik spits me overigens zeer op een week vacantie in Gistoux.

een hartelijke hand van je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [4 juni 1931]

aant.

aant.

Gistoux, Donderdag.

Beste Menno,

Ik ga morgen naar Brussel terug, daarom snel eenige kantteekeningen. Wat je zegt van het protest als laatste drijfveer is misschien juist, ofschoon: misschien komt er *na* de crisis toch wel weer iets 'anders'. We zouden dat moeten afwachten. Ik hoop het.

In je tegenstellingen, stel ik twee wijzigingen voor: n.l. Gide - *Claudel* (Maritain is geen tegenhanger voor Gide!) en Multatuli - *Potgieter* (inpl. van den veel te zwakken, den onvolgroeiden en au fond toch zeer sympathieken Perk). Bovendien is, voor wat je bewijzen wilt, zoowel de keuze van Claudel als van Potgieter *zuiverder*. De rest uitstekend, vooral Adwaita - Leopold (waarom zeg je niet: Dèr Mouw? ik heb eig. het land aan dat theosophisch-klinkende pseudoniem).

Ten zooveelsten male: van Anthonie was niets anders te verwachten. Laat hem stikken zonder je verder boos te maken, zooals ik het deed. Het is immers tòch zoo'n edele, goede vent. Nijhoff stelt hem zelfs ver boven Slauerhoff!

Ingesloten je afstraffing terug, en een andere aardigheid die Marsman *mij* zond. Ik wist niet dat die heeren zóó vereend mij hadden 'terecht gewezen'. Men zou daarop met één phrase moeten kunnen antwoorden. 'De h. du Perron wijst de hh. Vlamingen van het soort Moens hièrop, dat àl hun terechtwijzingen in laatste instantie alleen terecht komen in zijn *billegat*'. Maar wààr plaats je zooiets?

Zend me het fraais terug voor het Groote Plakboek. Jammer dat ik de stukken uit *Jong Dietschland* en *Hooger Leven* niet heb. Ik vind hun Nederlandsch ook zoo aardig.

Ik schreef gisteren net aan Bouws dat ik liever *buiten* die *V.B.*-reformatie zou blijven. Wat heeft men eigenlijk aan mij? ik zeg het heusch in volle ernst. Ik zal vooreerst wel *niets* meer schrijven. Ik heb zoo'n au fond héérlijk gevoel dat de heele rotzooi me niets meer kan verdommen. [O, moge dit gevoel blijven duren!] De 5 of 6 menschen die me in Holland interesseeren zou ik willen lezen voor mijn persoonlijk genoegen, en verder zeggen: basta. Als *jij* nu absoluut de conditie stelt dat ik erbij moet (wat wordt dit alles roerend!) dan 'in Godsnaam'. Jij bent een van onze levendigste producenten, al heeft de meneer van *Oog en Oor* nooit een definitief werk van je gelezen. Maar ik voel mij uitgeblazen aan het eind van mijn 3e deel cahiers. Ik zal me nog 2, 3 artikelen voortslepen. En dan: oe-oe-oef..., let me *die*, please.

Wanneer kom je met Truida een week doorbrengen in Gistoux? Hart. gr. van je E.

De *Lessen in Charleston* vond ik werkelijk erg aardig. Jany Holst en Greshoff ook. Stukken beter dan *Vera* en veel dichter bij jouw boek; ook lang niet zoo droog als je verwachten zou. Sympathiek en voor Holland zeker behoorende tot 'le bon genre'. Begin er maar gauw aan.

Ik zend je 2 bundels *Tijdsignalen* voor je archief.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [9 juni 1931]

aant.

aant.

aant.

Gistoux, Dinsdag.

Beste Menno,

Bouws zal je gezegd hebben dat ik weer aangename dingen hier doormaakte. Mijn duim is minder pijnlijk nu, en ook minder gezwollen, maar nog stijf. Anders had ik je ook eerder geschreven.

Dank voor je essay dan. Er staan uitstekende stukken in, maar ik geloof dat je te vroeg bent uitgeschreven; n.l. je geeft heel goed aan wat ons tegenstaat, maar je moest nu probeeren vast te leggen wat ons aantrekt, wàt 'le bon genre' is. Dat vind ik hier niet genoeg in, en dat was, uit essayistisch oogpunt vooral, de moeite waard. Voeg er dus nog 2 of 3 hfdstn. aan toe; lees bv. Donker's gewauwel (dat van den bezonken, soliden, Hollandschen literator) over Marsman en mij (in de *N.R.C.*), ga vandaaruit weer schrijven. Ik ben er zeker van dat, als je het stuk nog wat aanhoudt, je vanzelf er nog van alles aan toevoegt. Het moet ook worden *de apologie van de z.g eenzijdigheid*. Vgl. de idiote conclusie van Donker: 'eenzijdig, *dus* schraal van leven'. Verklaar hem (ik bedoel: de zijnen) dat hùn algemeenheid juist verdomd oppervlakkig en schraal is.

Ik stuur je het stuk hierbij terug. Als de *V.Bl.* 'hervorming' doorgaat, *moet* dit stuk in de eerste nummers, als een soort manifest. Ik schrijf mijn inleiding dan bij de uitgave in boekvorm, later - en misschien ook reeds in het tijdschrift, maar dan in een volgend artikel, als 'reactie'.

Ik heb nu nog steeds geen zier lust tot artikelen schrijven, nauwelijks tot brieven beantwoorden. Ik merk dat ik allerlei menschen eig. net zoo goed *niet* beantwoorden kan (Otten, die mij een briefkaart schreef, Kramers, etc.) Wat is de 'levende literatuur' toch ontmoedigend! Ik had 2 jaar geleden in de hervorming van de *V.Bl.* moeten vallen, toen ik vol vuur was. Ik geloof dat de vrucht bij mij nu rijp is - om met jou te spreken - en afvalt, of althans op het punt staat af te vallen. Dat gezwam van zoo'n Donker treft me als een onvermijdelijk kwaad. Als hij ook al werd als wij, zou ik mij ontevreden voelen; zulke ouwehoeren, die vooruit al gelijk hebben, moeten er immers zijn! dat zij zich daarvoor niet schamen is hun zaak. Zij streven naar waarden, die voor ons geen waarden zijn: de *waardigheid*, in de eerste plaats, het *welslagen*, de *publieke consideratie*, enz. - Als nu iemand komt, die zegt dat zijn leven het buiten deze kapstokken wil stellen, zelfs als hij *schrijft*, kijken ze verwonderd; maar hoezeer terecht! Wat Coster en Donker *willen*, wat de *rechtvaardiging* moet zijn van hun bestaan, is voor ons *snert*; maar geef nu aan waarom wij gelijk hebben, en je bent de kraan der (onwaardige) essayisten.

Later, mondeling meer. Misschien schrijf je je stuk nog geheel anders, d.w.z. breid je het aanmerkelijk uit, als we er in details over hebben gesproken (niet zoozeer over het stuk, als over het gegeven). Maar kom daarvoor hier, dat is veel beter. Zooiets *moet*, vind ik, door gesprekken ernaast, levend gehouden worden; een bepaalde volgorde is niet absoluut noodig, men kan nog van alles zeggen, zonder aan de reeds bestaande hfdstn. afbreuk te doen. Je definitie van: *door* het aesthetisme heen gaan, inpl. van daarvan terug te keeren, is zéér juist; uitstekend vind ik ook het stuk over Vondel. En zoo meer; - maar je essay is te negatief; ik zou ook onze z.g. negatiefheid positiever verdedigd willen zien, en ik heb heusch het gevoel dat je alleen maar te vroeg bent opgehouden. Leg het stuk weg en neem het later (als je bv. hier bent in Juli) weer op je schrijfmachine. Geef het in ieder geval *nu* nog niet uit; maar in de *V.Bl.*, zoodra wij de nieuwe redactie vormen.

Overigens gaat alles hier weer als vroeger. Ik blijf nog een week of tien dagen, zeg dus ook aan Truida dat ze mij hierheen schrijft. - Ik doe niets dan feuilletons lezen van Couperus: soms alleraardigst, maar goeie hemel, wat is daar toch ook een lullekoek bij! Vooral als je een heele serie doorneemt, als ik nu, wordt het soms wel erg bedroevend. Schrijf me gauw weer eens. Een hand van je

E.

Je moet absoluut kennis maken met Paul Méral, die wel de aardigste spreker is, die ik hier in België in mijn buurt heb. Wanneer kom je?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 10 juni 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam 10 Juni '31

Beste Eddy

Als gewoonlijk heb je weer precies de wonde plek van het essay, dat ik je stuurde, aangegeven. (Je hebt er ‘de vinger op gelegd’, zou ik gezegd hebben, als ik je beschadigde duim, waarover ik mij vermaakt heb, geen *leed*vermaak maar *film*vermaak! niet wilde ontzien!) Ik had het mezelf niet zoo gerealiseerd, maar nu je het zegt, moet ik het volkomen toegeven: het ‘bon genre’ is er nog niet juist in gedefinieerd. Het beste bewijs voor mezelf is, dat ik een dag na het versturen van de copie, al ‘aanvullingen’ in mijn hoofd had. Ik zal je raad opvolgen en het ding eenigen tijd laten liggen; vermoedelijk zal ik er wel een paar hoofdstukken aan kunnen passen, die het recht der eenzijdigheid nog nader vastleggen. Het schoone gefluit van Donker heb ik gelezen, met ongeveer dezelfde gevoelens als jij. Hoe fraai weet toch die man zich uit te drukken en hoe schitterend danst hij tusschen de eieren der critische objecten door! Ik kon niet nalaten hem nogmaals een brief te schrijven, ook om hem zijn belachelijke ‘antwoord’ even te verwijten; het helpt weliswaar niet, maar hij mag dan toch nog wel eens iets hooren, dat hem misschien *één moment* onaangenaam is.

Gedeeltelijk hield ik ook op met schrijven omdat ik plotseling zelf door de lengte van mijn product werd gedegouteerd; waarvoor deze heele betooging, terwijl de Donker's en Coster's (je las toch zeker dat misselijke stuk over ‘Slauerhoff, de bloedbedropene’, een klein, vuil pamfletje?) zich niet laten ontmoedigen en rustig verder ‘objectiveeren’!) Daarom kwam het einde voortijdig, met dien veel te mooien zin op het einde (die er uit gaat!) Ik zal nieuwen moed verzamelen en nieuwe thema's.

Marsman kondigde aan, dat hij een studie over mij ging schrijven. Als belangrijkste datum wil hij daarbij aangeven: ‘*Einde 1930. ter Braak leert du Perron kennen*’. Hij heeft gelijk, ik heb een bevrijdende invloed van je persoonlijkheid ondergaan, die Marsman zeer terecht ook in mijn stijl en toon ontdekt. De losheid, het lak-hebben aan traditie en gewichtige voosheid, heb ik inderdaad van jou geleerd, al stel ik me voor, dat de bodem rijp was. Nu heet het dus: oppassen, dat ik geen epigoon van je word! Volgens Marsman is daarvan geen sprake, maar ik zelf voel te goed (b.v. door je kantteekening bij die laatste zin!) hoeveel meer losheid en vrijheid je nog op mij voor hebt. Wat Donker aanziet voor luchtig gevlinder (in *Voor kleine Parochie*) heb ik leeren waardeeren als van oneindig meer beteekenis, als *het* aardbevinkje,

dat ik noodig had, om me van de wankelheid van mijn domineesbodem bewust te worden. Laat ik je dit nu eens openlijk betuigen; ik hoop, dat Marsman het in foro publico duidelijk zal laten uitkomen. Zonder du Perron, zegt Marsman terecht, had ter Braak niet over de 'gravité' kunnen schrijven, zooals hij het deed. -

Nog even over de redactie. Wij waren Zondag bij Binnendijk (Marsman, v. Wessem en ik). Binnendijk gaat zich uit 'de literatuur' terugtrekken; hij gaf werkelijk allersympathiekste bewijzen van juist begrip t.o.v. zijn positie. Wij projecteerden als nieuwe redactie: Marsman, du Perron, v. Vriesland, v. Wessem, ter Braak. Stelden voorts een voorloopige lijst van medewerkers op. Ik voel momenteel voor het plan; b.v. *één jaar* maandelijks actief zijn, daarna voor mijn part weer onderduiken. Marsman wil ons beiden een rubriek *Panopticum* laten schrijven, met polemiek op de nederl. verschijnselen. Ik heb me laten opzweepen, het lokt me wel aan.

Die bundels *Tijdsignalen* zijn nog erger dan ik dacht. Beestachtig slecht. En die biografische byzonderheden! Om uitvoerig te citeeren in het stuk over *Marianne! - Lessen in Charleston* is wel aardig, maar vooral sympathiek en m.i. geen specimen van 'le bon genre'. Het is daarvoor nog te weinig partij, te schilderachtig, te verteederd voor het arme meisje Celly. Maar het smaakt lekker, vind ik, al zit het niet te best in elkaar.

Ik krijg 11 Juli (Zaterdag) vacantie. Zou het je schikken, als wij dan dadelijk voor een weekje naar Gistoux kwamen? Dat komt hier goed uit. Geef anders eens een datum, die jou gelegen komt.

Als je nog meer adviezen vindt voor de positieve verdediging van de eenzijdigheid, houd ik me aanbevolen! Eén van de punten, die ik nog niet aanroerde, is b.v. het *onmuzikale* van onze houding (of liever: anti-muzikale, de muziek laat eigenlijk geen keuze toe, is niet in staat 'bon genre' te worden); verder: de verhouding van de gedemaskeerde schoonheid tot de *wijsheid* (philosophisch bedoeld). Ja werkelijk, ik ben te vroeg opgehouden! Maar er zal nog wel wat komen!

Een hartelijke hand van je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [16 juni 1931]

aant.

aant.

Brussel, Dinsdag.

Beste Menno,

Gisteren schreef ik Truida om je te zeggen dat we jullie komst in Gistoux voorloopig best op 11 of 12 Juli kunnen houden en dat ik je spoedig schrijven zou. Dat doe ik vandaag dan maar, ofschoon ik er mij eig. nog weinig fit toe voel en verschillende dingen liever met je bespreek, - in Gistoux bijv. Vanmorgen kreeg ik een brief van Bouws, die zeer ontevreden is omdat hij zoo geheel buiten de redactie der toekomstige *V.B.* werd gelaten, terwijl hij toch alles voor deze 'reorganisatie' deed; hij is vnl. erg teleurgesteld door Marsman. En wat *ik* ervan denk! Goeie God, wat *moet* ik ervan denken? Ik voor mij heb hem natuurlijk grààg in de redactie, zóó graag zelfs, dat hij voor mijn part direct in *mijn* plaats erin mag. Maar ik ben niet bij die vergaderingen geweest en weet dus absoluut *niets* van de physionomie af van

dezelve, van het waarom van zijn niet-opname, *enz.* en jij, die dit alles wel weten kunt, schrijft me er niets over. Hoe moet dat nu? En Vic Vriesland - die volgens mij een uitnemend redacteur kan zijn - hoort er eig. niet bij, zooals ik Marsman schreef, schaadt eig. aan het *karakter* van 'ons' blad. Hij is er precies 7 jaar te oud voor, vind-je ook niet? Ik stem hier vóór Slauerhoff tégen Vic, ofschoon ik eig. Vic liever heb, en als redactielid 10 × zoo goed vind. Maar eigenlijk kan de heele boel me niet schelen, vooral niet wanneer er nog om de plaatsjes gekibbeld moet worden. Enfin, ik zal toch moeten schrijven aan our dear Bows.

Ik las Coster over Slauerhoff. Eenvoudig walgelijk. Iedere keer als een nobele ethicus in zijn bloote kont gaat/komt te staan, zie en ruik je nu *zooiets*. En dan zijn er nog menschen die aan het genre gelooven!

Je brief was, voor zoover hij over onze literaire verhouding ging, uiterst vleiend voor me, en ik dank je dat je me dat allemaal zoo openlijk bekent, maar het spreekt vanzelf dat 'de bodem' méér dan rijp was, dat jouw anti-papisme bv. al bestond voordat je één regel van mijn anti-idem gelezen had, dat jouw manier-van-schrijven, je essayisten-talent, geheel verschillend is van mijn boutades, en dat het heele epigonen-gevaar natuurlijk èn voor Marsman èn voor mij èn voor jou niets is dan een flauw grapje. Als ik in staat was het *Carnaval* te schrijven... maar dat ben ik niet, al word ik 80 jaar. Literair berust mijn invloed dus op 3 of 4 *persoonlijker* stukken van je, als dat z.g. 'Dageraadsartikel' *Waarom ketters*, dat Marsman je, geloof ik, nog steeds niet vergeeft, zoodat mijn invloed voor hem eig. een betreurenswaardige moet zijn (maar dat schrijft hij niet!) - Enfin, ik bèn gevleid, maar beschouw de heele affaire toch eigenlijk als een nieuw carnavalletje (mijn papieren neus op jouw aangezicht).

Panopticum niet voor jou en mij alleen, please, maar voor de heele redactie. Wèl met initialen de afz. stukjes onderteekenen, vooral als ze fel zijn!

Over de positieve verdediging van 'le bon genre' mondeling nog een hoop; houd het aan tot Gistoux, en neem het daarheen mee; al pratende *vindt* men ook, tenminste vaak.

Ciao! Hartelijke groeten van steeds je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 18 juni 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Rotterdam, 18 Juni '31.

Beste Eddy

Gisteren was ik juist weer begonnen aan het *Démasqué*, en vermoedelijk ga ik er wel verder mee; maar het slotaccoord zal ik in ieder geval voor Gistoux bewaren (als ik zoover mocht komen, hetgeen te betwijfelen is, omdat ik door allerlei kleinigheden van de dagelijkse pestilentie word dwarsgezeten). Eén van de pestilenties is de affaire-*Vrije Bladen*, waar ik je expres niet over schreef, omdat ik daarbij our dear Bows in het geding zou moeten brengen. Maar nu hij zich bij jou beklaagt, moet ik wel repliceeren; en ik moet helaas zeggen, dat die klacht van zijn kant een vermoeden bij mij bevestigt: n.l., dat Bouws momenteel aan eerzucht lijdt, de eerzucht, om redacteur te gaan spelen.

De zaak is zoo gegaan. Marsman verzocht mij, Zijlstra over uitgave *Vrije Bladen* te polsen (*mij*, niet Bouws). Aangezien Bouws Zijlstra beter kent dan ik, maakte hij voor mij destijds een rendez-vous in orde, waarbij hij zelf ook aanwezig was. Van dat oogenblik af heeft Bouws het reformatieplan-*Vrije Bladen* op de bekende (en in vele opzichten te waardeeren) 'zaken manier' overgenomen, een plan uitgewerkt, Zijlstra getutoyeerd etc. etc. Hij is zelfs *namens Zijlstra* met van Wessem gaan praten. Ik heb dit alles, zooals je kunt begrijpen, 'dankbaar aanvaard', omdat ik voor zakelijke zaken weinig deug en Bouws' interesse voor de plannen voor onverdacht hield. Ik heb later, in een bijeenkomst met de tegenwoordige redactie, ook voorgesteld, Bouws tot redactie secretaris te maken, als *de* geëigende schakel tusschen Zijlstra en ons. Daartegen kwam van verschillende zijden bezwaar. Men vroeg: 'Wie *is* eigenlijk de heer Bouws?' Waarop ik een definitie van het begrip Bouws trachtte te geven. Wij hebben toen besloten, Zijlstra eerst te laten zeggen, wat hij zich van Bouws' positie voorstelde. Niemand dacht er verder over, hem in de redactie op te nemen; te onzinnig trouwens, waar juist Binnendijk eruit gaat, om een representatieve redactie mogelijk te maken! De lezer zou dan terecht de vraag nog eens kunnen herhalen: 'Wie is eigenlijk de heer Bouws?' Ik zelf heb echter zijn positie als redactie-secretaris, ev. met adviseerende stem, hevig verdedigd; voor die plaats is hij, als 'kenner' der letteren *en* zakenman, juist bij uitstek geschikt, en in die positie zal ook iedereen hem waardeeren.

Tot mijn spijt meende ik nu in de laatste week uit Bouws' opmerkingen al te moeten concludeeren, dat hij een beetje gepiqueerd was, omdat niemand er aan dacht, hem in de redactie te vragen. Je brief maakt die conclusie waarschijnlijker. *Als* het juist is, zou ik deze ijdelheid al heel klein in hem vinden! Ik heb hem in mijn voorloopige bespreking met Zijlstra gemengd, omdat ik van hem belangstelling voor de goede zaak verwachtte, als vriend dus en geïnteresseerde bij de quaestie. Wanneer hij nu martelaarsgezichten gaat zetten, omdat hij zooveel werk voor de reformatie heeft gedaan, dan moet ik daarop antwoorden, dat ik hem niet gevraagd heb, dat werk te doen; ik heb het aanvaard, omdat ik het als blijk van belangstelling beschouwde, *niet* als een zich-onmisbaar-maken bij Zijlstra. Het zou er nu n.l. wel eens op neer kunnen komen, dat de redactie en Zijlstra ruzie krijgen over Bouws, waarbij de redactie aan het kortste eind zal trekken, omdat Zijlstra in alles door Bouws geleid wordt!

Ik heb Bouws al gezegd, dat ik het onjuist vond, dat hij in de redactie zou zitten, omdat de redactie-secretaris behoort te staan *tusschen* de redactie en de uitgever.

Opzettelijk schreef ik je niet over deze onaangename quaestie, omdat ik Bouws niet wil zwart maken, zonder dat hij kan repliceeren. Ik kan me ook nu nog vergissen, maar als hij werkelijk uit ijdelheid het *Vrije Bladen*-plan laat springen, maak ik een eind aan onze omgang. Het zou mij in veel opzichten spijten, om de redenen, die we in Brussel al eens bespraken, bovendien, omdat Bouws de eenige man is, met wien ik hier in Rotterdam nog eenige relatie in intiemeren zin heb. Ik mag hem in allerlei opzichten, maar als hij een litteraire baantjesjager blijkt, *kan* ik hem niet meer zien. Misschien vergis ik me wel, ik hoop het. Veel vrienden blijven er niet meer over, en ik heb buien, waarin de hopelooze eenzaamheid me bijna te machtig wordt. Alleen du Perron en Nietzsche zijn er nog (en in zekere zin, zooals ik laatst

ondervond, ook nog Binnendijk, maar op een zeer bepaalde manier). Het ging me zelfs één moment aan het hart, dat de heer Donkersloot mij berichtte, niets meer met mij te maken te willen hebben (onderteekening: *Donkersloot*, en dat van dien goeden *Nico*!). Eén moment, als gevolg van een algemeen verlatenheidsgevoel. 'Men' neemt mij hier mijn polemiek tegen Donker zeer kwalijk; ik, die het *Carnaval* geschreven heb, had mij niet met zulke futiliteiten mogen bezighouden. Zelfs Bep de Roos vindt het eigenlijk beneden mijn 'waardigheid'.

Je begrijpt, mijn verlatenheidsgevoel raakt niet de vriendschap van Donker, die immers nooit bestond, maar de toekomst van algeheel persoonlijk isolement (misschien een hoopje theoretische aanhangers, *geen* vrienden meer). Als ik in godesnaam maar twee of drie vrienden overhoud, dan zal ik nog niet vergaan; maar anders? Bouws zinkt steeds meer weg, ik voel me voortdurend meer zijn patroon, die hem de zaken voorlegt zooals ze zijn, zonder iets terug te verwachten; dat is een bedenkelijk teeken. Maar toch, met Bouws heb ik nog zooveel contact, dat ik met hem kan omgaan (niet al te vaak elkaar zien overigens, s.v.p.!) Daarom zou ik ook graag willen, dat je hem nog niet schreef over mijn onaangename vermoedens over zijn redacteursvanitas; *als* die werkelijk doorslaand blijkt, is het toch afgeloopen tusschen ons. Maar je weet nu tenminste, dat hij in dezen geen enkel dankbaarheidsrecht kan laten gelden (wat overigens een bedelaarsrecht zou zijn). Ik voor mij zou het probleem zoo willen oplossen, dat vijf redacteuren het blad leiden, waarbij Bouws als secretaris met adviseerende stem (hij woont dus de vergaderingen bij) de schakel met den uitgever vormt. Ik ben, bij *dit* plan (dat immers niets te maken heeft met zijn vroeger eigen plan), positief tegen een redacteurschap van Bouws. Als Bouws in de redactie zou treden is er geen enkele reden, om Binnendijk, die een zeer goed redacteur was, op straat te zetten!

Wat je over mijn 'epigonisme' schrijft, zal wel waar zijn, maar toch is je invloed belangrijker, dan je denkt, waarschijnlijk ook op Marsman, die er zich nog tegen verzet. Marsman is een levende figuur, waar nog alles van te verwachten is m.i.; iemand, die zijn eigen *Vera* nog niet als veritas beschouwt, is nog ver van de vanitas der aestheten! Maar hij heeft een temperament, dat hem ook ieder moment in de sputterige seniliteit zou kunnen storten, iets van Kloos en van Deyssel. Ik hoop van niet.

Theoretisch zou ik ook voor Slauerhoff als redacteur zijn. Maar hij schijnt practisch werkelijk onbruikbaar. Enfin, eerst het verloop van zaken met Zijlstra afwachten. Dat tegelijk zal uitmaken, of Bouws een man is met ijdelheden (wat wij al weten, en aanvaarden kunnen), of: ijdelheden met een man (wat ik nog altijd niet geloof).

We houden het in ieder geval op 11 Juli? Hartelijke groeten van je
Menno

Truida verzocht haar groeten hierbij te doen.

Het is beslist '*hors* le genre ennuyeux' (fransche leeraren stemmen unaniem daarvoor!)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [25 juni 1931]

aant.

aant.

Gistoux, Donderdag.

Beste Menno,

Snel eenige woorden. Gisteren kreeg ik van Marsman, in één enkel zinnetje, het bericht dat Nijgh & Van Ditmar van de *Vr. Bladen* afzag. Hoe dit precies in elkaar zit kan Bouws je wschl. vertellen; ik voor mij oordeel van op een afstand liever niet, en het zou mij altijd *te* onaangenaam zijn om een vriend, of zelfs een goed kameraad, voor literaire aangelegenheden op te geven, maar toch, als Bouws het heele zaakje alleen heeft geëntameerd om zelf een literair rolletje te spelen, dan is het wèl treurig! Schrijf mij hierover nog eens, ik ben zeer benieuwd naar jouw lezing.

Die campagne tegen Van Wessem vind ik ook lummelig. Laten we niet vergeten dat *literair* gesproken Van W. Bouws en Zijlstra tesamen 3 × uitkakt, al mogen die heeren dan groote zakenmannen zijn! Bouws schrijft zinnetjes als: ‘het zou mij verwonderd hebben wanneer een man als Zijlstra Van Wessem getolereerd zou hebben’ - ik zal hem eerstdaags vertellen dat zooiets toch al te mal is, - maar voor het oogenblik vind ik dit alles even onaantrekkelijk.

Ik zond je 2 dln. Tinan, zijnde bijna alles wat hij schreef. Ik vermoed dat dit een nieuwe Fransche *vriend* voor je worden zal, al dateert het een beetje. Hij was 24 jaar oud toen hij stierf, en een groot vriend van Pierre Louijs. Een van de sympathieksten die ik ken.

Wil je nog eens goed nazien of het ‘hors’ is, of ‘fors’? Vgl. het ‘gevleugelde woord’ van Frans I na Pavia: ‘Tout est perdu, *fors* l'honneur!’ (Niet *hors.*) Je kunt het toch gemakkelijk genoeg vinden; bij Stoett bijv. *Hier* stemt iedereen op ‘fors’. Maar ‘hors’ kàn wel goed zijn, geloof ik zelf.

Kan je me omgaand even opgeven, de juiste volgorde van Nietzsche's geschriften? Dank.

Wil je je broer vragen of: ‘dat individu behept met tollende waanzin die perodiek verdubbelt’ een behoorlijke vertaling is voor ‘cet individu atteint de folie circulaire à redoublements épisodiques’? Het is natuurlijk heelemaal een grapje, maar de vertaling moet toch ook even medisch klinken. Misschien stelt hij iets veel beters voor. Maar dit ook zoo gauw mogelijk dan, want het is voor mijn *Pauvre Chemisier**)-vertaling en ik verwacht iederen dag nieuwe proeven.

Verder van hier geen nieuws. Ik ben vanaf Maandag a.s. weer in Brussel. Met hartelijke groeten, je

E.

* Een verhaal uit de 1e druk van *Barnabooth*. Het komt in Stols' serie *Kaleidoscoop*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 27 juni 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

Rotterdam, 27 Juni '31.

Beste Eddy

Je alarmeerend bericht over de *V.Bl.* schijnt, naar Bouws mij juist telefonisch meedeelt, voorbarig te zijn. Er zijn alleen 'zwarigheden', die Zijlstra nog met de huidige redactie moet oplossen, voornamelijk de quaestie van het secretariaat. Ik vind het zeer begrijpelijk, dat Zijlstra een zakenman als Bouws als intermediair wil, maar v. Wessem zit daar weer tusschen. Enfin, ik bemoei me met het heele zaakje expres niet, voor de overdracht *of* een feit *of* afgesprongen is. De rol van Bouws lijkt mij niet heelemaal onverdacht, maar ik wil afwachten. Het resultaat zal veel uitwijzen. In geen geval doe ik aan een 'wippen' van v. Wessem mee als redacteur, daarvoor bestaat geen enkel motief.

Hartelijk dank voor Tinan! Ik kon er nog niet in lezen, want ik verrek van het examineeren. Een hondsch baantje. Gelukkig is het einde in het zicht.

Met gelijke post verzoek ik mijn broer, om je de gewenschte inlichtingen te geven. Ik gaf hem je adres op, hij kan je dus direct bereiken.

Gisteren kreeg ik de duitsche vertaling van *Wij Carnavalsgangers* (Wir Karnevalisten). Er is n.l. een zekere heer Albert Vigoleis Thelen, die aangeboden heeft, het *Carnaval* in het duitsch te vertalen, en dien ik nu op het eerste hoofdstuk heb laten 'proefstoomen'. Ik ben er werkelijk zeer content mee; dat hij 'voetveeg' door 'Fusspfad' vertaalt, is zijn eenige letterlijke fout, en voor de rest lijkt me de stijl goed overgebracht. De heer Thelen zal de vertaling nog dezen zomer afmaken. Ik voeg hierbij het proefstuk nog niet, want ik moet het Woensdag met hem doornemen; maar ik zal het meenemen naar Gistoux. De volgorde van Nietzsche's werken is in hoofdzaak:

Geburt der Tragödie
Unzeitgemässe Betrachtungen
Wir Philologen
Menschliches Allzumenschliches
Morgenröte
Fröhliche Wissenschaft
Also sprach Zarathustra
Jenseits von Gut und Böse
Genealogie der Moral
Fall Wagner
Götzendämmerung
Umwertung aller Werte
Ecce Homo
Wille zur Macht

Er is nog wat kleingoed, maar dit zijn de voornaamste werken. Je *moet* dezen man werkelijk *in het duitsch* lezen, dan zul je waarschijnlijk evenals ik, het gevoel krijgen, dat we onzen mond eigenlijk wel kunnen houden, totdat we hem zelf overwonnen hebben. Zoo volkomen drukt hij uit, wat wij als overwinningen op anderen beschouwen.

Verder geen nieuws. De laatste ronde ter schole begint, goddank. H. gr. je
Menno

N.B. Waar blijft dat *Man tegen Man* toch??? Informeer eens bij Stols.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan

Menno ter Braak

Gistoux, [1 juli 1931]

aant.

Gistoux, Woensdag.

Beste Menno,

Ik vind die Bouws-kwestie op het oogenblik wel erg idioot; als hij het goed meent, zou hij niet zoo onhandig moeten zijn. Hij schreef mij, dat Zijlstra geheel onafhankelijk van zijn (Bouws') oordeel zulke groote bezwaren tegen Van Wessem had, en aan Marsman schrijft hij letterlijk: dat hij Zijlstra gevraagd heeft, de zaak voorloopig op te houden! Verder hoor ik van Greshoff, dat Zijlstra zich tegenover hem over Van Wessem zeer gunstig uitliet (naar aanleiding van *Lessen in Charleston*). Wat beteekent dit alles? Ingesloten de copy van een brief dien Marsman aan Bouws zond, en dien ik après tout zéér goed vind. Zou je er met Bouws over willen spreken? de zaak is mij te onverkwikkelijk (en het is ook te warm). Ik mag Bouws verdomd graag en zie hem persoonlijk even graag dus in - of naast - de redactie, maar hier slaat hij toch naast - of achter - Zijlstra een pleefiguur, voor mijn gevoel. Je mag hem dit alles gerust zeggen.

Ik schrijf hem zelf over eenigen tijd, als deze redactierotsmaak voorbij is. Je mag hem nu overigens, of via hem aan Zijlstra, laten zeggen, dat ik het redacteurschap *niet* aanvaard als Van Wessem eruit gegooid wordt. G.v.d.! tusschen Zijlstra en Van Wessem kies ik ongezien Van Wessem, *op dit terrein*!

Neem Tinan mee naar Gistoux; pracht-vacantielectuur. - Dank voor de Nietzsche-lijst. Je broer schreef ook al; en ik zond je de proeven (een dubbel stel, je kan ze houden). Overigens geen nieuws en over allerlei spoedig mondeling. Je

E.

P.S. - Ik ben doorloopend in *Gistoux*. Schrijf dus maar altijd daarheen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [2 juli 1931]

aant.

aant.

Gistoux, Donderdag.

Beste Menno,

Ingesloten een antwoord van Bouws aan Marsman. Je zult het wschl. reeds kennen, maar ik zend het je met mijn aanteekeningen; *bespreek* de zaak met hem. In brieven is zooiets al te vervelend. Toch heb ik B. vandaag geschreven, omdat hij daar ‘recht’ op heeft! Maar de zaak is mij èrg onaangenaam.*

Voor mij is één ding duidelijk (dit nu onder ons): Bouws wil, of hij het duidelijk beseft of niet, achter de schermen of niet, een tijdschrift besturen. Daarvoor is (helaas, misschien) noodig: een redactie en een uitgever. De uitgever, Zijlstra, is gevonden - en gewonnen. Mèt Zijlstra, zal Bouws een redactie vinden. Zoolang hij

daarmee accoord gaat, d.w.z. min of meer eensdenkend is, kan alles goed gaan. Van het oogenblik af dat hij *kan*, of gewoonweg *gaat*, anders denken, komt er een botsing, en speelt Bouws zijn groote man Zijlstra tegen de redactie uit. Op die manier zou Bouws de ware *ziel* zijn, zooals dat heet, van het heele 'gebeuren'. Charmant, maar onmogelijk voor mij als *ik* in die redactie moet zitten. Welke dan ook de verdere plannen zijn van Zijlstra-Bouws, ik bedank onherroepelijk voor iedere rol daarin. Ik heb B. dit geschreven, en ook dat ik het vreemd vond dat zulke groote zakenmannen, als Zijlstra en hij, blijkbaar zoo weinig begrijpen van *deze* (mijn, Marsman's, jouw) mentaliteit. De onhandigheid, de *zakelijke* idiotie van Bouws is, dat hij denkt dat zooiets met een beetje Amerikaansche bluff (en daarachter wat goede bedoelingen) kan worden weggepraat. Welke zijn bedoelingen ook zijn - ik kan mij vergissen après tout, ik ben zelfs geneigd aan te nemen dat hij zelf niet weet *hoe* zijn eerzucht precies in elkaar zit - hij heeft de boel verpest door zijn gebrek aan tact. Zeker bij Marsman, maar ook bij mij. Ik heb door deze lamme affaire het vertrouwen, het prettige gevoel van argeloosheid tegenover Bouws verloren. Ik zal mij *niet* met hem brouilleeren voor een literaire kwestie, dat zou te dwaas zijn, maar ik heb hem toch duidelijk laten merken wat ik van zijn optreden denk, en ik hoop dat hij daar tegen kan. Hij heeft ook het 'recht', boos te worden!

De toon van zijn brief aan Marsman is op een *zware* manier pedant. De werkelijke ezel is *hij*, en met al zijn pretentie tegenover de tegenwoordige redactie van de *Vr. Bl.* vergeet hij dat tenslotte die 3 menschen geen enkele reden hebben om zich deze 'superioriteit' van de hh. Bouws en Zijlstra te laten aanleunen. Misschien was hij tot resultaten gekomen als hij wat *fijner* was geweest. Nu rest hem alleen nog maar droevig te verzuchten dat wij (want ik behoor er graag bij!) nog niet rijp zijn voor een modern, groot tijdschrift.

Natuurlijk zal hij nu trachten om met Zijlstra iets anders, modern van de basis af, te realiseeren. Maar ik vind deze probeerseltjes nu zoetjesaan belachelijk, en hoe dan ook, ik heb er persoonlijk niet de minste interesse meer voor. Wat Bouws *eigenlijk* voor zijn zieleheil noodig heeft, is een betere *Groene*.

Ik schrijf dit alles misschien wat scherp, onder de indruk van deze mislukking. Ik vind dat men er een beetje te veel kak bij gemaakt heeft, en daar kan ik in het bizonder niet tegen. Je begrijpt me wel; ik reken op jou om de rest nu mondeling aan Bouws duidelijk te maken. Heusch, ik blijf hem op menig punt apprecieeren, maar geen literaire akkefietjes meer samen. - Met hartelijke groeten, je

E.

* Vooràl misschien wel omdat Bouws een vriend van mij is, dien ik èn bij Marsman èn bij Van. W. laatst, sterk heb voorgestaan.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, 2 juli 1931

B.M.

Ik maak aanteekeningen bij dit schrijven, voor het geval je erover met Bouws spreken wil. Bespreek gerust *alles* met hem ook uit mijn naam. Neem er dit papier bij!

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag | deze regels zijn geschreven op een brief van E. Bouws aan H. Marsman van 1 juli 1931 over de eventuele uitgave van *De Vrije Bladen* door Nijgh & Van Ditmar | geen scan beschikbaar

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 4 juli 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 4 Juli '31.

Beste Eddy

Het archief *V. Bladen*-Bouws hangt mij zeer vele meters de keel uit! Maar ik moet er je toch nog even over schrijven, omdat mijn indrukken van het 'incident' momenteel anders zijn dan de jouwe. M.i. kan buiten beschouwing blijven, in hoeverre B. persoonlijke ijdelheid in het geding heeft gebracht; in ieder geval is dat dan toch onbewust (of onderbewust) gebeurd. B. heeft me eergisteren de 'stukken' laten lezen; hij trekt zich de zaak erg aan, en schijnt vooral door jouw briefje zeer van streek te zijn. Uit één en ander is me gebleken, dat hij werkelijk op ons gesteld is, en zeker geen kleinzielige beleedigdheid als argument gebruikt.

Maar nu de 'stukken'. B. heeft destijds aan v. Wessem een schriftelijke uiteenzetting gegeven van zijn verhouding tot Zijlstra (dus lang voor de beroemde conferentie). Ik heb dat 'stuk' gezien en moet constateeren, dat B. hierin volkomen duidelijk uiteenzet, dat hij als gemachtigde van Zijlstra optreedt, dus qua talis *wel in de onderhandelingen betrokken is*. v. Wessem heeft verzuimd, de inhoud van die brief duidelijk aan de redactie over te brengen, waardoor Bouws' positie in de oogen van Marsman c.s. verdacht werd.

Voorts: de quaestie van het redactie-secretariaat was *van den beginne af* bij Zijlstra een sine qua non. Hij meent n.l. alleen te kunnen werken met een 'manager', die *tegelijkertijd* met de redactiezaken op de hoogte is, en dus *niet* met v. Wessem. Zijlstra heeft mij dat gisteren, in een gesprek, dat ik met hem had, positief bevestigd, ook dat v. Wessem als man voor dat secretariaat hem geheel ongeschikt leek. (Zijn gunstig oordeel over *Charleston* heeft daarmee niets te maken!). De zaak was dus eigenlijk heel duidelijk. Ik heb aan Marsman, daarom, voor de conferentie, nog geschreven, dat hij, om alle gevoeligheden te vermijden, *aan Zijlstra in den mond moest geven, hoe hij zich de verhouding van redactie en uitgever voorstelde*. Dat heeft M. echter *niet* gedaan; volgens Zijlstra (gesprek gisteren) had hij de onderhandelingen zeer onhandig aangepakt (dat laat ik overigens daar, als komende uit uitgeversmond). Had M. het wel zoo gedaan, dan zouden vanzelf de meeningsverschillen los gekomen zijn, zou er waarschijnlijk niets zijn gebeurd, want voor de rest *klopt n.b. alles*! Er is b.v. geen sprake van, dat Zijlstra v. Wessem uit de redactie wil hebben.

Ik heb Marsman deze meening ook laten weten; hij heeft daarna (en op Bouws' brief) gereageerd, door opnieuw onderhandelingen met Zijlstra te vragen.

De fout lijkt me in dezen meer bij v. Wessem en Marsman te liggen dan bij Bouws, en de heele quaestie draait evenzeer om v. Wessem's vastkleven aan zijn secretaris-baantje als (ook natuurlijk) om Bouws' neiging, een tijdschrift te besturen. Dit laatste vind ik niet a priori verwerpelijk, vooral nu me wel blijkt, dat er van een poging van Bouws, om alles op zijn persoon te laten stranden, geen sprake is. Dat hij tenslotte zijn persoon als redactiesecretaris zonder stem bij de zaak betrokken wilde zien, is een van zijn standpunt begrijpelijke ijdelheid.

Ik schrijf er expres nog zoo uitvoerig over, omdat ik een tijdje geleden inderdaad Bouws' positie raar vond. Er blijkt nu van alles tusschen te zitten, wat ik toen niet wist. Dat Bouws Zijlstra niet aan zijn persoon gekoppeld heeft, blijkt bovendien hieruit, dat Zijlstra *ook zonder hem* wel wil beginnen; alleen handhaaft hij de m.i. zeer begrijpelijke eisch, dat de redactiesecretaris een tusschenpersoon moet zijn. Ik geloof, dat Marsman en v. Wessem zich hiervan te weinig rekenschap hebben gegeven. Nijgh & v. Ditmar is tenslotte geen idyllezaakje, zooals *De Spieghel*, en Zijlstra moet dus een man hebben, aan wie hij ook de zakelijke zijde kan overlaten; en die zakelijke kant is nu eenmaal onafscheidelijk van de ideeële. Bouws komt in geen geval meer in aanmerking, omdat hij uit deze feiten zijn consequenties trekt; misschien zou Otten heel goed deugen.

Oef! Ik bezie de *V. Bladen*-zaak met gematigde interesse. Komt er wat van, dan wil ik actief meedoen, loopt het mis, dan zal ik geen traan storten. Voorloopig verlang ik zwaar naar vacantie! Maar ik wil in ieder geval Bouws niet in de steek laten, voorzoover hij dat niet verdient. Het lijkt me, dat je hem in je laatste brief te zwart beoordeelt; waar ik misschien zelf aanleiding toe gegeven heb, met al zijn ijdelheden (Bs/ce 583 Pr.), die wij tenslotte evengoed hebben, staat hij in dit geval m.i. niet ‘schuldig’, of tenminste niet alleen. Zijn antwoord aan Marsman vind ik ook zeer loyaal.

Nogmaals: oef! Later eens een betere brief! Ik ben bek-af! In ieder geval nu tot spoedig ziens! Hart. gr. van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [25 juli 1931]

aant.

aant.

Gistoux, Zaterdag.

Beste Menno,

Ik ben *begonnen* aan het werkje over Coster*; wat en hoeveel het worden zal weet ik nog niet. Wanneer kom je hier terug? Kan je niet probeeren dat zoo gauw mogelijk te doen, dus vóór de komst van Bouws? We zouden dan nog wat aan elkaar kunnen hebben voor het werk. Wil je je Nietzsche's in het Duitsch meenemen (*alles*, met het oog op citaten, die ik noodig zou kunnen hebben) en verder, als je ze hebt, al de latere *Stem* nrs., met de ongebundelde opstellen van Coster.

Laat ten spoedigste weten wanneer je komt. Jan van Nijlen zou n.l. graag een week-end hier zijn met jou samen en had 1 Aug. daarvoor (in gedachten) weggelegd.

Het is hier nu uiterst rustig. Hoe staat het met het *Démasqué*? Hart. gr. van je

E.

* Alle 's mans werken liggen hier!

Maandag.

Vandaag reeds 35 blzn. geschreven over onzen vriend. *Marginalia* en *Dostojevski* zijn besproken; nu de rest. Als je hier kwam, zou het gezelliger zijn! Tracht dus heusch zoo spoedig mogelijk te komen, je kunt immers later nog naar Eibergen terug?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 30 juli 1931

aant.

aant.

Eibergen, 30 Juli '31

Beste Eddy,

Je briefje komt zoo juist binnenwaaien. Voor alles: uitstekend, uitstekend, *uitstekend*, dat je je toch hebt laten opzweepen tot bestrijding van onzen Dirrek!! Ik houd mijn ontbrekende buik bij voorbaat reeds vast! Ik twijfel er geen moment aan, of het zal in orde zijn.

Gisteren draaide ik een punt aan het *Démasqué*, met een loflied op Stendhal en Nietzsche. Het is nog niet heelemaal naar mijn zin, maar het is nu toch af, het 'genre' is gedefinieerd. Ik breng het mee, ook voor de voorrede.

Om nu spijkers met koppen te slaan (zoojuist ontvang ik het boekje van Greshoff, het is *uiterst* leesbaar en doet de titel werkelijk eer aan): ik heb nog een onopgeloste afspraak loopen, waaromtrent ik nog geen uitsluitsel heb. Die betreft a.s. weekend. Gaat het *niet* door, dan telegrafeer ik je, wanneer ik *Zaterdag 1 Aug.* in Brussel aankom (denkelijk de Pullman). Anders kom ik Maandag of Dinsdag daarop volgend.

Ik zal zooveel mogelijk meebrengen aan Nietzschiana en Costeriana. Hart. gr. van je

Menno.

N.B. Het is nu wel heel mooi, dat die *Spijkers met koppen* er zijn (*ook* van de fa. Vermout!), maar waar blijft *Man tegen Man*? Van een dominee, die *Domineesland* had besteld, hoorde ik, dat hij het *nog* niet ontvangen had. Als de exploitatie van de reeks scheef gaat, is het geen wonder, op deze manier!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan

Menno ter Braak

Gistoux, [13 augustus 1931]

aant.

Gistoux, Donderdag.

Beste Menno,
Vanmorgen je pakje. Gisteren photo's van hier verzonden. ‘Nietzsche’ lijkt après tout toch meer op een Duitsche förster! - (als je 't zoo schrijft). Gelijk hiermee zend ik je *Otto III* terug, dat mij toch niet geschikt lijkt om bij de andere opstellen te worden opgenomen; het accent ligt toch duidelijk en doorloopend op de Geschiedenis. Bovendien behoort het niet tot je boeiende opstellen.
Ik vrees heel erg dat ik Thomas Mann niet lezen kan, vooral niet in dit uitgaafje! Ik zal wel eens in Holland informeeren wat de Holl. vertaling kost (ingenaaid).
Met Bouws aan mijn zijde kom ik niet meer tot Costeren, althans niet goed meer. Toch zal ik het morgen weer eens probeeren. Ik geloof dat ik toch maar een flink stuk uit mijn oude bespreking van de *N.G.* zal citeeren; dat is mooi genoeg daarvoor.
Overigens is alles hier bij het oude. Hartelijke groeten, ook aan Mejofvrouw Elisabeth, van je
E.

Hierbij nog 2 versjes.

- Oma Britt heeft zich over ons uitgesproken: Ze kan het met Slauerhoff heelemaal niet vinden; met jou... je bent wèl aardig; met mij... ze is *niet* mijn ‘geestverwante’; met Bouws daarentegen gaat het opperbest!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [14 augustus 1931]

aant.

Gistoux, Vrijdag.

Beste Menno,
Gelijk hiermee zend ik je 2 exx. van die rijmprent van Willink en Van Vriesland, waarin de 2 regels voorkomen, die zoo mooi op Huxley slaan. Tusschen haakjes, *P.C.P.* schijnt toch eenvoudigweg een ietwat gemaniëreerde term te zijn voor *Counter-Point*, Contra-punt. Ik heb ongelijk gehad met de pugilistische term to counter (a blow) met Huxley in betrekking te brengen, ondanks de moorddadigheden van den heer Spandrell.
Van de rijmprent is 1 ex. voor jou, 1 ex. voor Elisabeth de Roos, indien zij dezelve aanvaardt.
Bouws vertrekt wschl. in groote haast van hier, omdat hij een gepresseerde Ruth aan de telefoon kreeg. Highly energetic, that girl! Enfin, er zal wel een *perfect* samenzijn uit voortvloeien ...

Laat spoedig wat van je hooren, en doe mijn groeten aan je charming hostess. Wat bèn ik Engelsch vandaag! Die Ruth ook!
Je E

P.S. - Een teekening in den trant van deze (van de rijmprent) zou lang niet slecht zijn voor de 2e druk van je *Carnaval*. Van Koch dan, inpl. v. Willink; en misschien iets *minder* zwart!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 15 augustus 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

Eibergen, 15 Aug. '31

Beste Eddy.
De foto's zijn heelhuids aangekomen. Ondanks fototechnische onvolmaaktheden vormen ze toch een geslaagde herinnering aan de dagen, waarin wij pro-Nietzsche en anti-Coster waren. ‘Nietzsche en Italië’ is werkelijk frappant! En Bouws is een onvergelijkelijke schurk, met zijn harigen voorgevel. Over mijzelf zwijg ik.
Je hebt mijn pakje uit Rotterdam zeker ontvangen? Houd me vooral op de hoogte van je bestrijding van Coster. Schiet het op?
Ik heb *Point Counter Point* uitgelezen, benevens *Adolphe*. Voor Huxley koester ik après tout toch een enorme bewondering; hij ging me in het tweede deel steeds meer boeien. Er mag van alles op hem aan te merken zijn: een uitstekend psycholoog is hij zeker en zijn ‘systeem’ is op den duur toch ook niet vervelend. Het is *te* uitgebreid, maar er zit toch qualiteit genoeg in. Overigens lijkt het me duidelijk, dat Huxley zich met Philip Quarles vereenzelvigt, die, hoe objectief hij ook ‘tegenpunt’ wordt, toch de sympathieke figuur blijft. (In zijn novellen kan ik die voorkeur niet ontdekken). Misschien trekt mij het engelsche fond van het boek ook aan, omdat het mij verwant is als bodem van zulke kunstenaars en intellectueelen. In ieder geval, merkwaardig genoeg kon ik daarna *Adolphe* nauwelijks genieten. Ik moet erkennen, dat het in zijn soort een meesterwerkje is, vrij van iedere duisterheid en opstopping; voor twee, drie jaar zou het me ook veel gedaan hebben. *Nu* blijf ik er volkomen koud bij en, afgezien van de eerste bladzijden, ongeïnteresseerd. Hebben wij deze affaire misschien zoo duidelijk voor oogen, dat de zakelijke behandeling van Constant ons niet meer raakt? Ik weet het niet; maar allerlei schakeeringen, die ik bij Huxley proef, en toejuich, gaan bij Constant schuil achter zijn al te geserreerde psychologie. Ik zou zelf zoo'n boekje nooit kunnen schrijven; maar ik heb voor mezelf ook het gevoel, dat ik het niet *verlang* te schrijven, dat het me eigenlijk geen belang inboezemt. Zooals ik zeg, alleen de eerste bladzijden (de expositie van Adolphe's mentaliteit) hebben me getroffen; de rest blijft me bij als een meesterlijk schema, waarin juist alles, wat *ik* nu problematisch zou willen zien, ontbreekt. Toch zou ik *Adolphe* onvoorwaardelijk tot le bon genre willen rekenen, omdat het absoluut helder en muzikaal tegelijk is, zonder concessies naar één van beide kanten. Alleen: het

verraste mij niet meer; ik wist eigenlijk al, dat het zoo zou zijn, zou moeten zijn. Ik geloof, dat Constant oprecht is, als hij in het voorwoord zegt, dat het boek hem 'fort indifférent' is geworden. Geen valsche bescheidenheid ongetwijfeld; als dit geval afgeschud is, blijkt het eigenlijk al een erg gewoon gevalletje, ook voor den schrijver zelf, volkomen eerlijk verantwoord, maar niet belangrijker geworden, dan het op zichzelf was, toen het geleefd werd. Voor hypocrieten op liefdesgebied is *Adolphe* natuurlijk een model, dat zij zich kunnen aantrekken; voor anderen, die geen speciale hypocrisie bezitten op dit punt, heeft het zijn verrassing grootendeels verloren, lijkt me. Ik voelde de *tijd*, de *afstand* van de jaren, toen ik *Adolphe* las; een bedenkelijk teeken, niet voor Constant, maar voor de verhouding Constant - ter Braak.

Morgen spreekt Binnendijk voor de Avro over *Hampton Court*! Eine Uraufführung, nog voor het boek uit is, die me eigenlijk onaangenaam aandoet. - Vanmiddag ga ik naar Voorburg, blijf daar tot *Donderdag*. Daarna tot einde van de maand weer in *Eibergen*.

De dagen van Gistoux zullen voor het komend seizoen een bemoedigende droom zijn. Waarin het gelaat van den herrezen Nietzsche een bijzondere plaats inneemt! Hartelijk gegroet je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [17 augustus 1931]

aant.

aant.

Gistoux, Maandag.

Beste Menno,

Daarnet je brief uit *Eib.* ontvangen; gelijk met een van Marsman, dat hij morgen komt. Ingesloten een kiekje door Vera gemaakt, waarop jij met Nietzsche alleen staat, en tenminste één zwaan op den achtergrond figureert.

Je reactie op *P.c.P.* en *Adolphe* zijn tenslotte geheel logisch, en door jou met groote preciesheid verantwoord. Inderdaad moet men bij *Adolphe* de tijd misschien wel in aanmerking nemen; ik las dit boekje voor het eerst nu 10 jaar geleden en toen maakte het om andere redenen geen indruk op me; ik herlas het een paar jaren later en vond het toen meesterlijk. Misschien zou het me *nu* bij een herlezing weer tegenvallen. Maar in den tijd waarin het ontstond, was het geniaal; je zou je moeten indenken een probleem van onzen tijd, dat dus wel van a tot z op actueele wijze ons zou boeien, en dan zóó verwerkt, zoo nonchalant en precies, zoo samengevat en genuanceerd tevens. Deze *stijl* van Constant (waarom jij hem tenslotte toch tot le bon genre rekent) vond ik onlangs ook zoo prachtig terug in *Le Cahier Rouge*, waar je me niets van zegt. Las je dat reeds? Als de mentaliteit van Adolphe in het begin, je meer dan de liefdeshistorie trof, zal *Le Cahier Rouge* je wschl. meer dan *Adolphe* treffen; dat verlangen naar 'vrijheid' en die onmiddellijke skeptische reactie daarop, zoodra hij in Engeland was, zijn wel prachtig genoteerd. - Wat Huxley betreft, heb je wschl. zeer groot gelijk als je de voornaamste fout in de te groote uitgebreidheid zoekt. Men wordt door al deze portretten naast en tegen elkaar, over déze lengte *verstrooid*; terwijl men ze in een reeks novellen, dus als van elkaar losstaande gevallen, misschien volkomen bevredigend had gevonden -

hoogstwschl. zelfs. Maar deze ‘bewondering’ voor Huxley neemt niet weg dat zijn failure en zijn zwakte, op deze basis (en vgl. met Gide en Mann, volgens jou) *bestaat*. Verder heb ik bezwaren tegen dien meneer Spandrell en dien meneer Rampion naast hem, misschien juist *omdat* zij Quarles tenslotte niet verduisteren. Als ik Huxley was zou ik een boek willen schrijven waarin mijn eigen figuur wèl werd ‘overwonnen’; misschien dat ik daarom ook zoo met Reinald Godius schutterde, vnl. bij gebrek aan een serieus model voor de ‘avonturier’? Zooals we al zeiden: als Quarles veel met jou gemeen heeft (vandaar ook je subjectieve bewondering voor deze figuur), Spandrell lijkt mij te veel op een energieker Blijstra, en dat is eigenlijk misschien wel *mijn* voornaamste bezwaar tegen dit boek. (Dat overigens óók tot le bon genre behoort!)

Zijn de rijmprenten niet al te zeer gedeukt aangekomen?

Idioot, die bespr. van *Hampton Court*, nog vóór het verschijnen; reclame-achtig èn van een verkeerde reclame, zou ik zeggen. God-god, wat worden we, op deze manier, ‘beroemd’! - Kan je me Binnendijk's *Commentaar* eens zenden?

Ik bedenk daar iets: tégen onze ‘bezwaren’. Zooals ik Huxley direct tot le bon genre reken, als ik maar denk aan Döblin en Feuchtwanger, zoo moet jij *Adolphe* ook om zijn stijl en toon bewonderen, als je het je denkt naast *Werther* b.v. (of vooral: naast *René* van Chàteaubriand). Maar op deze manier worden we toch ook al aardig dogmatisch?! Dit is *ons* ‘gevaar’! - Ceci dit, hoop ik dat *ons* blad spoedig moge verschijnen!

Met hartelijke groeten, ook aan *jouw* ‘zekere Bep’, je

E.

P.S. - Wil je *mijn* ‘Elisabeth de Roos’ voorzichtig polsen hoe ze staat tegenover die opdracht? Bij nader inziens vrees ik dat ik haar hiermee misschien in een lastig parket heb gebracht. Dat mot niet! Als ze er *iets* tegen heeft, laat ze mij dat gerust zeggen. Ik zou het best begrijpen en zonder éénige ‘gekwetstheid’.

Dit papier is verdomd vervelend om op te schrijven! Zal ik het meenemen naar Holl. voor je schrijfmachine?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Voorburg, 19 augustus 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Voorburg, 19 Aug. '31

Beste Eddy

Hartelijk dank in de eerste plaats, ook namens Elisabeth, voor de schoone rijmprenten. Ik zal de mijne laten inlijsten. Het vers moge geen p.p. zijn (afkorting

voor poësie pure wordt langzamerhand gewenscht), het is één van de meest levende gedichten, die ik van Vic gelezen heb.

Van Bouws, die ik eergisteren ontmoette, gisteren bericht, dat Zijlstra heeft toegehapt, of, m.a.w., dat de ziel het lichaam tot gehoorzaamheid heeft gedwongen. Het wordt dus nu des te noodzakelijker, dat je in September overkomt om één en ander te regelen. Tracht Henny Marsman nog eens te overtuigen van de noodzakelijkheid van dit project. Met hem is de zaak toch eigenlijk pas compleet. Hoewel het misschien toch wenschelijk zou zijn, de *V. Bl.* te laten verdwijnen en door een nieuwe naam aan te geven, dat er nieuwe plannen zijn. Geef me in ieder geval spoedig bericht over je 'onderhandelingen' met Marsman.

Merkwaardig: ik las juist *Le Cahier Rouge*, toen je brief erover kwam, en was juist bezig te constateeren, dat de toon veel beter is dan die van *Adolphe*, veel nuchterder, minder nog op het effect geschreven. Bij het lezen van *Adolphe* was ik den schrijver altijd voor, bij het *Cahier* niet. Jammer, dat het zoo gauw afbreekt en maar fragmentarisch belangrijk is. De verhouding tot Mme. de la Charrière beloofde veel!

Mijn referaat over Huxley is af. Het blijft natuurlijk een referaat, maar ik geloof wel, dat het ev. met kleine omwerkingen een artikel kan worden. De figuur van Burlap = Coster heb ik, zonder des laatsten naam te noemen, ruimschoots omschreven voor 'le bon entendeur'.

Le Neveu de Rameau is ronduit prachtig. Zoo'n verlichte despoot, met zoo'n uitstekend 'contrapunt'! En sappig geschreven, van bladzijde tot bladzijde boeiend! Zijn remarques sur les femmes zijn ook bijzonder aardig. Het andere las ik nog niet. Ik ben je zeer dankbaar, dat je me Diderot hebt aangeraden.

Binnendijk sprak Zondag over *H.C.*, onder het gedonder der aether-kanonnen (er woedde n.l. net een cycloon in Doetichem). Het was een zeer sympathieke inleiding, hoewel eenige verwijten aan mijn anti-aesthetische vooroordeelen niet ontbraken. Hij heeft 'schat, schat' geciteerd, dat wij juist uit de proeven hadden verwijderd! Overigens vrees ik, dat weinig luisteraars er iets van begrepen zullen hebben, gegeven het niet - verschenen - zijn en de artillerie van Onzen Lieven Heer.

Ik schrijf met de pen van Elisabeth, waardoor mijn handschrift zich wijzigt, zooals je ziet. Zij is zeer ingenomen met het *Démasqué*, maar minder met neiging, om het woord 'emmerdeur' regelmatig te gebruiken. Dat schijnt toch wel heelemaal niet netjes te zijn!

De foto van Vera is heel mooi; wil haar mijn speciale dank overbrengen, in het duitsch s.v.p.! Ohne Fehler bitte!

Elisabeth wil je opdracht heel graag aanvaarden, maar is alleen bang, dat het op Coster misschien niet zoo'n indruk zal maken, omdat zij al (om particuliere reden) met hem gebrouilleerd is. M.i. geen enkel bezwaar.

Commentaar kreeg ik vanmorgen van Binnendijk. Het is aan mij opgedragen, 'den vriend en tegenstander'. Ook al curieus, tegelijk met *Een Voorbereiding*. Ik zal het je sturen, als ik het gelezen heb.

Hoor ik spoedig nieuws over jullie besprekingen? Groet de Marslieden, zelf een hart. hand van je

Menno

Hart. gr. van Belisabep

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, 21 augustus 1931

aant.

aant.

21 Aug.

Beste Menno,

Het antwoord van Marsman heb je op de andere zijde gelezen. Heeft Bouws je gezegd dat Zijlstra met het oog op Vlaanderen Roelants in de redactie wil? Ik heb daar niets op tegen: 1°. is Roelants een uiterst-geschikte kerel, 2°. heeft hij het zeer druk, zoodat hij practisch niets of weinig zal uitvoeren, 3°. gaan zijn opvattingen met de onze vrijwel samen. Maar ik schreef Bouws dat ik *liever* nu heelemaal bij het oude plan bleef. Jij en ik dus, òf jij en Roelants en ik, met Bouws als redactie-secretaris-met-adviseerende stem. Daar blijft het dus bij?

Ik kan Marsman geen ongelijk geven wat zijn houding betreft; ik zou zelf niet *anders* hebben kunnen doen. Jammer is het natuurlijk. - Verder heeft hij wschl. gelijk wat betreft het begin van je essay; in mijn herinnering kwam het ook erg traag los; is het niet gewenscht het eens door te zien, en hier of daar wat te schrappen? Ik ben zelf ook bezig de oude stukken van Coster op deze wijze te herzien. Die verdòmde herhalingen!

Zend me dus eerstdaags *Commentaar*. - Ik zond je een pak Costeriana. *Verz. Proza I* dat ik verpestte, krijg je van Bouws. Tot nader. Hart. gr. van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [24 augustus 1931]

aant.

aant.

Gistoux, Maandag.

Beste Menno,

Ingesloten een betere afdruk - niet véél beter! - van het kiekje. Geef het andere aan Truida, als ze het hebben wil. Zeg haar ook dat ik haar spoedig schrijf.

Bouws zond me heden het concept-contract, dat mij uitstekend lijkt. - Zond hij je ook een programma voor nr. 1? Ik heb bezwaren tegen Scholte, als hij 'journalistieke' stukjes levert; kan hij het niet anders dan in *De Groene*, dan hoort hij bij ons *niet*. Ik ben een beetje bang voor deze vulgariseerende neiging in Bouws. Ook ben ik tegen het stuk over schilderkunst, van Willink, vooral voor nr. 1; Greshoff kan ook beter wachten tot een volgend nr. Daarentegen ben ik sterk vóór een rubriek: 'Publieke Belangstelling' of zoo, waarin belangrijke boeken worden besproken: in nr. 1 wou ik hebben een rake bespreking van *De Klop op de Deur*, wat meteen ook uitstekend, tegenover het Publiek juist, het karakter van ons blad zou aangeven. In nr. 2 jouw lezing over *Point Counter Point*, zoonoodig bijgewerkt; - in nr. 3 een stuk over *Der Weg Zurück* bijv. Deze actueele kant missen de tijdschriften over het algemeen, de literaire althans. - Verder denk ik er sterk over die rubriek *Panopticum* te openen (met jou, of Roelants en jou, en zelfs anderen); korte stukjes, als *Van de*

Redactie in *De Gids*, maar van polemischen aard, en bijgevolg door initialen onderteekend. Het critische werk achterin, met kleinere letter. *Uren met Coster* ook (dat in 5 keer moet gaan); *Démasqué* daarentegen in grootere letter vóórin: in 3 of 4 keer.

Schrijf je manifest en zend het mij op: 3, 4 blzn. hoogstens, d.w.z. twee getypt op jouw manier. - Maar Bouws en Zijlstra willen *Het Laatste Woord* niet. *Forum* is niet slecht, van de nieuwe titels, maar rijmt mij te veel op *Criterium* (dat nu in het najaar verschijnen gaat). Ik voel voor zooiets als: *Nieuwe Letteren*, liever dan: *De Nieuwe Revue*, of *Kunst en Letteren*. Marsman stelt voor een heele aardige titel: *(De) Phalanx*. M.i. beter dan *Forum* en niet 'moeilijker' voor het Publicum. Nu jij; laat hooren wat je er allemaal van denkt.

Ik schreef 26 blzn. over de bloemlezerij en gisteren 20 blzn. - iets kleiner formaat, dus 18 of 19 - over *Schetsboek*. Vandaag of morgen over: *Waarheen gaan wij*? ofschoon mij dit eigenlijk weinig inspireert, door het 'universeele' gedaas. Misschien schrijf ik nog één stuk: d.w.z. met de *Conclusie* inbegrepen. Mijn voorrede is ook klaar, en grootendeels uit het begin van *Verz. Proza I* (d.w.z. mijn stuk daarover) gelicht. Ik voel er toch voor om de heeleboel wèl aan Anth. Donker op te dragen; Marsman vindt dat zooiets best kan en het heeft meer zin dan El. de Roos.

Doe de hartelijke groeten aan Truida, en antwoord spoedig. Je
E.

P.S. - Ik zond je gisteren nog de *Marginalia*.

P.P.S. - Is het niet goed om in je manifest op de algemeenheden van Coster: 'het verraad der jeugd', enz. uit *Waarheen gaan wij*? te reageeren? Wil ik je het moois zenden? Het ligt meer in jouw dan in mijn lijn.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [24 augustus 1931]

aant.

Gistoux, Maandag.

Beste Menno,

Coster loopt op z'n eind: gisteravond en vanmorgen schreef ik het stuk over het *Stem*-programma en *Waarheen gaan wij*? Het is erg meegevallen; ik had hem op het laatst absoluut *vast*, en Marsman vindt het misschien wel het beste stuk van allemaal en raadt me bijna aan het hierbij te laten. Maar ik zal zien het in de *Conclusie* te overtreffen. Groot zal die conclusie wel niet worden; een 10 blzn. - ik heb nu 167 blzn. klaar. Dat wordt 5 nrs. in ons tijdschrift, niet minder.

Marsman gaf 2 verzen (beide zeer goed, vooral het kortere); ik stuurde ze aan Bouws. Werk je aan het manifest?

Ingesloten nog een afdrukje van Nietzsche - Peter Gast. Als Roelants in de redactie komt - wat nu alleen nog maar van jou afhangt - zal ik hem vragen om in Sept. met mij mee te gaan naar Holland, om met jou ook kennis te maken.

Laat gauw wat hooren! Je
E.

De Marsluiden zijn sedert gisteren in het pension. Rien leest in den tuin en Hennie werkt aan een raam, boven. Niet aan het raam zelf, maar aan een nieuwen roman.

Geef een van de 2 goede afdrukken aan Truida.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 25 augustus 1931

aant.

aant.

aant.

Eibergen, 25 Aug. 1931

Beste Eddy

Je brief als contrapunt van dien van Marsman vond ik gisteren bij thuiskomst, met de Costeriana, die door den bibliothecaris van mijn bebliotheek in hartelijken dank aanvaard worden. Mary Anderson is wat je noemt een fraai meubel.

Nu het antwoord van Marsman. Het heeft me eenigszins teleurgesteld. Ik neem aan, en begrijp volkomen, dat hij de *V.Bl.* niet wil 'verraden'; maar is dat nodig? Wat mij hindert is, dat wij zelf de kogel door de kerk hebben gejaagd, omdat wij beu waren van alle persoonlijke hinderlagen, die gelegd waren, en dat *nu* opnieuw een persoonlijk motief (n.l. het 'verrraad' van Marsman) de vorming van een zoo sterk mogelijk tijdschrift komt dwarsboomen! Omdat M. zekere ridderlijke gevoelens heeft tegenover zijn collega-redacteuren, wordt een veel belangrijker formatie van een nieuwe groep onmogelijk gemaakt! Ik acht dit fout, om verschillende redenen. Vooreerst stuit mij de te voeren concurrentie met de *V.Bl.* tegen de borst, ook al winnen wij het gemakkelijk. Dan schijnt het mij tegenover het publiek, dat wij willen bereiken, verkeerd, om de leuze der 'versnippering' een kans te geven; vergeet niet, dat wij nu wel precies weten, wat wij willen, maar dat het publiek (in dit eéne geval een factor!) begint met een aantal concurreerende tijdschriften te zien; er is geen 'jongere' meer, die niet óók redacteur is. In dit geval zou het mogelijk zijn, dat geklep althans te vermijden; als Marsman met ons meedoet, zijn de *V.Bl.* ten doode opgeschreven; blijft hij bij de *V.Bl.*, dan zullen ze misschien nog een jaargang halen, wordt concentratie voorloopig weer ondoenlijk. Het is mijn stellige overtuiging, dat alle vitale elementen, die in de *V.Bl.* schreven, ook in dit nieuwe tijdschrift onder dak zullen kunnen komen; de aanwezigheid van Marsman in de redactie zou voor ons zelf een stimulans zijn, om ondogmatisch te blijven, terwijl, aan de andere kant, een gemeenschappelijk programma zeer wel te formuleeren is. Moet nu op chevalereske gronden deze mogelijkheid verloren gaan? Dat lijkt mij werkelijk onzinnig: Marsman nog 'plichtsgetrouw' meesukkelend met de 'sloome affaire', die toch onderwijl beide partijen maar weer flink schade zal doen.

Ik zou nog eens dringend willen vragen: overweeg de zaak nog eens aan alle kanten. Laat geen persoonlijke belangen den voorrang hebben als het om principes gaat. Een weg [via] de ridderlijkheid is er altijd wel te vinden. De verschillen, die tussen Marsman en ons bestaan, zijn in dit opzicht van geen belang en eerder stimuleerend, tegenover de Coster-groep en derzelve mentaliteit. Mijn persoonlijke

opinie is, dat de *V.Bl.* dit jaar moeten worden opgeheven en door het nieuwe tijdschrift vervangen. In godsnaam geen onnoodige splitsingen!

Ingesloten het contract, zooals Bouws het zich voorstelt. Ik sluit ook een doorslag in van mijn commentaar daarop aan Bouws (die van deze brief weer een doorslag krijgt). Het lijkt me noodzakelijk, in ieder geval eerst de deelname van Marsman veilig te stellen, voor we over het redacteurschap van Roelants gaan praten. Ik heb ook geen enkel bezwaar tegen hem, maar prefereer het driemanschap, dat mij organisch lijkt. Misschien zegt het je nog iets, dat mijn broer Wim, een buitenstaander dus, van de planner hoorend, dit driemanschap ook als het eenig-aanvaardbare beschouwde. Op dit moment dit triumviraat: zoo zie ik het.

In ieder geval heeft de zaak haast. Laat mij dus gauw iets hooren. Je wilt deze brief wel aan Marsman laten lezen en mijn opvatting met hem bespreken?

Ik laat het vanwege de haast bij deze onpersoonlijke tikkerij. Tot Zaterdag zit ik nog in Eibergen, daarna weer in Rotterdam.

Hart.gr., ook voor de andere triumvir en eegade,
je Menno

Origineel: Koninklijke Bibliotheek, Den Haag, Marsman-archief 68 D 59 nr 18

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 25 augustus 1931

aant.

aant.

aant.

aant.

Eibergen, 25 Aug. '31

Beste Eddy

Zooeven je brief, die na het verzenden van de mijne binnenkwam. Je plannen voor het tijdschrift lijken me uitstekend, zelfs getuigend van een bepaalde virtuositeit in die richting. Bouws stuurde mij geen programma voor het eerste nummer; maar ik ben het met je restrictie geheel eens. De rubriek ‘Publieke Belangstelling’ is *prachtig*, en *De Klop* zoo mogelijk nog beter; maar wie van ons heeft die turf gelezen? Of: wie kan er goed over schrijven zonder hem gelezen te hebben? Maar het idee moet vastgehouden worden. *Point Counter Point*, als ‘positief’ contra ‘negatief’, kan dan in II verschijnen.

De rubriek ‘Panopticum’ zou ik willen maken tot een algemeene rubriek van ‘de maand’; een verzameling scherpe kronieken van wat er omgaat, vooral in *leekentoon* geschreven (daarom niet speciaal door ondeskundigen verzorgd). Over de *leek* contra den *dichter* wou ik in het manifest ook iets zetten. Ik wacht nog even met schrijven daarvan, omdat de titel nog niet vaststaat en een motiveering daarvan toch wel op zijn plaats zal zijn. *Phalanx* is ook niet kwaad, maar een hollandsche naam heeft iets voor. Ik zou willen voorstellen, met de keuze van den titel nog even te wachten; misschien krijgt iemand nog een lumineus idee. Je komt toch in ieder geval naar Holland in September; dan zetten we alles definitief in elkaar. Voor het manifest wil ik graag èn aan *Den Sprong in het Duister* èn aan *Waarheen gaan wij* appelleeren, zij het op verschillenden toon.

Mijn kantteekeningen over Marsman's deelneming overweeg je zeker wel met hem. Zelfs als hij buiten de redactie wil blijven, zou ik het op prijs stellen, als hij de *V. Bl.* de nek omdraaide, aan het einde van *dit* jaar. Ik weet uit ervaring alles van versnippering in dit land. En wij hebben hem noodig, als één der eerste medewerkers nog meer misschien dan als redacteur.

Ik ontving een alleraardigste brief van Jany Holst over het *Démasqué*. Hij wilde het in *de Gids* zien te krijgen, maar ik heb het hem nu teruggevraagd. Hetgeen hem misschien nog van een lastig akkevietje met Pom zal bevrijden.

De goede Anthonie schreef mij weer als 'amice', maar met het verzoek, om deze benaming weer op te heffen. Ik heb hem nu verzoenend geschreven en hem tegelijk laten weten, dat ik mijn medewerking aan het *Bulletin* beëindig. Het is allemaal erg aandoenlijk.

Ritter heeft mijn speech over Huxley op twee plaatsen gecensureerd, n.l. waar het Christendom, Jezus en het Koninkrijk der Hemelen beleedigd werden (door Huxley, niet door mij, maar dat merken de lui van de censuur niet, zooals hij mij schreef, en ze zetten de zaak eenvoudig stop!). De heele passage over Burlap - Coster 'mag'; dus erg veel doet het er niet toe. Maar toch een reden, om het stuk eens ongecensureerd in het blad te drukken.

Commentaar zend ik je morgen. Een motto uit Nietzsche of Huxley kan ik zoo gauw niet vinden; waarom ben je tegen dat over Strauss? Een beetje lang geeft niet. Maar ik zal nog eens zoeken.

Ik voel niet voor het idee, om *Uren met Dirk Coster* aan Donker op te dragen. Het lijkt me wat opzettelijk, en, als je hem niet van te voren raadpleegt, onaangenaam voor den man, en noodeloos onaangenaam. Hij zal toch genoeg te verteren hebben aan het geschrift zelf!

In haast, je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [26 augustus 1931]

aant.

Gistoux, Woensdagavond.

Beste Menno,

Zelfs als Marsman vrij was tegenover Van Wessem - misschien komt hij wel zoo ver - dan nog is er een bezwaar. Ingesloten het eerste briefje van Bouws over deze oprichting, zie de eisch van Zijlstra. Marsman wil misschien nog wel in de redactie met Bouws als secretaris, maar *absoluut niet* met hem als gewoon redacteur. Hij heeft per slot niets tegen Bouws, zegt hij, maar vindt het eenvoudig krankjorem dat Bouws gewoon redacteur zou worden. Bovendien vindt hij de eisch van Zijlstra in dit geval idioot, en ikzelf eig. ook. Waarom die eisch?

Misschien kun jij als je in R'dam terug bent, deze zaak met Bouws *bepraten*. Per brief lijkt het mij een hopelooze historie. Bovendien *is* Marsman voor het oogenblik niet vrij; hij wacht nog op antwoord van Van Wessem (aan wien hij schreef dat de *Vr. Bl.* nu maar moesten worden opgedoekt).

Misschien schrijf ik hier morgen wat bij, als er nieuws is van dien kant. - Morgen moet ik ook mijn conclusie over Coster schrijven, misschien maar een bladzij of 4, 5. Ik zal *blij* zijn als ik ermee klaar ben. Je
E.

Donderdag.

Toestand nog onveranderd. Marsman zal je schrijven, wanneer hij precies weet waar hij aan toe is. Coster zooeven *voltooid*! Ik schrijf vanavond aan Truida.

P.S. - Ik zend dezen brief maar naar R'dam - omdat je in Eibergen toch niets aan de zaak doen kunt. Bespreek alles met Bouws. *Als* er een 3e redacteur bij moet, heb ik natuurlijk ook liever Marsman dan Roelants.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [28 augustus 1931]

aant.

Gistoux, Vrijdag.
(Heden is mijn moeder jarig...)

Beste Menno,
Vandaag krijg ik den doorslag van Bouws' brief aan jou, waarin van de bezwaren der oude heeren wordt gesproken. We slaan het grootste kakfiguur van het seizoen, als de zaak nu nog afspringt. Dan onmiddellijk bij een anderen uitgever probeeren!
Doe je best om Bouws te steunen en praat met hem en Zijlstra samen.
Ik gaf mijn Costeriade een ondertitel, zooals jij verlangde; *Uren met Dirk Coster (Een Tegenstem)* - vind-je dat niet mooi? De opdracht aan Donker zal ik dus weglaten. Maar ik heb zoo het gevoel dat Elisabeth absoluut niet op die opdracht aan haar gesteld is, en jij laat je daar vaag over uit. Haar naam ‘misvoegt’ dan ook wel erg in dit militante ensemble: inderdaad, als een roosje op een tank, zei ongeveer Marsman (hij zei ‘tractor’, ik maak er ‘tank’ van). Maar mijnerzijds graag. Merk ik daarentegen dat ze het heusch liever niet heeft (of niet eens heusch) dan gaat het ook naar een ander. Je broer bijv., die nu toch ook het *Démasqué* kreeg! - hij schreef me net dat hij altijd ontzettend de pest had aan Coster, vanaf den eersten regel dien hij van hem las. Of een ander, die zich in den loop der publicatie - àls die nog ‘loopen’ gaat, verdomme! - zich wild enthousiast betoont! Nu, schrijf *gauw*. Je
E.

- Ik stuur je spoedig *Commentaar* terug waaraan ik vandaag begon. Het is, geloof ik, in zijn ensemble: wèl ‘fijn’, en eigenlijk heel ‘saai’.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak

aan
E. du Perron

Eibergen, 28 augustus 1931

aant.

aant.

aant.

Eibergen, 28 Aug. '31.

Beste Eddy

Hoewel er nog geen antwoord is op mijn laatste brieven, schrijf ik je nu even, om een schrijven van Bouws te begeleiden, dat ik bij ongeluk niet aan je doorzond, omdat ik er niet uit kon opmaken, dat het doorgezonden moest worden; ik dacht, dat jij ook de copie had gekregen. Het was een nogal sensationeel schrijven, dat inmiddels door een ander, optimistischer, waarvan jij in ieder geval een copie kreeg, werd gevolgd. Maar ik moet nu, gelijk Thomas, eerst mijn vingers in de wonde van den Heer leggen (te weten: de handteekening van Zijlstra onder het contract zien) om te gelooven. De moed verlies ik nog niet. Het wordt met dien heer Zijlstra een eigenaardig biologisch geval. Wij meenden aanvankelijk, dat er een *mensch* Zijlstra bestond; hij bleek de *ziel* van Bouws te hebben. Wij meenden toen, dat hij tenminste een *lichaam* had, om die ziel te gehoorzamen; dat lichaam blijkt ook niet van hemzelf te zijn, maar van zijn commissarissen! De Zijlstra, die daartusschen eet, drinkt, slaapt, cohabiteert, is hoogstens een figuur in den familiekring; daarbuiten is hij een legende, een symbool, een fantoom. Maar we zullen zien.

Je brengt je Costeriana natuurlijk mee naar Holland? Ik ben erg nieuwsgierig. Waaraan werkt Marsman? Ik zelf heb de eerste pagina's van *Dr. Dumay* geschreven, hoop ‘onder schooltijd’ door te kunnen gaan. Overmorgen ga ik weer weg, de Beukelsdijk wordt heropend.

Ik las *les Nourritures Terrestres*. Het is me, na Nietzsche, niet meegevallen; maar na Nietzsche valt eigenlijk niets mee. Misschien denk ik ook teveel aan Nietzsche, en is me dit boekje daarom *nog* te veel litteratuur, nog te muzikaal, te mooi, te Couperusachtig zelfs. Gide is overigens hier wel een zeer ver-epicuriseerde Nietzsche. Niettemin heb ik verschillende bladzijden met bewondering gelezen. Ik voor mij zou het hervinden van de aardsche verrukkingen nuchterder te boek willen stellen, minder in een van paederastische damp verzadigde atmosfeer. Maar die Nietzsche ook; die vergalt me de rest van het lezenswaardige.

Na ontvangst dezes dus je brieven weer naar *Rotterdam, Beukelsdijk 143b*!

Hart. gr. ook aan de Marslieden je

Menno

Heb je *Commentaar* al gelezen? Geef me je indruk, ik heb er geen, omdat deze boekbesprekingen (meer is het eigenlijk ook niet) te persoonlijk voor me blijven.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [29 augustus 1931]

aant.

Gistoux, Zaterdag.

Beste Menno,

Alweer een briefje! - Willink gaat 8 Sept. naar Italië, zoodat ik 4 Sept. a.s. van hier meteen doorga naar Amsterdam en dan ook maar met Bergen afreken. Ik denk dan 9 of 10 Sept. in Den Haag te zijn, bij Elisabeth of bij Bouws, of bij Slau in Scheveningen. Als er dan een conferentie moet plaats hebben in Rotterdam, kan ik er natuurlijk gemakkelijk heen.

Maar zou je me 4 Sept., Vrijdag a.s., niet even aan den trein willen spreken, voor het geval er iets dringends te bespreken valt. De trein komt in Rotterdam om 16.12 (D.P.), ik zal uit het raam hangen. Zie ik je niet, dan is het een bewijs dat er niets belangrijks te bespreken viel, anders graag even dit ontmoetinkje.

Tot spoedig. - Is Truida nog in Eibergen of komt ze ook in Rotterdam binnenkort? Ik schreef haar nog naar Eibergen, maar jou 2 × achtereen naar R'dam omdat het vnl. over het tijdschrift ging en jij in E. daar toch niets aan kon doen. Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [30 augustus 1931]

aant.

aant.

Gistoux, Zondag.

Beste Menno,

Marsman verzoekt me je de volgende aanteekeningen te geven, die hij maakte voor het blad:

Er moet een critische rubriek zijn, actueel: ± 5 boekbesprekingen per nr., anders klagen de menschen. Dus: genre *Critisch Bulletin* (bespr. van Guzman, Lawrence, Huxley, de jonge Russen: nieuwe Ehrenburg o.a. en jonge Amerikanen: M. Gold, Mc. Almon(?), enz.; Duitsch: Joe Lederer, *Der Held* van A. Neumann, *Traum und Schicksal* van Schnitzler). *Jij* en Bouws zouden deze afdeeling voor jullie rekening moeten nemen; ik zorg voor de nieuwe Fransche literatuur, en enkele ‘vreemde’ schlagers (genre Guzman).

Een rubriek Nederl. Poëzie, die Marsman zelf wil hebben.

Een rubriek Nederl. Proza, van verschillende medewerkers. *De Klop* is daarvoor te oud volgens Marsman, en inderdaad, als ons tijdschr. eerst in Januari '32 uitkomt, is de aardigheid er ook wel erg af. Dan maar iets anders; *Twee Meisjes en ik, Charleston, Eric, Marianne* misschien, *Overwintering* en *Triangel* komen hiervoor in aanmerking.

Een rubriek *Publieke Belangstelling*, reeds besproken.

Een rubriek *Van onder het Stof* (titel v. Marsman) waarin af en toe belangrijke oudere boeken worden besproken, in het Ned. bv. Couperus, Paap (*Vincent Haman*), Nescio, enz.

Als medewerkers zou men kunnen vragen: Greshoff, Jan v. Nijlen, Roelants natuurlijk, jij en ik, Helman(?), Engelman, Marsman, Donker(?), Vic Vriesland, Maurits

Dekker (adres: Amstellaan 12III, Amsterdam), Blijstra (adres: Prinsengracht 540III, idem), Bloem, Kelk, Theun de Vries(?), Van Wessem. Voor muziek: Pijper, Lichtveld. Voor schilderkunst: Engelman, Van Uytvanck, Willink. Voor tooneel: Scholte (maar geen journalistieke stukjes!), Joh. de Meester Jr., Elisabeth de Roos. Deze laatste ook voor de *boek*besprekingen natuurlijk. Voor de film wie je zelf maar vinden kunt. Voor architectuur: Van Ravesteijn. Voor fotomontage: Schuitema.

Dit alles als *bijdrage* tot het slagen van het geheel. Bouws en jij hebben nog wel andere adressen en menschen, vermoed ik.

Laat hooren wat je van Zijlstra enz. denkt als je Bouws of Bouws en hem gesproken hebt.

Houd dit papier voor het archief. Hart. gr. van je

E.

Als *dichter* vooral ook vragen: Hendrik de Vries. Als boekbespreker schijnt het heel gek te zijn.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, [31 augustus 1931]

aant.

H.M. Verjaardag 1931

Beste Eddy

Opnieuw een getikt antwoord op de drie brieven, die ik van je vond; ik heb dan meteen een doorslag voor Marsman, damit sparen wir Zeit (ik werd n.l. bedolven onder allerlei rommel-correspondentie hier).

Vanmorgen met Bouws geluncht, en de stand van zaken opgemaakt. Hij heeft goede hoop, de zaak er bij de commissarissen door te krijgen. Aangenomen, dat dit lukt, dan lijkt me, na overzicht van alles, wat we in de laatste weken bedacht hebben, de volgende gedragslijn het best:

Wij nemen met zijn tweeën de redactie op ons, als M. bezwaren blijft hebben. Het is voor mij de hoofdzaak, dat hij zich niet versplintert door de *V. Bl.* te blijven bestendigen, en ik zou me kunnen indenken, dat hij van het redacteurschap schoon genoeg heeft; gaan de *Bl.* op de flesch, dan wordt de partij zuiver: voor of tegen het humanisme, voor of tegen de *Stem*, en de onzuivere factor van de 'poëzie' vervalt. De poëzie is m.i. geen factor, omdat wij het er allen over eens zijn, dat er achter de poëzie een 'vent' behoort te staan; hoe wij nu de poëzie-theorie verder uitwerken, is een tweede en van veel minder acuut belang dan het humanisme. Ik ben dan ook blij, dat de ondergang van de *Bl.* beslist schijnt, zie mijn oude argumenten. - De conditie van Zijlstra: Bouws stem tegen Marsman, is natuurlijk belachelijk en beslist verwerpelijk (ofschoon ik op zichzelf tegen een stem van Bouws heelemaal geen bezwaar zou hebben). Maar ik maak mij sterk, dat, àls M. redacteur wil worden, dit eischje wel zal vallen; en anders gaan wij maar eens dreigen. Het zou werkelijk al te gek zijn.

De zaak krijgt in ieder geval deze week zijn beslag.

Ik bedacht voorts nog een naam: CAHIERS VAN DEN SCHRIJVER. Voel je daarvoor iets? Het is in elk geval blanco en klinkt niet slecht, vooral, omdat het gemakkelijk tot 'Cahiers' kan worden afgekort.

Ik kan, wegens mijn nieuwe rot-rooster, onmogelijk aan den opgegeven trein komen! Maar ik kreeg vanmorgen een invitatie van Jany, om in Bergen te komen week-enden, tegelijk met jou; hij wil ernstig over het *Démasqué* praten; ik schreef hem n.l. uitvoerig terug. Laten we dus afspreken, dat ik Zaterdag na den noen in Bergen kom en tot Zondagavond blijft.

Marsman is bang voor mijn 'leek'. Ik bedoel echter volstrekt niet ondeskundigheid, maar Leautaud, gemis aan gravité, een beetje nuchtere biologie voor we mystisch worden. Dat hij de poëzie neemt, is prachtig; van hem is veel leekenpraat te verwachten.

Voor de rest: mondeling. Ik bewaar mijn vertrouwen, omdat de Zijlstra's in laatste instantie toch een punt moeten zetten, en omdat zij de z.g. jongere veelbelovenden niet gaarne de bons geven.

Schrijf je nog even hoe of wat, t.o.v. van Bergen? hart. gr., je
Menno

N.B. *Roelants* lijkt me bij nader inzien toch niet wenschelijk, als redacteur dan. Hij is onnoodzakelijk, daarmee is alles gezegd.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 1 oktober 1931

aant.

R'dam, 1 Oct. '31

B.E.

Van Bouws hoorde ik je nieuwe adres

Zullen we voor *Zaterdagmiddag* in den Haag (b.v. bij Riche) een afspraak maken? Ik ben vanaf half één vrij.

Binnendijk heeft mij, als 'verrader' en 'heimelijke vijand', en wat dies meer zij, de vriendschap opgezegd. Het heeft mij toch geraakt, niet om het einde van een niet meer bestaande vriendschap, maar om dit ridicule slot.

Hoor ik nog even iets? hart. je
Menno

Heb je al een *Man tegen Man*? En reserveer je een *Vriend en Vijand* voor me?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Den Haag, [12 oktober 1931]

aant.

Den Haag, Maandag.

Beste Menno,

Ik ben 3 dagen naar Gistoux geweest, voor ‘zaken’. Gisteravond teruggekeerd. Vanmorgen schreef ik een *Panopticum*-stukje tegen Pom, dat hierbij gaat. Ongelukkigerwijs liet ik het nr. van *De Gids*, waarin ik gezegde Pom herlas, in den trein liggen; ik moest vanmorgen dus ‘uit geheugen’ werken. Wil jij nu even naar een van je vele bibliotheken gaan, vooral waar je zelf het fraais immers ook herlezen wilde, en de ontbrekende citaten invullen, en de uit hoofd neergepende corrigeeren? Daarna zelf misschien een paar regels *Panopticum* schrijven, geteekend M.t.B., opdat ik niet heelemaal alleen in deze rubriek sta? En geef dan alles aan Bouws. - Ik zag Bep zooeven, die mij *Hampton Court* vertoonde; krijg ik spoedig een ingenaaid exemplaar? Daar zij je zou opbellen om je te bedanken, heb ik haar gevraagd een afspraak met jou te maken voor Donderdag. Ik hoop dat je kan. - Greshoff had graag een gebonden ex. van *H.C.*, stuur je hem dat? hij zegt dat hij er naar snàkt het te lezen. Straks hoop ik Bouws te overvallen, met de geheimzinnige Herta. Overigens geen nieuws. Ik reken dus op je voor die citaten; onderstreep ze dan, zooals ik dat doe. Ik hoop tot Donderdag, of komen we Woensdagavond al bij elkaar?

Hart. gr. van steeds je

Eddy

De schemerlamp-complexen zijn wat verdwenen; ik begin deze kamer lief te hebben. De menschen hier zijn ook erg geschikt.

Je hebt misschien wel een *Gids* in de leeraarskamer?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 12 oktober 1931

aant.

aant.

R'dam, 12 Oct. '31

Beste Eddy

Hierbij de verzen van een Zantvoortsch poeëet, die reeds het spreekgestoelte, door ons opgericht, wil bestijgen. Ik heb alles plichtmatig doorgelezen en hier en daar (b.v. in *De Verstandige*) een ‘niet onzuiver geluid meenen te moeten beluisteren.’ Maar dat gelul over dien slaaf stond mij erg tegen! Nu zend ik het vrachtje ijlings aan jou, ter deskundige voorlichting. Benevens de commentaar van ‘botervloot en vetpan’. Jij bezorgt het dan verder wel; neem het mee naar de redactievergadering. Die is toch a.s. *Woensdag*?

Bep belde me juist op en wilde me Donderdag aan een Indische lunch noodigen. Helaas, ik kan niet door de school! Het spijt me erg.

Ik ben begonnen in *L'ombre du Caudillo*. Uitstekend! Vooral (ik ben nog niet erg ver), die Aguirre, die de ‘waarheid’ spreken wil en zoo in de draaierij-mechaniek zit, dat hij die ‘waarheid’ nergens kan kwijtraken! Maar ik schort mijn definitief oordeel op, tot ik er mee klaar ben.

Er ligt hier een *Hampton Court* op je te wachten. Ik zie je toch Woensdag? Hart. gr. je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Den Haag, [16 oktober 1931]

aant.

aant.

Den Haag, Vrijdag.

Beste Menno,

Afgesproken voor Zondag. Ik kom dan tegen 11 uur, of iets later, dat hangt van den trein af dien ik te pakken krijg. Kunnen we ook nog naar de tentoonstelling Toorop, en die van Koch-Willink-Postma?

Ik las je brief met aandacht, maar begrijp er eig. niets van. Que de bruit pour une omelette! Het lijkt wel of ik Pom verontramponneerd heb en verkracht, inpl. van zoetjes verneukt. Wat *hij* van ons gaat denken, en Coster, is wel mijn laatste zorg; ik vind dit stukje, eerlijk gezegd, uitstekend en prachtig om er *Panopticum* mee te openen. Wil je het er absoluut uit hebben, breng het dan in stemming en als Roelants het met je eens is - waar immers kans op is - kwak het er dan uit. Ik kan je alleen zeggen dat het mij aan het hart zou gaan.

Al was het alleen omdat Jany een *Gids*-nr. naar Den Haag heeft meegebracht om me van de voortreffelijkheid van Pom's artikel te overtuigen, dan reeds zou er mij véél aan gelegen zijn om mijn stuk niet terug te trekken. Maar ik las het gisteravond in drukproef over en vond het zoo aardig, wèl 'du meilleur du Perron', al is het dan zacht verneukeratief en niet féroce. Laten we toch niet tè veel bedenkingen gaan hebben met, voor en over '*den* lezer', dan gaat alle aardigheid er spoedig af. Roelants heeft ook *katholieke* lezers.

Ik ben gisteravond een kop thee gaan halen bij je zusje Tine: de thee bleek koffie te zijn, maar als zoodanig 'perfect'; een andere verrassing was echter dat ik er je ouders trof, en zonder moeite herkende. Het was erg aardig, maar heeft niet lang geduurd. Met je moeder heb ik het toch nog even gehad over Coster en Binnendijk. - Wat jij nog niet weet is, dat ik over die 'verraads'-kwestie een *duidelijk* briefje aan Van Wessem geschreven heb, waarin ik ook bekend maakte wat ik van de houding van Binnendijk in dezen dacht; ik schreef erbij dat, indien hij het noodig vond om er nog verder met B. over te beraadslagen, de tekst van mijn brief voor genoemden B. geen geheim behoefde te zijn. De brave Stan heeft mij allervriendelijkst teruggeschreven, maar voegt erbij dat hij mijn briefje inderdaad aan B. is gaan vertoonen en dat B. het niet al te vriendelijk heeft opgevat. Mooi.

Tenzij ik eerstdaags misschien een persoonlijke missive van B. ontvang, geloof ik dat we de verraads-affaire hierbij gerust kunnen afsluiten. Stan wil best wat inzenden aan *Forum* en ik zie er geen been in om - als ik erg productief word - iets te zenden aan de cahier-verschijning van de *Bladen*. Met revuedirecteurs-concurrentie hoop ik teneenenmale niet behept te worden.

Nu, tot Zondag! Hartelijke groeten aan Truida, de hand van je

E.

P.S. - Iemand (Coster of een ander), die werkelijk het belang van het heele nummer kan negeeren door alleen te spreken over deze kantteekening in kleine letter, geeft zichzelf een brevet van incompetentie dat lang niet mis is. Moeten wij - al zijn wij

dan redacteuren - met zùlke dingen rekening houden? Dan scheid ik er liever direct mee uit. Het is toch te dwaas om op zulke ‘mogelijkheden’ *in te gaan*! Hoogstens kunnen we erop reageeren, maar dan toch niet bij voorbaat?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 3 november 1931

aant.

aant.

aant.

Eibergen, 3 Nov. 1931

B.E.

Sedert twee dagen zit ik in de provincie, om uit te blazen van de verdoeming van *Hampton Court*. Wat mezelf verwondert, is, dat de moralisaties van Helman en Scholte (in de *N.R.Cr.*) mij toch nog raken en zelfs veranderingen teweeg zullen brengen in de *Dr. Dumay*. Ik had n.l. gedacht, dat de gemiddelde Nederlander amoreeler was, beter vertrouwd met het probleem van het cynisme; en dat Scholte zich op zou werpen als een verdediger van Gethsemane (waarbij de redactie van de *N.R.Cr.* fatsoenshalve nog eenige regels van de door hem geciteerde passage heeft *geschrapt*!) had ik niet kunnen vermoeden. Begrijpelijkerwijze is Jan Greshoff vuur en vlam. Hij stuurde mij vandaag het volgende fraaie kwatrijn:

> ‘Er was er eens een Koning,
> Die smeerde zijn billetjes met honing,
> Toen riep hij Helman: lik lik lik,
> Zie wat een zoete billen heb ik!’

Niet slecht!

N.b. heb ik de eerste *begrijpende en begrijpelijke* samenvatting (samenvatting, niet eens critiek) van de inhoud moeten vinden in *Propria Cures*, waar een overigens zeer stuntelig jongmensch weergeeft, waarom het boek hem sympathiek is; en ik was verbaasd, iemand te vinden, die tenminste *zag*, waar het om ging! Dat schijnt Scholte b.v. absoluut onduidelijk te zijn.

De heer Zijlstra gedraagt zich bij deze débacle allersympathiekst. Hij vindt het allemaal erg naar, maar draagt zijn lot geduldig. Zelfs waagt hij het nog, *H.C.* mooi te blijven vinden.

Voorloopig laat ik *Dr. Dumay* liggen. Ik wil eerst eens zien, hoe *H.C.* generaliter gebracht wordt, om het thema van het volgende boek des te scherper te kunnen stellen. Dat kan dan nog het voordeel van de moreele strafexpeditie zijn. Onderwijl heb ik (voor *Forum*) *Rembrandt* van Theun de Vries gelezen. Het is een mislukking, veel te lang en psychologisch conventioneel; een soort van dichterlijke schilderkunst van zeventiende-eeuwsche milieutjes. Van Rembrandt komt weinig terecht; als het nog iets is, is het de roman van Titus van Rhijn. Maar ik denk, dat Helman het wel erg mooi zal vinden, en ook Scholte (die immers eischt, dat de romanschrijver zich niet meer vertoone, als hij eenmaal aan het schrijven is gegaan). Het eenige, wat in *Rembrandt* te waardeeren is, is de lyrische beschrijving. Maar daarvoor een roman van meer dan 300 pag.!

Ik zou dolgraag in Parijs zijn gekomen, maar je weet, waar hem de schoen wringt. Als ik maar eenmaal van die verdomde betalingen af ben, die financieele boetedoening! Dus: later, later. -

Zaterdag heb ik een lezing in Groningen gehouden (hetgeen tusschen haken een erg aardige stad is), met eenige voorproefjes uit het *Démasqué*, weswege twee heeren (muziekliefhebbers) demonstratief de zaal verlieten! Ik logeerde bij een kunstzinnige jood (een Twentsche jood, die alles 'verdomd goed' en 'verdomd mooi' vond); dat was vrij erg. Wist je, dat er een belangrijke groningsche bohême bestond? Er is zelfs een vermakelijk type bij, waarover ik je wel eens nader zal vertellen.

Wanneer ben je weer terug? Je weet toch, dat 11 Nov. *Forum* uitkomt, waarvoor ook Roelants overkomt?

Ik heb nog een stukje vervaardigd voor *Panopticum*, een bladvulling. een hart. hand van je

Menno

tot Zaterdag ben ik nog hier

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 3 december 1931

aant.

R'dam, 3 Dec. '31

Beste Eddy

In haast (ik moet ergens uit eten) een wensch van beterschap met je griep, waarover Bouws me telefoneerde. Ik hoop, dat het niet van ernstigen aard zal zijn; het weer is anders rot genoeg.

Je stukje tegen *Opwaartsche Wegen* lijkt me niet erg geschikt voor *Panopticum*; de zaak is van *te* weinig belang (niemand leest natuurlijk dat flutblaadje) en bovendien vind ik de repliek van dien heer niet de moeite waard om *nog* eens op terug te komen. Het is zoo'n 'esoterisch' gevalletje, dat we er m.i. geen woord meer aan moeten besteden. *Belangrijk* verschil met 'het kasteel', dat óók esoterisch te noemen is, maar door jouw ironie tot een kaakslag wordt voor de lieden met armeluis-argumenten.

Van Lier schreef mij ook een briefje over zijn bezorgde Pa en zijn vers. Ik heb hem nu dadelijk geschreven, of het dan niet onder pseudoniem zou gaan. Het ding is toch veel te aardig, om op zoo'n particulier bezwaartje te blijven hangen. En bovendien: ik heb bepaald vertrouwen in dien v. Lier! Zijn brief was rustig, intelligent en *zeer juist* in zijn critiek op de opstellen van mej. Schelling, die ik hem gezonden had.

Forum 2 zal bereids ± 15 Jan. verschijnen, om geleidelijk aan 'over te schakelen'. Dat lijkt me een heel goed idee van Zijlstra; ik heb Marsman nu nog eens aangepord over zijn *Reporters*.

Ingesloten een briefje van den heere Anthonie Donker (bij gelegenheid graag retour), waarin, dunkt mij, zijn levenshouding weer eens extra duidelijk aan het licht komt. Schrijf spoedig je definitieve adres! Hart. hand je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [4 december 1931]

aant.

aant.

Brussel, Vrijdag.

Beste Menno,

Inderdaad ben ik, direct na aankomst hier, verplicht geweest mij op te sluiten. Morgen of overmorgen mag ik weer uit. Erg ziek voel ik mij niet trouwens, meer ‘gevangen’ - wat ook al vervelend is!

Jammer dat dat stukje nu ook alweer niet goed is. Die meneer K.H. heeft een christenmentaliteit als die van 1000 anderen, en mijn stukje beslaat 6 of 7 regels. Maar laat ons er niet over sabbelen, als je vindt dat *Panopticum* erdoor wordt geblameerd, stuur het me dan terug; ik maak er dan een noot van voor *Tegenonderzoek*. Maar in principe dacht ik mij deze rubriek ook polemisch; niet alleen ‘wijzend op wantoestanden in den lande’, en dat die meneer zichzelf zoo graag bevuild zag, leek mij een boeiend symptoom. Er was in een ander nr. van *Opw. Wegen* een veel grooter stuk tegen mij van een dominee Van Nie, maar dan als boekbespreking, zoodat ik daarop niet zou willen antwoorden, maar dit was polemisch een bijval van Coster, en daarom dacht ik: hier wel. Maar het verschil van standpunt tusschen ons is dat jij te hoog voelt voor sommige aanvallen (evenals Marsman) en dat ik dit, tegenover mijzelf tenminste, niet anders kan voelen dan als een soort excuus. Ik zou den strijd met zoo'n stronthommel stoot voor stoot eindeloos kunnen voortzetten; ik vind het vervelend als hij en zijn vrindjes kunnen denken: ‘zie je wel, nu we hem terug aangeblaft hebben, houdt-i z'n bek’. Maar soit - en je weet al lang dat ik hier zoo over denk.

Ik kreeg ook van ‘Nico’ een briefje, en wel om medewerking aan een Holland-nr. van *Le Journal des Poètes*. Voor deze Fransche historie grijpt hij naar mij, en vooruit, ik zal hem niet in den steek laten. Dat *Journal* is wel van geen enkel belang, maar onsympathiek is het niet, en er moet dan maar wat voor Holland gedaan worden! ‘Nico’ vraagt om een interview van mij over de poëzie; als ik dat met Méral hier in deze ziekenkamer in elkaar kan draaien, lijkt me dat niet ongezellig. - Zijn briefje aan jou over *H.C.* is, als gewoonlijk, verre van onjuist, maar een beetje ergerlijk van toon, vooral aan het eind. Ik zou als ik jou was, daar zeer ironisch op antwoorden (zoo zelfs dat *hij* het begrijpt), *niet* ‘verklarend’. Over het algemeen vindt men het begin van je *Démasqué* langzaam loskomen; mij heeft het niet gehinderd, maar misschien is het wel zoo. Iedereen vindt het, zegt Marsman. Maar ‘Nico’ is hier mogelijk weer een echo van die Iedereen. Het doet er ook geen bàl toe! God zij dank!

Ik heb op het oogenblik bepaald een kater van de chose littéraire. Ik las Den Doolaard's *Druivenplukkers*: 3 × zoo goed als zijn eerste boek, en 5 × zoo boeiend als *De Stille Plantage*. Maar in laatste instantie vraag ik: waar raakt me dat? en wat voel ik er voor? - En zoo gaat het ook met allerlei andere boeken, die ook in het buitenland verschijnen. Ik ben, geloof ik, rijp om me terug te trekken en rustig aan een paar eigen dingetjes te ‘arbeiden’, als het zoo uitkomt. Ik vraag me heusch af: wat doe ik eigenlijk in de redactie van *Forum*?

Ik zou ergens buiten willen wonen (tenzij ik een baantje krijg van Zijlstra) - in Lugano, of in Spanje, en me heelemaal los voelen van alle productie van anderen, ook geen vakmansbelangstelling meer willen hebben. Daar *komt* het ook wel van. Nu, hartelijke groeten, ook aan Truida, van je
E.

P.S. - Schrijf me niet meer hierheen; je brief zou te laat komen. Eerder nog naar Gistoux - of wacht tot ik weer schrijf.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 7 december 1931

aant.

aant.

aant.

R'dam, 7 Dec. '31

Beste Eddy
Je brief heeft me oprecht onpleizierig gestemd; niet zoozeer vanwege het incidentje zelf, als door den mismoedigen toon, die je aanslaat. Misschien ook door de griep beinvloed? - Maar werkelijk: je vraag, 'wat doe ik eigenlijk in de redactie van *Forum*', lijkt me niet conform de beteekenis van het stukje, waarover we van opinie verschillen. En sterker: ik durf de verantwoordelijkheid voor dat blad alleen aan met jouw medewerking! Wij zijn het toch in groote trekken volkomen eens en behoeven waarachtig geen revue-directeuren te worden in den professioneelen zin, om van het ding, dat we samen in Gistoux hebben opgericht, iets behoorlijks te maken. Zonder eenige reserve ben ik het ook eens met een panopticum als dat over het kasteel, *hoe persoonlijk ook*. Ik acht me ook evenmin 'te hoog' voor replieken, als die van jou tegen de 'stronthommels'. Maar waarom in godsnaam zulk een discussie gerekt, als er geen enkele algemeene waarde aan ten grondslag ligt? Dat is voor mij het eenige criterium in dezen, en ik vind, dat je door dit repliekje geen enkele algemeene kant naar voren brengt. Trouwens, die knul K.H. is toch ook *te* bête, om door jou nog au sérieux te worden genomen; niet, omdat je je 'te hoog' acht, maar omdat hij geen enkele opmerking maakt, die ook maar eenigszins hout snijdt. Ik weet heusch de persoonlijke noot van je aperçu's te apprecieeren, ga absoluut niet accoord met het zwaarwichtige geklets van Donker, dat je alleen maar 'aanstipt', of hoe hij het noemen wil. Een stukje als dat over het kasteel is *snijdend*, afdoend voor de armeluisrepliek; geloof me, vernietigender dan een heel betoog; maar met dat verweer tegen K.H. bereik je bij geen enkele lezer effect (bij mijnheer K.H. natuurlijk niet, die is alleen maar gevleid, als je repliceert en stikt in zelfvoldaanheid).
Nu de algemeene kant. Ik begrijp, dat je liever verdwijnt uit Holland. Ik wil ook, als het moet, het zakelijke zaakje, dat aan *Forum* vastzit, wel met de andere heeren opknappen. Maar één ding: het essentieele van *Forum* is voor mij onze samenwerking, ideëel bedoeld dan. Heb ik het gevoel, dat jij je terugtrekt, dan wordt het blad voor mij een nachtmerrie. Je ziet me misschien toch te veel als iemand, die alleen maar op intellectueel contact vriendschap voelt; ook al door het geval - Binnendijk, een slecht antecedent, omdat daarbij kwestie is van ev. *verwateren* van

een intellectueele vriendschap in een onmogelijke (van *zijn* zijde onmogelijke) amicale verhouding. Voor mij is *Forum* een vriendschapskwestie, niet hoofdzakelijk omdat wij het theoretisch eens zijn, maar omdat wij die affaire als vrienden hebben opgezet. Ik zie ook niet in, dat een verschil van meening over een repliekje (dat misschien nog wel eens zal voorkomen) ook maar *iets* te maken heeft met de basis van de onderneming. Daarom: ga gerust naar Spanje, laat je niet weerhouden door wat ik vroeger zei over het alleen - opknappen; dat kan me niets schelen. Bouws is er overigens voor 9/10 goed voor. Maar laat *Forum* een fetisch blijven van onze relatie, die werkelijk niet alleen een 'intellectueele phase' voor mij beteekent. (Je kent niet de vrienden, die ik uit zuivere gevoelsoverwegingen heb, de ter Haar's b.v., menschen, die intellectueel in geen enkel opzicht belangwekkend zijn, evenmin waarschijnlijk als je indische vrienden, maar die juist daarom misschien vaster aan me verbonden zijn dan Binnendijk, bij wie het intellectueele element een groote factor was). Als ik weet, dat *Forum* voor jou hetzelfde vertegenwoordigt als dezen zomer in Gistoux, is het me onverschillig, of je tijdelijk uitknijpt of niet.

Hierbij het stukje terug. Gebruik het als noot in *Tegenonderzoek* - zooals je zelf voorstelt. En laat zoo'n paar regels toch niet beslissen over je relatie tot *Forum*.

Ik ben bezig aan een stuk, *Een Studie in Schaduw*, over het *Tweede gezicht* o.a. bij het lezen van boeken (waarom wij überhaupt nog lezen, als we kotsen van verdienstelijke romans à la *Stille Plantage*). Dit naar aanleiding van de philosophen Vergin en Spengler.

Van Lier heeft me zijn gedicht onder pseudoniem *van Aart* terug gestuurd ter plaatsing.

Ik las nu ook de critiek van Slau op *H.C.* Veel minder moraliseerend dan de rest, maar eigenlijk nog veel onbeholpener m.i. Hij komt tot de slotsom, dat Ali Smeding toch eigenlijk nog beter is, want die heeft meer van het volle leven.

Toevallig raakte ik in de brieven van Dostojewski. Ik heb ze nu in één stuk uitgelezen, verrast door de eenvoud en de scherpe observatie van iemand, die philosopheert als een boer. Een man, die door Coster alleen maar *bevuild* kan worden!

Ik stuur deze brief maar p/a Greshoff. Laat gauw weer iets hooren! hart. hand je
Menno

N.B. Maak bij gelegenheid mevr. Greshoff mijn compliment over haar *uitstekende* stukje in de *Groene* naar aanl. van van der Velde! Zeer sympathiek en een verfrissching, bij het geklieder van verschillende dames-kwijlen!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Amsterdam, 10 december 1931

aant.

aant.

Donderdag.

Beste Menno,

Ik ben hierheen gespoord, na die rottijd in Br., die me heugen zal. Ik ben nog steeds niet geheel in orde, maar de rest zal wel slijten, ook op straat. Vanaf straks

wordt mijn adres: c/o R. Blijstra, 540 III Prinsengracht A'dam. Ik blijf nog 5, missch. 7 dagen. Kom je me eens opzoeken? Gr. aan Truida, de hand van je E.

Origineel: particuliere collectie

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Amsterdam, [12 december 1931]

aant.

aant.

Amsterdam, Zaterdagavond.

Beste Menno,

Veel dank voor je hartelijke brief. Ik antwoord nu maar kort, 1° omdat de 'aanleiding' onbelangrijk is en ik die gisteren ook weer met Bouws heb moeten bespreken; 2° omdat mijn omstandigheden zoo zijn dat ik mij èn ziek èn heen en weer geslingerd, d.i. onbehagelijk, d.i. weinig schrijflustig voel. Ik zit nu in het Museum-Pension, P.C. Hooftstr. 4.

Au fond komt alles hierop neer: ik voel mij bedreigd door een 'finantieele ruïne' en heb er stierlijk het land over in dat ik blijkbaar te beroerd zal blijken om - althans behoorlijk - geld te verdienen. Vooral gegeven de situatie tegenover mijn familie en andere mogelijkheden, is dit gevoel mij een voortdurende obsessie. - Ik meende eenige kans te hebben bij Zijlstra. Het zal wel NIETS worden (volgens Bouws). Waar moet ik solliciteeren? Met een baantje van fl. 60 (als jongste bediende in een boekwinkel) ben ik natuurlijk niet geholpen. Als dit zoo uitloopt als ik vrees, dan wordt het niet meer een kwestie voor mij van naar Spanje gaan, maar naar Indië. Daar vind ik nog wel iets, verbeeld ik mij.

Wat mijn ontmoedigdheid betreft inzake *Forum*: op al wat je me voorhoudt heb ik niets anders te zeggen dan dat ik je geloof en dat het voor mij ook zoo is. Want ik had heelemaal geen zin om van *Forum* weg te loopen; ik wou alleen maar medewerker zijn, geen redacteur, dit voor de *zuiverheid* van de situatie. - Oók omdat ik qua redacteur meende meer belangstelling te moeten hebben voor allerlei 'tijdsverschijnselen', die mij in waarheid volkomen koud laten - als ze mij niet bête en naargeestig stemmen, als 3 op de 5 keer.

Maar goed, als ik vrijheid van beweging houd, blijf ik nog een jaar tenminste. Het stáát ook wel goed, moet ik zeggen! - Mag ik ook redacteur in Indië zijn?

Je stuk over het 'tweede gezicht' is zeer boeiend en goed - alleraardigste stukken overal; we spreken er nog over. Het is m.i. onnoodig om te zeggen dat ik 'er voor' ben het te plaatsen. Hierbij gaat het terug. (O ja, 'schaduw' is vrouwelijk, dus niet 'in *den* schaduw', zooals ergens staat. En in het laatste gedeelte staan herhalingen. Ook de slotzin wordt, meen ik, beter als je ervan maakt wat ik op mijn copy aangeef.)

Ik heb Bouws het volgende voorgesteld, voor de volgende redactievergadering:

1. Geen 'veto' van redacteuren tegen panopticum-stukjes van andere redacteuren, over meerdere of mindere 'belangrijkheid'. Voor mij is dit *alles* nagenoeg even onbelangrijk. In ieder geval wensch *ik* in geen enkel geval over panopticum-stukjes van jou en Roelants te beslissen (dit schijnt trouwens te zijn voorzien, want ik kreeg tot dusver geen enkel stuk te zien dan geplaatst of gezet). Let wel, ik wil mijn 7 regels tegen K.H. best terug, maar ben het nog steeds absoluut *niet met je eens*, en vind vooral het principe van deze controle op elkaar bedonderd. 2. Ik ben *tegen*

het stuk van Nijhoff over Joh. de Meester, als hij er niets uit schrappen wil. Ik vind dan de heele figuur De Meester voor òns te onbelangrijk om er zooveel blzn. mee te vullen. - Alléén *Panopticum* mag voor mijn gevoel vòl staan met 'onbelangrijke' stukjes, mits ze op zichzelf aardig zijn. (Et encore!)

Nu, later meer en beter. Geloof niet dat ik niet meer schrijf uit onhartelijkheid, maar ik voel mij physiek niet al te best en moet nog allerlei vervelende brieven schrijven, o.a. naar 'huis'. Wil je dit ook aan Truida zeggen en dat ik haar spoedig zal antwoorden? Dank. Hartelijke groeten voor jullie beiden van steeds je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [25 december 1931]

aant.

Brussel, Kerstdag, 1931.

Beste Menno,

Bouws heeft je misschien al mijn adres gegeven. Vertel me eens wat. Ik ben weinig schrijfvaardig en heb ook niet veel te vertellen, of te vertellen misschien nog wel, maar niet te verpennen. Wat doe je? hoe schiet Dr. Dumay op? Of de rangorde? - En waar zit je?

Het schijnt dat in het *Handelsblad* een groot stuk tegen *Forum* gestaan heeft, waarop we misschien kunnen antwoorden, in *Panopticum*, dunkt me. Het heet *Schering en Inslag*. Heb je het gelezen?

Vanmorgen kreeg ik drukproeven hier, die ik dadelijk corrigeerde en terugzond. Ik heb de ontboezeming over acteurs, aan het end, nog met een paar regelen 'verrijkt', en o.a. 'das Zweite' van Nietzsche te berde gebracht, al was het maar om een paar Scholtes te kittelen. Ik probeer anders te werken aan een tooneelstuk, waarvan ik het schema in Amsterdam vrij snel in elkaar zette, maar het is een heele andere geschiedenis als je begint aan de dialoog. Toch moet het mij wel 'liggen'; met een beetje routine kom ik er wel.

Las je in *D.G.W.* onze goede Jacques over jou en mij, of liever: over mij en jou, in *zijn* volgorde? Lang niet mis, ofschoon sympathiseerender met mij dan met jou, en bij oogenblikken (vooral bij de 'bezwaren') allergenoegelijkst weer voorgedragen. Helman komt er met een héél klein pluimpje af. De rest volgt; zooals Jany zegt: 'Ieder mag een oogenblikje op oompje's knie komen zitten'.

Misschien zit je wel in Eibergen; ik eindig. Je

Ed.

P.S. - Ik stuur dit naar Eibergen - als je daar niet bent, zendt je familie het je wel door. Wil je niet eens in Brussel komen? Ik betaal in dit pension maar 45 frs = fl. 3 per dag, en minder kan ook.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan

E. du Perron

Eibergen, 27 december 1931

aant.

aant.

Eibergen, 27 Dec. '31

Beste Eddy

Van Bouws kreeg ik je tijdelijk adres; ik hoop, dat deze brief je daar nog zal bereiken. Truida en ik hebben ons voor eenigen tijd (ik denk tot 1 Jan.) in Eibergen neergelaten en vegeteeren hier. Veel nieuws heb ik niet. Ik schrijf zoo nu en dan aan den roman en rook veel. Verleden week-end was ik bij de Bloems, met het allergrootste genoegen. Jacques is werkelijk, hoe beter je hem leert kennen, een alleraardigste kerel. Ik heb kilometerlange gesprekken met hem gehouden over de poëzie en de philosophie en onderwijl op veel grammophoonplaten gedanst met Clara. Ik mag haar ook graag; zij ventileert haar gevoelens niet en dat is mij bepaald sympathiek. Deze vorm van huwelijk mag ik wel, al zit er iets raars en onhelders in. Overigens heb ik gemerkt, dat het baantje van Jacques het lui'ste baantje is (gemiddeld), dat er in Nederland bestaat; hij doet werkelijk heelemaal niets en verdient toch geld. - Heb je het stuk van Jacques in de *Gulden Winckel* gelezen, over ons? Lang niet gek, met zeer juiste opmerkingen, als geheel weer wat 'toegeeflijk', maar in zijn soort geslaagd.

Ik heb intusschen *La Voie Royale* gelezen, met gespannen aandacht. Vergeleken bij *De Stille Plantage*: enfin, er hoeft niet eens over gepraat te worden, malgré alle 'oerstroomen' van Marsman. Toch kan ik den avonturier van Malraux moeilijk accepteeren; mij hindert steeds het geforceerde van deze afkeer van het 'burgerschap'; zoowel in Perken als in Claude ruik ik de *theorie* van den goeden avonturier, den onbestaanbaren verzetspleger. Dit is geen absoluut bezwaar; het is een gebrek aan 'avontuurlijkheid' bij mij waarschijnlijk. Onmiddellijk dringt zich bij mij de vraag op: waarom in 's hemelsnaam zich zoo druk maken over die reliëfs en met alle geweld muskietenbeten willen oploopen? De vraag van den eersten den besten 'burger' dus, die in mij blijkbaar spreekt, op dit moment des avontuurs. De scène met Grabot en de wilden is ongelooflijk goed, ook de terugtocht naar Siam. Curieus is, dat aanvankelijk Claude denkt, en later hoofdzakelijk Perken; het is, of Malraux zich daar meer van zichzelf heeft losgemaakt en zich in Perken heeft geobjectiveerd. - Mijn 'bezwaar' is dus alleen het uitgangspunt; voor alle andere bezwaren à la Otten voel ik absoluut niets. Zelfs voel ik de beroemde 'sfeer van het oerwoud' volstrekt niet minder bij Malraux dan in de fragmentjes van Helman.

Kun je niet eens een stuk schrijven over de film, van 'leekenstandpunt', zooals je destijds wilde doen? Voor *Filmliga*, waarin ik zooiets opwekkends graag zou willen plaatsen. Al die serieuze aestheten daar hangen me erg de keel uit. Je leeken opmerkingen over *Romance Sentimentale* en *Turksib* zouden het zaakje belangrijk opfrisschen. Het zal mijn mederedacteuren wel choqueeren, maar ik waarborg de plaatsing.

O jezus ja, ik hoorde, dat je met Pom gestreden had. Ik verlang naar mondelinge bijzonderheden over dit duel. Vic vertelde me er met sloome stem iets van, in Sandeman. Hij is aan de *N.R.Ct.* en was de eerste dag al erg moe, terwijl hij een paar russisch-uitziende vrouwmenschen had opgepikt.

Rudi van Lier zond me eenige poëzie, op mijn verzoek. Niet slecht, maar m.i. niet zoo aardig als de *Scholier*. Ik laat dat hier maar liggen, tot ik een solieder adres van je weet.

Laat gauw weer eens iets hooren. Ik heb het gevoel, of ik je in lang niet gezien heb. hart. gr. je
Menno

Mijn adres is dus tot 1 Jan. hier, daarna weer in *Rotterdam*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 27 december 1931

aant.

Eibergen, 27 Dec. '31.

B.E.,
Dit is al het derde geschrift, dat ik vandaag aan je adres op de post doe. Ik kreeg na verzending van de eerste twee je brief, waarvoor hartelijk dank. Het lijkt me een goed idee, mijn vacantie in Brussel te beëindigen. Schikt het je, als ik *Zaterdag 13.01 (Midi)* in Brussel kom? Ik tref je dan wel aan den trein. Laat me nog even *naar Eibergen* weten, of je daarmee accoord gaat. Ik ben tot Vrijdag nog hier.
Zeer verlangend naar nader nieuws omtrent je tooneelstuk. Het genre lijkt me uitstekend voor je geschikt, gezien je talent voor de dialoog. Je bent dan meteen van de 'beschrijvingen' af.
Kan ik dus à f 3 bij Herman logeeren? tot ziens dus waarschijnlijk. hart. hand je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [29 december 1931]

aant.

aant.

Brussel, Dinsdag.

Beste Menno,
Als je me geschreven had dat je vandaag of morgen kwam had ik je brief met gejuich ontvangen. Nu is het te laat om nog te komen, althans als je mij wilt zien; ik ga Zondag *uiterlijk* van hier weg; niet alleen heb ik meer dan mijn bekomst weer van dit wintersche Brussel, maar òf ik krijg 'goed bericht' van Malraux en ga dan naar Parijs (en blijf daar of ga verder naar het Zuiden) òf het is 'slecht', d.w.z. dat er absoluut niets voor mij te vinden is, ook daar, en dan ga ik het maar weer in Holland probeeren. Misschien ga ik dan voor de goedkoopte naar Utrecht. Je suis un bouchon, dansant sur les flots - nog nooit ben ik zoo 'dansende' geweest. Maar heelemaal onprettig is het niet, en zeker verre te verkiezen boven de 'kluisters' van Brand Whitlock en Gistoux.

Ik heb hier serieuze specialisten voor echtscheiding geconsulteerd. Het is gewoonweg krankzinnig wat ze hier in hun katholiekerigheid bedacht hebben om de boel pestilent te maken. Ik vertel er je mondeling meer van, ook van die kinderachtige bakkelei-partij met Pom. Pom was aangeschoten, Stols begon te stoken, Pom deed erg haantjesachtig, sprak van 'buiten uitknokken' en zoo meer, tot ik hem zijn zin gegeven heb. De strijd was kort en idioot en stolde in de armen van vele taxichauffeurs. Pom heeft me onder mijn neus gekrabd, en ik heb hem twee muilperen verkocht, waarvan één, volgens zijn eigen zeggen, 'verdomd goed' en precies midden op zijn neus. Ik vond het een belachelijke historie van begin tot eind en heb me geen oogenblik boos kunnen maken; maar ik wou hem de legende niet gunnen van mij 3 × tevergeefs naar buiten te hebben geroepen of zoo, ook al was hij dan een beetje dronken.

Het stuk dat ik je hierbij terugzend lijkt *mij* nu eens geen lettergreep waard. Zulke pure schoolmeesterij hoeft ons toch niet te raken. Wie is die 'W. Ver...'?

Voor nr. 3 schrijf ik dat panopticumpje voor hh. romanciers: *Schema te geef*. In Utrecht dan misschien, of God weet waar. Ik wou ook dat deze rotwinter weer om was.

Mijn 1e bedrijf is klaar. De dagen die ik hier nog blijf - dus tot Zaterdag of Zondag? zou ik kunnen besteden aan het 2e. Je ziet mij op een dag *hoogstwschl.* in Rotterdam opdagen, of ik bel je op, of schrijf je weer, zooals dat het beste uitkomt.

Wat je over *La Voie Royale* zegt ben ik grootendeels met je eens, en die 'oerwoud-atmosfeer' is zéker bij Malraux geen spat minder dan bij Helman. Bien au contraire, zou ik zeggen. Ik ben benieuwd naar de verzen van Van Lier. - Als ik in Holland terugkom spreken we over die leekenstukjes over filmkunst ook nog nader af; als ik, onverhoopt, in Parijs of Frankrijk ben, heeft het natuurlijk weinig zin. In Holland wil ik ook nog altijd best voor *Forum* over tooneel schrijven. Maar hebben we wel genoeg plaatsruimte? Als jij en ik zóó productief worden, blijft er nauwelijks een hoekje open waarin Roelants zich wringen kan!

Nu, beste, òf tot spoedig ziens in het rijk van Wilhelmina, òf tot een nieuwe brief uit Zuidelijker oorden.

Vanaf 1 Januari ben je dus in Rotterdam terug? Hartelijke groeten aan Truida, de hand van je

E.

P.S. - Schrijf ook niet meer hierheen, want als ik de brief van Malraux eerder ontvang en het me hier te benauwd wordt, breek ik nòg eerder op, bv. Vrijdag. Het is hier eig. *sinister* voor mij geworden, al deze karakterlooze donkere buurten.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel [2 januari 1932]

aant.

Zaterdag, Brussel.

Beste Menno,

Ik maak me zoetjesaan op om te verdwijnen, maar wacht nog steeds op antwoord van Malraux. Anders ga ik toch, zoo maar. Even nog wat werken aan mijn 2e acte.

Ingesloten een prachtstuk, waarin wij allen even ervan langs krijgen; van een mijnheer C.C.K. in een Leidsch studentenblad. Volgens Greshoff zit Pom hier achter, en het *is* best mogelijk. Overigens: *bah*!

Ingesloten ook nog een paar verzen van Vestdijk, die ik alle zeer goed vind. Maar hierna wachten we een beetje met verdere proeven van hem, voor de 'variatie'.

Je hoort weer van me zoodra ik dichter bij je of verder van je af zit. Hart. groeten, ook aan Truida, van je

E.

Hoe zit dat nu met dat stuk over Koch? Het is beter Engelman te nemen, als meer 'bij ons hoorend', al is het dan maar door schrijfwijze en leeftijd. Wanneer is er weer een vergadering?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[10 januari 1932]

aant.

Zondag.

Beste Menno,

Wil je Bouws mijn nieuw adres opgeven en het zelf ter harte nemen? 83 Frederik Hendrikstraat, Utrecht.

Woensdagmiddag kom ik bij je.

Maar schrijf vóórdien, si le coeur t'en dit, want ik heb zoo'n idee dat je me eenige dingen hebt te vertellen, die op een *Forum*-vergadering niet grondig genoeg behandeld kunnen worden. En hoe het zij, je zult moeten toegeven dat ik je niet in het onzekere heb gelaten omtrent wàt een historie als deze *voor mij beteekent*.

Met hartelijke groeten en in de verheugenis je spoedig terug te zien, steeds je

Ed.

Dank voor de verzen van Van Lier. Ik ben het met je eens: wel aardig, maar toch onvoldoende. Ik heb prachtbrieven voor je van deze jongelieden (Fred en Rudie) over jouw jongemeisje (Aat)!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 11 januari 1932

aant.

Rotterdam, 11 Jan. '32

Beste Eddy

Blij, weer wat van je gehoord te hebben. Inderdaad, na de tijding van de laatste dagen, is er iets meer te bepraten dan op de *Forum*-vergadering gebeuren kan. Maar nu ben ik ongelukkigerwijs Woensdagmiddag bezet (door een zaak, waarover later meer). Zullen we nu de *Donderdagmorgen* (ik ben dan vrij) voor wederzijdsche mededeelingen reserveeren? Je blijft dan bij mij logeeren.

In ieder geval verwacht ik je, voor de redactievergadering, om *half acht Woensdag* bij mij. We kunnen dan vandaar naar Zijlstra gaan. Tot ziens dus, hart. gr. je

M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 15 januari 1932

aant.

R'dam, 15 Jan. '32

Beste Eddy

Zooals ik al half gedacht had, houdt de 'zaak', waarover mondeling meer, me dit week-end in Rotterdam. Neem het me niet kwalijk; maar ik weet, dat je het mij bij voorbaat niet kwalijk neemt, zelfs als uitwisseling van gedachten er op moet wachten.

Zullen we nu vast vooruit afspreken, dat ik *de volgende week-end* in Utrecht kom? Ik schrijf het voorloopig op en houd er dan rekening mee. Misschien heb je dan al de derde acte af? een hart. hand van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Utrecht, [16 januari 1932]

aant.

Utrecht, Zaterdagnacht.

Beste Menno,

Als je deze Zaterdag hier gekomen was, had je bij Marsman kunnen logeeren (dat kan volgende week trouwens ook) en je had me morgen weer zoowat ziek kunnen meemaken. Gisteravond schijn ik weer een paar griepbacillen te hebben opgedaan; erg plezierig is dat - de 3e keer nu al, deze winter. Après tout is het dus beter als je de volgende week komt.

De boel hier inspireert me niet erg tot werken. Vandaag was ik bij Engelman met de Marsmenschen, en later met Blijstra en Halbo Kool, van de eene kroeg naar de andere, waarbij op een gegeven oogenblik de heer Kuyle met vrouw aan ons tafeltje kwam te kleven. Beste vent overigens, die Kuyle; hij is glad en vet, maar ik zweer je: goochem! Enfin, het is boeiend literair, zooals je ziet. Kool is wèrkelijk een

alleraardigste kerel: al ben jij een beetje zijn bête noire door je ‘teveel aan intelligentie’. Maar ik heb je ‘verklaard’!

Ik heb me Van de Velde aangeschaft, 2e handsch, en denk hem tegen je te verdedigen. Het is een zeer nuttig iemand; zéér. Het 2e deel van zijn ‘trilogie’ bevat alleraardigste plaatjes zelfs: kom de schoonheid zien van het mannelijke lichaam onder een gelaat met snorren!

De rest mondeling. Ik ben en blijf zeer benieuwd, en reken dus op volgende Zaterdag. - Blijstra zeer ontgoocheld door de nieuwe weigering van *Forum*, [‘Nieuw’, na de vele weigeringen n.l. bij *de Vrije Bladen*], gaf me bijgaande monoloog die ik heel geschikt vind. Ik hoop dat het ditmaal lukt hem op te nemen; het is nu niet te lang.

Tot nader, hartelijke groeten, ook aan Truida, van je

E.

Ik ben werkelijk *zéér benieuwd*!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 19 januari 1932

aant.

R'dam, 19 Jan. '32

Beste Eddy

Als je griep over is, kom ik dus Zaterdag a.s. met den trein van *14.08*; ik hoop je dan aan de statie te treffen. Maak jij dan in orde, dat ik bij Marsman logeeren kan?

De monoloog van Blijstra is heel aardig, hoewel ik voortdurend blijf denken, dat hij tot betere dingen in staat is. Maar ik ben vlak voor plaatsing, geef het ms. door aan Bouws.

De ‘zaak’ is inderdaad j.l. week-end in een nieuw stadium gekomen. Zullen wij hier moeten spreken van ‘the love of the parallels’? Wie weet! Je begrijpt al, dat deze ‘zaak’ niet commercieel is, maar ik demaskeer mij verder niet voor Zaterdag.

Naar de snorren van het Volmaakte Huwelijk en je argumenten *pro* ben ik verlangend. Tot Zaterdag dus, zonder tegenbericht? hgr. je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Utrecht, [22 januari 1932]

aant.

Utrecht, Vrijdag.

Beste Menno,
Kom Zaterdag hier, maar aan het station zal je me niet vinden. Ik ben genezende van de griep, maar zeker Zaterdag nog niet capabel om uit te gaan. Ik zou je *graag zien* en heb je van allerlei te vertellen. Ik reken er dus op en zal met Marsman voor logies afspreken.
Ingesloten een vers voor *Forum* dat wschl. je goedkeuring zal hebben. Jan Engelman legde mij uit dat èchte poëzie (bv. Rilke) *wijn* is, vgl. met *jenever* (bv. Corbière), hoe goed die jenever overigens ook zijn mag. Wijn is edeler dan jenever. Ik ga met deze onderscheiding volkomen accoord. Zend of breng mij dat versje dat wij samen eens dichtten bij Bep; ik wou het naar *Helikon* sturen als je het goedvindt, onder pseudonym, - en opdragen aan Engelman.
De rest mondeling. Hart. groeten van je
E.

Neem a/h station lijn 2 a tot achterin de *Stadhouderslaan*. Je bent dan op 2 pas van mij af; vraag dan aan den conducteur verder.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Voorburg, [3 februari 1932]

aant.

Voorburg, Woensdag.

Beste Menno,
Hier is mijn adres: Laan van Oostenburg 27, Voorburg. Wanneer kom je me opzoeken? De kamer is heel wat ruimer dan die in Utrecht. Laat ons anders afspreken voor Den Haag of Rotterdam zoodra jij kunt. Schrijf me wat je vindt van mijn *Scenario voor de Prijs*. Gaf Bouws je mijn sonnetten door?
Schrijf spoedig en geef Truida mijn adres. Met hartelijke groeten voor jullie beiden, je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 4 februari 1932

aant.

R'dam, 4 Febr. '32

B.E.
Ik heb deze week op een telefoontje van je zitten wachten, maar dat is er zeker bij ingeschoten. Vanmorgen je nieuwe adres; geluk er mee! De catalogus van je adressen wordt stattlich'!

Nu dan: je ‘scenario’ is ronduit schitterend! Maximum aan effect, door de ‘juiste toon’ vooral. Wim heeft er een heele morgen pleizier mee gehad; hij was er werkelijk voor, dezen roman te laten ‘uitvoeren’. Heb je overigens gezien, dat Helman in *De Groene* van deze week een novelle geplaatst heeft, waarin Thilde en de avonturier reeds optreden? Hij wil het je blijkbaar zoo gemakkelijk mogelijk maken. Sonnetten vind ik ook goed, hoewel ik geloof, dat de eerste redactie van Garbo-Dietrich beter, directer was. Ik zou ze moeten vergelijken, overigens. Bouws zegt, dat alles waarschijnlijk in no. 3 kan. We hebben dan een groote voorraad *Panopticum*. Ik schreef n.l. nog een paar regels over de Gideonsbende en hare ‘ledige kruiken’ (Richteren VII, 16); en voorts een stukje over Harris. Beide berusten bij Bouws; ik zal hem dadelijk opbellen en hem zeggen, dat hij ze ter lezing aan je door moet geven. Over Harris had ik veel meer kunnen zeggen, maar het mocht maar 3 pag. zijn. Ik heb a.s. Zaterdag te *half drie* in *Riche* een afspraak met de jongeheeren van *Forum* (v. Lier en Batten). Kom jij ook? Ik ben er in ieder geval. We kunnen dan tegelijk een datum afspreken, om je kamer te komen zien.

Een Voorbereiding is vandaag naar Zutfen verzonden. hart. gr. je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Voorburg, [20 februari 1932]

aant.

Voorburg, Zaterdag.
‘De Burcht’, zijgalerij.

Beste Menno,

Na eenige dagen Gistoux ben ik, nu met de heele familie, hier teruggekeerd. Als alles goed blijft gaan, sta ik Donderdag a.s. met Simone voor den rechter in Utrecht.

Wanneer zie ik je? Maandag en Dinsdag zou ik je ergens kunnen ontmoeten. Woensdag, Donderdag, Vrijdag niet. Schrijf eens. Je kan bij Bep komen eten, met mij samen of alleen; in het laatste geval zie ik je dan *er na*.

Groeten aan Truida. Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Den Haag, [22 februari 1932]

aant.

Den Haag, Maandagmiddag.

Beste Menno,

Ik rukte uit het Voorburgsche huis naar een pension waar mijn moeder en Simone zitten (ook liggen, slapen). Ik voel me rot, erg slap; de dokter vindt niets speciaals - enfin. Twee dagen rust en kamer houden, liefst drie. Maar morgen kruip ik er zeker weer uit.

B. zie ik op deze manier wel erg 'tusschen de bedrijven door'. Ook dat is hardly bearable. En jou zie ik niet. Ik wou dat je me eens wat van die bewuste Zaterdag in Amsterdam vertelde. Heb je me naar Voorburg geschreven? Bouws is uitgezonden om daar de post op te halen, maar zal niet hier zijn voor straks 8 uur. Het is nu 6.

Het stuk van Gr. dat hierbij teruggaat vind ik ook heel aardig, maar toch niet voor ons. Ik hoorde van Bouws dat je dat andere stuk (over *Flandres*) zoo goed vond. Tant mieux! Ik schreef zelf een antwoord op dat fluimige kif-stuk van Schotman; het is een beetje lang geworden, maar toch wel afdoend hoop ik, en misschien wel een plaats waard in het Panopticum. (In geen geval elders!)

Verder te beroerd om iets uit te voeren. Donderdag, zooals ik schreef, ga ik wschl. met Simone naar Utrecht. Moge dan alles achter den rug zijn - in 'wezen' althans, zooals de philosophen zeggen.

Het stuk van Aad is wel aardig, maar wat valt ervan te zeggen? Liever had ik een dagboekbladzij van haar.

Ik geef deze enveloppe straks aan Bouws. Tot ziens, volgende week misschien? Met hartelijke groeten aan Truida, je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 29 februari 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 29 Febr. '32

Beste Eddy

Bouws heeft je zeker al bericht, dat ik nevelige pogingen deed, je Zaterdagavond op te bellen, maar dat ik aan die automaat-telefoon in *Atlantic* geen gehoor kon krijgen. Misschien lag het aan mij, want ik was niet erg nuchter; maar veel miste je er niet aan of het moest zijn aan de schoone Hertha, die werkelijk de conversatie blijkt te hebben van een, laat ik zeggen, filmster, maar ik *wou* eigenlijk zeggen: duitsche dienstbode. Poor Bows! Of misschien zal hij zoo juist gelukkig worden, wie weet!

Schrijf vooral in Gistoux dat stuk over de persoonlijke moed, dat (ik voel het) één van je beste dingen zou kunnen zijn. Er is zooveel liederlijke leugen en hypocrisie juist om de moed heen, dat een directe blik bepaald onthullend zal kunnen zijn. Wat je er voorloopig over zei, leek me buitengewoon geschikt als fundament. Je hebt hier bovendien een gallische belezenheid voor, aangezien de moed in Frankrijk wel exemplarisch zal zijn. Het fransche begrip van den *Roem* kun je er ook misschien bijhalen; daar ligt ook een massa stof op en volgens Anthonie Donker kun je dat immers zoo goed van de dingen afblazen.

De stem van Marsman klinkt vreemd in *Forum III*, vind ik. Ik ben werkelijk nieuwsgierig, of 'men' dit nu mooi en sympathiek zal vinden. Voor mij is het altijd nog edel bazuingeschal of gesublimeerde angst voor mogelijke buren met een radio.

Maar het is niet onvermakelijk, dat we ditmaal met dit stuk openen; en sympathiek is het zeker. Als Maurice het niet doet, zal ik er toch een paar kantteekeningen bij schrijven onder Panopticum. Veel sterkte in de eenzaamheid! Hart. gegroet van je
Menno

Ik stort morgen mijn laatste betaling aan de dochter van den armen hemdenmaker. Waar blijven tragedies!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Voorburg, [5 maart 1932]

aant.

Zaterdag.

Beste Menno,
Hierbij een stuk dat ik pleegde voor *Film-Liga*. Kan je het gebruiken? Ik hoop het; anders schreef ik het voor niets!
Ik ontving je brief, die hierheen teruggezonden werd. Laat ons iets behoorlijks afspreken voor de volgende week, hier of in Rotterdam. Mondeling dan meer over alles.
Met hartelijke groeten
steeds je E.

Mijn adres is: Parkweg 49, Voorburg.

Origineel: particuliere collectie

E. du Perron aan
Menno ter Braak

Scheveningen, [21 maart 1932]

aant.

Scheveningen, Maandag.

Beste Menno,
Accoord voor Dinsdag, 5 uur bij mij. Vestdijk komt dan weer. Ik ben niet erg goed, d.w.z. was dezen nacht erg hoestend en snotterend, maar hoop morgen toch voldoende hersteld te zijn. Kom in ieder geval, anders zien we elkaar misschien in geen tijden terug. Jullie kunnen hier eten, en als het je verder verveelt, en ik nog niet geheel hersteld mocht zijn, bv. samen na het eten de stad ingaan. V. is werkelijk een zéér geschikt iemand, vooral in de intimiteit.
Hart. groeten, ook aan Truida, van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Scheveningen, [21 maart 1932]

aant.

aant.

Maandag; Scheveningen.

2e brief

Beste Menno,

Ik heb je brief en panopticum aan Bouws doorgestuurd met een commentaar waarover hij je wel zal opbellen. Ik ben natuurlijk weer 'lastig' geweest. Soit; maar mijn besluit staat vast. Als dat kwatrijn geschrapt wordt, gaat de rubriek *Panopticum* mij verder niet meer aan. Dan moet Maurice je daarin maar wat krachtiger bijstaan en, zoonoodig, Bouws. Ik kan alleen polemiseeren op *mijn* manier, anders doe ik het liever heelemaal niet.

Maar de oorzaak ligt dieper. Ik heb het je al eens gezegd: van het begin af heb ik den indruk gekregen dat ik voor Zijlstra, voor Bouws, voor jou en Maurice zelfs waar het 'algemeen belang' jullie preoccupeert, een ongewenscht element ben - niet *geheel*, maar toch wel *ergens*. Dit gevoel begint mij te hinderen. Als Zijlstra wèl je *Démasqué* uitgeeft en niet mijn *Uren met Coster* acht ik mij van iedere solidariteit met Nijgh & Van Ditmar ontslagen. (Ik schreef dit aan Bouws). En voor een groot deel verlies ik dan ook het gevoel van te hooren bij *Forum*. De *Uren met Coster* heetten vroeger uitstekend te zijn, juist voor ons ensemble; en als het te lang werd voor het tijdschrift, dan leek het in de *Forum-reeks* toch een nummer van kapitaal belang. Nu krijg ik allerlei 'condities' te hooren, en heeft ook Bouws allerlei 'commercieele inzichten' er over; ik heb het gevoel (zéér oncommercieel en onverstandig, dat geloof ik graag) dat ik alleen met een deel van mijzelf bij *Forum* hoor, maar dat iedereen in laatste instantie bereid is om (uit welke overwegingen dan ook) tegen mij te stemmen. Dit gevoel is mij verdomd onaangenaam; het gaat op een compromis lijken, en daar kan ik bepaald niet tegen. Ik geef heusch liever voor de rest van mijn levensdagen bij Stols uit, en betaal dan nog mijn boekjes, als dat moet en kan, dan zoo half getolereerd een 'voorman' van *Forum* te zijn.

Je begrijpt toch, hoop ik, dat dit alles allerminst tegen jou gaat. Ik leg je alleen uit wat ik voel - en wat ik al eens eerder met je besproken heb. - Toen *Forum* werd opgericht, sprak onze brave Zijlstra van een 'historisch moment'. Men moest hem aan het verstand zien te brengen dat, voor zooiets, de *Uren met Coster* wschl. van meer belang zullen blijken te zijn dan *Het Verboden Rijk* van Slauerhoff. Als we den heelen tijd rekening moeten houden met Fatsoen en Verkoopswaarde, word ik langzaam maar zeker *misselijk* van de heele affaire. Daar wou ik op neerkomen. Ik behoor heusch liever *heelemaal* niet ergens bij, dan half of driekwart wèl (En dan om wèlke redenen niet!)

De rest bespreken we morgen wel als je hier bent. Dit zend ik je met het oog op het telefoontje van Bouws.

Met hartelijke groeten je
Eddy

Over dat Panopticum nog dit. Èn jij, èn Bep, en Vestdijk, vonden het kwatrijn op zichzelf aardig. De bedenking dat men Grauls alleen a/h woord moet laten is malligheid; in zoo'n geval antwoordt men over het algemeen *altijd*. Ik krijg nu het

gevoel dat het gaat tusschen Bouws en mij, en alweer om ‘fatsoens’-principes. Het wordt me tè bête.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 23 maart 1932

aant.

R'dam, 23 Maart '32

Beste Eddy,

Dit korte briefje stuur ik toch maar naar Bergen; het zal je daar wel treffen. Ik telefoneerde met Bouws, die de zaak zeer vervelend vindt en pertinent ontkent, dat zijn waardeering t.o.v. *Uren met Dirk Coster* ook maar eenigszins gewijzigd is. Voor mij heeft dit alles dezelfde katterige bijsmaak als het geval destijds met de *Vrije bladen*-overgang; er is een rotelement in gekomen door de negociantenhouding van Zijlstra inzake de boekuitgave van *Uren*, maar waardoor per saldo de verhouding Bouws-jou-(indirect: mij) niet behoeft verpest te worden. Je vrees voor ver-commercialiseering van *Forum* is, al deel ik je waakzaamheid tegenover Zijlstra, per slot van rekening *noch* in de verschenen nummers, *noch* in de aangenomen copij voor de volgende nummers, realiteit. Conclusie: laten we de zaak op denzelfden voet blijven voortzetten en in vredesnaam, aangezien *wij* elkaar toch zeer goed begrijpen, geen mot maken voor het werkelijk principieel noodzakelijk is.

Er is bericht van Slau, dat hij niet in staat is, in de eerste maanden zijn roman te bewerken, door het dood geboren kind. Wij zullen dus in het Meinummer moeten annonceeren, dat het vervolg wordt uitgesteld. Nu komt er, is mijn idee, een uitstekende gelegenheid om al de volgende maand met Coster te beginnen. Lijkt je dat ook niet geschikt? Je stuk over Trotski zou dan nog moeten blijven liggen, omdat je anders het heele nummer ongeveer zou beslaan; maar het lijkt me gewichtiger, al in Mei met den attaque op Coster te openen. We kunnen dan alle teere punten na de vacantie verder mondeling wel behandelen. Maar ook tegenover Zijlstra ben ik zeer sterk voor: *nu* Coster, Bouws gaat accoord.

Prettige dagen in Bergen en hart. gr. aan Jany. hand van je
Menno

Ik ga dus morgen (Donderdag) naar *Eibergen*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 23 maart 1932

aant.

Rotterdam, 23 Maart 1932

B.E.
Als *drukwerk* gaat hierbij een nummer van *Filmliga* dat mij zoo nijdig maakte, dat ik heet van de naald ingesloten stuk schreef, dat je waarschijnlijk pleizier zal doen. Ik heb het aan Scholte gezonden, met het verzoek het in het volgend nummer te plaatsen. Ik vrees (of: vrees?), dat de gevolgen, nu of op den duur, de affaire-Binnendijk zullen benaderen. Maar ik heb geen zin, die flauwe kul langer te slikken, dien bezeten Sternberg en de rest!
Stuur je me het ms. na lezing naar Eibergen terug? Een hart. hand je
Menno

Vorige brief bereikte je zeker al?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Scheveningen, [26 maart 1932]

aant.

Scheveningen, Zaterdag.

Beste Menno,
Ik ben niet doorgegaan naar Bergen, omdat de advocaat hier moest komen voor Simone. Dus kreeg ik ook je brief niet. Daarentegen sprak ik Bouws en kwamen we mondeling tot een 'voorloopig accoord.'
Verder schreef ik Scholte een brief, die hij wel 'vol dreiging' zal vinden, met verzoek mij mijn gecorrigeerde proef terug te zenden. Ik las nu zijn stuk in *Filmliga* en heb er me stevig mee geamuseerd. Zijn lyriek over den *trein* van Sternberg is heftig overdreven, maar zijn verdediging van de duiten van de massa is prachtig als standpunt, en de 'overwinning van de avantgarde', door hem uitgelegd, lijkt op de ergste nederlaag. Het einde is hartverheffend: 'men maakt de koek nu tenminste als *koek*, en niet als zand en grint'. Waarop ik ga antwoorden dat ik niet zooveel illusie bezit als hij en mijn neus ophaal voor die *koek* die nog zóó naar zand en grint *smaakt*.
Kan je ervoor zorgen dat ik mijn gecorrigeerde proef *spoedig* krijg? Ik schrijf dan een artikel in 3 stukken: I. mijn artikel over *Sjanghai Express*. II. polemiek met Scholte. III. algemeene beschouwingen over het kunst-stadium van *de* film en over een nauwgezet gekweekte film-imbeciliteit (dit ga ik ook vergelijken met de poésie pure en het niet meer zien van het onderwerp door specialisten in het schilderijenvak!) Het kan heel amusant worden en ik wacht dan met spanning op antwoord van de hh. Scholte en Jordaan.
Ik was bijna naar Eibergen gegaan; maar vandaag komen de Marsmans voor een paar dagen in Scheveningen. Tot ziens!
Je E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Scheveningen, [26 maart 1932]

aant.

aant.

Scheveningen, Zaterdag.
Nwe Parklaan 187.

Beste Menno,

Het gaat er werkelijk op lijken of we ‘zwei Seelen und eine Gedanke’ worden, want gisteren, na de *Filmliga* bij Bouws te hebben doorgezien, schreef ik een brief aan Scholte om mijn gecorr. proef terug te vragen, en vanmorgen schreef ik *jou* naar Rotterdam (volgens Bouws zou je Maandag terug zijn) om je van mijn brief aan Scholte te vertellen. Ook van mijn voornemen om een stuk tegen hem te schrijven en over de door hem gepropageerde filmkunde. Voor de grap sluit ik hierbij de blaadjes uit *Filmliga*, waarop ik reeds eenige aanteekeningen krabbelde. En daar komt je stuk uit Bergen overgewaaid - of via Bergen, waar ik niet heenging.* Het maakt mijn stuk eig. overbodig; tenzij... Enfin, we'll see - Ik stuur je nu alles als expresse en aangeteekend naar Eibergen; bij aankomst in Rotterdam vind je dan mijn brief van vanmorgen, nu bijna duplicaat.

Zorg in ieder geval dat ik mijn gecorr. proef spoedig terug krijg. Scholte zal zich niet bepaald ‘rustig’ voelen; misschien wordt hij wel pisnijdig. En dat je onder mijn invloed staat en zoomeer, zal nu ook wel weer worden opgeworpen! De eensgezindheid is trouwens frappant, maar we kunnen toch beiden getuigen dat deze historie door ieder van ons, onafhankelijk van den ander, werd begonnen, en dat mijn stuk over die *Express* eigenlijk door *jou* werd losgemaakt en besteld. Je zult zien, met *Sjanghai Express* begint de breuk in de ‘film pur’!

Ik dank je intusschen zeer dat je zoo spontaan eig. voor mij in de bres gesprongen bent. Na deze geste kan ik je niet in *Panopticum* alleen laten, ook al zou het kwatrijn voor Grauls toch geschrapt zijn, dat spreekt wel vanzelf. In zeker opzicht wordt dit stuk van je dus nog een soortement victorie voor Bouws!

Ik wou voor *Forum* ook een stuk schrijven over de poëzie en ‘onze’ epigonen. Verder over *De Bende van de Stronk* van Van Ostaijen. Verder over Lawrence dan maar weer! Uit Gistoux zend ik je wschl. een heel pak. En over de film heb ik toch ook nog van alles te zeggen, al is het geval Scholte nu eig. door jou afgedaan. Dat wordt een heel programma. *Coster* moet tòch maar in Juni beginnen (ik heb de tekst nu van Zijlstra terug); ik heb liever Trotsky in Mei.

Bel Bep op, zoodra je in Rotterdam terug bent, of waarschuw mij per briefkaart. Vóór ik naar Gistoux ga, wou ik je in ieder geval nog spreken.

Hoe heeft je Mama mijn ‘verloving’ opgenomen? Daar schrijf je maar niets van!

Doe haar en je vader mijn beleefde en vriendelijke, en Truida mijn hartelijke groeten, en ontvang zelf een stevige hand. Je

E.

* Verklaring hiervan in mijn anderen brief.

Stuur me de blaadjes uit het filmkundige periodiek ook terug.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 27 maart 1932

aant.

Eibergen, 27 Maart 1932

Beste Eddy

De overeenkomsten van onze commentaren op het verheerlijkte gedaas van Scholte zijn inderdaad frappant. Ik schreef mijn reactie onmiddellijk, als destijds het stuk tegen Binnendijk. Van S. hoorde ik taal noch teeken. Ik voorzie heftige conflicten, waarvan het eindresultaat wel zijn zal: uittreden uit de *Filmliga*-redactie. Des te pleiziger de gedachte, dat de *Forum*-zaak, die mij ter harte gaat, niet door kwatrijntjes en commercieele uitgevers verstoord zal worden. Mijn stuk is zeer onvolledig en op het actueele berekend; voor jou is er, dunkt me, nog gelegenheid te over, om andere kanten van de filmverdwazing naar voren te halen.

Je brief naar Rotterdam kreeg ik ook opgezonden. Ik kom waarschijnlijk *Donderdag* pas weer terug; ben je er dan nog? In ieder geval zal ik je dadelijk een résumé zenden van Scholte's reactie, *als* hij tenminste tijdig reageert. Dan zal ik ook op terugzending van je proef aandringen; maar hij zal wel zoo beleefd zijn, zelf daarvoor te zorgen.

Het zou grappig geweest zijn, je hier in Eibergen te zien! Over het bericht van de 'verloving', dat ik plechtig gepousseerd heb, mondeling meer!

Ik kan hier wegens lawaai niet meer schrijven. Binnenkort meer! Hart. hand van je

Menno

Ook hart. gr. van Truida! zij leest *Phioso*, ik *las* Gespräche mit Eckermann en ben nu verzadigd van den 'dämonischen' Goethe.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 30 maart 1932

aant.

Eibergen, 30 Maart '32

Beste Eddy

Hierbij als merkwaardige documenten van den menschelijken en aesthetisch verstarden geest, twee brieven van Jordaan en Scholte. Je zult zien, dat de situatie thans hier op neer komt: de zaak moet in de doofpot. Op grond van vriendschappelijkheid en andere niet ter zake doende sentimentaliteiten. De brief van Jordaan is hartelijk, maar van een afgrondelijk wanbegrip. Bij deze menschen schijnt het gevoel voor mentale *zindelijkheid* zoo volkomen verdweenen te zijn, dat een gedachte aan een *bad* hen doet huiveren als een hoveling van het Louis XIV Versailles. Inderdaad: wij spreken een andere taal. Ik heb hier, in afwachting van de redactievergadering, vast op geantwoord, dat ik in ieder geval sta op plaatsing van mijn artikel en een 'heftig en verbitterd' tegenartikel van Scholte gaarne wil afwachten. Wat de consequenties zullen zijn, vermoed ik alleen. Maar in geen geval

gaat het stuk in den vriendschappelijken doofpot. Lees de documenten nauwkeurig, ze zijn levendige illustraties van het *Démasqué. Na lezing graag terug* (naar Rotterdam).

De brief, die Scholte jou geschreven heeft en waarvan hij een doorslag insloot, is eenvoudig een ambtelijke poging, het conflict naar onbenullige formaliteiten te verleggen. De waarheid is: men is bang voor de 'dictatuur van den litterator', d.w.z. voor een korfbal-opinie over voetballen in een voetbalblad. Mijn stuk schijnt den collegae zelfs niet aan de opperhuid geraakt te hebben! Althans niet bewust.

Heb je het stuk van den anonymen 'maître de Breukelen' al gelezen? Ik schiet goed op met *Dumay*. H. gr. je

Menno

Morgen ga ik waarschijnlijk weer naar Rotterdam.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Voorburg, [30 maart 1932]

aant.

aant.

Voorburg, Woensdag
(niet meer Scheveningen!)

Beste Menno,

Zou je B. Donderdagmiddag of -avond willen opbellen voor een afspraak? Ik vertrek óf Vrijdagmorgen óf Zaterdag, maar ook in het laatste geval ben ik Vrijdag eig. niet vrij. Het beste zou dus zijn als we elkaar Donderdagavond ontmoetten; anders Vrijdagmiddag, liefst zoo vroeg mogelijk, en dan hier in Den Haag. Of ben je Donderdag doodmoe van je Eibergensche reis? Ik zou je *graag* nog even zien voor ik wegga. Scholte zond me een proef terug, maar niet de gecorrigeerde. Kan *jij* die nog van de drukkerij halen of erom telefoneeren? - anders gaat het zóó ook wel. Ik kreeg van Scholte een uitgebreid schrijven in opgewekt-officieelen toon! Nu, de rest liefst mondeling.

Tot ziens. Hart. gr., ook aan Truida, van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[31 maart 1932]

aant.

aant.

aant.

aant.

Donderdagmorgen

Beste Menno,

Ik sluit mijn briefkaart van gisteravond hierin, omdat je brief, die ik met de morgenkoffie kreeg, nog even moet beantwoord. Die beide heeren zijn in hun schrijven aan jou veel minder aestheten enz. alswel filmtijdschriftleiders. Als zoodanig hebben zij, zoowel tegen jou als tegen mij, over de heele linie *gelijk*. Ons gelijk ligt op een ander terrein; maar niet, zooals Scholte bot opmerkt, op dat van de literatuur. Ik heb hem geantwoord dat ik zijn 'filmische' bezwaren zeer goed begreep, maar niet dat hij mij van 'literaire' bezwaren verdacht; en dat het mij zelfs onmogelijk zou zijn een literaire bespreking van films te geven, zoodat hij nooit te maken had, noch zou hebben met den literator du Perron (dat hij opeens mijn naam niet meer spellen kan is ook een griezelig verschijnsel), maar met den *toeschouwer* van dien naam. Als hij dat niet begrijpt, zal ik hem dat op een scherper manier aan het verstand zien te brengen - in *Forum* dan maar - al zou hij van 'heftige bitterheid' groen worden. - Als hij zegt: 'de film laat zich niet door de literatuur overwinnen', neemt hij het woord 'literatuur' in een anderen zin dan ik; - want ik zou zeggen: *inhoud*. En die inhoud, die jammerlijk rot is, kàn met geen mogelijkheid literair worden besproken, aangezien hij filmisch *bestaat*, en met deze film, die door Scholte koek genoemd wordt, één is. Wanneer zijn koek door de 'literatuur' nog altijd naar zand en grint *smaakt*, dan wòrdt de film ook door de 'literatuur' overwonnen, of althans grondig verpest, wat meer is dan *ik* zou willen beweren!

In laatste instantie gaat onze 'rel' weer tegen de *specialisten*; anders niet. Maar deze specialisten, die het nog steeds met zooveel ijver zijn, hebben gelijk wanneer ze mij voorhouden dat ik op hun terrein nooit specialist was, en dat jij een afvallige dito bent. Jouw eenige standpunt kan zijn: dat jij het, in *dit* stadium van de filmkunst, niet meer de moeite waard en zelfs idioot vindt als specialist op te treden. En de eenige consequentie (die door de beide heeren al gevoeld wordt) is dan: dat jij uit dit specialistenblad treedt.

Maar is dat de moeite waard? Wat Jordaan zegt van die ruzie is zeer sympathiek. Als je op de redactievergadering niet tot een betere oplossing komt en zij jouw stuk in hun blad ook weigeren, zou het dan niet beter zijn, als wij het heele geval als een 'algemeene' filmkwestie in *Forum* liquideerden? Ik zou kunnen beginnen met mijn bespreking van *Sjanghai Express* + antwoord aan Scholte + algemeene beschouwingen; in een volgend nummer kan jij dan je stuk zetten met wat er nog noodig aan moet worden toegevoegd als het zoover is. Dit lijkt mij-als wij tenminste *plaats* hebben! - beter dan met gekibbel onderdak te worden gebracht in die specialistenkraam.

Mijn moeder is ziek en kan vandaag weer niet weg; misschien blijven we dus nog wel langer. Schrijf in ieder geval niet meer naar Scheveningen, maar naar Voorburg voor een afspraak.

Beste groeten, en tot ziens? -
je
Eddy.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 5 april 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 5 April '32

Beste Eddy

De specialist is niet meer; gisterenmiddag te drie ure is hij in *Tivoli* overleden. De vergadering was bepaald eenigszins aangrijpend. Ik had n.l. van te voren nog een verzoeningspoging-op-schrift van Jordaan ontvangen, die ongeveer dezelfde argumenten inhield als de vorige, maar nog vriendschappelijker. Er is in de mondelinge bijeenkomst geen hard woord gevallen, daar ik geen moment de terugtrekking van mijn stuk (zooals de collega's hoopten) kon overwegen. Toen moest ik dus ‘van mijn plaats opstaan’, hetgeen geschiedde. Figuurlijk althans. Het uittreden is daarop als volgt geregeld: ik zou mijn artikel eenigszins herschrijven als ‘afscheids-credo’, zooals Scholte het zielvol noemde, zoodat het geen aanleiding behoefde te geven tot een laatste woord van hem. Dit was het eenige argument van hun kant, waarvoor ik iets kon voelen: dat het beter is afscheid te nemen met een artikel zonder repliek. Dat is ook de eenige verplichting, die ik tegenover mijn filmverleden in acht kan nemen. Ik *heb* nu inderdaad het stuk herschreven, wat neerkomt op het weglaten van de citaten uit Scholte's stuk; hij behoeft nu niet te antwoorden, want ik verdwijn met een ‘credo’ (geen ‘sex credo’, maar het credo tegen de sex-appeal van Marlene dus!). Het stuk lijkt me nu even scherp gebleven, al is het minder persoonlijk; het viel me des te minder moeilijk, op dit punt toe te geven, omdat ik wist, dat jouw stuk in *Forum* onze boontjes verder wel zal doppen. Jordaan huilde bijna; hij ziet in deze drieheid blijkbaar een stuk van zijn leven kapotgaan. Zijn houding is sympathiek, en het was ook voornamelijk daarom, dat ik niet met openlijke kif wilde aftreden.

Dit formaliter. Voor de rest, wat dus de *kracht* van de argumenten betreft, had ik het gevoel, met ambtenaren af te rekenen, met politici, journalisten. De poging, om de zaak te schipperen, spreekt al boekdeelen. Het doet me alleen wel pleizier, dat *deze* ambtenaren toch weer van een iets beter kaliber zijn dan Premsela of Schotman, zoodat het mogelijk was, de principieele uiteenzetting in een aangename en contrapuntische sfeer te houden. En dan: er bestaat werkelijk zooiets als een ‘teedere herinnering’ aan de jaren van de oude liga; voor Jordaan zou die herinnering op zichzelf al voldoende zijn, om al maar door verteederd samen te blijven, voor mij is het hoogstens een reden, op een iets gewijzigde manier op te stappen.

Ik kondigde aan, dat je artikel in *Forum* zou verschijnen. De heeren ‘hadden het liever in *Filmliga* gehad,’ maar ik denk, dat die wensch wel vergaan zal, als ze het artikel lezen.

Eén opmerking frappeerde me. Jordaan zei, met een erg voorzichtig en pijnlijk gelaat: ‘Eerlijk gezegd, bij het lezen van je stuk tegen Scholte moest ik telkens denken aan de toon van het gezond verstand, dat wij vroeger plachten te bestrijden.’ Dat is wel karakteristiek voor de situatie en voor de specialiteiten.

Het werd, geloof ik, wel tijd voor deze groote schoonmaak op filmgebied. Ik ben zeer benieuwd naar de reacties.

Laat spoedig iets hooren en groet Vestdijk. Een hart. hand van
je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [6 april 1932]

aant.

aant.

Gistoux, Woensdagmorgen.

Beste Menno,

Werkelijk ‘eenigszins aangrijpend,’ dat rapport van je. Die Jordaan lijkt me een beste vent, en Scholte is ook de kwaadste niet. Maar waarom hebben die menschen zóó weinig gevoel voor humor, en zóó volkomen ieder gezond verstand in het ‘vak’ begraven? Als wij in *Forum* ooit een dergelijk verschil van meening, of van standpunt kregen, zou het mij een feest zijn jouw stukken naast de mijne te zien. Het eenige criterium is: dat de menschen niet stom worden; maar hun gezichtshoeken! Enfin... Het is *jammer* van de fl. 25.

Vestdijk en ik kwamen hier gisteravond aan, na een vrij gecompliceerd reisje. In Brussel heeft V. kennis met Greshoff gemaakt; de heeren bevielen elkaar over en weer, geloof ik, zeer best. Gr. vroeg of wij zijn *2 Liedjes in den Volkstoon* niet in het volgende nummer konden zetten; op 2 blzn. kan het best (dat is 6 pop voor hem). Kan je Bouws dit niet vragen?

Hierbij een gedicht met begeleidend schrijven van Jany. Wat vind je ervan? Ik houd óók niet van Japan, maar het vers is me wat làng. Overigens heb ik geen bezwaar... Enkele strophen zijn werkelijk heel goed.*

Ik schrijf je spoedig meer en beter. Op het oogenblik ben ik nog wat ‘verbluft’ van de eerste ronde Hollywoodkuur: één halve pompelmoes en een kop zwarte koffie pour tout potage, d.w.z. pour tout petit déjeuner. Maar je zult eens kijken: ik ben als een Stendhalletje weggegaan, ik kom als een Ramonnovarrootje in de Nederlanden terug! Zal Bep dan nòg meer van me houden? Who knows?

Vestdijk laat je hartelijk teruggroeten; ook hij was geschokt door het relaas, dat ik hem te lezen gaf Hierbij overigens een kwatrijn dat hij voor je schreef, d.w.z. voor, of op, je *Démasqué*, laatste deel:

Aan een Parfum-artist
Laat in het kunstbedrijf de geuren niet ontbreken,
Sluit met tabakstank 't snuiforgaan niet af,
Want anders zal de opdring'righeid zich wreken
Van 't zure zweet dat hoog're kunst ons gaf!
S.V. 4-4-'32.

En nu, ter vulling, van het laatste plekje wit, vraag ik hem zelf om eenige regels. Doe mijn hartelijke groeten aan Truida. Een hand van je

E.

* En het is misschien prachtig voor de ‘groote stroomingen die onze wereld van nu beheerschen’, en waarvan zoo weinig bij ons bleek!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 7 april 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 7 April '32

Beste Eddy

Dank voor je brief. Juist even vroeger zond ik je een paar persknipsels, een paar stukken van v. Leeuwen, bijzonder sympathiek, en Vic's recensie van *Forum*, waarin je een beetje beknord wordt, omdat je je talent niet goed administreert. Je 'hondsche' kant schijnt niet gepermitteerd te worden door de poésie pure! Vestdijk daarentegen is onze poëet! Van Vic's standpunt bekeken begrijpelijk; ik zie dat verschil zoo niet, ook al zie ik de verschillen tusschen Bossche en Deventer koek wel. Voor Vic bestaat er tóch alleen maar Deventer koek, en jij smaakt naar zand en grint.

Over de poëzie van Jaap v. Gelderen ben ik niet zoo erg enthousiast. Ik vind het op het kantje van rhetorisch en die Hetze tegen Japan ruikt werkelijk naar Erich Wichmann. Waarom zou Europa zooveel heiliger zijn dan Japan? Ik geloof er niet veel van en zou over de opname nog wel eens willen discussieeren. Tegen ben ik niet a priori, maar mijn 'voor' zou heel gematigd klinken. Bouws heeft de copie.

Anthonie Donker kwam eergisteren in *Atlanta*, even aan onze tafel, in gezelschap van Vic. Wij hebben niet meer dan drie woorden gewisseld. De vent hangt me oprecht ter keele heenuit. Zooals hij zich nu weer, in dicht en ondicht (*Gids* en *Critisch Bullitin*) aan Hopman ophangt, met de gebruikelijke verwijzing naar ons natuurlijk, die alleen maar ruzie maken, 'buitenlandsche hobbies najagen' (vroeger werd ons verweten, dat we het buitenland niet kenden, nu is het *weer* niet goed!) en de grootheid van Hopman niet kunnen zien. Een dikke aartsburger of aartsengel: zoo zweeft hij door *Atlanta*!

Bedank Simon Vestdijk voor zijn kwatrijn! Het is heel goed! De aesthetica van de zweetlucht is inderdaad een thema voor ruik-naturalisten. Wat zeg je van een ruik-pessimisme, gesymboliseerd door verdroogd zweet, tegenover een ruik-optimisme in boerenkool-met-worst: *Kamertjeszonde* contra *Pallieter*.

Van Ant zul je binnenkort een door mij met noten voorzien artikel (+ brief) van Jacobus Hiegentlich ontvangen Het is van een zoo kruiperige joderigheid (vooral de combinatie), dat je er bijna onpasselijk van wordt.

Nu, hab' Sonne im Herzen, word mager en vereenig je geest met dien van Vestdijk, tot heil van ons allen, Amen! h. gr. voor jullie beiden en van Truida je

Menno

De brief van Jany is een heel aardig document. Van *velerlei*!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [7 april 1932]

aant.

aant.

Gistoux, Donderdag.

Beste Menno,

Ik heb je gisteren een boekje van Van Ostaijen gezonden, dat Greshoff in mijn plaats voor *Forum* bespreken zal. Ik vind het wel aardig, maar eigenlijk kan dit soort geest of intelligentie me geen bal meer schelen, en dat zeg ik liever niet over V.O. Bovendien, het boekje zit *vol* qualiteiten (het minst wel die van de stijl!) - lees het maar, het zal je wel amuseeren. - Verder keek ik mijn *Coster* door, wat mij niet bepaald meeviel. Erg veel hetzelfde, en waarom zoo véél? Ik heb overal zinnetjes geschrapt en in het stuk over de bloemlezingen 7 blzn. laten vervallen. Het stuk van Suarès heb ik er nu bijgehaald, maar Suarès zelf niet bestreden, wat ik toch eig. dolgraag zou doen, omdat hij de moeite waard is: larmoyant soms en 'liefdevol', máár intelligent en diep. Alleen, hièr zou mij dit veel te ver voeren. Is het niet iets voor jou? Lees dat essay over Dostojevsky eens over; pag. 352-357 kan je *razend* maken, je moet eens zien met welke minachting Nietzsche daar behandeld wordt. Het is eig. erg grappig, al deze uiteenloopende zienswijzen; voor Gide zijn Nietzsche en Dostojevsky sterren van één constellatie, voor Suarès zijn Dostojevsky en Wagner het! Dit 'Wagnerisme' van iemand, die overigens soms zulke *uitstekende* dingen zegt, is de moeite van het analyseeren waard; je zou over Nietzsche en Suarès een nog beter artikel kunnen schrijven dan over Nietzsche en Brann. Ik stuur je het boek gelijk hiermee terug. - Laat gauw eens wat hooren.

Hart. groeten, ook aan Truida, van je

E.

Later.

Beste Menno,

Daarnet kreeg ik een brief van Bouws met een vers - zeer poésie pure - van Engelman, genaamd *Ambrosia*, dat ik naar Maurice moest doorzenden met mijn advies. Ik ben er zeer voor; wil je dit Bouws zeggen? Verder hierbij een hekeldicht van Slau op Nijhoff, dat ik voortreffelijk vind, maar verdient het aanbeveling het zoomaar zonder reden te plaatsen. Slau zelf laat het aan ons over; ik ben er eig. *niet* voor, ofschoon ik het op zichzelf heel aardig vind. Spreek er eens met Bouws over en als jullie beiden vinden dat het er liever niet in moet, stuur het me dan terug.

Heb je in het *Crit. Bulletin* gezien hoe het mannetje van stroo Theun de Vries zich tot Costeriaansch strooman ontwikkelt en mij zelfs met zooiets als een lichamelijke kastijding bedreigt? Ik begin de heeren èrg dwars te zitten, dat is duidelijk! Zal ik op dit stuk antwoorden met: zegge 10 regels in *Panopticum*?

Zoo ja, schrijf het mij omgaand, want als het stuk er weer uit moet als het al geschreven is, vind ik het altijd verdomd vervelend. - Hart. groeten.

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 9 april 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 9 April '32

Beste Eddy

Ziezoo, kereltje, na *Hampton Court* heb jij nu ook je portie te pakken van de heeren objectieven! Voor het geval je dat niet in handen mocht gevallen zijn, stuur ik je hier het stukje van Donker. Ik heb aan Jacques, die hem vandaag ging bezoeken, de mondelinge boodschap meegegeven, dat hij (Donker) mij voortaan op geen enkele wijze meer behoefde aan te spreken, te groeten etc. Je hebt *wel* succes met je speldeprikken; zelfs de edele A.D. verliest zijn gentlemanlike manieren. Theun de Vries las ik ook; een goede, domme, maar voor alles edele, gezonde(!) V.C.S.B.-palurk. Ik ken dat type, het lijkt altijd nog wat, maar het is eigenlijk heelemaal niets. Wat je reageeren aangaat: je weet, dat is het eenige punt, waarin we meestal van opinie verschillen. Ik voor mij zou die kerels beslist niet antwoorden, tenzij ik werkelijk op een *zoo* lumineuze inval kwam, dat ik *wist*, dat ze er van zouden *kruipen*. Maar ik weet, dat jij er anders over denkt en kan je alleen (gelijk in de affaire-Grauls) zeggen, dat, tenzij er een vlijmend antwoord komt, niet-reageeren altijd het meeste succes heeft m.i. Aan de andere kant: ik tintel toch ook wel... maar behandel ze, *als* je antwoord, ijzig koel, niet getergd, of ook maar in één opzicht 'emotioneel'; daar hebben ze toch nog pleizier van.

Ik heb een *Panopticum* over Huxley geschreven, waarvan hierbij doorslag.

Ik ben *tegen* het vers van Slau. Het zegt mij niets, maar dat ligt misschien aan mij; maar ik ben het toch al met jouw bezwaar eens. Maar bovendien: als leeken-lezer zegt het mij niets, is het mij te 'moeilijk'. En niet moeilijk in den zin van de Parasiet...

Mijn broeder Wim logeert hier en heeft zich reusachtig vermaakt met je Panoptica. Hij vindt je een magister in dat vak en verzoekt je, zij het dan ook als 'klein baasje', door te blijven gaan.

Ambrosia: ben ik zoo maar *voor*. Alle poésie pure, in hoe verfijnden vorm ook, behoort bij mijn ruik- en tastorganen en die zeggen bij een friction-Engelman altijd: ja!

Dank voor *de Bende*. Ik moet er nog aan wennen. Heb eigenlijk meer lust in *Euréka*.

Het doet me pleizier, dat Suarès niet zoo'n kever blijkt te zijn als Coster. Ik had n.l. eenige vrij goede herinneringen aan hem uit den ouden tijd, maar één blik op zijn uitingen over Nietzsche heeft me al op stang gejaagd. Ik ga er *zeker* over schrijven. Gisterenavond heel prettig met Clara bij *Pschorr* gedanst. Als het alleen om dansen ging, zouden wij een onberispelijk paar zijn. Maar ze is verder ook erg aardig. Jacques ging met Truida uit naar non-dancing-holen.

Heb je mijn vorige zendingen al ontvangen? Onze brieven hebben elkaar juist gekruist.

Is Vestdijk er nog? Groet hem hartelijk in dat geval! een hart. hand van je

Menno

Donderdag ga ik bij Bep eten; Woensdag met *Kok* door de havens varen. Hij informeerde door de telefoon ook naar jou.

Ik heb het vers van Slau aan Bouws doorgestuurd.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan

Menno ter Braak

[9 april 1932]

aant.

B.M.,

En hierbij een briefje van Maurice. Dat is me toch werkelijk wat al te stom: als we ons nu ook nog aan eigen ‘Grondwetten’ gaan vastleggen, kunnen we ons meteen als de tegenhangers-professoren van Donker c.s. uitroepen! Het vers van Engelman vond ik zeer aardig. Maar ik schijn zelf niet meer te begrijpen waarom het gaat. Als Engelman ons *Vera J.* gezonden had, was ik er ook krachtig vóór geweest. Als dit zoo doorgaat, zie ik mij gesteld voor de taak om een stuk te schrijven, in *Forum* of daarbuiten, voor de *goede* ‘poésie pure.’

Je
E.

P.S. - Ik schrijf gelijk hiermee een ietwat schoolmeesterachtige brief aan Bouws, die eenige hautaine gevoelens voor Greshoff gaat ontwikkelen. Hij heeft gehoord dat *wij* soms ‘kritiek’ op Gr. hadden, en dat gecombineerd met de antipathie tegen Gr. van Oud, en eenige anderen. Vandaar de nieuwe stemming. Vandaar mijn tegengif, in ambtelijke stijl en vol opvoedkundige elementen!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [9 april 1932]

aant.

aant.

Gistoux, Zaterdagavond.

Beste Menno,

Ik krijg tegelijk met je brief een expresse van Bep, waarin het stukje van Donker; ze schrijft erbij dat jij dienzelfden morgen getelefoneerd had om het haar te signaleeren en dat je er razend over was. Waarom? Alles komt precies uit zooals het moet; na *Hampton Court* dit, en met veel meer woede; niet zoo heelemaal uit stommiteit alléén (trouwens, dat was het bij *H.C.* ook niet), gegeven de rekening die ‘vereffend’ moest worden! En dan: het is een aanval van bijna heel het Costeriaansche front, met de generalissimus waar het behoort, in de achterhoede. Ik kan nù niet meer antwoorden, maar in nr. 6 kan ik in *Panopticum* mijn serie over Coster aankondigen, met eenige woorden aan het adres van deze beide heeren*, als je dat goed vindt. Ik zal dan meteen duidelijk maken hoe ver deze polemiek strekt, en wat eig. *Forum* tegen de *Stem* is. Eén bladzij *Panopticum* is, denk ik, ruim voldoende. - Of wil jij het doen? Wat denk je?

Stuur je me het briefje van Jany terug? Ben je vóór of tegen dat vers? Als wij beiden zwak vóór zijn, dan hangt alles van Roelants af; laat Bouws het hèm dus zenden. - Ik ben zeer benieuwd naar wat Ant me zenden zal. Hoe was dat stuk: *De jongeren schrijven romans*, van dezen zelfden meneer?

Maurice, vertelde Greshoff, was verrukt over mijn filmstukje, maar wou er één zinnetje o zoo graag uit hebben, het zinnetje waarin ik gezet had, dat ik wist wel eens betere maar ook wel eens mindere stukjes te hebben geschreven dan die bespreking van de *Express*. Dàt vond Maurice dan nu toch van een 'narcissisme'! Ik schijn een ontzettende narcissist te zijn; - maar enfin, *dit* eene zinnetje ga ik nu, om Maurice plezier te doen, stilletjes schrappen!

Die Van Leeuwen begrijpt inderdaad meer dan de meeste Hollanders, zelfs met 5 en 6 samen. Het standje van Vic verwachtte ik; eerlijk gezegd óók de smaad des Anthonie's. - Simon Vestdijk werkt hier aan een groot essay over Emily Dickinson dat hij nu al: *Em. Dick. en de moderne poëzie* heeft genoemd, omdat hij er allerlei kwesties in aanroert, en zelfs uitgebreid behandelt, betreff. de poëzie in het algemeen; sommige stukken, lijnrecht tegen de theorie van Nijhoff, zullen je zéér bevallen. De stijl moet hij nog wat soepeler (minder professoraal) maken, maar er staan uitstekende gedachten in. Op het oogenblik wordt het essay 40 folio pagina's groot; het is wel terug te brengen, denk ik, tot 25 à 30; als het dan werkelijk goed is, zouden we het in 2 keer in *Forum* kunnen zetten. Het is naar den geest heelemaal een stuk voor ons. Vestdijk is werkelijk onze grootste 'trouvaille'.

Wat komt er in nr. 5 als *Panopticum*? Ik heb niets, dit keer; jij? En Maurice, dien menonkel?! - Heb je het vers van Engelman gezien?

Ik schrijf je spoedig weer. Hart. groeten, ook aan Truida, van je

E.

* N.l. Donker en Theun, wiens stuk je nu wschl. gelezen hebt.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [11 april 1932]

aant.

aant.

Gistoux, Maandag.

Beste Menno,

Sedert 3 dagen lees ik volstrekt *niets* meer dan het stukje van Donker: van alle zijden wordt het me toegestuurd! Wat ik ervan denk, schreef ik je gisteren. Misschien heb je gelijk en is niet-reageeren in dit geval het verstandigste. Vroeger of later zal ook deze rekening worden vereffend, denk ik, en dan mijnerzijds. Het doet me toch plezier te zien dat jij en ik die menschen dwars zitten op een lang-niet-gewone manier; als we ons rustig hielden, zouden ze ons alleen maar 'negeeren'. Maar laat ons het Costerianisme niet vergeten, dat hier *ook* achter zit; daar steek ik mijn hand voor in het vuur, of, laat ons zeggen: de top van mijn pink!

Je stuk tegen Houwaard is opperbest. Vraag Maurice, dien menonkel, nu óók eens wat voor *Panopticum*! Is hij dààrvoor journalist, om zoo weinig aanleidingen te vinden? Of vindt hij dat stukje over Walschap zóó afdoend?

Ik ben zeer blij met je stem vóór *Ambrosia*. Het had mij, om verschillenden redenen, zeer gespeten als Engelman dat vers teruggestuurd had gekregen; ik schreef ze je reeds, en nog uitgebreider aan Bouws. Vandaag ontving ik van Greshoff het Engelmansche stukje dat ik hier insluit; objectief gezien geloof ik dat Engelman over de heele linie gelijk heeft en veel *juister* dingen zegt dan Greshoff over die

nieuwe foto-methode van Luc en Paul H. Jou zal zijn ‘aesthetischen’ toon wel onaangenaam treffen, maar ik moet zeggen: als ik te kiezen heb tusschen Engelman en van die zakelijken à la de Haesaerts, dat ik dan niet lang aarzel, er is heusch een verschil van *gehalte*. Liever een ‘aestheet’, die op vele punten mee kan, dan die extramoderne half-industrieelen, waarvan Ehrenbourg en Feuchtwanger voor mij de afschrikwekkendste specimina zijn (ook al omdat bijna iedereen erin vliegt.) - Je had in je stuk over Lawrence-Huxley nog kunnen zetten dat een oppositie als deze alleen op één plan van belang is, zooals trouwens door de persoonlijke verhouding L.-H. werd aangegeven; dat met het omhoog blazen van L. ten koste van H., of andersom, de vergissing en de stommiteit beginnen.

Wat verder? - Ik heb Engelman geschreven en hem jouw mooie zinnetje over zijn frictions meegedeeld. Hij heeft humor genoeg, denk ik, om dat te apprecieeren.

Accoord dus over wèl-opname (ondanks Maurice) van *Ambrosia* in nr. 5 en over niet-opname van Slau's epigram.

Doe je broer Wim mijn hartelijke groeten en zeg hem dat ik altijd zeer in mijn sas ben met zijn adhaesie-betuigingen. Wil je hem niet vragen om eens een stukje voor ons te schrijven, bv. over literatuur en philosofie, of literatuur en medische wetenschap, of waarover hij het, ‘binnen ons kader’, maar hebben wil? Vestdijk heeft een alleraardigste novelle geschreven, geinspireerd door Gistoux: een soort droom over een revolutionaire overval, waarbij hijzelf- of althans de man die *ik* zegt - in den laatsten regel wordt opgehangen. Hij moet het nog wat bijwerken, daarna zend ik het je direct op.

Ik ben zeer benieuwd naar je ontboezemingen pro-Nietzsche-anti-Suarès. Amuseer je met Bep en Kok, als ik een zoo oneerbiedige samenkoppeling me mag veroorloven tegenover niemand minder dan mijn ‘aanstaande’. Je hebt de groeten terug van Vestdijk, en ons beider dito aan Truida, en de hand van je

E.

P.S. - Dank voor je houding tegenover Donker, maar doe *jij* hem op deze manier ook niet te veel eer aan? En dikhuidig blijft hij tot het graf. Enfin, het is voor jou een kwestie van eigen ‘hygiëne’!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 12 april 1932

aant.

aant.

aant.

Rotterdam, 12 April '32

Beste Eddy

Onze brieven kruisen elkaar bestendig, maar daarom niet getreurd! Er is altijd genoeg te bewaren voor een volgende gelegenheid. Laat ik ditmaal beginnen met twee berichten, die je zullen treffen: 1° ik bracht gisteren den avond bij Bep door; wij hebben buitengewoon prettig gepraat, 2° aldaar vernam ik onder het eten van een aristocratisch kievitsei, dat H.K.H. Prinses Juliana op *Forum* geabonneerd is

(bron is de boekhandelaar van Beversen). Ik brand nu van verlangen, om een satyre op vorsten te schrijven.

Inderdaad was ik nogal nijdig op Donker, niet om de scherpte van het stukje, maar om de botte kwajongenstoon en het volkomen gebrek aan argumenten. Maar het is alweer over; de engel kan mij verder gestolen worden. Je plan, om in *Panopticum* Coster aan te kondigen met verwijzingen naar zijn satellieten, lijkt mij *uitnemend*. Dat ontneemt diens satellieten het pleizier (niet te onderschatten!), dat je regelrecht op hen antwoordt en treft hen veel beter.

Maurice heeft soms rare bezwaren! Dat 'narcisme' in *Shanghai Express* zou ik nooit gevonden hebben! (Het is toch niet geheim iets anti-katholieks, die narcisserij?) Zijn bezwaar tegen het vers van Engelman (dat ik overigens nog niet gezien heb) vind ik intusschen niet zoo gek als jij, alleen ben ik het niet met hem eens. Ik ben van meening, dat de richting van een tijdschrift als het onze veel beter tot uiting komt door ook *goede* dingen van 'de tegenpartij' op te nemen (Marsman, Engelman) dan door exclusieve toepassing van een 'wet'. Wij houden toch het heft in handen. Ik zou b.v. *voor Vera Janacopoulos* hebben gestemd. Maar ik kan me in Maurice's standpunt wel verplaatsen en vind het eigenlijk sympathiek, dat hij iets te rigoureus is dan omgekeerd. Overigens *verheug* ik me op een stuk van jou voor de poésie pure!! Dan zullen de 'echte' dichters heelemaal verlamd zijn en waarschijnlijk daarin scheiding van tafel en bed ontdekken! Waarop ik dan weer kom verklaren, het geheel met je eens te zijn. Ik kan me n.l. precies voorstellen, wat je *voor* de p.p. wilt zeggen! Dat zou ik er ook voor kunnen zeggen, vermoedelijk.

Natuurlijk nemen we het stuk van Vestdijk, desnoods in twee deelen. Ik ben zeer benieuwd, hoe hij een essay schrijft en wat hij wil zeggen. En ook, hoe hij zijn philosophisch 'verleden' zal verwerken. Dat is m.i. een gewichtig punt: de philosoof, die zich niet meer laat verlakken door de dikke termen.

Wat heeft Bouws tegen Greshoff gekregen? Ik hoop dat vanavond van hem in *Atlanta* te hooren. Ook, of hij al door jou 'gestraft' is. Hart. gr., ook voor Vestdijk, je

Menno

Als drukwerk nog een stuk van mij voor de *N.R.Ct.*, op smeekbede van Vic in één uur geschreven, omdat hij 'ohne' was. Hij vond het, zei hij me, een goed artikel, maar ik was een dwarse dichterbestrijder, ik begreep niet, dat die woordopstopperij van Benn juist zoo mooi was.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 12 april 1932

aant.

Rotterdam, 12 april '32 (av.)

B.E.

In haast nog een kleine aanvulling op mijn juist verzonden brief. Bouws had nl. in *Atlanta* het poëem van Engelman bij zich; en na nauwkeurige lezing ben ik er beslist *tegen*. Je kunt uit mijn vorige brief mijn motieven afleiden. Ik ben er tegen, *niet* omdat het poésie pure is, maar omdat ik het een zeer slap aftreksel van de eerste Ambrosia vind, zelfs de mogelijkheid niet uitgesloten acht, dat E. ons hier à la Guido met een nieuwe Julia wil vernachelen. Maar daarvan afgezien (in dat genre

is er eigenlijk niet veel kunst aan!): op andere gronden dan die van Maurice, eenvoudig, omdat ik het een slecht en onbeduidend ding vind, ben ik tegen. Met *deze* poésie pure zouden we, m.i., inderdaad ons standpunt vertroebelen. Schenk mij goede poésie pure; en ik ben *voor*.

Ik heb Bouws over zijn Greshoff-idiotie ‘berispt’. Hij ‘legt zich al neer’. Je brief liet hij mij lezen; volkomen accoord daarmee. Als Greshoff niet bij ons hoort, wie dan wel? hart. hand van je

M.

Ondeugend, ter zijde: Zou deze Ambrosia niet *jouw* Marietje zijn?

N.B. Wil je bijgaande druiven niet een kwatrijntje als antwoord zenden? Het lijken me zulke goede jongens!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [12 april 1932]

aant.

aant.

Gistoux, Dinsdag.

Beste Menno,

Daarnet krijg ik van Ant het artikel van Jacob toegestuurd*. Het is toch ìn-treurig, en voor déze ‘lettré's’, naast de Donkerslooten, schrijven we nu, publiceeren we althans, in Holland! Waar halen we de goede moed vandaan om het twee jaar vol te houden? Ik ben er nù soms al volkomen misselijk van. De groote moeilijkheid is om *frisch* te blijven, in zoo'n pest-atmosfeer van dierbare verstomptheid.

En wat die Jacob al niet gelezen heeft! Bij *Vera* denkt hij ‘maar liever niet’ aan de revolutieroman van papa France; bij *Hampton Court* gelooft het klootje te doen te hebben met een soortement pastiche van Proust! En de 1000en imbecillen die zich voorstellen dat dit alles wel dik in orde zal zijn. Enfin, het staat gelukkig maar in de *Nieuwe Gids, de* vullisbak par excellence van de Nederl. literatuur van dit tijdvak. - Heb je dien klungel nog geantwoord? Haal hem dan toch uit den waan dat wij zijn versjes hebben teruggestuurd om hun pederastische ‘inslag’. Zeg hem carrément dat ze voor ons zoo’n snert waren, dan weet hij meteen dat hij de relatie met ons niet hoeft aan te houden.

Ik word ziek ook als ik denk aan de artikels die men nog zou moeten schrijven. Jij hebt heusch oneindig meer goede moed en opgewektheid dan ik. Ik zou het allerliefst willen vergeten, dat er zooiets als een Nederl. literatuur bestaat; niet omdat er een paar Thonie's en Theuntjes en Hiegentlichen bestaan, maar omdat dit nu eenmaal altijd de *ware* producten van dien bodem zullen blijven. Hoeveel intense, en vereerde, kalkpotten tegenover één Huet en één Multatuli. En die grondige burgerlijkheid, die is blijven bestaan, een beetje veranderd, maar eens zoo dik en overtuigd, na, en zelfs gedurende '80! Een Johan de Meester is, in het Hollandsche verband, een levendig en geestig auteur; Querido een reus van kracht en belezenheid (voor dit spektakel van autodidactenprots en Byzantisme-voor-de-Jordaan vindt men in de wereldliteratuur maar één pendant, geloof ik, een idioot genaamd Jean Lombard!); Coster-Donker-Hiegentlich is één constellatie van ernstig-voelende,

breedkijkende, zeer *gecultiveerde* Nederlandsche lettrés!** En dat is onuitroeibaar voor dat land. *Forum* is, in wezen, een doodgeboren kind, dat wij met kunst en vliegwerk, en ten koste van verdomd veel geestkracht, goed humeur en enfin, levensvreugd, 2 jaar schreeuwend zullen houden. En dan... *Ik* ben er dan uit, hoop ik. Jij toch ook? Dan moeten Vestdijk en Blijstra het maar doen, of Marsman maar weer eens, als Djoeke dan tenminste niet resoluut Alie Smeding op zijn eieren legt. Enfin, het beste! Hart. gr. van je
E.

* Ik stuur het door naar Bep, die er ook in voorkomt; misschien krijg je het Donderdag al van haar terug, als de post een beetje goed gaat.

** Dat Coster de dominee, Donker de leeraar M.O. en Hiegentlich de schoolmeester met acte Fransch is in dit verband, doet er niets toe.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [14 april 1932]

aant.

Gistoux, Woensdagavond.

Beste Menno,
Ik zal die ‘aankondiging’ dus schrijven voor het Juni-nr.; - alle tijd! Vestdijk zendt hierbij zijn novelle. Ook voor dat nummer, als het eenigszins kan. Ik sprak zooeven Maurice, in Brussel, die het verhaal van Brulez met 1/4 bekort had; - als je het nog te lang vindt, mag er nog meer uit. Opnemen dus maar, vooral gegeven de schaarste aan verhalend proza. Ook bleek mij dat Maurice niet zoo èrg tegen dat vers van Engelman was.
Ik lees Lawrence en zal spoedig over *Lady Chatterley* loskomen. Maar voor welk nummer? Het wordt toch allicht 9 à 10 blzn. Vestdijk zal nog veel in zijn *Emily* schrappen. - Ik gaf je art. in de *N.R.C.* door aan Greshoff; het is heel aardig, al zeg je wel dikwijls hetzelfde. Dat Juliaantje Forumlezeres was, wist ik al voor ik Holland verliet.
Prettig dat je nog altijd zoo goed met mijn aanstaande, nu ja, verloofde, kunt opschieten. Ach, jullie kennen elkaar ook al lang, hè? Ik ben blij dat onze verloving zoo heelemaal geen wijziging in jullie vriendschap heeft aangebracht, en vertrouw zeker dat ons huwelijk dit ook niet doen zal. Je moet maar eens gauw bij ons komen logeeren.
Iedereen is nu wel ‘ingelicht’. Tot nader. Steeds je
E.

Donderdagmorgen.

Ik moest nog wat wachten op het verhaal en kan nu ook op je brief, die ik vanmorgen kreeg, antwoorden. Vervelend is dat nu, met dat vers van Engelman! Zooals ik je reeds schreef, heb ik hem nu gezegd dat wij, juist dank zij jou, het zouden opnemen. Ik moet hem nu dus schrijven dat het weer niet doorgaat. En heusch, om 2 dingen vind ik het opnemen van dit vers gewenscht: om Engelman als medewerker te

behouden en om ons zelf niet vast te leggen aan principes. Zet daarbij dat het vers beslist *niet* slecht is (ofschoon inderdaad veel minder dan *Vera J.*) en dat het een beetje als antwoord bedoeld is, volgens hemzelf. (Waarom zouden wij in dit opzicht hoffelijker zijn tegenover Grauls dan tegen Engelman?)

Wat je zegt van die *Julia*-kant lijkt me onjuist, of, indien juist, van geen belang. In dit opzicht beschouw ik blijkbaar de poésie pure meer als friction dan jij; het kan mij niet schelen wat de diepere beteekenis van een friction is! Het is een poésie pure, aardig genoeg, in geen geval *slecht*, niet van een epigoon, maar van Engelman. Zouden wij van Van Ostaijen een minder geslaagd gedicht niet opnemen? - Maar enfin, ik heb nooit zooveel argumenten gebruikt voor zooiets doodgewoons als het opnemen van een vers. Ik zou zeggen: bekijk de zaak nog even, en als je zoo tegen blijft, schrijf jij dan even aan Engelman dat je je bedacht hebt (dat je het vers *ongezien* had goedgekeurd maar bij het *zien* het moest afkeuren of zoo) en dat het daarom teruggaat.

Hierbij de brief van die twee leuke aestheten terug, waarop ik met geen syllabe kàn antwoorden. Verneuk jij ze maar! Hart. groeten en tot nader maar weer.

Je E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 14 april 1932

aant.

Rotterdam, 14 April '32

Beste Eddy

Hierbij een aantal verzen van Clara Bloem. Op vijf ervan heeft Jany beslag gelegd, het laatste is nog ‘vrij’. Zij heeft het mij voor *Forum* aangeboden; schijnt nog meer te hebben. Ik vind deze gedichten alleszins de moeite waard en ben *zeer* voor de plaatsing van de twee kwatrijnen in het Meinummer. Wij kunnen dan ook een beetje Clara ontdekken. Wat vind jij ervan? Wil je, als je voor bent, dat gedicht voor *Forum* afknippen en naar Maurice doorzenden? En mij de rest terugsturen? (Stuur het in ieder geval maar naar Maurice, hij moet het toch lezen).

Hartelijk dank voor je beide brieven. Die Vestdijk maakt me *razend* nieuwsgierig. Stuur vooral gauw de novelle, als die af is! En ook het essay.

Hiegentlich is inderdaad *erg.* Het is wel het *allerergste* in de litteratuur. Juliana is ongetwijfeld beter. Maar laat je niet al te erg door deze smous afschrikken. *Als* de dominee-leeraar M.O.-schoolmeester werkelijk onuitroeibaar is in Holland, dan is er toch de mogelijkheid hen langzamerhand tot *paria's* te maken. Aan die mogelijkheid geloof ik nog een beetje. Er is nu toch ook niemand meer, die zich door een barbier laat behandelen voor steenpuisten. God's molens malen langzaam en geweldig. En anders verlaten we na twee jaar de redactie. Maar ik bid je: gezamenlijk.

Greshoff en Engelman over *Flandre* vergelijkend, heb ik eigenlijk weer eens het gevoel: de waarheid ligt in het midden. En zegt dat niet veel voor een eenzijdige? hart. hand van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [15 april 1932]

aant.

Gistoux, Vrijdag.

Beste Menno,
Hierbij de verzen van Claartje terug; ik vind ze allemaal aardig en het eene, niet door Jany opgeslokte, niet eens het minste. Maar ik stuur het je terug, omdat ik er toch liever minstens één ander vers *bij* heb. Dit eene heelemaal alleen vertegenwoordigt in te bescheiden mate het talent van de dichteres. Vraag haar dus nog wat en zend jij dan de oogst naar Maurice (ik zal dan wel in Holland terug zijn).
Het verhaal van Vestdijk ging gisteren naar je toe. Ik begin vandaag aan het stuk over Lawrence. Het is alleen vervelend, te bedenken dat er zoo weinig plaats is, zoodra Coster wordt 'opgeruimd'.
Je hebt misschien gelijk wat betreft het tot 'paria' maken van die types. *Misschien*. Ik geloof er niet aan. Als iemand in Holland een boek schreef van de *eerste* rang (van uit onze gezichtshoek bekeken) dan schreeuwde de heele vaderlandsche kritiek nog dat het toch dit en dat en nog wat tegen had. Het zijn incurabele boerelullen, en hoe meer 'cultuur', hoe erger dit uitkomt.
Schrijf gauw hoe je Vestdijk vond. Hartelijke groeten van, als steeds, je
E.

P.S. - Ik stuur die andere verzen van Cl. maar naar Bep, die kan ze je dan terugbezorgen. Ze was er nieuwsgierig naar.

P.S. - Als er nog plaats is in het Mei-nr., dan *alsjeblieft* die 2 liedjes van Greshoff. Dit versje van Clara alleen zegt niet veel; laat ons haar dus uitstellen tot Juni, dat zal niemand kwaad doen. - En komen er geen titels bij?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 15 april 1932

aant.

Rotterdam, 15 April '32

Beste Eddy
Over de novelle van Vestdijk ben ik enthousiast! Het is prachtig, en volkomen zijn stijl, de 'dichte romantiek'. Ik zal het stuk natuurlijk nog goed overlezen, maar zeg hem nu vast, dat ik zijn eerste proza-'Versuch' hoogelijk bewonder. Over de opname-quaestie hoef ik dus (gelukkig) niet meer te schrijven! Ik geef het manuscript door aan Bouws.

Hierbij doorslag van een brief aan Engelman. Inderdaad, veel woorden om één vers, maar, aangenomen nu eenmaal, dat een redactie redactionéële plichten heeft, vond ik die woorden niet geheel zonder belang. Hoe meer ik erover nadenk, hoe meer ik *Ambrosia* beroerd ga vinden, en daarom *zeker* niet voor ons. Ik zou het al erg flauw vinden, als Engelman na mijn suikerzoete briefje zich als medewerker terugtrok of dacht, dat ik aan principes onderhands wilde vasthouden. Het is werkelijk stom van me geweest, dat ik op poésie pure zoomaar ja gezegd heb; wil Engelman zich aan mijn toezegging houden, dan houd ik me er natuurlijk ook aan.

Kreeg je mijn narcisme? Misschien is het toch wat al te facile voor Panopticum; in dat geval heb ik nog een mooie bladvulling van een nieuw tijdschrift *Onze Taaltuin* van twee proffen, waaronder Jac. v. Ginneken. De naam ‘taaltuin’ is al tamelijk veelzeggend!

Tot spoedig meer! Hart. gr., ook voor den zwaanridder, je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [16 april 1932]

aant.

Gistoux, Zaterdagmorgen.

Beste Menno,

Kan je je vereenigen met deze *Annonce* voor het Juni-nummer? Als ik het nu niet schrijf, word ik het zaakje langzamerhand beu; dus, als het je goedkeuring wegdraagt, geef het door aan Bouws. Anders graag je kritiek en mogelijke voorstellen tot wijziging, verscherping, verkoeling, enz.

Tot nader! Je co-in-*Forum*,
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [16 april 1932]

aant.

Gistoux, Zaterdagavond.

Beste Menno,

Ik ben blij dat je Vestdijk's verhaal zoo goed vindt. Ik was er ook ‘zeer over te spreken’. - Je brief aan Engelman was alleraardigst, ik hoop dat hij zich ermee vereenigen zal. *Als* hij je aan je woord houdt, kan ik het heusch niet zo erg vinden, want zóó beroerd was dat vers toch heusch niet! - Het grapje over de narcisserij vind ik ook heel bruikbaar, mits je er een paar regels bij schrijft. Hierbij dus, voor eventueele overname in *Panopticum* je briefkaart terug. Ook je doorslag.

Het is *mogelijk* - niet waarschijnlijk! - dat ik spoedig naar Holland terugga. Het hangt van Bep af; bel dus zoonoodig daarheen op, als je het vervelend mocht vinden om voor niets hierheen te schrijven, of ik 'verwacht' word of niet.

Hart. groeten, ook aan Truida en van Vestdijk, je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [18 april 1932]

aant.

aant.

Gistoux, Maandag.

Beste Menno,

Daarnet krijg ik uit Maastricht een briefje van Engelman. Hij schrijft dat hij jou zijn standpunt duidelijk heeft uitgelegd, en eindigt met te zeggen dat hij zich als medewerker terugtrekt als dit vers (dat niet alleen hij, maar ook Marsman als een van zijn beste beschouwt) niet wordt geplaatst. Wat ik vermoedde, zal dus gebeuren, en ik kan niet anders zeggen dan dat het mij spijt. Er zijn in Holland genoeg Donkers en Theun de Vriezen om ons niet de Vic van Vrieslands en Engelmannen, de *goede* 'aestheten', ook nog tot vijand te maken; dit niet uit voorzichtigheid, maar omdat ik me afvraag wie we dan tenslotte overhouden, behalve onszelf + Greshoff. Dat jij Engelman aanvalt in ons blad vind ik best, maar het principe om iemand, dien men als auteur aanvaardt, door speciale keurinkjes van vers na vers te laten gaan, vond ik altijd verkeerd: alleen bij groote keuze of plaatsgebrek vind ik die methode verantwoord, anders aanvaardt men al of niet de heele *auteur*. Als je het met mij eens bent dat Engelman niet iemand is waarmee *Forum* zich 'blameert,' (zooals m.i. Maurits Dekker), wat dùvelt het dan of dit eene gedicht wat beter is dan dat andere? Je zult me toch niet gaan vertellen dat er ook maar één versje is bij de productie van Claartje, dat naast dit afgekeurde *Ambrosia* kan staan? Hoe 'n 'friction' dat dan mag zijn, geloof *mij* dan maar, als ik je zeg: zoo'n vers schrijft ze nog in geen jaren! - Maar... Engelman compleet er uit is een andere opvatting en een andere zaak.

Vraag Vic nu ook eens om gedichten. Waarom geeft hij die niet? Por hem eens duchtig aan! En bel hem op, en zeg hem dat ik nog steeds met ongeduld op antwoord wacht (ik schreef hem onlangs). Tot slot nog een raar verzoek: weet jij nog precies hoeveel we dien avond samen wogen? (niet samen opgeteld, maar samen ieder voor zich.) Als je dat niet meer weet, wil je je dan nog eens gaan wegen - zonder mantel - op dezelfde weegschaal, dus in de pisgelegenheid van *Sandeman*, als ik me niet vergis. En geef me het cijfer dan nauwkeurig op! Ik weeg nu n.l. 70 kilo, na een tiendaagsche veldtocht tegen de pompelmoezen.

Ik ben hevig worstelende met mijn stuk over Lawrence. Het gaat, maar niet gesmeerd. Er is zoo verdomd veel te zeggen over dit onderwerp, niet alleen over het boek, maar eromheen. Als ik het klaar heb, en niet naar Holland terug moet, stuur ik het naar Bep met verzoek het over te typen, daarna neem ik het dan nog eens goed door. Maar het fond zal goed zijn, dat weet ik nu al zeker. Ik heb Bep voorgesteld om *The Well of Loneliness* van Radclyffe Hall (een lesbisch boek, ook in Engeland verboden) voor ons te bespreken; lijkt jou dat niet prachtig? Ik schreef

erbij: ‘dit is het beste wat uitgestootenen als wij voor Holland kunnen doen’ - een treffende zin, triest en waar. Wat vind jij van het plan en van de zin? Ik hoop je spoedig weer te lezen; morgen, uiterlijk.

Hartelijke groeten van je

E.

P.S. - Roel Houwink heeft zijn idiotie voor de Pen-Club in boekvorm herdrukt en o.a. met jouw conterfeitsel geïllustreerd. Moet je 't niet eens panopticummen?

P.P.S. - Maurice en jij zijn wonderlijk eensgezind; Maurice vond dat kortademige gemem van dien Breukelschen jongeling ook zoo aardig. Wat moet er nu mee gebeuren? Moet dat nu in *Forum*? Ik *griezel* van het idee!...

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, 18 april 1932

aant.

B.M.

Dit stuk schreef ik ook nog; kan *dit* nog in Mei, als je 't goed vindt? Als het slot te ‘erg’ is, dan kappen onderaan blz. 2, waar ik het vierkante haakje zette. Goed? - Op dit laatste reken ik wel! Je E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 19 april 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 19 April '32

Beste Eddy

Laat ik deze brief met eenige familieberichten mogen openen: 1° ben ik oom geworden, aangezien mijn broer een zoon gebaard heeft en 2° heeft mijn moeder op haar verjaardag *Vriend of Vijand* als geschenk gevraagd. Bon sang ne peut pas mentir (of is het iets anders).

Het geval *Ambrosia* geeft me eenig pleizier. Jou als protector van de poésie pure te zien optreden, is op zichzelf een genoegen, maar bovendien nog als diplomaat om de ‘goede aestheten’ voor *Forum* te behouden... Ik schijn in dit opzicht veel rigoureuzer te zijn. Mij zegt de friction-poézie, zelfs de goede, zéér goede, zoo weinig, dat ik de zelfs-iets-minder-goede al abject vind. Ik ben in dit verband ‘erg steil’, zooals Jan Engelman me schrijft; hij mag er nog een schepje op doen, dan ben ik het *nog*, want het gemurmel om *Ambrosia* is mij een steen des aanstoots.

Wat moeten wij daarmee, zelfs als het nogal goed is? *De Gids* wil het toch best hebben? En ik vind het eigenlijk onwaardig, onze beslissing afhankelijk te maken van een ultimatum van Engelman, die dit gedicht als 'test' wenscht te gebruiken, om onze betrouwbaarheid te toetsen. Dat is ook het eenige, wat ik op zijn overigens heel geschikte brief aan mij tegenheb. 'Nietwaar, de beroemde specialist op poëzie-gebied Marsman, waartegen de *Forum*-redactie slechts als proza-en-essay-specialiste in het geding kan treden, vindt mijn vers *ook* erg goed.' Dat klinkt er voor mij uit, en ik zou bijna boos worden. Geef mij dan maar de poëzie van Clara! Het kan me werkelijk niet schelen, of zij niet in staat is tot het frictionneeren van Engelman; haar verzen hebben tenminste iets te zeggen, zijn geen geur-pastiches, en dat is mij eigenlijk wel voldoende. Ik geloof *jou*, als je zegt, dat Claartje in jaren nog geen *Ambrosia* zal kunnen schrijven; geloof je *mij* ook, als ik zeg, dat ik desondanks de poëzie van C. *veel* meer waardeer en veel meer in *Forum* op zijn plaats acht? Hoera, E. du Perron, wij hebben, geloof ik, een verschilpunt ontdekt: het beroemde punt, waarop de Costerianen vlassen! Maar voordat ik me om *Ambrosia* separeer, moet er veel gebeuren! Toch moet ik erkennen, dat ik je, zelfs gematigde, voorliefde voor *Ambrosia* niet goed begrijp. Ik zou nu willen voorstellen, Engelman tot de volgende redactievergadering te bewaren; actueel is A. toch niet, ten minste de 'repliek', die er in verborgen moet zitten, ontgaat mij, en waarschijnlijk iedereen. En over dit versje heen betreft het toch m.i. een quaestie van redactioneel 'beleid', dat niet zonder belang is. Ik zou ook de 'goede aestheten' niet willen verliezen (al houden wij, behalve Greshoff, toch ook nog Slauerhoff, Vestdijk en nog wel iets, over!); maar ik vind het onnoodig, hun daarom op het gebied van hun geurige flauwe kul dadelijk hun zin te geven. Marsman kan als levend model staan voor onze 'ruimheid', met zijn verzen in Jan. en zijn *Aesthetiek der Reporters* in Maart! Dat rammelen met de ultimatum-sabel, als er een versje wordt geketst, is me ook niet dierbaar, moet ik zeggen. Ik zal Engelman in dezen geest antwoorden, hem in ieder geval te verstaan geven, dat wij zeer op zijn medewerkerschap zijn gesteld, maar ons de beslissing over *Ambrosia* nog even voorbehouden. Lijkt je dat ook niet het beste? Ik kan werkelijk niet zoo maar toegeven.

Je Panopticum over Hiegentlich heb ik dadelijk naar Bouws doorgezonden. Ik hoop, dat het er nog in kan, want ik kon hem gisteren niet telefonisch bereiken. Het eind heb ik er afgeknipt, bij het door jou aangegeven punt. De toespelingen daarin kunnen je voor den kinderrechter brengen (knapenrechter, bedoel ik), en ik vond ze niet erg treffend. De rest van het stukje is juist heel aardig.

De annonce van *Uren met C.* is *uitstekend*. Zeer scherp en zeer beheerscht en verdomd duidelijk.

Wij wogen elk, meen ik zeker te weten, *72* kilo. De veldtocht heeft je dus van 2 kilo afgeholpen. Voor tien dagen niet onaardig!

Vic heb ik al om gedichten gevraagd. Maar hij schrijft zich zoozeer het apenlazerus aan de *N.R.Ct.*, dat hij, geloof ik, tot niets meer komt. Ik spreek hem vanavond nog, zal hem nog eens porren. Ik ben natuurlijk ook tegen *Marietje*! Ik vond het alleen niet zoo erg slecht, en in het uiterste geval, niet onplaatsbaar. Maar waar we Vestdijk's novelle hebben: waarom zoo'n middelmaat-stukje huiskamerproza? Een hart. hand van je

Menno

Groet Vestdijk!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan

Menno ter Braak

Gistoux, [19 april 1932]

aant.

Gistoux, Dinsdag.

Beste Menno,
Ik weet al waar het op staat: 26 dezer ga ik van hier weg en ben dien avond of in den Haag of in Amsterdam, en den 27en bij Jany in Bergen (tot den 30en). Daarna...?
Hierbij een mooi uitknipsel.
Groeten van Vestdijk en aan Truida, de hand van je
E.

Vergeet niet je te wegen of me te zeggen hoeveel je woog! - Ik heb Lawrence bijna af en stuur het morgen naar Bep, om het te typen en dan nog eens goed door te nemen. Bouws stuurde ik vandaag een sonnet, als vervolg van *De Vooruitgang*. Het eerste kwatrijn en de laatste twee regels zullen *jou* zeer bevallen!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [21 april 1932]

aant.

aant.

Gistoux, Donderdagmorgen

Beste Menno,
Inderdaad, àls we ons nog eens ‘separeeren’ om een literaire kwestie (wat de God van Engelman verhoede!) dan zal het toch wel niet om *Ambrosia* zijn. Maar de historie is voor mij nu uitgeput; je kent al mijn argumenten, ook de meest redacteur-achtige. Allora, basta. Ik stem voor en jullie beiden tegen, alles is in den haak - behalve misschien je onvoorzichtig jawoord en mijn niet minder onvoorzichtig bericht daarover aan Engelman zelf. Al doende leert men...
Het spijt me erg als ik mààr 72 kilo woog. Ik dacht: 74. Maar heb jij een goed geheugen voor cijfers? Ga toch nog maar eens naar *Sandeman* om heelemaal zeker te zijn! het is ook een prétexte om er een portje te drinken, dat ik je dan aanbied (te verrekenen bij een volgende occasie).
Het zou jammer zijn als Hiegentlich niet nog in *dit* nr. kwam. Maurice zou iets schrijven over een Vlaamsche aanblaffer van Paul v. Ostaijen. Is dat nog gebeurd?
Goddank dat *Marietje* de deur uitblijft. Dat was een heel wat zwaarwichtiger geval dan *Ambrosia*.
Ik ben blij dat je de annonce goed vindt. Op de drukproef kan ik het misschien nòg wat geserreerder en ‘koeler’ maken. - Ik schreef je gisteren, meen ik, dat het stuk over Lawrence af is en naar Bep voor 't overtypen. Ik heb er echt moeite voor gedaan, resultaat 15 blzn. ms. Het is van veel meer belang dan ‘Trotsky’, dus dan moet die revolutie-historie maar worden uitgesteld tot na *Coster*. Trouwens, over de revolutie heb ik nog meer te vertellen; misschien maak ik er later dan een soort

‘vervolg’ bij, over Bakoenin bv., of St. Just, of Sawinkov. Voorloopig moet toch alles blijven liggen voor *Coster*; maar Lawrence niet, al was het alleen maar omdat prinses Juliana er misschien wat uit zal leeren! - Ik stuurde 2 sonnetten naar Bouws.

En wat is er van je novelle geworden? - Ik las bij Gr. in het *U.D.* een stukje, overgenomen uit *Opw. Wegen*, en dat bevatte: jeugdherinneringen van W.A.P. Smit aan jou, uitgesproken in een lezing die hij te Bandoeng hield! Prachtig, niet? Dat je den naam *Nugae* vond, en toen al was zooals je nu bent, en dat je op je 19e jaar al een merkwaardig stuk geschreven hebt, geheeten *Gesprekken met de Maan*. Naar dit laatste ben ik nu zéér benieuwd; kan je het me bezorgen?

En nog iets: Greshoff wil een bloemlezing maken van 100 gedichten, van dichters na Boutens (en van ieder één); daarom liefst langere gedichten. Hij vroeg me iets uit Adwaita, maar ik heb de tekst niet hier. Jij hebt die bundels toch; zou jij voor Gr. willen overtypen het lange gedicht, in deel II, in de afdeeling die door Vic zoo geestig ---- is betiteld (zie verantwoording achterin!) en dat ook geen titel heeft, maar beschrijft hoe Adwaita naar de geboorteplaats gaat van zijn gestorven vriendin. Pas op dat je niet te vroeg ophoudt, want het wordt telkens door wit onderbroken, geloof ik (of door sterretjes) en zonder titels werkt dat verwarrend. Het is nogal lang en heel goed en absoluut niet ‘puur’; wil je dat dan met bibliophielen-correctheid overtypen en Gr. opzenden? Dank; en van hem komt er nog wel een dankje. Hij vroeg me het je vooral nù nog te vragen. Schrijf je me nog voor Dinsdag a.s. = 26?

Groeten van Vestdijk en aan Truida, een hartelijke hand van je
E.

Prachtig dat je Moeder mij nu bezitten wil! Is Bep daar schuld aan?

P.P.S. - Ik zou haast vergeten je geluk te wenschen met je oom-schap. Moge Ant je eerlang een nog intiemer trots leeren kennen! - ik bedoel: onderwijzen te kennen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 21 april 1932

aant.

Rotterdam, 21 April '32

Beste Eddy

Je angst, dat we alleen met Greshoff zouden blijven zitten, is voorloopig nog ongegrond. We hebben zooveel copie, dat het Mei-nummer gebarsten is en je a.s. eegade eruit is gewipt. Zij schijnt van die gelegenheid te hebben geprofiteerd, om Bouws van jullie plannen in kennis te stellen, althans gemelde heer telefoneerde mij vanmorgen geheel perplex ‘het laatste nieuws’. Geen haar op zijn hoofd had dat vermoed! Maar hij vond het heelemaal niet gek! Bep schijnt hem telefonisch te hebben gezegd, dat (na Bouws' mededeeling, dat haar stuk moest blijven liggen voor jouw actueele stuk over de film) ‘het dan toch in de familie bleef’. Waarop hij met open mond gereageerd moet hebben*...

Ik kreeg van Engelman al weer antwoord, zeer geschikt. Hij vindt het, geloof ik, wel aardig, dat zijn vers nu ook een ‘cause célèbre’ in de boezem der Forum-redactie is, en gaat accoord met mijn voorstel.

Ingesloten een stuk van Siegfried van Praag, dat ik niet slecht vind. Het is niet persoonlijk, maar wetenschappelijk geschreven, maar om de qualiteiten zou ik er voor zijn. Lees het ook eens door en schrijf (of zeg, na 26 April) me je meening.

Er is nog een roman van *Freek van Leeuwen* binnengekomen. Iets heel verschrikkelijks, lijkt me.

Tot ziens dus? Hart. gr. aan Vestdijk, een hart. hand van je

Menno

* Er staan in dit no. nu *Panoptica* van jou, Maurice en mij. Verder ook de liedjes van Greshoff.

Ik vroeg Claartje om meer verzen. - Heeft Maurice het proza van Vestdijk al gehad?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [22 april 1932]

aant.

Gistoux, Vrijdagmiddag.

Beste Menno,

Hierbij een ontwerp voor de teekening die ik voor de 2e druk van je *Carnaval* wou maken. Maar: ik weet niet of Zijlstra daar nog toe komt, of ik dit werkelijk heelemaal goed kan uitvoeren (een uitvoering à la Cocteau-Willink zou het beste zijn), of jij het mooi vindt, en zoo meer. - Hier kom ik ook niet meer tot werken; Vestdijk heeft nu beslag op me gelegd met zijn essay over Emily Dickinson, dat vol is met aardige opmerkingen, maar ook met eindelooze herhalingen, stoplappen, ezelsbruggetjes, enz. - het loont wschl. de moeite, maar het is een zware taak om het tot het noodige te bekorten. Daarbij komt dat zijn handschrift verre van vloeiend is, en dat hij op foliobladzijden schrijft, zoodat je het gevoel krijgt in een bosch te zijn met erg veel uitspringende sprieten en twijgen. Maar gelukkig is hij als auteur absoluut niet ijdel en heeft hij nogal vertrouwen in me. Zijn verhaal is oneindig, onvergelijkelijk veel beter dan zijn essay - ofschoon zijn essay toch volstrekt niet dom is, integendeel. Hoe zou dat komen? Zou de wetenschap hem hier nog parten spelen, terwijl hij zich daar ‘gewoon’ liet gaan?

Bep schrijft dat *The Well of Loneliness* tot de snertliteratuur behoort; wat jammer is! Maar een Engelsche Cora Westland hoeven we natuurlijk niet te bespreken. Ik ben èrg benieuwd naar jouw en haar reacties over mijn Lawrence-artikel. Ik heb daar werkelijk nogal mee geworsteld; het ordenen van deze ‘rijke’ materie ging niet op de gewone manier...

Daarnet krijg ik de copy van Van Praag. Ik *zeg* je wel wat ik ervan denk. Tot ziens.

Mooi, die schrik van Bouws! Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan

E. du Perron

Rotterdam, 23 april 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 23 April '32

Beste Eddy

De laatste brief dus naar Gistoux; het wordt tijd, dat je terugkomt, want ik *stook* postzegels op! Kreeg je het fatale nummer van *Filmliga*, dat de strijd tegen de specialisten inluidt?

Zeer verlangend naar je stuk over Lawrence! Ik ben het met je eens, dat het voor moet gaan op Trotzki, hoewel het me toch spijt van dat artikel. Het is ongelooflijk moeilijk, zie ik wel, een tijdschrift met veel copij te vullen; moeilijker ongetwijfeld, dan een tijdschrift met weinig.

Als ik je nog een kleine 'serreering' in het stukje ter inleiding van Coster zou mogen aanraden, dan zou het zijn de tirade tegen Theun de Vries' *Rembrandt*. Bij overlezen trof het me, dat alleen daarin nog iets van kif zou gezocht kunnen worden. Je moet het *argument* natuurlijk behouden, maar het nog iets gemeener, hatelijker zeggen, zoodat de Vries niet zijn dunne V.C.S.B.-schoudertjes kan ophalen, mompelend: 'kif'. - Je sonnetten heb ik nog niet gekregen, zullen wel doorkomen.

De novelle heb ik nog in petto gehouden. Ik werkte ijverig aan *dr. Dumay*, ben van plan de novelle te schrijven, als er een punt komt, waarop ik een oogenblik vastzit. *Dumay* schiet aardig op, is al 115 pag. typs; de vechtpartij is voorbij en Dumay zit aan Gerda (die in het boek Karin heet) vast. Met zijn avontuur loopt parallel het avontuur van de 'intelligente vrouw' en een cavallerie-luitenant, waar tusschen door nog weer het avontuurtje van een 'poète pure' zich slingert. Het geheel is ongetwijfeld veel minder mager dan *Hampton Court*. Een (geheel onverwacht in mij opgedoken) spuug-scène is tot nog toe volgens mij het beste fragment. 'Hoe een roman ontstaat': daar over zou ik, als ik tachtig ben en alleen nog maar kan herkwijlen, wel eens iets anders willen zeggen dan Robbers destijds!

De heer dr. W.A.P. Smit heeft *nu al* mijn Eckermann willen zijn en zich dus tot een misselijk kruiperig stuk voor kristelijke jongelieden laten verleiden. Het is, of ik al dood en begraven ben en een ter Braak-herdenking b.v. in *Riche* zal plaats vinden. *Gesprekken met de maan* heb ik naar aanleiding van dat stuk opgescharreld; je moogt het *hier* lezen, ik stuur het niet weg, het is *te* lullig. Dat ik toen al was, zooals ik nu ben, is van den heer Smit een betrekkelijke waarheid en in het kader van zijn stuk een ongehoorde stommiteit. Want *als* ik was, zooals ik nu ben, dan was ik het in mijn rhetorische, valsche stijl zeker niet!

Moet er weer een bloemlezing losbarsten? Waarom toch? Maar het gedicht van Dèr Mouw zal ik voor Gr. overtypen en het hem zenden. Ik las overigens naar aanleiding van je brief weer eens in *Brahman*; het slaat toch eigenlijk alles, wat er omstreeks dien tijd aan poëzie bestond. Vic en ik hebben nu afgesproken, dat wij de *massa* onuitgegeven werk, die in het archief ligt, binnenkort zullen uitzoeken en persklaar maken. Het schijnt van alles te zijn: philosophie, grieksche, latijnsche en fransche en nog veel nederl. verzen, etc.! - Het gedicht in... is inderdaad bijzonder mooi en voor den d... (ik bedoel den god van Engelman) niet puur!

Ik heb de verzen van Clara nog niet van Bep terug. Zij heeft ze toch?

Schrijf bijtijds, wanneer je 'te spreken' bent! Hart. gegroet van Truida, en groet even hart. Vestdijk. je

Menno

Las je Siegfried v. Praag al?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [24 april 1932]

aant.

aant.

Gistoux, Zondagmiddag.
(Ik vertrek overmorgen vroeg.)

Beste Menno,

Dat stuk ‘over het komische’ vond ik wel aardig, maar dan toch ook niets meer. Maar terwille van het niet uitsluitend-literaire karakter van *Forum* is het misschien goed af en toe zooiets te plaatsen? Dan nog lijkt het me wat erg vulgariseerend en lang. Maar soit; ik ben slap vóór. Ik zond het door naar Roelants.

De novelle van Vestdijk zag Roelants niet, neen.

Hierbij de 1e helft van het essay. Gegeven de absolute onbekendheid van de dame, èn haar ‘poetisch karakter’, ben ik zeer voor dit stuk, dat zoo geheel bij ons hoort. Vmdl. zal een heeleboel eruit jou ook zeer behagen. De 2e helft is net zoo lang en wordt ‘in het net gebracht’. Die stuurt Vestdijk je zelf dan nog wel eens uit den Haag. Of schrijf hèm wat je van dit 1e stuk denkt (hij is daar zeer benieuwd naar), adres: Daal-en-Bergschelaan 18, 'sGravenhage - en spreek eens een ontmoeting met hem af.

Schrijf je me eens naar Bergen, tusschen 27 en 30? In een brief van Bouws (de man is natuurlijk op slag aan het overbrengen geslagen, Willink en wie niet?) stond: ‘bij je terugkomst moeten we dat vieren (precies iets voor mij, en voor Bep!) met Menno en juffrouw X en Vic en Truida.’ Ik schreef hem terug of dit laatste ook een soortement feit is, of alleen nog maar een stoute veronderstelling? En wat is ‘Vic en Truida’? Iets tant soit peu serieus, of alleen maar un goût passager, dat het ‘avontuur’ moet vervangen voor de vrouw? Als ik onbescheiden ben, hoef je niet te antwoorden, maar je weet, ik wensch Truida alleen maar het *beste* toe, in dit opzicht, en op een manier die je moeder misschien voorgoed met me zou verzoenen, als ze er ooit achter kwam.

Maar nogmaals: àls het met een ‘avontuur’ beginnen moet, dan nog veel liever Vic dan de een of andere *Kring*-pallurk met een Don-juanisme van den Nederl. Tooneelbond. Je mag Truida ook deze brief laten lezen, voor het geval zij oordeelen moet of jij het zeggen zal, of zij, of dat er niets gezegd mag worden, of dat er niets te zeggen valt. Gegeven de stompheid van mijn berichtgever, dacht ik dat er wel iets moest zijn, eer hij het ontdekken kon. Maar misschien is hij na de schok die hij per telefoon kreeg zóó overslim, dat hij overal spoken ziet, dat kan natuurlijk ook.

Deze laatste dagen in Gistoux zijn *curieus*. Ik zal toch blij zijn, als ik weer elders zit. En eerst werkelijk gelukkig als ik in den trein zit naar het èchte avontuur.

Kreeg je van Bouws mijn toegevoegde revolutie-vaerzen? De 2 slotregels van het eene beteekenen dat ik, àls ik als salonanarchist of zooiets door de communisten moet worden opgehangen, dat toch liever niet tusschen de rokken van pastoors en andere ‘foedralen’ van misdienaars word. Het schijnt n.l. dat ik ook erg ‘cryptisch’ ben geweest. - Ik stuur je spoedig (wschl. uit Bergen) het stuk over Lawrence. Dadag!

Ook veel hartelijks, en indien noodig, *still* my very best wishes, voor je jongste zusje.
Een hand, je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [25 april 1932]

aant.

aant.

Gistoux, Maandagmiddag.

Beste Menno,
Daarnet kwam je 'laatste brief', waarop ik eig. gisteren reeds antwoordde. Ja, dat stukje tegen Theun zal ik nog wel een beetje anders maken; het kan zijn dat ik er zelfs iets *bij* schrijf, zonder mij veel te bekommeren over de gymnastiek die hij zijn schoudertjes kan laten uitvoeren. Hij doet eig. zoo kampioenerig in zijn stukje, dat ik het méést nog zin zou hebben om hem bij een event. ontmoeting aan zijn lijflijke oortjes te trekken. - Een uitstekend idee van je om met Vic de inedita van Dèr Mouw te bezorgen; maar kàn Vic dat? hij, die me niet eens een briefkaart kan schrijven! - Ik stuur je, gelijk hiermee, een erg boutade-achtig en toch zeer sympathiek artikel van Greshoff over *La Doulou*; en het eigenlijke *La Doulou* zelf (de rest v/h boek had hier niets mee te maken) dat gewoon prachtig is; ongehoord van moed - bij een zieke - en luciditeit. Dagboek van iemand die ruggemergstering had; *poignant*. Groeten aan Dumay en ik blijf zéér benieuwd naar *de Maan*. Ja, verzen van C. zijn nog bij B.
Hart. groeten en tot ziens. Steeds je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 28 april 1932

aant.

aant.

R'dam, 28 April '32

Beste Eddy
Vergeef mijn lange zwijgen (lang, voor ons dan). Ik werd zijdelings in een echtscheiding gewikkeld en had daar rijkelijk het land over, omdat het geval me werkelijk ter harte ging (mondeling meer).
Ik was zeer verrukt over Vestdijk's essay! Van de stoplappen enz., die jij mij signaleerde, heb ik eigenlijk niets gemerkt. Het stuk heeft me van a tot z geboeid,

hoewel ik niets afweet van Emily Dickinson. Juist dat beetje philosophisch parfum doet mij zoo goed! Het is weer eens iets heel anders dan jouw of mijn tegenwoordige stijl, het is werkelijk origineel in den besten zin. Ik vind essay en verhaal op hetzelfde peil staan, volkomen Vestdijk. Ik geloof, dat we in dezen man de rechtvaardiging alleen al van *Forum* kunnen zoeken. - Natuurlijk schreef ik hem dadelijk. Hij antwoordde alleraardigst; zijn briefstijl is ook al best! Over jou schrijft hij, dat je voor hem geweest bent 'een soort causticum, een bijtend, geconcentreerd vocht, dat alle overtolligheden uitbrandt'. Uitstekend geformuleerd! Dat is precies je invloed op philosophische Germanen onder woorden gebracht. En ook de reden, waarom je de Thony's en Theuny's zoo ergert. Zij willen allang niet meer gebeten en uitgebrand worden. Zij willen zingen en gezag hebben onder de burgers. - Ook schreef hij over de verhouding van *Een Voorbereiding* en *Hampton Court* goede dingen.

De teekening voor het *Carnaval* lijkt me in aanleg heel goed. Maar er moet inderdaad iets Cocteau-achtigs in de uitvoering komen. Hoe *doe* je dat?

Bouws gaf me je sonnetten. Ik vind ze géén van beide bijzonder. *St. Just* heeft in de laatste regels iets dúperronsch, maar het andere vind ik bepaald slecht, voor jouw doen. Het klinkt me als maakwerk, als kleurlooze, klanklooze constructie. Heb je het ongeïnspireerd geschreven? Het zegt mij niets. Ik zou je publicatie (*niet* van St. Just!) afraden; of vergis ik me heelemaal, als niet-dichter?

Je P.S. over Potgieter-Multatuli moet je *beslist* omwerken tot een stukje! Het is allemachtig aardig en juist *heftig* geïnspireerd. Ik voel in principe ook wel voor het thema, maar jij kunt het veel beter. Dit hoeft maar een beetje opgeflikt te worden... en het is b.v. een schlagend Panopticum! (Ik schreef een Panopticum over opdrachten in boeken, o.a. 'aan jou, voor wie ik het eerste en het laatste woord schreef', zeer liefdeloos). Ik stuur je het P.S. dus hierbij terug; doe het nog even in Bergen! Want voor het Elysium is Potgieter toch ook een ongewenschte gast, dunkt me.

Het geval Vic-Truida is aan Bouws lieflijke phantasie ontsprongen. Nu, in dit opzicht, kennen we den man. Je moet Jany maar eens vragen, wat hij via onzen Everard al zo aan pittige anecdotes van mij weet.

Wanneer krijg ik het stuk over Lawrence? - Ik lees momenteel het boek van *Klages* over Nietzsche. Niet dom, maar wat hinderlijk is het toch, een gewone man over een genie te hooren *melken*. En verder lees ik (voor de *N.R.Ct.*) een geschrift *Under the Fifth Rib* van C.E.M. *Joad*. Kent Jany dien man soms, of ken jij hem? Het is een individu in den geest van Berl, met een sterke afkeer van Lawrence, maar niet onintelligent. Het is de autobiografie van een intellectualist, en als zoodanig valt het mij juist geweldig tegen.

Ik hoop U.Ed. spoedig weer te lezen en, wat meer is, spoedig te *zien*.

Hart. gr. aan Jany en een hart. hand van

je Menno

Veel dank voor 'Multatuli'. Ik lees er al ijverig in. Maar hij is toch in veel opzichten de mindere van Nietzsche, alleen *niet* wat geniale *aanleg* betreft. Ook daarover nader.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

[28 april 1932]

aant.

aant.

Donderdagav.

B.E.
Zooeven je stuk over Lawrence ontvangen en gelezen. *Prachtig*!! Een meesterlijke analyse, niet alleen van L., maar van het heele probleem ‘erotische litteratuur’. En merkwaardig: geschreven in een heel andere stijl dan je gewone ‘essay-stijl’! Met bijna duitsche degelijkheid hier en daar, zonder dat je overigens in duitsche draderigheid vervalt. Ik vind dit weer één van de superieurste stukken van je hand.
Waar kan ik *Lady Ch.* krijgen? Is het in het engelsch (onverkort) niet te bemachtigen? Anders maar de fransche vertaling.
Ik kan *Dinsdag*middag en avond in den Haag komen. Tegen 4 1/2 uur in *Riche* b.v.
h. gr., ook aan J. je
Menno

Ik wilde *Vestdijk* 's avonds ook in *Riche* bescheiden.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, [29 april 1932]

aant.

aant.

Bergen, Vrijdag.

Beste Menno,
Dank voor brief en briefkaart; en hierbij het verkeerde vel terug. Als ik het andere van je krijg, kunnen we er een panopticum van maken als brief (bv. brief aan Ter Braak; of wil je: brief aan een leeraar?) - Dinsdag kunnen we elkaar bij *Riche* ontmoeten; best. Tegen half 5 dus. En 's av. Vestdijk. Komt Truida mee? ik zou haar graag terug zien.
Bouws is een rund, maar goedig. En Willink heeft hij toch *niet* ingelicht; dat leek maar zoo. Bovendien: iedereen weet het nu toch. Wat indecent, maar enfin...
Ik ben Zaterdag bij Marsman in Utrecht, Zondag in Haarlem bij Slauerhoff. (Hij en Darja zijn terug). Maandag bij mijn aanstaande. Kan ik Woensdag misschien bij jou logeeren in Rotterdam? Ik wacht ook met spanning op Méral.
Lady Chatterley's Lover kost onverkort ± 6 pop. Nijhoff (Mayer) kan je gemakkelijk eraan helpen. Een compleet gecastreerde, belachelijke uitgave van 7/6 is net in omloop gebracht pas op dat je je daar niet mee inlaat. Ik keek het prul gisteren door in Amsterdam, en zal er een noot over schrijven bij mijn artikel. Je vindt nu wschl. toch ook dat *dit* en niet Trotsky in het Juni-nr. moet? Ik ben werkelijk in mijn nopjes dat je het zoo goed vindt. Bep was er ook erg tevreden over, en ook over het filmstuk!
Jouw filmstuk las ik op het allerlaatste oogenblik in Gistoux. Het is ook zéér goed, Vestdijk was er verrukt over, Greshoff niet minder. Alleen het zalfje aan het eind hoorde er eig. niet bij, maar dat was ‘obvious’. Ik vermoed dat Scholte de woede die hij tegen jou niet luchten wou, of kon, nu tegen mij zal dirigeeren. In dat geval

reserveer ik een panopticum over deze aangelegenheid in het Juni-nr. 's Mans bewering n.l. (dat hij voor de nieuwe *klank*film wil strijden, als vroeger (met jou) voor de stomme film, is zooiets curieus, dat ik er bepaald weer wat over te vertellen heb, als hij mij daartoe uitlokt. Overigens vind ik het een beste vent, vergeleken met de Thonies en Theuns.

Lees de Engelsche *Lady C.*, niet de Fransche vertaling. Het eerste is véél 'sappiger'.

Gelukkig dat je het stuk over Emily D. ook heelemaal goed vindt. Wel wat lang toch nog, maar boeiend. We hebben er *taai* op gezwoegd, wel met resultaat dus. Vestdijk is een onvermoeid werker, als het zoo doorgaat, moet *hij* ons later maar vervangen in *Forum*.

Zal ik Willink vragen die carnavalsteekening nog eens te bewerken? Of zal ik het zelf eens probeeren? Geef me het 'concept' maar eens terug. De juffrouw is misschien te kleeden in een pittiger pakje. En de burger ook...

Die sonnetten zijn misschien niet bizonder, maar toch ook niet slecht, dunkt me; in ieder geval had ik ze er graag alle 3 in. Vestdijk en Greshoff vinden ze heel goed; *ook* het 2e, waarvan ik dacht dat het jou bevallen zou. De 2e strophe zakt wat, maar al was het alleen om de slotterzine, en zelfs om beide terzinen, zou ik er toch zeer op gesteld zijn om het ding te publiceeren, en zeker in dit verband, d.w.z. als overgang tusschen *De Vooruitgang* en *Saint-Just*. Bovendien weet je wat ik van die detailselectie denk; als ik nu ook al niet integraal als auteur kan worden 'genomen', om een gedicht van één bladzij, wordt het toch sneu. Maar bovendien geloof ik dat het gedicht best is, al vind ik het zelf ook niet van mijn beste. Ik geloof dat ik eig. maar geen sonnetten meer moet schrijven.

Natuurlijk is Multatuli in vele opzichten de mindere van Nietzsche, maar is Nietzsche het in andere opzichten weer niet van Multatuli? Zou Nietzsche *Woutertje Pieterse* hebben kunnen schrijven, met al die nuances, of een even boeiende *Havelaar*? Deze vergelijkingen zijn trouwens mal. Waar het op aankomt is de 'standing'.

Tot ziens! Met hart. groeten, je
E.

P.S. - Neen, Jany kent dat boek niet en hoorde geen schandaaltjes van je door Bouws. Hij laat je hartelijk groeten. - Groeten aan Truida.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, [1 mei 1932]

aant.

aant.

R'dam, Dag der Proletaren 1932

Beste Eddy

Dus Dinsdag *half vijf* in *Riche*. Truida komt denk ik wel mee; komt Bep ook? Vestdijk heb ik 's avonds om half acht vastgelegd, terzelfder plaatse. Allerlei bewaar ik dus maar tot mondeling. Ik stuur je hierbij vast het stukje over M. en P. Maak

ervan: brief aan een leeraar, uitstekend. Dat kan het frikkenelement in Potgieter vooral nog accentueeren.

Ik kocht gisteren *Lady Chatterley's Lover* in het fransch. Las bereids de inleidingen, en bladerde. Ik voel nu al, dat ik er een stuk over (of naar aanleiding van) zal schrijven. Over heel andere kanten dan jij, vooral in verband met de *beschrijving* als element überhaupt, waarvoor Lawrence me juist de geschikte aanleiding zal geven, denk ik. De inleiding van hemzelf is in principe *absurd*, maar sympathiek. Ik heb er al een paar vraagteekens bijgezet. B.v. het tegenover elkaar stellen van ‘pensée’ en ‘acte’ bewijst, dat Lawrence een volkomen ander mens is dan ik.

Hartelijk dank ook nog voor *La Doulou*, een prachtig ding. Ik vraag me telkens af, of ik ook nog maar tot schrijven als ‘acte’ zou *komen*, als ik zoover heen was.

Wat die sonnetten betreft: ik critiseerde je niet als administrateur van *Forum* en heb in die illustre functie heelemaal geen bezwaar tegen plaatsing. Ook wil ik je met alle liefde integraal nemen. Maar daarom kan ik je als M.t.B. toch wel mijn meening zeggen en je als M.t.B. de publicatie van het ééne sonnet afraden? Ik ben juist heelemaal niet van de theorie van het ‘geduldig wachten op meesterwerken’, maar ik vond, dat dit ééne vers je niet gelukt was. Maar als je er zelf anders over denkt, ben ik *voor* plaatsing. En zonder een redacteursgezicht! Maar waarom zou je daaruit *in het algemeen* de conclusie trekken, dat je geen sonnetten meer moet schrijven? Ik ben van meening, dat ze je, *als* ze je gelukken, juist bijzonder liggen. Getuige *De Bierpiraat* en zooveel andere.

Heb je Anthonie's knieval voor Nijhoff in de *N.R.Ct.* gelezen? *Forum* wordt daar ook even terechtgewezen, omdat wij te slordige poëzie publiceeren.

Tot Dinsdag dus. Bedank Bep vast voor haar uitnemende paapsche zending; ik hoop haar ook Dinsdag te zien. Tot zoolang aan haar mijn hartelijke groeten. Een h. hand van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Voorburg, [12 mei 1932]

aant.

aant.

Voorburg, Donderdagmorgen.

Beste Menno,

Ik was zoo verdomd moe gedurende die vergadering, dat ik uit een soort overspannenheid (*alle* factoren hebben daaraan meegewerkt sedert mijn overhaast vertrek naar Gistoux) dezen heelen nacht niet geslapen heb. Ik las van 's morgens 6 tot 8 de copy: Vestdijk's verhaal is best, ofschoon toch niet zoo goed als het eerste; maar zoo geheel anders, dat we het toch zeker moeten opnemen; de anonyme - of liever pseudonyme - meester van Slau lijkt mij treurig; Otten's artikel is de meligste aansporing tot revolutionair mephisto-schap die ik ooit las. Zeg hem maar dat ik het een *gezond* artikel vind; zeg er desnoods bij: gezond in *onzen* zin. Maar je hebt gelijk wat betreft het zeker niet opnemen ervan in *Forum*.

Ik houd het pak hier voor je aan, tot morgenavond, met de nieuwe versie van *Vera* en *Lady Ch. 's Lover*. We moeten samen ook een paar spijkers met koppen slaan over de rubriek *Panopticum*. Als het ‘negatieve’, zooals Maurice zegt, ons allen eig.

zoo weinig ter harte gaat, althans, vergeleken met het zooveel hooger-staand ‘positieve’, doen wij beter met iets anders te vinden tot vulling van deze rubriek. Ik voor mij wil er best verhaaltjes in vertellen, treffende anekdoten of zelfs rijmpjes, maar polemiseeren trekt mij werkelijk niet meer aan. Ik *kan* niet tegen die remmen, hoe welgemeend dan ook; de polemiek gaat mij blijkbaar meer ter harte dan de ‘literatuur’; ik geef jullie groot gelijk, maar 1 1/2 uur praten over zooiets als dit is me dan ook te machtig. Eén ding staat vast: mijn strijdmethode gaat niet samen met jullie opvattingen, als jij geen bedenkingen hebt, komen ze van Maurice. En je krijgt er mij *nooit* toe om ook maar even jullie stukjes in deze rubriek als redacteur te becritiseeren; het laatste panopticum van Maurice leek me, eerlijk gezegd, een volmaakt prul; maar *wat doet dat er toe*? Ik hecht aan de eene kant blijkbaar te veel, aan de andere te weinig beteekenis aan deze afdeeling; in ieder geval is het mij niet mogelijk te polemiseeren anders dan volgens mijn ‘temperament’; het spijt mij werkelijk als ik me niet superieur genoeg kan voelen in allerlei gevalletjes en jullie hèbben wschl. gelijk, maar ik onthoud me liever van het heele gedoe, dan het te beoefenen op deze manier. Nog eens: ik doe niets dan herhalen wat ik de allereerste keer al zei (naar aanl. van dat stukje tegen dien christenheld), als ik volhoud dat het heele systeem van elkaar op dit gebied beknibbelen niet deugt. Jullie vinden van wel en ik trek mijn stukje dus weer ‘met genoegen’ (neem de term niet al te diep) terug, maar als ik nog aan *Panopt.* meewerk, dan heusch liever niet meer als polemist. Laat ons aannemen dat ik dan te ‘Fransch’ ben en dat de schuld aan mij ligt; ik wil dat best aannemen, en zeg dit zonder eenige hatelijkheid, maar anders dan zóó doe ik het niet met plezier. Ik zie verdomd niet in waarom ik me ‘superieur’ zou voordoen, als ik er niet eens in slaag me*zelf* wijs te maken dat ik het ben!

Bedenk dus iets anders; er moet een mogelijkheid zijn deze rubriek levendig en boeiend te houden ook met een andere dan polemische inhoud. Ik zal er ook over nadenken; want we kunnen er toch niet opeens glad mee uitscheiden? Of polemiseeren jullie (d.w.z. jij, want wat Maurice doet kan men bezwaarlijk zoo noemen), ik lever dan andere handwerkjes.

Tot Vrijdag half 8 hier. Groeten van Bep, die het grootendeels met je eens is, geloof ik. en een hartelijke hand van je

E.

P.S. - De ‘brief aan een leeraar’ lijkt me een mooi overgangsstukje van het genre dat ik tot dusver in *Panopt.* beoefende tot een ander genre. Es war bestimmt in Gottes Rat!...

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Lugano, 21 mei 1932

aant.

aant.

Lugano 21.5.32

Beste Menno,

Ik heb vandaag zoo'n troep van deze kaarten verstuurd dat ik niet alleen de *brief* uitstel, die ik je al 3 dagen toedenk, maar je vriendin vragen zal de rest van dit wit te vullen. Tot spoedig. Veel hartelijks, ook aan Truida, van je

E.

[E.d.P.-d.R.:] - We hebben een mooi verhaal voor je in petto van een italiaansch-berlijnsche verleidingsscène die we in een restaurant-tuin afgeluisterd hebben.
Dag, je
Bep

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Lugano, 25 mei 1932

aant.

aant.

Lugano 25.5.32

Beste Menno,
Ik was vanmorgen aan een brief begonnen, maar die is mislukt; vandaar dit kaartje, voorstellende 2 menschen die muziek maken op de S. Salvatore. Beschouw het maar als een van de merkwaardigste verschijnselen van hier. Ik ben weinig schrijvensgezind en kan geen verhaaltjes vertellen, dus ook niet van dat paartje in die tuin. Maar we denken wel dikwijls dat het aardig zou zijn als je hier was. Schrijf jij maar gauw. Hotel de Midi, Cassarate-Lugano. Veel hart. gr.
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 26 mei 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 26 Mei 1932

Beste Eddy
Hartelijke dank voor je beide kaarten, waarvan de laatste gisterenavond kwam. Ik schrijf nu snel even een enkel woord naar het opgegeven adres, heb buitengewoon weinig tijd, zoodat na de beloofde brief van jou meer volgt. Een glanzende Nietzsche met oolijke opdracht ligt hier op jullie te wachten. Ik houd hem maar hier, tot je iets vaster gehuisvest bent. Ik las dezer dagen *Unzeitgemässe Betrachtungen*, no. 2, over *Strauss*; de frappante overeenkomst met *Uren met Coster* trof me. De stijl van N's middenperiode heeft veel weg van de jouwe, die van de latere werken veel minder.

Gisteren compareerden Bouws en ik bij Zijlstra. Hij was weer uitermate geschikt en jongensachtig verlegen over zijn onhandigheid inzake het ‘schelden’. Eigenlijk bleek hij nogal erg in zijn sas met *Forum*, meer dan met het specialistenblad *Filmliga*, waarvan Scholte nu ook een radio- en grammophoonblad wil maken!! Ik geloof, dat ik dit al dan niet zinkende schip ter rechter ure heb verlaten! Zijlstra sprak ook nog eens bewonderend over je ‘scherpe geest’ en over *Koek, Zand en Grint* hebben we hem eenige wijsheid ingegeven, die hij engelachtig slikte.

Maandag at Vestdijk hier. Buitengewoon gezellig en naar wensch. Ik had het genoegen hem een étude van Chopin te hooren voordragen op mijn klavier. Het frappeerde me, dat het een vreemd gezicht is, een fatsoenlijk man aan een piano te zien zitten, en zien ijveren met zijn vingertoppen. Hij speelde overigens niet slecht, onzen Simon.

Vic gaf me gisteren drie verzen voor *Forum*, twee fransche en één hollandsch, alle drie afwijkend van zijn poésie pure-toon en meer in den *Forum*-toon. Je zult ze wel van Bouws krijgen. Verder hebben de epigonen Grauls en van Geuns ons met verzen overplast! Ik ben tegen alles. Het is allemaal even klef en middelmatig. *Forum* 6 wordt *zeer* gevarieerd. Wij openen met uw gade, en sluiten met Potgieter en mixed-pickles, van Alie Smeding o.a.

Dumay schiet flink op. Vestdijk was *zeer* te spreken over de twee acten van je tooneelstuk. Maak je dat niet eens even af? Ik zou het *graag* lezen.

Binnenkort wordt je voorrede voor het *Démasqué* gezet. Toch cursief? Ik zal je een extra proef laten zenden.

Tot spoedig meer, een hartelijke hand van je
Menno

N.B. Aan de vraag: hoe bevalt je tot nu toe het huwelijk! kom ik nog niet toe. Het spreekt vanzelf (dit ook voor de toekomst), dat ik in brieven voor Bep geen geheimen heb. Alleen: opschriften als: Beste E. en B. zijn me te indirect. Doe Bep mijn *hartelijkste* groeten en zeg haar, dat Grauls een gedicht op haar heeft gemaakt; dat heet n.l.: ‘De Roos’.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[27 mei 1932]

aant.

aant.

aant.

Beste Menno,

Dank voor je brief; en voor Nietzsche! Maar je moet hem nog een tijdje aanhouden en hem ons werkelijk deel voor deel zenden, want we zijn beiden doodsbang voor zoo'n heele Nietzsche tegelijk! - Als contraprestatie, of neen, als hygiënische maatregel, zend ik je gelijk hiermee Weininger, die we serieus zijn begonnen te lezen, maar die een reusachtige teleurstelling werd. Als dìe knaap geniaal was, dan weet ik heelemaal niet meer wat ik over genieën te denken heb. Ik wou dat jij eens in een goed artikel met hem afrekende! - je moet dan ook zijn andere boek lezen, dat je achterin in *dit* werk aangekondigd ziet. - Verder las ik me een indigestie aan Lawrence, die zijn lonely dog-motief van Mellors blijkbaar heeft willen overtreffen

door een lonely hengst, genaamd *St. Mawr*, die de loneliness van een ietwat hysterische juffrouw op zijn verantwoording krijgt. Jany vond dit boek zeer goed, herinner ik mij; ik vind het gewoonweg krankjorem. Hoe een idée fixe iemand idioot kan maken, wordt er prachtig door gedemonstreerd. De voornaamste infirmiteit van de tegenw. mannen schijnt te zijn dat zij niet goed paardrijden; vandaar een overdonderende superioriteit van 2 grooms, die in het boek voorkomen. Het toegevoegde verhaal, *The Princess*, is ook de moeite waard! - Verder vind je in het pakket een nummer over lesbische dames, met aardige teekeningen van Vertès (van wien je die litho bezit met de versjes van Pia eronder).

Je moet me heusch eens schrijven wat je over Weininger denkt. De 1e hoofdstukken, met al die zoölogische en plantkundige klasseeringen van arrheno- en thelyplasma hebben we met open monden van verbouwereerdheid geslikt, maar gekomen aan het zoo veelbelovende hoofdstuk over de geëmancipeerde vrouw, hebben we hem op zùlke reusachtige stommiteiten en vergissingen betrapt, dat ik niet zeker ben of Freddy Batten niet morgen in staat zou zijn om een gelijkwaardig stukje daarover samen te flansen, en nou, die is ook 21 jaar! Ik geloof dat er een element van 'brutale Jood' in dezen W. zit, dat voor Coster en dgl. direct 'geniaal' smaakte, en dat hij verder ontzettend veel dankt aan zijn zelfmoord - net als in Frankrijk een zekere Léon Deubel, die een bundel schreef vol schoolmeestersverzen, getiteld *Régner*..., en die toen ook opeens van onleesbaar, veelgelezen werd.

Heb je *Lady Ch.'s Lover* nu gelezen en behoorlijk mijn potloodkrabbels met gomelastiek eruit gewerkt? Geef het dan aan Bouws terug en zeg dat wij drieën het zoo stuk gelezen hebben, maar dat hij het op mijn kosten mag laten inbinden.

Dat verhaal van die verleidingsscène in den tuin van de Grotto Helvetia is te lang om *goed* te vertellen. Het was een paartje in een hoek van den tuin, waarop wij neerkeken, niet alleen vanuit onze jonggehuwdheid, maar omdat we lijflijk op een terras erboven zweefden. Zij wou niet gekust worden, en de jongeman zei: 'Verzeihen Sie mir,' en kuste toen eerbiedig en veelmaals haar hand. Waarop zij liever werd en sprak van haar familie [E.d.R.: 'Meine Mutter ist *so* konservativ!'] en van een missie die zij had moeten volbrengen en die haar 'gelungen' was. Zij kwam uit Berlijn, hij wschl. uit Cassarate. Toen hij tegenbekentenissen begon te doen [E.d.R.: na het klassieke intermezzo van hem tot haar: Warum sind sie abends immer ein wenig Traurig... Sie scheinen ein bischen traurig zu sein...]: - als dat hij altijd geheel in zijde gekleed was (wat zijn onderkleeren betreft) en dat hij de stof voor zijn bovenkleeren uit Engeland had laten komen, kon zij zich niet weerhouden hem aan die bovenkleeren te bevoelen. (Je moet dit middel van seductie toch ook eens toepassen.) Twee minuten later liet zij zich wèl kussen, onder den rand van haar hoed, voor zoover wij konden zien. Zij maakten plannen om in Italië kant te koopen, en ik geloof zelfs te 'smokkelen', toen moest zij nog even naar de ritirata en kregen we den jongeman een oogenblik alleen te aanschouwen, een lied neuriënde in nabetrachting; eindelijk kwam zij terug en gingen zij samen heen. - Een kwartiertje later, toen wij ook naar huis gingen, ontmoetten wij hen op een bank aan den weg, zoomaar in het donker. Zij *zaten*; maar zij had haar hoed afgezet...

Ik beantwoord nu je brief. Hoe prettig, dat Zijlstra zoo goed over me spreekt - ik had haast geschreven: denkt, maar ik kàn nietmeer zoo stoutmoedig veronderstellen dat hij over zooiets als 'geest', scherp of niet, denken zou. (De veronderstelling, dat hij over andere dingen 'denkt' is al brutaal genoeg!) - Ik denk dat ik het hartgrondig met je eens zal zijn over de poëziebijdragen van Grauls en Van Geuns; jammer dat ik de rommel nog moet inkijken. Ja, zend me vooral de voorrede van het *Démasqué*; mogelijk schrijf ik daar nog wat bij.

We zitten hier nog 3 weken: zooeven 'voldeden' wij de hotelrekening van de 1e week. Het is, de omstandigheden in aanmerking genomen, werkelijk het liefste èn goedkoopste hotel dat we hier konden vinden. Kan je niet even overkomen? We

missen je erg, op onze wandelingen. Ik denk dat je het hier heerlijk zou vinden, en vol onverwachte geneugten.
Bep antwoordt hieronder nog op je hartelijke groeten; een volgende keer moet je haar maar schrijven en lees ik als - laat ons niet zeggen ‘fâcheuse’ - troisième mee. Veel liefs voor Truida, en een ferme hand voor jou van je
E.

P.S. - O ja, hierbij 3 toekomstbeelden van ons. Als je wat overmoedig wordt van je ‘jonge geluk’, moet je jezelf wat in het licht zetten van zoo'n photomaton. Probatum est! Deze 3 specimina moet je doorzenden aan Bep's vader, van wien je 3 andere in ruil zult ontvangen. Die 3 andere moet je hierheen terugzenden, want per Baccho! het is een blijk van vertrouwen, dat we je daar geven, caro amico Menno, houd je daarvan overtuigd!

[E.d.P.-d.R.:] Lieve Menno,
Ik kan geen brieven schrijven als ik op reis ben, maar ik hoop dat we er verscheidene van jou zullen ontvangen, en ik dank je ook vast hartelijk voor Nietzsche! Zijn alle deelen op elkaar zoo hoog dat wij hem eventueel als bankje kunnen gebruiken zoolang we nog geen stoelen hebben; of één voor één als hoofdkussen zoolang wij nog geen bedden hebben? Dag, gr. aan Tr. je Bep.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Lugano, [30 mei 1932]

aant.

Lugano, Maandag.

Beste Menno,
Mijn Lawrence-artikel is nog niet verschenen, en zie eens wat ik krijg! Of kreeg jij ook zooiets, word jij ook serieus genoeg geacht voor deze bekentenissen? En heb je er 20 mark voor over?
Bep worstelt met *Le Monde Sans Ame* van Daniel-Rops, iets heel ergs; ik gaf het gisteren op, na een taaie strijd met *Sons and Lovers*. Genoeg Lawrence voor mij. Trouwens, de zon komt terug, wij zullen weer kunnen gaan wandelen. Als ik niet wist dat jij *S. and L.* had, zou ik het jou ook gezonden hebben, nu wordt het een cadeau aan de bibliotheek van het hotel. Wij hebben hier een oude Amerikaansche tante met een wondervolle buste, je hebt nog nooit zooiets gezien: een wonder, niet alleen van volume, maar - vooral! - van evenwicht. Het is een buste die niet hangt, of zich breed uitstalt, maar die absoluut zwéét. En soms is ze heelemaal wit, in zilver gehuld, scherp vooruitstekend uit een zwart kleedingstuk met goud op de rug. Ik heb er dit versje op gemaakt, a l'improvisto, toen ik voor de eerste maal het wonder op deze wijze zag omkleed:

Mijn oog, als langs de kusten
een trage stoomboot gaat,
glijdt om Uw zilvren busten
en rug van goudbrocaat.

Het is niet bizonder goed, zelfs qua *Forum*-poëzie, maar neem het hier maar voor lief.

Tot nader. Met hart. groeten, ook van Bep, je
E.

Als *jij* die Finamotterij, of dat Finamotwerk, wenscht te bezitten, de boekhandel 'Mondain' zal er zeker niet zoo erg op letten of de eene of de andere *Forum*-redacteur het bestelt!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, [2 juni 1932]

aant.

aant.

Rotterdam, 2 Mei 1932

Beste echtelieden

Laat ik ditmaal een eerste schuchtere poging wagen, jullie als een soort twee-eenheid een brief te schrijven. Ik zal er, denk ik, geen gewoonte van maken, maar voor een enkele keer is het wel aardig. Het heeft eenige dagen geduurd, voor ik er toe kwam jullie brieven te beantwoorden. Ik leed aan de voor-vacantie-malaise, die zich omstreeks deze tijd met lekker weer altijd voordoet; en gisteren was ik even in Amsterdam, waar ik den steeds volijverigen steeds idealistischen Mannus Franken tegen het lijf liep. Hij schrijft nog steeds lustrumspelen en is een goede herdruk van zichzelf gebleven. (Verder heeft ook de heer Anthony Gishford zich gemeld; ik moet hem nog bescheid geven).

De verschillende semi-pornografische geschriften, die mij geneerden, in dank ontvangen! *Weininger* bezat ik al, zij het in een onooglijke editie. Ik zou over zijn talent niet meer durven oordeelen, denk onmiddellijk, dat ik hem destijds nogal overschat heb (hoewel ik er altijd een luchtje aan vond). Maar om hem weer te gaan lezen? Misschien in een verloren oogenblik. Ik ben in ieder geval momenteel heelemaal door *Dumay* in beslag genomen en heb zelfs Lawrence nog niet gelezen. - Dat mooie prospectus van 'die Mot' is *mij* niet toegezonden. Blijkbaar is de reputatie van mijn geschriften nog niet pornografisch genoeg. Ik zal overigens het serieuze werk niet bestellen; de degelijkheid van de aankondiging lijkt me al verdacht.

Van de verleidingsscène heb ik zeer veel pleizier gehad! Is alle desbetreffende text werkelijk authentiek? 'Het kon in een boek staan.'

Zooeven ontving ik *Forum*, dat zeer geschakeerd is inderdaad. Een bittere pil is deze maand voor mij het ontbreken van laat ons zeggen *twintig* bladzijden ter Braak, aangezien ik werkelijk zwaar in de geldverlegenheid zit. Alles schijnt zich plotseling op elkaar te stapelen, zooals het wel eens meer gaat. Enfin, wird schon wieder besser, hoop ik. Bouws beweert ook al op zwart zaad te zitten, maar ik geloof, dat de pantserplaten niet zoo jeremiabel zijn als het paedagogenvak. Overigens nadert onze secretaris steeds meer de huwbaarheidsgrens, door den sterrenhemel gesteld. Hij 'richt zich in', en kibbelt nu met Hertha over stalen meubelen, die haar niet 'gemütlich' genoeg zijn. Verder heeft zijn schoonmama hem verzocht, haar *Du* en *Mutti* te noemen, wat hij ons niet zonder physieke walgingsbewegingen vertelde.

Maar hij zal ongetwijfeld, als het moet, gedwongen worden! ‘Meine Mutter ist so konservativ?’

Verder heb ik een aan *Forum* gezonden roman: *Mijn Vader en ik*, van *Willem Putman* gelezen, dien ik werkelijk zeer veelbelovend vind en op veel punten zelfs buitengewoon geslaagd. Er is wel een beetje invloed van Roelants, maar de structuur is forscher. Bouws zal je het manuscript wel zenden. Ik ben benieuwd, wat je (hier wordt de redacteur du Perron bedoeld, hetgeen medelezen van mevr. du Perron *niet* uitsluit!) er van denkt. Er is een kostelijke familiescène in, waarbij als maar gezopen wordt, zonder dat het pallietersch toegaat.

Ik hoop, dat ik binnenkort eens tot meer bespiegelend schrijven kom. Sedert een paar dagen leef ik weer eens in ‘raadselen’, ik bedoel: in het sterke gevoel, dat ik door een hoogere macht ‘gespeeld’ word, en niets van dat spel begrijp. Overigens: minder paapsch dan ooit, en zelfs gechoqueerd door den nieuwen duitschen rijkskanselier. Of drong het niet tot jullie ‘jong geluk’ door, dat Brüning is afgetreden en vervangen door *von Papen*? Hart. gr. voor jullie beiden, ook van Truida

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[4 juni 1932]

aant.

Beste Menno,

Vind-je dit geen goed panoptikumpje voor 't Julinummer? Een groote letter is het toch niet waard - en bovendien, ik krijg dan al 24 blzn. groote letter! Wil je nog even twee citaten in het boek nakijken (ongeveer middenin, even vóór Mrs. Witt den groom Lewis ‘bevrijt’), n.l. bij dat: *she felt that she could make Mind kiss her hand*, en bij dat: *she felt that she could make God* (of staat er *Him*?) *kiss her hand too*. Als je het goed vindt, stuur het daarna dan door naar Everard. Schrijf gauw! Tot nader. Beste groeten van de twee hier. Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Lugano, [5 juni 1932]

aant.

aant.

Lugano, Zondag.

Beste Menno,

Dank voor je brief, die we hier vonden na een lange wandeling - wel de aardigste die we tot dusver maakten - het berglandschap in, d.i. ver van het water. Ik vond je toon weinig opgewekt, wel aan den buitenkant, maar niet ‘echt’; vergis ik mij hierin?

Gisteren hadden we Jany hier, als altijd onder een doodsch laagje, maar overigens heel aardig. Hij danst en 'amuseert' zich druk, onder de Asconeesche bohème; als hij er over vertelt hoor je de innerlijke verveling, of liever, die verspreidt zich als de walm van een Turksch bad om hem heen, maar never mind, iets beters schijnt hij toch niet te kunnen vinden, en aangezien the fuckin' niet ontbreekt... Ik voel me met de dag degelijker worden, en stijf van een solide, wat zeg ik? een *intolerante* moraal. Je zult me, na het stukje dat ik je gisteren zond over *St. Mawr*, wel niet van een parti-pris vóór Lawrence betichten. Maar gee whizz! in zijn koppige afkeer tegen de Asconeesche milieus van Engeland en de verdere aardbol wordt hij mij toch weer eindeloos sympathiek! Ik denk dat ik het nog eens probeer met *The Plumed Serpent*.

Gistermorgen kwamen de *Forum*-exemplaren hier. Ik was eerst opgetogen, maar deze stemming sloeg om in een hevige woede, toen ik merkte dat die stommelingen van de zetterij of God weet vanwaar, de *outrecuidance* hebben gehad (vind jij maar het goede Holl. woord hiervoor) om zelf eens te kijken wàt ze in mijn correcties zouden uitvoeren en wat maar niet. Ik ben in mijn heele 'literaire loopbaan' nog nooit zoo misselijk behandeld en ik heb Bouws dan ook onomwonden geschreven wat ik ervan dacht, in de hoop dat hij mijn briefje niet alleen in het archief legt (waarin het dan natuurlijk ook nog een prachtspecimen zal vormen van schrijvers-minderwaardigheid) maar aan de betrokken autoriteiten doorgeeft. Om haast te maken heb ik tot vrij laat 's avonds, terwijl ik omviel van de slaap, niet alleen *mijn* copy verbeterd, maar ook nog zeer conscientieus die van Slauerhoff; en die idioten hebben zoowat met *niets* rekening gehouden. Zou je nu zoo goed willen zijn Bouws aan te porren dat hij mij de copy van Coster (met proeven) *tijdig* zendt; zoonoodig vraag ik revisie, om die kerels manieren te leeren! En wat de copy van Slau betreft, die mag verder in orde gebracht worden door Bouws of Zijlstra of wie maar wil, maar dat werkje knap ik verder niet op; het is op zichzelf al niet bepaald een prettig werkje, maar als men - voor de zuinigheid misschien - een bonte en rotte tekst prefereert boven een behoorlijke, dan heb ik er *te* weinig plezier van; ik ploeter liever niet als een hulponderwijzer, om dan nog niet eens tevreden te kunnen zijn over het resultaat.

De opmaak van *Forum* is ook alles behalve perfect. Die Spaansche liedjes van De Vries voorop, is een paskwil; dat had in de orde-van-de-poëzie achteraan kunnen staan, vlak bij *Panopticum*. De typografische zetting van *Noodklok*, met al dat wit tusschen de strofen (alsof er telkens een heel nieuw gedicht begint) is idioot. Het heele nummer heeft me hevig geërgerd, hoe aardig de inhoud ook was.

Ik ben benieuwd naar verdere copy, van Putman etc. Verder schreef ik voor eigen plezier een polemiek tegen De Vries, Donker en Van Duinkerken, waarvan ik je eerstdaags een getypte copy zend. Het komt dan in mijn 4e bundel(!!) *Cahiers*, die getiteld zal zijn: *Panoptikum en Forum*, en die ik aan Bouws wou opdragen. - Ik scheid er hier mee uit, later eens beter. Bep wou er nog wat bij schrijven. Een hartelijke hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Lugano, [6 juni 1932]

aant.

Lugano, Maandag.

Beste Menno,

Vanmorgen kreeg ik een schrijven van onzen Everard, waaruit mij bleek dat *hij* die correcties niet had laten doen. Tant pis voor hem dan, maar het spijt me maar half.

Ik kreeg 3 verzen van Vic, niet onaardig, maar ook niet al te best. Dat eene, Hollandsche, moge de betrokken dame (die zich naar de datum onderaan kan richten) een steek in het hart geven, dat gun ik haar graag, maar ik bloos voor Vic als ik bedenk dat die dame een meneer kan hebben en als ik het versje dan lees met het oog van dien meneer. Hoe het zij, het poëem heeft me hevig geïnspireerd; bijgaand het resultaat, dat je in *Panopticum* kunt zetten, dunkt me. (Verdient het aanbeveling om het te zetten in hetzelfde nummer?)

Zou je er niet voor voelen om, als uitzondering, omdat die film toch eig. zoo erg goed is, een stuk te schrijven voor ons over *Mädchen in Uniform*? Ik vroeg het Bep, maar zij voelt er niet zoovéél voor. Ze heeft het op het oogenblik trouwens erg druk met een paar boeken die elders gerecenseerd moeten worden (o neen, één ervan is ook voor *Forum* en het boek zelf: een 'modern jaarboek', *Transition*, zal joù worden toegezonden).

Deze brief moge je bewijzen dat Vic groot gelijk had toen hij zei dat mijn intelligentie dreef op 'affecten'; iets wat Bep dezer dagen ook met duidelijkheid constateerde. - Het weer was vandaag allersikkeneurigst.

Later meer; schrijf *jij* gauw weer eens. Hart. groeten van ons beiden, ook aan Truida, de hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Lugano, [6 juni 1932]

aant.

Lugano, Maandagavond.

Beste Menno,

Hierbij een stuk dat ik, bij gebrek aan plaats in *Forum*, dan maar schreef voor mijn toekomstige 4e bundel Cahiers! - Je ziet dat ik er van allerlei in onderbracht; als polemische slotstrophe van een bepaalde afdeeling in dien bundel voldoet het zeer. Graag eenige opmerkingen van jou erover. - Wil je het ding daarna doorzenden aan den ouden Beversen (Dr. N.J. Beversen, Parkweg 197, Voorburg); hij interesseert zich erg voor al deze aanvallen en zal het dus aardig vinden als hij leest wat ik voor de heeren in petto heb. Schrijf je er dan een begeleidend woordje bij? Dank.

Bep zendt je eerstdaags dat stuk over *Transition*. Ik ga nu naar bed, dus later meer. Je hebt trouwens lectuur genoeg.

Het beste van ons beiden; de hand van je

E.

Het stuk van Engelman over Koch kreeg ik zooeven. Wel wat zwaarwichtig, maar soit!

Altijd véél hartelijke groeten voor Truida.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 8 juni 1932

aant.

aant.

aant.

aant.

Rotterdam, 8 Juni '32

Beste Eddy

Mag ik eerst een woordje zeggen over een psychologische ontdekking, die ik gedaan heb, en die geleidelijk aan voor mij zekerheid gaat worden? Dat je er een slecht gecureerd minderwaardigheidscomplex op na houdt; ergens, waar ik het bij jou niet zou hebben verwacht. Ik las n.l. gisteren je brief aan Bouws, waarover de goede man zeer ontsteld was; en m.i. terecht, ik kan die brief niet anders dan bijzonder unfair noemen. Om, terwijl je natuurlijk *wist* of minstens sterk vermoedde, dat Bouws de zonden tegen de puntjes etc. begaan had, een redevoering te gaan houden tegen een anonyme 'meneer', die je zonder eenige reserve afdekt, of hij je met oneerbare voorstellen te na was gekomen, dat gaat me werkelijk te ver! Ik was werkelijk even razend op je en je zult het mij, als je 100% toegewijde vriend, wel niet kwalijk nemen, dat ik je ronduit zeg, wat ik van dat soort brieven denk! Vooral, omdat het de prolongatie is van die andere *Forum*-verschillen. Ik ben bereid aan te nemen, dat je in dezen gelijk hebt; dan *nog* is je onmiddellijk *vijandige* toon tegenover menschen, die het beste bedoelen, een bewijs van een allerzonderlingst gevoel van wantrouwen; de naam 'minderwaardigheidscomplex' is voor dit gevoel dunkt me niet verkeerd. Je veronderstelt blijkbaar, zoowel bij Bouws als bij mij, telkens *kwade trouw* (bewust of onbewust) en in plaats van te informeeren naar de reden van het vergrijp, kom je dan maar voor den dag met een stormaanval, die in geen enkele verhouding staat tot de futiliteiten waar het om gaat. Temeer, waar Bouws zich door de verlating der proeven een ongeluk heeft gewerkt om het nummer op 1 Juni uit te krijgen! Het was je *plicht* geweest, om *even*, voor je uit de verte zulk een brief lanceerde, te overwegen, of het misverstand niet met de beste intenties kon zijn geschied; dan had je brief voor 75% achterwege kunnen blijven en de overige 25% hadden op niemand een onaangename indruk gemaakt; de volgende maal zou er meer acht geslagen zijn op je correcties dan nu gebeurd is. Het is natuurlijk onprettig, als je verwaarloosde correctie ontdekt, maar het is belachelijk, om daaruit maar aanstonds achterdochtig 'verguizing' of 'minachting' te construeeren. Ik kan me dit niet anders verklaren, dan uit een gevoel van minderwaardigheid, dat zich bij je heeft vastgezet en zich nu zelfs tegen je beste vrienden afreageert. Precies hetzelfde met die Panopticum-futiliteiten, en met de critiek, die ik destijds op je beide sonnetten gaf! Onmiddellijk voel je je geprikkeld, verwaarloosd, beleedigd, geattaqueerd, god weet wat meer, en het resultaat is telkens een brief, waarvan de ontvanger de vijandschap kwetst. Ik heb niets tegen de *grootste* openhartigheid, maar een fulminatie als tegen den 'meneer' van Bouws is een kinderachtigheid. 'Ik ben nog nooit zoo misselijk behandeld', schrijf je mij n.b.! Dan heb je, als het je ernst is, niet veel misselijks ondervonden! Maar daarom gaat het niet eens: alleen al, als je

veronderstelt, dat Bouws en ik, die de proeven in laatste instantie hebben nagekeken, je met opzet misselijk willen behandelen, ben je er naast, en geef je er blijk van iets te veronderstellen (a priori!), dat je desnoods bij Dirk Coster kunt aannemen, maar niet bij mij. Je zakelijke verzoek: om de proeven van *Coster* tijdig te ontvangen, is volkomen billijk en er zal voor gezorgd worden ook; maar waarom dit verzoek met een serie verdachtmakingen gepaard moet gaan, begrijp ik niet. Van *jou* tenminste niet. En de eenige weg, die me over blijft, is, het voor mezelf te *verklaren*. Heeft de botte tegenstand, die de hollandsche Theun's en Thony's bieden, je *werkelijk* toch meer gedaan, dan ik dacht? Of zit het dieper, en stamt dit gevoel uit een veel vroeger tijd? Het zou me interesseeren, dat te weten.

Wat nu de zuiver zakelijke kant betreft, je hebt hoogstwaarschijnlijk gelijk. Maar waarom lever je je copij niet zooveel mogelijk persklaar af? Dan vervalt al dit gedonderjaag, dat verdubbeling van kosten meebrengt. Op kleinigheden zal geen mensch aanmerking maken, en zelfs op *veel* kleinigheden niet; maar het is begrijpelijk, dat *reeksen* van 3 puntjes, die in 4 moeten worden veranderd, aanleiding geven tot zure gezichten. Ik hoop, dat je dit nu weer niet beschouwt als een aanleiding, om de boel er bij neer te smijten en verder b.v. geen proeven meer te corrigeeren; want ik zou dan werkelijk het gevoel krijgen, dat ik een eenvoudige zakelijke quaestie niet meer met je kon bedisputeeren. Wanneer in het algemeen de copij ongeveer persklaar wordt ingeleverd, zal geen sterveling ooit tegen (zelfs een behoorlijk aantal) correcties bezwaar maken; daarom schrijf ik je hierover.

Ik vond het nummer van *Forum* bijzonder geslaagd en de doodzonde, dat de Vries ergens voorging bij andere poëzie, is me niet opgevallen voor je er aanmerking op maakte. En wat kan je dat toch schelen! Je komt op deze manier nog in het schuitje van Scholte, die een blad ‘niet kan lezen’, als het niet typographisch heilig is. Maar overigens ben ik het in dit opzicht met je eens.

Het stukje over Lawrence is bijzonder aardig; ik heb de citaten gecontroleerd, *God* moest *Him* zijn, verder was alles in orde. Hoe kom je aan dat benijdenswaardige geheugen? Ik zal *St. Mawr* maar niet lezen; ik keek het eens door en ontdekte, dat je meening volkomen juist was. - Laten wij nu s.v.p. dat vers tegen Vic *niet* plaatsen; ik vind het bepaald niet erg geslaagd, en tegenover het persoonlijk feit (welk? weet niet), dat aan Vic's gedicht ten grondslag ligt, onnoodig kwetsend. (Alweer: je gaat me zeker voor een tolerant oud wijf verslijten; *mijn* minderwaardigheidscomplex! maar ik zeg dit uit vriendschap voor den goeden Vic.) Wil Bep niet over *Mädchen in Uniform* schrijven? Het lijkt me juist iets voor haar, veel meer dan voor mij. Vraag het haar nog eens dringend! Haar stuk over Schnitzler *wint* bij iedere lezing; het laatste hoofdstuk is, dunkt me, wel ongeveer het beste, wat zij ooit geschreven heeft.

Dat je intelligentie drijft op je affecten? Natuurlijk, en deze brief is een bewijs, dat ik *èn* op je affecten *èn* op je intelligentie bouw, want anders zou ik een nietszeggend pampiertje hebben gestuurd. Bij mij is, geloof ik, de intelligentie meer *tot* een affect *geworden*, zoodat ik daarom niet minder polemisch ben dan jij, maar minder geneigd, persoonlijke antipathieën te veronderstellen. (Een argeloosheid, waar ik voor zal boeten, op een gegeven moment). Want tot toelichting van deze ‘scherpe’ brief nog dit: het heeft me zelf *verbaasd*, dit ‘affect’ in je te ontdekken en het verandert niets aan mijn opinie over je. Het is een buitengewoon *eerlijk* affect, alleen m.i. verdomd kinderachtig. En ik, die op zooveel punten revoluties in mezelf aan je te danken heb, kan je toch deze ‘scherpe’ woorden wel schrijven?

Reageer *spoedig*. Een scherpe brief moet scherp beantwoord worden. Groet Bep heel hartelijk, zelf een bijzonder knijpende handdruk van je

Menno

Schrijf den goeden Everard toch even een verzoenend briefje, hij was totaal gedeprimeerd.

Hart. gr. van Truida, die je ook verwijtend aanblikt. Tot op zekere hoogte dan...
Dumay vordert snel en heeft nu den omvang van *Hampton Court* bereikt.
Hierbij de foto's terug, met dank voor het vertrouwen!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Morcote, [8 juni 1932]

aant.

aant.

Morcote, Woensdag.

Beste Menno,
Ik schrijf dit werkelijk uit dit plaatje - zóó'n plaatje, dat Bep beweert het alweer vergeten te zijn, terwijl we er nog zitten. - Nu ditte: ik wou graag voor *Forum* de *Daendels* van Van Wessem en de *Jan Steen* van Kelk bespreken, tenzij jij dat wilt doen (het is *beter* dat jij het doet, in aansluiting op je stuk over *Rembrandt-Coen*). Maar wil je niet, laat Bouws die boeken dan voor mij aanvragen. Tot nader. Hart. groeten van
je E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Lugano, [9 juni 1932]

aant.

aant.

Lugano, Vrijdag.

Beste Menno,
Het gaat alweer slecht: gisteren schreven we je uit Morcote en maakten plannen om dààr wat te blijven; vandaag kwam er een telegram dat mijn moeder weer ernstig ziek is. Onze koffers zijn aan het station en wij zitten nu onder arcaden, gelijkende op die van deze kaart, te zuigen op onze laatste uren hier, - behalve op een Italiaansch drankje. Morgen zijn we in Gistoux; schrijf dus voorloopig daarheen. Hart. Groeten van Bep en je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 10 juni 1932

aant.

aant.

R'dam, 10 Juni '32

B.E.

Zoo juist kwam je briefkaart, die jullie terugreis meldde. In de eerste plaats: het beste met je moeder en breng haar mijn hartelijkste wenschen over! - Ontving je de brief nog over de drukproeven-quaestie? Ik hoop, dat je je er in deze omstandigheden verder niets van aantrekt; ik meende, op dit feitje zoo omstandig te moeten ingaan, omdat ik je niets wilde verzwijgen. Als aanvulling binnenkort meer over je polemische stukje tegen de heeren V.C.S.B.-vaatdoeken, waarvan ik de argumenteering geheel deel. Maar dat weet je trouwens wel, het gaat hier meer om de 'handeling der polemiek'. - Ook zond ik nog een paar knipsels over de Mij der Letterkunde, die mij tot lid heeft benoemd en bij mij een blauwtje heeft geloopen. Moge Slauerhoff tenminste dit voorbeeld volgen; de rest zal wel erg blij zijn met de eer.

Bespreek jij vooral Kelk en v. Wessem; ik zal Bouws morgen vragen, ze voor je te laten komen. - Stukje van Bep gaf ik al aan hem door; is heel goed als kroniekje.

Spoedig meer dus. Ik ga morgen even naar Ant, schrijf zoo mogelijk Maandag.

Hart. gr., ook voor Bep, en nogmaals, het beste met je moeder!

je Menno

Is Vestdijk nog in Gistoux? Zoo ja: ik heb een *H.C.* hier voor hem klaarliggen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron en E. du Perron-de Roos
aan
Menno ter Braak

Gistoux, 11 juni 1932

aant.

aant.

aant.

aant.

Gistoux, Zaterdagavond.

Beste Menno,

Je brief en je briefkaart kwamen hier tegelijk. Ik antwoord nu wat haastig op je brief, maar, zonder scherp te willen zijn, doe ik het zoo precies mogelijk.

Ten eerste dan: ik vind het uitstekend, dat je me geschreven hebt zonder je gevoelens te verzwijgen. Maar dit eenmaal gezegd, begrijp ik van die gevoelens zelf niet veel. Een minderwaardigheidscomplex is best; ik zal er, behalve dit eene, nog wel 3 of 4 andere hebben, wil ik hopen, of ik zou geheel uit de mode zijn!

Maar een 'eerlijk affect' rijmt slecht met een 'unfaire handeling' (i.c. brief). Daarom, ter verklaring, dit: Ik wist *niet* dat Bouws die 'meneer' was, omdat ik voor de spoed die proeven gezonden had in een enveloppe, die men erbij had gedaan, aan N. & Van D., Rotterdam, en niet, als gewoonlijk, via Bouws. Ik kon een *beetje* veronderstellen dat hij er toch achter zat, maar het had even goed de een of andere

chef-corrector kunnen zijn. Ik had behoefte die brief zóó te schrijven, en hij was op dat moment zóó naar Bouws in hoogsteigen persoon gegaan, wanneer ik zeker was geweest dat *hij* de 'meneer' was. Ik was pisnijdig over die misselijke rotbehandeling, en ben het eigenlijk nog; zijn dit kleinigheden? mogelijk, maar rot en misselijk *blijf* ik het vinden, het praatje over de haast pakt nog altijd niet, en ik betreur niets van mijn schrijven aan Bouws. Als hij mij hier zelf over schrijft, inpl. van achter jou te gaan staan, zal ik mij hierover nog verder, en duidelijk, met hemzelf verstaan.

Dat je dus razend was op mij: *jij*, die hier zoo weinig mee te maken had, begrijp ik dus gewoon niet. Je zoekt te veel van wantrouwen, etc. in mijn reacties. Er is één ding dat ik *verdomd vervelend* vind, maar meer ook niet, in ons 'team': dat principe van *contrôle*; niet van kritiek. Dàt zal dan mijn minderw. complex zijn, maar het heeft niets te maken met die misselijkheid van mij te tracteeren op een *half*verbeterde tekst. Het *Forum*-nr. is voor mij bedorven, zooals ik Bouws schreef; daarmee uit. Een volgend maal prefereer ik mijn extra-correctie te betalen, dan nogmaals voor déze 'kleinigheden' te worden gezet, waar ik niet tegen kan.

Die 3 puntjes waren inderdaad wèl een kleinigheid; maar daarover had ik al eens met Bouws gesproken en ik had er dan 3 *gezet*. (En ik bedank voor die 4e van zetter of corrector of Bouws, die niet door mij gezet werd!)

Waarom dat vers tegen Vic (is het nu opeens zoo pertinent tegen *Vic*, inplaats van door zijn houding 'geïnspireerd'?) niet opnemen? Ik ben erg gesteld op welopname ervan. Ik beschouw je niet als 'tolerant', maar als 'beschermer' van menschen die zich zelf toch ook nog kunnen verdedigen, en een beetje noodeloos. Als ik Vic ooit persoonlijk bedoel, zal ik dat erbij vermelden, maar hij was hier alleen maar 'gangmaker', ik heb nu aan minstens 5, 6 anderen erbij gedacht. Wat ik jou persoonlijk schrijf, valt buiten de logica van dat poëem, dat zich tenslotte vrij algemeen tegen de Kring-leer keert. Ik heb *ook* vriendschap voor Vic, en in dit geval zou ik zeggen: *daarom juist*! (Dit laatste verklaart je misschien alles?)

Terwijl ik dit schrijf is Bep bezig aan een briefje aan jou, waarin deze kwestie wschl. ook wordt 'behandeld', want zij las na mij je brief. Beschouw onze reacties dan alsjeblieft als buiten de 'tweeëenheid der echtelieden' liggend, die je in een vorigen brief zeide maar bij uitzondering te willen in acht nemen.

De toestand is belabberd, maar niet alleen door die ziekte, die minder erg is dan het telegram deed verwachten. Hierover later meer.

Schrijf nog hierheen als iets je onduidelijk of onjuist voorkomt in deze verklaring. Met hartelijke groeten steeds je

E.

Zaterdag 11-VI-'32

Lieve Menno,

Denk niet dat ik als een andere Cornelia moeder der Gracchen het zwaard omgord om voor mijn gemaal in het strijdperk te treden. Maar ik kan mijn psychologische bijdrage tot het geval niet voor me houden omdat ik vind dat je hier naar een zoo ver liggende verklaring gezocht hebt. Want ik, met mijn ik zou bijna zeggen berucht on-anti-en a-polemisch karakter, reageer in een geval als dit met die proeven precies zoo als Eddy deed. En wel omdat het zonder verder commentaar niet-acht-slaan op een nadrukkelijke wensch of opdracht (zoo kun je die correctie wel noemen) een van de meest irritante onhebbelijkheden is die iemand van een ander ondervinden kan. Je begrijpt, ik spreek absoluut niet uit naam van Eddy, maar als ik mezelf als psychologisch voorbeeld aan de tand voel krijg ik dit resultaat: dat mijn ergernis en woede alleen maar te smoren waren geweest (en dan waarschijnlijk ook werkelijk

wel verminderd zouden zìjn) als de verantwoordelijke persoon - dus hier Everard - gezorgd had dat ik vóór het ontvangen van *Forum* mededeeling van het geval gekregen had. Dit fait-accompli (zooals het nu was) zou mij tot dezelfde reactie als Eddy gedreven hebben. (Alleen zou ik dan waarschijnlijk daarna die brief verscheurd hebben en inplaats daarvan met een hautain gezicht en zonder opgave van redenen het verdere werk geweigerd hebben, hetgeen kennelijk de vrouwelijke en tevens veel kinderachtiger variant in dezen is.).

Dag, je
Bep

Ik heb eerst mijn brief gepend, toen dit gelezen en doe het nu maar in hetzelfde omhulsel. De verklaring van Bep lijkt mij zeer juist: in ieder geval, ik was woedend, en ik ben het au fond nòg, als ik me de zaak weer goed herinneren ga. Er is hier een element bij, dat jij dus misschien niet begrijpt?* En je denkt, geloof ik, dat het alleen om puntjes en andere leesteekens gaat; neen, er zijn verscheidene andere correcties, die voor mij van belang waren, niet gedaan, en waarom sommige dan wèl uitgevoerd werden begrijp ik nog niet. Wel was dat feit op zichzelf iets dat de woede nog wat sterker maakte.

Dit wordt werkelijk een *psychologische* bijdrage... En toch, als ik het goed beschouw, ik heb volstrekt *niets* tegen je ‘eerlijk maar kinderachtig affect, oftewel minderwaardigheidscomplex.’ Als ik een volgende keer maar niet meer zoo ‘verrot misselijk’ word bejegend... Je

E.

* [E.d.P.-d.R.:] Ik denk dat je het wèl begrijpen zult! En dat ondanks mijn opvatting dat begrijpen een temperaments- en klierenkwestie is!!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [13 juni 1932]

aant.

aant.

Gistoux, Maandagavond.

Beste Menno,

Vanmorgen ontving ik het breedvoerige proza van Bouws, dat ik hierbij sluit, ook om nieuw geklik voor te zijn. Zijn ‘standpunt’ en het verdere lesje zijn paskwillig genoeg om zelfs op Otten geen indruk te maken, en de toestand hier is nu zóó, dat ik graag tijd uitspaar. Ik heb hem dus in 3 regels geschreven dat ik bij een herhaling van het geval mij van verdere medewerking zou onthouden. Jij vindt dit wschl. weer niet goed, maar ik kan niet anders: Bouws vindt blijkbaar dat hij *goed* heeft gedaan en wenscht zich kennelijk het recht voor te behouden nogmaals hetzelfde te doen; ik vind dat hij *verkeerd* heeft gedaan en verdom het om nogmaals zooiets te ondervinden. Tusschen deze 2 zienswijzen is géén middenweg; - deze beknibbelarij

is mij nooit gebeurd en het is mij onmogelijk die te accepteeren. Ik ben eig. nòg woedend op Bouws, om dat eigendunkelijk schiften van mijn correcties; als hij deze toon aanslaat van ‘jonge vriend, kijk eens hoe het zit’, zeg ik eenvoudigweg ‘verrek’. Beschouw dit nu weer niet als ‘vijandig’ tegenover jou; niets zou maller zijn. Met hart. groeten, steeds je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 14 juni 1932

aant.

aant.

aant.

aant.

Rotterdam, 14 Juni 1932

Beste Eddy

Je antwoord bevredigt me niet heelemaal. Ik *heb* dadelijk al erkend, dat je in de grond van de zaak wel gelijk zoudt hebben, dus daarover wil ik niet eens twisten. Inderdaad zou (zooals Bep zegt) Bouws alleen correct hebben gehandeld, als hij van te voren kennis had gegeven, dat hij iets verzuimd had. Goed: maar daarmee vervalt niet je manier van reageeren. De *toon* is alles, zooals je zelf dikwijls hebt gezegd, en de toon was ditmaal die van een gekrenkt despoot. Dat er iets in dien toon blijkbaar meer beteekent dan een uitval, moet ik concludeeren uit het feit, dat je ook in deze brief veronderstelt, dat je ‘gecontroleerd’ wordt, dat Bouws ‘achter mij gaat staan’ etc. Waarom in godsnaam die veronderstellingen, terwijl je toch uit mijn brief kon blijken, dat ik niet om Bouws te dekken, schreef, maar alleen uit persoonlijke overwegingen. En die ‘contrôle’? Ja, als je zoo mijn *oordeel* over je werk wilt noemen, dan is er natuurlijk contrôle; in dien zin controleer jij mij gelukkig dan op dezelfde manier. Het is juist, wat ik je schreef: je veronderstelt contrôle, waar ik mijn meening zeg. Exempel: het vers over de Kring. Het persoonlijke argument (Vic) heb ik wel ingeschakeld, maar na je gezegd te hebben, dat ik het vers niet erg geslaagd vind. Alweer: dit laatste *negeer* je eenvoudig! Ik vind het gedicht bepaald gewrongen en daar door niet treffend. Maar als je het daarmee niet eens bent, vervalt mijn ‘contrôle’, want ik heb niets willen controleeren. Intusschen begin ik werkelijk 5% bang te worden, om je een oordeel over je werk te zenden, omdat je mij nu eenmaal als contrôleur van een tijdschriftrubriek schijnt te beschouwen, wanneer ik het juist *niet* wil zijn! Ik geef het gedicht vanmiddag door aan Bouws. Het argument-Vic, dat geef ik toe, is bijzaak.

Deze quaestie moeten we eens à tête reposée bespreken, omdat het inwisselen van schriftelijke sententies weinig helpt, denk ik. Het komt in laatste instantie neer op een verschil inzake *persoonlijk reageeren* in de litteratuur. Ik heb je polemiek tegen de V.C.S.B.-ers met pleizier gelezen, maar me tegelijk afgevraagd: is *alleen* ‘een hollandsch-waardig zwijgen’ het tegendeel van deze manier? Ik geloof van niet. Het is ook niet juist, wat je zegt: dat Donkersloot je niet meer interesseert. Hij interesseert je *wel*, want anders zou je geen lust hebben over hem te schrijven, of alleen en passant over hem schrijven. Hij interesseert je zoo, dat je hem met T*h*eun

zou willen meppen. Volkomen respectabel, en m.i. de eenige consequentie van jouw polemisch temperament. Au fond verschillen wij toch hierin, dat ik alleen interesse voor Donker heb, voorzoover hij een idee representeert, terwijl jij hem persoonlijk te lijf wilt. In de practijk komt het hierop neer, dat jij, telkens als je de antipathieke persoon ontmoet, slaan wilt, terwijl ik, na eenmaal de idee in hem geslagen te hebben, voor mijn gevoel ook met het stoffelijk en stoffig omhulsel van de idee heb afgedaan. Ik vraag me nu af: ben je werkelijk (serieus!) niet *verplicht*, Anthonie en Theun *uit te dagen* of *af te ranselen*, in plaats van dit steekspel met woorden voort te zetten? Het is duidelijk, dat, als je Theun verwijt, dat hij een *h* in zijn naam heeft (wat ik ook als een fout voel!), het onmiddellijk naastbijzijnde argument is: de *vuistslag*. Je polemiek betreft ook geen ideeën meer, maar *antipathieke lullen* en ik vind, dat *als* je gevoel van walging werkelijk zoo *physiek* is, slaan de eenig volledig-voldoende reactie is.

Op deze conclusie zou m.i. je stuk over de persoonlijke moed moeten uitloopen: er is een verhouding, ook in de geciviliseerde samenleving, tusschen geestelijke vijanden, die op een bepaald moment moet worden omgezet in een gevecht, een *letterlijk* gevecht. Woorden zijn op een gegeven moment niet voldoende meer; zij hebben geen andere waarde meer dan degenstooten, omdat hun argumenteerende kracht in het principieel debat is verbruikt, en moeten dus, willen zij niet bête worden, voor degenstooten verwisseld worden. Overweeg eens, of je deze consequentie niet juist acht. Ik geloof, dat ik daarmee ook het verschil tusschen onze polemische houdingen heb aangegeven. Ik heb, hand op het hart, geen physieke afkeer van Donker, zoolang ik hem niet in mijn omgeving behoef te tolereeren; als ik eenmaal gezegd heb, waarom hij mij als ideeëndrager ridicuul en dom voorkomt, laat hij mij verder *werkelijk* koud. Ik sta in persoonlijke verhouding tot zijn objectiviteitsfictie, die ik overal en in alle andere denkbare personages zal blijven vervolgen, maar het stuk vleesch Donker kan voor mijn part rustig blijven rondloopen; als hij mij maar geen handjes komt geven, zooals laatst in *Atlanta*, want daar voel ik niet voor.

Van objectiviteit gesproken: ik heb bijna een groot stuk af over het ‘beschrijven’; het gaat over Querido, Feuchtwanger, Nijhoff, Lawrence, Malraux en nog een paar menschen. Mijn conclusies over de erotiek zullen de jouwe wel grappig aanvullen, denk ik. *Erfolg* is *heel* erg. De kreupele adjectieven alleen al, waarvan elke pagina krioelt. - Zoodra het stuk af is, stuur ik je de copie.

Ik moet dadelijk gaan examineeren; een rotwerkje met die warmte. Deze brief overlezend, zie ik, dat ik nog vergeten heb te zeggen, dat het woord ‘misselijk’, dat je ten overvloede *nog eens* extra accentueert, alleen maar beteekenis kan hebben, wanneer je kwade trouw veronderstelt. Volgens mij is, wat Bouws gedaan heeft, niet misselijk, maar hoogstens incorrect, getuigend van onjuist begrip van auteurscorrecties. Door ‘misselijkheden’ aan te nemen, geef je te kennen, dat Bouws je willens en wetens heeft willen *bedriegen*; en dit is niet zoo, ik weet het positief. Ik wist alleen maar van die befaamde puntjes en wil dus zijn ‘beleid’ niet verontschuldigen; maar zeer positief weet ik, dat hij hetzelfde gedaan zou hebben in mijn proef, gesteld, dat ik op korten termijn uit het buitenland een proef had gestuurd. Ik zou waarschijnlijk ook uitermate nijdig zijn geworden, maar zou bereid zijn achteraf gebleken goede wil (*inclusief* stommiteit van den corrigeerenden man) te erkennen. ‘De *mis* dat is een *mis*verstand van *misselijke* papen’, dichtte Willem Sluyter, maar dit heeft er niets mee te maken, het kwam uit mijn anti-katholieke ader gevloeid.

Ik spin deze quaestie zoo uit, omdat er een psychologisch belang achter zit: *dit* belang n.l., dat we elkaar tot in details volkomen begrijpen.

Bedank ook Bep zeer voor haar bijdrage tot het geval! Ik heb al geschreven, dat ik het daarmee eens ben; maar dat gaat in zekeren zin langs de quaestie van de *bewuste* ‘misselijkheid’ heen. hart. gr. van je

Menno

N.B. ten overvloede: als je soms in de meening mocht verkeeren, dat Bouws mij *verzocht* heeft, om hem te 'dekken', dan is dit absoluut onjuist; ik wil Bouws niet... enfin, hij is te dik, om Pasiphaë te zijn.

Polemiek is aan Beversen verzonden.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [14 juni 1932]

aant.

aant.

Gistoux, Dinsdag.

Beste Menno,

Bezit jij *Nieuwe Geluiden*, 3e druk? Ik kreeg hier de 4e, die ik aan iemand cadeau wil geven, maar schreef er een paar regels over, om bij mijn stuk over N.G. III te zetten, als voetnoot. Ik wou nu weten hoe de kwibus heet die in III de reeks afsluit (een protégé van Coster, meen ik, die hier uit het beschermd domein werd verwijderd). Kan je mij dat omgaand opgeven? - Het gaat hier vandaag *iets* beter, maar gisteren en eergisteren was het erg slecht; verder hebben zich vóór onze komst weer eens complicaties voorgedaan tusschen mijn moeder en Simone, zoodat deze laatste met 1 Juli het samenwonen met Gille beginnen wil. Dat moet dan maar gebeuren, al ontbreekt op de pijnlijkste wijze het geld. Bep en ik blijven hier misschien tot begin Juli. Later meer. Hart. groeten, je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [15 juni 1932]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Gistoux, Woensdag.

Beste Menno,

Vanmorgen kwam je nieuwe vraag om uitleg. Het wordt een ingewikkelde, een bijna 'philosofische' kwestie, maar ik heb nu net een beetje tijd, tusschen de treurige rommel door waar ik nu opeens kom vóór te staan, en antwoord dus punt voor punt.

Als je de grond van mijn gelijk erkent, rest dus de toon. De toon van mijn briefje aan Bouws was niet ‘vijandig,’ maar wat men wschl. noemt ‘onbeschoft,’ laat ons zeggen: ‘onhebbelijk.’ Maar het vergrijp van Bouws zelf (waar ik woedend over was en waar jij het ook over had kunnen zijn) was van *aard*, zooniet van toon, even ‘onbeschoft’ oftewel ‘onhebbelijk’. Dit is een kwestie van de dingen te voelen. Ik moet hem excuseeren, zeg je, vanwege zijn idiotie. Het is niet vleiend, maar soit. Ik heb dat zelfs reeds meer of min gedaan. Maar als de idioot op de zaak terugkomt met zwaarwichtige lesjes (als in dien brief van hem die je nu hebt) zeg ik hem zoo kort mogelijk waar het op staat, op gevaar af van weer onhebbelijk te zijn.

Je komt hierlangs op het idee ‘controle’. Ik geloof hoe langer hoe meer dat de schoen hem *daar* wringt, dat deze heele zaak, tusschen jou en mij althans, daar begint en eindigt, omdat in jou ook een bepaald ‘complex’ is wakker geworden (dat ik niet direct ‘minderwaardigheidscomplex’ zal noemen); bref, er is hier tusschen ons blijkbaar een onopgeloste gevoels- of gedachte-verwarring. - Ik herlas bijv. later je eerste brief, waarin het woord ‘unfair’ me al een beetje raar gekozen leek, ik zie nu: ‘verdachtmakingen’, en zelfs een zin als: ‘zooiets zou bij Coster mogelijk zijn, maar niet bij mij.’ (Dit laatste leek me bij eerste lezing *zoo* dwaas, dat ik instinctief eroverheen gelezen heb.) Maar ook nu kom je hierop terug: ‘misselijk’ is voor jou iets dat met ‘bedriegen’ te maken heeft. Laat ons beginnen met *dit* op te ruimen. Ik heb *geen oogenblik*, noch bij jou, noch bij Bouws, noch bij Maurice, gedacht aan *bedriegen*, zelfs niet aan een nuance daarvan (en zeker het allerminst bij jou!) Ik geloof nu dat we langs elkaar heen praten omdat je gevoelens bij me waant, die er geen oogenblik waren; het is zelfs verdomd gèk, dat je dit dacht, of denkt. Wanneer ik ‘contrôle’ zeg, blijft het bij mij een verdomd vervelende (zooals ik al zei), maar exclusief *practische* kwestie; had ik vermoedens en gevoelens, zoo raar en idioot als jij nu blijkbaar veronderstelt, ik zou ook raar en idioot genoeg zijn om ze je ronduit te zeggen. Ik vraag je nu één ding: hoe kom jij aan deze rare gedachtegang?

Ik heb je al gezegd, en naar ik meen ook verscheidene malen bewezen, dat ik èn tegen je *kritiek* kan, èn die niet negeer. Maar met ‘contrôle’ bedoel ik een practisch ‘veto’. Dit ‘veto’ heb ik nooit tegen jou of Maurice uitgesproken, omdat ik het niet zou kùnnen; daarentegen ben ik bereid jullie te zeggen hoe ik jullie werk vind, als jullie dat per se weten willen. Maar ik zou er haast bij zeggen: met verzoek je daar *niet* aan te storen (want mijn meening blijft een persoonlijke meening) wat de publicatie betreft. Ik heb er niets tegen als jij en Maurice mij zeggen: ‘ik vind dat sonnet een lor,’ maar als ik het idee krijg dat jullie mij de publicatie ervan gaan beletten, komt wat *ik* onder ‘contrôle’ versta, in mij boven, en vind ik het verdomd vervelend, anders gezegd: onaangenaam. Dàt is dan mijn minderwaardigheidscomplex, dat ik tegen deze practische manier van beletten (die nu 3 x heeft plaats gehad) erg slecht kan; na jullie persoonlijke en vriendschappelijke kritiek, moest de beslissing tenslotte aan mij overgelaten worden, en in alle 3 gevallen heb ik je niet verborgen dat ik het zeer onaangenaam vond mijn stukjes terug te trekken. Dat ik daarom beland zou zijn in de Costerlijke sfeer van ‘verdachtmakingen’, ‘vijandigheid,’ enz. heb ik bij mezelf geen oogenblik kunnen waarnemen. Ik vind, vond, en zal altijd blijven vinden dat dat contrôle-idee van elkaars copy verrot is (neem èn contrôle èn ‘verrot’ nu in *mijn* zin); alleen in *uiterste* gevallen als pornografie of zoo, zou *ik* van dit recht gebruik maken tegen jullie, en dus... Maar dit is een oude zaak!

De historie met Bouws is een nieuwe zaak, waarin jij ten onrechte meent betrokken te zijn. Voor mijn gevoel was je dat nooit. Deze zaak is anders spoedig uitgeknobeld: in den grond geef je mij gelijk, maar mijn toon tegen Bouws is ongepast. Waar Bouws die toon ‘maar zal laten voor wat hij is’, kan jij het ook doen; en *principieel* komt het hierop neer: een tijdschrift, waar de secretaris zich het recht voorbehoudt om zelfs mijn *auteurs*-correcties te controleeren (alweer dat woord, maar heusch, dit is een

nieuw geval), is een tijdschrift waar ik niet in schrijf. Bouws heeft *volmaakt* ongelijk; als hij idioot is, moet hij van zijn ongelijk, ondanks zijn idiotie, worden overtuigd.

Dus: kwestie wantrouwen: - als bv. mijn stukje tegen Van Duinkerken voor *Panopticum* bestemd was geweest, was jij er misschien vóór geweest, Maurice niet. Ik zou dan inderdaad een nuance van wantrouwen hebben gehad tegen de katholiciteit van Maurice. Maar ik zou dit meteen ook zoo vanzelfsprekend gevonden hebben, dat ik nòg geen oogenblik aan 'bedriegen' had gedacht. En alweer: alleen wanneer het mij *belet* werd, zou ik het onaangenaam vinden; anders niet.

Je zegt dat ik een 'tijdschriftcontroleur' in je zie, waar jij het juist *niet* wilt zijn. Dat is dan ook voor 5% mogelijk (dit zijn de 5% van jouw angst om mij voortaan je opinie te geven), maar vergeet dan niet dat ik 3 × een onaangename ondervinding achter mij heb. (Dit wordt door *jou* genegeerd!)

We komen nu op die kwestie van 'persoonlijk reageeren'. Dit zou ons erg ver voeren, liever een volgend maal. In hoofdzaak *is* het zooals je zegt: tenslotte bestrijd jij *eigenlijk* de idee, ofschoon onafscheidelijk verbonden met de persoon, en ik de persoon, ofsch. onafsch. verb. met de idee. Maar dat ik daarom direct op Theun en Thonie zou moeten slaan, omdat woorden ontoereikend zouden zijn, lijkt mij wat paradoxaal. N.l. ik heb een héél groot vertrouwen in de meppen die je met woorden kunt uitdeelen, en ik geloof héél lang aan een strijd-met-woorden alleen, en ik heb misschien *niet* zooveel physieke afkeer juist van die heeren als jij! Maar dit zijn allemaal nuances: hier *ik* een beetje meer, daar jij. In laatste instantie ben ik ook niet *on*bereid om op Theun en Thonie te slaan; maar dat dit de éénige logische konsekwentie zou zijn van de strijd-in-woorden die polemiek heet, lijkt mij vooreerst nog te stout. Een beetje seduisant ook wel! Maar het kan zijn dat men elkaar als polemisten zóó *haten* gaat, dat men elkaar alleen nog maar kan *vermoorden* (liefst zonder risico te loopen, dus van achter.) Als ik met Bep over zaken van dezen aard spreek, krijg ik binnen 3 minuten diè konsekwentie: de menschen die niet véél nuances kennen van haat, willen direct naar de simplistische 'laatste waarheid' gaan! Maar *vooreerst* dan toch, *geloof* ik (scusi, signore!) nog aan de polemiek, als iets volledigs en aparts; geloof ik nog aan een vermoorden met woorden, dat erger kan zijn dan een pak slaag. Waar houdt de literatuur voorgoed op en waar begint de menschelijkheid = het persoonlijke-conflict-zònder-literatuur, in dit alles? Het lijkt mij een boeiend gegeven voor een gesprek; maar vandaag zal ik blij zijn als ik die 'contrôle'kwestie althans van de 'verdachtmakingen' zal hebben gepurgeerd.

(Ik moet nu naar Wâvre voor een gesprek met een notaris; stel je voor wat ik dààrvoor aan krachten moet verzamelen, het is vast heel wat meer dan voor een physiek conflict met Theun!)

Iets anders dus tot slot: heb jij, in mijn cahierpolemiek ook maar één zweem van gevoel dat ik je 'verraden' zou hebben? Je zegt er niets van, maar dààrvoor vooral zond ik je die tekst. Bep beweert dat zij in gevallen als deze bij zichzelf het begin zou waarnemen van het tanen van de vriendschap; ik geef je de verzekering dat zulke dingen, zelfs bij herhaling voorkomend, mijn vriendschap eerder hechter zouden maken dan niet. Maar dit geeft *jouw* standpunt niet aan.

Als je dus in dat stuk, dat voor mij zoo moest zijn binnen de logica van mijn cahiers (d.w.z. van het memorialistische karakter ervan), iets vindt dat je als vriend onaangenaam is, zeg dat dan ronduit, en ik schrap het heele begin, en alles wat niet lijnrecht tusschen de Donkers en mij gaat. De moeilijkheid wordt dan alleen: hoè ik verantwoorden moet dat ik niet elders (bv. in *Forum*!) heb geriposteerd.

Ik heb zoo'n idee dat we nog een heeleboel meer over dit alles te praten zouden hebben, vooral met het oog op onze verschillende opvattingen (soms!) van polemiek. Ik houd van Drumont, die door Bep en jou zoo wordt veracht. En er is een soort 'waardigheid', die mij alleen maar lust geeft mij te misdragen, die, eerlijk gezegd, op mij werkt als een roode lap, wanneer die mij wordt voorgehouden. Dit is een

‘zwakheid’ en een ‘fout’ in mij, die ik misschien zou moeten corrigeeren. *Misschien*; want ik zou eerst moeten begrijpen: *waarvoor*?
Ik ga er nu werkelijk van door.
Met hartelijke groeten, als steeds je
E.

Groeten van Bep, die eergisteren een Dr. Veldkamp heeft gemolesteerd (zie uit in de *N.R.C.*), maar niettemin noch de grootste narigheden ondervindt van al dit gepolemiseer; - en ook dàt is een oude zaak! En als je *dit* doortrekt naar de paradoxale ‘laatste waarheid’, dan krijg je dat ze ons, maar zeker mij, zoo *ondoeltreffend* vindt als polemist! De ware, de wèrkelijk moordende polemist is hij, die alles van de sterren uit bekijkt. En je weet: zoo zijn er dichters, geleerden, avonturiers...

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 15 juni 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 15 Juni '32

Beste Eddy
Vervelend, die quaesties op Gistoux! Ik kan me levendig voorstellen, dat de atmosfeer er verre van prettig is. Is je moeder inmiddels weer opgeknapt? Mijn ervaring is, dat gedonder op dit gebied niet tot stilstaan komt, voor de partijen elkander niet meer zien. Maar krijg dat, in bepaalde omstandigheden, eens gedaan!
Ik wil je in deze huiselijke beroerdigheden eigenlijk liever niet meer lastig vallen met mijn afwijkende zienswijze inzake het correctie-incident. Met den besten wil van de wereld kan ik in de brief van Bouws geen aanleiding zien, om ‘met de portefeuille te rammelen’. Wat hij schrijft, is zwaarwichtig, verantwoordelijk etc. etc., maar althans zakelijk en van zijn standpunt uitermate fatsoenlijk. Ik lees nergens uit, dat dit geval zich weer zal herhalen en dat hij je correcties niet meer zal eerbiedigen; dat hij je vraagt, om minder veranderingen in de proef te brengen, is toch niet onhebbelijk? Ik schijn voor dit soort verontwaardiging absoluut geen orgaan te hebben. - Natuurlijk beschouw ik je repliek heelemaal niet als ‘vijandig’ tegen mij; ik heb dat woord een vorige maal wel gebruikt, om den *toon* te karakteriseeren, die mij als zoodanig aandeed. Maar toch doet het me onprettig aan, dat je alweer de kabinetsquaestie stelt, alsof er aan ons ‘team’ geen enkel ander belang verbonden was dan een akkevietje tusschen een redactie-secretaris en een redacteur. Waarom in vredesnaam de zaak niet op een vriendschappelijke manier geregeld, i.p.v. dadelijk weer een dreigement? Ik vind dit alles beroerder dan je misschien denkt, omdat het me de pest injaagt, Bouws tegenover jou te moeten verdedigen; maar in dezen zie ik geen reden, om hem iets te verwijten, nu hij getracht heeft (zij het dan op zijn manier) zijn breedvoerige standpunt uiteen te zetten. Of had je van hem soms felle en beknopte aphorismen verwacht? - Enfin, ik doe er verder het zwijgen liever toe; ik heb er geen zin in, een vriendschap door tijdschriftquaesties te laten bederven; en als je meent, dat deze houding de eenig-mogelijke is, moet ik me er bij neerleggen. Het zou me overigens hevig spijten, als *Forum* op dezelfde wijze moest

crepeeren, als de *Vrije Bladen*: door dingen, die voor de *hoofdzaak* volkomen zonder beteekenis zijn. -

Van Vestdijk een brief uit Brussel. Hij schreef, dat jij graag een 'flinke partij verzen' van hem in het Juli-nummer wilde hebben. Ik ook; maar er zijn nu al *84* pagina's! Dus er zal al verschrikkelijk geprutst moeten worden, om een behoorlijk nummer te fabriceeren! In Augustus zal er waarschijnlijk meer plaats zijn; maar misschien komt er juist ruimte voor verzen open.

Ik zond je vandaag mijn stuk over de beschrijving. Ben benieuwd, wat jullie beiden ervan zullen vinden!

Verder moet ik voor mijn fatsoen eigenlijk wel een stukje voor *Panopticum* dichten over de Mij. v. Letterkunde. Hier hindert me weer de volkomen onbelangrijkheid van die *fossielen*; ik zou werkelijk liefst 'waardig zwijgen', maar een kleine motiveering van mijn bedanken ligt wel voor de hand.

Houd je verder goed in de narigheden! Voor je moeder het beste gewenscht! Groet Bep hartelijk van mij en zelf de hand van je

Menno

Ik heb alleen de *2e druk* v. *N.G.* Die eindigt met *van Elro*. Is dat soms de bedoelde man?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [16 juni 1932]

aant.

aant.

Gistoux, Donderdag.

Beste Menno,

We hebben zoonet in den tuin je *Palet*stuk gelezen, dat morgen doorgaat naar Ant. Ik heb er in de marge eenige *kleine* opmerkingen bij gezet; over Lawrence en Huxley zouden we moeten praten, maar in ieder geval vind ik wat je hier erover zegt heel grappig. Het stuk is misschien wat lang voor het onderwerp, en ondanks vele heele aardige opmerkingen over ons bête noire: de domheid, ondanks het prachtige stukje over Nijhoff, Wilhelmus en Jo Kuller, misschien als *conclusie* wat mager, n.l. dat men niet schilderen mag in de literatuur (de domme schilders hebben jarenlang met ijver verkondigd dat men vooral geen literatuur mocht brengen in de schilderkunst - wat jij trouwens beaamt). Maar over het geheel: zeer boeiend en goed.

Tot nader. Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [17 juni 1932]

aant.

aant.

Gistoux, Vrijdag.

Beste Menno,

Daarnet nog een brief van je; inderdaad, het is, geloof ik, beter als we die proeven-correctie en -incorrectie laten rusten; we hebben er nu al zóóveel over geschreven en op een bepaald gebied ‘begrijpen’ we elkaar niet (of jij mij niet, aangezien jij hier de beoordeelaar bent). - In je stuk over het ‘palet’ staat dat Lawrence over-sexed was; hij schijnt undersexed geweest te zijn en had dààrom zoo'n afgunstige bewondering voor Mellors en St. Mawr; maar zeg dit niet zóó (dan krijg je die banale omkeering, waar o.a. Defresne zoo'n held in is); alleen zou ik van dat positieve over-sexed iets anders maken. - Waarom in Godsnaam moet je je weigering t/o de Mij. v. Letterk. in *Panopticum* motiveeren? Hier is dan eindelijk ‘contrôle’ van mij: ik raad je dat pertinent af (vooràl als je er eig. geen lust in hebt;) het zou het heele effect van je weigering bederven en er een soort *Forum*-reclame van maken! - Kan je me hierheen zenden: *Fermina Marquez, Enfantines* en *Amants, heureux amants*? ook als je ze een tijdlang kwijt raakt? Ik heb Jany n.l. voor *De Gids* een groot artikel beloofd over Larbaud (mede voor de duiten); *Forum* is 6 maanden becosterd!

Hart. groeten en tot nader. Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 18 juni 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 18 Juni '32

Beste Eddy

Inderdaad, laten we het debat over de proevenquaestie sluiten! Na je brief van Woensdag begrijp ik nog iets beter, wat je onder polemiek verstaat, en hoewel ik het nog op allerlei punten niet heelemáál met je eens ben, laat ik de toespitsing liever aan een *gesprek* over. Alleen dit nog: ik heb het stukje over Donker en de Vries geen oogenblik als iets onvriendschappelijks beschouwd! Waarom ook? Integendeel, een dergelijke openhartigheid in het publiek beschouw ik juist als een proefsteen van de vriendschap. Het is ook niet eens bij me opgekomen over dat begin te schrijven. Het was een bijzonder duidelijke uiteenzetting van de situatie.

Rest nog de practische staart van dit ‘incident’, n.l. je ‘onbeschofte’ briefje aan Bouws (je noemt het zelf zoo, dus dat mag ik wel overnemen). In zijn plaats zou ik zoo'n briefje ook als een grove onhebbelijkheid hebben beschouwd en *kwaad* zijn geworden. Over zulke behandelingswijzen word je niets anders dan: kwaad, rood! Maar soit: je schijnt hem daarna weer een heel vriendelijk briefje te hebben geschreven, nadat hij een smartelijk ultimatum naar Gistoux had gezonden. Ik heb hem nu weer week gemaakt, en hij wil alles als afgedaan en vergeten beschouwen. Maak hem dat nu alsjeblieft niet weer moeilijk door zwaar geschut! Hij heeft van die

drukfouten spijt genoeg en is daarbij in zooverre in zijn recht, dat hij de aanmerkingen over de extra-correcties (zwaarwichtig inderdaad) onder je oogen heeft gebracht. Voor die aanmerkingen moet hij tenslotte opdraaien. Ik zou dus dit alternatief willen stellen: *of* jij 'werkt' voortaan niet meer dusdanig in de proeven, *of* de extra-correctie wordt van je honorarium afgehouden. Het eerste wil je waarschijnlijk niet, dan lijkt het tweede me een zakelijke en billijke regeling. Je hoeft dan ook geen enkele Rücksicht te nemen op de zure gezichten van de zetterij.

Zeer geamuseerd las ik gisteren in de *N.R.Ct.* Bep over Veldkamp. Wat een vent! Een christen van de ware soort! Christendom is toch in elken vorm een *zwakheid*, zelfs bij een man als Schweitzer, die zich vernedert om het publiek te likken in kerken. Hierbij een stukje panopticum, dat ik over hem schreef en voorts een heel klein stukje over de Mij. Ik ben het geheel met je 'contrôle' eens, dat ik over mijzelf met het meeste effect *zwijg*; als je van meening bent, dat ook dit stukje te zwak is, schrijf het dan omgaand, dan gooi ik het weg.

Hartelijk dank voor de critiek op mijn artikel. Ik zal 'over-sexed' (inderdaad banaal, evenals 'under-sexed') veranderen; Bep heeft ook gelijk, wat de *Tate*-Gallery betreft. Verder zal ik je opmerkingen verifieeren, als ik ze via Ant terug heb ontvangen. Ik zal nog een stukje inlasschen over de intelligentie van schilders en cineasten; waarom toch *wel* een intelligent beeldend kunstenaar boven een domme gaat (quaestie *Shanghai-Express*), en waarom *toch* deze intelligentie nog niet veel met *de* intelligentie te maken heeft.

Fermina Marquez heb ik aan Ant uitgeleend. Heb je het dadelijk noodig? Ze heeft het, denk ik, nog niet uit, maar als je het moet hebben, schrijf ik haar, dat ze het direct naar Gistoux opzendt. - *Enfantines* heb ik niet! *Amants, heureux Amants* zend ik je binnenkort met weer een hap Nietzsche. Hart. gr. voor jullie beiden, je

Menno

Wat de 'magerheid' van mijn conclusies betreft: ik concludeer niet *alleen*, dat men niet schilderen mag in de litt., maar ook (hoop ik tenminste), waarop dat *mag* berust. Maar ik zal het nog wat omwerken.

Kreeg je 2 Nietzsche's?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [18 juni 1932]

aant.

aant.

Gistoux, Zaterdag.

Beste Menno,

Dank voor de 2 deeltjes Nietzsche en de mooie opdracht. Maar nu we toch hier zitten, kan je ook de andere deeltjes wel zenden. Ik ga eraan beginnen als ik Kleist zal hebben bestudeerd. - Van Bouws kwam gisteren een brief, waarop ik weer heb geantwoord; het wordt nu een heele 'politieke' affaire, maar niet onvermakelijk, après tout. - Met mijn moeder gaat het dàn een beetje vooruit, dàn weer achteruit; en daarbij hebben we van alles te regelen. - Heb je de jaargangen van *De Stem* niet meer opgehaald, die nog bij Bep's vader lagen? die zullen nu dan wschl. verkocht

zijn; maar er moeten nog wèl liggen: de deeltjes Multatuli die Truida hebben wou. Kan je diè niet eens halen? Ik schrijf nog wel eens beter als er weer bericht van je is.

Nu maar de groeten, ook van Bep, die je natuurlijk ook nog wel voor de Nietzsche bedankt. Je

E.

Bep laat vragen of die nieuwe briefkaarten die je gebruikt tegenwoordig in de mode zijn in Holland. Zij vindt ze zoo mooi.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [19 juni 1932]

aant.

aant.

Gistoux, Zondag.

Beste Menno,

Hierbij je twee stukken terug. Ik vind ze allebei heel best; en op déze manier is je uitvalletje tegen de Mij. v. Letterkunde natuurlijk verantwoord, ook buiten je weigering om. Het stuk over Schweitzer is uitstekend, het andere heel aardig. - Het stuk van Hendrik de Vries tegen Nijhoff vind ik ook heel goed; onze vriend Pom zal het bestaan van *Forum* erg vervelend beginnen te vinden, als hij dat niet sinds lang al doet. Vooral het 'technische' gepraat in deze anti-critiek lijkt mij in dit geval zoo doeltreffend. Ik ben ook tegen het schrappen van die eene passage.

Het panoptikumpje van Jan Engelman vind ik *niet* best, maar toch wel om te plaatsen. Het is minstens even goed als de stukjes van Maurice, en het gaat tegen iets hinderlijk-doms; dus vooruit, ik stem vóór.

Wil jij niet de *Brieven* van Paul v.O. bespreken?

Ik had een heel mooi panoptikumpje in het hoofd over een zekere Achille Rezzonico, een patriot die in Lugano een toren van ijzer heeft gesmeed en dat met eigen commentaar aan iedereen vertoonde (de man was tot een zelfreclame en zelf*cultus* gekomen, zóó naïef, dat het 'onthullend' werd); maar de omstandigheden waarin ik nu weer zit dooden iedere lust tot schrijven, en vooral van zulke dingetjes. Ik scharrel als een idioot (het is niet te sterk uitgedrukt) tusschen het ziekbed van mijn moeder en allerlei verborgen (en dus moeizaam op te diepen) paperassen, en tusschen notarissen, advocaten en assurantie-agenten, dat zelfs Coster medelijden met me zou krijgen! Ik ben ook bezig mijn boeken te schiften, voor als de 'krach' komt. Het is dan wel *heerlijk* een minimum te bezitten!

Van Beversen kreeg ik daarnet mijn cahier-fragment terug en schrapte het kwatrijn voor Grauls.

Las je een uitstekend stuk van Marsman in *De Nieuwe Eeuw* over de nieuwe Holl. romans, als door Donker gepropageerd? Het zou in *Forum* prachtig op zijn plaats zijn geweest. - O ja, moet die *Anticritiek* van Hendrik de Vries in groote letter? Ik zou zeggen, zulke stukken kunnen het best in *Panopticum*, ook al zijn ze wat lang. Vind jij niet?

Bep zou 2 stukken in den *Forum*-geest, of liever binnen het *Forum*-programma willen aantreffen: een stuk van mij over de poëzie, over het 'incantatie'-karakter van

de poëzie, en de nieuwe ‘borreltoon,’ etc. - en een stuk van jou over het ‘waarom’, n.l. waarom wij dit ‘waarom’, dit neo-Multatulische, vrijdenkerige ‘waarom’ weder opvatten: uit liefde voor Holland, uit eerlijkheid alleen, of wat dan ook. Wat denk jij daarvan? Ik heb nog van alles in het hoofd, maar zoolang *Forum* door mij overcosterd is, kan ik er niets meer bij zetten dan heele kleine stukjes voor de kleine letter. Maar jij!... Wanneer komt het stuk over Spengler en Fergin erin? In het volgende nummer?

Vind je het prettig of eig. niet prettig, dat Maurice zich zoo achteraf houdt in ons *Forum*-optreden?

Er is geen haast met *Ferm. Marquez*. Laat Ant dus het boekje eerst maar rustig uitlezen. Ze wordt wèl ‘opgevoed’ door je, lijkt me! Pas op dat je eens niet met je ‘beste leerling’ trouwt; je vond dat zelf bezwaarlijk, toen we het er eens over hadden (bij *Riche*).

Het ultimatum van Bouws was inderdaad ‘smartelijk’, maar ‘kwaad’ is hij, tegenover mij althans, heelemaal niet geweest. Ik schreef hem dat zijn ‘jij of ik’ *onzin* was, omdat hij nooit voor mij zou moeten gaan, ik altijd voor hem - en dit meen ik ten volle. Maar als ik gepest word (neem dit weer in mijn, en niet in Costerlijken zin) ga ik grààg. Enfin, vooreerst is het ‘incident’ weer achter den rug en ik zal hem zeker niet opnieuw beschieten!

Hart. groeten van je
E.

P.S. - Accoord voor die betaling van extra-correctie. Maar kàn daarbij rekening worden gehouden met het feit dat ik bepaald *arm* begin te worden, en dat Proust en Joyce (zie in je ex. van *Transition*!) altijd bijna *alles* omwerkten, zònder daarvoor te moeten betalen?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[21 juni 1932]

aant.

aant.

Dinsdagmiddag.

B.M. en T.

Ziehier nog eenmaal Jan van Nijvel,
als op een langverleden dag,
die met zijn kinderlijken slag
strijdt tegen Nietzscheaanschen twijfel.
(*Maar gij, ten prooi reeds aan den duivel*,
lacht hier Uw humorloozen lach!)
Ach ach! - Dagdag!
B. en E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron

aan
Menno ter Braak

Gistoux, [22 juni 1932]

aant.

aant.

(Gistoux, Woensdagavond)

Beste Menno,

Hierbij mijn oude 'revolutionaire' stuk terug, maar nu bijgewerkt en van een slotstuk voorzien. Zooals het nu is, lijkt het mij weer best te publiceeren; wat zou je ervan denken om het in *twee* stukken te doen en dan gelijk met *Coster*? Na het 3e *Coster*-stuk worden die hoofdstukken veel kleiner en kunnen misschien gelijktijdig deze stukken verschijnen. Titel: *De Dilettant en de Revolutie*; wat hier 3 is wordt dan I en 4: II. Of zijn die dingen dan nòg te lang? In dat geval kan je me alles weer terug sturen tot bv. Januari. Met Januari kan dan misschien alles erin? Het zou mij anders wel spijten zoo lang te moeten wachten, en dit stuk sluit, ook wat 'strekking' betreft, zoo goed aan bij onze tegenwoordige 'activiteit.' Schrijf me hoe je het geheel vindt. Dit is nu een geval waarin je kritiek van oneindig meer belang voor mij wordt dan bij het goed- of afkeuren van een sonnet; niet omdat ik vind dat jij geen 'verstand' hebt van verzen (als dat zoo was, zou het een reden te meer zijn om juist jou hevig te consulteeren), maar omdat ik zoo'n sonnet zelf veel meer als een 'behoefte'-alleen beschouw, dat daarom alleen dus zonder te veel contrôle moet doorgaan. -

Je had in je stukje over de Mij. wel eens mogen wijzen op het proza van de commissie. Las je dat? In welke *termen* worden die heeren bedankt, verwellekoomd en op den schouder geklopt! En als het nog behoorlijk Nederlandsch was!...

Van Duinkerken heeft een nieuw stukje geschreven, nu tegen Marsman, om hem te vertellen, dat ik toch geen beduidend schrijver ben en alleen maar 'secundaire' kwaliteiten en 'hulpvermogens' voor heb op Coolen. De echte romanciersdomheid is bij Coolen veel krachtiger aanwezig. Las je het stuk van Marsman? Ik had het graag in *Forum* gezien, al noemt hij natuurlijk weer Dekker bij de goeden (en jou ganschelijk niet).

Schrijf spoedig weer. Ik antwoord je later nog wel eens over je Schopenhaueriaansch-menschelijk schrijven aan Maurice, bv. als jij Bep beantwoord zal hebben. Onze gedachtenwisseling *hier* putte mij n.l. zeer uit, en mijn conclusie was heusch (zooals ik aan Ant schreef) dat jullie, jij en Maurice, dan maar moesten ontsnappen aan jullie eigen gevaren: hij geen 'philister,' jij geen 'querulant'.

Met hartelijke groeten, ook aan Truida (en hè! wat zeg je wel van de nieuwe Jan-van-Nijvel-rijmpjes?) -

Steeds je
Eddy

P.S. - Ik ben met de 'zaken' hier een *beetje* klaar. Maar we moeten toch om verschillende redenen nog wat blijven, zeker tot begin Juli. Daarna...? Men zegt: Parijs, maar ik geloof dat het weer te mooi is om het te gelooven.

Ik lees hevig in Kleist, leer stevig Duitsch, en vind het wondermooi. Zonder eenige spot, werkelijk uitstekend. Kort, compleet en suggestief, zonder 'beschrijving' en toch 'beeldend' van begin tot eind. Lees het ook maar eens. *Erzählungen*, uitgave 'Bibliotheca Mundi', Insel-Verlag.

Wil jij niet over de *Brieven* van P. van Ostaijen schrijven. Of zal ik het Marsman vragen; die zou er dan een ongepubliceerde brief van P.v.O. uit dezelfde periode

aan hèm bij kunnen doen. Of vind je zooiets niet ‘interessant’, gegeven ook onze geringe plaatsruimte?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [24 juni 1932]

aant.

Gistoux, Vrijdag

Beste Menno,
Hierbij een panopticum-stukje dat berust op een authentiek avontuur; alleen was Bep erbij en zou het journalistieke ‘wij’ dus niet misplaatst zijn geweest. In een ander envelopje zend ik je trouwens het brochuretje dat de ‘maker van den ijzeren toren’ mij gaf.
Tot spoedig lezens! Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 25 juni 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 25 Juni '32

Beste Eddy
Een dwangbevel in Naam der Koningin van de belasting (binnen twee dagen betalen!) en een geslaagde ontmoeting met heeren gecommitteerden bij de eindexamens, Frans Coenen en Jan Greshoff, zijn de voornaamste feiten van den dag. Die oude Coenen is toch werkelijk een zeer frissche vent voor zijn 67 jaren! Liever een beroeps-pruttelaar dan een Pom Nijhoff in de Mij. v. Letterk.! Greshoff was springlevend en had veel te vertellen.
Het panopticum over den toren is heel mooi! Ook de ‘beschrijving’ van deszelfs ideale roeping is uitstekend, en dan die edele oogen van dien mooien smid! - Je stuk over de revolutie las ik met stijgend genoegen over; het is best, hier en daar ‘trekt’ het misschien wat, maar vooral het nieuwe einde stelt de zaken duidelijk en scherp. Het is natuurlijk aangewezen voor *Forum*; alleen, als het dit jaar nog gaat, zal het me verbazen! We zijn nu eenmaal gedwongen de pagina's te verdeelen over het grootst mogelijke aantal *goede* stukken, en als die er zijn, moeten we ze toch ook kwijt. Enfin, mijns inziens zal je stuk het in Januari nog precies even goed doen en wie weet, gaat het toch nog na Emily Dickinson.
Het artikel van Marsman las ik niet, wel een hevig gekakel als reactie daarop deze week. Peil: beneden alles, vooral Herman de Man; de beschrijvers moeten

theoretisch zijn!! - En Jacques heeft een stuk *Vorm of Vent* in *D.G.W.* geschreven, waarin hij *Forum* èn Binnendijk verzoent: wij hebben beide gelijk, eigenlijk *is* er niets te vechten, van het paradijs-standpunt bekeken heeft alles een zachten glans. Zoo is het, mr. J.C. Bloem, maar wij zijn nu eenmaal niet in het paradijs.

Laat Marsman liever over de *Brieven* van P.v.O. schrijven! Het lijkt me zeker de moeite waard, als hij er een onuitgegeven brief bij publiceert. Ik zelf moet in een andere richting momenteel, heb ook *Dumay* weer opgenomen. *Kleist* wil ik beslist lezen, ik heb er erg veel goeds van gehoord en een sympathiek citaat van hem gevonden.

Eindelijk begint mijn vacantie naar realiteit te zweemen. Goddank. Ik weet absoluut niet wat te doen, vgl. het dwangbevel, dat genoeg zegt. Toch *wil* ik even weg. Als jullie nu in Parijs zoudt zitten... Schrijf daar eens over, die reis is te betalen. Verder ga ik misschien een paar dagen bij Greshoff logeeren. Maar ik *moet* Dumay *snel* afmaken.

Zal ik de *Dilettant* maar aan Bouws geven? Het stuk ligt dan altijd ter beschikking. Hart. gr., ook voor Bep, je

Menno

O ja, nog een mooi incident. Een jongen van ± 16 jaar heeft vanmorgen op school spontaan *gewaterd*, in de klas! Groot vermaak bij zijn klasgenooten, maar woede bij den rector, die hem 'verwijderd' heeft. Frans Coenen was onmiddellijk zeer geïnteresseerd bij dezen 'zwakke'!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [27 juni 1932]

aant.

aant.

Gistoux, Maandag.

Beste Menno,

Ja, dat gekakel (met recht!) in *De N. Eeuw* was wel héél erg; vooral De Man, maar ook de Smid met den aartsengelenvoornaam. Blij dat mijn toren-verhaaltje je beviel. Wil je (als je het nog hebt) erin schrappen: de oprichter v/d Mij van Letterk. en alleen de president erin laten staan? (Die oprichter is wschl. allang dood.) Las je de brochure van den smid, den echte, ditmaal? Prachtig, niet?

De *Dilettant* zou in 2 dln. gesplitst kunnen, lijkt mij, tegelijk met Coster 4 en 5, dus in October en November. - Hierbij het stuk van Marsman dat het gekakel losmaakte en dat ik graag terug had. Wil jij niet een panopticum wijden aan dit geval? Jij kunt dat in dit geval beter dan ik. En dan meteen deze *kwestie* van het 'nieuwe proza', de 'plans', enz. belichten. En en passant den heer De Man misschien vertellen wat een pallurk hij is. In dat geval kan je dit stuk aanhouden en stuur ik je, als je wilt, ook nog het gekakel, waaruit eenige citaten niet ongewenscht zijn, dunkt me.

Kan je me *D.G.W.* zenden met dat artikel *Vorm of Vent* erin? Ik wil ook nog wel een stuk schrijven over proza en poëzie na *Forum*; n.l. over deze door Marsman aangeroerde kwestie, over de 'borrelpoëzie' en de andere, over 'vorm en vent' (in antwoord dan op Bloem) en zomeer. Maar op zijn kortst wordt dat 7 of 8 blzn. En

wanneer kàn dat dan? Daarom is het in de gegeven omstandigheden veel meer iets voor jou.
Putman maakt me tureluursch. Wat ziè je in die rotzooi? Enfin, ik wil het nog even probeeren.
Geef *De Dilettant* maar aan Bouws. Kleist stuur ik je nog wel. Later meer; hart. groeten nu, ook van Bep, je
E.

Over Parijs later. De vraag is wanneer *wij* er komen!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [4 juli 1932]

aant.

Gistoux, Maandag.

Beste Menno,
Waarom krijg ik geen antwoord? Bouws stelt voor om 10 Juli a.s., dat is dus eind van deze week, te Brussel te vergaderen. Dat lijkt me best; daarna gaan Bep en ik dan naar de Ardennen. Zou jij nu niet meteen met ons willen meegaan, als je toch vacantie hebt? Wij vinden wel een goedkoope gelegenheid en het idee lijkt *ons* allergezelligst. Je kunt dan ook werken, want ik doe het zeker. Ik ben er nu eindelijk weer ‘in’.
Ik zond je Kleist's verhalen. Als je het èrg mooi vindt, mag je ze houden, anders had ik ze voor Marsman bestemd en kan jij ze hem doorzenden. Maar in dat boek liet ik, geloof ik, een brief liggen met opgaaf van allerlei aandeelen. Ik kan tenminste dat papier nergens meer vinden en bedenk nu dat ik het als bladwijzer in die Kleist heb gebruikt. Wil je even nazien en me het ding dan omgaand terugzenden? Tot spoedig. Steeds je
E.

Wat gebeurt er met Truida? Je vertelt niets over haar. Geef eens eenige berichten hoe HEd. het maakt; wij zijn immer zeer belangstellend te dien opzichte.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 5 juli 1932

aant.

aant.

R'dam, 5 Juli '32

Beste Eddy

Het heeft weer eens lang geduurd, voor ik antwoord. Je hebt geen idee van de verslappende, verpestende werking, die een doodloopend seizoen aan een school op iemands mentaliteit kan hebben, vooral, als er dan nog een hittegolfje bij komt. Ik kom gewoon tot niets, wacht maar af, tot het geteem eindelijk op kan houden; het is verschrikkelijk. Verklaar daaruit mijn geringe schrijfdrift; ik sta stil, hopelijk 'pour mieux sauter'. Het lijkt me prettig, je Zondag in Brussel even te zien! Komt Bep ook mee? Ik kan nog niet mee naar de Ardennen, want het gemeier houdt nog aan tot 15 Juli! Daarna wou ik eerst een paar dagen naar het Oosten, deels in Eibergen, deels bij Ant. Maar plannen mondeling; ik durf gewoon niet aan vrijheid denken, met de sloome dagen, die nog komen moeten, voor oogen.

Kleist lokt me erg aan; ik zal er in de vacantie (alweer dat woord) aan beginnen. Is het juist, dat het me bij een hoogst oppervlakkige 'inkijk' herinnert aan Poesjkin? Of lijkt dat maar zoo?

Laten we Zondag ook de quaestie Marsman bespreken; ik wil er met liefde een Panopticum over maken, want het stuk is werkelijk bijzonder goed, vind ik, en het gekakel miserabel slecht. Het stuk van Jacques heb ik niet, ik las het op het leeskabinet. Je zult er niet veel nieuws in vinden en de toon is... Jacques, dus beschaafd, verstaand en zachtmoedig tegen ieder. Maar wij krijgen toch het meeste van de hulde ditmaal.

Met groot en satanisch genoegen je eerste Costeriana overgelezen. Het stuk over de *Marginalia* is toch ook *zeer* afdoend! Het meest verlang ik toch naar *Waarheen gaan wij*. Men is nu te Bennebroek waarschijnlijk nog warmer dan het seizoen al meebrengt.

In *De Gids* word ik deze maand stijf gekapitteld over mijn bedankje aan de Maatschappij, waarschijnlijk door Huizinga. Zooiets *doet* men niet en vooral, 'men zet het niet in de krant'! Slauerhoff, hoor ik, zal de benoeming *wel* aannemen; de piraat prefereert dus ook al de Tweede Kamer der Hooge Letteren. Ik begin aan het piratisme een beetje te twijfelen, of liever, ik begin het steeds meer als een *snel varieerend burgerdom* te zien. Maar misschien ben ik er naast.

Vestdijk sprak ik onlangs in den Haag. Hij was geweldig nerveus, zoodat wij eenige uren over complexen konden praten. Ik kreeg een exemplaar van de *Verzen*, waarvan ik de 'alchimistische' kant toch het meest apprecieer.

Vind je Putman *zoo* beroerd? Het is mogelijk, dat ik bij romans van anderen te weinig eisch; maar ik herinner me b.v. duidelijk een fragment aan een etenstafel, dat ik bijzonder goed vond. Enfin, ik wil mijn meening Zondag graag aan de jouwe toetsen.

Van Maurice heb ik taal noch teeken gehoord! Hij zal toch niet ontsticht zijn over mijn directe wijze van reageeren? Tot Zondag dus, voorloopig! Groet Bep hartelijk van mij en voor jezelf een stevige, zij het ietwat zweeterige handdruk van een tijdelijk stervende

M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 6 juli 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 6 Juli '32

Beste Eddy
Onze brieven kruisten precies, dank zij mijn gedegenereerde zwijgzaamheid. Je weet dus over een en ander nu al meer. - Ik denk, dat ik Kleist mooi zal vinden en in dat geval zal ik het beslist houden, gegeven mijn soort van boekenmanie; maar anders zal ik het *eerlijk* naar Marsman zenden! Het ongeluk wil, dat Truida vandaag naar Bergen vertrokken is, voor een paar dagen, en Kleist heeft meegenomen, zoodat ik nu ter plaatse de al- dan niet aanwezigheid van het bedoelde papier niet kan nagaan. Ik schrijf haar met deze post een briefkaart, met het verzoek, je bij aanwezigheid het document dadelijk te sturen. – Wat U.Ed, betreft: ik had juist eenige mondelinge berichten over haar opgespaard, betreffende haar verhouding tot den heer Victor E. van Vriesland. Er heeft zich n.l. in den laatsten tijd toch zooiets ontwikkeld, half en half tot mijn spijt, moet ik zeggen. Ik zou me in dezen willen aansluiten bij de opmerkingen, die jij destijds maakte over 'het avontuur' en de rest voor Zondag bewaren. (Of kunnen jullie niet *Zaterdag* al in Brussel komen? Ik zou er 's middags kunnen zijn en, daar *Forum* de reis betaalt, wel een hotel vinden voor de nacht).
Zoo juist gelezen *Essai sur la France* van Curtius (type van een *veel* betere Huizinga!) en *Katholiek* (juister gespeld: *katteliek*) *Verzet* van Anton den Pater. Het laatste een *exquise oplichterij*, gemanaged van de rots van Petrus.
En wat de Ardennen betreft: ik hoop, dat jullie er eind Juli nog zijn. Dan zou ik ook kunnen komen, en ook *mij* lijkt het allergezelligst. Hart. gr. voor jullie beiden, je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [6 juli 1932]

aant.

aant.

aant.

aant.

Gistoux, Woensdag.

Beste Menno,
Neem het stuk van Marsman voor mij mee, als je Zondag komt; ik heb nu n.l. het art. van Bloem ook hier, en wou, naar aanleiding van dit alles, een groot stuk schrijven over proza en poëzie enz., dat wij dan in Januari kunnen plaatsen - dat zou zelfs voortreffelijk zijn bijwijze van 'rapport' na onze I^{e} jaargang.
Ik vind het èrg jammer dat je niet met ons mee kunt naar de Ardennen! Maar laten we nu echt iets afspreken, als wij elkaar Zondag zien. Jan v. Nijlen komt ook mee naar het station, misschien, om jullie af te halen. We eten dan samen bv., en vergaderen *na* het eten. Maurice heeft ons niet uitgenoodigd om bij hem thuis te eten, Bep veronderstelt (maar dit is een 'verdachtmaking'!) dat hij geen ketters aan zijn disch kan hebben op Zondag. Boos op je zal hij wel niet zijn; maar ik kreeg vanmorgen een gepiqueerd opmerkinkje omdat ik die banaliteit van Vermeylen's *Wandelende Jood* liet staan. Ik heb hem hierop geantwoord.

Van Slau valt het me bitter tegen. Ik ben het ook langzamerhand met je eens over dat ‘piratendom’, al zou ik dit niet aan iedereen willen zeggen en al kàn het nog altijd zijn dat we ons beiden vergissen. Ik heb Slau erover geschreven en ben benieuwd naar zijn antwoord.

Heb je dat stukje uit *De Gids* over je weigering overgenomen? Ik zou het graag lezen. En ik vind dat je hierop wèl moet antwoorden, en doe het ‘waardig’, maar cinglant. Godbewaarme! *zij* zetten in de krant dat je benoemd bent en jij moet je dit maar laten aanleunen? Wat is dit voor logica? en vooral: wat zijn dit voor ‘slechte manieren’? Het is net als met de belangstelling bij huwelijken, waarbij men ook beter deed zich tot *one's own fucking* te bepalen, zooals de onvolprezen Mellors zegt. Iedere keer als zulke menschen je vertellen wat ‘men’ doet of niet doet, geven ze zich bloot juist op het gebied van smaak, delicaatheid, enz. Ik verheug er mij bij voorbaat op om je stukje te lezen; en breng er dan het paskwillige Hollandsch van de heeren bij; zeg dat het iemand van smaak onmogelijk is zich aan te sluiten bij menschen die zóó schrijven. Doe het niet boos of driftig, maar ijzig en toch massacrant. Zeg erbij dat je geen verdere verklaring had gegeven, wanneer je niet door een zoo stupide lesgeverij hiertoe was genoodzaakt - dat is altijd prachtig met het oog op onze lezerskring!

Ja, Kleist lijkt op Poesjkin, en op Mérimée, maar hij heeft minder te *zeggen*, al vertelt hij zeker even goed. Tenminste, minder dan P. en M. *op hun best* (de eerste in *La Dame de Pique, Le Coup de Pistolet, La Demoiselle Paysanne*, de tweede in *La Double Méprise, Arséne Guillot, Le Vase Etrusque* bv.) Maar je leest het toch van a tot z, voor je genoegen, al zal je het wschl. nooit overlezen.

Denk je aan dat papier? Het is wschl. in een enveloppe.

Ik vind Putman... neen, ik kan hem zelfs niet ‘vinden’. Maar misschien heb *ik* hierin ongelijk. Die eterij deed me ook nix.

Met beste groeten, ook van Bep en aan Truida, en tot ziens! Je

E.

Ik schrijf je in bed en op mijn knieën, vandaar dit rare pootje.

Die Van Wessem is toch een klootharkje, alles welbeschouwd; naar aanleiding van *Coster*, schreef hij mij nu voor de 4e maal dat *hij* het vroeger eigenlijk al zooveel beter gedaan had, of daaromtrent; althans dat het in 1919 veel ‘levensgevaarlijker’ was! Hij gaat zichzelf nog eens beschouwen als Daendels. Ik heb hem nu, eindelijk! eens copieus verneukt. Il ne l'a pas volé, heusch niet!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [7 juli 1932]

aant.

Gistoux, Donderdag.

Beste Menno,

Je brief kwam vanmorgen eerst hier; als onze afspraak doorgaat zal je dus moeten telegrafeeren. We kunnen Zaterdag best naar Brussel en gaan dan (jij ook) bv. in Hotel Joseph, vlak bij de Beurs en niet duur (kamers vanaf 20 frs. per persoon, 30 frs, voor 2 in één kamer!) Telegrafeer dus Zaterdag of Vrijdag het uur van aankomst en aan welk station.

Komt Bouws ook mee? of komt die eerst Zondag?
Tot ziens dus, de rest mondeling. Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [11 juli 1932]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Gistoux, Maandagavond.

Beste Menno,

Ondanks alle subtiliteiten, politieke slimmigheden, roerende bij-verschijnselen, enz. - behoud ik den indruk dat het *lastig* gaat worden met onze redactioneele samenwerking. Ik vind Maurice een beste vent, en iedere keer als wij samen zijn, houd ik weer rekening met het feit dat hij in laatste instantie tegenover ons altijd één tegen twee is; - maar aan den anderen kant is het dwaasheid wanneer 'een deel van ons wezen' gefnuikt zou moeten worden door het feit dat hij redacteur, en onze mederedacteur, is. Zoolang het om kleinigheden gaat, moeten we iedere strijd vermijden, vooral waar het gaat om literatuur en niet om religie of politiek, maar... ook als literator zie ik Maurice best in staat om een steeds 'verantwoordelijker' personage te worden, en over 2 of 3 jaar is het verschil tusschen hem en Donker misschien uiterst gering. Maurice heeft een grappiger aard, maar officieel wordt hij met den dag meer. En zooals je terecht zei: op een keer gaat het compromis dat wij nu al, min of meer, met hem maken, niet meer op. Ik heb in één woord - en hoe geschikt ik hem ook vind - weer de indruk gekregen dat hij eigenlijk niet bij ons hoort; ik vraag me af wanneer dit pertinent blijken zal. Zoolang wij met Maurice alleen te doen hebben, wil ik veel water in mijn wijn doen, maar als ik mettertijd de dupe blijk te zijn van allerlei Vermeylens en soortgelijke officieele letterkundigen die via Maurice hùn belangen in *Forum* laten verzorgen, vind ik mijn rol een beetje triest. Schrijf mij eens precies jouw indrukken van deze laatste vergadering; want we hebben elkaar na Bouws' en M's. opdagen alleen nog maar 'officieel' [Ditmaal tusschen aanhalingsteekens!] kunnen spreken, en de werkelijke nasmaak, het *bezinksel* van zoo'n vergadering is toch eigenlijk het ware.

Ik zend je, gelijk hiermee, *Mlle de Maupin* en *Emaux et Camées*. Het boekje van Bédier volgt, wschl. met iets anders; ik heb hier n.l. een charmante uitgave van Jane Austen's *Pride and Prejudice*, met alleraardigste plaatjes van Vera Willoughby; ik heb het Mayer aangeboden, maar als hij het niet hebben wil, stuur ik het jou ook maar. Als je het zelf niet houden wilt, is het altijd (het is geheel 'ongewijzigd') een prachtding voor een cadeau. Vooral met het oog op het verhuizen, wil ik hier zooveel mogelijk opruimen.

Wat de boeken betreft die je nu hebt, ik wil volstrekt niet dat je er te veel voor geeft; als ik ze aan een boekhandelaar verkocht had, had ik er zoo goed als niets voor gekregen. Als je me fl. 10.- geeft voor de 4 dln. Shelley en Keats (fl. 2.50 per

gebonden deel; eigenlijk zijn het *vijf* boeken, want de Shelley = 3 dln. in 2 banden) en fl. 3. voor de Byron lijkt het mij best; dan fl. 2.50 of fl. 2. voor *Maupin*, en de *Emaux* als premie? Ik zeg je niet dat ik deze prijzen hèbben wil; liefst zou ik je alles cadeau geven - maar ik geef ze je op 'ter oriënteering', en je betaalt Mayer (of mij, als ik bij hem schoon sta) wanneer het je schikt, zooals afgesproken werd.

Later meer. Ik *smelt* in deze warmte, en zoonet heb ik eindelijk die hypotheek onderteekend. Wij gaan Donderdag of Vrijdag van hier weg, naar de Ardennen; ik stuur je ons adres zoodra we er weer een hebben, naar Eibergen dus, na de 15e. - Doe mijn hartelijke groeten aan Truida, en die van Bep, en natuurlijk idem en idem voor jou; en de hand van je

E.

Jan van Nijlen schijnt je erg graag te zien, sprak althans met veel hartelijkheid over je, en op bezadigde toon over het toch niet bij elkaar hooren van ons beiden met Maurice. 'De Vlamingen zijn anders'. Paul van Ostaijen was misschien de eenige, die er wèl heelemaal bij gehoord had, en dan nog: dat had weer andere moeilijkheden opgeleverd.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 13 juli 1932

aant.

aant.

aant.

Rotterdam, 13 Juli '32

Beste Eddy

Met je conclusie betreffende Maurice ben ik het volkomen eens. Op een gegeven oogenblik zal het niet meer mogelijk zijn, de compromis-toestand te bestendigen en dan zal er op een of andere manier 'mot komen', waarschijnlijk met een glimlachenden pastoor of een grijnzenden flamingant op den achtergrond. De eenige reden, die er mij eigenlijk van afhield, *nu al* heftig op mijn stuk te staan, was, dat Maurice zoo'n volmaakt *hulpelooze* indruk maakte bij zijn kakkerlakkensprongen tusschen het ventisme en het katholicisme-flamingantisme. Misschien voorloopig een sentimentaliteit dus. Maar aan den anderen kant voel ik toch ook, dat hij nog probeert 'bij te blijven', al vrees ik met jou, dat hij binnen jaar en dag de vlaamsche Donker zal geworden zijn. Die argumentatie over het fondsje, waarvan Vermeylen het spaarbankboekje schijnt te hebben, was ridicuul, omdat hij het als bijzaak voorstelde, terwijl hier nu juist het aapje uit het mouwtje kwam. Ik zou me zoo'n argument best als geldig kunnen voorstellen, maar dan ook direct, met humor geplaatst, als belachelijke *hoofdz*aak in het rijk der zotheid; in dezen vorm was het armetierig en een pleidooi tegen Vermeylen en die vlaamsche kliek om hem heen. Enfin, wie katholiek is, moet rare sprongen maken, als hij ook nog een fatsoenlijk mensch wil zijn en per slot van rekening was het Zondag, vlak na de mis. De geloovige (in kerksche beteekenis) is een zielig individu; en Vlaanderen is voor deze soort menschen blijkbaar nog een extra-kerk, waarin van tijd tot tijd een klein dienstje moet worden verricht. Het bedenkelijke in Maurice is, lijkt mij, zijn ontegenzeggelijk

bestaande subtiliteit, die hoe langer hoe meer los gaat staan van zijn geheele individualiteit, dus: litteratuur zal worden, zooals alles, wat los raakt van den geheelen mensch. Men zal, juist als bij Donker, zich nog een tijdlang op zijn subtiliteit (die overigens veel beter is dan die van Donker!) blind staren, en hem daardoor nog meer tot Vlaamsch meester-prijzen-letterkundige maken, zonder te zien, dat hij langzamerhand officieel is geworden. Hoe verleidelijk schijnt toch die officieele waardeering te zijn! Een 'algemeen geacht schrijver' is zelfs voor wezens met behoorlijke begrippen een achterdeurtje, dat altijd open blijft staan. Er is maar één weg, om daaraan te ontkomen: *veel* lachen. De flauwe kul van Slauerhoff in zijn Open Brief aan de Maatschappij is daarvoor b.v. zeer geschikt! Al beschouw ik die 'lollige' toon als een zelfverdediging; iemand, die vaster in zijn schoenen staat, antwoordt met minder moppen.

In de *practijk* ben ik er voor, waar M. een geschikte vent is, het zoolang mogelijk te probeeren. Ik heb hoogst toevallig geen anti katholieke bui, kan zelfs op van Duinkerken onmogelijk meer warm loopen. Ik meen, wat ik zeg, in *Man tegen Man*: het katholicisme is voor mij curiositeit geworden en ik kan alleen maar huilen van het lachen om zulke 'gebaren' als die van Maurice ad maiorem Dei gloriam. Ten overvloede heb ik laatst in het filmjournaal het Eucharistisch Congres gezien... Maar eens komt er, of bij jou of bij mij, natuurlijk iets erg kettersch boven en barst de bom. Ik denk, dat 'Vlaanderen' wel steeds bijgelegd zal kunnen worden; maar de rots van Petrus? Pasce oves meas, weid mijne schapen, sprak de Heer tot Maurice; etiam in Foro paganorum! - Toch heb ik geen onprettige nasmaak van de vergadering, omdat wij tenslotte van ons hart geen moordkuil hebben gemaakt en Maurice nog niet 'bitter' wordt, als er een hard woord over den paus valt. Quo usque tandem? Zal hij eindigen als van Eeden, opgestopt met crucifixen?

Ik stuur binnenkort f 10 of als het kan wat meer naar Henri Mayer; er kwam n.l. een extra-tantième van de school vandaag, en dus zit ik er iets beter voor. In Shelley zat ik al zoo'n beetje te bladeren. Allicht krijg ik er plotseling vat op en maak ik er een artikel van over den dichter. Ik heb hier ook nog een boek van een zekeren *Dekker* in het *afrikaansch* over Keats en Shelley en hun invloed in Nederland. Hulle heb baje veul op Kloos geinvloed, geloof ik.

Truida komt waarschijnlijk in Sept. in de leeszaal te Schiedam. De invloed van *Forum* zal daar dan baje stijgen, denk ik.

Vrijdag dus ga ik naar *Eibergen*! Vandaar weer meer. Rukken de Borinage-mannen nog niet naar Gistoux op? hart. gr. voor jullie beiden je

Menno

Jan v. Nijlen vind ik *zoomaar* bijzonder sympathiek. Het schijnt dus bij hem te resonneeren.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [15 juli 1932]

aant.

Gistoux, Vrijdag

Beste Menno,

Gisteren schreef ik met hevige hoofdpijn en in groote haast (ik moest naar Brussel en wou het stuk nog op tijd bij je hebben in Rotterdam) dat stuk tegen de Mij. Nu bedenk ik, dat het slotstukje er misschien als droog zand bij hangt, eenvoudig omdat ik niet duidelijk heb aangegeven wat ik bedoel met het geklieder over ‘geestelijke hiërarchie’ -n.l. het gezwam van Jacques, die ons van wanbegrip beticht en van 2e rangs-figuren-cultus (wie? Casanova? Stendhal?) Ik ben vandaag begonnen aan het groote ‘rapport’ dat ik in het Januari-nr. wou zetten en kan dat stukje (anders bewerkt, maar mèt het ‘zitvlak’) veel beter daarin gebruiken. Als je dat panopticum dus goed vindt, stuur het dan aan Bouws, maar schrap het slot door, dus laat het eindigen met de onderteekening van Slauerhoff. Of schrijf anders een kaartje aan Bouws, dat hij dat stukje laat vervallen. (Maar leesbaar laten, a.j.b., want ik heb er geen copie van!)

Schrijf uit Eibergen wanneer je komen kunt. Wij gaan nu eerst Maandag. Waarheen moeten we je ons adres in de Ardennen laten weten? Beste groeten, je

E.

Je brief ontving ik, maar er valt niets op de antwoorden, omdat het een antwoord is op de mijne; en we zijn het blijkbaar tot in het kleinste onderdeel eens. - Hier komt Bep.

[E.d.P.-d.R.:] L.M.,

In Maurois' *Byron* staat een mooi motto voor je *Ing. Zieke*. ‘He brought back doubts. as solid as acts of faith.’ Hart. gr. je Bep

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 17 juli 1932

aant.

aant.

Eibergen, 17 Juli '32

Beste Eddy

Je panopticum nog juist in R. ontvangen en sofort naar Bouws doorgezonden. Ik ben het er natuurlijk gloeiend mee eens; en het is zeer geslaagd naar den vorm ook. Alleen: laat ook het slot staan, om mij een plezier te doen! Het is volkomen begrijpelijk en eventueel kun je er Bloem nog wel bij vermelden. Toevallig stuurde een onbekende hand mij ingesloten knipsel uit de *Prov*. Groninger Courant, waaruit nog eens blijkt, hoe slecht de burgerman zulk soort bedankjes verkroppen kan; overigens een voorbeeld van walgelijke geesteloosheid. Daarom is de passage over het zitvlak zeer goed; *ik* had uitsluitend *deze* bedenking (diplomatie!), dat Anthonie Donker in den laatsten tijd door ons te veel wordt genoemd, zoodat hij toevalligerwijze de eenige van zijn soort schijnt. Kun je niet een ander exemplaar vinden? - Als je dus toch het slot wilt weglaten, bericht dan zelf Bouws nog even. Ik vind het te aardig.

Deze brief zal je wel uit Gistoux worden opgezonden naar de Ardennen. Mijn plannen zijn nu als volgt. Ant kan helaas niet mee, want zij heeft al een oudere afspraak, om met haar vader op reis te gaan. Nu heb ik half en half met Wim afgesproken, om op reis te gaan, maar wij hebben beide weinig geld. Vind jullie het

nu geen goed idee, als wij beiden een week in de Ardennen komen? Dat zou dan waarschijnlijk zijn *tusschen 28 Juli en 4 Augustus*, als jullie dan 'op orde' zijn. Schrijf spoedig, hoe je dat plan bevalt. Ik zit nu tot Woensdag 20 Juli in Eibergen en daarna bij Ant [dit ook voor mijn *adres*!]. Van Zutfen kan ik dan regelrecht naar België gaan.

Mag ik nu even mevrouw hebben? Het citaat uit Byron is uitstekend en slaat precies op mijn bedoelingen. Is het van Byron zelf of van Maurois? Ik wil het graag gebruiken, maar zou me daarbij willen voorstellen, in welk verband het staat.

Ik ben toevallig in de *Pensées* van Pascal gevallen en weer eens enthousiast. Ken jullie die man eigenlijk ten voeten uit? Ik niet. Het is werkelijk enorm door directheid en intelligentie. In 34 ± 36 staat alles, wat wij schuchter in *Forum* poneeren tegenover de aestheten en specialisten. En dit is van ± 1650! Er zijn toch eenige wezens, die elkaar over afgronden de hand reiken en waarvoor 'tijd' weinig ter zake doet. Dit versterkt mij in mijn meening, dat 'intelligentie' iets omschrijfbaars is, althans sedert de Renaissance als *term* aan een behoefte van een zekere slag van menschen beantwoordt. Ik zie althans steeds meer van die eilanden: Pascal, Montaigne, Stendhal, Multatuli, Nietzsche, Dostojewski. Ik schreef uit Pascal een citaat over, bestemd voor zijn mede apologeet v. Duinkerken (wat een verschil!!): 'Ceux qui font les antithèses en forçant les mots sont comme ceux qui font de fausses fenêtres pour la symétrie: leur règle n'est pas de parler juste, mais de faire des figures justes.'

Jane Austen is mooi, de plaatjes zijn 'beeldig'. Dit slaat voorloopig alleen nog op het uiterlijke, ik las er nog niet in

hart. gr. voor jullie beiden
je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Melreux, [21 juli 1932]

aant.

aant.

Melreux, Donderdag, 21 Juli

Beste Menno,

Het is hier een ontgoochelend gedoe met dure en zeer beroerde hotels, met een allerakeligst Hollandico-Belze-publiek van miniem karakter, of liever met die vette karakterloosheid die deze 'reizigers' nòg karakteriseert - enfin, wij hebben niets dan pech gehad in onze pogingen om iets behoorlijks te vinden. Kom niet voordat wij iets goeds hebben. Daar Bep's vader van vandaag tot Zondag hier komt, hebben we gisteravond met wrevel besloten tot een *vrij* goed hotelletje in Hotton (het plaatsje zelf is, vooral 's avonds, nogal sinister); maar zoodra hij weg is, dus bv. Maandagmorgen, gaan we weer op zoek. Wschl. gaan we dan probeeren in *Nassogne*, dat heel lief moet zijn, en buiten deze al te vermaarde regionen van Melreux-Laroche ligt; valt het ook dààr niet mee, dan gaan we misschien naar Bouillon. In ieder geval zal ik je dus Maandag, uiterlijk Dinsdag telegrafeeren; daar ik vermoed dat je tot 28 dezer bij Ant zit, daarheen. Het idee om Wim mee te nemen lijkt ons beiden prachtig; maar kàn je eventueel iets later komen, bv. tegen 1 Augustus? (en dan ook langer blijven). Dit met het oog op onze 'installatie' en om jullie werkelijk iets behoorlijks aan te bieden - anders wordt het zoo'n jachten. In

mijn telegram, dat jij dus den 25en of 26en ontvangt, zal ik meteen zetten hoe het er is, dus ik telegrafeer ons adres (dan kan je meteen terugtelegrafeeren) en daarachter: *opperbest, bevredigend* of *matig*, of zooiets; in het eerste geval beteekent het dat je direct kunt komen (ik telegrafeer dan ook de route erbij, als dat noodig is), anders: dat je beter kunt wachten tot we iets anders hebben. Als je den 28en weg moèt, is er geen tijd meer voor correspondentie en moet alles per telegram.

Het is natuurlijk ook mogelijk dat we Maandag zóó schrikken van Nassogne, dat we meteen iets anders zoeken en per ongeluk vinden: ook dàt wordt je dan per telegram geopenbaard. Maar telegrafeer of schrijf direct terug zoodra je ons nieuwe adres hebt, anders verliezen we contact.

Met hartelijke groeten, ook voor Ant, en van Bep, je
E.

Ik lees Nietzsche, maar heb er voorloopig het Fransch nog naast; misschien is dit Duitsch op zichzelf niet 'moeilijker' dan dat van Kleist, maar al die ideeën brengen een ander vocabulaire met zich mee dan dat van een zoo zuiver verteller. - Ik schreef Bouws nogmaals over het panopticum. Het slotstuk zal ik misschien laten staan; anders vervangen door iets anders, als antwoord op die grapjas van Groningen (Bep denkt dat het de een of andere Herman Poort is). Maar met al dit gescharrel heb ik voor Bouws ook geen vast adres en moet *hij* alles maar naar Gistoux zenden, dat door mij telegraphisch wordt 'bij'gehouden!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Spa, [23 juli 1932]

aant.

aant.

Spa, Zaterdagavond.

B.M.

Ziehier! - Wij zijn niet meer nr Nassogne gegaan, we waren ziek van dat landschap. We zitten nu in *Spa*, in het hotel Z.O.Z. Je moet tot Luik gaan, misschien is er zelfs wel een directe trein tot Spa. Het hotel is erg aardig, en kost met pensionprijs mee 50 frs (= ± fl. 3.50 per dag). Telegrafeer dus wanneer je komt; wij zitten hier zeker wel een week. Je kan komen wanneer je maar wilt. Hart. groeten, je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Spa, [2 augustus 1932]

aant.

aant.

[voorgedrukt op prentbriefkaart: Spa est bien triste sans vous!]

Eddy

Origineel: particuliere collectie

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Spa, [5 augustus 1932]

aant.

aant.

aant.

Spa, *Vrijdagmorgen*.

Beste Menno,

Dank voor de photo van de 'juffrouwen'. Wij kregen verder nog een *prachtige* kaart, van zijde met paarse letters bestikt, zijnde een felicitatie met ons huwelijk van... Truida en Vic.

Waar is Truida op het oogenblik? Wij zonden haar gisteren een toepasselijke kaart terug en adresseerden die op de bonnefooi naar Rotterdam. Maar uit vrees dat het ding haar naar Eibergen zou worden doorgestuurd, schreef ik er alleen maar op: 'doorgeven aan *andere belangstellenden*' – waarbij eigenlijk le seul Vic bedoeld werd. Je moeder zou nu kunnen denken dat de briefkaart op *dit* 'koppel' (Bep en Edje) slaat, en dat zij en jij die belangstellenden kunnen zijn. Niets is minder waar; dus neem er nota van!

Gelijk hiermee zend ik je het domste boek van de wereld. Je hebt er géén idee van! ik zweer het je; en je hebt nog *nooit* zooiets doms gelezen! Ik legde er gisteren 22 frs. 50 voor neer, maar schreef vanmorgen dan ook het panopticum-stukje dat hierbij gaat. Het verhaal van den jongen auteur die het voorbeeld van den ouderen auteur volgde en toen zooveel dikke boeken schreef, heb ik ook voor het panoptikum klaargemaakt en aan Bouws gestuurd. Stuur jij hem *dit* door, en schrijf mij hoe je het vindt; maar niet dan na ook het boek te hebben ingekeken. Vind je het verder ook geen fraaie tegenzang voor jouw Mussolini-stuk?

Ik las met veel plezier het mij nog onbekende stukje over die professoren. Ik veronderstel dat je mijn stukje tegen de Mij, met de toegevoegde regelen en voetnoot, ook wel met instemming zult hebben teruggezien. En ook het panoptikum van Hendrik de Vries 'deed' het uitstekend.

Ik kreeg vandaag uit Gistoux het 2e deel van Nietzsche, dat met *Menschliches*... begint, en keek het even in; het lijkt mij al onvergelijkelijk veel boeiender en persoonlijker dan al het vorige wat ik nu las (*Strauss* inbegrepen). *Schopenhauer* stel ik dan ook maar uit tot later.

O ja, antwoord mij hierop: wanneer is toch die lezing van Bouws over het *Démasqué*? Ik snak ernaar dat te hooren; en kan in Spa misschien ook nogwel een radio veroveren. Vanavond gaan wij naar *La Perichole*, operette van Offenbach, wschl. naar Mérimée. Dezelfde Périchole, zangeres van Lima, werd ook door Thornton Wilder gegapt voor zijn *Bridge of San Luis Rey*. (Ken je eigenlijk dat 'keurige' boek?)

Ik hoop spoedig dat groote artikel voor Januari af te doen. Beroerd alleen dat ik zoo'n wak moet openlaten voor de in dit najaar te verschijnen meesterwerken. Ik voel mij hier in Spa soms ook vreemd ‘opgehangen’; er is niet de minste logische verantwoording voor ons hier-zijn. Gisteren gingen we naar Verviers (5 kwartier met de tram en ± 1 uur met de autobus terug), dààr stapten wij in een bioscoop, waar wij een detective-film zagen (boeiend maar slecht) èn een uitvoerige klucht van Sacha Guitry (ook boeiend maar zeker even slecht); toen wij weer buitenkwamen wisten we heelemaal niet meer in welk oord wij waren: er was ook een onwezenlijk zonlicht over een provinciaal pleintje, door een ellendige serie van regenbuitjes. Heb jij beter weer in Eibergen? Schrijf wat je er doet.

Wij hebben beiden het gevoel dat we je wel erg ondankbaar en agressief bejegend hebben, toen we spraken over dat toekomstige boek van je, dat nogwel aan ons opgedragen zal zijn! Maar de kwestie komt hierop neer, dat je je hoe langer hoe meer een paradoxale, boutade-achtige manier van praten hebt aangewend, (wschl. *ook* door de menschen waaraan je gedwongen blijft je te ergeren), die eigenlijk in geen enkele verhouding staat tot de genuanceerde intelligentie waarmee je *schrijft*. En wij hebben dan het gevoel of we ook een beetje ‘publiek’ voor je geworden zijn, al is er nogwel een verschil in reactie, tusschen Bep en mij. (Zij legt misschien het accent op de leeraarstoon - niet in de beteekenis van leeraar-H.B.S.! - ik op het ongenuanceerde.) Als wij je lezen, is het, voor Bep meestal, voor mij vrijwel altijd, direct iets anders. Enfin, après tout was het geen geringe zaak om tot *dit* schema te zijn gekomen, dank zij het onderscheidingsvermogen ook van Wim:

Nietzsche

Casimir

sympathieke bordeelhouder

Ik zeg: *ook* van Wim, omdat de vertikale lijn van hem is, maar de vakjes die deze lijn scheiden, weer van mij! - Hoe was jullie terugreis? en heeft Wim zijn ergernis over het niet naar de ‘groote’ speelzaal gaan nog verteerd?

Schrijf ook nog of mijn 2e stuk over Coster nog steeds den goeden indruk van nr. 1 in je huisgezin bevestigt, dan wel of ik het hiermee weer verkorven heb. En doe onze hartelijke groeten (ja, ook die van mij) aan je moeder, je vader, en Truida, als zij daar is. Een hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 6 augustus 1932

aant.

aant.

aant.

Eibergen, 6 Aug. '32

Beste Eddy

Dank voor je brief en het sublieme panopticum, één van de meest flitsende korte stukken, die ik van je gelezen heb. Het boek zelf is er nog niet, maar ik verwacht er heel veel van, na dit apéritief. Ik zend het stuk door aan Bouws, en zal er bij schrijven, dat het, zoo mogelijk, met Mussolini moet geconfronteerd worden. Van hem ontving ik ook het schrijversloopbaan-verhaal, dat aardig geworden is. Ik zelf plengde heden een panopticum (je ziet, het is weer *Forum*-barenstijd), geheeten *Het linksgerichte Collectief*, waarin ik eindelijk Miss Univers goed kon benutten. Je zult het wel van Bouws ter keuring ontvangen.

Ik zit hier, voorloopig alleen met de oudelui, hard te werken aan *Dumay*. Hij *moet* nu af, is al over de 200 pagina's. Als er geen tegenstroomen komen, kan ik ± 20 Aug. klaar zijn. Maar ik werk momenteel werkelijk *stug*, doe haast niets anders. Ik las intusschen nog *Een Vuistslag*, waarover ik mijn voorloopige meening aan Constant schreef; ik maakte daarvan voor het gemak een doorslag, die Bouws je ook zal opzenden. Als ik me nu niet weer vergis in een getypt manuscript (dat mij schijnt te beïnvloeden ten gunste van de auteur, misschien omdat het er zoo netjes uitziet), dan is het hier en daar zeker 'bon genre'. De *inzet* is bij v.W. altijd zoo gering, ook hier; maar vergelijk het ding bij welke succes-roman je maar wilt, en de qualiteiten stijgen tot meesterlijkheden. Maandag stuur ik het ms. *aangeteekend* naar *Spa*; geef daar dus vooral je adres, als je onverwachts mocht vertrekken.

De kaart voor Truida kwam hier inderdaad aan. Het is maar goed, dat je de naam Vic er niet op vermeld hebt, want mijn moeder is zeer ongerust over deze heer. Zij heeft er zoo eenigszins de lucht van gekregen en ruikt intuitief gevaar, denk ik. Momenteel is Truida bij een dominee in Dordrecht; dat is andere kost.

Ik las *Forum* met pleizier. Coster houdt het bijzonder goed! De familie hier is nu zoover, dat zij Coster voor een domme man houdt... 'maar hij heeft het toch beslist wel eerlijk gemeend, is geen leugenaar'. De citaten zijn vooral moordend voor menschen, die Thomas-naturen hebben. - Alleen het vers van Bourbon beviel mij bij herlezing verbazend slecht! Wat een vervelend broekje eigenlijk. *Janus Bifrons* is toch wel goed. *Het Verboden Rijk* moest nu maar eens uit zijn! - Wanneer Bouws over het *Démasque* leest, weet ik nog altijd niet; ik las wel de tekst van zijn rede, maar hij vergat de datum te schrijven. De rede is goed als samenvatting, maar het is dan ook letterlijk samen-gevat. (Dit te schrappen bij publicatie der brieven door de wed. Bouws). Alleen de inleiding is erg aardig van toon.

Over de 'leeraarstoon' heb ik ook nagedacht. Ik weet niet precies, wat Bep bedoelt; maar waarschijnlijk, *als* die toon bestaat, is de biologische afleiding van mijn milieu wel juist. Er komt bij: ik heb een tegenzin in genuanceerd praten over een boek, dat ik nog maar in groote trekken in mijn hoofd heb, waarvan ik de nuances expres nog wat wil laten zwemmen, om ze frisch te houden, om voor mezelf verrassingen te laten bestaan. De groote lijn is altijd grof, ook in dezen. Maar een boek à la Wyndham Lewis zal het zeker niet worden; ik ben het geheel met Bep eens over wat zij in de *N.R.Ct.* op deze schrijfmanier aanmerkt. (een goed stuk, zij het slecht leesbaar door de zetterij!). Ik las ook haar *Opschorting*, waar ik mijn oordeel niet over klaar heb. Er is iets in, dat mij, ondanks de intelligente schrijfmanier, niet heelemaal bevalt, maar ik kan nog niet vinden wat precies. Misschien is het wel de enscënering van den krabbelende bankier, die me iets te geforceerd aandoet. De analyse is volkomen raak, maar die 'bankroetier' ligt me nog niet (Het cursieve eerste stuk is misschien te veel 'opstel'). Moet ik er nog aan toevoegen: als redacteur ben ik voor plaatsing? Natuurlijk, daarom gaat het niet.

Ik ga nu maar weer aan den slag. Schrijf spoedig terug en laat vooral tijdig ev. adresverandering weten.

De dagen in Spa behooren, inbegrepen de Salon des petits Jeux, tot de zeer prettige herinneringen!

hart. gr. voor jullie beiden je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 9 augustus 1932

aant.

aant.

aant.

aant.

Eibergen, 9 Aug. '32

Hooggeschatte jongelui (dit om eens een staaltje van den leeraarstoon te geven).

Zeer bedankt voor het boek van Doumer en de fraaie briefkaart, die mij met weemoedige herinneringen vervulde, aan jullie, aan de bloemen van Beau Séjour, aan den melancholieken kellner zelfs (doe hem mijn groeten, laat hij morgen *5 franken op rood* zetten, dan zal hij winnen). Het boek van den president is al eenige dagen mijn dagelijksch brood; het heeft het probleem van den burger weer in ontstellende volheid bij mij wakker geroepen. Iedere dag ontdek ik nieuwe heerlijkheden; je hebt gelijk, completer heeft zich deze mentaliteit zelden geuit! Geen schijn zelfs van twijfel, of weekheid in de definities, gesloten als systeem, prachtig voor die zonen! Zou pa dit zelf geloofd hebben; of hoe lang heeft zijn hypocrisie werk gehad om weer geheel eerlijk te worden?

Ik zond je, behalve een brief, het manuscript van Constant, een kolossaal pak. Schrijf me gauw je meening daarover. - Vlijtig bewerk ik intusschen de lotgevallen van den docent Dumay, die thans tenminste zijn ondergang vrij onder de oogen ziet. Deze laatste episodes brengen mij in de herinnering telkens weer zoozeer naar dat rare stuk van mijn leven terug, dat ik er soms half misselijk van word. Voor den goeden verstaander is het een uitkleedpartij van mezelf zonder weerga. Ik hoop, dat het goed wordt; in ieder geval wordt het met ‘roode inkt’ geschreven. Maar de omvang dijt steeds uit, hoewel ik zoo geserreerd mogelijk tracht te zijn. Ik ben nu al aan pag. 213 bezig, terwijl *Hampton Court* er in ditzelfde formaat 176 telde. Het zal, schat ik, tusschen 240 en 250 pag. worden.

Inliggend een verslag van een begrafenis, dat je (bij uitzondering!) mag vermaken. Wat men aan het graf van Is. bij elkaar gebrald heeft, mag er zijn, zou ik zoo zeggen. Als het niet ‘de laatste eer’ was, zou ik er een panopticum over gebrouwen hebben.

Vanmiddag heb ik me eindelijk eens losgerukt van Dumay en verrukkelijk gezwommen in de molenkolk alhier. Gevolg: slaperigheid en een zekere voorliefde voor *Pride and Prejudice*, waar ik nog maar niet in kan komen.

Zooeven komt ook je panopticum over Ludwig, dat ik linea recta aan Bouws doorzend. Het is heel grappig en heeft me bijzonder vermaakt; maar dat over Doumer is beter, zooals waarschijnlijk Doumer ook weer een stuk dommer is dan Ludwig.

Ik geloof, dat ik nu ook weet, wat mij aan het stuk van Bep eenigszins opzettelijk voorkwam: het is een als novelle gearrangeerd essay. Nu ik dit voor mezelf weet, vind ik het een uiterst gering bezwaar.

Constant schreef mij vandaag over mijn oordeel over *E.V.* Het blijkt, dat hij de gedeelten, die ik als overbodig aangaf, later heeft ingelascht; hij wil ze ook schrappen.

hart. gr. voor jullie beiden

je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Spa, [9 augustus 1932]

aant.

aant.

Spa, 9 Aug.

Beste Menno,
Ik las Bouw's pleidooi, maar de goede man zwamt een beetje, zooals ik hem overtuigend meen te hebben aangetoond. Hij schrijft: ‘met deze Coster (27 blzn) en de 18 blzn. van Slau, en Menno over Ludwig, blijft mij niets over’. Hieronder copie van het lijstje dat ik hem zond, bijwijze van ‘mogelijkheid’:

Coster III	27 blzn.
Slauerhoff laatste stuk	18 blzn.
Menno over Ludwig	4 blzn.
	(zeker niet meer!)
Kort verhaal (Bep of Vestdijk, Louis XIII)	5 blzn.
Twee sonnetten van Jan v. Nijlen	2 blzn.
Gedicht van Van Geuns bv.	2 blzn.
Eén of 2 gedichten van Vestdijk bv.	2 blzn.
Panopticum	4 blzn.
	-----
	64 blzn.

Lijkt *jou* dat geen prachtnummer? Dat meneer Brulez moet wachten, kan me daarnaast een zorg wezen, dat doet men wel meer in tijdschriften. Brulez komt dan in October en Blijstra in November, dat is heusch nog vroeg genoeg - en als er een te groote opstopping is van copy, slaan we na Slau eens een nr. over met de vervolgroman, dat is voor de lezers ook wel eens plezierig. - Als Coster III gesplitst moet worden, bederft B. niet alleen mijn effect, maar houdt hij natuurlijk een Coster-stuk over voor Januari, wat absurd zou zijn en zelfs onmogelijk, met het oog op mijn samenvattend artikel over poëzie, proza, enz. En om de verdere stukjes ook allemaal te splitsen, en telkens de beenen van een vorig tegelijk met de romp van een volgend te moeten plaatsen, verdraai ik absoluut.
Ik las je waardeerend stuk over Van Wessem en ben zéér benieuwd naar die roman. - Heb je papa Doumer nu ook al? En mijn stukje over de thee bij Ludwig? Graag je opinie over allebei! Ik ben ook erg benieuwd naar je panopt. over het ‘linksgerichte’. Misschien hapert er inderdaad nog iets aan Bep's verhaal, maar het is een ‘eerste proeve’. Zij heeft iets anders in het hoofd, dat mij toeschijnt veel beter te kunnen worden. In ieder geval vind ik *Opschorting* ook zeer plaatsbaar; of moet ik mij van stemming onthouden? Jouw bezwaar tegen den schrijvenden bankier kan

ik niet deelen, et pour cause! ik ‘suggereerde’ dat, omdat als monologue intérieur 's mans vocabulaire mij zoo ‘precies’ en ‘hoog’ leek!

Ik ben confuus van het succes dat mijn *Coster* in je familiekring heeft. Ja, ‘eerlijk gemeend’ zal hij het wel hebben! Het is een ‘eerlijk gemeende’ zwendel geweest, dank zij nòg dommeren, die er jaren lang nòg harder in gezwijmeld hebben.

Wij gaan ± 16 dezer van hier naar Parijs. Houd je daar rekening mee? Tegen 27 Aug. zijn we weer in Gistoux, dus in den tusschentijd - òf naar P., als ik je een adres kan opgeven, òf naar Gistoux schrijven.

Bouws' lezing viel me ook erg mee. (Ik mag niet zeggen dat ik er ièts mee te maken heb!)

Ik won nog 22 frs. in de salle des tout petits jeux. Dien avond met jou verloor ik er 32. Het tafeltje is me dus nog 10 frs. schuldig (dat vechten we nog wel uit).

Hartelijke groeten, ook van Bep, je

E.

Ik schreef nog een kort panopticumpje tegen Colmjon en Verbraeck, met dat kwatrijntje tot slot. Het moet pas in December erin; tegen Sinterklaas, zegt Bep.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Spa, [13 augustus 1932]

aant.

aant.

Spa, 13 Aug. (Zaterdag).

Beste Menno,

Ik las *Een Vuistslag*, en vind het een langdradige historie, met herhalingen uit *Charleston* (*Spel der nymphen* is een zwakke copie van *Verzoening der Dieren*; Paula is een verbleekte Celly), met vulsel dat *niets* met het eig. verhaal te maken heeft en op zichzelf dood is [dat is het erge - anders was het mij *best*!]; en het eig. verhaal tusschen John en Jacques, met wat geflutter van Leopoldine erdoor, is ook maar matig aardig, maar heeft een nogal goed ‘grondidee’ (ofschoon dan nog ietwat gegapt van *Het Pistoolschot* van Poesjkin); het zou in ieder geval zeer behoorlijk kunnen zijn als het werd samengetrokken tot een *novelle* van een bladzij of 40. Alle Otto's, Anka's en Arnolds (een mislukte copie van Van Haaften! - ik weet trouwens niet eens meer of de man Arnold heet, ik bedoel: de initiateur van Jacques) moeten m.i. radicaal er uit. Ik ben alleen vóór opname van de goede stukken in *Forum*; zeer tégen opname van alles. (We hebben *Dumay* ook nog, en misschien Marsman's roman.) - Ik heb Van Wessem duidelijk, en met nog veel meer details dan hier, geschreven wat ik ervan dacht. Het ms. stuur ik vandaag terug naar Bouws. Wil jij Bouws *deze* brief doorzenden ter kennisname? Ik heb geen doorslag en ben moe van dit 2 × opschrijven al.

Wil Van W. zelf een keuze doen, dan is het best; anders moeten we de zaak op een redactievergadering beslissen, als Maurice de tekst ook heeft doorgekeken. Het boek is voor mij een erge teleurstelling geweest: een overbelaste, eig. vervelende historie, niet te vergelijken met *Charleston*. Het spijt me voor Van Wessem; ik hoop dat *jouw* enthousiasme hem troost geeft voor wat *mijn* meening aan onaangenaams voor hem hebben kan! Maar het was beter dat ik het hem precies zei.

Ik ben zéér benieuwd naar *Dumay*. Als dit niet *het* meesterwerk wordt van ‘ons soort’, zal ik me zeer ontmoedigd voelen. - Maar we gaan 17 dezer van hier. Stuur het ms. dus naar Gistoux tegen 27 Aug., als het dan klaar is.

Willink en Wilma zijn hier. Ik ontmoette ze gisteren geheel toevallig. Het is erg gezellig met hen; straks komen Jan en Atie ook nog (voor één nacht). Dan 2 ‘feestdagen’ nog en dan weg.

De kellner heeft met 5 franken op rood géén sjans gehad. Ik *gaf* hem die 5 frs., omdat hij met klagelijke stem kwam vertellen dat hij dien dag jarig was.

Heb je *mijn* klacht per briefkaart ook ontvangen? Die ging een post later van hier - ‘voor het effect’.

Nu, later meer. Hart. groeten, ook van Bep, en leve Dumay! wil ik nu al roepen. Een hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 14 augustus 1932

aant.

aant.

Eibergen, 14 Aug. '32

Beste Eddy,

Je oordeel over *Een Vuistslag* verbaast mij in zooverre, dat je het toch achterstelt bij *Lessen in Charleston*. De ‘grondidee’ beviel mij werkelijk oneindig beter, en het epigonisme van Poesjkin heeft mij eigenlijk niet gehinderd. Overigens heb je zeker gelijk, wat de rommel van de bijfiguren betreft; die Arnold (in het licht v. van Haaften had ik hem nog niet eens gezien, zoo schematisch is hij) en Otto etc. zijn nogal erg. Voor de rest: ik overschat blijkbaar zulk werk geregeld, dat neem ik dadelijk aan, omdat ik de oorzaak bij mezelf langzamerhand kan constateeren. Ik merk n.l. (wat ik je ook al schreef) eerst het gebrek aan *inzet* en ben dan bij voorbaat ietwat ontnuchterd; dan lees ik door en begin plotseling blij te worden, als er tenminste geen zoetigheden, bêtises, oerwoudverheerlijkingen e.d. volgen, word zelfs *te* blij als er, zooals bij van Wessem vooral in de eerste hoofdstukken, zeer goed geschreven gedeelten staan. Mijn waardeering krijgt daardoor een negatief karakter, gericht *tegen* het genus Donker c.s. - Met dat al denk ik toch gunstiger over deze Vuistslag als jij, hetgeen eigenlijk het best geformuleerd wordt door mijn geringe waardeering van *Charleston*. - Misschien is het het beste, dat we in de volgende maanden de beste hoofdstukken in *Forum* zetten; ik zal je brief aan Bouws doorsturen en hem om practisch advies vragen.

Je verwachtingen omtrent *Dumay* worden voor mij nu extra ‘bezwarend’, omdat ik nu den Vuistslag ‘goed moet maken’ bij je. Ik kan er natuurlijk (en vooral in dit stadium van er midden in zitten) niets van zeggen; soms denk ik *H.C.* met meters geslagen te hebben, dan weer twijfel ik aan alles en houd ik me alleen maar schrijvend door er aan te denken, dat ik onder de laatste hoofdstukken van *H.C.* dezelfde schommelingen doormaakte. Eén ding kan ik *wel* zeggen: de inzet is *meer* dan bij v.W., ik *verlies* er wat aan, als je oordeel negatief is, en ik *win* veel, als je er iets in kunt zien. Ik heb sedert Spa over de 40 pagina's geschreven en nader nu werkelijk het eind; dus tegen 27 Aug. zal ik je het manuscript wel kunnen zenden.

Deze week hoop ik de laatste bladzijden te kunnen schrijven. - Vonnis den heer Dumay, docent in de oude talen en romantisch scharrelaar, zoo *streng* mogelijk, geef hem in ieder opzicht het volle pond!

Laat me spoedig je adres in Parijs weten! - Ik blijf deze week nog hier, ga dan een paar dagen weg, naar Amsterdam en Zutfen. 24 Aug. ben ik dan weer, met Ant waarschijnlijk, in Eibergen.

Groet Bep hartelijk van mij; naar haar vonnis zal ik niet minder gespannen uitzien. Een hart. hand van

je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Garches, [20 augustus 1932]

aant.

aant.

Garches, Zaterdag.

Beste Menno,

Dit uit een allerliefst plaatsje bij Parijs, maar het is het derde dat we afzoeken in deze smoorhitte. We doen niets dan limonade drinken, eten is bijzaak, zweeten gebeurt zonder één seconde oponthoud: iedere drie minuten een natte zakdoek. We hebben van allerlei gezien, maar nog niets geschikts gevonden; en het leven wordt echt duur. Vandaag hebben we een gesplitste campagne; Bep in Suresnes, ik hier; rendez-vous tegen avondval in Le Val d'Or! (mooie naam, hè?)

Hierbij een brief van Van Wessem die mij met walging vervult. Als ik deed wat ‘mijn hart mij ingaf’, schreef ik hierop: ‘Je bent een verdomde ouwehoer en loop verder naar de pomp’. Maar ik bedenk dat het in menig opzicht een brave kerel is en ik antwoord dus maar heelemaal niet. Zijn brief mag je na lezing verscheuren. Wat zijn roman betreft, ik blijf bij mijn idee: alleen de strict-noodige fragmenten voor het verhaal Jacques - John (dit door ons uit te maken: jij, Maurice en ik); anders ben ik *tegen*. Schiet je op met *Dumay*? Stuur je het ms. dan naar Gistoux? Ik ben er zeker den 27en, en kan mij er dan heerlijk aan wijden.

Hartelijke groeten, en neem dit krabbeltje voor lief.

je E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Zutphen, 25 augustus 1932

aant.

aant.

aant.

aant.

Zutfen, 25 Aug. '32

Beste Eddy

Het was me een waar feest, na zooveel dagen zwijgens weer iets van jullie te hooren; ik begon me al eenigszins ongerust te maken. Ik hoop, dat als je dit episteltje krijgt, de huiszoekerij geslaagd zal zijn!

Inmiddels maakte ik *Dumay* af en gisteren zond ik het manuscript aangeteekend naar Gistoux. Het zijn 253 pag. geworden; het laatste hoofdstuk vloog eruit en komt mezelf voor, het beste te zijn. Overigens heb ik nog geen afstand kunnen krijgen. Volgens Ant is het veel beter dan *Hampton Court*; ik zelf kan wel zien, dat het minder 'kaal' is, maar voor de rest wacht ik eerst af, tot er tijd tusschen schrijven en overlezen is gekomen. Jullie zult wel zoo spoedig mogelijk over je indrukken berichten, denk ik? Ik ben er erg benieuwd naar; als ik weet, wat Ant, jij, Bep en Wim ervan zeggen, heb ik zoo voor mijn eigen gevoel wel in de gaten, wat het ding 'is'.

Nu zit ik een beetje uit te blazen in Zutfen; heb nog even de Rembrandt-tentoonstelling gezien, maar wensch tot het begin van de school (6 Sept.) voorshands niets meer te doen.

Gisteren kreeg ik de proeven van het *Démasqué*, ook je voorrede. Heb jij ook een proef daarvan ontvangen? Ik veranderde in mijn text zoo één en ander, niet bijzonder veel, maar het geheel beviel me nog wel. Niet *overal*, er zijn te 'geleerde' plekken in, die er niet uit kunnen, zonder de conceptie van het geheel te verstoren.

Ik wacht nu eerst op een levensteeken uit Gistoux. Schrijf tot 3 Sept. nog maar naar Eibergen. Wij gaan er morgen weer heen. hart. gr. voor jullie beiden je

Menno

De brief van v. Wessem heeft inderdaad een raar luchtje; het uitspelen van mij tegen jou is ook slecht gekozen, en de 'tegenaanval' op *Coster* is belachelijk! Het verbaast me steeds weer, dat een man, van wien men altijd zulke petieterige dingen merkt, als v.W., een toch niet dom boek kan maken als *Een Vuistslag*! Overigens moeten we in Sept. snel uitmaken, wat er met dit verhaal gebeuren moet. Allicht, dat *wij* (M., jij en ik) het uitmaken!...

Wil je het ms. van *Dumay*, als jullie het beiden gelezen hebt, aangeteekend doorzenden aan *Bouws*?

N.B. Ik heb aan de voorrede natuurlijk niets veranderd. Denk daarom ook aan de *punten*, die er weer ten onrechte in zijn gezaaid!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [27 augustus 1932]

aant.

aant.

Gistoux, Zaterdagavond

Beste Menno,

We vonden eindelijk een appartement, in *Bellevue-Meudon* (vlak bij Van Schendel), in een allerliefste laan, geheeten: Rue du 11 Novembre 1918! Vanaf 15 Sept. a.s. is dat ons adres. We zijn nu 3 dagen hier; *Dumay* kwam vanmorgen, ik lees erin wat ik lezen kan, opdat Bep het overmorgen meenemen kan naar Holland. Daarna schrijf ik je erover. - Ik zond naar Rotterdam 1 ing. ex. van *B.G. aan E.* voor Truida en liet jou een geb. ex. sturen door Stols uit Maastricht (hij was ditmaal erg karig met zijn auteursexx!) Ook Wim kreeg het beloofde fraais, hoezeer zijn zwijgzaamheid mij ook 'an evil omen' lijkt. O ja, zeg: lees *Een Bloempje a/h Eind* over voor de verhouding Bennie - Lajos; die 'in een nootenschaal' die van Andreas - Van Haaften is - met dezelfde 'overwinning' van Bennie Andreas aan het eind! - Ik stuur je vandaag, om bij de andere boeken te leggen, een door mij van illustraties voorzien ex. van een boek van Mérimeé, dat ik een van zijn beste vind - wat expres 'droog' maar uitstekend geschreven en boeiend qua verhaal; misschien net iets voor je om nog als vacantielectuur te genieten. Nu, spoedig meer. Hartelijk je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [28 augustus 1932]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Gistoux, Zondagavond.

Beste Menno,
Ik heb *Dumay* verslonden; het is bijna 2 × zoo goed, dunkt me, als *H. Court*, en vooral: veel meer *roman*; het is, zou *ik* zoo zeggen, een ongewoon vlotte, een bijna angstig vlotte (vanuit ons standpunt bekeken) roman, die ook bij het groote publiek een behoorlijk succes zou moeten hebben. [Maar met *H.C.* heb ik ook al zooiets voorspeld!]. Het is in ieder geval zéér boeiend, en sommige hoofdstukken (ik denk aan het 3e en het laatste) zijn ronduit voortreffelijk. Vele gedeeltes zijn zeer goed. Ik heb maar enkele bezwaren:
1. Die groote vlotheid, zooals ik al zei, maakt me een beetje bang. Het is me iets tè veel 'roman'; ik krijg nu opeens het gevoel dat je er 5, 6 andere op deze manier zou kunnen schrijven, en weet niet of dit wel een gunstig teeken is.
2. Je 'photografeert de realiteit' wat te veel; sommige trekjes zijn te 'smakelijk'; bv. als Dumay om een taxi op te bellen, zegt: 'Dumay... de D. van Dirk...' enz. Die 'D van Dirk' is flauwekul; en waarom dat heele zinnetje genoteerd? - Over het algemeen zou ik, vooral in de dialoog, de stijl wat strakker willen; - wat mij zoo hindert in het tooneel: de vlotte flauwekul 'naar de realiteit', die noodig is om 'gelijkend' te zijn, en die men in een roman juist zoo goed vermijden kan, komt hier véél meer voor dan in *H.C.*; en in dit eene opzicht alleen zou ik *H.C.* haast prefereeren.

3. Ik zou met een potlood willen werken om die verdomde puntjes wat te beperken, waar je zóó kwistig mee bent geweest. Dat de menschen soms rustpunten hebben in hun manier van spreken (vooral in emotievolle oogenblikken) begrijpt de (goede) lezer wel; dit is een procédé van akelige schrijvers. Hier en daar is het best; maar jij bent er wel èrg gul mee geweest! In verreweg de meeste gevallen zou een komma volstaan; soms, waar de opening grooter moet zijn, een punt. Ik vind dit typisch een *bij*bedenking, maar toch verraden zùlke dingen direct iets; en je moet eens opletten wie er met puntjes werken en wie niet.

4. Op één plek heb ik er een zinnetje bijgezet, dat me trouwens uit een verhaal van jou was bijgebleven. Ik vond dat te mooi! Het staat op een blz. waar ik een kruisje bij gezet heb (het is in een gesprek tusschen mevr. Laurens en Dumay) en betreft den 'Ehrenmann'!

5. Het gesprek tusschen Karin en haar moeder en vooràl de lange denkerij van mama L. vóórdat Karin haar verloving met Dumay komt aankondigen, kunnen volgens mij rijkelijk worden besnoeid. 'Tante Nel' lijkt me bv. geheel overbodig. Deze stukken hinderden, onafh. van mij. ook Bep.

Meer zou ik vooreerst niet weten te vinden; eig. zijn hierin ook alleen 1-3 van belang. De rest is al detailbespreking. (O ja, 'in *de* gang', en 'aan *den* gang', zegt het woordenboek; jij maakt telkens de vrouwelijke gang mannelijk). - Nog iets. De scène waarin Marie George een klap geeft, vind ik zwak, maakt hier de indruk van onnoodig te zijn; de andere gesprekken daarentegen met George vind ik alleraardigst. Ik zou met je over het heele boek willen spreken, stuk voor stuk zeggen wat ik erg goed vind, wat minder, wat bijna niet. Maar over het geheel is het een knap stuk werk, dat ook psychologisch veel subtieler en belangrijker is dan *H. Court*, dat lijdt niet den minsten twijfel. Met *Een Vuistslag* is het niet te vergelijken: het is 2 × zoo vlot en 'goedgeschreven', 3 × zoo belangrijk en intelligent. Ik voel er op het oogenblik voor om heusch, alleen maar enkele fragmenten van Van Wessem op te nemen (de John-Jacques-historie) - hoogstens 3 nummers! en dan alles van *Dumay*. Hoe meer ik erover nadenk, hoe meer ik voel dat, buiten puur-technische kwesties om, ik maar één bezwaar heb: het boek zou heelemaal van 'ons' zijn, als er niet die tòch 'gezellige' vlotheid in zat, zooals 'men' die in Holland hebben wil, en zooals er nu toch al zóóveel in je boek zit, dat men zich op enkele oogenblikken afvraagt (Bep en ik voelden hetzelfde zonder er elkaar over gesproken te hebben): 'waarin verschilt *dit* nu van de Holl. romantraditie?' Kan je dat bij herlezing er niet wat uitwerken? Wat minder wit tusschen de 'tekst'; ik bedoel: de alinea's over het algemeen wat laten doorloopen, het den lezer niet zóó gemakkelijk maken...; en hier en daar wat overbodige zinnetjes er uit. Als je, deze manier volgend, van de ± 250 blzn. die het boek nu telt, er *tien* kon schrappen, zou het karakter van het geheel wschl. al aanmerkelijk 'soberder' zijn.

Ik schrijf je dit, terwijl het boek nog hier is. Bep gaat er morgen mee naar Holland. Ik heb het zooeven, uiterst geboeid, uitgelezen; misschien leest Bep, die nu omstreeks p. 190 moet zijn (het is 9 uur 's avonds) het vannacht nog uit - anders morgen in den trein. Ze zal je uit Holland erover schrijven.

Schrijf mij gauw weer eens een gezellige brief hierheen. Veel hartelijke groeten, en summa summarum, oprecht gefeliciteerd met *Dumay*; een hand van je

E.

Dit is nog iets bijzakelijks, maar, gegeven dat je zooveel verschillende gebeurtenissen, met verschillende personages meestal, in één hoofdstuk verwerkt, zou je, inpl. van witte regels, niet gewone cijfertjes zetten, als onderverdeeling van ieder hoofdstuk?

Ik dacht ook dat je *titels* zou geven aan de hoofdstukken, - 'Dr. Dumay verliest...' dit of dat. Dat leek me een aardig idee. Zou je dat niet toch nog doen?

Die meubelkooperij van Dumay is ook uitstekend! En ook het begin van de mislukking met Karin (tot zij weggaat, na de vaas te hebben gebroken).

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron, E. du Perron-de Roos, en J. Greshoff
aan
Menno ter Braak

Brussel, 29 augustus 1932

aant.

aant.

[J.G.:] Beste Menno,
Kom je nog? Waarom zou je eigenlijk *niet* komen? Er is een bed bereid. Schrijf p.o. even.

[E.d.P.-d.R.:]Van mij krijg je zoo dadelijk uit de trein nog een epistel. Excuus bij voorbaat voor het schrift.

[E.d.P.:]Van mij ging vanmorgen een lange brief over *Dumay* uit Gistoux. Maar sindsdien bedacht ik wel 100 dingetjes, die ik je er nog over zeggen wou. Nu vertelt Jan me dat hij je te logeeren vroeg. Waarom zou je inderdaad niet komen? het hoeft je maar de reis te kosten; wschl. kan je ook nog een avond of zoo bij mij komen in Gistoux. We 'deviseeren' dan nog aangenaam over *Dumay*, etc.
Jan. Bep. Eddy
In *Tienda* bij de Beurs, Maandagmorgen 12 uur.

P.S. - Kunnen we er niet meteen een redactie vergadering van maken, terwijl ik nog hier ben? (tot 10 Sept.) Bouws komt dan ook over; en we vergaderen ditmaal bij Jan. Ik heb nog een hoop andere dingen met je te bespreken.
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron en E. du Perron-de Roos

Eibergen, 1 september 1932

aant.

aant.

aant.

Eibergen, 1 Sept. 1932

Beste Eddy en Bep
Om dat jullie gescheiden bent, typ ik een antwoord op jullie brieven, voor zoover het de 'zakelijke' kant van den heer Dumay betreft, in duplo. Ik ben jullie uiterst dankbaar voor je uitvoerig geformuleerde oordeelen, waarvan ik de overeenkomsten zoowel als de verschillen bijzonder heb geapprecieerd! Ik zou liever tot een

mondeling antwoord wachten, omdat ik daarbij de finesses beter naar voren kan brengen; maar nu dat niet gaat, begin ik, hoewel eenigszins versuft door een wandeltocht over den Montferlant, maar schriftelijk.

Ik ben blij met jullie voor het geheel gunstigen indruk; daarover hoef ik natuurlijk niet uit te weiden. Ik had zelf ook het gevoel, dat het geheel completer was dan *Hampton Court*, al blijf ik zelf de 'onvolledigheid' van dat boek als een aparte aantrekkelijkheid beschouwen (maar dit alleen als vader van het kind). De 'gezelligheid', die E. in *Dumay* ontdekt, heb ik zelf ook wel gezien; het is een gevolg van mijn poging, om iedere gezochte originaliteit te vermijden, ieder *Bij Gebrek aan Ernst* - effect ditmaal te onderdrukken. Ook ben ik het met jullie eens, dat daarin een gevaar steekt. Als ik doorging in deze 'branche', zou ik mijn geweten aanstonds kunnen verliezen. Ik heb gedeelten van dit boek inderdaad gemakkelijk geschreven, deels, omdat de ervaring bijna overal direct voor de hand lag, maar ook, omdat ik merkte, het métier geleerd te hebben. Niets is gevaarlijker; ik voel het zoo sterk, dat ik voorloopig geen roman meer zou kunnen schrijven, zonder òf een nieuw procédé te hebben gevonden òf ervan te vomeeren. Dit is, dunkt me, sterk genoeg gezegd, maar het is zoo; de puntjes zijn zeker symbolen van een te gemakkelijke uitvoerigheid en de wijze van presenteeren doet er wel degelijk toe, al gààt het dan niet om de presenteermethode an sich. Wat Bep zegt naar aanleiding van Valéry ('Mme la marquise sort etc.') heb ik onder het schrijven herhaaldelijk als een beleedigende werkelijkheid gevoeld; dat aansteken van sigaren en openen van deuren en 'denken' en zich begeven en een auto huren etc. etc. is bijwijlen hoogst stompzinnig, vervult je met walging; je gaat alleen door, omdat je denkt aan een volgend 'goed' stuk en omdat je voor geen geld een opzettelijk ander procédé tusschen het eenmaal gekozene wilt inschuiven. Dat is één van de onaangenaamste dingen, vind ik: het volhouden van een procédé. Ik zag geen kans, om in dit geval de gekozen methode te verloochenen; misschien is het ook niet noodig, en zeker zou het een opzettelijken indruk gemaakt hebben; maar het is op den duur bête, als die dr Dumay weer gaat 'denken' en rooken. Onder het schrijven aan de volgens E. overbodige tante Nelly stuitte ik hier toevallig op de *Klop op de Deur* en las daar even in; tot mijn groote schrik ontdekte ik toen een zekere gelijkenis. Toch kon ik die scène niet missen of anders schrijven, omdat dat personage later de peripetie in mevrouw Laurens' houding tegenover Dumay moet verklaren (de trots op de academische opleiding bij burgermenschen; anders is het bijdraaien niet voldoende gemotiveerd). Een roman heeft bepaald een stompzinnige kant: de beschrijving van onnoodige en toch onmisbare dingen is, ik merk het zelf aan den lijve, eigenlijk voor den privé-secretaris... en dus overbodig! Ik heb niettemin getracht, den privé-secretaris zoo weinig mogelijk kans te geven en, hand op het hart, nooit aan het effect bij het publiek van de leesportefeuille gedacht, ook niet, waar ik 'populair' schijn. Echter begrijp ik jullie bezwaren tegen den D van Dirk en het stapje links. Ik zal die passages en dergelijke nog eens doornemen en zien, waar ik ze ook als te gemakkelijk en te volledig voel. Wat de puntjes betreft: ik weet niet, of ik daaraan veel kan veranderen zonder het heele procédé van den roman aan te tasten. Het is overigens wel erg, juist hierin op Herman Robbers te lijken... (puntje puntje puntje). Maar het procédé eischte ditmaal een zeker realisme; toen ik het eenmaal aanvaard had, kon ik er niet weer af. Op veel plaatsen heb ik het bewust tegenover niet-realistische gedeelten gesteld; de D van Dirk b.v. als een plotselinge inval van de 'realiteit' in een volkomen door gedachtencombinaties 'onwerkelijk' geworden sfeer; als het daar 'gemakkelijk' aandoet, is het mijns ondanks.

In ieder geval schijnt mij de moraal heel duidelijk (die was er al voor jullie brieven, maar wordt daardoor in het quadraat bevestigd): ondergeteekende moet zijn volgende boek perse *niet* als roman schrijven; dat zou al zijn slechte neigingen boven doen drijven. In *Dumay* is de kaalheid van Andreas Laan in zekeren zin gewroken; in een ev. direct volgenden heer Maylaan of zoo zou het embonpoint waarschijnlijk niet

uitblijven. Geen roman, voor een ander procédé zonder markiezinnenuitgang zich heeft voorgedaan; ernaar zoeken leidt toch tot litteratuur, dus afwachten is in dezen de boodschap. Intusschen kan ik een ander boek schrijven, dat ik ongeveer, zooals jullie weet, in mijn hoofd heb, en dat volgens lieden als de pseudo-Shakespeare Blijstra, dan wel 'niet scheppend' zal zijn, evenmin als het *Carnaval*. (ja mijn hemel, wat een klutten zijn die Blijstra's toch!). Hierin zal ik mezelf de terugtocht naar het oude procédé ook afsnijden door het te demaskeeren. Als ik dan daarna toch weer begin met 'denken' en rooken, kan iedereen veilig zeggen, dat ik kindsch ga worden.

Het is misschien wel aardig, om *Dumay* met *Bij Gebrek aan Ernst* te vergelijken; die taak zouden we Wim kunnen opdragen, dien ik het doorslagmanuscript dezer dagen zal zenden. (hij had over *B.G.a.E.* al willen schrijven, is daarvan zeker nog door zijn werk afgehouden). Het zijn zeker twee uiteinden van vertelmethode, met toch vrijwel hetzelfde kernprobleem. Ik zal vandaag de situatie Bennie-Lajos herlezen.

Nu nog een paar detailkwesties. Eerst Bep. 1° Zelfsatyre in *Dumay* betreft meer de situaties dan den man als karakter; het satyrieke zit hoogstens in zijn hulpeloosheid, anders heb ik ook niet bedoeld. 2° de begrafenisscène sla ik zelf hooger aan, niet alleen als genrestukje; ik dacht, dat de 'ontroering' van Dumay er van het begin af aan wel inzat, maar kan me vergissen; in ieder geval heb ik de scène met 'ontroering' geschreven, niet zooals b.v. de scène met den Populaire en het skelet, geamuseerd alleen. 3° de groene vrouw met het koperroode haar zal ik herzien; het doet me leed, maar ik geloof, dat je gelijk hebt. Of het met Marie's voorstelling van Lucas ook zoo zal zijn, weet ik niet. Misschien wijzig ik wel iets, maar hier doet mee, dat M. eigenlijk aan een (jeugdiger en onpersoonlijker) Dumay denkt. Natuurlijk moet dit niet met de gegeven feiten contrasteeren; ik zal de scène nauwkeurig overlezen. 4° De details, die je als erg goed aanhaalt, heb ik inderdaad stuk voor stuk met dien geheimen wellust neergeschreven, die alleen een goed verstaander er weer uithaalt. Zeker de kamerjapon! dat merkt 'men' zeker *niet*!

Eddy. 1° Misschien kun jij te zijner tijd wat puntjes verwijderen? Ik zal er eerst zelf nog eens naar kijken, maar ik vrees, dat ik er geen zicht op zal hebben. 2° Naar het zinnetje over den 'Ehrenmann' ben ik razend benieuwd! Ik ben het verhaal notabene zelf vergeten, herinner me, nu je het zegt, wel het woord. Dit is ook een thema voor een verhaal: de man, die zijn verleden beter hoort uit de mond van zijn vriend, terwijl hij het zelf deels vergeten, deels versymboliseerd heeft! 3° Het gedenk van mevr. Laurens, tante Nel incluis, en de klap aan George heb je er m.i. zeer terecht uitgehaald als de zwakste van het boek; ze zijn gedeeltelijk van den privésecretaris afkomstig blijkbaar. Maar de vraag is, wat ik ervan kan missen; het gedenk kan wel bekort worden, tante Nel moet op een of andere manier blijven om reden bovenvermeld, klap George is als einde van de verhouding Marie-George ook onmisbaar. Ik denk, dat ik daar wel genoegen mee zal moeten nemen, maar zal herlezen. 4° Als je, in mijn doorslagmanuscript, aanteekening wilt maken van de te 'hollandsche' zinnetjes, die er volgens jou uitmoeten, kan ik probeeren één en ander te schrappen. Dat het boek in een enkel opzicht de holl. romantraditie nadert, is zeker waar en misschien het onvermijdelijk gevolg van het feit, dat ik een echte Hollander ben; maar waar dit een gezellige, vlotte indruk maakt, en niets meer dan dat, wil ik mijzelf genadeloos castreeren. Ik kan dat werk echter zelf niet doen, ook al weer om redenen boven vermeld; wèl misschien als ik tien jaar wachtte en op mijn procédé kon neerblikken in de befaamde objectiviteit van dr. D. Bartling. (ik maakte hem gisteren weer mee; zelfs zijn stem is objectief geworden, toonloos, onmenschelijk; geef mij dan maar 'dominé F.', die misschien veel heeft van den ouden heer Lisse uit mijn roman, wanneer de zaken door het herderschap worden vervangen). 5° Ik heb opzettelijk onder het schrijven geen titels aan de hoofdstukken

gegeven, omdat ik mijzelf daardoor misschien een zekeren dwang had kunnen opleggen (de verleiding van titel-symmetrie en zoo); maar ik voel eigenlijk voor het idee, om het 'Dr. Dumay verliest'-motief in de hoofdstukken te brengen. Dus I. Dr. Dumay verliest zijn prestige. II. Dr. Dumay verliest zijn Snor... XII. Dr. Dumay verliest zijn Geweten. Etc. Ik zal eens een lijstje maken en zien, of het niet te gewild wordt; in ieder geval kan het achteraf geen kwaad en het grapje is aardig.

Ook hartelijk dank voor de beide boeken! Ik zal, na overlezing van Bennie-Lajos, daarover nader schrijven.

Ik schreef gisteren aan Jan Greshoff, of hij mij 10 en 11 Sept. kon hebben; eerder kan ik helaas niet weg. We zouden daarmee de redactievergadering kunnen (moeten! het is noodig!) kunnen combineeren. Als jullie dan één dag langer blijft, klopt het precies. Ik hoor er nog wel over? 5 Sept. ben ik weer in Rotterdam, dan begint het gedumay weer.

Dus: tot ziens hoop ik! Op de herfstvacantie reken ik al met vreugde! En heb ik niets vergeten? Er was ditmaal veel. hart. gr. voor jullie beiden en nog extra bedankt voor de brieven je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [2 september 1932]

aant.

aant.

Gistoux, Vrijdagmiddag.

Beste Menno,

Wat een uitgebreid schrijven! Ik stel je het volgende voor: zend mij het doorslagmanuscript zoodra Wim ermee klaar is en laat mij daarin zooveel puntjes schrappen als ik kan en eenige aanteekeningen maken bij wat ik 'te Hollandsch' vind. Je ziet dan zelf op het andere exemplaar wat je juist lijkt en wat niet.

Het zinnetje dat ik erbij schreef, hoeft je niet zóó erg te puzzlen; na de peroratie van mevr. Laurens: 'Een fatsoenlijk man betaalt anders' of zoo, heb ik gezet: 'Of ben je geen fatsoenlijk man?' Dat vond ik zoo mooi in je verhaal, dat Duitsche: 'Sie sind doch ein Ehrenmann?'

Ik kreeg hier vandaag van Bouws de copy van *Marino Faliero* en van *Heineke Vos*; ik ga dat vanmiddag en morgen doorwerken en houd het dan maar aan tot de bestuursvergadering. Maar het is jammer dat je nù niet komen kon. Ik beloof nog niet *vast* dat ik er 11 Sept. zal zijn; het is hier zoo prettig niet en met het oog op onze verhuizerij en installatie daar is het misschien *noodig* dat wij daar vóór dien tijd zijn, maar in principe is het natuurlijk best. Het zal ook wel lukken, denk ik.

Vind je niet dat Zijlstra als het eenigszins kan een *Forum-reeks* moèt uitgeven, voor zijn eigen prestige zoowel als voor het onze? Wat hebben we eigenlijk met al die idioten van zijn verder fonds te maken, met de Alie's en Josines die nu al ons omslag vercretiniseeren? Ik heb groote lust hem daarover te schrijven, zoodra ik mijn gebonden halve jaargang heb, waarvoor ik hem dan moet bedanken.

Maurice ontmoette ik vanmorgen in Brussel: hij had allerlei hoogliteraire en hoogvlaamsche bezwaren tegen het uitgeven van Van Ostaijen's *Brieven* door Burssens, was erg boos op Burssens omdat die P.v.O. in het veld stuurde voor

eigen literair-politische opvattingen, enz. enz. Een hoop geschreeuw en gelul voor een kwestie die me geen oogenblik vermocht te interesseeren. Maurice wordt met den dag dikker en botter van physionomie; ik zie dat gezicht nù al met een baard - en hij zou een pracht van een president zijn van de een of andere Vlaamsche Mij van Letterkunde. Hij gaat, vrees ik, hard en hopeloos dien weg uit! En toch is het nog een beste kerel.

Hij vond Van Wessem matig, *Heineke Vos* prachtig (dat was te voorzien) en Blijstra zeer boeiend en geestig en eig. opperbest (dat was geenszins te voorzien!) Naar dit laatste ben ik nu erg benieuwd geworden.

De rest mondeling of later. Hartelijke groeten van je

E.

Wat je over het contrast tusschen *Dumay* en *B.G. aan E.* vindt, is best - maar het zou toch allemachtig jammer zijn als jouw boek op déze (tegendraadsche) manier de dupe moest worden van mijn jeugdschrijfsel! Denk liever aan Stendhal, Kleist en een stuk of tien anderen, die zonder mager of incompleet te worden, nooit aan deze 'gezellige' toon offerden. En het is per se niet *noodig*. Ook de scène tusschen Marie en George kan er, geloof ik, best uit. Je vermindert er George ook door, die *in zijn soort* een aardige kerel was; je maakt er op deze manier een *B.G. aan E.*-figuur van. En voor Marie is de scène een gezochte en ongeloofwaardige 'pendant' van die op zichzelf ook al niet erg gelukkige spuughistorie van Karin.

P.S. - Wil je Truida zeggen dat ik haar morgen schrijven zal? Nu maar vast de hartelijke groeten.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 2 september 1932

aant.

aant.

aant.

Eibergen, 2 Sept. '32

Beste Eddy

Gisteren heb ik me nog eens in *Bij Gebrek aan Ernst* verdiept, en vooral in de geschiedenis van Bennie en Lajos, die werkelijk een nogal frappante gelijkenis vertoont met de verhouding Andreas-v. Haaften. Dit verhaal vind ik trouwens wel één van de beste uit het boek, al blijft het me toch nog wat te veel gearrangeerd. De beste kant van *B.G.a.E.* is ongetwijfeld de zoo volkomen onhollandsche (en in Holland *nooit* gewaardeerde) doorzichtigheid; geen damp, geen atmosfeer, maar ijzerdraad en vaak prikkeldraad. Reken vooral niet op *eenige* appreciatie in de lage landen bi der see. Dit slikt men niet en nooit. Ik begin daarentegen sommige dingen steeds meer te waardeeren; b.v. het verhaal *Een tusschen Vijf*, dat eigenlijk bijzonder geestig geschreven is. *De Poging tot Afstand* vind ik ongeslaagd; het lijkt me, dat je de fragmenten er toch in gewerkt hebt zonder ze te *ver*werken. Het eerste Nameno-verhaal kan ik ook altijd nog niet slikken; het is me *te* mager en gearrangeerd; maar het laatste verhaal is weer heel goed, in dezen stijl, die ik nooit

voor 100% zal opeten. Ik begrijp wel, waarom je in deze dingen iets blijft vasthouden; ze hebben ook zeker het stempel van een persoonlijkheid, veel meer dan mijn jeugdwerken, die ik voor geen geld meer in handen zou nemen. Je was veel vroeger zelfstandig dan ik; voor *Ondergang* heb ik me eigenlijk nooit aan mezelf durven wagen, want zelfs het stuk over Adwaita is voor mijn gevoel nog absoluut 'wetenschaps'werk. Wat ik in '23 en '24 schreef heeft niets om het lijf. - Nog één opmerking over *B.G.a.E.*: datgene, wat de Hollander het afstootelijkst vindt, is de z.g. 'aanstellerij' en het ontbreken van den 'werkman'. Men zal hier nooit willen zien, dat één soort aanstellerij een mensch kan bewaren voor de honderd officieele aanstellerijen, waarmee de andere volwassenen zich occupeeren; men zal het je altijd kwalijk blijven nemen, dat Bennie c.s. niet een paar uur per dag op een kantoor zitten, in plaats van z.g. astronomie te studeeren, waar geen kip aan gelooft natuurlijk. Ook dit behoort bij het kasteel-complex van de Borels. Een hollander geeft zichzelf (en anderen) pas recht op problemen na een minstens achturigen arbeidsdag, die van de problemen een dessert maakt. *Vacantie* met problemen in Barchem, dat is echt Hollandsch! Daarom geloof ik niet aan eenige echo voorloopig. Je cahiers en Coster hebben een eigenschap, die het onmogelijk maakt om ze geheel voorbij te gaan, die deze bundel mist: ze zijn logisch onontkoombaar gesteld en daarvoor neemt men dan een antipathieke atmosfeer op den koop toe. Ik constateerde dit gisteren bij een bezoek aan van Leeuwen, den man van de litteraire kronieken over *Forum* etc. in Enschedé. Hij heeft de aversie van den Hollander tegen je ijzerdraad-atmosfeer, maar is door het essay over Coster bekeerd. Hij heeft Coster gematigd geappreciëerd en moet nu erkennen, dat hij hem verwerpt. Dit is de soort menschen, die precies je stuk noodig hadden. - v. Leeuwen liet me een brief van Coster lezen, naar aanleiding van een stuk over mij, dat hij aan *De Stem* had gestuurd en natuurlijk *prompt* terug ontvangen (het stuk was n.l. lang niet dom, maar eenigszins waardeerend). Het venijn, dat onze Dirk hier bladzijden achter elkaar over mij uitspuwt, is niet van gisteren! Ik ben 'uitnemend begonnen' (in *De Stem* n.l.!), maar onder invloed gekomen van du Perron en Greshoff, 'ziek en giftig' geworden, tengevolge van een 'karakterzwakte', die Coster altijd al in mij had geconstateerd. *Hampton Court* is een boek, zooals Coster het op zijn zestiende jaar zou hebben geschreven; het *Démasqué* is warhoofdig, giftig, pedant en onbegrijpelijk. 'En dit schrijf ik niet', voegt de heer C. erbij, 'omdat hij mij den oorlog, of liever den guerilla heeft verklaard. U zult wel weten, dat ik van een *ijzige objectiviteit* ben.' Tot slot waarschuwt hij v. Leeuwen, om toch nog eens goed na te denken, voor hij zijn stuk ergens anders publiceert, want ik ben een gevaar, een gezwel etc. Daarna: Waarom schrijft U voor ons niet eens over Henriette Roland Holst, Boutens, Gezelle? - Het heele document is een bevestiging in margine van je stuk. Ik heb er levendig van genoten.

Schrijf verder weer naar Rotterdam. Een hart. hand van je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 5 september 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 5 Sept. '32

Beste Eddy

Aangezien ik niet zeker weet, of je de proef van het *Démasqué* hebt ontvangen [Zijlstra is n.l. uit geweest en kan mijn (persoonlijken) brief niet ontvangen hebben], stuur ik je hierbij mijn duplicaat. Stuur het maar gecorrigeerd naar mij terug, dan voeg ik het bij de rest.

Vandaag heb ik me hier weer ingekwartierd, schulden betaald etc. Ik heb een pestilente rooster dit jaar, maar het week-end blijft tenminste vrij. Ik reken op Zaterdag, kom met den Pullmann. Bouws komt dan weer Zondag, als laatst; ik hoorde sedert maanden voor het eerst weer zijn stem door de telefoon; hij houdt zich nu bezig met papieren-beslommeringen voor zijn germaansch huwelijk ... de papieren zijn dezelfde als die van mij destijds. - Bouws zei me ook door de telefoon, dat Minne je niet was tegengevallen. Het doet mij pleizier voor hem en het element Vlaanderen in *Forum*; maar *ik* vond het, op goede fragmenten na, vervelend van gewilde originaliteitsvisscherij. Blijstra beviel me ook *zeer* matig. Enfin, er is Zondag een en ander te bepraten.

Over de 'karakterzwakte' (om met den heer Coster te spreken, die in *De Stem* een gedichtje aan je opdraagt) van Dumay denk ik nog voortdurend na. Ik heb jullie brieven in Zutfen (waar ik Zondag was) met Ant besproken; die was het op de meeste punten met jullie eens, alleen niet over de roodharige vrouw en de St. Lucas voorstelling, die zij juist goed vindt. Maar de klap-George-scène vindt zij ook overbodig, en die zal er dus met algemeene stemmen uitgegooid moeten worden. Het is waar, dat George onnoodig in waarde verminderd wordt en er zit in de klap iets gewilds-analoogs. Alleen: voor de spuugscène Lucas-Karin (die jij n.l. 'niet erg gelukkig' noemt) neem ik het nu eens met 100% auteurswoede op! Dat lijkt mij zelf één van de beste stukken van het heele boek.

Natuurlijk heb ik niet *bewust* een methodische tegenhanger van jouw *Gebrek a. Ernst*-stijl willen schrijven. Voor een deel zal het te veel aan 'realisme' in den dialoog zeker voortkomen uit de burgermenschen, die ook hun rol moesten spelen, niet figureeren, zooals in *Hampton Court*. Zonder het boek als geheel te verprutsen, zal ik er niet gemakkelijk *veel* uit kunnen laten vervallen; maar ik ben er benieuwd naar, wat je zult aanwijzen als te 'gezellig', en wat mijn reactie daarop weer zal zijn. In het algemeen zal ik het vermoedelijk met je eens zijn, waar ik zelf moet toegeven, dat één of ander gezegde *geen rol speelt*, overschot van de pen is; maar ik heb getracht dat te vermijden en zal me er dus zelf op moeten betrappen na jouw indicaties.

Ik heb *Kraft und Stoff* van Büchner gekocht en ga dat eens voor mijn pleizier lezen, met Darwin. Ik ben n.l. in *Mrs. Dalloway* blijven steken; het is intelligent, maar het litteraire procédé hinderde me er zoo in, dat ik tijdelijk heb moeten stoppen.

hart. hand je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [12 september 1932]

aant.

Gistoux, Maandagmorgen.

Beste Menno,

Vanmorgen een brief van Bep, dat ze Woensdagavond om 7 uur in Brussel komt; als je haar dus nog wil opbellen, moet je het Dinsdagavond of Woensdag 'tegen de koffie' doen. - Ik ben blij dat we zooveel vooruit gedaan hebben met *Forum*; maar als we elkaar terugzien in Parijs (Meudon), is het toch hoognoodig, vind ik, dat we *deze* literatuur totaal onaangeroerd laten (althans zoo 'totaal' als wij maar kunnen), om ons te wijden aan de vriendschap. - Terwijl ik je dit schrijf, zijn de verhuizers bezig de boel leeg te halen; Bep heeft dit grapje morgen. Daarom nu niet zooveel. Ik schreef je vnl. om te wijzen op iets dat ik nog verbeterd wou hebben in mijn voorrede; n.l., op de laatste blz., het zinnetje: deze amateur van het grensgebied is wellicht niet méér behebt met luciditeit, dan hij gevoel bezit voor 'muziek'. Dit moet worden: ...is niet zoo intelligent alléén, dat hij onmachtig werd tot het leveren van eigen 'muziek'. Wil je dit nog veranderen op de revisie? En kijk ook nog naar dat nieuwe zinnetje over den gentleman-verleider, of de tijden wel kloppen: 'hij *was*' en zijn manieren *zijn*, staat er, geloof ik. Verbeter dit ook nog, en maak van '*held* van den geest', '*heros* van den geest'. Dan is alles wel in orde. - Dus van dien gentleman moet staan: 'hij *is* zelden', enz.

Schrijf me nog hierheen, want na Woensdag zitten we hier misschien nog wel een week; onze meubels zijn nu tegen 22 Sept. pas in Parijs.

Hartelijke groeten, ook aan Truida, van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

17 september 1932

aant.

17 Sept. 32

Beste Eddy,

Mijn vulpen is sinds dagen in reparatie en daarom kan ik geen 'vertrouwelijke' brieven schrijven; excuseer dus mijn machineschrift. Dank voor je brief. Ik heb Bep niet meer gesproken of opgebeld, zooals je gehoord zult hebben; bijzonder nieuws had ik niet en ik dacht wel, dat zij het te druk zou hebben gehad om over te komen. Is nu de boel aan kant? Geluk met de plaatsing van één en ander! Ik hoop het in November te zien en inderdaad zoo weinig mogelijk de 'zaken' aan te roeren! Correctie van je voorrede kreeg ik nog niet, wel het reisexemplaar, zijnde band, omslag en eerste vel. Band is keurig, papier uitstekend, omslag niet onaardig. Zijlstra maakt 10 ex. op japansch, waarvan jij er natuurlijk ook één krijgt, met vier gewone erbij. Alles bij elkaar wel weer een 'gek' boekje. De carissimus frater, aan wien het is opgedragen, komt vanmiddag hier, beladen met het manuscript van en zijn critiek op Dr. Dumay.

Van Maurice kreeg ik ook een bijzonder aardigen brief over *Dumay*. Hij zegt er eenige zeer juiste dingen over, is over het geheel in het vlaamsch geestdriftig. 'Niet zoodra zijn Uw figuren tegen elkaar gaan tollen, of ik ben fel geïnteresseerd geweest: het menschelijke schiet er waarlijk bij vonken uit.' Merkwaardig: hij haalt de scène met den bezopen George als bijzonder treffend aan!

Ant en ik hebben Woensdag voor haar een kamer in Scheveningen gezocht; zij wil graag zeelucht hebben, voor haar hoofdpijn. Natuurlijk bereidde het fatum ons

deze verrassing, dat de eenige geschikte kamer zich bevond Zwolsche straat 341, alzoo twee deuren van Bouws echtelijk verblijf verwijderd! Ook hier dus een kleine Forensen-kolonie, van uiteenloopend kaliber... Op weg naar Scheveningen zaten wij in de tram met Willem Kloos en echtgenoote. Een oprecht triest gezicht, zulk een letterkundig toekomstbeeld. Hij volkomen een lijk, met drankneus en melancholieke, stijve oogen, zij een opgeblazen, vooze pop, die hem aan den arm de tram uitzeult. Ik zou nooit meer iets tegen dit stel kunnen schrijven.

Ook het Forum-negertje ontmoet, die in de beste conditie was, en wild over *Uren met Coster*. Hij wordt volwassener en lijkt mij steeds veelbelovender. Momenteel zwelgt hij in Gide.

Gisteren zijn Bouws en ik bij Zijlstra geweest, die krachtige propaganda gaat maken. Als het abonné-aantal eenigszins meeloopt, geeft hij een vel erbij. Al ontgaat hem misschien de kern van de zaak, pleizier heeft hij er in ieder geval in en krenterig is hij niet. Weet je, dat hij een bundel van Vestdijk heeft aangenomen?

Als ik mijn pen terugheb meer. Dit tikken is niet je ware.

Hartelijke groeten voor jullie beiden, ook van Tr.

je

Menno

Hierbij nog een vers van Rudi. Wat vind je ervan? Stuur het ev. door aan Maurice.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [18 september 1932]

aant.

aant.

Gistoux, Zondag

Beste Menno,

Brief ontvangen; vers van Rudie aardig. Ik ben er voor. - Bep is terug en zendt je veel groeten, ook aan Ant en Truida, verder geen nieuws dan dat zij het inderdaad die laatste dagen veel te druk had om te komen. HEd. ziet UEd. overigens ook met groot genoegen in Nov. tegemoet (weet je ook *wanneer* in Nov.?) - Mijn voorrede laat ik dus geheel aan je goede zorgen over. Mijn ex. op Japansch wil ik aan den carissimus frater geven die daarop recht heeft, vind ik; - van de 4 gewone exx. die ik erbij krijg, had ik graag 1 *ingenaaid*. (Wil je dit Zijlstra zeggen?) - Ik hoop dat je de scène met George toch eruit wipt, ondanks het Vlaamsche applaus van Maurice? Schrijf je me ook eens wat Wim ervan heeft gezegd? (van de heele *Dumay*, bedoel ik!) Prettig voor Ant dat zij bij 'betrouwbare buren' komt. - Van Bouws hoorde ik van de propagandaplannen van Zijlstra, en dat daarvoor één *Coster*-stuk moest worden opgeruimd. Ik ga accoord met het weglaten v/h stuk over *Schetsboek*, mits de uitgave in boekvorm dan ook doorgaat. Anders houd ik mij mordicus aan onze afspraak! - Nu, later meer en uit Bellevue dan. Hartelijke groeten, ook aan Truida*, van je

E.

*En Ant natuurlijk!

Wij 'verreizen' Woensdag van hier.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 20 september 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 20 Sept. 1932

B.E.

Nog steeds zit ik zonder pen, alleronaangenaamst! En bovendien heb ik in mijn verwarde vacantiepapieren vergeefs naar je nieuwe adres gezocht, zoodat ik dit papier nog maar over Gistoux stuur. Schrijf me omgaand, waar je precies woont! - Ik krijg Zaterdag 29 Oct. vacantie en moet Maandag 7 weer op school zijn; als het uitkomt, neem ik dan liefst direct Zaterdag den Pullmann en blijf, als het mag, tot Donderdag of Vrijdag. Maar dat bespreken we nog wel nader.

De komst van Wim bracht een verrassing (voor ik het vergeet: hij wil je steeds over *B.G.a.E.* schrijven, maar is er nog niet toe gekomen en heeft daarover wroeging, mitsgaders een verstuikte pols, die hem ook in het promoveeren belemmert). Z.Ed. prefereert n.l. *Hampton Court* boven *Dumay*; hij vindt dat belangrijker en *Dumay* een excursie naar den psychologischen roman zonder meer. Volgens hem ontbreekt het 'Weltanschauliche', dat *H.C.* interessant maakte, aan dit boek; hij vindt het woord van Nietzsche vooraf beter toepasselijk op *H.C.* dan op *Dumay*. Verder vindt hij hoofdstuk 3, en met name de figuur Max Donner, mislukt; hem interesseeren alleen Dumay en Marie en de rest acht hij betere Ina Boudier-Bakker. Wij hebben er een uitvoerig gesprek over gehad, zijn het niet eens kunnen worden, omdat ik het belang van zijn argumentatie wel voel, maar niet toegeef, dat het 'Weltanschauliche' ontbreekt; het is m.i. alleen minder theoretisch aanwezig dan in *H.C.* Over Donner konden wij het heelemaal niet eens worden; Wim beweert, dat ik die figuur tekort gedaan heb, dat het dwalen door de mist ongeloofwaardig is etc. etc., wat ik met geen mogelijkheid kan inzien, gegeven de bronnenstudie voor het geval Donner, uit Engelman, Binnendijk, Otten. Dit oordeel is overigens een bewijs temeer, dat er een uiterste grens van realisme in *Dumay* is bereikt, die althans bij een intelligent mensch tè realistische indrukken achterlaat. Het is trouwens een feit, dat ik nog nooit zoozeer op een bepaald reëel geval ben ingesteld geweest als ditmaal en dat ik het misschien ook nooit meer zoo zal zijn. Daarom kan ik de critiek van Wim voor een deel begrijpen; hij mist van Haaften, en de gesprekken tusschen Andreas en hem; maar tegelijk kan ik ook niet anders zeggen, dan dat ik met dit boek mijn tol moest betalen aan een periode in mijn leven, waarin de realiteit plotseling bijzonder onverbiddelijk en zelfs als casus voor mij interessant was. Karin was voor mij hoofdpersoon, haast nog meer dan Dumay en zeker meer dan Marie; de roman heeft gediend, om Karin van mij af te schrijven. Een sterk theoretisch aangelegd mensch als Wim schijnt dat accent er niet in na te voelen. - Ik zal je spoedig het manuscript sturen. Misschien volgt uit het bovenstaande, dat ik je correcties voor een deel zal 'ontdekken'; als correcties op mijn te beperkte manier van instellen; misschien ook zal ik het boek maar als episode moeten laten zooals het is.

Voor hoofdstuk I van het nieuwe boek heb ik al veel aanteekeningen; ik heb zoo'n idee, dat ik het in één élan zal schrijven.

Wat de plaatsing van *Coster* betreft: het argument van de propaganda lijkt mij niet zwaar te wegen. Een positief voordeel van het beëindigen van de plaatsing in November zou ik vinden, dat we dan in Dec. allicht je stuk over de revolutie zouden kunnen plaatsen. Of is dat te lang geworden voor één nummer? ik herinner me het niet precies meer. Maar weglaten van een stuk Coster zou ik, ook als de publicatie in boekvorm doorgaat, jammer vinden. Er zal wel een mouw aan gepast kunnen worden; in ieder geval is het een zuiver practische quaestie.

De carisssimus krijgt toch al een japansch ex. van het *Démasqué*; je kunt dus het jouwe gerust accepteeren!

Heb je het vers van Rudie aan Maurice doorgezonden?

hart. groeten, ook aan Bep

je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Gistoux, [21 september 1932]

aant.

aant.

Gistoux, Woensdagmorgen.

Beste Menno,

Daarnet kwam je brief. Vreemd, die bezwaren van den carissimus! - Enfin, later meer hierover. De auto wacht. Mijn adres is: 24, rue du 11 Novembre 1918 - Bellevue (S. et O.) - (Frankrijk).

Tot later. Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

22 september 1932

aant.

22 Sept. 1932

Beste Eddy

Ik heb gisteren nog met Bouws gepraat over de zaak van het December-nummer. Het zit dus zoo, dat Zijlstra voor het volgend jaar een extra vel wil toezeggen, als de propaganda dat mogelijk maakt, en dat hij voor het propagandanummer Dec. liefst geen vervolgstuk heeft. Ik heb je al geschreven, dat ik aan de invloed van een vervolgstuk in zoo'n nummer geen waarde hecht; maar blijft de aanwas van abonné's ev. beneden de raming, dan heeft Zijlstra tegenover ons geen argument, wanneer wij een nummer alleen met afzonderlijke artikelen geven. Ik voor mij zou hem zijn

zin willen geven, nu hij werkelijk belangstelling voor de zaak toont, maar ditmaal hangt het niet van mij, maar van jou af. Als je een stuk van Coster wilt laten schieten, maak je de afwikkeling van het zakelijk gedeelte gemakkelijker; maar ik zou niet het stuk over Schetsboek laten vervallen, maar dat over de bloemlezingen. Schetsboek is te belangrijk in verband met de (oudere en daarom misschien als door Coster 'overwonnen' te beschouwen door idioten, die aan een ontwikkeling van Coster gelooven, zooals Otten b.v.) Marginalia. Over Coster als bloemlezer heb je destijds al geschreven bovendien en het totale effect zal daarom door het weglaten van speciaal dit stuk niet worden geschaad. Ik blijf het jammer vinden, ook van dit stuk; maar het zou de eenige oplossing zijn m.i., als we Zijlstra in dezen niet willen tegenwerken.

Dan de complicatie van de uitgave als boek. Ik heb laatst bij Zijlstra en passant nog eens over de boek-uitgave gesproken en wel gemerkt, dat hij er weinig voor voelt. Hij voelt er niet voor, omdat hij als echte Hollander dit soort van polemiek, al moet hij de qualiteit ervan erkennen, niet goed hebben kan. Natuurlijk zit hij ermee in, want hij begrijpt heel best, dat het stuk een heel andere waarde heeft dan die hij er zelf in kan vinden; en bovendien mag hij je, daar heb ik mij ook nog eens van overtuigd, persoonlijk graag en ook als redacteur van *Forum*. Ik zou je nu willen voorstellen, dat ik dezer dagen naar Zijlstra ga en de quaestie compleet met hem behandel. Ik zal hem dan voor het alternatief stellen: uitgeven of het zetsel, dat staat, voor een prikje overdoen, zoodat Stols het kan gebruiken. Deze laatste mogelijkheid lijkt me heelemaal niet gek; maar ik wil er niet over beginnen, als jij er niet voor voelt. Ik wil Zijlstra in ieder geval hiervan overtuigen, dat het te gek is, als er van dat zetsel pastei wordt gemaakt, zonder dat het eerst als boek is gepubliceerd, en ik maak me sterk, dat ik er zeker iets op vind. Het geheel moet als boek verschijnen, onafhankelijk van private voorkeuren van een uitgever.

Ik heb *Ter Zake* van Anthonie Donker in huis: een bloemlezing uit zijn laatste critieken. Het valt toch bitter tegen, zelfs bij gemiddelde verwachting; door alles heen schittert toch de ethische dominee en de zelfvoldane litterator, de dikke bedrijfsleider. En het joviale is bepaald onuitstaanbaar. - Ik herlees voorts *Jenseits von Gut und Böse*. Heb je dat al ingezien? Voor de tweede maal wint het nog kolossaal!

Antwoord omgaand even! Stel je het weglaten van een speciale toezegging van Zijlstra over de boekuitgave afhankelijk, dan moet het geval in snel tempo behandeld worden.

hart. gr. voor jullie beiden je
Menno

Adres gaf Bouws me. Is het volledig? (dep.?)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

22 september 1932

aant.

22 Sept. avond

Beste Eddy

Hartelijk dank voor *Mikrochaos*! Je uniforme edities vermenigvuldigen zich met den dag! Dit is zoo een bijzonder geslaagd boek, een 'oogst', die er mag zijn. Ik amuseer me nog met de varianten en herlees wèèr met apart pleizier die *Filter*-versjes. De krankzinnigheid van die verschillende combinaties is bijna geniaal te noemen. Heb je gemerkt (of is het verborgen opzet?), dat de zittende man op het plaatje van Willink een rechtervoet aan zijn linkerbeen heeft? Wie moet de man verbeelden, die de jaloezie wil dichttrekken? Het hek van Gistoux is duidelijk herkenbaar. Vergeef mij deze 'realistische' opmerkingen.

Vanmiddag een uur voor de apenkooi in de diergaarde doorgebracht voor *De Ingebeelde Zieke* (laat ik het voorloopig zoo maar noemen, de naam staat nog allerminst voor me vast). Ik heb verder al onze mede-primaten bezocht en heb de stank van de kleine roofdieren, mitsgaders onovertrefbare apenurine, nog in mijn neus. Onderwijl lees ik Darwin, een engel van een apenkenner, maar wel zoo dom als psycholoog als een Engelschman maar zijn kan. Wie spreekt van het 'instinct der sympathie' heeft toch niet veel meegemaakt!

Ingesloten een stukje uit de *N.R.Ct.* van heden, dat anders je oog misschien mocht voorbijgaan? Of ga je je als gevestigd man abonneeren op dit deftige papier?

Dit is de derde brief, die naar je toegaat; ik wacht dus nu eerst maar op antwoord en hoop, dat die verdomde pen inmiddels weer terug zal zijn. hart. gr. voor jullie beiden je

Menno

De laatste proef van de Voorrede heb ik gisteren gecorrigeerd volgens je aanwijzingen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [23 september 1932]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Vrijdag

Beste Menno,

Daarnet een onverkwikkelijk briefje van Bouws, door de installatie-drukte heen. Ik heb hem gezegd de zaak verder met jou te bespreken! Het begint mij knapjes te vervelen, dit gedraai van of met Zijlstra, en kortom, ik houd me bij ons oude standpunt: volledige publicatie van *Coster* in ons tijdschrift, indien niet in boekvorm. Het stuk dat event. vervallen kan, is dat over *Schetsboek*; ik ben blij dat ik dus vóór November weten zal of Zijlstra het *boek* uitgeeft, ja dan neen. Bouws deed mij voorkomen dat jij met het opofferen van een Coster-stuk in ieder geval accoord ging; uit jouw schrijven bleek dat heelemaal niet! De kwestie is (volgens mij) dat Bouws èn Zijlstra deze Coster-historie nu lang genoeg vinden - ik ook trouwens! - en er graag in Dec. mee zouden uitscheiden - ik ook, maar alleen als het dan in boekvorm uitkomt! De heele aarzeling van Z. in dezen is mij ontzettend antipathiek, niet alleen omdat het tegen mij gaat, maar om de lulligheid en de saamhoorigheid

met het ‘Nederlandsche fatsoen’. En godbetere 't, als je nagaat wat Multatuli dan nog uitgegeven kreeg en Van Deyssel, en anderen! Neen, het wordt me *te* lam en ik maak er een principekwestie van: of Z. geeft dit boek uit (en dan vervalt ook dat stuk) of het komt, zooals wij toèn al afspraken, in extenso in *Forum* en ik geef het elders als boek uit en heb met de heele firma N. en Van D. als ‘particulier auteur’ ook verder geen *drol* meer te maken. Ik schreef dit Bouws nu voor de x^{e} maal, maar hij schijnt het niet te begrijpen. Ik heb hem nu gezegd dat hij de rest met jou moest bespreken. Als ik vóór 1 November weet dat Z. het boek *niet* uitgeeft, maak ik direct werk van een anderen uitgever. En jij vindt dat een aardige vent? Ik vind het dan een bêteling en een kaaskop, verder niets; iemand die bij Stols niet in de schaduw kan staan (en God weet wat *dit* zeggen wil!) De man schijnt *niets* te begrijpen - wat ik hem vergeef - maar bovendien nog van een akelige, kleinburgerlijke, Polderlandsch-fatsoenlijke bangigheid te zijn, *qui m'écoeure*. Wie weet of hij zijn bangheid niet nog overwint; ik ben er nù al tureluursch van, maar gegeven het definitieve karakter dat deze breuk tusschen die groooote firma en mij hebben zal, wil ik wachten tot November. Gaat *Schetsboek* dan uit *Forum*, dan komt *Coster* ook als boek uit, en tant mieux. Anders: het stuk absoluut *in Forum* en Zijlstra mag verder voor mij de pip krijgen. Dit alles heusch eigenlijk minder voor *Coster* zelf (dat ik tòch ergens uitgegeven krijg, natuurlijk) dan wel om de lammenadige, misselijk-bange manier waarop deze historie van het begin af behandeld is, en die me extra op stang jaagt als Bouws begint met zijn beroepjes op mijn ‘goed hart’ waar ik over ‘strijken’ moet, met de grapjes dat ik ‘a good lad’ moet zijn, enz. De dupe te zijn van den Hollandschen uitgever Zijlstra in een affaire als deze, verdom ik. Ik zal een goed hart hebben en a good lad zijn, als hij ook aan die eischen voldoet, anders mag hij voor mijn part barsten.

Dit vanuit een gecompliceerde verhuis-en-installeer-activiteit. Schrijf gauw. Hart. groeten, je

E.

P.S. - Als Bouws de zaak met je bespreekt, laat hij dan de beide brieven van mij hierover vertoonen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [23 september 1932]

aant.

Bellevue, Vrijdag.

Beste Menno,

In haast: ik moet naar Parijs, we zijn beduveld door den Belgischen expediteur en afgezet voor ± fl. 50., terwijl we al geen geld hebben! - hierbij dus snel je panopticum terug. Dank ervoor; en het lijkt mij uitstekend. Met al het gescharrel over en weer komt er nu een *Coster*-diarrhee in November los, van wat ben je me! Enfin, we zullen er Bouws geen verwijt van maken; de brave man héeft ongelijk (o.a. dat hij mij niet *in ieder geval* de proeven van *Schetsboek* zond) maar schreef me vanmorgen dat ik hem als ‘voetveeg’ behandelde, de idioot. Stols kan *Coster* niet uitgeven. Greshoff zal nu probeeren bij Meulenhoff en Van Kampen - zal ook wel niet lukken. Dan komt het maar niet uit.

Het is allemaal erg logisch, maar zoo stom, en (om een woord van Multatuli te gebruiken) ook wel bitter. En ik bezit geen sou meer om ‘de kosten te helpen dragen’. Bep en ik zitten triest in de rommel, die niet opschiet, omdat we eigenlijk tot de behoeftigen behooren.

Dag. Tot later. Steeds je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [24 september 1932]

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, Zaterdag.

Beste Menno,

Je brieven van vanmorgen maken een vervolg aan mijn brief van gisteren noodig. Ik heb nog altijd een sterk gevoel van walging bij deze inderdaad stom-Hollandsche historie; het is me overigens duidelijk dat iemand die eenvoudigweg bij recht van geboorte Costeriaan, want Polderlander is, mijn boek ‘uit eigen smaak’ niet kan uitgeven. Het contrast met Parijs, met Engeland, met Amerika is weer treffend; we *zitten* werkelijk in het labbekakkigste oord van ‘letterlievendheid’, althans met ons ‘werk’. Maar goed, verdere beschouwingen zijn nu wel overbodig; jij en ik zijn het althans hierin geheel eens.

Het lijkt me het best dat jij nu geheel als ‘executeur’ voor mij optreedt, al is het dan nog niet ‘testamentair’. Wil je nu het volgende doen:

1. Als je het *zelf* in het belang van *Forum* acht om Zijlstra in dezen toe te geven (wat dit voor mij beteekent, heb je uit mijn brief van gisteren kunnen merken), laat dan het stuk over de bloemlezingen vervallen, en laat Bouws mij onmiddellijk de proeven van *Schetsboek* zenden; maar daarvóór:

2. Wil jij *persoonlijk* (dus niet Bouws), de zaak met Zijlstra bespreken en hem, in de taal die hij verstaat, uitleggen wat zijn weigering om *Coster* uit te geven voor mij beteekent;

2a. wil je hem er duidelijk bij zeggen dat hiermee *iedere* relatie van mij als auteur met de firma die hij vertegenwoordigt, verbroken is;

2b. wil je zorgen dat ik *omgaand* opgave krijg van het hem nog verschuldigde voorschot (fl. 200.-) voor mijn verhuizing, na aftrek van de copy door mij geleverd voor het October-nr. (Ik zal zorgen dat hem dit geld onmiddellijk teruggestuurd wordt, want hoè dwaas het je ook lijken mag, ik weiger ieder verder gevoelentje van verplichting te hebben aan iemand van dit allooi.) Je moet hem dit alles duidelijk maken, - misschien begrijpt hij dan nog wat beter dat het tenslotte om ‘heele andere waarden’ gaat dan zijn voorkeur voor *Coster* of voor Alie Smeding; ik voor mij heb dan verder met den goeden man *totaal* afgedaan.

Ik ben kotsensvol van deze historie; je zou mij dus een vriendendienst bewijzen als je je er geheel aan wijdde. En laat dat zetsel dan ook maar gerust stikken; ik maak, zoodra ik antwoord van je heb, werk van een anderen uitgever. En als ik in

Forum blijf, is het om net niet te veel belang te hechten aan Zijlstra, en uit vriendschap voor jou*.

Ik ben blij dat ik nu tenminste spoedig hoor dat de boel niet doorgaat; inplaats van dat aan het lijntje houden met die stomme zetselbewaarderij. Laat het nu gauw serieus neen zijn, met alles wat daaraan verbonden is.

- Nu moet ik weer naar Parijs om er matrassen op te scharrelen. Ik schrijf je spoedig nader en over on-Polderlandsche dingen. Hartelijke groeten, ook aan Truida, van je

E.

* Maar de aardigheid is er voor mij vrijwel af.

P.S. Wil je *dit* nog eens rustig overwegen: - geloof je niet dat het mogelijk is om mij, met Januari a.s., te vervangen als redacteur van *Forum*? Ik blijf met genoegen medewerker aan een tijdschrift waarvan jij redacteur bent, maar het is mij onaangenaam om zelf in die functie te staan tegenover een uitgever van het Zijlstra-soort. Want als jij den man hier en daar nog aardig vindt, ik zie in hem, nà deze affaire, de pooverste pleefiguur waartoe een Hollandsch zakenman het brengen kan, ook als hij overigens (wat ik graag geloof) een 'beste kerel' is. Vind je dat ik jou op deze manier in de steek laat - maar waarom eigenlijk, want als medewerker heb je veel meer aan mij en het is duidelijk gebleken dat ik als redacteur toch maar 'lastig' ben - dan wil ik nog wel één jaar blijven. Mijn vriendschap voor je heeft *deze* vorm van 'saamhoorigheid' heusch niet noodig; en de sfeer van *Forum* is werkelijk voor mij verpest. Het is een compromis-zaakje geworden met den uitgever van Alie Smeding, voor mijn gevoel, dus...! Antwoord me 'na rijpe overweging' ook hierop, en spreek niet van 'met de portefeuille zwaaien', want dat *is* het niet.

Het adres is: 24, Avenue du 11 Novembre 1918, Bellevue (S. et O.) Frankrijk.

Dit is 'perfect'!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 25 september 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 25 Sept. 1932

Beste Eddy

Je beide brieven ontvangen. In principe ben ik het natuurlijk geheel met je eens, n.l. op het punt van de 'polderlandschheid'. Alleen meende ik, dat je, bij een beoordeeling van de figuur Zijlstra dat punt langzamerhand ook als *uitgangs*punt had gekozen, evenals ik. Als ik hem niet ongeschikt noem en hem bij tijd en wijle zelfs wel aardig vind, geschiedt dit, omdat ik een Hollander (en een mensch überhaupt) onmogelijk alleen kan schatten volgens zijn intellectueele waarde; van dat standpunt bekeken is Z. natuurlijk bij voorbaat gevonnisd. De man heeft geen 'intellectueel geweten' en wat hij zichzelf wijsmaakt mooi te vinden passeert eerst de 'gedachte aan het fonds Nijgh & van Ditmar'. Ik heb allang opgehouden hem zoo te bekijken en zelfs confidenties te doen aan een uitgever op dit gebied; die lui zijn

door het zakendoen in literatuur zoo vervalscht, dat ze letters volkomen anders bekijken dan wij. Ik geloof daarom ook niet aan den Heiligen Stols, die je bij zulke gelegenheden als deze tegenover Z. oproept; wat Stols in onze oogen aanvankelijk sympathieker maakt, n.l. het feit, dat hij op ons 'soort' gewed heeft en niet òòk nog konkelt met Alie Smeding, is evenmin zuiver als Z.'s tactiek; het is meer snobisme, minder 'zaken' zoomaar, met onze appreciatie van literatuur heeft het niet veel méér te maken. Natuurlijk blijf ik met jou Stols boven Z. prefereeren, maar ik geef me er tegelijk rekenschap van, dat die preferentie voor 90% het fonds Stols en niet den mensch Stols betreft! - Wat mij in Z. dus nog sympathiek voorkomt, ligt allerminst op het terrein van het begrijpen; want daar is hij een knoeier. Ik apprecieer b.v. in hem, dat hij niet krenterig is, en verder, dat hij tegenover ons nooit heeft beweerd, zooals destijds Querido placht te doen, dat hij uit idealisme uitgaf. Dat hij in dit bijzondere geval inderdaad een pleefiguur maakt, komt voort, daarvan ben ik vast overtuigd, uit de waardeering, die hij voor je heeft; daarom heeft hij geen uitsluitsel gegeven over de boekuitgave, en hij zit er zelf mee in. Wanneer je hem dus verwijt, dat hij Alie Smeding wel uitgeeft, kom je weer op het terrein van het begrijpen; hij zàl de nogal komische analogie van die gevallen eenvoudig niet begrijpen, omdat het begrip voor hem door het fonds N. & v.D. gaat; hij heeft zich allang wijsgemaakt, dat er in Alie iets zit, dat de moeite waard is, terwijl hij haar in werkelijkheid aanhoudt, omdat hij aan haar verdient. Het kan zijn, dat deze beschouwing hollandsch klinkt; maar ik kan werkelijk Z. niet als een walgelijk individu zien, evenmin *Forum* als een 'compromiszaakje'. Vergeet niet: Z. heeft nooit eenig bezwaar gemaakt tegen de opname van de Coster-vervolgen, hij heeft uitsluitend verzocht om een Dec. nummer zonder vervolgen; en al mag daar nu zijn antipathie tegen het Coster-stuk achter zitten, op *Forum* slaat dat niet terug!

Blijft: dat mij eveneens in deze zaak erg tegenstaat de wijze, waarop Z. zijn beslissing over *Coster* heeft opgeschort; begrijp me wel, ik excuseer dat niet door het te verklaren. Ik heb hem zoojuist opgebeld en met hem voor morgenmiddag een onderhoud afgesproken; dit zal ik hem ook duidelijk onder zijn neus wrijven. Als je executeur zal ik ongeveer de volgende gedragslijn volgen: ik zal beginnen met hem zonder omwegen te laten verklaren, of hij *Coster* wil uitgeven, ja of neen; is het antwoord negatief, dan zal ik hem zeggen, dat ik dat zeer betreur, en om welke redenen. Ik zal hem dan ook zeggen, dat je als auteur verder (in het negatieve geval) geen relaties meer met hem wenscht te onderhouden, al ben ik zelf overtuigd, dat hij de beslissing over *Coster niet* heeft uitgesteld, om je als auteur aan het lijntje te houden. Punt 2b kan ik echter onmogelijk (voor mijn eigen gevoel) bespreken; zooals ik je zeg, ik kan Z. nu eenmaal niet als een schoelje beschouwen en ik kan hem dus ook niet beleedigen door hem geld in zijn gezicht te gooien, dat hij je ongetwijfeld niet met 'zakelijke' bedoelingen heeft geleend. Ik zou je dit adviseeren: wacht even, wat het resultaat van mijn gesprek met Z. is; acht je het na mijn brief, die ik dadelijk daarna zal schrijven, gewenscht, om hem alsnog het geld te retourneeren, dan kun je het zelf schriftelijk beter doen dan ik, die in dezen geen recht van inmenging voel. En nog dit: komt er in dit gesprek geen regeling tot stand, die mijns inziens voor jou bevredigend is, dan ben ik er *tegen*, om een stuk van *Coster* weg te laten in *Forum*. Ik vind dit alleen verantwoord, wanneer Z. er blijk van geeft jouw standpunt te (laat ik maar zeggen) begrijpen.

De quaestie, die je en passant nog aansnijdt, n.l. het redacteurschap van *Forum*, laat ik ook liever tot morgen rusten. Ik blijf bij mijn meening, die ik vroeger ook al eens gezegd heb, dat deze en soortgelijke geschillen absoluut niet motiveeren, dat je uit de redactie gaat. Je zou daarmee 1° Z. als een belangrijke man in *Forum*-zaken beschouwen en 2° daarmee te kennen geven, dat in de afgeloopen jaargang Z. compromissen heeft weten te bereiken, wat *niet* het geval is. Je zou daarvan kunnen spreken, als hij zich òf tegen de opname van *Coster* had verzet òf Smedings en

Reulings aan ons had opgedrongen. Als je niet wilt, behoef je je met Z. niet meer te bemoeien; je kunt hem als particulier auteur verder kalmweg passeeren en rancune behoeft daaruit niet te ontstaan. Ik weet wel, dat onze vriendschap met *Forum* niet staat of valt (misschien zelfs zouden we, als je géén redacteur was, veel quaesties, die daarvoor van geen belang zijn en toch brieven eischen, vermijden); maar *Forum* is voor mij nu eenmaal *ons* tijdschrift en niet het mijne, en *ik* walg nu eens van de gedachte, dat de gesties van een Z. daarbij verandering zouden brengen, tenzij het strikt noodzakelijk is. Wat Z. totnogtoe gedaan heeft, motiveert geen uittreden. Maar tenslotte is ook dit een gevoelsquestie; als voor jou het feit van Z.'s uitgeverschap zwaarder weegt dan ons gezamenlijk front tegenover de holl. halfzachtheid, kan ik niet anders dan amen zeggen, hoewel met groote tegenzin! Want het is toch iets anders, of je medewerker bent, speciaal voor mij; voor mij is er pas dan het pleizier af, nù nog lang niet. Laten we, als het eenigszins kan, den tweeden jaargang nog samen leiden; dan zullen we er beide wel zat van zijn en kunnen naar andere mannetjes zoeken en beide medewerkers worden.

Morgenavond dus nader. Veel succes met de installatie, matrassen enz. Ant en Truida, die hier zitten en niet zonder levendige belangstelling je bombardement op Zijlstra hebben gevolgd, zenden je hartelijke groeten. Tot slot de mijne, ook voor Bep, je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 26 september 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 26 Sept. 1932

Beste Eddy

Zooeven met Zijlstra gepraat; per expresse dit verslag. Ik heb hem de zaak zoo openhartig mogelijk voorgedragen en ik krijg den indruk, dat hij tegenover mij ook openhartig is geweest. Hij geeft *Coster* niet uit en motiveert dit met de antipathie, die hij tegen het geschrift heeft. Zijn bezwaren zijn dus niet van zakelijken aard. Ik heb hem gevraagd, waarom hij dan niet dadelijk alle twijfel had opgeruimd en onmiddellijk na lezing geweigerd. Uit zijn antwoord daarop blijkt mij nog eens duidelijk, dat hij er geen raad mee heeft geweten en de beslissing op de lange baan heeft willen schuiven. Hij zei overigens, dat hij je bij de laatste bijeenkomst bij hem thuis al vrijwel te verstaan had gegeven, dat hij er niet voor voelde; dat zal wel zoo zijn, maar een directe beslissing was natuurlijk dè manier geweest. - Ik heb daarna met hem gediscussieerd over de waarde van *Coster*, om er achter te komen, of hij werkelijk die waarde niet inziet; en ik kan alleen maar constateeren, dat hij dat inderdaad niet doet. Hij erkent de feiten wel, maar de persoonlijke toon is hem onaangenaam. Ik heb het debat toen maar stop gezet; het helpt toch niet. Ook Alie Smeding heb ik er nog bij gehaald. Zijn repliek was, dat hij er rond voor uit kwam, die dame om de verdienste uit te geven. Voor geschriften als *Coster*, waar ik geen winstobject in zie, moet ik persoonlijk sympathie voelen, anders geef ik ze niet uit, zegt hij ongeveer.

Het onderhoud heeft mij in mijn meening over Z., die ik je gisteren al schreef, bevestigd. De man mag formeel ongelijk hebben gehad, door je niet dadelijk zijn beslissing te zeggen (als hij die voor zichzelf tenminste klaar had, wat ik natuurlijk niet weet), hij verdient niet de heftige uitval, die je tegen hem lanceerde. Hij heeft bovendien van de gelegenheid gebruik gemaakt, om mij met nadruk te verzekeren, dat hij ev. geschriften van mij, die hem niet liggen, ook niet zal uitgeven; voor de symmetrie misschien, maar het was ietwat pijnlijk. Dat neemt niet weg, dat ik hem in de hoofdzaak als absoluut eerlijk beschouw: n.l., dat hij winstlooze boeken alleen uitgeeft, als hij er zelf pleizier in heeft. En nogmaals: hij heeft daartoe als uitgever het recht, en ik zie er geen reden in, om niet van zijn steun aan *Forum* te profiteeren. Gegeven het feit, dat hij niet de ideale uitgever is, apprecieer ik zijn houding.

Verder: hij verklaarde zich dadelijk bereid, om de quaestie van de publicatie in *Forum* op te lossen door in October een vel extra te geven, waarop dus *Nieuwe Geluiden* èn *Schetsboek* kunnen komen. Ook wil hij het zetsel van *Coster* gratis tot je beschikking stellen voor een anderen uitgever, Stols b.v. Ik kan niet anders zeggen, dan dat ik dit een zeer royale manier van doen vind, die er op wijst, dat hij je ondanks zijn persoonlijke overtuiging inzake *Coster* in alle opzichten tegemoet wil komen. Ik heb gezegd, dat ik je dit aanbod over zou brengen.

Het komt dus m.i. hier op neer: Zijlstra kan *Coster* niet slikken, maar neemt overigens de meest loyale houding tegenover je aan, die je maar van iemand van zijn structuur kunt verwachten. Ik zie niet in, waarom je zijn aanbod niet zou aanvaarden: tenzij je blijft vasthouden aan een gedroomde Z., bevrijd van de erfzonde der holl. klei, zul je het met mij eens moeten zijn, dat hij niet chicaneert en zoo ver gaat, als eenigszins mogelijk is.

Antwoord me even per omgaande, wat je er van denkt. Ik zou het ongemotiveerd en nog meer *ongeproportioneerd* vinden, wanneer je op grond van deze bespreking een definitieve breuk met Z. uitlokte, door hem b.v. dat geld terug te sturen. Je kunt van een Fries geen polemist maken; en niemand verlangt toch van je, om verder intimiteiten met Z. te wisselen, of hem zelfs maar met offertes te bezwaren.

Z. heeft me nog speciaal gevraagd, om je te zeggen, als ik je schreef, dat het hem speet, als hij een verkeerden indruk bij je had gewekt omtrent de uitgave van *Coster* in boekvorm. Ik zou dit niet overbrengen, als ik meende, dat het een phrase was, al is het dan ook moeilijk de phrasen van zakenlieden te scheiden van hun gemeende uitingen.

In haast voor de expres, hart. je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [27 september 1932]

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, Dinsdag.

Beste Menno,

Veel dank voor je beide brieven, die ik kort na elkaar kreeg, en vooral voor je alleszins vriendschappelijk optreden in deze stomvervelende (ook voor jou!) aangelegenheid. Ten slotte heb je gelijk: Zijlstra is een Polderlandsch *rund*, maar in dien staat niet van een zekere vlotte chic ontbloot. Wat voor mij de zaak absoluut verandert, is dat beschikbaar stellen van een extra vel voor een afwikkeling van den steen des aanstoots, als deze beeldspraak niet al te krachtig 'aandoet', vóór December. Daarmee is tenminste het eigenlijke conflict, en het 'dwingen' over en weer, van de baan. De rest bestaat uit vriendelijkheidjes.

Ik verwacht van Stols antwoord wat betreft die *Coster*-uitgave. Liefst had ik het boek dan ook maar heelemaal anders gedrukt. In het zetsel van *Forum* zou ik n.l. nog verscheidene wijzigingen willen; ook het formaat vind ik niet zoo aardig - en vooral, waarom deze soort gunst aanvaarden in een kwestie als deze? Ik wil Zijlstra nu niet meer kwetsen en zal hem dat geld dus maar niet 'in zijn gezicht gooien', zooals jij zegt, ofschoon ik het gemakkelijk van Malraux had kunnen krijgen; alles welbeschouwd is Zijlstra inderdaad voor zijn doen wschl. tot het uiterste gegaan! Er zijn 2 dingen waarin *ik* mij wschl. vergis en zal blijven vergissen: dat er zooiets als een persoonlijke sympathie van Zijlstra voor geschriften bestaat (maar het is waar, hij plengt tranen bij de romans van Maurice en Helman, en siddert van spanning bij de avonturen van Camoës) - en daarnà, dat er menschen bestaan die daarmee rekening moeten houden. Dat jij en ik zelfs onder deze laatsten behooren is het koddigste; in dit geval ben jij beklagenswaardiger dan ik, omdat voor mij tenminste het begin doorslaggevend is geweest. Maar hoe Dr. Menno ter Braak in zijn verdere literaire loopbaan dit *gevoel* zal behouden of verliezen, wordt een interessante kwestie op zichzelf.

Als ik in Holland was, zou ik van nu af aan beginnen te zoeken naar den 'idealen uitgever' die Zijlstra dus niet is. Bep heeft gisteren een heel pak Engelsche winter-catalogi gekregen; wat een benijdenswaardig lot hebben de Engelsche highbrows en Amerikaansche schrijvers van buitennissigheden toch, bij ons vergeleken! Ik ben benieuwd of *Dumay* 'verkoopbaar' zal blijken, danwel 'strop'; dit alweer met het oog op het Hollandsche uitgevers-*gevoel*, waarvan hier sprake is. Maar toch *is* in Holland wel iemand van behoorlijker allooi te vinden: hoe hadden anders Multatuli en Van Deyssel hun 'gescheld' (dat nog wel een ander toontje had dan mijn *Coster*) gedrukt gekregen? Dat hij tot *deze* soepelheid niet eens in staat is, neem ik Zijlstra kwalijk. Maar dat ik hierin ongelijk heb, is duidelijk. De man is blijkbaar dom genoeg om, ofschoon hij niets verstaan kàn van het *Démasqué* of van de verzen van Vestdijk, deze boeken toch te aanvaarden, als (volgens zijn instinct of voor zijn reukorgaan) tè subtiel en bijgevolg ongevaarlijk. Een andere kwestie wordt het met *Coster*, waar de 'persoonlijke toon' en natuurlijk het 'schelden' eenige langingemetselde begrippen omtrent fatsoen tot nieuwe bloei brachten. Mooi; tout va bien, als men eenmaal de persoonlijke smaak, sympathie, enz. van Zijlstra op dit gebied tot de... ik had haast geschreven: waarheden, maar laat ons niet te ver gaan, laat ons zeggen: tot de 'aanvaardbare' mythen en illuzies rekent.

Nu *uit* hiermee. Maar krijg ik dan nog als de bliksem de proeven van het stuk over *Schetsboek*, als dat in October verschijnt? Ik heb dat liever dan met het laatste samen. Bouws schreef me zooiets van: 'ik heb zelf de laatste revisie doorgenomen' - maar dat gaat niet op bij dit stuk, waarvan ik zelfs geen eerste proef kreeg.

Ik schrijf je deze brief tusschen allerlei installeerdaden door van beleid, ijver, heldenmoed en aanverwante qualiteiten. Daar waar ik een regel wit heb gelaten, heb ik een kist met afval gevuld en de daarbij behoorende planken vol spijkers naar den kelder helpen dragen; even voor ik dezen brief begon, kwam ik uit het dorp, beladen met de meest diverse en curieuze artikelen, als daar zijn: 1 flesch terpentijn, 2 potjes gele verf, 1 glas om desgewenscht uit te drinken, 2 wrijfmatjes van ijzerdraad (die misschien anders heeten), vele spijkers, een hamer, een groot pak *Lux*, vele

lucifers, en nog andere dingen, want ik bedenk niets, maar sla integendeel veel over. Als je in November hier logeert, zal je niet kunnen vermoeden hoe het in deze dagen geweest is. Bep en ik verven beurt om beurt aan tafels, bedden en buffetten, en je zou het niet gelooven, maar het wordt alles even mooi. Eergisteravond hebben we, om er eens uit te zijn, met de Malraux' in Parijs gegeten, in een duur restaurant en *wij* in de rol van gasten - ik geloof dat het sinds tijden het eerste restaurant van dit soort is, waar wij ons 'attableerden'; Bep heeft zéér gesmuld van een visch in een roomig sausje, en ik heb 2 X genomen van een pâté de foie gras die gegarandeerd uit Périgord kwam; dit alles, en de dingen die ik weer oversla, doorgespoeld met een uitgezochte *Vouvray*, en overstroomd door een conversatie van Malraux over Shakespeare, over de karakters van Pia en Germaine Chevasson, over Lawrence, over Huxley, over nog 1000 dingen die ik ditmaal niet oversla omdat ik ze vergeten ben, maar die allemaal boeiend en intelligent waren en briljant en overdonderend snel afgedraaid. Malraux herinnert zich jou nog heel goed en houdt zich voorbereid om in November de conversatie over Stalin met je te hervatten, precies dáár waar ze 2 jaar geleden werd afgebroken, omdat 'cette question doit être *vidée*'. Hij was alleraardigst en maakte zich van het 1e oogenblik af al ideeën over het plaatsen in de een of andere betrekking van Bep en van mij! Clara daarentegen is moe en niet goed op dreef, ofschoon ook als altijd aardig en nog meer dan intelligent, zelfs voor wat Dumay een 'intellectueele vrouw' noemt.

Andere historie: vanmorgen kreeg ik via Greshoff een aanbieding van de firma Boucher uit Den Haag om mijn bloedhemdenhistorie (zooals Greshoff zegt), de aan Truida opgedragene, in 150 exx. uit te geven, waarvoor ik dan fl. 40 ontvang. Gegeven onze tegenwoordige uitgaven, heb ik het met beide handen aangegrepen.

Later meer. Tot slot alleen dit: er is bij Chatto and Windus, 97 & 99 St. Martin's Lane, London, verschenen de bloemlezing van Huxley, waarvan ik je het prospectus hierbij zend. Bep vroeg het aan voor de *N.R.C.*, maar het lijkt mij geknipt voor jou (Huxley, jij en de poëzie!) om in *Forum* te bespreken. Koop het dus of laat Bouws het aanvragen. - Hart. groeten, ook van Bep en aan Ant en Truida, de hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 29 september 1932

aant.

aant.

aant.

Rotterdam, 29 Sept. '32

Beste Eddy

Je brief heeft me rijkelijk beloond voor de (inderdaad niet zoo erg gezellige) démarche bij Doeke Zijlstra. Zooals je het geval nu bekijkt, bekijk ik het ook. Je hebt werkelijk den hollandschen gemiddelden (*beter* dan gemiddelden!) uitgever nog te hoog aangeslagen, wat zijn intelligentie betreft. Maar vergelijk nu de reacties van amsterdamsche studenten, in het knipsel, dat ik je stuurde, en het stompzinnige, quasi-alcoholische, joviale, poenige en onderwijl nog heftig domineesachtige gezwets van 'collega' A. den Doolaard, auteur, gebruikmaker van woorden, begrippen en

aanverwante artikelen... en verwonder je dan niet *te* erg meer over Zijlstra, die nog vol waardeering probeert te zijn, en het alleen, als gentleman, maar niet *kan*! Ik weet nog niet, wat je van mijn *Panopticum* zegt; maar ik blaak van verlangen, om tenminste te toonen, dat ik achter je sta en niet b.v. de afzijdige philosoof ben, waarvoor sommigen mij dan nog wel willen verslijten. Vind je beter, het stukje niet te plaatsen, all right; ik moest het na het verteren van dat prulstuk even schrijven.

Op het leeskabinet las ik zooeven nummer 1 van *Links Richten*. Dat is erger snert dan je je zelfs met bescheiden verwachtingen kunt voorstellen; van een branderige, poeeterige quasi-revolutiegeest, die niet boven slechte schoolopstellen uitkomt. Die Jef Last is ook een zeer frisch individu; hij begaat de heldendaad, in het *Fregatschip* een soort voorpost van de kanonnenindustrie te ontdekken! In die kringen zal dat wel voor een geniale trouvaille doorgaan, denk ik zoo. Neen, dan ga ik maar weer in Nietzsche und kein Ende zitten lezen. Ik herlees alles van hem, het werk na *Menschliches, Allzumenschliches* dan; en het is steeds weer beter, verrassender zelfs dan de eerste maal. De *Unzeitgemässen* zijn daarmee niet te vergelijken. *Die Fröhliche Wissenschaft* en *Jenseits* zijn de geniaalste boeken, die ik ken. Lees in *Fr. Wissenschaft* over de *acteurs*!! Prachtig! Het zal me enorme moeite kosten, in mijn nieuwe boek de invloed van N. te *verwerken*; ontloopen kan en wil ik hem niet eens. Een auteur die je twee jaar achter elkaar vasthoudt, is een 'Erlebnis ersten Ranges'. Werkelijk, daarbij legt ook Multatuli het absoluut af; er is niets van de rancune en het heesche stemgeluid van den man, die nog op een publiek wil werken, die bij Multatuli nooit heelemaal verdwijnen.

Misschien interesseert het je, dat Anthonie Donker (om weer eens een representant van de hollandsche klooterigheid te vermelden) ontdekt heeft (eindelijk!), na lezing van *De Bende van de Stronk*, dat jij een epigoon bent van v. Ostayen. Hij heeft dat boek besproken voor de *N.R.Ct.*, maar Vic heeft de desbetreffende passage er uit geschrapt. Ik heb geweigerd voor de *N.R.Ct. Ter Zake* te bespreken; ik kan geen woord meer vuil maken aan die middelmaatsoep met een enkel balletje er in; en bovendien, de gedachte alleen, dat die heeren zulke besprekingen alleen maar als '*Forum*-politiek' lezen, doet me langzamerhand walgen. - Ik heb wel verneukeratief over *Katholiek Verzet* geschreven; een kleine echo van *De Moderne Ketterjager*.

Schetsboek kon niet meer gezet worden voor dit nummer. De rest komt dus nu in November. De combinatie was beter geweest volgens jou idee, maar het ging niet anders; en erg lijkt het me niet.

Ik zie met heimwee uit naar de Pullmann van 29 October! Je verslag van huiselijke werkzaamheden belooft een fraai interieur! En ook op het weerzien van Malraux verheug ik mij. Ik denk een beteren (ik bedoel: completer) indruk van hem te krijgen dan in die holl. omgeving mogelijk was. Wil hem van te voren eens ter zijde waarschuwen, dat hij zijn spreektempo verlangzaamt, als wij moeten debatteeren, want anders verlies ik den draad.

Mijn beide manuscripten van *Dumay* zwerven nog steeds rond. Als ik ze terugheb, stuur ik je er één voor de ontluizing. Eén er van heeft... mevrouw Zijlstra, het ander Greshoff, die in *De Gemeenschap* gekarakteriseerd wordt als 'de zitvlaklikker der dertigers'. (Ook hier weer: *Forum*-politiek; iets anders zien die menschen niet meer in hun rancuneuze stemming).

Théophile Gautier heb ik met belangstelling uitgelezen; het tweede deel heeft overigens 40% stuiversroman, vind ik. En daarbij heeft hij het dogma van de Schoonheid toch maar gecreëerd. Maar wat een verschil met de methode van de Tachtigers!

Ik zal Vestdijk eens schrijven. Hij zwijgt als het graf! Bedank Bep vooral voor haar belofte-rijke kantteekening op je brief!

hartelijke groeten en veel succes met de meubels! je

Menno

Er zijn twee novellen van Blijstra ingekomen, die ik *heel* beroerd vind. Op het imbeciele af zelfs.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [1 oktober 1932]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, Zaterdag.

Beste Menno,

Ik lig alweer in bed: een van die ‘griepsoorten’ weer, die eigenlijk bronchitis of gewoon verkoudheid heeten, waar je niet heelemaal ziek van bent (gisteren heb ik nog geholpen met meubels installeeren) en toch ook lang niet lekker. Vandaag komen we echt op orde, zooals dat heet. Morgen komt de mij onbekende Gishford, die ik in gedachten ‘young Anthony’ noem, hier lunchen - zoomaar uit San Gimignano overgewaaid, en tusschen twee treinen, wat ook erg poëtisch klinkt. De Belgische verhuizer heeft ons voor fl. 50.- afgezet, maar ik heb hem een fraaie brief gestuurd, meer waardig dan polemisch; en omdat mijn moeder voortijdig te hulp kwam zijn we vandaag (*lijken* we althans!) weer rijk. Toch moet het nieuwe leven, dat dus morgen begint, voorzichtig en nauwgezet begonnen worden. Ik zal de noodige artikelen moeten pennen, naast mijn meer persoonlijke ontboezemingen; Bep maakt zich ook op om serieus te gaan bookreviewen. En onze logés - waarvan de scharen door jou geopend zullen worden - krijgen in principe logies, morgenkoffie of ontbijt en avondboterham gratis, maar moeten het hoofdmaal, vreezen en betreuren wij erg, met ons buiten zoeken en zelf betalen. Bep zei, na lezing van je brief: ‘Nou, als Menno nog met de Pullman komt, kan hij dat ook nog wel doen’... Wij maken er een grapje van, maar wij vinden het au fond niet leuk, dat verzeker ik je. Maar wij behooren nu *heusch* tot de minbedeelden, ik bedoel: - vermogenden.

Je brief was erg gezellig en vol wetenswaardigheden. Het stuk van den Bulgaarschen naaktlooper is echter nog niet verschenen, ik bedoel: van den Balkaneeschen zwerver oftewel Provençaalschen druivenplukker; dat het bête zal zijn, wil ik met gerust gemoed hopen. En de inderdaad ‘Polderlandsche’ - immers van alle ‘buitenlandsche’ belezenheid gespeende - ontdekking van Donker is ook karakteristiek. Het doet er niet toe dat ik *De Stronk* eerst 1/2 jaar geleden las, in hetzelfde boekje dat jij nu bezit, ik ben een epigoon van P.v.O., zooals Apollinaire dat was van Stramm, of Aragon van Kurt Schwitters! Heeft Vic die opmerking geschrapt uit welwillendheid tegenover mij, of uit verzet tegen de domheid tout court? Ik vind het aardig van hem, maar hoop op het laatste. Erg aardig is ook dat hij jou *Ter zake* overleverde, en jammer (ook buiten de *Forum*-politiek, die tenslotte natuurlijk bestaat, omdat men niet strijden kan, als partij aanvallen of aangevallen worden, zonder dat er tòch een soort ‘politiek programma’ gaat ontstaan) - en jammer, dat jij het niet besprak. De lezers van de *N.R.C.*, die buiten alle literaire

politiek staan en voor wie iedere kritikus: jij of Donker of ik, de fameuze ‘ze’ zijn, die recensies plegen, zouden dan hebben kunnen lezen wat ‘ze’ over den man zeggen, die de ‘ze-’rol zoo vaak en met zoo'n zuiver begrip in hun krant voor ze speelt. Kan je het niet toch nog doen, en dan meteen een zuivere analyse geven (zonder gescheld) van die Donkersloot-intelligentie-met-matelooze-belangstelling-en-joviale-Olympismen? Het zou uitstekend zijn, en het kost je geen handomdraaien; uitstekend, niet voor de *Forum*-getrouwen, maar voor wat jij het ‘halfzachte Holland’ noemt en voor deszelfs ‘publieke opinie’. Òf je strijdt deze strijd niet meer, en dan heb je gelijk - òf je laat je hier een eersterangszet ontgaan!

Ik hoop dat je mij nu niet als te verpolitiekt beschouwt. Je dégoût van het werkje kan ik levendig meevoelen. - Maar het heele accent van mijn betoog ligt in het 1e deel van de laatste zin van de vorige alinea (hè?!) - met *die* opvatting kan ik me nl. ook best vereenigen, maar *is* die reeds de onze, *kan* die het reeds zijn? Je brief zit vol van verwijzingen naar aanvalletjes op ons uit de meest verschillende hoeken. En we hadden op onze vingers kunnen natellen, toen we *Forum* op dezen voet begonnen, dat het ook zóó zou zijn. De Polderkikkers voelen zich nu blijkbaar onrustig worden door ons steenen smijten, vandaar het verdubbeld alarm.

Je stukje vind ik, zooals ik je gisteren schreef, erg aardig - niet alleen tegenover mij (dat is vanzelfsprekend), maar als ‘eigen manifestatie’ in deze heibel. Het November-nr. wordt op deze manier wel èrg aan Coster gewijd, maar daar is nu niets meer aan te doen, zeg je zelf. - Verder heeft Esser (Gerard van Eckeren) in *D.G.W.* een stuk willen plaatsen, waarin hij mij betrapt op verkeerd lezen en verkeerd citeeren; Kramers stuurde het hem terug, omdat hij vreesde ‘de waakhonden (dat moeten jij en ik zijn!) te irriteeren’. Ik heb nu Esser geschreven om mij dat stuk te zenden; als het niet te lang is, kan het misschien bij ons, ook in de rubriek Panopticum, met een naschriftje van mij (dat ook kort zal zijn) over den ‘Costeriaan’. Ik brand wel van verlangen om de heele rotzooi van Theuntjes, Donkers, Doolaards en Gemeenschappers op hun baadje te komen, dat kan met mijn temperament wel niet anders! Maar wààr? want ik begrijp dat we *Forum* niet tot stapelplaats van Costeriana kunnen maken. Enfin, vroeger of later...

Het 1° nr. van *Links richten* ken en bezit ik. Ik zou zelfs graag de volgende nrs. lezen en er dan een stuk over schrijven. De grootste stommiteit die in dit 1° nr. voorkomt is niet van Jef Last, maar van Lenin. Dat de kunstenaar eerst ‘vrij’ zal zijn, wanneer hij zich geheel in dienst stelt van het proletariaat, is wel een van de daverendste partij-imbeciliteiten die ooit verkondigd werden. Ik zou daartegenover wel een passage willen citeeren van Nietzsche, die ik aanstreepte in *Schopenhauer als Erzieher*, dat ik nu lees, en waarin reeds pràchtige dingen voorkomen, van die dingen die je eigenlijk al wist (onderin), maar die je toch heelemaal vullen en waar je dan dagen mee rondloopt. Deze ‘betrachtung’ is stukken beter dan de 2 vorige, vind ik; de universiteitstoon is hier al zoowat geheel verdwenen. Ik hoop eind volgend jaar den geheelen Nietzsche te hebben gelezen.

Wil je me je stuk over *Katholiek Verzet* zenden? [Hoeft niet! Bep krijgt het daarnet uit Holland gestuurd. Het is voortreffelijk.] - En wil je vooràl niet vergeten mij te vertellen wat Mevrouw Zijlstra, die zoo op mijn schoonzuster lijkt (onze concierge hier lijkt ook, maar op een andere manier, op mijn schoonzuster) van *Dumay* gezegd heeft? Greshoff schreef mij dat Aty het had verslonden. Het is trouwens ongetwijfeld *boeiend*, en dat is lang niet de minste waarde ervan! Het is niet een boek dat liegt, evenmin als *Hampton Court*, terwijl in Holland bijna ieder boek gelogen is. [In de ‘jongere’ productie, bedoel ik.] *Rembrandt* is van a tot z gelogen, behalve misschien in enkele heele kleine fragmentjes over Titus; en als het dan nog maar op een boeiende manier gebeurde, maar zelfs het liegen gebeurt daar op zijn-sloome-duikelaarsch.

Arme Blijstra! Ik schreef hem een spottende brief, waarin ik aan den ‘hooggeachten heer Blijstra’ mijn excuses aanbood over het bewerken van zijn copie, en teekende met ‘de redacteur van *Forum*’ - ik kreeg daarop een brief terug, die werkelijk nogal sympathiek en zelfs een beetje touchant was. En nu krijgt hij misschien wéér zijn verhalen teruggestuurd!

Nu, eens in de week schrijf ik je een brief, ofschoon wij ons voorgenomen hadden voortaan alleen maar briefkaarten te schrijven. Eens in de week 1fr. 50 port = 6 frs in de maand; het màg (voor jou) zelfs wel 7 frs. 50 worden. - Hartelijke groeten, ook van Bep, en aan Ant en Trui(da), van je

E.

P.S. - Wààr komen de opmerkingen van Nietzsche over acteurs voor? (pagina's opgeven) - en staat daar ook dat in over ‘das Zweite’? Ik heb in Spa aanteekeningen gemaakt over dit onderwerp en wil die nu wel graag met N.'s argumenten vergelijken!

Later.

B.M.,

Het stuk van den Doolaard is nog steeds niet hier, maar wel kwam er een brief van Jan Gr., waarin weer een brief van Henri Mayer, waaruit dit citaat:

‘In het laatste nr. van *De Gemeenschap* werpt Spoelstra, Den Doolaard, zich op als paladijn voor Dirk Coster. Hij belooft Eddy een gratis pak slaag, franco thuis, als hij het nog eens over ‘eties kwijl’ heeft. Als dat eens gebeurt, hoop ik erbij te zijn; ik ben n.l. niet zeker of die wildeman niet van Eddy zijn vet krijgt.’ Jan teekent hierbij aan: ‘Henri heeft fidutie in je, sedert je den zoon van de firma (= Pom!) op het gelaat geraakt hebt’. *Ik* heb die fidutie absoluut niet. Het is vrijwel uitgemaakt, dat Den Doolaard mij een gesoigneerd pak slaag verkoopen kàn. Maar dat is geen reden om er niet op in te gaan. Nu er, na die eerste uitlating van het Theuntje, weer over slaan gesproken wordt, wil ik graag een panopticum wijden aan deze kwestie. Kan je je daarmee vereenigen? Den Doolaard woont, meen ik, in Parijs; ik kan hem dus mijn adres opgeven. Als *iets* mij hiervan weerhoudt, is het mijn samenwonen, tegenwoordig, met Bep. Zoo'n tooneeltje lijkt me niets voor haar; en dan, ons meubilair staat nu *net* op zijn plaats; en tenslotte, zij heeft de boel hier zoo keurig en lief haar eigen stempel gegeven, en ik heb binnen de laatste dagen zooveel aanwijzingen van haar gekregen van hygiënischen en huishoudelijken aard, dat ik het *prettige* gevoel heb (ik zeg dit zonder eenige ironie!) van zelf bij haar gelogeerd te zijn - al is het dan als een heel intieme logé, die in, inplaats van naast, de slaapkamer slaapt. En Bep kan die den Doolaard so wie so (om met haar te spreken) al niet goed zien; ik weet dus niet of ik, zelfs uit espagnolisme, het recht heb om het individu hier te vragen. Maar ik zou op de een of andere manier toch wel willen reageeren op deze pugilistische bedreigingen, en althans mij ‘beschikbaar’ stellen; dat kan je je misschien wel indenken?

Het spijt me erg dat dat stuk nog altijd niet hier is; ik brand nu van verlangen om het in zijn geheel te bestudeeren. De consequenties die jij eens aan de polemiek wilde geven, schijnen dus van de andere zijde te worden gezocht; wat mij benieuwt is alleen of de heer Coster zijn bravo's met plaatsruimte in *de Stem* betaalt, of in species, zooals vroeger placht te gebeuren. (Ik zou zooiets ook wel in mijn stukje willen vragen.) Weliswaar heeft *hij* mij destijds gesommeerd ‘het mes’ te trekken, maar het ging toen nog maar om een *essay*-mes; terwijl de dapperen uit het Costerlijke kamp nu met ‘physieke afstraffingen’ schijnen te willen reageeren. De bleeke boekenwurm Theun was in dit opzicht nauwelijks au sérieux te nemen, maar iemand die Bob Spoelstra heet, van gletschers op muildieren glijdt en van muildieren

zoonoodig in één run weer op zwaargeparfumeerde juffrouwen, is heusch een andere zaak: tegen zóóiets gespierds, dat bovendien nog een paar ribben meer heeft dan ieder ander (blijkens gepubliceerde photo's), zal ik mij dienen te wapenen; want onder ons gezegd, ik geloof niet dat ik een pak slaag van dezen meneer, zelfs franco thuis bezorgd, zou kunnen verdragen.

Schrijf mij dus omgaand ook over deze aangelegenheid, en laat mij hem, zoolang het op papier gaat, rustig nog wat ethisch kwijl toe mogen dienen. (Het schijnt mij nu wèrkelijk dat dat stuk zoo wegblijft, en het verwondert me dat je me zelf niets schreef van deze nieuwe argumenten.) Als voren, je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 1 oktober 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 1 Oct. '32.

Beste Eddy

Ook in haast: je briefje heeft bij mij nu een plan overrijp doen worden, dat ik allang, voor gegeven moeilijkheden, in petto had. Er wordt opgericht (on-officieel natuurlijk): *N.V. tot Exploitatie van 'Uren met Dirk Coster' in Boekvorm*.

Het is *te* idioot, als door die fatsoenspsychose van Nederlandsche boekfabrikanten de uitgave in boekvorm wordt belet. De zaak wordt nu eenvoudig zoo: ik vraag nauwkeurige *prijsopgave* bij Zijlstra van het *afdrukken* en *brocheeren* van het aanwezige zetsel in b.v. 500 exemplaren (als het te duur wordt desnoods de helft). Met deze gegevens in de hand breng ik het geld *zeker* bij elkaar; ik zelf zal waarschijnlijk in de komende maanden f. 50 kunnen missen, Bouws moet bloeden, Ant heeft ook wel wat en aldus *komt het geld er* persé. Verder zal ik Zijlstra vragen, of hij tegen contante betaling van het voorafgaande zijn fatsoenlijke zaaknaam wil leenen en voor de exploitatie verder zorgen; wil hij dat niet, dan nemen we een andere uitgever, desnoods drukker in den arm. Dat is bijzaak. Het eenige, wat van jou gevraagd zou moeten worden, zou zijn: zoo weinig mogelijk correctie, om de kosten niet te hoog te maken.

Ik wacht nog even met het begin van mijn campagne, tot je definitief bericht hebt van v. Kampen en Meulenhoff; willen die er aan, dan is het natuurlijk gemakkelijker. Laat me dat dus zoo spoedig mogelijk weten. Daarna kom ik met cijfers.

Van Vestdijk zooeven een brief, dat hij nog altijd in depressieve toestand verkeert, opium neemt en op zijn bed ligt.

Inmiddels zul je mijn brief wel gekregen hebben. Hart. gr. voor jullie beiden, ook van Truida

je

Menno

N.B. Die ‘voetvegerij’ van Bouws zal wel weer overgaan. Hij meent het wel goed, maar zijn persoon is hem nu eenmaal dierbaar op een bepaalde, ons onbekende wijze.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [4 oktober 1932]

aant.

aant.

Bellevue, Dinsdag.

Beste Menno,
Het is werkelijk alleraardigst van je dat je die N.V. wil oprichten. Maar... Stols wil ook het gratis zetsel niet, en dan, Stols is misschien wel geboycot als uitgever, hij verkoopt werkelijk *griezelig* weinig, zelfs als hij uitstekende reizigers heeft. - Aan den anderen kant zal Zijlstra *zeker* de exploitatie van *Coster* niet op zich willen nemen; immers, hij is niet bang voor het risico, maar juist voor zijn goeden naam! Wil je de zaak verder met Jan behandelen, die verreweg de meeste kijk heeft op uitgevers-aangelegenheden, laat hij *jou* dus schrijven hoe het met Meulenhoff en van Kampen verloopt. - Art. Den Doolaard nog steeds niet hier. Esser signaleert mij blz. 208 en 209 van Costers *Verz. Proza* II als door mij verkeerd geciteerd (ik verwijt hem het tegendeel van wat hij schrijft, zegt Esser). Wil je die blzn. eens opzoeken en met het geciteerde vergelijken; dan mij je opinie zeggen en mij het *Verz. Proza* II sturen, opdat ik, als E. gelijk heeft, die correctie kan aanbrengen. Ik zal Jan gelijk hiermee schrijven over deze aangelegenheid; ik bedoel: die boek-uitgave van *Coster*. - We beginnen vandaag (3 Oct.) eigenlijk ons huishouden, het is veel ingewikkelder dan men zich voorstelt. Gisteren waren we bij de Malraux' in Parijs en hadden een heerlijk gevoel van uit onze eigen rommel (ook ‘op orde gebracht’!) te zijn. Schrijf spoedig weer; mijn brief ging laat weg. H. gr. van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [5 oktober 1932]

aant.

aant.

Bellevue, Woensdagavond.

B.M.
- Vanmorgen kwam eindelijk *Forum*, een aardig nummer, vinden wij; in principe heeft Z. gelijk met zijn bezwaar tegen vervolgstukken! - Jan schreef over de *Uren*

aan Meulenhoff; zien wat het oplevert. Van Boucher kreeg ik f 40.- voor die hemdenhistorie. Zooeven waren wij bij den politiecommissaris hier om als vreemdelingen te worden ingeschreven; kosten f 4.- voor ons beiden, inpl. van f 20.-, omdat we beiden ‘schrijvers’ zijn! Maar morgen moeten we dat per attest van de legatie of zoo zien waar te maken! - Ik keek mijn *Uren* nog eens goed na, inclusief het laatste stukje; na schrappen van vele kleinere emendaties, blijven er, op *dit* punt, 83 regels te ‘herzetten’. Bouws rekende 15 cts. per regel; of dit ook de prijs van Z. is? Alles bijeen zal het dus wel op een kleine 100 regels neerkomen. Daarbij dan nog eenig bijwerk: titelblad, motto, hoofdstukken in cijfers, sterretjes op de plaatsen waar nu alleen een regel wit staat. Je kunt Z. grofweg al eens polsen over de prijs. Meer dan 400 exx. hoeven er toch niet te worden gedrukt - desnoods minder, maar zeker toch wel 250 minimum, omdat ‘je kan nooit weten’. Ik krijg nog antwoord van je op 1 of 2 brieven, dus dit gaat maar als voorloopige inlichting. De teekening van Coster, die misschien in *Forum* komt, had ik er ook wel graag bij; dat kan niet duur zijn, want het is een lijncliché. - Ik ga probeeren aan verschillende dingen tegelijk te werken, Bep spant zich hevig in om een huisvrouw te zijn, ‘the poor dear’. Als je hier bent, zal je soms wel raar opkijken. Hart. gr. v. ons; je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 6 oktober 1932

aant.

aant.

aant.

aant.

Rotterdam, 6 Oct. '32

Beste Eddy
Met dat stuk van den Doolaard is het een gek geval: ik meende, dat ik het je al gestuurd had en merkte pas door je brief, dat het er nog lag. Waarschijnlijk, omdat ik er al over geschreven had. Je zult het inmiddels wel ontvangen hebben. Het is zoo bot, dat ik voor mij het geen verdere repliek waard vind; maar het aanbod van het pak slaag zou misschien met vijf regels te beantwoorden zijn (b.v. alleen adresopgave). Een *weerlegging* van zulke stukken lijkt me onnoodig en (behalve de slagen) zit er ook geen ‘eerezaak’ in, dunkt me. Ik heb zoo'n idee, dat die slagen ook nogal mee zullen vallen en voor 75% stijlfiguur in gletschervorm zullen zijn! Mij persoonlijk ergert dat geschrijf over slaan honderd maal meer dan werkelijk slaan. Was den Doolaard onverwachts bij je thuis gekomen (hij woont inderdaad in Parijs!), om je te slaan, dan zou ik het tafereel belachelijk, maar niet onsympathiek hebben gevonden; dit dreigen (en dan na zoo'n stom stuk) is kwajongensachtig, en Borel, die er een ‘zedenbederf’ in ziet (hoor ik), heeft niet heelemaal ongelijk.* *Als* je er in het publiek op antwoordt, zou ik je aanraden, voor het effect, om zoo kort en scherp mogelijk te antwoorden: geen intieme hatelijkheden, die je hem ev. per brief kunt doen toekomen, geen ‘kryptisch’ nootje dus, maar een voor den lezer absoluut duidelijke tegenzet. - Vic vertelde me gisteren, dat Anthonie in *De Stem* van deze maand een erg kinderachtig tooneelstukje moet hebben geschreven, waarin jij,

Greshoff, Slauerhoff en ik optreden. Volgens Vic was het beneden peil; ik hoop het vandaag of morgen op het leeskabinet te zien. Verder vertelde hij me nog, dat Lichtveld *Ter Zake* heeft besproken en in een (volgens hem aardig) stuk heeft afgemaakt. Als het in de *N.R.Ct.* komt, zal ik het je sturen.

Forum van deze maand was mager van volume, maar verder wel afwisselend. Minne valt me erg *mee*, na herlezing! De poëzie is goed ditmaal. Blijstra blijft dwingend middelmatig; dit soort schijnt wel zijn maximum te zijn, als je die laatste novelletjes vergelijkt. (misschien is hij het, die ons bij de leesportefeuilles 'invoert'!) - Het stuk *Coster* lijkt mij ditmaal het minste; afgezien van de uitstekende stukken over Couperus en Multatuli is het als los artikel te veel ironische commentaar en te weinig conclusie: in een *boek* dus een goed intermezzo, om het laatste oordeel voor te bereiden, maar afzonderlijk niet zoo inslaand. Mijn smaak zegt me, dat in het volgend nummer de groote afrekening moet komen. Maar wat nu, als de heele rest nog ± *45* pag. wordt? (Bouws schatte het daarop). Zelfs met het vel extra komen we er dan niet. Ik zou je dan *toch* aanraden, om *Schetsboek* te laten vervallen en dadelijk op de eindafrekening over te gaan. Dit dus geheel onafhankelijk van de ruimtequaestie, of de vervolgen in December. Mijn lezers-instinct zegt me: het moet nu met een *knal* uitzijn. Nemen we b.v. *Schetsboek* in November en de rest toch in December, dan geloof ik, dat je het goede moment, om de laatste klap te geven, verzuimt. Vooral waar die klap zoo driedubbel aankomt. Ant had onafhankelijk van mij hetzelfde gevoel. Waar het geheel nu in ieder geval als boek uitkomt en *Schetsboek* toch ook al gezet staat, lijkt me dit ev. weglaten geen onoverkomelijk bezwaar meer. Ik heb aan Greshoff al over de N.V. geschreven. Ant en Wim hebben al financieele assistentie toegezegd; Bouws natuurlijk ook**, al gromt hij nog wat na over de voetveeg. De quaestie is nu: *hoe*. Ik denk ook, dat Zijlstra de exploitatie zal weigeren. Mij lijkt dan het best: Nijgh & v. Ditmar laten drukken, omdat dat wel het goedkoopst zal uitkomen en voor correctie het gemakkelijkst is, en dan een boekhandel of klein uitgevertje opscharrelen voor den naam, die voor de verkoop percenten krijgt. Het zal dan wel een snertexploitatie worden; maar dat dondert niet, het gaat hier om het *feit* van de uitgave en de *verkrijgbaarstelling* als boek.

Maandag heb ik voor de V.U. in den Haag uit eigen werk gelezen, d.w.z. het proza van v. Haaften aan een 150-tal oudere dames en aanverwanten in het gezicht geslingerd. Het wekte ontstemming, een net heer liep weg. – Batten en van Lier waren er; na afloop met hen in *Riche* gezeten. Batten is precies een klein Duperrontje geworden, maar hij is toch niet ongeschikt; de helft van zijn woorden kan hij niet verantwoorden. Van Lier wordt steeds aardiger en komt ook meer los; ik geloof werkelijk, dat hij één van die langzame intelligenties is, die *laat*, maar dan *goed* zullen loskomen in hun eigen vorm. Ik heb eenige humoristische passages uit *Dumay* voorgelezen, waar ze veel pret om hadden.

Wim is zoo handig geweest, zijn promotie op *2 Nov.* te zetten, wat allerongelukkigst uitkomt met mijn toer naar Parijs. Ik ben nu bezig den dag te verschuiven naar 3 Nov., hoop, dat het lukt. Lukt het niet, dan moet ik Dinsdag met den *nachttrein* weer weg. In ieder geval houd ik me aan Zaterdag. En mijn eigen eten kan ik heel best betalen, maak daarover geen zorg! Als *Dumay* in Januari in *Forum* verschijnt...

Ik heb het citaat over de knapenliefde nagelezen in *Proza II*, maar geen verkeerd lezen kunnen ontdekken. Je hebt alleen tegen den toon van Coster geprotesteerd en dat komt volkomen uit. Zoo erg veel voel ik niet voor de opname van het stukje van Esser; we zouden dan werkelijk *bulken* van Coster!

Dezer dagen begin ik bepaald weer te schrijven. Vanavond wil ik het hoofdstuk Marie-klap-George omwerken. Dan: 'Waarom men op zijn dertigste jaar nog schrijft'. - Pleizierig (ik voel dat als een *persoonlijk* pleizier), dat je *Schopenhauer als Erzieher* al beter vindt. Want het wordt nog *veel* beter, reken daar maar op! - Over de acteur staat allerlei goeds in *Die Fröhliche Wissenschaft*, maar *vooral*: Aph. *361* (Vom Probleme des Schauspielers), op pag. 272. Een hoofdstukje, speciaal geschreven

voor groote acteurs als Louis de Vries en andere Saalborns (‘welcher gute Schauspieler ist heute nicht - Jude?’). Ik beveel je trouwens dat heele boek *erg* aan. Als je het gelezen hebt, vraag je je af, of het werkelijk in *1882* geschreven is.

Voor vandaag genoeg. Ik moet dadelijk weer doceeren! hart. gr. voor jullie beiden je

Menno

* Om andere redenen dan hij zelf meent, vermoed ik!

** Jo Donkersloot heeft vol afschuw geweigerd! Zij is gechoqueerd door den persoonlijken toon. Er is sedert Multatuli en Huet *niets* veranderd!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 7 oktober 1932

aant.

Rotterdam, 7 Oct. '32

B.E.

Hierbij het stuk van Helman. Ik vind het heelemaal niet aardig en minstens even erg als de stijl-Donker. De lieftallige dame ernaast zal je hart zeker goeddoen. - Het tooneelstukje van A.D. in *De Stem* is inderdaad nog onbenulliger, geesteloozer en gymnasialer dan ik had verwacht; en dat zegt iets. Het gaat weer over ‘Menno’ en ‘Eddie’ en ‘oom Jan’ (= Greshoff); wij staan ‘met inkt te gooien’ etc. etc. Als je zooiets leest, krijg je lust, om coûte que coûte Fransch of Duitsch te gaan leeren schrijven. Maar vooruit maar weer!

De carissimus heeft zijn promotie niet meer kunnen verzetten. Ik zal dus Dinsdag met den nachttrein weer wegmoeten, of Woensdag om 9 uur met de K.L.M. gaan vliegen. Als ik geld heb, doe ik dat.

Vanavond ga ik bij Zijlstra prijsopgave voor Coster vragen. Je hoort daarna meer. hart. je

M.

Ik heb gisterenavond de scène omgewerkt, zóó, dat George *geen* klap krijgt, maar zich onder Marie's blik tot fatsoen bekeert. Zij is m.a.w. ook hier zijn ‘fatsoensengel’.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [8 oktober 1932]

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, 7 October.
's middags.

Beste Menno,

Ik ontving vanmorgen het stuk van Den Doolaard, en iets eerder: eenige citaten eruit, in *Het Vaderland*! Het is werkelijk van een botheid, waar weinigen aanspraak op kunnen maken, maar dat krìjg je van het groote-zwerven. Hierbij een stukje dat ik graag onder het jouwe zou willen hebben, ook al omdat het zoo goed onze verschillen van reactie aangeeft. In geen geval jouw stuk schrappen. Ik wacht nog even, voor ik dit verzend, of er geen brief van je binnenkomt, waarop ik moet antwoorden. Ik ben hier begonnen aan iets 'serieuzers', maar het 'rhythme van onze huishouding' is nog niet gevonden en baart ons soms zorgen.

Bep denkt dat dit getruqueerd is! Fraaie gedachte - niets is meer authentiek!

's Avonds.

Daar is je brief. Grappig, je gebruikt precies hetzelfde woord: *bot*; en verder zeg je dat *weerlegging* onmogelijk (of de moeite niet waard) is. Toch 'weerleg' jij in je stuk meer dan ik; je grijpt nog naar een soortement bewering erin. Enfin, in ieder geval heb je nu mijn repliek; ik hoop dat het kort genoeg is. Mocht het je nog steeds niet bevallen, schrijf me dat dan gerust. Die adresopgave alleen lijkt mij tegenover *dit* kulstuk te 'ridderlijk'; dàt zou ik dan beter in een persoonlijk schrijven kunnen doen, gesteld dat ik daartoe overging. Maar ik geloof dat een verneukerij als die hierbij gaat het in het publiek heel goed 'doet' (vergeet niet dat ik, toen ik je schreef, alleen dat eene citaat uit den brief van Maijer kende).

Nu de verdere punten; allereerst *Coster*. Ik ben het absoluut met je eens, en als de boekuitgave nu toch komt, ben ik nog altijd bereid om *Schetsboek* te laten vervallen. Maar mijn voetveeg zwamt, met permissie, als hij zegt dat er 45 blzn. overblijven; het is 35 *hoogstens*. Dus wèl met 1 extra vel meer af te doen. Trouwens, ik kreeg de proeven van *Schetsboek* (15 blzn.) Het ms. was, meen ik, 18 blzn., en 21 blzn. voor de heele rest, dus ik veronderstel: 15 + 18 = 33 blzn. Wil je dit aan Bouws zeggen, en hem vragen mij zonder verwijl de complete proeven te zenden?

Van Esser's stukje is geen sprake meer. Maar zend je me nog wel *Verz. Proza II*.? (Ofschoon ik werkelijk alle vertrouwen heb in jouw oordeel). Misschien dat ik daar nog een voetnoot bij zet(?) Wat denk je?

Moet je het nr. van *De Gemeenschap* terughebben? Of kan ik het moois uitscheuren voor mijn plakboek? Ik ben op zulke dingen juist zoo dol voor mijn lezers. En dan: Bep en ik zijn eergisteren naar het Consulaat gegaan om ons te laten legitimeeren als 'schrijvers' (dit scheelde ons ƒ 16.- voor onze identiteitskaarten) en op dat papier kwam te staan dat wij waren: 'hommes de lettres, et honorablement connus au Consulat-Général'. Daar is het pak slaag van Den Doolaard maar een licht tegenwicht voor!

Bedank alvast alle menschen die finantieele steun beloofden voor de *Uren*. Die lieve Jo toch! had ik dàt ooit van haar gedacht? Maar de banden des bloeds zijn niet zoo maar te verloochenen; on sang ne peut mentir, vooral in fatsoenskwesties.

Ik ben benieuwd naar het tooneelstukje van Donker. Kan je het niet voor mij bemachtigen en mij opsturen? Ik wil ook eens lachen, we hebben het hier zoo hard gehad met de meubels. - Des te beter als Helman jouw taak in de *N.R.Ct.* overnam; en stuur ons dat dan ook (*om te leeren*).

Je lezing op de V.U. zal wel curieus geweest zijn; maar hoe doèn de menschen als ze ontstemd zijn, - behalve weggaan? Draaien ze op hun stoelen, laten ze hun

brillen vallen? Kuchen ze; blazen ze? Ik zou van Wim hierover een diagnose, ik bedoel: ziektebeeld, willen hebben. - Batten begon me in zijn brieven wat op de zenuwen te gaan; àl te Perroniaansch grappig misschien; als je een jeugdcaricatuur krijgt te zien van jezelf, gaat het op een gegeven oogenblik tegenstaan. - Malraux heeft beloofd dat hij *probeeren* zal minder vlug te praten, als hij je weer ontmoet. Hij komt morgen met Clara hier eten. Anthony Gishford was onze eerste bezoeker (ik zeg dit omdat ik aan het eten denk); ik verstond hem voor precies de helft niet, maar hij mij ook niet voor ongeveer net zooveel, zoodat we dus toch nog 'on equal terms' gediscussieerd hebben. Hij had een paar *heerlijke* verhalen over den Engelschen gezant in Den Haag, te aardig om hier op te schrijven, maar als je bij ons bent, zullen Bep en ik ze je in collaboratie oververtellen (er komt een beetje nadoen bij.) - Dat Wim 2 November promoveert, precies op den dag waarop ik 33 ga worden, is jammer, want anders had jij dien dag hier kunnen vieren. Maar misschien lukt het je nog de plechtigheid op te schuiven.

Ik ben alweer uit de koers geslagen met Nietzsche; ik heb het gevoel dat ik weldra niets meer zal kunnen lezen dat niet in een artikel kan worden omgezet. Maar misschien ben ik te pessimistisch; op resultaten althans kan ik niet eens bogen.

Nu, veel hartelijks, ook voor Ant en Truida en van Bep (dit wordt een geijkte term) en van je

E.

Zaterdagmorgen.

Zooeven kwam bijgaande brief van Bouws. Hij *is* een ouwehoer van het eerste water, maar werkelijk nogal braaf, bedenk je telkens weer. Wat zeg je van die keurige oprichting in 18 karaats businessmen-terminologie? Maar laat hem de boel maar doen, als je wilt. Ik schrijf hem om hem te bedanken en zeg hem (evenals Greshoff) dat hij zich met jou moet verstaan.

Vraag Zijlstra zelfs niet om de exploitatie te doen! Zeg hem dat er, met bijwerk (cijfers boven de hoofdstukken, sterretjes tusschen de onderdeelen en titelpagina + correcties) ± 150 regels er bij te drukken zijn, en vraag hem dan wat hij ervoor moet hebben, bij een oplaag van 250 exemplaren. Daarna kunnen we er gewoon Stols op zetten, om het juiste argument van Bouws. En Stols heeft zeker even veel kans als een gewone kleine boekhandelaar; hij adverteert er dan tenminste nog voor in het blad voor den boekhandel en in *Helikon*.

Als alles klopt, wil je dan - of dat kan Greshoff beter - er ook over schrijven aan Stols? Mij lijkt dit 'voor het oog van de wereld' ook beter. Later behoud ik mij het recht voor om deze typisch-Hollandsche historie 'wereldkundig' te maken.

Hernieuwde hartelijkheden. Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 10 oktober 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 10 Oct. '32

Beste Eddy

Hierbij den brief van Bouws (die inderdaad schoon is, vooral de laatste passage, die de firma's Grootenhuis en Collin als Siameesche tweelingen koppelt!) en het Panopticum terug. Ik doe dit laatste er nog bij, omdat ik je adviseer een kleinigheid te wijzigen; voor de rest is het m.i. *best*. Mijn lezersadvies is: 1° de *koe* is onduidelijk en kan door een scherper beeld vervangen worden (3e regel v.o.); 2° de hatelijkheid tegen Theun de Vries verzwakt het stuk, omdat hij er weer 'zijn schouders over zal ophalen' (en hij is niet erg, maar ook de lezer, die de woorden als een 'jij-mop' ondergaat). Ik zou den zin zoo willen lezen: 'Maar waar men zijn schouders kan ophalen over den vergeestelijkten vader van een schimmigen Rembrandt... etc.' Of iets dergelijks. De woorden, die er nu staan, zijn te duidelijk *woedend* en maken den indruk van iemand, die nu eens vreeselijk bulderend een tegenzet wil doen. Waardoor hij niet slaagt. - Het is een detailquaestie, maar ik ben overtuigd, dat dit het eenige zwakke, althans verzwakkende detail in het stukje is. Stuur je het omgaand terug? Het November-nummer moet *ik* n.l. in elkaar zetten, vanwege de Siameesche tweelingen op de huwelijksreis. De beide stukjes vullen elkaar overigens heel goed aan, lijkt mij, omdat ik eigenlijk niet tegen den Doolaard schrijf, maar indirect tegen Coster zelf.

Ik ben bij Zijlstra geweest; hij zal mij een berekening sturen. Hij beloofde het voor den goedkoopst mogelijken prijs te zullen doen (niet op mijn verzoek, maar uit eigen initiatief). Eigenlijk lijkt mij dit ook verreweg de beste oplossing: Zijlstra drukt en Stols geeft het uit. Ik vind n.l. dat, nu Stols geweigerd heeft het boek op eigen risico uit te geven, wij moeilijk het zetsel van Zijlstra, dat hij gratis afstaat, kunnen gebruiken voor de drukkerij van een ander, waar Nijgh & v. Ditmar zelf drukkers zijn. Het lijkt me dan ook niet fair, zooals Bouws wil, met dit gratis zetsel drukkers tegen elkaar uit te gaan spelen. Zijlstra zal zeker een schappelijken prijs noemen. Je hoort meer, zoodra ik zijn gegevens heb. - Ik had uit je brief begrepen, dat Stols ook al *principieele* bezwaren had! Heeft hij die niet, dan is zijn naam *natuurlijk* de beste, die wij in dit geval kunnen hebben!

Naar den werkelijken omvang van de rest *Coster* begin ik heusch benieuwd te worden! De heele geschiedenis is nu in ieder geval ter zetterij, met *Het Schrijverspalet*, dus je zult wel gauw proeven ontvangen. Ik heb ook een soort prospectus in elkaar gedraaid voor den tweeden jaargang, in boekhandelaarsjargon zoo goed mogelijk onze bedoelingen weergevend (b.v.: 'het Panopticum lees ik altijd eerst', zei ons een abonné.).

Het stukje van A.D. kan ik niet krijgen, want koopen verdom ik. Maar als knipsel een proefje, dat je wel van den snijdenden geest zal overtuigen.

Nu, spoedig meer. Hart. gr. voor jullie beiden je

Menno

Ik schreef gisteren de drie eerste bladzijden van *De Ingebeelde Zieke*. Nu zit ik dus voorloopig weer vast aan een amicinimicus. Maar ik reken er niet op, eerder dan de Kerstvacantie hard te kunnen opschieten! Vandaag 6 uur les, morgen 6 uur, overmorgen 5 uur. Poeh!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [12 oktober 1932]

aant.

aant.

Bellevue, Woensdag.

Beste Menno,

Het spijt me dat mijn stukje alweer zoo weinig kijk op de Nederl. psychologie verraadde! Van *woedend* is toch, geloof ik, geen sprake, en het komt mij al even vanzelfsprekend voor dat ik ook hier een grap (= zijgrap) maakte, als er nu eenmaal besloten werd om de heele troep tegelijk af te doen. Maar jouw wijziging zegt voor mij weer heelemaal niets; liever dan het op die manier te 'versterken', schrap ik de heele passage, wat het stuk zelf weer zooveel korter maakt. Alléén de 'misbakkenheid' van het onderhavige individu is m.i. hier een argument, *omdat* er van physieke afstraffingen (en niet van vlammend vitalisme in poëzie of proza) gesproken is; maar natuurlijk, de beschaafde Nederlander zal vinden dat zooiets *nooit* een argument kan zijn. En ik begin het nu meer dan zat te worden om met het effect op dien beschaafden Nederlander te rekenen; ik kondig je hierbij (voor de zooveelste maal, zal je zeggen, maar soit...) aan, dat dit mijn laatste polemiekje zal zijn; ik krijg er werkelijk telkens weer een beetje minder plezier in. Als Den Doolaard mij niet had aangevallen, zou ik dit stukje ook al niet geschreven hebben. Wil je Bouws vragen het panopticum tegen Colmjon en Verbraeck te laten vervallen; *die* menschen hebben mij niets gedaan, en voor den beschaafden Nederlander wil ik ze niet uitschelden, die vindt toch dat zij beter zijn dan ik. Ik zou er haast over na gaan denken om voortaan met macchiavellistische kronkelingen stukjes te gaan schrijven waarin ik die beschaafde Nederlander heelemaal op mijn hand zou krijgen, maar mijn literaire verleden zit me dwars, en ook de vrees om, zoo jong al! op Borel te lijken.

Ik heb de Reinald Godius-historie deze laatste dagen (om verder op gang te komen) geheel omgewerkt en belangrijk bekort; wat jij het 'mémoires'-element noemde, is er nu wel uit, het is nu ook geen 'kleine roman' meer, maar gewoon een verhaal. Ik vind het jammer het aan de *Vrije Bladen* te geven; het zou misschien in 2 keer in *Forum* kunnen. Maar ik wil er toch eerst met van Wessem over correspondeeren. In ieder geval zal ik het jou zenden om er nu je opinie over te hebben; misschien vind je het nu ook nog knudde; gaat het dan toch naar Van Wessem, dan stuur jij het wel door.

Het begin van het stukje van Donker lijkt me, in deze toon, niet eens zóó onaardig. Maar het zijn maar 10 regels; als het langer duurde zou het misschien heelemaal onleesbaar worden. Afgesproken dus, dat 'in principe' Zijlstra drukt en Stols uitgeeft. Als vriend (zooniet als ex-uitgever) kan ik Stols zelfs manen tot medecontributie! Heb ik nog vergeten op iets uit je brieven te antwoorden?

Hartelijke groeten; je

E.

Wat een infame rotzooi was de ingekomen copy, ditmaal! Hoe jij nog vóór dat stupide vulgarisatie-artikeltje van Juffrouw Visser kon zijn, was mij een raadsel. En de rest: Bourbon, Blijstra, Gilbert de Zigeuner, Chassé bij Waterloo, alles al even onbenullig. Ik ben tegen alles.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 13 oktober 1932

aant.

aant.

R'dam, 13 Oct. '32

Beste Eddy

Een misverstand, van geheel vroolijken aard overigens: ik bedoelde bij mijn aanteekening op je panopticum met 'lezersstandpunt' niet den gemiddelden Nederlander, maar mijzelf als lezer, dus *niet* als vriend, die wel weet, dat je niet woedend bent. Maar of het nu den beschaafden Nederlander of een ander ras betreft: die passage suggereert 'den' lezer een soort machtelooze woede, die je hier niet bedoelt. Je zult het toch met mij eens zijn, dat zoo'n stukje tegenover een *idealen* lezer een effect wil sorteeren? Mijzelf dan even onbescheiden als zoodanig stellend, geloof ik, dat iedereen dien onjuisten indruk zou krijgen, niet alleen Theun zelf, die ik geen idealen lezer wil noemen. Maar als je er niet zoo over denkt, waarom laat je de passage dan niet staan? Het is zuiver een stijlquaestie, die ik zoo voel, en als die opvatting je pleizier aan het stukje bederft, stoor je er dan niet aan. Zal ik de zin er weer inlasschen?

Ik heb nog geen cijfers van Zijlstra; hij zit in zijn herfstcampagne, maar dat komt wel. Ik heb f 50 gereserveerd; die liggen klaar voor het aandeelenkapitaal. De rest komt ook wel, ik denk zelfs, dat er 'overteekend' zal worden.

Dat je het stukje van Anthonie nog kunt waardeeren, is mij even onverklaarbaar als jou mijn voorstemmen voor Mathilde-Picasso. Ik vind dien vent een gymnasiast van de humoristische doch *zeer* deftige soort (zoon van den arrondissementsrechter b.v., die grappig wil zijn). Inmiddels (dit onder ons) heeft deze jongeman zich in een schrijven van ettelijke kantjes bij de *hoofd*-redactie van de *N.R.Ct.* beklaagd over de ongunstige critiek van Helman en de toelating van deze critiek door Vic. Hij verklaart daarin o.a. recht te hebben op meer waardeering! - Ik ben overigens maar erg slap voor die Picasso-geschiedenis en heb aanvankelijk het heele zaakje aan de dame terug gestuurd (ze had het mij persoonlijk gezonden): ze is er toen van alles in gaan verbeteren en ik kreeg het weer in huis. Ik steek er verder geen pink voor in het vuur. Bourbon vond ik werkelijk niet gek! Daar blijf ik voorstemmen.

Ik stuur je straks *Coster* en *Ter Zake*. Daarnet komt je aangeteekende brief met *Godius*. Wacht, even openmaken... (dit is holl. romanstijl!) Ik zal het dadelijk gaan lezen en schrijf je nader mijn meening.

Aan mijn eerste hoofdstuk heb ik al een en ander gedaan. Het wordt toch weer polemisch, merk ik; maar ik wil zooveel mogelijk ditmaal de polemiek tegen idioten vermijden. Liefst kies ik dan maar groote, opgeblazen, algemeen bekende idioten. Het is overigens heel prettig, dat ik nu geen arrangementen behoef te treffen; ik schrijf nu alleen maar zoo direct mogelijk, veel *ik* erin. Zeer aanstootelijk voor de objectieven. Als ik nu maar tijd kan vinden.

Zaterdag over veertien dagen sluit ik dus alweer voor een week. Ik hoop een *Démasqué* mee te kunnen brengen; officieel verschijnt dat 5 November, heb ik gehoord. We zullen er beide wel heel wat over moeten hooren! Dikke vrouwen, en anti-Vondel! - Maar ik heb een abonné op *Forum* ontdekt, die *Uren met Coster* het beste van den heelen jaargang vindt (een zekere dr. Fortanier, psychiater te Leiden).

Natuurlijk heb ik dat even aan Zijlstra verteld, die verlegen glimlachte. hart. gr. voor jullie beiden
je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [14 oktober 1932]

aant.

aant.

Beste Menno,
Dank voor Coster en Donker; - wat je me van den laatsten vertelde is weer onbetaalbaar. Dàt is de man. - Goed, als je wilt, herstel dan de passage over Theun; maar zooals het nu is, kan het ook. Van ‘machtelooze woede’ voor mijn gevoel geen sprake, hoogstens van een groote verachting en passant. (Maar misschien heb *jij* gelijk!) - Stols wil *Uren* exploiteeren, mits hij er een kleinigheid aan verdient voor de moeite, daar komen nog porti bij en zoo. Ik heb hem gezegd jou te schrijven. - Ik ben blij dat er in Holland nog eenige dokters Fortanier schijnen te bestaan. - Schrap in *Godius* de stukken aan, die je zwakker, of heelemaal slecht, lijken; je ziet dat ik wèl om je opinie geef! - Anthonie's grapjes: over het *soort* ben ik het natuurlijk totaal met je eens. Maar jij las het heele stuk, en ik tien regels; dat Slau, ‘nonchalant en barbaarsch: Naaktloopen!’ zegt, vond ik wel ‘leuk’. Maar als ik àlles gelezen had, wie weet...? - Nog iets van belang. Las je ooit Boender over Querido? Ik heb dit boek hier voor je en wil het je graag cadeau doen, maar dan moet jij een panopticum erover schrijven: een ‘lof van Boender’, die *ik* schrijven zou, als ik niet te veel ‘collega’ van den man was! Ik denk dat je er bij oogenblikken echt van genieten zult; voor Holland is zooiets meer dan heilzaam! Resultaat: 90 verkochte exx. in vijf jaar! Laat ons reclame voor dit boek maken, dat even actueel is als de Holl. domheid. Tot nader. Steeds je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [14 oktober 1932]

aant.

aant.

Bellevue, Vrijdag.

Beste Menno,
Als *jij* voor het volgende nr. zorgt, wil je dan ervoor zorgen dat ik de proeven van de heele verdere *Coster* spoedig krijg? en wil je dan, bij de ‘opmaak’ rekenen op 1

bladzij meer? Ik heb n.l. door een brief van Van Eckeren gemerkt wàt het voornaamste bezwaar tegen mijn Coster-bestrijding zou kunnen worden, met een schijn van logica, en eenvoudigweg omdat men nu eenmaal aanneemt dat Coster iets *is*. Mijn slotzin: 'ik getuig als mensch tegen mensch' is, gegeven de Nederlandsche mentaliteit, totaal verkeerd; ik wil dat vervangen door iets als: 'wat men zich tenslotte afvraagt is op welke wijze men zou hebben te argumenteeren in een streek waarin men Kokadorus zou aanzien voor een philosoof'. Of zooiets. In ieder geval heb ik, door Van Eckeren daartoe genoopt, nog verscheidene dingen te zeggen, die misschien wel een regel of tien, twaalf zullen vullen; ze zullen in jouw geest zijn, meer redeneerend dan polemisch! Dus tel er een blz. bij, dat maakt, met de 15 blzn. van *Schetsboek* precies het extra vel vol. Je zult zien dat alles erg meevalt. Zend gauw de boeken en schrijf weer eens. Hart. groeten van ons Twee.
Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 15 oktober 1932

aant.

Rotterdam, 15 Oct. '32
in haast, vòòr laatste post

Beste Eddy
De proeven-*Coster* zijn op 5 pagina's na, die spoedig komen, aan je afgezonden. Stuur je ze zoo gauw mogelijk terug? - Ik heb nu de beschikking over 80 pagina's. Ik moet nu òf mijn 20 pagina's *Schrijverspalet* er uit gooien, òf *Schetsboek*, anders kan ik geen behoorlijk nummer componeeren. Laat me nog even *omgaand* weten, wat je het beste lijkt. Het nummer is gevarieerder, als mijn stuk er ook in komt, maar het kan nog wel blijven liggen natuurlijk. Ik zet Bep's novelle er deze maand ook in. Op de ééne pagina meer reken ik. Ook van het Panopticum krijg je gauw proef.
Nog een mijnheer... herlezen, en met groote instemming ditmaal. De verbeteringen zijn *uitstekend*; de vertelmanier wordt nu nergens meer topzwaar en de vele goede fragmenten zweven nu niet meer zoo los in het geheel. Vooral de reorganisatie van het geval Weber lijkt mij een uitstekende wijziging. Mondeling binnenkort meer.
Bouws gaat Maandag [huwen]. Het gewichtig feit vindt plaats *Donderdag* a.s. 10 uur (adres: Frau K. Westmann, Ostra-Allee 15b, Dresden A1). Ik zal een wellevend telegram zenden. Je weet toch, dat er een bisschop aan te pas komt?
hart. je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 16 oktober 1932

aant.

aant.

Zondag

B.E.

Omdat ik gisteren mijn brief met een vaart moest afschrijven, vergat ik een paar dingen. 1 Reserveer vooral het verhaal voor *Forum* en laat *De Vrije Bladen*, als dat correctheidshalve gaat, doodvallen. Het is toch echt iets voor ons en minder geschikt voor Chassé en zijn kameraden, lijkt me. 2° let eens op de *opdracht* in *Ter Zake* aan dien luitenant ter zee. Daarin zit de heele Anthonie Donker: de joviale, niet studeerkamerachtige auteur, die ook met zeelui kan meedoen en daarvoor graag, heel graag zelfs, in het publiek uitkomt. Zoo'n opdracht is nog verraderlijker dan die van Helman in *De Stille Plantage*.

Zijlstra is ziek hoorde ik gisteren van Bouws; met de prijsopgave zal het dus nog wel even duren. Maar die kan aan het feit van de boekuitgave toch niets veranderen.
h. gr., ook voor Bep
je Menno

Ik heb de heele rest van *Coster* nog eens overgelezen: *Schetsboek kan* m.i., wat het effect betreft, in de tijdschriftvorm vervallen, omdat het laatste gedeelte op zichzelf een volkomen vonnis is. Bovendien (dit is een practische overweging) hebben de koopers van het boek dan nog iets extra.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, 16 oktober 1932

aant.

aant.

Bellevue, Zondag.

B.M.

- Ik las *Schopenhauer* uit, waarin tot het eind meeslepende dingen staan; toen begon ik aan *Richard Wagner in Bayreuth*, dat mij ontzettend emmerdeerde. De woorden zijn hier bijna nergens dik genoeg om het veelzijdige genie van Wagner opzij te streven, dat genie 'waar zelfs het sublieme *onder* ging!' En het malle is, dat N. op datzelfde moment den man al door had, dat *Der Fall Wagner* in aanteekeningen reeds bestond! Het is een vreemd geval; maar hoe vreemd dan ook, deze Bayreuth-brochure compleet verorberen is een andere historie, die boven mijn krachten gaat. Vind je het noodig dat ik nog eens probeer? Ik las ± de helft en het eind. Het was me een deprimeerend stijlgewrocht. - Ik las verder *Ter Zake* (waarvan ik gelukkig de helft al kende); het is werkelijk erg goed bedoeld, vind je niet? - en de indruk die achterblijft, ook als je Donker niet in de 'politiek' als 'verdwaalde kameraad' zou zien, maar als een gedistingeerd jong kritikus wiens bundel je toevallig gekocht zou hebben, en après tout 'leesbaar' gevonden, is die van volslagen *karakterloosheid*. Hij zweeft zóó welwillend van het een naar het ander, praat zóó zelfvoldaan Brentano na en de krant en wat hij nog meer als lesje geleerd heeft, dat het eigenlijk te dwaas en onbenullig wordt om er zich aan te stooten. Hij heeft

zich voor het publiek van de *N.R.C. op de hoogte* gesteld; geen wonder dat hij beter gewaardeerd wenscht te worden! - Schrijf me gauw je indrukken over den cidevant Reinald, thans Maarten, Godius. De hand van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, 17 oktober 1932

aant.

aant.

Bellevue, Maandag.

Beste Menno,
Ik weet niet meer of ik Bouws of jou moet schrijven, want misschien is Bouws al weg uit Holland? Hiermee gaan de drukproeven terug: 30 blzn., maar de *Konklusie* is er niet bij! Het zal alles bijeen dus toch wel een 36 blzn. worden. - Ik heb mij verder bij Bouws beklaagd omdat hij mij ƒ 11.- extracorrectie heeft laten betalen voor de vorige portie; daarvoor zou ik 75 correcties (*regels*) moeten hebben gemaakt, wat m.i. onmogelijk is. Ik heb nu zelf alles precies nageteld. Tot/met blz. 14 maakte ik (in de 2 keer, dus in eerste proef + revisie) 56 auteurscorrecties. In de rest staan vele gewone drukfouten. Dat tel ik er later bij. Regels die ik er bij schrijf, zijn natuurlijk geen auteurscorrecties, maar eenvoudigweg toegevoegde tekst. Het spijt mij erg dat ik met dit alles moet rekenen, ik gaf alles veel liever gratis. Maar hoe gauwer mijn voorschot afbetaald is, hoe beter. Ik had van Bouws bedongen dat ik een gemiddeld van 1 auteurscorrectie per pagina ‘vrij’ zou hebben (niet voor 15 cents de regel!), of mij dit werd *toegestaan*, weet ik nog niet. Mocht hij er nog zijn, Bouws, wil je deze kwestie dan met hem bespreken, dan weet jij het ook voor de volgende maand, aangezien jij het nr. in elkaar zet. Als ik die eene correctie per blz. vrij heb, heb ik n.l. (op 14 blzn.) maar 42 regels à 15 cts te betalen, zie je, inpl. van 56. Nu, krijg er maar geen hoofdpijn van en schrijf gauw. Hartelijk steeds je
E.

Ik moet zoo gauw mogelijk de rest hebben!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [18 oktober 1932]

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, Maandagmiddag.

Beste Menno,

Alweer omdat ik niet zeker ben of Bouws nog in Holland zit, stuur ik jou dit velletje. Het moet het slot worden, vind ik, van het stuk over *Waarheen gaan Wij*? Het geeft éven mijn houding aan tegenover het 'afgrijselijke probleem' door Coster behandeld, en dat ik niet mee - be'sneeren' wil, alweer, voor de niet-begrijpers. Wil je het direct naar de drukkerij opzenden? Het is maar 1/2 bladzij. En het slot van de 'konklusie' wordt ook maar 1/2 bladzij, wschl.

Vervelend dat je opinie over Maarten Godius er nog niet is. Ik zal wachten op de post van vanavond.

L.M., Heb je genoeg vriendschap voor me om je zakken met net zooveel hollandsche (dwz tandstickor)-lucifers vol te stoppen voor me als je bergen kunt? Je zult dubbel welkom zijn; ik word zenuwziek van de fransche!

Dinsdagmorgen.

Gisteravond niets, ofschoon Bep alvast het verzoekje onderaan deze bladzij deponeerde. Ik heb de avond doorgebracht met het lezen in Montaigne en heb me weer heftig verveeld. Met Montaigne is het erg gek, je *weet* dat de man ergens erg goed moet zijn, en als je hem leest, denk je voortdurend: het zit bepaald ergens anders. Ik heb nu een 100 blzn. gelezen, en er geen 4 bij gevonden die, laat staan me troffen, maar me ook maar eenige genoegdoening gaven. Ken je iets akeligers dan al die voorbeelden van oude koningen, veldheeren en andere akeligheden? Men moest uit Montaigne een 'definitieve' keuze maken en nooit iets anders publiceeren dan dat!

Enfin, misschien vind ik morgen of overmorgen iets wat me verrukt. Je moet de hoop niet opgeven; en daarover wou ik het niet hebben. - Vanmorgen kwamen dan je brief en briefkaart. Ik ben in mijn schik dat *Godius* je zooveel beter leek, en wat het reserveeren voor *Forum* betreft, dat is al in orde; ik kreeg gisteren een kaart van Chassé dat hij er eigenlijk geen plaats meer voor had en heb de gelegenheid dankbaar aangegrepen. Wil je nu de passages nog aanstreepen die je minder geschikt lijken? Hier en daar, dunkt me, kan iets nog wel wat korter of geheel er uit.! [Vind je bv. dat denken over het weggaan - 'en waarheen?' - niet een beetje flauwe-kullig? Of is dat in het *verband* toch wel noodig?]

Nu je voorstel betreffende *Schetsboek*. Nu, vooruit dan maar, als het moèt!... Maar aan den anderen kant begrijp ik niet meer waarvoor dat extra-vel van Zijlstra dan dient: het laatste stuk zou er immers in ieder geval zóó in gekomen zijn en het 'overtollige' (*Schetsboek*) beslaat 15 blzn., dus met de eene bladzij meer die ik erbij maak, precies dat extra-vel. Het is waar dat te veel essays elkaars 'effect' opheffen, maar dààrvoor is 15 blzn. meer of minder *Coster* eigenlijk geen argument. Als je dààrop let, zou het ook anders voor jou beter zijn als je je groote essay in December zette. Het essay over Virginia komt toch in Januari? Of wou je dàt anders in December zetten? Als je essay er in November in moèt, ben ik ook voor laten wegvallen van *Schetsboek*, ofschoon het me - voor het principe nog altijd en tegenover Zijlstra - een beetje aan het hart zou gaan. Maar doe het dan maar, en zend mij dan zoo gauw mogelijk de proeven (ook revisie) van de rest. (Iets anders is: dit *Schetsboek* geeft een periode van 'rust', die misschien 'politiek' gezien niet slecht is, tegenover de 'charge' aan het slot.) Het beste lijkt mij: wèl de heele *Coster* erin - waarschuw me in het andere geval, want dan moet ik er een noot bij zetten, omdat ik in de 'konklusie' naar het stuk over *Schetsboek* verwijs - en dan jij in

December. Kan je voor November dan niet een ander stuk schrijven, korter, over iets dat je op het hart ligt? dit omdat ik het noodig vind dat men jou toch ook weer eens hoort, ergens anders dan in het panopticum. Een stuk van een blz. of 7, 8 zou heel goed voldoen. Je krijgt dan, voor je 80 blzn.:

Uren met Coster (maximum!)	37 blzn.
Verhaal van Bep	5 blzn.?
Essay van jou	8 blzn.?
Panopticum	4 blzn.?

(Dit is alles wat ik weet! -	
O neen, Minne natuurlijk!	18 of 20 blzn.?
	-----
	74 blzn.

Dus rest 6 blzn., of 8, voor poëzie bv. Het is dan niet zoo'n èrg gevarieerd nummer - ofschoon je met een behoorlijke verspreiding van de poëzie een heel eind in de goede richting komt - maar tant pis! Zijlstra heeft het dan zoo gewild, en moet dan maar een briljante revanche nemen in het December nr. - In dat Dec.-nr. wou ik alleen de drie sonnetten hebben, die er van mij nog in de portefeuille liggen; maar in Januari heb ik een artikel van een blz. of zes, zeven over Anthonie Donker als kritikus, waarvan ik het begin reeds schreef (zéér bezadigd...)

Ik schreef Bouws iets over een kaart die we in het Dec.-nr. konden leggen en waarin de uitgever zijn abonné's vraagt wat ze het boeiendst, wat ze het best en wat ze het slechtst vonden in de afgeloopen jaargang. Er moet dan ook een nieuwe inhoudsopgaaf bij (in Dec., niet in Januari!) - Maar Bouws is op het huwelijkspad. Ik zal ook een telegram zenden, ofschoon ik niet goed weet waarmee het te betalen.

Dat groote stuk over proza en poëzie, dat ik in Spa begon, zal ik maar niet schrijven voor Januari. Later maak ik er nog wel eens iets anders van; misschien in dialoogvorm. Ik heb eigenlijk ook veel te veel voor *Forum*. Dat revolutiestuk bv. in 2 dln.; dan *Godius*, in minstens 2 dln.; ik vrees dat het er niet allemaal meer ingaat. *Godius* en *Dumay* samen is niet goed, vind ik; dus *Godius* moet in ieder geval wachten tot *Dumay* afgedraaid is... Tegen dien tijd hoop ik dan ook ander 'creatief' werk klaar te hebben; we zouden dan kunnen kiezen, en het mindere naar *De Gids* sturen bv. - Of wil je het stuk over Donker wèl in December, tegelijk met de drie sonnetten? dat zou dus ± 10 blzn. du Perron zijn, hoewel ik van Bouws nog hooren wou of dit wel bevorderlijk is voor de reclame. En o ja, zou je, in je essay, van Pom liever niet zeggen dat hij 'verward' is, of 'versluierd' of zoo, inplaats van zoo direct 'dom'? want 1° *raakt* hem zoo'n term meer en 2° is het overtuigender voor den lezer. - Je merkt dat ik maar van alles opschrijf, wat me te binnen schiet.

Nu, we krijgen dus nog proeven van het verhaal van Bep en van *Coster* revisie + bijvoegseltje en laatste stuk. Ik zend alles altijd denzelfden dag terug. Maar laat de drukkerij er toch ook niet te lang mee wachten.

Neem *Dumay* mee, als je hier komt. Een pakje boeken ligt hier voor je klaar. En als je hier bent, dan doen we alle *Forum*-zaken in één groote séance af en wijden ons verder aan de vriendschap en aan Bellevue-Parijs. We hebben alvast een diner met de Malraux' (in het een of andere exotische restaurant) uitgesteld tot jij er zou zijn. En we hebben allerlei hoekjes ontdekt, waar wij je heen willen slepen (of is het hier met 2 e's?)

Schrijf me nu nog één brief over alles - ik bedoel: wat hierin en op mijn 2 briefkaarten staat. Hart. groeten ook van Bep, en de hand van je
E.

Komt *Heineke Vos* in het Dec.-nr. klaar, of wordt dat uitgesteld tot Januari? Wanneer begint *Dumay* dan? Ik snak naar het begin van *Dumay*!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 20 oktober 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 20 Oct. '32

Beste Eddy
Er ligt een stapel post van je, waarop ik zoo goed mogelijk zal antwoorden; want ik ben niet erg helder en nogal vermoeid door één en ander. Bovendien zit ik in een onaangename situatie; ik moet n.l. morgen een gesprek met... Emil Ludwig hebben voor de *N.R.Ct*! Toen Vic het mij vroeg, was ik eenigszins overrompeld en dacht bovendien dadelijk aan een prachtige gelegenheid om dien man eens flink te vernachelen; achteraf vrees ik, dat ik in de interviewsfeer toch niet tot een behoorlijk 'flitsend' gesprek (om met dr. Otten te spreken) zal kunnen komen en met mijn mooie stel vragen weinig resultaat zal hebben. Het moet morgenmiddag in den Haag gebeuren; als het wat oplevert, zal ik je de flitsen in de *N.R.Ct.* van Zaterdagav. sturen. De groote man houdt hier lezingen. Mijn vragen zijn scherp genoeg, zelfs bijna onbeleefd; maar zal ik ze kunnen stellen? Anders zit ik er zooals meneer zelf bij Mussolini.
Ik ga je nu systematisch beantwoorden. *Richard W. in Bayreuth* heb ik ook niet kunnen lezen; ik had eerst *Der Fall W.* gelezen en ben toen blijven hangen. We zijn daarover accoord; maar *dezen* Nietzsche wil ik geen moment verdedigen, tenzij misschien als toch wel 'interessante' bovenlaag van een veel beter onderlaag. - Je definitie van *Ter Zake*: accoord, accoord! Karakterloosheid, en compleet! 'Die verdomde ruime blik', zooals Marsman zei, die eergisteren hier sliep, at en zeer gezellig praatte; hij blijft dezelfde alleraardigste, openhartige, prettige vent, die hij altijd was.
De zaak van de *correcties* komt natuurlijk in orde; want Nijgh e.v. Ditmar zijn veel, maar *geen* afzetters, gelukkig. Ik zal Bouws er na zijn terugkeer over polsen, maar hij zal het ook op eigen houtje wel goed in orde brengen, hoop ik. Ik zelf zit nu met dat secretariaat te scharrelen en merk wel, dat Everard toch nog vervelende werkjes heeft op te knappen voor zijn salaris. Gezanik aan de telefoon, copie naar je toe en weer weg, bah! - De laatste proeven *Coster*, benevens *Panopticum* moeten vandaag per expresse aan je verzonden zijn. Stuur ze *omgaand* terug, want ik heb nog geen benul van het heele nummer! Als ik de inhoud precies voor elkaar heb, stuur ik je dadelijk bericht, wat ik met het *Schetsboek* heb gedaan. Ik vrees, dat het, wil ik een

behoorlijk nummer maken, zal moeten laten vervallen, maar zal misschien nog een andere combinatie kunnen bedenken. Maar stuur me in ieder geval de *noot; als* het vervalt, heb ik die! Over Montaigne *ook* accoord! Toch heb ik een aardig citaat uit hem gehaald voor mijn boek, ergens in den tekst dan. (O ja, kan Bep niet eens nazien, hoe het citaat van Maurois over de 'doubts as solid as acts of faith' in het fransch luidt?) - Mijn schrappingen in *Godius* liever mondeling; ik heb weinig te schrappen, maar kleinigheden kunnen we dan gelijk oversteken, met *Dumay* erbij. Van Greshoff een bijzonder aardige brief over *Dumay*, die ik je via Ant zal sturen. Hij prefereert zeer positief *Hampton Court*! Al vindt hij *Dumay* 'beter'; de inzet is volgens hem geringer. Ik kan het momenteel niet meer beoordeelen; voor mij was de inzet *allerminst* gering, maar mogelijk is het effect anders. Ik vraag me af, of ik te persoonlijk op het *gegeven* ben ingesteld geweest. - Bewaar Greshoff's brief maar tot ik kom.

Gek, ik had *voor* je brief de opmerking over Pom's 'domheid' al in de proef geschrapt! Ik heb er iets van 'suggestief staren' van gemaakt.

Waarom kunnen *Godius* en *Dumay* niet (later in het jaar dan) samen? Enfin, dat zien we wel. - Ik verheug me *sterk* op Parijs en de rust. *Zaterdag 19.30* ben ik aan het Noordstation; maar daarvoor nog wel bericht. hart. gr. v. jullie beiden je

Menno

Heineke Vos komt in December klaar!

Zweedsche lucifers, die heiligsten Güter, hoop ik in *abondantie* mee te smokkelen!

Het stuk over Anthonie Donker kan m.i. *best* in het December-nummer, maar als de goede zakenlui er soms reclamebezwaar in zien (wat ik overigens niet denk), zou ik er tot Jan. mee wachten.

Ik telegrafeerde Bouws: 'Herzliche Glückwünsche beim Betreten des Eheforums.' Vannacht smaakt onze Everard dus zijn eerste *echte*, gezegende huwelijksnacht!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [22 oktober 1932]

aant.

Bellevue, 22 October.

Beste Menno,

In de eerste plaats een minder goed bericht: de Malraux' gaan ook van hun vacantie profiteeren en vertrekken denzelfden Zaterdag waarop jij hier komt; en ze komen terug als jij weggaat; - dat is dus mis. Maar wij zien in spanning naar je uit. Schrijf nog eens precies wanneer. - Ik ben ook erg benieuwd naar het onderhoud met Ludwig. In jouw plaats had ik ervoor bedankt, maar nu je er toch heen moest... Stuur me in *ieder* geval de *N.R.Ct.*

Bouws zond ons een drukwerk van belang; zooiets als het menu van de Rotterdamsche Loyd. En hij heet *ingenieur*; hij heeft werkelijk alle pudeur afgelegd. - Dààr komen de proeven; ze gaan Maandag, of als het kan, vanavond nog terug.

Bep zal hieronder Maurois voor je copieeren.

Donker maak ik vandaag in orde. Dat houd ik dan voor je tot je hier bent. Dag!
Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [23 oktober 1932]

aant.

aant.

Bellevue, Zondag

Beste Menno,

Door de haast waarmee de proeven gisteren nog teruggingen, heb ik het slotstuk van *Coster* niet zoo goed gekregen als ik het gewild had - al geloof ik wel dat het nu veel beter is. Zou je er in de revisie, die ik voor de haast naar jou gedirigeerd heb, willen veranderen (allemaal aan het slot - het *citaat* is maar zoozoo):

1. ik heb het gemis bewezen van zulk een 'kern', en de banaliteit van een 'levensopvatting', of beter een 'boodschap' enz. - in dezen zin het woord '*levensopvatting*' veranderen in '*wereldbeschouwing*' (ook tusschen aanhalingsteekens).

2. En iets verderop: inplaats van de 'verbijsterende *hansworst*' Querido, bv. de 'verbijsterende *prulschrijver*' (-scribent?).

Het woord hansworst lijkt mij nu eens te boos; het moet 'constateerender' zijn. - Heb je de passage over Theun nu geschrapt gelaten of hersteld? Krijg ik daar ook nog een proef van? - Ik las dat Scholte door de acteurs ook met slaag bedreigd werd; zijn antwoord daarop is zéér goed. - De voetnoot voor ingeval je *Schetsboek* vervallen laat, schreef ik; maar maak er *liever* geen gebruik van! Nu, dank, en tot ziens.

Je E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [25 oktober 1932]

aant.

Bellevue, Dinsdag.

Beste Menno,

Gisteren zond ik je mijn stuk over Donker, waarover graag bericht! Of *kom* je dat maar brengen? Ik kreeg ook de *N.R.Ct.*; je hebt je, in de gegeven omstandigheden, zeer handig gedragen, maar helaas, Ludwig ook... Mondeling meer hierover.

Ingesloten het begin van dat stuk dat ik in Spa schreef, je weet wel, en dat mij niet meer interesseert, tot panopticum-praatje omgesmeed. Goed voor December,

inplaats van Colmjon-Verbraeck. - Ik heb ook nog een ander stukje over de roman in Holland, waar misschien ook een panoptikumpje van te maken is (voor Januari), maar dat wou ik eerst met je bespreken.
Tot ziens! Hartelijke groeten in afwachting daarvan, je
Ed.

Neem niet te veel lucifers mee, want je kunt er het grootste geduvel mee krijgen, hoor ik.

P.S. Ik had nu graag: in December het stuk over Donker en dit panopticum; - in Januari het stuk over de revolutie (compleet = ± 20 blzn!) en misschien een ander panopticum; - in Februari de 3 sonnetten (eindelijk!) en misschien iets anders. Vind je dat goed?

P.P.S. In Februari-Maart moet *Emily Dickinson* toch afgedraaid worden, vind ik; als wij zelf tegen dien tijd weer groote stukken leggen, moeten wij die dan maar slijten aan *Gids* of *Groot Nederland*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 26 oktober 1932

aant.

aant.

R'dam, 26 Oct. '32

Beste Eddy
Nu dus de laatste afspraak: a.s. *Zaterdag* stap ik bij leven en welzijn te *19.30* (Nord) uit den trein (zegge: half acht). Ik hoop je (jullie) daar te vinden, want mijn geographische kennis van de omgeving van Parijs is zoo gering, dat ik in een dure taxi zou moeten vervallen om jullie huis te bereiken. Ik speur aan den uitgang wel rond.
Gisteren heb ik na veel gewurm het nummer in elkaar gekregen. Ik kon geen oplossing vinden, behalve: of *Schrijverspalet* eruit, of *Schetsboek* eruit. Deed ik mijn stuk eruit, dan waren er 4 pagina's te kort, die ik Zijlstra niet wou schenken. Eindelijk heb ik dus maar beslist en ik heb nu werkelijk een *ideaal* nummer:

Elsschot,	Verzen v. Vroeger	6 pag.	
Ego,	Het Schrijverspalet	20 pag.	
Terborgh,	De Bruiloft	6 pag.	
Engelman,	Afscheid	1 pag.	
E.d.P.,	Uren m.C.	22 pag.	
E.d.P.,	Opschorting	4 pag.	
Minne,	Heineken Vos	17 pag.	(moest ook gerantsoeneerd worden)

Red.,	Panopticum	4 pag.
		---
		80 pag.

Als jouw *Conclusie* meeloopt, wat ik vandaag zie, komt het versje van van Geuns er nog bij. - Ik zal de wijzigingen op je briefkaart nauwkeurig aanbrengen.

Lijkt het jou ook geen uitstekende combinatie zoo? - Ik breng verder Zaterdag Zijlstra's *prijsopgaaf* mee; we kunnen dan verder tot practischer resultaten komen, tusschen haakjes: Zijlstra had van Bouws een foto van zijn huwelijk ontvangen, met het verzoek die in De Wereldkroniek te plaatsen!! Onderschrift had hij er bij opgegeven, dat bewaar ik voor mondeling! Je schreef al, dat hij geen pudeur meer bewaard had... Ik heb me krom gelachen: Bouws in rok, Hertha in het wit, wat bruidsknaapjes of hoe heet dat, en autoriteiten! Zelden heb ik zoo duidelijk in iemand een domineerende *grondtrek* gezien als in Bouws: ijdelheid en nog eens ijdelheid.

Ook het verhaal breng ik natuurlijk mee. Ant heeft het deze week gelezen en vond het *bijzonder goed*, alleen het begin wat traag. Het *is* ook werkelijk enorm verbeterd vergeleken bij wat het vroeger was. De naam *Maarten* heeft je goed gedaan.

Vandaag schreef ik het eerste hoofdstuk van de *Zieke* af, 25 pagina's. Ik denk, dat ik, wind en weer dienende, snel van dit boek zal bevallen; het ligt zoo klaar voor me als nog nooit tevoren.

Het stuk over Anthonie is goed, ik zou bijna zeggen, als het geen twijfelachtige term was: objectief veroordeelend; een vonnis, waarmee hij het voorloopig kan doen. Als een toon hem nog aan het nadenken kan brengen, dan moet het toch wel *deze*, voor jouw doen bijzonder welwillende, toon zijn. Maar hij is ongetwijfeld al te ver heen.

Ik heb in mijn eerste hoofdstuk ook een passage over den ‘physieken moed’.

Emil Ludwig was een *kwal*. Ik heb hem op Mussolini kunnen vangen; heb je de courant gekregen?

Dus: nu werkelijk tot *Zaterdag*! hart. gr. voor jullie beiden

je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

[Amsterdam, 3 november 1932]

aant.

aant.

Een uitstekende reis gehad. Het vliegen is werkelijk prettig, als het niet waait. *Laat* mijn eenige medepassagier... een lid van *De Kring* zijn! (voormalig, Germ. de Jong, schilder).

De promotie is ook heel aardig verloopen, alleen heb ik nu een geweldige kater te bestrijden.

Binnenkort meer. Ik heb Dick Binnendijk de hand geschud.

Heb ik mijn *regenjas* (merk *Telemac*) bij jullie laten liggen? Wil je hem dan samengerold tot een bal gehakt opsturen? Ik zit er om verlegen met slecht weer. Model doet er niet toe, dus elk formaat is best.

Het waren bijzonder prettige dagen! Dank!

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [4 november 1932]

aant.

aant.

Bellevue, Vrijdag.

Beste Menno,
Na je vertrek kregen we Bob hier; hij is nog wel niet bij ons gelogeerd, maar hij komt. Verder, gisteravond, Van Uytvanck. Wanneer ik weer tot werken kom, weet ik niet! - *Forum* kwam ook; een boeiend en gevarieerd nummer, ofschoon ik bezwaren blijf houden tegen die kwistigheid met novellen. Je stukje over de kunst des kleermakers, en vooral 'het Absolute Pak' daarin is alleraardigst; we lazen ook met groot genoegen het *Palet* over, ofschoon wij beiden dit stuk 'ongelijk' vinden. Het beste eruit, dunkt me, kan uitstekend in je *Ingebeelde Zieke*; als ensemble is het toch te lang. Verzen van Elsschot vielen bij herlezing erg mee. Zend je me wat Vic erover schrijft? Ik zond je gisteren nog de laatste *Uren* (gecorrigeerd). Hoe was de fuif? heeft Wim ons telegram nog op tijd gekregen? Wil je Truida bedanken voor haar gelukwenschen, in afwachting van mijn briefje, dat in de maak is. Heb je nu *Texts and Pretexts* van Huxley? het zal je erg interesseeren! (vooral de inleiding). Ik zend je *La Hollande* - Krijg ik gauw volledige proef van *Coster*? Wat werd er besloten?
Hart. Gr. van ons 2; je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 8 november 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 8 Nov. '32

Beste Eddy
Ik kom laat tot schrijven, omdat ik me griepachtig voel, zonder nog de luxe van een officieele griep te kunnen accepteeren. Het is onpleizierig, zoo vlak na de vacantie, maar ik hoop op spoedige beterschap. - Veel dank voor je bewerking van de eerste hoofdstukken *Dumay*. Ik bewonder je fijne neus voor details! Voor ¾ heb ik je wijzigingen overgenomen, alleen op sommige punten natuurlijk blijf ik op mijn standpunt staan. Ik voel er echter voor, het heele stuk aan het eind van II eruit te

gooien, zooals jij deed; alleen moet dan het gesprek Marie-Lisse over de romantiek als onwerkelijk gevaar ergens anders worden ondergebracht, omdat het later een belangrijk leitmotiv wordt. - Het geheel blijkt duidelijk een kleine bekortingsbehandeling te kunnen velen. Je bent in dit opzicht werkelijk onbetaalbaar; zullen we het boek maar niet als een soort 'Scharten-Antink' annonceeren? Je hebt er recht op! Ik ben benieuwd naar de rest. Alleen met de *titels* van de hoofdstukken zul je niet uitkomen, zonder geforceerd te worden. Vermoedelijk blijven ze het best onbenoemd.

Hierbij een brief van Nico Donkersloot, die voor zichzelf spreekt. Hij beveelt zich nu al 'minzaam' aan; morgen krijgen we zeker een stuk voor *Forum*. Ik heb hem kort teruggeschreven, dat het me zinneloos leek de oude quaestie nog eens overhoop te halen en dat ik de boeken niet wilde hebben.

Ontving je de *Démasqué's*? Ze zijn in den boekhandel.

Bouws heb ik nog niet gezien. Ik hoop vanmiddag met hem te eten en de loopende zaken met hem te bespreken. Ook over de uitgave van *Coster*. Zijlstra heeft inmiddels mijn bod geaccepteerd, zoodat ik nu alleen nog het geld moet inzamelen. Ook daarover pols ik Bouws vanmiddag.

Rest *Coster* en Salverda ontvangen. Het laatste heb ik nog niet gelezen, maar wat een vervelend product überhaupt! Hoe kan een man van 'naam' zooiets tezamen flodderen! Zelfs een Salverda.

De regenjas is ook terecht. Ik had hem hier vergeten en mijzelf daarna gesuggereerd, dat ik hem ingepakt had. Voor den rechter zou ik daarop een eed hebben gedaan; maar de realiteit was anders. Tegen de foto voor Marie Ramondt heb ik geen enkel bezwaar. Ben jij ook vertegenwoordigd?

Text en Pretexts heb ik nog niet; ik zal het dezer dagen koopen, want ter recensie vragen in het buitenland is een onzeker en langdurig geval.

Voor jullie beiden, en ook voor Bob, als hij er nog is, hartelijke groeten! En, als mijn griep gestild is, weer meer!

je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, 9 november 1932

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, 6 Nov. '32

Beste Menno,

Huxley's *Texts and Pretexts* inspireerde mij tot een bespreking, die ik aanvankelijk voor *Den Gulden Winckel* wilde bestemmen, maar ik schijn dat soort boekbesprekingen niet meer te kunnen schrijven, voor ik het wist had ik er al van alles bijgehaald dat mij van veel meer belang lijkt voor *Forum* dan voor Kramers en zijn abonnés. Wil je mij zeggen wat je ervan denkt? Over Huxley zal je het wel niet met mij eens zijn (ik vond hem hier eigenlijk, op de inleiding na, een allemachtige ouwehoer!) maar de rest bevalt je misschien wel. Als je het stuk voor *Forum* wilt,

moet het toch zeker in Januari. - Anders stuur ik het nu nog liever aan Greshoff (voor *Gr. Nederland*) dan aan Kramers.

Gisteren verzond ik hoofdstuk I en II van *Dumay*. Je zou er werkelijk héél goed aan doen met die 2 1/2 blz. over Marie, die ik schrapte, te laten vervallen; lees trouwens alles nog eens door en je zult zien dat het veel minder een 'gehang' en 'getrek' is, dan zooals jij het had. Er moet iets mislukt zijn op die plaats, door een scène die je eerst anders had of zoo; je houdt Marie 'op', zonder dat er eenige reden voor is, èn zonder dat het iets bijdraagt tot haar innerlijk portret. - Verder schrapte ik allerlei regisseurs-notities van nògmaals flonkerende ringen, nògmaals glimlachende menschen, enz. De lezer *ziet* de personages soms werkelijk veel beter dan de auteur!

Schrijf me wat je van mijn *Dumay*-arbeid denkt en ook, in details liefst, van mijn stuk. Verder wat je met Binnendijk alzoo besprak! En is ons telegram terecht gekomen?

Als je dit stuk nu ook voor *Forum* neemt, laat ons het dan heusch zetten in Januari (de aangewezen plaats; het vervangt dan in zeker opzicht dat andere stuk dat ik schrijven wou). Maar wanneer komt dan in Godsnaam die revolutiehistorie?

Ik wou van Bouws graag weten hoeveel voorschot ik nu aan Zijlstra heb terug betaald; en Bep wacht met spanning op haar honorarium. Als je Bouws dus ziet... [Dit hoeft niet meer. Ik kreeg al een brief van Bouws.]

Ik teeken dit aan, als iets kostbaars. De 3 verzen (sonnetten) hoef je me niet terug te sturen; ik schreef ze uit hoofd op en zond ze aan Greshoff. Wèl uit de portefeuille halen en verscheuren.

Wij zagen Bob hier een paar malen; verder geen nieuws. De Van Schendels komen pas den 10en. Vandaag, Zondag, bleven we heerlijk thuis. Méral is in Parijs en noodde mij ten disch per telegram, ik wuifde af per tegentelegram; resultaat: wij zien elkaar morgen om 12 uur in de *Closerie des Lilas*. Morgenavond hebben we de Chevassons te eten; - Dinsdag komt Bob hier een dag of vier logeeren, in dien tijd hoop ik hem zijn opera-tekst te kunnen bezorgen; ik vind het wel grappig daaraan te werken, omdat ik geen bàl van muziek weet! Het wordt 'naar Poesjkin'*.

Nu, de beurt is aan jou. Schrijf gauw. Hartelijke groeten van ons beiden (Bep heeft je gezegd dat er van een overjas hier niets te bekennen is?); de hand van je

E.

* Als het lukt! Dus geheim houden, vooreerst.

P.S. - Ik zond je ook *La Hollande* van Salverda. Wil je er ijlings een stukje over maken en mij het boek dan terug zenden, anders moet ik het 2x kopen!

P.P.S. - Ik zend je het artikel later! Ik las n.l. Huxley's *Vulgarity in Literature* (vnl. voor wat hij zegt over Poe). Ik vind hem nu gewoonweg een kloot; en héél 'vulgar', hij zelf; alleen opgepommadeerd door Oxford. Later meer!

Tweede ronde

Vandaag (Woensdag 9 Nov.!) je brief gekregen, met het fraaie poginkje tot samenklonteren van Donkersloot, Nico. (Het gaat hierbij terug). - Ik las *Music at Night* van Huxley; dat doet de deur dicht. Het is absoluut een journalist, een penny-a-liner op 'hooger plan'; de meneer die over alles wel een paar ideetjes heeft en die ideetjes bladzijden lang weet uit te melken volgens een Engelsch table-talk-recept. Iets *afschuwelijks*, voor mijn gevoel, want òf je bent echt sceptisch en dan ben je niet zóó zwaarwichtig gracieus, òf je bent het niet en dan heb je je

dingen te vertellen in een andere toon. Het *tempo*, de toon van Huxley zijn volmaakt in tegenstrijd met wat hij als zijn 'wezen' suggereert; en voor iemand die zoo nonchalant-mondain wil doen, begaat hij één schromelijke vergissing: de mondain *spreekt*, en hij steekt voortdurend een *discours* af. Als *Music at Night* 3 × zoo snel en zoo onpretentieus was (of zoo 'concies') en dus een boekje van ± 90 blzn. inpl. van 270, zou ik het misschien alleraardigst en sympathiek vinden. Nu kan deze Oxfordsche kletsmeier het me voor eens en voorgoed doen. En zijn bezwaren tegen Poe (in *Vulgarity in Literature*) zijn één Oxford-vooroordeel, met pretentieuze, en werkelijk nogal domme, grapjes aan den man gebracht. Ik zal daar in mijn stuk uitvoerig op ingaan - niet alleen met het oog op Huxley en Poe, want Poe blijft geniaal en Huxley een gecultiveerde lulmeier, zoodat dààr toch niets van afhangt, maar ook op een bepaalde poëzie (wat de Oxford-cultuur van H. als 'barrel-organ'-muziek versmaadt). - Ik wist altijd dat Huxley 2e rangsch was; dat hij het zóó duidelijk zou zijn, heb ik met een zekere schrik ontdekt.

Zijn *Texts* & *Pretexts* kan ik je afraden. Het kost 7/6, dus koop het maar niet. De inleiding is aardig, de rest daverend vervelend, en hyper-Engelsch op het onbenullige af. Van dit boek ben ik althans zeker dat het je ook stevig vervelen zal. - Maar *Music at Night*, dat Bep en jij zoo aardig vinden, is heusch erg genoeg; ik begrijp nu opeens volkomen Malraux, die dit alles 'des rigolades' noemt - ik was anders eerst geneigd hem van onbegrijpen te verdenken. Een enkel stukje is wat minder gezapig en journalistiek dan de rest, maar lees eens, willekeurig, een blz. of 3 hieruit bij je ontbijt en zeg dan of je niet het gevoel hebt dat je een meer 'gecultiveerde' *Mon Film* leest uit de krant.

Mijn photo is ook naar Marie Ramondt gegaan, ja. Wat zullen we allen goed staan, in dat Duitsche boek! Ik hoop dat Anthonie Donker er toch ook bij komt?

Die fl. 200.- voor Zijlstra zal je wel niet zoo direct bijeen krijgen. Wat geeft Nijkerk? Je kan ook probeeren bij Rademacher Schorer, zelf of door Marsman. Schrijf er Marsman maar over. Ik heb de pest in dat ik ook niet een gldn of 50 kan bijdragen, maar het gaat werkelijk niet; ik moest een oude rekening bij Boosten en Stols afdoen (half) en allerlei rekeningen zijn op til. Nu, ik hoop je spoedig weer eens te lezen over het niet verouderde in deze brieven. (Die eerste had ik bestemd om weg te houden of anders te schrijven, maar de tijd ontbreekt me.) - Hartelijke groeten, ook van Bep, een hand van je

E.

Het stuk is nog altijd niet af, en nu Bob hier is (hij kwam gisteren) kom ik er ook vooreerst niet toe, natuurlijk, het af te maken. Later wel eens; je krijgt het direct.

P.S. Ik las ook *New Poems* van Lawrence; méér dan onbeduidend. Dit is nogal gek. Tenslotte toch ook maar een getrapte Engelschman, in poeticis.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 9 november 1932

aant.

R'dam, 9 Nov. '32

B.E.

Ik vergat gisteren nog de verzen in te sluiten, die je voor *Groot-Nederland* wou bestemmen. Maar bij overlezen vind ik het sonnet *De Vooruitgang* toch eigenlijk heel goed en b.v. erg geschikt om bij je stuk over de revolutie te verschijnen. Vind je ook niet? Ik houd het dus zoolang nog hier; het is ook al gezet. - De beide andere blijf ik ongeslaagd vinden, rijmelachtig-kryptisch.

Gisteren Bouws gesproken; hij bloeide in huwelijksgeluk en was 17 pond aangekomen, nu al! Overigens was hij 'de oude', sprak alleen over 'mijn vrouw' en zoo. Enfin. Ik heb met hem een voorloopig December-nummer geprojecteerd, waarin Anthonie Donker en je beide panoptica. Ik zal dan iets over Salverda maken. - Voor de briefkaart met vragen voelde hij niet veel, omdat dat volgens hem een bewijs van onzekerheid tegenover de lezers zou zijn. Ik kan daar wel inkomen; het zou inderdaad (ook al onderteekenen *wij* niet) kunnen lijken op: Schrijf ons, lezer, uw koers voor. Wat toch allerminst onze bedoeling is. hart. gr. voor jullie beiden

je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [10 november 1932]

aant.

aant.

Bellevue, Donderdag.

Beste Menno,

Ik kreeg vanmorgen een absoluut verwarde en verschrikte brief van Stols, dat ik toch vooràl niet over Boender moest schrijven, omdat hij net eenig werk krijgt van den uitgever Querido. Aangezien dat stukje niet veel bizonders is en Stols voor ons al zooveel stroppen heeft gehad, wil ik het wel terugtrekken. Wil je dus Bouws vragen het niet aan de zetterij te geven, of het daaruit terug te vragen. Zeg hem ook maar niet wat de ware reden is, want dan roddelt hij er maar over; zeg maar dat het mij niet bevalt. Ik vind die reden ook een beetje bête, maar ach, aan den anderen kant: hij verkeert 'aan den rand v/h failliet' (hier in Parijs zegt iedereen zelfs dat hij het al *is*) en probeert nu geld te verdienen met drukken. Wschl. drukt hij later voor Van Kampen de boekjes die van K. van mij uitgeeft, want het schijnt dat Greshoff iets bereiken zal met dien uitgever. Hierover later meer; spreek er vooreerst niet over (vooral niet met Zijlstra, als je niet opeens een surplus van ƒ 100.- voor opnieuw verongelukt zetsel wil betalen). Ik vertrouw niemand meer van al die 'zakenmenschen'. - Vanmorgen kreeg ik het *Démasqué*. Ik las het voor een groot deel over; het is 3 × zoo boeiend en zoo belangrijk als *Music at Night* van je bewonderden Aldous, dien praatjesvirtuoos.

Tot nader. Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 11 november 1932

aant.

aant.

R'dam, 11 Nov. '32

Beste Eddy

Je brieven over Huxley brengen me in zoo verre in verlegenheid, dat ik den man van *Point Counter Point* en ook *Those Barren Leaves* toch maar niet gratis kan laten schieten als intelligent. Ik laat nu zijn novellen en essays even daar; je *kunt* gelijk hebben, omdat novellen perslot van rekening voor een groot deel op trucs en essays op mimicry kunnen berusten. Maar het wil er bij mij toch nog niet in, dat *P.C.P.* een 'klootenboek' is, om je eigen woorden te gebruiken. Speciaal de figuur van Quarles heeft voor mij iets zoo oorspronkelijks, dat ik op grond daarvan alleen al de originaliteit van Huxley zou volhouden. Dat hij een nare Oxford-kant heeft, neem ik a priori aan, *nam* ik zelfs al aan; ik zal nu zeker *Texts and Pretexts* lezen, juist om te zien of die vervelende kant in zijn essays den doorslag geeft. Het element: zich amuseeren met zijn intelligentie (à la Berl) heeft Huxley ook, maar ik blijf er bij, dat *P.C.P.* een boek is met een zekere drooge bezieling geschreven en *geen* tweede-rangs-boek. Voor mijn part wordt de latere Huxley een 'kloot' van een enorme rondheid en gewicht, misschien is hij het al volkomen. Ik zou haast op een persoonlijk eerewoord durven verklaren, dat Quarles niet door een 2erangsman is gecreëerd, al heeft deze ook duidelijk de eigenschappen van een Oxford-auteur in zich. Het kan dus zijn, dat Huxley na *P.C.P.* 'op' is en dan den gewonen weg van alle litteratoren kiest. Na de lezing van *Texts and Pretexts* (titel overigens al slecht gekozen) kom ik op de zaak terug. - Wie houden wij nu nog als *zeker* over? Heeft Larbaud in zijn later werk (na *Barnabooth*) ook niet iets van die 'klooterigheid' meegekregen? Maak eens een lijstje van de nog voor 100% acceptabelen: Nietzsche, Malraux... Lawrence wil *ik* er niet bij hebben! In de definitie van 'intelligentie' (waaraan ik juist voor de *Zieke* bezig ben) komt nu ook een element van onzekerheid, voor mijn eigen gevoel. Overigens heb ik je aanval op Huxley zeer gewaardeerd, om de volstrekte *eisch*, die er uit klinkt. Maar mag de Huxley van *P.C.P.* daarbij sneuvelen? Neem aan b.v., dat hij dood is! Dan is hij er toch *geweest*!

Dat je het *Démasqué* bij herlezing boven *Music at Night* stelt, vind ik bijzonder prettig. Ik sluit een grappigen brief [na lezing graag retour!] in van een *70-jarige* over dit boekje; het is mijn oud-directeur dr. A. Verschuur, die mij het frikkenbestaan heeft binnengeleid. Is het niet benijdenswaardig, om zoo oud en nog zoo frisch te zijn? Theun de Vries is zeker tien maal senieler.

Inderdaad was de scène in hoofdst. II van *Dumay* aanvankelijk heel anders bedoeld; en je conjectuur over de mislukking aldaar is dus geheel juist. Ik schreef je al, dat ik de weglating ook toejuich, als alleen op een of andere manier de paar regels over de romantiek er *later* nog ingelascht kunnen worden.

Van Greshoff hoop ik nu binnenkort definitief bericht over zijn Maecenas te krijgen; heb ik dat, dan kan ik zien, of Bouws en het ter Braak-concern het alleen afkunnen. Over de relatie met v. Kampen zwijg ik natuurlijk; en het stukje over Boender zal vervallen, al spijt het me. Maar de geste van Stols met de *Standpunten en Getuigenissen* verdient dit wel, vind ik ook.

Zend spoedig je stuk over Huxley! Hart. gr. voor jullie beiden van je

Menno

Ik zond je als drukwerk mijn stukje over de *spiegel* der v. prot.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [12 november 1932]

aant.

aant.

Bellevue, 12 November.

Beste Menno,
Deze briefkaart *was* zoo rot; zoo rot gekocht aan het postkantoor! (Ja, dat heb je met die buitenplaatsjes.) Ik stuur je gelijk hiermee de proeven van *Schetsboek*; nu heb je dus alles compleet. Gr. schreef mij dat Zijlstra fl. 250.- moest hebben, ik dacht dat je hem fl. 200.- geboden had. Enfin! - En komt het nu 'in eigen beheer'? Vindt Gr. Stols te duur? - De 3 sonnetten heb ik nu aan Gr. gegeven; ze hooren bij elkaar, vind ik, dus laat dat eerste ook maar vervallen. Bouws moet me dan maar 14 regels (à 15 cts) in rekening brengen, dat is 2 gulden en 1 dubbeltje, geloof ik; titel en onderteekening krijg ik misschien gratis? Ik heb je niets naders te vertellen. Zeg Truida dat ik vanmorgen den brief kreeg dien zij bij den telg der Ottens schreef en dat ik haar 'binnen afzienbaren tijd' zal antwoorden. Dat eene panopticum (over Boender) vervalt, ik heb in Dec. dus alleen het stuk over Donker en het langere stuk voor de hekelrubriek, mijn polemische zwanenzang wellicht! Dat Bouws 17 pond = 8 1/2 kilo is aangekomen, lees ik toch goed? Hoe ziet hij er dan uit? Hart. groeten van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [13 november 1932]

aant.

aant.

Bellevue, Zondag

Beste Menno,
Ik schreef in deze drie dagen het operalibretto voor Bob, naar Poesjkin's *Pistoolschot*: 2 kleine bedrijven, van alles bij elkaar 15 blzn. typsel; dat wordt nog flink veel met de muziek. (Maar je mag er met niemand over spreken, je bent de eenige die het weet!) Of het ooit opgevoerd wordt? Ik moet de tekst nog laten

nakijken door Pia - want alles is in het Fransch, moet je weten, en God weet welke affreuse ketterijen tegen de aesthetiek ik in die taal bedreven heb!

Je krantenstuk over de Protestanten kwam vanmorgen. Het is aardig, maar toch niet van je betere soort, het is te resumeerend nog; voor de *N.R.C.* ging het zeker moeilijk anders. - De brief van Verschuur is heel aardig. Treffend vind ik die slotzin over invloed en zelfbeperking. Ja, men kan ook te ver schieten. Waarom voelt hij zoo dat ik een goed vriend 'van en voor' je moet zijn? Heb je dat begrepen? Heeft hij het alleen uit de inleiding opgemaakt?

Het is mogelijk dat de schrijver van *Point counter Point* een 2e rangsfiguur is, n'en déplaise je verrukking over Philip Quarles. Ik geloofde nooit, zooals je weet, aan de groote waarde van *P.c.P.*; jij bent er opeens hevig verrukt over gaan doen, omdat je met alle geweld wou dat Quarles op je leek - wat hij inderdaad wel meer doet dan Donker of Theun de Vries - maar herinner je dat ik het in Gistoux al hevig vervelend vond, en tenslotte, het is net zoo aan elkaar geluld (intelligent, zeker, dàt betwist ik nauwelijks of niet) als de essays. Huxley is géén 'vent', dat is mijn slotindruk; en als hij het ergens zou zijn, dan in dit *P.c.P.*, maar misschien dan toch vooral omdat het 500 blzn. dik is. Maar met *Barnabooth* is het niet te vergelijken; en het verschil is er vooral een van *toon*. Het is die ietwat labbekakkige, op zijn Oxfordsch gecultiveerde leutertoon van Huxley, die hem mij zoo antipathiek maakt; hoe meer ik erover nadenk, hoe meer ik het bijna uitsluitend in zijn tempo vind. - Wat je zegt over die absolute eisch is zeer juist; maar wat doen we sedert jaren anders dan bruggen achter ons afbreken? Het slot zal héél tragisch zijn: opeens merken we dat we zelf ook heelemaal niet tot le bon genre behooren, tenminste met onze capaciteiten! - tant pis, onze *wil* en onze luciditeit (wil ik hopen) moeten ons dan maar rechtvaardigen. Larbaud is gaga geworden, maar hij heeft *Barnabooth* geschreven, en zijn toon is niet 2 ×, maar 10 × superieur aan die van Huxley, voor mijn gevoel. Ik klamp me vast aan *Le Petit Ami* van Léautaud als het type van een absoluut superieur boek, door iemand die geen beroepsliterator geworden is; de complete Huxley kan voor mijn gevoel hiervan dan ook niet in de schaduw staan, en Léautaud vertegenwoordigt voor mij het ideaal van een 'vent' (ongeveer zooals Schopenhauer dat voor Nietzsche deed, alleen: Léautaud heeft werkelijk wel wat van Schopenhauer en ik bitter weinig, vrees ik, van Nietzsche) - om dezelfde reden waarom Huxley het voor mij *niet* is. Wat Lawrence betreft, ik vind hem zeker meer 'vent' dan Huxley, en hierin ben ik het alleen met Huxley zelf eens, maar maak je niet ongerust, tot de 'onzen', tot òns 'bon genre' reken ik hem zeker *niet*. - Ik zou over dit alles uitgebreid met je willen praten, zoo per brief gaat het niet, want mijn tegenwoordige omstandigheden maken dat ik weinig goeds van mezelf denk, vooral niet in de 'vent' lijn. Maar ook als ik over 3 jaar, verarmd en platgedrukt, hoogstens nog maar goed ben om als particulier 'mijn broodje te verdienen', en mijn heele 'literaire carrière' beperkt bleef tot de niet onaardige proeven die ik achter me heb, en die alles hebben van den 'begaafden amateur' zonder veel meer, dan nòg zou dat geen reden zijn om Huxley als 'vent' te erkennen; neen, juist dàn niet! - Wat het *Démasqué* onmiskenbaar boven *Music at Night* voorheeft, is alweer de *toon*. - Ik maak mijn artikel spoedig af en stuur het je dan. Hartelijke groeten, ook van Bep; steeds je

E.

P.S. Ik ga Donderdag a.s. voor 3 dagen naar Brussel, maar ben Zondag of Maandag weer terug. - Vind je het niet typisch dat de eenige scène in *P.c.P.* die 'groot' moest zijn en waarin iets gebeurt: het einde van Spandrell, zoo treurig mislukt is? Dit is wat ik in Huxley 'ruggegraatloos' vind.

Hierbij nog een gedicht van E. van den Borcht, dat Greshoff mij zond; bedoeld voor *Forum*. Ik vind het nogal beroerd en stem tegen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 15 november 1932

aant.

aant.

R'dam, 15 Nov. '32

Beste Eddy

Hierbij het stukje over Salverda (met een ander commentaartje); ik heb het kort gemaakt, want de man is werkelijk *zeer* onbenullig en alleen als symptoom wel even signaleerenswaard. Ik legde vooral den nadruk over zijn bêtise over Multatuli, zooals je ziet; deze man wordt weliswaar voor ons een monotoon symbool, maar in vredesnaam, het *is* dan ook een man, die zijn symboliek waard is.

Ik zit te werken aan mijn hoofdstuk over de intelligentie, waarbij ik uitga van de geschiedenis van *mijn* intelligentie. Dit met een inleiding over de bescheidenheid in de litteratuur. Ik tracht den toon van I te blijven vasthouden. Binnenkort stuit ik ook op de quaestie intelligentie-'vent'. Ik zal dan een verduidelijking van het 'ventisme' moeten geven, waarbij ik Lawrence ook hoop te gebruiken. Ik las n.l. op het leeskabinet de brieven van Lawrence, die erg goed zijn, vooral sympathiek. (uit een brief van L. aan Huxley: 'Not that I care much whether people are intro or extra or anything else, so long as they're a bit *simpatico*'). De controverse Lawrence-Huxley komt er goed in uit. Ik heb het boek, hoewel het duur is, gekocht. Verder las ik in *Apocalypse*, dat te zeer van Nietzsche geleend is om erg indruk op me te maken. Maar Lawrence is zeker iemand, die aardiger is dan hij schrijft. Ook over *Lady Chatterley* staan in de collectie alleraardigste brieven! - De heele vraag, of Huxley 1e of 2e rangs is, kan een temperamentsquaestie worden. Intelligent is hij zeker, zijn gemis aan 'ventisme' moet ik tot op zekere hoogte toegeven. Toch is me het heele probleem nog niet volkomen duidelijk. Ik krijg misschien ineens een ingeving, waardoor ik de verhoudingen beter zie.

Je rol als operacomponist naar Poesjkin lijkt me een curieus geval! Hoe doe je zooiets? Moet jij naar Bob luisteren of luistert hij naar jouw aanwijzingen? Maar het gegeven lijkt me geschikt voor een operatext! Ik zwijg er verder over, maar wil graag bij de première tegenwoordig zijn.

Ik moet binnenkort *le petit Ami* lezen, want je wedden op dit paard maakt me langzamerhand enorm nieuwsgierig! - Dat wij zelf, met intelligentie, temperament en al, opeens in de kou kunnen staan, is waar; ik voel dat ook zoo, en ben bezig de intelligentie als vorm van *domheid* te rechtvaardigen. De vraag wordt voor mij: welke domheid dienen *wij* door intelligent te zijn? Of: welk aandeel in het leven willen wij veroveren, door over de dingen strijdbaar te denken? Dat wij ons *qualitatief* van de domooren zouden onderscheiden, is natuurlijk onmogelijk. Waarom ook? Het zou weer een nieuw 'uitverkoren volk' opleveren, en ik wil toch niet in een Gideonsbende!

Waarom Greshoff Stols niet als uitgever wil, heb ik nog niet begrepen. Heeft hij daarvoor financieele redenen? Maar ik zal hem er nog nader over schrijven. - Ik heb *Naakte Waarheid* doorgelezen. Iets zoo smerigs en taai-vervelends, dat ik het opgaf. Ant heeft zich na lezing van onder tot boven (letterlijk!) gewasschen. *De Zondaar* is hierbij vergeleken een zuiver apostolaat voor vrije zeden. Ik heb Zijlstra in onverholen termen laten weten, wat ik van zijn onzindelijke cliente dacht.

Ik ben ook tegen v.d.B.'s gedicht. Het is zoo absoluut Greshoff in toon, dat het een middelmatige Greshoff zou kunnen zijn. In dat geval zou ik voorgestemd hebben, nu ben ik positief tegen. We behoeven bloed en engelen niet te vervangen door een epigonisme van aardsche beschrijvingskunst! Groet Bep hartelijk, een hart. hand van
je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [16 november 1932]

aant.

Bellevue, Woensdag.

Beste Menno,
Hierbij het stuk over Huxley en een stuk van Van Wessem, dat ik kreeg met een warme aanbeveling van Bouws. B. vond het wel niet erg oorspronkelijk, wel een beetje à la jou en mij, maar toch zóó goed, dat hij het met haast in December nog wilde uitgeven. Ik vind het ± een prul; ik zie niet in dat we dergelijke vulgariseerende opstellen zouden moeten plaatsen voor de 'eensdenkendheid'. Het begin gaat nog, het slot vind ik één wauwelende herhaling van onszelf. Het spijt me voor Van Wessem, maar ik ben alweer tegen. Misschien vergis ik me en zie jij er nog iets goeds in.
Over mijn artikel lees ik graag je oordeel; doe het zoo uitvoerig mogelijk, want ik heb er nogal aan gepeuterd, omdat ik er telkens wat anders bij wou doen; het lijkt mij als artikel niet wat je noemt 'gaaf'. Toch had ik het graag in het Januari-nummer.
Tot spoedig; ik ga Donderdag weg en ben Maandag a.s. terug. Hartelijke groeten, ook van Bep, je
E.

Van Wim kreeg ik een brief over *B.G. aan E.* met zijn opinie (die ik van jou al wist) over *Dumay*. Alles zeer grappig gezien en opgewekt geformuleerd. Ik zal hem er nog eens op antwoorden.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [16 november 1932]

aant.

aant.

Bellevue, Woensdagav.

B.M.

Ik had geen tijd meer om nog wat op mijn brief erbij te schrijven, want ik moest in haast naar Parijs. Ik heb daar op de N.R.F. Jean Paulhan gesproken, die alleraardigst, en Benjamin Crémieux, die infect was - met dezen laatsten idioot, representatieve auteur met baard voor Penclub-bijeenkomsten, had ik zelfs een scherp verschil van meening over Coster, - voor hem de eenige interessante Hollander die hij (op Penclub-bijeenkomsten) ontmoet had. Hij heeft mij daarbij meegedeeld dat Coster een 'auteur Orangiste'(!) was, iets waarvan ik hem werkelijk nog niet had verdacht! - Je stukje over Salverda vond ik best, dat over *Albatross* wat vitziek en wel erg gemakkelijk, maar ik heb er niets tegen. Kan je me later die brieven van Lawrence eens leenen? ik ben er ook erg benieuwd naar. Maar over de post stuur je het zeker liever niet? Wacht dan maar tot we elkaar weer eens zien. - Accoord over V.d.B.'s gedicht, ofschoon ik er niet zoo erg Greshoff in zie als jij, maar er is gewoonweg 'niets aan'. - Dank voor het aan Maijer gezondene. Heb je *Paludes*, dat mijn moeder je uit G. zond, ontvangen? Als je later nog eens een pop of 15 aan M. zendt, zijn we wel quitte, en heb ik tenminste niet het gevoel je te hebben afgezet! Later meer. Hart. hand. Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 17 november 1932

aant.

aant.

R'dam, 17 Nov. '32

Beste Eddy
Je stuk over Huxley is uitstekend en uitstekend!! Het is zelfs zeer 'gaaf', als men aanneemt, dat de heer Huxley hier maar bijzaak werd en het thema hem overvleugelde. Voor *dezen* Huxley wil ik inderdaad geen hand uitsteken. Je betoog over de poëzie lijkt mij bijzonder overtuigend en is zonder eenig teveel opgesteld; het is zeer boeiend en gevarieerd en kennelijk door een 'dichter' geschreven, in dien zin, dat het een intiemere relatie met de materie verraadt dan b.v. mij mogelijk zou zijn. Ja, het moet in Januari, vóór de 'revolutie' dan maar weer; de forensen krijgen je dan al dadelijk van twee verschillende kanten te zien. - Verdere detailcritiek heb ik niet. Het is grappig, dat wij via Huxley en Lawrence telkens eenige accentverschillen in onze persoonlijkheden tegen elkaar uitspelen, al denk ik, dat jij je in je stuk over L. en de erotiek te spoedig met L. en ik mij in mijn polemiekje tegen Houwaard te spoedig met H. heb vereenzelvigd (tijdelijk dan). Maar wat de conclusies van dit stuk betreft, ben ik het zoo volmaakt met je eens als maar mogelijk is. En meer: het is één van je allerbeste stukken, vind ik, die ik 'creatief' zou noemen.
Tegen van Wessem ben ik ook. Het goedbedoelde gepraat van den man is niet *erg* beroerd, maar hij is toch zeker een naprater en een soepvent. Welke *vent* heeft er nu pleizier in, om de 'waarheden' van anderen zoo vulgair na te kauwen?
Ik las gisteren een 'roman fragment' van Marsman in *De Stem*! Als dat zijn nieuwe roman moet worden, geloof ik, dat we er beter geheel naast kunnen gaan zitten! Het is in dit fragment zooals ik vreesde: hij wil ook eens psychologisch doen en verdiept zich dus in banaliteiten over de glimlach van de Mona Lisa! Van *Vera* is nu ook de poëtische charme afgespoeld, zoodat er niet veel meer overblijft.

Hoorde je, dat Carry van Bruggen dood is? (men zegt: suicide). Ik schreef een klein panopticum in Memoriam. Met alles, wat jij over ‘den stijl van den avondcursus’ (en terecht) zegt, zou ik het toch ondankbaar vinden van mezelf, wanneer ik haar zoomaar had laten doodgaan. Ik herlas een paar stukken van *Prometheus* (voor de *Zieke*) en bleef het een belangrijkbvoek vinden. *Eva* kan ik niet meer zien. Overigens is mijn In Memoriam geen lofgeschreeuw geworden.

Het stuk van Valentijn kwam vandaag; niet onaardig, maar bedonderd geschreven. Ik knoeide er een beetje in en zond het toen naar de zetterij; hij schrijft de gekste fouten, maar zijn beweringen zijn tenminste niet, zooals die van v. Wessem, bijeengelepeld uit andere lectuur.

Eenige dagen geschreven aan hoofdstuk *Intelligentie*. Over het Carnaval o.a.

Ik zou graag de brief van *Wim* eens lezen. Kun je hem bij gelegenheid opsturen?

Greshoff is tegen Stols, omdat hij *volkomen* geboycot schijnt te worden! Ik zal me nu met van Kampen in verbinding stellen, die misschien geneigd zal zijn, op dezelfde basis als Stols de oplaag te exploiteeren.

Laat gauw weer iets hooren na je terugkeer! En Bep, als je deze brief eerder leest: ik denk nog veel aan Bellevue! Hart. gr. voor jullie beiden van

je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [19 november 1932]

aant.

aant.

aant.

aant.

Brussel, Zaterdag.

Beste Menno,

Ik heb vanmorgen, ten einde raad, 60 boeken (meestal gebonden) naar mijn oude boekhandelaar Moens gebracht. Ik dacht 1000 frs. minstens te krijgen - héél slecht betaald! Ik kreeg een aanbod van 500 frs. Voorloopig heb ik het niet aangenomen; daar de menschen daar overigens zeer geschikt zijn, heb ik alles daar achtergelaten, en zal ze vragen om te proberen de boel voor mij te verkoopen. Ze zouden een complete lijst voor mij opmaken. In afwachting daarvan hierbij eenige titels; misschien is er iets bij dat jou nog interesseert.

Gide, *Caves du Vatican*, goed papier van vóór den oorlog, Fransche titel ontbreekt, gebonden in blauw, als de jouwe.

Gide, *Faux-Monnayeurs*, édition originale op goed papier - een soort Hollandsch - in blauw gebonden.

Gide, *Nourritures Terrestres* (maar dat heb je al).

Casanova. 10 dln., waarvan 6 of 7 gebonden - en de laatste deelen ontbreken (zijn n.l. nog niet uit).

Meredith, ± 10 dln. romans; groene banden, papier van voor den oorlog.

Shakespeare, in 10 dln. gebonden in blauw.

Pierre Louijs, *Aphrodite*.	} alles in uitstekende uitgaven en in blauw gebonden.
- *La Femme et le Pantin*.	} alles in uitstekende uitgaven en in blauw gebonden.
- *Contes* (2 dln. in èèn band, n.l. *Contes* en *Le Crépuscule des Nymphes)*.	} alles in uitstekende uitgaven en in blauw gebonden.
- *Aventures du Roi Pausole*	} alles in uitstekende uitgaven en in blauw gebonden.
- *Trois Filles de leur Mère* [je weet wel!]	} alles in uitstekende uitgaven en in blauw gebonden.
- *Chansons de Bilitis*	} alles in uitstekende uitgaven en in blauw gebonden.

Anat. France, *Rotisserie de la Reine Pédauque*	} Dit zijn *de* 3 goede boeken van France; ze zijn goed gedrukt en geïll. door Carlègle, Naudin, Dufour. In blauw gebonden.
-, *Les Dieux ont soif*	} Dit zijn *de* 3 goede boeken van France; ze zijn goed gedrukt en geïll. door Carlègle, Naudin, Dufour. In blauw gebonden.
-, *La Révolte des Anges*	} Dit zijn *de* 3 goede boeken van France; ze zijn goed gedrukt en geïll. door Carlègle, Naudin, Dufour. In blauw gebonden.

Toulet, *Mon amie Nane*, prachtuitgaaf, geïll. door Chas. Laborde [dit deel is ingenaaid, maar zonder kaft en ik heb geen trek om dat er nog om te laten maken].

Toulet, *Les Demoiselles La Mortagne*, geb. in blauw.

-, *Les Tendres Ménages*, geb. in blauw.

Verder nog enige erotieken, o.a.

Gamiani (met litho's) - dit moet nog ingeb. worden, ligt uit elkaar. Vidame Bonaventure de la Braguette (Glatigny), *Les Joyeusetés Galantes et autres* (met een frontispiece van F. Rops). *La Légende des Sexes*, door le Sire de Chambley (Edmond Haraucourt).

Tristan Derème, *Le Poème de la Pipe et de l'Escargot* (zijn beste verzen, zonder bandje, maar wel ingenaaid - je weet wel, zooals de Multatuli's van Truida).

Philippe Soupault, *Le Voyage d'Horace Pirouelle* (uitverkocht boekje, het aardigste v. Soupault, grijs kaftje).

Er moet nog wel meer bij zijn, ik schrijf dit uit hoofd op in een café - ik ben gedegouteerd uit de winkel geloopen. Ik vond het al beroerd genoeg om alles te moeten verpatsen, ik dacht tenminste met *60* dln. nog iets meer te krijgen dan ± 8 frs. 50 Belgisch = 60 cts per deel! En er is zoowat niet één rotuitgaafje bij! alles is met moeite verzameld; dat is nog het ellendigste.

Als je er nog wat van hebben wilt, schrijf ik die menschen uit Parijs dat ze je het gewenschte opzenden. Ik heb een rekening van ± 75 pop bij Mayer, waarvan jij fl. 20.- betaald hebt en nog fl. 15.- betalen zult (nemen we aan); dan blijft er nog fl.

40.- over. Als je nog boeken neemt, kan je alles gewoon met Mayer verrekenen en zonder je te haasten. Maar doe het alleen als je er zelf voor voelt, niet ‘om mij te helpen’, dat zou ik verdomd beroerd vinden; je hebt nu al die *Coster*-historie voor me in orde te brengen! Ik vind het feitelijk alleen maar te stompzinnig dat die heele partij voor ± fl. 35.- zou gaan, en ik heb dan nog liever dat jij alles voor die prijs neemt (plus het porto dan!) Trouwens, als ik de boel daar voor mij laat verkoopen, brengt het ook per se meer op. Alleen duurt het dan zoo lang. Schrijf me naar Bellevue; ik ben er Maandag terug. Hier was alles even beroerd, mijn moeder ziek, Simone ziek - enfin, gelukkig niets levensgevaarlijks.

Een hartelijke hand van je

E.

Ik heb bij Maijer nog staan: 2 dln *Tom Jones*, van Fielding, goede uitgave en een prachtuitgave, geïll. door Laboureux, van Sterne, compleet, 4 dln. - Misschien wil Bouws of een ander wat van dit alles overnemen? Uit Parijs kan ik je de volledige lijst sturen, zoodra ik die zelf heb.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 20 november 1932

aant.

aant.

R'dam, 20 Nov. '32

Beste Eddy

Je briefkaart uit Parijs en brief uit Brussel ontvangen; de laatste niet zonder eenigen schrik. Zit je er zóó beroerd voor, dat je je boeken moet verkoopen? Het spreekt vanzelf, dat ik, zoo gauw de nieuwe maand er is, de f 15 aan Mayer zal afdragen; en ook kan ik natuurlijk een veel beter bod doen op de boeken, die je noemt (*niet* uit ‘philantropie’, maar omdat ze het *mij* waard zijn!). Maar: overleg eerst nog eens, of je er iets aan hebt! Misschien zou ik je voor f 70 kunnen afnemen; en wat doe je daar dan nog mee? Bovendien vind ik het idee onprettig, je van je boeken te berooven; ik meende, dat je aan de exemplaren, die ik totnogtoe van je overnam, geen bijzondere waarde meer hechtte, maar met deze lijkt me dat wel het geval. Overleg dus eerst nog eens. Je zult ook een brief van Ant krijgen over deze quaestie, die je een zakelijk voorstel wil doen om uit je moeilijkheden te komen. Zij droeg mij dat plan gisteren voor; je zou er *gerust* op in kunnen gaan, maar ik laat de afwikkeling aan haar zelf over. Dus: ik wacht eerst nog even af. Verander je niet van gedachten, dan neem ik de boeken, zonder dat je daarbij ook maar eenigszins aan altruïsme hoeft te denken, want je kent mijn bibliophiele honger. Maar het is me werkelijk veel liever, dat je voor dit geringe bedrag je boeken *houdt*.

Van van Kampen juist antwoord, dat hij de exploitatie van *Coster* op zich wil nemen (en zelfs met genoegen) tegen 10% kostenvergoeding. Hetzelfde dus als Stols, en met tienmaal betere kansen. Ik heb hem voorloopig geschreven, dat ik zijn aanbod accepteer. Het is misschien niet prettig voor Stols, maar met een geboycotten uitgever, die f 4 aan herfstuitgaven verkoopt, is de zaak bij voorbaat verpest. Als Greshoff nu maar eens met zijn Maecenas over de brug kwam; want daar is mijn wachten eigenlijk op.

Het stukje over de *Albatross* is inderdaad allesbehalve geweldig, en ook niet anders bedoeld dan als bladvulling. Komt het niet uit met de pagina, dan laat ik het vervallen.

Mijn extreem gunstige opinie over je Huxley-essay heb je nu al gelezen. Ik heb inmiddels het boek gekregen en bevind het inderdaad nogal heel erg vervelend en kwasterig. - Terzelfdertijd kan ik *Eureka* van Poe maar niet begrijpen; voorloopig lijkt het me niet anders dan baarlijke nonsens, maar misschien komt het nog. *The poetic principle* daarentegen is uitstekend!

Van Greshoff eenige verzen van Elsschot gekregen, die ook weer heel goed zijn (je hebt ze al gelezen, schrijft hij). Vooral *Het Huwelijk* vind ik bijzonder sterk van toon. Trouwens, die bult is ook best.

Ook Greshoff's *Mirliton* ontvangen. Erg ongelijk, lijkt me!

Schrijf gauw weer eens. Veel hart. gr. voor jullie beiden

je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[21 november 1932]

aant.

Maandagmorgen.

Beste Menno,

Las je Borel over *Forum* in het *Vaderland*? Het was weer ‘dik in orde’, zooals Greshoff zei. Kan het volgende stukje nog in Panopticum van deze maand? Anders is het verjaard!

Bij een klacht van de heer Borel over ‘J. van Elschot’, als gedeponeerd in ‘Het Vaderland’.

‘*Daar scheele Piet reeds met uw teenen trekt*’,
een vers van Willem Elsschot, onbekende
voor wie in deugd Het Zusje *heeft verwekt*,
heeft, waar 't van smart niet uit zijn voegen rende,
van pa Borel de hartespier verrekt:
de moederhartspier - want op 't Noordende
werd zelfs de agent voorzeker bleekgebekt
als men bij pa ook zulk een spier ontkende.

- En het artikel, door grootoma Swarth
reeds uitverkocht en toch hetzèlfde, kittelt,
en op dezèlfde plek, door heel Den Haag,
zo wild nog al de tantes, dat men zwart
zag van ‘de kift’, werd men niet door zijn maag
wilder, en onweerlegbaar, gekapitteld.
E.d.P.

Als je 't goed vindt, snijd het dan uit en stuur het naar Bouws. Ik schreef het gisternacht om slaap te krijgen. Straks ben ik weer heerlijk in Bellevue!

Hoop je daar te lezen. Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [22 november 1932]

aant.

aant.

Bellevue, Dinsdag.

B.M.
Ik ben zeer in mijn schik dat je mijn poëzie-en-Huxley-hutspotje zoo geslaagd vindt. Ik ben bovendien bij stukken na niet zoo Lawrence-gezind als jij denkt, ik heb mijn 'voorbehoud' tegen hem in dat artikel over *Lady Ch.* toch duidelijk genoeg gezegd. Iedereen die een echte Angelsaks blijft, is mij het tegendeel van 'verwant', dus ook Lawrence. - Van W. vroeg zelf zijn bijdrage terug, schreef mij Bouws. Naar Marsman blijf ik benieuwd, al ben ik meteen ook al wat benauwd voor die glimlach van de Monna Lisa. - Dat stuk van Valentijn vond ik nogal aardig - ook *eigen*aardig, wat toch een verdienste is! De brief van Wim zond ik door aan Greshoff, die zou je hem dus kunnen vragen om heen-en-weer gezend te voorkomen. - Schrijf jij liever niet aan van Kampen, als je het nog niet deed; maar wacht tot ik bericht van hem heb, dan vraag ik het hem zelf. Anders maakt het wel een erg hulpbehoevende indruk, vrees ik. Binnenkort schrijf ik je beter en hoop je een volledige lijst van mijn boeken te sturen; misschien ken jij eenige menschen die er ook wat van hebben willen. - Het was hier in Bellevue vanmorgen heerlijk, na Brussel; we hadden een prachtige dag en hebben met de Van Schendels wat gewandeld. Arthur is echt al een oude heer, maar toch erg geschikt, en zijn vrouw is heel lief. Ik maak me op om mijn artikel over het detectiveverhaal te beginnen; ik gaf er wat voor als ik een hoop artikelen de deur uit had. Als Bouws mij de verz. gedichten van Lawrence nog tijdig bezorgt, bespreek ik die tegelijk met de bloemlezing van Huxley - daar komt het dan ook uitstekend bij (in Januari). Hart. groeten van ons. je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[22 november 1932]

aant.

aant.

aant.

aant.

Eerst de briefkaart lezen!

B.M., De kaart is nog niet de deur uit en daar komt je brief, dus gaat alles nu maar in een envelopje. Je bent werkelijk - wat ik altijd tegen Hennie en andere praters over je 'cerebrale' gevoelens heb volgehouden - een toegewijd vriend (un ami dévoué) en Ant lijkt me ook in ieder opzicht een aardige kameraad. Laat hooren het voorstel! Intusschen: met fl. 70.- zou ik al heel erg geholpen zijn, hoe dan ook. Ik heb Mayer 2 onopengesneden Mussets teruggestuurd en hem gezegd dat ik *dat*, + 2 dln *Tom Jones*, + 4 dln. Sterne (*Tristram Shandy* en *A Sentimental Journey*) à tout prix afstond, tenzij jij die boeken hebben wilde. De Mussets raad ik je af, die zijn incompleet, maar de Sternes zijn *prachtig*, met heele aardige etsen van Laboureur en gedrukt door the Cockerill Press, en in gewonen tijd minstens fl. 100.- waard. Als jij voor deze deelen meer voelt, dan voor de Fransche boeken, schrijf jij Mayer dan dat je ze hebben wilt en dat hij ze jou stuurt. Als je me voor *Tom Jones* èn voor de 4 dln. Sterne fl. 30.- geeft, vind ik het prachtig; als je ze nog eens verkoopt, krijg je er zeker evenveel voor. Maar schrijf Mayer dan eerst wat hij mij ervoor zou hebben gegeven, - d.w.z. van mijn rekening afgetrokken. Ik heb, na je afbetaling van fl. 20.-, dus ± fl. 55.- schuld bij Nijhoff, waar ik in dezen tijd absoluut van af wil. Jij betaalt daarvan nog af fl. 15.-; rest fl. 40.- Mayer is zeer geschikt, maar op zijn speciale gebied tòch een Jood, anders zou hij voor wat hij van mij heeft (de Mussets inbegrepen) zonder aarzelen fl.40.- geven en de rekening vereffenen; maar dat doet hij wschl. niet, of màg hij dat niet doen van pa Nijhoff, wie weet? De vraag is of jij iets hebt aan die Sternes en *Tom Jones*. Zoo niet, laat Mayer dan aan mij over en kies uit de lijst die ik je sturen zal, de boeken die je *zelf* interesseren. Ik laat je die dan zenden door den boekhandel Moens, waar ze nu nog liggen. Haast is er niet bij. De lijst stuur ik je in ieder geval.

Ik denk aan niets dan aan baantjes en bijverdienen! Van Vic kreeg ik een voorzichtig briefje; hij wil de [condities van medewerken aan de *N.R.C.*] liever met mij *bespreken*. Ik heb hem nu geschreven dat ik mij op allerlei onaangenaams voorbereid houd en dat hij het mij dus *kort* kan schrijven (omdat ik vooreerst toch niet in Holland kom). Als ik niet in ieder art. moet zetten dat Duhamel bewonderenswaardig is en Maurois verrukkelijk, komen we al een heel eind. - Verder heb ik gesolliciteerd voor het Parijsche correspondentschap van Roëll bij *Het Vaderland*; er is misschien een heel klein kansje dat ik dat krijg, maar héél klein dan. Verder 'lunch' ik Vrijdag a.s. met Arthur van Schendel te Parijs met eenige Hollandsche journalisten, wat misschien ook 'mogelijkheden' opent. Ik wil ook wel wat vertalen - maar dan tegen een eenigszins behoorlijke betaling natuurlijk. Hier of daar zal uit dit alles nog wel wat naar me 'toekomen' - en dan is er het plannetje van Ant ook nog! Ik zou bv. uitstekend zijn als bibliothecaris van de Holl. Cité Universitaire in Parijs, als ze me daarvoor gebruiken konden. Maar ze hebben zelf geen geld en nauwelijks boeken, zegt Arthur.

Bravo voor Van Kampen, dat *is* dus een opgeloste kwestie. Toch wel pijnlijk, vind ik, voor de fatsoensknobbel van Zijlstra, wanneer een zóó fatsoenlijk uitgever als Van Kampen het aandurft. Nijkerk, de 'Maecenas' van Jan, is op het oogenblik in een slechte periode van zaken; vandaar dat Jan er niet goed over spreken durft. Maar schrijf jij aan Hennie, en laat die er met Rademacher Schorer over praten; misschien wil ook Van der Meulen wel fl. 50.- geven. Maar stel *jij* het Hennie voor; dat is beter dan wanneer ik het doe. En schrijf Greshoff dan of hij in ieder geval fl. 50.- van Nijkerk vraagt, dàt zal de man nog wel hebben en geven! Zeg maar dat er haast bij is. - Krijg ik dan spoedig de proeven van Zijlstra?

Van Bouws kreeg ik een belachelijke brief, met praatjes als: Zal Slau nog wel een roman schrijven? Wie heeft eig. *Coen* geschreven: jij of hij? en (dààr moest het heen) wat zou er van *Het Verboden Rijk* terecht zijn gekomen zonder jouw en mijn assistentie? - Ik heb hem hier duidelijk op geantwoord, dat hij dergelijk schoolmeesterswerk wel erg hoog scheen aan te slaan en dat hij moest oppassen om niet te lijken op de menschen die zichzelf genialer dan een genie vinden wanneer

ze over zoo'n genie een boek schreven. Het wordt tijd om onzen Everard wat juistere ideeën bij te brengen; ik heb hem liever als hij het over de ‘culinaire topprestaties’ van Hertha heeft, moet ik zeggen, waarvan wij nu met iederen nieuwen brief kennis nemen. Ik heb hem daarover gezegd dat Bep alles liet aanbranden, maar dat, gegeven mijn liefde voor haar, zooiets mijn gevoelens *net* weer in het evenwicht bracht - ik ben niet zeker dat hij het zal verstaan.

Ik ben werkelijk erg blij met Van Kampen! Het sonnet dat ik je nog uit Brussel zond heb ik nog wat verbeterd en naar Bouws gestuurd, als de juiste lezing voor àls het er nog in komt. Ik ben er zelf nogal op gesteld. De titel wordt nu: *De Haagse familie Van Hart*; en in een noot beneden de aanleiding; dit ‘veralgemeent’ het ook. Als jij je *Albatross* handhaaft en het om 1/2 blz. gaat, laat mijn halve bladzij, als actueeler, dit keer voorgaan. Ik heb bovendien nog iets anders voor je om *bij je Albatross*-stukje te doen en het ook ‘algemeener’ en aardiger te maken. Je moet eens ter inzage vragen: *De Kleine Parade* van Henriëtte van Eijk (waar Vic zoo wild over doet, of is). Dit boek is uitgegeven door een rasprol van een Jood, Andries Blitz. Die prol nu heeft iets ècht geniaals bedacht, als reclame: achteraan het laatste hfdst. van het eig. boek heeft hij compleet *verhaaltjes* geschreven over zijn verdere boeken, beginnende met: ‘Eindelijk werd ik gearresteerd’ - en zoo, - en in *precies* dezelfde letter als de tekst van het boek zelf, zonder overgang, zonder ‘te waarschuwen’, in één woord. Aan het slot staat dan: al deze boeken verschenen ook bij A. Blitz. - Het zou alleraardigst zijn te wijzen op *deze* uitgeversreclame, naast die van *Albatross*, als èn genialer èn poeniger, en je kunt zùlke uitgevers een nog veel ‘dwingender’ methode aan de hand doen, bv. Andries Blitz geeft Dostojevsky uit, en wij lezen dan *in* de tekst:

Van Dostojevsky (bv.): ‘Raskolnikov wendde zich met het gelaat naar den muur en bleef 3 uren lang bewegingloos.’

Regel wit. Dan: Andries Blitz: ‘Maar aangezien hij toch niet slapen kon, greep hij een boek dat Rasoemikhin bij hem had achtergelaten, en weldra, alsof hij nooit een moord begaan had, verslond hij het! Het was dan ook niets minder dan het geniale *Amsterdam* van Maurits Dekker, uitgegeven bij Andries Blitz’.

De verzen van Elsschot zijn inderdaad weer heel goed, en *Het Huwelijk* is uitstekend. Van *Mirliton* zou ook voor mijn gevoel gerust de helft kunnen vervallen. Ik heb Jan dit ook weleens gezegd (niet zoo cru), maar hij is kinderlijk gehecht aan alles en stelt de schifting liever uit tot later.

Nu, dat zijn 4 zijdjes er even bij! Nogmaals dank en veel hartelijks, ook van Bep en bij voorbaat (d.w.z. voor ik van haarzelf hoor) voor Ant; en een hand van je

E.

Adres Mayer = Henri Mayer, Boekh. Nijhoff, Lange Voorhout 9, Den Haag.

P.S. - Nòg een idee: wil jij voor die fl. 50.- die je nu toch al in *Coster* steekt, niet gewoon wat boeken van me hebben? Ik vind dat ik je anders toch wel erg op kosten jaag. Ik schrap graag voor fl. 50.- van mijn lijstje.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 23 november 1932

aant.

R'dam, 23 Nov. '32

Beste Eddy

Hierbij in haast het 'verslag' van Vic over *Forum* in de *N.R.Ct.* Ik moet zeggen, dat ik het nogal kras vind; afgezien nog van dat vaderlijke* 'doordraven', dat dan met een paar schouderklopjes moet worden geboet; *geen woord* over het slot van *Coster*! Terwijl het vers van Engelman 'de vermelding waard' schijnt! Met al zijn z.g. sympathie voor je *Coster*-bestrijding heeft Vic er ongeveer nooit melding van gemaakt en er *geen syllabe* van geciteerd. Als ik niet bang was, den indruk te maken van aan de 'groote pers' en haar oordeel te hangen, had ik hem dadelijk opgebeld; maar après tout is het *zijn* zaak en kan ik alleen maar nijdig zijn om zijn halfslachtige kool- en geit-spaarderij. Ik wacht nu even op zijn recensie van het *Démasqué*, die hij al drie weken heeft beloofd en achterwege gelaten; Zaterdag zal die nu eindelijk wel komen en naar aanleiding daarvan spreek ik hem nader.

Je versje over Borel vind ik te ingewikkeld; ik begrijp het, eerlijk gezegd, zelf nog niet na herhaald overlezen. Het lijkt me, dat je niet in een aphoristische bui was toen je het schreef. Zal ik het maar niet doorgeven? Ik vind het werkelijk te gewrongen om als panopticum in te slaan. Schrijf daarover nog even.

Spoedig meer na berichten jouwerzijds. Hart. je
Menno

* het geheel is trouwens van een 'bekakte' seniliteit, vind ik. Vgl. Verschuur!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [24 november 1932]

aant.

Bellevue, Donderdag.

Beste Menno,

Ingesloten een brief van Jany met aardige dingen, o.a. over jou. (Stuur me omgaand terug.) - Hoe vreemd dat nu mijn sonnetje weer zoo ingewikkeld blijkt te zijn, en nogwel voor iemand die zonder moeite Vestdijk ontcijfert! Enfin, dan maar niet in Panopticum - schrijf Bouws dan maar dat hij het mij terugstuurt, want *hij* heeft de goede lezing. Het is misschien ook niet 'politiek', voor iemand die net bij *Het Vaderland* solliciteert, om, zij het indirect, tegen dat blad te schrijven! Ik zal eindigen met te *vergaan* in deze 'politiek'. Daarom alleen zou ik het graag (nog even!) geplaatst zien. Maar als het zóó cryptisch is!...

Wat je van Vic zegt, trof mij ook, maar ook daar kan de 'politiek' een rol spelen. Misschien wil hij mij niet als een zoo doorloopende polemicus aan Van der Hoeven signaleeren, met het oog op mijn eventueele medewerking. Misschien vindt hij het ook voor zijn particuliere smaak onbelangrijk en beroerd (waarom zou dat niet kunnen?) Je zou hem er eens naar kunnen vragen, als je hem weer spreekt. - En bovendien, voelt hij zich zelf wel safe op dat redactiebureau?

Ik ga nu een brief op proef schrijven - ofschoon het mij op delicate wijze gevraagd werd - komt het toch daarop neer; misschien dat ik het moois Maandag de deur uitkrijg. Och, après tout, troost ik me, schreef Couperus ook brieven aan *Het Vaderland*. Ik blijf ook benieuwd naar de uitgebreide instructies waar Vic zoo

moeizaam van schijnt te kunnen bevallen. En wie weet wat morgen die journalistieke lunch oplevert!

Hartelijke groeten, ook aan Truida en Ant, van je

E.

Blijstra zond een boeiend verhaal, iets te lang misschien, maar toch wel goed, waar ik ditmaal vóór ben. Las je het al?

Ik schrijf je hierna niet meer, tot ik op *alles* antwoord heb - anders komt ons 'budget' niet uit op het punt 'postzegels'.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 27 november 1932

aant.

aant.

aant.

aant.

Rotterdam, 27 Nov. '32

Beste Eddy

Juist wil ik aan deze brief beginnen, daar word ik opgebeld door mej. Donkersloot., die juist het *Démasqué* heeft gelezen en geheel overstuur is van je voorrede; zij vindt je een 'prolurk' en heeft gedurende vijf minuten door het apparaat *getierd*. Het is idioot, zooals jij haar dwarszit! Ik heb haar nu gezegd, dat ze je dat persoonlijk maar eens moest schrijven en je adres opgegeven. Het is een raar wicht, deze Donkersloot, maar 10x sympathieker dan haar loggen neef, over wien je nu zeker het pittige stukje van Henny M. wel gelezen hebt. Het was niets nieuws, maar *zeer* afdoend en uitstekend geschreven.

Vic heeft gisteren het *Démasqué* besproken, waarvan ik je een exemplaar stuur. (Over het niet-citeeren van *Coster* heeft hij zich geexcuseerd, door te zeggen, dat hij geen vervolgen bespreken mocht; lijkt me nogal nonsensicaal, er moet iets anders achter zitten, maar enfin...). Het stuk is te lang, sympathiek, maar bevat m.i. geen enkel steekhoudend tegenargument; voor lezers van de *N.R.Ct.* staan er bovendien veel te veel citaten in. Ik geloof toch eigenlijk, dat die 'poëziekenners' maar zwakke broeders zijn en geen volwaardige tegenstanders meer. Vic heeft dan nog officieuze levendigheid en smaak genoeg, om zijn stokpaardje ten halve te verloochenen, maar een *standpunt* kan ik dit lange gepraat toch moeilijk noemen. En dat 'gevaar voor de ned. letteren', dat wij zouden opleveren! In welke gevaarlijke wereld leven die menschen toch! De eerste de beste *vent* heeft direct maling aan zulke 'gevaren' en de rest doet dan toch zeker niets ter zake! - Ik zal mijn bezwaren tegen het stuk aan Vic opzenden en er jou een doorslag van sturen.

Ik zal je brieven verder in volgorde beantwoorden, want ik ben 'achter'. Ik heb n.l. nogal wat geschreven aan de *Zieke* en bovendien met spanning gelezen in *Les Liaisons Dangereuses* en Lawrence's brieven. Laclos bevalt me, al wordt op den duur het *object* van al die psychologische geraffineerdheid wat kinderachtig en zelfs 'grave'. Men moet wel een Fransoos zijn, om al die erotische kampspelen zoo au

sérieux te nemen; het is bijna een ‘zesdaagsche’, en de brieven van Danceny en Cécile lees ik nu maar in daarbij passend tempo. Maar de zelfbeschrijving van Mme. de Merteuil b.v. is ongemeen goed! Ik zal in de *Zieke* mijn intelligentiebegrip met dat van Valmont en Merteuil vergelijken (perversiteit, nieuwsgierigheid etc.). Lawrence is een allemachtig aardige vent! De wijze, waarop hij M. Murry uit*bekt*, is prachtig en zal je anti-costerlijke hart goeddoen. In zijn jeugd blijkt hij zelf niet vrij van ‘half-zachtheid’, praat veel over God en zoo, maar hij bevrijdt zich er stevig van.

Tom Jones en Sterne kreeg ik. Sterne is inderdaad een weelde! Lokt tot lezen. Mayer schreef mij, dat hij voor T.J. f 9.75 van je rekening kan aftrekken en dat ik Sterne verder met jou verrekenen kon. Ik zend dus die f 9.75 met de f 15 naar Nijhoff en stuur jou f 30. Is het zoo in orde? Het werd me even te ingewikkeld.

Vrijdag Greshoff gesproken, die me je brieven liet lezen over *Mirliton*. Je hebt groot gelijk, en dat ziet hij ook wel in. Hij was overigens goed op dreef. - Nijkerk teekent voor f 50 in de *Coster*-uitgave. Ik zal nu Radermacher Schorer ook eens polsen voor datzelfde bedrag; als Bouws dan f 100 geeft, zijn we er al. (Wim kan n.l. niet betalen, hij gaat met Januari in een wetenschappelijk zeer eervolle, maar financieel onmogelijke positie: assistent physiologie en psychiatrie, resp. bij Zwaardemaker en Carp in Leiden). Ik heb met v. Kampen afgesproken, dat de uitgave in het voorjaar zou verschijnen. Eerder kan hij er niet mee reizen.

J.l. Zondag bij Bouws met Ant thee gedronken. Wij hebben achteraf veel pret gehad over het jonge echtelijke geluk. Hertha wordt door Everard “gelucht” voor het publiek; hij heeft (omdat Ant het nog niet wist, meende hij) het verhaal, dat hij het Verboden Rijk grootendeels gemaakt had, ook nog eens gedaan. Zum totlachen!

- Ik spreek Dinsdag definitief met Everard over *Coster*. Hoeveel hij voor zijn rekening neemt etc. Hij kan dan, als hij graag wil, verder als ‘manager’ optreden.

(Wim zit achter mijn rug als maar *Filter* en *De Notaris spreekt* te lezen en luid te lachen; het laatste wekt volgens hem herinneringen aan Vincent van Gogh).

Zeer benieuwd naar je journalistieke pogingen! Stuur me die proefbrief eens, *in Het Vaderland* liefst! De combinatie Borel-du Perron zal een sterk ‘koppel’ zijn!

Wat de boekenlijst betreft, ik blijf er bij: stuur me *alleen*, wat je werkelijk niet meer na aan het hart ligt! (Het doet me veel pleizier, dat je Ant's voorstel zoo goed begrepen hebt; ik las je brief aan haar en vind die alleraardigst) - Ik zou de met *rood* aangekruiste boeken graag hebben; maar wanneer mag ik ze betalen? In December ben ik met de Sterne's etc. wel ‘bezet’! - Er is nog wel meer bij, dat ik zou willen hebben; maar probeer liever eerst nog eens, of ze hun volledige prijs niet kunnen opbrengen. (Op de erotieken ben ik gebrand, om er vrijzinnigprot. te zijner tijd mee te kunnen verlakken).

Ook de brief van Jany hierbij terug. Zeer merkwaardig, dat hij Buning niet in staat acht mij te attaqueeren. Waarom eigenlijk niet? ‘De oogen, die het hart zich heeft gekozen’ kunnen ter Braak toch wel doen blozen?

Het verhaal van Blijstra kreeg ik gisteren, las het nog niet. Ik hoop, dat het nu eens aardig zal zijn, maar heb goeden moed door je fiat.

Ziezoo, nu ben ik ‘bij’ en ga Vic betuttelen. Meer dan betuttelen wordt het niet, want principieel heb ik hem niets te zeggen. Hart. gr. voor jullie beiden

je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [27 november 1932]

aant.

aant.

Bellevue, Zondag.

Beste Menno.

Het lijkt me een rotzooi met die brieven van *Het Vaderland*: slecht betaald (fl. 10.- inpl. v. fl. 25.-) en walgelijk bête. Enfin, ik weet er het ware nog niet van. Vrijdag lunchte ik met de Holl. journalisten in Parijs; van Van Loon hoorde ik dat Mathilde Visser ook gesolliciteerd heeft! - Ik schrijf er je wel nader over; ik heb nu weer geschreven aan Pannekoek.

Het stuk van Henny over Donker is voortreffelijk, véél beter dan dat van Helman - zoowel met het oog op Donker zelf, als op het publiek.

Hierbij een stuk voor *Panopticum* van Januari. Dit is een van de 'nieuwe' stukken, die ik geven wilde. Misschien maak ik ook nog wel iets anders. Dit eerste is misschien niet zoo gelukkig, maar kan Bouws verrukken, die immers zoo graag wil dat wij onze aandacht wijden aan 'andere kunsten'. De albums waarover ik schreef - vooral *Paris de Nuit* - waren werkelijk bizonder mooi. - Lijkt het je minder geschkt voor 'panopticum', kan er dan een gewoon stukje van gemaakt worden; maar om 2 redenen verkies ik het 'panopticum': 1^{e} verdient het geen groote letter; 2^{e} kunnen wij op deze manier aangeven dat wij in de 2^{e} jaargang niet meer bijna uitsluitend polemisch in kleine letter zullen zijn!

Ant en ik hebben brieven gewisseld.

Ik dank je voor het in ieder geval nemen van *Tom Jones* en Sterne. Schrijf Mayer dus dat hij je die deelen zendt. Dat wordt dan fl. 45.- minder van een rekening van fl. 55.- Ik zou zeggen: neem nog voor fl. 10.- boeken van de lijst, om mijn rekening heelemaal 'over te nemen', en dan nogmaals voor fl. 50.- maar die dan de fl. 50.- door jou voor *Coster* gestort. Zie je daar later dan iets terug, dan geef je dàt geld aan mij.

Ik verzend dezen brief nog niet, omdat de post morgen misschien nog wat van je brengt. - Naar Lawrence ben ik ook zeer benieuwd - zoowel naar de gedichten (door Bouws besteld) als naar de brieven. In Maart kan ik dan Lawrence misschien bespreken, òf tegelijk met Huxley in Januari. In Februari wil ik er nu absoluut de revolutie in hebben!

Tot morgen misschien. Steeds hartelijk je

E.

Maandag

Vandaag geen post, dus verzend ik dit. Geen post van *jou* - wel van Thula, Tilly, Mathilde (hoe ze verder heeten mag) Visser. Overvallerig en afspraakjesmakend. Ik heb met 3 regels geantwoord dat ik mijn vrije tijd alleen wijdde aan mijn vrienden en of ze me niet schrijven kon wat ze te vertellen had. Ik hoop dat het pakt.

Mayer schreef me vanmorgen dat *Tom Jones* tegenwoordig voor fl. 6.50 nieuw te krijgen is - maar dat hij joù dat maar niet had verteld. Zoo'n slimmerik. Maar de Sterne die geheel uitverkocht is en maar in weinig exx. gedrukt, maakt dan ook nog het evenwicht goed. Zeg Mayer nu maar dat hij je gauw die 6 dln. zendt.

Je E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [29 november 1932]

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, Dinsdag.

Beste Menno,

Het doet me plezier dat mej. Donkersloot óók aan *mij* denkt. Nu ja, ik begrijp dat ze bezwaar heeft tegen mijn houden van dikke vrouwen; maar ook tegen hààr kan ik alleen maar zeggen: 'wat kan ik daaraan doen'? Ik zou haar ook wel een betere opinie over mij willen bijbrengen, maar je weet zelf, ik bèn nu net getrouwd! Het spijt me oprecht (daar komt het dan maar op neer) dat ze zoo slècht over me denkt, dat ik haar - zooals jij zegt, en al is het gelukkig nog maar au figuré - zoo 'dwars' zit; maar het verheugt me reeds dàt ze aan me denkt (hoe dan ook). Doe haar, als ze weer eens komt, of desnoods per telefoon, mijn meest gentlemanlike groeten.

Over het stukje van Hennie schreef ik je gisteren. Wat de boetpredicatie van Vic betreft (ik weet nog altijd niet of het alleen door de houding van je hoofd komt, dat zijn artikel voor mij zooiets geworden is): ik vind alles best - ik ben het met jou eens, met hem eens, weer met jou eens; ik geloof als Lawrence dat dit alles er zoo weinig toe doet, als de twee menschen tusschen wie het gaat beiden 'a bit *simpatico*' zijn. Die brieven van Lawrence trekken me geweldig aan; ik zal probeeren ze van John Buckland Wright te leenen; als dat niet lukt, moet je jouw ex. maar eens *goed* verpakken (Ant helpt je daar wel bij of verstrekt de 'deskundige leiding') en mij als aanget. drukwerk opzenden.

Je bezwaar tegen Laclos geldt eigenlijk toch de lengte van de opzet, dunkt mij, meer dan de inzet. Wat *is* er nu aangenamer en een 'directer opium' in het leven, een 'directer staat van poëzie', dan keezen? En wat, een meer ongezochte aanleiding tot menschelijke conflicten? Zou je het belangrijker gevonden hebben als het ging om politieke, of intellectueele, of economische 'kampspelen'?

Sterne en *Jones* kosten je *samen* fl. 30.-; meer wil ik er niet voor hebben. En die fl. 30.- + de fl. 15.- voorgaande + de fl.10.- volgende, alles gaat naar Mayer, in het tempo dat je zelf wilt; het is volstrekt niet noodig daarmee haast te maken. Du moment dat ik weet dat *jij* dat betalen zult, is het van *mij* af, en kan ik 'mijn aandacht wijden aan andere dingen'. - Ik laat je nu uit Brussel alles zenden wat je vraagt. Laat ons zeggen dat je voor de fl. 10.- ontbrekende guldens voor Mayer neemt: de 3 dln. Anatole France; dan krijgen we voor de rest:

Meredith 14 1/2 deel (uitverkocht; destijds compleet, dus met 1 1/2 deel meer, of, ik meen zelfs met 2 1/2 deel, want er was ook nog een deel volkomen onleesbare poëzie bij, kostte het mij fl. 50.-)

- laat ons zeggen voor jou: 15 gld.

(Als je er niet èrg op gesteld bent, mag ik deze serie later misschien weer van je terug-overnemen? Het is maar een idee; hoogstwschl. doe ik het niet.)

Toulet, *Tendres Ménages* en *Demoiselles la Mortagne*	3 gldn.
Toulet, *Mon amie Nane* (moet je laten inbinden)	4 gldn.
Baudelaire, *Amoenitates Belgicae* (doe ik er maar bij, omdat het een curieuze editie is, die uitverkocht is en bovendien amusant om te lezen)	2. gldn.
Horace Pirouelle laat ik je ook maar zenden (het is een alleraardigst verhaal!)	1 gldn.
Gide, *Caves du Vatican* en *Faux-Monnayeurs*	6 gldn.
Gamiani (omdat het uit elkaar ligt)	5 gldn.
Joyeusetés du Vidame (zeer zeldzaam, kostte mij indertijd 300 frs)	9 gldn.
Légende des Sexes (ook duur en uitverkocht)	5 gldn.

Totaal	50 gldn.

Het is net of ik het expres heb gedaan - die 50 gldn! Ik zweer je dat het puur toeval is! Enfin, die 50 gldn. hoef je aan niemand te zenden; dit 'dépôt' is voor de 50 gldn. die je voor *Coster* besteedt. Krijg je diè later terug, dan zend je ze mij.

Wil je nu nog iets anders hebben (ik laat alles bij Moens staan), dan hoor ik het nog wel. Daar zijn nu nog: 6 dln. Pierre Louijs (waaronder 1 erotisch).

10 dln. Casanova (incompleet, helaas)	} deze zal ik maar meteen verkoopen.
1 deeltje Derème en de 1e Father Brown (die je niet interesseeren)	} deze zal ik maar meteen verkoopen.
Nourritures Terrestres en Ninon de Lenclos (idem)	} deze zal ik maar meteen verkoopen.

Ik vind dat jij mij reusachtig geholpen hebt, en tel daarbij *vooral* de 'moreele kater' om mijn boeken voor een prikje te zien gaan in de handen van God weet wat voor Belzen-idioot.

Nu ga ik verder.

Ik vond het *beroerd* Jan zoo te moeten schrijven, maar ook te onaangenaam, dat wij er wel onder elkaar zoo over zouden spreken en hemzelf 'aanmoedigen' om met

die vlotte productie door te gaan. Hij heeft het uitstekend opgenomen, al geeft hij toe dat het toch beroerd voor hem was. Hierbij zijn brieven, die ook werkelijk alleraardigst zijn. - Hij schreef mij vanmorgen dat hij je in Holland sprak, en dat hij zoo verdomd gesteld op je is. - Rademacher S. zal wel fl 50.- geven, als Henny hem ‘opwarmt’. Bouws is toch werkelijk een ‘rotjongen’; als hij fl. 100.- geeft, mag hij vertellen dat *hij Coster* geschreven heeft; zou je hem dat niet zeggen? *De Notaris spreekt* vind ik zelf (met een *Apostel*) tot de allerslechtste dingen behooren uit mijn poëzij, grappig dat Wim er zoo om moest lachen. - Spreek me niet over *Het Vaderland*, ik ben er al misselijk van. Vandaag schrijf ik die proefbrief. Ik kreeg daarvoor voorbeelden van Roëll's schrijverij, dat ‘zéér goed’ heet - je hebt er geen idee van hoe 'n karakterlooze, smaaklooze watersoep zooiets is. Ik wou dat Vic nu eens beviel van zijn grootsche reorganisaties met Fransche uitgevers, dan liet ik *Het Vaderland* schieten.

Kan je hem niet erover spreken, en als hij geen tijd heeft om zijn lesjes op papier te zetten, kan hij jou dan niet precies zeggen wat hij wil, dan schrijf jij het mij wel (desnoods weer per tikmachine, opdat hij het duplicaat goedkeure!)

Je rijmpje op het beroemde vers van Buning getuigt van een groot psychologisch inzicht, dat toch zeker voor de helft in het beschermd domein der poëzie dringt - ongerekend nog de helft van Buning, dat is dus ¾ poëzie in 2 regels. Zeg ze Vic maar eens en vraag hem wat hij ervan denkt. - Blijstra is verre van volmaakt en zou geserreerder kunnen, maar het was zeer leesbaar, vond ik.

Ik snak naar het volgende *Forum* en o ja, als dàt nu verschenen is, wil je mej. Donkersloot dan vragen of het al ièts gentlemanliker is dan die voorrede? Als het niet zoo duur was, zou ik haar om haar opinie zelf willen telephoneeren, maar nu, helaas, in deze barren staat...

Hartelijke groeten ook onder de vrouwen (bedoeld worden: Bep, Ant, Truida) en een hand van je

E.

Ik schrijf gelijk hiermee aan mevr. Moens. Je krijgt dus 28 dln. opgestuurd. Maar de *Gamiani* (die het gevaarlijkste is voor douaniers-oogen, vanwege de litho's) gaat misschien apart; misschien zelfs als aanget. *brief*, als het niet àl te duur is. De verzendkosten verreken ik wel met Moens, op een paar andere boeken.

De Louijs laat ik door haar verkoopen voor 360 Belgische franken, alle 6 deelen; dus ± fl. 25.- Mocht het je later voor die prijs nog interesseeren - of nù, want je hoeft immers niet direct te betalen (Mayer kan nog wel 1/2 jaar wachten), schrijf het mij dan; ik laat je die 6 dln. dan ook zenden, onder dezelfde voorwaarden als bij Meredith.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 1 december 1932

aant.

aant.

aant.

R'dam, 1 Dec. '32

Beste Eddy

Je twee brieven ontvangen en het panopticum aan Bouws doorgegeven. Het is m.i. iets te lang voor de materie, maar verder goed. Ook heb ik, om eerst de zaken af te doen, ƒ 30 aan Nijhoff overgemaakt, zoodat er nu nog ƒ 25 volgen. Je hebt daar dan schoon schip gemaakt. Ik wacht nu maar af, welk reusachtig pakket er uit Brussel zal komen! *Gamiani* kreeg ik al, geheimzinnig aangeteekend; nu, het is inderdaad *stevig* pornografisch! De tekst is, zooals je zelf zegt, 'desperaat second rayon' (nog wel iets minder, lijkt me, of heb ik al te veel van het gevarieerd programma geslikt?), in ieder geval heel leerrijk als contrast met de werkelijk volledig 'erstklassische' *Liaisons Dangereuses. Gamiani* is eigenlijk alleen maar 'omgekeerd fatsoenlijk', Mme. de Merteuil is werkelijk pervers, want intelligent. Ik heb er een bladzij over in den *Zieke* geschreven. De plaatjes van *Gamiani* zijn werkelijk uitstekend, bij een eerste visie zelfs niet onverleidelijk; bij een tweede overzicht valt het circusachtige [ik bedoel het geenscèneerde van de 'nummers'] al meer op, maar de teekenkunstige qualiteiten blijven toch boven twijfel.

Ik kon niet nalaten, om je op St. Nicolaas de brieven van Lawrence cadeau te zenden. Ze bevallen me steeds beter en ze zullen jou ongetwijfeld extra interesseren. Grappig is, dat L. de Max Havelaar heeft bewonderd! En zijn verhouding tot Huxley bewijst mij toch steeds meer, dat Huxley, ondanks zijn Oxford-kant, een sympathieke vent moet zijn (ev. geweest). L. zegt zeer juiste dingen over zijn werk, o.a. ook over *Point Counter Point*. O.m. ook dit, dat mij genoegen deed in verband met mijn these in *Het Schrijverspalet*: 'It seems to me it would take ten times the courage to write *P. Counter P.* that it took to write *Lady Ch.*; and if the public knew *what* it was reading, it would throw a hundred stones at you, to one at me.' Ik geloof niet, dat een man als L. zooiets als compliment zegt; ik ben trouwens van de waarheid ervan overtuigd. Uitstekende critiek op Aldous op pag. 783!

Verder is Vestdijk weer opgedoken met verzen en een essay over Valéry en het Duistere Vers. Ik heb het nog niet gelezen, maar de aanhef is goed. In ieder geval hebben wij nu tegenover Vic onzen Valéry-specialist. - Vic geeft mij dezer dagen de tien verzen *Jeugd* van Dèr Mouw, die we dan in Februari met een portret kunnen afdrukken; lijkt je dat niet aardig? Vic heeft drie portretten, waaruit ik het beste zal kiezen. Stel je overigens voor, dat hij bij zijn verhuizing een deel van Dèr Mouw's nalatenschap heeft weggemaakt! De verhuizers hebben 'eenig papier' weg laten waaien! Eigenlijk godgeklaagd, zooals hij met die boel is omgesprongen.

Over de *Liaisons* ben ik zeer opgetogen. Ik zou dan ook geen verhandeling op een ander gebied begeeren! Mijn eenige overweging is, dat het hier niet meer om het 'directe opium' gaat, maar dat de *manoeuvres* met een perfectie en een ernst worden uitgevoerd, die mij persoonlijk allerminst zou liggen. Ook niet, als het om andere kampspelen ging. Maar dat maakt mijn bewondering geen millimeter kleiner. Het is een meesterstuk van schrijfkunst en intelligentie.

Het hoofdstuk over de intelligentie is bijna af, het is veel langer dan het eerste. Het nu volgende noem ik: *Nietzsche contra Freud*; het zal over de termen 'ziekte' en 'gezondheid' gaan. Ik schrijf dit boek veel sneller dan *Dumay* en ik weet wel zeker, dat, wat er ook aan mag mankeeren, hiervan niet gezegd kan worden, dat het een hollandsche traditie nadert. (Heb je, dit terzijde, de ontluizing van *Dumay* al voortgezet? Ik ben er n.l. *erg* benieuwd naar!).

Op een klein beetje leedvermaak heb ik mezelf wel betrapt, toen ik over je journalistieke debuut las! Het leedvermaak van den 'werkman' waarschijnlijk, die een ander graag ook eens met soeperige compromissen-op-maatschappelijk-gebied ziet worstelen. Ik zou *Het Vaderland* voorloopig maar probeeren!

De brieven van Greshoff zijn 'in orde'. Waarom is zulk reageeren toch (blijkbaar!) zoo moeilijk en dus zeldzaam? Want het sympathieke is, dat hij duidelijk een kater heeft en zich daar *toch* overheen weet te zetten. Vergelijk daar de reacties van oom Anthonie en oud-oom Coster eens mee!

Over Bouws' huishouden kan ik, daar het laat is, voor Bep helaas niet meer uitweiden. Ik schonk hem een spiegel. (*geen* symbool!)
Na repliek jouwerzijds weer meer. Hart. gr. x en vooral ook aan Bep
je Menno

Nog eenige feiten. Vanmiddag een juffrouw van het 'leekentooneel' gedesillusioneerd; zij wou mij in een comité, maar ik heb haar iets van mijn opvattingen over acteurs verteld. - Laatst opgebeld door... Aad Schelling. Zij wil mij spreken en komt Zaterdag hier! Studeert sedert eenige maanden in Leiden. - Rotterd. studentencorps wil mij een... lustrumspel laten maken! Ik zal hen naar Bouws verwijzen of naar den onvermijdelijken Mannus anders maar!

Bijlage.
Brief van Maurice met antwoord van Bouws, ter inzage, aan *hem* terug! Misschien wil je er Maurice nog over schrijven?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [3 december 1932]

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, Zaterdag.

Beste Menno,
Ik kreeg vanmorgen werkelijk een zielschok van blijdschap toen je St. Nikolaasgeschenk kwam. Ik was al blij toen ik dacht dat je het mij te leen zond, maar de opdracht erin deed Bep en mij huilen van vreugde. Als Bouws nu nog de Verz. Gedichten voor mij koopt (ter bespreking), maak ik over een tijdje voor *Forum* nog een stuk over Lawrence, als je dat wilt. Tenzij jij daar zelf voor voelt?
Op ditzelfde oogenblik wordt er een brief van je binnengebracht. - O, neen! het is een brieven*pak*! Maurice, Bouws en Greshoff, dat moet ik even uitzoeken. - O, wacht, Greshoff is van mijzelf, gaat dus gewoon in het laadje. Maurice is best en Bouws ook; ik heb op dit alles niets te zeggen, ik hoor graag wat er besloten wordt. Die Panopticum-kwestie blijft vervelend; zoo kreeg ik van Bouws een brief dat hij het sonnet er maar uit gegooid had, omdat jij gezegd had dat ik dat introk. Voor zoover ik mij herinner hadden wij in laatste instantie juist besloten dat het sonnet verschijnen zou en jouw *Albatross*-stukje zou worden uitgesteld. Blijkbaar heeft Bouws daarvan niets meer gehoord - ik dacht dat jij het hem zeggen zou - en heeft hij zich aan de eerste opvatting gehouden. Ik vind dat wel vervelend, maar het schijnt niet anders te gaan. En Maurice voelt natuurlijk weinig voor het 'geëmancipeerd cretinisme'. - Het inkorten van Minne vind ik arbitrair. Ik zou daar ook tegen zijn geweest; misschien omdat ik zoo goed voelen kan hoe beroerd Minne zooiets vindt.

Als hij er dus mee accoord gaat, voel ik het meeste voor het plan van Bouws om dat z.g. aparte stukje nòg in Januari te zetten.

De brieven stuur ik aan Bouws terug.

Ik wou je graag *Gamiani* cadeau geven - als premie op de rest of ook voor Sinterklaas, dat duvelt niet. Je hebt dus nog fl. 5.- aan boeken van me te ontvangen; onthoud je dat? Vroeger of later zend ik je die. Of wil je de complete Louijs voor fl. 20.-? Dan heb je er fl. 5.- van betaald, en krijg ik bij gelegenheid nog wel eens fl. 15.- van je. Zeg gerust als je er niet voor voelt, want ergens heb ik toch nog een zwakje voor die 6 dln. Louijs, en ik kan je natuurlijk later eens best wat anders geven.

Ik ben benieuwd of je het groote pak nu al hebt. Laat je *Gamiani* inbinden? Het is toch heusch wel een 'meesterwerk' in het soort. - Van vergelijking met Laclos' boek voor mijn gevoel geen sprake. De *Liaisons* zijn toch in de eerste plaats een psychologische roman, en staan dichter bij *Clarissa Harlowe* dan bij de werkelijke erotica.

Wat Lawrence over *Point counter Point* zegt, vind ik heel curieus, vooral in verband met wat jij zegt over die 'amoraliteit' of 'durf' van Huxley. Ik geloof dat ik het alleen niet mee kan vòelen omdat ik dan blijkbaar behoor tot de menschen 'who know not *what* they are reading' - want de gedurfde strekking of wat het zijn mag bij Huxley glijdt absoluut op mij af. Kàn het zijn omdat ik teveel *Gamiani's* gelezen heb?

Ingesloten twee Fransche aanteekeningen die ik maakte voor de *N.R.F.* Ik hoop dat ze zonder wijziging worden geplaatst.

Van 'Tilly Visser' ontving ik geen syllabe antwoord. Ik ben benieuwd naar berichten over het bezoek van Aad Schelling en de proposities die ze je doen zal, binnen en buiten lustrumspel.

Mijn solliciteeren bij *Het Vaderland* liep totaal mis. Te lang om je hier uit te leggen, te akelig ook. Bep heeft nu een kans gewaagd en gisteren - in de fossielenatmosfeer van de Bibliothèque Nationale - bij Jove, den brief geschreven, waar ik totaal op ben gederailleerd. Het zal wel op nix uitdraaien, maar de kàns is nu gewaagd.

Ik wou dat Vic me wat bezorgde en jou uitlegde wat hij voor te stellen heeft. Kan je er geen werk van maken? Ik moèt er iets bijverdienen, willen we hier kunnen blijven. Gisteren solliciteerde ik bij zekeren heer Vrede, directeur van het Holland-gebouw van de Cité Universitaire, naar een postje van bibliothecaris of iets aanverwants. Ik scheen een goede kans te maken, maar één ding geeft den doorslag: er is geen geld.

Het is trouwens duidelijk dat al deze monumenten voor de bourgeoisie en bourgeoise samenleving hun laatsten tijd doormaken. Iedereen praat van communisme; zelfs Gide heeft een communistische acte van geloof opgezegd, en is half en half toegetreden (half en half, omdat hij dat nu eenmaal *altijd* doet). De representant van de Sovjets in Parijs schijnt er verrukt mee te zijn.

Het idee om, na Elsschot, nog jeugdverzen - of 'jeugd' in verzen? - van Dèr Mouw te geven is prachtig; en natuurlijk ook het idee om er een portret bij te doen. Wij moesten méér zulke dingen doen. - Van Schendel sprak me van 'heele knappe' Italiaansche schrijvers (jongeren), die in Genua hun tijdschrift uitgeven, en een nummer willen wijden aan Hollandsch verhalend proza. Greshoff zou daarvoor de inleiding schrijven, en Prampolini, het talenwonder, vertaalt. Zij willen vooral proza van Holl. *jongeren*: Van Schendel noemde Marsman, Slauerhoff, Helman. Kunnen wij niet een speciaal-nummer van *Forum* aan jong-Italië wijden?

Ik geloof met jou dat Huxley een goed vriend geweest moet zijn; al was het alleen maar om zijn aanhankelijkheid en bewondering door dik en dun voor Lawrence. Maar de toon van zijn proza is, vind ik, *vervelend*; de toon van Lawrence's proza trouwens niet minder. De eene is langdradig van koppige zwaarte, de andere van meelige gracieusheid. Als mensch zou ik wschl. véél beter met Lawrence hebben kunnen opschieten dan met Huxley; verwànt voel ik mij met geen van de twee. - Maar misschien wordt na lezing van de *Letters* mijn oordeel over dit alles gewijzigd.

Ik zou graag mijn stuk over de revolutie terug hebben, om daar ook overal oordelen en gevoelens te wijzigen - of althans, toe te voegen - ik heb anders het gevoel dat het ten opzichte van mijzelf een slecht artikel wordt. Over die toetreding van *Gide* tot het communisme wou ik ook wel wat zeggen. Wil je Bouws vragen mij dat stuk aangeteekend weer op te zenden? Ik geloof dat ik je nu op alles geantwoord heb; dus nogmaals veel dank voor het cadeau, en een hartelijke hand van je
E.

Ik vertaal een novelle in brieven van Landor, misschien voor *Groot-Nederland*, en schreef voor dat blad een dialoog over het detective-verhaal, waarvan ik je een doorslag zal sturen. - Met *Dumay* ben ik nog niet kunnen doorgaan.

Vestdijk over Valéry: kent Vestdijk genoeg Fransch om precies te zien hoè duister het is? Ik betwijfel het. Maar het gaat misschien om wat anders.

De plaatjes van *Gamiani* zijn niet zóó goed, als jij schijnt te denken. Er bestaat op dit gebied heel wat beter werk.

Wat beteekent het kruisje: x na je ‘hartelijke groeten’?

Ik hoop dat ik spoedig tot lezen kom van Lawrence's brieven, het deel ziet er zóó aanlokkelijk uit. De plaatjes zijn ook prachtig, L. zelf over het algemeen erg sympathiek, met en zonder baard. Ik heb in een jeugdportret den jongen schoolmeester herkend met het stijve boord waarover Mellors het heeft; en wat is Frieda soms leelijk! en wat een prachtspecimen van ridiculiteit is die Naktkultur-reproductie in kleuren, en hoe kinderachtig belabberd heel Lawrence's teekenkunst. Erg veel zelfkritiek had hij althans niet te verduren. - *De Gemeenschap* zal ik inkijken en je dan terugsturen.

Ik heb het gevoel dat ik je nog iets vertellen of antwoorden moet, maar weet niet wat - dus tot later. Misschien heb jij op een vorigen brief van mij ook nog niet geantwoord? Mijn geheugen lijkt naar niets tegenwoordig.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 6 december 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 6 Dec. '32

Beste Eddy

Na gisteren met opgewekte kinderlijkheid in den Haag bij Tine Sinterklaas te hebben gevierd had ik geen tijd meer om je te antwoorden. Dat pak uit Brussel was een zeer goede prélude op het feest (alleen kostte het moeite, het ingeklaard te krijgen). Over de Meredith schaam ik me eenigszins, nu hij zoo volledig boven op de kast staat, zonder dat ik er nog een syllabe van heb gelezen. Schrijf me eens, waarmee ik het best beginnen kan! - Afgesproken dus: de ƒ 50 uit *Coster*, die er zeker uitkomen, wil ik hopen, gaan geheel of in porties aan jou terug. Een andere quaestie is, dat ik van Marsman geen letter heb ontvangen over Schorer of v.d. Meulen. Als het nog lang duurt, waag ik het erop en laat aan de boel beginnen; desnoods ga ik dan weer eens failliet.

Wat die zaak met het ‘kryptische’ versje betreft, je geheugen speelt je hier toch parten. Je hebt me zelf geschreven: dan maar niet in *Panopticum*! Ik heb dat toen

aan Bouws gezegd. Overigens is ook de ‘chaos’ vervallen, omdat er geen plaats was. Ik heb het nummer nog niet gezien, het is wat laat, vanwege de zaak-Minne. Dat bekorten vond ik ook niet leuk, maar (gezien de uitgave in boekvorm) toch verantwoord. Persoonlijk begin ik mij steeds meer aan Heineken Vos te ergeren, maar dat heeft hier geen rol gespeeld.

Den *Gamiani* neem ik graag als cadeau van je aan; maar trek daar nu geen verdere consequenties uit voor de ‘leverantie’! Ik heb je heusch genoeg bestolen door dien Sterne voor ƒ 30 over te nemen. En ook al is de rest door de individualistische coupures, die je erin aangebracht hebt, bibliophilisch misschien minder waard, voor mij maakt dat geen verschil. Houd dus den Louijs, waar ik toch niet zoo veel voor voel en heb niet het gevoel, dat ik *Gamiani gekocht* heb! Heusch, ik geniet veel meer van die boeken dan van het ranzige geld, dat ik er voor naar Mayer stuur!

De aanteekeningen over Salverda en Querido zijn uitstekend. Je schrijft toch minstens tien maal beter fransch dan Salverda! Het aardige is, dat je er heelemaal in zit, dat je blijkbaar zonder moeite jezelf in fransche zinnen kunt draaien. Ik benijd je dat voorrecht.- De dialoog heb ik nog niet kunnen lezen, want ik zit vol met allerlei correctiewerk voor het Kerstrapport, en ik wil er goed in studeeren. Gelukkig heb ik onder de bedrijven het hoofdstuk over de intelligentie kunnen voltooien. Ik ben benieuwd, wat je er van zeggen zult. Nu: *Nietzsche contra Freud*. Over de termen ‘gezondheid’ en ‘ziekte’. Begint met een vergelijking tusschen Valéry en Lawrence! (De één intelligenter dan de ander, en toch minder sympathiek: hoe kan dat?) Schrijf jij dus gerust voor *Forum* over de brieven! Ik verwacht er veel van, het lijkt me precies iets voor jou!

Aad Schelling bracht hier een bezoek. Zij maakt o.a. in Leiden propaganda voor je, door *Het Gebed b.d. harde Dood* in ontstelde meisjeskringen te declameeren; zij kent het n.b. geheel van buiten! Overigens was haar komst kennelijk een smoesje, om... nou ja, om eens te komen. Maar in eroticis heb ik geen behoefte aan haar; zij zal dus van dit leeraar-vader-complex maar af moeten zien te komen.

Zoodra ik Vic spreek, zal ik het met hem over jouw aangelegenheid hebben. Maar hij is ongelooflijk langzaam, het loopt de spuigaten uit.

Vestdijks stuk vond ik uitstekend, de verzen waren ook al eerste rangs. Als die man niet gek wordt, wordt hij m.i. de beste ‘missing link’ tusschen ons en de ‘echte’ dichters!

Mijn x beteekende: groeten over en weer. Maar groet nu Bep zoomaar hartelijk en neem zelf een handdruk in ontvangst van je

Menno

N.B.! Vic zooeven opgebeld, maar niet kunnen bereiken, misschien kan ik hem vanavond te pakken krijgen.

Ik lees nog steeds zoo voor het inslapen een stuk of wat brieven van Lawrence. Hij wordt tegen het eind steeds harder en scherper. Een ‘vent’! *Liaisons D.* uitgelezen. Slot weer geweldig pakkend en ook *goed*. Nu lees ik (gedwongen) voor de *N.R.Ct.* een duitsch boek *Die Generation ohne Männer*. Een echte mof, alles 10 maal te lang en te dik; en n.b. wordt Nietzsche hier vereerd!! Bewaar ons voor deze Nietzsche-vrienden!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron en E. du Perron-de Roos aan Menno ter Braak

Bellevue, [8 december 1932]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, Donderdag.
(Ik ga straks naar het Holland-huis van de Cité Universitaire!)

Beste Menno,

Zou je niet zelf aan Van der Meulen schrijven, om hem de zaak uit te leggen. Zijn adres is Mr. J. van der Meulen, Lange Nieuwstraat 40, Utrecht. Misschien pakt zooiets zelfs nog beter als een vriendenwoordje van Henny. Of schrijf Henny zelf nog eens aan. In ieder geval zou ik *Coster* nu maar laten uitvoeren; in het ergste geval zouden we de ontbrekende gelden van iemand kunnen leenen en misschien kan ik later van copy of zoo nog iets mee (terug) betalen. Ik kreeg nu van allerlei de deur uit: dat stuk over het detective-verhaal (wil je mij het duplicaat dat ik je zond gauw terugzenden, ik moet er nog dingen in veranderen, o.a. over *Marie Rogêt*), het poëzie-stuk voor *Forum*, een stuk over tien verhalen van Poe door Stols uitgegeven met houtsneden van Buckland Wright voor *D.G.W.*, een vertaling van Larbaud's *Hautes et Basses Classes en Italie*, naar W.S. Landor: 31 blzn. Ms., alles bij elkaar niet kwaad, ofschoon ik nog een fl. 50.- aan Zijlstra schuldig ben, die van de opbrengst hiervan afgaan. (Na het stuk over de poëzie ben ik wschl. nòg niet klaar.)

Las je de rijmen van Hendrik de Vries? Ik vind die grap alleraardigst, al krijgen we allemaal een veeg uit de pan. Het stuk *Coster spreekt* is meesterlijk.

Hierbij ingesloten een lijstje van Meredith, in chronologische volgorde. Ik heb de ‘beroemde’ aangestreept, ofschoon het niet geheel zeker is dàt het de beste zijn.

Ik zend je in ieder geval nog iets, en beschouw de *Gamiani* nu toch maar wel als ‘gekocht’. Vroeger of later vind ik nogwel een passend cadeautje. Ik wou alleen dat het iets was, waar je echt iets aan had.

Die aanteekeningen van mij zijn door Pia bijgewerkt. Niet dat ik er bepaalde fouten in gemaakt had, maar sommige dingen waren niet ‘helder’ genoeg voor een Fransch verstand en andere niet ‘licht’ genoeg. Ik wou dat ik werkelijk in het Fransch kon schrijven, misschien deserteerde ik dan wel uit de Hollandsche bellettrie. En toch - psychologisch lijkt dit me nog onwaar!

Jammer dat je voor Aad dus niet de inwijder wilt zijn, de zachte ‘oudere’ man, je weet wel, die de defloratie met kunst en vliegwerk volbrengt, ‘de boucher éloquent’ volgens Méral, waaraan de vrouwen de *pest* zouden moeten hebben, maar waar de mallootigheid, die een erfzonde van Eva moet zijn, ze juist zoo vaak aan verkleeft. ‘Je m'en fous comme de mon pucelage’ is essentieel géén vrouwelijke logica. Je hebt dus misschien de kans laten glippen om een onuitwischbare indruk te maken op een vrouwen... hart. (Pierre Louijs: ‘Ne dites pas: mon con, dites: mon coeur.’) Met al de moraliteit die zooiets ons bijzet, jou en mij en nog een paar stommelingen die voor deze priestergebaren terugdeinzen - ofschoon ik nu meteen met smart bedenk dat jij wel eens *niet* teruggedeinsd bent voor zoo'n ‘gebaar’ - heeft het toch ook iets lafs, en o wonder! soms is de weigering ook al voldoende om een onuitwischbare indruk achter te laten. Het vrouwenhart is heusch iets bizars. Je moest in je *Zieke* ook nog iets schrijven over vrouwenintelligentie, die natuurlijk ‘samengeweven’ is met vrouwelijk gevoel. En om kort te gaan, je moest Jo

Donkersloot toch eens vragen, raden, bezweren, mij persoonlijk te schrijven. Ik kreeg vanmorgen terminste zoowaar nog een briefje van Tilly Visser, die zoo kwaad is, dat ze Mathilde voor me geworden is. Ze schrijft dat ze me als 'samensteller' van een panorama van Holl. letteren aan den uitgever Kra heeft aanbevolen, en dat anders Tielrooy het zou kunnen doen, maar dat het haar tenslotte onverschillig is. Ik schrijf haar terug dat Tielrooy me uitstekend lijkt en dat het een troost is te constateeren hoe groot onze onverschilligheid voor sommige dingen kan zijn. Die arme Aad is misschien bezig een soortgelijke 'troost' tot haar wanhoop te constateeren. Je moest clementer zijn, tenzij het zuiver een kwestie van trouw is aan Ant, want dan duik ik als Satanas achter jou en haar weg. Maar in ieder geval moet je toch een 'op het strengste afgestemd onderzoek' (Anth. Donker) bij jezelf instellen of het nu trouw is, dégoût voor de bizondere prestatie (priestergebaar), moreel bezwaar, of doodgewoon lafheid om je te 'verbinden'. In dit laatste geval ben je het jezelf - en trouwens ook Ant - verplicht, de passer outre! Je zou jezelf, en je toekomstige, of zelfs reeds hedendaagsche levensgezellin moeten bewijzen, dat je genoeg van den Superman in je hebt om je *niet* verbonden te achten, ook na zoo'n bloedverbond! Ik heb mij eens bij een wicht waar het geen haar op aankwam, een Luxemburgsch flaarsje dat ernaar hunkerde om 'bevrijd' te worden, onverrichter zake teruggetrokken (c'est le cas de le dire), of, subtieler nog, halfverrichter zake, want de zaak werd voor mij verricht en voor haar geenszins. Daarna heb ik haar een maand lang totaal gerespecteerd. Ik durf hierna zeggen dat het bij mij niet *alleen* lafheid was. In bepaalde gevallen lijden we toch ook nog aan moreele kwellingen, want verheel het je niet: de eene vrouw, Menno, is niet de andere. Heb je je er nooit op betrapt dat je dacht aan de verdwenen pucelages (Villon schrijft het met *ai*, wat veel mooier is) van diverse vrouwen, die je gekend hebt in veel latere oogenblikken? Wat bv. denk je bij het pucelaige van Mme Curie, of van Margot Antink, of van Dr. Aletta Jacobs, of van Mme Dieulafoy? Niet dat we deze exempelen gekend hebben van man tot vrouw, maar de portretten zeggen toch al veel. Als de vrouw haar inwijder uitzoekt, aldus de hoogere wijsheid, kleeft ze aan hem; anders, bij violatie, opgedrongen huwelijk, (zie brief Bep) enz., 'haat' ze hem. Maar een enkele keer wordt ook de uitgezochte inwijder gehaat, als zijn kunst en vliegwerk en priesteroptreden onvoldoende bleek, bv. als hij te veel fantazie tegelijk manifesteerde, of zelfs, te veel temperament. Den Doolaard als uitgezochte inwijder lijkt mij zonder mankeeren catastrophaal. Neen, er moet 'zachtheid' bij komen, er bestaat een prachtig maleisch woord voor: *djinekin* = temmen, of liever: *mak maken*; van beestjes, vogeltjes en zoo. Daar *is* het vrouwen...hart, maar daar is óók: de vrouwen*ziel*! Maar ik scheid er mee uit, want wat geeft het of ik je al mijn theoretische kennis toezwaai, als Aad er misschien tòch niet van profiteeren kan. - Ach! dat Jo Donkersloot mij schreef!

Vic is werkelijk een alleraardigst kameraad voor me, moet ik zeggen. Hij weet dat ik geld noodig heb, hij moet beter dan een ander weten hoe beroerd zooiets kan zijn, en uit lakschheid laat hij mij in de onzekerheid, of suggereert zulke aardigheden als even overkomen naar Holland. Ik wil graag een dag overkomen, maar ook als Nijgh meer dan de helft van de reis betaalt, heb ik er het geld niet voor. Ik zal Vic nu niet meer schrijven, maar als je hem weer spreekt, dank hem dan uit mijn naam voor de 'opvoedende kracht' van zijn houding.-

Ik las Vestdijk's stuk en vond het heel goed, al durf ik niet zeggen dat ik er veel meer dan de helft van begrepen heb. Maar ik heb lak aan zijn conclusie, *ook* poëtisch, omdat Valéry, in al zijn glorie, zelf een poover figuur slaat, voor mijn gevoel (voor dat van Pia, voor dat van honderd anderen) naast Apollinaire. De surrealisten naast Valéry laten 'verschrompelen' is heel aardig; Valéry tot een moeizaam mathematicus laten inkrimpen naast de oneindig overtuigender rasechtheid van Apollinaire is aardiger. Als Vestdijk afgedrukt is, en ik tijd heb, wil ik zooiets in *Forum* wel beproeven, al beschik ik bij lange na niet over hetzelfde woordarsenaal.

Nu, Menno, dit is een lange brief. Hartelijke groeten aan Truida en Ant, en ‘hang’ (Engelsche uitspraak) Vic. Een hand van je
E.

Donderdag

[E.d.P.-d.R.:]
Lieve Menno,
Ik heb je notabene niet eens zelf bedankt voor de Lawrence; en ik voel er toch niet voor om zulke zaken per machtiging via mijn echtgenoot af te doen. Het was erg aardig van je en het is buitengewoon prettige lectuur (inderdaad: voor in bed). Dat ik Jany gevraagd heb of hij er een artikel van mij over wil hebben, laat ik maar heelemaal terzijde: dat hoort in het moerassig terrein der phinancieele preoccupaties thuis.
Dat gedraal van Vic v.Vr. (Lawrence zou zeggen damn his eyes) is des te beroerder omdat een regeling van déze kwestie ons misschien dat gehang en gewurg met *het Vaderland* had kunnen besparen.
Wat mijn verwijzing in Eddy's brief betreft, dat zinnetje van hem daar bovenaan die bladzij is een nuanceloos résidu van zijn aandeel in een conversatie die we met de Malraux hadden, en waarin Clara en ik glorieus de zegepraal wegdroegen van menschenkennis, doorzicht en finesse!! Ik wil dus maar zeggen: laat je niets wijsmaken.
Veel hartelijke groeten ook aan Truida en Ant,
je Bep

[E.du Perron:]
Deze toelichtingen emaneerden vanuit een kookboek, tusschen het hoofdstuk ‘Andijvie in een vuurvast schoteltje’ - en de paragraaf ‘Slakropjes met bruine suiker’ - Après ça!...*

[E.d.P.-d.R.:]
* Met bruine suiker!! Je kunt zoo'n ‘naïf’ toch àlles laten neerschrijven als je het een beetje suggestief inkleedt. Van het kookboek is waar, maar dat is nu toch juist: nuance? (Goddamn.)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 9 december 1932

aant.

aant.

Rotterdam, 9 Dec. '32

Beste Eddy
Wat een amusante brief over het hymen! Had ik half zooveel over dit intieme detail van Aad Schelling nagedacht als jij, dan zou ik al ontrouw moeten bekennen;

maar ik ging haar heusch geheel ongeroerd en zonder de minste ontroering voorbij. Overigens heb ik nooit zoo gephilosopheerd over de religie van het maagdenvlies, en ik kan dus niet beslissen tusschen jou en Bep. Waarschijnlijk zal generaliseeren hier ook wel de slechtste weg zijn. Mijn passantenhouding tegenover A.S. was dus noch trouw, noch dégout voor het priestergebaar (inderdaad voel ik iets voor het 'overlaten' aan anderen, ev. priesters, zooals bij primitieve volken), noch moreel bezwaar, noch lafheid; ik heb er doodeenvoudig geen seconde aan gedacht, geen moment de verhouding van leeraar tot leerling voelen slinken tot een meer delicate. Was dat *wel* zoo geweest, dan geloof ik, dat ik het alleen uit lafheid zou hebben gelaten; want ik ben trouw op een manier, die mijzelf verwondert, en waarvoor ik zelfs geen feitelijke ontrouw zou vreezen! - , maar als je voor nieuw materiaal voor je philosophie voelt: vergeet dan niet, dat A.S. 28 strophen van het *Gebed* vanbuiten heeft geleerd en bovendien *zeker* nog tot de hymenophoren behoort, (garantie echter niet langer meer dan laat ik zeggen een half jaar), zoodat jij die rol, die je mij had toegedacht, gemakkelijk zou kunnen overnemen. Voor mijn reputatie op school kan ik alleen geen *schriftelijke* aanbevelingen verstrekken. - Ik zal zeker over de vrouwelijke intelligentie iets schrijven, in het hoofdstuk over den 'doorsneemensch'; want ik zal op dien eerenaam de vrouw een bijzonder goede kans toekennen.

De houding van Vic is inderdaad, schijnt mij, een uitvloeisel van zijn werkelijk *grenzelooze* laksheid. Ik moet b.v. a.s. Woensdag een 'openbaar twistgesprek' met hem houden over het 'ventisme'; maar meen niet, dat hij eerder beschikbaar is om te repeteeren dan op de laatste dag! Onvriendschappelijkheid is het niet, alleen maar inertie. Wat die geheimzinnige instructies zijn, weet ik niet, maar ze schijnen zeer gewichtig te zijn, vooral om van der Hoeven niet te passeeren; ik zou je aanraden, hem nog eens *dringend* te schrijven, dat je geen geld hebt voor de reis en werkelijk in *nood* zit. Misschien ontwaakt hij dan uit zijn sluimer. *Ik* kan niets meer doen, want hij heeft mij vrij duidelijk te verstaan gegeven, dat het een geheim-geheime zaak was! Bijgaand schrijven aan Henny Marsman toont je de reactie van den heer v.d. Meulen. Schorer schijnt te weigeren. H.M. schreef mij, dat v.d. Meulen nu zoover bewerkt was, dat hij de *Uren* wilde lezen en dan genadig zijn oordeel zeggen. Ik heb hem geantwoord, dat de heer v.d. M. kan dood vallen, dat ik hem geen proefmonsters van deze fijne soorten literatuur kan zenden etc. Als het dan werkelijk *moet*, betaal ik wat er ontbreekt wel zoolang uit mijn salaris. Maar om me voor de meneer van de Ware Kunst te prosteneeren, ik dank je. Henny heeft overigens flink zijn best gedaan. Vind je zijn stuk over zijn poezie niet aardig? Ik wel. Vestdijk heeft mij voor a.s. Donderdag ten zijnent genoodigd. Hij heeft weer een novelle geschreven, liet hij me weten. Ik ben benieuwd naar zijn toestand.

Forum was toch wel weer zeer gevarieerd. '*s Konings Poppen* is bij herlezing uitstekend, het vers van Michel hebben wij, om met Bouws te spreken, toch maar aardig verbeterd en dus eigenlijk zelf geschreven; maar zonder gekheid, het is een symphatiek gedicht. Hart.

je Menno

Lieve Bep, Ik laat mij niets wijsmaken over het hymen! Maar bij gelegenheid zou ik de bewuste conversatie nog wel eens willen overdoen, om over de gewisselde argumenten te kunnen beschikken. Overigens: zou er *één* verhouding, die an sich iets waard was, op een hymen stranden? Dubito. Dag!

je M.

Hierbij ook het stuk over de detectieve romans terug. Het is heel aardig, maar ik kan me er toch niet door laten opzweepen tot belangstelling in het genre. Die zal

wel eens vanzelf komen. Ik ben blij, dat je niet het stuk over Huxley, maar *dit* naar *Gr. N.* stuurt. Het is toch meer een ‘stuk over...’, terwijl het andere een ‘creatie’ is!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [9 december 1932]

aant.

aant.

Bellevue, Vrijdag.

Beste Menno,

Daarnet kwam *Forum* dan eindelijk. Altijd gezellig om in te kijken, maar, ondanks de beoogde variatie, is dit nr. als ‘propagandanr.’ toch èrg zwak. Het verhaal van Vestdijk is niet kwaad; het gedicht van Jan... gààt (eigenlijk ben ik totaal ‘fed-up’ van dezen toon en kan ik, op de 26 stukjes, er ongeveer 7 of 8 waardeeren); het stuk van Van Uytvanck is ‘geschikt’; Michel gaat ook (nog maar net); Minne is aardig en meer niet (voor jou niet eens ‘aardig’); Louis van Loo is eigenlijk prullig (ik heb spijt dat ik deze gedichten nam nu ik ze bij elkaar afgedrukt zie); Van Aart is aardig maar zwak (Slauerhoff-achtig). Het ziet eruit alsof we alle zwakke en beroerde verzen die we hadden in het ‘propagandanr.’ gespuid hebben. - Het is gevarieerd, maar, door de poëzie vooral, ook krachtig 2e-rangsch, dit nummer. Heb je zelf niet zoo'n gevoel? We moeten heusch wat kieskeuriger zijn met de poëzie - tegen Louitjes van Loo stem ik voortaan altijd tegen, hoe geschikt de jongens zelf dan ook zijn. Met Jan, met Elsschot als onverwachte kameraad, en af en toe Jan v. Nijlen, hebben we aan dit soort poëzie meer dan genoeg - zonder er nog zùlke epigonen bij te nemen. En waarom in Godsnaam *alles bij elkaar gezet*? Laat ons hopen: om het nieuwejaar frisch en onbelast in te gaan!

Hartelijke groeten en tot nader.

Je E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [10 december 1932]

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, Zaterdag.

Beste Menno,

Ingesloten een briefkaart die ik je gisteravond schreef; maar vanmorgen kwam er een *N.R.F.* binnen, met een artikel over Ch. de Laclos door Giraudoux, en dit bracht me op het idee, dat ik je nog heelemaal niet antwoordde over de *Liaisons*. Je vindt het nu zoo goed, intelligent, enz. - ik ook; maar evenals jij (denk ik) prefereer ik Mme de Mertueil verre boven Valmont. De legende dat Valmont zoo superieur zou zijn, is wat dom: l'homme à femmes is, als men hem niet alleen als een zieke beschouwt die zijn kwellend zaad nu eenmaal in gevarieerde schoten uitstorten *moet*, bijna 'zonder aanzien des persoons', intrinsiek *ridicuul*; en het idee van de verleider = held is een puberteitsdroom, of een speciaal wanbegrip van heele leelijke, of van alle charme verstoken, mannen. Ik schreef je gisteren in een badineerende toon over de ontmaagding; maar ik sta daar feitelijk veel ernstiger tegenover, en de waarheid is dat ik de maagd altijd nog een heel stuk sympathieker vind dan de ontmaagder. Nu is de ontmaagder specifiek *de* triumphator in zulke gevallen: ik bedoel van verleiding, mannelijk overwicht, enz. Als je bedenkt hoè drastisch-bête de mannelijke trots al is van den bordeelbezoeker, die na verrichte arbeid, weer 'beneden' komt, en die meestal moeite heeft om geen hooge borst te zetten van zwellend zelfgevoel na zijn *mannelijke* prestatie, dan heb je ongeveer een idee van het walgelijke triomf-element in de naroes van den ontmaagder. Valmont heeft, alles bijeen genomen, afgescheiden van zijn 'eerlijkheid' dan om alles op papier te zetten (maar deze was technisch al noodig, want anders had Laclos geen roman in brieven kunnen schrijven en niets kunnen maken van die boeiende 18e-eeuwsche compliciteit tusschen de ex-amants Valmont-Mertueil), maar één beter moment, één menschelijke troef: wanneer hij erkent dupe te zijn van zijn eigen pathos, als hij de présidente de Tourvel eindelijk verovert. Precies zooiets, en eerlijker nog, met nòg minder fanfaronnade, en dus beter, vind je in de mémoires van Lauzun, in de episode van Prinses Czartoryska, als de verleider gaat bloedspugen, omdat de vrouw hopeloos lijkt. Lauzun houdt effectief nòg meer van Prinses C., als Valmont van de présidente - d.w.z. is nòg minder dupe van de heldhaftigheid die hij zijn rol nu eenmaal verschuldigd is. - Ik geloof dat ik rijp ben voor een groot stuk over de verleider = de gebraden haan, de vulgaire pauw, de ridicule chance-fokker, enz. enz. bij uitnemendheid, en kortom, wat ik je vroeger al zei: de dappere haan tegenover de kip, die zich alleen maar 'racheteert' als hij ook nog een dappere haan tegenover een andere haan vermag te zijn. Valmont nu blijkt, als het erop aankomt, erg gauw weggeprikt te kunnen worden door iemand die hij den heelen tijd aanduidt als le petit Danceny. Ik zou dien petit Danceny wel eens beter belicht willen hebben dan Laclos het deed; Laclos heeft zóó'n interesse in de slimmigheden van Valmont, dat hij van Danceny een vage 'poëet' maakt, maar: 1e. is de verleidingshistorie van Cécile Volanges door Valmont niets dan een heldendaad voor de commisvoyageurstafel (ofschoon met 18e-eeuwsche allure *verteld*); 2e. bleek de kleine poëet kwaad genoeg te kunnen worden om handelend op te treden, en dan prikt hij opeens beter dan Valmont. Ik geloof niet dat dit een concessie van Laclos was aan de moraal - vooral in 18e-eeuwsche romans was dat geen mode, maar Laclos lijkt me voor zooiets ook te vrij èn te intelligent - ik geloof dat dit puur een menschelijke reactie in hem was; ook niet alleen een middel om te laten zien hoeveel sluwer Mme de Mertueil was dan Valmont, zoodat zij van Danceny gewoonweg haar werktuig maakte (na haar: 'Hé bien, la guerre!') Danceny is vaag gehouden omdat hij *jong* is; als Laclos het aangedurfd had om den roman nog wat meer uit te breiden, en niet, après tout, toch te concentreeren op het duo Mertueil-Valmont, had hij hem ook wat beter kunnen doen zien; want zoowel hij als Cécile Volanges zijn de moeite waard. Wat de *jeugd* doet in zoo'n verleidingsatmosfeer, is nog wel gecompliceerder te maken, en uit te werken, dan hier gebeurd is. De reactie van Danceny is die van een boosgeworden kalf, omdat het andere kalf, Cécile, voor hem bedorven werd, maar dit boosgeworden kalf maakt een eind aan de prikkunsten

van den hengst Valmont, en al was het alleen maar omdat die hengst dàt zoo beroerd moet hebben gevonden (en de bewonderaars van den hengst, die hem in een eventueel vervolg - zooals toen de mode was - zoo graag nog eens hadden zien optreden) pleit die daad voor zijn figuur. Kortom, de jonge Intnest is mij alleen onsympathiek, summa summarum, omdat zijn jeugd hem tranen doet plengen bij het kreng van den heer Dalberg. Ik zou een vervolg willen lezen, met de verdere avonturen van hem en van de bedorven Engelvlucht, uit het klooster losgebroken.

Je moet de mémoires van Lauzun maar eens lezen - er bestaat een vrij goedkoope editie van, met portretten - en je zult zien dat Lauzun, die een model had kunnen zijn voor Valmont, met al zijn ijdelheid veel 'grooter' en boeiender is dan de libertijn die door Jan Greshoff zoo wordt bewonderd. (Als Jan over Valmont spreekt, zegt hij: 'Ha, wat een vent!' en trekt er de verlekkerde lip bij van iemand die 20 jaar achter zich heeft van een trouw en gelukkig huwelijk.) Mme de Mertueil is een *Kring*-madam, maar in het loederachtige werkelijk 'groot'; Valmont is goedbeschouwd een heros voor schooljongens; ik kan me voorstellen dat Santos Iturria hem tot levensmodel gekozen had.

Ik zou graag weten wat jij van dit alles denkt. Tot zoolang dan maar weer vele hartelijke groeten.

Je

E.

Er staat niets in het heele stuk van Giraudoux, dat ik nu eerst inkijk, dat de moeite waard is. Alleen tegen het eind zegt hij dat Laclos de moraal niet heeft willen dienen, wat mijn gevoelen bevestigt. Maar ik heb de *Liaisons* hier niet, en ik las dat boek nu toch zeker wel 5 jaar geleden; mijn reactie van nu is gewoon een veranderde houding tegenover den verleider, en Valmont is natuurlijk een prachtig specimen van dat soort. Casanova is er een hevige opsnijder bij, beurtelings laf en moedig, wiens voornaamste kwaliteit is: zijn menschenkennis, want zijn gekees komt op hetzelfde neer, of je het nu 80 keer leest of 10. Bij een opmerking van Giraudoux: dat de *confidentie* tusschen Mertueil en Valmont zoo'n overwegend deel neemt in de libertinage van ieder apart, bedenk ik dat ook hier een element steekt van superioriteit voor Mertueil: nl. haar *haat* tegen het genre kuische vrouw als de présidente, en hoe zij Valmont als het ware aan het werk zet om *haar* stand van *Kring*-loeder te rechtvaardigen; zij maakt van hem de wreker van hààr hoerenstaat. Daarvoor in de plaats vertelt zij hem grappige anecdoten, die haar nooit iets anders kosten dan die brieven - 'eerlijkheid' waar ik het al over had: voor Valmont persoonlijk zijn haar bekentenissen zonder belang, of op z'n best streelden zij zijn ijdelheid. Terwijl het voor haar au fond natuurlijk een rechtvaardiging van haar bestaan was, wanneer de présidente 'eraan ging'. Dupe van iemand die nog minderwaardiger is dan hij, het is alweer weinig vleiend voor Valmont. En als je dan bedenkt wat een pleefiguur de 'groote' Mertueil zou hebben geslagen bij een man, die met wat anders bezig zou zijn geweest - bv. bij een Saint-Just. Dit wordt te fantastisch, maar zoo'n man bestaat natuurlijk, en is dus wel in een historische of romanfiguur te bedenken: bv. hoe zou Mme de Mertueil behandeld zijn geworden door Diderot? Ik geloof dat zij in 2,3 brieven rondement haar vetje had gehad - zonder Diderot daarom aan te zien voor wat men later een 'bourgeois' genoemd heeft.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [11 december 1932]

aant.

aant.

Bellevue, Zondag.

Beste Menno,

Ik krijg nog meer antwoord van je - daarom nu maar kort. Neen, je hebt gelijk: geen antwoord aan V.d.M., of wat je zei. Ik heb nog altijd een zwak voor hem, omdat hij werkelijk wel een goede kerel, is, en omdat hij mij indertijd in die scheiding zoo aardig heeft geholpen, maar de toon van zijn briefje is van een lulligheid, die ik, als ik Henny was, bepaald niet anders zou kunnen noemen dan 'abject'. We kunnen het geld zeker wel leenen - het ontbrekende dan. Jij geeft fl. 50.-, Nijkerk fl. 50.-, Ant ook iets, meen ik; verder zou je Van Kampen kunnen vragen of hij niet fl. 50.- erin wil steken (hij kan zichzelf vóór alle anderen betalen). Wend je daarvoor tot den heer B. van Kampen, den zoon, die een zeer geschikt iemand moet zijn. Wil ik het doen?

Hierbij meteen een stuk dat ik schreef over Buning. Me dunkt: voor Februari; tegelijk met het 1e stuk over de revolutie - dat nl. in twee stukken moèt, omdat ik aan het 2e deel (het Parijsche) nog een hoop heb toe te voegen. Ik barst hier gewoon van pro- en contra-revolutie-indrukken.

Ik vraag me af of het bij Vic wèrkelijk alleen maar laksheid is. Een mensch heeft soms vreemde 'complexen'. In ieder geval denk ik er niet aan, hem ook nog maar één syllabe hierover te schrijven. - Ik hielp Bep zooeven aan een nieuwe proeve voor *Het Vaderland* (over den prix Goncourt); misschien krijgen we het nog, verdomme!

Ik wou dat ik ook nog aan Lawrence beginnen kon; maar ik moèt allerlei andere dingen lezen. Op het oogenblik Céline - een van de Fransche prijzen, een dokter-menschenhater, heel vreemd, maar sympathiek, en hevig verbitterd. (Malraux is erover uit.)

Als je Donderdag bij Vestdijk bent (ik raadde hem sterk het boek van Céline aan, dat hij wschl. prachtig zal vinden) bespreek dan eens met hem een nieuw genre panopticum. Misschien heeft hij geniale invallen; het lijkt mij net iets voor hem. Als ik volgend jaar eruit ga, moet jij per se in *Forum* blijven - gesteld dat het voortgezet wordt - en dan Vestdijk als 3e man nemen: niemand heeft er meer 'recht' op dan hij, en zoowel voor de poëzie, als als kameraad, is hij voor jou *de* geschikte man. Vind je zelf niet? Hij moèt ook maar willen; als jij het hem met klem vraagt, wil hij ook wel.

Nu, tot de volgende jouwerzijds. Hartelijk je

E.

- Wil je nazien of het werkelijk wel is: 'Tusschen *Katrijp* en Hargen'? In *Erts* 2; ik heb het niet hier.

Gelijk hiermee zend ik een *Zijden Harnas* naar Truida; jij krijgt er geen want ik zelf kreeg maar 3 exx!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, [13 december 1932]

aant.

aant.

Dinsdag, op school

B.E.

Door de onaangename drukte inzake z.g. ‘rapporten’, heb ik nog geen tijd gehad voor beantwoording van je aardige brief over de *Liaisons*. Ik schrijf dus later meer, maar laat je nu vast weten, dat ik *Vic* gisteren zijn geheimzinnige condities heb afgeperst. Hij schijnt geen gelegenheid te hebben om ze te formuleeren en verzocht mij het te doen. Hierbij dus alles wat ik mij herinner:

1e Je kunt fransche boeken *reserveeren*, nadat je hem dat verzocht hebt en binnen 5 dagen geen antwoord hebt gekregen. Dan geldt het als in orde.

2e In aanmerking komen alleen *romans* (geen poëzie en curiosa, behalve natuurlijk in uitzonderingsgevallen ter beoordeeling van Vic). *Geen* apert onbelangrijke werken, want er is te *veel* stof voor het bijblad, ook dus geen *prullen*.

3e Formaat van de stukken moet *kort* zijn. (natuurlijk geen vaste maat!)

4e *Schrappen* wordt door V. zoo weinig mogelijk gedaan, maar moet in principe worden aanvaard, ook als hij geen tijd heeft erover te correspondeeren.

Ik geloof, dat dit de voornaamste punten zijn. Bericht Vic dus even, dat je mijn brief hebt ontvangen en of je met die punten accoord kunt gaan. De beperkende bepalingen moet hij opleggen uit reverentie voor v.d. Hoeven, die om onnaspeurlijke redenen iets tegen fransche litteratuur schijnt te hebben.

Binnenkort dus meer. Mej. Donkersloot heb ik hier zoojuist in de leeraarskamer betrapt op een ijverig lezen in *Voor kleine Parochie*. Zij studeert er ijverig in.

Gisteren heb ik met Vic het begin van ons ‘twistgesprek’ gerepeteerd. Het was nogal grappig, maar ik hoop hem in de tweede ronde, die wij expres *niet* gerepeteerd hebben, te kraken. Maar eigenlijk gaat het om de ƒ 30, die wij er elk aan verdienen.

Tot meer dus! h. gr. voor jullie beiden van
je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [15 december 1932]

aant.

aant.

Bellevue, Donderdag.

B.M.,

Dank voor de condities van Vic - of liever van de *N.R.C.* - Wil je Vic opbellen en hem vragen of hij reeds artikelen heeft over *Le Pari* van Fernandez, *Les Loups* van Mazeline, en *Voyage au bout de la Nuit* van Céline? Ik denk van wel; want het zijn de ‘prijzen’ van dit jaar; - als er één bij is dat nog niet besproken of gereserveerd werd, laat hij jou dat dan zeggen, schrijf jij het mij dan dadelijk en zeg Vic dan dat ik hem over 5 dagen een stuk erover zenden zal (dus dat hij dat meteen voor mij

‘reserveert’). Ik doe dit nu zoo, omdat het haast heeft - de rest behandel ik wel met hemzelf. Ik zou ook willen weten wat de limites van ‘kort’ zijn; dan stel ik daar mijn toon op in. Twee bladzijden MS.? Vraag hem dat ook, wil je? Dan wordt 2 1/2 blz. MS. een groote uitzondering.

Vreemd, die afkeer van V.d.H. voor Fransche literatuur; maar het zal een natuurlijk gevolg zijn van de groote lappen die hij plaatste van Premsela! - Werkt Pr. nog altijd mee? Dan zie ik niet veel heil voor mij, behalve juist in de ‘curiositeiten’ (qua *roman* dan).

Is Jo D. bezig aan een studie voor *Uren met E. du P.*? Zooja, zeg haar dan dat ze eerst met volle aandacht blz. 89-90 bestudeert van *Vriend of Vijand*. Of is het liefde tout court?

Nu, ik wacht op antwoord over Valmont, Mertueil, etc. Hart. groeten, je
E.

Slotnoot: Après tout, laat maar loopen: ik heb ook geen haast!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 15 december 1932

aant.

aant.

aant.

R'dam, 15 Dec. '32

Beste Eddy

Je hebt toch mijn beide vorige brieven ontvangen? Ik kreeg nog geen antwoord. - Gisterenavond had het ‘twistgesprek’ met Vic plaats. Stampvolle zaal met Rotterdamsche smoelementen; de menschen puilden eruit. Je vindt hierbij een verslag van de zaak, die me voor de zooveelste maal in mijn individualistische neigingen heeft versterkt. Ik geloof, dat ik, door mijn ‘schildpadsoep’ en mijn gebrek aan eerbied tegenover het Hoogere, voor velen ‘af ben gegaan’; zelfs heeft de schilder Bieling zijn bulkende schildersdomheid met woede over mij losgelaten; ‘de heer ter Braak, die niets ernstig opvat, en om alles lacht, behalve om zichzelf’ etc. etc. Het merkwaardige was, dat Vic zich de gunst van het publiek wist te verzekeren door zich op de juiste momenten achter de Vereeniging voor Wijsbegeerte te retireeren... hetgeen diepe indruk maakte, omdat niemand hem daar kon volgen! Terwijl ik hem met zijn ‘belangeloosheid’ verlakt had, want hij moest alles toegeven, ging hij *aan het slot* n.b. plotseling declameeren over ‘zijn philosophische levensbeschouwing’, die hij ‘alleen in de Vereen. v. Wijsbeg.’ kon uiteenzetten! Ik kon niet meer antwoorden, maar ik zag hem plotseling zoo duidelijk als nooit te voren als een handig exemplaar van een handig ras, als een venter in betere litteratuur. Overigens was het een vermakelijke avond, en zeer inspiratief voor mijn *Zieke*. De *record*snelheid, waarmee de debaters uit het publiek zich naar het Hoogere spoedden, documenteerde mijn vermoedens nog eens een keer.

Dinsdag heb ik met Bouws bij Zijlstra over de *Forum*-campagne onderhandeld. Het prospectus ziet er heel goed uit en zal in 30.000 ex. verspreid worden. Verder zal het nummer, zoolang *Dumay* verschijnt, 80 pagina's groot zijn, met dien

verstande, dat ik voor dat extra-vel van honorarium afzie. We hebben dus evenveel ruimte als anders. Ik heb die *Kolibri's* van Slau nog niet gelezen, maar het lijkt me een mengsel van infantilisme en seniliteit, bij oppervlakkige beschouwing! Zou hij werkelijk aan het eind zijn? En de versjes van Hendrik de Vries vond ik maar zeer matig aardig; ik ben niet tegen opname, maar ook niet voor; laat Maurice het maar uitmaken.

Verder heb ik nu definitief *Coster* geregeld. Ik heb Zijlstra opdracht gegeven, mij het boek ultimo Januari 'op te leveren'. 250 of 300 ex., al naar gelang de kosten van de correctie mee- of tegenvallen, en 10 op holl., die je dan moet signeeren, want daaraan moeten we 'verdienen'! Ik heb nu: ƒ 50 van mezelf, ƒ 50 van Nijkerk en (n.b.!) ƒ 50 van Bouws, die zich vreeselijk verontschuldigt over de slechte tijden (hij verdient, godbetert, altijd minstens ƒ 500 in de maand! maar ik kon hem niet meer afpersen). Er ontbreken dus nog ƒ 100. Krijg ik ze niet bij elkaar, dan waag ik het toch; allicht haal ik er het bedrag uit.

Ik wacht nu even op de post, om te zien, of er iets van je is. De *Liaisons*-quaestie moet ook nog even wachten op de school. Ik ben het volkomen met je eens: Mme. de Mertueil is symphatieker dan Valmont; haar 'biecht' is trouwens het beste stuk van het boek. Maar in *beide* zit de kant van 'nijvere werkzaamheid op erotisch gebied' (= domheid), het volslagen gemis aan humor voor de 'industrie van gevoelens', waarmee zij zich in hun oneindig-rekbare vrije tijd ophouden. (Er schiet me ineens een klein detail te binnen uit de *Liaisons*, ongewild symbolisch: als Mme de Mertueil door de pokken geschonden is, verdwijnt zij naar... Holland! Waarschijnlijk, om eindelijk in de armen van Dirk Coster verhevener en geestelijker zaligheden deelachtig te kunnen worden?).

Toevallig ben ik juist, in een oogenblik vrije tijd, in je correspondentie gevallen, die werkelijk al een boekdeel beslaat! Het was voor mij *nu al* boeiender dan een roman. Ontzettend gek, de brieven uit de Gerda-periode! De eerste opmerkingen over een zeker 'bon genre', waarover nu al Rotterdammers een officieelen mond opendoen etc. etc.! Ik ben er zeker van, dat ik, twintig jaar later (als ik nog niet dood of verkalkt ben), aan deze brieven een verleden tijd kan laten herleven.

O ja, over het December-nummer nog dit: ik denk er iets beter over dan jij. Vooreerst vind ik Vestdijk *uitstekend*, en Michel ook beslist heel goed. Ook Greshoff (bij wien ik Zaterdag ga week-enden) bevalt me toch nog juist goed genoeg, om hem weer anders te vinden dan de vorige malen. Maar het Januari-nummer wordt zeker driemaal beter! (van Loo is inderdaad, bij herlezen, *niets*!).

Ik stuur deze brief maar vast weg. Twistgesprek gaat als drukwerk.

h. gr. voor jullie beiden

je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 16 december 1932

aant.

aant.

R'dam, 16 Dec. '32

Beste Eddy

Nog een klein vervolg op mijn brief van gisteren. Ik kreeg sedert dien de jouwe met het stuk over Buning en bezocht 's avonds Vestdijk. Heel gezellig, in een stampvol hollandsch burgermilieu. Ik begin hem steeds meer te waardeeren; onder de holl. schrijvers, Buning incluis, is hij één van de weinigen, die ik 100% vind. Hij zat vol plannen, en *goede*! Ik heb enorm fiducie in hem. Geen schijn van litteratuur-kul om hem heen! Zijn nieuwe novelle, *Het Veer*, vind ik uitstekend; zij speelt in den tijd van de zwarte Dood. Ook heeft hij zijn *Jardins sous la Pluie* nog aangevuld met een tuin in den sneeuw, die ik ronduit *meesterlijk* vind. Ik stel voor, ze beide in het Januari-nummer te zetten. - Vestdijk maakte verder een bepaald normalen indruk, hij was eigenlijk op zijn best. Wat me oprecht pleizier deed. Laat voor mijn part Theun de Vries maar op een ordinaire manier gek worden! Natuurlijk, als er iemand in aanmerking komt als jouw opvolger, is het Vestdijk. Maar slaap over je uittreden nog maar eens. Trouwens, hoe het aan het eind van 1933 zal zijn, weet toch geen sterveling. Misschien walg ik ook van het baantje. Intusschen aanvaard ik, vrijblijvend, het perspectief van een *Forum* met Vestdijk en mij als redacteuren en jou als voornaamste medewerker; dit laatste conditio sine qua non!

Je stuk over Buning lijkt mij goed, al kan ik dien man zelf via zijn *Maria Lecina* niet meer luchten. Is er wel een zoo belangrijk verschil tusschen zijn rozen-poëzie en die andere paar dingen, als jij suggereert? Ik betwijfel het, tenzij je alleen ‘in poeticis’ wilt blijven. Voor mij blijft de heer Buning, nadat ik me van het sentiment van zijn *In Memoriam* en de passagère hartstocht voor zijn hysterische gade heb ontdaan, niet veel meer dan een bijzonder artistiek decorateur, die naar verkiezing rozen maalt, Vondel oplegt of den volkstoon aanstemt. Het komt er eigenlijk op neer, dat ik zelfs voor het beste gedicht weinig meer geef, als het op allerlei andere wijzen door den maker telkens verpest wordt. Had b.v. Vestdijk *M. Lecina* geschreven, dan zou ik het als een schakel in den keten-Vestdijk lezen, met andere oogen. Iemand, die alleen maar goede gedichten in den Buning-stijl schrijft, blijft voor mij altijd een zeer beperkte waarde. Deze zelfde Buning heeft verleden week 7 regels over het *Démasqué* geschreven, waarin hij verklaart, geen woorden te kunnen wisselen met iemand, die kwaad van Vondel spreekt. ‘Porqué, Maria?’ Mijn geringe meening over hem berust dus op ‘kif’, dat geef ik aanstonds toe. Hij zal overigens zeker een aardigen kant hebben; maar de gezagvoerder Hedlund is voor mij symbolischer dan alle 100 strophen bij elkaar. - Dit is een zeer persoonlijk bezwaar, verder vind ik je beschouwing best.

Laat vooral v. Kampen *buiten* de betaling van *Coster*! Het komt in orde, want ev. leen ik de ƒ 100 van Ant. Het lijkt me niet wenschelijk, om den exploiteerenden uitgever in onze kaarten te laten kijken. Ik zal hem binnenkort opzoeken, om details te bespreken en kan dan wel iets vinden op de betalingscondities; Zijlstra heeft ook geen haast met de afrekening.

Vestdijk heeft al een panopticum over Meyrink (†) geschreven. Eigenlijk meer een klein essay, heel goed. Ik voel er ook veel voor, om hem en Greshoff dit jaar veel in die rubriek te laten schrijven.

Tussen Katrijp en Hargen is goed, maar het staat niet in *Erts 2*, maar *V.Bl.* 1927.

hart. gr. voor jullie beiden

je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, 16 december 1932

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, Vrijdag.

Beste Menno,

Ik schreef je nu al dat ik je vorige brieven ontving; het wachten was op de bespreking van *Maria Lécina?*. Het debat met Vic, maar vooral de inmenging van de anderen, leek mij heel boeiend. Moet je toch een katterig gevoel geven van je moeite verloren te hebben, après tout. In dezen collectivistischen tijd zijn we heusch 'voorbije figuren'.

Ingesloten een kleine reactie van mij, die ik aan jou ter beoordeling overlaat. Zoo je het goed bevindt, dan nog in panopticum van deze maand.

Heb je Vestdijk al gesproken? Had hij iets aardigs, als plannetje voor panopticum? Bep schreef voor die rubriek een stukje over een gymnastiseerend duplicaat van *Mädchen in Uniform;* het is naar Bouws.

De verzen van H. de Vries vind ik èrg aardig, en vooral *Coster spreekt* is meesterlijk. Wat gek dat je daar nu tegen bent! Dat is nu iemand, die ons niet au sérieux neemt, - Coster ook niet, ik weet toevallig dat hij hevig de pest aan hem heeft - en die zich met geest, althans met niet goedkoope middelen uitdrukt. Ik hoop sterk, dat Maurice vóór zal zijn!

Het prospectus kwam daarnet binnen en was inderdaad zeer fraai. Ik zend er eenige door, in de hoop iets te 'vangen'. Maar de menschen denken aan wat anders dan aan onzen frisschen toon, vrees ik.

Heeft Truida *Het Zijden Harnas* ontvangen?

Ik zend je vmdl. morgen mijn *2e* stuk over de revolutie - het 1e is al lang terug naar Bouws; en doe je in den brief die daarbij gaat een voorstel om met Zijlstra te bespreken. Wat Z. doet voor *Dumay* is alleraardigst. - Zou je niet aan B. van Kampen vragen of *hij* niet voor fl.50 mee wil doen: *persoonlijk* (het moet een erg geschikte kerel zijn) - hij zit er het dichtste bij om zichzelf terug te betalen. Ik ben er bijna zeker van dat hij het doet.

In *De Gids* die komen gaat, een voortreffelijk, althans uiterst sympathiek stuk van Marsman over Feuchtwanger. Ik las het in drukproef. Wordt *De Gids* ons toegezonden? dat zou toch moeten gebeuren, 'in ruil' dan. Waar is eig. het 'archief' van *Forum?* - Ik zal je de *N.R.F,* sturen, zoodra ik met mijn revolutiestuk klaar ben.

Ik snak naar proeven van *Coster*. Wordt de teekening ook gereproduceerd? In blauwe inkt bv. op het omslag? - alsof het met de vulpen erop gekrabbeld was, zooals het ook was.

Wat je van Mme de Mertueil zegt, is erg aardig (dat over Holland). Ik stel je voor onze correspondentie over de *Liaisons* tot een artikel voor *Forum* om te smeden. *Jij* schrijft het. Ik zend je de *N.R.F.,* daarin staat, als aanleiding bv., het stuk van Giraudoux. *Jij* gaat daarop in: bv. in *een gesprek,* onder een bepaalde naam. Ik kan je je brief terugzenden, waarin je je eerste bezwaren tegen de erotische ernst erin formuleert. Dan ik. Dan weer jij. Gegevens van mij, licht je gewoon uit mijn brieven; als je me het MS. opzendt (getypt met *interlinie)* schrijf ik er hier en daar nog wat tusschen. Tenslotte weer jij - wat je me vandaag schreef 'opgewerkt' (maar laat vooral *Coster* eruit! Wij moeten diens naam nu volkomen begraven).

Op wat je vandaag zei, heb ik nog iets te zeggen: de ernst die M. en V. aan de erotiek wijden is niet zóó dom - niet dommer dan iedere zuivere temperamentskwestie - omdat zij bovendien een middel is om de ware ernst, die van het gevoel te overstemmen en weg te drukken. Door zich zóó blind te staren op de libertinage en

het genot pur, hebben ze gedaan wat ook de pure aestheten doen: het hart, de ziel vergeten. Hierin juist is Mertueil zooveel meer geslaagd, lijkt mij, dan Valmont. - Als je het stuk maakt, mag je wel al mijn termen veranderen, verlatiniseeren of verliteraturen, naar keuze.

Ja, ik droom van het oogenblik - maar ik moet daarvoor dood zijn! - waarin mijn brieven door jou zullen worden 'bezorgd'. Gisteren, omdat er met Malraux vaag sprake van was om brokken uit mijn cahiers te vertalen voor de *N.R.F.,* hebben Bep en ik geprobeerd er een keuze uit te maken; maar het viel niet mee, want de echte dagboektoon is het aardigste, maar in andere stukken staan soms ook heele goede fragmenten. Denk je eens in dat ik spoedig kapot ging en dat jij en Bep dan twee dikke deelen van mij uitgaven, ieder met een inleiding: het eene, een bloemlezing van al mijn gepubliceerde teksten, het andere, een keuze uit mijn brieven. Ik geloof dat het allerbeste wat ik ooit schreef en wat ik überhaupt schrijven kan, het meest *ware* en complete, in mijn brieven aan Bep staat; maar het menschdom zal daar dus zeker nooit een letter van zien, tenzij Bep zelf stierf - en dan nog zou het mij niet verwonderen als zij het pak in haar kist liet doen, of met zich mee liet verbranden, want het eerste zou nog aanleiding kunnen worden tot halve lijkenschennis, als in het geval van Rossetti met *The House of Life*. Wij kunstenaars zijn nu eenmaal in dit opzicht geboren verraders! Maar goed, de 'brieven aan Elisabeth' zouden een aparte roman vormen, die dan maar, als ze ooit verschijnen, zouden moeten verschijnen 100 jaar na onzen dood, dus midden in het collectieve Jong-Holland, waarin dus alleen 2 of 3 nog niet totaal verstompte wezens er nog zooiets in zouden proeven van le 'coeur humain'; de rest zou vinden dat het verdomd nutteloos was als machineonderdeel van komsomollerigheid. - Het *beste* waartoe iemand als wij - van onze 'formatie', zooals dat heet - in staat is, kan alleen weer herkend worden over misschien 300 jaar, als de neo-indivi-dualisten klaar zijn met het terugkraken van de collectieven en de machinale verdwazing.

Je zou me een *groot* plezier doen met dat stuk over Mertueil en Valmont in elkaar te zetten (ik heb er heusch geen tijd meer voor) en verder: met me *uitgebreid* te schrijven wat je van mijn revolutiestuk en van Gide's 'bekeering' en van het *cahier des revendications* (vooral dit laatste!) denkt. Niet zooals jij dat als debater zou formuleeren tusschen de Bielings, maar tegenover mij, van hart tot hart.

Van Schendel vond Vestdijk's verhaal ook erg aardig, en ook het andere verhaal, over de revolutie in Gistoux. Het doet mij genoegen voor V., want op het gebied van 'knap' werk, zooals hij het zelf noemt, is Van S. tenminste een eersteklas-beoordeelaar.

Ik stuur je dit maar bij Jan, waar je morgen bent.
Amuseer je gesamenlijk, hartelijke groeten van je
E.

Bep zou willen weten of dat gymnastiek-trilbeeld: *Acht Mädels im Boot,* in Holland verboden is. Er komen nl., tusschen het roeien en zwemmen en sportief halfnaakt loopen door, eenige lesbische motiefjes en een abortus-thema. - 'Neen, daar is het niet om!' zegt Bep. Het is om een bizondere nuance in de abortus, zooals die nl. in Germanië officieus geoorloofd wordt beoefend. Voilà. - Laatste correctie van Bep: 'neen, niet wordt beoefend, maar *is*.' Alzoo: *is*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [17 december 1932]

aant.

aant.

Bellevue, Zaterdagmorgen.

Beste Menno,

Hierbij het 2e stuk* van de revolutie, 'bijgewerkt tot op den huidigen dag'. Op blz. 8 staat een open plekje, met in de marge een aanteekening voor jou; wil je even dien naam opzoeken en invullen? [Kan je me die nu even schrijven? het gaat om de *echte* naam van Stalin. In Otten staat hij!] Ik heb dezen laatsten tijd over niets gehoord dan over de nieuwe wereldvorm; vandaar deze reactie - het zal hierna, hoop ik, voor langen tijd over zijn.

Iets anders, zou je Zijlstra niet willen voorstellen om een serie brochures te publiceeren, met overdrukken (van 40 tot 60 blzn.) uit *Forum*? (neen, 32 blzn., 2 vel, is het minimum). Een aardig omslagje, telkens met een andere kleur letters (get. door een van zijn helden, Detleff Voss of zoo iemand), en op goed papier gedrukt: formaat en papier van je *Démasqué*, en bv. alles in 250 exx. Dat zou men kunnen noemen: *Forum-schriften* of *Cahiers van Forum* of *Brochures van F.* of iets in dien geest, en het zou heel aardig kunnen gaan, en hem zoo goed als niets kosten. Als in ieder boekje een frontispiece kwam: een portret of een teekening, zou hij de boekjes duurder kunnen maken en ze zouden nog aardiger zijn. Ik dacht dan dit Revolutiestuk van mij bv. te geven, en de essays over poëzie van Vestdijk (*Emily Dickinson*, gevolgd door Valéry en nog wat; of alleen - met een portret van Emily erin), eventueel iets van jou dat weer eens wat langer wordt, of een tooneelstuk bv, als dat nog eens door ons wordt gepubliceerd. Je kunt het hem allicht voorstellen. Een lang gedicht als *Pro Domo*, anders gezet: 1 strophe per blz. inpl. van 2, zou ook best gaan, of die vertalingen van Poe door H. de Vries, zoonoodig vermeerderd. The Hogarth Press geeft op een dergelijke manier 'brieven' uit van bekende jongere schrijvers: telkens één brief, van een dikte van 24-32 blzn., met een aardig omslagje. Onze 'brochures' zouden al veel meer voor den gewonen kooper zijn, die van 'brieven' natuurlijk een stuip zou krijgen! Spreek er eens met Everard Bouws over en dan met Zijlstra, als het jullie iets zegt. Die Hogarth-boekjes kosten een shilling; - een andere serie, ook in brochure-vorm, is van Faber en Faber (daarin staan o.a. dingetjes van Lawrence) en kost ook een shilling per nummer. Zijlstra zou voor onze boekjes dus gemakkelijk een gulden kunnen vragen, of beter 95 cts. Als Bouws doet alsof het idee uit zijn zakenmansgenius is ontsproten, is Z. hem later misschien nog eeuwig dankbaar. Er zijn allerlei menschen, moet je bedenken, die terugschrikken voor een heel abonnement op *Forum*, maar best zoo'n boekje apart voor een losse gulden kunnen koopen.

Ik heb zooeven in een Milton van Van Schendel een prachtige versregel gevonden om te zetten boven mijn volgend stuk over Lawrence; nl.:

Lawrence, from virtuous father virtuous son... (Het was ècht een sonnet voor een Mr. Lawrence!)

De revolutie zit me hevig dwars; het kollektivisme vooral. Tot nader. Je

E.

* Neen, ik ben er *niet* mee klaar - het komt later wel. Ik heb nog van alles te bestudeeren.

E.

Zaterdag, later.

Daarnet komt je nieuwe brief. Waarom antwoord je niet op Buning met zeven regels - in *Panopticum* - histoire de l'emmerder à ton tour? [Zet er vooral dat *Porqué, Mária*? in!] In hetzelfde nr. waarin *Mária Lécina* door mij besproken, verschijnt? Dan ben je van je persoonlijke grieven af. - Accoord als je Van Kampen er niet bij wilt. - Ik kreeg een stuk van Jan over Willink, met zóó'n doorhollen naar den verkeerden kant (een ànderen verkeerden kant) en zoo'n slechtverwerkte toepassing van sommige dingen uit je *Démasqué*, dat ik er eerlijk gezegd griezelig van werd. Ik stuurde het hem terug, vòl aanteekeningen, ofschoon ik ook dat ellendig vind.
Later meer.

Wil je nog eens goed nazien of *Tusschen K. en Hargen* niet in *Erts 2* ook heeft gestaan; ik ben er zoo goed als zeker van! Zoek eens erg goed! De *Erts* van '27.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 19 december 1932

aant.

aant.

aant.

aant.

Rotterdam, 19 Dec. '32

Beste Eddy
Er liggen al weer drie documenten van je te wachten. Ik ben in de malaise, omreden de nog niet aangebroken vacantie, waarin ik perse *wil* schrijven. Eerst je briefkaart. Aangezien je er bij aanteekent, dat ik de geschiedenis met de boeken van de *N.R.Ct.* moet laten lopen, heb ik Vic niet opgebeld. Het is ook beter, dat je hem nu zelf schrijft, want als hij *niet* antwoordt, beteekent dat *nu*, dat je de boeken kunt reserveeren. Maar hij is walgelijk sloom en, eerlijk gezegd, begint hij me sedert dat debat te ergeren, omdat hij zich altijd en eeuwig achter die poëzie verschuilt. En laat ik nu doodmoe gisteren uit Brussel thuiskomen, liggen te slapen en door een soort brandalarm van de schel worden gewekt! Ouders dood, brand? (het was *2* uur!). Neen, teeder telegram van Vic aan Truida; hij dacht blijkbaar, dat ik nog in Brussel zat! Tegenover mij heeft hij met geen woord van deze aangelegenheid gerept; maar wel logeert hij in mijn bed! Ik vind het verdomd vervelend en ik heb hem nu twee ironische regels geschreven: n.l., of hij ev. romaneske telegrammen voortaan voor middernacht wil laten bestellen. Als hij zich (zie *N.R.Ct.*) als mijn vriend beschouwt, kan hij toch minstens even acte de presence geven, als hij in mijn huis en met mijn zuster wil scharrelen. In dezen treft me weer de juistheid van je opmerkingen over Valmont…. Overigens, Premsela gaat er met Jan. uit, dus je hebt goede kansen, die je alleen deelt met Tielrooy! Wees er dus bijtijds bij!

Je brief van Vrijdag kruiste met de mijne; je weet dus al, dat ik met bijzonder veel pleizier bij Vestdijk was. Inmiddels was ik bij de Greshoven, ook met veel genoegen. Jan was zeer op dreef, Aty erg aardig. Ik sprak Jan van Nijlen, (een bovenste beste kerel toch!), en Delen, die me bijzonder 'lag'. Guitige oogen, en geen omhaal! Hij vroeg 50 prospecti van *Forum* om te verspreiden; hij is zeer ingenomen met het blad. Wij hebben, waarschijnlijk voor 21 Jan., een nieuwe ontmoeting afgesproken.

Ik blijf Hendrik de V. maar matig vinden, maar hij komt erin. Jouw panopticum doet die stomkop van een Bieling veel te veel eer, maar is voor den lezer wel goed. Alleen: zal alles erin kunnen? Greshoff gaf me ook nog een stukje over de Chanterou-affaire mee, dat ook al actueel is. Mijn *Chaos* kan natuurlijk weer blijven liggen, naar ik vrees. - Het stuk van Greshoff leek mij niet slecht! Zijn theorie is inderdaad niet origineel en ik schat Willink, ook als schilder, hooger; maar zijn opvatting is verdedigbaar en althans een opvatting. De heer Greshoff is een rare; wij waren in avondtoilet op een *Bal des Cinémas*, waar hij mij met 2 ridderorden (echte, kruizen!!) de oogen uitstak. Toen ik er naar keek, vroeg hij een beetje verlegen, of hij ze weg zou bergen. Ik heb hem ook gezegd, dat ik Stendhal's 'cet homme déteste l'emphase' heelemaal niet op hem van toepassing vond. Ik geloof, dat het *meest echte* aan hem is zijn *vriendschap*; de rest is zonderling gemengd, maar, gegeven die vriendschap, neem ik veel op den koop toe. Ook heb ik den heer Nijkerk vast bedankt voor zijn hulp; een zeer geschikt handelsman, van goeden wil, maar met een enorme stem en een aardige vrouw.

Aan *Coster* wordt al gewerkt. Ik ga nu Woensdag even bij v. Kampen aan, om een en ander met hem te bespreken.

Het lijkt me een goed idee, onze bespiegelingen over de *Liaisons* uit te werken tot een dialoog; maar dan onder *jouw* naam s.v.p.! Want de heele positieve kant is, voor zoover ik me herinner, van jou. Of anders plaatsen we het onder pseudoniem. Laat ik zeggen, dat ik het bewerk na mijn hoofdstuk over Nietzsche en Freud te hebben voltooid. Ik vraag je dan wel om de desbetreffende brieven.

En waarom zou het onmogelijk zijn, een soort *Cahiers* (te zijner tijd) uit je brieven te trekken? Dat heb je vroeger toch ook gedaan? Maar ik zou, als ik jou was, er pas dan toe overgaan, als je werkelijk voelt, voor een zekere periode leeggeschreven te zijn. Nu je derde brief, die me steeds nieuwsgieriger maakt naar de revolutie! Ik zal je plan met Zijlstra (ev. eerst met Bouws) bespreken, maar veel verwacht ik er niet van. Iemand als Zijlstra is geen man van bibliophiele, of zelfs maar 'cahierachtige' dingen. We zouden nog eerder, geloof ik, iets met zijn bijkantoor *De Waelburgh* kunnen bereiken. Maar ik zal er eens over spreken. *Pro Domo* en *Heineke Vos* komen toch al apart uit! Maar Zijlstra een *Faber & Faber*? Het zou bijna een belediging aan Ant's adres zijn...

Beste, ik repliceer *niet* op je stuk over Buning! Speciaal in dit geval wil ik iedere schijn van persoonlijke rancune vermijden en niet doen, alsof ik hem niet in *Forum* kan dulden, zonder hem te beknibbelen. Ik zou trouwens in veel algemeener polemiek vervallen, die in het hoofdstuk over de intelligentie al staat. En *Maria Lécina* is niet slecht, dus goed als poëzie; dan weet 'men' toch ook wel, in hoeverre ik dat waardeer! Maar geef mij *Tuinen bij Wind en Weer* I van Vestdijk; dat is voor mij het meesterlijkste vers, dat ik in jaren las! Bijna poëzie pure, ik lach een beetje om mezelf, dat ik het zoo prachtig vind!

Ik ga *Woensdag* (via v. Kampen) naar Eibergen, waar ik tot 3 Jan. blijf. Schrijf dus een volgende brief daarheen!

Vreemd, Harris' *Oscar Wilde*, dat ik dezer dagen las, viel me, bij stukken, *tegen*! Beter dan *Shaw* vind ik het ook niet. Harris is uitstekend, als hij niet gaat refereeren en zichzelf al te zeer opdringt. Hoewel dat als *methode* natuurlijk juist is; geen biografie zonder biograaf als tweede acteur! Wilde is mij sympathiek!

Nu, verdrink niet in de revolutie! Het beste met jullie beiden en een hart. hand van je

Menno

De *Mädel im Boot* zijn hier nog *niet* geweest!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [19 december 1932]

aant.

Bellevue, Maandagavond.

Beste Menno,

Ik heb een ‘reuzen-idee’: laat ons, na de 6 nrs. waarin *Dumay* verschijnt, een heel nr. (van 64 blzn. dus) wijden aan *brieven*. Deze brieven mogen 3 tot 11 blzn. lang zijn, en moeten gaan over allerlei onderwerpen; het liefst niet over literatuur, en zoo ja, dan over algemeenheden in de literatuur. De ‘geadresseerden’ *mogen*, maar *hoeven* niet te worden vermeld; namen kunnen door stippeltjes worden vervangen.

Ik geef een brief van ± 9 blzn. over acteurs.

Ik wou verder uitnoodigen: jou, Bep, Vestdijk, Greshoff, Jany, Jan v. Nijlen, Maurice, Marsman misschien, Slauerhoff (over zeereizen, de Congo of zoo?) en bedenk jij nog maar wat. De brieven zijn speciaal voor *Forum* geschreven, of althans ‘opgewerkt’; en als het nr. succes heeft, kan Zijlstra er een speciaal-uitgave naast verkoopen. Zal ik Arthur van Schendel ook vragen? Ja, hè?

Het lijkt Bep een prachtidee; ze is al hevig zoekende naar een idee.

Op mijn plan om een Italiaansch nummer uit te geven, kreeg ik nooit antwoord van je. - Ik denk dat *dit* je wel zal aantrekken. Jijzelf bent een uitstekend ‘epistoleerder’ Vestdijk ook, Jan, als hij op zichzelf past, *schrijft* natuurlijk uitstekend in deze branche; van Jany en Jan van Nijlen verwacht ik heel veel; voor Maurice is het misschien een aanleiding om weer wat voor *Forum* te schrijven.

Als je ervoor voelt, en Maurice ook (zend hem dit epistel door om tijd te sparen), dan mogen we wel direct beginnen met om copy te vragen.

Antwoord gauw. Hartelijke groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 22 december 1932

aant.

aant.

Eibergen, 22 Dec. '32

B.E.

Het idee van een ‘brievennummer’ lijkt me bijzonder aardig! Zou het niet het beste zijn, daarvoor dan de maand Augustus uit te kiezen? Ik zal ijverig op een idee gaan broeden. Maurice schrijf ik over het plan. - Voor het Italianen-nummer voel ik niet veel. Waarom Italië en b.v. niet Finland? Ik vind de verdeeling der letteren naar nationaliteiten niet gelukkig en zeker voor ons niet wenschelijk. Verder lijken me de practische moeilijkheden nogal erg groot!

Gisteren was ik bij v. Kampen, die zeer geschikt was. Hij zal de zaak energiek exploiteeren en profeteerde, dat we er bijna zeker uit zouden komen.

Ik corrigeer juist de proeven van *Dumay*. Je ontluizing heeft veel goed gedaan; en bij overlezen in druk ben ik het werkelijk niet met Greshoff en Wim eens. De zetters hebben soms heel aardige zinnen gemaakt uit deze ‘Scharten'-Antink-tekst’, b.v.: ‘Weet je wel, dat je al minstens drie jaar tot de snordragers behoort, Holl. roman-leukheid?’

Is dat geen origineele zin?

Ik hoop gauw iets van je te hooren op mijn laatste brief.

h.gr.

je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [23 december 1932]

aant.

aant.

Bellevue, Woensdag.

B.M.

- Dit verzend ik eerst als ik al je antwoorden heb - of voor mijn vertrek nr Brussel. Ik ga Zaterdag a.s., ben Dinsdag daaropvolgende hier weer terug.

Accoord voor Blijstra, het verhaal is te lang. Laat ons zeggen dat Maurice en jij tegen zijn, ik vóór blijf (ofschoon zonder veel overtuiging); dat ‘settles’ de kwestie, I mean: the question.

Ingesloten de brieven waarin je over de *Liaisons* spreekt. Graag terug.

Het stuk over Willink van Jan blijf ik belabberd vinden, niet om wat hij over W. zegt, maar om de kouwe drukte waarmee hij die *snert*theorie erbij sleept. Ik heb hem nu nogmaals geschreven; overigens kan het stuk er zóó in - het kan hoogstens meewerken tot een heerschend wanbegrip over de *botte* eenzijdigheid van *Forum*, en die is hier dan ook bot genoeg. Als zijn theorie verdedigbaar is, is zij ook aanvalbaar; en ik stel je voor dat ik in het volgende nummer een panopticum eraan wijd. Waarom niet? - Ik begin te gelooven dat Jan alleen goed is om theorieën van anderen op een hartelijke wijze ridicuul te maken, maar soit; zijn vriendschap is inderdaad iets meer dan gewoons.

Ik stel je voor om het gesprek over de *Liaisons* gewoon onder onze eigen namen te publiceeren. Dat gebeurt wel eens meer. En de sprekers te noemen M.t.B. en E.d.P. (met initialen). Vind je dat niet goed, dan twee voornamen, maar dan niet Menno en Eddy, ten pleziere van Thonie Donker.

Nu wacht ik op antwoord over mijn brieven-voorstel, dat voor *Forum*, bedoel ik. - Wat die andere brieven - voor een cahier! - betreft: maak jij dat later maar eens in

orde, als ik met Bep in Perzië woon. Dat is nl. ons laatste plannetje. Om niet ‘bekommuniseerd’ en ‘gefordiseerd’ te worden, willen we daar leven en sterven.

Je hebt vergeten me den waren naam van Stalin op te geven. En weet je wat de ‘brigade de choc’ in het Hollandsch is? - die lui, die zich vrijwillig uit den naad werken voor het vijfjarenplan.

Vrijdag.

Er is nog altijd niets, dus is het vrijwel zeker dat je mijn brief niet meer in Rotterdam ontvangen hebt. Mijn stuk over de revolutie kwam vandaag af. Ik stuur het je aangeteekend naar Eibergen, gelijk met dezen brief.

Wees voorzichtig met mijn stuk, want ik heb er geen copy van. En ik heb het gevoel dat het het beste is - het meest uit het ‘diepste van mijzelf’ gehaald, wat ik in tijden geschreven heb. Ik zou èrg graag hebben dat het 1e stuk: *Flirt met de Revolutie* in Februari kwam, en dit, *De Smalle Mensch*, in Maart. Ga je daarmee accoord, als je de stukken zelf goed vindt?

Ik stuur je óók de *N.R.F.*, waarin de *Revendications* en Giraudoux over Laclos. Schrijf me gauw over alles, waar ik antwoord op verwacht. (‘Gauw’ = zie beneden.)

Met hartelijke groeten, ook van Bep, en haar vader die vanaf gisteravond hier is, je

E.

Je hebt allen tijd met antwoorden, want ik ben hier niet terug vóór a.s. Dinsdag.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 27 december 1932

aant.

aant.

aant.

Eibergen, 27 Dec. '32

Beste Eddy

Hartelijk dank voor je vele zendingen, niet het minst voor het gedicht van Orléans, dat me werkelijk getroffen heeft (misschien het meest door de orthographie?). Die Boucher schijnt het royaal aan te leggen! En vandaag kreeg ik eindelijk je *Smalle Mensch*. Ik heb het geboeid uitgelezen. En toch: ik heb meer direct contact met je stuk over Huxley! Ik *kan* me met de beste wil van de wereld die collectieve idealen zelfs niet als vijanden voorstellen! Of beter: ik ben zoozeer overtuigd van de oer-vijandschap tusschen dit soort ideeën en de mijne, dat ik me er niet zoo benard door zou voelen als jij. Ik geloof nog niet zoo hard in het collectivisme voor West-Europa, anders dan in den kuddevorm, waarin we het nu hebben; een vorm, die ons nog juist vrijheid genoeg laat om te polemiseeren. De indruk, dat het collectivisme in zijn stompsten vorm een typisch nationaal-russisch verschijnsel is, kan ik niet kwijt. En dat: ‘wij tellen niet mee’ is iets, dat *ook* geldt in *deze*

maatschappij! *Wij*, d.w.z. wij als denkers, dichters etc. tellen nooit mee, wij tellen alleen, als schoolmeesters en letterkundigen. Zoo zal het in de Sovjet-Unie ook wel zijn. - Bij fragmenten pakt je stuk me ineens hevig, dan komen er weer stukken, die ik alleen met intellectueele belangstelling lees. Tegen het einde wordt het bijzonder goed en direct-persoonlijk. Maar ik voor mij heb het idee, dat je de 'gevaren' (of zelfs maar de mogelijkheid van bestaan) van een werkelijk consequent-collectivistische maatschappij in W. Europa overschat. *Of* wij leven er al in (als leeraren - kuddedieren etc.) òf wij krijgen het hoogstens relatief iets beroerder. Eigenlijk voel ik wel een beetje op de simplistische manier van v. Schendel, d.w.z. ik aanvaard 'collectieve problemen' in geen enkel opzicht; ze zijn voor mij een contradictio in terminis. Werden wij gedwongen, er collectieve problemen op na te houden, dan zou ik *geen* problemen (althans geen theoretische. De *maag* heeft andere problemen.) hebben. En het tweegesprek met dien 'hij', dien je laat optreden, is dan ook voor mij geen dialoog van gelijkwaardigen, zooals die tusschen Diderot en neef Rameau. (ik las die gisteren nog eens over).

Ben ik misschien al zoo gewend aan een idioot gareel, dat zelfs het Sovjet-gareel mij niet zoo benauwt als jou? Afgezien dan van de gewetensvrijheid; maar dat is een quaestie van volkerentemperament. Ik geloof eenvoudig niet aan russische methoden in Nederland of Frankrijk - tenzij als intermezzo. Vergeet niet, dat de Russen van alles *overslaan*, dat ze zich dus ook allerlei luxe niet eens *kunnen* permitteeren, omdat ze de charmes ervan niet kennen. Een vrije meening zal voor de gemiddelde Rus wel niet eens zoo bijzonder begeerenswaardig zijn. - Het gedoe van Gide vind ik nogal seniel. Zou het inderdaad mode worden, op den ouden dag naar Moskou i.p.v. naar Rome te gaan?

Den naam van Stalin kan ik hier in Eibergen niet vinden. (Maar hier vind ik iets; hij heet: Josef Dsjoegalsjwili). Een 'brigade de choc' heet hier een *stootbrigade*, als ik me niet vergis. -

Maar als geheel vind ik het stuk weer een uitstekend specimen van je manier van denken - voelen. Trouwens, misschien ben ik momenteel te veel gepreoccupeerd door mijn eigen werk, om het volkomen naar waarde te schatten. Ik zit zelf met het thema 'doorsneemensch' weer op een ander punt in de knoop; het komt au fond op hetzelfde neer, maar mijn aanrakingspunt met den 'collectivist' zit ergens anders. Natuurlijk ben ik er voor, dat de stukken over de revolutie in Feb.-Maart geplaatst worden. Ze hooren bij elkaar en zijn, hoe mijn persoonlijke instelling ertegenover ook mag zijn, onbetwistbaar eersterangs. Wie weet, ben ik in Febr. al zoo door collectieven aangeknauwd, dat ik ook naar Perzië wil! Overigens, dat lijkt me bedenkelijk dicht bij de Sovjets! Liever Tahiti.

Ik heb misschien a.s. week al tijd, om de *Liaisons*-dialoog te bewerken. Conform jouw idee dus: M.t.B. tegen E.d.P., dat lijkt me ook voor *Forum* wel aardig en geschikt, om de legende van de Siameesche tweelingen nog eens wat op te warmen. Die legende is voorloopig voor mij één van de weinige dingen, die mij nog aan de 'Ned. letteren' bindt. Als ik zoo'n stuk van Giraudoux lees, dat ook voor mij niets bepaald nieuws bevatte, dan vraag ik me toch af, welke nederl. essayist zoo'n stuk kan schrijven! Donker, Theun soms? De intelligentie is hier toch wel griezelig zeldzaam, en misschien in Frankrijk griezelig frequent...

Ant was gisteren en vandaag hier. Wij willen in ieder geval in den zomer trouwen; ik ben *zeer* goedsmoeds op dit gebied. Misschien kunnen we dan gezamenlijk ergens in Frankrijk een paar weken zonnebaden? Of ergens wegduiken tenminste, voor de collectieven.

Ik schrijf steeds maar door. Freud verkeert bijna in Nietzsche. *A.s. Maandag* ben ik weer in Rotterdam! Maar ik hoop hier nog iets van je te hooren!

Veel hartelijke groeten voor jullie beiden!

je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [29 december 1932]

aant.

aant.

Bellevue, Donderdag.

Beste Menno,
Ik kwam hier terug, maar vond niets van je. *Dumay* 3 en 4 zend ik gelijk hiermee naar Rotterdam; ditmaal was er niet zooveel te schrappen, vnl. puntjes. - Maurice voelt veel voor het brievenplan, hoor ik van Jan. Het was in Brussel allesbehalve prettig.
Nu, schrijf me. Hart. groeten van je
E.

Ik stuurde uit Br. 2 romans van Elsschot en Nescio. Als je ze al bezit, stuur ze me dan terug, hierheen. Anders voor jou.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [30 december 1932]

aant.

aant.

Bellevue, Vrijdag.

Beste Menno,
Dank voor je lange reactie op mijn stuk; ik apprecieer het dubbel omdat ik begrijp hoezeer de verschillen tusschen ons, niet alleen hierin uitkomen, maar op het oogenblik extra voor *jouw* gevoel, waar je zoo met je eigen problemen bezig bent. Een herlezing in druk zal je, denk ik, meevallen. De sombere revolutionair aan het slot, dien je niet 'gelijkwaardig' vond, is N.B. voor meer dan de helft gebouwd uit betoogen van Malraux! - ik zou dit oordeel dus nog maar 'herzien'. Ik verzond gisteren nr Rotterdam hfdst 3 en 4 van *Dumay*, en uit Brussel 3 dln. Nescio en Elsschot. (Zend terug wat je al hebt.) Wil je 'stootbrigade' zetten voor 'br. de choc' op die 2 plaatsen - als 'stootbr.' tenminste goed is, en ook de naam van Stalin, maar laat hem *Joessoef* heeten, niet Jozef (zoo héét hij trouwens!) Ik denk dat ik er op de proeven hier en daar nog wat bij schrijf. Ik ben èrg benieuwd naar de *Zieke*; kan je me over een tijdje een gedeelte ervan sturen? *Coster* kwam hier volledig in 1e proef; het is afschuwelijk die rommel telkens nòg eens te moeten lezen, ik heb er nu meer dan mijn bekomst van. Maar als het als boekje binnen komt, is mijn vreugde weer groot. Nu, de rest naar Rotterdam.

Hart. groeten van je
E.

Het beste met 1933, natuurlijk, vooral in verband met *het* plan, dat wij zeer toejuichen

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 31 december 1932

aant.

aant.

Eibergen, 31 Dec. '32

Beste Eddy

De proeven van omslag *Coster* en begeleidende brief zijn net weg, nu je aanvullende briefkaarten komen. Het valt me geweldig mee, dat Zijlstra zoo bliksemsnel met *Coster* opereert! In zulke dingen is hij toch werkelijk 'een heer'. Corrigeer nu niet te veel, want anders krijgt hij vat op mijn bedrag van ƒ 250. Volgens v. Kampen is er zelfs mogelijkheid om te verdienen, als de heele oplaag à ƒ 2,50 wordt verkocht. Ik hoop het!

Vandaag nog een laatste dag van het jaar aan den *Zieke* gewijd (die overigens maar heelemaal niet ziek wil worden). Ik heb nu 105 pagina's, ben er over tevreden. Het boek zweept me soms zoo op, dat ik vergeet, hoe betrekkelijk schrijven waarde heeft. Ik zal je, als ik *Nietzsche contra Freud* afheb, de doorslag van dat en *Geschiedenis eener Intelligentie* sturen. Het *moet* goed zijn, zoo'n gevoel heb ik, of anders ben *ik* niet goed. Wat trouwens best het geval kan zijn. Ik stel N. als den 'vriendenstijl' tegenover F. als den 'publiekstijl'; F. is daarvan de *superieure* vertegenwoordiger, ik kan hem hier en daar zelfs geniaal noemen, dat maakt de tegenstelling des te vermakelijker. Mijn eerste ontmoeting met de psychoanalyse zal je zeker pleizier doen!

Gelukkig, dat ik er geen idee van had, dat de sombere revolutionnair Malraux behelsde! Het zou mijn opinie beinvloed hebben. Ik blijf bij mijn meening; eigenlijk zegt hij superieur, wat een zekere socialist Garmt Stuiveling over *Mikrochaos* zegt in een artikel, dat ik je zend. In een 'reelegjeus-soosjelistisch' weekblad. Wij tellen niet mee, inderdaad, maar telde Nietzsche mee? En toch lezen *wij* hem, vijftig jaar na datum, terwijl diverse Esdeapeeërs uit die dagen druipen van het lijkenvet. Ik ben op dat 'niet-meetellen' volledig ingesteld, al zal ik er een paar bladzijden aan wijden in de *Zieke*.

Ik ga straks *Dumay* nakijken. In *Forum* zul je zien, dat ik de ondertitels van de hoofdstukken wegliet; ik meende n.l., dat je alles wou samendringen in 'Dr. Dumay *verliest* dit of dat', en dat leek me onmogelijk. Maar ik zie nu, dat je het vrijer doet; als het aardig is, en dat lijkt me nu wel, zet ik de titels in de boek uitgave. Dus zet ze er *wel* bij!

Je stuk *De Smalle Mensch* viel me inderdaad bij herlezing nog mee; d.w.z. ik voelde op meer plaatsen dan eerst contact.

En passant heb ik *Diderot* van Billy gelezen, niet om Billy, maar om Diderot. Zijn 'Neveu', dien ik steeds prachtiger vind, is blijkbaar *wel* historisch, maar de dialoog geenendeels. Ik had zooiets vermoed. Curieus is dat 'vertu' - idealisme in een man als Diderot; het woord moet toch wel een heel andere, veel polemischer klank

hebben gehad dan tegenwoordig. Daarover ga ik ook nog eens schrijven, als ik meer gegevens heb. Voorloopig houd ik me aan de *Zieke* en ook zal ik dezer dagen de *Liaisons*-dialoog bewerken.
De oudejaarsavondsfeer hangt hier zwaar. Ik ga morgen naar Zutfen, Maandag weer naar Rotterdam. Tot nader dus! Groet hartelijk Bep en zelf een hand van je
Menno

Later. Dumay gecorr.

Dat 'lichamen vormeloos' is een *beste* vondst! Ik heb *alles* overgenomen aan veranderingen, behalve de 'vermicellisoep' op het eind, die ik voor het effect laat staan. Dank!!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, 2 januari 1933

aant.

aant.

Bellevue, 2 Jan.

Beste Menno,
Gelijk hiermee gaat het omslag terug. Ik vind dit ook het beste, maar het zwart hierop is wat doodsch; vraag dus een andere kleur: *fel*rood bv., of blauw, of paars, of zelfs groen.
Tant mieux als je noch Elsschot, noch Nescio had.
Later meer.
Hartelijke groeten van je
E.

Nieuwjaar wenschte ik je al, meen ik.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, [3 januari 1933]

aant.

Rotterdam, 3 Jan. '32

Beste Eddy
Briefkaart en proef ontvangen, tegelijk met een fraai artikel van Borel over het *Démasqué*, dat, geloof ik, door Bep's vader aan mij wordt toegezonden. Ik zal de titel rood laten drukken en dan nog even een proef vragen.

Vandaag een zeer vervelende uiteenzetting met Truida gehad. Het gesmoes van de heer v. Vriesland die nu b.v. telkens probeert op te bellen, als ik er niet ben en dan, als ik er wel ben een boodschapje voor mij verzint, begon me wat erg tegen te staan. Enfin, het blijkt nu wel, dat hij T. volgens de regelen der Valmont-kunst heeft verleid en haar met zijn slappe collectionneurs-air bij zijn andere garderobe kan ophangen. Je weet niet, hoezeer me dit geval *dégouteert*. Niet uit morele, maar in de eerste plaats uit aesthetische overwegingen. En als er nu nog maar een gram *fut* van dat individu uitging! Maar hij is nog te *beroerd*, om op een (vriendelijk!) briefje van mij te *antwoorden*! Een frisch heer, deze specialiteit in poëzie pure! Ik schrijf je dit, 1e omdat het me hoog zit en ik er alleen met jullie over wil praten. 2e omdat jij nu wellicht de zaak van de Dèr Mouw-verzen met hem moet afhandelen. Maar daarover natuurlijk nader. Hij is n.l. ook nog te beroerd, om die verzen voor ons op te scharrelen. Ik zal n.l. probeeren mij niet met hem te brouilleren, maar relaties van meer persoonlijke aard wil ik met dit sujet niet meer onderhouden. Reageer hier noch tegenover Truida, noch tegenover Vic op; ik schrijf je dit, omdat ik dit voor jou niet wil verzwijgen.

Spoedig meer. Hart. gr. voor jullie beiden en een hart. hand van je
Menno

N.B. Het geval Valmont interesseert me nu extra. Er zal zeker wat spaansche peper bijkomen!

Nescio gelezen! Bijzonder *goed*, in dat tachtigerjargon van ‘hatti’!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 5 januari 1933

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 5 Jan. '33

Beste Eddy
Zooeven kwam Bep's brief met het bericht van het overlijden van je moeder. Ik zal er nu, een uur na het bericht, niet uitvoerig over kunnen schrijven; wat heeft dat trouwens voor zin, tusschen vrienden? Je weet, dat ik je gevoelens tegenover je moeder ken en dat ik begrijp, wat dit verlies voor je beteekent. Maar als je in Holland bent, bel je me natuurlijk op en we praten erover.

Mijn laatste dagen zijn volkomen verpest door het individu van Vriesland, mede een van de grootste lafbekken, die er op gods aardbodem rondloopen. Als je mijn vorige brief kreeg, weet je, hoe hij zich gedragen heeft: een joodsche compôte van

Valmont en le neveu de Rameau. Gelukkig heeft Truida de knoop doorgehakt en hem de bons gegeven; mij heeft hij op alle mogelijke manieren ontdoken, maar ik heb hem nu a.s. Maandag een gesprek opgedrongen, waarin hij het één en ander van mij hooren zal. Mijnheer is n.b. verontwaardigd, dat ik mij met deze zaak bemoei en vindt dat 'burgerlijk'. Enfin, het heeft dit voordeel, dat ik mijn vriendschap nog iets precieser kan afgrenzen. Het meest irriteert mij de *sloomheid*, waarmee hij alles behandelt; in mijn bed maft en iederen opheldering als te veel moeite beschouwt. – De komische zijde van het geval zal zonder twijfel zijn, dat ik als medewerker uit de *N.R.C.* verdwijn en waarschijnlijk *Forum* voortaan 'zuur' besproken zal worden. Zoo zijn deze heeren nu eenmaal; ik weet het uit ervaring; het is zelfs duidelijk dat er in dit geval niet onduidelijk gespeculeerd wordt op mijn angst voor de machtigen *N.R.C.*-redacteur. Bah! Maar laat ik je hiermee niet langer vervelen; het voornaamste is, dat Truida nu den rol van de 'boucher éloquent' duidelijk ziet. Te voorkomen schijnt zoiets niet, zelfs een bescheiden aesthetiek schijnt bij de keuze van de ontmaagder te ontbreken. De smoesjes van den man zijn, als gewoonlijk, aandoenlijk libertijnsch; Kring-stijl…

Onder al dit weerzinwekkend gedoe is mijn stuk over Nietzsche tot een formeele bede om vriendschap geworden. Hoe meer pseudo-vrienden ik afsnijd, hoe meer behoefte ik voel aan het 'blijf tot uw laatsten grom mijn vriend'!

Laat ik het hierbij vandaag laten. Je begrijpt, dat ik allerlei dingen met je zou willen bespreken; maar ik wacht tot ik je zie. Houd je goed in deze roerigheid om de practische gevolgen! En *bel* dadelijk *op*, als je hier bent. Eventueel kun je ook bij Ant (tel. 557038) te weten komen, waar ik precies zit.

Veel hart. gr. voor jullie beiden van jullie vriend

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 14 januari 1933

aant.

aant.

R'dam, 14 Jan. '33

Beste Eddy

Gisteren liep tot mijn vreugde *Coster* al binnen! Ik zond omgaand een exemplaar (het eenige behalve de 2 reisexemplaren voor v. Kampen, die al weg zijn!) naar Bellevue; je zult het nu wel hebben. Geluk ermee! Het is prettig, dat het boek er nu is; want een boek werkt altijd anders dan een reeks tijdschriftvervolgen, dat merk ik aan het *Démasqué*. - Ik heb de heele oplaag naar v. Kampen gedirigeerd (als die is afgedrukt) en de 10 luxe-exemplaren naar mij. De teekening van Coster op pag. 1 is werkelijk verrassend! Ik wist niet, dat die er zoo in was gekomen en werd bepaald getroffen!

Gisterenavond bij Vestdijk vertoefd. Ik voorspel de *gekste* (= beste) dingen van dien man voor 1933! Hij heeft in een paar weken geschreven: een meesterlijke novelle van 65 pag. *De Oubliette, weer* beter dan de voorgaande; een korte novelle *Eén Twee Drie Vier Vijf*, ook heel goed, al lijkt mij daarin de invloed van Joyce wat erg merkbaar; *drie* panoptica, waaronder één, dat beter is als artikel (over Proust en Freud); een bijzonder goed essay van 25 pag. over *Luke Havergal*. Hij gaat

vandaag aan een roman beginnen en heeft plannen voor vijf andere, allen even fascineerend. Over een jaar is Vestdijk, of Nederland is werkelijk volkomen blind en doof, een figuur van de eerste grootte.

Je begrijpt, dat het me des te meer pleizier deed, dat hij *zeer* te spreken was over *Dumay* (voorloopig, de 2 hoofdst.) en het nu al prefereerde boven *H.C.* Hij gaf ook heel duidelijk aan, waarom het heelemaal *geen* Robbers is; wat ik zelf ook niet geloof, maar de toon van Marsman werkt toch onwillekeurig nog wat na. Maar ik tart Marsman, om bij Robbers aan te wijzen een aequivalent van: 1° de achterste-affaire, 2° het Margot-bedenksel, 3° het millionnairsdroombeeld, 4° de Oklahomahistorie. Dit niet om op te hakken of een typisch hollandsche sfeer van burgerlijkheid te ontkennen; maar ik *weet*, dat zich achter die sfeer iets anders afspeelt dan bij Robbers. En laat Dumay verder maar een verre naneef van B. Bandt zijn; hij philosopheert toch *zeker* niet over het zondige van bordeelen.

Ik hoop, dat je besognes nog meevallen. En dat Bep zich binnen den kortst mogelijke tijd weer bij je kan voegen. Ant is vanavond bij haar op bezoek.

Tot nader. Een hart. hand van
je Menno

Zeg, die Pannekoek 's Gravesande is een luxe-editie van Bouws, vind ik; veel guller, geloof ik ook, maar toch au fond ook een snob! Hij heeft na je vertrek à la manière de Bouws allerlei vriendenverhalen zitten opdisschen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [15 januari 1933]

aant.

aant.

Brussel, 15 Januari

Beste Menno,

Bij Jan las ik *Programma*, een bundel poëzie van Muus Jacobse = (wat ik trouwens reeds dacht, door dat nr. van *Opw. Wegen*, waar ook verzen van die 'Muus' stonden) K. Heeroma. De man is student, bijna afgestudeerd, en leerling van Verwey. Hoogstwschl. is hij ook dezelfde die stukjes in het studentenblad schreef over mij en het kasteel en zoo. - Je zou me nu een heel groot genoegen doen als je mij ditmaal niet tegenwerkte in het plaatsen van de twee bijgaande panopticums. Jan Greshoff las ze en vond ze heel goed [voor*àl* het éérste van de twee (op de kleine pampiertjes]; ik heb werkelijk een razende behoefte om al dit vulgus nog een paar meppen terug te verkoopen, en de Muus heeft het toch zeker niet gestolen. Ik heb geen 'trots', enz., dat weet ik nu wel. Maar *gun* me dit plezier.

Het eerste panopticum moet dan nog in Februari; het tweede (met het gedicht erin) in Maart. Als er in Febr. geen plaats meer is, laat Bouws *Parijs bij Nacht* (dat niet actueel is) uitstellen tot Maart. Ik *reken* er op dat je je ditmaal mijn gang laat gaan, ook als je vindt dat ik belachelijk ben, mij encanailleer, enz. Als ik dit achter mij heb, kan de vent verder doodvallen, maar om *niets* terug te doen, gaat mij gewoon niet af.

Ik heb nog allerlei beslommeringen en weet letterlijk niet hoe ik er nog uitkom. Dit schrijf ik op een gedwongen Zondag - ik had vandaag door willen gaan naar Bellevue, maar kon niet, omdat mijn aanvrage om 'benefice van inventaris' eerst Maandag geteekend kan worden (op het Paleis van Justitie). Ik ben ziek van beroerdigheid en suf en gejaagd tegelijkertijd; ik geloof niet dat ik ooit zoo'n harde tijd heb doorgemaakt. Het is net of ik tot het 'menschelijke' niet meer toe kom, of het 'zakelijke' voortaan alles opslokken zal. Ik lees vandaag bv. *Le Pari*, om coûte que coûte Dinsdag een stukje erover aan Vic te kunnen verzenden, waar ik dan 6 pop mee verdien.

Kijk eens om je heen of je een behoorlijke baan voor me ontdekken kunt. Op het oogenblik zie ik alles even donker in. Ik zei je nog niet, meen ik, wat ze mij in Amsterdam zeiden. [Op de Nederl. Handel Mij.] Mijn moeder sprak altijd van ongeveer 2 ton in aandeelen. In werkelijkheid heeft zij hoopen verkocht en 'opgenomen', en is de rest gezakt tot ± 60.000 fl. Haar schuld is ± fl. 40.000. Dat maakt fl. 20.000, waar ik niet aan komen kan, en die ook kunnen vervliegen [waarvan bovendien ± de helft naar mijn neefjes gaat]; + al het gedonder hier. De rekeningen stroomen nog binnen en de noodige berichten uit Indië kunnen nog wel een jaar wegblijven. - Morgen om 9 uur moet ik weer bij den notaris zijn; valt alles mee, dan kan ik om 1 uur in den trein, waarin Bep dan zit. Anders laat ik haar alleen doorgaan: met het oog op *Het Vaderland* moèt een van ons in Parijs zijn; ook de huur daar moet worden betaald. En de man die Gistoux voor mij zou verkoopen, geeft taal noch teeken. (Hij heeft nog maar 5 dagen tijd.)

Ik schrijf je weer uit Bellevue en zal *Dumay* niet vergeten. Herinner me eraan, als er nog iets anders is. Een hartelijke hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 17 januari 1933

aant.

aant.

Rotterdam, 17 Jan. '33

Beste Eddy

De toon van je brief uit Brussel vond ik niet bepaald opgewekt en bovendien niet vrij van een zekere onrechtvaardigheid. Ik kan me dat overigens levendig voorstellen, gegeven de chaos, waarin je zit, maar moet er toch ronduit op antwoorden. Wat de twee panoptica betreft, doet je toon me n.l. 'dwingerig' aan: 'als je me ditmaal niet tegenwerkte', de autoriteit van Greshoff op den achtergrond, 'gun me dit pleizier', 'ik reken er op, dat je me ditmaal mijn gang laat gaan'. Waarom al die omhaal in 's hemelsnaam, terwijl ik nooit een andere bedoeling heb gehad, dan je eenvoudig mijn opinie te zeggen over die stukjes? Bij dergelijke aanmaningen wil ik overigens geen oogenblik wachten met het doorzenden van die panoptica aan Bouws en me verder geheel van opmerkingen over de opname onthouden. Maar over de *qualiteit* dit: ik vind 'Als Verschuldigd Antwoord' *slecht, querulant* en op het kinderachtige af, 'De Pit der kr. Poezie' daarentegen bijzonder aardig. Ons verschil zit m.i. precies *tusschen* deze twee dingen. No. 1 treft geen doel, wat je waarschijnlijk niet kan schelen (mij ook niet veel), en geeft je vijanden nu juist het recht om je van

overschatting van je persoonlijke aangelegenheden te betichten. Kan je misschien ook niet schelen, maar ik kan hun in dezen geen ongelijk geven. Je bewijst hierin niets, je behandelt eenige onwaarschijnlijke individuen* (aldus voortgaande, kun je er nog tienduizend laten volgen) met enorme verachting, dat is alles. Bovendien ga je in op een niet eens zeker relletje in een achterhoekje van een winkeliersblad geventileerd (de Avro-quaestie). Het eenige, waarin ik hier *wel* met je mee kan gaan, is de toelichting van het woord 'proleet' tegenover Heeroma. Maar om zelfs die hondenquaestie nog eens op te halen: ik begrijp werkelijk niet, hoe je in allerlei moeilijkheden zittend, daaraan nog kunt denken. - Het stukje over het sonnet heeft daarentegen juist *substantie*; het is een klap, die aankomt.

Als ik je brief overlees, komt het me bijna voor, alsof je me *bezweert*, ditmaal toch vooral geen kwaad te zeggen van je panoptica. Houd me ten goede, dat ik het zòò hoor: 'Laat me, nu ik toch al zooveel gedonder heb, ditmaal nu eens met rust met je eeuwige gefit op mijn particuliere besognes.' Ik waag het er toch maar op, je dit te schrijven, want anders besluipt me het vervelende gevoel van een compromis. Volgens mij is *dit* geen tusschenweg meer tusschen theoretisch dispuut en knokken; want van polemiek mag de lezende (ik vermijd den 'lezer', om geen misverstand te wekken) toch vergen, dat zij, om welke reden dan ook, *iets* meer is dan particuliere woordenwisseling tusschen de betrokken, gegriefde etc. partijen. Ik aanvaard *alles*, de persoonlijke toon kan me nooit ergeren, je vorige polemiekje tegen de *Litt. Gids* vond ik, vooral om het versje, geslaagd; maar *niets anders* dan de persoonlijke toon wordt op den duur maar vermoeiend.

Vergeef me, dat ik zoo scherp ben en nog wel tegen je verzoek in; maar ik weet, dat je het in laatste instantie toch prettiger zult vinden dan een kulbriefje. Voor de rest: vanavond geef ik de stukjes ter plaatsing aan Bouws. Acht je ook niet verplicht aan wat ook (redactie of vriendschappelijkheid b.v.), om het eerste, volgens mij dan ongeslaagde, terug te nemen. Ik geef hier alleen *mijn particuliere* opinie, spreek *niet* als de veto's zwaaiende redacteur. -

Ik zal ijverig speuren naar baantjes en je dadelijk schrijven als ik iets weet! Het zal wel toeval zijn, als er iets is, maar wie weet. Je moet vooral, als het noodig is, *niet* aarzelen, om het geld van Ant zoolang aan te nemen. Zij kan het werkelijk missen, ook 'naar den geest' en maakt het liever zoo productief dan in een of andere obscure hypotheek.

In een volgende brief minder polemiek over polemiek, hoop ik! Het beste met de 'zaken'! En hart. gr. voor jullie beiden van je

Menno

* Dit is waarschijnlijk nog een verschil met Tailhade ook; dat een Heeroma, van wien *niemand* iets zal verwachten, zich misdraagt, dringt tot vrijwel geen kip door. Een Heeroma bestaat eenvoudig niet! Alleen voor de Burg. Stand en *5* gristenen!

De quaestie met Vic is beslecht; hij heeft mij, na nog een brief van mij, zeer loyaal geantwoord, zoodat wij nu de diplomatieke betrekkingen hersteld hebben. Ik knap dus Dèr Mouw weer op.

Je kreeg *Coster* en mijn brief daarbij? Naar Bellevue gezonden.

Ik wacht met spanning op 'Dumay'!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan

Menno ter Braak

Bellevue, [19 januari 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Donderdagmorgen.

Beste Menno,

Gelijk hiermee verzend ik hfdst. 5 en 6 van *Dumay*. Ik zal de rest zoo gauw mogelijk erna doen, omdat ik, in deze omstandigheden vooral, niet weet of het later niet nòg gehaaster moet.

Ingesloten een briefje van Bouws. Komende na jouw 2e brief, doet dit de deur dicht; vooral de laatste regel. Ik antwoord hem niet, omdat ik herhalingen van den briefstijl die zooiets in mij losmaakt wil vermijden: wil jij hem zeggen dat het in ieder geval onnoodig is om ook nog Maurice in het Schwarzwald te mobiliseeren of de fameuze 'coup du retard' toe te passen, die hij al eens met vrucht heeft toegepast. Zeg hem dat ik *jou* toegegeven heb en dat de beide panopticums kunnen worden verscheurd. Als het stuk *Parijs bij Nacht* nog niet gezet is, wou ik dit omgaand terug hebben voor *D.G.W.* of zoo, want hierna, werkelijk, voel ik mij in de rubriek Panopticum gedisqualificeerd. Dat jullie, vooral jij dan, want Bouws beschouw ik als een importanterige idioot, aan een kwestie als deze zóó'n belang hecht - ongetwijfeld geen haar minder dan ik, al is het in tegenovergestelde zin - vind ik teekenend. En daar we dan toch elkaar precies zeggen waar het op staat, anders zou je ook niet tevreden zijn: alles is best zoo en je hebt *misschien* gelijk (*niet* voor mij!) maar de heele historie is nu voor mij *écoeurant* (een goed Hollandsch woord ken ik niet). Laat ons er ook niet verder over schrijven.

Eén ding alleen nog: ik haalde Greshoff niet aan als 'autoriteit op den achtergrond', maar als één lezer. Maar inderdaad, verreweg de meeste lezers zullen het met jou en Bouws eens zijn.

Bouws schreef me ook nog dat hij *Máriá Lécina* tot Maart wou uitstellen, omdat er al zoveel in dit nr. stond. Dit is natuurlijk best. Wil jij het hem ook even schrijven, omdat ik den man anders daarover schrijven moet, en ik doe het liever een paar dagen niet.

Nu antwoord op je 1e brief. Veel dank voor *Coster*; zend je mij spoedig nog wat exx. - vijftien bv.? *Niet* aan *Het Vaderland*, want dan krijgt Borel het; ik heb afgesproken dat ik er een zou zenden aan 's Gravesande (die mag het nl. doen, als Borel het niet ontvangt). Ik kreeg van Vestdijk een door-en-door literaire brief in antwoord op het bericht van het overlijden van mijn moeder en mijn situatie; de man denkt blijkbaar aan niets meer dan aan zijn eigen productie, wat overigens den waren artist verraadt. Je *moet* hem werkelijk volgend jaar in de redactie nemen, het zou dwaasheid zijn als je een ander nam.

Je overschat je 'vondsten' in de 2 eerste hoofdstukken van *Dumay* - dat van 'Margot' bv. zou zooniet Robbers, dan toch zeker een van de anderen gemakkelijk hebben kunnen vinden [Top Naeff of de oude De Meester of zoo, zegt Bep] - maar wat doet het ertoe, daar ik het met Hennie volkomen oneens ben. En meer: ik ben er zoowat zeker van dat hij op zijn 'felle' eerste uitspraak een heel eind terug zal komen.

's-Gravesande mag een soort Bouws zijn, maar hij is, geloof ik, nòg trouwer en braver, en zeker oneindig minder important. [Bep: 'En hij heeft meer klappen v/h leven gehad. En hij bezorgt echte baantjes, terwijl Bouws imaginaire belooft.' Ik: 'Mààr hij heeft *Forum* niet uit Zijlstra geklopt!'] - Het doet me echt plezier dat Vic zich beter betoonde dan je dacht; ik kan niet eens zeggen: 'het valt me van hem

mee', omdat het me feitelijk niet van hem verwondert. Vic *heeft* iets verdomd aardigs, of ik zou me altijd vergist hebben. Zijn 'Kring'-kant is zijn rotte plek, het fond is superieur.

Nu, Menno, zonder de toezang van Bouws was deze brief wschl. hartelijker uitgevallen, maar trek geen conclusies uit zijn 'huidige' vorm. Een volgend maal beter; ik hoop, met een nieuwe portie van *Dumay*. Ik keek de volledige proef van *Tegenonderzoek* na; wat valt zooiets bij herlezing na een jaar toch tegen! *Coster* daarentegen boeit me als 'verschijnsel' nog. Het omslag is erg serieus, doet erg dissertatie-achtig aan; in dit geval is het wel grappig. Hart. groeten, ook van Bep,

je E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [20 januari 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Donderdagavond.

Beste Menno,

Ik zend je *Le Pari* van Fernandez, dat mij een zekere verwantschap met jou als romancier lijkt te bezitten. Hij is handiger en trager; jouw rhythme lijkt mij superieur, maar zijn bouw is solieder. Lees het boek eens en zeg me wat je ervan vindt. Dumay en Robert Pourcieux hebben niets met elkaar gemeen, en toch, zoowel bij jou als bij Fernandez verraadt de romanvorm iets juveniels, terwijl jullie beiden als 'denker' zooveel rijper zijn. Ik vind jou als essayist veel beter, want oneindig 'pakkender' dan F., maar in den roman zijn jullie 'evenknieën', al vind ik *Dumay* sympathieker, ondanks de Holl. kant - vnl. omdat het zooveel sneller opschiet.

Intusschen: in de laatste hfdstn. die ik voor je nakeek, stonden allerlei passages, die veel korter hadden gekund - niet zoo 'natuurgetrouw', vooral bij zoo weinig origineelheid van *gegeven*. Overpeinzing van mevr. Laurens, gesprek van haar met Karin, overpeinzing van Dumay over zijn verliefdheid (als hij met den Populaire is en Karin terug moet zien), ontmoeting en gesprek met Karin. Op zijn best is het in den trant van Couperus (niet van Robbers), maar zonder de nevrose eronder, die Couperus dikwijls *gedurende* zulke gesprekken aangrijpend doet blijven. Hoe traditioneel *Dumay* is, merkt men eerst goed nu het in tijdschriftvorm verschijnt; het rhythme ervan, de snelheid die den lezer boeit en meesleept als hij het *boek* in handen heeft, zijn hier verbroken, en de aparte passages zijn helaas lang niet alle van het soort van 'Max Donner in den mist'. Kan je niet juist profiteeren van dit fragmentarische karakter, door sommige dingen samen te trekken, synthetischer te maken, pakkender op zichzelf? Of vind je dat principe ten eenenmale verkeerd?

Iets anders, ik heb 6 in blauw gebonden deeltjes van Wilde (de goede uitgaaf van Methuen) die ik weg wou doen: nl. *Dorian Gray, Lord Arthur Savile's Crime and other stories, Lady Windermere's Fan, A Woman of no Importance, An Ideal Husband* en *The Importance of being Earnest*. Heb je ze al, of interesseeren ze je misschien? Je kunt ze voor een prikje + de verzendkosten krijgen. - Wil je ook nog *Wilde* door Harris, of heb je dat al?

Wil je opzoeken in jouw uitgave van *Les Cahiers d' André Walter* wat er staat op een aanteekening boven 'Mercredi 28 (août)' - ongeveer in het midden van het 2e

deel: *Le Cahier Noir*. Het gaat om *continûment* en *continuellement*, en daaronder staat, in mijn tegenw. uitgave 2 × *douloureusement*, wat ik niet begrijp. Het komt mij voor dat de 2e × iets anders moet staan: *douleurement*, of zoo. Wil je mij even opgeven wat er bij jou staat? De kwestie is, dat ik geloof dat Gide een woord wou vervormen, maar dat de zetter het tot het laatste toe verdomd heeft.

Vrijdagochtend

Ik heb ook Bouws nu maar geschreven, 3 regels op een briefkaart. Mijn brief aan jou van gistermorgen is de deur niet uitgegaan, omdat ik tot het laatste toe bezig ben geweest met allerlei dingen en om 7 uur sluit de post. Ik doe alles dus vandaag in èèn enveloppe en ga er nu de deur mee uit. Mijn 3 regels aan Bouws zijn niet onaangenaam, tenminste ik heb er mijn best op gedaan om ze zoo 'effen' mogelijk te maken. Het is een goed rund, zooals Marsman terecht zei, alleen zijn secretaris-toon werkt me altijd weer op de zenuwen. Ik schrijf hem ook *dit*: dat het voor *Forum* 'oneervoller' is om een fragment te publiceeren van het gehalte van Willem Putman, dan een te persoonlijk, querulant, kinderachtig etc. panopticumpje van mij. Want de 'eer van *Forum*' staat voor hèm toch zeker op het spel.
Je E.

P.S. - Ik zend je morgen of Maandag zonder mankeeren een nieuwe portie (zoo groot mogelijk) van *Dumay*. Vandaag moet ik een schilderijententoonstelling 'verslaan'.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 23 januari 1933

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 23 Jan. '33

Beste Eddy
Zooals ik al achter op een couvert van Greshoff schreef, kreeg ik je vele 'stukken'. Juist voor mijn afreis naar Antwerpen. Ik heb daar Zaterdag met Delen en Greshoff Elsschot te pakken gekregen. Een bijzonder merkwaardige kerel, van uiterlijk een gewone slimme handelsman; en het gekke is, dat hij bij nadere kennismaking ook werkelijk uitgeslapen blijkt in dat vak. *Lijmen* is vrijwel geheel uit mémoires samengesteld; hij heeft ons de zotste verhalen gedaan over zijn lijmpractijken. Zijn laatste meesterwerk op dit gebied schijnt te zijn een *Almanach des familles nombreuses*, die het Wereldtijdschrift nog slaat. Hij zou er mij een exemplaar van zenden, dat ik je dan bij gelegenheid wel eens doorstuur. Het sympathieke in Elsschot is, dat hij geen seconde de *dupe* is van zijn eigen zwendelarij; hij *is* een combinatie van Laarmans en Boorman en als ik me niet vergis au fond een uiterst geschikte

kerel. - Zondag was ik in Brussel, bij Greshoff. Stols verscheen er ook plotseling met zijn vrouw; hij verandert niet; blijft geheel en al correct aanhangsel van zijn legioen v. Eer. Ik liet bij Greshoff de *drie eerste hoofdstukken* van den *Zieke* achter, met het verzoek die zoo spoedig mogelijk aangeteekend aan jou door te zenden. Wil je ze, als je eenigszins tijd hebt, met Bep deze week lezen en ze *met jullie critiek* terugzenden naar mij? Ik pauzeer nu n.l. even, maar wil er volgende week weer aan beginnen en kan dan moeilijk zonder de doorslagen (met het oog op ev. veranderingen).

Je wijzigingen in *Dumay* heb ik en bloc overgenomen. Hartelijk dank voor de vele kleine, maar uitstekende verbeteringen! Wat de algehele toon en vaart betreft: ik geloof niet, dat ik daaraan nog iets kan veranderen. Het is waar, wat je zegt, maar het boek is van die uitweidingen voor mijn gevoel toch niet los te maken. Het is aan één kant nu eenmaal traditioneel-hollandsch en als zoodanig moet het dan maar optreden. Ook zal ik mijn vondsten niet meer overschatten; mijn toon klonk misschien wat onjuist-heroïsch, maar het was alleen maar ten opzichte van Robbers bedoeld! Je had gelijk, me op dien toon te wijzen; die was een ietwat te felle reactie op Marsman's toon. - Nog een speciaal verzoek: kun je niet iets bedenken op de relatie juffr. v.d. Wall-Lucas, die, zooals het er nu staat, werkelijk wat al *te* toevallig aandoet? Ik bedenk zelf ook al, maar heb hier den tekst niet om op een idee te komen.

Le Pari hoop ik *gauw* te lezen! Je opmerkingen daarover maken me erg nieuwsgierig. Gisteren ‘amuseerde’ ik me in den trein met *Mes Songes que Voici* van Maurois: de grootste mediocriteit, die er maar te bedenken is. Ik wou er een paar pagina's in *Forum* over schrijven.

André Walther, p. 163: Il faut lutter *continûment.* - *Continu* et *continuel* existent, - *continuellement* oui, mais *continûment*? Je ne sais pas, - j'aurais besoin d'un dictionnaire... (*Douloureusement*, emphatique, trop espagnol - du dehors - pas d'intimité - il faut *douloureusement*, qui bien plus discrètement pleure. -

Ik wacht maar tot het slot van dezen brief om nog eens over de panopticum-geschiedenis te beginnen. Eenerzijds zou ik er niet op willen terugkomen, anderzijds wil ik er mijn mond toch niet over houden. Dat Bouws weer zijn administrateursmond niet heeft kunnen houden en *precies tegen mijn gegevens in* de ‘zaak’ tot een redactioneel punt heeft gemaakt, kan mij tenslotte koud laten; het verbaast me alleen, dat je daarover nu *nog* nijdig wordt en zelfs mijn reactie op die stukjes daarmee min of meer gelijkstelt. Ik verwerp absoluut de gewichtigheid van dat soort secretariaatsbriefjes; zijn beroep op Maurice is gewoonweg idioot. Maar ik wil *zelf* deze quaestie uitboren, *niet* op het stuk van die panoptica zelf, maar in het algemeen. N.l.: moet ik in het vervolg, bij het ontvangen van korte polemieken van jou, mijn meening voor mij houden? Moet ik je dus in dit opzicht ‘respecteeren’, omdat je anders dadelijk een ultimatum stelt? Het zou me godsonmogelijk zijn, of de heele basis van onze vriendschap zou verdwijnen. Je hebt mij onbillijk behandeld door op mijn persoonlijke *critiek* te antwoorden met een (onovertuigde) *intrekking* en zelfs (naar Jan Greshoff mij zei) met een definitieve breuk met Panopticum (je schreef dat niet aan mij); daarmee heb je eigenlijk *Bouws* boven mij geprefereerd, want voor hem geldt voor alles de ‘beleefde polemiek’. (Ik laat nu daar, dat de intrekking *achteraf* mij pleizier doet, dat heeft er immers niet mee te maken; bovendien hebben Colmjon en Verbraeck hun *holl.* boekhandel zoo juist geliquideerd, maar dat doet er ook niets toe). Enfin, het geval zelf ben ik al weer volkomen vergeten; ik schrijf dit alleen met het oog op de toekomst. *Nu* heb ik het gevoel, dat ik bepaalde sentimenten bij je moet ontzien en dat is voor een vriendschapsrelatie een *ondraaglijk* gevoel. Schrijf er nog maar eens over; waarom zouden we niet tot een oplossing trachten te komen? - Beschouw om te beginnen de ingesloten stukjes nu niet als een soort verzoek om ‘tegen-controle’! Ik stuur ze je, om ze je te laten lezen; persoonlijke aanvallen komen er niet in voor, geloof ik, het is allemaal maar

wat humor. En verder een schitterend nieuw document van onzen Bieling! *Oase*. Lees dat met *ernst*!

Als je ze werkelijk weg wilt doen, neem ik de *Wilde's* graag over! Maar alleen in *dat* geval! Ik heb ze geen van alle. Schrijf de prijs maar.

Ik zoek geregeld naar baantjes, maar heb nog geen vondst gedaan. Vanavond wordt er een ervaren 'zoutzieder' gevraagd, maar dat lijkt me meer iets voor Theun de Vries. De moeilijkheid zit hem in de diploma's, waar de menschen hier nu eenmaal op verzot zijn. Ik blijf echter diligent, zooals dat heet. Voel je er niet voor om, *met* de ev. opbrengst van erfenis en Gistoux, hier staatsexamen en rechten te doen? Het kan, met jouw intellect, in vijf of zes jaar (misschien minder) gebeuren. Een soort gekkenwerk is het wel, maar je zou je kans daarna natuurlijk vertienvoudigen. Zooals het nu staat, ben je natuurlijk van toevallige dingen afhankelijk. Maar ook daarin zijn vele mogelijkheden, dus wie weet?

Nu, beste, behandel de staart van de panopt. geschiedenis met de bijgedachte, dat ik er *alleen* een toekomstbelang bij heb; voor de rest geloof ik alles allang. Ik ben misschien ook maniakaal, op een andere manier dan jij; ik kan niet 'respecteeren' zonder uitboring. Veel hart. gr. voor Bep en een hart. hand van

je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [23 januari 1933]

aant.

Bellevue, Maandag.

Beste Menno,

Ingesloten de 'querelle de cuistres' van *De Gids*. Ligt het niet in jouw lijn (zijnde zelf historicus) om hier een panopticum van te maken? Ik zou het graag doen, maar het spel is voor mij uit - dit is heusch geen maniertje om het weer aan te maken; *hoe dan ook*, ik schrijf geen panopticums meer. Bovendien is het in dit geval beter dat jij het doet. Colenbrander lijkt me een rotzak, en ik hoop dat men het hem per eere - en andere raad aan den lijve zal doen ondervinden, maar de *toon* van het stuk van Van Eyck en Geyl is toch ook om bij te kotsen. Wat een 'nationaliteit', in de passage die ik aanstreepte! Kan je ze niet rustigweg verneuken? En als je dan weet, dat het zuiver persoonlijke rancune is - al vind ik dit op zichzelf niet zoo erg - die zich achter al die nationale hooggeleerd-en-waardigheid verschuilt.

Jij, die zooveel liever het geval dan de persoon belicht, dit geval is teekenend qua nationale waardigheids- en onwaardigheidsgeklieder, en qua antipathieke sympathiekheid.

Gelijk hiermee verzend ik 2 hfdstn *Dumay*. Arthur van Schendel vond je 2 eerste hfdstn. Hollandsch, maar frisch, vlot, goed geschreven. En hij houdt heelemaal niet van Robbers. Vind-je dit een prettige wetenschap? V. Sch. màg ons trouwens nog al, ons-van-*Forum*; het laatste nr. vond hij bizonder geslaagd, en hij leest onze 'revue' trouw.

Et v'la. Laat ons de panopticum-historie nu heusch als afgedaan beschouwen (ik kom toch niet op mijn plan terug) en schrijf jij, ook voor mijn plezier, een stukje over al die historische klooten.* Een hand van je

E.

* Je kunt er iets van maken als pendant - en aardiger nog - van je stukje over de Rembrandt-vereering, dat ik een van je allerbeste panopticums vond.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

24 januari 1933

aant.

aant.

24 Jan. '33

B.E.

Wel *erg* toevallig, dat ik al voor je knipsel uit het *Hbl.* over het geval Colenbrander had geschreven! Naar ik hoop verneukeratief genoeg? Ik schreef het onder schriftelijk werk op school. Van Geyl en v. Eyck vind ik de affaire allerbelabberdst! Vuile concurrentie, anders niet!

Dumay compleet ontvangen. Ik kon weer al je veranderingen en bloc overnemen! Ook de vermecellisoep van Lydia is er nog uit gegaan, evenals het a.s. huwelijk van den Populaire. Het toeval van mej. v.d. Wall's familieschap van Lucas hinderde me bij overlezen niet zoo erg; het kan eigenlijk best, maar als je soms een nog iets onopvallender oplossing weet, houd ik me aanbevolen. Ik ben je erg dankbaar voor het ondankbare werk aan *Dumay* verricht; want al die kleine dingen zijn voor mij van *groot* belang gebleken!

Bij Greshoff las ik zoo terloops in twee nieuwe (?) verhalen van Jani, bij Stols verschenen. Ligt het aan mij, dat het net schoolopstellen lijken? Van den superieuren leerling natuurlijk.

Vanmiddag kreeg ik voor *Forum* een groote novelle van *Cola Debrot*. Nog niet gelezen, ik ben wel benieuwd.

hart. gr. voor jullie beiden
je M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [24 januari 1933]

aant.

Bellevue, 24 Januari.

Beste Menno,

Hierbij een proeve van Bob over muziek. Het stuk lijkt mij heel geschikt, ook wat de keuze van onderwerp betreft; en de manier van schrijven viel mij erg mee. Trouwens, Bob *spreekt*, als hij wil, heel aardig; vandaar dat ik fiducie in hem had. Hij had mij gevraagd dit eerste stuk zoonodig wat op te doffen, maar je zult zien dat

mijn correcties heel erg detailwerk zijn. Eén herhaling in het slot schrapte ik. Ik stem vóór, zonder eenig ‘familiezwak’.

Ik denk dat Bouws er ook nogal tevreden over zal zijn... De gevarieerde kunsten in *Forum*, zijn ZEd.'s hartewensch.

Ik hoop je gauw te lezen. Hart. groeten, je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [25 januari 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, Woensdagmiddag.

Beste Menno,

Hierbij de 2 pan. terug; dat over den boekhandel is best, dat over de professoren ook, maar ik wou dat je die ‘nationale’ flauwekul er nog even inbracht. Dat was toch het akeligste van alles, in het nobele betoog van den heer Van Eyck en dien anderen heer met den zoo ignobelen naam. - Je kunt dit stuk trouwens beter nog wat aanhouden, nu het wschl. toch pas in Maart erin kan, omdat de uitslag van de eereraad er dan misschien ook nog bij gaat.

Je portret is *mooi*. De mond wat week-poëtisch, maar de rest uitstekend. Hawk-like and pearcing!

Ik schrijf je met een verkleumde hand - ik kom zóó uit Parijs en het vriest hier afschuwelijk - let dus niet op mijn lettervorming. Hoe vriest het bij jullie wel?

De Wildes stuur ik je morgen, óók de Wilde van Harris. Alles bij elkaar 7 dln. Vind je 12 fl. ervoor te veel? Die komen dan bij de 25 die nog naar Mayer gaan - maar mijn schuld is zoo groot niet meer. Over het verschil correspondeeren we nog wel; haast is er niet bij.

Het is aardig van je dat je me in 5 of 6 jaar staatsexamen wilt laten doen; maar het geld en de tijd *zijn* er niet. Ook niet als Gistoux verkocht wordt, wat een moeilijke historie lijkt! Bovendien: in dezen tijd zou ik misschien net er niets meer aan hebben wanneer ik dat diploma veroverd had.

Dumay heb je nu toch compleet gekregen?

Dank voor citaat uit *A. Walter*.

Nu zijn we aan de panopt.-geschiedenis. Jan's brief, die overigens goedbedoeld was, maakte me kregelig: jullie gaan beiden uit van het standpunt dat jouw slechte opinie over deze polemiekjes van mij, mij kwaad maakt, dat ik daarom wensch te worden ‘gespaard’. Als ik je afkeuring over andere dingen best hebben kan, dan toch zeker over deze? Wat mij hindert, is niet je afkeuring, maar het belang dat de zaak voor jou ook heeft; je vindt *niet* alleen mijn manier van polemiseeren verkeerd, maar het hindert je, als zooiets dan toch in *Forum* komt; anders schreef je er ook niet zoo uitgebreid over. En ik heb in deze kwestie nu het gevoel dat je totaal ongelijk

hebt; dat de zaak uitsluitend *mij* aangaat, zooals ik het gevoel zou hebben dat het jou alleen aanging, als je met Buning wou polemiseeren of met wie dan ook. Jan wil dat ik Bouws 'op zijn plaats zet', en zoomeer. Neen, ik heb van het heele gedoe, dat deze stukjes telkens weer opwerpen, schoon mijn bekomst; het is tenslotte waar, dat de stukjes mij ter harte gaan, maar *dit* heb ik er niet telkens weer voor over. Vandaar mijn brief aan je uit Brussel van: 'je vindt het natuurlijk weer niet goed, maar laat mij mijn gang gaan'. Nu ik zie dat het *belang* voor jou heeft, hef ik liever de heele oorzaak van dit soort wrijvingen op. Ik schreef je toch duidelijk, dat ik hierna het gevoel had uit de rubriek Panopticum te zijn 'gedisqualificeerd'; daarmee, en met mijn bedoeling om de zaak nu werkelijk van *geen* belang meer te laten zijn, gaat samen dat ik daar niet meer publiceer. - Ik schreef Bouws ook, dat die rubriek nu voor mij van de baan is; zijn optreden heeft er ook schuld aan, niet omdat ik er 'te veel eer' aan bewijs (Greshoff) of het boven jouw reactie laat gelden (jijzelf) - maar gewoon omdat het ook deel uitmaakt van *dezelfde* onaangenaamheden, die deze stukjes van mij telkens weer veroorzaken. En Maurice is volkomen de 3e man tegen mij - en met z'n 3en, en ieder met z'n *aparte*, persoonlijke anti's, hebben jullie voor mijn gevoel *ongelijk*: totaal, zoo totaal als ikzelf iemand-anders ongelijk maar kan voelen. Omdat de zaak *mij alleen* aangaat, omdat ik, in jullie plaats, ieder ander in mijn plaats zijn gang zou laten gaan, en *zonder dat het voor mij belang had*. - Je idee van de vriendschap hoeft dus niet te worden aangetast; integendeel, in groote mate is het vriendschap voor jou die mij mij terug doet trekken, inplaats van toch te eischen dat de boel geplaatst wordt, zooals Jan het wilde. [Tegenover Bouws dan, en mij beroepende op een allesbehalve overtuigd 'pro' van jou!] Als de zaak *belang* heeft voor jou, dan draai ik *mijn* belang, in een kwestie als deze, de nek om. Wat Bouws betreft: hij stuurde mij de panopticums terug, met niets dan een los velletje erbij, waarop stond: 'Parijs bij nacht is al gezet - B'. Hij veronderstelt nu misschien dat hij ijzig flink is geweest? Maar ik wacht op zijn volgende briefje, of ik negeer hem meteen, en zonder verdere waarschuwing, straal.

Loop hierop niet vooruit; ik wil hopen dat hij achteraf blijkt het 'reusachtig druk' te hebben gehad.

Ik heb de beide stukjes nu overgelezen en vond ze - als mijzelf ook nog een opinie in dezen veroorloofd is - allebei heel goed. Misschien niet goed wat het 'principe' betreft, daarin zijn we het nooit eens geweest; maar heel goed in het soort. Ik was erop voorbereid ze inderdaad nogal beroerd te vinden: ik schreef ze in Brussel tusschen de grootste rotzooi door - maar ze vielen mij werkelijk mee. En wat *is* een opinie in een kwestie als deze? Jan vond het eene goed, en jij het andere; Bouws vond ze allebei nogal 'kinderachtig'. Ik kan alleen maar zeggen, dat ze bij herlezing *beide* aan mijn doel beantwoorden, en dat ik ze *dus* heel goed vind; voortreffelijk; uniek zelfs (zoolang de actualiteit er niet af is). Over 3 maanden zou ik er niets meer aan vinden, maar ik schreef je, geloof ik, al hoe de drukproeven van *Tegenonderzoek* mij waren tegengevallen. Zoo'n ding kan toch alleen maar aan een directe bedoeling beantwoorden, en warm blijven zoolang het duurt. - Maar jouw principe om alléén maar de 'idee' en zoo te vervolgen, en je tegenstanders uit te zoeken, erken ik niet - tenminste niet, waar het *mij* betreft! Als Coster voor een deel van Holland staat, een stukje gelocaliseerd rot-Holland is, is Heeroma, vooràl dan om zijn anonymheid, een representatief rot-christen. Maar dit geeft maar een nieuwe discussie, en we worden het toch niet eens.

Het idee dat je die twee aartswinkellullen Colmjon en Verbraeck *niet* en passant een vlèr zou mogen geven, *niet* van ze spreken als van 'twee mij onbekende boekwinkeliers' - of dat omdat ze zooveel meer zijn (schijnt Bouws te zeggen), en omdat ze zoonet hun Hollandsch fonds hebben opgedoekt (als ik jou goed verstaan heb)! Het is werkelijk al te idioot; maar het wordt tragisch, wanneer wij er nog zulke lange brieven over moeten schrijven, en onze vriendschap erbij halen, en zoomeer. Dat tragische nu, wou ik voorgoed stop zetten.

Voilà, ik geloof nu heusch uitgebreid genoeg te zijn geweest.
Oase kreeg ik zelf; kreeg ik ook nog van Greshoff; dat is drie maal.
Ik doe bij de Wilde's een boek van Thierry Maulnier, een eerste bundel essays. M. is de man wiens 'revendication' in de *N.R.F.* mij zoo trof. Hij is ± 23 jaar. Wil je die bundel lezen en mij zeggen wat jij ervan denkt?
Tot nader. Steeds hartelijk je
E.

P.S. - Je kunt niet 'respecteeren' zonder uitboren; maar ik vraag niet om te worden gerespecteerd; voor *niets*, dus zeker niet voor mijn panopticums! Ik vraag je 'er langs te gaan', als het je niet bevalt; maar dat kon je blijkbaar ook niet. Gesteld dat wij ergens samen woonden (dat is *Forum*) en ik had een manier van keezen, die jou niet beviel, zou je die dan ook moeten 'uitboren'? Of zou ik daarvoor in een ander huis moeten gaan?

P.S. - Ik wou graag het stuk van mijn vriend Heeroma terug hebben, bij gelegenheid.

Juffr. v.d. W's familierelatie met Lucas vind ik heelemaal niet erg - waarom er iets beters op vinden?
Uit je briefk. vanmorgen bleek mij pas dat je het panopt. over V.E. en G. *niet* op mijn verzoek schreef! - Wat denk je van dit mopje: na al het 'nationale' door henzelf erbij gehaald, v.E. en G. tot nationale helden te benoemen inpl. v. Oranje, althans *voor dit seizoen*? - Ja?
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 27 januari 1933

aant.

aant.

R'dam, 27 Jan. '33

Beste Eddy
Geheel accoord! op het punt panopticum worden we het toch niet eens, en na je brief van Woensdag ben ik daarmee ook weer volkomen verzoend. Ik begrijp je werkelijk niet precies, waar het dit kleine sectortje polemiek betreft; ik voel je argumenten wel aan, maar het zal hier nu *werkelijk* in laatste instantie een temperamentsquaestie zijn. Laten we dan bij gelegenheid die temperamenten maar weer eens laten botsen! Dat is ook al niet erg, al kan mijn temperament er in dezen het slechtst tegen. Mijn hang naar 'algemeenheid' betrekt n.l. altijd dadelijk de 'waarheid' en het 'uitboren' erin. Want je vergelijking van het keezen gaat voor mij bepaald niet op; keezen op het forum publicum lijkt mij onvereenigbaar met mijn hollandsche netheid. Maar laten we nu even flink om dit 'incident' lachen, dan is het voor 100% uit de weg geruimd. (wat Bouws betreft, neem hem zijn 'zakelijkheid' nu maar niet kwalijk; van zulke dingen heeft hij werkelijk weinig benul. Ik neem hem *wel* kwalijk, dat wij, Ant, Greshoff en ik, *slecht* bij hem gedineerd hebben, terwijl hij ons minstens een reuzenmaal had voorgespiegeld. Het was *dun*. Bep kookt tienmaal beter; dus ook in dit opzicht mag je je huwelijk als superieur prijzen!)

Dit nummer van *Forum* was een puzzle, wat de samenstelling betreft; het moest gepast en gemeten worden. De heele Hendrik de Vries moest eruit, ook het stukje over *8 Mädels im Boot* heb ik moeten laten liggen (de film is nog niet hier geweest, daarom is het niet erg). Enfin, er staat veel aardigs in, maar als geheel zal het niet zoo voldoen als het Jan. nummer. Ik heb het panopt. over de tyrannie zeer moeten bekorten en ergo kan ook het 'nationale tweetal' er niet meer bij [laten overliggen leek mij niet zoo geschikt; de zaak is nu actueel en na een maand weer vergeten.]; alles past nu precies in elkaar.

Het stuk van Bob vond ik niet slecht, maar ook niet erg goed; een beetje te 'overzichtelijk' en te weinig ingaand op de muzikale humor zelf. Maar toch heel geschikt. De novelle van Debrot is lang niet gek, volgens mij; afgezien van een stuk of vier aarts-flauwe mopjes, die je bij het lezen zelf wel zult opmerken (ik heb hem geschreven, die in ieder geval te schrappen), vind ik het een goede satyre op de Sovjets, met een origineele humor. Ik ben benieuwd, wat jij er aan vindt. - Je hebt nu, hoop ik, ook de hoofdstukken *Zieke* van Greshoff gekregen? III is een overgangshoofdstuk, dat zul je wel gevoeld hebben. II lijkt mij ongetwijfeld het beste als afzonderlijk essay.

De prijs van de Wilde's is *best* (ƒ 12). Maar Harris *heb ik al*! Schrijf me dus nog even, of ik hem terug moet zenden, of dat ik hem aan een ander door kan sturen of trachten aan te bieden. En doe er dan ook het *preciese cijfer* bij van je resteerende schuld aan Nijhoff; ik wou n.l. in Februari de rest afdoen.

Het vriest hier geweldig; het huis is bijna niet te verwarmen. Ik *hunker* naar den zomer! Tot spoedig. Hart. gr. voor jullie beiden van je

Menno

Truida rijdt momenteel schaats met mej. Donkersloot, die onlangs een ijverige studie heeft gemaakt van Bep's portret.

Ik ben nog altijd niet aan onze dialoog toegekomen, maar hoop op binnenkort.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [28 januari 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue Zaterdagmiddag.

Beste Menno,

Ik vind ook alles 'best', maar lachen om die panopticumhistorie lukt mij niet; ik *heb* mij teruggetrokken, en ik *wil* alle verdere botsingen daarmee juist vermijden, maar, of je mij begrijpt of niet, de waarheid gebiedt mij te constateeren dat ik er 'wrok over blijf hebben in mijn ziel'. Jan Gr. schreef me een nogmaals erg goedbedoeld, maar wat superieur wegwuivend briefje, waarop ik hem nogmaals precies verteld heb wat ik van de zaak denk. Als hij er ook niets van begrijpt, vind ik het ook alweer 'best', maar aan duidelijkheid van mijn kant heeft het dan niet

gelegen; ik kan niet nòg duidelijker zijn! Het ware begrip en de ware lach erover is voor den lezer van onze correspondentie over 50 jaar, die dan meteen ook voor zichzelf moet uitmaken wie 'gelijk' heeft en wie de 'aardigste' is geweest van ons allen in deze historie. Ik geloof dat ik een goede kans maak, en dat mijn gebrek aan lachlust (hoe vreemd je dat ook lijken mag) die kans grooter maakt. Kortom, de zaak ging *mij alleen* aan; in wezen althans; dat *ik*, voor de zooveelste en laatste maal, den strijd, of de 'botsingen', opgeef, hoewel ik er *niet* om lachen kan, vind ik het grootste bewijs van vriendschap dat in deze heele historie is vertoond, en het zou mij niet verwonderen als de lezer van over 50 jaar dat zonder eenige moeite inzag.

Ik ben het niet met je eens dat die nationale historie nu vervallen moet, omdat er een paar bladzijdjes ontbraken aan dit nr. van *Forum*. Ik in jouw plaats had nog liever die zooveelste zang over den boekhandel geschrapt. Maar zooals ik je zei: de uitslag van den 'eereraad' enz. geeft je misschien nog een nieuwe *actueele* aanleiding voor Maart; dus doe in ieder geval dat stuk niet weg. De Wilde's komen nog - ik haal Harris er dus uit. Maar de prijs is dan maar fl. 10. + porto!

Ik kreeg een enorm pak copy te bekijken, maar op alle Vestdijken zette ik 'voor', zonder zelfs het ms. uit de enveloppe te halen. Evenzoo op Jan's Goeree. Behalve in heel bizondere gevallen (als bv. toen over Willink) waarin Jan een vrijwel mislukte vulgarisatie uitbrulde over *onze* Forum-theorieën, voor mijn gevoel; en als er een *keuze* gemaakt moet worden (bij verzen), wil ik onze echte medewerkers niet aan proefjes onderwerpen; men weet wat men aan iemand heeft of niet. Jij zou, als je Multatuli in de redactie had, nog willen 'nagaan' en 'uitboren'; ik zou, wanneer hij zijn drollen en zijn kwakjes in *Forum* wou zetten, nòg zeggen: 'blindelings hoera voor de drollen en kwakjes van Multatuli!' Dàt is ons verschil van 'temperament'. Ik zou er zoo *zeker* van zijn, dat het minste kwakje van Multatuli, hoe 'slecht' op zichzelf ook, toch nog iets anders vertegenwoordigt dan de fraaiste novelle van F.C. Terborgh. Jij niet; jij zou je vrienden en groote mannen, uit vriendschap en bewondering wellicht, willen 'verbeteren', mooier maken; terwijl ik, als *mensch*, een vriend en een groot man integraal neem, op een heel enkele uitzondering na. Iets anders wordt het wanneer ik als bibliophiel, genieter, voor eigen gebruik, zijn werk bekijk, dan gooi ik eruit wat *mij* niet meer aanstaat. Maar daar heeft *hij* dan niets meer mee te maken. - Het werk dat ik voor jou in *Dumay* heb gedaan, vind ik de eenige kritiek, die tusschen vrienden werkelijk opgaat; details bij een eensgezindheid van opvatting. Maar 6 × 'botsen' bij een verschil van opvatting, als de vriend zelf zijn werk goed vindt, zou mij niet lukken; niet tegen jou, niet tegen Pia, gesteld dat die in de redactie zat, niet tegen Vestdijk of Marsman, niet tegen Maurice zelfs. Après tout ben ik dus misschien een slecht redacteur. Het geeft mij nu het genoegen om Vestdijk met plezier te lezen - of niet, maar met een zuiver contact van lezer tot auteur - wanneer ik hem gedrukt-en-al in *Forum* zie staan.

Bij de anderen was ik het vrijwel overal met je eens.

Bep vindt het 'zalig, gewoon', dat ze als het erop aankomt nòg beter kookt dan Hertha. Die Hertha is, vrees ik, a hopeless failure; zij werd speciaal gecreëerd om Bouws te strikken, met precies *die* illusie (in den verneukeratiefsten zin van het woord) waar *hij* rijp voor was. Als het erop aankomt, ben ik er zeker van dat ze even beroerd 'coucheert' als ze kookt en praat. En dansen kan ze natuurlijk tenslotte ook niet. Haar intellectueele en andere opvoeding rijpten haar weer net precies voor Bouws.

Het is hier ook verrot koud. En iedere dag, behalve vandaag, gaan wij nu naar Parijs en werken van 12 tot 4 in de Bibliothèque Nationale aan een boek van poëtische proeven door dokters, voor Pia. Daar verdienen we dan ook een kleinigheid aan, of, als het boek 'gaat', dan krijgen we een aandeel in de oplaag. *Niet* hierover praten; anders gapt een ander het idee! (dit is half een grapje, maar half ernst; praat er liever niet over, dat is 'veiliger'.) Verder schrijf ik besprekingen voor de *N.R.C.*, en Bep brieven voor *Het Vaderland*. En de walgelijkste correspondentie, daar

tusschendoor, met de Brusselsche pestmenschen. Wat er van den verkoop van het kasteel terecht moet komen, weet ik niet. Er is niet één vent bij al die rotlui, die er zich mee bemoeien, die ik half vertrouwen kan. Ik heb nu Jan van Nijlen gevraagd of hij af en toe in mijn plaats den notaris 'controleeren' wil, maar misschien voelt hij er niet voor, ofwel, misschien geeft dat letterlijk *niets* (behalve ongenoegen aan Jan v.N.)

Over *De Zieke* schrijf ik verderop. Ik lees die 2 hoofdstkn. morgen (Zondag). Vandaag las ik 2 boekjes voor Vic; de rest van den dag wil ik besteden aan eigen overpeinzingen mitsgaders een gezellig theeuur bij de Van Schendels. De atmosfeer daar is zoo typisch gezellig en 'voorbij', dat ik *daar* alleen het gevoel heb in een wereld apart te verkeeren, die van mijn zorgen vrij is. - De kou zit me anders hevig dwars. Bep is bewonderenswaardig en 3 × zooveel waard dan ik (zonder overdrijving); enfin, ze moet mij dan ook 'ophouden', om de terminologie van Jany toe te passen. En wat zei juffrouw Donkersloot wel van dat tragische portret, van die actrice-met-een-verleden die mijn echtgenoote is? Was ze niet jaloersch, afschuwelijk jaloersch op *die* vrouw, die zich in het bezit van den felbeminden prolurk bevindt? Tusschen haakjes, mej. D. en Heeroma vinden elkaar in hun appreciatie van me: beau mariage! Zou je haar dat stuk niet laten lezen, voor je het mij terugzendt?

'*s Avonds*.

Ik heb een groot stuk van je hfdst. II gelezen, maar het oogenblik is slecht gekozen om mijn oordeel erover te vragen; ik reageer niet, ik onderga alleen. Ik ben trouwens bezig om dag aan dag te veranderen; het is te lang om te schrijven, maar het is heusch of ik *nu al* niet meer dezelfde ben. Wat jij de acteur in den kunstenaar noemt, begint mij tegenover mijn tegenwoordige realiteit te verlaten; laat ons hopen dat er niet een slimme burger van wordt, trots op de manier die hij nog heeft kunnen leeren om zich ook in het reëele leven (dat van 'kop boven water houden' en 'behoorlijk z'n brood verdienen') te bevestigen! Ik *lijd* op het oogenblik gewoon aan dàt soort waardebepaling: aan den eenen kant vind ik het gevoel afschuwelijk dat ik mij in zekere mate zal moeten verkoopen, aan den andere schaam ik mij bijna erover dat ik niet eens een kooper vinden kan, een behoorlijke althans, die iets op mij geeft. En ik zoek de fout niet in de omstandigheden, ondanks den 'crisistijd', maar bij mij. - Ik vind je hfdst. heel boeiend; op de eene pagina geloof ik wat je zegt, op de andere minder, maar over het algemeen onderga ik het als een vertooning; het is net of het mij al niet meer aangaat. Misschien is dit een reactietoestand van mij, veroorzaakt door al de dingen die ik nu achter mij heb, waar ik nog middenin zit en die ik vooruit voel. Maar daarom, het is beter dat ik je het ms. zonder opmerkingen terugzend. Je voordracht lijkt me uitstekend; jou volkomen waardig. Tenslotte zal ik bovendien toch nog anders staan tegenover het *heele boek*. Is het niet beter dat ik dit afwacht, inpl. van het bij brokken te lezen, en vooral nu? - Bep zal je misschien nog erover schrijven. Hart. groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 31 januari 1933

aant.

aant.

R'dam, 31 Jan. '33

Beste Eddy

Ik kan het dan ook niet helpen, als je niet lachen wilt om de panopticumgeschiedenis; en aangezien ik zelf de realiteit van wrok ook best ken, zou ik je voor geen geld tegen je zin willen laten lachen. Beschouw dan deze quaestie als ernstig; ik aanvaard de consequentie, ook zonder beroep op den lezer van over 50 jaar. Ze *is* wellicht ook ernstig; een principieel verschil in gedragslijn, in vriendschapsopvatting. De belichting, die je in deze laatste brief geeft, maakt mij dat trouwens nog duidelijker. Ik kan *nooit* een man critiekloos als geheel aanvaarden, zelfs al is hij mijn beste vriend; voor mij *vervalt* daarmee zelfs een kostbaar part van de vriendschap, de onderlinge critiek, het elkaar in *alle* dimensies de waarheid zeggen. 'Kwakjes en drollen' van Multatuli blijven voor mij kwakjes en drollen, al prefereer ik daarom nog niet het *beste* stuk van Busken Huet. Een vriendschap, die tot een soort persoonsvergoding zou leiden (zoodra het iemands geschreven producten betreft althans) zou mij niet liggen, ik zou me onlekker voelen in een dergelijke verhouding. Bovendien is het niet waar (zooals jij zegt), 'dat men weet wat men aan iemand heeft of niet'; er is toch zeker voortdurende verandering, waaraan zelfs de intiemste vrienden onderhevig zijn, in hun verhouding tegenover elkaar [dat is *geen* depreciatie van het dagelijksch op-elkaar-aan-kunnen, maar een *eisch*, om de verhouding voortdurend op de proef te stellen, in alle dimensies, ook in de theoretische, litteraire]. Morgen aan den dag kun jij mij betrappen op een beginnende verkalking van mijn gedachten; volgens jouw theorie zou je me dat niet meer aan mijn verstand mogen brengen, of liever: volgens de consequente *doorvoering* van je theorie. Nogmaals: ik kan niet inzien, dat alleen detailcritiek tusschen vrienden geoorloofd is. Vrienden moeten voortdurend bezig zijn, elkaar hun 'waarheden' afhandig te maken, wat is de heele zaak anders waard! Dit behoeft geen sport te zijn, integendeel het is een bijna onmerkbaar 'Sine qua non' van de vriendschap. Liever 6 × botsen, dan geen enkele maal. Temperamentsverschil, goed, ik leg me erbij neer; maar als ik om dat panopticum ernstig *moet* blijven kijken (want ik wil niet *alleen* lachen), is er voor mij iets, dat ik wel weg kan lachen*, voorgoed verdwenen, of beschadigd, hoe je het noemen wilt. Ik heb niets anders gedaan, dan mijn persoonlijke critiek uitgesproken over je stukje, zonder eenige pressie op de plaatsing te willen uitoefenen; jij hebt daarop gereageerd met een terugtrekken van dat stukje, waarom ik je *niet* gevraagd had; voor mij beteekent dat, *als* er hier wrok achter moet blijven, dat ik je voor laten we zeggen 10%, als een wrokkende tegenstander zou moeten beschouwen. Wat ik een *onverdraaglijke* gedachte vind, onvereenigbaar met den toon, waarin we tot nog toe gepraat en geschreven hebben.

Ik begrijp overigens geheel je stemming. Ik zelf ben *met* het baantje in het leven gerold en heb nooit anders dan dat compromis gekend. Het gevoel van 'zich te verkoopen' heb ik niet meer, wel vaak gehad in het begin, alleen na vacanties walg ik altijd weer een week van mijn 'ambt'. Maar zoek de schuld *niet* bij jezelf; als er schuld is, dan zijn het toch zeker alleen de omstandigheden, en daarmee vervalt voor mij meteen het woord schuld. - Laat ik nu ook niet reageren op je passage over de *Zieke*. Inderdaad, *alles* is op een bepaald moment litteratuur en niet meer, en ik vind momenteel zelfs de quaestie van de 'wrok' belangrijker dan een discussie over een essay.

Ingesloten de ƒ 10 voor de Wilde's, waarvoor hartelijk dank. Schrijf nog even, hoeveel Nijhoff nog moet hebben!

Zoo zijn we toch weer aan het ‘uitboren’. In godsnaam. hart. gr. voor jullie beiden je

Menno

* lachen wil voor mij in dit geval zeggen: de relativiteit van mijn en jouw meening erkennen, en dus de vriendschap boven een intellectueel verschil stellen! Wrok heb ik, op mijn eerewoord, in dezen *niet*; en ik ben heusch niet wrokloos in zulke dingen.

Er ontbreekt een *pagina* van de *Zieke*! Wil je daar nog even naar kijken? Het paket kwam erg beschadigd aan, misschien is de bladzijde er uit gevallen?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [2 februari 1933]

aant.

aant.

Parijs, 2 Febr.

Beste Menno,

Ik schrijf je uit de Bibliotheek; vandaar dit rare papier. Gisteravond schreef ik je een brief, maar vanmorgen, doordat ik er iets onjuists in had gezet dat te maken had met een opinie van Bep, werd die brief weer verscheurd. Het komt er nu op neer dat Bep je zelf wel eens schrijven zal wat ze op het hart heeft (het gaat over mijn ‘pernicieuze invloed’ op jou, d.w.z. op geschriften van jou), en dat ik mijn deel hier nu afdoe. Maar dit deel is gering: ik geef het ‘uitboren’ nl. op. Als mijn opvatting van de vriendschap tot ‘persoonsvergoding’ leidt, dan versta ik mezelf blijkbaar niet; maar dat vind ik nu ook best.

Een volgende keer over wat anders - ik behoor mezelf nu maar een paar uur per dag toe, en dan nog!...

Geloof me steeds hartelijk je

E.

Je moet *Frank Harris* lezen door Hugh Kingsmill (Jonath. Cape). - Verder de heibel over Lawrence door Murry, Mrs. Carswell en nog een.

Dit is een grappige man: schrijver van Chardons Nancéiens ou Prodrome d'un Catalogue des Plantes; heetend le Dr. Hussenot (1835). Onder zijn naam, op het titelblad, heeft hij gezet:

‘Qui N'est rien, Pas Même médecin; membre d'Aucune acad., corresp. d'Aucune soc savante; qui N'est Ni de la soc. royale des sciences lettres et arts de Nancy, Ni de la Soc. centr. d'agricult. de la même ville; Pas plus de la soc. d'émulation des Vosges Que de celles philomatrique de Verdun, Ou d'Aucune de celles de Metz; directeur d'Aucun jardin public ou particulier; conservateur d'Aucune collection, autre que la sienne, qui se mange des bêtes; rédacteur de Rien Du Tout; enfin, Simple Citoyen comme tout le monde, hors qu'il N'est Pas décoré.’

Hij ging door voor getikt. Wschl. was hij het ook; maar hij lijkt mij nog veel meer gedégoûteerd.

Zijn voorrede luidt zoo:

'Il n'y aura que les sots qui ne me liront pas: car mon oeuvre est plutôt philosophique et morale que botanique; je me sers de la Botanique pour éclairer la Morale, et j'emploie la Morale à perfectionner la Botanique.'

Ik doe hierbij nog een gedicht van een anderen Dokter, le Sieur Du Four, dat mij eigenaardig verwant lijkt aan de *Iris* van Perk. Dat Perk *The Cloud* van Shelley kende is zeker, maar kende hij ook dit gedicht???

Is het niet iets voor panopticum?

(Stuur mij het gedicht terug.)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [februari 1933]

aant.

aant.

B.M.,

Wat is er eigenlijk gebeurd met de *Uren met Coster*? Kan je niet zorgen dat ik er een 15 exx. van hier gestuurd krijg? Is het officieel al uit? Wat doet van K.? - Kan je me telkens het nr. van de *N.R.C.* sturen waarin een stukje van mij staat? - ik houd er dan een voor mij (dat van jou) en stuur het bewijsnr. door aan de uitgevers. Dank. Je

E.

Graag de *N.R.C.* met Gide 1e deel erin! (van 29 Jan.)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [3 februari 1933]

aant.

aant.

Bellevue.

B.M.

- Ik heb ook mijn boekerij hier eens goed doorgenomen en van allerlei naar de lommerd gebracht. Twee boekjes stuur ik jou per gelijke post: *Une Saison en Enfer* van onzen vriend Jan, en de erotische geschriften van Stendhal - dit laatste 'onbetaalbaar'. De beide als cadeautjes. De 6 dln. Wilde + 1 deel Maulnier zal je nu wel ontvangen hebben! Schrijf me over den laatste.

Je E.

Dit kan nog in den brief van Bep om een postzegel uit te sparen!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 3 februari 1933

aant.

aant.

R'dam, 3 Febr. '33

Beste Eddy

Goed, ik geef het ‘uitboren’ ook met liefde op; voor mij is de zaak werkelijk geheel afgedaan, en ik wil best mijn part van het ongelijk hebben achter af.

Het aardige boekje (hoe samengesteld?) van Jan Greshoff heb ik werkelijk met groot pleizier in bed gelezen; ik heb toevallig een aantal van dezelfde stukken in dezelfde bezetting gezien, en dan is de reactie nog meer te apprecieeren. Als ik bedenk, wat ik zelf in *P.C.* over zulke stukken schreef... *Stendhal Erotique* was mij voor een groot deel bekend, o.a. uit *Souvenirs d'Egotisme*. Het drukje is grappig. Ik dank je zeer voor deze aanwinsten!

Laat Bep mij gauw schrijven over de door haar ontdekte ‘pernicieuze invloed’ van jou op mij! Welke? In de *Zieke*? Dit intrigeert me werkelijk zeer, omdat ik me maar al te zeer van dien invloed bewust ben en zelf natuurlijk moeilijk kan uitmaken, waar die heilzaam of ‘pernicieus’ is. - In ieder geval, na het aanhooren van de lezing van Jef Last ben ik nog eens voor de zooveelste maal tot de overtuiging gekomen, dat onze ‘verschillen’ *miniem* zijn tegenover *die* snert-atmosfeer; zelfs ook onze verschillen met Marsman.

Over de *Uren met D.C.* dit. Het boek komt pas in Maart of April uit; de exemplaren voor v. Kampen en jou zijn extra gemaakt, de rest is nog niet afgedrukt. Ik wacht nu eerst maar eens af, hoe het met de aanbiedingsreis gaat. Maar in ieder geval komen er 10 exemplaren op japansch aan mijn adres; daarvan wilde ik Nijkerk en Bouws (ev. ook mijzelf) een exemplaar sturen als dank voor hun steun en de rest naar jou zenden. Minimaal zijn dat er dus 7. De mogelijkheid, om die luxe edities aan den man te brengen, is volgens v. Kampen nu toch niet groot.

Waar kan ik het relletje over *Lawrence* vinden? Ik zou daar dolgraag meer van weten. Ik heb me er al over verbaasd, dat de brieven aan Murry door Murry zijn afgestaan; tenminste, zoo moet het toch wel gegaan zijn, hoe komt Huxley er anders aan? Licht me daarover eens in en vertel me ook, waar de rel is gepubliceerd.

De zelfqualificatie van dr. Hussenot wil ik, als je geen ‘eigendomsrechten’ op de ontdekking laat gelden, graag gebruiken in het laatste hoofdstuk van den *Zieke*; het komt n.l. erg in mijn kraam te pas. - *Enigme* lijkt *frappant* op Perk; maar weet jij er meer van? Over de mogelijkheid b.v., dat Perk het gekend heeft? Het lijkt me bijzonder aardig, er een panopticum aan te wijden!

Ik ga vanavond Vestdijk opzoeken, die aan een roman schrijft en alsmaar op zijn geruite sloffen binnenshuis blijft. Het moet langzamerhand wel een obsessie voor hem worden, denk ik. - Je *Flirt* in *Forum* overgelezen en uitstekend bevonden, in het byzonder ook het slot. Putman was een vergissing, ik geef het toe, maar het had erger gekund.

Nu, tot spoedig. Hart. gr. voor jullie beiden en geef(t) spoedig inlichtingen over de pernicieuze invloeden, want daar moet ik op letten! je
Menno

Heeft Bep mijn brief ontvangen? Het was hier en daar erge brabbeltaal, want ik was wat naar, maar ik apprecieerde haar brief te veel, om niet dadelijk te antwoorden.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [4 februari 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Zaterdag.

Beste Menno,

Vanmorgen kreeg ik 2 pakken van Walschap: kleine romans, *Carla* en *Trouwen*. Ik moet die rommel lezen, en heb er heel weinig tijd voor, zoodat het wat zal duren, voor ik ze je zend. Als het eenigszins kan, is *Trouwen* beter dan *Carla* voor ons, omdat het 1° korter is, 2° niet een vervolg van elders verschenen boeken (*Adelaïde, Eric*). Maar ik ben er lang niet zeker van dàt het iets voor ons is, en dat Walschap zelf nog iets beteekent. Zijn *Eric* was veel zwakker dan *Adelaïde*, en die katholieke kant van hem hoort ook minder bij ons thuis. In ieder geval heeft Marsman recht op voorgaan, wanneer de fragmenten uit zijn roman, die hij bij ons publiceeren wou, goed zijn; hij heeft lang vóór Walschap ‘plaats besproken’.

Zijn stuk tegen Last, maar vooral tegen *De Kring*, was bizonder aardig. Ik heb overigens met schamperheid geconstateerd dat onze importante secretaris in dit geval de knoop wel heeft durven doorhakken en dat panopticum geplaatst heeft zonder rondzending - althans aan mij. Ik applaudisseer; maar het gevoel dat hij verrekken kan, na die gewichtigdoenerij tegen mij, wordt er alleen wat sterker door.

Het principe van elkaars copie keuren, als je samen in een redactie zit, vind ik verkeerder dan ooit (ik bedoel: het in stemming brengen, - dat wat *Bouws* zoo sterk maakt. Het ‘divide et impera’ van Bouws!) Ik stel voor dit radicaal af te schaffen; en ik doe het met des te meer recht omdat ik er zelf niet meer van profiteeren zal. Greshoff, Van Schendel, iedereen die ervan hoort, vindt het principe verkeerd. Als je samen in een redactie zit, neem je elkaar genoeg au sérieux om niet over elkaar te stemmen; Van Schendel zei terecht: ‘Wat betekent de opinie van 2 tegen 1, in zoo'n geval?’ Als een van de drie niet meer volwaardig is, moet hij eruit gesmeten worden, maar die pesterij van tegen-stemmen (die door Bouws tegen mij is uitgespeeld, en in zeker opzicht zelfs tegen jou, als hij het werkelijk tegen je instructies deed) vind *ik* nu eens ‘onverdragelijk’. - Heb je het er eigenlijk nog met hem over gehad? Waarom doet het rund zoo gepiqueerd? Heb je hem een standje gemaakt (tegen mijn zin in dan)? Ik wil mijn correspondentie in telegramstijl met hem nog wel wat voortzetten, maar het wordt toch ook weer tijd voor een redactievergadering, waarop ik sommige dingen - o.a. tegen vriend Bouws - zeggen kan. In ieder geval: als ik er niet bij ben (uit armoe), wil jij mijn voorstel wel ter sprake brengen.

Het Febr.-nr. viel mij erg mee. Greshoff over Willink is heel goed geworden; het stuk over de revolutie ‘doet’ het best, lijkt mij, *Dumay* is in ‘topvorm’; het panopticum is voortreffelijk; alleen het fragment van Putman beschouw ik als de *blamage* van *Forum*, en als een ernstige toenadering van ons tot Felix Timmermans. De verzen van Bourbon zijn heel, heel onbeduidend, zoo bij elkaar, en heusch niet veel beter dan die van Louis van Loo. Maar deze rotte plekken worden toch, al is het nr. niet eens zoo ‘gevarieerd’, door de rest goedgemaakt.

Later over iets anders; dit is een redactioneele brief. Debrot las ik, en ik ben er voor. - Hartelijke groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [5 februari 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Zondag.

Beste Menno,

Dank voor je antwoord dat vanmorgen kwam. De explicatie van Bep is nu ook naar je toe; gevolgd door een redactioneel epistel van mijzelf. Als je alles opspaart, kan je op het heele pakje tegelijk antwoorden. Je moet werkelijk Harris door Kingsmill lezen; het is een zeer middelmatig boek, maar met vele interessante gegevens. De rel over Lawrence begint met *Son of Woman* van Murry; daarop werd ‘geantwoord’ door Mrs. Carswell in *The Savage Pelgrimage*; daarop weer door Murry in *Reminiscences of D.H. Lawrence* (juist verschenen) en tegelijkertijd is er een andere juffrouw over L. losgebroken in een boek dat heet *Lorenzo in Taos* en dat hevig flauwekullig moet zijn. De juffrouw heet Mabel Dodge-Sterne. Dat maakt dus vier boeken! -

Nu over *Coster*. Stuur je me niet alle Jap. exx. eerst op, om ze van handteekeningen en andere inscripties te voorzien? De exx. naar jou, Bouws en Nijkerk gaan dan van hier weer terug. Greshoff zal ook wel een ex. op Jap. willen (hij krijgt het mijne dan). Rest 6 exx. voor de verkoop (ad. fl. 10.- bv.) - Het stukje van Hussenot is geheel tot je beschikking, maar houd vooral 's mans schrijfwijze. Over *Enigma* en Perk maak ik een stukje voor *D.G.W.* - Later meer. Ik ben wat ‘krank’. Veel hartelijks van ons beiden, een hand van je

E.

Harris doet sterk denken aan Méral.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [7 februari 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, Dinsdagmorgen.

Beste Menno,

Ik heb je hoofdstuk, waarin de tegenstelling voorkwam, niet gelezen, maar als je aan *mij* (een aanvaarden van) de banale tegenstelling 'Fransche oppervlakkigheid tegen Duitsche diepte' te danken hebt, dan ben ik de eerste om *haro*! te roepen tegen mijn invloed en je te zeggen: écrasez l'infâme. Het mag dan al zijn dat Diderot 'oppervlakkiger' is dan Nietzsche, maar wat maak je van de Duitsche diepte van Wassermann, Döblin en laat ons zeggen Schiller, tegen de Fransche oppervlakkigheid van Gide, Larbaud en laat ons zeggen Stendhal? Ik verlustig mij ook in een vergelijking tusschen Pascal en bv. de Duitsche 17^{e} eeuwsche denker - o neen, toen hadden ze nog geen denkers, dus de Duitsche 18^{e}-eeuwsche, of 19^{e}-eeuwsche denker Schlegel. Ik wil aannemen dat Germanië meer rasechte philosofen heeft voortgebracht (van het soort, door jou en Nietzsche verfoeid), maar verder is die sage van Fransche o tegen Duitsche d toch typisch een soort conciergeswijsheid, die op hetzelfde plan staat als 'de vrolijke, frivole lichtstad Parijs,' de 'geest' van de Fransche hoeren, de Duitsche trouw van den trompetter van Säckingen, en misschien het genie van den Germaanschen regisseur Reinhardt.

Enfin, ik heb het stuk niet gelezen, dit is maar een zijdelingsche reactie.

Dat stuk in *De Stem* lijkt me heerlijk. Overtuigend voor onze theorie: dat de humbug van het hooger leven altijd met het grootste gemak op de loslijvigheid van een anonieme rasploert uitloopt. - Zou je met 3 regels niet dààrop wijzen? Of is de hooge houding hier weer het eenig-mogelijke? Wat Vic ermee te maken heeft, ontgaat me. De rest staat psychologisch op het peil van n'importe welke tramconducteur, lijkt me.

Maar ik heb op het oogenblik de handen weer vol met mijn advocaat en 2 notarissen. Te lang om te vertellen; later eens misschien. Ik begin heusch menschenkennis op te doen 'aan den lijve' - d.w.z. ik begin *dit* soort menschen dat in duitendiefformules denkt en voelt, voor het eerst ècht van dichtbij mee te maken.

Bep's griefje tegen die aureool van je 'heiligen' slaat in het bizonder op de overschatting van Harris, die een mythomaan en een leugenaar is (dat is wel duidelijk bewezen). Ik schreef je al: hij lijkt in zijn gevarieerde gaven en tegenstrijdigheden op Méral - maar *energieker*, zegt Bep terecht. Hoe het zij, ik ben het half met Bep eens (over Harris), maar geloof toch dat hij veel belangrijker *blijft*, al is het dan zonder aureool, dan zij hem ziet; voor haar is zoo iemand, mythomaan en leugenaar, meteen vrijwel ontluisterd. En door wie? Door een benepen kritischdoend ex-trawant, een meneer Kingsmill, wiens toon en stijl overal 50% beneden het slechtste van Harris zelf staan. Toch geef ik jou geen gelijk in je Harris-bewondering; maar over dit alles zouden we moeten *praten*. - Trouwens, hier is Bep al, protesteerend! [E.d.P. - d.R.: En ik ben tenminste behoorlijk aangekleed en niet ongeschoren!] Later meer. Hartelijke groeten van je

E.

Ik moet weer naar de bibliotheek!

[E.d.P. - d.R.: Helaas, ik word een onbegrepen vrouw, de Mme Bovary van de blauwkousen! Ik ben het precies met Eddy over de waarde van Harris - ook over de onwaarde van Kingsmill - eens. Alleen vind ik dat het bewezen feit dat hij een

mythomaan was, wel het noodige afdoet aan zijn betrouwbaarheid als documentateur-psychologique: je legt zoo de nadruk op zijn *niet*-verlitteratuurdheid, maar een mythomaan schrijft èn leeft verlitteratuurd, psychologisch gesproken. Voorts vind ik het feit dat hij de autobiographie I met onmiskenbaar pornografische *bedoeling* (expres) schreef, (zie hierover Eddy's kritiek binnenkort in *N.R.C.* of *G. Winckel*) nogal moordend voor het beeld van den man van de 'eerlijke biecht', de naakte persoonlijkheidsuitdrukking etc. - Afgezien daarvan is Harris toch boeiend en met aardige kanten. Met Eddy's interpretatie van jouw oppervlakte theorie ben ik het oneens. Wilde's tooneel doet mij ook erg ouderwetsch aan. Nu, nu zijn we weer mis au point voor een dag of wat!
B.]

Wilde was voor de 'plots' van zijn stukken in *zijn* tijd al drakerig en ouderwetsch! Alléén zijn dialoog is (en wàs zeker nog veel meer) uniek.

Je zou nog kunnen vragen of de 'Spectator' van C. familie is van 'De *Holl.* huismoeder', die over *Prutske* schreef, - àls je reageert...

Wie *is* De Lairesse???

[E.d.P. - d.R.: Ik heb gelijk over Harris, zegt E.!!]

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [8 februari 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Woensdag

B.M.
Ik stuur je gelijk hiermee de 2 MSS. van Walschap. Ik ben eigenlijk *tegen* allebei; ze hooren niet bij ons, voor mijn gevoel. Bovendien is het wel erg koekoek-éénzang. *Als* er een van de 2 genomen moet worden, dan wil ik liever *Trouwen*, omdat het geen vervolg is, en 20 blzn. korter. Hart. groeten van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [9 februari 1933]

aant.

Bellevue, 9 Febr.

Beste Menno,

Vergeet je niet mij de *N.R.C.*'s te zenden waarin stukken van mij staan? Mocht je ze niet hebben, wil je ze dan even voor mij bestellen? Ik wou hebben het literaire bijblad, of hoe dat heeten mag, van 29 Jan. en van 5 Febr. l.l.

Wil je verder Bouws eraan herinneren dat ik hem om nog een nr. van *Forum* van Febr. gevraagd heb? Mocht hij geen 'termen' vinden om aan dit verzoek te voldoen, wil *jij* dan dat nr. aanvragen en mij zenden? Dank.

Jan is hier; nogal gezellig, al zien wij hem niet zooveel, door ons eigen werk op de 'Nationale'.

Dag! ik krijg nog antwoord van je. Vergeet je deze 2 dingen *niet*? Hart. groeten van ons twee, de hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 10 februari 1933

aant.

aant.

R'dam, 10 Febr. '33

Beste Eddy

Alweer eens in lang niet geschreven! Er ligt hier een heele post van je! Ik verging in allerlei bijzaken, ben n.l. solliciteerende naar een baantje in Amsterdam aan dezelfde school, waar ik mijn 'loopbaan' ben begonnen. Over de kansen weet ik nog niets, maar ik moest er Woensdag en Donderdag voor naar Amsterdam. Ik logeerde bij Debrot, waar ook Pijke Koch was; beide zeer geschikte kerels, zeer opgetogen over je *Flirt*. (zij zijn trouwens überhaupt goed te spreken over *Forum* en... abonné!) Koch begreep alleen niet, dat je de Sovjets zoozeer als probleem voelde, maar, dat aangenomen, vond hij het stuk superieur. - Vic besprak het in de *N.R.Ct.* op meewarigen toon, zooals je wel gezien zult hebben; de dilettant, de arme leek wordt voor het gericht van den specialist gebracht. Wat hij eigenlijk met die 'kennis' van de revolutie doet? Quaeritur. Typische 'Verblödung'; de 'flirt' is volkomen au sérieux te nemen en in zoo'n stuk doet 'kennis' hoegenaamd niet ter zake. 'Kennis' schijnt hier zelfs te moeten neerkomen op een zekere welingelichte domheid, die geen directe conclusies meer mag trekken! Alleen omslachtige, met vakjargon doorspekte rapporten zijn blijkbaar 'ter zake'. Wat een nonsens. 'Zeichen des Originalen: dass man die Gebildeten gegen sich hat.'

Jammer, dat die rel over Lawrence zich in niet minder dan *boekdeelen* afspeelt. Ik zal die hier wel niet kunnen krijgen en ik verdom het om ze aan te schaffen. Tenslotte weet ik wel ongeveer, wat een Murry zich van Lawrence herinneren zal; misschien valt het mee, maar veel kan het zeker niet zijn. Maar het boek over Harris schaf ik beslist aan, zoodra ik weer tijd heb om te lezen. Ik wil eerst Maulnier lezen, en daarna een roman van Dostojewski *her*lezen; het lijkt me, of ik dien man altijd nog verkeerd gelezen heb. *Dämonen* ligt al klaar. In *La Pari* ben ik blijven steken; op enkele plaatsen interesseerde het me, maar het is zoo wijdloopig, dat ik vastliep. Ongetwijfeld heb je gelijk, als je mijn romanstijl met dien van Fernandez vergelijkt; maar hij is *veel* uitvoeriger dan ik en (vind ik zelf tenminste) erg weinig humoristisch in zijn 'beschrijvingen'. - Marsman schreef mij, dat hij ook III en IV van *Dumay* verrot

en Robbersiaansch, banaal en geesteloos vindt. *Vera* is, volgens hem, ook wel slecht, maar tenminste van eenigen *rang*. -

Je 'polemiek' tegen mijn oppervlakkigheidstheorie moet ik laten voor wat zij is, want wat jij als 'conciergeswijsheid' brandmerkt, heb ik heelemaal niet beweerd! Ik beweer, dat de duitsche 'diepte' niet *bestaat*, dat de eenige diepte in de psychologie *aan* de oppervlakte *kleeft* en dat de Franschen dat beter weten dan de Duitschers. Wat jij me daar in de schoenen schuift, is inderdaad nog banaler dan de 'lichtstad Parijs'! Veroordeel mij arme zondaar niet te snel!

In jullie meeningsverschil inzake Harris kan ik moeilijk partijkiezen, alvorens het boek van H. gelezen te hebben. Ik meen, dat ik hem in de *Zieke* alleen even heb 'geprezen' om zijn oppervlakkigheid in het biographische genre, maar allicht laat ik dat weg, als hij tegenvalt. Dat hij veel van Méral zou hebben, lijkt mij lang niet onwaarschijnlijk; toch blijft Méral - Harris dan nog appreciabel tegenover de quasi-'diepen'!

Ik voel ook veel voor een redactievergadering. Maar hoe? Is Maurice weer van zijn overspanning bekomen? En kun jij in Brussel komen? Ik persisteer op een complete redactie, anders heeft het geen zin.

Walschap ontvangen, nog niet gelezen. Erg veel hart. groeten voor jullie beiden, ook van Ant en Truida, van je

Menno

Jo Donkersloot heeft *Janacopoulos* (Ambrosia) prachtig in het *Grieksch* vertaald.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [11 februari 1933]

aant.

Bellevue, 11 Febr.

Beste Menno,

Daarnet krijg ik de opgave van mijn rekening bij Nijhoff, nl. 37,50. Ik zend je hierbij de fl. 10. terug, en ik meen dat je me nog fl. 25. schuldig was; er ontbreken dan nog maar fl. 2,50 aan. Wil je die gelijk overmaken, dan ben ik van de rekening inéén af. Ik stuur je daarvoor dan nog wel het een of andere boek dat je hebben wilt; er zijn trouwens nog 3 Gides voor je opzij gelegd: *L'Immoraliste, La Porte Etroite* en *Isabelle*, in mooie uitgaven en in blauw gebonden. Ik wacht tot ik ze in de complete werken heb om ze je te sturen.

Ik las eindelijk Sawinkov's *Vale Paard*. Een prul, of vrijwel! Hij heeft maar één boek geschreven (behalve zijn herinneringen) dat de moeite waard is: *Ce qui ne fut pas*. Las je dat ooit? 'Slecht - revolutionair'!

Nu, ik tijg weer ter bibliotheeke, en krijg trouwens nog véél antwoord. Prachtig was die 'communistische' vermaning van Vic in de *N.R.C.* Ik schreef hem gisteren, heet van de pan, een brief, dien ik hier insluit; maar stuur hem mij terug - het is de moeite niet. Allicht kan ik het gebruiken voor een 'publieke reactie' of zo, vroeger of later.

Hartelijke groeten van steeds je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [13 februari 1933]

aant.

Bellevue, 13 Febr.

Beste Menno,

Het stukje over Donker (door Stelberg) was weer onthullend; in het panopticum van Jan, dat ik hier insluit, heb ik met zijn goedvinden nog een voetnoot daarover aangebracht. Het deed mij verder plezier te zien dat ‘men’ hier en daar ook nog met instemming mijn revolutiestuk las. Ik schreef een anderen, korteren, brief aan Vic, die vanmorgen wegging. Stuur mij de ‘eerste lezing’ terug. - *Wij* zijn het weer roerend eens!

En wanneer zend je me het stuk van Heeroma nu terug?

De Februari-*Forum* kwam. Rest dus nog de 2 *N.R.C.*'s, die ik je opgaf. - Dank voor ‘Maulnier’. Ik ben zeer benieuwd te hooren hoe jij hem vindt.

Wat ik je over die diepte en oppervlakte schreef, was dus gezwam in de ruimte. Ik neem het direct aan, omdat ik je 3e hoofdstuk niet las.

Marsman schreef mij ook weer over *Dumay*, en dat hij mijn en Bep's waardeering ervoor totaal ‘onverklaarbaar’ vond; wschl. beïnvloed door onze conceptie van jou als totaal-figuur. Maar als dit zoo was - en ik ben er *zeker* van dat het bij lange na niet zoo simplistisch is - dan nog was onze manier van zien niet foutief. Als roman is *Dumay* bovendien 6 × zoo goed als *Vera*, dat staat vast. Maar op zichzelf zegt dat natuurlijk niets. En dàn... Mijn stukje over Harris-Kingsmill heb je nu wschl. in de *N.R.C.* gelezen. - Vertaalde mej. Donkersloot *Ambrosia*, met het oog op Vera Janacopoulos in eigen persoon? Of was het zoomaar een kunstemotie die haar hiertoe dreef? Heb je haar al op haar verwantschap met Heeroma gewezen?

Benieuwd naar wat je zeggen zult over Walschap. Ik weet nog heelemaal niet wanneer ik naar Brussel kan. Later meer, ook daarover.

Hartelijke groeten van Bep en aan Ant en Truida en van je

E.

P.S. Slauerhoff stuurde een smaadvers in - tegen wie? - waar ik niets van begrijp. Verder wel aardige dingen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [15 februari 1933]

aant.

Bellevue, 15 Febr.

Beste Menno,

Gelijk hiermee zend ik je aangeteekend mijn stuk over de acteurs. Het kàn in het brievennummer, maar ook eerder, wat mij betreft; voor het brievennr. nemen wij dan een echte brief van mij aan jou bv. - Ik wou in deze maanden, tot ik weet waar ik aan toe ben met Gistoux, liefst iedere maand een behoorlijke portie in *Forum* hebben. Dit wordt, denk ik, 9 blzn. - misschien kan het in April?

Bep laat je vragen hoe die Duitsche film van Lubitsch, *Trouble in Paradise*, in het Fransch zou kunnen heeten, en wie erin spelen? Zij heeft ernaar gezocht, maar hier niets gevonden.

Nu, ik moet weer stukjes leggen voor de krant. - Vergeet je niet die 2 *N.R.C.*'s en stuur je me ook het stukje over Harris op, als je dat nog hebt?

Kan je de *Oscar Wilde* van Harris voor mij verkoopen voor fl. 2,50 bv. Zij boden mij hier in een boekwinkel 50 cts., dat is wel erg weinig voor een boek dat mij bij de fl. 10,- gekost heeft (het was toen uitverkocht). Misschien wil Bouws het wel hebben; hij vond het toen erg mooi. Maar stel jij het hem dan voor, want ik ben met hem nog steeds aan den telegramstijl. Anders Otten misschien, of Debrot?

Hart. groeten van je

EdP.

- O neen, laat de Wilde maar; ik kan hem aan Engelman cadeau doen in ruil voor *Den Tuin van Eros*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 16 februari 1933

aant.

aant.

Rotterdam, 16 Febr. '33

Beste Eddy

Hierbij dan eindelijk de brief aan Vic terug. Ik weet niet, wat mij bezielt, maar ik kom niet tot briefschrijven. Van tijd tot tijd heb ik van die dagen, dat ik eigenlijk het liefst maar wat voor mij uit zit te kijken; stemming Dumay, en te denken aan de mogelijkheid om in de zomervacantie heele dagen niets te doen. Gaat voorbij. Maar ik zou in deze stemming met de beste wil van de wereld niets tegen een druif als ‘Spectator’ kunnen schrijven. Dus dan maar de ‘hooge’ houding. Panopticum van Jan vond ik best, met je niet-verzonden brief aan Vic was ik het (zooals je al bleek trouwens) volkomen eens. Hoe meer ik erover nadenk, hoe ridiculer mij die ‘deskundigheid’ toeschijnt. Gesteld, iemand *weet alles* van de russische revolutie (en ik ben er nog niet eens zeker van of Vic er meer van weet dan jij!) en hij is in dat weten *verzopen*, wat dan? Het weten is zoo iets vulgairs, merk ik steeds meer, dat een genie met 1 feit meer uitricht dan een gewone ‘weter’ met 10000. Ik zie soms wetenschapsidioten met even *troeven* in hun hand! Maar ze spelen ze niet op, ze knoeien er maar wat mee! - Ik ontving nog een *Zijden Harnas* van Boucher, als recensieex. voor *Forum*. Jouw initiatief? In ieder geval ben ik er blij mee, het hoort bij den *Hemdenmaker*, niet alleen tailleursgewijze.

De quaestie Marsman-Dumay is raar. Ik heb hem nog eens geschreven. Tenslotte is het ongetwijfeld een aangelegenheid van de hiërarchie: wat is een mensch van *rang*? Volgens Marsman zeker niet de sigarenrookende leeraar, maar eerder de

berlijnsche Vera. - Van Berlijn gesproken: ik kreeg vandaag twee brieven daarvandaan, één van Gerda en één van een oude portiersvrouw, die ik daar gekend heb. Beide met die eigenaardige hysterische nuance, die mij god doet danken, dat ik toen ‘maar’ niet getrouwd ben. Die portiersvrouw is, geloof ik, ietwat in de war, zij ziet spoken en tracht mij te gebruiken als een apostel. Het geheel is niet uit te leggen, als ik de situaties er niet allemaal bij vertel. Wat Gerda daar overigens uitvoert, ik kom er niet achter; ik denk, dat zij wel een beetje de baan op is, maar duidelijk wordt dat ook al niet. Volgens de portiersvrouw denkt zij op griezelige wijze aan den dood etc, etc.

De rekening bij Nijhoff maak ik deze week in orde. Morgen krijg ik weer geld voor een lezing voor de... Dordrechtsche Vrouwenclub. Pecunia non olet, zullen we maar zeggen; het zijn alles bankjes, en ik mag mijn meening zonder eenige reserve uiten, dus...

Het stuk van Heeroma stuur ik als drukwerk terug.

Wim was Zondag hier, en vond je revolutiestuk *alleraardigst*. De *N.R.Ct.* zendt je de twee kranten (29 Jan., 5 Febr.)

Groet ook Jan Greshoff *hartelijk* als hij er nog is. Ik kwam er nog niet toe, hem te schrijven, maar hij is verzekerd van mijn genegenste gevoelens! Voor jullie beiden veel hartelijks van

je Menno

Ik heb een complete *Racine* gekocht in één deel op dundruk, met uitstekend lettertype (48 francs, ed. *La Pleïade*)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [16 februari 1933]

aant.

aant.

Bellevue, 16 Febr. 's midd.
Aanvulling.

B.M.

- Misschien is het aardiger om de vierde strophe te laten beginnen met een authentieke regel uit het *Wilhelmus*, en *Clio* (den Prins wellicht minder vertrouwd) te laten vervallen. De 4 eerste regels v/die strophe worden dan bv.:

> *Oorlof mijn arme schapen*,
> *Ick stijg weer van u heen*:
> *Om ses gheschied-satrapen*
> *Soo commert U gheen been*.

Maar je zou bij ‘ses’ dan een sterretje moeten zetten en in een voetnoot bv.: ‘Zou de Prins doelen op de 3 geleerden die met elkaar in strijd geraakten en de 3 die tot richten werden genood’?

Hart. groeten van je

E.

Hier is nog een derde lezing:

Oorlof mijn arme schapen,
Ick laet weer mijn verleen
Voor wie hun faem zich schrapen
Daeruit, de gift is cleen.

Lees het in het verband met de rest; misschien is dit dan nog het beste.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [18 februari 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Zaterdagmorgen.

B.M.
Je zult denken dat ik stapel geworden ben, maar er moet nòg een verandering gemaakt worden; in de 2e regel van str. 2 heb ik ‘armsaeligh’ laten staan; dit moet gespeld worden: ‘armsalich’. Ik heb nl. het *Wilhelmus* nog eens goed aangekeken; mijn eerste spelling was een reminiscentie in het algemeen. Wil je dit nog even veranderen? Dank; en lach me maar niet te hard uit!
Het is jammer dat je me de verhalen niet kunt doen die bij de Duitsche missives behoorden.
Ik bracht gister een ‘vrije dag’ door met het in orde brengen van mijn 4e bundel ‘essays’. De opdracht aan Bouws is geschrapt, de titel *Panopt. en Forum* vervangen in *De Smalle Mensch*. De polemieken uit *Panopticum* beslaan 2 groote hoofdstukken, hierin heb ik ook de ‘geweigerde’ stukken ondergebracht, de 2 laatste en het vers op Borel. Misschien doe ik later nog een hfdst. erin, bevattende een bloemlezing (stukken en brokken) uit mijn tegenwoordige koeliewerk. - Over een tijdje is Van Kampen misschien toch wel bereid deze bundel uit te geven, al is het geen roman. - Stuur je de 10 Costers nog?
Hart. groeten, ook aan Ant en Truida, en van Bep, - je
E.

Dank voor de Heeroma, die vrij behoorlijk aankwam.

Als je me mijn 2 brieven stuurt over Valmont, kan ik er zelf wel iets van maken voor het brievennummer.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [18 februari 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Zaterdagmiddag.

Beste Menno,

Uit de dingetjes die ik nog op mijn briefkaart krabbelde, kan je gemerkt hebben dat ik weer een rage van werken doormaak, d.w.z. van ‘voor plezier werken’. Ik heb nl. voor eenigen tijd afgedaan met de Nationale (in Maart begint het weer) en voor Vic kan ik ook niet steeds-door stukjes leggen. - Morgen begin ik serieus aan Lawrence, d.w.z. aan zijn brieven, en de boeken van die verschillende menschen over hem; verder lees ik dan zijn *Apocalypse*, zijn brochure over obsceniteit en pornografie, enz. Dat kan een goed stuk worden voor *Forum*, van bv. een blz. of 15. Maar wanneer kan dit alles geplaatst worden? Kan jij het met Bouws zoo schikken, dat tot Juni bv. iedere maand een flink stuk van mij (minstens een vel) in *Forum* komt? Het zou mij reusachtig helpen, vooral in deze onzekere tijden. In Juni weet ik wel weer waar ik aan toe ben, en moet ik òf Gistoux verkocht hebben òf iets anders erop gevonden hebben, coûte que coûte. Dit leven op deze ‘voorwaardelijke’ manier is natuurlijk niet langer dan een paar maanden houdbaar. In Juni is dan ook het balonnetje dat ik met Pia op wil laten, misschien serieus opgegaan.

Kan *jij* dus rekening houden met ongeveer het volgende program: Maart, *De Smalle Mensch* (dat is beklonken); April, Acteurs of Lawrence; Mei, Lawrence of Acteurs; Juni, misschien het essay over de persoonlijke moed, dat ik nog steeds schrijven zou. Juli, dan desnoods niets, of wat kritiekjes; Augustus, in het brievennummer een groote brief aan jou, naar aanleiding van *Les Liaisons D.*; als je me mijn brieven daarover zendt (zooals ik al schreef), maak ik er één groote brief van, met wegwerking van alle matrozentaal, en met bijvoeging van andere dingen.

Wat vind je daarvan? Misschien is dit toch aardiger dan dat gesprek, waar jij maar niet toe komt. Wil je daarentegen dat gesprek hebben, zend mij dan mijn brieven plus wat ik uit de jouwe overschreef; dan maak *ik* er dat gesprek van. Dat kan dan in Juli, en voor Aug. nemen we dan een andere brief van mij, bv. aan Greshoff. - Schrijf hier *precies* over wat je denkt en zelf het liefste hebt.

Ik zou het prettig vinden als tusschen jou en mij een programma werd opgemaakt, waar ik mij stipt aan te houden heb. Maar dan moet Bouws niet de boel kunnen derangeeren met zijn olifantspooten en zijn officieele zwaargewicht.

Ik heb hier een boekje van Van Collem, dat ik liever niet bespreek, maar dat voor *Forum* werd aangevraagd. Misschien kan Vestdijk er wel een stukje aan wijden, maar dan niet te groot: 2 of 3 blzn. hoogstens. Wil je het hem vragen, als je hem ziet? Zal ik jou het boekje vast zenden?

Iets anders is *Java* door Brom. Dat moet ik wel bespreken: 4 à 5 blzn.; maar dat kan tusschen de rest door. - In Juni is *Dumay* klaar; in Augustus wordt het *heele* nummer aan brieven gewijd; in Juli kunnen we dus niet een nieuwe roman beginnen. Wanneer wou je Reinald Godius er dan in doen? In September-October? Of het eerste stuk samen met het laatste van *Dumay* en het tweede in Juli? - In dat geval vervalt voor Juni het essay over persoonlijke moed (dat trouwens niet de minste haast heeft) en *is* Juli (ook zonder kritiekjes) voor mij vol. Het essay komt dan in September of October. - Lees deze brief met zorg na en maak jij voor mij het programma, netjes met de maanden voorop! - Hierbij ter belooning iets moois, dat je niet weg mag gooien.

Hartelijke groeten van je

E.

P.S. - Ik wacht met spanning op je uitspraak inzake acteurs en prins. Als je direct geantwoord hebt, kan je brief er straks zijn, over punt 1 tenminste.

Gewacht - neen!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 18 februari 1933

aant.

aant.

Rotterdam 18 Febr. '33

Beste Eddy

Mijn blocnote is op, dus ziehier een brief op Forumpapier. Ik heb ontvangen: je panopticum (pardon, dat van Willem van Oranje), dat ik zeer geslaagd vind, en je stuk over de acteurs, dat *excellent* is! Met enorm entrain geschreven, nergens te lang, in één woord: weer du meilleur d.P. Het zal mij overigens, bij het verschijnen van den *Zieke*, wel weer de beschuldiging van d.P.-epigonisme doen oplopen, hoewel de coïncidentie louter en alleen uit onze gesprekken voortkomt! Maar enfin, laat dit soort 'drekschedels', zooals Greshoff ze noemt, praten. Het stuk is prachtig en er lijkt mij (van verstandige zijde) niet veel tegen te zeggen. Ik zelf ben het alleen al door de *empirie* met je eens: Laseur, Charlotte Köhler etc. etc.

Nu een belangrijke (gegeven: Saturnus niet meegerekend) quaestie. Bouws vindt n.l. het stuk van Bob erg slecht, en hij heeft nu bericht van Maurice, dat die het met hem eens is. Ik moet bekennen, dat mijn *pro* zeer slap is geweest en zelfs de mogelijkheid openlaten, dat ik door het feit, dat Bob het geschreven had, nog beïnvloed geweest kan zijn. Vermoedelijk heeft Bouws gelijk (ik zou het stuk moeten overlezen) en hebben wij nu eens tegenover hem ongelijk. Bouws zegt (en het komt mij voor niet zonder grond), dat het artikel niet meer dan een *inlichtend* karakter heeft en voor *Forum* geen enkele beteekenis heeft. Neem aan, dat wij te oppervlakkig geoordeeld hebben (ben jij zelf zeker van een onrechtmatige voorkeur door de omstandigheid, dat je Bob een aardige vent vindt? ik niet), dan acht ik het niet gemotiveerd, om Bouws en Maurice in dezen zoo maar door onze formeele meerderheid te overtroeven; vooral, waar *mijn* voor al heel zwak was en het jouwe, geloof ik, ook niet geweldig overtuigd. Maar dit is perslot van rekening maar één van de vele dingen, die *nu* een *redactievergadering* absoluut noodzakelijk maken. Het is bovendien toch ook te gek, dat jij en Bouws elkaar nog maar voortdurend 'telegrafeeren'; die zaak moet worden uitge*praat*, desnoods uitge*bekt*, maar al dat geschrijf vertroebelt de situatie. Bouws zal nu Maandag Zijlstra om een credietje vragen voor jouw en onze reiskosten, zoodat we in *Brussel* bij elkaar kunnen komen. Maurice is er nu weer, dus een zakelijk beletsel is er niet meer. Ik doe hier trouwens niets anders dan je eigen wensch vertolken, meen ik. Spoedig dus nader nieuws over voor ons mogelijke week-ends, die we dan met jouw mogelijke kunnen vergelijken. Het is bepaald hard noodig, dat we er een halve dag voor nemen om schoon schip te maken, ev. met Jan Greshoff in de buurt als ambulance. Ben je het hier mee eens?

Nog altijd ben ik niet aan Walschap toegekomen. Misschien heb ik vanmiddag tijd.

Eergisteren de neger van Lier weer eens gesproken; hij is nog eenigszins oud en wijs, maar aardig.

Tot spoedig meer! Hart. gr. voor jullie beiden en de hand van je
Menno

Trouble in Paradise is een *amerikaansche* film; hij heet in het holl. *De familie Adam en Eva*, in het fransch, keine Ahnung!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[19 februari 1933]

aant.

Na de zouteloosheden in toneelvorm waartoe de idealist Donker zich wist op te werken, bracht het Februari-nummer van *De Stem*, als reactie tegen ons, de onvermomde loslijvigheid van een anoniemen, of liever pseudoniemen lafbek [abruti, of wat je wilt! of 'Spectator' dit in verband met van Effen, als je die erbij houdt.], die ons verder niet aangaat; van wien het ons zelfs niet interesseert of hij nog familie kan zijn van Justus van Effen of de Hollandsche huisvrouw die eens zulk roerend proza over *Prutske* bijdroeg; op wiens manifestatie wij alleen willen wijzen in verband met de Charitas, het Hooger Leven en de andere verhevenheden van het nu zoo rijkelijk bevuilde orgaan en de tijdschriftleiderswaardigheid van den heer Coster. De meest elementaire begrippen omtrent eerlijkheid en lafheid hadden *ons* weerhouden een zoodanig stuk te plaatsen. Waarvan acte.
(Red. *Forum*.)

Zondag.

Beste Menno,
Vind je het niet goed om - met het oog op het publiek - bovenstaande regelen onderaan *Forum* te zetten? Laatste bladzij, allerlaatste aanteekening. Ben je het er niet mee eens, verscheur het dan. Mij lijkt het, 'politiek' gezien, niet overbodig. Maar ik stel het op voor de redactie (Maurice telt nu eenmaal niet mee, uit) en niet voor mij persoonlijk. Je kan alles erin veranderen wat je wilt. Typ het dan even over, en neem hieruit alleen wat je goed lijkt. H. gr. je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [20 februari 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Maandag.

Beste Menno,

Vanmorgen kwam eindelijk je brief. Ik ben blij dat je beide inzendingen zoo goed vindt. Dat gevaar van ‘plagiaat’ tusschen jou en mij is niet groot, want wat jij van de acteurs schreef in *De Zieke* is toch heel anders; maar ‘das Zweite’ en de ‘infames’ zijn van jou; die kan ik er misschien nog wel uitwerken. Zeker het laatste; het eerste hèb ik al eens gebruikt.

Het stukje over Bob daarentegen vind ik weer zeer pijnlijk; vooral omdat het alweer zoo'n totaal ònbelangrijke historie is, die opgeblazen wordt tot iets van veel belang. Ik schreef Bouws onlangs om Bob dat stuk terug te sturen; hij antwoordde dat hij het ‘stuk van mijn zwager eerst aan jou terug zou zenden, omdat jij erom gevraagd had’. Dit lijkt mij, na wat je me nu zegt, een zeer incomplete en onjuiste voorstelling. Ik vind het, afgescheiden van alles, hoogst onaangenaam om Bob, aan wien ik nu zoowat een maand geleden (?) schreef dat jij ook vóór het stuk was en dat het dus opgenomen zou worden, te moeten zeggen dat je je bedacht hebt en dat het nu *neen* is. Bovendien weet ik niet zeker of Bouws, die zoo ostentatief ‘je zwager’ schrijft, hier niet een prettig gevalletje aan beleeft. Ik vind Bob heel geschikt, maar heb hem gevraagd om iets voor ons te schrijven, geheel buiten die geschiktvinderij om; ik dacht dat het aardig zou zijn als wij ook een ‘jonge’ musicus hadden, buiten den onvermijdelijken, en naar iedereen zegt onmogelijken, Pijper. Dat een musicus, wiens waarde op een ander terrein ligt, niet voortreffelijk schrijft, is het minste; zijn meening wordt dan toch nog gesteund door zijn verdere ‘waarde’. Het stuk van Bob is helder en niet slecht geschreven, hij geeft er een opinie in, die hij verantwoordt, en slechter dan het stuk van Van Uytvanck over de schildersintelligentie kan ik het met de beste wil van de wereld niet vinden. Ik vind dat Bouws wel erg veel invloed krijgt bij ons, en zijn manier van op Maurice te werken begint mij op de zenuwen te gaan. Anderzijds is deze kwestie extra-delicaat voor mij omdat Bob nu eenmaal mijn zwager *is*. Ik laat dus de zaak *geheel* aan jou over, maar blijf pertinent *voor* stemmen. Wordt het stuk dus geweigerd, dan blijft mij de prettige taak om Bob daarvan op de hoogte te stellen, tegen mijn vorige beweringen in. (Prettig, vnl. als *Forum*-representant!)

Maar nogmaals: je hebt nu alle gegevens, stel jij zelf maar voor wat er gedaan moet worden. We hebben nu dus, officieel: Maurice tegen, ik voor, advies Bouws tegen, Menno ‘onzeker’. Ik wil best naar Brussel komen voor die vergadering, maar de ‘opluchting’ die jij verwacht, komt toch niet. Mijn gevoelen over Bouws verandert niet meer, en Maurice vind ik tenslotte ook zeer matig. Je moet maar eens van Greshoff hooren op welke gearriveerde manier hij verontwaardigd is over Greshoff's volkomen juiste restricties inzake de Van de Woestijnehuldiging. Een ‘beste kerel’, maar ook een arrivé. Bouws, een ‘beste kerel’, maar tenslotte een *onuitstaanbare* platvoet. Voilà. Begin Januari '33 ga ik bovendien toch vast uit *Forum*, ik verzeker je dat dit aan de vriendschap tusschen jou en mij geen haar verminderen kan, eerder geloofde ik nog het tegendeel! Mijn éénige serieuze voorstel is: het niet meer in stemming brengen van werk van redacteurs; jullie zullen daar wel niet mee accoord gaan, en Bouws zeker niet. Dus dan kwakkelen we zóó voort, tot eind December (voor zoover mij betreft), daarna ben ik simpel medewerker van *Forum* en heb met deze kwesties niets te maken, dan wordt er gewoon over mij beslist.

Ik schrijf je nu niet meer, voordat je ook op dezen brief geantwoord hebt, anders schrijven we telkens langs elkaar heen. Neem dus al mijn correspondentie door, sinds den laatst beantwoorden brief tot-en-met dezen; als ik dàt antwoord van je heb - als het snel gaat, is het over 4 dagen - zijn we weer ‘op orde’.

Met hartelijke groeten, je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

20 februari 1933

aant.

aant.

20 Febr. '33

Beste Eddy

Diverse zendingen van je ontvangen, ook de mooie koperroode dame; zooiets had ik me juist voor Marie gedacht, als hallucinatie! Dank!

Of het Wilhelmus op de eerste pagina kan, weet ik niet. Het Maartnummer zal n.l. wel weer onhandelbaar worden. De zaak is, als gewoonlijk, dat *wij* veel te veel schrijven; en die godvergeten *Dumay*, die al maar door *moet* loopen! Ik beheersch me al zooveel mogelijk, maar een panopticum op Eikenboom (bijgaand) kon ik toch ook niet verzuimen. Loopt het nu zoo, dat het met de pagineering om een bladzij gaat, dan zal het er wel van afhangen, of het Wilhelmus voor- of achterin (kleine letter) komt. Ik zal het eerste *probeeren*. Maar het is een verduivelde toer, dat gecomponeer. En dus: hoe kan ik nu al een bindende afspraak maken over de plaatsing van je stukken? Natuurlijk zorg ik wel, dat alles er zoo gauw mogelijk in komt; maar we zitten met massa's Vestdijk, Debrot etc. etc. Bovendien annonceert Greshoff juist een nieuwe roman van Elsschot, *Kaas**, die hij ons aanbiedt. Je ziet dus wel, dat het hoogst noodzakelijk wordt, persoonlijk te compareeren! Er zit eenvoudig niet anders op. Ook om de lucht tusschen jou en Bouws te zuiveren; dat verdomde getelegrafeer vind ik ronduit belachelijk, na zooveel dagen tijdsverloop. *Bek* het en hem uit, maar laat het dan ook *uit* zijn. Dit heeft niets te maken met mijn waarlijk nogal geringe appreciatie van onzen secretaris, maar alleen met mijn hevige afkeer van *verduurzaamde rellen*. Zoo kwaad is B. tenslotte ook niet; hij is alleen walgelijk ijdel, dat blijkt steeds meer. Laten we die affaire in vredesnaam even uit de wereld praten.

Wat de *Liaisons* betreft: uitstekend, maak er een brief van aan mij, zooals het geval dus ook was ongeveer. Ik heb n.l. voortdurend op een goede vorm zitten peinzen, maar ik vond geen reden, om mijzelf in dezen als gelijkwaardige tegenstander naar voren te brengen, waar het gros van de ideeën van jou afkomstig was. Hierbij zend ik je dus de betreffende brieven en ook mijn opmerkingen, die je voor me overschreef. Veronderstel vooral, als je de brief omwerkt, dat de meeste menschen hier even *feitelijk* op de hoogte moeten worden gebracht van de situatie Valmont-Merteuil!

Ik las het eerste hoofdstuk van Maulnier. Bijzonder goed, vind ik, geen woord te veel, en in de roos geschoten! De rest lees ik zeker ook, maar ik heb zoo ontzettend weinig tijd, omdat ik ook nog schrijven wil en momenteel de school weer eens slecht verdraag. Een collega heeft een stuk tegen mij (in ‘bedekte toespelingen’) in het leerarenblaadje geschreven; en zulk soort dingen zijn vervelend, als je een sollicitatie hebt loopen. Vondel komt er natuurlijk weer aan te pas. Enfin, ik moet op zulke aanvallen van idioten voorbereid zijn en me prepareeren op een eeuwig verblijf in

Rotterdam; als ze me daar tenminste ook niet een keer naar de deur verwijzen, maar daarvoor is gelukkig *veel* noodig.

Ik spits me op de ontvangst van je essay over den acteur! Dat kan goed worden, want zooiets heeft men hier nog nooit verteld, geloof ik. En toch is het allemaal zoo ongelooflijk duidelijk... als je er eenmaal oog voor hebt. Hieraan schijnt het de meeste menschen wel volkomen te ontbreken. Het eerste (relatief) *goede* stuk over het *Démasqué*, dat ik gelezen heb, is van een *jezuïet*, pater van Heugten; het stond in *Boekenschouw* en was merkwaardig juist, ofschoon katholiek. Ik heb het niet, anders zou ik het je sturen; de man *raadt* n.l. (als consequentie van het *Démasqué*) aan welk boek ik nu bezig moet zijn: *Het Démasqué der Intelligentie*.

hart. gr. voor jullie beiden van je
Menno

* in 14 dagen geschreven, *na* onze ontmoeting in Antwerpen!

is die roode dame niet lady Macbeth? Ik herinner me zooiets.

Je brieven over *Liaisons graag later weer terug!*

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [22 februari 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Woensdagmorgen.

Beste Menno,

Dank voor de brieven; ik zal probeeren er iets van te maken, ofschoon zij mij niet meevallen, nu ik ze hier heb. En wat een last om al die termen weer fesoendelijk te krijgen! Stuur me in elk geval nog even de brief over de ontmaagding erbij, die hieraan voorafgaat. Je krijgt later alles terug, en zelfs binnenkort.

Over Bouws schreef ik je al. Ik voel er *niets* meer voor om te 'bekken'! Hij is nu ook in mijn *gevoel* 'geklasseerd'. Een beste secretaris; verder *nix* meer, tenminste voor mij.

Je panopt. over die officieren is maar zoo *half* waar, lijkt mij, dat ik het er eigenlijk heelemaal mee *on*eens ben. Vooral voor menschen die er hun vak van gemaakt hebben, is de Van Speyck-houding toch altijd nog beter (en zelfs sympathieker) dan die van M'Aarsbergen. Maar jij wilt de helden van 'De Witte' te lijf, alzoo... Ik vind het overigens best. Ik zou anders een panopticumpje over officieren kunnen schrijven, waar de jou sympathieke schijtlaarzen bekaaid van af zouden komen, - zonder me te beroepen overigens op hh. Van Sandick en Van Nouhuys, 'De Witte' en de heroïek der ingezonden stukken.

Jammer dat het programma weer mislukt. Maar als de copy zóó rijkvloedig wordt... - Bravo voor Elsschot!

Ik had *graag* het Wilhelmus wèl voorop; zooals ik nu ook aan Bouws schreef. Laat mijn panopt. *Parijs bij nacht* dan maar weer een maand wachten (d.i. 2 blzn.) en *Mária* Lécina kan (met een voetnoot) ook naar April. Dit alles schreef ik Bouws reeds. Kan het *Wilhelmus* er dan tòch niet in, op de manier door mij aangegeven -

ik wou er nl. onze ‘Oranje-hulde’ van maken en niet een panopticum! - stuur het mij dan direct terug, dan stuur ik het naar de bladen.

Die roodharige dame *is* Lady Macbeth. (Ik meen zelfs: door den man ‘who painted as if he never saw a pair of buttocks in the whole of his life’; maar in de *armen* heeft hij zich hier ‘gerevancheerd’!)

Die leeraar verdiende physiek gekastijd te worden. Antwoord je, of mag dat niet? - Pater van Heugten schreef ook het fraais, dat ik hierbij insluit. Dirk Coster onaantastbaar als maker van 2 bloemlezingen; het teekent des paters intelligentie! *Ik* geef er dan geen duit voor. En de rest; in dien walgelijk - dierbaren toon! Trek om dien man te schrijven dat ik geld noodig heb en voor 500 pop (door hem gegarandeerd) hem 2 bloemlezingen zal bezorgen binnen 2 maanden, mèt een ‘dichterrevue’, en minstens even goed als die van Coster. Enfin, het is eigenlijk al net zoo vleiend als die verdediging van Den Doolaard - stel je voor dat je zóóveel PROZA gedirkt hebt, in eindelooze scheuten, om alleen voor je bloemlezerij taboe verklaard te worden! Kan jij eventueel niet een klein stukje schrijven over deze *mentaliteit* (met dit als één voorbeeld; er zijn er wel meer te vinden). En die senieliteit van *Forum* en zoo - moet daar nooit op geantwoord worden?

Slauerhoff stuurde mij 2 verhalen, die ik wel goed vind en even opknap, alvorens ze aan Bouws te zenden. Het stukje van juffr. Donkersloot zond ik gisteren aan *jou* terug, als papiers d'affaires. - Er was verder een stuk tegen mijn ‘flirt’, van dien mijnheer Gans. Daar de man in Parijs woont, heb ik hem zijn stuk teruggezonden, met den raad te wachten tot ook *De Smalle Mensch* verschenen zou zijn. Het stuk was vrij beroerd geschreven, maar van communistischen aard zijnde, niet erg bête, en vooral wel sympathiek. Als hij het bijwerkt - en trouwens ook zóó - ben ik voor opname; mits met een bladzij van mij als antwoord achteraan. Maar laat nu eerst maar zien wat de man doet; ik verwacht een brief van hem. - Ik stuur je vandaag dit alles maar weer op, met het oog op die *Wilhelmus*-historie, die haast heeft. Maar je hoeft hierop niet meer te antwoorden, omdat alles antwoord van mij is. Hart. groeten van steeds je

E.

Het stuk van den jezuïet graag terug.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

23 februari 1933

aant.

aant.

23 Febr. '33

Beste Eddy

Over het stuk van Bob, dat ik nu herlezen heb, het volgende. Het is (volgens mijn opinie) werkelijk niet erg goed, maar wel plaatsbaar, als tegen het eind een meer principieele uiteenzetting volgt. Het is zoo al te zeer ‘inlichtingendienst’, en tegen het slot wordt de lezer vrijwel in de steek gelaten. Zal ik het stuk nu aan Bob terugzenden, met een briefje van mij erbij, waarin het verzoek om het stuk vooral *principieeler* te redigeeren? Zoo ongeveer als het stuk van Valentijn, dat ik qualitatief

beter vind, absoluut. Maurice blijkt achteraf (wat ik verkeerd begrepen had) vrijwel ‘kleurloos’ te zijn in dezen.

Bouws zal je wel geschreven hebben over den datum van de redactievergadering; 12 Maart, wat mij aangaat, schikt uitstekend. Die vergadering is *noodig*, en er zal het een en ander verteld moeten worden. Ik houd me er overigens van overtuigd, dat een oplappen van de verschillen tusschen jou en Bouws (ev. ook tusschen jou en Maurice) niet meer mogelijk is. Zelfs (maar dit *zuiver en alleen* als tijdschriftredacteuren!): tusschen jou en mij niet meer. Ik zal je standpunt inzake de panoptica en daarmee de polemiek nooit kunnen deelen, en ‘uitboren’ is mislukt, dus... Daarom heb ik me langzamerhand gewend aan de gedachte, dat je er volgend jaar uitgaat, en zelfs dat ik *eventueel* doorga. Vroeger kon ik mij een dergelijke scheiding nog niet goed anders denken dan als een breuk in de vriendschap. Ik zie het nu anders. Op den duur zouden wij door al die kleine geschilpunten in redactioneele zaken niet vrij kunnen blijven van allerlei even kleine verbitteringen, die we tenslotte beter kunnen vermijden. O.a. is het mij onaangenaam, in zooveel gevallen *formeel* de partij van Bouws te moeten kiezen, terwijl mijn *motieven* veel meer aan de jouwe verwant zijn. Daartoe schijnt het ‘revue-directeurschap’ nu eenmaal te moeten leiden. Het eenige ‘pand’, dat je me zult moeten achterlaten, is de belofte van je medewerkerschap! Voor de rest: ik wacht het eind van het jaar maar eens af. Als Zijlstra contractueel verder wil gaan (hij kan in 1934 ophouden), is het ongetwijfeld jammer, deze publicatiemogelijkheid zoomaar prijs te geven. - Als het eenigszins kan, ben ik echter voor een behoorlijke afwerking van dezen jaargang met de oude compagnons, ook al is hun front ietwat kaduuk. Daarom moet de vergadering maar bij Jan Greshoff zijn, vind ik; hij heeft ambulance qualiteiten. De houding van Maurice tegen hem is overigens niet anders dan als klooterig te definieeren. Zoo iemand schijnt zichzelf niet meer zonder hooge hoed te kunnen zien.

Ik blijf er tegen, om op de spectator te reageeren. Juist deze gemoedelijke ‘drekschedels’ (om een woord van Greshoff te gebruiken) kan men alleen *of* door een uitgezochte hatelijkheid beantwoorden *of* doodzwijgen. Verdenk mij nu maar niet van ‘hoogheid’; ik heb dien spectator niet eens *gevoeld*. En wat het publiek ervan denkt, laat me volkomen koud. Willen zij die gijn apprecieeren, dan moeten ze hun gang gaan; ze zijn dan eenvoudig niet *mijn* publiek. Maar laten we niet weer beginnen; hierover worden we het niet eens.

Met moeite je *Smalle Mensch* in dit nummer gewrongen; maar het ging net, en ook het *Wilhelmus* komt op pag. 1. Het komt mooi uit met de tot razernij gestegen liefde voor den Vader des Vaderlands. Er zijn zelfs twee concurreerende tooneelstukken! Ik wacht nu op je antwoord om aan Bob te schrijven. Natuurlijk neem ik in dezen alle schuld op me, als er schuld moet zijn; maar het zal, hoop ik, zoo wel losloopen. Hart. gr. voor jullie beiden en een hart. hand van je

Menno

N.B. Ik *heb* een complete Shakespeare. Dus houd ik me daar maar bij.

Ἰχ Ϝιστ νιετ, δατ ἰε γρίεχσγέ λεττερς χενδε!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [25 februari 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, 25 Februari.

Beste Menno,

Veel dank voor je laatste uiteenzettingen; veel dank werkelijk, omdat ik 1° hierop precies en 'zakelijk' kan antwoorden; 2° een opluchting heb, dat we eindelijk, ook practisch, weer 'bij' zijn!

Allereerst dan dit: ik schreef Bouws dat ik voor zaken eind Febr. of begin Maart in Br. moest zijn en daarom liever vóór 12 Maart vergader. Kan dit nog zoo geschikt worden, graag. - Verder, je opmerkingen over uitbekken, een-en-ander zèggen, ambulance-qualiteiten van Jan, etc. zijn werkelijk *erg* ver van mijn bedoelingen. Tegenover jou wil ik mij graag compleet uitspreken, tegen de redactievergadering hoogstens een paar punten afdoen. Wat ik van Bouws en Maurice denk, weet je nu. Overigens beide *beste* kerels (dit meen ik ook). Maar flap-drollen, die rond de 30 niet de humbug juist hebben leeren inzien van literatuurambtenarijtjes, maar die er meer en meer van smullen. Terwijl ik met den dag *voel*, dat alles even bête en 'de moeite niet waard' is. Formeel komt alles dus gewoon hierop neer: het divide et impera van Bouws lust ik niet meer, de contrôle op elkaar, als mederedacteuren, die ik nooit verdragen heb, lijkt mij steeds ridiculer (en in dit geval kan het gevoelen van een zoo wijs en bedaard man als Arthur v. Sch. mij 'steunen'), en kort en goed, als mederedacteur pas ik daar verder voor, als dit in kracht blijft. Dat in bepaalde gevallen, bij heele hooge uitzondering, van dat recht van contrôle gebruik wordt gemaakt - als bv. ingeval van pornografie - is best; anders is het een paskwil. En *van het begin af* heb *ik* telkens onaangenaamheden op dit gebied gehad; eerst formeel, dan half formeel, en met Bouws als éminence grise (of bezoldigde schijtlaars van Zijlstra, qu'importe) achter de schermen. Dat *jij* schrijven kunt: 'ik moet hem formeel gelijk geven, terwijl mijn motieven aan jouw kant staan', begrijp ik gewoon niet. Voor mij zou zoo'n scheiding geen oogenblik kunnen bestaan. Al *had* je voor mijn gevoel het grootste ongelijk, dan nog zou ik *totaal* aan jouw kant staan tegenover het divide et impera van het rund Bouws. Maar ook dit is dan een verschil tusschen jou en mij. Als *ik* één 'gravité' als ridicule beschouw, dan vóór alles die van dergelijke 'formeel'-heden.

Maar je slaat zelf den spijker op de kop: 'Daartoe schijnt het 'revuedirecteurschap' nu eenmaal te moeten leiden'. - Alzoo: jij hebt het er voor over; ik verdom het. *Hoe* dan ook, lijkt het mij dus beter dat ik er volgend jaar uitga, en dat jij blijft, met Vestdijk in mijn plaats. Ben ik eenmaal gewoon medewerker, dan is de contrôle 'vanzelfsprekend' geworden, dan nemen jullie gewoon wat jullie lusten en de rest niet. Niet dat ik *deze* opvatting zoo bizonder verheven of geslaagd vind, maar ça se défend mieux dan het voor halfvol aanzien (op bepaalde plaatsen) van een quasi-vol mederedacteur.

Nu antwoord op de rest. Ik *voel*, hoe vreemd dit je lijken zal, dien 'Spectator' ook niet. Ik heb er ook, au fond, *pret* om. Maar ik vind dat wij éven moeten wijzen op zulke bokken, door den hoogeren-lever geschoten in het hooger-levende Polderland. Kwestie van politiek wschl. - Ik vind ook dat wij althans één principieel artikel mogen wijden aan die specifiek-Polderlandsch-dierbare criteria van cynisme, seniliteit, bedorven magen en andere *kul*, als te berde gebracht door den pater, die jouw waardeering nog had, en die één Polderlander (met zwarte jurk toevallig) is, onder *vele*. Jij zult dit ook wel met mij eens zijn. Vooral in den *eersten* tijd van een blad als het onze, heeft men zich tegenover het publiek, of de kritiek, te rechtvaardigen; te imposeeren, is beter nog. Je rekent hier opeens te veel op het juiste begrip van

‘*jouw* publiek’. Het gedrag van iemand als Van der Meulen n.b. een van de meest-belangstellende Hollanders, moest je anders al te denken geven. En van een Van Houten en wie weet wie nog meer? ‘*Jouw* publiek’ bestaat uit 10 man: Greshoff en ik, Willem Elsschot en Ary Delen, Rudy van Lier en nog 5 anderen. Bouws moet je er vooral niet bij rekenen en Maurice ook maar niet. De tweede vindt het belangrijk om redacteur te zijn van een ‘leidend tijdschrift’, terwijl hij er geen bal voor doet (dat geeft dan nog een gedistingeerd bijsmaakje van afzijdigheid, èn je hebt er minder ruzie door met de heer- en andere oomes); de eerste staat met al het snobisme van zijn dikke kont op het *Forum*, en kon verder morgen meteen in *De Stem* Secretaris spelen, als dat toevallig zoo uitkwam.

Neen, het is duidelijk: ik hoor er niet bij. Mijn voorstel is *formeel* een kwestie van zelfverdediging. Wordt het afgeslagen, waar natuurlijk alle kans op is, dan ga ik er ook met opgewekt gemoed uit. Tusschen jou en mij zal *dit* de vriendschap geen oogenblik bederven; je kunt er zeker van zijn, als ik je dat zeg. Ik behoor tot die individuen, die zich 100 × kunnen ergeren aan een vriend, en 100% vriend blijven, als de ergernissen buiten de vriendschap zelf om plaats hadden; je weet niet half hoever mijn trouw gaat, wanneer ik iemand ééns ‘volledig heb geaccepteerd’.

Zend het stuk van Bob maar aan mij terug; ik zal het hem dan wel opzenden met bijbehoorende opmerkingen. ‘Als Maurice kleurloos was, was het rapport van Bouws blijkbaar flink gekleurd,’ zei Bep. God-God, wat vindt die espèce de cul het *interessant* om ons tegen elkaar uit te spelen en zoo'n beetje de verborgen leider te zijn, die hij in Hertha's oogen en in die van Ruth natuurlijk in optima forma is! En als ik er uit ga, zegt de brave ezel: ‘*Ik* heb hem er toen maar uit laten zetten, toen hij zoo lastig en minder bruikbaar werd - natuurlijk, zoo ben ik’ - en weet niet eens *hoe* ik hem door heb. En wou je nu hebben, dat ik hem precies vertelde wat ik van hem dacht? Dan moet je daarvoor liever een andere ontmoeting arrangeeren dan een redactievergadering. Want als ik Bouws dat precies doe, zooals ik het denk, dan is er zèlfs geen telegramstijl meer tusschen ons mogelijk, you can lay to that.

Nu, tot besluit een mooi prentje, om bij de *piano* te prikken! Hartelijke groeten, ook aan Ant en Truida, en van Bep, en als steeds je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[26 februari 1933]

aant.

aant.

26 Februari.

Beste Menno,

Lees eens met aandacht bijgaand schrijven van Bouws. Ik geloof heusch dat de man idioot wordt van ijdeltuiterij. Wat *wil* hij eigenlijk? Dictator van *Forum* worden of redacteur? Wat bedoelt hij met ‘in de rij’? Ik heb hem nu duidelijk geschreven wat ik van de heele zaak denk. Wil je de zaak eens met hem *bepraten*, en hem dan ook precies zeggen hoe *jij* ertegenover staat? De man wordt voor mij werkelijk onuitstaanbaar, en wat is hij eig. toch stom!

Tracht eens precies te weten te komen wàt hem niet bevalt, en wàt hij zou willen. In de 1e plaats een *stem*, denk ik. Ik denk dat hij één ding moet doen: Zijlstra

bewerken dat *Forum* met 1934 wordt opgeheven, of, indien doorgezet, dan met een andere redactie, liefst ook zonder jou. Bouws komt er dan mèt stem in en wordt de Richelieu (inpl. van de éminence grise) van dit tijdschrift, dat binnen 1/2 jaar sprekend zal zijn gaan lijken op een wat omslachtige *Groene Amsterdammer*. Hoofdartikelen van Bouws natuurlijk, in grootere letter, en gespatieerd. Ik heb hem nog zeer beleefd geschreven, maar ik kots van het gezwel. Voilà. Het is een naïeve etterbuil.

Hartelijke groeten en tot nader
Je
E.

Vóór 12 Maart schijnt de verg. niet te kunnen.

Belangrijk!

Ik heb een idee, dat ik bespreken wil met Van Kampen. Daarvoor moet ik naar Holland. Het beste is, dat ik nu *eerder* naar Brussel ga, en dan doorga naar Holland. De vergadering kan dan ook in Holland plaats hebben en Zijlstra betaalt dan de reis van Maurice en van mij tot Rotterdam en retour. Dit komt op precies hetzelfde neer als wanneer hij voor Bouws en jou de reis Rotterdam-Brussel betaalt, en voor mij Parijs-Brussel, + retours. Wil je dit ook met Bouws bespreken en dan iets probeeren af te maken op een 'vorige' Zaterdag, dus bv. 4 Maart in Rotterdam. Maak er direct werk van, en schrijf mij dan, of laat Bouws mij schrijven - als mijn brief hem tenminste niet totaal verstopt heeft.

Zeg niets van mijn idee aan Bouws; zeg alleen maar dat ik voor 'zaken' ook naar Holland moet. Het heeft trouwens met *Forum* niets te maken, maar gegeven de mentaliteit van Bouws zou hij dat toch niet geloven. Bouws is nl., merk ik, op en top van een zakenmans-psychologie, ook in zijn schatting van ons en van zijn eigen situatie in *Forum*. Onder zijn vernisje van literair-en-kunst-epicurisme is het, met alle slimmig- en dommigheden een banale handelsprol, precies als Zijlstra, die voor mij nu dan ook net zoo hard als Zijlstra verrekken kan. Omdat het verder een 'best rund' is, wil ik *ruzie* met hem vermijden. Maar met hem omgaan zooals ik het vroeger deed, kan ik nu ook voor den schijn niet meer.

Als de vergadering op 4 Maart in Rotterdam mogelijk is, telegrafeer mij dan direct hierheen, dan kan ik misschien van 1 tot 3 Maart nog zaken in Brussel afdoen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 27 februari 1933

aant.

aant.

aant.

aant.

Rotterdam, 27 Febr. '33

Beste Eddy

Het wordt hoe langer hoe moeilijker, over die quaestie van de Forum-redactie heen en weer te schrijven, omdat ik voortdurend voel, dat er in het geschrijf iets

verloren gaat. Daarom: laten we, of het nu 11-12 Maart of een week later gebeurt (*deze* datum komt mij het best uit), de Zaterdag voorafgaande aan de vergadering besteden voor een gesprek onder vier oogen over dit thema. Ik *kan* eenvoudig geen nieuwe argumenten meer bedenken, hoewel ik je standpunt *niet* deel; maar eigenlijk is de verzekering, dat onze vriendschap er geheel buitenstaat, mij voorloopig al voldoende. Bij mij is dat ook zoo; als ik 'formeel' Bouws in sommige opzichten gelijk geef, is dat een verraad, waarvan ik je dan ook dadelijk in kennis heb gesteld. 'Formeel' komt hier neer op: Bouws en ik hebben één toevallig snijpunt, de panopticumquaestie, waarin *hij* uit fatsoensoverwegingen (dat denk ik tenminste) en *ik* uit de nu uit den treure uiteengezette overwegingen practisch op hetzelfde uitkomen. Verder zal ik er niet aan denken, hem in bescherming te nemen; dat hij 'van goeden wille is', wordt langzamerhand wel wat al te bekend. Hij is *secretaris*, met daarbij nog een soms welingelichte opinie over enkele zaken, maar meer niet; *wij* zijn het in dat opzicht geheel eens. Onderwijl moet *ik* met hem samenwerken, wat mij, door mijn meerdere routine in het hypocriet spelen tegenover onverschilligen, beter afgaat dan jou. In zooverre behoort hij bij mijn 25 collega's. Ik heb er geen behoefte aan hem 'de waarheid' te zeggen, jij ook niet trouwens. Toch is er duidelijk verschil in onze wijze van reageeren op zoo iemand, precies als bij het reageeren op spectatoren en van Heugtens. Voor mij is er b.v. een onoplosbare tegenspraak in je volkomen afkeer van alle litteraire gedoe (die ik deel) *en* de neiging om toch telkens weer op die walgelijk-litteraire foetera in te gaan. Ik zweer je, dat ik *kots* van de litteratuur en op een spectator met geen syllabe meer zal reageeren, voor welk publiek ook. Als die idioten het nu nog niet weten, moeten ze maar in onwetendheid sterven. De positie van *Forum* is nu bekend genoeg, en dus mogen de heeren ons naar onze 'daden' beoordelen, vind ik. (Misschien zal bijgaand, uit Propria Cures geknipt stukje, je in dit verband pleizier doen). - Hetzelfde verschil met de 'contrôle' onderling. Ik ben er ook tegen, maar bij mijn weten is er ook nog nooit contrôle voorgekomen! Maar jij hebt altijd zoo verbitterd-persoonlijk gereageerd op *onderling overleg*, dat je aan een verliezen zelfs bij overleg de beteekenis van een nederlaag hebt toegekend. Mijn persoonlijke critiek op het Heeroma-stukje heb je zelfs instinctief in een contrôlegebaar omgezet! Goed, als je dus wilt, vind ik contrôle in een algemeene staart als Panopticum ook al weer niet verkeerd; contrôle op elkanders stukken *verder* zou ik zelf niet afwijzen, als er maar niet gestemd wordt. Ons verschil ligt hier weer tusschen overleg en geen overleg. De consequentie van een redacteursbaantje *is* m.i. overleg op bepaalde punten; ik zie daarin ook niets vernederends, dat zich zou onderscheiden van de ontelbare andere overleggerijen, die in alle zakelijke verhoudingen noodig zijn. Ik zal dit wel anders zien dan jij, omdat ik iedere dag in die coulante hypocrietensfeer eenige uren moet doorbrengen, en daarom *zelfs* een redactievergadering met Maurice en Bouws nog een oord vind, waar men *relatief* nogal ronduit kan spreken. Ook al hecht ik er geen enkele 'vriendschappelijke' waarde aan. Maar als ik volkomen 'eerlijk' ben, moet ik het nu ook zoo zien, dat jij, die nooit die coulante hypocrietensfeer hebt hoeven te slikken en nu voor het eerst door notarissen en ander tuig met zulke lolletjes kennismaakt, zelfs in een redactie niets anders dan een stel onmogelijken moet kunnen ontdekken. Iedere schijn van opzettelijke hypocrisie is jou vreemd, veel meer dan mij; en daarom kan ik jouw meening over Bouws volkomen aanvaarden en toch met dien man omgaan. Ons eerste intieme gesprek zal over de waarde van de hypocrisie moeten gaan. Want de hemel bewaarme, als je 26 uur in de week *ex professione* hypocriet moet spelen (in een zekere graad) tegenover jongens, tegen wie je liefst zou zeggen: 'Alles en alles is *kul*, en leer *dat* in de eerste plaats!', dan begin je anders over de hypocrieten te denken. Vandaag 6 uur: gekletst over Napoleon, over onderwerp en gezegde, over Hottentotten, de Camera Obscura en nog heel wat meer, terwijl alles me ronduit voorkwam als hopelooze bijzaak, als *kul* en nogeens *kul*! Daarna is zelfs een telefoontje van Bouws een weldaad! Je gelooft het misschien niet, het *is* zoo.

Ik heb vandaag o.a. gezegd, dat de 3e coalitieoorlog *zeer* belangrijk was, en dat het van gewicht was, dat men hoofd - en bijzinnen goed leerde onderscheiden. Kul en nog eens kul! En vanavond waarschijnlijk te slaperig om te kunnen schrijven aan de eenige hoofdzaak, n.l. die lui het *tegendeel* te vertellen! Na zoo'n dag kan geen publiek me meer iets schelen. En tot mijn 65e jaar zal ik die kul hier verkoopen, jawel, altijd met dezelfde humor en het bijzakelijke gezicht. Enfin, het staat me niet altijd zoo tegen. Laat ik er het beste van hopen. Neem deze brief maar als een neergekletste reactie op een Maandag. En laten we op die redactievergadering (als Maurice en Bouws erbij zijn) alleen maar 'punten' behandelen.

Hierbij ook nog een stuk van Marsman, kersversch gearriveerd. Ik ben er *voor* (April), vind het donquichotterie, maar aardig om op te nemen, als uiting. Een kleine neiging om martelaar te zijn lijkt me niet te ontbreken overigens. Stuur het omgaand aan *Bouws* terug, met je opinie, wil je? - En de mooie brief van Last moet je maar (bij gelegenheid) aan mij terugsturen, ik wilde hem nog aan Ant laten lezen; Marsman sloot die in.

Dit is dus, met het stuk van Bob, een heel pak. Lees mijn brief met reserve, ik voel me gedeprimeerd door de 'kul', en sterk me aan de gedachte aan een vacantie mogelijk ergens met jullie en Ant, in Bellevue, in Bretagne?

Veel hartelijks voor jullie beiden van
je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [28 februari 1933]

aant.

aant.

Bellevue, 28 Febr.

Beste Menno,

Ik heb Maurice nu ook geschreven, met het oog op die a.s. vergadering. De boel is nu mooi voorbereid! Bouws schreef ik zelf nog eens, over eerder vergaderen. Maar het is vandaag al de 28e en ik vrees dat het wel op 12 Maart zal blijven. Ook al goed. - Jan heeft nu ruzie met Slau voor de variatie, omdat hij half humoristisch boos op Slau geworden is over dat versje op Stols' legioen v. eer, dat ik Jan hier liet lezen. Slau heeft van Jan's humoristische toon niets gemerkt, denk ik, en is serieus boos geworden (wat verdomd begrijpelijk is, eenmaal gegeven het misverstand); nu krijg ik van beide kanten geklaag erover en moet lange brieven schrijven om de heeren te troosten, zoo mogelijk de boel weer goed te krijgen, enz. - Ik heb Maurice nu ook persoonlijk geschreven dat hij m.i. *Forum* tekort doet, wanneer hij den tijd dien hij heeft wèl aan Van de W.-huldigingen kan wijden, maar een jaar lang geen regel voor *Forum* heeft. Mogelijk wordt hij ook boos. - Ik heb een kater van dit alles, en snak nu naar die vergadering als naar een mise-au-point. - Daarnet komt je aanget. brief met bijlagen; maar ik moet nu naar Parijs. De punten daarin zijn trouwens rustig te behandelen, en tenslotte bezijden de *Forum*-historie. (Goddank!) Ik zou graag een *Open Brief* schrijven aan Pater van Heugten, die *principieel* zal zijn. Daarover dan ook maar later. Werk nu aan iets anders.

Hart. je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [28 februari 1933]

aant.

aant.

aant.

Bellevue, 28 Febr. 's avonds

Beste Menno,
Met je opmerkingen over school, over mijn ongewendheid aan hypocrisie enz. enz. ben ik het bijna geheel eens! Over het verschil van ‘overleg’ en ‘contrôle’ zullen wij praten. Daar wij elkaar spoedig zien, wacht ik met die dingen dus maar tot een ontmoeting.
Het stuk van Henny verraadt een invloed van Multatuli die niet mis is, ofschoon Marsmaniaansch verwerkt. Toch vindt hij M. een ‘straatventer’, enz. Ik ben vóór zijn stuk, al denk ik er net zoo over als jij.
Hierbij het klad van een soort p.s. dat ik erachter zou willen laten afdrukken. Maurice valt hierbuiten, maar het zou eigenlijk van de heele *Forum*-redactie moeten zijn. Als je het goed vindt, werk het dan bij en tik het over in andere spelling. Als jij het niet mede-onderteekenen wil, maar wel plaatsen, moet ik het omwerken. Maar ik schreef het met het oog op ons beiden. Vind-je het weer onnoodig, enz., dan merk ik dat wel. Je kan het dan weggooien, net als dat over den ‘spectator’.
Ik zal eerstdaags een stuk voor je overschrijven van Lawrence, zijnde een gedicht over L. staande voor de klas en alles *kul* vindend; zal je wel uit het hart gegrepen zijn!
Ik scheid er voor vandaag mee uit; ben moe van het loopen door Parijs en tentoonstellingen bezien met Bep.
Hart. groeten aan iedereen, je
E.

- Die ‘bevriendheid’ van Henny met den ‘eerwaarden pater’ vind ik werkelijk in zijn stuk heerlijk als bijsmaak. Zoo'n ‘pater’ is toch ook niet de eerste de beste, dat merk je toch alweer als je dat leest...

Het moet je ijdelheid streelen dat je gezicht voldoende is om de psyche van den revolutionair Last met stomheid te slaan!

Hier is toch het gedicht van Lawrence.

Last Lesson of the Afternoon.

When will the bell ring, and end this weariness?
How long have they tugged the leash, and strained apart,
My pack of unruly hounds! I cannot start
Them again on a quarry of knowledge they hate to hunt,
I can haul them and urge them no more.

No longer now can I endure the brunt
Of the books that lie out on the desks; a full threescore
Of several insults of blotted pages, and scrawl
Of slovenly work that they have offered me.
I am sick, and what on earth is the good of it all?
What good to them or me, I cannot see!

So, shall I take
My last dear fuel of life to heap on my soul
And kindle my will to a flame that shall consume
Their dross of indifference; and take the toll
Of their insults in punishment? - I will not! -

I will not waste my soul and my strength for this.
What do I care for all that I do amiss?
What is the point of this teaching of mine, and of this
Learning of theirs? It all goes down the same abyss.

What does it matter to me, if they can write
A description of a dog, or if they can't?
What is the point? To us both, it is all my aunt!
And yet I'm supposed to care, with all my might.

I do not, and will not; they won't and they don't; and that's all!
I shall keep my strength for myself; they can keep theirs as well.
Why should we beat our heads against the wall
Of each other? I shall sit and wait for the bell.

Toen ik dit las, herinner ik mij nu, dacht ik aan een gemis in *Dumay*. Je merkt nergens hoe Dumay menschelijk reageert op zijn leeraarsvak. In het begin heb je het er wel even over en door uiterlijkheden slaag je er ook wel in hem aannemelijk te maken als leeraar; maar er is geen *dieper* hoofdstuk over, en langzamerhand vergeet je dat leeraarschap van Dumay als iets dat nu wel ‘voldoende is afgedaan’. Ik raad je aan om - in een stemming, die je gemakkelijk genoeg kunt afwachten - een stuk er nog in te lasschen, juist tegen het eind, tegen de ‘avontuurlijke’ ontknooping met Karin, waarin de lezer Dumay weer terugziet voor de klas, maar nu *intiem*; de jongens werken, hij zit alleen, voelt zich alleen, denkt aan Karin of aan de liefde of aan het avontuur, *ziet* zich dan in de klas zitten, een *leeraar* en alleen, en tracht voor zichzelf uit te maken wàt hem aan die jongens verbindt, wat hij nog werkelijk als mensch ook voor hen voelen kan. Geef een kijk op de banden die er toch moèten zijn (die ontstaan moeten zijn, of hij het wilde of niet) tusschen de leeraar Dumay en die jongens; laat hem bv. probeeren sympathie voor de klas te krijgen via bepaalde jongens, die hem aan zichzelf herinneren toen hij jongen was. ‘Zóó'n jongen was *ik*, aan zóó'n jongen had ik gloeiend het land toen ikzelf nog een jongen was’. (wat is van deze haat overgebleven en hoe zie ik dàt soort jongen nu ik zelf een *man* ben?) Laat hem terugdenken aan zijn eigen schooltijd, zijn jeugd; en vlecht hierin dat verhaal over dat kamp met die pijnlijke sexueele lessen! Je zult er een prachtig stuk bij gezet hebben, geloof me. *Probeer het in ieder geval*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 28 februari 1933

aant.

aant.

R'dam, 28 Febr. '33

Beste Eddy

Hierbij het fluimige document van Bouws terug. Ik schrijf je dadelijk even, als aanvulling van mijn brief van gisteren: dat ik, ondanks al mijn pogingen, om in B. de *rest* van een fatsoenlijke vent te blijven zien, door deze brief mijn verdenking nog voel groeien, dat hij, door jou er uit te werken, zelf redacteur wil worden, en anders (via bemoeiingen bij Zijlstra) het blad onmogelijk wil maken. Ik geef je de verzekering: alleen over mijn *lijk* Bouws als redacteur in *Forum*. Zijn bezwaren zijn *belachelijk*, de stomste voorwendsels om naar boven te komen. Liever zie ik de heele boel springen, dan dat ik Bouws' eerzucht ga vleien door *naast hem* te gaan zitten. *Niemals. Als* jij eruit gaat, is dat een zaak tusschen ons, en eventueel nog van Maurice, en Bouws mag *adviseeren*, of wij Marsman dan wel Vestdijk zullen adopteeren. Maar ik wil mezelf nog altijd wijsmaken, dat hij nog *eenig* fatsoen heeft; zoolang hij niet openlijk 'solliciteert', zal ik de vrede, die in het belang van *Forum* is, handhaven. Zijn ijdelheid is ontstellend door de naieveteit van de middelen.

Maar: laten we trachten *Forum* (= publicatiepapier etc!) uit den rommel te redden. Eerst zal ik trachten, Bouws van Zijlstra af te houden, die overigens ook niet gek is t. opz. v. dezen secretaris-met-roemzucht. Lukt het Bouws eventueel, om Zijlstra tegen ons op te zetten, dan hebben wij altijd nog recht op den *naam* en kunnen naar v. Kampen overgaan. Ik neem dan ook mijn relaties mee natuurlijk. Maar ik hoop, dat het niet zoover hoeft te komen. Zeg in geen geval iets over deze mogelijkheid aan v. Kampen, en laat je niet nog eens door *diens* vriendelijke manieren bedwelmen; ook de heer v. Kampen is een *zakenman en niets dan dat*; ik ken die smoelementen langzamerhand wel.

Walgelijk, deze aangelegenheden. Het onaangename is, dat van zulke stinkerij wij onpopulaire auteurs volkomen afhankelijk zijn!

Ik telegrafeer (of laat B. telegrafeeren) over de vergadering, nadat ik hem vanavond heb gesproken. Deze gaat nog naar Bellevue. hart., in haast

je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [1 maart 1933]

aant.

Bellevue, 1 Maart, 's middags

B.M.

Vanmorgen nog verzond ik een aanget. brief aan je, met vele bijlagen. Daarna kwam een brief van Maurice, dat hij ook deze Zaterdag in Holland wil; toen je telegram. Prachtig. Ik vertrek nu van hier (Parijs) Zaterdagmorgen om 9.15 en ben dan om 16.6 te Rotterdam (D.P.) Kom je aan het station en kan je het nog zoo schikken dat we even alleen zijn? Kan ik dan bij je eten en slapen?

Zondag heb ik *misschien* afspraak met Van Kampen (ik denk in Amsterdam), 's avonds logeer ik in Voorburg. Maandag moet ik òf naar Amsterdam (als het Zondag niet gebeurd is) of ik ga naar Brussel terug. Hart. groeten van Bep; tot ziens. Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 10 maart 1933

aant.

Rotterdam, 10 Maart '33

Beste Eddy
Na je vertrek ben ik weer in erge preoccupatie verzeild over mijn boek. Het nam eenige dagen mijn aandacht volkomen in beslag (afgezien dan van die school, die in deze dagen ontzettend hinderlijk is). Ik heb daarom het mestiezen-handschrift ook maar gedeeltelijk gelezen; maar *wat* ik er van gelezen heb, vind ik erg aardig en uitermate geschikt voor een mystificatie! Ik zend het je hierbij terug, ben benieuwd, wat je ermee doet. (zoojuist loopt je brief aan Ant binnen; ik neem hem vanmiddag mee naar den Haag). - Over het ‘adres’ aan den pater S.J. nog dit: ik zou het, wat de intentie aangaat, *met liefde* onderschrijven, en je zult in mijn *Zieke* nog scherper passages aan het adres dezer theologen lezen; ik doe aan de onderteekening dus uitsluitend niet mee om de uit den treure besproken redenen.
Je bezoek was kort, maar heel prettig voor de vriendschap. Je houding inzake Bouws was royaal: het standpunt van den meerdere, niet in den maatschappelijken, maar in den hierarchischen zin. Ik zie duidelijker dan ooit, dat onze relaties wel een stootje velen kunnen; ze zijn, wat mij betreft, *hechter* dan ooit.
Als ik door het hoofdstuk heen ben en bevrijd van mijn gedachten over den ‘geest’ schrijf ik weer uitvoerig. Tot zoolang veel hartelijks voor jullie beiden en de hand van je
Menno

Waarom *Godius* niet plaatsen?? Het ms. is bij Roelants, meen ik. Maar ik vind het nu erg plaatsbaar! En juist voor *Forum*!

Wat zei v. Kampen? Ook over *Coster*! Schrijf dat eens! De japansche ex. komen vandaag of morgen.

P.S. Gisteren opgebeld door de teekenaar van de kleermaker, die ik destijds in Panopticum vernachelde. Hij wou weten, hoe dat boek van Poiret heette! Doodernstig.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [12 maart 1933]

aant.

Bellevue, Zondag.

Beste Menno,

Ik ben zelf hevig schrijvende aan mijn ‘roman’. Als ik niet telkens gepest word met missives van advocaten en notarissen, geloof ik dat ik nu een heel eind kom.

Mijn stuk tegen den pater stuur ik je hierbij gewijzigd en overgeschreven terug. Ik onderteeken het nu alleen, maar aangezien je zei dat je er niet *tegen* was, wil ik het toch graag gepubliceerd hebben, al is het misschien als mijn laatste ‘krijgskreet’ in *Forum*. Het moet vooral achter het stuk staan van Marsman, waar het de tegenzang van is. Stuur jij het dus door aan Bouws, met de woorden die je ditmaal doeltreffend lijken tegenover het principe der contrôle, en zoonoodig de katholiciteit van Maurice.

Die kleermaker was prachtig! - Ik was gisteren in Bep's plaats, op een thee voor journalisten, aangeboden door den gezant = Jhr. Loudon, in het Holland-gebouw van de Cité Universitaire, met de bedoeling om over het gebouw te laten schrijven overigens. Het was een griezelig zoodje, waaronder de ‘goede kerels’ niet ontbraken; er was zelfs een meneer Kuiper bij, die mij het wit van mijn zwarte jas klopte en zich daarna voor de 2e maal voorstelde omdat hij mijn naam niet had verstaan. Er was verder een verdomd vervelende en leukerige Jodenjongen, die ik maar genegeerd heb, en die mij achteraf voorkomt de door Binnendijk hoogaangeslagen ex-poëet Van den Bergh te moeten zijn.

Misschien plaats ik Godius toch nog wel. Maar ik moet hem eerst even hier hebben, om te zien hoe ik hem misschien in mijn ‘roman’ kan opslokken.

Later meer. Hartelijke groeten, ook van Bep; de hand van je

E.

P.S. *Kaas* gelezen en naar Bouws teruggestuurd. Ik vind het einde: de débâcle van de kaas, beter dan het begin. Over het algemeen best, maar niet zóó prachtig van stijl als jij denkt, en zeker *niet* beter dan *Dr. Dumay*. Ook niet qua stijl; al is dit procédé van zakelijke zinnetjes en veel nieuwe alinea's op het eerste gezicht aardiger. Maar imponeeren doet het me geen bal. Het laat zich weer niet *her*lezen!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [14 maart 1933]

aant.

Bellevue, 14 maart

Beste Menno,

Marsman schreef mij over zijn booze briefkaart, die hij alweer betreurt; hij vindt het alleen niet aardig dat ik niet aan zijn belangen en onze afspraak gedacht heb. Nu vind ik dat hij absoluut gelijk heeft; hij heeft met mij en met jou in principe afgemaakt dat na *Dumay* een paar fragmenten van *Angèle* zouden komen, als die ons bevielen. Ik schrijf hem dus of hij mij die fragmenten wil sturen (of jou) en als

het eenigszins kan, moeten we er dan bv. Juli en Augustus aan wijden, vind je zelf niet? *Kaas* kan dan van Sept. t/m December; of - als het in 3 keer kàn - nog beter van October t/m December.

Laat even hooren wat je hiervan vindt of schrijf Marsman zelf. Hartelijke groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 15 maart 1933

aant.

aant.

Rotterdam, 15 Maart '33

Beste Eddy

Het ‘incident-Marsman’ is al weer gesloten. Ik kreeg ook een vreeselijk booze briefkaart van hem, waarop ik hem dadelijk terug heb geschreven, hoe m.i. de vork in de steel zat; en hij heeft zich toen dadelijk verontschuldigd en zijn spijt betuigd. De zaak met die afspraak zit n.l. zoo, dat Henny ons die fragmenten al *maanden geleden* had zullen sturen, wat hij voortdurend heeft laten loopen, hoewel ik hem er *telkens* aan heb herinnerd. Hij heeft dat nu ook toegegeven. Bovendien wil (en mag hij van Querido) in geen geval de heele roman publiceeren. Ik ben er in dit geval voor, even met een beslissing te wachten, tot de fragmenten er zijn en dan te zien, of er één eventueel tegelijk met Elsschot kan geplaatst worden (ev. twee in 2 nummers). Om Elsschot te laten wachten (die ook in den herfst wil uitgeven als boek) lijkt mij onredelijk, vooral waar de schuld, (de nonchalance tenminste) bij Henny ligt. Maar laten we even afwachten; ik voor mij ben nog niet *zoo* zeker van die fragmenten. - Overigens schrijft Henny, dat hij in een zeer overprikkelde toestand verkeert, zich te kort gedaan acht door iedereen, en dat dat invloed op zijn stemming heeft; dat gebruikt hij *niet* als excuus, zijn brief is erg aardig. Maar die stemming lijkt me bedenkelijk en geheel in overeenstemming met onze conjectuur over het ‘martelaarschap’!

Hierbij ingesloten de verzen van Dèr Mouw, die ik eindelijk van Vic loskreeg, *met* een portret. Ik heb ze overgetypt naar het handschrift, waarvan ik één facsimile wou opnemen *en* het portret. Voel je daarvoor? Opening met deze verzameling van het Meinummer. Ik vind, dat er een paar bijzonder goede en typisch - Dermouwsche sonnetten bij zijn; ze zijn niet allemaal even goed, maar het geheel is zoo absoluut zonder eenige aanstellerij en poëtische kul, dat ik ze als geknipt voor ons acht. Ik ben overtuigd, dat er in de nalatenschap nog veel meer zit, maar er zit geen grein orde in; het is een zoodje, zooals het in de kast ligt. Het handschrift is aardig om te facsimileeren.

Morgen worden je door N. & v.D. de luxe-exemplaren van *Coster* toegezonden. Signeer ze en stuur ze dan *aan mij terug*; ik zal de presentexemplaren dan wel expedieëren. Houd dus alleen 2 of meer ex. voor jezelf achter, maar liefst niet te veel, omdat ik het geld eruit wil zien te halen door deze luxe ed. à ƒ 10 te verkoopen.

Je aanteekening tegen den S.J. is naar Bouws. Je zult het dus wel spoedig in proef zien. Het is heel goed zoo, lijkt me.

Je opinie over *Kaas* deel ik alleen *niet* inzake het begin. Dat vond ik werkelijk uitstekend. Maar ik moet het nog eens in druk zien. Het laat zich inderdaad niet overlezen, geloof ik, maar het heeft alle voordeelen van een goedgeschreven boek zonder omhaal. Het slot heeft Elsschot nog eenigszins omgewerkt, zoodat de moeder (als lijk) nog even terugkomt; dat lijkt mij beter, voor de verdeeling van de stof.

Dumay is goddank maar 30 pagina's, deze maand. Ik voel me eindelijk eens geen 'verrader van het nummer'!

Stuur je Dèr Mouw naar *Bouws* terug? En schrijf mij je oordeel. hart. gr. voor jullie beiden van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [16 maart 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Donderdagav.

Beste Menno,

De verzen van Der Mouw zijn *bizonder* aardig, en behooren zeker tot zijn sympathiekste. Laten we ze dus vooral plaatsen. Alleen: is het noodig om er die pedante varianten bij te doen? Het zou veel aardiger zijn als we telkens 2 sonnetten op 1 blz. zetten (als indertijd Greshoff) en *desnoods* de varianten in kleine letter dan achteraan. (Er zijn 21 regels varianten.). In ieder geval raad ik de plaatsing van 2 sonnetten per blz. aan; dan wordt het toch al minstens 9 blzn. (of 10 met de varianten). - We sparen dan 8 blzn. uit voor ander werk, wat in dezen tijd geen luxe is! - Ik stuur de copy naar Bouws.

Ik werk hevig aan mijn 'roman' en schreef vandaag en gisteren 32 blzn. Ik heb er nu over de 60. De vraag is alleen: waar plaats ik dat alles? want als het zóó doorgaat, wordt dat boek wel 400 blzn.! Ik schreef Jan erover, maar kreeg geen antwoord; zou hij ziek zijn? Hij was in Brussel erg geplaagd door zorgen en zag er ziek uit.

Die historie met Henny is dus in orde. Mocht er een goed fragment bij zijn, laten we het dan vooral plaatsen; iets van hem is toch altijd 'persoonlijker', ook als het niet goed is, dan werk van menig ander.

Ik zal je de *Coster*-exx. alle terugsturen, ofschoon ik niet begrijp, waarom ik bv. de exx. voor Bouws, Nijkerk, Greshoff en... jouzelf, niet persoonlijk afzenden mag. Ook Slauerhoff krijgt zoo'n ex., dat is dan het eenige dat ik er van afneem. Ikzelf wil gewoon een ex. op Hollandsch. Je houdt dan 5 ex. over, waarvoor je fl. 50,- zou maken, als je idee opgaat. Ik zal deze exx., behalve van een handteekening, van een 'motto' voorzien.

Ik scheid er mee uit; later meer. Hart. groeten, ook van Bep en aan Ant-en-Trui, van je

E.

Ik ga natuurlijk accoord met het facsimilé en het portret van Dèr Mouw.

Last schreef me wat ik dacht van het gevangen zetten van Renn, Mann, etc. door Hitler, en of ik daar niet een stukje over schrijven wou. Ik schreef hem dat hij dat zelf kon doen, omdat zijn toontje me niet beviel (later stuur ik je die correspondentie).

Maar in principe heeft hij gelijk - stuurt hij dus een stuk in, en is het bruikbaar als panopticum, dan ben ik er voor om het te plaatsen.

Ik krijg morgen wschl. van Gans zijn 2e stuk omgewerkt = verkort terug; wil hij dat niet, dan plaatsen we alleen het 1e.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 18 maart 1933

aant.

aant.

Rotterdam, 18 Maart '33

Beste Eddy

Je briefje liep zooeven binnen. Ik voel me hoogst bedonderd, bijna niet in staat les te geven. Nog nooit heeft me het probleem van dat gedicht van Lawrence zoo erg te pakken gehad als juist nu. Tot nu toe bleef het meestal theoretisch, maar ik ben nu zoover, dat het wel eens *ernst* kon worden. Maar misschien gaat het ook voorbij, god weet het. Momenteel voel ik me in ieder geval physiek beroerd, als ik in de eerste klassen die onzin van het 'programma' moet vertellen. Gevolg: hopelooze inspanning mijnerzijds om toch interesse te wekken, *en* natuurlijk falen. Wat weer op mijn persoonlijke leven terugslaat. Ik geloof werkelijk niet meer in het 'weten', en ben gedoemd om voortdurend andere individuen met het onnoozelste weten te belasten. Zou ik eruit moeten? Ik tracht nu maar weer aan iets anders te denken.

Accoord inzake Dèr Mouw! Varianten vind ik ook flauw, maar ze staan nu eenmaal *gelijkwaardig* in het manuscript; dus lijkt me het beste, ze achteraan te plaatsen.

Benijdenswaardig ben je (ditmaal jij nu weer eens!), dat je geregeld aan je roman kunt werken. Ik zit nu voortdurend met het dilemma, waarover ik boven schreef, en verpest er mijn vrije oogenblikken nog mee ook. Inmiddels heb ik het tot 174 pagina's totaal gebracht, maar ik zou nu het heele boek *in één adem* uit kunnen en willen schrijven. Maar dat mag blijkbaar niet van de maatschappij. Het is werkelijk om te huilen. - Jan Gr. schijnt inderdaad ook slecht in orde te zijn; ik hoorde in tijden niets van hem en kreeg gisteren een heel klein briefje. Elsschot zond mij het bijgaande vers over hem, dat hij *(zonder dat Jan er van wist*) graag in *Forum* zou hebben. Wat denk jij ervan? Het is wel aardig, maar ik herken er den goeden Jan toch maar half in. En zou hij het zelf prettig vinden? Schrijf er dus *alleen* over aan mij; ik weet niets op het oogenblik over goed of slecht.

Een fragment van *Angèle*, dat Henny zond en dat jou ook wel bereikt zal hebben, vond ik vrij beroerd! Het is allemaal zoo *net niet*, dat is het eenige, wat ik er eigenlijk van zeggen kan. Ik ben er ev. voor, om dit stuk toch maar te nemen (om de persoonlijkheid Marsman), maar van de rest niet meer, als het niet oneindig beter is. -

Als je het leuk vindt, kun je de Coster-ex. *natuurlijk* zelf sturen!! Ik dacht alleen, dat het gemakkelijker voor je zou zijn als ik het deed of liet doen door N. & v.D. Dus doe zooals je wilt! - V. Kampen berichtte mij, dat er *50* ex. van de gewone oplaag verkocht zijn! Ik vrees dus een beetje voor een strop. Hoe ik dan het geld moet krijgen, zal later dan wel blijken. Ik heb ƒ 150. Maar dit is van later zorg.

Van Last heb ik nog niets gehoord of gemerkt via Bouws.

Nu, succes met je roman! En voor jullie beiden de hartelijkste groeten van een vrij miserabel individu, dat evenwel tracht om niet aan die miserabiliteit toe te geven. Ik ga vanmiddag met Ant naar Zutfen week-enden. Dag!
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [19 maart 1933]

aant.

aant.

aant.

Bellevue, Zondag

Beste Menno,
Tot je amusement: hierbij mijn briefwisseling met Jef Last. - Hiernà heb ik hem geschreven, dat als we de mopjes voor den bitteren toon lieten varen, ik hem ook wel anders antwoorden kon. Ik heb hem dus uitgelegd dat *Forum* geen politiek tijdschrift is, en dat actueele dingen (niet van literairen aard) altijd in het panopticum gingen; dat ik hem dus in ernst voorstelde een panopticum te schrijven of mij alle gegevens te bezorgen voor dat stukje. Après tout heeft hij gelijk, en waarom zouden wij dien rot-Hitler niet eens in het panopticum zetten, na al de gijntjes over Vsevolod Ivanov, Last zelf en Eikenboom. Zien wat hij nu doet.
Zend me het moois terug. En laat weer eens wat van je hooren.
Hartelijke groeten, ook van Bep,
je E.

Het fragment van Marsman was werkelijk nogal slecht. Ik ben er absoluut tegen; ook als hij niet iets anders zenden wil.

Kan je me die ene brief nog terugsturen, over de ‘boucher éloquent’, die aan den brief over Valmont voorafging? Ik maak liever iets van de twee samen - als ik de juiste terminologie vinden kan.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [20 maart 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Maandag

Beste Menno,

Ik vind het pestilent dat je zoo de pest in hebt tegen het vak. Als het je te machtig wordt, moet je het ook maar probeeren met de 'vrije baan'. Ga dan mee met ons naar Lissabon, of kom er bij ons, als wij er al zijn! Maar het slijt misschien wel weer, als *De Zieke* toch af is.

Benijd me maar niet; vanmorgen waren er weer pestbrieven. Enfin, 'ook *dit* zal voorbijgaan'...

Heeft Ant dat boek nog aan Engelman gestuurd? Ik zou haar zelf graag iets anders geven. Als ze mij niet antwoordt, kan jij me dan niet verraden wat?

Het vers van Elsschot op Greshoff vind ik wel aardig, ofschoon wat faciel. Jan zelf zal het zeker best vinden, ondanks de wat kritische beschrijving van zijn mond.

Ik ga weer aan het werk. Maarten Godius is totaal veranderd en opgenomen in het 'groote verband'. [Bladzijden tellend als jij, merk ik dat ik vandaag - nu Godius er bij opgenomen is, over een ms. van 140 blzn. beschik!]

Hartelijke groeten, je

E.

P.S. - Die Coster-historie is vervelend. Ik heb de exx. op Japansch nog steeds niet, maar zal er haast mee maken, zoodra ik ze hier heb. De 5 overblijvende exx. op Japansch moet je voor fl. 10,- verkoopen aan:

1. Wim ter Braak (dat doet hij dan maar inpl. van wat hij zou hebben gedaan).
2. Flaes-Terborgh (via Bouws)
3. Dr. met Fransche naam, die het zoo mooi vond.
4. Dominé Faber (met het oog op het gekra*kk*eel in de Kamer)
5. Ruth of Heer van Ruth (Boaz de Marez Oyens, niet te verwarren met Boaz-Bouws).

Geef me in elk geval op wat je bereikt, omdat ik misschien zelf nog het een of ander doen kan. De verkooperij door Van Kampen blijkt geen succes te zijn! Ligt het aan Coster of aan 'den tijd'?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [24 maart 1933]

aant.

Bellevue, Vrijdag

Beste Menno,

Jan zond me je brief door over de *Forum*-historie, d.w.z. de panopticums van Jan en het 'tegen' van Maurice. Ik geloof niet zoozeer als jij aan een persoonlijke rancune, d.w.z. daaraan alléén; ik geloof dat deze rancune een *gevolg* is uit de botsing van twee houdingen: de steeds meer officieele van Maurice en de nog protesteerende van Jan. - Ik heb Bouws gevraagd mij in te lichten en mij alles te sturen, als ik tenminste tot Januari volgend jaar nog stemrecht heb. Ik ben niet van plan om klakkeloos alles goed te vinden wat Jan instuurt, maar wel om mij tot het uiterste te verzetten tegen de officieelerige geest waardoor copie geweigerd wordt. Jan zegt: 'als *Forum* nu ook al een blad wordt waarin men niets zeggen kan, heeft het geen reden van bestaan meer'. En inderdaad, *dan* is het een tijdschrift als een ander. Ik

wijs je hierop, omdat, met mij eruit, en jij en Maurice erin, je verdomd goed moet letten op *wie* je als 3e man neemt.

Hart. groeten, en dit in haast.
Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 25 maart 1933

aant.

aant.

R'dam, 25 Maart '33

Beste Eddy

Hierbij de alleraardigste correspondentie van jou en kameraad Last terug (hij is inmiddels door de politie in hechtenis genomen bij relletje bij de film *Morgenrot*, waarschijnlijk dadelijk weer vrijgelaten. Ook dr. J.F. Otten is, omdat 'op hem een fluitje bevonden werd', bij de vertooning van diezelfde film te Rotterdam uit de zaal verwijderd. Het wordt hier langzamerhand ook al duitsch!). De brief over den 'boucher' moet ik nog zoeken. Ik was twee dagen thuis (niet naar school), volkomen beroerd en overwerkt. Vandaag begon ik maar weer. Ik kan niet schrijven in mijn vrijen tijd, en de gedachten belegeren me. Vooral na de Hitler-revolutie in Duitschland moet mijn laatste hoofdstuk *Eindelijk Politiek*! goed worden. Maar ik moet het over Stamtijden en Potgieter hebben.

Inmiddels een vervelende geschiedenis met Maurice, waarvan hier bijgaande de documenten. Je moet nu toch over deze panoptica van Greshoff stemgeven! Maurice heeft Bouws een (ook ingesloten) brief geschreven, die ik vrij detestabel vind. Het is *te* duidelijk m.i., dat hij zijn rancune over de vd. Woestijne-historie op deze manier moet afreageeren; want waarom blaast hij anders die zaak zoo op, terwijl hij vlak bij Jan in de buurt woont? Ik heb hem dit ook geschreven, nogal nijdig. Zijn toon vooral ergert me nog meer dan vroeger; die 'bezonnenheid' van den vlaamschen Zwijger! Ook al vind ik de stukjes van Jan maar zoozoo: bij die geposeerde letterkundigheid zijn ze altijd frisch en springlevend! Schrijf mij omgaand, wat je er van denkt. *Ik* heb Maurice bericht, dat hij volgens mij verplicht was die zaak mondeling uit de weg te gaan ruimen en ons niet met een 'crisis' op te schepen, zoolang het onnoodig is.

Het Aprilnummer heeft weer een massa moeite gegeven, omdat die Gans zoo lang is! (14 pag.! Ik had om 6 of 7 gevraagd, maar die communisten schijnen langer noodig te hebben om te beweren, dat ze heiligen zijn.) Vestdijk moest *weer* overliggen met zijn 21 pag! *Maria Lecina* staat er nu eindelijk in. Het lijkt nu wel een geslaagd nummer.

Dinsdag nog een heel geslaagde opvoering van *Ubu* gezien in Utrecht, van studenten. Bij Marsman gegeten, met Ant; v. Wessem was er ook. Marsman in den beginne erg bleek en down. Hij 'vreet zich op', geloof ik, ziet zelf te goed zijn zwakheden, maar kan ze toch niet loslaten. Ik mag hem steeds meer. Maar ja, dat fragment moet toch maar terug! Het is inderdaad slecht. Zijn stukje over v.

Duinkerken vond ik daarentegen wel aardig, al zou ik over iemand, die Willem de Zwijger *met generaal Snijders samen* herdenkt, wel wat anders weten te vertellen!

Ik wil een artikel over *Mein Kampf* schrijven, in de meest ironische termen, die ik bedenken kan. Maar ook dat belet mij wellicht de afschuwelijke malaise van de schoolmeesterij.

Schrijf maar eens gauw terug. Hart. gr. voor jullie beiden en een hand van je Menno.

Er is een gek essay van Elsschot binnengeloopen. Ik ben er zeer voor, hoewel het begin wat onhandig is. Het is volkomen anders dan onze schrijfmanieren.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [25 maart 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Zaterdagmiddag.

B.M.,

Je brief met bijlagen van Jan en Maurice kwam als contant antwoord op mijn vorige. Daarna het stuk van je ex-discipel. Dit laatste lijkt mij best, als het niet zoo schoolsch telkens weer met een nieuwe regel begint. Maar vind-je het ‘de moeite waard’, vooral nu we zoo overstelpt worden door copy? - De stukken van Jan heb ik maar gewoon zelf gelezen en gekeurd; ze zijn soms heel goed voor Jan, al kan ik me *au fond* met deze faciele manier van afrekenen niet meer zoo vereenigen als ik het misschien vroeger deed. Dat Maurice bezwaren heeft tegen een Greshoff-toon in het Panopticum, kan ik mij voorstellen; deze bezending mag wel met zorg worden verdeeld! Twee dingen keurde ik af - dat over ‘de Prins’ (waar we nu genoeg over hebben gehad) en nog een, dat ik erg flauw (mat) vond. Wat ik verder over M. denk, schreef ik je gisteren al, en daar blijf ik bij. Ik stuur alles terug aan Bouws, ook het stuk van je ex-discipel. Ik ben benieuwd wat je van Hitler maken zult; ik sprak er zoonet met Bep over, die bang was dat je hem - hoe aardig op zichzelf dan ook - toch te literair alleen zou aanvallen, of, politisch gesproken, te veel van het ongerepte Holland uit. Dat je Hitler belachelijk kunt maken als ‘geest’ lijdt niet den minsten twijfel, je zou, vanuit Europeesch-politiek of- menschelijk standpunt moeten aantoonen waarom hij zelf tenslotte zoo'n flapdrol is, zoo'n politieagent, die nu al door zijn onder-dienders wordt voortgeduwd en overschreeuwd. Waarom deze vent in Duitschland mogelijk is, terwijl voor Italiaansche (wan)smaak tenminste nog een Mussolini noodig was: *wat* het triviale, prollige, minderwaardige in de figuur Hitler is, niet als ‘geest’, maar zelfs in de rol die hij zich gekozen heeft. Je zou daarvoor nog andere dingen moeten lezen dan *Mein Kampf*, denk ik, dat boek kàn n.l. niet echt zijn, geschreven in volle actie! dat boek moèt vol humbug staan waar de Adolf zelf niet aan gelooft.

Het is beroerd dat je zoo gefnuikt wordt en belemmerd door je schoolplichten; in een anderen tijd zou ik zeggen: wees nu maar moedig, ga weg en ga ook dat ongerepte-land-ter-zij-van-alles voor een paar jaren *uit* - maar nu moet ik met hopen en vreezen tegelijk zelf aan een baantje denken, zooals jij er dan een verwerpen zou! de ‘goede raad’ is ditmaal dus werkelijk niet aan mij.

De N.R.F. denkt over een nieuwe vertaling van de *Havelaar*. Ik ben bezig Malraux aan te porren om het vooral te doen, en later, als het gaat, nog wat andere dingen. Het is toch een schandaal dat een Europeesche eersterangs-figuur in ieder opzicht als Multatuli was, nog steeds opzij gezet is niet alleen, maar langzamerhand voor verouderd doorgaat, zooals uit de brieven van Lawrence blijkt.

Het stuk van Elsschot over *Stijl* vind ik wel aardig... nu ja, voouit, omdat het Elsschot is. Ik ben soms toch wel bang dat we een beetje in de commis-voyageurs-toon belanden, met al die 'frischheid'. *Nu* niet, maar het zou kunnen... Greshoff heeft op dat gebied nooit een paard van een ezel kunnen onderscheiden en allerlei prulkerels bewonderd om hun frissche toon, die *werkelijk* - het spijt mij dat ik Maurice gelijk moet geven - eigenlijk in de *Pourquoi pas* thuishoorden. Voor Jan zelf maak ik een uitzondering en ben ik het *niet* met M. eens! Het zit bij hem altijd aan andere dingen vast, die wel hun bizondere waarde hebben, vind ik.

Wat wàs die rel bij *Morgenrot*? Waaròm had Dr. J.F. Otten een fluitje bij zich? Ik weet nu wel het een en ander van Duitsche en Fransche, maar weer niets van 'Dietsche' politiek. Alzoo: licht mij in, in een volgend nummer.

Ik wil nog eens een stuk schrijven over de infame, minderwaardige, degelijke, polderlandsche, botheid van Potgieter: die vent vertegenwoordigt *alles* wat wij haten in de 'hoogere' Hollandsche rotmentaliteit, hij is de Droogstoppel van onze 19e-eeuwsche betere letterlievendheid, een 'vent' van NIX, met een feilloos wantrouwen in Multatuli, omdat hij *voelde*, hoe hier een 'Vent' stond die zijn heele arsenaal van waardebepalinkjes en -metertjes onderste boven kon schoppen als een wild paard een Hollandsche pronkkamer, en dat hij zelf, met al zijn cultuur, die toch ook voor een soortement raspaard kon doorgaan, een trage, getemde knol bleef, net goed genoeg om voor een heerenwagen langs de singel te paradeeren, terwijl die andere iedere polderlandsche sloot en barrière nam, zonder eenige moeite. De lage, kleine, voorzichtige ziel van dien onbeteekenenden frazenknutselaar (zooals men schaak speelt of triktrak) is werkelijk nog lang niet genoeg - niet openbaar genoeg, gekraakt. Enfin, voorloopig werk ik aan mijn 'roman'.

Veel hartelijks van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [27 maart 1933]

aant.

aant.

Bellevue, 27 Maart.

Beste Menno,

Zooeven kwam het pak met de 10 Costers. Kan je mij niet nog een pak laten sturen met 20 gewone exemplaren? Deze tien heb ik van inscripties en handteekeningen voorzien; 5 ervan verzend ik vandaag nog, nl. aan jou, Bouws, Greshoff, Nijkerk en Slauerhoff. De 5 andere houd ik nog wat, omdat je er misschien ook zóó koopers voor vindt (Wim of zoo) en ik het ex. dan direct van hieruit verzenden kan. Laat Bouws probeeren bij Flaes en bij dien dokter! De 5 bij elkaar zijn nl. nogal

zwaar, en om het per spoor te doen is weer de moeite niet. Schrijf ook Henri Mayer of hij niet een ex. voor fl. 10 hebben wil, daar is wel kans op, als je zegt dat het is om te helpen. Ik heb ook in de 5 andere exx. motto's geschreven. Misschien kent Greshoff ook nog wel mogelijke koopers - waarom niet Elsschot bv? Als je een beetje moeite doet, heb je die 5 exx. gauw verkocht. Ik houd ze hier ter beschikking.

Hart. groeten, je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 31 maart 1933

aant.

aant.

Rotterdam, 31 Maart '33

Beste Eddy

Het wordt hoog tijd, dat ik je terugschrijf en je ook nog even hartelijk bedank voor de opdrachten in *Coster*. Het boekje is, alles in alles, toch een aardig document; al geloof ik, na herlezing, nu toch ook, dat het te *lang* is. De lezer heeft ter hoogte van het Schetsboek geen adem meer voor *gematigde* aanvallen; hij weet het al, of hij zal het nooit weten. Nu ben ik benieuwd naar de attaques in de pers, die los zullen komen bij de verschijning. - Houd de 5 prachtexemplaren maar tot nader bericht. Maar of de verkoop mee zal vallen? Ik zal Mayer schrijven. Wim moet van ƒ 1500 per jaar leven, dus moet passen, tot zijn spijt. Veel meer dan ƒ 100 zal ik er overigens wel niet bij inschieten, en komt tijd komt raad. Als je meer exemplaren wilt hebben, correspondeer dan met v. Kampen. Maar geef niet te veel presenten ditmaal, om de oplaag zoo mogelijk rendabel te maken.

Ik kwam weer niet tot schrijven, omdat ik nog steeds door mijn vak wordt gehandicapt. Het werkt op mijn zenuwen, en die werken dan terug. Gisteren heb ik een zoon (van een rechter nog wel) der rotterdamsche burgerij een klap om zijn kop gegeven, geheel en al onrechtvaardig, à la Dumay. De jongen deed niets ergerlijks, maar ik kon hem opeens niet *zien*. Zoo'n toestand is bij het onderwijs bedenkelijk, vooral, omdat de slachtoffers heelemaal niet beseffen, dat er een halve moordenaar voor hen staat te preeken. Mijn boek zit me dwars, en ik kan er toch niet aan werken, zoodat het één het ander nog onaangenamer maakt. Eigenlijk moest ik nu maar vast Paaschvacantie nemen, maar ongelukkigerwijs loopt het dan met de eindexamens weer vast. Het is een beroerd parket, veel rotter dan een niet-onderwijsmensch zich kan indenken. Het is fnuikend voor je heele persoonlijkheid.

Ik heb Marsman's roman nu in zijn geheel gelezen. Het is werkelijk slechter dan ik had vermoed, en ik heb hem dat ook in scherpe bewoordingen geschreven. Het is bepaald slechter dan *Vera*; alle filmsterrensymboliek en holle redeneeringen zijn hierheen verdwaald, terwijl het poëtische nu langzamerhand keukenmeidensentiment begint te worden. Zoo'n Angèle b.v.... Maar lees jij onbevooroordeeld, omdat ik in zekeren zin partij ben, door *Dumay*; niet bewust, maar het zou mogelijk zijn, dat ik qualiteiten over het hoofd zag.

Van het stuk over Hitler zal ook wel niets komen, al heb ik materiaal genoeg. Het zou ook geen litteraire verlakkerij geworden zijn, want ik zou er Nietzsche en Houston

Chamberlain bij gehaald hebben, en het heele Jodenvraagstuk, dat door Hitler in *Mein Kampf* op zoo'n demagogisch-meesleepende wijze (meesleepend: voor domme fascisten dan!) wordt behandeld, dat er een heel tegenbetoog in zit. Maar zoolang het 'What is the point of this teaching of mine and of this learning of theirs' mij hindert en belemmert in mijn reacties, komt van geen enkel plan iets. Het zou heel aardig zijn, als ik er uit ging; maar practisch zou ik dan 'armlastig' worden! Waar liggen andere baantjes? En dan: dit alles kan tijdelijke depressie zijn, of liever tijdelijke verlamming, want daarop lijkt het het meest.

Van Maurice heb ik *niets* gehoord! Waarom antwoordt hij mij niet? - Van die Varangot kreeg ik naderhand nog een heele brief. Ik ben erg voor hem geporteerd; zijn stuk kan wel wat blijven liggen, maar in principe zou ik het wel willen accepteeren. Het is beslist schrander en niet van de eerste de beste. De auteur handelt nu in lichtprojecties, geloof ik, als reiziger, maar heeft er nog geen enkele kunnen plaatsen!

Spoedig, hoop ik, op een wat vroolijker toon. Veel hartelijks voor jullie beiden van je

Menno

Ik ga vanavond op bezoek bij Huizinga! Hij schreef mij laatst een briefje; om de 'geschillen' eens te bespreken.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [1 april 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Zaterdagavond.

Beste Menno,

Ik ben erg moe, na een heel geloop en gepraat in Parijs met Malraux - 'beurs van indrukken' zou Jany zeggen - maar ik wil toch direct op je brief antwoorden.

Die afkeer van je van het leeraren begint mij ongerust te maken. Je hebt het, zegt Bep, nooit zoo sterk nog gehad. Het is zeer de vraag of het iets voorbijgaands is, danwel juist iets dat zich steeds meer zal verscherpen. Het is jammer dat het zoo'n rottijd is, waarin men niets onzekers meer met het noodige optimisme kan probeeren; anders raadde ik je om er uit te gaan en een jaar in het buitenland te leven. Ik geloof steeds minder aan den Hollandschen schrijver, d.w.z. aan den schrijver met *nur* Holland als 'voedingsbodem'. Voor jou vooral zou het enorm kunnen schelen, dunkt me, als je wat contact had met andere menschen, als je andere hersens om je heen had. Malraux zou zeggen: andere beschavingsproducten!

Wat je over *Coster* zegt zal wel waar zijn; kan ook best *niet* waar zijn. Ik zou er niet over denken het ding nog eens te herlezen! Hoe iemand ertegenover staat die alles ineens en voor den 1^{en} keer krijgt, kunnen noch jij noch ik zich indenken. Het heeft trouwens ook met pedagogie te maken!

Moet ik Van Kampen schrijven om die 20 exx? Of wil jij voor de verzending zorgen (laten zorgen)? Dan hoeft het ook niet zoo heen en terug, en kost minder voor de porti. Ik wou dan 1 gewoon ex. geven aan de volgende menschen:

1. Wim. 2. Truida. 3. Vestdijk. 4. Marsman. 5. Maurice. 6. Jany. 7. Jacques Bloem. 8. Willink (Keizersgracht 538; Amsterdam). 9. Vic van Vriesland. 10. G.H. 's Gravesande (Scheveningsche laan 110, Kijkduin-Den Haag.) - Deze kunnen door van Kampen zelf worden ‘afgezonden’, niet?

Daarnaast had ik dan nog graag 10 exx. voor mijzelf, met het oog op later - en gedeeltelijk zelfs nu. Overdreven is dat toch niet? Al deze menschen zouden het tòch niet koopen... - Als we die 5 resteerende exx. op Japansch verkoopen kunnen voor fl. 10 't stuk, heb je alweer fl. 50. terug. Ik houd ze hier tot je beschikking. Vraag Jan Greshoff of *hij* nog iemand weet.

Wat je me van Marsman's boek zegt, vind ik akelig. Ik denk dat het hem een reuze-opstopper zal geven, als wij allemaal zeggen dat het zoo beroerd is. Ik blijf nog *eenige* hoop ‘voeden’...

Mijn eigen ‘roman’ laat ik je liever lezen als hij een flink eind verder is. Ik werk er goed aan. Met de herziene en bij de rest versmolten *Godius* mee (waarvan ik toch weer een heel stuk opdoekte) heb ik nu 165 blzn. klaar, waarvan 110 naar Greshoff zijn om te worden overgetypt. Ik laat je liever de boel zien als ik een heel eind verder ben: 240 blzn. bv. Last schreef mij een erg ‘menschelijke’ brief terug, nadat ik hem behoorlijk op zijn tweede epistel antwoordde. Wij hebben afgesproken dat hij een ‘onpolitisch’ stukje zou schrijven, eventueel voor *Panopticum*, en ik iets over Hitler in *Links richten*. Ik doe dit morgen of overmorgen. De brief van Last sluit ik hierin, om je een idee te geven van de omzwaai, na den eersten brief. Graag terug.

Het zou mij erg spijten als je het stuk over Hitler niet schreef. De vent is een braakmiddel-par-excellence.

Het mooiste uit je brief vond ik die invitatie van Huizinga. Schrijf daar vooral méér over. Het is toch erg aardig van hem, die zoo'n autocraat heet te zijn. Ik ben erg benieuwd naar details van jullie ontmoeting.

Hartelijke groeten, houd je taai in de pedagogische maagstoornissen, en geloof me steeds je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [5 april 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Woensdagavond.

B.M.,

Bouws zal je al verteld hebben wat ik van de Marsman denk. Het 1e fragment *(Soireè)* waar jij nog zwak vóór was, vond ik carrément mislukt. Deze verdere bezending is mij daarentegen erg meegevallen, ofschoon ik volstrekt niet blind ben voor de gebreken ervan. Sommige tiraden zijn belachelijk (al dat ‘mysterieuze’), sommige scènes totaal mislukt (bezoek van Angèle in Charles' kamer). Maar ik heb alles zeer geboeid gelezen, en ik vind er veel sympathieks in; er is iets van Henny zelf, een bedoeling, maar toch ook de *aanwezigheid* van een streven, een gevoel, dat er waarde aan geeft. Ik kon geen enkel stuk onverdeeld slecht vinden, en stemde dus vóór alles. Aan Maurice om te beslissen, en event. uit te maken wàt wij nemen.

Dat het slechter zou zijn dan *Vera* ben ik absoluut met je oneens. Ik ben bang dat je je gaat specialiseeren in een soort Elsschot-menschelijke-wijsheid, die ik best vind, maar niet alles. Of zou die kritiek van jou op Henny en andersom toch een geheime werking hebben? - Slau schreef mij dat hij een van zijn 2 verhalen terugkreeg, omdat het 'beneden zijn kunnen' geacht was; hij heeft het toen onder pseudonym weer ingestuurd. Ik vind de geste uitstekend, en vol *humor*, een prachtig lesje voor die 'keurende' geest. Ik ben er sterk voor het onder pseudonym te plaatsen! Nu, laat eens gauw van je hooren. Ik werk stevig door. Hoe is het met je depressie, dégoût, enz.? Veel hartelijks van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 6 april 1933

aant.

aant.

aant.

Rotterdam, 6 April '33

Beste Eddy

Vanmorgen las Bouws me door de telefoon je briefkaart over *Angèle* voor. Het doet me voor Marsman ontzettend veel pleizier, dat je er anders over denkt dan ik; ook al zou Maurice tegen zijn, dan blijft het toch een moreele steun voor hem. Ik heb me misschien vergist, of liever: ik weet niet, in hoeverre er van vergissen sprake kan zijn. Mij staat dat soort werk in dit stuk van mijn leven blijkbaar erg tegen; het verveelt me zelfs, het lijkt me zoo *buiten* alles, wat werkelijk belang voor me heeft, dat ik aan een 'objectief' oordeel over litteraire qualiteiten niet eens toekom. Als ik Bouws goed gehoord heb, zie jij de fouten ook wel, maar 'er achter' of 'er onder' voel je het belang van het werk. Ik voel daar niets van; al die hallucinaties over het groote Parijs en al die even hallucinatorische dialogen over *Knudde* en al die visioenen op die interessante Angèle - het laat me alles koud als ijs, het lijkt me 'geestelijke' humbug in het quadraat, geschreven door iemand, die met alle geweld grooter wil doen dan hij is. (Ik bedoel daarmee niets onaangenaams voor Marsman! Het is geen opzet, geen bluf!). Ik wil de 'kaas'-mentaliteit ook niet zaligspreken, maar zij is honderdmaal levender dan dit schimmenspel van een *litterator*. Geen moment voel ik Henny Marsman loskomen van den litterator in hem; de aardige, frissche en soms ook jongensachtige kant van zijn werkelijke persoonlijkheid ontpopt zich hier alleen door *onverteerdheid* van zijn materiaal. Als ik me dus vergis, dan vergis ik me in een heel stuk litteratuur, daarvan ben ik overtuigd; in een heel stuk 'acteur' misschien wel. Schrijf me vooral eens, wat je tot je veel gunstiger conclusies heeft gebracht, welke positieve waarden je tegenover de (toch zeker abominabele) fouten stelt. -

Ik ben nog altijd zonder energie, geneigd om niets te doen dan grübeln over mijn baantje. Maar voor de Paaschvacantie neem ik in geen geval een decisie; mogelijk ben ik na Paschen weer wat optimistischer. Het is een belachelijk onderdeel van het vak, dat me ontzettend hindert: het lesgeven in de lagere klassen, dat *mijn werk niet is*, dat ik een tijdlang als sport wel heb kunnen doen, maar dat onmogelijke

eischen stelt van ernst voor dingen, die ik met mijn heele persoon verafschuw: grammaticale onderscheidingen, stijloefeningen etc, etc. Als ik een betere *frik* was, zou ik dat desondanks kunnen; maar ik kan dat niet worden, ik kan de houding daarvoor niet vinden. En er komt dit bij, dat ik, *als* ik ooit wil 'veranderen', nu beslissen moet; ik wil in Juli trouwen, ben dan niet meer vrij, wat mijn sociale verplichtingen betreft, ook al zal Ant mij natuurlijk zooveel mogelijk dat besef besparen; maar het is toch zoo. De vraag is: kan ik in dit vak blijven tot ik 65 ben? Mijn heele 'wezen' zegt momenteel neen. Maar ik heb *geen cent*, wil niet van mijn pen gaan leven (een hopelooze zaak trouwens, in Holland), kan dus hoogstens corrector worden bij Zijlstra of zooiets, als er niet toevallig iets anders opdaagt. - Blijf ik *nu* in het vak hangen, dan kost het nog meer moeite, er ooit weer uit te komen. Enfin, met al deze moeilijkheden zal ik zelf af moeten rekenen; het is eigenlijk flauw, er jou (zelfs, als vriend) mee lastig te vallen, omdat ik tenminste heelemaal geen directe geldzorgen heb; in laatste instantie zou ik altijd nog eerst een verlofje kunnen nemen, waar geen haan naar kraait. Maar inderdaad, Bep heeft gelijk: zoo sterk heeft dit dilemma me nog nooit te pakken gehad.

Voor de exemplaren van *Coster* zal ik zorgen. Ik schrijf van Kampen de adressen, dan kan hij ze verzenden.

Het bezoek bij Huizinga was verrassend geslaagd. Hij valt geweldig mee, is volstrekt geen professor, heeft veel gevoel voor humor (niet alleen *Punch*!) en is ook bereid, de goede qualiteiten van mijn aanval toe te geven. Zoodat wij zeer vriendschappelijk gediscussieerd hebben en zelfs veel verwante eigenschappen bij elkaar hebben ontdekt. Natuurlijk zijn wij over het eigenlijke punt van geschil niet verder gekomen, dat spreekt vanzelf!

De brief van Last is werkelijk heel wat gematigder; maar als je ook 'medewerkt' aan *Links Richten*.... Het lijkt me een bedenkelijk experiment; het is werkelijk een *snert*blaadje, in het soort nog beroerder dan *De Stem*.

Van een paar betere buien heb ik kunnen profiteeren om mijn vierde hoofdstuk af te maken! Gelukkig, dat ik soms nog even over mijn particularia heen kan kijken; het hangt trouwens van de idiootste kleinigheden af, die me op een dag passeeren. Ik hoop voor de zomervacantie het laatste hoofdstuk af te kunnen schrijven. Waarschijnlijk zal dit boek mijn isolement pas goed compleet maken; tenminste dat zegt Wim, die dit vierde kapittel heeft gelezen. In vredesnaam dan maar. - Over Hitler hoop ik toch dezer dagen een stukje te kunnen schrijven, hoewel ik materiaal heb voor een brochure.

En nu de laatste dagen nog voor de Paaschvacantie. Tot dan houd ik me maar wat op de vlakte. Veel hartelijke groeten en een hand! Ook voor Bep veel liefs! je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [8 april 1933]

aant.

aant.

Bellevue, 8 April.

Beste Menno,

Je uitgebreide schrijven las ik met weemoedige gevoelens; die beroerdigheid laat je dus niet los. Enfin, denk eens wat er van mij worden moet, als ik 'van de pen' moet leven, met Simone en Gille op den achtergrond. Ik denk er liefst maar *niet* aan, en de pen is nù al bezig.

Wat je allemaal van Henny zegt, is allemaal even goed geargumenteerd, lijkt absoluut waar, en toch vergis je je ergens. Dat ondanks dit alles, of liever, alles wat hierop *lijkt*, een deel van Henny in dat boek zit, waardoor het toch lang niet de snert is, waar jij het voor aanziet, staat voor mij vast. Natuurlijk is het verre van iets werkelijk goeds; maar minder dan *Vera* is het zeker niet. - Je vergissing is, geloof ik, dat je Henny ervan verdenkt grooter te willen doen dan hij is. Ik geloof dat hij gemakkelijk even groot kan zijn als de personages en 'problemen' van dit boek, of al zijn poëzie moest ook snert zijn. Wat is er voor groots in een mijnheer die zijn tijd verslijt in keezen, en dan één juffrouw tegenkomt, met wie het keezen niet zoo gemakkelijk gaat? Ik geloof dat Henny als romancier te kort schiet en zijn (reëele, aanwezige) waarde - om niet 'grootheid' te zeggen - niet *waar* kan maken; dat zijn methode verkeerd is. Hij zou 10 × meer bereiken als hij precies kon zijn, inplaats van 'mystisch', 'mysterieus', min-of-meer 'plechtig'. Ik zie de fouten zéér goed (heb je mijn briefkaart daarover nu ontvangen?) maar het positieve is alweer de inzet, dat wat Henny, en niet 'een literator' is. Hij is geen 'literator' *ondanks* zijn verkeerde eerbied voor literators-middelen, dàt is het. En dan, nòg iets positiefs, ik vond dit alles werkelijk nogal boeiend. Ook als het traag werd, heb ik toch nooit het gevoel gehad van 'houd nu maar op'. - Het is gek zooals Henny niets ziet van de waarde van *Dumay*, en jij niets van wat dit boek niet tot snert maakt; en jullie zijn er allebei op uit geweest, met absoluut andere middelen alleen, om 'meer een *roman*' te geven. Ik voeg erbij dat *Dumay* mij als zoodanig veel 'gaver', en geslaagder lijkt, dat ik objectief gesproken *Dumay* een 7^{+} zou geven en Henny net even een 5.

Maak je niet ongerust over mijn 'medewerking' aan *Links richten*. Bovendien, de literaire standing is iets waar ik vierkant lak aan heb, in een geval als dit. Ze vroegen mij te protesteeren tegen Hitler; ik zie er niet in het minst het nut van in, maar soit. Ik heb dus opgeschreven wat ik, zonder verdere 'studie', erover te zeggen had. Ik blijf gespannen uitzien naar jouw stuk. Verder neemt mijn 'roman' mij hevig in beslag.

Wanneer komt je *Zieke* klaar? ik bedoel: na hoeveel hoofdstukken? Zes, acht?

Later eens beter. Kom je met Paschen deze streken niet uit? Er is een héél geschikt hotel hier in de buurt, Zwitsersch, en met een erg aardig uitzicht. Kamer voor 2 personen met pension (vanaf 4,5 dagen) 50 frs. per persoon en per dag; kamer alleen met ontbijt, ik meen 35 frs. Misschien voelt Ant ervoor. Hartelijke groeten, ook van Bep, je

E.

P.S. - Ik wou nog altijd weten, bij gelegenheid, of Ant die Wilde nog aan Engelman gezonden heeft, en wat ik haar ervoor in de plaats mag sturen, in dat geval. Ik vroeg jou het mij te zeggen als zij dat niet doen wil; ik heb er geen idee van. Voelt ze voor Fransche auteurs? Welk soort?

P.S. - Ik *verslond* achter elkaar 2 Indische romans van Maurits (P.A. Daum). De man lijkt op Elsschot, ofschoon hij slordiger schrijft. Even raak, even eenvoudig, en *rijker* als 'wereld'-op-papier. Je moet het eens probeeren.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 9 april 1933

aant.

aant.

R'dam, 9 April '33

Beste Eddy

Jouw briefkaart en mijn brief hebben elkaar gekruist, zoodat ik nu ter aanvulling maar even een paar dingen noteer. Vooreerst een goed bericht: van Kampen schreef mij eergisteren, dat hij nu over de *100* ex. had verkocht. Dat klinkt dus al beter. Ik heb de adressen voor de cadeaux aan hem opgegeven en ook nog 10 ex. voor jou; die mag hij voor den boekhandel echter eerst verzenden op den dag van het officieele verschijnen, in Mei.

Verder heeft Maurice aan Bouws geschreven, dat hij *Angèle* geheel mislukt vindt en tegen opname is. In verband daarmee zou ik nu een compromisvoorstel willen doen, n.l.: jou dat fragment te laten uitzoeken, dat je het allerbeste vindt, en dat in *Forum* te publiceeren. Op die manier geven wij Marsman toch de voldoening, dat wij hem als een ‘vent’ erkennen; dat is trouwens mijn eenige motief, want *Angèle* kan voor mijn part ‘verkazen’ (d.w.z. in elsschotsche kaas veranderen). Ik schreef je overigens al, dat je niet bang hoeft te zijn voor een ‘Elsschot-complex’ bij mij; het gaat voor mij *niet* om òf Marsman òf Elsschot. Ik vind alleen Elsschot iets levends en Marsman niet (in die roman dan); de grenzen van Elsschots' talent zie ik zelf hoe langer hoe duidelijker. - Voel je iets voor dit compromis? Ik zal er Henny en Maurice ook over schrijven. Bouws heb ik er al iets van gezegd. Maar jij moet de keuze doen, want ik zie geen groote verschillen in de diverse hoofdstukken. Tusschen Henny en mij is het probleem nogal duidelijk, lijkt mij; in dit stadium van onze levens werpen wij blijkbaar *totaal* verschillende schriftelijke secreties af, en daarom komt het gematigd waardeeren op litteraire manier zelfs niet aan de orde. Absolute qualiteiten zijn er nu eenmaal niet; het oordeel van Maurice bewijst mij alleen, dat ook op andere gronden *Angèle* een slecht boek kan zijn. Mijn gronden zullen wel weer minstens even veel van die van Maurice verschillen als *Angèle* en *Dumay*!

Theun de Vries heeft een defense of Dirk Coster geschreven in *De Gids*; in lyrisch-waardigen toon, maar zoo heerlijk onnoozel en door de muziek bedwelmd, dat het om te lachen is. Wij worden *niet* genoemd, maar alleen als anonymi telkens klagend verondersteld.

De geste van Slau is heel goed... tegenover Bouws met zijn ‘kundigheid’. Maar, als het tenminste om dat scheepsverhaal gaat: *ik* blijf het hoogstens 6- toekennen. Waarom zouden we het dan plaatsen, als hij beter werk stuurt? Het is nogal lang ook.

Weer wat uitvoeriger als ik vacantie heb, eindelijk. Stuur *na Dinsdag* alle post maar naar Eibergen; ik ben daar in ieder geval verscheiden dagen. hart. gr. voor jullie beiden van je

Menno

Het laatste kapittel van mijn boek ga ik noemen: *Politiek zonder Partij*. Ik hoop er in de Paaschvacantie ontzettend veel van te schrijven, want het ligt ongeveer klaar voor me.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan

Menno ter Braak

Bellevue, [11 april 1933]

aant.

Bellevue, Dinsdag.

Beste Menno,
Accoord om één fragment van Henny te nemen, als hijzelf dat nog wil. Ik schrijf hem erover.
Je stuk over Hitler is best; toch vind ik het wat traag (vooral voor een panopticum) en had ik gehoopt dat je hem nog scherper 'pakken' zou. - Bep zegt dat de Engelschen als ras even geborneerd zijn als Duitschers, zij hebben bv. groote aversie voor kleurlingen. Zou je niet zeggen: Franschen en *Italianen*? Die laatsten hebben ook werkelijk een oudere beschaving in het 'bloed'.
Als Slau 6 - krijgt, zou ik eerder van hèm iets opnemen dan van allerlei debutanten en onbekenden die het tot 7 brengen. Bovendien... dat stukje van Bend... van Varangot, van hoevele anderen, krijgt toch ook *hoogstens* een 6-? - Het stuk is bovendien niet zoo lang als je denkt; 6, 7 blzn. misschien.
Ik schrijf vandaag een stuk over *Java in onze Kunst*, van prof. Gerard Brom. Lang niet slecht, gegeven de man.
Ik ben blij dat je eindelijk weer eens vacantie hebt en aan je eigen problemen kunt werken.
Hartelijke groeten, ook van Bep, je
E.

Vergeet niet mij op te geven met welk soort boek ik Ant een plezier kan doen. - Jammer genoeg zullen we jullie dus niet hier zien!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[11 april 1933]

aant.

aant.

Dinsdag.

Beste Menno,
Hierbij een stuk dat ik schreef over 2 toneelstukken die ik met Bep zag. Als je het goed vindt, stuur het dan direct naar Bouws en laat het nog zetten voor Mei. Het vormt, vind ik, een uitstekende inleiding tot dat andere ding dat in briefvorm gebleven is, en aanvangt met: 'neen, ik zal *niet* toneelkritieken voor je schrijven'. Die 'beste' ben *jij* dan maar, die mij, na *dit* stukje, gevraagd hebt om over het theater te schrijven (in *Forum*)! - Ik denk dat dit stukje 4 blzn. *Forum* zal zijn; wordt het iets meer, dan haal ik er wel een stukje uit.
Ik hoop dat je het Bouws onverwijld opzendt. Mijn stukje over Prof. Brom stuur ik Bouws zelf wel; dat heeft geen haast. Ik stel voor dat te plaatsen in Juni, en het groote stuk over de planken pas in Juli. Dan heeft Vestdijk, nu en de volgende keer,

plaats te over voor zijn Emily. Ik ben erg benieuwd naar de interviews van jou en Vestdijk, die 's Gravesande gaat houden - of was het: Vestdijk en Slauerhoff?
Hart. groeten van je
E.

Ik schreef je vanmorgen; de communist J. Gans postte dien brief in Parijs! Deze gaat van Bellevue weg.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 11 april 1933

aant.

aant.

R'dam, 11 April '33

Beste Eddy
Goddank, eindelijk morgen vacantie! Voorlopig wensch ik aan die heele pestatmosfeer van de docentenkamer niet meer te denken; ik schakel het eenvoudig uit tot 24 April. - Kreeg je intusschen mijn brief, met het Hitlerstukje? Ik werkte er nog veel aan om, het loopt nu wat gesmeerder; en inmiddels vond ik nog een voor den antisemiet *doodelijk* citaat van Nietzsche (sla het even op: *Zur Genealogie der Moral*, deel V, p. 171!), dat ik verwerkte.
Je argumentatie over *Angèle* is ook al steekhoudend, maar ik blijf gelooven, dat je onder het lezen onwillekeurig aan den levenden mensch Marsman hebt gedacht, die een goed boek zou *kunnen* schrijven, als hij die mysterieuze comedie maar kon laten varen. Overigens, ik vergis me natuurlijk ergens, omdat het hier gaat om de botsing van twee standpunten. Ik kan in Marsman's schrijfproducten niet anders dan geestelijke donquichotterie zien; ook in zijn poëzie, maar daar is een donquichote in zekeren zin wenschelijk en geoorloofd! De ‘incantatie’ maakt zelfs een Buning op sommige plaatsen goed; maar eigenlijk blijf ik dat alles toch als arabeske beschouwen.
Ik verdwijn morgen naar Zutfen en Eibergen. Helaas geen geld voor *nu* Parijs. Maar voor Juli hebben we serieuze plannen! Ik zou nu trouwens ook niet veel waard zijn.
Ant heeft Harris destijds omgaand aan Engelman gezonden. Kun je haar niet *Barnabooth* zenden? (een heel gewone editie natuurlijk!). Zij zal dat zeker bijzonder apprecieeren; *Fermina Marquez* vond zij ook erg goed en boeiend.
Alles dus verder naar *Eibergen*! Vandaar weer meer. hart. gr. voor jullie beiden je
M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 16 april 1933

aant.

aant.

Eibergen, 16 April '33

Beste Eddy

Gisteren hier aangekomen en je stuk over de tooneelstukken gevonden; je brief was me al opgezonden naar Zutfen. (Ik zal naar aanleiding van Bep's opmerking over het engelsche rasgevoel nog een kleine wijziging aanbrengen; want het is toch weer iets anders dan dat van de Duitschers, maar dat moet verduidelijkt worden). De door Gans te posten brief heb ik, dunkt mij, nog niet gekregen! Of heeft die weer de mijne (de laatste uit R'dam) gekruist?

Ik las je tooneelcritiek met instemming en pleizier; zend het stuk dadelijk als het postkantoor weer open is naar Bouws. Maar ik betwijfel *sterk*, of het nog in Mei geplaatst kan worden; ik maakte de inhoud van dat nummer al voor mijn vertrek met B. op, en we kwamen tot de conclusie, dat er al weer een massa uit moest, *zelfs* als Dèr Mouw per 2-op-1-pagina ging. (Mijn Hitler moet er nu ook wel in, vanwege de actualiteit.) Gaat het niet meer, dan lijkt het mij het best, *Brom en* dit stukje (als panopticum, waar het m.i. zeer geschikt voor is) in Juni te plaatsen. In dat geval kan dan toch het groote stuk in Juli volgen.

Ik was Woensdag nog even bij Vestdijk. Zijn roman is al geweldig dik geworden, maar hij is ook aan het schrappen gegaan op mijn advies. Een curieus boek wordt het in ieder geval. Het interview verschijnt in deze *Gulden Winckel*.

Spoedig meer. hart. gr. voor jullie beiden je
Menno

Wat je over het Hitler-stuk zegt, is zeker juist; maar ik heb geen rust om hem werkelijk van onder tot boven te ‘nemen’. Intusschen, door veel wijzigingen heb ik het ding zeker vloeiender gemaakt, en nog wat scherper. Ik heb het maar als afzonderlijk artikel laten zetten, vanwege de opzet en het volume.

Zooeven een mooie verlovingskaart van Gerda Geissel, met een zekere Harald Kochhaus! (Zelfde lettertype als mijn verlovingskaart destijds!) Sic transit dr. Dumay. Wie deze homo novus is, weet ik niet; niet de oude ‘Lucas’, dat weet ik *wel*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [17 april 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Maandag.

Beste Menno,

Nog een missive. Gelijk hiermee zend ik je een stuk dat, als je het goed vindt, in de volgende *Forum* moet. Kan *Aan Ambrosia* er tegelijk in, heel graag - vooral omdat ik in Juni en Juli best geld gebruiken kan. Zoo niet, dan dit, omdat het ‘actueel’ is.

Wil jij het aan Bouws doorzenden en in geval van protest van Maurice zeggen wat je denkt. Ik verander er voor Maurice geen komma aan.

Voor het volgende nr. schrijf ik over *La Cond. Hum.* Dit is er zo in zekeren zin een 'proloog' voor. Daarom had ik ook graag dat *Ambrosia* tegelijk kwam. Alles wordt anders zoo erg opgeschoven. Hartelijke groeten van je

E.

Ik krijg nog véél antwoord van je, daarom dit heelemaal apart.

Laatste Bijvoegsel.

O neen, ik moet je toch nog wat zeggen. Ik las gisteren het laatste hoofdstuk van *Dumay* over, dat werkelijk heel boeiend is, op het allerlaatste stukje na (Marie en Vic). Kan je dat niet 'beduidender' krijgen? Bv. in de allereerste plaats schrappen dat slotzinnetje, dat er zoo echt voor het effect staat (genre vlotte English novel), en dat steeds leger en banaler wordt, naarmate je eraan terugdenkt. (Je denkt eraan terug omdat het er zoo erg als de klap op de vuurpijl slaat.) Er is *niets* aan Marie's portret toegevoegd in deze laatste scène, en men zou willen dat zij juist, na Karin's volledige revelatie, een even 'onthuld' tegenwicht vertegenwoordigde. Het goeie kind zegt geen behoorlijk woord meer; het aardigste wat zij doet is opmerken dat Vic's bol niet meer op de schrijftafel staat. Laat hem èn haar in de laatste scène wat zeggen, wat goeds, wat dieps, al hoeft het niet 'solemn' te zijn - integendeel. Wat zij nu zeggen heeft iets 'leuks', iets opgewekts - dat komt vnl. door de manier van presenteeren. Het is de 'happy end' dans toute son horreur, en als zoodanig misschien wel de beroerdste scène van het heele boek. Als je dat flauwe 'Bij míj mag je ook ernstig zijn' (flauw door den *nadruk* die er nu op valt) schrapte, en als slotzin liet staan: 'De spottende trek om haar mond verdween' - was het al veel beter. Voor het 'publiek' natuurlijk niet, dat vindt het zooals het nu is veel 'pakkender' en 'gezelliger'. Maar denk er zelf over na. - Ik raad je aan de heele scène op te werken; desnoods te herschrijven; en die meditatie van Dumay over wat hem aan de jongens verbindt zou ik ook maar in de boekuitgave inlasschen: even vóór de historie met den trouwring en het tegen het bord kwakken van dien eenen jongen. Et v'la; ik heb mijn vriendentaak gedaan. Ik wacht met spanning op je antwoord, als je al onze post gevonden hebt! Bep ook.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [20 april 1933]

aant.

Bellevue, 20 April.

Beste Menno,

Hierbij een heel pak beschreven papier: de heele brievenboel terug en dan *de* brief voor *Forum*. Schrijf me hoe je die, omgewerkt, vindt. Jij moet het noodige doen voor dat brievennummer in Augustus; als je er niet tijdig bij bent, komt daar niets van! Ik zal mijn vriendenkring - voor zoover die niet de jouwe is - ook nog eens aanporren. Misschien geeft Van Schendel een brief over kritiek; dat zou wel aardig zijn.

Dat Karin een Harald heeft gevonden, vinden Bep en ik echt heerlijk; de Rechtvaardigheid *is* er dus toch nog!
Ik schrijf je later meer. Hart. groeten van je
E.

N.B. Neen, het artikel gaat maar in een ‘dienstenveloppe’ als papiers d' affaires. Deze enveloppe barst.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [22 april 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Vrijdagavond.

Beste Menno,
Bouws schrijft mij dat hij je mijn stuk over Java al gezonden heeft; wil *jij* mij dus omgaand de 2 laatste blzn. ervan zenden? B. vond terecht dat het wat erg een boekbespreking is gebleven - dit wil ik ook wel zoo houden, om het boek zelf tot zijn recht te laten komen, dat voor een professor werkelijk erg verkwikkelijk, vol smaak en doorzicht is, maar ik wil wel 2 blzn. erbij schrijven om het idee ‘wat kan Java zijn voor ons?’ persoonlijk aan te vatten (en de rest nog wat te releveeren).
Ik ben op het oogenblik suf en laat het hierbij.
Wil je van den titel maken: *Java in onze literatuur*, inpl. van: ‘in onze *Kunst*’?

Zaterdag voortgezet

Ken je een behoorlijk boek met goede overzichten van wat de philosofen allemaal beweerd hebben? Ik las laatst een uiteenzetting van Marx's dialectisch materialisme door Engels (via Feuerbach), maar voor menschen die neerzien op de literaire frases en nuances, schrijven die heeren toch erg veel overbodigs. Ze moesten in een soort algebraïsche formules hun denken, en het resultaat daarvan, meedeelen, de rest is immers tòch literatuur? De enkele philosofen die goed geschreven hebben, d.w.z. *leesbaar* zijn, Plato, Schopenhauer, Nietzsche, zijn immers toch ‘literatoren’ vergeleken met de echte denkers? Ik zou nu graag de quintessens van de vondsten en systemen van die echte denkers in één boekje bij elkaar zien - hùn nuances zijn zoo belangrijk niet voor mij, denk ik; en er zal toch wel een kundig *na*denker bestaan (in den trant van *na*verteller) die de wereld-philosofie voor zijn eigen plezier verkort bij elkaar heeft gebracht? Bierens de Haan misschien? Ik heb het liefst in het Hollandsch, vanwege de technische termen, en omdat het anders wschl. op een Duitscher neerkomt.
Aan welke philosofen heb jij persoonlijk wat gehad? - behalve Nietzsche, die dus geen ‘echte’ is. Heb je het wel eens *genotvol* gevonden om philosofisch proza te lezen? Dat boekje van Engels was werkelijk nogal helder - maar er stond eigenlijk niets meer in dan al in de inleiding stond, die weer van een ander was.
Ik heb verder geprobeerd nog eens mijnheer Plekhanov te lezen, de eenige ‘philosoof’ van de Russische revolutie; invoerder van het Marxisme en zoo - een boekje over le ‘Matérialisme militant’. Onrustbarend dom geschreven, vol wansmaak:

heele flauwe moppen en citaten van overbekende dingen, als ‘ik noem een kat een kat’; niet om te harden van goedkoope opsmuk, en de quintessens was niet van hemzelf.

Wat denk je van Marx als philosoof? Was hij werkelijk geniaal?

Tot hier voor vandaag. Hart. groeten van je

E.

P.S. Ik schreef 13 stellingen bij *Uren met Coster*, die op een apart velletje gedrukt worden en waarover de ‘kritiek’ dan lullen kan. Ik stuur je natuurlijk zoo'n velletje zoodra het klaar is. Proef komt eerstdaags. - Ze gaan er nog in.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 22 april 1933

aant.

aant.

Eibergen, 22 April '33

Beste Eddy

Deze week heb ik weer een massa producten van je gelezen, benijdenswaardig veel! Ik heb hier overigens een week lang patent gezeten en ben goed opgeschoten met den *Zieke*. Gaat nu de school mij weer niet al te erg de keel uithangen, dan is er kans, dat ik jullie het manuscript met opdracht al betrekkelijk spoedig kan zenden. Ik ben pag. 200 gepasseerd, ga morgen nog ‘le dr. Hussenot’ verwerken. Gelukkig ben ik niet zoo gevoelig voor depressies of veertien dagen rust worden me er niet door verpest. Dat is *iets*.

Je stuk *aan Ambrosia* vond ik het allerbest! Byzonder geslaagd en geserreerd. Het stuk over Brom ook goed, maar (kreeg ik den indruk) hier en daar een beetje ‘receptief’, te weinig ‘los van het boek’. Maar ik ken het boek niet, en ook qua talis is het nog een goed stuk. Er staan bovendien passages over Multatuli en Augusta de Wit in, die *wel* heelemaal los zijn. Over de acteurs ‘proloog’ schreef ik je al; Bouws zou ze nog trachten te verwerken in Mei.

Op de brief over de *Liaisons* heb ik één ding tegen; de lezer moet te veel *kennis hebben* van de roman. Ik veronderstel geen analphabeet als lezer, maar een intelligent mensch, die de *Liaisons* volkomen *zou kunnen* lezen. Ook voor dat geval is er een tekort aan explicatie (dat misschien in het stuk over Brom iets te *veel* is); heel gemakkelijk te verhelpen, lijkt me, eventueel zelfs door mij; want het gaat uitsluitend om een paar feitelijke verduidelijkingen, die het geheel helderder maken. Ik geloof, dat een werkelijk superieur stuk *over* een boek gelezen moet kunnen worden door iemand, die niets van het boek afweet. Dat kan bij jouw brief ook het geval zijn, als je den lezer ietwat ‘opweg helpt’. Schrijf er me nog eens over. Verder is het een goed stuk.

Over het brievennummer heb ik nog eens gepeinsd. Zou het niet beter zijn, het nog uit te stellen? Zuiver om deze practische reden, dat we *nu* ontzettend veel copie te verwerken hebben (je moet de stapel zien), terwijl het idee goed blijft en niet wegloopt. Het lijkt mij absoluut geen bezwaar om de brieven vast binnen te halen en op het moment, dat we magere tijden beleven, een speciaal nummer uit te geven. Enfin, ook daarover kunnen we nog eens slapen.

Ik herlas *Barnabooth*, met een nieuwe genegenheid voor den heer Putouarey.
Schrijf terug naar Rotterdam. Ik ga Zondag weer terug. hart. gr. voor jullie beiden en een hand van je
Menno

Hoe gaat het met jullie zakelijke zorgen? Met de verkoop van Gistoux b.v.?

Barnabooth kwam juist, nadat Ant weer vertrokken was; ze heeft het natuurlijk dadelijk nagezonden gekregen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, 24 april 1933

aant.

aant.

Bellevue, Maandag.

B.M.,
Marsman heeft 1 ex. op Japansch verkocht van *Coster* (aan Van der Meulen!) en zal je de fl. 10. zenden. Je brief uit Eibergen kwam daarnet. Prachtig dat je zoo opgeschoten bent met je boek; het zal je ook wel weer met de leeraarstaak een beetje verzoend hebben. Ik vind het nogal amusant dat je *Aan Ambrosia* het beste vindt; ik voor mij voel verreweg het meest voor dat stuk over Valmont. Ik heb voortdurend rekening gehouden met het feit dat mijn 'lezer' de *Liaisons* nièt gelezen kon hebben; alles is toch duidelijk genoeg! Ik geloof dat je jezelf suggereert dat een ander het niet begrijpt, dat je in het euvel van de 'kontrastwerking' vervalt: *jij* begrijpt het best en dus... Neem eens de proef met Ant, als die het boek niet kent. Het gaat bovendien minder om de *Liaisons* dan om den 'verleider', après tout; er staat 10 × dat Valmont een verleider is... Maar als je denkt dat je het hier en daar wat toelichten moet, ga je gang. Ik had dit stuk dan wel graag in Aug. of Sept. met of zonder brievennr.; vind je ook niet? - Met de zaken gaat het precies als tevoren, d.w.z. ze staan net zoo mooi stil. Hart. groeten van je
E.

Antwoord nog over philosofen en stuur me laatste blzn. *Java*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 27 april 1933

aant.

aant.

R'dam, 27 April '33

Beste Eddy

Dinsdag ben ik weer aan de sleur gegaan, en natuurlijk wordt het juist nu mooi weer. Niettemin heeft de vacantie me wel wat opgeknapt; ik voel me tenminste niet zoo lamlendig als een paar weken geleden. Het een tijdlang-niet-zien van het établissement alleen al is een geneesmiddel. Nu krijg ik weer een nieuwe rotaffaire, aangezien je vriendin Donkersloot er bij ons (als leerares) op een vuile manier uitgewerkt is, en ik daar mijn neus in ga steken. Zij gaf n.l. te lage cijfers, weigerde op verlangen van den rector te knoeien en werd met drie maanden ontslagen. Ik vind dit zoo intens gemeen, dat ik vanmiddag een onderhoud met den rector heb aangevraagd; zij is zelf niet meer compos mentis, terwijl ik tenminste vast ben aangesteld en dus niet ontslagen kan worden zonder meer. Zal deze donkere sloot soms mijn lebak worden? Ik ben benieuwd, maar heb geen heroïsche verlangens. Overigens toont de dame in quaestie *karakter*; ze heeft gewoonweg verdomd om, zooals mijn superieur het noemt, 'coulant te zijn'.

Ant kreeg *Barnabooth*; zij was er erg blij mee, maar schreef je nog niet, omdat zij het druk had gehad en erg moe was. Dat komt dan nog.

Je brief over de *Liaisons* heb ik overgelezen; het is inderdaad een heel goed en persoonlijk stuk. Toch blijf ik erbij, dat een stuk of wat verduidelijkingen noodig zijn; kleinigheden, meer niet, vooral op de eerste pagina's, die ik als lezer natuurlijk duidelijker merk dan jij. Als je er niets op tegen hebt, zal ik die paar dingen er met potlood bijschrijven en je dan het stuk nog even terugzenden. Maar schrijf me eerst even, of je goedvindt, dat ik het doe; ik klad niet graag in andermans manuscripten.

Over de philosophen: ja, ik kan je aanraden (met alle reserve, als overzicht) *Hoofdfiguren van het Wijsgeerig Denken* van Bierens de Haan in de Volks-Universiteits-Bibliotheek. Dat is kort en niet slechter dan de rest. De Duitschers zijn hierin natuurlijk experts; maar alles kletst elkaar na en pas later merk je, op wat voor inferieure handgrepen die compendia berusten. - Ik zelf gebruikte voor mijn doctoraal *Geschichte der neueren Philosophie* van *Falckenberg. Gesch. der Philos.* van *Vorlander* is ook niet zoo slecht. Ik zelf heb nooit iets aan een 'echte' philosoof gehad, zooals ik aan Carry van Bruggen (destijds), Dèr Mouw en Nietzsche iets had. Het *traint* misschien, Bolland of Richert te lezen; maar het is onverteerbaar, omdat het altijd onmenschkundig is. Die heeren zijn de psychologie eenvoudig *gepasseerd*, en ze hebben ook verstopte zintuigen. - Van Marx als philosoof weet ik eigenlijk niets. Ik heb zoo'n idee, dat hij heelemaal niet gek zal zijn, althans 'practisch'. (Hij heeft Hegel 'omgekeerd', wat op zichzelf al een appreciabele acrobatische toer is; want Hegel staat juist op zijn kop).

Je stellingen over Coster heb ik gelezen in een velletje van Bouws, die het weer van v. Kampen had. Het klinkt erg academisch, zooals het er staat; of het verduidelijkt, weet ik nog net niet. Je 'bedoelingen' komen beter uit door je *toon* in het geschrift zelf, lijkt me. Maar als experiment is het wel grappig.

De ƒ 10.- van Marsman kreeg ik nog niet. (Zijn mop als proletarisch dichter vond ik heel goed!). Ik was bij Henri Mayer, die *probeeren* zal, *2* luxe-exemplaren te plaatsen. Ik sprak met hem af, dat je hem (*na* het verschijnen van de gewone uitgave, eerder mag niet!!) 2 ex. zult zenden, zonder verplichting. hart. gr. voor jullie beiden

je

M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan

Menno ter Braak

Bellevue, [27 april 1933]

aant.

Bellevue, Donderdag.

Beste Menno,

Vóór alles: wil je in mijn stuk over Valmont een woord veranderen, in de passage over Drieu la Rochelle en 'Gille'; ik schreef daar zooiets van: het pierrot-element in den 'erotischen held' (eerst had ik gezet: in den 'verleider', het staat dus boven een zwartgemaakt woord). Wil je dit veranderen in de 'libertijn'? Het zit me nu dwars dat ik d*àt* niet vond; en later, op de proef, vergeet ik het vast.

Van mijn stukken over tooneel geen proef; blijkbaar kon het er dus niet meer bij, of moest het wegvallen voor het stuk over revolutionaire poëzie van Henny M.

Vestdijk en ik schrijven elkaar weer. Zijn brieven zijn stampvol over het literaire bedrijf. Hij wil een nieuwe roman maken, onmiddellijk na de andere, van 150 à 180 blzn. *Forum*, dat is dus nog zooiets als *Dr. Dumay*; en wat wij daarvan denken? en of we plaats voor hem kunnen reserveeren (in principe)? Waarom niet? Hij vraagt zich alleen maar af hoe het dan moet met *mijn* roman. Nu zal dat wel losloopen, want die zou wschl. 250 à 300 blzn. worden en kan dus tòch niet compleet in *Forum*; ik zal zien dat ik dat boek verdeel tusschen ons en bv. *Groot-Nederland*. Als mijn fragmenten dan telkens aparte stukken vormen, kan daarnààst nog wel iets van Vestdijk. Maar ik vraag me af of het plaatsen van complete, vooral langere romans niet op den duur fnuikend is voor het tijdschrift; met *Dumay* bleek de proef toch ook niet erg mee te vallen - ook niet voor het boek!

Straks komt Jany in Parijs. Ik eet vanavond met hem en ga wat eerder naar Parijs, waar ik dit op de bus doe. Tot later dus. Hart. groeten, je

E.

P.S. In *D.G.W.* verschijnen af en toe heele goede stukken van Garmt Stuiveling. Hij heeft onlangs in *Het Volk* een literatuurgeschiedenis van De Dood zoo goed afgemaakt, dat het boek is ingetrokken. Is het niets voor ons?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[28 april 1933]

aant.

aant.

Beste Menno,

Wat een rothistorie met Jo D. Ik hoop dat je haar krachtig bij zult staan, en als het je Lebak moet worden, vooruit dan maar. Ik ben den laatsten tijd zoo bang geworden voor het karakterlooze dat zich ook voor ons in alle vormen opdringt, dat ik niet anders kan doen dan fel toejuichen. En àls je er uitgaat, pen dan tegen de rotzooi for all what you're worth - ik verzeker je dat ze dat niet lollig zullen vinden; er is altijd één wereld waarin het karakter het *wint* van de lompste middelmatigheid.

Verder *hoop* ik natuurlijk dat de zaak zich voor jou schikt. Houd me op de hoogte; het geval interesseert mij erg.

Breng alle veranderingen en toelichtingen aan in dat stuk, die je noodig vindt. Ik hoef het daarvoor niet terug te hebben. Op de proef verander ik misschien nog wel wat. Maar ik laat het in vol vertrouwen aan je over.

We hebben het 'gewonnen' tegen *Het Vaderland*; d.w.z. ze hebben bakzeil gehaald en onze voorwaarden aangenomen. Dat geschrijf gaat dus ook nog voort.

Kan je me dat boek van Bierens de Haan niet zenden? dan hoef ik het niet te koopen. Ook het boek van Casimir schijnt goed te zijn: *Beknopte Gesch. der Wijsbegeerte* (W.B.) De vent zelf heeft natuurlijk net het soort 'intelligentie' om goede excerpten te maken.

Het grapje van Henny is inderdaad niet onaardig.

Henny heeft nog een ex. *Coster* verkocht op Japansch. Stols wil er een hebben, mits met 40% korting. Ik denk dat hij er ook wel fl. 7. voor geven wil. Doen of niet? Jij moet het zeggen, want het is voor jou.

Ik heb mijn 'stellingen' nog herzien en verbeterd en er een 14e aan toegevoegd.

Hartelijke groeten, ook van Bep

Je

E.

Ik was gisteravond lang met Jany samen en we hadden elkaar over-en-weer erg veel te vertellen. De laatste keer dat ik hem zag was in Lugano. Hij komt vanavond hier eten. Ik heb besloten hèm mijn volgende essay-bundel op te dragen (vooral na dat stuk over den verleider) inplaats van Bouws.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 29 april 1933

aant.

aant.

Rotterdam, 29 April '33

Beste Eddy

De lebak-affaire is voorloopig nog niet tragisch geworden; het lijkt n.l. momenteel, of de rector in zijn schulp kruipt. Na een gesprek van anderhalf uur was hij aanmerkelijk bijgedraaid, hoewel ik alleen maar beleefd ben gebleven; maar ik geloof, dat hij doodsbang is voor het monster publiciteit, waar hij mij zoo ongeveer de representant van acht. Ik wacht nu eerst maar af, wat hij definitief zal doen; het ontslag moet n.l. nog officieel door het schoolbestuur worden bekrachtigd, en het is de vraag, of dat nu zal gebeuren. Zoo niet, dan heb ik troeven genoeg voor een protestactie onder de leeraren, en als die mislukt, copie voor een *heerlijk* artikel; maar in dat geval lig ik er factisch uit. Gek overigens, dat die man bang voor mij is, of schijnt te zijn; hij weet ergens in zijn onderbewuste natuurlijk bliksems goed, dat hij een gemeene rol speelt. Jo Donkersloot is inmiddels door dit resultaat weer wat bijgekomen.

Voor de variatie heb ik eergisteren een lezing over *Humor en literatuur* van haar neef Anthonie verslagen; Vic moest uit, hij vroeg mij, of ik het doen wou. (in de

Bijenkorf). Het was weer *erg*; ieder jaar zakt het peil een paar strepen; de lezing hopeloos banaal, voordracht van Scharten-Antink en Top Naeff! Het kostte me de grootste moeite, er een eenigszins fatsoenlijk verslag van te maken. Ik hoorde overigens van nicht deze niet onaardige anecdote: Nico moest voor de Avro spreken en zou in Hilversum ook Coster ontmoeten. Hij had zijn vrouw ('verdomde lief', naar men zegt) meegenomen; en tijdens het radiohalfuur moest Coster dus met mevr. Donkersloot gaan... wandelen; maar aangezien Coster te beroerd is om te loopen, gingen zij al gauw naar een café. Toen begon de heer Coster een gesprek over... het werk van Gerard Bruning, waar hij *niet af te brengen was*, zoodat mevr. Donkersloot na 20 minuten *alleen* de beenen heeft genomen. Als je je daarbij voorstelt, dat de dame een Zwitsersche is en *geen* hollandsch spreekt, werpt het geval een eenigszins dwaas licht over de costerlijke Weltfremdheit.

In het stuk over de *Liaisons* zal ik dan een paar kleinigheden toevoegen. Veel zal het niet zijn.

Het boekje van B. de H. heb ik zelf niet; je krijgt het nu *omgaand* toegezonden door mijn boekhandelaar. Beschouw het als een philosophisch presentje en veel pleizier ermee! Casimir is in ieder geval slechter, want zelfs excerpeeren doet die heer zoo bot, dat er van de stelsels niets dan een soort droge huls overblijft.

De transactie met Stols vind ik best natuurlijk, maar laat hij mij dan ook f7 *sturen*! Ik krijg *nooit* eenige afrekening van dien vent; van geld praat ik nog niet eens! - We zijn dus nu 3 ex. kwijt; als Mayer er nog 2 kan plaatsen, zijn we dus in het japansch uitverkocht!

Inderdaad zijn je stukjes over het tooneel ditmaal gesneuveld; met 84 pagina's kon er niets meer in, omdat het grapje-Marsman nog opgenomen moest worden. Het portret van Dèr Mouw schijnt erg mooi te zijn geworden!

Vanmorgen vond ik ook weer een brief van Vestdijk. Ja, die man *barst* momenteel van de litteratuur! Dat is zeker een gevaar voor hem, en ik vind, dat hij er maar eens uit moest; zijn isolement wordt langzamerhand *te* dwaas, te... litterair ook. Met dat al: een aardige vent. Ik zal hem deze week nog eens opzoeken. Sommige stukken uit zijn roman zijn erg goed. Ik heb een idee, dat het op Proust moet lijken, maar aangezien ik niets van P. heb gelezen, is het wel een heel vaag idee. - Wat het verschijnen van romans in *Forum* betreft, ben ik het volmaakt met je eens.

Heeft Jany je ook verteld van onze rotterdamsche 'Kreuger (Max Dutilh)-affaire'?

Ik heb gelukkig deze week kunnen werken aan de *Zieke*. Als ik drie weken in dit tempo kan doorgaan, ben ik er. - Is die Garmt Stuiveling zoo goed? Is het geen mimicry? - Vertel eens aan Bep, dat het stekje agave, dat zij een paar jaar geleden naar hier meenam, plotseling enorm begint te groeien! Ik beschouw het maar als een symbool van de levende relatie tusschen R'dam en Bellevue. hart. gr. voor jullie beiden van je

Menno

Aan de Rue Dumay ben ik zoo onschuldig als aan de Rue du Bac! Maar *wie is het*?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [1 mei 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Maandagavond.

Beste Menno,

Dit nogal haastig: ik heb van allerlei te doen - Jany legt ook daartusschendoor beslag op me - en de berichten uit Brussel zijn, dat Timmers Verhoeven (de man die voor mij opkomt) nu zéér duidelijk de overtuiging heeft gekregen dat de notarissen mèt de advocaat onder één hoedje spelen en dat ik in handen van een ploertentroepje ben. Er zal wel niets van de heele erfenis overblijven, dat wordt steeds duidelijker, en het kasteel is ook al précair. Te beroerd om je hier languit te vertellen. Ik ben er erg mee bezig en word opgevreten door mijn gevoel van machteloosheid.

Anthonie is met de 'verdomde lieve' in Parijs; Jany is onuitputtelijk over het stel, dat hij hyper-belachelijk vindt; *zij* 'het type zelf van de Duitsch-Zwitsersche'. Zij spreken Duitsch-Zwitsersch met elkaar; gisteren werd zij op de boulevard bijna overreden en Anthonie brulde: 'Pas oef!' Jany: - Ik hield mijn hart vast, ik dacht: zoo meteen, als ze nu gered is, dan is er niets meer aan te doen, dan gaat hij heusch nog jodelen'.

We zaten, Bep, Jany, Van Uytvanck en ik, in het pederastencafé *Sélect*, met vlak bij ons: Dr. J.F. Otten, in gezelschap van mijnheer en mevrouw Van Loon en nog een dame, meen ik. Quite de 'Américain'. - Maar Jany was erg op dreef en aardig. Kan je me je verslag over Anthonie en de humor zenden?

Ik zal Stols dat ex. maar niet sturen, dan als het niet anders kan.

Dank voor de philosofie in toppen. Ik stuur je als contrageschenk een klein boekje dat je misschien interesseert.

Ik ben erg benieuwd naar *Forum*. Jan v. Nijlen komt Zaterdag a.s. voor een paar dagen hier en logeert bij de Van Schendels. De roman van Maulraux komt over een weekje uit. Je moet er vooral een ex. van inslaan, het is het allerbeste hier in Frankrijk sinds jaren; het einde is superbe.

Ik hoop voor Vestdijk het beste, en ook dat hij redacteur van *Forum wordt*.

Wat is die Kreuger-affaire? Ik vergat Jany ernaar te vragen.

Beste wenschen voor de *Zieke* en de wildbloeiende Agave - ook van Bep; een hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 5 mei 1933

aant.

aant.

R'dam, 5 Mei '33

Beste Eddy

Beroerd, dat je met die erfenis zoo zit! Ik kan me je machtelooze woede voorstellen, tegenover die verzameling palurken. Wat een toestand eigenlijk, zoo volkomen rechteloos te zijn temidden van rechters of advocaten of notarissen of andere magnaten. Maar daartegen kan een 'particulier' niet op. Het is goed, dat je de heele erfenis in je gedachten al afgeschreven had. En ook nu: valt het mee, dan is er aan dit pessimisme nog niets verloren. Het is bijzonder leerzaam.

Dank voor Harris! Ik hoop hem tusschen de bedrijven door te lezen. - De handel in *Costers* is begonnen; er prijkte al een exemplaar voor een winkelraam. Ik ontving een kwartier geleden een verzoek van Vic, om erover in de *N.R.Ct.* te schrijven, en *lang*! Hij zegt overtuigd te zijn, dat de heele pers het boekje zal *kraken* en wil je deze kans niet onthouden; bijzonder aardig en vriendschappelijk! Zelf moet hij zich zoo op de vlakte houden, zegt hij, dat hij het niet naar zijn zin zou kunnen doen. Ik heb de invitatie aangenomen, hoewel ik natuurlijk aan allerlei dingen moet denken, in die krant, waar ik in een tijdschriftartikel *niet* aan denk. Het moet objectief zijn, en zoo; maar enfin, de zaak is me ditmaal wel een beetje machiavellisme waard. Tusschen de regels door zal de goede lezer genoeg te hooren krijgen, als het stuk naar mijn zin wordt. Ik zal een begin maken met den ev. insinuator de wapens uit de hand te slaan, door iets over vriendencritiek te zeggen. Als je soms nog speciale dingen bedenkt, die goed zijn voor het nette Rotterdammer-publiek, schrijf ze me dan per omgaand.

Het verslag over Anthonie's humor heb ik weggegooid. Het was ook werkelijk *niet* de moeite waard. Je verhalen over 's mans parijsche houding was ook karakteristiek genoeg voor *zijn* humor.

Gisteren bracht ik een *Forum* aan mevr. Dèr Mouw. Een bijzonder sympathieke oude vrouw, ook al geruïneerd, leeft in de penibelste financieele condities. Ik heb een paar uur met haar zitten praten. Zij was erg verrukt met het *Forum*-initiatief. Het nummer is vooral *als nummer* uitmuntend, vind ik.

Malraux koop ik natuurlijk direct.

De Kreuger-affaire van R'dam betreft de zelfmoord van Max Dutilh, vlashandelaar en grootspeculant, die zijn weduwe, naar men zegt, met twee millioen schuld laat zitten. Hij had zelfs valsche sleutels gebruikt om in de pakhuizen van concurrenten te komen. Eigenlijk lijken al die affaires weer hopeloos veel op elkaar; in den grond zijn ze toch eigenlijk ook weer goedkoop, aangenomen dan, dat het goedkoopte in enorme dimensies is.

Je kunt nu ook de twee luxe-ex. *Coster* naar Mayer sturen! Of zijn er geen twee meer over?

Later meer. Hart. gr. voor jullie beiden en een hand van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [6 mei 1933]

aant.

Bellevue, Zaterdag.

Beste Menno,

Jan v. Nijlen is hier. Hij had 7 gedichten bij zich, waarvan ik de bijgaande 4 voor *Forum* heb uitgezocht. (De 3 andere gaan dan naar *Helikon*). Als je ze ook aardig vindt, - ik vind ze héél goed, - stuur ze dan aan Bouws met jouw en mijn ‘voor’, want Maurice is zeker niet tegen. Maar voor de vorm...

Hart. groeten en in haast. Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [7 mei 1933]

aant.

Bellevue, Zondag.

Beste Menno,
Het is werkelijk erg aardig van Vic om jou die bespreking te laten doen, maar ik vrees dat het niet erg tactisch is. De objectiviteit daarentegen kan alleen maar goed doen. Ik hoop dat je eenige rake dingen zult zeggen over het polemische genre in het algemeen en dit specimen als illustratie. Bepaalde dingen heb ik niet. Wil je wèl een beetje op de 'stellingen' ingaan?
Ik zal één ex. aan Mayer zenden. De andere 2 verkoop ik misschien zelf nog wel.
Het nr. *Forum* vond ik ook voortreffelijk. Ik zou wel graag een ander portret van Dèr Mouw willen zien.
Jany vertelde me nog uitvoerig de Dutilh-affaire. Inderdaad, heroisch in het goedkoope. Een kloot die het schaakspel van de consideratie heeft leeren spelen en dan door een soort roes zijn kop verliest, knoeit zóó. En als hij dan nog een tikje 'regisseur' in zich heeft, zorgt hij ook nog voor wat comedie - c'est de la vitesse acquise.
Ik schrijf je ook later eens beter.
Hart. groeten van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [10 mei 1933]

aant.

Bellevue, Woensdag

Beste Menno,
La Condition Humaine is uit en gaat naar je toe met een inscriptie van Malraux. Koop het dus niet, maar lees het zonder verwijl.
Ingesloten een briefje van Theun aan Van Kampen, zonder commentaar. Stuur het omgaand terug.
Hartelijke groeten, in haast.
Je
E.

Kan je mij *De Gids* misschien sturen waarin het stuk van Nijhoff over mij staat? (Mei-nr.) Ik stuur het je omgaand terug. Of liever: hierbij een uittreksel; misschien is het wel alles. In dat geval hoeft het natuurlijk niet. Wel graag dan het knipsel terug.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 11 mei 1933

aant.

aant.

R'dam, 11 Mei '33

Beste Eddy

Ik heb nu al eenige projecten voor het stuk over *Coster* in mijn hoofd gehad en weer vernietigd. Het gaat niet, het wordt altijd iets slechts of iets 'ontactisch'. Vanmiddag zal ik Vic opbellen en de zaak nog eens met hem bespreken. Ik sta te dicht bij het boek om er anders dan een zeer persoonlijke 'biecht' over te schrijven en dat deugt nu voor het gegeven geval juist net *niet*! Misschien is er toch nog een fatsoenlijk man te vinden, die het doen kan. Marsman? Hij kan zelfs nog zijn bekende gunstige voorbehoud voor Coster maken!

Malraux zond me zijn roman met een opdracht. Wil je hem vast zeggen (als je hem ziet), dat ik de gave *zeer* op prijs heb gesteld en graag met een exemplaar van één van mijn boeken zou antwoorden, als ze niet in het holl. geschreven waren. Na lezing zal ik hem schrijven. Ik ontving het exemplaar juist in een gedeprimeerde bui en werd er dadelijk door verkwikt. De schoolmeesterij blijft me zwaar hinderen. Vooral het goedkoope *succes* daarbij, en niet minder de bakerpraatjes voor de 'heele kleintjes'. Wie heeft er toch een eerwaardig 'klein ambt' voor me beschikbaar? Aan de *Zieke* heb ik natuurlijk weer niets kunnen doen, hoewel ik er naar snak, de laatste stukken te schrijven. Ant is verleden week nogal flink ziek geworden, knapt nu weer wat op. Alles bij elkaar een paar vervelende dagen. Gelukkig, dat ik op het leeskabinet in Gr. Nederl. een prettige kroniek van Bep vond over engelsche boeken.

De verzen van J.v.N. bevielen mij ook uitstekend. Ze zijn aristocratisch en toch op een bijzondere, persoonlijke manier gevoelig; om ook een *persoonlijke* genegenheid voor te hebben. De *Treurmarsch* heeft daarbij nog een eigen accent, dat ook erg geslaagd klinkt.

Ik heb me laten verleiden tot een interview door den Pannekoek. Het staat me nu al weer tegen, dat ik het verzoek ingewilligd heb. De mededeelingen van Vestdijk vond ik maar zeer, zeer matig; in dien trant wil ik het zeker niet doen. Gelukkig heb ik nog een week den tijd.

Later eens meer en beter. Hart. gr. voor jullie beiden
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 11 mei 1933

aant.

R'dam, 11 Mei '33

Beste Eddy

Juist was mijn brief weg, toen de jouwe kwam. De brief van Theun is *infaam* en druipt van het ressentiment, dat deze individuen beheerst; uw 'uiterst faire uitgeverij' heeft toch, hoop ik, geantwoord, dat hij dood kon vallen? Of heelemaal niet geantwoord?* O deze nette mannen, Slijmeringen en Droogstoppels, alsof er niets gebeurd was sedert 1860! In zooverre heeft deze brief mij weer beïnvloed, *dat ik nu het stuk in de N.R.Ct. in ieder geval schrijf*. Ik wacht tot me een goede vorm te binnen schiet, maar ik doe het! Vic zegt, dat er geen haast bij is, dus ik kan even bedenken, hoe en wat.

Ik zal *De Gids* op het kabinet gaan lezen en zien, of het stuk verder de moeite loont. 'Het best in lange verzen' doet denken aan: 'op uw voordeeligst in lange broek' of zoo iets. Overigens word je zeer kennelijk volgens het noodwetje van de poëzie pure getoetst. Schrijf meer poëzie pure, en je komt wel in de gratie! hart. hand, in haast je

M.

* Dat is het allerbeste, bij zulke kahjanussige dreigementen met critische autoriteit, welvoeglijkheid en embonpoint.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [12 mei 1933]

aant.

aant.

aant.

Bellevue, Vrijdag.

Beste Menno,

Ik zal Malraux je boodschap overbrengen, maar het zou toch aardig zijn als je hem persoonlijk bedankte. Als het je hindert het in het Fransch te moeten doen, doe het dan gerust in het Duitsch. Hij leest die taal vloeiend en heeft er een zekere predilectie voor! Schrijf hem hartelijk en op den man af; voor complimenten in auteursstijl is hij ongevoelig, maar als je het boek gelezen hebt en hem precies zegt hoe en waarom je het goed vindt zal hij het erg apprecieeren. Het is werkelijk geweldig goed; Bep is er nog meer dan ik door 'overweldigd'; het wordt hier een literaire gebeurtenis van belang en die ditmaal nu eens volkomen verdiend is. Het regent op de *N.R.F.*, sinds de publicatie in het tijdschrift, aanvragen om te vertalen, te verfilmen, etc. - een van de candidaat-verfilmers is onze Joris Ivens himself. Ik ben zelf erg benieuwd om te hooren hoe je het vindt. Kan je er niet een *goed* stuk over schrijven? De vraag is: waar?

Ik zei Vic dat ik het voor de *N.R.C.* liever aan hemzelf overliet, omdat het (ik schrok ervan, want ik zag het pas bij het opensnijden, Malraux had er mij totaal niets van gezegd) aan mij is opgedragen. Ik vroeg hem om, als hij het niet doen kon, het aan jou te vragen. Maar hij schreef terug dat het hem erg spijten zou, enz. - en we hebben er nu dit op gevonden: dat Bep en ik het in samenwerking zullen doen, maar dan

toch door Bep opgesteld en onder haar naam. Ik zal dan een flink stuk erover schrijven voor *Forum*, in een vorm die de opdracht (d.w.z. de situatie van de opdracht) te niet doet. Lijkt je dat ook niet het beste? Het zou toch onzin zijn, als ik op deze manier erover zwijgen moèst!

Henri Mayer schreef me een idiote brief, dat hij niet goed snapte wat hij met de 2 exx. *Uren* doen moest. Wil je hem dus schrijven dat jij die afspraak met hem maakte! Ik zond nl. tòch 2 exx. aan dien braven man. Ook Stols zond ik een ex. Hij zal je fl. 6. ervoor zenden (nl. 40% korting) als je dat wilt, maar eerst volgende maand. Schrijf hem anders dat je een kooper hèbt, en dat hij het je terugstuurt; ik maakte niets definitief met hem af. Evenzoo aan Mayer, als je geen vertrouwen in hem hebt (als verkooper, bedoel ik.) Hij schreef mij dat hij van de gewone exx. niet één verkocht heeft, tot dusver.

'De Pannekoek' is erg erg geschikt. Heusch een trouwhartige kerel, voor wien ik een zwak heb. Hij heeft de goede smaak, te weten dat hij niet veel beteekent in de letteren, en hij is als mensch èn wat zielig èn erg aardig, d.w.z. goed. Tusschen de vele verkochten en vuilpoetsen is dat heusch wel *iets*. Ik hoop dat je hem vriendelijk behandelen zal en hem helpen die paar pop te verdienen aan zoo'n interview. Maar je moet het zelf heelemaal herschrijven!

Van Kampen schreef Theun dat hij gerust schrijven mocht, in welke bewoordingen precies weet ik niet; maar hij heeft zijn 'autorisatie' verleend.

Het zou zeker jammer zijn als je het stuk over *Coster* niet schreef. En de ander zou altijd een ander zijn. Wie, bovendien? [Marsman doet het wschl. elders al.] Otten? Ik kreeg van hem het klei-eine boekje *Innerlijk Noodlot*. Arme, arme jongen toch. Ik kàn hem daar niet op antwoorden; het is te zielig en te mal. Het is... de oefeningen van het zoontje van een catechiseermeester (in het 'vrijgevochtene' dan) die de discoursen van pa absoluut kwijt wil, omdat hij denkt dat hij anders altijd een kleine jongen blijven zal. Die stijl, die van burgermansgemeenplaatsen aan elkaar hangt! Wat doe je nu, als je hem erover spreekt? En hoè neem je Nietzsche tegen zijn belichting en oordeel in bescherming?

Het beste met Ant; wij hopen dat de beterschap snel voortgaat. Hartelijke groeten, ook aan haar en Truida, en van Bep, je

E.

P.S. - Ik zou in jouw geval die *Coster* zoo algemeen-beschouwend mogelijk behandelen. Wat deed je, als ik een ander was? Waarom die 'biecht' van jou?

P.P.S. - Een opmerking van Bep over *Dumay*, waar je misschien wat aan hebt: ieder stuk in *Forum* schijnt te eindigen met een stukje over juffrouw Van der Wall! En aangezien het ook telkens een eind van een hoofdstuk is... Vind je niet dat dit wel anders kan worden gemaakt? Ik blijf er verder bij dat het werkelijk heel goed zou zijn als je ergens een stuk erin zette over de verhouding van Dumay tot de jongens en het leeraarschap (enfin, de kwestie in het gedicht van Lawrence); het maakt de boel wat 'dieper' en Dumay wat 'echter'. En vlecht daar dan die herinnering in van Dumay aan zijn eigen jeugd, en die episode van die sprekers in het jongenskamp. Voor het boek is dat dan nog een surprise en het zal werkelijk *serieus* een aanwinst zijn! Dat je dat niet inziet, vind ik gek.

Bep zegt dat ze Otten de Rotterdamsche Ella Wheeler Wilcox in proza vindt. Dit vnl. bij het chapiter *Liefde*, ofschoon het chapiter *Moed en Lafheid* toch ook heel sterk bewogen is.

Je krijgt van Marsman fl. 20.-, nl. voor Van der Meulen en voor Rademacher Schorer.

Hierbij tot slot een elucubratie van Maurits Esser = Gerard van Eckeren. Ik had een stukje tegen hem voor *D.G.W.* geschreven: over zijn vergelijkingen van Dostojevsky en Smeding en van Joh. Fabricius met *Le Grand Meaulnes*. Hij schreef

mij daarop lang en zielig om zich te verklaren, en ik trok mijn stukje terug. Dit is een onverwachte staart over één zinnetje van mij, dat op Raskolnikov sloeg en verder - zie zelf!... (Je mag het document houden als je wilt.)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 16 mei 1933

aant.

aant.

R'dam, 16 Mei '33

Beste Eddy

Van Stols kreeg ik *Tegenonderzoek*, dat ik tijdens het week-end in Tiel heb herlezen. Het *Gesprek over Sl.* is voor mij het beste stuk van den heelen bundel, maar *alles* laat zich uitstekend opnieuw lezen, afgezien alleen van de beroemde 'quaestie Binnendijk', waar je, dunkt me, een en ander had moeten schrappen. Ik zou haast zeggen: wij hadden in die affaire zoo plompweg *gelijk*, dat de tijd ons al heeft gerechtvaardigd en deze disputen daarom als overbodig aandoen in hun uitvoerigheid. Je stukje tegen mijn Havelaar-herdenking is zoo absoluut juist, dat ik me gêneerde, die 'ethische zeever' eens te hebben geschreven! Je hebt me daar zeer gevoelig aangepakt, en misschien is in dit ééne stukje de 'invloed' geformuleerd, die je op mij gehad hebt. Het was precies van dergelijke concessies, dat ik me toen moest losmaken; dus nogmaals dank daarvoor! - Het nawoord van Marsman is alleraardigst, royaal, heelemaal vrij van zijn pathetiek en, van zijn standpunt, een uitstekende karakteristiek van je persoonlijkheid in het nederlandsche milieu.

Aan Malraux begonnen, met groote verwachtingen, die op de eerste pagina al beantwoord werden. Helaas, ik kan door mijn 'beslommeringen' niet geregeld lezen, zoodat ik er iedere keer weer uit word gehaald. Als ik het uit heb, meer, aan hem en aan jou; aan hem dan desnoods in het dialect van Hitler (ik erger me *nu* nog des te meer, dat ik me jaren lang naar die rotkerels in het oosten georiënteerd heb, in plaats van vol te loopen met gallische cultuur!). In afwachting van mijn uitlezen kon ik niet nalaten, Malraux stomweg een ex. van het *Démasqué* te zenden, louter als een bewijs van sympathie. Hij heeft er natuurlijk niets aan, maar omdat beide boeken in zekeren zin door jouw vriendschap worden verbonden vond ik het wel aardig, het niet na te laten.

Het stuk over *Coster* schreef ik nog niet. Het is moeilijker dan je denkt, juist omdat het in de *N.R.Ct.* moet. Natuurlijk zal het me wel lukken, maar ik zou er anders over willen schrijven dan daar kan. Vermoedelijk doe ik het nu erg ijskoud, met 'bedwongen sympathie'. - Opmerkingen over *Dumay* ter harte genomen! Ik wil nog altijd dat fragment invoegen, en hoop er ook toe te komen; maar ik wacht nu maar, tot het heele boek in proeven voor mij ligt. Ik ben nu in de weinige uren, die ik over heb en in goede conditie kan benutten, ook te veel bezig met het slot van de *Zieke*, die nu toch heusch bijna klaar is. Als ik een week vrij had, zou ik hem in één trek afmaken.

Mayer zal ik nog schrijven. - Het katalogusje van Otten kreeg ik natuurlijk ook. *Zeer* pijnlijk inderdaad, want ik *zie* hem nogal eens! Enfin, pa heeft het zeker betaald, al is het onbetaalbaar. Ja, wat een *kulkoek*! En die toon van 'laatste waarheden in sobere dialogen'! Ik heb na rijp beraad maar besloten, *niets* te zeggen; misschien

is hij dan zoo wijs, ook niets te vragen. Ik sprak vandaag toevallig Henrik Scholte, die ook zoo aangenaam verlitterairpolitiekt is, dat ik nog minder neiging voelde om welk serieus punt ook maar aan te raken. Van hem hoorde ik o.m., dat D.A.M. Binnendijk onlangs 1e zaalcommissaris op *De Kring* is geworden en zijn vrouw 2e zaalcommissaresse. Prijsvraag: waar blijven al onze veelbelovende dichters?

De brief van Esser is aandoenlijk van streven naar het Hoogere en Diepere. Zonder dat kunnen die menschen blijkbaar niet.

Donderdag komt Pannekoek hier. - Ant is gelukkig weer beter, maar nog reconvalescent in Zutfen. Dag, hart. gr. voor jullie beiden

je
Menno

N.B. Daareven Vic aan de telefoon. Ik zal ook over *Tegenonderzoek* schrijven, eenige weken *na Coster*. Het wordt een sportieve onderneming voor me, in de *N.R.C.*!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [18 mei 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Donderdag.

Beste Menno,

Je bent gelukkiger dan ik, dat je in *Tegenonderzoek* nog iets goeds vinden kunt. Ik lees alles wat erin staat met een soort walg, een gevoel dat ik er meer dan mijn bekomst van heb om dit alles te 'weten', en dat ik er gelukkig een heel eind voorbij ben. Dat is het vervelende van den herdruk van zulke dingen, 3 jaar later. Ik liet ook Binnendijk staan om dezelfde reden: het te laten staan zooals het *was*. Wel schrapte ik overal zijn titel van 'heer'. De heele voorgeschiedenis van *Forum* is in dit boekje vervat, voor wie dat later (voor een dissertatie bv.) zoeken wil. Vanaf het gesprek tot Slauerhoff en mijn eerste stuk over jou, is het deze voorgeschiedenis. In mijn volgende 'essay-boek' komen de 2 jaar *Forum*-activiteit. 'Historisch' is het dan altijd nog wel aardig. Maar de eigenlijke 'cahiers' zijn toch met deel 1 en 2 opgehouden; ook *Tegenonderzoek* hoort er nog maar amper bij; en zeker het volgende niet meer.

Wat je over Gallische cultuur zegt is onjuist, omdat je door mij in aanraking bent gekomen met de meest òn-Gallische Galliërs, waaronder Gide zoo goed als Malraux. Malraux zou bij jouw 'Gallische cultuur' denken aan de Fransch-nationalistische school van de *Action Française*, waartoe Maurras en Bainville behooren, maar ook lui als Massis, Maxence en zelfs - voorloopig - Thierry Maulnier. En die school is zeker even abject als de Duitschers, door jou afgezworen. - (En Nietzsche?!)

Ik lees af en toe van de politieke bewegingen in Holland; het geeft me soms lust om daar te komen wonen en mij met alle energie ook 'in het gewoel te werpen'. Die gaga-idioot van een Jacques Bloem loopt, schijnt het, in de gelederen van ir. Mussert en met een nazi-insigne op zijn genevermaag. Ik mag lijden dat ze hem vandaag of morgen een blauw oog slaan voor die treurige moed; ik heb lust om hem straal te negeeren als ik hem daarmee zie. - Verder is er in Den Haag, meen ik, een bond

opgericht van anti-fascistische neutralen, waarbij echter ‘nadrukkelijk uitgesloten’ zijn: ‘zij die naar een dictatuur streven of naar de anarchie drijven’. M.a.w. een beroep op het solied-liberale, Hollandsche, tevreden en rechtschapen, alleen op een zekere ‘vrijheidsbeperking’ reageerend, burgerschapendom. Zou je er niet een stukje aan wijden in het *Panopticum*?

Succes met het laatste eindje van *De Zieke*. Bied je het *De Gids* aan? Het is toch zeker te groot voor *Forum*? - Als je eenmaal goed begint met Malraux, lees je het in één adem uit. Ik wacht met spanning op je reactie. Je *Démasqué* zag ik bij M. liggen; hij vroeg mij wat de ‘ideologie’ ervan was; ik heb hem dat, onder een kop koffie, zoo kwaad als het ging, uitgelegd.

Maak het je niet tè moeilijk met *Coster* en *Tegenonderzoek*! Je kunt de hindernissen ook te groot maken, door er te véél naar te kijken. Het goede ‘principe’ is al een hoop waard. Maar waarom vraagt Vic niet bv. aan Vestdijk om over *Coster* te schrijven; dan kan jij volstaan met *Tegenonderzoek* (dat aan genoemde Vestdijk gewijd is).

Vertel me eens wat van de politiek daar ‘thuis’.

Hartelijke groeten, ook van Bep en aan Ant. Je

E.

Ik verzond vandaag de voorhistorie van *Forum* in één pak naar de Beukelsdijk, in 2 exx. bestemd voor je broertje Wim en je zusje Truida.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 23 mei 1933

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 23 Mei '33

Beste Eddy

Ik zond je alvast mijn stuk over *Coster*. Tenslotte schreef ik het, na me op een bepaald platform van ‘objectiviteit’ te hebben neergezet, toch met het gevoel, dat ik geen verraad pleegde aan de persoonlijke verhouding, die ik tot het boek heb. Of het goed geworden is, weet ik zelf niet, omdat ik het met diplomatieke bij-overwegingen *moest* schrijven. Ik ben erg benieuwd, je meening te hooren.

La Condition Humaine heb ik juist uit. Ik kan er niet dadelijk over schrijven. Er zijn stukken in, die zoo *prachtig* zijn, dat ik er absoluut oncritisch tegenoversta, en (gek, misschien) ook eenige, waarbij ik me verveelde. (In het midden; het bezoek van Kyo aan Hankou b.v., dat me alleen maar interesseert, zooals een atlas van China me vroeger interesseerde, om het exotische). De eenigszins stroeve manier, waarop M. het plan de campagne ontvouwt, maakt het voor mij noodzakelijk, het heele boek te *herlezen*. Dit staat voor me vast; het is een zoo volkomen eerste-rangs-boek, dat je bij een eerste lezing te veel wordt beziggehouden door de voorgrond alleen, en de achtergrond pas langzamerhand voelt aanzwellen. Wat in de *Conquérants* en *La Voie Royale* ontbrak, een soort derde dimensie aan de personages, is hier zoo

compleet geworden, dat het je even overweldigt. Kyo, Gisors, Clappique, Féral: één van die menschen is op zichzelf al genoeg om je voortdurend geheel in beslag te nemen. De scène met de vogel van Ferral trof mij bijzonder, het voorlaatste deel in de gevangenis is meesterlijk. En Clappique - Maar ik schrijf er voorloopig over als een V.C.S.B.er, d.w.z. ik moet er nog een paar dagen liever mijn mond over houden. Het is overigens op zichzelf al een sensatie van beteekenis, om een boek weer eens zoo met een onvertroebelde ontvankelijkheid te ondergaan. Om er zoo'n handig stukje over te spuien als Berl in *Marianne*, daarvoor voel ik niets. Heb dus even geduld met mijn reactie. Ik hoop Malraux te kunnen schrijven, maar ik doe dat alleen, wanneer ik mijn relatie tot het boek gevonden heb. Dat ik zijn boek prachtig vind, wil jij hem bij gelegenheid misschien wel vast eens zeggen. Maar juist omdat ik ook allerlei 'problemen' voel, die ik nog niet voor elkaar heb, heeft het geen zin *nu* al te schrijven.

Ook las ik wat in Maulnier's *Nietzsche*, maar zonder enthousiasme. Ik voel niets voor deze manier van schrijven over een *mensch*. Het is natuurlijk allemaal helder en knap, en ook verre van banaal; maar hier oordeelt toch weer een *traditie* over een unieke persoonlijkheid. Al dadelijk de vergelijking met Descartes: ik lust dat niet, het brengt me dadelijk weer in de litteratuur, de 'genres'. M's boek is, voor de zooveelste maal, en ditmaal superieur, een boek *over* Nietzsche; het feit alleen, dat iemand zooiets noodig acht, teekent de prestatie. (Ik kreeg van v. Loghem Slaterus ook al een verzoek om 'een boek over Nietzsche' te schrijven, maar weigerde natuurlijk. Overigens schijnt men mij als Nietzsche-specialist in het snotje te krijgen, omdat ik een paar maal tegenover of naast Nietzsche ben gaan staan). Er is een *volstrekt* verschil tusschen boeken als *La Condition Humaine* en *Nietzsche*, dat, geloof ik, uitsluitend gezocht moet worden in de *noodzakelijkheid*, die de auteurs voelen, om hun boek op te zetten. Al had Thierry Maulnier het nog tienmaal beter gedaan, dan was zijn opzet nog verre familie van Emil Ludwig c.s. - Met die opmerking over de 'gallische geest' bedoel ik ook allerminst de ééne nationale traditie boven de andere te stellen. Alleen dit: voor *mij* is die 'gallische cultuur' van den heer Th. Maulnier uiterst nuttig, vooral om de eerbied voor de knapheid *qua talis* te verliezen. Immers, als er in Holland over Nietzsche geschreven kon worden à la Maulnier, zou dat al iets *buitengewoons* zijn! Eenvoudig, omdat de auteurs hier *stom* zijn en dus aan het plan-Malraux überhaupt niet toekomen. Daarvoor moet men het plan-Maulnier toch gepasseerd zijn! Je kunt je voorstellen, hoe een *Condition Humaine* van Theun de Vries er uit zou zien, of een Clappique van den Doolaard!

De politiek hier gaat inderdaad de kant van het fascisme uit. Maar hoe! Het komt neer op een metamorphose van de liberale degelijkheid in degelijkheid met een bruinhemd. Mussert is hier de netste, daar voelt Bouws veel voor. Hij is geen anti-semiet en laatst uit Duitschland gegooid, daarom vooral; maar het anti-semietisme neemt hier ook al flink toe, natuurlijk weer: in het nette. Hitler acht men dan 'overdreven', maar hij 'zegt toch wel rake dingen over de Joden'. Pfui! Ritter heeft het ook al voor de radio over 'Hitler als litterator' gehad en hem daarbij zeer bewonderd. Maar *mijn* stuk over Hitler vinden ze dan ook weer mooi, de half-zachten. Door Pannekoek geïnterviewd, heb ik me o.a. over de half-zachtheid uitgelaten. Het was een heel gezellig avondje; maar ik had het interview voor ¾, inbegrepen de vragen, opgeschreven. Wat er nu uit 's pannekoeks pen gaat vloeien, zal me benieuwen. Zoo iemand heeft toch ook nog de trots, om er zelf iets bij te maken, denk ik.

Tegenonderzoek neem ik morgen voor Wim mee. Truida zit er met pleizier in te lezen en bedankt je vast hartelijk voor de toezending. Ik was ook nog bij Vestdijk, die zich steeds meer in zijn kluis inkapselt. Zijn roman is af en wordt nu door het gezin overgeschreven. Ik heb nog een ander (m.i. beter en voor *Forum* belangrijker) fragment meegebracht, dat Bouws je wel zal sturen.

Las je Greshoff's polemiek tegen Borel in *Het Vaderland*? Het is sympathiek, dat hij, bij zijn positie tegenover die krant, zoo voor den dag komt; reken maar, dat het hem weer wat vijanden bezorgt!

Ik moet weer slapen, vanwege het 'ambt' morgen. Dus: tot ziens maar weer! Veel hart. gr. voor jullie beiden en een hand van je

Menno

Truida verzoekt uit het aangrenzend vertrek haar groeten!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [24 mei 1933]

aant.

Bellevue, Woensdag.

Beste Menno,

Hierbij je stuk terug. Als je het mij zond vóór het naar de *N.R.C.* ging, verander er dan nog een-en-ander aan in de details, die ik met potlood bewerkte. Als verklarend stuk is het voortreffelijk; je moet in verband hiermee eens lezen wat Greshoff allemaal vertelt in *Groot-Nederland*: naast heele juiste dingen absolute doordraverijen, waar ik heelemaal schijnheilig en 'witgewasschen' uit te voorschijn kom. (Ik hoop dat hij hier en daar er nog wat afdoet.) Jouw stuk heeft m.i. maar één bezwaar; dat je nu het eens zijn tusschen jou en mij als tè bekend veronderstelt, en wel een verklaring geeft, maar geen conclusie. De 2 laatste zinnetjes zijn al te zeer voor 2 uitleggingen vatbaar. Zou je er niet, eindelijk, een 3e zinnetje aan toevoegen om te zeggen hoe jij deze polemiek en levenshouding vindt?

Later meer. Dit voor de spoed apart. Hart. groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [25 mei 1933]

aant.

Bellevue, *Donderdag*.
(door allerlei rotzooi heen - het wordt een refrein.)

Beste Menno,

Accoord met alles uit je brief, in het bizonder met je opmerkingen over Malraux en Maulnier. Ik las Maulnier nog niet, maar ben er toch zeker van dat het zoo moet zijn als jij zegt. Ik zal Malraux eerstdaags je brief voorvertalen; - maar hij gaat voor een paar dagen uit de stad, misschien dus toch niet zoo direct.

Over je artikel over *Coster* schreef ik je al.

Het fragment van Vestdijk vond ik erg erg Hollandsch. Bep zegt terecht dat het van Ina Boudier had kunnen zijn, minus de ‘gewaagdheid’ van het onderwerp. (Maar daarin is Alie Smeding hem weer de baas.) Misschien is de rest beter, of anders; men kan over *dit* alleen niet oordeelen.

Kan je eerstdaags de som van fl. 1.75 sturen naar Henri Mayer (Boekh. Nyhoff-Lange Voorhout 9; Haag), en hem vragen mij een kwitantie te sturen voor totaal afbetaalde rekening? Bij die gelegenheid kan je hem dan misschien ook nog vertellen hoe het zit met die *Costers* en wat je ervoor hebben moet. Ik schreef het hem wel, maar vergat de prijs. Voor die fl. 1.75 stuur ik je eerstdaags wel een boek. Is er bij de *N.R.F.* niet iets dat je hebben wilt?

Later meer. Hart. groeten van je

E.

Ook aan Truida en Ant (is zij nu weer heelemaal goed?)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 27 mei 1933

aant.

aant.

R'dam, 27 Mei '33

Beste Eddy

Dank voor je annotaties en brief bij mijn stuk; je zult in de desbetreffende *N.R.Ct.* zien, dat ik er nog een stuk met citaten uit *Coster* bijgelapt heb (o.a. stelling 5 geheel overgenomen) en eenige dingen, ook naar aanleiding van jouw opmerkingen, heb gewijzigd. (Alleen *niet* het ‘aanvallen’ op Dostojewski; ik bedoel daarmee, dat je hem met precies dezelfde maatstaven behandelt als Coster, dat er dus eigenlijk geen principieel verschil in bejegening en toetsing bestaat). Ik liet de proef aan Ant (zij is gelukkig weer heelemaal beter) lezen, die zeer terecht zei, dat het den indruk maakte, bij voorbaat tegen aanvallende hollanders geschreven te zijn. Dat is dan ook conform de realiteit; ik kon niet loskomen van de gedachte, dat ik het boek bij voorbaat moest *verdedigen*. Mijn eigenlijke reactie blijft het panopticum over den Doolaard destijds. - Er komt een portret van Dirk bij! Dat is wel pikant.

Eén van mijn eerste nadere meditaties over *La Condition Humaine* komt hierop neer: alle figuren, ook de meest *actieve*, zijn eigenlijk als *contemplatief* gezien, of liever: de behoefte aan contemplatie en zelfcritiek is zoo buitensporig groot, dat ik soms Malraux duidelijk door zijn personages heen zie denken. Vooral in het begin; iedere figuur ontstaat uit dialogen en krijgt pas later een omtrek; die omtrek blijft toch altijd nog meer een psychische dan een physische begrenzing. Voor mij wint het boek daarbij, omdat ik graag over het hoofd wil zien, dat die contemplatie eigenlijk M's contemplatie is. Bij le vieux Gisors is het contemplatieve natuurlijk volkomen op zijn plaats, maar in een Clappique en een Ferral, meer eigenlijk nog in de revolutionnairen Kyo en Katow, doet het ietwat theoretisch aan. Weer *niet* in *Tchen*, voor mij met Clappique *de* figuur van het boek. Tchen *behoort* werkelijk een slachtoffer van den geest te zijn, voorzoover hij denkt; maar in zijn collega's kan ik de zelfcritiek niet goed thuisbrengen, omdat zij, volgens mij, vernietigender zou werken op hun revolutionnaire activiteit. De vraag wordt dan ook weer algemeener

zoo: is een roman, waarin de menschen tot een zeker intelligentiepeil zijn opgeheven, eigenlijk niet een (in dit geval sublieme) dekmantel voor een *on*geschreven essay? Zooals ik je al schreef, in Hankou verveelde ik mij, precies als in een Sovjet-roman. Ik zou ook willen weten, *wien* van zijn figuren Malraux in laatste instantie *koos*. Of heeft hij met Dostojewski gemeen, dat hij *veelvoudig* wil blijven? (Gide zegt dat, meen ik, heel juist). Malraux lijkt voor mijn gevoel *veel* op den Dostojewski van de *Demonen*. - De vrouwen (May, Valérie) zijn in *La Cond. Hum.* misschien ook niet vrij van over-contemplatie. In May voel ik iets gewilds, maar zij is teveel achtergrond gebleven, dus ik kan me vergissen; Valerie in haar brief aan Ferral voor China *te* scherpzinnig (zijn er veel van zulke vrouwen in die buurt? Dubito, maar M. zal het beter weten dan ik. Vraag het hem eens). Überhaupt: ik zou graag weten, hoe Malraux dacht over dit contemplatie-probleem. Ik vrees alleen, dat ik het, zelfs in het Duitsch, minder genuanceerd kan formuleeren; misschien kun je hem de vraag alvast eens stellen, via deze brief.

ƒ1.75 aan Nijhoff is verzonden, met verzoek om quitantie.

Inzake fragment Vestdijk accoord. Ik nam een beter stuk mee. Het boek wordt (voorzoover ik over voorgelezen fragmenten kan oordeelen) gaanderweg beter. In het begin is er veel te veel 'Kleinmalerei'. De eigenlijke Vestdijk van *Berijmd Palet* komt pas voor den dag, waar de bewustheid een meer theoretische rol gaat spelen. Overigens heeft Bouws de vergelijking met Alie Smeding ook gemaakt; had hij die (al) van jou?

Ik heb deze week weer een paar uur kunnen schrijven en nader steeds meer het eind van de *Zieke*. (in getallen: ik ben op pag. 225). Maar er zijn weer examens. Bah!

hart. gr. voor jullie beiden van
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [1 juni 1933]

aant.

aant.

aant.

Donderdag.

Beste Menno,

Dank voor brieven, waarop ik spoedig antwoord. [Ik heb er nogal veel op te zeggen.] Ik ben op het oogenblik in Brussel voor 'zaken' - er komt geen schot in, alles blijft *even* beroerd. Ik schrijf je uit (zie boven), met Jan v.N. en weldra Jan Gr. 'aan mijn zijde'. Morgen ben ik in Parijs terug.

Las je het schandaal in de P.E.N. club, en het heroïsche optreden van Jo Kuller en een zekere idioot, genaamd Westerman (wie *is* dat?)? Moet daar niet een goed panopticum over in *Forum*? Dit is een gelegenheid waarbij ik het betreur dat ik met jullie die flauwe-kul-historie had, want ik zou het dolgraag doen. Nu lijkt mij Jan - of jij - aangewezen. Aan den anderen kant: Maurice is daar geweest en dus

‘oog-en-oor-getuige’; hij is nog niet terug, maar misschien zou *hij* in dit geval het verslag kunnen maken. Alleen: ik heb niet het minste vertrouwen meer in hem.

Schrijf mij gauw wat je van de zaak denkt. Als *jij* het stuk schrijft, steun ik jou met mijn (tot December nog geldende) ‘stem’ tot het uiterste, d.w.z. ingeval van nog zoo'n idiote reactie van Maurice. Zulke tooneeltjes als in die P.E.N. - stal, geven me bijna lust om een ANTIKUL - club te stichten, met een paar bepalingen, waardoor alleen *fatsoenlijke* menschen lid kunnen worden - ik bedoel: letterbeoefenaren aan wie men nog een hand kan geven.

Ik scheid er mee uit, J.v.N. vraagt het woord. Hartelijke groeten en tot spoedig.

Je

E.

Belangrijk

Het leven van Nietzsche in *brieven* - wat kost dat in het Duitsch? De Fr. uitgave kost 40 frs. = 4 fl. - wel duur. Misschien is dit makkelijker Duitsch dan de rest? en dus prachtig voor mij om er in te komen? Kan je me de uitgever opgeven? En ook of het in Gothische letter is? (dit laatste ook voor J.v.N., die er ook over denkt om zich de Duitsche uitgave aan te schaffen).

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 2 juni 1933

aant.

aant.

R'dam, 2 Juni '33

Beste Eddy

Je briefje uit Parijs nog juist voor mijn vertrek naar de provincie ontvangen; ik ga tot Dinsdag naar Zutfen en Eibergen in de zon liggen, als die er is. Ook *dank* voor Boender. 's Mans critiek is alleraardigst, maar het boek *haalt niet* bij *Coster*. De epiloog b.v. bewijst, dat de man zelf ook een larie-opvatting van de Hooge Kunst heeft.

Het schandaal in de Penclub moet natuurlijk gememoreerd en flink verlakt worden. Het lijkt me (als jij geen uitzondering op je ‘gedragslijn’ wilt maken tenminste), dat Jan er zeker voor in aanmerking komt; tenzij Maurice *eigener beweging* iets meebrengt (wat dan nog wel slap en naar zou kunnen zijn). Maar in ieder geval is even wachten goed, want 17 Juni vergadert de nederl. Penclub, om over de ‘delegatie’ te oordeelen. Vic b.v. wil met een ‘blok’ uittreden, waaronder schrijver dezes, sedert jaar en dag trouw wanbetaler, natuurlijk ook zal zijn. Heil Kuller!

Het leven van Nietzsche in brieven kostte mij destijds ƒ 2.80. Die brieven zijn werkelijk *heerlijk*, de commentaar is snert, maar dat hindert niet. Ik lees er nog altijd zoo nu en dan eens in. *Geen* gothische letter!

Henriëtte's oogen heb ik, nu Marsman het in proef zond, nog eens grondig herlezen; en ik kon me niet weerhouden, hem in een brief een groot deel van het

fragment *na te vertellen*, in mijn terminologie. Werkelijk, het is ‘filmische’ puberteitslyriek; ik *kan* het maar niet mooi vinden. Precies hetzelfde, als wat jij zoo terecht signaleert in zijn ‘harde en bittere’ (of zooiets) Stendhal. Die meneer Rutgers is net zoo min van een ‘milde intelligentie’, als Stendhal hard en bitter is. En gemeenplaatsen, als er, dikgezaaid, in voorkomen! Ik heb hem dat nu onverbloemd nog eens geschreven en wacht nu zijn reactie af. *Henriëtte's Oogen* zou *24* pagina's *Forum* beslaan; ik vind dat zonde, nu we in Juli weer met 64 pag. moeten beginnen. *Ronduit zonde*. Voor mijn part 10 pagina's, maar zeker niet meer!

Als je op mijn bespiegeling over Malraux antwoordt, dit nog als aanvulling: ik bedoel met den ‘roman als voorwendsel voor een essay’ *niet*, dat M liever een essay had moeten schrijven. Juist *niet*. Maar dat de roman met dien inslag van ideeën altijd den lezer van de roman qua talis zal *afleiden. Naar* den auteur achter het boek. Dit om het nuttelooze probleem van essay en roman niet nog eens onnodig op te delven. hart. gr. voor jullie beiden

je
Menno

Kreeg je de *N.R.C.* met *Coster*? Het mooiste is eigenlijk zijn engelengezicht tusschen de regels!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [2 juni 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Vrijdagavond.

Beste Menno,

Ingesloten een fraai portret van Jan v. Nijlen, dat je me gauw terug moet zenden. Ik ben er erg blij mee, en het lijkt nog zoo goed!

Jan Greshoff zal je een bespreking sturen - of neen, ik zend jou in een andere enveloppe, als drukwerk, drie dingen: een bespreking van Lawrence's brieven door Bep (die mag je houden, in ruil voor je cadeau!), een bespreking van mijn *Coster* door bolle Ton van Brabant en een nijdige zucht van Nijhoff over hetzelfde euvel, in *De Gids*. Ton schreef in *De Tijd*. De 2 laatste mooiïgheden wil jij wel doorzenden aan Jan Greshoff, aan wien ik vandaag *jouw* bespreking zend! [Wel te verstaan: in afwachting van de zijne - aan jou - die in *Nederland* komen gaat...] Dank hiervoor; de kleine wijzigingen lijken mij heel goed; ook de laatste woorden, die erbij kwamen.

Ik doe in de enveloppe nog iets: nl. een verslag door Den Doolaard over de P.E.N. - heibel. Zeer leutig om te lezen. Er moet heusch een ‘cinglant’ panopticum aan de zaak worden gewijd. Maar Jan wil het niet doen; jij blijft dus over, en dat is ook wel zoo goed. Zet dit rapalje nu eens *goed* op zijn plaats, het is een prachtmoment ervoor. En hoe ‘algemeener’ het wordt, in de lijn van letterkundige vergaderingen + en zonder voer, hoe beter. Ik zou het bepaald *onjuist* vinden als er in het Panopticum niet een scherpe echo kwam van dit akkefietje onder ‘representatieve’ auteurs.

Bep, die anders erg anti-polemisch is, zooals je weet, is het geheel met mij eens; en ook dat jij het schrijven moet. Op je brieven over *La Cond. H.* schreef zij je; ik

wacht je antwoord af om er misschien nog een duitje van mij bij te doen. Ik zal Malraux je beide brieven voorlezen (= voorvertalen) zoodra ik hem weer zie. (Ik geloof dat hij vandaag net terug is - en ik ook.)

Later beter. Ik heb allerlei post af te doen weer, o.a. naar Indië en voor die rotzaken waar ik in Brussel weer mijn portie van kreeg. Ik heb den advocaat 'uitgeschakeld', maar de notarissen tieren nog welig. En de advocaat diende per keerende post een rekening in van ± fl. 150.- die ik hem over 6 maanden misschien betalen zal, als ik dan het geld heb.

Hartelijke groeten, ook aan Truida en Ant
je
E.

P.S. Gistoux schijnt onverkoopbaar.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, 3 juni 1933

aant.

aant.

Zaterdag.

Bijvoegsel na binnenkomen van je antwoord.

Beste Menno,

Ik las het *2e* fragment van Vestdijk en vond het geen haar beter dan het eerste. Misschien dat het boek als geheel goed is, maar deze fragmenten 'doen' het hem niet. En ze zijn werkelijk erg erg Hollandsch, in den Boudier Bakker-zin, ook al *is* Vestdijk natuurlijk beter. Maar ik heb geen oordeel over het boek, vóór ik alles gelezen heb.

Wat je schrijft over het fragment van Marsman lijkt me erg toegespitst op het minder goede ervan. Het zou mij spijten als dat fragment er nu weer uit moet, nog wel nadat hem eerst gezegd was dat één er wel in zou komen. Enfin, je kunt ermee bereiken dat Marsman zich van verdere medewerking aan *Forum* onthoudt, wat ik in zijn plaats zeker zou doen, na dit heen-en-weer gedoe. Waarom zeg je dan in het eerste oogenblik dat het wèl goed is, dat je de keus aan mij overlaat en zoo meer? Ik vind dit stuk mèt Marsman het beste om apart te publiceeren, en die bedenking van 24 blzn. vind ik gewoon kinderachtig. We hebben *Forum* wel bevuild met 7 of 8 blzn. volslagen Vlaamsche poep van Putman.

Dit ook in haast. - De 2 fragmenten van Vestdijk vind ik in ieder geval veel onbeteekenender, zooniet 'slechter'. - Accoord over die P.E.N.-historie; maar *jij* moet het schrijven en niet Jan. Wacht dus even op de nawoelingen in Holland. Het uittreden 'in blok' lijkt mij *je* ware. Die Westerman heeft zich tegenover Wells gedragen als *de* Hollandsche boerelul bij uitstek, en dat is hem goddank dan ook beduid. En Jo Kuller - Heil Kuller was een verhitte koe - jammer dat je zooiets in je panopt. niet zeggen kan.

Je E.

Dank voor inlichtingen over Nietzsche. Kan je me de juiste titel opgeven, de naam van den samensteller en van den uitgever? Ik bestel het dan.

Ik schrijf je uitgebreid over *Cond. H.*, als ik Malraux je brieven heb voorvertaald*

Nog iets wat ik bij jou werkelijk raar vind worden: je schreef een voortreffelijk stukje over Huizinga. Maar je neemt het hem kwalijk dat hij Vondel en Rembrandt de eer geeft die hun godbetere 't dan toch nog toekomt! *Is* Vondel dan geen goed dichter meer ? Is het niet *genoeg* om te zeggen dat zijn menschenkennis en zijn dramatische vindingrijkheid poover waren? Ik snap niet waarom jij nu, net als Greshoff (al is het op een andere toon) schijnt te moeten doorhollen naar de 'andere vergissing'. Ik begin langzamerhand te gelooven dat ik ook niet meer bij *Forum* hoor, want dat ik voor den geest van dat blad niet 'zuiver' genoeg ben!

* wat je hier zegt over het essayistische in den roman = het gaan van de aandacht naar den auteur ben ik geheel met je eens.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [4 juni 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, Zondag.

Beste Menno,

Forum is gekomen: werkelijk in alle opzichten een geslaagd nummer; en toch, ik besef nu duidelijk wat ik je gisteren opeens schreef (zoo'n gevoel sluimert, en springt opeens naar voren naar aanleiding soms van niets), dat het geheel toch een geest heeft waar ik persoonlijk niet veel meer voor voel; dat het tenslotte *juist* is dat ik volgend jaar uit de redactie treed. Ik ben zelfs blij dat ik mijn redacteurstaak binnen dit jaar al zoo ruimschoots heb volbracht! Ik geloof dat ik uit de *Forum*-belangen ben gerukt door 2 dingen: ten 1e Parijs en mijn Parijsche vrienden en kennissen, ten 2e en dit dan veel dieper: de rottoestand waarin ik verkeer, dit geploeter en dit gevoel van onmacht om in het practische leven wat te presteeren. Alles wat vroeger gratis was, *vrij*, verbonden aan vrije tijd, is nu overschot geworden, moet nu bedreven worden in uren die eigenlijk nòg niet eens vrij zijn. Ik heb aan den eenen kant een grooter behoefte aan *rust* (practisch), aan den anderen een zooveel feller instinct van *verzet* (moreel), dat het literaire geprotesteer op de *Forum*-manier mij niet bevredigt. Soms denk ik dat ik werkelijk nog het beste doe, communist te worden; het zijn alleen maar de 'kameraden' zelf, en het geknoei van het practische communisme natuurlijk ook, die mij weghouden. Maar ik ben weer duidelijk - zoodra het niet meer geldt mijn verhouding tot Bep, mijn eenige tastbare 'waarheid' - in dien staat van 'disponibel'-zijn geraakt, waar Méral het soms over had. (Deze Méral heeft zich laten kennen als een vrij poover individu, après tout, en is nu bezig zich voorgoed

te *verzuipen* [letterlijke betekenis], in Parijs; hij is ook, zegt hij, 'getrouwd', naar 'men' zegt, met een Bordeleesche snol.)

Ik wil in ieder geval nog één groot essay schrijven voor *Forum* over Malraux' boek, maar dan meteen ook over andere dingen. De menschen bij M. hebben, op Clappique na, hun vorm van 'zich te geven' gevonden. Daarvoor en daaromheen bestaan allerlei figuren, waar ik ook over schrijven wil: geen 'avonturiers', omdat zij niet *practisch* genoeg waren, en misschien te proper ook, om dat te zijn, maar 'disponibel' tot zij hun dood vonden, door een gebrek aan evenwicht misschien tusschen hun 'ongeloof' en hun 'temperament'. Jacques Vaché, die man die den oorlog meemaakte en er maar niet in gelooven kon, die spottende *Lettres de Guerre* schreef en ook niet meer komen kon tot de literatuur (de 'voorganger' van de dadaisten) is geëindigd met zelfmoord te plegen in een hotel. Niet lang geleden hebben 2 gevallen zich voorgedaan die op eenzelfde gebrek aan evenwicht wijzen: een jonge man, Michel Vieuchange, die ook literaire neigingen had, maar niet méér, die geen 'geloof' genoeg had, maar gedreven werd door het 'temperament' om iets anders te doen dan kletsen op de boulevard Montparnasse, heeft zich tot taak gesteld naar een oord te gaan dat Smara heet en waar geen Franschman was geweest, een oord in een streek van opstandelingen (dissidents) in Marocco. Zonder Arabisch te kennen is hij er heengegaan, eerst vermomd als Berber-vrouw; hij heeft een heel boek volgeschreven over zijn tocht - niets dan reisaanteekeningen over ontberingen: dorst, ongedierte, gevaar van ontdekking, enz. Ik heb het op het oogenblik hier (van Jan Gr.), je kunt het hem vragen als het je interesseert (*Smara*, carnets de route de Michel Vieuchange.) Hij is in Smara gekomen, gebonden in een zak; toen weer teruggegaan. Toen hij weer bij de Europeanen kwam, was hij stervende aan dyssenterie. Eigenlijk een volkomen nuttelooze, langgerekte zelfmoord waar Clara Malraux met drift over spreekt: zóóiets stoms en waarvóór? Op het oogenblik van dood te gaan heeft hij zich tot het katholicisme bekeerd: 'comme Claudel', zei hij erbij (dat is de literatuur!) - Idioot, hè? - Een andere jongeman, een Italiaan, Lauro de Bosis, ook een soort dichter (hij heeft één gedicht geschreven dat *Icarus* heet, zijn vader was dichter en vriend van D'Annunzio) heeft zijn disponibel-zijn op een andere manier opgelost. Hij heeft ontdekt dat te weinig menschen voor de vrijheid durven sterven, en daar hij een haat had tegen het fascisme, heeft hij besloten - jaren vooruit - om het volgende te doen. (Hij kon op dat moment nog niet eens een motorfiets berijden.) Hij heeft geleerd, erg moeizaam - net zooals Vieuchange eerst maanden lang de streek van Smara heeft bestudeerd op onjuiste kaarten - om een vliegmachine te besturen; toen hij vliegen kon, heeft hij zich geoefend om het te doen met betrekkelijk zware ladingen. De bedoeling was om 400.000 antifascistische brieven + een paar boeken, over Rome uit te storten. Men had hem in de gaten en hij is een heelen tijd portier geweest; daarna, bij een van zijn eerste pogingen, is hij met zijn vliegmachine + vele brochures in Corsika gevallen en door de Fransche en Engelsche politie gezocht. Eindelijk is hij van de Côte d'Azur met zijn 400.000 brieven naar Rome gevlogen. Hij wist precies wat er gebeuren zou en het is ook precies zoo gebeurd: zijn vliegmachine kon zelfs niet eens zoo snel gaan als de oorlogsvliegtuigen; hij heeft zijn brieven uitgestort en is door een vliegtuig van minister Balbo naar beneden gehaald. Nog een zelfmoord. Die man was geen communist, eerder 'liberaal', maar haatte de tyrannie in ouden trant. Zijn brieven: 1 aan den koning, 1 aan het volk en het 3^{e} een soort lijst van antifascistische plichten, zijn heel goed. Je kunt ze lezen, met het verhaal van zijn dood, door hemzelf van te voren opgesteld (en fragmenten van het nog onuitgegeven *Icarus*) in *Europe* van 15 Mei. Deze Lauro de Bosis heeft iets in zich van den solitairen terrorist naar het hart van Tchen.

Ik heb nu het gevoel dat jij je voor zulke dingen absoluut niet interesseert; dat je het daverende flauwe kul vindt. En *ik* heb deze 'nuchterheid' juist van mij afgezet. De antihumbug, de anti-kul is mij nog altijd even lief, maar de nuchterheid à priori - zelfs onder den naam 'humor', begint mij tegen te staan. Ik heb het gevoel dat er

maar één phase méér noodig is - van voortgezette vernedering, verbittering of inferioriteitsgevoel - om van mij een broertje te maken van deze dwazen, en dat jij (en *Forum*) het ‘gezond verstand’ laten gelden omdat zoo'n ‘waan’ belachelijk is. Als ik werkelijk àlle luciditeit moest aanwenden waarover ik beschikken kan, dan zou ik kunnen verkondigen, ieder uur van den dag, dat het leven een rotzooi is, maar dan zie ik ook niet meer het belang van de literatuur en zeker niet van *Forum*. Dan zou ik zóó lucide willen zijn, dat ik mij daar ook niet meer aan hechtte, mij er zèlfs niet meer mee ‘amuseerde’.

Ik geloof evenmin als jij aan een heer Rutgers en aan een heer de Blécourt. Maar ik geloof aan Marsman. Hij heeft althans stijlmiddelen genoeg om niet plat te zijn, en dit eenmaal toegegeven, is er zijn *bedoeling* (ons heele conflict N.B. van ‘vorm of vent’) en die is mij meer waard dan die kinderstukjes van Vestdijk. (Althans in de 2 fragmenten die ik nu las.) Als Vestdijk hierin *geslaagd* is en Marsman mislukte in het uitwerken van zijn bedoeling - tant pis! ik heb mij toch stukken minder *verveeld* bij het veel te lange gesprek van Rutgers-Blécourt (waar trouwens al heel wat uit geschrapt is) dan bij dat vlotte gezanik van jongeheer Anton. Nogmaals, misschien doe ik Vestdijk onrecht en zijn deze fragmenten in het geheel gezien zeer goed; misschien is Vestdijk's boek 10 × zoo goed als *Angèle*. Het gaat niet om de voorbeelden, maar om wat ik voel dat, *daarachter*, jou en mij scheidt; jij hebt de ‘nuchterheid’ nu echt gevonden, à priori is een communistische handeling voor jou idioot, verveel je je daarbij, je hebt sympathie voor een volslagen lor als dat boek van Putman, niet omdat je literaire smaak tekort schiet, maar omdat je die geur van de nuchterheid nu zoo heerlijk vindt, ook al geurt ze als Leidsche kaas. Ik kom tegen die nuchterheid in verzet; ik vind zooiets heerlijk bij Léautaud, maar afschuwelijk bij menig ander; ik ben bv. allang geneigd om Anth. Donker zelfs gelijk te geven over de goedkoope humor van de Hollandsche ‘borrel-poëzie’. Misschien ben ik onzekerder dan jij, en is mijn geslinger tusschen nuchterheid en ‘romantiek’ idioot, vergeleken bij jouw tegenwoordige zekerheid, maar nogmaals... juist omdat ik het practische leven zoo voel knellen: als ik wèrkelijk nuchter moest worden, dan werd ik het ook nog 10 × meer dan jij. Zoowel om mijn ‘romantiek’ (die mij onzuiver maakt) als om mijn *mogelijke* nuchterheid (die mij tè zuiver zou maken, als koffie-extract!) lijkt het mij dus goed, dat ik uit *Forum* ga. Als ik na Januari meewerk, is het wschl. niet meer om ‘technische’ redenen, als de contrôle van Bouws of het verhinderen van panopticums, maar om diepere redenen. Ik denk dat jij met Vestdijk veel meer in één schuitje zult komen dan met mij - natuurlijk ook zoo lang het duurt - maar jullie tegenwoordige ‘phasen’ lijken mij zeer geschikt voor een gelukkig huwelijk.

Neem mij deze lange ontboezeming niet kwalijk, waaraan ik behoefte heb, tòch voor de zuiverheid. Jijzelf zult ook al lang zooiets gevoeld hebben. Was ik niet naar Parijs gegaan en niet arm geworden, dan was dit verschil tusschen ons veel meer blijven sluimeren. Wat ik verder doen ga, is van geen belang voor deze uiteenzetting: ik heb - zeker vooreerst nog - in de eerste plaats Bep en zal dus wel niet één twee drie een oplossing vinden à la Vaché, à la Vieuchange of à la Bosis; de hoofdzaak is dat ik die idioten *begrijp*, met het gevoel, dat ik hun in nuances volgen kan *tot* aan hun laatste avontuur en hun oplossing van wat hen kwelt, en dat jij Holland prettig vindt, en die menschen wschl. met het *diepste* van jezelf verwerpt. Ik vind het soms zoo slecht nog niet dat je tenminste door je vak wordt gekweld. Anders had je niets dan het Hollandsche onbegrijpen om je te kwellen, en dat lijkt mij niet genoeg. Vooral omdat jij niet, als ik, een ongewenscht vreemdeling bent, maar eindigen zult met zéér veel bijval te krijgen, en bewondering, en als je wilt, een plaatsje à la Huizinga misschien, over 20 jaar.

Dit alles verandert niets aan mijn gevoelens van vriendschap. Maar waarom niet de puntjes op de i's te zetten, juist daarom? Hartelijke groeten, van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron en E. du Perron-de Roos

Rotterdam, 6 juni 1933

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 6 Juni 1933

Lieve Bep

Jouw brief bereikte me nog juist voordat ik met de Pinksterdagen wegging; maar ik heb gedurende die dagen niets gedaan dan op mijn verhaal komen van het lesgeven en vegeteeren. Hartelijk dank voor je reactie op mijn (waarschijnlijk niet erg gelukkig geformuleerde) brief over Malraux. Eerst de practische kant van je brief even. Ant en ik zijn in ieder geval niet voor 22 Juli 'man en vrouw', want ik moet dan nog examen afnemen, godbetert. Wij zouden dus ongeveer eind Juli in Bellevue kunnen komen (in een hôtel natuurlijk; stel je voor, dat ik jou met twee gasten opscheepte! maar dichtbij!). Het lijkt ons erg prettig, een paar dagen te blijven; misschien gaan we eerst nog naar Zwitserland of zoo, omdat ik nog nooit een Alp heb gezien. In *geen* geval naar Hitler c.s. Met je vader zullen we dus niet samentreffen.

Met je correcties op mijn notitie's over L.C.H. ben ik het eigenlijk overal eens. Het was ongelukkig gekozen, dat woord 'essay'; ik heb het trouwens inmiddels al 'herroepen'. Het is iets anders: die sensatie, dat achter de (op zichzelf volkomen verantwoorde) figuren *dadelijk* (niet middellijk) de auteur staat en alle verzet wegneemt. Ik kom steeds meer tot de conclusie, dat ik in die heele wereld van M's Shanghai niet *geloof* en dat me dat eigenlijk niets kan schelen. Shanghai zou hier een plaats op de maan kunnen zijn. In het werkelijke Shanghai zijn ongetwijfeld de revolutionnairen meer hypocriet, maar wat doet het er toe? De 'beschikbaarheid' (waarover aan Eddy meer) behoeft niet historisch te zijn.

De verveling van Hankéou betreft hetzelfde, waar jij ook over schrijft: M. maakt het eenvoudig onmogelijk, de verwikkelingen van de chineesche toestanden te volgen, in bepaalde omstandigheden. Dat lijkt mij wel een technische fout; maar overigens van heel weinig belang voor het essentieele in het boek. Een of andere plathoofdige E.E. Kisch had het ons natuurlijk 'precies verteld', tot groote vreugde van Jo Otten c.s.

Aan de *Zieke* (die ik in gedachten al ongeveer omgedoopt heb) heb ik tijdens Pinksteren maar een schijntje kunnen schrijven. Ik zit n.l., vlak bij het slot, op precies hetzelfde punt vast als Eddy klaarblijkelijk: de quaestie van het *handelen*, van de 'beschikbaarheid'. De formule wil niet komen en dus wacht ik maar. Met mijn ingewanden *weet* ik het al, maar ik kan het niet zeggen, waarop mijn ernst, mijn hiërarchie hangt. Aan alle kanten heb ik mezelf de ernst onmogelijk gemaakt, *nu* zit ik met het feit, dat ik au fond een ernstig mensch ben en geen 'humorist'. Als ik mijn ingewanden geraden heb en vertaald, kan het boek in twee avonden af zijn. Ik zou het jullie nu al graag sturen, maar dat gaat toch niet, vlak voor het critieke punt.

Je stuk over Lawrence moet ik nog lezen. Misschien vanavond? Maar er komt dadelijk een frik, om *120* idiote schriftelijke werkjes van het toelatingsexamen na te kijken in gemeenschappelijk overleg. De tijd daarvoor gebruik ik maar voor deze brief. Ik spring over op Eddy's lijvige correspondentie; je zult daarom wel niet ophouden, verder te lezen.

Beste Eddy.

Je brieven zijn de beste bewijzen van vriendschap, die je kon geven. Over de bijlagen van v. Duinkerken en Pom Nijhoff niets dan slechts, mijnerzijds. Maar er zal je nog erger staan te wachten dan het quasi-superieure toontje van Ton en de misselijke litteratorenhouding van Pom. Men wil hier in Holland niet verder kijken dan de litteratuur, en dat openbaart zich bij zulke gelegenheden. Behalve van Greshoff en mij zul je geen enkele zelfs maar *fatsoenlijke* critiek krijgen, vermoed ik. De lui zijn heelemaal niet 'beschikbaar', vergeet dat niet! Ze zijn allang in de letterkunde. Laat je er niet door deprimeeren (want dat doet zooiets onwillekeurig); ik ben altijd blij, als weer eens overdonderend blijkt, hoe de litteraire verfijning en 'kul' *afsluit* van alles, wat niet het geijkte geluid laat hooren.

Ik geloof, dat ik inzake de 'beschikbaarheid' veel dichter bij je sta dan je denkt. Alleen: ik, geboren Hollander, sedert jaren in een beroep, ben op een *totaal* andere wijze disponibel (zie Bep, hierboven). Het zou wel wonder zijn, als *ik* de door jou beschreven gevallen kon vereenzelvigen met een eventueele 'laatste ernst' van *mij*zelf. Inderdaad, die gevallen liggen mij niet, al vind ik ze absoluut geen 'daverende flauwe kul'. Het zou bij mij operettestijl worden, als ik zelfs maar aan de mogelijkheid dacht, zòò 'ernstig' te worden. Ik moet iets volkomen anders vinden; voorloopig zie ik in Nietzsche's noodsprong, den Übermensch, altijd nog de meest verwante inzet. Ik heb me in dit laatste boek volkomen vastgeregen, kan nergens meer uit, ben aangewezen op een activiteit, die door de 'humoristische' woorden heen *toch* tot haar recht komt. Je vergist je in één opzicht, in je brief: als je veronderstelt, dat momenteel tusschen Vestdijk en mij een gelukkig huwelijk. (ev. redactioneel) tot stand zou kunnen komen. De litteraire mentaliteit van V. is mij veel vreemder dan jouw 'beschikbaarheid'. Ik bewonder zijn roman ook maar zeer matig (meer dan jij, denk ik), maar eigenlijk voornamelijk nog, geloof ik, omdat ik den dichter van *De Parasiet* er nog altijd achter zie (of zoek). En ik kan ook met de beste wil van de wereld het gebazel van Marsman niet boven Vestdijk's 'genre' stellen. Om dit nog even af te handelen: ik had gedacht, dat je er een bladzij of tien uit zou halen, en niet een half *Forum*-nummer. Daar is m.i. geen enkele reden voor, waar Marsman op verschillende plaatsen al fragmenten heeft gepubliceerd en dus heelemaal niet doodgedrukt in een hoekje op publicatie door *ons* zit te wachten! Ik kan in geen enkel opzicht met je waardeering van Marsman's 'goede bedoelingen' meegaan. Onze quaestie 'vorm of vent' was toch geen verdediging van de rhetorische goede bedoeling? Ik sprak met Wim tijdens Pinksteren over de zaak. Hij vond het naschrift in *Tegenonderzoek* zelfs van een beroerde toon (wat ik *niet* met hem eens ben), en het stuk over de Katholieke poëzie dito in het quadraat. Wim heeft altijd veel prijs op Marsman gesteld en zal hem niet afvallen om *dr. Dumay* b.v. (wat mij dan nog in de schoenen zou kunnen geschoven worden, al geloof ik zelf, dat het beslist *niet* waar is.). Hoe het ook zij: ik vind 10 pagina's best (ik ruil ze dan eventueel met jou tegen Putman's poep, want p. is p. en je hebt volkomen recht op 10 pag., want Putman is *mijn* schuld!), maar ik ben tegen meer. Hoe moeten we anders een behoorlijk nummer maken? Dat argument lijkt mij niet zoo kinderachtig als jij zegt; het zou alleen kinderachtig zijn, als ik Marsman zelf accepteerde. Maar ik vind het hoe langer hoe naarder op de tong; neem mij dan eens kwalijk, dat ik geen 24 pagina's lust! -

Dit terzijde. Ik geloof, dat je t.o.v. Vestdijk gelijk hebt; het zal in laatste instantie kleinmalerei blijven. (vergeleken bij de enorme 'Grossmalerei' van Marsman, met

aapachtige intellectueelen). Ook ik sta er *naast*, omdat het me ergens heelemaal niet raakt. En met Vestdijk in 1934 *Forum* gaan bestieren? Het gaat niet. Ik zie hoe langer hoe meer de ééne mogelijkheid naderen: *Forum* moet aan het eind van dit jaar vallen. Maurice staat al mijlen van ons af, jij wilt er uit, ik zou overblijven met *eene* Bouws naast me, die binnenkort misschien wel... radioredacteur van *Filmliga* zal worden. Heusch, het gaat niet, *Forum* was het tijdschrift van *ons* tweeën, ik durf het alleen niet aan, en met Vestdijk nog minder. Ik zou graag een uitweg vinden om het papier te behouden (want waar moeten we, *als* we blijven schrijven, anders heen?), maar *ik doe het niet zonder jou*. Als ik er niet meer op aan kan, dat je meewerkt, alsof je nog redacteur was (practisch dus zou het dan geen verschil maken), heb ik er genoeg van. Laten Vestdijk en Marsman, vergezeld eventueel van een plotseling weer gevitaliseerde Maurice, de leiding overnemen. Ik ben geen redacteur met een blanco omloopstijd (nader in te vullen, à la Kloos). Het is toch duidelijk, dat jij en ik het élan van het tijdschrift zijn of zijn geweest, en dat het *om* moet, als één van ons valt. Nee, ik zie de toekomst vrij hopeloos in. Bouws is onmogelijk, als hij niet voortdurend gecontroleerd wordt, en ook dat karwei doe ik alleen, als ik van jouw 'moreele' assistentie ben verzekerd. We moeten er in Juli maar weer eens over praten. In ieder geval lijkt de mogelijkheid Vestdijk mij uitgesloten. Ik mag hem graag, maar tusschen ons is iets, dat tusschen jou en mij *niet* bestaat: een barrière van litteratuur. - En je hebt het over mijn 'tegenwoordige zekerheid'! Je zit natuurlijk tot over de ooren in je eigen rotmoeilijkheden, die de mijne niet zijn, en daarom oordeel je misschien 'perspectivisch' onjuist. Ik heb geen zekerheid, behalve mijn tallooze zekerheden, dat overal woorden en nog eens woorden ons *oplichten*, alle *negatieve* zekerheden tegen de 'geestelijke' aanmatiging op ieder gebied. Maar ik sta precies zoo 'beschikbaar' als jij, alleen met een totaal ander temperament, met andere gegevens, en in andere condities.

(Hier heeft de heer met de schriftelijke werkjes mij onderbroken. Ik wil deze brief toch nog op de laatste post hebben).

Je stuk zend ik aan Bouws door. Ik vind het een zeer afdoend stuk tegen de Pen-club. Moet ik er dan in Panopt. nog eens iets van zeggen? Het zal (gegeven alweer de verschillen van temperament enz.) op hetzelfde neerkomen. Overigens zal Maurice misschien wel bezwaren maken. En wie weet, Bouws, om het onnette woord 'kul'. Enfin, ik heb geen lust meer om me over zulke dingen druk te maken vanwege de parlementaire nettigheid; *Forum* moet maar kapot, einde 1933, dat zie ik wel.

Het gaat niet meer, met zulke geposeerde menschen.

Over *Dumay* later eens. Ik geloof wel, dat je gelijk hebt, maar ik *spuug* momenteel zoo van het boek (na al die afleveringen), dat ik maar tot de groote vacantie wacht om het voor de boekuitgave te prepareeren. Ik heb die laatste zin niet als flauwiteit bedoeld, integendeel, maar misschien klinkt het zoo.

Dit is een lange brief, tusschen de 'kul' van het examenwerk door. Misschien vreeselijk verbrokkeld en onduidelijk; maar neem hem voor wat hij is en laat gauw weer wat hooren! Veel hart. gr. voor jullie beiden en de hand van je

Menno

Over Vondel? Ik protesteerde alleen tegen een 'ewiger Hauch', die Huizinga liet waaien, zoo maar. Vondel is een groot dichter, maar wat is een groot dichter *waard*? Zeker geen 'ewiger Hauch'. Dat is weer de oude zwendelarij, ditmaal bij neef den professor.

het portret van J.v.N. zat er *niet* in!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [9 juni 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, Vrijdag.

Beste Menno,

Het portret van J.v.N. is op onverklaarbare wijze verdwenen; misschien heb ik het verscheurd met de enveloppe waarin mijn brief eerst zat (ik heb die nl. in een nieuwe enveloppe gedaan toen ik er wat bij schreef). Pesterig genoeg.

Las je Donker over de *Uren* (in *Crit. Bulletin*)? Zielig - en zóó ongekund, dat het eigenlijk is om den braven dikhuid aan je hart te drukken. Je moet bij gelegenh. toch eens aan zijn nichtje vragen of dit nu haar gevoelens vertolkt.

Ik vertaalde Malraux je 2 brieven voor, die lang niet zoo slecht zijn als je (na Bep's antwoord) schijnt te veronderstellen. Hij zal je zelf antwoorden; voor de rest verstaan jullie je dan wel in rechte lijn.

Ik blijf het zéér vervelend vinden dat deze fragmenten-historie met Marsman nu weer zoo geloopen is; maar ik zal hem het misverstand uitleggen. Een ander fragment zal hij wel niet inzenden; tenminste, ik deed het zeker niet, in zijn plaats.

Over die verschillen tusschen ons moeten we praten. (Ik bedoel: tusschen onze 'beschikbaarheden'.) Als je dus in Juli hier bent. Maar: wij zijn tegenwoordig gewoon 'werkzaam' en hebben dus, behalve den Zondag, geen heele vrije dagen meer. Je zult je dus met Ant moeten instellen op tochten door Parijs bv., als wij bij Pia zitten. Maar kom in ieder geval, ook met het oog op Malraux en Pia, want met dezen laatste moet je nu werkelijk kennis maken.

Dat *Forum* opgedoekt zou moeten worden, anders dan door den H. Wil van Zijlstra lijkt mij al te dwaas. Het zou een volkomen nederlaag zijn tegenover *Gids* en *Stem*, en afgescheiden daarvan een krankzinnige opoffering van het ééne belangrijke 'magazijn' voor onze copy in Holland. Ik zal eraan blijven meewerken zooals ik het je beloofde; - wschl. niet meer in 'artikels', maar met 'verhalen' en andere 'fragmenten'. Dit laatste is voor mijzelf absoluut nodig. Maar geen redacteur meer zijn ook. Ik zit hier bovendien te ver af, en die controle op mijn panopticums door Zijlstra in het lichaam van Bouws is op zichzelf voldoende, dunkt me. - Ik geloof bovendien dat je de literaire barrière met Vestdijk overschat; Vestdijk *blijft* een zeer behoorlijk iemand, en hij hoort zeker méér bij je en in *Forum* dan ieder ander, voor zoover ik zien kan.

Kan je zorgen dat *Aan Ambrosia* èn het stuk over de 'beschikbaarheid' tegelijk in Juli komen? Als het moet, kan ik het laatste nog wel wat bekorten; bv. de citaten besnoeien. Als Maurice tegen is en wij beiden zijn vóór, is dat toch zeker voldoende? Wil je Maurice vragen om een panopt. over die P.E.N. - historie, als je zelf er niets van maken wil, want mijn stuk bevat alleen maar toespelingen en ik vind het bepaald noodig dat er een stukje aan die grap zelf gewijd wordt. Verveelt dit werk je, dan kunnen we er in 1933 mee uitscheiden maar nu toch niet? die P.E.N. - heibel is ook qua verschijnsel oneindig belangrijker dan die schilderijen-tentoonstelling bv. waar je wel een heel stuk over schreef.

Lees Anthonie vooral. Er staan ook dingen in tegen Marsman en jou. En een knudde - als uiteenzetting van wat onbeschoftheid is in de literatuur en wat gentlemanlikeheid. Als typen van dit laatste: Van Vollenhoven, Huizinga en Bierens de Haan; onder de eigenlijke schrijvers schijnt Anthonie geen specimen meer te hebben kunnen vinden. Maar wat doet zoo'n goeie jongen als je deze 3 mannen bij elkaar tegen Multatuli zet, en tegen den zeker niet minder onbeschoften Van Deyssel? Natuurlijk hadden die wel het genie, dat ons heelemaal ontbreekt... Maar als je er nu toch theorieën van maakt.

Achterin nog eens - en dan grappig! - de aanmerking op mijn slip of the pen dat de Jordaan ‘un quartier juif d'Amsterdam’ is. Ik heb lust om te antwoorden dat bij Querido alleen dit ‘juif’ juist is, dat zijn Jordaan gelijk staat aan 3 Jodenbreestraten om het ‘temperament’ van den schrijver zelf, en dat mijn werkelijke fout is dat ik verderop schreef: ‘antiquité persane’. Die antiquité van Querido is ook ‘juive’, dat is wiedes! En mijn Fransch schijnt heel gemeen te zijn, volgens den fijnproever die het stuk schreef (als het niet De Rosa is, is het Donker), Malraux en Pia hebben blijkbaar niet goed geproefd. - In één ding heeft hij gelijk: de een of andere corrector van de *N.R.F.* heeft *na* mijn proef nog die verbetering aangebracht van ‘Jordaen’ met *ae*. Enfin, c'est comme ça que ça s'écrit! heeft die man gedacht. - Mijn stuk over Salverda intusschen schijnen ze te hebben weggesmokkeld.

Ik geloof niet dat Nietzsche ‘beschikbaar’ was; hij was zeker te *bezeten* daarvoor. Goddank!

Je vergist je als je denkt dat het met jou en Greshoff gedaan is *pro* mijn Coster. Slauerhoff schreef er een zeer waardeerend stuk over, en Marsman gaat er ook nog over schrijven, en zeker ‘fatsoenlijk’. - Maar voordat ik bleeke Theun gehoord heb, klopt mijn hart als in het Sint-Nicolaas-lied.

Ik geloof dat ik, al is het verward, op alles geantwoord heb, behalve compleet op dat verschil tusschen ons, waarin ik het trouwens voor een groot deel met je eens ben, en dat ik op zichzelf heelemaal niet anders zou willen. De details - o.a. mijn tegenwoordige onzuiverheid in *Forum* - moeten we heusch maar eens mondeling afdoen.

Het boek over dokterspoëzie is uit. Het is werkelijk een heel curieus boekwerk geworden, veel minder obsceen, maar eigenlijk veel gekker dan de Forberg. Ik zal je een ex. zenden als er een presentex. overschiet, dat is erg de vraag. Wij werken op het oogenblik hevig aan de verzending van de prospectussen. Als het niet zoo duur was (fl. 9.-), zou ik je raden er een te koopen: je kunt er met Wim bv. zeker plezier van hebben - maar wacht nu liever. Misschien kan ik je een z.g. recensie-ex. bezorgen; je zou het dan in een panopt. kunnen bespreken - dat lijkt mij zelfs zeer in jouw lijn - en misschien zou Wim er een stuk over kunnen schrijven voor een medisch periodiek. Houd dit in gedachten.

Ik ben erg benieuwd naar *De Zieke*, maar het hoofdstuk waar je nu mee vastzit, wordt voor mij *je* ware. De rest is nl. voor mij subtiliteit, vernuft; hiervan zou ik de ‘redding’ kunnen verwachten! Ik wacht dus met dezelfde hartklopping, waar Theun verantwoordelijk voor is, maar met geheel verschillend ‘doelwit’, tot je ingewanden zich zullen hebben verklaard. Breng het mee in Juli, dat is het beste; niet eerder opsturen. - En werk heusch nog het een en ander om in *Dumay*, voor het in boekvorm uitkomt.

Hartelijk je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron aan

Menno ter Braak

Bellevue, 11 juni 1933

aant.

aant.

Bellevue, 11 Juni

Beste Menno,

Ik heb den halven Zondag doorgebracht met het werken aan een artikel over Malraux, maar het valt mij niet mee; - al dit geëssayeer hangt mij nu de keel uit. Ik wil probeeren het zoo goed te krijgen als ik in de tegenw. omstandigheden kan, en daarmee dan mijn essay-werk te besluiten: een mooi slotaccoord in het 'positieve'!

Je vergat me op te geven wie de samensteller en wie de uitgever van Nietzsche's leven in brieven is. Wil je dat omgaand nog doen?

Bouws spreekt ook over opdoeken van *Forum* en haalt er nu mijn laatste artikel bij - om op de noodzakelijkheid ervan te wijzen! Als dat artikel zóó overtuigend is, dat Bouws er zijn reden van bestaan voor opgeeft, moet het wel fameus zijn; - maar ik zoek naar de ware reden. Misschien wil hij mij après tout toch liever in de redactie houden? Maar dat is onzin; en Vestdijk verdient werkelijk nog niet voor zoo'n literator in den slechtsten zin te worden aangezien!

Hart. groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 13 juni 1933

aant.

aant.

R'dam, 13 Juni '33.

B.E.

Haastig even een briefje tusschen de paedagogische bedrijven door. Titel van het boek is: *Nietzsche in seinen Briefen und Berichten der Zeitgenossen*, ed. Baeumler (Kroner, Leipzig). Je zult er beslist pleizier van hebben! De onafhankelijkheid en integriteit van zoo iemand is een steun; de lectuur van *De Stem* en het *Critisch Bulletin* van deze maand maken je werkelijk verlangend naar *integere* letteren! Ik las al het vuilnis; jij las waarschijnlijk alleen het C.B. en miste dan een geweldige preek van Anthonie tegen Greshoff, jou en mij, en een... vleiend stukje van Dirk over mij, n.l. over *Hitler Ebenbild des Herrn*, in den toon van: 'één oogenblik heeft de verdoolde t.B. zijn costerlijken toon van weleer hervonden.' Allermisselijkst. Voor die lieden ben ik de 'man van goeden huize', die steeds nog niet volledig is opgegeven. Gelukkig zal na het a.s. boek geen twijfel meer bestaan, zelfs voor dikhuiden van *De Stem*, *waar* ik thuishoor. Eer bij de honden, de delfstoffen, dan bij de 'geestelijken' van dat milieu.

Ik kreeg ook je prospectus, maar wacht eerst maar, of je een ex. over hebt. Het geld groeit slecht tegenwoordig, voor zulke dure boeken. Maar wat heb je toch voor

baantje bij Pia gekregen? Je hebt me daarover niets geschreven en me onlangs erop gezinspeeld alsof ik er alles van wist? Laat er eens iets meer over hooren.

Over het lot van *Forum* moeten we in de vacantie maar eens uitgebreid praten. Ik heb geen bezwaar tegen Vestdijk, omdat ik meen, dat hij een litterator is geworden, maar ik voel niet voor een omzetting van de redactie met iemand anders. Het is misschien 'overgevoelig', maar het lacht me niet aan. Misschien kunnen we een volkomen nieuwe redactie scheppen, en aldus de publicatiemogelijkheid behouden? Hierover later. Ik zal nu eerst wat over het Pen-congres schrijven, ter aanvulling van jouw stuk. Een gesprek met Otten geeft me altijd weer polemisch vuur. Zoo'n pudding-litterator, en zoo'n beste jongen daarbij!

Ik heb Marsman nog eens geschreven, en hij vraagt nu om een ontmoeting, om mij te bewijzen, 'dat hij voor 100% gelijk heeft'. Dat zal dan wel zoo zijn, maar zijn dwingerigheid hangt me momenteel een beetje de keel uit. Het lijkt er heusch op, of hij me met stokslagen op de knieën wil brengen voor Henriette's beautiful eyes. Dat zal lang duren, maar praten helpt altijd alleen al qua praten. Dus: een onderhoud.

Dit alles in haast. Ik hoop deze week de *Zieke* af te maken. Gisteren *at* ik bij onzen *Forum*-neger Van Lier, wiens vader frappant op Gide blijkt te lijken!! Hij was heel geschikt, de neger bedoel ik, en is werkelijk een goede lezer. hart. gr. voor jullie beiden! je

M.

Otten liet zich vandaag *zeer* verrukt uit over A.D.'s recensie van *Coster*. Hij sprak over jou als een 'terrier'. Waarop ik: wat hij dan tegen terriers had, vergeleken bij ossen à la Donker? Waarop Z. Ed. het antwoord schuldig.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [14 juni 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Woensdagavond

Beste Menno,

Ik heb een zéér vervelend gevoel over die kwestie met dat fragm. van Marsman, en moet nu met hem een eindelooze corresp. erover hebben, alsof ik de handen niet vol had met ander rotwerk! Hij is zeer onaangenaam getroffen en terecht. Hij noemt dit 'gepingel' - wat ik totaal met hem eens ben. Het is trouwens de 3e keer dat je mij een figuur laat slaan met toezeggingen die later bleken herzien of anders begrepen te moeten worden: eerst met dat vers van Engelman, toen met het stuk van Bob, nu met dit fragm. van Marsman. Met 'fragment' bedoelden wij: één van de stukken die M. ingediend had, niet opnieuw een brok daaruit. [Of dan had je dat erbij moeten zeggen, aan *mij* toen je de keus aan mij overliet.] Je liet *mij* kiezen, en ik koos met M. dit. Ik vind het nòg het beste, en ik schrapte er zeker 5 à 6 blzn. uit; M. was dus inschikkelijk genoeg. Na al die bewerkingen kom je met je verhaal dat er geen plaats is en dat je het toch te beroerd vindt. M. zegt dat hij voor *Forum* het meeste voelde, maar nu net zoo lief alle medewerking staakt; waarin ik hem groot gelijk geef; ik zelf zou niet anders doen. Alles zou *correct* zijn geweest - ofschoon

al verre van aardig - zonder jouw toezegging; deze manier van doen nà die toezegging, met een gereken over plaatsruimte, is bête en vijandig. [Althans: lijkt daarop.] Hij zegt dat hij jouw houding niet begrijpt en dat hij met je praten wil, om meteen te voelen wat hij aan je heeft; ik vermoed dat hij gelooft dat je hem persoonlijk vijandig gezind bent. Het is misschien nog het beste dat jullie over deze kwestie *praten*, want per brief kost het zweet en bloed. Maar in ieder geval heb ik het land aan je omdat het de 3e × is dat je mij (practisch) en *Forum* (achter mij) zoo'n figuur laat slaan. Ik moet altijd après tout zoete broodjes bakken en zeggen: 'ja, *hij*, die goeie Menno, is tenslotte niet zóó goed geweest en heeft zich bedacht; - *ik* kan er niks aan doen, hoor'.

En onder ons: àls er in *Forum* nu altijd zulke eersterangscopie stond, als verhalend proza, dan zou ik het nog au sérieux kunnen nemen, die gewetenskwellingen van je. Nu vind ik ze gewoonweg *redacteurachtig* en onaangenaam. Marsman is iemand die waarachtig de verantwoording van zijn eigen stukken kan dragen; aangenomen dat je zijn werk *slecht* vind, het is toch niet katholiek of op andere wijze infaam! Ik weet van Jany dat M. een soort crisis doormaakt in zijn schrijverij, van hemzelf dat hij geld noodig heeft, voeg daarbij dat hij werkelijk voor *Forum* het meeste voelt, dan vind ik alles bij elkaar dat je hem (en dan via mij) een moreele opdonder geeft met dit onverzettelijke vonnis achteraf. Nogmaals, had dan *niet*, als die 2 andere keeren, eerst zoo magnaniem een concessie gedaan.

Het is voor mij geen drama, dit alles, maar als ik M. was, zei ik *Forum* de conversatie op. Dat hij een beetje het land aan mij heeft, begrijp ik ook. Ik vind dat hij verrot behandeld wordt in deze historie, al is het dan niet expres.

Nu, een andere keer beter. Hart. gr. van je
E.

- Je hoeft mij over deze kwestie niet meer te schrijven, doe de rest nu maar met Marsman af. Ik kan er toch geen bal aan doen en heb er al genoeg over gepend!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, 15 juni 1933

aant.

aant.

Bellevue, Donderdag

Beste Menno,

Dank voor je brief - een van je beste, en die achterin *De Zieke* verdiende te worden afgedrukt! Je ziet die kwestie met Marsm. heusch verkeerd: hij wil je niet op de knieën voor Henriette's oogen, hij wil zijn in principe *aangenomen* stuk in *Forum*! - Enfin, ik hoor wel wat het praten heeft opgeleverd. - Dank voor de opgave betreff. Nietzsche. - Nu iets heel anders. Kan je een nr. voor me koopen, gappen of wat dan ook van *Astra, Nova* en *De Favoriet*; liefst de laatste nrs. Ik wil nl. zien of ik misschien voor die bladen teekeningen kan maken, om geld te verdienen; dat is minder abrutissant dan stukjes schrijven die dan nog niet eens geplaatst worden. Kan je me ook nog een ex. zenden van Bep's stuk over Malraux; of anders Vic opbellen dat hij er ons nog 2 exx. van zendt? Die historie met Pia is te lang om hier

uit te leggen; in hoofdzaak komt het erop neer dat wij met hem samenwerken en deelen in de winst. Maar de zaak laat zich voorloopig allesbehalve goed aanzien; we zullen iets anders moeten verzinnen. - Jan Gresh. vindt *La C.H.* stomvervelend; het gaat hem niet aan en alles gebeurt op de maan voor hem. Tant pis. - De term ‘terrier’ voor mij kwam ook van de ‘Os’ voor jou. Soit; all's well. Hart. gr. je
E.

Ik ben bezig de mémoires van Spada na te vertellen voor een krant.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [15 juni 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, 15 Juni ('s av.)

Beste Menno,

Deze brief is *strict* vertrouwelijk, praat er liefst met niemand over.

De kwestie met Pia zit zoo. Indertijd heeft hij die Forberg uitgegeven, die reusachtig goed gegaan is. De methode was om den boekhandel uit te schakelen, en alles per correspondentie af te doen. Met de dokterspoëzie wou hij hetzelfde doen; maar of het door de crisis komt of door het manco aan obsceniteit, op de 900 brieven die wij verzonden hebben, kwamen *twee* bestellingen! - D.w.z. nog lang niet genoeg om de postzegels te vergoeden. Wij moeten nu coûte que coûte een andere methode volgen. Vanaf morgen gaan Pia en ik wijk na wijk alle doktoren van Parijs afloopen, om ze het boek te *vertoonen*; hoe ellendig dit werk is, hoef ik je misschien niet te vertellen. Want de apothekers en dentisten nemen we er ook bij, moet je weten. Ik ben er innerlijk *ziek* van; ik heb iedere dag meer een gevoel van onmacht op ieder gebied; ik slaap denkende over deze rottoestand, ik word er 's morgens heel vroeg al met schrik mee wakker, en kortom, ik ga mij vanaf morgen ook *totaal op de rotzooi instellen*. Blijf ik hinken op 2 gedachten, dan kom ik er niet uit. Bovendien: ons laatste geld (500 fl.) hebben we in deze uitgave gestoken, Pia ook, en veel méér, en alleen het papier is betaald. Wij moeten dus 2 maanden van iets anders leven, gesteld dat wij in 2 maanden genoeg exx. ‘geplaatst’ hebben om althans de kosten te hebben gedekt. Aan Simone en Gille heb ik al minder moeten zenden, ondanks doktersrekeningen. Bep schrijft wat ze kan aan ‘brieven’; artikelen voor Vic zijn overbodig geworden, omdat hij er geen plaats voor heeft; ik heb allerlei andere dingen bedacht: als feuilletons schrijven over Spada (ik wacht op bericht hierover van de *Nwe Arnhemsche Crt.)* of misschien interviews met Fransche auteurs voor *D.G.W.*, of illustraties voor de snertbladen die ik je vroeg. Ik wil alles doen; maar de proef van morgen geeft me het definitieve gevoel dat alles ook veranderd is, en als zoodanig moet worden *aanvaard*.

Ik wil nu niet meer lezen, niet meer aan iets voor mijzelf werken *(Ducroo* [dat is de ‘roman’], of artikelen of wat dan ook), *tot ik er weer uit ben*. Ik hoop dat je deze mentaliteit begrijpt; ik verwacht het van jou, terwijl ik er Jan Gr. maar niet meer over

schrijven zal. Na die laatste bekentenis van hem over Malraux - het zou *precies* zoo zijn met Nietzsche - heb ik over hem ook een waarheid geformuleerd: hij is *dom*; hij heeft hart, gevoel, intuïtie en smaak genoeg om zich meestal met zijn 'oordeel' niet erg te vergissen,* d.w.z. hij is als wezen receptief èn levend genoeg om een 'eerste-rangs-vent' te zijn op een zeker terrein (dat van *hart*), maar hij kan sommige dingen niet door-*zien*, hij heeft de 'domheid die gelukkig maakt'. Tant mieux voor hem. Ik ben 'neurasthenisch' aangelegd, zullen wij zeggen, en dus 'een man van uitersten'. Hoe het zij: ik heb het deze laatste weken echt hard gehad; voortdurend een strijd doorgemaakt tusschen optimisme en aanvaarden - maar ik begin nu te voelen dat het aanvaarden wordt, en dan ook maar heelemaal. Ergens zegt iets in mij: *voorloopig*; - maar ook als dit niet zoo was, en de 'omstandigheden' mij de baas blijven, ben ik liever geen dupe van mijn optimisme. De heele maatschappij werkt op het oogenblik mee aan het uitroeien van individuen van mijn soort, *mijn* mengelmoesje van verstand en gevoeligheid, dus...

Ik wou je nu vragen om mij een *groote* dienst te bewijzen, een werkelijke vriendendienst, en die ik ook alleen aan jou kan vragen. - Eén ding zit mij ontzettend dwars, in mijn tegenw. situatie, in het processus van *afdoen* dat zich in mij voltrekt: het artikel dat ik over Malraux wou schrijven. Ik *wil* dit schrijven, omdat het de logische sluitsteen is van den bundel essays waarin ik mijn heele *Forum*-phase wou zetten; het moet een *positieve* slottoon zijn,** zooiets van: 'zie *hier* dan wat ik totaal bewonder, ook al zou ik het zelf nooit kunnen schrijven; en klungel mij nu niet langer om de ooren met jullie bewonderde literatuurdraaiers'. Ik heb er 12 blzn. van geschreven, 3 dagen geleden, maar met hoofdpijn en het ellendigste gevoel van onmacht. (Die hoofdpijn trouwens laat mij geen dag met rust; het is ook geen echte hoofdpijn, het lijkt op impotentie van de hersens, bij de *lust* te bandeeren.) Hoe het zij: wil *jij* dit stuk nu voor mij schrijven? Stel je voor dat ik dood ben, dat ik dit stuk zoo heb laten liggen, en dat jij het nu af moet werken.*** Ik vind de stijl ervan abominabel: zwaar, draaierig, enz. - en ik kom er niet meer toe om de boel op pooten te zetten. Ik wou er absoluut *uit* zijn, uit *al* het intellectueel gedoe, voor minstens 3 maanden, en dan zien hoe ik het met mijzelf heb; na de illustraties, de interviews, en het camelot-spelen bij doktersdeuren.

Zou je dus dit stuk voor mij willen omwerken; er alleen uit nemen wat je als *idee* vindt, en wat je als formule gebruiken kan. Ik begrijp dat je het moeilijk zult vinden, maar als je de *vriendschap* erbij denkt en doodgewoon begint, is het best. Er is niet zóó'n reusachtig verschil tusschen jouw stijl en de mijne. Bovendien: typ het stuk met een flinke tusschenruimte tusschen de regels, dan kan ik zelf nog een en ander veranderen. Doe het ook in jouw spelling, dat maak ik wel in orde.

Er moeten 2 dingen bij: 1. Dat het een boek is dat *gelijk* krijgt tegen ieder ander boek, zoolang het je vast heeft. Er zijn boeken die charmant zijn, en geen enkel ander boek laten vergeten; andere die al positiever zijn maar hoogstens het eigen standpunt bepalen; andere die zóó overtuigend zijn dat zij, zoolang zij duren, alles wegvegen. - Het andere is, en dit moet de conclusie zijn: dat de laatste kwaliteit is: de *moed*; de moed om alles door te denken. Nietzsche heeft ergens gezegd dat het gebrek aan denkkracht, de zwakheid van het denken, minder een gevolg is van de zwakheid van de intelligentie, maar van moreele lafheid. Dàt is het, waarom Malraux zoo superieur is. Het is niet alleen aangrijpend, het *beheerscht* tenslotte alle tragiek, door deze uiterste moed van begrijpen (en dus verklaren). - Zeg dat zoo scherp als je kan, in mijn plaats. Je hebt tot begin Juli tijd voor dit artikel. Trek je van mij niets aan, ik vertrouw absoluut op je, en kan nog altijd een en ander wijzigen en erbij schrijven. Het is werkelijk de beste uitwisseling van vriendschap die er tusschen ons bestaat, en op *dit* moment is het voor mijn gevoel enorm.

Hartelijk dank vooruit, en antwoord maar niet op dit schrijven; noch op het verzoek (ik krijg wel tijdig het artikel), noch op de materieele rotzooi.

Een hand van je

Eddy.

P.S. Je weet niet hoe reusachtig verlicht ik mij zal voelen als deze brief en het klad van mijn (voorloopig?) laatste essay naar je toe zijn; ik voel mij morgen misschien vol vuur om mij op de ‘practische slimheden’ toe te leggen!
Ik ga nu dat doktersboek bestudeeren voor mijn ‘boniment’, morgen.

* hij vergist zich wèl, maar vindt instinctief toch weer de ‘goede kant’ (‘le bon genre’).
** na al het ‘negatieve’ gekanker en geprotesteer.
*** Bep kan het niet doen, en zeker niet na dat artikel in de *N.R.C.*; anders vroeg ik het *haar*. En trouwens, zij zit ook in de rotzooi.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, [17 juni 1933]

aant.

aant.

Vrijdagav.

B.E.
Marsman is zoo juist vertrokken. Alles is in orde; het komt er op neer, dat hij *Henriette's oogen* weer aan *De Gids* zal aanbieden; als die het niet meer kan hebben, heb ik mij verplicht voor opname in *Forum* te stemmen, omdat door mijn schuld het misverstand ontstond. Ons gesprek was *zeer* prettig en *zeer* vriendschappelijk. Marsman is en blijft een alleraardigste kerel.
Dit even in haast, spoedig meer. Ik zond je *Favoriet* en *Astra* (*Nova* was er niet, aan die kiosk), maar het zijn *doodend*-geestelooze bladen! Veel slechter nog dan *Paris* en dergelijke.
Greshoff gisteren gesproken, o.a. over Malraux. - Ik zou *La Cond. H.* met *Der Zauberberg* van Mann willen vergelijken in een stuk, om diverse redenen.
hart. gr. voor jullie beiden je
M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 18 juni 1933

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 18 Juni '33

Beste Eddy

Je brief vond ik, nadat ik (voor de eerste *en laatste* maal) een bijeenkomst van de Pen-club had bijgewoond in Amsterdam. De tegenstelling was sterk genoeg! Eerst de rotzooi. Je plan, om alles te ondernemen en ook te *aanvaarden*, is beroerd genoeg, maar het is een bewijs, dat je jezelf waard bent. Het is des te ellendiger, omdat 'men' (en Menno) zulke situaties als de jouwe nu, meestal doormaakt als je tien jaar jonger bent. Ik geloof, dat ik de beproeving, die jij nu doormaakt met dat leuren langs apothekerijen, niet zou aankunnen, om de doodeenvoudige reden, dat ik geen exemplaar zou kunnen plaatsen; maar wie weet? is het voor jou hetzelfde als voor mij het voor-de-klas-verschijnen en, omdat het *moet, wel* te doen. Ik hoop in ieder geval het allerbeste voor je in gedachten bij die heeren. Tracht zoo *vuil* mogelijk te zijn, je kunt je dat permitteeren. Verwacht *niets* van beleefdheid, of zelfs maar fatsoen. En doe het steeds met de gedachte, *dat je er altijd mee uit kunt scheiden*. Ik heb zoo ook een paar weken les gegeven, en daardoor hield ik het vol. (Nu heb ik er weer een zeer relatief pleizier in). Mocht je nu het geld noodig hebben, dat Ant je destijds wilde sturen, schrijf mij dan! Termijn doet er niets toe. Of als je wilt, dat ik hier werk maak van een correctorsbaantje, bij Zijlstra of de *N.R.Ct.*, geef mij dan ook instructies, dan zal ik probeeren, of er niet een gat te vinden is. Het lijkt mij niet onmogelijk, dat ik dat eventueel voor elkaar zou kunnen krijgen. - Verder: ik kan zeker *3* exemplaren plaatsen van je *Bouquet*. Zend ze me dus omgaand, dan stuur ik je het geld (schrijf erbij precies *hoeveel*, porti incluis). Als ik er meer kan plaatsen, hoor je het wel. Een *tiental* prospecti zou je me ook kunnen sturen, dan verzend ik die *met aanbeveling* aan kennissen-doktoren. (Ik heb er nogal wat). Als je me eerder over je aandeel in dat boek had geschreven, had ik er al werk van kunnen maken.

Het stuk over Malraux zal ik bewerken. Ik begrijp volkomen, dat je er nu niets definitiefs van kunt maken. Als ik het niet goed doe, of als er bij ongeluk terbraakschigheden in komen, moet je die er maar weer uithalen! Het zal geen gemakkelijk werk zijn, denk ik, maar ik knap het wel op. (Of het zoo slecht geschreven is, weet ik nog niet, trouwens!). Ik heb nog één dag noodig voor mijn epiloog bij de *Zieke*, die nu definitief heet *Politicus zonder Partij*. Dan ga ik dadelijk aan het werk met je stuk.

Je omschrijving van Greshoff lijkt me heel juist. Daarom houdt men hem hier voor karakterloos; zijn intellectueele capaciteiten schieten tekort voor zijn 'hart', en dat 'hart' ziet Donker c.s. niet. Hij reageerde op Malraux al dadelijk anders, toen hij merkte, dat ik het eigenlijk uitstekend vond; m.a.w. zijn 'hart' ging dadelijk overstag, en nu volgen waarschijnlijk binnenkort ook de intellectueele kantjes wel. Gr. is een bewijs voor mijn boek: dat de intelligentie *niets* is dan de verlenging van een 'hart', en dat men dus ook (als Gr.) nooit aan die verlenging toekomt, als de vrienden het niet voor doen. Excuseer de domme uitdrukkingswijze, je begrijpt me wel. Overigens zou ik de formule: dat bij Malraux alles 'op de maan' gebeurt, niet slecht vinden, als de 'maan' dan maar zeer hoog gewaardeerd werd. Dat is ook de overeenkomst van Shanghaï van Malraux en *Der Zauberberg* (Davos) van Mann. Zij zitten op verschillende punten van de maan, overigens; daar zou ik werkelijk een goed stuk over kunnen schrijven. Wie weet? Maar ik wacht de brief van Malraux af.

De Pen-club was liederlijk. Culmineert in een dikke rollade, geheeten Albertine Draayer-de Haas. Verder was er de heer Boutens, die het had over 'anti *semis*tische' richtingen en over 'die meneer Göbbeler'. Vic heeft een rede gehouden, het individu Westerman heeft zich verdedigd. Ik had tegen Westerman willen spreken, maar het milieu sloeg mij met stomheid. Om rechts van de smartelijke mond van Ina Bakker en links van Gerard van Hulzen iets te beweren, is physiek onmogelijk. Pom was er natuurlijk, en coquetteerde. Het eenige werkelijke vermaak was dr. Hein Boeken, die *kindsch* is en telkens voor de bestuurstafel ging staan om zijn broek op te halen,

te grijnzen en dan weer te gaan zitten. Ook was er een magere dame, die ‘de politiek geheel buiten de Pen-club wilde houden’. Enz. enz. - De eenige aangename factor van deze visite aan Amsterdam was mijn ontmoeting met Binnendijk! Ik had hem niet weer gesproken na de ‘breuk’, behalve één minuut bij de promotie van Wim. Wij bleken nu nog vriendschappelijk te kunnen praten, zij het dan niet over de poëzie en E. du Perron, maar wel over ‘het leven’. Hij is, geloof ik, absoluut niet veranderd op essentieele punten, maar het aardige aan hem is, dat hij nog *zit* met dezelfde problemen van voor tien jaar. Dàt hij *zit*, vind ik op zichzelf sympathiek, en ik had het, eerlijk gezegd, niet gedacht; hij is veel minder frik geworden dan men mij had verteld. Misschien dat wij nu op een ander plan dan vroeger (want ik voel mij intellectueel helaas zijn meerdere) de relatie kunnen voortzetten. Hij heeft er behoefte aan, kan ik merken, en ik blijf hem een aardige kerel vinden. Au fond is hij van hetzelfde type als Marsman: oneindig veel aardiger als mensch dan op het papier, dat deze wezens schijnt te verlammen, of zoo hoog te verheffen, dat zij engelen worden. - Maar een volgend maal zal ik een gesprek over jou entameeren en probeeren, of hij daar tegen kan. Misschien wordt dat nog een interessante krachtproef.

Over Henny M. schreef ik je al een kaart. Hij was zeer geschikt, en bleek inderdaad formeel gelijk te hebben; het papier (van de brieven ditmaal) had hem weer verkeerd geïnterpreteerd.

Zend mij dus met spoed de boeken en prospecti! Ik zal de *N.R.C.* nog opbellen, om je 2 ex. van Bep's artikel te laten zenden.

hart. gr. voor jullie beiden en een speciale hand voor ‘het commercieele’ voor jou van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [20 juni 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, 20 Juni.

Beste Menno,

Hartelijk dank voor je brief. Ik laat je 3 exx. zenden, al begrijp ik wel *hoe* je die plaatst! Maar: je kunt één ding doen, een aardig stuk schrijven over het boek, het leent er zich èrg voor; en Wim zou hetzelfde kunnen doen voor een medisch blad. (Jij in de *N.R.C.* bv., of in *Forum*.)

Wil je vast probeeren om een correctorsbaantje voor me te vinden, best. Bep en ik hebben nu alles overwogen. Als we onze fl. 500. er nog uit krijgen, met hard en onaangenaam werken, is het mooi; van onze eigenlijke *hoop*, om op deze manier met Pia, en daarnaast dan nog de ‘brieven’, een bestaantje in Parijs te vinden, is nu geen sprake meer. Dàt is totaal van de baan! Het zou dus dwaasheid zijn om hier te blijven klungelen tot October; met Augustus gaan wij nu weg. Bep's vader komt van 5 tot 18 Juli nog hier zijn vacantie doorbrengen; daarna gaan we ons

bezighouden met het opdoeken van onze meubels. Begin Augustus kunnen we dan naar Holland.

Ik heb Timmers Verhoeven in Brussel nu geschreven om Gistoux op te doeken ook, à tout prix, en op een publieke veiling. Geld leenen wil ik niet meer; ik ben schoonpapa nu al een fl. 2000,- schuldig, die misschien niet eens meer uit het kasteel zullen komen. Ik geloof dat ik *alles* tegen heb. - Pia heeft nog hoop en leurt voort; hij vindt het overigens afschuwelijk natuurlijk: 1° staat hij er nog veel erger voor dan wij (hij stak er zoowat 1500 fl. in, en heeft zich letterlijk uit den naad gewerkt om dat boek in elkaar te zetten, ook om ons te helpen); 2° heeft hij nu een gevoel van verantwoordelijkheid. Wij hebben onze leurderij gesplitst; straks houd ik 'krijgsraad' met hem. Hij verkocht tot op heden één exemplaar! ik nihil (neen, deze *drie* dan aan jou! wat 'moreel' straks een enorme duw aan Pia kan geven. In de goede richting, bedoel ik.) De prijs is 90 frs. hier, 95 frs. met porto, dus ± fl. 9. per ex. - de gulden is iets meer dan 10 frs. Dus fl. 27. voor de 3 exx.

Ik ben blij dat je met *De Zieke* bijna klaar bent, en zéér benieuwd naar de volledige tekst. Wij gaan misschien naar Brussel voor een week, als Jan Gr. ons in zijn leege huis kan laten, om het daar te probeeren bij Brusselsche doktoren. Het 'terrein' althans is voor mij daar voordeeliger, de reis voor Bep en mij hebben we er met 3 exx. uit. Bep moet mee voor de eterij; anders komt het veel duurder! Zou je niet, als dit doorgaat, een Zaterdag op Zondag kunnen overkomen en *De Zieke* dan meebrengen? Je kunt dan misschien zelfs bij 'ons' logeeren. Ik wacht op een brief van Jan. Als wij daarheen gaan, schrijf ik je direct.

Ik heb het gevoel dat mijn heele 'persoonlijkheid', in een historie als deze, wordt onderworpen aan een proef van oplossing in sterk water. Je voelt je *jezelf* soms heelemaal niet meer. Ik heb meer dan ooit de zekerheid, dat *iedere* acteur een flapdrol bij uitnemendheid zijn moet; ook als hij als flapdrol het heroïsche binnendringt.

Schrijf een stukje over de Pen-club zooals je het mij in je brief deed; beter kàn het niet! Rakel de aanleiding uit 'den vreemde' op, maar geef een beschrijving van deze vertooning in Amsterdam; - en neem dan vooruit je ontslag als lid, wanneer je dat nog niet hebt gedaan. Zeg erbij dat het je eerste en laatste aanwezigheid was. Maak er een knàlstuk van; c'est le moment. Vergeet vooral Boeken niet met de broekoptrekkerij. Iedereen zal razend worden, maar wat verdienen ze anders? - *Forum* moet in ieder geval blijven bestaan!*

Schrijf mij ook wat een corrector ongeveer krijgt, en hoeveel uren hij per dag lettertjes bekijken moet. Als ik als corrector voorloopig bestaan kan, en misschien het nog eens tot oppercorrector brengen??? - dan zou het 'een paradijs' kunnen zijn vergeleken met een baantje als journalist. Je bent dan toch minder *verkocht*.

Bep vindt het afschuwelijk om naar Holland terug te moeten; het ontneemt haar alle energie. Maar ik geloof niet meer dat we de keus hebben. Hier zou alles 'la combine' blijven, en die onzekerheid werkt op het laatst fnuikend. Ik voel me hier niet meer thuis, in dit appartement dat we van geleend geld bewonen en waarvan wij vooruit weten dat het ver 'boven onze krachten' gaat. - Ik zal ook maatregelen moeten treffen met Simone en Gille, omdat ik geen geld kan sturen als ik het niet heb. Eén ding is zeker: de leenerij moet ophouden. Het hoogste bod op Gistoux was 200.000 belg. frs. Dan te rekenen op de verkoop daarvan, is ook onzin. Aan hypotheek en notarissen alleen gaat er minstens 100.000 frs. af.

Ik schrijf je dit in den morgen, vóór we naar Malraux gaan. Wij eten daar straks; daarna zie ik Pia. Zoodra ik dus iets weet van het naar Brussel gaan, schrijf ik je weer.

Nogmaals van harte dank. Groeten van Bep,

je

E.

Het is een geweldige opluchting voor me, dat je dat opstel over Malraux ‘behandelen’ gaat. Ik schreef, in denzelfden nacht waarin ik je het laatst schreef, een paar blzn. ‘tot afscheid’ in den toekomstigen bundel. Ik heb nu het heerlijke gevoel dat dit *alles* een afgesloten periode voor mij is. Als de bundel uitkomt, is hij voor mij natuurlijk net zoo onleesbaar en voorbij als nu *Tegenonderzoek*.

* Je weet niet hoe duidelijk mij dit wordt, juist *nu*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 22 juni 1933

aant.

aant.

R'dam, 22 Juni '33

Beste Eddy

De *Politicus zonder Partij* is af; hij is 241 pagina's ‘typs’ geworden en ligt nu in vorm en dus voorloopig ongelezen naast me. De Epiloog schreef ik gisteren; ik geloof, dat die in 3 pag. eigenlijk wel uitdrukt, waarom ik dit boek schreef en tegelijk zou kunnen opofferen. Als jullie naar Brussel komen zou ik het ms. mee kunnen nemen; ik zou b.v. het week-end van 1 en 2 Juli over kunnen komen, ev. met Ant. Maar schrijf me daarover nog nader.

Ik heb Zijlstra vanmorgen opgebeld om een onderhoud; hij kon me pas Maandag ontvangen, dus dan spreek ik met hem over de ‘correctuur’. Als ik het wel heb, levert zoo'n baantje ± ƒ 150 in de maand op, maar ik durf het niet zeker zeggen! Eigenlijk lijkt het mij niet zoo ontzettend veel erger dan leeraren; en inderdaad, het groote voordeel boven de journalistiek is, dat je niet geestelijk verkocht bent. Iemands proeven corrigeeren verplicht tot geen enkele adhaesie. - Als Zijlstra plaats voor je zou kunnen maken, zal ik de zaak zoover voorbereiden, dat je vanuit Brussel met hem zelf kunt gaan spreken. Het is beroerd voor jullie, en speciaal voor Bep, dat jullie terug moeten komen, maar het lijkt me nu toch, dat je er in godsnaam maar vrede mee moet hebben. Deze tijd van dictatoren en penclubs schijnt keuze van woonplaats en ‘vrije beroepen’ nu eenmaal voor doodenkelen te bestemmen. Een corrector zal wel een 8-urigen werkdag hebben; m.a.w. er blijft tijd over, om zelf wat te doen. Deze winter dacht ik er zelf over, zooals je weet. In ieder geval, op hoop van zegen zal ik Zijlstra gaan aanranden a.s. Maandag.

Je stuk over Malraux ga ik morgen grondig doorlezen en, als ik door de school tijd heb, zal ik het dan gaan bewerken. Misschien gaat het ineens, misschien moet ik er voor zweeten. - Las je mijn gesprek met Pannekoek in *D.G.W.*? Wat de goede man er zelf nog aan enscènering heeft bijgemaakt is van een ongelooflijke lulligheid, er is geen ander woord voor. Verder staat er een stuk van v. Eckeren over het *Démasqué* in; erg welwillend en onduidelijk, half-philosophisch, maar het komt weer neer op de ‘eeuwige dingen’. Die schijnen altijd paraat te zijn, als men ze noodig heeft.

Vestdijk zit ‘in nood’. Zijlstra durft zijn roman niet aan, omdat die over de 800 pag. druks zou worden en ƒ 10 zou moeten kosten. Schrijf er hem niet over, want hij zit nog te onderhandelen en wil het, geloof ik, liever niet weten. - Hij stuurde voor *Forum*

een ‘brief’ aan een geliefde, die ik heel weinig zaaks vind; nogal banaal en zeer wijdloopig. Ik geloof, dat deze heer er eens uit moest gaan, zijn psychose trotseeren en een beetje wind moest happen. Ik zal hem de volgende week weer eens gaan opzoeken.

De 3 ex. zal ik eerbaar plaatsen, en er zelf, hoop ik, ook niet aan te kort komen. Stuur ook de prospecti! Er zit misschien hier in Holland best iets in! Ook zal ik Wim vragen, een artikel in het tijdschr. voor Geneeskunde te schrijven.

Over de Pen-club schreef ik al een stukje, maar ik zal er nog een alinea aan toevoegen. Ik heb al bedankt als lid; dat was niet anders mogelijk, na zulk een onthullend vertoon. Overigens zal ik er niet over schrijven zooals in mijn brief; dat is mij absoluut onmogelijk, het is mijn ‘manier’ niet. Aan mijn bedanken heb ik ook geen publiciteit gegeven; al die litteraire koek staat me tegen, het is voor mijn eigen gevoel genoeg, *dat* ik bedankt heb. Maar mijn afwijzing van het Pen-gedoe zal, hoop ik, duidelijk genoeg zijn.

Ik hoor dus nog nader over jullie Brusselsche plannen? hart gr. voor jullie beiden je

M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [23 juni 1933]

aant.

Bellevue, Vrijdag

Beste Menno,

Alweer dank.

Ik ga Maandag naar Brussel, misschien gaat Bep niet mee, omdat wij bij Jan niet kunnen koken (‘wij’ is hier werkelijk pluralis matrimonialis!) en het dan te duur wordt. Ik logeer dan ook elders.

Ik denk dat ik tot a.s. week-end blijf, maar als de zaken direct even hopeloos eruit zien als hier, dan niet. Ik schrijf je nog uit Brussel; houû jij je in ieder geval vrij; maar reken er op dat je in een hotel zult moeten gaan voor één nacht.

Ik heb allerlei ‘verhalen’ voor je (losgemaakt uit *Ducroo*) en ik ben nu meer dan benieuwd naar je boek. *De Politicus zonder Partij* lijkt mij een betere titel dan de *Ingeb. Zieke*, ook al omdat hij niet van een beroemde voorvader komt.

Tot ziens, hoop ik, ook Ant.

Je

E.

Ik schrijf o, zulke mooie brieven voor de Prov. Pers! - Misschien ook mijn voorland. Marsman heeft een baantje voor me, misschien, als verslaggever bij een provinciekrantje, dat nog onbekend wenscht te blijven. Tractement fl. 160. Corrector is beter!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron

aan
Menno ter Braak

Bellevue, 26 juni 1933

aant.

aant.

Bellevue, Maandag.

Beste Menno,
Het zou mij verwonderen als Z. mij als corrector nam. Als hij er, tegen alle verwachting, voor voelt, geef mij dan precies op hoeveel zooiets precies betaalt, en hoeveel werkuren eraan verbonden zijn. Anders weet ik toch niet waar ik aan toe ben. Als wij nl. uit Parijs weggaan, offeren we in ieder geval fl. 100. 's maands op, voor de brieven aan Vaderland en Prov. Pers.
Tot ziens misschien. Ik ga morgen naar Brussel.
Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [5 juli 1933]

aant.

aant.

Bellevue, 5 Juli.

Beste Menno,
Dank voor je moeite. Ik zond je gisteren 2 knipsels uit *Het Vaderland*; gelukkig dat er nog zulke intelligente geesten aan het woord komen! Het stuk over Malraux zend ik morgen aan Bouws. Hierboven een brief dien ik aan Vic begon, maar het gaat mij niet verder af; ik vind de manier waarop hij mijn copy liet liggen zóó ellendig dat ik hem niets meer vragen wil. Kan *jij* niet voor mij solliciteeren bij van der Hoeven of wie het zij? - misschien kan jij met Vic erover praten, als je dat noodig vindt. Heb je geen verdere ‘relaties’?
Gisteren was ik bij Malraux. Meulenhoff heeft nog niet geantwoord op die vraag van fl. 150.- voorschot; er is dus nog niets gebeurd. Als Zijlstra haast maakt en zelf fl. 200.- voorschot voorstelt, heeft hij het boek ‘par retour du courrier’. Bel hem op en zeg hem dit; vraag hem dan ook wat hij mij geven kan voor de vertaling, en of hij mij een voorschot daarop kan geven in September bv. Ik zend hem de vertaling bij brokken en hoop in 2 maanden klaar te zijn; dus 15 Sept., als ik 15 Juli beginnen kan.
Voor het correctorsbaantje dus, als de vertaling doorgaat, vanaf 15 Sept. of liever nog 1 October. Ik ga dan meteen van hier door naar Holland.
Tot zoover. Dank voor je komst in Brussel, en veel hartelijks, ook van Bep. En dank vooruit! - met een ferme hand
Je
E.

Timmers V. zei mij Zondagavond dat de zegels nu opgeheven worden, 11 Juli wordt de inventaris gemaakt. Maar de veiling kan pas in Sept. plaats hebben, want nu vallen de vacantiemaanden ertusschen. Wij hebben werkelijk *constant* pech! - En Simone is nu ook wanhopig.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 6 juli 1933

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 6 Juli '33

Beste Eddy

Nadat ik je je stuk over Malraux zond, is er weer het een en ander gebeurd, dat me nogal onaangenaam heeft getroffen en waar ik jou, helaas, ook weer mee moet lastig vallen. Maar eerst je 'zaken'. Ik kan werkelijk bij de *N.R.Ct. direct* niets voor je doen. De benoeming van correctoren etc. gaat over Nijgh, een wezen, dat ik alleen als 'commercieele legende' ken; en van hem is bekend, dat hij zich vrijwel uitsluitend door de meest rotterdamsche motieven laat leiden. Misschien (heel misschien) zou Vic in dezen iets voor je kunnen doen; maar ik betwijfel het toch. Zijn positie is ook al niet te sterk daar; maar hij *kent* Nijgh tenminste persoonlijk. In dit geval zou ik me niet laten beïnvloeden door het feit, dat hij je stukken liet liggen; het is weer zijn sloomheid, denk ik, en zijn gemis aan zakelijke kennis, die hem parten speelt. Van mij liggen er ook al meerdere stukken, sinds 1½ maand. En het stuk over *Coster* heeft hij dadelijk geplaatst, tegen zijn ranglijstje van plaatsing in, uit zuiver vriendschappelijke overwegingen! Schrijf er hem dus over, maar zet op de enveloppe *doorzenden s.v.p.*, omdat hij god weet waar met vacantie is. - Over *La Cond. Hum.* bel ik morgen op en zend je nader bericht. Hier zit ook weer de heer Bouws tusschen, waarover nu.

Ik dineerde n.l. Dinsdag als gewoonlijk met dezen heer, secretaris (alsnog) van *Forum*, en heb weer eenige nadere ervaringen met hem opgedaan. Ik sprak n.l. over de quaestie: opheffen of voortbestaan van *Forum*. En nu is mij, al heb ik nog geen 100% zekerheid, gebleken, dat onze goede Everhard hard bezig is ons voor een fait accompli te stellen, door Zijlstra onder vier oogen te *bewerken*, dat hij in ieder geval moet 'stoppen' (dialect Zwolschestr. 319). De oorzaak is nu ook wel duidelijk: Bouws heeft gemerkt, dat hij in geen geval voor het redacteurschap in aanmerking zou komen als jij eruit gaat, en heeft er nu genoeg van; vandaar ook, eerder al, zijn verzet tegen Vestdijk. *Feitelijk* deelde hij mij ongeveer dit mee: dat Zijlstra, als hij (Bouws) soms naar Indië gaat, er niet aan denkt verder te gaan zonder hem (waar Zijlstra *mij* niets van gezegd heeft, en wat dus hoogstwaarschijnlijk een smoesje van our dear B. is); verder, dat hij 'wroeging voelt' tegenover Zijlstra, omdat hij hem destijds *Forum* opgedrongen heeft, want dat hij hem veel meer abonné's had voorgespiegeld dan er gekomen zijn; en nog zoo het één en ander, waaruit ik mijn conclusies heb getrokken. Zoowel Truida als ik, die deze schijnheilige

toespraken moesten ondergaan, kwamen ongeveer misselijk thuis. Iemand van Bouws allure kan *nog* meer tegenvallen dan hij al deed; hij verraadt en verkoopt ons, waar wij *niet* bij zijn, daar komt het op neer. En ik kan hier niets tegen doen, omdat Zijlstra (dien ik voor oneindig fatsoenlijker houd dan Bouws) natuurlijk wel met een of andere reden van deze schadepost af wil. Nu is Bouws tactiek, om hem ook tegen reorganisatieplannen te maken (honorarium verlaging etc.), zoodat wij niets anders kunnen doen dan crepeeren. Ik zal natuurlijk nog met Zijlstra gaan praten en hem op den man af vragen, wat er van Bouws' praatjes over zijn onmisbaarheid waar is; maar ik verwacht er niet veel van, ook al kan ik Bouws schaakmat zetten. Het is overigens weer één van die uiterst onwelriekende affaires, waar ik van walg. Bouws kan ik ongeveer niet meer *zien*. Maar bewijs me één vriendendienst *en laat niets aan Bouws merken in je brieven* voor ik *absolute* zekerheid heb, anders loopen we kans, dat de bom nog meer verkeerd springt. Ik wil in ieder geval van Zijlstra de verklaring hebben, dat hij onafhankelijk van Bouws de quaestie met ons zal behandelen.

Ook is mij nu pas volkomen duidelijk geworden, welke rol Bouws tegenwoordig speelt inzake onze *boeken*. Hij is n.l. *betaald lector* van Nijgh e v. Ditmar en krijgt dus alle manuscripten ter beoordeeling. Gevolg is, dat hij het ongeveer voor het zeggen heeft, wat N. & v.D. moet uitgeven aan ‘belletrie’ (heet zoo iets). Op zichzelf steekt daar ook niets in, maar het vervult weer een taak in het jammerlijke tragicomedietje van de Zwolsche straat 319. Vestdijk b.v. is *door* Bouws geketst, hoewel Bouws zich tegenover Vestdijk gedroeg als ‘de man die nog moeite deed’. No. 2 zal waarschijnlijk ondergeteekende zijn; althans Bouws heeft van de *Politicus* (hem door Zijlstra ter beoordeeling gezonden) de twee eerste hoofdstukken gelezen en mij alvast voorbereid op een weigering door N. & v.D.; want hij vond er niet zoo veel aan, zei hij me, het was minder ‘nieuw’ dan het ‘prachtige *Carnaval*’, etc. etc. (hoe prachtig hij het *Carnaval* vond destijds, weet ik van jou!). M.a.w. *Politicus zonder Partij* zal worden afgewezen, vermoed ik, en wel door toedoen van onzen vriend Everard; Zijlstra immers kan over *dit* boek heelemaal niet oordeelen. Eigenlijk vind ik zulke relaties toch minder leuk, al zijn ze formeel nog zoo correct.

Samengevat: de fa. Nijgh e v. Ditmar heeft genoeg van ons, omdat wij niets opleveren. *Forum* werd een sof, *Hampton Court* werd een sof, *Verboden Rijk* werd een sof (900 ex. verkocht!), *Démasqué* heeft geen commercieele waarde. *Dumay* zal ook wel een sof worden - ergo, de speculatie via *Forum* op zekere jonge auteurs is *mislukt* en hoe rangeert de firma er zich nu het beste uit? Ziedaar des Pudels Kern. Ik vind het allemaal best en Zijlstra heeft mij in dezen ook geen leugens verteld; maar het intens-vunze rolletje van vriend Everard is het ergste van de heele zaak. Hij wil van twee wallen eten, en dat gaat, zoolang als de belangen van die jonge auteurs en Nijgh e v. Ditmar eenigszins samen vielen; langer zal het *niet* gaan. Het is nu eenmaal onmogelijk de vriendschap te dienen (zelfs in een 1%-vorm) en tegelijk den Mammon van de commercie. Ik had overigens Bouws nog zooveel goed fatsoen toegedacht, dat ik hem niet op achter onze rug heulen met Zijlstra had aangezien, tenminste niet, om ons naar de bliksem te helpen. Enfin -

Het eenige, wat mij uit deze zacht stinkende ijdelheidsstal rest, is een *vurig* verlangen naar jullie oordeel over den *Politicus*!! Dat een vent als Bouws er tegen aan kijkt, is misschien een aanbeveling. Ik kan alle impopulariteit verdragen, als ik weet, hoe mijn vrienden er op reageeren; voor mijn eigen gevoel is dit boek *10 × beter* dan het *Carnaval*; ik voel dat, omdat ik werkelijk *leeg* ben, niet meer wil beweren voorloopig. - Wil Bep mij vooral dadelijk schrijven, al is het maar globaal, als ze de lezing beëindigd heeft? Mijn hoofdvraag is: vergis ik me, als ik meen, dat dit boek een zekere *rang* heeft *boven* de gemiddelde nederl. letterkunde? Alle rest is bijzaak.

hart. gr. voor jullie beiden en een hart. hand van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [6 juli 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 6 Juli.

Beste Menno,

Ingesloten een brief van Bouws, die het summum is van 's mans geïnverteerde bescheidenheid. Ik schrijf hem gelijk hiermee een brief waarin ik hem verneuk. Ik heb zelden zoo gekotst van dezen naïeven man, maar ik heb ook zelden zóó'n lol om hem gehad. En het gekke is: ik kan geen oogenblik kwaad op hem zijn; hij is zóó stom en daarom zóó natuurlijk in zijn ijdelheid, dat ik hem ook zóó totaal accepteer. Ik geloof alleen dat het verder schipperen nu overbodig wordt: laat ons *Forum* òf elders uitgeven, als dat mogelijk is (wat het wel niet zal zijn), en dan in andere omstandigheden en zonder een schaduw van een Everard Bouws, òf laat ons rustig onze eigen weg gaan, alsof er nooit een *Forum* bestaan had.

Kijk het contract nog eens na: zou Zijlstra geen schadevergoeding betalen als hij het tijdschrift na 2 jaar opgaf? houden wij den *naam*?

Ik interesseer mij voor het tijdschrift in de gegeven omstandigheden geen steek meer. Ik ben nu zoo ‘blanco’ geworden als een kinderluier. Voel jij er nog voor om de boel met minder papier en minder honorarium voort te zetten, met of zonder Bouws, als Zijlstra misschien niet zóó verkikkerd op hem mocht zijn als men uit zijn brief vermoeden zou, soit - maar al wat ik je in Brussel gezegd heb vervalt nu. Het eenige wat nu telt, is dat ik de boel treurig en belachelijk vind en er niets meer voor voel. - Blijf jij, door een onvoorziene natuurgebeurtenis, redacteur van dit tijdschrift dat dan niet opgedoekt wordt, dan kan je natuurlijk alles van me krijgen wat je wilt, en ongezien het honorarium. Maar als de boel achter Bouws' naar Indië verzeilde posteriores radicaal wordt opgedoekt, vind ik het *best*, - en zelfs *magnifiek*.

Ik lees druk in je MS. Het eerste hfdst. is heel goed; het tweede vind ik vol herhalingen - vooral in het gedeelte waarin je in den ‘ik’-vorm je verleden-op-papier nog eens vertelt - maar ook met uitstekende bladzijden. Ik lees nu in *Freud en Nietzsche*. Het is boeiend, en dikwijls voortreffelijk geschreven, maar tot dusver heeft het toch voor mij alles van den brillanten essayist, en zelden iets van den mémoire-schrijver dien jij zegt tot in den mémoiren-schrijver te zoeken. Er zijn te veel mooi ‘genomen’ draaien, heele cirkels zelfs van uitstekende essay-kunst; ik heb zelden het gevoel: ‘dit werd uit één drang tot getuigen op papier gekwakt’. - Maar misschien wordt het beter, verderop. Tot dusver is het een uitstekend *boek*, en vreemd genoeg, in de passages waar je voortdurend ‘ik’ zegt, meer *boek* dan in de rest. - Wat ik je hier schrijf is allerminst een ‘kritiek’; ik vind het boek zelfs te goed om er bv. ‘detail-kritiek’ op te geven. Maar terwijl ik je brillante opinies over Freud en de intelligenten, en de dommen, lees heb ik een gevoel van: ‘waar blijft die aangekondigde “spijsvertering”? en hoe oneindig *boeiender* zou ik het vinden, als hij, met deze middelen, deze stijl en intelligentie, mij bijv. vertelde hoe zijn eerste erotische indrukken geweest zijn (of: hoe hij als schooljongen was).’

Later meer. Misschien verandert mijn reactie verderop heelemaal.
Hartelijke groeten van je
E.

P.S. Ik mag lijden dat Bouws je het proza overlegt dat ik hem schreef.

Ik schrijf dit in *Flore*, waar we eens 'met' Den Doolaard zaten. Een oogenblik geleden zat aan ditzelfde tafeltje Malraux met een schipperswijf dat Germaine Krull bleek te zijn.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 7 juli 1933

aant.

aant.

R'dam, 7 Juli '33

B.E.

Het is werkelijk grappig, dat jouw en mijn brief omtrent Everardus elkaar gekruist hebben! De mijne klonk wat tragischer - omdat ik het dier geroken en betast had, omzoo te zeggen; maar au fond is het kolossaal dwaas en pietluttig van de kleinste ijdelheid. Mijn advies is: laten we dit hoopje verleden per einde-1933 *achter ons laten* en onzen gang gaan. Sluiten, als het kan, met een *dik* nummer in Dec., waarin de *Forum*groep zoo compleet mogelijk vertegenwoordigd is. (jij, ik, Vestdijk, Marsman, Greshoff, v. Nijlen, Hendrik de Vries ev. anderen). Ik denk, dat ik Zijlstra wel tot zulk een nummer zou kunnen bepraten. Maar om half tegen den zin van een uitgever (ook al treurt hij dan niet bepaald om *Bouws*) verder te sukkelen: het lijkt me niets. Van beperking van den omvang zou ik apriori niet willen weten. En een andere uitgever? Nebbisj; Zijlstra heeft *alle* mogelijke moeite voor de exploitatie gedaan, dat weten die andere kerels ook wel. En dan: het lijkt me eerlijk gezegd *verrukkelijk*, om geen positie meer in te nemen in de nederl. letterkunde!! Ook logisch trouwens!

Hartelijk dank voor je voorloopige critiek. Misschien is het ons 'verschil', dat je den indruk krijgt van abstracte brillantheid, waar voor *mij* werkelijk alleen concrete 'spijsvertering' aan den gang was. Geloof mij, de 'brillante opinies' over Freud en Nietzsche zijn me niet als speelgoed afgegaan, het conflict Freud - Nietzsche is in mijzelf uitgevochten. Maar in het volgende hoofdstuk krijg je nog, wat je verlangt: 'hoe hij als schooljongen aan den *geest* kwam'. Ik hoop, dat je vooral die passages (en die over Reinaert) boeiend zult vinden, want ze behooren tot de persoonlijkste stukken uit het boek.

Voor al je critische opmerkingen zal ik erg dankbaar zijn. Ik *weet*, dat dit boek er tegen kan (al klinkt dat misschien wat pedant), maar dat het ook vriendencritiek juist nodig kan hebben. Tot spoedig meer. Ik wacht nu eerst even op je berichten inzake de vertaling van Malraux, als ik daarbij nog kan helpen, schrijf je me wel.

hart gr. voor jullie beiden je
M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [8 juli 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, 7 Juli 's avonds.

Beste Menno,

Ik moest je nieuwe boek lezen tusschen nòg meer gemoerneuk door als het *Carnaval*. Ik heb het verslonden, ofschoon ik mijn hoofd vol heb van allerlei materieele ellende; het is dus in ieder geval meeslepend, en dat is werkelijk heel wat. Maar het einde is voor mijn gevoel als het begin: vol met uitstekende gedeelten, maar ook dikwijls een brillant *boek*. De toon is ‘goed volgehouden’, van begin tot eind; wat voor een boek uitstekend is. Ik voel veel voor je honnête homme, maar hij is mij (misschien door mijn tegenw. levensomstandigheden) te ‘humoristisch’; er is, om met Malraux te spreken, een zoo volslagen afwezigheid van ‘tragiek’ in je wezen of in je boek, dat al je eerlijkheid mij ditmaal een beetje links laat - ik vroeg mij dikwijls af of *ik* wel behoor tot de vrienden voor wie je het geschreven hebt. Bijv. als ik lezen moet dat het genie zoo'n verdomd dichtbij iets is, en, al is het in een beetje rare vorm, aanwezig kan zijn in een dorpsnotaris, dan is het mij voor het minst of ik je niet versta. Ik verbind het idee ‘genie’ aan Malraux bijv., soms aan Slauerhoff, om er allerlei historische figuren buiten te laten; dat er één notaris bestaan zou die er mee gezegend zou zijn, al is het dan een dorpsnotaris, wil er bij mij niet in (misschien alweer door mijn omstandigheden). - Maar *is* zooiets voor mij geschreven?

Je titel *politicus zonder partij* is niet kwaad; maar *prediker zonder geloof* zou beter zijn. [‘Prediker’ dan zonder ‘pejoratieve’ zin: Coheleth en niet de dominee!] Bep zei dat je boek, voor zoover het haar bekend is (zij is nog niet eens tot de helft) voor *vijanden* schijnt geschreven. Op menige bladzij lijkt mij dit waar; en zooniet voor ‘vijanden’, dan met een duidelijke houding toch tegenover die specimina van vergeestelijkte menschheid waar Holland rijk in is, met een groote schare van die specimina op den achtergrond. Je richt je tot je vrienden, dat is waar - tenminste, zeer vaak waar - maar die schare ‘mag’ meeluisteren, als zij het niet *moet*.

Je honnête homme is mij te rustig - ondanks al de avonturen der onrust die hij achter zich heeft -; ik vind hem een zeer geschikt iemand om mee te praten; zoo ongeveer als de vriendschap onder de pratende personages van Huxley zich manifesteert; maar ik heb een vervelende gedachte ‘achter in mijn hoofd’: dat die man nooit, in geen enkele omstandigheid, tot het steenen tijdperk terug zal keeren, dat je ergens ook nog behandelt, dat hij bv. nooit een ander dood zal slaan, d.w.z. altijd zooveel humor zal hebben, dat de hand slaan aan een ander, of aan zichzelf, alleen als embryo van overgeleverd instinct bij hem kan bestaan.

Kritiek heb ik overigens niet. Het kan zijn dat het als boek je beste boek is; maar het *Carnaval*, met al zijn scepsis, was ‘tragischer’. Ik geloof ook dat de hoofdstukken hier een willekeurige indeeling zijn; behalve misschien in *Freud-Nietzsche*; dat je

veel juister zou doen met de rest in kortere paragrafen in te deelen, om het karakter van invallen en aphorismen, dat het boek heeft en dat er de 'eigenste' kant van is, tot volle recht te doen komen.

Ik zou - als ik zelf niet zoo bekneld zat dat het kiespijnmoment voor *mijn* vlucht van de humor zoowat iedere dag daar is - over dit boek lang en breed met je willen praten. De honnête homme voor mij is bv. oneindig meer Diderot dan Pascal; en dat Poe geen humor zou hebben en bij Goethe en Klages hoort lijkt mij bepaald onwaar; maar dat genie bij dien notaris slaat alles! Als je in Augustus hier komt, en ik leef dan nog (ik bedoel: geestelijk en toch humoristisch) dan moet je het nog maar eens meebrengen, je MS., en wij praten er dan over in den tuin van het hotel, waarvan hierbij een prospectus gaat.

Momenteel help ik Pia met het afleveren van prospectussen in gesloten envelop aan alle concierges van 'rijkere' doktoren in het 8e en 16e arrondissement; bij deze warmte is dat - al moet jij van het tegendeel overtuigd zijn - een van àlle humor gespeende bezigheid. Ik denk overigens wel dat het mij een groote kennis zal bij brengen van concierges-kamers (*loges*, zooals dat heet). - Bep zal je later schrijven, als zij het ms. uit heeft.

Antwoord mij gauw en geloof mij, desnoods humorloos, maar honnêtehommement, je

E.

8 Juli. (Als *antwoord*).

Gelukkig was deze brief niet weg. Ik zou haast een andere schrijven, nu ik je vragen lees (na uiteenzetting van het geval Bouws), maar dat zou niet alleen oneerlijk, maar overbodig zijn. Dat je boek beter is dan het *Carnaval*, lijkt mij, afgescheiden van die opmerking over de 'tragiek' en als essay-kunst beschouwd, zeker; maar nog véél zekerder dat het boven het peil staat van, etc. Dat je aan dit laatste nog twijfelen zou, is onzin! Ik begrijp volkomen dat je leeg bent, na dit boek; het is zelfs te wenschen dat je het nu een half jaar althans blijft. Maar dat het later door een nog veel sterker, d.w.z. 'aangrijpender' boek gevolgd moet worden is voor mij nòg een soortement zekerheid. Je bent nu 31; ik ben benieuwd naar wat je over je humoristische honnête homme zult zeggen als je 35 bent, of 40. Maar dit is *geen* kritiek. Dat dit boek geschreven moest worden binnen jouw ontwikkeling, is duidelijk; dat jij alleen het in Holland schrijven kon ook. Het eenige wat ik er tegen heb, onder *ons* gezegd, maar nogmaals: dit is misschien alleen een gevolg van mijn eigen tegenw. toestand, omdat mijn 'mensch' nu aan een bad van sociale rotomstandigheden onderworpen wordt - is, dat het een 'staat' schijnt te rechtvaardigen die *achter* ons (of mij?) ligt. Maar als ik je nu eens niet zoo goed kende, wat dan? Dàn misschien accepteerde ik het nu zelfs, even hard als het *Carnaval*, als het boek van een vriend. Men schrijft voor zijn vrienden nooit zoo zuiver als voor de vrienden die men niet kent, en die door het boek alleen onze vriendschap merken: wij, jij en ik, en Bep, die al oude vrienden zijn, kennen de factoren die onze vriendschap voeden van buiten en gaan dus op de verschillen letten, en worden niet meer zoo verrast. Er is iets erg ondankbaars in het schrijven voor oude vrienden; en au fond is hun kritiek, als ze erg subjectief blijven, niet *veel* waard. Ik zeg dit alles niet om je het idee te geven dat ik je boek beter vind dan ik eerst weten wou, maar omdat ik het, wat mijn subjectieve oude-vrienden-reactie haast verbergen zou, een uitstekend boek vind, en objectief gesproken je 'meesterlijkste'. - Herhalingen staan er niet in; behalve in het résumé van je literaire verleden, dat vooral voor lezers van je andere boeken te lang is. Bouws' niet 'nieuw'

is dus onzin; omdat men van jou verwachten moet wat in *jouw* lijn ligt al, maar ook zonder dat.

Wat nu dezen Bouws betreft: je hebt mijn brief nu, die ik uit dat Parijsche café schreef, - en *hij* ook. Ik wou nu maar dat hij mij omgaand zijn gebelgdheid toonde. Ik kan hem dan de conversatie opzeggen zonder jou er ook maar even in te betrekken, en op de kortste manier. Want ik kan den man nu werkelijk niet langer zien; zelfs niet op papier.

Ik zou, als ik jou was, zeker naar Zijlstra gaan en met hem praten, en ronduit. Als *Forum* nu toch wordt opgedoekt, breng dien braven Fries dan aan het verstand hoe wij den 'vriend des schrijvers' precies zien en welke dikke mediocriteit hij vertegenwoordigt. Ik ben in ieder geval erg benieuwd naar het verdere verloop van deze historie. Je kunt er zeker van zijn dat je visie op Bouws van a tot z juist is. Na het briefje aan mij dat ik je doorzond, zal je laatste twijfel toch ook wel verdwenen zijn.

Voor mijn part ontraadt Bouws Zijlstra nu ook *La Cond. Humaine*. Ook als Meulenhoff (die nog steeds niet geantwoord heeft, maar hij is vermaard om zijn langzaamheid) bij nader inziens niet toehapt, dan nòg zou ik nu haast wenschen dat het met Zijlstra niet doorgaat, gegeven de inmenging van onzen kleinploert. Marsman heeft zich met Bouws geen moment vergist; van den beginne af heeft hij een onstuimige verbazing gemanifesteerd over ons omgaan met 'dat rund'! [Hij kon toen niet weten dat dit meer een beleediging was van dat diersoort.]

Wat denk je te doen als Zijlstra *Forum* in '34 opgeeft en Bouws' optreden tusschen hem en jou bekend wordt? (Neem gerust den brief mee dien Bouws mij schreef, als die je van nut kan zijn bij het onderhoud.) Zou je Bouws dan nog tot aan het eind van het jaar vriendschappelijk bejegenen? of dit *moeten* doen vanwege de *Forum*-belangen? Zoo ja, dan heb ik ijselijk met je te doen. Maar zie eens of het wèrkelijk moet.

Bep schrijft je nog over het boek. Haar vader komt straks (vanmiddag 5 uur) voor een dag of tien hier. Het zal dus wel eenige dagen duren.

Tant pis voor dat correctorsbaantje. Greshoff kent Nijgh ook. Misschien kan diè vragen. Kan je anders niet ijverig uitkijken naar iets aanverwants?

Hartelijke groeten, ook aan Truida en Ant.

E.

[E.d.P.-d.R.:] Lieve Menno, Ik heb 'vooruitgewerkt' voor *Vaderland* en Locale Pers; je begrijpt dat ik tusschen al die brieven door te afgestompt was om iets te lezen. Ik ben pas 1/2 hoofdstuk verder dan wat ik al kende. 't Spijt me, Bep.

Henri Mayer schreef aan E.: 'Ik lees met veel plezier jullie brieven in de krant. Hoe krijg je die aardige variatie erin?' Bij zooiets zou je willen sterven!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[11 juli 1933]

aant.

11 Juli

B.M.
- Wil je Bouws opbellen en vragen mij mijn stuk *De Grote Dingen van de Planken* terug te sturen? Ik wil er 2 blzn. bij schrijven, die van het grootste belang zijn! Maar ik wil Bouws niet opschrikken, nu hij blijkbaar bezig is mijn vorig schrijven te verteren. Dank.
Hart. groeten, je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 12 juli 1933

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 12 Juli '33

Beste Eddy
Zooeven heb ik vacantie gekregen en consequentelijk voel ik me dus onwennig, maar niet onprettig. Ik heb je laatste brief bepaald met dankbaarheid gelezen; er stonden voor mij een paar voortreffelijke opmerkingen in. Je verhouding tot den *Politicus* had ik mij eenigszins zoo voorgesteld, met name je reactie op het genie in den dorpsnotaris. Het verschil komt, denk ik, hierop neer: dit boek heb ik geschreven in een periode van windstilte, terwijl jij midden in aardsche beroerdheden zit. Mijn definitie van genie en humor is wat den *toon* (alweer den toon!) betreft, tijdelijk vreedzaam, maar meer nog afwachtend; ook een afrekening met oude genie-begrippen, en als zoodanig misschien den burger wat al te nabij. Iedere poging om het genie te *trucqueeren*, heb ik willen afsnijden: pas daarna is het weer mogelijk, den nadruk te leggen op het genie *buiten* den notaris. Ook de 'honnête homme' is afwachtend. Hij zal, hoop ik, niet Huxley-achtig gaan debatteeren. Bep's opmerking, dat het boek voor vijanden geschreven is, heeft mij getroffen. Het is ongetwijfeld juist, al is de veronderstelde vijand dan ook de toekomstige *mogelijke* vriend in éénen. Daaraan sluit zich trouwens jouw ook *zeer ware* opmerking, dat 'men voor zijn vrienden nooit zoo zuiver schrijft als voor de vrienden die men niet kent'. Inderdaad, de in het boek bedoelde vrienden zijn nog *te winnen*; ik heb sterk het gevoel, dat onder *ons* boeken überhaupt niet noodig zijn, of tenminste alleen maar secundair. Dat ik het dus aan jullie opdraag, is dan ook minder een quaestie van de 'vrienden' *in* het boek, als wel van de gezamenlijke atmosfeer (in Spa, Bellevue etc.), waaruit het boek is voortgekomen.
Ik geloof alleen *niet*, dat het *Carnaval* tragischer was. Zeker niet! Het was nog meer 'geacteerd' en daardoor voor mijzelf veel minder tragisch, ook al was het einde dan niet 'humoristisch'. (Overigens, ik hoop toch, dat uit mijn passages over den humor duidelijk genoeg is gebleken, hoezeer humor voor mij *afwachten van tragiek*

beteekent?). - Nu wacht ik nog op Bep's indruk; daarna hoop ik Wim met het manuscript op te schepen.

Oja; ik las dezer dagen toevallig *Vincent Haman*, dat ik alleen van vroeger vluchtig kende. Het heeft me buitengewoon geboeid! De *aestheet* is er zoo scherp en toch 'met wat hem toekomt' in geteekend, dat ik me plotseling voor Paap ben gaan interesseeren en al zijn boeken vanmiddag op het leeskabinet ga halen. (Of is het soms zijn eenige superieure boek geweest?). Op *Vincent Haman* zou b.v. mijn humor-definitie zeer wel toepasbaar zijn; die humor sluit juist daar de *haat* tegen de aestheten absoluut niet uit! Want dat de heer Paap aan die diverse rotkerels van '80 geweldig het land moet hebben gehad, is duidelijk genoeg. Als Paap verder de moeite waard blijkt, ga ik een artikel over hem schrijven, dat me meteen gelegenheid kan geven om de heele *legende* van '80 nog eens à faire te nemen. Zou het niet aardig zijn, als (voor ons) Paap de eenige goede tachtiger was? -

Nu nog de zaak-Bouws. Ik wil er liefst maar niet te veel meer over schrijven. Gisteren heb ik hem vrij scherp uiteengezet, wat ik op zijn gedoe met Zijlstra tegen had; en het resultaat was, dat hij moest toegeven, dat zijn gecoquetteer met Zijlstra's 'vriendschap' volkomen misplaatst was geweest en zeker geen rol behoorde te spelen in de zaak *Forum*. Ik weet voor mezelf nu langzamerhand wel alles over Bouws, en daarom viel mij gisteren weer het meest zijn zieligheid op, zijn ijdelheid, waarvan hij zelf wel voelt, dat de basis potsierlijk is en die hij toch telkens weer *moet* ventileeren om tegenover ons iets te *zijn*. Jouw brief had hij natuurlijk weer als een misverstand opgevat en de vernachelerij erin had hij niet begrepen! Ik heb nu met hem afgesproken, dat we de zaak *Forum* tot September zullen laten rusten en haar dan in een redactievergadering zullen bespreken. Dat Bouws intusschen niet verder met Zijlstra tegen ons zal konkelen, lijkt me wel waarschijnlijk, na het gesprek van gisteren. Hij heeft n.l. wel in de gaten, dat ik zijn ijdelheid door heb, en daarmee zal de glans er wel af zijn. - Inmiddels was 's mans meening over den *Politicus* op onverklaarbare wijze ineens vrij *gunstig* geworden! Heb jij hem soms geschreven, dat het toch niet gek was? In ieder geval, *gehoord* moet hij het hebben, of hij moet om één of andere reden deze wijziging in zijn politiek noodig hebben.

Hoe staat het met *La Cond. Hum.*? Ik zou de vertaling niet laten afspringen op deze geschiedenis, want hoofdzaak lijkt me, dat je het boek vertaalt en dat het in Nederland behoorlijk 'gesleten' wordt.

Ik ben van Zaterdag tot Dinsdag in Zutfen (Rozenhoflaan 2), daarna van Woensdag tot Zaterdag 22 Juli weer hier; verder is mijn *postadres tot Sept. Eibergen*. D.w.z. daar weten ze altijd mijn adres. 2 Aug. trouwen we. Daarna willen we een weekje naar Sils-Maria en, als we geld overhouden, misschien even naar Genua; zoodat we *tusschen 10 en 15 Aug.* in Bellevue zouden kunnen zijn. Het hotel lijkt me best; tegen die tijd schrijf ik nog wel over reserveeren van kamers. hart. gr. voor jullie beiden en voor dr. de Roos, als hij er nog is je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [14 juli 1933]

aant.

aant.

aant.

Bellevue, 14 Juli.
Nationale Feestdag-Bastille!

Beste Menno, gezegd Wijdenes,

Ik ben weer een beetje aan mijn boek begonnen - nu die vertaling maar niet loskomt - maar al dit oponthoud werkt schadelijk. Verder is het geduvel met Simone niet van de lucht. Gille moet naar kostschool, enz. En Greshoff is morgen pas in Brussel; zoodat het wachten in verscheidene dingen op hem is.

Wat je zegt van die 'periode van windstilte' is ongetwijfeld juist. Maar afgescheiden van *mijn* tegenw. omstandigheden, ben ik bang dat deze windstilte ook een geografische oorzaak heeft en in laatste instantie, dat je humoristische en afwachtende honnête homme in het *verborgen* een beetje de verdediging is van 'Rotterdam'. - Ik geloof dat met jouw gaven het buitenland *s'impose*. Dat je àndere onbekende vrienden (en vijanden) verdient dan Holland je geven kan. Het kan best zijn dat ik mij hierin vergis, maar soms denk ik dat het dàt alleen is. Je moet méér menschen ontmoeten die je als je meerderen erkent, op de manier als door jou beschreven, en ook diè overwinnen en ook voor diè schrijven. Misschien heb je inderdaad dat alles niet *noodig*, maar het zou in ieder geval je evolutie verhaasten of verscherpen als je het toch hebben kon. Ik heb tenminste het gevoel dat, sinds ik met Bep hier woon, de materieele crisis niet alleen in mij werkende is. Ik denk soms dat op deze manier, met al die invloeden door elkaar, ik vóór mijn 36e òf gekraakt en berustend òf werkelijk 'volwassen' zal zijn. Ik heb het grootste geloof in jou, d.w.z. in je ressources. Maar ik geloof dat vooral voor jou, die niet de 'vlugge Europiaan' in Zuoz kunt zijn als je-weet-wel, een paar jaar Londen of Parijs (of Madrid of Rome) buitengewoon heilzaam zouden zijn. Een vriendschap tusschen jou en Malraux bijv. zou minstens zoo 'vruchtbaar' voor je zijn, als destijds, als ik je gelooven mag, je ontmoeting met mij.

Tegen het genie van den notaris blijf ik verwoed protesteeren. Dat genie mag als tegenwicht bedoeld zijn van andere verkeerde genie-begrippen, het is daarom niet minder een wanbegrip op zichzelf. De notaris is 'par essence' van *alle* genie ontbloot. De notaris is 'par essence' de burger die in weerbare formules heeft leeren denken en op die manier handig geworden is en een zuiver instrument in de burger-maatschappij. Als hij daarnaast gevoelens overhoudt, zijn die meestal banaal, maar ook smerig. De notaris is het type van de oneerlijke burger met de fatsoensfaçade; van de ploert die zich heeft leeren dekken door de wet. Where does the genius - any genius - come in? - Om een paar idioten te overbluffen die meenen dat het genie eruit ziet als Wodan of als Caruso, verkondig je een daverende flauwekul waarmee duizend vuilikken tevreden kunnen zijn. Foei, foei en foei; en vrout en merdre ook nog!

Paap is uitstekend in *Vincent Haman*, op de 'gevoelde' passages na, die langdradig zijn. Maar in de rest is hij òf op het imbecile af een epigoon van Multatuli (*Koningsrecht* of *Koningsschap*, een tooneelstuk) of nogal vulgair, een soort inferieure Elsschot soms (*Doodsklok van het Damrak*.) Ik trachtte ook nog een boek te lezen van hem, dat zijn 1e schijnt te zijn en indertijd nogal beroemd: *Jeanne Colette*. Maar dat vond ik tè naturalistisch-vervelend. Toch zou het mij niet verwonderen als het bij jou voorloopig aan een behoefte voldeed. Je zou in ieder geval een uitstekend artikel over Paap kunnen schrijven - met het accent op *Vincent Haman*; en schrijf dan meteen over Elsschot! 'Menno's lust in het gewone woord, met een draai naar het triviale', anders gezegd: 'de wereld rondom Menno's *Dr. Dumay*'. Ik moet je toch één ding bekennen*: ik vind Elsschot voortreffelijk; maar ik vind hem tenslotte toch uitgesproken tweederangs, en precies een vent om tegenover de vijanden alleen

als belangrijk op te stellen - en omdat hij natuurlijk inderdaad nog een heel stuk belangrijker is dan Johan Fabricius of Ina Bakker. Het literaire leven is toch moeilijk!

Marsman zit in Luxemburg en protesteert hevig tegen het opdoeken van *Forum*. Hij is het niet met ‘de richting’ eens, maar het is ‘een ferment’, en als het weggaat is alles weer ‘dood’ in de Holl. literatuur. Het is natuurlijk heel juist. Ik vraag mij nu al af, waar wij dan onze copy moeten plaatsen. In *De Gids* of *Groot-Nederland*? - bij Pom en bij Coenen, met Jany en Jan als ‘mogelijke’ protector?

Ik heb Bouws niet over je boek geschreven. 's Mans ‘politiek’ dus; je moet hem nu niet opeens gaan onderschatten. En dat hij verder konkelt met Zijlstra acht ik allerminst uitgesloten. Au fond, moet hij sinds lang het land hebben aan jou en mij, zooals hij een haat heeft tegen Slauerhoff. Deze reactie is begonnen toen hij nur secretaris werd.

Schrijf me nog eens, vóór je de schim van Nietzsche opspoort in gezelschap van Ant. Doe haar onze hartelijke groeten. Een hand van je

E.

Bep schiet langzaam op in je boek, omdat papa hier is. Greshoff heeft het gevraagd. Moet ik het hem zenden?

* Ik geloof dat ik het al deed!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Zutphen, 17 juli 1933

aant.

aant.

aant.

aant.

Zutfen, 17 Juli '33

Beste Eddy

Morgen zullen Ant en ik zich naar het stadhuis begeven, om ‘aan te teekenen’. Wij hebben het al een dag uitgesteld, maar zullen er nu aan moeten gelooven. Ongelukkigerwijs krijgen wij nu, op het laatst, nog een kleine douche van ‘belangstelling’; maar wij troosten er ons maar mee, dat we aan het meeste ontsnapt zijn en ontsnappen zullen. (Het huwelijk schijnt sommige menschen tot een zeer verdachte interesse te drijven, onverschillig waar of hoe of door wie er gehuwd wordt.)

Werk vooral door aan *Ducroo*; ik ben er reusachtig benieuwd naar! Je opmerkingen over den *Politicus* heb ik overdacht. Ik weet niet, of je terecht zooveel verwacht van een buitenlandsch verblijf van ondergeteekende; maar, als hier tenminste geen Hitler mij tot emigratie dwingt, er zal wel nooit gelegenheid zijn te bewijzen, of je gelijk hebt, omdat ik nu eenmaal economisch aan dit land vastzit. Ik zelf geloof eerder, dat de eenige impuls, die mij verder kan drijven, een opheffing van de tegenwoordige, democratische staatsorde zou kunnen zijn, waardoor ik partij zou *moeten* kiezen (en ik zou partij kiezen tegen *iedere* dictatuur). In ieder geval: hier is niets te enscèneeren en alles af te wachten. Voorloopig, zooals ik je al schreef,

ben ik leeg, d.w.z. ‘beschikbaar’ aan alle kanten, waar niet met den ‘geest’ wordt gevent. Zelfs voor den notaris. Je ziet heusch mijn passage over dien man nog te geflatteerd voor *hem*! (Onder invloed van je Brusselsche juridische schoften?) Wat ik hier den notaris in de hand geef is dit: hij is een mensch van hetzelfde maaksel als het z.g. genie, er is niet een ‘iets’ tusschen die twee; des te meer reden, om den notaris tegenover het genie een caricatuur te achten. Ik wil echter *iedere* poging, om den mensch van den mensch los te maken, afwijzen, ook die van jou, als je den notaris een ‘ploert’ neemt. Daar zit tenslotte weer een christelijke appreciatie achter, gebaseerd op ‘god’ en ‘duivel’! Ik *wil* den notaris accepteeren, ook al ergert hij me en verpest hij me het leven, desnoods. Pas dan, en niet eerder, kan ik hem weer op alle punten bestrijden. Hoe? Dat weet ik momenteel zelf niet. Misschien weet ik het over vijf jaar. Ergens achter in mijn vacantiehoofd begint heel vaag een idee op te komen van een romanfiguur: ‘een man, die tot het volk wil spreken’ (*met* al de gegevens uit den *Politicus* tot zijn beschikking!) en die, natuurlijk, faalt. Maar *niet* pessimistisch, niet *retireerend*. Het is een zoo vaag idee, dat ik er voorloopig geen vorm aan zou kunnen geven.

Paap heeft me inmiddels danig gedesillusioneerd. *Jeanne Collette*: stom vervelend. *Konings recht*: slechte kant Multatuli. *Max Dannenberg*: eindeloos geouwehoer over polyandrie en dergelijke liefelijkheden meer. *De kapelaan van Liestermonde*: een tendenzroman, om den felsten antipapist geloovig katholiek en ‘anti Paap’ te maken (5^{e} rang). *Doodsklok v.h. Damrak*: weer stom vervelend. Er blijft nu het wonder *Vincent Haman* over, des te aantrekkelijker om er een stuk over te schrijven! Want dat boek is van a tot z boeiend, bijna nergens te lang, werkelijk geestig, terwijl de andere boel flauw is. Er zit werkelijk een stuk in, en Paap interesseert me eigenlijk nu nog meer, dan wanneer zijn andere werken ook zoo goed waren gebleken. - Over Elsschot accoord! Ook hij mist tenslotte datgene, dat hem waard zou maken door buitenlanders gelezen te worden. Hij is en blijft: een romanschrijver. - Ik lees hier onderwijl een Gide, die ik nog niet kende: *Le Voyage d'Urien*. Dit soort Gide heeft altijd een kant, die mij erg hindert: Böcklin's *Toteninsel* komt me, al urieneerende (deze flauwe mop is te wijten aan de eenigszins onjuiste uitspraak, gisteren, van de titel door Ant's zusje), steeds voor den geest. Er is dan nog wel iets anders bij, maar het is er *bij*. Ik ben werkelijk geen literator meer.

Ja, over *Forum* begin ik telkens ook weer te mijmeren. Marsman heeft natuurlijk gelijk. Maar ik neem me voor er tot September niet practisch over te denken. Misschien is het het beste, dan een bijeenkomst met de voornaamste heeren van de ‘groep’ te organiseeren.

Zend het manuscript maar naar Greshoff (*aangeteekend* graag!) Laat hij het dan zoo spoedig mogelijk doorzenden naar *Eibergen*; daar zit Wim, die het dan lezen kan.

Voor jullie veel hartelijke groeten van Ant en mij; en de hand van je
Menno

Een ‘defense of Rotterdam’ is mijn honnête homme zeker *niet*; wel, en in dat opzicht schiet je raak, is hij sterk beïnvloed door de noodzakelijkheid van een cultuurmensch om in die volkomen burgermansstad te leven. *Nergens* ter wereld, geloof ik, bloeit zoo de ‘geest’ in al zijn kuddediergedaanten.

adres: Woensdag - Zaterdag a.s.: *Rotterdam*
dan: *Eibergen*

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron

aan
Menno ter Braak

Bellevue, [18 juli 1933]

aant.

aant.

Bellevue, 17 Juli

Beste Menno,

Bouws schreef mij een idioot briefje over dat ik van jou wel gehoord zou hebben ‘dat mijn conclusies onjuist waren’. Ik heb hem een kort briefje gestuurd om te zeggen dat ik nog nergens van die onjuistheid overtuigd ben geworden en hem te vragen welke ‘conclusies’ hij eigenlijk bedoelt.

Verder heeft hij natuurlijk Zijlstra bewerkt om de vertaling *niet* te nemen; hij kondigde het met merkbaar genoegen aan! Ik heb nòg geen ruzie met hem, maar het spijt mij oprecht. Ik wacht nu met spanning op de missive zijnerzijds die mij daartoe de gelegenheid bieden kan. Ik vind den vent nu werkelijk een fluim van het ergste soort, and there's an end of it.

Gelijk hiermee zend ik je mijn stuk over de planken terug - bijgewerkt, en met 4 blzn. vermeerderd. Wil je het nu eens in zijn geheel lezen. Het is werkelijk gericht tot jou: de ‘honnête homme’ komt er nu ook in voor! Schrijf me precies wat je ervan denkt, en of het nog wel een goed geheel vormt.

Iets anders: ken jij een goed boek(je) over de ‘Grieksche denkers’ in het Hollandsch. Vürtheim of Kuiper of zoo. Als je zelf iets hebt, stuur het me dan, je krijgt het in Augustus terug. De copy geef je wel door aan our unspeakable. Hartelijk

je

E.

P.S. - Hoe is het mogelijk, zegt Bep, dat Aeschylus en Shakespeare hun stukken *zelf* voor het toneel hebben bestemd? Ik moet mij dus vergissen. Maar het is niet waar; Aeschylus en Shakespeare moeten zich hier vergissen; *ikke niet*. Kan jij Bep uitleggen waarom?

18 Juli

B.M.

- Ingesloten een brief van je vriend Albert Vigoleis. Ik vind hem nogal vermakelijk. Ik zal probeeren den man mijn boekjes te laten sturen, maar kan jij niet zorgen dat hij *Forum* krijgt? Als je Bouws of Zijlstra zegt dat het heel belangrijk is, kunnen ze hem misschien wel een ex sturen, desnoods in principe ‘te leen’.

Stuur mij den brief terug.

Over je opvatting van het genie in den notaris moeten wij praten. Ik verwerp deze heele opvatting van a tot z. Zonder die christelijke appreciatie van God en duivel, waar je *alles* toe herleiden kunt, zouden alle moreele waarden waar wij zelf aan hechten en waarvoor wij vechten ophouden te bestaan - dan kwam het leven er op neer dat je iedere windbuil en iedere ploert als ‘gelijke’ aanvaardde, en met gekruiste armen alleen maar naar al die ‘gelijken’ *keek*. ‘De notaris is van hetzelfde maaksel als het z.g. genie’, zeg je. Soit; dan is het z.g. genie Nietzsche ook ‘van hetzelfde maaksel’ als Donker, Theun en Ton van Brabant. Dan begrijp ik niet waarvoor je vecht, waarom je polemist bent, - en als het is omdat zij wel van hetzelfde maaksel

zijn, maar zich ergens anders onderscheiden, dan wil ik nooit meer iets hooren van dat godverdommesche ‘maaksel’ maar alleen en uitsluitend van ‘dat wat hen onderscheidt’. Zoo ook het onderscheid tusschen den notaris en het z.g. genie Nietzsche, door jou zoo gepropageerd.

Over Gide kan ik je best volgen. Op dat moment was Gide (± 25 jaar) ook voornamelijk literator.

Later meer. Dit moet nu weg. Houd je goed tegen de belangstelling en zeg met Mellors tegen die menschen: ‘folks should do their own fuckin’, als ze je te erg vervelen. Hart. groeten, je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 21 juli 1933

aant.

aant.

aant.

aant.

Rotterdam, 21 Juli '33

Beste Eddy

Hoewel ik hier ongeveer smelt van de hitte, zal ik probeeren je even te antwoorden op brief en stuk. (Natuurlijk is het net warm weer, als ik hier in Rotterdam moet zijn!). Het plankenstuk is volkomen naar mijn smaak; dat je den ‘honnête homme’ er nog hebt bijgehaald, komt dunkt me juist van pas in dit verband. Het is een meesleepend essay (alleen hier en daar misschien *iets* te veel herhalend, waar je het over den regisseur hebt), maar het zal ongetwijfeld voor de aestheten en tooneelexperts te intelligent gedacht zijn om indruk te maken. Voor welk publiek schrijven wij eigenlijk? Om jouw stuk volkomen te kunnen genieten, moet je *en* gewezen cultuurfluim zijn *en* ook erg *ex*. Menschen, die nooit aan het tooneel als kunst hebben gedacht en menschen, die in de verafgoding van de ‘scaenica’ zijn blijven steken, kunnen deze allereenvoudigste!! argumentatie gewoonweg niet meer volgen. Ook mijn ‘honnête homme’ *s' impose*!! En zou hij niet *veel* van den notaris moeten hebben? Absoluut! Een *op zijn kop gezette notaris* (Umwertung aller Werte, die de humor alleen maar *giechelend* waagt te voltrekken), daarin zie ik een voor mij mogelijk mensch. En ik geloof, dat onze soort menschen in wezen op zijn kop gezette notarissen zijn. - Eerlijk gezegd, verbaast het me, dat je, blijkens je laatste brief, vasthoudt aan ‘moreele waarden, waar wij zelf aan hechten en waarvoor wij vechten’. Immers (en dat is mijn redeneering in den *Politicus*): *of* die waarden zijn zozeer ons instinctbezit en dus door onze logica-achteraf niet aan te tasten *of* ze zijn door onze logica *wel* aan te tasten, en dan verdienen ze ook niet beter. Als ik dus het genie van den notaris (d.w.z. de absolute gelijkwaardigheid als bestaand schepsel met ‘ons’) proclameer, bedoel ik daarmee, mijzelf deze vraag zoo onsentimenteel en on-donquichotterig mogelijk te stellen: *Kun jij den strijd tegen den ‘bourgeois’ voeren*

zonder eenigen steun van woorden als 'windbuil' en 'ploert' en 'ongelijkheid'? Met hulp van die woorden kan ik het niet meer, want ik voel te zeer mijn eigen 'wind'. Maar waarom ben ik tegen Hitler? Eigenlijk weet ik het niet (b.v. niet, omdat die man een ploert is); eenvoudig, omdat ik de reactie 'tegen' als primair en onafwijsbaar besef. Ik kan mezelf voorredeneeren, dat Hitler alle recht van bestaan onder de zon heeft - en toch walg ik steeds meer van dat individu. 'Freiheit'? Kom! Ik weet wel beter. De aarde draait wel zonder vrijheid. Ik kom terecht in een volkomen *instinctief* verzetsleven, dat zich misschien een paar jaar kan laten wegdrukken door humor of democratie-hier-te-lande, maar dat ieder moment geactiveerd kan worden. 'Dan begrijp ik niet waarvoor je vecht, waarom je polemist bent', schrijf je. Inderdaad, ik begrijp het zelf ook niet, maar ik *ben* het! Zoodra dàt besef niet meer voldoende zal zijn, zal ik tot de sceptici behooren, want met een programma tegen 'ploerten' kan ik niet meer werken. We komen waarschijnlijk toch weer op hetzelfde punt uit; alleen wil jij vasthouden aan een woord met een 'ethische' bijklank, omdat je dat als wapen kan dienen. Mij kan het niet meer als wapen dienen, dus gooi ik het weg. De heele *Politicus* is een poging om polemisch te zijn zonder te weten waarom, zelfs zonder het *heroïsche* van Malraux' communisten. Gisors, maar in het polemische vertaald zonder de talenten van Kyo en Katow, ook zonder het mysticisme van Tchen; Gisors zonder opium misschien, en met een ander temperament, misschien wel een vrijzinnig-protestantsche Gisors. - Ik stel me er veel van voor, over juist dit punt in Bellevue te praten.

Aan den braven Thelen had ik juist een compleet stel *Forum* gestuurd. Het is, geloof ik, een alleraardigste man, maar ik heb mijn illusies over Duitschers nog 50% omlaaggeschroefd. Ik had me ook al geëxcuseerd over het zwijgen van 'den vielbeschäftigten Doktor' en heb hem verder onthaald op mijn liefelijkste duitsch over Adolf Hitler; misschien, dat hij het op juiste waarde schat. - Ik heb het rund Bouws geschreven (telefoneeren kan ik momenteel niet met hem, zijn stem ergert me al te zeer), dat ik tot September niet meer over *Forum* wil praten. Wat hij nu weer aan jou geschreven heeft, zal wel weer of misverstand of ijdelheid zijn. Ik kan er geen oog meer op houden. Zat ik hier niet met *Forum*, dan had ik hem allang dood laten vallen. Hoofdzaak is, dat ik hem niet zie en hoor. Schriftelijk gaat het regelen van 'zaken' nog tamelijk. - Ik moet vanmiddag Zijlstra spreken en zal dan ook nog eens een balletje opgooien over zijn z.g. navelstreng-verhouding tot Everardus. Komt er iets belangrijks uit dat onderhoud te voorschijn, dan hoor je het spoedig.

Een holl. boekje over grieksche denkers? Ik weet er geen; behalve Casimir, die er niets van gesnapt heeft. Maar Nietzsche heeft een (in het nog-wetenschappelijke genre uitstekend) stuk geschreven over de voor-Socratici (staat in deel I, p. 257 v.v.), en over Socrates en Plato *passim* uitstekende dingen. Lees ook eens in deel I het korte academische stuk *Homers Wettkampf*; dat heeft, door zijn theorie over de goede en de booze Eris, voor mij plotseling een nieuwe kijk gegeven op het heele grieksche cultuurwezen. Het is *kort*! (In Vürtheim en Kuiper worden de eigenlijke philosophen nauwelijks behandeld).

Hoe vond je Dirk? Was de 'straal door de oogen der hoeren' niet *ouwerwets*? En de 'metaphysische genezing' in Bennebroek was ook al weer niet slecht. - Voorts heeft satelliet Theun een roman laten verschijnen, die eerst zou heeten *Jezuïeten en liefde* of zooiets, en die hij nu heeft omgedoopt in *Doktor José droomt tevergeefs*. De schoelje! Titels gappen hoort blijkbaar bij de concurrentie. De roman speelt overigens, meen ik, in subtropische streken, terwijl reeds een volgende op stapel staat (blijkens een fragment in *De Stem*) over Mohammed. Die is heel dichterlijk. En dat alles wordt geproduceerd in de openbare leeszaal te Sneek.

Nu, de warmte wordt te erg. De ondertrouw is zonder schokken verlopen. Nu het sacrament nog. Hart. gr. voor jullie beiden en schrijf weer naar *Eibergen*! je

Menno

Je vraag (of Bep's vraag) over Aeschylus en Shakespeare kan ik ook niet oplossen. Waarschijnlijk is het *conflict*, dat ons bijzonder treft, omdat het in deze verhoudingen zoo scherp uitkomt, voor hen vrijwel een bijkomstigheid geweest. Misschien heeft het altijd bij hen 'gesluimerd'.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

[21 juli 1933]

aant.

Vrijdagav.

B.E.

Het lijkt me goed (hoewel het nog smoorheet is) je even te laten weten, dat ik vanmiddag inderdaad met Zijlstra heb gepraat. De heele fantastische vriendschapsband van Bouws en hem is, zooals ik al dacht, een *leugen* en niets anders. Z. was zeer verbaasd over de everardische uitlatingen en heeft mij met de meeste nadruk verzekerd, dat hij voor ieder voorstel, om *Forum* te continueeren toegankelijk is. De poovere figuur van Bouws zal daarbij dus geen rol spelen. Ik heb nu ook net afgesproken, dat wij in September, indien eenigszins mogelijk, een complete vergadering van de 'Forumgroep' zullen beleggen, om te overleggen, wat er gedaan moet worden. Wij zullen dan daarna met Zijlstra bespreken, welke veranderingen er in de financieele condities moeten komen, als wij doorgaan.

De verhouding tot Bouws wordt er nu niet frisscher op. Ik heb hem goddank niet gezien dezer dagen; maar het zal, denk ik, in Sept. wel tot een conflict komen. Het lijkt me tenminste al heel bezwaarlijk, samen te werken met iemand, die n.b. in uitgeverszaken 'plus royaliste que le roi' probeert te zijn. Maar doe me het pleizier, de zaak tot September te laten rusten; ik zou, als je Bouws er nu over schreef, het grootste gedonder 'op verre afstand' krijgen. Liever vecht ik het uit, als ik zelf weer in de stad ben.

Z. zei mij ook, dat hij een 2^{e} druk van Nescio uitgeeft. Ik vergat in haast van het gesprek, om te informeeren naar de vertaling van Malraux; maar het lijkt me wel genoeg voor vandaag. in haast, hr. gr.

je
M.

Zijlstra vertelde mij, dat hij laatst ergens geadverteerd had voor *Forum* en daarbij de naam Bouws had vergeten. De volgende dag belde onze secretaris hem daarover *nijdig* op!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [22 juli 1933]

aant.

aant.

aant.

Bellevue, 22 Juli.

Beste Menno,

Ik heb een hoop te antwoorden op je brief, en allereerst het snertstukje van Dirk terug, waarover maar niets. De rest wou ik ook haastig afdoen; later mondeling meer.

1. Kan je me niet met potlood aangeven waar mijn herhalingen zijn? Het zal wel waar zijn dat ze vnl. den regisseur betreffen, omdat ik daar later (na een gesprek met Bob) nog den dirigent bij heb gedaan.

2. Een op den kop gezetten notaris *is* geen notaris. Dit is weer die goochelpartij waarbij een avonturier eigenlijk een huisvader is en een pastoor een eroticus. De strijd in jou voltrekt zich tusschen je temperament, van polemicus dus, partij kiezend (dat wat Lawrence 'de waarheden van het bloed' noemt), en je hoofd, dat blijkbaar het bestaansrecht als uiterste criterium wil aanvaarden! Ik zeg 'windbuil' en 'ploert' omdat ik partij kies en naar mijn 'bloed' luister; - 'ethischer' dan dat is het niet. Bovendien *kan* ik den notaris bestrijden zonder die woorden, en zooveel je maar wilt; het wordt dan 'essayeerend ideologisch', als mijn stuk tegen den acteur. Gisors zonder opium en polemisch, *is* alweer geen Gisors. Maar het ergste van alles vind ik je definitie: 'het genie van den notaris (d.w.z. de absolute gelijkwaardigheid als bestaand schepsel met "ons")'. Daargelaten of je 'ons' moet zeggen of 'Nietzsche', vind ik deze gelijkwaardigheid pijnlijk, want waarom dan nog 'notaris' en niet 'hond'? Ik voel ook veel voor je hond Loelaps - o, oneindig meer dan voor den notaris - maar als definitie van het *genie* lijkt zijn bestaansrecht mij zwak. - Nogmaals: wat je in de eerste plaats moet uitvechten is die strijd in je tusschen 'bloed' en 'geest'; je geest is wijs- objectief, of sceptisch; je 'bloed' polemisch en wat jijzelf een 'instinctief verzetsleven' noemt. Kies je nog (met je bloed mee) partij, of ga je alles (sceptisch!) 'begrijpen' met je geest? Dat is de vraag. Kies je partij, dan zal je moeten strijden ook met alle middelen van den geest; zonder de woorden 'windbuil' en 'ploert' (à la Multatuli), soit - maar dan met al de doeltreffendheid van de 'ideologie' (à la Benda). - De kwestie van heroïsme wordt hier alleen nog maar een ander *stadium*, lijkt mij, en onafhankelijk van onszelf.

3. Het is verdomd rot dat je me niet een behoorlijk boek - objectief, schoolsch - over die Grieken kunt bezorgen. Nietzsche erover lees ik liever later. Ik heb tot mijn verwondering ontdekt, op mijn eigen houtje maar in de excerpten van Casimir, dat Protagoras een heel wat genialer man (denker) is dan Einstein. Ik voel ook erg veel voor een ander man, ex-hedonist, Hegesias, die den dood predikt als de eenige 'kritiek' op dit rotte leven. Deze twee, en dan nog de heer Anaximander, trekken mij heel wat meer aan dan Heraclitus, met zijn 'vuur'-theorie. Maar daarom juist moet ik andere lectuur hebben, niet van Nietzsche, maar liefst ook niet van een idioot.

4. Bouws schreef mij niet meer, misschien des te beter voor hem. Ik brand van verlangen om hem op te laten hoepelen, dat mispunt, al is zijn bestaansrecht misschien - neen, zeker - even onomstootelijk als dat van den notaris en van het mispuntje Theun, dat voor jou geen 'windbuil' of 'ploert' is, maar een 'schoelje'. - Schrijf me in ieder geval nog wat je met Zijlstra hebt afgehandeld. Nòg een mispunt - *voor mij*, en niet véél beter dan Bouws. Ik ben blij dat ik in ieder geval uit *Forum* ga, ook als het bij ongeluk bleef voortbestaan. Zoo'n Zijlstra mot ik ook allerminst. - Zou je niet een kort panopticumpje wijden aan dien Doktor José? - En nog iets: kan je mij niet opgeven wat er nu precies met dien revolutieroman van bewusten Theun gebeurd is, opdat ik geen vergissingen bega? Waarom schrijft dat knaapje

nu over de jezuieten en Mohammed, terwijl de revolutie nog braak ligt? Vergeet niet hierop te antwoorden.

5. en slot. Mijn stuk over Malraux viel mij lang niet mee. Moeizaam en onhelder geschreven; wel met juiste dingen erin, maar zonder de klop van mijn 'bloed'. Een beroerd slotstuk. Enfin... *Jou* zij dank!

Hartelijke groeten, ook van Bep.

je

E.

P.S. - Bep is bijna klaar met je *Politicus*, zal het ms. spoedig aan Greshoff zenden en jou dan schrijven. Veel van mijn argumenten zijn trouwens de hare - dat komt van dat samenhooren.

Nu nog een 'bloedwaarheid' - niet van Bep, alleen maar van mij. - Als een man veel van een vrouw houdt en zijn heele leven op haar gezet heeft, en er komt een andere man, beter dan hij desnoods, maar zelfs dat hoeft niet, die die vrouw van hem wegneemt, dan kan hij, zonder een idioot te zijn, en volkomen doordrongen van het bestaansrecht van dien man, hem toch opruimen 'middels' één stukje lood. Dat is dan ook 'instinctief verzetsleven' - maar zonder dàt, zou men verder kunnen slapen gaan.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, 22 juli 1933

aant.

aant.

Bellevue, 22 Juli ('s avonds)

Beste Menno,

Dank voor het relaas van je onderhoud met Z. Wat een prachtfiguur slaat our Unspeakable daar! Ik spits me op de vergadering in September. - Bep stuurt morgen je ms. naar Greshoff. Ik heb hier nog een motto voor je van dezen dichter zelf, gegeven de partijloosheid van je politicus:

'... Want

Wàt of er ook gebeurt, ik doe niet mee'.

Lijkt je dat niet goed onder Nietzsche, als weleer Ubu onder ik weet niet meer wie.

Later meer. Hart. gr.

je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [25 juli 1933]

aant.

aant.

Bellevue, 25 Juli.

Beste Menno,

Hierbij de verwachte missive van de Unspeakable. Hij schijnt te voelen wat ik wensch, en begint dus liever; hij kan dan later zeggen dat *hij* mij ‘de waarheid heeft gezegd’, enz. Ik zou hem in deze lijn graag zeggen dat hij een leugenaar en een intrigant is, behalve een ijdeltuit, maar jouw verzoek om geheimhouding bindt me. Overigens voel ik er nu niets meer voor om in September erbij te zitten, als jij den man ‘ontmaskert’; ik wensch hem verder niet te hooren of te zien. Het beste zou zijn als je hem nu precies schreef waar het op staat (en misschien ook dat de *Politicus* niet bepaald voor hèm geschreven werd; - je vroeg je af waarom hij het einde zoo goed vond, hier is de oplossing: de man *heeft* zijn genie-gevoel bevestigd gevonden in het genie van den dorpsnotaris. Wat een illustratie voor wat ik zei!)

Ik schrijf hem toch een paar regels om hem de conversatie op te zeggen.* Zooals Bep terecht zegt: anders blijft hij zoolang mogelijk slingeren tusschen jou en mij. Our Unspeakable denkt dat de panopticum-historie waarin jij ‘aan zijn zijde’ stond, nu eigenlijk een 2^{e} ronde krijgt, dat is duidelijk; hij stuurt het er dus op aan om òf *Forum* op te doeken, d.w.z. uit elkaar te laten spatten, of, als hij niet naar Indië gaat (wat zeer mogelijk blijft), de zaak met jou alleen voort te zetten. Maar ook hierin is de zaak nu voor mij beslist: ik weiger natuurlijk ook iedere medewerking aan *Forum* - gesteld dat het in 1934 voortleeft - als deze Unspeakable dan secretaris blijft; ik zou trouwens niet weten hoe jij het moet aanleggen om met zoo iemand verder om te gaan - al is het in de redactie alleen - zooals wij tot dusver dan toch gedaan hebben. De oplossing van deze historie ligt tusschen jou, Zijlstra en de Unspeakable.

Schrijf mij omgaand wat je ervan denkt en stuur mij des Unspeakable's missive terug. Hieronder afschrift van mijn antwoord.

Hartelijke groeten van je

E.

* Dit ofschoon ik misschien zijn gelijkwaardig bestaansrecht niet mag betwijfelen.

COPIE

Bellevue, 25 Juli.

Je schijnt op de eenige oplossing tusschen ons te willen vooruitloopen, en je hebt gelijk. Het lijkt mij nu ook onnoodig je precies uit te leggen waarom het voor mij niet meer gaat om een ‘onverkwikkelijke historie’, maar dat ik nu inderdaad tot de *conclusie* ben gekomen dat ik te doen heb met een onverkwikkelijk individu. Daar ik dezulken meteen iedere relatie opzeg, doe ik het jou graag hierbij.

EdP.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak

aan
E. du Perron

Eibergen, 25 juli 1933

aant.

aant.

Eibergen, 25 Juli '33

Beste Eddy

Je stuk over de planken heb ik al aan Bouws doorgezonden, zoodat ik hier geen gelegenheid heb de herhalingen aan te wijzen. Als je er aan hecht, doe ik het later wel. Maar ze zijn verre van erg; ik ben overigens niet zoo afkeerig van herhaling, als er een zekere variatie in valt te ontdekken. In ieder geval, het is werk van een oogenblik.

Uitstekend, dat we het over den notaris nog lang niet eens zijn. Want ik verwerp weer absoluut jouw definitie van mijn omgekeerden notaris als een 'goochelpartij' met woorden. Nee, hier zit voor mij *de* kneep van het boek. Het is uitsluitend een quaestie van rangorde, en rangorde impliceert gelijkwaardigheid *en* ongelijkwaardigheid beide. Natuurlijk zou ik i.p.v. 'notaris' ook 'hond' kunnen zetten (wat ik dan ook gezegd heb, ergens); de gedachte van de rangorde impliceert 'alles'. Ik goochel niet, als ik den notaris op zijn kop een genie noem; de humor bewijst, dat bij den notaris alle verwerping van de gebruikelijke kategorieën present kan zijn, dat dus het geniale moment niet ergens *anders* is dan bij hem. Dat wij nu genieën plegen te noemen menschen, die zich vrij gemaakt hebben van een oude rangorde, bewijst, dat in onze maatschappij de ernst van het genie zelden aan het woord komt, omdat men het veel te druk heeft met allerlei andere zaken. Maar wat *ik* geniaal noem, is altijd en overal een terugkeer tot den 'honnête homme', d.w.z. het genie is de 'beproefde' notaris. Als iemand dus Rembrandt een geniaal schilder noemt, bedoelt hij hoogstwaarschijnlijk met 'genie' iets heel anders dan ik. Het genie is voor mij inderdaad (als Nietzsche zegt) niet zoo iets bijzonders; voor zoover het dat *wel* is, acht ik het mijn plicht, om te probeeren ook die bijzonderheid onder een bepaald aspect als 'gewoon' te zien. - De hoofdzaak is: het *bestaansrecht* der notarissen is momenteel mijn groote probleem. Eigenlijk is het nog gemakkelijk, die heeren het bestaansrecht gewissermassen te ontzeggen door naar de stem van het 'bloed' te luisteren. Wees voorzichtig: de nazi's zitten ook permanent naar het bloed te luisteren en daarbij gaan *wij* eraan! Ik heb hier, voor de *N.R.C.*, een *ongelooflijk* boek van die vlegels (een soort belijdenis, één en al conformisme natuurlijk, met de stok van Goering achter de deur), *vol* bloed. - Het voorbeeld, dat jij kiest (het opruimen van den man, die je vrouw wegneemt), pleit ook niet tegen mijn probleem als zoodanig; wanneer het instinct sterk genoeg is, wordt het bestaansrecht *niet* erkend, ook al *redeneert* een buitenstaander daarover nog zooveel. Iemand, die dan schiet, bewijst, dat het bestaansrecht in serieuze gevallen niet door grammaticale spelerij wordt beslecht. Ik wil nu beproeven, of mijn instinctieve afkeer van het 'notarieele' sterk genoeg is, om op mijn instinct te drijven. Anders, weg ermee, en ik word bourgeois. (Ik voel nu al, dat ik het *niet* word!). Het motto uit Greshoff zou dan ook niet opgaan voor mijn boek! Want er kan iets gebeuren, waarin mijn instinct mij *drijft* om mee te doen! Tegen z.g. 'beter weten' in, ook tegen het epicurisme van Jan Greshoff in! -

Van de romans van Theun de Vries kan ik ook geen hoogte meer krijgen. Misschien is die *José* ook wel een revolutieroman, spelend in verschillende landen of tijden of zoo. -

Vandaag had ik een lang gesprek met Wim over *La Condition Humaine*, waarover hij zeer te spreken was. Hij staat er ongeveer zoo tegenover als ik. Voor hem en voor mij is het meer een 'Zauberberg' dan een 'Evangelie'.
hart. gr. voor jullie beiden
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [26 juli 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, 26 Juli.

Beste Menno,

Ingesloten een stuk van zekeren heer Kracauer (Duitsch-Joodsch uitgewekene) over Malraux. Het stuk stond in *Das Neue Tagebuch*, dat nu in Parijs verschijnt, uitgegeven door Leopold Schwarzschild en… Hans Warendorf. Dezen laatsten ontmoette ik gisteren gedurende een goed uur; ik heb zelden iemand met zooveel botheid zich zien inspannen om origineel, synthetisch, veelzijdig en nog wat te lijken als geest. Uiterst vermoeiend en, omdat de vent daarbij nogal braaf is, pijnlijk. Ik hoop hem niet gauw weer te zien.

Het artikel des Kracauers is goedberedeneerde flut, en geschreven als nix, als ik mij niet vergis.

Ik heb verder een idee. Wat zou je ervan zeggen als ik je *Politicus* besprak? Niet het stuk over Malraux, maar dat over je *Politicus* wordt dan mijn slotstuk. Ik zal natuurlijk vol waardeering zijn, maar iedere justificatie van den notaris = Bouws = genie met afschuw bestrijden. Lijkt je dat tusschen ons niet consequent? De opdracht van het boek* aanvaard ik daarom niet minder gaarne; ik geloof, kortweg, dat het in stijl jou waardig is, in conclusie noch jou, noch mij, noch wie ook die tot de 'onzen' behoort. De appreciatie van Bouws, en zooals hij het boek *toepast*: 'Eddy en Marsman weltfremde, belachelijk onbevlekte literatoren, Menno en ik veelzijdige burgers-en-dichters, e viva het genie van den dorpsnotaris!' heeft mij te denken gegeven. Dat een fluim (je houdt mij het polemische woord kortheidshalve ten goede) evenveel bestaansrecht heeft als wij (of als Nietzsche) is best: Bep en ik in Holland, toen ik zei dat jij een boek ging schrijven over de hiërarchie van de menschen, staakten ons debat omdat de kok van Royal evenveel recht van bestaan kreeg als Nietzsche! Maar het malle is, dat jij bent begonnen om het boek van de hiërarchie te schrijven, en terechtgekomen bent, niet meer op een grensgebied nu, maar op een soort stil grasveld, genre dorpsplein, waar het genie van Nietzsche, na een standje over den Übermensch, moet verkeeren met dat van den dorpsnotaris, onder de leuze 'honnête homme'. Ik voel heel veel voor den 'honnête homme', maar niets voor deze toepassing ervan. Als onder zijn leuze, de dorpsnotaris zich bij 'de onzen' kan scharen, loop ik van het pleintje weg. De Übermensch van Nietzsche mag 'verkeerd' zijn, overdreven, smakeloos, enz., maar hij is *logisch* als eindstadium van

Nietzsche's denken en temperament. Jouw polemisch temperament dat denkende komt tot deze verbroedering op het stille plein is voor mijn gevoel absurd. Je tracht ons ‘drama’ (zal ik nu even zeggen, en eigenlijk zeg ik het in ernst) op te lossen op een bonhomme manier; je kraakt de humbug van den ‘geest’, maar tezelfdertijd de werkelijk superieure menschen die daartoe behooren; je verwerpt èn Nietzsche èn de vakphilosofen. Zooniet, dan heb ik niets van je conclusie begrepen. Ze *vereenigen* = ze samen aanvaarden = ze samen verwerpen (volgens het *humeur* van het oogenblik). Ik aanvaard Nietzsche en het genie, en het genie van den ‘geest’ als 1e in de hiërarchie van de menschen, het is mijn fatum of mijn drama dat ik dat doe - maar het *is* zoo. Jij, inplaats van ons fatum of ons drama te doen uitkomen en te verdedigen, verdoezelt het en zoekt wat jij noemt ‘windstilte’, wat ik noem het prettige stille plein. En de conclusie voor mij is wat ik je al zei, en wat je ook begreep zooals het begrepen moest worden: de verdediging van ‘Rotterdam’; dat is natuurlijk: voor *jou* Rotterdam, van jou-in-Rotterdam.

Als het erop aankwam voor jou om te bewijzen dat verstandelijk bekeken alle soorten van menschen bestaansrecht hebben, dan had je dàárvoor geen boek hoeven te schrijven van 250 blzn. - dan is je dat grif toegegeven op één achtermiddag, en zelfs in één minuut. Is dat *niet* zoo en heb je wèl je voorkeuren verdedigd (‘polemisch’ dus) dan heb ik die niet gevonden of begrepen.

Zoolang een Bouws kan denken dat je boek hèm rechtvaardigt, is er ook iets mis met dat boek, dat is het duidelijkste van alles.

Het gekke is dat je zult zeggen: ‘maar hoe kàn je zooiets van mij denken? van mij, bewonderaar van Nietzsche, etc.? -’ - Maar zooiets spreekt uit je boek, tenzij en Bep, en ik, en Bouws, er niets van hebben begrepen. - Kan je het ons niet in een paar woorden uitleggen?

Ik wil het nogeens overlezen als het in druk verschenen is en dan mijn houding er tegenover formuleeren, als je dat tenminste niet onaangenaam is. Dit is geen behoefte aan strijd bij mij, maar aan innerlijke (moreele?) hygiëne.

Schrijf eens gauw. Hartelijke groeten van je

E.

Een andere oplossing is dat je mij deze en de vorige brieven - dus samen 2 of 3 - over de *Politicus* zendt, en dat ik er (als bij de *Liaisons*) één ‘essay’ van maak, dat ik desnoods niet publiceer in een tijdschrift, - vooral niet wanneer *Forum* niet meer bestaat - maar alleen in mijn bundel. Ik voor mij geloof dat dit nog het beste is; ook het zuiverste. Jij?

* Grappig, die twee mij opgedragen boeken achter elkaar!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, 26 juli 1933

aant.

aant.

Bellevue, 26 Juli.

B.M.,

Toen ik mijn brief postte (waarin het stuk van Herr Kracauer) was jouw antwoord er nog niet; ik zend dit dus vlug er achter aan. Dat het ‘bloed’ van anderen - nazi's of wie je maar wilt - tegen het ‘onze’ ingaat, is nogal wiedes, anders *was* er geen strijd. Maar als het erkennen (verstandelijk - wat jij grammaticaal noemt) van het bestaansrecht van de ‘anderen’ een *niet*-erkennen is bv. als men ze opruimt, dan is de zaak gauw uitgepraat: dan geloof ik je boek ook niet, voordat je er totaal naar leeft. Dan wil ik ook niet dat je polemiseert, noch met professoren of leeraren, noch met halfzachte kunstenaars, noch met *wie ook*, omdat het bestaansrecht van al die heeren precies zoo groot is als dat van den notaris, en volkomen gelijkwaardig (en geniaal natuurlijk ook) als het ‘onze’ - o jee, ja, en omdat ieder praatje erover, ook op papier, ook in een boek getiteld *De Politicus zonder Partij* een goocheltoertje blijft, grammaticaal en van nul en geener waarde, zoolang het ‘bloed’ anders doet of spreekt. Alzoo: leef voortaan volledig naar *de eenige werkelijke erkenning* van al dit bestaansrecht - dat is je probleem. I'll watch you with love, - Hart. groeten van je

E.

Voor wie zou *La Cond. Hum.* een ‘evangelie’ zijn?!!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, 27 juli 1933

aant.

aant.

Bellevue, 27 Juli.

B.M.,

Ik ben vanmorgen opgestaan met een reusachtig prettig gevoel, nl. omdat ik nu weet dat ik je een ongemeen plezier kan bezorgen gedurende je huwelijksreis. Als je nu in Augustus hier bent, hoop ik je scharen genieën te laten ontmoeten: Bellevuesche hôteliers, postbeambten, Parijsche caféterrasplakkers en vele anderen. Je zult gewaar worden dat het niet meer missen kan; en ik stel er mij zelf heel veel van voor. Een portret van den genialen Bouws met hooge hoed achter Braut zal ik vooraf laten vergrooten; ondanks zijn hooge hoed is deze man nl. een op de kop gezette kantoorbediende en aangezien hij aan *zijn* rangorde (ik had haast gezegd: helaas voor ons!) is ontsnapt, is het genie dikwijls ook ‘nergens anders dan in hem’- Neem verder mijn volledige correspondentie over dit onderwerp mee; want als je hier bent, wil ik uit jouw en mijn brieven een *gesprek* maken (à la Diderot met d'Alembert), als de eenige juiste vorm voor het stuk dat ik schrijven wou. Jij werkt jouw deel dan bij; vind je dat niet het beste?

Hartelijke groeten, ook van Bep, die *ook* haar portie genie wil hebben, en een hand van je

E.

Nog iets: zou je de hfdstn. van je boek niet onder verdeelen - niet als de heer Kracauer zijn artikeltje, maar als Nietzsche. Mij lijkt dit véél beter.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 28 juli 1933

aant.

aant.

aant.

aant.

Eibergen, 28 Juli '33

Beste Eddy

Hoewel ik gezworen had, iedere uiteenzetting over den *Politicus* tot Bellevue uit te stellen, jaagt je vloed van gewaardeerde documenten mij weer op. Maar de hoofdzaak laat ik toch voor Bellevue, want ik ben erg 'beslommerd'. Echter:

1° dreigt er een misverstand te ontstaan. Ik heb *niet* gesproken van den notaris als een genie, maar van *het geniale* in den notaris. Dat maakt een enorm verschil, zou ik zoo zeggen, want god beware me voor de identificatie notaris-genie! Ik wil alleen het geniale uit zijn isolement losmaken, en ook losmaken van *talent, weten* etc. etc.

2° moet Bouws geen spook worden achter den *Politicus*. Ik schreef Bep al: wat deze heer denkt, is mij geheel onverschillig, want hij slaat munt uit alles. *Als* hij hier munt heeft willen slaan (wat ik uit zijn brief nog niet duidelijk zie; ik geloof eerder, dat hij andere passages op het oog zal hebben), dan is het, omdat hij niet lezen kan. Ik zou wel eens willen zien, hoe hij mijn boek zou *verdraaien* tot een verheerlijking van den dorpsnotaris alias den ouden heer Bouws uit Purmerend. Jij en ik (en daarop komt het nu toch aan) zien toch bliksems goed, dat in het hoofdstuk over den 'geest' juist de heele aansteller Bouws met zijne Hertha incluis op zijn achterste ligt. M.a.w.: aan het hoofdstuk *Pol. zonder Partij* had hij niet eens behooren toe te komen; hij had eerder moeten 'abtreten'.

3° waar heb je gelezen, dat ik mij op een stil plein sta te verbroederen met den notaris? Ik verbroeder mij niet, ik vraag mij alleen af, waarom ik het 'dorp' aanvaard *en verwerp* tegelijk! Ik verdoezel dus ons drama niet, maar accentueer het scherper, dan jij het ooit gedaan hebt, door het verzet tegen den 'burger' volkomen af te wentelen op het *instinct*. Daarom kun je me in Bellevue ook geen schare genieën (of broeders) laten zien (ik hoop toch, dat je hier *volkomen* humoristisch was?) in geen enkele caféhouder heb ik het genie van Nietzsche geïnterpreteerd.

4° Het plan van jou, om (hoe dan ook) op den *Politicus* te reageeren, vind ik uitstekend. Ik zal alle materiaal meenemen, dat ik hier heb.

5° Verder *alles in Bellevue*!

6° Schrijf, als je schrijft, tot Woensdag naar Zutfen. Daarna ben ik voorloopig zonder adres; maar ik hoop je zoo gauw mogelijk een levensteeken te kunnen geven.

7° Ik schrijf met pleizier *(anti-notarisch)* over Paap, Tachtigers, Heinrich Heine. Stuk stuur ik je of breng ik mee. Ik krijg ook alsmaar meer lust om een parallel *Cond. Hum. - Zauberberg* te gaan trekken.

Tot ziens dus! hart. gr. voor jullie beiden

je

M.

[...] Geen hollander zal er met pleizier broederschapsgras komen vreten. Bouws is een toevallige exceptie om ‘diplomatieke’ redenen!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [30 juli 1933]

aant.

aant.

Bellevue, 30 Juli.

Beste Menno,

Goed, de rest in Bellevue. - Het genie van den notaris - als ‘de notaris’ nog iets *beteekent* - verwerp ik even hard als de notaris = genie (dit laatste is inderdaad overdreven). Verder: ik geloof heelemaal niet dat Bouws een exceptie is. *Ik* overdrijf, want ik haal één kant van je boek naar voren; maar *iedere* lezende Bouws, die jou leest, zal zich verlustigen met den anderen kant. Kortom, ondanks de toon, is de zwakheid van je boek, dat het een boek geworden is, of zijn wil, ‘voor iedereen’. Je bent uitgegaan om over de hiërarchie te schrijven en je bent op het praatje van gelijk bestaansrecht gekomen. Zoo voel ik het nu, ondanks al het schrijversschap, de knapheid, het brio zelfs van je toon. Wat je me dus in Bellevue vóór alles moet uitleggen is: of ik mij hier vergis: en zoo ja, *wat* dan de ‘grondgedachte’ of de ‘slot-trouvaille’ is van je boek. Ik wil het graag nogeens lezen, neem je het MS. mee? Misschien dat ik het beter begrijp als ik het nog eens gedrukt herlees. Het zit vol met alleraardigste, bekoorlijke, boeiende dingen, maar als je ‘honnête homme’ beteekent: gelijk bestaansrecht van den schoenlapper en Nietzsche, dan voel ik mij in laatste instantie, tout comme iedere Hollandsche dorpsnotaris ‘bekocht en opgelaten’, - want dat *weet* ik nu al minstens tien jaar en het heeft me nooit een sikkepit kunnen schelen!

Heb ik daarvoor het ‘polemische temperament’ en de ‘scherpe intelligentie’ van mijn vriend Dr. Menno ter Braak noodig, om mij op dergelijke kul te tracteeren? - Of moet ik dat als zoomaar een punt van uitgang beschouwen en alleen maar de essay-kunst genieten die daarboven haar arabesken trekt? Zoo ja, dan met genoegen.

Bep begrijpt je boek - d.w.z. de strekking of de laatste idee ervan - blijkbaar even slecht als ik. Je zult heusch met ons moeten praten! Ik geloof nu dat alles dààrom draait.

Die scharen genieën waren inderdaad humor; maar hoe kan ik jouw humoristische levensopvatting anders dan homeopatisch bestrijden? Ik zal je nu dus geen scharen genieën laten zien, maar scharen menschen waarin *het geniale* niet mag worden ontkend (door jou)! De conclusie hiervan zou haast iets zijn voor J. Gans, die mij niet duidelijk heeft kunnen maken waarom het genie niet alleen in Lenin, maar ook in de massa zat. Wat je aan Bep schreef over Bouws onderschrijf ik van het eerste woord tot het laatste.

Geef gauw een levensteeken, bv. vertel ons hoe het trouwen tot stand kwam. En vooral: een ansicht uit Sils-Maria, bitte! Ook een schilfertje Nietzsche.

Marsman is hier, maar gaat overmorgen weg. Hij logeert in ‘jullie’ hotel en werkt aan *Angèle*.

Het beste met het door te stane; veel hartelijks, ook voor Ant, van ons beiden. Goede reis en moge het beginnend Ehemannschap direct vol zijn van *het geniale*. (Neen, ik heb geen t vergeten!)

Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Basel, 4 augustus 1933

aant.

aant.

Münster zu Basel, Georgsturm. *Geniesucher*

B.E.

Deze voorstelling is *ook maar* humor. Overigens is het me, als ik je laatste brief overlees, steeds meer te moede, alsof je b.v. Nietzsche ziet als een pruisisch generaal! Maar - tot Bellevue!

Bazel is een verrukkelijke stad. Wij gaan straks door naar Chur. De Zwitsers zijn naar mijn smaak! Goede *bodems* wellicht voor een ‘honnête homme’. Alleen *bodems*, notarieele bodems, meer niet. hr. gr. aan Bep van

Menno

Ant

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak aan E. du Perron

[7 augustus 1933]

aant.

aant.

Zaterdag

B.E. en B.

Wij zitten nu in Sils-Maria en constateerden, dat er gelukkig *geen* Nietzsche-cultus bestaat. Naar dit huis kijkt niemand. Ons adres is: *Hôtel Alpenrose, Sils-Maria*. Het weer is prachtig, er zijn vele ‘Piz’-en, met en zonder ‘weisse Hölle’. hr. gr.

Menno

Ant

In het huis woont nu een electricien.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron

aan
Menno ter Braak

Bellevue, [17 augustus 1933]

aant.

Bellevue, Donderdag

Beste Menno,
Hierbij al een briefje voor je van Marsman, in één enveloppe gesloten met een brief aan mij.
Ik wou je voorstellen om den brief van Thelen als *panopticum* te zetten (maar dan ook geen ander panopt. in dat nummer) en dan in het Duitsch. Ik stuur hem den brief terug om hem hier en daar iets te laten schrappen of veranderen. Goed?
Vertel wat van de reis in Pullman.
Hart. groeten, ook onder de gades,
je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [18 augustus 1933]

aant.

Bellevue, 18 Aug.

Beste Menno,
Gelijk hiermee zend ik je mijn slothoofdstuk. Met alles wat daarin over den *Politicus* staat, lijkt het mij nu toch heel goed, ook om de verschillen tusschen ons aan te geven zonder dat de notaris-edeldoener-platvoet er reden in zal zien tot verheugenis.
Ingesloten ook een briefje van Jan Greshoff. Het antwoord sluit ik, bij nader inziens, hierbij in, omdat het geen haast heeft en omdat ik nu niet alles 2 × schrijven moet. Schrijf jij Jan onmiddellijk een paar woordjes, en stuur hem mijn brief door. Adres: bij A. van Schendel, Via Carlo Alberto 4, Sestri Levante (Italië).
Stuur mij spoedig mijn laatste hoofdstuk terug.
Ik doe in dezelfde enveloppe ook de omgewerkte Stendhal-historiën. Maar de twee moeten *samen*, anders is hun karakter van ‘voorbeeld’ weg. Graag in het October-nr., in de plaats van *Java*. Het zal nu, denk ik, ± 18 blzn. zijn.
Hartelijke groeten van je
E.

Stuur Bouws die verhalen niet, maar geef ze hem persoonlijk als je weer in Holland bent. Ik vertrouw dezen Unspeakable nu voor geen haar meer!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan

Menno ter Braak

Bellevue, [21 augustus 1933]

aant.

aant.

Bellevue, 21 Augustus.

Beste Menno,

Malraux zegt dat Kierkegaard het type is van den grooten schrijver voor een klein land. Dit naar aanleiding van een gesprek over jou. Hij zei nl. dat hij zelf het gevoel had dat jij je 'rangeeren' wilt, tegen je eigen instincten in, vanwege wat ik 'Rotterdam' noem, en wat hij gewoon Holland noemen zou. Malraux: 'Il y a une penseé en marge de Berlin, de Moscou, de Paris, il n'y a pas une pensée en marge de la Hollande.' Hij bedoelt met 'en marge', deels *tegen*, maar toch door het andere tot leven gebracht. (Nietzsche in Sils-Maria denkt tegen en naast Berlijn.) Toen kwamen we op Kierkegaard. Hij geeft toe dat de man dikwijls onleesbaar is, maar één ding moeten jij-en-ik lezen, zegt hij: *Angst.* Het is in het Hollandsch vertaald. Wil jij het koopen en het mij zenden, als je het gelezen hebt? Als je het zelf niet goed vindt of hebben wilt, neem ik het van je over.

Wil je in afwachting van een huwelijkscadeau die 3 Gides als zoodanig van mij aannemen? Van Bep krijg je dan wat anders, denk ik.

Ingesloten een stuk in *D.G.W.* met den braven Van Eckeren over mij - na de afrekening met jou! Ik ken den man persoonlijk en schrijf hem dezen brief (ingesloten ook) die je mij onmiddellijk terug moet zenden, met je commentaar. Bep vindt het idioot dat ik hem schrijf, omdat hij toch niet begrijpt. Ik *weet* dat hij 'toch niet begrijpt,' maar ik *kan* niet anders! ik lijk hierin op je vriend Heine...

Ik ben hard bezig aan *Ducroo* en schreef weer 30 blz. over Indië. Het is moeilijk om den juisten toon te vinden, en niet te vervallen in de fout van Vestdijk. Maar als je het zoo gaat doen, dat jezelf er de smaak in verliest (de smaak van de herinnering die het *juiste* accent geeft, getuige *Brulard*) is het ook verkeerd, en wordt het 'literatuur', hoe superieur ook. (Getuige bv. *Malte Laurids Brigge*.)

Bep vraagt of je omgaand schrijven wilt of je nog over *Extase* schrijft of niet. Anders moet zij het zelf doen; en zij voelt zich al deze dagen erg slap.

Hartelijke groeten, ook aan Ant,
je
E.

We zijn nog 2 keer naar de 'Feuilleraie' gegaan voor een kop koffie, maar het is niet aardig meer, nu de vrienden daar weg zijn. Wij gingen eens met Pia. Het speet hem *erg* dat hij jou niet zag: het was niet zoomaar een praatje, maar echt. Hij was trouwens juist erg geschikt, opgewekt en 'op slag'. Een heel ander iemand als Malraux, en toch iemand die door M. zelf heel hoog geschat wordt. (Ik heb M. door hem leeren kennen.)

Met je *Politicus* heb ik mij nu eigenlijk heelemaal verzoend. Maar kan je je strijdmethode hier en daar misschien niet iets duidelijker maken? Je ziet aan Van Eckeren hoe aartsstom de zg. intellectueele lezers nog zijn - en Bep en ik maakten ditmaal geen uitzondering!

Dank voor het gezonden nr. van *Forum*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak

aan
E. du Perron

Eibergen, 22 augustus 1933

aant.

aant.

Eibergen, 22 Aug. '33

Beste Eddy

Je verschillende zendingen in dank ontvangen. Wij hadden een goede terugreis, zonder belangrijke avonturen, en zitten nu in Eibergen zoo'n beetje te vegeteeren tot nader order. Ik lees ijverig het *Mémorial de St. Hélène* en tracht me voortdurend te vergewissen van wat nu eigenlijk *precies* het verschil is tusschen de verhouding *Napoleon: de las Cases* en de verhouding *Mussolini: Emil Ludwig*. De heer d.l.C. is overigens wel een vervaarlijke zwamneus; maar ik volg Napoleon steeds met spanning. Het lijkt me, dat hij een *volkomen* ander mensch moet zijn geweest dan de Hitler's en andere comedianten.

Je verhalen zijn in deze vorm *veel* rationeeler; de dialogen er voor deden werkelijk niets ter zake, terwijl nu de argumentatie over de energie zin heeft. - Het gesprek is ook zeer geslaagd. Ik liet het Wim lezen, die het uitstekend kon volgen en zelfs den ‘dikken ijdeltuit B.’ spoorslags herkende. Hij maakt alleen bezwaar tegen je gelijkstelling van den notaris met de Donkerslooten c.s. en stelt de volgende dubbele hiërarchie voor:

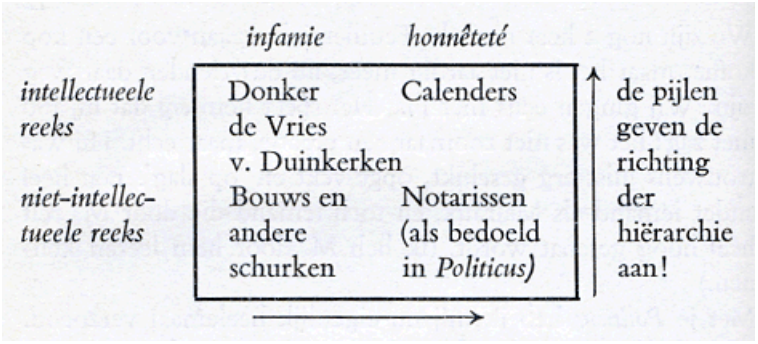

Ik voel veel voor deze indeeling, waardoor het toch ook absoluut aanwezige verschil tusschen de Donkerslooten en notarissen duidelijk uitkomt. *Diagonaal*verhouding drukt (volgens Wim) in deze plattegrond de grootste wederzijdsche *verachting* uit; wat met het schema klopt.

Brief aan Greshoff stuur ik vandaag door. Maar ik kan hem over die panopticumhistorie van hier uit niets nieuws vertellen. - Ook Marsman schrijf ik dezer dagen. Wim was zeer verontwaardigd over zijn *Drijfzand*, dat hij ‘erger dan Coster’ vindt. (Zeker niet humoristisch!)

Voor het moment heb ik nog geen verder nieuws, noch ex-, noch interieur. Misschien gaan we nog een paar dagen naar Groningen aan het eind van de week, maar voorshands blijft mijn adres toch *Eibergen*.

hart. gr. van ons beiden voor jullie beiden
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak

aan
E. du Perron

Eibergen, 22 augustus 1933

aant.

Eibergen, 22 Aug. '33, av.

B.E.
Een paar uur geleden stuurde ik een brief aan je weg, nu komt de jouwe binnen. Even *omgaand* dit: ik zal morgen (Woensdag) trachten snel over *Extase* te schrijven en het stuk *expres* opzenden. Maar ik zal erg veel moeten *kletsen*, om er 'populair en bevattelijk' over te dazen. Twee pagina's getypt genoeg?
Ik aanvaard met *veel* dank de Gide's! Met de kopjes koffie en dialogen in de Feuilleraie een blijvend huwelijkscadeau.
Het stuk van van Eckeren is goedwillend, maar juist daarom misschien nog meer bot ernaast. Hij is Costeriaan, Hollander, gedrenkt in den geest, etc. etc. Da ist nix zu machen. Stuur hem dien brief* maar, hij zal m.i. *weer* welwillend zijn, en *weer* niets begrijpen. Zulke lui zijn, denk ik (afgezien van alle verdere 'grootte'), als Overbeck c.s. tegenover Nietzsche. Het Mysterie omsluiert hen al bij voorbaat.
Met belangstelling gelezen over de 'pensée en marge'.
(Ant spot met onzen oppercalender Malraux, waar wij instructies van krijgen). Ik heb thuis een bloemgelezen Kierkegaard, maar ik meen, dat *Angst* daar niet in staat (het is duitsch). Ik zal het in Rotterdam nagaan en de holl. uitgave koopen.
in haast, hart. je
Menno

* Die brief aan v.E. is ter zake, maar het zal hem ontgaan. Hij heeft vooreerst niet genoeg humor, kan niet tot de drie hoogere klassen der hiërarchie worden toegelaten.

Als de brief over *Extase* niet deugt, moet Bep er maar zooveel in veranderen als zij wil! Ik heb geen auteurstrots in dezen!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [25 augustus 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Vrijdag.

Beste Menno,
In de eerste plaats: er is precies *niets* tegen het 'oppercalenderschap' van Malraux; ik stel voor hem met terugwerkende kracht tot Calender-Khalif te benoemen. Hij heeft hier eenvoudig recht op, uithoofde van het *geniale*, dat bij hem op de calender-manier tegenwoordig is. (À bas le notaire.)

Overigens vind ik de hiërarchie als door Wim opgesteld, en die een geperfectioneerde uitbreiding is van het voorloopig schema van Spa, zeer aannemelijk. Toch niet heelemaal.

Bep dankt je zeer voor je opstel en beklaagt je nog harder, omdat haar stuk net de deur uit was, toen het jouwe kwam. Het begin van het jouwe was niet alleen uiterst geslaagd voor de *Vaderland*-consumptie, maar zelfs waardig om door Potomak te worden gesigneerd! Edoch, van lieverlede werd het steeds 'moeilijker', en tenslotte veel te goed, en meer geschikt voor *Filmliga* in deszelfs huidigen vorm. Wat moet er nu mee gedaan worden? Wil je het hebben? Als je de kop eraf snijdt of verandert, kan je het nog zóó in *Filmliga* zetten en er misschien een rijksdaalder mee verdienen.

Stuur je mij de laatste 'cahier'-blzn. terug? Aangeteekend liefst.

De 2 verhalen worden dus aangeboden aan *Forum*, in principe voor het October-nummer, om al die essays te breken. In November dan de 'verleider'; in December het 'afscheid', al of niet met iets anders, dat zullen we van de plaatsruimte laten afhangen. En van je verdere gesprekken met Bouws en Zijlstra. Jouw *Paap*-stuk moet ook absoluut in October. Het zal een aangename variant vormen na de *Mapen*.

Van Eckeren schreef mij onderwijl. Ik zal nu mijn brief moeten veranderen. Zal het maar kort maken! Je hebt 10 × gelijk wat zijn 'goedwillendheid' aangaat. En toch 'haat' hij jou en mij zeker evenzeer als Bouws, en om dezelfde reden: eigen huid!

Denk erom dat, als je over Napoleon schrijft, je niet '*de* Las Cases' zet, wat typisch pedant-Hollandsch is, maar 'Las Cases'. De man was *beroemd* als ouwehoer en overtrof in dit opzicht, in een ellenlange correspondentie, den Engelschen cerberus Hudson Lowe, die zelfs van hem ging houden...

Ik schreef 40 blzn. *Ducroo* in Indië en ga voort. -

Vergeet niet mij *Angst* te zenden, als je het gekocht hebt.

Hartelijke groeten ook aan Wim en Ant,

je

E.

Ingesloten een stuk uit ons archief, waaraan je veel zou kunnen hebben en waarvan sommige stukken een vertrouwd smaakje voor je moeten hebben. Zend het vooral terug! - Bep vraagt mij te wachten met het verzenden van dezen brief, omdat haar stuk voor *Forum* er dan misschien nog bij kan.

Later.

Het stuk is nog steeds niet klaar. Ingesloten een artikel van Buning en een vers van mij in antwoord daarop, dat ik naar *De Groene* zond. Plaatsen zij het niet, dan kan het misschien in de October-*Forum*, als panopticum dan maar. Maar zij zullen het wel plaatsen.

Zend mij het artikel en het vers omgaand terug om er Woensdag a.s. Jan Greshoff mee te amuseeren, die dan een halve dag hier is.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, 29 augustus 1933

aant.

aant.

Bellevue, Dinsdag.

Beste Menno,

Gelijk hiermee zend ik je de door Thelen geheel herziene, gekuischte copy van den brief uit Mallorca, die ook bekort is. Hij *moet* er nu ook werkelijk in, alle capriolen van Bouws en event. Maurice ten spijt, anders slaan we een figuur als nooit tevoren. Bovendien, het is alleraardigst. Ik denk: maximum 7 blzn. Panopticum. Dan liever ook geen Holl. panopt. erbij. Ik herstelde hier en daar een woord uit de oude lezing, dat mij pittiger leek. Verder, bij gebrek aan een equivalent Hollandsch auteur, Valle-Inclan, groot snobistisch Spaansch auteur met reeds witte baard. Zou het in het October-nr. kunnen? Voor de duiten het adres van Thelen aan our Unspeakable opgeven: Apartado 112, Palma Mallorca.

Meteen gaat het stuk over *Java* terug, dat Coenen niet gebruiken kan, - het is duidelijk nog veel te forumsch voor hem. Ik werkte nog een blz. over Maurits om. Dus *dit* nu in October, laat de verhalen maar wachten, of zend ze mij terug. Voor Dec. zijn ze te lang.

Ik heb *het* type van je 'geniale' notaris gevonden: F. Coenen. Het komt ook uit: jij (hem vergelijkende met allerlei leeraren) vindt hem aardig; ik (hem zettende op ± calender-standpunt) vind hem, ondanks alle pogingen tot toenadering, nog altijd even cheap. - Stuur mij gauw *De Kalender en de Notaris* terug, opdat ik er dit voorbeeld nog in zette!

In Gide, *Prétextes* (heb je het?) staan 2 uitstekende stukken: over Stirner en over Nietzsche, in de *Lettres à Angèle*. Lees ze eens over, als je ze al kent.

Hart. groeten van je

E.

Het stuk van Bep gaat ook in het pak.

[E.d.P.-d.R.:] L.M. Ik was werkelijk geslagen door je vergeefsche moeite met *Extase* en erg dankbaar. Kun je het niet voor fl.10 ergens kwijt? Anders kan ik het begin in elk geval voor Potomak gebruiken. Maar tot a.s. Maandag is het tot je beschikking. Ik vergat je te schrijven dat Pia vaag wist wie abbé Galiani was: hoorde in de fransche 18e eeuw in Enceclopedie-kringen. Waarsch. italiaansche afkomst.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [1 september 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Donderdag.

Beste Menno,

Hierbij de nieuwe leugens van Bouws terug. *Alles* is mythe, als je mij gelooft. De man heeft 2 soorten verhalen leeren bedenken: over literatoren voor zakenmenschen en over zakenmenschen voor literatoren, beide met het aroma en de kruiden die hij de juiste acht. Die Kiewiet de Jonge (de man schrijft zijn eerste achternaam, meen ik, al met 2 × *ie*) die net weer gestorven is; en dat interessante verdenken

van communisme! Voor zakenmenschen zal hij wschl. nog met het verhaal komen dat mijn communistische sympathieën in *Forum* hem ook hebben helpen verdacht maken. Ik geloof van het leugenbeest niets meer, en een ding is zeker: hij gaat *niet* naar Indië en weet dit allang.

Hij schreef Greshoff dat hij vast eind van het jaar uit *Forum* zou gaan, omdat hij het niet langer kon bijeenhouden of zooiets; verder dat hij de relatie met Slauerhoff en met mij verbroken had (hij bedrijvend onderwerp wel te verstaan). Als je nu van een platvoet spreekt... deze is heusch 10 × erger dan Buning, al zal hij misschien minder weten van rozen en meer van tarwespijzen. Zijlstra schreef aan Greshoff dat het lot van *Forum* aan een zijden draad hangt en dat het hoogstwschl. zal worden opgedoekt, hoezeer het hem ook spijt. Van Fred Batten hoorde ik dat de Openbare Leeszalen in Den Haag *Forum* hebben afbesteld, ofschoon het daar werd 'vies-gelezen'. Dàt is Holland, en dat zijn onze vrijzinnig-christelijke en katholieke leeszaal-directeuren, daar is 'practisch' geen vechten tegen, al zou je ze op papier en 'moreel' 100 × vermorzelen.

Als je *Forum* in stand wilt houden, doe dit dan. Ga naar Zijlstra, speel open kaart met hem, vertel hem alles van de situatie ikke-Bouws en de leugens van dien mijnheer, en zeg hem dan dat èn ik èn Bouws er in 1934 uitgaan, maar dat het jammer zou zijn van het blad enz. en vraag hèm dan wat hij voorstellen zou om voort te gaan. Stel voor als redactie: jij, Roelants, Vestdijk, verminderd honorarium, desnoods tot ƒ 1. - de bladzij, opheffen van het Panopticum misschien (dat ons zelf toch ook gaat vervelen en tenslotte journalistiek zou worden), en géén secretaris, wat hem ± ƒ 600. - in het jaar uitspaart. Laat hij jou voor het secretariaat een vergoeding geven, bv. ƒ 25. - 's maands. Maar laat hij liever het formaat en de dikte zoo laten; dat verminderen geeft naar buiten direct zoo'n zielige indruk. Misschien heeft hij zelf andere en briljante ideeën over deze 'reorganisatie'. Maar probeer *Forum* in leven te houden, al was het als uitlaatklep. Het wordt onmogelijk voor ons om in *De Gids* en *Gr. Nederl.* alleen te publiceeren, als ze ons per ongeluk 'wel willen'.

Vrijdag

Hierbij het panopt. tegen Campert terug, dat uitstekend is en natuurlijk 100% mijn instemming heeft. - Maar of die tarweprijzen werkelijk zooveel beter zijn dan de rozen zelfs van Buning... blijf ik betwijfelen. Bep schrijft er nog wat bij over de Zutphensche kindercourant, waar wij beiden van genoten hebben. Hart. groeten van je

E.

P.S. Dank voor de teruggezonden blzn. Stuur mij dus ook de 2 verhalen terug; àls er in December plaats is (wat ik erg betwijfel), dan kunnen ze daarin. Geef *Java* dus nu gauw door voor October. Het is niet erg lang, ± 12 blzn. maar, denk ik.

[E.d.P.-d.R.:] L.M., Potomak vindt het heerlijk om reacties van zijn lezers te krijgen, en vooral als ze dan nog van zoo'n innig meeleven en heldere kijk getuigen als dit keer (overigens: de eenige keer). Dat doet hem begrijpen hoezeer hij contact houdt met het groote hart van het volk.

Tusschen haakjes, er passeerde mij in dit artikel een malheur. Ik maakte terwille van de Zutphense zeden van een amant een echtgenoot. Maar nu is het, naar Eddy ontdekt, daardoor een huwelijksschandaal geworden, en die zijn ons met nadruk verboden!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Zutphen, 1 september 1933

aant.

aant.

aant.

aant.

Zutfen, 1 Sept. '33

Beste Eddy

De heer Henri Borel heeft gisteren het tijdelijke met het eeuwige verwisseld en zich voor dien nog in de schoot der R.K. kerk begeven. Daarmee heeft hij zijn leven dus waardig besloten. Van Tao naar O.L.V. van Lourdes of Beauraing schijnt op het sterfbed een korte weg te zijn. Toch zal het mij benieuwen, of er aan het sterfbed van jou of mij een dominee, pastoor of derwisch zal opduiken. Het lijkt me nu de grootst mogelijke ongerijmdheid, maar bij God is alles mogelijk.

Ik zou er *sterk* voor zijn, *toch* in October je verhalen te plaatsen. Het is voor de variatie veel aardiger, als je reeks essays onderbroken wordt door de verhalen, die in dezen vorm werkelijk heel goed zijn. Ik blijf nog altijd niet zoo veel voor het stuk over Java voelen, omdat er iets inlichtends in zit, dat het m.i. veel geschikter maakt voor *De Gids* b.v. (ik bedoel: nu wij met de plaatsruimte in *Forum* zoo moeten woekeren). Zou je het niet naar *De Gids* sturen? Mij dunkt, dat Jany het vast en zeker neemt. In ieder geval adviseer ik je: de verhalen in October.

Het stuk van Bep over het sprookje is uitstekend; ietwat omslachtig misschien, in den goeden zin van het woord, maar bijzonder persoonlijk, subtiel en toch niet voor de beroepssubtielen geschreven. Ik zal het nog in dezen jaargang werken. Ook Thelen, als het gaat in October; maar hij moet eerst nog naar Maurice natuurlijk. - Inmiddels kreeg je zeker mijn aangeteekende zending met een en ander? En het panopticum over Campert? (In het Sept. nummer staat voor het eerst *geen* panopt.!) Wij gaan morgen, *Zaterdag*, weer naar Rotterdam; adresseer dus alles daar weer heen. Er is daar nog een enorme rotzooi te ordenen; zelfs de bedden zijn nog niet in elkaar geschroefd.

In Eibergen heb ik het gedeelte over den notaris nog wat opgehelderd, zoodat ook de heer Coenen niet weer voor het type van den genialen notaris kan doorgaan. Hij heeft er trouwens *niets* van; met al zijn humeurigheid tegen het goede humeur van andere Hollanders is hij toch een echte litterator, een realist en petit-faitaliste. Zelfs zijn aanleg voor het notariaat lijkt mij onvoldoende.

Ik trachtte hier *Angst* te koopen, maar men had het niet voorradig; dus in Rotterdam. Verder ben ik nog altijd in de onuitputtelijke deelen van meneer Las Cases (dank voor je vermaning over het ‘de’; het was overigens een vergissing van zuiver slordigen aard), die zeker fatsoenlijker, maar ook oneindig *dikker* moet zijn geweest dan Ludwig. Hij geneert zich niet, heele verhalen over zichzelf, zijn zoon en zijn *Atlas* dwars door die van Napoleon heen te gooien en aldus l'Empereur te omhullen met een vervelende vetlaag van algemeene ontwikkeling. Maar over Napoleon doe ik dagelijks voor mezelf ontdekkingen. De stukken van Gide over

Nietzsche en Stirner moet ik vroeger gelezen hebben, maar als ‘geestelijk’ mensch; ik herinner me alleen een omtrek, zal ze thuis herlezen.

Heb je gezien, dat de duitsche émigrés* met medewerking van Huxley, Gide en nog een paar internationale heeren bij *Querido* een tijdschrift, *Die Sammlung*, gaan uitgeven? En dat de medewerkers voor Nederland zijn *onze* internationale heeren: Donker en den Doolaard? - In het Crit. Bull. van Sept. zag ik, dat Donker *Dr José Droomt tevergeefs* aarzelend ophemelt, niet zonder eenige steken op ter Braak, dat spreekt vanzelf.

Tot nader. hart. gr. voor jullie beiden ook van Ant, die zich begraven heeft in een enorme koffer. je

Menno

* redacteur is Klaus Mann; verder alle joden present.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, 2 september [1933]

aant.

aant.

Bellevue, 2 Sept.

Beste Menno,

Dat ook Borel kon vergaan!

Ik schrijf gelijk hiermee naar Kramers of hij *Java* in *D.G.W.* wil opnemen. Jany neemt het zeker niet, en als Jany het wel doet, dan doet Pom het wschl. niet. Of wil je probeeren? Stuur het dan naar Jany, Nesdijk, Bergen-Binnen (N.H.) Ik schrijf dan aan Jany; wil hij het stuk niet, wat ik verwacht, dan gaat het naar Kramers; wil die het ook niet, dan moet het in December dan maar in *Forum*! Of dan kan Jan nog probeeren in *Het Haagsche Maandschrift*: ook een rijk orgaan.

Goed; stuur jij het nu eerst naar Jany (aangeteekend)!

Mijn brief, waarin de Bouws-leugens en het panopticum, zal je nu wel hebben. Naar Zutphen nog gestuurd.

Ik lees verwoed Nietzsche, en het belet mij te werken. Wanneer zal ik die zooveel 1000 blzn. dünndrück achter de kiezen hebben? Maar waarachtig, het Duitsch lezen gaat nu! Als ik 1 deel vermalen heb, zal de rest zeker veel vlotter naar binnen glijden.

Van *Die Sammlung* ontving ik bereids een proefnr. Ik constateerde inderdaad de aanwezigheid van onze representanten. Ook zij maken ons Holland groot!

Later meer. Hartelijke groeten van Bep, en aan Ant, als ze weer uit de koffer gekomen is; een hand van je

E.

Het beste met de INSTALLATIE! (Als er misschien luizen zijn - bestrijden met *Flit*.)

Vervolg.

Nietzsche zou Malraux niet goed hebben gevonden: veel te pessimistisch, veel te decadent. En dan die koketterie met het communisme! Jou zou hij ook niet goed hebben gevonden, jij bent lang niet ver genoeg in het pessimisme doorgegaan om tot het optimisme van den Uebermensch te geraken! Wat praten jullie toch over Nietzsche? Malraux zou voor hem een 'asceet' zijn en jij een 'schaduw'!

Hier is een haastige maar wel trouwe vertaling van het gedicht op den steen:

O Mensch! Geef acht!
Wat spreekt de diepe Middernacht?
Ik sliep, ik sliep, -
Uit diepen droom ben'k bijgebracht:
De Weerld is diep,
Dieper dan door den Dag gedacht.
[Of: dan bij Dag gedacht?
Of: Veel dieper...
Of: En dieper dan de Dag (ooit) het dacht
'Ooit' of 'het'. Kies jij maar!]
Diep is haar Pijn -,
Lust - dieper noch dan Hartespijt:
[Of: Hartestrijd!]
Pijn spreekt: Verdwijn.
Doch alle Lust wil Eeuwigheid,
Wil diepe, diepe Eeuwigheid.

Ik geloof dat ik niet zoo *erg* zal gaan houden van dien mijnheer Nietzsche, maar het is wel een ontzettend boeiend Heer *(Herr!)* - Ik geloof dat men zich soms tegen hem zal moeten schutten door den 'humor'! - En al die vroolijkheid van hem lijkt mij meer de 'wenschdroom' van een ziekelijk man.

Later meer. (Tweede maal.)

En waarom - waaròm: 'meer'???

P.S. - Waar is Truida nu? In Eibergen? Schrijf eens iets over haar en wat zij doen gaat en waar zij verblijf houden zal.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 3 september 1933

aant.

aant.

R'dam, 3 Sept. '33

Beste Eddy

Een dag in Rotterdam terug. Wij vergaan momenteel nog, zooals je begrijpen zult, in een enorme rotzooi van meubels en huishoudelijke artikelen; gelukkig zijn onze bedden in elkaar en we hebben er vannacht goed op geslapen. Ik zag nog niemand, behalve den politie-inspecteur Kok. Ook Zijlstra nog niet, maar ik zoek

hem spoedig op. Na je brief vrees ik het ergste voor *Forum*. (ook voor mijn *Politicus*, want hoewel Zijlstra voor 2 Aug. zou decideeren, heb ik nog niets gehoord!). Ik ben zelf 'ambivalent' ingesteld. Eenerzijds zou het me opluchten van de verantwoordelijkheid voor de redactie volgend jaar af te zijn en me heelemaal in mijn eigen atmosfeer te kunnen retireeren, anderzijds weet ik bliksems goed, dat we bij de opheffing van *Forum* op de genade van een paar menschen zijn aangewezen (Jany, Coenen, Kramers), die ons òf maar half helpen kunnen (met papier) òf het nog niet voor 1/4 *willen*. Blijft *Forum* bestaan, dan voorzie ik botsingen vanwege de 'politiek'; wij worden immers met den dag partijdiger en zullen steeds meer *moeten* afrekenen met fascisten e.d. Enfin, dat vertel ik Zijlstra niet. Je hoort van deze affaire meer, zoodra ik er meer van kan zeggen. (ook Maurice zal trouwens in ev. reorganisatie moeten worden gekend!). In ieder geval zal ik me op het standpunt stellen, dat de 64 pag. moeten blijven; tegenover de abonné's moet er geen vermindering zijn, in welk opzicht ook.

Ik ben plotseling in *Stirner* gevallen. Vreemde ontdekking a posteriori: dat mijn hoofdstuk over den 'geest' erg Stirneriaansch is, veel meer dan Nietzscheaansch! Ik zal, denk ik, nu een voorrede bij den *Politicus* schrijven over invloed van schrijvers, die men niet gelezen heeft. Ik heb er al een schema van; tevens vol 'waarschuwingen' aan nederl. lezers, om me goed te begrijpen inzake het 'notariaat'. - Overigens is Stirner een zeer onafhankelijke, moedige denker; en ik vind, dat Gide hem onderschat in *Prétextes*. Hij heeft gelijk, als hij hem een herkauwer noemt, maar Stirner is 100% 'eerlijk', en dat zegt ook wat. Natuurlijk legt hij het tegen Nietzsche af, omdat hij in laatste instantie een *betooger* blijft, een propagandist (hij staat misschien gelijk met Carry v. Bruggen in *Prometheus*, wat stijl betreft, maar is veel verder als denker; bij hem geen 'geest' meer, of het absolute!); Stirner is de 'aap' van Hegel, zouden de Hegelianen zeggen (zooals Nietzsche de 'aap' van Schopenhauer is; hij kan niet philosophisch kijken), maar terwijl Nietzsche veel andere kanten heeft, is Stirner een abstract* denker gebleven.** De brief van Gide over Nietzsche is meesterlijk, van accent vooral.

Nu nog wat: ik heb naar het baantje van Borel gesolliciteerd, in voorloopige termen natuurlijk, want Borel is nog niet katholiek begraven. 's Gravesande ried mij aan, het dadelijk te doen. Wat doe jij? Er zijn natuurlijk oneindig veel beroerde kanten aan zoo'n betrekking; maar het schoolmeesteren heeft er misschien evenveel, en in jouw geval zou ik het zeker probeeren. En Greshoff, Slauerhoff? Overigens denk ik nu alweer, dat noch jij, noch ik kans zullen hebben; we zijn niet bezadigd genoeg. Maar het is te probeeren.

Ik heb *Angst* besteld. hart. gr. van ons beiden voor jullie beiden. je
M.

* hoewel hij toch soms grappige concrete voorbeelden heeft, en niet door de niaiserie allemande getikt is.

** aan Stirner's *conclusies* ben ik nog niet toe; maar zijn stijl heeft weinig variabels, ik geloof, dat ik hem al 'geraden' heb.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [5 september 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Dinsdag.

Beste Menno,

Kan je mij je deeltje Nietzsche's leven in brieven leenen? of beter nog, wil je het voor mij bestellen? Als ik het niet terugbetalen kan stuur ik je er een boek voor, bv. *Les Pléiades*? Maar wees voorzichtig, want misschien is het in Duitschland niet meer verkrijgbaar, vanwege de niet-Gothische letter.

Bezit je van Schopenhauer *Die Welt als Wille und Vorstellung*? Las je het? Hoe is het? Welke goedkoope Duitsche uitgave (in leesbare druk) bestaat ervan? Weet je de prijs? In het Fransch kost het even fl. 9! - en bovendien, nu ik het Germaansche idioom bijna zonder hobbelen nadrijven kan, haal ik daar mijn neus voor op.

Ik werk tusschen Nietzsche door weer vurig aan *Ducroo* - wat lang niet mis is, fürwahr! - Er zijn nu weer 125 blzn. geschreven. Ik wil als 'philosoof' voorloopig alleen Nietzsche lezen en dan Schopenhauer; - verder alleen maar excerpten over hun 'objectieve waarheden'. Het beste weer met de inhuizing. Hart. gr. ook aan Ant, je

E.

Waar blijven de beloofde photo's?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 7 september 1933

aant.

aant.

Rotterdam, 7 Sept. '33

Beste Eddy

Hierbij een mooi verslagje over *Forum* (dat ik als nummer lang niet onaardig vond) van Vic; je ziet, dat precies uitkomt, wat ik je destijds voorspelde. Hij komt eenvoudig aan het probleem niet toe, deinst er dadelijk voor terug als iets extravagants, dat in zijn geordend begrippenrijk geen plaats kan vinden. (aardig vind ik die 'trouwhartige schrijffout'! dat argument zou jij je ook niet hebben laten ontgaan, bij analoge gelegenheden!).

Inmiddels Bouws gezien en Zijlstra telefonisch gesproken. Ik heb gehoord, dat Maurice een reorganisatievoorstel heeft (telefonisch van Zijlstra), maar ik heb het nog niet ontvangen; maar het lijkt mij zoo, dat Zijlstra heelemaal niet happig is op opheffing. Hij zei mij, dat hij in ieder geval het secretariaat wilde afschaffen, ter bezuiniging. Enfin, ik heb van Maurice nog niets gehoord, en wacht op zijn berichten. Bouws worstelt als een wanhopige, om secretaris te blijven; maar ik heb hem gezegd, dat jij in geen geval na December meer mee wilde werken, als hij secretaris bleef. Ik ben nu weer in een stemming, om medelijden met hem te hebben; als hij secretaris-af zou worden zonder de nieuwe glorie van Indië, zou hij aanmerkelijk geschokt zijn in zijn bestaansbronnen.

Kreeg je mijn brief (over Stirner en zoo) en mijn uitknipsels uit de *N. Arnh. Courant*? Ik las inmiddels nog een groot stuk over Malraux in *De Stem* van Tielrooy, die de al te enthousiaste vrienden waarschuwt. Malraux is wel knap, maar lang zoo groot niet, als zijn vrienden denken; hij heeft geen redelijke instelling tegenover den dood etc. etc. Een z.g. objectief stuk van een vent van niets. Eigenlijk in dezelfden geest als Slau, maar dan nog oneindig veel langer en zeuriger. - Stirner valt in zoverre tegen, dat hij niet boven zijn ééne geniale gedachte uitkomt en toch al maar door schrijft. Er komt werkelijk na de eerste 40 pag., die uitstekend zijn, *niets nieuws* meer; dat bederft het boek. Het heeft niet genoeg concretie, niet genoeg 'poëzie', om langademig te kunnen zijn.

In één opzicht spreek ik je *volstrekt* tegen. De 'vroolijkheid' van Nietzsche was *niet* de wenschdroom van een ziekelijk man. Ik spreek dat uit eigen ervaring tegen; al die vroolijkheid heb ik op precies dezelfde manier aan den lijve ervaren. Of ben ik ook ziekelijk? - Ik bestel de brieven van Nietzsche voor je, laat ze direct naar je doorsturen. Schopenhauer heb ik in een *onleesbare* Reclam-editie (Stirner trouwens ook), die ik je *absoluut* afraad; het is ondoenlijk, vooral, waar het minder boeit dan Nietzsche. (*Les Pléiades* wil ik graag hebben, maar alleen, als je het zelf wilt missen! Anders moet je de brieven als cadeau accepteeren, geld wil ik niet hebben). *Angst* is gekomen; wil jij het soms eerst hebben? Ik moet n.l. eerst het nieuwe boek van Spengler lezen.

De rommel begint hier een beetje op te helderen. Ik moet vanmiddag op bezoek bij *Het Vaderland*, kreeg gisteren een oproep om te komen praten.

Hierbij ook vast wat exquis fotomateriaal.

hart. gr. van ons voor jullie je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [7 september 1933]

aant.

aant.

Bellevue, 7 Sept.

Beste Menno,

Dank voor 2 brieven en het stuk van Slau. Prachtig! prachtig! Ik begrijp wel wat Slau bedoelt, en waar zijn haat voor den 'intellectueel' hem parten begint te spelen, maar zijn stuk is werkelijk weer beneden alles. Hij heeft maar één excuus: dat hij ze zelf als rotwerk erkent. De meest sensationeele ontdekking hier is bovendien nog niet eens dat Malraux geborneerd, maar dat Gisors een Japanner is!

Ingesloten een erratum voor dear Vic. Voor zijn en mijn plezier en instructie. Zorg nu vooral dat het er niet uitgewerkt wordt! Het zijn maar 10 regels.

Je had Bouws ook nog wel kunnen vertellen hoe je zelf over hem denkt en dat je zelf er weinig voor voelt om verder met zijn mythomanie rekening te moeten houden. Ik heb niet het minste medelijden meer met den man. Enfin, zoo is het ook goed. Would to heaven dat Zijlstra + Maurice de zaak in orde krijgen zonder uitschakeling of verzwakking van jouw positie - anders krijgen we in 1934 misschien een Forum Catholicum, met Walschap in mijn plaats en 'Leyve Vlaanderen'!

Voorloopig veel dank voor Nietzsche's brieven.* Malraux was het met mijn theorie over ‘wenschdroom ziekelijk man’ op slag eens. Jij bent niet ‘ziekelijk’, neen - ik neem dit woord in de meest *physieke* beteekenis, dat spreekt - maar jij bent dan ook niet aan het dansen toe gekomen noch aan den Uebermensch, maar - nu al - aan de ‘windstilte’. Treffend bewijs voor wat ik zei, als je jezelf in het geding brengt. Ik moet overigens zeggen dat hoe meer ik over deze ziekelijkheid van N. nadenk, hoe werkelijker *heroïsch* ik hem vind.

Stuur mij *Angst* als je er zelf mee klaar bent en mét je appreciatie.

Hans Tielrooy en andere voorzichtigen. Het is net als met Vic: in geen enkele kunst hoeft een groot kunstenaar een groot mensch te zijn. Inderdaad, maar ik noem je in een handomdraaien een hoop groote kunstenaars die groote menschen waren, noem mij daarvoor *één* groot mensch die acteur was of regisseur. Dat Tielrooy de groote schrijvers noeme, die voor hem dan wèl onverdacht groot zijn; je zou wat moois zien!

Ik wou graag een andere photo hebben van jou met Ant, die veel aardiger is dan deze. Jij met een hoed op en en face, Ant en profil, naar jou gericht. Ook graag die bij DEN steen!

Hartelijke groeten van ons 2 voor jullie 2-in-1-heid,
je
E.

* Ik stuur je toch *Les Pléiades*, maar later; goed?

Krijg ik ook het vervolg van Slauerhoff? Je snapt dat ik brand van verlangen om er nog meer van te weten.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [8 september 1933]

aant.

aant.

8 Sept.

Beste Menno,

Laat ik nu even een Duitsche tooneelkriticus naslaan en zien dat de man ‘Mayerhold’ overal met een a schrijft! In Fransche kritieken ook zeer dikwijls. De leukheid van Vic is er dus bovendien naast; ik schrijf hem dat met gelijke post, dezen kunstredacteur.

Maurice schreef mij zijn reformatieplannen. Ze lijken mij uitstekend. Als hij werkelijk 10 nrs. van Z. gedaan krijgt met 50 blzn. voor ons (Holland) in elk nr., is het zelfs prachtig. Als redactie voor Holland: jij, Vestdijk en nog één (Marsman?), voor Vlaanderen Maurice + nog een paar. Het is werkelijk te probeeren, mits met *volledige* vrijheid van iedere redactie, - en een ‘beginselverklaring’ in het 1e nr. dat zoo in elkaar zit.

Doe je uiterste best dat dit lukt. 500 blzn. per jaar voor de ‘onzen’ zijn niet te versmaden, het tijdschrift zelf wordt gewoon *twee* tijdschriften bijeen.

Hart. gr. je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 9 september 1933

aant.

aant.

R'dam, 9 Sept. '33

Beste Eddy

Je hebt zeker inmiddels ook een brief van Maurice gekregen over zijn reorganisatieplan. Ik kan niet anders zeggen dan dat ik het zoo heel best vind. Natuurlijk krijgt het *totale Forum* een algemeener, 'onzijdiger' aspect; maar na twee jaar duidelijke eenzijdigheid als totaliteit hebben wij, dunkt me, ook duidelijk genoeg gezegd, wat o.i. als reactie op de bestaande specialismen gezegd moest worden. Wat nu zal overblijven, zal het voordeel hebben dat 1° wij onze vrije publicatiegelegenheid behouden, dat 2° wij zonder secretariaat kunnen werken, dat 3° niet op mij alleen de verantwoordelijkheid voor de heele onderneming neerkomt, dat 4° wij verlost zijn van de katholieke contrôle van Maurice op onze stukken. De nadeelen: iets minder papier voor ons (veel zal het niet zijn, want ook 'onze' Vlamingen komen automatisch ten laste van de Zuidelijken, wat het papier betreft) en het verloren gaan van het tegenwoordige karakter zie ik ook wel, maar de voordeelen lijken me aanzienlijk te overwegen. Mocht bovendien de zaak nu toch economisch scheef gaan, dan hebben Maurice en Zijlstra de verantwoordelijkheid en kunnen ze b.v. niet beweren, dat ik te eenzijdig of te polemisch geredigeerd heb. Ik zal alleen *absoluut* staan op de volkomen onafhankelijkheid van de beide redacties, zoodat wij ons, ook tegenover de buitenwereld, van de ev. vlaamsche rotzooi in de 50 zuidelijke pagina's niets behoeven aan te trekken. *Onze* 50 pag. blijven *rein*! - Dat Bouws verdwijnt, is voor mij een conditie sine qua non. Ik begrijp wel, dat je geprefereerd had, dat ik de heele bedroghistorie van Juli nog eens tegenover hem had rechtgezet; maar zoo is nu eenmaal mijn aard, dat ik zulke dingen in twee maanden werkelijk *vergeet*, dat het me vuil en benepen voorkomt, zoo'n rund nog weer eens te gaan plagen. Maar let wel: als het *moet*, als hij aan dat secretariaat kleeft, *vindt hij mij tegenover zich*. (Het was natuurlijk beter geweest, als ik hem voor de vacantie al 'genomen' had; maar godbewaarme, ik had toen 100% *zat* van het gedoe op school en in de letteren!)

Over Nietzsche's ziekelijke vroolijkheid accoord, na de preciseering. Het dansen heb ik ook niet meegevoeld; de nuanceering is inderdaad anders (Engadin - Rotterdam misschien); maar de geluksfeer van het boek *Sanctus Januarius* b.v. uit *Die Fröhliche Wissenschaft* is de mijne. Het is het geluk van de 'amor fati' gevonden te hebben, het pessimisme als argument *tegen* het leven te hebben overwonnen. (daarom kan ik practisch nog wel pessimist blijven tegenover veel specialismen!).

Voor je antwoord aan Vic zal ik zorgen. Het lijkt me in dezen vorm niet aardig, omdat *niemand* weet, over welke courant en welke man het gaat. Vervang liever 'een van onze couranten' door 'de *N.R.C.* van 5 Sept. j.l'.

Dan nog iets, waar ik alleen *huiverend* over schrijf: de strijd om het baantje van Borel gaat tusschen... Scholte en mij! Ik zal vandaag of Maandag wel uitsluitsel

krijgen. [Ik zou het salaris van Borel krijgen, d.w.z. ƒ 6000. (*onder ons*!)] Ik heb het als een soort sport geprobeerd, en hoop nu gedeeltelijk, dat Scholte het wordt. Anders moet ik minstens drie dagen bedenktijd hebben en van jou, desnoods *telegrafisch*, advies hebben. Zou ik, zonder me te prostitueeren, over tooneel kunnen schrijven? (De litteratuur durf ik wel aan). Maar ik wacht eerst maar af. Pannekoek helpt mij uit alle macht; een door en door *goede* kerel, dat heb ik wel gemerkt. Onder ons: ze zouden wel gek zijn, als ze mij namen en niet Scholte, vooral wat de acteurs betreft!

hart. gr. 2 × 2 je
M.

Ik heb nog bij Pannekoek geïnformeerd, of ik Greshoff soms concurrentie aandeed; maar hij verzekerde mij, dat die om bepaalde redenen *geen* kans had, ook als ik niet meedong.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [10 september 1933]

aant.

Bellevue, 10 Sept.

Beste Menno,

Laat ons zoo afspreken: zet Vic in de *N.R.C.* een stukje dat hij die flauwekul over Mayerhold met a terugneemt, dan vervalt mijn erratum. Anders zal ik het in ieder geval even veranderen, stuur het mij dus omgaand terug.

Over Maurice zijn we het blijkbaar roerend eens! Moge hij en jij Zijlstra overtuigen. Beleg de vergadering maar bij Z. - vergeet niet aan Z. te zeggen dat 1. ik er tòch uit ga, en 2. dat panopticum nu vervalt. Zéér belangrijk!

Het stukje van Vic laat bij mij een misselijk smaakje na. Als mijn intelligentie op ‘affecten’ drijft, de zijne is serviel, dat is duidelijk. Ik heb in *De Sm. Mensch* een stukje hierover geschreven, dat achter het stuk over de planken komt en dat hij dubbel en dwars aan mij verdiend heeft. - Ik zal in het erratum zetten: de *N.R.C.* van 5 Sept.

Stuur mij de rectificatie van Vic, als hij daartoe overgaat. Doet hij het niet, tant mieux.

Ik schrijf je dit eigenlijk om die ‘advies’-kwestie. Ik kan je alleen zeggen dat ik zelf even erover gedacht heb om te solliciteeren en toen meteen ‘neen’ zei om die tooneelrubriek. Maar dit is iets persoonlijks.

Misschien kan je het toch bolwerken. Je zit dan in den Haag en hebt een behoorlijk salaris. Afraden doe ik het je zeker niet. Après tout is die rotzooi aan de krant te beschouwen als stom werk, dat buiten je om gaat. Ik begrijp alleen niet hoe ze Scholte niet met handen en voeten binnenhalen, iemand met zóó'n voorbeschikking voor deze post in het leven!

Later meer. Hartelijke groeten van je
E.

P.S. - Slau schreef mij net. Ik heb hem nu een duidelijke brief over zijn snertstuk teruggepend. Bezorg mij vooral ook het 2e deel ervan!.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 12 september 1933

aant.

aant.

R'dam, 12 Sept. '33

Beste Eddy

De quaestie M-yerhold wordt steeds gecompliceerder: mijn ‘bronnen’ verzekeren mij, dat het *Me*yerhold met een *e* is! Ik heb er twee geschriften over Sovjet-Rusland op nageslagen en bovendien verklaart Otten, die Russisch kent, dat het *perse* met een *e* moet! Quid nunc? Zou je het rectificatietje nu maar niet in den ouden vorm plaatsen? Overigens: de intelligentie van Vic is die van een *erudiet*, een lettré, dat heb ik je vaak als mijn meening ten beste gegeven! Hij moet het van zulke ‘apercu's’ hebben (jij doet er ook aan, maar als *bijzaak*, dat maakt een verschil - A., die er bij staat, zegt: ‘niet altijd’, maar zij glimlacht vergevensgezind).

Hartelijk dank voor je advies. De zaak is zwaar ‘hangende’. Men konkelt in het *N.R.C.*-concern, en ik zal je daarvan nog vele frissche dingen kunnen vertellen, na afloop. Dit is zeker, dat Pannekoek een hart van goud is; de man beweegt hemel en aarde (in casu: redactie en directie) om mij te helpen. Hij knijpt hem ook wel belangrijk voor den tyran Scholte, maar aan alles is te merken, dat hij zijn hulp niet daarom verleent. - Dit staat vast: *als* ik het krijg, zal ik verdomd op moeten passen! Mijn dubbel-bestaan als leeraar is zonder twijfel gemakkelijker; maar wie weet, misschien zou ik in de krantenbeproeving mijn ‘honnêteté’ pas extra moeten beproeven. Overigens hangt ook het museumdirecteurschap nog; daarbij wordt ik door de S.D.A.P. gesteund, in den vorm van mijn schoonvader. Het is een rare boel; en op school is het zoo rustig, zoo lekker dood momenteel! Wat begin ik toch? Maar aan de andere kant, iets *dwingt* me het noodlot tot het uiterste uit te dagen.

Ik schreef de voorrede over Stirner (en Gide's *Prétextes*). Mitsgaders een stukje over *Die Sammlung*, dat ik maar dadelijk naar de zetterij heb gestuurd; het is kort en er zitten geen roelantsche haken aan, dunkt me, terwijl jij het er *zeker* mee eens bent. Het gaat voornamelijk tegen den hollen Dostojewski Wassermann. - Ik gaf Bouws ook het stuk van Thelen; als het in October niet kan, dan in November.

In *Angst* begonnen en weer opgehouden; *Het Vaderland* zit me dwars, en bovendien is het òf beroerd geschreven òf *zeer* beroerd vertaald (ik vermoed het laatste). Vraag eens aan Malraux, of het aan de vertaling ligt. - *Musil* ken ik niet!

Ingesloten photo's, die, hoop ik, de gewenschte zijn. Bestel anders nog maar na.

Volgende week waarschijnlijk vergadering met Maurice. Vandaag Bouws ter verantwoording geroepen over zijn voorstelling van zaken over het opdoeken van *Forum*; hij bezweert bij hoog en bij laag, dat het ‘een misverstand’ is etc. etc. Enfin - ik kan me er onmogelijk meer over opwinden, het is te lang voorbij, dit.

Tot nader. hart. gr. ook van Ant voor jullie beiden
je
Menno

Bep's artikel is ook ter zetterij. Ik hoop het er in Oct. nog in te werken.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [13 september 1933]

aant.

aant.

Bellevue, 13 Sept.

Beste Menno,

Vic plaatst geen rectificatie tenzij ik erop sta, en ‘Kathleen’ is een tikfout van de juffrouw, zegt hij. Ik sta er niet op, maar wil mijn erratum behouden. Ik schrijf hem dat nu. Wil je mij dus dat erratum omgaand terugsturen?

Jan Gr. heeft wschl. het hfdst. over *De Kalender en de Notaris* weggemaakt. Hij zegt dat hij het al 10 dagen uit Br. terugzond en ik heb het nooit ontvangen. Er is nog een kleine kans dat hij het toch onder zijn papieren of niet verzonden post terugvindt, anders is het verdomd vervelend! Ik heb geen tijd en geen energie om dat alles over te maken, en het was een uitstekend slothoofdstuk. Misschien komt het nog terecht?...

Komen mijn 2 verhalen nu zeker in het volgende nummer?

Heb je Jany het stuk over *Java* gestuurd?

Als je nu met Maurice en Zijlstra de reorganisatie van *Forum* bespreekt, leg dan goed de nadruk op *volstrekte* onafhankelijkheid van elke redactie. Vertel Maurice desnoods dat het voor jou *even* beroerd is om katholieke stukjes te lezen als voor hem om onkatholieke lectuur bij zijn lezers in de bus te doen. Anders komt later allerlei gedonder over dit punt; de katholieke Vlaamsche redactie begint dan toch te kankeren, enz. Het is beter de puntjes op de i's te zetten tegenover Maurice vóór de grap begint.

Ik schrijf nu hevig door aan *Ducroo*. Honderd blzn. weer, behalve wat al naar Brussel is. Je zult zien dat de ‘gesprekken’ nu totaal overstroomd zijn door de ‘herinneringen’. Wijdenes is op komst! Als mijn herinneringen getypt zijn, zal ik je een heel pak sturen; schrijf me dan uitgebreid je reactie daarop (ook als die geheel ongunstig is, en in ieder geval kritisch) want die reactie verwerk ik dan weer in *ons* ‘gesprek’!

Het pak dat ik je stuur kan je dan doorsturen naar Jany, want het is in principe voor *De Gids* bestemd.

Antwoord even op al mijn vragen. Hart. groeten van je

E.

Jan schrijft me ook dat Scholte het baantje heeft. Après tout: herzlichst felizitiert dat dit Schöns je doch gepassiert is! Das war doch ein Schweinhundenplatz, nicht?

Dit ‘Duitsch’ komt een beetje door Nietzsche, wiens eerste deel ik nu weer lees, naast een leven van hem door Halévy. Ik snak naar zijn brieven! Je had absoluut gelijk toen je me schreef dat hij het type was van den eersterangskerel; menschen als hij doen ons zelf beseffen hoe al onze wrok tegen de boerelullen eigenlijk dépit is, omdat wij niet kunnen bewonderen. Hij is zeker ook edeler dan Multatuli - wat niet wegneemt dat M. met hem gemeen heeft dat hij zooveel grooter was dan alle vrienden tot wie hij zich wendde bij gebrek aan beters. De verhouding Nietzsche - Overbeck, Nietsche - Rohde is eigenlijk, vanop een afstand gezien, touchant.

Misschien gaf toch alleen Wagner hem wat hij zocht, althans aan enthousiasme; zoolang hij nog aan hem kon gelooven.

De wereld, het heele landschap, is toch alleen prachtig met een verhouding van eersterangsmenschen erin. Ik *geniet* van 'Triebschen' via Nietzsche in 'La Feuilleraie'!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [14 september 1933]

aant.

aant.

Bellevue, 14 Sept.
(Half 10, nog half in slaap.)

Beste Menno,

Dank voor je kiekjes; het zijn de bedoelde. Maar wel graag nog die 2 mooie waar jij op zoek bent naar Nietzsche!

Kwestie Mayerhaulde. Het kan zijn dat Otten, 'die russisch kent', gelijk heeft, en dat het - in het Russisch altijd - *moet* met een e; maar aangezien ik de eenige niet ben die het in verder buitenland met a schrijft, *mag* het anders. (Ik denk trouwens dat het in het Russisch zal zijn met noch een e, noch een a.) Ik zal wachten tot Alexeiëff terug is, die een Rus is, om hierover zekerheid te hebben. In ieder geval kan Otten of jij in *Geist und Gesicht des Bolschewismus* van R. Fülöp-Miller den naam Mayerhold-met-a zien van blz. 157-blz. 181 en nog overal elders. ik heb Malraux erover opgebeld die mij verzekert dat in de Fransche en Duitsche pers de naam 'indifféremment' voorkomt met e en a. Wil je niet even naar een leeszaal gaan en nakijken of dit zoo is of niet? Wat een *stront*historie! Bep zegt dat zij het zelf altijd met een e geschreven heeft, maar absoluut *zeker* is dat zij het ook vaak met een a heeft zien staan.

Bep en ik gaan straks naar Chantilly voor 2 dagen, en dan is het Zaterdag. Maandag a.s. kan ik nog andere 'bronnen' met pagina en al opgeven, denk ik, maar de sop is de kool niet waard. Het is jammer dat Alexeiëff nog altijd door Oostenrijk lummelt... Nogmaals jesses en bah!

Gr. schreef mij gisteren dat Scholte het baantje al had! 'Buiten Schilt om door den ploert De Lang benoemd' schreef hij.

Nu je stuk over *Die Sammlung*. Ik ben het natuurlijk met je over Wassermann eens, maar vind je werkelijk dat dit het moment is om tegen die menschen te schrijven? Dat begrijp ik nu niet. Ik vind het verdomd sympathiek dat al deze uitgestootenen bij ons en elders uitgegeven worden, ik zou daarover alleen maar met lof kunnen schrijven zonder te letten op de kwaliteit van hun literatuur, die altijd nog beter is dan die van *Mein Kampf*; zooals Wassermann zelf een licht blijft, een kalender, vergeleken bij de A*h*rische Führer*rs* (met en zonder B*ei*hang).

Bouws is ten eenenmale unspeakable; geen wonder dat hij zichzelf als zoodanig handhaaft. Jij hebt zijn brief aan mij nog over die kwestie, lees het 'misverstand' daarin na...

Hartelijke groeten van je
E.

P.S. (10 uur, iets meer wakker)

Zend me in ieder geval het erratum terug. Ik *wil* deze zaak nu precies afdoen; hoe idioot ze ook is - en nu Ant toch vergevensgezind glimlacht...

Kan je dat stuk over *Die Sammlung* niet nog even hierheen zenden? Plaats het anders met een noot dat ik er mij niet solidair mee verklaar, in zooverre dat ik weliswaar niets voel voor W., maar *heel veel* voor het uitgeven van alles wat in Duitschland verworpen wordt. Zelfs Donker en Den Doolaard ben ik bereid te omhelzen als ik ze tegenover de Plee-Drieëenheid Hitler-Goering-Göbbels zie.

P.P.S. (11 uur, alvorens naar de post te gaan.)

De *Kalender en Notaris* komen daarnet 'par avion' binnengezeild. Hoera hoera! ons boek blijft compleet!

Wàt is je 'voorrede' over Stirner? 'Voorrede' waarvoor?

Ten slotte en om het verdere gedonder, na terugkomst uit Chantilly, te ontgaan, hierbij een ander erratum dat de zaak beslist. Tant pis als het langer wordt, het is nu ook zooveel 'belangrijker' geworden! Doe me het plezier dit nu gauw te plaatsen en de stomme historie ermee te begraven. - En nog iets: vind je dit stuk te lang of niet aardig, plaats dan het andere zooals je het hebt, na alleen veranderd te hebben wat je zelf aangaf, dus 'een van onze kranten' in 'de *N.R.C.* van 5 Sept. j.l.' - Goed? - *Oef*!

(Half 1 gaan wij naar den trein!)

Je hebt me nog altijd niet geschreven wat er met Truida gebeurd is! Waar is ze nu?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Chantilly, 14 september 1933

aant.

aant.

14 Sept.

We zitten voor 1½ dag in Chantilly en zagen er de *echte* Gioconda, die hierbij gaat. We willen reclame voor deze maken, al is ze niet zoo 'mysterieus'.

Hartelijke groeten van je

E.

Bep

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 17 september 1933

aant.

aant.

R'dam, 17 Sept. '33

Beste Eddy

Deze brief laat langer op zich wachten dan de bedoeling was; maar er is van allerlei tusschenbeide gekomen. De zaak met *Het Vaderland* is nog steeds onbeslist; mijn kansen schijnen eensklaps weer gestegen tegenover die van Scholte (de nu nog geheime motieven schrijf ik je na afloop, ze zijn vermakelijk!), zoodat ik voor a.s. Zondag 'proefwerk' moet maken, d.w.z. een artikel over 'een cultureel onderwerp' schrijven. Het is een edele wedstrijd, *Homers Wettkampf* is er niets bij. Pannekoek bewaakt met Argus-oogen alle posten... En verder moet ik nog een artikel voor de *N.R.C.* schrijven over Spengler; het is zelfs een sensationeel geval, omdat zijn nieuwe boek één bedekte polemiek tegen de nazi's is - en niettemin rustig verschijnen kan, *in* Duitschland! Ik heb er eenige vermoedens over.

Je stukje over *e* en *a* is naar de zetterij. Zoo vond ik het zeer geslaagd; het is wat algemeener geworden. De inhoud van het Oct.-nummer maken we Dinsdag op; ik weet absoluut niet, hoeveel copy er gezet is, maar ik zal zorgen dat òf jij òf Bep er *in ieder geval* inkomt. Als het gaat allebei. - Woensdag komt Maurice hier voor een bespreking over *Forum*. Ik heb intusschen Vestdijk eens gepolst, maar die schreef me zeer gedeprimeerd; hij was weer ziek, lag maar in bed en achtte zich niet geschikt voor redacteur enz. enz. Zijn mislukte roman schijnt hem erg dwars te zitten. Natuurlijk schrijf ik hem na Woensdag weer over de zaak, maar anders? Tegenover Vlaanderen *moeten* wij drie redateuren hebben. Ik heb gedacht over Marsman, Vic en mij. Dat is de beroemde 'verbreeding van de basis', waartegen misschien nu geen bezwaar meer zou zijn; ofschoon, dan ben ik in de meeste gevallen in de minderheid. Laat er je gedachten ook eens over gaan en deel ze me zoo mogelijk nog voor Woensdag mee. - Overigens heeft Vic mij zeer mismoedig opgebeld over een brief, dien hij van jou ontvangen had en die hem zeer het land aangejaagd had; hij zegt, dat zijn gevoelens voor jou ten eenenmale onveranderd zijn en dat alleen zijn werk hem ongeschikt maakt voor persoonlijke correspondentie. Je zult nu zelf wel van hem hooren.

Naar aanleiding van mijn stuk over Wassermann: ik beloof je, dat ik er iets bij zal zetten over het sympathieke van de positie der emigranten, zoodat de 'Plee-Drieëenheid' er geen vat op heeft. Maar waarom zou ik de zaak ook nu niet zuiver trachten te stellen? In zekeren zin is Wassermann met zijn 'magisch-tellurische-Urkräfte' de Johannes de Dooper van Hitler geweest! - De *Voorrede over Stirner* is voor den *Politicus*. Ik had, toen ik die beide stukken schreef, geen machinepapier, zoodat ik geen duplicaat aan jou kon zenden. Vandaar, dat je ze niet *toch* te lezen kreeg. Duplicaat is voor mij eigenlijk de eenige soliede waarborg voor niet-zoekraken.

Geluk met *Ducroo*! Stuur het, zoodra je het betreffende deel klaar hebt! - *Java* ging dadelijk naar Jany. - Truida, nog steeds werkeloos, solliciteert momenteel bij... Maurice, naar het baantje van diens privé-secretaresse. Ik hoop, dat zij het krijgt, want zij is hard aan een baantje toe. Zij zit nu nog in Eibergen.

Je moet lezen het *Bruinboek* over den Rijksdagbrand; dat is misschien een keukenmeidenroman, maar een aangrijpende! Die ploert van een Göring wordt daar charmant in het zonnetje gezet. Ik dwaal steeds verder van den 'notaris' af naar een 'kalender'-standpunt.

hart. gr. 2 × 2 je
Menno

Dank voor de Gioconda; haar glimlach is, dunkt mij, pijnlijker dan die van het Louvre.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, 19 september 1933

aant.

aant.

Bellevue, 19 Sept.

Beste Menno,

Dank voor uitvoerig schrijven. Bep zegt: wij wenschen het onszelf toe dat jij red. v/h *Vaderl.* wordt, maar jou mògen we het niet toewenschen! Ben zeer benieuwd naar die redenen voor...

Als je Vic in de red. v. *Forum* neemt, krijg je zeker 2 tegen 1, ook is V. red. van de *Vrije Bladen*. Waarom niet Marsman en Vestdijk? Als hij ziek is, geeft hij zijn opinie per brief; en hij zal ook wel weer eens niet ziek zijn!

Plaats alsjeblieft de verhalen nu in October. 1° hebben wij dan juist geld noodig om te verhuizen, 2° was het voor jou zelf om de 'afwisseling' van die verhalen tusschen al de essays begonnen, 3° laat Bep zeggen dat haar stuk evengoed in Nov. kan, en zelfs in December (in het afscheidsnummer van de oude garde).

Ik had het *Bruinboek* willen koopen, maar het was me te duur. Vergeet je niet het citaat uit *Brahman*?

Ik hunker naar drukproeven. Spoedig, denk ik, zend ik je het jeugdgedeelte van *Ducroo*. Maar op het oogenblik ben ik een beetje warmgeloopen en heb behoefte aan lucht.

Nietzsche verplettert me ook. Dit leven van hem door Halévy is zeer médiocre, en toch voel ik er mij geheel door geladen. Wat bij N. zoo opvalt is de hooge waarde die hij voor zichzelf *verovert*. Ik wou dat ik mij een jaar lang kon opsluiten in niets dan Nietzsche.

Hartelijk je
E.

Eén jaar Nietzsche, één jaar Stendhal, één jaar Dostojevsky, één jaar Shakespeare - wat zou ik me een ander mensch voelen! Helaas...

Lees *Die Geächteten* van Ernst von Salomon. Ook *Die Stadt*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [21 september 1933]

aant.

aant.

Bellevue, 21 Sept.

Beste Menno,

Gelijk hiermee zend ik je een stuk in *D.G.W.* over Spengler. Het kan zijn dat Kr. zich vergist (dat is zelfs zéér wel mogelijk), toch lijkt die *verkapte* polemiek van Sp. mij laf en hoogst antipathiek. Nietzsche zou hem hiervoor de rug hebben toegedraaid. Ik ga nu Bertram lezen over N., dan zijn brieven, als die komen, dan alles. Ik ben nu zóó onder den indruk, dat ik het gevoel heb dat niemand rijp is voor hij door Nietzsche is gegaan, voor hij die 'Moed tot Waarheid' in zijn bloed heeft voelen opnemen. Ik ben woedend en verslagen tegelijk over de botte, voortgezette miskenning, grootendeels voortspruitend uit zucht tot 'slagen' (als bij Rohde, die hem eigenl. een mislukkeling vond) en uit geestelijke lafheid. Ik blijf meer houden van Stendhal, maar N. is voor mij misschien wel de *bewonderenswaardigste* mensch die er ooit bestond. Ontmoedigend - en daarna toch weer aansporend - bewonderenswaardig. Multatuli is inderdaad een kleinere Nietzsche, maar als zoodanig ook nog zeer 'eersterangsch.' - Ik zend je ook nog een stuk over het dagb. v. Van Eeden; zou je dat dagb. niet koopen of ter recensie vragen en er een *goed* stuk over schrijven? dat lijkt mij absoluut iets voor jou. Voor *Vaderl.* lijkt de keus van *Galgenlieder* Bep en mij vreemd; waarom niet Spengler? Wanneer wordt het lot v. *Forum* beslist? Dank voor het citaat. Hart. gr. je
E.

Bep laat vragen of je zeggen kan waar Nietzsche over Gobineau heeft geschreven. Het is voor haar stuk over *Les Pléiades*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 21 september 1933

aant.

aant.

aant.

R'dam, 21 Sept. '33

Beste Eddy
Gisteren heeft de bewuste vergadering plaats gehad ten kantore van N. & v.D. Zijlstra verklaarde zich onvoorwaardelijk bereid, *Forum* verder uit tegeven, wanneer Maurice hem zijn 200 beloofde abonné's kon garandeeren; anders was hij verplicht, de uitgave te staken, ook al vanwege de slechte tijden en zoo. Daarop volgde Maurice's uiteenzetting, waaruit bleek, dat hij 1° van zeer goeden wille was, 2° de 200 abonné's in zakelijken zin *niet* kon garandeeren, maar wel wilde probeeren ze voor 1 Dec. te *kunnen* garandeeren, 3° een *concentratie* van Vlamingen wilde, van hemzelf tot... Urbain v.d. Voorde! Alleen in die omstandigheden meende hij voldoende ondersteuning te kunnen vinden. De zaak is daarop om en om gedraaid; ik moet zeggen, dat Maurice's persoonlijke *ijver* boven allen lof verheven is; hij wil zich wel 'uit den naad' werken voor die 200, maar... de concentratie is voorwaarde.
Ik heb nu nog eens over het debat geslapen en er vanmorgen met Maurice, die hier gelogeerd heeft, over gepraat. Na alle kanten bekeken te hebben, kom ik met een concreet voorstel: *opdoeken*. We kunnen nu nog met eere crepeeren, na een jaar met den vlaamschen Dirk Coster zijn we door een compromis gecompromitteerd. (ook al zouden dan de redacties streng gescheiden zijn.). Werkelijk, het lijkt me

beter, nu de omstandigheden er toe leiden, de opheffing niet kunstmatig te verdoezelen door den (iets vertegenwoordigenden) naam *Forum* te geven aan een 'papierzaakje', dat er essentieel *niets* meer mee te maken heeft. Het is jammer, dat we voorlopig op de gratie van andere heeren aangewezen zullen zijn; maar ik zie in M's plan absoluut geen heil en verwacht er hoogstens een blamage van. Daarbij komt, dat ik, *met welke van de voorgestelde mederedacteuren ook*, een 'verminderd' gevoel zou hebben na de samenwerking met jou, die in alle opzichten een samenwerking was. Vic zou niets doen, Vestdijk zou volkomen onberekenbaar zijn, Marsman (die bovendien binnenkort nog voor zes maanden naar *Spanje* gaat!) zou het voortdurend met mij oneens zijn, over zijn en mijn eigen werk alleen al zouden we bestendig overhoop liggen. Laten we allen onze vrijheid hernemen; zijn we de moeite waard, dan zal er na jaar en dag wel weer iets anders komen. Ik voel *nu* sterk de noodzaak, in de eerste plaats den 'goeden naam' van *Forum* in een koel graf te verbergen, om hem tegen de louche vossenblikken van U.v.d.V. te beschermen. Hadden we op de oude manier door kunnen gaan (zonder den secretaris dan), dan had ik natuurlijk meegedaan; onder deze nieuwe condities is mijn animo verdwenen. Dus: mijn voorstel is, met een *Tot Afscheid* van mij naast een *Afscheid van Kostersloot* van jou te expireeren. Ik schrijf er Marsman en Greshoff nog over, die er, als onze 'lijfgarde', het meeste belang bij hebben. (Vestdijk kan nu toch geen initiatief nemen). Antwoord mij *omgaand*, want ik moet Maurice zoo spoedig mogelijk laten weten, wat wij willen doen.

Dezer dagen wordt *Het Vaderland* beslist. Ik heb me na dat proefwerk over de *Galgenlieder*, aan fatalisme overgegeven. Scholte heeft zijn proefwerk onvoldoende gemaakt, naar het schijnt; hij wou 'plus royaliste que le roi' zijn en heeft daarom een stuk geschreven als worst. Over Willem de Zwijger n.b. als voorbeeld voor den kunstenaar, of zoo iets. Als ik het krijg, zal ik je dadelijk schrijven, hoe ik er tegenover sta; nu heeft dat nog zoo weinig zin.

Het is werkelijk voor de verdeeling van de nummers beter, dat we je verhalen in Nov. plaatsen en Bep's artikel in October. In Oct. zitten we met groote restanten verhalend proza van *Kaas* en *Mapen*, terwijl die in Nov. zijn opgeruimd. (Met de 'afwisseling tusschen de essays' bedoelde ik destijds je *eigen* reeks essays; in *Forum* hebben we de laatste tijd een enorme vloed van 'creatief' proza gehad!). Wat het geld betreft, als je het nu noodig hebt, kan ik het je best als voorschot bezorgen, tegelijk met het honorarium van Bep. Schrijf daarover ook nog even, dan maak ik er ev. werk van. Het kan heusch moeilijk anders, of Paap moet er weer uit, en die is in Sept. ook al gevallen.

Maurice heeft met Truida een voorloopige afspraak gemaakt betreffende het secretaresse-schap. De verdienste is niet groot, maar zij zou bij Greshoff kunnen wonen voor weinig geld. -

Het is gek: maar *pas nu*, na de grondige reiniging van alle hiërarchische vooroordeelen, begin ik steeds meer over de 'Herren-', en 'Sklavenmoral' na te denken.

hart. gr. ook van Ant en Truida voor jullie beiden
je
Menno

Als je die galgenliederen niet kent, moet je ze beslist eens lezen! Morgenstern is ook van Nietzsche uitgegaan. ('in iedere man wil een kind blijven spelen'.) Wie is von Salomon?

Brahman ontvangen?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [22 september 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, 22 Sept.

Beste Menno,

Je brief vanmorgen ontvangen. Het ziet er treurig uit voor *Forum* en ik kan me je lust tot opdoeken voorstellen. Maar aan den anderen kant: wàt is er eigenlijk veranderd? Is het optreden van V.d. Voorde nu opeens zóo erg? Die man is zwaar-op-de-hand, maar tenslotte - als met het begin van de nieuwe jaargang in een voorwoord uitdrukkelijk gezegd wordt dat de 2 gedeeltes van elkaar losstaan, dan kunnen wij de Vlaamsche afdeeling ook voor onszelf negeeren, als dat moet. Bovendien: waarom het niet *een* jaar probeeren, en als het dan in de practijk te erg wordt, dàn uitscheiden? Ik zou alles liever willen, op het oogenblik, dan verslagen zijn tegenover *De Stem*, etc. Je zegt: 'als we wat waard zijn, dan...' etc. maar het is niet waar, en de geschiedenis van Nietzsche had je dat kunnen bewijzen: *hoe meer* wij waard worden, hoe minder wij uitgegeven zullen worden. Dat is een wet.

Ik las gisteren bij Malraux het stukje van Tielrooy over hem. Dat is nu Holland op zijn sterkst: deze huis-tuin-en-keuken-superioriteit; dit beoordeelen van Malraux' waarden als 'het leven' volgens Nick Carter, vanuit welke diepe veroveringen door het individu Tielrooy? Wie *is* deze Tielrooy? wat *deed* hij ooit? wat weet *hij* van de 'eigenlijke sterken' etc. af? Ik zou den man in zijn gezicht kunnen spugen, als ik hem ontmoette; dat is ook het eenige wat hij begrijpen en wat hem dus vernederen zou. Precies zoo meende de in Leipzig professor geworden Erwin Rohde dat *zijn* bevestigde, geconsacreerde levenswijsheid totaal opwoog tegen de rariteiten van zijn mislukten vriend Nietzsche. Die Rohde is voor mij ook een van de bedroevendste individuën in het leven van Nietzsche, dat mij nog altijd hevig ontmoedigt.

Bij dat leven van Nietzsche en bij het stuk van Tielrooy heb ik één ding duidelijk gevoeld: dat menschen als jij en ik elkaar *nooit* mogen 'verraden', voordat wij onszelf verraden hebben. Al de 'zijlichten', etc. die wij op elkaar zouden kunnen werpen, beteekenen niets, zijn kinderachtig en pedant vergeleken met de enorme en bezonken smeerlapperij om ons heen. Ook Marsman hoort absoluut tot ons soort, vergeleken bij al die pissebedden. Laat ons front blijven maken tegen de Hollandsche en andere pissebedden, hoe dan ook.

De zaak *Forum* te zien als een 'papierzaak' lijkt me onjuist. Laat ons het een jaar probeeren, en dat conditioneeren. Als wij de boel na een jaar willen opheffen, gaat de *naam* ook weg, dat moet erbij. En als je de boel alleen aan wilt met mij als mederedacteur, dan in Godsnaam, en ondanks het figuur dat zooiets mij laat slaan bij allen die van mijn uittreden nu al weten. Liever *niet*, maar als jij werkelijk op deze manier alleen 'onverminderd' voortgaat voor je eigen gevoel, vooruit dan maar. Maar zeg jij dan aan Zijlstra dat het een conditie van jou is, en zie gedaan te krijgen dat hij het even goed vindt (of kan het hem eigenlijk heelemaal niet schelen?) Gesteld dat je dit dus gedaan krijgt: een proef van een jaar, dan ook zonder bedenken jij, Marsman en ik, of jij, Vestdijk en ik, aangezien Marsman ook al naar het buitenland gaat. Hollandsche redactievergaderingen houd je dan gewoon op de kamer van

Vestdijk, als die nu eenmaal voorgoed invalide blijft. - Ik heb het gevoel dat ik zelf een noodmaatregel toepas met dit voorstel; maar het is billijk dat ik ook wat voor de goede zaak over heb. Oneindig liever ging ik eruit. Als ik evenals jij de Holl. afdeeling ook als een 'papierzaak' kon zien, zou ik ook zeggen: opdoeken. Nu wil ik het toch nog probeeren - maar met de conditie dat *wij* over een jaar de zaak kunnen stop zetten, althans onder den naam *Forum* (anders zet Zijlstra er 3 andere Hollanders in: bv. Den Doolaard, Donker en Theun de Vries en alles blijft voor het publiek dik in orde) en dat er een scherp-uiteenzettend voorwoord komt - kort maar zonder transigeeren - in nr. 1 van de 3e jaargang.

Wacht nu de antwoorden van Marsman en Greshoff af voor je beslist. Schrijf mij dan wat je zelf ervan denkt. Voel je er dan nog even weinig voor als nu, dan leg ik mij bij voorbaat zonder verder protest neer bij je besluit tot opdoeken, met eere crepeeren, etc.

Nu nog een practische geschiedenis. Je wilt mijn verhalen in November zetten en mij een voorschot* laten zenden in October? best. Maar je vergeet dat er ook nog een groot essay van me ligt over de *Liaisons*. Wanneer komt dat er dan in? In December? Het is mij goed, maar komt *Kostersloot* er dan ook nog bij? Dat is ook veel tegelijk.

Wanneer schrijf jij je stuk over Malraux, en waar? Zou je dan niet dezen Tielrooy (en zijn mentaliteit) daarin willen ranselen? Of deze mentaliteit zonder den Tielrooy, als je dat beter vindt (ik, ondanks Nietzsche, voor Holland vooral, nog steeds niet!) Dat stuk van dien idioot is zoo *typisch* zoo 100% en à la Coster-Van Eckeren weer de bezadigde, wijze - o zoo wijze - Polderlandsche aarts*lul* alweer, dat hij eenvoudig als illustratie behandeld al zoo uitstekend zou zijn. - Die brave Van Eckeren schreef mij onlangs ook een lange brief terug. Hij bedoelde het werkelijk uitstekend, maar ik kon niet meer antwoorden of ik had grof moeten worden en hem zeggen dat ik hemzelf een even erge kloot vond, zij het in de *brave* gebruiksvorm, als de dreunende Coster. Iemand die uitgaat van het standpunt dat Coster en ik, of Tielrooy en Malraux, feitelijk gelijke waarden vertegenwoordigen en alleen maar andersoortig zijn, kan door ons alleen worden uitgemoerd of genegeerd. (Daarin althans hadden de Fr. surrealisten instinctief de juiste methode gevonden!)

Ernst von Salomon is een jonge Duitscher die meegedaan heeft aan het vermoorden van Rathenau. Die *Geächteten* zijn zijn 'memoires'; *Die Stadt* is een roman. Het rammelt erg en is vol van de troebelen in Duitschland (vol Nick Carter, voor het glimlachende-en-geeuwende schaap Tielrooy) maar het lijkt mij toch heel interessant en hier en daar zelfs sterk. In ieder geval niet om te verwaarloozen, ook als het je tegen zou vallen. Misschien lees je het met dezelfde geboeidheid waarmee je het *Braunbuch* leest.

Kierkegaard schijnt in het Deensch prachtig te schrijven. Is *Angst* overigens geheel ongenietbaar? Stuur het mij toch, als je ermee klaar bent. En waar blijven Nietzsche's brieven?

Ik ken de *Galgenliederen*, tenminste voor een groot deel. Naar de beslissing van *Het Vaderland* blijf ik met spanning uitzien - ook een beetje in verband met onze 2 maanden 'verdwijnen' naar St. Brieuc.

Hartelijke groeten van je

E.

P.S. Ik zend je spoedig *Les Pléiades*. Lang niet alles erin is goed, maar het begin, en ook sommige stukken in het midden zijn alleraardigst. Ik laat door Pia zoeken naar Fontenelle, *Dialogue des Morts*, en *les Lettres* de l'abbé Galiani.

* [E.d.P.n-d.R.:] Erg graag zelfs, dat voorschot: eventueele verhuizing etc. B.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [23 september 1933]

aant.

aant.

Bellevue, 23 Sept.

Beste Menno,
Gelijk hiermee zend ik je een stuk waarvan ik niet weet wat ermee gebeuren moet. Als *Forum* ophoudt te bestaan, kan het misschien alleen in *D.G.W.* Bep zegt dat het beter is het juist *niet* direct te plaatsen, om het niet zoo absoluut het karakter te geven van een antikritiek. Ik geloof dat dit zeer juist is. Hier en daar zal ik het nog wel veranderen; een citaat wat korter maken, een herhaling schrappen. Ik stuur het je nu maar voor je *opinie* (maak in potlood kanttekeningen als je wilt) en wat je me aanraadt. Heelemaal in ms. laten tot het boek uitkomt wil zeggen over ± 7 mndn. pas - ergens als artikel over bv. 3 mnd. lijkt mij dan beter. Ik heb een goddelijk gevoel van opluchting nu dit pak van mijn hart is. Straks begin ik weer aan *Ducroo*. De copy van J.v.N. en van J. Gr. is nog niet terug; anders had je die al.
Ik wacht ook op antwoord op mijn brief van gisteren, maar het heeft voor mij geen haast. Stuur het mij tegelijk met je opinie over dit stuk en het stuk zelf. Dank.
Je
E.

Een verwoede brief van Gr. over Maurice gekregen. Hier: attentie! er is andere haat bij. Dat v/d Voorde Donker en Theun zou uitnoodigen is onzin, daar is de Holl. redactie voor. Enfin...

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 24 september 1933

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 24 Sept. '33

Beste Eddy
Dank voor briefkaart en brief! Ik ben, zou ik haast zeggen, persoonlijk geweldig in mijn schik met je bad in Nietzsche. Hij is werkelijk de eenige figuur, die ik totnogtoe van a tot z hebben moeten ondergaan, ik heb na hem nog niemand ontmoet, die ook maar in zijn schaduw kan staan. *Ook Stendhal niet*, absoluut niet; hij is misschien niet minder ‘eerlijk’ dan N., maar hij is minder ‘universeel’ (in den niet-halfzachten

zin genomen). Ik heb het gevoel, dat ook een mogelijk volgend boek van mij nog van Nietzsche afhankelijk zal zijn, zooveel kanten heeft hij; hij is evengoed de bron van den 'honnête homme' als van den 'calender'; en dat zegt wat!! - Ik zond je inmiddels mijn stuk over Spengler, dat ik je eerst niet had willen zenden, omdat het je reinste journalistiek is en alleen een stuk *over* Spengler met veel citaat. Achteraf (na lezing van het stuk van Kramers) blijkt me nu, dat ik blijkbaar geen monnikenwerk gedaan heb, want W.A. Kr. heeft er werkelijk *geen biet* van gesnapt! Hoe je ook over den vorm van polemiek moogt denken, de aanval op Hitler is zoo weinig gemaskeerd naar den *inhoud*, dat het belachelijk is, om dit boek als een symptoom van het Derde Rijk voor te stellen. Het is zeker een *duitsch* symptoom; maar omdat Kramers het fundamenteele verschil van 'Herrenmoral' en 'Sklavenmoral' niet kent, scheert hij alle pruisische termen over één kam. Bovendien, het boek is zeker een *pamflet*, maar als zoodanig ongetwijfeld helder en talentvol geschreven. Ik ben het op veel punten met Spengler eens, waar Kramers bang wordt voor de gevolgen en zijn slavencritiek inschakelt. Als ik *dit* vastgesteld heb, wil ik *jou* dadelijk toegeven, dat Spengler niet meer is dan de pruisische schoenpoetser van Nietzsche, die veel (veel meer dan ik vroeger dacht) van 'meneer' aan manieren heeft overgenomen.

Nu je conclusie over *Forum*, waarmee ik het oneens blijf. Juist omdat wij aan elkaar moeten vasthouden, moeten wij *niet* met v.d. Voorde c.s. in zee gaan, ook al gaat het dan onder 'gescheiden bevoegdheden'. Het kan waar zijn, dat wij steeds minder uitgeefmogelijkheden zullen vinden; dan zullen wij in godsnaam òf zelf moeten trachten te exploiteeren (maar zoover is het nog niet) òf in laatste instantie - zwijgen. Maar ik ben *dwars* tegen de combinatie met *litteratoren* onder den naam *Forum*, die dan een aanfluiting wordt, of minstens een paskwil. We kunnen dan meteen Dirk Coster en A.M. de Jong als nederlandsche collega's adopteeren, zonder een woord van protest. De 'nederlaag' tegenover *De Stem bestaat tenslotte niet*, als wij ophouden met een paar goede nummers en een (voor holl. maatstaven zeker) uitstekenden jaargang. - Dan nog dit: dat je eventueel als redacteur, hoewel contre coeur, aan zou willen blijven, waardeer ik *zeer*, maar het zou de zaak maar compliceeren. Hierom: Maurice heeft mij niet uitdrukkelijk gezegd, maar zeer duidelijk laten merken, dat hij zijn befaamde coalitie alleen kan tot stand brengen, als jij als redacteur aftreedt. (anders willen die Urbains en zoo niet meedoen). Nu, onder die condities voel ik er heelemaal niets meer voor. De opzet is toch duidelijk genoeg: wij moeten dienen om een vlaamsche 'dunne bestelling' te ondersteunen en wij zullen steeds meer ondergedompeld worden in een bad van vlaamsche rotzooi. Hoe meer ik erover denk, hoe meer het me tegenstaat, *Forum* daarvoor te misbruiken. Laten die lieden zelf wat opzetten, waarin wij dan eventueel als eerzame medewerkers kunnen schrijven! - En je 'voorwoord' in no. 1 van jaargang III zou al dadelijk de *belachelijkheid* van de combinatie aanwijzen! - Greshoff en Marsman antwoordden mij beide, dat wij onder de conditie van Maurice moeten *opdoeken*. En ik geloof, dat dat het beste is. Het zal mij aan het hart gaan, maar aan deze twee jaar zal ik tenminste een onvertroebelde, zuivere herinnering behouden. - Ik wacht je omgaand antwoord. Deel je nu mijn conclusies, dan schrijf ik Maurice, dat ik het verdom en ga deze week nog naar Zijlstra. (pro forma zal ik hem nog een voortzetting op de *oude* basis met b.v. redactie Vestdijk, Marsman, mij voorstellen met zeer verlaagde honoraria en geen secretariaat, maar hij zal dat wel niet mogelijk achten). Ik zal dan tevens de mogelijkheid van een dikker laatste no. bespreken, zoodat b.v. jouw *Liaisons* daarin komen, met andere *goede* stukken, zoodat we daverend kunnen verscheiden. (In ieder geval hoop ik die *Liaisons* in het laatste no. te drukken!) -

De geschiedenis met *Het Vaderland* wordt langzamerhand dramatisch. *Zeer* vertrouwelijk dit: de heeren Schilt en de Lang zijn al bijna handtastelijk geworden over hun candidaten. Nu schijnt Scholte naar Schilt te zijn gegaan en hem met een *proces* te hebben gedreigd, als hij niet dadelijk toegaf, want de Lang had hem de betrekking al lang beloofd!! Waarop Schilt zoo woedend is geworden, dat hij hem

verzocht heeft zijn sollicitatie in te trekken. Waarop de Lang: ‘En toch blijft Scholte *mijn* candidaat!’ Waarop… ik weet het niet, en ook niet, hoe lang dit duel nog duren moet; maar het begint me eenigszins nerveus te maken. Vanmorgen moet mijn galgengelieder er in staan. Ook *zeer* onder ons: die Schilt is een beschaafd en aangenaam mensch, de Lang een ‘aanstonds waarneembare’ ploert. Vermoedelijk zal dus no. laatst het wel winnen, en veel illusies maak ik mij niet meer; maar toch is die onzekerheid op den *rand* zeer onaangenaam. Je begrijpt dus, dat ik geen rust heb gehad om over Malraux te schrijven. Zoodra ik het doe, zal ik en passant, maar ik hoop goed raak, het schoolmeestertje Tielrooy te grazen nemen.

Mijn boekhandelaar heeft nog altijd de brieven van Nietzsche niet voor je gekregen. Is hij soms ook al verboden? In ieder geval hoor ik deze week van hem. - Kierkegaard heb ik laten liggen; ik zal er weer aan beginnen, als ik iets zekers over *Het Vaderland* weet.

Schrijf me nog even over het voorschot, tegen den tijd, dat *Forum* verschijnt. Ik maak dan in orde, dat je, hoe dan ook, vast een dertig gulden in handen krijgt.

Gaan we in Dec. dood, dan heb ik nog een mooi eind panopticum in mijn hoofd, getiteld: *Sluiting en veiling van het panopticum*.

De brief van Thelen is inderdaad typisch, maar iemand, die zoo over zijn eigen ‘oneerlijkheid’ kan praten, is verre van verloren. hart. gr. van ons beiden voor jullie

je

Menno

Truida treedt 4 Oct bij Maurice in dienst en komt waarschijnlijk bij de Greshoffs in huis.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 25 september 1933

aant.

aant.

R'dam, 25 Sept. '33

Beste Eddy

Ik ben *enthousiast* over je Nietzsche-apologie en uitstekende bestraffing van het kloen Tielrooy!! Als het eenigszins kan, moet dit nog in *December* geplaatst worden, ik zou zeggen, ook (of desnoods) ten koste van de *Liaisons*. Dit is de beste polemiek tegen het Costerisme, die je ooit geschreven hebt, juist omdat je N. als positief neemt en een zoo welwillend-nietszeggend-erudiet heer als T. als negatief. Zij passen precies in elkaar en het is je volkomen gelukt de suggestie van het ‘kloppen’ te leveren. Bijzonder frappant vond ik de passage, waarin je het verschil tusschen N. en Diderot c.s. aangeeft; dat is voortreffelijk geformuleerd en geeft precies weer, wat ik ook voelde, maar niet zoo pregnant in *Politicus* onder woorden kon brengen. - Ik heb maar een paar opmerkingen. Op pag. 5 zou ik de ‘smeerlapperij’ veranderen; het woord verzwakt je betoog, omdat het suggereert (wat verder heelemaal buiten de toon van je artikel is gebleven), dat deze Rohde een oplichter was of een schurk; en dat was hij ten eenenmale niet; in ‘smeerlapperij’ zit een ethische verachting, die een soort godsgericht inhoudt; kortom, ik vind het *woord* hier absoluut fout en verwarrend. (Ik zou haast zeggen: *was* die Rohde maar een smeerlap geweest!

maar hij schreef *Psyche*, op zijn duitsch ‘psuusje’, en dat is erger!). Verder is de *slotregel* een gemist effect, omdat geen Hollandsch lezer dien Camy kent (ik b.v. ook niet), en dus de pointe, die ik wel aanvoel overigens, niet tot zijn recht komt. Maak dat een beetje duidelijker en schrijf me meteen eens, wie die Camy was! - Overigens heb ik geen amendementen, behalve een paar met potlood aangegeven ‘taalfouten’ (dan - als, processus-proces, naar - en). Het is een prachtig stuk, een hommage à Nietzsche bovendien (*en* aan Malraux) in ‘topvorm’.

Ik wacht nu je tweede reactie op de *Forum*-zaak. Ik bloed zoo nu en dan bepaald bij de gedachte, dat we geen papier meer zullen hebben; maar alles liever toch dan die hemeltergende combinatie met dat stel vlaamsche lummels. Greshoff's protest is zonder twijfel niet heelemaal zuiver op de graat (ik acht Maurice's intenties boven verdenking verheven), maar het verandert voor mij niets aan de principieele kant van de quaestie.

Nog niets definitiefs van *Het Vaderland*. Morgenstern stond er fraai in en het was, al zeg ik het zelf, geen slecht debuut. Maar tegen een taai stuk journalist als Scholte maak ik, dunkt me een schijntje kans, vooral als de directeur hem nog protegeert ook.

Onder dit schrijven belt Zijlstra me op. Ik heb hem nu maar meteen gezegd, dat ik aan het plan-Maurice *niet* meedoe; en hij zegt mij nu opeens *uit eigen beweging*, dat hij, als de loop van zijn zaak het *eenigszins* permitteert, van plan is onze copie in een soort cahiers te drukken! Als dat mogelijk blijkt, is het voor mij bepaald een verlichting; en ik heb geen reden om aan Zijlstra's intentie te twijfelen. Ook bij de onderhandelingen met Maurice heeft hij zich weer zeer correct en zelfs welwillend gedragen. Deze tijding lijkt mij een eerste gunstige klank in de liquidatieprocedure.

Tot nader! hart. gr. je

M.

Zend mij het ms. dus *persklaar* terug!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [25 september 1933]

aant.

Bellevue, 25 Sept.

Beste Menno,

Hierbij een briefkaart van Jan. Maurice schijnt de streberigste smeerlap te zijn en van de Voorde van een alles omverwerpende stank. Misschien heeft hij gelijk, après tout, en kunnen wij - wat tenslotte mijn standpunt was - terwille van het voortbestaan van ons Hollandsch *Forum*, de Vlaamsche aanhang niet *negeeren*.

Als dit je gevoelen ook is, en als de twee redacties zich in werkelijkheid dus tóch bemoeien met elkaar, dan ben ik ook radicaal voor opdoeken.

Toch wil ik Maurice niet zoo zwart zien als de fulmineerende Jan, en geloof ik dat hij *zelf* Urbaan er niet bij haalt omdat hij zooveel voor hem voelt, maar omdat diè man de voor Zijlstra onmisbare abonnés aanbrengt.

Enfin, gegeven de razernij van Jan, en dit is de 2e maal, geloof ik nu ook dat we de boel maar als Van Speyck moeten behandelen.

Hartelijk je

E.

P.S. Ik heb Jan ook geschreven dat als hij Maurice eigenlijk zóo'n rotkanes vindt, hij verder toch maar niet ‘au mieux’ met hem moet zijn. Hij verwijt mij dat ik mijn vrienden ‘afzweer’ (als toen bij de ruzie met Slau over Borel en nu met Vic), hij ‘houdt ze aan’ op deze manier!

Dank voor je stuk over Spengler dat ik gisteren terugzond. Je zal wel gelijk hebben, maar deze houding is mij toch - ook na jouw stuk erover - grondig antipathiek, en het ‘Rijksweerideaal’ van het platste soort. Als dit Nietzscheaansch is, dan op z'n beroerdst!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [26 september 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Dinsdag.

Beste Menno,

We zijn weer reusachtig naar elkaar toe gegaan, zonder op elkaars antwoorden te reageeren; mijn brief van gisteren (ook over Spengler) en de jouwe van vandaag hebben elkaar met recht alweer ‘gekruist’. Het is roerend.

En *dus* zijn we nu op alle punten accoord. Opdoeken van *Forum*; best, best. Avanti voor de eervolle dood!

Ik heb maar één bedenking tegen je Nietzsche-enthousiasme, ofschoon ik, gegeven mijn eigen totale onderwerping, op dit oogenblik geneigd ben je niet eens in principe ongelijk te geven: ik vind het zoo zielig voor mijn goede, dikke Stendhal, die door N. zelf toch zoo geapprecieerd werd, dat hij nu niet eens ‘in zijn schaduw’ kan staan, en zelfs ‘absoluut niet’. En dat terwille van het ‘universeele’! - ik vind dit een beetje... ‘tellurisch’, zal ik maar zeggen (ik heb geen flauw idee van wat dat is) en misschien zelfs ietwat verstoken van ‘humor’. Maar soit.

- Terwijl ik hieraan bezig ben, komt je 2e brief. Ik ben zeer blij met je waardeering en zal je het stuk spoedig overgetypt en opgewerkt (er moeten nog een paar ideeën bij) terugsturen. De ‘smeerlapperij’ zal ik door een doeltreffender term vervangen; ik bedoelde er overigens géén schurkachtigheid mee, maar oneerlijkheid, bijna in den zin van Thelen. Camy is de Fransche Cornelis Veth. (Zal ik dàt en passant erbij zetten?)

Ik ben nu ook totaal geboeid door het duel Schilt-de Lang, maar dat de 1e niet al lang bezweken is, begrijp ik niet!

Je stuk over *Die Sammlung* is voortreffelijk (ik zeg dit werkelijk niet uit ‘contrabeleefdheid’). - Misschien is het telefoontje van Z. inderdaad een blijde boodschap (ook voor onze verdere accouchementen).

Hartelijke groeten, ook onder de Dames,
een hand van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [26 september 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Dinsdagavond.

Beste Menno,
Gelijk hiermee stuur ik je 2 hfdstn. *Ducroo* ter lezing - het vervolg van de herinneringen. Er komt nog meer. Schrijf mij je opinie niet dadelijk, maar wacht op de rest; daarna graag uitvoerig, niet over de literaire prestatie ervan maar menschelijk. Dit is noodig voor het portret van Wijdenes! - Krabbel maar vast wat op, dat is prachtig.
Het art. over Tielrooy zend ik je over ± 10 dagen. Ik wil eerst een boek lezen van Dwinger, voor de 'Nick-Carter-sfeer'. Verder heeft Suarès, schijnt het, zijn excuus gemaakt aan Nietzsche. Van allerlei moet er dus nog in gewijzigd worden. Ook die stommiteit over dat 'vrouwen hun waardigheid zouden vinden in hun amants, mannen in reizen', waaruit T. zoo'n symptomatische beteekenis haalt voor Malraux; M. heeft mij deze passage laten zien: het is een opmerking van Valérie aan Ferral (p. 137)! Dat is voor zoo'n schoolmeester nog het toppunt; en die tik schenk ik hem niet.
Ik vind het best dat je dit stuk in December zet, maar onder één voorwaarde. Zend nu het stuk over de *Liaisons* naar Jan Gr., opdat hij probeere het in *Gr. Ned.* te krijgen; lukt dat niet, dan zetten we dàt in November en dit in December, of andersom, en wij laten de verhalen vervallen. Die verhalen krijg ik gemakkelijker elders geplaatst, deze beide stukken zijn typisch 'forumsch'. Ik merk het met 'Java' al hoe moeilijk iets te plaatsen is, dat voor *Forum* geschreven werd.
De verhalen komen dan bv. in de cahiers, als Zijlstra dat plannetje nog realiseert.
Houd de hfdstn. van *Ducroo* die ik je zend aan tot er wat meer is en zend dan alles aan Jan.
Tot zoover. Hart. groeten,
je
E.

Ik vind het ook geen onaardig idee, vooral nu òns *Forum* verdwijnen gaat, dat ik er ononderbroken 'strijdend essayist' in ben geweest. Voor andere tijden ander werk.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [27 september 1933]

aant.

Bellevue, 27 Sept. ('s midd.)

Beste Menno,
Hierbij een mooie brief van Jan. Hij *staat* erop (streep eronder) dat ik je hem doorzend; et voilà. De brave kerel *is* ontwapenend. Ik ben slechter dan hij; ik neem mijn vrienden godbetert ook met hun fouten, en mijn beste vriend Jan, de heftige pamflettist, met zijn lintjes; maar als ik zoover kom dat ik me over ze uitdruk als hij over Maurice (en over Bloem, en over Buning) en dat ik ze voor ploerten aanzie (als bij Van Krimpen) dan 'stoot' ik ze inderdaad 'uit', dan zijn ze althans doodgewoon mijn vrienden niet meer.
Enfin, soit. De *Forum*-kwestie is geregeld. Wil jij hem dat ook nog schrijven?
Hartelijk je
E.

De brief van Jan graag terug. (Kostbaar document.)
Ik heb hem geschreven dat als hij nog eens over mij op dezelfde manier denkt en spreekt als over Maurice nu, hij mij vooral van zijn vriendenlijst moet schrappen - tòch maar, ja! - om *mij* plezier te doen. Ik ben er ook niet precies voor om vriendschap uitsluitend op achting te baseeren (op 'de l'estime'), maar zonder een zeker quantum daarvan is ze voor mij een *paskwil*. Een mijnheer die ik zelf voor een ploert houd hoef ik werkelijk niet meer 'uit te stooten' om absoluut te weten dat hij mijn vriend niet meer is! Dit is zeker weer niet erg aardig, en voor Jan onbegrijpelijk, en weinig humaan... Ik vind het eigenlijk een wonderlijke kwestie. Misschien ben *ik* degene die een illuzie noodig heb, die niet lucide durft zijn, als ik niet een 'vriend' voor een 'ploert' kan (of wil) aanzien. Maar desalniettemin... de houding à la Jan zou mij een constant gevoel geven van verradertje te spelen, tegenover de 'vriend' en *mijzelf! Bewijs*: Ik neem Jan als vriend nog geheel au sérieux, omdat ik zijn lintjesmanie voor mijzelf heb 'geformuleerd en geklasseerd' als *kinderachtigheid*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [29 september 1933]

aant.

Bellevue, 29 Sept.

Beste Menno,
Gelijk hiermee zend ik je hfdst. V-VII van de Indische herinneringen. Lees ze, maak je aanteekeningen erover (graag!) en zend dan alles: III t/m VII dus, aan Jany. Hij schrijft mij daarnet nl. dat *De Gids* het stuk over Java graag opneemt en of ik mij hierover niet bedenken wil. Volgens hem zal Nijhoff best ja kunnen zeggen als hij de rest gelezen heeft. En Jan is lang niet zeker over Coenen; in ieder geval is het te probeeren, dunkt mij.
Ik reken dus op je voor deze kritische en administratieve bezigheid. Hartelijk je
E.

O ja, wil je in het stuk over Tielrooy, laatste blz. bovenaan, de woorden 'plompe vergissing' veranderen in 'onnozele opmerking'. Dank!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 30 september 1933

aant.

aant.

aant.

R'dam, 30 Sept. '33

Beste Eddy

Vele stukken van je wachten op antwoord. Ik heb al maar in die *Vaderland*-historie gezeten, en de oplossing is er *nog* niet. Het gevecht tusschen S. en de L. schijnt nu zoo hevig te zijn geworden, dat zij elkaar niet meer kunnen luchten of zien en de beslissing verdaagd hebben tot 15 Oct.; alsdan komt n.l. de heer Nijgh uit Amerika terug. Ik was gisteren bij Schilt, en kreeg den indruk, dat hij enorm nijdig is op de intrigeerende de Lang + Scholte. Hij verzekerde mij, dat hij zijn voordracht zoo koppig mogelijk zou verdedigen. Desalniettemin: wat kan één fatsoenlijk man tegen een handige kunstreporter en een schlemihl van een zakenman! Ik heb er niet de geringste fiducie meer in. - Ter afwisseling gisteren op invitatie van mevr. Dèr Mouw ten haren huize met Ant een inleiding met voordracht over D.M. bijgewoond van een zekeren dr. Miskotte, predikant te Haarlem. Bij alle goede bedoelingen was het niet meer dan de 'omdreuning' van Dèr Mouw tot een soort vrijzinnig-christelijk Brahmaan, waar de dichter zelf zich een ongeluk over gelachen zou hebben. (Gelukkig meende mevr. Dèr Mouw, die heel aardig is, dat ook ongeveer!). Er was een prachtig Haagsch publiek (berekend op Borel), waar wij veel pleizier over hebben gehad; dames met spangen in het haar, een half-seniele musicus, die Brahman 'op muziek wou zetten', een dochter en schoonzoon van Dèr Mouw met een zwarte schotsche terrier, die *Wielemans* heette naar een Brusselsche verhuizerij en ook een *zeer* dom man, geheeten Sanders, die mij een half uur lastig viel over *het* 'forum', alles om mij te laten merken, dat hij in de *Indische Courant* over litteratuur schreef. (het werd zeer goed betaald, zei hij, en men las in Indië zeer veel goede boeken en *alle* tijdschriften). Deze man had de domste oogen, die ik in jaren gezien heb, en een flodderdas om de aandacht op die oogen te vestigen. Hoofdconclusie van den avond: Dèr Mouw was *eigenlijk* een zendeling van de V.C.S.B., en *eigenlijk* een Christen, 'in den zin van Keyserling'. De heer Miskotte kwam in de pauze (sandwiches, bouillon, Wielemans blaft!) mij bezweren, dat hij, als hij geweten had, dat *ik* er was, zeker 'philosophischer' zou hebben gesproken; het was nu maar eenvoudig geweest. Ik heb hem toen meteen maar verteld, dat ik in de nalatenschap verzen met vieze woorden van den zendeling had gevonden. 'O, zeker zooiets als "ejaculeert zich in dit geil sonnet" zeker?' zei hij toen schuchter. Dat sonnet las hij trouwens *niet* voor... Het alleraardigste van de avond was, dat onder het voorlezen van de gedichten zoo enorm duidelijk bleek, op wat voor een kerel van *formaat* dit conventikel zat te *kwijlen*. De eerw. Heer Miskotte bedierf n.l. niet veel aan de verzen, zoodat ik Dèr Mouw er nog duidelijk in kon hooren. Genoeg, het was een mooie avond. - Terzijde: ik heb nog wat verzen van D.M. voor ons laatste nummer gereserveerd. Er zijn er drie bij, *Zomer* getiteld, waarin het woord 'naaien' wordt gebruikt; die zijn de beste. Ik zal je ze bij een volgende brief aangeteekend sturen; ik voor mij zou ze willen publiceeren, want ze zijn grotesk en karakteristiek voor den 'vulgairsten' kant in D.M. -

Ik heb je stuk over N. en T. nog eens herlezen; de veranderingen zijn uitstekend, alleen blijkt *nog* niet, wie die man van de ‘épingles’ is! Het stuk is ook zeker een herlezing waard! Ik zou het liefst in *Nov.* plaatsen, omdat in *Dec.* ook je *Kostersloot* staat, dat in veel opzichten met dit betoog parallel loopt. Dan in *Dec.* òf je *Liaisons* òf je verhalen. Ik stuur Maandag de *Liaisons* naar Greshoff. - Laat *Bep* vooral ook nog een stuk(je) voor Dec. schrijven! We maken een enorm nummer, ik tracht alles te mobiliseeren, en het zal wel lukken. Het moet een soort tableau de la troupe worden, met doodenmarsch-begeleiding. Ik heb Vic [als ‘geschikte buitenstaander’] en Jan v. Nijlen (natuurlijk ook Marsman) speciaal aangezocht.

Je opmerking over mijn Nietzsche-tirade over Stendhal zal wel rechtvaardig zijn; maar ik las dezer dagen *Armance* over, en eerlijk gezegd, begon ik me daarbij toch te vervelen. Met alle goede fragmenten en uitstekende psychologische kanten *dateert* het voor mijn gevoel; op het laatst irriteert mij dat ‘misverstand’ door die vervalschte brief (an sich weer een aardige historie) zoo geweldig, dat ik èn het eind van Octave èn de sluier van Armance niet anders dan belachelijk vind. Maar het is zijn eerste roman, meen ik?

Ducroo is aangekomen, maar ik moet de enveloppe nog openmaken; nog geen tijd gehad, en ik wil het rustig lezen. - Aan Greshoff schreef ik, na lezing van zijn brieven, dat ik het theoretisch met jou eens ben, maar practisch zijn bezwaren wel begrijp; dat ik alleen adviseer, zeer zuinig te zijn met het woord ‘vriendschap’. Het lijkt me n.l., dat hij niet *erg* zuinig is met die benaming!

Maar weer tot hoors! Groeten ‘onder de dames’ en vermaan vooral Bep aan het Dec.-nummer te denken! hart. hand

je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [30 september 1933]

aant.

aant.

Bellevue, 30 Sept.

Beste Menno,

Wat gebeurt er met Scholte en jou? Wat met Schilt en De Lang?

Gisteren vroeg ik je een administratieve bezigheid voor me op te knappen. Met het oog op de onzekerheid inzake *Liaisons*, lijkt het mij beter om Nietzsche-Tielrooy in November te zetten. Ook al met het oog op mijn slot-panopticum van Kostersloot; dat geeft anders zoo erg veel bijten in één nummer, en doet bij het *laatste* nummer wat rabies-achtig. Vind je zelf niet?

Dus graag: Tielrooy in November en de verhalen tot besluit. Maar nog iets: kan jij je ‘Veiling van het Panopticum’ niet met mijn ‘Kostersloot’ verbinden tot één ‘Afscheidsgroet’; bv. hfdst. I door mij en hfdst. II door jou. Zet jouw titel dan maar boven de heele boel (of de mijne, qu'importe'). Ik zou dit erg prettig vinden - en dan geen enkel ander panopticum meer in dat slotnr. Dus alle panoppen moeten in November afgedaan zijn, ook Thelen, en eventueel Jan Gr. nog. Overzie dit alles met adelaarsblik en neem niets nieuws meer aan.

Dat van Thelen is te aardig om op te geven. Doe dat vooral niet!

Hoor ik gauw weer wat? En zend mij *Angst.*
Hart. groeten van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [3 oktober 1933]

aant.

aant.

Bellevue, 3 October.

Beste Menno,

Het verslag over den Dèr Mouw-avond was zeer mooi, wij hebben er erg van genoten, en haast nog meer dat wij er zelf niet waren. Mevr. Iris Zijlings is te Parijs, na mij schriftelijk om 'raad' gevraagd te hebben voor een Fransch programma uit 'moderne' dichters; en ik ben een vriendelijk wezen, au fond, ik heb haar niet mijn stuk over de kunst van de planken gestuurd, maar haar 'geraden'. Maar sindsdien is zij hier gekomen en woont nu in het hotel dat ik haar ook al heb moeten 'raden', en ik heb haar dus geschreven dat we het erg druk hebben met de verhuizing en dat zij ook niet hier mag komen. Ik hoop haar ook in het hotel te kunnen missen, tenzij voor een haastige 10 minuten, als zij het volstrekt wil. Zij heeft mij al geschreven dat zij de gedichten van Baudelaire heeft gekocht 'en ook zijn prachtige Poèmes en Prose'. (Die kende zij al vóórdat ik haar begon te 'raden'.)

Wij gaan hoogstwschl. 14 Oct. van hier weg, naar een hotel bij Saint Brieuc (Bretagne) dat *Le Manoir du Roselier* heet. Een prachtige naam, niet? ook voor *Ducroo*! De vraag is nu alleen nog maar of de kamer daar goed verwarmd kan worden, verder is er park, zee, eenzaamheid, alles even prachtig, en een vriend van Malraux in de buurt, dien ik eens ontmoet heb, Louis Guilloux, een sympathieke snuiter die nogal 'Dostojevskyaansch' leeft met zijn echtgenoote, naar het schijnt, en gek is op zijn dochtertje.

Ik stuur je gelijk hiermee hfdst. VIII van *Ducroo*, een dik hoofdstuk. Je hebt dus III t/m VIII, als alles behoorlijk is overgekomen; alles naar Jany doorzenden. - Ik blijf benieuwd naar den strijd Scholte-Schilt-de Lang, ofschoon ik denk dat je Schilt wel zal worden platgedrukt als nu de felle keitief Nijgh ook nog in het krijt verschijnt.

Hierbij een brief van Kramers die je kan amuseeren. Hij had als 'snipper' in *D.G.W.* dat zinnetje van Lauro de Bosis gezet - heelemaal los: 'De Waarheid is in wezen anti-fascistisch'. Daarop heeft Antonini, dien hij 'de graaf' noemt, hem gezegd dat dit hem nogal een stoute bewering leek; waarop Kramers: 'Ik ben liberaal-philosofisch onderlegd'; - waarop Antonini: 'Maar daarom juist, lijkt mij dat voor ù de Waarheid noch anti- noch pro-fascistisch moet zijn'. Ik schreef hem dat dit mij inderdaad nogal juist lijkt, al is de Waarheid-in-Italië heel zeker anti-fascistisch; - daarop dit antwoord. Stuur het mij terug, het is te monumentaal om het niet te bewaren.

Over de plaatsing van mijn stukken waren wij het alweer roerend eens, nog voordat je mijn briefkaart ontving! Nu nog één antwoord dus: over dat gezamenlijke slot-panopticum.

'L'homme à la tête d'épingle' zegt toch al genoeg! er hoeft toch geen geleerde verhandeling bij? Wie *is* die speldekop-man? Tielrooy, goddoome! Het *beeld* volstaat, Weledelzeergeleerde, de verdere *biografie* van den man is heusch totaal overbodig...

Met hartelijke groeten, ook van Bep, die voortdurend op appartementen uit is en aan Ant,
je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 3 oktober 1933

aant.

aant.

R'dam, 3 Oct. '33

Beste Eddy

Gisteren las ik je indische mémoires uit, in één zeer geboeide spanning. Ik complimenteer je er mee, ze zijn buitengewoon goed, treffend, scherp, alles wat je maar wilt, misschien wel (tot nu toe) je 'meesterwerk'. Wat Vestdijk jammerlijk mislukte, is jou prachtig gelukt; je hebt een ongelooflijke hoeveelheid détails weten op te voeren, zonder één oogenblik te lang te worden; mijn aandacht verslapte nergens, het rhytme van mijn denken-en-voelen ging precies met jouw verhaal mee. Hier heb je ook *alle* voordeel gehad van je patente geheugen; hoe in vredesnaam kun je je jeugd nog zoo precies reconstrueeren! Het is alles zeer *precies*, vind ik, en tegelijk een ongelooflijk *poëtische* evocatie van het landschap en de sfeer van Indië. Het blijkt me nu duidelijk, dat Marsman *ongelijk* had, toen hij je aandacht voor het landschap ontzegde; hij was met zijn voorloopige definitie te gauw klaar, zag niet (wat ik ook maar zeer gedeeltelijk zag), dat je die aandacht alleen tijdelijk naar achteren geschoven had om vooral niet in het 'schrijverspalet' te vervallen (Arij Prins, Helman etc.). In deze mémoires leeft het landschap door en achter de menschen, met een geweldige rijkdom zelfs, maar toch ben je nergens 'aan het beschrijven getogen'. - Je vader en moeder komen, voor mijn gevoel, pas in dit milieu volledig tot hun recht; het is, alsof ze totnogtoe, ook in je werk een soort curieuze ballingen geweest zijn; hier zie ik ze compleet leven. Het is in zekeren zin jammer, dat je dit niet eerder hebt laten voelen: hoe zij *in Indië* waren. Zooals zij in je gedichten of *Nutteloos Verzet* voorkomen, zijn zij altijd 'ruïnes van Indië' en daardoor min of meer òf ridicuul òf ongeloofwaardig. Nu weet ik voorgoed, hoe zij zoo werden. - Vreemd, dat je intellectueele experimenten van vroeger je fantasie zoo ver weg hebben gehouden van dit land, waar je blijkbaar een ontzaglijk reservoir van ervaringen had opgedaan! Het zal me werkelijk benieuwen, wat 'men' hier wel van zegt; je 'fretterigheid' is hier haast heelemaal opgeslorpt door 'teederheid', en dat zal men in Holland absoluut weer niet snappen, terwijl ze toch heel duidelijk op één basis berusten. - Misschien verklaart deze intense bewondering voor je 'beschrijving' van het indische milieu eenigszins, waarom ik in de eerste stukken van *Ducroo* soms iets magers en abstracts ontdekte *naast*, maar *niet* versmolten *met* het romantische (b.v. de relatie met Jane *naast* de dialogen met Heverlé c.s.) Hier is alles spontaan, zoowel het intellectueele als het gevoelige, het vloeit uit elkaar voort en laat elkaar nooit los; de personen hebben omtrekken, *en* inhoud, zijn met een enkel detail *compleet* gekarakteriseerd, zoodat zij veel meer *persoon*, vleesch worden dan Heverlé c.s. Je treft hier pas een werkelijk volkomen *nieuwen* toon, een meesterlijken toon, durf ik gerust zeggen; het is, ook technisch, een

meesterstuk, na het *Gebed v.d.H.D.* je *eerste* werk, waar ‘vorm’ en ‘inhoud’ elkaar zoo dekken, dat het bijna ‘klassiek’ mag heeten.

Je ziet, dat ik geestdriftig ben. Ik hoop alles later weer te herlezen. Voor het eerst zie ik ook Indië; de Max Havelaar was mij in dit opzicht te ‘lyrisch’, en Augusta de Wit te sentimenteel; bij jou is het intellect transparant gevoel, en dat is tenslotte de eenige manier, waarop ik werkelijk in gevoel kan baden. De intelligentie moet steeds, ook in de beschrijving, aanwezig zijn, anders zie ik ook het landschap (van een schrijver) niet.

Ontving je Nietzsche? Ik betrapte eindelijk een ex. in De Bijenkorf. Panoptica accoord, ik zal het zoo als jij voorstelt trachten in te richten. De *Liaisons* zijn naar Greshoff, *Ducroo* gaat naar Jany. hart. je

M.

Vaderland geen nieuws, maar weinig hoop meer. Ingesloten de *Zomer*-verzen van Dèr Mouw. Zend ze mij met je meening terug, en beschouw ze voorloopig (op Vic's verzoek) als *vertrouwelijke* zending.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [4 oktober 1933]

aant.

aant.

Bellevue, Woensdag.

Beste Menno,

Ik ben natuurlijk op mijn beurt opgetogen over je opinie! Verder over de Nietzsche, die er erg aanlokkelijk uitziet, en waarvoor veel dank. - Je brief kwam erg ongelukkig hier. d.w.z. tegelijk met een hartverscheurende brief van Simone, die nu werkvrouw is en 60 frs. in de week verdient, ziek geweest is en noch den dokter noch de huur kan betalen. Wij zitten zelf in de krapste omstandigheden en rekenen wat we kunnen om te kunnen verhuizen; toch heb ik haar nu weer wat geld moeten zenden. Het *is* iets, zoo’n schepsel in je verleden te hebben, jij weet er iets van, maar niets, vergeleken hierbij. Dit mensch *kan* werkelijk totaal niets, is daarbij physiek verpest, uiterst hulpbehoevend, enz. enz. En ik kan haar niet beschouwen als een stuk vuil uit het verleden dat nu maar in vuil vergaan moet. Ik ben er absoluut beroerd van.

Neem me dus niet kwalijk dat ik je ditmaal niet langer schrijf; later kom ik erop terug. De sfeer die je zoo goed vindt, dank ik aan 3 dingen: het voorbeeld van Stendhal *(Henri Brulard)*, mijn geheugen, en het proces van het verleden. Ik zou over ‘Jane’ niet zoo kunnen schrijven omdat het nog het ‘heden’ is; je denkt aan de smakkers die je kunnen lezen en er is tòch een rem. Alleen met iets wat afgedaan is, kan je werkelik volkomen afrekenen, dat is helaas een natuurwet. Toch geloof ik dat er nog veel intelligentie en emotie *versmolten* zijn in de rest, als je je voortdurend ‘Jane’ op den achtergrond denkt. Tenslotte is het *heele* boek voor mijn gevoel op Bep ingesteld.

Wat de kritiek ervan zeggen kan, kan mij, geloof ik, al niet schelen. Ook als ze enthousiast worden, dan nog zal ik het beschouwen als van een mogelijk *pecuniair* belang. Het hfdst. dat ik je nu zond, is voor mij een van de beste; het is ‘Zandbaai’,

zooals in het begin ‘Gedong Lami’ goed getroffen is. Dat zijn de twee voornaamste atmosfeeren van mijn jeugd.

De verzen van Dèr Mouw gaan hierbij. Ik vind ze niet van zijn beste, maar ben absoluut gretig vóór opnemen. Laten we ons in het laatste nr. van *Forum* althans deze luxe veroorloven!

Mooi voor die panopticums. Later dus meer. Veel hartelijks, ook van Bep en voor Ant,

je
E.

Forum van deze maand nog niet ontvangen. - De vendutie in Brussel heeft gisteren eindelijk plaats gehad. Jan verwonderde zich erover dat ik daarvoor niet ‘even was overgekomen’! Ik ben erin geslaagd er zelfs niet serieus aan te denken. Nu zou ik toch wel weer willen weten *wanneer* er wat geld voor mij kan loskomen, vnl. met het oog op Simone.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 4 oktober 1933

aant.

aant.

R'dam, 4 Oct. '33

Beste Eddy

Ik heb vandaag een conferentie met Vic gehad, die kwam met een van v. Wessem afkomstig voorstel. (deze jonge man heeft blijkbaar twee jaar lang geduldig zitten wachten op een levenskans! schoon en rijk leven!). Het komt hierop neer: *De Vrije Bladen* herleven in den ouden vorm, maar verdubbeld in omvang, en ‘nemen’ pro forma (om de abonné's te krijgen) *Forum* en *Het Venster*, die beide opdoeken, ‘op’. Er komt een nieuwe redactie, waarvan Jan Engelman secretaris is, bestaande uit: Vic, v. Wessem (natuurlijk!), Marsman (als hij niet al te veel reist), Engelman, de Bourbon en ter Braak (de laatste twee resp. als vertegenw. van de verdwenen tijdschriften). - Het plan lijkt me, gegeven de omstandigheden, niet zoo dwaas, al heb ik het niet op dien bastaard van Lodewijk XVI. Papier hebben wij dan tenminste, als er gestemd wordt, zal ik in veel gevallen op Vic en Marsman kunnen rekenen. Ik schrijf het je vast maar even, er is nog niets definitief. Niet onaardig zou zijn, dat de V. Bl., na een *Forum*-purgatie in de letterkunde, weer opdoken! Schrijf me erover.

Vanmiddag las ik een uitstekende *Hommage à Zola* van *Céline* in *Marianne*, die me aanleiding was *Voyage au Bout de la Nuit* dadelijk te koopen. Je moet dat stuk vooral lezen; het *misstaat* in *Marianne*, dat zegt al veel *voor* de qualiteit.

Ik hoorde, dat Anthonie Donker een huis heeft laten bouwen, dat hij *Maupertuis* heeft genoemd. Het lijkt me, dat hij zich vergist; het moet m.i. zijn *Montsalvat*.

in haast, h gr. ook v.A en a.B.

je
M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [6 oktober 1933]

aant.

Bellevue, 6 October.

Beste Menno,

Het plan om *Forum* te laten versmelten met *De Vrije Bladen* lijkt me gewoon een klucht. Ik hoop dat je je er niet toe leent, anders dan als medewerker. Laat ons allebei, als het zoo uitvalt, wat in de *V.B.* zetten, maar ga alsjeblieft niet als 'een restje van *Forum*' in die redactie zitten. Wil Zijlstra nog eens 'cahiers' met ons uitgeven of zoo, best; anders moeten we allebei maar zien onze copy als particuliere schrijvers hier of daar geplaatst te krijgen. Jij met Vic, Van Wessem en de Bourbon samen in een herleefde *V.B.* vind ik een achteruitgang, en voor het publiek idioot. En voor de abonnés hoeft men zooiets niet te doen, want die loopen heusch niet meer in zulke smeltgrapjes en zijn blij van hun oude abonnement af te zijn zonder meer.

Ik zal er verder niet over schrijven dan dit; dus als je er toch voor voelt, moet je je natuurlijk aan mij niet storen. Hierbij een briefkaart van Bep, die nog niet weg is en waarvan ik een extra-postzegel afpulk. Grappig dat Bep je schreef over dat zinnetje als 'epigraaf', dat juist uit die Céline-toespraak is, waarover jij mij schreef. Maar ik mag dien meneer Céline toch maar heel erg half.

Hartelijke groeten van je

E.

P.S. Ik moet Donderdag a.s. voor 2 dagen naar Brussel om over die vendutie te praten omdat de goede Timmers Verhoeven het anders toch wel erg onverschillig van me vindt, ze-eg! Ik logeer dan bij Jan en zal zeker Truida zien. En Gille bij de vegetariërs.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 7 oktober 1933

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 7 Oct. '33

Beste Eddy

Ik haast me je te antwoorden op je juist ontvangen briefje, dat ik nogal zonderling van 'advieskracht' vind. Misschien heb je mij verkeerd begrepen. 1° *Voel* ik heel weinig voor welk redacteurschap (na het verdwijnen van *Forum*) ook en zou ik deze

'post' alleen accepteeren om *eenige* contrôle te houden over de ons dan tenminste nog resterende papier mogelijkheid, 2° zou van een *versmelting* geen sprake zijn; ik had mij al voorgenomen, om *als* dit allegaartje doorgaat, in het Dec.-nummer die 'overgang' zeer degelijk te verantwoorden zonder iets te verbloemen van de situatie; 3° lijkt me je zoo onmiddellijk afwijzende houding erg inconsequent, waar je een paar dagen geleden nog *wel* in zee wou gaan met een troep roomsche en costeriaansche Vlamingen, en *dat onder den naam Forum*!! Er is nu een zeer belangrijk verschil: *Forum* verdwijnt, met een gedocumenteerd afscheid, als factor uit de samenleving, in de plaats daarvan komt een orgaan, waarin wij met anderen kunnen publiceeren, en waar dus de wenschelijkheid van een contrôle *ook van den 'Forumkant'* dwingend (door mij tenminste) gevoeld wordt. Verder ben ik het met je eens, als je zegt, dat het op een 'klucht' lijkt. Maar ik 'leen mij' tot niets, wat ik niet verantwoorden kan. Willen de heeren Engelman c.s. met een poësie pure-manifest beginnen, dan pas ik al direct, willen ze het zoo voorstellen, alsof nu pas de ware concentratie is bereikt, dan evenzeer. God beware me voor een 'leidende rol' in zulk een gemengd ensemble. Wat ik wil, is niets anders dan de mogelijkheden voor 'ons en de onzen' zoo ruim als kan bewaren. Blijkt het een *on*mogelijkheid te zijn, dan loop ik er na een jaar weer uit. Geloof me, als mijn optreden aan duidelijkheid iets te wenschen overlaat, zal ik de eerste zijn om zulks als een beleediging aan het adres van twee jaar *Forum* te voelen! Ik heb trouwens geen nader nieuws nog van de klucht; voorloopig heb ik me alle vrijheid voorbehouden. - Ik denk er hoofdzakelijk zoo over, omdat ik zeker weet, dat wij in *De Gids* en *Groot-Nederland* alleen gelegenheidspublicisten zullen blijven, en vooral niet als polemische geesten geduld zullen worden. In de *V. Bl.* zal dat anders zijn, althans ik zal bedingen, dat het anders is, en is het niet zoo, dan hebben ze *mij* niet. Ik ben er, bij nader inzien, ook tegen, dat er zelfs maar een illusie van 'versmelting' gegeven wordt, b.v. door een 'waarin opgenomen *Forum*'; dus *Forum* gaat *finaal* weg, en ik treed alleen in de nieuwe combinatie als 'controleur'. Ik hoop, dat je zoo mijn standpunt kunt billijken. -

De rest van je mémoires staat op hetzelfde peil, zoo niet op een nog hooger, als de eerste hoofdstukken die je me zond. Stom toevallig: ik las dezer dagen *Henri Brulard*, nog voor jij de invloed daarvan erkende in je brief en werd ook getroffen door de sterke overeenkomst. Het is eigenlijk zot, dat ik tot mijn conclusie over Stendhal en Nietzsche in het *Démasqué* kwam op grond van *le Rouge et le Noir, Chartreuse de Parme, De l'Amour* en *Souvenirs d'Egotisme, dus zonder Brulard te kennen*, dat toch eigenlijk wel het best en volledigst Stendhal vertegenwoordigt! Het is heerlijk om te lezen, ik bedoel nu puur om het genoegen van het lezen, zooals ook je indische mémoires. Vergeleken bij deze stijlen moet ik dadelijk erkennen, dat *Dumay wegvalt* en, wonderbaarlijker wijze, *Hampton Court* (voor mijn gevoel) *beter is*. Er staan, ook na de ontluizing, *veel te veel* zinnen in *Dumay*, die niet ter zake doen; ik kan me dit stijl-procédé nu alleen nog verklaren door de hevige persoonlijke indrukken, waaronder ik dit boek zoo *moest* schrijven. Alleen enkele hoofdstukken van *Dumay* zijn goed; maar de bijfiguren, mevr. Laurens, ook Karin zelfs, mej v.d. Wall etc. hadden afgedaan kunnen worden op zijn stendhalsch met een 'sans menton' b.v. als voldoende karakteristiek. Enfin, het boek is er nu eenmaal en ik geloof, dat de *Politicus* veel beter is, veel meer 'beknopt' in den stendhaliaanschen zin; mocht dus de hollander, Coster ten spijt, in *Dumay* een meesterstuk zien, dan zal de *Politicus* die illusie wel weer wegvagen. En anders schrijf ik in het laatste no. van *Forum* zelf een critiek op *Dumay*!

Ik geloof toch wel, dat Stendhal jouw en Nietzsche mijn 'Urbild' vertegenwoordigen; zoowel wat afstamming, als opvoeding, als milieu, als aanleg betreft, wijken wij in accenten precies zoo van elkaar af als deze beide heeren. Nietzsche zou ook *nooit* jouw mémoires of *Brulard* hebben kunnen schrijven; hij zou (als ik) dadelijk zijn gaan

‘moraliseeren’, iedere gebeurtenis zou hem dadelijk een theoretische wenk hebben moeten geven, anders zou hij haar niet geboekt hebben. Vgl. *Brulard* en *Ecce Homo*: twee voorbeelden van de prachtigste autobiografie, die ik ken, beide tegenover andere kategorieën zeer verwant, tegenover elkaar weer zeer verschillend. Dit is een quaestie van ‘bloed’ ongetwijfeld; de intellectueele middelen zijn dezelfde, de sensibiliteit is dezelfde, maar de *toepassing* verschilt overal en altijd. Een concreet voorbeeld uit je mémoires; je hebt het over de romans van Scott, en zegt daar, dat je je met één personage vereenzelvigde, terwijl je dan in één zinnetje een conclusie trekt, die mij *vervoert* [en die bij mij waarschijnlijk tot een essay zou zijn uitgedijd], om zoo te zeggen: n.l., dat zoo de ‘genealogie’ van onze ‘schrijversmoraal’ (contra de Theuns etc.) te vinden is. Bij Nietzsche (ev. bij een autobiografie van mij) zou het *aperçu* precies hetzelfde kunnen zijn, maar het accent zou dadelijk op de theorie zijn gevallen, terwijl bij jou het gebeuren zelf blijft domineeren. Ik vraag mij wel eens af, of mijn slechte geheugen voor mijn kindertijd überhaupt niet te verklaren is uit het feit, dat ik altijd alles heb ‘vermoraliseerd’; en in mijn kindertijd natuurlijk volgens de moraal der ouderen, zoodat de eigenlijke kinderfeiten alleen als geïsoleerde eilandjes in mijn herinnering terugkomen. (zie de desbetreffende passage in *Politicus zonder Partij*).

De brief van Kramers is heel mooi; de stijl is van een hartelijke banaliteit, om niet te zeggen prolligheid, dat ik me alleen kan verheugen over zijn antipathie tegen het fascisme. Het is de stijl van Greshoff's brieven, maar dan met een haagsche kulclubpen op pleepapier geschreven; als de formuleering niet zoo intens vulgair is, vind ik dergelijke brieven erg aardig. Jan bezit het geheim van dien stijl *in het goede*.

Schrijf me tijdig je nieuwe adres! - Laat mij eens weten, of ik Simone op discrete manier zoo nu en dan niet eens iets kan zenden; een ƒ 10 of zoo kan ik wel eens missen. Maar *in geen geval* onder eigen naam, want dan zou ze me nog ‘dankbaar’ moeten zijn. Het is zuiver en alleen, omdat ik haar, in haar soort, altijd geschikt gevonden heb. -

Wat de drukfout in Bep's stuk betreft; ik zal informeeren. Ik vermoed eerder, dat het op de zetterij is gebeurd, want ik heb daarmee laatst ook eenzelfde last gehad (de corrector had *eigenmachtig* in *Dumay* een ‘beteren stijl’ aangebracht!!). Bouws schuld zal het wel niet zijn, hij is tegenwoordig in deze zaken als de dood voor standjes. Dank voor het citaat van Céline, ik had het ook al gezien. Het is haast te mooi, om het niet te gebruiken, al is de afkomst compromittant. hart. gr. van ons voor jullie beiden

je
Menno

N.B. Zal ik over het voorschot telefoneeren, of brengt de vendutie je uit den brand?

Ant wil *Ducroo* vandaag en morgen graag lezen; ik zal het dan de volgende week aan Jany zenden.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, 7 oktober 1933

aant.

aant.

Beste Menno,

Ik heb met het grootste plezier je stuk over Paap herlezen. Behalve ‘Hamlet-Paap’ aan het eind - een wat versleten èn onjuist beeld - vind ik het voortreffelijk van a tot z. Ook het stuk over Wassermann en al niet minder dat tegen Campert.

Dat ik Donderdag a.s. naar Br. ga, schreef ik je al. Er wacht me allerlei prettigs en onprettigs door elkaar.

Les Pléiades zond ik je op.

Bob neemt vandaag een boek van Dwinger mee, *Zwischen Weiss und Rot*. De Gothische letter ervan schrikt mij af, en ik kan het boek hier goedkooper in het Fransch krijgen. Bob zal het je in Holland zelf opsturen; wil je probeeren het bij je boekhandelaar (als cadeau dat je nu dubbel hebt of zoo) te ruilen? De prijs was hier 45 frs. ik denk fl. 4.20 in Holland. Neem maar iets aardigs ervoor in de plaats: *Angst*? of Bertram over Nietzsche? en stuur mij dat dan. Gaat het ruilen niet, houd het boek zelf dan zoolang, en zelfs voorgoed als het je bevalt. Hartelijk, je

Eddy

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, [8 oktober 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

Bellevue, Zondag.

Beste Menno,

Veel dank voor je brief. Hij heeft me veel goed gedaan op een moment dat ik er erg behoefte aan had. De vendutie in Brussel is goed afgeloopen (175.000 frs., taxatie maar 90.000) maar er komen allerlei dingen bij, te lang om je te vertellen. Timmers Verhoeven is nl. ‘boos’ op mij, omdat ik voor de veiling niet overgekomen ben, en Greshoff is het zoowat totaal met hem eens. Ik heb den man wel 5 keer gezegd en geschreven hoe pijnlijk die veiling voor me was, enz., maar hij schijnt het niet te begrijpen en kortom, mijn dankbaarheid voor al het door hem gepresteerde op mijn eigen smoelement te willen aflezen. Soit; wij leenen nu dus weer geld om naar Brussel te gaan (ik dan - Bep blijft met de verhuisrommel zielig achter!)

Ik vind dit alles even onaangenaam, ook de uitleg met Greshoff, enz. enz. We zijn op 1000 mijl van ieder calenderhoekje af en midden in de ‘notarissen’, ook de op hun kop gezette en edele, als T.V. Het is te lang om je hier allemaal te vertellen; ik wou dat ik je even spreken kon. Kan je niet naar Brussel komen? ik ben er van Donderdagavond laat (11 uur) tot Zaterdagmiddag. Zondag *moet* ik hier terug zijn, om met Bep naar St. Brieuc te gaan, of haar misschien nog met iets te helpen, als zij met de rommel niet klaargekomen is. Maar het is maar een idee - doe het vooral niet als je niet goed kan. Ik ben bovendien bij Gr. gelogeerd en voor jou zal daar dus wel geen plaats zijn. Nu ik je verklaring over die *V.B.* kwestie overlees, weet ik meteen wat voor mij het groote verschil uitmaakte. Bij die samensmelting-neen, juist niet! - bij die samenuitgeverij met de Vlamingen, klampte ik mij vast aan de autonome

redactie, d.w.z. dat *ons* alleen maar het halve, Nederlandsche, echte *Forum* zou aangaan, en dat wij de rest zouden kunnen *negeeren*. Toen ik inzag dat dit onmogelijk was, heb ik direct toegegeven dat ‘stoppen’ beter was. Als er sprake van was om Van de Voorde en jou in één redactie te hebben, had ik op slag geprotesteerd. Nu dacht ik bij de nieuwe combinatie inderdaad dat er zou staan: ‘waarin opgenomen *Forum* en *Het Venster*’. Dat zou ik beneden alles vinden.

Als dat niet zoo is, dan blijft er alleen de klucht over van de herleefde en weer goed terecht gekomen *Vrije Bladen*, maar tenslotte: jij hoorde daar vroeger toe en als je - om welke redenen dan ook - in die redactie wilt is dat natuurlijk een kwestie apart. Maar je schreef mij zelf: ‘het idee is om ook de abonnés van *Forum* te krijgen’ of zooiets; vandaar mijn reactie tegen het karakter van de grap.

Ik hoop dat alles nu duidelijk is.

Over Stendhal-Nietzsche-jij-ik in hoofdzaak geheel accoord: het is trouwens een oude ontdekking van ons! Maar je hebt toch ongelijk om *Le Rouge et le Noir* en *La Chartreuse* zoo achter *Brulard* te stellen! - en *Souvenirs d'Egotisme, Brulard*, en zelfs het *Journal*, zijn eigenlijk één groot boek. Wat zoo prachtig in dit alles is, is dat alles erin ontbreekt van het theater in de confessie - zooals bij Rousseau. *Armance* is voor mij ook nog vol goede dingen, ofschoon die historie van dien brief juist nogal idioot is en het eind erg haastig afgepoeierd. Maar Julien Sorel en Fabrice, en vooral de vrouwenfiguren in de romans, ook Mme de Chasteller in *Lucien Leuwen* geef ik volstrekt niet weg voor *Brulard*, evenmin als jij *Die Wille zur Macht* zou opgeven voor *Ecce Homo*! Ook hierover zouden we nog eens lang moeten praten. Nietzsche kende *Brulard* ook niet, dat eerst later door Casimir Striyenski uitgegeven werd; zeker lang na 1884.

Laat Ant gerust de ‘mémoires’ lezen, en op haar gemak, voor ze naar Jany gaan. Het komt niet op een paar dagen aan. - Wel graag telefoneeren om dat voorschot, als je dat wilt. Want de aardigheid van die vendutie is: dat ik er misschien, neen, vrijwel zeker, toch geen cent van krijg, dan wanneer de heele erfenis afgedaan zal zijn - en er moeten nog gronden in Indië verkocht worden, dus zeg: over zooiets als een jaar! Neen, de verkoop van Gistoux, als die nu doorgaat, is dan serieuzer. Maar ook dat zal wel lang na de verhuizerij zijn.

Simone helpen? Neen, doe het maar niet. Ik vind het *bizonder* aardig van je; maar ik zou teveel het gevoel hebben van mijn vrienden te laten opdraaien voor wat ik zelf niet af kan. Dat gevoel heb ik nu al, en zulke gevalletjes als nu dat met T.V. geven mij weer eens het volle besef van hoe pijnlijk zooiets altijd worden kan. - Ik heb Simone geschreven dat de redding in aantocht is (nl. die verkoop van Gistoux); ik hoop dat het haar gesterkt heeft.

Schrijf géén veroordeeling van *Dumay*. Je doet het tegenover de runderen (de Donkers, Theun de Vriezen, zelfs de Helmans) voor wie *Dumay* nog 10 × te goed is. Ik schreef Thelen laatst dat ik voor *Dumay* nog altijd een handvol *Stille Plantages* cadeau gaf; dààrop was o.a. zijn antwoord over mijn ‘eerlijkheid’. Hij zelf vond *De Stille Plantage* nl. prachtig (wat te denken geeft voor een zoo picareske geest) en Helman's talent ‘verdammt grosz’. Ik schreef hem dat ik het vooral toch ‘verdammt vervelend’ begon te vinden [steeds méér na *Zuid-Zuid-West*.] - maar ik wacht nu op *Waarom niet*, vooral sinds de aankondiging op het omslag van *Forum*! [Het mooie is dat je op die annonce lezen kunt: ‘Waarom niet door Albert Helman’. Waarom ook niet, inderdaad; het zou de eerste universeele geest van dit gehalte niet zijn!] Zorg jij ervoor dat ik dit boek vooral krijg? Bedel het Zijlstra af, koop het vooral niet. Maar zend het mij naar Bretagne, opdat ik de geschiedenis der menschheid en de internationale wereld die Helman zoo door-en-door kent toch kennen leere!

Mijn adres blijft gek genoeg onzeker. Het ziet er nu naar uit of ‘Le Manoir du Roselier’ een *dorp* is, niet enkel een hotel. Ik zal je dus vandaaruit direct een briefkaart schrijven met ons adres, d.w.z. volgende Zondag of Maandag al. - Die

corrector verdient op zijn pokkel te hebben, als hij en niet Bouws zoo eigenmachtig knoeit. Het moet hem in ieder geval gezegd worden, vind-je niet?

Nu, dit is de laatste lange brief die je krijgt tot we in Bretagne zijn. Vandaag is Zondag, maar vanaf morgen begint het gedoe met belasting-politie-gas-electriciteits- en verzekeringskantoren voor allerlei waarschuwingen, betalingen en terug te vorderen garanties; verder moet ik met Bep nog 3 appartementen bekijken die alle 3 'mogelijk' lijken. Bij de 'onmogelijke' zagen we eergisteren een ontzettend superieur-glimlachend en pratend prachtsmousje, dat opeens Hollandsch met ons sprak en toen verklaarde: - Je m'appelle Querido. Vous avez chez vous un *grand* écrivain qui s'appelle ainsi; c'est mon cousin. - Deze heer-in-de-*grands*-bâtiments heeft het voornaamste tot de 'onmogelijkheid' van dat appartement bijgedragen, geloof ik wel. Tot ziens of tot later uit Bretagne. Veel hartelijks ook voor Ant en van Bep, en nogmaals dank.

Je
E.

P.S. -Dus wat je redacteurschap in de toekomstige *V.Bl.* betreft, ik heb er nu niets meer tegen, vooral niet als je de humor ervan blijft inzien, ondanks de diplomatieke overwegingen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, 9 oktober 1933

aant.

aant.

Bellevue, *Maandag*.

Beste Menno,

Met de verhuizing hier komt het beter uit als ik Woensdag naar Brussel ga inpl. van Donderdag. Ik ben er dus den heelen Donderdag en een deel van den Vrijdag. Dit met het oog op een eventueele komst van je. Schrijf in ieder geval even naar Greshoff.

O ja, dat B. met mij mee gaat nr. St. Brieuc moet tusschen ons blijven. Als Everardus het bv. verneemt, is hij best in staat van zijn perspicaciteit bij Scholte te getuigen of iets dergelijks. B. is officieel te Parijs gelogeerd bij de Chevassons.

Later meer. Hart. groeten van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bellevue, 10 oktober 1933

aant.

aant.

Bellevue, Dinsdag.

Beste Menno,
Als ik je niet in Brussel zie (wat het waarschijnlijkste is), wil je dan zorgen dat ik zoo spoedig mogelijk de proeven krijg van mijn stuk dat in Nov. komt? Vóór Zaterdag a.s. hier, want Zaterdagmiddag behoort Bellevue voor ons tot het verleden. En vóór Maandag a.s. weet ik niet wat mijn nieuwe adres is, zoodat het dan te laat worden kan. Je kunt mij tusschen Zaterdag 14 en Dinsdag 17 schrijven: aux bons soins de M. Louis Guilloux, 1er Impasse Pasteur, Saint-Brieuc (Côte du Nord), Frankrijk. D.w.z. dus: Maandag uiterlijk uit Holland, of zelfs: Zondag, anders verliezen we toch een dag, doordat Guilloux me de proeven weer nazenden moet. *Zoodra* ik het juiste adres weet: dus Zondagavond, stuur ik het je uit Bretagne op een mooie ansicht-kaart.
Hart. groeten van je
E.

Het zoeken van appartementen in Parijs is jammerlijk mislukt. Bep is er zeer over ontdaan!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Légué en Plérin, 16 oktober 1933

aant.

aant.

16 October

B.M.
We zijn er! Adres: Hostellerie du Manoir, Le Roselier en Plérin (of Le Légué en Plérin, naar verkiezing), par Saint Brieuc (Côte du Nord), France. Het is hier heerlijk en volkomen eenzaam. Later meer.
Veel hartelijks onder ons allen.
Je E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Roselier, [17 oktober 1933]

aant.

aant.

Le Roselier, 17 October
Dinsdag.

Beste Menno,

Het is hier reusachtig stil en ook nogal koud. (Het hotel is niet verwarmd, *nog* niet tenminste.) Door al het geroezemoes van de laatste dagen: reis naar Brussel, ontmoetingen met T.V., verhuisdrukte, reis naar St. Brieuc en 1½ dag omgang met Louis Guilloux - opeens gevolgd door deze absolute stilte, voel ik mij vaag en leeg. Ik weet niet meer wat ik schrijven moet en waarom ik schrijven zou; als ik opeens in de Zuidpool zat, zou dit gevoel niet sterker kunnen zijn. Een reis naar Italië of de Côte d'Azur is totaal iets anders, dit is een sfeer waaraan ik mij heelemaal eerst wennen moet. Het is hier eigenlijk alleen ideaal als rustoord: men zou moeten wandelen - langs de zee - of slapen, en boekjes lezen, wat dan ook. Je zou hier een detectieveboek met evenveel geloof en respect kunnen lezen als Nietzsche, als je je niet eerst vult met iets anders dan het landschap. - Bij dit alles komt misschien nog dat ik flink suf ben door tekort aan slaap.

Bep daarentegen, die er erg slecht uitzag, is na één nacht in dit hotel uiterlijk geheel opgeknapt; zij is verrukt van de zee, die hier werkelijk erg mooi is, *vol* verschillende kleurschakeringen, en denkt wat behoorlijks te kunnen schrijven, buiten de journalistiek om, voor *Forum*. Onze omgeving bestaat uit een paar boerewoningen en een vuurtoren, die zoowat een kwartier gaans van hier staat; St. Brieuc is meer dan een uur loopen, en andere verbindingen bestaan bijna niet. We zitten dus werkelijk geïsoleerd. Als ik in deze omstandigheden niet tot werken kom, gaan we na 1 maand weer weg, inpl. van ± 2 mnd. hier te blijven, zooals ons plan was.

Ik wacht nu op de proeven, maar deze buitenpost *moet* vertraging geven! Er komt hier maar één post per dag, en alles komt hier 1 dag later dan in St. Brieuc.

Ik heb Stols geschreven om je de 3 dln. *Cahiers v/e Lezer* te sturen. Je kunt mij een reuzedienst bewijzen door *nu* alles te lezen, en mij aan te geven (met potlood op zij) wat weg kan. Ik wou dat je alleen behield wat je van belang lijkt, hetzij op zichzelf, hetzij als uiting van mij - en alles schrapte wat 'journalistiek' is of 'literatuur'. Als er in een rotstuk één aardige zin of alinea staat, dan die behouden; als er in een goed stuk een alinea staat van geen beteekenis, dan weg ermee.

Wil je dit voor me doen en me dan de boekjes hierheen zenden? Het is voor mij van veel belang, met het oog op de samenstelling van *De Smalle Mensch*. (Ik heb daarin bv. het heele stuk over de Bosis etc. verscheurd, als alleen maar aardige 'literatuurpolitiek', bijna 'journalistiek'.) - Bij voorbaat *veel dank*.

Ik vond het erg prettig je in Brussel gesproken te hebben, al waren wij niet lang samen. - Als je nog hier wilt komen: het hotel is charmant, het eten uitstekend, de pensionprijs is fl. 2.50 per dag (en per persoon). De reis is 6 uur van Parijs tot St. Brieuc, vandaar met een taxi hierheen, 1 kwartier. Of trekt St. Br. zelf je niet aan? Dat is een stadje, met een heerlijke omgeving.

Hart. groeten, ook van Bep en aan Ant, en schrijf gauw een *lange* brief.

Je

E.

Zend mij ook *Angst* hierheen. Heb je Dwinger ontvangen? Vertel mij van allerlei. Schrijf vooral ook als Stols je de Cahiers niet zendt!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Roselier, [21 oktober 1933]

aant.

aant.

Le Roselier, Zaterdagmorgen.

Beste Menno,

Ik kom absoluut niet tot werken hier; het is nog altijd of ik compleet leeggeloopen ben en mij niet opnieuw kan vullen. Er zijn allerlei dingen die mij kwellen. Ik zou of *rust* willen hebben of een *werkelijke* activiteit. Ik heb het gevoel dat alle schrijverij 'onanie' is (O, Nanie!) en dat het er niets toe doet, ook voor mijzelf, of ik *Ducroo* schrijf of niet. Daarbij een ontzettende moeite om woordjes in zinnetjes te zetten. Enfin, een bedroevende toestand. Ik moet mij zelfs ontzettend aangorden om 2 snertstukjes voor de krant te maken, waarvoor ik toch al alle 'aanteekeningen' heb.

Daarbij komt dat ik geen berichten heb over Gistoux, ofschoon Jan Gr. mij toch 3 dagen na de beslissing schreef. Inplaats dat ik denk dat ik 3 dagen 'te laat' leef, is het voor mij of ik al op een onbewoond eiland ben. Behalve die eene brief van Jan, heeft de post mij ook nog niets gebracht, ook niet de proeven van *Forum*, waarvoor het toch hoog tijd wordt.

Ik begin deze brief alvast, in afwachting van die proeven of van bericht van jou. Als er wat is, straks - de post komt maar eens per dag en het is quasi-ondoenlijk om naar St. Brieuc te gaan - schrijf ik hier nog wat bij, maar op zijn vroegst gaat deze brief dan 24 uur later weg.

Heeft Jan je geschreven van de reorganisatie-plannen van *Gr. Nederland*? Als men werkelijk iets van dat tijdschrift maken kan, dan lijkt het mij niet 10 × maar 100 × verkieslijker dat jij met Jan in die redactie gaat, dan met Van Wessem en 4 of 6 anderen in de *V.B.* Je kunt dan ook voor 'ons' oneindig meer doen, dunkt mij.

Hieringesloten het rijmpje dat ik aan Buning zond voor *De Groene* en dat hij blijkbaar lullig genoeg was om niet te plaatsen. Niet als antwoord aan Buning, maar voor de 'beteekenis' ervan op zichzelf vind ik het nog steeds aardig; zou je het dus niet in *Forum* willen doen? Als het nog kàn, dan maar met Thelen samen; anders in het afscheidsnummer, vóór onze 2 stukken bijeen. Dit laatste lijkt mij beter; is voor jou het 1e te doen en lijkt het jou geschikter, wijzig dan zelf even de zin over het 'afscheidsnummer' en kijk *jij* de proeven na, die niet meer naar mij kunnen natuurlijk. Maar je zou mij wel een plezier doen met het ding te plaatsen; als het niet is om de lulligheid van Buning, dan omdat wij bv. al in geen tijden een rijm-panopticum hebben gehad!

De post brengt je briefkaart + een stapel Holl. kranten, door Van Kampen gestuurd, met reacties op *Uren met Coster*. Alles even hooggestemd en vooral vol verachting voor mijn 'kleinburgerlijke jalouzie' en mijn 'studentikooze grofheid', terwijl ik natuurlijk overal weer erg 'grijns'. Ik lees deze wijsheden nu werkelijk met precies een kwart oog; ongetwijfeld is mij nog veel moois en wetenswaardigs ontgaan.

De Byron heb ik voor je. Ik zou je hem allang gezonden hebben, als ik had kunnen vermoeden dat je er ook maar ièts om gaf! Wat kennen wij elkaar slecht. Maar het boek ligt bij de meubels in Bellevue, dus je zult wat moeten wachten.* - Kan je me de bespreking ervan sturen? Wie schreef die? Vic?

Hierbij een photo om je te amuseeren.

Benieuwd naar de uitslag van het duel met Scholte.

Schrijf die *dadelijk*.

Hart. groeten van je

E.

* Als je haast hebt en Stols even zelf schrijft om een ex. ‘in ruil voor etc.’, dan stuurt hij er je zeker een per keerende post.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Roselier, [22 oktober 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

Le Roselier, Zondag.

Beste Menno,

Wat kan het je schelen of Zijlstra tegen zijn belangen ingaat, als *hij* coûte que coûte *Forum* behouden wil? Er is zeker een uitgeversbelang of -eer mee gemoeid, waar wij niet bij kunnen, maar als Z. voelt voor *Forum* en niet voor *De Vr. Bl.* in combinatie met *De Spiegel*, weet hij zeker wel wat voor hem daarin van belang is en lijkt het mij dwaas om hem tot de gedachten van Vic te helpen overgaan. Ik voel voor de combinatie met de *V.Bl.* nl. nog altijd *niets*; en als zij nu zelf bij Zijlstra komen, vind ik het ook niet erg billijk dat wij dood moeten en onze naam verliezen, terwijl zij tot nieuw leven komen en hun naam behouden! Nu is deze al haast ‘oude’ naam natuurlijk een lokaas voor abonné's, zoover heb ik op dit gebied nu ook al leeren denken, maar *jij* vergist je toch leelijk, geloof ik, als je denkt dat het nieuwe mengseltje iets ‘forumsch’ houden of krijgen zal en niet inderdaad neerkomt op een herleefde *V. Bl.*, zonder meer. Je zit in die redactie alleen met misschien de halve Constant voor het ‘onesthetische’; al de anderen zijn getrapte ‘estheten’ als het erop aankomt. De houding van Marsman tegenover de Indische jeugd van *Ducroo* spreekt hierin weer boekdeelen. Het komt er dus op neer dat jij opgenomen wordt in een concentratie van krachten waarin *Forum* in jouw persoon tot nul wordt gereduceerd; althans zooveel mogelijk, en dat kan niet weinig zijn, als de meerderheid van stemmen beslist. Liever dan dit avontuur, 100 × liever, zou ik in jouw plaats met Jan in *Gr. Nederland* gaan: 1° heb je daar een veel belangrijker plaatsruimte, 2° is het dan Coenen die ontkracht wordt, want niet alleen is hij oud en au fond onverschillig, maar Jan en jij samen vormen daar dan de meerderheid. Het schijnt dat Holkema en Warendorf er heel veel voor voelen om van *Gr. Ned.* juist een ‘actueeler’ literair blad te maken. (Houd dit geheim.)

Maar misschien redeneer ik ernaast omdat ik niet, als jij, reden tot verteedering heb tegenover *De V. Bl.* In jouw plaats ging ik er *niet* in; dat is alles wat ik je kan zeggen. En de combinatie met Zijlstra en *Forum* alleen, ook die van 80 blzn. om de 3 maanden, lijkt me oneindig verkieslijker. - Schrijf er Jan Gr. eens over. Ik kan je niet verder raden en houd er me verder liever buiten; dat is nog de beste manier om aan den dood van *Forum* tenminste plezier te beleven.

Iets van veel meer belang: zou je op blz. 95 van *Uren met Coster* voor mij willen copieeren het slotzinnetje van de bespr. van *Nwe Geluiden*, nl. zooiets als: ‘dat hier welgeteld × (?) auteurs bij elkaar staan in de schaduw (?) (of onder bescherming?) van × (?) blzn. inleiding’. Alleen die regels, met de juiste getallen. Dank.

Gistoux is niet verkocht en de fl 20.000 die nog op de Bank in Amsterdam stonden zijn gezakt tot fl. 12.000. Dat zijn de laatste berichten. Verder waait het hier ferm.
Hartelijke groeten ook voor Ant en van Bep, steeds je
E.

De proeven kwamen gisterenmorgen en gingen met de post van gisteren (1 uur) terug.

Beste Menno,
Ingesloten een van die vervelende stukjes die te danken zijn aan de welingelichtheden van Greshoff-en-Pannekoek, als altijd. Ik schreef bovenstaande rectificatie; vind je die goed, stuur hem dan direct door met een geleidebriefje aan Pannekoek. Anders kan je zelf misschien in gelijken zin protesteeren tegen het geouwehoer in die krant. Ik schreef mijn stukje ook met het oog op je sollicitatie, ofschoon deze overweging misschien idioot is (ik ken die krantenheeren maar zoo zoo.)
Hartelijke groeten van je
E.

In haast (de postbode moet hiermee weg.)

[bijgevoegd is een brief van E. du Perron aan *Het Vaderland*.]

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 23 oktober 1933

aant.

aant.

R'dam, 23 Oct. '33

Beste Eddy
Hartelijke dank voor je brief van 17 dezer. Ik kan vandaag pas antwoorden, omdat ik het week-end in Amsterdam passeerde, bij Binnendijk. Je eerste reacties op de eenzaamheid begrijp ik geheel. Misschien sta je er nu al weer volkomen anders tegenover, na acclimatiseering. Overigens zou ik momenteel graag in die buurt zitten; maar ik kan onmogelijk weg in de herfstvacantie, wegens absoluut geldgebrek. - Van *Het Vaderland nog* geen uitsluitsel. Ik hoorde nu alleen nog, dat Top Naeff gesolliciteerd heeft (of door een x naar voren is geduwd), waardoor de kansen mij weer met 75% lijken geslonken. Want deze compleet haegsche dame, bovendien toneelexpert en adviseuse van het hofstadtooneel (met welke hoofdactrice Annie van Ees Nijgh weer onder één deken ligt), lijkt mij alle advantages te hebben, die voor dit beroep maar vereischt kunnen worden.
Gisteren niet onaardig incident bij Binnendijk. Ik had n.l. Marsman je Indische mémoires meegegeven, en hij verscheen nu, na ze gelezen te hebben, bij Binnendijk, met de heftigste betuigingen van *afschuw*. Hij vindt de heele boel (vanaf III dus) vervelende inventaris, absoluut onbelangrijke opsommingen van peuterige details etc. etc. Vooral: erg vervelend. *Dumay* was hem nog antipathiek, dit verveelt hem alleen maar. We hebben er heftig, en natuurlijk zonder eenig succes, over

gedebatteerd. Ik heb hem gezegd, dat hij dan toch ook *Henri Brulard* integraal verwerpen moest; wat hij, na eenige aarzeling, dan ook vrijwel deed. (Hij was, als steeds, in het gesprek *alleraardigst*!). Je zult hier van hemzelf wel het noodige over hooren. Je zult begrijpen, dat mij dit oordeel heimelijk veel pleizier bezorgde; immers zijn veroordeeling van *Dumay* kon ik natuurlijk nooit volkomen 'objectief' beoordeelen, terwijl ik van dit deel van *Ducroo* zonder 'eigenbelang' kan zeggen, dat ik het superieur vind. Dat hij *Dumay* nog antipathiek en *Ducroo* alleen maar vervelend vindt, bewijst mij, dat ik gelijk had, toen ik je schreef, dat *Dumay* de mindere was van *Ducroo*! - Zoo juist loopt *Angèle Degroux* binnen, dat er keurig uitziet, moet ik zeggen; ik bekijk het met een genegen blik, om Marsman himself; hij is altijd buitengewoon prettig in het debat, heeft niets van de stijfheid van Binnendijk, die nog altijd Max Donner-allures krijgt, als de poëzie ter sprake komt. Verder is hij een geschikte en zelfs heel bevattelijke kerel gebleven, dien ik graag mag. Had destijds Nijhoff hem maar niet gebeten...

Over *De V. Bl.* is al gedonder, terwijl er nog niets is. Jan Engelman schijnt een dictatuur te willen, waarvoor ik natuurlijk *niets* voel. Voorts heeft Jan Greshoff via Pannekoek al een 'beriggie' gelanceerd, geheel ontijdig natuurlijk. Zijlstra schijnt echter met zijn 3 maandelijksch plan op de proppen te willen komen. Gaat dat, dan pas ik voor *D.V. Bl.*! Maar ik weet niets zeker.

De *Cahiers* zijn gekomen. Zoodra ik tijd heb, zal ik ze schiften. Ik hoop op de herfstvacantie. - Byron, waarover ik je schreef, schijnt maar ƒ 4,50 te kosten! Is dat zoo? (ik dacht n.l. ƒ 50!!) Dan kan ik het natuurlijk gewoon aanschaffen.

Met gelijke post gaan: *Angst* en *Dumay* als drukwerk. Doe mij nu een tegenpleiziertje, door *Dumay* nog eens heelemaal te 'nemen', in vogelvlucht natuurlijk, en dan je opinie nog eens te formuleeren. Dwinger kreeg ik. - *Angst* las ik nog niet. Wel allerlei fragmenten van Kierkegaard uit andere boeken (in een anthologie), die *heel* goed zijn.

Het allerbeste voor jullie beiden in de provincie! Ant laat jullie hart. groeten! een speciale hand van je

Menno

Ik krabbel voortdurend in mijn aanteekenboek over de calendermoraal. Lees onderwijl *Vie de Napoléon* (heerlijk en precies, wat ik ervan gehoopt had) en Céline (matig, geen calender, maar een 'eerlijke en wanhopige slaaf' met dito moraal).

N.B. Ant, die zeer enthousiast is over *Ducroo*, vindt *Soekaboemi* wat lang. Voor de rest uitstekend.

Ik heb in een nieuw weekblad, *De Nieuwe Pers*, iets onzegbaar ergs gelezen, onderteekend E. de R. Is Bep dat? Dan... hulde!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Roselier, [25 oktober 1933]

aant.

aant.

Le Roselier, Woensdagavond.

Beste Menno,

Dit wordt een antwoord in verscheidene deelen, want ik heb in de gaten dat de post er zóó lang over doet, dat het onzin wordt om niet eerst *alles* af te wachten. Dus over een dag of 3, denk ik, van hier.

Allereerst dus op den brief dien ik vandaag kreeg.

Het artikel geteekend E. de R. in *De Nieuwe Pers* is voor ditmaal goddank nièt van Bep! Wij kennen het heele blad niet. Ach, ach, waar je al niet den schijn van krijgt in ons 'vak'. Après tout: misschien is het toch maar beter dat het optreden van mevrouw Naeff het duel tusschen Scholte en jou beslecht. Het wordt me ook tè ingewikkeld om er verder in mee te leven; ik hoor de uitslag wel.

Opinie van Henny: vooruit dan maar. Ik had wel zooiets verwacht. Het overtreft mijn verwachtingen - basta.

Ik zal *Dumay* overlezen zoodra ik het hier heb. Ik lees nu voor de 2e keer, en na lange jaren, *La Chartreuse de Parme*. Wil je mij *Vie de Napoléon* zenden als je ermee klaar bent? Ik heb geen geld om het te koopen en ken maar een onvolledige editie. Heb jij wel de goede? Die is in 2 deeltjes, meen ik, van Le Divan.

Als je bang bent voor beschadiging, laat Ant het dan zorgvuldig gekurasseerd inpakken en verzend het aangeteekend.

Veel benieuwder dan naar je kunstredacteurschap in Den Haag ben ik nu naar de 'mogelijkheid' die je zult aangrijpen voor het voortleven van althans de 'geest' van *Forum. Gr. Nederland, V. Bladen* of 3 maandelijksche cahiers van Zijlstra. Het 1e lijkt mij van hier gezien verreweg het beste; het 2e het beroerdste, d.w.z. het kinderachtigste.

Byron kost inderdaad maar fl. 4.50, maar als je 2 mndn. wachten kunt, krijg je het van mij. Of wil je Stols steunen? Het boekje ziet er ook 'keurig' uit.

Ik ben ook hevig benieuwd naar mijn petekind Angèle Degroux.

Voor vandaag is dit alles. Maar Bep wenscht hier nog wat te voegen van haar hand. - Over 'Soekaboemi': ik zal alles nog eens goed overlezen als het heele boek klaar is, en hoop dan nog hier en daar wat weg te krabben, ik zal dan speciaal op dit hoofdstuk letten.

E.

P.S. Als je na ontvangst hiervan *Ducroo* nog hebt, stuur het dan gezwind naar Jany, die erop zit te wachten. Ik heb overigens absoluut geen hoop meer over Nijhoff's oordeel. En Henny èn hij willen duidelijk 'literatuur'.

[E.d.P.-d.R.:] L.M.,

Afschuwelijk dat die heer ook E.d.R. heet. Ikzelf zal ons pas werkelijk beklagen als wij onze broodschrijverij zouden moet onderteekenen, zelfs maar met initialen. Maar helaas, onze (mijn) reputatie is dus nu al niet eerbaar meer? Voor het echter aan deze laatste catastrofe toe is, zal ik nog een beroep probeeren te doen op het WillemKloosfonds.

Ik zou dolgraag in je aanteekenboekje over de kalenderij willen gluren. Je formule voor Céline geeft me er smaak in. Onze vriend Guilloux hier spreekt al met vlijt en behagen over de notarissen; hij voelde zich met dat woord direct zoo thuis alsof hij alle gesprekken in de Feuilleraie had bijgewoond. Het wordt steeds waarschijnlijker dat wij omstreeks Kerstmis in Holland komen (ik in ieder geval), - zien we jullie dan in R'dam? Dag aan beiden, B.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan

E. du Perron

Rotterdam, 25 oktober 1933

aant.

aant.

aant.

R'dam, 25 Oct. '33

Beste Eddy

Ik kom juist terug van een bijeenkomst in Utrecht met Engelman en v. Wessem, over de V.Bl. - quaestie. Het resultaat is, dat ik me (als redacteur tenminste) uit de affaire heb teruggetrokken, ook al in verband met mijn bespreking met Zijlstra (z.b.), maar vooral, omdat E. van deze combinatie een soort particuliere zaak van hemzelf wilde maken. Hij zou n.b. uitmaken, wat er in kwam, en wij zouden 'toe zien'! Nu, voor een dergelijk spel voel ik niets. Ik heb hem gezegd, dat hij, als *Forum* tenminste zou verdwijnen, op mijn *medewerking* kon rekenen en waarschijnlijk op het jouwe ook, maar niet op een schijn redacteurschap. E. heeft, geloof ik, een soort rare eerzucht op dit gebied, minder duidelijk weliswaar dan de goede Stan, die er bij zat te *hunkeren* naar zijn postje. Hij zit vol rancune nog, over *Forum*, lanceerde telkens een hatelijkheidje over dingen uit 1931, die ik werkelijk *totaal* vergeten was! Van het heele bestaan van *Forum* heeft hij niets gemerkt, dan dat het 'onvoorzichtig was opgezet' en te 'eenzijdig' natuurlijk. E. zag de verhoudingen reëeler, maar hij is toch ook niet vies van een klein pauselijk stoeltje. Onder het mom van de 'noodcombinatie' moeten wij achter het tweespan Engelman-v. Wessem aan, dat zie ik wel. Maar dan als red. in geen geval, en als medewerker in het *uiterste* geval! Het rook er weer echt naar litteratuur op zijn hollandsch; een Christus zag op mij neer, tegenover Hem zat Constant. Stukken, die al te polemisch waren, of het katholicisme aantastten, kon hij trouwens niet opnemen, zei Engelman nog. Er moest nu eindelijk eens een blad komen, dat door de boekhandelaren en de portefeuilles kon worden geaccepteerd.*

Nu Zijlstra. Ik sprak hem gisteren. Hij is blijkbaar erg in zijn wiek geschoten over onze nieuwe plannenmakerij, beklaagde zich zelfs over het feit, dat ik zijn cahierplan niet eerst overwogen had. Enfin, kort en goed kwam zijn aanbod hier op neer: wij kunnen *Forum* behouden als *driemaandelijksche publicatie van 80 pagina's*. Secretariaat wordt afgeschaft, hon. van ƒ 3 blijft. Abonn. waarsch. ƒ 5 p.j. Wat denk je ervan? Eerlijk gezegd (hoewel ik deze vorm als noodschot niet zoo dwaas vind) ben ik niet erg gerust op de contactmogelijkheid van zulk een publicatie met de lezers, en ik zou Zijlstra nog een ander idee aan de hand willen doen: maandelijks 32 pag. à ƒ 3 (ev. ƒ 2), verlaging van het abonn. tot ƒ 6 of ƒ 5. Mij dunkt, als we geen vervolgen opnemen, kunnen we het daarmee voorloopig stellen. Ik weet niet, of Z. daar voor voelt; maar ik heb gemerkt, dat hij ons op één of andere manier wil aanhouden en zal daarvan profiteeren. Schrijf mij nu *omgaand*, welke vorm jou de beste lijkt; vorm no. 1 is *in ieder geval* mogelijk. Ik zou dan Vestdijk dringend willen aanschrijven *desnoods nominaal* derde te worden in de redactie voor 1934.

Het plan *Groot Nederland* is m.i. nog wel *erg* onzeker! En dan: met Coenen in een redactie lijkt me ook niet erg leuk. Ik prefereer voortzetting van *Forum*, al houd ik Jan's plan achter de hand.

Panopt. over Buning heb ik doorgestuurd naar Bouws, met dringend verzoek, het nog in het Nov. nummer te werken. Als we nu in één of andere vorm doorgaan, gaat het grootsche doodsfestijn van Dec. natuurlijk zóó niet door. Dat vuurwerk zal dus maar geofferd moeten worden, al spijt het me een beetje. Byron heb ik besteld, toen ik hoorde, dat hij maar ƒ 4.50 kostte. Er stond geen bespreking van in de *N.R.C.*,

alleen een vermelding, met de bijvoeging dat de ‘bij uitstek deskundige’ E.d.P. (of zooiets) de verzen had uitgezocht. Ja, ik ben op het bezit ervan gesteld, speciaal omdat het jouw arrangement is (zooals ik misschien hoofdzakelijk op Napoleon gesteld ben ‘in het arrangement’ van Stendhal).

Je las zeker nu al de verheven critiek van Ritter. Ik besefte er nog eens flink door, *hoe* eenzaam wij hier wel staan; en ik vraag me af, wat zoo'n heer dan wel van den *Politicus* zal zeggen! Hoe vond je alleen al de klooterige wijze, waarop ‘het verhaaltje’ was nagebauwd! Zelfs in die navertelling tallooze stommiteiten en fouten. En de fooi over de ‘meesterlijke doorrijging’ met humor en ironie is ook niet slecht. - Zaterdagav. verschijnt Vic in de *N.R.C.* met zijn critiek, heeft hij me aangekondigd. Die zal in ieder geval ‘aesthetischer’ zijn; ik ben vooral benieuwd, of hij op Max Donner reageert. (tusschen haakjes: *Enny* Binnendijk had haar man in dezen poëet herkend!)

Je rectificatie aan *Het Vad.* stel ik als gebaar zeer op prijs; maar in de gegeven omstandigheden lijkt het me aangewezen, om met tegenberichtgeving te wachten, tot de nieuwe plannen gedecideerd zijn.

Al dit litteraire gedoe is vervelend en liever zou ik je rustig antwoorden over de ‘onanie’ van het schrijven; maar ik ben doodop van het geklets en gereis en schrijf dit alleen zoo spoedig omdat er haast bij is. Ik hoop, dat je je nu al weer meer op streek voelt!

Over voorschot telefoneer ik morgen! hart. gr. 2 × 2 van je
Menno

* Formaat zou zijn: 32 pag. p. nr., ƒ 1 per pag. hon. Ook al kaal!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 26 oktober 1933

aant.

R'dam, 26 Oct. '33

Beste Eddy

Het spijt me, dat ik je al weer met die verschrikkelijke holl. litteratuur moet lastig vallen, maar in deze week moet er nu eenmaal beslist worden hoe of wat. Voordat ik n.l. nog nader met Zijlstra heb kunnen spreken, heeft Vic, nadat ik het idee van Engelman geketst had, een nieuw plan opgeworpen. Hij wil nu, met die redactie, van vijf, *De Vrije Bladen* uitgegeven hebben door Nijgh en De Spieghel *gecombineerd*, om op die manier het risico over twee zaken te verdeelen; Engelman vervalt dan als dictator, het oorspronkelijke plan wordt geheel uitgevoerd, d.w.z. er komen 5 redacteuren, stemgerechtigd, en maandelijksche redactievergadering. Vic heeft tegenover Zijlstra (en ik denk, met succes) betoogd, dat een concentratie van krachten de eenige levenskans heeft in deze tijd; en ik kan daartegen niet veel inbrengen. Afgezien nog van het feit, dat de verantwoordelijkheid voor een gehalveerd *Forum* van me afvalt. Ik heb voorloopig dan ook maar gezegd, dat ik wel mee wil doen. *Wij*, als *Forum*, moeten dan maar eervol dood. Ik besef trouwens, dat ik, zonder Zijlstra tot een tegen zijn belang gerichte handelwijze te drijven, mijn plan, dat ik je gisteren schreef, niet verdedigen *kan*.

Mijn gedachten zijn bij alles anders dan tijdschriften. Ik verdiep me in het *Mémorial de S. Hélene*, dat me steeds meer pakt. En onderwijl ga ik je *Cahiers* overlezen.
hart. gr., ook van Ant voor jullie beiden
je
Menno

Nil novi de patria

Kreeg je proeven?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[27 oktober 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

Donderdag, 26 Oct.

Dit stuk is gisteren uit de enveloppe achtergebleven!

B.M.,
Daarnet je kaart, met brief van Henny en kritiek van Ritter. Jammer dat je het effect van Henny bedorven hebt. Ik vind alles even idioot. Die 'overgolvende tijdstroomingen' van Ritter, dat *programma* ervan! Psychologie = armoede; laten we ons toch haastig allemaal laten overgolven en Hitleriaansche romans in elkaar slaan! Maar waarom dan niet liever een partij oprichten: 'Holland bewoonbaar', waarin we vragen om *vrijheid* voor ons stuk land, en om schoone (niet-bruine) hemden? Als er gegolfd en overgolfd moet worden, dan dat alles liever niet in romans. Als wij 6000 schoonhemden op de been kunnen krijgen om de 6000 Mussert-hemden te lijf te gaan, dan zal de heer Colijn met zijn uitgestreken krachtmannen-smoel moeten ingrijpen om herhalingen te voorkomen - wordt Mussert mèt ons verboden, dan hebben we wat we willen (in afwachting van iets beters). Misschien is het een tijd om aan politiek te doen, dat is heel best mogelijk, maar dan ook heelemaal zonder literatuur. Denk hier eens over na; als je *iets* mogelijk acht in dezen zin, heb ik lust om naar Holland te komen en 'aan je zijde te staan'. Maar dit programma lijkt me politiek niet serieus.
Kan je Ritter niet antwoorden? Of zal ik het doen? Ik heb lust om *Angèle* en *Dumay* te bespreken; de vraag is: waar? Ik zal Jan vragen voor *Gr. Ned.*
Ik keek *Dumay* snel door. Ik hoef het niet meer te lezen, ik ken het te goed! De beroerde kant ervan blijft: 'Hollandsche roman'. Maar ik neem geen woord terug van wat ik van de kwaliteiten ervan gezegd heb; en nu het als boek voor me ligt, ben ik er weer overtuigd van dat de publicatie in *Forum* het tegendeel van flatteus ervoor geweest is. Het is vaak uitstekend geschreven, iets te gemakkelijk en te vlot, maar met een buitengewoon sympathiek rhythme - zoowel wat de *taal* als wat de *gedachtegang* betreft, en het is als 'roman' ineens-tot-je-genomen ongetwijfeld boeiend. Hoofdzaak.

Ik ben erg verlangend *Angèle* in boekvorm hiernaast te zien. Het werk dat ik dààraan gedaan heb, is 6 × belangrijker dan dat aan *Dumay*. Lees *Angèle* over en je zult het zien. Schrijf mij eens hierover.

Ik wou alsjeblieft nog een ingenaaid ex. hebben van *Dumay*. Kan je dat van Z. voor me krijgen? zeg maar dat ik erover schrijven wil. Tenslotte kùnnen wij elkaar niet overlaten aan het vee.

Malraux neemt Meierholt erg au sérieux. Tant pis. Ik zal hem precies zeggen wat ik ervan denk als ik *La C. Hum.* opgevoerd heb gezien. Eerder zou toch geen indruk maken. Ik zal (beter nog) een stuk schrijven over de opvoering; daar stel ik mijzelf veel van voor.

Tot zoover. De brief gaat nu maar weg, anders is hij toch te dik. - Nog steeds geen proeven van *Forum* en het is vandaag al 26 October! Denk erom: coûte que coûte, en al zou *Forum* op 5 nov. eerst uitkomen, ik wil de proeven eerst zelf nazien. Ik heb tijdig gewaarschuwd en had die proeven al een week geleden hier kunnen hebben als ze van Rotterdam tijdig waren weggegaan, het is dus niet mijn schuld.

Hartelijke groeten, ook aan Ant,
je
E.

Ik heb nog geen antwoord op mijn brief waarin het vers voor *Forum*. Wacht jij nu met antwoorden tot al mijn brieven er zijn! Anders wordt het een hopeloos langs elkaar schrijven voor niets.

Vrijdag 27.

Je moet eens opletten wanneer deze brief aankomt. Ik doe hem nu in de bus, morgen, dus Zaterdag, gaat hij om ± 1 uur van hier - ik geloof dat hij dan 1 dag erover doet om tot Le Légué te komen (het postkantoor van Le Plérin) daarna nog 1 volle dag tot St. Brieuc! Ik begrijp er anders niets van dat ik op allerlei brieven in zoolang geen antwoord krijg, terwijl het van daar naar hier toch betrekkelijk vlug gaat (2 dagen maximum, ook uit Holland).

Ik vind *Angst* weinig aantrekkelijk. Abominabel vertaald.

In Dumay is de opdracht ‘Aan A.F.’ véél minder sympathiek dan ‘Aan Ant Faber’; vooral nu Ant geen Faber meer heet. Waarom heb je dat niet laten staan?

La Chartreuse begint moeizaam. Ik wist niet dat het bij stukken zooveel trager is dan *Le Rouge et le Noir*, d.w.z. ik wist dit wel, maar in de herinnering doet het er niet toe; nu, bij herlezing, wordt het vooze weten toch soms weer pijnlijk bevestigd. Stendhal heeft hier als romancier wel het meest ‘zijn best’ gedaan. - Over 14 dagen, als ik hiermee klaar ben, lees ik eerst *Angst*. Daarna, eindelijk! voor mijn plezier, de brieven van Nietzsche. Het is gek, ik kwel mezelf altijd met dit soort dingen; ik stel telkens het werkelijk prettigste uit, soms tot de lust ertoe voorbij is. Aan den anderen kant *wil* ik de *Chartreuse* overlezen, ook voor mijn plezier, omdat Bep eraan beginnen gaat en ik niet ‘inferieur’ wil zijn op dit gebied, en het idee heb dat ik er een hoop van heb vergeten.

Het geld voor mijn artikel, dat ik als voorschot gehad zou hebben, komt nu zeker *na* publicatie ervan? Het is nu de moeite niet meer en wij hebben ons kunnen ‘redden’. Maar wil je nu omgaand aan Jan vragen, wat door Coenen besloten is over het stuk over de *Liaisons*? Laat er vooral niet net zoo'n gezanik van komen als nu met déze proeven. Als Jan weifelt, vraag het dan meteen terug en doe dàt stuk in de December-*Forum*; tant pis dan voor de verhalen - die komen dan in de ‘Cahiers’ (van Zijlstra!) of zoo. Ik reken op je om deze zaak vlot af te doen; ik voel mij hier op dit ‘puntje van de Roselier’ wel erg hulpeloos worden in al dit soort zaken. Als je

nagaat dat Gistoux verleden Zaterdag - neen, 14 dagen terug - verkocht had moeten zijn, dat ik T. Verhoeven er 2 × over geschreven heb en noch van hem noch van Jan iets hoor!

Wil je er ook voor zorgen dat ik het geld als postwissel krijg? Anders is het leed niet te overzien. Bep heeft een chèque gekregen van de *N.R.C.* Van St. Brieuc (filiaal van de Bank) naar Parijs vraagt dat een week, goddoome!

De reorganisatieplannen met Stan en Engelman las ik. Ik ben als jij, *desnoods* medewerker. Wat *Forum* betreft: voor mij zijn beide vormen even goed. Als Z. denkt dat hij met de cahiers om de 3 mndn. zijn publiek bereikt, waarom zou dat niet waar zijn? Ik althans heb er geen enkel 'idee' tegen. Maar jouw voorstel heeft m.i. ook veel goeds. Een apart *nummer* van 80 blzn. is natuurlijk 'mooier'. Maar de 32 blzn. iedere maand houden inderdaad meer 'contact'. Dus wat mij betreft: blanco.

Voorloopig houden we het dus op *Forum.* En Vestdijk moet ja zeggen. - Iedereen schrijft mij (Jany, Kramers, etc.) over den dood van *Forum*. Ik vind die Pannekoek-Greshoff-inlichtingendienst van *Het Vaderland* verdòmd vervelend! Wil je in ieder geval protesteeren, of mijn protest gewijzigd doorzenden? Maak er maar van wat je wilt.

Hartelijke groeten, ook van Bep, steeds je
E.

Vandaag eindelijk weer 20 blzn. *Ducroo* gefokt.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 30 oktober 1933

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 30 Oct. 1933

Beste Eddy

Hoewel ik op het punt sta naar Eibergen te vertrekken, waar wij een deel van onze herfstvacantie gaan slijten, wil ik nog even op je brieven antwoorden; hartelijk dank daarvoor! Ik merk eruit, dat je al beter op streek bent en zelfs weer 'aan den slag'. - Gisteren zond ik je (als curiositeit) *De Nieuwe Pers* met den naamsteler E. de R. erin; eigenlijk goddank, dat Bep het niet is, het is werkelijk al te prollig. Verder deed ik er een proef van je panopt. in, dat ik natuurlijk al gecorrigeerd heb; er zaten geen fouten in; je hoeft die dus niet terug te sturen. En dan het stuk van Vic in de *N.R.C.*, vergeleken bij dat van Ritter al bijzonder goed, lijkt me, en zelfs zonder Ritter lang niet dom. Ik heb hem er over geschreven, om hem te betuigen, dat ik alles, wat van den 'onsterfelijken Flaubert' in *Dumay* zat, absoluut verfoeide en dat ik hoopte, den schijn van 'verraad aan Stendhal' bloedig te wreken op mezelf. Overigens meen ik, dat hij *in den kern* er naast is; al is de stijl hier en daar misleidend, *Dumay* is wel degelijk een roman met een probleem, het probleem van de

‘gewoonheid’. Misschien houdt het verband met elkaar, dat Vic dit probleem niet ziet *en* dat hij niet op Max Donner is ingegaan.

Over de onderhandelingen met Zijlstra van de *V. Bl.* - vertegenwoordigers heb ik geen nader nieuws. Krijgen ze de zaak voor elkaar, dan vind ik het ook best. Het leek me niet gewenscht, om terug te komen op het cahier-plan-*Forum*, eer deze onderhandelingen zijn afgeloopen; want *dit* zie ik ook wel in, dat de eenige mogelijkheid om een tijdschrift in deze rotte malaiseperiode te consolideeren bestaat in een concentratie van papier. Het zal wel een zeer tijdelijke samenwerking zijn, maar enfin! het is te probeeren. Ik had de zaak natuurlijk gemakkelijk kunnen laten stranden door me als redacteur terug te trekken, want dan zou Zijlstra hoogstwaarschijnlijk niet op dit plan zijn ingegaan; maar dit leek me onder de huidige omstandigheden lichtelijk unfair. Blijkt na een jaar of eerder, dat het conglomeraat toch op drijfzand is gebouwd, dan kan ik met meer reden wegloopen. Het ongeluk is, dat ik momenteel met mijn hersens alleen maar aandacht heb voor Napoleon en het calenderprobleem en niet zonder leedvermaak zie, hoe anderen zich uit de naad loopen (om met Maurice te spreken) voor een tijdschrift. In ieder geval houd ik *Gr. Ned.* achter de hand.

Met *Vie de Napoléon* heb ik me blijkbaar ook vergist! Ik heb een smerige editie van Calman-Lévy, die zeker niet compleet is. Vervelend! Want de fragmenten zijn uitstekend, afgezien van de veldslagen, die me niet interesseeren; ze zijn zoo goed, datik er meer uit *gezien* heb van Napoleon dan uit alle andere litteratuur bij elkaar. Het *Mémorial* heb ik nu bijna geheel gelezen (± 2000 pag.! en nergens vervelend, als Nap. aan het woord is!); de Las Casessen en Eckerlieden hebben toch een recht van bestaan. Een ‘calender’ zou onder het luisteren polemisch geworden zijn, deze beschaafde en begrijpende ‘slaven’ vleien zich rustig tegen den meester aan en noteeren maar... Suarès heb ik besteld.

Ducroo is door Henny naar Jany gezonden, (wat klinkt dat *lief*!) Ik heb nog hoop op Jany, en *zelfs* op Pom! Het oordeel van Henny is *te* gek, heusch. Ik ben ervan overtuigd, dat hij het eerste stuk alleen maar mooi vond, omdat er zoo in gedebatteerd werd - naar den vorm dus net als door de Blécourt en Rutgers, die immers ook zoo mooi debatteeren. Henny heeft alleen maar een *reëele* smaak voor poëzie in den zangerigsten, ‘bezwerendsten’ zin van het woord; de ‘poëzie van de idee’ kent hij alleen van hooren zeggen, en zoodra als het werkelijk intens goed wordt, is het hem al te subtiel. Ik vertrouw veel meer op het oordeel van Ant, die goed leest, maar zonder schrijvers préjugés, die een zeker wantrouwen tegen je werk heeft, omdat het haar vaak te ‘persoonlijk’ in meer particulieren zin is (ze is dan geneigd, alleen jou ondanks het werk te apprecieeren), en die deze mémoires prachtig vond; ze wist zeker, dat ze het ook zoo gevonden zou hebben, als ze je nooit ontmoet had. En met mij gaat het precies zoo t.o.v. Stendhal in *Brulard*. Ik *ken* hem nu, zooals ik Nietzsche uit zijn brieven ken, ik weet, dat wij onmiddellijk de juiste conversatie zouden vinden, na eenige excuses over onze boordjes resp. van 1830, 1880 en 1930. Het oordeel van Henny is idioot, even idioot als zijn *Angèle*, dat ik overigens wil herlezen. Wim heeft er hier gisteren fragmenten van voorgelezen, die alleen maar 100% belachelijk waren. Neemt men de fictie, dat er nog een soort dichterlijke vierde dimensie aan zoo'n boek zit, weg, dan blijft er niet veel over; en die dimensie *is* in dit geval een fictie, omdat de poëzie te krachtdadig wordt doodgeslagen door de banaliteit van psychologie en handeling. -

Je brief van Vrijdag 27 arriveerde hier *Maandag*morgen (30 Oct.); die is dus vrij vlug gegaan. - Van ‘aan A.F.’ heb ik zelf spijt; op het moment van het afdrukken had ik het nogal dwaze idee, dat de lezer buiten mijn particuliere intimiteiten gehouden moest worden.

Nog mijn excuses over het voorschot! Je had het achter op een enveloppe geschreven, en die kreeg ik pas een paar dagen later weer in handen. Ik heb nu onmiddellijk aan Bouws gelast, om het geld p.p. door te zenden. Je zult het dus nu

wel gauw krijgen. De proeven heb je nu *zeker*, want ze waren Vrijdag al verzonden. Alles is laat door de sinterklaasdrukte bij N. & v.D. - Ik zal Greshoff schrijven over de *Liaisons*.

De berichten over de ‘dood van Forum’ vond ik ook erg vervelend en overbodig en onjuist. Maar hiertegen protesteer ik maar liever niet. Waarom, in vredesnaam? Het publiek, dat op zulke berichtjes warm loopt, is toch het onze niet. Bovendien heeft Vic in de N.R.C. de nonsens uit *Het Vad.* gerectificeerd, door er nadrukkelijk bij te zetten, dat er niets vaststond.

Bedank Bep vooral voor haar persoonlijk onderschrift, dat ik altijd bijzonder waardeer. Het ‘calenderboekje’ kan ik haar bezwaarlijk ter inzage sturen, maar in de Kerstvacantie leg ik het graag voor haar ‘ter visie’.

Nu, wij moeten dadelijk weg. hart. gr. van ons beiden voor jullie beiden je
Menno

adres: tot Donderdag 2 Nov. - Eibergen
van Donderdag 2 Nov. tot Zondag 5 Nov. Zutfen, Rozenlaan 2.
Daarna weer hier.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Zutphen, 30 oktober 1933

aant.

aant.

Zutfen, 30 Oct. '33

Beste Eddy

Vanmorgen na doorzending stuk van Bep ontvangen. Uitstekend! Doorgestuurd naar Bouws.

Het Vad. is me nu definitief aangeboden. Ik heb nog speling gevraagd tot Maandag, omdat ik een soort proefbenoeming wil trachten te krijgen, waarvoor ik de hulp van den rector noodig heb. De goede Pannekoek *blaakte* letterlijk van vreugde, dat Scholte van de baan was. Ritter en Top Naeff zijn geketst. Ik schrijf je dadelijk, als de zaak voor elkaar is.

Je brief van Zondag bereikte me in Eibergen. Over de *V. Bl.*-quaestie schreef ik je inmiddels al nader. Ik deel al je bezwaren, en heb ook geen sentimenteele genegenheid voor de *naam* V. Bl., maar ik ben minder pessimistisch dan jij ten opzichte van den ev. *invloed*, dien wij in dat orgaan kunnen uitoefenen. Ook Marsman zou, geloof ik, toch niet tegen je *Ducroo stemmen*; als hij het deed, en het stuk werd afgewezen, zou het voor mij trouwens al dadelijk de kabinetsquaestie zijn. Maar wat let mij, bovendien, om Gr. Ned. achter de hand te houden? Beide redacteurschappen zijn, wat het *werk* betreft, toch sinecures.

De passage ‘Coster’ zal ik in R'dam copieeren. Ik heb hier geen exemplaar.

Je hebt me een dienst bewezen, door mij attent te maken op *Suarès* over Napoleon. Ik heb dat boekje gelezen. Het is karakteristiek voor de ‘geestelijke’ haat tegen Nap. en bijzonder curieus als tegenhanger van Stendhal's visie op den grooten man. Suarès behoort absoluut tot het type-Coster, hij is alleen veel minder gezwollen, veel knapper, smaakvoller, al wat je wilt, maar het is dezelfde *slaven* mentaliteit. Ik denk erover, het tweede hoofdstuk van het nieuwe ‘kalenderboek’ den titel *Napoleon*

te geven, en het te laten handelen over den grooten krachtmensch. Gegroepeerd om het *Mémorial*. Maar wie weet, hoe lang het 'inwerken' in *Het Vad.* mij in beslag zal nemen! Ik begin volgende week met een kroniek over *Vestdijk. (Berijmd Palet)*, dat Borel natuurlijk liet liggen. Daarna, hoop ik: Nescio, dan *Kaas*.

Ik lees momenteel ook *De opstand der Horden* van Ortega y Gasset. *Zeer* de moeite waard; ik kan het je absoluut aanbevelen! Sterk Nietzscheaansch, maar juist *tegen* Spengler in. hart. gr. ook van Ant voor jullie beiden

je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Roselier, [1 november 1933]

aant.

aant.

Le Roselier, 1 November.

Beste Menno,

Het is werkelijk schrikbarend dat die man of vrouw E. de R. het ook over Parijsche primeurs heeft! Zou het misschien 'Tilly' Visscher zijn, met wraakgevoelens bezwaard?

Het stuk van Vic gaat hierbij terug. Het is niet dom, maar ook niet geheel juist, en ontzettend ouwehoerig geschreven. Alles staat er minstens 3 keer; het juiste rhythme misschien voor Rotterdam. Er staan in die *N.R.C.* tegenwoordig prachtige stukken, o.a. van Ben Stroman. Wat Vic tegen Premsela had, ontgaat mij tegenwoordig 'ten eenenmale'!

Bep gaat *Angèle Degroux* lezen, dat ze nog zoo goed als niet kent, om te zien of het nu werkelijk zóó slecht is. Ik heb nu - haha! zou *ik* niet?... - ook alle vertrouwen in de reactie van Ant, maar dan van Ant zonder jou, dus ik hoor graag ook nog wat Ant van Angèle denkt. Breng me dit oordeel precies over. Ik heb nog altijd een zwak voor Henny, ook al vindt hij mij een atmosfeerlooze boedelbeschrijver.

Ik heb Jan Gr. voorgesteld om voor *Gr. Ned.* een groooot stuk te schrijven over den nieuwen Hollandschen roman. Ik wou beginnen met het *Afscheid* van Vic, om te eindigen met *Waarom niet*? Eigenlijk een mooi artikel om jrg. III van *Forum* mee te openen; moet nu maar bij Coenen, als die het niet verwerpt.

Als je de Napoleon van Suarès niet voor de *N.R.C.* bespreekt, wil ik het wel doen. We moeten nl. weer wat verdienen. Doe jij het, dan vind ik even goed wat anders.

Later beter. Dit gaat tusschen allerlei gelees en geschrijf door. Hartelijke groeten, ook onder de Moezen,

je
E.

P.S. Ik heb misschien een editie van *Dialogues des Morts* van Fontenelle gevonden d.w.z. zeker, maar het behoort Guilloux toe. Ik laat het nu voor ons opsporen. In ieder geval kan ik je dit ex. leenen - *Angst* is vertaald door Grietje de [keuken]meid. Ik heb trek om dat aan die uitgeverij 'Den Gulden Ster' te schrijven. Het is toch feitelijk te dwaas dat zooiets zoo maar mag. Het ding is totaal onleesbaar door den stijl, een lor van het ergste soort. Het is jammer dat *Forum* dood gaat, want dit is nu

veel meer een kwestie dan de omslagen van de Albatross-boekjes om een panopt. over te schrijven. Dat Dostojevsky slecht schreef is mogelijk, maar *nu* weten we ook zeker dat hij het nooit zóó abominabel deed als Siegfried van Praag.

Vergeet je niet, mij *Waarom niet*? te bezorgen? Ik ben doodongelukkig als ik dat boekwerk niet lees.

Als je me voor Dwinger iets zenden wilt, laat het dan *Gespräche von Goethe mit Eckermann* zijn, jajah. Het boek *Angst*, waarin trouwens je handteekening al prijkt, zal ik je ongelezen terug moeten zenden. 1000 × excuus dat ik het je aanraadde; maar Malraux kon niet weten hoe definitief de medewerking zou zijn van het medium van Praag.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Roselier, [4 november 1933]

aant.

aant.

aant.

Le Roselier, 2 Nov.

Beste Menno,

Over Napoleon nog dit: koop de Nelson-editie van Chateaubriand's *Mémoires d'Outre-tombe*, in werkelijkheid 6 dln. over ‘zichzelf en anderen’, in de Nelson-uitgave één deeltje met niets anders dan Ch. over Napoleon. Stendhal kon Ch. niet uitstaan, maar hij kende deze *Mémoires* niet, die het allerbeste zijn van Ch. en het eenige wat prettig geschreven is - niet onuitstaanbaar verheven en vervelend. Lees het in ieder geval, nu je zoo in Napoleon verdiept bent, want hier heb je een ander portret door een tijdgenoot, die zelf ondanks alles toch zeer de moeite waard was. Schrijf me later eens de verschillen met Stendhal. (Ik heb erg het land dat ikzelf dit alles niet meer lezen kan; ik heb gewoon geen tijd meer helaas!)

Hierbij nog eenige recensies over *Coster* en iets over jou. Weggooien na lezing.

Bep en ik herlazen samen (d.w.z. Bep las, ik herlas!) Henny's roman. Er staan allerlei dwaze dingen nog in, het is èn onhandig èn dikwijls idioot overdreven, en toch, als men nog een blz. of 10 kon schrappen (bv. de heele Antoine) en Henny ertoe brengen een blz. of 20 totaal te herschrijven, zou men er nog iets aardigs van kunnen maken. Is het omdat ik er Jany in zie? Het gegeven had behandeld moeten worden in 100 blzn. inpl. van 200, en met meer subtiliteit, maar dan was het ook goed geweest. Ik zie nog altijd niet dat het 100% belachelijk is. Verder geef ik je direct toe dat de ‘psychologie’ Henny's sterkste kant niet is. Bij momenten is dit boekje toch (evenals *Vera*) uitstekend geschreven. - Nu graag Ant's *geheel eigen* oordeel.

Vandaag ben ik 34 jaar geworden met rheumatiek in mijn rechterschouder. Ik loop met een nek à la Jany, kijk erg hooghartig om, enz. - Ik heb Jany geschreven om hem te vragen wat hij van Charles de Blécourt dacht; buitengewoon benieuwd ernaar. Dat Henny ook 34 jaar is! Zijn Jany is gelardeerd met jongensachtige flinkheden à la Henny zelf. Maar toch... goddank ook dat wij geen ‘rijpe mannen’ zijn, zooals ongetwijfeld Jan Toot, de notaris.

3 November.

Fontenelle is heel aardig (Bep zegt: wel iets beter dan Noël Coward) maar niets superieurs. Als Jan er niet in slaagt het boekje in Brussel te koopen, ik gaf hem op waar hij het wschl. vinden kan, dan zal ik probeeren dit ex. van Guilloux voor je te krijgen. - Ander bericht: Jany heeft *Ducroo* herlezen en deelt nu tot op zekere hoogte de bezwaren van Henny - te veel inventaris, enz. Het is een alleraardigste brief van Jany, maar daar komt het op neer. Hij wil wel hfdst. VII en VIII in *De Gids* hebben, maar liever niets anders. Je ziet dus dat het met mijn 'talent' nog een dunne historie is, en dat de heer Van der Feen alias de Sinclair voor *De Gids* althans serieuzer rechten kan laten gelden. Qu'y faire, cher ami, *qu'y faire*?

Gelukkig dat ik in het *Haagsche Maandblad* (onder leiding van Dr. Westerman van Doebrovnik) een artikel geplaatst kreeg over d'Artagnan - zéér interessante causerie! - waarmee ik 500 francs verdiende. Verder weer allerlei beroerde berichten uit Brussel. Jan Gr. ziek, Gille ziek (ligt met hooge koorts bij de vegetariërs), Simone die het tegen de misère aflegt. Het geeft mij allemaal geen moed meer om mijn *Ducroo* voort te zetten; ik zou geld moeten verdienen buiten de literatuur. Als boek in Holland wordt *Ducroo* bovendien per se een sof.

4 Nov.

Dat *Haagsche Maandblad* is een ontzettende rijkeluisbedoening: je krijgt ongevraagd 15 overdrukken met je bewijsnummer. Uitgeverij Leopold; daar kan vriend Djoeke toch niet tegenop! Ik stuur je dan ook gezwind een exemplaartje. Heel aardig en nuttig om te lezen, kijk maar.

Nu wou ik graag dat je me *omgaand* 2 dingen bezorgde: dat zinnetje op blz. 95 van *Uren met Coster* waar ik al over schreef, en de *eerste bladzij* van mijn verhalen *(Bij wat Stendhal noemt energie.)* Ook graag de eerste bladzij van verhaal 2. Die essayistische inleidinkjes kan ik nl. best overbrengen in *Ducroo* zelf, waar ik ze niet heb. Dat geeft voor den lezer aan dat het om 'histoires-exemples' gaat.

Ik werk weer hard aan *Ducroo*, maar met de moed der wanhoop. Ik zal nooit tijd hebben om het te maken zooals ik het wil!

Stuur mij dus ten spoedigste die dingen, wil je?

Tot zoover dan. Veel hartelijke groeten, ook aan Ant, je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron en E. du Perron-de Roos

Den Haag, 6 november 1933

aant.

aant.

aant.

's-Gravenhage, 6 Nov. 1933

Beste Eddy en Bep
Hierbij plechtiglijk, maar in vliegende haast bericht, dat ik sedert een half uur den heer Henri Borel ben opgevolgd, hopelijk *niet* naar den 'geest'. Ik barst nu serieus van het werk, want ik zit nog een tijdje aan het leeraarsambt vast en moet al een deel van het werk aan *H. Vad.* opknappen.
Op brieven krijg je nader antwoord, als ik jouw antwoord op mijn laatste brief heb. *Forum* Nov. *uit* en *erg* aardig als nummer.
Eed (onder vrienden):
Ik, Menno ter Braak, totnogtoe docent, verklaar hierbij een *nieuw dubbelleven* te hebben aanvaard, ten einde te trachten het even macchiavellistisch ten behoeve van 'calenderlijke' doeleinden te misbruiken als het vorige. Ik roep hierbij als getuigen aan *E. du Perron en Elisabeth du Perron-de Roos*, van wie ik vriendschappelijke steun altijd als een sine qua non zal beschouwen.
Dit is ernstig bedoeld, al schrijf ik het nu in een kroeg tusschen twee zakelijke bedrijven door. hart. gr. voor jullie beiden
Menno

[onleesbaar] Vestdijk, H. de Vries en Buning, die ik je zal zenden. Schrijf me *vooral* deze eerste maal, wat je ervan denkt.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Roselier, [7 november 1933]

aant.

aant.

Le Roselier, 7 November.

Beste Menno,
We zijn beiden razend verheugd over je benoeming, niet algeheel on-egoïstisch ook! Ik ben benieuwd hoe je het nu aanlegt om uit je leeraarsbaan *in* de nieuwe beweging te komen. Jullie gaan nu toch zeker in Den Haag wonen? Houd ons van alles op de hoogte.
Ik denk dat je met die allerbeste 's Gravesande prettig zult samenwerken. Ik mag hem toch zoo verdomd graag.
Bep gaat morgen voor 3 dagen naar Parijs om voorraad op te doen voor *jullie*. (Denk erom dat je je nu tegenover Schilt niet verspreekt!) Wij denken dat wij uiterlijk 1 Dec. in Parijs terug zullen zijn, en voorloopig op één gemeubelde kamer gaan wonen, tot er iets gebeurt hetzij met Gistoux, hetzij met de erfenis. Wat Gistoux betreft: ik kreeg van de Mij die hypotheek gaf mijn 3e bedreiging vandaag. Wat Timmers doet begrijp ik niet, maar ik wacht in betrekkelijke vrede. Ik werk nu weer aan *Ducroo*.
Ik vroeg Jan, die er den 15en eerst met Coenen over praten wou, om jou onmiddellijk het stuk over de *Liaisons* terug te sturen. Laat ons nu maar het zekere

nemen en dàt stuk in de laatste *Forum* doen; het hoort er ook meer in dan elders. De verhalen komen dan maar later; stuur mij die dus maar integraal terug (niet alleen die 2 blzn.) Maar wel aangeteekend.

Ik vind het ook heerlijk dat die lomperd van een Scholte nu toch af moest sjeezen. Wil je 's Gravesande vast voor me bedanken (als je hem ziet) over het alleraardigste stuk (in de vulgariseerde toon) dat hij over mij geschreven heeft? Heeft Borel *Uren met Coster* nog ooit besproken? - Je moet ons àl je artikelen toezenden, vooral in den eersten tijd, alsjeblieft! Wij blaken van verlangen dààrnaar!

Vertel ook waarom Ritter en Top Naeff niet deugden, bij zóóveel gesupposeerde chance. Al deze dingen zijn zéér instructief om te kennen in ons vak.

Over Suarès-Coster ben ik het totaal met je eens. En toch... het verschil is groot.

Kan je me Ortega y Gasset niet opsturen, later? Ik zend je spoedig *Angst* terug. Meer dan 3 blzn. kon ik niet lezen.

Dus nu (vanwege je drukte schrijf ik het nog eens op):

1. Zinnetje uit Coster.
2. Verhalen terug. Dank.
3. *Liaisons* naar Dec.-*Forum*.

Hartelijke groeten en later meer.

Je

E.

[E.d.P.-d.R.:] L.M.,

Leve de victorie van de gentlemen. Wat vindt Ant ervan? Blij met het vooruitzicht van wonen in Scheveningen, of ga je eerst forenzen? Ik merkte bij het lezen van je brief dat het me toch wel eenigszins dwars zat me misschien te moeten meten met eventueele vrouwelijke machtswellust van Top, of de amerikaansche manieren van Scholte! Fontenelle vind ik, nu ik hem uitgelezen heb, veel aardiger dan ik eerst dacht. Als je overigens ooit epigrafen noodig hebt, hoef je daar maar te zoeken.

Zouden wij voor December weer het *Forum*-honorarium een weekje vooruit kunnen krijgen, als het aantal paginas bekend is? Behalve mijn maandgeld van thuis, komt er nooit iets precies op de 1e binnen, en de eerste moet altijd de school van Gille betaald worden, en dit keer een hotelrekening. Dag! veel liefs voor jullie beiden, B.

P.S. Wil Ant niet eens nakijken of ik in mijn stukken in *Forum* de citaten* al of niet cursief druk? Ik heb daarover een weddenschap loopende met Eddy. Dank!

[E.d.P.:] * De *citaten*, niet de titels.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Roselier, [8 november 1933]

aant.

aant.

Le Roselier, 8 November.

Beste Menno,

Je ‘eed’ is prachtig. Ik zeg dit ook met meer ernst dan hier misschien lijkt. Ik herhaal wat ik gisteren zei: wij zijn *erg* blij met je benoeming. En van de hulp ben je verzekerd!

Vergeet nu één ding niet: dat krantenwerk niets te maken heeft met je ‘betere persoonlijkheid’. Integendeel, hoe minder er in de krant van *die* persoonlijkheid komt, hoe integraler zij blijft elders (calenderboek, etc.).

Ik heb vandaag een berekening gemaakt wat *Ducroo* betreft. Ik heb nu ± 350 blzn. MS. klaar en ik vrees dat er zeker nog wel ± 300 bij moeten voor ik echt klaar ben. (Dus ± 650 blzn. MS., dus ± 500 blzn. druks.) Hoe hard ik er ook aan werk, tot Juni a.s. ben ik er minstens mee bezig. Het zal mij een *genot* zijn als ik er dan af ben! Die noodige geldverdienerij zit me toch erg dwars, en ook dat Bep zooveel voor mij moet doen. (Zij is nu in Parijs.) Wij gaan eind Nov. van hier weg, om uiterlijk 1 Dec. in Parijs te zijn. Nu jij kunstchef bent geworden en niet Scholte, Ritter of Top, doet het er *iets* minder toe en kan er desnoods een week bij, maar dat zal dan alleen zijn als ik in dien tijd net enorm in *Ducroo* zit. Daarna gaan we dan een tijdje op een gemeubelde kamer zitten in Parijs, daarna gaat Bep voor een dag of 10 naar Holland. Ik doe in dien tijd dan het werk in Parijs. Als het nog kan, kom ik misschien ook nog 3 of 4 dagen, maar dan meer om *jou* te zien dan voor de familiesfeer, dat spreekt. Daarover schrijven we wel tegen dien tijd uitvoerig!

Ik ben erg benieuwd naar je eerste artikelen, vooral over tooneel. Je hoeft jezelf natuurlijk niet *geheel* te verraden, maar geef niets prijs in deze branche van je bestaan van wat echt is. *Bewaar* dat voor andere publicaties.

Wat een verandering als jij nu èn in de *V. Bl.*, èn in *Gr. Ned.* èn in *Het Vaderland* komt, ook voor ons literaire leven! Ik mag je nu misschien wel verraden dat er zelfs sprake van is geweest om je te vragen voor *De Gids*, in de plaats van Jany's oom, die aftreedt. Maar de bezwaren wogen sterker. Misschien is dit tòch geheim! Dus voor je houden.

Ik vraag je nu één ding (serieus): terwijl ik *Ducroo* afwerk - dus tot ± Juni 1934 - kijk jij in je nieuwe wereld uit naar een plaats voor mij, *desnoods als corrector*. Ook corrector bij *Het Vaderland* is goed, is zelfs misschien wel ‘ideaal’! Als je niets beters te doen hebt op bureau, kom je misschien dan nog eens een praatje met me maken. Ik ben bereid alles aan te nemen vanaf 150 fl. per maand. Minder zou dwaasheid zijn, want met het betrekkelijk gemakkelijke werk van nu, dat ons alle tijd laat, hebben we fl. 120, en Parijs.

Voor het geval ik je in dezen eersten tijd met een boekbespreking of zoo van dienst kan zijn, ben ik natuurlijk bereid. Je moet me dan alleen het boek opsturen; ik lees het dan gauw en stuur je je artikel ten spoedigste getypt terug. Of is dit laatste verdacht? (ze kennen ons typsel op jullie bureau.) Dan getypt naar jou (huis) en Ant kan het dan desnoods snel overtypen. Ik zeg het je maar voor het geval je de handen vol hebt; met een paar retouches van jezelf zal de ‘stijl’ wel onmiskenbaar authentiek aandoen.

Ik heb Vic nu ook weer een paar boeken opgegeven die ik bespreken wil. Ook *Vues sur Napoléon*, tenzij jij dat doen wilt (dat heb ik erbij gezegd).

Tot zoover voor heden. Nogmaals hoera en een ferme hand voor je ‘eed’.

Groeten aan Ant.

Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 9 november 1933

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 9 Nov. '33

Beste Eddy

Eindelijk heb ik tijd, je een oogenblik rustiger te schrijven. Het is momenteel een ‘gespannen toestand’, met die baantjes tegelijk. Er liggen hier een dertig snertboeken, die ik zoo gauw mogelijk moet wegwerken, en iederen dag floddert er weer een tijdschrift of ander vod binnen. Als ik eenmaal van het leeraren af ben, wordt het natuurlijk heel dragelijk, met den goeden Hein Pannekoek als vleugeladjudant. Nu zal de kunst zijn: 1° het pleizier in het werkelijke lezen en 2° het pleizier in het werkelijke schrijven niet te verliezen. Het wordt een heel ander ‘innerlijk conflict’ dan in den eerzamen docenten stand.

Ik heb verder weer nieuws: de *V. Bl.*-affaire is *mislukt*, en wel door de zotte manieren van Engelman, die allerlei persoonlijke elementjes en persoontjes in het geding heeft gebracht. Ik sta er gelukkig geheel buiten, want toen ik hier Zondag terugkwam, was de zaak geruischloos en zonder mijn inmenging opgeblazen. Nu is Zijlstra, die maar matig pleizier had in de *V. Bl.* en liever *Forum* op één of andere mogelijke manier continueerde, met een nieuw voorstel gekomen; *Forum wordt voortgezet*, eenigszins volgens het plan van Maurice, maar zonder al die idiote Vlamingen, en wel zoo: maandelijks 80 pag., te verdeelen tusschen Vlaanderen en Holland in onderling overleg. Verder zelfstandige redactie. Voor Vlaanderen hebben ze al een trio gefokt: Maurice, Walschap en Gijsen. Ik heb nu, omdat Zijlstra graag een iets ‘breeder basis’ wilde voor het financieele welslagen, een redactie bedacht van Vic, Vestdijk en mij. Vestdijk heeft onderhands toegezegd, nadat ik het hem als vriendendienst had gevraagd. Vic zal het ook wel doen. In deze formatie is er toch een ‘*Forum*-meerderheid’ in den ouden zin. Lijkt het je, gegeven de omstandigheden, niet geschikt zoo? - De reden van Zijlstra's nieuwe poging is, dat hij serieus kans schijnt te hebben op minstens 200 Vlaamsche abonné's. Gaat dus dit plan eindelijk eens door, dan behoeven in Dec. geen afscheid te nemen, maar alleen een wijziging in den opzet aan te kondigen; en we blijven baas in eigen huis. Schrijf mij je meening vooral. (Ik stuur je de verhalen nu *niet* terug, de *Liaisons* heb ik hier al).

Angèle is mij bij herlezing ook werkelijk meegevallen! Het is hier en daar echt ‘poëtisch’, maar de psychologische kant is dan ook wel *verdomd* zwak! Moet meneer Charles Roland Holst voorstellen? Dan heb ik hem niet herkend, en zou hem *nu* alleen herkennen aan zijn vele tijdverdrijf-vrouwen. Ritter heeft *Angèle* natuurlijk tegenover *Dumay* in de hoogte gestoken. Ant zal jullie schrijven (geheel onafhankelijk!) maar zij moet altijd eerst een inspiratie krijgen; zij heeft geen ‘schriftelijke spijsvertering’, zegt zij, zooals wij. - Maar dat Jany ook al ‘bezwaren’ heeft tegen *Ducroo* valt me weer *erg* tegen! Waarvoor dient dan toch al die poëtische verfijning, als men zelfs de fijnste raffinementen van de *gedachte* niet kan herkennen? Ik hoop, dat de dichters beginnen met zich flink te ergeren aan mijn eerste kroniek in *Het Vad.*, want ik heb daar als een (rare) ‘poëziekenner’ gefungeerd. En toch: wanhoop niet aan *Ducroo*; ook *Henri Brulard* begrijpen die lieden niet; *omraam* de ‘anecdotes’ uit Indië alleen door ‘het andere’, dan wordt het je allerbeste boek. - Ik was voor mijn verhuizing naar de journalistiek juist aan je *Cahiers* her-begonnen; maar ik kan aan je verzoek niet voldoen. Ik merkte n.l., dat ik deel I al dadelijk weer *als geheel* waardeerde, en zelfs nog *zeer* waardeerde. In dezen vorm zijn alle

stukken goed, sommige minder, andere meer, maar het heeft voor mij geen zin, hier met een schoolmeesterspotlood te gaat streepen. - Ortega y Gasset wordt je vanmiddag door mijn boekhandelaar gezonden. Cadeau van mij. Het is werkelijk *zeer* de moeite waard, een veel betere Spengler. Geestig, 'honnête', tegen de specialisten etc. etc. Je zult het zeker met genoegen lezen. Het is (extra attractie) vertaald door een moordenaar. - Dan zou ik jou nog willen vragen, of je via Malraux kunt bereiken, dat ik *geregeld* de *Nouvelle Revue Française* krijg voor bespreking in de krant. Met *Forum* wou ik daar het pièce de résistance van die afdeeling van maken. Adres: Het Vaderland, Parkstr. 25, den Haag.

Daar komt jullie brief van 7 Nov. Hartelijk dank! Ik moet tot restauratie van Scholte's reputatie zeggen, dat hij mij vandaag een zeer hartelijke felicitatie zond, met een oprecht 'sans rancune' (oprecht: hoop ik). Ja, waarom al die andere eminente letterkundigen het tegen mij moesten afleggen? Ik weet het waarachtig niet; alleen heb ik ter verklaring Schilt's onverklaarbare geporteerdheid voor mij speciaal. Hij heeft tot tegenover Nijgh hardnekkig *mijn* hoofd geëischt, hoorde ik van Pannekoek (dewelke gisteren nog schetelings in *Het Vad.* een stuk over *Dumay* heeft vervaardigd, even slecht geschreven en even vriendelijk bedoeld als dat over jou.). - Ik houd me sterk aanbevolen voor Fontenelle, te zijner tijd!

Nog één ding, dat ik haast vergeten had. *Als* nu *Forum* doorgaat, zit er niets anders op dan Bouws als secretaris aan te houden (pro Deo). Ik *kan* dit werk niet meer doen, nu ik in den Haag ga wonen en vol kom te zitten met allerlei gedonder op ditzelfde terrein. Vic zou er absoluut niet voor deugen, terwijl Bouws voor de *zaken* perfect is gebleken. Ik denk niet, dat jullie hierover *nu* de kabinetsquaestie van medewerking zult stellen; jullie kunt overigens copie natuurlijk aan mij zenden. Maar eigenlijk was het me een lief ding waard, als er tusschen de 'partijen' een formeele regeling kon worden getroffen, die dat overbodig maakte. Ik kan met een natte vinger Bouws weer zoover krijgen, dat hij het *administratief* contact herstelt, als jij het wilt. Je hoeft geen druppel water in den wijn te doen, hij ook niet; het eenige zou zijn, dat je hem de copie kunt zenden, over voorschotten e.d. correspondeeren, proeven behandelen etc. Ik stel je dit noodgedwongen voor; ik kan het werkelijk zelf niet gaan waarnemen.

Coster, p. 95: 'En nogmaals, dit alles doet er ook niets toe, voor de lezer die alleen onthouden zal dat hier, welgeteld, 42 dichters bij elkaar staan, die allen wel iets goeds zullen hebben, waar hun gedichten werden verzameld in de schaduw van 58 dichtbedrukte bladzijden kommentaar'.

Ik heb op allerlei persoonlijke dingen nog niet geantwoord. Maar de boekenstapel grijnst me aan; ik *moet* er eerst een bres in schieten.

Tot nader dus. Hart. gr. ook van Ant en aan Bep
je
Menno

Wij blijven voorloopig nog hier; er moet eerst een andere leeraar zijn aan het lyceum. Daarna zoeken we een huis in den Haag. Ant is daar zeer mee ingenomen; zij krijgt waarschijnlijk de afdeeling damesromans te behandelen (onder mijn naam dan).

De heer de Lang is dadelijk al met chicanes begonnen, die ik tracht te pareeren. Schilt is een grijze engel. Denk er om, dat jullie *nooit* iets loslaat over dingen, die ik in een brief over de Lang schrijf!! Ik zal het n.l. vaak moeten luchten.

eerste stuk *Ducroo* kreeg ik van Greshoff. Ligt dus hier.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron

aan
Menno ter Braak

Le Roselier, [11 november 1933]

aant.

aant.

Le Roselier, Zaterdag

Beste Menno,

Ant's formule van ‘schriftelijke spijsvertering’ is zéér mooi! Maar vandaag gaat die spijsvertering in gestrekte galop. Jij hebt het druk en ik pees weer door *Ducroo*; ik dacht dat het slot van mijn Indische jeugd 2 hfdstn. zou beslaan, maar het worden er wel 5! - Het hfdst. over jou kan ik eerst schrijven, als je *dit* alles gelezen hebt. Je moet in de compositie ook het kontrast vertegenwoordigen met mijn Indische vrienden! - Al deze hfdstn. gaan over meisjes, vechtlustige kameraden en inlandsche hoeren. Benieuwd of Ant dit ook nog boeiend vindt. Ook spoken komen erin voor. Ik tracht alles zoo kort mogelijk te doen, maar er is oneindig meer dan ik dacht; ik hoef niets erbij te maken, integendeel.

Laat de *Cahiers* vooreerst stikken. Later meer daarover.

Veel dank voor Ortega, die mij erg aantrekt. Maar ik ben als jij: ik moet ook van alles lezen en er stukjes van maken. - Waarom is Dr. Brouwer een moordenaar? Was hij cocu en heeft hij zijn gade vermoord? Plan *Forum*: ik hèb geen opinie meer. Het is mij nu alles best. Dit lijkt mij ook heel goed, ja. Na een jaar zal je verder moeten zien; voorloopig lijkt het zoo allerliefst, als je wilt.

Zend mij nu weer wèl de eerste blzn. terug van die 2 verhalen (van elk de eerste blzij.) Ik heb het noodig voor *Ducroo*. Het gaat direct weer terug.

Ik zal mij dus niet als medewerker terugtrekken als het leugenrund voor nix aanblijft. Maar ik heb heusch geen trek om hem te schrijven. Ik zal mijn copy dus insturen naar het secretariaat van *Forum*, als iedere andere medewerker; moet er later dan nog iets mee gebeuren dan moet het in Godsnaam toch maar via jou. Trek het rund dus niet aan je natte vinger, het is zelfs heel zwaar op de hand.

Ik zal moeite doen voor de *N.R.F.* als ik in Parijs ben, maar waarom schrijf je Malraux niet zelf? Adres: 44 rue du Bac, Paris 7e. Of aan Paulhan: Jean Paulhan, directeur de la N.R.F., 5 rue Sébastien Bottin, Paris 7e. Als je Paulhan schrijft dat je er geregeld over spreken zult, dat je de nieuwe kunstredacteur bent, enz. krijg je het, denk ik, omgaand. Ze zijn er erg gul mee.

Ik doe dit vanavond in St. Brieuc op de post, als - wanneer ik mijn vrouw - la mia sposa - van den Parijschen trein haal. Hartelijke groeten aan Ant, en nogmaals dank voor de *Horden*.

Een hand van je
E.

Heb je d'Artagnan gekregen? Hierbij een stukje uit *D.G.W.* dat je amuseeren kan. Graag terug, dit laatste.

Als onze toestand niet beter wordt moeten wij in Parijs op één gemeubelde kamer gaan wonen. Maar jullie rijkaards moeten in Den Haag een logeerkamer hebben, of althans een heerlijk divanbed voor een van ons, daar reken ik op!

Ik ben erg benieuwd naar wat Ortega over den ‘señorito’, den ‘fils de famille’ te vertellen heeft. Vergeet niet te vertellen wie door Brouwer vermoord werd.

En o ja, als je nu vast zit aan *Het Vaderland*, kan jij mij dan af en toe herbergen voor een stuk als dat over d'Artagnan? Als wij in Parijs zijn, kan ik zulke dingen vrij gemakkelijk in de Bibliotheek in elkaar zetten, en indertijd had Mr. van Rossem er het grootste succes mee.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 18 november 1933

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam 18 Nov. '33

Beste Eddy

Eindelijk kan ik er dan eens even ‘uitbreken’, om je te schrijven. Ik heb deze week *letterlijk* geen oogenblik vrij gehad. School, artikeltjes maken, kroniek schrijven, twee tooneelpremières: het is werkelijk welletjes en de troost van twee salarissen is gering; ik heb er trouwens mijn belasting van betaald. Overigens blijkt, dat iemand, als hij van zins zou zijn zich kapot te werken en niets anders te doen, tegelijk leeraar en Borel zou kunnen zijn! Maar ik zal de hemel danken, als ik eindelijk mijn ontslag beet heb; dan zal, gegeven dat ik met de heeren van de krant op kan schieten, het werk aan de rubriek alleen wel meevallen. Ik lees die boeken van de Schartens c.s. eenvoudig niet; ik ruik ze, snoep even van de inhoud en maak er een stukje woorden over. De cabotins van het tooneel heb ik zonder eenige innerlijke emotie gevolgd en beschreven, blijkbaar echter nog niet enthousiast genoeg, want Pannekoek schrijft mij, dat ik ook iets over het applaus en de bloemen moet vertellen. Dat gaat er de volgende maal dus ook nog bij. Het waren *prima* duitsche acteurs ditmaal (Bassermann, Moissi, Deutsch, Durieux) en voor mij was de ontmoeting dus zeer interessant, nadat ik in geen jaren tooneel had gezien en er alleen maar over had gedacht. Resultaat: ik volg het als een puzzle, een goed of slecht geconstrueerde, maar een puzzle. Met mijn werkelijke probleemen heeft noch dit, noch het boekjes lezen iets te maken; het gaat me allemaal vrij vlot af, alleen mist het product van die werkzaamheden de geestelijke verhevenheid en den dazen toon van Borel. Als ik nu van de school los ben, neem ik gewoon mijn morgen voor de puzzles, en enkele avonden voor de tooneelpuzzles, en voor de rest lees ik en doe ik, wat ik zelf wil. Ik kreeg je *Nutteloos Verzet* nu 2 ×, heb één exemplaar aan den goeden Pannekoek gegeven. Het leek me tactischer, over deze herdruk nu geen kroniek te schrijven, om niet dadelijk het verwijt te hooren te krijgen, dat ik tot iederen prijs vrienden aanbeveel. (Ik ben er toch al tamelijk mee bezig natuurlijk). Onder de Nieuwe Uitgaven heb ik er nu een stukje over gemaakt, waaruit de ‘betere lezer’ zijn conclusie kan trekken. Als je mijn toneelproeven wilt lezen, stuur ik je binnenkort een stel, dat je me dan, omdat ik het nog wel eens noodig kan hebben, moet retourneeren. Kreeg je een krant met mijn kroniek van Zondag? - Ik zal ook onderwijl eens naar een mogelijk baantje voor jou uitzien. Maar tot Aug. zit ik nog niet vast, dus het eerste jaar moet ik nog ietwat diplomatisch optreden en niet te veel mijn eigen mannetjes naar voren brengen. (Wat klinkt dit alles ‘vuil’, bij herlezing, en wat

is het in een bepaalde beteekenis toch volkomen in orde!). Dank voor je aanbod om me te helpen met de recensies; maar uit het bovenstaande volgt al, dat ik de boeken niet lees, maar ruik. Alleen, als die verdomde Helman komt... Deze week heb ik een kroniek over van Eeden en *Vues sur Napoléon*, dus eigenlijk over het idealisme; eerste heftige, maar diplomatisch gestyleerde tegenzet tegen het Borelisme.

Die dr. Brouwer van Ortega was laatst hier, omdat hij aan *Het Vad.* wil meewerken. Hij heeft inderdaad uit motieven, die ik niet ken, een man vermoord, naar men zegt 'in koelen bloede', en acht jaar gezeten; in die tijd Spaansch, Portugeesch en Italiaansch geleerd. Ik was buitengewoon nieuwsgierig naar zijn verschijnen. Hij is het type van den groningschen moordenaar, denk ik; rood haar, stekende oogjes, zeer gesloten en *zeer* helder en intelligent. Hij wist natuurlijk niet, dat ik van dien moord wist en dat verhoogde voor mij de attractie van het onderhoud. Hij was een geregeld lezer van *Forum*; jammer, dat ik hem niet, zonder me te verraden, kon vragen naar zijn opinie over Dumay's moordenaarsneigingen! Zou het de groningsche lafcadio zijn?

Je stukje in *D.G.W.* is zeer vermakelijk! Wim had het ook gelezen en er veel pleizier aan beleefd. - Als je of jullie hier komt omstreeks Kerstmis, hebben wij *hier* altijd één vrije logeerkamer met één bed! Zoodra wij naar den Haag verhuisd zijn (Jan.? Febr.?) waarschijnlijk een logeerkamer met twee bedden. Jij kunt hier dus, als je tenminste niet precies op de kerstdagen komt, want dan zijn we in de Achterhoek, in ieder geval hier op je gemak 'wohnen'. Er kan ook altijd een divan bij 'gedekt' worden.

Onder de bedrijven door had ik nog een curieuze discussie met D.A.M. Binnendijk, die mij een weer zeer heftige brief schreef over jouw 'autisme' en 'querulantisme' etc., naar aanleiding van je drie laatste regels van *Written in Dejection* (die ik ook nogal dwaas vind, maar wat doet dat aan de qualiteiten van de rest af!). De brief was zoo, dat ik hem geantwoord heb het te verdommen verder zulke onaangename berichten over jou te ontvangen; want hij begon weer over je slechte persoonlijkheid etc. Op mijn antwoord heeft hij nu weer zeer verontschuldigend gereageerd, zoodat het geschil weer is bijgelegd. De kern is duidelijk: hij *kan* het niet verkroppen, dat er een 'concurrent' in zijn vriendschap voor mij is binnengekomen, en nog wel één, van wien hij weet, dat hij een overwegende factor daarin is. (wat een stijl, ik ben doodop!) Zijn jaloezie is werkelijk erg vrouwelijk genuanceerd.

Greshoff en Aty komen straks hier eten. Hij heeft, hoor ik, het redacteurschap van *Gr. Ned.* voor mij in zijn zak. Maar wat nu met *Forum*, dat ik net beloofd heb voort te zetten?? Ik zit er eenigszins mee. Zoodra er nieuws is, hoor je het.

De nieuwe communis opinio over mij is nu, na *Dumay*: ter Braak heeft een goeden roman beneden zijn geestelijke stand geschreven. Dit thema, door Vic gelanceerd en misschien niet ten onrechte, circuleert nu in de provincie (letterlijk en figuurlijk). Ik hoop tot spoedig! Veel hart. gr. ook van Ant en mij tot Bep en jou, en een speciale hand van je

Menno

P.S. Zijlstra belde mij laatst op met de mededeeling, dat hij een 'vermaning' had ontvangen over Greshoff's bruine liedjes van een 'hoog persoon uit zijn concern' (zal Nijgh wel zijn); en hij herinnerde aan het artikel over politiek in het *Forum*-contract. Aangezien hij ditmaal absoluut in zijn formeele recht zou zijn (de gedichten vallen onder het hoofd 'politieke agitatie') heb ik nu een panopt. over Dimitrof geschreven, dat een politiek thema m.i. onpolitiek behandelt. Mocht ook dit stukje hooggeplaatste commentaar uitlokken, dan zal ik zeggen, dat *Forum* mij zeker niet meer als redacteur moet hebben; want in dezen geest zal ik voortaan vrij veel schrijven.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Roselier, [19 november 1933]

aant.

aant.

aant.

Le Roselier, Woensdagavond. *14 Nov*.

Beste Menno,

Voor ik een nieuwe brief van je krijg, alvast dit: - ik heb nu weer een kleine 100 blzn. *Ducroo* achter mij en Indië is goddank af! Nog één portret, dat van Batten (Arthur Hille hier) in tegenstelling met dat van Wijdenes! Ik heb deze nieuwe hfdstn. naar J.v.N. gestuurd voor de typ-juffrouw. Zoodra ik ze terug heb en nagezien, gaat een stel naar jou; ik moet dan *precies* weten of je ze nog even goed vindt als de vorige, en ook wat Ant ervan denkt. Denkelijk heb je ze begin December in Rotterdam. Ik ben *blij* dat ik er uit ben; al dat Indië begon me toch den keel uit te hangen! Ik moet vooral van je weten wat je van mijn Indische vrienden vindt.*

Ortega y Gasset lees ik maar heel langzaam door al dit geschrijf. Daarover dus later. Jan Gr. heeft vandaag in Holland zijn redactiediner; ik ben zeer benieuwd naar den uitslag. *Gr. Nederland* is een grooter schip dan *Forum*, vooral nu.

Vergeet je niet mij de eerste blzn. terug te zenden van die 2 verhalen? Ik kijk er met spanning naar uit!

Wij hebben voor 1 December een gemeubelde kamer gehuurd. Het adres is: 19 rue de l'Yvette, Paris 16e. Het is niet ver van het Bosch. Den eersten tijd kan je erbij zetten: chez Madame Nossovitch; dat is een Russische senatorsvrouw die nu kamers verhuurt. - Ik zeg je dit nu alvast, opdat je het tijdig kunt laten weten aan den secretaris van *Forum*. Tot 1934 zou ik wel graag alles laten zooals het nu is; daarna zal ik als gewoon medewerker mijn copy naar het secretariaat sturen en daar ik dan zelf met copy van anderen niets meer te maken heb, schikt alles zich nogal vanzelf. Wel had ik graag zoo spoedig mogelijk de proeven van het stuk over *Liaisons*, en niet op het laatste nippertje, als de laatste keer; deze proeven dus gewoon nog naar hier. Vóór we van hier weggaan, zal ik zelf het secretariaat mijn adresverandering wel schrijven, voor de 2 nrs. die ik altijd krijg. En o ja, hierover dit: ik gaf altijd 1 nr. aan Jan van Nijlen, die te arm is voor een abonnement. Kan je het niet zoo inpikken dat hij, als ik redacteur-af ben, dat nr. toch nog ontvangt?

*Ik begin bang te worden dat sommigen een beetje doen denken aan de jeugd van Albert Vogel † zooals die in jullie krant wordt opgehaald!

Donderdag 15.

Je stuk over de poëzie is binnengevallen en ontroerde ons allebeide heel sterk, vooral door die volledige handteekening eronder. Maar het is best; vooral het begin - zoo helder; ofschoon toch wat moeilijk, vreezen wij, voor de dames van Borel - en wat je over Vestdijk zegt is bovendien heel juist. Wat je over De Vries en Buning zegt is zoowat van a tot z ernaast; De Vries lijkt bv. veel meer op Vestdijk dan op

Buning, behalve op het ééne punt ‘intellect’, maar soit, aangezien de ideeënloosheid van Poe er weer bij komt, geef ik me allang gewonnen, dat spreekt!

Kan je voor *Het Vaderland* de herdruk van mijn *Nutt. Verzet* bespreken? waar Borel altijd kuisch en voornaam over gezwegen heeft, hoewel hij uitvoerig *Parlando* besprak. Voor de moordverhalen, het 1e vooral, één belangrijk punt voor het publiek: vooral niet vergelijken met de surrealisten, ofschoon je natuurlijk kunt ‘toegeven’ dat de *schijn* die richting uitgaat, maar het *wezen* veel meer verwant aan het zooveel koelere, essayistische... essay van De Quincey, *Of Murder considered as One of the Fine Arts*. Dit trouwens niet onjuist, hoewel ik De Quincey niet kende! - het behagelijke bloedgedoe van Soupault en zoo kende ik wel, maar vond ik nooit naar mijn zin. Ik ben erg benieuwd naar wat je ervan maakt. Wel even wachten, na het stuk van ‘Hein’!

Bep vindt het lang niet kwaad dat Buning in an offhand way behandeld werd, na al *zijn* superieurderig gedoe tegenover het ‘anderzijdsche’ in de poëzie. Ik ook niet; toch had ik het voor jezelf aardiger gevonden als je onze polemiek hier vergeten had en over De Vries en Buning even juiste dingen gezegd had als over Simon onzen Vestdijk.

Morgen meer, als er een brief is - Kan ‘Hein’ niet wat meer copy van ons plaatsen? Bep heeft reusachtig gewerkt, in de hoop dezen winter wat meer te verdienen, en vroeger zei ‘Hein’ dat ze gerust wat meer moest schrijven. Maar dat is nutteloos, als de copy op het bureau blijft liggen natuurlijk. [Dit niet doen! - je zit er pas, en ik heb ‘Hein’ nu zelf geschreven.]

Vrijdag 16.

Bep zou graag willen weten waarom Anth. Donker uit Die Sammlung gestapt is ‘om principieele redenen’. Is hij Hitleriaan geworden?

Zondag 19.

Nog steeds geen brief van je, en van hier ook geen nieuws. Ik heb ‘Indië’ nog te dicht achter me om opnieuw aan *Ducroo* te pennen, nu lees ik dus maar wat voor de *N.R.C.* - Van Jan geen bericht, en ik snak naar den uitslag van het diner. Misschien morgen? Als er morgen nog altijd niets is van jullie beiden, verzend ik dezen brief zóó.

Het Vaderland heeft nu hoopen copie van ons geplaatst, - hoera! Het bovenstaande vervalt dus heelemaal. - Wij lazen geroerd ook het stukje over den heer die in Mexico zoo'n ontdekking deed over Pascal. Is het, zooals Bep veronderstelt, om den Hagenaar aan een nieuw opium te wennen nu Lao-Tze hem ontvallen is?

Vergeet nu niet ons nieuwe adres; ik hoop dat Ant je trouwens met deze administratie bijstaat, zoo brillant als Bep het mij doet. Vanaf 26 November uit Holland niets meer hierheen zenden, want wij gaan wschl. nog een dag naar Roscoff (naar het graf van Corbière) voor wij naar Parijs teruggaan.

Hart. groeten van je

E.

Wat een snertbrief is dit geworden! Uit Parijs weer wat beter.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Roselier, [21 november 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

Le Roselier, 21 November.

Beste Menno,

Dat was weer een ‘belangrijke’ brief en ik haast mij erop te antwoorden. Nieuws van hier is er niet, bovendien is mijn brief pas weg. - Je voorkomt ook het nieuws van Jan, die nog steeds geen tijd vond me te schrijven, maar hij zat dan ook in Holland!

Voor je prestaties heb ik alle bewondering. En ja, zend me vooràl de tooneelkritieken op, want daar zit ik nu juist over in: om te weten hoe je ook dat klaarspelen moet (zult, gaat). Jammer dat je *N.V.* zoo gauw afdeed; je had er best 2 maanden mee kunnen wachten en er dan bv. een kroniek over kunnen maken, tegelijk met iets anders, *Angèle* bv. of *De Herberg* van Den Doolaard, als twee ‘verschillende manieren van vertellen’ of zooiets. Het beroerde is, dat wij te fatsoenlijk zijn en dat ‘men’ alleen maar denkt: zie je, ter Braak zelf, die toch een vriend van hem is, wijdt er niet eens een kroniek aan, het is dus vast erg ‘onbelangrijk’ (*diep* woord voor de massa).

Het spijt mij *erg* dat je niet te weten kon komen wie door Dr. Brouwer gekocheld werd, hoe en waarom. Als hij maar 8 jaar kreeg voor een moord in koelen bloede, moeten er toch erge verzachtende omstandigheden zijn geweest. Deze Dr.-Moordenaar vertaalde ook de mémoires van Trotsky. (Zijn vertalen vind ik anders nogal beroerd.) Als hij weer eens komt, stel ik je voor dat je hèm *Nutt. Verzet* laat bespreken, en zeg er dan bij dat je vooral weten wilt wat hij denkt van de figuur van Lisander Moro uit het 1e verhaal en of hij het beter of slechter (d.w.z. cerebraler of gevoelder) dan De Quincey vindt. De Groningsche Lafcadio is hij overigens zeker niet; moordenaars met rood haar zijn niet Gideaansch maar Chestertonesk. (Zie *Father Brown*).

Over het komen naar Holland schrijf ik in Dec. nader. Ons nieuwe adres moet eerst behoorlijk worden ‘ingewohnd’. Als ik in Holland kom, wil ik graag 2 dagen bij je logeeren; bij *jullie*, moet ik zeggen, omdat Ant hier zeker 1e stem is. Maar misschien komt Bep alleen naar het ‘dierbaar plekje grond’.

Wat D.A.M. betreft, zijn jaloezie is mij niet onsympathiek; maar als ik in Holland kom, zou een ontmoeting hem misschien goed doen. Hij moet me dan maar verder ‘aardig’ zien te vinden of meteen voorgoed ruzie met me maken; ik ben tot allebei evenzeer bereid. Wat het ‘autisme’ betreft, zeg hem bij gelegenheid dat ik het vrij autisch of autistisch vind als hij dezelfde lezers van *Forum* op het portret van zijn

rivaal vergast, en dat ik het clootistisch vind dat hij, zijn rivaal nu eenmaal op rijm zettend hem niet meteen op sterk water heeft gezet. Een halve verheerlijking van den heer Pijper vind ik van D.A.M. komend wat akelig; was hij toch maar querulantistisch genoeg om den Pijper brieschend van woede te maken, inplaats van dit poésienietmeerpuristisch eerbetoon. - Eén ding is zeker: die jongelieden hebben ten eenenmale zooveel *Kring*-superioriteit in zich gekregen, dat zij voor de manifestaties van het vulgus even immuun zijn geworden als voor het gelebber aan elkaars vrouwen dat zij doen; inderdaad, waarom zouden zij zich dan druk maken over Rohde's en Tielrooy's en wat er nog meer aan 'even vrije' opinie heeft? Wat ze nu over *Dumay* zeggen, is ook weer prachtig: *natuurlijk* heb je een goede roman geschreven beneden je geestelijke stand; het bezwaar is alleen dat je dat hoort verkondigen door *geesten* die zelf op het peil van Ernest Claes *voelen* en op dat van Johan Fabricius *genieten.* - Ik heb overigens een plannetje: ik zou graag het drieluik voldichten dat voor 2/3 door de Graaff en D.A.M. gedicht werd; nl. de Graaff, in *Vervulling* (zie de *100 Dichters* van Jan) bezingt D.A.M. en D.A.M. bezingt Pijper; ik zou nu een paar kwatrijnen voor Pijper willen maken, die op zijn beurt de Graaff weer voor een 'sterkere' aanziet, en dat zingt, omdat de Graaff tegenwoordig met de Moedermaagd verkeert. Het ensemble zou kunnen heeten: *Altijd weer sterker,* en door den Pijper op muziek kunnen worden gezet – op 3 verschillende muziekjes natuurlijk. Ik geloof heusch dat ik hier het idee voor een schattige kleine Nederlandsche operette heb. 'Opgedragen aan wat *De Kring* het edelst heeft'; wat vind je ervan?

Nu nog even een verklaring aan jou zelf over die 3 laatste regels. 'L'inintelligence du lecteur devant se supposer' had ik erbij moeten zetten dat Ernst von Salomon *de* man is voor de 'Nick Carter-sfeer' in Duitschland. Het gekke is dat ik dat op de proeven bijna gedaan heb - door er 4 of 5 regels bij te schrijven; maar Bep vond dat het dan teveel een artikel werd, al te expres gericht op Tielrooy, en dat op deze manier juist het karakter van in het voorbijgaan geschreven cahier-aanteekeningen beter zichtbaar was. We hebben ons dus alweer vergist en je *mag* je gewoon zulke 'subtiliteiten' niet veroorloven! Als je me gewaarschuwd had dat jij het zelf ook duister vond, had ik het even veranderd. - Als eronder had gestaan: vandaag lees ik om me aangenaam te verstrooien, na het zware denken bij Nietzsche, *De Schelmenstreken van Cartouche*, dat ik beter vind dan *De Eed van de Roode Mannen*, was het zeker wat 'autistisch' geweest. Gegeven dat er *iets totaal anders* staat, ben ik zoo vrij onzen vriend D.A.M., die er zeker *precies dat* in las, voor 'idiautistisch' aan te zien; - wat trouwens de eerste keer niet is. - Toen ik *Aan Ambrosia* schreef, heeft in Utrecht ook niemand er iets van begrepen, zooals Marsman mij meedeelde. Hoe moet dit nu eigenlijk? Zullen wij tot de idiautisten neerdalen, of zullen zij leeren ons autisme (of het mijne, als jij je hier niet verdacht vindt) aan te hooren voor wat het is, en niet voor wat zij erin verstaan? Ik vind dat die 'vrije geesten' zich op dit gebied ook maar wat moeten oefenen.

Wat nu die toestroomende redacties betreft: ik raad je *sterk* aan om *Gr. Ned.* te nemen. Met Jan kan je er werkelijk iets *goeds* van maken, terwijl *Forum* op deze manier toch een compromis wordt, dat een achteruitgang op het oude *Forum* is en blijft (met die Vlaamsche redactie). Vroeger was het: het publiek begrijpt toch niets van die autonome deelen en ziet alleen het nieuwe mengsel. Waarom is dat nu opeens anders? Misschien heb je Zijlstra al te veel beloofd, maar op zichzelf beschouwd vind ik dat de keuze niet moeilijk is. Of kan je in 3 redacties zitten? Waarom dan niet dàt?

Wat je zegt van dat schrijven over politiek lijkt me juist pour le besoin de la cause, maar onverdedigbaar op zichzelf. Je kunt in *Het Vaderland* zeker ook niet zoo schrijven. Maar enfin... ik wacht af wat je me verder zult berichten. Als ik jou was ging ik naar Zijlstra, na dit briefje over de 'bruine liedjes' en ik zei hem precies waar het op stond; ook mijn grootere sympathie voor *Gr. Nederland* en waarom. Laat zoo

iemand dat nu ook maar eens leeren. Er is kans (het is volstrekt niet zeker!) dat hij je dan niet verder als ‘auteur’ wil uitgeven. Maar Querido en Van Kampen nemen je dan direct, daar sta ik je voor in.

Ik ben erg benieuwd naar je panopt. over Dimitrof en half van zins om mijn 3 regels over Von Salomon voor het idiautistische deel van de abonnés te *verklaren*. Maar bah, Bah, BAH. Vooruit maar, zoo is het ook goed.

Schrijf na 26 Nov. niet meer hierheen. Veel hartelijks, ook onder de gades, het beste met de arbeid, een ferme hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 23 november 1933

aant.

aant.

aant.

aant.

R'dam, 23 Nov. '33

Beste Eddy

Dit is dus alweer de laatste brief naar le Roselier! Volgende epistels gaan naar de rue de l'Yvette. Inmiddels hebben wij ons, vandaag net, een werkelijk heerlijk huis aangemeten in den Haag, eind laan van Meerdervoort, stalen ramen, uitzicht over water, *twee* logeerkamers (dit laatste als bijzondere invite!), ingebouwd bad etc. etc., voor den civielen prijs van ƒ 57,50 pm. Eigenlijk hetzelfde model huis als op de Beukelsdijk, maar ruimer. Wij namen het direct; het was het eerste huis, dat wij zagen. Noteer vast het adres: *Pomonaplein 20*. Als ik van de schoolmeesterij af ben, trekken we er 1 Jan. in. Komen jullie dus in het nieuwe jaar, dan vindt jullie een behoorlijk onderkomen, op ieder moment van den dag. Ik ben reusachtig in mijn schik met deze bof (want het overkomt je zelden, dat een huis precies levert wat je er van eischt), en Ant niet minder. Als ik nu bij *Het Vad.* maar niet uit den toon en dientengevolge uit het ambt val, staan de zaken er niet slecht voor op het oogenblik. Het is één geluk, dat ik me volkomen van de litteratuur vrij voel, dat ik er een moraal op na houd, die zich niet meer occupeert met het probleem, of een boek van Alie Smeding goed of slecht is. Ik doe zoo'n boek met een paar regels af en kijk er niet meer naar om. Zoo'n entrefilet over Pascal verschaft me alleen het genoegen, dat de Hagenaar den *naam* Pascal leest in een krant, waarin hij anders over Jo v. Ammers leest. Alleen de kroniek op Zondag is geschikt om op behoedzame wijze ‘persoonlijk’ te zijn. Ik zend je binnenkort (als ik wat meer heb) een bundel tooneelcritieken; maar het mooiste moet nog komen, zoo b.v. Willy Corsari in een selfmade-stuk *Krontjong* zelf op de planken en niet te vergeten, het door ir. Mussert gestichte nationaal-soc. tooneelgezelschap *Fascio*, dat binnenkort debuteert met een hemdendrama van George Kettmann jr. - Ik heb het inmiddels *idioot* druk, vergeet van alles, heb zelfs bijna ruzie met Jan Greshoff gehad, waarbij de schuld inderdaad deels aan mijn kant was. Op elkaar botsten n.l. ineens de redacteurschappen van *Forum* en *Groot Nederland*. Je hebt het ongetwijfeld al van Jan zelf gehoord. Het komt hier op neer, dat ik al te ver was met mijn afspraken met

Vestdijk en Maurice, om nog terug te kunnen naar *Gr. Ned.*, en dat Jan zulks (*dit* geheel ten onrechte, zooals hij later volmondig toegaf) als een soort 'verraad' jegens hem beschouwde. Enfin, de zaak is geregeld, er is kans op een fusie van de twee tijdschriften volgend jaar; gelegenheid om te publiceeren zullen we in ieder geval te over hebben. Het 'dikke nummer' van Dec. is nu natuurlijk tot de helft gedund, om de copij niet weg te smijten, zoodat jouw *Liaisons* nu in het volgend nummer komen (*Afscheid* natuurlijk in dit). Dit leek me niet onbillijk; mijn *Schrijver na zijn 30*ste *jaar* was er vorige maand uitgegooid voor jouw Nietzsche-Tielrooy. - Doe wat 'het secretariaat' betreft, wat je het beste dunkt! Stuur desnoods *alles* aan mij, dat is misschien zelfs beter. Alleen *proeven niet*, want dat zou, nu ik in den Haag ga wonen, vertraging veroorzaken. De twee nummers kun je, dat spreekt toch vanzelf, blijven ontvangen! Het zal wel gewoon doorgaan, dus schrijf mij even, als je ze niet krijgt.

Je vindt 'Hein' (= Pannekoek = 's Gravesande) naast je, in je oordeel over wat ik over Buning schreef. N'en déplaise jou, zie ik nog niet, waarom ik hem onbillijk beoordeeld heb! Maar jij hebt nu eenmaal nog een zwak voor de poëzie in dien 'toon', dat ik ontbeer. - Over *Nutteloos Verzet* heb ik zelf later spijt gehad; ik was inderdaad te fatsoenlijk. Maar wacht nu op *Ducroo*!! Dan heb ik de ongezochtste gelegenheid en twee geweldige kolommen, om je te presenteeren!

Waarom Anthonie uitgesammeld is, weet ik niet (de ruime man krijgt, denk ik, vage sympathieën ook voor Hitler!) en wien dr. Brouwer gekocheld heeft, ([onleesbaar] deed het, naar het schijnt, om zijn broer van een chantagepleger te bevrijden), ook niet. Maar Greshoff weet er meer van; hij beschrijft hem als een soort Raskolnikov. Ik vind overigens, dat Raskolnikov Ortéga niet slecht vertaald heeft; wat stijf misschien, maar toch erg *helder*.

Over je trio-operette 'De poëtische Rivaal' hebben wij ons krom gelachen! Het is werkelijk ook ontzettend dwaas, al dat geharp om die uitgewisselde en half uitgeleende vrouwen! Maar je moet nu bepaald Dirk Adrianus Michel ontmoeten, als je hier bent; ik stel me daar veel van voor en ben bereid als impressario op te treden. Hij is werkelijk erg sympathiek, met al zijn zonderlinge 'geestelijke' Achilleshielen.

Wat ik zelf tegen die slotregels heb, is niet, dat ze 'autistisch' zijn, maar dat ze een belezenheid veronderstellen, die je niet veronderstellen *moogt*. Ik bedoel, dat een werkelijk intelligent lezer, die Salomon *niet* kent, absoluut de indruk moet krijgen, die D.A.M. ook kreeg. Het is net als met dien 'homme à la tête d'épingles' (of hoe heet hij); je tracht bij zulke gelegenheden 'für die subtilen Geisten' te schrijven in den zin van 'in de litteratuur geverseerde', terwijl dat lang niet altijd de werkelijk subtiele zijn! Het veronderstellen van belezenheid is natuurlijk tot op zekere hoogte niet te vermijden, maar hoe meer je de veronderstelling beperkt, hoe beter m.i. Iemand, die tien jaar in de Sahara gezeten had, zou, ook als hij intelligent was, een belezenheidstoespeling van na 1923 niet begrijpen. Jammer genoeg *wel* Henri Mayer, en erger, mevr. Iris Zeilinga-Doodeheefver!

Wij verheugen ons *sterk* op jullie komst! Ik schei er nu uit, want de twee baantjes besluipen mij aan alle kanten. Als ik iets vergeet, moet je het nog maar eens schrijven, zoolang ik nog amphibie ben.

hart. gr. voor jullie beiden, ook van Ant, je
Menno

Ik kan natuurlijk *niets* schrijven voor mijzelf in dezen tijd, maar mijn boek *vordert* in mijn hoofd. Het wordt in de eerste plaats een boek tegen het fascisme, maar geen 'brochure', 'l'honnête homme en action' zal geen Mussert dienen! Deze heer heeft, tusschen haakjes, naar men zegt *30.000* leden in zijn clubje! Alle chique, die nog te stom is voor het liberalisme, is Mussertiaan. Als die lui *Het Vad.* koopen, ben ik... och arme, ik moet er niet aan denken!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Roselier, [24 november 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Le Roselier, 23 November.

II

Beste Menno,

Gisteravond thuiskomende van St. Brieuc, vond ik hier een wanhopige brief van Jan over het gebeurde. Hij heeft alles gedaan om je in de red. van *Gr. Ned.* te krijgen en nu laat je hem in den steek; hij vindt dat je hem een figuur laat slaan tegenover Coenen, en dat je 'de onzen' het tegendeel van een dienst bewijst. Ik wacht nu op een brief van jou voor ik me hierover een opinie vorm, en in ieder geval weet ik één ding zeker: je hebt je natuurlijk nooit zoo verbonden gevoeld tegenover Jan, als hij het gevoeld heeft. Maar als het waar is dat hij je tot het laatste toe op de hoogte heeft gehouden en dat jij hem tot het laatste toe gezegd hebt dat je er wel voor voelde, is de manier waarop je met hem omspringt toch wat kras.

Ik weet van dit alles tenslotte niet veel af, omdat Jan mij den laatsten tijd niet meer schreef. Maar jou heeft hij dat blijkbaar wel gedaan, en in ieder geval wisten wij allemaal toch dat Jan zich heelemaal toelegde op het nemen van jou in *Gr. Ned.*! Hij had een absoluut vertrouwen in je, en ik kan me voorstellen dat hij zich nu lamgeslagen voelt.

Nu buiten al deze min of meer sentimenteele overwegingen om, staat mijn meening vast, zooals je na al mijn vorige brieven ook wel niet zal verwonderen.

Het laten waaien van de kans die 'ons' in *Gr. Ned.* geboden wordt, die, afgescheiden nog van het resultaat (dat altijd tegen kan vallen), een door-en-door honnête probeersel is, voor het voortknoeien met *Forum*, vind ik ergerlijk stom en betreurenswaardig. Toen indertijd geen enkele andere kans op publicatie meer scheen te bestaan, was ik de eenige onder 'ons' om het voorstel van Maurice niet te verwerpen, en *jij* vond het niet aan te nemen; *jou* was het toen, ondanks alle autonome redacties (*mijn* laatste stroohalm!) te Vlaamsch en te Roomsch naar buiten; en tenslotte was ik het daar ook gauw mee eens. Vertel me nu toch wàt er eigenlijk zooveel beter is in de z.g. nieuwe combinatie? Zijn Maurice, Gijsen en Walschap niet Roomsch genoeg? Is het feit dat Van de Voorde niet in de redactie komt van zóóveel meer belang? *In het tijdschrift komt hij per se toch, en Mussche erbij*. Je kunt dat niet beletten, en alles is daarop ingericht, du moment dat vnl. gerekend wordt met die 200 Vlaamsche abonnés. Met Jan in *Gr. Ned.* werkte je een oud tijdschrift, dat als publicatiemogelijkheid onvergelijkelijk interessanter is

dan de 40 pag. *Forum*, misschien langzaam maar zonder compromis om tot ‘ons’ tijdschrift. Met *Forum* sluit je *nu al* een compromis onder ‘onze’ naam - en om die *naam* alleen is het den handelsman Zijlstra te doen - en je doet tenslotte niets anders dan een proef nemen die vooruit mislukt is, van ‘ons’ standpunt beschouwd. Als de anderen, die *niets* met ‘ons’ te maken hebben, *Forum* naar buiten even goed vertegenwoordigen als wij nu, hebben ze ook jou niet meer noodig en mag je gerust weggaan. Je zult zeker zoo ‘fatsoenlijk’ zijn dat te doen, en ik ook, en dan zijn ze precies waar ze eigenlijk *nu al* zouden willen zijn. *Forum* voortgezet zonder jou en mij, zelfs onder den naam *Forum* (gesteld dat dat kon?) zou niemand beduvelen; nu zijn jouw naam en die van *Forum* samen *het* middel om serieus uit te komen met deze boerenbedriegerij.

Zoolang er geen andere kans was, bleef ook dit niet geheel te versmaden. Nu de 50 × superieure kans, in *ieder* opzicht - (vooral ‘moreel’), die je met het redacteurschap van *Gr. Ned.* laat waaien, voor ons allen verkeken wordt, is mijn houding duidelijk de volgende:

Ik heb voor het nieuwe *Forum niet de minste sympathie*. Het eenige wat mij erin houdt is nu de vriendschap voor jou. Met Bouws die er nu in blijft en met die Vlamingen die er eigenlijk alleen in konden komen als ik eruit ging, is het een tijdschrift als een ander voor mij, een plaats waar ik eigenlijk niet thuishoor. Waar dit tijdschrift voortgaat onder onze oude naam, voel ik mij eigenlijk gedupeerd. En jou erbij; maar jij schijnt ergens gevoelens of een geloof te hebben behouden dat ik nu, na deze verknoeide *Gr. Ned.*-affaire, totaal verloren heb. Meewerken aan *Forum* beteekent voor mij publicatiemogelijkheid + dubbeltjes - maar ik hoop dat ik daar tenslotte *niet* op letten zal! - en daar*boven*: mij mee laten overstroomen door al deze z.g. vrienden, uit vriendschap voor jou. Zonder vriendschapsverhouding met jou zou mijn houding nu klaar zijn: vanaf 1 Jan. bestaat *Forum* voor mij niet meer en als ik lust zou hebben, zou ik het bestrijden, onverschillig waar. Vind je dat je mijn medewerking onder deze omstandigheden (en ik overdrijf *niets*), kunt aanvaarden, dan zal ik je mijn bijdragen sturen, als aan ieder ander tijdschrift dat mij ‘graag wel eens plaatsen wil’, *De Gids* of zoo. Vind je dat onze vrienschap tegen dit stootje bestand is, dan had ik het liefst dat je mij met 1 Jan. als medewerker afschreef. Tenslotte zijn er toch gevoelsoverwegingen die méér tellen dan publicatiemogelijkheid. Als jij niet meer terug kan, ik misschien nog wel?*

Met jou en Jan in de redactie van *Gr. Ned.* had ik mij daar volkomen thuis gevoeld - ook als er nog strubbelingen waren met Coenen of zoo. Ik zou niet het gevoel hebben dat wij *dupe* waren. Ik heb dat in deze knoeiboel met Zijlstra en de Roomsche broeders vrijwel zonder voorbehoud. Ook Vic is voor ‘ons’ de ware broeder niet, maak je dat nu niet wijs.

Wat mij misschien nog het meeste tegenstaat is de ‘politiek’ in dit alles. Maar in een land waar bijna iedereen zich tegen ons keert, moeten wij toch weten waar wij staan - en bovendien, wij wisten dat gisteren, en dan is er geen reden om nu opeens ‘on-politiek’ te doen, of wij wisten het eigenlijk nooit. Deze *Gr. Ned*-historie geeft mij duidelijk het gevoel waar ik sta, en waar ik *desnoods* nog wel zijn wil, maar *zonder* dupe te zijn. Dat jij Jan de bons kunt geven, terwille van een belofte aan Vic en Zijlstra, zou ik raar vinden, maar dat gaat jou tenslotte aan. Maar als je denkt dat je dit vooral doet om *Forum* te behouden, het tijdschrift en de naam, dan ben ik het gloeiend met je oneens. Integendeel, je werkt mee aan het verknoeien van *Forum*, zooals je zelf 2 maanden geleden schreef; je bent al verplicht om het rund Bouws aan te houden, ik wil er alles onder verwedden dat je in het jaar dat je het ‘probeeren’ gaat de eene concessie na de andere zult moeten doen. Neen; je zult er dan uit gaan? Maar dan hebben de anderen toch al van je geprofiteerd, dan ben je toch al compleet hun dupe geweest. Van de ‘eervolle dood’ is geen snars overgebleven.

Kon je *Gr. Ned.* èn *Forum* tegelijk nemen, dan was dit gedoe te beschouwen als een bij-handeling. Nu gooi je een behoorlijke kans weg om ‘ons’ aller belang over

te geven aan een duidelijk compromis. - Ik schrijf Jan dat ik me beschikbaar stel om je post in *Gr. Ned.* in te nemen, als daar een schijn van kans op is. Maar die is er natuurlijk niet. Ik zeg het ook alleen om niet het gevoel te hebben dat ik makkelijk praten kan en jullie het werk laat doen.

Als je brief er is, antwoord ik op andere punten. Nu tot zoover. Hartelijke groeten van je

E.

* Ik *zeker* nog - afgescheiden van *jou*! Graag dus ernstig antwoord hierop.

P.S. - Als het nog te doen is en ik je een raad geven mag: neem nu nog *Gr. Ned.* aan. Met *Forum* samen desnoods. Het spijt me dat je brief er nog niet is, en ik dit alles dus vooruit schrijven moet, maar iedere post later scheelt een volle dag en ook nu ben ik natuurlijk telkens te laat!

I

Eerst deze lezen.

24 November.

B.M.

Er kwam een luchtpostbrief van Jan, die ik haastig heb ingezien en die hierbij gaat. Ik vond het nu eerst onnoodig om je mijn brief van gisteren te zenden. Maar après tout - juist wel. Deze affaire heeft me helder doen inzien met welke gevoelens ik tegenover *Forum* '34 sta; het is beter dat je die weet.

Van Jan's briefje begrijp ik niet veel. Wat beteekent dit ‘aanzien’? Dat je *Gr. Ned.* laat voor wat het is (d.i.: niet veel zaaks) en liever een jaar red. bent van *Forum*? Als je niet anders kan, moet men er zich bij neerleggen. Ik kan je alleen zeggen wat ik zou doen. Ik zou nu nog, coûte que coûte, met *Forum* afdoen en redacteur van *Gr. Ned.* worden. Het ‘onfatsoen’ tegenover den zakenman Zijlstra zou voor mij niet opwegen tegen het ‘fatsoen’ dat ik zou hebben tegen mijn eigen soort. Ik blijf die *Forum*voortzetterij een knoeiboel vinden, waarvan wij (jij en ik in de eerste plaats) alleen de verdomde-Loewietjes kunnen zijn.

En wat is die eventueele en strict geheime fusie van '35? En wat moet Zijlstra daarin goed vinden? En de heeren Vlamingen en Roomschen die dan een jaar Forummers - *nieuw* Forummers zijn geweest? Hebben die dan niets meer te zeggen? Of gaan die méé in het smelterijtje?

Ik vind dit alles, van hier gezien, even erg lapwerk. Er is maar één ding proper: het heele rotcompromis laten verrekken en een *eigen*, nieuwe kans wagen.

Maar misschien heb je me 100 dingen te zeggen die ik nu zelfs niet vermoeden kan. Ga dan toch van *dit* uit: mij uit te leggen waarom die Vlamingen, en de Vic waar jij zelf zooveel argwaan tegen had/hebt, nu opeens zoo verdomd gewenscht lijken. Anders begrijp ik de boel toch niet.

Jan is, zooals je ziet, alweer juichend van vreugde. Ik ben het alleen voor zoover het de vriendschap betreft. De ‘politiek’ vind ik nog altijd lijken op knudde. Tot je me misschien alles beter hebt leeren inzien. - De vriendschap tusschen jou en mij zal voor *mij* niet bedreigd worden, ook als je alles in het honderd liet loopen; over de vriendschap tusschen jou en Jan kan ik niet oordeelen, maar die lijkt me nu allang weer gered. De vriendschap die maken moet dat ik mij met jou mee moet laten bedonderen door die nieuw-Forummers (juist onder ons oude opschrift) kost mij een ‘offer’. Voilà.

Misschien kan ik het zoover brengen dat ik in 1934 geen artikelen in tijdschriften meer hoef te plaatsen om ‘van te leven’. Ik zou er dan het meeste voor voelen om *nergens* te publiceeren, noch in *De Gids*, noch in *Gr. Ned.*, noch in *Forum* vooral. Ik zal zien of ik het bolwerken kan door meer stukjes voor de *N.R.C.*, en af en toe zooiets moois als dat over d'Artagnan. Het blijft toch gevaarlijk, merk ik nu weer, om van de dingen die jezelf raken je broodwinning te maken.

Later dus verder. Hartelijke groeten weer, ook van Bep en voor Ant, en geloof me zonder éénige rancune maar met ietwat weeë gevoelens door al deze *politiek*,

steeds je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Roselier, [26 november 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

Le Roselier, 25 November -
(in St. Brieuc gepost).

Beste Menno,

Nauwelijks waren mijn brieven weg of de kranten vielen hier binnen. Ik las met belangstelling je stuk over Van Eeden, Napoleon, etc. Ik word een beetje bang als ik zie hoe je half voor de krant, half nog ‘goed’ schrijft; eigenlijk is wat je doet veel gevaarlijker dan ons werk, dat nergens onze ‘betere uitingen’ raakt. Je moet er iets op zien te vinden waardoor je geen schade lijdt als auteur; bv. alle krantenstukjes, dingen betreffend die van belang voor je zijn, beschouwen als ‘vooroefening’ of als vulgarisatie achteraf. Dit laatste lijkt mij het beste. [Maar dit zal puur een kwestie zijn van ‘temperament’] Ik raad je verder aan een groot plakboek te laten maken (van krantenpapier) en daarin al je artikelen te (laten) plakken; je kunt daar veel aan hebben. [Dit omdat je me schreef dat je je toneelkritieken terug wou hebben; ik kreeg er trouwens nog geen een.] Het is gek, maar ik kan je stukken nog niet lezen als iets dat buiten jou om gaat, ik voel mij er nog altijd *méé verantwoordelijk voor*, wat een naïef bewijs is van vriendschap! En dat terwijl ik toch in theorie verdomd goed weet dat dit alles mij evenveel aangaat als je leeraarschap.

Henri Mayer schreef me: ‘Van verschillende zijden hoorde ik dat men Ter Braak een vooruitgang vindt aan *Het Vaderland*; dat zal je goed doen’. Niet op de manier die hij wschl. bedoelt; anders, ja. Maar ik ben een beetje benauwd als ik merk hoe ernstig het reëele leven zich voor ons allen begint voor te doen, hoe alle calenderschap een soort superieur spel gaat lijken, goed voor een kleine betere wereld. Als ik mijn eigen kansen en mogelijkheden naga, wordt het eerst recht benauwend. Hoe ik het ook draai, om geld te verdienen moet ik me verkoopen, al schreef ik ieder jaar een roman. Het allerliefste had ik nog een bescheiden baantje:

(hulp)bibliothecaris of hulp in een uitgeverij of zoo - maar ook dat zou je moeten betalen met verliezen op een ander gebied. Alleen, het zou nog het minst 'onwaardige' zijn.

Het gewerk aan *Ducroo* heeft weinig troostends voor me. Ik heb toch voortdurend het idee dat ik hier eigenlijk niet aan zou mogen werken, dat het veel te weinig opbrengt, enz. - en de quasi-zekerheid dat het als boek natuurlijk weer een sof wordt, werkt daar flink toe mee. Die rotzooi met *Gr. Ned.* en *Forum* is een scherpe herinnering: als het nù nog gaat, moet het later niet meer gaan. Leven van uitgezette copy is toch ook niet goed mogelijk, wel als bijverdienste, maar niet om iets op te baseeren. Ik word geslingerd tusschen de practische onmogelijkheid mij ook maar een beetje behoorlijk te gelde te maken, en de moreele onmogelijkheid mij werkelijk te verkoopen.

Ik schreef Pannekoek een briefkaart om hem te bedanken voor alles wat hij mij zond. Op mijn brief over het plaatsen van meerdere 'brieven' kreeg ik geen antwoord. Ik hoop dat hij niet boos is of gekwetst*; ik meen hem zoo vriendelijk mogelijk te hebben geschreven en trouwens, ik bedoelde het voor geen korrel kwaad met hem! Wat ik vooral wou weten (of liever Bep), is wat hij ervan denkt: kàn men meer dan 6 stukken in de krant zetten of niet? Spreek hier niet met hem over, dan wanneer hij er over begint of als het toevallig ertoe komt.

Vandaag is er ook geen brief van je, maar ik ga naar St. Brieuc. Wschl. vanavond bij thuiskomst, als je tenminste niet te veel te doen had, wat zeer begrijpelijk zou zijn!

Van Jan twee brieven tegelijk om te vertellen dat hij dolblij is dat alles tusschen jullie geschikt is, dat je hem *volkomen* overtuigd hebt, dat ik er maar niets meer over moet schrijven, enz, Bravo - bravo. Tout le monde heureux!

Ingesloten, uit *D.G.W.*; een stuk van bolle Ton, even antischerpzinnig als altijd. Dat Anth. Donker en hij mij verachten, dus werkelijk met mij aan hun laatste argumentjes toe zijn, terwijl ze jou toch ergens zoo blijven apprecieeren, vind ik voor jou niet flatteus. Kan je niet maken dat ze jou ook in hun verachting opnemen?

Verder ben ik benieuwd of dit stuk niet de proloog is voor een later stuk waarin onder hallelujahs geconstateerd wordt dat tenslotte, nà de puber, toch nog de Katholiek uit *Forum* gekomen is! - Jij zult er dan allang uitgeloopen zijn, maar *Forum* is *Forum* en Bouws blijft zeker. Al werd *Forum* tot Rome zelf omgebouwd, Bouws trotseert alles en wordt zoonoodig Pau(w)s.

Ik blijf een beetje walgen van dit alles. 'De soep smaakt een beetje walgelijker dan ze eruit zag'; in tegenstelling met Wim's deskundige opmerking in het hotel in Spa.

Tot zoover dan. Als ik je gelezen heb, meer.

Hart. groeten van ons II.

Je

E.

* Hij denkt misschien dat ik hem een verwijt gemaakt heb, gegeven mijn reputatie van querulant en giftige Indischman, wie weet?

Niet meer hierheen schrijven, na ontvangst hiervan; maar naar Parijs en dan niet vóór 30 November of liever nog 1 December.

26 Nov. (Nog steeds geen brief.)

Ik ben ook benieuwd naar de drukproeven; en what about ons slot-panopticum? Dat gaat toch door, ook al sneeft *Forum* 'naar buiten' niet? Ik hoop tenminste van ganscher harte dat de katholieke binnenvaart niet in deze maand December al mijn reactie heeft overstroomd, waar jij je accoord mee verklaard hebt. Ik zou er zelfs dolgraag wat bij willen doen tegen het *komende* gespuis!

Ik zou ook wel graag zoo spoedig mogelijk weten wat er nu beslist wordt inzake *Ducroo*. Vind je het zelf het beste dat ik niet meer aan *Forum* meewerk, dan praten we er niet meer over. Stuur me dan alles terug, in December, of houd de rommel aan, maar bij *jou*, niet in de portefeuille van Bouws, tot ik je vraag het ergens heen te zenden. Wie heeft het grootste deel van *Ducroo* trouwens: Jany, Jan, of jij?

Vind je dat ik absoluut mee moet doen, dan laat ik ook alles aan jou over. Dat *Ducroo's* Indische stuk in *Gr. Ned.* komt, is nu wschl. ook uitgesloten. Maar ik wou absolute zekerheid hebben vóór er aan afdrukken in *Forum* begonnen wordt, dat men althans *jou* alle vrijheid laat in het publiceeren ervan, en dat er niet later toch ruzie over komt (over de on-roomsche stukjes ervan bv.) met de Vlaamsche reut.

Het allerliefst zou ik, als ik mee moet doen, in Januari een 'beginselverklaring' geplaatst zien: een soort *afscheid van het oude Forum*. Waarom niet? Een redacteur die aftreedt en medewerker blijft, heeft, dunkt me, recht op een slotbetoog. - Vind je dit te veel gevraagd, wil jij dan niet een kort stukje schrijven waarin je ook van mijn 'gebrek aan enthousiasme' getuigt. Ik blijf het verdomd vervelend vinden om in het publiek voor het brave kalf van Zijlstra en de nieuwe Vlamen door te gaan.

In géén geval wil ik in het Januari-nr. voorkomen. Ik bedoel: iets anders dan event. die 'beginselverklaring'. Misschien ook in Febr. niet. Met Maart ben je er misschien zelf met ruzie uit geloopen. Alles hangt er voor mij van af: *wanneer* de Vlaamsche redacteuren zich door hun aangebrachte abonnés sterk genoeg zullen voelen om 1°. een groote bek tegen je op te zetten 2°. je op straat te zetten 3°. *Forum* zonder jou, met Bouws en Zijlstra alleen, voort te zetten.

Je denkt na dit alles toch niet, hoop ik, dat ik kwaad op *jou* ben. Neen, want ik vind het al een vervelend gevoel dat ik mij van jou 'bedienen' moet, in al deze politiek. Maar de politiek vind ik, in tegenstelling met Jan, die het nog wel niet 'je dat' vindt, maar er zich bij neer legt, nog altijd *even* vermaledijd.

Nogmaals hartelijk je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 26 november 1933

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Rotterdam, Zondag 26 Nov. '33

Beste Eddy

De rampzalige depressie van Jan Greshoff, die hem brieven laat schrijven, waar hij later de grootste spijt van heeft, maakt, dat ik nu ook nog tegenover jou de heele zaak van *Forum* en *Gr. Ned.* moet gaan ophalen. Tot overmaat van ellende kan ik je niet voor 2 Dec. bereiken; en aangezien ik een stukje over je uittreden als red. in het Dec.-no. geschreven had, dat afgedrukt *moet worden*, kan ik niet anders dan hopen, dat je na de nu zeker al gevolgde rectificaties van Jan en dezen brief van mij met de daarin vervatte mededeelingen genoegen zult nemen. Ik schrijf n.l. in dat stuk, dat je medewerking aan *Forum* in het geheel niet zal veranderen.

Je brief, met de tijding, dat je *Forum* in den steek wilt laten en het zelfs gaan bestrijden, heeft mij (laat ik het woord maar gebruiken) erg gegriefd. Ook al ga je op voorloopige en uiteraard onvolledige berichten af, je houding is weer eens zoo openlijk vijandig [het woord is onjuist, ik voel het, maar toch lijkt de gevoelskleur van je brief erop], dat ik me dat alleen kan herinneren van het incident om de panoptica. Waarom schrijf je toch zoo'n brief, terwijl je bovendien weet, dat ik er tot 1 Dec. niet op kan reageeren? Misschien vergis ik me volkomen en bedoel je niets anders dan een zakelijke uiteenzetting van je standpunt, maar dan vergis ik me ook in den toon. Er is niets anders gebeurd dan een misverstand tusschen Jan en mij, dat in volledige loyauteit is opgelost. Twee dingen, beide dienend om voor ons een publicatie-mogelijkheid open te houden, hebben elkaar even in de wielen gereden; wat is natuurlijker, dan dat er even wrijving ontstaat? Van die gelegenheid maak jij onmiddellijk gebruik om niet alleen *Gr. Ned.* zinneloos te verheerlijken, maar ook *Forum* te verdoemen en zelfs een eventueele campagne er tegen aan te kondigen. Dacht je soms, dat ik zoo graag met de Vlamingen in zee ging? Ik heb, terwijl er van de gestes van *Gr. Ned.* verder nog niets zeker bekend was, als noodschot die samenwerking aangenomen, maar zóó, dat Vestdijk en ik in het Ned. gedeelte de meerderheid en dus de *volledige* zeggingskracht behouden! Wat is daar voor compromis-achtigs in? Ook de ‘panoptica’ zullen gescheiden worden; in de voor ons beschikbare pagina's blijft het bij het oude, mijn principes zijn niet in het minst gewijzigd. Goed, dan is nog de oplossing niet ideaal, ik geef het toe; maar jouw plotselinge enthousiasme voor *Gr. Ned.* is me nog onbegrijpelijker. Vergeet je Coenen met zijn harem, die daar nog heerlijk resideert? Vergeet je, dat *Gr. Ned.*, in tegenstelling tot *Forum*, een portefeuilleblad is met portefeuille-eischen, wat slechts met groote moeite en allerlei gepruts zal zijn te veranderen? Heb je wel geregeld de *afval* gelezen, die *Gr. Ned.* in de afgeloopen jaren heeft geproduceerd? Hoe dan ook, mijn redacteurschap van *Gr. Ned.* zou evenmin ideaal geweest zijn, en ook Jan zag dat tenslotte heel goed in. *Forum* is dan toch nog altijd een tijdschrift, dat wij, voor zoover het onze onafhankelijke helft betreft, kunnen redigeeren zooals wij het willen, zonder daarbij een oude heer als Coenen c.s. aan te treffen, die voortdurend met allerlei naturalistisch straatvuil aankomt zetten. Nu heb ik ook over de mogelijkheid gedacht, de twee zeteltjes tegelijk in te nemen, op hoop van zegen; maar noch Zijlstra, noch Holkema en Warendorf voelen daarvoor, en ik voelde er ook niet *bijzonder* voor, zooals je kunt begrijpen. Het lijkt me nu toch nogal logisch, dat ik dit jaar probeer *Forum* door te zetten; gaat het niet, dan laten we het ding vallen en jij of ik gaat als redacteur in *Gr. Ned.* zitten, al dan niet in den vorm van een fusie met *Forum*. Wat is daar tegen? Waarom verklaar je dan plotseling de oorlog aan *Forum*? Ik dacht, dat je me eenigen tijd geleden geschreven had, dat het van beteekenis was, dat jij en ik *samen* bleven, onze kleine verschillen, tenminste tegenover ‘de rest’, op zij moesten zetten en de heeren Donker c.s. geen gelegenheid tot gnuiven geven. Het schijnt, dat je dat allemaal al vergeten bent. Ik niet; ik heb de *Forum*-geschiedenis aangehouden, om voor ons een gemeenschappelijke basis te laten bestaan. Van het redacteursgedoe heb ik meer dan *zat*; maar *in Forum* kan ik, door aan te blijven, bereiken, dat onze ‘richting’ het volle pond krijgt, anders niet. Als jij me nu gaat bestrijden, of zelfs, als jij niet meer als vroeger meewerkt, heb ik

geen pleizier meer in de onderneming en trek me eruit terug, zoo gauw ik van mijn afspraken met Maurice en Vestdijk af kan.

Werkelijk; ik *moet* dat even zeggen: na het lezen van je brief heb ik één oogenblik begrepen, waarom D.A.M. c.s. in jou niets anders dan den querulant willen en kunnen zien. Eén oogenblik, toen was het alweer voorbij en ik zag al duidelijk, dat ik honderdmaal beter wist. Maar lieve god, waarom toch die onmiddellijke neiging tot 'sabelkletteren', terwijl je weet, dat een vriend daarmee een paar dagen in de verdommenis zit? Je schrijft dat blijkbaar kalm op: jij zult mij gaan bestrijden!! Om een misverstand tusschen Jan en mij, dat al dagen glad van de baan is! Zelfs het rund Bouws moet dienst doen om te bewijzen, dat ik op compromissen aanstuur, terwijl ik zelf den man heb *moeten* aanhouden (tegen de zin van Zijlstra, die mij dat werk wou opdragen), omdat ik in den Haag ga wonen! Of is in den Haag gaan wonen ook al een compromis? Misschien wel; dan is het heele gedwongen leven als maatschappijdier een compromis, dat ik iederen dag weer, of ik nu leeraar of borel ben, *moet* meemaken om den broode. Mijn probleem is niet meer: hoe vermijd ik het compromis, want dat bestaat alleen voor iemand, die geld heeft, al is het maar ƒ 250 in de maand; maar: hoe *leef* ik door het dagelijksche compromis *heen*, zóó, dat ik er als 'mezelf' telkens weer uit kom. Het eenige punt, waarop ik Greshoff boven jou stel (het *eenige*, let wel) is, dat hij evenals ik, gewoon is aan het noodzakelijke compromis en dus in dit opzicht veel sneller begrijpt, hoe de verhoudingen liggen. Vulgair misschien, maar onontkoombaar. Jij bent (ik hoop, dat je me dit alles ten goede houdt, ik schrijf van vriend tot vriend) ondanks je ruïne op financieel gebied nog gebleven wat je was in dit ééne opzicht: *verwend*. Je ziet er niet tegen op, uit 'verwendheid' je vrienden van compromissen te beschuldigen (met de eerlijkste bedoelingen!), omdat je je niet indenkt in hun rol, die zij moeten spelen. Totnogtoe heb je nog geen ernstige poging behoeven te doen om zelf je isolement te verbreken, en ik geloof, dat je gelijk hebt door het zoo lang mogelijk uit te stellen; immers een uitstekend boek als *Ducroo* kun je alleen in dit betrekkelijke isolement *goed* schrijven; maar op een gegeven oogenblik zul je misschien ook in het molentje worden gemalen en lulpraatjes moeten houden tegen een rector of eene meneer de Lang, die niet uit zijn oogen kan kijken van joviaal idealisme.

Het doet me goed, om zoo eerlijk aan je te kunnen schrijven en te weten, dat je het mij niet kwalijk zult nemen. Ik was werkelijk verontwaardigd en eigenlijk nog meer 'neerslachtig' over je brief, over dat gemakkelijke wegwerpen van alles. Zeker, je wilt de vriendschap daaruit reserveeren, maar, hoezeer ik ook weet, dat je dat absoluut *meent*, je bent naïef door te denken, dat dat zou kunnen, wanneer je zoo te werk wilt gaan als je te kennen gaf te willen doen. Er sprak uit je brief wel degelijk wrok over een 'verraad', dat ik nooit ofte nimmer gepleegd heb.

Voor mij vervalt er iets absoluut essentieels, als je *Forum* in den steek laat; niet mijn vriendschap voor je natuurlijk, maar toch *iets*. Zooiets van: dat heeft hij gemakkelijk kunnen doen, daar uit de verte, hij laat mij in het verrotte Holland de rommel opknappen. Misschien al weer ontzettend onrechtvaardig van me, want het is best mogelijk, dat jouw houding 'zuiverder' is dan de mijne. Ik *heb*, inderdaad, in laatste instantie en na afschrijving van de onmogelijke eischen van Maurice, die samenwerking met de Vlamingen geaccepteerd. Ik meen, dat ik niet veel anders kon doen, maar ik kan me daarin vergissen. Alleen: ik heb je X maal gezegd, dat mijn pleizier in *Forum staat of valt* met jouw medewerking. Daar blijf ik bij.

Er komt allicht nog een brief van je, met nader bericht; dan vul ik deze commentaar wel weer aan. Maar deze stuur ik vast naar de russische Senatorin, want hij moet van mijn hart af, en op de post. Ik vertrouw zoo volledig, dat je mijn argumentatie zult aannemen als een vriendschapsbewijs, dat ik het er maar op waag, mijn afscheidsstukje over jou te laten drukken. Hart. gr. ook van Ant en voor Bep, en een hartelijken hand voor jou van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[27 november 1933]

aant.

aant.

Beste Menno,

Daarnet kwam je brief (nog geen antwoord) en tegelijkertijd kwamen de proeven. Een antwoord krijg ik nu zeker in Parijs. Ik heb in het laatste panopt. nog heel wat veranderd. Kan je ervoor zorgen dat we het honorarium direct naar Parijs gestuurd krijgen, want als we daar zijn hebben we vast geen cent meer.

Iets anders is: ik heb mijn jonge baron (uit de 2 verhalen) laten verdrinken, zwemmende in de Weichsel. Maar hij is diplomaat in Warschau en de *groote* vraag is nu of Warschau werkelijk aan de Weichsel ligt. Wil je dat bliksemsnel opzoeken - of Ant als jij geen tijd hebt - en ingeval het niet goed is, nog bliksemsneller naar de zetterij telefoneeren dat er een andere rivier moet staan, degene waar Warschau wèl aan ligt! We zitten hier in het hotel zonder atlas of wat ook om dit 'na te slaan'; de rivier bij Warschau (Varsovie) heet in het Fransch la Vistule, maar of la Vistule de Weichsel is, we mogen doodvallen als we dat met zekerheid zeggen kunnen! Niettemin vind ik het noodig dat de jonge baron in *die rivier* zwemmende 'omkomt'. (Dàt er een rivier bij Warschau is, heb ik met eigen oogen gezien, maar hoe hij heette is natuurlijk niet tot mijn wat trage geest kunnen doordringen.)

Als het goed is, mij dit nog schrijven opdat ik opgelucht gestemd rake na doorgestane twijfel.

Met het bericht van je nieuwe huis zijn Bep en ik zeer opgetogen. Ik zou haast in Januari gaan inpl. van in December, speciaal hiervoor. Maar dat zal wel niet gaan. - De prijs lijkt ons allebei ongehoord goedkoop; het is de aardigste buurt van Den Haag en jullie huur staat gelijk met die van ons appartement in Bellevue. Wij zullen probeeren je vanuit onze ééne gemeubelde kamer bij de Russen niet te 'afgunstigen', zooals de horoscoop-briefjes in Vlaanderen zeggen.

Je moet eens lezen wat de catalogus van Boucher over *Angèle* zegt. Als dat de reactie van Holland is, wordt Hennie een veroverend auteur! Over *Dumay* is het praatje veel minder enthousiast.

Bep maakt hier een snedige opmerking: zij wil *met mij* bij jullie komen logeeren, maar dan ook ieder in een aparte kamer, en de kamer met de meeste stalen ramen voor haar [of de ramen met het meeste staal]. Ik vind het best: vóór den zomer zal er wel niets van komen.

Ortega y Gasset is mij sympathiek om 2 dingen: zijn verachting van den 'specialist' en zijn grondige haat tegen den 'massamensch'. Afgescheiden daarvan vind ik zijn betoogtrant schoolmeesterachtig, zijn mopjes vaak verdomd flauw, en zijn 'ziel' een beetje die van een ouwehoer. Als het in het Spaansch anders is, heeft de vertaler hem dit aangedaan. Het is helder, zeg je terecht. Jawel, al begrijp ik uit persoonlijke domheid van sommige stukken niet veel. Maar het heeft ook iets *flink* vulgairs.

Je bundel tooneelkritieken zal ik verslinden en je dan keurig terugzenden. - Je hebt Buning 'onbillijk beoordeeld' omdat je hem niet geven kunt wat hem toekomt. Nu is dat inderdaad toch weer 'billijk', gegeven dat je misschien werkelijk alles geeft wat je kunt.

Dat iemand *in dezen tijd* de boeken van Von Salomon niet als bekend mag veronderstellen is toch wel bar! Inderdaad, als het *Im Westen nichts Neues* was, dan toch wèl... [E.d.P.-d.R.: Zelfs de *Gulden Winckel* schrijft al over hem! En die man uit de woestijn zou denken: 'die auteur *beteekent* iets in dit verband' (als hij tenminste subtiel genoeg was om bescheiden te zijn), en zich voor de eerste de beste boek-etalage op de hoogte stellen!]

Wij hopen beiden vurig dat je niet uit *Het Vaderland* gemussert wordt. Hier schei ik er mee uit; uit Parijs meer en beter. Hartelijk gegroet met Ant

door je

E.

[E.d.P.-d.R.:] L.M. Ik wou dolgraag weten of Musschert de bestrijding van de vrijheid van de drukpers uitgesproken op zijn programma heeft staan. Dan blijf ik voorgoed uit Holland weg, hoewel ik er persoonlijk niet eens zooveel last van zou hebben. En de neutraliteit gaat er zeker oók aan? Antwoord je hier op? Henny zegt n.l. dat hij zich al als een net-holl. en voor ons onschadelijke politieke partij gearrangeerd heeft. Excuseer dat mijn epistolaire activiteit zoo parasietachtig wordt.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Roselier, [28 november 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Le Roselier, 28 November.

Beste Menno,

Ik kreeg eindelijk een uitvoerige brief van 'Hein'. Ik ben zoo idioot geweest hem te verscheuren, terwijl mijn eerste reactie toch was hem jou te sturen. Hij schreef aan het eind nl. over zijn dochter, en op zoo'n eenvoudige treffende toon, dat ik er veel Holstiaansch proza voor cadeau geef. Het had voor jou een aanwijzing kunnen zijn, als je hem zou willen 'vinden' buiten het werk om. Ik mag dien braven 'Hein' werkelijk buitengewoon, en zooals Bep zegt: met Bouws is hij in menschelijk opzicht toch niet te vergelijken. En zelfs niet in artistiek, als je het mij vraagt.

Van Holstiaansch proza gesproken: je deed Buning onrecht in minstens dezelfde mate waarin je Jany recht deed - misschien zelfs te veel recht. Ik las je stukje over *Tusschen vuur en maan* met genoegen; het was precies zooals ik me jou als kunstredacteur van een krant zou wenschen. Vergeleken met dat stuk nu heb je Buning's verzen, die toch zeker 10 × zoo goed zijn, wel erg van bloempjes beroofd, vind-je niet? Of zijn die twee verhalen voor jou werkelijk beter? Is hier geen antipathie voor de persoon van 'Jobs' in het spel? een antipathie die ik me overigens levendig kan indenken (ik vind het 'publiek' een vent om constant te verneuken en 'particulier' of als 'Kringpontifex' trekt hij mij ook allerminst aan). Maar vergeleken met de

epigonen van het soort *heeft* hij werkelijk mooie verzen geschreven; minder dan ‘men’ over het algemeen beweert, veel beter dan jij kan of wil vinden.

Dat Poe geen ‘ideeën’ zou hebben vind ik nog altijd zoo griezelig, dat ik er nog even op terugkom. Poe is *intelligenter* dan Huxley en Ortega y Gasset bijeengeknoopt, en de schrijverij van deze beide heeren vind je ‘prachtig’. Zijn deze heeren dan met ideeën behebt, die Poe niet heeft - met een *soort* ideeën bedoel ik - en zoo ja, kan je mij bij gelegenheid niet uitleggen *welk* soort, en waarin ze superieur zijn aan die van Poe? Het kan nl. best zijn dat ik me vergis, maar je antipathie tegen de poëziekant van Poe verklaart dit probleempje nog niet; Poe is voor jou duidelijk een ‘domme dichter’ als ongeveer ieder ander die niet Vestdijk is, terwijl het toch duidelijk is dat om het oeuvre van Poe te maken men een *eersterangs*-intelligentie moet hebben, één die tegelijk even eersterangs-creatief is. Een boek als *De Opstand der Horden* is door een zéér 2e-rangshoofd in elkaar te zetten, zoo ongeveer tegen het 50e jaar, en als ik de schrijverij in Brouwer's vertaling beoordeelen mocht zou ik erbij zetten: en door een 4e-rangs-pen. Als men veel op gevarieerd gebied leest, ontstaat een boek met dit soort ‘ideeën’ vanzelf. Wat sympathiek is in dien man is zijn haat tegen de massa-mensch, maar hijzelf lijkt mij een dolgeworden liberaal en een leeraar die geen gehoor meer heeft [Dit is misschien tegen de historische waarheid, maar die indruk maakt het.]; zijn argumenten tegen de massa-mensch zijn vaak uiterst goedkoop en zijn mopjes soms verdomd flauw. Toch heb ik het boek met plezier gelezen; zonder één moment te voelen dat ik met een calender te maken had, verre vandaar! Poe is door-en-door een calender, en daarbij superieur intelligent. Als men deze persoonlijkheden cijfers kon geven, zou ik het zoo zetten:

	talent	**intelligentie**	**‘ziel’**	**ideeën**
Poe	10	10	10	8
Huxley	8	8	5	6
Ortega y Gasset	3(?)	7	4	6-
Nietzsche	10	10	10	10

De laatste voor de vergelijking met ‘God-zelf’!

Nu voor de aardigheid, ik heb vanavond toch niets beters te doen, 3 anderen:

	talent	**intelligentie**	**‘ziel’**	**ideeën**
Lawrence	6	5	8	5-
Stendhal	9	9	9	9
Drieu la Rochelle	8	8	7	7

Dat ik Drieu meer ‘ziel’ en ‘ideeën’ toeken dan Huxley hoeft je niet te verwonderen; bij Huxley is die rommel èn oppervlakkiger en meer aangeleerd. Maar misschien heeft Drieu maar een 7 voor ‘talent’ en Huxley een 8. - Dat Stendhal vier 9's krijgt tegen Nietzsche vier 10's vind ik *juist*; het drukt ook de harmonie beter uit: iemand met vier 9's is meer waard dan iemand met twee 10's en twee 5-en, lijkt mij. Als we er nu nog Shakespeare, Dostojevsky, Tolstoi en bv. Malraux bijdoen, wordt alles opeens heel gek en zal ons blijken dat we nog op een andere manier cijfers moeten geven! Probeer het maar eens; ik durf het niet meer. Maar op het oogenblik, vooral

tusschen Nietzsche, Stendhal, Poe vind ik de verhouding erg precies. Misschien krijgt Stendhal toch nog een 10 voor ‘ziel’, om billijk te zijn.

Als die Ortega met den massa-mensch zulke smakkers als Hitler bedoelt, had ik graag dat hij het *zeide*. Zijn ‘van alle kanten beschreven’ vijand blijft voor mij vaag, omdat er geen voorbeelden zijn waaraan ik mijn eigen criteria kan toetsen. Ik moet nu nog het laatste hoofdstuk lezen; misschien geeft dit meer houvast, omdat het het meest politieke is. - Ik zou graag de opinie van Wim over dit boek kennen. Ik wantrouw nl. sedert eenigen tijd jouw smaak voor het populaire, vooral als het de taal betreft; het is altijd maar weer je ‘Elsschot-boven-Buning-in-ieder-opzicht’, dat ik niet goed kan slikken. En het gekke is dat je eigen taal, ook als je populair wordt, altijd nog stukken boven peil blijft. *Dumay* is je meest populaire proeve tot dusver, en zelfs als zoodanig ‘geslaagd’, heb je nu van alle kanten moeten hooren. En toch is het zoo geschreven dat het tegen den schijn in superieur blijft als ‘textuur’. (Goddôôme, wat is het toch allejeezes' moeilijk om een gaaf kritikusje te zijn!)

Morgen gaan we den nacht bij de Guilloux' doorbrengen, over 3 dagen gaan we treurig van dit lieve landschap weg. Ik ben er niet *heelemaal* rouwig om; af en toe in een Parijsch café trekt me hierna wel weer aan. Vanavond ga ik met mijn gade onder maanlicht langs de zee wandelen... Vanmiddag had ik een groot gesprek met den wachter van de semaphoor hier over het al of niet bestaan van God! Ik heb hem werkelijk niet gezegd dat God bestond; niettemin kreeg Bep toen zij mij kwam halen van dezen man te hooren dat ‘monsieur avait des ideés élevées’. Zij is er nòg vol respect van.

Ik eindig nu. Zoonet aan tafel den heer Ortega weer wat bestudeerd. Eén ding althans is zeker niet van Brouwer afkomstig; de journalistieke faconde (loslijvigheid, zeer vrij vertaald!) waarmee de man een ‘idee’ ontwikkelt; hij wikkelt met kennelijk genoegen 6 zinnen af waar een ander het zonder moeite in 2 precies goed zou zeggen. Enfin...

Ik heb 5 of 6 blzn. geschreven bij het verhaal van kapitein Horner en zijn vrouw, dat mij in de *Forum*-proef wel erg samengedrongen scheen, vooral tegen het eind.

En nu addio, de rest uit de Lichtstad!

Hartelijke groeten onder IV,

je

E.

Vervolg van de Spijsvertering.

Ortega uitgelezen voor het slapen gaan. *Verreweg* het belangrijkste vind ik §9 van het laatste hoofdstuk (het groote) - maar vooral omdat het actueel is. - Ik zal je nu wat zeggen: als je niet erg oppast, schrijf je tegen je 50e jaar iedere zes maanden een boek van deze waarde, en wschl. beter gesteld. Je hebt je daarvoor maar op de hoogte te houden van verschillende dingen, een juxtapositie te houden tusschen ‘oud’ - een beetje geschiedenis, liefst persoonlijk geïnterpreteerd - en ‘nieuw’ - belangstelling betoonen voor de vragen van den dag. Je moet natuurlijk ook af en toe de conclusies van je gedachtegangen durven trekken, ook als ze ‘stout’ lijken; bv. het groot-Europa dat Ortega's heil bevat. ‘Stout’ zien strekt trouwens altijd tot aanbeveling; als de werkelijkheid je straal ongelijk geeft, ben je dan toch een ‘stoute’ geest. - Ik moet je zeggen dat ook hier de bijsmaak voor mij alles wordt; misschien is deze Ortega tenslotte heel sympathiek, en zeker is hij een onvergelijkelijke phoenix naast ir. Mussert, maar een ‘vent’ is hij voor mij niet, ondanks al zijn bewondering voor Caesar. (Zijn theorie trouwens dat Themistocles en Caesar de twee eenige heldere koppen waren van de Oudheid, en de verklaring die hij daarvoor geeft, vind ik weerzinwekkend *kinderachtig*.) Ik krijg hierna lust om Spengler te lezen, om te zien of Spengler niet als wezen totaal iets anders is. De heele sympathiekheid van

Ortega berust voor mij - tot dusver tenminste - op het feit dat hij grootendeels ‘aan den goeden kant’ staat. C'est déjà quelque chose, in dezen rottijd; inderdaad.

Ik had graag dat je mij precies zei wat je van den man denkt, en of jij hem eigenlijk wel hooger aanslaat. Het zou mij verwonderen, en eerlijk gezegd, geloof ik het nu niet eens. Dat je zijn boek ‘prachtig’ vindt voor *Het Vaderland* zegt tenslotte niets; ik ook zou het iederen Hollander met kracht willen aanbevelen die zich ‘nationalist’ voelt. Ik zal het doorsturen naar Jan Greshoff en naar mijn schoonvader ook, enfin, reclame ervoor maken. Maar dit zegt onder ‘ons’ niets.

Ik zal ook met plezier zijn volgende ‘aanval’ lezen, die hierin wordt aangekondigd, maar liefst in een Fransche vertaling, als die bestaat. Ik wil Malraux ook vragen wat hij van dezen heer denkt. (Misschien kent hij hem niet.)

Aan 's Gravesande zond ik een uitknipseltje uit een catalogus van Boucher, met 4 regels over *Dumay*. Vol dreigement, omdat je zoo'n ‘hyper-radicaal’ kritikus bent. ‘En nu schrijf je zelf een boek’! *Angèle* daarentegen wordt in dezelfde catalogus opgehemeld in termen waarvan ik zou blozen als ik Hennie was. Als dit boekhandelaarsvernuft de gemiddelde smaak van het vaderland aangeeft, dan is *Angèle* 10 × meer Hollandsch dan *Dumay* (wat je verblijden zal) en berekend op niets minder dan de stormachtige verovering van den Hollandschen lezer, vooral degeen die intellectueel is ‘opgehoogd’. - Jan Greshoff zette in dezelfde catalogus zijn portret naast mij onder Diderot, bij een ongeteekende tekst die bulkt van verzaligdheid bij alles wat in Parijs uitkwam van 't seizoen. ‘Onze Fransche medewerker’ noemt hij zich; dan weten de ingewijden tenminste meteen wie die anonieme lofzanger is. Ik vraag mij af wat ‘E. du Perron’ naast dien heer te maken had, en waarom Diderot moest worden meeverkwanseld (enfin, hij was in brons). Ik heb er Jan maar geen verwijt van gemaakt - hij krijgt iedere keer al iets onaangenaams te hooren, - ik *begrijp* het alleen niet, en het is ongetwijfeld een voorbeeld van de degeneratie die tòch over ons komt door de journalistiek. Nog iets waarin Poe ongelooflijk zuiver is gebleven. Slotsom: Poe's intelligentie is èn superieur èn onvergelijkelijk *oorspronkelijker* dan die van Ortega y Gasset; de laatste is oneindig meer dan hij (want ook hij is een *beetje* aangetast!) een *journalist*. Amen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 29 november 1933

aant.

aant.

Rotterdam, 29 Nov. '33

dit in een tusschenuur, blijkens het hoofd!

Beste Eddy

Je zult mijn ietwat boos gestelde, maar daarom niet minder vriendschappelijk bedoelde brief wel ongeveer gelijk met deze krijgen. Uit je beide volgende brieven is me alweer gebleken, dat ik me in je toon vergist had en dat de inlichtingen van Greshoff je misschien wat sterk hebben laten uitvaren. Enfin, kwaad kan zoo'n

reactie niet; ik blijf overigens oprecht meenen, dat ik *alleen* in *Forum* blijf, als jij er ook in blijft, d.w.z. als medewerker. En *juist* in de eerste nummers (als het met de ruimte uitkomt) zou ik werk van jou willen zetten! Doe me dat pleizier en laat me niet in den steek! - Ik heb gisteren met Maurice gesproken en ik vind hem hoe langer hoe politieker en belachelijk in vele opzichten. Maar voorop heb ik gesteld (wat hij, waarsch. uit geheel andere overwegingen trouwens ook wil): onafhankelijkheid van de redacties. Je kunt er dus van op aan, dat in laatste instantie Vestdijk en ik beslissen over jouw werk, en dat de heeren Vlamen het niet eens te zien krijgen.

Je zult in Parijs ook Helman vinden. Het is een heerlijk vooruitzicht, dat ik die bijbel nog *moet* verslinden!

Langs Warschau loopt inderdaad de *Weichsel*.

Ik heb het deze week zoo waanzinnig druk, doordat ik ook nog twee lezingen in Vlaanderen moet houden, dat ik alleen in dit vrije uur even kan schrijven. *Alle* tijd ontbreekt me. Mijn eerste incident over de 'vrijheid' heb ik al achter den rug. (alles *geheim*!!). Ik schreef n.l. een minder vleiende critiek op het Hofstadtooneel. Gevolg: beleefde, maar duidelijk-geïnspireerde vermaning van de hoofdredactie. Ik heb toen dadelijk *zwart op wit* geëischt, dat ik volkomen vrij was in mijn tooneelcritiek, en tot mijn eigen verbazing, die verzekering inderdaad gisteren gekregen! Met een erg soumis briefje erbij. Ik had erbij gezegd, dat ik anders weer leeraar werd. De heer v.d. Lugt Melsert schijnt een infame intrigant te zijn. Maar ik wil geen acteur zien, behalve op de planken, en schrijf ironische verslagjes. Ja, dit ambt stelt het probleem van het compromis verduiveld scherp. Als het kan, vermijd ik voortaan onderwerpen als 'het idealisme', die aan de lezers van een net blad toch niet uit te leggen zijn, zonder aan het probleem van den 'Calender' te raken. Zoolang ik me bij Nescio en Elsschot kan bepalen, vind ik zulk werk totnogtoe heel aangenaam. De techniek van dit bedrijf is van onschatbare waarde als *voorstudie* voor mijn nieuwe boek; het 'calenderschap' *door* het journalisme (de gepatenteerde 'slavenmoraal') *heen*, dat is 'het groote risico' in optima forma!

Je mag Helman gerust houden, want ik kreeg 2 stuks; maar zend hem anders na lezing aan Pannekoek, die bibliomaan is, ook inzake Hel- en andere lieden.

Je moet maar vergeten, dat ik werkelijk leef, tot ik weer één baantje heb. Ik zal zelf trouwens niet goed boven water komen voordien.

Zaterdag ben ik in Brussel, bij de Greshoven. in haast, met veel hartelijke groeten voor jullie beiden en de hand van je

Menno

Mussert is heel machtig hier, maar hij lijkt mij nog aanmerkelijk geborneerder dan Mussolini, en veel 'netter' dan Hitler.

Dumay wordt nu weer, in *De Telegraaf* en door onze mindere rijmen, als cerebraal en levenloos opzijgeschoven. Al lang goed. Jouw poëet Werumeus Buning stelt als menschenkenner den Doolaard verre boven mij. Het is dezelfde man, die Maria Lécina en Jan van Oordt meent te kennen.

Over Ortéga accoord! Maar hij is *zeker* vulgairder door de vertaling, dat heeft Brouwer mijzelf toegegeven. Overigens, *waren* er maar zulke vulgaire geesten in Holland!

T*h*eun heeft in de krant gezet, dat hij gebroken heeft met het *Crit. Bulletin*!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 1 december 1933

aant.

aant.

R'dam, 1 Dec. '33

Beste Eddy

Zooeven je brief over Ortéga en ‘de cijfers’ ontvangen. Eén van je duidelijkste, aardigste en intiemste brieven, die ik me kan herinneren! En nogmaals: door zulke brieven zie ik weer eens en voor altijd de *belachelijkheid* van de querulanten-aantijging, die ik een oogenblik meende te kunnen begrijpen, al was het maar voor 1%. Wat jij voor en tegen Ortéga hebt, is precies ook mijn idee over hem, al zou ik hem iets hooger willen aanslaan voor talent (6) en ideeën (7), ev. lager zelfs voor ‘ziel’ (3?). Mijn ‘annonce’ in de *N.R.C.* was inderdaad in de eerste plaats een kreet voor het publiek, dat tegen Sinterklaas zelfs de grootste rotzooi opgewarmd krijgt alsof het werkelijk iets was. Voor *Holland* is O.y.G. absoluut goed genoeg om niet verloochend te worden in een dagblad, en zelfs met eenige kracht te worden aanbevolen contra Spengler. Trouwens, ik *was* tamelijk enthousiast na de lezing, en erken eigenlijk pas na jouw critiek, hoezeer hij niet ‘calenderhaft’ is. Ik denk ook, dat hij iets van een artistieke professor zal hebben, eigenlijk een man van de wetenschap, die smaak en ‘honnêteté’ genoeg heeft voor iets beters. Je moet Ortéga alleen niet kwalijk nemen, dat hij Hitler niet noemt, want hij schreef in 1929; en Mussolini, die er *wel* was, noemt hij ook zeer positief als ‘hordenleider’. - Die verdeeling in 4 appartementen van den mensch is overigens lang niet gek. Alleen wordt voor mij onmiddellijk problematisch, waarop dat cijfers geven berust, en in hoeverre wij hier bezig zijn een nieuwe ‘indeeling’ te scheppen, even betrekkelijk b.v. als die in de 4 temperamenten. Ik bedoel: op een of andere manier moet het calenderschap en zijn nuanceeringen weer in verband worden gebracht met den ‘slaaf’; hooge cijfers moeten een uiterst *reëele* verhouding uitdrukken, ook in macht. Enfin, juist hier zit voor mij momenteel het vraagteeken. Ik leef midden in de practijk ervan door de dagelijks terugkeerende vraag: hoe vind ik een geheimschrift, dat niets verraadt en toch geen ‘onwaarheid’ spreekt! Misschien is inderdaad deze oplossing de ideale, dat men alle vulgaire bijgedachten, die anders in margine of heelemaal niet genoteerd zouden worden, bestemt voor de krant. Die vulgaire kant is dan nog wel degelijk ‘waar’. - De vier tienen voor Nietzsche zijn zeer juist, ik geloof dat nog altijd. Na hem gelezen te hebben, *mis* ik bij iedereen (tot nog toe) *iets*, één van de vier cijfers is altijd lager. Serieuze tegenwerpingen tegen Nietzsche heb ik nog altijd niet. Soms, als ik denk er één gevonden te hebben, vind ik ineens de aanvulling ergens in zijn werk, als ik het opsla; hij blijkt *toch* weer completer te zijn dan ik dacht. Dat is één van de voordeelen van zijn door de Kloenphilosophen altijd zoo gehekelde ‘innerlijke tegenstrijdigheid’! - Stendhal met vier negens vind ik ook *best*. Lawrence zou ik iets wijzigen: talent 6-, intelligentie 6, ‘ziel’ 9, ideeën *4*. Drieu: blanco, ik heb in den laatsten tijd niets meer van hem gelezen. - Wim zat hier Ortéga te lezen en zijn oordeel, (al snuffelend snoof hij het uit, op de bekende wijze) kwam geheel overeen met het jouwe, alleen, geloof ik, was het iets gunstiger.

Ik moet weer aan het werk voor *Het Vad*. Dit er snel tusschen door! *Angèle* maakt hier te lande, zooals ik vermoedde, aardig opgang! Natuurlijk (en dit spelen verschillende heeren tegen *Dumay* uit) is het het ‘geestelijke’ étage-verschil, dat Henny hooge koerswaarde geeft. Zijn menschen ‘loopen te symboliseeren’.

De vulgariseering door de journalistiek (waarvan je inderdaad een monstrueus voorbeeld geeft) *moet* te vermijden zijn! Ik geloof niet in het altijd zoo druk geafficheerde noodlot: ‘door de journalistiek werd hij vulgair, verstomde hij, werd hij 2e rangs’ etc, etc. Het is andersom (vgl. je theorie over de acteurs): geboren 2^{e}

rangsmenschen *worden journalist*, om een voorwendsel voor verstommen + carrière te hebben! Ik zal aan *Het Vad. andere* weerstanden vinden dan op het lyceum; maar *principieel* zijn zij tòch dezelfde. En ik ben toch ook geen leeraar geworden, hoop ik? Maar bij buien vind ik het compromis *erg* drukkend.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [2 december 1933]

aant.

aant.

Parijs (16e), 19 rue de l'Yvette
2 December.

Beste Menno,

Gisteren hier gekomen en je brieven gelezen; ook de Helman gevonden, die misschien erg meevalt. Daarover later.

Dit gaat in haast, omdat we nog van allerlei doen moeten en zonder geld zitten. Wil je ervoor zorgen dat het honorarium van *Forum* direct verzonden wordt? Bep had erop gerekend dat we het nog in Bretagne zouden ontvangen, zooals zij jou gevraagd had. Wij hebben nu wat van de Guilloux moeten leenen om hier te komen.

Wat de *Forum*-kwestie betreft: mijn 'sabelgekletter' is vnl. ergernis over de m.i. totaal verkeerde 'politiek'. Ik heb alle vertrouwen in je, maar mijn idee dat je dupe gaat worden van de combinatie houdt stand, en *Gr. Ned.* was in ieder opzicht wenschelijker geweest, ondanks Coenen, de portefeuille en de oude dames. Maar ik ga de boel niet overbeginnen. Denk het 'sabelgekletter' weg (mijn bedoeling was nooit jou te bestrijden, maar wat van het nieuwe *Forum* worden kan, ondanks jou) en je hebt nog altijd al mijn bezwaren. Het heeft met de ontroeringen van Jan Gr. niet zooveel te maken als je denkt; het sluit geheel aan bij wat ik je in mijn 2 vorige brieven schreef.

Ceci dit, als jij vindt dat ik je dupeer door me terug te trekken, zal ik natuurlijk blijven. Je deed goed met je epitaaph dus toch te publiceeren; hoofdzaak is trouwens dat jij weet hoe ik ertegenover sta. Wat mijn verdere gevoelens als medewerker betreft, laat ons het er nu maar op houden dat de fameuze 'toekomst' beslissen zal wie gelijk had: jij of ik. - Je zegt ook zoo rustig: 'Dan ga jij of ik in *Gr. Ned.* zitten'; maar als ik in aanmerking kwam deed ik het *nu*, niet na een jaar knoeiproef. Je tactiek in de verovering van *Gr. Ned.* is, laat ons zeggen: erg onnapoleontisch. Maar tant pis, de zaak is nu zooals ze is.

Over de verdere compromissen van het leven later meer. Je houding tegenover het tooneel lijkt me nl. onhoudbaar. (Nu juist niet vanuit een 'verwend' oogpunt.) In je eigen belang zou ik je willen aanraden die te wijzigen, hoezeer ik je houding in dit eerste conflict natuurlijk toejuich.

De zaak die voorloopig voor *mij* het zwaarst is gaan tellen is deze: hoe verdien ik het noodige kostgeld voor Gille en blijf ik toch doorwerken aan *Ducroo*? Tot dusver is de heele *Ducroo* één luxe-artikel geweest, en de 2 verhaaltjes die nu in *Forum* hebben gestaan, hebben nog lang niet de typ-kosten goedgemaakt. Jan schrijft dat hij zijn best zal doen om Coenen dat ding aan te praten, maar met jou naast hem was het een uitgemaakte zaak, nu is er *alle* kans op weigering. Jany wil alleen (bijna

bijwijze van gunst) 2 hfdstn. die hij de minst slechte vindt. In het nieuwe *Forum* - ik wil dit voortaan onder ons het *N.H.F.* noemen (= Nieuw-Half-Forum) is er geen sprake van om ook maar de helft van 'Indië' onder te brengen, al liep deze 'roman' het heele jaar. Slotsom: ik ben 'geklut' met de publicatie van *Ducroo* en zal mij met allerlei rotzooi *moeten* bezighouden, als Coenen neen heeft gezegd. Enfin, ik heb nog een kleine kans.

Het boek gaat heeten (dit definitief): *Het Land van Herkomst*. Alles; niet alleen de Indische mémoires apart.

Over het huisgezin waarin we terechtgekomen zijn, binnenkort meer. Er is wschl. veel pittoresks te vertellen.

Ik ga nog behoorlijk op de 'rest' van je brieven in. Hartelijke groeten, ook van Bep en voor Ant,

een hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [3 december 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 3 December.
19 rue de l'Yvette

Beste Menno,

Ik heb nu weer een betere soort inkt en wat meer tijd. Wat ik van die tooneelkwestie zeggen wou is dit: het is natuurlijk uitstekend dat je geen bakzijl hebt gehaald, maar er is iets onjuists in je principe van ironische verslagjes te geven van tooneel. Drukt deze ironie uit wat *jij* voelt voor het tooneel? Allerminst. De ironie is zelfs zoo, dat wschl. niemand het merkt. Rest dus de heer Van der Lugt. Hij is een intrigant, waar je toevallig meer mee te doen hebt omdat je recensent voor Den Haag bent. Ik geloof dat deze botsing, die je positie op den duur schaden kan, de moeite niet waard is. Immers, 1°. je zegt *toch niet* wat je van den heer Van der Lugt zijn tooneel werkelijk denkt - en van alle tooneel; 2°. je zou nog gelijk hebben met de botsing scherp te stellen als je overtuigd was dat, in het belang van de tooneelkunst op zichzelf, of van een ander tooneel in het bizonder (dat van den heer Verkade of van den heer De Meester Jr.) het tooneel van den heer Van der Lugt afgekamd moet worden. Maar als - wat ik veronderstel - de heele boel voor jou krek eender is, vermijd de botsing dan met dezen *toevalligen* intrigant Van der Lugt, en schrijf zonder ironie over alle tooneel. Iedere andere oplossing is tòch een compromis.

Ik heb niet gesolliciteerd naar dit baantje dat openviel toen Borel eindelijk een echt lijk werd, omdat ik toch geen kans maakte, maar *ook* omdat ik ertegen opzag het als 1 kans op 1000 misschien nog te krijgen, en dan in de eerste plaats om die tooneelkwestie. Maar eenmaal op die post zou ik, met al mijn 'verwendheid' mij niet schrap zetten tegen dit of dat tooneel, maar er quasi-'technisch' op los flodderen en vooral geen dupe zijn van de paar graden ironie die mij vergund bleven als ik er

erg veel karakter voor betoonde. Er is vrijheid of geen vrijheid; de vrijheid die je noodig zou hebben om te schrijven voor jou en mij heb je bij iedere krant in Holland ten eenenmale *niet*.

Schrijf mij hierover terug, of je vindt dat ik nu weer te hard de andere richting uit ga. Het zal wel een uiting zijn van dezelfde verwendheid die je me verwijt?

Andere punten in je brieven waarop ik nog niet antwoordde. In de eerste plaats de toon zelf ervan. Die was zoo goed als altijd, en ik heb me zelfs toen ik je 2e brief las afgevraagd of je werkelijk 'boos' was; zoo weinig 'boosheid' was er aan de oppervlakte en zoo absoluut niets dieper in. Ik denk dat je au fond ook mijn 'sabelgekletter' en mijn 'vijandigheid' goed zult hebben 'aangevoeld'.

De afval van *Gr. Ned.* had - langzamerhand misschien, maar toch zeker - door Jan en jou eruit gegooid moeten worden. Of ik die gelezen heb? En òf!...

Ik zal je in het 'verrotte Holland' de boel niet altijd laten opknappen, denk ik. Er zal toch een tijd komen waarin deze Parijsche voorloopigheid moet worden opgeheven, en als ik een ietwat behoorlijke baan in Holland vind, kom ik ook lijflijk nog wel naast je in den strijd daar. Misschien net op tijd om samen door Mussert Triomphator er weer uit gejaagd te worden, maar soit.

Buning over *Dumay* is in alle ernst van geen belang, omdat *iedere* kritiek van Buning complete snert is, dus ook deze. - Het spijt mij oprecht dat Theun nu ruzie heeft met Thonie, maar aan den anderen kant doet het goed te weten dat zij nu ieder voor zich een zoo karaktervol publiek 'uittreden' op hun actief hebben. Zou Theun kwaad geworden zijn omdat Thonie Dr. José niet vurig genoeg heeft opgehemeld?

Terwijl ik dit schrijf, wordt een nieuwe brief van je binnengebracht. Het prentje van de calenders in tooi van Peek enz. is werkelijk overtuigend. Zooals Verkade daar staat zou men zich Hamlet tout craché hebben voorgesteld, gesteld dat hij verder geleefd had. Ook het betere soort dragoman (indertijd) voor Parijs bij Nacht.

Over Ortéga zijn we het nu roerend eens, want dat hij dit boek in '29 schreef, geeft het in mijn achting een flinke duw omhoog. Ideeën stijgen dan zeer. 'Ziel' 3 is bescheiden voor dezen man. Ik vind 5- het goede. Je stuk in de krant onderschrijf ik van a tot z. Je hebt er Fredje Batten een ruizedienst mee bewezen; hij heeft het boek zich aangeschaft ende hetzelve in één nacht verslonden en het mij toen weer 'tumultueus' aangeraden, mij bezwerend dat Ortega het geschreven had voor *die* happy few (dubbele streep onder 'die') waar ook Stendhal voor schreef.

Politiek gesproken zou het voor ons intusschen een hemel op aarde zijn als Ortéga baas in Holland werd inplaats van Colijn of Mussert.

De gesmade Poe is *het* voorbeeld van den calender ondanks alle journalistiek. Hij heeft zelfs damesbladen geredigeerd!

Over het compromis zullen we uitvoerig praten als we in Holland bijeen zitten. Ik kom vast; maar misschien ben jij dan weg? Geef mij precies op wanneer je weggaat, dan pikken wij het zoo in, dat we elkaar niet misloopen.

Hartelijke groeten voor jullie van ons,
een hand van je
E.

Voor de gezelligheid nog dit.

Eerstens een kwatrijn van Tristan Bernard, die soms heel grappig kan zijn, op zekeren Adolphe Brisson, ander hommedelettre.

Notre maître Adolphe Brisson
Disait en plastronnant du buste:
'*Je suis très large et suis très juste*'. -
Ce sont deux défauts pour un con.

Nu wat over de familie hier. Zoodra wij aankwamen hebben we in de Russische huiskamer gezeten, met den heer ex-senator, 70 jaar oud + puntbaardje, tegenover ons. Mevrouw is zoo lief als iedere eenvoudigwillende toch echt Haagsche dame zou kunnen zijn - gemakkelijk zou kunnen zijn. Vanmorgen kregen we van haar een uittreksel uit het register der familie-misère. De echtgenoot is procureur-generaal geweest aan het Hooggerechtshof daarginds, en dus door de bolsjewieken bijna opgehangen. 'Nous sommes des réfugiés classiques'. Dochter is thans mannequin, zoon eerst taxi-chauffeur, nu alweer opgeklommen, dank zij Fransche vrouw + Fransche naturalisatie, tot vliegerofficier. De ex-senator kan niets meer doen, hij is jichtig en vroeger was hij toch een van de eerste oratoren van Rusland. De jicht is nu zéér merkbaar, vooral aan de oratorentong. Alles bij elkaar toch heel touchant, als alles wat 'vervallen' is. Zij hebben voor het oogenblik bovendien heibel met een huurder, een Hongaar en een mooie man, die nu met 14 dagen opgezegd is, maar zoolang nog naast ons woont en die nu zijn tegenoffensieven per aangeteekende brief kenbaar maakt. Vandaag heeft deze man den heelen tijd op de viool gesmacht, niets Hongaarsch van temperament, en met *Ave Maria* op het programma. Ik weet niet (nog niet) of het alleen is om zijn ongeschokte combativiteit te toonen of om *ons* te verjagen. Later meer over deze belangrijke aangelegenheid.

Overigens heeft het hier veel goeds, en wij wonen op de hoek van de rue Pierre-*Ducreux*. Vind je dat ik het onder mijn boek moet zetten, als het hier afkomt?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [5 december 1933]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 5 Dec.

B.M.,

Dank voor je ijlbrief. Hij kwam goed van pas, want wij zitten zonder geld, en Malraux, die ik gisteren zag en die een vliegtocht naar Mareb gaat maken (onbekend gebied in Afrika ergens) zit ook erg krap. Ik noteer desalniettemin dat ik je fl 32. (fl. 25 + fl. 7) schuldig ben.

Het huis hier is erg gehoorig, de Russen kletsgraag en onvermoeid op dat gebied, de kamer niet erg vrij. Alles bijeen verdomd vervelend en vol ongerief, allesbehalve prettig voor het werk. Wij blijven hier vast niet lang.

Hierbij een stuk over *Hamlet* dat ik in Bellevue schreef en tot 'essay' opkalefaterde. Als het je goed lijkt, kan het misschien in *Forum*.

Jany is uit *De Gids*, altesamen met Pom (dit is *geheim*, ofschoon Jan het weet van Van Kampen), en wie hen vervangen zal is onbekend. Wschl. Buning. Dit wil zeggen dat mijn laatste kans om zelfs een paar stukken van *Ducroo* in dat blad te krijgen verkeken is.

Later meer. Hart. groeten van je

E.

Parijs, 5 december 's avonds.

Beste Menno,

Ik ben sinds 2 dagen totaal beneden nul. Ik heb hoofdpijnen en kom niet tot denken, laat staan tot schrijven. Het gekakel hier in huis is ook weinig bevorderlijk daarvoor. Ik moet al 3 dagen een bespr. maken voor Vic van *M. Godeau marié* (het laatste boek van Jouhandeau) en niet alleen kan ik niet meer in dit boek lezen, maar als ik probeer te formuleeren wat ik er al van weet, vind ik alleen een gat in mijn hoofd. Bep is ook erg terneergeslagen door deze kamer en door den toestand. Met het geld dat vanmorgen van jou kwam, hebben we gelukkig Guilloux kunnen terugbetalen. - Ik schreef uit een café hier in de buurt een noodbrief aan Jan, om te vragen of hij niet een baan voor me krijgen kan bij het blad van P.G. van Hecke, *Vooruit*. Het is een communistische of socialistische belgische krant, in de Nederlands*ch*e tale. Als het mij een basis oplevert vind ik dit al prachtig en word desnoods communist of socialist. Als ik maar uit deze *voorloopigheden* kom en uit het gewerk aan *Ducroo* voor niets. - Coenen komt 8 en 9 Dec. bij Jan logeeren. Neemt hij *Ducroo* niet, dan schei ik er ook absoluut mee uit en begraaf het boek tot 'betere tijden'. Ik verdom het zóó. Het is mij te armeschrijverachtig; weltfremd en gelukkig zijn ziel te mogen verpatsen voor 350 pop, cash down en en-bloc. Van Kampen kan dan verrekken en Querido erbij en de Nederlandsche literatuur ook. Als *Ducroo* goed is, is het over 10 jaar nog goed; - tenminste wat er echt goed aan is; de definitieve vorm om het te 'presenteeren' vind ik dan ook wel.

Ik kreeg opeens een briefje van Danny Bolle (een alleraardigst meisje, dochter van den uitgever Bolle van 'de zolders kraken'); zij is bezig haar boekenzaak te reorganiseeren en begint met een tentoonstelling van *Forum*-medewerkers, daarin bijgestaan door Zijlstra en jou! Ik antwoordde haar direct en heb haar gevraagd of zij mij gebruiken kan voor de reorganisatie. Misschien wil ze weer boeken uitgeven; anders is ook de boekhandel mij best. Als ik *Ducroo* opzij smijt, wil ik me ook voor alles spannen dat zich aanbiedt. - Als het met de zaak Bolle iets worden kan, kom ik eerder in Holland en kom dan bij je logeeren, als dat gaat. Ik ben ziek en zat van de huidige situatie, dat is het duidelijkste van alles. Dat gepruts met *Ducroo* begin ik te beschouwen als het voorrecht van de kunstenaarslammenadigheid. Als ik Multatuli was, had ik de *Havelaar* neergepend binnen één maand. Ik ben allerminst Multatuli, dat is nu ook uitgemaakt.

Als ik in Holland kom en het met Danny Bolle niet lukt, wil ik elders probeeren: bij Querido en zoo. Kan je mij in dat geval een 30 pop leenen om te kunnen 'circuleeren'? Ik ben van plan mij overal in persoon te 'presenteeren'; als het dan nog niet gaat, kom ik misschien weer in een nieuwe phase van berusting. Op het oogenblik ben ik alleen opgevreten en machteloos tegelijk.

Excuseer dit schrijven en meld of ik terecht kan. Ook of je mijn Hamlet-stuk gekregen hebt en plaatsbaar acht.

Hartelijke groeten, ook aan Ant, van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 6 december 1933

aant.

aant.

R'dam, 6 Dec. '33

Beste Eddy

Prettig, dat je het geld goed kon gebruiken. De duiten van die heeren van *Het Vad.* hebben nu tenminste een nuttig effect. Inmiddels heb je zeker ook wel de offeranden aan Sinterklaas ontvangen, den eenigen heilige, waar Ant fanatiek op gesteld is.

Ik moet weer kort antwoorden, want de heer George is dood en wacht op een meditatie in *Het Vad.* mijnerzijds (schijnt het, te oordeelen naar de begeerigheid van Schilt naar die meditatie). In het algemeen: ik kan je *zeer* aanraden, hier persoonlijk te gaan rondreizen bij diverse menschen. Je weet nooit, wat uit een mondeling gesprek voortkomt, terwijl brieven gewoonlijk niets helpen. Je kunt hier logeeren en geld voor de reis leenen naar behoefte. Blijf hier desnoods een dag of veertien, en probeer alles, want deze 'voorloopigheden' lijken me op den duur onhoudbaar. Kan Bep niet probeeren, hier fransche privé-lessen te geven? Die zijn zeker wel te krijgen en het betaalt ƒ 5 p.u. - Ik zal natuurlijk zooveel als ik kan van je in *Forum* drukken, maar die mogelijkheid blijft altijd maar een 'zijlichtje'. In Jan. in ieder geval de verhalen. *Hamlet* heb ik nog niet gelezen, maar waarom zou het niet goed zijn, goed voor *Forum* in ieder geval, meen ik. Later daarover meer.

Mijn eigen zakenprobleemen zijn inderdaad minder dringend dan deze. Het compromis in de journalistiek is niet heelemaal te vervangen door een 'erop los flodderen'. Daartegen zou, ook bij jou, zich iets essentieels blijven verzetten. Het *gaat* b.v. niet, om een stuk te prijzen, dat je door alles heen verrot vindt. Over de acteurs: ja, dat zijn zulke kwallen, dat ik hen in hun kwalligheid gemakkelijk kan bepluimen met 'goed spel' etc. etc. Ook daarover mondeling.

Waarom gaan al die lieden uit *De Gids*?? Het is een exodus! Gisteren de bloemlezing *Kent Uw Dichters*! (uitroepteken) van Jan en Pan gelezen. Eigenlijk even belabberd als *N. Gel.* en *Prisma*; en ik heb dat in de kroniek van a.s. Zondag, hoezeer het mij voor Jan ook spijt, moeten vertellen. Eerlijk gezegd, alleen de *keuze* is goed; voor de rest is deze stalenverzameling even misleidend voor het publiek als de voorgangers.

Dit in der haast. O George, waarom stierft gij op dit ongelegen moment?

Denk eraan, dat Ant nog altijd haar 'stukje' in petto houdt! En denk daarbij niet aan terugbetalen en zoo; dat komt wel, of niet, geld is tusschen ons geen factor, hoop ik! hart. gr. van ons beiden voor jullie beiden

je

M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [6 december 1933]

aant.

aant.

Parijs, 6 December

Beste Menno,
Vanmorgen kreeg ik tot mijn verbazing een revisie van mijn verhalen voor *Forum*. Is het blad dan nog niet uit? Laat mij in ieder geval het geld ervoor deze maand zenden, want ik weet anders niet waar het vandaan te halen.
Kan je verder voor mij krijgen (ter bespreking): *Nescio, De Waterman*, en de Verhalenbundel van Helman (titel ben ik kwijt), degeen die bij Zijlstra verschenen is. Ik ga binnenkort wschl. een groot essay maken over de Ned. roman van nu.
Dumay vroeg ik al. Ik had nl. graag alles ingenaaid.
Dit in haast; ik moet erop uit. Dank.
Hart. gr. van je
E.

Weet je wie ook op een kamer bij onze émigrés woont? De negentienjarige dochter van Vampyr en Jeanne d'Arc, Gunni Dreyer.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [7 december 1933]

Parijs, 7 December.

Beste Menno,
Daarnet kreeg ik je schrijven, waaruit ik tot mijn schrik bespeur dat de verhalen eerst in Januari geplaatst worden. Wat komt er deze maand dan van mij in? Alleen dat panopticum-stukje?
Ik vind het trouwens best, maar heb je nu werkelijk opgebeld dat ze me de verhalen in voorschot uitbetalen? Wij hebben vandaag samen 20 francs over, en onze vrienden hier zitten allemaal zelf in de purée! Geld leenen is bovendien een verkeerde methode, vooral als er wat verdiend *is*. Ik heb van je fl. 32. Guilloux terugbetaald (wat trouwens *noodig* was) omdat ik dacht dat mijn verhalen in het December-nr. zouden staan en ik het geld dus vandaag uiterlijk hier gehad zou hebben. Ik stuur je nu deze noodbrief.
Wil je direct naar Nijgh & Van Ditmar telephoneeren dat ze mij mijn 2 exx. *Forum* sturen (ik heb 28 Nov. uit Bretagne aan de administratie daarvoor geschreven!) en mijn ± fl. 80. - voor verhalen, panopticum en essay van Bep over Gobineau. Verlies er geen moment mee, ook als je denkt dat ze het vast al verzonden hebben. Bep zal hierachter nog wat schrijven; ze is heelemaal beroerd van de situatie.
Hart. groeten voor jullie beiden en het beste met de lijkrede van George.
Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag | geen scan beschikbaar

E. du Perron
aan

Menno ter Braak

Parijs, [7 december 1933]

aant.

aant.

Parijs, Donderdagavond.

Beste Menno,

Vanavond kwamen we doodmoe terug van Bellevue, waar wij een koffer moesten ophalen en bij den comissaris van politie ons laten ‘afschrijven’. Het was koud en donker en wij hadden zooiets van 5 frs. toen wij in Parijs terug waren. In dien tusschentijd was er een postwissel van 270 frs. hier bezorgd [maar bij onze afwezigheid door den postbode weer meegenomen]; tenminste, dat is het bedrag dat ik op het papiertje kon ontcijferen. Ik ben direct naar het postkantoor doorgegaan, maar moest daar hooren dat ik het morgen pas krijgen kon. Het pak van St. Nicolaas stond bij ons op tafel. Na de mislukking aan het postkantoor hebben we onze peststemming verdreven met het uitpakken ervan, en wij hebben de goede gaven gedeeld met de Poolsche huissloof hier, die eruit ziet als een gemarteld dier, een hond die aan de vivisectie ontsnapt is. Bep zal er uitvoerig over schrijven; we zijn beiden doodmoe van het sjouwen en combineeren, maar deze brief moet weg en de Sint moet niet wachten tot morgen. Malraux heeft ook zijn Sinterklaas, in den vorm van een prix Goncourt. Ik zie hem morgen. Er is veel over hem te vertellen, maar niet per brief. Overigens zend ik morgenavond aan *Het Vaderland* een ‘interview met den bekroonde’.

Nu nog even spijkers met koppen slaan. Ze zijn bij Nijgh en van Ditmar natuurlijk overtuigd dat zij hun verplichting zijn nagekomen, door fl. 27. - te sturen (wschl. voor Bep's essay en mijn panopt.) Maar bel nu op en vraag of ze scheetsgewijs de 18 blzn. voor de verhalen ook zenden; maken ze bezwaren, zend jij mij dan dat geld en vraag N. en Van D. om mijn honorarium in Januari aan jou over te maken. We hebben dit geld broodnoodig, en hebben deze week nu al het eene figuur na het andere geslagen. Eén voorbeeld: wij konden zoonet zelfs de frs. 10 niet aan de Russische mevrouw terugbetalen, die de Fransche douaniers voor het Hollandsche Sinterklaaspakket hebben geëischt. Ander voorbeeld: de schrijfmachine is kapot en moet noodig terug, dus morgen opgehaald worden. Kosten ± 80 frs. Bij de mevrouw zijn we al een week 300 frs. ten achter, die wij haar verzekerd hebben ‘overmorgen’ te kunnen geven. Het mensch is zelf arm en moet haar inkoopen doen van wat de gasten haar geven. Kortom, wij zouden morgen onmiddellijk over een 400 frs. moeten beschikken, terwijl het postkantoor ons er 270 zal uitkeeren. Als je dit alles stapelt op onze stemming van sedert onze terugkeer, waarin wij dag op dag pech gehad hebben, teleurstellingen, enz., dan is het om er ziek van te worden.

Ik ga deze brief nu posten. Een volgend maal beter. Ik wacht op antwoord over verschillende dingen; in de eerste plaats of Coenen *Ducroo* nu hebben wil of niet. Pia wil probeeren mij vertaalwerk te bezorgen voor filmteksten, maar dat loopt vast op niets uit. Enz. Ik schrijf je spoedig (over 3, 4 dagen) nader over verschillende punten.

Neem deze brieven niet verkeerd op en wees met Ant *hartelijk* bedankt voor het Sinten-werk. Met Malraux' succes is het het eenige lichtpunt voor ons geweest zoolang wij hier terug zijn.

Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 8 december 1933

aant.

aant.

R'dam, 8 Dec. '33

Beste Eddy

Aangezien ik nog *schuim* van woede over den laatsten poets, die onze Everard mij gebakken heeft, kan ik mijn pen nog nauwelijks vasthouden. Hij heeft n.l., zooals ik juist in het vandaag verschenen *Forum* ontdek, *nadat* ik de proef van de inleiding gecorrigeerd had, zijn eigen naam ingevuld als lid van de nederlandsche redactie, zoodat momenteel in Holland bekend wordt, dat de redactie van *Forum* is aangevuld niet alleen met de heeren Vestdijk en v. Vriesland, maar ook met een zekeren Bouws!! De naïeve schunnigheid van deze poets verbaast mij nog zoo, dat ik de feiten nauwelijks geloof; maar het is zoo. Je begrijpt, dat dit *het laatste* is. Vandaag krijgt hij van mij een brief, met instemming van Vic en Zijlstra, dat hij ophoepelen kan. Het vervelende is, dat ik nu toch de werkzaamheden van het secretariaat zal moeten opknappen. Maar bovendien: tot het Jan.-nummer zitten we met Bouws 'in de redactie', want naar buiten ophef maken over zoo'n kulvent lijkt me al heel verkeerd. Is het allemaal niet *grotesk*? Het ergste vind ik, dat de vent zich niet ontziet *achteraf* in mijn proef te knoeien en ons zoo voor een 'fait accompli' stelt. Ik hoop, dat deze brief je nog bereikt, eer ik je (begrijpelijke!) woedeuitbarsting over dezen nieuwbakken redacteur te hooren krijg!

Over de verhalen schijnt inderdaad een misverstand te zijn ontstaan! Ik schreef je al een paar brieven geleden, dat de verhalen moesten overliggen. Maar ik ga nu vanmiddag persoonlijk naar N. & v.D. om de duiten los te maken; gaat het onverhoopt niet, dan bezorg ik je het geld zoolang op een andere manier en laat mij in Jan. het honorarium van de verhalen sturen. Maar het zal wel lukken, denk ik. Het geld van het *panopticum* moet nu overigens al*lang* naar je toe zijn!

Nogmaals, Bep: wat het leenen betreft, ik zou liever willen, dat je ev. geld van mij 'leende' op deze conditie, dat je het teruggaf alleen als het jullie schikte; mocht dat voor het jaar 2000 *niet* het geval zijn, dan is er immers nog niets verloren! Ik ken zelf ook wel z.g. 'eergevoelens' t.o.v. geld, maar deze condities lijken mij onder vrienden toch 'eerlijk' genoeg. Natuurlijk, als het zonder leenen kan, is het prettiger, maar in noodgevallen zijn, dunkt me, scrupules toch overbodig. Als ik het zelf ook niet heb, zal ik het ook 'eerlijk' zeggen.

De 'verwendheid' sloeg niet op deze zaken, dat begrijp je ook wel. Het was meer de gemakkelijke manier, waarop je je een oogenblik van *Forum* wilde losmaken. Alsof wij ons hier de luxe konden permitteeren, *nog* een partij erbij te maken: *Forum* contra *Gr. Ned.* b.v.

Ik ben nog volkomen misselijk van de Bouws-historie, dus scheid er voor vandaag maar uit. Ik hoop, dat St. Nicolaas er geweest is. Goncourt kwam bij Malraux, ervoer ik tot mijn groot ongerief, want vannacht om 12 uur moest ik nog een opstel over hem in elkaar flansen. Waarbij het bezoek j.l. Augustus natuurlijk mee moest dansen. De calender quaestie heb ik maar verzwegen voor *Het Vad.* hart. gr. 2 × 2

je

Menno

in haast!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [9 december 1933]

aant.

aant.

Parijs, 9 December.

Beste Menno,

Eindelijk *Forum* gekregen, met je commentaar! De woorden aan mij gewijd zijn zéér roerend en verdienen véél dank. Het tusschenvoegsel van Bouws is eigenlijk ook... roerend. Hij heeft er bescheiden bij gezet: 'als secretaris'. En nu krijgt hij zijn congé! Ik zou over deze speciale aangelegenheid misschien minder kwaad geworden zijn dan jij, maar ik zie de *geste* van het heerschap minder goed, op deze afstand! (het knoeien in de proef, bedoel ik).

De schikking met het geld zooals jij het mij voorstelde, heb ik je al net zoo voorgesteld. Ik wacht nu dus weer geduldig en in goed vertrouwen. Je had geschreven dat de *Liaisons* uitgesteld waren, niet de verhalen; zeker een slip of the pen. Vandaar deze verwarring; ook al omdat men zoo ongewoon vroeg was met de proeven opeens!

En nu een ander vervelend akkefietje, over dien Goncourt-prijs. Het spreekt toch vanzelf dat *wij* daarover zouden schrijven! Het vorig jaar hebben wij het ook gedaan; daarvoor heb je nu een Parijsch correspondent! Ik heb gisteravond een lang stuk over dien prijs en Malraux aan jullie 'kunstredactie' verzonden; na nog wel bij M. ervoor te hebben geluncht! Vertel me nu in Godsnaam niet dat, gegeven jouw stuk, De Lang of een ander het onze nu overbodig vindt of tot de helft heeft gereduceerd. En schrijf me een volgende keer een spoedbrief over zooiets, liever dan overbodig werk te doen en ons werk misschien in de prullemand te moeten laten verdwijnen. Nu moet je alsjeblieft zoo doen: het stuk òf onmiddellijk nog plaatsen òf onmiddellijk doorzenden aan: *Hoofdredactie Delftsche Courant, Delft*. Dan moet je er met drukletters onder zetten: *Potomak*, en achter op den brief ons afzenderadres, d.w.z. dat van Bep.

Daarmee is de zaak toch nog niet geheel opgelost, want wij zouden voor de Locale Pers eigenlijk een ander stuk over den prix Goncourt moeten schrijven; dit is natuurlijk eigenlijk veel te 'goed' en te moeilijk! Onze brief naar die Pers moest hier Maandag de deur uit; één dag langer is natuurlijk niet erg. Laat ons dus zoo afspreken: wordt onze brief wèl bij jullie geplaatst, dan hooren wij er niets meer van. In het andere geval rekenen wij erop dat je ons *Maandag* telegrafeert; één woord: *Doorgezonden*. Wij weten dan dat we voor de Locale Pers geen andere brief meer hoeven te schrijven.

Houd je stipt aan het hierboven staande, dan neem je ons weer een pak van het hart. Het is allergekst zooals deze week de vergissingen tusschen ons zich opstapelen!

Wil je Ant zeggen dat de ananas-borstplaat 'Ambrosia' verre overtreft?

Later meer en beter. Ik haast mij hiermee (het is nu 8 uur 's morgens) naar de post.

Hartelijk je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Rotterdam, 11 december 1933

aant.

aant.

R'dam, 11 Dec. '33

Beste Eddy

Je instructie over het geval-Malraux-Goncourt heb ik Zondag aan Pannekoek overgedragen, omdat hij momenteel nog over die stukken gaat. Hij zal ongetwijfeld doen wat hij kan. Het spijt me erg, dat ik je onbewust in de wielen reed, maar je begrijpt, ik dacht alleen aan de gelegenheid, die ik had om te laten zien, dat ik 'van tempo wist'. Had ik er een oogenblik bij stilgestaan, dan had ik de alinea over mijn bezoek bij M. natuurlijk laten vervallen. Maar enfin, veel heb ik niet verraden, dus het lijkt me nog wel waarschijnlijk, dat het interview bruikbaar is.

Denk er aan en noteer, dat wij naar den Haag, Pomonaplein 22, verhuizen op 21 Dec. a.s.! Na dien zijn dus de befaamde logeerruimten beschikbaar, met dien verstande, dat wij de kerstdagen zelf wel in den Achterhoek zullen zijn. Misschien kunnen jullie hier eenigszins rekening mee houden, wat jullie plannen betreft. (Voor ik vergeet, de 10 frs. die de schoeljes je voor dat paket hebben laten betalen, moet je mij terugvragen. Niet vergeten!)

De goede Bouws is voorloopig... boos geworden, omdat ik hem 'à la manière de Hitler' de huur had opgezegd. Hij had de correctie volledigheidshalve aangebracht en 'uit tijdnood' mij daarvan geen mededeeling gedaan. Jammer voor hem is nu alleen maar, dat hij zichzelf tot redacteur heeft opgeworpen (volledigheidshalve) en mij na het aanbrengen van de 'correctie' rustig in Atlanta gesproken heeft. Zooals gezegd, ik denk niet meer aan parlementeeren, na deze pathologische stommiteit. Goed, op zichzelf niet zoo erg, maar *dit* symptoom maakt nu voor *mij* de maat precies vol! Ik heb hem nu ook nog eens precies geschreven, dat ik zijn persoonlijke ijdelheid voor zijn dwaze geste verantwoordelijk stelde en dat ik op grond daarvan genoeg van hem had. Je kunt de correspondentie lezen, als je hier komt. Ant zal nu het secretariaat wel gaan waarnemen, denk ik.

De proeven van je verhaal heb ik net laten komen; dus ik zal zien, of het nog gaat. We hebben nu 40 pag. (ongeveer) per nummer, dus moeten meer rekening houden met de lengte van de stukken. Als het nu wat de ruimte betreft absoluut niet *gaat*, dat er nog 11 pag. bijkomen, wat prefereer je dan: overliggen tot Febr. of de oude redactie? Schrijf dat nog even. Mej. van Dijk heeft mij beloofd, dat ze Zaterdag (eergisteren dus) het honorarium zou verzenden.

De woorden, die ik aan je 'afscheid' wijdde, waren natuurlijk, omdat zij mede Maurice moesten representeeren, nog halfslachtig. Maar toch duidelijk genoeg, meen ik, tegenover het publiek. Het was een aardig nummer, vond ik.

De critiek van Anthonie op *Dumay* stuurde ik je, als een voorbeeld van zijn langzamerhand sterk gegroeide 'verlogenheid'. Ik vind dit stuk zoo *valsch* (dat insinueeren over het flodderen aan de schrijfmachine, nu hij erkennen moet, dat ik *toch* een roman kan schrijven met levendige discoursen erin, en dat dan telkens weer behendig terugnemen), dat ik van plan ben hem hier op de plee achter te laten

voor mijn opvolger. De ‘standing’ van de critiek zelf is niet zoo, dat ik erop in wensch te gaan. hart. gr. voor jullie beiden en van Ant
je
M.

N.B. Ik heb nog niet om de ingenaaide boeken gevraagd, maar zal het als nog doen. Je hebt geen idee hoe idioot druk het is met die beide baantjes.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [11 december 1933]

aant.

Parijs, Maandag.

Beste Menno,
In afwachting van je telegram (of niet) vast dit antwoord. Geld is gekomen; wij jubelden zeer. Dan het infame geleuter van Thonie, waaruit ik vooruit weten kan wat *Ducroo* wacht, na *Dumay*. ‘Het is weer dik in orde’, zou Jan zeggen. Tenslotte kwam je stuk over Malraux, dat in zijn soort voortreffelijk is, en meteen dat over George, dat mij zeer amuseerde en een nogal origineele necrologie is, vooral voor *het Vaderland*. Ik moet je hartelijk danken dat je de zaak met Zijlstra in orde hebt gemaakt.
We hebben het nu razend druk met dingetjes af te doen en vooruit te werken voor we naar Holland gaan. Dit is het programma: Bep gaat Maandag 18 van hier (of Zondag) en is dus 19 dezer in Den Haag; ik kom 23 dezer met Jan samen in Holland. Schrijf me waar jullie dan zijn. In ieder geval blijven we tot na nieuwjaar.
Een heeleboel dingen behandelen we mondeling. Dit haastige geschrijf bevredigt me niet. Ik ben eigenlijk ook woedend over Thonie's stuk, maar que veux-tu? men legt het tenslotte af tegen een zoo *algemeene* stommiteit. Ik geloof nu heusch dat iedere verdere reactie van ons voor die kaffers verspild is, dat we alleen nieuwe dingen moeten schrijven. Wat we van het rapalje denken is nu wel duidelijk tot hen doorgedrongen, vandaar al deze objectieve kritiek!
Je moet Vic toch eens vragen (doe het!) in welke geestesgesteldheid hij verkeert als hij zulke drastische onzin uitkalt als over *Trouwen* van Walschap. Het is een gebulk waar Coster zich nog voor schamen zou. Is het om Walschap eigenlijk stiekum te verneuken, of meent Vic het een beetje, of is hij gewoon dupe geworden van zijn kunstredacteurschap en het vocabulaire dat men als zoodanig heeft te gebruiken? Licht mij hierover in, ik ben zeer benieuwd.
Hart. groeten van ons beiden, ook voor Ant.
Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 12 december 1933

aant.

aant.

Parijs, Dinsdag.

Beste Menno,

Ik kreeg gister geen telegram en neem dus aan dat de zaak in orde is. Anders heb ik hier weer een vervelend ding aan. Ik veronderstel dat ‘Hein’ dat zonder moeite begrijpt. Vanmorgen schreef Bep dus een andere brief voor de Loc. Pers! J.v.N. is nu met J. Gr. red. van *G.N.*

Wat die verhalen betreft, laat ons zoo afspreken: als het te lang wordt voor Jan, dan overliggen tot Febr. Maar plaats dan in Jan. eindelijk het stuk over de *Liaisons*. Of als dat ook te lang is (waarom zou het?) dan dat over *Hamlet*. Ik heb graag de verhalen meteen ‘gaaf’ in *Forum*

Het stukje in de krant (uit Maurice's pen?) was ‘zeer vroolijk’. Maar je verdoet toch een beetje je tijd met al dat tuig, en je hèbt het al zoo druk!

Bouws is heerlijk zichzelf. Bep en ik smachten naar de correspondentie over deze tijdnoods-correctie. Als Ant het secretariaat op zich neemt, gaat het 2 × zoo goed, let eens op; en de brave man kan dan zien dat niet *hij* alleen in de vereenigde Nederlanden zooiets kan.

Geef den Keizer wat des Keizers en den Douanier wat des Douaniers is. Ik denk er niet aan daarop terug te komen! Wij hebben aan het pak voor 100 × zooveel ‘deugd’ beleefd.

Je weet nu wanneer we komen. De rest dus mondeling.

Hart. gegroet door steeds je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [15 december 1933]

aant.

Parijs, 15 December

Beste Menno,

Een paar dagen geleden werden wij opgezegd door de Locale Pers. Onze brieven vonden niet genoeg waardeering, weshalve de vergadering besloot een journalistieker correspondent te nemen. Dat scheelt ons fl. 50. 's maands.

Het gaat dus werkelijk voor ons spannen. Bep is Maandag a.s. in Holland; als je wilt kan je haar dus vóór Kerstmis nog spreken. Ik kom Zaterdag over 8 dagen, dan ben je dus wel weg; maar laten we probeeren elkaar in ieder geval vóór Nieuwjaar nog te zien. Of blijf je tot na Nieuwjaar weg?

We zijn nu bezig ‘vooruit te werken’ voor de krant; ik ga daarmee nog door als Bep weg is.

Ik neem voor je mee: het einde van ‘Indië’. Ik weet nog niet hoe ik het geld voor het overtypen moet vinden, maar soit. Ook van Simone en Gille heb ik vervelende berichten; dat worden ‘gevulde’ dagen in Brussel, dat is zeker.

Enfin, de rest mondeling.

Als je de verhalen tòch plaatst, of anders *Liaisons* of *Hamlet*, laat de proeven dan zenden naar Kon. Wilhelminalaan 19, Voorburg; vergeet dat niet! In ieder geval is dat het beste.

Tot ziens. Je

E.

P.S. - Misschien kan ik het zoo schipperen dat ik Zondag met Bep meega naar Brussel. Zij gaat dan Maandag door, en ik bv. Donderdag. Ik ben dan 21 dezer in Den Haag; zoonoodig 20. Zie ik je dan nog?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [16 december 1933]

aant.

Parijs, Zaterdagavond.

Beste Menno,

Vóór alles dit: zou je aan den uitgever van Henri van Booven's *Couperus* dat boek voor *Forum* ter bespreking willen vragen en het mij dan laten zenden? Ik zou het graag hebben en kan het niet koopen, en het ex. dat ik van *D.G.W.* zou hebben gekregen heeft Jan mij even door den neus geboord - in alle onschuld natuurlijk.

Ingesloten de blzn. die ik in Bretagne schreef bij het 1e verhaal, dat van kapt. Horner. Ik zend ze je voor *Forum*, omdat het verhaal er werkelijk veel beter door wordt. Er zullen 4 blzn. nieuw moeten worden gezet, en 1½ blzij. een beetje omgezet. Daarvoor doe ik graag afstand van alle verdere honorarium, met de kosten voor het omzetten verreken ik dan de 4 of 5 nieuwe blzn., en voor de administratie die mij het honorarium vooruitzond of het jou zenden zal is het gemakkelijker. Het verhaal was in de 1e lezing topzwaar naar het verleden van Horner en wat kaal voor het eigenlijke gebeuren. Zie zelf maar.

Dit in haast. Hartelijke groeten van je

E.

Ik ben achteraf blij, als er nu gelegenheid is dit verhaal meteen in de goede vorm in *Forum* te publiceeren. Houd mij op de hoogte van het conflict met den Naïeve. Kan Ant het secretariaat niet op zich nemen? als zij de tikmachien leert bedienen, doet zij het op haar slofjes.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 26 december 1933

aant.

Eibergen, 26 Dec. '33

Beste Eddy

Hoewel ik je binnenkort weer spreek, mondeling dit over *Ducroo*. Ik las ook deze hoofdstukken geboeid en zonder het bijgevoel van ‘te lang’. Maar *eenigszins* kan ik me toch Bep's argument begrijpen. Er dreigt, eenvoudig door de continuïteit van de kroniek, iets in te komen van het verhalend realisme, en bovendien zijn deze hoofdstukken ‘europeescher’, minder fantastisch zou ik zeggen. Is het niet mogelijk, dat je ergens tusschen kindsheid en puberteit die continuïteit breekt door een ander thema er tusschendoor te gooien? Ik weet niet, of het met je conceptie uitkomt, maar het zou het accent van *beide* stukken versterken.

Vrijdag zijn wij tegen den middag weer in den Haag. Ik bel je aan de Wilhelminalaan ± *6 uur*, reken er op, dat je meegaat naar onze acteurs. Goed?

hart. gr. voor jullie beiden en de familie. Ant is vandaag naar Zutfen gegaan. je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [10 januari 1934]

aant.

Parijs, 10 Januari.

Beste Menno,

Veel dank voor je brief. Ik zou uitvoerig willen ingaan op je ‘tegenconfidenties’, maar kan daar op het oogenblik niet aan denken. Ik ben bovendien suf en moe. Vanmorgen schreef ik voor Vic een bespreking van twee katholieke boekjes (Léon Bloy). Gisteren maakten Bep en ik in een café op journalistieke wijze de onlusten mee, veroorzaakt door het Stavisky-schandaal. Walgelijk en vermakelijk tegelijk.

Zend mij alsjeblieft je bespreking van Kettmann's meesterstuk en Hein's bespreking van de *Forum*-tentoonstelling. Heb je nog met Danny B. gesproken? Ik schreef haar - ik moet zekerheid hebben, met het oog op onze woon - en verhuisplannen hier; ik bedoel: *ook* hier. Als wij naar Holland gaan, wordt het natuurlijk een ‘heele stap’, ook, of vooral, materieel. (Neen: *ook*, want Amsterdam vond ik niets minder dan braakmiddelachtig.) Wil je Hein zeggen (de aanhalingsteekens blijven van lieverlede weg!) dat ik vanmorgen het geb. ex. van *Waarom niet* naar hem gestuurd heb? Het kostte mij een kapitaal, maar zeg hem dat niet. Van Zijlstra vond ik nl. hier bij aankomst een ingenaaid ex., dat ik spoedig open zal snijden.

Dit is vooreerst alles. Van *Forum* nog niets te bekennen, en jij schrijft er ook niet van. Wil je ‘ze’ zeggen dat ik ook nog recht heb op 1 ex. (al was het maar als auteur van het stuk over *Hamlet*)? Of is het ding nu eerst uit? Dat is dan een slecht begin, vooral voor de Vlaamsche abonnés, die nu natuurlijk reikhalzend naar het ‘eigen tijdschrift’ hebben uitgezien.

Malraux is nog aanwezig. Verder hebben we het druk.

Veel hartelijks, ook voor Ant, van ons beiden.

Je

E.

P.S. Het stuk over de *Liaisons* werk ik vanavond om en stuur ik je dus wschl. al morgen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [11 januari 1934]

aant.

aant.

Parijs, Donderdagavond.

Beste Menno,

Vanmorgen mijn stukje als aanget. brief weer opgezonden. Ik vind het veel verbeterd; eenige snedige opmerkingen werden hier en daar toegevoegd! Als Vic de 'angstzweeten' niet goed vindt, waarmee hij volgens mij zijn speciale 'zaakkundigheid' heeft betaald, mag je er iets anders van maken. Tenslotte de verzen - daarover verkeer ik met mijzelf, en de medische wetenschap, en het latijn, in het onzekere. Je zult er Wim bij moeten halen (stuur hem gewoon deze brief door voor het gemak).

Furens amoris. Deze ziekte vond ik bij Eugène Sue, alwaar een gemeene vrouwenjager van een notaris eraan bezwijkt. Men kweekt de ziekte bij hem aan, door een extra-sexappealing mulatinnetje op hem los te laten; hij wordt er op het laatst zóó wild van, dat het hem als delirium in zijn doodkist legt. Maar waarom *furens*, waarom niet *furor*? Vraag: of Wim de ziekte bekend is? Zooniet, of hij een betere ziekte ervoor opgeven kan? Liefst geen 'hysterie'; maar wel een 'geilheid die krankjorem maakt'.

Anémie cardiaque kan volgens Pia volstrekt niet! Die Franschen vinden altijd dat iets volstrekt niet kan. Het geldt hier een mopje, niet een ziekte die gecatalogiseerd hoeft te zijn: bloedarmoe van het hart. Waarom niet leukemie van het hart? Wordt dat zoo geschreven? bijna als leuke Mie? (Bep beweert het, ik twijfel...)

Kan je mij, of kan Wim, mij op deze punten antwoorden? Ik wil per se: leukemie of anemie van het *hart*. Tant pis voor de geneeskunde als deze ziekte niet bestaat; het is een moreele ziekte. Iets met de testiculae heeft het wel te maken; vandaar dat het met die furor, of toch furens, amoris kan worden verward.

Als Wim iets nog mooiers bedenken kan, graag. Voor de rijmen is het niets erg; want zoonoodig worden die omgesmeed. Houd de copy vooreerst aan; ik schrijf je dan nog hoe de slotvaerzen definitief moeten luiden.

Vanaf heden heb ik mij ingewerkt in de *Cond. Humaine*. Ik merk dat Malraux qua stijl en woordkeus lang niet zoo goed is als ik dacht: op de eerste blzn. een groote armoede met een terugkeer van woorden als 'écrasante', 'immobile', 'convulsif', en een pathetisch bijsmaakje dat in het Hollandsch al gauw costerlijk wordt. Larbaud schrijft stukken beter; is qua taal en rhythme zonder twijfel superieur. Malraux zou dit trouwens toegeven, want hij vindt dat Drieu beter schrijft dan hij (wat ik nog altijd sterk betwijfel) en dat Larbaud beter schrijft dan Drieu (wat geen twijfel overlaat).

Tot zoover. Ik kijk met spanning uit naar de gevraagde besprekingen (tentoonst. *Forum* en tooneelstuk Kettmann) en nog meer haast naar het N.H.F. gezegd *Forum*, dat nog steeds niet verscheen! Vandaag is het de 11e!

Parijs is vergiftigd van Stavisky-commentaar. De politiechef Chiappe zal wschl. 'springen', of het ministerie, of wat anders. Vandaag de eerste heibel in de Kamer erover. Eén ding is absoluut zeker: dat het ook hier een zwijnenpan is van jewelste.* Wie twijfelde er aan?

Met hartelijke groeten en dank, ook voor Wim als hij eraan te pas komt,
steeds je E.

* De senator hier: - 'Moi, monsieur, moi qui suis vieux (et ancien magistrat...) je vous dis: c'est la pourriture du système.'

19, rue de l'Yvette, Paris (16e).

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [12 januari 1934]

aant.

aant.

Parijs, Vrijdagavond.

Beste Menno,

Ik heb Van Kampen gevraagd om jou vóór 1 Febr. *Ducroo* te zenden (de volledige copy), z.g. omdat je er nog fragmenten uit moet halen voor *Forum*. In werkelijkheid moet je het bewaren tot ik nader bericht heb èn van Van K. èn van Querido. Ik heb zoo'n idee dat de lezing de beide Van K.s - pa en zoon - erg is tegengevallen, dat ze er totaal geen handelswaarde in zien, etc. In dat geval zal hun bod wel niet noemenswaard hooger worden, ook als ik de essays laat vervallen, en krijgt Q. zeker het boek. Waarschijnlijk zal hij het dan ook willen lezen; misschien vraag ik je dan het aan hem te zenden. - Maar laten we eerst wachten; ik kan me nog vergissen wat de Van K.s betreft.

We zijn hier nog niet door een omwenteling meegesleept, al hadden de boompjes langs de bould. St. Germain erg te lijden. Vanavond moet er weer iets zijn gebeurd; misschien ontwaken we morgen onder een nieuw bewind. Die Stavisky is een pracht van een smeerkanes, en hij moest *Topaze* weer op het programma brengen, zooals Hitler *Ubu*. Van der Lubbe werd behoorlijk vermoord; heb je ook bizonderheden? Hoe was het commentaar in het Vaderland (het jouwe en de rest)?

Ik heb trek om mijn kwatrijntje aan het slot van het *Liaisons*-opstel te laten vervallen, en de ziektes ook, en ook de hartelijke groeten, en te eindigen op deze eene lostaande regel:

Valmont, Valmont, Valmont, morne croquemitaine!...

Vind jij dat ook beter, schrap de heele rest dan, - maak van 'plaine', 'croquemitaine', en laat daaronder alleen nog maar de handteekening staan. Vind je dat het andere aardiger is, dan wacht ik op uitsluitsel van Wim en wil het dan nog wel eens probeeren. Bijv.

Valmont, Valmont, Valmont, morne croquemitaine!...
Furor amoris? Neen. Leukemie van het hart.
't Land dat in alle sex-appealen ligt verward,
Heeft nog steeds geen Valmont. C'est bien la pire peine.

Het slotaccoord is, zooals je weet, aan Verlaine ontleend. De eerste regel is een variant op Hugo: 'Waterloo! Waterloo! Waterloo! morne plaine!'

Ik heb in Brussel nog moeite gedaan voor die uitgave van Fontenelle (*Dialogues des Morts*), maar waar ik dacht dat hij zijn zou, hadden ze hem niet. Hier in Parijs kom ik niet tot boeken jagen.

Schrijf even wat je vindt van het Valmont-eindje. Is één regel niet suggestiever en klagelijker als bij een lijkbaar?

Hieronder laat ik een beetje wit om je te schrijven of ik morgen (13 Januari) nog steeds het vervloekte *Forum* niet ontvangen heb. Of heeft Zijlstra nu besloten het ding voortaan op den 15e te doen verschijnen?

Hart. groeten van je
E.

Hoera! Eindelijk kwam *het*. Een heele bladzij voor Nederland (blz. 42) ongebruikt: schande! - En wat zijn de Vlamen opeens aan het panoptikummen gegaan. Wat is Maurieske vlijtig geworden! Ik neem het heerlijks naar het café mee om ervan te smullen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [16 januari 1934]

aant.

Parijs, 16 Januari.

Beste Menno,

Graag antwoord op mijn brieven! Je werkt hard, maar ik ook, en ik raak totaal abruti door het verdietschen van Malraux' proza met alle hinderlagen. Ik wil Hein eerstdaags een papiertje zenden met technische termen waarover ik in het onzekere verkeer: hij als journalist en 'Reuter-kundige' kan me allicht een heel eind helpen; of jullie samen. Bereid hem er alvast op voor.

Hierbij een panopticum-stukje. Graag in het Febr.-nummer. Als je het niet gebruiken kunt, zend het dan aan Jan voor *Gr. Ned.*, waar zij ook een moppentrommel geopend hebben.

Ik ben van plan meer zulke bijdragen in te zenden, inplaats van te polemiseeren. Het verhaal werd mij woordelijk zoo gedaan door de goede mevrouw Nossovitsj, die wij steeds aardiger vinden. Zij heeft werkelijk humor, en zou jou zeer bevallen!

Ingesloten nog een brief van Jan over *Gr. Ned.*, en in het bizonder over Coenen. Maar wat Coenen over *Ducroo* vindt, zal 99% van 'Holland' vinden; dat boek krijgt èn alle aestheten tegen zich èn alle moderne krachtkollektieven (nei, ik mot naar de ruizemets, naar de ruizemussertisten).

Tot nader. Brief van Jan graag terug. Hart. groeten,
je
E.

P.S. - Vandaag telegrafisch een bod op Gistoux aangenomen van... 170.000 belg.frs.! Er blijft zoowat geen snars over. Maar basta, en verrek!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 17 januari 1934

aant.

aant.

aant.

den Haag, 17 Jan. '34
Pomonaplein *22*, denk eraan: *22!*

Beste Eddy

Ja, ik had je al eerder moeten schrijven. Maar momenteel is alle drukte over mijn hoofd losgebarsten, want de heer de Lang heeft mij (godbetert) 'ontdekt' en wil mij 'lanceeren', lees: exploiteeren. De heeren zijn amerikaansch, dreinen om 'koppen' en 'leadings', kortom, de goede Hein kijkt mij elken dag met zijn goede oogen verschrikt aan. Ik heb achter elkaar 'leadings' geproduceerd over a. Reinhardt, b. Wassermann-herdenkingen, c. Gijsbreght. Nu *verdom* ik het voor minstens drie dagen, maar vandaag moet ik mijn kroniek al weer schrijven. Het beroerde is, dat ik op proef ben voor een jaar, en dat ik trouwens zelf ook wel inzie, dat het luxebaantje van Borel een anachronisme was geworden. Ik tracht nu een nieuw systeem op te bouwen, waaruit ik heelhuids te voorschijn kan komen. Gelukkig schijn ik nogal te voldoen, zoodat ze me niet dadelijk zullen verruilen. Het is een leerzame 'studie in oppervlakte'. Je hebt er geen idee van, wat voor een analphabeet die de Lang is. Hij leeft in headlines en pagina's ('mooi paginaatje vandaag, m'nheer ter Braak - leuk - leuk!'). En passant heb ik nog gepersconfereerd met de wereldberoemde regisseurs Jessner en Reinhardt, de één een dikke, de andere een kleine Jood, beide, schijnt het, meesters in hun vak, maar in hun theorieën de *ergste* plathakken. Ik zette dien dikken Jessner trouwens dadelijk vast met een vraag uit je stuk destijds in *Forum*. Hij werd toen erg rood, stond zweetend op en keek mij gedurende de verdere zitting telkens moorddadig aan. Gelukkig heb ik onderwijl een scherp panopticum over het fascisme en een artikel over het Oeralinda - boek kunnen schrijven, beide nogal geslaagd vind ik. Je ziet ze wel in Februari; ook jouw stukje over Mme N. is naar de zetterij. Vestdijk komt dikwijls aan, het doet hem kennelijk goed; hij schrijft hard, is aan een roman begonnen en heeft een werkelijk *meesterlijk* stuk over Joyce geschreven. Vooral het eerste hoofdstuk is uitstekend.

Het oordeel van Coenen is zeer dom, merk ik aan zijn oordeel over *Dumay* en *Kaas*, om van *Ducroo* nog maar af te zien. Als ik wel begrijp, plaatst *Gr. Ned.* dus maar een stukje ervan. Ik wil *graag* het 'hoerenstuk' in *Forum* werken, als het eenigszins kan! In April of Mei dan. Schrijf me er eens over. - Ik maak uit Greshoff's brief op, dat ik toch niet heelemaal ongelijk had door mijn wantrouwen tegen de rijstebrijberg van *Gr. Ned.*! Met *Forum* hebben we daar tenminste geen last van. Vielen je de Vlamingen mee of tegen?

Het stuk over de *Liaisons* is zoo beter nog, alleen: ik zou *absoluut* het slot over Vic weglaten. Het is 1° niet erg toepasselijk, omdat het voor *zijn* temperament nogal flink ironisch is, en 2° vind ik het in dit speciale geval vervelend tegenover hem, omdat hij het stuk (met lange tanden) heeft moeten slikken en nu buiten zijn weten om nog een hatelijkheid aan de broek krijgt. En dan 3° verzet zich iets in mij tegen het noemen van dezen heer in verband met de geschiedenis met Truida. Zooals je het eerst had, was het voor hemzelf volstrekt afdoende, nu wordt het een met de haren er bij gesleepte toespeling, die een begraven geval weer oprakelt. Begrijp me wel, de theoretische kant rakel ik met *plezier* weer op, maar het feit zelf liever niet; Ik doe hier de laatste pagina bij, ter ev. wijziging. Laat, om mij een genoegen te doen, de naam en de betreffende passage weg. Over de ziekten heb ik Wim geconsulteerd. *Furens* is part. presentis ('woedende'), anémie cardiaque is volgens Wim ook geen ziektebeeld. Maar ik ben ook voor de ééne regel met 'croquemitaine'. -

Ik hoop de verslagen nog voor je op te sporen, had nog geen tijd. De tentoonstelling schijnt een *groot* succes te zijn, tenminste Danny is dankbaar en boekhandelaren uit Utrecht en den Haag hebben al besproken voor doorzending van het heele vrachtje.

Gisteravond *voor het eerst* sedert ik in het inferno ben een toneelstuk (helaas van Reinhardt) gezien, dat mij meesleepte. *Diener Zweier Herren* van Goldoni. Ik denk, dat ik er bij zat, zooals Nietzsche bij Bizet. Ongelooflijk aardig, amusant, verder niets en dus voldoende.

Ant is ook erg druk, maar wuift groeten. Hart. dus van ons beiden voor jullie beiden

je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 18 januari 1934

aant.

aant.

Parijs, 18 Januari.

Beste Menno,

Ik krijg daar een postwissel van fl. 21.50. voor honorarium *Forum*. Kan je mij zeggen hoe ze dit berekend hebben? Ik heb nl. 9 blzn. *Hamlet*; à fl. 3. zou dat fl. 27. - zijn geweest; à fl. 2.50 (als dat tegenwoordig de prijs is) zou het nog fl. 22.50 geworden zijn. Dus: non capisco niente. Is er een vergissing gemaakt, en is de prijs nog steeds fl. 3. per blz., dan krijg ik nog fl. 5.50.

Voor de verhalen verwacht ik niets meer, dat is afgesproken. - Of heeft dit daar nog mee te maken? Had ik heelemaal geen honorarium gekregen, dan had ik dat best gevonden en verondersteld dat ze het achtergehouden hadden in terugbetaling (mindering, heet dat, meen ik) van het voorschot van de vorige maand.

Veel correcties maakte ik ook niet, dus...

Ik wacht geduldig op bescheid op vorige missives. Of heb je beroerdigheden?

Gistoux is voor een appel en een ei eindelijk verpatst.

Tot nader! Steeds je

E.

Komt er nog wat van mij in het Februari-nr.?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [19 januari 1934]

aant.

aant.

Parijs, 19 Januari.

Beste Menno,

Hierbij de nieuwe slotpagina terug. Maar ik sta er een beetje van te kijken, zooals je mijn bedoelingen hebt geïnterpreteerd - niet om jou of mij, maar als bewijs van *hoe* men iets lezen kan, als men bepaalde dingen weet en ze dus veronderstelt. Ik heb nl. een *werkelijke* bewondering voor het gedicht *Amsterdamsche Bohème*, zooals jij weet en zooals Vic weet; dat is dus geen ironie. En waar vind je in den zin die volgt ook maar iets van Truida? De 'angstzweeten' waren misschien onaangenaam voor Vic, maar sloegen op zijn heele kringneukbestaan, verder niet. - Ik stuur je dus het oude slot ook terug, opdat je het nog even herleze; vind je daarna het nieuwe beter, ook al omdat Vic gespaard moet worden en niet tegen dit heele kleine stootje kan, gooi het dan in de prullemand.

Ik vind je krantenbestaan steeds griezeliger worden, maar de 'figuur' van den heer de Lang is vanuit zekere hoek bekeken wschl. wel amusant. Heb je deze krantenondervinding noodig na de *Politikus*, zooals je Gerda noodig had na het *Carnaval der Minnaars*? [Dit is een spitsvondige veronderstelling van je vriendin Bep.] Ik vraag me af waar de grenzen zullen zijn, en wanneer je 'gewend' zult zijn of het opeens verdomt. Het wonen in Den Haag speelt natuurlijk ook een rol. Heb je den patser Van der Lugt nog ontmoet en wat leverde de bespreking op? Die Reinhardt heeft volgens photo's een smoelement waar ik heel slecht tegen zou kunnen, maar het individu 'Cor' ook.

Ik zond je gisteren nog een panopticum-stukje, naar het verkeerde nummer nog. - De Vlamingen in *Forum* vielen mij zeer mee; vooral het werkelijk boeiende stuk van Walschap. *Harry* daarentegen is een lor, van het Putman-Reuling-soort.

Van *Ducroo* mag 4 à 5 vel in *Gr.Ned.* komen; dus er zal meer dan genoeg overschieten. Coenen is, geloof ik, doodgewoon aan het kindsch worden; bij oude skeptici merk je dat niet direct.

Wàt heb je Jessner gevraagd? (toen hij zoo rood werd).

Coster over Malraux zal wel best zijn geweest; kan je mij het stuk niet zenden? 'Bloedsoep met rooversballen' is ongeméén geestig; maar wij wisten, wij wisten voorwaar! dat Coster geabonneerd is op 'kwijlsoep met heelemaal niets van ballen'.

Als ik in Holland terugkom, wil ik ook graag menschen interviewen. Misschien mag ik dat doen voor *Het Vaderland*? als jij door de Lang 'gelanceerd' genoeg bent.*

Vraag Hein me die 2 besprekingen te zenden; hij vindt ze vast en heeft er best tijd voor. Je 'leader' over *Gijsbrecht* interesseert me ook heel erg...

De verzen van Anthonie zijn prachtig, ook als volkenkundig document. 'Oranje, Tell...' het is duidelijk dat deze jongen van wien 'heldere taal' geëischt wordt, en die zoo zorg moet dragen 'dat zijn leven het leven groet' (iedere morgen bij het opstaan

al, vermoedelijk) het voortbrengsel is van een Rotterdammer en een... Duitsch-Zwitsersche (zou Jany na eenige aarzeling zeggen).

Het vaderland leek me weer krachtig kotzenswürdig. Het beste toch, houd je taai!

Veel hartelijks, ook onder de vrouwen, - je

E.

* Misschien ga ik hier Kerensky interviewen en Georges Carpentier (die weer in den ring gaat)!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 20 januari 1934

aant.

aant.

aant.

den Haag, 20 Jan. '34

Beste Eddy

Ondanks het verkeerde nummer en zelfs de oude R'damsche straat kwam alles terecht. [Het ‘nog een servies verhaaltje’ of in Febr. of in Maart, hangt van ‘ruimte’ af.] Het honorarium is door mij opgegeven à f. 2.50 per pagina (dat is het nieuwe tarief) en waarschijnlijk moet ik ze dus onwetend beduveld hebben. Ant kan het nakijken en zal voor eerherstel zorgen. Tenzij het met correctie samenhangt, wat ik niet vermoed. *Stendhal* is voor Febr. bestemd; je zult zeker spoedig proef krijgen. - De Vlamingen hebben sedert het verschijnen van het nummer *58* abonné's gewonnen! Bedenk dus, dat voortaan 58 pallieters op u neerzien, méér dan vorige jaren.

Gelukgewenscht met verkoop Gistoux! Ondanks de appel en het ei lijkt het me toch een rustig idee, dat je het tenminste kwijt bent. Wordt het een klooster of een pension?

Ik ben je vriendschappelijk dankbaar voor het nieuwe slot, dat ik, met je goedvinden, boven het andere prefereer. Je begrijpt toch ook wel, dat gemelde Vic bliksems goed zal snappen om welk *geval* zich dit stuk eigenlijk draait! Maar *nu* heeft hij er *toch* geen vat op, terwijl een betrekking op zijn persoon, ook al is die niet direct hatelijk voor het *geval*, hem als een soort rancunedaad zou kunnen voorkomen, via mijn mededeelingen door jou bedreven, kort en goed: ik ben hier misschien wat overgevoelig, maar het kan, dunkt mij, hier geen kwaad. Het stuk blijft er precies even goed door.

Inmiddels heeft Ant het bedrag gecontroleerd. Ik heb 8½ pag. gerekend, in de meening, dat zulks moest voor ‘de firma’! Dan heb je dus nog een kwartje te veel. Maar mocht je een heele pagina berekend moeten krijgen, dan zal ik je het geld na laten zenden. (Alweer: wij zijn te netjes, in den tijd n.b. van een Stawisky!) -

Bep's suppositie over de evenredigheid Politicus: Carn. d. Minn. = de Lang: Gerda, is waarschijnlijk heel juist! Ik bestudeer dezen ‘leider’ van een ‘bloeiend dagblad’ met groote intensiteit, voor mijn heeren- en slavenmoraal. Het is soms enerverend, dit vak, maar ik betreur het toch niet, de leerarij te hebben verlaten. Dit milieu heeft duizend nieuwe aspecten, ik krijg alle ‘grootheden’ in de buurt en dat materiaal is

prachtig. Tenslotte was Dumay uitgepraat, wat zijn omgeving betreft. En dan: ik heb de *muurvaste* overtuiging (zooals ik je al eens schreef), dat het praatje van de aan-de-journalistiek-verdorvenen een *excuus* is van vage talenten, en dat *juist* zulk een baantje in de volkomen *idiote* wereld van den 'geest' moet bewijzen, of ik nog het recht heb een boek te schrijven, dat daar boven uitgaat. Zoo neen, dan zal ik er ook den tijd niet voor vinden, anders perse *wel*. Al moest het tijdens het koffiedrinken en eten. - 'Cor' heb ik nog niet gezien, gelukkig. Jessner suffit.

Het essay van 'Simon' over Joyce zal je werkelijk boeien. Het is eigenlijk over alles anders dan Joyce, het geeft een prachtige analyse van de *woorden*-cultuur van de eeuw. Ook een vergelijking met de 'schokkende woorden' bij Lawrence, die uitmuntend is.

Nog even over de 'zaken'. Ik plaatste jullie stuk over Jooss met de vereischte 'koppigheid' (nog één te kort) en daarnaast een schattig stukje van mij over Goldoni. Zooiets schrijf ik nu 's morgens tusschen 10 en 10¾ uur. Soms lukt het, soms niet; maar mijn hersens slapen door, mijn pen beweegt gelijkmatig, en het wordt dadelijk gedrukt en weggesmeten (behalve 1 ex. voor het plakboek). Nietzsche in de eenzaamheid van Sils Maria moet ook zoo te vinden zijn, hoe dan ook. Indien *niet*, dan was voor mij de heele Nietzsche-solitude een *idylle*, een gemak, dat hij zich *nog* kon permitteeren. Maar het blijft riskant, dit experiment. De verslagen zijn naar je opgezonden. De 'leader' over Gijsbreght is zuiver overzichtelijk, litt. historisch, niets aan.

Ik heb Jessner gevraagd, toen hij beweerde, dat iedere regisseur een nieuwe 'Grundgedanke' uit een stuk moest halen, wat hij dacht van de 'Grundgedanke', die de *schrijver* er eigenlijk in had willen leggen, en of die schrijver hem überhaupt iets kon schelen. Hij werd toen zeer giftig en zei zooiets van 'Demut', die hij tegenover schrijvers betrachtte. Maar volgens mijn collega's 'van de pers' was hij 'afgegaan'. Zij schrokken trouwens bepaald, toen ik zoomaar het woord nam tegenover *zoo'n* groote man!

Laat vooral niet na, *als* je iemand op kunstgebied kunt interviewen, *om* hem te interviewen (d.w.z. iemand van naam, zoo mogelijk ook bij de Lang bekend). Het interview is n.l. momenteel bij 'ons' het nieuwste.

Van Stawisky gesproken: in Duitschland kan men tegenwoordig onverschillig wie voor *5000* Mark uit het concentratiekamp koopen. En dat geeft af op zoo'n prachtige democratische reactie als die op den zwendel in Frankrijk!

Heel veel hartelijks, ook van Ant en voor Bep en de hand van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [22 januari 1934]

aant.

aant.

Parijs, 22 Januari.

Beste Menno,

Je brief over het krantenvak als experiment geeft mij voor de eerste keer het gevoel van een serieuse scheiding tusschen ons. Ook je stuk over Goldoni, met dat ronkende slot over Reinhardt als cultuurdrager, al is het dan de opinie van 'den

vreemde', al is het de Duitsche cultuur, en al gaat het tegen de nazi's. Hoe meer ik geconfronteerd word met al deze stukken waar M.t.B. onder staat, hoe meer ik voor mijzelf naga hoezeer en hoe goed je al bezig bent jezelf te beduvelen, en in het gareel van de maatschappij te gaan loopen. Er is één ding dat mij interesseert, omdat je mijn vriend bent en blijven zult: hoe dit alles *eindigt*. Met een complete metamorphose of met een uitbarsting.

Ik heb een dagboek aangelegd met mijn reacties op al dergelijke verschijnselen in dezen zelfden tijd. En ik sta er oneindig beroerder voor dan jij; ik heb zèlfs geen leeraarschap achter mij. Ik begrijp drommels goed dat je het experiment aan wil. De vraag is alleen: wanneer zal je er genoeg van weten om er weer vrijuit en zonder zelfbeduvelarij van te kotsen. In het smoelwerk van De Lang, of van Jessner, of van wie er dan toevallig bij de hand is. - Of... dit gebeurt niet. Er is dan *iets anders* gebeurd, of je het wilt of niet, of je het weet of niet. Daarnaar ben ik ook curieus, misschien niet zoozeer toch omdat ik je vriend ben... Meer als 'a student of humanity'; met de ietwat vunzige goochemheid van het soort.

Je speelt 'les règles du jeu', bewust dat ze *maar* 'les règles du jeu' zijn. Je bent al zoover, te gelooven dat Nietzsche een idylle beleefde, een onverdiend geluk, misschien bijna een kleineering? als hij ze niet *hoefde* te spelen. Je kijk is al vervalscht: neem van mij nog aan dat Nietzsche, hoe dan ook, het *verdomd* zou hebben ze te spelen. - En als Nietzsche's optreden hier je problematisch lijkt, neem dan de domme Multatuli, die toch nog anders dom was dan Anthonie Donker.

Bewaar dezen brief om er later om te kunnen lachen, of erop neer te zien (in dubbelen zin dan misschien) als 'historisch document'. - Misschien is dit alles pure zwartgalligheid van me, opgekomen uit een beursch gemoed. Misschien ben ik weer een onmogelijk en verwend iemand; Greshoff is zeker heel wat wereldwijzer, volgens een gesprek dat ik met hem over 'Cor' in Brussel had, en dat ik ook in mijn 'dagboek' heb genoteerd.

Nu maar basta hierover. Ik ben eigenlijk diep onderin *woedend*, en deze woede is behalve een vriendschapsblijk, erg egoïstisch misschien, en op het gebied van de *Politicus* geen bliksem waard. De dag dat je me grenzeloos naïef zult vinden - véél naïever dan Hein Pannekoek zelfs! - komt misschien ook nog. Ik schrijf dit zonder bitterheid; ik ben je zelfs een beetje dankbaar voor de zekerheden die jouw voorbeeld mij geeft.

Forum-kwestie is dus in orde. Geen 9 blz. maar 8½, dan klopt alles, inderdaad, behalve het overtollige kwartje. Alleen dit: je bewijst de standing van de firma heelemaal geen dienst door halve blzn. te rekenen; vraag maar aan Bouws. De standing van een zaak heeft nl. ook zijn (haar?) traditie, en de uitbetaling heele blzn. is, geloof ik, voor een *groot* uitgever (Zijlstra is een groot man, zooals Jessner er een is, en boven Zijlstra en Jessner de totale schavuit Deterding) van een onaantastbare en geijkte waarde als... bewijsmateriaal.

Bep wil hier nog wat onder schrijven. Ik schrijf je spoedig beter - maar een tijdje lang maar niet over de zwendelonderneming (tusschen andere, grootere) die 'krant' heet.

Geloof me steeds toch van harte je
Eddy

N.B. Deze brief is volslagen *humorloos*. (Goddank.)

[E.d.P.-d.R.:] L.M., Ik zie het niet zóó zwaar voor je in als Eddy, omdat ik geloof dat je een minder 'entier' temperament hebbende misschien (wat niet hetzelfde is als een minder 'entier' karakter), je gemakkelijker kunt splitsen in een oppervlakte en een diepte. Het hollandsche temperament misschien, dat tòch twee rythme's heeft, één voor iedere-dag en een voor het essentieele. Ik bedoel dit niet als hatelijkheid, dus maak niet de associatie met je filosoof-zwager die koekjes snoept. Overigens,

dit ter completeering, wil ik niet zeggen dat ik zelf graag in je schoenen zou staan, vanwege het onderteekenen - wat misschien een ijdelheidscomplex is. Maar eigenlijk reserveerde ik P.S.-ruimte om je dit van Gide te vertellen wat ik nogal aardig vind: Hij zei: Tusschen mijn 30e en 35e jaar heb ik ook geloofd dat intelligentie bij intellectueelen en niet-intellectueelen gezocht moest worden, dat wij beperkt waren en naar anderen moesten luisteren. *Maar het is niet waar*; alleen onder intellectueelen komt de intelligentie voor, heb ik gemerkt nu ik zestig ben.

Dag, veel groeten aan jullie beiden, B.

Ik word kindsch en kan niet meer zonder fouten schrijven.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 22 januari 1934

aant.

aant.

Parijs, 22 Jan. ('s av.)

B.M.

- Mijn brief is nauwelijks de deur uit, of ik word gekweld door allerlei plannen. Er zijn verscheidene dingen die ik je voor wil stellen mij voor *Forum* te laten doen. O.a.: wil je mij een ex. zenden van je interview met Jessner-Reinhardt en mag ik 'daaroverheen' een vragenlijst schrijven die ik deze spitsbroeders zou willen voorleggen? (Hoofdvraag: beschouw je dit als een vijandige daad tegen jou? Waar *ik* niet aan denk, en die ik in den vorm ook wel geheel denk te kunnen vermijden.) - Iets anders: wat denk je van een publicatie in *Forum* van mijn dagboekaanteekeningen - desnoods later? Ze zijn werkelijk soms heel savoereus en vervangen wel 100 panopticums! In ieder geval kan je er eerst in Mei mee beginnen, en alleen de maand Januari zou al zeer 'rijk' zijn! - Nog iets anders, maar dit kan helaas eerst veel later(?): mag ik voor *Forum* een stel kunst- en andere beroemdheden interviewen, met in het interview besloten de risico van een complete ruzie met den ondervraagde? Als ik dit doe, wil ik het zoo doen dat ik vooruit op een nieuw contact met den politierechter reken (subs. met de trappen waar 'men' mij afsmijt, als 'men' sterker is). Maar voor *Forum* lijkt het mij zeer boeiend. De heer Bertrand de Jouvenel heeft hier verteld hoe hij door de agenten voor 'camelot du roy' aangezien werd, opgebracht en op het bureau mishandeld. Dat was ook zeer hartverheffend om te lezen. Antwoord op deze 3 vragen. Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 24 januari 1934

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 24 Jan. '34

Beste Eddy

Hartelijk dank voor je brief! Hij kwam als slotpunt van een soort psychose, waarin ik ongeveer een week (na een bezoek van van Yzeren, den secretaris der directie) geleefd heb, en waarvan het volkomen overbodige, meerendeels ridicule stuk over Reinhardt een gevolg was. So lebt man! Ik weet niet, wat voor walgelijke verantwoordelijkheid voor die krant mij plotseling bekroop, toen de Betuwsche amerikaan v. Yzeren mij opjoeg om artikelen, artikelen, artikelen te vervaardigen. Schrijven mocht het niet meer heeten. Denk niet, dat ik een oogenblik dupe was van 'de publiciteit' of zoo; het was een gevoel van een arbeider, die zijn werk zoo goed mogelijk wil doen, een primitief instinct, dat mij bij het leeraren ook vaak te pakken had. (maar toen merkte jij het niet, omdat het binnen vier muren kon blijven!). Dat beruchte stuk over Reinhardt heb ik als een gek zitten neerkalken, zonder eenig pleizier, behalve met het idee, dat ik mijn werk goed opknapte. Dit is *definitief* afgeloopen; ik schrijf eenvoudig niet meer dan ik met een zekeren lust kan doen. Willen de heeren mij er na den 'proeftijd' uitgooien, omdat ik niet aan hun amerikaansche ideaal beantwoord: O.K. - Je brief gaf een laatste stoot, in zooverre, dat ik mij bewust nog eens realiseerde wat ik achter den rug had.

Eigenlijk was *dit* pas het antwoord op mijn brief over je 'verwendheid', het eenige antwoord, dat afdoende was. Het is een goede confrontatie geweest, denk ik. Ik was voortdurend op mijn hoede en werd plotseling, even, meegezogen zonder mezelf te bedriegen op de manier, die ik verwacht had. Ik hoop, dat ik weer boven water ben. Zoo'n aanval draagt absoluut een psychotisch karakter, al realiseerende ben je onverwacht jezelf volkomen kwijt.

Overigens heb je mijn opmerking over Nietzsche verkeerd uitgelegd. Dat N. een idylle beleefde door in Sils-Maria te gaan zitten: de Heer beware me! Ik bedoel alleen dit: voor mij bestaat er zelfs geen bazelsch pensioen, ik kan economisch niet anders leven dan ik doe. Over een jaar worden mijn ouders ook nog half armlastig (zij doen dan de practijk over aan Jan, overgrootendeels), ik heb geen keuze, de 'eenzaamheid' moet ik tusschen de werkuren uit halen. En daarbij nog zorgen, dat ik niet genoeg krijg van het schrijven, dat ik als vak moet beoefenen. Je zult me moeten toegeven, dat voor mij een pelgrimage alleen maar een idylle kan zijn, *tenzij* - ik op *Het Vaderland* werkelijk last krijg, of politiek moet bedrijven volgens mijn geweten. Als ik zooiets als noodzaak onderga, kan ik vanzelf niet blijven. In 'het maatschappelijk gareel' loop ik nu al vijf jaar, daarin is voor mij niet de minste principieele wijziging gekomen. Jouw afschuw daarvan deel ik eenvoudig daarom niet, omdat het inhaerent is aan het leven van een individu in de samenleving. Het is zaak geen dupe te worden, het andere is voor mij niets anders dan bijzaak. Als je mij bij tijd en wijle (in een analoge arbeidspsychose als ditmaal) in de *klas* aan het werk had gezien, had je die brief trouwens al lang geschreven! Precies zooals ik nu Reinhardt verheerlijkte tegenover de antisemieten, heb ik als leeraar Royaards, of Pola Negri of god weet wie verheerlijkt, uitsluitend om niet nog *erger* dingen te moeten verheerlijken!

Een ding in mijn vorige brief was mij absoluut ernst: ik ben er van overtuigd, dat iemand, die wat te zeggen heeft, in de hel van Dante of de Lang kan gaan en er *tenslotte* onbeschadigd uitkomen. Gebeurt dat niet, dan is er niets anders verloren dan een meneer, die nog wat poëzie of proza had kunnen schrijven en dat wegens tijdgebrek moest verzuimen. Uit mijn leeraarsbaantje weet ik, dat ik weinig vrije tijd

noodig heb om te schrijven als ik eenmaal op gang ben. Dat minimum zal ik nu ook zeker hebben. Doe ik er niets mee, word ik binnen jaar en dag een betere Borel, dan is alleen maar gebleken, dat een zekere heer ter Braak te beroerd was om de ijdelheidjes van den Haag te kunnen weerstaan, meer niet. Rudie van Lier zal wel klaarstaan om mij op te volgen en zoo nu en dan nog eens te zeggen, dat de thans seniele t.B. tot zijn boek *Pol. z. Partij* iets te vertellen had. Maar waarachtig, ik *voel*, dat mijn seniliteit niet uit een beetje copiekloppen zal voortkomen! Nu, na een paar dagen psychose, imponeert me ook de Amerikaan niet meer, en mijn arbeidswoede is weer binnen normale grenzen teruggekeerd.

Ik ben er volstrekt niet zeker van, dat Nietzsche geen goed redacteur van *Het Vad.* zou zijn geweest, als hij een betere gezondheid had gehad. Iemand, die 'ein kleines Amt' en 'Vordergründe' begeert, kan in de maatschappij op een of andere manier leven. N. was in dit opzicht, daarvan ben ik overtuigd, anders dan Multatuli, een N., die een 'misstand' aanklaagt met het martelaarschap van M. bestaat voor mijn gevoel niet. Waarmee niets voor N. of tegen M. is gezegd, het zijn eenvoudig verschillende temperamenten, die zich ieder op hun manier handhaven. Vergelijk de breuk met Wagner met Lebak - en het verschil ligt voor de hand, voor het grijpen. Maar dit zijn allemaal bespiegelingen van 'als ereis'. Wij hebben onze eigen affaires op te knappen, en al lijken wij op M. en N., wij zullen (goddank trouwens!) geen copie van hun leven leven.

Er is voor mij maar één werkelijk heroïsche consequentie van het *on*maatschappelijke standpunt: de zelfmoord. Die beslist, of iemand zoozeer *haat*, dat hij eenvoudig de aanraking niet velen kan. Al het andere is *hangen* tegen de maatschappij *aan*, kleine gunsten van haar accepteeren, kleine diensten voor haar verrichten en in de kleinheid van die gunsten en diensten een soort bevrediging zoeken. Ik zie geen grens, nergens, tusschen den man, die kleine en groote diensten verricht, alles hangt af van de mentaliteit *waarmee*, al zullen in het algemeen de groote diensten wel het meest met 'slavenmoraal' worden bedreven. Maar: als iemand door het feit van te leven, en niet op Tahiti, zich permitteert het leven te 'bejahen', dan kan hij ook niet anders doen dan de maatschappij accepteeren. Niet zooals zij is, maar *omdat* zij er is. Ik zelf trouwens kan niet anders rebelsch leven dan midden in burgermilieu's, en voortdurend er in onderduikend. Over het risico daarvan zie boven.

Je plannen per briefkaart lijken mij uitstekend. Ik zal de interviews met Jessner en Reinhardt opscharrelen. Ze zijn trouwens geen van beiden 'van mij', want ik heb alleen geluisterd en geregistreerd. Je kunt dus naar hartelust zelf tegen 'mij' te keer gaan; ook als ik het onderteekend had, was het trouwens geen bezwaar.

Theun de Vries heeft ons allen in een *Gulden-Winckel*-artikel voor afgelegd en begraven verklaard; Coolen en Szekely-Lulofs zijn volgens hem onze groote auteurs.

Nog eens, heel hartelijk dank voor je brief! Ook Bep voor haar betere opinie van mij! Ik zag eergisteren Bob en zijn vrouw (een Brunhilde met aardige oogen!) bij het ballet Jooss.

hart. gr. ook van Ant, voor jullie beiden
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [26 januari 1934]

aant.

aant.

Parijs, 26 Januari.

Beste Menno,

Je brief is uitstekend en geeft mij het gevoel dat ik weer gemakkelijk en onbegrijpend ‘honderdpercentig’ heb gedaan. Dat is het toch niet. ‘Gemakkelijk’ is het althans allerminst; en ofschoon ik mij - na een brief als ik je schreef - direct afvraag of *ik* geen ongelijk heb, de zaak die beslist ontsnapt aan analyse en nawegen: ik kan alleen voelen waar ik sta en hoe ik ben. Het zal wel beroerd met mij afloopen; we zullen zien of het leven mij werkelijk drijft naar die ééne onmaatschappelijke consequentie die je noemt. Ik ben op dit punt ‘erfelijk belast’ - moge het mijn taak verlichten, als ik eraan toe ben.

Verder zou ik met je willen *praten*; tot schrijven kom ik niet meer. Ik las met plezier je stuk over Wagener en Malraux, waarvan het begin voortreffelijk was en bijna precies zoo in *Forum* had kunnen staan. Over mijn aanteekeningen, etc. schrijf ik nader; ik werk daar stevig aan, met alle zenuwen in trilling, op een andere manier dan literatuur tot dusver ooit mij dreef.

Misschien wordt het toch niets, maar ik kan het haast niet aannemen. Het lijkt op ‘de krant’ - het is alleen maar precies het tegendeel van wat een krant *in wezen* is! Ik wou dit later door de andere dingen van *Ducroo* heenwerken; we zullen zien.

Het stukje van Theun in *D.G.W.* las ik. Het is wel een van de infaamste gearriveerde stukjes die ik ooit las. Die wenschdroom van dit winkelierszoontje om zijn vijanden later ‘niet thuis’ te geven - het slot - is werkelijk teekenend. Ik heb Kramers geschreven om mij te schrappen als medewerker van *D.G.W.*, sinds hij er zulke goede heeft; mijn naam zou werkelijk misstaan naast al deze ‘hardwerkende confraters’!

Als *Ducroo* verschijnt, weet ik precies wat mij te wachten staat. Ik vrees dat daarna noch Querido noch wie ook de proef herhaalt. ‘Van de pen leven’... enfin! Tahiti zal ook wel onmogelijk zijn (ik denk nu zelfs aan een ‘Tahiti’ dat in Spanje of Portugal liggen zou.)

Ik schrijf later eens beter, heb nu nogal stevige hoofdpijn en moet op andere brieven reageeren.

Hartelijk steeds je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [28 januari 1934]

aant.

aant.

aant.

Parijs, 28 Januari.

Beste Menno,

Ik heb het stuk van Theun nog eens goed gelezen, en *behalve* het feit dat de man die hard werkt en groote oplagen bereikt, de ware invloed heeft op het lezend publiek

- voor hem *het* feit der feiten! - staat er toch nog van allerlei in, waardoor dit stuk werkelijk *de* proclamatie geworden is van de nieuwe, *gedisciplineerde, collectieve* generatie! Ik vind dat het absoluut plicht van *Forum* is, op dit stuk te antwoorden. De begripsverwarring van Theun moet worden gereleveerd; tegenover de museum-stukken die hij van 'ons' maken wil, geldt één woord: *zij* zijn een collectie collectieve *mode*-auteurs. Dit alles allemaal nog zonder te spreken van den *rang* van hun producties, die er bij het publiek zoo mooi ingaan!

Als wij hierop niet antwoorden, alleen maar smalend glimlachen, zijn wij inderdaad een partij oude pruiken. [Het smalend glimlachen is altijd een privilege van de gearriveerde ouderen geweest.] Deze 'denker' moet een paar grondige argumenten in zijn maag terug krijgen, - altijd afgescheiden van het feit dat hij leeren moet een kunstenaar te onderscheiden van een boekenleverancier.

Kortom, voor Febr. is het te laat; maar het Maart-*Forum* moet, volgens mij, openen met een antwoord op deze 'Balans'. Deze Theun - let op mijn woorden - is de streberigste, verbetenste gannef onder de heele bende, en daar hij ongetwijfeld 'stylistisch begaafd' is, zooals dat heet, moet men nu al rekening met hem houden. Het gaat trouwens niet tegen hem alleen. *Zijn* geval is gauw geanalyseerd: het is een kleinburger (winkelierszoontje, wat iets anders is dan de bourgeoiszoontjes die wij volgens hem zijn, en *zeker ook zijn*!) [Ik althans heb bijna *Ducroo* geschreven om dat te beamen - vooral in dézen tijd!] en als zoodanig heeft hij van jongsaf leeren vertrouwen op de *glans* van de Literatuur. Hij heeft begrepen - *wij hebben hem dat verteld*! - dat de Holl. letteren te burgerlijk waren, [Nu in den zin van te huiskamerachtig; maar dat is hetzelfde volgens hem, want wij zijn maar omgekeerde burgers (ook in dezen zin)] en hij was zoo overtuigd dat de glans van de literatuur van alles goud kon maken - dat was bij zijn eerste versjes al zoo voortreffelijk opgegaan! - dat hij meteen zijn eerzucht aan het werk (het 'harde werken') heeft gezet. Vandaar Rembrandt, en Dr. José, de groote humanist, en de Jezuïeten, uit R. Fülöp-Miller, en Spanje, uit een boek-met-kaarten-over-Spanje. De *inhoud* vindt hij wel op zijn openbare leeszaal in Sneek; zijn *genie* = de glans van zijn *stijl*, doet de rest! Holland is dùs gered, vooral waar eenige reizende geesten als Den Doolaard en Fabricius, die ook de pen kunnen hanteeren, met of zonder brein is voor Holland van geen belang, er nog achter staan!

Ons land is daarom *verpest*, omdat bij ons de goede schrijvers nooit de kans zullen krijgen om het op den duur te winnen van de rotzooi; het directe publieke succes *beslist*. Een Holl. auteur wordt niet herdrukt; getuige Couperus. En er zijn bij ons, op Multatuli en Couperus na, helaas geen schrijvers die èn publiek èn groot zijn - onze Dostojevsky's, Tolstoi's, Balzacs ontbreken zoowat totaal, - wij hebben òf boekenleveranciers voor den middenstand - waartoe de heele reut behoort, door Theuntje opgesomd - of z.g. 'aesthetische', 'literaire' schrijvers voor weinigen: waartoe zelfs Slauerhoff behoort, die toch de meest 'openbare' is van ons allen.

Gaan wij dus in competitie treden tegen de 'kracht' van het romans-leggen, dan zijn wij inderdaad verloren. Marsman, en jij, en Slau, het wordt nooit wat *zij* vragen. Niet alleen qualitatief, maar vooral quantitatief. Wat deze sufferds alleen moeten begrijpen is dat de 10 sonnetten van Nerval die *Les Chimères* heeten, meer beteekenen dan de complete romans van Henri Bordeaux en René Bazin, en Paul Bourget ook nog. De verzen van Marsman [of jouw essays] zijn - of het publiek wil of niet - voor Holland van een heel wat grooter belang dan al deze 'krachtvolle' romans; het verschil tusschen 'talent' en 'hardwerken' mag deze collectieve confraters ook worden voorgehouden, al was het maar voor de lezers.

Ik zou dit stuk zoo kunnen schrijven, maar het is strategisch totaal verkeerd als ik het doe. Ten 1e. om het 'afscheid van Kostersloot'; 2e omdat ik het *altijd* doe! Jij zou het best kunnen (in 2 beteekenissen); tenzij je voor de krant te veel doet en dus abruti bent. - Ik bèn bovendien abruti: door het vertalen, en door een stuk over Holl. letteren dat ik voor *Die Sammlung* moet schrijven (maak je niet ongerust: niet in het

Duitsch!) - Ik zou dus zeggen: doe jij het, of laat Vestdijk het doen. - Als je aan dezen brief wat hebt, daarvoor, you are heartily welcome to it, en Vestdijk natuurlijk ook. Ik denk niet zoozeer aan een persoonlijk essay, maar aan een antwoord van 'onze generatie', dus ook voor Slauerhoff, Marsman, Engelman en mij (Binnendijk en Klinkenberg zullen we maar vergeten, of het zou moeten zijn om Wagener en Edith Werkendam bij de krachtmenschen te zetten).

Doe nu niet supreem; beschouw deze *Balans* 'cultuurhistorisch' als de nieuwe wind die waait, en zorg als redacteur van *Forum* voor een allesbehalve afgeleefd stuk in het Maart-nr. Anders ga ik mij neerleggen bij onze lulligheid!

Over andere dingen later. Hartelijk steeds je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 29 januari 1934

aant.

aant.

den Haag, 29 Jan. 34

Beste Eddy

Ofschoon het vanavond wel heel kort zal zijn, wil ik toch even terugschrijven. Ik ben langzamerhand rot en voos en ziekig geworden door het lezen van *Waarom niet*?, waarvan de eerste 300 pagina's werkelijk (in aanmerking genomen het voorbeeld van *A high wind in Jamaica*) heel aardig zijn, en de rest van een gezapige, langwijlige, hier en daar arrogante en tien stille plantages overwoekerende stommiteit is. Ik ben nu 'pas' op pag. 700, dus misschien komt er weer iets meesterlijks. Dien jongeheer A. Helman hoop ik a.s. Zondag netjes, edoch steviglijk te verneuken met zijn pedante allures en zijn houding van ik-zit-in-Spanje-en-ben-te-goed-voor-jullie. Met Theun en Thony wordt hij *de* waardige representant van onze letteren, al is hij, om zijn goedkoop communistisch tintje, dan altijd nog verreweg de sympathiekste. Ik wensch 'Doeke' overigens een stevige strop met zijn duizendbladig foliant. - Theun heb ik in Febr. nummer *Forum* ernstig terechtgewezen. Mij dunkt, zóó kon het toch niet passeeren. En hierbij voeg ik een knipsel, dat nog een liefelijk beeld opent van sneeuw en gezag. Voor de verandering doe ik er ook de Zaterdag gehouden rede van Kramers bij, die bijzonder aardig is en mij, momenteel tenminste, heelemaal met hem verzoent. Zoo goedkoop als de menschelijke ondergrond van zoo'n speech is, zoo sympathiek is het houden van een rede, die hier werkelijk langzamerhand niet ongevaarlijk wordt. Ik heb het heele ding in extenso in *Het. Vad.* gedrukt, met het 'concentratiekamp op Urk' erbij.

Met je reactie op mijn brief ben ik bijzonder blij. Ik voor mij geloof niet aan je nabije zelfmoord, eenvoudig omdat je vitaliteit niet opgeteerd is. Het is mogelijk, dat je nog jaren en jaren staan kunt, waar je staat, zonder aan 'opruimen' te denken, tenzij als uiterste mogelijkheid. Alles komt tenslotte neer op 'le bonheur de vivre' en 'amor fati'. Ik zelf heb voor het moment genoeg aan mijn absoluut verweer tegen het fascisme. In Febr. zul je mijn eerste aanval, die niet de laatste zal zijn, wel lezen. Zolang hier in Nederland de bevolking met den dag meer roodzwart gaat dragen, heb ik hier 'iets te doen'. Hoe het afloopt mag joost weten, maar alleen het allerscherpste is voor het oogenblik kras genoeg. Je merkt het nu al, dat 'men' gaat

coquetteeren, omdat ‘men’ weet, dat bij ev. verkiezingen Mussert met een overdonderend aantal zetels gaat strijken. Aan mij zullen ze, zoolang ik nog vrij schrijven kan, geen pleizier beleven.

Forum 2 wordt beter m.i. dan 1. Je ‘Stendhal’ *moest* ik in tweeën splitsen; ik zat op een gegeven moment met *132* pag. - Terwijl ik er 96 mocht hebben, waaronder allerlei actueels. Dit leek me beter dan het heele stuk laten liggen. De Vlamingen en waarachtig ook Hollanders beginnen nu abonné te worden; sedert 12 Jan. zijn er over de *honderd* bijgekomen! Dit our dear βou□ dat nog moet beleven, *zonder* hem!

Je aanteekeningen zijn *absoluut goed*, ik durf je dat bijna bezweren aan de manier waarop je er over schrijft. Ga er mee door, stuur mij vooral wat, als je het lezensklaar vindt! Ik kreeg een aardige brief van Marsman uit Spanje. Hij zit in Andalusië.

Nu, beste kerel, houd moed, voorzoover de omstandigheden het toelaten en blijf me heftig schrijven. Daarmee doe je mij, voortdurend ronddraaiend tusschen journalisten, het grootste pleizier.

hart. gr., ook vooral van Ant en voor jullie beiden
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [29 januari 1934]

aant.

aant.

Parijs, 29 Januari.

Beste Menno,

We zijn weer aan de dagelijksche correspondentie - althans van mijn kant - omdat iedere dag iets nieuws brengt, waarover ik met je van gedachten moet wisselen. Zoo vanmorgen de 2 stukken over Jessner en Reinhardt. Ik heb me daar mee geamuseerd, vooral met Jessner - die nog een heel stuk dommer is dan Reinhardt! - maar mijn plannetje is er totaal bij vervlogen! Ten 1^{e} door de vorm waarin je de verklaringen opschreef, en die niet de vraag-en-antwoord-vorm is. Ik kan hier geen vragenlijst aan vastknoopen; ik zou alles over moeten doen. Ik dacht toen, spontaan, aan een ‘denkbeeldig gesprek’ met Jessner en Reinhardt achter elkaar, waarin deze heeren dezelfde flauwekul zouden zeggen. Bv. Jessner legt *mij* uit dat Stanislawsky een Russische melodie laat hooren, ook als hij *Carmen* regisseert; en dat de grondgedachte die hij uit *Tell* heeft getrokken, de vrijheidsgedachte is. Ik antwoord dan op deze verrukkelijke vondsten. Maar... de aardigheid is alleen aardig als het niet tot uitvoering komt; met de pen in de hand voel ik mij direct zachtjes wee worden. Wat deze cultuurdragers en toneelhoogepriesters te vertellen hebben is zoo totaal ‘in het teeken van dezen tijd’ die voor de kunst 1000 × uit HUMBUG bestaat, en uit met een ontdekkersgezicht voorgedragen domheden, dat ik het maar opgeef. Ik vind mijzelf voor éénmaal te goed voor het werk. Mijn vragenlijst voor de regisseur zal ik nog wel elders verwerken (want zij is klaar en opgeteekend). Deze twee professoren gaan dan maar ongestoord hun gang in het land van Israël Querido en

Dirk Coster - tout va bien, en dat Cor met Jessner samenwerkt als ‘een meer afzijdige’ Tell, was het eenige wat er nog aan ontbrak voor ‘le mieux’.

Ik vertaal maar zoetjes een paar blzn. meer van Malraux' boek, waarvan de verdietsching mij nog steeds knapjes verveelt. Bep is op zoek naar een nieuwe woongelegenheid. Vanavond gaan wij een domme film zien, van het meest commercieele soort; geen ontgoocheling mogelijk, en dus best.

Ik heb de pest in, dat ik aangenomen heb dat stuk over Holl. letteren voor *Die Sammlung* te schrijven. Het weegt als lood op me. Als ik klaar ben met mijn portie vertaalwerk, ben ik alleen nog maar goed om in een café wat voor me uit te staren. Het is hier thuis ook nog altijd verre van ideaal als werkgelegenheid; ik heb een tafeltje van 40 bij 75 c.M. in een propvolle kamer. Schrijf me spoedig eens en laat vooral hooren of je het met mij eens bent inzake het antwoord aan de collectieve generatie, en de concurreerende boekenleveranciers naar de nieuwste eischen, *De Bijenkorf* gelijk.

Met hartelijke groeten, ook voor Ant, steeds je
E.

P.S. Mijn verhalen voor *Forum* vallen me bij herlezing niets mee. Men leest ze zoo toch als verhalen, niet als illustraties, projecties, van een bepaalde mentaliteit (die van *Ducroo*) wat ze in wezen *zijn*. Als wij op zulke dingen zouden letten, zou ik zeggen dat deze aparte publicatie een fout is. Mais ce qu'on s'en fout!...

P.P.S. Ik lees met plezier in mijn vrije uren *De Waterman*, dat Hollandsch, rustig, en toch boeiend is. Eigenlijk miraculeus. Leve Van Schendel! - Ik probeerde ook *Harten en Brood*, met de beste bedoelingen. Het is om te huilen zoo poover.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [1 februari 1934]

aant.

aant.

Parijs, 1 Febr.

Beste Menno,

De goede Hein heeft mij voortreffelijk geholpen. Deze keer kom ik eens bij jou. Het is maar een kort lijstje.

Wat zijn automitrailleurs? Mitrailleurs in auto's, of die zelf afgaan?!!!

Wat is de Holl. technische term voor: ‘centres d'information’? (Van de revolutionairen.)

Kan je uitvinden - bij een lampenhandelaar - wat een ‘photophore’ is? Bedoeld wordt een ding waarin een kaars kan branden zonder uit te waaien, dus met een glazen stolp eromheen. Zooiets: [tekening]

Hoe zou je ‘professeur en sociologie’ vertalen? Bestaat dat bij ons? Gewoon ‘sociologie’? of ‘maatschappijleer’?

Hoe zet men in Holland ‘U.R.S.S.’?

Hoe vertaal je ‘lame de rasoir de sûreté’?

Hoe ‘aller au bagne’? Dit komt 3 × voor in het gesprek tusschen Kyo en May. Het moet iets *natuurlijks* zijn. ‘Ga je met me mee als ik...’ Naar het bagno gaan lijkt me

onzin. In ballingschap, verbannen worden is niet hetzelfde. Naar de strafkolonie? Kan dat? Gedeporteerd word? In deportatie? Dit is van *veel* belang.

Isolateurs (v/d telegraaf). Isoleerpotjes? Is dat goed?

Robe (de mandarin). Lang gewaad? Jas? Lange jas?

Een mensch of gezicht 'vu de trois-quarts'. Ik ken het Holl. equivalent niet. Toch moet dat bestaan, denk maar aan al de inventarissen van schilderijen.

Nu alleen nog opzoeken of de volgende woorden i/h Holl. mannelijk of vrouwelijk zijn:

phoenix
tuniek
wond

Dat is dan weer alles.

Dit is een papier om weg te smijten.

Later meer en beter. Het is grappig dat onze brieven over Theun elkaar kruisten - je *had* al gereageerd!

Hart. groeten, ook aan Ant, van je
E.

Dr. Maasland, 181 Av. de la Forêt, Boitsfort-Brussel, heeft nog altijd het *Forum*-nr. niet ontvangen dat je hem zou laten zenden; nl. dat waarin mijn bespr. staat van *Lady Ch' Lover*. Hij is er erg op gesteld en vraagt er weer om. Kan je ervoor zorgen?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [1 februari 1934]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Donderdagavond.

Beste Menno,

Ik heb een grootsch plan met die aanteekeningen van mij, maar ik vrees erg dat het weer onuitvoerbaar zal blijken. Als je in Febr. mijn eerste verhaal plaatst *(Stendhal)* en in Maart het tweede, wordt het April vóór de *Liaisons* er eindelijk in komen; misschien wel Mei? Dan moet er wel een maand overgeslagen worden. Wanneer wou je dan de hoeren van *Ducroo* herbergen? Laat ons zeggen: Juni, Juli. Vóór Augustus of September krijg ik dan geen plaats meer, vrees ik. Met 2 mnd. overslaan, is 't op zijn vroegst September.

Laat ons dan aannemen dat we van Sept. tot December 4 stukken plaatsen, tesamen vormend één maand 'Parijsch dagboek', onder den titel: *De Smeerlapperij*. Dezen titel zou ik voor niets willen missen! - Ik zal die aanteekeningen erg goed uitwerken (herschrijven), met een klassieke soberheid à la Van Schendel, en zoo mogelijk een subtiliteit, hier en daar, à la Valéry!

Ik ben er eigenlijk *nu* middenin, maar daar is niets aan te doen: ik moet laten bezinken tot ik de handen weer vrij heb. - Met Van Kampen ben ik nu klaar. *Ducroo* is hem erg tegengevallen, al durft hij het niet goed zeggen; het is geen 'roman' genoeg, hij begrijpt er duidelijk geen aap van, is doodsbenauwd voor mijn 'uitvoerige behandeling van sexueele stemmingen', zooals hij het uitdrukt, en ziet er zoo goed als geen verkoopsmogelijkheden in. Een prijs kon hij weer niet noemen. Ik heb hem dus geschreven dat ik nu besloten heb met Querido in zee te gaan. De manier van optreden van Querido is in *dit* geval 10 x sympathieker geweest! Of hij erg tevreden zal zijn met het resultaat, is een tweede...

Het vertalen van Malraux boeit me soms, maar blijft me over 't algemeen knap vervelen, ook omdat het gedwongen werk is, dat gauw af moet. Maar vooral omdat het mij belet iets behoorlijks voor mezelf te doen - of ik zou van 's morgens tot 's avonds moeten inktzweeten. - Bep wordt steeds meer een heroïsche journaliste. Zij heeft het in haar hoofd gezet om aan *Het Vaderland* een kleine fl. 100 's maands te verdienen en gedraagt zich daarnaar met een meer dan prijzenswaardige hardnekkigheid. (Had je nooit gedacht, hè?)

De verpatserij van Gistoux heeft plaats gehad. Nu al mijn schulden afbetaald zijn of worden, is de berekening voor wat voor *ons* overschiet, heel gauw gemaakt: ± 5000 belg. frs. = nog geen fl. 350.- Minder dan ik voor de vertaling van Malraux' boek krijg. Maar Simone, notarissen, advocaat, schoonpa, alles is dan afbetaald. Zelfs Henri Mayer kan zijn boekenrekening betaald krijgen. Dat is wel noodig, sinds ik medewerker van *D.G.W.* af ben en dus niet meer via Kramers mijn schulden daar kan lossen.

De rede van Kramers was inderdaad sympathiek, al is scherpzinnig anders. (Dit zijn niet de golfjes van de Zuiderzee, het is ook niet een serie schuine moppen die Ant niet lezen mag, maar een opinie over *Der Hass* van H. Mann, die ik 'terugneem')... Ik snak naar de *verwoedste*, d.w.z. de meest nonchalant-zelfverzekerde, egotistische, narcissistische literatuur van Individualisten. Al dit gepolitieker is en blijft zum kotzen, van welke kant het ook komt; - c'est le plus clair. Nietzsche had gelijk toen hij raadde nooit aan politiek deel te nemen; maar een tijd als deze heeft hij dan ook niet meegemaakt, *Goddank voor hem* - en bijgevolg voor ons!

Mijn dagboekbladen onder den fraaien titel zullen een offerande zijn aan 'dezen tijd'. Maar wat mijn individueel standpunt betreft, ben ik nog altijd geen duimbreed uit den weg gegaan. Is er in Holland geen mogelijkheid om onder intellectueelen een individualistische vrijmetselaarsbond te stichten, of zijn er in de eerste plaats al niet genoeg 'intellectueelen'? Je moet niet vergeten dat zulke menschen als Hein er *direct* lid van mogen worden! Liever Hein dan Otten, al zijn ze in goedheid evenknieën to the finish. Je broer Wim moest maar president worden, althans plaats nemen in Bestuur en Comité van Oprichting. Vóór hun toetreden, zou hij alle nieuwe leden ook moeten onderzoeken.

Ik krijg misschien nog een beetje geld van den notaris - het schijntje wat er nog van de Bank en de Brusselsche vendutie komt (na aftrek van mijn moeders schulden en na *wettelijke verdeeling*!) Ik heb lust dat compleet in de kas van de vereeniging te storten, als er werkelijk iets 'doeltreffends' uit deze orde kon komen, niet alleen een kletscollege als alle ontmoetingen tusschen lieden van ons slag - een compensatie voor het niet-handelen, alleen goed om in literatuur omgezet te worden, al is het dan ook in de superieurste en sympathiekste die er bestaat en die er überhaupt denkbaar is voor een 'vrijgeborene'!

O ja, ik ben nog altijd smachtende naar een *ingenaaid* ex. van *Dr. Dumay verliest*..., maar vraag het niet aan Zijlstra, bezorg er me zelf een. Met inscriptie voor mij afzonderlijk!

Vrijdag.

Ik las gisteravond en vanmorgen *De Herberg met het Hoefijzer* van Cor, gezegd Bob, Spoelstra. Een *kul*, waar Karl May als een fijn psycholoog en een daverend schrijver bij afsteekt; zulke dingen moet je in Holland nu au sérieux nemen! (Bep verzucht: 'Ik heb 't land aan dat land waar je *crétins* au sérieux moet nemen. Ik wil er nooit meer heen', enz. enz.) Ik ga nu beginnen aan *Het Euvel Gods* van Helman - verhalen van minder-dan-nix, die met een pretentieuse edelrhythme-inleiding opgevijzeld worden. Ken je ze? - Hier is een uitstekend onderwerp voor een van je preeken: de afschuw die in Holland schijnt te heerschen voor het kortere verhaal *(De Herberg* is een slechte novelle die voor de smaak van het publiek als 'roman' wordt opgediend) en hoe moeilijk het is om een *goed* kort verhaal te schrijven. In *D.G.W.* vergelijkt die idiote Van Wessem Den Doolaard met Poesjkin en Mérimée (deze namen heeft hij van mij, maar soit) alsof die goede Cor, gezegd Bob, ooit van Poesjkin en Mérimée gehoord had! Zijn verhaal bestaat uit overblijfselen van Karl May (die ook de lievelingsauteur van Hitler is) vermengd met een Engelsche verhaaltrant, zooals *iedere* story-teller in *Nash* in staat is het op zijn sloffen klaar te spelen. - Je zou dan kunnen spreken over verschillende manieren en qualiteiten van vertellen: bv. Slauerhoff's *Schuim en Asch* en *Het Lente-eiland* (waarin twee meesterlijke verhalen!), de ongebundelde verhalen van Vestdijk, *Nutteloos Verzet*, en tot slot de twee verhalenbundels van Helman, *Hart zonder Land* en *Het Euvel Gods*. Je kunt *De Bries* van Kuyle er nog bij nemen en het door jou bewonderde verhaal *Sjooks*: dit nu is de triomf van de verteller die niets te zeggen heeft, maar door het goed schrijven en de kortheid wordt gered - d.w.z. prachtig den schijn ophoudt (getuige het 2e verhaal van *De Bries*, over de Russische revolutie!). Toen hij in *Harten en Brood* zijn 'stijl' moest vullen met iets anders kwam hij verdomd poover voor den dag! Moet je dat boek ook niet bespreken? Je kunt ook *Marianne* erbij halen: de vertelkunst van Jef Last, soms gelijkend op die van Kuyle, wat het gesorteerde effect en de middelen betreft, - *Lachgas* bv. is ondanks alle leegheid heel goed geslaagd. Als je dit alles aan het vaderlandsche publiek uitlegt, heb je een nuttige, boeiende en zelfs geleerde preek gehouden; verzuim het dus niet! - (Maar zeg er dan niet bij dat Poe niet tippen kan bij Vestdijk, want al deze heeren bij elkaar kunnen niet tippen aan Poe.)

Wat je van *Waarom niet*? vertelt, zal wel waar zijn; ik houd er me al angstig op voorbereid. Na de verhalen, ga ik dien bijbel ook eens... lezen - enfin, inzien. Tenzij ik bewonderend word meegevoerd!

(Je kan bij de verhalen ook Nescio tot voorbeeld stellen: maar tot voorbeeld aan Slau en mij, en aan Vestdijk! lijkt me wat willekeurig. En de novelle *Een Ontgoocheling* van Elsschot, die toch ook verdomd goed is. Alleen, als je eenmaal met deze ouderen begint, moet je misschien Van Looy, Couperus, *Caesar* van Van Deyssel, enz. enz. ook noemen. En *Wu Wei* van je voorganger.)

Ik voel mij heelemaal inkrimpen bij het idee dat ik over het nieuwe Hollandsche proza zou gaan schrijven, zooals ik mij had voorgenomen. Wat hebben wij met die flikkers te maken? Het artikel van Theun de Vries heeft het onderscheid voldoende aangetoond, ik hoop dat je met verachting erop hebt geantwoord. Ik ben weer hevig aan het epistoleeren geslagen; het wordt tijd dat ik uitscheid. - Als je mijn raad opvolgt en die preek schrijft, houd ik mij natuurlijk hevig aanbevolen. - Hein zond me het stuk van die Engelsche juffrouw, bevriend met Toepoel! over Couperus, die opeens *Fjedor* Dostojewski en *Anton* Tsjechov in de schaduw had gesteld. En die sensationeele ontmoeting met dat welopgevoede Haagsche meisje. En dat lieve bedankje aan het eind. Als je als Hollandsch auteur nog eens in het buitenland bewonderaars vindt, is het blijkbaar ook onder de crétins. - Deze arme van geest heeft anders wel de goede namen verzameld en citeert zelfs Lawrence!

Ik hoop nu maar alleen dat het niet een mystificatie van Hein zelf is geweest - ik schreef hem nl. terug dat het erg goed bedoeld maar jammer genoeg wel erg simpel was. Stel me gerust op dit punt; zeg me bv. dat je het Engelsche handschrift van Miss Vanda met eigen oogen gezien hebt.

Hartelijke groeten van je

E.

Ik schrijf nu niet meer voor ik antwoord heb ook op *deze* brief. Er liggen er nl. nog twee bij je onbeantwoord.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 2 februari 1934

aant.

aant.

den Haag, 2 Febr. '34
(één half jaar gehuwd, en met succes!)

Beste Eddy

Eerst zal ik trachten je puzzles op te lossen; ik werkte aan de vorige trouwens al mee met den verknochten Hein.

automitrailleurs - ik denk mitrailleurs in auto's, maar ik weet het niet zeker.
Kunnen die dingen überhaupt vanzelf afgaan? Wat is het zinsverband?
centres d'information - inlichtingencentrale, informatiebureau(?)
photophore - draagbare kandelaar? Is het niet te omschrijven? Is het niet te vertalen door ‘kaars’, in dit geval?
prof. en soc. - professor in de sociologie - zoo heet dat.
U.R.S.S. - de Sovjetunie, de Sovjet republieken
lame de rasoir de sûreté - veiligheidsscheermes, gillette.
aller au bagne - gedeporteerd worden, tot dwangarbeid veroordeeld worden.
isolateur - isoleerpotje is goed.
robe (de mand.) - gewaad lijkt me het best. ‘Jas’ suggereert pandjes.
vu de trois quarts - zal wel omschreven moeten worden: ‘in het halfafgewende gezicht’, als het een mensch betreft, of anders: ‘niet heelemaal’ of zooiets.
phoenix is *m., tuniek* (tunica) *vr.*, wond ook *vr.*

Ik hoop, dat je hier wat aan hebt. De ‘automitr.’ lijkt me nog raar.

Dank voor je brieven. Of ik voldoende op Theun geantwoord heb, betwijfel ik. Zijn bloedsbroeder Antoon Coolen heeft dezer dagen in een lezing betoogd, dat het ‘regionalisme’, zooals het nu in Duitschland opkwam, de eenige zuivere kunstvorm was; de Peel weet, waar het perspectief is, vanwaar het eerherstel der provincialen moet komen: uit Hitler-Duitschland! Al die dingen, ook het gebral van Theun, en het coquetteeren van Anthonie met Hitler in *De Gids*, hangt met elkaar samen; het is de opstand der horden, ook in de litteratuur. Het zou noodig zijn daarover een artikel te schrijven, dat alle phaenomenen omvatte en ze indeelde bij de humbug van Mussert, van wien ik hier tot meerder afgrijzen een rede insluit. (benevens een stukje van mij, dat je nog wel zal interesseeren, ook voor de kennis van de holl. humbug).

Als je iets van de heeren R. en Jessner zou kunnen maken, zou ik dat toch wel *zeer* op prijs stellen! Desnoods één pag. panopt.!

Over v. Schendel ben ik het geheel met je eens. Ik werd bij de lezing (ex professione, voor *Het Vad*.) weer bijzonder getroffen door de volkomen *zuiverheid* van dezen man, precies in tegenstelling tot de saccharine van Theun, Helman e.a. Mijn stuk over *Waarom niet* is nogal naar mijn zin geworden; ik laat het je zenden met nog een kroniek over 'l'esprit français' (waarbij ik Nietzsche heb laten afbeelden). - Jullie stuk over 'le cas Oswald' vond op de krant hevige bewondering; prima journalistiek, vindt men, en vind ik ook, met een ander waarde accent als 'de heeren'.

Vestdijk komt juist binnen. Hij bidt om hartelijke groeten en bedankt je vast voor het portret van mevr. Rosamonde. een hart. hand, en groeten ook van A. voor jullie beiden

je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [4 februari 1934]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Zaterdag.

Beste Menno,

Het voorbeeld voor Helman in *Euvel Gods* is - behalve *Strand Magazine* en *Nash* ook - vnl. Couperus geweest: de Couperus van *Korte Arabesken* en soortgelijke verhalen. Helman *schrijft* verdomd goed, overigens: heel wat minder goedkoop dan Den Doolaard. Het is alleen jammer dat zijn 'geest' zoo verdomd poover en 3^{e}-hands gestoffeerd blijft. In *Z.Z. West* schreef hij literair, maar nog vrij eerlijk op, wat hij persoonlijk te zeggen had: mutatis mutandis was dat zijn boek *Hampton Court* en zelfs zijn *Ducroo*. Daarna is hij boeken leverancier geworden en bleek zijn stock niet van de beste. 'On fait ce qu'on peut', en: 'la plus jolie fille du monde...' Maar vervelend is het toch.

Eén verhaal uit *Euvel Gods* moet je toch vergelijken met mijn 'Petrus en Paulus' oftewel *Een Kind in de Zonde*; het verhaal dat *Dioskuren* heet. Daar is hij bijna 'gemeen' geworden en vertoont een 'Perroniaansche inslag' die de moeite waard is. Hij gapt soms werkelijk onverschillig wat; zoo is in *Hart zonder Land* het verhaal *Othello-Bar* een verhelmanschte Blijstra! *(IJzeren Vlinders.)* - Zou je over de 2 verhalenbundels van Blijstra ook niet een woordje loslaten? de man raakt zoo in het vergeetboek...

Ik heb besloten om het stuk over Holl. verhalend proza *niet* te schrijven, al lijkt het er dan op alsof ik Zijlstra, Querido en Van Kampen met een leugen hun uitgaven afhandig heb gemaakt. Ik trotseer nog liever hun verwijten; basta. Zeg me dus of je eenige van onderstaande boeken gebruiken kunt:

Helman, *Euvel Gods*.
Van Wessem, *De Vuistslag*.
Henr. Roland Holst, *Herman Gorter*.
Den Doolaard, *Herberg met Hoefijzer*.
Den Doolaard, *Druivenplukkers*.
Jeanne v. Schaik-enz., *Uitstel v. Executie*.

Ik ben bereid deze over de post op te zenden voor eigen kosten om ze kwijt te zijn. Misschien heb je ze al, of ben je niet gesteld op wat je niet hebt. Laat dan Hein het lijstje zien en hem zeggen wat hij hebben wil. Als hij de boel ook al heeft, geef ik ze hier aan Antonini.

Later.

- Als je de rhythmische en edele verantwoording wilt lezen van den boekenleverancier die zijn *vak* au sérieux is gaan nemen, verzuim dan niet de inleiding gezegd *Opdracht* te bestudeeren van *Het Euvel Gods*. Dat en Theun de Vries in *D.G.W.* is één pot nat. Het beteekent één ding: 'wij keeren ons af van de kleine literatuur om het groote bestaan van de publieke roman in te gaan. Wij doen dit natuurlijk omdat het Groote Leven nog zoovele ongezegde dingen heeft, die *wij* nu gaan zeggen, op een gansch andere manier dan gebruikelijk was in de kleine literatuur'. Helman zegt dit laatste bijna letterlijk; pauvre ahuri, die zich verbeeldt (als zijn kletspraat-op-edelrhythme niet heelemaal voor de ouwedamessen van Borel bedoeld is) dat deze onbenullige schetsjes die nog ongezegde dingen brengen!

Je kunt werkelijk een uitstekend stuk schrijven, als je in gewone taal deze waarheden verkondigt, volgens je - overigens ietwat stoute - theorie dat er geen hiërarchisch verschil bestaat tusschen 'hoogere kritiek' - laat ons zeggen *essays* - en kritiek op dagbladpeil. (Bep en ik zijn van *die* preek een tijdje geleden nogal geschrokken.)

Nog later.

Hoe meer je in Helman leest, hoe mooier het wordt. Blijkbaar is deze bundel verhalen 'samengesnoerd' door een diepere beteekenis; vandaar ook de titel. De laatste afdeeling die *Weest bereid*! heet, geeft je een staal van Helman's cosmische denkkrachten, die werkelijk niet mis zijn. - *Ebenhezer ziet de nieuwe mensch* is een klein beetje aardig, omdat het weer over de negers van Suriname gaat; *De gratie der verlossing* zou heel aardig hebben kunnen zijn, als het 2 blzn. geduurd had inpl. van 7 of 8. Maar de twee laatste zijn Enorm, zou Rudie zeggen. Die moet je toch direct bestudeeren om te begrijpen wat er in dezen tijd omgaat, - dieper-in dan altijd. In dezen tijd, en ook: in den mensch van alle tijden (slotverhaal). Leest en leert!

In de 2e afd., *Vrouwen*, staat één verhaal dat ik werkelijk wel goed vind, althans nog het beste van den heelen bundel: *De begijnen van Woldry*. Niet dat anderen het niet al eens beter gedaan hebben, maar gegeven de goede stijl... *Eurydike* is symbolistisch: Schwob-Gide-Tagore, ontzettend fraai en poëtisch, en natuurlijk weer héél diep. *De man die haar bezocht* is een stout stukje, waarin een synthese bereikt werd tusschen D.H. Lawrence en Marie Metz-Koning; vooral lezen, hoor! En tot slot kan je in *Wereldkind*, behalve de typisch-Hollandsche d.i. wijsheid geworden, geilheid,

de edelste uitbeelding vinden van de Hoer die een Troosteres is van de arme gekwelde menschheid.

Dit alles heet ‘het euvel Gods’, heb ik achteraf bedacht, omdat het een partijtje minder gewenschte dingen vormt, die toch ook van God komen, en die Helman God dus verwijt. Althans... Ieder wit blad vóór een nieuwe afdeeling is van een spreuk uit den bijbel voorzien, waaruit met het woord van den Heer zelf bewezen wordt, dat ook het kwade uit hem komt. - Ik denk dat deze spreuken in Helman's levensgang de kentering moeten aangeven die plaats greep toen hij van het katholicisme tot het communisme overging. Heere, Heere, ik wist niet dat deze bundel alles bijeengenomen nog van zoo'n kapitaal belang was. Nà *Het Euvel Gods* ontbloeide de reuzenkool *Waarom niet*? - en lang niet bij toeval, voorwaar! dat zie je nu.

Voor één ding is het lezen van al deze glanzende snert mij goed bekomen: het geeft mij appetijt, zelfs voor het vertalen van Malraux; want zelfs het moeizame verdietschen van de overpeinzingen van Gisors geeft méér ‘heul’ en minder ‘euvel’, dan het vlotte doorslikken van... zie boven. - Lees jij het nu heusch ook?

Ik stuur je dezen brief nu toch maar weg, ook al omdat ik er een nieuw vragenlijstje bij doe. Hierna zal je geen last meer van me hebben tot jij onze correspondentie weer totaal bijgewerkt hebt - de 2 vragenlijstjes inbegrepen. - En feliciteer Zijlstra voor me!

Ik wou dat *Forum* er al was.

Hartelijk gegroet door je

E.

En morgen heb ik mij voorgenomen om dat stuk over onze letteren te schrijven voor Herr Klaus Mann!

Bijlapje

Even nog de volgende vragen voor het vertaalwerk.

Déchu, déchoir, déchéance (in christelijke zin) ‘le corps déchu dans lequel on doit vivre avec le Christ’ en zoo - hoe noemt de dominee dat: *vervallen*? (Onwaardig, maar dat staat er niet.)

ideologie (die zich in daden wil omzetten). Kan ik ‘ideologie’ houden? Of moet ik ‘begripsleer’ zetten, of ‘levensleer’?

action politique, en *action* alleen. - Politieke actie? En ‘actie’? Niet: (politieke) handeling?

Swatéou (een stad in China) - hoe schrijf je dat op z'n Hollandsch?

un *paranoïaque* - Wat is dat? En in het Hollandsch? Waaraan is die heer verlamd?

une civilisation de suggestion (v. China) - hoe zou je dat verdietschen? Een ‘beschaving van suggesties’?

boulettes (bij opiumschuiven). ‘Balletjes’? Maar dat staat zoo gemeen! En ‘pilletjes’ is te pharmacopaeïg.

Kun je in een beter woordenboek opzoeken wat *failles* zijn Voren? Spleten? Waarvan? - Kunnen het ‘banen’ zijn?

Remous (du *fleuve*). Wielingen (van een rivier) (?)

Valreep: mannelijk of vrouwelijk?

L'homme de coupée = de man die bij de valreep staat. Is er geen geijkte term voor?

Coursive (op een boot): mijn woordenboek geeft ‘loopbrug’ en ‘nauwe gang’. Het raam van de kapiteinshut komt daarop uit. Vraag: wat is het dan?

Un voyage à passer aux profits et pertes = een reis te boeken op de post van winst en verlies. Of is: ‘winst en verlies’ genoeg? Precies informeeren.
Le gouvernement de Sjanghaï = is dit hier regeering, of bestuur? - Informeer op de krant.
La poste du T.S.F. (op een boot) - Hoe heet dat?
Is *auto* (i/h Holl.) mann. of vrouw.?
Wat zijn des *touques à pétrole*? Het moet iets van blik zijn, maar het woordenboek geeft ‘kuipje’(!)
Wat is een *note chiffrée* met een vakterm: cijferwoord? Briefje in cijfer?

That's all. Veel dank vooruit.

P.S. - Ik kreeg een brief van Thelen, die verrukt is van *Waarom niet*? (Weet je dat er een roman is van Alexander Herzen, de vriend v. Bakoenin, die ook zoo heet?) - Ik ben er vandaag aan begonnen. Het begin is lang niet onaardig. *Schrijven* kan hij zeker.

Zondag.

Ik kreeg vanmorgen je brief. Zal er spoedig uitgebreid op antwoorden. Dank voor vertaalhulp.

Dat een *lame de rasoir de sûreté* een mesje is zooals je zegt, weet ik natuurlijk wel. Maar het gaat om een juffrouw die zich daarmee heeft willen onthalzen, en dan wordt alles anders. Ik kan dan niet zeggen: ‘met een veiligheidsscheermes’, want dan is het of ze met het heele instrument manoeuvreert. ‘Met het mesje van een veiligheidsscheermes’ zou juist zijn, maar klinkt idioot. Moet ik dus zeggen: ‘met een Gillettemesje’. Dat zal wel - maar ik vind het vervelend, omdat het reclame maken is voor mijnheer Gillette, terwijl hij hoopen anonieme concurrenten heeft die zulke mesjes veel goedkooper leveren dan hij, en zonder hun portret erop en de pretentie op Edgar Poe te lijken.

Informeer bij de militaire medewerker van de krant - of laat Hein dat doen - wat ‘automitrailleurs’ *zijn*. Ik ben er hevig benieuwd naar!

Je stuk is heel mooi en dat van Mussert - per moio! - niet minder. Theun hoort er *nog* niet bij, want hij roemt Jef Last. Het stuk over Oswald is van a tot z van Bep. Later meer over van allerlei.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [5 februari 1934]

aant.

aant.

Parijs, 5 Februari.

Beste Menno,

Je brief wordt werkelijk serieus! We gaan langzaam maar zeker *het afleggen* - omdat het fascisme toch niet te stuiten valt. Met of zonder strijd; maar je hebt gelijk dat je strijden wilt. Alleen: over 1, 2, 3 jaar (?) zijn we allemaal réfugiés; en waar? In Spanje? in Rusland, als er geen ander land meer overblijft? Donker is dan hofpoëet van ir. Mussert, tenzij Bloem hem als zoodanig voor is. Theun, zooals ik je al zei, puzzelt me: 1°. omdat hij immers revolutieboeken wou schrijven, 2°. omdat hij Jef Last opvijzelt. Dit is een andere draai naar het collectivisme, al blijft het voor ons één pot nat. - Helman is en blijft toch een stuk sympathieker, ondanks alles, dan die heeren in Holland; *juist* omdat hij in Spanje zit. Ik ben geneigd zijn literatuur aan mijn laars te lappen en hemzelf voor stom aan te zien, zooveel je wilt, maar antipathiek is hij mij niet, after all.

Nu wat anders. Schrijf *vooral* voor *Forum* een samenvattend artikel, waarin je al deze verschijnselen verwerkt. Laat het een artikel zijn als een requisitoir of een orkaan, geef je eraan alsof er geen journalistiek op aarde bestond. En noem namen: zet al die klooien erin, zoo definitief als je maar kan; compromitteer je dan meteen - noem vooral ook Mussert - maar behoud je ideologische verantwoordingswijze, die je zoo van mij onderscheidt. Laat dit artikel het Maart-nr. van *Forum* openen, *alsjeblieft*.

En van collectivisme en individualisme gesproken: kan je het feit te berde brengen dat men in Rusland nu al Proust vertaalt (*de* bourgeois, *de* decadent, *de* individualist met alle kleine vertakkinkjes!) In het antwoord aan ‘de Theunen’ past zooiets wonderwel. Ik brand van verlangen om het stuk te lezen, dat je ons allen verschuldigd bent, nu - nu wij er nog niet uitgegooid zijn, uit fascistisch Polderland.

Lees ook in de laatste *N.R.F.* het stuk van Trotsky over het Nationaal-Socialisme en de rassentheorie van Gobineau. Het is van groot belang. Hèb je nu de *N.R.F.*? Zooniet, dan stuur ik je het nr. omgaand.

Ik schrijf vandaag mijn stuk voor *Die Sammlung* over Holl. literatuur. Ik stuur het jou dan op. Zend jij het na lezing dan direct door naar Klaus Mann, p/a Querido, Keizersgr. 333, Amsterdam. Maar zou je niet een afspraak maken met dezen heer, om te zien wat je aan hem hebt, of eventueel aan hem hebben kunt, als het in Holland ook misloopt? Ik zou het zeker doen; later strijden we misschien allen naast elkaar in een *nog* mogelijk ‘buitenland’. Hij is geen jood, en al was hij het... Als het je iets zegt, schrijf hem dan een kort briefje en vraag hem wanneer je hem zien kunt, om hem mijn stuk persoonlijk te geven. Ik had nl. graag dat je met hem afsprak dat hij *jou* de proeven zendt met de Duitsche vertaling - of liever nog, de vertaling vóór die in druk gaat. Ik heb hem geschreven dat ik slecht Duitsch ken, en indertijd ook over jou geschreven (dat jij het in mijn plaats misschien direct in het Duitsch zou kunnen); in ieder geval weet hij dus heel goed - ook van Querido en ‘Frau von Nahuys’, denk ik - wie je bent.

Ik ben benieuwd je te lezen over alles en nog wat. *Morgen* verzend ik je mijn stuk; hoogstens overmorgen, maar morgen is veel waarschijnlijker. Ik zit er al midden-in.

Hartelijke groeten, ook voor je gade van ½ jaar en van de 2-jarige mijne.

Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 6 februari 1934

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 6 Febr. '34

Beste Eddy

Je brieven, bijlapjes en anderszins vullen mijn bureau op; ik ben geestdriftig over je epistolaire productiviteit! Laat ik kategorisch antwoorden.

Die volgorde van plaatsing kan zoo wel ongeveer uitkomen, denk ik; maar er kunnen onvoorziene omstandigheden zijn, ook voor jouw pen, die je tusschentijds al weer iets anders laten schrijven, dat voor moet gaan. Enfin, ik zal mijn best doen. 'De Smeerlapperij' lijkt mij de *slechtst*-mogelijke titel, voor het effect, dat je ongetwijfeld met die vast en zeker aardige aanteekeningen wilt bereiken. Ik heb, geloof ik, teveel van den tacticus à la Trotski (wiens mémoires ik momenteel *met spanning* lees, bijna zonder protesten en met het gevoel, een eersterangs mensch voor me te hebben; stuur mij ook die *N.R.F.* vooral!!) in mij, om dergelijke 'negatief-ethische' opschriften te waardeeren; het eenige effect, dat ze hebben, is, dat relletjesmenschen van den vijfden rang er op afkomen en dat de goede lezer ze meeneemt, omdat hij den schrijver mag. Maar 'smeerlapperij' is òf alles òf niets in de samenleving, en op één 'erg' symptoom de nadruk leggen, lijkt mij eigenlijk even costeriaansch (met je permissie, en mutatis mutandis) als het beweren van Henr. Roland Holst, dat alle revolutionnaire poëzie gerechtigheid en waarheid beoogt. Ik voor mij heb iets tegen algemeenheden, van welke kant ook; en dit gaat dus *niet* tegen de polemische scherpte qua talis! In den titel *suggereert* zoo'n woord (mij tenminste) ethiek en zelfs het 'l'art pour l'art' der ethica! Vooral waar je 'een klassieke soberheid à la van Schendel' wilt betrachten. Kortom; ik verwacht *veel* van die aanteekeningen en raad je daarom den titel af.

Nietzsche had *absoluut* gelijk toen hij adviseerde nooit aan politiek deel te nemen (zooals Ortéga y Gasset b.v.)! Maar wij *nemen* er niet aan *deel*, wij zijn nu eenvoudig gedwongen te reageeren op persoonlijke bedreiging van onze bestaansvoorwaarde! Heusch, het rijk van Wilhelm Hohenzollern II was een *rêve*, vergeleken bij wat Hitler en Goebbels presteeren: zelfs de vervolgingen van de tsaristen achter Trotski aan hebben voor mijn gevoel (na het weten van concentratiekampen en 'auf der Flucht erschossen') een *gentlemanlike* allure. Ze hadden dien lastigen Trotski immers ook zonder procedure neer kunnen knallen, of een moord à la v.d. Lubbe enscèneeren. Neen, deze tijd is heel iets anders en 'zuiverders' op het gebied van den 'hordenopstand'.

Voor een vrijmetselarij in radicaal antifascistischen geest voel ik alles. Maar hoe zooiets te organiseeren? Bij dat woord alleen al voel ik mij zoo hopeloos individualist, dat de moed me in de schoenen zinkt. Op dat punt hebben die kerels als Mussert nu eenmaal onvergelijkelijk meer talent dan wij.

Helaas zijn *De Herberg* en *Het Euvel Gods* al door Borel en Pannekoek in *Het Vad.* besproken. Maar als er weer eens een bundel novellen loskomt (Vestdijk?), zal ik van je materiaal onbeschaamd gebruikmaken voor mijn preek. Iedereen roept hier, dat die *Herberg* zoo sterk en mooi is, zelfs Vestdijk! Ik zal hem nu je brief onder zijn neus duwen. Heusch, al die menschen, zelfs de intelligente onder hen, hebben nog een onbeperkte eerbied voor *kul*, die zich als poëzie annonceert. - O ja, *Harten en Brood* heb ik nog liggen! Misschien kan het daarbij te pas komen.

De juffrouw over Couperus was niet Hein, maar een protégée van Schilt, als ik het wel heb.

Je schreef over Blijstra. Die goede man heeft weer eens wat voor *Forum* ingezonden, dat het peil van de Wereldkroniek niet haalt. Het is een hopeloos heer geworden.

Van de boeken, die je opgeeft, bezit ik er geeneen. Als je ze dus weg wilt hebben, neem ik ze graag aan, omdat ik ze altijd en op ieder moment kan gebruiken voor een preek. (Ik heb nu al een paar maal gemerkt, dat mijn an sich stupide bibliomanie van vroeger - volledigheid tot in het slechte! - bij *dit* vak zijn nut kan hebben!). Maar uit al je weifelingen om dit thema maak ik nu toch op, dat je het stuk voor Herrn Klaus Mann toch *wel* schrijft! Dus later dan de zending.

Of wij het afleggen tegen het fascisme, kan dunkt me geen sterveling vooruit zeggen. Alles hangt af van de crisis, dat geloof ik zeker. De 'vrijheid van denken', waar wij behoefte aan hebben, gunnen de Musserts ons misschien wel, als zij maar door niets verontrust worden - en dan *zijn* zij ook geen Musserts, maar liberalen! Ik vecht tegen die heeren alleen uit instinctieve *afkeer*, ik zou het niet kunnen laten. Als het later allemaal onnoodig mag blijken, um so besser.

Een afspraak met Mann heb ik ook al beraamd maar ik hoorde nog niets. In ieder geval bereikt hem je stuk, mondeling of schriftelijk. De vertaling wil ik ook met genoegen corrigeeren.

Wat ik over het collectivisme schrijf, en wanneer ik er tijd voor heb, kan ik niet vooruit zeggen. Maar als de gelegenheid er is, zal ik het zoo volledig en scherp mogelijk doen.

Voor vandaag genoeg. Hieronder nog bijlapje. hart. gr. 2 × 2 je
Menno

déchu - mij lijkt het best: *verworpen*
ideologie - kan blijven staan.
action pol. - dito
Swatéou - ik denk: *Swatau*. (vgl. Hankéou - Hankau). Meyer's atlas geeft het zoo.
paranoïaque - iem., die aan paranoia lijdt. Daaruit kan verlamming voortkomen.
civil. de suggestion - oppervlakte beschaving? Schijn-beschaving? opgedrongen beschaving?
boulettes - waarom niet 'balletjes'? Je zoekt te ver bij den holl.
failles - Gallas heeft: '1. faliezijde, faille; mantille daarvan; 2. breuk in een mijnader.'
remous - 'wielingen' lijkt me heel goed.
valreep - mannelijk. (Koenen).
l'homme de coupée - daarvoor ken ik geen vaste term.
coursive - Gallas zegt ook nog: 'halfdek'. Zou dat hier niet passen?
un voyage à passer aux profits et pertes - ik weet niet, wat je hiermee bedoelt. Verklaar je nader.
gouvernement de Shanghaï - hangt ervan af, of bedoeld wordt: de in S. gevestigde regeering (tegenover die van Kanton b.v.) of het bestuur van de stad zelf! Ik denk wel, dat je het eerste moet hebben. Dan zeg je *regeering*.
poste du T.S.F. - de draadlooze dienst, het bureau van den marconist, of iets dergelijks.
touques à pétrole - petroleumblikken is goed hollandsch, van kuipjes heb ik daarin nog nooit gehoord.
note chiffrée - briefje in cijferschrift.
de *automitrailleur* is door Hein bereids militair gecontroleerd. Het is een mitrailleur op een auto.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [9 februari 1934]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Woensdag 7 Febr.

Beste Menno,

Dank voor de gezonden 2 stukken, die ik beide met genoegen las. Er wordt hier hevig gevochten - d.w.z. gisteravond, en vanmorgen verkeert Parijs, hoewel onofficieel, in staat van beleg. Je zult het noodige wel uit de krant gelezen hebben. Wij zijn in die richting geweest en hebben een uur in de *Deux Magots* gezeten, maar het was tusschen twee groote botsingen door, of op dat punt totaal rustig ('totaal' bij wijze van spreken, natuurlijk toch vol politie en zwart van kijkers, en in het café zelf vol van allerlei Vaillant-Couturier-achtige individuen, met en zonder lijfwacht.)

Men verwacht alles en niets voor vanavond. Malraux zou vanmiddag vertrokken zijn, maar daar ik geen pneu van hem gekregen heb, veronderstel ik dat hij na gisteravond zijn vertrek heeft uitgesteld. Ik zie hem, denk ik, dan vanavond of morgen.

Al deze dagen - sinds eergisteren - heb ik ontzettend geworsteld met dat stuk voor Klaus Mann. Ik sluit me vandaag op om het coûte que coûte klaar te krijgen; lukt dat, dan gaat het in één enveloppe met dezen brief. Ik heb gisteren op het punt gestaan jou te hulp te roepen - zoo'n walg had ik ervan, en zoo'n hoofdpijn - maar ik bedacht dat je het razend druk hebt. [Of Bep heeft dat voor mij bedacht, want zij is 10 × delicater dan ik in zulke dingen - als je 'delicaat' in dezen zin neemt...] Het is noodig dat dit stuk door een van 'ons' geschreven wordt; maar persoonlijk heb ik, eerlijk gezegd, even veel lak aan de lezers van *Die Sammlung* als aan de Hollandsche letteren. - Dit brengt me terug op je stuk over Helman, dat ik zeer goed vind, op de laatste kolom na. Daar wordt het journalistiek gelijkhebberig en goedkoop: dat mopje over Helman's minderwaardigheidscomplex tegenover de critici is jou onwaardig en zegt *niets*, behalve voor de afschuwelijkste lui van den geestelijken middenstand. Precies dit mopje tapte x jaar geleden 'Guus' Defresne over mijn *Poging tot Afstand*. Ik ben zeker eerlijk genoeg om in dit geval dan voor Helman te antwoorden, en zeker tegenover jou: een minderwaardigheidscomplex tegenover de kritiek is *lullax*. Ten 1^{e} is het een banale conversatieterm; 2^{e} waar zou het in Godsnaam vandaan moeten komen? - zeg dat nu zelf, jij die godbeter 't toch ook de Hollandsche kritiek kent! Is het feit dat je iemand openlijk je verachting betoont altijd per se een bewijs voor een minderwaardigheidscomplex, dan is het natuurlijk best, maar dan worden we rijp voor de fijne psychologie van Defresne, Theun, en Herman de Man. Ik vind het werkelijk pijnlijk zooiets te lezen en het maakt mij Helman opeens erg sympathiek. [Het heeft ook direct een bijsmaak alsof je je solidair verklaarde (en medeverachte voelt) van collegae-kritici als wijlen Borel, Uyldert en ander vee!] 'Publiek, ik veracht u met groote innigheid!' is van Multatuli, en is niet *dom* maar *waar* (ondanks de goedkoope dooddoener van waarom-geef-je-dan-uit?); is ook voor jou en mij voor 100% *waar*. Als er één ding is in Helman dat Bep en mij

uit het hart gegrepen is, dan die verzuchting dat hij zich alleen in vertalingen gelezen wenscht. *Ik ook*, uit den grond van mijn gemoed; en wie van ons niet? Bep heeft gisteren juist over Renier geschreven dat hij zoozeer gelijk had met in het Engelsch te schrijven; - ik zou niet uitsluitend in een andere taal willen schrijven, ook als ik het kon, uit een liefgeworden gewoonte of een verkeerde verteedering voor 'toch mijn eigen taal', maar vertalingen zijn het ideaal!

Ik zal *Waarom niet*? nu met aandacht verder lezen (ik ben nog maar midden in de kinderafdeeling) om te zien of ik het ook zoo banaal en stom vind. - Ik vrees het ergste; maar toch... Helman is mij, ondanks alles, liever dan alle Den Doolaards, Theun de Vriezen, Van Duinkerkens en Donkers. Al was het maar omdat hij evenmin als wij bij diè smakkers hoort, omdat hij ook geen fascist worden zal, en tenslotte, omdat hij, hoe dan ook, toch verreweg het meeste talent heeft van de heele kluit. - Ik ben het verder geheel met je eens dat het aardig blijft, dat hij het succes van *De Stille Plantage* niet heeft uitgebuit, maar een anti-Hollandsch-publiek-ding geschreven heeft, dat geen meesterwerk is (soit), maar ook geen *Klop op de Deur*.

Misschien schrijf ik hier straks nog wat bij, ik ga nu aan mijn stuk arbeiden, in goed Nederlandsch gezegd. - Mocht ik geen tijd meer hebben, omdat het anders te laat wordt voor de post, dan gaat dit zóó, met de getypte blaadjes alleen erbij. - Mocht je geen lust hebben om Klaus Mann te zien, stuur hem dan gewoon de copy door met een verzoek, uit mijn naam, om *jou* de vertaling of drukproeven te zenden. Dank!

Hartelijke groeten, ook aan Ant, van je
E.

P.S. - *(Belangrijk.)* Kan je me omgaand *Sjanghaï* van Wagener zenden; met het oog op allerlei technische termen die ik daar misschien kan opdoen. Zoo o.a. de verschillen tusschen 'regeering' en 'bestuur', 'oproer' en 'opstand', enz. Graag! *vergeet het niet*!

Is *Forum* nog steeds niet uit? Zijlstra zegde mij persoonlijk een gratis-abonnement toe + een 2^{e} exemplaar zoolang Slauerhoff's roman ging (voor correcties daarin). Bovendien zou ik toch minstens een bewijsnr. moeten hebben; en het is vandaag al 7 Febr. Ik dacht dat hij er zoo op gesteld was om den 1^{en} precies te verschijnen? Of is de datum nu vastgesteld op den 5^{en} of zoo? - Mocht *Forum* wèl den 1^{en} verschenen zijn, wil je dan even (of wil Ant) telephonisch voor mij klagen? Dank ook hiervoor.

Ik maak het je wel lastig, denk ik soms; maar ben tot alle wederdienst gaarne bereid.

Donderdag.

Ik ben lekker weer niet klaar gekomen! Ik verpruts dag aan dag aan dat stuk, dat vast groote snert wordt. De waarheid is - ik merk het nu, want vroeger leefde ik er *werkelijk* middenin - dat ik geen bal meer geef om de Hollandsche literatuur, en wie er talent hebben en wie niet. Ik schrijf net zoo lief over Van Deyssel als over Marsman, of net zoo lief niet - wat mij dieper raakt heeft met al deze strategie en cultuurhistorie en kunstleer niets meer te maken. Het is gewoon griezelig om dat zóó te voelen bij jezelf (terwijl je het dus blijkbaar niet wist), maar que veux-tu? Heer, geef mij een fraaibezoldigde positie bij de koek-en-beschuitfabrieken!

[E.d.P.-d.R.: Hier is sensationeel nieuws: Eddy heeft gisteravond ontdekt dat hij sterke geestelijke gelijkenis met Maurits Uyldert vertoont! Ik heb hem nog niet kunnen ontwringen, wie zijn Verwey geweest is, maar ik vind het hoog-komisch, en stel me

voor hem niet aan dezen zoeten waan te ontrukken zoolang zij duurt.] - Natuurlijk: Uyldert en ik hebben *precies* dezelfde 'losgeraaktheid' van de literaire strijdkrachten.

Dank voor je brief en de opgezochte dingen. Het loopt nooit goed af zoo, deze vertaling - vooral niet als Malraux nu verdwijnt. Merde, merde et merde.

Ik stuur je allerlei boeken; niet alles - een gedeelte gaat naar Hein. *Een Vuistslag* van 'Stan' heb je toch vast al? - of stond dat niet op mijn lijstje? Als je het al hebt, geef dit ex. dan aan Hein. - Dat Vestdijk die *Herberg* nu ook al mooi vindt is toch al te dwaas. Als poëzie kondigt het zich niet eens aan; het is zuiver magazine-writing over Albaneezen. Er zijn 2 boeken van Karl May die 6 × zoo goed zijn: *Door het land der Skipetaren* en *De Kara-Nirwan-Khan in Albanië*. Als je Vestdijk weer ziet, raad ze hem dan aan, en zeg dat hij vooral niet verzuimt er een stuk voor *Forum* van te maken.

Ik begrijp niets van je afkeer voor *De Smeerlapperij*, als titel. Het gaat over niets anders, en over *voor mijn gevoel* niets anders; wat zou ik mij dan verhullen achter 'niet-ethische' kamerschutjes? Voor mijn part keeren alle philosofen zich meewarig van me af en loopen alleen nog maar de ouwedames van Borel achter me te dansen. Als het zoover met mij gekomen *is*, moet dat ook maar blijken. Maar *De Smeerlapperij* is een pràchtige titel; dat het je zoo spontaan revolteert is al een bewijs dat het 'pakt'. (Ik was nl. alleen bang dat het niet zou 'pakken'; ik bedoel: niet zou *opvallen*.)

En heb je 't gelezen: het ministerie heeft z'n bullen gepakt, na de lui op elkaar te hebben laten schieten.* Niet om aan te blijven, maar om met een klein beetje meer decorum de aars te bergen, die van de heeren Frot (de *t* wordt uitgesproken) en Daladier, zijn gisteren allerlei kleine luiden geknuppeld, gesabeld en in de buik geschoten. - En jij hebt bezwaar tegen mijn titel?! In 'smeerlapperij' zit ook *domheid*, zit ook *knoeien*, zit alles. Ik heb nog nooit zooiets raaks gevonden, in mijn heele schrijverscarrière!

Ik schrijf je hierna maar niet veel meer; je hebt toch niet genoeg tijd om te antwoorden. Je wordt opgegeten door de krant, al je geestelijk sperma wordt meteen omgezet in druklettertjes. Je zult zien dat je zelfs voor *Forum* niets meer schrijven zult; ik rouw er nu al om - terwijl ik je dit schrijf voel ik dat mijn teenen krom gaan staan, dat is een zéér gevaarlijk teeken, vooral bij 'losgeraakten'.

Ik laat nog een klein beetje papier open, voor als ik eindelijk mijn poepartikel voor Mann ter posterijen kan brengen.

Nogmaals je

E.

* De lieve dochter van de Russen was zoonet hier om erover te morren, over zulke Franschen!

Vrijdagmorgen.

Gelukkig dat ik dat ding gisteravond afgekregen heb, hoewel met hevige hoofdpijn. Als er dingen in staan die je niet al te best vindt, signaleer ze me alsjeblieft vóór je het stuk door geeft; je kunt ze dan zelf nog veranderen. Benieuwd naar je bevindingen over Herr Klaus. - Ik haastte me in de gegeven omstandigheden erg, niet alleen om er van af te zijn, maar met het oog op de aangekondigde staking van het postpersoneel, die voor Maandag is! Dan staat er ook een *algemeene* staking op het program; je weet niet hoe die dingen in elkaar kunnen grijpen. Er heerscht hier een koortsige sfeer overal, en een 'revolutie van rechts' wordt sterk gevreesd. Wschl. geleidelijk, niet à la Hitler, maar toch... - Van Henny kreeg ik een bizonder

aardig schrijven uit Mallorca, waar hij Thelen nu ontmoet heeft. Zou Spanje toch niet iets voor ons zijn?

So long. Als de rechtsche - of andere - revolutie mij niet opeet, zal ik toch nog wel eens van me laten hooren.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 10 februari 1934

aant.

aant.

den Haag, 10 Febr. '34

Beste Eddy

Hoewel ik aanstonds naar Zutfen ga, kan ik je nog juist even antwoorden op je brief, die vanmorgen binnenkwam. Inmiddels heeft, naar het schijnt, het bloote optreden van Doumergue al weer olie op de golven gedaan, naar ik in de krant lees. Het is toch een raar volk, die Franschen, en met alle 'smeerlapperij' sympathiek in sommige reacties. Trouwens, Doumergue als de 'sterke man' is ook niet kwaad, als je hem bij Mussolini, Hitler en Mussert vergelijkt.

Je stuk over de Ned. letteren is een 'brok historie' van beteekenis geworden! Dat je de noodzakelijkheid van zulke strategische lappen niet meer voelt, ligt voor de hand; ik ook niet; het is zuiver toeval, dat wij momenteel met 'de letteren' ons brood verdienen, met *eigenlijke* ambities heeft dat niets meer uitstaande. Maar stel je gerust, het artikel is absoluut niet slecht, en *zeer* leesbaar! Ik heb Klaus geschreven, of ik hem, met dit stuk in de hand, mocht ontmoeten, de volgende week. Je hoort er daarna natuurlijk van. (Ik heb eergisteren *Duhamel* geïnterviewd. *Dat* is de ware letterkundige! Vriendelijk, vaderlijk, stralend, inwendig, geloof ik, zeer dom, maar voor alles: een oompje!)

Mijn slotkolom over Helman verloochen ik *toch* niet! In dit geval is het heel duidelijk, dat Helman zich inferieur voelt aan zijn critici; ik wil je desnoods toegeven, dat het woord 'complex' hier banaal aandoet, maar van mijn betoog laat ik niets vallen. Ik begrijp niet, dat je de pedanterie van het woord 'vertalingen' hier niet ziet! Als hij nu nog had gezegd, dat hij zoo graag in vreemde talen wou *schrijven* - soit! Dat 'vertalingen', op *deze* plaats, suggereerde een stinkende zelfingenomenheid, die bovendien door *niets* gemotiveerd wordt. Het is toch, zou ik zeggen, ook van eenige beteekenis, *wie* zooiets zegt!! Morgen aan de dag zegt Alie Smeding het ook, en dan wensch ik me dood te lachen. Als ik kon, zou ik zelf in het Duitsch schrijven, maar god weet, dat ik het niet kan, zie mijn dissertatie. De verachting van Holland vind ik sowieso goedkoop, omdat het de verachting van een abstractie is, evenals de verachting van 'het' publiek. Wat is *het* publiek? Daar hooren wij ook bij; niemand heeft *daar* een rangorde-teeken tusschen de massa en ons opgesteld. Juist nu mij het probleem van de rangorde zoo intens bezighoudt, werp ik alle voor de hand liggende rangorden weg, om vooral geen donquichoterie te bedrijven. Enfin, uit het stukje van Dirk C. heb je kunnen zien, dat ook ik (evenals Helman dus) 'neuzel' van

eigenwaan. In laatste instantie hebben we allemaal veel eigenwaan, en het hangt er maar van af, welke we accepteeren.

Ant zegt, dat je ‘de Smeerlapperij’ *vast* moet houden. *Ik* houd nu eenmaal niet van zulke titels, waarachtig niet omdat ik er door gechoqueerd word, maar omdat ik... enfin, precies omdezelfde reden, als boven. Zie ‘publiek en Holland ik veracht u’. Het *ligt* mij niet, ik kan er niets aan doen. Geschmackssache. Het is niet noodig erover te discussieeren, want ik zal je stukken er*onder* met hetzelfde pleizier lezen!

Shanghaí heb ik net verkocht aan een jood! Dat is pech, maar je zoudt er ook niet veel aan hebben, denk ik.

Forum gisteren verschenen. Te laat, inderdaad, maar het nummer is aardig, lijkt me. Je hebt het nu al, natuurlijk.

Je gelijkenis met Uyldert lijkt me voorshands nog problematisch! Nu, ik moet naar den trein.

hart.gr., ook van A. voor jullie beiden

je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [10 februari 1934]

aant.

aant.

Parijs, Zaterdagmiddag.

Beste Menno,

In haast breng ik dit naar de post, vóór de staking uitbreekt! Ook de verhalen van Harold gaan gelijk hiermee, apart. Wat ik ervan vind? Totale snert! Niet on-vlot, maar journalistiek-interessanterig, volkomen in den stijl van den ‘ik’ die journalist is en Piet Bok heet.

Er is met de communisten gisteravond geweldig gevochten; geschoten, vanuit de huizen die door de politie stormenderhand ingenomen werden, enz. De kranten zwijgen erover omdat het nu niet om die edele oudcombattanten gaat, maar om ‘beroepsoproermakers’, ‘troebele elementen’, enz. De *smeerlapperij* van de ordelievende bourgeoisie op peil, anders niets.

Er wordt ernstig gevreesd voor veel ergere dingen op Maandag, vooral als de algemeene staking lukt.

Waarom ‘vive Doumergue’? Hij glimlacht alleraardigst als een oude douairière, maar is net zoo'n politicus en versmeerlapt als de rest. Ben je ook vóór de *orde* in de eerste plaats? *L'Humanité* schreef: ‘Doumergue heeft een cabinet Oustric - Stawisky gevormd’. Tardieu, Herriot, alle schobbers die de noodige jaren hebben, zitten erin, met maarschalk Pétain voor de nobele oudstrijders, oud-helden en de nieuwe croix-de-feu's, z.g. boven alle partijen.

Het blijft één smeerboel en voor mijn part slaan ze Maandag de boel nog heel wat beter stuk.

Bep leest Coster over jou en meent dat de man geheel van stijl veranderd is en veel van mij heeft geleerd. - Wat zijn domheid aangaat, hij kan niet meer geven dan waar hij toe in staat is. Het heele gelul is overigens zóó onbeduidend, dat je nu eerst goed zien kunt waarom de costeriaansche stijl noodig was. -

Engelman is veel beter, al geeft hij Marsman *genoeg* en jou veel te weinig. Toch zegt hij overal wel juiste dingen; ik veracht dit stukje niet zoo erg als jij, waarschijnlijk. (Zijn lijstje van bezwaren en zoo bedoel ik niet.) - Marsman schreef mij verachtend over *Vera* en *Angèle*!

Forum kwam eindelijk. Ik had nog geen tijd het te lezen; dit moet nu weg!

Hartelijk je

E.

Hierbij een lijstje van de nieuwe en oude moeilijkheden. Je maakt er je wat gemakkelijk van af, niet met de nauwkeurigheid van Hein! Geef hem het lijstje maar door, als je het te druk hebt.

Wil je Hein ook vragen of Bep's artikel over de heeren van de mode geplaatst is? Ze kreeg daarvan geen bewijsnummer en denkt dat het in Jan. nog geplaatst werd.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [15 februari 1934]

aant.

aant.

Parijs, 15 Februari.

Beste Menno,

Neem de telegramstijl van deze brief voor lief: ik moet naar een tooneelvoorstelling en heb precies ½ uur. *En dit moet weg*. Ik liep mee in de communistentroep op de stakingsdag. Te lang en te vervelend om te vertellen. Eén daverend gevoel: je n'en suis pas! Het gaat niet om 'partijkiezen' voor mij, [tusschen communisme en fascisme, rechts of links,] dat is duidelijk; maar om me te verdedigen tegen alles wat collectivistische dictatuur is.

Kunnen wij in Holland niet iets op touw zetten, zoolang het nog tijd is?

Laat ons een vereeniging stichten: de N.I.C. (Nederl. Individualistische Centrale). Of I.C. tout court, dat wordt nog 'Ik'. Contributie fl. 10 à f 5. 's jaars, voorloopig. Alle leden verplichten zich, elkaar te steunen. Over de organisatie nader, als je ervoor voelt.

Er moeten *namen* in. Ga Huizinga spreken en overleg met hem. Of Bierens de Haan. - Ook aansluiting zoeken met de uitgeweken Duitsche schrijvers: Klaus Mann dus in de eerste plaats; via hem de anderen zien.

Ik ben bereid alles hiervoor te doen. We kunnen een programma maken dat doel treft. Lezingen. Daarnaast een blaadje, al was het vooreerst heel klein, dat bv. Querido uitgeeft. Ik denk dat ik Q. ervoor warm kan maken, als hij inziet dat een dictatuur van Mussert *hem* ook van de baan veegt.

Natuurlijk wil dit alles niet zeggen dat we zullen winnen. Maar als de intellectueelen zich niet *bij voorbaat* als idioten en slapzwanzen laten behandelen, als wij namen als Huizinga, Van Schendel bij de onzen kunnen krijgen, zijn we moreel een heel eind gekomen. En onze keuze van 'intellectueelen' hoeft niet *naar eigen smaak* te zijn. Individualistische vrijheid, ook hier. Ik omhels Coolen, als hij naast mij front maakt tegen Mussert-Hitler.

Het gaat om 1 ding: de vrijheid van denken, het verwerpen van een economische of politieke dictatuur over individualistische aangelegenheden - van den geest,

aangezien je onder het liberaalste regime ook niet bloot over straat kunt. Maar niet per se van den geest alleen; dat zien we wel.

Als je denkt dat ik in Holland nuttig kan zijn, kom ik over. Eerst goed overwegen of je wat doet. Wij: d.w.z. jij en ik, Vestdijk, Greshoff, Wim, Marsman, kunnen direct beginnen. Komt het later zoover dat we een knokploeg moeten organiseeren, dan doen we dat ook. (Fredje en Rudi mogen 'terroristisch' optreden, als ze allebei nog zoo gefascineerd zijn door Tsjen!)

Maar alle grappen op een stokje: denk of je wat *doen* kunt. Zeggen: 'die anderen organiseeren zooveel beter', 'ze winnen het wel', is misselijk. Ook als wij het verliezen, kunnen we op deze manier een kern vormen die zich, *als wij allen réfugiés zijn*, ergens in het buitenland voortzet. 'Erkent' Mussert als dictator de N.I.C., dan 'erkennen' wij hem ook. Zooniet, dan strijd tot het uiterste. Wij *kunnen* het op den duur niet afleggen tegen dat collectieve vee!

Antwoord omgaand. Hart. groeten van je

E.

Je aardigheden over 'wij zijn ook publiek' zijn *te* opvallend waar, om geheel waar te zijn. 'Publiek' dekt een idee. Wim is voor mij geen publiek, Van der Meulen wel. Dat is heel het verschil.

P.S. Ik las nu in Walschap's stukje de 'context' van Helman's zinnetje over die vertaalbegeerten. Zóó is het inderdaad vrij misselijk. Wat niet wegneemt dat ik de begeerte op zichzelf nog zeer honorabel vind en het 'minderwaardigheidscomplex' lullax.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

[15 februari 1934]

aant.

Donderdag

B.E.

Ik heb absoluut geen tijd vandaag om je te schrijven. Heinz Liepmann is hier gevangen genomen en de agitatie om dien man los te krijgen kost me al mijn tijd. Alle kranten zwijgen als moffen, omdat de man Jood en communist is. Alleen *Het Vad*. spreekt (met *Het Volk*), zoolang als de Lang niet tusschenbeide komt.

Ik ga morgen naar A'dam voor die zaak, en zie dan ook Klaus, die je stuk krijgt. Zelf heb ik nu voor *Forum* ook al een stuk over de smeerlapperij geschreven, vooral Liepmann en Oostenrijk. (Dolfuss huilt!)

De 'agitatie' in *Het Vad*. laat ik je toezenden. Het is rhetoriek, maar voor het doel zijn alle middelen geheiligd.

Later meer. Heel hart.

je

M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron

aan
Menno ter Braak

Parijs, [16 februari 1934]

aant.

Parijs, 16 Februari.

Beste Menno,

De jonge Van Kampen is een vriend van Liepmann; ik gaf hem je adres, omdat hij misschien gegevens heeft, of anderszins met je kan ‘samenwerken’. *Kan ik hier iets voor Liepmann doen*? Door Malraux of Gide bv.? Ik schrijf maar op de bonnefooi, omdat ik absoluut nog niet weet waar het om gaat; de kranten zijn er nog niet.

Ik wacht op nadere berichten; - mijn brief van gisteren is wschl. zoo dwaas niet, als er met menschen als Huizinga *iets* valt te beginnen. Je kent hem persoonlijk; ga in ieder geval met hem praten en voel dan hoe de atmosfeer is. Graag ook een ‘portret’ van Klaus Mann. Ik wou dat ik in Holland zat, nu! Daar kan ik misschien iets doen; hier niet zooveel, tenzij...

Schrijf spoedig.

Je

E.

Als je met Huizinga, Bierens de Haan of een ander iets bereikt, wil ik Van Schendel en Querido wel probeeren erin te halen. Met Q. zou je trouwens zelf heel wat kunnen bereiken; als ik me niet vergis is hij ‘dol op je’. De groote vraag is alleen in hoeverre deze menschen vischbloed hebben of niet, - of bang zijn den toekomst-Mussert tegen te werken.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [17 februari 1934]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Zaterdag.

Beste Menno,

Vanmorgen de kranten ontvangen. Het lijkt me een *belle saloperie* - een ‘fraaie smeerlapperij’, inderdaad! en wat mij vooral benieuwt is: *wie* heeft de aandacht van den officier van Justitie op die passage gevestigd? Hitler zelf?(!!!) Ir. Mussert?(!!!!!)

Wat verder haast nog angstaanjagender is, is de mentaliteit van den heer die aan *Het. Vad.* een briefje heeft meenen te moeten insturen. Dat je daarop in gematigde termen antwoorden kunt, is bewonderenswaardig. Ik sta tegenover zóó'n hypocriete Labbekak gewoon met stomheid geslagen. De eenige reactie die mij natuurlijk af zou gaan is een trap-tegen-het-achterste. Dit nooit-ontwaakte Hollandsche *tuig* heeft Multatuli nu vergeefs (blijkbaar) gestriemd in alle vormen. Het is geen onkruid, het

is een soort weldenkende *schimmel* als iets van ‘denken’ hier überhaupt nog mee in verband kan worden gebracht. Wie *is* die heer nu? Is dat nu *de* fatsoenlijke Hagenaar? Ken je hem? weet je iets meer van hem af? Zoo ja, beschrijf mij dit unspeakable stuk drol-in-confituurvorm toch, want hij interesseert mij veel meer dan de zeeslang, die lang niet zoo *levenswaar* is. Wat dezen man monsterlijk maakt, is dat hij 100%, want tot in iedere zinswending, accent, en punctuatie, een caricatuur *gelijk* is: dat van Droogstoppel bijv., waaraan men geneigd zou zijn alleen een symbolisch leven toe te kennen.

En waarom neemt de krant zulk gebazel op? Is het een principe bij ‘jullie’ - pardon, bij ‘ons’ - dat het gezond verstand van den tramconducteur ook af en toe plaatsruimte vindt? En de idealen van den oud-trompetter?

Enfin, passons, en schrijf me wat er voor Liepmann verder kan worden gedaan. Een Fransche vertaling voor zijn boek lijkt mij noodig; jij of ik kan er een voorrede bij schrijven (of hij zelf, als hij loskomt) over de Hollandsche behandeling hem aangedaan. [De *N.R.F.* zal hier in principe wschl. direct toe bereid zijn, of Denoël & Steele, of een ander.] Laten die justitieele schobbers hier in elk geval plezier aan beleven. Maar haast je met gegevens, enz., want Malraux vertrekt nu heel gauw en ik wou de zaak eerst met hèm bespreken. Misschien dat Gide iets doen wil, als Malraux weg is. - Ik ben ‘blakend van ijver’, dat begrijp je, en ben bereid om *ook* Hindenburg te beleedigen, als het schandaal daardoor kan worden uitgebreid. (Zien eerst of ze L. loslaten of niet.) Kan je me een middel aan de hand doen om te publiceeren? (daar jij het al in *Forum* deed.) Misschien op een apart blaadje, [Gratis en los te verspreiden.] door verscheidenen van ons onderteekend? Nog iets: in Frankrijk wordt in zoo'n geval een lijst opgemaakt, onderteekend door intellectueelen. Hiervoor kan Huizinga misschien ook dienen, als je hem toch ziet. Ik heb erg het land erover dat ik nu hier zit en niet daar, want ik ben natuurlijk voortdurend te laat. Als je voor mijn I.C. voelt, kan dit Liepmann-geval een uitstekende aanleiding zijn, ook daarvoor.

Mocht Liepmann loskomen, geef hem dan gelegenheid zich in *Forum* te uiten, en als hij hierheen komt, stuur hem naar mij toe. Als het geld van mijn erfenis loskomt, ben ik ook bereid bij te dragen aan een som voor een cautie of zoo; of liever, als je dat *nu* noodig hebt, zeg dan hoeveel ongeveer, en ik zal probeeren het *nu* te krijgen. - Als ik een uur met je praten kon, was al dit geschrijf overbodig.

Enfin, ik post nu deze missive en wacht op verdere berichten.

In ieder geval zal ik Malraux vandaag nog ‘consulteeren’.

Hartelijk je

E.

Tracht vooral te weten te komen van *wie* de vervolging tegen Liepmann is uitgegaan. Die ‘vervolger’ moeten *wij* dan een beetje ‘vervolgen’. Als mijn *centrale*-idee er al was, wat een uitstekend punt zou dit alles kunnen vormen in ons programma - *tegen* zulke caricaturen ook als die fatsoenlijke terechtwijzer van je. Tusschen haakjes: je beide stukken zijn in dit verband *uitstekend*. [Het argument van Paul Kruger bv. was onverbeterlijk! Was dat ook van jou linea recta? Of van Hein of Schilt?] Laat Kramers of Greshoff ook een stuk plaatsen in *D.G.W.* (ik werk aan dat orgaan voor de toekomstige Theundevriezen niet meer mee.) Misschien is er ook een *lezing* over dit geval te organiseeren, als L. in de bak gehouden wordt. Schrijf mij alle mogelijkheden die *jij* ziet, en wat ik doen kan.

Dit geval geeft mij steeds meer het idee dat een I.C. noodig is - al was het maar tegenover ‘buiten’, de ‘buitenwereld’, die alleen corporaties kent. Laat ons zooiets oprichten ook *zonder* Huizinga's, als het met hen niet gaat. Jij, Marsman, Greshoff en ik, Vestdijk misschien, Vic, wij zessen vertegenwoordigen al iets, als wij werkelijk ‘zweren’ elkaar tot het uiterste te steunen en onze huid zoo duur mogelijk te verkoopen. Het is noodig dat voor een lidmaatschap *hier* een lidmaatschap bij iedere

politieke partij uitgesloten wordt; anders is de zuiverheid er meteen af! Een leuze uit Nietzsche tegen de politiek lijkt mij ook heel gewenscht.

Ken je *La Trahison des Clercs* van Julien Benda? Het is geen prettig boek, maar voor jou van misschien even groot belang (ook om te citeeren) als Ortéga y Gasset. Het gaat tegen het verraad van de clerken = schrijvers aan hun werkelijke roeping (door de eeuwen heen) wanneer zij zich in dienst stellen van de politiek.

Uitgever is Grasset.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 18 februari 1934

aant.

aant.

aant.

den Haag, 18 Febr. '34

Beste Eddy

Eindelijk dan Zondag, en geen ‘agitatie’! Die trouwens nog heel wat moeilijker is, dan ik dacht, want Liepmann zit nog en de bourgeoisie vindt het best. Toevallig was ik juist op stap naar Huizinga, toen ik je briefje kreeg. Kramers en ik zijn n.l. bezig een vorm te vinden voor onze agitatie; wij hadden een heel fraai plan voor een ‘oproep’ op breede basis gemaakt, dat echter in de kiem gesmoord is door het weigeren van Huizinga. Zelden heb ik een slechter berekening gemaakt dan gisteren! Neef Huizinga ontving mij heel vriendelijk, maar wenschte zich niet aan koud water te branden. Hij bleek voor *meer* inperking van de persvrijheid, *meer* orde, meer rust etc. etc. Wij kregen nog ernstig ruzie, maar ik kon hem natuurlijk niet overtuigen. Met al zijn professorale instincten zit deze man vast in het burgerlijke kapitaalbegrip van den ‘geest’ als een hoopje cultuur voor den Leidschen academischen stand. Ik denk wel, dat hij mij als een staatsgevaarlijk revolutionnair of een zieke heeft laten vertrekken. De zaak Liepmann (die je nu uit de kranten wel kent) vond hij ook heelemaal niet zuiver, ‘zeer netelig’, zooals hij zei, en dus bemoeide hij zich daar liever niet mee. Hij was, antwoordde hij op mijn vraag, kategorisch tegen iedere oproep voor de gedachtenvrijheid; dat was goed voor de 18^{e} eeuw. - Vermakelijk was een moment in dit gesprek, toen ik het had over ‘primitieve rechtsidealen’ (in een tijd, toen ‘recht’ nog concreet tegenover ‘krom’ werd gebruikt), waarop hij plotseling met zijn meest hautaine lachje zei: ‘Wil je daarover eens een boek van mij leenen, je weet er immers niets van!’ Toen werd ik zoo giftig, dat ik hem vrij onhoffelijk gezegd heb, wat ik van dergelijke quasi-welingelichte antwoorden dacht, en ik heb hem toen met philologische bewijzen, die ik gelukkig bij de hand had, duidelijk gemaakt, wat hij niet begreep. Meer dan ooit ben ik overtuigd, dat ik het grootste gelijk had in mijn stuk *Huizinga v.d. Afgrond*.

Enfin, deze weg is onjuist gebleken. De oude heeren moeten er maar buiten blijven. Bierens de Haan is natuurlijk precies hetzelfde.

Het zal inderdaad in de richting van een N.I.C. moeten gaan. Morgen komen Kramers en ik weer bij elkaar. *De* groote moeilijkheid in Nederland is de angst voor het communisme, voor de arbeiders. Dat handicapt zelfs verder ‘fatsoenlijke’ intellectueelen volkomen. Zij durven niets, uit angst van Scylla in Charibdis te

vervallen. In geen geval laten wij het er bij zitten. De vraag is maar, *hoe* het beste het begin wordt gemaakt.

Ik was eergisteren voor Liepmann in Amsterdam, bij van Kampen, ook bij Querido (die erg 'heet' is, maar liefst niet de leiding moet nemen; als er iets *bestaat*, kunnen wij hem *gebruiken*!). Ik ben met Querido overigens in onderhandeling over een Duitsche vertaling door Thelen van 'Politiker ohne Partei', Herbst 1934. Hij voelt er veel voor.

Klaus Mann was erg aardig. Werkelijk een heldere, mij dunkt betrouwbare man. Hij heeft je artikel in handen en was er zeer blij mee. Ik schrijf waarschijnlijk voor datzelfde nummer ook iets voor hem.

Voorloopig moet je nog (voor de zaak van het N.I.C.) maar niet speciaal naar Holland komen. Misschien kun je, met de gegevens van *Het Vaderland*, bij Malraux of Gide inderdaad iets doen. Malraux in *Marianne o*ver het conformisme in verband met de emigranten in Holland, of zooiets? De emigrantenlitteratuur wordt hier trouwens in de groote bladen even systematisch doodgezwegen als het geval-Liepmann. (behalve dan *Het Vad.*, waar Thelen nu 'Sonderkorrespondent' voor de 'Duitsche litt. in den vreemde' is geworden). Bang als de dood voor Mussert en voor de officieele Duitsche regeering, die trouwens hoogst waarschijnlijk ook achter de arrestatie van Liepmann zit. - Van Schendel is natuurlijk prachtig voor het N.I.C.!

Helman schrijft deze week in *De Groene* over Angèle en Dumay (die elkaar permanent omarmen in de pers). Angèle is slecht, maar Dumay is nog slechter, op het peil van Alie Smeding, volgens hem. Overigens verklaart hij het geheel eens te zijn met mijn démasqué der schoonheid.

Tot mijn spijt heb ik nog geen tijd kunnen vinden voor je vertalingsprobleemen. Ik geef dus met de noodige oppervlakkigheid wat ik voor de vuist en met Gallas als adviseur ervan denk.

chemineaux - 'spoorwegpersoneel' heet zooiets precies. 'Spoorwegmannen' klinkt meer vakbonderig.

pièces détachées - wat voor '*pièces*'? 'Losse stukken' is goed, in bepaalde gevallen.

appontement - volgens Gallas heelemaal geen brug, alleen maar *steiger*.

intoxiqués - 'vergiftigden' klinkt slecht. 'Geïntoxikeerden' is geen Ned. M.i. omschrijven.

de kranten hadden het over de *regeering* van Kanton etc., dus dat woord is volkomen verantwoord, als je het gebruikt in het zinsverband, dat je aangeeft.

auto is ned. *vrouwelijk*. 'Camion' is een *vrachtauto* (vrachtwagen is een door paarden getrokken vervoermiddel)

Rest overleg ik nog met Hein.

Binnenkort nader nieuws. *Kan Bep niet eens wat sturen voor Forum*? Wij hebben dringend iets noodig, voor het gevarieerde aspect!

hart. gr., ook van Ant voor jullie beiden
je
Menno

Ant vindt je 'Stendhal-energie' *enorm* (om met Rudie te spreken)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [19 februari 1934]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 19 Febr.

Beste Menno,

Gisteren Malraux gesproken over de zaak Liepmann. Daar ik vanmorgen zijn boek kreeg + bericht van Van Kampen (brief sluit ik hierin), heb ik V.K. geschreven en hem gevraagd mijn brief direct aan jou door te zenden, wat mij het schrijven van 2 × hetzelfde - het is vrij lang - bespaart.

Ik las verder *Le Fascisme* - 'philosofische rechtvaardiging' à la Epictetus - Nietzsche - van Mussolini. Ik heb zelden zooiets degoutants van *schijn*waarheid en *schijn*adeldom gelezen. Kan ik er een stuk over schrijven voor *Forum*? Maar wanneer?

Ik heb zelf de handen vol met die vertaling, die maar niet opschiet.

Wacht nu tot je mijn brief aan V.K. gelezen hebt om me te schrijven.

Hartelijk je

E.

Hoe is het boek van Liepmann? Bij het opensnijden viel het me niet mee - misschien bij lezing weer wel? Voor 'een soort genie' kan ik hem bij de Fransche bonzen wschl. niet laten doorgaan? *Hoeft* ook niet, maar zou wel prettig *erbij* zijn, als het ging! Malraux zei ook, dat je in de eerste plaats voor jezelf te weten moest komen of L. alleen van die passage wordt beschuldigd; of er niet wat anders is. Pauwels kan je dat zeggen (uit het dossier). Het kwam M. nl. vreemd voor dat de man gearresteerd is, inpl. v. het land uitgezet.

Als het waar is dat deze strengheid voortkomt uit 'anti-revolutionaire' reacties van Colijn, dan is het *misschien* een precedent scheppen om later ook met dezelfde strengheid tegen de 'revolutionaire' agitatie van de Musserts op te treden.

Het liberale standpunt van 'vrijheid van meening' en 'Holland was altijd het land daarvoor' lijkt Malraux voorloopig verreweg de beste kaart. Die heb je ook uitgespeeld in *Het Vad.* - op voortreffelijke manier. Zeg mij waar ik een stuk schrijven kan, of Greshoff, of allebei.

Er is nòg een wapen te vinden, nl. opscharrelen of in Holland geen beleedigingen voor Stalin of zoo gepubliceerd zijn door anti-bolsjevisten of uitgeweken wit-Russen. Heb ik in *Forum* Mussolini eens niet 'beleedigd'?

Jean Delmas sprak mij van de *Ligue des Droits de l'Homme* die in gevallen als deze optreedt. [Het lijkt me een soort dierenbescherming, maar soit! In Frankrijk schijnt men het presidentschap erover te willen aanbieden aan den heer Frot, als protest tegen de verguizing die hij als 'fusilleur' overal ondergaan heeft!] Is daar in Holland geen 'filiaal' van? Informeer daarnaar. Ik wil hier wel iets doen, maar Malraux' beschouwingen kwamen erop neer dat het een delict betreft tegen de *Hollandsche* wet, dat dus feitelijk geheel in Holland uitgevochten moet worden.

Parijs, 19 Februari.

Geachte Heer van Kampen,

Dank voor boek en brief. Door de art. van T. Br. in *Het Vad.* heb ik ondertusschen meer van de zaak vernomen; ik wacht nu op nadere gegevens van T. Br., omdat hij 'in het centrum' van deze zaak zit, en *er niet te veel door elkaar gedaan moet worden*, wat alleen maar komisch zou werken. - Ik heb gisteravond toch met Malraux alle mogelijkheden overwogen. Die zijn hier in Frankrijk gering, om vele redenen. 1°. De Franschen interesseeren zich feitelijk alleen voor wat in Fr. zelf gebeurt, en zeker nu (met de sfeer die juist in deze dagen heerscht); 2°. de Duitsch-Joodsche vluchtelingen zijn nu uit de belangstelling en door hun dringen hier om werk, enz. (wat overigens zeer begrijpelijk is!) uit de sympathie geraakt; 3°. zijn te veel van precies dergelijke gevallen op het vragen van handteekeningen uitgedraaid; 4°. zijn die auteurshandt, op zichzelf niet veel meer waard, en een soort boerenbedrog, omdat niet de auteurs, maar de journalisten tegenwoordig de publieke opinie beïnvloeden. - Tenzij ik Liepmann kan laten doorgaan voor een soort genie, is de kans van werkelijke hulp dus gering. Ook vraagt u niet-linksche en klinkende namen. Dat moeten dan nog namen zijn die in Holland klinken, dus ik stel mij voor: Duhamel, Maurois, Valéry; - Gide, zijnde 'communist', is al verdacht. Ik zal zien wat ik doen kan; het ongeluk is dat Malraux, die mij op dit gebied natuurlijk van het grootste nut kan zijn, morgen of overmorgen vertrekt naar Arabië (die reis is al 10 × uitgesteld en zal nu dus wel net doorgaan.) - Ik kan probeeren te spreken met Emm. Berl, de redacteur van *Marianne*, die zelf Jood is. Maar de politieke sfeer hier eischt àl de belangstelling van dit soort heeren, en verder hebben ze nog sterk het land erover dat al hun pogingen voor Dimitrov op niets zijn uitgeloopen.

In Holland kan zeker iets worden gedaan. Ik blijf in briefwisseling met T.Br. en bereid te doen wat ik kan - maar *in samenwerking met hem* om er geen warwinkel van te maken; - ook artikelen schrijven of zoo. Bovendien zijn er 2 duidelijk onderscheiden richtingen: 1°. in de eerste plaats Liepmann helpen, wat vooral tact vraagt; 2°. er een schandaal van maken, wat voor de 'vrijheid van pers' enz. misschien bevorderlijk is, maar waarvoor *hij* de terugslag krijgen kan. (Vooral bij ons lijkt dit laatste mij geheel in de traditie!)

Iets nog anders is: deze historie kan bevorderlijk zijn voor zijn boek. U kunt over een tijdje misschien een nieuwe Duitsche èn Hollandsche uitgave ervan maken (het is niet dik, gelukkig) met de geïncrimineerde bladzij eruit en een voorrede erin, van L. zelf of van T.Br. of een ander over de affaire in Holland. Dat zullen de 'heeren van de justitie' allerminst leuk vinden. - Verder wil ik graag moeite doen voor een Fransche vertaling, hetzij bij de *N.R.F.*, hetzij bij Denoël & Steele bv., of L. zelf bij de *N.R.F.* introduceeren als hij weer vrij komt en bv. in Fransche richting over de grens gezet wordt. Laat ons even afwachten wat nu in Holland te gebeuren staat; d.w.z. ik wacht nu op nadere berichten van T.Br. alvorens *hier* iets te doen.

Met vriendelijke groeten, uw
EduPerron

P.S. Ik heb gisteren aan T.Br. verschillende dingen geschreven die hij zou kunnen doen en waarop ik ook antwoord moet hebben. Er is hier (of in Holland) misschien ook iets te bereiken met de 'Ligue des Droits de l'Homme'; ik informeer nader.

P.P.S. - Als A.M. de Jong een petitie van kunstenaars bij elkaar brengt en T. Br. een andere, zou een derde lijst uit Frankrijk alleen maar verzwakkend werken, volgens het principe van 'le trop nuit'. Ook de resultaten dààr moet ik dus eerst even hooren.

Wilt U dezen brief meteen even naar TBr doorzenden; dat bespaart mij het schrijven van een nieuwen brief.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [20 februari 1934]

aant.

aant.

aant.

Parijs, 20 Febr.

Beste Menno,

Ik zond zooeven de proef v/h panopticum terug. Daar de titel van de rubriek er vlak boven staat, veronderstel ik dat je er het eerste stuk van wil maken. Laat je stuk over Liepmann er dan direct op volgen. Ik schreef nl. nog een paar regels erbij, over ‘verspreiding van Grauelmärchen’. Je zou daar uitstekend aan vast kunnen knoopen, door bv. te zeggen dat het in beslag genomen boek van Liepmann een verzameling ‘anecdoten’ bevat, waar het mijne kinderspel bij is. - Ik verslond sinds gisteren 2/3 van *Das Vaterland*. Het is verre van eersterangsliteratuur, maar absoluut beklemmend door het feitenmateriaal. - Zooals ik aan V.K. schreef, een herdruk (zonder de gewraakte passage) en een vertaling van dit werk zijn absoluut noodig.

Ik kreeg verder een bedankje van K. Mann. Heb je Thelen de vertaling opgedragen? - Je schrijft niet of Mann tot ‘de onzen’ hoort; zijn aardigheid alleen is vooreerst bijzaak. Is hij communist? of protesteert hij individueel tegen het hondentuig? (‘Ellendig hondenpak welks adem ik haat.’)

Zullen wij in *Forum* een open brief richten aan Mussert om te vragen of hij *zijn* discipline en komende ‘gezondheid’ ook met dezelfde middelen in Holland denkt in te voeren?

Ik heb het gevoel dat het er voor ons dreigender uitziet dan op het eerste gezicht lijkt. Zoo'n ‘hooge’ afzijdigheid van Huizinga berust au fond natuurlijk ook op de compleetste schijtlaarzerij. Of jij en ik werkelijk moedig zullen zijn - de z.g. ‘physieke moed’ bezitten - zullen we nog moeten bewijzen; misschien halen we met ons beiden op dat gebied nog niet 1/10 van een Dimitrov. Maar wat de z.g. ‘moreele moed’ betreft, kunnen we samen over een flinke stock beschikken, haast genoeg voor het heele lieve land. Dat Hollanders moreel zóó schijterig zijn over het algemeen, wisten we misschien toch niet genoeg.

Ik ben nu zelfs bang voor Van Schendel; niet omdat hij bang is, maar omdat hij zich nooit ergens bij heeft aangesloten. Greshoff en ik kunnen hem erover spreken, als we hem in Brussel zien.

Schrijf Greshoff over je werkzaamheid met Kramers. Als Kramers in zijn *D.G.W.* over Liepmann schrijft, dan Greshoff in *Gr. Ned.* En ik?

Ik kan probeeren een art. in *Marianne* te laten zetten, door Guilloux misschien (ik ben hier niet geschikt) - want Malraux is op het oogenblik wschl. al weggevlogen. In Berl heb ik verdomd weinig vertrouwen; die heeft het te druk met zijn eigen positie hier, omdat hij Frot verdedigd en aangeprezen heeft, terwijl die eerste schietpartij er tegelijk mee loskwam!

De houding van Huizinga is in ieder opzicht *dun*. (Dit terwijl ik je brief overlees.) - Is er kans om met Querido een klein blaadje - vierkant formaat - uit te geven in N.I.C.-lijn? Met 16 blzn komen we al een eind. Ik bied me aan voor een analyse van Mussoloni's post-Nietzsche-gezwam over de 'philosofie en leer van het fascisme'.

Eén ding alleen: we zullen af en toe 'vurig' mogen zijn, maar hoed je voor flauwe moppen als over het W.C.-tje van Stefan George. (Dat was werkelijk beneden peil, trouwens.) Als we niet 'waardig' doen, zijn we van tevoren ook op *ons* gebied 'ampart gezet'. En het beroerde is dat je zelfs als hyperindividualist met anderen een 'front' vormen moet. Dat wij allerminst communisten zijn, zullen we duidelijk genoeg vertellen.

Het idee om de *Politicus* door Thelen te laten vertalen is prachtig; maar waarom niet eerst de klaarliggende vertaling van het *Carnaval*?!

Wat Helman vindt of niet vindt is voor mij lucht. Maar Anthonie Donker zullen we, hoop ik, nog eens voor de natie halen als een laffe germanophiel sinds het Derde Rijk. Die klooi schrijft over 'den bendehoofdman Dimitrov'. Bep zegt vandaag haar medewerking aan *De Gids* op; zij kàn het niet van zichzelf verkrijgen daar verder aan mee te doen, ondanks de dubbeltjes. (Ik heb Jany geschreven over de politieke rotzooi, om te zien hoe hij en ik hier tegenover elkaar staan.) Verder laat Bep je zeggen dat ze op het oogenblik niet weet wat te schrijven voor *Forum*. Ik zal Antonini vragen om iets; misschien schrijft hij wel een aardig stuk. Ik zal ook zoeken naar een gevalletje voor Bep.

Dat Ant mijn verhaaltje zoo aardig vindt, stemt mij trotsch en gelukkig. Ook dat ze *De Smeerlapperij* een goede titel vindt. Ze geeft me ook het meeste hoop voor *Ducroo*; als dat boek ('Stendhal' incluis) alleen maar om literaire redenen goed was, zou het haar toch niet 'aanspreken'. - Dank voor de voorloopige antwoorden op de vragenlijst; hartelijke groeten ook voor Ant en van Bep en tot spoedig

Je

E.

P.S. - Je kan misschien ook probeeren te praten met Dr. P. Endt - directeur van de Wereld B., adres Postbus 6, Amsterdam - Sloterdijk. Hij lijkt mij wel geschikt; volgens Greshoff *is* hij het. Heeft wschl. 'communistische sympathieën'.

[E.d.P.-d.R.:] L.M. Ik geloof dat de Hollanders *hèt lafste* volk van Europa zijn. Moreele moed is hun onbekend, en zelfs het veinzen ervan.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [23 februari 1934]

aant.

aant.

Parijs, Vrijdag.

Beste Menno,

Waarom geen berichten meer? Ik zit in spanning om te weten wat ze met Liepmann besloten hebben.

Je stuk over Coolen las ik met zeer veel plezier. Het was haast goed genoeg voor *Forum*; als je het hier en daar iets bondiger gemaakt had.

Ik stuur je hierbij een verhaal van Marsman. Het is verre van prima, maar leesbaar, niet erg lang, en je vraagt om ‘variatie’. Antonini beloofde mij iets, wschl. over Mabel Dodge Luhan en Lawrence. Hij wil o.a. aangeven dat Lawrence, in zijn soort, toch ook een *Kring*vent was, wat ik met hem eens ben en Bep ook (zie zijn vrienden en omgeving!)

Verder stuur ik je 2 nrs. van een ‘antifascistisch en internationaal’ blad - dat erg ‘muurbloempjesachtig en vegetarisch’ aandoet, zegt Bep, maar waarin niet *alleen* beroerde artikelen staan. Het stuk van Soupault over de hypocrisie van het katholicisme is uitstekend; ik zou het met gejuich in *Forum* hebben zien staan! - Maar één ding is zeker: zooals dit blad werkt, moeten wij het niet doen. Er is een societeitstoon in van ieder-zegt-zijn-woordje, dat wij hoogstwschl. ook niet kunnen vermijden, maar dat eig. verdomd gauw halfzacht wordt; maar het voornaamste is dat wij moeten probeeren 10 × meer gelezen te worden. Als Querido dus wil, zouden wij een blad als dit in Holland kunnen uitgeven, maar 10 × beter ‘gelanceerd’, en misschien kunnen wij - ieder op eigen voet - met deze menschen toch samenwerken. [We kunnen niet hinken op twee gedachten: òf onze actie blijft intellectueel, òf wij moeten gaan denken, droomen, of practisch overgaan tot... bv. terrorisme. Het droomen is het ergste!] Ik bedoel: zulke stukken als van Soupault zouden wij in ons blad vertaald kunnen geven; die zouden in grooteren kring ook wel kunnen inslaan.

De zaak is nogal ‘netelig’ - om met Huizinga te spreken - je moet de afleveringen maar bestudeeren en zien wat je er zelf van denkt. Die mevr. Torry die de zaak hier financiert, heeft zich ‘met heel haar fortuin’ in dienst gesteld van de bestrijding van het fascisme, en vraagt niets liever dan haar kring van vrienden-en-medewerkers uit te breiden. Ze moet persoonlijk nogal aardig zijn: een vrouw van ± 40 jaar, dochter van een maharadjah of zooiets, weduwe van een Schot. Ik wil haar wel persoonlijk opzoeken als je er heil in ziet; ook event. voor een Fransche vert. van Liepmann, als de *N.R.F.* het verdomt, wat best mogelijk is, want *La Haine* blijkt onverkoopbaar.

Met die vertaling is het ook een rare kwestie: misschien heeft L. nl. zijn eigen kanalen hier in Parijs en verdomt hij het om het via ons te doen. Dit is volstrekt niet uitgesloten, gegeven zijn communisme. Ik kan feitelijk dus niets doen, dan hier en daar informeeren, tot ik van jou weet hoe het met L. staat, wat jullie in Holland verder besloten of gedaan hebben, enz. Als je zelf geen tijd hebt, vraag Ant dus om mij te schrijven wat er gaande is.

Houd in het oog de mogelijkheid om bij Querido een blad uit te geven, event. met buitenlandsche medewerkers. Ik zou zelfs zeggen: *per se* met buitenl. medewerkers.

Tot nader. Hart. groeten van je

E.

Kan je me het partijprogramma en de beginselen van Mussert niet bezorgen?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 23 februari 1934

aant.

aant.

aant.

den Haag, 23 Febr. '34

Beste Eddy

Heinz Liepmann heeft gisteren voor zijn zonden een maand gevangenisstraf gekregen. De rechtzitting schijnt exemplarisch te zijn geweest; ik heb in *Forum* eenige citaten van de lyriek der juristen opgenomen. Maar men gaat in hooger beroep. Ik heb inmiddels een protest onderteekend van Coenen, van Suchtelen en nog eenige lieden, maar daarvan heb ik niets meer gehoord. (zal misschien nog loskomen). De Officier van Justitie heeft Hindenburg geëerd als iemand, 'die de jongens in de loopgraven toesprak' en de politierechter heeft gezegd dat hij, juist omdat hij voor de vrijheid was, 'de wilde loten der vrijheid wilde uitsnoeien'. Verder is vrij cynisch door het O.M. erkend, dat de Duitsche regeering achter de aanklacht zat, die ingediend is door reserveluitenant Brandenburg. (symbolische naam! waarom niet dadelijk Hohenzollern?) Ik heb nu van de hoofdred. een 'wenk' gekregen, om verder over de zaak te zwijgen: 'er is geen eer mee te behalen, wachten tot een volgende gelegenheid, komt nu op strafrechterlijk terrein' etc. In zooverre is Liepmann mij niet 'ter wille geweest', dat hij zijn passage heeft willen schrappen en zich nogal respectueus over Hindenburg heeft uitgelaten ter zitting. Kramers en ik overwegen nu het beste moment om een soort 'vrijheidsliga' of I.C. te stichten. Ik heb in ieder geval vast mijn 'protest' in *Forum* tot hoofdartikel gepromoveerd om er de aandacht voor te vragen; er volgt dan nog een panopt. over de rechtzitting zelf.

Voor het holland-nummer van *Die Sammlung* zal ik nog een stuk schrijven over het begrip 'vrijheid', de holheid en de rijkdom van dat begrip. Het is zaak, dat wij ons momenteel absoluut met de emigranten identificeeren, want dan kan men hen niet zoo gemakkelijk treffen zonder ons te treffen; en aan ons zit weer veel meer vast voor de regeering. Jouw stuk is naar Thelen. Klaus Mann heb ik nog te oppervlakkig leeren kennen om een zuivere diagnose te stellen; zeker is, dat hij een betrouwbaren indruk maakt. Maar tot 'de onzen'? dat moet ik afwachten. Hij komt misschien binnenkort hier eten. Hij is geen communist en geen jood, maar protesteert individueel.

Het is niet noodig om (voorloopig) Mussert aan te spreken, alsof wij hem au sérieux namen. Voorloopig is het veel meer waard, de algemeene 'faschiseering' van Nederland te bestrijden. *Het* gevaar is de nette Haegsche mentaliteit, die zich nu gerechtvaardigd gaat voelen door de principes van het fascisme. Schrijf over dat boek van Mussolini een paar pagina's, als je wilt: scherp, niet te *veel* eer bewijzen, maar in een paar voorbeelden *afdoend*.

Eén ding vind ik jammer: dat Bep *de Gids* heeft bedankt, en jij *den Gulden Winckel*. Vooral het laatste, omdat Kramers zich in de tegenwoordige omstandigheden 100-karaats gedraagt en hij voor zijn uitgever toch niet kan aankomen met een 'nur-Forum-G.W.' Ook de *Gids*-redactie kan er niets aan doen, dat Donker een slapzwans is, en, zelfs al zijn die heeren het met hem eens, is het alleen maar een nadeel, dat dergelijke posten verloren gaan, zonder tot het uiterste te zijn volgeschreven *tegen* die mentaliteit! Als het een 'c'est plus fort que moi' is, zal ik er niets van zeggen, maar het lijkt mij een slag in de lucht. Overigens: een zekere concentratie is best. Maar verzoen je in ieder geval met *Den Gulden Winckel*; in dat blad wordt anti-fascistisch geregeerd, zie dit nummer, waarin Kramers zelf geen blad voor den mond neemt.

Eén ding gaf mij wat hoop: ik las laatst voor de Delftsche studenten en zij waren *fel* anti-Mussert, lazen daarom zelfs *Het Vaderland* in plaats van andere kranten. Volgens hen was er geen sprake van dat Mussert in hun kringen *eenigen* aanhang zou krijgen. Het is te hopen.

Het gekke van de zaak is, dat wij morgen aan den dag gewoon met de *arbeiders* gemeene zaak zullen moeten maken. De bourgeoisie hier wordt mij hoe langer hoe meer 'zum Kotzen'. De algemeene domheid en beschetenheid van den 'intellectueelen Hagenaar' gaat alle perken te buiten, en het lukt mij allerminst dat

'sub specie aeternitatis' te zien. *Men is hier altijd 'fascist' geweest*, en wordt dat *nu* met een goed geweten.

In Engeland heeft de *Manchester Guardian* een hoofdartikel over Liepmann gepubliceerd, vrij scherp. Ik heb het natuurlijk in de krant flink geciteerd. - v. Kampen (brief van jou aan hem ontving ik) gaat het boek, meen ik, werkelijk uitgeven zonder *de* bladzijde.

Nu, spoedig nader! Hart. gr. voor jullie beiden en van Ant je
Menno

Het onderhoud met Huizinga was leerrijk in hoogen mate. Ook hij behoort compleet tot de 'wilde-loten-snoeiers'. Eigenlijk een bourgeois met 100% smaak en belezenheid, *maar geen duit meer*. Dat heet dan scepsis.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [24 februari 1934]

aant.

aant.

Parijs, Zaterdagavond.

Beste Menno,

Brief en uitslag inzake Liepmann zijn er. Misselijk en weldenkend, met een stevige scheut van specifiek-Hollandsche- en ruiterlijk-Hollandsch erkende-schijterigheid, zooals bij de overval in Venezuela en andere keeren al eerder gebleken is. En de arme Liepmann mag dubbel proefkonijn zijn: voor onze angst voor Hitler en voor de nieuwe strengheid die juist onze vrijheid moet verzekeren. Een prettige rol. Maar de arme kerel zal nog den hemel te rijk zijn dat ze hem niet aan das Vaterland teruggegeven hebben.

Pleidooi van Pauwels leek mij hier en daar wel goed. En de nabetrachting? - Ik zal er wel niets over kunnen schrijven, ofschoon de vingers mij jeuken. Tant mieux als Kramers dus een goed stuk schreef. (En Jan?) Ik zou niet weten op welke plaats ik iets zeggen kan, tenzij hier in *Activités*, maar dan als 'mosterd na den maaltijd'. Schrijf even of ik voor Liepmann naar die mevr. Torry zal gaan. 1°. Om bv. iets voor zijn boek gedaan te krijgen (maar daarvoor moet overlegd worden met Van Kampen en eig. met Liepmann zelf); 2°. Om iets over deze zaak te schrijven.

Dat *De Gids* een verlies zou zijn lijkt mij onzin: Bep schrijft nooit over politiek, en de bescheiden hakjes die ze het fascisme of katholicisme in een literaire kroniek kan zetten zullen het hem niet doen. Bovendien gaat het voor haar niet alleen om Donker, maar om diens boezemvriend immers Van Duinkerken, die in de redactie zit. - Wat mij betreft, ik denk er niet aan mij te verzoenen met *D.G.W.* Ik vind Kramers een beste kerel en wil met alle plezier elders 'antifascistisch' met hem samenwerken, maar als hij zulke stukken als die van Theun zonder protest op de eereplaats zet, heb ik met zijn *blad* geen bliksem meer te maken. Het lijkt mij voor zijn uitgever, den heer Allert de Lange, dan ook gewenscht dat hij de door Theun opgenoemde auteurs binnenhaalt; dit is dan ook geen kwestie meer van gevoelens, maar zuiver van handel.

Is de ‘nette Haagsche mentaliteit’ fascistisch, of gewoon scherper braaf, uit vrees *ook* voor fascisme? Dit valt te bezien! Er is Mussert, maar ook Colijn! De veroordeeling van Liepmann is zeker meer Colijnistisch dan Mussertiaansch, alles welbeschouwd. En als dit optreden ons van een Mussert-in-de-toekomst kan redden, dan moeten we misschien nog hallelujah zeggen over *deze*, vanoudsbekende, Hollandsche vorm van lulligheid - die alleen uit vrees voor een verlies van de ‘ware vrijheid’ een beetje supervorm is geworden.

Wat je me van de Delftsche studenten zegt, is het aangenaamste van je heele brief. Hoera voor de Delftsche studenten!

Verder is je conclusie precies zooals ik vreesde. I.C. of bij de arbeiders. D.w.z.? Communist worden? Ik hoop toch: communist, niet socialist? Bep en ik praten al over niets anders dan deze 2 mogelijkheden. De jonge mevr. Nossowitsj hier meent dat een I.C. op een ‘suicide club’ moet uitdraaien. Ik verwacht meer van je te hooren over de Hollandsche mogelijkheden; - ook na bestudeering van de gezonden *Activités*. De groep van mevr. Torry is sterk koketteerende met het communisme; met ‘links’ althans.

Schrijf mij nu gauw in antwoord op dezen brief en den vorigen. Hartelijk je
E.

P.S. - Als je mevr. Torry persoonlijk schrijft dat je je voor haar blad interesseert, stuurt ze je een pak *Activités* ter verspreiding; ze blaakt van ijver en heeft maar twee drijfveeren: ‘geen nieuwe oorlog’ en ‘alles tegen het fascisme’.

P.P.S. Ik stuur je spoedig een Chamfort in 2 dln. - bizonder aardig uitgaafje, dat ik gisteren op de quai voor je kocht voor een prikje.

[E.d.P.-d.R.:] - Ik ben het geheel met E. eens over mij en *de Gids* (er komt bij dat ik aan geleidelijke afstomping lijd en er geen boeken van ook maar eenig belang veschijnen); alleen kan ik in het negatieve iets voelen voor je argument in zoover dat het misschien jammer was als er een ander ging zitten. Misschien kan ik ze net zoo aan het lijntje houden dat ze geen ander benoemen (de brief is nog niet geschreven). Maar ik blijf me daar zeer gecompromitteerd voelen door van Duinkerken S.J.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[25 februari 1934]

aant.

aant.

Zondag.

Beste Menno,

Met 1 Maart wordt ons adres: *17 bis rue Erlanger, Paris (16e)*. Vergeet het niet.

Zoodra wij daar zijn, ga ik hevig aan het vertalen, want ik ben leelijk ten achter. Ik moet nu 12 à 15 blzn. per dag doen, wil ik er nog komen vóór 1 April. En ik wou dat wel, om daarna weer aan *Ducroo* en andere dingen te kunnen gaan werken, waar ik oneindig meer lust in heb.

Om geen krachten te versnipperen wou ik dus zóó doen! Ik schrijf wschl. voor *Activités* over het geval Liepmann. (Tenzij mevr. Torry het niet belangrijk genoeg acht.) - Daarna voor *Forum* een stuk over Mussolini's 'doctrine en philosofie van het fascisme'. (Tenzij er tegen dien tijd een blaadje voor de I.C., of wat het worden zal, bij Querido verschijnt, want dan is dit artikel aangewezen dààrvoor.) In ieder geval, als het voor *Forum* is, dan niet voor April, want in Maart wou ik nu absoluut de 'Liaisons' zien verschijnen! En nog iets: een blad bij Q. over deze kwesties s'impose, volgens mij, want *Forum* is niet politiek bedoeld, en jij en ik zullen wschl. meer en meer een 'vrije meening' willen luchten, die met het literaire *Forum* niets uitstaande heeft. Een 'hoofdartikel', zooals je je Liepmann-stuk zelf noemde, is zelfs nu al eig. geen stuk voor *Forum*. Op een gegeven moment stuit je vrijheid van meening hier, *terecht*, op onwil van Zijlstra: het is compleet tegen de statuten, enz. - en, wat van meer belang is, menschen die met ons antifascisme sympathiseeren, als de Delftsche studenten, zullen een ander blad verslinden, maar zich niet gaan abonneeren op *Forum*. - Ik raad je werkelijk aan, met Querido te praten, en een blad bij hem te 'ontwerpen', dat *De Vrije Meening* kan heeten of zooiets, en dat - als het grooter wordt - ook een tooneel- en film-rubriek kan krijgen.* Artikelen daarin over te nemen uit buitenl. bladen, als die van Soupault, raad ik sterk aan. Ook de mannen van *Die Sammlung*, Liepmann e.a. kunnen eraan meewerken. Het blad moet er doodeenvoudig uitzien, desnoods in 2 kolommen druk als *Activités*, maar veel 'sportiever' en meer 'populair'. Bijv. als *Lu* hier, waarvan ik je wel een nr. kan zenden, als je het niet kent.

(Ik wou dat ik in Holland was en met je praten kon, inpl. van al dit geschrijf! Ik krijg nu soms het gevoel dat ik 9/10 te veel schrijf - dingen die achteraf overbodig blijken - of op 9/10 van mijn voorstellen geen *precies* antwoord krijg.)

- Ik wil dat je één ding begrijpt: ik sta zelf vrij sceptisch tegenover dit blad. Ik vrees nl. dat het in ieder geval hybridisch zal worden, omdat een blad dat precies en zuiver weergeeft wat jij en ik denken, een blad voor maximum 30 lezers worden moet. *Hoe* wij het compromis moeten maken, kun jij (met Kramers dus) daar beter beoordeelen dan ik hier, maar als Querido zoo 'heet' is als jij zegt en zich beschikbaar stelt, zou het m.i. dwaasheid zijn hem niet te exploiteeren, om het met een wat akelige term te zeggen; in ieder geval voel ik dat er *iets* kan en moet zijn. ('Kan' zeg ik vooral met overtuiging sinds wat je me van de Delftsche studenten zei.)

Later meer. Hartelijk je
E.

* Mits die dan ook aan den titel van het blad beantwoordt. (Bizonder gesteld erop ben ik overigens niet!)

P.S. - Practisch komt het er toch op neer dat ik gedurende de heele maand Maart, en wschl. in de eerste helft van April, ook voor alle I.C.-zaken 'verloren' ben. Die verdomde vertaling!

P.P.S. - Ik heb Henny gevraagd of hij voor *Forum* een stuk wil schrijven over de Holl. politieke roman, nl. *Fakkeldragers, Sjanghai, Partij R*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[26 februari 1934]

aant.

Maandag.

B.M.

- Gisteravond heb ik met Pia over mijn stuk gesproken. Hij raadt mij aan te probeeren het in *Europe* te plaatsen, het tijdschrift van Guéhenno, die een vriend is van Malraux en Guilloux, zoodat het hoogstwschl. wel lukken zal, en lukt het niet, dan kan het altijd nog in *Activités*. - Maar om het stuk werkelijk goed te hebben, zou ik een afschrift willen hebben van de rechtszitting. Kan je mij die, via Pauwels misschien, bezorgen? Als ik mijn stuk in *Europe* krijg - dat na de *N.R.F.* misschien wel het meestgelezen tijdschrift van Parijs is - kan men daar in Holland eenig plezier eraan beleven, bv. de reserveluitenant Brandenburg. Maar laat ons het ijzer smeden zoolang het heet is; schrijf dus omgaand aan Pauwels of hij je zoo'n afschrift kan zenden - ik zou graag de heeren rechters citeeren! - en laat hij mij dat bv. direct toezenden.

Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 27 februari 1934

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 27 Febr. '34

Beste Eddy

Je moet me ten goede houden, dat ik weinig schrijf op dit oogenblik. Ik heb het weer eens knapjes druk gehad met een en ander en mis (door den aard van mijn tegenwoordig bedrijf) dan alle energie om te schrijven. De Zondagspreeken keeren altijd veel te gauw weer terug en er is niets onverbiddelijkers dan zoo'n stuk, dat op een bepaald moment binnen *moet* zijn. Gelukkig is er vanavond geen comedie (ik had ook al weer eenig verschil van meening met onzen geliefden ‘Cor’) en dus beweeg ik mijn rechterhand maar weer. Verwacht dus geen boeiende brief, maar alleen een kort symbool van vriendschap. Als ik (binnenkort, hoop ik) aan mijn nieuwe boek begin, schuif ik wat werk af; voor dien tijd moet ik het crediet van een ‘goeden indruk’ krijgen.

Ik weet, dat ik je vragen en je begrijpelijke interesse in wat er hier gebeurt, weinig nauwkeurig bevredig. Dat hangt ook al met het bovenstaande samen. Maar nu eerst dan over het plan-Querido. Het lijkt me, hoezeer ik in principe ook voor zoo'n blad zou voelen, in practijk onuitvoerbaar - voorloopig. De ‘nood’ is nog niet hoog genoeg gestegen om het algemeen belang van een dergelijk orgaan tot de menschen door te laten dringen. Dat is één. Dan: niemand kan, alweer in practijk, de *leiding* op zich nemen, en van leiding (geen ‘Führertum’) zou het blad het moeten hebben. Noch Kramers, noch ik (gesteld al, als Kramers zou willen) zouden tijd vrij kunnen maken voor de ‘zaken’, die aan dergelijke dingen absoluut vastzitten. Dan: van wie zouden

wij het moeten hebben? Zoodra *wij* dit blad leiden, hebben wij dadelijk de Coolens c.s. tegen ons; ik stuurde je expres die kroniek, om je te laten zien, dat er niet veel noodig is om die lieden tot nazi's te promoveeren. Het is beroerd, maar waar: strijd voor het individualisme laat zich alleen *individueel* en door het gebruik maken van toevallige 'posten' voeren, tenminste hier in Holland. Daarom ook vond ik het jammer, dat jullie die 'posten' in den steek zoudt laten, waar wat te bereiken is, zoolang het gaat (zelfs de onpolitieke stukken van Bep hebben de grootste waarde, alleen door een bepaalde *toon*!!). Het weggaan uit *De Gids* kan ik me desnoods voorstellen (een adjudant van Anton v.D. is niet leuk), maar de scheiding van Kramers en jou blijf ik ronduit *absurd* vinden, in dezen tijd zeker. Gun dien Theun toch ook zijn bête 'vrije woord'! En je begrijpt toch zeker ook, dat Kramers als redacteur van *D.G.W.* niet in de copie *zwemt* en het niet alleen voor *ons* kan opnemen. Deze 'defense of Kramers' zou mij voor een half jaar nog slecht zijn afgegaan, maar nu voel ik dezen man als een medestander tegen gemeenschappelijke vijanden; op dat punt is hij consequent en hij laat geen gelegenheid voorbijgaan zijn meening te zeggen. - Ik deel dus, zooals je ziet, je scepticisme over het blad. Het is onmogelijk, geloof ik, voordat we er bij een goede gelegenheid eens uitgesmeten worden; dat verzoent pas; of als *Het Vad*. mij niet meer wil en *Forum* voorzichtig moet worden, want dan zou ik mijn tijd vrij hebben. Je opmerkingen over *Forum* en de politiek zijn natuurlijk volkomen juist; alleen: ik *riskeer* het. Iedere maand giet ik er, zoo noodig, wat van deze 'afweerpolitiek' in, die, met beleid, mogelijk moet zijn, omdat ze geen partijpolitiek is. Totnogtoe is Zijlstra zeer antifascistisch en hij heeft ook boe noch ba over mijn artikel *Das Unbewusste Europa* gezegd. Misschien ziet ook hij wel eenigszins in, dat het politieklooze momenteel factisch onmogelijk is. In ieder geval zou Zijlstra's 'inmenging' (= verbod) voor mij absoluut de kabinetsquaestie beteekenen. Je kunt dus ook *gerust* over Mussolini schrijven wat je wilt, als je de bepaalde dingen, waaraan een contract *perse* moet haken, er buiten houdt; maar dat doe je vanzelf, omdat het gewoonlijk de dingen zijn, die ons koud laten. Dus: zoolang *Forum* een vrije tribune blijft, lijkt het me het beste, het feit te exploiteeren.

Ik heb gisteren Jef Last in de culclub (die me als milieu erg meeviel; er zijn zeer geschikte menschen onder) hooren spreken over 'revolutionnaire poëzie'. Bij zoo'n gelegenheid blijkt het communisme à la Stalin toch ook al weer niet zooveel anders dan arbeidersfascisme! Ik heb uitvoerig gedebatteerd, niet zonder succes geloof ik, maar Last is een gevat debater. Als die man zich niet in zijn hoofd had gezet, dat een arbeider een bron van primitieve oerkracht vertegenwoordigde in tegenstelling tot de bourgeoisie, zou hij bepaald niet ongeschikt zijn. Hij heeft trouwens voor jou zeer kennelijk een 'stille eerbied'.

De *Activités* heb ik ook al door volslagen tijdsgebrek nog vrijwel niet anders dan oppervlakkig kunnen inspecteeren. Het lijkt me zeer goed, dat je in dat blad over Liepmann schrijft, of in *Europe*; waar het beste, kun jij beter beoordeelen. Ik denk alleen niet, dat je een letterlijk verslag van de zitting kunt krijgen, maar ik zal Pauwels er om vragen. Zulke verslagen zullen wel voor de rechters privé blijven. In al dergelijke zaken spreekt de publieke opinie nu eenmaal sterk mee. De heer Goering heeft toch maar moeten toelaten, dat Dimitroff naar Rusland 'abgeführt' werd! Ik hoop, dat vandaar uit een frisch feuilleton over den Rijksdagbrand de aether in zal gaan. - Zelf heb ik over de Liepmann-zaak, behalve in het algemeene hoofdartikel nog een kantteekening over Brandenburg geschreven, die ik niet meer in proef heb. Het program van Mussert en de proef van het hoofdartikel stuur ik als drukwerk met dezelfde post, *Mussert retour*! (na lezing, waarvoor tijd).

Bij voorbaat dank voor het Chamfortje! Het is er nog niet! - Ik moet onderwijl ook nog den *Politicus* corrigeeren. Zelfs het verhaal van Henny heb ik nog niet kunnen lezen. Dat, hoop ik, vanavond nog.

Ik kan geen letter meer schrijven, maar het voornaamste heb ik zeker beantwoord. Dat stuk, dat ik nog voor de *Sammlung* moet schrijven, wacht ook nog.

Tot nader dus, en tot beter dan, hoop ik. Hart. gegroet van ons beiden voor jullie beiden
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [28 februari 1934]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 28 Febr.

Beste Menno,
Morgen verhuizen we.
Vrijdagmiddag (overmorgen) spreek ik Guéhenno, directeur van *Europe*. Maandag daarop wschl. Mme Torry. (Dit laatste lijkt mij steeds van minder belang.)
Vandaag zond ik je 2 dln. Chamfort.
Ingesloten een knipsel uit *De Telegraaf*, mij door Willink gezonden.
Hartelijke groeten en tot de rue Erlanger.
Je
E.

De overtuiging van een weerklank bij het publiek is bij sloebers als Kuyle vnl. merkbaar in het colophon van hun eerste roman. Je moet dat van *Harten en Brood* eens opslaan; het geeft het heerschap ten voeten uit! En het is van een ‘jongheid’ die geen tegenspraak gedoogt... - zou je er niet een (kort) panopticum aan wijden? Après tout, hierbij inderhaast een papiertje, dat misschien al dienen kan. Je hebt die colophon maar in te vullen. (Misschien is het zelfs de ‘colophon’ niet, maar een ‘slotnoot’ [Ik heb er alvast ‘waarschuwing’ van gemaakt; dat is ook nog het beste!]; als je het boek niet hebt, Hein kreeg het van mij.)

HET JONGE EN NIEUWE.
De laatste romans van Marsman, Ter Braak en het putterige(??) werk van Du Perron, zijn boeken van een generatie, die mogelijkerwijs alles is, maar zeker niet jong. Zij zijn niet te rekenen tot het nieuwe proza. (Verslag in *De Telegraaf* uitgebracht over een lezing te Rotterdam van den jongen auteur Albert Kuyle.)

Invullen.

(Waarschuwing in den roman *Harten en Brood*, van denzelfden jongen auteur Kuyle.)
De auteurs moeten de echo's terug kunnen hooren van een publieke waardering, meende ten slotte de heer Kuyle. Tusschen deze echo's en de uitdrukkelijke waarschuwing bij den eersten roman van altijd denzelfden jongen auteur valt een diepgaand verband te bespeuren. De jongheid, maar vooral de nieuwheid van deze geestesgesteldheid, is zelfs zéér opvallend.

(Red. *Forum*)

1) Er is nog alle tijd voor bezoek + artikel voor *Activités*, omdat het nieuwe nr. net uit is en het volgende eerst over een maand komt.
2) Fontenelle kon ik nog steeds niet voor je krijgen, maar Chamfort is 10 × beter.
3) Komt *Forum* ditmaal op tijd?
4) Ik lees *Shanghai* en vind het een infaam verrot prul. Letterlijk iedereen kan zooiets leeren schrijven. En die brave Vic schijnt alle schaamtegevoel kwijt te zijn... Of wordt hij *werkelijk* door idiotie bedreigd?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 3 maart 1934

aant.

aant.

Parijs, 3 Maart.

B.M.

- Ik ga me aanwennen om een tijd lang per briefk. te antwoorden, omdat ik nu absoluut die vertaling klaar moet krijgen. Dank voor brief, drukproef en Mussert-program. - Ik ben gisteravond bij Guéhenno geweest. Hij kende Liepmann's boek (had het MS. of de Fransche vert. ervan gelezen; er schijnt al een Fr. vert. van te bestaan!) - en meende dat het erg moeilijk zou zijn om er belangstelling voor te wekken.* Bovendien zit *Europe* (15 Maart) vòl van sensationeele histories van dit soort, en dan nog de relletjes van Febr. Voor 15 Apr. wou hij het desnoods wel hebben - de man was èrg sympathiek en geschikt - maar dat heb ik afgeslagen; de boel is dan verjaard en het wordt dan wel een zielig gesukkel er achter aan! Nu nog mevr. Torry, maar eerlijk gezegd voel ik daar zelf niet erg veel voor. - Wat je me van de event. actie in Holland zegt, stemt me ook niet levenslustig op dit gebied. Je zult wel gelijk hebben: een actie *nu* is niet anders mogelijk dan individueel (wat ook het zuiverste is); - d.w.z. dat wij onder de voet zullen worden geloopen, en als wij ons later als ‘emigrés’ kunnen aansluiten, *zijn* wij al verslagen. De positie van intellectueel in dit overgangstijdperk is alleszins ondankbaar. - Ik troost me nu een maand lang met *mijn* gebrek aan tijd: ik wil 5 dagen vacantie verdienen met het afmaken van mijn vertaling! Dus tot ± 15 April, denk ik, hoor je niet van me dan over practische dingen, als die er mochten zijn. Veel hartelijks ook voor Ant,

van je
E.

* Het boek heeft hier niet het minste succes gehad.

Ik zal je Mussert spoedig terugsturen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan

E. du Perron

Den Haag, 4 maart 1934

aant.

aant.

den Haag, 4 Maart '34

Beste Eddy

Hoewel ik nog geen antwoord heb om mijn eerste brief naar de rue Erlanger, wil ik je toch vast even bedanken voor de *alleraardigste* Chamfort-deeltjes! Een veel beter editie dan ik hier had; ik zat er vanmiddag in te lezen, gemengd met Stendhal's *Mémoires d'un Touriste*, dat uit de bibliotheek van Beversen heb gekocht bij Boucher. (bij wien sedert gisteren de *Forum*-expositie is). Onmiddellijk ben ik weer onder de bekoring van die manier van schrijven, de *eenig-mogelijke*. [Die erkenning wordt bij mij steeds positiever, na het genot b.v. van Jef Last en Szekely-Lulofs. Wat een boeken, wat een energie om ze te *maken*!] In welke variaties dan ook. Zijn oordeel over Diderot kwam ik hier tegen: volkomen juist en in alle details precies correspondeerend met diens werk. - Eergisteren het stuk voor de *Sammlung* afgekregen over *Geist und Freiheit*. Poging om de rhetoriek van die begrippen bij de emigranten te vergelijken met die van Hitler en Rosenberg.

Ik stel voor op Kuyle niet te reageeren. Tenzij jij het alsnog doen wilt. Deze 'jongheid', merk ik hier overal, smaakt zelfs den gemiddelden Nederlander *seniel*. Dus lijkt mij het op zichzelf aardige mopje met het colophon wat veel eer voor dezen sinjeur. Hij laat in zijn *Nieuwe Gemeenschap* door een satelliet 'Janus' vreeselijk op jou schelden, deze maand. Sympathieke baby.

Ik corrigeer *P.z.P.*, ben er bijna doorheen. Het bevalt me bij herlezing wel, al moet ik toegeven, dat er in II herhalingen voorkomen. Enkele fragmenten zijn werkelijk goed geschreven, zooals Stendhal het zou eischen, geloof ik. Er zijn ook *vele* plaatsen, die nog te 'cryptisch' klinken. Dat is iets, dat ik heel moeilijk kan afleeren blijkbaar. Wat moet er van *dit* boek in Holland worden? Daar heb ik geen flauw idee van. Ik denk, dat Anton den Brabander er zeker zeer scholastisch en eigenwijs over zal schrijven.

Inmiddels las ik ook Marsman's novelle. Allerbelabberdst (helaas!), volgens mijn meening. Jammer, erg jammer. Ik hoopte op iets goeds van hem. De reis in Spanje schijnt hem niet van zijn Angèle-complex af te helpen. Het is altijd nog de metaphysica van den lady-killer, die geen lady-killer is, omdat Jany hem daarbij den preektekst levert. Maar ik hoop erg, dat Vestdijk en Vic er voor zijn. Het zou me spijten, als het niet in *Forum* kon (voor H.), maar het is toch wel *heel* slecht. Laten we zeggen, dat jouw *Wat Stendhal noemt energie* de 'romantiek' *geeft*, die Henny *zoekt* en absoluut verpest door zijn humorlooze, quasi-platonische juffrouwen-mystiek.

Gisteren toevallig met Henri Mayer uitgeweest (Ant was er ook bij). Een beste vent, maar een handelsreiziger, wat zijn geestelijk peil betreft. Hij was na een paar borrels werkelijk verdomd flauw en bovendien snobistisch litterair, en bracht ons geheel onverhoeds in een 'artistencafé', waar een uitschot van 'Kring' en 'Oase' samen zich ophield. Het was mij bijna onmogelijk er even te blijven zitten, maar de goede Henri was *dol* op deze lieden (o.a. de broer van Jany en Annie de Meester zaten er bij; de eerste is een kwal van de onbenulligste en ergste soort). Dit verhaal niet ten ongunste van Mayer, maar als voorbeeld van de degeneratie, die een uitmuntende, geschikte kerel door dat kunstgedoe kan opdoen.

Verder gisteren den ongetwijfeld domsten auteur van Nederland ontmoet: G. van Hulzen. Onbeschrijflijk. Bovendien vol haat en nijd.

hart. gr. je
M.

in haast, Zondagav. tusschen andere correspondentie door

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [6 maart 1934]

aant.

aant.

Parijs, Dinsdag.

B.M.
Gisteravond kwam je tweede brief. H. Mayer is inderdaad best, maar op het peil dat je zelf aangeeft. De broer van Jany ontmoette ik eens, gedurende 2 minuten; voldoende toch om me alle vertrouwen te geven in je oordeel. - Accoord over *niet* ingaan op Kuyle. - Ik lees op het oogenblik *Partij Remise*, dat veel goeds heeft. [In ieder geval een verkwikking na *Sjanghai*.] En inderdaad, wat een gezoek in andere boeken is daarvoor noodig geweest! Wat heeft Székely-L. nu weer bedreven? Ook een soortement verzamelwerk? - Over Henny's novelle ben ik het (evenveel 'helaas' zeggend) ook eens met je. Ik zou Last wel eens willen spreken; in een brief aan mij zei hij juist dat hij heelemaal niet zoo'n arbeidervereerder was als ik misschien dacht. Jan Gr. sprak hem eens in Brussel en vond hem toen, na de eerste 10 'revolutionaire' minuten, zeer geschikt. Ik antwoord later eens beter, ben nu bovendien ziekig. Kan je eens aan Wim schrijven hoe men het best 'intoxication' en 'intoxiqués' vertalen kan en wat precies een 'paranoïaque' of 'paranoïalijder' is? Lijder aan hersenverweeking??? *Wat* wordt er week bij zulke heeren?
Over G.v. Hulzen heb ik geen enkel idee, dus eindig ik hier na complete repliek. Schrijf mij toch maar, al ben ik wat korter deze maand.
Hart. gr. ook voor Ant,
je
E.

Het Pest-*Forum is* er weer niet!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 8 maart 1934

aant.

aant.

den Haag, 8 Maart '34

Beste Eddy

Benieuwd hoe lang je aan den briefkaartvorm zult vasthouden! Ik krijg in ieder geval liever briefkaarten dan niets. Ik zou je vooreerst willen vragen, of je niet voor *April* het beloofde artikeltje over Mussolini kunt schrijven. Vestdijk's Joyce II moet n.l. in dat nummer en om nu niet te veel essay te kweeken, zou ik de Liaisons in *Mei* willen plaatsen. Stuur me het stukje over Muss. dan zoo mogelijk *voor 15 Maart*.

Wim zegt, dat 'paranoïaque' is *lijder aan vervolgingswaanzin*. Met verweeking van een of ander heeft het niets te maken. (dat heet 'paralyse'). 'Intoxiqué' is volgens hem gewoon 'vergiftigd'.

Ik zal nu binnenkort *Partij Remise* ter hand nemen, na voorloopige inblik. Last is zeker niet ongeschikt, denk ik, beter dan hij schrijft b.v. Het ondier Székely heb ik Zondag a.s. te grazen, ik zal het je zenden, omdat er ook veel over 'Havelaar' (Max) in voorkomt. Dat mensch wordt hier momenteel gevreten door het publiek, zoodat Ritter en nog eenigen al weer van meesterwerk spreken. - Voor *Forum* April hoop ik zelf een klein stukje over Einstein's boek te schrijven. Vond je de *Deftige Disselaars* van v. Gelderen niet geslaagd? (Je hebt nu *Forum* toch zeker?)

Wil je me, als je tijd hebt, *twee* dingen vertellen? 1° wat ik over *Jules Romains* moet denken. 2° of ik van Ernst von Salomon *alles* moet lezen, om een stuk over hem te kunnen schrijven. Gisteren sprak ik Joris Ivens bij de vertooning van zijn Borinagefilm in de Leidsche filmliga, die als document curieus is, maar hopeloos naïef opgezet. (Gelukkig zijn de Leidsche studenten ook anti-Mussert, heb ik gemerkt; die bittertafelpraat slikt 'het intellect' blijkbaar toch niet).

Als je nog een 'servies verhaaltje' hebt, of aanverwant artikel, houd ik me aanbevolen!

hart. gr. ook voor Bep en van Ant
je
Menno

Politicus is geheel gecorrigeerd.

Hoe wonen jullie nu?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [9 maart 1934]

aant.

Parijs, 9 Maart.

Beste Menno,

Kan je deze rijmen gebruiken voor het Panopticum van April a.s.?

In deze tijd van boekverbranding...

In deze tijd, o mensen - al verlies je er
je geld en eer bij en verstand -
vindt men gelukkig dr F.H. Fischer
onbrandbaar in *Groot Nederland*.

Mocht ook voor ons de rassenbloedhond komen,
het boekverslindend Arysch Dier,
hier is de geest die hem op slag doet dromen:
onze enige na Casimir!

Al voelt men 't Leven tot de draad verslijten
en Ziel en Poëzie verrot,
een stroom van avondschoolbanaliteiten,
duurt eeuwiger, goddank, dan God!
Is 't onze laatste vreugd zoveel doorschouwen
zo zonder denken te verstaan? -
Eén vraag slechts kwelt: in goed vertrouwen,
waar heeft *Groot-Nederland*,
waar heeft *Groot-Nederland*
zijn Dr. Fischer toch vandaan?
E.d.P.

Of vind je Dr. Fischer de moeite niet waard? Stuur het in dat geval alleen maar door aan Jan!
Je
E.

P.S. - *Forum* ontvangen. Een gevarieerd nummer, maar misschien toch niet zoo goed als het vorige. De Vlamen vallen me nog steeds erg mee, dank zij Walschap!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [10 maart 1934]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 10 Maart.

Beste Menno,
Ik zond je gisteren en eergisteren 2 panopticums. Als je het tweede *(De Derde Knal)* niet goed vindt, stuur het dan naar Jan voor zijn rubriekje in *Gr. Ned.* - Je stukje over Mae West was uitstekend, en heeft Bep en mij bizonder vermaakt. Jammer dat je niet de helft van deze peper in je stukje over Brand(en)-en-Hindenburg hebt gedaan! Misschien had je beter dat panopticum als een p.s. met de nieuwe datum onderaan het 'hoofdartikel' kunnen laten zetten dan zoo losgeslagen achteraan.
Ik kreeg een briefje van Pauwels met hetzelfde verslagje uit de *N.R.C.* dat jij me al zond...
Forum was gezellig, al was de poëzie over het algemeen wel erg dun. Rudie wel aardig (ofschoon zwak) maar Taeke de Groot en Frenkel eigenlijk groote snert. Het vers van Elsschot vind ik nogal bête. Grof, geestloos, Speenhoff-achtig gescheld op rijm, waar men bovendien niets aan heeft, als men niet weet wie de baardman is die bedoeld werd. [Maar ik verdenk hem ervan dat hij dit rijm aan de 'paapsche

gemeente' heeft willen opdringen en dan wordt het voor ingewijden weer erg aardig!] Walschap is in de Vlaamsche afdeeling uitgesproken de matador; verder schreef de mysterieuze P. het beste vers in *Forum* van deze maand.

Zorg je nu vooràl dat mijn *Liaisons* met April erin staan? Dan kan je me in Mei overslaan.

Antonini beloofde me zijn stuk voor eerstdaags.

Ik ben erg benieuwd van Ant te hooren hoe ze mijn 2e verhaaltje vindt. Is het haar tegengevallen na het 1e? Lijkt het haar niet idioot? Antonini, die het 1e goed vond, vond dit 2e erg 'onwaarschijnlijk' (al is het dan ook voor 8/10 uit *mijn* familiearchief!); Vestdijk daarentegen vond het 1e niet erg 'overtuigend', en dit 2e - 'dat van die Turk!' - goed. Ik houd het in dezen op de onbevooroordeelde lezeres = Ant.

Ik heb eigenlijk lust om al deze verhalen uit *Ducroo* los te maken en er een apart boek van te maken, met dezelfde en andere personages erin: bv. 'Abbie' zou ik erg graag hernemen! Een soort van fantastische psychologische schetsenverzameling, aaneengelijmd tot 'roman'. Wat denk je ervan?

De vertaling ROEPT - Adieu!

Je

E.

Vanmorgen een telegrammetje van Clara Malraux: 'André a trouvé sa ville qui a 16 tours. Moi je vous attends à diner ce soir.'

Aardig, vind-je niet? Ze heeft doodsangsten uitgestaan, en is nu nog allesbehalve gerust. Aan André had ze tenslotte gezegd dat zijn Oostersche stad haar gestolen kon worden en dat hij op deze manier alleen maar een *idiote* dood kon vinden. Nu is ze blijkbaar trotsch en gelukkig!...

Wij hebben laatst met haar gegeten in de *Mosquée* hier, een Arabisch restaurant, met Arabische instrumenten -, neus-en-keel-muziek. Erg geschikt; als jullie weer hier komen, gaan *wij* ook. De hele buurt daar - vlak bij de Plantentuin, met Bernardin de St. Pierre en Paul en Virginie erin, is om rond te scharrelen erg aantrekkelijk. Daar vlakbij woont ook John Buckland Wright, met wie je ook maar eens kennis moet maken.

Verzonden 12 Maart; Bep die dezen brief zou posten heeft hem bij vergissing in haar taschje bewaard!

II

Daarnet je brief. Dus hier is een tweede blaadje, in *één Brief* (niet briefkaart!)

Allereerst antwoord op de 2 vragen:

Jules Romains is een beroemd man, genre Duhamel, wiens jeugdvriend hij was. [Althans hij maakte met hem deel uit van dezelfde literaire groep.] Verder een voor mij onleesbaar auteur, die 'wijd' grijpen wil (ook à la Duhamel) en abominabele zotheden vertelt. Alles bij elkaar een akelig iemand, niet zonder literair talent; soms 'leuk', soms dor vervelend, misschien expres; soms erotisch aangelegd en dan wordt het héél beroerd, soms cosmisch. Je zou *veel* van hem moeten lezen, want 's mans werk is erg gevarieerd. [Dit geeft geen erg goed beeld, maar ik kan op 't oogenblik niet beter!]

Van von Salomon weet je zoowat alles als je één boek leest, zijn beste, tevens zijn 'memoires': *Die Geächteten*.

Over Mussolini kan ik onmogelijk schrijven voor April, zeker niet voor 15 Maart. Beschouw mij als invalide, zeker tot eind April. (O, o, o, die verta-a-aling!) Graag wèl de *Liaisons* in April; het genre essay is zóó verschillend van Vestdijk, dunkt me, dat het niet erg is. Tusschen haakjes: Vestdijk over Joyce is zeer goed. De verzen

van Jaap van Gelderen vind ik ‘curieus’, maar een beetje Adama van Scheltema + Forumtoon, alles bij elkaar toch niet je dat. Wel sympathiek natuurlijk.

Ik vind dat je het schetteraartje Kuyle toch wel eens affaire mag nemen, bij een komende gelegenheid. Hij schijnt nu uitgemaakt te hebben dat Engelman ook geen dichter is - en dat alleen omdat men hèm van alle kanten op smeerlapperij betrapt heeft. Als je het werkelijk niet wilt, laat mij het dan later doen (als ik weer valide ben - en *in duivelsnaam*!) Maar ik beloof hem dan ook een artikel waar hij voor zijn heele nieuwe gemeenschap genoeg aan heeft - en (*begrijp* je dit?) eigenlijk zou het mij *spijten*; het brengt mij dan toch weer midden in Kostersloot terug, op deze manier! O, vloek, o vloek, o...

Zal het mijn fatum zijn? - Enfin, over een week ben ik het heele mispunt misschien weer vergeten. Het is wel het smerigste prolletje dat erbij loopt, dat is héél zeker.

We wonen hier op een kamer van 3 M. 80 bij 5 M. 75 met daaraan geplakte badkamer en keuken (twee pijpeladen). Op de 6e verdieping, maar met lift. Buurt heel geschikt. Op het oogenblik begint het hier gezellig eruit te zien, en Bep kookt alweer. Dank voor de wenken van Wim. Later meer; op je verlangen naar ‘serviese verhaaltjes’ werd dubbel en vóórkomend (hoe moet ik het woord schrijven, ook met een accent blijft het vaag) geantwoord.

Haastig afscheid. Je

E.

Ik ben misselijk van Ferral, bij het vertalen. De vent werkt me zéér op m'n zenuwen, met en zonder Valérie. Ik gaf er wat voor als hij even levend kon worden, opdat ik hem onhebbelijk kon bejegenen! De flinkdoenerij van dien idioot is door Malraux werkelijk heel handig braakmiddelachtig aangebracht.

Last valt niet mee. Geniaal is het ook allerminst, en zooals je zegt: het is vooral met ijver *gemaakt*. Maar je leest het met belangstelling, zoolang je ‘kennis neemt’. Nasmaak of levende figuren, vrijwel nihil.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 15 maart 1934

aant.

aant.

den Haag, 15 Maart '34

Beste Eddy

Hartelijk dank voor je brief en in het bijzonder voor de prompte en afdoende beantwoording van mijn vragen. Ik heb nu zoo'n idee, dat ik den heer Romains wel ken en hoogstens één boek van hem behoef te lezen om hem niet erg te mogen. Over Salomon wil ik binnenkort eens een preek maken; er is pas een nieuw boek van hem, *Dieskadetten*.

Schoonen dank ook voor de panoptica, die ik beide zeer geslaagd vind. Ze komen dus in April, al heeft Vic tegen het versje over Fischer gestemd, waarom weet ik

niet. (het andere pan. heeft hij nog, maar V. en ik zijn natuurlijk beide voor). - Ik kan je niet *zeker* beloven, dat de *Liaisons* er in komen in April. Ik moet met ± 40 pag. telkens een dragelijk geheel maken, vergeet dat niet, en bovendien ook zoo nu en dan verschillende 'buitenbeentjes' aan het woord laten. Nu *moeten* in April Joyce II, de novelle van Marsman en een groot stuk Slauerhoff; maar het kan wel zoo meevallen, dat er nog een groot stuk ingaat. Anders *zeker* in Mei. Het spijt me, dat je nu dat artikel over Mussolini niet hebt kunnen schrijven. - Benieuwd naar den Antonijn.

De koningin van Sheba en Malraux heb ik dadelijk samen in de krant gezet, na het telegram aan l'Intran. Overigens was ik het met Clara Malraux eens, dat, *als* André hier gepiept was, zijn dood niet een symptoom van noodzakelijk heroïsme zou zijn geweest. Er zit voor mijn gevoel (voor een man van het formaat als M., wel te verstaan) iets flauwekulligs in deze heele onderneming, hoeveel respect ik ook heb voor den 'physieken moed' en aanverwante artikelen. Van een au fond geborneerden 'ontdekkingsreiziger' zou zoo'n daad misschien het non plus ultra zijn van heldenmoed, maar in een tijd, waarin Europa zelf zoo ongeveer verrekt, kan een Malraux zijn persoon toch wel ergens anders in het spel brengen, dunkt mij. Maar mogelijk vergis ik mij in de motieven? In ieder geval, je bewijst mij natuurlijk een dienst (en je portemonnaie ook) als je hem direct na zijn terugkomst een verhaaltje laat vertellen voor *Het Vad.* Speciaal gearrangeerd. Liefst met een mooi plaatje van de 'stad' erbij.

Ik lees nu *met de grootste spanning Die Geburt der Tragödie*! Voornamelijk om het 'apollinisch' en 'dionysisch': twee begrippen, die ik in heel andere verhoudingen uitstekend voor mijn vervolg op de *Politicus* kan gebruiken. Het is nog erg Kantiaansch en Schopenhaueriaansch; maar hoeveel nieuwe perspectieven zitten er al niet in!

Heelemaal eens over *Forum* van deze maand met je ben ik het niet. Elsschot vind ik zeker 'volksch', maar in het soort uitstekend, en van een echte verontwaardiging, die voor één keer absoluut niet schaadt. Frenkel en de Groot accoord. Maar *Scherzo* van Rudie leek mij werkelijk erg aardig (*niet* het tweede vers). van Gelderen accoord.

Ik beloof je, dat ik Kuyle spoedig à faire neem, naar aanleiding van *Harten en Brood*; en dan haal ik zijn 'jongheid' er ook bij. Maar dan in de preek voor *Het Vad*. Het lijkt mij heel goed, als dit varken in het groote publiek eens gewasschen wordt, net als mevr. Székely met haar Pieter Pot. Maar doe jij het, als je veine hebt, gerust nog eens in *Forum*!

Ant heeft het 'tweede verhaaltje' nog niet kunnen lezen en zal je dus later haar oordeel doen toekomen. Je plan, om ze uit *Ducroo* te lichten, lijkt me niet gek. Het is mogelijk (maar daarvoor zou ik eerst het geheel moeten zien), dat ze toch te veel afleiden van de kern.

Het baantje is momenteel wat stiller, zoodat ik weer tijd heb voor eigen gedachten. Zaterdag gaat hier de première van Bruckner's *Die Rassen*, waar wel weer heibel uit zal voortkomen. Ik maak me op, om de beroemde 'vrijheid' weer eens stevig te gaan verdedigen.

hart. gr. voor jullie beiden
je
M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [16 maart 1934]

aant.

aant.

Parijs, 16 Maart.

Beste Menno,

Hierbij nog een lijstje boeken van Romains, voor je event. studie. Leuke kant: *Les Copains* (daverend bekend, voor mij veel flauwer dan Hans Martin). Satyrieke kant: *Knock ou le Triomphe de la Médecine*. [Of: *M. de Trouhadec saisi par la Débauche*.] Moderne kant: *Donogoo-Tonka*. Erotische kant: *Le Dieu des Corps*. Ernstige, realistische kant: *Mort de Quelqu'un*. En tegenwoordig schrijft hij aan een vervolgwerk dat *alles* omvatten zal: *Les Hommes de Bonne Volonté*. - Ik beklaag je als je de boel probeeren gaat!

Antonini was vanmorgen hier en las me het begin voor van zijn stuk over Mabel Dodge en Lawrence. Het is zéér behoorlijk, beter dan zijn gewone boekbesprekingen, die trouwens ook altijd geven wat ze willen, in hun bescheiden soort. Heb gezegd ermee voort te gaan.

Ik zal Malraux, als je wilt, voor de krant interviewen, ofschoon ik de zaak zeer vervelend vind en, eerlijk gezegd, nog heel wat 'flauwekulliger' dan jij. Iedereen hier heeft er nu lol over: over deze prompte overvlieging van de koningin van Scheba. Ingesloten een grapje uit dezelfde *Intran* die dat eerste weidsche bericht gaf: ik vind het werkelijk nogal amusant. Die mijnheer Corniglion-Molinier, die met Malraux is weggegaan, heb ik eens bij hem gezien: een ronduit afstootend individu, genre hoogere commis-voyageur en vlotte Parijzenaar, overigens oud-notaris en met volkomen het smoel ernaar. Dat Malraux het erop gewaagd heeft zijn botten te laten samenloopen met die van zóó'n vent, vind ik misschien nog het pijnlijkste van alles. En er is een rot-reclamekant aan dezen vliegtocht gekomen (door den prix Goncourt en de versterkte journalistieke belangstelling), die ik niet goed rijmen kan met wat mij de waarde lijkt van Malraux. Dit heeft met moed of zoo niets meer te maken; want moed was natuurlijk inderdaad *noodig*, niet alleen voor Malraux, maar ook voor dien meneer Corniglion-Molinier.

Ik kreeg Méral hier laatst op visite - 2e poging in 14 dagen om me, met allerlei leugens, geld af te tappen - beide keeren niet gelukt. Toen hij wat wijn op had, voelde hij zich lekker en werd giftig over iedereen: over Pia, Malraux, etc. Zijn grootste trouvaille was dat *La Cond. Hum.* eigenlijk een verdomd oppervlakkig boekje was (zoo vervelend overigens, dat hij het niet dóór kon komen!) Het is een niet-eens-meer-amusante, maar dialectisch-handige vuilik. Ik hoop dat hij de moed om hier te komen nu opgegeven heeft, anders is hij welkom voor een 3e weigering, en dan *zonder* wijn.

Grappig, dat tegenstemmen van Vic. Is het 'Wille Zur Macht' (dat veronderstelt Bep) of 'principieele eerlijkheid ondanks de vriendschapsrelaties' (dat veronderstel ik) - Peu importe, trouwens.

Liaisons dus zeker in Mei. Ik blijf benieuwd naar de meening van Ant. - Het is nu zoo goed als zeker dat ik de verhalen uit *Ducroo* haal, om er een heel ander boek van te maken; mijn innerlijke en nog halfonbewuste kunstenaarslogica gebiedt het mij meer en meer!

Bep laat je zeggen dat de *Rassen* hier ook in première gaat. Ze vraagt je of je nu wèl, of juist niet, gesteld bent op een bespreking ervan? Schrijf maar gauw weer.

Hartelijke groeten, ook onder de Dames,

je

E.

Ik schreef voor *Activités* een stuk over Liepmann en beloof je voor Juni het stuk over Mussolini.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [17 maart 1934]

aant.

aant.

aant.

Parijs, 17 Maart.

Beste Menno,
In haast: wil je *vooral* het rijmpje tegen Fischer terugvragen en niet laten drukken? Bep is uit *Gr. Ned.* gegaan, omdat ze daar opeens de helft afgeslagen hebben en meer (fl. 16. inpl. van fl. 35.) voor haar kroniek. Als ik nu dat rijmpje zet, heeft het voor Coenen, die een persoonlijke vriend van Fischer is, natuurlijk alle schijn van een 'lage wraakneming', en dat is me het rijmpje niet waard. Vic krijgt dus zijn zin, op een geheel andere manier dan hij wilde.
Ik reken er absoluut op en hoop dus maar dat men nog niet met zetten begonnen is.
Ik heb veel plezier in mijn stuk over Liepmann, dat Pia voor me heeft nagekeken.
Hart. groeten van je
E.

Ik heb Pauwels een afschrift van mijn artikel gestuurd, met verzoek het na lezing direct aan jou door te zenden. Zend jij het dan weer direct hierheen? - Van Hein krijg je Mussert terug, dat ik hem in één moeite door zond, met andere boeken.
Probeer je nog èrnstig de *Liaisons* in *Forum* te werken?

B.M.
- Hierbij het stukje met een paar regels vermeerderd terug. Tant pis als het zoo niet gaat, gooi het dan maar weg. Hart. groeten van je
E.

Bep is een uitbarsting van woede nabij tegen Vic, dien ze van een uiterst minne mentaliteit beticht. Ik ben het niet met haar eens, al 'voel' ik ook wel wat... Maar toch, is deze C.F. Meyer misschien een beroemd novellist van de kracht van de beroemde Paul Heyse en dito Wilhelm Raabe? Of meer à la Ernst Zahn? *Kijk dit ook nog na*!

[E.d.P.-d.R.:] Ik wéét dat hij van de kracht van Raabe, Heise en *Otto Ernst* is, want sinds ik gehoord heb dat C.F. Conrad Ferdinand beteekent, herinner ik mij dat ik op school iets van hem gelezen moet hebben. Het komt mij voor dat Vic een unio mystica begint te krijgen met de 'stoelen' waarop hij het voorrecht heeft te zitten. Daarvoor volstaat mij zijn gebaar ten opzichte van de *Liaisons*: deze 'in godsnaam dan maar'-toon tegenover de eerste bijdrage in zijn handen van de redacteur op

wiens stoel hij zoojuist is komen te zitten. Ik begrijp dan ook niet waarom Hitler ze allemààl wegjaagt. Vic herinnert mij sterk aan Emmanuel Berl, die toen hij acht weken redacteur van *Marianne* was, wellustig begon te doen over het feit dat hij kon laten antichambreeren.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 19 maart 1934

aant.

aant.

den Haag, 19 Maart '34

Beste Eddy

Het panopticum lijkt mij in den nieuwen vorm heel goed, en vooral meneer Gielgud is zeer geslaagd als klap op de vuurpijl. Het stukje is nu weer naar Vic; zien wat hij repliceert. De suppositie van Bep is misschien niet onjuist. Dat de keuze van Vic een mislukking is, staat nu al lang en breed bij me vast (maar dit *onder ons* houden!). Hij leest de copie, dat is alles, is verder onbereikbaar en heeft het altijd onmogelijk druk (waarom hij wel en ik niet, of tenminste niet zoo, dat er geen druppel tijd overschiet, ontgaat me). Last hebben we niet van hem, want in de enkele gevallen, dat hij tegen was, waren wij of ook tegen of met 2 voor tegen hem alleen. Vestdijk daarentegen is uitstekend voor de zaak; hij is trouwens heelemaal een levend wezen, wat t.o.v. Vic wel aan twijfel onderhevig is. Gelukkig, dat ik van Vic als redacteur niet veel had voorgesteld; als representant is hij best, en misschien heeft zijn soliede naam eenige abonné's gelokt, wie weet. Maar hij wordt met den dag meer een ‘letterkundige’, d.w.z. een idioot met het masker van een artiest. Hoe lang het nog duren zal, eer hij *al* zijn intelligentie kwijt is, kan alleen moeilijk van te voren worden berekend.

Méral is verbluffend! Moet hij je nu nog geld aftappen? Dit soort menschen begrijp ik alleen van buiten; hoe kunnen zij met zooveel snuggerheid zoo plat - vies zijn. Nieuw argument tegen de intelligentie als zelfstandige waarde. - Het geval van Malraux hindert mij ook. Juist *hem* had ik voor zulke typische filmreisjes te goed geacht. Maar misschien gaat het op of een of andere manier ongeveer zoo langs hem heen als langs mij de stukken, die ik aan ‘Cor’ en zijn belangen of onbelangen moet wijden.

Over *Rassen* zou ik maar niet meer schrijven. Ik heb eergisteren de trad. première al in Rotterdam gezien. Een stuk van verbeten phraseologie, maar hier en daar, zelfs onder regie van ‘Cor’, werkelijk toch nog griezelig van historiciteit. Jullie kunt natuurlijk *wel* in een brief over andere dingen een paar passages over de reactie van Parijs daarop inlasschen. Dat slikt den Haag weer als extra peper bij het artistiek avondmaal.

Fischer is vernietigd. Jammer. - Stuur me in ieder geval ook het in *Activités gedrukte* stuk over Liepmann toe!

Hein had een critiek van je op een novelle van zijn hand. Die critiek was met ‘beleid’ opgesteld. Kun je me niet eens schrijven, wat het nu *precies* was? Ik verwacht iedere dag ook een product van hem te zullen moeten beoordeelen. Vervelend, bij zulke geschikte menschen, die literaire ‘drang’!

De heer C.F. Meyer wordt behandeld bij Wildenbruch en Godfried Keller, *Ausklang des Realismus* heet het hoofdstuk. Hij heeft een dik, lachend hoofd en schrijft geschiedkundige novellen, volgens mijn vakbijbel.
hart. gr. voor jullie beiden, ook van Ant,
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [21 maart 1934]

aant.

aant.

aant.

Parijs, 21 Maart.

Beste Menno,
Het verhaal van Hein was *werkelijk* niet slecht; zeker geen haar minder dan bv. de latere verhalen van onzen F.C. Terborgh; integendeel. Het is, op zijn trage manier, boeiend; zou in *Gr. Ned.* sterk boven het normale peil staan. Het viel mij bij lezing erg mee, en Bep ook, want wij waren allebei erg geschrokken! De goede Hein heeft een 'minderwaardigheidscomplex' opgedaan omdat het door een jury geweigerd is, en dat niet alleen, maar voor compleet onnoemenswaardige vullis aangezien; tot vermaak van zijn journalisten-vrienden. Ik heb het ding vandaag nagezien en hem teruggezonden. Als ik nog in *Forum* zat, zou ik er vóór stemmen. Tusschen het verhaal van Henny en dit zou ik niet weifelen!
Ik heb hem gezegd het je te laten zien. Je kan altijd zeggen dat het om zijn 'ouderwetsch karakter' niet in *Forum* hoort of zooiets; en hij kan het dan nog altijd naar Jan zenden voor *Gr. Ned.* Hierbij een brief van Querido. Ik had hem voorgesteld om de verhalen uit *Ducroo* te lichten en daar later een ander boek van te maken. Hij heeft er niet veel van gesnapt, maar zijn reactie op *Ducroo* zelf spreekt boekdeelen. Ik ben werkelijk ontmoedigd, hoe volmaakt logisch dit ook is. Ik ben ook niet ontmoedigd om zijn oordeel! maar omdat dit weer een bewijs is dat ik per se iets anders zal moeten vinden; dat mijn literatuur voor 'verkoop' niets gedaan is, en daarmee uit. En dat zal blijven!
Stuur me brief Q. terug.
Pauwels heeft je mijn art. wschl. gestuurd. Natuurlijk zal ik je een gedrukt ex. zenden, als dat nog verschijnt. Tot heden geen asem van Mme Torry. - Bep heeft voor *Het Vaderland* een 'brief' over haar geschreven (soort interview). - Malraux is in Barcelona, kan morgen hier terug zijn. Nog een interview dus!
Hierbij ook nog de brief van Hein himself. Na lezing verscheuren.
Ik kreeg verder een zeer curieus schrijven van Gans. Daarover later: of ik zend het je nog wel eens.
Jammer dat je Fischer hebt vernietigd; ik heb er nl. geen copy van. Ik had het nog aan Jan Gr. willen zenden, voor de aardigheid. (Bep blijft misschien toch in *Gr. Ned.*, voor een extra-prijsje voor haar en J.v.N., als 'kroniekschrijvers'!)
Vic gaat me om diverse redenen toch een beetje op de zenuwen. Het is niet erg - althans, het heeft niets dramatisch. Maar ik voel toch dat hij mijn vriend niet is, en

's mans literaire ambtenaarschap degouteert me toch, of ik het wil of niet. En toch *heb* ik nog sympathie voor hem, misschien wel meer dan hij voor mij. Ik weet het niet, ik zou hem moeten terugzien - en verlang daar ook al niet naar!

Antonini kende Conrad Ferdinand ook, en zei dat hij, juist *omdat* hij hem kende, het totaal onzinnig vond om den man met Tsjechov en Maupassant in één adem te noemen. Trouwens, die Maupassant, entre nous, is ook meer een *naam* dan wat anders. Het is eigenlijk een onleesbare platvoet. - Antonini heeft zijn stuk af (heet *Mabel en Lorenzo*) en zal het jou sturen. Bep vindt het hier en daar wat omslachtig en kinderachtig gesteld, maar zeer juist en best leesbaar. 'Mabel' is in waarheid geïnspireerd op zijn eerste vrouw, Hetty Marx. Dit als pikante bizonderheid: niet aan Vic over te vertellen. Wachtwoord trouwens: *niets* van wat 'onder ons' is aan Vic oververtellen!

Tot zoover voor heden. Hart. groeten voor jullie beiden; je
E.

Beste Menno,

Hierbij een 2e brief van Q., na een lange brief die ik hem in antwoord op de 1e schreef, en waarvan ik natuurlijk geen copy heb, maar die Bep je wel kan vertellen.

Bep en ik hebben nu samen een plannetje bedacht, waarin jij een rol moet spelen! Als je maar tijd hebt...

Later meer. Hart. groeten van je
E.

Mevr. Torry schrijft dat ze mijn stuk over Liepmann graag opneemt. Kan je in Holland geen reclame maken voor *Activités*? dat zou zij erg graag willen. Ze zoekt iemand - uitgever of boekhandelaar - die de verkoop voor Holland op zich wil nemen: ik gaf haar Querido en Van Kampen op, maar die verdommen het allebei. *Kan Kramers niet iets voor haar doen*? We moeten 'elkaar' in deze dingen toch helpen!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [24 maart 1934]

aant.

Parijs, Zaterdagmiddag.

B.M.

Hierbij weer wat vragen - de lijst wordt aanmerkelijk geringer, naarmate ik opschiet:

Wat is in het Holl. 'le Houpé' - schijnt een provincie in het centrum te zijn (van China). In de buurt v. Hangkau.

Kan Wim dit zinnetje voor me vertalen:

'Mastoïdite... Pauvre vieux, il faudra briser l'os.' Het gaat om een kind dat deze 'mastoïdite' heeft.

Vanmorgen je briefkaart gekregen. Daarna Malraux teruggezien. Gebruind en opgeslankt, maar ziet er slecht uit en heeft griep. Had natuurlijk veel te vertellen...

Het is afschuwelijk met *Forum*: telkens een kleine 14 dagen te laat. Naar onze Duitsche opera ben ik ook erg benieuwd. Het schijnt dat Thelen het woord 'ir.' (voor Mussert) niet heeft kunnen vertalen!

Benieuwd naar de *Politicus*. Ik heb van mijn kant Querido uitgebreid geantwoord. Zien wat hij doen zal. Hij is zeker geschikt, maar blijft natuurlijk toch vóór alles zakenman.

Bep zal morgen, door mij bijgestaan, een ‘interview’ met onzen vliegenier maken en dan persoonlijk naar Holland brengen. Ze gaat voor een 8 à 10 dagen naar Voorburg; tot na Paschen en zal je dus zeker zien. Bel haar anders Dinsdag op, tegen etenstijd bijv. Ze is nogal moe en wil flink uitrusten.

Ik zit hier tot over de ooren in dat vertaalwerk.

Van Doesburg moet dan maar onbesproken blijven.

Hart. groeten, ook voor Ant, van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [28 maart 1934]

aant.

aant.

Parijs, Woensdag.

Beste Menno,

Heb je Bep gesproken? Heeft ze nog mijn boodschappen overgebracht? Nl.: Liepmann laat je zeer hartelijk bedanken voor de moeite die je je voor hem gaf; hij vraagt of je hem een nr. kan sturen van *Forum* met je stukjes over zijn affaire erin (je kunt het ook hem direct sturen: H. Liepmann, rue Lepic 1, Paris 18.)

Ik heb erge haast met de gevraagde vertaalinlichtingen: vooral ‘mastodoïte’ maar ook het andere. Dan, als de bliksem, kan Wim me opgeven wat die ‘cyanure’ is waar in *La C.Hum.* zoo'n groot gebruik van wordt gemaakt? Ik vind: cyanide, sjankali, Pruisisch blauw, cyaanzout... Hoe zeg je het in het Hollandsch op de meest juiste en toch courante manier?

Je stuk over Kuyle-Last was weer heel goed. Er ontbreekt aan deze stukjes toch maar heel weinig om ze *Forum*-fähig te maken. Kan Vestdijk niet een stuk schrijven over Slauerhoff's *Soleares*? Of - (en) - over Jan van Nijlen's *Geheimschrift*? Ik zou het over dit laatste erg graag doen, maar heb helaas, helaas! geen tijd! Ik ben nu nagenoeg idioot van het strafwerk voor de W.B.

Hart. groeten, je

E.

Die inlichtingen zijn noodig omdat de 4^{e} hier een pak copy weer de deur uit *moet*.

Bep zal je gezegd hebben dat we misschien de 5^{e} in Brussel samenkomen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 28 maart 1934

aant.

aant.

den Haag, 28 Maart '34

B.E.

Het is weer later geworden dan ik dacht met dit antwoord. Druk gehad. O.m. *onhoudbare* proef van mijn *Sammlung*-artikel moeten corrigeeren. Jouw stuk heb ik *niet* ter correctie ontvangen! Ook mijn eigen trouwens niet vooraf in duitsch manuscript. Resultaat: het heele stuk moet ongeveer worden overgezet! - Morgenmiddag komt Bep hier. Vandaag *Forum* gecomponeerd. Het was ditmaal verduiveld lastig. *Liaisons* godsonmogelijk. Maar ik geef je nu als *vast* nummer voor Mei mee ter zetterij. Antonini is aangekomen; ik had nog geen tijd hem te lezen. Je panopt. heb ik nagezien.

Le Houpé is holl.: *Hoepé*. Het is de provincie, waarin Hangkau ligt. 'Mastoïdite' is naar Wim toe.

Interview met Malraux was heel mooi. Vooral die notitie over het vallen op de aarde. Heintje zal mij het verhaal geven, maar hij wil het, zegt hij, eerst nog wat bewerken. Het doet mij plezier, dat het werkelijk niet zoo gek is, want ik heb liever geen litteraire uiteenzettingen met hem over zijn eigen werk. Hij behoort tot die menschen, die eigenlijk te goed zijn om slechte dingen te schrijven, en die het niettemin toch wel doen.

De brief van Querido - ja, dat was haast te verwachten van den lijzigen auteur der Santiljano's. Die menschen willen iets *anders*, iets gebeeldhouwds of gevernisds. Het werk moet kunnen misleiden over zijn maker, dat is de eisch! Waarvoor zijn de romanciers er anders, denken zij natuurlijk. - Schreef ik je al, dat er van *Uren met Dirk 122* exx. verkocht zijn? Er is ± f 100 in blijven zitten, voorloopig. Wat niet erg is, want ik heb de som nooit aan Zijlstra betaald, maar die verrekend met den *Politicus*. Alles, wat er dus uit komt, beschouw ik als meegenomen. [Dirk heeft in *De Stem* weer iets onzegbaar heerlijks gekwijld over Garbo en Dietrich.]

Gisteren is Emma ter aarde besteld. Ik zat in den winkel van Nijhoff te kijken. Uiterst leerrijk. Veel militair en geschitter. Alles lijkt *precies* op een feest, alleen de mentaliteit zou moeten verschillen, en die verschilt nauwelijks! Toch doet het koningschap nog meer aan als anachronisme dan het leiderschap à la Hitler, dat walgelijk is, maar tenminste 'van onzen tijd'.

Een allerfraaist boekje is er geschreven door Albert Verwey over zijn relaties met George. Ik zal er morgen een stuk over schrijven voor *Het Vad.* en je dat opzenden. Het lijkt werkelijk *erg* veel op Esther de Boer-van Rijk! George, die zich bij Verwey kwam beklagen, 'omdat de jonge dichter Gutteling zich zonder meer op een wandeling bij hem had gevoegd'! En vooral de heeren van den 'Kreis' zijn onbetaalbaar van comedianterigheid.

Wij gaan *Vrijdag* naar *Eibergen. Dinsdag* zijn we weer in Den Haag.

Tot nader. Een hart. hand van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [31 maart 1934]

aant.

Parijs, Zaterdag.

Beste Menno,
Haastig dit krabbeltje, als antwoord. Wat is dàt nu voor flauwe kul met *Die Sammlung*. Er was toch afgesproken en geconditioneerd dat *jij* mijn proef zou nakijken. God weet wat ze er nu allemaal van maken! Waarom heb je niet als de bliksem Mann aangeschreven? Wil je in ieder geval nog erover schrijven en protesteeren?
Ik krijg, naar het schijnt, spoedig mijn laatste duiten (van de erfenis) en wil dan in ieder geval minstens fl. 50. aan *Dirk's Uren* bijdragen.
Benieuwd naar je stuk over Verwey-George.
Van Bep hoor je nog een en ander; ik laat het hier vandaag dus bij. Veel plezier in de vacantie, groeten aan Ant en vergeet niet je moeder te zeggen dat Beauty and the Beast met Paschen althans gescheiden zijn. Ook vele respecten aan de familiekring van laatstgenoemde.
Je
E.

Je stukje over Esther was best, maar ik vind dit vee, hoe meer ik erover nadenk, zoo walgelijk, dat het ergste erover mij niet genoeg lijkt. Hoe kan één behoorlijk mensch aan die smeerlapperij gelooven, en hoe zijn er toch duizenden ‘fraaie geesten’ meer of minder aan verknocht geraakt?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, 2 april 1934

aant.

aant.

Brussel, Maandag

Beste Menno,
Ik was zoo afgestompt van het vertalen (en heb anderzijds zoo vooruit gewerkt) dat ik eerder naar Brussel ben gegaan. Adres: Hôtel Siru, Place Rogier (vlak bij het Gare du Nord). Bep komt pas Donderdag of Vrijdag. Kom liever niet met haar mee - met het oog op onze verplichtingen tegenover T. V. en zoo - maar òf 2 dagen later (bv. Zaterdag) of *nu direct* (Dinsdagavond hier!) Telegrafeer in dat geval.
Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, 3 april 1934

aant.

aant.

Dinsdagmiddag.

B.M.
- Hoe graag ik je ook terug zou zien, ik zou haast zeggen: doe het maar niet. Ik merk alweer dat we allerlei menschen hier moeten opzoeken: Maasland, Hellens, en last not least Annie v. Schendel die na een zware operatie in een kliniek ligt. Er gaat een *zee* van tijd mee verloren. Zie zelf wat je doet, maar 'wees gewaarschuwd'. Kom zeker *niet* vóór Zaterdag.

Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [4 april 1934]

aant.

aant.

Brussel, Woensdagavond.

Beste Menno,

Daarnet je briefkaart. Je kunt natuurlijk Vrijdag om 1.30 aankomen en bv. een kamer nemen in ditzelfde hotel. Keurige eenheidsprijzen-bedoening, 25 frs. per kamer met eigen poepdoos en waschgelegenheid! Maar... 's middags om half 5 moeten wij naar het hospitaal waar Annie v. Schendel is, daarna gaan wij den heelen avond onze 'menschelijke schuld' aan de Timmersen afdoen. Zaterdagmorgen zijn we vrij. Als we Annie tot Zaterdag uitstellen, zijn we samen van ± 2 tot 5; vind je dat de moeite waard? En voor ons maakt het dan iets anders onmogelijk, bv. om op hetzelfde uur iets af te doen met Maasland. Maar het *kan*. Als je Vrijdag*morgen* kon komen, hadden we er meer aan, maar toch niet veel... Het blijft een treurige onderneming, vind ik. En Donderdag zijn we ook al bezet. [Tante de Sturler of Hellens, ik denk de eerste!]

Salomon... je moet weten dat ik hem niet helemaal gelezen heb! Ik was *begonnen* met *Die Geächteten*, toen wij uit Bellevue naar Bretagne gingen, en wou het daar uitlezen, maar eerst vroeg Guilloux het te leen en later kwam ik er niet meer toe. Vergeef me deze schande. Ik zou er dus niet behoorlijk met je over kunnen praten, al weet ik wel hoe de temperatuur ongeveer is (ook door *Die Stadt*). Ik zal er nu spoedig aan... probeeren te beginnen!

Waarom antwoord je niet op Kuyle? Wil ik het doen? Met genoegen - maar stuur mij dan al 's mans blaaskakerij, en schrijf de colophon van *Harten en Brood* voor mij over. Met deze gegevens beloof ik voor het volgend nr. een *afdoend* antwoord aan dit plebejertje-met-katholiek-vulsel. Ook over die 'marcheerende volkskunst'.

Hartelijke groeten van je
E.

Als je nog komt, telegrafeer dan. Eén woord is genoeg. Kan je niet omstreeks 11 uur hier zijn?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 6 april 1934

aant.

aant.

den Haag, 6 April '34

B.E.

Na ontvangst van je brief van Woensdag heb ik, zij het met een bloedend hart, mijn plan om naar Brussel te gaan maar opgegeven. Voor zoo korte tijd als jij vrij bent is het toch wel een wat al te groote onderneming, te meer, waar ik deze dagen veel werk en gereis heb gehad. Het is jammer, maar ik hoop spoedig eens een paar dagen in Parijs te kunnen komen, als er een voorwendsel is.

Gisteren ben ik naar Querido geweest en heb hem je *Smalle Mensch* afgeleverd. Hij was bijzonder aardig, moet ik zeggen, en zeer toegankelijk voor argumenten, al bleef hij natuurlijk bij zijn meening over je boek. Met name zou hij de eerste 150 pag. graag wat meer samengedrongen willen hebben. Ik heb hem nadrukkelijk bericht, dat ik de Indische memoires van a tot z meesterlijk vond, tegen de compositie van het eerste stuk met de gesprekken ook wel eenige kleine bezwaren had, maar dat hij het boek moest nemen zooals het was; alleen heb ik hem beloofd, dat ik je (niet als Boudier-Bakker-concessie, maar als verzoek van den 'mensch Querido') zou vragen in het eerste stuk wat te werken (ik meen, dat je dat al van plan bent.). Het verschil tusschen compleetheid à la den Doolaard en à la Stendhal heb ik hem ook trachten duidelijk te maken. Hij wil daar in theorie wel aan, maar Joost Mendes gelooft er niets van, dat ligt voor de hand.

Maar alles bij elkaar lijkt hij me een goede uitgever. Zijn voorstel, dat hij je zelf zal doen, wordt nu dit: hij neemt je *twee romans* + *Smalle Mensch* en geeft je daarvoor de afgesproken f 1000 voorschot, in maandelijksche termijnen uit te betalen. Verder krijg je de gewone percentages van den verkoop. Ik heb hem gezegd, dat ik het voorstel zeer reëel vond, en dat vind ik ook. Jij hebt je drie boeken goed onder dak, en ook je f 1000 beet; loopt de verkoop enigszins, dan deel jij voortdurend mee in de verdere winst. Je krijgt zulk een voorstel, dat weet ik haast wel zeker, van geen andere holl. uitgever. Neem het aan.

Verder heb ik over *Die Sammlung* geprotesteerd. Inderdaad zijn noch jou noch mij proeven gezonden van Thelen's vertaling. Mann schijnt mijn schriftelijk verzoek vergeten te hebben en heeft daarom zelf de proeven drie maal gecorrigeerd, naar hij mij verzekerde. Met mijn eigen stuk is iets veel ergers gebeurd, ook al door de schuld van onzen Klaus; er zijn n.l. drie regels in gekomen, die ik voor mijn particulier gebruik in margine had genoteerd!! Gewoonweg belachelijk. Er is nu een briefje met een rectificatie bij ieder nummer gevoegd. - Ik heb gisteren in den trein jouw artikel vlug overgelezen en moet zeggen, dat, globaal genomen, Thelen je toon heel goed gepakt heeft. Het stuk is werkelijk *erg* aardig en uiterst leesbaar, heerlijk partijdig en daardoor in flagranten strijd met de objectieve artikelen van Scholte en Constant, die alleen voor specialisten leesbaar zijn. - Dat ik niet eerder protesteerde

ligt aan de opmerking, die jij in een brief maakte (hoogst toevallig, denk ik?) over *ir*. Mussert dien Thelen niet had kunnen vertalen. Ik maakte daaruit op, dat je *zelf* de proef had gekregen! Pas later kreeg ik weer argwaan, maar toen was er al gedrukt.

In geen geval wil ik geld voor Uren! Denk daar aan, anders had ik je *niet* geschreven over het tekort. Ik heb het immers met Zijlstra met gesloten beurzen verrekend, dus je gebruikt je erfenis maar op een andere manier, als je mij een plezier wilt doen tenminste!

Dit voorloopig in haast. Ik zend je Kuyle, maar ik zelf vind het te *dom* om er een woord aan vuil te maken. Hoogstens zou ik de advertentie van *Harten en Brood* in extenso willen overnemen. (zie schutpagina N.G.).

hart. je
M.

Een telegram van Bep heb ik niet gekregen!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [7 april 1934]

aant.

Brussel, Zaterdagmorgen.

Beste Menno,

Ik schrijf je in bed, even voor de 'boodschappenlijst' weer begint. Je brief kwam gisteravond. Ja, kom liever in Parijs, dat is *veel* aardiger. We zoeken dan een geschikt hotel voor je in onze buurt (Auteuil), en je komt dan met Ant. Vind maar gauw een 'reden'!

Nu even de punten. In de eerste plaats heel veel dank voor al de moeite die je je gegeven hebt, en het resultaat is prachtig. Natuurlijk neem ik dit met beide handen aan! Uit de 150 eerste blzn. zal ik zeker een 60 à 70 verwijderen; bovendien kan ik de 'montage' heel anders maken; - dat komt dus wel terecht - misschien zelfs voor Joost Mendes. (Las je dien ooit?)

Die Sammlung viel dus ook nog mee? Benieuwd het nr. te zien. Ook erg benieuwd naar *Forum*.

Over *Uren* hoor je nog. Waarom zou ik er niet iets aan meebetalen? Dat zal ons niet armer of rijker maken, en de toestand verandert daar toch geen spat door.

Bep heeft niet getelegrafeerd, omdat we uitgerekend hebben dat je mijn brief tegen hetzelfde uur ontvangen zou, en dat het dus maar verwarring gegeven had.

Je kreeg *Le Compère Mathieu*, half picareske roman (en als zoodanig een van de beste die Frankrijk heeft opgeleverd) half pamflet tegen de Jezuïeten. De schrijver is een curieus personage: weggeloopen jezuïet, avonturier, etc., lange tijd in Holland gevlucht. L'abbé Du Laurens. *Le Compère* is bij momenten zoo goed en levendig geschreven, dat men het heel lang toegeschreven heeft aan Voltaire. Pia vindt het een van de heerlijkste boeken die hij kent; ik vind het hier en daar wat lang (vooral in het pamfletgedeelte). Maar het uitgaafje was zoo aardig! Pia had het bij zijn 'winkelboeken' staan en gaf het me voor niets. Maar het is een zeldzaam exemplaar en als je het nog eens wegdoet (aan Mayer of zoo), dan moet je het niet doen onder de fl. 25. à fl. 30. Maar ik denk dat je het wel houden zult, om het *karakter*, zooniet als curiositeit.

Hart. groeten aan Ant ook en van Bep. Je
E.

We gaan morgen weer naar Parijs.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [10 april 1934]

aant.

aant.

Parijs, Dinsdag.

B.M.
- Gelijk hiermee zend ik je Kuyle terug. Ik zou toch graag het gescheld van Janus ook lezen; kan je me dat niet zenden? Ik word erg heen en weer geslingerd tusschen de behoefte te antwoorden en die van er om te lachen: het *is* inderdaad stom en plat - de kwestie is alleen dat het een bepaalde nieuwe strooming representeert (of daarvan profiteert) en dat we *die* zullen moèten bestrijden. Het zou me niet de minste moeite kosten om deze Kuyle afdoend op het potje te zetten, al was het maar door citaten uit 's mans eigen schrijverij. Hij en Theun zijn één beweging van boekenverkoopende kruienierspootigheid. En dan die Gabriel Smit over *Soleares*! Het is inderdaad te stom en te weerzinwekkend, en daarom erg prettig om 'maar niet' te zeggen; maar ik heb toch het gevoel dan, dat we 'laten begaan'. Alleen: het ideaal zou zijn dat anderen dan juist wij hiertegen protesteerden: Vestdijk, Hendrik de Vries, Vic of zoo. Enfin, nu maar eerst weer eens 'aankijken'. In haast.
Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [11 april 1934]

aant.

Parijs, Woensdag.
(Komt *Forum* binnenkort?)

Beste Menno,
Heb je ook zoo'n mooie brief van Mann gehad? Wat drukken die Germanen zich toch welwillend uit! Stuur mij dit terug - ik zend het je vooral om wat er over Herr Ter Braak in staat. *Monsieur* Du Perron is anders ook nogal in de gunst, dat is waar! Ja, ja...
Ik had gisteravond Jef Last hier bij me. Een niet ongeschikte vent, maar zoo'n eerste gesprek is het uitzetten van voelhorens, anders niet. Hij komt morgen weer.

Hij wil probeeren een boek van hem in het Fransch vertaald te krijgen; hij heeft in Holland bijna geen inkomsten meer. De vervolgen van *Partij Remise* zijn geweigerd omdat de uitgever denkt dat hij die niet meer zal kunnen uitgeven tegen dat ze klaar zijn, omdat Holland dan geheel 'fascistisch' geworden zal zijn. 'Fascistisch' is nl. ook Colijn, volgens Last, niet à la Hitler (Mussert komt er vast niet, zegt hij) maar à la Dolfuss. Dit zal wel precies juist zijn. Verder heeft hij mij een zeer curieus verhaal verteld van optreden door de politie bij een uitgever, waarover later meer. Misschien iets voor Panopticum.

Als hij weer naar Holland gaat, zal ik hem naar je toezenden? Misschien kan je een novelle of artikel van hem opnemen in *Forum*? In de *Groene* mag hij alleen nog maar schrijven onder pseudoniem, en zijn vrouw heeft met 1 April haar baantje verloren. De man is getrouwd en heeft 3 kinderen en staat nu feitelijk op straat; ook als hij minder talent had dan hij heeft, vind je dit niet een reden om hem te helpen? Ik durf hem niets te vragen, daar ik geen redacteur meer ben, maar zal hem wel raden jou in Holland op te zoeken. - Hart. groeten van je

E.

Als ik meer tijd had, zou ik toch werkelijk een massacrant stuk tegen die nieuwe gemeenschaps-speculantjes willen schrijven!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [11 april 1934]

aant.

Parijs, Woensdagavond.

Beste Menno,

Heb je een speler bij je in de buurt? Ik moet nu gezwind een paar dingen weten van de roulette!

Bijv.: zegt men het *balletje*, of het *kogeltje*?

Zijn rood en zwart *vakjes* (cases)? Of vakken?

Zegt men 'even en oneven' voor 'pair et impair'?

Wat is *la bande* (ik denk: spelen op even of oneven inpl. van op de nummers): de band? (Dit is van belang!)

Zegt men: de nummers? of de cijfers?

Zegt men: spelen *op* rood, of rood spelen?

Heet 'le rateau' (waarmee de fiches worden bijeengehaald) in het Holl. ook 'de hark'?

- *Forum* ontvangen, nog niet gelezen.

In haast. Hart. gr. van je

E.

Misschien is een van de heeren van de krant erg goed bekend met de roulette? Of Hein-in-persoon?

Ik ben ongeveer idioot van het vertalen. Nog ruim 100 blzn. toch! Ik vraag me af wat ik tot dusver allemaal gedaan heb. En dat ik nog maar 3 maanden bezig ben, inpl. van 3 jaar!

Me dunkt dat die Vlaamsche meneer Lamberty een verkapte lofrede op held Hitler heeft gehouden, en wel op de frontpagina's van *Forum*. Leuk is dat. Zou je Jef Last niet vragen een stuk te schrijven tegen het nazisme en dat in het volgende nr. op deze ‘eereplaats’ zetten?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 12 april 1934

aant.

aant.

Beste Menno,

Last zal naar je toegaan zoodra hij weer in Holland is. Misschien is een samenwerking met hem ook voor *Forum* lang niet gek. Hij is ook bereid de ‘nieuwe gemeenschap’ wat te belichten. Zooeven las ik je stuk in *Die Sammlung* - absoluut eersterangsch, en verreweg het beste stuk van het heele nummer: ik kan me het enthousiasme van Mann voorstellen. Deze briefkaart is uit de collectie van den ouden *Ducroo* uit Indië. Hart. groeten ook voor Ant van ons II.

Het haar is door den ouden D. eigenhandig gekleurd!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 12 april 1934

aant.

aant.

den Haag, 12 April '34

Beste Eddy

Het gescheld van Janus heb ik zooeven weer voor je opgescharreld. Het is ook heel mooi. Maar ik voor mij heb zoo het gevoel, dat ik met dit alles *niets* meer te maken heb, en dat *nu* werkelijk de eenige houding is: negeeren. Coster gaat deze maand in *De Stem* ook weer tegen jou en mij te keer, om voorzichtig Kuyle weer te kunnen inpalmen (met *Harten en Brood*); het raakt me niet meer. Als het gevaarlijk is (waar je wel gelijk in kunt hebben), dan toch uitsluitend symptomatisch, en dan is dit kleutersymptoom van erg ondergeschikten aard. Je weet nu alleen, dat de jongeheer Kuyle op zijn beurt precies hetzelfde zou doen om ‘bovenop te komen’, als Godfried Benn en Ewers - als hij de kans zou krijgen. En dat nu hangt niet van hem af, lijkt mij.

Forum was weer eens laat. Dat te laat komen is het eenige, waarin de afwezigheid van Bouws zich even laat voelen. Hij zat daar altijd van meet af aan achteraan. Enfin, verder schijnt het aanzienlijk beter te gaan dan verleden jaar met de abonné's,

ook hier in Nederland. - *Die Sammlung* is vanmorgen juist officieel verschenen. Er is nog een heel stuk van mijn artikel overgezet! - Heb je al bericht van Querido? Moge het alles zoo loopen, als ik begrepen heb. Maar krenterig lijkt me deze man evenmin als Zijlstra. Het is een succesje, dat *De Smalle Mensch* nu spoedig uitkomt. Bij het doorbladeren leek het mij een zeer gevarieerde bundel. - Novelle van Hein gelezen. Ik ben *voor* plaatsing in *Forum*. Inderdaad, stukken beter dan Marsman (die me zooeven uit Rome of Sorrento een *infantiel* panopticum zond. Ik vrees, dat hij tot die reizigers behoort, die door het reizen nog meer worden afgeleid van hun ik dan als ze thuis blijven).

Bedankt nog voor den picaresken roman. Ik las er met genoegen stukken uit. Een allervriendelijkst uitgaafje. Ingenaaide Dumay zond ik af, eindelijk!

Nog iets, Greshoff heeft aan Schilt geschreven over de stukken van Malraux, die in de *Intran* zullen verschijnen; of het niet iets voor *Het Vaderland* was, die brieven gelijktijdig te publiceeren en of hij er iets voor voelde, dat aan jou te vragen. Heeft Greshoff je daar over gesproken of is het een eigen vinding van hemzelf? In ieder geval zou ik wel graag willen weten, of de mogelijkheid van die publicatie in *H. Vad.* (natuurlijk *gelijktijdig*!) bestaat, en of dat voor een betaalbaar bedrag kan gebeuren. Zou jij er Malraux eens over willen aanspreken? De quaestie trekt hier nogal de aandacht, omdat een andere heer beweerd heeft, dat hij heelemaal niets bijzonders heeft gezien. Natuurlijk zouden wij dan fotomateriaal erbij moeten hebben. Je doet er mij een plezier mee door er even *omgaand* werk van te maken. Bij voorbaat dank!

Betaal nu toch niet aan *Coster*! Ik lijd er geen enkele schade door, behalve een kleine papieren, en jij kunt het overgeschoten geld veel beter gebruiken voor wat anders. Die Coster-uitgave was een initiatief van mij, en moet het ook blijven, vind ik.

Hart. gr. ook van Ant en aan Bep
je
Menno

Liaisons is ter zetterij.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 13 april 1934

aant.

aant.

den Haag, 13 April '34

Beste Eddy

Wij zijn van plan, indien mogelijk, met Pinksteren enkele dagen in Parijs te komen. Schikt dat? want we doen het alleen, als jullie er ook zijn.

Je brief en kaart over Last ontvangen. Ik ben tot alles bereid, onder dit voorbehoud: dat ik eerst een grondig gesprek onder 4 oogen heb met dezen communist, die zich niet ontziet, waarschijnlijk met de ‘eerlijkste’ bedoelingen, mijn discussie met hem over Trotski op de leugenachtigste manier in zijn *Links Front* af te schilderen. En dan verbazen zich zulke dwazen nog over de leugenachtigheid van een Colijn! Het fraaiste van de zaak is, dat de heer Jef Last van de ‘huichelarij’ en ‘lafheid’, die hij mij e.a. in het gezicht slingert, op den bewusten avond met geen woord gerept heeft!

Toen was hij zeer hoffelijk, en zelfs liefelijk - dat staat mij het meest tegen in zulk een agitpropper. Hoe meenen deze rhetorische baby's toch de wereld te verbeteren? Door brullend te lurken aan de fopspeen, die Stalin hun toesteekt, en even brullend te kwijlen op het 'individualisme' in Trotski. Het heele nummer van dit befaamde *Front* is één goedbedoelde plee van naïeveteiten. Het ergerlijke is, dat de goede bedoeling geen moment twijfelachtig is. - Na voornoemd 4-oogig gesprek met de leugens van den heer zelf bij de hand, ben ik bereid *alle mogelijkheden* met hem te bespreken. Wat hij over Colijn zegt, is hoogstens *half* juist. Colijn heeft met andere factoren te rekenen dan Dolfuss en zijn fascisme is op totaal andere wijze gevaarlijk, lijkt mij. In ieder geval zullen baby's als Last de stappen van den grooten man geen moment beïnvloeden. En dat noemt zich revolutionnair! Het is een tot brullen overgegane vorm van rancune, een burgerlijke sentimentaliteit zonder weerga, die deze lieden als proletarische stijl presenteeren. Kleine partijschreeuwers zijn het, meer niet, die even gauw hun mond zullen houden als Torgler. En de hautaine houding van die knapen! Het is eigenlijk erg belachelijk, maar van iemand als Last, die *unbedingt* iets aardigs heeft, is het jammer. Waarom leest die man niet eens Nietzsche i.p.v. Bertus Meyer?

Ik ben blij over je adhaesie over stuk *Sammlung* (De briefkaart waarop, is die werkelijk echt?). Maar werkelijk, jouw stuk is ook bijzonder aardig. Adoration mutuelle. Vooruit maar, volgende maal bebijten wij elkaar wel weer.

Ziehier wat ik zelf van het spelen weet. De rest vraag ik dezer dagen wel na.

Men zegt *balletje* van de roulette. *Case* heet hier *vakje. Pair* en *impair* zijn hier de *gewone* termen, *niet* dus de hollandsche woorden! *bande* zal ik vragen, ook *nummers of cijfers*. Men zegt: *zetten op rood* (dat is een veelgebruikte term!). *Spelen op rood* of *rood* weet ik niet, wordt nagevraagd. *Rateau* is *het harkje* (niet de hark!)

In haast dit, hart. gr. je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [13 april 1934]

aant.

Parijs, Vrijdag.

Beste Menno,

Dank voor *Dr. Dumay*, dat ik vanmorgen kreeg. (Ik dacht eerst dat het de *Politicus* al was!)

Zou je voor mij een paar exx. (2 of 3) kunnen krijgen van het nr. *Die Sammlung*, waarin wij staan? Koop ze maar, dat is nog het eenvoudigste; als ze tenminste niet te duur zijn. En zou je één van die exx. dan voor mij willen corrigeeren? Bep zegt dat er drukfouten in staan, maar kent geen Duitsch genoeg om ze verbeteren. Ik geloof dat er op blz. 403 (boven) in de aanhaling uit Nietzsche 'Satz' moet staan inpl. van 'Sinn', zoo ook op pag. 404 dus, (bovenaan) het cursief gedrukte woord maar dit moet verbogen worden: 'dem Satze'??? Verder op blz. 408: '19 Jahrhundert' inpl. van '18'. - een vervelende fout! - en iets meer beneden 'das unser Roman klebt' inpl. van 'das an unser(n?) Roman klebt'. Op blz. 409 (onderaan, cursief gedrukt) staat 'Vorwurfs'. Ik begrijp dit niet en Bep kan het me niet uitleggen. Is 'Vorwurf', verwijt? Ik herinner me niet wat ik daar gezet heb, maar het lijkt mij dat Thelen er

maar iets van gemaakt heeft. Soms is het ook *zijn* toon, en niet de mijne, maar dat is zoo erg niet, en over het algemeen lijkt het stuk mij best.

De 3 regels die er bij jou per ongeluk in geraakt zijn hebben noch Bep noch ik kunnen ontdekken. Nogal grappig, dit; je ziet dus hoe weinig zulke dingen er eigenlijk toe doen! Maar je stuk is zoo goed, dat je het Hollandsch ervan bij je essays moet leggen, die eventueel later gebundeld zullen worden.

Denk je om die exemplaren?

Haastig afscheid, ik moet weg.

Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [13 april 1934]

aant.

Parijs, Vrijdagavond.

Beste Menno,

Je zult wel gelijk hebben over Janus, Coster, etc. Vroeger of later zullen we toch nog wel reageeren.

Greshoff heeft mij inderdaad over het vertalen van die stukken gesproken. Maar Malraux krijgt van de *Intran* voor 4 à 6 artikelen 40.000 frs. (4000 gldn!) Ik vrees dus dat de prijs onbetaalbaar voor jullie zal zijn, als je tegelijk met de *Intran* wilt uitkomen. En aan den anderen kant vind ik het vervelend om met mijn persoonlijke relaties invloed uit te oefenen voor een minder prijsje. Lijkt de zaak je dus werkelijk van belang, laat Schilt dan aan M. schrijven, omgaand (44 rue du Bac) of hij die artikelen kan krijgen.

Liepmann zond mij vanavond een ontwerp voor een brief aan den minister in Holland om weer in het land te mogen. Ik moet hem daarover nader spreken.

Hart. groeten, en in haast.

Je

E.

Hoe meer ik over die artikelen nadenk, hoe dwazer het plan mij lijkt. De *Intran* betaalt natuurlijk die geweldige prijzen om de *eenige* te zijn. Uit Amerika is al door een concern beslag gelegd op de vertaling, *erna*. Dat *Het Vad.* dus ook maar eenige kans heeft lijkt mij uitgesloten. Wil je ook een vertaling *erna*, dan wil ik daar wel over praten. Maar ook daar heb ik liever dat Schilt (of jij) het officieel vraagt.

Over *Coster* het volgende: Je mag betalen, maar ik behoud me het plezier voor om je binnenkort met iets te ‘verrassen’. Niet voor jouw, maar voor mijn plezier. Bedenk: ik ben weer rijk!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [15 april 1934]

aant.

aant.

Parijs, Zondag.

Beste Menno,

Ik sprak Last vandaag weer en heb hem je bezwaren gezegd. Hij zal graag met je komen praten. Ik denk dat dit gesprek tusschen jullie meer zal opleveren dan een lange brief van mij erover; maar 2 punten kan ik wel opschrijven: 1. politiek zijn Last en wij natuurlijk toch min of meer 'vijanden' (behalve tegen Musserts); 2. in laatste instantie - ideologisch, niet psychologisch - heeft hij in hetgeen hij aan de 'burgerlijke' bewondering voor Trotsky verwijt, natuurlijk *gelijk*. Maar om dit met je te bepraten (want ik zeg het natuurlijk ook *tegen* mijzelf!) zou ik je bij me moeten hebben; ik heb geen moed meer om het allemaal op te schrijven. - De zaak komt hierop neer: waarom zou Last in *Forum* niet een paar artikelen schrijven over maatschappelijke phenomenen van dit moment, de 'nieuwe gemeenschap' van de katholiekjes à la Kuyle, de verheerlijking van Hitler door Lamberty's, enz. En de eenige zuivere ruil tusschen niet-partijgenooten als hij en wij is deze: hij 'bedient' zich van *Forum* (publicatiemogelijkheid, andere lezers etc.), zooals wij ons van hem 'bedienen'. Ça n'engage à rien, zoodra het onderwerp is uitgeput. Ik heb hem dit zoo ongeveer gezegd, en hij is het er geheel mee eens.

Nu de rest van je brief. Dank voor speeltermen. Nog maar 2 dingen dus: *la bande* en *spelen op* (rood). Maar hier is haast bij! Schrijf dus, als het kan, omgaand.

Het uitleveren van die 4 communisten door den burgemeester van Laren is van een smeerlapperij, waar de Liepmann-zaak kattepoep bij is.

De petitie van Liepmann aan den minister is Joodsch kruiperig en tegelijk blufferig gesteld, en zal heel anders moeten worden voor ik eraan meedoe. Maar ik spreek Liepmann eerstdaags. (Vandaag kon hij niet.)

Je komst hier - *ja*. Misschien is Bep's vader hier dan ook en zal Bep zich met hem moeten bezighouden - ze gaan dan samen 1 of 2 dagen naar Chantilly of zoo - maar ik ben er dan toch, en ik hoop dat jullie voor minstens 4 à 5 dagen komen.

De briefkaart uit de verzameling van den ouden Ducroo is natuurlijk authentiek! Wat dacht je wel? Komt uit de laatste koffer met paperassen, die Bep en ik in Brussel hebben doorgenomen. En het haar is inderdaad eigenhandig met roodbruin kleurpotlood bijgewerkt! Ik had nog 3 andere briefkaarten zoo, maar zond jou de mooiste.

Later meer dan. Hart. groeten ook van Bep.

Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [16 april 1934]

aant.

aant.

Parijs, Maandag.

Beste Menno,
Dank voor Janus. Ik stel voor om voortaan met limericks op deze gemeenschapsvlooien te antwoorden. Bijv.:

't Spel van je dubble tronie, Janus
- zoo dom en sluw, al wat er aan is -
wordt Kuyle's eer,
maar voor de Heer
is 't allebei toch nog maar J'anus.

Maar ik blijf *ook* serieus voelen voor je opvatting om heelemaal niet te antwoorden. Tenzij door Last. Of door een ander. Dat Janus Kuyle zelf is, lijdt voor mij geen twijfel, het is dezelfde Hollandsch-toffe manier van geestloos zijn. Dit is het maximum van leukheid voor luitjes die werkelijk geen spatje geest hebben.
Enfin... Hierbij een nogal aardig rijmpje op den Kuitenbrouwer, door Jan Engelman in *De Nieuwe Eeuw* gezet. Het is wat lang, maar sommige strophen zijn wel raak. Vooral de 3e strophe is aardig.
Ik blijf beestachtig in beslag genomen door mijn vertaling. Nog 90 blzn. - het is een obsessie! Ik wist niet dat ik er zóó mijn bekomst van zou kunnen krijgen.
Deze tijd bùlkt van gemeenschappen. Ik stel voor een prijsvraag in *Forum* uit te schrijven (fl. 50.- behalve het honorarium) voor het beste anti-gemeenschapsstuk, in te leveren vóór 1 September. Het lijkt me de beste manier om op deze ziekte te reageeren. Je zou er een panopticum van moeten maken van een regel of 5, 6 hoogstens, maar dat op zichzelf een ‘juweeltje’ moet zijn. Als je de fl. 50 niet van Zijlstra kunt krijgen, betalen jij en ik dit terug van onze honorariums. Wat vind je ervan? Of schrijf je het liever zelf? Dat is ‘tactisch’ onjuist. - Hart. groeten van je
E.

Kan je voor me informeeren (in het eerste het beste café of hotel), *Regina* of *Riche*, hoe ‘le tableau d'appel’ in het Hollandsch heet? - (Het bord waarop de bediendes kunnen zien welke kamer gescheld heeft: het woordenboek zwijgt daarover natuurlijk weer als het graf.)
En kan je informeeren wat ‘points d'ignition’ zijn? Als je met een brandend stuk houtskool wordt aangestipt? in gevallen van pleuris, om het bloed naar de huid te laten stroomen? Of heeft het met soldeeren te maken? Het staat op blz. 305, bovenaan. Op zulke pestdingen strand je nu telkens!
Rappel: ‘la bande’... en ‘spelen op’. (Dit laatste is wel goed, denk ik.)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 17 april 1934

aant.

den Haag, 17 April '34

B.E.

Doordat Ant en ik beide in bed hebben gelegen en vandaag voor het eerst weer rondloopen (zware verkoudheid met complicaties) kon ik niet eerder antwoorden. De ex. *Sammlung* heb ik voor je aangevraagd; als ik ze heb, zal ik trachten er één te corrigeeren. Maar dat jullie in mijn stuk de befaamde 3 regels niet hebt gevonden, is niet wonderlijk, want ze zijn er nog op het laatste moment uitgehaald! Nu staat het er heel goed!

Over de stukken van Malraux dan basta. Ik dacht ook al wel, dat het een dwaze onderneming zou zijn, maar Greshoff begon er over. Ik zag hem op de v. Schendel-expositie, die aardig is en door een werkelijk *ronkende* snertrede van Ritter is geopend. Walgelijk gewoon: je zou gezegd hebben, dat v.S. een soort onder-Ritter in de letteren was, als je dat hoorde.

Op de krant heb ik nog kunnen informeeren naar de speeltermen. Het zijn altijd *nummers* (geen cijfers dus); voor *bande* hebben wij geen holl. term, maar het beteekent, wat jij schreef (‘band’ is bij ons alleen bij het biljarten gebruikelijk); *spelen op rood* kan, maar ieder vindt beter, als het in de tekst kan, *zetten* op rood.

Het zal me veel pleizier doen, Last te spreken. Mijn bezwaar tegen zijn optreden geldt hoofdzakelijk de wijze waarop! het beleefd doen in gezelschap en het achteraf schelden met den bekenden hypocrieten meerderheidstoon.

Dit in haast, ik ga er weer uit, maar ben nog zeer dof in het hoofd. hart. gr. voor jullie beiden, ook van A.

je
Menno

De heer Trotski is inmiddels, las ik, in Barbizon ontdekt! En weer verdwenen!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [18 april 1934]

aant.

Parijs, Woensdag.

Beste Menno,

Ik hoop dat jullie weer heelemaal hersteld bent, als je dit krijgt. Dank voor *bande*: ik zal er nu maar iets van maken, of het Fransche woord zelf gebruiken.

De aardigheid om Last een stuk over Hitler te laten schrijven waarmee het volgende nr. van *Forum* (in het Holland-deel) zou openen, is nu toch mislukt, vrees ik. Jammer; erg jammer.

Drukproef heb ik nog niet. Wil je een panopt. van me hebben (van 2 blzn.) over *La Machine Infernale* van Cocteau, dat ik gisteren zag? Maar alleen onder voorwaarde dat het in Mei nog verschijnt. Schrijf dus omgaand: ik kan het in 1 dag maken.

Ik wou nu nog de volgende militaire termen hebben: Wat is een *pointeur* (bij een mitrailleuse) en een *servant*? Wat is een *bande* (voor een mitrailleuse ditmaal!) Ik vertaalde: ‘richter’, ‘bediener’, en ‘rol’. Laat Hein aan den milit. medew. informeeren of het goed is.

Ik kan niet meer schrijven. Hart. groeten.

Je
E.

Weet je dat Trotsky in Parijs de 4e Internationale heeft opgericht en een brochure daarover schreef? Moeten wij niet in *deze* ‘gemeenschap’?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [20 april 1934]

aant.

aant.

Parijs, 20 April.

Beste Menno,
Kan je niet gedaan krijgen dat mijn vertaling van Landor's *Higher and Lower Classes in Italy* (via Larbaud) als feuilleton in *Het Vaderland* komt? Het is maar een lange novelle - in brieven - 31 blzn. MS. Een kleinigheid zou ik er wel voor willen hebben. In 4 of 5 nrs. is het, denk ik, wel afgeloopen. Of kan je er iets anders op vinden: Zondagsblad of zoo? - Mijn titel is: *Serena*. Mooi?
Als je er iets mee doen kunt, zal ik het je zenden. Het is geweigerd door Coenen voor *Gr. Ned.* en naar *De Gids* kan ik het nu niet meer zenden. Misschien naar J. Engelman voor *De Nwe Eeuw* - maar ik wou liever eerst probeeren bij onze dagelijksche-brood-krant.
‘Points d'ignition’ hoef je niet meer voor me te vragen. Wèl graag dat ‘bord’ - ‘tableau d'appel’.
Hart. groeten van je
E.

Schrijf je me, als je Last gesproken hebt? Zeer benieuwd naar de ontmoeting en het resultaat. - Je stukje over *Die Samml.* was best. Van Defresne kwam een typisch-Amsterdamsch ploertigheidje als reactie op mijn stuk bij Mann binnen, die het mij doorzond met verzoek te antwoorden; wat ik per keerende post met de onmisbare portie verachting gedaan heb. Liefst had ik een persoonlijk schrijven gericht aan dezen droevigen kringfiguur. Maar *bah*. Het was weer Holland-op-z'n-geweldigst.
Wij gaan 4 Mei naar Grenoble, waar 5 Mei een Stendhalmuseum geopend wordt. Daarover ga ik een *mooie* brief pennen voor onze krant! Ieder heeft zoo zijn pelgrimstochtje: Slauerhoff ging naar Roscoff bij het graf van Corbière, jij bij den steen zitten van de eeuwige terugkeer, ik ga de jeugdvoetstappen drukken van Henri Brulard. Wat een mystici en wat een geloovigen toch!
Ik schrijf dit tusschen het vertalen door, en kan niet ophouden met zwammen - alleen maar om niet meer aan dat andere schrijfwerk te moeten. Mijn handschrift is, geloof ik, totaal bedorven sinds ik zooveel per dag schrijf; ik heb tenminste soms het gevoel dat mijn pennen weerbarstige stokjes zijn: half-staal-half-lucifershout aan de punt.
Querido doet erg *voorwaardelijk* met zijn nieuwe propositie. Ik krijg die fl. 1000. àls *Ducroo* hem bevalt en àls hij *De Smalle Mensch* wil uitgeven. Er staat nu letterlijk niets meer vast. Zoodra ik de drukproef van *Liaisons* heb, stuur ik hem het 2e stuk van mijn essaybundel; het is vervelend dat die proef weer zoolang uitblijft!

Nu ditmaal echt de verwrongen schrijfpoot.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 21 april 1934

aant.

aant.

den Haag, 21 April '34

Beste Eddy

De heeren van *Het Vaderland* hebben het in hun hoofd gehaald een bijblad ‘over het boek’ uit te geven, en vandaar, dat ik me de laatste dagen lam heb gedacht en geschreven, om copie bij elkaar te garen. God zij dank lijkt het nu al wat (het moet 28 April uitkomen), alleen zoek ik nog naar ‘vulsel’, anecdotes over boeken, schrijvers, uitgevers, illustraties, het kan niet schelen wat. Mag ik je in dit verband om een vriendendienst vragen? Je hebt zoo tamelijk een ijzeren geheugen; kun je me wat anecdotes als boven bedoeld bijeen garen en spoedig opsturen? Het is onverschillig hoe of wat of waarvandaan. Bij voorbaat hartelijk dank voor dat karweitje! Het is een belasting, die pagina's.

Politicus z. Partij kreeg ik gisteren; er ging dadelijk een (volgens je wenschen ingenaaid) exemplaar aan jullie af. Als er nog een gebonden gewenscht wordt, door Bep of om andere redenen, schrijf dan maar even. De band is grijs en onopvallend, het omslag hel genoeg. Ik heb er voor het oogenblik geen afstand meer tegenover.

Ik zit ook te denken over een individualistisch offensief in *Forum*. In den vorm van een speciaal nummer zou het me niet kwaad lijken. Eèn stuk heeft te weinig zwaarte. Een afzonderlijk ‘Heft’ is trouwens wel een attractie. (O ja, de Sammlungen, die je nu wel ontvangen hebt, heb ik niet gecorrigeerd, omdat ik je tekst niet meer had! ‘Vorwurf’ is goed, want betekent, ‘thema’, ‘onderwerp’, en verder zag ik, dat Thelen het *glanzende* proza van Theun onjuist met ‘glänzend’ had vertaald. Het moet zooiets zijn als ‘leuchtend’, denk ik. Inmiddels heeft de ‘leuchtende’ weer een boek geworpen, *Koningssage* geheeten, pastiche van Jany en v. Schendel samen, vervlochten met de H.B.S.- psychologie van den Sneeker; ik heb het Zondag in *Het Vad.* besproken als ‘een jongensboek voor groote menschen’.

Van Last heb ik nog niets gemerkt. Is hij al weer in Holland? Kuyle is werkelijk door ‘j'anus’ volledig gekarakteriseerd. Maar laten wij zwijgen. Wat een vent, wat een stuk vent.

Vestdijk's roman is af. Het slot is het beste stuk, en V. op zijn allerbest zelfs. Doordat in dat slot (een fantastische droom) alles op droommanier gerecapituleerd wordt, wat in het dagbewustzijn is gebeurd, is de aanloop wat traag, maar er zitten ook uitstekende stukken in. Geen vergelijk met het vorige. En de held, de heer Visser, is een dostojewskiaansche figuur geworden, een soort mislukte dictator, die leeft van de machtsspreuken van Winkler Prins en Robespierre.

Voor de 4^{e} Internationale van Trotski zou ik misschien voelen, als ik voor internationales *kon* voelen. Ik blijf gelooven, dat de geestdrift voor een collectiviteit, welke dan ook, bij ons nooit anders zal ontstaan dan uit negatieve overwegingen. Een tijdelijk noodverbond dus.

Met de vertalingen ben ik achter geraakt door dat boekenbijblad. Maar ik weet alvast dit: *tableau d'appel = nummerbord*.

De militaire termen zijn naar 'den man' toe. Van die 'points d'ignition' snap ik niets. Ik zal nog eens aan Wim vragen, of het iets medisch kan zijn, maar het lijkt me niet!

hart. gr., ook van Ant, die ongeveer weer beter is, en voor Bep je

M.

Is je panopt. al onderweg? Ik hoop het!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du. Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [22 april 1934]

aant.

aant.

Parijs, 22 April.

Beste Menno,

Bij nader inzien zal ik maar niet over Cocteau schrijven: de lust is alweer weg, de ergernis ook - voor de overtuiging die ik nu nog heb: dat het flauwekul is en daarmee uit, hoef ik geen 2 blzn. panopticum te schrijven. Weg dus bij de vervlogen voornemens en excuse me! Er zijn ernstiger dingen te bestrijden - het heele panopticum lijkt me soms een mopjestrommel, omdat 'de tijden' andere strijdmiddelen vragen dan spot en enkel maar polemische scherpte.

Terwijl ik dit schrijf, brengt de post *de* verrassing: je *Politicus*. Op het infame omslag na, ziet het er best uit. Hoe kwam je ertoe deze Ehrenburg-allure te aanvaarden? Had Zijlstra niet een andere 'pakkende' formule kunnen vinden (zelfs voor lezers van dezen tijd) dan dit modern-pootige, Duitsche uniform-aspect, waarin zoowat *alle* rotboeken zich tegenwoordig laten kennen? Of wou je juist het contrast tusschen uiterlijk en inhoud laten waardeeren? *Ik* ben er werkelijk even van geschrokken.

Zijn de gebonden exemplaren ook zoo gruwelijk?

De opdracht staat, zooals Bep zegt, poëtisch uitgestald en verkwikte ons allebei zeer. Ik las direct hier en daar een paar bladzijden over, en met het grootste genoegen: je *schrijft* werkelijk voortreffelijk; op een heerlijke manier tegengesteld aan het schrijven van den 'ongemeen begaafden stylist' Kuyle bv., die als een schoolmeester zijn moderne gave zinnetjes heeft leeren maken en dat nu ook keurig en zonder mankeeren verder doen zal. Jouw stijl stroomt, omdat hij *leeft*; ik ken geen betere manier (voor lezers van ons soort) om pakkend te zijn. De kleur, de stijl, alles van het omslag, dat nu het uiterlijke karakter van het boek bepaalt kan niet harder vloeken tegen het karakter van jouw schrijfstijl. Als ik een kritiek op dit boek kon schrijven, zou ik hier uitvoerig op neerkomen, omdat het werkelijk voor het situeeren van belang is, in dit geval.

Wie vraagt nu ook een omslagteekenaar (of is het een bureau?) die *Urpost* heet? Goddoome!

Hier krijg ik van Bep tot vertroosting gelukkig een 2e kop *Nescao* (voortreffelijke morgenchocola, speciaal voor dat doel vervaardigd door de beroemde Nestlé-firma

van de lekkerste blikkemelk) - het is Zondagmorgen zoodat we in bed mogen blijven tot 12 uur of later. Je boek had op geen beter moment kunnen komen.

Hierbij verder een ontwerp van een brief dien Liepmann aan Colijn wil zenden, om Nederland te dwingen zich officieel uit te spreken, indien zijn verzoek wordt afgewezen. Gelijk heeft hij. Het gaat er nu om, schrijvers te vinden, liefst geen politieke personen of communistisch-georiënteerde lieden, om dit verzoek te steunen. Hij wil een namenlijst erbij voegen. Kan je wat namen verzamelen? Bespreek de zaak met Kramers en schrijf me wat je denkt. Ik stuur een ander afschrift naar Greshoff. Onze namen krijgt L. natuurlijk *zoo*; maar wie doen er verder mee? Ik sprak hem laatst en heb hem allerlei dingen uit zijn eerste ontwerp laten wijzigen: hij houdt zichzelf nogal naïef voor een beroemd, en misschien wel groot auteur, maar is toch op andere punten heel geschikt: niet dom, en met humor (zou jij zeggen) tegenover het communisme. Hij raadde mij aan om een boek te schrijven over mijzelf onder den titel *Der letzte Zivilist* (ik hoop dat ik het goed spel). Verder veel dank voor de gezonden exx. van *Die Sammlung*. Wat ben ik je schuldig, of wat kan ik je ervoor in de plaats bezorgen?

Hart. groeten van ons II.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [23 april 1934]

aant.

aant.

Parijs, 23 April.

Beste Menno,

Je bezorgt me schrik op schrik. Wat is dàt nu weer voor sadisme van de heeren van *Het Vaderland*? Ik vind dat ze je op den duur wel èrg duur voor je salaris laten betalen. Maar ik zoek naar een middel om je te helpen. Mijn geheugen laat me hier nl. geheel in de steek: ik *moet* anecdoten kennen, maar kan ze zoo niet terugvinden, ik moet er bij toeval op worden gebracht. Het is net als met mopjes vertellen: ik vergeet alle mopjes, tot er opeens iets 'verwants' in de loop van een gesprek komt! - Maar bovendien, zou ik je zoo toch maar heel slecht kunnen helpen. Ik zal Malraux en Pia vragen of er niet een collectie anecdoten bestaat, die je gewoon voor je blad kunt overschrijven; dat is toch de eenige manier om er niet idioot bij te worden. Vraag Henri Mayer eens! Anders vind je in de Bibliotheek misschien iets - of in oude jaargangen van tijdschriften en kranten met dgl. rubrieken. Ook uit *Les Nouvelles Littéraires* kan je wschl. heel wat halen; verder uit soortgelijke Amerikaansche, Engelsche, Duitsche bladen. Henri M. kan je hierin werkelijk van dienst zijn. Maar *Het Vaderland* is gek.

Als ik hier eerstdaags een boek of tijdschriftnr. met zulke dingen kan bemachtigen, gaat dat direct naar je toe. Een collectie van *Les Annales* misschien, ik zal kijken.

Als je nog een geb. ex. missen kunt, graag. (Van de *Politicus*.) Maar alleen als heel erg 'als'... Op zichzelf vertrouw ik het grijze kaftje wel. Aan wie heb je je auteurs - exx. gezonden? Dit interesseert me!

Een apart nr. van *Forum* is een goed idee, maar de bijdragen moeten dan over de heele lijn *prima* zijn, en liefst niet alleen door *Forum*-krachten. Noodig een paar 'geleerden' uit bijv. Ik heb ergens achterin mijn hoofd het idee om een erg goed stuk

te maken, waarin ik Mussolini èn de collectieve instincten van jong-Holland tegelijk zou willen afdoen. Maar mijn vertaling abrutisseert me nog te veel. Alles als ik naar Grenoble geweest ben: vóór 15 Mei ben ik geen mensch. (En als je dan nagaat hoe zoo'n Loenatsjarsky gewerkt heeft! - zie *D.G.W.* van deze maand.)

Misschien is Last nog niet in Holland terug.

Dank voor 'tableau d'appel' in onze sprake. 'Points d'ignition' hoeft niet meer, schreef ik je al. En panopt. is geschrapt. Ik geloof dat ik geen woord meer over tooneel zal vuilmaken: tenzij misschien als ik *La Cond. Humaine* door Meyerhold heb zien opvoeren!

Hartelijke groeten en sterkte voor je beleedigende taak. Het beste voor Ant! Je
E.

Als je naar H. Mayer gaat, wil je hem dan vragen of hij niet probeeren wil die 3 boeken van me op Holl. en in halfleer gebonden te verkoopen, die Bep bij je gebracht heeft?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron en E. du Perron-de Roos aan Menno ter Braak

Parijs, 25 april 1934

aant.

aant.

Woensdag.

L.M., Ik wil het toch niet alleen aan Eddy overlaten om je te bedanken voor de *politicus*. Hij leest er nu in al zijn vrije momenten in (zegt zelfs op dit eigen moment tegen me dat hij - in een gesprek met mij over de intelligentie N.B. tien minuten verloren heeft van de 40 die hij vanmorgen aan de *Politicus* 'mocht' besteden), en is verrukt. Ik zit met zoo'n stapeltje recensie-boeken dat ik tot ander lezen niet kom, maar dat heeft me niet belet om na het herbladeren met erg veel overtuiging aan de Chevassons uit te leggen waarom het zoo goed was. Als je er genoeg hebt, wil ik wel graag een gebonden exemplaar hebben, maar zie eerst maar eens hoever je komt. Veel groeten voor jullie beiden,
Bep

Ik spreek morgen Klaus Mann. Chevasson zal je een collectie anecdoten zenden. Ik zoek nog naar andere dingen: *Les Annales* schijnt niet goed te zijn. Ik zou op jacht moeten gaan langs de Seine, maar heb zoo verdomd weinig tijd, helaas!
Je
E.

Wanneer wordt *Carnaval der Burgers* in dezelfde uitgave als de *Politicus* herdrukt? *Absoluut noodig! Bel Zijlstra op. Do it now*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak aan

E. du Perron

Den Haag, 26 april 1934

aant.

aant.

den Haag, 26 April '34

Beste Eddy

God zij dank is het boekennummer nu bijna gezet en gebakken! Het was een betrekkelijk ingespannen werkje, niet extra onaangenaam overigens, want ik moest vrijwel alleen verzamelen en kon zelf met een inleidend kattebelletje volstaan. Voor mij zeer instructief was een *prijsvraag*: 'kan de mensch zonder boeken leven'. De Haagsche antwoorden daarop waren voor 98% een *ontstellende* documentatie van mijn these over den 'geest'. *Zes* lieden b.v. 'konden bij brood alleen niet leven', zeker *zestig* van de tachtig *renden* naar het Hoogere toe, zonder eenig motief. Ik heb tenslotte een tweetal nogal scherpzinnige heeren en voor de lol als derde een *zakenman* bekroond, wiens vrouw romans schreef (hij uitte zich daar zeer oneerbiedig over). Dit alles is mijn tegenwoordige 'ersatz' voor de schooljeugd en de leeraarskamer. Tragisch is het heelemaal niet, wel tijdroovend. - Ik vrees, dat de anecdoten van Chevasson te laat komen! De goede Hein is bereids aan den gang geweest en heeft merkwaardige dingen te voorschijn getooverd. - *Zeer* in mijn sas met Bep's briefkaart over den *Politicus*! Ik hoop een gebonden ex. voor haar over te houden, anders krijgt ze er toch wel een; maar even afwachten. Het aspect van de kaft is mijn 'schuld'. Je gissing is bijna juist: toen Zijlstra mij dit ontwerp (van Kor Postma, waarom 'Ur'?) liet zien, vond ik het contrast van inhoud en uiterlijk (bemiddeld door den dubbelzinnigen titel) zoo aantrekkelijk, dat ik dadelijk toesloeg. *Zoo* erg vind ik het trouwens nog niet, want het is voor de etalage bestemd en het bandje is grijs met een heel klein opschriftje. [Het *Carnaval* wordt positief in den *herfst* herdrukt! De omslag kan wegblijven!] Bovendien: de kleuren zijn die van Mussert! denk even aan de intense teleurstelling van den N.S.B.-kooper! Maar die lui zijn ongetwijfeld veel te stom zelfs om te *koopen*!

De brief van Liepmann kreeg ik ook al via Kramers-Rost. Natuurlijk wil ik hem helpen, maar ik geloof geen moment in het succes. De heele geste is bovendien weinig heldhaftig, op het kruiperige af; waarom bemint hij Holland zoo? Kramers heeft nu nader contact met Rost gezocht. Ik zou een andere vorm absoluut aanraden; *dit* legt Colijn naast zich neer.

Wat die vertaling van Landor betreft: *stuur die mij*. Er is natuurlijk kans, dat *Het Vad.* die neemt, maar ik moet dan eerst weten hoe of wat. In dat geval: honorarium.

Wat was het repliekje van Defresne?? Dat interesseert me, hij is zoo'n 'groot regisseur'. Ik vermoed zoo van een beschuldiging van 'vriendjes voortrekken' of iets dergelijks. Dat ligt in de lijn van het regisseeren.

Bedevaart naar Grenoble volg ik met gloeiende belangstelling. Stuur bij de brief vooral ook iets, dat te clicheeren is! Trouwens toch: als jullie bij een brief een plaatje hebt, kan dat vaak gereproduceerd worden: Ik heb het graag, in het algemeen, maar zeker bij Stendhal.

Voor de gebonden boeken doe ik moeite. veel hartelijks voor jullie beiden, ook van Ant, je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron

aan
Menno ter Braak

Parijs, 26 april 1934

aant.

26 April 1934.

Beste Menno,
Ik schrijf je dit in een oogenblik van ellende. *Als* mij iets overkomt, wil jij er dan voor zorgen:

1. dat er *niets* van mij uitgegeven wordt, geen *Ducroo,* geen essays, vooral geen brieven.
2. dat mijn schoonzuster gewaarschuwd wordt: mevr. E. van Polanen Petel-Britt, Dagoweg 62, Bandoeng (Java).
3. dat er voor Gille gezorgd wordt (Instituut Monada, 80 avenue Floréal, Uccle-Bruxelles) totdat mijn schoonzuster dat doen kan.

Dank.
Je E.

Houd dit papier in ieder geval voor later; het kan zijn dat Jan toch lust in uitgeven krijgt. - Als voogd voor Gille moet jij maar optreden; ik heb in den laatsten tijd het idee gekregen dat ik verkeerd zou doen als ik Jan vroeg het te zijn. Moet ik dit bij den notaris laten ‘vastleggen’?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag?
Fotokopie: particuliere collectie

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[27 april 1934]

aant.

aant.

Vrijdag.

Beste Menno,
Hierbij een vreemd document. Ik geef er geen verder commentaar op; beschouw het als een *grap*, tot ‘onverhoopt’ het tegendeel realiteit wordt. Let op den datum. Dat ik die schrijverij van mij niet uitgegeven wil hebben als een ‘laatste beeld van mijzelf’ is logisch; je geeft alleen uit met het vooruitzicht jezelf in een volgend getuigenis te kunnen inhalen en herzien.
Het is een grap, maar mijn bedoeling is heilige ernst. Schrijf er mij ook maar niet over.
Ik las zeer geboeid je *Politicus*, in al mijn vrije momenten. (De vertaling nadert haar einde!) Het hfdst. *Een Zonde tegen den H. Geest* vind ik ook bij herlezing minder goed dan de vorige; daarentegen trof me nu de bescheidenheid van je *Geschiedenis eener Intelligentie*: je bent bescheiden onder een uiterlijke arrogantie,

precies zooals allerlei anderen bulkend arrogant zijn onder hun bescheiden phraseologie. Maar in *Een Zonde* word je m.i. tè koppig, tè opruimend, tè apodictisch en aprioristisch 'zonder hoogte'. Het betoog wordt monotoon, ondanks voortreffelijke passages. Over het laatste hfdst. schrijf ik nader; dat lees ik morgen.

Ik at en sprak met Klaus Mann. Niet ongeschikt, inderdaad, een beetje 'vlotte jonkman' - althans in Parijs en Fransch sprekend. Hij heeft zijn manier van optreden blijkbaar geleerd in het milieu Cocteau; bewondert zeer *La Machine Infernale*. Het was toch wel gezellig, we hebben ook over Holland en Amsterdam, over jou en Defresne gepraat. Ik heb hem de *Politicus* warm aanbevolen; van elders (een heer Cordan?) had hij gehoord dat *Waarom niet* gewoon geniaal was: een van *de* 2 of 3(?) boeken van Europa. Ça n'est pa-a-as sérieux!

Ik heb nu lust gekregen om *Kind dieser Zeit* te lezen, dat jij o.a. gunstig besprak. Ik wil een boek voor je zien te krijgen (misschien is het niet uitverkocht) van Papini, *Un Uomo Finito* in Fransche vertaling. Mutatis mutandis zijn *Politicus*; zijn afrekening met alle 'dingen des Geestes', après en être revenu. Absoluut anders, maar toch kan het je interesseeren. Het heeft met je gemeen dat het ook geestelijke mémoires zijn, veel meer dan mémoires in den gewonen zin.

Krijg ik niet nog antwoord op allerlei vragen? Ik wacht even met verzenden - er komt nog 2 × post.

- Maar die bracht niets van je - wel een zeer mooi stukje over de Plasschaert-klucht, door Fredje Batten gestuurd, uit onze eigen krant. Kan je ons niet een gratis abonnement bezorgen? er staat altijd zooveel moois in. Laatste paradox van Plasschaert (tevens literaire geloofsbelijdenis, en niet literair alleen): 'Het Potsierlijke is het Sierlijke'.

Hart. groeten van je
E.

Hein schrijft me dat hij erg blij is met het opnemen van zijn novelle in *Forum*; maar hij zou zoo graag zien dat het in Juni geplaatst werd en durft daar niet om vragen - tenzij dan langs dezen omweg... Het is misschien niet alleen om de eer, maar omdat hij geld noodig heeft.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 28 april 1934

aant.

den Haag, 28 April '34

Beste Eddy

In haast even deze korte brief, na ontvangst van de jouwe. Ik moet, zij het met walging, naar *Kinderen van ons Volk* van den Peelboef Coolen, dat gedramatiseerd is; maar ik schrok zoo van het ééne briefje, dat ik even wil reageeren. Schrijven, argumenteeren kan ik hierover niet; ik wil je alleen zeggen, dat je, mocht er ooit 'iets gebeuren', inzake de punten, die je opnoemt, *volledig* op mij kunt rekenen. Maar *laat* er niets gebeuren; ik voelde het aan de leegheidssensatie bij het lezen van dat briefje, dat ik je ontzettend zou missen. En ik ben de eenige niet, dat weet je. Dit is overigens geen argument. Dergelijke dingen hebben weinig met argumentatie te maken. Ik hoop je met Pinksteren te zien en te spreken.

Mijn brief heeft je nu zeker bereikt. Ik wacht op je antwoord daarop; er stond, meen ik, een en ander in.

Dank voor je opmerkingen over *Pol. z. Part*. Ik heb daar veel aan, ben zelf nog te bevooroordeeld. Hoe de lieden van Holland hierop zullen reageeren, lijkt me niet dubieus. Trouwens, *als* zij gunstig zouden reageeren, zouden zij *liegen* en snobs zijn, want ik spuw op hun Peel-existentie. Zag je dat de 'notaris' verduidelijkt is?

Houd je goed! hart. hand in vliegende haast
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [29 april 1934]

aant.

aant.

Parijs, Zondagavond.

Beste Menno,

Ik ben erg getroffen door de eenvoudige en juiste manier waarop je gereageerd hebt op dat misschien dwaze briefje van me. Maar nogmaals: beschouw dit briefje als absoluut niet gebeurd - er is een logica van de gezonde oogenblikken, zooals er een soort fataliteit bestaat van de 'zielszieke' of 'hersenszieke' oogenblikken -; houd het alleen maar aan, als iets dat eerst zin krijgt *als* er iets anders 'gebeurd' is. Ik lach nu *in alle ernst* om dat briefje; en toch vind ik het een verlichting, te weten dat het bij jou is. - En dank.

Ik heb je een hoop te zeggen over je *Politicus*, maar later. Nu geen tijd: de laatste blzn. van mijn vertaling slokken me op. - Dus maar even snel op je langere brief antwoorden.

Liepmann is voorloopig naar de Côte d'Azur. Als hij terug is, zal ik hem spreken. Daarna bericht. Ik geloof overigens niet dat hij tot een andere brief aan Colijn in staat is - of dat wil. Deze lezing is, vergeleken bij zijn eerste, heilig.

Vertaling van Landor is naar je toe. Als het niet als feuilleton kan, dan misschien eens in een 'Zondagsblad'?

Stukje van Defresne en mijn antwoord erop lees je in de volgende *Sammlung*. Ik laat het dus als 'verrassing' voor je.

Wij vertrekken, als alles goed gaat, Vrijdag van hier en blijven ruim een week weg. Dus van ± 5 Mei tot ± 12 Mei. - Wanneer dacht je hier te zijn? Ik heb mooie verhalen over den 'geest' voor je: mijn bevindingen (van vandaag o.a.) in de familie Nossowitsj. Maar het is weer te lang om je nu te vertellen - dus voor als we elkaar weerzien. Herinner me eraan!

Misschien schrijf ik je nog voor we weggaan, anders prentbriefkaarten uit Grenoble.

Hartelijke groeten van ons II ook voor Ant, je
E.

P.S. Wat begrijpt de goede Hein van de *Politicus*? Dat interesseert me nu heftig? Voelt hij zich tot de 'vrienden' behooren? Voelt hij zich gerechtvaardigd of beleedigd door je verwerping van den geest? Vind dat eens uit en schrijf het me.

L.M.,
Als zijnde mijn chef moet ik je verzoeken niet op te merken dat ik de opening van de verbrande duitsche boekerij alhier niet kan bijwonen aangezien de opening van het Stendhalmuseum me naar Grenoble roept. (Dit is de ware lezing van ons uitstapje en eigenlijk zou het *Vaderland* nu ook de reis moeten betalen!) Maar ik zal later wel eens iemand gaan interviewen van die bibliotheek. Jullie zult in Mei Parijs op zijn best vinden, heel wat aantrekkelijker dan op Maria Hemelvaart. Dag. B.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [4 mei 1934]

aant.

aant.

Parijs, 4 Mei.

Beste Menno, Straks gaan we naar Grenoble. Gisteravond kwam een briefje van Querido, dat me eigenlijk de heele reis vooruit heeft vergald. Al de mooie voorstellen die tot dusver gedaan werden (ook dat aan jou) waren voorwaardelijk: nl. àls *Ducroo* 'leesbaarder' geworden zou zijn en àls hij *De Smalle Mensch* kon uitgeven. Dit laatste heeft hij nu gelezen en wil hij *niet* uitgeven: 'niet omdat deze bundel niet belangrijk zou zijn, maar wijl er geen publiek voor is. Hebben essaybundels in het algemeen een zeer klein publiek, uw *Smalle Mensch* zal nog een zeer geringer publiek hebben, wijl vele opstellen daarin van te particularistischen aard zijn' - heet het in stijl Joost Mendes. - Ik begin het nu te betreuren dat ik van Van Kampen ben weggegaan. Het nieuwe voorstel van Q. is nl.: fl. 1000. voor *Ducroo* + mijn volgende roman. Ik heb hem nu geschreven en een tegenvoorstel gedaan: fl. 800 à fl. 850 voor de omgewerkte *Ducroo* alleen, zooals hij mij *na* zijn bezwaren nog in het vooruitzicht stelde - vóór jouw bezoek. Of anders minder, maar wel uitgeven van *De Sm. M.* Het niet uitgeven van dit laatste boek hindert me nu erg. Ik had bij terugkeer uit Grenoble meteen aan een groot essay voor *Forum* willen beginnen, waarin ik ook over Mussolini zou hebben geschreven - in journaalvorm, als de 2 essays over de revolutie destijds - maar ik heb nu ontzettend het land, als ik aan het publiek van Querido denk, en steeds meer de zekerheid dat ik mij als auteur wel kan terugtrekken uit het land van Albert Kuyle, Antoon Coolen en Theun de Vries. Er is voor mij geen bestaan mogelijk, als auteur, in Holland. En voortdurend word ik nu gekweld door het idee wat er van mij (en van Bep naast mij) terecht moet komen over 2 jaar, als de weinige duiten die we nu voorzichtig op de postspaarbank gezet hebben, ook lang en breed verzwolgen zullen zijn. - Bah, bah, bah.

Eind volgend jaar uiterlijk *moet* ik een 'baan' hebben, met halsomdraaiïng van alle literatuur, of detectiveromannetjes schrijven, als ik dat kan.

Jan Greshoff is ook totaal abruti en zit in zak en asch. En of ik jou moet feliciteeren, weet ik eigenlijk ook nog volstrekt niet. Enfin, nu eens een prentkaart uit Grenoble.

Daarna *tot ziens* hier! We kunnen over deze en vroolijker zaken praten. (Ik ben niet altijd zoo verpest als vandaag.)

Hartelijke groeten ook aan Antonia, en van Bep.

je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Grenoble, 8 mei 1934

aant.

aant.

Grenoble, 8 Mei.

B.M.
- Ik ben misschien een beetje te laat met mijn artikel, maar wil het erg goed maken. Misschien moet je het in tweeën splitsen. - We gaan morgen van hier weg, naar Claix, waar we eenige gasten worden in een pension dat een charmant ouderwetsch huis is en waar we buren worden van het landhuis van Stendhal, waar hij zooveel over schrijft in *Henri Brulard*. - Deze briefk. is ook lang niet mis; Napoleon heeft hier (na Elba) de soldaten bezworen, die hem moesten fusilleeren.
Tot later.
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [15 mei 1934]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 15 Mei

Beste Menno,
Bij terugkomst hier een geweldige post aangetroffen, maar niets van jou. Wanneer kom je nu? Ik moet dit omgaand weten met het oog op allerlei dingen die Bep en ik nog af wilden doen, om heelemaal vrij te zijn als jullie komen. Wschl. komt Jan Greshoff ook, schrijf ook hem dus wat je plannen zijn. Bep's vader komt niet.
Forum hier gevonden. Lijkt me heel aardig, maar had nog geen oogenblik tijd om het in te kijken.
Heb je mijn klein toernooi met Defresne in *Die S*. gelezen? Ik las natuurlijk wèl je korte repliek tegen Engelman, die zéér amusant is.
Ik heb je hoopen te vertellen over Claix en Grenoble en Stendhal, maar bewaar dat voor als je hier bent. Je moet er bepaald heen; dat ‘pension’ in Claix is een zaligheid; veel aardiger dan Gistoux, krankzinnig goedkoop en met allervriendelijkste menschen. Ik heb photo's gemaakt, en verder allerlei Stendhaliana voor je, gekoppeld aan Grenoble en omstreken.

Ik vroeg Hein wat hij van den *Politicus* dacht. Hij schreef me zeer weemoedig dat hij het zelfs niet in handen heeft gehad, want dat Schilt (?) [Of De Lang(?) - De Lang, zegt Bep.] het ex. voor de krant had ingepikt. Men had hem gezegd dat het erg 'zwaar' was, enz. Geef hem nu *alsjeblieft* een exemplaar, of ik doe hem er één cadeau. Ik heb hem gezegd je er gewoon één te vragen. Waarom kweek je het minderwaardigheidscomplex van dien bovensten besten Hein aan, door hem niet een ex. te geven? je weet toch dat hij het heerlijk vindt als er - vooral op dit gebied - aan hem gedacht wordt! Ik heb echt met hem te doen.

Bovendien ben ik *ongemeen* nieuwsgierig naar zijn ernstige reactie erop. Als hij jou die niet zegt, zegt hij die mij wel, denk ik. - Stuur mij vooral ook andere kritieken; wat men hiervan zeggen zal interesseert mij meer dan al het vorige, geloof ik: dit is nu een boek waarin je tegelijk in je volle kracht bent - zoo 'zwaar' spreekt boekdeelen! - èn voor een goed tegenstander geweldig vat op je geeft. Mijn vingers hebben gejeukt om 20 blzn. te schrijven tegen je hoofdstuk IV: right or wrong, maar met alle intelligentie en overtuiging waartoe ik in staat zou zijn. Maar V maakt weer erg veel goed, wordt ook gaandeweg beter. Wat in IV zoo geweldig humoristisch werd, was de volslagen humorlooze zelfverliefdheid van den hyper-intellectueel Ter Braak op zijn *dierlijke* kantjes. Het was of jij Loelaps geworden was - het arme beest heeft door een drukfout een latijnsche en intellectueele, althans bitter weinig dierlijke naam gekregen, heb je dat gezien?

Nu tot slot dit: er lag bij mijn post een antwoord van Querido, uiterst geschikt nu en dat mij weer van hoop heeft vervuld. (In den trein was ik beroerd als ik eraan dacht!) Hij wil mij nu fl. 850. geven voor *Ducroo* alleen - in de verkorte lezing dus - en fl. 500.- als hij *De Sm. Mensch* moet uitgeven. Ik heb nu maar meteen aangenomen. Alleen: hij wil voor *De Sm. M.* niet meer dan 240 à 250 blzn. compres-druk. Ik denk dat er dan een 70 blzn. uit moeten, d.w.z. als ik dat slothoofdstuk schrijf, dat ik nu beraam. En daar dat het actueelste zou zijn, zou het ook uit handelsoogpunt verkeerd zijn dat ongeschreven te laten. Misschien is er nu iets op te vinden (Jan schreef zooiets) om die 70 blzn. te dekken: hetzij door een bepaald aantal koopers, hetzij door wat geld ervoor bijeen te brengen. Mijn aandeel is nu fl. 350.- misschien kan ik nog wel meer geven (Bep sprak ervan om de heele uitgave zelf te bekostigen!) Het zou toch idioot zijn om de variatie en tegelijk de eenheid van den tegenw. tekst te schaden - ik heb in Bretagne met Bep samen zoowat alles eruit gegooid wat weg kon - om die ongelukkige 70 blzn.

Verder schreef Q. mij: 'indien u dit voorstel aanneemt, weest u dan zoo vriendelijk ons een kort exposé te zenden van wat uw bedoeling is met dien bundel essays; wij maken er dan een kop en staart van voor prospecti.'

Heaven forbid! ik kàn dat niet! Wil *jij* dat exposé niet voor hem maken? Het zal dan èn beter voor hem, èn juister voor mij zijn! Ik vraag me nu al een uur af *wat* mijn bedoeling is met dien heelen bundel essays! Op ommezijde schrijf ik voor je op wat erin staat. Bij voorbaat dank.

Hartelijke groeten van je

E.

1. Koek, Zand en Grind. (Scholte - Marlene).
2. D.H. Lawrence en de Erotiek (vnl. Lady Chatterley)
3. Vier Illustraties (panopt. over De Maker v/d IJzeren Toren, over Anton(?) die schrijver werd, over de prijsvraag van den roman: Mathilde en vader + John, en nog één.)
4. Anth. Donker als autoriteit. (Gevolgd door een gesprek.)
5. Over Poëzie (bij Huxley).
6. Dialoog over het Detective-verhaal.
7./8. Flirt met Revolutie en Smalle Mensch.
9. Een Holl. dicht een Sp. Ballade (Buning).

10. Gezien en gelezen (Over tooneel in Parijs: Schuld en Boete, Intermezzo v. Giraudoux, Napoleon - gevolgd door het stuk over Hamlet en honesty.)
11. Aan Ambrosia. (Jan Engelman.)
12. Panopticum op rijm. (Bozige Boekje verbeterd en met prozacommentaar + De Prins Weergekeerd + Grauls + Wij dragen allen weer ons hart.)
13. Java in onze letteren (Stuk dat in *De Gids* stond.)
14. Naar aanl. van de Liaisons.
15. De Groote Dingen van de Planken.
16. Mens. Staat bij Kookpunt (Malraux).
17. Wat vrouwen moeten verstaan (Over een verleidersroman van Drieu la Rochelle en over de mémoires van een schoonheidskoningin = in werkelijkheid Berl!)
18. De Kalender en de Notaris. (Onze gesprekken met Malraux en in Bellevue.)
19. Written in Dejection (Nietzsche-Rohde, Malraux-Tielrooy).
20. Slotstuk. (Over fascisme, gemeenschappen in Holland, enz. *De Smeerlapperij* voor een deel - ander deel komt in *Ducroo*).

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [15 mei 1934]

aant.

Parijs, Dinsdagavond.

Beste Menno,
Hierbij een telegram van Querido, dat ik thuiskomend vond. Ik stuur het je ijlings na en schrijf hem gelijk hiermee. Kan je hem *omgaand* dat exposé zenden? Hierbij de photo's - d.w.z. misschien (ik ga ze nu en passant halen).
In haast. Hart. groeten, ook aan Ant,
je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 16 mei 1934

aant.

aant.

den Haag, 16 Mei '34

B.E.
Zooeven je brief. Nog hartelijk dank voor de schoone kaarten uit Grenoble. Lokt ons erg aan. Wie weet, dezen zomer? Ik schreef in dien tusschentijd niet, omdat ik weer eens overstelpt was met krantenwerk en toch geen dadelijke reactie van je

zou vragen. Nu is het weer kalmer. Maar vele dingen bewaar ik voor mondeling. Ditmaal dus het hoogst noodzakelijke.

1e Ik kom *alleen*, want met Ant samen kunnen we het niet betalen, voor twee dagen wordt de reis wat duur, en in den zomer hopen we toch gezamenlijk naar Frankrijk te trekken. Het is jammer, maar langer wegloopen kan ik nu ook niet, dan gaat het van mijn zomervacantie af. Ik kom dan *Zaterdag* aan, *Nord* 17.10, volgens mijn oude spoorboekje, en hoop je dan daar te treffen. Ik ga Dinsdag weer weg.

2e Hein krijgt heusch een *Politicus*, maar er is er een op de krant, die hij zou krijgen; heeft de Lang die definitief gegapt (wat voorkomt), dan krijgt hij er één uit mijn privé-schatkist. Maar ik heb er al eenige bij moeten bestellen, dus vandaar deze afwachtende economie. Overigens heeft hij al lang mijn toezegging.

Over dezen *Politicus* mondeling meer. De verliefdheid op het dierlijke is natuurlijk onhumoristisch, zooals alles in het boek, wat zich tegen geldende normen richt. De arme hond heet werkelijk Laelaps, λαιλαψ (= stormwind, bij Homerus). [Het eerste 'praatje' over den Politicus is losgekomen. Van Ritter in het U.D. Gunstig en kletspraat natuurlijk. Ik eet mezelf op. Ik wil een volksche cultuur en blijf toch hyperintell. Enfin, wat iedere academische heer ervan zou zeggen.]

De zaak *Smalle Mensch* was al aan het rollen gebracht. Ik had Querido voorgesteld, dat een comité van vrienden de uitgave zou 'garandeeren', in dien zin, dat wij na een jaar zouden betalen wat er nog ontbrak aan het bedrag, dat de kosten goed zou maken. Hij antwoordde mij nu vanmorgen, dat hij je al een tegenvoorstel had gedaan. Nu je het al hebt aangenomen, kan ons initiatief vervallen, maar gooi er die 70 pag. in geen geval uit; dan hebben wij nog iets om te 'dekken'. Het boek moet verschijnen, zooals jij het bedoelt en niet in een door Querido afgemeten vorm; dat is je reinste nonsens.

Voor het exposé zorg ik ook graag. Een lullificatie voor een prospectus is gauw gemaakt.

Brieven over Stendhal waren best, vooral I. De Lang bleek nog niet van 'die meneer Stendhal' vernomen te hebben en begreep niet, wat dat nu voor belang had, maar Schilt vond het mooi. - Ik wil wel eens naar die verharde-boekengalerij, als ik in Parijs ben. Is die dan open?

Schrijf nog even terug. En tot spoedig ziens dan! veel hart. gr., ook van Ant en voor Bep

je
Menno

De Karthuizer kruisen hebben mij ontroerd!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 16 mei 1934

aant.

aant.

Parijs, 16 Mei.

Beste Menno,

Bep en ik vragen ons met angst en beven af, *wat* er gebeurd kan zijn dat er zoo absoluut geen levensteeken van je is! Iedere morgen kijken we vergeefs uit naar de post, iedere avond ook. Schrijf s.v.p. *omgaand*, als je het nog niet deed, wanneer je komt: we schipperen het dan zoo dat we heelemaal vrij zijn, met al onze werkjes. Jany komt 29 Mei en blijft een paar dagen; Jan komt - àls hij komt - wschl. gelijk met jullie.

Nu wat anders. Ik zou graag de eerste jaargang v. *Forum* hebben + de 9 eerste nrs. van jaargang II, dus ¾ van die jaargang - tesamen 21 nrs. Kan ik die tegen reductie krijgen, of kan jij ze van Zijlstra gratis krijgen, onder het een of andere voorwendsel (archief-ex. voor jezelf of zoo)? Dit laatste is mij natuurlijk liever; maar als het niet gaat, dan maar tegen reductie. Kan je hem dan vragen het mij direct hierheen te zenden? Vergeet dit niet, en bij voorbaat veel dank.

Hart. groeten van je

E.

Heb je die Ana's nog gekregen? Heb je meer zulke dingen noodig, of is de corvée afgeloopen? Ik dacht dit laatste.

P.S. Overmorgen stuur ik je photo's, als je niet eerstdaags komt. Anders krijg je ze hier wel. Ik kreeg nooit je Nietzsche zoekerij I en II en ik meen ook niet III.

Heb je *Serena* ontvangen? Je schreef het niet.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[23 mei 1934]

aant.

aant.

B.M.,

Dit is de verleider volgens Drieu la Rochelle. Denk je eraan dat je mij nog een proef van je brief zendt? - Verder: de nummers van *Forum*, van Zijlstra. Deze 2 dingen ontbraken nog op je lijstje; excuseer het jachten voor het exposé, maar telegram ging als bewijs!

Hart. groeten van je

E.

En dank!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [25 mei 1934]

aant.

aant.

Beste Menno,
Wil je me omgaand, als het kan, die copy sturen van mijn brief aan Vic in de rol van sigarenhandelaar? Ik wil er iets uit citeeren in mijn stuk *Jan Lubbes*, dat heel aardig wordt. Het begint met een résumé over mijn strijd (polemiek) met Jan Lubbes; gaandeweg wordt het ernstiger.
Hart. groeten van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 25 mei 1934

aant.

aant.

den Haag, 25 Mei '34

Beste Eddy
Zoo zitten we dan weer aan het Pomonawater te gluren, versterkt door de ozonrijke lucht van Auteuil; het was werkelijk bijzonder prettig er even tusschenuit te zijn en vooral, jullie weer zoo uitvoerig te spreken. Ant is in Zutfen geweest, ook met veel voldoening, en is zeer verrukt over den armband. Zij zal daarover zelf nog lofredenen schrijven.
Het prospectus voor Querido heeft hem eergisteren nog bereikt; in a hurry geschreven, met iets over je latijnsche geest en je individualisme, zeer banaal natuurlijk, aber um so besser. Querido berichtte mij al de ontvangst. Verder heeft hij mij nu weer een voorstel gedaan, dat ik in beginsel accepteerde: Greshoff en ik stellen ons garant voor ev. deficit, wanneer op 1 Nov. '35 de onkosten niet zijn goedgemaakt door den verkoop en de f 350 door jou afgestaan. Arm zullen we er zoo in geen geval door worden, lijkt me, zelfs niet bij de ongunstigste mogelijkheid. In ruil voor deze garantie belooft Querido niet aan het boek te ‘plukken’; *de 70 pag. vervallen dus niet!*
Ik heb nog steeds geen proef van mijn verleidersbrief! Als het nu maar niet te laat wordt. Doe het anders rustig als panopticum of zoo in het volgend nummer; schrijf het desnoods heet van de naald en stuur het mij dan direct op; ik zorg dan in ieder geval voor plaatsing.
Nummers van *Forum* zal ik trachten los te krijgen, als ik het Juni-nummer ga opmaken. - Het gratis-abonn. op *Het Vaderland*, waarnaar ik vandaag informeerde, is alleen mogelijk, als jullie zelf de port betaalt?! Stel je voor, zoo krenterig en bovendien absoluut in strijd met de goede verzorging van zijn eigen krant, is de Lang! Schilt vindt het ook idioot, maar kan er niets aan doen. De Lang is momenteel in... Oberammergau, maar als hij terug is, zal ik hem er, onder het motto der christelijke naastenliefde, nog eens over aanspreken. Het is toch werkelijk heel dwaas, dat de correspondenten hun eigen blad niet eens krijgen!
Vanavond verschijnt jullie brief over Rubinstein. Lees in hetzelfde nummer *vooral* de schoone mededeelingen over A.M. de Jong. Gisteren sprak ik Last, bij Kramers; hij is door die ‘eereraad’ *infaam* behandeld, lijkt mij, en ik heb er dus *Het Vaderland* maar eens voor gebruikt om de zaak recht te zetten. Vic & Veth hebben zich

gewoonweg in de luren laten leggen door Luger, die een handlanger van de Jong is. - Verder heb ik Last uitgebekt, waarvan hij niet veel terug had; daarna hebben wij elkaar figuurlijk omarmd, zijn ingezegend door Kramers en hebben in een Chineesch restaurant gegeten; hij logeerde hier vannacht en in hetzelfde bed slaapt straks de anarchist Müller Lehning. De Nietzsche-foto's zullen gemaakt worden.

De goede Wijn heeft in *D.G.W.* een welwillend, maar volkomen *onbegrijpend* stukje over den *Pol.* geschreven. Ik zend het je als *imprimé* met een werkelijk sympathiek en niet dom stukje uit *Propia Cures. Retour na lezing*! hart. gr. 2 × 2

je

Menno

P.S. *Giacomo* moet zijn proef gekregen hebben, want dit stuk is gezet.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [26 mei 1934]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 26 Mei.

Beste Menno,

Querido schreef dat hij je exposé gekregen had en prachtig gevonden. Ook dat *De Sm. Mens* nu, ‘dank zij de medewerking van mijn vrienden’, onverkort kon verschijnen. Maar... wat zijn zijn eischen? In geen geval zou ik willen dat het weer een dure historie à la *Coster* wordt. Ook kan ik nog wel wat bijdragen (dat wou ik hèm niet zeggen, maar het is zoo). Schrijf me hierover dus, zoolang ik het nog ongedaan kan maken.

Ingesloten een berijmd antwoord van Rudie; erg geknutseld en beroerd. Fredje schreef ook weer een heel pak abominabele versjes. Ze zijn aan het subtiel-doen toe; slechte invloed van Tinan, van ons, enz.

Van Last kreeg ik allerlei drukwerken en een brief waarin hij zijn verontwaardiging te kennen geeft over de uitspraak van zijn ‘eereraad’, en over mijn stuk in *Die Sammlung*. Ik heb er niet onvriendelijk, maar ook niet zacht, op geantwoord. Ik denk dat hij wel niet meer komen zal; in ieder geval zal ik dat deel wel zelf afdoen in *Forum*. Of Gans ervoor nemen.

Ik begon met het stuk over Jan Lubbes; langzaamaan moet het overgaan op fascisme, etc. Over een paar dagen zend ik je een portie. Het beste lijkt me om het in 2 of 3 stukken achter elkaar in *Forum* te zetten, telkens een blz. of 10. - Ik had ook erge lust om een panopticum te schrijven ter verdediging van ‘den ignobelen James Cagney’, die mij zooveel eerlijker lijkt dan al de vermomde prollen van de bioscoop, maar wil je dat hebben? Ik ben nu ook wel erg opgeslokt door de rest.

Vergeet je de *Forums* niet? (Van Zijlstra. 1¾ jaargang, 1932 + ¾ van '33.)

Ik ga nu weer werken. Veel, veel dank voor je prompte behandeling van het exposé, je bent een vriend uit 1000.

Hartelijke groeten, ook aan Ant, van je

E.

Ik kijk erg uit naar je stukje over den verleider, maar er komt niets. - Het ‘essay’ van Kijzer over mij en Coster als Franschman versus Germaan, en de groote waarde van Querido en Uyldert, was overheerlijk. En hij schrijft 3 × dat hij mij iets bestrijden zal ‘tot hij geen adem meer heeft’. Dat dergelijke *kul* door de 2 Jannen niet uit *Gr. Ned.* te werken was, is toch wel bedroevend. Geschreven in Jan-Lubbes-pur-proza.

Er is een tweede *Braunbuch* verschenen: *Dimitroff contra Goering*. Moet je het je niet ijlings aanschaffen? Ik denk dat ik het ook in mijn stuk opneem. Wat daar allemaal niet inkomt: ik sta er zelf van te kijken! Mussolini, Keyserling, *André Campo*, A. de Kom, Kuyle, Jan Lubbes en Dimitroff; als Vic nu maar weer niet erg serieus het hoofd schudt. Vic zelf zal er trouwens ook - hoewel ongenoemd - in compareeren.

Bij het naar buiten gaan vind ik je brief. De kwestie met Querido lijkt mij door hem wel erg slim behandeld; ik geloof niet dat je dit zoo moet aannemen. Gesteld, de onkosten zijn fl. 3000.- en hij verkoopt tot 1 Nov. '35 voor fl. 1000.-, dan gaat er fl. 350, van mij af, en jij en de broodarme Jan zouden voor fl. 1650. opdraaien! Dat is al te mal en absoluut niet in evenredigheid met het garandeeren van 70 blzn.! Schrijf hem dus omgaand dat je *cijfers* moet hooren, en weten wilt *waar* het, in het ergste geval, op neerkomt. Natuurlijk zal ik met jullie mee ‘dekken’, en zelfs zoo mogelijk alles voor mijn rekening nemen, maar dat hoeft hij niet te weten, en noch jij noch Jan zijn richards. Ik schrap net zoo lief die 70 blzn., of laat een stuk overliggen voor eventueel een volgende en kleinere bundel.

Behandel deze zaak dus nog goed, want Q. is heel geschikt, maar toch wel een slimme zakenman.

Als ik je proef niet meer krijg (over den rokkenjager) schrijf ik er zeker niets meer bij, want 3 × over deze kwestie is strategisch onjuist, en belachelijk voor ons.

Het porto voor het gratis-abonnement wil ik desnoods wel betalen. Zeg dat aan onzen directeur, maar zeg er dan bij dat het principe je onjuist lijkt...

Je hebt dus al meer van Last gemerkt, dan ik! Neem je hem nog in *Forum*? Zijn toon en houding bevallen mij matig; Gans is zeker qua persoon geschikter, en als ‘trotskyst’ ook meer bij-ons-hoorend. Antwoord mij hier nog op, want ik zie Gans eerstdaags. - Doe mijn groeten aan Müller-Lehning.

De 2 stukken (die er nog niet zijn) gaan direct weer terug. Dat Kramers er geen bal van terecht gebracht heeft, behoort tot het normale. - Dag!

Je
E.

Gino = Giacomo heeft zijn proeven gekregen: 14 blzn.; hij is dus kiplekker, want zij leven heel poover en zulke sommetjes brengen voor hen soms werkelijk uitkomst.

Er is bij Last - ofschoon hij toch geschikt is - een neiging om slimmer te zijn dan wij en om ons te ‘gebruiken’, en vrij veel vijandigheid die uit *literaire* streberei voortkomt. Hij kan het niet goed verdragen dat wij zoo op plaatsen gaan zitten, waar volgens hem ‘de *nieuwe* kunst’ = Dekker, hij en nog 2 anderen - Theun de Vries bv., als die het dogma behoorlijk leert omhelzen - moesten zitten; hij voelt zich erg beroemd en speurt overal naar de echo's van zijn literair personage. Gans is van al deze eerzucht ontbloot, schreef mij spontaan dat hij met veel plezier mijn stuk in *Die S.* en het antwoord op Defresne gelezen had en dat er werkelijk een verfoeibare hollandsche mentaliteit bestaat. Bovendien heeft hij een reëele waardeering voor jou en mij. Hij *schrijft* minder goed dan Last - maar dat is gemakkelijk verholpen, en hij is zeker geen haar minder intelligent. Sur ce, zeg me wat *jij* wilt. Ik heb nl. toch ook met Last te doen, en zie niet in waarom je geen dingen van hem in *Forum* zou opnemen, mits ze beter zijn dan het kreng dat nu in *Gr. Ned.* staat.

En wanneer plaatsen we wat van Dekker?

Wil je Hein eraan herinneren dat hij zijn meening over de *Politicus* zeggen moet? De meening van Last daarover zou mij ook wel interesseeren! En wat heeft Müller-Lehning ervan terug? Laat mij vooral *alles* weten wat aan reacties erop binnenkomt.

Wij denken ook nog met vreugde aan het samenzijn hier terug. Jany komt overmorgen. Hennie schrijft lange en aardige brieven: wij sijn toch noch niet verstroyt.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 27 mei 1934

aant.

aant.

Parijs, Zondag.

Beste Menno,

Ik moet ijlings een paar dingen hebben; kan je mij die omgaand sturen?

1. *D.G.W.* met het art. van Theun erin; het mooie, je weet wel. Aan Kramers vragen als je 't niet hebt.
2. Mij het nr. sturen van *De Nwe Gemeenschap* waarin het stuk van Kuyle waarin wij geraden worden émigrés te worden - met de mooie advertentie binnenin de kaft!
3. Het colophon van *Harten en Brood* voor mij overschrijven - als je 't boek niet hebt, dan vragen aan Hein.

Ik ben geweldig op dreef en maak er een ‘prima’ stuk van tegen *Jan Lubbes*, anders niet!

Hart. groeten van je

E.

Ik zie het opstel nu duidelijk voor me: je krijgt eerst 9 of 10 blzn. getypt voor *Forum* (dus ± 18 blzn?); dat is wat *Jan Lubbes* heet. - Daarna begin ik aan een nieuw stuk: *De Emigrés* of zoo; dat je in ‘Europa’ zou kunnen opnemen, en waarin ik Muss., Keys., etc. afdoe. Dit kan veel langer worden, dat hangt van mijn *lectuur* af. Misschien moet je 't in 2 keer plaatsen. Reserveer in ieder geval Juli, Aug. en Sept. voor me - ook met het oog op de boekuitgave!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [29 mei 1934]

aant.

aant.

Parijs, 29 Mei.

Beste Menno,

Dank voor briefkaart en proef. Geef je geen verdere moeite voor den sigarenhandelaar, wat ik noodig had (1½ zinnetje) heb ik uit het hoofd geciteerd. Hierbij een antwoord op je brief; alles lijkt me nogal gezwam, maar het antwoord heeft de deugd van *waar* te zijn; met Jany waren wij gisterennacht nl. in de *Boule Blanche*; erg aardig voor een uurtje, langzamerhand weerzinwekkend als een vermomde maar au fond nòg bêtere *Kring*. Kan het antwoord gemakkelijk opgenomen worden of ben je erop gesteld, dan zetten; anders vind ik het best, als het vervalt.

Hartelijke groeten en in haast je

E.

***Billet retour*.**

Parijs, 29 Mei.

B.A.

- Op het oogenblik dat ik je antwoord lees, stap ik kersvers uit een negerbal. Het wemelde daar van pittoreske heren uit alle Zanzibars, die allen zonder uitzondering in de verleidersbranche waren gegaan; houd me dus ten goede als ik het cliché-in-kwestie meer dan ooit zie als een bête noire. De blanke vrouwen die niet op de ultime diensten van deze heren waren uitgegaan, genoten toch van het feit door hen op de dansvloer geleid te worden en zich daarbij te horen toespreken in de meest ... elementaire verleidingstaal. Wat ‘de liefde’ in dit alles te maken had, zou zelfs jij niet hebben weten uit te vinden: zodra het pittoreske gesleten was, ademde men nog slechts in het abattoir. En toch was het kompleet dàt: de sfeer, de bewegingen, de taal van de verleiding, *un peu plus naturel que nature*, anders niet. Vergeef me mijn overgevoeligheid misschien: ik beloof je dat ik de opgegeven literatuur zal overlezen, maar ben hier nog ‘onbekwaam’ van.

Je

E.d.P.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 29 mei 1934

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 29 Mei '34

Beste Eddy

In omgaand antwoord op je kaart heb ik je vandaag *D.N. Gemeenschap* gezonden, die ik hier nog vond, en Kramers verzocht je Theun omgaand te zenden, hetgeen hij beloofde. (Je hebt toch vrede met hem gesloten? Hij is werkelijk een van de zeldzame betrouwbare lieden hier, zij het dan ook lang geen calender. Hij is van het type 'strijder tegen onrecht'). Het colophon gaat hierbij:

p. 237:	*Utrecht, in het licht van Allerheiligen, 1933*
p. 238:	*Harten en Brood*

een roman, werd door Albert Kuyle geschreven in zomer en najaar 1933, naar het gelijknamige filmscenario van zijn hand. Verspreiding, vertaling, of overname van dit werk of gedeelten daaruit in bloemlezingen door de radio of anderszins, alsmede adoptatie voor de film of het tooneel worden door den schrijver *uitdrukkelijk* verboden.

Ik hoop, dat je het mannetje niet te veel eer zult bewijzen en hem vooral als *onderdeel* van Jan Lubbes zult behandelen. Dat is mijn eenige angst voor dit stuk: dat je te veel eer zult bewijzen. Verder twijfel ik er niet aan, of het zal raak zijn. Tegenover dezen bollen Kuyle past alleen een serafijnsch-wetenschappelijk-nuchtere toon, om in den stijl van Max Kijzer te spreken. Alleen als hij met milde strengheid wordt afgestraft, zal hij duidelijk beseffen, wat hij is: een inwoner van Utrecht op zijn smalst, meer niet. - Het *idee* Jan Lubbes is overigens uitmuntend; het vertegenwoordigt werkelijk een *waarde*.

Ik zal Querido nog even duidelijk schrijven, dat ik eerst calculatie moet hebben van de 'kwaaiste kans'. Maar eigenlijk heb ik hem dat al geschreven; alleen, duidelijkheid is in dezen absoluut noodzakelijk.

Last komt mij voor precies het volgende te zijn: een geschikte vent, totaal over het paard getild in 'revolutionnaire' kringen, daardoor ijdel geworden, dientengevolge er op gesteld, die ijdelheid ook beloond te zien in 'onze' kringen; eigenlijk een bourgeois, maar uit de schuit gevallen in de puberteit en nu zich, omdat hij *toen* een figuur werd, met puberteitsoverwegingen vastklampend aan die figuur. Hij is bijwijlen kinderachtig romantisch, voelt zich erg 'vervolgd' (à la Stepan Stepanowitsch uit *De Demonen*) en heeft het ook wel beroerd trouwens; maar documenten, die hij bij mij wou achterlaten, omdat hij 'iemand' moest bezoeken, die hem zou kunnen berooven van die stukken, vergat hij achter te laten, omdat hij inmiddels bij ons gelogeerd en ontbeten had; toen had die pose blijkbaar geen zin meer. Dit soort revolutionnairen lijkt mij van twijfelachtige qualiteit. Hij kijkt eigenlijk erg op mij neer, geloof ik, omdat ik een 'dilettant' ben, al houdt dat waarschijnlijk in, dat hij ook jaloersch is op mijn onafhankelijkheid van een puberteitsideaal. Ik heb hem nu tegen zijn 'eereraad' verdedigd in *Het Vad.*, maar meer omdat ik A.M. de Jong een ploert vind. Van Last ben ik in dezen niet eens zoo zeker.

Müller Lehning is *veel* aardiger! Ik zei hem, dat hij jou eens moest opzoeken; hij is deze week in Parijs. M.L. is syndicalist, heeft niets van de vereering voor sovjet-Rusland.

De *Forum* krijg je in ieder geval. Ik vraag ze voor niets; doen ze dat niet, dan heb ik hier nog wel de meeste losse nummers.

Jan Greshoff stuurde me weer drie kapittels van zijn roman. Ook autobiographisch, ongeveer in den stijl van *Ducroo*, lang niet slecht, maar met die ondefinieerbare hang naar *het* - het vulgariseerende toch. Bovendien proclameert hij zichzelf tot landjonker, wat ik niet in overeenstemming vind met de laatste eerlijkheid, die hij zegt te willen betrachten.

Wat Gans en Last in *Forum* betreft: ik voel voor *deze* politieke kant weinig. Maar tegen Last heb ik gezegd, dat wij alleen de qualiteit beoordeelden en hem verder attent gemaakt op de paragraaf in het contract over de politiek. Ik ben ervan overtuigd, dat juist *onze* politiek *wel* in *Forum* mogelijk is, maar ook alleen omdat wij met partijen intrinsiek niets uitstaande hebben. Wat zou Gans willen schrijven? Alles hangt van zijn stuk af; het onderwerp zegt ook niets, want elk onderwerp, het allerpolitiekste, is zoo te behandelen, dat het voor ons te gebruiken is. Bedenk je nog eens, eer je het idiote porto voorstel van *Het Vad.* accepteert! Het is, meen ik, meer dan f 5 per 3 maanden!

Hein zwijgt nog over den *Politicus*. Hij heeft het nog niet gelezen, denk ik. Müller Lehning heb ik een exemplaar cadeau gedaan. Maar al deze menschen zijn al veel te veel 'figuren' (Hein van de bibliophilie, M.L. van de anarchie) om nog anders dan in woordballetten te kunnen denken. Wat de 'laatste dingen' betreft tenminste.

Ik heb deze week voor *Het Vad.* over die Jap. arbeidersroman geschreven (*Straat zonder zon*, vert. van Coenraads). Hier en daar wel boeiend, maar toch wel erg de Japansche Jef Last. Deze stijl belooft, om met graaf Keyserling te spreken, 'planétair' te worden.

Heb je de drukwerken ontvangen? En den verleider? Die is helaas te laat gekomen; maar als je een onderschrift hebt, kan het toch nog best als panopt. in Juli, dunkt me. hart. gr. ook van Ant, voor jullie beiden

je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [31 mei 1934]

aant.

Parijs, Donderdagavond.

Beste Menno,

Hierbij een briefk. van Nijgh & Van Ditmar. Het beste lijkt mij nu dat je mij zelf de nrs van de 1e Jrg. zendt die je nog hebt, en dan vraagt of ze de ontbrekende nog kunnen vinden - al is de voorraad dan 'geheel uitgeput'! In ruil wil ik je natuurlijk mijn gebrocheerde nrs. sturen, als je dat verlangt. Schrijf dit even.

Dank voor het nr. van de *Nwe. Gem.* en het overgeschreven colophon. Maak je niet ongerust over de eer voor Kuyle; ik schreef je al dat ik hem behandelen zal als *Jan Lubbes*. Als Kramers nu ook maar gauw *D.G.W.* zendt. (Ja, ik ben met hem 'verzoend', was trouwens nooit 'gebrouilleerd'.) Jany gaat morgen weg; ik wou dan als de bliksem mijn 'essay' afmaken!

Over Last tot in onderdeelen accoord. Ik merk dat we ongeveer precies hetzelfde van hem dachten, de 'geschiktheid' inbegrepen. Ik denk toch dat hij ontevreden is met mijn antwoord; hij zwijgt tenminste zeer. Maar hij is iemand die het druk heeft, dus...

Benieuwd Arthur M.L. te zien, dien ik in Holland ook heel sympathiek vond.

Gans hoèft heelemaal niets te schrijven. Maar daarover nader. Ik heb hem nog steeds niet zien opdagen.

Bep en ik hebben na kort beraad nu uitgemaakt dat we géén *Vaderland* willen hebben voor fl. 5. porto in de 3 maanden. Dat is dus weer dàt.

Stuur mij je stuk over *Straat zonder Zon*.
Mijn onderschrift bij je brief verschijnt dus niet. In géén geval in het volgend nummer doen, dat wordt te pretentieus en zouteloos. Jouw brief viel me ook niet mee: wel aardig, maar journalistiek aangelengd, niet geserreerd genoeg. Dit heeft met 'losheid van den briefstijl' alleen niets te maken; pas op voor *het* gevaar!
Veel hartelijks, ook voor Ant en van Bep, steeds je
E.

In haast

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 1 juni 1934

aant.

aant.

Parijs, 1 Juni

Beste Menno,
Jan Gr. vraagt zijn ex. van *Een Ontgoocheling* terug; wil je hem dus dat ingen. ex. zenden dat ik krijgen zou?
Kan je mij zenden: *Katholiek Verzet* van Van Duinkerken? Ik wil weten wàt er aan Thomasserij in dit verzet steekt. Mag ik het een tijdje houden? Hart. groeten van je
E.

D.G.W. is er nog niet. Misschien kan je W. Kramers opbellen en vragen of hij er nog aan gedacht heeft.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [1 juni 1934]

aant.

Parijs, Vrijdagmiddag.

Beste Menno,
De eene missive na de andere gaat de deur uit. Duizendmaal excuus; maar telkens ontdek ik weer iets, en ik wou dat ik eindelijk alles bij elkaar had!
Als je mij je losse nrs. *Forum* zendt, doe er dan nog bij het Dèr Mouw nr. van Jrg. II (no. 5). Dat kwam nl. vrij verpest van Nijgh & V.D. - Dus 12 nrs. van Jrg. I en dit, dat maakt 13 nrs. Je zult er 2 pakken van moeten maken. [Vooral *goed* inpakken, anders komen ze gedeukt en gebutst aan en is alle plezier voor mij eraf!]
Ik zal je *direct* alles terugsturen wat ik hier heb, als je daarop gesteld bent.

Ik heb een mooi plan: als mijn essay over Jan Lubbes in Juli-*Forum* gestaan heeft, vraag ik Hendrik de Vries om voor het Augustus-nr. een Jan Lubbes-lied te dichten (voor Panopticum). Lijkt je dat niet mooi? Hij zal het meesterlijk doen.

Gans schrijft dat hij eerst later komt, en wschl. als 'geheel onpolitiek mensch, als er zooiets van me overblijven kan'. Arme kerel, dat heb je ervan!

Hartelijk gegroet maar weer, en verwensch me niet te hard: ik ben tot alle wederdiensten bereid.

Je
E.

(Deze laatste 'hang'-dag is aan Jany te danken; morgen ben ik weer heelemaal aan het werk.)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [3 juni 1934]

aant.

aant.

Parijs, Zaterdagavond.

Beste Menno,

Ik heb erg de pest in, omdat die verdomde *D.G.W.* niet komt! Misschien morgen? Zondag - maar dan is er maar één post. - Ik ben nl. weer heelemaal in mijn stuk en ik kan je garandeeren dat het een van mijn allerbeste stukken wordt. Dat dit achterin mijn bundel komt, zal iedere 'bedoeling' duidelijk maken, ook in dezen tijd! Maar ik heb zóóveel te zeggen, dat ik niet goed weet hoe ik het allemaal in *Forum* krijg. Ik weet ook niet of *Jan Lubbes* voor alles wel goed is; het vervolg zal wel uitloopen over breedere gronden.

Maar maak in ieder geval de noodige plaats in *Forum* voor deze 2 artikelen. Ik stuur je overmorgen misschien al het 1e stuk: zoowat 16 blzn. MS., dus ik denk: 14 blzn. *Forum*. - En het volgende (voor Augustus) wordt zeker niet korter.

Het is jammer dat wij nu zoo met plaats moeten woekeren, maar korter maken voor mij is onmogelijk. Ik doe mijn best om zoo vlug en tegelijk toch zoo 'kervend' mogelijk te zijn, maar zonder een zekere zwaai komen sommige passages niet 'over het voetlicht'! In werkelijkheid zou ik 3 stukken moeten schrijven; maar dat kan in geen geval, aangezien Querido in ieder geval gevraagd heeft in September niets meer te plaatsen.

Kan ik nu tenminste *rekenen* op ± 30 blzn. in de nrs. Juli en Augustus (± 15 per keer?)

Hartelijke groeten van je
E.

Ik ben een *Petit Ami* op het spoor gekomen en heb hem gekocht; hij is, zooals je weet, zoowat onvindbaar. Als hij schoongemaakt is en er weer behoorlijk uitziet, stuur ik hem je.

Zondag.

Antwoord me ook op deze vragen:

1. Heb je die ‘redes’, of wat waren het, van die heeren die de Europeesche geest wilden behouden, gelezen?
2. Besproken? Zoo ja, kan je mij je bespreking zenden?
3. Wat denk je ervan? Jij, die tenslotte zelf de *ware* ‘geest’ in je *Politicus* verdedigd hebt, geloof je niet dat wij - quand même - tot deze menschen behooren, - ook als ze óók totaal machteloos blijken, - gegeven den tijd?
4. Als het boek de moeite waard is, wil je het mij ter lezing zenden? - Maar ook in dàt geval, op mijn vragen antwoorden! - Of zal ik het boek koopen? Is het duur?

Ik heb erge lust om van allerlei te lezen, en helaas! wat ik lees is 9 op de 10 × vervelend, en wat mij aantrekt en boeit, daar vind ik nooit meer tijd *genoeg* voor.

(Ik las *Liefde in de Portieken* van Last. Stompzinnig, sentimenteel, banaal, door-en-door *burgerlijk* en alleen z.g. ‘marxistisch’ angehaucht. *Partij Remise* is er een meesterwerk bij! - Ik zou graag in mijn stukken wat goeds over de communisten zeggen, maar hun literatuur stinkt mij telkens weer van hen weg.)

Wat denk je ook van Keyserling? Ik lees nu zijn *Révolution Mondiale* en vind het zeer boeiend en vol voortreffelijke, althans zeer intelligente dingen. Vind je zijn optimisme tegenover het pessimisme van Spengler niet even sympathiek als dat van Ortega y Gasset? Ik krijg lust om meer van hem te lezen.

Die rot-Kramers heeft *D.G.W.* natuurlijk niet gezonden. Het is er nog steeds niet!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 4 juni 1934

aant.

aant.

den Haag, 4 Juni '34

B.E.

Vanmorgen heeft Ant aan je adres verzonden 13 stuks *Forum*, en *Katholiek Verzet*; het laatste kun je natuurlijk zoo lang je wilt genieten. De nummers *Forum* had ik zelf nog. Verder had ik *Een Ontgoocheling* al aan Jan Gr. teruggezonden. *D.G.W.* heb ik nog eens via Gans aan Kramers laten vragen; ik zal hem er, als je het nummer nu nog niet krijgt, nog eens dringend over opbellen.

Gans was eergisteren een heelen tijd hier. Een oneindig veel sympathieker en eerlijker mensch dan Last met zijn litteraire Affentheater. Bovendien maakt hij, in tegenstelling tot Last, den indruk van een nog allerminst verstard iemand te zijn; zelfs de Trotzkistische wereldrevolutie wilde hij nog best aan critiek onderwerpen. Het leek hem b.v. ook wel een vervelende boel, als *die* revolutie eens realiteit was

geworden en in handen van de dan nieuwe bourgeoisie was gevallen. Wij hebben zeer pleizierig gepraat; ik hoop stellig, hem nog eens terug te zien. Ook al weer in tegenstelling tot Last praat hij moeilijk, hetgeen ik een zeer goed teeken vind bij een politiek revolutionnair.

Verder is hier geen nieuws. Ik zit te dubben over den vorm van mijn boek, maar het is nog niet kant en klaar in mijn hoofd. Een allermerkwaardigst boek heb ik dezer dagen van Vestdijk geleend: *Magie als experimentelle Wissenschaft* van dr. Ludwig Staudenmaier. Werkelijk buitengewoon curieus. Deze man, van studievak theoloog en chemicus, heeft n.l., volkomen ongeloovig en als een grap op aanraden van een vriend, zich toegelegd op de 'magie'; hij heeft doelbewust een complete psychose bij zichzelf opgewekt, die hij daarna in de nuchterste bewoordingen op schrift heeft gesteld. Alles is present: klopgeesten, duivels, hallucinatorische gesprekken, zelfs beweert hij dingen in beweging te hebben gebracht uit de verte. Het aardige van het boek is, dat het zonder eenige mystiekerigheid is geschreven. Overigens schijnt de man toch reëel gek te zijn geworden, zegt Vestdijk.

Straks komt Klausje met zijn zuster Erika hier eten. Erika speelt hier met de Pfeffermühle. Ik hoop Klaus nog eens over zijn voorliefde voor Cocteau te kapittelen, maar hij zal wel verhard zijn, denk ik.

Tot nader dus. Is Jan Lubbes al klaar? hart. gr. 2 × 2
je
M.

in haast

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [5 juni 1934]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 4 Juni ('s avonds)

Beste Menno,

Slauerhoff schreef, geloof ik, om zijn paperassen bij Darja op te halen. *Ik* stelde hem dit voor: de kwestie is dat hij al verschillende keeren erom schreef en gewoon geen antwoord ontvangt. Hij wou die rommel nu hebben, maar voor Darja (en ook voor jou, officieel) geldt de boodschap dat *ik* die papieren hebben moet om door te kijken. Neem er wat uit voor *Forum*, tenzij je wilt dat ik dat doe. Ik stuur de rest dan door, of houd die hier tot ik naar Tanger ga. (Maar kijk goed dat je *alle* MSS. krijgt!)

Er is nu nl. sprake van dat Bep en ik onze vacantie *daar* gaan doorbrengen. Sl. heeft daar een huis gehuurd, wat ons hotelkosten uitspaart; bovendien voelt hij er zich ziek en eenzaam, het klimaat doet hem geen goed en hij wil niet naar Holland terug. Als wij gaan, zal het zijn van ± 23 Juli tot eind Augustus. Het is te hopen dat jullie dan niet net hier willen komen! Wij kunnen onze vacantie moeilijk op een ander moment nemen; deze slappe tijd hier in Parijs is de aangewezene. Ik ga nu werken wat ik kan - tot ± 20 Juli - om zoo veel mogelijk *af* te hebben als ik wegga. Morgen

maak ik *Jan Lubbes* af; overmorgen stuur ik het je toe. Het volgende essay wordt heel anders.

Al wat ik gisteren over Keyserling schreef, neem ik heftig terug. De man *is* intelligent en zegt soms zeer boeiende dingen, maar het is een zwamneus van het zuiverste water. Wat een *gelul* is deze *Révolution Mondiale* in wat de strekking ervan betreft, wat een societeits-rede voor andere intellectueelen van de 'Witte'! Hoe meer ik erin opschiet, hoe meer ik ervan walg. Ik heb nu ¾ uit; het laatste kwart maakt me misschien af.

Hart. groeten van je

E.

5 Juni ('s morgens)

Daarnet brief gekregen en bespr. van *Straat zonder Zon*; deze laatste voortreffelijk. - Ik ben blij dat Gans je zoo meeviel; hij is werkelijk een bizonder aardige kerel met iets 'beter-dan-gewoonlijks' in zich, op zijn rare manier. Maar Last ziet in hem een ontzettende fielt. Ik moet nog eens van Gans hooren wat eigenlijk hun conflict is geweest: iets over het *Roodboek*, of Van der Lubbe of zoo, allemaal voor of tegen de belangen van de partij. Ik heb zoo'n gevoel dat Gans zich bij ons troosten komt over de jakkepoezen die hij in de partij ontmoet heeft. Laat hem bij gelegenheid toch maar eens een stuk schrijven, als hij een onderwerp heeft dat je aantrekt: je moet zijn taal nakijken, maar in groote lijnen kan hij best een artikel schrijven; zijn stuk over *La Condition Humaine* in *De Nieuwe Weg* is zeker een van de beste stukken die in Holland verschenen zijn en lijkt *niets* op het mijne. Hij was het ook die mij het eerst sprak van von Salomon, in tegenstelling met allerlei communistische 'meesterwerken' die hij zelf ook beroerd vond.

Die dokter in de magie lijkt mooi, maar ik zal wel geen tijd hebben om hem te lezen. Helaas!

D.G.W. is er nog steeds niet!

Dank voor de gezonden *Forums*, speciaal dank voor Ant ook, die voor de verzending is opgedraaid. Je zegt niet of je mijn *Forums* terug wilt. Als je dat niet wilt, geef ik ze aan Antonini, want al dat papier in huis wordt encombrant. Of weet je iemand anders?

Hart. groeten van je

E.

Antwoord hierna even, kort, op al mijn vragen; dan zijn we weer bij! Ik lees Keyserling vandaag uit en maak *Jan Lubbes* af, als *D.G.W.* nog komt, anders blijft er een hiaat. Morgen zend ik je dan het ms. Anders overmorgen?

Ik weet een prachtig iets voor een Zondagspreek van je: een goed artikel over A. de Kom, *Wij slaven van Suriname*. (Uitg. Mij Contact.) Besprak je dat al? Het is zéér de moeite waard, doodeenvoudig geschreven maar door de feiten poignant. Het schijnt dat Last het heeft helpen opstellen, maar het feitenmateriaal is heelemaal bijeengebracht door De Kom, die een neger is. Bespreek het vooral; het is, zooals het is, een van de weinige boeken die bij ons verschijnen, waarbij je aan literatuur niet denkt en absoluut gegrepen wordt door wat er in staat. Het MS. schijnt bij den uitgever door de politie te zijn opgevorderd, en daarna moesten allerlei passages geschrapt worden, en woorden vervangen van overheidswege. Ik zal er in *Forum* nog iets van zeggen. Dit gaat nu in een andere enveloppe, vanwege dit bijschrift!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [5 juni 1934]

aant.

Parijs, Dinsdagavond.

Beste Menno,

Ik ben erg bang dat mijn *Jan Lubbes* zóó uitzwelt, dat hij niet in één nr. van *Forum* kan. Hij is nu al 14 blzn. geworden; hij wordt wel 16 of 18 MS. Als het niet anders gaat, moet je hem in godsnaam maar splitsen en in Juli en Aug. zetten.

Aan Hendrik de Vries vroeg ik een Jan Lubbes-lied te dichten, dat in een volgend nr. zou moeten! Laten we deze naam vasthouden!

Mijn volgend essay, dat precies is wat je in het 'Europa'-nr. wou zetten, moet dan maar niet in *Forum*. Of denk je dat ik Q. kan vragen de bundel tot October aan te houden? En zou je dan in Sept. het 'Europa'-nr. kunnen uitgeven? Als dat *zeker* is, kan ik het wel vragen.

Dit is wat ik ervan maken wou:

1. Over Keyserling, La Révolution Mondiale.
2. Over die Entretiens sur l'Esprit Européen. Societeit van 'verantwoordelijke' intellectueelen. Zend je me dat boek?
3. Over *Katholiek Verzet*, ook in verband met dit Europeesche, kollektieve en 'tellurische' gebeuren. Over of je een katholiek en intelligent kunt zijn in dezen tijd.
4. Over revolutionaire literatuur. De nieuwe stijl daarvan: lagere school en kinderkamer. Hier vnl. over Holland.
5. Over de doctrine van het Fascisme door Mussolini.
6. Wschl. over *Essai de la Misère Humaine* door Brice Parain, tenzij ik dit opneem in de revolutionaire literatuur.

Ik had ook over jouw *Politicus* willen schrijven, maar dat is nu al spontaan in *Jan Lubbes* terecht gekomen! Het volgende essay wordt meer 'cahiers van een lezer'-achtig dan *Jan Lubbes*; meer losse stukken bijeen.

Wat denk je ervan? Ik zou het *jammer* vinden als *Jan Lubbes* gesplitst werd, en het lijkt mij voor *Forum* een 'kapitaal' stuk. Maar als het moet... Ik vroeg je 15 blzn. Maar 18 of 20 heb je zeker niet voor me? Enfin, zie zelf maar.

Hart. groeten van je
Eddy.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 6 juni 1934

aant.

aant.

den Haag, 6 Juni '34

Beste Eddy

Met die *G.W.* is het een vervelende zaak geweest, omdat Kramers (door mijn schuld) niet begrepen had, dat er bijzondere haast bij de toezending was. Nu heeft wederom de goede Henricus Pannekoek ingegrepen (want Kramers had het nummer van den uitgever moeten betrekken) en uit zijn schatkamer het exemplaar per vliegtuig naar Parijs gedirigeerd. Ik hoop, dat het nu relatief nog op tijd is gekomen. Ik sluit ter nadere instructie een verslag van een Kuyle-voordracht in; zelf had ik geen lust om te gaan, wat mij achteraf spijt, omdat hij speciaal *Dumay* uitgekozen had voor deze gelegenheid.

Wat *Jan Lubbes* betreft: ik wacht met ongeduld, aangezien ik het nummer voor Juli in elkaar moet gaan zetten. Natuurlijk zal ik doen wat ik kan. Maar eerst moet de zending nog door naar Vestdijk en Vic!

Het stuk, dat ik over den Europeeschen geest schreef (vrij refereerend, ik had weinig inspiratie), liet ik je vandaag opzenden. Je zult er toch nog dezelfde gedachte in aantreffen, die ook jij in je brief uitspreekt: dat deze heeren an sich eigenlijk zwamneuzen zijn, maar dat hun conferentie door het *moment* weer een zekere betekenis krijgt. In zooverre behooren wij dan ook weer bij hen, hoezeer wij verder ook van hen differeeren. Ik stuur je het boek nog. Komisch overigens, al deze tijdelijke bondgenooten! Kramers en ik zweren tegenwoordig weer bloedig samen tegen den N.S.B. en in de Culclub wordt heftig door ons tegen alles wat fascistisch is geageerd.

Graaf Keyserling is (ik zie tot mijn genoegen, dat je spoedig bekeerd bent) een fluim; lees vooral het stuk van hem in *l'Esprit Européen*!

Als het kan, moet toch juist je stuk over Europa in het Europanummer!! Dat zou dan misschien (ik moet het nog met Zijlstra overleggen) in Sept. kunnen verschijnen.

Geef de *Forums* maar aan Antonini; ik heb ze niet dringend noodig en zal, ingeval van bundeling, dan wel probeeren ergens losse nummers op te scharrelen.

Ik zal morgen naar Darja gaan om de copie van Slau. Dezer dagen had ik geen tijd, met *Pfeffermühle* was ik nogal bezet. Ik heb n.l. deze menschen zeer in *Het. Vad.* geprezen en nu loopt het werkelijk storm; niet door mij overigens, maar door de kwaliteit van het werk. Gisteren heb ik uitvoerig met Erika Mann over de acteursquaestie gepraat; zij is bijzonder aardig, zonder een spoor van verlogenheid of aanstellerij en het au fond ook wel ¾ eens met onze theorie, maar het ¼ verzet zich natuurlijk toch. Zij is 28 jaar en op dit moment werkelijk *gaaf* gebleven; maar over 30 jaar, na 2000 Maria Stuarts en 3500 Ophelia's? Bovendien heeft de *Pfeffermühle* dit voordeel, dat hij *nu* een idee vertegenwoordigt, en dat is op zichzelf al zeer sympathiek.

Aan de Kom zal ik in *Het Vad.* niet kunnen raken. Hoort bij de politiek, wordt ongetwijfeld door een red. binnenland afgedaan. Ik ben ‘voor de litteratuur’. Er was vandaag trouwens een brief van een abonné aan Schilt, die verzocht mij naar Buitenland over te plaatsen; ‘daar kon ik dan *openlijk* mijn vaderland verraden.’ Gelukkig is Schilt nog een liberaal van den ouden stempel...

hart. gr. ook van Ant voor jullie beiden

je

Menno

N.B. Ik heb mijn vacantie van 29 Juli tot 26 Augustus. Wij zullen dus langs elkaar heen gaan, als jullie Tanger bezoekt. Jammer!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 6 juni 1934

aant.

aant.

Parijs, Woensdag.

B.M.
- Gelijk hiermee zend ik je het stuk. Zorg vooral dat het compleet in *Forum* komt, als het eenigszins kan - als je het splitst, verliest het toch erg veel van de stroom, en dus van de 'bedoeling'. Wat wedden we dat Vic het infaam vindt en tegen stemt? Het heeft zoozeer alles wat tegen vaste zetels en arrivisme gaat... De lengte ervan valt mij après tout mee, misschien is het toch maar 15 of 16 blzn. *Forum*.

Nu wacht ik gelaten op je opmerkingen, antwoorden, etc.

Veel hartelijks, je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [7 juni 1934]

aant.

aant.

Parijs, 6 Juni.

Beste Menno,

Hierbij een panopticum van bizonderen aard. Gino A. gaf het mij onverwacht; het is een brief van zijn zoontje, maar ik heb het geval vermomd om hem geen beroerdigheid te bezorgen. Houd zijn identiteit ook tegenover Vic en Vestdijk geheim, je kan nooit weten; hij zit erg in geldnood en verwacht allerlei dingen uit patria! [Ook is hij bang dat de moeder van het kind - het model voor Mabel - die erg Mussoliniaansch is, het jongetje pesten zal. Er hangt in dat huis een portret van Mussolini aan elke wand.] Bep vindt het briefje alleraardigst.

Vic zal er wel weer tegen zijn.

Ik wacht op antwoord van je voor ik dit verzend.

7 Juni.

Ik bedenk iets: schrap in *Jan Lubbes*, de heele passage over *Harten en Brood*, en tegen het eind, de heele alinea over 'schrijvers voor elite' en 'publieke' auteurs. Of stuur mij deze bladzijden terug. Dus de bladzij die begint met 'Dezelfde wenschdroom kwelt ook Jan Lubbes Kuyle' en de volgende, en de voorlaatste bladzij van het heele

stuk, waar zooveel in den rand geschreven staat. Ik zie nu opeens duidelijk hoe ik de boel korter èn beter krijg. Wat ik hier schrap doe ik dan in de *Aktueele Notities*, waar ik nu mee bezig ben en waar het veel beter op zijn plaats is en geen ‘stroom’ verbreekt.

Ik las A. de Kom uit, dat voor wat het zijn wil werkelijk lang niet slecht is; daarna keek ik de jaargangen van *Links richten* en *Links front* in, die Last mij gestuurd had. Dat dit überhaupt nog met literatuur te maken heeft is nog een wonder. Je bent totaal in de kinderkamer terug, met af en toe bezoek van een vreeselijk woedende hulponderwijzer (De Dood of zoo). *Links front* is, gek genoeg, inderdaad al een heele vooruitgang op *Links richten*, maar bij elkaar is het een abject zoodje. Wat er *niet* abject in is, moet je er bij denken, en is zuiver menschelijk, zou er alles bij winnen om zich niet uit te drukken ‘per’ literatuur. Zou je Last dit aan zijn verstand kunnen brengen? Zijn kijk op alles moet al totaal vervalscht zijn, en dan, deze kinderkamer zit vol met *zijn* kinderen.

Ik verstuur dit nu toch maar om geen stoornis te geven. Als je vindt dat het stuk eerst de ronde moet doen van de andere redacteuren, doe dat dan eerst. Maar schrap dan zelf, met rood potlood bv. (dat het voor mij toch leesbaar blijft) de aangegeven passages.

Op het slot van de pagina waar de aanhaling van Theun de Vries staat, volgt dus: ‘Deze schaamtelooze prolurkerigheid’ - dit slaat dan niet meer op Kuyle maar op Theun. Maar deze woorden zelf kan je veranderen, omdat de prolurkerigheid van Kuyle erger is en hier dus overdreven. Maak er maar iets anders van, om het te laten kloppen met wat er dan volgt over den ‘nieuwen tijd’. Ik geloof dat alles dan véél beter wordt, en het stuk wordt 2 blzn. korter.

Hartelijke groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [8 juni 1934]

aant.

Parijs, 8 Juni.

Beste Menno,

Dank voor alles. Als die Jan Lubbes-copy nu nog maar ‘terecht’ komt! Ik hoop het zeer, anders loopt alles spaak. Mijn stuk over Europa, zal toch niet erg een stuk over Europa alleen worden; het worden ‘actueele notities’, ook over Holland. - Je geestdrift voor Erika wordt roerend, maar ze zal wel intelligent en lief zijn, en nog eenige plekken van ‘das Erste’ drooggehouden hebben. Ingesloten een papier dat mij gezonden werd door Stols, en dat hij weer gekregen had van iemand die gedichten van mij op zijn repertoire wilde zetten. Het is met dezen man net als met ‘den ignobelen James Cagney’ - in vergelijking met de beter vermomde leurders van het genre Reinhardt, vind ik hem haast sympathiek, en ik heb dan ook ijlings toestemming gegeven. Wat een smoel! het is Jan Lubbes onder de voordragers.

En zijn stijl heeft Bep verrukt, die er tot in iedere wending het proza van *De Bijenkorf* in proefde. *Dat* is nogeens eerlijk, als je het mij vraagt!

Bep laat je verder vragen of er een zekere danseres die Mila Cyrul heet al in Holland is opgetreden - zooniet, dan krijg je er spoedig een brief over.

Jammer van A. de Kom. Ik zal er in mijn stuk wat over zetten, maar niet veel, gegeven het 'kader', en het zou aardig zijn als er wat meer over dit boek geschreven werd, dat tusschen die andere kommunistische rommel werkelijk erg sympathiek is. Die heer, die zoo patriottisch aan Schilt schreef, is ook Jan Lubbes op zijn best, maar verouderend en dyspeptisch.

Dat is voor vandaag weer alles, geloof ik. Hartelijk gegroet door ons beiden

Je

E.

(Ik zal je over een tijdje al die drukwerken tegelijk terugsturen, y compris *D.G.W.* van Hein.)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 8 juni 1934

aant.

aant.

aant.

den Haag, 8 Juni '34

Beste Eddy

Gisteren *Jan Lubbes* ontvangen en aanstonds gelezen. Vandaag kwam je aanvullend schrijven (met aardig panopticum, dat ik dadelijk doorzend). Het gekke is, dat ik het met de aanvulling heelemaal oneens ben; want het gedeelte over Kuyle lijkt mij, juist in dezen vorm, *opperbest*! Terwijl ik daarentegen juist een ander amendement had, en wel dit: laat in *Forum* weg (en secundair: werk ook in de boekuitgave om) het eerste hoofdstuk van *Jan Lubbes*. Want voor mijn gevoel was er dadelijk een scheiding aan te wijzen. Het begin boeide mij niet, was een herhaling van dingen, die je al elders gezegd had, bovendien niet erg duidelijk van schriftuur op sommige plaatsen, verwarrend door alle 'initiaal-menschen', die je er iets in laat zeggen; een soort auto-budget, dat niet 'algemeen' is geworden. Wat je b.v. over de hoogere en lagere polemiek zegt, staat al veel scherper en helderder in vorige artikelen; hier herhaald, maakt het den indruk van een man, die niet van zekere gevoeligheidjes kan afkomen, die duidelijk en pijnlijk *herkauwt*, wat hem alzoo is gepasseerd. Heusch, voor den lezer t.B. raak je daar niet los van een zekere pietepeuterigheid, die - om je de waarheid te zeggen - mij wat ridicuul aandoet. Je geeft hiermee je tegenstanders een wapen in de hand, dat ze met graagte tegen je zullen uitspelen.

En dat is *zeer* jammer; wat van II af wordt het *onmiddellijk* goed en *heel* goed zelfs, tot het einde toe. Je hoeft om zoo te zeggen, maar enkele regels over Jan Lubbes boven II te schrijven en deze monstruositeit verschijnt beangstigend duidelijk en steeds nijpender in zijn moderne kleedij. Ik zou je dus aanraden, *ook voor het boek*, de heele I (historie van den essayist, die zijn verloren regels beweent: die

toon heeft het werkelijk hier en daar!) kort en goed te schrappen, er ook geen nieuwe bloemlezing van te maken, ook de kul met den sigarenhandelaar *volstrekt* te supprimeeren en één snijdende alinea over Jan Lubbes aan begin II toevoegen. Dan is het een kapitaal stuk van groote kracht, en wordt de bewijsvoering en het accent niet verzwakt door het gekeutel vooraf. - Voor *Forum* heeft het nog dit voordeel (maar dat is secundair), dat het er gemakkelijk in één keer in gaat. Maar het zou mij ook voor het boek absoluut enorm veel beter lijken, als je tot een radicale schrapping kon besluiten. En heusch, *Kuyle is uitstekend* en die prolurk moet hier zeker bij den naam worden genoemd. Ook de 'tellurische' krachten worden zeer boeiend behandeld.

Wat nu te doen? Wil ik je het heele ding even terugsturen, òf voor jouw òf voor mijn voorstellen? Ik zou in dezen ook de plicht op mij willen nemen, om te doen wat jij zoo vaak voor mij gedaan hebt: het stuk *zuiveren*; want ik zie nu eens bij hooge uitzondering *precies*, wat m.i. weg moet om het geheel zóó voortreffelijk te maken. Schrijf mij dus omgaand over de zaak. Er is *groote haast bij*, want ik stuur het geheel liever aan Vic, als we het hier definitief over eens zijn geworden. (Vestdijk heeft het gisteren ingekeken en is op die gronden al voor, maar hij heeft voornamelijk in II en III gestudeerd).

Als je *Forum* krijgt, zul je je ongetwijfeld hevig ergeren (als ik) aan het infame rotstuk van Urb. v.d. Voorde, dat die vervloekte Vlamingen hebben opgenomen. Het is onteerend, onbeschrijflijk beroerd en erger dan Coster, bovendien zoo stinkend banaal, dat je er wee van wordt. Verder heeft mej. van Dijk de stommiteit uitgehaald, in den inhoud mijn naam als schrijver van den brief te vermelden, waardoor eigenlijk de aardigheid er af is; want je hebt groot gelijk, het stuk is te uitvoerig van lullificatie en ik vond het alleen maar best als een mystificeerend grapje. Lees ook op de achterzijde het oordeel over den *Politicus* van de boekhandelaren; snobisme van het 'zout der cultuur'; de namen zijn werkelijk dwaas genoeg, ze hebben maar wat uit mijn 'intelligente voorbeelden' gegapt en er een zekere Reger(?) bijgezet. Zal wel erg beroerd zijn, net als Conrad Ferd. Meyer, vrees ik.

Gisteren met Klaus en Erika gedineerd, Klaus over Cocteau aangevallen. 'Aber Cocteau hat doch ein sehr, *sehr* grosses Talent!' - Es gibt so viele grosse Talente auf der Welt! 'Nein, *das* dürfen Sie nicht sagen, Herr Doktor!' Verder een geschikte vent, man der nuances. Unendlich begabt vielleicht.

Reageer omgaand! Ik heb mijn bezwaar zoo scherp mogelijk geformuleerd, omdat ik het werkelijk duidelijk zoo en niet anders zie. hart. gr. ook van Ant, voor jullie beiden

je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [9 juni 1934]

aant.

aant.

Parijs, 9 Juni.

Beste Menno,

Dank voor je brief. Ik kan me er absoluut bij neerleggen, en wel hierom: die 2 eerste bladzn. zijn eigenlijk bij elkaar geplakte aanloopen voor 2 panopticum-stukken die ik wèl bundelen wou, nl. *Polemiek en Tijdschriftleiderschap* en *Afscheid van Kostersloot*. Ik dacht dat het ook voor het artikel toch een goede aanloop zou zijn - mijn relaties met Jan Lubbes beginnen immers werkelijk zoo! - maar nu je deze reactie hebt, lijkt me dat zeer normaal. Laten we dus nu, om geen tijd te verliezen, haastig maar 'doeltreffend' optreden: stuur me de boel niet meer hierheen, maar maak er zelf even van wat je denkt dat het zijn moet. Dus typ een andere aanhef, met misschien eenige gegevens uit wat je in MS. hebt, en stuur de boel dan door. II wordt dus I.

Kan je dit niet, stuur mij dan het heele begin terug, dan doe ik het zelf. Maar ik heb liever dat jij het meteen doet, en alle vertrouwen in je!

Je stuk over Wichmann is *uitstekend*, vooral tegen het slot. - Het stuk van Van de Voorde vind ik, als jij, uiterst banaal, maar verder hindert het mij niet en vooral, ik gun dien armen ouden Kloos dat hij ook hier gehuldigd wordt. Ik heb precies hetzelfde zwak - en dezelfde bewondering - voor hem als V.d.V. (helaas?) - De vergissing van mej. van Dijck vind ik in dit geval niet erg; ik dacht zelfs dat je het zelf had laten doen! Het stuk zelf viel me, bij overlezing, mee; het is toch wel 'vol', maar 'vaag'. D.w.z. het begin is traag; het slot subtiel maar vaag. - De heeren van de *Litt. Gids* zijn je blijkbaar welgezind, al of niet samen met den beroemden Reger.

Het is onbetwijfelbaar dat Cocteau 'ein sehr grosses Talent' heeft. Alleen: het is een comediant en een 3^{e} rangs persoonlijkheid. Ik zou ook wel weer met Klaus willen praten, maar niet hierover: de pederastische gemeente is *ook* religieus. Ik zou het willen hebben over zijn boek, over al wat daarin sympathiek en toch een beetje dun is.

Hierbij dan de omgaande reactie. Als ik het heele stuk voor den bundel klaar heb, zal ik jou die tekst sturen, vóór hij naar Querido gaat. Je moet me dan eerlijk zeggen of hetzelfde bezwaar dan blijft bestaan, of dat alles dan 'in orde' is.

Hartelijke groeten van ons twee, ook voor Vrouwe Ant,
je
E.

Wil je de getypte blzn (de 2 eerste) van *J. Lubbes* verscheuren, na gemaakt gebruik(?) - want die heb ik hier ook. Mij zenden waar het geschrevene weer begint en wat je niet naar *Forum* zendt. Dank.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [11 juni 1934]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Zondag.

Beste Menno,

Ik las *Forum* met plezier, en als altijd geboeid het fragment van Vestdijk. Maar het is pijnlijk zooals hij bij Joyce geleend heeft; niet alleen is deze heele 'monologue intérieur' van den heer Visser de vrije Hollandsche bewerking van zulke dingen bij den Mr. Bloom van Joyce, maar ik meen dat bij Joyce een identieke schijthuisepisode voorkomt, - en dat is toch wel kras. Dat Vestdijk, zich verwant voelende met Joyce, zich op het 'systeem' inspireert, mij best; maar om dergelijke effecten precies zoo toe te passen! De heele episode van de woorden, als generaal thoe Water hem van allerlei verbiedt, en vooral het eind daarvan met de samengestelde woorden, is du Joyce pur, en van het gemaniereerdste. Je moet Vestdijk toch eens vragen welke houding hij hierin aanneemt; ik bedoel: volgens welke opvatting hij erin slaagt zulke *absolute pastiches* onder eigen naam uit te geven? Zoo goed en oorspronkelijk als ik de 'monologue intérieur' van *Een, Twee, Drie, Vier, Vijf* vond, zoo pijnlijk - en tenslotte oninteressant, vond ik dit Visser-Bloemfragment.

Lees hem dit niet voor, want hij is impressionabel en krijgt misschien dan weer een duw in de verkeerde richting. En toch vind ik dat wij eerlijkheidshalve verplicht zijn hem erop te wijzen. Laat hij tenminste het *ergste* eruit halen. Wij hebben geen enkel recht om op Revis af te geven die stomweg Ehrenburg nakalkt, als *onze* Vestdijk zich op deze manier van Joyce bedient. Ik denk opeens weer: 'Holland'. In Frankrijk of Engeland zou iemand van het talent van Vestdijk instinctief verplicht zijn geweest er 'iets anders van te maken'. Terwijl *daar* in het onderbewustzijn toch zooiets steekt van: 'Nou ja, niemand heeft Joyce toch gelezen'.

En o ja, het moet '*lever* du roi' zijn, met een r. Niet *leveé* zooals hij schreef (blz. 550). - Ook moet 'kotsen', voor zoover ik weet, met een t, niet met een d, al is dit laatste wel direct veel deftiger.

Maandag.

Als *Jan Lubbes* in Juli-*Forum* komt, houd dan in ieder geval 1 blzij meer voor me open dan de tekst, want als je het einde zoo houden wilt als het nu is, wil ik er nog iets meer bij doen over *Harten en Brood* (als *type* boek) en daartegenover nog wat zetten over Van Schendel's *De Waterman*. - Dit komt het stuk zeker ten goede.

Ik ben benieuwd naar de manier waarop je het begin in elkaar zet, - als je dat doet, - maar ik twijfel geen oogenblik aan den goeden uitslag!

Ben nu bezig aan de 'actueele notities'; las het *Fascisme* van Mussolini geheel over, met potlood in de hand, en je dikke boek over het behoud van de Europeesche geest. Dit laatste is 'zeer interessant' - en een gelul-zonder-eind óók. Er is tot dusver niet één, die spijkers met koppen slaat; alleen de heer Limburg heeft schuchter opgemerkt dat *dat* misschien toch wel de bedoeling was. Overigens een aangename uitwisseling van knappe exposés: Pontigny op een kritisch moment van de beschavings-geschiedenis. - Ik heb nergens kunnen vinden *waar* Huxley de politiek raakte. Zijn praatje is amusant, maar brengt ook *nix* aan! Keyserling *belooft* het meest, en *geeft* veel optimisme.

Maandagavond.

Ik heb het dikke boek uit en ben werkelijk verrast geworden door de toespraak van Jules Romains; vooral *na* al dat andere gelul. Hij heeft die heeren toch eigenlijk verdomd goed de waarheid gezegd, en tot het einde toe: als je goed leest staat er dat ze pharizeeërs, sophisten en slaven zijn! Ik vind deze toespraak zoo prachtig

en zoozeer het *eenige* wat in dezen tijd over ‘Europa’ moet worden gezegd, dat ik je aanraad - in allen ernst om deze 4 blzn. voorin je Europa-nummer te zetten, met een kort bijschrift van de redactie. [Dit lijkt me ook prachtig tegenover den voorzichtigen heer Huizinga.] Vraag Romains dan om toestemming ervoor, dat ‘staat’ beter. Als je dat wilt doen, zal ik naar zijn adres informeeren. Je moet natuurlijk gewoon zetten: ‘M. Jules Romains’, maar in werkelijkheid heet deze heer Farrigoul.

Matthijs Vermeulen heeft aan Jany gezegd dat de nieuwe ‘roman-fleuve’ van Romains, *Les Hommes de Bonne Volonté*, (waarvan nu 4 dln verschenen zijn, meen ik) zoo prachtig was als Balzac. Ik heb niet de minste fiducie in de kijk van Matthijs V., maar al zou dat boek maar de *schijn* van Balzac hebben, ik krijg nu opeens lust om het daarmee nog eens te probeeren, alleen door dat discours. Het is verdomd de eenige ‘vent’ geweest, die op deze bijeenkomst gesproken heeft.

(Maar zijn *Dieu des Corps* was ongehoord banaal en op het idiote af: kappers-sexualiteit en in een ròtstijl.)

Het is onmogelijk om te werken hier; 's morgens het grootste lawaai van arbeiders die aan het huis hiernaast werken, 's avonds heele opera's door de radio. Ik zal mijn laatste ‘notities’ in den nacht moeten schrijven.

Last stuurde me weer 2 nrs. van *Het Volk*, met niets dan gelul over de eereraad erin. Alles schijnt voor hem in *dit* gewichtige gebeuren gelocaliseerd te zijn!

Tot zoover dan maar weer.

Hartelijk gegroet. Je

E.

Dit is belangrijk: ik vroeg er Last, en daarna Gans om, maar geen van de twee schijnt het me te kunnen bezorgen. Ik moet nl. het *Roodboek* hebben of wat zoo genoemd wordt, met het ‘dagboek van Van der Lubbe’ erin. Kan jij me dat bezorgen? Als Kramers of jij het niet bezit, informeer dan even waar het uitgegeven is en bestel het voor me bij Nijhoff. (Gewoon op mijn rekening zetten: *ingenaaid*.) Vraag dan ook even aan de heeren - Mayer schijnt er nog niet te zijn - waarom ik geen antwoord krijg op mijn vragen. Dank voor de moeite: voor het opzenden of telefoneeren.

Ik stuur je later alles in één pak terug, en doe daar dan het moois bij van Mussolini, dat je ook aandachtig lezen moet. Er staan wel erg veel potloodkrabbels van me bij, maar die zullen je wel niet hinderen! - Het gekke is dat ik mijzelf toch op een soort sympathie, een ‘bereidheid tot begrijpen’ tegenover Mussolini betrap, alleen omdat hij zich zooveel behoorlijker uitdrukt dan Hitler en Mussert. De man héέft cultuur, en weet er zich van te bedienen, dat is op zichzelf al verwonderlijk.

Informeer ook hiernaar: - als ik je 20 of 21 dezer (Juni dus) mijn notities stuur en je ze voor *Forum* wilt hebben (voor Augustus dus), kan je ze dan toch direct laten zetten en mij de proeven laten sturen? Anders moet ik ze laten overtypen [door de juffrouw van Jan van Nijlen bijv.], want Bep heeft de handen vol met huishouding en krantenwerk. Gaat het per se *niet*, schrijf me dat dan vooruit.

Nu herinner ik mij ook dat Ant indertijd mij vroeg om haar wat te typen te geven. Misschien wil *zij* het dan in 2 exx. typen? Het gaat er nl. om dat de drukker van Querido vóór 15 Juli de tekst moet hebben, en ik ontving nu al proeven van *De Sm. Mens*. (Het boek gaat er zeer goed uitzien, met een prettige, *volle* bladspiegel.)

P.S. - Ik heb mijn inhoud van *De Sm. Mens* nog eens goed doorgekeken en besloten *Jan Lubbes* in ieder geval te splitsen; het vorige, waaronder de 2 panopticum-stukken en de aanloopjes daartoe die jij zulke herhalingen vond, houd ik in ieder geval apart, onder den titel *Gevaar der Polemiek*. - Daarna komt *Jan Lubbes*, zoo ongeveer als jij het nu dus in *Forum* zetten wilt. Maar daarbij komen dan nog 6 à 7 blzn. ‘actueele notities’, die ik vandaag toch nog geschreven heb, en die eigenlijk tot het stuk *Jan Lubbes* hooren, merk ik. Ik zend ze je niet op, omdat dat stuk voor *Forum* anders toch weer te lang wordt. Maar bovendien - en daarom schrijf ik dit er nog bij - hoef

ik nu géén extra-bladzij meer te hebben, want dat over *De Waterman* heb ik hièr nu bij gezet.

Lees je nog wel even dezen heelen brief door voor de punten waarop ik antwoord hebben moet? - En o ja, mijn stukken verschijnen dus in Juli en Augustus, *niet* in September. Jammer voor het Europa-nummer, maar daar ontbreek ik dan maar in. Waarom vraag je daarvoor niet brutaalweg buitenlandsche heeren - bijv. Huxley? Klaus Mann heb je zóó bij de hand. En Huizinga!

Dadag, nogmaals. Ik ga nog even de straat op, omdat het hier om te stikken zoo benauwd is, en doe dit dan nog even in de bus. Misschien heb je het dan toch morgen nog; bij sommige dingen - vooral het *Roodboek*, als het ook nog door Nijhoff besteld moet worden - is haast.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 11 juni 1934

aant.

aant.

den Haag, 11 Juni '34

Beste Eddy

Met veel pleizier zag ik uit je brief, dat je voor mijn bezwaar kunt voelen! Ik heb nu ijlings *Jan Lubbes* ter hand genomen en hem (al zeg ik het zelf) *beslist* beter gemaakt dan hij al was. I is nu vervallen en vervangen door bijgaand stukje, dat je natuurlijk in den proef nog wel zachtjes varieeren kunt, als het je zoo niet goed lijkt. Maar in ieder geval kom je nu lijnrecht aanmarcheeren, zonder die heele afleidende inleiding over dingen, die er maar zijdelings mee te maken hebben. Jan is nu naar Vic, teneinde het oordeel te hooren uit den mond van iemand, die tegenwoordig (*N.R.C.* van eergisteren) Max Kijzer en de Binnengedachten een goede critiek toedenkt. Ik weet nog altijd niet in hoeverre hij die stukken zelf au sérieux neemt, maar het is soms meer dan bar. Wat zal deze veertiger zijn als hij óók tachtiger is? De litteratuur, dat merk ik steeds meer, is een zaak, die voor de eerlijkheid van sommige geschikte menschen een helsche proef is, waaraan zij bijna altijd bezwijken.

Hierbij nog een ander staaltje van Jan Lubbes Paap. Ik had v. Duinkerken werkelijk hooger aangeslagen. *Deze* reactie (die nu door Dirk Coster in *De Stem* zegevierend wordt geciteerd en als afdoende beschouwd!) is zoo openlijk boersch-dom, zoo zonder één tegenargument zelfs, dat ik bijna verstomd sta over mijn succes bij kapelaan Belijn. Belijn begrijpt blijkbaar precies, dat hij *hier* niet serieus op in kan gaan, zonder zich al te erg in de kaart te laten kijken. Ik reageer met geen woord, het pietsie gevoel, dat het nog bij me wakker roept, gaat in de algemeene argumentatiezak voor mijn volgende boek. Tegen v. Duinkerken heb ik na mijn stuk in *Man tegen Man* trouwens niets meer te zeggen; *dit* is het levende (of liever: doode) bewijs, dat ik gelijk had, toen ik hem een keisteenvereerder noemde. Maar tevens bewijst mij deze reactie, dat zulk een domoor zich uitmuntend kan ‘verstellen’ als een snugger essayist; zoodra het over de bijzaken des geestes gaat (b.v. over

Adama v. Scheltema, in *De Gids*), schrijft v.D. een uitstekende beschouwing, waarin niemand deze koe zou ontdekken. *Omdat* het om de bijzaken gaat! - Het gejubel van Coster is overigens begrijpelijk; hij werkt tegenwoordig, bij gebrek aan beter, samen met Rome, is misschien wel op weg naar de moederkerk.

In laatste instantie is dit alles: *comedie des geestes*. Een onschuldig tafereeltje op den voorgrond.

Jan Hartman heb ik toevallig laatst Binnengedachten hooren declameeren op een avond ter eere van Kloos. Hij was daarvoor in speciale bochten gewrongen, maar hij spiekte, had ze blijkbaar niet uit het hoofd kunnen leeren. Een dwaas heer.

Mila Cyrul of Myra Cilul is hier nog niet geweest. Vandaag is het stuk over de verbrande boeken gezet. Rubinstein en het glas-stuk hebben er al in gestaan! hart. gr. 2 × 2 je

Menno

v.D. graag terug!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [13 juni 1934]

aant.

aant.

aant.

Parijs, Dinsdagavond.

Beste Menno,

Als je na ontvangst dezes het niet gebruikte blaadje in manuscript (eig. 1½ blaadje) nog niet teruggestuurd hebt, doe het dan omgaand. Ik heb het noodig voor de proporties!

Mijn notities over ‘Europa’ zijn misschien toch wel bizonder bruikbaar voor het Europa-nummer dat je voorbereidt. Ik wil Querido wel vragen om het boek tot eind September weg te houden, als *Forum* begin September dat nr. brengen kan. - Mijn verdeeling is ongeveer zoo:

a Over de vereeniging tot behoud van de Europ. geest. (Kritisch rapport.)
b Over Keyserling, de profeet.
c Over Mussolini en Fascisme (doctrine).
d Over vrijheidsbeperking bij ons: enkele woorden over Liepmann, het over de grens zetten van de 4 trotskysten door dien schoft van Laren, wschl. over het *Roodboek* als ik dat nog krijg. Dus v.d. Lubbe.
e Over onze kommunistische literatuur, als literatuur gezien en als strijdmateriaal. Hierin ook over De Kom.
f Over de katholieken bij ons. Wat hun houding *kan* zijn. Wat een Van Duinkerken beteekent.
g Over de politiek in het algemeen, en het intellectueele standpunt. Conclusies, of zoogenaamd.

Lijkt je dat goed? Ik wou het noemen: *Ons Deel van Europa*; ook omdat er nog aardig wat over Holland in komt. Maar dat is onvermijdelijk, en hangt nauw samen met het huidige 'europeesche probleem', dus de titel dekt toch alles, dunkt me.

Als het te lang wordt, moet je er maar flink in schrappen. Ik zie geen kans om kort over dit alles te schrijven; ik heb soms het gevoel dat ik er brochures over schrijven kan! - (Aan den anderen kant een groote behoefte om er van af te zijn en aan niets dan aan *Ducroo* te werken. Ik hoop 20 dezer geheel klaar te zijn.) Ik raad je nogmaals aan het betoog des Farrigouls compleet vóórin te zetten. Er is maar één gevaar: dat de man zelf fascist is. Maar dat kàn haast niet, gegeven zijn uitlatingen; hij moet 'liberaal' zijn.

Misschien is dit de tijd waarin de halfzachte liberalen *door den nood gedwongen* zich flink zullen gaan betoonen, voor de eerste maal in de historie! Maar ik twijfel er erg aan. Het slot zal wel zijn dat al dit geprotesteer - ook van ons - met uitwerping of een slavenpakje eindigt. - Soms ook met een goede baan, als je eerst een lastig tegenstander bent geweest en je dan tijdig bekeert. Dit is een vorm van smeerlapperij, die zelfs wel doelbewust is toegepast. Tegen dat jij en ik in Spanje zitten, met Arthur Müller-Lehning of zoo, en niet goed weten wat we doen kunnen, zullen we er onze 'dignité humaine' van maken om te zeggen dat wij goddorie van een andere makelij waren! - wat we, helaas of goddank, het doet er niet toe, ook *zijn*.

Woensdagmorgen.

Daarnet je brief over Van Duinkerken, maar het stuk van den man zelf was er niet bij. Wel de aanhef voor *Jan Lubbes*, die heel goed is zoo. Vergeet je nu vooral niet mij het 1½ blaadje ms. te zenden dat wegviel; de 2 blaadjes die getypt zijn mogen ter prullemand.

O wacht, Bep heeft het artikel van Van Duinkerken te pakken en lacht hoonend - het is er dus toch. Ik lees het nu: het is werkelijk zoo grondig Jan Lubbes en zoo idioot, dat het na lezing bijna geen indruk achterlaat. Iemand die 'ik' zegt is altijd 'onbelangrijk', terwijl iemand die 'wij' vooropstelt tenminste de indruk geeft dat naast hem duizend even groote idioten staan. Dat is wel een resultaat, als je wilt. In jouw plaats zou ik in *Forum* vanaf Aug. (in Panopt.) een Jan-Lubbes-Agenda openen, bij te houden door Rudie of Fredje, die al deze dingen lezen: bv. 'A. Coolen pleit zich vrij over de alleenzaligmakendheid van het regionalisme', 'Van Duinkerken... enz.' Goed idee, heusch! Hartelijk je

E.

B.M.

Hierbij een panopticum dat *tegelijk* met *Jan Lubbes* in *Forum* zou moeten staan, omdat ik in *J.L.* over 'schijn en wezen' van je *Politicus* schrijf. Ik hoop zeer dat je het zult plaatsen. Zooniet, stuur het dan ijlings naar Jan voor *Gr. Ned.* - waar het niet op zijn plaats is. Haastig gegroet

Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron

aan
Menno ter Braak

Parijs, [16 juni 1934]

aant.

aant.

Parijs, Zaterdag.

Beste Menno,
Het knipsel van Donker ontvangen. Het is precies wat je schrijft. Wat viel er anders te verwachten?
Als je *Het Roodboek* nog niet hebt verstuurd, bestel het dan af, want ik krijg het nu èn van Last èn van Gans. Bij Mayer kan je het gerust afbestellen, omdat ik toch weer een groote bestelling bij hem gedaan heb.
Ik begrijp er niets van waarom het teruggevraagde blaadje (1½ blaadje!) ms. niet komt. Ik had het al 2 dagen kunnen hebben. Er is ook geen brief van je. Enfin...
Gans is verrukt over je en schijnt half en half bereid om je leerling te worden in de partijlooze politiek. Kan je hem niet iets voor *Forum* laten schrijven? Hij zit erg krap en is nu door de partijvasten uitgestooten.
Ik wacht nu maar weer geduldig.
Je
E.

P.S. Het is allemachtig aardig dat Carnera, waarover ik in mijn panopt. schreef, zóó ongenadig afgerost is door Max Baer, een Californische Jood. Hij had vooraf een prachtig telegram gestuurd aan den Duce! Ik maak hierover nu een vervolgpanopticum van 1 blzij. - om achter het andere te zetten. En tot besluit het briefje van het jongetje! Je hebt het artikel morgen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 17 juni 1934

aant.

aant.

aant.

den Haag, 17 Juni '34

Beste Eddy
Hierbij stuur ik je 1 pag. terug van het beginstuk J.L. De andere helft stond, geloof ik, op den achterkant van een ander gedeelte en is in ieder geval weg, tot mijn grooten spijt. Ik hoop, dat je er geen al te belangrijke dingen op had staan. - Vic heeft, ‘zij het aarzelend’, voor J.L. gestemd; hij apprecieerde het zeer, schreef hij mij, maar hij vond het jammer, dat je ‘eigen kleine geraaktheid’ telkens het betoog verzwakte. Er stond ook eenig ‘onjuist geroddel’ in. Ik zou al deze opmerkingen direct accepteeren uit den mond van iemand, die zelf een krachtige, ongeraakte, onroddelbare persoonlijkheid is, maar helaas, Vic is Vic niet meer; hij wordt, geloof

ik, met den dag meer ‘de man van de *N.R.C.*’. De ironie van het lot wil, dat hij ook dat nog beroerd schijnt te zijn. Hij heeft alleen *juist* aangeteekend, dat Coolen het regionalisme *niet* verdedigd heeft, althans dat later op grond van een fout krantenverslag heeft geloochend. Maak daar in de proef dus iets anders van; natuurlijk blijkt het uit zijn *houding* toch, alleen de tekst heeft hij weerlegd.

Ik zond je ook de critiek van Anthonie over *P.z.P.* Ook al lamentabel, maar uiteraard veel handiger van camouflage dan v.D. Maar au fond een gelul van niks, in luchtig badineerenden domheidstrant van iemand, die zelfs het gestelde probleem niet heeft gevat. (Graag terug). Het wordt voor mij langzamerhand wel angstig om een nieuw boek te gaan schrijven in een land, waar de echo's ongeveer alleen uit Parijs, rue Erlanger, komen. De *goede* recensies zijn hier immers nog bêter dan de slechte. Als er maar eens iemand was, die het boek niet uitsluitend las, alsof het een stuk bedrukt papier betrof! Op de Culclub trof ik laatst toevallig een musicus, een zekeren van Crevel, die *P.z.P.* van a tot z ‘verstaan’ had; dat was tenminste een verademing. [Misschien zou die heer wel *mijn* Peter Gast willen worden; ik zal het hem eens vragen.] Je panopt. over het zalige lachen is zeer geslaagd en gaat vandaag door naar de anderen.

Over Vestdijk accoord; ik zal het hem diplomatisch overbrengen. Je vergelijking met Revis gaat volkomen op, alleen zul je uit de rest van den roman gelukkig merken, dat Visser geen Bloom is, en zeker *boven* het stijlprocédé en dit fragment uitgaat. Overigens is hij nu aan het werk met een roman, die een concentratie van het 1100-pag. - werk is, die veel simpeler is geschreven, in ieder geval zonder een spoor Joyce. - Toch voel ik mij heel langzaam van Vestdijk wat vervreemden; hij is n.l. absoluut *litterator* in veel opzichten, wat misschien met zijn kluizenaars-leefwijze verband houdt. Daarbij door en door *handelsman* (ook al onder invloed van zijn nare omstandigheden, maar niettemin met een onmiskenbare voorliefde voor de trucs als zoodanig!) Voorloopig nog door en door geschikt, maar m.i. bestemd om òf in de neurose terug te vallen òf beroemd en dan onuitstaanbaar te worden. Ik hoop, dat mijn prognose verkeerd gesteld is, aber er *lechzt* nach dem Ruhm!

Het Roodboek moet je nu, met andere dingen van Nijhoff, al in je bezit hebben. Ik heb je ook het heerlijks van de Maatschappij der Letterk. laten sturen, ter amuseering bij de warmte. Lees vooral den Doolaard in zijn kift met de *oude* Gemeenschap!

Ons Deel van Europa is natuurlijk uitstekend voor het speciale nummer. *Als* dat uitkomt! Want het moet goed zijn, anders laat ik het liever. Bestem het sowieso voor *September*.

Ik moet nog even naar de krant en schei er dus voor vandaag weer mee uit. Allerlei persoonlijke beroeringen hebben mij deze dagen dwarsgezeten, maar daarover later wel eens. Hart. gr. ook voor Bep en van Ant

je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 17 juni 1934

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Zondag.

Beste Menno,

Eindelijk je brief! Dank voor het blaadje ms., de rest doet er niet niet toe en heb ik kunnen ‘reconstrueeren’. Zoo apart van de latere ronde, die *Jan Lubbes* heet, is deze eerste ronde, die ik *Gevaar der Polemiek* heb genoemd, toch heel goed, geloof ik.

Ik schiet goed op met mijn notities - al kwelt die verdomde radio mij nog dag en nacht - maar ik wil er toch een dialoog van maken. Dat is minder pretentieus en soepeler dan notities (een vorm à la Valéry). Ik ben alleen bang dat het nog al lang zal worden; ik schijn geen korte stukken meer te kunnen schrijven.

Ik zou dolgraag, als *De Smalle Mens* uit is, met deze schrijverij voorgoed uitscheiden. Ik heb het gevoel dat ik anders onvermijdelijk voor Jan Lubbes ga schrijven, al is het dan maar door hem te pesten.

Wat bedoelt die goede Vic eigenlijk met dat ‘onjuist geroddel’? Geroddel, soit, dat is een naam als een ander, maar wat noemt hij *onjuist*? Kan je dat niet te weten komen?

Over Coolen had ik al genoteerd, dat ik die zinnetjes schrappen zou. Dat treft dus best. Ook wil ik de goedkoope scheldtoon van Jan Lubbes Kuyle, Jan Lubbes Den Doolaard, enz. zien te vervangen. - Ik heb hier thuis nog heele goede blzn. die ik later schreef, zooals ik je zei, maar die stuur ik je maar niet meer, of tegelijk met de heeleboel, als die naar Querido gaat (via jou).

Ik ben zelf soms wars van dit alles. Als ik ‘rijk’ was gebleven, zou ik na *De Sm. Mens* met Bep een jaar of 2 reizen - naar Indië gaan bijv. - om dit heele gemoerneuk te vergeten. Maar ik zou jou dan misschien toch wel erg alleen in het geroezemoes laten zitten!

Jammer van Vestdijk. Maar Bep zegt dat ze den indruk heeft dat je absoluut gelijk hebt, en dat zij zelf allang zooiets in hem voelde. Waarom zou je het hem niet zeggen? Niet tegen hemzelf, maar in het algemeen - dat is de beste methode bij werkelijke vrienden; ik bedoel: bij menschen die je werkelijk mag en met wie je toch niet tot ‘broederlijke’ intimiteiten gekomen bent, waarbij je elkaar alles zeggen kan zonder juist tot verzet te brengen.

Ik ben suf en schrijf als een smid, neem het zoo maar voor lief. Schrijf ook wat over jezelf, als je daar behoefte toe hebt. Hoe gaat het met Ant? Hier alles best eigenlijk, behalve soms de warmte.

Die boeken zijn er nog niet, maar zoo'n dik pak gaat langzaam. Ik zal het *Roodboek*, dat nu uit 3 hoeken komt opdagen, wel aan Mayer terugsturen. - Hierbij een photo van Max Baer en Carnera, vóór de match genomen. Ik mag dat smoel van dien jodenjongen Baer wel, al is het natuurlijk ook een aartspatjepeër. Maar dat hij die kolos zóó afgetuigd heeft, is toch prachtig, en *hier* doet het me extra plezier om de kul die mijnheer Berl (in de vaste overtuiging van een overwinning van den reus) in zijn blaadje zette, Pia en ik hebben hem een verneukeratief briefje geschreven.

Ik heb trek je nog wat extra-litterairs te vertellen. O.a. dit mopje. Iemand was in een hotel en hoorde naast hem in den nacht zeggen: - Now, please, take your matrimonial position. - En 1 of 2 of 3 minuten later, zooals je verkiest, dezelfde stem: - I thank you. - Verder alles stil. De volgende dag hoorde hij dat het een getrouwde clergyman was die naast hem had geslapen.

Nu nog één ding van practische beteekenis: - *Als Ons Deel van Europa*, dat ik je deze maand nog zend, te lang wordt voor één nummer, plaats het dan in 2 keeren, in Augustus en September. Want nà Sept. gaat het zeker niet meer. Ik beloof me dan weer rustig te houden voor panopticums, etc. Deze serie was, dunkt mij, nogal aardig. Desnoods kan je het jongetje ook uitstellen tot het volgend nr., maar plaats vooral Baer na het andere; dat is ook strategisch goed, omdat het iets uitdoezelt van Van Duinkerken (en het idee opheft dat heel de rest op die V.D.- historie ingesteld was.) Wat komt er nog meer in, in Juli? Eindelijk dat verhaal van Henny? Hein? Varangot?

Tegen het eind van het jaar zou je misschien toch nog een stuk van *Ducroo* kunnen plaatsen, al was het maar één hoofdstuk. Ik hoop tenminste dat ik dan geen essays meer zal hebben geschreven!

Over Donker ben ik het totaal met je eens: wat je in je brief schreef stond ook al in potlood op het artikel zelf. Het is een *feit*, dat Jan Lubbes vele vormen weet aan te nemen en toch onvervangbaar zichzelf is. Jef Last is een beetje Jan Lubbes revolutionair; hij heeft trouwens dezelfde voorletters. Deze man zou ook niets zijn buiten Holland, vrees ik, en toch houdt hij zich al voor een zeer geslaagd auteur. Gearriveerd in den goeden zin; d.w.z. lid van de I.V.R.S. of A.E.A.R. of hoe die vereenigingen heeten, inplaats van van de Maatschappij van Letterkunde. En toch heeft hij veel geschikts, evenals ongetwijfeld - voor wie met hem bevriend kan blijven - Jan Lubbes Donkersloot.

Nu laat ik het erbij. Hartelijke groeten onder ons vieren, een hand van steeds je
E.

Stuur de photo van de heeren boksers vooral terug. Ik ben er nog niet op uitgekeken.

Ik merk dat ik je weer bijna dagelijks schrijf. Dat moet maar weer ophouden, ook om de postzegels!

Ken je Ilja Ehrenbourg, *Vus par un auteur de l'U.R.R.S.* (over Duhamel, Gide, Malraux, etc.) In de *N.R.F.* juist verschenen. Is het niet iets voor een preek van je? In dat geval afspreken met Jan, die er toch niet den aangewezen man voor is, dat hij het niet doet en het boek ter bespreking aanvragen aan L. Chevasson, N.R.F., 5 rue Sébastien Bottin, Paris 7. Je hebt het dan wschl. omgaand.

Vanmorgen nog de Mij van L.-heibel gelezen. Prachtig en opwekkend, vooral de eer van de Malissoren en de uiensoep natuurlijk.
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [18 juni 1934]

aant.

aant.

Parijs, Maandagmiddag.

Beste Menno,

Ik kom je de krach aankondigen van mijn grootsche plannen. Gisteren en vandaag ben ik zeer ingespannen bezig geweest met dat Europa-essay, en niet alleen met de pen maar met de hersenkronkels, en ik kom er nu logisch toe om te zeggen dat

ik het *niet* schrijven zal. Alles wat al geschreven is (14 blzn.) + de verdere aanteekeningen, gooi ik nu met die oude aanteekeningen voor *De Smeerlapperij* op één hoop - voor later. Ik merk nl. steeds meer dat ik hier een gebied heb betreden dat quasi-onuitputtelijk is: om deze kwesties van 'geest en politiek' goed af te doen, moet ik nog 10 × zooveel lezen, 20 × zooveel denken, daarna misschien 10 × zooveel schrijven. In één essay, en dat dan nog op een bepaalde tijd afmoet, gaat alles oppervlakkig worden. Bovendien *moet* ik *Ducroo* eerst afmaken, en heeft Querido in *De Sm. Mens* eig. toch geen plaats meer (ik zou over de 50 blzn. geven, inpl. van 30).

Ik ben er zeker van, dat ik dit alles nog eens redigeer, maar dan na *Ducroo. Ducroo* moet half October klaar zijn; als ik dan de 2^{e} helft van October + November aan deze kwesties wijd, kom ik wschl. een heel eind.

Ik wou je nu het volgende voorstellen. Geef geen Europanummer vóór November of December. Geef in Augustus - onder een nieuwe titel - de rest van mijn literaire aanteekeningen, of niet, zooals je wilt. Als ze je interesseeren kan ik ze je zenden; sla je liever over, dan is het mij best. - Geef dan in Sept. of October of November nog één stuk uit *Ducroo*.

In Nov. of December dan dat Europa-nr., waarvoor ik je dan een stuk zal geven, 2 × zoo goed als wat ik nu klaar heb. Ik heb zelfs een plannetje; om in *Forum* dan een 'vervolgstuk' te geven, of liever een 'serie' van aanteekeningen over deze geest-en-politiek-kwesties, dat bv. 3, 4 of 5 nummers duurt, en ook wel onderbroken kan worden. Daarin komt dan ook wat ik je vroeger als *De Smeerlapperij* heb aangekondigd.

Vind je dit niet de eenig juiste oplossing? Bep, die mij al deze dagen hier gejaagd en toch 'bezeten' heeft zien ploeteren, gelooft dat het een voortreffelijk idee is. Als jij nu niet het gevoel hebt dat ik je eig. in de steek laat, is het dus all right. - Dat ik van dit alles later nog iets heel behoorlijks maak, lijdt voor mij geen twijfel. En als het een heeleboel wordt, vragen we Zijlstra om het zetsel aan te houden - als bij *Uren met Coster*, en het boek kan overgedrukt worden voor Querido. Misschien wordt het een brochure die nog flink verkocht wordt! Ik zie op het oogenblik *ongeveer* wat het wordt, maar later vindt zich de definitieve vorm vanzelf. In ieder geval een soort 'politicus zonder partij!' (meer nu in den zin van Gans!)

Hartelijke groeten van je

E.

Bob is hier 3 dagen geweest en ging vandaag weg. Ik heb hem vast een pakje schrifturen voor je meegegeven. De rest volgt.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [20 juni 1934]

aant.

aant.

Parijs, 20 Juni.

Beste Menno,

Morgen stuur ik je *Katholiek Verzet* terug. Ik heb er mij nogal mee geamuseerd en op het punt gestaan er toch nog eenige bladzijden aan te wijden. Hierbij een blaadje met aanteekeningen. (Stuur me omgaand terug.) - Of neen, ik stuur het maar niet; ik heb zoo'n idee dat je toch geen tijd meer hebt om te lezen wat ik je schrijf. Op ¾ althans krijg ik geen antwoord.

De zaak zit nu zoo: ik zal mijn *Jan Lubbes*-stukje afronden met de 9 blzn. die ik nog hier heb, en het in den bundel prachtig noemen: *Jan Lubbes en het Komende*. Dat klinkt deftiger en bezorgder, dus ernstiger tevens.

Ik zit zóó reusachtig in deze aanteekeningen, dat ik er mij met kracht van moet losrukken om weer aan *Ducroo* te beginnen. Dat gebeurt nu morgen!

Maar ik zie nu ook wel duidelijk wat het worden gaat: een brochure of boekje, in dagboekvorm geschreven, met anecdotes, gedachten, korte gesprekken, opinies over boeken, etc. - weergevende a) een 'tijdsbeeld' en b) 'ikke' in 'dezen tijd'. Het zal niet meer heeten *De Smeerlapperij*, want ofschoon dat de hoofdschotel wordt, komt er toch van allerlei omheen dat anders smaakt, maar: *Parijs 1934*, of *Het Zwarte Cahier*, of *Cahier van een Verouderd Wezen*, of iets mooier nogs. Nous verrons bien. Het is voor mij nu opeens duidelijk geworden hoe dit boek worden moet en vooral: dat het nù nog niet rijp is, dat ik over een paar maanden misschien nog heel wat meer te zeggen heb. Eén belangrijk voordeel bovendien: een hoop van deze dingen die ik anders tant bien que mal in *Ducroo* zou hebben gestopt - zooals de Stavisky-affaire - blijft daar nu buiten, wat het boek ten goede zal komen, minder 'hybridisch' maken en 'onmogelijk' voor Querido en Holland. Maar ik wou nu maar dat *De Smalle Mensch* zóó verkocht werd - althans redelijkerwijs gesproken, voor een essaybundel - dat Q. er volstrekt niet tegenop zag om dat volgende boek uit te geven. Schrijven kan ik het wschl. in 1½ à 2½ maand. Ik voel het van alle kanten 'gevoed' worden; ik bedoel op, 2, 3, 4, 'plans' en 'terreinen' tegelijk. Het wordt *mijn* 'politicus zonder partij', dat zal je zien en gewaar worden, en met weer precies alle verschillen die er bestaan tusschen onze twee 'zielen' en 'wezens' en 'geesten' en 'individuën'.

Na deze ontboezeming zal ik je werkelijk wat met rust laten. Eerste rust, die van practischen aard is, zoodat je wel moet ja-knikken: je hoeft *geen* plaats voor me open te houden in het Augustus-nummer. Je kunt me nu, als je dat wilt of noodig vindt met het oog op de andere copy, 2 of 3 maanden overslaan. Misschien stuur ik je dan wèl wat panopticums (in werkelijkheid behoorend tot het latere *Zwarte Cahier*). Vind je dit een prettige gedachte?

Mocht je tusschen Augustus en December nog een flink stuk van *Ducroo* kunnen plaatsen, graag. Maar dit meer met het oog op de duiten, moet ik er eerlijk bij zeggen, dan uit 'moreele drang' mijnerzijds.

Hartelijke groeten, ook voor Ant, van je

E.

P.S. - Ik krijg dus van je terug: het portret Baer-Carnera, als je dat nog niet verzond. Maar Baer lijkt niet, heb ik in de bioscoop gemerkt: hij heeft in werkelijkheid iets van een joodsche neger, en zelfs iets van onzen R. v. Lier!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [22 juni 1934]

aant.

Parijs, 22 Juni.

Beste Menno,

Zooeven kreeg ik de proeven van *Forum* - nog niet van de panoptica, maar wel van Lubbes. Ze gaan gelijk hiermee als expresse terug, maar je moet de revisie even doorzien, omdat ik er nogal veel in gewijzigd heb. Ik ben er nu zeer tevreden over.

Het boek van Ehrenburg *(Vus par un écrivain de l' U.R.S.S.)* geeft me gewoon geen kans om aan *Ducroo* te beginnen. Ik moet dat essay afmaken! Tant pis dus voor *Ducroo*, en voor Querido als hij 45 blzn. krijgt inpl. van 30 voor *De Sm. Mens*. Ik heb *Ons Deel van Europa* vandaag weer opgepakt en schrijf er verder aan. Als je plaats ervoor hebt in Aug. of Sept., tant mieux, anders later, of alleen in *De Sm. Mens*, maar dit hoort daar nog bij, of ik het wil of niet. Tot en met a.s. Maandag zal ik er wel mee bezig zijn; daarna stuur ik het je met de heele copy voor Querido. Kijk alles dan door, stuur de rest meteen door naar Q., en houd wat je voor *Forum* hebben wilt. Maar dan onder voorwaarde dat Ant het overtypt - of iemand anders, ik wil er ook wel voor betalen - en dat het 2^{e} ex. daarvan zoo *spoedig* mogelijk ook naar Q. gaat. Het laten zetten door Nijgh vertrouw ik niet al te best; die kerels daar zijn erg langzaam.

Ik zal een 'Oef' slaken van ½ uur als dit over is! En als ik tijd ervoor had gehad, bv. een goede 14 dagen nog, zou ik het er 3 × zoo goed van hebben afgebracht.

Hartelijke groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 22 juni 1934

aant.

aant.

den Haag, 22 Juni '34

Beste Eddy

Ik heb weer lang gezwegen en zonder reden. De melancholie maakte zich telkens van me meester. De oordeelen over *P.z.P.* hinderen me blijkbaar toch meer dan ik wil. De volstrekte *begriploosheid* van al die reacties (die n.b. meerendeels 'gunstig' zijn!) geeft me een gevoel van volslagen nutteloosheid hier in dit land, waar ik toch absoluut aan vast zit. Ik reken me telkens verstandelijk voor, dat ik niet op begrip *mocht* rekenen, en dat het wel voor het boek zal pleiten, maar het *verder gaan* is me onmogelijk (momenteel althans, zal wel weer overgaan). Niemand snapt iets van de 'honnête homme', van al die nuances, waar het juist om te doen is. Moet ik dat nog eens overschreeuwen? Ik vecht bovendien nog tegen het martelaarschap, dat zich soms opdringt, en dat natuurlijk volkomen dwaas is. Het is immers best mogelijk, dat die heele *P.z.P.* niet bestaan mag, dat de Donkers eigenlijk gelijk hebben, als ze zeggen, dat ik er langzamerhand maar mee uit moet scheiden, want men heeft andere dingen aan het hoofd. Het is waarachtig niet, dat ik *steun* vraag; uitsluitend een conflict in mijzelf, over de al dan niet noodzakelijkheid van het

schrijven. Kan ik niet beter hiermee eindigen? Geen donquichote meer spelen in Holland en *zwijgen*? Theun dikke romans laten kalken en weten, dat het er allemaal niets toe doet.

In zoo'n stemming kom ik tot niets buiten mijn bedrijfje. *Forum* zou ik liefst aan kant doen, het eeuwige gezeur met die 40 pag. verveelt me ook. Deze maand is het weer heelemaal onmogelijk. *Het Zalige Lachen* is in de zetterij, maar het toevoegsel over Baer kan er stellig niet bij. Wat nu? Eerlijk gezegd, ik kan er niet eens zakelijk over nadenken, ik zou geen secretaris meer willen spelen, alles er bij elkaar ingooien en dan maar afwachten wat er uit komt.

Deze bui *moet* overgaan, maar hoe? Ik heb Grenoble ook al afgesteld, ben volmaakt besluiteloos.

Je verschillende plannen lijken me uitstekend. Dat ik op ¾ niet antwoord, is toch, hoop ik, overdreven? Ik zal mijn best doen voortaan. Maar ik ben zelden werkelijk down, en zelfs Ant merkt er nu weinig van; juist daarom werkt het nu zwaar door. Ik reageer dan slecht af, omdat ik eigenlijk niet de lekkere reactie van den neurasthenicus heb. Dat *geen sterveling* den 'honnête homme' ook maar bij benadering aanvoelt, zit me gewoonweg dwars. En daarop n.b. zou ik moeten *doorgaan*!

Misschien (dat is altijd mogelijk na zoo'n bui) begin ik *ineens* aan mijn nieuwe boek. Maar ik wil er *elk* martelaarsgeluid uit houden. Het 'gebrek aan echo' moet volkomen als *bijzaak* behandeld worden; en nu zit het me dwars.

Lees deze brief met de bijgedachte, dat ik, als hij in Parijs arriveert, misschien al zelf weer lach om deze inzinking. hart.hand

je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [24 juni 1934]

aant.

aant.

Parijs, Zondag.

Beste Menno,

Vandaag eindelijk je brief. Ik kan me deze downe stemming best voorstellen, maar toch: je zegt zelf dat we niets anders hadden te verwachten. Tusschen 5 of 6 kameraden is het voor ons gedaan: daarbuiten dan misschien nog 10, 15 onbekenden - zooals die musicus van je, dien je nu vergeet! - en dat is eig. ook al veel. Ik zou in jouw plaats mij maar over één ding *bezorgd* maken: als de stemming zoo werd dat je niet meer *gelezen* werd, d.w.z. niet meer 'verkocht', d.w.z. niet meer uitgegeven. Zooniet, dan maar laten zwammen wie begrijpt en niet begrijpt - *raken* doen we nog altijd veel meer lieden dan we zelf weten, en je moet ook nog iets laten doorsijpelen door de jaren heen. De lui die je met enthousiasme zullen lezen zijn misschien van den leeftijd van Fredje en Rudie, al geloof ik zelfs dat niet, en al kan het hier gewoon iets zijn van een 'gelukkig toeval'. Dan is er natuurlijk ook nog Varangot... Je overdrijft het onbegrijpen toch wel, als je alles in aanmerking neemt!

Maar als je bedoelt dat we tegen den 'tellurischen' tijd wel niet op zullen kunnen, dan heb je wschl. gelijk. Dat is dan ons fatum, dat we nooit 'tellurisch' genoeg zullen zijn, dat we het niet alleen nooit meer tot Den Doolaards zullen brengen, maar zelfs

niet tot Kuyles! Vind je dat het tijd wordt om ons hierover asch op het hoofd te strooien?

Morgen of overmorgen hoop ik je ter opwekking mijn stukken te sturen. Lees alles nog eens over, in dit verband en stuur mij je raadgevingen. Ook je impressies over wat naar je zin mocht zijn. *De Smalle Mensch* wordt wschl. toch een beste bundel, en die hier en daar aan duidelijkheid niets te wenschen zal overlaten, ook voor Jan Lubbes himself. Als Querido nu maar zoo vriendelijk is om ook die laatste blzn. op te nemen, ook als ze het 30 tal overschrijden. Maar dat zal toch wel. Heeft hij je nog geschreven waarop de 'garantie' zou kunnen neerkomen? (Dit is een vraag waarop je moet antwoorden!)

Jammer dat mijn stukje over Baer niet meer meekon. Het andere kwam zooeven hier, en gaat gelijk hiermee terug. Doe Baer nu alsjeblieft in het volgende nummer. Het begin verander ik dan nog wel even, of we zetten er een noot bij, dat het in het vorige nr. niet meer kon. Een ander panopticum stuur ik wschl. toch niet, ofschoon... Het is lang, tusschen nu en Augustus.

Stuur me ook eens wat reacties op *Jan Lubbes*: bv. van Vic, Jan Engelman in *De Nwe Eeuw* (zie je dat blad nog wel eens?) etc. Ook in *Het Vaderland*. Ik leef hier verstoken van dergelijke actualiteiten, wat veel goeds heeft, maar soms toch ook wat saai.

Ik las het *Roodboek*, dat ik eindelijk van Gans kreeg. Absoluut touchant wat Van der Lubbe betreft, maar onuitstaanbaar qua proletarische betoogtrant. Het is ontoelaatbaar als je zulke schreeuwers iedereen van smeerlapperij hoort betichten behalve zichzelf, en als je ze dan een ander hoort verwijten dat hij 'poenig maar stuntelig' schrijft! Ik zou wel eens willen weten wie hier de stylist (of voornaamste dito) was: Maurits Dekker misschien? - maar die schrijft anders niet zóó belabberd. Enfin, wij zullen moeten eindigen met alleen elkaar nog te lezen, vrees ik. *Niet* schrijven (of in een andere taal) zou misschien de radicale oplossing zijn. Maar het gekke is dat je tot zulke radicale dingen niet overgaat, dan wanneer je er werkelijk toe *gedwongen* bent, en dat is voor geen van ons beiden nog het geval. - Ga wèl naar Grenoble, en lees in je vacantie niets dan Stendhal; je zult zien dat het je goed doet.

Hartelijke groeten, ook van Bep en voor Ant, en een hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [25 juni 1934]

aant.

Parijs, Maandag.

Beste Menno,

Gelijk hiermee zend ik je de 2 artikelen die in ieder geval in *De Sm. Mens* gaan: *Gevaar der Polemiek* en de complete *Jan Lubbes*. Wil je ze doorlezen, mij je opinie schrijven, en ze dan doorzenden naar Querido (als je ze tenminste goed vindt). Zeg er dan ook bij of je vindt dat de bundel ook hierop behoorlijk eindigen kan. (Dit voor het geval hij verdomt om *Ons Deel van Europa* erbij te nemen!) - Houd het aan, tot je me geschreven hebt.

Over een paar dagen, misschien overmorgen, stuur ik je dan ook dàt stuk. Maar lees vooral eerst dit wat ik je nu zend; anders wordt het zoo erg veel bij elkaar. Je ziet, ik begin ook mijn effectjes te berekenen! - Een groot deel hiervan ken je trouwens al.

Hartelijke groeten, ook aan Ant, van je

E.

Straks om 5 uur komt schoonpa in Parijs. Ben benieuwd of hij *De Sm. Mens* net zoo 'winderig' zal vinden als jouw schoonpa den *Politicus*!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [27 juni 1934]

aant.

Parijs, Dinsdagavond.

Beste Menno,

Vandaag stuurde ik je 2 drukwerkjes: 1 met een stuk van Romain Rolland over Malivada von Maysenbug en 1 met Tan Callando van Larbaud. Wat beteekent 'Piis adauge gratiam'? - We hebben hier met ons drieën ontcijferd: aan de vromen... dank; maar wat is 'adauge'? (Hierop moet je ook antwoorden.)

Verder wou ik graag nog een ingenaaid ex. hebben van je *Politicus*, om aan Antonini te geven die er erg op belust is. Maar aan mij sturen! Niet vergeten. Als je ervoor betalen moet, stuur ik je wel wat in de plaats. Is er niet een Fransch boek dat je hebben wilt?

Ik laat het voor vandaag hierbij. Morgen stuur ik je misschien mijn essay - dan komt hier nog wat onder.

Woensdag.

Vandaag absoluut niet kunnen werken door koppijn. Maar wel dit panopje geschreven, dat ik hierbij doe. Gelijk met Baer als het gaat, het zal dan toch nog wel niet te laat zijn? Anders misschien aan Jan opzenden voor *Gr. Ned.*? Hij logeert bij Binnendijk.

Hart. groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 29 juni 1934

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 29 Juni '34

Beste Eddy

Ik voel, dat mijn schrijftemperament momenteel niet in evenredigheid is met het jouwe: er liggen hier 4 brieven van je! Des te meer *denk* ik over het schrijven en zal er dus langzamerhand practisch ook wel weer toe komen, omdat het denken zich tenslotte toch omzet in woorden en woorden in letters. Tenminste - als de oude causaliteitsleer doorgaat zich te bewaarheden. Mijn melancholie (erfdeel der familie ter Braak) is wel zoowat over, ook dank zij je brief, die me veel goed heeft gedaan; in zulke buien is het vernemen van bepaalde feiten, die je zelf wel weet, toch een opkikkering. - In dit verband nog twee feiten extra: 1° Otten, dien ik laatst sprak, zei mij, dat de *Politicus* hem 'geïrriteerd' had, omdat ik daarin 'altijd bezig was met subjectieve dingen', en voorts, dat hij meende in 5 pagina's van zijn *Dialogen* het heele boek korter en eenvoudiger reeds eerder te hebben geformuleerd; 2° Den Doolaard heeft, volgens mededeeling van Hein, Anton v. Duinkerken wegens prijs-quaesties op *De Tijd* bezocht en afgeranseld; Jan Lubbes, die in zichzelf verdeeld raakt! Is dit humoristisch of tragisch te nemen?

Ik heb de stukken voor *De Sm. M.* ontvangen en gelezen. Laat ik alles nu maar naar Querido doorzenden, want het is wel aardig als er ook ongepubliceerde stukken in staan en ik moet erg veel copie verstuwen deze maanden. *Als* er ruimte over is, dan bij voorkeur toch voor *Ons Deel van Europa*, dat ik nog wachtende ben. Querido heeft mij op mijn vraag om de garantiecijfers geantwoord, dat v. Nahuys ziek ligt en de becijfering dus nog wel weken kan duren! Het moet dus maar op de bonnefooi, in de hoop, dat hij mij niet wil oplichten. In ieder geval heb ik mij *niet* gebonden en is *hij* al aan het zetten... dus mocht hij een onbeschaamd bedrag noemen, dan kan ik altijd nog gaan opspelen.

De stukken zelf zijn me goed bevallen; vooral wat na Jan Lubbes komt (over dien heer Thiebault) is zeer duidelijk en bondig. Het zwakst is (ik schreef het je al) *Gevaar der Polemiek*; het is voor mijn gevoel de Achilleshiel van het geheel, die ik zelf zeker zou laten vervallen of voor ¾ schrappen. Er wordt te veel in gespeculeerd op de esoterische kennis van onbekende details bij den lezer, de toon is persönlich, allzu persönlich en daardoor wijdloopig, administratief - uitvoerig. Als voorbeeld zou je de historie met den sigarenhandelaar kunnen nemen, die veel pakkender kon verteld worden door ze tot één zin of alinea in te korten. Maar dit betreft alles juist het grensgebied van onzen smaak; alleen tactisch kan mijn argumentatie 'objectief' zijn, want ik zweer je, dat Jan Lubbes juist dit stuk gaat uitkauwen als *het* voorbeeld voor je 'narcisme', terwijl hij daardoor gelegenheid krijgt over de rest te zwijgen. Maar aangezien je mijn advies: *schrap het heele stuk, want dat komt het boek absoluut ten goede*, in den wind zult slaan, zeg ik alleen: het is m.i. het minst geslaagd. Natuurlijk zitten er heel goede fragmenten in, maar het geheel is te veel 'scherp gebabbel'. Practisch nog dit: mocht Querido een bepaald aantal pag. niet willen overschrijden, dan zou ik toch *zeker* dit stuk opofferen!

Het stukje over de oude spellers is *best*, maar zou ik het slot nog niet even wijzigen, nu de 2e kamer de motie Tilanus heeft aangenomen en de heele nieuwe spelling weer van de baan is? Dat lijkt me eigenlijk aardiger. Marchant heeft zelf

schuld aan de verwerping van zijn spelling, want hij heeft haar als een idiote, seniele clown staan verdedigen. Ik zat op de tribune naast v. Ginneken (die sterk zweet en een hemelsch jezuïetengezicht heeft, heel dik en paederastisch). Die Marchant is een voltaireaansche dwaas, met veel gezond verstand, maar lang geen 'honnête homme', laat staan een calender; als humorist zou hij voldoende krijgen, maar meer ook niet. Met dat al is er weer een geklets over de buigings-n losgekomen, dat ten hemel schreit en bewijst, hoeveel 'verdrongen complexen' door de spelling moeten worden geloosd. Ik laat je nog een stuk in *Het Vad.* over *Onze Taaltuin* sturen, waaruit je misschien nog wel een fraai slotzinnetje van die heeren kunt lichten.

Hartelijk dank voor de drukwerkjes, die ik spoedig lezen zal. Ik had nog geen tijd, was gisteren in Eibergen voor de begrafenis voor mijn neef den notaris.

Den nieuwen roman van 'Simon' heb ik uit. *Veel* zuiverder geschreven dan *Meneer Visser* en ietwat verwant aan *Fermina Marquez*, maar dan Harlingsch. Het boek heeft mij persoonlijk getroffen, omdat het de jeugdliefde teekent met precies dezelfde gevoelsnuances, die ik ook gekend heb. Het is één motief uit den mislukten 'stapelroman', maar nu werkelijk, op een enkel fragment na, compleet gelukt. De scène met die meid, die hij ons verleden jaar zond, is b.v. tot één bladzijde samengetrokken en nu heel goed geworden.

Voor Antonini zal ik een Pol. laten sturen aan jou. Ik moet er wel voor betalen, maar op rekening, dus dat hindert niet.

Rudie is 'afgestudeerd'; of schreef ik dat al? Hij was geweldig blij. Tot nader! Hart. gr. voor jullie beiden, ook van Ant

je
Menno

adaugere = 1° vermeerderen, vergrooten, 2° ten offer brengen. Wat is het?

Ik heb ook de map van Slau losgekregen van Darja, ligt hier dus al.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[30 juni 1934]

aant.

aant.

Vrijdag.

Beste Menno,

Wat een pak van mijn hart! de copy is de deur uit, werd vandaag naar je toegezonden. Ik wacht met verzenden van dezen brief tot morgen, omdat er dan misschien antwoord van je is, want dit schrijven in de ruimte is maar half aardig. Ik ben zeer benieuwd om je opinie te hooren, zoowel over de vorige zendingen als over deze.

Dus, òf je neemt alles op, en plaatst het ding dan in 2 stukken, in Augustus en September (in dat geval het 1e stuk na het fascisme afbreken), òf je neemt er fragmenten uit, al lijkt mij dit in ieder geval onbevredigend...

Vraag Ant dan om het ding over te typen of laat het door iemand anders typen, want Querido moet in Juli een afschrift hebben. [Als het wat kosten moet, wil je het

misschien wel zoo lang voorschieten?] Het hoeft in geen geval in 2 exemplaren, want als je alles neemt, houd dan *mijn* ms. voor *Forum* en stuur mij nog even het afschrift, opdat ik het kan nazien, - en als je fragmenten neemt, stuur dan mijn complete ms. naar Querido door, en laat voor *Forum* alleen de gekozen fragmenten overtypen.

Stuur niets naar Q. nog, voordat je mij geantwoord hebt, want ik moet hem dan ook nog even schrijven. Zeg vooral of je eventueel ook *Jan Lubbes* een goed einde vindt voor mijn bundel, of dat die absoluut met *Ons Deel van Europa* moet eindigen.

Bedenk dat er bij alles haast is, dus dat die getypte copy zoo gauw mogelijk klaar moet zijn. De proeven van *De Smalle Mensch* komen nu met groote snelheid binnen; ik ben al tot blz. 96 klaar met corrigeeren. - Ik las, met het oog op mijn stuk over *Hamlet* ook nog een *Hamlet*-ontwerp van Stendhal, dat mij erg curieus leek, maar het viel heelemaal niet mee: hij maakt er een soort *Cid* van, erg espagnolistisch! Maar hij was 19 jaar toen hij het schreef, dat is als excuus wel geldig genoeg. (Toen zijn eerste roman verscheen, was hij 44!)

Lees vooral het boekje van Ehrenburg dat ik je aanraadde. Het is erg boeiend en dikwijls heel raak, al is de man vóór alles een ‘nauwgezet dienaar van de Sovjet-Unie’. Zijn stuk over Malraux, dat ik hier eindelijk in zijn geheel gelezen heb, zit nog vol kleine addertjes, en bewijst dat hij af en toe ook ernaast kan lezen. Maar zijn stukken over Duhamel, Mauriac, Romains, de surrealisten, zijn voortreffelijk, en zeer ‘pittig’; ook over Morand en het fransche onderwijs. - Lees verder *Pages de Journal* van Gide (N.R.F.), dat pas is verschenen. Als gewoonlijk: vol rare oudetantes-manietjes, maar ook vol subtiele en uitstekende dingen, vooral tegen de bezitters van de Waarheid = de katholieken. Het zou je kunnen verkwikken.

Misschien schrijf ik hier morgen nog wat bij, als ik dan tenminste antwoord van je heb, potvermille!

Zaterdag.

Zou je Hein willen vragen om mij zijn ex. van *Harten en Brood* te zenden? Niet omdat ik het nog eens wil bespreken of zoo, maar ik wil het nog eens doorzien in verband met een paar prachtige opmerkingen van Gide over de sociale smeerlapperij van de katholieken. Ik geloof dat dit boek ook hiervan een illustratie is. Misschien schrijf ik later nog eens een stuk waarin ik dit, en de *Eroica* van Theun, en *Liefde in de Portieken* eens ‘sociologisch’ zal bekijken. - Is de *Eroica* al uit? Als je het voor de krant ter bespreking krijgt, wil je het mij dan vooral sturen? Ik kan al deze dingen toch niet meer koopen. - Heb je misschien ook Het *Stalen Fundament* van Last?

Hartelijke groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 30 juni 1934

aant.

aant.

Zaterdag

B.E.
Alvorens je stukken naar Querido te zenden, heb ik mijn opinie van gisteren nog eens geverifieerd aan het werk, wat *Gevaar der Polemiek* betreft. Er staan toch wel heel aardige stukken in, maar er is een *marge* van 'gebabbel' (vooral die pag. die begint met 'mijn minst polemische vrienden', en die de sigarenhandelaar bevat), die ik jammer vind voor de rest. Ik zou zeggen, dat *hier* de cahier-toon niet bevorderlijk is voor het effect, althans niet in die 'marge'.
Het stuk over Malwida is roerend van costeriaansch schrijverschap! Het zal zeker een edele vrouw geweest zijn, maar ik had haar *graag* gezien door de bril van Stendhal! Aan 'geest' is in ieder geval noch bij haar noch bij Rolland gebrek! Maar de 'ware geest' lijkt mij vaak absent; Nietzsche had dat trouwens best door, zooals uit zijn correspondentie blijkt. hart. hand je
M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [1 juli 1934]

aant.

aant.

Parijs, 1 Juli.

Beste Menno,
Dank voor je brief. Ik zal er beter op antwoorden; nu eerst dit. Zend alle copy (behalve *Ons Deel v. Europa*) terug, dus *Gevaar, Jan L.* en het stuk over de spellers. Ik zal alles hier dan nog nazien en misschien inderdaad het *Gevaar* (in dubbelen zin!) wegwerken. Maar de goede stukken eruit kan ik misschien net gebruiken voor een aanloop tot *Jan L.* Schrap die dus met potlood aan. Het is toch jammer om bv. heel *Afscheid v. Kostersl.* te laten vervallen, of vind je dat hier ook misplaatst? Hoe het zij, doe nog even dit werkje voor me; er is haast bij. - Schrijf me dan meteen ook hoe je *Ons Deel v.E.* vindt; dan antwoord ik op je beide brieven tegelijk.
Hart. gr. van je
E.

Zooeven kwam ook nog je briefkaart, maar het blijft in hoofdzaak hetzelfde. Alles hangt vnl. af van de plaatsruimte in *De Sm. Mens*. Schrijf me dus vooral ook of je vindt dat de bundel ev. op *Jan L*. kan eindigen. Mij lijkt van niet.
Ik hoop dat je de stukken nog niet naar Q. gezonden hebt?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 3 juli 1934

aant.

aant.

den Haag, 3 Juli '34

Beste Eddy

Ons Deel van Europa is binnengekomen en dadelijk geconsumeerd. Het is van a tot z een boeiend stuk, dat inderdaad jouw *P.z.P.* geworden is; volkomen anders, maar juist daarom voor mij zeer pakkend. Het stuk over de Soc. des Es. Europ. vind ik relatief het minste; bij Mussolini wordt het uitstekend, en het blijft dat tot het eind toe; trouwens, ook de Soc. is goed, maar het lijkt minder geïnspireerd geschreven, en geeft zoo nu en dan iets te veel 'verslag' erbij (wat overigens wel moet, voor het juiste begrip). Het lijkt mij absoluut *aangewezen*, dat *De Smalle Mensch* met dit stuk eindigt. En dus: Komt het op plaatsruimte aan, laat dan gewoon *Gevaar der Polemiek* vervallen en kies dit. Er is geen sprake van, of dit is oneindig belangrijker en past veel beter in den toon van het geheele boek. *Gevaar der Polemiek* heeft tenslotte voor het essentieele deel in *Forum* gestaan en *kan weg*, vind ik.

Nu de practijk van de tijdschrift plaatsing. Ik heb ongelukkigerwijs, in de meening dat er veel haast bij was, de eerste bezending al naar Querido gestuurd (aangeteekend)! Het lijkt me dus het beste, dat je er met hem over correspondeert. - *Ons Deel van Europa* zou ik graag in zijn geheel plaatsen, maar 1° weet ik bij god niet hoe ik er alles in krijg en 2° kan ik het niet alleen beslissen. (Vic zit bovendien bij Jany). Het lijkt me nu toch het best, dat ik het ms. met spoed doorzend aan Vestdijk en Vic, voor hun advies. Het is zeker mogelijk om er een fragment uit te halen, geloof ik, maar liever zou ik alles nemen. Alleen: heeft het voor de boekuitgave misschien niet een goede kant, als we in *Forum* met nadruk een *fragment* brengen? Enfin, ik zal vandaag nog Vestdijk bereiken. - Ant wil wat noodig is met pleizier overtypen; zij is alleen nu een beetje ziek (griep). - Het stukje over de spellers sluit ik hierbij in. Stuur het me omgaand terug, na bewerking, want (pro forma) moet het nog naar V & V en dan snel ter zetterij.

Onder den indruk van de smeerlapperij in Duitsland moest ik voor de krant gisteren *Eroica* lezen. Het is zoo meer dan bar slecht, dat *Rembrandt* erdoor in den stillen glans van meesterlijkheid komt te staan. Ik zal er een kroniek aan wijden onder het hoofd: *Courths Mahler maakt revolutie* of zooiets. *Deze* kitsch moet haast wel in de gaten loopen, zelfs in Holland, zoo duidelijk is het. De *taal* alleen al, waarvan ik op slag 100 voorbeelden kan geven, bewijst, dat het gewoon 'geschmiert' is. Ik zal je het moois zeker sturen. Dat *Fundament* van Last heb ik niet. - Ehrenburg heb ik gekocht, lijkt me inderdaad uitstekend voor een preek. *Pages de Journal* bestel ik.

Wat zeg je overigens van Röhm c.s.? De fatsoensrenaissance blijkt toch wel zonderling gefundeerd te zijn, en het Bruinboek niet zoo onbetrouwbaar.

hart. gr. 2 × 2
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [4 juli 1934]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Maandag.

Beste Menno,

Wat is *Forum* deze maand mooi uit! Gefeliciteerd met het onverwachte resultaat. Het nr. is ook aardig: ongelijk, als altijd, maar vol afwisseling. Het panopt. van Vestdijk vind ik een gezwam in de ruimte dat *niets* zegt. [Onder een dikdoenerig air van subtiele onderscheidinkjes: wat is in godsnaam een 'qualitatief' verschil tusschen roman en novelle? De onzin is werkelijk niet mis, als je er maar even over denkt!] - Mijn eigen stijl valt me bij herlezing niet mee. Ik word wijdloopig, bavard, en merk het met schrik. Ik schrap tegenwoordig niet genoeg, dat is een veeg teeken. Een soort journalistieke zwelling valt 'besjlist' waar te nemen. Zal probeeren dat voor het boek te verbeteren.

Ik wacht nu met ongeduld op je antwoord. Intusschen kan ik alvast je vorigen brief in details beantwoorden. 1°. Otten. Arme kerel! Ik wist wel dat hij op de een of andere manier de onbenulligheid van zijn 'dialogen' voor hooge wijsheid zou aanzien, en dat een boekje van zóó weinig gewicht hem toch nog topzwaar zou maken. Maar jij vindt het een beste kerel en dus zal je hem zijn illuzies wel laten. 2°. Den Doolaard-van Duinkerken. Geef me vooral nadere bizonderheden over *onze* nationale troebelen, want aan Duitschland alleen heb ik niet genoeg: ik heb bepaald appetijt gekregen! Dat die Roehm, die Heines zijn opgeruimd, doet me werkelijk goed; het is jammer dat alleen de eene slager den andere afslachten kan, want zoo blijft er altijd nog een slager over, maar hoe dan ook... Maar voor het geval bij ons te lande Den Doolaard tellurisch-razend wordt, raad ik je toch aan van den een of anderen kameraad een revolver te koopen, als je die in de winkels niet krijgen kunt en hem rustig neer te knallen, als hij jou vandaag of morgen op dezelfde manier zou willen bejegenen. Zooals Fleuret eens zei tot een dergelijke abruti: 'Monsieur, il n'y a plus d'homme fort depuis l'invention de la poudre.' - In ieder geval kan je beter *alles* trotseeren dan door een dergelijke pallurk tot genoegen van Lou en Kees Kuitenbrouwer, of hoe die andere patjepeeërs mogen heeten, te worden 'afgeranseld', zooals zij niet vergeten zullen in ieder geval te vertellen. Van Duinkerken was allesbehalve een gladiator, maar hij was dan toch een os. Heeft hij niets behoorlijks kunnen contra-presteeren, of een van de andere katholieke kampioenen van *De Tijd*? Steek je licht eens op en vertel me uitvoerig wat hier nog meer van verteld wordt, en of - zooals dat bij ons toch zéker zou moeten gebeuren - de politierechter er nog aan te pas moet komen. Kortom, ik gun bolle Ton met heel mijn hart een verzoling, maar zou in dit geval toch met jubeling in hetzelfde hart vernemen dat men sterke Cor (of Bob) een beetje stevig aan het verstand bracht dat wij tòch niet leven onder de Mallisoren.

Nu de stukken. Als alles hier is, zal ik zien wat ik schrappen kan om zoo weinig mogelijk aan Q. te sturen. Misschien vraag ik hem ook mij het een of ander uit de copy in Holland terug te sturen: een stuk over Drieu bv., dat er tenslotte, geloof ik, best uit kan.

Nu ik de Vlamingen over die spelkwestie gelezen heb en jou ook, vind ik mijn stuk haast overbodig. Maar misschien kan ik er toch nog een aardig slotwoord bij doen. - Ik ben benieuwd te hooren wat je van de novelle van Larbaud vindt.

Rudie schreef me over zijn slagen. Ik stuur je binnenkort, als contra-prestatie voor de *Politicus*, 3 dln. *Théâtre* van Stendhal. Een samenraapsel, maar voor zijn

werkmethode toch hier en daar heel curieus. Zelfde uitgave van *Rome, Naples et Florence* (Le Divan). Ik moet er nog even een stuk over schrijven voor de *N.R.C.*

Ik wil de romans van Vestdijk ook graag lezen, maar als ze gedrukt zijn, en ineens. In het fragment in *Groot-Ned.* leek 'meneer Visser' mij erg op Boutens te lijken - (dit is geen fraai nederlandsch, maar soit). Heb je V. nog over die al te broederlijke navolging van Joyce gesproken? Wat heeft hij op zooiets te antwoorden? Ik zou het niet begrijpen als hij niet inzag dat zooiets *niet gaat*.

De zin die ik je vroeg te vertalen staat in het verhaal van Larbaud en is: 'Piis adauge gratiam'. Wat is dat? Het staat, meen ik, als opschrift boven een kerk.

Heb je al plannen voor de vacantie? Wij weten nog altijd niet zeker of we naar Tanger of naar Sestri zullen gaan, maar tot eind Juli zijn wij hier. De richting van onze vacantiereis hangt in dit geval, zonder dat zij het weet, van Darja af! Heb je die paperassen van Slau al ingekeken? Neem er wat uit voor *Forum* en stuur mij de rest door.

Terwijl ik dit schrijf, komt door het raam weer de verrukkelijkste radiomuziek, in een schat van oude moppen: Strauss, *Dollarprinzessin, Coppelia*. Ik ben dol op dit soort muziek, veel doller dan op *Boris Godounov* bv. dat ik laatst met vrouw en schoonpa zag (met Chaliapine), maar als je werken moet is het toch ook niet je ware. (Tenzij voor bepaalde stukken van *Ducroo*?...)

Op deze verzuchting vol eeuwige wijsheid staak ik *deze* bavardage. Ik schrijf je soms om me een alibi te geven om niet iets anders te moeten doen, geloof ik. Ken je een heele lieve wals die heet: 'Kind, du kannst tanzen wie meine Frau', uit *Die geschiedene Frau* van Leo Fall? De gramofoonplaten-collectie van den ouden Ducroo was niet minder verzorgd dan zijn briefkaarten: zoo herken ik de wijsjes van de radio 6 op de 10 keer. En *Der Graf von Luxemburg*, Gott bewahre! We zijn allemaal in de stemming om het gebalsemde lijk van Cléo de Mérode in het Alcazar te gaan bewonderen. Misschien is dat ook nog verrukkelijk - na Chaliapine.

En nu merde, er is geen brief van Ued., niets dan een pneu van Pia. Dus tot morgen.

Dinsdag.

Niente.

Woensdag.

Dank voor je brief. Gisteravond zagen we Cleo, die geen gebalsemd lijk is, maar nog *allerliefst*, ofschoon een beetje marsepijnig. Het heele programma was alleraardigst; ik had werkelijk toen moeten leven!

Ik zal Querido nu schrijven om mij die stukken terug te sturen en zal zien wat ik schrappen kan. Maak jij van jouw kant uit wat je in *Forum* plaatst, alles of een fragment. Schrijf mij dat zoo spoedig mogelijk en laat dan gauw overtikken wat je voor *Forum* neemt; gerust door een 'juffrouw' als Ant niet kan.

Stuur me ook *Eroica*. - Later meer, nu in haast.

Hartelijke groeten van je

E.

Dat stuk over de spelling zal ik straks veranderen en je morgen opsturen. Ik moèt nu werken aan dat stukje over Stendhal.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 5 juli 1934

aant.

aant.

aant.

den Haag, 5 Juli '34

Beste Eddy

Je brief heeft me ondanks de beweerde bavardage veel pleizier gedaan! Ook het bavard-element in *Jan Lubbes* vind ik allerminst hinderlijk, bij herlezing vond ik het stuk zeer gesloten en juist vrij van journalistieke wijdloopigheid. Iets anders is, of het *genre* als zoodanig misschien ook met de journalistiek verwant is in dien zin, dat het noch 'mediteert' noch 'philosopheert', maar concreet en actueel is. Maar dat is geen quaestie van bavardage.

Je opinie over het stukje van Vestdijk is waarschijnlijk wel juist, hoewel ik dit geval meer als een specimen van zijn scholastieken, astrologischen kant zie. Hij heeft pleizier in zulke Thomismen zonder er zelf waarde aan te hechten, wat hij mij ook dadelijk gezegd heeft, toen hij mij het stukje gaf. Maar misschien is zijn scholastisch-astrologische kant weer op een andere manier onthullend. Hij intrigeert mij voortdurend, deze onze Simon. Schrijft nu al een half jaar iederen dag zonder een onderbreking haast! Loopt met de uitvoerigste plannen om, is verder ook duidelijk 'Geschäftsmann' en toch niet geneigd 'voor geld te schrijven'. Ik ben bang, dat hij langs een totaal anderen weg dan Binnendijk en Engelman toch tenslotte bij de *litteratuur* terecht komt, in den zin van 'het onnoodzakelijke'. Een neuroticus, die zich stabiliseert in de creativiteit, wordt een *gezond* werkman, geloof ik, in den tuin van het pathologische. Typeerend vind ik voor V. b.v., dat hij op *Ons Deel van Europa* reageert met *voor*, maar: 'Het is politiek, dus dat interesseert mij minder', en dat hij mij vraagt, 'of ik niet eens novellen ga schrijven'. Hier klinkt het accent van het onnoodzakelijke al schuchter. Je opmerking over de Joyce-imitatie heeft hij geaccepteerd, en ook met overtuiging, maar hij had al weer bijna een anderen roman af, die inderdaad (zooals ik al schreef) niets van Joyce heeft en eerder op Larbaud lijkt. Dit boek is in ieder geval byzonder *zuiver*. Of de gebruikelijke stap van de zuiverheid naar de litteratuur zal volgen, moeten we nu afwachten.

Ik lees met *groote* instemming Gide's dagboek. Vol goede dingen, over Barrès; Nietzsche bekijkt hij *precies* als ik, merk ik hier, vooral wat Zarathustra en de 'Ewige Wiederkehr' betreft. Van dat laatste heb ik n.l. ook de portée nooit gesnapt. Het bleef theosophie voor me, en goddank voor Gide ook. Ik ben halfweg; hoop ook Ehrenburg deze week nog te lezen.

Mijn kroniek over *Eroica* is vervloekt scherp uitgevallen. Maar het mag dan ook wel. Ik geloof, dat wij in dit misbaksel het *genre* het scherpst en meest effectief kunnen attaqueeren, omdat het de complete parodie is, zelfs voor botterikken. (Overigens heeft Ritter het al een meesterwerk genoemd, dus ik ben weer te

optimistisch...). Hierbij Theun, even poseerend als Andreas Prydzow, de revolutionnaire schrijver van *Boerenzomer*. Graag terug na genieting; let op de toevallig achteloos geheven sigaret-in-pijp! - Heb je mijn uitvoerige commentaren bij *Eroica* op de rechte waarde geschat?

Ik heb de portefeuille van Slau doorgebladerd; het is je reinste chaos. Alleen de door jou overgeschreven gedichten zijn leesbaar. Het zijn, voorzoover ik zie: *Strafgevangenis, Aan Lethe-oever, Leukotheia, Vermaning, Bruiloftslied, De Poolvulkaan, Het Veroordeelde Vaartuig*, en iets idioots: *Castellar*. Behalve dat laatste wil ik alles graag voor *Forum* hebben; maar weet jij zeker, of het *ongepubliceerd is*? Antwoord daarop spoedig! Ik zend je de portefeuille met de rest, als ik weer geld heb voor aangeteekende stukken, want ik ben letterlijk *blut*.

Ons Deel van Europa gaat morgen naar Vic. Vestdijk vindt alles best. Ik ga nu eerst bij de Vlamingen eens polsen over het Europa-nummer, want daarvoor zou dit stuk toch al heel geschikt zijn.

Over het geval v. Duinkerken geen nader nieuws. Het is mogelijk, dat ik na mijn stuk over de eeuwige jeugd in *Het Vad.* [ik liet het je zenden] ook ‘geslagen’ word; generaal Schleicher zal er niets bij zijn. Het gezegde van dien Fleuret is overigens onbetaalbaar! En een zeer *preciese* limiteering van de spierproletige kracht! Overigens blijkt (lees daarover deze week Schwarzschild vooral in *Das Neue Tagebuch*, dat is werkelijk kraakhelder geschreven!) de moordpartij op Roehm c.s. weer een Rijksdagbrand-affaire te worden! Met een even dom-sluwe enscèneering, naar het schijnt en naar Schwarzschild heel humoristisch bewijst.

Onze vacantieplannen zijn nog steeds vaag. Ik denk, dat wij noch Grenoble, noch Sestri, laat staan Tanger halen. Verlangen naar Sils Maria, maar dat is helaas te duur.

Tot nader maar weer. Hart. gr. voor jullie beiden
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[5 juli 1934]

aant.

aant.

Beste Menno,

Zooeven je stuk over die schobbers van de *Nwe Gem.* ontvangen. Ze zullen je wel flink nemen over je onvoorzichtige kritiek op ‘puberteitsidealen’, jij juist! Enfin - de strijd begint misschien nog maar. Als ik in Holland was, zou ik probeeren een *Forum*-knokploeg op de been te brengen en op een dag die heeren misschien in hun hoofdkwartier in Utrecht opzoeken (y compris de Mallissoor Cor Spoelstra) om *hen* even af te rossen. Voor zulke frissche en jonge argumenten is dit tuig eigenlijk alleen nog maar vatbaar, vrees ik.

Maar als je zoo doorgaat, zal je misschien ook nog bezoek krijgen van den een of anderen tellurist. Neem er in ieder geval je maatregelen tegen: zooniet een revolver, dan een stevige gummistok of zoo. Denk aan von Schleicher en laat ook Ant zich wapenen!

Nu wat serieuzers (voorloopig nog). Bep zendt je gelijk hiermee een photo uit de film van Alexejef die net vertoond is. Daaronder moet zooiets staan als: ‘Zoojuist

heeft de 1e vertooning plaats gehad van de film volgens het nieuwe procédé van Alexejef, waarvan onze correspondent in den afgeloopen winter reeds voor ons blad schreef'. [E.d.P.-d.R.: De film heet *Nuit sur le Mont Chauve*, muziek van Moussorgsky.]

Kan je misschien via Kramers voor me ontdekken waar Gans op het oogenblik zit en wat hij uitvoert? Zag jij hem niet meer? Hij schreef zeer enthousiast over je. Ik schreef hem 2 ×, geen antwoord; wel zond hij mij het *Roodboek*. Ik ben bang dat hij half en half van honger omkomt, dat was in Parijs ook al zoo, en ik heb werkelijk sympathie voor hem. Kan je hem niet een art. laten schrijven voor *Forum* (Vic apprecieert erg wat hij schrijft, dat zou dus kloppen): je kunt zelf het onderwerp met hem afmaken en je zou hem misschien heel erg daarmee helpen. - Als je hem mocht zien, vraag hem dan waarom hij mij niet antwoordt.

Ik ben suf en kan mijn artikelen niet schrijven, die al lang klaar hadden moeten zijn.

Dit ook in haast. Hart. groeten van je

E.

Vergeet je het ex. *Politicus* niet?

Zend ook *Eroica*, en vraag aan Hein *Harten & Brood*.

Kan je van iemand anders - Kramers? - *Het Stalen Fundament* krijgen?

Ik zend spoedig Stendhal, zoodra mijn art. erover klaar is.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [6 juli 1934]

aant.

aant.

Parijs, 6 Juli.

Beste Menno,

Vanmorgen kwamen Theun en Kuyle, door jou en Hein verzonden, broederlijk vereend binnen. Wat een prettige lectuur ligt er nu weer voor me! Toch veel dank. Je aanteekeningen zullen me de taak tenminste wel verlichten. Wat schrijft die Theun toch maar dikke boeken!!!

Als ik Stendhal vandaag afkrijg - wat de hemel geve - dan verstuur ik je die 3 deeltjes nog vanavond. Anders morgen. Ik blijf suf, slaap allerberoerdst, voel me eigenlijk alleen nog maar fit om wat in de buitenlucht rond te hangen. Ik lees eindelijk *Die Geächteten*, in de hoop het deze keer uit te krijgen! Où sont les lectures d'antan?

Ingesloten een bespreking van Kuyle door Coenen. Als je misschien nog op het *bewijs* wachtte hoe'n Jan Lubbes die Coenen ook altijd was, hier heb je het. Dit klopt volmaakt en geeft me tot brakens toe gelijk. Ik vraag mij steeds meer af of die kerels niet gelijk hebben, zij ook, van hun standpunt, en of wij werkelijk niet beter deden met uit Lubbes-land te trekken of in Lubbes-land te zwijgen.

Jij vroeg je dat de vorige week af!... Toch zullen we wschl. nog wel wat doorgaan. - Maar ik gaf er toch wat voor als ik weten kon waar wij over 10 jaar zijn en wat we dan doen, op een moment waarop wij misschien *werkelijk* 'rijk-aan-talent' zijn: ik

45, jij 43. Het zou me van ons tegenvallen als wij ons door Jan Lubbes lieten begraven. En toch, soms kàn je er niet tegen op.
Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [7 juli 1934]

aant.

Parijs, 7 Juli.

Beste Menno,
We schrijven alweer langs elkaar heen. Hierbij het portret van het kotsheertje terug. Dank voor de *Politicus* die 'bereids' kwam. Verzen van Slau: ik weet er zelf niets van! Het beste is dat je mij alles opzendt, ik neem dan alles mee naar Tanger (àls ik daarheen ga) en zend je van daaruit wat ongepubliceerd is - misschien ook nog andere, die ik dan wel leesbaar overschrijf. Anders correspondeer ik er met Sl. over.
Vergeet het gevraagde nr. van *Forum* niet. Kan je me misschien ook dat art. van Schwarzschild zenden, want ik zie dat blad hier nergens. Stuur me dan ook mijn art. over Liepmann terug, want mijn laatste nr. gaf ik hem en dat blad schijnt hier ook absoluut niet meer te krijgen! Schw. stuur ik je terug.
Stuur me ook je bespreking van *Eroica* natuurlijk. Wat Gide over Nietzsche schreef moest je verrukken, dat zei ik al tegen Bep. - Ik zal *Eroica* pas over een paar dagen lezen, want ik ben nu heelemaal gepakt door von Salomon, en een beetje goeds verdienen we af en toe wel, tusschen de rotzooi door.
Benieuwd naar Vic's reactie op *Ons Deel*... Die van Vestdijk is nogal amusant.
Ga vooral naar Grenoble; je zult zien dat je het daar heerlijk vindt. Neem ditmaal niet Nietzsche mee, maar Stendhal. Ik zal je de *Soireés du Stendhal-Club* zenden als je gaat. Maar ga dan vooral ook in dat pension in Claix.
Hartelijke groeten, ook voor Ant.
Je
E.

Kan je me wat Holl. kranten sturen over de comm. opstootjes in Amsterdam? Of schrijven 'wat niet in de krant staat'?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [8 juli 1934]

aant.

aant.

aant.

Zondag.

Beste Menno,

Ik heb geprobeerd Theun te lezen, maar eerlijk, dàt lap ik hem niet. Wat bij *Rembrandt* alleen maar weemakend was, wordt hier werkelijk braakverwekkend. Ik bewonder je dat je het zoo dóór hebt kunnen gaan; zelfs met je potloodaanteekeningen tot aanmoediging blijf ik overal steken. Dit is ook Jan Lubbes 100%, wat een boerelul, en wat een kleine smeerkees, onder al die nobele alluurtjes! Hij houdt het op de revolutie, terwijl hij het, met precies dezelfde ziel, 50 jaar geleden op de Beurs, met een lidmaatschap van de *Witte* tot uiterste belooning gehouden had. Dat je hem een Nederl. Leeuw op zijn revers teekende is psychologisch *griezelig juist*: ik had dat niet door, voordat ik dit boek ingekeken had. Ik zal het je ook gauw terugzenden; het stinkt hier op mijn tafel tegen mij aan. Even nog Bep ermee onpasselijk maken en dan gaat het terug. Hierbij een korte verklaring erover, die ik je aanbied voor Panopticum; wil je het niet opnemen, mij best. Het beste zou misschien zijn om nooit meer een woord over deze snuiter los te laten; de man weet wschl. niet beter en meent vanuit zijn Lubbes-ziel dat hij werkelijk doet wat hij kan. - Maar als je mijn stukje niet plaatst, stuur het mij dan terug; misschien dat ik dan nog een paar zinnen eruit in *Jan Lubbes* (in den bundel) zet.

Hartelijke groeten. Je

E.

P.S. - Mijn ‘bavardage’ sloeg niet zoozeer op *Jan Lubbes* alswel op het vorige panopticum, dat zéér journalistiek was, ofschoon als *zoodanig* misschien niet slecht. Als je hier wat schrappen wilt, doe het; mijn vrees is alleen dat het gaat lijken op een beleediging zonder meer, als er heelemaal geen aanloop is.

Het is gewoon ongelooflijk dat Boucher dien bundel, *keurig* gebonden, voor fl. 4.90 kan verkoopen (terwijl de oplaag maar 600 exx. is). Het boek ziet eruit alsof het fl. 7.50 minstens moest kosten. Je mag daar wel over schrijven in *Het Vaderland*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [10 juli 1934]

aant.

Parijs, Maandag.

Beste Menno,

Daar gaat mijn dagelijksche missive weer: ditmaal om je te zeggen dat gelijk hiermee 2 paketten naar je toe gaan, het eene bevattende de groene kosmetiek genaamd *Eroica*, het andere 3 deeltjes van Stendhal's *Théâtre*. In dit laatste heb ik hier en daar - op heele enkele plekken maar - een potloodstreepje gezet; die werk je er onder het lezen wel weer uit.

Dinsdag.

Hendrik de Vries is vandaag hier. Hij, Antonini, Bep en ik hebben met verrukking je afranseling van Theun gelezen. Dit stuk had in *Forum* kunnen staan, al zou het Theun zelf dan minder geërgerd hebben dan hier. Hendrik zegt dat hij het bepaald vervelend vindt als men 'De Vries' zegt zonder Theun er vóór. Kan je mij nog een ex. sturen van deze kritiek? ik wou er nl. één sturen aan Last.

Later meer. Hart. groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 11 juli 1934

aant.

aant.

aant.

den Haag, 11 Juli '34

Beste Eddy

Het mooie weer heeft me een paar malen op het strand en zelfs op een tennisbaan gebracht; het dartelen in zee was werkelijk verrukkelijk, vooral vandaag met als achtergrond de *witte* begrafenis van den Prins. Een paar dagen geleden was die achtergrond de opstand in de Jordaan. De Tribune verboden en in beslag genomen, eenige dooden, kortom: Colijn moet den gouden standaard handhaven, zegt men, daarom de werkeloozensteun verlagen en vervolgens het 'grauw' klein krijgen. Ik heb toevallig juist Gide uitgelezen, terwijl deze belegering in vollen gang was, en mezelf voortdurend gecontroleerd op mijn gevoelens. Kranten erover zeggen *niets*. Alleen de Tribune was interessant, maar die heb ik niet. En nu verschijnt hij niet meer. Ik vind 1° afkeer van het bête geschrijf in de 'burgerpers' over 'gepeupel', 'janhagel', 'relletjesmakers' e.d., kortom walging van de bourgeoisie, die het moraalmasker voorhangt om een machtsquaestie te camoufleeren; 2° de absolute onmogelijkheid om mij te identificeeren met dat 'gepeupel', de fatale realiteit, dat ik tot een klasse *behoor*, ook al doorzie ik haar hypocrisie; want lees de Tribune (laatst verschenen nummers over den 'opstand') en het relaas is even hypocriet naar den anderen kant. Ik heb Gide met spanning gevolgd en ik bewonder zijn houding, zonder die te kunnen deelen. Het lijkt me een geval als Pascal (afgezien van de temperamentsverschillen); noem het dan geen 'bekeering', maar een 'ontsnapping' of iets dergelijks is het zeker. Maar wat ik in Pascal en Gide bewonder, is het volkomen integraal blijven van de ratio. De passages contra Barrès zijn b.v. prachtig. Het blijft zonderling, Gide in een speech 'camarades' te hooren zeggen tegen b.v. den heer Barbusse; is dat niet *toch* een 'verraad'? Ook Ehrenburg gelezen. Vlot, gevat, een beetje herhaling en op den achtergrond toch weer telkens de zelfvoldane sovjet-bourgeois. 'Les ouvriers savent honorer Shakespeare, Goethe et Pouchkine'. Maar de stukken over Malraux en Gide zijn toch ook heel goed. Ik heb van beide

boeken nu een preek gemaakt, die ik je Zondag laat zenden. Die over *Eroica* kreeg je zeker al.

Dat je Theun abhorreert, verwondert me niet. Ik las alleen door, omdat ik daar nu eenmaal mijn geld mee verdien en ook, omdat ik den man met citaten wilde meppen. Alleen voor het citaat in zijn botste gedaante voelt 'men' iets, en ik *wil*, dat 'men' de verlakkerij van deze snert althans begrijpt. Je pan. was heel geslaagd; alleen heb ik me weer afgevraagd (je deed het zelf trouwens ook), of we hier werkelijk niet beter doen door in *Forum* te zwijgen. Ik heb het pan. nog niet van Vic terug, die met vacantie was (ook *Ons Deel* nog niet).

Hartelijk dank voor de 3 deeltjes Stendhal! Geef eens aan, wat ik er vooral uit moet lezen! Ik occupeer me momenteel toevallig met Gorter, omdat er een dissertatie over hem is geschreven; ook deze man, die mij een van de sympathiekste Tachtigers lijkt, wordt *altijd* in schoensmeerstijl behandeld, geloof ik. Of idealistisch-politiek, zooals door Henr. Roland-Holst en v. Ravesteijn. Hij was *zeker* een *eerlijk* slachtoffer van den 'geest', lijkt me, maar een slachtoffer. Dat 'gouden meisje' b.v. is eigenlijk een dwaas spook.

De bespreking van Kuyle door Coenen is hopeloos. Maar ik houd Coenen voor niets dan een J.L. met een zeker kibbelachtig verzet tegen allerlei al te duidelijke phrasen. (Van phrasen gesproken: de opvolger van Ritter als hoofdred. van het U.D., prof. van Mourik Broekman, is ontslagen, omdat hij een artikel over den dooien Prins had geschreven, waarin stond, dat hij niet zoo'n held was als men wel zou denken! Op zulke punten worden vrijzinnige dominees ook nog martelaar. Het is ook wel erg naïef om politiek hoofdredacteur van een Zeister krant te worden en dan nog te meenen, dat men bij den dood van een Prins 'de waarheid' kan zeggen. Zulk idealisme lijkt me alleen maar zielig.)

Waar Gans zit, weet ik ook niet. Ik heb Kramers laatst opgebeld, maar toen was hij niet te vinden. Vandaag had ik hem zullen spreken, maar dat is niet doorgegaan vanwege de vorstelijke begrafenis. Is Gans inmiddels terecht? Hij kan natuurlijk voor *Forum* schrijven! Waarom niet?

Een ex. *Forum* zal ik nog voor je opscharrelen.

Ik hoop in mijn vacantie minstens het eerste hoofdstuk van mijn boek te schrijven. Het ligt in aanteekeningen voor me klaar. Ik zou ook een roman kunnen schrijven, maar na Gide heb ik sterker dan ooit het gevoel, dat alleen het allernoodzakelijkste de moeite van het opschrijven waard is. Zeker *nu*. Het liefst ging ik weer naar Sils-Maria, maar het is momenteel te duur voor ons en bovendien; het zou bijna op een imitatie van decor lijken. Daarom zou ik het overigens zeker niet laten, het is iets onvergetelijks.

Tot spoedig nader. Hart. gr. van ons beiden, ook voor Bep
je
M.

N.B. Ik vrees, dat ik die foto wel niet in de krant zal kunnen krijgen. De Lang kijkt naar iets, dat vaag is, met afschuw. Hij wil altijd 'iets in een lijstje'.

Ik hoop vandaag of morgen voor *Forum* iets over *Gide en de Jordaan* te schrijven. Over het 'gepeupel' en de andere phrasen. Zaterdag logeert Jan hier. Hein komt eten. De gedichten zijn uit. Bijzonder mooi verzorgd! Je hebt zeker ook al een exemplaar?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan

Menno ter Braak

Parijs, [12 juli 1934]

aant.

aant.

aant.

Parijs, Woensdag.

Beste Menno,

Gisteren met Hendrik de Vries over het Jan Lubbes-lied sprekend, dat hij wschl. voor *Forum* dichten zal (anders doe ik het nog wel eens), kwamen we op een alleraardigst idee. Wij deelen 3 Jan Lubbes-prijzen per jaar uit - voor de eer! Hierbij een concept mededeeling. Ik heb Vestdijk erin gezet, maar Vic niet; misschien is dit onjuist en wil Vic wèl meedoen. De andere menschen zullen zeker wel willen, Slauerhoff althans schreef erg enthousiast. ‘Met zeer veel instemming las ik je Jan Lubbes, waarbij je weer zoovelen “lubt”. Ook de fijne geleerde van Moerkerken. Dat is ook een type!... Als ik zooiets lees, verlang ik naar een groot opruim-offensief van jou, Ter Braak en nog een paar. Als ik een handje helpen kan ook, tegen de heele rommel, maar het is *modder*, je gaat er dwars door heen en 't sluit zich weer achter je. Laat het dus blijven bij charges. Of zie je een kans op de radicaal-executie?’

Greshoff schreef me een kort maar verrukt briefje, Hendrik de Vries, die werkelijk in deze zaken een wonderlijk gezond verstand heeft, vond het stuk erg mooi en wil graag in het comité. Marsman zal toch zeker ook graag meedoen? Wat denk je ervan?

De verantwoordingen etc. moeten altijd in een *ernstige, sobere* stijl gebeuren. Voor de 3 prijzen laat ik de formules aan jou over. Laat het ding in een paar exemplaren tikken om aan de leden van het comité te worden gezonden. Voor Excelsior bedoel ik ‘hooger streven’, dus voor dit jaar krijgt zonder twijfel *Eroica* dien prijs. Voor J.L. pur: wat eerlijk en af is, en ‘zelfbewust’, dus voor dit jaar *Harten en Brood*. De boerelulligheid, al of niet met smeerlapperij, maar 100%. Coolen komt hier ook voor in aanmerking. Voor J.L. Junior, wat hebefreen-achtig is, en dat met trots wil zijn: dus Den Doolaard kampioen. Als er 2 boeken in denzelfden trant verschijnen, kunnen we natuurlijk zeggen dat *Eroica* bekroond is, maar niet dan na 3 × stemmen en met hevige bestrijding door bv. *Orient-Express*. Een andere maal is iets vèruit en onbetwistbaar den kroon deelachtig geworden.

Ik geloof dat dit - gesteld dat *Forum* blijft bestaan en wij het 3 of 5 jaar volhielden - een *moordende* manier is om het tuig te bewijzen wat het is.

Het Vaderland zou de oprichting van het comité etc. dan ook met een doodernstig kort berichtje moeten overnemen. - Ik geloof verder dat het aanbeveling verdient (maar weet dit nog niet zeker) om voortaan over de bekroonde heeren te spreken met vermelding van hun prijs, dus: Den Doolaard (Jan Lubbes Jr.-prijs 1934)...

[E.d.P.-d.R.: We zijn er gisteren gevieren bijna toe overgegaan om je een hulde-telegram van het Café Murat over je Eroica-stuk te sturen - Subliem.

Gesprek tuschen Theun de Vries en zijn vrouw:

Theun: 'k Heb in zoo'n Amerikaansche illustratie gelez'n dat er vrouw'n zijn die zich iederen dag over het lichaam wassch'n.

Vrouw van Theun (snibbig of onschuldig): Dat moet'n dan ook zeker wel onfatsoenlijke vrouw'n wez'n.]

Donderdag.

Daarnet bericht van Querido. Hij heeft bezwaar tegen stukken in September. Laat door Ant of iemand van het bureau (?) dus de fragmenten overtypen die je in *Augustus* wilt zetten, en stuur *mij* de complete copy van *Ons Deel van Europa* terug.
Je
E.

Onze prijzen

In aansluiting op het artikel van E. du Perron in ons vorige nummer, deelen wij hierbij mede, dat wij gemeend hebben met onzen tijd mee te moeten gaan en dit wenschen te bewijzen, niet door het bijhouden van een Jan Lubbes-agenda, maar door het geven van 3 Jan Lubbes-prijzen per jaar.

Deze prijzen zijn strikt honorair, zooals de prix Théophraste Renaudot (journalistenprijs) in Frankrijk. Zij zullen bestaan uit:

1. de Jan-Lubbes-Pur-prijs: voor
2. de Jan-Lubbes-Excelsior-prijs: voor
3. de Jan-Lubbes-Junior-prijs: voor

Voor de beoordeeling der in aanmerking komende boeken heeft zich een comité gevormd van zeven leden, bestaande uit de letterkundigen: M. ter Braak, J. Greshoff, H. Marsman, E. du Perron, J. Slauerhoff, S. Vestdijk en Hendrik de Vries. De bekroonde werken zullen worden genoemd in elk December-nr. van *Forum*, mede met het oog op de traditie van Sint-Nicolaas.
(Red. Forum)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [13 juli 1934]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Vrijdag 13.

Beste Menno,

Hierbij de correspondentie met Theun terug. Ik mag lijden dat je die fout verbeterd hebt! Je antwoord is trouwens *veel* te zachtmoedig en uitleggend, je had dat giftige klootje met 4 karwatsslagen moeten antwoorden. De arme Jan Lubbes heeft een compensatie gezocht in dit briefje, om zichzelf nog voor Tolstoy te kunnen houden, terwijl hij Dekobra is. En deze lieden moeten we in *Forum* au sérieux nemen! Ik

geloof werkelijk dat het beter is om dat panopticum niet te plaatsen, of geheel anders: bv. om te zeggen dat wij prijzen hadden willen uitdeelen, maar dat wij hierna besloten hebben *nooit* meer over deze romanfabrikanten te schrijven en ons in *Forum* te bepalen tot wat nog literatuur heeten kan, al is het dan hollandsche literatuur. - Dit wordt toch tè gek, want iedere Jan Lubbes gaat nu het heroïsche pad op.

(Die Poolsche juffrouw in Sneek die hem de sfeer en een stuk of wat personages heeft gegeven was zeker Courths-Mahler in persoon. En dat je ironisch was over die gewasschen Alessandra heeft het Jan Lubbesje niet eens begrepen.)

Laten we een goed programma bepalen tegen dit vulgus, eens en voorgoed. Bespreek het met Vestdijk en Vic, en laat ons allemaal ons ernaar gedragen. Ik trek met genoegen mijn 'panopticum' terug, tenzij het te gebruiken is voor de definitieve *verklaring*. Maar dan in een volgend nummer: September, - na voorafgaand overleg. - Hoor ik spoedig van je wat je besloten hebt als fragmenten te nemen voor het Augustus-nr.?

In die 3 deeltjes Stendhal zijn vooral de aanteekeningen aardig, die een idee geven van zijn werkwijze. Maar ook die zijn helaas al te dikwijls herhalingen. - De stukken zelf zijn zeer dun; het aardigste is het fragment van *La Gloire et la Bosse* [omdat er een vluchtig maar toch wel raak zelfportret van Stendhal in staat]; wacht verder maar tot je mijn stuk erover in de *N.R.C.* leest.

Ik zou *erg* graag bericht hebben van Gans. Ik heb zoo'n idee dat de arme kerel zich totaal verloren voelt. Zijn adres was: Kromme Mijdrechtstraat 40[1] Amsterdam. Kan je hem niet schrijven om met je te komen praten? Misschien is hij ook in Den Haag, dat zou Kramers moeten weten. Geef hem dan 'werk', als het eenigszins kan.

Stuur me een ex. *Forum*, want ik heb er nu geen meer. (Dit niet vergeten!)

Mijn panopt. over de spellers moet nu *weer* gewijzigd worden. Maar doe jij dat dan maar, per voetnoot.

Hartelijke groeten van ons beiden, ook voor Ant, van wie wij tegenwoordig wel erg weinig merken. Ze is toch niet verstoord op ons, of zoo? Als ze af en toe eens wat krabbels in een brief van jou wou zetten, zou ons dat zéér welkom zijn - tot dusver hebben we vergeefs uitgezien naar de aangekondigde brief ingevolg van de armband, niet om het bedankje maar om het epistolaire teeken van leven.

Een hand van je

E.

Als Theun je weer schrijft, geef hem dan - zonder in den *boozen* toon te vervallen - wat ongenadiger zijn vetje. Dat Thonie zich ook al op hem 'wreekt' vind ik anders wel zielig voor hem. 'Jan Lubbes in zichzelf verdeeld' wordt werkelijk een profetische waarheid. Dat komt van de concurrentie!

[...] je me nog een nr. van *Forum* laten zenden? (Het laatste nr. bedoel ik.) Dank.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [15 juli 1934]

aant.

Parijs, Zondag 15 Juli.

Beste Menno,

Hartelijk dank voor het fraaie boekje over Mussert, dat ik verslonden heb en dat werkelijk - in dezen populairen en wat zwammerigen stijl - lang niet kwaad is! Met het beeltenis op den omslag zie ik den Mussert nu werkelijk héél goed voor me. - Het maakt me verlangend naar de andere boekjes in de serie, die ik *allemaal* hebben wil! (Die slimme Ritter toch!)

Hierbij het stukje over Stendhal's 'tooneelwerk'.

Vandaag kreeg ik werkelijk een heerlijke verrassing: het voortreffelijk uitgegeven deel van Jan's gedichten. De keuze is ook werkelijk uitstekend verantwoord: ongeveer alle rotzooi is er uit, en er spreekt toch werkelijk door-en-door een mensch uit. Maar Jan zelf schreef me dat hij deze opbrengst nu die vóór hem lag, wel 'mager' vond, voor iemand die naar de 50 loopt. - Er moet nu een werkelijk grondig stuk over dezen bundel in *Forum* verschijnen, vind ik, anders zijn we een partijtje lummels bij elkaar. Ik kan het niet doen, omdat ik al eens een groot stuk in de cahiers schreef; Bloem ook niet, jij wschl. ook niet, want je zult het wel voor *Het Vad.* doen. Maak er echt iets goeds van. In *Forum* zou dus Simon of Vic het moeten doen: beiden zijn even goed, gesteld dat Vic het van zichzelf zou kunnen verkrijgen. Anders: Hendrik de Vries. (Je zou het hem kunnen vragen - hij voelt véél voor je, behalve voor wat je zegt over poëzie! - Zijn adres is Korreweg 114, Groningen.) Anders Jan van Nijlen. (Maar die schrijft wat *mat*.) Enfin, zorg heusch dat er, zo gauw mogelijk, een behoorlijk stuk komt; dit zijn we Jan echt schuldig en dat *verdient* deze bundel nu eens 100%. Zeg hèm er dan niets van; laat het een verrassing blijven. -

Hartelijke hand;
je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [18 juli 1934]

aant.

aant.

Parijs, 18 Juli.

Beste Menno,

Je preek over Gorter en over Ehrenburg-Gide ontvangen; met het laatste ben ik het natuurlijk over de heele lijn eens. Ik heb je bespreking van Theun en deze bespreking naar Last gestuurd; al is hij dan een 'marxistisch kritikus', misschien dat hij er op het gebied van literatuur toch nog iets van opsteekt. Hoewel...

Heb je nu bericht van Gans? Ik geloof dat het aardig zou zijn hem een artikel te laten schrijven over den 'socialen' (en politieken) roman in Holland; daaronder: *Partij Remise, Sjanghai, Fakkeldragers, Harten en Brood, De Voorsten* van Gerard Vanter, en misschien kent hij zelf er nog een paar. Laat hij die rommel maar eens leggen naast von Salomon bijv. en zeggen wat hij ervan vindt. De bovengenoemde boeken kan ik hem bezorgen. [Antonini doet er niets aan en kan wel iets anders doen, dat hem beter ligt. *Dit* werk is bij Gans in betere handen (ook 'naar buiten')]. Hoofdzaak is dat hij *gevonden* wordt!! Kramers moet toch weten waar hij is? Zeg Kramers verder, als je hem ziet, dat mijn bespreking van Gide-Ehrenburg overbodig geworden is, sinds jouw 'preek'.

Ik ben totaal abruti, en kan geen regel schrijven in *Ducroo*. Misschien zit de komst van mijn schoonzuster mij ook dwars. Maar mijn hoofd zit vol watten en ook lichamelijk voel ik me allerbelabberdst.

Jan Engelman schijnt boos op me te zijn - misschien na jouw panopticum over hem of mijn panopt. over van Duinkerken. Ik schreef hem nu zeker 10 dagen geleden en kreeg geen asem. Heb hem nu gisteren gevraagd hoe het ermee zit. Het zou me spijten, want hij heeft heusch wel iets aardigs, maar tenslotte is een breuk misschien zuiverder, ook al om de katholieke verrottenis.

Marsman schreef me een langen brief, waarin hij het o.a. betreurde dat jij zoo gauw van hem vervreemdde, en erg klaagt dat hij geen *Forums* te zien krijgt. Hij heeft er jou om gevraagd, maar je zendt ze niet. Wel pijnlijk, inderdaad, om heelemaal buiten *Forum* te leven, al is het in Mussoliniland (of juist daar?). Kan je niet iets voor hem doen? Vergeet je in ieder geval niet om *mij* een nr. te zenden - het laatste? Schrijf Zijlstra dat je zelf dit nr. noodig hebt, als je het vervelend vindt om het direct hierheen te laten sturen. Ze mogen anders wel wat voor mij over hebben, want Slauerhoff stuurt me nu eventjes zijn boek om in no time persklaar te maken!

Nu, het beste maar weer. Ik ben wschl. vanaf 22 tot 25 dezer in Brussel. Als je lust mocht hebben om daar te komen, dat spaart je alvast een zending over de post van Slauerhoff's mss. uit. Maar dan moeten we nog wel even beter afspreken.

Hartelijke groeten van ons 2 aan jullie 2.

Je

E.

Naar Slauerhoff gaan we nu pas half Augustus. Schreef ik je dat al?

B.M.

- Terwijl ik de deur uitga, krijg ik ingesloten lange brief van Gans. Je kunt eruit zien dat hij heel aardig schrijven kan - hier en daar moet iets correcter gezegd worden, maar de ‘sweep’ is er. Ik zou deze brief in *Forum* willen hebben, als dat kan. In ieder geval, maak nu omgaand een afspraak met hem en stuur mij den brief terug.

Ik stuur de preeken nu niet naar Last, maar naar Gans. Of kan jij ze hem bezorgen? Hij heeft er 10 × méér aan!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 19 juli 1934

aant.

aant.

aant.

den Haag, 19 Juli '34

Beste Eddy

Zoojuist komt je brief met het merkwaardige document van Gans binnenvallen. De kijk, die hij op de ‘revolutie in den Jordaan’ heeft, bewijst toch wel duidelijk, dat hij veel meer politicus is dan een van ons! Op den achtergrond staan altijd weer ‘de

arbeiders', die tenslotte *dit* zullen ontdekken en *dat* zullen ontdekken, of 'de massa', die nu eens door deze en dan weer door gene partij wordt misleid. De reportage van de feiten is overigens treffend genoeg en voor de partij van Stalin-Wijnkoop weinig complimenteus. Ik had trouwens van andere zijde ook al gehoord, dat er *geen sprake was* van communistische ophitsing, maar dat, integendeel, de Tribune allerminst op de gebeurtenissen was voorbereid. Het is werkelijk prachtig, bij Gans verhalen over den moed van Jordaanvrouwen te lezen, terwijl Het Vaderland uitmuntte in verhalen over koene brigadiers! Zoo bestrijden elkaar de wederzijdsche moedigen en wij kunnen niet veel anders doen dan afwachten. Ik heb overigens een stukje over *Gide en de Jordaan* geschreven, dat ik na lezing van Gans brief nog eens zal herzien, als het noodig is. Hierbij de brief retour; hij zou best gepubliceerd kunnen worden, maar in *Forum* is dat absoluut onmogelijk, vanwege 'de paragraaf'. Ik zal hem schrijven over dat artikel; daarvoor is hij zeker *de* man, veel meer dan Antonini. - Naar Kramers (die ik over Gans opbelde) mij zei, heeft Last niet op de barricaden gestreden, maar uit een raam een redevoering gehouden tot de populatie; *nu* was hij vermoeid en aan het uitrusten van de revolutie.

Marsman schijnt mij verkeerd begrepen te hebben. Ik schreef hem, dat ik geen basis voor correspondentie meer kon vinden en op een mondeling weerzien zou wachten. Ik *heb* inderdaad schriftelijk minimaal weinig contact met hem, ook als hij hier is; in een gesprek daarentegen 'ligt' hij me volkomen. Waarom dan briefjes forceeren, terwijl ik toch al zooveel te pennen heb? Ik schrijf alleen brieven, als ik er iets in kan zeggen. *Forum* heb ik hem laten zenden, maar ik kan hem onmogelijk alle nummers sturen zonder ze zelf te moeten betalen.

Misschien kom ik even in Brussel, maar ik kan het nog niet zeker zeggen. Mijn geld is erg schaarsch, ik kan maar niet uit mijn schulden komen. Zend me in ieder geval je *adres* daar.

Nu nog over je vorige brieven; ik zie, dat ik weer slecht geschreven heb en kan me alleen excuseeren door het 'handwerk', dat me soms van al het andere afhoudt, wat met de pen in verband staat. Je twee panoptica heb ik laten zetten; ook Theun dus, die toch erg aardig is. Misschien was mijn antwoord aan dezen jongen man te clement; maar ik ken hem nu eenmaal persoonlijk en had de behoefte hem in een brief tenminste als nog een soort *mensch* te beschouwen. In de litteratuur *ken* ik hem niet meer. Jullie voorstel over den J.L.-prijs was zeker amusant, maar als je nu deze lieden *eer* wilt bewijzen, moet je het doen door zulk een *permanente* aandacht! Het lijkt me een epistel, dat een paradox moet blijven! Ik zelf zou werkelijk niet de energie hebben om aan de 'prijzen' en de natuurlijk ook noodige 'motiveeringen' tijd te besteden. Aan de heeren zelf is toch alles verknoeid, dat merk je aan het toontje van Theun. Meneer Luc. Willink heeft een versje over Jan Lubbes in *Het Vad.* geschreven, d.w.z. het moet er nog inkomen, maar ligt gezet. Beneden alle peil.

Ant is steeds maar van plan te schrijven, ook over den armband, die zij regelmatig draagt en die overal geweldig bewonderd wordt. Maar zij is erg weinig systematisch op schrijfgebied; ineens zal zij zeker de inspiratie krijgen en jullie een geweldig lange brief schrijven. Zij leest altijd je brieven trouw en leeft mee!

Over Jan heb ik voor a.s. Zondag geschreven. Gewordt je. Het boek is prachtig verzorgd, en het eenige bezwaar, dat ik tegen den inhoud heb, is dat jij de voorrede niet geschreven hebt. Die van Bloem is weinigzeggend, formeel. Overigens 'politiek', dat niet jij, maar Bloem de inleider is. Ik zal met Vestdijk de zaak van het stuk erover bepraten.

Verdomd vervelend is die Querido met zijn verboden! *Ons Deel van Europa* kan onmogelijk nog in Augustus. En ik zou het graag in 2 vervolgen hebben geplaatst. Ook Vic was er *zeer* voor, en wilde zelfs niet weten van fragmenten. Enfin, ik schreef je al, dat het *zakelijk* voordeel voor het boek door deze situatie wellicht wordt gediend: een ongepubliceerd stuk!

Vandaag gaan aan je adres af: *aangeteekend* poëzie Slau. *Zoek het, als het kan, spoedig voor me uit, want ik heb geen flard poëzie meer*! Doe je het? En verder het no. *Forum* als drukwerk.
Een hart. hand en groeten 2 × 2
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [21 juli 1934]

aant.

aant.

Parijs, Zaterdag.

Beste Menno,
De heele familie uit Indië is over; daarom dus kortweg dit bericht. Ik denk Maandagavond in Brussel te zijn en overnacht dan bij Jan - òf in het hotel, maar ben toch zeker bij Jan te bereiken. Mocht je Maandagavond kunnen komen en tot Dinsdagavond blijven, dan ga ik in ieder geval eerst Dinsdagavond terug. Anders misschien Dinsdagmorgen. Schrijf een briefkaart naar Greshoff.
Ik heb hier een zeer lezenswaardige brief van Jan Engelman, waarin ook wat over jou staat, dat zeer geschikt is. Deze man is toch werkelijk zoo geschikt *als maar kan*, voor een katholiek. Verzen van Slauerhoff zal ik voor je uitzoeken, maar misschien kan ik die eerst zenden als ik uit Br. terug ben. En ook zoo: hoe moet *ik* weten wat hij elders al gepubliceerd heeft of niet? Hart. groeten van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [22 juli 1934]

aant.

aant.

aant.

Parijs, Zondag.

Beste Menno,
Hierbij het portret van Vestdijk in een vorige incarnatie. Doorgeven!
Het poenige stukje van zure Kees gelezen. Deze man die zelf zoo onmiskend doet, schijnt in werkelijkheid heel erg verstoord te zijn op het leven. Overigens te stom om wat over te zeggen.

Ik maakte gisteravond kennis met Micky Hahn, die veel liefs lijkt te hebben, edoch samen is met een scheele joodsche tooneelschrijver - niet ongeschikt overigens - en die niet al te best fransch spreekt, zoodat de conversatie weer erg moeizaam werd, ook van mijn kant, ondanks heroïsche pogingen om pakkende dingen in het angelsaksisch te loozen.

Verder is de familie uit Indië nog met man en macht tegenwoordig.

Vandaag corrigeerde ik de 2 panopticums, maar dat over Baer en Cagney heb je weggesmokkeld. Stuur me dat terug, als je het niet hebben wilt; ik maak er dan een nieuw stukje van voor *Gr. Ned.* bijv.

Hartelijke groeten (of zie ik je in Brussel?)

je

E.

Ik heb Slauerhoff het pak ongeopend doorgestuurd en hem gevraagd jou *onmiddellijk* een partijtje ongepubliceerde verzen te zenden.

Ik heb bij Theun's panopt. nog wat geschreven en ook het eind van de spellers wat gewijzigd, en vraag nu joù de revisie te sturen. Wil jij daar dan nog goed op letten? Dank.

Van het Europa-art. komt dus niets in *Forum*? Stuur het in dat geval dan maar gewoon door naar Querido, maar *aangeteekend*!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 27 juli 1934

aant.

aant.

Parijs, 27 Juli.

B.M.

- Uit Brussel terug en heelemaal onder de proeven.

Ik zend je vandaag:

1. Brief v. Engelman
2. Alle stukken van jou en van Vestdijk, uit de dubbele *Forum*-nrs. geknipt. (Vergeet hier niet bij: je stuk over Anth. Donker in de *V.Bl.*) - Die van Vestdijk doorgeven. Wil je mij het panopt. over Max Baer terugsturen (in ms.)?

Bep laat vragen of Schilt nog op *Het Vad.* zit, danwel of hij al met vacantie is. Zij moet hem nl. op de hoogte stellen van onze vacantieplannen. - Gans besprak een-en-ander met je, ook hierover.

Ik las in Br. je stuk over Jan: niet slecht, maar lang niet een van je beste!

Hart. gr.

je

E.

P.S. - Ik heb net de film van de match Baer-Carnera gezien: kan ik naar aanl. daarvan mijn panopt. niet omwerken? Dat is dan iets voor September. Ik ben zéér benieuwd naar het Augustusnr.! Komt dit ook weer mooi op tijd?

Wat zijn je vacantieplannen?

Wil jij niet persoonlijk een bespr. v/h boek van De Kom in *Forum* schrijven. Het is van regeeringswege voor Indonesië verboden. Anders Cola Debrot misschien? Liever *apart*, niet in het stuk v. Gans.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [31 juli 1934]

aant.

aant.

Parijs, 31 Juli.

Beste Menno,

Het Thuner meer is zeker niet dichterbij - noch goedkooper! - dan Grenoble, maar als het je meer aantrekt... Wij zijn erg verlangend om weg te gaan, en beiden erg 'op' - van de warmte of van de drukproeven of van wat anders. Het is hier nog afschuwelijk zomer, wat ook niet zóó aardig is. Gans en Last, de gezworen vijanden, komen gelijktijdig in Parijs en moeten het allebei erg van me hebben, wat alleen aardig is voor korten tijd. D.w.z. in andere momenten graag, maar nu is het of we eigenlijk *niets* meer kunnen verdragen. En de twee tegelijk (met alle ontzeilen van elkaar dat noodig zal zijn) is vooral niet erg gelukkig.

Jan ging zooeven voorbij, met een heele familie: zuster van Atie, Indisch nichtje, 2 zoons - eigenlijk wel iets heel ergs, zoo allemaal bij elkaar op reis. Als je dat meemaakt, verlang je opeens hevig naar heelemaal geen kroost bijv.

Mijn panopt. viel me niet mee. Misschien maak ik er bij gelegenheid nog eens heel iets anders van; nu niet.

Na Brussel heb ik je nog een briefkaart gestuurd. Heb je die ontvangen? Gelijk hiermee zend ik je het boek van De Kom. Wil jij het *zelf* bespreken voor *Forum*? Dat lijkt mij het aardigste; het heele idee: een geschiedenis van negerzijde, is de moeite waard - als 'Idee' nu ook! - maar het heeft verder ook veel sympathieks. Als je er niet voor voelt, wil je het dan sturen aan Cola Debrot en hem vragen er een behoorlijk stuk over te maken? Maar zeg hem dan erbij dat dit boek 'vervolgd' wordt: verboden is voor Indonesië, dat naar het ms. is gegraven in den tuin van De Kom, dat De Kom zelf in Suriname in de gevangenis is geweest, enz. (van dit laatste staat trouwens een heel sympathiek en sober verslag in het laatste hfdst. van het boek zelf).

Laten we, in *Gr. Ned., Forum* en *D.G.W.* voor dit boek iets doen. Juist wij, die geen communisten zijn. [De Kom zelf is het trouwens ook niet. Officieel althans.]

Later meer. Ik ben allesbehalve fit. Schrijf je nog voor ik wegga (±10 Augustus), en wacht op kaarten van je. Een prettige vacantie, hartelijke groeten ook voor Wim en Ant van ons beiden.

Je
E.

Ik las die novelle van Fred Batten en vond het niet zóó 'Ducroo' als jij; ik vond het hier en daar zelfs bepaald aardig. Is er geen enkel stuk uit te gebruiken voor *Forum*?

Ik kijk met groote benieuwdheid uit naar de novelle van Varangot. Zag hem nog even in Brussel: hij was zoo schuw en verlegen dat ik er zelf verlegen van werd, wat mij, in alle eerlijkheid gezegd, toch in lang niet is overkomen!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Zutphen, 2 augustus 1934

aant.

aant.

Zutfen, 2 Aug. '34

Beste Eddy

Je briefkaart kwam hier aan; en verder vond Ant, die vandaag even in den Haag moest zijn, thuis nog je briefkaart en de ‘stukken’. Ik waardeer het bijzonder, dat je die stukken voor me verzamelde; ze kunnen me nog te pas komen, bij een mogelijke bundeling. Je vriendschap spreekt uit zulke kleinigheden, ik ben blij, dat je zulke ‘nuances’ hebt! Het viel me laatst in, dat ik me oneindig meer aan jou dan aan Vestdijk verwant voel (en steeds meer *ga* voelen), hoewel de temperamenten van V. en mij veel meer overeenkomen dan die van jou en mij. Ik *mag* Vestdijk, daar is alles mee gezegd. Maar ook tegenover hem geldt, dat ik de litteratuur in *iedereen* verfoei. In jou is daarvan niets, wat ook geluld wordt over je uiterlijke litteratuurhobbies. ‘De litteratuur’ beteekent voor mij een geestesgesteldheid, die jij zeker niet hebt. Deze kleine ontboezeming terzijde. Van tijd tot tijd moet ik van mijn vriendschap door een enkele regel getuigen.

De brief van Engelman heb ik gelezen. Katholiek is hij, met al zijn sympathieke eigenschappen, toch wel dubbel en dwars. Het met gemak accepteeren van intellectueele halfheden en zelfs leugens, eenvoudig door gemis aan hygiëne, noem ik katholiek; vandaar zeker zijn bewondering voor mijn ‘zindelijkheid’, die *anders* voor hem vanzelfsprekend zou zijn. Natuurlijk heeft hij de ‘goede’ partij tegenover prollen als Kuyle, omdat hij tenminste wel smaak heeft, en een zekeren hang naar cosmopolitisme. Maar je qualificatie ‘fijne provinciaal’ blijft ook na dezen brief voor mij volkomen bindend voor den man en het type. Zijn genegenheid voor de hogere poëzie vind ik ook ietwat komisch. Het is duidelijk, dat hij daarmee staat of valt. - Van poëzie gesproken: ik kreeg voor *Forum* verzen van Arnold Meerman, anders gezegd Anton Koch. Hij schreef er zelf bij, dat ze *bijzonder* goed waren. Ze waren dan ook bijzonder slecht.

Forum is uit. Het nummer is zeker gevarieerd genoeg ditmaal. Varangot heb ik op het nippertje door Marsman vervangen, omdat ik een *novellen nummer* wil maken i.p.v. het Europanummer, waarin Varangot, Cola Debrot en Vestdijk.

Vandaag heb ik de eerste pagina's van mijn nieuwe boek geschreven en weer verscheurd. Ik kon kennelijk de stof niet machtig worden. De eerste klap is een daalder waard en daarom ben ik vandaag ook niet weer begonnen. Ik ga in de Kom lezen, als ik vanavond weer bekomen ben. Zou het iets voor mij zijn? Ik laat van de lectuur afhangen, wat ik er mee doe.

De heele familie Greshoff op reis lijkt me ook te veel! Je opinie over mijn artikel over Jan geeft precies mijn eigen gevoel onder het schrijven weer. Ver boven mijn eigen gemeenplaatsen uitkomen kon ik niet; bovendien hindert ‘de krant’ mij altijd het meest, als ik over vrienden of *Forum*-menschen schrijf. - Ja, Varangot is het

maximum van verlegenheid. Ik heb hem drie maanden in de klas gehad en weet nog geen raad met hem.

Schilt is met vacantie tot 14 Aug. Waarnemer is Polak Daniëls, een *zeer* geschikte jodenman.

Werk Baer om! Maar voeg er dan, als het kan, nog een nieuw 'ideetje' aan toe. Je hebt mijn adressen?

hart. gr. 2 × 2 je
Menno

De herdruk van het *Carnaval* verwacht ik in den herfst. Ik kreeg tenminste proef van een band, die in den stijl van *Hampton Court* en niet slecht was. Maar drukproeven laten nog op zich wachten.

[onbekend:] Dag Eddy! Wie schrijft hier iets bij?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [5 augustus 1934]

aant.

Parijs, 5 Augustus.

Beste Menno,

Dank voor je hartelijk schrijven, dat ik even goed zou willen beantwoorden, maar het kunnen ontbreekt. We zijn allebei moe en mat; als we nu maar 10 of 12 Aug. weg kunnen en er geen nieuwe uitstelletjes moeten komen!. Gans komt vandaag hier.

Forum kwam: een zeer gevarieerd nummer. Stuk van Vestdijk uitstekend, van Hennie viel ook bij herlezing in druk niet mee, van Klaus was ongehoord matig! Waarom dit geschrijf voor de jongeliedenvereeniging in het oorspr. Duitsch moest worden afgedrukt, ontgaat me; tenzij omdat het anders tè opvallend onbenullig zou zijn. Ik raad je aan geen nieuwe bijdragen van dit gehalte te vragen.

Heb je het stuk van Batten nu gelezen? Dat het door *Ducroo* 'ingegeven' werd, zal wel waar zijn, toch is de toon zeer verschillend, leek mij.

Als we weggaan, schrijf ik nog even. Panopt. over Baer zal ik misschien overmaken, maar op het oogenblik voel ik er niet veel voor. - Amuseer je in Zwitserland, hartelijks onder ons allen.

Je
E.

Kan het krabbeltje in de kantlijn van Ant-haar-zusje zijn? Of heeft Ant zelf met een zoo fijn pennetje geschreven? In ieder geval veel vriendelijks retour.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Barcelona, [16 augustus 1934]

aant.

aant.

Barcelona, 16 Aug.

De politiek, de spaansche Troelstra
Zal ons geen sikkepitje storen:
'Así hablaba Zarathustra' -
Al maakt-i 't Spaansch - willen wij hooren!
(Genietend toch, opdat 't ons koel ga,
Van dit paleis con toebehooren.)

E.

[E.d.P.-d.R.:] Vind je deze term niet prachtig? Al dat gehablaba van Zarathustra is Nietzsche toch eigenlijk onwaardig. B.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tanger, [24 augustus 1934]

aant.

Tanger, 24 Augustus.

Beste Menno,
Eergisteren bek-af hier aangekomen. Bep en ik zijn beiden beroerd: ik deed een soort griep op in Valencia, Bep sukkelt erg aan haar maag (misschien van de keuken met olijfolie). En dan iederen dag 8 à 10 uur treinen op harde banken in roetzwarte Spaansche wagons, behalve 1 volle dag rust in Granada. Het Alhambra is een van de prachtigste dingen die ik ooit zag.
Bij aankomst hier een geweldig pak proeven gevonden van Querido. Ik heb me daar nu doorheen geslagen, maar kan nu ook niets behoorlijks meer doen. Vanaf gisteravond 256 blzn. nagezien. Tot/met 203 is alles in orde. Maar zou jij zoo goed willen zijn om de *revisie* op je te nemen vanaf blz. 204? Je bewijst me daarmee een grote dienst, ook met het oog op de tijd, want de post is erg slecht en doet er zeker 10 dagen over, heen en terug. En Q. heeft haast met afdrukken.
Het is hier alleraardigst, vooral alles wat moorsch en arabisch is. Slau en ik hebben een paar arabische cafétjes vlak bij huis. Ik schrijf je later meer. Nu veel dank voor de te verleenen hulp; en laat wat hooren van jouw reis. Hart. groeten, ook onder de gades, een afrikaansche salám van je
E.

Ik stuur je spoedig verzen van Slau: ze moeten nog uit een koffer opgegraven worden. Adres: 6 rue Garibaldi, Place du Marshan, Tanger (Marocco). Doet Gans zijn best, d.w.z. *deed* hij 't?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tanger, 27 augustus 1934

aant.

aant.

Tanger, 27 Aug.

B.M.
- Slauerhoff zei me dat hij jou al een paar gedichten gestuurd had. Moet je er toch nog andere hebben? Schrijf dit omgaand, en ook of je je met de revisie van de laatste blzn. *Smalle Mensch* belasten wilt? Erg veel is het niet, en je bewijst me er een groote dienst mee. Veel hartelijks, ook van Bep en voor Ant.
Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 29 augustus 1934

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 29 Aug. '34

Beste Eddy
Vandaag kwam er, na een ongewoon lange onderbreking van onze correspondentie, eindelijk een welkome brief van je uit Spanje, of Afrika; ik had gisteren juist een brief aan je adres bij Slau opgezonden, die je, hoop ik, al bereikt heeft. Zijn jullie inmiddels weer opgeknapt, na de olijfolie-stoornissen? Dergelijke dingen begeleiden mij op een reis *minstens* gedurende twee dagen; ook ditmaal. Wij hadden overigens in Hilterfingen geen bijzonder goed weer; een prachtige kamer, met een balcon boven het meer, maakte veel goed, maar het was toch niet je dat. Na Sils-Maria zijn, denk ik, de Zwitsersche schoonheden altijd perse minder. Die verrukkelijke hooge lucht, het schiereiland Chasté: daar woog het Thunermeer niet tegen op. Zoo was het, landschappelijk gesproken, een beetje een provinciale reis; waar natuurlijk ook weer goede kanten aan zijn. Een volgend jaar gaan we zeker of naar Spanje, of naar Italië, of naar IJsland. Als er tenminste eenig geld voor disponibel is. Ik sprak vandaag met het ondier de Lang over mijn vaste aanstelling, die inderdaad komt; maar onze superieur gaf toch het verlangen te kennen, dat ik wat ‘sentimenteeler’ zou schrijven (‘zoo nu en dan eens’!!); er waren volgens hem nog dames, die Borel heftig beweenden. Wat zich hooren laat. Ik zit nu lang op de

krant, want Hein is met vacantie; nu knap ik het alledagschwerk op. Je hebt er geen idee van, hoe intens *bête* dat is! Krantjes lezen, kletspraatjes vertalen, kopjes maken; hoe Hein dat nu al dertig jaar heeft volgehouden, begrijp ik niet, of liever: ik begrijp het wel, maar zou het zelf niet overleven. - Gans heeft totnogtoe twee brieven gepresteerd, waarvan de eerste (over de Duitsche emiganten) al geplaatst is. Die was uitstekend; hij heeft aanmerkelijk aan stylistische vaardigheid gewonnen sedert zijn polemiek met jou in *Forum*.

Ik heb me door Gans de werken van Marx laten verschaffen en in de vacantie diens voornaamste dingen over het historisch-materialisme gelezen. Verrukt ben ik er niet over. Met al zijn slimheid, scherpte en vuur is Marx m.i. een tweederangsman, wat de theorie betreft; eenzelfde *soort* geest als Freud. Mutatis mutandis had mijn *Nietzsche contra Freud* ook *N. contra Marx* kunnen heeten. Zijn polemiek met *Stirner* b.v. is vrij faciel, en allerminst overtuigend, nogal plebejisch ook. Hij schijnt aan dezen heer stevig het land te hebben gehad. In het Communistisch Manifest van '47 staat eigenlijk alles, wat Marx te vertellen heeft; in de *Deutsche Ideologie* is dan nog veel interessants te vinden over de basis van het historisch-materialisme. - Wim, die een avond op zijn bekende manier in Marx 'snuffelde', gaf als oordeel: 'toch wel een echte Jood'; en daar zit iets in.

Verder heb ik de vacantie gebruikt om 'mijn nieuwe vorm te vinden'. Tweemaal begon ik te schrijven, en tweemaal bevredigde me de vorm niet. De ik-toon heb ik (voor een boek van grooteren omvang) absoluut *uitgeput*; op het wij-accent terugkomen, ging niet, het klonk als de terugkeer tot een overwonnen stadium. Toen kreeg ik plotseling onder het scheren de juiste vorm voor me: de dialoog. En nu lukte het ineens! De eerste dialoog is af. Als het lukt wat ik me voorstel, schrijf ik een reeks van tien of twaalf dialogen; de twee personages zijn 'gelijkwaardigen', die elkaar onophoudelijk aanvullen en tegenspreken. Dat geeft het voordeel, dat een these onmiddellijk kan omslaan in de antithese, zonder dat daardoor iets gewrongens en hakkeligs ontstaat. Nu maar afwachten of het inderdaad lukt. De inzet was in ieder geval voor mijn eigen gevoel soepel en vanzelfsprekend.

Met Marsman heb ik ook weer contact gekregen. Hij zit nu in München en gaat naar Weenen. Hij schrijft mij voortdurend over Nietzsche, schijnt een waar Nietzsche-bad te hebben doorgemaakt. Ik ben nog wat huiverig over de resultaten. Alles moet bij hem altijd programmatisch worden ingedeeld; zoo ook nu weer deze 'bekeering' tot 'den grooten eenzame van Sils-Maria'. Maar ik ben toch zeer benieuwd naar het weerzien. Hij blijft nog een paar maanden uit; Rien komt dezer dagen terug.

Natuurlijk wil ik graag de revisie voor je doen. Krijg ik de boel van Querido toegezonden? Ik zal er dan voor zorgen, dat het omgaand in orde komt.

Ik kreeg eenigen tijd geleden al wat verzen van Slau, waarvoor ik zeer dankbaar ben. Ze komen zoo spoedig mogelijk in druk, als ze gecirculeerd hebben. Stuur vooral nog meer. Groet hem ook *hartelijk* van mij. En hoe staat het met zijn *Leven op Aarde*?? Is dat af? Wij moeten daar liefst omgaand zekerheid over hebben, want Zijlstra wil niet te lang wachten met de boekuitgave en op een of andere manier moet het toch in zijn geheel in *Forum* verschenen zijn! Raadpleeg hem daar eens over.

Het tooneel is goddank nog niet begonnen. Maar 'Cor' dreigt met een heel repertoire voor den winter.

Forum Sept. zit ook in elkaar. Er was geen panopticum; ik maakte op het laatst nog iets. Als je paradoxen van moorschen aard hebt, stuur ze me dan vooral.

Vestdijk gisteren ook weergezien. Hij was wit, doet niets dan schrijven. In de vier weken van mijn vacantie heeft hij een groot stuk over Greshoff geschreven, met een zware philosophische inleiding, en wat Greshoff betreft twee uitstekende hoofdstukken. Verder heeft hij een lange novelle over Lodewijk XV geschreven, *Parc aux Cerfs*. Hij verzocht me jou te vragen, of dit door hem gefabriekte epigram, dat daarin voorkomt, goed Fransch is:

Depuis longtemps la sauce est tarie
Chez le ministre Armagnac de Brie,
Mais par les soins royaux, à l'impromptu,
Elle lui échappe du nez au lieu du c...

Het gaat over een impotenten minister (is ‘ministre’ wel ‘minister’?), die een kom jus in zijn gezicht gegooid krijgt.

Tot nader! Ik wacht nu maar op een brief van jou. De kaart uit Barcelona was verrukkelijk van kleurenweelde! Groet Bep hartelijk! Ook speciaal beste wensen van Ant, die zich weer met den moed der wanhoop op het huishouden heeft geworpen.

Groet nogmaals Slau, en zelf de hand van je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tanger, [4 september 1934]

aant.

aant.

Tanger, 4 September

Beste Menno,

Ik schrijf je in een klein moorsch cafétje vlak bij huis, met uitzicht op zee, en op een paar blzn. in *Ducroo* na, is het alles wat ik hier geschreven zal hebben. Het is hier heel aardig - of tenminste, wel een beetje aardig, maar op z'n oostersch; je moet liefst niets doen dan naar de zee liggen kijken. Alle energie voel je letterlijk uit je wegslorpen; Bep en ik hebben voortdurend het gevoel *op* te zijn. Als vacantie beschouwd is deze heele reis een mislukking: eerst de harde banken van de spaansche 3e klas en nu dit klimaat. Maar er is natuurlijk ook nog de vriendschap, en Slau, die *alleraardigst* is, buitengewoon zijn best doet als gastheer, etc. etc. Ook hij voelt zich hier langzaam abrutisseeren, maar vraagt zich af waarheen hij nu verder moet. In October komt hij in Parijs, ook min of meer op zoek naar een ‘oplossing’, maar het is een lastig geval. In Frankrijk kan hij natuurlijk niet praktiseeren, van Holland en vooral van de ‘kunstenaarskliek’ heeft hij definitief zijn buik vol. Wat niet wegneemt dat hij jou hartelijke groeten terug zendt. Hij las je *Politicus* - voor zoover lezen hem nog afgaat - en weet er niet goed raad mee; hij vindt het heel goed, en ook uitstekend geschreven en zoo, en toch geeft het hem vnl. lust het tegen te spreken. Bij een boek van deze aard het kenmerk van het ware, tout simplement.

Ik heb bijna niets kunnen doen aan *Ducroo* en ben afschuwelijk ten achter. Goddank dat je mij die proeven uit handen neemt, meer dan 100 blzn. is het niet en Q. zal ze je zenden. De doorgezonden brief kreeg ik hier: hij was van een idioot die mijn ‘compleet oordeel’ over Dos Passos ‘eens wou hooren’, en ‘geneert u zich niet mij van een illuzie te berooven’. Het tuig denkt dat je voor ze geschapen bent.

Wat je van Marx zegt, is in principe natuurlijk juist; toch zou ik er meer over willen zeggen als ik niet zoo futloos was. Nu maar later. In het kort komt het onvergelijkbare hierop neer dat je toch een dichter uitspeelt tegen een technicus. De persoonlijkheid van Nietzsche is ook voor mijn gevoel zeker 2 × die van Marx waard, maar... gezien

à travers hun *schrijverschap* zou je geneigd zijn te zeggen: 10 ×; en dat zou toch een vergissing zijn. Maar als je Marx als persoonlijkheid wilt kennen, schijn je vóór alles zijn correspondentie met Engels te moeten lezen (lievelingslectuur van Trotsky, zooals je weet).

Ik ben uiterst benieuwd naar je dialoog. Zend mij die 1e dus op zoodra ik in Parijs ben of publiceer hem in October-*Forum. Ik* zal niet zeggen dat je me navolgt, maar Otten wel! Heb je daaraan gedacht, o onvoorzichtige? Het terrein in Holland is smal. Er is veel vóór, maar ook iets tegen deze dialoogvorm. Daarover later meer.

Ik hoop Hennie ook te zien en te hooren over 'den grooten Eenzame'. Er bestaat een boek: *Der einsame Nietzsche*, dat hier op de boekenplank staat (niet in dit cafétje, maar bij Slau). Moet ik het je opgeven?

Ik zal probeeren nog wat *nieuwe* verzen voor je te copieeren. Maar het valt niet mee; hij is erg huiverig van directe weerklank in Holland. Begrijpelijkerwijs.

Eventueel kan het *laatste* hfdst. van *Het Leven op Aarde* (een epiloog die ergens in de elyseesche velden speelt) in *Forum* vervallen. Maar dan nog...

Hieronder het kwatrijn van Vestdijk becommenteerd:

Depuis longtemps la sauce [hiaat, dus voet te kort] est tarie [bedoelt hij 'opgedroogd'? Ik denk dat het woord 'taré' = bedorven hem voor den geest heeft gestaan] Chez le ministre [dit is inderdaad 'minister' (hiaat)] Armagnac de Brie Mais par les soins royaux, à l'impromptu, Elle [voet te veel 'Ell*e*' en niet 'el'] lui échappe du nez au lieu du cul.

Ik stel dus voor er het volgende van te maken:

> Depuis longtemps la sauce est engloutie
> Par le ministre d'Armagnac de Brie:
> Mais par les soins royaux, à l'impromptu,
> Elle ressort du nez au lieu du cul.

'*D*'Armagnac de Brie', inpl. v. 'Armagnac de Brie' is trouwens beter, omdat die minister wel van èchte adel zal zijn, al heet hij naar cognac en kaas, volgens de souvereine wil van Vestdijk.

Et v'là. Veel hartelijks onder ons allen.

Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tanger, 7 september 1934

aant.

aant.

Tanger, 7 Sept.

Beste Menno,

Wij gaan dus over-overmorgen weg. Vandaag zal ik nog wat gedichten voor je zien 'op te nemen'. De geschiedenis v/de copie van *Het Leven op Aarde* wordt door Sl. met juffr. van Dijk of Zijlstra geregeld; wschl. zullen in October en November extra vellen ervoor moeten worden ingelascht. - Vestdijk's *Luke Havergal* was weer uitstekend. Tot later.

Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [19 september 1934]

aant.

Woensdag. Parijs.

Beste Menno,
Ik ben nog 1 dag langer in Holland gebleven, maar heb daarvan geprofiteerd om mijn schoonzuster in Haarlem op te zoeken. Gisteren ben ik dan naar hier teruggegaan. Malraux komt vandaag (per vliegtuig, hij reist niet meer anders!) uit Moskou; ik zie hem vanavond om half 8.
Wil je Jan van Nijlen vragen je de overblijvende stukken van *Ducroo* te zenden en wil je dan zien of je nog wat gebruiken kunt voor Nov. of December? Neem de stukken die jou of Ant het beste lijken, b.v. Zandbaai, als het zoo uitvalt; niet noodzakelijkerwijs de 'hoerenstukken'. Maar ik vind alles best.
Breng toch wat variatie in *Forum*, bv. neem iets van Jef Last, ook met het oog op de 'lezerskring'.
Ik schrijf niet lang. Het deed me groot plezier je teruggezien te hebben, en toch - ergens is het of ònze vriendschap ook meer berust op 'integriteit' dan op 'verwantschap'. Misschien ben ik wat overgevoelig geworden op dit gebied, na de eindelooze serie ongelukken. Ik voel mij soms - veel dieper dan jij, veel minder cerebraal alleen - anti-intellectueel, maar dan zoo, dat ik naar Indië terug zou willen gaan. Als Bep er niet was, deed ik het *zeker*.
Vanaf ±25 Sept. tot ±3 October zijn Bep en ik dus allebei bij Maasland in Brussel. Daarna weer hier. Maak er geen te mooie berichten van, ook niet om den goeden Hein te alarmeeren!
Hart. groeten van je
E.

P.S. - Ik zal je binnenkort van hieruit de rest van je correspondentie opsturen, ter completeering van het Ter Braak-Du Perron-*Forum*- etc. - Dossier! Als ik dan nog naar Indië ga...

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 19 september 1934

aant.

aant.

Parijs, 19 Sept.

B.M.
- Daarnet een brief v. Querido dat hij jou de laatste revisie heeft gestuurd. Het beste is dat je die *mij* direct doorzendt, want er is geen 'voorbeeld' bij. Tot 24 Sept. hierheen; daarna bij Dr. H. Maasland, 181 Woudlaan, Boschvoorde-Brussel. Dank.
Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 21 september 1934

aant.

aant.

Parijs, Vrijdag.

B.M.
- Ik vertrek straks nr Brussel, ik hoop alvast bij Jan wat op streek te komen. Ben hier geen schot kruit waard en heb geen enkel contact kunnen krijgen met Ducroo. Wou van alle Ducrooën *bevrijd* zijn! Ik stuurde je zoojuist alle verdere brieven; is dit het eind van onze *uitvoerige* correspondentie? Schrijf toch maar bij Jan.
Je
E.

Slau schreef dat hij je in October *graag* zou ontmoeten.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 21 Sept 1934

aant.

aant.

den Haag, 21 Sept '34

Beste Eddy
Eerst dit: ik ontvang vandaag een aangeteekend gezonden krant uit Moskou, die allerzonderlingste adressen draagt, o.a. ook het jouwe. Van wie kan dat zijn? Er staat rood onderstreept een aardige speech van Johannes Becher in. Graag zoo mogelijk opheldering in dit raadsel!
Heb je de proeven van *Sm. M.* ontvangen? Ik dacht dat we afgesproken hadden, dat ik dit deel maar zou corrigeeren en ik was al druk bezig; maar nu heb ik jou natuurlijk dadelijk met het heele pak verblijd. Het is een kolossaal dik boek geworden! Wat ik nu herlas, *won* meestal; alleen de inleiding tot Jan Lubbes lijkt me nog altijd

niet sterk, wat den vorm betreft; de *eigenlijke* Jan Lubbes valt niet zoo ‘schlagend’ direct in huis. Maar *Ons Deel v. Europa* lijkt me bij uitstek goed. - Over *Ducroo* zal ik schrijven. Ik zal dan het gezondene vergelijken met wat ik hier nog heb voor ev. plaatsing in Forum.

Wat je schrijft over ons ‘wederzien’ lijkt mij juist. Er is in onze vriendschap een element *ongelijksoortigheid*, dat zich waarschijnlijk wel steeds duidelijker zal demonstreeren naar mate we ‘intiemer’ worden. Het hindert mij alleen absoluut niet, integendeel, het is een aantrekkingskracht te meer. Want zoo cerebraal als je denkt ben ik werkelijk niet; ik heb alleen (momenteel) de krachtdadige behoefte de inschakeling van het ‘anti-intellectueele’ weer te verschuiven naar een ander punt dan waarop het zich bij jou manifesteert. Dit is een soort intellectueele drift, ik geef het toe, weshalve de heer Thelen (die tusschen haakjes aan een satyrische roman over nazi-Duitschland schrijft) mij met Unamuno in één adem als Don Quichote betitelt. Door dat steeds verschuiven lijk ik een typische cerebrale intellectueel - wat ik toch niet ben. Op een gegeven moment *springt* de logica en niet alleen op papier; dan zal mijn romantiek beginnen, als ik dan tenminste nog niet verkalkt ben.

Overigens is de verwantschap in ‘integriteit’ een heel groot ding in Holland. Naar aanleiding van een Zondagsartikel over Wagner en Nietzsche, waarin ik W. den ‘Cagliostro der moderniteit’ noemde (met den term van N. dus), heb ik zulke beleedigende, vuile brieven van abonné's gekregen, dat ik nu pas merk, wat zich in het teeken van den zaligen Borel alleen maar koest houdt, om mij bij gelegenheid te ‘grijpen’. Wagner mag dan dood zijn: Bayreuth bestaat nog! Een heer schreef mij, dat ik mijn wekelijksche braakmiddelen nu eens met water moest aanlengen. Een ander individu noemt mijn manier van critiek schrijven ‘dom geschetter en vooral aanmatigend’. Een ander heeft het over mijn ‘gifpijlen’, waar hij nu schoon genoeg van heeft. Etc. Zeer fraaie lectuur. - Iets anders, interessanter, was, dat Kramers zich ook bij mij aanmeldde als een Wagneriaan van 100 karaats; hij zei, dat Nietzsche die heele campagne tegen W. uit nijd over het geval Cosima had opgezet en (met het beproefde argument van Bayreuth!), dat de breuk met Wagner *bewees*, dat N. krankzinnig begon te worden! Hij was daar niet van af te brengen. Ik heb tenslotte maar gezegd, dat ik mijzelf dan ook *nu al* als volslagen krankzinnig beschouwde en dat hij dus in gevaarlijk gezelschap was.

Ik ben aan de correspondentie Marx - Engels begonnen. Voorloopig (maar *zeer* voorloopig) ben ik althans van Engels nog niet verrukt. Het lijkt mij, dat hij sterk poseert, flink doet en cynisch etc. Maar afwachten. Ik wil als ik alle 4 deelen uit heb, trachten daaraan eens een essay te besteden.

Tot spoedig nader. Deze zal je nog wel in Parijs bereiken. Ik hoop Bep morgen op te kunnen bellen voor een afspraak. Gisteren en vandaag: v. Deyssel 70 jaar!
hart. hand
je
M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 23 september 1934

aant.

aant.

Zondag

B.E.
Je onverwacht vertrek naar Brussel brengt eenige verwarring. Want ik stuurde op je verzoek de proeven van *de Sm. M.* naar Parijs, benevens een nogal uitvoerige brief over een en ander. Misschien kun je je die stukken laten opzenden? Ik was al aan het corrigeeren geweest, maar was er mee opgehouden omdat je zelf om de proeven vroeg.
Zeg aan Jan, dat ik zijn stukje over J.v.N. nog in Oct. *Forum* heb geduwd. Ik zelf schreef nog een stuk over van Deyssel als jubilaris. Erg onhebbelijk geloof ik.
Vanavond eten we met Bep in de stad en daarna gaan we hier theedrinken.
Beterschap met *Ducroo*! En laat spoedig weer wat hooren!
hart. gr. v.h.t.h.
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Boitsfort, 27 september 1934

aant.

aant.

Boitsfort, Donderdag.

Beste Menno,
Dank voor brief en drukproeven: alles is gisteren behouden hier aangekomen en de proeven zijn eindelijk voor goed terug, met een paar slotregels. Wat je me schrijft is voor mij bijna geheel in orde, met uitzondering van de manier waarop je je ‘verschuivingen’ op rekening van iets anders zet dan juist van je onherstelbaar cerebrale constructie. Maar wat doet dat ertoe? in laatste instantie zijn wij het eens, ook over de verhouding waarin wij zelf tot elkaar staan: de vriendschap. Daar naast verkeer ik op het oogenblik in een staat van vermoeidheid, waardoor ik eigenlijk alles wat intellectueel is zou willen ontvluchten. Dat gaat hier in Boitsfort dan wonderwel; jammer alleen dat het een week duurt en niet een maand bv. De prikken doen ons beiden schijnbaar veel goed. Volgende week Maandag weer Parijs. Ik heb kans op een ‘baan’ aldaar bij de *Utrecht*; verkeer nog in twijfel, ofschoon het mij in menig opzicht aanlokt. Later meer. Sterkte tegen de domheid en steeds je
E.

P.S. Antwoord voor den braven W.A.K.: Nietszche had zijn aanteekeningen voor *Der Fall W.* al klaar, toen hij *R.W. in Bayreuth* schreef. Dus...!!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Boitsfort, 30 september 1934

aant.

aant.

Boitsfort, Zondag

B.M.
- Dank voor je briefkaart. De proeven zijn sinds eergisteren klaar en weg, Q. heeft ze nu dus. Wij gaan morgen van hier naar Parijs terug. Zou je voor ons een lot willen koopen van de *Luto*? er schijnt een prijs bij te zijn, bestaande uit heen-en-terug nr. Indië per K.L.M.! Bep en ik zijn ontbrand van verlangen hiernaar. Schrijf nr. P. en geef op wat het lot gekost heeft: het mag fl. 1. kosten.
Hart. gr. en dank.
Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 1 oktober 1934

aant.

aant.

den Haag, 1 Oct '34

Beste Eddy
Je beide briefkaarten kwamen aan; dank. De fraaie resultaten van de leverkuur zijn onomstootelijk - hoorde ik ook van andere zijde! Geluk er mee! En wat heb je aan de ‘Utrecht’ in het vooruitzicht? Dergelijke baantjes kunnen heel geschikt zijn omdat ze tenminste geen spoor van confusie met de litteratuur vertoonen. Hoe kom je aan deze betrekking? Ik zou het in ieder geval maar eens probeeren. - Aan de krant was het vorige week walgelijk druk. Seizoen begint nu pas goed. Toch werk ik nog aan de dialogen. Dezen Zondag heb ik over *Porta Nigra* geschreven. Het stuk bevalt me zelf maar matig. Maar het bundeltje is ook zoo erg inspiratief.
Verder heb ik de proeven van het *Carnaval* nu grootendeels gecorrigeerd. (Ik liet na veel wikken en wegen *Ubu* toch in het Holl. staan, om de toespeling op het volgende niet al te gecompliceerd te maken). Eenigszins benauwd was ik wel, om de herdruk door te lezen! Het is vijf jaar geleden, dat ik het *Carnaval* schreef! Maar gelukkig; ik heb het zonder desillusie gevolgd. Hier en daar zijn er herhalingen, en te abstracte passages, en zoo meer; maar het geheel is voor mijn gevoel nog totaal gaaf en zelfs bij stukken veel actueeler dan in 1929. Dat is toeval, maar het geeft mij toch eenig vertrouwen in de waarde van het betoog. Misschien is dat nonsens, maar het is niet weg te cijferen.
Onderwijl heb ik een correspondentie met Klaus Mann naar aanleiding van zijn Brontë-succes. Hij schreef mij nl. over een ev. ontmoeting en ik meende die toen het best te kunnen voorbereiden door hem even precies te vertellen, wat ik van die zusjes Brontë dacht. Hij heeft nu heel sympathiek, maar nog erg ‘ver verwijderd’ geantwoord, waarop ik hem nu nog eens van repliek heb gediend. Er is juist een nieuwe roman van hem uit. *Flucht in den Norden*, die ik je kan zenden, als je je voor den man interesseert. (Ik heb hem dubbel).

Over die ‘cerebrale constructie’ ben ik het nog niet met je eens. Het woord ‘cerebraal’ meen ik nog altijd niet verdiend te hebben. Ik versta onder een cerebraal mensch iemand, die van zijn *gevoel* geen noemenswaardigen invloed ondergaat t.o.v. zijn verstand. En dat gaat bij mij niet op. Dat ik ‘verschuif’, is niet een cerebrale constructie, maar de langzame uitmergeling van de verstandelijke contrôle *door* het gevoel; tenminste zoo... voel ik het. Het verschuiven van het partijkiezen kan inderdaad in een eindeloos proces uitmonden, maar het kan ook omslaan in een volstrekt tegendeel. Dat ik cerebraal ben in vergelijking met jou wil ik natuurlijk wel toegeven; maar het gaat hier om de vraag, of ik mij in mijn bewegingen laat leiden door verstandelijke, rationeele motieven, ja of neen. En dan zeg ik positief *neen*.

Morgen zal ik op de krant een *Luto*-lot zien te krijgen. Ik heb er geen idee van, waar ik dan zijn moet.

Ik hoop, dat Parijs je weer naar *Ducroo* zal leiden. Eerlijk gezegd: Wijdenes wacht ik met eenige spanning af. Misschien onthult hij een nieuw zelf aan mezelf!

Vandaag was Bob even op de krant. Hij heeft met Helmut Hirsch gesproken en een operette opgedragen gekregen! Wonderlijk ambacht.

hart. gr. voor jullie beiden, ook van Ant

je

M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [3 oktober 1934]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 3 October.

Beste Menno,

Het is heel goed mogelijk dat die prikken ons veel goed hebben gedaan; maar op het oogenblik zitten we nog te veel in de herrie om ons naar behooren aan het *voelen* te wijden.

Stuur me je stuk over *Porta Nigra*; ik ben er zeker benieuwd naar.

Ook naar het *Carnaval* natuurlijk, waarin ik dezelfde opdracht wil hebben (voor 3e keer nu!) van vroeger. Hierbij vast het pampier. - Ik bewonder je energie en je werkkracht. Voorloopig zal je van mij niet veel hooren; ik ben ‘er niet meer in’, weet niet wat ik doen of schrijven zal. Dat baantje bij de *Utrecht* is niet zeker; de heer Timmers Verhoeven moet daarvoor naar Parijs komen om te probeeren het los te krijgen van den directeur hier, die een zekere heer baron Collot d'Escury is; het is dan ook niet uitgemaakt dat het lukt. En misschien wil ik in ieder geval eerst *Ducroo* afmaken, als ik weer energie heb. Ik schrijf anders Querido vandaag dat ik hem liever zijn geld teruggeef dan het boek half verknoeid en afgeroffeld op den afgesproken termijn in te leveren.

En dan zijn er nog allerlei andere plannen, in verband met Bep's situatie na haar vader's dood. Maar zij weet nog steeds niet waar ze precies aan toe is, dus alles loopt weer een beetje door elkaar. Als ik dat baantje bij de *Utrecht* krijg (en aanneem),

zitten we meer dan ooit aan Parijs vast. Krijg ik het niet, dan gaan we *misschien* elders heen. Enfin, dit alles is vaag en zal zeker niet vóór December of Januari a.s. worden opgelost.

Cerebraliteit. - Je bent wèl cerebraler dan ik, zeg je, hoewel op zichzelf niet cerebraal. Maar ik heet (en ben) al heel erg cerebraal, al ben ik vergeleken bij jou misschien een ontzettende primitievert. Hoe nu? en wat is de conclusie in dezen?

Stuur het boek van Klaus maar, al beloof ik niet dat ik het lezen zal. Ik heb lust om *niets* meer te lezen van al de rotzooi die in druk verschijnt. Maar inkijken zegt vaak meer dan genoeg.

Dank voor je bemoeienis inzake het *Luto*-lot.

Verwacht niet te veel van het Wijdenes-portret. In welke stemming zal ik zijn als ik het schrijf? - Misschien stuur ik je eerstdaags een paar stukjes panopticum. En heb je van J.v.N. nu de verdere copie van *Ducroo* gekregen? Je zou me een groot genoegen doen als je een flink stuk in November plaatste; dit met het oog op de financiën en het misschien terug te geven geld aan Querido.

Het zou aardig zijn als in de 2e helft van October Slau, Marsman en jij - en misschien dan ook Greshoff - voor een gezamenlijke ontmoeting in Parijs kwamen. Stuur me Slau over je *Politicus*. [Als II er ook is!]

Hartelijke groeten, ook voor Ant,

Je

E.

P.S. - Ik zie straks Gans. Het is jammer dat hij zoo traag is. Op deze manier verdient hij nooit het geld dat hij noodig heeft om in Parijs te blijven, en ik kan hem niet *blijven* voorschieten! Het is anders een beste kerel en 100% aardig in zijn gezindheid en bedoelingen.

Parijs, 3 October.

B.M.

- In haast nog deze kwestie: Gans heeft in het geheel 6 stukken geschreven, waarvan ik tot dusver 3 geplaatst zag, nl. '*Vaderlandsloozen*' en '*Paris, mon Village*', in Augustus, en '*Verdwijnen de Parijsche Hallen*?' in September. Kan je informeeren wat er gebeurd is met de 3 andere stukken, die alle 3 in de 2e helft van Sept. verzonden moeten zijn? Het is te hopen dat men ze niet alle heeft uitgesteld tot October! Laat je bewijs nrs. zenden? Dank.

je

E.

Deze briefk. ging *niet* weg; gaat dus hierbij!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 4 oktober 1934

aant.

aant.

den Haag, 4 Oct. '34

Beste Eddy

Eerst een bittere desillusie: de Luto bleek al gesloten en vertrokken, toen je verzoek om een lot inkwam. Misschien zou je in Amsterdam iemand een poging kunnen laten ondernemen, want daar is het heele zaakje, meen ik, naar toe verplaatst.

Uit je brief sprak niet veel opgewektheid. Ik begrijp overigens geheel, dat je door al dit heen en weer trekken en zakelijke beslommeringen je concentratie op abstracte dingen kwijt bent. Maar maak *Ducroo* toch vooral af! Ik geloof zelfs, dat je het onder een zekere pressie nog goed zou schrijven, al hangt dat natuurlijk van de aard der pressie af. Zelf heb ik weer eens een bui, dat ik tegen de verdrukking ingroei en erkentelijk ben voor de afwezigheid van de vroegere schooluren. *Deze* drukte laat tenminste een zekere speling voor je eigen dagverdeeling, en daarom kan ik soms een paar uur vrijmaken om voor mezelf te werken. Hoofdzaak is, dat er geen *lange* tooneelavonden zijn, met als gevolg korte nachten; dat verdraagt mijn energie absoluut niet. *Het Carnaval* heb ik afgecorrigeerd. Ik zal de opdracht in je exemplaar schrijven, maar stuur mij dan het 'pampier', waarvan je melding maakte, maar dat niet in de enveloppe zat!

Het cerebraliteitsprobleem hang ik voorloopig aan den kapstok. Alleen nog dit: de menschen, die jou 'erg cerebraal' noemen, zijn slechte beoordeelaars, die onder gevoel bij voorkeur *corrupt* verstand verstaan. Ik heb nooit een zuiverder romanticus ontmoet dan jij bent. Juist omdat je cerebrum ook perfect functionneert, is de romantiek des te absoluter en onafwijsbaarder. Morgen zend ik je drukwerk over Marsman en van Slau. Ook Kläuseli gaat dan gelijk weg. Tweede stuk van Slau is minder dan het eerste.

Jan Gr. is door de welingelichte boekhandelaren C. & V. beklaagd van 2 × over één boek te hebben geschreven: eens gunstig en eens ongunstig. Hij is er n.b. in *Het Vad.* op ingegaan en heeft een figuur geslagen, want het was inderdaad nogal gek.

Wij hebben sedert vandaag een heer Samuel Lewin in huis, een Poolsch-Joodsch auteur, die hier zonder een cent rondliep; hij zou nu naar Polen vertrekken (waar hij ook niets heeft), maar zijn vrouw moest plotseling geopereerd worden, en naar het ziekenhuis. Hij heeft zich nu hier ingekwartierd op mijn verzoek; het lijkt een bijzonder geschikte, bescheiden en zelfs intelligente man. Zelfs niet voorzien van het emigrantencomplex (hij is ook door de Hitlerei uit Berlijn verwijderd, waar hij al jaren woonde). De situatie is alleen nog wat vreemd.

Ik hoop zeer op een 'reünie' in Parijs! Het plan is te goed om niet met kracht te worden gekoesterd.

Gans heeft nog een paar heel goede brieven geschreven. Ze zijn alleen nog niet geplaatst.

Het beste met zaken en niet-zaken, dit laatste achteraan vanwege de historisch-materialistische inslag, die Marx-Engels bij mij teweeg brengt. En de hand, + h. gr. 2 × 2 van

je Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 4 oktober 1934

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 4 October.

Beste Menno,

Hierbij de pagina uit *Carnaval*, die ik vergat in te sluiten, omdat aan het eind van mijn brief Gans opdook. - Tusschen dien brief en dezen ging nog een briefkaart. Gelijk hiermee zend ik je Malraux' *Lunes en Papier*, overgetypt; het werk van zijn 18e jaar. Eén grappig ding erin: je hoort er soms den toon van Clappique in. Verder toch meer curieus dan boeiend...

Zou je op *Het Vad.* willen nazien of er van 'ons' niet meer dan 3 brieven in totaal verschenen zijn in Augustus? nl. 1 van Bep en 2 van Gans? Bep meent nl. dat zij er ook 2 geschreven heeft. Die van Gans zijn 21 en 22 Aug. geplaatst; je hoeft dus alleen te zoeken van 2 tot 20 Augustus.

Ik heb me rot geërgerd aan een stuk van Anthonin Artaud over *Le Théatre et la Peste*, waarmee de nieuwe *N.R.F.* opent. Quasi diepzinnige, origineele (en daarbij toch zoo knap gedocumenteerde!) zotteklap, dat er eig. maar 2 dingen zijn die het menschdom kunnen redden: tooneel en pest, d.w.z. *na* een crisis daarvan. Tooneel dwingt den menschen nl. om dieper te voelen, om het 'masker der schijnheiligheid' af te werpen, intensifieert het gevoel van de scharen, en meer van dergelijke kul. Er zijn 2 dingen noodig om zulke stukken te schrijven: een grondige oneerlijkheid van den geest en een op zichzelf verliefde warhoofderij (onder het motto van 'poëzie', 'surréalisme' of wat dies meer te voorschijn kan worden gebracht). Verderop een mijnheer Thibaudet, gecondenseerde schoolfrik, die tot meerdere eer van zijn eigen intelligentie 7 blzn. lang uitlegt dat Hugo toch heusch ook wel intelligent was - dit in tegenspraak met al de brave lieden die nu zoo lang straffeloos hebben mogen zeggen dat Hugo een imbeciel was. Die *N.R.F.* is soms ook grenzeloos onbeduidend, ondanks het pretentieuze 'cultureele' karakter ervan.

Van cultureel geproken: Gans zal een panopticum schrijven over het laatste prospectus van de W.B.: 100% Hollandsche cultureele grutterswaar; in ieder detail; iets onovertroffens als braakmiddel voor ons naïevelingen die ons verbeelden dat er tòch nog iets anders in onze lage-landen zou kunnen bestaan. De mijnheer die jouw braakmiddelen zoo onaangelengd vond, zou ervan kunnen smullen. Overigens is dat heele verschijnsel: een Nietzsche-Wagner-storm, nù nog, ook alleen mogelijk in Holland, vrees ik, en typisch een van die gevaren waarop ik je wees toen we in het tuintje zaten van *Het Wachtje* (ex-politiepost)!

Hoe gaat het tegenwoordig met den heer Beierle? - Klausje Mann is, neem ik aan, toch wel heel erg een gelikt klootje, en heeft ongelijk gehad met niet aan de planken vast te kleven, waar zijn ziel nog zoo krachtig aan 'haakt'.

Ik ga vandaag probeeren wat te schrijven, zooniet aan *Ducroo*, dan aan wat anders. Houd in ieder geval een aantal blz. voor me open in November-*Forum*. Ik ben benieuwd naar de opbrengst van October. Weet je dat J.v.N. bijna blind is? (heeft J.Gr. je dat niet verteld, geschreven, of hoe dan ook?) Jij bent de eenige van mijn vrienden - met Malraux op zijn manier - die niet door het lot wordt beproefd.

Houd het zóó, zoolang het niet ten koste van te veel gaat.

Hartelijk je

E.

Is Slauerhoff's roman nu heelemaal afgedraaid? Dat zou *idioot* zijn: 61 blzn. opeens. In *ieder* geval (ook als het boek eerder moest uitkomen) zou 2 × 30 blzn. het beste zijn geweest, dus in Oct. en November.

[...] nog het stuk van Artaud [...] controle!) Zou je hem [...] vragen waar die pest-beschrijving op lijkt en mij dan zijn antwoord melden? Ook het stuk *graag terug*. (Alles 'binnen afzienbaren tijd'.)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 5 oktober 1934

aant.

den Haag, 5 Oct. '34

B.E.

Daareven lees ik in de *N.R.C.*, dat de correspondent van die krant te *Madrid*, Menagé Challa, overleden is. Zou je naar dat baantje niet solliciteeren? Je hebt door je 'verleden' als corr. van *Het Vad.* nu een aanbeveling en ik wil graag verschillende personen van het 'concern' voor je afloopen. *Schrijf omgaand even*! En solliciteer, als je er zin in hebt, ook omgaand. Ik zal in ieder geval v. Blankenstein opzoeken, met wien ik toevallig onlangs in correspondentie was.

Gisteren verzond ik een brief aan jou, vanmorgen kwam de jouwe. Ik heb de brieven in *Het Vad.* nog niet kunnen nazoeken. Maar er is met die laatste brieven van Gans gesold, omdat er teveel copie was. Twee staan steeds maar gezet. Ik zal er morgen weer eens werk van maken. (Overigens niet voor de eerste maal!).

Verder wacht ik nu op je zendingen, want deze moet snel weg vanwege het vacante ambt. Van Beierle merk ik gelukkig niets meer.

Wat je me over J.v. Nijlen schreef, verraste me volkomen! Wat is de oorzaak van deze blindheid? En is het definitief? Ik kan me J.v.N. eigenlijk niet ziek voorstellen. Wat een beroerde historie!

Slau is inderdaad inéén afgedraaid (maar met pagina's extra!) Het boek moest uit. *Forum* is nu 134 pag. Maar het nummer is er nog niet.

Tot nader. Schrijf spoedig. hart. je

M.

in haast

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [5 oktober 1934]

aant.

aant.

Parijs, 6 October.

B.M.

- Bezit jij nog dat nr. van *Activités* waarin mijn Fransche stukje over de Liepmann-zaak voorkwam? Zoo ja, zou je het mij omgaand even willen zenden? Je krijgt het terug, maar ik kan het hier onmogelijk meer vinden, het schijnt dat blad, mevrouw, winkel en alles opgedoekt zijn. Bij voorbaat dank,
Hart. gr. van je
E.

Ben weer aan het werk, hoewel nog niet aan *Ducroo*.
Kan je me ook *Forum* van April '34 sturen?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [7 oktober 1934]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Zondag.

Beste Menno,
Ik begin er langzaam weer 'in' te komen! Maar in de eerste plaats dank voor het gezondene. Je stuk over Henny is me erg meegevallen, alleen het begin, over den volksmond, was wat O.H. De stukken van Slau vielen mij niet mee, en zeker niet het tweede. Het is duidelijk: hij *wil* je genieten en waardeeren (en mijn essays ook) en hij *kan* er eig. niet mee overweg. De dichter steigert.
Je commensaal heeft voor een joodsch auteur een ongepast vervaarlijke naam (ondanks de nieuwe spelling en de vrouwelijke vorm waarmee hij zich tevreden stelt). Maar dit komt misschien van de poolsche nuance. Zou je niet, terwijl hij toch bij je is, kunnen ontdekken of hij dapper is? zoo maar, pour le plaisir de voir un nom se démentir ou tenir debout.
Ik lees het dagboek van Violette Nozière, die eerstdaags voorkomt. Ik heb daarover en over andere dingen aanteekeningen gemaakt. En ik stel je *dit* voor: vanaf November mij een soort kroniek te geven in *Forum* met deze 'ideeën' van mij, in de kortste vorm. (Iets als het dagboek van Maurice voor Vlaanderen, als je wilt, maar ik hoop: gevarieerder en beter.) Ik heb een hoop te zeggen en voor langere essays voel ik mij ook te zeer 'voortgejaagd'. Sommige van deze aant. kan je zelf bestemmen voor het *Panopticum*. Ik heb een schitterend citaat van Victor Jacquemont (in een brief aan Stendhal, waarin hij zich verdedigt tegen St.'s aantijging dat hij 'afgunstig' van Napoleon zou zijn); de toon is bizonder goed, en afdoend tegenover het canalje dat den dictator aanbidt ook als hij de vorm van een Hitler aanneemt.
Ik wou mijn 'ideeën' opschrijven op papier van dit formaat en je telkens een pakje sturen. Zet dus alleen wat van *Ducroo* als ik hiervan niets stuur en geef me in Nov. bijv. een blzij. of 6, 7 voor de eerste zending. Die kan ik je vóór 12 October zenden.
Wil je dit niet, geef dan een flink stuk *Ducroo* in Nov., aangezien December een novellen-nummer is. Kan je daarvoor niet een goede, korte inleiding schrijven (van

1 blzij, 2 maximum), met het oog op de stomme voorliefde voor romans van het publiek, en waar deze uit voortspruit? Traagheid van geest om zich in iets wat kort en scherp gezegd wordt in te denken, luiheid ook om gederangeerd te worden als men er net eindelijk in is.

Wat je van mijn romantiek zegt, klinkt me nu als een compliment. In dezen zin genomen doet het mij denken aan een gezegde van Bep, vroeger toen we elkaar nog maar weinig kenden: 'Alle aardige menschen zijn romantisch'. - Ook over deze romantiek, en wat men zoo noemt, zou ik eenige opmerkingen ten beste willen geven, bij gelegenheid.

Ik heb nu: over Kloos en Van Deyssel als oude heeren - een anecdote over kinderfantasie, féroce onder een air van onschuld! - over briefpapier en voordrachtkunstenaressen. - Ik krijg er bij: over de laatste *N.R.F.* (Arthaud en Thibaudet) - over Violette Nozière - misschien over de policier-gangster Mariani - over Jacquemont en Napoleon, en wschl. nog wat. Schrijf *omgaand* of het goed is, met het oog op de 'copie'.

Ik stuur je Arthaud maar niet; het is te stom! Wel *Lunes en papier*, en dan een italiaansch artikel over de hollandsche lyriek, van Antonini, dat je misschien voor de curiositeit in *Het Vaderland* kunt citeeren. Iemand die italiaansch kent en de gewenschte stukken ervan vertaalt, vind je wel. Ik moet er je echter bij zeggen dat behalve voor Jan Gr. en mijzelf, alles zoowat uit mijn koker komt - minus een paar vergissingen ook, o.a. waar Antonini Nijhoff een soort rhetorica à la Gossaert verwijt.

Gans heeft een panopt. gemaakt over de meer-dan-botte toon van het prospectus van de W.B. Vandaag kreeg ik van Endt een present-ex. van *De Schoone Jacht* (z.g. prachtuitgave), met ingesloten brief. Nogal zielig; die kerels denken *heusch* dat zoo'n boek heel mooi is. Maar dat Van Schendel het ook zoo mooi vindt is òf een vrome leugen van V.S. òf een brutale leugen van Endt, want volgens Jan was V.S. woedend toen hij het gewrocht in Sestri ontving. - (Niet dat de houtsneden van zijn vriend Essers voor de *Zwervers*, waarvan hij de oudste althans wel heeft goedgekeurd, ook maar een snars beter zijn, maar soit.)

Ik staak dit gepraat nu. Graag het stuk van Antonini en de brief van Endt terug. Hartelijk gegroet, ook door Bep.

Je
E.

P.S. Aanget. papiers d'affaires gaan dus morgen (Maandag).

II

Daarnet kwam je brief over het Madrid-correspondentschap en bracht ons in hevige beroering! De vraag is: wat beteekent het als werk en als 'positie' (vast salaris?). Kan je dat informeeren en me zeggen bij *wie* ik solliciteeren moet; misschien doe ik het dan omgaand. Vergeet niet dat we ons toch hevig zullen moeten inwerken, daarbij komt dan: haastig opbreken van hier, in Madrid iets zoeken, spaansch leeren (waar toch zeker 3 à 4 maanden mee heengaan), etc. - zoodat het wel 4 maanden zal duren voor we er behoorlijk in zijn. En daarna? Zal ik dan *Ducroo* en het volgende boek niet per se als 'afgeschreven' moeten beschouwen, in den dramatischen zin? Maar goed, als ik daarvoor dan ook iets vasts heb, is het natuurlijk de moeite waard. Anders komt het neer op ontzettend veel heibel voor een roemlooze mislukking. Laat even je gedachten hierover gaan en licht mij per keerende post in.

Dank voor alles,
hartelijk je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, [8 oktober 1934]

aant.

aant.

B.E.

Ik kan dat nummer van *Activités* nergens vinden. Ant en ik hebben het huis met bezemen gekeerd, maar het komt niet voor den dag. Hoewel ik zeker weet, dat het ergens ligt! Als het nog opdaagt, stuur ik het je direct. *Forum* April zal ik laten toezenden. Heb je dit *dikke* Oct. nummer ontvangen?

Ik stelde ook Bob in kennis van de Spaansche vacature. Hij zou jullie daarover schrijven. Zijn vrouw was eergisteren bij van Blankenstein en schijnt zeer optimistisch terug te zijn gekomen. Alleen: ook dit wordt weer beroerd betaald.

Panopt. van Gans ontvangen, lijkt me zeer geslaagd.

De Pool bloeit op. Hij is zeer discreet en heeft een zeer aardige conversatie over essentieele dingen.

hart. gr. voor jullie beiden ook van Ant
je
M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[9 oktober 1934]

aant.

aant.

Dinsdagavond.

Beste Menno,

Wat je morgen ook antwoorden mag - want ik wacht op je brief - 2 dingen zijn al zeker. 1°. Ik ga niet naar Spanje. Als Bob die plaats krijgt, tant mieux. Bovendien schreef je: ‘ook dat wordt beroerd betaald’, dus...

2°. Ik ben toch niet ‘rijp’ voor de beloofde aanteekeningen. Hoogstwschl. ga ik weer aan *Ducroo* werken, ofschoon ik Querido al schreef. Ik voel me iets beter! -

Nu iets dat niet vaststaat, maar dat mij steeds meer obsedeert: ik ga wschl. Perzisch leeren om, als ik het ken, naar Perzië te gaan. Ik heb een *behoefte*, naar zoo'n land te gaan en de rotzooi in Europa te verlaten. Het schijnt dat hier een staatscursus is, waar je bijna gratis kunt leeren; ik moet nog informaties inwinnen, maar doe dat overmorgen. Bep voelt er ook alles voor en wil Perzisch mee leeren. Je weet niet wat voor mogelijkheden zooiets opent! Tolk, geheim agent, vertaler

van Perzische teksten, etc. [Om nog niet te spreken van correspondent van het *Vaderland*!]

Dus, wat *Forum* betreft: geen aanteekeningen vóór Januari of Februari a.s. en wèl graag een flink brok *Ducroo*. Ik kan dat geld in Nov. erg goed gebruiken; ik heb Gans nu alles bijeen fl. 180. - voorgeschoten, waarvan hij (mede door het slechte plaatsen bij *Het Vad.*) maar fl. 35. - terugverdiend heeft. Alles komt wel terecht, maar zulke dingen kunnen wij ons nu toch slecht veroorloven. [Gans gaat overmorgen nr Holland terug.]

Dank voor het zoeken naar *Activités*, en tant pis als je het niet vinden kan. Ik kreeg inderdaad het dikke *Forum*-nr. Je 2 panopticums zijn 100% geslaagd. Het stuk van Jan Gr. over Jan v.N. was bizonder aardig, verder was het verhaal van 'Jan van Gelder' heel goed, hoewel op z'n amerikaansch. [marxistisch-goedkoop-bitter-realisme (made in U.S.A.)] Waarom hield je dit niet ook voor het novellen-nr? De verzen van Slau zijn best, vooral *Konakry*, dat héél goed is. En de Vlamingen vallen me altijd weer mee, ondanks al hun onhandigheden. Alleen het stuk van Urbanus was weer beneden alles: een schoolopstel van den goeden leerling die de 'stof' braaf heeft doorgeslikt. Net goed om als inleiding in een schooluitgaafje van Ruusbroec te zetten; en dit steekt fier het hoofd op en noemt zich 'germaansche geest'. Pauvre abruti, va! - maar in zekeren zin lijkt het op het stukje over de zusters Brontë van Klausje. (Tusschen haakjes: de zusters Brontë zelf zijn best, het is zijn stukje dat zoo aan het H.B.S.-blaadje doet denken.) - Het fragment uit *Ina Damman* viel me weer niet mee; er zit toch typisch een hollandsche ouwehoerigheid in, om van de ook nogal typische jeugd des lateren 'knors' niet te spreken. Maar misschien word ik door het complete boek stormenderhand veroverd. Ik wacht ook nog steeds op *Vrouwendienst*.

Ik ben nu, net als jij, Marx aan het bestudeeren: een heel goede keuze, schijnt het, die bij de *N.R.F.* gemaakt is. 's Mans Duitsch laat me koud, en evenzoo zijn complete werken: de 2 of 3 dingen die ik compleet van hem probeerde te lezen (of las), verveelden me nogal sterk.

Morgen schrijf ik hier misschien nog wat bij, na je antwoord. Voor vanavond gegroet door je

E.

Lees *Gandhi* door S. Tagore: 'destruction d'une légende', enz. Misschien mooi voor een preek. Bij de *N.R.F.* vragen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 9 oktober 1934

aant.

aant.

den Haag, 9 Oct. '34

Beste Eddy

De zaak Spanje is door jullie al verworpen, hoor ik vanmorgen telefonisch van Freifrau de Roos-von Falkenhayn. Achteraf vermoedde ik wel, dat jullie er niet op in zoudt gaan; want het blijkt inderdaad, dat het baantje slecht wordt betaald, en als

‘stukwerk’. Bob schijnt nu een kansje te maken. Maar *veel* kans geef ik hem nog niet!

Die heer Lewin ontpopt zich steeds meer als een werkelijke ontdekking. Zonder eenige acteursinstincten [iemand, die waarschijnlijk veel beter *praat* dan *schrijft*. Tot dat type lijkt hij mij te behooren.]; een ‘honnête homme’, en misschien wel een Jiddische calender. In ieder geval een prima huisgenoot en zeer intelligent in het gesprek. Hij zou ook jullie zeker heel goed bevallen. Wat zijn moed betreft: hij is zeker bijzonder karaktervast, en is ook al eens ter dood veroordeeld geweest in (tsaren) Rusland, begenadigd en *daarom* naar het front gezonden in 1915, bij het transport uit een pleeraampje gesprongen en aldus aan de Russen en den oorlog ontsnapt. Maar met al zijn avonturen is hij allerminst een avonturier.

Het idee van de aanteekeningen voor *Forum* lijkt mij opperbest! Hoe wil je die stukken noemen? Ook iets voortgejaagds? Het lijkt me absoluut geschikt voor jouw temperament. Dus zend spoedig! Ik geef Vestdijk en Vic dan wel bericht van de zaak.

Dank voor *Lunes en Papier*. Hoop er spoedig tijd voor te hebben. Antonini nam ik mee naar de krant.

De Schoone Jacht heb ik inderdaad op het formaat en de typografie in *Het Vad.* ‘een standje gegeven’. Het is nogal erg leelijk! Van van Schendel krijg ik overigens den bedenkelijke indruk, dat hij heel langzaam wat kindsch wordt. Men zal dat niet zoo gauw merken, omdat zijn superioriteit ook al wat in die richting ligt; maar een paar feuilletons, die hij voor *Het Vad.* schreef moest ik werkelijk hier en daar stylistisch *verbeteren*! Om het onnoozele er uit weg te krijgen.

De dialogen vorderen. Vooral de derde dialoog wordt, vreemd genoeg [de dialoog relativeert eenerzijds, maar *vuurt* anderzijds ook *aan*! De een durft meer zeggen, omdat hij weet straks te zullen worden tegengesproken.], *positief* van toon en agressief, juist doordat twee menschen elkaar afwisselen. Maar ik schrijf er eerst nog wat aan door, eer ik ze laat lezen.

Ik moest vandaag over het boek van de Raaf over Kloos schrijven. Een *prul*! Ik val dus om van de slaap.

hart. gr., ook van Ant voor jullie beiden je
Menno

Forum gaat vandaag weg. Klausje zal ik ook inpakken, hoewel ik zware vermoedens tegen zijn arbeid heb, bij inkijk! Op mijn laatsten brief (o.a. over Cocteau) heeft hij als een *onbenul* geantwoord. Hij werkt daar met het woord ‘zauberhaft’, voor Cocteau wel te verstaan.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 11 oktober 1934

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 11 Oct.

B.M.
- Daarnet je brief. Als het voor jou beter uitkomt om aant. te publiceeren, schrijf dan *omgaand*, want dan kan ik je toch nog wat zenden (er ligt een pakje klaar). Je hebt de copy van de 15e. Anders *Ducroo*, dat bij je ligt. - Een briefkaart is genoeg.
Hart. groeten van je
E.

Misschien staat op dat hoofdst. niet 'Balekambang. Zandbaai', maar een cijfer: IV, denk ik.

B.M.
- Ik had deze briefkaart al klaar, maar doe daarnet een ontdekking bij het werken aan *Ducroo*. In het hfdst. *Balekambang, Zandbaai* is een bladzij verloren gegaan (wschl. bij Querido) en ik zie geen kans die aan te vullen. Maar ik denk dat jij die blzij wel hebt, in de copy die J. v. N. je gezonden moet hebben - als hij dat tenminste deed, want dat heb ik nooit gehoord. Zou je mij die blzij willen zenden? het moet de 17e bladzij zijn van bovengenoemd hoofdstuk. Het gaat heelemaal over mijn moeder. De laatste woorden van de 16e blzij zijn: 'een élan, een energie die', en de eerste woorden van de 18e: 'zei dat zij er goed uitzag'.
Als je die blzij niet hebt omdat je die copy nog niet van J. v. N. hebt - nog niet gevraagd of nog niet gekregen, zend hem dan omgaand dit briefje met een krabbeltje van jou, en laat hij het mij zenden (gewoon in een brief)- Laat hij jou dan ook *alles* van *Ducroo* zenden wat hij nog heeft, want volgens Jan Gr. neemt *Gr. Ned.* toch niets meer. Voila.
Excuseer me voor al deze moeite -
je E.

P.S. Het hfdst. *Balekambang, Zandbaai* lijkt me niet een van de beste om te publiceeren. Als je er iets uit neemt, zou het het begin moeten zijn; of beter nog *fragmenten*. Het beste is misschien dat jij de copy bewerkt, d.w.z. doorstreept wat je onbelangrijk voorkomt en dan telkens zoo'n---------- streep zet. Ik heb er geen moed voor en geen kijk meer op. *Balekambang, Zandbaai* is anders het hfdst. dat direct aansluit op wat tot dusver (in *Gr. Ned.)* gepubliceerd werd.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 12 oktober 1934

aant.

aant.

den Haag, 12 Oct. '34

Beste Eddy
Dus toch Tahiti! Zij het dan in de vorm van Perzië, en misschien een positie bij de Anglo-Persian! Ik hoop voor jullie, dat de mogelijkheden niet tegenvallen; het *kan* zeker een voordeel zijn een taal te kennen van een land, dat petroleum oplevert

en dat niet ‘in den loop’ ligt. En toch geloof ik, dat je zelfs in Perzië je ‘Europeesch noodlot’ niet zult ontloopen. Hoe het ook zij, veel succes gewenscht met je pogingen! Reisbrieven voor kranten zitten er zeker in.

Ducroo zal ik hier nazoeken en zien, wat mij het best lijkt voor *Forum*. Maar eerlijk gezegd, die aanteekeningen zou ik nog liever hebben dan een romanfragment! Tenslotte heeft de lezer je roman later in zijn geheel in handen, terwijl de aanteekeningen heelemaal in het tijdschrifttempo passen. Deze vorm, een ‘dagboek’, leek me ook zeer geëigend voor je stijl! Zie dat je nog wat zendt. - Ik had J.v.N. nog niet om de copij geschreven, omdat hij ziek is en ik hem niet wilde lastig vallen, nu ik zelf nog een stuk *Ducroo* heb liggen. Nu het om een verloren blz. te doen is, zal ik hem dadelijk even via Greshoff trachten te bereiken. Die kan het dan ev. in orde maken, als J.v.N. zelf niet gehinderd mag worden.

Mij bevielen van Slau's poëzie vooral de *Hebriden* en *Billet Doux*, hoewel ik ook de andere gedichten uitstekend vond. Urbanus is detestabel Costeriaansch; ik hoop, dat zijn medewerking hoogst sporadisch zal blijven! Dat je door *Ina Damman* stormenderhand zult worden veroverd, lijkt me niet waarschijnlijk. Het fragment in *Forum* was zeker een van de mindere gedeelten, maar er zitten in het geheel toch meer van die realistische passages. En toch lijkt het mij een ‘goed’ boek van Vestdijk, terwijl het bij stukken werkelijk *heel* goed is. Maar een feit is, dat hij als romancier een klap van den Holl. molen beet heeft, en zelfs de gezelligheid niet schuwt. Hij zal je nu wel al een *Vrouwendienst* hebben gezonden.

Ik schiet in de corr. Marx-Engels niet op. Het boeit lang niet overal, en bovendien heb ik te weinig tijd.

Gandhi heb ik besteld, onderwerp is prachtig voor een preek. Gans moet hier al terug zijn, maar hij belde nog niet op. Nu heeft hij nog dat stuk niet af! Ik geloof, dat hij òf ziekelijk conscientieus of ziekelijk sloom is. Maar misschien wordt het nu ook een meesterstudie, waar Jef c.s. van zullen sidderen.

hart. hand van je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 15 oktober 1934

aant.

aant.

Parijs, Maandag.

B.M.

- Die vervelende Jan heeft nu J.v.N. gezegd om *jou* alle copy v. *Ducroo* te zenden; van het weggeraakte blaadje zei hij niets. D.w.z. dat ik weer een heele tijd wachten moet. Wil je nu J.v.N. zelf aanporren (Rue Rodenbach 112), als hij niets zendt en daarna (als je de boel hebt) mij *direct* dat blaadje sturen? Ik zit op heete kolen! Hart. groeten van je
E.

Wil je op de krant nazien of er nòg een stuk van Gans is? Er zijn er nu 2 geplaatst, er moeten er 3 zijn.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [15 oktober 1934]

aant.

aant.

Parijs, Maandag.

Beste Menno,
Gelijk hiermee zend ik je mijn losse velletjes. Een titel heb ik er nog niet voor, maar dat komt nog wel, op de proeven.
Voor December wou ik je een erg mooi panopticum sturen, of komen er geen panopticum-stukken in dat nummer? Schrijf mij dit omgaand want dan lever ik het je nog voor November (voor Januari zou het te laat zijn).
Ik veronderstel dat je Jan Gr. mijn verzoek om dat blaadje hebt overgebracht? Maar Jan Gr. is *soms* verdomd nonchalant met de dingen, en ik hoop toch erg dat hij (of J.v.N., die veel beter is en met één oog nog best zien kan) dat blaadje *spoedig* opzendt, als het er is.
Ik zie al aankomen dat er van *Ducroo* niets meer geplaatst wordt, wat mij toch onjuist lijkt na het hééle *Celibaat* en het hééle *Leven op Aarde* bijv.! Enfin...
Ik schreef Jan Gr. over een organisatie, en vroeg hem jou mijn brief door te zenden om het niet over te moeten doen. Schrijf me wat je ervan denkt, als je mijn brief gelezen hebt.
Gisteren had hier revolutie plaats moeten hebben; eig. eergisteravond al.
- Ik kreeg *Vrouwendienst* van Vestdijk. Onder ons gezegd, ik vind deze poëzie hoe langer hoe meer onleesbaar, en als er veel bij elkaar staat bepaald onverdragelijk zelfs. Ik heb 80 blzn. berijmde raadseltjes geslikt, ça suffit pour un an! Dan vind ik *Porta Nigra* toch 10 × 'aangenamer'!
Tot zoover, voor heden. Hartelijk gegroet door je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 16 oktober 1934

aant.

aant.

den Haag, 16 Oct. '34

Beste Eddy
Je aangeteekende zending kwam vandaag aan en is nu al door naar Vic. Zeer geslaagd en bijzonder 'in vorm'! Veel raker dan Maurice. Bedenk dus nog een titel.
- Vandaag hoorde ik van Hein, dat je *Smalle Mens* uit is; hij had hem natuurlijk

gesignaleerd bij Mayer, ik was nog niet zoo gelukkig. Je schijnt tegelijk met Jef Lasts *Zuiderzee* te zijn verschenen. Ik hoop op een exemplaar binnen enkele dagen! Want ik *lijd* vandaag onder *Oriënt Express* van den Balkanees, dat alleen iets minder slecht is dan *Eroica*, omdat hij 'er geweest is'. Verder dezelfde kul. In zijn voorwoord begint hij met zichzelf met Karl May te vergelijken!

In het Dec.-nummer komen geen panopt., dus stuur het desbetreffende nog voor Nov.! Wat *Ducroo* aangaat; er is toch nog gelegenheid genoeg, eer het boek verschijnt? Natuurlijk is het onjuist, als het bij *Celibaat* en *Leven op Aarde* zou worden achtergesteld, maar dat zal ook niet gebeuren. Het plaatsen van het laatste als *geheel* was trouwens geheel een quaestie van practische omstandigheden. Maar wees niet ongerust.

Van Jan. Gr. nog geen nader bericht. Ik wil J.v.N. nog wel eens aansporen, maar hij schijnt er nog altijd beroerd aan toe te zijn, dus resultaat? Ook de rest van *Ducroo* kreeg ik nog niet van hem.

Brief van Gans over *Herfst in Parijs* staat vandaag in de krant. De poëzie van Vestdijk in *Vrouwendienst* lijkt mij een barre *verstarring*. Ik heb nog niet alles gelezen, maar een gedicht als *De Parasiet* lijkt mij hier niet te vinden. Ik voorzie, dat binnen een jaar de Forum-redactie springt, als V. zoo doorholt naar de 'litteratuur'. Zijn criteria worden steeds beperkter, ik heb zoo nu en dan al lichte voorposten gevechten met hem. De reuk alleen van 'litteratuur' (en vooral bij iemand, die beter waard is) maakt me draaierig. Het schijnt een machtige magneet te zijn! - Ja, *Porta Nigra* is als geheel veel en veel 'aangenamer'! Hier heerscht tenminste nog een toon, die tegen de litteratuur *tracht* in te klinken, ook al lukt het zelden.

De Pool is nog steeds bij ons gelogeerd. Ik apprecieer hem hoe langer hoe meer. Maar wat er van hem en zijn vrouw worden moet in deze afzichtelijke nieuwe diaspora mag de hemel weten. Querido wil zijn roman niet uitgeven, want hij vindt hem niet gelikt genoeg geschreven; wat *ik* er van las is inderdaad niet *mooi*, maar zeker belangrijk, belangrijker dan Klausje Mann, dien hij *wel* uitgeeft. Ja, deze heer Querido is een uitgeslapen zakenman en steunt de emigranten alleen, wanneer zij zoo blijven schrijven, als zij in het *Berliner Tageblatt* van weleer schreven!

Den avond passeer ik verder met *Orient Express*. Deze is lang en dik, en alleen *mijn* tempo is bijzonder snel. Het zal nog opgevoerd worden, vanavond. hart. gr. ook van Ant voor jullie beiden je

Menno

Antwoord even op die enquête! Het idee is van Hein.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [16 oktober 1934]

aant.

aant.

Parijs, Dinsdag.

Beste Menno,

Gisteren kreeg ik *De Sm. Mens*; hebben ze hem jou ook gezonden? Ik vroeg voor Hein het ex. van *Het Vaderland*, d.w.z. om het hèm speciaal te adresseeren, want ik kreeg maar 6 exx., en met de dokters (Maasland) en zakenlieden (T. Verhoeven)

die ik hiermee danken moet, ben ik daar meteen doorheen! Ik gaf jou apart aan Q. op.

Ik ben erg benieuwd naar je preek hierover, en geloof je in deze netelige taak een beetje te kunnen helpen. Ingesloten een merkwaardig document, door een duitsche émigré geleverd (die net in Holland was! zegt men) naar aanl. van die MSS. tentoonstelling met illustraties. Wat hij van mij zegt lijkt mijzelf ongelooflijk subtiel. Is het niet een prachtzet voor jou, ik bedoel: een prachtaanloop, om met een contra-analyse van dit document te beginnen, het te citeeren, enz. al had hij alleen maar gezegd: 'tusschen deze allen een vreemde'! (aanknoopen: die fameuze gallische geest) - maar wat ook zoo mooi is, is die historie van die wetten, die uit 'masochisme', toch tevens 'dwarsbalken' zijn; enfin, *de Smalle Mensch*, in één woord! - Het lijkt me nogal amusant voor jou, om zoo te beginnen, maar stuur me het document terug, want ik ben er ontzaglijk aan gehecht! Schrijf me vooral ook wat je van mijn aant. denkt. Ze zullen weleens van toon veranderen; soms meer verhalend zijn, soms meer bespiegelend. Maar ik kan er geen titel voor vinden. 'Invallen en Reflexen' - of 'Reacties' - ik wou graag wat origineelers. Komt later wel, hoop ik.

Moet je mijn panopt. in November of kan in Dec. ook nog wat staan?

Hartelijk je

E.

P.S. - Vandaag ga ik me laten inschrijven op de perzische cursus.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [17 oktober 1934]

aant.

aant.

Parijs, Woensdag.

B.M.

Morgen antwoord ik op je enquête. J.v.N. laat zeggen dat hij geen letter copy van *Ducroo* meer heeft; maar in dat geval *heeft* hij je (misschien op mijn verzoek) de copy al gezonden! Wil je nog eens precies nazien wàt jij hebt. Het hfdst. dat ik bedoel is wschl. IV; begint met: 'De Zuidkust van Preanger; een baai, een eenzaam eiland'. Heb je de copy *niet*, schrijf dan zelf *omgaand* aan J.v.N. (niet aan J.Gr.)!

Je

Eddy

Moet (of mag) Bep ook op de enquête antwoorden?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

18 oktober 1934

aant.

aant.

Donderdag

B.E.
Ook ik kreeg vanmorgen bericht, dat J.v.N. geen copy van *Ducroo* meer in zijn bezit heeft; *mij* heeft hij niets gezonden, dus het moet m.i. of bij jou of bij Querido zijn!
Ik heb hier: IX (De school en Baur), X (Eind v.h. kind), XI (De jonge Indiesman), XII. (Dit zijn de oude titels).
Als Bep op de enquête wil antwoorden: *graag*! Er zijn al een paar antwoorden binnen: Theun, Anton v.D., Henri v. Booven en Vestdijk, die blijkbaar als de weerga in de vulpen zijn geklommen. Het kan mooi worden!
Heb je mijn brief ontvangen? hart. gr. je
M

Sm. Mens gekregen, helaas ingenaaid en (uiteraard nog) zonder opdracht! Ziet er goed uit, vind ik, wat roman-achtig alleen. Maar wat *dik*! Ik hoop met het manuscript de kroniek te kunnen beginnen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 18 oktober 1934

aant.

aant.

Parijs, Donderdag.

B.M.
- Die enquête is allesbehalve helder gesteld en de 2 vragen zijn eig. dezelfde. Maar morgen stuur ik antwoord + het panopticum. (Ik had wel stof voor 4 panopticums, maar soit.) - Gelukkig dat je de aanteekeningen goed vond; ik zal nu overgaan tot uitwerken van wat ik schreef gedurende Stavisky. De copy krijg je dan in December. - Voor Q. moet ik *beslissen* (in Dec.) of ik *Ducroo* geef of niet. Zal wel lukken. - Ik schrijf vandaag aan J.v.N. over die 'weggeraakte' copy, dus hoef jij het niet te doen. Maar kijk nog even precies na òf hij jou die copy niet al eerder zond, want hij is nogal precies in gewone omstandigheden. - Het stukje van Van Uytvanck voor Nikli is fraai. Zeg Vestdijk dat ik spoedig antwoord, als ik het kwatrijn van Pia terug heb, aan wien ik het nu zond. Ik verwacht het iederen dag. Kan je me *Orient Express* na lezing ook nog even sturen? Kan ik je plezier doen met een geb. ex. *Dumay*? want we hoeven het hier niet dubbel te hebben.
Hart. groeten van je
E.

Schrijf Q. als je *S.M.* niet gauw krijgt.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [19 oktober 1934]

aant.

Parijs, Vrijdag.

B.M.

- De copy is terecht! Het blaadje lag zelfs dubbel, in het pak dat J.v.N. mij heden zond. Ik stuur je nu dus de heeleboel toe, zoodat jij nu *alles* hebt wat er van *Ducroo* nog gepubliceerd worden kan in *Forum*.

Bep zal probeeren op de enquête te antwoorden, maar belooft niets. Ik zal haar er toe aansporen.

De ingenaaide *Smallemensch* is beter dan de gebondene, omdat de bladspiegel niet alleen compact maar eig. te groot is, wat in de geb. exx. des te meer opvalt door de glad afgesneden randen (holl. wansmaak). Maar eventueel zal je van Q. wel een geb. ex. krijgen, als je hem er persoonlijk om vraagt. Of koop er een om de zaak te steunen en geef het ingenaaide dan aan iemand cadeau: je Poolsche auteur bv.! Ik ben zéér benieuwd naar je bespreking.

Marsman is bedlegerig en dùs in Utrecht terug, gaat weer naar Berlijn terug als hij opgeknapt zal zijn. Varangot moet, op verzoek van Coenen, over mij als essayist schrijven in *Gr. Ned.* Ook dààr ben ik benieuwd naar, al verwacht ik er niet zoo erg veel van, na zijn stuk over je *Politicus*. Maar hij staat 'vrijer' tegenover mij.

Et v'là. Tot later dus maar weer.

Je

E.

Ik heb Q. gevraagd het recensie-ex. van *De Sm. Mens* voor *Het Vad.* speciaal aan Hein te adresseeren. Als dat niet gebeurt, laat hij mij dan even waarschuwen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [19 oktober 1934]

aant.

Parijs, Vrijdag.

B.M.

Hierbij 2 panopticums. Zet er liefst iets tusschen. Ik had ze misschien beter kunnen maken, maar had nu te veel haast, dus neem ze zóó voor lief. Ze zijn bovendien als 'échantillons' ook zóó van waarde.

Het antwoord voor de enquête volgt. Daar is toch geen haast bij, gegeven de datum van 10 Nov. Maar morgen of overmorgen zend ik het.

Hart. gr. van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron en E. du Perron-de Roos

Den Haag, 23 oktober 1934

aant.

aant.

den Haag, 23 Oct '34

Beste Eddy en Bep

In de eerste plaats mijn bijzonderen redactioneelen dank voor de antwoorden op de enquête! Het antwoord van Bep is werkelijk uitstekend, dat van Eddy vond ik minder; eigenlijk niet in zijn toon, aarzelend en ‘verwijzend naar iets anders’. Liever had ik iets fulminanters! Het gepeupel van Robbers tot Houwink antwoordt ook, natuurlijk. Er zijn prachtige Querschnitt-antwoorden te maken; ik denk, dat ik Bep met Ina Boudier-Bakker (of met Henr. Roland Holst) in één avondblad zet...

De Smalle Mens behandel ik volgende week in de kroniek. Ik zie er eerlijk gezegd tegen op, om de bekende beweegredenen. Maar er schieten me toch nu al verschillende motieven te binnen, die ik juist in de krant wel eens wil aanroeren. - Bij de herlezing trof mij de juistheid van Malraux' opmerking over mijn manier van polemiseeren in den *Politicus*. Ik heb het gevoel, dat ik zijn vermoeden in deze nieuwe dialogen realiseer. Rudi v. Lier, die nu bij Huizinga studeert, was eergisteren hier en betoonde zich vooral geestdriftig over *De Calender en de Notaris*! - Ik lees onder het werk door de brieven van *Bakoenin* aan Herzen en anderen. Een heel andere, menschelijker toon dan in de correspondentie Marx-Engels; maar dat de laatsten het moesten winnen en veel ‘knapper’ waren, wordt uit deze vergelijking ook duidelijk! Verder heb ik Kropotkin uit de K.B. meegesleept. Marx schijnt Bakoenin overigens bepaald *vuil* behandeld te hebben.

Wat scheelt Marsman? Ik heb nog niets van hem gehoord. Zou hij bezoek apprecieeren? Dan ga ik eens naar Utrecht.

Wat de panopt betreft: hoe geslaagd ik ze beide ook vond, dat je er *twee* zond bracht me in verlegenheid, want de rubriek panopt. *barst* ditmaal (terwijl ik vorige maanden zelf voor de zaak op moest draaien!). Gans, Slau, jij, ik zijn ditmaal vertegenwoordigd. Ik laat dus je Indische ontboezeming maar tot Jan. overliggen en plaats nu vast de werkelijk bijzonder treffende critiek op Napoleon. Je hebt daar zeker geen bezwaar tegen?

Ik zend je vandaag of morgen een pak met Klaus, den Doolaard en Antonini. Den Doolaard schijn ik wel belazerd te hebben, want op de krant dacht men, dat hij wel weer zou willen vechten. Overigens ben ik zelf van meening, dat ik hem te veel heb gespaard, alweer uit de bekende overwegingen.

Van de regeneratie van de *Groene* heb ik niets gemerkt. Bij iedere regeneratie werd ik trouwens betrokken zonder ooit andere dan hoogst onaangename ervaringen op te doen. Wees dus voorzichtig met die jongelui! Ze willen permanent een ‘frisch weekblad’ en zijn even permanent gierig.

Aan de komma's kan ik *niets* doen! De correctoren zijn schoolmeesters en werken volgens een eenheids-principe. Maar voor de enquête zal ik speciale maatregelen treffen. Overigens is dit komma-aesthetisme haast even erg als de spelling argumentatie van neef prof. Huizinga, die een open brief voor de Vries en te Winkel

heeft gepubliceerd, waarop ik hem in *Het Vad*. van repliek heb gediend. Ik blijf voor *veel* kommata!

Voor den indiscreten E. nog dit: ik meen zeker te weten, dat Dick B. met Netty D. tot daden is gekomen. Van het gevoel ben ik in dit geval juist veel *minder* zeker!

hart. gr. ook van Ant
jullie
M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 25 oktober 1934

aant.

aant.

Parijs, 25 October.

B.M.

- Ik vond het wel aardig deze keer eens 'rustig' te antwoorden, en daarbij: Jan Lubbes ligt me werkelijk nog te versch in het geheugen. - De proef ging vandaag terug. Zend me het losse blaadje terug, dat er vast niet meer bij kan. Uitstel van de militaire poëzie is best. - Ik wil in de krant bij Theun. Zend je ons àl de antwoorden van de enquête? Zend ook stuk van Huizinga over spelling, met jouw antwoord (of alleen dit laatste), je stuk over *Orient Express*, etc. etc. Je verwaarloost ons tegenwoordig erg! - Heeft Hein zijn ex. van *De Sm. M.* gekregen? - Ik ben erg over je aan het denken, want ik ben nu aan het hfdst. met Wijdenes begonnen. Heb echter ook een hoop op het hart over het literaire congres in Moskou, en zal daarover voor Jan. wel een pak nieuwe blocnote-notities indienen. Wschl. breek ik ook een lans voor Last die door de partij heftig wordt aangevallen om het homosex. element in zijn *Zuiderzee*. Het is een wonderlijk gedoe, dit alles, maar het gaat mij toch aan, zoolang ik niet in Perzië zit. Mijn cursus begint 13 November. - Heb je Antonini nog voor de krant gebruikt? Zoo ja, stuur me dan ook dat nr. Enfin, houd me op de hoogte. Later meer en beter.

Steeds je
E.

[E.d.P.-d.R.:] L.M. Hoeveel aangenamer zou het mij zijn als deze enquête een prijsvraag was! Kan [onleesbaar] alsnog en dan de hoofdprijs voor mij? [onleesbaar] of een platina dameshorloge.

Komma's *zijn* geen aesthetisme!! Ze maken emphase waar je die heelemaal niet geven wilt! Hoe meer komma's, hoe meer nadruk en paedagogie.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 26 oktober 1934

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Vrijdag.

Beste Menno,

Ik ben tot over mijn ooren verdiept in de rapporten betreffende het Congres in Moskou. Het is passionnant, ook voor ons, omdat het bijna alles opheft wat ons, artistiek gesproken, remde. Er komen nog wel wat idiotieën voor, maar de stap naar de vrijheid en naar het behoorlijke idee van 'kunst' is *enorm*. De avond die ze er hier aan gewijd hebben, hebben Bep en ik meegemaakt, Bep zal daarover een rapport maken voor de krant. Maar er is oneindig veel *achter* zoo'n avond, en het zou idioot zijn om er alleen de massaleiderij in te zien. Ik heb hoopen dingen te zeggen en reserveer van nu af, in Januari x blzn. (misschien wel 20) in *Forum*, om deze kwestie te bespreken. Is dat goed? Het lijkt mij toch *de* kwestie en het is daarom jammer dat het in December niet kan, want het had eig. als 'hoofdartikel' in November gemoeten.

Ik zal probeeren het in 'aforismen' te doen; ik bedoel: in losse gedachten en dus zoo kort mogelijk, à la de vorige. Ik denk slaags te raken met Gorky, met Radek, met Boekharin en zelfs met Malraux, en toch bij allen exact en bondig te releveeren wat ze aan *juiste* dingen gezegd hebben.

Stuur je me dus vooral je stukken? Houd me ook een beetje op de hoogte van de situatie 'bij ons'. Heb je Gans al gesproken? *Ducroo* wordt dus weer uitgesteld. En ten slotte zal dat ook wel voor goed zijn, tenzij het boek eerst *najaar* '35 uitkomt, wat ook mogelijk is. Ik heb voorloopig weer alles weggelegd om deze Sovjet-historie te bestudeeren en lees ook Marx. Tant pis, maar dit is voorloopig boeiender dan alles.

Hartelijk je
E.

Heeft Jan je ooit mijn brief doorgezonden over een event. organisatie of niet? - Moet jij geen documenten over het Congres bestuderen. Pracht-preek zit daarin. Zie dat je ze krijgt, in het Duitsch of Hollandsch.

Daarnet krijg ik je stukken: d.w.z. over Huizinga, Nietzsche en Doolaard. Kijk in mijn brief of er nog wat is dat je me zenden kan.

Hiervoor veel dank!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 27 oktober 1934

aant.

aant.

den Haag, 27 Oct. '34

Beste Eddy

Onze levens schijnen weer in sterke mate parallel te loopen, want ook ik zit tot over mijn ooren in de ‘sociale problemen’! Voorshands niet de Sowjet-congres-resoluties, maar Bakoenin en Kropotkin. Bakoenin's correspondentie heb ik nu voor een groot deel gelezen; hij is ongetwijfeld een zeer bijzonder mensch geweest, een Nietzsche, stel ik mij voor, met een fundament van gelijkheidsidealen; theoretisch dus vaak schrille tegenstellingen, naar den *toon* zeer verwante geesten. Zijn uitlatingen over Marx zijn merkwaardig, loyaal vooral. Bijzonder interessant is zijn uiteenzetting over het scepticisme met Herzen, *den* scepticus van dien tijd. Misschien word ik nog syndicalist; als ik maar aan de ‘naamlooze massa’ kon gelooven, zooals de edele Kropotkin! - Ondertusschen schrijf ik aan de dialogen, ik nader de 70 pagina's (getallen zeggen mij altijd iets onder het schrijven); de vierde dialoog over de rangorde is onder handen. Onderwijl heb ik nog met Huizinga moeten bakkeleien, want hij heeft gerepliceerd en mij dus tot een dupliek genoopt. Ik zal je die Maandag nog toezenden.

Je plan om over de Sowjet-rapporten te schrijven, is prachtig. Deze dingen zijn inderdaad nu van het allereerste belang. Ik zou die documenten *zeker* willen lezen, maar waar zijn ze te krijgen? Kan ik ze ergens koopen? Wat ik ervan in de krant las, was volkomen onvoldoende om een juist begrip te krijgen.

Je titel *Blocnote klein formaat* is werkelijk een uitstekende vondst, die het phaenomeen karakteriseert en toch alle vrijheid laat voor de onderwerpen. Ik heb er een ‘hoofdartikel’ van gemaakt. - 7 Nov. is er een ‘gemengde’ alg. redactievergadering van *Forum*; daar zal dan moeten worden uitgemaakt, hoe het het volgend jaar zal gaan. Ik voor mij ben tevreden als het tijdschrift ongeveer zoo blijven kan; liefst wat dikker, en eenig honorarium voor Ant, die zich heele avonden *verdoet* aan het administreeren van de copie; maar dat is toch bijzaak. In ieder geval gaat de zaak door.

Gans was hier laatst, zeer opgewekt voor zijn doen, maar nog altijd niet klaar met zijn artikel! Dat wordt legendarisch. Hij maakte ook kennis met den Pool, die een goede avond had en zeer merkwaardige analyses van het ghetto ten beste gaf.

Een brief over ev. organisatie heeft Jan mij nooit doorgezonden. Hij is, geloof ik, nog slordiger dan ondergeteekende. Wij gaan, als er tenminste geen première tusschenbeide komt, volgende weekend naar Brussel.

Tot nader.

Veel hart. gr. 2 × 2 en de hand van je

Menno

‘Joost Mendes’ heeft ook op de enquête geantwoord, maar hij heeft het bij voortduring over een ‘enquette’. Laten staan of verbeteren?

Bismarcks *Gedanken u. Erinnerungen* probeeren te lezen. Onmogelijk; alleen bij heele kleine scheutjes.

Wij kregen van Helman een roman voor *Forum*; abominabel beroerd! Van een aanstellerige, gewichtige *klets*, die ten hemel schreit.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [1 november 1934]

aant.

aant.

Parijs, 1 Nov.

Beste Menno,

Het is vandaag feestdag hier (Allerheiligen), maar morgen stuur ik je een gebonden ex. *Smalle Mensch*, met verbeteringen en inscriptie. Geef jou ex. dan aan den heer van Crevele, als hij tenminste nog altijd je Peter Gast is.

Dat Bakoenin op Nietzsche lijkt, geloof ik niet. Ik las een biographie van hem + zijn fameuze confessie aan den Tsaar, en vond hem een flauwekul-kant hebben (bohème, slimmerig, etc.) die bij N. zeker ontbrak. Ik vind B. wel sympathiek, maar met alle reserves. En zijn verhouding tot den discipel Netsjaev is bepaald tragikomisch.

Querido van de *enquette* stuurde mij, z.g. bij misverstand, 4 exx. *S.M.* die hij mij in rekening heeft gebracht. Vandaar dat ik je dit geb. ex. sturen kan. Maar wat ik met die 3 andere ingenaaide moet doen, weet ik niet. Ik vind het toch nogal een jodenstreek dat hij mij even voor fl. 20. - opschrijft, voor een boek waaraan ik fl. 500. - heb meebetaald. 's Mans manieren op dit gebied bevallen mij niets.

Wanneer krijg ik wat van je dialogen te zien? - Ik ga nu voor 2 dagen met Bep het bosch in, Zaterdag of Zondag werk ik aan die congres-dingen (ik heb nu alles gelezen ervoor); Maandag begin ik weer aan Wijdenes!

Je polemiek tegen Huizinga is uitstekend, en de hooggeleerde van zijn kant was echt bitter en kwaad (hij arme!) - ik heb de beide stukken naar Jany doorgestuurd.

Documenten over congres las ik in *Commune* n° 13-14, uitg. 24 rue Racine, Parijs. Maar vraag Gans om je duitsche teksten te bezorgen, die zijn wschl. nog beter.

Hart. groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [5 november 1934]

aant.

aant.

Parijs, 5 Nov.

Beste Menno,

Met spanning wacht ik iederen dag op bericht. Ik lees, denk, schrijf, lees, denk weer - en kom niet tot Wijdenes. Slapen doe ik niet meer. Hierbij verder een kleine bijdrage voor Januari-*Forum*. Je hebt dan 2 panopticums daarvoor van me. En je krijgt een serie blocnote-velletjes over de Russen.

Lees vooral: *La Tragédie de la Jeunesse Allemande* van Ernst Erich Noth. (Bij Grasset verschenen, het duitsche origineel verscheen nog niet). Het is de helderste uiteenzetting van wat er in Duitschland gebeurd is, en in een zeer sympathieke toon geuit, véél beter dan *Der Hass* en 3 × zoo intelligent. Noth is een jongen uit de generatie van Klausje, maar 4 × zoo sympathiek, lijkt me. In ieder geval is dit boek ideologisch de beste aanvulling van wat *Die Geächteten* dramatisch te begrijpen geeft. Het lijkt me voor jou een voortreffelijke stof voor een preek. Stuur je me je preeken nog?

Forum was heel gevarieerd, ofschoon niet prima. Keuls beneden alles, en dat lulstukje over vriendschap ook erg zoozoo. Wanneer komt er weer eens wat van jou? De dialogen! - Je panopt. *alleraardigst*; ik heb er echt om moeten lachen, wat een uitstekende controle is; Bep ook. Gans toch wat lang en herhalend, Slau wel grappig.

'Terborch' voor zijn doen heel geslaagd, beter dan de vorige keer. *Tsjip* vind ik after all een laag-bij-de-grondsch kletsboek, dat steeds vervelender wordt. Brulez moet ik nog lezen.

Hoe was het in Antwerpen en in Brussel? Laat gauw wat hooren, en verontrust je niet als ik niet direct antwoordt, want men verwacht hier 10 Nov. revolutie (wschl. 'van rechts') en 13 Nov. begint - bij leven-en-welzijn en als God het wil (Insj'Allah!) - mijn perzische cursus.

Hartelijk je

E.

P.S. Rudie schreef mij dat hij na *De Sm. Mensch* even begeerig was naar meer - d.w.z. naar meer houvast - als na de *Politicus*. Je ziet, wij géven te weinig.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 6 november 1934

aant.

aant.

den Haag, 6 Nov. '34

B.E.

In haast een paar regels. Wij waren l.l. weekend bij Jan Greshoff, bijzonder prettig, maar daardoor heb ik allerlei werk laten liggen. Snel dus een paar noodzakelijke mededeelingen.

In de eerste plaats *dank* voor de geb. *Smalle Mens*, met de opdracht! Wat de bladspiegel betreft geef ik je gelijk, maar de band is heel goed en eenvoudig. Het andere ex. ging dadelijk naar Peter Gast, die er vanwege mijn stuk in *Het Vad.* al op zat te vlassen. Peter Gast is 44 jaar, maar 'geestelijk' van onze generatie. - Ik schreef over *De Smalle Mens*, met het idee je boek *er in* te brengen bij menschen, die lezen kunnen. Je kreeg het stuk nu zeker al. Ik moest me tot de hoofdzaken beperken; verwacht dus geen werkelijke krachtmeting. Met dat al geloof ik wel, dat ik erin geslaagd ben de tendenz van het geheel voor nog-niet-ingewijden te verduidelijken. Alleen het begin met dat manuscript viel me niet mee bij het overlezen, omdat ik aan de definitie van Carsch toch eigenlijk niet veel houvast had.

Ik geloof, dat de Lang alle nummers van *Het Vad.* waarin de enquête verschijnt, aan de deelnemers zal toezenden. Je kunt je dus op het fraaiste prepareeren.

Gisteren kwam Gans onverwacht hier aanzetten met zijn nu geheel voltooide studie, 23 pag. dicht beschreven, lijkt me bij oppervlakkig inzien heel goed. Nu moet het dus zoo geregeld worden, dat jouw blocnote over de Sowjet auteurs en Gans' artikel niet in één nummer komen, want dat is van het goede teveel (tenminste wat de verdeeling van de ruimte betreft). Ik dacht dus jou in Jan. en Gans in Febr. te zetten; kun je daarmee rekening houden? *Later* kan Gans m.i. ook al niet, omdat

hij een zekere mate van actualiteit heeft. Hij had het stuk alleen wat vlugger moeten afwerken, dat was gemakkelijker voor mij geweest.

Volgende week komt hij hier weer met de Kom. Ik vraag Rudie erbij, en waarschijnlijk ook Lewin, onzen Pool, die nu weer weg is. Hij zit in een pension in Scheveningen met zijn vrouw (zij hebben *beide* nog de laatste week bij ons gelogeerd). De man was vijf weken hier en heeft zich volkomen als calender gedragen; ik had bepaald veel aan hem. Hij reist nu over 14 dagen weer naar Polen, maar niet door Duitschland!, er was daar n.l. 'naar hem geïnformeerd'. Hij was zeer bevriend met Mühsam...

Voorloopig laat ik het hierbij. De St. Nicolaas rotboeken beletten me het schrijven aan de dialogen. Vervelend, maar dit is ook de drukste maand.

Tot nader. hart. gr. van ons beiden ook voor Bep je
Menno

Uitstekend is je blocnote-blaadje over du Perron! Daarin ligt *heel veel*, veel meer 'Umwertung aller Werte' misschien dan in allerlei gezwam van nazi's en communisten bij elkaar.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [7 november 1934]

aant.

aant.

Parijs, Woensdag

Beste Menno,

Hierbij ingesloten een rapport over *het* Congres door Last. Ik vind het sympathiek en raad je aan het in Januari te plaatsen met het stuk van Gans en mijn aanteekeningen. Dan hebben we 'Nederland' vol met deze aangelegenheid, maar dat lijkt me opperbest, vooral voor een nieuwe jaargang. Meer belangstelling voor de 'groote tijdstroomingen', etc.

Misschien inspireert het ensemble van Last (Stalinist), Gans (Trotskist) en Ikke (bourgeois) tot een inleidende bladzij ter verklaring.

Last, die erg krap zit ook, vraagt of hij voorschot kan krijgen op dit stuk. Kan je hem dat sturen zoodra het aangenomen is? Bv. fl. 25. - Zijn adres is:

Leimuidenstraat 33[1] Amsterdam West.
In haast, hartelijk je
E.

Daarnet je brief. Ik heb helaas van je artikel nog niets gezien! Wil je het mij nu direct laten sturen? - Wat je van Gans' en mijn stuk zegt lijkt mij minder goed dan mijn idee om een heel nr. (Nederland alleen) aan deze kwestie te wijden. Gans heeft dan bv. 25 blzn., Last 11, ik de rest. Maar... ook dàt gaat niet! want dan zou ik nog maar 4 blzn. hebben, en met het Panopt. nog niet eens. Zet dan Last en mij in Januari, en Gans in Februari, - alsof het stuk van Gans een *antwoord* op de 2 andere stukken was. Dat is het eig. ook; het 'trotskistiesche' wederwoord! En van jou een dialoog in Jan.

Ik sprak gisteravond Ernst Erich Noth, 25 jaar, heel aardig - véél aardiger, intelligenter en eigener dan Klausje. Klaus en *Orient Express* ontvangen; ik zal ze je terugsturen, maar mag ik nog wat wachten met lezen? Wil je me ook *Sofie Blank* sturen, waar Vestdijk zoo verrukt van is? (niet geheel ten rechte veronderstel ik)
Hart. groeten,
je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [8 november 1934]

aant.

aant.

Parijs, 8 November.

Beste Menno,

Vanmorgen kwam je bespreking. Ik ben er je extra-dank voor schuldig, omdat je werkelijk erin geslaagd bent om ideologisch de waarde van het boek aan te geven in een terminologie bijna voor iedereen. Kortom, dit is een stuk in dien fameuzen stijl van Lenin die *alles* wist te behandelen voor de massa, naar men zegt. Ik ben er èrg tevreden over, vooral met het slot (het stuk wordt gaandeweg beter); maar ook de manier waarop je zegt dat het individualisme in den strijd wordt gebracht zonder als allesbezwerend axioma te fungeeren is erg à la jou en voortreffelijk. - En nogmaals 'kortom', een 2e bespreking die zoo juist is, zal er zeker *niet* komen; dus hier houd ik het dus maar meteen op. Dat je de aesthetische kant niet besprak is ook heel goed, dunkt mij, en nog meer dat je zelfs niet kikte over *Forum*! Ik zou willen weten wat Joost Mendes van dit stuk denkt.

Hierbij overigens een brief van hem, die ook jou interesseert. Antwoord er niet op; ikzelf zal de kwestie blauw-blauw laten. Tot 1 Nov. '35 hebben we allen tijd. Toch lijkt me de manier waarop hij mij met 12½% afscheept na mij met fl. 350. - in het zaakje betrokken te hebben ook allesbehalve eersterangs. Enfin... En hij heeft me voor ± fl. 25. - aan *Smalle Menschen* geleverd, dat is ook nog iets.

Ik zal hem bij gelegenheid antwoorden, maar die betalingskwestie door de vrienden niet aanroeren. Stuur me den brief terug.

En hierbij nòg iets fraais: de reactie van Last op het boek. Commentaar hoef ik niet te geven; die hoor ik liever van jou. Maar als document is het zeer de moeite waard. Stuur dus ook terug.

Wij wachten hier op een revolutie, op straatgevechten tusschen vuurkruisen en communisten, etc. Slau, die gisteren uit Madrid zou komen, is zonder bericht weggebleven, misschien door de toestand daar geboeid of opgeslokt.

Vraag Hein of hij zijn ex. *Sm. M.* ontvangen heeft, want niet alleen schreef Q. dat het hem gezonden is, maar het werd mij zelfs in rekening gebracht (dit niet aan Hein zeggen, die neiging heeft te schrikken van zulke cadeaux!)

Hartelijk je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

9 november 1934

aant.

aant.

9 Nov. '34

Beste Eddy

Hierbij gaan nog een paar foto's, die je immers graag wilde hebben, benevens een toevallig ontvangen foto van Teheran, die je misschien vanwege de toekomst zal interesseeren. Mijn stuk over *De Smalle Mens* heb je natuurlijk ook al lang, evenals de zotteklap van de enquête, die mij overigens gelegenheid zal geven in een slotconclusie hier het *bewijsmateriaal* te toonen voor mijn these tegenover Ritter! Vandaag gaat Bep mee, met Marie Schmitz en Constant v. Wessem. Hein heeft beloofd op de komma's te zullen letten.

Via Jan hoorde ik toevallig, dat er twee dagen na mijn stuk over *de Sm. M.* in de krant bij Querido al *10* bestellingen uit den Haag waren binnengekomen. Het effect 'dwingt ze om in te gaan' is dus wel bereikt. Ik geloof trouwens dat Qu. lang niet ontevreden is over den verkoop.

Noth heb ik besteld. Als het gaat wijd ik aan hem *en* Kläuseli een kroniek. Je kunt Kl. en den Doolaard natuurlijk ad libitum houden; alleen wil ik het naderhand graag aan mijn zwager den philosoof sturen voor zijn leeszaal. -

Zooeven je aangeteekende brief. Ik heb nog geen gelegenheid gehad het stuk van Last te lezen, maar ik ben er eenigszins benauwd voor. Wat ik in die mededeelingen van het Congres (die ik bij Jan even inzag) van hem over Holland las, gaf me rillingen. Als dit stuk weer van die strategische *kul* bevat, ben ik er perse tegen. Ik ben het ook *niet* met je eens, dat wij om der wille van de 'groote tijdstroomingen' werk moeten opnemen, dat niet *voor ons* belang heeft, zooals b.v. dat van Gans. Last wordt mij steeds onsympathieker, met zijn vervelende ijdelheid, die zich nu toevallig niet in de Maatsch. der Letterkunde, maar in het Sowjetcongres gaat manifesteren. Maar ik zal eerst lezen en daarna je mijn opinie schrijven. - Gans is werkelijk een bijzonder geschikte kerel; het gekke is, dat hij in zijn stuk nu tegenover jou de 'reactionnair' is!! Wat hij ook zeer tersnede opmerkt. - Mocht het stuk van Last goed zijn, dan zou er wel geen andere mogelijkheid bestaan dan een 'Sonderheft' over het congres. Ik hoop ook spoedig een dialoog voor mijn gevoel te kunnen 'vrijgeven' voor *Forum*, maar ik zit er nog echt middenin en ben altijd wat huiverig voor een publicatie *vooraf*.

Sofie Blank berust nog bij Vestdijk; ik stuur het je later. Zijn geweldig enthousiasme lijkt me overdreven; het boek is, vooral in het begin, heel goed en zuiver geschreven, maar van zulk een enorme importantie lijkt het me heelemaal niet. Het belang is hoofdzakelijk (ik legde daarop de nadruk in mijn kroniek), dat het geen *parvenu*-boek is, zooals Theun en Spoel.

in haast, hart. hand van je
M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan

Menno ter Braak

Parijs, 9 november 1934

aant.

aant.

9 Nov.

B.M.
- Ik heb je door de W.B. een ingen. ex. van Malraux laten sturen, maar die zien er wel erg beroerd uit; ik stuur je gelijk hiermee dus, van hieruit, een gebonden. Hein moet ook een geb. hebben gekregen (van de W.B.) Wil jij jouw ingen. ex. nu aan Gans geven? Adres: Laan v.N.O.I. 147[a]. Hart. gr. van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[10 november 1934]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Beste Menno,

De brief waarin ik je bedankte voor je bespr. van *De Sm. M.* heb je nu zeker ook; jammer dat je niet daarnà schreef. Last is in werkelijkheid niet zóó gearriveerd als jij denkt en heeft van het Congres een hevige tik op zijn hoofd gekregen, maar zijn ongeluk is dat hij de 'revolutionaire schrijvers' van Holland moet vertegenwoordigen. Maar als *zoodanig* juist is zijn stuk voor *Forum* sympathiek, en als je het door mijn aanteekeningen laat volgen werkt het bovendien overzichtelijk voor den oningewijden lezer. Zijn keuze uit de documenten is niet slecht; zijn conclusie in dit geval zoo ruim mogelijk, zijn strategie gelijkwaardig aan nul. (al zal hij wel denken dat hij erg slim is geweest ook in dit opzicht, voor die liberale bourgeois.)

Stuur het in ieder geval door naar Vic en Vestdijk.

Slau is hier en sprak gisteren heel kwaad over Vic, zei dat hij eig. als eisch zou willen stellen dat Vic uit de redactie verwijderd werd om verder mee te werken aan *Forum*. Hij vindt Vic een kulvent, als kritikus onbetrouwbaar sinds zijn gezwam over allerlei snert in de *N.R.C.*, als redacteur van een luiheid die ergerlijk is, en tenslotte vindt hij dat Vic niets vertegenwoordigt, en *Forum* alleen maar onzuiver maakt, want hij begrijpt niets van het opnemen, tegenwoordig, van de prullaria van Keuls. Ik moet je zeggen dat ik het persoonlijk objectief beschouwd totaal met hem eens ben (ondanks het zwakje dat ik ergens nog heb voor Vic) en in het bizonder over die hyper-prulpoëzie van Keuls, waar wij waarachtig uit alle macht tegen gevochten hebben. There is something rotten in *Forum*, en een buitenstaander als Slau ziet

dat eig. het best. Hij zegt dat hij langzamerhand lust krijgt om weer in *De Stem* te schrijven op deze manier, omdat het toch allemaal één pot nat wordt. Je mag Vic gerust dit alles meedeelen op de eerstvolgende redactievergadering.

De uitwerking van je kritiek is prachtig en verrukt mij zeer. Ben benieuwd wat de *N.R.C.* verkondigen zal en *wie* daar op mij losgelaten wordt: Huber Noodt of een andere idioot.

Noth en Klaus samen gaat best, als je er dan ook *Kind dieser Zeit* bij haalt en van Noth *Die Mietskaserne* leest. Noth zegt dat Klaus geen enkel recht heeft om zich als representant van het jongere Duitschland op te werpen, dat hij deel uitmaakt van een nasleep van de decadentie in München, dat hij een middelmatig veelschrijver is en dat zijn romans niets beteekenen. Noth zelf is wschl. ook geen licht, maar heeft niets van de pederastisch-mondaine flauwekul van Klaus. En als ik 'geen licht' zeg, bedoel ik het op het superieurste plan; hij is zeker intelligent, in de beteekenis: 'helder hoofd', en lijkt mij heel sympathiek, rustig, betrouwbaar, honnête homme (wat ik van lulletje Klaus niet zeggen durf, en zeker niet nu ik dit misselijke boekje inzag).

Over *Sophie Blank* dus later, als ik het gelezen heb. Ik hoop spoedig Den Doolaard te lezen, en stuur je alles dan terug. Op een ander blaadje schrijf ik nu over 'zaken'.

Hart. groeten van je

E.

Als je Last schrijft over zijn bijdrage - over voorschot of weigering - doe het dan aan hem direct en niet via mij.

II

Dit dan over de 'zaken': Bep krijgt daarnet het geld voor de stukken over November, en wordt afgescheept met fl. 45. - terwijl wij fl. 65. - moesten hebben (6½ kolom). Ze is nu bezig aan een protestbrief aan Schilt, wat wij *erg* vervelend vinden, maar het is absoluut noodig, want wij beginnen ons af te vragen wàt de taak is van een parijsch correspondent. Bep heeft een stuk geschreven over de Violette Nozière-zaak, waar héél Parijs over sprak; is zooiets noodig of niet? Volgens onze opvatting is het onmisbaar. Gevolg: het stuk wordt niet eens geplaatst! Het is nu natuurlijk te laat ervoor. - Een ander stuk, over Correggio en een tentoonst. v. caricaturen over concierges, huiseigenaars, etc. ligt nu al 5 weken bij jullie. Dit gaat toch niet op deze manier. Als het de bedoeling is van *Het Vad*. dat wij niet meer dan 4 stukken in de maand leveren, kan dat gebeuren*, maar dan hoeven wij hier ook niet onze krachten te verspillen aan copy die weggelegd wordt tot al het actueele er af is. Laat Schilt ons dan fl. 60. - in de maand geven voor 6 kolom, die wij zullen leveren en die hij dan gebruiken kan of niet, naarmate dat het beste uitkomt. Het wonen hier in Parijs is duurder dan in de banlieue, en wij zitten *liever* in de banlieue, maar doen dat niet, uitsluitend met het oog op de krant. Maar als wij als parijsch correspondent bepaald niet meer dan ± fl. 50. - kunnen verdienen, voor copy die min of meer toevallig geplaatst wordt, alsof wij eig. losse medewerkers waren, dan kunnen we er beter heelemaal van afzien, en probeeren door meer schrijven voor de andere bladen en goedkooper wonen buiten, de schade in te halen.

Dit is vooral van belang met het oog op onze verhuisplannen; dus zou jij hierover eventueel ook met Schilt willen praten en hem onze positie uitleggen. Wij hebben niets aan ons parijsch correspondentschap als wij niet een gemiddeld eruit halen van fl. 60.-** 's maands, maar wij hebben er *vooral* niets aan als wij stukken moeten maken voor heelemaal niets. - Hoe ze dan nog de treurige moed hebben om ons fl. 20. - te weinig te zenden, terwijl er 6½ kolom geplaatst werd, is mij heelemaal onbegrijpelijk; of is dit een nieuwe historie De Lang?

De verantwoording zal Bep nauwkeurig opgeven aan Schilt. Het is vervelend hem te schrijven, omdat hij er misschien niets van afweet, maar wie de redacteur is die de Violette Nozièrebrief heeft weggewerkt weten wij weer niet. En laat Schilt ons nu maar eens precies zeggen hoe wij het correspondentschap moeten opvatten, en of actualiteit hier misschien juist *ongewenscht* is.

Zou je ook nog aan Hein willen vragen of hij èn *De Sm. M.* èn *Het Mens. Tekort* heeft gekregen, die ik aan hèm persoonlijk liet adresseeren door Querido en W.B.? Hij hoeft er mij niet voor te bedanken, maar laat hij het jou even zeggen.

Deze vervelende brief heeft geen enkel 'rapport' met het andere velletje. Ik schrijf je dit uitvoerig, met het oog op Bep's brief aan Schilt. En ook, zegt Bep, omdat jij althans de brieven voor 'letteren en kunst' wat kunt laten 'opschieten', zooals die brief over Correggio etc.

Je
E.

* [E.d.P.-d.R.:] d.w.z. dat kan niet gebeuren, want dan geef ik het heele baantje eraan.

** [E.d.P.-d.R.:] nee, fl. 80 à fl. 90. (Ik ga over het budget, dus weet dat beter dan E., die overigens deze mijne amendementen onderschrijft.) Dit gemiddelde is mij het heele vorige winter- en voorjaarsseizoen gelukt, nadat Hein me aangeraden had zooveel mogelijk stukken van 1½ kolom te leveren omdat de frequentie dan minder aan de Lang opviel. In de 3 Zomermaanden ben ik zelf buiten machte om meer dan ± 5 kolom te leveren.

B.M.

Het *geleuter* van Nijhoff - kakkineus en bot tegelijk - heeft me werkelijk nijdig gemaakt. Kan je bijgaand panopt. nog in December werken? Graag! Laat de militair maar tot Januari liggen, als het niet anders gaat.

In haast, je
E.

Schrijf me bij gelegenheid de opinie van Peter Gast over *De Smalle*. Dank voor de photo's van Sils-Maria die ik met vreugde ontving.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 11 november 1934

aant.

aant.

aant.

den Haag, 11 Nov. '34

Beste Eddy

Je vertaling van Malraux in band kwam aan; daarvoor hartelijk dank, in het bijzonder voor de opdracht. Ik las er wat in, had hier en daar bezwaar tegen je vertaling, maar over het algemeen geloof ik wel, dat je den toon hebt weten te behouden. Toch: wat vervelend, dat zelfs dit 'calenderlijke' boek in het *Nederlandsch* eenvoudig door het thema en de woorden telkens aan *Eroïca* doet denken! Waarschijnlijk omdat er hier alleen maar beroerde revolutieromans zijn geschreven. Ik zal de uitgave deze week zoo opvallend mogelijk aankondigen. Hein kreeg ook een ex.; mijn ingenaaid zend ik dus aan Gans. (tusschen haken: Endt heeft, antwoordend op de enquête, op een bepaald misselijke manier wraak genomen op Gans, vanwege zijn stukje over de WB. in *Forum*. Je zult het wel lezen).

Gelukkig, dat je met de bespreking van *De Sm. M.* zoo volmondig kon instemmen! Ik had zelf ook wel den indruk, dat ik er in geslaagd was mijn weerstanden ten opzichte van de krant te overwinnen en een tamelijk goede synthese van het geheel te geven. Ik had ook allerlei onderwerpen kunnen aanroeren, maar dan was de synthetische strekking verloren gegaan en het stuk zou aan propagandistische kracht hebben ingeboet. Dat het ook 'commercieel effect' had, schreef ik je al. - Vestdijk is door Vic tot medewerker voor poëzie en aanverwante zaken in de *N.R.C.* aangesteld en debuteert spoedig met de bespreking van *De Smalle Mens*. Ik las het stuk, dat hij mij vanmorgen liet zien. Het is m.i. weer typisch de scholastische kant van Vestdijk, zonder eigenlijke overtuiging en au fond toch specialistisch-gereserveerd. Volgens hem culmineert het boek in het stuk over Hamlet, wat mij pertinent onjuist lijkt. Maar in ieder geval is zijn bespreking beter dan een ev. lulstuk van Anthonie, die in het laatste Bulletin *De Slinger van den Tijd*, een infaam *prul*, verheerlijkt. Godgeklaagd gewoonweg; ik heb het in *Het Vad. vermoord*. (Het is overigens al uitverkocht, vanwege de zedelooze passages denk ik). - De brief van Joost Enquette is vuil. Ik begin hoewel geheel ongemotiveerd, Zijlstra weer meer te waardeeren. Van dergelijke kleine koopmanspractijken heb ik met hem tenminste nooit last gehad; ook *Forum* pakt hij voor 1935 weer royaal aan. Maar dit nog: ik heb van Querido *nooit* een berekening van de kosten ontvangen en ben dus juridisch niet te vangen, gesteld dat hij mij oplichten wil, in Nov. '35. Ik vertrouw hem niet erg meer, dezen kleinen zakenman. Dat hij de eindjes bij elkaar houdt is zijn goed recht, maar deze wegerij riekt bedenkelijk naar een anaal karakter. De gierigheid met de recensie-exemplaren wijst ook in die richting. Ik kan momenteel niet bij Hein navragen, of hij zijn ex. heeft ontvangen (voor zoover ik weet kreeg hij het *niet*, want ik gaf hem dat van de krant), want mijn telefoon is stuk en ik zie hem pas morgen.

Nu nog iets. Waarschijnlijk geeft Boucher in *Folemprise* een bundel essays van mij uit, in het voorjaar. *15 vel*, zelfde uitgave en prijs als de gedichten van Jan. Ik moet nu dus een *selectie* maken, en een *titel* vinden. Met beide zit ik verlegen. Ik neem natuurlijk in de eerste plaats de groote essays uit *Forum*, dan het stuk uit *Die Sammlung, Dionysos en Pentheus* uit *De Gids*. Maar verder? Panoptica? Welke? Hier wil ik *streng* schiften. En dan rest nog wat ik in de *N.R.C.* en *Het Vad.* heb geschreven, waarvoor de selectie natuurlijk nog tienmaal strenger moet zijn. Nu wou ik je dit vragen: zou je mij een lijstje willen sturen, geverifieerd aan de Forumjaargangen en je geheugen, waarop de stof, die volgens jou in aanmerking komt? En - als je een idee hebt - een titel! Ik heb gedacht aan *Studies in Schaduw*, maar dat is me te aesthetisch. Bij voorbaat dank! Het kan, dunkt mij, een heel aardig boek worden, maar de selectie moet goed zijn; en denk ook aan de 240 pagina's maximum.

Wegens de werkelijk exorbitante drukte aan de krant deze week (ik moest o.a. naar A'dam om Körmendi te interviewen, die een zeer geschikte, maar weinig origineele man bleek), heb ik Last nog niet gelezen. Daarover dus nader. Van het novellennummer komt voorloopig niets, omdat Zijlstra met het Dec. nummer reclame wil maken en daarvoor liever een gewoon samengesteld exemplaar heeft. Mocht

je dus je Sowjet-notities al klaar hebben, stuur ze dan in ieder geval *omgaand*! Ik kan ze dan *misschien* nog meenemen. In ieder geval neem ik nu je twee panoptica mee.

De reactie van Last op *D.S.M.* zegt mij weinig. De heele man zegt mij weinig. Als hij 'het goede' wil, wil hij het toch hoofdzakelijk om zijn leidersinstincten te kunnen uitleven. Dat hij zelf onder de 'jongens' toch ook een breiende juffrouw blijft, ontgaat hem blijkbaar en daarmee het geheele probleem. Last heeft trouwens, hoor ik, De Kom 'verboden' met Gans te spreken, omdat deze 'geïsoleerd moest worden', krijg je geen lach-*kramp*?

hart. gr. 2 × 2 je
Menno

Ik laat je morgen 5 *Vaderl.* sturen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [12 november 1934]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 10 Nov.

Beste Menno,

Van Jan hoorde ik dat Boucher een bundel essays van je wil uitgeven, in de uitvoering van Jan's gedichten. Ik ben buitengewoon ingenomen met dit bericht (blijkbaar speculeert Boucher tòch op de lezerskring die je je gemaakt hebt in *Het Vaderland*!) Maar je zult wel geen essays genoeg hebben voor een bundel, tenzij je de oude erbij neemt. Dat lijkt mij ook het beste: een bundel complete essays tot op heden, of tot 1935. Tegenover Stols sta je volkomen vrij, want 1°. is de oplage van Boucher beperkt en toch een soort luxe-editie, 2°. heeft Stols *niets* tegen je in te brengen, gezien zijn gedrag.

Maar als je alles bundelt (misschien gooi je alleen hier en daar een zwakker stukje eruit), neem dan de chronologische volgorde, met de jaartallen onder de stukken zelf, niet achterin, bij de inhoudsopgaaf. Dat is de eenige zuivere indeeling en dat *verklaart* ook alles, terwijl het voor jezelf toch zeker het meeste plezier oplevert. Zet dan als inleiding je stuk over *Domineesland*, vermeerderd met een paar aanvullende blzn., om tot nu te komen, maar pas hier op dat je niet in de eerste hfdstn. van den *Politicus* vervalt (*Geschiedenis eener Intelligentie*!). Doe je er dan ook nog wat panopticumstukken bij - samen, of tusschen de hfdstn. door, of telkens een groepje. Vergeet ook vooral niet het essay uit *Die Sammlung*, dat een van je beste is, al zou je het voor de gelegenheid in het holl. terug moeten vertalen.

Neem me deze ‘bemoeizucht’ niet kwalijk, maar hoe meer ik erover nadenk, hoe meer ik voelen ga voor het idee. Sommige van je kronieken voor *Het Vad*. kunnen er, voor mijn gevoel, ook best bij; als je hier en daar wat vulgariseerende zinnetjes schrapt; ze zijn over het algemeen even goed *geschreven*. Misschien kan je uit die stukken ook een soort ‘journaal’ in fragmenten samenstellen. Het kost dan wat meer werk, maar wat zullen we er allemaal een vreugde aan beleven.

De 2 bundels van Stols tesamen zijn zooveel niet (als copy) als oppervlakkig lijkt, het zijn kleine blzn. en de tekst is geïnterlinieerd.

Schrijf me wat je doet, want ik ben uiterst benieuwd.

Heb je mijn panopt. over portretten en Van Uijtvanck al ontvangen? Je schreef daar niets over en moet het toch al lang hebben.

Ik wacht op antwoord van je voor ik dit verzend. - Morgen zend ik in ieder geval het boek van Den Doolaard terug alsmede Klaus. Ik heb noch het een noch het ander kunnen lezen, hoewel ik het met Den Doolaard nog ernstig, en met de beste bedoelingen, heb geprobeerd. Het zou mij plezier gedaan hebben als ik het tenminste boeiend had kunnen vinden, het onderwerp van de comitadji's trok mij tenminste erg aan. Maar het is stompzinnig vervelend in zijn kinderachtigheid. Het is niet alleen dom, - op dat gebied durfde ik al niets meer te verwachten, - het is ook onoorspronkelijk, vervelend verteld, het zou zelfs als film zeer zeer matig zijn, ondanks al de parabellums en mannelijke moed. Het is ook als ‘romantiek’ van een zielige onvolgroeidheid; Den Doolaard is Jantje Lubbes die het werkelijk te moeilijk schijnt te vinden om nog eens een volwassen Jan te worden. Hij doet zijn best, maar hij kàn het heusch niet.

Ik denk dat dit het laatste is wat ik van deze menschen geprobeerd heb. Ivans op zijn best is werkelijk 10 × boeiender. Ik zeg dit zonder een zweem van vijandigheid, want het zou mij *werkelijk* plezier gedaan hebben als ik het, zelfs via mijn herinneringen aan goede treinlectuur, had kunnen genieten. Jij zult dit nog gek vinden.

12 Nov.

Ik ben wee van die sovjet-aanteekeningen. De kwestie is dat er ontzettend veel over te zeggen valt, en dat ik mijzelf (na wat ik er nu allemaal over las - deze ‘studie’ heeft wel 14 dagen geduurd) voor het opschrijven niet veel meer kan geven dan een dag of 4. Maar mijn hoofd is suf en ik voel mij voortdurend getrokken naar *Ducroo*, en morgen begint die perzische cursus, die mij misschien ook meer moeite zal kosten dan nu lijkt. Als ik mij 10 dagen ‘vrij’ kon voelen, schreef ik werkelijk goede dingen; op deze manier ben ik bang dat het toch een beetje actueel gereageer wordt, vrij journalistiek ten slotte. - Laat ons dus zoo afspreken: ik zal zien hoever ik kom in deze 4 dagen. (Het is ook niet bepaald gelukkig dat Slau net hier is.) Krijg ik iets behoorlijks op papier en valt de perzische cursus mee, dan zal ik er in December nog wat aan werken en je het resultaat 15 Dec. sturen (voor het Januari-nummer). Zoo niet, dan leg ik alles weg tot later. Ik wil er alles op zetten om *Ducroo* in Januari, uiterlijk Februari aan Querido af te leveren, en tenslotte gaat dit toch ook in ieder opzicht voor. Ik zou dan de aanteekeningen kunnen hervatten in Februari. Publiceer jij in dat geval Last in Januari, met Gans samen, of Last in Jan. en Gans in Febr., en wacht dan met mij tot Maart. Hoe minder actueel, voor mij, hoe beter misschien. Toch zal ik nog mijn best doen om eerder tot ‘eenig resultaat’ te raken.

Dit werken, zooals ik het tegenwoordig doe, hindert me ontzettend. Je *moet* rotzooi maken, op die manier. Telkens verlies je je belangstelling voor het eene omdat je

naar het andere getrokken wordt. In Bellevue werkte ik beter dan in Parijs, et pour cause!

Wat een walgelijke klerkenmentaliteit heeft die Garmt Stuiveling, en wat een minderwaardig, ouwehoerig manneke is hij in zijn 'gelijk' tegen Kloos. Als ik *tijd* had, zou ik een ingezonden stuk schrijven over de waarde van deze kolommenlange uitknobelarijen en dit gemuggezift in archieven en familiepapieren om een Kloos van 18 jaar uit te spelen tegen een Kloos van 75! Die mijnheer Stuiveling staat volgens andere waardebepalingen 10 × meer in zijn hemd door het stuk van Vestdijk - waar hij geen *bal* tegen heeft kunnen zeggen - dan Kloos nu door hem in zijn hemd gezet wordt. En dan die gesuggereerde belangrijkheid van Vosmaer in dit alles! De administratie van de literatuur, bibliografieën, verz. brieven etc. heeft toch een bizonder belang, want dank hieraan wordt A. Roland Holst misschien nog eens in zijn hemd gezet door het zoontje van Hein Pannekoek!

Ik stuur je dezen brief nu maar op, omdat ik morgen wschl. niet tot schrijven kom en omdat de 2e post zooeven ook niets van je gebracht heeft. Vanmiddag zal ik probeeren iets over de Sovjets te formuleeren, vanavond hebben we Slau weer. Hieronder een lijstje van dingen die ik je zond en waarover ik nog geen bericht heb - die met een X ervoor krijg ik van je terug.

Panopt. over Van Uijtvanck.

X Brief van Last over *De Sm. M.*

X Brief van Querido over idem.

Verder vroeg ik je om 4 of 5 nrs. van *Het Vad.* met je bespreking erin.

Is het stuk van Gans goed? Zijn panopticum-stuk tegen de W.B. (waar Jan opeens zeer ontstemd over was!) vond ik bij lezing wel zeer juist, maar veel te zwaar-op-de-hand.

Hartelijke groeten van ons beiden, een hand van je

E.

De enquête wordt een beetje vervelend, met al die Prinsen en de Raven. Het stuk van Van Leeuwen kreeg ik alleen voor de helft! Maar doe geen moeite voor het ontbrekende.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 13 november 1934

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 13 Nov. '34

Beste Eddy

Laten we eerst even de zaken afhandelen; onze brieven kruisen momenteel dikwijls. Ik had vanmorgen een onderhoud met Schilt, over de honorariumquaestie. Die quaestie is weer een van de rotkanten van het krantenbedrijf à la de Lang. Hoeveel moeite Hein en ik ook doen om de Parijsche brieven op tijd mee te krijgen, de Lang laat systematisch liggen wat hij per stuk moet betalen. Als hij tenminste niet gewoon saboteert door te 'vernietigen'. De chef van de zetterij ziet scheel van het naar-de-oogen-kijken van de Lang, dus daar helpt niet veel. (De verkeerde berekening schijnt, naar Schilt mij zei, al hersteld te zijn; er was inderdaad een stuk 'vergeten'. Hoewel het me verdacht lijkt, enfin...) - Ik heb nu het plan opgeworpen van een *vast salaris*, waarvoor Schilt veel zei te voelen. Jullie hadden destijds daartegen bezwaar, meen ik; maar ik zou het jullie bijzonder aanraden, om diverse redenen. 1° Heb je iets als vast fundament, 2° behoef je het niet altijd in de lengte te zoeken, 3° is het heele gedonder op de zetterij ineens verdwenen, want van een vast-betaald correspondent wordt alles natuurlijk zoo snel mogelijk geplaatst, 4° ben je gevrijwaard voor de bezuinigingswoede, die ongetwijfeld op een gegeven moment ook de buitenlandsche brieven weer zal trachten te beperken, 5° kun je in den zomer rustig wat minder (tegen in het seizoen wat meer) sturen. Ik zou f 80 vragen; dat heeft Jan ook. Door elkaar lijkt me dat een redelijke betaling, al zou je in een wintermaand soms meer kunnen verdienen. Misschien willen ze een paar gulden minder geven, dat weet ik niet. Maar schrijf er in ieder geval (als jullie er voor voelt) Schilt over; hij is op de hoogte en zelf ook woedend op de zetterij, alleen... hij durft niet en zoekt dus ook al naar zulke afleidende middelen.

Wat Slau over *Forum* betreft: hij heeft, wat Vic betreft, gelijk, maar hij heeft ook gemakkelijk praten. Als hij overigens *De Stem* even goed of slecht vindt als *Forum*, bewijst dat, dat hij niet geabonneerd is op *De Stem*. Ik geef hem te doen om de inhoud van *Forum* 1934 in *De Stem* over te hevelen! Zoover mij dat na de débacle met de abonné's eind 1933 en de daarop gevolgde combinatie met Vic en de Vlamingen mogelijk was, heb ik *Forum* voor 'de onzen' bewaard; die prullige versjes van Keuls hebben wij inderdaad opgenomen, omdat Vic *nog nooit* zijn zin had gekregen tegenover ons; van de serie van 25 verzen hebben we deze paar dan maar genomen. Dat Vic een zwak en eigenlijk volkomen overbodig element is, zal niemand ontkennen; hij vertegenwoordigt ook niets en is niets meer uit zichzelf; maar hij heeft geen enkele inzending geketst, *kunnen* ketsen, die *wij* er in wilden hebben. Als Slau dus *De Stem* wil gaan steunen, zal hij bij Coster zeker met open armen worden ontvangen; die houdt van boetvaardige zondaren; maar mij zou het geweldig spijten, en het zou mij weer een part van het geringe pleizier aan het redacteurschap ontnemen.

Hein heeft wel het *Tekort*, maar *niet De Sm. M.* gekregen! Althans niet van Querido; hij kreeg het ex. van de krant.

Van Crevel is uitmuntend te spreken over je *Smalle*. Hij zit er al een paar dagen in en is een *ideale* lezer, merk ik. Hij komt uit een andere vak-sfeer (de musicologie) en weet dus verschillende dingen niet, die jij (m.i. ook vaak ten onrechte) als feitelijk bekend veronderstelt. V. Crevel zegt tenminste, dat hij voor sommige stukken een zakelijke commentaar zou wenschen, met name voor de *Liaisons*. Overigens is hij zoo geestdriftig over den *toon*, dat hij over die dingen heenleest en ze als het ware vanzelf 'weet'; maar hier zie je nu toch een geval van een 100% competent lezer, die je door misschien 20 of dertig 'verklaringen' (of andere omschrijvingen) nog een dienst zou hebben bewezen. Een man als v.C. leest de stukken over de revolutie, zooals jij het wilt, maar hij heeft Malraux niet gelezen... en m.i. toch evenveel 'recht' om 100% van je betoog te hebben als ik, die het boek toevallig wel heb gelezen. - Ik raak steeds meer bevriend met v.C., die een ongemeen scherpzinnig en 'honnête' mensch is. Zijn reactie op *Politicus* en de *Smalle* was precies, zooals ik die zou verwachten van een werkelijk 'begrijpende'. Hij is goddank ook abonné op *Het Vad.*,

en ik denk dus maar aan hem, als ik weer zoo'n kroniek vervaardig; dan komt er tenminste nog iets van terecht.

Over den bundel bij Boucher hebben we weer gekruist. Zeker voel ik me tegenover Stols geheel vrij; hij heeft mij geheel laten stikken, en ik zou er zelfs niet aan denken een ev. goedkoope tweede druk bij hem te brengen. - Ik heb niet gedacht aan een verzameling zooals die van Jan, n.b., ook van vorige stukken (uit *Afscheid* en *Man tegen Man*); maar misschien is het idee te overwegen. Eerlijk gezegd geef ik liever een bundel nieuw werk; het is tamelijk wat, geloof ik, reken maar eens na. Eventueel is je idee van een 'journaal in fragmenten' ook lang niet slecht, al kost het eenig werk.

Panopt. over v. Uijtvanck in orde, komt nu natuurlijk nog in Dec. - Ik las Klausje, om over te schrijven. *Snert*! En vooral: akelige, precieus opgevulde *leegte*! Als dit aanstellerig geklets de 'zin der emigratie' is, moeten de emigranten zich maar gauw weer bij de 'Reichskulturkammer' gaan melden. Noth las ik nog niet.

Ik moet voor vanavond ophouden. Het is nog steeds afzichtelijk druk met allerlei snertdingen. Ik hoop, dat ik niets heb vergeten. Last zal ik, als ik niet omval door de slaap, vanavond in bed lezen.

hart. gr. ook voor Bep en van Ant, die ook bestendig in *D. Sm. M.* leest,
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [13 november 1934]

aant.

aant.

Parijs, Dinsdag

Beste Menno,

Ik wacht met ongeduld op je aanmerkingen (over de vertaling). Ik heb zelf nl. nog verscheidene dingen veranderd, die mij toch niet meevielen, - voor een eventueele 2^{e} druk! Spaar me dus vooral niet, hoe meer je vindt, hoe beter. [Maar denk er óók aan, dat Malraux allesbehalve *glad* schrijft...]

De enquête wordt langzamerhand knap vervelend. Wat een heerlijk beeld van 'Holland' overigens: in het leuke geouwehoer van opa Robbers, in het vermanend gekwebbel van tante Top, in de o zoo geestige vondst (voor Jan Lubbes acteur) van den heer Defresne - hoe kwam je er trouwens toe diè kloot te vragen?

Vanmorgen kwam het *Carnaval*, waarvoor hartelijk dank. Maar je hebt mij een *gebonden* ex. gezonden! en ik durf je nu niet vragen om nòg eens al die zinnetjes over te schrijven. Ik schrijf gelijk hiermee aan Zijlstra om een ingenaaid ex., misschien is er kans om de opdracht hieruit daarin te krijgen. Dit ex. geef ik dan aan Antonini, die er heel blij mee zal zijn. Of zal ik er Gans mee verheugen?

Kan je me het panopt. over Nijhoff terugsturen, als het niet gezet is? Ik wou nl. liever een bespreking maken van N.'s *Nieuwe Gedichten*, en dan stoort dat andere. Die bespreking kan je dan in Januari plaatsen.

Hart. groeten en 'tot lezens',
je

E.

Ik ga eind van de maand voor ± 3 weken naar St. Brieuc om te probeeren daar *Ducroo* af te maken. Schreef ik je dat al?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [14 november 1934]

aant.

aant.

Parijs, 13 Nov.

Beste Menno,

Vanmorgen kreeg ik je brief, met antwoord op alles. Kan je in Dec. nog een stuk *Ducroo* doen, nu ik geen aant. heb? of is het beter voor dit speciale nummer geen fragmenten te geven? Let wel op de qualiteit toch van de stukken, want zoo'n verhaal als dat van Roest Crollius bv. is voor mijn gevoel fnuikend.

Mijn idee om 240 blzn. te geven uit je *complete* productie tot 1935 lijkt me beter; maar als je dat absoluut niet wilt, dan inderdaad alle groote stukken uit *Forum* + essay uit *Die Sammlung* (dit schreef ik je gisteren al!) en de geslaagde panopticums. Ook de stukken over Hitler, Ebenbild des Herrn etc. zijn als panopticums te beschouwen. Kan je ze niet groepeeren tot hfdstn. uit een soort 'journaal'? Ik ben het met je eens dat de selectie streng moet zijn - bv. niet stukjes als over die Albatross-boekjes, maar wèl als over den 'gebeukten' Ds. Hooijkaas, als over 'de nieuwe mensch', enz. Als ik je er plezier mee kan doen, wil ik je wel signaleeren welke *ik* zou nemen, maar lijkt je dat hier niet onjuist. Het lijkt mij veel beter als je je eigen keuze volgt; deze wordt toch ook bepaald door het verband met de rest.

Kan je mij niet opgeven wàt je stoort in mijn vertaling? Malraux schrijft in het fransch een zeer eigenaardige, vaak 'getourmenteerde', soms 'opgedreven' stijl; ik kon dit natuurlijk niet verbeteren. Maar als je werkelijk dingen ziet die je onjuist lijken of slecht overgekomen, signaleer mij die dan vooral; je bewijst me daar een dienst mee. Ik verzeker je dat ik erg bewust ben geweest van het feit dat het in het Hollandsch soms op Dirk Coster kon gaan lijken (alleen door de terminologie dan), en dat ik dit naar beste kunnen heb vermeden. Maar ik moest natuurlijk trouw blijven aan mijn voorbeeld.

Ik zie het stuk van Vestdijk al vóór me. Ofschoon het voor hèm logisch is, dat hij het stuk over *Hamlet* 'bevoorkeurt', kan het mij bij voorbaat al weinig schelen wat hij verkondigen zal, vooral waar de warmte van toon wel totaal verdwenen zal zijn. (Daarnaast jubelt Vic dan over de wereldschokkende prestaties van Jan en Riek Lubbes uit binnen- en buitenland.) Misschien vergis ik mij en valt het stuk mee, maar ik heb nog een nasmaakje van zijn superieure en bedilzieke bespreking van *Nutt. Verzet* (met een briefje aan mij dat hij het in werkelijkheid veel beter vond dan hij daar verteld had.)

Ik vind die opvatting van Querido ook matig, maar enfin. Ik geloof overigens niet dat er gevaar is voor ons - trouwens, jij staat zoo sterk als iets - maar van alle kanten hoor ik dat hij zeer tevreden kan zijn over den verkoop.

Ik kreeg van Last een gepiqueerd briefje als antwoord op mijn antwoord op zijn reactie. Ik heb hem daarop een scherp stukje moeten terugpennen, waarop voorloopig zwijgen gevolgd is. Dat ‘isoleeren’ van Gans is inderdaad vooral komiek.

Hoe is De Kom? Heb je zijn boek nu al laten bespreken? Door Cola Debrot of Rudie bv.? Of eventueel door Gans? Ik vind dat het een bespreking best verdient, al was het maar om wat het wil zijn, en omdat het zoo tegengewerkt wordt.

Hart. gr. van je

E.

P.S. - Ik ga vandaag en morgen naar de perzische school. Vnl. om te zien wat het wordt. Als het te tijdroovend wordt, scheid ik ermee uit (vooreerst) om coûte que coûte *Ducroo* af te maken; anders word ik heelemaal idioot. Ik ga dan bv. de heele maand December in de afzondering zitten in St. Brieuc en hoop er dan vrijwel mee klaar te zijn. Hier in Parijs word ik door allerlei dingen afgeleid en gestoord; Parijs is te boeiend, ik heb nooit zoo goed gewerkt hier als in Bellevue en Bretagne. Dus... Maar misschien gaat het, ondanks het perzisch, ook.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 14 november 1934

aant.

aant.

B.M.

Het Perzisch valt niet mee; d.w.z. de taal wel, maar het arabische schrift is compleet een soort stenografie *erbij*; en een heksentoer zoo op 't eerste gezicht. - Wil je het stuk van Last in Dec. zetten? dat is in *ieder geval* goed. Laat *Ducroo* dan maar weg; Gans komt dan in Jan.; ik veel later. Dit Perzisch houdt mij zeker 14 dagen bezig. [Ik bedoel: exclusief.] Zou je aan dien heer Brederode (J.K.) in Teheran niet willen schrijven om inlichtingen? Hoe je daar leeft, of er voor mij iets te vinden is, event. in Ispahan.

Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [16 november 1934]

aant.

aant.

Parijs, 16 Nov.

B.M.

- Hierbij je brief aan S. terug. Ik heb niet gelezen wat hij je schreef, maar dit alles lijkt me zoo wel èrg serieus! Het is m.i. heelemaal geen ernst van S. als hij zegt dat hij aan *De Stem* wil meewerken; hij zit meer dan hij weet aan *Forum* - en zelfs aan Zijlstra - vast; 2e behandel jij hem alsof hij grootaandeelhouder was. Als hij wèrkelijk uit *Forum* gaat en in *De Stem* wil publiceeren, zijn wij toch niet op slag onteigend en afgemaakt? - Maar ik denk dat een gesprek tusschen jullie dit wel 'opruimen' zal, zooals je zelf schreef.

Eén ding begrijp ik niet: gesteld dat S. aan Vic schrijft wat hij van hem als redacteur denkt en dat Vic dan zijn ontslag neemt - wat heb jij er dan verder mee te maken en waarom moet je je zoo 'collegiaal' gedragen dat je dan ook aftreedt? Dit lijkt mij nu eens donquichoterie inzake 'collegialiteit'!

Wij zijn er niet zeker van, Bep en ik, dat wij 8 kolom per maand kunnen leveren, althans vooreerst. Bep zal Schilt daarover schrijven, maar deze beslissing wschl. wat uitstellen.

Het arabische schrift is iets zoo afschuwelijks, dat ik alles opzij zou moeten zetten als ik mij dat nu meteen eigen wilde maken. En *Ducroo* gaat voor! Ik heb mij dus een perzische grammatica en themaboekjes aangeschaft, en houd die dingen op mijn manier bij, maar ga nu eerst - in Dec. of eind dezer maand - voor 3 weken naar St. Brieuc om daar alléén aan *Ducroo* te werken. Eerst als dat boek af is, zal ik mij weer vrij voelen.

Later meer. Schrijf je me nog over wat je stoorde in mijn vertaling?

Hart. groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 22 november 1934

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 22 Nov. '34

Beste Eddy

Ziedaar dan eindelijk *de* brief! Eindelijk een avond niet naar het tooneel! Ik was vier avonden achter elkaar niet voor 2 uur in bed, en moest overdag nog kroniek maken en snertboeken aankondigen, die voor St. Nicolaas verschijnen. Een ongare puree, en verder een uiterst afmattend programma. In de vrije oogenblikken doe ik niet veel anders dan slapen en suffen. Een bewijs, hoe idioot druk het was, is, dat ik nog geen gelegenheid heb gehad om Lasts stuk te lezen! Enfin, December was toch uitgesloten. Er is een opeenhoping van copie, die bepaald dreigend is. Ik hoop wat meer pagina's te kunnen geven. Vervelend is, dat zoowel Vestdijk als Vic tegen het stuk van Gans zijn. Ik vrees, met eenig recht. Wat ik er tusschen de bedrijven door van las, bewees een belangwekkende 'gisting', maar ook een overladen, en daardoor onduidelijke stijl. Hij komt waarschijnlijk morgen hier: ik bespreek dan de zaak met hem, raad hem eventueel het stuk niet om te werken, maar van den

beginne af te *herschrijven*. De bezwaren gaan n.l. uitdrukkelijk *niet* tegen de politiek in het artikel, maar tegen de compositie.

Gisteren was Slau hier. Hij was natuurlijk zeer geschikt [onleesbaar] toonde na mijn brief het dilemma van het bestaan van Forum ook zeer goed te begrijpen. Ik mag hem toch graag. Hij heeft erg weinig van den litteraat. (van litteraat gesproken: ik heb Kläuseli voor a.s. Zondag zoo afgedroogd, dat hij wel erg boos zal zijn. Ik zend je het artikel wel). Volgende week zal Slau nu een brief aan Vic schrijven, zonder al die ultimatums, als een persoonlijke afrekening. Hij komt hier eerst nog eten of logeeren, en zal mij dan de brief eerst laten lezen.

Ik zond je nog allerlei; stuk over Dèr Mouw-Donker, recensie van *D. Sm. M.* van Vestdijk. Wat vond je ervan?

Met Boucher ben ik tot overeenstemming gekomen. Hartelijk dank alvast voor je adviezen, die ik zeker ter harte zal nemen! Ik neem nu, denk ik, *Huizinga v.d. Afgrond* en *De Moderne Ketterjager* uit *M.t.M.* over; de rest bevalt mij toch niet meer *zoo*, dat ik voor een zoo 'definitieven' herdruk zou voelen. Het beste lijkt mij ook, om de kortere stukken te 'verwerken'. Als ik een definitieve (volgens mijn meening definitieve) inhoud heb opgesteld, zal ik die jou zenden om je advies. Het is mijn bedoeling om het 'wezenlijke' zoo streng mogelijk te bepalen, maar vaak zal dat voor mijzelf erg moeilijk zijn. - Met den *titel* zit ik nog. Voel jij iets voor: *Degen in de inkt*? Vestdijk gaf me dat op. - Hein maakt een bibliografie van mijn tijdschriftartikelen erbij.

Je stukje over Pom was buitengewoon goed! Trek het dus in geen geval terug! Het was trouwens al in de zetterij; en het zou me erg spijten, als je het om tactische redenen liet vervallen.

Ik heb nog wat in je vertaling zitten lezen; maar mijn bezwaren zijn toch maar zeer miniem gebleken. Hier en daar een paar gallicismen, dat is alles. Het boek leest heel 'vlot' en de eerste associatie werd opgewekt door de herinnering aan revolutiescènes bij Theun de Vries. Maak je dus geen zorgen over het effect!

Op verzoek van de anderen heb ik voor het Dec. nummer, dat een grooter oplaag krijgt voor de propaganda, een dialoog afgestaan, hoewel 'met bloedend hart'. Ik vind het beroerd een stuk van een boek te geven, als het boek zelf nog niet af is. Maar enfin, voor het goede doel moet het nu dan maar. Dit stuk is de *tweede* dialoog, over den zin des levens, en je moet hem heelemaal als inleiding voor de rest beschouwen. Onvermijdelijk waren eenige thema's uit *Démasqué* en *Politicus*, die ik overigens geprobeerd heb niet te herhalen, maar te vernieuwen in deze nieuwe conceptie. Ik heb nu vier dialogen af (76 pag. geschreven), begin nu, als God en de regisseurskevers willen, aan de vijfde over de hiërarchie van het hist.-materialisme. (De vierde dialoog ging over de hiërarchie der intellectueelen).

Excuseer mijn stommiteit met het *Carnaval*! Ik was zelf nogal verrukt over het geheel, ook over den band, en zond je dus klakkeloos een gebonden exemplaar! Maar zend mij (of laat Zijlstra *mij* eerst zenden) een ingen. exemplaar, dan herschrijf ik wederom de opdracht! Ik doe het met liefde nog eens. Maar zend nu dan ook weer den tekst, want die uit den eersten druk heb ik weggegooid.

De enquête is een *beeld* van Jan Lubbes. Helaas, we hebben nu a gezegd en moeten dus tot het bittere eind verder. Gelukkig is er nog wel wat beters. Geniet vooral Coster, die zich in bochten wringt om zoo gal te kwijlen, dat het nog net in 'mijn' krant 'gaat'.

Schrijf me, zoodra je naar St. Brieuc gaat, nog even dat ingewikkelde en muzikale adres! Ik zou er ook wel een paar dagen willen komen, om eens flink op te schieten met het boek.

De zaak van het verduisterde artikel zou ik er inderdaad niet bij laten zitten! Schrijf Schilt er nog weer over; Hein en ik kunnen getuigen, dat het er *geweest is*. Maar verder: ik zou, als er geen nieuwe vooruitzichten komen, dat vaste salaris trachten te krijgen! [Schrijf dus gewoon, dat je geen bewijsnummer hebt ontvangen en dus

vermoedt, dat het stuk verdwenen is. Vraag hem onderzoek te doen, en dan rolt het wel verder.] Alles heeft zijn vervelende kant, en dit correspondentschap ook, maar boeken vertalen... *Tien maal* meer werk voor het geld, dat je toch met drie of vier brieven tamelijk vlug verdient. - Deze ‘zaken’ als antwoord op de commentaar van Bep.

Ik geloof, dat ik nu ongeveer bij ben gekomen. Als ik nog iets overgeslagen heb, moet je me dat nog even schrijven. De behoefte aan slaap overheerscht nog alle andere instincten. Bij de laatste van de vier premières was ik bijna ingedut. En het was nog wel een drama van O'Neill.

Ant maakt het best en leest nog steeds *D. Sm. M.* Wij zullen ons bovendien verdienstelijk maken door er St. Nic.-cadeaux van te maken.

veel hart. gr. van ons beiden voor jullie beiden je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[24 november 1934]

aant.

aant.

aant.

aant.

Zaterdag.

Beste Menno,

Blij met den langen brief. Jammer dat je niet wat gallicismen voor me opschreef, maar enfin, ik mag niet alles van je vergen. Wil jij Zijlstra of juffr. van Dijk niet opbellen voor dat ex. *Carnaval*, als ze het nog niet gezonden hebben. Komt het hier wel, dan zal ik het je direct terugsturen; hierbij in ieder geval de tekst. Wil je netjes schrijven, en niet al te groot, opdat het niet zoo op een inleiding in ms. lijkt! Je schrijft steeds slordiger, wat te begrijpen is, met al het werk dat je doet, maar ik wou zoo graag een *mooi* exemplaar! (Ook dit moet overigens een ‘vlek uit het verleden’ zijn, want natuurlijk komt mijn boekerij *nooit* meer in orde!)

Antonini is zeer blij met het ex. *Carnaval* dat ik hem gaf. Het ziet er inderdaad heel goed uit. Ik ben benieuwd naar het omslag.

Die arme Gans heeft geen geluk, want hij kan het geld zoo goed gebruiken, en hij heeft er erg zijn best op gedaan. Kan je hem niet aangeven hoè het te herschrijven. - Ik heb steeds meer ideeën over de revolutie, of liever over de nieuwe ‘revolutionair’, en over de bourgeoisie, maar zal rustig wachten tot de boel goed rijp is, eer ik mijn aanteekeningen inlever. Wschl. in Maart-*Forum*, of April, als dan de novellen komen.

Schrijf me omgaand of ik nog over Nijhoff als dichter moet schrijven. Als je dat panopt. nl. erin zet, gaat het bezwaarlijk vóór over 3 of 4 maanden. Ik had het panopt in het stuk willen verwerken. Maar soit.

Je stuk over Dèr Mouw-Donker was goed, maar toch een krantenstuk. Ik voor mij sta erg ‘onmachtig’ tegenover je komende essay-bundel. Ik ben erg bang dat je een tweeslachtig boek maakt, dat slecht bij jouw persoonlijkheid komt. Overnemen van 2 essays uit *Man tegen Man* vind ik idioot; een soort aesthetische zet. Die 2 essays

zijn niet het eenige wat je aan goeds achter je hebt; dus: laat ze in het boek waar ze nu zijn, òf maak die beide boekjes overbodig maar geef dan ook een bundel die representatief is voor je heele persoon. - *Degen in de Inkt* is, zoowel voor Bep's gevoel als voor het mijne, monsterlijk. Ook volstrekt niet bij jou passend; en dan die zelfreclame: 'ik die zoo'n houwdegen ben, al doop ik hem dan maar in de inkt'. Een titel, geschikt voor allerlei flauwe mopjes, en die ze *verdienen* zou. Ik zou iets veel rustigers nemen.

Ik voor mij voel nog altijd het meest voor een overzichtelijke bundel, maar als je dat per se niet wilt... Ik vind ook dat je met die panopticumpjes erg voorzichtig moet zijn; ook die hebben al te vaak een sterke bijsmaak van journalistiek. Als je Greshoff was, zou ik alles heel anders stellen.

Nog een idee is misschien, dat je je 2 oude bundels chronologisch herleest, en er dan uithaalt wat je nog van belang lijkt - alsof je essays ook panopticums waren! Dat is meer werk, maar dat loont de moeite en geeft je zeker het meeste plezier. Dan wordt het echt een ontwikkelingsgang in den vorm van een geestelijk dagboek, en dan ga je voort met fragmenten te nemen ook uit je latere essays, tot op wat nu nog in *Het Vad.* verschijnt. (Het einde van je polemiek met Ritter bijv. over kritiek, is voortreffelijk; het begin absoluut voor het krantenpubliek geschreven.) Wat denk je hiervan?

Ik wil met plezier je werk herlezen en aanstrepen wat *ik* goedvind; maar bewijst *jou* dat een dienst? Je moet nl. niet alleen nemen wat je nu goed vindt, maar ook wat je toèn het best en het scherpst weergaf. - Je krijgt dan misschien een boek à la de boeken van Nietzsche, met kortere en langere stukken. Zet daar dan titeltjes boven, links direct boven den tekst, in cursief of kleine kapitalen. Het kan een *erg* aardig boek worden, als je er tijd en moeite voor over hebt.

Je mag Greshoff wel eens schrijven over de moeite die hij zich hiervoor bij Boucher gegeven heeft. Hij schijnt er erg lang over te hebben gepraat en is wat teleurgesteld over je volslagen zwijgen.

Ik ben erg benieuwd naar Dec.-*Forum*, met je Dialoog erin. Wanneer komt dat nr. uit? Ik dacht dat het uiterlijk 15 Nov. zou verschijnen.

Ik ben niet heelemaal zeker dat ik naar dat Hotel ga in Bretagne; hoogstwschl. wel, maar het zou kunnen dat ik bij Guilloux bleef in St. Brieuc zelf. Daarover dus later.

Bep zal Schilt over het gegapte stuk aanblaffen.

Ik geloof ook dat het nu alles is. Hierbij nog een brief van Querido, waarmee hij de vorige goedmaakt - na mijn protest. (Stuur me dit vooral terug!)

Arthur v. Schendel heeft iets erg moois uitgehaald. Hij was bij Q., voor een eventueele herdruk in die Albatross-serie, van een van zijn boeken, en zei toen, hoogernstig: 'Ik moet u nog feliciteeren, mijnheer Querido, dat u du Perron in Uw fonds gekregen hebt. Dat boek van hem vind ik een van de belangrijkste die in Holland verschenen zijn sinds jaren.' Hij stak er bijna zijn vinger bij op. Querido heeft zich toen onmiddellijk uitgeput in betuigingen dat hij dat ook direct gezien had, dat hij mij altijd in zijn fonds had willen hebben, etc. - Verder is Arthur bij zijn neef(!) De Lang geweest en heeft daar op dezelfde toon over jou gesproken; d.w.z. dat hij De Lang gefeliciteerd heeft met zoo'n kunstredacteur als jij, aangezien de kunstrubriek van *Het Vad.* nu de beste was van alle hollandsche kranten. Waarop De Lang ontzettend gevleid was en gezegd heeft dat Borel weliswaar 'een beetje anders' was, maar dat jij toch ook heel erg door de lezers werd geapprecieerd. Maar als je Arthur niet kent, kan je je niet genoeg voorstellen hoè gewijd en plechtig hij er dan uitziet, en met hoeveel binnenpret. Ik kreeg deze verhalen van Greshoff, die nu voor 3 dagen hier is, en Bep en ik hebben ervan genoten, omdat we Arthur dan totaal *zien*! Hij is werkelijk een van de aardigste menschen van de nederl. literatuur, en voor geen 2% 'literaat'.

Gelukkig dat je 't zoo goed met Slau kon vinden. Je hebt zeker wel ingezien dat het zoo serieus niet was als het leek. Maar nogmaals, ik heb zijn brief niet gelezen en ken dus ook de ‘ultimatums’ niet.

Tot zoover. Het eenige wat je me nu dus schrijven moet, is: over die bespr. van Nijhoff, en of ik je essays moet aankrabben. Hartelijke groeten van ons beiden, ook voor Ant,

je
E.

Het idee om smalle menschen in St. Nicolaas' zak te doen is natuurlijk uiterst opwekkend. - Buning schijnt een neerbuigend stukje geschreven te hebben in *De Telegraaf*; gelukkig dat deze heeren nu ook los komen, want ik ga me al te raar voelen bij zooveel lof (je hebt ook Kramers wschl. gelezen). Ik vond Vestdijk heel best. Ik heb Hein gevraagd me het stuk van Buning te bezorgen. 's Mans voornaamste bezwaar tegen me schijnt te zijn dat ik geen fond heb - krek als jij op die debating-clubavond met Vic. Daarentegen vertoont Kuyle een zeer voelbaar fond; hij zit aan allerlei ‘cultuurdingen’ van het verleden vast, dat *blijft* toch maar het enige...

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 26 november 1934

aant.

aant.

aant.

den Haag, 26 Nov. '34

Beste Eddy

Dank voor je brief, en vooral voor de voortreffelijke gedachtenzorgen aan mijn Boucher-bundel [zou *Kroniek van den Aanval* een titel zijn?] besteed! Je stelt het dilemma volkomen juist; het moet geen verzameling Spijkers met koppen worden, in *geen* geval. Ik begin ook steeds meer over te hellen naar een representatieven bundel, in jouw geest. Maar dan wordt de vraag: wat is hier representatief? Een al te ‘historisch’ criterium wil ik ook in geen geval aanleggen. Ik zou b.v. denken aan dezen inhoud:

(Over Adwaita?)
1 Ondergang. (*niet* Het Schoone Masker; is *onleesbaar*)
2 Waarom ik Amerika Afwijs
3 De Wegen
4 Huizinga voor den Afgrond
5 Prisma of Dogma
6 Het Opium der Vormen
7 Verdediging van de Middeleeuwen
8 De Moderne Ketterjager
9 Een Studie in Schaduw
10 Het Schrijverspalet
11 Paapsche Sympathieën

12 Dionysos en Pentheus
13 ‘Geest’ en ‘Vrijheid’
14 Einstein

Dit dan als absoluut zeker fundament. Ik heb voorts uitgezocht allerlei dingen, die *in aanmerking komen*: panopticums en kleinere stukken uit *Forum, Naar een Concertgebouw v.d. Filmkunst* (afscheidsartikel uit Filmliga), verschillende stukken uit de *N.R.C.* over Spengler, Nietzsche, het stuk over Anthonie uit de *V.Bl.* De hoofdmoeilijkheid is voor mij: het panopticum. Ik wil daaruit bij nader inzien maar *heel weinig* nemen; maar ik vind de schifting *uiterst* moeilijk. Zoo bladerend zou ik b.v. *wel* willen nemen: Eckermann met Eckermann, Hitler Ebenbild, Psychologie van de caricatuur, Mysterie v. Leidschendam, Horst Wichmann, maar *niet*: Prijs vh. Bloemlezen, Wassermann en Sammlung, Moralisten als Don Quichotes, Links gerichte Collectief, Braaf, Goedaardig en Weerloos, de Oud-Helden, Tyranny verdrijven, Dubrovnic etc. Dit zijn maar enkele voorbeelden. Het is natuurlijk mogelijk om, na eerst de groote stukken te hebben gegeven, deze dingen als *journaal* aan elkaar te werken met onderkopjes. Daarbij zouden dan ook fragmenten uit een enkel krantenartikel kunnen worden ondergebracht. Maar het lijkt me in ieder geval gewenscht, de groote stukken *in hun geheel* (ev. met een enkele wijziging) te drukken en te herdrukken. Gemakkelijk is deze samenstellerij nog lang niet! Schrijf me vooral, als je nog ideeën krijgt. En vooropgesteld: *in geen geval Spijkers met koppen*!

Practisch dus dit: ik zou het prettig vinden (en waardevol voor mijzelf) als je je opinie over deze bovenstaande keuze gaf, en ev. amendementen; en tevens (als je *tijd hebt*!), als je de panopticums nog eens doorleest voornamelijk met het oog op het *journalistieke* element, dat ik er *geheel* uit wil houden. Ik zou daarom alle panopt. wel willen laten vervallen, als ik toch niet achteraf dacht, dat er wel *iets* aardigs bij kon zijn. Als ik maar eenmaal het juiste principe heb, heb ik er graag wat moeite voor over om het ‘journaal’ samen te stellen! Natuurlijk moet ik ook rekening houden met de 15 vel, waarvan dan nog een paar pagina's voor een bibliographie afgaan. -

Ik belde Nijgh op voor het ingen. ex. *Carnaval*. Het is *misschien* al naar je toe. Stuur het dan dus even naar mij op.

Waarom zou je voor een nummer van den volgenden jaargang niet over Nijhoff schrijven? Dit panopt. is toch maar een kleine ‘uitval’.

Het verhaal van v. Schendel is prachtig! Maar ik vond hem bij onze eerste kennismaking laatst ook *bijzonder* sympathiek en zonder *eenige* litteraire humbug. Zijn verhaal *De Opsnijder* (dat je onder het ‘emigrantencomplex’ zult vinden) vind ik trouwens weer een uitmuntend staaltje van zijn vertelkunst.

Hierbij de brief van Querido terug. 's Mans toon wil mij toch altijd nog maar niet bevallen. En dan (terugzenden!) een ‘antwoord’ van Albertine Draayer-de Haas op de enquête, dat ik geweigerd heb. Het is onthullend voor het kletspeil van dit soort madammen.

hart. gr. voor jullie beiden, ook van Ant,
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [28 november 1934]

aant.

aant.

Parijs, Woensdag.

Beste Menno,

Ik heb nu besloten Zaterdag a.s. (1 Dec). naar Bretagne te gaan, met de nieuwe fl. 100. - van Querido. Ik blijf daar dan 3 weken; dan komt Bep nog een week, en na nieuwjaar komen we samen hier terug. Tenminste, als het werk daar vlot, want anders zou het idioot zijn daar zooveel kosten te maken voor niets. Hoewel ik ook bij Guilloux logeeren kan.

Deze laatste 2½ dag ben ik erg bezet met afscheidsbezoeken, laatste ontmoetingen, etc. èn ik moet nog 2 boekbesprekingen pennen, dus er zal van lezen wel niet veel komen. Daarom dit: Adwaita *zeker* plaatsen. Maar kan je in al die stukken niet stukjes schrappen die je niet meer goed vindt? of hier en daar een alinea door 2 regels vervangen? Me dunkt, *bij het overlezen merk je dat vanzelf*. Lees alles over, - maar in Godsnaam, in chronologische volgorde! Met goed schrappen kan je de stukken soms wonderlijk goed krijgen, en 4 à 5 blzn. winnen op de 20 à 25. Je vervalt soms in herhalingen, dus deze methode lijkt mij de beste, vooral als alles in één deel komt.

Je panopticums alle overlezen kan ik niet meer. Ik zag ze dien morgen door en stuurde je het resultaat; doe jij nu de weloverwogen en definitieve keuze. Als je me later precies opgeeft wat je gekozen hebt en hoe je bundel is samengesteld, wil ik je wel met alle plezier zeggen wat er nog aan ontbreekt, volgens mij. Ik heb dan ook meer tijd; in Januari bv.

Stuur je brieven gewoon hierheen, met het oog op het onzekere van mijn ‘teruggaan of blijven’. Bep zorgt wel voor doorzending.

De brief van Albertine is wèrkelijk touchant. Ze meent het héél goed met je; ze zal zeker erg *lief* zijn. Waarom heb je haar antwoord niet opgenomen en er wat vriendelijke ironie onder gezet? Je hebt haar nu wschl. voor het grijze hoofd gestooten; wat ik niet zou kùnnen, als ik jou was. Het arme mensch lijdt gewoon aan hetzelfde euvel als de heele holl. literatuur en kritiek: totaal onbenul van planverschillen. Que veux-tu? zij is daar niet verantwoordelijk voor. Voor haar is Jo IJssel enz. een *begin*, dat vóór Elsschot en Walschap heeft plaats gehad. De rest is liefheid.

Ik las het stuk van Gans. Het is op deze manier onmogelijk. Ik heb het hem teruggestuurd en hem eenige aanwijzingen gegeven; verdere plannen moet hij maar eens met jou bespreken.

Ina Damman is werkelijk even voortreffelijk als meesterlijk. Ik schreef er Vestdijk een enthousiasten brief over, hier en daar wat aangedikt, met het oog op zijn ouders, waartusschen zijn tegenwoordige complexen zich schijnen te voltrekken. Misschien schrijf ik er later nog wat over in het openbaar. Voorloopig wil ik - tot Januari of misschien Febr. a.s. - alles van mij afzetten, behalve *Ducroo*. Tot ik ook die af- en uitgeworpen heb, hetgeen Jehova geve!

Hartelijke groeten van ons voor jullie.

Je

E.

P.S. - Ik raad je aan, voor je preeken etc., *Journal d'un homme de 40 ans* te nemen van Jean Guéhenno (Grasset). Net verschenen, vol ‘actueele’ dingen. Uiterst sympathiek geschreven: een proletariër die intellectueel geworden is, nu professor of leeraar in sociologie, meen ik; redacteur van *Europe*. Een door-en-door proper en bescheiden iemand.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [29 november 1934]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Donderdag.

B.M.

- Ik ga Maandag pas weg en vond nu nog tijd voor deze krabbels.
Ik zou nemen:

1. *Dat ben jij*. (Misschien hier en daar bekorten.)
2. *Ondergang*. (Zéker bekorten.)
3. De helft van *Het Schoone Masker* - waar de didactische toon ophoudt en het betoog boeiend wordt; bv. over het genie (blz. 87-99 ongeveer). De rest resumeeren; de 'denkoefening' eruit werken!
4. *Waarom ik Amerika afwijs* en *De Haat des positieven en negatieven* bijeen doen. (journaal al!) In het 2e stuk is bv. blz. 197 (v/h midden, na 'Alleen...') banaal en flauw tot 198 (midden: *Positief*) Daarna is alles heel aardig en hoort geheel bij *Amerika*.
5. *Waarheen gaan wij* - weg, of stuk eruit nemen voor 'journaal' (1927-28 dan). *Verliefde heidendom* bij 'journaal', -*Essay en Essay* -idem-*Bewuste Vrouw en haar roman* (een fragment eruit) - idem -(*Bernard Bandt van de Jazz* misschien weg, of *samen* met *Drie jaar later* maar dan in een journaal van 1931.)
6. *Opium der Vormen* houden.
7. *Is. Querido*-bekorten, maar houden! De *redeneerende* afmakerij hierin is zeer goed. Niet destijds in Anti-Schund, maar juist wèl in een bundel van jou.
8. *De Wegen*. (Vmdl. komen 5, 6, 7, vóór 4, en dit direct na 4, in juiste volgorde?)
9. *Verdediging v/de Middeleeuwen*.
10. Journaal misschien, met *Twee Methoden*, een *stuk* van *Poedowkin dicht* - of verderop, en doe er dan bij: de 2 stukken over Van Vorden, en *Precieuze Snert* - of één stuk over Van Vorden.
11. *Onvolkomen Huwelijk* (houden!)
12. *Aanklacht en Heimwee* (misschien een stuk eruit, en dan een stuk van *Waarom ketters*? Maar Bruning is best.)
13. *De Moderne Ketterjager*.
14. *Huizinga voor den afgrond*.
(Dit alles - van 1930 - in juiste volgorde; het 'journaal' kan ook hiernà komen. Een *stuk* van de Havelaarherdenking kan ook best in het journaal.)
15. *Prisma of Dogma*.
16. *Anthonie Donker* - of samen met andere stukken later?
17. *Afscheid van Domineesland* - de inleiding, die alleraardigst is, en die ik vooral niet missen wil! Tenzij je hem nog eens als inleiding gebruikt, met een stuk uit *Waarom ketters* bv., en nog wat aanvullende blzn. - door cijfertjes gescheiden.
18. *Studie in Schaduw*.
19. *Schrijverspalet*.

20. *Paapsche Sympathieën*.
21. *Dionysos en Pentheus* (misschien bekort - kan je hier dat boek van Vergin niet bij afdoen?)
22. *Geest en Vrijheid*.
23. *Wassermann en Sammlung - Hitler, Ebenbild - Einstein*, en nog wat uit dien hoek-als journaal weer.
24. Keur uit Panopticum.
25. Stukken uit *Vaderland, N.R.C.*, etc.

Dit alles is natuurlijk erg brokkelig zoo. Er is maar één ding te doen als je een *goed* boek wilt maken: alles overlezen, alles weer laten leven, er plezier in krijgen de stof te ordenen, en door er heelemaal in te leven, voelen wat overbodig is, niet passend bij het geheel, of elders beter gezegd, etc.

Hart. groeten van je
E.

Nwe Rembrandt en Nwe Coen	?	
Maler sehen dich an	?	
Desertie bij Gideonsbende	?	
Z.g.n.	?	
Two Impossible Men	?	Uit dit alles fragmenten nemen en die bijeendoen als een soort 'journaal' lijkt mij het beste. 'Ontboezemingen nr aanleiding van...'
Eckermann-herdenking	?	
Moralisten als Don Quichotes	?	
All men are snobs...	?	
Gymnastiek der opdrachten	?	
Arbeider in taaltuin	?	
Een Studie in Schaduw.		Titel *Studies in Schaduwen* zéér beroerd.
Vooroordeel tegen Schweitzer	?	
Welk vakje	?	
Eckermann met Eckermann	*ja*	
Links gerichte collectief	?	Bijeen?
Rembrandtvereering in rok	*ja*	

Braaf goedaardig en weerloos	?	
Aesthet. der kleermakers	*ja*	
In memoriam Carry v.Br.	?	
Schrijverspalet		
Sancta Simplicitas	?	
Tyranny verdrijven	?	
De Oud-Helden	?	
Hitler, Ebenbild	*ja*	
Boeken en Burgers	*ja*	bijeen?
Weer eens bij Schilders	?	
Prijs v/h bloemlezen	?	
Naspel Dubrovnic	?	
Psychologie v/d caricatuur	*ja*.	
Wassermann en Samml.	?	
Mysterie v. Leidschendam	*ja*.	
Pirandello in Practijk	*ja*.	
Renaiss. v/h fatsoen (bewerken, korter!)	?	
Kleiner Mann, was nun	?	
Das Unbewusste Europa	?	
I'm no Angel	*ja*.	
Einstein	*ja*.	
De Brueghels	?	
Corruptie	?	
Tactiek	?	
Ganzen en Capitool	?	
Horst Wichmann	*ja*.	
Gide en Jordaan	?	
Gribbele-Grabbele	?	
Jubilaris Van Deyssel	*ja*.	bijeen?
Ons Speelgoed	*ja*.	
De Nieuwe Mensch	*ja*.	

Vergeet ik niet een groot stuk?

Dat over Vergin? Dat over Brann-Nietzsche? Dat over Anth. Donker Administrateur?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [30 november 1934]

aant.

aant.

Parijs, 30 Nov.

Beste Menno,

Ik had daarnet Noth bij me, aan wien ik je stukken over de Duitsche emigrés en hemzelf gaf. Hij was er verrukt over, omdat ze precies weergeven wat hij er zelf van denkt. Hij vindt Klausje een vervelend iemand en heeft erg het land aan het geflikflooi, van al die 'geniale' uitgewekenen; hij is zelf trouwens werkelijk erg aardig, en in tegenstelling met Liepmann en Klausje - ik heb hem nu 2 × gezien - zonder twijfel een 'honnête homme'. Ik heb hem over jou gesproken en hem je adres gegeven: de kwestie is dat hij hier moeilijk rondkomt en graag zijn boeken zou uitgeven, in vertaling of in het duitsch; maar hij voelt weinig voor Querido, vanwege het milieu dat daar nu den toon aangeeft. Zou je dus niet kunnen informeeren of Allert de Lange - of iemand anders - zijn werk niet zou willen nemen. Hij heeft een nieuwe roman klaar en het duitsche manuscript van zijn *Tragédie de la Jeun. Allem.*; is dit laatste niet een boek om in Holland te vertalen? Misschien kan je het bij Allert de Lange aanbevelen, of verder nagaan wat er te doen zou zijn. Noth zou je zelf schrijven; dit briefje dient dus vnl. om hem aan te kondigen en hem aan te bevelen tegelijk, dit laatste doe ik met alle plezier, want ik weet zeker dat hij je erg sympathiek zou zijn.

Bep zegt - dit tusschen haakjes - dat zij best de *Tragedie* wil vertalen, als het zoover komt. Maar het ziet er dan misschien wel naar uit of we Noth helpen om er zelf een sla-tje uit te slaan.

Maandag verdwijn ik van hier.

Hart. groeten van ons beiden, ook aan Ant.

Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 3 december 1934

aant.

aant.

Parijs, 3 Dec. '34

Beste Menno,

Heel veel dank voor het nieuwe ex. *Carnaval*, met de voor de 4e × herschreven opdracht, die ditmaal werkelijk keurig overgekomen is en mij danig heeft geroerd. Ik ga straks naar Bretagne, vandaar kort. Ik hoop dat je mijn brieven: over je essaybundel en Noth, ontving. Mijn adres daarginds is: Hôtel du Manoir, Le Roselier-en-Plérin, par St. Brieuc (Côtes-du-Nord)-Frankrijk; lang en mooi! Ik ben perplex van alles wat hier aan boeken alsmaar uitkomt en vind Holland toch poover in ieder opzicht; ik word gekweld door de vraag: waar zouden wij zijn als wij Franschen waren? Ik heb nl. nog geprobeerd den roman van Vestdijk te introduceeren bij de *N.R.F.* - geen schijn van kans! - motief: dit onderwerp is al eens eerder behandeld. Bovendien vindt Malraux een boek als *Fermina Marquez* ongeveer nix, waarin hij eindeloos ongelijk heeft. Maar de heele Larbaud kan bij de *N.R.F.* niet in een behoorlijke uitgave verschijnen! - Ik raad je aan in het laatste nr. van de *N.R.F.* te lezen wat Suarès over *Mein Kampf* zegt; het is om in extenso te vertalen in *Het Vad*. Zijn boek is anders wel erg faciel en een beetje idioot 'fransch'.

Hart. gr. van je
E.

Kan je voor deze keer 1 ex. *Forum* naar Parijs laten sturen en 1 ex. naar Bretagne? Dank.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Roselier, 6 december 1934

aant.

aant.

Le Roselier, Donderdag.

B.M.

- Het is hier heerlijk eenzaam en goddank is er veel zon. Ik ben begonnen te werken; als de zon blijft zal het wel gaan; anders wordt het hier misschien sinister. Ik verlang erg naar *Forum*. Die enquête is idioot geworden, doordat je werkelijk tè erge idioten hebt gevraagd. Hoe gaat het verder? Schrijf eens, en geniet van deze kaart en de bijschriften.

Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[7 december 1934]

aant.

Beste Menno,

Zend me, liefst *omgaand*, dat citaat van Nietzsche toe uit een van je eerste stukken over Duitschland in *Het Vaderland* (Misschien over *Der Hass*; althans in dien tijd). ‘De Duitschers zijn zulke barbaren, dat...’ Het is een van de raakste dingen die hij ooit gezegd heeft en absoluut afdoend. En ik heb het noodig omdat ik het Wijdenes wil laten citeeren, wat een prachtig trekje is voor Wijdenes. Doe dus even moeite en *vind* het! Het staat, meen ik, ongeveer in het midden van een kolom. Als het niet over *Der Hass* is, dan over een ander Duitsch onderwerp, dus je hoeft niet te zoeken in Hollandsche boekbesprekingen. Bij voorbaat dank,

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 8 december 1934

aant.

aant.

den Haag, 8 Dec. '34

Beste Eddy

Zooëven kwam je prachtige heiligenkaart uit Bretagne, die wij tot nut voor ons zieleheil en eventueele ‘folieën’ hebben bestudeerd. Geluk met je werk daar! Ik zond je reeds *Forum*, dat je nu al zal hebben bereikt. Het leek me een zeer geslaagd nummer, juist als totaliteit, om niet te zeggen als collectief.

Het is hier helaas nog altijd druk en ik zou niets liever willen dan er ook tusschenuit te gaan, om mijn vijfde dialoog af te maken. De tweede, die je in *Forum* hebt gelezen, bevatte (ook al doordat ik in idiote drukte moest corrigeeren) nog drukfouten en kleine ‘feilen’; maar als geheel beviel hij me toch wel, hoewel hij duidelijk ‘inleidend’ is, en qua talis eigenlijk veel probleemen uit vorig werk nog eens ophaalt. De derde en vierde zijn m.i. van deze ‘oude’ invloeden geheel vrij. Benieuwd naar je reactie.

Met Noth raakte ik in aangename correspondentie. Uit zijn briefstijl blijkt al, dat hij een *totaal* beter type moet zijn dan Kläuseli. Deze laatste heer heeft mij een brief geschreven naar aanleiding van de emigrantenquaestie, waarin hij er rond voor uitkomt, dat deze ophemelarij *bewust* wordt bedreven, als concurrentie met het litteratuurzaakje van den ‘lamme’ (je weet, zoo heet Goebbels). Frisch! Noth schrijft over deze dingen op een manier, die mij direct sympathiek aandeed. Ik zal zien hier een holl. vertaling onder dak te brengen van de *Tragédie*. Natuurlijk zal ik daarbij dadelijk Bep probeeren als mogelijke vertaalster. Ik zal eerst van Loghem Slaterus probeeren; die heeft een bibliotheek voor zulk soort geschriften.

De enquête is goddank achter den rug. Ik heb vandaag mijn slotconclusie in de krant. Het is moeilijk om uit zooveel oudewijvenpraat een *scherpe* conclusie te trekken, die toch niet onwellevend is tegenover menschen, die je eerst zelf hebt geïnviteerd.

Ik zit *erg* met mijn essay-collectie! Je keuze is zeker goed, maar het wordt zoo per se *te veel*! Ik moet meer schiften, denk ik, en dat maakt het weer extra moeilijk. Waarschijnlijk ga ik er dezer dagen maar toe over om eerst eens een stuk te laten zetten; dan heb ik tenminste eenig gezicht op de berekening van het aantal pagina's.

Guéhenno heb ik gekocht; hoop ik binnenkort te lezen en voor een kroniek te gebruiken.

Ik vraag me ook af, waar een *Ina Damman* zou staan, als wij in Frankrijk woonden. Het boek is voor Holland natuurlijk eersterangs; maar een natie met meer 'zielscultuur' dan de onze kan toch zulke werken in grooter getale voortbrengen. Ik bedoel: het is geen *uitzonderingsboek*, het is een fijn, genuanceerd etc. boek, maar geen 'meesterwerk', op Europeesch peil gewogen. Tot nader. Werk prettig in de stilte en laat spoedig weer wat hooren! hart. gr. van ons beiden

je
M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Roselier, [10 december 1934]

aant.

aant.

Le Roselier, 10 Dec.

Beste Menno,

Forum gekregen en direct je dialoog gelezen. Het gekke is: ik heb er geen oordeel over! Het is me net of ik maar de helft begrepen heb, en dat dit komt omdat ik de andere dialogen niet ken. Toch zou dat vreemd zijn. Op het oogenblik zou ik zeggen: het is vernuftig, en vol aardige vondsten, en toch 'pakt' het niet. Waarom? Als het niet uitsluitend is omdat de rest er toch bij hoort, dan is het omdat dit genre uiterst gevaarlijk voor jou is. N.l. door zooveel abstracts te laten zeggen door twee sprekers, die niet psychologisch verantwoord zijn, die zelf noch een bijzonder 'karakteristieke' indruk maken noch die geven (bijgevolg?) aan wat zij zeggen, maak je alles hyper-abstract, en de dialoog-vorm, inplaats van te verlevendigen, maakt je tekst mat. Terwijl als 'Ik' geen personage is, maar direct den lezer toespreekt, de tekst, ondanks al het abstracte ervan, toch levendig werkt. - Ik zeg niet dat dit zoo *is*, maar dat het zoo zou kunnen zijn; maar ik geloof nu meer dan ooit dat fragmenten en publicaties met tusschenruimten altijd een verkeerde indruk maken. Dus...

De historie van Cola Debrot lijkt mij - ondanks vele onhandigheden - alleraardigst. Vestdijk weer goed, maar toch is dit niet een van zijn beste essays. Vic roerend. En Jany, voor de eerste keer in *Forum*! hij is al net zoo eclectisch met zijn gunsten op literair gebied als elders. Het aartslullige stukje van Endt kende ik al door Gans (die het heelemaal voor me overgeschreven heeft!) - Dat zoo'n vent niet merkt dat hij zichzelf in zijn hemd zet, bij elke regel die hij van zich afgeeft!

Ik wacht met spanning en gretigheid op het gevraagde Nietzsche-citaat. Maar wschl. ga ik over een paar dagen voor een week naar Parijs, om dan met Bep tegen Kerstmis weer hier te komen. Ik werk hier nl. in een razend tempo en op een gegeven moment gaat dat mis; een paar stukken moet ik bovendien in Parijs opfrisschen, voor de sfeer. Ik denk toch dat, als het een beetje meeloopt *Ducroo* in Januari totaal *af* is. Help het hopen! het moet van me weg!

Zou je nu, in ieder geval, in Januari een flink stuk *Ducroo* kunnen plaatsen en in Februari ook? Ik heb er dan nog wat mee verdiend, en in Januari, als we wschl. gaan verhuizen, kan ik het geld best gebruiken. Bovendien vind ik het idioot dat er wel een paar fragmenten (van dit boek juist!) in *Gr. Ned.* zouden staan en volstrekt

niets in *Forum*, waar het totaal thuishoort. Maak dus met Vestdijk uit, welke stukken jullie nemen, - of vraag Vestdijk een reeks van fragmenten te maken, als jullie dat aardiger lijkt. Als het kàn, lijkt mij dat het aardigst.

In Februari hoop ik de handen vrij te hebben en zal je dan weer wat anders leveren: een bespreking van Nijhoff, of aant. over de revolutionaire schrijvers, of iets anders.

Heb je Last nu genomen of niet? Het lijkt mij niet verkeerd om zijn stuk in Januari te plaatsen, ook als je het niet bijster *goed* vindt; het is in ieder geval niet antipathiek, en het lijkt me 'naar buiten' goed het te plaatsen, vooral als je later Gans nog eens omgewerkt opneemt.

Tot zoover dan. Schrijf gewoon hierheen, want ook als ik naar Parijs ga (wat nog niet zeker is), laat ik mijn boeken en een deel van mijn bagage tot Kerstmis, en de post zenden ze me dan wel na.

Schrijf me vooral weer eens wat langer, en ook of je nog iets aan mijn *laatste* blaadje over je essaybundel hebt gehad. En wat je verder doet.

Hartelijke groeten, ook voor Ant, van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[10 december 1934]

aant.

aant.

Maand. 10 Dec.

B.M.

- Schreef je vanmorgen net, en daar is je brief. Benieuwd naar je slotbeschouwing. Antw. v.V. Sch. was een verkwikking na al het voorgaande. Antw. v. Slauerhoff was ook goed! van Roelants niet onaardig, van Schepers beneden alles. Nogal geschikt v. Klausje toch, dat hij zóó reageerde. Maar Noth is 10 × aardiger, dat zal je merken als je hem ziet. Heel *jong*, en toch met een rustige, eenvoudige ernst, niets geen 'puber' meer. Je essays zijn, dunkt mij, *niet* te veel; zie maar...

Tot nader. Hartelijk steeds je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[12 december 1934]

aant.

aant.

Woensd.

B.M.
Dank voor je kaart, maar dat is het heelemaal niet! Het is absoluut zeker van Nietzsche, en het duurt maar heel kort: één zin, een opmerking. Het staat, denk ik, in een van je 'algemeenere' stukken, genre Der Hass, of Freud-Adler en wij woonden al in de rue Erlanger, maar niet zóó lang. Dus: vanaf Maart '34 tot laat zeggen Juni. In een vrij lang stuk. Als ik het plakboek voor me had vond ik het direct. Misschien stond er niet het woord barbaren, maar 'zijn zoo onbeschaafd' of zoo. Het was nogal paradoxaal, maar dan *diep*, raak, ongehoord 'rosse' (venijnig) [zóóiets als: 'zoo onbeschaafd dat ze hun philosofie noodig hebben om...']. Ik moèt dit hebben, doe dus je uiterste best. Je hoeft niet te zoeken vóór Maart.
Hart. je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[12 december 1934]

aant.

aant.

B.M.
- Bep is nu hier, omdat het met mij wat raar ging dezer dagen (hart). Zal wel niets ergs zijn. - Zij meent zich te herinneren dat er een portret v.N. stond bij het art. waarin dat citaat voorkwam. Ik geloof het nu ook. Kan het Wagner-N. zijn? Ik geloof nu half van wel. Of het st. ter herdenking v.N. alleen? Maar dat is, meen ik, toch van later? Als er een portret stond bij allebei, dan wschl. in het 1e (oudste) van de twee. - Is de *Nieuwe Kern* niet een soort 'trotskistisch' blad? Misschien is Carnot-Lambrechts wel Gans! In ieder geval laat me tijdig proef sturen, liefst omgaand, hierheen, want ik wou A.M. de Jong schrappen en er nog wat anders bij zetten. Hart. gr. v. je
E.

Informeer eens naar die *Nieuwe Kern*!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 15 december 1934

aant.

aant.

den Haag, 15 Dec. '34

Beste Eddy

Ondanks alle zoeken (Ant is er een halve dag, improviseerend van links naar rechts, mee bezig geweest) komt het Nietzschecitaat nog niet terecht! Wel zijn er allerlei andere aanhalingen voor den dag gekomen, maar niet deze! Maar wij geven de moed nog niet op. Misschien zit het noodlottige stuk in een heel gek artikel waar ik het absoluut niet kan vermoeden! Dus: hierover nader meer, en hopelijk beter!

Ik zelf zocht ook, maar met even weinig resultaat. Gisteren hield ik een lezing in Bergen en logeerde *zeer* tot genoegen (wederzijds geloof ik) bij Jany. Sedert dit bezoek schat ik hem nog hooger dan ik al deed; hij is alleraardigst, allervriendschappelijkst en een qualitatief ander mensch dan Pom-Jacques-Vic. De eenige *dichter*, die werkelijk *is* wat hij dicht [de *gesublimeerde* puberteit kan blijkbaar een zeer edele gedaante hebben]. Wij hadden lange gesprekken en bleken het eigenlijk erg eens. Ik hoop hem nader aan *Forum* te verbinden en hem de volgende maand hier te logeeren te hebben. Slau zou ook komen, maar was ongesteld.

Wat je oordeel over de dialoog betreft: Rudie, die hier vanmiddag was, zei ongeveer hetzelfde, en Ant had al iets dergelijks gezegd. De publicatie in tijdschriftvorm was *zeker* verkeerd, maar dat wist ik ook vooruit. Ik ben ervan overtuigd, dat, omdat het stuk een inleiding is, de indruk totaal anders zal zijn in het boekverband. Deze redeneering over den 'zin' is n.l. nu nog 'zinneloos', maar blijkt een conditio sine qua non voor wat volgt. (den zin van den nieuwen mensch). Of de dialoogvorm al dan niet juist is kan ik nog niet beoordeelen, omdat het boek zich eenvoudig als dialoog aan mij opdrong en het schrijven ervan samenhangt met deze voortdurende celdeeling. Natuurlijk is het een twee-eenig debat, en zijn Gijsbertus en Ik beide: ik.

Ik zal al mijn best doen voor *Ducroo* in Januari. Hoe alles er weer in moet, weet ik nu nog niet. Het *verdringt* zich weer, en op een erg hopelooze manier. - De copie, die ik *hier* heb van *Ducroo*, heeft toch *niet* voor een deel in *Gr. Ned.* gestaan? Ik ben in de war geraakt.

Last hebben we niet genomen. Ik vond zijn stuk meer een verslag met wat commentaar dan een sluitend betoog of een document van eenige andere waarde. Het grootste deel van deze 'inlichtingen' heeft een geïnteresseerde ook elders al kunnen lezen en ik ben van plan dit jaar zooveel mogelijk alleen *het beste* te nemen. Liever dan maar wat meer Vestdijk en du Perron dan halfslachtig gedoe à la Last. Ieder *goed* stuk van hem nemen we natuurlijk. (Vic was alleen voor *dit* stuk!)

Schreef ik je al, dat Noth een goede kans maakt bij van Loghem Slaterus?

Ik heb mij (al vroeger) op de *Nieuwe Kern* geabonneerd, omdat het blaadje me wel sympathiek leek (al verdient die heer voluit je afstraffing). Ik geloof, dat het grootendeels O.S.P.-leden zijn, met misschien trotskistische gevoelens.

Voor Bep hartelijk dank voor haar kaarten. Ik zond dadelijk *Eva*. Wat vindt zij van den dialoog? *Graag antwoord hierop*!

Antonini schreef al over Vercel, heel behoorlijk. Ik heb morgen een stuk over Engelman en Nijhoff, dat ik zelf 'Forumrijp' vind; het wordt naar Parijs gestuurd, of ik stuur het zelf naar Bretagne. Hart. gr. 2 × 2 je

Menno

10 uur av. Ant verzekert nogmaals, dat zij niets vinden kan! Het is toch niet: 'Ihr Deutsche, ihr seid so tief, ihr seid noch nicht einmal oberflächlich!'? Ik *spring* naar Wijdenes!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron en E. du Perron-de Roos
aan
Menno ter Braak

[18 december 1934]

aant.

aant.

Beste Menno,

Niets uit de stukken van *Ducroo* die nu bij je zijn heeft in *Gr. Ned.* gestaan. De keuze is dus groot! Als je er in Jan. en Febr. twee goede stukken van kunt plaatsen, doe je mij meer dan plezier, omdat ik ook nog het overtypen moet betalen van het heele slot; anders kan ik het toch niet goed omwerken. Ik heb 2 hfdstn. aan J.v. Nijlen gestuurd voor de tikjuffrouw en heb nu alweer 3 hfdstn. klaar. Nog 4 hfdstn. en het is afgeloopen. Ik hoop ± 10 Jan. klaar te zijn en dan een week bij Greshoff in Brussel te logeeren (voor het uitblazen). Ik ben nu weer wat beter, maar voel me toch verre van kwiek.

Je stukje tegen Anthonie was best. Stuur me de verdere heibel, als die komt! Je slotbeschouwing over de enquête was ook heel knap en handig. Jammer alleen dat het citaat van Nietzsche wegblijft, want het is niet wat je nu zegt, het is veel geestiger, ofschoon wel to the same effect. Als je het niet in de krant kunt terugvinden, misschien kan je dan uit N. zelf iets voor me vinden; je zult hier misschien wel een krats bij hebben gezet?

Bep zal hieronder antwoorden over de dialoog.

Wat je over Jany schrijft is voor mij ook heel waar; ik ben het tot in ieder onderdeel met je hierover eens.

Ik eindig nu vanwege de besogne. Denk je erom dat je me panopticum en andere proeven van *Forum* haast *omgaand* laat zenden, met het oog op de 2 dagen extra die de post er nu over doet? er is hier maar één lichting per dag. - Ik zie ook met spanning uit naar je stuk over Engelman-Nijhoff. Hier komt Bep. Hart. groeten, ook voor Ant, aan wie veel dank voor het zoekwerk, van je

E.

Lieve Menno,

Hartelijk dank voor de spoedige komst van *Eva*. Indruk van die dialoog met voorbehoud, omdat je zeker gelijk hebt dat het er in het geheel anders zal uitzien. Ik had het gevoel dat er sinds de *Politicus* niets nieuws in stond, en eigenlijk niet eens sinds dat geniaaale stuk van je in *de Stem*, althans het embryo ervan! En dan gaf m.i. de dialoog dit niet-nieuwe in een erg verwaterde *vorm*. Maar nog eens, ik kan me voorstellen dat het als schakel een heel ander effect maakt.

Ik heb me krom gelachen over de lezersprijsvraag, vooral met die climax, de grootste krant van den Haag en het blad van de Lang waardig: een prijs van vìjf gulden! En hoe moet dat nu? Een boek kost altijd fl. 4.90; krijgen ze dan het overschot in postzegels of reserveert de L. zich dat voor de verzendkosten - of voor zijn eigen spaarvarken... Ik begin overigens te merken dat je positie daar je in staat stelt de menschen op alleraangenaamste wijze te pesten; getuige het bedekte protest van Anthonie en vele andere uitingen.

Wil je ons bij gelegenheid niet eens sturen wat je over *Sophie Blank* gezegd hebt? Ik wil het boek trouwens ook lezen. Wat we allemaal schijnen te moeten lezen (zegsman o.a. Noth), is Robert Musil (Oostenrijker van plmn 50 jaar) *Der Man ohne Eigenschaften*. Maar het is zoo dik als *Der Zauberberg*.

Was jij het die een Dr. August de Stercke of Sterke kende (of misschien niet August), die ervoor doorgaat de eenige intelligente psycho-analyticus van Holland te zijn? Is hij *werkelijk* intelligent? En heeft hij voor leeken leesbare dingen geschreven? En het is toch niet dezelfde psychiater die Lautréamont vertaald heeft?

Het eerst hoofdstuk van *Eva* valt me èrg mee - als je tenminste erin aanneemt dat David en zij vijftien zijn in plaats van achttien, vind ik het erg aardig en ondanks de stippeltjes en het woorden te veel goed geschreven. Maar de rest van het boek toch wel erg hysterisch en broeierig. Dag, hart. gr. aan Ant, je Bep

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bretagne, [20 december 1934]

aant.

aant.

aant.

aant.

Bretagne, 20 Dec.

Beste Menno,

Jany schreef even enthousiast over jou als jij over hem; dat hij je héél sympathiek vond, enz. Ik hoop dat de omgang met hem je betere ideeën moge bijbrengen over wat een dichter *kan* zijn, zoodat je dan niet meer zóó alle dichters over één kam zult scheren met Binnendijk en Engelman, die door hun theorieën voor jou het afschrikwekkend voorbeeld van alle dichters geworden moeten zijn. Je stuk in *Het Vad.* las ik nl. met zeer weinig plezier ditmaal; ik vind het een goed stuk voor jou, maar alleen voor de helft waar, de andere helft is een doorslaan met zulke goedkoope trucjes dat ik er zelf van schrok, ik die anders op dit gebied geheel aan je zijde placht te staan. Je stuk over Dèr Mouw-Donker vond ik veel beter; dit is een overdrijven in de herhaling. Vooral dat doordouwen over die roes en dat kleineeren van de 'kleine gemeente' vind ik uiterst bestrijdbaar. Iemand die zich bedrinkt aan wat hij uit zichzelf produceert is *zeker* meer waard dan iemand die een flesch port koopt bij den kruienier op de hoek; als deze verschillen niet meer tellen dan *is* Nietzsche weer volkomen gelijk aan den kok van *Royal*. En wat de 'kleine gemeente' betreft, mijn eigenbelang zal die inderdaad tot het uiterste verdedigen, als WAARDE, tegen het nivelleerende gelul van massa-vereerders in welke graad en met welke argumenten dan ook; het eigenbelang van den man die zich beroept op de groote gemeente is voor mij bewijsbaar minderwaardig aan dat van den man die de kleine gemeente in de hoogte steekt. Ik begrijp wel dat sommige kleine gemeentes abject zijn en te bestrijden, maar dan altijd vanuit individueele normen of namens een andere kleine gemeente: bv. de dichters die jou zoo hinderen vanuit de nog kleinere gemeente waartoe dichters als Dèr Mouw en Corbière behooren. Maar een, zij het zijdelings en vaag, beroep op de groote gemeente is voor mij ten eenenmale treurig en in dezen tijd zelfs antipathiek.

Wat je overigens tegen de formule van Kloos zegt, vind ik zeer juist. Eerst de 2e helft van je stuk gaat rammelen dat het een aard heeft. Ook je eigenlijke kritiek op de bundels is inexistant. Je zegt van Nijhoff zoo goed als niets; de gedichten die je goed vindt, vind ik juist beroerd, maar dat nog daargelaten, je behandelt ze geen oogenblik *als gedicht*. Als wat dan wel? Als inhoud? In dat geval vind ik *Het Veer* het banaalste ouwehoerenverhaaltje dat ik in jaren las, en *Awater* een aanstellerig, ongeloofwaardig en onduidelijk kletsverhaal! Maar hierover in mijn stuk over Nijhoff voor *Forum*, want 'over smaken valt niet te twisten', zooals de philosofische conciërge

zegt. - Je zou aan Jany moeten denken bij het bespreken van poëzie, zooals je aan Van Crevel denkt bij je andere stukken.

Jany schreef me ook dat Nijhoff een giftig stukje, ik bedoel: epistel, aan je schreef naar aanleiding van mijn panopticum. Mag ik dat niet lezen, of waarom schreef je er mij niet over? Is hij boos op mij of op jou? - verwijt hij je dat je hem per enquête in de val hebt gelokt in *Het Vad.* om hem te laten afslachten in *Forum*? Hoe het zij, het doet me oprecht plezier dat hij kwaad geworden is. Het deed mij ook veel plezier dat Jany mijn panopticum 'bijzonder geamuseerd' las; die hupsche Pom moest dat eens weten! Maak je overigens niet ongerust dat mijn afkeer van dezen kakkineuzen prins der jongere poeëten door lezing van zijn kwaadheid stijgen zal; integendeel... Ik heb trouwens nog niet met hem afgerekend en zal hem vervolgen met mijn opinie over hem tot hij zich in de Mij. van Letterk. niet meer veilig voelt, als mij dat lukt. Ik heb - zóó gemeen ben ik, maar je kent me, dus ik onthul me nu maar zooals ik ben! - mijn eerste regel voor het stuk over zijn nieuwe verzen al klaar. Deze luidt: 'M. Nijhoff is lang niet genoeg in zijn werk verdwenen om een eersterangs-schrijver te zijn.' Daarna zal ik dan uitleggen dat dit niet *mijn* criterium is, maar dat ik het er om andere redenen toch nog heel aardig mee eens ben. - Het allerbeste gedicht uit zijn laatste bundel, om den *inhoud*, om het *echte* van den inhoud, om het *niet* 'sier poëzie'-achtige ervan, is *Het Klimop*, dat jij niet eens noemt. *Aan een Graf* was ook heel mooi (in *Erts*), maar hier heeft hij het door een didactisch geouwehoer verpest. Het liedje van *De Soldaat en de Zee* is alleraardigst à la Hein, maar met opeens een beeld à la J.P. Heye, nl. zooiets als:

> 'maar al is mijn blauwe tuniek
> Nog blauw van de zee behouden'(?)
> (ik heb het boekje niet hier)

dat precies even gedurfd is, neen, iets minder nog, dan die prachtige regels uit *Het Vlaggelied*, van:

> 'Wij heffen uw *wit* uit de schuimende zee,
> En voeren naar 't *blauw* van den hemel u mee,
> Al kleurt zich uw *rood* met ons bloed!'

Enfin, als *Ducroo* klaar is, hoop ik 2 stukken te schrijven: over Nijhoff's verzen en over *Ina Damman*. (Dit laatste vind ik, geloof ik, nog bewonderenswaardiger dan jij.)

O ja, Noth schreef mij ook erg enthousiast over je: 'Je ne saurais jamais trop vous remercier de m'avoir mis en rapport avec votre ami ter Braak dont les lettres témoignent d'une attitude très parente à la mienne, et d'une compréhension encourageante de mes préoccupations'. (Hij spreekt en schrijft zeer behoorlijk fransch, zooals je ziet. Wanneer kom je in Parijs om in het duitsch kennis met hem te maken? Of laat je hem eens naar Holland komen?)

Ik laat het nu hierbij. Nog 3½ hfdst. en *Ducroo* is af! Ik denk tegen 10 Jan. klaar te zijn en dan 4 à 5 dagen in Brussel bij Greshoff te logeeren. Kom je dan misschien even over?

Schrijf me hoe lang het verhaal van Debrot is: ik ben erg benieuwd naar de rest. Is het niet iets voor Zijlstra om uit te geven? Het eerste stuk vond ik werkelijk alleraardigst.

Hartelijk gegroet van ons twee, een hand van je
E.

P.S. - O ja, de nuchterheid tegenover poëtische roes is inderdaad heel vaak uitstekend, omdat je niet den eersten den besten lul van Blanus au sérieux hoeft te nemen die zijn verhevener staat tracht uit te lallen, maar lees toch ook eens

Droogstoppel over dichters na, in het begin van de *Havelaar*. Ik ben een beetje bang dat een voortgezette poëziekroniek in *Het Vad.* je na een paar jaar ongemerkt tot diè nuchterheid brengt. *Ulalume* en *Annabel Lee* belachelijk maken kan iedereen; maar wie er tenslotte het belachelijkst uit komt lijdt voor mij ook geen twijfel. En toch, let wel: ik ben het nog altijd voor minstens de helft eens met je reactie op poëzie, het is alleen weer net als met den 'geest', je vreet iedereen op omdat je grieven hebt tegen een paar poerummakers in het vak. Ik heb liever dat je acteurs en aviateurs zoo globaal verslindt, dan dichters; heusch, er *zijn* eersterangs-dichters die eersterangsmenschen tevens zijn, en mèt een roes. Jij en ik hebben ook onze roes, bovendien!

Ik heb ook erg het land aan een argument als: 'Waarom zou iemand zijn toevlucht nemen tot de poëzie als het niet was dat hij er zijn goede redenen voor had zich *niet* in proza uit te drukken?' Draai het om: jij hebt inderdaad je 'goede redenen' om je kroniek in *Het Vad.* te schrijven in proza en niet in poëzie! Denk ook aan het *proza* van Slau en Poe en Vestdijk etc. etc.!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 22 december 1934

aant.

aant.

22 Dec. '34

B.E.

Hartelijk dank voor je brief, waarop ik gedocumenteerder zal antwoorden; ik ben nu in a hurry om weg te komen. *Wij gaan n.l. ± 1 Jan. naar Eibergen*. Ik hoop daar te kunnen werken, het was *te* druk hier.

Nu nog in haast iets practisch. Ik heb, op verzoek van Vic, eenige feitelijke onjuistheden in je panopt. geschrapt; hij stond daar op, en ik geloof dat ik daarmee niets misdaan heb, gegeven het feit, dat het inderdaad onjuistheden waren. De Kadt en het blaadje zijn *syndicalistische*, anti-socialistische phaenomenen, schijnt het. Voeg ev. iets anders in. Je krijgt spoedig proef. hart. gr. 2 × 2

je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bretagne, 1 januari 1935

aant.

aant.

Bretagne, 1 Januari

B.M.
- Natuurlijk ‘veel heil en zegen’ etc. mede aan Ant. Wij gaan overmorgen nr Parijs terug; laat dus alle *Forum*gelden, etc. daarheen zenden. Kan je in Febr. nog een flink stuk *Ducroo* plaatsen (uit het hfdst. dat op het nu geplaatste volgt + nog wat van de krant v. Doornik of zoo), want in April komt het boek al uit en ik heb veel typkosten. Twee stukken in *Forum* lijkt me trouwens modest (tegen 4 in *Gr. Ned.*). Laat gauw wat hooren
je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, [3 januari 1935]

aant.

Den Haag, 3 Jan. '34

B.E.
In haast. Ik zit te wachten op antwoord op mijn brief over de poëzij, maar hoor niets. Je hebt hem toch ontvangen? Ik weet niet eens, of je in Bretagne zit of in Parijs. In ieder geval voor jullie beiden vast onze hartelijke wenschen voor 1935!
Marsman heeft een heel goed stuk geschreven over mijn ‘roes’-theorie, voor *Forum*. Het is meer een algemeene aanval op mijn ‘beleid’ geworden, die ik zeer apprecieer. Ik heb nog nooit zulk een concreet en scherp artikel van hem gelezen.
Hierbij nog een paar documenten, die ik voor je opspaarde. Het briefje van Pom (waarop ik geantwoord heb dat ik niet eens begreep wat hij bedoelde); een briefje van een abonné Vad. (eigenlijk om te huilen); en een Vlomsche ‘critiek’ op Walschap, die eenvoudig het summum is van wat ik op dit gebied ooit las. Ik liet je ook nog een stuk over v. Schendel sturen. Wij zaten in de Achterhoek; ik heb nogal goed kunnen werken.
Laat dus spoedig iets hooren! Kreeg je alle proeven op tijd? Een hart. hand van je
Menno

Ik ben er met name erg benieuwd naar, wat Bep dupliceert op mijn tegenwoord over de dialogen! De documenten graag terug!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [5 januari 1935]

aant.

Parijs, 5 Jan.

Beste Menno,
Je brief met de fraaie bijlagen ontvangen; ik stuur ze hierbij terug. Het gezwam van Pom is merkwaardig; wat heeft hij dan wèl bedoeld met die opsomming? De brief van den lezer van *Het Vad.* is werkelijk een lange meditatie waard. Wat het Vlaamsche stuk betreft, ik ben er minder door getroffen dan jij, omdat ik zulke kranten misschien vaker gezien heb.
Maar het beroerdste van alles komt nu: wij hebben heelemaal geen brief gekregen met het antwoord over de poëzie en de dialogen; ditmaal is er dus eens een brief weggeraakt. Wschl. door de nieuwjaarsdrukte. Maar misschien komt hij toch nog terecht.
Ik wacht met ongeduld op *Forum* en op het stuk van Henny. Verder tracht ik mij weer in *Ducroo* te werpen, na de onderbreking door de reis. Vandaar dit in haast en kort. Ik denk niet dat ik vóór Februari met schrijven klaar ben; het valt toch nooit mee.
Hart. groeten onder ons vieren,
je E.

Het stuk over V. Sch. ontvangen. Het was erg aardig en Bep glom van trots over het geciteerde sprookje.
Heb je mijn laatste briefkaart nog ontvangen?

P.S. - Ik heb nog wat moois voor je: een brief van een bewonderaarster die zichzelf 'maar een stom kind' noemt, maar overigens 'mij zielverwand' meent te zijn. Heel touchant. Hij kan hier niet meer bij door de andere bijlagen, maar gaat de volgende keer.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

8 januari 1935

aant.

aant.

8 Jan. '35

Beste Menno,
Gelijk hiermee zend ik je *Wijdenes*. Graag volledige kritiek erop; er kan natuurlijk nog een en ander veranderd worden. Je moet het toch in het verband met de rest probeeren te zien. Maar zeg me precies alles wat je ervan te zeggen hebt. Hartelijke groeten
van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, [9 januari 1935]

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 9 Jan. '34

Beste Eddy,

Vervelend, dat mijn brief is weggeraakt. Ik hoop niet, dat ik er zelf schuld aan ben door verkeerd of onvolledig adres. De inhoud was nogal ‘veelzijdig’; tegenover Bep's identificatie van mijn dialoog en ‘het’ stuk uit de *Stem* stelde ik het omgebogen zijn sedert 1926 naar het biologische als voornaamste resultaat (1926- pessimisme; 1935-nomadenmoraal, een biologisch begrip, dat in dialoog III nader wordt uitgewerkt).

Ik las zoojuist Wijdenes, juist van de post, want ik was er natuurlijk *zeer* benieuwd naar. Het resultaat beantwoordt eigenlijk volkomen aan mijn verwachting; de verhouding, waarin Wijdenes tot ter Braak staat, is die van Frank Harris' Bernard Shaw tot den ‘reëelen’ Shaw, mutatis mutandis. Je karakteristiek is zeer juist, lijkt me, zeer scherpzinnig en ook niet vrij van ‘gevoel’; maar ik ben het niet *meer*. Ik zeg niet, dat ik het *niet* ben, maar er heeft iemand zoo aan mij geschift, dat alles uit mij verdwenen is, wat *muzikaal, zwijgen, vulgair, werkman, Ant* is. Je hebt een uitstekend beeld gegeven van wat jij als ter Braak ziet, en ik wist, *dat* je me zoo zag. In deze functie heb ik voor jou waarde, zou ik voor Ant of voor Wim of voor van Crevel een *schim* zijn. Ik ben je werkelijk dankbaar voor dezen Wijdenes, want hij is een zoo ‘impossible man’, dat hij, als hij afscheid van je neemt aan het slot, alleen maar grinnikt om de ‘rol’ die hij in de dialogen heeft gespeeld. Die nuance karakteriseert weer het zwijgen, dat je vergeten hebt, dat *voor mij* in onze gesprekken altijd het belangrijkste en het vriendschappelijke was. De geamuseerde ironie, die je me op het eind toedicht, bestaat zeker, maar is een onderdeel van een veel samengestelder gevoel. Ook in de dingen die je me laat zeggen ontbreekt het hakkelen en zwijgen, je hebt me nog tot een veel te goed spreker gemaakt.

Deze eerste, zeer vluchtige reactie zal ik later nog wel completeeren; maar ik wou je dadelijk alvast even schrijven, omdat ik het beeld Wijdenes op zichzelf zeer *juist* vind, maar juistheid sluit waarschijnlijk de ‘domme volheid’ uit. Als ik jou zou portretteeren, zou ik waarschijnlijk ook een juist, maar half beeld van je teekenen: een ‘impossible’ ter Braak, zich noemende en schrijvende du Perron. Zoo ook bij Wijdenes; je laat me al sprekende alle recht wedervaren, maar ik blijf een ‘impossible’ du Perron zich noemende en schrijvende ter Braak-Wijdenes. Maar eerlijk gezegd: op het *complete* beeld, dat ongetwijfeld Herman Robbers van mij zou teekenen, zou ik geen prijs stellen, en dit beeld is voor mij een prikkel om mij ervan te onderscheiden, om mijn bestaansrecht anders (en toch deels weer op dezelfde manier) te bewijzen. - Dit alles dus als *voorloopige* indruk, en in haast.

Ik heb nog een nieuwtje, dat je *strikt geheim* moet houden, behalve natuurlijk voor Bep; alleen Wim en Ant weten er verder van. Ik heb n.l. binnen een maand, nadat ik op het balcon van een tram plotseling een inval had gekregen, een comedie in drie bedrijven tegen de wapenfabrikanten geschreven; *De Pantserkrant*. Zonder eenige litteraire contrôle opgeschreven, in een soort woest protest tegen de Schneider Creuzots. Ik wil het stuk *anoniem* trachten gespeeld te krijgen, maar zend het jou eerst ter beoordeeling, nadat ik het heb getypt. Het thema is: een nachtredacteur van een krant, die pas aan de wapenhandelaars is overgegaan, ontketent door een stuk, dat hij in de nacht als hoofdartikel plaatst, een oproer tegen de wapenprollen. Zijn tegenspeler is een kindsche idealist van 82 jaar (‘Borel’), die

altijd gelogen heeft en door ouderdom ‘de waarheid’ is gaan zeggen; wordt daarom ontslagen en vervangen door een dichter van poésie pure, den nachtredacteur Pankow. Er komen verder in voor: een hoofdredacteur, een directeur, een red. binnen- en buitenland, een chef van de zetterij (communist), een secretaresse van de hoofdred. etc. etc.

Ook daarover spoedig meer. Dus spreek er vooral verder met niemand over. Het is een zoo rare onderneming van me geweest, dat ik er soms 10 pag. per dag aan geschreven heb. Of de heeren acteurs het kunnen en willen spelen, weet ik heelemaal niet.

Tot nader dan! Hart. hand en groeten van Ant en voor Bep
je
Menno

Ik schrijf later meer *waardeering* over Wijdenes. Dit is alleen een principieele plaatsbepaling op het eerste gezicht.

Het geval V.C.S.B.-kamp is *prachtig* geslaagd!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [9 januari 1935]

aant.

aant.

Parijs, 10 Jan.

B.M.

- Wat is *Forum* weer vervelend laat! Het gaat langzamerhand tegen de 15e van de maand verschijnen. - Zou je juffr. van Dijk willen zeggen dat ik van Zijlstra een gratis-abonnement heb, maar *daarnaast* graag een bewijsnr. zou krijgen? de keeren dat er wat van mij in het tijdschrift staat? Dank. Heb je al gedecideerd wat je van *Ducroo* neemt voor Febr.? In Maart komen er immers alleen novellen, en April is te laat dan komt het boek uit.

Hart. gr. van je
E.

Je brief over poëzie schijnt voorgoed weg!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [10 januari 1935]

aant.

aant.

Parijs, 10 Januari, 's av.

Beste Menno,

Ik werk hard, maar het gaat weer slecht met *Ducroo*. Sinds ik terug ben, heeft Parijs me weer te pakken, en daarbij heb ik nu zoetjes aan schoon genoeg van het schrijven aan dat boek. - Ik ben *erg* benieuwd naar je tooneelstuk, waarover Bep en ik diep zwijgen zullen; het schema dat je ervan geeft is alleszins aanlokkelijk. Bep vraagt of je haar niet ook nog je derde dialoog kunt zenden, met gelijke post.

Wat je me van Wijdenes schrijft, is, geloof ik, zeer juist. De kwestie is: *Ducroo*, die ± 700 blzn. vult, is *niet* ik; te minder ben jij, die maar 35 blzn. vult, Wijdenes! Als ik een compleet portret van je had gegeven in 700 bladzijden, zou je jezelf ook niet herkend hebben, er is dus maar één ding dat ik niet geloof: dat Robbers je wèl 'compleet' had kunnen geven. Bij Robbers was je misschien gaan lijken op je zwager Bartling(?)! Ceci dit, heb je natuurlijk absoluut gelijk als je zegt dat Ant, Wim en van Crevel je anders zien dan ik: hoe zou dat anders? Sterker, je *bent* wschl. anders, in elk van deze combinaties. Het eenige wat Wijdenes dus met je gemeen kan hebben is: een *pittoreske* gelijkenis. D.w.z. dat het karikaturale, het oppervlakkig frappeerende, leven ten koste van de rest. [Ik overdrijf nu misschien naar de andere kant.] Dat die rest voor mij niet bestaat, is onzin: ik zou, als het moest, 35 andere blzn. kunnen vullen met een anderen Wijdenes. En dan, dit hfdst. is niet alléén een portret en staat veel minder los van de rest dan hier wel lijkt; het is ook een manier om *Ducroo* te spiegelen, wat minstens 20 blzn. weer wegneemt van de 35 Wijdenes! Er is in dit hfdst. de verhouding Ducroo-Wijdenes (niet du Perron-ter Braak, of als zoodanig voor meer dan de helft monsterachtig vervalscht) - en deze Ducroo en Wijdenes zijn *personages*, al is de roman waarin zij optreden maar een z.g. roman. Er is dus een andere kant, dan die van je 'portret' te beoordeelen: hoe is het hfdst. als roman-fragment?

Malraux en Pia zijn als Heverlé en Viala veel meer schimmen gebleven dan jij, maar Batten als Arthur Hille is juister, reëeler als 'portret'. En toch is ook dit portret ontzettend eenzijdig naar het pittoreske toe oppervlakkig gemaakt [Geïntensifieerd misschien ook, maar à la het tooneel dan!], als je het zou gaan vergelijken met de werkelijkheid. Voor mij hooren de 2 hfdstn. *Wijdenes* en *Arthur Hille* bij elkaar, omdat je dan pas echt krijgt: *Ducroo*-Wijdenes; *Ducroo*-Hille; *Ducroo* bij Wijdenes en Hille. Ik heb je inderdaad een veel beter spreker gemaakt dan je bent, ook al om de roman-techniek. Een hakkelende en zwijgende Wijdenes zou niet 'voldoen.' Wat je zegt van de 'rol' aan het eind heb je misschien verkeerd gelezen; ik bedoel: hier zijn twee intellectueelen bezig geweest elk volgens zijn temperament + een bepaalde phase in zijn leven; verander de phase en zij zouden misschien ieder de tegenovergestelde 'rol' gespeeld hebben in de dialoog. *Deel* is beter misschien dan 'rol'? Standpunt?

Als er overigens dingen zijn die je misschien veranderd wilt hebben, zeg het dan zonder voorbehoud. En als ik je als model eens een tegendienst bewijzen kan, maak er dan gebruik van zonder verdere bespreking!

Ik houd er nu mee op, en wacht met ongeduld op het geheime tooneelstuk. Wie moet het enscèneeren? Cor? En wie treedt op als auteur? Wim?

Hartelijke groeten, ook van Bep en aan Ant, een hand van je

E.

P.S. Wat moet er staan voor: duitsche *vluchtelingen*? Kan je me op die eene plek niet een ander pakkend citaat uit Nietzsche bezorgen, als dat eene absoluut zoek blijft?

Ingesloten 2 bijlagen van lezeressen; graag weerom!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 12 januari 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 12 Januari 1935

Beste Menno,

Het nummer van *Forum* was alleraardigst, met één fout maar: te veel vervolgstukken.

Je stukje over Spier was erg aardig. (opnemen in den essaybundel). Debrot uitstekend; ik vind dit verhaal, met *Ina Damman*, zoowat het beste wat aan verhalend proza verleden jaar is uitgekomen. Heb je nog meer van dezen Cola? Zou je niet weer eens wat poëzie plaatsen van Slau? Hij had ook een curieus 'verworpen' romanfragment over Camoës-Cameron, dat ik hem sterk heb aangeraden te plaatsen, als 'inédit' na *Het Verboden Rijk*; het zou het voor- of nawoord van dat boek hebben kunnen zijn. Het was al gezet; wat is ervan geworden? Komt het misschien in het novellennummer?

Ik stuur je eerstdaags voor de rubriek panopticum een *lovende* reactie op Guéhenno (*Journal d'un Homme de 40 ans*); dat het niet een polemiek is, is zeker geen bezwaar, voor de variatie? Daarna wou ik een foto-album van Tahiti in panopt. bespreken, en tot slot de keurbundel uit Heyermans. Ik zal zorgen dat het wat 'speciale' stukjes worden, maar voor de groote letter komen zij toch niet in aanmerking.

Wat je essay-bundel betreft: ik geloof heusch dat er maar één *goede* oplossing is. Je leest alles over, alsof het gewone copy was - chronologisch, anders deugt er niets van! - en je neemt alles wat je nog goed lijkt, dus nu eens een compleet artikel, dan eens een aphoristische wijsheid, dan eens een fragment van 1 of 2 blzn. Als je korte en lange stukken voorziet van titels in *kleine* kapitalen (links boven), dan krijg je een heel merkwaardig boek en het eenige dat èn Ter Braak èn den Ter Braakminnaar heelemaal waardig is. (Het is trouwens een soort standaarddeel voor de 'verspreide essays', don't forget *that*!) Het kost je wat meer moeite, maar schiften moet je toch, als je uit je latere copy kiest, dus waarom niet van voren af aan? (Anders krijg je een boek met een willekeurige verzameling, vol gaten.)

Tot zoover. Ik geloof dat ik nog maar één hfdst. *Ducroo* te schrijven heb en ben deswege zeer opgelucht. Maar misschien moeten het er toch nog 2 zijn. Ik wacht nu met ongeduld op de proeven, want het begin ligt al ter zetterij.

Hartelijke groeten van ons 2,
je
E.

P.S. - Laat je me nog een ex. van het laatste *Forum*-nr. zenden? Wat ziet het er schattig uit in dit aquariumgroene gewaad. Maar het kleurtje doet mijn oog veel goed. Je hebt met dat pornografische fragment uit *Ducroo* en dit omslag toch niet de jonge lente van het 4e jaar willen suggereeren en *nieuwe* lezers trekken? Ik sprak

hier Blijstra, die mij vertelde dat hij een kleine roman aan *Forum* had gestuurd, waarvan jij het begin goed vond en het einde slecht en Vic andersom. Is daar iets mee te doen?

Het fragment van Vestdijk was zéér curieus en pakkend. En het duitsch ervan is jajah voll Scharme, Gottbewahre.

Blijstra en Mies Blijstra hadden algemeen gehoord (op de *Kring*?), dat mevrouw Ter Braak - ik dacht eerst je moeder, maar het bleek dat Ant bedoeld werd - zoo'n mooie vrouw moest zijn.

Ik ga dat Stawisky-dagboek uitwerken waar ik je destijds over schreef. Een deel ervan wordt dan nog eens omgewerkt tot het laatste hfdst. van *Ducroo*, het andere deel komt onvermomd, als 'bloc-note' of zoo, in *Forum*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 13 januari 1935

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 13 Jan. '35
(status quo?)

Beste Eddy

Jany heeft een paar dagen bij ons gelogeerd; je hebt zijn conversatie zeer juist gekarakteriseerd in Gerard Rijckloff. Hij is een charmant verteller en weet inderdaad ineens een anecdote op een zeer bijzonder peil te brengen. Ik bracht hem in kennis met Vestdijk en Wim; Vestdijk eerst *zeer* krampachtig, maar later loskomend. Toen bleek Jany er een speciale 'geest' achter Beethoven op na te houden, die wij hem trachtten te ontraden. Ik denk wel vergeefs: hij is werkelijk in zijn persoonlijkheid een compleetheid, en in die compleetheid past volkomen een zekere mysterieuse vaagheid op de achtergrond van een zeer concrete scherpte van waarneming. Zaterdag begaven wij ons getweeën op pad naar de opening van een tentoonstelling vol halve en heele 'Put'-lieden en vooral aanverwante vrouwen; dan is hij plotseling een ander, heeft alleen oog voor het vleesch in de kuip. Ik vind dezen man ronduit sympathiek omdat hij is zooals hij is. Slau zwierf daar ook rond, maar meer grimmig en slordig, vergeleken bij den keurig gecostumeerden Jany.

Ik heb Wijdenes nog eens herlezen en blijf wel ongeveer bij mijn eerste reactie; je brief geeft de juistheid daarvan trouwens toe. De intellectueele scherpte van het portret zal ik overigens geen oogenblik ontkennen. Ook eisch ik niet, dat Wijdenes = ter Braak; maar hij is het toch ook weer wel, omdat er practisch niemand achter dit personage kan steken dan ik. Wijdenes zou je misschien door *dr. Dumay* heen moeten stampen, om als resultaat vrij nauwkeurig ondergeteekende te krijgen, meen je ook niet? Aan de hand van Wijdenes loopend, kan ik me nu ook beter realiseeren, waarom ik, destijds in Bellevue de eerste gesprekhoofdstukken van *Ducroo* lezend, niet geheel overtuigd was, zooals later *wel* door de Indische stukken. Ik geloof n.l., dat je, zoodra je met menschen die je voor geestelijk ongeveer 'ebenbürtig' houdt, de geheele uitwisseling van dien mensch met 'jezelf' (Ducroo) voor rekening laat

komen van den dialoog en de ‘atmosfeer’, de emotionaliteit, die toch zeker ook van enorm gewicht is, vrijwel verwaarloost, de menschen van de eigenlijke Indische jeugd daarentegen zie je als het ware als ‘landschap’ en je stoffeert ze ook *met* landschap, zoodat ze ondanks de uiterste soberheid van beschrijving toch volkomen concreet aandoen. Op dit oogenblik kan ik moeilijk nagaan, hoe de roman als geheel op me zal werken, aangezien ik de stukken nogal anarchistisch heb gelezen; maar het spel met schimmen in de ‘niet-Indische’ hoofdstukken lijkt me gevaarlijk. De dialoog Ducroo-Wijdenes had b.v. ook in *De Smalle Mens* kunnen staan; maar om het juiste effect te kunnen berekenen, zou ik toch eerst het boek achter elkaar moeten lezen. Ik voor mij houd voorloopig deze stukken van *Ducroo* voor experimenten, die je in een volgend boek zult overtreffen, niet door terug te keeren tot ‘tooneel’, maar door de dimensie van emotionaliteit er op een andere manier aan toe te voegen. Het merkwaardige is, dat je in dit boek, waarin je gezworen had het ‘tooneel’ te vermijden, toch tot een andere onwerkelijkheid bent gekomen: n.l. die van de *woord*menschen zonder atmosferisch lichaam!

Bepaalde dingen veranderen? Neen, ik aanvaard dit beeld, zooals het er staat. Zelfs de ‘rol’ is misschien werkelijk een *rol* meer dan een *deel*. De Duitsche vluchtelingen moeten zijn: kinderen van Duitsche artsen, die ondervoed waren door de oorlogstoestand. Een citaat van Nietzsche bezorg ik je, zoodra ik er een ‘van formaat’ tegenkom.

Ik ben bezig mijn tooneelstuk met snelheid over te typen, want het was door het in één trek opschrijven zeer slecht leesbaar. Ik heb nog nooit zoo plotseling een *geheel* voor me gehad; ik zag in 5 minuten ongeveer alles bij elkaar, zelfs de ondergeschikte personages. Met een soort nieuwsgierigheid zit ik nu na te gaan, *wat* ik eigenlijk opgeschreven heb. Ik geloof een of ander ‘point counter point’ van hypocrisie, waarin één menschelijke figuur, die door een grap het kader doorbreekt. Als tooneelstuk zit het m.i. toevallig goed in elkaar, omdat met de drie bedrijven drie stadia van het proces correspondeeren, maar wat ik er eigenlijk mee moet doen? Het is een scherpe satyre op de ‘veile’ pers, die ik daarom anoniem zou willen laten spelen, om eerst te zien wat de critiek van de zaak zelf zegt, zonder gepreoccupeerd te zijn door mijn ‘figuur’. Maar ik denk, dat ‘Cor’ zoowel als ‘Dally’ wel neen zullen zeggen; en eerlijk gezegd, ik heb er nu al vrede mee. Ik schreef het stuk niet om het te laten weergalmen; al zit er aan een ongespeeld stuk wel iets van een onuitgevoerde symphonie, en al zou ik in dit geval over die schoeljes van kanonnenfabrikanten graag wat publiek schandaal maken. In ieder geval: na het typen zend ik je het stuk toe.

Hierbij gaat dialoog III en wat er van IV al is getypt. Het is een vrijwel *ongecorrigeerde* copie! Ant werkt er momenteel nog aan en heeft alles achter elkaar gedaan zonder nog tijd voor nakijken te hebben gevonden, maar de hoofdzaken zullen jullie er wel uit kunnen halen. Ook de documenten terug, die in hun soort weer prachtig zijn. Wat is toch de ‘geestelijke’ mensch!

Hart. gr. van ons beiden voor jullie beiden je
M.

Heb je mijn discussie in het *Neue Tagebuch* gelezen? Noth stuurde ik een ex. van het verweer van een dier heeren. Ik heb hier het heele archiefje natuurlijk liggen, maar Noth heeft het waarschijnlijk bij de hand.

N.B. Ik wou nog een stuk *Ducroo* in *Maart* plaatsen. Novellennummer gaat voorloopig toch niet door. Wijdenes??

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak

aan
E. du Perron

Den Haag, 14 januari 1935

aant.

aant.

Den Haag, 14 Jan. '35

Beste Eddy

Mijn verzending met dialoog was juist op de post, toen je brief kwam. Ik zend je nu nog een stukje behoorende bij de vierde dialoog, dat moet worden tusschen ‘onmuzikaal’ en ‘geen beletsel alleen?’ op de tweede pag. van achteren. Wil je misschien de pagina's van beide dialogen even met potlood nummeren, zoodat de volgorde gemakkelijk weer te vinden is? Ik vergat het nog.

Van Cola Debrot kregen wij pas weer iets, dat *veel* minder was dan *Mijn Zuster* (voor laten we zeggen Terborch was het altijd nog *heel* goed geweest); we hebben hem dat teruggestuurd, omdat hij zelf schreef aan iets veel beters bezig te zijn. *Mijn Zuster* komt als boek bij Zijlstra uit. Het stuk van Slau komt ook in *Forum*! Uitstekend dat je over Guéhenno schrijft. Ik deed het al in *Het Vad.*, maar heelemaal niet naar mijn zin, omdat ik toen met dat tooneelstuk bezig was. Ik laat het je nu achteraf voor de curiositeit toch maar zenden, evenals mijn bespreking van *Zuiderzee* en *Die in het Donker*... de stijl van Last blijft even abominabel: dom, lang en procédé-achtig.

Over de essaybundel zit ik nog te dubben. De methode, die jij aanraadt, is zeker goed, maar ik heb niet de gave om uit werk dat achter mij ligt qualiteitsverschillen op te diepen. Bovendien wil ik het boek zeker wel representatief, maar niet al te ‘definitief’ maken, omdat ik mij momenteel niet aan een ‘eindpaal’ voel. En dan: de ruimte! Ik heb nu vast laten zetten: *Het Schrijverspalet, Een Studie in Schaduw, Paapsche Sympathieën* en *Dionysos en Pentheus*; bij elkaar al 77 pagina's! Ik denk, dat ik er dus toch toe overga, uit de vorige bundels alleen een paar groote stukken te nemen en jouw methode alleen toe te passen op een ‘bloemlezing’ uit korte *Forum*-artikelen en panoptica. Ook zit ik nog met den titel. Ik heb geen goeden inval gekregen.

Kun je me niet helpen? Bij voorkeur niet cryptisch. Ik zou er graag iets van ‘het Europeesche’ in hebben; *Ons Deel van Europa* is helaas al verkocht!

Ik laat je nog een zeegroen *Forum* zenden. Blij dat je het nummer goed vond; ik vond het n.l. ook. Vestdijks roman wordt bijzonder goed; strak en bijtend scherp, ook in wat ik van het vervolg al las.

De roman van Blijstra (met wiens schoonheidsverhalen Ant overigens zeer gesticht was) is m.i. weer echt iets à la Blijstra. Het begint niet slecht, maar toch erg gezocht; daarna verloopt alles in tweederangslitteratuur. Het spijt mij voor hem, maar het is zoo absoluut ongeschikt voor ons. Waarom wil hij toch altijd zoo verbijsterend intelligent schrijven, als hij in wezen een constructeur van vlotte *Prins*-verhalen blijft? Ik zeg niet, dat deze roman alleen maar would-be is, maar de grenzen zijn nooit scherp te trekken bij hem. De eenige oplossing is: jij moet het voor hem bewerken...

Alle overige panopticums zeer welkom!

Hart. gr. voor jullie beiden en een hand van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron

aan
Menno ter Braak

Parijs, 17 januari 1935

aant.

aant.

Parijs, 17 Jan.

B.M.
- Ik heb je erg veel te antwoorden en wacht nu maar tot ook het tooneelstuk hier is. Maar gelijk hiermee gaat vast de copy van je dialogen terug + een stukje van Bep, voor *Panopt.* bedoeld. - Antonini laat vragen of je hem niet af en toe een stuk in *Het Vad.* kunt laten schrijven over Italiaansche en/of Russische letteren, - hij heeft het hard noodig. Schrijf me als dit gaat. Ik schrijf weer hard en kom er nog maar niet uit. Later meer.
E.

De brieven van die 2 dames heb je vergeten.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [19 januari 1935]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Zaterdagavond.

Eerst dit

Beste Menno,
Bep heeft je een drukproef gestuurd waarin je met Butler genoemd wordt. Verder heb ik je over allerlei te schrijven, maar het is haast te veel. Eerstens over je dialogen en je tooneelstuk. Het is mij over de dialogen nog altijd niet mogelijk om een goed oordeel uit te spreken, ook Bep zegt dat ze er nog niet achter is. Onze hoofdindruk is: ‘vaag’ - d.w.z. dit heen en weer praten over toch abstracte dingen ontneemt aan je stijl veel van de directheid die je hebt als je *éénstemmig* formuleert; verder is de dialoog toch onwaarschijnlijk, d.w.z. dat G. en J. al te duidelijk *geen* sprekers zijn. Misschien zou dit genre er bij winnen als je je sprekers af en toe een illustratie in de mond legde: een anecdote, persoonlijke herinnering of zoo. Maar het is beter te wachten tot alles er is. (Dialoog IV heeft mij persoonlijk meer geboeid dan III.)
Wat nu het tooneelstuk betreft, dat heb ik gisteren verslonden. Het lijkt me erg pakkend en knap, en het zou best kunnen dat het bij opvoering een groot succes

werd. Misschien is op de planken het eerste bedrijf wat te abstract; maar 2 en 3 ‘doen’ het hem zeker. Vooral ook waar men na 2 erg in spanning zit wat er in 3 zal gebeuren. De dialoog is hier uitstekend, eerder te vlot dan niet, maar dat is voor een eventueele opvoering natuurlijk nooit een bezwaar. Misschien zijn er detailaanmerkingen te maken (voor revolutie-technici die deze toedracht wel niet ‘waarschijnlijk’ genoeg zullen vinden), maar het paradoxale karakter van het lees-stuk kan, met een goede troep, als tooneel juist ‘waar’ worden. Ik voor mij heb bizonder genoten van den ouden heer in zijn speech over de *volgorde*; je hebt daar een paar dingen gezet die deze figuur werkelijk uitstekend kunnen maken. Pankow vind ik heel aardig - hoewel in 3 onwaarschijnlijk *zeker*, op het drakerige af, maar dat hoort bij de paradox en de satyre (intusschen, zóó satyriek is het stuk niet, zeker niet in de heele eerste acte bv.); alleen de *naam* Pankow voldoet me niet, riekt me te veel naar communistische literatuur. Waarom niet een naam op hoff (Greshoff, Nijhoff, Slauerhoff). - Bep moet het stuk nog lezen en zal er dan nog wat over zeggen. Het zou prachtig zijn als je er een bom geld mee verdiende! En heel curieus als je, door het succes meegesleept, de *groote* hollandsche tooneelschrijver ging worden: onze Shaw inplaats van onze Huxley (of Nietzsche)! Zulke carrières zijn soms precies op deze manier begonnen.

Is het pseudonym noodig? Tot hoe lang? Denk je dat ‘ze’ (de Corren en Dally's) het geheim kunnen bewaren? Zouden nà openbaring De Lang en Schilt zich meteen in den prolligen directeur en den fijnen hoofdredacteur gaan herkennen? Ik zie de complete krant al naar de schouwburg trekken, als ze weten dat *jij* een journalistieke satyre gewrocht hebt!

Ik sluit hierin een ander blaadje, dat ik in de *Murat* volgekrabbeld heb en geen lust heb om over te doen. Wat erin staat lijkt me nu te veel een verdediging, maar ik leg uit hoe ik het verband *zie*, - de mogelijkheid dat de uitwerking mislukt is blijft natuurlijk bestaan. Wat jij ‘schimmen’ noemt heb ik nl. behandeld als even vanzelfsprekende werkelijkheid als het deel herinneringen; ik geloof niet dat er aan ‘tooneel’ gedaan is, en bovendien, het ‘tooneel’ is voor mij niet de enscèneering en het opvoeren van personages, maar het bedrijf van den acteur.

Jammer dat je niet *alles* van Debrot nam, meer of minder goed. Ik heb een buitengewoon vertrouwen in dien man gekregen. - Je stuk over Last en Campert is best, ofschoon ik voor Last misschien iets meer sympathie heb dan jij. Over je bundel heb ik nu geen ideeën meer. Als je niet de juiste methode volgt, voel ik er misschien weer het meest voor om *niets* uit het vorige werk te nemen. Dat staat dan in de 2 bundeltjes van Stols veel beter op zichzelf; verklaart zich dan ook beter. Over een titel zou ik moeten nadenken: zou je niet iets gebruiken met ‘paradox’ erin: *parades en paradoxen*? of *paraat en paradoxaal*?

Nog een zeegroen *Forum* is nog niet gekomen.

Blijstra heeft me zijn roman verteld. Het verhaal lijkt me heel boeiend en aardig gevonden, met een slot dat erg erop uit is om den lezer aangenaam te doen schrikken. Maar ik zou de uitwerking moeten lezen.

Van het *Neue Tagebuch* niets gemerkt, ik zie het niet en ontmoet ook Noth niet zoo vaak, omdat ik (hij trouwens ook) zooveel te schrijven heb en hij in een heel andere buurt woont. Stuur me dus het archiefje, als het niet te veel moeite is.

Ik zou haast naar Holland komen, alléén om dat citaat van Nietzsche uit je plakboek op te diepen. Als ik dat plakboek vóór me heb, heb ik het in 10 minuten! Het was *het* citaat voor me, Goddôôme!

Je idee dat Wijdenes door Dumay gestampt Ter Braak zou zijn, is totaal verkeerd: er is in Dumay nl. precies hetzelfde overdrijven naar een caricaturale oppervlakkigheid als in Wijdenes. Neen, de ontbrekende Ter Braak zou door Ant geleverd moeten worden.

Vestdijk is bezig de proeven van *Ducroo* te lezen en van aanteekeningen te voorzien. Ik denk dat hij het ensemble wel vrij belabberd zal vinden, hoewel vol

‘qualiteiten’. Spreek hem er niet over, om hem aan zijn eigen reacties over te laten! Ik heb heel veel aan zijn krabbels en houd er behoorlijk rekening mee, al ben ik het tot dusver precies voor 50% met hem eens, en al kan ik het boek natuurlijk niet heelemaal op de proeven omwerken. Ik houd jou achter voor een definitieve indruk als je *alles* voor je hebt en vlot achter elkaar lezen kunt: ik geloof dan dat je absoluut anders over de *overgang* van ‘schimmen’ op ‘verleden’ en vice versa zult oordeelen. Ik hoop het tenminste, omdat het boek anders mislukt is. (Ik kan je anders niet zeggen hoezeer het me nu de keel uithangt. De proeven zijn voor mijzelf totaal ontkleurd en cadaverachtig geworden.)

Stuur je me mijn bewonderaarsters nog eens? Wat een geleuter van Anthonie - zou je hem in *Forum* niet nog eens op zijn pokkel komen? - en wat een giftig gepikeerd stukje van Van Uytvanck, als deze woorden opgaan voor iets dat zóó zouteloos is. Ik zou hem in 3 regels kunnen meppen door op zijn vergelijking van portrettist = kleermaker in te gaan. Maar ik word ook wijzer; en dan die drukte!

Voilà, dank voor al het gezondene, en stel deze lange brief op prijs, want ik ben bovendien snipverkouden. Als Bep niet opschiet met de lectuur, komt haar antwoord later. Anders hier nog bij. Hartelijke groeten van je

E.

P.S. - Ik ga Donderdag a.s. voor een week naar Brussel. Kan je de week-end niet overkomen? Denk je aan de mogelijkheid om wat aan *Het Vad.* te verdienen voor Antonini? - Bep zal later schrijven.

15 Januari.
(De Saar is Duitsch!)

Bijlage!

Beste Menno,

Bep is thuis bezig je dialoog te lezen, ik doe het vanavond. Wat je me ditmaal schrijft over de schimmen is m.i. half juist en bijgevolg ònjuist. Om deze redenen:

1. Er is een sfeer van *waarheid* door het heele boek, die zich dus van de indische stukken meedeelt aan (overgaat op) de andere stukken; hier reken ik erg op en hierdoor wordt het inlasschen van die andere stukken veel minder ‘gevaarlijk’ dan je denkt.

2. De schimmen zijn misschien schimmen in hun verhouding tot de *werkelijkheid* (die jij kent), maar niet zoo erg als jij denkt voor den goeden lezer. M.a.w. ik erken de qualificatie van ‘woordmenschen’ niet, omdat woorden ook sfeer kunnen geven en karakters kunnen uitdrukken: waarom zeggen deze personages deze en geen andere woorden? Nog wat: het *verschil* tusschen de gesprekken is een factor van differentiatie, ook van de *karakters* (gesprek met Goeraëff is precies de tegenhanger bv. van gesprek met Wijdenes). Voor lezers die achter Wijdenes jou zoeken, achter Goeraëff Alexeiëff, achter Ducroo mij kunnen de sprekers ‘schimmen’ zijn, maar de oningewijde lezer (*goede* lezer) die achter deze gesprekken niet zeer duidelijk karakters ziet (van bepaalde menschen, ‘intellectueelen’) kan ik mij niet voorstellen. (Dat zou een ezel moeten zijn en dus geen goede lezer.)

3. Wat je zegt van dat deze gesprekken in *De Sm. M.* hadden kunnen staan is precies *half* waar. Waar voor het accent en de stijl - des te beter! ik kan nu eenmaal alleen mezelf zijn als schrijver - maar onwaar voor de make-up. De personages van Ducroo doen er allemaal wat bij, worden voorgesteld en zelfs beschreven (iemand die jou niet kent ziet in het beeld van Wijdenes wschl. niet jouw beeld, maar hij ziet *ongetwijfeld iemand*), in *De Sm. M.* zijn er geen personages. (Behalve alweer voor den ingewijden lezer, die toevallig jou, mij, Malraux kent!) - Bovendien, en dit is wel

mijn beste argument: als de gesprekken in *Ducroo* en *De Sm. M.* op elkaar lijken, is dat niet een punt tegen *Ducroo*, maar een punt vóór *De Sm. M.*, [‘al zeg ik het allemaal zelf’, moet hierbij staan, maar je excuseert me wel!] en bewijst het alleen dat ik in mijn ‘essayistische’ dialogen een meer dan gewone levendigheid, persoonlijkheid, realiteit heb bereikt (die al meer in een ‘roman’ thuishooren dan in een essaybundel - dit laatste is bovendien zeker waar en verklaart voor een groot deel de ‘boeiendheid’ van *De Sm. M.*)

4. Voor de menschen die naïef genoeg zijn om *Barnabooth* ook een mislukte ‘roman’ en half ‘essay’ te noemen, is *Ducroo* natuurlijk ook een mislukte roman. Maar dat moèt dan ook!

5. Het slot van *Ducroo* is voor mijn gevoel nog heel wat ‘gevaarlijker’ dan de gesprekken: hier nl. wordt het dagboek gewoon overstroomd door de *krant*! Maar ik waag het er toch op, omdat het gewoon aan de realiteit beantwoordt: ik ben zelf nooit zóó door het publieke leven via de krant overstelpt geworden als in de Stawisky-dagen + Februari-troebelen: er is dus geen reden om Ducroo ook hier niet te laten weergeven wat ik zelf ondergaan heb.

6. Het is natuurlijk met-dat-al heel best mogelijk dat het boek, als het heelemaal af is, overal fouten vertoont. Maar bij alle verspringende visies, geloof ik juist dat het op één gebied (altijd voor de goede lezers) het pleit winnen moet: dat het èn levend èn waar is. (Je kunt alleen een bepaalde waarheid *suggereeren* in de kunst, en het absoluut ware boek *bestaat* niet, *kan* niet bestaan, eenvoudig al omdat er geen absoluut ware visie en interpretatie mogelijk is, - maar dit is bijna een ‘intern-technische’ aangelegenheid.)

Ik zou willen zien hoe Ducroo *in zijn geheel* werkt op een ‘ebenbürtige’ geest, die jou en mij verwant, althans sympathiek is, maar ons niet in levenden lijve kent. Ik wil de proeven sturen aan Vestdijk, omdat hij èn als minder vertrouwd èn als meer ‘literator’ (en daarnaast toch als zeer verwant) een maximum omstandigheden mee heeft voor de zuiverste kijk; maar tenslotte is zelfs hij al niet zuiver genoeg meer ingesteld. (Punt Simone, verhouding tot mij o.a. via Simone, etc.) - alleen: hij kan zeker het boek best lezen volgens een vooropgezette instelling dat het tòch literatuur is. Ik geloof niet dat jij of ik dat ooit zoo goed zullen kunnen bij werk van een vriend (of vijand).

P.S. Je hebt de brieven van mijn bewonderaarsters vergeten. Stuur ze vooral terug, want ze zijn te mooi om ze niet nog wat te laten circuleeren. Het is jammer dat ik ze niet elkaars ontboezemingen kan laten lezen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 21 januari 1935

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 21 Jan. '35

Beste Eddy

Hartelijk dank voor je uitvoerige brieven, die ik door de omstandigheden als verkoudheid enz. extra gewaardeerd heb! Er is weer een koliek van drukte op de krant, en ik kan dus zelf niet zoo veel schrijven; maar ik hoop je in ieder geval deze of volgende week te zien. Het is jou zeker niet mogelijk even naar den Haag door te reizen? Met het oog op het 'seizoen' kan ik n.l. slecht weg; ik zou, als het jou niet uitkomt om bij ons te logeeren, dan *Zondag* en *Maandag* naar Brussel kunnen komen; Maandagavond is er weer een première, maar voor dien tijd kan ik gemakkelijk terug zijn. Over een en ander graag nader rapport. Je weet, dat er bij ons een logeerkamer is. De plakboeken kun je nu in ieder geval ook zelf consulteeren, want in geval b neem ik ze mee naar Brussel.

Het deed me veel pleizier, dat je *De Pantserkrant* hebt verslonden. Ik heb het idee n.l. in één bevlieging opgeschreven en had er weinig controle op. Overigens zal het me niet verleiden om een Shaw te worden, want ik heb onder het schrijven te veel last gehad van 'das Zweite'. Het feit was er nu eenmaal, dat het 'geval' zich aan mij voordeed in tooneelvorm, en plotseling; ik had ditmaal gewoon het gevoel van Jan Engelman, dat ik maar had te gehoorzamen aan het vaers. En dat maakte mij juist erg wantrouwig tegenover het resultaat. Bovendien hindert het me nu al, dat ik het stuk moet gaan 'aanbieden' aan een paar onder-Royaardsen, die er alleen gelegenheid in zien om hun ijdelheid te bevredigen en hun stem uit te zetten. Ik denk er zelfs ernstig over het heelemaal niet aan te bieden en het gewoon als boek uit te geven. Als Cees en Dally dan willen, moeten ze maar komen.

Over je *Ducroo* ook liefst mondeling. Mijn oordeel is zeer voorloopig geweest, want ik heb inderdaad geen overzicht over het geheel. Natuurlijk ga ook ik uit van den *goeden* lezer en niet van een of anderen hark van de leesportefeuille, die op breedvoerigheid uit is, maar ik denk, dat wij ietwat verschillend denken over de plaats van het emotioneele in het gesprek. Overigens staat van te voren voor mij al vast, dat, zelfs al werd het boek geen geheel of geen ding zonder barsten, het voor mij als zoodanig, al vijf maal meer waard is dan een geslaagde roman van Bordewijk, zelfs 2 × meer waard dan *Ina Damman*, een boek waarvan ik toch bepaald véél houd. (Schreef Vestdijk je, dat hij een brief van 'Mies Avercamp' had ontvangen, met ingesloten een foto van de drie kinderen van Ina?) Het is een goed idee om Vestdijk, als 'verwant vakman', de proeven te laten lezen. Ik houd me dan gerecommandeerd voor de laatste blik.

Ik sprak Müller Lehning hier. Hij was zeer opgetogen over een ontmoeting met jou. Je schreef daarvan niets. Wat was je indruk van dezen zachten Bakoenin?

Mijn goede zwager Bartling dreigt uit zijn betrekking als directeur van de leeszaal te worden ontslagen, omdat hij ...12 jaar geleden een meisje heeft gekust. Het geval is zoo typeerend voor onze 'volksaard', en er is een zoo verrukkelijk politierapport over verschenen, dat je me er bepaald aan herinneren moet als ik je zie. Hij typt nu het rapport voor me over; voor een ev. roman. Daar is de V.C.S.B.-conferentie *niets* bij. Dit *strikt geheim* alweer, want het rapport is z.g. vertrouwelijk en voor den man zelf is het helaas bittere ernst. Hij heeft geen cent. Overigens wordt de philosoof onder dezen druk revolutionnair en schrijft in den Forum-toon!

Ik zond je al een tweede *Forum*. - De heele stapel *Neue Tagebücher* breng ik voor je mee naar Brussel, als je niet hier kunt komen.

Ik maak nu een journaal uit de panoptica en kleine artikelen. Tamelijk veel is er uit, maar alles bij elkaar wordt het toch wel een 80 pagina's, denk ik! Dan heb ik nog een stuk *Afscheid van de Filmcritiek*, waarin ik allerlei stukken gecombineerd heb uit de laatste filmperiode. Vermoedelijk wordt het nu al zooveel, dat er van oude stukken weinig sprake meer zal zijn. Ik heb nu als titel gekozen *Het Tweede Gezicht*, dat, zooals je weet, slaat op *Een Studie in Schaduw*, die ik dan als no. 1 plaats. De titel leek me vooral daarom goed, omdat aan al deze verzamelde essays dit 'achter

den acteursvoorgrond' gemeen is. (film, psychoanalyse, beschrijvingskunst, etc.). In een voorwoord zal ik dan de dubbelzinnigheid van dien titel nader verklaren.

Wat Antonijn betreft: ik kan hem helaas niet veel garandeeren. Thelen heb ik erin gedrukt, en van Henny Marsman zoo nu en dan iets geplaatst. Een vaste rubriek kan ik niet meer maken, voorloopig, maar als hij zoo nu en dan iets stuurt, zal ik probeeren het er onder motto van actualiteit in te werken. Liefst dan over een onderwerp, waarvan 'men' spreekt. (Zijn brieven uit Parijs waren heel goed voor de krant!).

Hierbij de bewonderaarsters en een zeer giftig stukje van Plasschaert, dat schijnt te slaan op mijn interview met Campendonk. Het is zoo vol van venijn, dat het volslagen onduidelijk is geworden.

Ik wacht dus nu op nader bericht over je plannen.

Hart. gr. voor jullie beiden, ook van Ant.

je

Menno.

Komt Bep ook in Brussel?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [23 januari 1935]

aant.

Parijs, Woensdag.

Beste Menno,

Dat stukje van Plasschaert is *niets* anders dan het uitvoerig gedaas van iemand die 10 pop verdienen wil en niets meer te zeggen heeft. Je tooneelstuk ging gisteren weg. Sinds 3 dagen heb ik griep - verergerend - zoodat ik gisteren de kamer heb moeten houden, en vandaag daarmee zal voortgaan (denkelijk). Mijn reis naar Br. wordt nu dus onzeker. Misschien ga ik Vrijdag, of Zaterdag. Ik houd je op de hoogte. Misschien ga ik ook nog naar Den Haag. Ik ben alleen bang voor *koude* logeerkamers en denk dat jij er zooeen hebt! Verder zal ik toch niet lang genoeg kunnen blijven, met het oog op het werk.

Waarom zou je *De Pantserkrant* niet (onder pseudonym??) in *Forum* publiceeren? In 3 maanden, elke maand 1 bedrijf. Misschien komen de Corrydallies dan inderdaad zelf op je af. Maar het moèt worden gespeeld!

Het verhaal van Bartling lijkt me inderdaad prachtig, maar pas op dat je er niet een tweede *Dumay* uit slaat. Ik begrijp overigens niet, en Bep ook niet, wat voor een meisje dat geweest kan zijn, dat hij van rechtswege niet zoenen mag. Was het een *klein* meisje? en heeft hij dat gezoend op ongeoorloofde wijze? Alsof het een *groot* was?!! ['Getongzoend', vraagt Bep, à la *Ina Damman*.]

Het Tweede Gezicht is als titel heel best.

Bep komt niet in Brussel, maar schrijft hier wat achter, over je stuk.

Hart. gr. van je

E.

P.S. Müller-Lehning was erg geschikt, ja. Maar ik zie hier zoo vaak menschen dat ik er alleen nog maar in mijn vele romans over schrijf.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 24 januari 1935

aant.

aant.

Parijs, Donderdag.

B.M.
- Ik ga morgen (Vrijdag) naar Brussel, maar kom hoogstwschl. 2 dagen in Den Haag. Schrijf nu Jan of je logeerkamer warm te krijgen is, anders ga ik in het vegetariërshotel ‘Pomona’.
Tot ziens!
Je
E.

Jan van Ees lijkt meer op Zijlstra dan op mij. Is er niet een dergelijke reclame voor de capotes anglaises?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, [25 januari 1935]

aant.

aant.

den Haag, Vrijdag

Beste Eddy
Zooeven je briefkaart, waaruit blijkt dat je griep toch geen hinderpaal voor de reis is. Ik zou het nu zoo willen inrichten, dat wij zooveel mogelijk voor elkaar ‘beschikbaar’ zijn gedurende den tijd, dat jij hier bent, of ev. ik in Brussel. Maandag moet ik iets voor de preek lezen, 's avonds première; en Dinsdag moet ik de preek in quaestie schrijven. Het beste komt mij dus uit, als je b.v. *Woensdag en Donderdag* hier komt; maar als je dat te laat is, kan ik natuurlijk probeeren Maandag of Dinsdag zoveel mogelijk tijd vrij te maken. Je zoekt het dus zelf maar uit. Ev. kom ik naar Brussel, maar ik weet nog niet op welke avonden er de volgende week een première is. - Onze logeerkamer kan met een electrisch kacheltje verwarmd worden; dat staat natuurlijk niet gelijk met centrale verwarming, maar het gaat toch best, denk ik.
Met dezelfde post kwam er ook een briefje van Jan, die mij in Brussel verwacht. Ik zou werkelijk dolgraag komen (o.m. ook om iets van zijn ervaringen aan de Sarre te hooren), maar in deze seizoenmaanden kan ik zooiets nooit lang van te voren afspreken. Dus laten we alles van de eventualiteit laten afhangen.

Ik vergat je nog te schrijven, dat ik Bep's panopticum dadelijk liet zetten. Zij zal er nu al proef van hebben.

Gisteren bracht ik *De Pantserkrant* bij Zijlstra, ter lezing. Wil hij het ding uitgeven, dan des te beter. Het idee *Forum* is ook niet slecht. Want ik heb absoluut geen zin in de visites bij de cabotins.

In ieder geval geef ik het pseudonymaat maar vast op. Vertel het dus ook maar aan Jan en eega. Ik zou trouwens ook zijn opinie als 'dramatisch adviseur' graag eens hooren.

Het kost me veel moeite in mijn artikelen te schiften voor *Het Tweede Gezicht*. Allerminst omdat ik alles wat ik schreef zoo voortreffelijk en vereeuwigenswaard vind; maar omdat de overgangen zoo onscherp zijn en ik *tenslotte* ook in de krantenstukken telkens 'mezelf' met het tweede gezicht terugvind. Maar ik neem heel weinig uit de kranten.

Laat ons dus gauw even weten, hoe je jouw of mijn reis bij voorkeur regelt. Veel hart. gr. aan de Greshoffs, ook van Ant, en voor jezelf veel hart. van ons beiden,

je
Menno

in haast.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 2 februari 1935

aant.

aant.

Parijs, 2 Febr. '35

Beste Menno,

Ik denk met genoegen aan ons samenzijn terug; ik had ditmaal heelemaal niet het 'remmend gevoel', dat ik soms wel eens met je heb. Het is ook net of we ergens toch wel tot resultaten gekomen zijn, al was het alleen maar op het punt dierlijkheid-intellectualiteit. Maar ik ben op één punt enorm stom geweest: dat ik heelemaal vergat je te vragen hoe dat zoenverhaal van Bartling was!

Bep stuurt je gelijk hiermee een *kklein* boekje over Nietzsche, van Valéry. Er staan alles bij elkaar misschien wel 2 regels in, die je eens zou kunnen citeeren in de krant.

Ik heb half-en-half lust om Kuyle's stukje over het drentelen van Engelman in een panopt. stuk te behandelen en er dan bij te zeggen hoe'n *katholiek kklein ploertje* hij is. Werkelijk 'ploertje' zetten, voor dit keer. Kan dat niet? Het is misschien te laat? Vraag Jany anders mij dat stukje te bezorgen dat hij gecopieerd heeft. Of wordt het zoo al te pijnlijk voor Claartje. Het stuit mij tegen de borst, te denken dat fluimen als Kuyle van zùlke bedenkingen profiteeren, en dat ze dat weten ook!

De Grave was niet 'verleugend'; bleek daarvoor te eenvoudig. Hij is overigens katholiek (gebleven) en bidt. Maar met dezelfde onverschilligheid van altijd, want een 'katholieke jongen' is hij allerminst; wat een katholiek gemoed is leer je in Indië niet kennen, 2 weken in Utrecht zijn dan 10 × rijker dan een heel tropenbestaan.

- Toch weet ik niet of De Grave je 'liggen' zou; zonder gevoelsbanden is hij wschl. toch een veel te gewoon mensch en veel te on-intellectueel voor den - let wel! -

ongewonen, want hyperintellectueelen ‘zakenman’ die jij bent (Ter Braak en niet Wijdenes!)
Ik heb erg veel te doen en laat het hier dus bij.
Heb met stijgend ongenoegen aan Bordewijk teruggedacht. Aardig, maar tenslotte minderwaardig toch ook, hoort *niet* bij ons (jou, Vestdijk of mij) voor mijn diepere gevoel!
Hartelijke groeten van je
E.

[E.d.P.-d.R.:] Zou het je mogelijk zijn zonder veel extra moeite de litteraire Gidsen* door te zenden die je op de krant ter inzage krijgt? Ik wil die lieden het abonnement niet gunnen en anderzijds is het voor mij wel nuttig omdat ze nieuwe engelsche uitgaven aankondigen. Maar het geheel is van weinig belang; dus als er maar eenig bezwaar aan verbonden is, zij het alsof mijn vraag niet geklonken had...
Veel hartelijks voor jullie beiden
je Bep

* [E.d.P.:] zij bedoelt: van Colmjon en Verbraeck!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 3 februari 1935

aant.

Parijs, 3 Febr. '35

Beste Menno,
Zoonet met Bep een heele discussie gehad, o.a. over je tooneelstuk. Bep is erg steil in haar opvattingen en vindt dat - hoe aardig het verder ook mag zijn - dit stuk toch beneden je is, d.w.z. beneden jou op je best (*Politikus*) en dat je het eigenlijk ook niet zou moeten laten spelen, gegeven ons afgeven (dat van mij en jou) op tooneel. Dat is ongeveer de redeneering. *Ik* meen dat je je wèl het recht mag veroorloven iets te schrijven ‘voor de aardigheid’, al is het dan niet precies jezelf, en zeker niet jezelf op je best. Argument van Bep hiertegen is: je zou dan in een voorwoord moeten zetten dat je dat heel goed weet, en dat je het literair niet au sérieux neemt, enz. Ik vind het nogal raar, maar schijn niet zuiver genoeg meer te voelen in deze aangelegenheid. Zou jij Bep zelf willen schrijven wat je ervan denkt?
Ze is op het oogenblik, merk ik, 3 × zoo anti-tooneel als wij, en omvat *alles* wat daarmee te maken heeft in dezelfde verachting. Ik mag, volgens haar, ook al geen tooneelstuk schrijven, ook als het *niet* opgevoerd wordt, omdat het - ook literair - toch rotzooi wordt. Wat zeg je daarvan? zoo ver ben ik nog niet eens gekomen! Maar schrijf alles aan haar, niet aan mij.
Met hartelijke groeten, ook voor Ant, je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron en E. du Perron-de Roos

aan
Menno ter Braak

Parijs, [8 februari 1935]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Vrijdagavond.

Beste Menno,

Ik zond je vanmorgen even dat panopticum, als reactie op het poëzie-gevecht, maar Bep moet nu toch maar het grootste deel van je brief beantwoorden. Ik heb ontzettend veel te doen met het eind van *Ducroo*, en het moèt van me af! Ook vergt Slau nogal veel tijd, zonder dat hij het zelf merkt. Ik heb zelden zóó het gevoel gehad dat de literatuur me grijze haren bezorgde, dan bij dit rapport van mijn toestand gedurende de Stawisky-dagen. Bah, bàh, *bah*. Als het me hier niet lukt, ga ik 4 dagen in het hotel in Bellevue zitten, waar jij indertijd was, en daar zal het dan toch zeker lukken. Ik heb haast een gevoel dat het de redding van het boek wordt als ik dàt doe.

Forum verveelde me erg, dit keer. Misschien is het door mijn eigen situatie. Alle verzen vind ik belabberd, ook die van Herreman, die soms nog weleens meevallen. Gijsen over dien schilder beneden alles. Maurice eigenlijk lang niet kwaad, zelfs *goed* in zijn soort, maar als zijn personages met elkaar beginnen te praten in dat potsierlijke hoogkoeterwaalsch, heb ik alleen moeite om niet te lachen. Vestdijk alleen is weer absoluut volwaardig. - Die poëzie-discussie deed me de das om. Henny heel aardig, maar vol onhandigheden; jij àl te handig. Je ontwijkt allerlei punten waar het op aankomt en daar je èn intelligenter èn beter dialecticus bent dan hij, ziet het er nog uit of je ‘gewonnen’ hebt, wat ik trouwens wel had verwacht. Maar het punt dat *mij* bv. het meest aan het hart gaat: ben je zoo ‘gewoon’ en hoor je niet tot de kleine minderheid, doe je af met een verwijzing naar den *Politicus*, inplaats van er helder en loyaal op in te gaan. Ik heb dezen kant in het panopt.-stukje niet aangeroerd, maar je weet wat ik erover denk: als je - niet binnen den kring van intellectueelen, maar zoo maar los in de maatschappij - jezelf aanziet voor iets anders dan een hopelooze, onherstelbare hyper-intellectueel, dan ben je zoo ‘versluierd’ en ‘verleugend’ - en om allesbehalve ‘goede redenen’! - dat je je verwantschap met Nietzsche verloochent. [Die èn hyper-hyper-intellectueel èn hyper-‘ongewoon’ was.] Als je denkt dat je ‘gewoon’ bent in den zin van Wim van Reyen of De Lang of Pannekoek of 1000 anderen, dan verneuk je jezelf als een kind. Je plotselinge beroep op de velen hinderde mij ook in dat *Vaderland*-artikel, en Henny heeft (zonder ruggespraak met mij) blijkbaar precies zoo daarop gereageerd. En deze kwestie ontga je, - want ook in de *Politicus* is dit allesbehalve afdoend behandeld (al weten we natuurlijk dat je eigenlijk sprekend lijkt op *Laelaps*). - Ik zou hier weleens dieper op willen ingaan, maar dan niet per brief. Als iemand als jij ‘oneerlijk’ wordt tegenover zichzelf, is dat om een ‘diepere’ rechtvaardiging; de vraag is dus: te zoeken *waarom* je die noodig hebt. Je afkeer van een bepaald *soort* intellectueelen verklaart veel, maar niet alles.

Nu geef ik de pen aan Bep.

Hartelijke groeten, ook aan Ant van

je
E.

Dat stuk van Jany over die ‘toestellen’ heb ik maar in me gerefouleerd. Ik vind het uitstekend - om Jany - dat je het geplaatst hebt en ik ben het met de beste bedoelingen gaan lezen, maar het is wel de strafste lullax die ik in tijden ontmoet heb. Lang heb ik erover nagedacht wat de ‘kentrek’ eigenlijk is in dit zinnetje ‘Zijn kentrek gaat zich spannen en dan ten volle uitvieren’ - dat mij wel erg Janyaansch voorkomt, maar dat ik misschien toch te lichtvaardig vereenzelvig met den ‘geschoren gorgel’ van Persius. Hoe het zij, als je bedenkt dat dit proza misschien de sublimeering is van wat Jany's kentrek - zal ik maar zeggen - in ‘gewonere’ dagen elders placht uit te gieten, dan kan ik mij weer voorstellen dat je het dierlijke boven het intellectueele gaat verkiezen!

Wil je me je artikel over Guéhenno zenden? - Dank.

Lieve Menno,

Veel dank voor je uitvoerige antwoord op mijn *Pantserkrant*-gemopper; punten van geschil zijn er eigenlijk niet tusschen ons hierover, want ik had me natuurlijk niet voorgesteld dat je vanwege mijn bezwaren van uitgave zou afzien. Daar ben ik inderdaad niet propagandistisch genoeg, en was de discussie met Eddy over dit punt te uitsluitend principieel voor! Ik zou je dan ook niet eens geschreven hebben, maar Eddy - die zich misschien al heimelijk aangetast voelde voor de dag waarop hijzelf nog eens de Strindberg zou gaan uithangen - vond het niet meer dan openhartige vriendenplicht...

Ik vind het overigens niet eens *gek* dat het een tooneelstuk geworden is, gegeven nu eenmaal de propagandistische aandrift. Had je er iets ‘beters’ van gemaakt, dan was je waarschijnlijk of in je propaganda of in je wijze van betoog gestikt. Ik ben overigens toch zeer nieuwsgierig naar den open brief aan tooneel vijandin! Gezegde vijandin heeft nog een argument dat Eddy blijkbaar niet vermeld heeft en dat voor mijzelf nogal zwaar weegt: Als je morgen aan den dag een novelle of roman schrijft die de slechtste van het seizoen zal blijken te zijn, dan kun je achteraf je noodlot betreuren, maar je hoeft er geen *berouw* over te hebben, want er zal niets in staan dat jij niet persoonlijk als noodzakelijk gevoeld hebt. In de *Pantserkrant* echter is de heele Mary, en haar nobel hoewel eenigszins onverwacht vertrek aan het slot alleen aanwezig omdat het publiek geen stuk zonder een enkele vrouw en althans een toespeling op de liefde wil zien. Je ziet, ik ben een moralist; dit lijkt me prostitutie van een andere soort dan de befaamde van het drukken, ‘over het voetlicht brengen’ etc. die ieder schrijverschap aankleeft. Het gaat voor mij dus over de uitgave; dat je, het eenmaal uitgegeven zijnde de opvoering niet zult weigeren, lijkt me logisch. Maar laat je er goed voor betalen!!

Wat zal Valéry over Nietzsche je nog tegengevallen zijn! Het zijn niets dan bedankbriefjes, met één aardige zin erin die goed citeerbaar is in een van je preken misschien.

Hierbij ook met *veel* dank het mooie epistel van ‘Ilse’ terug, wij wisten niet eens dat ze getrouwd was (met iemand uit welke sociale laag? Zeker geen Herr Doctor?), laat staan dat ze een *tweeling* had. Waar je toch al niet voor gespaard bent gebleven!!

Als Dr. Dumay was je nog een intellectueel; als je dus sindsdien, een ‘zakenman’ bent geworden, zooals E. mij meedeelt, lijkt me dat een lijnrechte beleediging voor Ant. Dit op zichzelf moet je dunkt me, de onhoudbaarheid van die betreurenswaardige redeneering al bewijzen!

Gerda's zin: ‘na Nietzsche’ begrijpen wij niet. *Na* lijkt ons geen duitsch en wat wil ze ueberhaupt zeggen, of weet ze dat zelf niet?

Eddy en ik zijn beiden zeer gesticht over de geschokte Gijsen (alhoewel het mij voor de hormonenloze Varangot te veel eer lijkt), en hopen hartelijk op een sensationeel Maartnummer.

Heel veel groeten ook aan Ant,

je Bep

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron en E. du Perron-de Roos aan Menno ter Braak

Parijs, [17 februari 1935]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Donderdagmiddag.

Beste Menno

Vanmorgen Slau weer gezien, die mij zei dat hij je nog altijd niet geschreven had. Hij blijft ergens toch teleurgesteld dat wij hem niet bijvallen; hij dacht, zei hij, dat wij hem toch gelijk gaven, en zeker ik. Ik heb geprobeerd hem aan zijn verstand te brengen dat ik hem nòg gelijk geef *voor hem*, maar niet *voor ons*. Als *hij* werkelijk vindt dat Vic eruit moet, heeft hij gelijk dat hij hem dat zegt; *ik* heb alleen maar gevonden dat zijn bezwaren 'gegrond' waren, met de 'conclusie' daarvan heb ik mij nooit vereenigd. Hij vindt nu dat een blad dat de persoonlijkheid voorstaat, door een zoo slappe persoonlijkheid als Vic verpest wordt, dat in de plaats van Vic Hendrik de Vries of desnoods Marsman moest komen; en dat hij van eventueel uittreden van jou (en Vestdijk?) heelemaal *niets* begrijpt. (Ik trouwens ook niet: ik vind het aanblijven van Vic best, maar zijn uittreden zou mij ook geen bal kunnen schelen.) Ik heb Slau je brief niet voorgelezen, omdat die de mijne gekruist heeft en omdat je hem zelf toch al schreef - verdere wrijving lijkt mij niet bepaald noodig. Hij zei zooeven dat als jullie Vic zóó graag aanhouden wilt, hij nog altijd bereid is om zich als medewerker terug te trekken; en nu zal je me, buiten alle solidariteitsredenen om, moeten toegeven dat *Forum* zonder Slau een heel wat ernstiger klap krijgt dan zonder Vic. (Dit nu in 'het belang van *Forum*' gesproken.)

De heele zaak lijkt me overigens vrij mal, en alleen *principieel verdedigbaar*: ook de houding van Slau. Want van persoonlijke kift (zooals jij veronderstelt) is geen sprake. Ik heb hem dit verscheidene keeren gevraagd en hij heeft het ontkend op een toon die mij waar lijkt. Hij zegt dat hij persoonlijk Vic heel geschikt vindt, maar als 'literator' hoe langer hoe meer een verachtelijk personage.

Nu dat panopticum van me. Als jullie vinden dat het geketst moet worden, zal ik er zeker geen heibel over maken; ik troost me dan met het idee dat er tenminste geen fluimen als Buning zullen denken dat ik gemeene zaak met hen maak tegen jou. Maar het criterium van Vestdijk en Wim ('faciel') overtuigt mij allerminst. Het zou mij misschien overtuigen als dat gelul over die 'roes' mij ook maar eenigszins 'difficiler' voorkwam, en als dat geciteer van Nietzsche pro en contra mij niet werkelijk

volkomen waardeloos leek, en hoe langer hoe meer een advocatentruc, zooals ik in het panopticum schreef. - Dat je je niet voor de zaak interesseert begrijp ik best, maar alles is toch losgekomen door je bespreking van Engelman, en dat ik daarover precies denk als Henny heb ik je uitvoerig geschreven. Ik vind die aardigheid van de 'roes' ongelooflijk faciel; zoo erg dat men er alleen met faciliteitjes op kan antwoorden. Als ik difficile moest worden zou ik een essay schrijven over de 'roes' van *Politicus zonder Partij*, maar daar heb ik geen tijd voor en dat zou ons wel erg ver brengen. Of je vindt de 'roes' van de dichters kul, òf *niet*: in je antwoord ben je zóó dialectisch slim geweest dat dit onduidelijk werd, en dat heb ik in mijn panopticum - op de facielste manier (en dus ook op de facielst te begrijpene) - willen doen uitkomen. Misschien ben ik er niet in geslaagd..., tant pis dan.

Over die gewone ongewoonheid en vice versa schrijf ik maar niet meer; we schijnen hier toch langs elkaar te praten. Ik denk dat jouw cerebrale 'boven de partijen' staan me ergert, en dat ik altijd meer sympathie zal hebben voor de menschen die hun strijdpositie erkennen. Dat een fluim van een intellectueel hiërarchisch per se zou staan boven een zeer edele borst die niet tot tien kan tellen, zou inderdaad wat al te simplistisch zijn; maar die hiërarchie die op hiërarchieloosheid neerkomt, doet me toch een beetje de dampen aan. De dag dat je bewijzen zult waarom Nietzsche superieur is aan Hitler (of aan Napoleon?) zal voor mij een feest zijn, al is dit wschl. een bewijs dat ik ook al behoor tot de al-te-eenvoudigen-van-geest-en-gemoed. Eig. dus toch weer tot de 'gewonen'!

Bep zal verder schrijven. Je 'brief aan een plankenhaatster' [E.d.P.-d.R.: Moet je die voorrede terug hebben of mogen wij dit exemplaar houden?] vind ik zeer goed, ofschoon als inleiding misschien iets te lang - kon één bladzij korter, lijkt me. Hart. groeten, ook voor Ant, van je

E.

De paradox van Ant vind ik héél aardig! Maar misschien komt dat omdat ik er *mijn* gelijk in vind, zooals jij het jouwe, - wat althans het groote voordeel is van de meeste paradoxen!

Je moet eens *Choses Vues* lezen van Victor Hugo. Hij is daar heel anders dan gewoonlijk; veel leesbaarder; en volgens sommige idioten nu ook veel grootscher en intelligenter dan Stendhal. In werkelijkheid is het prima journalistiek, overal waar hij beschrijft; als hij 'diep' wil worden is het meteen weer hopeloos mis! Maar je zou het toch moeten bezitten, het geeft ook een goed idee van allerlei politieke dingen. Je kunt het krijgen in één gewoon Nelson-deeltje, maar ik wil je ook wel mijn ex. geven als ik er doorheen ben. - Bep komt nu aan 'ommezijde'.

P.S. Heeft Slauerhoff nu al geschreven? Darja is plotseling over komen waaien, misschien heeft dat de brief weer uitgesteld.

Zondagmiddag.

Nu is Zondag geworden: Bep heeft niet eerder los kunnen komen!

Wil je me *alsjeblieft* je stuk over Guéhenno zenden? Verder geen nieuws, dan dat ik allerlei politieke brochures lees voor mijn 'open einde' in *Ducroo*.

Hoe staat het met je plannen om hier te komen, deze maand?

E.

Lieve Menno,

Je ‘Open Brief’ (het verheugt me bizonder dat ik hier de rol van vijandin etc. heb mogen vervullen) lijkt me een uitstekende inleiding voor het stuk; of het precies tegen al mijn bezwaren ingaat, weet ik al niet meer, het lijkt me eigenlijk dat het al een heel eind in die richting komt, gegeven dat het *plezier* in propagandisme dat jij hebt en ik niet, een kwestie van temperament is waarover verder niet te twisten valt. Die geschiedenis van Ir. Paul Koster blijft voor ons wat vaag omdat wij er nooit eerder van gehoord hadden, maar in Holland weet waarschijnlijk iedereen er alles van en zal het dus alle weerklank hebben. Ik hoop in ieder geval dat hij het lezen zal. Ik ben benieuwd of en hoe je het slot nog veranderen zult, en trouwens ueberhaupt erg nieuwsgierig naar het verdere wereldlijke verloop van dit avontuur! Nog nooit is het oogenblik zoo passend geweest om je ‘succes’ te wenschen!

Het lijkt me dat Ilse dus after the fact nog met Lucas gehuwd is, in plaats van hem ervóór te hebben afgezegd. Zoo heb je dus alweer met Dostojevsky gemeen dat het leven zich aanpast aan je litteratuur.

De ‘gewoonheids’kwestie moet dan nu inderdaad maar tot nader order blijven rusten. Alleen wil ik ‘hors concours’, ik bedoel eigenlijk hors discussion, nog het laatste woord hebben: Je hebt *blauw bloed!* En ten bewijze raad ik je aan om niet meer alleen naar jezelf te *luisteren* als je zegt tegen ons of een ander, hoe goed je verhouding is met b.v. je zwager sinds hij een ongelukje had (ik neem maar een voorbeeld en bovendien twijfel ik er niet aan), maar om ook voor de spiegel te gaan staan en de grijns te observeeren waarmee je het zegt. Dit is van mij geen fantasie maar observatie der feiten! Ants paradox is mooi; wij hadden dan ook weliswaar niet verwacht van je als echtgenoot een Stefan George zou zijn. Dag, je Bep

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 18 februari 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 18 Febr. '35

Beste Eddy

Doordat onze brieven over het geschil Slau-Vic elkaar kruisten, schreef ik je maar niet, voor ik je antwoord gekregen had (dat vanavond binnenkwam). Wij hebben met Vic vergaderd en hem precies gezegd, wat wij van zijn *N.R.C.*-schrijfsel denken, hij heeft daarop mij gemachtigd aan Slauerhoff (en even goed tegen jou) te verklaren, dat hij zich *niet* identificeert met de stukken, die hij onder anonymaat in de *N.R.C.* schrijft en dat hij er zich heel goed van bewust is, dat zij meestal beroerd zijn. Alleen voor zijn poëziekronieken zegt hij persoonlijk graag te willen instaan. Zijn motiveering is, dat hij overkropt is met werk (bureauwerk) en absoluut geen tijd heeft om deze kant van zijn baantje goed waar te nemen. Hij heeft ons dit natuurlijk niet gezegd om het aan de groote klok te hangen, maar om ons (Vestdijk en mij) gelegenheid

te geven zich tegenover Slau en jou te rechtvaardigen, waar wij ons solidair verklaren met Vic, in dit geval. Hij is n.l. gesteld op het redacteurschap, maar zei erbij, dat hij het alleen nog ambieerde, als wij hem als figuur de moeite waard vonden. Daarop volgde onze bezwaren-catalogus inzake de *N.R.C.*, en hij heeft ons daarop volkomen loyaal geantwoord. Dat hij Slau *geen* rekenschap had gegeven, was volgens hem te danken aan diens ultimatieven toon; wat ik ook verklaarbaar vind.

Ik kreeg gisteren nog een slechts ten deele ontcijferbaren brief van Slau, waaruit ik opmaak, dat hij het anders bedoeld had. Ik vind het allang goed en zal hem nog antwoorden, maar kort, want ik zie geen heil meer in verdere explicaties. Als jij het zegt, zal ik aannemen, dat er hier van geen persoonlijke intrige sprake was, maar het kost me moeite dat te gelooven. Het moralistische accent van Slau hindert me zeer, als ik denk aan zijn akkevietje met Borel en andere dingen, die zeker niet respectabeler zijn dan Vic's noodgedwongen fiasco's in de *N.R.C.*

Overigens voel ik na deze en de quaestie met Gijsen, die ook nog hangt, een ‘doodelijke vermoeidheid’ als *Forum* redacteur. Het liefst zou ik direct alles aan een ander overdoen, maar het lijkt me niet meer dan fatsoenlijk om tot eind 1935 te wachten. Mijn tijd lijkt me om, Vestdijk en Vic zijn beide (ieder op zijn manier) gemakkelijke collega's, maar al het werk en vooral het noodzakelijke ‘diplomatenwerk’ komt op mij neer; als ik Ant hierbij niet als hulp had, was het me trouwens al lang onmogelijk geworden. Meer dan ik je hier zeggen kan, en wil, heb ik me geërgerd aan dien stommen brief van Slau, die me hoopen overbodig en stupiede gepraat en geschrijf heeft gekost. Ik doe mijn best het niet op Slau te verhalen en hem te nemen, zooals hij is, maar ik kan tegenover jou wel zeggen, dat hij mijn laatste restje redacteurs-energie op onnavolgbare manier heeft weten te vernietigen. Bovenal hindert mij het *gemak*, waarmee hij uit de verte zijn ‘intrige’ heeft opgezet, zonder zich ook maar voor een cent te bekommeren om wat ik hem meermalen onder vier oogen had gezegd. Hij heeft nu niets meer te doen dan in *De Stem* te gaan schrijven om precies zijn troeven thuis te hebben gekregen.

Aangezien Luc. Willink geschorst is wegens ‘angebliche’ corruptie (dit in vertrouwen), moet ik nu ook een deel van de filmrubriek waarnemen, godbetert, en plotseling mijn specialis- tenjargon van de Filmliga-periode weer luchten. Ik heb dus haast geen tijd om tot mezelf te komen. Begrijp je, dat ik onder deze condities *extra* de pest in heb over het nonchalante gestook van dien landerigen Slau in Parijs?

Ja, die roes - en gewoonheidsquaestie verraadt verschillende instelling. Ik begrijp niet, waar het verschil precies zit. Natuurlijk wordt je panopt. geplaatst! Alleen zal ik niet verder reageeren, want het gaat *langs mijn* roesprobleem heen! Ik ben *niet* ‘dialectisch slim’ geweest, en heb Nietzsche evenmin met Nietzsche bestreden om gelijk te krijgen op een goedkoope manier. Jouw theorie van de waardeloosheid der Nietzsche-citaten komt neer op: iedereen, Hitler incluis, beroept zich *terecht* op N. Ik ben dat volkomen met je oneens, en zelfs heel positief; ik beweer, dat zoowel Marsman als Hitler N. *misbruiken* en dat ik dus het recht heb voor den ‘waren’ N. op te komen. Wat Marsman van N. citeert, is eenvoudig uit zijn verband gerukt; hij ziet van N. alleen een stukje Stefan George en aan zijn gedaas over hiërarchie is te merken, dat hij hem niet kent. (Ik bedoel niet, dat hij hem niet heeft gelezen natuurlijk). In dit opzicht voel ik blijkbaar totaal anders dan jij. Voor mijn gevoel is dus je term ‘advocatentruc’ er naast. Het klinkt, alsof ik Marsman had willen vernachelen tegen beter weten in, wat positief bezijden de waarheid is. Maar het heeft geen zin voor mij, daarop in *Forum* verder in te gaan, omdat ik het tegenover jou niet wil gaan bewijzen.

Hartelijk dank aan Bep voor haar reactie. Ik maak van den ‘Brief’ bij nader inzien een naschrift, dat lijkt me beter voor den lezer. Paul Koster is inderdaad een in Nederland zeer beroemd geworden wapenhandelaar; misschien was hij wel de eenige Nederlandsche wapenhandelaar ook! - Overigens zit ik nog in mijn maag met het slot. - Ik heb een nieuw slot geschreven, maar dat bevredigt me ook nog

niet. Het is bovendien moeilijk om weer in de ‘roes’ stemming te komen, juist bij een dergelijk stuk, dat zooveel van de brochure heeft.

Visite aan Parijs zal, meen ik, minstens Maart worden, nu die vervelende Willink een extra belasting op mij laat drukken.

Ik heb ondertusschen geprobeerd *Über die Liebe* van Ortéga y Gasset te lezen. Eerste helft was pretentieuze *zwam*! Hij wijdt een hoofdstuk aan Stendhals *De l'Amour*, dat ik nog niet uit heb, maar waarover ik tot nu toe allesbehalve enthousiast ben. Een volgende maal beter. Ik ben nog te veel onder de druk van het ‘geschil’.
- Jan Greshoff was even hier, heeft een nieuwen secretaris i.p.v. zwager Varangot.

hart. gr. voor jullie beiden
je
M.

Ik heb jouw brief over het ‘geschil’ (de vorige dus) aan Vic ter lezing gestuurd, omdat hij verhelderend zou werken.

Brief over *Pirandello* is al sedert een week geplaatst!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 20 februari 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 20 Febr. '35

Beste Menno,

Allereerst nog even een ‘rechtzetting’. Mijn waardeloosverklaring van de citaten van Nietzsche tegen Nietzsche wil *niet* zeggen dat Marsman, Hitler en jij hem dus allemaal *terecht* citeeren, maar dat jullie hem, ieder voor zijn ‘eigenbelang’, *zonder recht* citeeren. Het is precies het verschil als tusschen 2 × een half leeg en 2 × een half vol glas; de overeenkomst van het resultaat is maar schijnbaar. - Je hebt volkomen gelijk als je Hitler met Nietzsche bewijst dat Nietzsche geen Duitschlandvereerder en jodenhater was; maar tegenover Marsman komt jouw Nietzsche interpretatie van dichtervreter ook op vervalsching neer. En dit terwijl ik er zeker van ben dat je geheel te goeder trouw bent: je denkt dat je nuanceert, terwijl je in werkelijkheid het tegenstelde standpunt inneemt. De studie over Nietzsche die *jij* zou moeten schrijven is: Nietzsche als dichter. Dat Nietzsche, bij Marx vergeleken bv., heel onherstelbaar een dichter was staat toch ook wel voor jou vast?

De oneerlijkheid in dit citeeren komt hierop neer: als iemand een complete studie over Nietzsche publiceert, zegt de lezer: ‘Mooi; dat is dus de opvatting van Andler, of Bertram, of Ter Braak’. Terwijl bij dit tegen elkaar citeeren veel meer de schijn gewekt wordt dat Nietzsche *zelf spreekt*, dus zichzelf telkens op de tong bijt, als de ‘advocaten’ knap genoeg zijn - een knapheid die heel best met overtuiging samengaat.

Verder las ik met veel instemming je stuk over Guéhenno en Helman. Het is *zeer* goed, hoe betrekkelijk kort dan ook. Het stuk over de vuurtjes minder, voor mijn smaak, maar toch zeer goed leesbaar. Ik stel voorop dat ik je absoluut bewonder om de frischheid en de werkkracht waarmee je telkens weer zulke goede artikelen weet voort te brengen, die, ook als ze journalistiek zijn, dan toch nog behoren tot de *allerbeste* journalistiek.

Bep is wederom gevleid dat ze zich geciteerd ziet als 'parijsche correspondent'!!

Klausje is minder goed over je te spreken in zijn hart dan als hij je ontmoet. Malraux heeft hem een dag of 5 geleden hier gezien en naar je gevraagd, waarop Klausje hem heeft meegedeeld dat je een over het paard getilde, onaangename en pretentieuse snuiter was. Ik heb Malraux, en Guéhenno, die erbij stond, uitgelegd waarom, zeer tot vermaak van allebei, want Malraux gelooft de flauwekul van Klausje zoo al, terwijl Guéhenno met veel verachting die noordelijke *Flucht* gelezen heeft. Er is sprake van, voor Guéhenno, dat zijn boek in het duitsch vertaald wordt en dan komt het wschl. of in Holland of in Zwitserland uit. In Holland liefst bij Querido, maar het protectoraat van Klausje staat Guéhenno tegen; hij denkt dat hij daar te duur voor betalen moet, 'étant donné que ce M. Klaus Mann n'a aucun talent'.

De goede Guéhenno gaat volgende week naar Holland, voor 4 lezingen in Amsterdam, Hilversum, Bussum en Utrecht. Niet Den Haag. Maar Malraux en ik hebben hem gezegd dat hij daar toch heen moest; niet alleen om Den Haag zelf te zien, maar om zich in een gesprek met jou te restaureeren na de rotlui die hij elders zal ondergaan. Ik zal hem dus je adres geven, en zie dan of je een middag of avond voor hem vrij kunt maken.

Je zult hem wel erg geschikt vinden: het is een nogal klein, leelijk mannetje, met een erg sympathieke manier van praten, rustig, bescheiden, door en door eerlijk, dat is wel zijn grootste kracht. Hij is leeraar en leider van *Europe*, dus precies jouw collega vóór je aan *Het Vaderland* ging! Neem hem maar mee naar het Mauritshuis. Hij is links georienteerd, zonder stompzinnigheid. [Dit is een *mislukt* portretje van hem; hij ziet er veel slordiger uit, minder haar en meer aardappelgezichtje; een terugloopende kin en een groote kinderlijke mond met onregelmatige tanden, maar veel sympathieker dan dit idiootje dat ik geteekend heb. Vooral minder haar, hoewel op deze manier gekamd.]

Ik zie hem overmorgen nog eens en zal hem je stuk dan voorvertalen, dat hij zeker heel sympathiek zal vinden. Hij spreekt langzaam, wat voor jou wschl. wel prettig is. - Van langzaam gesproken: wij kregen gisteren bij Malraux een Hindoe-journalist op interview, waarbij Clara, Bep en ik als tolk fungeerden, veel te veel tolken voor de zeer onheldere uitwisseling, die bovendien nog gecompliceerd werd door een bezoek van een duitsch kunstkritikus, Carl Einstein, zoodat alles zeer komisch werd. Toch heeft de Hindoe er, geloof ik, wel profijt van gehad!

Je reactie op die Slau-historie kan ik mij best verklaren. De kwestie is dat je Slau ziet als een logisch mensch, terwijl hij iemand is met een wel reëele ondergrond, maar verder vol bevliegingen. Als je hem beter kende zou je - als je eenmaal vrienden met hem was - dat zelf zoo opvatten. Ook zijn bedankbriefje aan Borel was een bevlieging; hij denkt dan opeens dat hij 'iets doen moet', en ageert soms uit balooriheid, bijv. omdat hij denkt: 'maar eigenlijk zou ik dat van die andere forummers niet *mogen*.' Dat hij het land aan Vic heeft is zeker niet waar. [Dat hij uit de verte een 'intrige' heeft opgezet is ook niet waar; hij meent in alle 'onschuld' dat *dit* zijn argumenten waren, ook tegen Vic, en hij vindt au fond *nu nog* dat wij hem slecht gehandhaafd hebben!]

Enfin, het vervelendste is toch voor jou geweest, - al spijt het mij after all niet dat Vic nu precies weet wat we allemaal over die *N.R.C.*-snert van hem denken. Ik vind zijn verdediging trouwens ook nù heel zwak, en kan me niet voorstellen dat jij - die precies voor dezelfde moeilijkheid in *Het Vad.* staat - hem in deze houding kunt bijvallen. Hij teekent zijn stukken niet, maar toch is hij niet anoniem, evenmin als

De Meester of Hopman indertijd. Maar soit... Ik zal met Slau over dit alles nu maar zoo min mogelijk praten.

Ortega y Gasset is ook een ‘mindere man’, ondanks zijn door ons gedeelde liefde voor het ‘liberale’. Hoe meer je van hem leest, hoe onaangenamer hij voor je zal ruiken. Probeer nòg maar iets. Ik hoop dat je Guéhenno zult zien, schrijf me dan (als je het niet eerder doet). Tot zoover nu maar weer. Sterkte, ook tegenover de film, en met veel hartelijks, ook onder Bep en Ant,

je
E.

Belangrijk. - Heb jij ook dat papier gekregen van dien ‘Bond van Kunstenaars voor Cultureele Rechten’? Het is een *zoodje*, dat het onderteekend heeft, maar moeten we er niet toch lid van worden? En zooniet, moeten we dan niet reageeren (*in Forum*) en ons verklaren waarom niet en hoe we 't wel zouden willen? (bv. Van Schendel president of zoo.) Antwoord hierop.

[E.d.P.-d.R.:] O, ik vind dat nieuwtje over Lucullus W. zoo mooi!! Al beklaag ik jou. Beteekent geschorst dat hij niet eens ontslagen is?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 25 februari 1935

aant.

aant.

Den Haag, 25 Febr. '35

Beste Eddy

Met je nadere toelichting over Nietzsche-Hitler-Marsman kan ik het nog altijd niet eens zijn; deze quaestie heeft voorloopig voor mij een andere nuance, die de jouwe niet dekt blijkbaar. Wij moeten dat toch eens tot den bodem uitpraten, in Parijs hoop ik.

Ik zou bijzonder graag met Guéhenno kennis maken. Als hij dus in den Haag kan komen, zal ik in ieder geval alle beschikbare tijd voor hem vrijmaken. Wat je over hem vertelt, versterkt nog mijn sympathie door het boek gewekt. Klausje vind ik na deze declaratie aan Malraux heel onaangenaam als menschelijk wezen; want hij heeft mij met de hand op het hart verzekerd, dat hij mij in veel opzichten gelijk gaf en allerlei andere symphatieke zaken meer. Enfin, het zou ook wel wonder zijn, als het hem niets gedaan had, gegeven zijn typische litteratenmentaliteit. Iets dergelijks schijnt ook onzen Dirk te bezielen. Ik ontving geen recensieexemplaar van zijn laatste bloemlezing, *Het Kind in de Poëzie*, en belde vanmorgen zijn uitgever van Tricht op, deze zei mij, dat hij zich met Coster erover verstaan had, mij geen recensie exemplaar te sturen voor *Het Vaderland* ‘omdat hij toch vooruit wist, dat ik het boek zou kraken’. Hij was heel vuil in domineesstijl; maar toen ik hem zei, dat ik dan het boek zou koopen en deze houding van Coster-van Loghem Slaterus natuurlijk in een noot publiek zou maken, was het opeens: ‘Eigenlijk overvalt u mij in een aarzeling!’ Resultaat, dat het boek mij p.o. wordt toegezonden. Coster begint blijkbaar de geestelijke wapenen onvoldoende te achten en zijn toevlucht te nemen tot ‘zaalafdrijving’.

Voor het ‘Bond van Kunstenaars’-zoodje heb ik gepast. Maar nu schijnt er ‘op breede basis’ een soort vereeniging in de maak te zijn van intellectueelen tegen het fascisme; althans ik had een gesprek met B. de Ligt [een heel *levende* man, sluw, agitator tot in de oogen, intelligent afgezien van domineescomplexen], den anarchist (die zelf achter de schermen zal blijven, vanwege zijn naam en gevangenisstraf), die mij vele ‘groote’ namen noemde en mij ook vroeg jou en Greshoff voor die vereeniging aan te werven. De oprichting zal 17 Maart plaats hebben. Ik heb zelf al toegezegd en hoop, dat jij ook meedoet. Natuurlijk ga ik op die vergadering (in A'dam) eerst poolshoogte nemen. De opzet lijkt heel handig: verdediging van de grondwet tegen de fascistische corrumpeering daarvan (geval Laren etc.).

Wat Vic betreft; ik vind zijn houding niet veel minder lullig dan jij, maar hij mist blijkbaar absoluut de ruggegraat om zich in de journalistiek een ‘menschwaardig bestaan’ te scheppen. Het mergelt hem uit, schijnt het, en ik vind het, gegeven deze situatie, toch aardig van hem, dat hij geen comedie speelt over die slapheid.

Ik heb *De Pantserkrant* een nieuw slot gegeven: de Fortinbras der wapenindustrie bekt Peters uit als dilettant van den kleinhandel. Het lijkt me nu driemaal beter! Bep had groot gelijk, wat de edele Mary betreft!

Lucullers W. is nog steeds geschorst. Over zijn lot moet binnenkort door ‘het concern’ worden beslist. Hij schijnt persmanager van diverse bioscopen te zijn geweest, waarop hij critiek leverde.

Hart. gr. voor jullie beiden, in haast, want ik moet naar de stad. Antwoord even op kwestie de Ligt. je

Menno.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 25 februari 1935

aant.

aant.

Beste Menno,

Kan je me *omgaand* even opgeven hoe in de hollandsche kranten ‘garde mobile’ vertaald wordt? Nl. in de dagen van de Februari-relletjes van verleden jaar. Misschien kan je het even op de krant opzoeken; maar schrijf het mij gauw.

Laat ook nog wat anders hooren.

je E.

Origineel: particuliere collectie

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 25 februari 1935

aant.

aant.

Parijs, Maandag.

Beste Menno,

Ik schrijf aan de allerlaatste blzn. van *Ducroo*- 7, 8, 9 of 10? die een brief geworden zijn aan Wijdenes! Dit is werkelijk mijn 'illuminatie' geweest, om het slothfdst., de terugblik enz. in die vorm te doen. Als alles af is gaan Bep en ik één dag naar Bellevue, wschl. Donderdag. - Denk je om 'gardes mobiles' en ook om de vertaling van *La Cond. Humaine*? Dank voor alles.

Hart. je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [26 februari 1935]

aant.

aant.

Parijs, Dinsdag.

Beste Menno,

Wat een mooie brief over allerlei: het geval Van Tricht, Luc Willink etc. Maar de oprichting van die vereeniging is toch het voornaamste. Schrijf mij hoe de vergadering was en of ik moet toetreden; in principe ben ik *gaarne* bereid!

Stuur me vooral je bespr. van die bloemlezing van Coster [Ik zou het boek zelf ook wel willen inkijken], en begin het proza erover maar niet met een verwijzing naar mij die hem alleen als bloemlezer heeft kunnen 'huldigen'. Maar zoo'n heel gevalletje Coster-Van Tricht is toch weer misselijk. Overigens was Helman precies zoo en heeft die indertijd ook order gegeven aan *De Gemeenschap* om vooral *Forum* geen recensie-exx. te sturen. Je moet toch maar *ziel* hebben om op zooiets te komen!

Met Slau hier heb ik op het oogenblik 'mot', omdat hij werkelijk onmogelijk kan zijn, in het gebruik. Ik heb hem nu wat bijgelicht, met het gevolg dat de grieven wel spoedig opgeruimd zullen zijn, althans aan de bovenkant. Hij zal altijd mislukken in zijn eigen leven, ook om een ongehoord kleinburgerlijke draai in zijn karakter, die er wel nooit uit zal gaan, en die een barrière is voor al zijn verdere eischen en verlangens. Enfin... Op het oogenblik kankert hij ook weer over de 'bedisselarij' in *Forum* en spreekt weer van elders publiceeren, en zelfs van 'een tip van de sluier lichten' en dergelijke grapjes. Ik zal hem nu goed zeggen (ik zie hem morgenavond) dat de zaak mij geen bal meer interesseert en dat hij doen moet wat hij niet laten kan. Je leeft met hem, zoowel in de vriendschap als op ander gebied, voortdurend in een 'sfeer' van 'bedreiging' die tenslotte onverdragelijk wordt; ook dat zal ik hem nog eens goed aan het verstand zien te brengen, want ik ben nu werkelijk wel 'geladen' over deze baloorigheid, en het hindert me als iemand denkt een satanische figuur te zijn (of byroniaansch-demonisch) en telkens zoo de provinciale burger blijft. Maar geen woord hierover tegen Vic. - Stuur mij ook de briefkaart van Slau terug, want die kan ik nog noodig hebben tegenover hem.

Ik denk wel dat alles overmorgen wel weer in orde zal zijn, maar zooiets als dit is mij zeer onaangenaam, omdat ik liever niet met mijn *vrienden* harrewar.

Wat je me van de *Pantserkrant* schrijft, lijkt mij ook stukken beter. Maar pas toch op dat je niet de Nederl. Shaw wordt; als je hierna weer eens een tooneelbevlieging

krijgt. - Ik sprak hier een hindoe-journalist, Ayana Angadi, die ook naar Holland wou om lezingen te houden. Het is een marxist en een typische journalist (ik ontmoette hem bij een interview van Malraux, schreef ik je dat niet?), maar verder toch een heel geschikte jongen. Misschien stuur ik hem ook naar je toe: hij zal je dan wel vragen wat je denkt van het indische vraagstuk. Ik waarschuw je dan dat hij Gandhi veel grooter vindt dan Jezus, en ontzettend op deze opinie schijnt gesteld; verder vindt hij de 3 grootste mannen van deze eeuw: Lenin, Gandhi en Einstein. Als ik je nu onthul dat hij zelf, behalve communist en hindoe te zijn, ook nog een graad heeft in de wiskunde, dan kan je de projectie zóó voor je zien van dezen man naar zijn groote mannen. Het is toch griezelig dat dat met ons allemaal zoo is!

Later beter, want dit gaat ook in haast.

Hartelijk je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 5 maart 1935

aant.

aant.

aant.

Parijs, 5 Maart '35.

Beste Menno,

Dank voor de bespr. v. Coster. *Ducroo* is af; of het eind goed is betwijfel ik. Ik was dof en moe, en heb nu nog het gevoel dat ik een week lang 12 uur per etmaal zou willen slapen om de schâ in te halen. Maar ik zal je dit einde sturen, of Vestdijk vragen het ook aan jou te laten zien (*jij* stuurt het dan door), om ook jouw opmerkingen erover te hebben.

Denk je ook aan de vert. van *La Cond. Humaine*?

Het nieuwe verhaal van Malraux - verhaal, niet roman - staat in de *N.R.F.* Abstract en traag. Hij is er niet tevreden over en zal dit heele begin omwerken; in de volgende nrs. komt een ‘definitieve’ tekst.

En Guéhenno? Zag je hem?

Met Slau heb ik het weer bijgelegd, ofschoon het ware plezier er nu toch af is, en hij me ‘onderin’ voortdurend op het systeem werkt. Ik denk trouwens dat hij niet minder grieven tegen mij heeft, me een slecht vriend vindt en nogal karakterloos in die *Forum*-affaire ook, enz. enz. Het kan me weinig schelen, maar de sfeer is niet prettig, vooral omdat hij er op schijnt te rekenen dat ik hèm nu voortdurend met al zijn klachten aan de borst zal nemen, nu ik van *Ducroo* bevallen ben. - Gisteravond was ik even bij hem en kreeg een onmogelijk geschrift te zien, waarin hij aan de redactie van *Forum* uitlegt dat hij niet langer wil meewerken, aangezien hij van Vriesland beschouwt als een charlatan, die door de anderen wordt beschut en mogelijk gemaakt, wat hem in strijd lijkt met de principes over ‘persoonlijkheid’. Dit is op zichzelf lang niet onjuist, maar de brief was grotesk, hatelijk en plechtig tegelijk, de redactie wordt er met ‘gij’ in toegesproken, enz. Antonini heeft hem sterk afgeraden het epistel te verzenden, ik zeer matig: ik kàn hem niet zeggen ‘doe het niet’, als hij denkt zoo ontzettend vervaarlijk te zijn. Hij had ook weer erin gezet wat

Vestdijk van Vic gezegd had, en dat ‘de groote medewerker du Perron zich over hem uitliet in termen die anders tegen ons aller tegenstander Coster gebezigd worden’, of zooiets. Ik heb hem niet eens gevraagd wat hij hiermee bedoelde; misschien ‘zwendel’ voor Vic's krantenkritiek, en ‘kringfluim’ voor zijn levenswandel. Het kan me ook niets meer verdommen. Als hij Antonini's raad opvolgt, zal hij jou persoonlijk schrijven, en in een andere stijl; maar misschien vindt hij dat te veel moeite en is dit proza zóó geslaagd voor zijn gevoel, dat hij dit toch verzendt. - Ik heb hem gezegd dat de ‘zuiverheid van *Forum*’ voor *mij* afgeloopen was na de bond met Vlaanderen, en dat ik sindsdien, evenals jij, *Forum* beschouw als een mogelijkheid méér tot publiceeren, en als *zoodanig* de meest dichtbije, maar hij schijnt dit ten eenenmale niet te begrijpen, en om de een of andere reden zijn manifestatie noodig te achten. Hij zal je dus ook vragen om in *Het Vaderl.* te zetten dat hij niet meer meewerkt en met de z.g. *Forum*-groep voortaan niets meer uitstaande heeft; en hij verwacht dan dat dit zonder commentaar gebeurt, omdat hij anders tot verdere onthullingen in staat is. Ik weet niet of je voor strijd voelt - *ik* zou het doen! - maar het *verstandigste* is zeker om van de heele zaak zoo min mogelijk notitie te nemen, vooral omdat Slauerhoff op sommige punten, in principe, tòch gelijk heeft. Dat wij - ik reken mijzelf er nu maar bij - Vic's prestaties èn zijn houding lullig vinden en hem om ‘fatsoensredenen’ toch als medeleider van *Forum* handhaven is natuurlijk toch waar. Dit heeft op zichzelf met de baloorige en onhandige manier van aanpakken van Slauerhoff niets te maken. Hij vindt dat *hij* met het excuus van Vic geen genoegen hoeft te nemen, dat hij Vic compleet een vod *blijft* vinden, en bijgevolg zich niet meer in *Forum* thuisvoelt. Van meewerken aan *De Stem* tot dusver geen sprake. Hij zegt dat hij van plan is minder te publiceeren en dat *Elsevier's* en *Groot-Nederland* ruim genoeg voor hem zijn; wat dat betreft hoef je hem dus niet direct van het antipathiekste te verdenken. (Bovendien, Vestdijk publiceert toch ook in *De Stem*! dit argument ligt voor het rapen.) Enfin, ik heb nu weer een hoop hierover geschreven, meer om jou een goed begrip van het geval bij te brengen, en omdat Slau er mij toch telkens weer mee aan boord komt; persoonlijk vind ik het een vervelende, kinderachtige historie.

Verder geen nieuws. Darja kwam en ging, en zal wel weer terugkomen. Wij hebben een nieuw appartement gehuurd met *twee* kamers: 88 boulevard Murat, en hopen er vanaf ± 15 Maart te huizen.

Wanneer kom je hier? Noth verlangt erg kennis met je te maken.

Hartelijke groeten, ook van Bep en aan Ant,

een hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 6 maart 1935

aant.

aant.

Den Haag, 6 Maart '35

Beste Eddy

Gisteren ontmoette ik, helaas maar kort, Guéhenno, en met buitengewoon genoegen! Niet alleen, dat wij zeer spoedig ‘op gang’ waren; maar ik vond hem zoo

mogelijk nog aardiger dan zijn boek. Het portret, dat je van hem geteekend hebt, was inderdaad erg onflatteus, want hij heeft bijzonder aardige oogen, die alles doen vergeten wat er verder minder goed geconstrueerd is. Hij werd mij afgeleverd door een oude juffrouw van Nederland-Frankrijk, die hem door het Mauritshuis geleid had. Hij schijnt zeer veel 'gêne' gewekt te hebben door zijn causerie. Des te beter. Ik hoop hem spoedig weer te zien. Zijn heele habitus ligt mij beter dan Malraux, waarbij komt, dat hij zeer gemakkelijk verstaanbaar spreekt, zoodat onze conversatie niet noemenswaardig onder mijn gebrek aan spreekroutine leed. Ik gaf hem groeten mee, dus je zult nog wel nieuws van hem hooren. De Hindoesche man is er nog niet geweest. Maar daar stel ik mij aanzienlijk minder van voor.

Hoe gaat het nu met je 'mot' met Slau? Ik schreef hem, hoezeer ook langzamerhand spuwend van het geval, een lange, zoo zakelijk mogelijke slotbrief, die hij, hoop ik, goed op zal vatten en binnen verloop van tijd verteren. Gevolg is overigens, dat nu Vic weer gebelgd is op mij, omdat ik Slau te veel heb toegegeven (ik zond hem n.l. een doorslag van mijn brief aan Slau). Zoo kunnen we aan den gang blijven, maar ik laat de zaak nu gewoon *loopen*. Ik heb wel wat beters te doen. Dat is zeker, dat dit de laatste maal is, dat ik met Slau vertrouwelijk over andere menschen spreek. Hij is in staat om morgen aan de Lang te schrijven, dat hij zoo juist van mij vernomen heeft, dat ik hem een analphabeet en een kruidenier vind.

En hoe staat het nu met *Ducroo*? Het boeit me zeer te weten, wat je van dien slotbrief hebt gemaakt! Trouwens, ik ben verlangend het hele boek te lezen.

Vanavond ga ik naar een lezing van Spengler. Minder voor de lezing als om mijn waarschijnlijk verouderde meening uit *Een Studie in Schaduw* aan zijn persoonlijk optreden te toetsen.

Verder niet veel nieuws. Lucullus is nog altijd in statu schorsendi en ik zit daardoor meer dan me lief is in de bioscoop. Gelukkig heeft een abonné nu over mij als bioscoopcriticus geklaagd; 'wij hebben allang genoeg van de pedanterie van M.t.B., die altijd over zijn eigen ideeën schrijft en de boeken meestal slecht critiseer*d*. Neen, dan uwe heeren Borel en Willink, zij gaan recht op het doel af en plaatsten ons midden in waar het om ging', schreef deze aardige abonné. Het blijkt dus, dat deze gewenschte critiek zonder enig bezwaar corrupt kan zijn. Als je zoo'n briefje gelezen hebt, kost het de eerste dag werkelijk groote moeite om iets op papier te zetten, en alleen krampachtig denken aan den heer van Crevel is nog een therapie.

Hierbij nog de kaart van Slauerhoff. Gedeeltelijk voor mij onleesbaar.

Hart. gr. ook van Ant voor jullie beiden

je

Menno

O, ja, hierbij nog een briefje van 'Cor' (graag terug), die zooals je weet mij *De Pantserkrant* ter lezing vroeg. Is het niet *voortreffelijk*? Hij heeft overigens nog geen 100% critiek of wat ook laten hooren.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [8 maart 1935]

aant.

aant.

Parijs, 8 Maart.

Beste Menno,

Onze brieven hebben elkaar gekruist. Slau zei me zooeven dat hij je den brief ‘aan de redactie’ nog zond, maar met een persoonlijk onderschrift aan jou. Verder dat de zaak hem alweer niet kon schelen, en dat het hem genoegen deed als hij Vic ermee had gepest, maar dat hij jou volstrekt niet had willen pesten en hoopte dat er ook geen breuk door zou ontstaan met jou. Het is een malle historie, die je alleen goed begrijpen kunt als je de *half*toerekenbaarheid in aanmerking neemt van Slauerhoff in een korzelige bui. Ik zou, als ik jou was, zoo min mogelijk notitie nemen van de zaak; dat berichtje wèl in *Het Vaderland* zetten, zoo kort en zakelijk mogelijk, en hem zelf niet meer antwoorden. Ik heb hem nu ingelicht, basta.

Hierbij zijn briefkaart terug. Maar ik bedoelde *mijn* briefkaart; de prentkaart met de eerste lezing van Slau aan Vic erop. Die zou ik graag terug willen hebben, ook omdat ik op het ‘maison de Silvie’ gesteld ben, en omdat het niet noodig is dat Vic (of jij) dit document verder bewaart, het heeft nu wel zijn werk gedaan!

Gelukkig dat Guéhenno je zoo sympathiek was. Ik ben benieuwd hem hier terug te zien en te hooren wat hij van Holland zegt. De Hindoe is 100 × minder! en zit nog hier.

Cor... ik heb er gewoon geen meening over. Wèl benieuwd naar het resultaat: spelen of niet.

Ik laat het hier nu bij, tot ik weer antwoord van je heb.

Hartelijke groeten van je

E.

Ik las in de *N.R.C.* nu ook een poëziestukje van Vic, in den vorm van een brief aan Jacques Bloem, over een zeer matig sonnet van den laatsten. Een gelul dat weergaloos mag heeten; voor het penny-a-liner-schap ervan, en in iederen zin van het woord. Als Vic dàt au sérieux neemt in zijn tegenwoordige productie... Enfin, over 3 of 4 jaar zijn we misschien allemaal door de journalistiek verpest, maar tot dusver kan Vic tot afschrikwekkend voorbeeld dienen, hoe beroerd ik het ook voor hem vind. Ik geloof dat Slauerhoff ‘in principe’ toch *totaal* gelijk heeft; alleen, ik laat me ook beïnvloeden door mijn sympathie voor Vic!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 8 maart 1935

aant.

8 Maart 1935

B.E.

De brief van Slau, waarover je schreef, is heden gekomen. Ik zond hem dit antwoord (graag retour). Als hij zijn onthullingen in *De Stem* doet zal mij dat bijzonder veel pleizier doen.

Ik schrijf je spoedig meer.

H.Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 8 maart 1935

aant.

aant.

Parijs, 8 Maart '35.

Beste Menno,

Wat een Ter Braak-nr. is dat laatste *Forum*! Vic, ik, H. [Herreman?], Wijdenes, alles is vol van Ter Braak. - Intusschen, zou je me nog een ex. willen laten sturen, want dit kwam hevig verfomfaaid aan, en bovendien, ik heb nog 'recht' op een bewijsnr., hebbende hieraan meegewerkt. - Dit niet vergeten; zeg het voort aan Ant!

Maar nu iets anders, en op gevaar af van je weer te kwellen in je positie van redacteur. Ik merk met eenige angst - en wil niet erop vooruitloopen - dat Marnix Gijsen nog in de redactie zit, en dat Varangot's verhaal niet geplaatst is. Ik hoop van harte dat het conflict met de Vlaamsche redactie niet reden is geweest tot ketsen van Varangot's, door de hollandsche redactie reeds aangenomen stuk. Want in dat geval gaat de laatste conditie waardoor het samensmelten met de Vlamingen aanvaardbaar was - *volstrekte* onafhankelijkheid van de gescheiden redacties - de lucht in, en hoezeer het mij voor jou ook spijten mag, ik schaar me dan, ongezocht, en 'volstrekt onafhankelijk', tòch achter den afvalligen Slauerhoff en trek mij als medewerker terug. Een katholiek-vlaamsche inmenging in wat ik toch nog als 'onze' kant beschouw, pruim *ik* niet. Dan liever heel *Forum* naar het moeras. Maar in dat geval reken ik toch ook op meer 'karakter' van jou, en zou ik je eerder willen voorstellen om de heele verdere jaargang één bataille te leveren tegen de Gijsens, inplaats van coûte que coûte voort te leven op *erger* dan een compromis. ('On vit; on vit infâme', zei Chénier.)

Ik schrijf dit nu zoo maar op, en betreur het werkelijk dat het vlak na Slau's onbeholpen inmenging gebeurt. Maar ik hoop dan ook dat het volkomen 'gratis' zal blijken te zijn, en dat gewoon een kwestie van plaatsruimte - of nog 'hangende' redactieconferenties - het stuk van Varangot hebben doen uitstellen. Stel me vooral omgaand gerust! (Misschien is het wel de schuld van Wijdenes!)

Dat stukje van Vic over jou - welke freudiaansche verklaring bestaat ervoor dat hij, als hij een por van Slau krijgt om te schrijven, dat dan meteen tègen jou doet? dit mysterie zou ik graag opgelost hebben... - was zeer matig; dat van mij ook, volgens jullie; wat is dat allemaal vervelend! Maar ik zou bepaald lust krijgen om te reageeren op de confidentieele toon van 'je XXX' in de *N.R.C.*, die zooveel ongevraagde dingen afleutert in dat blad, tegen zijn 'beste Jacques'! Deze heele kwestie van *confidentie als kunstmiddel* zou ik trouwens willen behandelen; ik ben alleen bang weer in te veel 'voorbeelden' (confidentieele van mij) te zullen vervallen, wat als een nieuwe por zou kunnen werken op Vic.

Ziedaar. Neem me dezen brief niet kwalijk en denk niet dat ik meteen overtuigd ben van... enz. Maar ik schrijf je eerlijk mijn reactie op die 'mogelijkheid'. Dàt *zou* ik verdommen, that's all. Schrijf gauw, of liever, kom eens gauw in Parijs; liever nu dan in April.

Hartelijke groeten van je

E.

P.S. - Stel je voor dat Arthur Hille, met 'Jan Kut', 'friemelen', 'klooterige dienaar', 'hij lùlt', 'schijterigheid', alles in volle letters, in *Groot Nederland* compareert,

voorafgegaan door Hélène Swarth en op den voet gevolgd door Top Naeff, Waldie van Eck en Eva Raedt-de Canter. Zeg dàt eens aan Marnix de Kuische, en zeg er dan bij dat hij ‘m'n kloe-oeten kan kussen’, ja?

P.P.S. - Eva Raedt-de Canter heeft in *Gr. Ned.* op een erg superieur toontje ook *Celibaat* van Walschap gekraakt. Het mensch heeft het over ‘dat het boek verloopt in nietszeggend gepraat’ of zooiets. Het wordt me toch altijd weer even te machtig, als ik zooiets lees, en ik heb lust om een panopt. te wijden *pro* Walschap. Vind je dat goed? Maar het wordt zoo'n rijk programma, met al die invallen, en het slot zal zijn dat alles in *Den Gulden Winckel* belandt, waar Kramers in arren moede roept om zijn oude medewerkers.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 9 maart 1935

aant.

aant.

Den Haag, 9 III. '35

Beste Eddy

Laat ik je eerst maar dadelijk geruststellen: het stuk van Varangot is heelemaal niet ‘weggegooid’; alleen hebben wij het voor den goeden vorm nog laten liggen, tot de vergadering met de Vlamen heeft plaats gehad. Die zal waarschijnlijk volgende week in Antwerpen zijn... als ik eindelijk eens weg kan. Overigens vind ik het een weinig onaardig van je, dat je van mij een dergelijke ‘retirade’ t.o.v. Gijsen zelfs maar veronderstelt. Het stuk van Varangot is *inzet* van het geschil, en zonder dat geen verdere voortzetting van de combinatie.

Je ontving nu al mijn doorslag van brief aan Slauerhoff. Ik ben niet van plan, na deze schunnige chantagepoging, nog één stap voor dezen onsmakelijken heer uit den weg te gaan. Hij doet niet meer of minder dan dreigen met dingen, die door ons in vertrouwen geschreven of gezegd zijn, en die hij bovendien uit zijn verband licht en verdraait, maar afgezien daarvan: iemand, dien ik op de gewoonste gronden een ‘honnête homme’ wil noemen, gaat zijn vrienden (of hoe je het noemen wilt) niet onder pressie van materiaal, dat wij hem in goed vertrouwen ter beschikking hebben gesteld, chanteeren! Hij kan nu voor mijn part met zijn onthullingen komen, en de edele rol spelen in deze lamentabele zaak, waarvan de ondergrond een of andere idée fixe is. Of Vic al dan niet een ‘persoonlijkheid’ is, laat mij na dit modderbad van persoonlijke smeerlapperij verder ijskoud en al schreef hij tien lulstukjes ‘confidentieel’ of over Bloem, het probleem van solidariteit zou voor mij niet meer bestaan. T.o.v. chantage is er maar één houding: den pooier royaal permissie geven met zijn voor het gezinsgeluk zoo fnuikende documenten voor den dag te komen. Al springt *Forum* er mee in de lucht, ik ken geen Slauerhoff meer, eer hij zijn excuses heeft gemaakt over den brief van 3 Maart. Men heeft mij blijkbaar niet ten onrechte gewaarschuwd tegen zijn practijken; en ik, die goddome de naïveteit heb, hem een ‘eerlijke verantwoording’ van Vic in handen te geven! Morgen staat die zaak in de *N. Arnh. Courant* en vliegt Vic uit zijn baantje! Jij kunt nu wel over ‘halftoerekenbaarheid’ schrijven, maar er komt een eind aan alles.

Resultaat van deze Slauerhoffsche campagne is, dat ik er *eind 1935* in ieder geval mee uitscheid, als er een opvolger te vinden is, en ook zonder dat het secretariaat neerleg. Vestdijk zal het, als het weer, zooals bij Bouws, gehonoreerd wordt, wel willen overnemen. Voor mij heeft *Forum* nu pas goed afgedaan. Ik heb het Maart-nummer *niet* ingekeken. Terwijl er van de kant van iemand, dien ik altijd voor een der 'onzen' heb gehouden, gesard wordt met publicatie van geusurpeerde mededeelingen, heb ik het genoegen, zijn opstel op de eerste pagina te zetten. Ik bedank er verder voor.

Schrijf vooral over *Celibaat*! Het lijkt me het juiste moment. Voor het moment genoeg. Begrijp goed, dat ik heelemaal niet als de 100% rechtvaardige wil poseeren en wellicht Vic te veel heb geprotegeerd; maar dat alles met de bedoeling de vriendschap en loyauteit onder 'kameraden' hoog te houden, en zonder het geringste vermoeden, dat iemand van ons over zulke middelen beschikte als Slauerhoff.

Een hart. hand van je
Menno

Ik hoop nog altijd, binnenkort naar Parijs te kunnen komen! Gisteren Klausje gesproken, in de Pfeffermühle; hij is toch meer een onbeduidend dan een onoprecht type, lijkt me.

De briefkaart in quaestie kan ik momenteel niet vinden. Ik zal er naar zoeken.

'Cor' wil spelen: maar ik heb alles nog blauw-blauw gelaten, omdat hij m.i. geen 'Pankow' heeft.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [9 maart 1935]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Zaterdag.

Beste Menno,

Vanmorgen liet Slau - die zich overigens opmaakt om naar Holland te gaan - mij je brief lezen. Gisteravond hadden we net een 'verteederd' gesprek over de idiotie van ruzies onder elkaar, het verzwakkende daarvan 'naar buiten', en dat er toch maar 5 of 6 menschen waren die bij elkaar hoorden (aan onze 'goede kant') nl.: hij en jij, Vestdijk en Greshoff, Marsman en ik. Hij vond dat zelf zeer waar, filosofeerde er op zijn manier over, en besloot dat het *daarom* juist zoo idioot was dat Vic er nu tusschen zat... Mooi. Vanmorgen kwam hij mij de nieuwe correspondentie laten lezen. Je brief is uitstekend. Ik heb hem dat gezegd, en ook dat het volstrekt begrijpelijk was, dat je nu kwaad was, enz. Hij begreep dat ook wel, maar het dringt niet tot hem door dat 'de waarheid' ditmaal niet mag worden gezegd, omdat wij zelf - dat zijn jij en ik - anders toch zoo waarheidlievend waren. Ik heb hem *misschien* aan het verstand gebracht dat zijn manier van de boel doordrijven gewoon *vijandig* is tegenover Vestdijk en jou (over mezelf praat ik maar niet eens) en dat je zóó

alleen optreedt tegen menschen voor wie je niets voelt, noch achting, noch vriendschap, noch wat dan ook. Hij had een antwoord klaar voor je, dat ik ook lezen moest, en dat niet slecht was, maar na dit gesprek is hij naar huis gegaan om er toch nog iets anders van te maken. En of *ik* het jou niet kon uitleggen dat het hem erg speet om jou zoo te pesten, maar dat hij toch gelijk had, wat Vic betreft, dat wij dat zelf toch zeiden (of toegaven!). Dat Vestdijk en jij hem (Slauerhoff) toch gedesavoueerd hadden toen het erop aankwam, enz. Het is hopeloos, en soms zoo August-de-Domme-achtig dat je erom moet lachen. Als je erbij kon zijn, zou je zelf zien hoeveel mals in deze heele historie zit. Het rare is: dat Slauerhoff èn halfverantwoordelijk is èn ergens (in principe) tòch gelijk blijft houden; hij begrijpt bv. niet, zegt hij, waarom je van 'chantage' spreekt, aangezien het 'toch waar' is; overigens begrijpt hij wèl - of doet althans alsof - wanneer ik hem uitleg dat hij jou en Vestdijk een onaanvaardbare rol laat spelen tegen Vic: 'Ja, dat is wel zoo', zegt hij dan.

Misschien kan deze verklaring (die de 'eerlijkste' is die ik je geven kan) je laten *voelen* hoe de boel in elkaar zit. [Dat is nl. beter dan begrijpen!] Er is in de gedachtegang van Slau gewoon iets dat met de onze niet klopt; hij vindt volstrekt niet dat hij 'chantage' pleegt of jou 'verraden' heeft, hij meent dat hij de zaak ernstig met jou besproken heeft als *redacteur*; en daar wij anders toch zoo waarheidlievend zijn, enz. Als hij de zaak niet begonnen was, zou hij er nu wschl. niet eens meer aan denken, maar al doende schijnt hij nu coûte que coûte gelijk te willen hebben tegen Vic. Ik heb hem ook gezegd dat als wij (d.w.z. jij, Vestdijk, Vic, hij en ik) de boel konden bepraten, alles in een uur ampel opgelost zou zijn, maar dat brieven altijd erg eenzijdig zijn en alleen één kant scherp stellen, enz. - ook dat schijnt hij, zoolang hij met mij praat, wel te begrijpen. Maar daarnaast zegt hij dan: - Maar jij hebt mij toch aangeraden om die eene brief te versturen. - Het is ontwapenend als je het meemaakt, maar ik kan me voorstellen dat je van daar gezien gewoon pisnijdig bent. Antonini heeft Slau ook gezegd dat hij zich je kwaadheid (en die van Vestdijk) zeer goed kon voorstellen. Maar dat daaruit een logisch gevolg voor hem zelf zou komen, geloof ik niet meer. Hij is in staat de logica van een ander te volgen zoolang er met hem gepraat wordt; zoodra hij weer voor zichzelf denkt vervalt hij weer in het oude richeltje. Hij zou nu straks om 6 uur hier komen, om iets af te spreken voor morgen, en mij dan de 'definitieve' brief aan jou te laten zien. Ik wacht daar nu op (het is nu 3 uur) -

Malraux en Clara zijn geweest en hebben hier tot 6 uur zitten praten, maar van Slau nog geen glimp. Vanavond komt de Hindoe een afscheidsbezoek brengen, allemaal heele aardige dingen (gisteravond had ik een doove vlaamsche gek op bezoek, die mij absoluut wilde zien sinds hij mijn 'portret van den verleider' in *Forum* had gelezen), maar ze houden mij van mijn vertaling van *Fermina Marquez* af, waar ik al flink mee te laat ben.

Tusschen Slau (kwart over 7) en den Hindoe (half 8) in, even dit afmaken. Ik heb den nieuwen brief gelezen; die werkelijk 'nog zachter' is, zooals hij zelf zegt. Hij stelt zelfs zooiets voor als zijn brief aan de redactie 'in een andere vorm' over te doen. Verder blijft hij gesteld op een mededeeling betreffende zijn uittreden; waarom zou je dat trouwens niet doen? - Enfin, ik hoop dat *ik* hiermee van de zaak af ben, en dat ik de rest van jou hoor! Slauerhoff is van plan om Dinsdag naar Utrecht te gaan en eerst een paar dagen bij Van der Meulen te logeeren, daarna...?

Schrijf me ook weer eens over andere dingen. Vestdijk kan dezen brief gerust lezen; Vic liever niet, omdat ik, hoe dan ook, toch niet graag den schijn zou wekken van partij voor hem te kiezen tegen Slau. Ik vind deze heele historie idioot, en kan me vooral goed voorstellen dat jij en Vestdijk er de pest over hebben, maar voor de heele houding van Vic heb ik alleen een 'ver begrijpen'.

Hartelijke groeten van je

E.

11 uur.

De Hindoe gaat overmorgen naar Engeland terug en hoeft voorloopig dus niet te worden verwacht. Hij is werkelijk erg geschikt; hij heeft iets kinderlijks en openhartigs en is erg verengelscht (o.a. amant van die Ethel Manning van wie Bouws dat mooie boek had in Gistoux, weet je dat nog?) Hij zal je wel bevallen, als je hem neemt in his own way, en hij heeft allerlei aardige verhalen als je hem zoover krijgt.

Je briefje, dat ik hierbij insluit, kwam tijdens zijn bezoek. En je ziet dat ik er al uitgebreid op 'geantwoord' heb!

Hier eindig ik nu echt.

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [13 maart 1935]

aant.

Parijs, 13 Maart.

Beste Menno,

Je lange brief ontvangen, maar er valt niet veel meer op te reageeren sinds ik je van hier het noodige schreef. Bovendien is Slau nu weg; na door de telefoon nog een laatst ruzietje met mij te hebben gehad. Hij heeft werkelijk een beroerd leven, en maakt weer een crisis door, dat mag misschien toch wel als excuus gelden, ofschoon ik hem zelf knap onmogelijk kan vinden.

Wat die chantage-historie betreft, je doet beter het niet zoo *ernstig* op te nemen. Humor en intelligentie zijn hier tenslotte meer vereischt, dan grimmigheid en karakter; geloof *mij* hierin, die soms zeer geladen ben tegen Slau en die de historie volslagen idioot vind. Schrijf hem een rustige brief waarin je hem zijn 'brief aan de redactie' terugzendt en voorhoudt dat dit toch werkelijk geen optreden is tegenover vrienden. Verder ronduit hoe Vestdijk en jij hier tegenover staan.

Waarom in godsnaam zou je 'Cor' *De Pantserkrant* niet laten spelen omdat hij geen Pankow heeft? Laat hem zelf Pankow spelen, of de eerste de beste jeune premier, wat kan dàt je nou schelen? Spelen of niet, maar eenmaal dat er gespeeld wordt, *bemoei* je er verder dan niet mee, dat lijkt me de eenige houding!

Jan is onderweg hierheen, geloof ik, volgens een nogal mysterieuse briefkaart. Maar ik zie en merk nog niets, en het is al over zessen.

Later meer. Veel hartelijks van steeds je

E.

Vestdijk zal je over een tijdje de proeven van *Ducroo* doorgeven met al het 'journalistieke'; wil je die dan direct doorlezen en mij met je krabbels erbij doorzenden? Dank.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 13 maart 1935

aant.

aant.

Den Haag, 13 Maart '35

Beste Eddy

De zaak Slauerhoff schijnt een groteske te moeten worden. Van Slauerhoff kreeg ik n.l. een ‘antwoord’ op mijn verbreking van relaties, dat nog eens met dezelfde misverstanden aankomt. Dat ik niets meer met hem te maken wil hebben, als hij zich niet anders gedraagt, schijnt hij niet eens te begrijpen. Hij denkt zeker, dat ik me elken dag brouilleer; maar ik wil hem dan nog wel vertellen, dat ik brouille intens belachelijk vind en na de quaestie met Binnendijk niet zooiets belachelijks als dit heb meegemaakt. Dat ik het opgeef met iemand om te gaan, die mij vervolgt met zijn chantagepraktijken en dat in hopelooze naïveteit, vermoed ik, is meer machteloosheid dan boosheid. Ik heb mijn best gedaan om naar twee kanten openhartig te zijn, en deze brief komt weer aan met de bewering, dat wij Slauerhoff ‘vlijtig gedesavoueerd’ hebben! Tegen die logica heb ik geen ander middel dan zwijgen. Ik heb er natuurlijk ook op zichzelf niets op tegen, in de krant te zetten, dat hij zich retireert uit de *Forum*groep, maar ik doe het niet onder pressie van een brief waarin hij, z.g. voor de redactie bestemde, maar in wezen alleen voor Vic bedoelde losse brokken uit brieven en gesprekken van anderen inlascht om de pesterij voort te zetten.

Aan tijd schijnt Z. Ed. overigens geen gebrek te hebben. Ik wel; een reden te meer om niet meer op zijn brief in te gaan.

Willink is er nu wel voorgoed uit, en een opvolger is er nog niet. Resultaat: ik schrijf elke dag een stuk, gewoon afschuwelijk. Moge de nieuwe man met den montageblik schielijk arriveeren!

Ik heb je, meen ik, nog niet verteld, dat ik Anthonie Donker beet heb gehad. Hij publiceerde n.l. in het *Cr. Bull.* van Februari een ‘inviet’ aan de lezers om hun oordeel te zeggen over *Politicus zonder Partij* en *De Smalle Mens*. Ik heb nu een stuk in zijn ethischen stijl geschreven onder pseudoniem Thea Poortman, litt. cand., en dat ingezonden. Vandaag staat het afgedrukt! (Ant had er een aandoenlijk briefje bijgeschreven). Ik zal hem dus nu in *Forum* zachtjes ‘nemen’. Hierbij de doorslag van het ingezonden manuscript, graag spoedig terug. [*Otten* was er al ingeloopen. Hij zei mij n.l., dat die juffrouw Poortman zulk een uitstekende karakteristiek van mijn gebreken had gegeven, en dat hij verschillende menschen al had aangeraden, dat stukje eens te lezen!]

Verder corrigeer ik proeven van *Het Tweede Gezicht* en *De Pantserkrant*, ‘Cor’ zal ik toch maar afzeggen; ik heb toch weinig lust met hem op eenigerlei wijze nauwere banden (bandjes) aan te halen, en naast hem repetities bij te wonen.

Spoedig eens meer en beter. Nu maar een hart. hand van
je
Menno.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 16 maart 1935

aant.

aant.

B.M.
Vanaf Maandag niets meer hierheen zenden maar naar: 88 boulevard Murat Paris (16e).
Hart. gr. van je
E.

Wil je onze adresverandering ook aan *Het Vaderland* opgeven? Schilt, Hein en administratie? Dank!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [16 maart 1935]

aant.

aant.

Parijs, Zaterdagavond.

Beste Menno,
Zooeven naar het nieuwe ‘huis’ wandelend - mijn briefkaart was toen al weg - kreeg ik er post! Je hebt een of twee dagen te vroeg geschreven, maar dat is niet erg; en de post was rijk. Allereerst (de zaak Slau beschouw ik nu maar als afgedaan, te meer waar hij in Holland zit) komen Bep en ik je ons groote plezier betuigen over de zeer geslaagde grap. Zoo'n reactie als die van Otten is toch eigenlijk onbetaalbaar! Heb je hem uit den waan geholpen of moet hij het ook nog lezen in *Forum*? Ze zullen zeggen dat je jezelf heel goed kent, zooals zekere heer Huey Long, gezegd ‘Kingfish’, de ‘amerikaansche Hitler’, die *Dr. Jekyll and Mr. Hyde* het prachtigste boek vindt dat ooit geschreven werd, omdat het hem rechtvaardigt in al zijn politieke ‘dubbelheden’. [Dit zegt hij er niet bij, maar dit zeggen de anderen.] Van Eeden deed zooiets eens in *De Gids*. Maar hoe dan ook: één ding is erg beroerd voor ‘hen’ en erg plezierig voor ‘ons’, dat het zoo goed en direct ‘gepakt’ heeft; vooral ‘naar buiten’ slaan ze hiermee zoo'n onaangenaam figuur! Overigens, als je er over schrijft, zeg dan dat je door je goede hart gedreven werd, gezien de *reclame* die Anthonie Donker voor onze boeken maakt. Hij moet zich anders wel machteloos voelen, om dit erop te hebben moeten vinden; prijsvraag: bekroond wordt hij die de meeste gal verwerkt onder een schijn van rechtvaardigheid en ‘kritisch geweten’. In dit opzicht zijn sommige zinnetjes van je juffrouw Thea onovertrefbaar. Maak je stuk niet te lang, net lang genoeg om de aandacht vast te houden, [Bep zou willen dat je er ook nog wat van zette in *Het Vaderland*] en zet er vooral een paar didactische overwegingen in! Misschien kan je er ook in zetten dat ik vooruit beloof *niet* hetzelfde te doen voor *De Smalle Mens*; eerder zou ik geneigd zijn een boekwerk (door mijzelf te bepalen)

te sturen aan den inzender van de bespreking die het meest aan bovenomschreven prijsvraag beantwoordt.

Maar misschien vind ik de lulligheid van Otten nog aangenamer om te overwegen dan die van Anthonie Dikbil.

Van Duinkerken was best; hij had de prijsvraag kunnen winnen, als het daarom ging. Maar dat hij mij zoo geestig vindt als de gemiddelde geestige Franschman van de 18e eeuw (hoewel niet zóó geestig als Rivarol en Talleyrand - deze keuze is op zichzelf 'gondolant'!) streelt toch mijn ijdelheid. Denk je eens in; dat is toch al meer dan zoowat alle 19e en 20e-eeuwsche auteurs van Holland bijeen?

Wanneer kom je hier? Jan was er 1½ dag, wat heel gezellig was; daarna is hij met groote hoofdpijn afgereisd. Ik word geteisterd door lusten om werkelijk *half* zoo 'erudiet' te worden als men mij in Holland vindt; het is hopeloos, zoo sterk als ik voel dat ik van alles niets weet. En dat verdomde gevoel van copy te moeten draaien, vertalen of boekbespreken, of wat anders, terwijl ik bijna nooit meer een boek voor mijn eigen plezier lees!

Heeft Vestdijk je de blzn. van 'De Krant' gegeven, uit *Ducroo*? Stuur ze me vooral zoo gauw mogelijk door. Hier en daar heb ik al wat geschrapt, wat me bij herlezing niet meeviel. Ik ben werkelijk een beetje bang voor deze journalistiek van het einde. Lees ook vooral de 'Brief aan Wijdenes' goed, en zet er allerlei aanteekeningen bij, niet alleen om wat je er in vinden kunt dat je slecht of overbodig voorkomt, maar ook om wat je erin *missen* zou. Veel dank.

Veel hartelijks onder ons vieren, d.w.z. vijf met Vestdijk als hij bij je is, een hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 20 maart 1935

aant.

aant.

B.M.

Heeft Vestdijk je de proeven van *Ducroo* niet gegeven? Waar zijn ze dan? Spoed, spoed, spoed, alsjeblieft! Ik wacht met trillende zenuwen! Hartelijk je

E.

We zijn druk bezig met de installatie.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 21 maart 1935

aant.

aant.

Den Haag, 21 Maart '35

Beste Eddy,

Je briefkaart kwam net, nadat ik de lectuur van de proefvellen beëindigd had; ik zend ze per gelijke post terug. Vestdijk heeft ze me al dagen geleden gegeven, maar ik kon niets lezen, omdat ik hier momenteel uitgeknepen wordt als een copiecitroen. De unfairheid van dit traineeren met het baantje van Luc, komt hoe langer hoe meer aan het licht; men laat de zaak maar slepen, omdat men weet, dat ik het zoolang toch wel doe. Maar de volgende week ga ik staken. Ik kom tot niets meer voor mezelf, ben voortdurend slaperig en... vermager! Dat laatste kan geen kwaad, maar den profiteur de Lang gun ik mijn vet niet.

Ik kan zoo van het hoofdstuk *De Krant* nog weinig zeggen. Het moet ergens op uitloopen, en dat stuk is er nog niet. Op zichzelf zijn deze aanteekeningen wel boeiend, maar het *slot* moet m.i. toch iets anders worden! Ik zou het jammer vinden, als je het toch liet uitloopen in deze losse notities. Maar dat is toch ook niet je plan? Stuur me spoedig de rest, dan heb ik meer houvast om er iets persoonlijks van te zeggen. Je moet (dit als ondergeschikt amendement) wel oppassen voor gallicismen; zooiets als ‘helemaal simplisties’ (463) lijkt me vertaald ‘Fransch’. Zoo nu en dan is het werkelijk, of je eerst in het Fransch gedacht en daarna je gedachten in Nederlandsche woorden hebt omgezet. Wat geen wonder zou zijn, nu je geregeld in Parijs bent, maar toch minder ongedwongen leest. Heb je zelf ook het *gevoel*, dat je in het Fransch denkt? Ik herinner me zooiets uit mijn Berlijnsche tijd voor het Duitsch; bij tijd en wijle (ik sprak toen met niemand ooit een woord Hollandsch) moest ik ‘terug vertalen’.

Het mopje met Anthonie moet ik nog uitwerken. Ik hoop het zoo onontkoombaar mogelijk te enscèneeren.

Van Slauerhoff heb ik geen bericht meer gekregen, ook geen adres. Ik vind het best; laat er maar eens wat stilzwijgen komen tusschen ons. Alle lust is me vergaan om met hem van gedachten te wisselen; maar geloof me, ik ben weer geheel ‘humoristisch’ in dezen en mijn ‘grimmigheid’ is volkomen weg. - Maandag a.s. is de bewuste vergadering met de Vlamen. Daar zal het nu wel hard tegen hard gaan, met den onschuldigen Varangot als voetbal.

Kuyle heeft, zooals je misschien hoorde, in de *N. Gemeenschap* een stuk over de ‘spekjoden’, over de ‘Mozessen en Jordaans’ etc. geschreven, met een verheerlijking van Hitler erbij. Den Doolaard is daarop uit de redactie gegaan. Verder merkte ik toevallig door een briefje van een inzender, dat men in de *N. Gem.* alleen kan publiceeren als men een verklaring onderteekent (geen gekheid!) *niet* aan *Forum* en de *Gemeenschap* mee te werken, in welken vorm ook!

Ik koester nog altijd de illusie, dat ik binnenkort naar Parijs zal kunnen komen. Dan misschien heel onverwachts; maar in ieder geval schrijf ik toch vooraf.

Hart. gr. van ons beiden en voor Bep
de hand van je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 24 maart 1935

aant.

aant.

Den Haag, 24 Maart '35

Beste Eddy

Ik heb nu ook de laatste bladzijden gelezen van *Ducroo*; de proeven gaan per gelijke post retour. Tot op het laatst toe weet ik niet precies wat ik er over zeggen moet, omdat ik geen overzicht en dus geen totaal-indruk heb van het geheel. Dat is een belemmering voor mijn oordeel, want ik heb absoluut geen talent om, zooals Vestdijk, detailcritiek te geven; daarvoor ben ik te zeer overtuigd van het betrekkelijk goed recht van elke constructie in woorden. Veel notities van V. lijken mij wel verbeteringen, omdat zij... detailverbeteringen zijn; aan het geheel is niets te verbeteren, omdat het representatief is voor een bepaalde manier van 'eerlijkheid'. Het 'open einde' is zeker in dezen samenhang het beste; en of de appreciatie van V. over de drie laatste hoofdstukken juist is, betwijfel ik ook. Wat hij 'haastig' noemt, is *zeker* een essentieel element van den stijl van dit boek; en het 'haastige' eruit te werken lijkt me principieel onmogelijk en fout. *Mijn* oordeel kan pas komen, nadat ik *Ducroo* van de eerste tot de laatste bladzijde achter elkaar heb gelezen; want alles hangt er van af, of je protest tegen den 'geacteerden' roman, deze vorm van 'eerlijkheid' zonder poging tot liegen, d.w.z. styleeren, het effect heeft, dat er bij hoort.

In ieder geval is de 'eerlijkheid' zoo evident echt, dat mijn moeder erg boos geworden is na lezing van het Wijdenes-fragment in *Forum*, omdat je mij geheel natuurgetrouw 'volgt', en dan de scene met Otje plotseling aan de familie van Emden ontleent. Die reactie is wel merkwaardig: iemand (een gewone lezeres, die toevallig van de feiten op de hoogte is) voelt dit onwillekeurig als een *leugen*, en mijzelf ging het ook eenigszins zoo, toen ik over Otje las. De methode verdraagt zulk een inlasch eigenlijk niet, de authenticiteit krijgt in dit boek bijna het karakter van historische 'waarheid'. Natuurlijk is dit iets, dat den anderen lezer ontgaat, en ook ontgaan mag, maar voor de beoordeeling van de structuur van *Ducroo* is het toch wel curieus. (Ik laat nu daar, dat mijn moeder zich gekrenkt voelt door dat lezen aan tafel, dat voor haar gevoel natuurlijk weer absurd 'overdreven' is van die van Emdens!)

Voor mijzelf zal het hier op aankomen: zal ik na lezing van den geheelen *Ducroo* voortaan het liegen in de kunst volledig *verwerpen* of juist weer extra gaan *beamen*?

Er schijnt eindelijk kans te zijn op een nieuwen filmcriticus, zoodat ik volgende week vrij zou zijn van bioscoopbezoek. Ik hoop, dat het nu ernst is, want ik kan geen papier meer zien. Dan is er misschien ook kans op Parijs.

Anthonie heb ik getracht zoo doelmatig mogelijk te grijpen. Je zult het in het volgende *Forum* wel lezen.

Morgen Anvers. Daar kan het heele *Forum* natuurlijk in diggelen gaan. Het beste lijkt me, dat ik aan het eind van het jaar uit de redactie ga en dat zoowel jij als ik voortaan medewerkers zijn, zonder eenige verantwoordelijkheid voor de leiding. In ieder geval is *Virginia* voor alles zeer geschikt als proefsteen van gezindheid. Ik schrijf je spoedig na dien vergadering.

hart., in haast je
Menno

Mag ik onbescheiden zijn en en passant naar de toekomstige 'kraam' informeeren?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan

Menno ter Braak

Parijs, [26 maart 1935]

aant.

aant.

aant.

Parijs, 26 Maart.

Beste Menno,

Dank voor brief en proeven. Ik wacht nu met spanning op het rapport over Antwerpen. Jan Gr. heeft mij een-en-ander verteld dat verduiveld antipathiek was van den kant van die Vlamingen (krachtvertoon gebaseerd op de vele vlaamsche abonnés etc); enfin...

De brief aan Wijdenes heb ik totaal omgewerkt; de al te decoratieve en aesthetische kindermeid aan het eind geschrapt en iets veel 'echters' daarvoor in de plaats. Ook in de journalistiek zijn nog heel wat dingen veranderd. Het 'haastige' voel ik ook niet als een verwijt; integendeel. Om zooveel op te schrijven in één jaar tijd, en in bepaalde omstandigheden, is 'haast' haast een aesthetische factor! Wat je verder van de 'leugen' en de 'waarheid' zegt, is aardig, maar voor mij, die natuurlijk precies weet *hoeveel* er gelogen is - op heel wat meer plekken dan een algemeene indruk zou doen veronderstellen, soms om 'fatsoens'-, soms om 'kunst'-redenen - maar half juist. En natuurlijk, ik *hoop* eerder dat je hierna de z.g. 'geacteerde' roman weer zult gaan waardeeren, dan dat je dit voortaan als *het* recept zag! Het eenige wat mij hierin curieus lijkt is het mengsel van 'Dichtung und Wahrheit', het werkelijke element 'roman', gevlochten door alles wat suivië (om een woord van Bloem te gebruiken) mémoires had kunnen zijn. De gesprekken bijv., zijn allemaal toch veel meer geënsceneerd, dus volgens de 'roman' techniek ontstaan, dan de herinneringen. Je ziet deze manier van enscèneeren overigens heel goed in de *Havelaar* (gesprekken aan tafel en in de huiselijke kring over Amy Robsart, enz. - kortom, de 'essayist' in den 'romancier' al). Wat zijn al die onderscheidingen tenslotte bête, en alleen goed voor specialisten! ik zie nu wel 100 boeken om mij heen die voor 'romans' doorgaan en in geen enkel opzicht bijna beantwoorden aan den roman-roman, waar alle Binnendijken op een gegeven moment zoo naar smachtten. Als het géén 'roman' is, en géén 'mémoires', en géén 'essay' en géén 'dagboek', G.v.d. wat is het dan? Een *boek*. Een mensch. Enz.

Dat je moeder boos is geworden, spijt me; maar van haar optiek uit heeft ze natuurlijk gelijk. (Bovendien had ze natuurlijk alle 'aanleg' om boos op me te worden, maar wat dat betreft, verwacht ik van mijn familie in Indië ook het noodige.) Ze denkt, doodgewoon: '*Men* zal natuurlijk denken dat *ik* die lezende moeder ben, en het is een grove leugen, want ik ben het *niet*!' Precies zooals de 'Trude' uit de scène die Gijsen zoo geschokt heeft, zou moeten zeggen (als ze het leest): 'Gelukkig dat hij mij mijn echte pa niet gegeven heeft, want dan had *men* mij vast herkend'. Voor mij treedt hier zonder veel moeite de 'kunstenaar' in de plaats van den 'historicus'; aangezien de mogelijkheden die ik in plaats van de waarheid gesteld heb inderdaad mogelijk hadden kunnen zijn, en volstrekt aanvaardbaar en in de gegeven sfeer, *worden* ze voor mij waarheid. Gek misschien, en aan welke wet beantwoordt dit? want anderzijds zou het mij onmogelijk zijn om een lange vrouw kort te maken of een bruine blond.

Maar... àls *Ducroo* nog eens een roem krijgt, die ik geen oogenblik veronderstel; zooiets als de *Camera Obscura* of zoo, dan zal het noodig zijn om later ook een *Na 25 jaar* uit te geven, met aanteekeningen over de personages, en over wat 'echt' waar is en wat alleen maar 'kunst'-waar. Met portretten dan ook! Voor het geval ik

vóórdien overlijd: de sterfkans is tegenwoordig zoo erg groot, zou ik een dépôt van deze papieren en documenten moeten achterlaten bij een betrouwbaar iemand. Aanteekeningen als: ‘In dit boek heb ik maar 6 kinderjuffrouwen, in werkelijkheid waren het er 10; zoo is juffrouw Kitty Wahl, zoowel wat naam als wat persoon betreft, samengetrokken uit 2 juffrouwen (die elkaar trouwens opvolgden, hoewel ze elkaar niet gekend hebben) en die resp. Emma Wahl en Kitty Rijcke heetten’ - worden dan schering en inslag. Ook aanteekeningen over wie mij aangeraden heeft dit of dat te schrappen en waarom, en wàt er verzwegen werd, enz. En wat gelogen is, gek genoeg, kan alleen onthuld worden voor zoover het vergrijpen goedmaakt, maar als het uitwisschen van den leugen het vergrijp wordt, wat dan?...

Bep - die het heel best maakt! - zal hieronder nog wat schrijven. Ik ben èrg benieuwd je over Anthonie te lezen, en zeer verlangend om je weer eens hier te zien. De nieuwe installatie is nu eindelijk, uiterlijk, wel klaar.

Hartelijke groeten onder ons vieren,
een hand van je
E.

[E.d.P.-d.R.:] L.M.

‘Bep zal iets bijschrijven’, klinkt zoo lief, en ik wou alleen een noodkreet slaken: er ligt nog altijd op het Vaderl. een stuk van Februari nog, over Urbanisme en zoo!! Kun je het niet vóor 1 April erin krijgen? Ik heb destijds wel geprofiteerd van het feit dat de goede(!) Borel zelf niet genoeg copie leverde...

Mijn ‘tante Jetty’ van Embden, als ze Ducroo ooit leest of als het gerucht van dat hoofdstuk ooit via Eibergen tot haar doordringt, zal zich wel niet precies herinneren dat Otje dat in mijn bijzijn gezegd heeft. En dus zal ze tot overmaat van ramp denken dat jij die historie geleverd hebt, aangezien je ook aan haar tafel gezeten hebt! Enfin, jij hebt bij haar toch geen reputatie meer te verliezen, terwijl ze van mij een zin uit een boekbespreking in haar spreukenboek heeft gecopieerd. Maar ze heeft me nooit willen zeggen welke.

Hrt. gr. aan Ant, Bep

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 30 maart 1935

aant.

aant.

Parijs, Zaterdag.

B.M.

- Waarom blijven we zoolang zonder bericht? Is Holland in Antwerpen verslagen, of heeft de strijd je uitgeput? Is Lucullus nog altijd niet vervangen, of is er hommeles met den heer Directeur? Of ben je op komst? Met het oog op Bep is het beter dat je nu niet komt, want ‘het’ wordt nu zoetjesaan verwacht, en liefst zouden we willen dat je nu bij ons logeerde. Als ik alleen ben kan dat ook, maar nu is het het ongelegenste moment.

Hart. gr. van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 31 maart 1935

aant.

aant.

Den Haag, 31 Maart '35

Beste Eddy

De devaluatie van de belga heeft de afrekeningsbijeenkomst met de Vlamingen voorloopig verhinderd; Maurice en Herreman konden niet weg, en dus is de reis naar Antwerpen afgelast. Verduiveld vervelend, want nu hangt het geschil nòg. Ik kan je dus ook geen nader nieuws over de stand van zaken meedeelen. Waarschijnlijk zal het nu wel begin April worden.

Als ik kan, kom ik a.s. weekend even in Parijs. Daarvoor is alleen noodig, dat het seizoen niet raar gaat doen; tot nog toe is er op Zaterdag en Zondag niets, maar er kan nog wat losbreken. Er is gelukkig een filmcriticus aangesteld, een zekere Hulsker, zeer geschikt, lijkt me, en bovendien 'honnête'. Die eigenschap is veel waard bij ev. samenwerking aan de krant. Ik heb gisteren den acteur weer eens verfoeid, had n.l. een stuk van 'Cor' gekraakt, waarop deze heer woedend naar Schilt is geloopen en gedreigd heeft met advertentie-inhouden etc. Dus had ik gisteren een conferentie met hem waarin hij begon met mij te willen imponeeren door te zeggen, dat hij mij voortaan niet meer wilde toelaten. Ik heb hem toen meegedeeld, dat mij zulks heel aangenaam zou zijn, aangezien ik mijn avonduren heel goed voor andere doeleinden kan gebruiken, waarop hij van koers veranderde en begon te jammeren over mijn gebrek aan tooneelkennis. Het mooiste is, dat hij mij twee weken geleden, toen hij naar *De Pantserkrant* solliciteerde, het tegendeel had meegedeeld! Over dat stuk liet hij zich nu ook ineens 'schamper' uit: hij had mij niet willen zeggen, dat het eigenlijk nog niet rijp voor het tooneel was, het was een typische eersteling etc. Tenslotte bleek het palurkje mij een tweede maal bij dat gekraakte stuk te willen halen, om dan een *gunstige* recensie te schrijven! Ik heb hem toen mijn volle verachting in het smoelement gespogen en zag hem daarop wèèr van kleur veranderen. Het eind was, dat hij mij groen van narigheid over zijn mislukte zitting, uitliet. Het opmerkelijkst is, dat deze soort fluimen op niets zoo weinig rekent als op een paar ongezouten opdonders; zij meenen, dat hun directeurschap en hun 'ik heb al 35 jaar tooneel gespeeld' indruk zullen maken! 's Avonds mij verfrischt door bij Bob op bezoek te gaan, die een operette wil componeeren om uit het clearing baantje te komen en mij nu om een scenario (of heet het libretto?) heeft gevraagd. Ik weet niet, of ik daar kans toe zie!

Heb je Guéhenno al weer gezien na zijn terugkeer uit Holland? Ik kreeg van hem toegezonden zijn *Conversion à l' Humain*, dat ik zoodra ik tijd heb hoop te lezen. Onder de bedrijven door las ik nu twee boeken van Ortéga Y Gasset; als het me lukt, schrijf ik over Ortéga een groot stuk, dat dan nog in *Het Tweede Gezicht* kan komen. Hij is voor mij het type van den 'zeer begaafden intellectueel'. Ik heb dan meteen gelegenheid om de paradox van het intellectueel-zijn te behandelen.

Het stuk over Urbanisme heeft er deze week in gestaan! Ontving je een bewijsnummer?

Als ik kan komen, telegrafeer ik jullie desnoods om eenig hotel te bespreken. Maar het is helaas nog onzeker.

Voorloopig dus maar ons beider hart. groeten voor jullie beiden de hand van je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 2 april 1935

aant.

aant.

Parijs 2 April

B.M.
-Dank voor je brief. Het verhaal met Cor was zeer mooi, maar van dit tuig was niets anders te verwachten. Maar ik dacht dat je me gezegd had dat hij zou weggaan? hebben de Goden op het laatste nippertje anders beschikt? - Ik maak het nu kort, in de hoop je te zien. Als je deze Zaterdag hier komt, vind je Arthur en Annie van Schendel hier, die je graag zouden zien. Hart. groeten,
je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, [3 april 1935]

aant.

aant.

Woensdag

B.E.
Zooeven je briefkaart. De eenige Zondag, dat ik voorloopig *misschien* zal kunnen uitbreken, is de aanstaande. Als er niets bijzonders tusschen komt, zou ik *Zaterdag* met den morgentrein uit den Haag kunnen gaan en *Maandag* met den nachttrein terug. In dat geval kan ik je Vrijdag definitief telegraferen.
Maar nu het 'natuurgebeuren'. Als er ook maar *eenig* bezwaar is, dat ik nu kom, laat het me dan gerust weten! Laat het me zelfs vooral weten, want ik zou het erg vervelend vinden jullie in den weg te zijn. Ik reken er dus op, dat je me in dit opzicht genadeloos behandelt!
Anders hoop ik je Vrijdag de trein te kunnen seinen.
Hart. gr. 2 × 2 je
Menno

Cor zou inderdaad ophoepelen, maar als oprecht comediant is hij op het laatste oogenblik gebleven.

N.B. Als je Vrijdag *geen* telegram krijgt, ben ik *verhinderd*!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [5 april 1935]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Vrijdagavond.

Beste Menno,

Het spijt mij *erg* dat je niet gekomen bent. Ook de Van Schendels hadden je heel graag gezien. Maar misschien zie je ze in Holland (ze gaan van hier naar Amsterdam).

Nu een paar punten van meer of minder belang:

Noth, die je ook erg graag ontmoet had (maar als je een volgende week-end komt, wordt dàt tenminste geen afstel), zit hier in heel benarde omstandigheden. Ik heb hem beloofd een stuk van hem over Aragon's *Cloches de Bâle*, in een holl. tijdschrift te zetten en stuurde het naar Kramers. Vanmorgen kreeg ik het terug, met ingesloten brief. Ik vind zooiets idioot: èn omdat het peil van *D.G.W.* nu toch waarachtig niet zóó hoog is, èn omdat het stuk inderdaad verre van 'superieur' is, maar als je een behoorlijk mensch helpen kunt, dàt toch voorgaat. [Als Kramers eersterangs artikelen voor ƒ 2.50 denkt te krijgen is hij toch wel erg optimistisch gebleven! Ik begrijp niet waarom hij die *G.W.* niet opdoekt...] Ik heb nu, eerlijk gezegd, geen trek om Kramers nog te antwoorden; het uitleggen van wat ik van hem verwacht had enz. zou toch al te stom worden. Ik heb ook geen *tijd* voor zulke verspillingen van energie; doodzwijgen lijkt me tegenwoordig *de* methode in zulke gevallen. Maar schrijf jij me, of je dat stuk niet in je kunstrubriek kunt onderbrengen, misschien met een kop van jou om op de beteekenis van Noth te wijzen. Het boek van Aragon (dat ik voor de *N.R.C.* besprak) is grootendeels een lor, maar gaat in communistische kringen voor een wereldwonder door; Noth, die zelf proletariër is en schrijver van talent, heeft in dit geval toch zeker een opinie die *telt*. Ingesloten ook nog een stuk uit een rede die hij laatst in de Pen-Club hier gehouden heeft en die werkelijk zéér sympathiek is, en, ofschoon langs een totaal andere weg bereikt, toch vrijwel geheel *ons* standpunt weergeeft. Misschien kan je een stuk maken over Noth als figuur (de vertaling van zijn *Mietskaserne* is net uit, hier, en heeft veel succes); je kunt dan over hem praten, stukken uit zijn speech vertalen, en eindigen met zijn opinie over Aragon. Of zullen *wij* dat doen als 'parijsche brief'? Als je dat wilt, stuur mij dan het uitknipsel omgaand terug. Ik maak er dan een z.g. 'interview' van.

Verder zet ik per correspondentie de ruzie met Slau voort, die nu bij Jany zit, en die me van daar een briefje geschreven heeft, dat ik zoo verrot vind, dat ik hem per keerende post heb uitgenoodigd - of ongeveer - om de vriendschap maar stop te zetten. [Dit neemt ook veel energie in beslag, maar soit!] In ieder geval hangt die

vriendschap nu aan een draad. - Met Vic heb ik mij (door die andere Slauerhoff-historie natuurlijk) ook zoowat gebrouilleerd. Ik vroeg een paar boeken aan voor de *N.R.C.*, en kreeg daarop een kort antwoord op een toon vol wrok, en met aanwijzingen zooals een redacteur die aan een werknemer geeft. [Tot wien hij op de meest 'klassieke' afstand staat.] Ik ben toen van mijn kant op de zaak 'ingegaan' en heb hem gezegd dat hij mij van de lijst van zijn medewerkers kon schrappen. Tot dusver geen bericht, misschien houdt hij zich dus stilzwijgend daaraan; dat is dan misschien ook nog de zuiverste verhouding tusschen hem en mij. Kwaad op hem ben ik allerminst, en het optreden van Slauerhoff blijf ik noodeloos en krankjorem vinden, maar toch. - Je hoeft hierover met Vic niet te spreken, doe het zelfs *vooral* niet; als hij verder niets van zich laat hooren is het verreweg het beste zoo, ook voor mijn eigen smaak.

Tenslotte iets heel anders, en gewichtigers. Ingesloten nog een document. Hier heb je *de* organisatie die wij vroeger al wilden, als dit nu maar goed wordt aangepakt. Rusland wil de kant van het liberale uit, wij willen de cultuur verdedigen; vooreerst kunnen wij dus zeker samenwerken. Iemand als *Alain* is even anti-communistische dictatuur als anti-fascistisch, en werkelijk uitstekend als 'garantie'. Bovendien zullen 3 Juni de debatten in de grootste vrijheid plaats hebben. Malraux heeft mij gevraagd voor Holland te zorgen, zoodat *ik* op het oogenblik het 'comité d'organisation' ben! Ik had gedacht deze zaak met jou hier Zaterdag te bespreken, en heb Van Schendel al gevraagd, die zoowaar niet (of nòg niet) neen heeft gezegd. Ik zal je binnenkort nog een papier zenden en met je bedisselen wat we doen moeten, maar het 'idee' heb je nu dan toch al. De bedoeling is, geloof ik, om 4 of 5 hollandsche schrijvers op te nemen; die uitnoodigingen aan alle anderen sturen die zij 'belangrijk' vinden om het congres bij te wonen; iedere uitnoodiging wordt door 2 namen onderteekend. Ik dacht voor het comité: Henriette Roland Holst, Van Schendel, jij en ik, en Last. Als Van Schendel niet wil, moeten wij een ander 'invloedrijk' man nemen, A.M. de Jong desnoods, als het niet anders kan! [Jany zou beter zijn, maar die verdomt het vast, gegeven zijn mystiek voor de oorlogs-'toestellen', enz.] De zaak wordt dan dat één Hollander op het congres een overzicht geeft, en dat daarna 2 andere Hollanders aan de discussies deelnemen. Ik voel voor deze lul-afdeeling verdomd weinig, maar jij hebt het meer bij de hand gehad. Wel wil ik een 'dagboek' houden van het heele congres, en daarmee (+ met andere artikelen) zoonoodig een heel *Forum*-nr. vullen, want dit congres kan voor òns heel wat belangrijker uitvallen dan dat van Moskou onlangs.

Schrijf me je indrukken en kom volgende Zaterdag als het eenigszins kan, om dit en andere dingen te bepraten; het wordt nu wel *noodig*. Ook Malraux zou je graag terugzien, zei hij. - Ik denk niet dat Van Schendel tenslotte ja zal zeggen, maar dan is er wel een ander, al is zijn *naam* de beste die er zijn kan. Wat denk jij? wie zie jij in Holland? Last en Dekker zullen wel mee moeten als roode elementen, verder Vanter misschien of De Kom? Maar welke liberale schrijvers brengen wij op de proppen? Ik voor mij wensch Jany en Slauerhoff uit te noodigen (ook als zij weigeren) verder Vestdijk en Marsman, en misschien Debrot (maar die vertrekt spoedig, hoor ik). Verder in België natuurlijk Jan; maar de Vlamingen die ik ken zijn allen te katholiek, vrees ik. [Onder de belgische schrijvers zal Streuvels wel een goede kans maken; ik heb hem trouwens altijd nog oneindig liever dan Timmermans!] *Wil je ernstig je gedachten hierover laten gaan* en er ook met De Ligt over spreken, misschien?

Met Bep gaat alles goed, maar het 'natuurgebeuren' schijnt vast te liggen! D.w.z. het kan even goed morgen plaats hebben als over 14 dagen. Je hoort dat wel; houd er dus geen rekening mee en kom, als het kan, volgende Zaterdag.

Hartelijke groeten, ook voor Ant, van je

E.

P.S. - Hierbij tenslotte ook nog een portretje van MEd. om eventueel bij je stuk over *Ducroo* te zetten. Anders alléén voor huiselijke kring bestemd, daar is het ook charmant voor!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, [7 april 1935]

aant.

aant.

aant.

den Haag, Zondag

Beste Eddy

Tot het laatste oogenblik heb ik geprobeerd aan Parijs vast te houden, maar het ging niet. Ik zag absoluut geen kans door het werk heen te komen; als ik Vrijdag geen première had gehad (met *mevrouw* Else Mauhs) had ik meer ruimte gehad, maar nu liep alles toch weer vast. Ik merk wel, dat er *in* het seizoen niets van komt, helaas. Volgende week-end zijn er liefst *drie* premières. Gelukkig houdt het gedoe practisch in Mei op, zoodat ik nu maar na Paschen denkt te komen. Waarschijnlijk heeft dan ook de natuur reduplicatie toegepast, zoodat ik ook een gewaagde conclusie kan trekken op grond van persoonlijk schouwen over de 'Erbmasse'. Noth hoop ik dan ook *stellig* te spreken.

Wat zijn stuk over Aragon aangaat: Ik vind het briefje van Kramers naar den toon ook dwaas, maar, nu aangenomen dat hij zijn Winckeltje heeft voortgezet, wat ook ik idioot vind onder deze condities, misschien kan hij moeilijk anders. Het is toch zijn recht om het stuk van Noth slecht te vinden. Het lijkt mij nu het beste, dat jij in den vorm van een interview (of in welken vorm ook) zijn inderdaad zeer sympathieke speech en zijn stuk over Aragon verwerkt; doe het dan zoo, dat er een 'algemeen' kantje aan is ('de' emigratie of zoo), dan kan ik het zeker door de liberale persen krijgen. Zijn stuk over Aragon in de krant zetten als bijdrage kan ik, zeer tot mijn spijt, niet; ik zou geen kans zien, daarvoor het geld van de Lang los te krijgen, die nu eenmaal wil, dat de boeken zooveel mogelijk *in* de redactie worden besproken. Het is beroerd, maar niet te veranderen.

Slauerhoff is ook voortgegaan (hoewel ik met hem 'gebroken' had) mij briefjes te schrijven; in het laatste begon hij zelfs te modderen in de richting van Greshoff. Ik heb hem nu nog even geschreven, dat ik eerst een opheldering van hem verwachtte over zijn manieren; daarop is geen antwoord gekomen. Overigens verlang ik niets beters dan van hem niets meer te merken en voor zijn geïntrigeer gespaard te blijven; want dat hij een geboren intrigant is, lijkt mij niet langer te ontkennen. De wijze, waarop hij nu b.v. Jany weer in zijn correspondentie betrekt, is niet minder dan insinueerend. Dat hij door zijn geknoei onze relaties met Vic waarschijnlijk wel fundamenteel verpest heeft, spijt mij toch. Ik heb veel bezwaren tegen Vic, maar halfzacht is hij niet en als zoodanig apprecieer ik hem toch wel. Bovendien lijkt het mij niet *strikt* noodzakelijk, dat alle persoonlijke verschillen worden omgezet in 'veeten', zooals nu het gedoe van Slau helaas onvermijdelijk schijnt te maken. De eenige, die er veel pleizier in zal hebben, is behalve Slauerhoff zelf, Coster, als representant van halfzacht Nederland.

Wat het congres betreft: hoewel ik in het algemeen weinig verwacht van congresseeren, doe ik natuurlijk graag mee. In Juni zou ik misschien kunnen overkomen. Maar een overzicht? Ik zou mij er niet capabel toe achten, zou Last en Donker tegelijk benadeelen in mijn subjectiviteit. Bovendien heb ik momenteel althans absoluut geen tijd over! - Van Schendel is als naam hier ideaal, Henriette Roland Holst al weer iets minder, omdat zij uitgesproken (halfzacht) links is. Zou het ook niet beter zijn, voor de variëteit, dat *niet* ik, maar b.v. Marsman onder het eerste comité figureerde? Ik zeg dit niet, omdat ik niet wil, maar omdat het me minder exclusief lijkt, jij en ik vertegenwoordigen hier toch vrijwel hetzelfde. Marsman is een andere nuance, met een heele nasleep van andere menschen. De Ligt is al weer in Genève; zijn adres is, als je hem zou willen bereiken: *Petit Lancy* (Genève), Suisse.

Ik schrijf dit alles als eerste reactie, zal er verder over nadenken, heb er nu nog geen overzicht van wat ik zou kunnen doen. Het lijkt me zelfs eventueel niet slecht ook dikke Anthonie te vragen; tenslotte is hij 'humanist' en moet de bekende 'breeje boasis' in dezen meespreken. Hoe denk je daarover?

Bedankt voor het portret, dat zeker bij *Ducroo* zal compareeren. Het is heel goed, wat mooi, maar toch niet 'onwaar'. Is die fotograaf jullie benedenbuurman? Hij accentueert het weeke en droevige in de persoonlijkheid, blijkbaar.

Laat vooral een snelle geboorteklok luiden hier heen! Ik voorspel je een dochter. Let op wat ik zeg!

Cor intrigeert hevig bij Schilt om mij weg te krijgen, totnogtoe zonder succes. Vestdijk heeft *Else Böhler* af; het eindigt op een S.A.-festijn in Berlijn, dat hij met enorme fantasie volkomen authentiek uit zijn duim heeft gezogen.

Tot nader dus!

Hart. groeten van ons beiden, en speciale wenschen voor 'vlot verloop' aan Bep.
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 8 april 1935

aant.

aant.

Maandag.

Een jongetje, hetwelk Alain zal heeten.
Alles wel.
Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [9 april 1935]

aant.

aant.

Parijs, Dinsdag 9 April.

Beste Menno,

Ik heb nog even tijd voor een langeren brief. Natuurlijk heeft Kramers het ‘recht’ om het stuk van Noth leelijk te vinden; het is zelfs een zeer goèd recht! Maar ik vind het eenvoudig onaangenaam dat hij niet begrijpt dat het dààr niet om gaat, maar om Noth te helpen (en dan nog, met 3 pop!) en dat Noth's stuk minstens zoo goed is als 9/10 van wat er in *D.G.W.* staat. Dat Kramers doet of *D.G.W.* een blad is van hooge literaire standing is nog het gekste van alles. Maar soit, ik laat hem verder aan zijn preoccupaties over. Ik heb Jan nu gevraagd, die blijkens een briefkaart, toch in Brussel zit. Ik dacht dat hij naar Genua was. Als het in *Gr. Ned.* ook niet gaat, maak ik dat interview [Stuur mij brief van Kramers en uitknipsel van Noth terug!].

Dat Slau bewust intrigeert (een ‘geboren’ intrigant kan wel ‘onbewust’ werken, maar je denkt dan toch aan iets fataals of vooropgezets) is zeker niet waar. Het is veel meer een (onbewuste) baloorigheid, en au fond een ontzettende stunteligheid in het ‘kwaaddoen’, in de uitvoering van de behoefte om zich ‘flink’ te gedragen, of zoo. Slauerhoff is ervan *overtuigd* dat hij 100% gelijk heeft, dat wij ‘karakterloos’ zijn en hem ‘in de steek gelaten’ hebben, enz. Hij kan niet logisch denken, en zijn verdere gemodder met namen (Jany, Jan) is ook pure stoethaspeligheid, geloof me. Iemand die zich sterk voelt zou nooit op deze manier met namen van anderen komen aanzetten. Met dat al verdedig ik geen oogenblik zijn *onmogelijkheid*, die mij ook zeer hoog zit. En dat hij het noodige ‘bereikt’ heeft met zijn actie tegen Vic, al was het alleen maar dat hij mij met Vic gebrouilleerd heeft, zoodat de ‘bijverdienste’ van de *N.R.C.* mij nu ook ontvalt, en dat de stemming in *Forum* wschl. ook onprettig geworden zal zijn, is een feit. - Ik ben benieuwd hoe lang het duren zal eer hij Jany serieus op de zenuwen werkt. Maar toch, bij dit alles is hij ergens ‘te goeder trouw’, geloof dat van mij; hij leeft heelemaal maar half bewust en vol van de griezeligste kleine angsten; het is iemand die aanhoudend voor zichzelf de dingen moet bederven en daarnaast een kruieniersvoorzichtigheid en angst vooruit heeft dàt alles nog wel eens voorgoed zal worden bedorven. [Alles wat er bewust is in hem wordt poëzie en literatuur!]

In dat comité moeten Last en ik zitten, tot nu toe. Dan: Marsman? Ik zal zien; ik vrees dat hij niet wil, om zijn toch ‘rechtsche’ sympathieën. Ik heb liever dat *jij* erin zit en niet ik, vooral met het oog op Holland. Je bent nu zelf zooiets begonnen, en tenslotte *moet het iets in Holland zelf worden*. Het werk hier in Parijs wil ik met genoegen doen, daar gaat het niet om, en daarvoor hoef ik niet officieel in het comité te zitten. Ik heb liever: Henriette R.H. (?), Van Schendel (?) of Boutens (?), jij, Marsman, Last; dat is voor Holland veel beter dan ik en Last. Dat jij en ik samen te veel één richting zijn, ben ik volkomen met je eens. Is Vic niet iemand om in het comité te nemen? Maar hij voert ook dan natuurlijk geen bal uit. En zijn positie aan de *N.R.C.* is misschien eerder slecht dan goed. - Ik kan De Ligt niet vragen, omdat hij geen schrijver is. En Donker is me al te klooterig, dat heb je kunnen zien aan zijn houding tegenover *Die Sammlung*.

Ons zoontje hier ziet er redelijk behoorlijk uit; alleen lijkt hij op het oogenblik en profil wel èrg op Goebbels. Maar wij hebben alle hoop nog niet verloren voor een verandering ten goede; over 10 dagen lijkt hij misschien al sprekend op mij en over 3 weken op Bep. Vind je Alain niet een mooie naam? het is een gek idee dat zoo'n mormeltje Alain heet! Ik ga hem straks aangeven. Bep wil er ook nog Eric bij zetten,

vooral met het oog op Holland. Anders noemen ze hem daar Allain Dupêron: ‘jai zit zeiker altaid allein’? Eric is me wat scandinavisch, en op z'n fransch uitgesproken, pederasterig, maar soit. Bep zelf maakt het best. Haar zwangerschap was zoo, dat Gino er den laatsten dag nog heel ongeloovig naar keek; de z.g. ‘verlossing’ is natuurlijk nooit licht of aangenaam, maar voor een eerste maal schijnt het vlot verloopen te zijn. Later meer. Als je Bep wilt schrijven - of Ant? - dan is haar adres: Villa Raffet, 45 boul^{d}. Montmorency, Paris (16e). Maar kom liever allebei kijken, deze week nog! Kan je niet zeggen dat je zuster bevallen is?

Hart. groeten van je
E.

Je voorspelling is lekker niet uitgekomen, hè? Maar eerlijk gezegd dacht ik het zelf ook!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [11 april 1935]

aant.

aant.

Parijs, Donderdagmorgen.

Beste Menno,

Gino heeft een brief geleverd en zou er in Holland zelf nòg een maken, Bep heeft er een àfgemaakt die al in de maak wàs. Wil je me waarschuwen als je meer noodig hebt, of als Gino in gebreke blijft? (je hebt hem nu zeker gezien?)

Ik werk aan *Fermina* - zeer tegen mijn zin - en ploeter aan de laatste proeven van *Ducroo*. Ik las dit boek vanmorgen over voor zoover het is afgedrukt (± 200 blzn.) en had het gevoel dat het een verzameling volkomen oninteressante uitspraken en anecdoten is, een lullax waarvan je je afvraagt waarom iemand ooit de behoefte had het op te schrijven. Dit zonder eenige koketterie; het is natuurlijk zuiver vermoeidheid! Greshoff schrijft enthousiast dat het 10 × beter is, nu alles bijeen is, dan in losse fragmenten, dat hij het een ‘heerlijk boek’ vindt, enz. Moge er iets waar van zijn, ook voor derden, want mijn huidige reactie geeft me een heel goed idee van hoe *men* tegenover deze lectuur kan staan, en ik zou toch wel graag willen dat het ‘ging’. De geboorte van Alain heeft mijn verantwoordelijkheidsgevoel toch weer wat aangeschroefd: hier in Europa blijven wordt vroeger of later toch onzin, het einde zal moeten zijn: Indië of Holland (dit laatste is voor mij ook ‘Europa’ niet!) Ik heb nu weer een lange en dringende brief naar Indië geschreven, aan mijn ouden chef van de Bibliotheek (Museum) of hij vooral voor mij wil *blijven* uitzien. Ik houd toch het gevoel dat ik mij daar altijd beter ‘redden’ zal dan hier: door relaties, door het indische leven zelf (de afwezigheid van winter is al enorm als het tòch op armoe neer moet komen); en ook omdat ik eventueel voor Indië toch ‘nuttiger’ kan zijn dan voor Holland. *De* groote indische romanschrijver, die niet bestaat, is misschien mijn zaak (als ik 45, 50 ben?); de groote hollandsche bestaat (*Kleine Zielen* of *Waterman*), en bovendien zou ik dàt toch nooit kunnen. En ik heb met *Ducroo* gemerkt dat een bodem van realiteit toch heel wat waard is, of althans zijn kan. (Een fantaisist zal ik zeker niet, of nooit genoeg worden.)

Het is gek, maar sinds Slauerhoff weg is, zijn onze brieven over en weer bepaald giftig geworden. Nu ik getuige was van zijn optreden ‘in het leven’ is mijn voornaamste grief (mijn *diepste* althans) wschl. dat hij zooveel minder is dan zijn literatuur; dat zijn literatuur, bewust of onbewust, de vrijstelling voor hem wordt om zich ‘in het leven’ als een van Lotje getikte provinciaal te gedragen (er valt veel méér van te zeggen, maar dit in groote lijnen); terwijl ik er met alle macht naar streef om niet minder te zijn dan mijn literatuur, en misschien zelfs mijn literatuur neer zou halen op mijn peil, als dat noodig was. Vroeger deed ik mijzelf te kort, zooals Marsman zei, en deze tekortdoenerij was natuurlijk ook nog een vorm van zelfverheffing - van mij *ten koste* van mijn literatuur! -; met *Ducroo* geloof ik wel dat het evenwicht hersteld is.

Slauerhoff schreef mij o.a.: ‘Van Ter Braak kreeg ik een heel hartelijk schrijven, hij schijnt je dèsappreciaties niet te deelen’. - Is dit mallotigheid, kolder of gewoon leugen? Kàn hij zich vergist hebben? hij leest inderdaad heel slecht. Enfin, het doet er ook niet toe. Het spijt mij toch dat het zoo geloopen is. Maar op het oogenblik is het tusschen hem en mij wie de meeste banderilla's in de huid van den ander planten kan. Hij is een warhoofd en een dichter (in jouw zin!), maar hij is ook in het bezit van een demon die zulke absoluut beheerschte meesterstukjes voor hem uithaalt als *Po Sju I en Yuan Sjen*. Dit probleem is interessanter dan door jouw ‘roes’ verklaring; je moet er haast de ‘inspiratie’ bij halen, al zou je dat zoo realistisch mogelijk willen doen. Denk er eens over na.

Later meer, maar schrijf. Bep komt morgen weer thuis, met zoon en al. Hartelijke groeten, ook aan Ant, van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 20 april 1935

aant.

aant.

Eibergen, 20 April '35

Beste Eddy

Na een week van onophoudelijk geploeter (het seizoen wordt op het einde hysterisch en asthmatisch) zit ik nu eindelijk voor een paar dagen in de provincie; Ant is in Zutfen, komt morgen ook hier. ‘Cor’ heeft mij nog een poets gebakken door voor vanavond de première van *La Dame aux Camelias* te verordenen (je ziet, dat hij voor de oudste ‘schlagers’ niet terugdeinst om nog wat te verdienen), zoodat ik vandaag nog even naar den Haag moet, godbetert. Tot schrijven kwam ik ook niet; ik had n.l. ook den laatsten termijn bereikt voor het ‘opleveren’ van *Het Tweede Gezicht*, en moest een stuk afmaken, dat ik er absoluut nog in wilde hebben (*Het Instinct der Intellectueelen*); het zou eerst over Ortéga y Gasset gaan, maar ik ben tenslotte alleen zijdelings op hem terecht gekomen. Het stuk komt nu eerst nog in *Forum*, Mei. *Het Tweede Gezicht* bevalt me nu in dezen vorm wel; het is toch een boek geworden met een zeer bepaald karakter (gericht *tot* en *tegen* het intellect), en ik heb alles weggelaten, wat specifiek litteraire beschouwing was. Het zal nu in Mei verschijnen. *De Pantserkrant* moet of gisteren zijn verschenen of begin volgende week komen. Jullie krijgt natuurlijk dadelijk van een en ander exemplaren.

Slau heb ik nu maar ‘in de krant gezet’, hoewel ik het belachelijk en pretentieus vind. Ik schrijf hem overigens niet meer, aangezien ik werkelijk bang ben voor iedere uitlating. Vermoedelijk zal hij nu in Bergen de sfeer wel weer verpesten. Enfin, ik heb voorloopig genoeg van dit alles. Met des te meer vreugde hernieuwden wij verleden week de vriendschap met Marsman, die bij ons week-end-de, en die na eenig gesukkel uitstekend op dreef is. Hij wordt steeds meer zichzelf, soepeler, onpathetischer, kortom: ik zou het nu dadelijk erop wagen, met hem in de *Forum*-redactie te gaan zitten! Hij logeert nu bij van Leeuwen in Delden, waar Wim en ik hem gisterenavond opzochten.

Inmiddels zijn er verkiezingen geweest en heeft Mussert angstwekkend veel stemmen gekregen. In Den Haag b.v. 1½ × zooveel als de liberalen, 1/3 van de socialisten, in het heele land meer dan 7% van de stemmen. Voor mij is het nog speciaal beroerd, dat de liberalen gehalveerd zijn; er blijven haast geen liberalen meer over, en wat moet een liberale krant dan doen? Fascist worden, dunkt me. Gelukkig is het nu nog niet zoover, want de Lang schijnt erg geschrokken van de N.S.B.-vloed, omdat hij bang is voor herhaling van het persdrama in Duitschland. Het eenige hoopvolle in de situatie is, dat de fasciseering vrijwel alleen de middenpartijen treft; de socialisten en katholieken hebben zich gehandhaafd en althans haast geen stemmen verloren aan Mussert.

Hoe staat het met het comité? En blijft Alain zich gunstig ontwikkelen? Bedank Bep ook voor haar kaart, die wij zoo kort na het natuurgebeuren, extra hebben geapprecieerd. Moge de gelijkenis met Goebbels zeer voorbijgaand zijn.

Deze gaat nog weg voor Paschen, en voor ik naar de Cameliadame ga. Tot nader.

Hart. groeten voor jullie beiden

je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [21 april 1935]

aant.

Parijs, Zondag.

Beste Menno,

Dank voor je brief. Heb je mijn vorige brief nog niet gekregen? Je antwoordt tenminste op niets van wat daarin staat. - Ik ben nog altijd niet klaar met de proeven van *Ducroo*, omdat er nu eens een vel weggeraakt is voor de variatie. Ik moet van dit boek nu zoowat spugen! En *Fermina* vertalen is ook zeer matig...

Bep is nu thuis, maakt het best (de zoon ook), maar mag vooreerst nog niet uit en moet haar juiste rhythme en verhouding nog vinden tot den nieuwen bewoner. Ze verveelt zich in haar vrije uren en zou graag *Bint* en *Sophie Blank* lezen. Kan je haar die 2 werkjes, stevig verpakt, sturen?

Wij zijn natuurlijk erg benieuwd naar het gedrukte voorkomen van *De Pantserkrant*, en nog meer naar *Het 2^e Gezicht*. Je berichten zijn verder zoo-zoo, vooral de triomfen van Mussert vind ik zeer onaangenaam. Ik ben moe, leeg, en betrek alle rotzooi op mezelf; heb weer lust naar Indië te gaan, enz. Enfin, hoe dan ook, het zal tòch beroerd afloopen met lieden van ons soort. De nieuwe beschaving wil andere stinkerds; wat te doen?

Ik heb Slau nog een laatste brief geschreven, waarin ik vriendschappelijk de punten op de i's heb gezet, maar ik denk dat het van meer belang is voor mijn eigen geweten dan voor hem. - Over het comité hoor ik voorloopig ook niet veel; ik schrijf je dus nader.

Hartelijke groeten, ook voor Ant, en van Bep, vriendengehuil van Alain, een poot van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 23 april 1935

aant.

aant.

Parijs, Dinsdag.

Beste Menno,

Denk je nog eens aan die verdietsching van mijn Malraux-vertaling? Zet maar met potlood in het boek wat je voorstelt. En waarschuw vooral als er weer een brief naar de krant moet. Heb je Antonini gezien en heeft hij nog iets afgeleverd?

Hart. groeten van je

E.

Bekijk deze kaart met aandacht!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 25 april 1935

aant.

aant.

Parijs, Donderdag.

Beste Menno,

Veel dank voor de verrassing van *De Pantserkrant*, die tusschen *Bint* en *Blank* opeens tevoorschijn sprong. Het omslag is zeer suggestief en als dit boekje niet duur is, zou het mij niet verwonderen als er flink van verkocht werd. Wil je ons vooral op de hoogte houden van alle reacties (Schilt, De Lang, enz.) Is Hein niet overgelukkig? Het slot is heel goed, want ondanks de ‘deus ex machina’ kant van dezen heer Carter, wordt de aandacht nu *vastgehouden*, wat met die traditioneele Mary niet het geval was. Ik hoop dat *Ducroo* je tegen 5 Mei gewordt. Hart. groeten van ons 2,

je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [26 april 1935]

aant.

aant.

Parijs, Vrijdagavond.

Beste Menno,

Heb je diverse briefkaarten van me ontvangen? Het stuk van Bep over de literaten is verschenen, maar je antwoordde niet op mijn vraag of Antonini nog een stuk geleverd heeft. Doe dat *omgaand*. Bep is bezig een nieuwe 'brief' samen te flansen, maar het gaat langzaam... Ik geloof, eerlijk gezegd, dat deze taak voor haar niet vol te houden zal zijn met den kleinen aap, die enorm veel aandacht en energie en tijd eischt. Maar Bep wil het nog niet opgeven.

Ik las *Bint* nog eens en nu heelemaal. Het is wel boeiend, vooral ook omdat het kort is; het had niet 2 × zoo lang moeten zijn! Maar ik snap bij God niet wat jij en Vestdijk voor bizonders zien in dezen heer. Behalve een nogal rake beschrijving van zijn panopticum monsters, is zijn fantazie zelfs heel poover; hij kan niets, of bijna niets bedenken, wat zijn monsters *doen*; telkens spant hij zich dus maar weer in om ons vooral niet te laten vergeten dat ze er zoo heel demonisch *uitzien*. Als hij eens iets gevonden heeft: bv. het 'trouwringen blazen met rook' van een van die jongens, wordt dat dan ook herhaald. Het geheel drijft op monsters en op rare namen; alles bij elkaar is het de fantazie van een spullebaas. De betoogen van mijnheer Bint zijn om te huilen zoo banaal en goedkoop; het stijltje met korte zinnetjes (de 'jazz van het proza' - een al net zoo origineel idee als om die klas 'de hel' te noemen!) pakt wel, in verband met dit onderwerp, maar is toch een trukage, waar Hanns Heinz Ewers zich te goed voor zou hebben geacht. Ik ken van dezen Bordewijk misschien tot mijn schade 3 bundels *Fantastische Vertellingen*, reden waarom nòch de 'gedachte' van dit *Bint*, noch de pretentieuse en afschuwelijke typografie van *De Gemeenschap* mij ditmaal van de oorspronkelijkheid en het genie van het schrijfsel overtuigen. En àls je dan door het boeiende verneukt bent, dan zou de nasmaak toch moeten beslissen; die laat bij mij geen twijfel over: het is overdonderend 4e-rangs. Wat de strekking van het ding betreft, die is me totaal antipathiek: die mijnheer Bint met zijn systeem lijkt me een dictator van karton voor een vlooiencircus, zooals mijnheer Bordewijk een denker is voor het publiek daarvan. Het *allerbeste* dat de man oplevert, vind ik sommige literaire vondstjes, als: 'De klas begon te koken, nog een oogenblik en zij zou overkoken', en zoo. Deze heffen hem boven zijn stand van story-teller, als je wilt; maar Ewers is ook in dit opzicht 3 × zijn meerdere.

Het kan zijn dat ik mij vergis en dat jij en Vestdijk gelijk hebben, maar ik sta tegenover deze poespas zooals Jan tegenover *Celibaat*. Het wil een karikatuur zijn van menschelijke onderwerpen *erboven* (met de suggestie van boven-menschelijk), en ik denk voortdurend aan *eronder*: niet aan de hel, maar aan de vlooiendressuur. Al die Whimpysingers en Klotterbookes lijken mij zoo wreed en gevaarlijk als een vloo het kan zijn. Is dit alléén omdat ik niet weet wat het is om voor een klas te

staan? Kortom, mijnheer Bordewijk lijkt me een vlot verteller en een humbug-vent. Als je nog kennis met hem maakt, meld me dan of ik mij hierin vergis.

Later meer. Hartelijke groeten van ons beiden, en antwoord!

Je

E.

P.S. Ik las met veel belangstelling *Heleen* van je Carry; het is in menig opzicht beter dan *Eva*, vind ik: trager, saaier, met meer gedenk en minder feiten, maar absoluut 'van standing' en veel minder hijgend geschreven. Wat geen gering voordeel is, bij al deze broeierigheid.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 27 april 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 27 April '35

Beste Eddy

Na een paar vacantiedagen ben ik weer luciferesk teruggestort in de journalistiek. Gelukkig wordt het tooneel al zeldzamer, maar de aversie van het schrijven als zoodanig heeft me op het oogenblik toch nog te pakken; doordat ik dat stuk voor *Het Tweede Gezicht* onderdoor nog moest schrijven, had ik een week een belabberd gevoel van overintellectueele topprestatie. Gisteren dus met Ant en Wim getennist. Die sport beheersch ik weliswaar niet al te best, maar het gaat toch beter dan biljarten. Ik herlas het stuk *Het Instinct der Intellectueelen* in proef, en het beviel me toch wel. Het is eigenlijk nog een duidelijke reactie op onze gesprekken en brieven over de hiërarchie. Schrijf me snel, wat je van den toon ervan denkt. Misschien hebben de Mussert-verkiezingen er ook eenigszins op gewerkt, op den toon, bedoel ik.

Het is overigens goed geweest, dat de N.S.B. flink wat stemmen heeft gekregen. Er is nu tenminste *eenige* deining in het andere kamp. Op de krant merk ik gelukkig nog niets van de 8%, die de liberalen hebben genekt. *De Pantserkrant* heeft er eenig opzien gebaard. Ik offreerde Schilt een exemplaar; vanmorgen kwam de Lang om het recensie ex. te gappen, maar hij was net te laat. Ik heb hem toen gezegd, dat hij er wel een van mij kon krijgen, maar hij had er al een bij Zijlstra 'aangevraagd'; koopen bestaat voor hem niet. 'Er komt ook een directeur in voor, hè?' zei hij, 'dat is zeker weer de gemeene vent?' Hetgeen ik maar bevestigend heb beantwoord, met de toevoeging, dat die directeur natuurlijk het dichtst bij de wapenindustrie stond. Wat hij er nu na lezing van denken zal, weet ik niet. De prijs is ƒ 1,25, dus wel betaalbaar; maar het geheel zal toch het publiek wel weer afstooten, omdat de zoo gewaardeerde idealistische noot ontbreekt.

Ik wacht nu met spanning op den geheelen *Ducroo*. Hij zal nog dikker, maar *zeker* beter zijn dan het romandebuut van Anthoniet, dat ik zoojuist geeuwend half doorworstelde. Ik moet er nu over schrijven, helaas. Het is de ergste, leegste, moeizaamste, en vooral vervelendste Abklatsch van *Erfolg*, van welks vertaling hij alleen maar heel veel kwaad schijnt te hebben geleerd. Het is natuurlijk iets minder erg dan *Eroïca*, maar niet *veel* beter (en zeker *veel* vervelender nog) dan *Oriënt Express*; in deze drie dikke turven van Theun, Thonie en Bob ligt nu werkelijk het failliet van de destijds aangekondigde romangeweldigheid open en bloot voor je! Het is curieus om te vergelijken, met welke middelen de Heilige Triniteit gebrek aan werkelijke intelligentie tracht te maskeeren: Theun door revolutie, Bob door Macedonië en Anthonie door quasie-intelligentie. Een *Zauberberg* door Feuchtwanger geschreven zou heeten: *Schaduw der Bergen*, door Anthonie Donker. (En dan is Feuchtwanger altijd nog vijf maal beter dan Dr. N.A.D.).

Van Slau gelukkig geen nader nieuws meer. Dat ‘heel hartelijk schrijven’ van mij aan hem is natuurlijk je reinste fantasie; ik schreef hem een paar regels, om er aan te herinneren, dat hij zich nog niet geëxcuseerd had, en dat ik daarom alle relatie met hem had verbroken, verder niets. Misschien heeft hij het niet eens gelezen (ik heb n.l. zoo'n idee, dat hij brieven alleen maar *krijgt*, daaruit voldoening spint, en ze *niet* leest); misschien is het ook weer een zet in zijn leuke spel, om de menschen, die tenminste nog één front kunnen vormen tegen het ethische kwijl en de fascistische rest, uit elkaar te pesten. Schwamm drüber. Wij waren Woensdag in Antwerpen... voor niets! Walschap had een keeloperatie ondergaan en was daardoor nog niet rijp voor zulk een gewichtige discussie; en Marnix Gijsen had ‘vergeten’ ons te berichten, dat de vergadering dus niet doorging. Hoffelijk was dat nu niet bepaald; nog minder hoffelijk is, dat ik tot op heden geen syllabe heb gehoord ter verontschuldiging. Wij troffen in Antwerpen alleen den nog zieken en natuurlijk geheel confusen Walschap, die eerst meende, dat wij heeren van de belasting waren en zich verborg, tot hij onze stemmen herkende en plotseling de deur opende achter zijn uitmuntend liegende dienstbode: ‘Menier ies naar ien trouwfeest in Maeseijck...’ Tableau! Maar met dat al hebben wij nog niets bereikt en hangt die rotquaestie nog. Het is gewoon idioot.

Van graaf Gino verder (na zijn gewaardeerd bezoek en brief over de Academie) niets meer gemerkt. Hij zou nog over *Goya* schrijven, maar heeft dat totnogtoe niet gedaan. Jammer, want het onderwerp zou best zijn.

Ik heb al een stuk van je vertaling herlezen, en ook tamelijk met potlood gestreept. Maar veel tijd heb ik niet over, het blijft dus bij amendementen op den *holl.* tekst *als Nederlandsch*. Trouwens, het andere (het idioom volgens Malraux) zal ook zeker prima zijn. Ik vind de vertaling over het geheel toch bijzonder leesbaar en juist op de punten, waar een Premsela het zou hebben verprutst, heel geslaagd. Alleen aan ondergeschikte dingen is te merken, dat je veel Fransch spreekt en in een Fransche omgeving woont. Het valt me daarbij telkens weer op, dat het *centrum* van Malraux' gedachtenwereld zoo volkomen anders is dan de mijne. Een deel van zijn intelligentie is voor mij meer scholastiek dan de H. Thomas van Aquino.

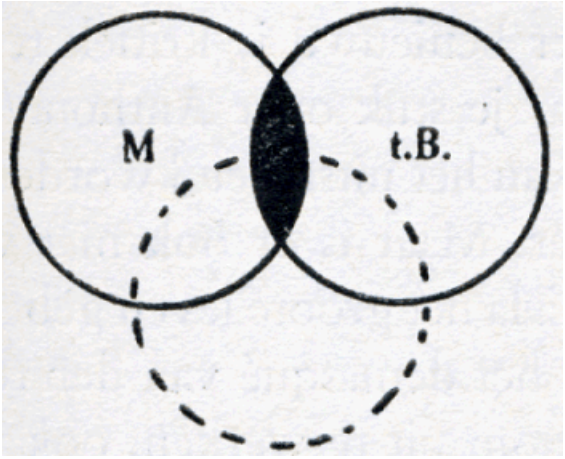

Het lijkt me soms, dat de gedachtenwereld van Malraux en mij er ongeveer uit moeten zien, in hun relatie tot elkaar, als deze twee cirkels, die hun middelpunt buiten elkaar hebben, maar een belangrijk gemeenschappelijk gebied deelen; misschien zou dan de gestippelde cirkel *jouw* gedachtenwereld kunnen zijn? Alles afgezien van de quanta; ik kan absoluut niet teekenen.

Is Bep bezig, haar voorraad briefkaarten uit Engeland weg te werken? Hokusaï, Hampton Court...

Ik prepareer me nog altijd op een week-end in Mei in Parijs. Van ons beiden voor jullie hart. gr.; beste wenschen voor Alain en zijn eerste conflicten met de buitenwereld. Hart. hand van

je
Menno

Ik kreeg een aandoenlijke brief van Robbers, om te betuigen, dat hij toch heusch geen ‘gematigd realist’ was, maar, net als de ‘jongeren’, beelder van het groote leven.

Absoluut treffend van eerlijkheid en domheid.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [30 april 1935]

aant.

aant.

Parijs, 30 April.

Beste Menno,

Dank voor je brief. Bep werkt aan een stuk over Noth, dat ik in aanteekeningen vóór haar lei; morgen of vanavond nog gaat dat de deur uit. Het is anders een heele toer om het klaar te spelen met zoo'n versche schreeuwer in huis. Maar Bep is ook nu nog niet heelemaal de oude; over een week misschien...

Ik spuug van *Fermina* en kwakkel er zieligjes doorheen. Misschien kom ik over een tijdje even in Holland, misschien ga ik ook naar Bretagne; niets staat vast. *Ducroo* is nu tot op het laatste vel afgedrukt; over een dag of 10 uiterlijk zal je het dus wel hebben. Ik ben zeer benieuwd je kritiek te lezen, maar bijna even benieuwd

naar je stuk over Anthonie. Als je daarin zet wat je me schreef, kan het uitstekend worden en griezelig juist, dat ruik ik van hier. Maar is er ook niet wat rotterdamsche boerelulligheid bij, à la het groote leven gebeeld door Robbers? Schrijf vooral over het démasqué van den roman in Holland - een uitstekend idee om uit te werken, ook voor je *Vaderland*-lezers.

Slau schijnt tegenover mij voorloopig ook uitgepraat. Maar je kent hem te veel boos opzet en systeem toe; hij pest op die manier 'natuurlijkerwijs'. Onze laatste brieven waren iets minder gespannen, maar ik heb als een schoolmeester en tot het uiterste de puntjes op de i's gezet; juist tegenover hem, en hoe pijnlijk de heele historie mij ook geweest is. Ik ben zelf ook aardig onmogelijk, op mijn tijd, maar dergelijke baloorige ruzies kan je alleen hebben met dezen piraat van de Java-China-Japan-lijn, die zijn 'hooge' onverschilligheid inzake 'literatuur' combineert met een voor anderen zeer onaangename denkverlamming, als het zoo uitkomt. Ik heb ook Jany uitgebreid ingelicht-al heb ik achteraf van al deze 'ijver' weer flink spijt, omdat al het goede wat ik voor Slauerhoff aanvoer toch ook volkomen *waar* is.

Pas op met die vlaamsche nonchalance. Die heeren hebben ook een 'natuurlijke' minachting voor hollandsche manieren en zoo; laat ze vooral niet te ver gaan. Als die vergadering blijft traineeren, plak Varangot dan doodgewoon in *Forum*, en verklaar je achteraf. Vooral die heer Gijsen lijkt me iemand om zeer categorisch op zijn nummer te zetten. Walschap is zeker de geschiktste, al was het maar omdat hij de minst bekrompene moet zijn.

Ga door met je notities naast mijn vertaling: alléén met het oog op het nederlandsch. Ik verifieer dan wel verder. Het gekke is dat jij en Wim en Truida (of is dit achter Wim aan?) voortdurend doen alsof die vertaling maar zoo-zoo is, terwijl ik het gevoel heb dat hij verdomd goed is, vooral gegeven de 4 maanden die ik ervoor had! - Wat je verder van Malraux zegt lijkt me voor een groot deel juist (de kwestie is maar wat je hier precies onder 'scholastiek' verstaat), en die cirkels lijken me *zeker* gelijkend.

Als ik in Mei niet in Holland kom, kom jij dan hier. Ik heb het gevoel dat ik hoopen met je te bespreken heb, en het per brief niet meer doen kan.

Hartelijke groeten,
je
E.

P.S. - Lees vooral *Dialogue d'Eleuthère* van Julien Benda (bij Emile-Paul verschenen in 1920), bestel het maar bij Mayer. Het is werkelijk èrg aardig en kan je inspireeren tot wat 'saus' bij je eigen dialogen. Binnenkort komt: *Délice d'Eleuthère* (bij de *N.R.F.*), dat eenige flauwekul bevat maar toch ook vol aardige dingen staat.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 2 mei 1935

aant.

aant.

Den Haag, 2 Mei '35

Beste Eddy

Dank voor beide brieven. De zaak *Bint* is zeker gek, want ik heb nog steeds den indruk, dat mijn eerste reactie in het geheel niet misplaatst was. Natuurlijk denk ik er niet over op grond van dit eene geslaagde boek Bordewijk te gaan overschatten, maar dit eene boek vind ik dan toch veel meer waard dan jij. Het element kunstproza hindert mij niet erg, omdat het geen onaangename 'kunst' is en het groteske karakter zooiets wel verdraagt. Dat die Bint als dictator niet deugt, ben ik met je eens, maar hij is toch ook duidelijk een fantastische figuur, die ondergaat en die door Bordewijk ook niet als ideaal wordt gesteld. Was dat zoo, dan was het een fascistisch brochuretje geworden, terwijl nu duidelijk de relatieve waarde van zulk een donderhond in onze maatschappij blijkt. Ik wil overigens aannemen, dat de 'objectiviteit' van mijn oordeel zwaar beïnvloed is door mijn schoolervaringen (hoewel aan den anderen kant die ervaringsrealiteit mij toch ook weer waarborgt, dat Bordewijk werkelijk iets van de psychologie van een klas *weet*); maar Vestdijk heeft daar geen hinder van, dus... Enfin, het zal wel weer op een quaestie van nuance neerkomen, alles welbeschouwd. Met dat al blijf ik provisorisch *Bint* maar verdedigen, omdat het toch *zeker* blijk geeft van meer afstandsbesef dan alle dikke romans van de zitvlak-heeren bij elkaar. Of is dat *ook* niet waar? Ik ken B. niet persoonlijk, maar van een neef van hem hoorde ik, dat hij zeer zachtaardig en weifelig man moet zijn, die een paar uur in de week staathuishoudkunde heeft gegeven en... absoluut geen orde kon houden. Het verloop van zaken is dus niet onduidelijk!

Over Anthonie's turf heb ik in het zweet mijns aanschijns geschreven. Alles zat me weer dwars, voor dit *krantenstuk*; er is dus zeker veel te veel 'objectiviteit' in mijn artikel geslopen, maar desalniettemin hoop ik, dat hij het zal begrijpen. Ik heb een parallel getrokken met Thomas Mann in den *Zauberberg*, wat voor de hand lag, maar voor Anthonie een slecht judicium ten gevolge heeft. Over het démasqué van den roman schrijf ik dan later nog eens, als ik niet zoo het gevoel heb, dat ik over één roman rechtvaardigheid moet laten neerstralen. Daarbij komt, dat toch dit vervelende geklets van Donker mij altijd nog sympathieker is dan de revolutie-bombarie van den Sneekenaar en de Balkan-opschepperij van den toffen sjoernelist. Ik stuur je het artikel.

Wat het correspondentschap betreft: ik begrijp, dat het Bep zwaar valt moeder en nieuwsbron tegelijk te zijn. Maar toch zou ik jullie aanraden, hoe dan ook, het 'rhytme' zooveel mogelijk niet te verstoren, want (nog afgezien van de goede copie, die deze Parijsche brieven zijn) het is gevaarlijk een directeur als de Lang lage bedragen te laten betalen! Daaruit concludeert hij onmiddellijk dat er *dus* bezuinigd kan worden. Tracht of Gino te mobiliseeren of er iets anders op te vinden.

11 Mei *weer* Vlamingen. Ik hoop, dat ze nu thuis zijn. Dit in haast. Ik moet naar Buziau. Ik stuurde je een bijzonder fraai nummer van *De N. Gemeenschap*, met opmerkingen over Wijdenes, die geheel op peil zijn.

Tot spoedig nader. En waarschijnlijk of hier of in Parijs spoedig arrivéderci.
hart. gr. 2 × 2 je
Menno

De vertaling van *L.C.H.* is inderdaad, wat de essentie betreft, uitstekend! Maar juist in een paar kleinigheden kun je er meer soepelheid in brengen. Ik lees nog streepende.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 2 mei 1935

aant.

aant.

B.M.

Dank voor het moois over *Bint* en het fraaie nr. van het *Kath. secreet*. Ik begrijp nu dat er op dit geschrijf niet meer geantwoord kàn worden; zelfs niet door Van Duinkerken! Het fraaiste vind ik de mededeeling dat Kuyle op Sicilië (Syracuse!) een oude dame tegen het lijf heeft geloopen, kenmerk van de moed van dit stelletje prolurkjes. Enfin... Die naïevigheden over *Bint* waren ook heel genoeglijk; zoowel de man die vindt dat zooiets niet ‘waar’ is, als degeen die onthult dat het maar een ‘groteske’ is. Arm vee, vol goeden wils. Maar je krijgt wel genoeg van drukwerken, zoo. Mag ik het moois houden of moet je 't terug hebben? H. gr. je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [3 mei 1935]

aant.

aant.

Parijs, 3 Mei.

Beste Menno,

Ik zit hier op het oogenblik heelemaal ‘opgehangen’ (suspendu), nl. wachtend op antwoord van Jany of Slauerhoff om naar Bergen te komen. Ik heb hun dit voorgesteld, na een laatste brief van Slauerhoff, die mij werkelijk voor de keus stelt om mij voorgoed met hem te brouilleeren of te probeeren de heele rotzooi te bepraten - in tegenwoordigheid van Jany dan! Bovendien kan ik dan Marsman in Utrecht opzoeken (die mij zeer dringend roept) en kennismaken met Cola Debrot, die eind van de maand afreist. Maar het gedonder met Slauerhoff gaf de doorslag. Ik heb nu 3 dagen geleden per expres geschreven dat ik komen wou; tot nu toe geen antwoord! Maar wel een brief van Simone opeens: dat al haar geld op is, dat ze soms 3 × flauw valt per week, enz. Dat moet ik dus in Brussel ook ‘bepraten’.

Mijn fout tegenover Slauerhoff is dat ik hem tòch nog au sérieux neem. Hij ontwijkt alle argumenten waar hij niets tegenover kan stellen, en komt dan aangezet met nieuwe grieven. Het *is* een zielig iemand, en ik kan niet het land aan hem krijgen, maar hij maakt me razend. Ik had, net als Jany indertijd, gewoon een onzinbrief moeten sturen, maar daar is het nu te laat voor. Dus: òf ik ga naar Holland òf ik breek met hem. Wat een treurig voorbeeld overigens van een ‘persoonlijkheid’ die alléén au sérieux te nemen is *in zijn literatuur*!

Het ploertige stukje van die Kuitenbrouwer-troep kwam gisteren heel slecht bovenop dit alles. Ik vraag mij nu toch af, of het niet mogelijk is om dit rapalje mores te leeren. De *straffeloosheid* van al deze vuiligheid hindert me zoo. Niet alleen wat mijzelf betreft - want tenslotte stond er over *Ducroo* preciès alles wat je aan laagheid en domheid uit soortgelijke gaten kon verwachten - maar om het heele bedrijf, want het is werkelijk een secreet die van de eerste bladzij geurt tot de laatste. De held Kuyle in Italië is anders onthullend: het is één gekanker tegen het zedenbederf, met

een enorme rancune tegen de dienstbare staat, en het culmineert in het ongehoord stoute stukje dat hij in Syracuse (!) een oude burgerjuffrouw tegen het lijf heeft geloopen: ‘duidelijk en met hartstocht’. (Roomsch nazisme!)

Ik *wil* tegen dit tuig wel een stukje schrijven, maar onder voorwaarde dat ik carte blanche krijg. Ik wil ze nl. toespreken zooals je het een partijtje rancuneuze *bedienden* zou doen, en liefst met termen (ploert, enz.) waarvoor ze mij eigenlijk zouden moeten aanklagen. De toon van het geheel natuurlijk toch absoluut anders dan hùn toontje; ik bedoel volstrekt niet dat ik hun taal wil gaan spreken. Het ‘hooge zwijgen’ heeft veel goeds, maar het ongelukkige daarvan is dat het tuig dan een zeker recht krijgt om steeds ploertiger en onbeschaamder te worden.

Ik las verder met werkelijk plezier *Dialogue d'Eleuthère* van Benda. Je moet dit boekje absoluut lezen; sommige blzn. zullen je ‘verrukken’! Met *Fermina* schiet ik niet op, ook al door dat verdomde gevoel van toch opeens naar Holland te moeten, dat ik nu al 3 dagen heb. Bep schreef haar stuk over Noth, dat vanmorgen per expres wegging. Morgen wschl. over Goya, waar wij vanmiddag heen gaan. Moet prachtig zijn.

Als ik *niet* naar Holland ga, ga ik wschl. Donderdag volgende week naar Brussel, en het plan bestaat om vandaar met Marsman wat rust te nemen in een klein belgisch plaatsje (dat is goedkoper dan Bretagne). Ik voel mij niets goed, al sinds ‘tijden’, en dit is een plan dat steeds uitgesteld werd tot *Ducroo* heelemaal klaar zou zijn. Misschien kan je ook even in Brussel komen? ik waarschuw je dan nog wel. Als ik naar Holland ga, zie je me wel verschijnen, of ik schrijf dan uit Utrecht of Bergen. Hartelijke groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 5 mei 1935

aant.

aant.

Zondag.

Beste Menno,

Ik ga niet naar Holland, maar wschl. Donderdag a.s. naar Brussel, voor een dag of 2, 3. Henny zou me daar Zaterdag wschl. ontmoeten, om dan samen voor ± een week te gaan ‘rusten’ in de Ardennen of zoo (Bretagne vervalt). Ik heb deze rust hoognoodig en stel er mij veel van voor. Kan jij nu dit week-end ook niet in Brussel komen, dan zijn we nog een volle dag samen, tot Zondagmiddag. Schrijf omgaand - ook als je op een *andere* dag kan. Hartelijk je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 6 mei 1935

aant.

Den Haag, 6 Mei '35

Beste Eddy

Een brief van jou kruiste mijn brief, waarop je dus nog niet antwoordde; inmiddels je briefkaart van Zondag, waarop je plan om naar Brussel te komen. Ik kom natuurlijk, als ik eenigszins weg kan, even bij je. Zonder nadere storingen kan ik Vrijdagmorgen weg, zoodat ik dan nog in den middag in Brussel zou kunnen zijn. Zaterdagmiddag is die beroemde vergadering in Antwerpen; ik kan dus heel geschikt van Brussel daar naar toe gaan.

Laten we nu afspreken, dat ik nog even *aan het adres van Greshoff* schrijf, met welken trein ik in Brussel aankom. En laat jij mij dan nog even weten, of je er ook werkelijk bent.

Verder dan alles mondeling. Ook over de *N. Gemeenschap* en het ev. verbreken van het 'hooge zwijgen'. Kreeg je *Forum*? Hart. gr. ook van Ant voor jullie beiden

je
Menno

Noth is bewerkt en komt waarsch. morgen in de krant. Was een zeer geschikt stuk zoo!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 6 mei 1935

aant.

aant.

Maandag.

B.M.

Zoonet, zéér geboeid, je 'hoofdartikel' in *Forum* gelezen. Ik vind het voortreffelijk, absoluut een van je goede stukken, en als slotnoot van den bundel wschl. uitmuntend. - Als we elkaar niet in Brussel zien (mijn briefkaart van gisteren), antwoord dan even over de prolletjes en of ik dat stukje mag houden. - *Forum* (N. Nederl.) is nogal aardig, hoewel met te weinig *Else Böhler* voor mijn smaak. Anth. Donker gematigd en beschaafd as ever, Marsman nogal aardig, hoewel mij niet meprisant genoeg. - Ik hoop: tot ziens!

Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 6 mei 1935

aant.

Parijs, 6 Mei '35.

Beste Menno,
In afwachting van onze a.s. ontmoeting of verdere schrijverij, hierbij de 2 laatste zuchten van mijn rijmende Muze; van een heele tijd geleden. Ik gaf ze aan Jan Gr. voor *Gr. Ned.*, maar ZEd. heeft ze weggemaakt, zoodat ze nog een gaatje kunnen vullen in *Forum*. Ik hoop dat Vic en Vestdijk ze met genade zullen bekijken.
Hartelijk je
E.

Elle laat je zeggen dat ze je *Instinct der Intellectueelen* ook met de grootste bewondering gelezen heeft en dat zij het vooral uitstekend geschreven vindt. En ook dat ze hoopt dat je in Parijs komt voor het congres. - Hetgeen ik eerstdaags met je hoop te bespreken.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 7 mei 1935

aant.

aant.

Parijs, Dinsdagav.

B.M.
- Ik ga eerst *Vrijdag* van hier weg, met de trein die om kw. over 2 meen ik, van hier gaat, en ± kw. voor 6 (?) in Brussel-Zuid aankomt. Als je dus Vrijdag in Br. bent en ook bij Greshoff logeert (dat zal hij zeker willen, hij schrijft net dat hij 4 bedden beschikbaar heeft) hebben we de heele Vrijdagavond. Zaterdagmorgen heb ik conferentie met Simone, maar hoop tegen 12 uur, half 1 klaar te zijn.
Tot ziens, Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Spa, 13 mei 1935

aant.

aant.

Spa, Maandag.

Beste Menno,
Wij zitten in dit hotel (niet ver van het oude, meer achter den rug van Foch). Het was gisteren koud vanwege Sainte-Glace, maar sinds een paar uur schijnt de zon te zullen schijnen. Schrijf ons niet hierheen, want Donderdag gaan we naar Malmédy. Wij zijn nog dronken van de gesprekken. Tot later. Hartelijke groeten, ook voor Ant.
Je
E. en H.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [19 mei 1935]

aant.

Parijs, Zondag.

Beste Menno,
Het was met Henny erg aardig, maar het weer was zóó rot dat we eerder opgebroken zijn: d.w.z. Henny terug naar Holland, terwijl ik geen moed had om met de Pia's naar Malmédy te gaan. Dus zit ik nu weer bij vrouw en kind (en bevind mij er zeer wel bij!).
Ducroo heb je nu zeker? Het ex. aan *Het Vaderland* heb ik laten zetten op naam van Hein. Wil je hem vragen of het hem 'gewerd'? Kan je me zenden:
Angst, dierbare Vijandin (novellen) van Otten. Dit voor de bundel die ik met Henny samenstel; ter onderzoek.
De verzen van Freek van Leeuwen. - Als jij die niet hebt, heeft Vestdijk ze wel.
Bij voorbaat dank. Ik las Verdoes in de *N.R.C.* over de *Pantserkrant*. Zeer fraai! En Vic over Otten, daarnaast, was niet minder. Ouwehoer blijft troef.
Ik laat het hierbij, kan niet schrijven vandaag: heb anders wel wat te vertellen, maar dan zou het mondeling moeten gaan. Ga nu weer werken aan *Fermina*, ik *hoop* met minder tegenzin.
Hartelijke groeten, ook van Bep en aan Ant, je
E.

P.S. Ik hoop vanaf Juli een 'rubriek' *Blocnote klein formaat* in *Forum* te mogen (en te kunnen) vullen. Wil je deze mogelijkheid ook met Vic - en - Simon bespreken?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [22 mei 1935]

aant.

aant.

Parijs, 22 Mei.

Beste Menno,

Van Gans hoorde ik dat je hem een ex. *Ducroo* gaf. Leende, of gaf? In het eerste geval moet ik hem een ander ex. bezorgen, dat ik hem indertijd beloofd heb, maar ik heb er niet genoeg en moet dus bij Q. gaan koopen, wat ik niet zoo leuk vind.

Informeer je nog naar het ex. van Hein?

Graag antwoord op deze 2 punten.

Over een paar dagen krijg je de uitnoodiging voor het Congres (voor 21 Juni, dus 20 Juni hier), met een papier waarop ook alle buitenlandsche namen; veel 'liberale'; het vorige was te communistisch!

Malraux zond je zijn boek.

Heb je *Ducroo* nu gelezen? Het prettige voor jou is, dat je me je opinie niet meer apart hoeft te schrijven; ik lees die wel in de krant. [Tenzij ik nog over een paar punten 'apart moet worden genomen.'] Wanneer: volgende Zondag?

Vandaag kreeg ik je stuk over Gorter. Het zal wel juist zijn wat je zegt, *ook* de verhouding Gorter-Verwey, en toch, ik *zou* inderdaad, met alle intelligentie waarover ik beschik, deze manier van proeven willen bestrijden. Overtuigend lijkt me de methode althans allerminst! Maar het boek zelf toch zeer de moeite waard. Je artikel heeft er mij verlangend naar gemaakt: als je me die 2 gevraagde boeken zendt (Otten en Freek van Leeuwen), kan je er dit dan bij doen? Als je er geen haast mee hebt, laat ik alles dan hier liggen tot je komt.

De vraag is: moet jij of Jan bij ons logeeren? Jan vroeg een paar dagen geleden of hij bij ons terecht kon: ja, als jij niet de 'pre' hebt. Maak dit dus onder jullie uit, want wij kunnen er maar één bergen. Als jij met Ant komt (?) is de zaak meteen opgelost.

Ik kreeg van Fredje Batten - met wie de brouille opgeheven is - een eindelooze brief over *Ducroo*; verder een paar bedankjes, maar nog geen enkele complete reactie (na Vestdijk en Jan). Henny staat - stond in Spa althans - nog even vreemd tegenover de indische herinneringen als vroeger. Hij zou in Utrecht alles met aandacht lezen en dan schrijven. Wat mij op het oogenblik, gek genoeg, het meeste bezig houdt is de vraag: zou het voor een 'gewone lezer' net zoo vervelend zijn als *Schaduw der Bergen*? Je zou de proef op Van Crevel moeten nemen! - uit al die menschen die mij kennen komt de oplossing *nooit*.

Volgens Fredje vindt zekere Douairière die mijn moeder gekend heeft, en over haar spreekt als over 'haar lieve Madeline', mij 'infaam', d.w.z. een 'lasteraar'. Dit zal bij vele weldenkenden wel *de* reactie zijn. De *familie* moet 'boos' zijn!

O ja, wil je mij het plezier doen iets te zeggen over het omslag (in je kritiek) en *Alexejeff* te vermelden? Ondanks mijn verzoek aan Q., heeft hij het verdraaid om diens naam op het omslag te zetten, zelfs aan de binnenkant. Wonderlijk, want aan 'beroemdheid' ontbreekt het A. toch niet! Hij schijnt absoluut niets te zien van de finesse van dit gravuretje en een lor als het omslag van *Oriënt-Express* te prefereeren; in deze wansmaak moet hij toch niet worden aangemoedigd.

Verder geen nieuws, of liever te veel nieuws.

Hartelijk

je

E.

P.S. Clara Malraux heeft een klein maar *uitstekend* boekje geschreven, dat wschl. *La Part de Marie* zal heeten en uitkomen onder het pseudoniem Claire Monel. Het is een 'geheim', vooreerst althans. Schrijf me wat je over *Le Temps du Mépris* denkt.

P.P.S. Ik zou je allerlei anecdoten willen vertellen die ik hier weer hoorde, maar neen, dit gepen wordt me heusch te machtig. Wees toch van mijn goede gevoelens overtuigd, al zou de correspondentie wat 'afzakken'.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 23 mei 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 23 Mei '35

Beste Eddy

Zooeven met amecht over *Het Land van Herkomst* geschreven voor de krant; niet omdat ik er niets over te zeggen had, maar omdat 1° vlijmende tandpijn (wat erger is dan kiespijn) mij voortdurend afleidde en 2° ik er in geen geval voor een *krant* over had willen schrijven, als ik 'vrij' was geweest. Immers bij herlezing boeide het geheel mij zoo, dat ik absoluut niet in staat was (en ben) om voor den gewonen lezer afstand te nemen; ik kan mij met geen mogelijkheid losmaken van de concrete beelden, die ik achter de namen Viala en Heverlé zie; en dus heb ik mij zooveel mogelijk beperkt tot een analyse van het boek. Toch niet al te 'objectief', hoop ik, met duidelijke doorstraling van de sympathie. Maar het is werkelijk niet te doen om zich 'over te denken' in den lezer, die hier tegenover komt te staan zooals ik b.v. tegenover *Schaduw der Bergen* [Maar dat *S.d.B. dom* en dit boek *intelligent* is, moet ook de goede lezer, die van ons niets weet, absoluut op het eerste gezicht ontdekken. Daarom gaat het niet, natuurlijk]. Daarom wacht ik met spanning op reacties van menschen, die ons niet persoonlijk kennen. Wat wel voor mij vaststaat (maar dat wist ik al lang), is dat de Indische herinneringen sowieso uitstekend zijn. Hier speelt de twijfel door de persoonlijke achtergrond geen rol; wie daarvan de superioriteit niet ziet, is haar ook niet waard. (Dat Marsman hier aarzelt, moet een mankement zijn in zijn vormgevoel, absoluut.) Maar bij de gesprekken ben ik bevooroordeeld. Het kan heusch zijn, dat b.v. vooral Heverlé te veel een schim blijft door je methode om de geacteerde introductie van een romanfiguur te versmaden. Voor mij is hij natuurlijk *geen* schim, omdat ik er Malraux achter zie bewegen, maar dat zegt natuurlijk weinig. Ik ben dan ook uitgegaan van de verhouding tot den lezer, zooals je zult zien. Viala is mij uit zijn gesprek zeer sympathiek geworden, misschien door een hoogst toevallige bijomstandigheid op den dag, dat ik dit hoofdstuk nog eens herlas. Ik kreeg n.l. (terwijl die tand al zanikte) de afrekening over 1934 van Nijgh & van Ditmar, waaruit overdonderend blijkt, dat ik niet alleen een impopulair auteur ben (ce n'est pas jurer gros!), maar bepaald ook een auteur, die nauwelijks gelezen wordt, d.w.z. een caricatuur, sociaal gezien. Van *Pol. z. Partij* zijn na het verschijnen in het voorjaar 1934 tot eind van het jaar 397 ex. verkocht! Van het *Carnaval*, eerste druk, gingen er in dezelfde periode in 1930 bijna 600. Dat wil dus zeggen, dat de Nederlandsche lezer niet eens de moeite neemt om te zien wat ik te beweren heb; en zonder den Doolaard-verlangens te koesteren, zou ik toch minstens op een *botsing* hebben willen rekenen. Zelfs dat niet. Er is geen echo. Vandaar mijn sympathie momenteel voor Viala, die het tenminste ronduit heeft verdomd. Ik voel, dat ik niet onafhankelijk ben van een echo (ik rekende waarachtig niet op een *sympathieke* echo!), maar dit ontbreken van iedere reactie heeft iets verlammends. Bij ieder boek moet dit erger worden, natuurlijk. *De Pantserkrant* heeft totnogtoe

een abominabele pers; en niet op eenige grond, waaraan *wij* hebben gedacht, maar wegens: gebrek aan idealisme, aan positiviteit etc. etc.; er komen geen 'groote figuren' in voor! Defresne heeft het stuk voor vertooning geweigerd, met een brief, die ik je voor de curiositeit mee toezend (graag terug!). Ik heb hem nog niet geantwoord, voel dat heele verzoek om antwoord als een beleefdheidje voor meneer den criticus, die ook ter Braak heet en zich zou kunnen wreken (n.b.!). Ik laat nu iedere gedachte aan opvoering in Holland varen; mocht er een van de tooneelboeren, uitgezonderd van der Lugt, dien ik weiger, er om komen, dan kan hij zijn gang gaan. In ieder geval doe ik er geen moeite meer voor.

Ik had nog een fraai interview met den duikboot-notaris Koster, dat ik je heb laten zenden. Heel curieus, deze heer, het complete fatsoen en de 'echtheid' van b.v. een Muller schitterend bewijzend. Een goochem, humoristisch, vredelievend man, zeker symphathieker dan een dozijn handelaren in tabak of zeep, zooals je op zijn portret ziet gedecoreerd en gesnord. Ik hoop, dat je van zijn logica hebt genoten; het mooiste is eigenlijk, dat hij den heelen tekst eerst wou approuveeren (hij woont in Parijs, quai de Passy, in jullie buurt) en er geen woord aan veranderd heeft; 'vous avez tout à fait exprimé les mots et le sens de notre conversation', schreef hij me terug. En vandaag kwam er al een ingezonden stuk van een groote-figuren-pacifist, die het gesprek voor een mystificatie hield, omdat die Koster zich niet demonischer uitdrukte!

Le temps du Mépris nog niet gekregen. Zeer benieuwd. Als Jan het niet dadelijk gedaan heeft, schrijf ik er natuurlijk over in de krant. Ik zou eens een heele middag *alleen met Malraux* willen worden opgesloten, om volkomen onafgeleid met hem te kunnen praten (ook naar aanleiding gesprek met Heverlé).

Otten en Gorter kan ik je zenden, Freek moet ik aan Vestdijk vragen. Ik zal Ant vragen alles te verpakken. Ik voel wel enigszins je bezwaar tegen mijn Gorter-critiek; zij leidt tot een nieuw soort 'objectiviteit', van nieuwe begrippen; maar alleen consequent doorgevoerd, en daarvoor pas ik. Als ik niet in een krant moest schrijven, zou ik dit heele aperçu van dogma en muziek in één alinea hebben opgeworpen en afgedaan. *Nu* moet ik 'uitleggen', zij het dan ook voor den wat beteren lezer, want reken maar, dat de oude Borel-klant er toch al geen jota van heeft begrepen! Jany schreef me, dat hij het stuk uitmuntend vond, alsof ik Gorter zelf van nabij had gekend. In *Ducroo* 'schoot hij langzaam op'.

Ik heb het teekeningetje van Alexejef gereproduceerd, i.p.v. je portret; nu komt dit 'symbool' en het standbeeld van Diderot erbij, want 2 cliché's op één Zondagmorgen wenscht de Lang niet te betalen, en Diderot ligt er al. Het ex. van Hein was *niet* gekomen. Ik gaf het mijne, dat mij door Querido rechtstreeks werd gezonden, aan Gans, want hij snakte er naar en ik heb liever een gebonden, dat ik inmiddels kocht. Ant gaf ik er ook een, met inscriptie: 'Van den zwijgenden Wijdenes'.

Graag spoedig nader nieuws, ook met het oog op de krant, over het congres. Waarschijnlijk kom ik alleen, vanwege de kosten, maar kan dan zoo noodig natuurlijk in een hotel gaan.

Hart gr. van ons beiden voor jullie tweëenhalven
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 24 mei 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Vrijdag.

Beste Menno,

Dank voor brief. Interview is nog niet gekomen maar ik verlang er zeer naar! Hierbij de kritiek van ‘Guus’ terug. Zoo'n goeie vent, die Guus, en zoo kundig op zijn gebied ook! Het is een feit dat hij qua ‘kritiek’ bijna overal gelijk heeft (al is Pankow nog wel wat beter dan hij aanneemt), maar het hooge peil waar hier naar gestreefd wordt (Shaw is God de Vader) is toch meteen om je de breuken te lachen. Je fout is en blijft dat je een tooneelstuk geschreven hebt, en, het geschreven hebbende, het aan dit tuig hebt aangeboden. Je bent nu min of meer verplicht om toe te geven dat, *in deze branche*, de naar het heilige strevende woorden van ‘Guus’ toch een soortement goede kritiek zijn. Maar als ik jou was, antwoordde ik in 3 ironische zinnetjes. (Precies 3, niet 3½).

Wat je gevoel van verlamming betreft omdat je zoo weinig gelezen wordt, dat valt me bepaald van je tegen! Maar Menno! ben *jij* nu een bewonderaar van Nietzsche? Jij, die weet dat het 4e deel van de *Zarathustra* in 11 exx. gedrukt moest worden, omdat de 3 voorgaande deelen met geen stok de deur uit waren te krijgen, jij klaagt droef omdat er van de *Politicus* mààr 397 exx. verkocht zijn? En dan: 397 exx. totaal, of nà de vooraanbieding? Het *Carnaval* is uitzonderlijk goed gegaan; maar Querido was zéér tevreden toen er van *De Sm. Mensch* 298 exx. *in totaal* verkocht waren. Gegeven het feit dat de *Politicus* geen roman is, mag je van vreugde dansen dat, in dézen tijd bovendien, 400 Hollanders dat boek *gekocht* hebben. (Je houdt nog geen rekening met alle present- en pers exx. en met de leeszalen.) Ik verkies te gelooven dat je tandpijn je in de put heeft gebracht.

Malraux zegt dat hier in Frankrijk van een goede essaybundel 5 à 600 exx. verkocht worden; meer niet. Auteurs als Gide en Valéry moet je niet meerekenen, omdat de Franschen veel meer verzamelaar zijn dan de Hollanders, en omdat schrijvers als dezen een publiek hebben dat *alles* koopt wat van hen uitkomt. (Je n'ai pas encore ce *titre*!).

Ik wil *Schaduw der Bergen* toch ook lezen en vroeg Henny mij zijn ex. te zenden.

Heb je *Dialogue d'Eleuthère* nu gelezen?

Veel dank voor het afdrukken van het plaatje van Alexejeff, en nog meer voor de klandisie die je iedere keer weer aan mijn boeken gunt. Ik heb lust om 3 exx. *Politicus* te koopen en onder mijn familie te verspreiden, - al was het alleen om het getal 400 vol te maken. Ik heb in het ex. *Ducroo* van Bep een heel wat gevoeliger woord geschreven - zooals voegt aan den dichter van ‘Eens zal je weten hoeveel 'k van je houd’ - maar heb er toch voor geleend bij Shelley. Nl. dit: ‘It keeps its highest, holiest tone - For our beloved Jane alone’. Het staat op de laatste pagina; kon het beter?

Zeg mij nog eens of je mijn slotbrief aan Wijdenes niet veel beter vond dan in de eerste lezing; en of het een goed slotaccoord is; en of het nog wel een *beetje* anders is dan in *De Smalle*? Dit zal wel niet in de kritiek staan.

Het beste met de tandsmart (in ernst) en bedenk dat je een essayist bent die in Holland *verslonden* wordt, 40 × meer gelezen dan *Zarathustra*, ¼ meer dan de zoo geprezen *Smalle*! Het Shaw-aureool heeft ‘Guus’ je niet geheel ontzegd, maar zóóveel Filistijnen met de ezelskaak verslaan als Den Doolaard, neen, die hoop moèt je opgeven.

Hartelijke groeten, ook aan Ant, van je

E.

P.S. Ik kreeg gisteren *De dood betrapt* en verlang nu zeer naar het andere *Tweede Gezicht*. - Zeg Vestdijk dat ik hem schrijven zal als ik alles gelezen heb, en Hein dat ik voor een ex. *Ducroo* zal zorgen.

Ik vind het, alles welbeschouwd, erg aardig dat je *geen* afstand hebt kunnen nemen tot *Ducroo*! Wat het objectieve kriterium erbij verliest, wint de vriendschap, dus...

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

[25 mei 1935]

aant.

aant.

B.E.

Dank voor je brief! Ik haast me even iets te corrigeeren, dat door meligheid en tandpijn inderdaad tè gek kon lijken; het gevoel van onnoodzakelijk te zijn hangt niet aan die 397 ex. (altijd nog meer dan genoeg), maar aan de stommiteit en leegheid van de reactie, die ik mij vrijwel nooit realiseer, maar wel bij tandpijn en een aantal cijfers. Het is waarachtig geen verlangen den Doolaard of zelfs maar Donker te zijn!! Enfin, ik heb deze week weer moeten sloven in de letterkundige en theatrale journalistiek, dat het een aard had, en zoodoende voel ik me ongelooflijk *plat*, in staat tot ieder beklag. En dan: die 11 ex. van Zarathustra hebben *Hitler* geïnspireerd! Denk daar ook eens aan! [Koop vooral de 3 Politici zonder Partij *niet*! Zoo erg ben ik er inderdaad niet aan toe, zonder tandpijn.]

Ik kreeg *Le temps du Mépris* en schreef Malraux (per jouw adres) een briefje, ik vrees ook al weer ietwat gedeprimeerd. Leg het hem uit, als het noodig is, dat ik geen echo à la Dekobra of zoo begeer! Ik hoop het boek spoedig te lezen, maar heb haast geen tijd; ik begon in *Eleuthère*; met veel genoegen de monoloog over de ‘position impudique’ gepasseerd!

Gek overigens, dat je me dat citaat van Shelley over Jane juist schrijft! Want zooals je zult zien, is mijn stuk in *Het Vaderland* eigenlijk niet anders dan een paraphrase op dat citaat! - De slotbrief aan Wijdenes is inderdaad *veel* beter geworden en als ‘open einde’ zeker volkomen goed als slot van een ‘open’ boek. Overigens heb ik mijn stuk in de krant over *Ducroo* niet meer herlezen, behalve even vluchtig in proef, omdat ik bang was dat ik het heelemaal over zou willen schrijven *zonder* tandpijn en de gelegenheid daarvoor niet bestaat. Dus hoop ik maar het beste! Schrijf me schielijk, wat het je waard is.

Ja, ‘Guus’ heeft zeker als regisseur gelijk. En toch zou ik voor de aardigheid het ‘geval’ wel eens gespeeld willen zien. Zulk een opvoering moet toch voor een ‘onvrijwillig’ tooneelauteur wel eenige interessante onthullingen brengen, dunkt me.

Tot nader, in haast
hart. je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron

aan
Menno ter Braak

Parijs, [28 mei 1935]

aant.

aant.

Parijs, Dinsdagmorgen.

Beste Menno,

Hierbij de met God vereenigde notaris terug. Het is prachtig en onparodieerbaar. [Is het familie van 'Dallie'? zijn papa soms?] Wil je er een panopticum van maken of geef je hem door aan Vestdijk voor een verhaal?

Slau was fraai! En dan dat '*eerlijk zeemansgraf* geenerzijds' - na al dit gedraai. Dat hij 'persoonlijkheid' in deze imbeciele zin opvat is niet heelemaal zijn schuld; hij kan nu eenmaal niet denken. En *zijn* 'persoonlijkheid', die vroeger altijd gruwde van interviews, werd op slag bereid bevonden voor deze gelegenheid! Misschien kan je een korte uiteenzetting geven van de ware stand van zaken in *Panopt.*, omdat het uittreden van Slau toch een zaak is die den *Forum*-lezer aangaat. Maar laat mij je stuk dan eerst lezen, misschien suggereer ik er nog iets bij of af.

Zou je over een tijdje - al of niet 'zoogenaamd' naar aanl. van *Ducroo* - in *Het Vaderland* een artikel willen publiceeren, bestaande uit vraagpunten van jou aan mij? Over *Ducroo*, maar ook over andere dingen: de politiek etc., allemaal dingen trouwens in *Ducroo* behandeld! [Een van de vragen moet zijn: 'heeft dit boek U niet met Uw familie gebrouilleerd?'] En over Slau zelfs! - wat ik van zijn uittreden uit *Forum* denk? enfin, alles, tot zelfs de seniliteit van Frans Coenen en natuurlijk de boeken van Székely-Lulofs! *Jij* wordt dan natuurlijk 'wij': '*wij* hebben den heer E. du Perron, die in Parijs woont, de volgende vragen gesteld'. Het lijkt mij heel amusant te kunnen worden; maar dat hangt af van je vragen, overdenk ze dus goed. Doe bv. 12 vragen: 4 of 5 over *Ducroo*, de rest over andere dingen. Ik voel er mij nu net toe gestemd, over een tijdje wschl. niet meer. En laat hier dan dat mooie portret bij clicheeren, dat bij je artikel verviel! - Ik wou dan ook wel graag van mijn bewondering getuigen voor het werk van Vestdijk, en verscheidene andere dingen zeggen 'voor een breedere schare', daar is *Het Vaderland* wel de plaats voor...

Zou je in Holland zelf ook niet af en toe een auteur interviewen: bv. Henny, Vestdijk, Cor Bruyn de zakkenaaier, en *Jany* vooral kan je die zijn olympisch zwijgen niet eens breken? De aardigheid is dat je precieser vragen moet stellen dan Pannekoek vroeger deed; je moet om zoo te zeggen je geïnterviewde stevig bij de strot hebben en hem dwingen uit te hikken wat hij eigenlijk niet wil. Ik denk nu weer aan mijn oude plan van 'extreme interviews', die zouden moeten eindigen met het buitenwerpen van den interviewer, en waarover ik in een *Blocnote*-aanteekening nog eens wil schrijven. - Maar jij kan nu de proef op mij nemen. Alleen ben ik erop gesteld dat de 'wij' mij met 'U' aanspreekt.

Ik had zóó gehoopt je artikel vanmorgen te zullen krijgen, maar helaas! Straks breng ik je brief bij Malraux.

Stop je dat stuk van Varangot nu spoedig in *Forum*?

Schrijf me ook eens of de complete redactie van *Forum* met dat idee van mij een 'rubriek' *Blocnote klein formaat* te geven (8 à 12 blzn. per nr., met een *enkele* keer overslaan) accoord kan gaan, want ik schrijf die dingen liever niet voor niets als ik eraan begin en *Gr. Ned.* blijft onzeker.

Vanavond verder.

's Avonds

Geen bal gemerkt van je artikel! wschl. hebben ze op de krant vergeten een ex. te zenden. Wil je me in elk geval nog 2 à 3 exx. na laten zenden? Dit gaat nu maar weg. Ik kreeg wèl het stuk van Ritter, die waarheden als koeien ontdekt zonder dat het toch stom wordt, maar het troost mij heel slecht over het wegblijven van jouw stuk.

Later meer dus. Ben nu ook doodop van de italiaansche tentoonstelling.

Wil je Ant vragen of ze *Ducroo* 'boeiend' vindt? Kapitaal punt voor mij! Hartelijk je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[29 mei 1935]

aant.

aant.

aant.

Woensdagmiddag.

Beste Menno,

Eindelijk dan het stuk gekregen, en met zeer afwisselende gevoelens 2 × gelezen; ook Bep. De eerste indruk was er een van verwondering: waarom heelemaal van deze hoek uit bekeken? Daarbij kwam natuurlijk het gevoel (zóó op winst belust en ignobel zijn we dus al geworden!) dat het geen handig stuk is voor eventueele koopers. Maar bij herlezing, en zelfs als nasmaak van de eerste lezing, zeiden we toch tegen elkaar dat het erg aardig was, al was het alleen maar omdat het apartje wordt voortgezet, omdat deze 'kritiek' eigenlijk een stukje is van jou voor ons (voor Bep haast nog meer dan voor mij) al is het dan in de tale-voor-buitenstaanders. Voeg daarbij dat we ons heel goed bewust zijn van het *erg* moeilijke om over een boek te schrijven dat je, tot in intieme hoeken van het erin beschrevene, zóó goed kent. (Het moet voor jou nog moeilijker zijn om over *Ducroo* te schrijven dan voor ons, indertijd, over *La Condition Humaine*.) En tenslotte, het is toch alleszins *waar*, alles wat je zegt, en wie er niet van houdt moet er dan maar niet van houden. (Ons betere ik dat opkomt!)

Nog iets grappigs voor de 'harmonie' tusschen ons: het stuk werd door jou met tandpijn geschreven, door mij met verwoede tongpijn - een puistje op de zijkant van de tong - ingenomen. Was het misschien om tot dit resultaat te komen dat het noodlot zoo lang gewacht heeft om het stuk hier te brengen? Hoe het zij, bij de 2^{e} lezing waren zoowel Bep en ik over onze verwondering heen en geheel met deze manier van het boek presenteeren verzoend. Het verschil tusschen deze bespreking en die van *De Smalle Mensch* is overigens frappant: dat andere artikel is *het artikel* gebleven om aan oningewijden te geven - ik denk hier bv. aan mijn schoonzuster -

terwijl dit wschl. het meest ‘intieme’ zal blijven. Alleen de tante van Bep, die een romantische vrouw is, met een zee van gevoel voor liefdesverhoudingen als die door jou met zooveel rust (en toch zooveel begrip) in de personages Arthur en Jane wordt aangetoond, zal zoo spoedig mogelijk een ex. ontvangen!

Afgescheiden hiervan heb je verschillende dingen zeer goed uiteengezet, met iets te veel nadruk misschien toch op het buitenissige van den vorm, terwijl je evengoed of beter met autoriteit had kunnen wijzen op de *algemeene* buitenissigheid in ‘roman’-vormen, sinds jaar en dag.

Je vroeg me je te schrijven wat dit stuk mij waard is. Ik denk: meer dan ik nu zeggen kan. Als de heele pers over *Ducroo* is uitgepraat, zal *dit* stuk wschl. het stuk zijn dat zich met het meeste plezier laat herlezen. M.a.w. als het niet het stuk is om rond te zenden, is het des te meer het stuk om in ons eigen ex. van het boek te leggen (en alweer: in Bep's ex. meer dan in het mijne). Alexejeff was zooeven hier, zoodat ik hem door de reproductie in de krant met het anonymaat op de omslag heb kunnen verzoenen.

Schrijf je spoedig een mooi stuk over de *Negerin* van Debrot? Ik zie het boekje met vreugde op mijn tafel liggen. Laat me gauw eens wat hooren over de dingen waar ik je naar vroeg in mijn brief van gisteren. Wil je - d.w.z. lijkt het je beter - dat *ik* een ‘rectificatie’ over dat interview van Slau stuur naar de *Nederl. Bibliografie*? Ik wil dat graag doen. Maar sloot ik die 2 blzn. met dat interview misschien in mijn brief van gisteren? ik kan ze nergens meer vinden!

Als je op die vragen en antwoorden ingaat (het is gratis copie voor De Lang!) vergeet dan ook niet mij naar ‘Indië’ te vragen. Wat ik van de romans van Mevr. Székely denk, wenscht de *Vaderland*-lezer vanzelfsprekend te weten, maar het is ‘interessant’ mij ook andere ideeën te laten ontwikkelen. Maar het goede moment lijkt me, als er al wat verdere kritiek over *Ducroo* is verschenen, dus toch over een maand bijv. (Te lang wachten is ook verkeerd voor den lezer!) [andere vragen: over den ‘roman’? - over den ‘ik’-roman? Maar graag ook preciesere vragen!]

Ik stel je dit voor in de veronderstelling dat je het zelf - ‘redactioneel’ dus! - een grappig idee vindt (wat het m.i. *is*). Voel je er in principe niets voor, beschouw het heele voorstel dan als een mop, - of juister nog, als een ongeboren mop, d.w.z. een publieke mop die in particuliere briefwisseling ‘afgevoerd’ moest worden.

Ik zou het erg op prijs stellen als je me àl je Zondagstukken zond; ik wil dáárvoor graag het porto betalen. Ik bedenk nu dat je nog over *De dood betrapt* gaat schrijven, over Debrot, enz. enz. Je stuk over *Het leven op aarde* was werkelijk precies wat erover gezegd moest worden, dat over Donker was eig. ook voortreffelijk, bijna als ‘objectieve’ kritiek; maar ook als je besprekingen eens minder goed uitvallen, blijven ze toch de *eenige* consequente en betrouwbare uit de heele Nederl. pers, zoodat ik ze al zou willen lezen als ik je heelemaal niet kende!

Sur ce, tot de volgende keer, wschl. dan met een pampier voor het Congres. Malraux zal je met vreugde terugzien en we zullen wel bij hem eten, als hij niet zelf door het gedoe van het Congres wordt opgegeten.

Hartelijk, en met dank, je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 1 juni 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 1 Juni '35

Beste Eddy

Je reactie op mijn stuk in de krant verwondert mij niets. De verhouding, waarin ik tot het boek stond, maakte mij het schrijven bijzonder moeilijk, afgezien nog van de tandpijn extra. Zonder twijfel had er een veel 'gunstiger' recensie kunnen verschijnen, laat ons zeggen van Hein, die zich echter door mijn stuk 'verhelderd' verklaarde. Speciaal door de uiteenzetting over Jane. Toch denk ik, dat de lezers van *Het Vad*., die iets om mij geven bij hun keuze, de genegenheid wel geproefd hebben, terwijl de anderen toch alleen andere producten koopen. Maar ook buiten deze commercieele kant om ben ik niet tevreden met het stuk; ik had er veel meer over kunnen zeggen, maar dat zou de bevattelijkheid van Jan Vaderland waarschijnlijk te boven zijn gegaan. Na het schrijven heb ik pas goed de verschillende stukken uit *Ducroo* herlezen, die mij nog bijna of geheel onbekend waren; en mijn bevinding is steeds weer, dat het een ongelooflijk *rijk* boek is. Dat maakt het ook weer moeilijk over mijn opinie over de onderdeelen tot de lezers van de krant te spreken, die uit detailcritiek b.v. hadden kunnen opmaken, dat *Eroïca* toch ook nog niet zoo gek was. Mijn eigenlijke waardebepaling gaat hier volstrekt buiten de litteraire kategorieën van het dagblad om en daarom hield ik instinctief èn detailcritiek en detaillof er buiten. Schilt zei mij, dat ik wel wat meer over Indië had kunnen vertellen, en dat is zeker een fout van het stuk, van journalistiek voorlichtersstandpunt bekeken.

Ik blijf bij nadere beschouwing de Indische stukken toch het best vinden. Onder de gesprekken, die vermoedelijk voor den blanco-lezer moeilijk zullen zijn, omdat het verbale element alles 'moet doen', vind ik Goeraëff, Viala en toch ook Wijdenes het 'tastbaarst'. Het gesprek met Héverlé is op zichzelf misschien het beste, maar Héverlé zelf is verreweg het onduidelijkst gebleven; hij is zuiver gesprekspartner en ik weet niet, of het gesprek in dezen voldoende is om een mensch te laten zien. In ieder geval is het procédé an sich zeer riskant en het heeft de concreetheid van Indië als tegenwicht volstrekt noodig. Sommige discussies, zooals *Bella op den Divan* gaan bijna langs mij heen; hier is het vooral de verschillende centrale probleemstelling, denk ik, die mij het belang van het gesprek niet doen voelen. Mochten deze aangelegenheden voor mij belangrijk zijn (en ze zijn het waarschijnlijk wel, al dringen ze zich maar zelden aan me op), dan zou ik toch nooit op het idee komen de materie in quaestie door een *discussie* te laten verhelderen. - Jany schreef mij, dat hij (voorloopig, hij had het boek nog niet uit) het meest getroffen was door de laatste alinea van *Joies de Meudon*; en als je die regels overleest, zijn ze inderdaad ineens te denken in het ensemble van Jany's oeuvre!

Alles bij elkaar geloof ik toch wel, dat het zin heeft het boek te presenteeren via Jane. Voor den lezer, die absoluut niet weet, welk lezersstandpunt hij moet innemen, heeft het m.i. wel eenige waarde om aan te duiden, dat èn Indië èn de gesprekken een ondergrond hebben in de *intieme* lezeres, of hoorderes. De schrijver is iemand, die met één en dezelfde bedoeling vertelt en zich in het gesprek laat gelden. Dat

‘één en dezelfde’ is het best te symboliseeren door Jane. De vraag is alleen, of de ‘gewone’ lezer zich de moeite wil geven, die van hem geëischt wordt; want voor zulk een lezer moet dit boek wel erg moeilijk zijn, irritant ook, vermoed ik, omdat telkens het verhaal van Indië wordt afgebroken door debatten, die hij zeker zal overslaan.

Arthur Hille zal zeker wel het meest ‘klassieke’ portret zijn, en omdat je tot hem den meesten afstand hebt genomen, is hij ook het meest een objectieve gestalte, hoewel ook hij vertelt en zich dus in zekeren zin zelf rechtvaardigt. Je sympathie voor den man kan toch niet beletten, dat je je veel meer dan van de andere vrienden hebt losgemaakt, doordat bij hem het element intelligentie geen rol speelt en zijn persoonlijke waarde eigenlijk samenvalt met datgene, waartegen *Ducroo* als geheel het scherpst in oppositie is: de S.A. Door zijn formaat is deze Arthur Hille voor mijn gevoel wel een van de ‘pikantste’ figuren van het boek. Hij is er in zekeren zin de levendste samenvatting van, omdat hij de van het intellect afgekeerde kant van *Ducroo* resumeert; en bij de groote voedingsbron van gesprekken is hij daar om te bewijzen, dat de woorden van die gesprekken toch afstammen van een veel directer vorm van polemiek. In Hille zie ik toch telkens jezelf, juist omdat je hem zoo magnifiek hebt geobjectiveerd.

De kern van alle wel- of nietwaardeering zal toch in dit geval absoluut blijven: de partijdigheid. Eerlijk gezegd, verwacht ik voor Querido daarom een strop, want ‘men’ kiest in Holland deze partij niet. Ik kan me best vergissen, vooral omdat de bij-omstandigheden een boek meestal verkoopbaar maken, en die zijn volkomen onberekenbaar. Maar ik hoop op de ‘betere jeugd’, die nog niet verpest is door het litteratuurdogma, dat zich in de critiek van Ritter zoo behoedzaam uitspreekt.

Wat vind jij eigenlijk van *De Dood Betrapt*? Hoewel het aan mij op is gedragen, is het mij *als geheel* minder sympathiek dan *Ina Damman*. Er komt hier en daar iets van de fraaie litteratuur om den hoek kijken. Zijn de oudste stukken niet de beste? *Barioli en Peter* is qua novelle uitstekend, maar er ontbreekt toch iets in, dat in *Het Veer* zoo voortreffelijk is. Schrijf er eens iets over.

Je plan voor interviews zou mij zeker aanlokken, als ik redacteur was van een blad als een (betere) *Gulden Winckel*. Maar geloof me, de lezers van de krant zijn te stom voor die dingen. Voor ons wordt het gesprek pas werkelijk aardig, als zij zich gaan vervelen. Ik zou genoodzaakt zijn ook allerlei kul in te lasschen, en dat wil ik in geen geval t.o.v. vrienden. Het is al erg genoeg, dat ik zoo nu en dan wordt losgelaten op een willekeurigen heer. Het idee is te goed om heelemaal losgelaten te worden, maar laat alle hope varen voor de *krant*. De werkelijke controversen in de litteratuur bestaan voor 97% van ‘ons publiek’ alleen als klatsch. Resultaat zou zijn, dat òf de lezer zou gaan protesteeren òf wij water in den wijn moesten doen.

Ik ga er steeds minder voor voelen, om (buiten mijn Zondagsstukken om, die ik zooveel mogelijk op peil houd) iets anders in de krant te doen dan zijdelings het terrein voor ons vrijhouden. Protesteeren tegen mevr. Top Naeff en Johan Koning, die het wagen Hitler te helpen op het Pen-congres. Etc. etc. Op *dit* gebied kunnen wij iets aan zulk een log ding als een dagblad hebben. De *directe* aanraking met wat ons werkelijk boeit (zooals b.v. de *Dialogue d'Eleuthère*) is voor het krantenpubliek Babylonische spraakverwarring, alle subtiele verschillen zijn voor dit publiek ‘kift van jongeren’. Ik wil ook (dat hangt hier mee samen) aan het eind van het jaar uit *Forum*. De moeheid heeft me sterk te pakken. De Vlamingen hebben de eigenlijke beteekenis van het Forum-initiatief verloren doen gaan; misschien *was Forum* met onze twee jaar ook wel aan het eind van zijn principieele taak. Een andere zaak is, dat het wenschelijk is, dat *Forum* blijft bestaan als publicatiebasis. Als zoodanig kan het nog veel nut hebben. Ik zoek dus naar een modus vivendi, die voor mij de juiste modus moriendi kan zijn. Zou Vestdijk niet beroemd genoeg zijn om in 1936 alleen of met ev. anderen de leiding te nemen? Hij komt steeds meer in de litteraire richting, terwijl ik er steeds meer van afdwaal. Spreek of schrijf

in geen geval nog met iemand over deze plannen, want ik wil de gebeurtenissen niet beïnvloeden voor ik precies weet wat ik wil voorstellen aan de collega's en Zijlstra. Maar zooals ik uit de Filmliga ben gegaan, moet ik op den duur ook uit *Forum* gaan; zonder ruzie, maar op het juiste moment. Ik ben dan evenals jij weer medewerker, wat voor mijn gevoel *nu* veel zuiverder is.

Ik vergat nog over je 'blocnote' met V. en V. te spreken. Maar ik schreef nu vanmorgen Vic en Vestdijk heeft *zeker* geen bezwaar, integendeel natuurlijk. Ik vind het idee uitstekend, zooals ik je al schreef. Het nummer van Juni is, zooals je zult zien, veel te kleurloos, ook door mijn schuld; ik zeg je, ik heb geen *hart* meer voor *Forum*, ik heb nog hart voor het *oude Forum. Dit* tijdschrift van 1935 interesseert mij hoogstens om de afzonderlijke bijdragen. De jaargang met *Uren met Coster, Het Verboden Rijk* en het *Demasqué* zal de *ware* jaargang van de 'dertigers' blijven, dat weet ik nu al zeker.

Ik zou, als ik jou was, niet op dat mallotige interview met Slau terugkomen. Ik heb nog steeds een zwak voor den 'vent' (laten we het goede woord nog maar eens gebruiken) en zou het liefst aan *hem* overlaten door kleine knoeierij en Ritterbiecht zijn rol te verpesten. Zoolang hij alleen spreekt, is er geen ruzie, is er alleen maar een sputterende Slauerhoff, die toch door niemand au sérieux wordt genomen. Het lijkt me pas noodzakelijk te reageeren, als Dirk of Buning of zoo iemand er zijn venijn uit gaat zuigen.

Ik wil met liefde (en zonder porto!) al mijn Zondagsartikelen zenden; maar bedenk dan wel, dat er weken zijn, waarin ik *worstel* met rotboeken en... twee à 2½ kolom! Deze week kreeg ik opeens bevel, Dinsdag al te schrijven vanwege Hemelvaart. Ik had nog geen boek gelezen en ben toen maar ijskoud over Spinoza gaan zwammen. Het ongeluk is, dat ik toch niet kan nalaten, er *iets* van mezelf in te brengen, als ik er mijn vollen naam onder zet! Het gevoel van: 'ik mag Rudie van Lier niet teleurstellen, als hij het Zondagsblad opneemt.' Zonderling verantwoordelijkheidsgevoel.

Deze brief is lang geworden, en toch in haast geschreven. Bewijs, dat ik een en ander moest antwoorden. Spoedig tot nader. Ant zal je schrijven na *Ducroo* gelezen te hebben, maar zij zegt het te willen lezen zonder haast. Waarin ik haar gelijk geef. Het boek is voor de langzame lezers!

hart. gr. 2 × 2, je
Menno

Bij een boekhandel hier zag ik vandaag *De Dood Betrapt* met het volgende briefje van den boekhandelaar er op: *Sombere en wreede verhalen, soms gelijkend op de Decamerone*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [3 juni 1935]

aant.

aant.

Parijs, 3 Juni.

Beste Menno,

Dank voor Otten's *Angsten* en voor je aanvullende woorden over *Ducroo*. Ik geloof dat alles wat je in deze brief zegt, waar is, ook de tegenstelling Heverlé-Hille. Maar *Bella op de Divan*, dat als hoofdstuk voor mijzelf twijfelachtig blijft, bevat bladzijden die ik liever geschreven zou hebben dan 9/10 van 'Indië'. Misschien is je antipathie (of hoe je 't noemen wilt) tegen de discussie, gewoon een gevolg van je wonen in Holland, en van het feit dat je geen vrienden hebt die over deze dingen *praten*, als de Malraux' hier in Parijs. De holl. gesprekken gaan, ook psychologisch en intellectueel, meestal niet verder dan: 'Hoe vind je dit, en wat denk je over dat?' - terwijl zooiets hier *aanleiding* is, meestal, tot wat anders. In bepaalde kringen altijd!

Dat Jany uitgerekend diè zin zoo treffend vindt, is inderdaad... janyaansch.

Wat je over Vestdijk schrijft is woordelijk mijn gevoelen. Ik schreef hem een lange brief over zijn novellen; vraag hem die eens. Er staan geen geheimen in, en dan hoef ik het niet 2 × te doen.

Dat vraag-en-antwoord-artikel is dus van de baan. Toch geloof ik dat je een moment van depressie doormaakt, waarin je geneigd bent iedere 'opvoedende kracht', die in je eigen houding kan liggen, te ontkennen, en je lezerspeil af te stemmen naar je *stomste* lezers. Dit is op zichzelf niet verwonderlijk, en ik heb makkelijk praten van hieruit: als ik in jouw plaats was, had ik deze depressie al 10 × eerder gehad! Dat je nu ook uit *Forum* wil, kan ik mij al even goed indenken - maar voor mij is het optreden van Slau in dit opzicht veel fnuikender dan alle Vlamingen bijeen. (Voor jou misschien ook, après tout.) Hoe het zij, als je eruit gaat, moet Vestdijk toch iemand naast zich hebben, en ik geloof dat Marsman zich dan maar weer eens 'opofferen' moet. Vestdijk alleen loopt inderdaad gevaar de literaire positie al te erg au sérieux te nemen; het zou mij niets verwonderen als hij eindigde met tegen jou en mij te stemmen uit naam van God weet wat voor later gekomen criterium ('perfectie van den vorm' of zoo; literaire gasstoornissen geven soms rare darmkronkelingen). Op dit oogenblik ben jij zonder eenige twijfel het zuiverste stuk *Forum*; 'zuiver' in iedere beteekenis. Ga jij eruit en wordt Vestdijk 'koning', dan wordt het voor mij een totaal nieuw tijdschrift. Ik kan mij vergissen, en ik hoop het ernstig, maar dit gevoel zou ik hebben. Als Marsman er dan bij komt, *voel* ik mij veel geruster. Gek?

Dat briefje van dien boekhandelaar bij *De dood betrapt* is nog lang zoo gek niet, al oriënteert hij zich ongeveer als die juffrouw die mij schreef dat *De Sm. Mensch* haar zoo aan *Het Land van Rembrandt* deed denken. Een prachtig bewijs dat 'flair' en 'intelligentie' in dezen niet volstaan, dat men over meer 'vergelijkingsmateriaal' moet beschikken, en dùs over meer 'cultuur'... Terwijl ik dit schrijf denk ik opeens aan Gans die over *Ducroo* gaat schrijven in *D.G.W.* Op slag zal het daar een politiek boek gaan worden, zooiets als een bizondere reactie op Stavisky en Februari '34 - de heele rest een soort aanloop om tot deze reactie te komen! En ik likkebaard nu al van mijn eigen citaten.

Later beter. - Hartelijke groeten, ook voor Ant,
je
E.

P.S. Stuur je me nog één ex. van je kritiek, of liever, wil je die *direct* sturen aan: Mevrouw D. Simons-Posthumus, Ruysdaelstraat 88[2], Amsterdam? Dank! - Deze tante heeft *Ducroo* 'verslonden', met gesprekken en al!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [3 juni 1935]

aant.

Parijs, 3 Juni.

Beste Menno,
Hierbij de uitnoodiging, eindelijk! - Ik noodigde uit:
Stijn Streuvels
Aug. Vermeylen
Gerard Walschap (voor Vlaanderen)

en:
Henr. Roland Holst
Arthur van Schendel
Huizinga
Frans Coenen
J. Greshoff
M. ter Braak (voor Holland)

Daarbij komen dan: Elisabeth de Roos en E. du Perron!
Zie je nog iemand die ik moet uitnoodigen? Ik heb nog één boekske over, en Henny en Jany komen toch niet. Antwoord omgaand. Vic? Vestdijk komt natuurlijk ook niet. Dekker gaat Last misschien in de haren zitten, want die zit nu nog in Marokko, maar die komt natuurlijk wèl. Zou Huizinga reageeren? Bel hem eens erover op, of ga hem naar aanleiding hiervan opzoeken.
Dit begin is erg haastig en beroerd in elkaar gezet, maar *na* het Congres zou men misschien toch wel iets kunnen ondernemen, ook in Holland zelf. Antwoord aan mij of direct aan het Secretariaat; dit laatste is misschien nog het beste, zijnde officieeler èn directer.
Nu, dit gaat in haast. Hartelijk je
E.

P.S. Boutens heb ik ook maar laten loopen. Die is vast niet ‘antifascist’ en daarbij veel te gierig om de reiskosten uit te geven.

Antwoord omgaand.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 4 juni 1935

aant.

aant.

Parijs, Dinsdag.

B.M.

- Gelijk hiermee zend ik je de laatste Hellens, die bij *Le Naïf* en *Les Filles du Desir* hoort, en daarbij dus ‘bewaard’ moeten blijven (het is ook een ex. op mooi papier, en misschien lees je deze 3 deelen nog eens naast *Ducroo*!) - en verder *Florence* van Rivière, onaf, maar voor mijn gevoel heel wat sympathieker dan *Aimée*. Wij gaan morgen naar Bougival, voor een dag of 5, 6. Heb je de radiolezing van Ritter over *Ducroo* gehoord? Hart. groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

St. Germain, 6 juni 1935

aant.

aant.

St. Germain, Donderdag.

Beste Menno,

We zitten hier tot de 11e, in het Hôtel du Parc. Misschien komt een russische kennis van me, Zamiatin, je in Den Haag opzoeken. Hier is een kasteel dat op Hampton Court lijkt, volgens Bep. Als Jan komt, den 20en, moet hij maar bij ons logeeren (zijnde de armste) en jij in het hotel vlak bij (waar je vroeger was). Heb je Huizinga nog ‘aangepord’? Schrijf *alsjeblieft* een verhaal voor onze bundel: een blz. of 12 minimum - mag ook 30 blz. zijn; het zou zoo aardig zijn als jij er ook in stond. Maar dan moeten we 't uiterlijk over een maand hebben. Hartelijk gegroet van ons 2.

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [10 juni 1935]

aant.

aant.

Parijs, Maandag.

Beste Menno,

Dank voor het stuk van bolle Ton. Ik geloof geen snars van 's mans betrouwbaarheid; dit alles behoort voor mij tot de 90% persoonlijke wraakneming die ik, voor *Ducroo* juist, verwachten kon - of trek er, als je wilt, 15% onvervalschte ras-domheid af, maar dan blijft er toch nog genoeg over. ‘Strategisch’ is een stuk als dat van jou in *Het Vaderland* hiernaast zoo bleek, want de flair die je van je lezers verwacht, hebben ze niet, omdat ze het in ieder opzicht anders gewend zijn. Bewijs: Marsman was bij Querido, die hem zei dat uit jouw stuk ‘geen waardeering voor het

boek sprak'. Ze denken eenvoudig dit: 'Als Ter Braak, die èn een vriend van hem is, èn tot dezelfde richting behoort, er zoo over schrijft, dan moet hij het in werkelijkheid wel erg belabberd vinden.' Maar enfin, er is niets meer aan te doen; en welke rotzooi er over dit boek zou loskomen had een kind kunnen voorzien. Alleen, laten ze - Henny, Engelman, en jij zelfs? - me niet over de eerlijkheid van Van Duinkerkens spreken, want dit stuk is *precies de Nieuwe Gemeenschap* met een vernisje van literair fatsoen erover.

En tòch zullen we zoo idioot zijn ons over de stand der Nederl. letteren verder druk te maken. Kom in ieder geval voor het Congres! Ik denk dat het resultaat zal tegenvallen, maar de belevenis op zichzelf lijkt mij erg de moeite waard.

Tegenover *Forum* sta ik precies als jij, dat merkte ik bij dit nieuwe nr. Dat Vlaamsche gedicht *De Ruiters*, een brutale gapperij van Rimbaud's *Bateau Ivre*, las ik met vermaak, en verder - met een ander soort vermaak - dat sappig opgediende geouwehoer van Socrates (wie *is* die mijnheer Gerdes??), en natuurlijk *Else Böhler*, en voor de rest...

Houd jij op het Congres maar een betoog over de Nederl. literatuur in het 'tijdsgebeuren'; want Last spreekt natuurlijk daarover, en dan is een exposé van 'liberale' zijde dubbel zooveel waard. Verder zal Tielrooy hoogstwschl. present zijn, al vertegenwoordigt hij ongeveer nul in de nederl. literatuur (hij is uitgenoodigd door Aragon, Lalou of zoo iemand en zal zeker niet ontbreken). Ik zie aankomen dat daar zullen zijn: Greshoff, jij, Last en ik - en Tielrooy, pour tout potage hollandais.

Schrijf nog eens, ook over je komst.

Hartelijke groeten van je

E.

Kan je me nog een nr. bezorgen van *De Tijd*, waarin dat artikel voorkwam? Als je de datum nog weet kan je Mayer vragen het voor mij te bestellen. Ik ben erg erop gesteld. Doe je er moeite voor? Dank.

Hierbij een verhaal van Thelen. Lees het en zend het dan aan Henny door, opdat hij zich ermee vermake.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 11 juni 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 11 Juni '35

Beste Eddy

In de verwachting, dat jullie nu wel weer in Parijs zult zijn, stuur ik deze brief maar weer naar de B. Murat. Dank voor de levensteekenen uit St. Germain. De Christuslegende heeft mij ten zeerste behaagd en in mijn 'depressie' troost gegeven. Want al is het dan geen emotioneele depressie, waaronder ik 'zucht', het is toch een diepgaand symptoom van misselijkheid. Sterk aangezet nog door nadenken over het stuk van Ton en het daarop gevolgde van den jaloerschen mislukten artiest Ernst Groenevelt, dat Hein je wel zal hebben gezonden. Die heer verkondigt, geloof ik, al vast, dat 'de vrienden' over het snertboek van du Perron 'wel weer' gunstig zullen schrijven, maar dat het toch heusch niets om het lijf heeft. De afgestomptheid en de openlijke gemeenheid van dit soort menschen is me momenteel sterker dan ooit een walg, en ik voel steeds meer de behoefte om mijn positie tegenover deze ratten zuiver te stellen door met een vervloekt hautain en met namen doorspekt stuk uit *Forum* te gaan, deze litteratuur van pissebedden voor goed den rug toe te draaien. Wat ik te zeggen heb, zal ik voortaan wel buiten tijdschriften om kunnen zeggen. Ik voel steeds meer, dat ik, door in *Forum* te blijven, het doel, waar *Forum* eens voor werd opgericht, verraad. Dit eene nummer was nu wel extra beroerd en er is betere copie, maar daarom gaat het niet meer. Onvermijdelijk wordt het tijdschrift 'één van de litteraire tijdschriften' (misschien het beste, misschien dat niet eens); en wat raakt mij dat? Ik geloof nu zeer positief, dat het tijd is weg te gaan uit de 'beweging'. Wat wij te bewegen hadden, hebben wij gedaan in *Forum* 1932; ik bedoel, wat wij in de litteratuur te bewegen hadden. *Jij* had Coster te vermoorden (hij leeft nog, de hommel, dat garandeer ik je, met een *Gesprek over het Bestaan van God* in het pas verschenen nummer van *De Stem*, dat naar den vorm gegapt is van mijn *Gesprek over den Zin des Levens* en verder een paskwillig gedaas van een leuk geworden dominee schijnt te moeten voorstellen), en *ik* had iets over de aestheten te zeggen (dat zij niet hebben begrepen, et pour cause, want zij zouden hun bestaansreden er bij hebben ingeschoten). Laten wij ons niet wijs maken, dat wij verder in dit milieu nog iets bewegen *kunnen*, ook al zouden wij willen. Ik ondervind het iederen dag aan den lijve, op de krant; maar daar kan het me niet veel schelen, omdat ik van den gemiddelden lezer niets verwacht. Symbolisch voor mijn 'verraad' wordt mij langzamerhand Vestdijk. Ik kan hem, *als talent*, niet anders dan al maar prijzen en nog eens prijzen; hij blijft steeds even talentvol, wordt steeds een beter auteur... en langzaam maar zeker voel ik, hoe hij van mij wegzakt, naar de litteratuur toe, naar de kerels, die ik in het *Démasqué* heb trachten aan te tasten, en waarvan hij steeds meer een nieuwe, waarschijnlijk ongekend virtuooze vorm gaat vertegenwoordigen. Getuige zijn stuk over *Het Land van Herkomst*, dat je misschien meer zou hebben 'opgebracht' dan mijn stuk, als het toevallig voor *Het Vaderland* was geschreven; getuige zijn stuk over Verwey dat je in Juli in *Forum* zult lezen; alles voortreffelijk, voortreffelijk, voortreffelijk! En vreemd, het laat me steeds kouder! Van Vic spreek ik al niet eens meer; wat Vestdijk in het zeer groote vertegenwoordigt, vertegenwoordigt hij in het schoolmeesterachtig-kleine. Wat moet ik met deze menschen in een redactie blijven zitten! Omdat ze relatief nog het geschiktst zijn? Je voelt wel, dat polemiseeren hier niet meer mogelijk is, zonder de idiootste misverstanden aan te kweeken. In laatste instantie ben ik bovendien op menschen als V. & V. ook nog te veel gesteld vanwege hun behoorlijkheid gemeten aan kwallen als Coster, Donker en v. Duinkerken, om zulk een polemiek te verlangen; het zou trouwens een herhaling van het *Démasqué* zijn, met nieuwe namen en nieuwe beelden. Ik zie geen andere mogelijkheid dan: er uit gaan, na eerst Ton C.S., vooral naar aanleiding van hun gedoente over *Ducroo*, nog eens flink te hebben ingezeept. *Maar dan ook bij wijze van afscheid aan Forum, en met een duidelijk algemeen accent*.

De vraag is nu alleen maar, hoe het moment te kiezen. Donderdag komen nu eindelijk de Vlamen, na een dreigbrief van mij, naar Rotterdam. Ik zal daar nog eens

goed poolshoogte nemen. Wordt er met het geval *Virginia* dubbelzinnig omgesprongen, dan ga ik direct. Dat is misschien nog het beste: als antipapist *Forum* verlaten. Maar gegeven de oneindige soepelheid van Rome, bestaat er kans, dat de fractie uit Vlaanderen toch alles weer slikt; dan is het moment misschien beter uit te stellen. Het vervelende is, dat allerlei consequenties van bijzakelijke aard in het geding komen: 1° zal vermoedelijk Zijlstra geen lust hebben om met *Forum* door te gaan als ik bedank, 2° zou dientengevolge Vestdijk een bron van inkomsten verliezen, die voor hem bijna onmisbaar is. Etc. Ik zou het liefst Zijlstra willen bewerken om in ieder geval zonder mij door te gaan, met Vestdijk als redacteur; hij is beroemd genoeg geworden voor de buitenwacht, kan zich, als hij een salarisje krijgt voor het secretariaat, als redacteur een soort vaste positie scheppen, zal bovendien voorshands niet *zoo* gearriveerd zijn, dat hij 'onze soort' weigert. Het is zelfs mogelijk, en dat hoop ik, dat hij *heel lang* geschikt blijft. In ieder geval, ik wil hem niet dupeeren, want niet alleen zijn materieel, maar ook zijn geestelijk bestaan hangt nauw samen met *Forum*; de litteratuur is voor hem tegelijk het bolwerk tegen de neurose, de mogelijkheid buiten de maatschappij te blijven; wat voor mij zuiver en alleen een quaestie van plaats bepalen is (hygiëne), is voor Vestdijk vulgairweg een quaestie van zijn pension. En ik wensch in geen enkel opzicht unfair tegen hem te zijn, omdat hij het tegen mij ook niet is. Waarschijnlijk voelt hij niet eens, dat er een kloof is ontstaan, dat hij heel goed in het *Critisch Bulletin* past als de opperste en ver boven het tuig verheven keurmeester; zijn excuses over het feit, *dat* hij in dat prulblaadje schrijft, worden trouwens steeds zwakker, het geldelijk motief verdwijnt steeds meer naar den achtergrond.

Het oordeel over *Ducroo* heb ik je voorspeld. Ik zal nu, na als 'manager' van je belangen te hebben gefaald, door over *Ducroo* te terughoudend te hebben geschreven, nog even wat 'gas geven' in de krant naar aanleiding van een herdruk van *De Stille Kracht*, (dat ik overigens met veel pleizier herlas; wat een afstand van de Székely's! Wat een talent juist op dit randgebied van de psychologie, het 'mysterie' en de society!). Al hindert het me, dat ik met bulderenden stem nog eens moet zeggen, wat ieder behoorlijk mensch uit mijn stuk *Roman voor Jane* haalt: dat ik het boek *te* goed vind om het met de openbare lof te vulgariseeren, waarmee ik een heel aardig boek als dat van meneer Preedy wel smakelijk kan opdisschen. Blijkbaar is het zwaarste geschut hier nog niet zwaar genoeg, om de ossen lezende, of liever koopende, te maken. Helpen zal je overigens zelfs *de Stille Kracht* niet; dit boek van je ontketent in den Nederlander alles wat hij aan objectiviteit, 'romankunde' en andere uitstekende eigenschappen sedert '80 heeft ingestudeerd in plaats van de deugd en de rijmwoorden van Prudens van Duyse.

(Deze brief onderbroken door een telefoongesprek met een dame, die zich presenteert als de gescheiden vrouw van Paul Koster en zegt, dat hij een 'heel wreed mensch' was, dat zijn optreden 'zeer ongedistingeerd' was en dat hij haar had gedwongen omgang te hebben met de maîtresse van Zaharof; waarvan nota.)

Ik las gisteren en eergisteren ook *Le Temps du Mépris*. Het is mij niet meegevallen, omdat ik, ondanks alle beweringen van Gans, die het heelemaal niets vond, geloof ik, toch meer verwacht had. Het geheel doet mij aan als een 'luik' van *La Condition Humaine* (het luik Kyo herschilderd in Kassner), en daarom als niet imperatief noodzakelijk. Bovendien valt het verhaal, dat toch eigenlijk een novelle is, in drie stukken uiteen, waarvan het middenste een soort documentaire herinnering aan het vliegavontuur boven de koningin van Sjeba lijkt, voor deze gelegenheid met de psychologie van Kassner zoo goed mogelijk verbonden. De obsessies van Kassner in de gevangenis zijn zeker beklemmend, maar toch absoluut meer litteratuur dan b.v. de schuur in *La Condition Humaine*. De ontmoeting met de vrouw in Praag is driemaal zoo goed als b.v. *Karl und Anna* van Leonhard Frank, maar toch... niet *zoo* bijzonder! En voortdurend het gevoel, dat ik *iets anders* verwacht had, dat dit

ook niet *het* boek van de kameraden is, waaraan het is opgedragen. Maar het was zeker moeilijk, en allicht onmogelijk, vlak na *La Condition Humaine* iets te schrijven in denzelfden 'adem', dat er bij zou kunnen halen.

Nu nog even het Congres. Ik hoop stellig te kunnen komen. Maar over de Ned. litteratuur praat ik zeker *niet*. Om redenen boven vermeld. Ik ontving van Malraux nog geen antwoord; maar het eenige punt, dat mij van essentieel belang zou lijken om (desgewenscht!) te behandelen, zou zijn de *vrijheid*. Ik ga Vrijdag naar Huizinga, zal hem aanporren, maar vrees, dat mijn advies hem eerder huiverig zal maken.

Verhaal van Thelen zal ik lezen. Henri Mayer zal je *De Tijd* laten zenden. Op de krant was maar 1 ex. geweest.

Een hart. hand gezamenlijk van
je
Menno

N.B.

Ant heeft *La Cond. Hum.* in jouw vertaling gelezen en zegt, dat het uitstekend leesbaar is, en tegen het eind steeds beter wordt (de vertaling in casu).

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [13 juni 1935]

aant.

aant.

Parijs, Donderdag.

Beste Menno,

Dank voor je lange brief. Ik antwoord er betrekkelijk kort op; ik ben nog altijd moe en ga het straks probeeren met zwemmen, aangezien al die vacanties niet helpen. Gisteren was Hendrik de Vries hier, wat heel aardig was, maar toch ook een vermoeiende dag gaf (van half 9 's morgens tot half 12 's avonds). Daarbij komt dat ik extra de pest heb aan schrijven, en dat *Fermina* nog altijd niet is afgedaan en mijn geweten knelt.

Hoofdzakelijk zou ik moeten ingaan op je verlaten van *Forum*. In principe heb je waarschijnlijk gelijk, maar laten we dit hier bespreken. Bovendien moet eerst die vergadering met de Vlamingen plaats hebben, die misschien zelf nog tot nieuwe overwegingen of handelingen leidt.

Dat telefoontje van mevrouw Koster was werkelijk prachtig. Nog eens: leg een soortement journaal aan van dit soort belevenissen.

Het stuk van Groenevelt zag ik niet. Laat Hein het mij zenden, want ik wou graag *alle* reacties hebben op *Ducroo*. Misschien vindt iemand als Gr. dat boek overigens werkelijk heel slecht. Om het goed te vinden moet men òf argeloos zijn, òf flink ver gevorderd in de kunst; kunstenaars à moitié chemin als deze Groenevelt vinden er hoogstwschl. in alle oprechtheid 'niets aan'. Daarbij komt dan nog dat hij geloovig kan zijn, of wat anders.

Met Vestdijk zal het, ondanks die 'kant', toch vooreerst nog wel losloopen. *Ina Damman* en *Else Böhler* zijn toch ook van hem, en nog vòl dingen die geen 'literatuur' zijn; hij schrijft bovendien toch nog allerminst voor de rotlezers en -keurders van Nederland. Als jij weggaat, laat Marsman je dan vervangen; dat lijkt mij lang niet

gek. Maar ook over jouw weggaan moeten we praten, - al kan ik je niet anders dan gelijk geven wat je gevoelens betreft.

De Stille Kracht is niet kwaad, maar wordt voor mijn gevoel verpest door razernij-aanvallen van woordkunst à la '80, die zich precies overal van Couperus meester maken, in dit boek, waar hij niets te zeggen heeft: bij vrij-partijtjes in het maanlicht, meen ik, enz. Het is of hij aan die heeren van de *Nieuwe Gids* heeft willen laten zien dat hij het wis-en-bliksems ook kon - hij doet het dan ook even rijkelijk idioot - en dus staat er telkens een lap van deze broderie door. Overigens vergis je je werkelijk in je idee dat de *Vaderland*-lezer je stuk over de roman voor Jane begrepen heeft, want Antonini die het stuk las en aan wien ik niets had gezegd, zei: Wat heeft Menno nu uitgehaald? iedere *Vaderland*-lezer zegt nu: 'O, hier wordt mij tenminste duidelijk gezegd dat het niets voor mij is.' En hij zei erbij: 'En zij die er iets van afweten, zullen zeggen: Wat heeft Ter Braak dàarmee ingezeten, want hij is bevriend met du Perron en moet dus wel wat goeds over het boek zeggen, maar je kunt wel zien dat hij het heel leelijk vindt.' Hij vond het stuk overigens, voor ingewijden, dus 'onder ons', ook heel aardig - hoewel éénlijnig. - Over *Le Temps du Mépris* mondeling. Ik moet heusch gaan zien hoe ik nog te water ga.

Hartelijk je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 13 juni 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Donderdagav.

B.M.

- Daarnet kwam het stukje van Groenevelt en dus schrijf ik dit nog even achter mijn brief aan, om je niet de indruk te geven van een nobele hypocrisie bij mij! Het stukje *is* vuil. Het is overigens ook weer precies zooals men voorzien kon. Ik begin te gelooven aan mijzelf, omdat ik, dit alles voorzien hebbende, zelfs terwijl ik *Ducroo* schreef, het toch zóó geschreven heb en niet anders. - En heusch, ik zou het na deze artikelen nòg eens zoo schrijven! Hartelijk je

E.

E. du Perron-de Roos
aan
Menno ter Braak

Parijs, 14-VI-'35

Lieve Menno,

Eddy is ontzettend moe, en vraagt me je te schrijven. Je hoort dan gelijk het antwoord op je brief aan Malraux, die je overigens misschien zelf ook nog schrijft.

Of je over de vrijheid spreken kan. Ja, natuurlijk.

Verder: Eddy heeft het punt geopperd dat jullie eigenlijk de Nederlandsche litteratuur niet vertegenwoordigen kunnen, noch willen, hij sowieso al niet, en jij nu ook niet bepaald, gezien je laatste brief. (Tusschen haakjes, uit naam van mezelf: ik vind de houding die uit die brief spreekt, ongehoord sympathiek, loyaal en 'chic', zoowel in het domein van de 'geest' als in dat van de vriendschap. Hoewel je pessimistisch genoeg was, steekt zooiets me een riem onder het hart.)

André zei dus dat het volstrekt niet noodig is de Ned. litteratuur te vertegenwoordigen, en dat jullie zelfs heel goed uit naam van wat het congres voorstaat, *tegen* de Ned. litteratuur kunnen spreken.

De Engelschen bijvoorbeeld vormen ook geen representeerende delegatie en spreken ieder op hun eigen houtje en voor zichzelf, b.v. John Strachey (econoom) in naam van de communisten, E.M. Forster, tegen het communisme (het fransche deel van het congres is wel vóór-communisme) en vóór de geest; Huxley over het practische standpunt: de invloed van de schrijvers. En ieder vanuit hun eigen standpunt.

Weet je dat Thomas Mann, zijn gewoonte getrouw, de plaat gepoetst heeft, na eerst beloofd te hebben dat hij spreken zou? Hij moet nu ineens dringend naar Amerika.

Eddy zegt dus nu dat jij in ieder geval maar spreken moet, en dat hij het misschien ook zal doen, als hij zich niet te moe voelt om iets voor te bereiden. Jij zou dus moeten spreken over: *Forum*, het Forumstandpunt uiteenzetten, liberaal en antifascistisch; Holland, *Forum* en Holland; en dan een band leggen naar het buitenland, dus band leggen tusschen congres en *Forum*. Dit alles als het 'waarom' van je aanwezigheid daar. Overigens natuurlijk precies wat en hoe je wilt. Last zal spreken; alleen daarom al zal eenige preciseering van jullie kant noodig zijn. Je kunt het in het Duitsch doen, maar wil je dan zoo spoedig mogelijk, liefst omgaand de punten van je discours opgeven, zoodat die gedrukt kunnen worden, in alle talen vertaald.

Het schijnt dat de fransche pers op de *Faux-Monnayeurs* destijds ongeveer gereageerd heeft als de hollandsche op *Ducroo*. En ook al, volgens het 'geen roman' etc. Eén lovend artikel! Edmond Jaloux.

Eddy heeft deze brief gelezen en zegt dat het klaar is. Tot spoedig ziens dus. Als Jan soms toch nog verhinderd mocht zijn, logeer jij toch bij ons?

Hart. groeten 3-->2

je

Bep

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 15 juni 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 15 Juni '35

Beste Eddy

Ik vergat schandelijk je te bedanken voor de gezonden boeken. Ze liggen klaar; wanneer zal ik tijd hebben? Gelukkig vond ik tijd voor *Dialogue d'Eleuthère*, dat werkelijk zeer boeiend is (het allerboeiendst zijn haast de *noten*!). De wijze waarop de historie van E. en de theorie hier samengeweven zijn heeft zeker een accent van meesterlijkheid. Het diner- (of salon? ik herinner me dat niet, heb het boekje niet bij de hand) gesprek met de 'letterkundigen' is prachtig als afgrenzing van den 'honnête homme' in E.; ik herken niet al deze heeren; zijn Daudet en Barrès er niet bij? Maar ook zonder 'reëele' achtergrond leven deze personages in hooge mate.

Vandaag besprak ik mijn uitstap naar het Congres met Schilt. Hij was zeer geschikt en heeft geen bezwaar, dat ik ga, als ik er achteraf eenige copij uit maak. Als je me dus tijdens mijn verblijf aan een of ander interview met een beroemden deelnemer aan het congres kunt helpen, help je me daarmee mijn 'Aufenthaltsgenehmigung' te betalen. We moeten dan maar eens zien, hoe we de berichtgeving verdeelen. Ik reis in den tijd van *Het Vaderland*, dus moet iets 'leveren'. Aangezien ik Donderdag nog op de krant moet zijn ('s morgens), kom ik Donderdag met de Pullmann (19.28 Nord). Wil jij dan voor die dagen een kamer voor mij bestellen in het hotel?

We moeten dan ook de *Forum*-zaak serieus bespreken. De vergadering met de Vlamen was n.l. *zeer* onbevredigend. Het bleek vooreerst, dat de heeren er al op gerekend hadden, dat *Virginia* niet meer zou verschijnen! Groote verrassing dus en veel joviale 'allee, Menno, ge moet toch van onzen standpunt vertrekken kunnen' waren dus het gevolg van mijn vasthouden aan het stuk. Maurice kwam weer met den 'principenrijder' voor den dag, wat mij allerminst imponeerde, aangezien hij alleen maar een braaf verontwaardigd gehinnik over het schandelijke van het *heele Virginia* kon produceeren, zonder iets te kunnen duidelijk maken. Ik ben zoover mogelijk gegaan door voor te stellen met Varangot in relatie te treden over de verandering van een enkel woord; maar het oorverdoovend 'allee, allee' bleek te beteekenen, dat *Virginia* in zijn geheel moest verdwijnen, anders traden Gijsen, Maurice *en Walschap*(!) af, terwijl de (n.b.) sociaal-democraat Herreman mee zou gaan. Toen het zoover was, demissioneerde ik. Vic, die overigens mijn standpunt loyaal heeft ondersteund (Vestdijk is met vacantie en zit ergens op de Veluwe), wilde toch tenslotte *Virginia* laten schieten, omdat hij het in *De Vrije Bladen* wilde publiceeren, maar hij wilde dat alleen doen, wanneer ik mijn bezwaren opgaf. Toen verklaarde Zijlstra opeens, dat hij er *niet aan dacht Forum* voort te zetten, als òf Maurice òf ik uit de redactie gingen. Dit bracht mij dus plotseling in een zeer beroerd parket, aangezien nu mijn aftreden het verdwijnen van *Forum* beteekenen zou, en ik dit besluit niet kon nemen zonder Vestdijk te hebben geraadpleegd, voor wien *Forum* een levensbelang is. Ik heb dus gezegd, dat ik de zaak in beraad moest houden en na een maand of zoo mijn beslissing zou geven. [Dat beteekent dus, dat *Virginia* alleen verschijnt, als ik bedank, en dat dan tevens in Dec. 1935 *Forum* ophoudt te bestaan.]

Ergo: van mijn besluit hangt alles af. Ik ben niettemin besloten af te treden. Een gelubd *Forum* heeft voor mij geen waarde meer. Maar daarover dus in Parijs. Misschien kan er iets gevonden worden, dat het verdwijnen van deze publicatiemogelijkheid eenigszins vergoedt. Maar met de Vlamingen gaat het zoo niet langer. Als zij Roomsch willen zijn, is dat hun zaak, maar daarmee mogen wij

niets uitstaande hebben. Bovendien zijn zij volslagen idioot en karakterloos, want de ‘onzedelijkheid’ van Walschap grijnzen zij weg met ‘allee's’, en rekenschap geven van hun absurde afkeer van *Virginia* lukt hun eenvoudig niet. Vooral de houding van Walschap is in dezen meer dan slijmerig. Ik neem aan, dat hij om den broode naar de pijpen van den pastoor moet dansen, maar dat erkent hij niet. Herreman is tout simplement een geschikte nul.

Ik vraag mij nu ook weer af, of er toch niet iets met *Groot-Nederland* te doen is. Zonder enthousiasme, maar zuiver en alleen als noodschot. Kon Coenen maar worden weggewerkt en Vestdijk in zijn plaats worden gecoöpteerd, dan was er *veel* gewonnen! Voor Vestdijk is dit alles trouwens waarschijnlijk verreweg het ergste, en vooral om hem heb ik gemeend bedenktijd te moeten vragen. Tenslotte zal Zijlstra met veel displeizier de (onvermijdelijke) flirtation met het papier van *Groot-Nederland* zien; misschien bedenkt hij zich nog en maakt hij Vestdijk tot den Coster van *Forum*.

Je hebt zeker in die krant, waarin jullie brief over de tentoonstelling voorkwam, wel een en ander gelezen over de nieuwe blunder van de Maatschappij, die Henny ‘beboet’ heeft met ƒ 1000. Er is een climax in deze domheidsmachtsontplooiing, die Pom en Dirk zelfs heeft doen aftreden.

In ieder geval dus tot *Donderdagav*.

hart. gr. 2 × 2

je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [16 juni 1935]

aant.

aant.

Parijs, Zondag.

Beste Menno,

Ik ben te beroerd om lang te schrijven en bovendien, Donderdagavond spreken wij elkaar. Ik ga straks (of morgen) je kamer ‘vastzetten’ in je oude hotel, dat men vanuit ons raam bijna kan zien. Rijd met een taxi direct hierheen. [Ik kom je niet halen, want Jan is er dan net (sinds een uur?) en het is een heele reis naar het noorden! Kom *hier*.]

Die historie van de Mij is eenvoudig infaam. Kan je daar niet een zeer scherp stuk over schrijven in *Het Vaderl.* of zal ik het voor *Forum* doen? - Ingesloten een brief van Jan. Wat is die benoeming van Simon? Als Simon hierna niet bedankt is hij een fluim, met wie *ik* verder niets te maken heb. Ik ben erg benieuwd om te zien wat hij doet.

Wat betreft je bezwaren om *Forum* te laten schieten, ik begrijp die best - en toch geloof ik niet dat je aarzelen kan. De infamie van de roomsche overheersching is niet te verdragen, al zou Vestdijk er zijn broodje mee verliezen, en ik zeg dit niet om hem, maar omdat het voor jou en mij toch zeker zoo zou zijn? Waarom zouden wij hem lager stellen? Ik geloof dat het veel beter is om zoo practisch mogelijk naar nieuwe kansen uit te zien. Ik wou dat er een tijdschrift gemaakt kon worden met: jou, Greshoff, Marsman, Vestdijk en mij in de redactie, - of althans als ‘ploeg’. Dat is het eenige wat *zuiver* zou zijn.

Maar hoe dan ook, ik blijf bij mijn woord, en even ‘onvermurwbaar’ als de vlaamsche dapperen: als *Virginia* er nièt in komt, heb ik mijn laatste letter in *Forum* gepubliceerd. Gegeven jouw eigen afkeer van allerlei dingen in dat milieu, is het dus beter - neen, is het het éénige, lijkt mij - om *Virginia* te plaatsen en *Forum* eind '35 te laten barsten. Geloof me dat de Vlamingen dat *beroerder zullen vinden dan wij*! En wij behouden ons het recht voor om ergens een ‘plezante’ lezing te publiceeren over het waarom van dit einde.

Wij kunnen allerlei dingen gaan bepraten, maar *dit* moet dan toch maar gebeuren. Tenslotte is het geen noodzakelijkheid dat er in Nederland een tijdschrift bestaat dat volgeschreven kan worden door Vestdijk. Als dàt de maatstaf wordt heb ik ook allerminst vertrouwen in een *Forum* dat voortgezet wordt met een Vestdijk, die op deze manier weerloos wordt gemaakt, en een Vlaamsche redactie aan den anderen kant; dus Vestdijk als de Coster van *Forum* zegt mij ook niets. Op zijn minst zou Marsman dan in de holl. red. moeten komen, als jij eruit gaat. *Forum* zonder jou is voor mij *in ieder geval* wat anders: mijn halve sympathie van nu wordt dan toch teruggebracht tot een kwart sympathie. Daarom geloof ik dat maar één ding *goed* is - gegeven je eigen stemming - dit compromis-complex uit elkaar laten spatten. Tant pis voor ons aller geldbuidel!

Die interviews hier zullen wel lukken: Feuchtwanger of een andere Mof, en een Engelschman, of zoo. Je kunt ze op het Congres zelf aanklampen zooveel je wilt; ze *willen* wschl. allen!

In *Eleuthère* staan inderdaad: Barrès, Léon Daudet en Porto- Riche, en nog iemand. Je beschrijving van die vergadering met de ‘allées’ was anders dit boekje waardig!

Komt er nog een reactie na de brief die Bep je geschreven heeft? Het is noodig dat je praat, gegeven Last en gegeven de éénige vlaamsche auteur die ‘gedelegeerd’ werd: P.G. van Hecke! - Tot ziens. Hartelijk je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

24 juni 1935

aant.

aant.

24 Juni '35

Beste Eddy

In Den Haag terug, hoorde ik van Pannekoek, dat het stuk al in de krant stond! [Het moet dus toch nog met de Zondagslichting zijn meegegaan!] Er was dus niets meer te wijzigen, maar er komt inderdaad niets van Moskou in voor. Ik zal er toch maar een tweede stukje bijschrijven morgen, om een en ander nog wat te verduidelijken.

Het was erg prettig jullie weer te spreken; maar van het congres houd ik toch een bitter bijsmaakje. Voornamelijk omdat ik steeds meer geloof, dat niet alleen wij, maar vooral ook Malraux en Gide, inzake dit congres *dupe* zijn van anderen, van politiekers. Ik neem *niet* aan, dat Malraux *dit* voor oogen heeft gestaan, toen hij jouw assistentie vroeg.

Maar later meer hierover. Morgen stuur ik je de krant toe.

Hart. gr. 2 × 2, je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [24 juni 1935]

aant.

Parijs, Maandagavond.

Beste Menno,
Wat een genot om vandaag niet naar die kerk met luidsprekers te gaan! Ik ben er nog suf en beroerd van. Morgenavond gaan wij toch, voor de 'conclusie'. Zooeven werd bijgaand briefje hier bezorgd; ik heb voor je geantwoord. Het andere was erbij ingesloten. Ik mag hopen dat je niet te veel 'naweeën' hebt, sinds je op dit Congres tevoorschijn bent getreden.
Het spijt ons beiden dat je weg bent. Het aardigste van alles was je even hier te hebben.
Hartelijke groeten, ook voor Ant. Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [26 juni 1935]

aant.

aant.

Parijs, 26 Juni
(Woensdagmorgen)

Beste Menno,
Het Congres is nog heel boeiend geworden, want de linksche oppositie is nog krachtig aan het woord geweest. Bep schrijft er vandaag nog over. Ik antwoord later beter, ben nu nog op en koortsig tegelijk (heb het gevoel dat ik voor *Forum* een zéér goed stuk schrijven zal). -
Kan je aan de *N.R.C.* een stuk of wat (5, 6) afdrukken vragen van mijn portret op beter papier? Kennissen van Bep - de Rissiks - hebben erom gevraagd en het kan nuttig zijn een paar exx. over te hebben voor verdere gegadigden, die het in hun ex. willen plakken. Ik wil er Vic niet om vragen, dus reken op jou. Het is erg jammer dat je weg bent gegaan, want wij zouden nog hoopen te bespreken hebben gehad. Malraux heeft zich uitstekend gehouden, de Sovjet-delegatie - op Pasternak na, en een beetje Babel - was ongehoord van prollige *parvenuïgheid*.
Tot later.
Hartelijke groeten van ons 2, je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 26 juni 1935

aant.

aant.

Woensdagavond.

B.M.

- Gelijk hiermee gaat de brief over de laatste congresdagen. Hij is net in de bus gegaan, en daar bedenken we dat we de speech van Last vergeten hebben! Zet die er vooral in, anders denkt hij dat het expres is om hem te pesten. Hij sprak vóór Magdeleine Paz (trotskyst. oppositie van Dinsdagmiddag), zet er dus bij: J.L. sprak, op zeer scherpe en duidelijke wijze zijn grieven samenvattend tegen vervolging in het vaderland - daarna kwam de delegatie van de fransche Antillen aan het woord, bestaande uit vijf allerinnemendste meer of minder gekleurde jongelieden, die the Revellers hadden kunnen zijn, maar die hier op heldere wijze *hun* recht op menschelijke waardigheid kwamen opeischen. Of zooiets. Vergeet het niet. *Hierna* komt de woelige scène met M. Paz.

Hart, groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 28 juni 1935

aant.

aant.

Parijs, Vrijdag.

B.M.

- Gelijk hiermee zend ik je nog een nr. van *Monde*. Op de frontpagina een foto waarop je Noth ziet, het haar van Gino, Greshoff, Bep en jezelf (Last en ik zijn weggevallen). Het rapport is ook heel mooi! In de *Nouvelles Littéraires* en in *Lu* staan nog andere dingen. Op de laatste bladzij staat het voorloopige resultaat: daar je telkens gezegd hebt dat er wel geen resultaat zou zijn, kan je daarmee misschien nog een stukje maken; geef dan ook alle namen.

Ik heb me nog uitvoerig laten interviewen door Sandberg.

Er is nog veel meer te vertellen, maar ik schrijf van*avond* mijn stuk - *begin* er althans aan, en heb er dus mijn bekomst van. Stuur me alsjeblieft nog alle stukken die je in *Het Vaderland* zet over deze historie.

Hartelijk je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [1 juli 1935]

aant.

aant.

Parijs, 1 Juli.

Beste Menno,

Vanmorgen kreeg ik 'ons' stuk, dat wel erg bleek afsteekt bij wat jij schreef, maar Bep heeft tegenwoordig meer dan ooit een principe van wezenloosheid voor krantenwerk, en tenslotte staat er dan toch in wat het vermelden waard was. Heinrich Mann, die door jou telkens aangekondigd werd, ontbreekt bij ons, maar je verliest niet veel! - Zend me alsjeblieft nog 2 exx. van de kranten waarin deze stukken van ons voorkomen, dus van alle 3 stukken. Heb je nog wat gemaakt van dat Comité of Bureau en van de voorstellen van Last? Zend je me ook nog andere stukken van je?

Ik ben nu maar weer begonnen aan *Fermina*. Het congres laat ik bezinken, vooral na mijn interview met Sandberg voor *Het Volk*. Kijk daarnaar uit en zeg me wat je ervan vindt. In *Forum* wil ik ditzelfde zeggen, maar 10 × 'dieper' en beter. (het benieuwt me overigens of *Het Volk* het interview integraal opneemt.)

Schrijf me nu weer eens over wat anders. Heb je Vestdijk nu teruggezien? Wat is zijn houding tegenover de Mij? En wat hebben jullie beslist ten opzichte van *Forum*?

Ik probeer *Anna Karénine* te lezen, dat me tot dusver heel vaak verveelt. Het is toch Robbers in het 10 × betere; en veel minder smakelijk en boeiend dan Couperus. Maar ik houd koppig vol. Wanneer komt *Het Tweede Gezicht* nu uit? Ik verlang er zéér naar, en laat *Anna* misschien ervoor varen.

Wil je Hein voor me bedanken dat hij mij zoo trouw de recensies over *Ducroo* zendt? In *Het Volk* stond een werkelijk sympathieke bespreking - zonder literaire spitsvondigheden maar bepaald vol 'begrip' - van den hoofdredacteur Winkler (volgens Sandberg).

Ik scheid er mee uit: deze pen maakt me langzamerhand dol, en bovendien ben ik overspoeld door radio-muziek terwijl ik met mijn eigen schrift worstel.

Hartelijke groeten van ons 2, ook voor Ant,
steeds je
E.

Zie je Gans nog? Zoo ja, zeg hem dan dat ik voor hem bij de *N.R.F.* ben geweest, dat ze hem de gevraagde boeken zullen sturen, en vraag hem of hij mij terug wil zenden: *La Terreur Fasciste* van Salvemini (als hij het nog heeft). Ik vermoed dat hij zijn licht bij je kwam, of nog komt, opsteken over het Congres. Ook Dekker heeft vuur en vlam gespogen in *Het Volk*. Sandberg is een griezelig braaf mannetje, maar heeft me na het intervieuw op al zijn verzen onthaald, wat een pijnlijk experiment is, vooral omdat hij zegt de 'eenvoud' te willen en de 'humbug' te verfoeien, wat een onaantastbaar goed *beginsel* is!

(Merde voor deze pen, en nogmaals gegroet.)

P.S. Heb je het *Weiss-buch* al gelezen? (over de Roehm- en Dollfuss-moorden). Ik denk eraan, omdat hier nu eindelijk de fransche vertaling is verschenen. Noth zegt dat het heel goed is.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [2 juli 1935]

aant.

Parijs, 2 Juli.

Beste Menno,

Dank voor je stuk over die onbewuste Bottom; het was zeer amusant ‘om leesen’! Schrijf vooral wat De Lang daarvan heeft gezegd. [Je zou hem ook eens het stuk van Winkler kunnen laten lezen over het ‘taaie’ boek van den ‘Parijzenaar’!]

De bespr. van *Ducroo* door Gans is heel aardig. En de goede Kramers heeft Uyldert ten mijnen behoeve bekampt.

Nu wat anders. Ze hebben mij hier bij *Vigilance* gevraagd om relaties te zoeken met Holland. Ik schreef uitvoerig erover aan Kramers, maar zouden jij en Gans niet een soort voorloopig comité willen vormen? [En Hein misschien? Hoe minder ‘communistisch’, hoe ‘onverdachter’, hoe beter.] Er moet iets te doen zijn. Hierbij een circulaire, met de bedoelingen.

Ik zou zoo gauw mogelijk een antwoord willen hebben op den brief dien ik aan Kramers schreef. Bepraat alles met hem en Gans, *maar zie tot iets te komen*. Zal ik Winkler (hoofdred. van *Het Volk*) schrijven? De bedoeling is: zooveel mogelijk menschen bijeen te krijgen tegen het fascisme; niet alleen intellectueelen in onzen zin, maar ook ratés en wat voor intellectueel doorgaat. Je kunt geen massa vormen met niets dan edele deelen! Ook die ‘Cultuurbond’ van 350 man [waarbij Rost en Last] zou heelemaal in de groote organisatie opgenomen moeten worden. En Huizinga, of een ander groot man, moet zijn naam geven aan de beweging, zooals Rivet, Langevin en Alain hier.

Hartelijke groeten van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [2 juli 1935]

aant.

Parijs, 2 Juli 's avonds.

Beste Menno,

Nog dit: kan je, met Kramers, of Van Crevel, of nog een paar menschen, Huizinga bezoeken, of officieel schrijven om zijn naam aan die beweging te geven. Denk je eens in: de beweging van Huizinga tegen Mussert, hoe charmant! Ze willen hem van hier ook wel vragen; hij krijgt dan een brief, door mij gemaakt, en onderteekend door Rivet, Langevin, Alain, denk je dat dàt hem zou kunnen overhalen? Of zie je iemand anders?

Ik ben vol energie en schreef ook Marsman, om zich eventueel in het voorloopig comité te storten, en Fredje Batten en Rudie om zich als lid op te geven. Ik zou graag wat opgewekts hooren van jullie en geen verhalen van: 'het lukt toch niet...' Begin met alle leden te nemen die je krijgen kunt, al waren het er maar 10, en laat dan een eerste bulletin drukken, in het genre van dat van *Vigilance*, en dat gratis verspreiden. Laten de menschen komen inteekenen bij Kramers, en zie dan dat je zoo gauw mogelijk iets dergelijks in Amsterdam en misschien in Utrecht ook hebt. [Als je exx. moet hebben van die circulaire, kan ik je er zenden zooveel je wilt. Maar het allerbeste lijkt me om die 2 brochures te bewerken (voor Holland); dat kan Gans best. Je moet daarvoor een antifasctische boekhandelaar of uitgever hebben om ze in alle kiosken te verspreiden.]

Hartelijke groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 3 juli 1935

aant.

aant.

3 Juli.

B.M.

Ik moet altijd heelemaal bij toeval zien wat er in het *Vaderland* gebeurt. Zou je zoo goed willen zijn me de krant (het *Vad.*) van 29 Juni te zenden, waarin het protest-Marsman staat; en graag ook het nr. van die nieuwe *Kroniek v. Hedend. Kunst en Kultuur* (door jou besproken). Wil je daarbij doen: *De Groote Dichters* van Gorter, en de gevr. stukken over het congres niet vergeten? Gorter en *Kroniek* krijg je terug, als je dat wenscht. Ik reken op de toezending en dank bij voorbaat.

Hartelijk je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 4 juli 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 4 Juli '35

Beste Eddy

Er ligt hier een stapel briefkaarten van je naast me, maar ik kan er niets aan doen, dat ik geen gelegenheid voor brievenschrijven kon vinden; het was ‘wintersch’, d.w.z. waanzinnig druk na mijn terugkeer uit Parijs; jidden tooneel, Leidsch lustrumspel etc. etc. Maar gelukkig kan ik je nu ongeveer gelijktijdig *Het Tweede Gezicht* zenden, dat vandaag verscheen, na door Boosten & Stols twee maanden te zijn vertraagd. Maar het is van buiten nu ook wel een zeer fraai boek geworden; alleen het portret van Buckland Wright is toch eigenlijk wel grof en à peu près gebleven. Waar B.W. overigens niets aan kan doen, hij moest roeien met de riemen, die hij had. Ik ben er nieuwsgierig naar, wat jullie indruk is van het geheel van het ‘binnenwerk’. Polemisch is het zeker, en als pendant van *De Smalle Mens* - product toch wel hoofdzakelijk van *mijn* Forumtijd - een goed vergelijkingsobject. Ik denk, dat wij elkaar sterk genaderd zijn; leg b.v. *Afscheid van Domineesland* naast de *Cahiers*! Daar is de afstand oneindig veel grooter.

Vestdijk is weer terug komen fietsen. Zooals ik dacht, heeft hij niet voor de Maatschappij bedankt. *Wel* heeft hij de protestactie tegen de Maatschappij onderteekend; maar hij zei tegen mij, dat hij om economische redenen op het lidmaatschap was gesteld. Marsman schijnt dit niet erg of onvriendschappelijk te vinden. En ik... och, ik *wist*, dat hij niet zou bedanken, en ik sta al zoo vrij tegenover hem, dat ik deze gemankeerde geste als volkomen passend bij zijn figuur zie. En telkens als ik aan de basis denk, waarop hij moet bestaan, ontbreekt me ook de moed hem er hard over te vallen, al zou ik zelf liever kapper worden dan in *zulke* omstandigheden in *zulk* een gezelschap treden. Maar des te vaster wordt mijn besluit, *Forum* te verlaten. Ik stel morgen of overmorgen een memorandum op, waarin ik, vooral ten behoeve van Zijlstra, precies zal formuleeren, waarom ik me terugtrek; 1° wegens algemeene vermoeidheid, 2° wegens de Vlaamsche quaestie. Dan zal ik Zijlstra op het hart binden de zaak voort te zetten met Marsman, Vestdijk en Vic. Marsman wil wel redacteur worden, hoor ik van Vestdijk; het lijkt me niet noodig, dat *hij* over *Virginia* zijn nek breekt; die quaestie betreft zuiver en alleen mij persoonlijk, en dan ook als doorslaggevend argument. Als Zijlstra nu tot voortzetting is te krijgen, lijkt me de toekomst van een *Forum* op behoorlijke basis gegarandeerd. Het is gek, maar ik voel me nu al vervreemden van een blad, dat ik vier jaar lang in elkaar heb gezet, het ligt achter me, het is een stuk verleden geworden. Het heden van *Forum* is Vestdijk, en dat voelt hij zelf ook heel goed.

De nasmaak van het Congres is nog steeds slecht; van de algemeene atmosfeer in de zaal, bedoel ik, vooral *niet* van onze gemeenschappelijke reactie erop! Ook van deze sfeer heb ik mij nooit zoo los gevoeld als na de openbaring Panferof c.s. Steeds grooter wordt mijn verbazing over de houding van Gide en Malraux, die, als zij met alle geweld ergens willen staan, bij Trotsky moesten staan. Ik herlas *Le Temps du Mépris* nog eens, en het *won* bij deze tweede lezing voor mijn gevoel aanmerkelijk. Maar mijn sympathie voor Malraux' houding t.o.v. Rusland wordt er geen spat grooter door. Enfin, tenslotte is dat zijn zaak; *mijn* plaats is zeker *niet* onder de vrienden Rost en Last, althans niet in deze maatschappelijke situatie. Ik vernam overigens van Last niets meer, hoewel ik hem mijn en jullie artikelen zond. Ik heb het bij die twee artikelen gelaten. A.s. Zondag schrijf ik over *Die Moorsoldaten*

van Langhoff en *Le Temps du Mépris*, en geef dan mijn eigenlijke echo, voor zoover die in een krant kan klinken.

Inzake de anti-fascistische actie heb ik morgenmiddag een eerste bespreking met Kramers en Gans. Ik zal alles probeeren wat er te probeeren valt; maar wees sceptisch, ondanks enthousiasme. Je overschat nog altijd de structuur van Nederlandsche intellectueelen. Huizinga? Het is mogelijk, dat het lukt, maar dat moet dan met honderd listen en garanties bereikt worden! In de eerste plaats zal het noodzakelijk zijn de communisten absoluut weg te houden uit de leidende functies; één communist doet Huizinga spoorslags bedanken. Kunnen we de beweging eenmaal *rollende* krijgen, dan zal er zeker adhaesie genoeg betuigd worden. Maar ik schrijf je nader, als ik met Kramers en Gans heb gepraat. - Gans was inderdaad nog op den dag van mijn terugkomst hier om nieuws te hooren en grijnsde niet weinig, omdat ik zoo mijn bekomst had van het communisme van Moskou. - Van Crevel doet zeker mee, hij is precies rijp voor dit. Maar menschen van zijn soort komen vanzelf. Het zijn de 'groote' namen, die de eerste, noodzakelijke echo *moeten* wekken, anders is voor Nederland de kans verkeken. Ik schrijf absoluut niet hopeloos, maar ken mijn pappenheimers.

Ik zal je Gorter zenden, afdrukken van het cliché en de congresstukken. De *Kroniek v. hedendaagsche kunst en kultuur* heb ik weggegooid; het was werkelijk, op het interview met Malraux na, weinig belangrijk, en vooral mooi geïllustreerd; een soort moderne *Elsevier*, met sympathieke, maar stomme stukjes.

Ik heb hier nog een brief van Henriëtte Roland Holst ontvangen (ingesloten). Zij schijnt de invitatie niet te hebben ontvangen, maar zou toch wel niet zijn gekomen. A.M. de Jong heeft in *Het Volk* natuurlijk gefulmineerd over onze deelneming aan het Congres (dupe van Moskou), en erover geklaagd, dat hijzelf niet geïnviteerd was. Het laat me allemaal siberisch.

Tot nader dus, ter zake van het antifascisme. Voor jullie beiden ons beider hartelijke groeten!

je
Menno

N.B.

Help mij in ieder geval (wat je dus ook denkt over Vestdijks houding) dit laatste halfjaar *Forum* onder mijn leiding zoo goed mogelijk doorkomen. Ik zal er zelf ook nog mijn best voor doen. Wanneer komt je stuk naar aanl. van het Congres?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 4 juli 1935

aant.

Parijs, 4 Juli 1935.

Beste Menno,

Als het protest voor Marsman niets uitricht, zou je dan niet aan alle onderteekenaren van het ding voorstellen om wat bij te dragen voor dat oorspr. plan van je, nl. om die fl. 1000 van elders bijeen te krijgen? Misschien kan je een inschrijving openen in *Het Vad.*? Of is dat te 'beleedigend' voor Marsman? Bijwijze van manifestatie tegen de Mij. lijkt het mij toch wel verantwoord.

Heeft iemand al geantwoord op de m.i. goede stap naar voren die de heer Dominicus in zijn ingez. stuk heeft gedaan? Kunnen ze niet een nieuwe vergadering beleggen? Kan jij er zelf niet een goed stuk aan wijden? Ik wil ook wel wat schrijven erover, maar dan liever in *Het Vad.* dan in *Forum*. Is het voor *Forum* nu niet te laat? - Antwoord even hierop.

Denk je ook nog om die afdrukken van mijn portret (cliché *N.R.C.*) op beter papier?

En om het lijstje vol te maken; probeer je nog eens dat verhaal te schrijven voor onze bundel? Helman pleegde ijlings een verhaal van 25 blzn., dat door Marsman goed bevonden werd!

Ik krijg nog allerlei ander antwoord, dus verzend dit in haast. Hartelijke groeten van je

E.

Mijn interview heeft 3 Juli in *Het Volk* gestaan. Graag je opinie over hetzelve! Vind je dat het duidelijk is?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 6 juli 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 6 Juli 1935.

Beste Menno,

Ik heb je nog nooit zoo zien schipperen en doen als ditmaal in die kwestie *Forum* en Vestdijk. Laat ons daarom spijkers met koppen slaan, te meer waar ik uit een zin van jou (dat Marsman niet over die *Virginia*-kwestie hoeft te struikelen) meen te moeten opmaken dat je overweegt *Virginia* er toch uit te laten. [Wij hadden hier toch ± *afgesproken* dat je in ieder geval dat stuk zou plaatsen. Ik heb eenig recht het treurig te vinden dat je *mij* de rug toedraait ten behoeve van Vestdijk. Je denkt dààr geloof ik heelemaal niet aan? je negeert rustigweg wat het niet-plaatsen van *Virginia* voor Jan en mij beteekent.] Nu wordt het me toch tè bar.

1. Vestdijk is, als hij in de Mij. gaat, voor mij een karakterloos stuk stront. En het kan mij persoonlijk geen bliksem schelen wat het verdere lot van zooiets is.

2. Als *Virginia* NIET in *Forum* komt - waaròm dan ook - hebben de katholieken jullie als redactie een schop gegeven. Dat jij daarin berust - waaròm dan ook - is mij een gruwel.

En kortom, wat mij persoonlijk betreft in dit alles:

1. Wil jij Vestdijk bovenstaande opinie van mij mededeelen? Zoo niet, dan zal ik hem persoonlijk schrijven. De bedoeling van het betoog is deze: *hij* gaat in de Mij, en *ik* heb met hem afgedaan. Ieder zijn dwang op deze wereld!

2. Schrijf mij omgaand of *Virginia* nu werkelijk niet geplaatst wordt. In dat geval houd ik van nu af op aan *Forum* mee te werken. Als jij eruit gaat is *Forum* mij al niet veel waard, maar een karakterloos *Forum* terwille van een karakterloozen Vestdijk is iets dat ik alleen maar bestrijden wil.

3. Ik ben in het laatste geval van plan Marsman te vragen om zich solidair met *mij* te verklaren [Ik schrijf hem gelijk hiermee.] - en met jou, tegen wil en dank - en niet in het verrotte *Forum* te gaan. Er is erg veel kans op dat hij mijn zijde kiest.

Ik begrijp werkelijk *niets* van jouw heele houding ten opzichte van Vestdijk (die niets dan een schop verdient), van de katholieken, en van het voortzetten van een *Forum* van niets! Laat de karakterloozen zich redden zooals zij kunnen. Ik verlies *ook* het noodige bij een opdoeken van *Forum*, maar een *Forum* onder iemand als Vestdijk nu blijkt te zijn, en na een nederlaag tegen de roomsche jongens van Vlaanderen - ik zie werkelijk niet in wat ik daarvoor zou moeten voelen!

Als je tegenover Vestdijk stond als Gide tegenover Last zou ik er iets van begrijpen. Nu verdient hij van jou een uitschijter en *verder niets*.

Dank voor *Het Tweede Gezicht*, dat er nog niet is. Daarover meer. Henriette R.H. zal ik zelf schrijven.

A.M. de Jong - best.

Dank voor de aangekondigde zaken. Vergeet ook niet de lijst van protesteerenden tegen de Mij. (In *Het Vad.* - als je geen tijd daarvoor hebt laat Hein mij dan alles zenden.)

Over communisme, natuurlijk in hoofdzaak accoord.

Ik hoor dus nog nader over jullie besprekingen: laat Kramers mij ditmaal schrijven, als jij het te druk hebt - of Gans. Zou je Henriette R.H. nu ook niet vragen, of is dat te communistisch?

Ik houd er mee op. Ik ben op het oogenblik vol van die lamentable *Forum*-kwestie; het is waarachtig of we geen van allen meer kunnen leven zonder zoo'n blad en daarom dus alles slikken moeten, tot de meest ‘anale’ prestaties van Vestdijk! Hartelijke groeten van je

E.

Schrijf mij dus omgaand of *Virginia* nu *niet* geplaatst wordt. Dat is eig. alles wat ik weten wil. - Ik zou eig. Vestdijk erg graag ook *nu* geschreven hebben, maar wacht hiervoor toch maar op jouw antwoord. Hoe meer ik erover nadenk, hoe pijnlijker dit alles mij wordt. En ik ben er zeker van dat Jan dit precies zoo voelt als ik, - wanneer ik alleen voor jou niet meer voldoende ben.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

[7 juli 1935]

aant.

aant.

Zondag

B.E.

Met gelijke post gaan eenige drukwerken: de gevraagde kranten en een boekske van Huizinga, dat ik toevallig vandaag las - met duidelijke teekenen van *walging*. En met dezen volmaakten centenbezitter zouden wij moeten samengaan? Het is immers glad onmogelijk! (Na lezing graag bij gelegenheid met Gorter terug).

Over de conferentie met Kramers en Gans spoedig meer. Dit pamflet van H. heeft mij *sterk* gedeprimeerd. Het is lood om oud ijzer; dit *is* fascisme, van den geldzak.

Hart. gr., in haast
je
Menno

Ontving je brief en boeken?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [7 juli 1935]

aant.

Parijs, Zondag.

Beste Menno,

Ik ben door en door misselijk van dat gemodder in *Forum*. Vandaag heb ik dan toch maar aan Vestdijk geschreven.

Doe verder wat jullie willen. Beschouw mij alleen maar als *absoluut van de baan*, van heden af. Ik heb geen trek om voor de razende Roeland van de zuivere positie door te gaan, maar het is sterker dan mijzelf: ik vind dit heele geschipper weerzinwekkend van karakterloosheid, en dat het door vrienden van mij gebeurt, raakt mij. Als het plaats had tusschen A.M. de Jongen en Eduard Vetermannen zou ik er een glimlachende wijsheid tegenover kunnen betoonen; nu niet.

Als Vestdijk en Vic samen - met vereende krachten van karakterloosheid - je dwingen *Virginia* op te geven, dan heb je volgens mij, maar één ding te doen: er nu *dadelijk* uit te gaan, geen woord meer in dat blad te schrijven, en, als je daar lust in had, zou je nog het recht hebben je houding in een stuk te verklaren, in *Forum* zelf, in *Het Vaderland*, of waar dan ook. Maar je bent al zoo 'mild' geworden dat je dit wel dwaasheid zult vinden. Ik houd mij dus aan een dergelijke dwaze houding voor mijzelf.

Hoe minder ik verder nog van *Forum* hoor, hoe beter. Ik zal de jaargangen die ik heb aan iemand sturen, Gans of zoo, en het heele avontuur beschouwen als in de vlaamsch-katholieke poep en de stal van de Mij van Letterkunde ondergegaan. Het spijt mij nu ontzettend dat de boel niet in de lucht gevlogen is vóór de verbroedering met Vlaanderen (waar ik je voor gewaarschuwd heb, en hoe!) en vóór het 'wapen-broederschap' zelfs met Vestdijk. De literatuur kan mij toch niet troosten over een verlies op ander gebied.

Beste groeten van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 8 juli 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 8 Juli '35

Beste Eddy

Je brief, dien ik vanmorgen kreeg, is mij weer eens een raadsel - om de toon ervan vooral, het onmiddellijk maar veronderstellen, dat ik jou (zooals je godbetert schrijft) ten behoeve van Vestdijk den rug toedraai, terwijl ik juist precies het omgekeerde heb gedaan! Deze veronderstelling alleen zou, gesteld dat *mij* iets onduidelijk was in een gedraging van jou, in mijn hoofd niet opkomen; ik zou een misverstand veronderstellen, of een verschil in opvatting, in geen geval echter dit soort verraad. Enfin, dit schijnt weer iets irrationeels te zijn, en aangezien het kennelijk een behoefte van je is om eens in de anderhalf jaar een brief in een dergelijken ‘imperialistischen’ toon te verzenden, leg ik me er bij neer, al vind ik de suppositie toch verre van hartelijk.

Wat wij ± afgesproken hebben is, dat ik als redacteur van *Forum* sta of val met *Virginia*. Nu is mij na Vestdijks terugkomst gebleken, dat hij en Vic willen probeeren (nu *Virginia* als cahier van *D.V.Bl.* kan verschijnen), of in de toekomst een herhaling van zulk een geval niet meer voor zal komen. Nu mij dat is gebleken, heb ik (juist gisteren) aan Zijlstra mijn ontslagbrief gestuurd en hem geschreven, dat voor mij het geval *Virginia* onoverkomelijk is, zoodat ik de verantwoordelijkheid voor de leiding na afloop van dezen jaargang niet meer wensch te dragen. Daarmee (ik schreef het je al) is *Forum* voor mij een publicatiemogelijkheid geworden, en meer niet. Ik zal daarin, als ik iets te zeggen heb, publiceeren, zooals ik in *Gr. Ned.* zou publiceeren en zooals jij in *Gr. Ned.* publiceert, zonder dat jij of ik daarom de verantwoordelijkheid dragen voor de houding van den redacteur Coenen.

De amok, die jij wilt maken, vind ik daarom absurd, omdat je uitgaat van een tusschen jou-mij eenerzijds en Vestdijk anderzijds bestaande *vriendschap*, die door zijn laksheid inzake *Virginia* en Marsman verbroken is. Maar althans wat mij betreft, bestond die vriendschap sedert jaar en dag niet meer; sla er mijn vorige brieven maar op na. Ik *wist* dat V. niet zou bedanken, ik heb je dat in Parijs gezegd. Reden om met hem in een redactie te zitten en z.g. amicaal met hem te overleggen over inzendingen is met dit laatste bewijs mijnerzijds volkomen vervallen; daarom heb ik nu definitief bedankt. Reden om hem een ‘karakterloos stuk stront’ te noemen waar hij bij is, heb ik, omdat hij nooit eenige intieme relatie met mij heeft gehad, evenmin. Dit is dan misschien weer de beroemde quaestie van temperament; maar ik verzeker je, dat ik hem à faire zou hebben genomen, wanneer hij mijn vriend *wel* was geweest! Nu, in deze lang bestaande ijssfeer, is een dergelijke ‘confessioneele’ behandeling een absurditeit. V. kiest de litteratuur; dat hoort bij zijn persoonlijkheid; ik werk dus niet langer met hem samen, daarmee is voor mijn gevoel de verhouding absoluut zuiver gesteld. Er bestaat geen eensgezindheid van handelen meer; dat is de laatste consequentie van de reeds lang verdwenen eensgezindheid van inzichten. Door *Virginia* te laten schieten, maakt hij voor mij *Forum* onmogelijk; ik ga dus, heb er niet het *geringste* bezwaar tegen, dat hij verder probeert met Vic en Marsman een behoorlijk tijdschrift van te maken. Ik zal, vooral als Marsman redacteur wil worden, mijn medewerking zeker niet staken.

Dat je de absurditeit van je standpunt niet inziet, lijkt me alleen verklaarbaar, doordat je een andere relatie tot V. had of meende te hebben dan ik. Ik heb het niet

eens meer als een beleediging gevoeld, *dat* Vestdijk mij ‘verraadt’ inzake *Virginia* en Marsman inzake de Mij. Het is zoo de gang van zaken, dat een tijdschriftleiderij zich aldus ontwikkelt: eerst twee jaar compleet initiatief, dan twee jaar gedeeld initiatief, dan: een tijdschrift, beschikbaar voor een generatie, *meer niet*. Ik heb daar volkomen vrede mee, nu ik in Dec. den schijn van het leiderschap kan afleggen. Als ik jou was, zou ik V. een brief schrijven, waarin ik den term ‘karakterloos stuk stront’ liet schieten en hem precies en zakelijk meedeelde, hoe je verhouding tot hem voortaan zal zijn: *zakelijk*, als die van medewerker tot redacteur, zooals ik het voortaan zal beschouwen. Maar als hier je temperament *neen* zegt, moet je *mij* liever voor een karakterloos s.s. verslijten.

Toevallig was Marsman vanmorgen hier. Hij voelde dit precies zoo als ik. Ook hij vindt V.'s houding verre van fraai, maar hij kent hem persoonlijk nauwelijks en heeft dus, toen V. hem vroeg of hij moest bedanken, niet eens geadviseerd om dat te doen, zoozeer had hij ook het gevoel *buiten* V. te staan. Marsman zal je zelf wel schrijven over zijn opvatting over het redacteurschap. Ik blijf er bij, dat het belachelijk is om Marsman over *Virginia* (een redactioneele zaak, waar hij *niets* mee te maken heeft gehad) te laten struikelen, als hij bereid is het te probeeren. Hij is volkomen *blanco*, kan zelf zijn ervaringen met de Vlamingen opdoen en er zijn houding naar bepalen. De solidariteit van hem in dit geval met mij wensch ik niet; ik weet, *dat* hij op het critieke moment solidair met jou en mij zal zijn en vind het dwaas hem de gelegenheid te ontnemen *Forum* (als het eenige tijdschrift, waar men überhaupt nog iets in kan zetten zonder in rommel onder te gaan) in stand te houden, waar hij van het belang van zulk een tijdschrift overtuigd is.

Even toevallig kruiste jouw brief met mijn briefkaart over Huizinga. Ik begrijp je werkelijk niet, op dit punt. Je wilt dus *Forum* gaan boycotten, en wel samenwerken met dezen Leidschen gaga-heer? Hoe in vredesnaam stel je je deze actie voor, wanneer je zelf begint met alle glazen in te gooien bij je buren (geen *vrienden*, wel te verstaan, met vriendschap verandert alles)? Moet ik je bovendien nog van ‘verraad’ gaan betichten, omdat je tijdens het congres even uit utiliteitsoverwegingen het standpunt van Last tegenover mij hebt ingenomen? De hemel beware me. Ik denk, dat jouw gevoel van half medelijden, half hartelijkheid tegenover Last wel ongeveer zal correspondeeren met wat ik voor Vestdijk voel. Zou jij boos worden, als Last je ‘verried’? Hij zal het evenzeer ieder moment kunnen en willen doen als V. mij... Maar de hoofdzaak is voor mij dit: dat je, ook als je mijn houding niet accepteert, mijn goede trouw en vriendschappelijkheid accepteert. Je hebt momenteel *toch* het lot van *Forum* in handen, want ook Marsman zal geen redacteur willen worden zonder de verzekering van jouw medewerking - goed, dat is mij alles om het even, nu ik *Forum* ga beschouwen als het ‘betere *Groot-Ned.*’; maar begin niet weer met de veronderstelling van verraad mijnerzijds, tenzij je het er op gezet hebt mij op het stuk van de vriendschap werkelijk te verwisselen met Vestdijk.

Ik wacht nu eerst maar op je reactie, want over de mogelijkheden van een antifascistische actie te schrijven heeft voor mij geen zin, zoolang ik niet begrijp, wat je verstaat onder samenwerking tusschen menschen, die elkaar niet volkomen accepteeren; want een modus vivendi *zoeken* voor het eene geval en tegelijk *afwijzen* voor het andere geval, waar hij bijna al gegeven is, is mij godsonmogelijk. Een actie als *Vigilance* kan hier bovendien zonder de samenwerking van althans hen, die tegenwoordig in *Forum* schrijven, toch niet stevig worden aangepakt. En tenslotte: werkelijk, ik *begrijp* je reactie op Vestdijk absoluut. Ik voel, dat je hem een eisch stelt, en daardoor mij, maar ik geloof, dat je je vergist in wat er bij hem aan ‘vriendschap’ *bestond*. Dat was ± nihil, en daarom blijf ik bij dit alles zoo koel.

Hart. gr. 2 × 2 je

Menno

Nog dit: als ik V. (wat ik had kunnen doen) door hem uit te kafferen had gedwongen te bedanken en aan de plaatsing van *Virginia* vast te houden, dan had ik hem tot solidariteit *gedwongen*, zonder dat hij er zelf voor had gestaan. Liever neem ik hem, zooals hij is... en voortaan op meer afstand.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

8 juli 1935

aant.

8 Juli '35

B.E.

Zooeven je tweede brief met afschrift brief Vestdijk ontvangen, juist nadat ik mijn nadere explicatie had verzonden.

Nu geheel afgezien van *alles*, wat met deze verrotte quaestie samenhangt, en *zelfs* aangenomen, dat de houding door mij aangenomen minder zuiver is dan de jouwe: ik vind je insinuatie over mijn ‘mildheid’ na een vijfjarige vriendschap zoo ongelooflijk, dat het me volkomen nutteloos lijkt hierover verder te correspondeeren. Tenslotte doe ik alleen mijn best *midden in* de zaak hier, en met de omstandigheden van Vestdijk etc. etc. voor oogen, voor mijn eigen onafhankelijkheid op te komen.

Laten we, als je het unfaire van deze ‘mildheid’ (gaga!) niet voelt, in godsnaam niet meer schrijven. Ik wil met jou geen brouille, geen gedonderjaag als met Slau; maar ik had verwacht, dat je althans mijn *oprechtheid* zou aannemen, als basis van alle andere verschillen. Jouw vriendschap is op dit moment imperialisme; zij schrijft de wet voor i.p.v. te begrijpen.

M.

A. ter Braak-Faber
aan
E. du Perron

Beste Eddy,

Menno is naar Tiel en heeft mij zoo half en half verzocht je over al de strubbelingen ook eens te schrijven, zoo mogelijk ter verheldering. Hij zelf zit er erg mee in en maakt zich ongerust over het verloop ervan en over de verduistering van al de verhoudingen. Ik geloof ook wel, dat de proporties eenigszins uit het oog werden verloren. *Forum* staat op 't oogenblik weer in het midden als het zuivere, geliefde tijdschrift van zijn oprichters (zelfs omgeven met een romantisch waas), wat het toch al lang niet meer is sinds de laatste twee jaar en wat het voor Vestdijk nooit geweest is. Na de samensmelting met de Vlamingen was het toch eigenlijk alleen nog de bij uitstek geschikte tribune en publicatiemogelijkheid. Voor Vestdijk is het nooit anders dan dit laatste geweest en wat hij nu poogt te verdedigen en te behouden is ook niets anders. Als hij die bedoeling van het begin af aan vooropgezet had, was de zaak eenvoudiger verloopen. De solidariteit in het begin van het conflict, zie de stevige brieven aan Roelants, die Menno in het begin met groote instemming schreef, is door het traineeren van de Vlamingen en hun vasthoudendheid en de

forceering van Zijlstra, wel erg verwaterd, voor mij het walgelijke in dit heele zaakje. Ze hebben zich alle drie gewoon door de Vlamingen laten overrompelen en Menno heeft daar alleen ook niet tegen op gekund, ik geloof eerder, niet meer gewild tot slot.

En hier zit voor jou, zooals ik het begrijp, het onbegrijpelijke in de houding van Menno, waaruit dan volgde zijn z.g. mildheid.

Maar als je in een vergadering merkt, dat je de eenige blijft, die zich zal verzetten en ziet dat al de anderen tot verzoening geneigd zijn, staan je twee wegen open. Bulderen en dwingen tot solidariteit, of berusten, jezelf redden en de anderen hun gang laten gaan. Het eerste had in dit geval geen zin, daar Vestdijk niet aanwezig was (zeer stom!) en Vic tot gedwongen solidariteit direct bereid was. Volgde het tweede, met als achtergrond het opheffen van *Forum*, wat Menno zelf *het allerliefste wilde*, maar wat hij tegenover Vestdijk niet risqueeren *durfde*, tenminste in zooverre niet, dat hij, zonder zichzelf daarin te betrekken, de mogelijkheid tot voortzetting van *Forum* door Vestdijk c.s. open wilde laten, *tenminste niet beletten wilde*. Je kan dit halfslachtigheid noemen en die kant zit er zeker aan. Maar hier stuiten we op onze verhouding tot Vestdijk, die zeker nooit die van ware vriendschap geweest is, omdat de antipathieke kant van Vestdijk veel te groot is. Met iemand als Vestdijk kan je alleen als ‘vriend’ verkeeren als je een even anaal karakter met wat er bij hoort bezit en even weinig ‘karakter’ bezit. Ik heb me vaak afgevraagd, waarom ik nog zooveel sympathie koesterde tegenover iemand met zoo ontstellend weinig karakter. Ik geloof, dat het kwam omdat Vestdijk ook geen ‘karakter’ veinsde, misschien onbewust in de omgang. Wij hebben Vestdijk altijd genomen en ontmoet, zooals hij was. En dat jullie nu allemaal opeens karakter van hem vergt is wel het bewijs, dat je hem weinig kende. Ik heb geen oogenblik gedacht, dat Vestdijk bedanken zou voor de Maatschij, al was het in dit laatste geval met Marsman, meer aannemelijk. (Vestdijk heeft zich echter met Henny verstaan) Maar hij heeft zich een systeem van leven opgebouwd, waarin dit past. Als je dit weet: waarom moet je dan eischen, dat hij deze valsche heroïek zal beoefenen. Waarom moet je eischen, dat hij solidariteit betoont, waar hij die absoluut niet voelt?

Waarom heb je destijds Slauerhoff, die toch *genoeg karakter* bezit, niet direct verguisd; toen hij die f 1000 van de Maatschij. maar rustig in z'n zak stak, of heb je dat wel ‘begrepen’.

Waarom verguis je Marsman niet, omdat hij die f 1000 vast ook niet geweigerd had.

En waarom schrijf je dan Vestdijk zoo'n brief, herinnerend aan de inquisitie, en begrijpt van hem niets. Waarom begrijp je van Menno niets, als hij moeite doet om binnen het kader van zijn eigen besluit een mogelijkheid te vinden Vestdijk zijn bestaansmogelijkheid, finantieel maar daardoor bij Vestdijk ook moreel, te laten behouden, juist in dit geval, nu hijzelf medepartij is. Deze dingen moet je dan toch niet alleen als ‘mildheid’ beschouwen. Die moeite doe je toch niet voor het gemak. Het te laten barsten was in dit geval voor Menno verreweg het gemakkelijkste en mildheid beoefen je in de meeste gevallen voor je gemak.

Waarom hebben jij en Greshoff niet eens aan Vic en Vestdijk geschreven, dat je in ieder geval achter Menno stond bij het bedanken voor *Forum*. Of aan Zijlstra. Misschien had dat de zaak aanmerkelijk verhelderd. Ik heb me werkelijk ook geërgerd aan den toon van jouw twee laatste brieven, al heb ik die wel ‘begrepen’.

Wat jij onder vriendschap verstaat moet je me eens uitleggen. Ik begrijp het niet goed, al respecteer ik in vele gevallen je gevoel voor zuiverheid en al gaat het tempo om tot die zuiverheid te komen me wel wat te vlug.

Het proces *Forum* is echter nog lang niet uit en geraakt ook mede door jullie aftreden nu in een verhelderend stadium. Het wachten is nu op de houding van Vic, die pas gisteren in kennis is gesteld met Menno's bedanken. Verder zijn de mogelijkheden voor het voortbestaan zonder Menno nu wel miniem, zoodat de zaak

weer omgeslagen is en een vernieuwde aanval (naar ik tenminste hoop) op het Vlaamsche front geopend wordt, naar ik wederom hoop met drie man sterk of meer.

Wordt *Virginia* niet geplaatst, dan zal de zaak dus wel barsten of de Vlamingen barsten alleen. Menno heeft dan tenminste de rust, dat hij mede alles geprobeerd heeft en tegenover Vestdijk vrijstaat.

Ik vrees, dat de zaak je nu nog wel duisterder zal zijn. Ik lees niets meer van deze brief over, want alles hangt me de keel uit. Morgen nemen we een week vacantie, waarop ik me zeer verheug. Menno heeft het hard noodig. Misschien kom ik tot het lezen van *Het land van Herkomst*. Ik kom nl. nooit meer aan lezen toe, door het 'drukke leven'. Wel las ik eindelijk *Het menschelijk tekort*, dat ik net vorige week beeindigde en waarover ik zeer enthousiast ben. Over de vertaling ben ik mede zeer goed te spreken. De eerste dertig blz. vond ik wisselend en verder nog enkele pagina's, maar 't geheel vind ik uitstekend en het beklemmende in de sfeer en in de gesprekken is geheel behouden of overgebracht.

Hoe gaat het Bep. Doe haar mijn zeer hartelijke groeten en wensch haar sterkte met Alain en zijn geluidsproeven. Vindt ze het eigenlijk erg prettig die verandering. Want zooiets brengt je toch wel danig uit je lood. Ik zou haar graag eens weer terugzien, maar ik ben altijd zoo hokvast; misschien deze zomervacantie. In elk geval veel groeten! Ook voor jou.

je
Ant.

Ik heb het gevoel heelemaal niet gezegd te hebben, wat ik had willen zeggen. Maar ik geloof, dat de groote fout ligt in Menno's laksheid en niet in z'n mildheid en die laksheid hebben de Vlamingen weten uit te buiten. Deze heele zaak had binnen een maand geregeld moeten worden. Van verraad jegens jou en Eddy is geen sprake en dàt moet je nu toch begrijpen.

Jullie houding tegenover Vestdijk vind ik foutief en voel daarin zelfs iets van verraad. Je kan toch in het minst je 'vrienden' gelegenheid geven zich te verklaren. Ik hoop dat Vestdijk nog zooveel karakter bezit werkelijk daarover kwaad te worden. Nu ik ben er beu van.

Dag!

Indien je me begrijpt en opheldering wenscht ben ik tot nadere uiteenzetting bereid.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [9 juli 1935]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Dinsdag.

Beste Menno,

Mijn grootste fout zal altijd wel zijn dat ik geen brieven van mij kan afgeven in een bezadigde toon als ik gegriefd en kwaad ben.

Wat ik jou verwijt is: dat je telkens weer het karakterlooze gedoe van Vestdijk bent gaan 'begrijpen', inplaats van hem ronduit en precies (op welke *toon* dan ook, voor mijn part die van den zieleherder) te zeggen hoe je tegenover hem staat en wat je van hem denkt. Je had hem *met kracht* moeten houden aan zijn eerste impuls: dat de katholieken in géén geval hun zin zouden krijgen. Dat zei hij immers? dat vond Zijlstra immers ook? In het gedraai dat daarop gevolgd is, had je m.i. alles moeten doen om de boel te laten barsten, inplaats van zoo te begrijpen *hoe* een ander karakterloos weet te zijn. Dit noem ik je 'verraad' - tusschen aanhalingsteekens overigens - tegenover Greshoff en mij. Ik heb je in Brussel, in tegenwoordigheid van Varangot, gezegd dat ik geen letter meer in *Forum* zou zetten als *Virginia* er niet in kwam (ik heb er zelfs bij gezegd dat ik dit niet zei uit overgroote sympathie voor Varangot of voor een stuk dat ik niet eens gelezen heb); blijkbaar heeft dit voor jou de waarde gehad van een pispraatje. Je denkt dat je alles gedaan hebt als je er zelf uit gaat, en dan nog wel aan het eind van het jaar, iets wat je tòch gedaan zou hebben; daarbij blijf je medewerker. Liever en begrijpender kan het niet, terwijl ik 100% protest en afkeur van je verwacht had. Dat is alles.

Verder is het een 'verschil van opvatting', inderdaad.

Het geval Last heeft hier niets mee te maken; Last is, en was nooit, een vriend van me; ik vond alleen dat hij op een bepaald punt (de vijandigheid van *Het Volk*) gelijk kon hebben, en het congres kon mij niet schelen, maar wel Malraux. Ik heb je geen oogenblik 'verraden', want je was het direct met mij eens, en ik heb Last het zwijgen opgelegd toen hij commentaar over je begon te geven. Had je geweigerd om dat 'interview' te laten vallen of te wijzigen, dan had ik je èn tegenover Last èn tegenover Malraux verdedigd.

De vergelijking van een actie en masse, die ik als correspondent voor *Vigilance* tracht te bereiken, en waarin Kramers en Gans en wie maar verder wil en in aanmerking komt, meteen in het comité kunnen gaan zitten, met *Forum*, waarvan jij zelf telkens zei dat de vriendschapsverhouding de voornaamste kracht uitmaakte, is absurd. In een hollandsche organisatie tegen het fascisme wil ik geen enkele rol spelen behalve 'ervoor doen wat ik kan', hoofdzaak is dat er een massa tegen Mussert komt. De leiding daarvan komt vanzelf in handen van allerlei anderen en als het ons niet bevalt, betalen wij ons lidmaatschap en daarmee uit. Ik begrijp niet dat jij *hier* opeens de naïefheid hebt om te gelooven dat Huizinga en alle anderen die wij zullen - of zouden moeten - vragen op voet van vriendschap met ons zouden moeten samenwerken. [Ik heb de brochure van H. nog niet gelezen en ben bovendien bereid hem direct te laten vallen, als jou dat gewenscht voorkomt.] Kortom, het heele karakter van de actie heeft van meet-af-aan *niets* dat lijkt op *Forum*, en dat ik dit nog moet uitleggen is op zichzelf absurd!

Iemand met wie ik omga als met Vestdijk is voor mij 'een vriend', al zijn er graden in de vriendschap. In ieder geval wensch ik met een karakterloos stuk stront of stuk streber in geen enkele relatie te staan, ook niet 'zakelijk' - en vooral niet wanneer gezegd karakterloos stuk in vriendschappelijke betrekking tot mij heeft gestaan. Vestdijk bij mij thuis ontvangen, zooals jij nu doet, terwijl ik van hem dacht wat *jij en ik* nu van hem denken, zou mij godsonmogelijk zijn. Ik heb het Henny ook al eens gezegd: ik kan geen vriendschap hebben, in welke graad dan ook, voor iemand die ik eig. veracht.

Ik heb liever heelemaal geen vrienden, heelemaal geen *omgang*, dan dat. Ook weer een 'verschil van opvatting' dus.

Laat ons aannemen dat wij ieder voor zich gelijk hebben. Hoofdzaak voor mij is dat deze *Forum*-historie mij meer gegriefd heeft dan een heeleboel andere dingen, en dat het voor Greshoff ook zoo geworden is. Als voor jouw gevoel de schuld

hiervan bij ons ligt, die èn te ‘sentimenteel’ èn te weinig ‘mild’ zijn, soit. Vraag mij alleen niet mee te werken, of in eenige relatie te staan tot een tijdschrift, waar ik mij vroeger geheel thuis voelde en dat nu voor mij bevuild is en onder een redactie staat met een dubbele meerderheid van karakterloozen. De plaats die je Henny toedenkt is voor mij treurig en belachelijk; hij mag zich vleien met de hoop dat er niet nog eens een *Virginia*-probleem zal oprijzen, of nog liever, met de wetenschap dat zijn 2 mederedacteuren dat door haastig tegenstemmen zullen voorkomen. De rol die het holl. *Forum* tegen het vlaamsche heeft gehad is daarom niet minder *bekakt*.

Als Henny er toch voor voelt om dit ‘bolwerk’ voort te zetten, tusschen Vic en Vestdijk, van wie dus in gevallen van conflict geen donder te verwachten valt, dat is nu *bewezen*, en met de roomsche contrôle uit Vlaanderen op den achtergrond, dan moet hij zijn gang gaan. Maar reken in *niets* op mij hierin, en vooral niet dat ik ga ‘onderscheiden’ à la Dr. Jan de Vries. Als het dank zij wat *ik* nog aan invloed hebben mag mogelijk blijkt *Forum* te laten barsten, dan zal het met eere barsten en tot mijn diepste vreugd.

En kortom: als *Virginia* geplaatst wordt, werk ik mee tot het einde van deze jaargang; zooniet, dan lig ik er *nu* compleet uit, zooals ik nu driemaal schreef. Dat je verondersteld hebt dat ik dat in Brussel voor de aardigheid zei; dat je, na alles wat wij hier met Greshoff nog besproken hebben, mij voorstelde om toch ‘deze jaargang nog door te komen’, vond ik misschien nog het pijnlijkste van alles. Het bewees mij in hoeverre je mij niet au sérieux kon nemen, in je pogingen tot begrip van de houding van je mederedacteuren (die dus niet eens je vrienden zijn). Voilà; laat ons het er nu maar heelemaal niet meer over hebben. Hartelijke groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak.

Parijs, [9 juli 1935]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 9 Juli
's avonds.

Beste Menno,

Ik heb de brochure van Huizinga gelezen en vind het, in groote lijnen, *uitstekend*. Hij ouwehoert af en toe, en vervalt soms in nogal komische details, maar wat doet dat ertoe, waar hij aan het begin verklaart (of ongeveer) dat hij zich met het ‘burgerlijke’ in ons volkskarakter vereenzelvigt en lak heeft aan de voorgeschreven ‘heroïek’ van de idioten? Wat hij van de verdwazing van de gemechaniseerde (over)organisatie zegt, en de manier waarop hij het gevaar en de humbug blootlegt van de *laatste* organisatie die de moderne staat is - ‘état totalitaire’ - is, in een zoo

kort bestek, meesterlijk (al is het *ook* schoolmeesterlijk). Wat verwacht je meer van hem? hij *is* nu eenmaal geen Multatuli. Bovendien zou ik een Multatuli op het oogenblik alleen kunnen verdragen als hij niet voorschreeuwer van een georganiseerde massa was. In zekeren zin zou Huizinga sympathieker zijn dan wijzelf - voor mijn innerlijkste waardemeter! - als hij het verdomde zich te organiseeren, zelfs tegen het fascisme.

Op 14 Juli a.s. worden hier botsingen verwacht tusschen de front-unisten en de croix-de-feu's. Ik begin het te voelen als een valsch heroïsme om mee te loopen, zelfs bij degenen die het sympathiekst, of beter: die het minst-antipathiek zijn. Als ik mijzelf werkelijk trouw ben, moet ik erkennen dat de heele boel stinkt, en mij lauw laat. Malraux is voor mij een gevaarlijk en slecht voorbeeld, al is *zijn* 'heroisme' wschl. echt. Ik ben er zeker van dat ik, als het erop aankomt, nog wel 'heroïsch' genoeg zal zijn om te crêpeeren - vlug of langzaam - voor wat mij werkelijk sympathiek is, maar die tegenwoordige ziekte om alles wat zich organiseert te justifieeren door groote historische stroomingen en beschavingen (methode en manie van Malraux) als christendom, communisme, bolsjewistische idee, enz., maken mij au fond tureluursch.

Ik wil voor *Vigilance* wel doen wat ik kan, omdat ik nu eenmaal hier ben en het als een lafheid voel (dat is misschien *mijn* dwaasheid) om mij aan alles te onttrekken. Maar als 14 Juli voorbij is en er is niets gebeurd - het botsen wordt dan uitgesteld tot October! - dan heb ik eig. alleen nog maar lust om mij buiten dit heele soldaatje spelen te houden, als buiten iets *minderwaardigs*.

Misschien begrijp je hierna toch hoe ik, voor een groot deel, met het 'wijze' gepraat van Huizinga sympathiseer. Ik ben *zelf* ziek van de overvoeding door allerlei 'brandende maatschappelijke vraagstukken' die ons nu overkomen; wij moeten meedoen, wij moeten op de hoogte zijn van de z.g. ideeën van alle mediocre politieke 'geesten', wat een zee van tijd en inspanning en goed humeur kost, en als wij dan een béétje kritisch doordenken, moeten we ons tevreden stellen met wat 'heroïsche' mythen en voor 'diepste stroomingen' doorgaand kultuurhistorisch gelul. De ware moed is om het te verdommen een aandeel te hebben aan 'deze tijd'.

Dat is dat. Als ik nog eens over het congres schrijf, zal het zijn in deze geest. *Dit* is eigenlijk, onderin, de onthulling geweest, voor mij, van dat gedoe van preeken en microfoons.

Nu nog iets heel anders. Ik heb vandaag vrij lang over je verhouding tot Vestdijk nagedacht, eerst na herlezing van je brief, daarna na lezing van je stuk over P.E.N.-club en Maatschappij in Panopticum (dat verrukkelijk is, vooral de tirade over het *was*!) - Ik ben tot de conclusie gekomen dat ik jullie verhouding absoluut oneerlijk vind, en zeker *jou* onwaardig. Als V. alles lezen kon wat je mij over hem schrijft, zou *zelfs* hij - je ziet, ik ga ver! - er misschien geen prijs meer op stellen bij je thuis te komen. Je bent 'mild' tegen hem, je houdt een illuzie van vriendschapsverhouding gaande, om hem op je gemak te kunnen verachten. Ik ben wschl. grenzeloos naïef, maar ik begrijp niet goed hoe je dit in overeenstemming kunt brengen èn met je principes (of hoe je 't noemen wilt) èn met je doodgewone *smaak* (wat jij 't honden-instinct noemt).

Forum heb ik verder aan Chiaromonte meegegeven die graag je fransche rede wilde lezen. En (dit is voor mij heusch een belangrijk symptoom!), ik gaf het hem mee zonder eenige spijt, zonder belangstelling voor de rest (ik heb niets dan je panopt. gelezen en een paar verzen van Van Hattum, die ik erg aardig vond). Ik ben werkelijk klaar met dit blad, en de spitsvondigheden van Vestdijk over Verwey zeggen me niets, op zichzelf niet en nog minder als komend van dien vent die in de Mij gaat zitten, na jouw laatste alinea in je panopt. daarover in *Forum* te hebben geduld. Dat hij zich in zijn eigen blad door jou onder de vodden laat rekenen, terwijl jullie vriendschappelijk met elkaar *omgaan*, is mij een raadsel, maar niet alleen voor hem, *vooral* voor jou. Of is de beroepsmisvorming ook bij jou al zoover ingetreden

dat je wat gedrukt wordt voor literatuur =spel = ontkrachte opinietjes zonder werkelijk persoonlijk belang, aanziet?

Hoe het zij, na den brief die ik hem schreef vind ik dat ik hem vriendschappelijker behandeld heb dan jij. Zelfs *door* hem dien brief te schrijven.

Hartelijke groeten van je

E.

Terwijl ik dit net af heb, komt je brief waarin je het hebt over onoprechtheid en mildheid. Ik ben *natuurlijk* bereid je oprechtheid aan te nemen, maar verklaar mij dan wat ik hierboven schreef; onttrek je niet aan een verklaring, maar leg me uit waarom ik zoo stom schijn te zijn. Juist *omdat* ik je houd voor een van de oprechtste en eerlijkste menschen die ik ken, begrijp ik zoo weinig van wat ik je mildheid genoemd heb. Mild is niet gaga, mild is 'begrijpen'. Je hebt van alles begrepen, behalve dat je begrijpen van Vestdijk het gevolg had dat je Greshoff en mij in de steek liet (hoe moet ik het anders noemen?) - en ik zou toch voor het minst willen dat je dàt begreep, nu het zoover *is*.

Als je mij de verklaring die ik hierboven vroeg - vóór je brief kwam - liever niet geeft: omdat het je te lang of te moeilijk is, of omdat ik er te 'imperialistisch' of te stom voor ben, schrijf dan niet. Ik zeg je dit niet in kwaadheid, maar in vriendschap. Ik neem aan dat ik een moeilijk te verdragen manier heb om op mijn stuk te staan, maar 'imperialisme' is dit m.i. toch niet precies; ik heb je bovendien niet gezegd wat je doen *moet*, maar wat ik van je *had verwacht*. Er is een verschil. Je schijnt vergeten te zijn hoe positief je met Greshoff en mij besproken hebt - èn hier, onlangs, èn in Brussel, de laatste keer - dat je er niet over dacht het stuk van Varangot te laten vallen, vooral niet sinds je het nog eens had overgelezen, enz. Dit schijnt allemaal weggevaagd door je begrip van Vestdijk - het moment voor dit begrip is trouwens ook uiterst gerechtvaardigd! Mijn stommiteit en onaangenaam karakter berusten vnl. op het feit dat ik het heele gedrag van V. niet anders kan 'begrijpen' dan zooals ik - *en jij* - het genoemd hebben. Als je 'eigen onafhankelijkheid' eruit bestaat dat je Greshoff en mij *nu* afvalt, dan zou het voor ons prettiger geweest zijn als het was ten behoeve van een sympathieker personage, en het *blijft* onprettig dat je ons dan niet eerder gezegd hebt dat we zulke vervelende imperialistische lieden waren. Ik zeg je dit alles nu niet als verwijt, maar om je te overtuigen van een zeker recht dat wij hebben - wij, die in een andere vriendschapsverhouding tot je meenen te staan dan vriend Vestdijk - om ook een beetje te worden 'begrepen'.

Dus: schrijf of schrijf niet, precies zooals het *jou* het beste uitkomt, en zooals *jij* met je opvatting van vriendschap overeen kunt brengen; niet anders toch, hoop ik, dan volgens het principe dat je vroeger had, althans tegenover mij.

Wil je me de copie van mijn brief aan V. terugsturen?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 10 juli 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 10 Juli '35

Beste Eddy

Je zoojuist ontvangen brief brengt de zaak tot de proporties terug, die ze ook voor mij heeft. Waarmee je mij zeer gegriefd hebt, is *niet* je onverzoenlijkheid inzake *Forum* en Vestdijk; ik begrijp je houding en zal mij *natuurlijk* als jij niet meer meewerkt, na 1 Jan. '36 solidair verklaren met jou en Zijlstra berichten, dat ik op grond van jouw weigering om mee te werken geen enkel heil zie in de mijne. Maar dat ik je voorafgaande uitlatingen als een 'pispraatje' zou hebben beschouwd, is *onwaar*. Ik heb je eenvoudig verkeerd begrepen en gemeend, dat jij bedoelde, dat je niet meer zou meewerken als *ik* mij door *Virginia niet* liet wippen en toch in de redactie bleef. Dat je aan een tijdschrift, waarmee ik als leider geen bal meer te maken heb, niet zou willen meewerken, is mij niet duidelijk geweest, geen moment, anders had ik immers ook geen poging gedaan om Marsman in zijn voornemen de redactie over te nemen te ondersteunen! Je snapt toch zeker, dat voor mij (en ook voor Marsman) een *Forum* zonder jou tot de *ondenkbaarheden* behoort, waaraan wij in geen geval zullen meedoen.

De zaak is voor mij nu van de baan, ook de quaestie van het medewerkerschap. Ik heb nog geen antwoord van Zijlstra, weet dus niet, of hij überhaupt door wil gaan als ik aftreed; maar ik zal hem daarna antwoorden, dat ik door jouw standpunt inzake medewerking mij gedwongen zie mijn toezegging tot medewerking in te trekken, omdat ik een *Forum* zonder jou niet kan steunen. Voilà de heele zaak.

Maar wat mij gegriefd heeft (en het heeft geen zin daarover te zwijgen) is de grifheid, waarmee je in je eerste impuls *onmiddellijk* bereid bent te veronderstellen, dat een van je beste vrienden 'moddert', 'schippert', 'mildheid' betoont etc. Het komt blijkbaar niet in je op eens even na te gaan, dat ik ook anders zou kunnen reageeren dan jij *zonder* politieke bedoelingen te hebben of jou 'den rug toe te draaien' (ook je eigen woorden). [En dan die *nonsens* van dat *Forum* in de Mij. v. Ned. Letterkunde is verzopen! Terwijl in het laatste nummer mijn scherpste oorlogsverklaring aan die Mij. staat n.b.!!] Dat ik aan Vestdijks houding mijn aftreden heb verbonden, beschouw je als een futiliteit, omdat ik het toch gedaan zou hebben; goed, maar ik heb aan Zijlstra bericht, dat dit aftreden tot motief had de quaestie *Virginia*! Dat ik volmaakt onverschillig ben over het 'verraad' van Vestdijk, zal jouw temperament ergeren, het behoeft je *niet* te noodzaken het mijne met compromissen en draaierij in verband te brengen. *Ik laat Forum vallen*, dat is mij volstrekt genoeg; ik voel alleen jouw bezwaar (dat ik volkomen begrijp overigens) tegen medewerking niet, waarschijnlijk omdat ik dagelijks gedwongen ben te schrijven in organen als *Het Vad.*, waarvan ik 9/10 van de medewerkers of redacteuren 'verraders' vind jegens de maatstaven van onze waarden.

Ik schrijf hierover uitvoerig, en in het bewustzijn, dat het achter mij ligt en dus door mijn *gevoel* al weer vergeten is; aan je goede intentie heb ik ook geen moment getwijfeld. Je moet me nu alleen nog eens trachten uit te leggen, wat dit onmiskenbare wantrouwen jegens mijn bedoelingen, in je eerste impuls duidelijk merkbaar, beteekent. Ik vergis me *niet* in den toon van zulke brieven: het was duidelijk, dat je mij in staat achtte met V. mee te knoeien om *Forum* te behouden, terwijl ik juist, toen ik merkte, dat Vestdijk geen oogenblik *gedacht* had aan solidariteit, ook iedere neiging om hem daartoe door moreele pressie te dwingen voelde verdwijnen. Dat is voor mij het hoofdmoment geweest; en waar ik nooit een reëele vriendschap voor hem heb gevoeld, maar wel zwaar met hem te doen heb, omdat ik *te* duidelijk zie hoe zijn litteraire ambitie zijn neurose bedwingt, heb ik hem *Forum overgelaten*. Dat is alles. Overigens heb ik nog niets van hem gemerkt nadat jouw brief hem bereikt moet hebben. Ik hoop niet (al heeft hij alle recht op deze schrobbeering) dat hij teruggestort is in de neurose, die bij hem altijd achter de deur

staat. Lust hem op te zoeken heb ik niet, al voel ik werkelijk niet de minste rancune jegens hem; maar de onverschilligheid is erger in dit geval.

Ik moet nog dit corrigeeren: wanneer ik *Vic* betrek in deze quaestie, is dat praematuur. Hij is n.l. wel van meening, dat *Virginia*, nu het ergens anders kan verschijnen, geen principieel struikelblok moet zijn, maar heeft op de vergadering gezegd, dat hij zich solidair zou verklaren met mij. Ik heb hem nu geschreven [hij zit in Ede met vacantie], dat ik Zijlstra verzocht had het voortbestaan van *Forum* los te maken van mijn aftreden en mij te berichten, wat hij doet; daarbij heb ik gevoegd, dat hij zich *niet* gebonden hoeft te voelen door zijn toezegging tot solidariteit, aangezien mijn houding de zijne niet weergeeft, en dat hij dus moet handelen zooals hij meent dat goed is. Als hij mij nu schrijft, dat hij *toch* solidair blijft, vind ik hem een *vent*, en dan springt de boel meteen, want dan komt *Virginia* er met 2 tegen 1 in en gaan de Vlamingen weg en ligt *Forum* eind 1935 op zijn achterste.

Ik ben nog beroerd van deze historie, heb er niet om kunnen schrijven haast aan mijn Zondagspreek. Gelukkig heeft Ant me op de been gehouden door me te verzekeren, dat je van die 'insinuaties' wel terug zou komen; maar zij vond den toon van dien 'modderbrief' ook onvriendschappelijk. Enfin, geef me eens een explicatie, zonder de sfeer van conflict, die voor mij nu absoluut voorbij en vergeten is.

Hart. groeten 2 × 2 en een hart. hand van
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 11 juli 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 11 Juli '35

Beste Eddy

Hoewel ik niet veel nieuwe gezichtspunten naar voren kan brengen, moet ik toch nog op enkele dingen in je gisterenavond ontvangen brief antwoorden. Dat je je, uit 'dynamische', antiheroïsche overwegingen met Huizinga identificeert (tot op zekere hoogte), is mij een bewijs, dat je momenteel alles, zelfs het afzichtelijkste geldzak-burgerdom, wel wilt slikken, als er vooral maar geen collectivistische phrasen bij te pas komen. Maar dat je dit burgerdom (de verstarring van den 'burger' op het 'carnaval') sympathiek vindt, is mij toch weer een psychologisch raadsel. Enfin, ik heb onlangs met den man in quaestie *gesproken*, en ik weet dus, hoe hij iedere letter van jou en mij als kinderachtige en zelfs weerzinwekkende kletspraat beschouwt, omdat wij niet zijn 'gevestigde waarden' likkebaardend onderschrijven. En als Huizinga het verdomt zich tegen het fascisme te organiseeren, dan is dat *niet* sympathiek; hij wenscht alleen niet gecompromitteerd te worden door mogelijke 'andersdenkenden'. Dat hij zich met den Nederlandschen burger vereenzelvigt, is zeker eerlijk, maar het is een eerlijkheid, die tevens den zelfvoldanen Oranjeklant demonstreert; hij slaat er munt uit voor zijn 'juste milieu', en zoo uitstekend kan ik

dat alles nu niet bepaald vinden. Maar het is ongetwijfeld merkwaardig Jan Lubbes in hoogleeraarstoga te hooren verdedigen, en dat bewijst in ieder geval, dat jij *niet* verstard bent!

Wat je nu over Vestdijk en mij schrijft, is zeker allerminst idioot. Maar waarom begin je niet met dit 'onderzoek', inplaats van onmiddellijk den vriendschapsdictator te spelen? Ik laat dat 'dictator' ook gelden voor je brief aan Vestdijk, waarvan ik de *strekking* onderschrijf, maar den *toon* ook niet accepteeren kan. Waarom *vroeg* je hem niet om een verantwoording? Was deze handelwijze van hem voor jou zoo'n plotselinge onthulling van zijn aard (terwijl hij b.v. al in *De Stem* publiceerde), dat je hem op deze manier voor een fait accompli moest stellen? Zou je dit optreden ook als een triomf van de zuiverheid beschouwen, als hij weer aan de opium verslaafd raakte? Ik zie je al ongeduldig worden en mijn 'begrijpen' laken. Goed, ik erken het: ik *heb* Vestdijk te veel en te lang 'begrepen'. Mijn neiging gaat misschien te veel naar dien kant. Maar vergeet dan niet, dat *jullie* elkaar eens in het jaar zagen, terwijl tusschen V. en mij, bovendien genoodzaakt om als redacteuren samen te werken, de relatie zich langzaam tot dezen toestand van vriendelijke ijskoudheid had ontwikkeld, dat ik bovendien *voortdurend* voor oogen had den neurasthenicus onder den litterator, dien ik veel duidelijker en jammerlijker zag dan jij (met galgenhumor zou ik haast aan toevoegen: en rook). En het gekke van de zaak is dan ook nog, dat ik het stukje panopticum over de Maatschappij *niet* tegen V. heb geschreven, maar op een moment, dat ik aan hem en zijn al - of niet bedanken absoluut niet meer *dacht*; hij zat toen op de Veluwe, ik was hem vergeten en had zijn beslissing nog niet gehoord; als ik dus aan hem als 'aannemer' gedacht heb, dan zeker niet als het direct object van dezen aanval. Ik heb willen zeggen, en dat kan Vestdijk zich aantrekken, na zijn decisie, dat ik *ieder auteur*, die zich, na deze gebeurtenissen in de Mij., lid laat maken, een idioot vind en bovendien karakterloos op dit stuk van zaken. Dat het stukje nu direct op V. slaat, is dus het gevolg van een gebeurtenis, die voor mij nog niet bestond, toen ik de proef corrigeerde; gesteld, dat hij mirakelsgewijs of onder pressie van Marsman *wel* had bedankt, dan had het stukje er toch in gestaan, en gericht tegen iedereen, die voortaan eenig contact met die verzameling wil hebben. (Het Bestuur is, dit terzijde, gisteren afgetreden).

Ik heb vanmorgen aan Zijlstra geschreven, dat de dingen zich zoo ontwikkeld hadden, dat mijn voorstel onmogelijk was geworden; dat (behoudens een initiatief van Vic, dat ik nu eigenlijk niet meer verwacht) *Virginia* geplaatst moet worden en *Forum* dan maar moet springen. Ik weet n.l. zeker, dat Vic er niet aan zal denken door te gaan zonder Greshoff en jou (wat mij impliceert); dus wordt dan de verhouding al zeker 2:1 voor *Virginia*; trouwens, Vestdijk zal nu ongetwijfeld geen initiatief meer *hebben*, en dan is dus mijn houding plotseling de algemene houding geworden.

Ik heb je in den vorigen brief al geschreven, dat ik jou en Greshoff *niet* ben afgevallen. (Ik betwijfel trouwens, of Greshoff mijn positiviteit toen ook zoo heeft begrepen als jij, want uit een briefkaart van hem uit Sestri blijkt, dat hij de practische consequenties nog niet heeft overwogen). Ik heb jullie toegezegd, en dat met volle overtuiging, dat mijn redacteurschap stond of viel met *Virginia*; daarvan heb ik onmiddellijk de consequenties getrokken, toen mij bleek, dat de meerderheid van de redactie het althans wat de 'gezindheid des harten' betrof, niet met mij eens was.

Wij gaan morgen een week met vacantie. Van 13 ± 17 Juli zijn wij dus: Rozenhoflaan 2, Zutfen, van 17 ± 20 Juli in *Eibergen*. Hart. gr. voor jullie beiden je

Menno

Er is in de antifascistische actie meer teekening gekomen, maar ik kan er niet over schrijven, voor wij over deze zaak volkomen accoord zijn.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 11 juli 1935

aant.

aant.

Parijs, 11 Juli '35.

Beste Menno,

Ik las vandaag met veel plezier in je *Tweede Gezicht*, waarvoor zoowel Bep als ik je hartelijk danken; ook voor de alleraardigste opdracht. Je strijd tegen de 'geest' (in werkelijkheid tegen de kitsch van dat woord) ontbrandt er overal in, en toch leest men in *Forum* (Chiaromonte gaf het mij gisteravond terug), dat je zoo met 'intelligentie' werkt. Rara, hoe zit dat? Kan je ze dat niet uitleggen?

Die mijnheer Walschap is zelf niet onintelligent, lang niet. Maar je hebt een middel om hem te vermorzelen. Op ommezijde schreef ik een paar dingen over *Bateau Ivre* en dat gedicht dat hij zoo hemelhoog verheft en tegen de intelligenten uitspeelt. Lees trouwens zelf deze 2 gedichten en dan blijft er één verwondering over: de 'kultuurloosheid' van deze vlaamsche kloenen die het namaak-aftreksel zuipen, voor hun proeversroes, en van het oorspr. elixir blijkbaar nooit zóó genoten hebben, dat zij zich de smaak ervan *herinnerden*! De pijlen waarmee je ze bestoken kunt, vind je zelf; maar maak het zoo kort mogelijk en neem ze met humor, zonder ook maar even 'boos' te worden.

Je stuk over Malraux en dien gebeukten acteur ook gelezen; vooral het begin - over de 'menschelijkheid' - is in deze gemakkelijk-begrijpbare stijl voortreffelijk. Over Malraux was nog wel wat meer te zeggen geweest, maar misschien niet in dit verband.

Chiaromonte vond je stuk (je rede!) heel goed, maar betreurde het dat de 'conclusie' niet scherper uitkwam.

Vestdijk schreef me een onverstoord briefje waaruit blijken moet dat Marsman lekker ook karakterloos is; ik ga er niet verder op in.

Ik ga vandaag hard werken aan *Fermina*, daarom niet langer. Hartelijke groeten van je

E.

Het Tw. Gez. is een genot voor het oog, en je portret is in dit verband lang niet kwaad, want het doet sterk denken aan Sherlock Holmes.

Bateau Ivre van Rimbaud - De Ruiters van Decorte (Van Dronken Boot tot Ruiter, voor de Roes)

begin Rimbaud:

> Comme je descendais des Fleuves impassibles,
> Je ne me sentis plus guidé par les haleurs:
> Des Peaux-Rouges criards les avaient pris pour cibles,
> Les ayant cloués nus aux poteaux de couleurs.

begin Decorte:

Nog voor het roze vlees der blanke zonnetanden
werd blootgelachen door een rode negermond
reed ik nadat ik mij bevrijd had uit de handen
van 't inlands volk weer vrij en moedig in het rond

en het heele verdere gedicht is één naäperij - à la *Iris* van Perk naar Shelley's *Cloud*, dat is waar! - en overal is de ruiter:

'ik had mijn zadel en mijn stijgbeugels verloren'...

de dronken boot die van het water zegt dat het

'me lava, dispersant gouvernail et grappin'.

Hetzelfde rythme, dezelfde sensueele en mysterieuze beelden, dezelfde symboliek van ± 1870!, hetzelfde verspringen van het akcent zelfs (*specifiek* Rimbaud!) waardoor op het oog gave verzen voor het oor hobbelig en verwrikt, gefausseerd worden. Vb. Decorte: die openvallen *tot* een veelkleu*rige* bloei. Rimbaud: Et les lointains vers *les* gouf*fres* cataractant enz. Alleen is het gedicht van Decorte één strofe langer dan dat van Rimbaud: 25 inpl. van 24 - een 'langere adem' dus! wat 'niet slecht' is voor een epigoon.

Te vgl. Slauerhoff's *Het Eeuwige Schip* (in *Eldorado*), dat óók zonder Rimbaud's *B.I.* niet ontstaan, of totaal anders geworden, zou zijn. Maar de poëziekenners hebben de 3 gedichten maar achter elkaar te 'drinken' om te weten wat 'inspiratie', wat 'inspiratie op inspiratie' en wat 'afkooksel van inspiratie' is. Helaas, voor hun *verlangens* (hun geluk) is het alles één pot nat.

P.S.Het zou me werkelijk hartgrondig plezier doen als je die poëziegenieters (van dàt soort) met deze bewijzen even te kakken zette; maar *jij* moet het doen, niemand anders. Dat ik je dit 'aanbreng' is, hoop ik, van geen belang, en wil je wel aanvaarden na alles wat jij mij 'bezorgd' hebt.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 11 juli 1935

aant.

aant.

aant.

Parijs, 11 Juli

Beste Menno,

Zou je zoo goed willen zijn bijgaand stukje in *Het Vaderland* te plaatsen? Als er een kop boven moet, of als er beneden groeten moeten staan, wil jij dat misschien wel even erbij zetten.

In haast. Ik stuur morgen Gorter en Huizinga terug. Gorter lijkt me zeer de moeite waard en heb ik nu bij Querido besteld.

Tot nader. Met hartelijke groeten, je

E.

De *rijkheid* van dien meneer Decorte, tegenover wie de ‘intelligente man’ niets in zijn zakken heeft, is voor deze kenners toch griezelig uit de zak van Rimbaud gekomen. En griezelig gemakkelijk ook!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [12 juli 1935]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 12 Juli

Beste Menno,

Dank voor je 2 brieven. Ik zal probeeren er kort [zoo kort mogelijk dan altijd! Je moet het poëem zien!] en volledig op te antwoorden, want het is alles bij elkaar alweer een flink verwarde geschiedenis.

Tot op vanmorgen heb ik bij mezelf gezegd: ‘Ik wil zeker graag aannemen dat Menno de beste en eerlijkste bedoelingen heeft, waarom zou dat opeens anders zijn geworden? maar één ding is zeker: hij heeft Greshoff en mij laten vallen.’ Ik wou je er nog zelfs naar vragen *waarom* eigenlijk? Maar je schrijft nu dat je mij niet begrepen hebt; dus wordt alles duidelijk en heerscht hier weer het eeuwige ‘misverstand’.

Rest mijn ‘onvriendschappelijkheid’, ‘dictator’-achtigheid en ‘imperialisme’. Je kunt er wschl. andere namen voor bedenken, als ‘onhebbelijkheid’, ‘querulantisme’, enz. maar één ding alleen is juist: *kwaadheid*.

Ik schreef zoo omdat ik kwaad was; ik was kwaad omdat ik *zeer* gegriefd was; ik was gegriefd omdat ik vond dat je me had laten vallen. - Wat is hierin onduidelijk? Ik wàs nu eenmaal nooit een bezadigd iemand...

Termen als ‘geschipper’ sloegen inderdaad op jou, want ik vond dàt je ‘schipperde’ om coûte que coûte *Forum* te behouden. Termen als ‘gemodder’ sloegen op de heele redactie, dus oneindig meer op Vic en Vestdijk; jij werd daarin alleen opgenomen voor zoover je ‘schipperde’, dus *mee*deed. Voor mijn gevoel had je Vestdijk niet moeten laten doorgaan, maar hem een schrobbeering moeten maken, of hoe je 't noemen wilt, je had hem aan zijn woord moeten houden toen hij ook zoo direct zei dat *Virginia* er natuurlijk in zou, enz. Ik kan hier niet overbeginnen. Jouw idee was blijkbaar: dat alles in orde was als jij er uit ging, ook de medewerking van

Greshoff en mij. Dat jij dit zoo inzag, dat je ons - althans mij - zóó verkeerd begrepen had, *merk ik nu pas*, na je verklarende brief. Misschien kan je je nu ook beter in mijn plaats denken. Ik geef je dan deze punten in herinnering:

1. Onze correspondentie toen je met de Vlamingen in zee wou (ik zat toen in Bretagne). Ik heb je toen gezegd dat het verkeerd af moest loopen, want dat die kerels natuurlijk eischen zouden gaan stellen als zij zich eenmaal sterk voelden, door hun abonnés of wat ook. Je hebt me toen bezworen dat je *Forum* dan ook zou laten barsten. - En je bent dit blijven zeggen tot onlangs hier, in Parijs. Kortom, tot onlangs hier, in tegenwoordigheid van Bep en Jan, heb je niet alleen gesproken van zelf eruit gaan, maar van *Virginia* te plaatsen. *Daar komt alles op neer*. Dat hebben we ook in Brussel nog besproken, toen je ons ook al vertelde van die mogelijkheid van plaatsen in *De Vrije Bladen*, en toen Jan zei: 'Dààr komt het niet op aan, we kunnen het misschien ook in *Gr. Ned.* zetten; de zaak is: krijgen de roomschen hun zin in de holl. redactie, ja of neen?' *Jij* wilde toen zoo ver gaan om desnoods een paar woorden te wijzigen, maar dat was dan ook alles. Je had het verhaal net overgelezen, en je bleef het goed vinden en het zoù er in komen.
2. Herinner je mijn brief van hier toen ik voor het eerst merkte dat de Vlamingen misschien toch hun zin zouden krijgen. Dat was kort na de historie met Slauerhoff. Ik schreef je toen dat, hoe grotesk het ook zou worden, ik mij dan achter Slauerhoff zou moeten stellen, in zooverre dat ik direct uit *Forum* zou gaan. Er was toen nog geen sprake van jouw uittreden. Je was toen ontsticht dat ik getwijfeld had aan het feit dat je *Virginia* tot het uiterste zou verdedigen.
3. Onze gesprekken in Brussel, en wat ik toen herhaald heb.
4. Onze gesprekken laatst in Parijs.

Uit je brief van een paar dagen geleden bleek mij opeens dat *Virginia* vrij gemakkelijk was prijsgegeven - je schreef er zelfs erg en passant over - en dat Vestdijk en Marsman de boel voort zouden zetten, niet alleen als jij eruit ging, maar om *Forum* voort te zetten ook nadat de roomschen hun zin hadden gekregen. - De heele boel [d.w.z. alles wat ik je nu herinnerd heb] is toen tegelijk voor mij gaan gisten. En ik herhaal het: tot op vandaag, heb ik, hoe ik het ook bekeek, maar één gevoel gehad: dat je, misschien door je 'begrijpen' van Vestdijk, misschien omdat je 'geit en kool' wilde sparen, d.w.z. mijn medewerkerschap èn de vlaamsche redactie, er op stuk van zaken zóó voor was gaan staan, dat je met de rug naar Greshoff en mij stond.

Dat is de complete verklaring; onduidelijk lijkt het mij niet. Termen als dat *Forum* in de Mij zou zijn ondergegaan waren evenmin nonsens, want mijn gedachtengang daar was zoo: 'dit avontuur, door Menno en mij begonnen, eindigt compleet ten benefice van Vestdijk, die een *bewijs* heeft gegeven van wat hij waard is toen hij in die Mij ging, en hij wordt om zoo te zeggen meester van *Forum* op het eigen oogenblik waarop hij in die stal gaat.'

Nu het heden, want dit voorgaande is eig. al afgedaan.

Je zegt dat je nu ook geen medewerker zult zijn, dat Vic zonder jou, Greshoff en mij zich ook wel solidair met jou zal verklaren, dat Marsman het ook wel verdommen zal, enz. Ik juich dit alles 100% toe. Niet omdat *ik* eruit ga, dat is op zichzelf ook maar een *gevolg*. De *oorzaak* is: de inmenging van de vlaamsche redactie in de hollandsche. [Wij hebben die flikkers de *eer* aangedaan om het met hen te probeeren, maar dan ook onder voorwaarde dat ze hun eigen rotrommel zouden beheeren, met geen kik naar ons. En ik vind dit standpunt nu nog eig. ongehoord 'liberaal' van onze kant! Jij soms niet?] Een *Forum* dat dat ééns heeft toegestaan is een verrot *Forum*, en als het voortgezet wordt met een *schijn* van het oude *Forum*, is het verrot en hypocriet. Als Vestdijk *Forum* voort wil zetten, laat hij het dan doen met medewerkers waardoor iedereen duidelijk begrijpt dat er van het oude *Forum* geen spaan meer over is, met Nijhoff bijv.

Kortom, ik wil *niet* tot iedere prijs dit tijdschrift, omdat het *dit* tijdschrift is! Ik heb geen enkel vertrouwen meer in de redactie als jij eruit gaat, door de meerderheid Vestdijk-Van Vriesland in Holland, en met de roomsche 'overwinnaars' op den achtergrond. Jij ook niet, zal je zeggen. Maar je wilde toch meewerken? Het komt er dus op neer, dat jou het totale verval (of hoe je 't noemen wilt, 'verraad' is misschien ook hier beter!) van *Forum* vrij onverschillig laat en Greshoff en mij niet. - En Marsman schreef erover als over een 'bolwerk'! Hij is optimistisch, omdat hij er tot dusver buiten bleef. Vóór ik *dit* overschotje voor een bolwerk van ons aanzie, noem ik mijzelf liever idioot.

Ik heb jou zelf gezegd om Marsman in jouw plaats te zetten, maar na de *nederlaag* van de roomsche kloenen. Een bewijs dat ik jouw uittreden altijd gescheiden heb van de kwestie die hier voor Gr. en mij hoofdzaak was, want de proef op de som na onze heele correspondentie van vroeger, toen de Vlamingen erin gehaald werden: dat *Virginia* geplaatst zou worden.

Maar nu nog meer 'actueels'. Je zult eens zien hoe die Vlaamsche roomsche troep bijdraait, als *jullie* besloten hebben om *Forum* te laten springen. Ik zie 80% mogelijkheid van terugkrabbelen als hun dreigement niet werkt, omdat jij er geen idee van hebt hoèzeer *Forum* voor hen 'literair prestige' beteekent in Vlaanderen. En als de 20% angst voor het episcopaat hen weerhouden, tant pis; dan hebben zij er nog 10 × meer spijt en beroerdigheid van dan wij, dààr hoef je geen oogenblik aan te twijfelen!

Nog een mogelijkheid is: dat de 3 katholieken als redacteuren aftreden en anderen ervoor in de plaats nemen, om medewerker te kunnen blijven. Want er is de karakterloosheid van Vestdijk die 'ons' haast allerlei dingen zou laten doen, maar er is ook *hun* karakterloosheid, en *hun* verzotheid op 'literaire standing', waardoor *zij* het noodige zullen doen, let eens op.

Hierbij overigens de brief van Vestdijk. Geldzucht schijnt voor hem minder erg te zijn dan eerzucht. Voor mij veel meer het tegendeel. Antwoorden kan ik dus niet. Opium nemen zal hij niet; tenminste zeker niet ter wille van een verbroken vriendschap. En als hij opium gaat nemen omdat het lidmaatschap van de Mij tenslotte minder voordeelen blijkt op te leveren dan het strijdkameraadschap, ook in de literatuur, dan erken ik dat dit een gedachtenwereld is die mij tot in alle gevolgen ijskoud laat, - al is het dan geen 'vriendschappelijke ijskoudheid'.

Ik heb Vestdijk wèl met vriendschap, èn met de royaalste bewondering, en met de hartelijkste brieven gesteund, *ook* in zijn gevoel van eigenwaarde. Maar als zijn neurose voor mij karakterloosheid tot plicht maakt, dan 'begrijp' ik niets meer en hij mag barsten aan zijn neurose of bode worden op de Maatschappij.

Nu Huizinga; ander misverstand. Ik vond zijn stuk uitstekend om de uiteenzetting erin, en ik erken de logica van zijn standpunt. (Vergeet bovendien niet dat ik verwachtte een jammerlijk gelul te zullen lezen!) Maar ik voel mij geen oogenblik solidair met hem en zijn 'conclusies' kunnen mij niets schelen. Ik geloof nog altijd dat het beeld dat je mij van hem gaf in dat gesprek zeer juist is, en ik vind het uitstekend als je hem wilt laten stikken. - Overigens: van de geldzak van Huizinga tot de geldzucht van Vestdijk is voor mij een graadverschil.

Hierbij ten slotte een briefk. van Greshoff, waaruit blijkt hoe *hij* de zaak begrepen heeft, d.w.z. precies als ik. [Ik doe die er niet bij omdat hij een *brief* aankondigt en deze enveloppe al zwaar genoeg is. Hij zal je trouwens zelf wel schrijven. Dit alleen citeer ik: Van Menno begrijp ik niets. Hij was zoo positief in Parijs!] En Bep vroeg zich ook, tot op vandaag af, door welk mysterie jij je houding gewijzigd had, juist *omdat* zij geen oogenblik 'oneerlijkheid' of iets dergelijks kon veronderstellen. Ik kan

mijn verklaring niet overbeginnen; maar mijn kwaadheid gold de verklaring die ik zocht voor het ‘laten vallen’, d.w.z. je ‘mildheid’, verder niets.

Mijn brief aan Vestdijk was niet ‘dictator’-achtig maar beantwoordde precies aan mijn gevoelens. Ook nu nog, nà zijn briefje. De heele historie smaakt ook nu nog voor mij onaangenaam, maar je uitleg van vandaag heeft althans bijna alles veranderd. Ik wacht nu met een zekere hoop af wat de Vlamingen zullen doen als ze hooren dat *Virginia* geplaatst wordt. En als *Forum* werkelijk barst, blijft mij dat oneindig liever dan het gepersonifieerd te zien door Vestdijk.

De volgende keer over wat anders!! Hartelijk je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Zutphen, 16 juli 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

Zutfen, 16 Juli '35

Beste Eddy

Hartelijk dank voor je twee brieven, en ook vast namens Ant voor je antwoord op den haren. Inderdaad viel haar brief min of meer met den mijnen samen en dat heeft je dus deels tot een dubbele uiteenzetting gedwongen; excuses hiervoor, de zaak zat ons op een gegeven oogenblik beide erg dwars. Het lijkt me, dat nu alles is opgehelderd. Je kwaadheid is mij nu ook duidelijk, al zou ik persoonlijk misschien minder snel zoo absoluut reageeren. Maar ik wil je niets opdringen, en het was ook volstrekt niet mijn bedoeling mezelf schoon te praten; ik wilde alleen vaststellen, dat ik geen enkele onvriendschappelijke daad tot mijn last had. Dat ik neiging heb tot te veel ‘soepelheid’, te veel ‘begrip’, erken ik; het is misschien zelfs een gevaar, een mogelijkheid tot overrompeld te worden; alles lijkt mij, voor zoover het bepaalde personen aangaat, dan opeens afgedaan, als ik er buiten ben gaan staan, wat niet altijd opgaat.

Inmiddels heb ik Jan een uitvoerige explicatieve brief geschreven, uit het ‘laatste stadium’. Voor ik met vacantie ging, kwam Vestdijk nog aanzetten; ik had dus nog gelegenheid alles met hem te bespreken. Het bleek mij uit dat gesprek duidelijk, dat hij op een bepaald plan ‘zichzelf’ is en ook niets idealiseert. Hij houdt vol, dat hij het lidmaatschap heeft geaccepteerd, omdat hij den prijs eventueel ook zou accepteeren, en legt er natuurlijk den nadruk op, dat Marsman hem daartoe permissie had gegeven. Maar ik merk wel, dat hij er danig spijt van heeft (achteraf!), deze reactie van ‘ons’ niet te hebben geraden; want ik heb hem ook onomwonden gezegd, dat ik zijn gebaar het tegendeel van flink vond. Hij *voelt* dat niet, en beweert met die Mij. niets te maken te hebben; alleen de kans op den prijs telt mee. Zuiver ‘anaal’ dus. Wat *Virginia* betreft, heeft hij mij nu gelijk gegeven; hij ziet wel, dat hij mij in dezen niet kan laten vallen, zonder een exotisch pleefiguur te slaan en zal nu ook voor opname in ieder geval van *Virginia* stemmen. Ik maak mij geen illusies over de vriendschappelijke motieven voor deze ‘bekeering’; maar *nu* is tenminste de

stemverhouding 2:1, als Vic zich toch aan zijn opvatting mocht houden. (Hij antwoordde mij voorloopig onzeker, wil op de a.s. vergadering van de Ned. redactie, die nu 31 Juli zal plaats hebben, zijn standpunt nader preciseeren).

Overigens heb ik mijn reacties op Vestdijk nauwkeurig gecontroleerd, en ik ben er van overtuigd, dat de eenige houding, die wij tegenover hem moeten innemen, die van welwillendheid [om geen nieuw misverstand te wekken: ik bedoel niet, dat je hem vriendelijke woorden gaat schrijven, maar dat je niet in de verhouding van 'brouille' met hem leeft, b.v. inzake het toekomstige *Forum*], op een afstand is. Hij is openhartig 'anaal'; d.w.z. jullie zijn begonnen met hem destijds te *overschatten*, en het lijkt me aangewezen (nu hij inzake *Virginia* tenminste bakzeil heeft gehaald), dat jullie dit erkent. Hij kent niet, en heeft nooit gekend, de gevoelens van vriendschap en solidariteit, die jullie hem te lang hebben toegedicht. In mijn brief aan Jan heb ik zijn karakter met dat van een *kat* vergeleken; hij is in zijn verhouding tot dingen en menschen 100% een kat, alleen maakt hij zich minder vaak schoon. Maar van een kat *honden*gevoelens te eischen is een onmogelijk iets; in zooverre kun je toch mijn uiteenzetting over het 'hondelijke' karakter van de vriendschap in *Politicus zonder Partij* letterlijk nemen. In ieder geval heeft Vestdijk een kattenkarakter, en als kat dus ook karakter; maar voor een hond is een kat karakterloos. Deze dierenvergelijking probeer ik niet als excuus voor zekere lamlendigheid in te schuiven en evenmin als een vertaling van mijn 'begrip'; maar ik moet erkennen, dat Vestdijk zich niet idealiseert en mij b.v. heeft toegegeven, dat hij onze reacties eenvoudig niet begrijpt. Wat mij betreft, ik zal dus de houding van 'welwillende neutraliteit' handhaven; ik heb hem nu in dit laatste gesprek duidelijk gemaakt, wat ik van zijn optreden denk, hij hoeft zich dus ook geen illusie meer te maken (die hij zich trouwens krachtens zijn aard niet *zou* maken) van vriendschap mijnerzijds.

Hierover nog zòo uitvoerig, omdat ik niet voor een nieuw misverstand wil geplaatst worden. Als n.l. 31 Juli besloten wordt *Virginia* tot elken prijs te plaatsen en Zijlstra er toe zou overgaan *Forum* voort te zetten desnoods *zonder Vlaanderen* en onder redactie van Marsman, Vestdijk en Vic, moet ik weten, of Jan en jij in 1936 'moreel en actief' zullen meewerken. Anders, nogmaals, doe ik ook *in geen geval* meer mee. Kan ik die verzekering geven, wat jou betreft? Over Vestdijks houding inzake de Mij. is geen overeenstemming te bereiken, maar dit moet hij m.i. zelf maar weten. Als ik er aan het eind van het jaar toch uit ga, is dat, omdat ik geen redacteur meer wil zijn; ik ga er dan uit evenmin zonder overmatig veel vertrouwen in de nieuwe redactie, maar tenminste met de complete voldoening over *Virginia* en met de overtuiging (waarover ik je al schreef), dat de menschen van langen redactioneelen adem nu eenmaal veeleer de Vestdijken zijn dan de Ter Braken. Hoe het ook zij, ik voel mij, als het over het voortzetten van *Forum* zal gaan, in de eerste plaats jullie advocaat. Ik moet dus precies weten, voor welke houding ik hier een pleidooi moet houden, want mijn eigen houding is in dezen niet los te denken van die van jullie.

Ik ben zeer blij met je appreciatie van *Het Tweede Gezicht*, waarvan ik ook van Jan veel goeds te hooren kreeg. Ritter in het *U.D.* is inmiddels al komen vertellen, dat het evengoed mogelijk is alle verschijnselen in de letterkunde *betrekkelijk goed* te vinden (zooals hij) i.p.v. *nogal slecht* (zooals ik). Volgens hem komt dat toch op hetzelfde neer.

Die quaestie van Decorte lijkt mij zeer overtuigend behandeld, maar ik durf je argumenten in dezen toch niet goed gebruiken, aangezien ik Rimbaud te slecht ken om over hem zelfs op andermans gegevens te oordeelen. Maar kun je er zelf niet een stukje over maken? Ik beloof je, dat ik het alleen plaats, als de zaak met *Virginia* werkelijk compleet in orde komt volgens jouw wensch. Dat lijkt me toch veel beter dan dat ik schrijf over een materie, waar ik werkelijk niets van weet.

Ik luier hier, tracht zoveel mogelijk te denken en zo weinig mogelijk te schrijven.

Veel hart. gr. 2 × 2

je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 16 juli 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 16 Juli '35.

Beste Menno,

Ik krijg de eene ongelukkige brief na de andere van Greshoff, maar aangezien hij mij zegt dat hij jou ook geschreven heeft, spaar ik ze je maar. Er is over deze historie nu ook wel genoeg ‘uitgelegd’ - ik ben nog lam van het schrijven van mijn 2 lange antwoorden aan jou en aan Ant, na elkaar.

Ik stel je het volgende voor - om spijkers met koppen te slaan en om de methode van ‘winnen door afmatten en laten wachten’, die de roomsche jongens gevolgd hebben, *nog* tot nul te reduceeren; hopend ook dat je *nu* niet langer aarzelen zult tusschen mij (d.w.z. je eigen opvattingen!) en Vestdijk, met-en-zonder-neurose:

1. Als Vic nu met jou meegaat, zoodat besloten wordt om *Virginia* toch te plaatsen, laat het dan zoo gauw mogelijk gebeuren, dus in het Augustus-nr. Die roomsche jongens hebben dan de tijd om zich te bedenken of ze nog werkelijk aftreden of niet, aan het eind van het jaar.
2. Treden zij opeens af (wat nauwelijks te verwachten is, tenminste van alle 4), dan rustig zien ze te vervangen door Brulez, Elsschot, Zielens, desnoods Jan van Nijlen. Er zijn nog anderen: Burssens bijv. Maak je daarover absoluut niet ongerust! Daar *Forum*, met het oog op de abonnés, in ieder geval toch tot '36 verschijnen moet, kan het desnoods verder gaan met een uitsluitend hollandsche redactie. - Als Vestdijk uittreedt (ander wonder!) kan Henny hem nu vervangen. - Maar dit heele punt 2 lijkt mij fantastisch.
3. Als Zijlstra nu opeens gaat draaien (het in het spel brengen van Greshoff en mij kan best die uitwerking op hem hebben, - vooral van mij), ga hem dan in Godsnaam niet ‘begrijpen’, maar *houd hem aan zijn woord* dat hij zonder jou *Forum* niet voort zou zetten. En breekt hij dat, ga er dan *nu*, meteen, uit; bewijs dan meteen dat je met de heele rotzooi verder niets te maken wilt hebben. Ik zie niet in dat ze je èn in de steek moeten laten (‘ze’ = Vic, Vestdijk, Zijlstra) na alles wat ze eerst gezegd hebben, èn van je vergen dat jij, in welke mate dan ook, solidair blijft. Ik verheug me dan vooruit op het eenige wat zuiver is, een bericht in *Het Vaderland* dat Greshoff, jij en ik voortaan niets meer met *Forum* uitstaande hebben [Andere kwestie: kàn Zijlstra *Forum* voortzetten zonder jou? Hoe is ook weer die clausule in het contract van dat de naam aan ons blijft of zoo? Of vergis ik mij hierin? Is de titel misschien juist voor Zijlstra? Kijk dit toch even na, als het werkelijk tot een conflict komt.]
4. Ik geloof dat wij maar geen tijdschriften meer moeten redigeeren, omdat er toch maar beroerdigheid van komt; maar àls wij er lust in mochten hebben, zouden

we kunnen probeeren Querido een tijdschrift voor te stellen onder jou, Marsman en mij. En anders: *Groot Nederland*, al is het maar met halve kracht.

Dank voor het plaatsen van het stukje tegen De Jong.

Plaats vooral het lange gedicht van Last (met de ebbenhouten ster) niet, want ik merk dat hij het origineel (in het fransch geschreven) aan die groene *Kultuur-kroniek* heeft gegeven. Dit is reden genoeg, ook om aan hèm op te geven...

De zoon van Henri Mayer - een jongen van een jaar of 25, pas getrouwd - is in Rome aan typhus overleden.

Ik lees dat boek van Langhoff dat je besprak, in fransche vertaling, en kan er niet mee uitscheiden. Het is het summum van wat ignobel is. Ik las verder nl. ook een boek over Zapata (de Atilla van Mexico), je reinste banditisme, moorden op diverse manieren, enz., maar grootsch, romantisch en prachtig gekleurd, vergeleken bij deze smeerlapperij.

Hier beginnen de fascisten het af te leggen. Het front uni heeft 250.000 man tegen 25.000 croix de feu's. Men is er zoowat van overtuigd dat bij de verkiezingen van October Frankrijk onder linksche regie komt - niet communistisch, maar socialistisch-republikeinsch, in de traditie van '93. De afkeer van Moskou neemt hier ook sterk toe.

Laat ons probeeren wat te bereiken met die antifascistische actie. Ik ben bereid van hieruit alle menschen te schrijven, te vragen, te *laten* vragen (door Rivet enz.), als jullie ze mij maar aanwijst. Ik heb je nog allerlei andere dingen te vertellen, maar het gepen wordt me te machtig. Ik heb de rotstemming waarin de *Forum*-historie me gebracht heeft ‘rendabel’ gemaakt door als een bezetene *Fermina Marquez* af te maken. Met het gevolg dat de laatste blzn. vanmorgen verzonden zijn.

Ik wil je ook nog nader schrijven over *Het Tweede Gezicht*, dat ik voortdurend inkijk. Maar omdat ik mij al deze artikelen nog zoo goed herinner, kan ik het verband niet als nieuw zien, wat toch eigenlijk zou moeten.

De arme halfblinde Jan van Nijlen komt den 18^{en} hier (dus overmorgen). Hij heeft een prijs van 10.000 belg. frs. gekregen (fl. 500) en wilde nu, ‘voor hij blind wordt’ zei hij, de italiaansche tentoonstelling nog zien. Ik verheug mij erg op zijn tegenwoordigheid.

Je stuk over Ortéga las ik, maar het viel me niet mee. De vergelijking met Huizinga en Mann was erg oppervlakkig, en bovendien, ik geloof dat jij een 10 × beter artikel zou schrijven over Huizinga zelf. Al wat je hier te zeggen hebt, zou je 10 × beter zeggen, bedoel ik, als je *Nederland's Geestesmerk* tot onderwerp nam. Kan dat niet? Je kunt hem voor 50% lof toezwaaien en voor 50% kraken dat hij blauw ziet, daar is het heele boekje voor gemaakt! - Overigens is hier bij de *N.R.F.* verschenen: *Délice d'Eleuthère* van Benda. Vraag het aan; je schrijft er op je sloffen een uitstekend artikel over, waarbij je dan nog wat over de *Dialogue* kunt uitpakken, want dit is er een soort vervolg op, en bijna even aardig.

‘So long.’ Zeg Ant dat ik bereid ben mij over wat duister gebleven is te rechtvaardigen, en wees daar zelf van overtuigd. Zij schrijft in haar brief dat Greshoff en ik je beter hadden moeten steunen, maar voor zoover wij dat als *niet*-redactieleden konden, hebben we het, meen ik, gedaan. Zij sprak ook van een nieuwe aanval tegen het vlaamsche front, nu vermeerderd met 2 of meer. Voor zoover Bep, die haar eigen stem en medewerking erg laag aanslaat, zooals je weet, bij dit ‘meer’ geteld mag worden is zij daartoe geheel bereid; minder misschien nog om ‘edele’ redenen, zegt zij, ofschoon zij vindt dat het recht geheel aan onze kant is, dan uit antipathie tegen de roomsche braverigheid en zucht tot contrôle.

Hartelijke groeten onder ons vieren en met (ondanks deze brieven) de beste wenschen voor je vacantie,

steeds je

E.

Eenige anecdoten over de 14e Juli, die wij van de Malraux' hoorden, zijn door Bep verwerkt in de brief voor de krant die ik gelijk hiermee naar de post breng; die lees je dus wel gedrukt. - Kan Kramers mij niet schrijven, als jij het te druk hebt?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 17 juli 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 17 Juli '35.

Beste Menno,

Dank voor je nieuwe lange brief, maar aangezien ik je gisteren schreef en ook onze krijgsplannen elkaar gekruist hebben, kan ik nu korter zijn.

Als *Virginia* geplaatst wordt, d.w.z. als de roomsche pretenties tot nul gereduceerd zijn, vervalt natuurlijk mijn niet-medewerken. Word jij dan in '36 door Henny vervangen, dan is dat prachtig. Als Vic en Vestdijk het dan voor het zeggen krijgen (wat ik niet aanneem) loopt het misschien later toch weer op keet uit, maar tenslotte: hoe lang zal alles nog duren, en waarom zouden wij op dit ‘later’ vooruitloopen?

Als Vestdijk nu opeens achter je gaat staan in *Forum*, is dat wschl. omdat hij denkt dat dit nog de minst stomme houding is, met het oog op een voortbestaan van *Forum*, maar soit, wij zullen het hem als ‘goed punt’ aanrekenen. Als *hij* na mijn brief niet met mij gebrouilleerd is, wil ik best die beroemde ‘zakelijke’ relaties met hem hebben; dat van vriendschap dan toch geen sprake meer is, blijft zoo, zoowel door zijn gestald-zijn als door mijn brief aan hem. Hij is overigens in deze rekenarij op die 1000 pop vrij stom, want na het schandaal heeft hij meer kans op de volgende fooi als niet-lid dan als lid. Als ik die 1000 pop ooit krijg (laat ons even fantaseeren!) dan zal ik ze aannemen, omdat het onnoodig is dat ze door die heeren aan een ander literator worden geschonken, maar ik zal hen verzoeken het geld meteen te storten voor het een of andere doel dat hun allerminst toelacht: communistisch hospitaal, of de hollandsche antifascistenbond, of wat dan ook. En ik hoop mijn motieven dan ook duidelijk kenbaar te maken, in de bladen.

Het is véél aardiger als jij dat stuk over Rimbaud-Decorte schrijft, dan als ik het doe. Lees *Bateau Ivre* en *De Ruiters* over, gebruik *gerust* mijn argumentatie, door jou geredigeerd en met de dingen eraan toegevoegd die je zelf nog vindt of zeggen wil. Wat doet het ertoe? hoofdzaak is die praatjes te weerleggen van ‘wat stelt de arme intelligente man tegenover déze rijkdom?’ Antwoord: het inzicht dat de rijkdom geen rijkdom is maar (een mengseltje van gegapte en) valsche munt'. - Als het stuk niet in Augustus verschijnt is de aardigheid er af, en het zou werkelijk zeer amusant zijn om die vlaamsche poëziekenners te verneuken.

Ik heb trouwens lust om van mijn kant te protesteeren tegen de drastische gemeenheden die *zij* doorlaten. Die ‘geschoren gorgel’ en het ‘gepak’ van Walschap's treinreis waren al mooi, maar nu staat in het verhaal van René Berghen, na de beschrijving van hoe die jonge man met die vrouw van 30 ‘drentelde’ (in de terminologie van Jan): ‘ik zag, bezat, dronk Maria Leroux’, wat toch al mooi genoeg

is, deze ontstellende onthulling: ‘Zij kwam mij op de sofa *vervoegen*’. Dat dit een imbeciele vertaling is van ‘Elle venait me *rejoindre*’ weet alleen een Vlaming, ieder behoorlijk Nederlander die dien jongen teruggebracht ziet tot een werkwoord in de handen van die mevrouw, kan alleen maar blozen van schaamte. Misschien kan je dit ook aan Maurice zeggen. Ik heb ernstig bezwaar tegen dergelijke perverse beschrijvingen! - Als je wilt, en als het kan, zou ik in Augustus deze *beide* dingen willen behandelen. Maar làter gaat het niet meer.

Kan je in Eibergen dat verhaal niet voor onze bundel maken? Van dien man die bij Iris Zijlinga doodblijft.

Hartelijke groeten, ook onder de gades;
je
E.

P.S. - Ik gun Vestdijk zijn kattenkarakter, al is hij nogal zielig, als ‘kat’. Maar met dat al: ik gun hem toch ook de ontmoeting met een ‘hond’ die hem bij zijn nekvel neemt, vroeger of later. - Die opmerking van Ritter is - in *zijn* karakter - lang niet onaardig!

Ik vind het vervelend om vooruit te loopen op een beslissing waarvan ik hoop dat Vestd. die zonder eenige nadere aansporing uit zichzelf nemen zal, - maar zoo niet, wil je hem dan als vriend zeggen dat zijn intreden in die Mij volstrekt ontoelaatbaar is vanuit *ons* standpunt? (dat van den ‘honnête homme’)

Als Marsman wil, stel ik voor: een open brief van mij aan hem over die wraak van de Mij, in *Forum*. Voel je daar iets voor? En Vic? En Vestdijk?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

[19 juli 1935]

aant.

aant.

Wat lezen zij? *Het Land van Herkomst* of *Else Böhler, Duitsch Dienstmeisje*?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 25 juli 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 25 Juli '35

Beste Eddy

Mijn correspondentieader heeft even gestagneerd, omdat ik het gewone recept had te verteren: allerlei onbenullig, maar tijdroovend werk na vacantieterugkeer. Inmiddels heb ik met Jan nog een paar brieven over het geval Vestdijk gewisseld, maar we zijn het daarover nu ook volkomen eens geworden. Inmiddels moet ik voor de redactiezaken Vestdijk hier nog een paar maal zien. Het is me werkelijk pijnlijk deze formeele omgang, die *nu* geen enkele basis meer heeft dan de copie van *Forum*, noodgedwongen voort te zetten; maar hij zelf schijnt dat heelemaal niet te vinden, slikt jullie opzeggingen van de vriendschap (uiterlijk tenminste) zonder er zich iets van aan te trekken en is meer litterator dan ooit. Nu is a.s. Maandag de bewuste vergadering van de Ned. redactie met Zijlstra. Ik ben dus van plan, zooals je al weet, de plaatsing van *Virginia* door te drijven; mocht het zoover komen, dat Vestdijk mij *weer* verloochent (als b.v. Vic en Zijlstra toch nog zouden willen aansturen op een compromis) dan ga ik *met September* uit de redactie. Het gekke is, dat de zaak mij *nu* pas erg begint te hinderen, vooral omdat ik moet ondervinden, dat Vestdijk zich van jullie brieven alleen iets aantrekt voorzoover ze de *litteraire* kant betreffen. Ik heb hem dus nog overschat, toen ik hem in staat achtte weer een neurose te krijgen door deze quaestie! Hij schijnt al zoover litterator, dat het verlies van twee menschen, met wie hij toch een en ander heeft meegemaakt, hem niet meer raakt. Ik hoop altijd nog, dat dit maar pose is en dat ik me vergis; maar de wijze, waarop hij *als formalist* op jullie reageerde, maakt die hoop gering. - Voor mij is door Vestdijks 'nieuwe positie' ook de laatste reden vervallen om, aangenomen dat *Virginia* in orde komt, voor het volgend jaar nog redacteur te blijven. Het verschil wordt trouwens steeds evidenter. Er was b.v. een werkelijk zeer belangrijk stuk van Jan Romein over de dialectiek van den vooruitgang ingekomen, dat Vic en Vestdijk *beide* n.b. als uitstekend erkenden, maar wilden weigeren, omdat het niet onder het hoofd 'letteren en kunst' valt! Terwijl Vic wel *snert* van Helman wil opnemen (Vestdijk goddank nog niet) die inderdaad *echte* letteren en kunst is, *und wie*! Gelukkig heb ik Romein er toch door kunnen drukken, zoodat het eerste deel van zijn studie in Aug. nog zal verschijnen. Het is nog een beetje docentenstijl, maar, vooral waar hij over zijn eigen theorie begint, concreet en zeer boeiend.

Wat de antifascistische actie betreft: morgen zal de bijeenkomst met Kramers en Rümke plaats vinden. Er is een kans (dit *absoluut onder ons*!), dat de Culclub werkelijk een antifascistisch centrum zal worden, maar dat daar nog een en ander aan vastzit, spreekt vanzelf; er zullen dan natuurlijk leden wegloopen etc. Maar morgen hoor ik er meer van en schrijf je dan uitvoeriger.

Over het geval Decorte kan ik maar geen 'hoogte' krijgen. Ik denk omdat ik in dit stadium de Vlamingen alleen maar wil negeeren; daarom zou ik het ook op prijs stellen, als je die viezigheden in de Vl. afdeeling *nu* maar liet loopen; het zou de afwikkeling van de *Virginia* historie maar vertroebelen. Maar *erg* en vuns van hypocrisie is het! Duidelijk ook voor de katholieke moraal, die elastisch is voor perversiteit en beschrijving van erotische dingen, als er maar geen *humor* à la Varangot bij te pas komt! - Wel heb ik nog vlam gevat op Huizinga en hem in een panopticum met Gide vergeleken. (*Pages de journal* naast de geesteszerk); want Gide zegt juist een paar heel vieve dingen over de historie in de *N.R.F.* van April.

Het zal je plezier doen, dat van Crevel, dien ik op zijn verzoek voor mijn vacantie *Uren met Dirk Coster* leende, er *verrukt* van is. Hij vindt het enorm boeiend, uitstekend geschreven en voor alles: *vernietigend*. Vooral door de 'bedreven slapers' was hij bijzonder gesticht. Je moet dezen heer toch eens leeren kennen als je hier bent; hij is vrij van alle hollandsche zeepziederij en toch een Hollander, maar met een mathematische scherpzinnigheid. Voor hem schrijf ik maar mijn stukken in *Het Vad.*; hij apprecieert dat ook en gaat er geregeld op in. - Van Hollanders gesproken: Gans wil dezer dagen naar Abessynië! Hij tracht nu brieven voor kranten te krijgen.

Het onaangename van dergelijke avonturen is (ook ditmaal), dat Den Doolaard er altijd eerder bij is.

Délice is besteld. Het artikel over Ortéga was zeker maar matig, toegegeven; ik hoop, dat het stukje over Huizinga en Gide beter is.

Ik *vrees* voor dat verhaal voor jullie bundel. Ik ben gedesorienteerd, wat het schrijven betreft; het staat me momenteel tegen voor iets, wat ook, een vorm te zoeken of zelfs te vinden. Ik heb allerlei voor-aanteekeningen voor een roman, die in het hollandsche op *De Demonen* zou moeten lijken, maar het kan nog wel een jaar duren, eer ik er werkelijk aan begin. Het zal zeker volgens de maatstaven van de Robbers-gemeente een *slechte* roman zijn, met veel dialogen en allerlei bijfiguren.

In het *Critisch Bulletin*, dat ik je met de ook zeer dikke *Stem* toezend, staat een bespreking van een huisvrouw van *De Smalle Mens*; deze Tonia is zeker een halfzuster van Thea Poortman. Het is aardig, dat zij zoo lui is. Het peil van de bespreeksters, waaraan Anthonie onze boeken toevertrouwt, wordt steeds hooger. - Lees ook Coster contra Bordewijk, die het zoowaar met je eens is en savoureer zijn nieuwen jovialen toon als v.d. Putten.

Is Jan v. Nijlen er nog? Groet hem dan vooral *hartelijk*. En ook voor Bep en van Ant hart. gr., benevens een vriendschappelijke hand van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 27 juli 1935

aant.

aant.

Parijs, 27 Juli '35.

Beste Menno,

Dank voor je brief. Ik wacht op het rapport na Maandagavond, en ook op dat over het antifascistische deel, voor ik langer antwoord. Bovendien is er een kleine kans dat je me eerstdaags in Den Haag ziet verschijnen; misschien mag ik dan zelfs wel logeeren? Blijf je er nu weer? [Is de vacantie nu al om of heb je nog recht op een ander deel, en ga je dàn naar Italië?]

Bep vraagt of Jan Romein in Holland woont.

Oordeel van Van Crevel doet mij natuurlijk plezier. Maar nu ik hier zit, d.w.z. buiten het holl. kader, kan ik dat boek van me over Coster bepaald niet meer uitstaan. Wat een heibel om NIX! Ik zag *De Stem* ook in, van een dikke gewichtigdoenerij, ongeveer op iedere blzij. En wat heeft Dirk zijn stijl veranderd, hij toornt waarachtig over de dikke woorden van anderen (Bordewijk)! In ieder geval waren mijn lesjes aan hem zelf welbesteed; dàt is misschien het groote succes van de *Uren* - Coster vóór en na de *Uren*! onderwerp voor Garmt Stuiveling, statistisch geanalyseerd.

Délice d'E. zal je aardig bezighouden. Over je roman hoor ik nader. J.v.N. is alweer weg.

Ik heb hoofdpijn en weet niets meer van me te geven. O ja, toch: J.v.N. zei me dat Zijlstra al aan Toussaint van Boelaere verteld had dat *Virginia* niet in *Forum* verschijnen zou. Wat is hij er haastig bij om de oorlogscommentaren door te geven! Maar hoe dan ook, misschien is dit berichtje van belang voor je, in verband met de houding van Z. op Maandagavond. Ik zou, als ik jou was, ditmaal nu maar niet

schromen om me ‘in slecht humeur’ te laten zien, als het gelul en geschipper weer goed aan de orde komt. Houd je mordicus aan het *eene* principe waarom de samenwerking met al die roomsche klungeltjes mogelijk werd: volstrekt onafhankelijke redacties. Als dàt niet meer mogelijk is, is *Forum* het ook niet! [Zin à la Greshoff, maar toch 100% juist.] En als de anderen dat niet begrijpen, tant pis, laten ze dan zelf iets beginnen, maar *zonder ons*.

Sterkte, en tot spoedig! Hartelijke groeten, ook aan Ant, van je
E.

Laat je, als Zijlstra joù in de steek laat, vooral ook niet weerhouden door allerlei sentimenteele en rechtschapen bedenksels; tenslotte is hij ook niets dan een zakenman, dus eventueel heel goed te vervangen door Querido bijv., die je met grijpvingers omarmen zal! Misschien is dit heel gemeen van me, maar ik heb werkelijk geen snars fiducie in de òngemeenheid van al die heeren cultuurverkoopers.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [27 juli 1935]

aant.

Beste Menno,

Hierbij een stuk van Antonini - ‘herinnering aan Ascona’ - dat mij heel geschikt lijkt voor *Forum*. Het zou misschien wat beter geschreven kunnen zijn, hier en daar veranderde ik een uitdrukking, op zijn verzoek - maar het geheel ‘voldoet’ toch wel, lijkt mij.

Tot later
Je E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 30 juli 1935

aant.

aant.

Den Haag, 30 Juli '35.

B.E.

Dank voor brief; zending Gino zal ik lezen en doorgeven. Ik zit momenteel weer eens vol werk, dus bepaal me er toe je even te melden:

1° *dat ‘Virginia’ geplaatst wordt* en dat dit òf *Forum* † beteekent (als de Vlamingen eruitgaan, want de exploitatie gaat slecht in Nederland) òf het aftreden van Vic, om zeer gecompliceerde en m.i. formalistische redenen, waarover nader.

2° dat de Culclub in October een congres (zonder loudspeakers) gaat organiseeren om de quaestie van het fascisme en de intellectueelen aan de orde te stellen. De zaak zal zoo groot mogelijk worden opgezet en de bedoeling is daarvan tot een vaste organisatie te komen. Ook hierover meer, zoodra ik tijd heb.

Schrijf even, als je hier komt. Natuurlijk ben je hartelijk welkom, en er is *steeds* een slaapgelegenheid, maar er komen nog een paar logé's, zoodat Ant het graag even vooruit weet.

Tot nader dus! Hart. gr. je

M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 31 juli 1935

aant.

aant.

Parijs, Woensdag.

B.M.

- *Bravo* voor het succes! Maar ik zou veel meer willen weten. Ik ben erg benieuwd naar de vergadering van de Cul-Club, maar kan Kramers mij niet daarover schrijven, als jij het druk hebt? Of acht hij zich 'gebrouilleerd' met mij? En hoe gaat het met Gans en zijn Abbessijnsche tocht? Ik ga 7 Aug. toch naar de Morvan; maar hoop daarvoor nog langer met je te briefwisselen.

Is jouw vacantie al om? Of komt er nog een stukje?

Hart. gr. v. je

E.

Zéér benieuwd naar de vlaamsche reactie!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 1 augustus 1935

aant.

aant.

Parijs, 1 Aug.

B.M.

We gaan Woensdag a.s. van hier weg, eerst naar de Morvan. Adres geef ik nader op. Ik ga daarna wschl. naar Aix, misschien gaat Bep mee, als het kind bij Clara Malraux kan blijven. Daarna kom ik dan misschien in Holland, maar niet vóór eind

Augustus. - Wil je die paar exx. van mijn portret op goed papier nog eens vragen aan de *N.R.C.*? Of geeft dat verwarring? In dit laatste geval laten loopen.
Hartelijk je
E.

Woont Dr. J. Romein in Holland?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 2 augustus 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 2 Aug. '35

Beste Eddy
Je nieuwsgierigheid kan ik begrijpen; mijn kaart behelsde een tartend minimum. De vergadering van *Forum* heeft zich ongeveer als volgt afgewikkeld:
Vic begon met een zeer schitterende 'verklaring'. Hij had zich solidair met mij willen verklaren inzake *Virginia* als ik in Jan. was afgetreden en toch medewerker was gebleven. Nu hem echter uit mijn mededeelingen gebleken was, dat jij en Greshoff op mijn gedragslijn pressie hadden uitgeoefend, zou hij even positief *tegen* opname van *Virginia* stemmen, want hij verdomde het zich de wet te laten voorschrijven door du Perron. Hij verzocht mij jou dat te willen meedeelen, om vooral duidelijk te laten uitkomen, dat hij niet de Vlamingen verdedigt, maar alleen op grond van die 'pressie' zoo stemt. Hij neemt mij kwalijk, dat ik me heb uitgelaten tegenover jullie over een strikt redactioneele quaestie eer nog de beslissing was gevallen. Ik heb daartegen aangevoerd, dat hij een formalist was en dat ik me zelfs verplicht achtte om 'ruggespraak te houden' met de menschen, die ik voor alles in *Forum* vertegenwoordig; maar dat is volgens hem ongeoorloofd. Bovendien antwoordde hij op mijn verklaring, dat ik aan een *Forum* zonder Du Perron en Greshoff geen waarde meer hechtte, dat ik die waarde overdreef en dat het voor *zijn* gevoel zonder jullie ook wel zou gaan. Je begrijpt, dat door deze schrandere tirade mijn besluit nog steviger werd gefundeerd.
Toen dus de vraag: *Virginia* plaatsen of niet? aan de orde kwam, stemde hij *tegen* plaatsing. Vestdijk en ik *voor*. Daarna stelde Vic zijn mandaat ter beschikking, vooral ook, omdat ik hem in de quaestie Slauerhoff niet voldoende begrepen en ondersteund had; deze stemming gaf dus alleen den doorslag, want hij was toch al van plan geweest in geen geval meer met mij redactioneel samen te werken. Hij zou aangebleven zijn als ik was afgetreden en vond dus nu, dat *ik* moreel verplicht was te blijven, als het tijdschrift niet zou springen.
Nu is dus de situatie zoo: òf er moet in 1936 een *Forum* verschijnen onder Ned. redactie van Vestdijk, Marsman en mij, òf *Forum* moet verdwijnen. Het laatste wordt waarschijnlijk, aangezien de Vlamingen nu stellig en bloc zullen aftreden en de kans op een andere Vl. redactie uitgesloten wordt geacht. Immers de heeren schijnen al overleg te hebben gepleegd over een eigen Vlaamsch tijdschrift, en daarmee zou

Forum nooit kunnen concurreeren, volgens Zijlstra. Het aantal Ned. abonné's is sedert 1933 *niet toegenomen* en is onvoldoende om een behoorlijk tijdschrift te onderhouden. Wel schijnt Zijlstra in ieder geval *iets* te willen houden, b.v. een driemaandelijksche publicatie of iets dergelijks. Maar dit is *alles* onzeker, aangezien nu eerst het antwoord van de Vlamingen dient te worden afgewacht. Dat kan nog wel even duren, aangezien zij met vacantie zijn. - Mijn neiging om, zelfs met Marsman en Vestdijk, redacteur te blijven, is daarbij *miniem*. Ik heb zoo genoeg van het redacteur spelen, dat ik tegen herhaling in welken vorm ook ernstig op zie.

Dat over *Forum*. Wat het initiatief van de Cul betreft, er zal een congres worden gehouden (in Oct.) met als inzet de 'intelligentia'. De bedoeling is, daarbij toch een soort alliantie voor een paar dagen tot stand te brengen van Huizinga tot ter Braak. Daarom zal Rümke de onderhandelingen met Huizinga leiden, die door mij immers 'geprikkeld' wordt; is Huizinga bereid om een eerste rede te houden, dan volgt de rest vanzelf. *Romein* wordt gevraagd voor de communisten; hij is daar zeker geknipt voor. In het comité zullen alleen onpolitieke, of tenminste onpartijpolitieke figuren zitten: professoren, philosophen, doktoren en schrijvers. Ik heb voorgesteld, dat jij en ik op den achtergrond blijven tot het comité bij elkaar is, want wij 'prikkelen' maar. Op het congres zelf (waarvoor ook op jouw aanwezigheid wordt gehoopt) kunnen wij natuurlijk zooveel 'prikkelen' als we willen.

Het plan lijkt allerminst gek, maar voor het zoo universeel mogelijk welslagen hangt waarachtig weer veel van dien merkwaardigen Huizinga af! Als hij toezegt, is er voor bepaalde intellectueelen een garantie voor 'ook het hunne'. Hij was helaas tot 10 Aug. wegens vacantie niet te bereiken.

Wij zijn van plan 15 Aug. naar *Sestri* te gaan, daar tot ±31 Aug. te blijven en dan nog één week, die ons rest, te besteden aan Ravenna en Venetië of (als dat te duur wordt) Provence. - Gans is nog niet weg, maar zoekt naar geld voor zijn reis, en daarvoor heeft hij correspondentie van kranten noodig.

Verder is er weinig nieuws. Ik kreeg vanmorgen een langen brief van Huizinga, die *Politicus zonder Partij* gelezen heeft en daar nu (voor een hoogleeraar) heel sympathiek op reageert; maar toch vindt hij het boek een teeken van verdwazing. Ik zal je dien brief opzenden ter lezing, als ik hem beantwoord heb; hij is de moeite waard, als bewijs voor de hardnekkigheid en eerlijkheid van de 'geestelijke' menschen, op hun eerste gezicht. -Truida is eergisteren gehuwd met Virginius, waarom is nog niet geheel duidelijk. Ik bedoel wat de Burgerlijke Stand betreft, want die schept maar sociale verplichtingen, waaraan Virginius niet kan voldoen. Het wordt dus steuntrekken.

Tot nader alweer! *Waar* ga je (jullie) heen? En wat gebeurt er met je Nederlandsche reis? Ik zou je graag hier zien, na al die briefwisseling over *Virginia*.

Hart. gr. 2 × 2, en een hand van je
Menno

Toevallig ook Binnendijk weer eens gesproken. Ik blijf mijn in laatste instantie *vriendschappelijk* oordeel over hem handhaven. Je moet hem, ondanks je 'integrale' afwijzing, toch eens spreken en desnoods sterk uitschelden.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [3 augustus 1935]

aant.

aant.

Parijs, 3 Augustus.

Beste Menno,

Gisteren heb ik aan alle menschen (Jan, Henny, etc.) geschreven dat ik naar de Morvan trok, en wel de 7e, dus Woensdag a.s. Vandaag weet ik alweer niet of het wel doorgaat! Clara Malraux heeft ons nl. de overkomst aldaar aangekondigd van allerlei duitsche emigranten, die mij niets aantrekken. Misschien blijf ik dus hier, of ga meteen door naar Aix-en-Provence, God weet. Als ik wèl ga, stuur ik je vandaar een kaart, vóór 15 Aug. Tusschen 15 en 20 Aug. moèt ik in Aix zijn, als ik daar nog heen ga. [Met het oog op Noth.] Maar eerlijk gezegd staat alles mij tegen, of op zijn best laat het mij onverschillig. Misschien kom ik eind Augustus in Holland, misschien pas begin September; maar deze berekeningen hangen vooral af van Gille, die ik nog 10 dagen hier wou 'trekken', dus werkelijk...

Wat Vic te vertellen had, heb ik ongeveer woord voor woord vermoed. Dit is het plotselinge karakter van den geboren karakterlooze; hij betoont karakter om karakterloos te zijn, en te blijven, en zoo lang hij kan, God helpe hem, hij kan niet anders. [Wat zijn *groeien* in redactiegeheimpjes betreft - elk volgt zijn noodlot!] Vestdijk heeft zich dan 'goed' gehouden; enfin... Toch was het verslag heel boeiend, moet ik zeggen.

Zorg er nu vooral voor, dat *Virginia* in het volgend nr. geplaatst wordt. Dan hebben die vlaamsche helden 4 maanden bedenktijd voor ze het Manpad bewandelen.

Zal ik dat stukje nog schrijven over Rimbaud-Decorte? Of is het de moeite niet meer?

Als je het eenigszins doen kon, zou ik zeggen: *blijven* nu, met Henny en Vestdijk, d.w.z. met een inderdaad opgefrischt *Forum*. Henny schreef mij dat hij er alleen voor voelde, om het contact met jou; ik denk dat jullie nu uitstekend zullen samenwerken, beter misschien dan wij samen. Ik heb 'goede invloed' of 'invloed ten goede' gehad, geloof ik, op jullie beiden, en mijn 'goede invloed' is beter dan ikzelf. Want wat dit laatste betreft, moet ik me langzamerhand als onmogelijk beschouwen, als de teekenen niet bedriegen; zooiets als de 'karakterpatser'.

Ik ben bereid, indien noodig, op het congres te komen, eraan te werken achter de coulissen, maar niet te spreken, als dat nog eenigszins te vermijden valt. Dat spreken lijkt mij, na het congres hier, steeds potsierlijker. - Moge Huizinga aannemen, en voor of na Romein spreken. Mijn voornaamste taak moet bovendien zijn: de band met *Vigilance* leggen.

Voor Binnendijk bedank ik definitief; ik heb zelfs niets te schelden. Ik vind het een Kitschvent in optima forma, en ben blij dat ik nog *niet* door het 'vriendschappelijke' verkeerd hoef te kijken. Ook Bep is het hier met mij eens, for once. -

Van Truida en haar gedane stap ontvingen wij officieel bescheid, waarop wij repliceerden met 2 flamboyante, hoewel geschilderde, boeketten. Is het 'toewijding' of 'uitbreiding'?

Ik stuur je dus nog bericht over waar wij verzeild raken. Veel hartelijks, ook van Bep en aan Ant,

steeds je

E.

Als *Forum* alleen als 3-maandelijksche publicatie voortbestaat, kan de keuze strenger blijven en de rompslomp is minder. En 10 × liever zooiets onder redactie van Henny, jou en Vestdijk, als dat kan, dan alle knoeimengseltjes met roomsche mosterd ad 12 × per jaar in 2 × 40 blzn. Ik hoop dat het zoo uitvalt!

P.S. Wind en weder dienende hoop ik je voor October òf een lange reeks beschouwingen te leveren over congres en aanverwante zaken, òf een verhaal, dat ik al krachtig in mij voel gisten. Ik lees Xenophon, Sallustius en Macchiavelli om me te prepareeren!

Bij het overlezen van je brief merk ik dat Vic je met een boodschap voor mij heeft belast. Je mag hem wat ik over hem schreef woordelijk overbrengen, graag zelfs.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 5 augustus 1935

aant.

Parijs, 5 Aug. '35.

Beste Menno,

Dank voor de brief van Huizinga, waarover ik je heel wat te zeggen zou hebben, maar de energie ontbreekt me, op papier. Hij schijnt te hebben ontdekt dat je in ieder geval eenig talent hebt als schrijver. En hij is blijkbaar ook gesteld op een contact tusschen jullie, - van oudere tot jongere dan. Het fraaiste stuk is toch die ‘matelooze verachting’ van die jongere biologen, ‘uitgedrukt in een glimlach’, waartegenover H. je ziet ‘omkrullen en wegwaaien’. Hij arrangeert de zaken wel zooals hij ze wenscht, wat mij onwetenschappelijk lijkt en weinig historisch. De ‘matelooze verachting’ van een stel postzegelverzamelaars tegenover iemand die bv. wel eens konijnen schiet, en niet aanvaard heeft dat de zin van het leven (‘zullen we maar zeggen’) gezocht kan worden buiten de philatelie... Maar, zooals je zegt: voor iemand die in het wetenschappelijke verstard is, is de brief toch erg aardig, en, hoewel hier en daar bepaald onintelligent, toch gelardeerd met begrijpen.

We gaan morgen, d.w.z. den dag daarop, toch naar de Morvan.

Van daar nader.

Hartelijk je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Lévèque, 17 augustus 1935

aant.

aant.

Lévèque, 17 Aug. '35.

B.M.

- Daarnet je kaart. Neen, niets om ongerust over te zijn. Maar de groote les van dit verblijf hier is geweest dat je niet denken moet aan vakantie als je een

zoogeheeten baby bij je hebt. Alain heeft onze heele vakantie gesaboteerd, en morgen gaan wij naar Parijs terug, na allerlei vluchten te hebben zien mislukken. Schrijf dus gewoon daarheen. Veel plezier in Sestri en hartelijke groeten aan Ant en iedereen;
steeds je E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Sestri Levante, 21 augustus 1935

aant.

aant.

Woensdag

B.E.
Vervelend, dat jullie vacantie zoo bedorven is door de baby. Maar ik ben blij, dat je zelf toch niet ziek bent. Wij zitten in dit hotel, zeer naar genoegen, en *rusten*. Ik was er aan toe, Ant ook trouwens. Met de Greshoffs en van Schendels is het best samenleven. Bij gelegenheid raad ik je dit plaatsje toch aan.
Délice d'Eleuthère nu half uit. Ik vind het (tot p. 133) toch *iets* minder dan de *Dialogue*.
Tot nader, als ik uitgerust ben.
Hart. gr. 2 × 2 je
M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

[22 augustus 1935]

aant.

aant.

B.E.
Ik las juist je brief bij Jan. Protest mijnerzijds tegen één ding: dat *Forum* alleen nog maar voor Vestdijk openstaat! Het zou me *hoogst aangenaam* zijn, dien Vestdijkschen vloed te kunnen indijken, maar ik kreeg in tijden niets van je! Enfin, dit geldt zoolang *Forum* nog bestaat... dus misschien maar tot Dec.! In Sept. verschijnt *Virginia* en dan krijgen we dus het groote afscheidsdrama van de Vlamingen.
Wat ga je toch doen met Sallustius en Xenophon?? Ik ben ontzettend benieuwd. Schrijf me toch gauw weer eens een brief, als je tijd kunt vinden. Vooral deze wending naar de klassieken is mij nog raadselachtig, maar daarom boeit het me des te meer. Adres: hotel *Jensch*.

Ik hoop je nu stellig in Sept. in Holland te spreken. Je moet bij ons logeeren, de kamer is vrij, en je kunt verder precies doen en laten wat je wilt.

De ideeën beginnen mij weer toe te springen. Als ik weer uitgerust ben, ga ik spoedig aan het schrijven.

Dit is geschreven met Jan 's vulpen, vandaar het spijkerschrift.

Een hart. hand van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [22 augustus 1935]

aant.

aant.

Parijs, 22 Augustus.

Beste Menno,

Wil je Jan bedanken voor zijn expresbrief en hem zeggen dat ik hem spoedig weer schrijven zal? De plannen zijn heel mooi en vervullen me nu al met geestdrift; moge de uitvoering nu maar ‘ons aller waardig’ zijn! Aan goede wil ontbreekt het mij natuurlijk niet; o, neen.

Ik verdiende aan Querido fl. 50. - voor de verhalenbundel; daarvan ging fl. 36.50 af voor geleverde *Smalle Mensen* en *Landen van Herkomst*, rest: fl. 13.50! - Ik schreef nu haastig een paar blzn. *Blocnotes* voor *Kristal* (na herhaald verzoek van mevrouw van Lokhorst) en door de stroom meegesleurd ga ik nu nog wat door voor *Forum*. Voor Sept. zal het wel te laat zijn; maar reken op eenige blzn. *Blocnote* voor October + wschl. een panopticum (over Rimbaud en Decorte - ik zou daarvoor graag het papier hebben dat ik voor jou in elkaar zette.)

Daarna - voor November dus - zend ik je wschl. wat over het Congres. D.w.z. naar aanl. van het Congres, dus met heel wat voor- en na-werk. - Ik heb verder een soort novelle in korte beschouwingen in petto over een mislukte vacantie in de fransche provincie, met weliswaar op de werkelijkheid geïnspireerde, maar toch zéér vervalschte personen ditmaal. - Maar als het stuk over het Congres te lang wordt, vult dat Nov. en Dec. dus dan geef ik die novelle aan Jan voor *Gr. Ned.*, of aan de 3-maandelijksche cahiers(?) van *Forum*, als Zijlstra nog op die manier door wil gaan.

Mijn ‘klassieke lectuur’ beoogt mij in de ‘eeuwige’ sfeer te brengen van expedities en veroverde landen; vandaar Sallustius (Oorlog v. Jugurtha), Caesar en Xenophon. Mijn eerste verhaal, tegelijk eerste hoofdstuk van mijn volgend boek, moet erg goed worden; bizonderheden daarover vertel ik je liever; dat zou hier te lang zijn. Misschien herinner je je dat het gaat om een stervende oude zonderling, en een student die hem oppast en terwijl de ander doodgaat zijn verleden ‘droomt’, d.w.z. de expeditie waar hij als jong officier een rol in heeft gespeeld. Het ‘droom’-element - eigenlijk is het meer een ‘medium’-historie - veroorlooft mij èn wonderlijke overgangen èn fantastische elementen, maar de heele novelle moet toch geschreven worden in een geserreerde (klassieke!) stijl; alles in 30 blzij maximum.

Ik voel mij anders toch meer tot denken over schrijven gestemd, dan tot schrijven zelf. Ik denk voortdurend dat het toch niet veel zaaks is wat ik maak. Als ik een menschwaardig baantje kon krijgen voor, zeg 200 pop in de maand (in een

bibliotheek, uitgeverij of zoo) liet ik de schrijverij maar aan anderen over, geloof ik. Zonder het genie van Den Doolaard blijft schrijven om den broode toch een poovere historie. En als ik naar Indië ga daarvoor, vind ik daar alles door het genie van Fabricius Jr. afgegraasd.

Schreef ik je al dat het leeg is in Parijs en daarom wel prettig? Bep schrijft tegelijk hiermee naar Annie, dus voor verdere details verwijs ik daarnaar. Worden er foto's gemaakt, bij jullie, en krijgen wij daar ook wat van?

Veel genoegen verder. Ik ga misschien in de eerste helft van Sept. - met Bep en Alain dan - bij Dr. Maasland logeeren - zoowat een week; maar als dat *niet* doorgaat, kom ik 4 of 5 Sept. Gille halen, en blijf dan bv. 2 of 3 dagen bij Jan. Wil je hem dat zeggen? Holland is vanaf ± 15 Sept., als ik Gille teruggebracht heb naar Brussel; dan ga ik meteen door.

Hartelijke groeten van ons 2 voor jullie allen,
een hand van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Sestri Levante, 29 augustus 1935

aant.

aant.

Sestri Levante 29 Aug. '35

Beste Eddy

Dank voor je brief. Ik heb weinig gelegenheid gehad om terug te schrijven, gegeven mijn voornemen om zooveel mogelijk in de zon te liggen (die er overigens niet altijd geweest is, helaas; maar dan waren de Greshoffs er nog). Verder ben ik werkelijk uitgerust en ook al ‘met de beste voornemens’ bezield. Zelfs klom ik op de scheeve toren van Pisa en morgen hopen wij naar Venetië te gaan.

Wij rekenen er dus op, dat je in September bij ons logeert. Er is het noodige te bespreken. Er zal n.l. stellig weer gedonder komen, als Jan en ik voor den dag komen met het plan (*strikt geheim*!) om *Forum* en *Gr. Ned.* te combineeren, hetzij van Vic, hetzij van Coenen; op welke manier weet ik nog niet, maar *dat* er weer iets loskomt, lijkt mij wel zeker. Overigens lijkt mij het plan op zichzelf de beste mogelijkheid, die zich op dit oogenblik voordoet. Maar de Vlamingen moeten eerst nog antwoorden. Vermoedelijk zullen zij door den aanblik van *Virginia* op pag. 1 van de Sept. aflevering wel verlamd worden in hun katholieke zenuwen. Met het oog op je bijdragen is het dus wenschelijk, dat ook jij zoo spoedig mogelijk zekerheid hebt; want *als Forum* onverhoopt toch mocht sneuvelen, moet ik in drie nummers alle aangenomen en gezette copij afwerken, en dat is nog heel wat. Panopticum en blocnote kan ik natuurlijk in *alle* omstandigheden verwerken; maar als de combinatie niet mocht doorgaan, is er voor lange stukken gevaar. Ik zou dan wel probeeren een ietwat schilderachtig slotnummer te maken en daarvoor ook jouw assistentie inroepen; maar de *Gr.-Ned.*-kans is meer waard, voorloopig.

Hoe staat het met jullie Parijsche brieven? Ik maak me daarover eenigszins ongerust, omdat er in zoolang niets is gekomen en al te lang zwijgen het gebied onveilig maakt t.o.v. de Lang. Kun je, zoo noodig, Antonini niet laten invallen? Als er maar iets komt, dat is de hoofdzaak. De Lang krijgt anders de indruk, dat hij op

deze post kan bezuinigen, en daarvan hebben jullie later niets dan last. Maar als Antonini mocht invallen, moet *jij* toch de getypte copie opzenden, zoolang ik niet terug ben in den Haag, want Hein is, geloof ik, nog ziek en Polak Daniëls moet in ieder geval buiten zulke tijdelijke gedaanteverwisselingen worden gehouden.

Délice d'Eleuthère heeft mij als geheel niet zoo voldaan als de dialoog. Er zit iets weifelends in, naast veel goede stukken, alsof deze 'klerk' toch niet recht zijn plaats kan vinden. En het slot wordt mij niet helder. Maar b.v. het stuk over het museum is uitstekend.

7 Sept. zijn we waarschijnlijk weer in den Haag. Tot dien datum in Venetië en Ravenna, zonder vast adres.

Hart. gr. van ons beiden en voor Bep
Een hart. hand van je
Menno

Er zijn foto's gemaakt, waarvan ik je copieën zal toesturen.

Zelfs heel aardige zijn er bij! Twee gaan hier al bij.

Gisteren met v. Schendel over *Het Land van Herkomst* gepraat. Hij vindt *De Smalle Mens veel* beter, zegt hij, afgezien van de Indische stukken.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [6 september 1935]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 29 Aug. '35

Beste Menno,

Gelijk hiermee zend ik je 20 blzn. *Blocnote klein formaat*, dus ik vermoed: 15 à 16 blzn. *Forum*. Ik hoop dat de boel er meteen in kan, zooals ik Gr. schreef om je te zeggen (heb je die brief nog gehad?) Kan het absoluut *niet*, splits het dan na blz. 14 bijv. en zet daaronder: *wordt vervolgd*. Ik heb dan nl. nog genoeg aanteekeningen voor nòg zoo'n portie in het volgend nr.

In *ieder* geval wou ik in Nov. ook nog een blzij of wat hebben, hetzij voor het vervolg hiervan - dus ook over allerlei - hetzij voor aanteekeningen gegroepeerd om het Congres. Maar, zooals ik je al schreef, dit Congres vult zeker 2 nummers. Ik geloof dus dat in ieder geval October, November en December met dit soort copy van mij bezwaard zal worden, tenzij jullie daar bezwaar tegen hebt. Want, quoique tu en dises, en al heb ik nu ook in geen 6 maanden een regel in *Forum* gezet, [Mijn laatste verschijnen merk ik opeens zelf, was in Maart, met een panopticumpje en het *Bezoek van Wijdenes*. Achilles, wrokkend in zijn tent, deed het niet beter!] de copy van Vestdijk, afgescheiden nog van *Else Böhler*, moet ook nog een plaatsje vinden.

Het is eigenlijk maar goed om een stille redacteur te hebben als Vic. En jij, zal jij zwijgen, al deze tijd? En Jan, die in Sestri Columbus werd na Jean-Jacques?

Ik krijg daarnet een brief van Jan, waaruit mij blijkt dat je nu ongeveer in Venetië moet zitten, en dat je 8 September pas weer thuis zult zijn. Op dienzelfden dag gaan wij naar Brussel, als er niets tusschenbeide komt. Dus dan houd ik zoowel dezen brief als mijn envelop met 'papier d'affaires' aan tot minstens den 7^{en}. Ondertusschen komt er misschien heel wat bij. - (Tusschen haakjes, nu je toch in Italië zit, ken je het mopje van dien italiaanschen biechtvader aan wien een boeremeisje vertelde dat zij gezondigd had met 2 boerejongens tegelijk, nl. één van voor en één van achter? Hij kreeg een schok, en riep toen uit: - È un gran peccato, ma chè bella combinazione!) - [Een variant van dit mopje wil dat de priester het zei aan een dame die hem biechtte dat zij soms '69' bedreef.] Ik las, om op gang te komen met mijn *Blocnote*, de *Marginalia* van Poe over, die ik vroeger prachtig vond. Op een enkele aanteekening na, en de stijl die, ook als hij betweterig is, altijd uitstekend blijft, vond ik het ditmaal toch een vrij poover zoodje, op zich zelf misschien niet eens zoo goed als Mencken, welbeschouwd. Wat is zoo iets droevig! [Dit zegt niets tegen Poe; alléén tegen de *Marginalia*. Poe zelf vind ik nog altijd het *type* van een genie (als je 't zoo familiaar zeggen mag.)]

De kwestie met Walschap over Decorte-de-bewonderde heb ik tusschen de rest door gedaan, wat mij veel beter lijkt dan als panopticum. Maar dit is één van de redenen waarom ik liever de 20 blzn. ms. compleet bij elkaar had - anders moet dàt stuk juist weer uitgesteld worden tot een volgend nummer. - Daarentegen heb ik nog een panopticum, ditmaal wèl een echt, en apart af te drukken, aan de stapel toegevoegd, voor Anthonie Donker. Ik hoop zeer dat het je goedkeuring wegdraagt, en dat *dit in ieder geval* in October erin komt.

1 September

Vandaag pas je brief van den 29en uit Sestri, tegelijk met een van Jan waarin hij vertelt dat *hij* haastig opbreekt om naar Brussel terug te gaan (dood van Astrid). Tegelijk ook met een 'daverende' bespreking van *Mikrochaos*, door Vestdijk, in de *N.R.Ct.* Nu hij zich zoo goed gehouden heeft naast je in de *Forum*-affaire, en nu hierna, voel ik mijn bezwaren tegen hem slinken, en toch is het duidelijk dat dit op kwade gronden is. Ik zal hem bovendien binnenkort uitvoerig behandelen - en met al de bewondering die hij literair verdient - in *Groot-Nederland* bijv.; dat is tòch het grootste genoegen dat ik hem doen kan.

Ik ben benieuwd naar alles, - reactie van Coenen, van de Vlamingen, etc. - houd me dus op de hoogte vanaf 7 of 8 September. Mijn adres is dan: bij Dr. H. Maasland, III Avenue de la Forêt, Boitsfort-Bruxelles - of Woudlaan, Boschvoorde-Brussel, als je het flamingantenhart van den ouden dokter veroveren wilt. - Dat *Virginia* op de 1e pagina is gezet, lijkt mij minder noodig; het is èn tartend voor de Vlamingen èn tegenover Varangot wel erg eerbewijzend; d.w.z. dat het teveel eer bewijst aan allebei.

Wat heeft Hein? Ik wist heelemaal niet dat hij ziek was.

Ik vind *Dialogue* ook beter dan *Délice* - meer samenhangend, grappiger, vrijer misschien ook; vooral: beter gecomponeerd. Maar *Délice* is toch ook erg aardig en vol uitstekende stukken. Bep zegt dat je ook niet vergeten moet dat de verrassing er, met dit '2e deel', van af is. Toch is die kaartengeschiedenis van die familie de Trémazan een nogal mislukt trucje. - Dat deze 'clerk' zijn plaats niet vindt, durf *ik* hem niet te verwijten; ik geloof dat hij precies zit waar wij zitten (op een enkel detail na, dat in het gegeven 'europeesch bestel' toch van geen belang is).

Dat Arthur v.S. *Ducroo* minder vindt dan *De Sm. Mens* is logisch, al is het voor mij wat zielig; ik bedoel: zijn bewondering voor het laatste kan mij niet troosten, want ik heb die alleen te danken aan het feit dat het genre hem eig. niet schelen kan. Terwijl ik met den 'roman' een terrein betreed dat hem wel ter harte gaat! Ik troost me met het idee dat hij Malraux ook niet zoo erg best vindt.

Nu heb ik op alles in je brief geantwoord, behalve op je vertrek naar Venetië-Ravenna. Daarover kan ik alleen zeggen dat ik je het grootste profijt toewensch - een 'bladzij' over de Colleone als vroeger over de kathedraal van Chartres bv. - en géén verblijf in de fascistische kerkers.

Misschien gaat Chiaromonte met mij mee, als ik naar Holland ga. Kan hij in dat geval ook bij je terecht? Hij heeft niet veel geld, dus het zou christelijk van ons zijn als wij hem ergens kosteloos onder dak konden brengen.

Vrijdagavond 6 Sept.

Dank voor de kaarten, vooral die met de duiven van San Marco - dè klassieke stand! Morgen verzend ik deze brief en de copy. We gaan nu zeker Zondag, want we hebben zelfs al plaatsen besproken in de trein, met het oog op de hangmat van Alijn! Schreef ik je al dat hij dol op reizen is?

Het is bijna zeker dat Chiaromonte meekomt naar Holland. Ik heb Kramers gevraagd om te probeeren in de Cul-Club een antifascistische lezing (in het fransch) te organiseeren voor hem; als hij de reiskosten vergoed krijgt, dus ± fl. 30., is het best. Hij is werkelijk erg aardig. Als het niet anders gaat, wou ik je voorstellen dat ik in Den Haag bij De Grave logeer - die daar nu woont en niet zoover van je af, nl. in de Irisstraat - en hij bij jullie. Je verliest niet bij de ruil; en we zien elkaar natuurlijk toch voortdurend.

Ik lees *The Master of Ballantrae*. Het is misschien geen boek voor jou, maar het is uitstekend. Ik had de herinnering aan een gewone avonturenroman; maar het is 10 × beter, en qua stijl, compositie en verteltrant perfect. (In lang niet zooiets verkwikkelijks ontmoet.) - Lees eens Eva Raedt-de Canter over Debrot's *Negerin* in *Groot-Nederland*. Het is laatdunkend, stom, superieur op z'n Apeldoornsch; ik had lust om het wijf een briefje erover te schrijven. Ik denk dat ik er een notitie over maak in het volgend pakket. Vooral ook omdat het goeie mensch het zure toontje van Coenen imiteert, en er in slaagt het nòg bekakter te doen dan hij. Maar ik begrijp niet dat Jan niet voor dit soort boeken zorgt. Ik schreef hem erover. - Erg benieuwd naar wat je me vertellen gaat! Hartelijk je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 9 september 1935

aant.

aant.

Den Haag, 9 Sept. '35

Beste Eddy

Hartelijk dank voor je uitvoerige brief. Ik moet gedwongen kort zijn in mijn antwoord, want ik kwam ziek uit Italië terug, zoodat ik mijn werk weer begon met vacantie in bed. Waarschijnlijk heb ik in Milaan een paar bacteriën geslikt, die zich gedurende een reis in een ijskoude nachttrein welig hebben tegoedgedaan in mijn a.s. poep, zoodat ik rillend van de koorts en met een onbeschrijflijk darmkanaal aankwam. Maar ik knap al weer op door een dieet; morgen ga ik er weer uit, en de reis was verder heerlijk. Daarover mondeling.

Ik laat je alleen vast weten, dat je *met* Chiaromonte bij ons kunt logeeren. Maar bericht vooral zoo spoedig mogelijk de preciese *data*! Ik hoop zeer nader met Chiaromonte kennis te maken, in de eerste plaats om hemzelf (hij leek me *erg* sympathiek) en dan ook om wat ik nu in Italië zag... en *rook* vooral. De sfeer van het fascisme is empestant, en als Italië zelf er niet was, zou de heele kitschmeierij van dien schreeuwpoen en 'prolifieken' (niet: profilieken!) duce me zwaar op de zenuwen zijn gegaan. Gelukkig is het land weinig onder den invloed, [ik bedoel dan: in gedragingen. Ik zag de Balilla van nabij: bête, zielig en smerig], van het gebral van hoogerhand, wat me hoogelijk verbaasd heeft, in aanmerking genomen zulk een compleet verleugende pers. Heusch, het oudewijvige *Vaderland* en de deftige *N.R.C.* krijgen door het contrast met uitwerpselen als de *Corriere* en dergelijke bladen iets liefelijks en zonomstraalds!

Je *Blocnote* kwam ook. In bed dadelijk gelezen. Ik vind je aanteekeningen ditmaal al *bijzonder* goed en boeiend. Reden waarom ik vermoed, dat Vic wel tegen zal stemmen. Zoo is mijn verhouding tot hem nu al geworden. Maar misschien vergis ik mij. Overigens is dat gedonder over *Virginia* weer begonnen, zooals je bij Greshoff zult kunnen hooren (maar s.v.p. strikt *onder jullie* houden!!). Morgen is er vergadering, nadat Zijlstra, op reis in België, nadere boodschappen van de Vlamingen heeft meegebracht. Mocht je Truida of Varangot soms zien, wil hun dan namens mij zeggen, dat *Virginia weer* tegen mijn zin gewipt is, door een *mirakel*. Verdere bijzonderheden moet je liever niet buiten het huis Greshoff brengen, dus ook niet aan Varangot vertellen. Ik wil er nog één maal alles op zetten om een behoorlijke basis voor 1936 mogelijk te maken.

Over *alles* nader mondeling. Dus: *wanneer*?
Hart. gr. voor Bep en van Ant; en een hand van je
Menno

De *Blocnote* over Alain was charmant: het vaderhart sprak! *Bijna* compleet argeloos! En die mohammedaan met den Chinees is *onbetaalbaar*!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, 10 september 1935

aant.

aant.

Brussel, Dinsdagavond.

Beste Menno,

Wij zijn bij Jan en hebben je brief aan Z. gelezen. Ik ben erg benieuwd om te hooren welke rotzooi zich nu weer afspeelt. Als je eruit moet, doe het dan met een maximum van pesterij, want ik verdenk 'iedereen' van samenzweren tegen je. En zet geen letter van mij in *Forum*, voor er *beslist* is dat *Virginia* erin komt. Denk ook aan de mogelijkheid dat Z. het blad zou voortzetten met de 2 V's, zonder jou. In de eerste plaats moet je nakijken wat er in het contract staat over de naam van het blad. Want er is geen enkele reden om je vuil te laten behandelen en niets terug te doen. Handel dus niet overijld.

Ik schrijf spoedig meer, ook over het komen in Holland.

Hartelijk je

E.

Je moet mijn brief uit Parijs en de copy nu toch al hebben?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[11 september 1935]

aant.

aant.

Beste Menno,

Gisteravond schreef ik bij de Greshoffs een briefkaart. Daarnet ontvang ik je brief. Zoowel Jan als ik popelen om te hooren wat nu het geleuter weer zal zijn.

Ik kom, als alles volgens programma gaat, 17 dezer in Holland, maar ga met Ch. eerst door naar Amsterdam - Dit komt doordat Kramers wel die lezing voor elkaar heeft gekregen, maar eerst op de 23e. En Ch. heeft een kaartje dat maar 10 dagen duurt, waarvan 2 dan al in Brussel zijn verteerd. De route wordt nu dus: Amsterdam, Bergen, Den Haag. Ik blijf daarna nog wat, maar Ch. vertrekt den 24en, dus den dag na de lezing. Wij komen wschl. den 21en in Den Haag, maar moeten dan nog naar Delft, Scheveningen en Rotterdam (ook voor de Vermeer-tentoonstelling daar); verder natuurlijk Mauritshuis, en misschien dat Spinozahuis? Reken dus op ons vanaf den 20en.

Nu, de rest mondeling. Veel hartelijks, ook van Bep en voor de toekomstige gastvrouw Ant,

je

E.

Ik stuurde Emmy van Lokhorst, die mij tot 3 × uitnoodigde in de vleiendste briefjes (voor *Kristal*), ook wat blocnotes, en vroeg daarna één velletje terug, maar kreeg sindsdien gewoon geen asem. Ook niet op herhaald schrijven, het is of opeens de rol veranderd is. Ik heb lust om haar nu een limerick op de koop toe te geven, luidend:

> Toen de dame wier naam rijmt op Plokworst,
> Die mij schreef als wie zéér naar een slok dorst,
> Van mij had gehad

Wat aan inkt ik bezat
Werd zij stom als wie stom in haar rok morst.

Maar vind je dat dat kan?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [28 september 1935]

aant.

aant.

Parijs, Zaterdag.

Beste Menno,

Gisteren eindelijk thuis gekomen, na in Brussel alles met haast te hebben afgedaan. Ik denk met plezier aan het logeeren bij je terug, en zelfs aan de groote discussies, die zich tusschen ons schijnen te moeten bestendigen, over de geest en de hiërarchie, al heeft deze strijd toch een sterke bijsmaak van een dispuutavond voor *Propria Cures*, - zooals ik mij die voorstel ook zonder er geweest te zijn. Inzet: hoe is men positivist en relativist tegelijk? Eigenlijk zijn we nog precies even ver als toen ik het ms. van den *Politicus* las (in Bellevue dus) en je naar het naschriftje van *Vriend of Vijand* verwees. Neem Ant maar als rechter; ze zal moeten getuigen dat het zoo is!

Ik vond het zijn bij jullie ook prettig, omdat het de eerste maal is dat ik een soort zekerheid gekregen heb over mijn verhouding tot Ant. Niet dat ik ooit aan haar ‘getwijfeld’ heb, voor zoover het de qualiteiten betreft die voor de ‘onzen’ gelden - de ‘onzen’, die natuurlijk *niets* hooger staan dan de ‘anderen’ (bv. Varangot), die alleen maar ‘anders’ zijn, God zij 10 × gedankt! (‘God’ is hier een pseudonym voor wat je maar wilt, een symbool, een teeken, een woord, een raccourci.) Maar Ant vergt ‘langere kennis’!

Ik las vandaag het laatste nr. van *Forum*. Die Vlamingen hangen me werkelijk de keel uit, en het stuk van Romein vond ik flink vervelend. Het mag een goed stuk zijn, in *dit* geval ben ik het met Vic en Vestdijk eens dat het niets voor *Forum* was. Het is anti-*Forum* in stijl en opzet, en 3 × te lang voor wat het beteekent (in ieder verband beschouwd).

Bep en ik overleggen het wonen in Holland. Maar we schieten niet op: de overtuiging ontbreekt over de heele lijn. Toch zal het er misschien wel van komen; maar dat hoor je dan nog wel.

Hartelijk je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 2 oktober 1935

aant.

aant.

Den Haag, 2 Oct. '35

Beste Eddy

In haast even een paar regels. Ik ben door zooveel drukten overvallen, dat ik blij ben je verleden week hier te hebben gehad en niet nu; want ik ben den heelen dag ‘onderweg’ en kom tot niets particuliers. Zeer tot mijn spijt, want er ligt b.v. een brief van Klaas Klarenberg, die ik wil beantwoorden; mocht je hem zien, zeg hem dan, dat ik schrijven zal, zoodra ik tijd heb. Ik wil hem niet afschepen met een gelegenheidskattebelletje, dus wacht ik even, tot er wat lucht komt.

Hoe prettig je bezoek ook was, het had het bezwaar, dat je te veel zaken moest doen. Ant is zeer ingenomen met je briefje; zij denkt er, wat de vriendschap betreft, precies zoo over als jij, maar wil alleen niet boven op ‘de ladder’ staan; instinctief staat zij in dit opzicht aan mijn kant. Ik ben overigens overtuigd van de mogelijkheid dit verschil op te lossen; maar het zal eerst moeten blijken, *waar* het verschil precies zit. Daar ben ik voor mij nog niet achter, aangezien ik jouw houding onderschrijf, voorzoover die onze instinctieve reacties motiveert. Maar misschien is het een masochistische trek in mijn wezen tegenover jouw ‘sadisme’, dat ik deze superioriteitsverklaring voel als een kwelling, of liever: als iets, waarmee ik me *moet* kwellen, op straffe van mezelf waardeloos te voelen. De zaak is voor mij *niet* beslecht met ‘het instinct der intellectueelen’; dat stuk was een lyrisch intermezzo, en zoo voelde ik het ook, toen ik het schreef. De menschelijke waardigheid zal in het brandpunt staan van mijn volgenden dialoog, denk ik.

Ik heb met groote moeite nog een behoorlijk *Forum*-nummer in elkaar gezet. Er kwam opeens een m.i. volkomen overbodige mededeeling van Zijlstra, dat ik me aan een omvang van 96 pag. moet houden *en* bovendien in twee maanden 37 pag. *Else Böhler* wegwerken! (van die 96 pag. per maand zijn er 44 voor de Vlamen, dus...) Blijkbaar een pesterijtje om mij even te laten merken, dat hij de commercieele leiding heeft en niet ik. (contrabeweging tegen mijn scherp optreden inzake *Virginia*). Ik heb nu gewoon *geen* 35 pag. Else Böhler genomen, maar 24. Zoo kon er van je *Blocnote* nog 14 pag. in. De rest dan de volgende maal. Het is heksen, en vooral omdat ik niets van de Vlamingen hoor.

Wat Romein betreft: ik ben het wel met je eens, maar ik ben ook van meening, dat dit stuk verre de voorkeur verdient boven de massa halfheidjes op litterair gebied, die we anders hadden moeten aannemen. *Nu* is er opeens weer te veel copie, maar een tijd lang kwam er niets behoorlijks.

Er is in tijden geen Parijsche brief voor *Het Vad.* geweest! Hein maakt zich ernstig ongerust, dat er heelemaal niets meer komt. Wij kunnen nu wel een flinke quantiteit gebruiken. Laat het op een of andere manier produceeren! Dit terzijde, en zuiver voor de krant.

Graag spoedig nieuws over jullie beslissing om al dan niet te verhuizen.

Hart. gr. 2 × 2

je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [3 oktober 1935]

aant.

Parijs, Donderdag

Beste Menno,
Dank voor je brief. Rudie van Lier is nu bij mij gelogeerd en het regent drukproeven van Querido, dus ik bepaal me ook even tot het noodige. Later vast meer.
Reserveer, behalve de 6 blzn. *blocnote* voor November dus, nog een paar blzn., dus ± 11 of 12 in het geheel. En voor December geef ik je het Congres in deze notitie-vorm. Is dat goed?
Benieuwd wat het lot van *Forum* zal zijn.
Maar hierover had ik graag *zekerheid*, want anders schrijf ik die Congres-notities niet. Ik denk wel dat het niet meer gaan zal.
Bep zal weer een brief maken, Antonini 'scheidt' nog in Riga.
Hartelijk je
E.

Zoo'n 'zaken'-reis als ik onlangs in Holland maakte, doe ik nooit weer. (Tenzij ik ervoor word betaald!)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

3 oktober 1935

aant.

3 Oct. 35

Beste Eddy
Vanmorgen is de beslissing gevallen; *Forum* gaat heen. Nijgh & van Ditmar hebben mij laten weten, dat zij de uitgave staken, omdat de Vlamingen geweigerd hebben in de redactie te blijven.
Het sprak voor mij al vanzelf, dat langs een omweg de eigenlijke schuld op mij zou worden afgewenteld. Ik heb daarom een memorandum opgesteld, waarin ik zoo precies mogelijk mijn lezing van het conflict geef. Daarvan stuur ik je een copie. Vertrouwelijk natuurlijk. Ik ga alleen tot publicatie over, als de Vlamingen in het openbaar probeeren de zaak te verdraaien. De vergelijking met Abessinië zal je, hoop ik, bevallen.
Ik heb nu een massa te regelen, want ik wil dit memo zoo spoedig mogelijk in 9 exemplaren naar de betrokkenen sturen. Verder moet nu de quaestie met *Gr. N.* snel worden geregeld, als het tenminste lukt. Als ik meer weet, hoor je nader van mij.
Adoea schijnt gebombardeerd te zijn. De groote smeerlapperij begint dus.
hart. gr. ook voor Bep en van Ant,
je
Menno

N.B. De copie van mijn antwoord op de brief van N. & v.D. wordt je door Jan Greshoff gezonden. Ik heb geen copieën genoeg. Na lezing graag terug.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [5 oktober 1935]

aant.

aant.

Parijs, Zaterdag.

Beste Menno,

Hierbij de missives van het *Forum*-conflict in dank terug. Precies als 'daarginds', verloopt de smeerlapperij zooals sinds lang werd verwacht. Je memorandum, of memorie, is uitstekend; ik ben benieuwd welke lullax hiertegen weer zal worden aangevoerd. Die knuppel van een Zijlstra (dien ik niet nalaten zal 'Djoeke' te noemen, als ik met de pen in dit conflict mocht worden gemengd) is werkelijk dus zóó naïef en koeïg dat hij niet in de gaten heeft *hoezeer* hij zich in één zin tegenspreekt, nl. (1) 'maar een uitzondering bevestigt de regel' en (2) 'de door de uitgever voorgestelde methode *eerst dan bijdragen definitief aan te nemen nadat deze bij de twee redacties hadden gecirculeerd*, zou in de toekomst dergelijke conflicten hebben uitgesloten'!!! Dat noem ik een uitzondering die het verkrachten van den regel tot een *wet* heeft gemaakt - altijd dank zij de 'voorgestelde methode' van ZEd. dan. En deze sufferd, die nog niet eens elementair denken kan in zaken van dit soort, is alleen maar 'anders' dan Nietzsche, helaas!

Het is alles overigens poovertjes genoeg. Je moet eig. hardop grinniken over deze heele provinciale comedie; maar jouw manier van reageeren is beter, en sluit het grinniken trouwens niet uit. Maar àls het nog tot een openbare afrekening komt, dan wil ik er *mijn* lol ook openbaar nog aan beleven!

Het is inderdaad nu zaak dat Greshoff ten spoedigste de reorganisatie van *Gr. Ned.*, zooals èn de uitgevers èn Coenen die nu willen, tot stand brengt; dus onder een 3-hoofdige redactie bestaande uit Coenen, Greshoff en jou, of uit Coenen, Greshoff en Vestdijk. Dit laatste lijkt mij ook nog volstrekt niet verwerpelijk, waar Vestdijk zeker niet dan bij hooge uitzondering aan de kant van Coenen zal gaan staan. En zoowel voor Vestdijk als voor jou is het misschien de beste oplossing; al zal Greshoff oneindig meer voelen voor jou. Het grappige vind ik dat Coenen zelf om Vestdijk gevraagd heeft, met wien hij op den duur misschien heel wat minder prettig zal 'samenwerken' dan met jou.

Enfin, houd me op de hoogte van de verdere zetten. Als het met *Gr. Ned.* lukt, terwijl de Vlamingen geen nieuw tijdschrift krijgen, voelen ze zich eerst met recht opgelaten. Zij hebben zooiets méér noodig dan wij!

Later meer; hartelijke groeten, ook aan Ant, van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [7 oktober 1935]

aant.

aant.

Parijs, Maandag.

Beste Menno,

Ingesloten mijn 6 blzn. *Blocnote*. Dat wordt dus ± 12 (of 13?), met wat er is blijven liggen van de vorige keer. Heb je daar die noot over 'Mussolini ha sempre ragione' nog bijgezet? Zoo niet, laat die dan *hier achteraan* zetten; zelfs achter de noot over Abessynië. - Misschien vervalt de noot over Mussolini-Matteotti, ik heb die nl. op mijn *proef* van *Kristal* geschreven (maar heb alle reden aan te nemen dat die niet gezet werd). Ik heb er Emmy van Lokhorst naar gevraagd; maar ik zend je dit vast omdat je misschien tijdig plaats moet maken.

Wschl. is dit mijn laatste bijdrage, niet? De notities over het Congres houd ik dan maar binnen; het is nog tijd genoeg die voor *Gr. Ned.* te schrijven als Jan daar werkelijk orde in brengen kan. Ik vraag daar dan een 'eigen rubriek'.

Ik hoop dat je mijn *blocnotes* nu compleet in *Forum* kunt krijgen. Een van de grootere stukken van Vestdijk kan misschien *nu al* naar *Gr. Ned.* worden overgemaakt; hij heeft heel *Forum* volgedirkt, terwijl ik, na 6 maanden totaal zwijgen, deze stukjes instuur (de vorige portie en dit).

Kan je beter uit als je van een van mijn notities een panopticum maakt, doe dat dan: bv. de 2 blzn. over het mensch de Canter. Zet er zelf maar een titel boven, bv. *de Hollandse kritika (!)*; liefst iets aardigers. Maar de slotnoot over Abessynië moet je bepaald in het November-nr. zetten, anders wordt dat heelemaal mosterd na de maaltijd. - Het kan zijn dat Vic tegen deze bezending is, *begin* dus met Vestdijk!

Ik ben erg benieuwd naar de verdere verwikkelingen. Houd je me op de hoogte? Por Jan vooral aan, dat hij *nu* werkt aan dat plan! Ik schreef hem ook hierover.

Hartelijk je

E.

P.S. - Zend mij drukproeven van de *heele blocnote*-groep voor November.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[7 oktober 1935]

aant.

Maandagavond

Beste Menno,

Wil je bijgaande bladzijde nog even direkt onder mijn slotnoot plakken? - Eigenlijk zou ik 1 of 2 blzn. erbij willen hebben, om in te vullen wat tusschen nu en November nog gebeuren kan. Maar met de datum van *7 October* (verander 4 in 7) doet dit het misschien ook wel. Ik vrees dat je voor December geen plaats meer voor me hebt.

Ik heb je vandaag 3 volle enveloppen gestuurd. Schrijf mij even of alles aangekomen is.

Hartelijk je

E.

Hoe is over het algemeen de stemming in Holland inzake Abessynië? Is Mussert pro-Moes, en Kuyle ook?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 9 oktober 1935

aant.

aant.

Parijs, Woensdag.

Beste Menno,

Met veel genoegen je stuk over Rembrandt gelezen. Daarna *Forum* genoten. De vlaamsche afdeeling kijk ik gewoon niet meer in; het is eig. toch maar bèst dat we van die lui afkomen! - Mijn *bloknootjes* vielen me mee; maar ik vrees dat in de volgende portie nu te veel polemiek staat. Misschien kan jij hier en daar wat schrappen, of bekorten. Die Raedt-de Canter-historie moet nu in ieder geval maar naar de rubriek *Panopticum*. (*De Hollandse kritica* is misschien nog niet eens zoo'n slechte titel ervoor; maar zet gerust iets anders.) - Kuyle kan misschien wat meditatiever van accent, maar de overeenkomst van heldenmoed tusschen de S.A. en dat loopen tegen die oude madam in Syracuse vind ik toch wel noodzakelijk. In mijn slotnoot over Mussolini staan misschien een paar herhalingen die je weg kunt werken. Als in principe deze notities geaccepteerd zijn kan je ze mij ook terugzenden; ik werk dat dan wel bij; of is het op de proeven ook goed? Graag spoedig bericht hierover en ook spoedig proeven, als het kan, maar dan van de *heele* portie. - Heb je al bericht van de Vlamingen? -

Bep komt eerstdaags voor *twee* dagen in Holland, waarvan maar één nacht in Den Haag. Zij zal je Woensdag a.s. opbellen voor een ontmoeting: zou je [jij en Ant? Dat is voor mij ÉÉN!! zoo worden wij...] eventueel om half 5 kunnen theedrinken in de buurt van het station? (Zij moet ook nog naar Amsterdam.) - Hartelijke groeten, ook voor Ant, van je

E.

P.S. Voor de eerste keer vind ik *Else B.* ‘onecht’ worden, in die scène van de Mama bij Peter.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 10 oktober 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 10 Oct. '35

Beste Eddy

Je drie zendingen zijn in beste vorm aangekomen. Brief over de Commune werd Maandag geplaatst, brief over de fotografie staat al gezet.

Zooals je gezien hebt, is er op het laatste nippertje nog meer *Blocnote* geplaatst dan ik voor mogelijk had gehouden; de zetter heeft daaraan het recht ontleend om er sterretjes onder te laten staan, en 'slot volgt' te proclameeren. Ik hoop daar intusschen het recht aan te ontleenen de rest van je *Blocnote* in Nov. te plaatsen. Hoe ik met alle nog gezette en aangenomen copie moet uitkomen, is mij nu nog een compleet raadsel. Ik zou overigens graag met je meegrinniken over de heele comedie, en die zware lange brief werd heusch niet met pleizier zoo degelijk opgesteld. Ik wil alleen een stuk in handen hebben, dat ik ieder oogenblik kan mobiliseeren, als het noodig is. Tot dusverre heb ik alle verklaringen in kranten afgewimpeld, omdat ik vind, dat wij zelf in *Forum* de uiteenzetting moeten geven. Maar eergisteren verscheen er in *het Hbl.* een stuk van Toussaint van Boelaere, waarin de heele quaestie in jezuïetische verdraaiing werd gepresenteerd. Ik heb nu Maurice gesommeerd mij te berichten, of hij dat stuk kletsmajoor heeft geïnspireerd, ja of neen. Het praatje van Toussaint is n.l. geheel volgens de ideeën van de Vl. redacteuren. 'In het bijzonder de heer ter Braak' had aan 'den schrijver Varangot' waarborgen gegeven, dat zijn stuk er in zou komen. Gelogen. Daarna 'was het conflict bijgelegd, omdat de Ned. redacteuren overtuigd schenen'. Gelogen. Vervolgens 'staken zij de koppen weer bij elkaar'. Gelogen. Enfin, het geheele verhaal is pus uit stinkende wonden. Het wordt dus hoog tijd, dat onze officieele uiteenzetting verschijnt; ik denk al in November. De *Maasbode* klopt de Vlamen uitvoerig op den schouder, omdat zij eindelijk ingezien hebben, 'dat vuur en water nooit kunnen samengaan'. Ik dementeer dit alles in *Het Vad.*, onder verwijzing naar de komende afrekening. Het is onzindelijk gedoe, maar ik *moet* het even au serieux blijven nemen. - Van Jan nog geen nieuws. Ik hoop maar, dat hij Vestdijk binnen kan loodsen, want er blijft anders letterlijk *niets* over. Zelfs *Den Gulden Winckel* is door den uitgever aan... De Bijenkorf versjacherd; Kramers is met Oct. afgedankt, het wordt nu een blad van 'frissche, korte aankondigingen', je weet wel. Als dit publiek wordt, zal ik er in de krant ook nog een noot over kraken! Ik heb nu de tijding pas onderhands van Kramers.

Zend dus geen nieuwe stukken meer voor *Forum*. Het blaast n.l. met verstopping zijn laatsten adem uit, hoe is voor de begrafenisondernemer zelfs nog niet duidelijk. -

De stemming is hier zeer duidelijk pro-Abessinië. Maar er zijn natuurlijk ook weer de bekende 'realistische' geluiden te hooren van de menschen, die niet kinderachtig-menschelijk willen zijn en de smeerlapperij goedpraten met 'het blanke ras' en de 'noodzakelijke uitbreiding' etc. - Het nieuwe boek van Huizinga, *In de Schaduwen van Morgen*, is ook uit.

Later meer. Hart. gr. van ons beiden voor jullie beiden
je
Menno

N.B. Schilt heeft een zin over Hitler geschrapt in het stuk over de fotografie. De krant zou daar voor vervolgd kunnen worden wegens de clausules van het 'vreemde staatshoofd', schijnt het. Het is dus alleen 'om de letter van de wet'.

Zoo juist je kaart. Ik wacht op Bep's telefoontje. Komiek: over mama bij Peter heb ik Vestdijk *precies* hetzelfde gezegd! Het is een geconstrueerde overgang naar de weer absoluut verantwoorde 'Duitsche' stukken.

Vind je Beckmann niet goed?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [12 oktober 1935]

aant.

aant.

Parijs, Zaterdag.

Beste Menno,

Dank voor je brief. Ik vraag me af voor welk tijdschrift ik met mijn notities door moet gaan, als *D.G.W.* nu ook al vervalscht is. Jan moét het in orde brengen, voor ons allemaal![*]

Ik heb het MS. van 70 blzn. *Blocnote* naar Querido gestuurd, omdat hij er 'misschien wel een boekje van wou maken'. Dit toen ik hem gezegd had dat Boucher het wel wilde. Dus wie weet wat dat wordt. - Ik zal er voorloopig toch maar mee doorgaan

Je hebt volkomen gelijk dat je die rotzooi met de Vlamen even au sérieux neemt. Laat ze in ieder geval hun figuur hebben. Als je een opgewekte lezing geeft van de vergadering met de 'allez's!' en 'ge moet toch ook van onzen standpunt kunnen vertrekken' kom je een heel eind. Die brief van jou aan mij is bij jou; je zou hem kunnen citeeren! Geef vooral een *komische* kijk op die heeren, als het zoover komt. Al moet het *beginsel* natuurlijk hooge ernst blijven!!!

Antonini is terug - belt daarnet op dat hij ons zien wil.

Ik heb met Malraux tegenwoordig ook lange discussies over de hiërarchie. Hij wil nl. ook hiërarchieloosheid, maar dan vanwege het communistische beginsel van gelijkheid. Ik vraag je! Er zijn dus intelligente menschen die zulke hypocriete leugens slikken. - Ik ga er bepaald over schrijven; de vraag is maar weer: waar?

Jij wilt geen ladder - geen 'échelle de valeurs'. Maar je wilt misschien een centrum: de honnête homme. Dat Nietzsche een honnête homme is en Zijlstra niet, kan jij wschl. niet tegenspreken. Zijlstra valt dan buiten het centrum.

Kan je mij 1 ex. bezorgen van Huizinga's boek? Hij stuurt je wschl. een ex., kan ik dan dat krijgen van de krant? Anders gewoon te leen? - Geef het dan aan Bep als je haar ziet (ze logeert die ééne avond bij broertje Bob). Ze wil ook graag van je leenen: *The Egoist* van Meredith. Geef je haar dat dan ook?

Later meer, en steeds hartelijk je

E.

[*] Vestdijk is, hoe meer ik erover denk, eigenlijk uitstekend in die combinatie. En jij hebt dan wat rust.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag.

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[16 oktober 1935]

aant.

aant.

Woensdag.

Beste Menno,
Je stuk over de revolutionaire auteurs ontvangen. Gogol is niet zoo on-opbouwend in Sovjet-R. als je denkt. Bravo voor Panfjerov! - Stuur me *alsjeblieft* het stuk van bolle Ton over de ondergang van het cynisme, en je antwoord of wat hierover ook nog door je geschreven wordt.
Hart. gr. van je
E.

Guilloux en Pia zenden je boeken; beide zéér de moeite waard: Guilloux 1e rangs.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 17 oktober 1935

aant.

aant.

Parijs, Donderdagavond.

Beste Menno,
Bep, gisteravond teruggekeerd, zei me dat je haar een artikel had willen meegeven maar dat zij (of jij) het vergeten had. Over de Landdag? Stuur het me alsjeblieft, met het gevraagde stuk van bolle Ton.
Dan: Gráág Huizinga. Kan je me niet een ex. bezorgen van de krant? H. zou je toch een ex. sturen? Anders graag te leen.
Dan: het art. van Halbo C. Kool over mij dat in het *Cr. Bull.* schijnt te hebben gestaan en dat ik niet zag. Misschien heb je dat nog? Wil je anders Mayer opbellen en hem vragen mij dat nr. te bezorgen (al is het wel jammer van het geld)?
Dan: schrijf me wat over de Vlamingen. Bep zei dat ze ± ruzie met elkaar gekregen hebben, maar hoe en wat is me niet duidelijk geworden.
Chiaromonte zei me dat hij een heel aardige brief van je had gekregen, maar hij zit op het oogenblik in allerlei moeilijkheden en hij wou er je behoorlijk op antwoorden.
Bep komt hier nog wat onderzetten, dus hartelijke groeten voor jullie 2 van je
E.

[E.d.P.-d.R.:] Ik had n.b. Ant moeten vragen hoe zij thee zet! Volgens Eddy is zij een van de twee Holl. vrouwen of vrouwen-ueberhaupt, die verrukkelijke thee maken. Hij was op het punt je het geheim te vragen en gaf het toen, bitter geworden in vier

jaren huwelijk, als hopeloos op. Ik voor mij geloof trouwens dat het iets occults is, en op zijn minst een gave. Chiaro heeft brief gekregen, maar zit vol met rotwerk en is suf. Het was gezellig jullie te zien.
Bep.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 20 oktober 1935

aant.

aant.

Den Haag, 20 Oct. '35

Beste Eddy

Ik ben bezig de restanten van het *Forum*-geschil op te ruimen; heb geen gevoel van vrijheid, eer het laatste nummer de deur uit is. Inderdaad schijnt er onder de Vlamingen ongenoegen te zijn, want zij kunnen geen gezamenlijke verklaring van het geval opstellen; en Herreman heeft mij een langen brief geschreven om mij duidelijk te maken, dat hij niet onder één deken lag met zijn collega's; hij had alleen toegegeven om *Forum* te behouden. Enz. enz. Het kan me eigenlijk allemaal niets meer schelen; er zijn belangrijker dingen aan de orde. Alleen wil ik een duidelijke uiteenzetting van het geschil; ik heb een project gemaakt, dat nu circuleert. Vestdijk is inmiddels met Marsman bezig nieuwe mogelijkheden te zoeken voor een soort voortzetting van de '*Forum*-idee' zonder papen. Ik heb hem natuurlijk alle steun toegezegd, maar ambieer zelf geen redacteurschap. Hoe meer alle tijdschriftpolitiek in de eerste tijd langs mij heengaat, hoe liever het me is. Ik zal me bovendien als criticus van *Het Vad.* veel vrijer voelen jegens de litteratuur, die telt, als ik niet meer de leiding heb van een groep. - Overigens is er pas als no. van de *Vrije Bladen* een weer voortreffelijke novelle van Vestdijk verschenen, *De Bruine Vriend*. Volkomen vrij van zijn formalistische neigingen, in de sfeer van *Ina Damman*, maar zoo mogelijk nog beter, vind ik.

Het artikel, dat Bep niet meenam en dat ik je zal zenden, is een stuk over de N.S.B.-poëzie van George Kettmann jr. Een miskend heertje, dat dicht over 'leve 't geweld in de wereld' en 'je zwarte hemd aan, makker!' - Ik was met Ant op de meeting voor de democratie als protest tegen den landdag van Mussert; meer dan 40.000 menschen met gebalde vuisten en spreekkoren. Ik kan niet zeggen, dat ik me ook maar *zoo*veel solidair voelde met *deze* massa, al is zij voor het oogenblik voor ons nog de beste; bovendien geloof ik niet, dat zij bij machte zal zijn een flinke coup d'état van wat zwarthemden te beantwoorden. Mijn eenige hoop is gevestigd op het 'legale' onbenullenkarakter van de N.S.B.-proleten. Zoolang zij niet actief aan wapening op groote schaal gaan doen, krijgen zij hier de macht niet.

Het boek van Huizinga en het stuk van Kool krijg je morgen via *Het Vad.* toegezonden. Ik schrijf deze week over het boek van Huizinga (na vandaag het corrupte wijfje Boudier-Bakker van plagiaat beticht te hebben). Het is ongetwijfeld hier en daar belangrijk en boeiend, maar de toon van de Leidsche papa blijft intens hinderlijk. Niettemin zal ik probeeren het zooveel mogelijk in het anti-Mussert-offensief in te lijven.

Ik wacht nieuwsgierig op de boeken van Pia en Guilloux! Tot nu toe kwamen ze nog niet.

Hierbij het theerecept. Ik hoop, dat het geen quaestie à la poésié pure is!
Hart. gr. voor jullie beiden van ons
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 20 oktober 1935

aant.

Parijs, 20 Oct.'35.

Beste Menno,
Hierbij een stuk dat ik gisteren schreef, naar aanleiding van het schoften-artikel van Van Duinkerken. Ik hoop dat je je ermee vereenigen kunt; het neemt je misschien een hoop werk uit de hand! Schrijf er, als je wilt, iets boven - of onder; mijn *bedoeling* is het als ingezonden stuk aan te bieden aan *Het Vaderland*. Kan het niet als zoodanig, kan je er dan een gewoon artikel van maken? Het is tenslotte te mal dat al die klungels overal over deze Forum-kwestie loskomen, terwijl wij niets zouden zeggen. Laat ze er dan van hebben wat ze ervan hebben kunnen: tegen jou en mij samen hebben ze 'hard werk', als je het ook daarop zet!
Wil je over dit stuk nog correspondeeren, graag - maar probeer wel het zoo gauw mogelijk te plaatsen. Als het niet in *Het Vaderland* kan, waar dan wel? - Mochten er een paar dingen zijn die je liever veranderd hebt, doe dat dan gerust, maar *houd deze lezing dan voor mij aan,* want dan publiceer ik dit nog eens in *Blocnote* of zoo.
Op mijn andere vragen krijg ik zeker nog antwoord. Geloof me hartelijk je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag.

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [21 oktober 1935]

aant.

aant.

Zondag.

Beste Menno,
Gisteravond nog postte ik een groote enveloppe met een repliek van mij tegen V.D.; en het stukje van V.D. zelf erin. Stel me even gerust, want gegeven de Zondag heb ik het maar zóó op de bus gedaan.

Hierbij een bespreking van *Dr. Dumay* in een Indisch blad, *De Orient!* Lijkt het je mooi? Zag je het al eerder? Ik kreeg het van Rudie, dus het zou me verwonderen als hij het jou niet vertoond had. Maar als je het nog niet hebt, kan je het houden.

Het boek van Guilloux - zond hij het je al? - is uitstekend. [Er is soms iets van Gogol in, maar het bittere, en de figuur van Cripure (in werkelijkheid Georges Pallante) is eersterangs.] Maar het benieuwt me wat je zeggen zal van *La Vie de Familie* van Pascal Rose! Een van de gekste boekjes die ik ooit las. Het zijn de 'mémoires' van een vriendin van Clara M., zekere Rosy Ternova, een volslagen malloot eigenlijk, met een soort lucide humor - overigens een soort wrak nu, na 3 alleronmogelijkste echtgenooten. Pia heeft deze mémoires voor haar 'in elkaar gezet' - hoopen geschrapt en zoo, - en er een 'roman' van gemaakt. Maar tenslotte is alles van *haar,* wat ik wel prettig vind voor Pia, onder ons gezegd. - Het gekste van alles is dat je, als je dit leest, tenslotte *alles* verwacht; als ze opeens door een olifant gevioleerd zou worden, zou je ook zeggen: 'het is best'. Dan staat er zoowat geen enkele bespiegeling bij, - want die waren allemaal zoo bête, dat Pia ze zonder uitzondering geschrapt heeft. Het 'zuiver verhalende' van dit toontje is nu ook wel merkwaardig! - Pia zou het je zenden; lees het in ieder geval.

* * *

Kijk dat stuk van me nog eens na, als je het plaatst. Als je vindt dat de opmerkingen over Slauerhoff verzacht moeten worden, mij best. - Verder heb ik 'beursheid' geschreven (bij het stukje over *Nachttrein* van Walschap) dit moet wschl. beur*sch*heid zijn? - Maar nu nog iets: als het stuk niet in *Het Vad*. komt, zal ik wschl. de heele spelling nog moeten veranderen???

Was het Van Duinkerken of Van Heugten, die ons vroeger '18^{e}eeuwschheid' verweet? Dat was oneindig intelligenter, maar het vloekt tegen de 'auto en avion'. Als je dus zeker weet dat het V.D. was, kan je dat er ook nog bij zetten. Maar noodig lijkt het mij niet.

Ik zou wel eens willen weten of deze kloot jou werkelijk nog een beetje goedgezind is, of alleen: vergeleken met mij, en omdat hij *mij* zoo ontzettend haat! Maar het is werkelijk waar, en allerminst komedie, als ik zeg dat ik 's mans haat oneindig beter verdragen kan dan zijn leugens en zijn botheid. Ik zou het wérkelijk bijna jammer voor de katholieken vinden dat ze 'voorgevochten' worden, niet door een behoorlijk polemist (als Van Heugten misschien), maar door twee dorpspastoors-met-een-bibliotheek, als deze V.D. en de unspeakable Knuvelder.

Hier laat ik het bij, voor vandaag. - O neen, dit nog, dat je misschien niet weet: ik kreeg vanmorgen een briefje van Greshoff met deze zin tot begin: 'Coenen heeft op de allerbeschetenste manier toegestemd in Vestdijk'. Gr. zegt dat hij er eig. nu al genoeg van heeft, maar het belang van het tijdschrift gaat voor en hij heeft 'Simon' nu geschreven om naar Brussel over te komen voor een voorafgaande bespreking. Por jij nu, zoonoodig, gezegden 'Simon' aan. Maar het zal wel niet noodig zijn, want als redacteur van *Gr. Ned*. wordt hij 'aandeelhouder', 'mede-bezitter' of zooiets. Dat is op zichzelf al niet te verwaarloozen voor iemand die 'geldzucht' boven 'eerzucht' laat gaan. (Ik zeg dit overigens zonder hatelijkheid.) - Hartelijke groeten, ook voor Ant, van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [22 oktober 1935]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Dinsdag.

Beste Menno,

Ontvangen: een brief, 2 artikelen in de krant, een uitknipsel over De Lang, een theerecept! Dank voor alles. Over De Lang schrijf je niets; wat moet ik daaruit opmaken? - Tenslotte een dossier! Dat vergat ik.

De 2 stukken zijn best; vooral dat over Kettmann. Je mag je wel wapenen - met een amerikaansche boksbeugel met punten bv. (voor fascisten precies niet te erg!) - als je met het schrijven van zulke stukken voortgaat.

Het 'dossier' is fraai. Ik bewonder Jan's diplomatieke vermogens en zijn koppigheid. Coenen is een ouwehoer in het quadraat. Dat 'je hebt zoo'n haast, je bent zoo heet gebakerd', dat telkens terugkomt!

Wat doet Vestdijk? Heeft hij - o, schrikbeeld! - het geld kunnen vinden, en willen uitgeven, om naar Brussel te gaan? Wil je hem vragen mij *De Bruine Vriend* te sturen, of kan jij mij die bezorgen? Als V. met 1936 in de redactie van *Gr. Ned.* plaats neemt, zal ik zorgen dat ik voor het December - nr. dat stuk schrijf, dat ik over hem schrijven wil.

Ik wacht op Huizinga, met ingevoegden C. Kool; en verder, met spanning natuurlijk, op de berichten over mijn 'verweer'. En op proeven van *Forum*. Voor het slotnr. zal ik toch nog een panopticumpje leveren, om daar niet te ontbreken! (Hoe graag zou ik, inplaats daarvan, mijn stuk tegen Van Duinkerken erin zien staan!)

Het is vervelend dat de club van Rühmke-Kramers tot niets komt. Ik zou graag wat behoorlijks rapporteeren - eindelijk! - aan de mannen van *Vigilance*. Overigens voel ik persoonlijk verreweg het meest ervoor om ver weg te gaan: naar Indië (Bep màg van den dokter!) of anders naar Portugal!

Als je me de verzen van Kettmann stuurt, maak ik misschien een panopt. op rijm voor ZEd. cum suis; lijkt dàt je aardig? Dan sterven we met een antifascistische kreet op de lippen, even dapper als die leider in zijn tooneelstukje.

Jan komt Donderdag of Vrijdag hier.

Las je het allervermakelijkste stuk van Donker over Den Doolaard in de *N.R.C.* (van 19 Sept., maar ik zag het nu pas); wie had gedacht dat die Nico nog zoo leuk kon zijn? Maar het is werkelijk zeer de moeite waard; als je het niet kent zal ik het je opsturen, maar geef het me vooral terug!

Ik eindig nu, met het uitspreken van de hoop dat het theerecept van Ant(je) Faber-ter Braak (dit is de engelsche manier, zie Barrett-Browning!) mij vele geneugten bereiden zal op dit gebied. Maar ik geloof het niet. Ik geloof aan een theedemon die zich door Bep *niet* violeeren laat!

Hartelijke groeten onder ons 4,

je

E.

Ik raad je sterk aan te lezen: *Staline* door Boris Souvarine; een boek dat ook Gans zou verrukken! (Uitg. Plon.) Malraux is er niets over te spreken en beschouwt dit, van een partijgenoot komend, toch als een 'slechte daad', maar het is zeer boeiend, zeer helder en overzichtelijk, ook voor de heele bolsjewistische beweging en

voortreffelijk gedocumenteerd. ‘Souvarine’ is in werkelijkheid een fransche jood - oud-militant - genaamd Lipschitz - (of -schütz).

Is het niet mogelijk om de antifascistische intellectueelen, kunstenaars, enz. op ongeveer dezelfde manier te wapenen als die idioten zelf? Riemen tegen riemen en beenkappen tegen beenkappen. Het is nu eenmaal de moderne oorlog, die een ‘gelijkwaardige’ bewapening wil. We kunnen er dan bij zetten hoe belachelijk we onszelf vinden, maar waarom we het tòch doen. Het huis van Kramers kan dan meteen de generale staf worden! Ik stel voor: groene of violette hemden, om ons van de communisten te onderscheiden. En *langere* knuppels dan die door Mussert worden uitgedeeld, dat is misschien het voornaamste. En laat ons dan optochten houden met pakkende leuzen, door jou en mij opgesteld. Jij krijgt dan ook je zin, volgens het gezonde principe dat je muscels niet met ‘den geest’ kan bevechten.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 23 oktober 1935

aant.

aant.

Parijs, Woensdag.

Beste Menno,

Tegelijk hiermee zend ik je een boekje van Gobineau dat wat ‘biologisch’ is, maar toch heel curieus. Het is een cadeautje voor je bibliotheek, en je kunt er zelfs een preek van maken, want het is onbekend en pas uit. - Huizinga kreeg ik vanmorgen, en ook het diepe denken van Kool. - Kan je mij dat boekje zenden (dat je besprak) over sovjet-schrijvers? Ik schrijf er juist een heeleboel over, dus dat zou me prachtig te pas kunnen komen.

Bij voorbaat dank en hartelijk je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 24 oktober 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 24 Oct. '35

Beste Eddy

Bedankt in de eerste plaats voor je vele zendingen, vooral voor Gobineau, die mij zeer interesseert; als ik nu maar een paar oogenblikken kan vinden om het boek te lezen, want het was de afgeloopen dagen schrikbarend druk in de journalistiek. Vandaar, dat ik je alleen met drukwerken verzorgde en nog niet antwoordde. Het stukje over *Dumay* heeft iets roerends; de wijze vooral, waarop de man het verhaal navertelt, is zoo onweerstaanbaar komisch, terwijl hij het toch net niet heelemaal verkeerd vertelt, dat ik werkelijk even blij was voor deze menschen, dat zij nu tenminste ook eens een boek van mij hebben gehad, niet zoo onbegrijpelijk en hautain, maar echt gewoon. Voor mij begint *Dumay* juist door deze elementen onverteerbaar te worden; ik las er laatst nog eens in naast *Hampton Court* en moest bevinden, dat *Dumay* het *absoluut* aflegde. Op *H.C.* ben ik nog altijd een beetje trotsch, voor *Dumay* heb ik alleen maar nog wat genegenheid.

Gisterenavond heb ik een ander naar de beroepscomedie laten gaan en ben zelf naar een repetitie van *De Pantserkrant* gaan kijken, die 31 Oct. vertoond wordt. De regisseur, een heel geschikt mannetje (stadium: ambtenaar der gemeente met lectuur Du Perron-ter Braak op tooneel geprojecteerd), had er mij om gevraagd. Het was een prachtige sensatie, die ik niet had willen missen. Er zit een tooneelschrijver als bijfiguur voor mijn schelmenroman in! Een groot aantal studenten, allen zeer zenuwachtig, omdat zij voor den vader van hun personage moesten optreden. Een tandarts(!) speelt Pankow; type jeune premier, die erg overtuigend pathetisch doet, als hij mijn ideeën ventileert, maar natuurlijk absoluut onmogelijk, al doet hij het 'voor tooneelbegrippen' nogal goed. Voor de rest liep het heel aardig; vooral de hoofdredacteur is goed, en Peters lijkt op De Lang. Het regisseurtje had er een *regieboek* bij, waarin ik eerbiedig gekeken heb; teekeningen, 'wenken', vaktermen bij de vleet. Ik meen nu wel precies te begrijpen, wat het vermaak is van tooneelauteur te zijn; het is ook een vorm van Wille zur Macht, de leege huls te zijn, waaruit al dat gerumoer en heen-en-weergeloop potentieel is voortgekomen. En onwillekeurig ontkom je niet aan de neiging om iemand, die er precies naast is, ontzettend hard uit te lachen, want hij lijkt je gewoon een idioot (wat hij ook wel zal zijn).

Veel tijd noodig gehad voor Huizinga. Ik vind hem altijd weer zoo verdomd aanmatigend en vooral 'gepast', dat het me groote moeite heeft gekost een hoofdzakelijk lovend en toch *voor hemzelf* critisch stuk te schrijven. Zeg me je meening eens over dat boek.

Nog geen van de twee geannonceerde boeken (Guilloux en Pascal Rose) ontvangen!

Nu over je 'verweer'. Ik heb er niets tegen, en begrijp, dat je het schreef, al zou ik het zelf niet tot zooveel volharding hebben kunnen brengen, gezien de *absolute* verlogenheid van den schrijver, die (naar ik wel gemerkt heb) zelfs zeer stomme menschen duidelijk is. Maar ik kon het niet in de krant zetten, 1° omdat wij nu wel vermoeden, dat Ton het bewuste stuk heeft geschreven, *maar dat niet te bewijzen is*, aangezien het ongeteekend en dus redactioneel is verschenen (ik heb zelfs bij oogenblikken *werkelijk* getwijfeld aan het auteurschap van v.D., omdat hij dan toch wel een ontzettende quadraat-stommeling en verzande platvoet moet zijn, meer zelfs nog, dan waarvoor ik hem verslijt), 2° omdat de Ned. redactie te kennen heeft gegeven, dat zij geen publicatie van haar standpunt zal geven *voor* er in *Forum* een officieele verklaring is verschenen, en ik dus onmogelijk in *mijn* krant een stuk kan opnemen, dat mijn 'eed breekt'. Als je het stuk later toch wilt publiceeren, moet je het dus zoo bewerken, dat v. Duinkerken er toch indraait; deze vorm kan hij stomweg doodslaan door te *loochenen*!

Persoonlijk maakt je stuk op mij den indruk, dat het *niet* zal overtuigen. De passage over Slauerhoff doet denken, dat je achteraf op hem wraak wilt nemen, wat stellig je bedoeling niet is; maar het deed mij zoo aan onder het lezen. Ik was overigens

ook van plan in een panopt. op dit stuk in *De Tijd* te reageeren, maar als de mogelijkheid bestaat, dat jij het doet, zie ik er met liefde van af. Ik zou je alleen aanraden het stuk sterk te bekorten en allerlei persoonlijk verweer vooral te schrappen; dat zou de polemische werking absoluut verhoogen. Het geval Slau zou ik *geheel* schrappen. In wat korteren vorm zou ik het, *hoop ik*, onder panopt. kunnen onderbrengen. Hoop ik: want ik weet volstrekt niet, of Zijlstra mij nog papier wil geven voor die laatste nummers, afgezien van het wettige deel, dat *al overschreden wordt* door de al gezette copie!!

De Bruine Vriend zal ik voor je vragen, het boekje van Proost stuur ik op (een *prul* overigens).

Van Jan hoor je nu wel alles over de redactioneele quaesties. De houding van Coenen is exemplarisch geweest en dat Jan heeft doorgezet, strekt hem tot groote eer. Groet deze man zeer hartelijk van ons! Ik schrijf hem nader.

Het stuk tegen v.D. of niet v.D. stuur ik je terug; kijk eens, wat je er mee doet. Ik voor mij ben er voor, tegen die papen op een veel *koeler* toon te spreken, kort en zoo zakelijk, alsof over 5 minuten de trein ging, die wij volstrekt moesten halen. Dit Roomsche gedoe is heusch *beneden ons* en (vergeef deze hiërarchische oprisping) wij zijn er dus *te goed voor*. Het fascisme is 10 × gevaarlijker momenteel.

Veel hartelijks van ons beiden, *ook* voor Bep,
je
Menno

Zoo juist ontvang ik het concept verklaring van de Ned. red. over het opheffen van *Forum* van Vic terug, die er mee accoord gaat. Die verklaring bevat een *minimum*, maar laat ieder van ons verder geheel vrij om er individueel aan toe te voegen (in *het Vad.* of elders) wat hij wil. Deze solidaire verklaring van de Ned. red. zal zeker den meesten indruk maken, want de Vl. liggen tot nog toe onder elkaar overhoop.

Het minimum lijkt mij persoonlijk scherp genoeg. En ik *spuug* verder alleen maar van het heele geval.

Het boek van Huizinga is van *Hein*. Stuur het hem bij *gelegenheid* terug, als je wilt.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 25 oktober 1935

aant.

aant.

Parijs, 25 Oct. '35.

B.M.

- Ik begon me net ongerust te maken, toen je brief kwam. Tant pis voor het verweer; voor de moeite ook, die ik me gaf. Om er een panopt. van te maken zie ik nu geen kans. Maar het afdoende is: je mededeeling dat Ton Ton niet is, of niet kan zijn; ik dacht dat dat zeker was. Ik voor mij *ben* zeker dat hij het is, jij trouwens ook, maar ja... - Ik ben verder ijverig bezig met notities over het Congres, maar voel me ook hier erg onzeker, omdat ik niet weet of dit ook tenslotte niet voor de prullemand geschreven wordt. Voor *Gr-Ned.* zal het wel te veel zijn, en iets anders is er niet.

Enfin, we wisten wat we deden toen we *Forum* lieten opvliegen; maar we zullen even moeten wennen! Ik kan me overigens voorstellen dat je je bekomst van het heele gedoe hebt; Dit is de smeerlapperij geweest van *onze* 'politiek', toen we iets 'bereiken' wilden. - -Jan is hier, maar op het oogenblik uit; toch zal ik je ook namens hem veel succes wenschen met de voorstelling! Aan Huizinga ben ik nog niet toe. Later meer dus.

Hartelijk je
E.

[E.d.P.-d.R.:] Veel dank voor het theerecept. Het moet hem in het aanpakken met de vingers liggen, want de rest doe ik net zoo. Maar het *is* iets als poésie pure! Hart. gr. Bep

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 30 oktober 1935

aant.

aant.

Parijs, Dinsdagavond.

B.M.

-Querido heeft mij, met veel lullax, verteld dat hij de *Blocnotes* liever niet uitgaf; de boel is nu dus vrij voor Boucher. Ik heb Q. gevraagd jou de copy te sturen. Wil je zoo goed zijn die, als je langs Noordeinde 39[a] komt, even af te geven? liefst aan Boucher Jr. in persoon. Bij voorbaat dank.

Heeft Ina geprotesteerd of eenig ander geluid van zich gegeven? Jan Gr. heeft het verhaal gedaan, hier, van hoe je aan je ontdekking kwam; werkelijk zeer mooi. Er is dus een 'demon van de eerlijkheid'.

Jan gaat morgen weg. Ik hoop zoo zoetjesaan mijn proeven van *Forum* te ontvangen. Ik vroeg je Kettmann, niet Proost, - maar geen van de 2 is *noodig*.

Het was heel gezellig hier met Jan; na zijn vertrek ga ik weer aan het *blocnoten* + een stuk over Simon Vestdijk (voor *Gr. Ned.*, ter presentatie ook!)

Hart. groeten van je
E.

Woensdagmorgen. - Daarnet je stukken gekregen. Ina is overheerlijk! Maar ze heeft dit keer ongenadig op haar pokkel gehad. De *toon* van zoo'n Ina zegt al alles, ook over Jacoba.

P.S. Heb je *De Korte Baan* gekregen? Ik maar 2 exx!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [2 november 1935]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 2 Nov.

Beste Menno,

Laat eens wat hooren!

Q. schreef mij dat hij jou de copy zou sturen. Wil jij - of Ant - nu die 3 nagezonden blzn. op de juiste plaats leggen en dan de copy zoo gauw mogelijk naar Boucher brengen (of sturen)? Ik zou graag willen dat Boucher gauw besliste en mij schreef, ook met het oog op de verdere notities.

Zoodra ik *De Bruine Vriend* heb, ga ik een stuk schrijven over Vestdijk; het moet ± 15 Nov. bij Coenen zijn, want het komt in het December-nr. Zeg V. dus dat hij mij zoo spoedig mogelijk dat boekje zendt.

Nog geen tijd gehad om Huizinga te lezen. Je stuk erover was heel goed, en Jany schreef me over het boek en heeft er bijna precies dezelfde kijk op als jij in je brief.

Ik doe niets dan pennen - over het Congres met bijbehooren nu - en weet van buiten dus weinig.

Hoe is de opvoering van de *Pantserkrant* geweest? Schrijf gauw. Veel hartelijks onder ons 4

je

E.

2 Nov.

Daarnet je vrind Otten op bezoek gehad - toen ik uitging om dit te posten, de briefkaart doe ik hier nu maar in. Ook *De Br. Vriend* gekregen + *Oubliette*, dat is dus in orde. Wil je V. zeggen dat ik graag een recensie-ex. van *De Br. Vr.* zou bezitten?

Met Otten in de *Murat* zitten praten. Hij was gekomen, zei hij, om met mij te praten omdat hij ook zoo tusschen de notarissen zat. We hebben dus groote uitwisseling gehad van erfenismisère. Maar het is wonderbaarlijk zooals zoo'n kloot zichzelf in ieder opzicht met ‘hoogere’ argumenten tegenspreekt. Dit soort weekdieren weet werkelijk niet hoezeer het zichzelf zit te beduvelen, dat maakt eig. ieder gesprek met hen overbodig. - Hij begon met te vertellen dat deze tijd eig. zoo goed was (ik heb gezegd dat ik hem bescheten vond) - want je werd zoo gedwongen het laatste uit je te halen, enz. (ik heb hem op dit gebied in zekere zin wel iets toegegeven), - maar daarnaast blijkt dan uit alles dat hij *doodsbenauwd* is om zijn geld heelemaal kwijt te raken; want hij is physiek niet sterk, en les geven is ook niet leuk, enz. Maar... al je geld verliezen is tòch niet zoo ‘erg’; o, neen, alleen maar ‘zuur’. En als je dan verder praat merk je dat de mossel al klaar staat tot *alle* smeerlapperijen, onder het motto dat je sommige dingen moèt doen (bv. tegenover je vrouw en kinderen) en dat die noodzakelijkheid van de smeerlapperij weer een *hoogere* moraal maakt.

Tenslotte haalde hij er het christendom bij en zelfs het voorbeeld van Christus, - zoodat ik heelemaal bokkig werd en hem verteld heb dat ik deze heele manier van redeneeren beschouwde als het type van de hypokriete levensbeschouwing, en dat ik iemand die tot smeerlapperij verplicht was, nog altijd hooger aansloeg als hij dat als smeerlapperij erkende, dan als hij zich op de borst begon te slaan met het praatje

dat hij nu aan de hoogere moraal toe was. Hij was het natuurlijk heelemaal oneens met mij en zei dat hij zoetjesaan weg moest omdat hij pijn aan zijn keel kreeg van het discussieeren. Als het niet zoo'n verlegen lul was, zou ik hem gezegd hebben dat *ik* hem niet geroepen had; nu heb ik me alleen maar ongerust betoond over het les geven dat hij zou moeten doen met een zoo delicaat instrument. Ik heb hem een goedkoop restaurant in de buurt gewezen en zijn koffie betaald, want ik *ben* au fond een goeie kerel, ik ook, op mijn manier. Hij zou me misschien nog eens opbellen, als zijn keel het experiment aandurfde. Ik hoop dat hij het niet doet, maar anders: soit.

Ik vraag mij alleen af waaròm zulke lieden - laatst Halbo Kool en nu weer deze Otten - mij eig. willen spreken. Het is evident, en het blijkt uit iedere regel die ik schrijf, dat ze niets met mij te bepraten hebben. Bep denkt dat hij nu in Rotterdam kan gaan vertellen dat hij ‘een flitsend gesprek’ met mij heeft gehad, waarin hij ‘dien du Perron toch de waarheid gezegd heeft’; - ik geloof het niet eens, en als het zoo was zou het me niet kunnen schelen. Maar ik begrijp werkelijk niet waar het plezier gezocht moet worden, niet alleen voor mij, maar voor hen zelf, van ontmoetingen als die van daarnet.

Dit soort lapzwansen is er zoo op getraind om ‘in den geest’ hooger te leven dan hun werkelijke stand, dat ze niet eens merken hoè ze in de leugen leven. Tenslotte doet zoo'n ontmoeting me weer aan den lijve voelen voor welke ‘geest’-leugenaars jij je *Politicus* hebt geschreven; misschien is dat het nut ervan. Laat je, als je hem weer ziet - en ik niet - toch eens uitleggen waaròm hij me moest opzoeken. Als hij nog terugkomt, zal ik het hem zelf vragen.

Hartelijke groeten, nogmaals, ook voor Ant,
van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Zutphen, 3 november 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Zutfen, 3 Nov. '35

Beste Eddy

Deze week was zoo vol van vermoeiende en bovendien veelal zeer deprimeerende besognes, dat ik niet tot schrijven kwam en nu maar voor een paar dagen naar Zutfen ben gevlucht om wat rust te hebben. Niet alleen, dat het aan de krant erg druk was, maar ook de *Forum*-quaestie heeft weer een hinderlijk element meer opgeleverd. Ik had n.l. het Nov.-nummer opgemaakt, waarin onze verklaring, en

daarin natuurlijk *Virginia* opgenomen. Daarop ontvang ik een brief van Zijlstra, nota bene, waarin hij mij verzocht *Virginia* niet te plaatsen, omdat (let wel!) de Vlamingen er toch zoo tegen zijn en het hem persoonlijk onaangenaam is. Die brief was zoo gesteld, dat ik er bijna niet meer aan kan twijfelen, of ik was bijna het slachtoffer geworden van een verdomd gemeene manoeuvre. Zijlstra en de Vlamingen schijnen er n.l. op gerekend te hebben, dat zij er in zouden slagen ons een sobere verklaring te laten publiceeren, en *dan Virginia* 'zoek te maken'. Met recht kun je hier van smeerlapperij spreken. Ik heb Zijlstra nu dit geantwoord: als *Virginia* niet in het Nov.-nummer verschijnt, treed ik onmiddellijk af als redacteur en draag geen enkele verantwoordelijkheid meer voor de beide laatste nummers; tevens, dat ik mij in dat geval *verzet* tegen de nu opgestelde verklaring en die *niet* onderteeken. Van beide omstandigheden zal ik dan rekenschap afleggen aan het publiek in een verklaring, die ik aan de kranten zal verstrekken. Mijn geduld is op, en deze brief is mijn laatste concessie. Ik heb er nog geen antwoord op, maar de mogelijkheid bestaat nu, dat ik morgen al geen redacteur meer ben. Deze slinksche streek, die natuurlijk in Brussel tusschen Zijlstra en Maurice is bekokstoofd, heeft me intusschen razend gemaakt en mijn brief aan Zijlstra is dus in krachttermen gesteld. Als zijn antwoord niet in alle opzichten bevredigend is, laat ik de bom barsten en vertrek bovendien (hoewel het voor mij allerlei zakelijke moeilijkheden zal meebrengen) op staanden voet naar een anderen uitgever. Het is nu welletjes. In ieder geval is het een geluk, dat onze redactioneele verklaring nog niet was verschenen! Overigens twijfel ik er niet aan, of Vic en Vestdijk weten van deze heele smeerlapperij niets af en zullen zich, in geval van usurpatie, met mij solidair verklaren, zoodat er dan nog een flinke afrekening kan volgen. Ik weet nu niet, of ik je *Blocnote* nog bezorgen kan, want zeker is, dat bij een conflict de laatste *Forum*-nummers alleen nog pro forma en dus uiterst dun zullen verschijnen. Maar alles is al gezet, dat heb ik zelf geconstateerd.

Verder is Donderdag *De Pantserkrant* opgevoerd. Het was een succes; vooral het tweede bedrijf is uitstekend gespeeld, dank zij een werkelijk uitstekende Ritzel en een Pankow, die mij geweldig meeviel. Ik laat nu daar, wat 'tooneel' waard is; in ieder geval hadden de studenten er voor hun pleizier geweldig hun best op gedaan; en wat zeggen nu 'de heeren' van de critiek? Het is één reeks kleine, geniepige wraaknemingen, waaruit blijkt dat deze journalisten boter op het hoofd hebben. Aangezien zij niet kunnen ontkennen, dat het stuk boeide en dat naar de dialogen gespannen werd geluisterd, komt nu het verhaaltje, dat de schrijver alles te danken heeft aan de opvoering; dat er geen 'actie' in het stuk zit, dat die Pankow 'een gemeene kerel' is, dat ik een 'warhoofd' ben en 'essays aan elkaar geregen heb' etc. etc. Van de rol van Ritzel heeft niemand ook maar iets gesnapt. Natuurlijk maken alle 'collega's' dankbaar gebruik van mijn *Brief aan een Vijandin*, wat ik hun niet kwalijk mag nemen; maar zij zien er niet tegen op, die brief zoo te verdraaien, als zou ik daarin gezegd hebben, dat ik mijn stuk zelf een prul vond, en dus, zooals sinjeur Cornelis Veth in *De Telegraaf* schrijft, 'ik ben te beleefd om dat tegen te spreken', met name deze Veth heeft een zoo fluimig en vuil en stom stukje gekalkt, dat ik me bij het lezen gêneerde voor de gemeenheid van alle rancune, die daar even geloosd werd. De algemeene *toon* van deze stukjes zegt dit: Waag het niet om op het tooneel te komen, waar men alleen domme problemen mag behandelen, want anders zullen wij krachtig betoogen, dat *wij* te stom zijn om te begrijpen en bovendien geen zin hebben om naar 'ellenlange gesprekken' te luisteren! De les uit dit alles is, dat ik er zelfs verkeerd aan deed *dit* Pankow-probleem te laten opvoeren, in de meening, dat het speelbaar zou zijn. Want het gekke is, *dat* de speelbaarheid evident was,... maar dat de heele pers opkomt voor Jan Rap, die geen zin heeft om zich in het probleem te verdiepen.

Basta. Het spijt me voor de studenten, die er hun best op hebben gedaan; voor mezelf is dit resultaat alleen een bewijs voor wat jij en ik allang hadden geconstateerd over deze kunst van 'das Zweite'. Zelfs een 'propagandistische uitbarsting' langs

dezen weg blijkt nog veel te hoog te gaan voor hen, die op de planken domheid wenschen à la Bernstein en Sacha Guitry, culmineerend in het genie van Duvernois. Maar aan de opvoering zelf denk ik met plezier terug; dat tweede bedrijf vooral was zoo absoluut *goed*, omdat het door menschen gespeeld werd, die althans iets van de zaak begrepen, weshalve 'Cor' zooiets nooit zou hebben gepresteerd. Misschien zouden ook deze menschen fluimen worden, als zij in het 'vak' doorgingen; ik neem het dadelijk aan; maar het waren juist de kleine technische tekortkomingen en de zekere naïveteiten, die mij boeiden en een ander gevoel gaven dan het gewone schouwburggevoel.-

Verder kreeg ik nog bezoek van Van Uytvanck, die mij teekende, en onderwijl antisemiet bleek te zijn geworden en 'welwillend' gezind jegens Hitler. Ik heb hem al poseerende het een en ander daarover verteld, waar hij weinig op terug gaf, behalve dan: dat hij altijd onbewust antisemiet was geweest en de Joden in Duitschland veel kwaad hadden gebrouwen. De complete Goebbels-logica.

Ina heeft, nadat ik haar met het hoofd in eigen beerput had teruggeduwd, niet meer van zich laten hooren. Waarschijnlijk was de kans *tot* succes haar nu toch te gering geworden. Maar de boekhandel vervloekt haar nu, want verschillende van die heeren zitten met 500 en meer exemplaren vooruit gekocht!

Ik zond je op verzoek van Vestdijk de twee novellen. Kettmann is spoorloos verdwenen; hij moet ergens liggen, maar ik weet niet waar. Overigens heeft hij in *Volk en Vaderland* een heel feuilleton terug geschreven, in een volkschen heldentoon, die mij *te* winderig is om er verder op in te gaan. Men moet voor het heele volk schrijven, ik ben een 'uitgepierde intellectueel' u.s.w.

De bundel *Blocnote* zal ik morgen bij Boucher afgeven. De notitie, die je me nog zond om in te voegen, laat ik maar zoolang hier, want ik ben al blij, als ik in de laatste nummers krijg, wat nu gezet is. Wat er ook gebeurt, welwillendheid behoef ik na mijn brief van Zijlstra niet meer te verwachten. Ik ben er zeker van, dat hij mij nu al, volgens het gewone principe, *haat*, omdat ik zijn zaken in de war stuur en het waag hem een ultimatum te stellen. Dat zouden Coolen en Helman toch heusch nooit doen!

De Korte Baan liep binnen. Het lijkt mij een *geslaagde* collectie, maar op de inleiding heb ik wel wat af te dingen. Natuurlijk *niet* op het afwijzen van de provincie! Maar er lijkt me een inconsequentie in te schuilen, vanwege de opname van den Doolaard en Helman.

Hart. groeten van ons beiden, ook voor Bep!
geheel je
Menno

Guilloux kwam gisteren binnen, Pia nog niet.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [3 november 1935]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs 3 Nov.

Beste Menno,
Dank voor het stuk v. Hein over de opvoering, waarvan ik vooral de laatste alinea hoogelijk apprecieerde. Toch zou ik graag eenige details van je zelf hebben. Ik stuur je eerstdaags nog iets voor *Panopt.* van het laatste *Forum*, om daar niet te mankeeren!
Wschl. gaan we Donderdag of Vrijdag a.s. voor 14 dagen naar Bretagne.
Hart. groeten 2 × 2, van je
E.

Bewaar deze laatste blik op het Trocadero, dat nu wordt afgebroken!

P.S. - In het café Murat zittend heb ik ook meteen mijn panopt. geschreven. Ik sluit deze briefkaart dus maar in dezelfde enveloppe.

Vergeet je nu niet wat ik je vraag? En vooral ook dat russische boek niet? Als je het liever niet mist, bestel het dan voor mij bij Mayer, maar laat hij het *omgaand* sturen!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 5 november 1935

aant.

aant.

Parijs, 5 Nov. '35.

Beste Menno,
Dank voor je lange brief. Schrijf me vooral alsjeblieft hoe de zaak verloopt. Als uitgever kan je natuurlijk zoo naar Querido of Van Kampen of een ander - maar Q. zal wel heel blij zijn met je.
Die opvoering-historie is ook teekenend. Ik zou daarover langer schrijven als de *Forum*-zaak niet zoo drong. Dus ditmaal alleen daarover.
Als je *Forum* met November verlaat, zet de kranten dan ook vol met de zaak en laat Zijlstra het figuur slaan van Strengholt. De achterbaksche ploertigheid in dit alles is prachtig: *Forum* wèl opheffen, maar voor een niet eens geplaatst *Virginia*. Ik hoop dat èn Vic èn Vestdijk je ditmaal zullen steunen; de zwaarste slag voor den ploert Zijlstra zou zijn als Vestdijk ook naar een anderen uitgever ging, wat *ik* in zijn plaats zeker zou doen aangezien hij mèt jou hier die schop krijgt ten believe van de Vlaampjes. Spreek hem er in ieder geval over, en laat hèm Zijlstra duidelijk zeggen hoe hij over deze handelwijze denkt.
Dat mijn blocnotes niet zouden verschijnen is zoo erg niet. Maar waarschuw mij wel, want dan probeer ik ze zoo gauw mogelijk te sturen naar *Gr. Ned.* - Stuur mij ook de 3 blzn. over Alexandroff (den man van *Murat)* terug, want die waren niet bedoeld voor *Forum,* maar om in de copy geschoven te worden die je naar Boucher zou brengen. En stuur mij ook de blaadjes terug over Fernandez, die ik je gisteren zond (als *Forum* onverhoedsch knalt), want dan kan ik die nú nog zenden voor *Commentaar* aan *Gr. Ned*. Het beste is dat je je even vergewist of mijn blocnotes

nog in Nov.-*Forum* komen of niet, omdat ik anders het heele Mussolini-deel naar *Gr. Ned*. zend voor December. Maar dan moet ik die blaadjes van Fernandez uiterlijk overmorgen hier hebben.

Houd me dus *precies* op de hoogte.

Nu verder. Als het bittere oorlog worden moet, dan stel ik je voor - het was een idee van Jan - om in België een brochure te laten drukken, op onze eigen kosten, waarin met *Forum* wordt afgerekend en dat ons afscheidsnummer wordt. Niet alles daarin hoeft polemisch te zijn. Ik zou zeggen:

1. Een stuk van Jan (over *Forum* in het algemeen).
2. Een stuk van jou (idem, of over wat je wilt: bv. wat Forum, het redacteurschap of zoo, voor je geweest is.)
3. Een stuk van Vestdijk.
4. Mijn stuk tegen Van Duinkerken. (Na het volgende).
5. Jouw *complete* verklaring over de Forum-affaire, (uit de kranten? aangevuld of wat je wilt; althans je heele verklaring van het geval + de correspondentie met Zijlstra).
6. Virginia natuurlijk.
7. Een paar fragmenten van de *Vlaamsche* redactie: de dingen die ik genoemd heb.

Het geheel kan gerust 4 vel worden, zooiets kost bij Breuer in Brussel heel goedkoop, en zeker met de belg. frs. van nu! Jan moet dan een behoorlijk uitgever vinden die de brochure krachtig verspreidt, en zich niet laat omkoopen door katholiek geld, dus liever in Holland dan in België. Misschien kan je Boucher er warm voor krijgen.

Overweeg dit in ieder geval. Ik stuur je brief door aan Jan, dat bespaart je 2 x schrijven.

Hartelijke groeten van je

E.

P.S. - Otten belde nog op, maar ik was uit en Bep had geen lust hem alleen te ontvangen dus heeft gezegd dat ze ook op het punt stond uit te gaan. Het is daarbij gebleven, wat me spijt om de vraag die ik hem stellen wou.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 7 november 1935

aant.

aant.

Den Haag, 7 Nov. '35

Beste Eddy

Hoewel ik haast geen tijd kan vinden om te schrijven, wil ik je toch gauw even bedanken voor je bijdrage ‘tot steun in den strijd’; want het is soms om den moed bij te verliezen, deze guerilla van flapdrollen, om met zekeren van Haaften te spreken. Maar ik ben nu zoo scherp opgetreden, dat Zijlstra bakzeil heeft gehaald en mij heeft geschreven, dat *Virginia* in Nov. geplaatst wordt. Als ik het nummer voor me zie, zal ik het gelooven, eerder niet; en dan staat nog te bezien, of er niet een nieuw smeerlapperijtje is gepleegd. Overigens is het me onbegrijpelijk, wat ‘Doeke’ zich

van deze gasaanval heeft voorgesteld; ik geloof zelfs niet, dat Maurice in het complot is geweest, maar dat hij stomweg bang was zijn Vlaamsche relaties kwijt te raken. Het is alles zeer onverkwikkelijk, maar als *Virginia* er nu werkelijk in staat, interesseert mij alleen nog de toekomst. Die brochure kan dus (voorloopig) vervallen. Ik zou trouwens alleen overgaan tot publicatie van de dessous, als ik geen andere middelen meer zou hebben, om Zijlstra te dwingen mijn zin te doen. Dat hij tegen geen enkele 'transactie' opziet, is mij nu duidelijk genoeg. - Ik doe hier de notitie over Fernandez weer bij in, want ik kan niets meer laten zetten, zeker niet bij deze toestand. Het zal me moeite genoeg kosten om zelfs het reeds gezette ook *gedrukt* te krijgen! Zoo arriveert *Forum* aan de eindstreep; zuchtend onder de katholieke en commercieele moraal!

Proost gaat vandaag af. Ik kwam zelfs niet tot inpakken van boeken, moest *mevrouw* Charlotte Köhler interviewen te Amsterdam. Waarover ik heerlijke details zou kunnen vertellen, als ik maar tijd had. De groote actrice dronk n.l. een paar glaasjes sherry en kwam toen *werkelijk* voor den dag met dingen 'die u niet in de krant mag zetten'. Opmerkingen b.v.: dat zij wel katholiek was, maar niet er aan deed, hoewel zij vond dat de godsdienst een steun moest geven en dat alle groote kunst uit religie werd geboren, maar dat een man als de Lang alleen godsdienstig was omdat hij weduwnaar was etc. etc. En dat 'begrijpt' Elektra van Sophokles? Heerlijk! Even 'geestrijk' als Otten, wiens visite aan jou ik voor me zie. Ik weet heel goed, waarom hij je opzocht. Inwendig hebben deze menschen stuk voor stuk de wetenschap, dat zij faux monnayeurs zijn en met hun smoesjes *minderwaardig*. Zij komen op visite, omdat zij ons meer achten dan zij zichzelf zouden durven bekennen. Maar Otten is één van de *besten* onder die lieden, dat zweer ik je. Hij heeft nog zooiets als de eerlijke overtuiging van het verwende kind, dat zijn verwendheid op eerlijke manier wil vertroetelen.

Ik zou graag *De Bruine Vriend* a.s. Maandag of Dinsdag terug hebben, omdat ik er samen met *Else Böhler* over schrijven ga. Kan dat? Je zult zeker een recensie ex. kunnen krijgen; vraag het even bij de uitgevers aan, dat is het eenvoudigst.

Ingesloten nog een document van Nederlandsche losbandigheid, door mij op de krant ontdekt. Na lezing terug graag!

Hart. gr. onder ons vieren.

je M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [7 november 1935]

aant.

aant.

aant.

Parijs, 7 Nov.

Beste Menno,

Dank voor het 1e nr. van *De Sleutel*, dat jij mij zeker hebt laten toezenden? Geef me als lid op. Zoodra ik uit Bretagne terug ben, zal ik mij ervoor spannen om *Vigilance* en dit samen te brengen. Maar zeg jij dien studenten, aangezien jij het contact met hen hèbt, dat ze zich aansluiten (samensmelten) met die 300

antifascistische kunstenaars van Rotterdam, met de groep van Rümke-Kramers, met alles wat maar antifascist is. We moeten het nu eenmaal van de massa hebben. Zelfs als ze gescheiden willen blijven in hun organisaties, zou er een soort centraal-comité gevormd moeten worden.

Als mijn blocnotes niet in *Forum* komen, zou het dan niet goed zijn om die over Abessynië en 'Moes' en die tegen Fernandez (panopt.) aan dit blaadje te geven? Of is het hiervoor weer te 'onafhankelijk'?

Hoe het zij, ik zou erg graag weten waaraan ik me heb te houden wat de publicatie in *Forum* betreft! En afgescheiden daarvan zou ik graag het verdere gedrag van Zijlstra hooren. Ik heb je ook deze 'coup de Jarnac' op het laatste oogenblik voorspeld!

Schrijf me zoo spoedig mogelijk en ingeval van rotzooi, publiceer dan zoo gauw mogelijk de heele toedracht in de bladen en laten wij deze zelfde stukken dan ook in de brochure zetten. Ook Jan heeft je nu geschreven. Ik vind de ploertigheid, en die manier van 'uitstellen' zoo weerzinwekkend dat ik klaar ben tot alles. Wat zegt Vestdijk hiervan? Wat doet Vic? Inplaats van naar Zutfen te gaan had je misschien beter gedaan ze beiden te spreken, want Zijlstra zal zeker ook hier trachten te 'bekokstoven'.

Ik walg ook van dit alles, maar dat is geen reden om die schoften kamp te geven!
Hartelijk je

E.

P.S. - Je stuk in *De Sleutel* is héél goed voor dit doel. Kan je me het stuk van Kettmann niet sturen?

P.S. - Ik zal probeeren die blocnotes van 1930-'34 te doorspekken met persoonlijke anecdotes. Wat vind je van *Aan de rand van de tijd*, als titel? En 'van *de* tijd', of 'van *deze* tijd'? Bep vindt: '*deze* tijd'.

Ik wil er een goèd boekje van maken, n'en déplaise de kolder van Nederland!

Kan je me Kettmann's heroïsch antwoord nog sturen? Zal ik erop antwoorden in volksvergaderingstijl, voor *De Sleutel* bijv.? Of in een droog toontje, precies constateerend wat *jij* bent en wat *hij* is?

Voor al deze dingen vind ik het vervelend zoo ver af te zitten; ik zou je beter kunnen bijstaan als ik ook in Den Haag zat. Ik zou je minder moeite bezorgen ook wat het contact betreft. En ten slotte, ik zou sommige dingen beter - want beter in het verband - kunnen zien.

Nogmaals groeten,

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [8 november 1935]

aant.

aant.

Parijs, Vrijdag.

Beste Menno,

Je brief gaf even opluchting; maar evenals jij zal ik het eind van de rotzooi pas gelooven als *Virginia* er in staat. En dan, de rotzooi komt nu van een andere kant opzetten! Gelijk met jouw brief kwam er een van Jan, dat Coenen bij het eerste bezoek van Vestdijk kans heeft gezien hem Eva Raedt als redactrice op te dringen. Jan heeft nu geschreven dat hij dat vierkant verdomt en gaat naar Holland om de boel persoonlijk te bespreken. Hij zal jou dus wel zien.

Verhalen over 'Lotje', over opvoering van *Pantserkrant*, alles is even prachtig. Jammer dat je me over het interview niet uitvoeriger schreef.

Bruine Vriend en *Oubliette* gaan gelijk hiermee terug.

Je bent erg aardig met 'Proost', maar het gekke is dat ik je dat nooit gevraagd heb! Ik vroeg je de heldenverzen van Kettmann en het boek over russische auteurs dat je in *Het Vad.* besprak. Of is dàt soms van Proost???

Graag ook mijn 3 blaadjes blocnotes terug. Ik ben bang dat ze wegblijven, gegeven je drukte, want een kaart van Slauerhoff aan Vic met een 'maison de Sylvie' op de achterkant waar ik erg op gesteld ben, is ook zoekgeraakt en heb ik nooit meer van je teruggekregen. Maar als mijn 3 blaadjes blocnotes wegraken is het ernstiger (hoewel ook nog geen wereldramp.) Misschien heb je ze gewoon bij mijn brieven gelegd. Kan Ant zich niet even aan het opsporen wijden?

Hartelijke groeten en tot nader.

Je

E.

Ik feliciteer je nogmaals met de voorloopige overwinning op Zijlstra, maar... ik blijf huiverig.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [8 november 1935]

aant.

aant.

Parijs, Donderdagmiddag.

Beste Menno,

Daarnet kwam het boek van *Proost* (niet Mien dus, maar wel degelijk de 'historikus' van de Sovjet-literatuur), zoodat het mysterie is opgelost. Dank! - Tegelijk kreeg ik antwoord van Boucher. Hij 'marcheert', maar wil voorloopig - en misschien eens en voor al - alleen weten van een deeltje van 8 vel. Ik moet weten hoeveel er op één blzij. gaat, want 8 vel en 8 vel zijn twee. Maar hoe dan ook, ik laat gewoon bij het begin beginnen en doorgaan tot de 8 vel vol zijn. Heeft het boekje éénig succes, dan wil hij later misschien een 'vervolg' (van weer 8 vel). - Hoe het zij, hij zou mij nu eerstdaags de copy terugsturen, ter definitieve bewerking. Tracht dus, zoo noodig met hulp van de lieve blikken van Ant(je) mijn 3 blzn. over de praatjes van mijnheer Alexandroff - ongenoemd en nòg een Otten! - terug te vinden en stuur mij die. Ik maak je mijn excuses dat ik je al deze moeite geef, maar ik wist niet dat je het zóó druk had en het optreden van Zijlstra kwam ook op een moment dat ik niet voorzien kón, al was het op zichzelf voor mij allerminst een openbaring.

Ik ben even benieuwd als jij naar het verschijnen van *Virginia*, en of ze niet door ‘Doeke’ eigenhandig onteierstokt zal blijken te zijn, - aangezien de castratie bij vrouwen nu eenmaal zoo heet, zelfs als die vrouwen maagden zijn.

Ik ben naar nog iets anders benieuwd: of ik *Virginia* ten slotte niet hevige snert zal vinden, vooral nu!

Het boek van *Proost* dus stuur ik je ook spoedig terug. Houd je taai. Hartelijk je

E.

Je stukje tegen Ritter was ook opperbest. Ik hoop dat de tweevoudige bakkerwaffel nu toch platgeslagen zal zijn? Es war ja ein Ritter vom kaltem Grund, fürwahr! (vergeef ja das Doitsj.)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 11 november 1935

aant.

aant.

Parijs, 11 Nov. '35

B.M.

-Ik kreeg opeens een telegram van den heer Weissglas (van *De Sleutel*) met ‘verzoeke beleefd antwoord’. - Waarop is mij niet duidelijk geworden, wel dat jij blijkbaar niet veel met het zenden van dat nr. te maken had, en dat er een brief van die lieden zelf moet zijn weggeraakt.

Verder kreeg ik revisie van *Forum*, zoodat het er wel naar uitziet of mijn blocnotes in Nov. verschijnen zullen.

Proost zond ik je terug, mèt de Vestdijks. Geschikt, hoewel zeer onvolledig. Ik bestelde het als ‘naslaboekje’.

Het stuk over Vestdijk schreef ik en verzond ik vandaag. Een groot deel ervan is ongeïnspireerd geschreven, omdat ik 1° het eind van *Else* niet kende, 2° veel te weinig tijd had om het behoorlijk te doen, 3° mij zeer onaangenaam beïnvloed voelde door de lezers van *Gr. Ned*; voor wie dit stuk ‘speciaal bedoeld’ is - zoodat ik aan de stijl O.H. niet ontsnapt ben! Maar er staan, geloof ik, wel goede dingen in. Ik ga Vrijdagmorgen vroeg van hier naar Bretagne: adres Hôtel du Manoir, Le Roselier-en-Plérin, par Saint-Brieuc (Côtes-du-Nord), enz. Stuur me als het eenigszins kan mijn 3 blzn. MS. nog *hierheen*; met een béétje zoeken moet je ze toch vinden? Anders in godsnaam maar naar Bretagne.

Hart. groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 11 november 1935

aant.

aant.

Den Haag, 11 Nov. '35

Beste Eddy

Dank zij de onovertrefbare zorgen van vrouw Antje zijn de bladzijden prompt voor den dag gekomen; ja, ze lagen zelfs werkelijk bij de brieven! Verder kwam er nog een briefkaart voor den dag, waarop ook een bede om terugzending stond; dus die gaat ook hierbij. Alleen Slauerhoff's kaart kan ik mij niet herinneren, maar wie weet komt die ook nog. Verder spoorde Ant nog het stuk van den Kettprol op, dat ik na verloop van tijd ook wel terug wil hebben. Deze week heeft het N.S.B.-blad *Alarm* een stuk tegen mij en *De Sleutel*, maar dat is zoo goor en stompzinnig, dat je evengoed in gootwater kunt roeren. Ik zal het op de krant nog trachten te achterhalen, want het geeft nog veel meer dan Kettmann het peil van de Ned. S.A. weer. En laat bovendien vermoeden, op welke consideratie wij kunnen rekenen bij dat tuig, als het onverhoopt de macht mocht krijgen. - Ook doe ik hierbij twee niet te evenaren reacties (de eenige *on*gunstige, moet ik erbij zeggen) van Hagenaars op mijn polemiek tegen Ina. Vooral die meneer Vriend is prachtig in zijn logica van geestelijk-hiërarchisch mensch.

Forum nog niet verschenen. Ik geloof evenmin, dat *Virginia* er werkelijk integraal in zal staan, als jij; maar welke nieuwe streek nu zal volgen, is tenminste nog een geheim. Inmiddels heeft vriend Varangot mij laten weten, dat hij onze heele oppositie tegen de Vlamen wat kinderachtig vond en dat hij met leedwezen een ‘afzetgebied’ zag verdwijnen! Wij hadden liever ‘hooghartig moeten toegeven’. Met zulk een zwager zul je gezegend worden. Het is jammer, dat zijn optreden ons allen sterk van Truida vervreemdt; verder zou hij wat mij betreft zijn afzetgebied-smarten rustig kunnen ventileeren.

Van Chiaro een aardige brief. Maar ik moet mijn antwoord nog even uitstellen. Ook Pia is binnen. Dank voor een en ander.

De titel *Aan de rand v.d. Tijd* vind ik niet gelukkig. Waarom is de uitstekende titel *Blocnote klein Formaat* niet goed?? Anders zou ik liever iets kiezen als ‘Verantwoording op den kalender’ of zoo (anders natuurlijk, maar het idee van de blocnote vasthouden).

Ik heb toch nog tijd om te lezen, n.l. de herdruk van *De kleine Zielen*. Hier en daar te lang; maar overigens volkomen intact; en boek III is *voortreffelijk*, Couperus op zijn allerbest. Laatst ook *Révolte des Anges* nog eens herlezen; maar het viel me *erg* tegen. Dit soort helleensch epicurisme is toch wel erg schoolsch geworden; en het bedenksel als zoodanig is dat van een vrijgeest, die zijn tijd tusschen kunstvoorwerpen en rendez-vous verdoet. Het best lijken me nog de eerste hoofdstukken over de bibliotheek. Zoodra de engel opduikt, wordt het tamelijk bête.

Hart. gr. van ons beiden ook voor Bep
je
Menno

Als je op Kettmann reageert, dan vooral *uit de hoogte* en *koel*! Ik heb zelf niet gereageerd. De man moet vooral niet denken, dat hij als denker of zoo au sérieux wordt genomen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron

aan
Menno ter Braak

Parijs, [12 november 1935]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 12 Nov.

Beste Menno,

Allereerst dank voor de teruggevonden blzn., en hulde aan Vrouw Antje! Ik *wist* wel dat ik hààr hulp moest inroepen!

Dan voor de bijlagen. Ik ben blakend van nijd. Kettmann, die mevrouw, die mijnheer, het is een optocht van heroïsche naar milde pissebedden. En dan je zwager nog!

Met Querido heb ik een eindelooze correspondentie over mijn blocnotes. Hij wil niet alleen mij niet uitgeven, maar ook nog dat ik niet bij een ander uitgeef, en wijdt hieraan de ongelooflijkste argumenten, geest en negotie mengelend dat het een aard heeft. Ik heb hem vanmorgen weer uitgebreid geantwoord, wat een zee aan energie kost.

Deze 'schrijvers aan de krant' zijn koren op mijn molen. Van dien kampioen voor de middelmatigheid wil ik een blocnote maken; het is tè mooi in zijn soort. Die mevrouw zou ik meer persoonlijk de 'waarheid' willen zeggen. Varangot is doodgewoon een fluim; Het spijt mij voor Truida dat ze tegen dit stuk zachte stront aan moest trouwen en ik vrees dat ze het eerlang flink zal betreuren. Wat mij betreft, ik ben blij dat ik niets met hem te maken heb, maar als ik hem in Brussel ontmoet zal ik hem òf negeeren òf de kwestie hierop brengen, om hem, als hij tegenover mij deze theorie ook verkondigt, precies kenbaar te maken hoe ik over hem denk. Al zou mij dat alweer voor Truida spijten. En toch, ook Truida, ik moet je zeggen dat *haar* mogelijkheid om die twee Victors in contact te brengen met het oog op de kolommen van de *N.R.C.* mij ook een flinke duw gegeven heeft. Basta.

Ik hoop dat die idioot met dat al begrepen heeft dat wij *inderdaad* tenslotte onze mindere deelen met zijn *Virginia* afbetten. Dat het gaat om een principe, waarbij hij niets dan de schapenrol heeft gespeeld die hem 100% toekomt. En dat, wat mij althans betreft, één van de troostende gedachten van het 'verlies van afzetgebied' is, dat wij er hem althans niet meer zullen ontmoeten. Iedere keer als een fluim zijn smeerlapperij voor levensernst wil laten doorgaan, zal hij van 'kinderachtigheid' spreken. Ik stel dezen 'mannelijken' Varangot - je moet het misbaksel zien - op *precies* dezelfde lijn als zoo'n Kettmann die zijn cloaak-gerijmel voor poëzie wenscht uit te geven en zijn cloaak-broederlijkheid voor ridder-heroïek.

Het spijt mij dat ik Varangot niet schrijven kan, maar ik hoop op Kettmann te antwoorden. In *De Sleutel* misschien, al ziet zoo'n blad er wel heel poover uit. Kan er geen geld en geen uitgever voor gevonden worden om het beter te drukken en te verspreiden? Ik ben in ieder geval benieuwd naar wat ze me te vragen hebben, sinds het telegram van gisteren.

Je bespreking van *Kristal* is alleraardigst; die van *De Korte Baan* wel erg summier, maar soit. Ik doe niets dan blocnotes schrijven, al is het allerminst zeker dat ik die rubriek in *Gr. Ned.* krijg, en al protesteert de brave Querido. Je weet niet hoe blij die Q. is met complimentjes van auteurs - jij, Jan, Henny - dat hij zijn cultureele taak zoo goed vervult en zelfs dat hij zulke goede honoraria geeft. Het is in dit opzicht een vrouw, en zelfs een oude coquette.

Stuur me vooral die andere aanval van de N.S.B.-dapperen op, en, als je kan, nog een of ander 'principieel' artikel van een 'intellectueel' uit dat kamp. Ik zal probeeren mijn antwoord ongenadig te maken niet alleen van toon, maar van denken. En toch, wat ik je al schreef, en hoezeer ik dit knuppel-heroïsme uitkots, het *eenige* is om er andere knuppels tegenover te stellen. Is er geen kans op om anti-heroïsche knokploegen samen te stellen, te beginnen bij de antifascistische studenten?

Je weet niet hoe ik soms de pest in hebben kan - op andere oogenblikken ben ik er helaas gelukkig om! - dat ik niet in Holland kan zijn om me hier wat meer mee te bemoeien. Hoezeer ik ook het land heb aan organisatie, tegen dit tuig zou ik de eene organisatie na de andere willen zien verrijzen. En hoe meer hoe liever *bijeen*, kan er niet een ligue gevormd worden, uit die kunstenaars van Rotterdam, deze antifasc. studenten en de jongeren Vredes-Actie? Kan Kramers, of jij of een ander zich daar niet voor spannen? Antwoord hier eens op, maar Vrijdagmorgen ga ik naar Bretagne. Veel hartelijke groeten, ook voor Ant (die dit mestvorkproza misschien maar niet lezen moet) en van Bep.

Steeds je
E.

P.S. Ik heb *Elizabeth* gezien, waarover Bep nu voor de krant schrijft. De laatste acte was best gespeeld: die actrice was zeker Lotje Köhler waard, zelfs in *Electra*. Maar ik heb werkelijk ieder gevoel voor deze 'kunst' verloren!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 13 november 1935

aant.

aant.

Parijs, 13 Nov.

Beste Menno,

Gisteravond zond ik je van Benda *Les Sentiments de Critias*, gedurende de oorlog geschreven; voor een deel omdat de losse stukken je voor de krant kunnen 'inspireeren', verder omdat je er aardige theorieën vindt over de fameuze tegenstelling latijnsche klaarheid en germaansche vaagheid. (Hij heeft soms heel wat tegen Nietzsche!) - Maar je moet eens bestellen *Belphégor* (Emile-Paul), waarin hij de 'muziek' in de kunst behandelt, tegenover de intelligentie. Werkelijk vol aardige dingen. Dit zijn 2 van zijn oudste boeken, vlak na *Dialogue d'E.* geschreven. *Critias* kan je houden.

Hart. groeten van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [15 november 1935]

aant.

aant.

Parijs, Vrijdagmorgen.

B.M.
Daarnet *Forum* mèt *Virginia*, en verder niets dan Vestdijk. Het einde van *Else* is er nòg niet, Goddome! Ik vroeg Nijgh en Van Ditmar een recensie-ex., mij werd laconiek geantwoord dat er al een ex. naar *Gr. Ned.* was verzonden. Kàn dat? Is het *boek* dus al uit?
Mijn *Blocnotes* schitteren door afwezigheid. Ik hoop dat het je lukt ze in December te plaatsen. Misschien kan het Dec. nr. dan ook wel *tijdig* verschijnen, gegeven al de gezette copy.
Kan je me ter lezing bezorgen: *Sprokkelingen* van Van Genderen Stort? Op de krant heb je toch zeker een exemplaar? Graag dan naar Bretagne; je krijgt het desgewenscht binnen 3 dagen terug.
Maar ik ben hoogstbenieuwd.
Dit in haast; mijn trein gaat zóó.
Hart. groeten, ook voor Ant van je
E.

Schrijf gauw een lange brief (over *Virginia* etc.) naar Bretagne.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Roselier, [16 november 1935]

aant.

Le Roselier, Zaterdagav.

Beste Menno,
Hierbij de brief van dien heer ook nog terug. Je hebt toch zeker alles ontvangen wat ik je uit Parijs de laatste dagen nog stuurde. *Virginia* zal toch wel compleet zijn geweest, tenminste de pastoor was héél gemeen en het ongeperforeerde hymen deed het ook best in de mond van den dokter. Het is een hupsche satyre - in een amerikaansche ‘bij-gebrek-aan-ernst’-stijl, die aan Stephen Leacock doet denken - maar, ofschoon ik het werkelijk met plezier las, zoodra je het uit hebt kan het je niks meer schelen. Dat de ‘Vlaamsche redactie van *Forum*’ hier zoo'n keet over gemaakt heeft, bewijst het peil waarop *Forum* in Vlaanderen werd gelezen!
Dit in haast. Ik hoop erg op *Sprokkelingen*. En schrijf me eens een prettige brief naar deze oorden.
Hartelijk je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron

aan
Menno ter Braak

Le Roselier, [19 november 1935]

aant.

aant.

Le Roselier, Dinsdag.

B.M.
Waarom geen antwoord?
Kan je me even *omgaand* opgeven of het ‘auf *der* Flucht erschossen’ is of ‘auf *die Flucht*’.
Bep weet het ook niet.
En graag bericht.
Ik schreef hier reusachtig veel, alle krabbels in het net. Verder een stuk over Napoleon en het vrije woord, voor *De Sleutel* misschien.
Hart. gr. je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 21 november 1935

aant.

aant.

Den Haag, 21 Nov. '35

Beste Eddy
Eindelijk dan een antwoord! Ik heb geen minuut tijd gehad om te schrijven, vanwege die walgelijke Sinterklaasboeken; ik lees en bespreek er soms vijf op een dag. Hoe je je daarna voelt, zal je wel duidelijk zijn! De kitsch, die er nu weer losbreekt, is hartverscheurend. En bovendien heb ik nog een opdracht van Querido aanvaard om voor 15 Dec. een voorrede voor *Vincent Haman* te schrijven, dat in de Salamanderreeks wordt herdrukt. Ik wilde dat verzoek natuurlijk niet weigeren, maar het kost me in deze rotdagen mijn laatste rust. Er moet een biographietje van Paap gemaakt worden, een identificatie van de personen bovendien, die lang niet meevalt, omdat noch over Paap noch over de ‘rolverdeeling’ noemenswaardige litteratuur bestaat. (Als je nog iets van dien weet, houd ik me *sterk aanbevolen*!). Dan logeert Jan Greshoff een paar dagen hier, zoodat er (ook in verband met *Groot-Nederland*) nog een massa te bespreken is. Vanmiddag vergadert de nieuwe redactie in Riche.
Hartelijk dank voor Benda! Wat ik er ‘snoepende’ in las, is erg aardig.
Ik schreef Zondag j.l. over Else Böhler, liet een nummer naar Parijs sturen, dus dat vind je daar wel. Deze week over *De Boeken der kleine Zielen*.
Wat *De Sleutel* betreft: ik liet je inderdaad door Weissglas het nummer zenden en ried hem aan je om medewerking te vragen, waar hij grif op inging. Het volgende nummer wordt gedrukt en verschijnt in een groote oplaag, want het succes van no.

1 schijnt opmerkelijk geweest te zijn. Ik weet niet, hoeveel deze actie waard is, maar zij is tenminste iets, en van de Culclub gaat toch practisch niets uit. Dat soort menschen laat zich wel inlijven bij een beweging, maar neemt nooit een initiatief.

Ik moet nu nog een laatste nummer van *Forum* in elkaar zetten, hopeloos, en troosteloos, zulk een slotepisode. Allerlei rare copie. Misschien krijg ik nog wel weer ruzie met Zijlstra, maar het kan me nu weinig meer schelen.

Heb je die *Sprokkelingen* met spoed noodig? Ik moet er voor St. Nic. zoo mogelijk nog een notitie over schrijven. Dus liever verzend ik het na dien fatalen dag.

Ik vind *Virginia* bij herlezing ook nog aardig. Maar evenzeer niet meer dan een grap; als dat het hoogtepunt van 's mans oeuvre moet blijven, is het toch niet zoo leuk.

Ik schrijf later wel eens een betere brief. De rust van het Bretonsche, die ik je nu een beetje benijd, ontbreekt me volkomen. Gelukkig ontwikkelen de dialogen en de nieuwe roman zich geleidelijk in mijn hoofd, en lang wachten met schrijven zal de creatie zeker niet schaden. En na St. Nicolaas, het demonische feest der boekenbeulen, ga ik absoluut eenige dagen in de retraite.

Veel hart. groeten, ook voor Bep en van Ant en Jan
de hand van je
Menno

auf *der* Flucht erschossen!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[21 november 1935]

aant.

aant.

Woensdag, 21 Nov.

Beste Menno

Zou je zoo goed willen zijn mij omgaand een ex. van *Else Böhler* te zenden? van de krant of waar dan ook; of vraag Vestdijk het te doen! Ik krijg, goddoome, gewoon het ex. niet van *Gr. Ned.* (de peeën van Nijgh & V.D. hebben mij geantwoord dat ze het recensie-ex. al daarheen gezonden hadden), en daar ik iederen dag de proeven van mijn artikel kan krijgen moet ik toch in staat zijn daarop iets over het einde te schrijven! Ik had ook op *Forum* gerekend, maar daar ontbreekt de clou van het einde!

Iets anders: zou je de 3 laatste blzn. van mijn blocnotes omgaand in revisie willen aanvragen en daarop de correcties aanbrengen die je op bijgaande papieren vindt. Dank! Maar vergeet dit nu niet, en laat niet alles wegraken, als laatst met die blocnotes-bladzijden voor Boucher.

Laat vooral ook *deze* drukproeven niet verloren gaan, maar zend ze mij na gemaakt gebruik direct terug, want ik blijf me voorbereid houden op een totaal verdwijnen van mijn laatste bijdrage in *Forum* door ingrijpen van Zijlstra.

Je schrijft me niets, wat ik verre van aardig vind; ik laat het dus hierbij. Vergeet ook niet ‘auf *die*, of *der* Flucht’, bitte, mir zu melden.

In haast en tot later beter, je
E.

Veel hartelijks onder ons 4 natuurlijk.
En nog iets: moeten we lid worden van die kunstenaars die hun rechten willen verdedigen en waarvoor jij hebt gelezen, meen ik. Hoe was die lezing? Was mevrouw Romein er, en aardig?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Roselier, [24 november 1925]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Le Roselier, 21 Nov. 's av.

Beste Menno,
Dank voor je eerste teeken van leven sinds ik hier ben. *Het Vad.* met de bespreking erin van *Else Böhler*. Het is griezelig zooals wij elkaar nu weer ‘ontmoetten’, al lag het misschien voor de hand: je vergelijking van Ina met Else, van Vestdijk's families met de *Kleine Zielen*, het staat ongeveer net zoo in mijn stuk voor *Gr. Ned.*, waarvan ik gisteren de proeven terugzond! Er is dus niet veel meer aan te doen. Wat dat stuk zelf betreft, het viel mij bij herlezing nogal mee, al proeft het wel wat koud geschreven, opgewarmd inderhaast, en haastig ook opgediend voor den wachtenden klant.
Ik kreeg verder een nieuwe *D.G.W.*, niet zóó frisch als ik verondersteld had, d.w.z. minder blaadje voor den boekhandel toch; overigens heel fraai met dat stukje over jou, met het gelul van Halbo C. Kool - ook een echt domme jongen toch - over wat verhalen zijn en wat niet, en met dat ploertige stukje over Kramers. Dit laatste eindigt met altijd diezelfde oude mop van ‘de karavaan en de honden’, dit schijnt in zijn pasklaarheid groote indruk te maken op zakenlieden, bibliothecarissen en dergelijken; het is overigens vervelend dat het de *karavaan* moet zijn die uit blaffende honden bestaat, als de heer Strengholt daartoe behoort. - Maar verder moet ik tot mijn spijt toegeven dat het blad leesbaarder *is*, en het peil niet eens zoo belangrijk gedaald. Het stuk van Bloem was nogal aardig, ondanks de onvervrorenheid waarmee hij bekent dat hij Vestdijk beoordeelt naar proza dat hij niet gelezen heeft.
Ik lees nu Huizinga en vind hem heel vaak toch een flinke ouwehoer. Hier en daar is het standpunt dat hij inneemt toch aantrekkelijk. (Tusschen haakjes, las je het überlegen cynische stuk van Teunisz over hem? Dat was óók heel fraai!)
Ik wacht met opzenden van deze brief tot ik bericht van je heb.
O ja, kan je me omgaand het tegenwoordige adres van *De Spieghel* opgeven? Die wijven - die ik in mijn correspondentie altijd als ‘mijne heeren’ aanspreek - hebben me nog altijd niet mijn honorarium gezonden voor dat rot-*Kristal* waar je niet eens een auteurs-ex- van krijgt, (vanwege de parvenuachtige opzet) en ik ben van plan ze gewoon te manen. Bep zegt dat ze verhuisd zijn, maar ik weet nog het oude noch het nieuwe adres.

Ach, ach, und ich weisz noch immer nicht wie man auf *der* oder auf *die* gottverdamter Flucht wird erschossen! Aber, ich warte, ich warte ja Donnerwetter mit ruhigvollem Seele...

Ik geef je veel last, maar aan wie anders moet ik al deze dingen vragen?

23 Nov.

Huizinga bijna uitgelezen. Ik heb notities gemaakt en heb groote lust om mijn houding tegenover dit clerken-standpunt van diagnose en verder... ja, wat verder? te bepalen. Ik ga daarvoor heel Benda lezen, en behandel de twee dan in één artikel, dat dan wel groot zal worden, helaas (waar te publiceeren?)

Kan je me opgeven wat Huizinga nog meer geschreven heeft behalve dit, *Middeleeuwen* en *Erasmus*?

Hoe heet het boek van Romein precies (*Lage Landen*) en hoeveel kost het ongeveer? Is Romein professor? Hoe oud is hij ongeveer?

Graag antwoord op al deze vragen. Ik schrijf nu niet verder, wacht nog steeds op een brief. Las je *Sang Noir*? er is veel kans op de Goncourt, maar Albin-Michel (de andere uitgever) heeft schatten gestort voor een auteur van hem genaamd Van der Meersch. Van Gans kreeg ik een novelle, niet onaardig.

24 Nov.

Vandaag eindelijk bericht. *Sprokkelingen* gerust later, maar vergeet het dan niet.

Ik kreeg eindelijk *Else Böhler* zoodat ik nu het eind lezen kan! Als Guilloux de Goncourt krijgt (± 5 Dec. of neen, *op* 5 Dec.) zou het aardig zijn als je je stuk over *Le Sang Noir* klaar had. Als hij hem niet krijgt, nu ja, dan is je stuk klaar. In ieder geval doen wij het niet àls het *Le Sang Noir* is, wel als het een ander boek is. Laten we dit afspreken. Of moet Greshoff de Goncourt doen?

Wij gaan 2 Dec. a.s. naar Parijs terug.

Dank voor *der* Flucht, der also ganz richtig war ausgefallen, jaha.

Hartelijk je

E.

Later beter. Hierbij de vlaamsche smurrie terug. Ik vind deze knuppels werkelijk zulke boschmenschen dat ik me niet eens kwaadmaken kan.

Maak je maar geen zorgen over het laatste *Forum* nr., aangezien alles er waarschijnlijk toch niet in kan. Met het slot van *Else B.*, het vervolg van V.'s stuk over Greshoff en mijn blocnotes zal alles wel vol zijn - of komt er nog een panopt. van jou zelf bij? Tant pis dan maar voor de lui die hun copy terug krijgen; een paar meer of een paar minder...

Ik hoop van harte dat je mijn blocnotes er nog in krijgt - dat is trouwens ook een aangekondigd ‘slot’-stuk! Corrigeer die paar fouten. En o ja, *schrap* het stuk over Coenen en Eva Raedt. Ik vind het wat schunnig om het nù te plaatsen, terwijl het mensch misschien haar verdienste in *Gr. Ned.* kwijt raakt of ongeveer (ze schijnt arm te zijn) en Coenen op allerlei punten bakzeil moet halen. *Tenzij* je weet dat het allerminst zoo gegaan is; *ik* heb nog geen enkel bericht van Jan. Maar anders, zorg dan vooral dat deze 1½ blzij. verdwijnt, *ik reken erop*; telefoneer zoonoodig aan den drukker of wat je wilt. Je hebt dan ook ruimte voor een gedicht of zoo, als dat nog kan. Het is een rotzooi, maar het is mijn schuld niet dat de portie niet in het vorige nr. heeft gestaan.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Roselier, 26 november 1935

aant.

aant.

Le Roselier, 26 Nov. '35.

Beste Menno,

Beschrijf eens, voor het plezier van Bep, het echtpaar Romein-Verschuur. Hoe oud? Mooi? leelijk? zij vooral - dik, mager, lang, kort, kaal of niet, enz. Echte Hollanders, of al beschaafd door het buitenland (niet op de 'parijsche manier' van het mensch van Plokworst), enz. enz. Bep leest met groot genoegen het boek van mevrouw over de nederlandsche romancière, maar beklaagt haar dat ze zoo moet zitten dubben om een hiërarchie in talent te moeten instellen tusschen Ina Bakker, Augusta de Wit, Székely-Lulofs en Nine van der Schaaf. Over deze laatste gaat een legende van 'sympathiekheid', die wel gegrond zal zijn; ceci dit, is wat ze maakt toch ook niet veel soeps! Maar enfin, alles afkraken gaat natuurlijk niet, en mevrouw Romein heeft tenslotte altijd nog haar socialistische voorkeuren, als de literatuur te kort schiet.

Vraag haar eens, als je haar weer ziet, wat ze van *Ducroo* denkt, ook 'sociologisch'. Ze heeft nl. ideeën over Indië en over de menschen die daarover schreven, en getuigt goddôme van eenige waardeering voor Székely-Lulofs - waarbij een kind ook meteen snapt waar die vandaan komt. Maar zulke criteria zijn en blijven toch vervalschend, in den zin nu van *niet* 'honnête'. Je kunt haar dit uit mijn naam zeggen, juist omdat ik haar boek ook zoo waardeer.

Bep is van plan erover, of naar aanleiding ervan, een lang stuk te schrijven voor *Gr. Ned.*, dit geheel onafhankelijk van 'inspiratie' mijnerzijds. - Geef je me ook nog op hoeveel die *Lage Landen* kosten, ongeveer? Als het bestaat, bestel ik er misschien een ingenaaid ex. van bij Mayer.

Geef me ook de werken van Huizinga op, als je het nog niet deed. Ik zond je mijn vertaling van Larbaud-Landor. Morgen schrijf ik mijn stuk voor de antifasc. studenten. Gisteren en vandaag wijdde ik aan Van Schendel's *Holl. Drama*, wel het beklemmendste boek dat hij ooit schreef, en met zuiver-artistieke middelen een van de compleetste 'sociologische' bijdragen over Holland die er bestaan. Er is niet alleen de zonde; zooals het *Fregatschip* de roman was van een zeilschip, en *De Waterman* van de holl. rivier, zoo is dit de roman van een *huis*. Zelden is V. Sch. zoo *vast* geweest in zijn gang als in zijn laatste boeken, misschien hierin zelfs nòg vaster dan in *De Waterman*.

Het spijt me dat ik hier niet wat meer fascistische 'ideologieën' heb, in het genre van het stuk van Kettmann. Maar zoo gaat het ook wel.

Ik ontving een lijstje van programpunten van die vereeniging van halfzachte-artiesten-en-ratés die de 'rechten van den kunstenaar' willen verdedigen of zooiets. Tot mijn genoegen zag ik dat de Romeinen zich ook hiermee zijn gaan bemoeien. Geef hun de Van Eycks op, en vooral *mevrouw* van Eyck. En wat vind jij? moeten Bep en ik lid worden? Als je denkt dat het *nuttig* is, dat het niet neerkomt op helpen betalen van lulcolleges die net zoo nuttig zouden zijn geweest in de

Américain, dan zullen we uit Parijs fl. 5. zenden, als eerste optreden van de Perronen onder deze tent.

Tot zoover, voor vandaag. We gaan Maandag a.s. = 2 Dec. naar Parigi terug; misschien schreef ik je dat al. Hartelijke groeten, ook voor Ant, van ons twee.

Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Roselier, [26 november 1935]

aant.

aant.

Le Roselier, 27 Nov. '35.

B.M.

- Dank voor al de kranten. Over je stuk over *Else* schreef ik je al; het was best! ook dat over Couperus las ik met groote instemming en plezier. Al deze 'doode zielen', bij Vestdijk, bij Couperus, bij Guilloux, wat een regen opeens! - Ik schreef vanmorgen mijn stuk voor het *A.F.S.C.*, en heb het zeer oratorisch en fel gemaakt, in de behoefte mij meteen definitief uit te spreken, uitgebekt te worden in *V. en V.* en door dat tuig volmaakt te worden verstaan. Ze zullen me wel een verkapte kommunist noemen hierna; daar zijn het nu eenmaal imbecielen voor. Ik vraag me zelfs af of het voor het *A.F.S.C.* niet te straf zal blijken te zijn; Gans zal het met plezier lezen, denk ik, en ik heb hem erin geciteerd! - O ja, dat St. Nicolaas-blaadje was heel 'plaisierig om leesen' ook, vooral je stukje over Jo (Küller), maar ook Antje over Tante An. En dan die ongelezen Noorderling met zijn geweldige beerendooder *Dag*! Vertel eens wat over je lezing voor die kunst-verdedigers. Dit in haast, we staan op het punt naar de Guillouxen in St. Brieuc te gaan. Veel hartelijks onder ons 4, en steeds je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Le Roselier, 28 november 1935

aant.

aant.

Le Roselier, 28 Nov. '35.

B.M.

Informeer eens of in Holland een vertaling bestaat van Benda's *Trahison des Clercs*. Zoo niet, is het dan niet een boek voor jou om te vertalen? beter nog: voor

Holland te bewerken, met het vervolg erop: *La Fin de l'Eternel*. (De specifiek-fransche dingen eruit, de noten die niet interessant zijn weg, enz. en met een goede inleiding.) Alles wat Huizinga in *Schaduwen* zegt, staat hier eig. al in, en veel beter gezegd, in een stijl die zich tot volwassen (en voor gecultiveerd aangeziene) lieden wendt, inplaats van tot hulponderwijzers. Ik wil dit aangeven in een stuk dat ik over Benda en Huizinga schrijven wil, nl. over het standpunt der 'clerken'. Benda schrijft ook heel wat minder journalistiek dan Ortéga y Gasset, al is ook hij voor een echte philosoof misschien een 'journalist'. Lees overigens na (blz. 39-42) wat hij zegt over de rol van den geest in de politieke passies; een antwoord voor jou! Het boek is nog geheel actueel en zou in Holland, waar men Huizinga verslindt, groot succes kunnen hebben.

Hart. groeten van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 3 december 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 3 Dec. '35

Beste Eddy

Uit een verwarde zee van krantengeschrijf, Vincent Hamanstudie, Forumgepruts etc. rijs ik weder op om je in Parijs te begroeten. Hoe hadden jullie het in Normandië? Dank voor alle levensteekenen. Ik kon onmogelijk antwoorden, de combinatie van Sinterklaas en Haman (waar erg veel werk aan heeft gezeten) was *te* gek. Maar de inleiding is op een oor na gevild, ook dank zij de genereuze hulp van Hein, die zich een ongeluk liep om me te helpen 'de stukken' te vinden. Alle personages van Paap heb ik nu zoowat geïdentificeerd; het was soms verrassend. En wat een *kul* er over dat boek geschreven is! Dat ontdek ik nu pas. Ik las ook de brieven van Multatuli na jaren nog eens omdat hij ook met Paap correspondeerde. Hoe voortreffelijk laten die dingen zich nog lezen, en hoe actueel zijn de problemen, waar hij mee worstelen moest! Zijn toon vind ik vaak wat hysterisch, en zijn exhibitionisme niet altijd zuiver; maar de wijze, waarop men hem met fooien liet verrekken, is dan ook zonder voorbeeld. En bovendien: uit iedere zin spreekt een man, die zich door geen middenstandspreek liet verlokken; een allernaarste reactie, die van de hollandsche deftigheid. Curieus is, dat hij op het eind geen ander middel meer ziet dan *geweld* en *macht*... maar dat hij tegelijk *ook* ziet, dat ze hem niet behooren en dat hij ze nooit zal hebben. Hij is tenminste niet als dupe van een 'positie' gestorven. De vergelijking met Nietzsche dringt zich overal op; zelfs lijkt Mimi wel wat op Elisabeth 'das Lama', al was zij dan ook geen 'Ersatzehe'. - Het manuscript van *V. Haman* schijnt spoorloos verdwenen te zijn, waarschijnlijk op wensch van Paap verbrand, evenals zijn portret door van Looy.

Je heele *Blocnote* (*minus* natuurlijk Coenen-Raedt, die ik geschrapt heb) staat in het doods-*Forum*. Tenslotte een heel gek nummer: 17 pag. Vlaanderen en de rest

Nederland. De katholieke Vlamen hebben uit protest niets meer in dit nummer geschreven; of uit angst voor de soutane? Ik zelf schreef nog een afscheidswoord, *A Farewell to Arms*, een laatste klap aan Ritter, die ik uitdeelen *moest*. Ik hoop, dat hij zit. Het nummer zal nog wel even op zich laten wachten, want de inhoud moet nog worden gemaakt.

Over *D.G.W.* is nog heel wat te doen geweest. Ik heb Strengholt nog eens van repliek gediend in Het Vad., waarop allerlei ingezonden stukken kwamen van óók-bedonderden! Heel grappig. En nu heb ik *De Telegraaf* aangevallen vanwege fascistenrelletjes bij *De Beul* in den schouwburg te Amsterdam; *De Telegraaf*, die op de hand van de N.S.B. gaat worden, heeft net zoo lang gehetzt, tot de fascisten daar met een 'stormtroep' zijn gaan rellen. Er zal nu wel een stroom van vuil van die kant terugkomen... of het bekende 'waardige zwijgen' van hen, die over de 100.000 lezers beschikken.

Eerst nu een paar kategorische antwoorden:

adres Spieghel is Prinsengracht *856*, Amsterdam C.

Huizinga schreef nog: *Cultuurhistorische verkenningen, Mensch en Menigte in Amerika, Amerika Levend en Denkend, Erasmus, Herfsttij* - Verder nog veel klein werk.

Romein heet: *De Lage Landen bij de Zee*. Kost f 3,90, als ik me niet erg vergis, *spot*goedkoop, massa's illustraties. Romein is (dit ter voldoening van Bep) heel aardig, klein, allerminst een partij-communist, door en door menschelijk en zacht, draagt een *pet*; zijn vrouw heeft op het eerste gezicht iets van een partijvrouw, maar heeft gelukkig heel andere oogen en stem, is mij ook bepaald bijzonder sympathiek. Gesprek is op voet van absolute *gelijkheid*.

De lezing voor de 'kunstenaars' was zeer naar genoegen. Debat nogal aardig. Maar lid worden! Ik geloof, dat het geen zin heeft. Het zijn tenslotte schildersmentaliteiten, en het is zeer wel mogelijk met hen samen te werken zonder in hen op te gaan. *De Sleutel*, nu mooi gedrukt, kondigt met ophef je artikel aan! Hierbij ook de proeven terug. Ik veranderde het aangegevene.

Hartelijk dank voor Serena! Ziet er heel goed uit, sereen zelfs! Ik geloof niet, dat er een vertaling van Benda bestaat, maar ik heb er absoluut geen tijd voor er zelf aan te beginnen. Ik zal blij zijn, als ik eindelijk mijn dialogen kan afmaken; maar als zich een mogelijkheid voordoet, zal ik wel een vertaler weten te vinden. Gans b.v. Gans komt overigens geregeld hier; hij is *zeer* geschikt en wordt steeds ondogmatischer, maar als politicus lijkt hij me minstens even slecht als jij en ik. Gewoon een illusionist, die nu weer niet in *De Sleutel* wil schrijven, omdat Stalin er ergens achter moet staan! Enfin, een en ander pleit sterk voor zijn honnêteté, evenals zijn novelle, die alleen niet al te goed geschreven is.

Ook Chiaro kreeg nog geen brief van mij. Zeg hem, dat ik hem zeker antwoord, maar na San Nicolo, of hoe deze verdoemde heilige in het Ital. heet. Ik merk overigens met genoegen, dat Mussolini in Abessynië voorloopig bot vangt.

Ik geloof, dat ik nu weer bij ben. Gelukkig; ik verwacht nu minder drukke tijden. Van *Groot-Ned.* weinig nieuws; ik denk, dat de conflicten met Coenen heusch niet lang op zich zullen laten wachten en dat zij de *Virginia*-quaestie misschien nog in hevigheid zullen overtreffen. Dat oude heertje heeft zijn willetje.

Tot nader! En hart. gr. onder ons vieren. Ant had jullie zeker een paket gezonden met St. N., waar zij nu eenmaal aan verknocht is, maar de moeilijkheden van de verzending zijn te gek.

Neem dus de bedoeling voor lief.

Menno

Hoe maakt Alain het? Is hij in Bretagne geaard?

Ik was o.a. voor *Vincent H.* op bezoek bij Frank van der Goes; een oude, gezellige, Ritzel-achtig-verstrooide half-kindsche en absoluut afgestorven curiositeit. Brr, dat is een 'jongere' van de *N. Gids: V. Haman*... herinnerde hij zich eerst niet meer!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 5 december 1935

aant.

aant.

Parijs, 5 December.

Beste Menno,

Veel dank voor je lange brief, en dank Ant inderdaad hartelijk voor de lieve bedoeling. Dank ook voor alle adressen en alle moeite die je je gegeven hebt. Ik hoop je vooreerst met rust te laten. Uit Bretagne zond ik je nog een cadeautje: *Mon premier Testament* van Benda. Als die Benda nog vertaald wordt: het beste is een *keuze* uit *Trahison* en *Fin de l'Eternel,* samen in één band, wil Bep het best vertalen, zegt ze. Ik kan ook probeeren bij Q., die wel neen zal zeggen. - Ik ben erg benieuwd naar je *Haman*. Ik ken een photo van Paap, hij ziet er ongeveer zoo uit: een kruising tusschen Kelk, zooals hij vroeger was en Cornelis Veth. Op mijn krabbel lijkt hij ook op Balzac - maar dat komt niet uit, want Paap is blond. - Wat die kunstenaars betreft, ik geef me voorlopig dus niet op als lid. Hoe is de rel bij de *Beul* verloopen? kan je me daar een verslag van sturen? Ook graag je stuk tegen de *Tel*. en eventueel antwoord daarop. Je stuk over Top was uitstekend; ik bewonder je werkelijk dat je dit telkens weer zóó goed kunt. - Alijn wordt gekweld door de geboorte van zijn tandjes. Verder alles best, - maar nu druk, na terugkeer. Later meer en beter. Hart. groeten onder ons 4,

je E.

P.S. Ook benieuwd naar het doodsnummer natuurlijk!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag.

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 8 december 1935

aant.

aant.

Parijs, Zondag.

Beste Menno,

Ik las Benda, maar naarmate je opschiet wordt het steeds dunner. Het eene is echt een reprise van het andere. Ik las nu behalve *La Fin de l'Eternel* nog *Essai d'un Discours Cohérent sur les rapports de Dieu avec le Monde*, amusant maar zuiver verstandsconstructie, en *Discours à la Nation Européenne*, het practische deel van zijn clerkentaak, d.w.z. een oproep om een Europa te vormen 'naar den geest', aangezien het 'naar het wezen' altijd onmogelijk zal zijn. Heel mooi naast Huizinga, en voor die club van hen. Alles bijeen ontmoedigend. Daarna las ik Sorel, *Réflexions sur la Violence*: waarheden als koeien naast practische politieke bedisselarijen, eig. ook zeer vervelend. Nu lees ik Stirner, die me opeens verrukt. Wat een onbaatzuchtig egoïsme, na al die dienaren van dit en van dat. Ik ga het in het duitsch ernaast lezen, naast de fransche vertaling, bedoel ik. Ik heb gewoonweg een gevoel van *geluk*, nu ik dit wezen ontmoet uit een zoo heel andere tijd! -

Hart. groeten,
je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [11 december 1935]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Woensdag.

Beste Menno,

Ik lees met steeds meer genoegen - ook waar ik het niet met hem 'eens' ben - der Stirner. Het heele positieve negativisme van Nietzsche, alles wat beslist en overtuigd afbreken is van oude, en meest 'religieuze', waarheden, is hier al compleet in. Alleen is Nietzsche veel grooter schrijver, veel boeiender en veelzijdiger, maar ook, helaas... religieuzer. En *dat* is waarom Gide hem zoo groot en Stirner zoo plat vindt. En waar ik Gide afval.

Maar de tijd in aanmerking genomen: na Hegel en tusschen Marx en Feuerbach, moet deze Stirner een zeer koppig en moedig man geweest zijn, inderdaad 'een vent'.

Je brief ben ik kwijtgeraakt, in de autobus of zoo. Maar ik weet nog wel wat erin staat. Huizinga is fraai. Wat je waardeering voor mijn Vestdijk stuk betreft, - V. zelf is er zeer tevreden over, met uitzondering, geloof ik, van mijn opinie over zijn *Bruine Vriend*, - ik kan die nog allerminst deelen. Alleen stukken ervan zijn voor mij goed. En de manier van schrijven is eig. *overal* beroerd.

Die rel van *De Beul* is prachtig! die dominee!... [Goebbels + Calvijn, de uiterste laagheid.] En dat je tegenover dit gedaas nog een stuk verdedigen moet dat ongetwijfeld een lor is. De politiek brengt iemand ver van honk.

Bep vraagt of je *Uit het leven van een Denkende Vrouw* bezit van Carry van Bruggen (ps. Justine Abbing)? Zij zou het graag lezen, in verband ook met haar stuk over mevr. Romein.

Claartje is dus door de N.S.B.-kwaal van haar ex-gemaal aangetast. Arm kind. Als men nazi-Duitschland weergeeft moet men dat dus anders doen dan als ‘moord en sadisme’; dat is héél onjuist en ongepast! Het spijt mij altijd, als ik zulke dingen lees, dat ik den schrijver niet even ergens spreken kan. - Het stuk van Blijstra is ook krankjorem; daar heb je nu de Hollander die denkt on-hollandsch geworden te zijn, die leutert met *dit* ‘begrip’.

Stuur mij over eenigen tijd, als je deze boeken hebt: *Sprokkelingen* van Van G. Stort (dat lijkt mij een heerlijk boek voor jou om te bespreken, het kan een van je beste stukken worden!), verder de nieuwe roman van Last: *Een Huis zonder Vensters* of zoo; en als je ze bezit, *Baanbrekertjes*, verzen van Van Hattum (ik ben erg benieuwd naar zijn berijmde brief aan mevr. H. Roland Holst).

Het stuk van Stuiveling over mij was koel - overzichtelijk, maar als zoodanig voortreffelijk. Ik màg dezen Stuiveling wel in zijn geschrijf.

Frans Coenen is steeds bezig te saboteeren in *Gr. Ned.* en werkt nu al Jan en Vestdijk op de zenuwen. Dat zal V. je wel vertellen als je hem ziet. Het is heel erg met deze seniele stiekemerd ‘couvert de femmes’.

Larbaud schijnt zwaar ziek te zijn, bijna geheel verlamd, en afgeschreven. Ik denk er voortdurend aan en vind het beroerd. Ook dat ik het niet nòg erger vind.

Schrijf me nog even uit welk blad dat stuk van Stuiveling komt. Ik stuur je het moois uit het *Crit.-Bull.* terug. Bespreek je Guilloux nog voor de krant, of doet Jan het nu? Stuur je me het stuk?

Kan je een stuk van me plaatsen, in *Het Vad.*, over Napoleon en de schrijvers van zijn tijd (naar aanl. van een boek van John Charpentier), of heeft Jan dat al gedaan? Als je het plaatsen kunt zou mij dat groot plezier doen. Het is zoowat 6 blzn. ms. - Kan je me misschien ook het adres opgeven van Stuiveling? Ik wil hem een briefje schrijven.

Bep vindt dat er alleraardigste stukken staan in mevr. Romein. ‘Haar eenige gebrek’, zegt ze, ‘is Holland’. Op dit gebied had ik een uitvoerige correspondentie met Van Leeuwen, die ook zeer onthullend was. Tusschen haakjes, stuur hem vooràl je stuk over *De Kleine Zielen*, opdat hij daaruit *leeren* kan! Hij begrijpt nog altijd niet waarom Couperus nu *de* grootste romancier van Holland moet worden genoemd. Ook Bloem heeft een tik van de molen beet, d.w.z. van het opgaan in Top Naeff en dgl.; ik heb lust een nieuw stuk aan deze kwestie te wijden, maar waar? *Gr. Ned.* is voorloopig toch het ware niet, dat staat vast. En bovendien...

Graag ook *Herhalingsoefeningen* van Vic te leen. Je krijgt alles keurig terug. Als je Carry niet hebt, bel dan Mayer op en vraag of het duur is. Zoo niet, laat hij het mij dan bezorgen.

Dank en hartelijke groeten van ons 2, je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [14 december 1935]

aant.

aant.

Parijs, Zaterdag.

Beste Menno,

Kan je me die kritiek van Marx over Stirner (*Sankt-Max*) bezorgen? Ik ben van plan een blocnote te wijden aan het geval, nl. Marx over Stirner, Gide over Stirner-Nietzsche, het waarom daarvan, en tot besluit, een meesterlijk onthullend portret van Gide (in het bizonder die van *L'Immoraliste*) door Stirner!

Heb je overigens gezien dat Gide in de *N.R.F.* Jef Last citeert en huldigt in diens bedenkingen tegen Ménalque. 'De verwantschap' daar brengt hem vèr! Hij denkt trouwens dat *Zuiderzee* in het hollandsch geniaal is. - Ik zag Last zelf ook nog even: tòch niet ongeschikt. Dezelfde indruk die ik altijd van hem heb. Hij was met een bewonderaar van Vestdijk en mij, zei hij, het zoontje van Van Moerkerken!

Verder geen nieuws.

Hart. groeten van je

E.

Hierbij een nieuwe manier van 'kritiek' schrijven van den journalist Buning. Kan je dit in je kunstrubriek niet 'bespreken'? Graag!

Graag dat stuk krant na lezing terug.

Is *Forum* nog altijd niet uit? Waar is nu het wachten op?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 16 december 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 16 Dec. '35

Beste Eddy

Afgeloopen week zat ik welgeteld *zes* avonden in den schouwburg; je begrijpt, dat er van schrijven dus niets is gekomen. En dan de wekelijkse kroniek nog! Enfin, het was welletjes. Gelukkig geven al deze dingen mij massa's materiaal in handen, en in zooverre zijn die vergeeuwde uren in een loge toch ook weer niet verloren. Maar vandaag is er niets, zoowaar, en dus kan ik je op alle vragen antwoorden. Mijn stuk over Stuiveling en Multatuli van gisteren ging je vandaag toe. Stuiveling is inderdaad niet vrij van een zekere Huet-achtige scherpzinnigheid, maar van het genie van Multatuli voelt hij niets. Die man was hem veel te onsystematisch en individualistisch. Ook jou waardeert hij ten slotte als buitenpion in het politieke schaakspel (over dit spel ontvang je morgen ook nog een artikel, dat ik plotseling voor mijn pleizier, als 'child's play', in een half uurtje schreef - met de bedoeling het als materiaal te gebruiken bij mijn boek). Stuiveling schreef in *Tijd en Taak* dat stuk over jou; een religieus-socialistisch weekblad, vroeger geheeten *De Blijde Wereld*, en nu vanwege de zwarte tijdsomstandigheden passend herdoopt. 'In de Schaduwen van Morgen' wordt alles, zelfs een socialistische dominee, minder blijmoedig. Nu ik dezen titel noem, moet ik nog even zeggen, dat ik Zaterdag een causerie van Huizinga hoorde voor den Ned. Journ. kring over 'De Taak van de Pers in dezen tijd'. Barstend volle zaal, twee ministers... en een vlot opgeleuterd, fijnzinnig en absoluut ontwijkend en nietszeggend praatje voor de vaak. Persfotografen met

blitzlicht om 's mans Groningsch profiel, zooals op ‘het’ congres om Gide: het is dezelfde tragicomedie, maar in een hollandsche, provincialer toonzetting. De professor, die zich uit zijn studeerkamer heeft gewaagd, en die eigenlijk volkomen gedesoriënteerd is in alle dingen, die de practijk raken. Alleen: Huizinga is inderdaad, ook als redenaar, *niet* rhetorisch. Hij spreekt vlot, en zonder humbug.

Het kan zijn, dat je stuk over Vestdijk hier en daar beroerd is geschreven, maar als uiteenzetting over de *man* is het werkelijk bijzonder goed geslaagd. Het is een *beeld* van zijn geestelijke physiognomie, dat precies klopt, en wat je er zelf dus beroerd in vindt, kan in de functie van het stuk een voordeel zijn. Met je schatting van *De Bruine Vriend* ben ik het overigens ook niet eens. Ik vind de beste stukken wel verwant aan, maar geen repliek *van Ina Damman*. Daarentegen ben ik het volstrekt met je eens over den *Barioni en Peter*-kant, en de essay-toon over Verwey.

Ik bezit (om even in volgorde vragen te beantwoorden) *niet* de *Denkende Vrouw* van Carry v.B.; ik ben er niet zeker van, of het boek niet is uitverkocht. *Sprokkelingen* besprak ik al, in een vrij kort en weinig pregnant artikel (er was zeker een beter over te schrijven), als een tusschenproduct tusschen ‘Flaubert’ en ‘Nietzsche’; ik zal het je zenden, je zult er veel van den Haagschen heer en een weinig van een denker in vinden. Last moet ik nog bespreken, volgt dus later. *Baanbrekertjes* zijn mij niet gezonden; waarom dat verzuim? maar ik heb ze niet. *Herhalingsoefeningen* komen in hetzelfde pakje mee als *Sprokkelingen*, met *Sankt Max*. Maar kan ik den laatste in ieder geval *voor a.s. Dinsdag* weer terug krijgen? Ik ga in de paar dagen om Kerstmis en Nieuwjaar schrijven en moet o.a. Marx erbij hebben. De beide andere boeken hebben natuurlijk niet de minste haast! Ik doe bij het drukwerk voor Bep het stuk van mevr. Romein over *Vrouw Jacob*, dat bijzonder helder en afdoende is voor het geval als symptoom van de liederlijke mentaliteit hier onder de critici.

Guilloux vind je in het Zondagsblad door Jan besproken. Ik zou het graag zelf gedaan hebben, maar ik heb geen tijd kunnen vinden om het boek te lezen. Dat wacht ook al op de kerstdagen. Als propaganda is Jan's artikel minstens even goed als het mijne geweest had kunnen zijn. Er zal nog wel eens een gelegenheid zijn erop terug te komen.

Het stuk over Napoleon kan ik *in principe* zeker wel plaatsen, maar zend het me eerst ter lezing. Het hangt heelemaal van het stuk af, of het zich leent voor een krant. Stuur het in ieder geval, ik zal mijn best doen.

Inleiding over *Vincent Haman* is de deur uit. Het is een meer proefschrift-achtig vervolg op *Paapsche Sympathieën*, een poging tot rehabilitatie voor den *lezer* van het boek zelf. Er is om het leven van Paap iets geheimzinnigs; ik heb bijna *geen* inlichtingen over zijn manuscripten of brieven kunnen krijgen; nabestaanden zijn niet te vinden, kinderen had hij niet, zijn vrouw is een paar maanden na hem overleden. Van Van Schendel, dien ik om inlichtingen vroeg voor de identificatie, kreeg ik een briefje terug, waaruit ik concludeer, dat hij die heele heruitgave met inleiding eigenlijk een beetje immoreel vindt! ‘Bejaarde personen’ moet ik vooral niet kwetsen, schreef hij.

Ik zag nog niet Gide over Last, maar zal het zeker lezen. Liefde maakt blind, of scheel. Wat een verpestende invloed kan dit geadoreer op de mentaliteit van Last hebben!

Nog veel dank, ook namens Ant, voor *Fermina Marquez*! De uitgave is keurig; de vertaling lijkt me even goed als de *Hemdenmaker*, maar ik bladerde er alleen nog in.

Hartelijke groeten onder ons vieren en tot nader.

je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 17 december 1935

aant.

aant.

Den Haag, 17 Dec. '35

Beste Eddy

In de eerste plaats moet ik even tegenover Bep een verontschuldiging maken. Ik schreef haar laatst, dat zij gerust over Reinhardt kon schrijven, want dat er alleen een briefje uit Hollywood in de krant had gestaan. Nu heb ik een lange *Londensche* brief over het hoofd gezien, waarin ook al scherpe critiek werd uitgeoefend, ongeveer in denzelfden geest als die van jullie. Zoodat men nu den brief van Parijs maar wilde laten vervallen. Ik heb nu toch (op grond van locale kleur etc.) de *helft* gered, zoodat Bep tenminste niet voor niets heeft geschreven; maar ik zal, blijkt het, beter mijn eigen blad moeten bijhouden, eer ik iets toezeg. Het spijt me erg, want ik was vast overtuigd. Maar in ieder geval kunnen wij nu iets gebruiken over de *bekroonde film* van *Feyder, Kermesse Héroïque*. Melk dat een beetje uit, dan haal je het bedrag weer in. Er zijn meen ik nog een paar concurreerende films geweest (*Tchapaiev* van gebr. Wassiliëf en *Veille d'Armes* van l'Herbier), die je zelfs zonder ze gezien te hebben kunt 'bepraten'. We kunnen het *omgaand* gebruiken.

Vervolgens een geval, dat mij eraan doet twijfelen, of de wereld wel door vele millioenen wordt bevolkt. Ik kreeg onlangs een zielig briefje van Gerda, waarin zij schreef, dat haar huwelijk zoo ongelukkig was etc. Ik schreef haar daarop een vriendschappelijk en opmonterend briefje terug, ook al met de bedoeling te laten merken, dat ik geen enkele rancune meer had en het geval 'Ilse' allang vergeten was. Daarop komt als antwoord bijgaande brief, die je even precies moet lezen. Het is werkelijk een allerzotst toeval, dat Van Uytvanck op deze manier tot bemiddelaar maakt tusschen *Het Land van Herkomst* en de 'werkelijkheid'! Zou hij met opzet deze mededeeling hebben doorgegeven? Ik vind het eigenlijk erg beroerd, want ik *weet*, dat zij door die passage over Ilse en Wijdenes te lezen mij alleen maar voor een infaam sujet kan verslijten, die aan vrienden particuliere bijzonderheden verklapt om ze voor een roman te laten uitbuiten. Van den opzet van H.L.v. Herk. *kan* zij niets begrijpen. Wat moet ik doen? Als ik haar schrijf, dat het boek niets voor haar is, te moeilijk of zoo, dan zal Valentijn na het 'zusammen ausgehen' heusch wel nadere omschrijving geven. En waarom zou ik dit leventje nog meer moeten verpesten! Zij meent nu in mij althans een fatsoenlijk stuk vriend te zien, die haar in ev. nood zal helpen; het weer oprakelen van een zaak uit 1931 is weerzinwekkend. Wat zou jij in dit geval doen?

Ik vind voorts dezen brief (zeker in alle 'onschuld' geschreven) verdacht voor Valentijn. Wie is die 'sehr sehr kluge Mann', die 'aussenpolitisch sehr viel tätig ist', waarmee hij omgaat? Kan iemand, die zich respecteert, met zulke heeren in Duitschland überhaupt omgaan? Wat *doet* V. voortdurend in naziland? Ik moet je bekennen, dat ik (ik hoop ten onrechte) aan *spionnage* denk. Maar ik heb daarvoor geen bewijs, behalve dit rare document. *Spreek er met niemand over dan met Bep*, ik leg daar nog eens de nadruk op. Ook al is v.U. mij zeer gedeeltelijk sympathiek, ik zou voor geen geld zulke vermoedens rondstrooien zonder bewijs, en schrijf me ook hierover je opinie. Het is rot, dat zulke ideeën bij me opkomen, maar ik vertrouw al lang zijn voorliefde voor de nazi's niet.

Hart. hand en antwoord s.v.p. omgaand

je
M.

Brief na lezing graag mee terug.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [18 december 1935]

aant.

aant.

Parijs, Woensdag.

Beste Menno,
Ik ben ontzettend aan het ‘studeeren’, daarom kort. Later schrijf ik wel wàt ik zoo bestudeer! Ik ga er zelfs voor naar de Nationale (dat rotoord!).
Dank, in de eerste plaats, voor al het gezondene. Morgen zal het er wel zijn. Ook Bep dankt zeer voor *Vrouw Jacob*. Marx zal ik meteen lezen en je terugsturen.
Is*Forum* nog altijd niet uit? Er zijn 2 dingen waar ik dagelijks met spanning naar uitzie: het interviewenboek van Hein en *Forum*’s begrafenisnommer. Maar niks, dagelijks niks.
Ik schreef van *De Br. Vriend* dat het goede eruit een ‘afglans’ was van *Ina Damman*. Ik had moeten zetten: ‘de resten’, dus, in zekere zin, ‘de afval’. Dat is nl. werkelijk waar; jammer dat het zoo’n onaardige beteekenis heeft.
Het stuk over Napoleon kan je wschl. wel plaatsen, maar informeer eerst of Jan daar niet al een stuk over gemaakt heeft voor *Het Vad*. Ik meen nl. van wel, en in dat geval is het onmogelijk. Vraag het Hein eens; die weet zulke dingen zoo goed.
Larbaud is doodziek, zoo goed als heelemaal verlamd, en hoogstwschl. ‘afgeschreven’. – Gide over Last staat in de laatste *N.R.F*, ik bezit dat nr. niet. *Fermina* is stroever dan de *Hemdenmaker*, maar dat is het fransch ook. Het origineel heeft een schoolsche charme (schoolsch niet in den zin van het onderwerp, maar van erg correct en klassiekerig geschreven, - met veel te veel komma’s, waarvan ik er nog wat schrapte.)
Het antwoord van Arthur is raar. Maar hij heeft dien kant, behalve in het gesprek, ‘onder ons’, - als hij over Kloos vertelt. Dan kan hij werkelijk amusant zijn.
Later meer. Hartelijke groeten nu, ook voor Ant en van Bep,
een hand van je
E.

Eig. heb ik lust je van allerlei te vertellen; maar ik heb werkelijk geen tijd.

Origineel: particuliere collectie

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 18 december 1935

aant.

aant.

Parijs, Woensdagavond.

B.M.

- Terwijl ik uitging om mijn brief te posten, kreeg ik het pak. Maar het stuk over *Vrouw Jacob* moet je hebben vergeten. Bep verlangt er zeer naar, stuur het dus alsnog. De 3 boeken stuur ik je morgen weer op. Vic is verreweg het aardigste ervan, sommige verzen zijn heel goed, en het geheel curieus en een waardige toevoeging aan *Voorw. Uitzicht*. - Wat V.G. Stort betreft, wat een sukkel! Banaliteiten uit schoolboekjes worden hier als eigen opinie naverteld in gewijde stijl; het is op en top de dilettant die respect heeft voor al het Moois van Kunst en Geest, en die zijn fijnzinnige onbenulligheid althans op dat respect baseert. Als de man niet blind was, verdiende hij een hartig stukje. Marx kan ik niet lezen; ik keek het door en schaam me opeens over *Uren met Coster*; maar ik troost me ermee dat het mààr 144 zijdjes was, en niet 400 compresdruk als deze *Sankt-Max*. Als Stirner dan een 'kleinburger' is, dan is Marx wel de ergste platvoet van een pruisische schoolmeester die iemand lezen kan: wat een rotstijl, wat een rotgrapjes (100% de leuke frik), wat een infaam, laag, benepen gedoe, gevit, gekwezel en gebeunhaas. Als ik Groethuysen weer eens zie zal ik hem grondig openbaren wat ik van dit schrijfsel denk: het is op zichzelf een onthulling van Marx - (ach, ik arme die *Coster* schreef!) - Men kan deze duitsche schoolvos net zoo loslaten op La Rochefoucauld, op Rivarol, op Wilde, op wie je maar wil, hij haalt altijd gelijk! *Bah*. Hart. gr. van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [19 december 1935]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Donderdagmorgen.

Beste Menno,

Daarnet je brief met bijlage (hierbij terug.) - Het is inderdaad een wat vervelend, maar eigenlijk nog meer een mal geval. De gretigheid waarmee zij dit boek 'geschickt' wil hebben, zegt veel. Stuur het haar dus vooral toe. Schuif daarna - als ze je erover schrijft - alle schuld op mij; zeg dat ik er absoluut een eigen kijk op na houd en dat jij Wijdenes bovendien niet heelemaal bent. Je hebt mij nooit iets verteld, en wat ik over die salarishistorie geschreven heb, is puur een *deductie* van mij geweest, want in dien tijd zat je inderdaad erg krap, wat ik van dichterbij dan nu heb meegemaakt omdat ik toen vaak in Holland kwam. Natuurlijk weet ik wèl uit een verhaal van je (toen je met haar 'verloofd' was) hoe je haar hebt leeren kennen; kortom, alles wat gemeen is in dit chapiter komt van mij. Je kunt haar zelfs zeggen dat, als je het mij zoo verteld had, ik het wschl. niet zóó genoteerd zou hebben. Weet ze dat *Dr. Dumay* bestaat? of kent ze het? In dat geval kan je zeggen dat ik jou altijd van een zeker

romantisme beschuldigd heb, en dat ik, met de enkele gegevens die ik had en die ik uit *Dumay* halen kon, mijn eigen versie heb opgesteld: mijn deducties altijd weer. Als ze dan kwaad wordt, moet ze zich maar tot mij wenden.

Het is, hoe dan ook, een onaangenaam geval voor je, en het wordt er zeker een voor haar. Maar tenslotte hoef jij je dit niet aan te trekken, want er zijn 2 gemeene lieden in de historie: de 1e ben ik, die het verhaaltje schreef, de 2e is Van Uytvanck. - Maar ik zie niet in hoe je ontsnappen kunt aan het opzenden van dat boek; alleen zie ik volstrekt niet in dat het in 2 exemplaren moet, als ze een vriendin heeft die het ook hebben wil, moet die het maar koopen of van haar leenen. Deze begeerigheid naar 2 ex. maakt de zaak voor mij *verdacht*.

Ten 1e is daar die 'kluge' heer, 2e is daar Van Uytvanck. Ik acht V. Uytv. geen haar te goed voor een spionnenrol, onder ons gezegd; ik vind hem er zelfs geknipt voor. En in ieder geval: gegeven het schoftentuig waarmee je in dat land te maken hebt: schrijf haar ronduit hoe je politieke gevoelens zijn, en zeg er *dus* bij dat je walgt van het idee zelfs om een voet te zetten in nazi-Duitschland [dit omdat ze je vraagt die lectuur zelf te brengen, of is dat meer omdat ze hoopt dat je ook ongelukkig getrouwd bent?]. Je vraagt me wat ik zou doen; dàt. Ik zou haar verder ook vragen of *zij* aan politiek doet, en of die belangstelling van haar voor mijn, d.w.z. jouw (ik ben erg in mijn rol!), politische artikelen van haar zelf komt, van den 'klugen' Herr of van Van Uytvanck. Want als je maar even de mogelijkheid au sérieux neemt dat V.U. een spion zou kunnen zijn, dan volgt daar heel gemakkelijk uit dat ze dit meisje tegen jou willen opzetten om via haar politieke argumenten tegen je te verzamelen. Het gekke is alleen dat die er niet *zijn*, dat ieder duitsch controlebureau kan lezen wat je schrijft in de krant. Ik zeg dan ook niet dat dit waar is; ik denk integendeel veel meer aan het duitsche verlengstuk van *De Kring*; maar àls er voorzichtig gedaan moet worden, dan zou ik hier alleen loslaten wat ik *wilde*. (Jij denkt er misschien anders over dan ik.) [Ik bedoel: jij vindt het misschien niet noodig dat ze daar weten dat je kotst van hun regiem?]

En kortom: wat zou ik doen in jouw plaats? Haar omgaand dat boek zenden, in één exemplaar, plus een ex. van *Else Böhler*, met een brief erbij dat het twee zeer mooie boeken zijn! Vervolgens zou ik haar zeggen dat ik alleen te hooi en te gras een politiek artikel schrijf. Daartoe alleen gedwongen sinds de nazi-zwijnerij. Daarna zou ik over allerlei andere dingen praten, van het vriendelijkste soort. Maar ik zou misschien niet nalaten ironisch te informeeren of de heer Van Uytvanck - die mijn vriend niet is, nooit was, maar nu zeker niet, sinds zijn bekeering tot het nazisme - haar misschien ook gezegd heeft op welke pagina te beginnen in Dúperon.

Dit alles niet *vijandig*, integendeel, ik zou heel vriendelijk tegen haar zijn. Maar ik zou geen lust hebben voor een boerelul door te gaan in de oogen van den meneer of de meneeren die haar hebben 'geïnstrueerd'. (Die twee exx. die zoo overhaast gevraagd worden, vind ik werkelijk héél gek.)

Tenslotte wordt het: afwachten wat en hoe zij schrijft. Als het zaakje nog bij mij belandt wordt het makkelijker voor jou; maar ik begrijp dat het je bedoeling is haar zoo min mogelijk te kwetsen. Ik ben dit trouwens geheel met je eens.

Bep meent dat er over 'Ilse' niets kwetsenders staat dan in het slothoofdstuk van *Dumay*. Ik vrees van wel, door hààr bril bekeken. Daar is: het idee dat ze 'Frau Doctor' zou worden (dat heb ik zelf verzonnen); dat haar moeder je vraagt of je geen 'Ehrenmann' bent (dat ook); de treurige en zielige komedie (dat heb ik uit *Dumay*); het opzenden van je halve salaris (dat heb ik 'gededuceerd'); je ontmoeting met haar en dat ze haar baantje al opgegeven had (dat heb je me inderdaad verteld). [En après tout, laat de nadruk erop vallen dat Wijdenes een *roman-personage is en blijft*, ondanks alle geklets daarover in Holland en van Van Uytvanck! Natuurlijk op jou geïnspireerd - dat is onmiskenbaar - maar met allerlei verschillen en tot in gesprekken die jij nooit gehouden hebt, zelfs niet met Ducroo-Dúperon]. Als het gewoon bij de onaangenaamheid van mijn schrijverij blijft, dan wordt het een storm

in een glas water, dunkt me, waarin ik de gemeene man ben; een rol die ik niet alleen met alle bereidvaardigheid op me wil nemen, maar die ik in het gegeven geval *verdien*. Het is nog altijd minder erg dat jij mij in vertrouwen die historie verteld zou hebben, dan om die historie in een boek te zetten! - Maar tenslotte, als het zoover komt dat zij een klacht wil indienen of mij per brief uitmaken voor al wat leelijk is, dan is dat een kwestie die mij weer betreft, en die ik dan ook alweer heb verdiend.

Het spijt mij erg dat ik deze rothistorie over jou gehaald heb, en het spijt mij zelfs dat ik haar nu kwets, al vind ik haar meer zielig dan sympathiek. Maar de *Kring*-heer Van Uytvanck heeft hierna iets van me te goed; ik hoop dat hij vandaag of morgen eens bij mij spionneeren komt.

In géén geval uit verkeerde trots toegeven dàt je mij die dingen hebt verteld. Als het alleen een zaak was tusschen jou en haar, of jou, haar en mij, dan zou dat nog gaan, - maar het zou te stom zijn om de minste vat te geven aan mogelijke nazi-advocaten [In België heeft een heer een klacht ingediend omdat hij zich doorloopend herkend had in een romanpersonage dat le Grand Imbécile genoemd werd. Toen hij voldoende had aangetoond dat het niemand anders dan hij kòn zijn, heeft hij het proces gewonnen ook!], met kluge Herren en Van Uytvancks op den achtergrond.

Schrijf mij even wat je doet, en houd me op de hoogte.

Hier komt Bep:

[E.d.P-.d.R.:] Never mind voor dat filmstukje; zooiets is zóó gezapig onder de Murat'sche café-crême geschreven dat ik de verloren moeite zelfs niet betreuren mag. Ik snel ter andere films, heb trouwens graag zulke opdrachtjes, die de gemakkelijkste copie zijn, maar weet nooit precies wat ik in het voorbarige Holland over onze oude filmkost kwijt kan. Dank voor je moeite om de helft nog te plaatsen. Zoo heb ik er dan toch nog het aperitief uit waarmee ik mij erna - hoognoodig - verkwikte. Een theaterbrief staat je ook te wachten.

Ik geloof *zeker* dat v. U. spion is (zal het niemand zeggen). De Else-Böhlersfeer van dit heele geval! Veel groeten aan Ant, Bep Dŭperon (mit U-laut)

Je hoeft me die *Vrouw Jacob* niet speciaal te sturen

[E.d.P.:] P.S. - Ik schrijf gelijk hiermee aan Querido dat hij je een ex. *L.v.H.* zendt; het is niet meer dan billijk dat het ditmaal van mij komt. Ik heb je brief overgelezen, maar het lijkt mij onmogelijk om dat boek *niet* te zenden, hoe dan ook.

Hartelijke groeten en een hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [20 december 1935]

aant.

aant.

Parijs, Vrijdag.

Beste Menno,

Ik heb nog altijd een rotsmaak na die brief van Gerda, ofschoon ik nu toch weer meer gevoelig word voor de groteske kant eraan. Je krijgt werkelijk het gevoel een gemeene kerel te zijn, in de optiek van den 'politierechter' die zooiets meteen krijgt. Maar Van Uytvanck verdient een trap onder zijn nazistisch geworden achterwerk. Heb je misschien zijn adres? als deze zaak werkelijk vervelend afloopt, zal ik hem een brief schrijven die hij aan zijn 'kluge' vriend voorvertalen kan.

Waarom is *Forum* er nog altijd niet? Of krijg ik mijn nummer niet meer? Tot dusver was het verschijnen opgeschoven tot ± den 15en. Maar vandaag is het al 20!

Wil je bijgaand fraais ook nog lezen? Misschien is er een stukje over te maken, in dialoogvorm *over* dezen 'sultan', voor die rubriek van jou, Jan en Hein. Als er niets mee te doen valt, stuur mij het vorige moois dan terug. - Jany moet ook van dezen ex- vriend van hem spugen, ofschoon het hem toch ook wel aan het hart gaat, volgens zijn zeggen. Stel je voor dat jij en ik elkaar over 10 jaar zoo te verachten kregen.

Bestel eens *Les Dictateurs* van Jacques Bainville (Denoël et Steele). Een uitstekend boekje voor een actueele preek. - Het artikel van Romein-Verschoor over Jacoba is *uitstekend*, en ook zeer goed geschreven tot in de laatste zin. Goddank dat er nog zulke behoorlijke 'geesten' zijn in Holland, al trek jij dan graag ten strijde tegen *de* 'geest'. Het artikel is ook zoo, dat het geloof wekt. - Wat mij betreft, ik heb lust om ook een stukje te schrijven over 'de laatste waarheid' in dezen, nl. dat dit alles er inderdaad geen bal toe zou doen als mevr. Bakker een schrijfster van talent (of beteekenis) *was*. Maar dat mevr. B. dat nu juist nooit is geweest, zoodat dit heele gevalletje een overbodig bewijs geworden is - haar brief aan jou, ik bedoel: haar antwoord, in de eerste plaats! - van de 'rang' die *altijd* de hare was.

Bah, wat is het leven soms bête. Dit slaat zoowel op Vrouw Jacob als op Gerda.

Houd me op de hoogte van dit laatste, want ik vind het werkelijk *erg* vervelend voor jou; ook voor haar overigens, - al houd ik nog altijd heelemaal niet van haar *genre* van sympathiek-zijn. Ze zit vast op het oogenblik berekeningen te maken ten opzichte van jouw huwelijk: 'och! mocht dat ook maar verkeerd geloopen zijn'... Het is menschelijk, natuurlijk, maar het komt goed bij de Ilse-historie alweer. (Die Ilse-historie, merk ik, bestaat uit precies 24 regels + 2 opmerkinkjes van niets, Wijdenes in de mond gelegd. Je kunt bij eede verklaren dat je die woorden nooit gesproken hebt; ik ben ook daar in alle eerlijkheid de eenige gemeene man geweest.)

Tot zoover. Het artikel over Jacoba volgt apart.

Hartelijke groeten, ook van Bep en voor 'Antje', die goddank de Ilse-droomen in den weg staat,

een hand van je

E.

Méral - nog een gemeene man - zit in de gevangenis voor het werken met een 'chèque sans provision'. Schreef ik dat al?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 22 december 1935

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 22 Dec. '35

Beste Eddy

Hartelijk dank voor je twee vriendschappelijke reacties op het geval Gerda! Inderdaad, het is eigenlijk een *mal* geval, en het al te zeer au sérieux te nemen zou onzin zijn. Dat je dadelijk een exemplaar van *Het Land* bij Querido bestelde, vind ik onvergeeflijk royaal van je; maar je moet er vooral geen conclusies van 'gemeene kerel' t.o.v. jezelf aan verbinden! Ik heb de Wijdenes-historie van te voren gelezen en ben dus voor 100% verantwoordelijk. Wat mijzelf betreft, ben ik ongevoelig voor de gevolgtrekkingen van lezers, die in Wijdenes mij herkennen; dat Gerda ooit zelfs van dit boek zou hooren, en dan nog wel via V. Uytvanck, had ik niet kunnen droomen. Al te veel sentiment voor Gerda is ook niet noodig, want het spreekt vanzelf, dat (zooals je zegt) zij aast op een ongelukkig huwelijk van *mij*, ter completeering van het hare. Als er het feit niet was, dat ik zelf schuld ben aan deze 'binding' door een gek 'vadercomplex', zou ik ook niet zooveel moeite doen haar te ontzien. *Nu* weet ik, hoe dit alles ontstond, hoe Gerda verpest is door een intriganten omgeving, waarin zij voortdurend gedwongen werd spionnendiensten te verrichten voor een moeder, die tegen een schoonmoeder beneden intrigeerde, en hoe haar goede eigenschappen (b.v. spontane hartelijkheid en allerlei aardige dingen meer) wel ontaarden *moesten* in deze ietwat hoerige mentaliteit. Enfin, precies dezelfde motieven zijn nog van kracht, die mij destijds tot dien 'misstap' brachten; alleen zie ik nu nuchter de dwaasheid van *die* oplossing, die zich aan mij voordeed, omdat ook ik in zekeren zin 'gebonden' was. Gerda is wel het ellendigste voorbeeld van wat de oorlog van een aardig kind kan maken; zij is absoluut representatief voor een groot deel van de Duitsche jeugd, die nu in de 'groote beweging' over weerbaarheid bralt. (waarvoor zij zelf, geloof ik, te zakelijk is). Ik schreef haar overigens in mijn eersten brief, die op den haren over haar ongelukkig huwelijk volgde, al dadelijk, dat ik 'gelukkig getrouwd' was (om alle illusie bij voorbaat den kop in te drukken; god zegene den term, hij is hier de eenig-bruikbare) en dat ik zoo de pest had aan de nazi's, dat ik onder Hitler niet naar Duitschland zou komen. (Uitvoerig daarover schrijven doe ik liever niet meer, omdat ik niet zeker weet, in hoeverre het briefgeheim in Duitschland wordt gerespecteerd en ik haar niet in moeilijkheden met de Gestapo wil brengen door *mijn* uitlatingen.) Maar het is duidelijk, dat zooiets als een principe op dit gebied voor haar niet bestaat; zij voelde nooit iets voor politiek überhaupt, en ik moet tot haar eer zeggen, dat zij humor genoeg had om niet met den ouden Frits te dwepen, zooals haar moeder en zuster (die zich nu met den 'Klugen Aussenpolitiker' gaat verloven; een afschuwelijk dom en onhumoristisch wezen).

Dr. Dumay kent ze niet, zelfs niet bij geruchte, of Valentijn moest inmiddels zijn inlichtende werkzaamheden hebben voltooid. (het zou me niets verwonderen, als hij met *mijn* vaderbeeld als aanvangslegende in den rug spoedig den echtgenoot cocu maakt!). Ik had haar liever dan maar *Dumay* eens laten lezen, omdat ik daar zelf de verantwoordelijkheid *geheel* voor draag, maar dat is nu eenmaal niet mogelijk na deze 'inleiding'. Ook zou zij *Dumay* althans (vanwege de slechte gezellige eigenschappen van het boek) beter kunnen volgen, dan H.L.v.H., waar zij geen jota van zal begrijpen. Zonder aanwijzing, van V. Uytvanck of mij, zal zij waarschijnlijk niet eens de eenige regels kunnen vinden, die haar *wel* zullen boeien. Ik moet nog even overwegen, of ik haar het boek gewoon zal zenden, dan wel met een verwijzing en verklaring vooraf. Het voorbeeld van 'Le Grand Imbécile' zal sowieso pijnlijk genoeg zijn om nagevolgd te worden. Niet dat ik een proces zou verwachten; zoo is zij niet, lijkt mij; maar ik vrees, dat haar eenige reactie zal zijn bête verweer,

waarvan een heer als Van Uytvanck, die haar (als hij tenminste ‘zin heeft’) alleen voor tijdpasseering zal benutten, profijt zal trekken en haar nog iets meer verpesten. Het is een historie, die mij toch in allerlei opzichten aangaat; zoo ‘moreel’ ben ik nu eenmaal nog. - Ik heb het adres van V. Uytvanck niet, maar ik zou je ook willen vragen hem *nu* in geen geval te schrijven (althans niet over dit geval). Als hij merkt, dat wij ons daarvoor interesseeren, zal hij het zich minstens een eer achten zijn rol in die zaak te spelen.

Forum is uit, en alles staat erin; maar natuurlijk is er toch weer een rotgeval bij. Ik liet een reproductie maken ter illustratie van mijn afscheids artikel van een advertentie van *De Stem* met als onderschrift: *Advertentie uit het Nieuwsblad van den Boekhandel*. Een of andere stommeling liet dat onderschrift n.b. in de revisie *vervallen*! Zoodat er nu een (schijnbaar) *echte* advertentie van v. Loghem Slaterus onder mijn stuk staat! Dat is nog tot daar aan toe, maar ik vind het vervelend tegenover v.L. Slaterus, die ik wilde vernachelen met zijn commercieele lusten, maar niet beleedigen door een gratis-advertentie. Wij zullen nu een erratum moeten zenden aan onze abonné's, dat het mopje helaas nog opblaast tot een ‘zaak’. Voorts hebben v. Holkema & Warendorf een streek uitgehaald door te adverteeren, dat *Forum* met *Gr. Ned.* ‘is vereenigd’, en dat alleen, omdat zij de abonné's-lijst van Zijlstra hadden overgenomen om proefnummers te kunnen zenden! Ook weer een fraaie manier van doen! Tegenspreken wil ik het niet, omdat ik Jan daardoor misschien in een onaangenaam parket zou brengen.

Stukje van den ‘Sultan’ zag ik al. De moed ontbreekt mij om er verder op in te gaan. Deze persoon is mij langzamerhand te duidelijk een gevolg van de Kring, de cocktails en de edele kookkunst, waarover hij in *Op de Hoogte* met geestdrift schrijft.

Ik schreef voor dezen Zondag over *De Dolle Dictator* en *Littoria* (van Scharten-Antink). Helman als gewoonlijk zeer middelmatig; van een pracht van een stof maakt hij een lulverhaaltje voor uilskuikens. Maar hij werkt nu eenmaal op bestelling en voor den geestelijken middenstand. Weer een ander geval is Dekker, die zich voor den gereformeerden *G.W.* heeft laten interviewen (ingesloten). Ook deze man *verlangt* naar de hem toekomende hulde van den middenstand, maar hij weet om een of andere reden, dat hij dien rang nog niet waardig is.

Wij gaan *a.s. Dinsdag* naar de provincie. Adres is *Eibergen*; ik hoop tot en met *31 Dec*. In ieder geval wordt mijn post anders opgezonden naar het goede adres.

Hart. gr. 2 × 2
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [23 december 1935]

aant.

aant.

Parijs, Maandagavond.

Beste Menno,

Tegelijk met *Forum* kwam je schrijven, en nu - een goed uur later - heb ik alles wel gelezen. (De Vlaamsche bijdragen heb ik maar integraal overgeslagen.)

Over Gerda valt niet veel meer te schrijven; nu maar afwachten hoe zij die 24 regels verteert, als ze die, alleen, met jouw of met V.U.'s hulp, zal hebben ‘ingenomen’. Wat je van V.U.'s verdere oogmerken zegt ben ik ook geheel met je eens, de Kring wordt nu eenmaal voltrokken met hoeren en ouwehoeren.

Je stuk tot afscheid is een van de beste die ik ooit van je las, en zoo juist dat men erbij zou kunnen huilen. Het ‘voor wie?’ in alle tonen is ook *mijn* voortdurende binnenzang. Over een jaar, een half jaar (?) moet ik tegen mezelf misschien zeggen: ‘voor de lezers in Indië’. In afwachting daarvan doe ik alsof ik een heel leven voor me had om me verder te bekwamen.

Schreef ik je al dat Pia naar Lyon gaat, met een behoorlijke baan: redactie-secretaris van een dagblad? Dat is een prettig iets. Minder prettig is dat de arme Chiaromonte omkomt van honger met één leerling (italiaansche lessen) die hem 100 frs. per maand oplevert; dat hij geen geld meer krijgt uit Italië ook niet voor vertaalwerk waar hij nu maanden op heeft zitten zwoegen en dat zijn vrienden in Italië hem laten schieten uit pure lafheid.

Als ik zooiets meemaak kan de domheid en het gekrakeel in de vaderlandsche letteren me niets meer schelen. Ik kreeg op dit gebied vanmorgen de bespreking van *De Korte Baan* door Anthonie Donker (in de *N.R.C.*) en begon het te lezen met een zeker vertrouwen in 's mans kritische eerlijkheid, ondanks alles. Maar hij heeft het er bepaald op gezet om me gelijk te geven toen ik hem signaleerde als *ook* oneerlijk, hoewel pachiderm. Wat hij over *Het Drama v.H.a.Z.* zet - onlangs volgens hemzelf nog het eenige goeds dat ik geschreven heb - is werkelijk teekenend. Ik schijn dit verhaal ‘geschoold’ te hebben ‘op’ Van Ostayen - wiens poëzie mij altijd maar half heeft aangestaan en wiens proza ik, stylistisch gesproken, altijd heel leelijk (hoewel curieus) heb gevonden. Maar alles is best, en 's mans verder geschoolmeester over wat een verhaal is en wat niet, en zijn bewondering voor het ‘sterke’ en ‘donkere’ verhaal van Helman, en het ‘solipsisme’ dat hij bespeurt in *Het Bordeel van Ika Loch*, alles is weer zoo bij de koeien af, dat je zelf toch wel een kalf moet zijn om er je iets van aan te trekken. Ik lees deze dingen nu werkelijk als oprispingen van ‘Holland’. De kritiek daar is nu eenmaal in handen van schoolmeesters; de eene schoolmeester is wat ‘ruimer’ dan de andere, uit. Je hebt de Van Leeuwens (een brave man, met wien ik laatst weer correspondeerde) en de Donkers, en de anderen. Het stuk van Vestdijk over Greshoff is ook op zichzelf een satyre in dit verband; het is of hij van a tot z gedacht heeft: ‘Nu zal ik het werk van Greshoff toch eens zoo ernstig en gewichtig maken dat zelfs jullie ervan schrikken’. Bon, er is - mits met humor - veel te zeggen voor zoo'n opvatting. Je kunt toch ook niet eeuwig blijven kankeren als ‘europeesche’ verongelijkten.

Voor ons komt nu ook die enerveerende week van kerst- en nieuwjaars-genoegens. Veel heil en zegen onder ons vieren! Let's make the best of it - voor jou valt het tenminste met vacantie samen. Een hartelijke hand van je

E.

P.S. - Ik geniet zeer van Herodotus: een historikus die nog dichter kon zijn en vol bonhomie, eenvoudig door op het goede moment te bestaan, toen de wetenschaps- en opschrijfdrang nog naïef en natuurlijk waren. Nòg een verloren ‘puberteit’!

P.S. - Die advertentie van *De Stem* doet nu wat raadselachtig aan, maar wschl. met dat onderschrift ook. Ik zou het gewoon zoo laten. Het is niet zoo meprisant als je denkt, het is meer komisch moedeloos. Tenminste... *Voor wie* zou je er nog op terug moeten komen?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak

aan
E. du Perron

Eibergen, 27 december 1935

aant.

aant.

Eibergen, 27 Dec. '35

Beste Eddy

Jullie Rois Mages kwamen zooeven aan en hebben ons, zij het na Kerstmis, zeer gesticht. Het is goed, dat wij er even tusschen uit zijn getrokken, want ik had werkelijk behoefte aan rust. Als ik nu maar tot werken kom! Ik heb het plan de vier dialogen te laten en ze als 'voorspel' af te scheiden van de rest van het boek, dat een andere toon moet hebben. Die Gijsbertus & Co. waren me op den duur niet sympathiek genoeg. De rest wordt nu, denk ik, 'gewoon' essay. En dan, als god wil en wij leven, de schelmenroman.

Wat beroerd van Chiaromonte! Kunnen wij niets doen om hem door dezen tijd heen te helpen? Ik kan f 10 per maand *zeker* storten in een ev. te vormen fondsje. Als er nu nog een paar personen te vinden waren, zou het tenminste al iets zijn. Denk er eens over en praat hem vast eventueele scrupules uit het hoofd. Schrijf mij dan, of ik te beginnen 15 Jan. (want eerder krijg ik geen contanten) die f 10 zal sturen. Als ik kans zie iets voor hem te doen te krijgen, zal ik er werk van maken, maar het is tegenwoordig hier haast niet mogelijk. Zeg hem ook, dat hij, als hij het niet meer houden kan, *te allen tijde* de beschikking heeft over onze logeerkamer. Ik heb nog altijd geen rustig oogenblik gevonden om behoorlijk op zijn brief te antwoorden, vooral ook, omdat de dingen, waarover hij het heeft, voor mijzelf grootendeels problematisch zijn. Gelukwensch aan Pia!

Ik las, om de vertaling van Marsman te bespreken, *L' Immoraliste* na vele jaren nog eens over. Eerlijk gezegd, het boek viel me tegen, en het kostte me eenige moeite die gevoelde reserves zoo veel mogelijk binnen te houden in mijn artikel (want de middenstand mag zoo'n boek waarachtig wel eens lezen), De symboliek hindert me, Ménalque vind ik een mislukking, Marceline ook maar matig. Alles natuurlijk *in het ensemble van Gide's heele oeuvre*. Om me te overtuigen las ik tegelijk een boek van hem, dat ik toevallig nooit onder oogen had gehad: *Isabelle*. Het is uitstekend, vind ik, uitmuntend van *sfeer* vooral; dit soort 'sfeermakerij' bevalt mij beter dan die van Poe!

Wat Donker betreft accoord. Je weet toch, dat hij no. 2 staat op de voordracht voor professor te Amsterdam (vacature Prinsen)? Met den paap Gerard Brom. Dan moet 'Niek' het toch maar worden, lijkt mij.

Ik moest de Stem-advertentie rectificeeren tegenover Van Loghem Slaterus! Jan dacht ook, dat het een echte advertentie was en was boos! Dus rectificatie is in ieder geval goed. Je kreeg het papiertje zeker wel. Ik ben blij, dat de toon van mijn *farewell* je beviel. De figuur van Ritter was wel de aangewezen tegenspeler bij dit afscheid van middenstandsland.

Ant is zoo juist naar Zutfen, waar ik haar 1 Jan. weer vind. Wij gaan dan 's avonds weer naar Den Haag terug. Maar ook namens haar en voor Bep onze hartelijkste wenschen voor een leefbaar 1936! Zoo mogelijk nog zonder emigratie.

Een hartelijke hand van
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 30 december 1935

aant.

Parijs, 30 Dec. '35

Beste Menno,

Vóór ik op andere dingen antwoord (intusschen hartelijk dank voor je toegezegde hulp aan Chiaromonte) het volgende waar haast mee is.

Vigilance organiseert hier 4 Januari a.s. een internationale ontmoeting tusschen mogelijke vertegenwoordigers van soortgelijke vereenigingen in het buitenland. Het zal absoluut niet lijken op het congres, want dit heeft plaats bij prof. Langevin aan huis, en men is bij *Vigilance* zeer slecht te spreken over het karakter van het congres. Speechen hoeven er niet te worden gehouden, deze eerste ontmoeting is om te probeeren een internationale band te vormen. Ik moet nu Hollanders inviteeren die in aanmerking komen, en gaf op: Kramers of Rümke - liefst Rümke, niet? - jou en Romein. Ik schrijf zelf aan Kramers en Romein, maar Gérome, 'secretaris-generaal' van *Vigilance* zal het ook doen.

Wat denk je ervan? Er is één vergadering, 4 Jan. om 9 uur 's avonds bij Langevin, en een diner den volgenden dag (1 uur dus). De reis kunnen ze niet vergoeden, maar het diner is kosteloos.

Schrijf mij of Gérome (Pierre Gérome, 13 rue Molitor, Paris 16e), of men op jou rekenen moet of niet. Als je komt kan je natuurlijk hier slapen. Wij zouden het erg prettig vinden je te zien.

In haast. Hartelijk je

E.

P.S. - Als jij niet komt kan Romein hier logeeren, of zelfs als jij wel komt, dit kan jij met hem uitmaken, als jullie samen reizen. Het zou uitstekend zijn als Romein kwam, en wij zouden, afgescheiden daarvan, graag met hem kennis maken - Maar... kan hij zich (voor die eene avond) behelpen?

Schrijf mij omgaand hoeveel stemmen de N.S.B. op de laatste verkiezingen heeft gehad: ⅛ of 8%? Ik weet dit niet meer. Hoe staan ze er nu voor?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 3 januari 1936

Den Haag, 3 Jan. '36

Beste Eddy,

Door het heen en weer geren om ende bij de feestdagen kan ik vandaag pas op je brief antwoorden (hij werd me nagezonden). Ik vrees wel, dat de termijn van invitatie wat kort is voor die bijeenkomst, en dat de menschen, die je aanschreef,

zich niet tijdig kunnen vrijmaken. Ik zelf kan onmogelijk weg, nu ik pas voor een week ben uitgeknepen; jammer! Een maand of twee later, en ik was *zeker* gekomen! Misschien kan Romein weg, hij heeft, meen ik, geen vaste betrekking, met daguren. De N.S.B. had ± 8% van de stemmen, zeer ongelijk verdeeld overigens over de provinciën; in Friesland b.v. maar 1%, in Zuidholland (den Haag!) 11%. Maar ik geloof, dat de actie van de Italianen hun geen goed doet. De smeerlapperij bij Dolo heeft hier ook veel kwaad bloed gezet. Wat een paradoxaal gedoe overigens, het schenden van deze spelregels, die plotseling zoo onaantastbaar menschelijk zijn! En toch, het is zaak om *dit* vuurtje aan te stoken! Het Roode Kruis is een toegangspoort tot het burgermansgeweten.

Ik las met *veel* plezier je stuk in *De Sleutel* over het 'gebundelde volk'. Onderschat de beteekenis van dit soort verklaringen niet, waar je ze vanzelf niet *over*schat! *Het* groote verschil tusschen Duitschland en Nederland is, dat de studenten tot dusverre bij ons in de oppositie gaan (meer en meer) tegen het nationaalsocialisme. Je stuk was propagandistisch, maar niettemin heel zuiver, (beter geschreven, in dit genre, dan je dialoog over het pacifisme in dat almanakje). De N.S.B. kan er niets op terug zeggen, behalve dan hun gewone kletspraat natuurlijk.

Ik ben weer aan het schrijven; en *toch* heb ik de dialoog vastgehouden! Hij pakte mij toch weer, zoodat de verhandeling, over de menschelijke waardigheid, waaraan ik nu schrijf, weer een gesprek is.

Ken jij *Der Prozess* van *Kafka*? Zeer merkwaardig en vooral *superieur* Joodsch. Niets van de joderigheid, à la Zweig en Schnitzler.

In haast, hartelijke groeten onder ons vieren je
Menno

Ik neem me voor in ieder geval in het voorjaar een paar dagen naar Parijs te komen.

Heb je al met Nicolo Klarenberg gesproken? misschien kan ik maandelijks ƒ 20 opbrengen, maar ƒ 10 kan ik *zeker* garandeeren.

Origineel: onbekend

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [4 januari 1936]

aant.

aant.

Parijs, Zaterdagav.

B.M.

- Die historie met de *Vigilance*-heeren loopt mis. Romein schreef op het laatste oogenblik af en ik heb barstende hoofdpijn tengevolge van een slapelooze nacht tengevolge van een vergiftiging door heerlijkheden uit blik, zoodat ik ook niet gaan zal. In mijn plaats gaat nu Sandberg, erg goeiïg en zeer gelukkig in het vooruitzicht met prof. Langevin samen te zijn. - Is Romein socialist of communist? enfin, het doet er ook niet toe. Benieuwd morgen van S. te hooren wat het allemaal was, maar niet ál te benieuwd, gezien dat het toch politiek is. Ik stuur mijn stuk over Napoleon als emmerdeur naar *De Groene*; zal verder probeeren een stuk voor ditzelfde orgaan te maken over Guilloux, maar niets gaat me goed af. Ik zou 'ver weg' willen zijn, al weet ik niet waar. Lees met moeite de *Odyssee* (ben erg suf) en bereid me voor op Hesiodus. - Dank voor je goede wil inzake die artikelen van me. Het kan me alles

eig. *niets* schelen; wel zou ik graag Romein ontmoet hebben. Het beste met je dialogen; waarom ook niet doorgaan daarmee, nu je er 4 klaar hebt? Chiaro heb ik ingelicht; hij was zeer getroffen. Ik schrijf daar nader over. Hartelijk je
E.

'Was jehen mir die jrinen Beeme an?' (Stirner volgens Marx.)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [7 januari 1936]

aant.

Parijs, Dinsdagavond.

Beste Menno,
Zou je Chiaro eerstdaags een f. 10, - à f. 15, - kunnen sturen? Ik sprak hem erover, en ofschoon hij het wel wat pijnlijk vond, geloof ik, hij appricieerde het toch erg. Ik zelf gaf hem deze laatste tijden een 250 frs., bij beetjes, maar verder breng ik het ook niet en het is verdomd onaangenaam hem te zien ploeteren zooals hij het nu doet. Daarbij komen allerlei lafheden van Italianen die toevallig in Parijs zijn en beloven te helpen met geld smokkelen en zoo, en die dan opeens verdwijnen zonder ièts van zich te laten hooren. Er is nu een fransche mevrouw, die in Rome woont, en die zich moediger schijnt te zullen betoonen, maar toch... Misschien heeft Malraux binnenkort werk voor Chiaro, maar in afwachting daarvan hongert hij en wordt ge-engueuleerd door de hotelierster. Hij heeft een dakkamertje in een hotel voor 25 gldn. 's maands; als hij dat opgeeft voelt hij zich heelemaal gesjochte. Hij wil dus liever weinig eten, maar dit kamertje behouden, en de ellende is dat hij nu zoowat 3 maanden ten achter is (of spoedig zal zijn). Maar iedere 100 frs. die hij de hotelierster kan geven, stemt haar zachter; dat is ongeveer de situatie. Later meer. Ik kom niet tot schrijven. Misschien ga ik eerstdaags voor *Vigilance* naar Holland (dit geheim houden!) en spreek dan allereerst Romein in Amsterdam. Maar het kan ook zijn dat hier niets van komt. De bijeenkomst was niet onaardig, maar verre van definitief. Een gedrukt verslag krijg je wel. Het komt er toch op neer dat ieder land *eerst* zichzelf moet helpen, voor de samenwerking de moeite loont. Dat is ook wel billijk! Hartelijke groeten van je
E.

P.S. Hierbij de warme winden van Kettmann terug. De Kadt over Huizinga was voortreffelijk. Over jou ratéërig en nogal dun-zuur.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 8 januari 1936

aant.

aant.

Parijs, Woensdag.

B.M.
- We begrijpen niets van je brief. Die dialogen hebben we in Bellevue nog gelezen, of misschien in de rue Erlanger? en ik stuur die dingen altijd nauwgezet terug. Bep heeft nog wel copy van je, maar het is de 'brief aan een vijandin v/h tooneel'. Dùs - je moet ze aan een ander hebben gestuurd. Aan Jan misschien?? Hier is in ieder geval niets. En ik dacht dat je van alles een copie had! Wat beroerd.
Hartelijke groeten en in haast je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Utrecht, [13 januari 1936]

Utrecht, Maandagavond.

Beste Menno,
Ik heb hier 4 dagen 'gerust', menschen gezien als Vestdijk, van der Meulen, Kernkamp, en maak me langzamerhand op om terug te gaan, maar misschien toch niet meer over Den Haag. Vanmiddag sprak ik de Romeins. We hebben een lijstje van namen opgemaakt, dat jij met het lijstje moet vergelijken dat bij jou ligt. De kwestie is dat deze menschen zouden moeten worden uitgenoodigd voor een eerste vergadering, dus een 'voorloopig comité':
Prof. Kernkamp (Henny zal hem eerstdaags vragen); prof. Van Eyck; prof. De Vooys, prof. Pos, prof. Coster, Tinbergen, Sanders, Romein, Jan Burgers, Grondijs, N.J. Krom, Mannoury (allemaal min of meer proffen).
Overgang naar de literatuur vormt dan de a.s. prof, nu nog dichter (dien ik hier ook ontmoette), Donker of Donkersloot. Daarbij komen dan als literatoren: ter Braak, Dirk Coster, E. du Perron, Van Duinkerken, J. Greshoff, Jan Engelman, Marsman en Vestdijk. - En verder Dr. Rümke en de lieden die *jij* nog op het oog hebt.
Ik ga wschl. vanavond nog naar Amsterdam, waar ik 2 of 3 dagen kàn blijven. *Misschien* ga ik ook nog naar Jany, maar ik denk het niet.
We gaan nu buiten eten, dus ik houd op. De kwestie is dus dat jij, na de 2 lijstjes vergeleken te hebben, met Romein uitmaakt *wie* je zult uitnoodigen (wie *jij* en wie *hij*), en om *waar* te komen? Als ik in Den Haag kom bespreken we deze zaak ook. Anders schrijf je mij naar Parijs.
Veel hartelijks van je
E.

Origineel: onbekend

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [17 januari 1936]

aant.

Parijs, Vrijdagavond.

Beste Menno,

Ik ben met hoofdpijn haastig teruggespoord. Het spijt me dat ik niet meer bij jullie heb kunnen logeeren, maar behalve in Utrecht was het ook nu weer rommelig voor me, en eigenlijk zou ik nu in 14 dagen *niemand* meer willen zien. Wat onmogelijk blijkt.

Chiaro zie ik morgen. Hij zal mij wel over je zending spreken, als hij die gekregen heeft. Volgens Bep heeft hij van Silone reisgeld gekregen om naar Zwitserland te gaan en daar besprekingen te houden, maar dit zal wel geen ‘practisch’ resultaat opleveren. Hij zal je zelf wel schrijven, nu hij terug is.

Het spijt mij ook dat ik Ant zoo kort zag. Het kan zijn dat het is omdat ze mij steeds ‘vertrouwder’ en dus ‘sympathieker’ wordt, maar ik vind haar steeds een aardiger gezicht hebben dan de vorige keer. Als dat zoo doorgaat zal ik nog eindigen met een stille verliefdheid (zooals er van ‘stille hondsdolheid’ sprake kan zijn) voor haar te koesteren, wat toch een rare draai zou geven aan onze vriendschap, iets... ‘binnendijksch’ in één woord.

Houd me op de hoogte van de eerste stappen (of resultaten) van het ‘voorloopig comité’. De Greshoffs komen Maandag a.s. hier. Verder vooreerst geen nieuws.

Veel hartelijke groeten onder ons 4, een hand van je

E.

P.S. Ingesloten een typisch briefje van Gans, waarop ik maar niet meer zal antwoorden. Verscheur het na lezing. Het is van zoo'n vervolgingswaanzinachtige doorhebberigheid, dat ik geen haast heb om er op in te gaan. En over een tijdje komt wel weer net zoo'n briefje.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [22 januari 1936]

aant.

aant.

Parijs, Woensdag.

Beste Menno,

Gisteravond sprak ik Jan, die o.a. vertelde van je conflict met zwager Victor en mij (òns, want Bep genoot er ook zeer van!) den brief liet zien dien je hem erover schreef. Als Varangot je portret nog eens maakt, kan hij je nu alleen nog maar een wederdienst bewijzen! Jan vond je ‘wel hard’, heeft eig. weer medelijden met Varangot, enz. - ik heb toen met veel pertinentheid jouw inzichten verdedigd, en gegeven dat èn Bep èn Atie om de minuut verzuchtten dat ze je volkomen begrijpen konden, raakte de goede Jan al gauw heel zijn overtuiging kwijt (die toch al niet enorm was). Enfin, de brief heeft ons allen - ook Jan, bleek achteraf - toch zeer gesticht en Jan zal hem dan ook werkelijk maar naar het ‘model’ sturen. Ik hoop

nog (ten onrechte waarschijnlijk) dat het hem goed kan doen. Maar als het werkelijk een manco aan hormonen is... wat wil je dan uitwerken met analytisch proza?

Dank verder voor je stuk over Kalff en het andere (roomsche). Ik zou dat boek van Kalff wel willen inzien. Kan je het me niet zenden?

Over een tijdje kan ik je een Multatuli zenden, uniform met de deeltjes van de brieven die je hebt, dwz. 'kop'-uitgave. Maar aangezien er een heel gegoochel aan vooraf is gegaan, moet je ze over laten inbinden, d.w.z. 'emboiteeren' (ik weet niet hoe de hollandsche vakterm daarvoor is), d.w.z. de kaftjes zijn er, en het bindwerk van de boeken is gedaan, maar je moet de boeken in de kaftjes laten vastmaken, want ze liggen er los in! Hoe dit zoo gekomen is kan ik je niet uitleggen; er komt een flesch Tercinol (gorgeldrank) bij te pas, dus het zou een lang verhaal worden. Een paar deeltjes zijn groenachtig bevlekt, maar toch niet erg, want het vocht vervliegt en de ramp is al 4 jaren oud. Kortom, het heeft 4 jaar geduurd voor ik een nieuwe uitgave vond - exemplaar bedoel ik - om de overgoten deeltjes te vervangen. In ieder geval is deze uitgave (zelfs mijn oude ex.) véél beter dan de Garmond-editie die je thuis hebt.

Mettertijd zou ik graag die Meredith van je terugkoopen. Maar niet voor niets terugkrijgen, dat vind ik geen manier. Het is al mooi genoeg dat ik je op kosten jaag voor Chiaro - die zeer getroffen was en die het ook werkelijk noodig heeft; ik leef op het oogenblik op Bep als Varangot op Truida, dus stil... stil... passons à petits pas.

Schiet je op met Romein? Als een van de heeren door Rivet of Langevin moet worden uitgenoodigd, laat dat dan tijdig weten. Zeg mij ook *wanneer* ik Kernkamp moet vragen, want dat moet op het 'psychologische oogenblik', niet?

En laat wat van je hooren. Veel hartelijks, ook onder de gades (woord van Slauerhoff), een hand van

je
E.

P.S. Jan Engelman heeft in den huize Binnendijk verkondigd dat *Ducroo* uitstekende treinlectuur is. Dit is via de bij-mevrouw-Binnendijk-ex-Van-Krimpen en haar zuster Atie tot mij doorgedrongen. De opmerking lijkt me zeer psychologisch... voor Engelman.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 23 januari 1936

aant.

aant.

aant.

den Haag, 23 Jan. '36

Beste Eddy,

Hartelijk dank voor je beide brieven. De eerste heeft mij aanleiding gegeven om mijn vrouw met een cordon van detectives te omgeven, om haar binnendijksch te houden. Vooral de spoorweg naar Parijs wordt scherp bewaakt. Ant toonde n.l. een zeer verdachte gevleidheid door je liefdesverklaring...

Hierbij twee brieven, een van Romein en mijn antwoord erop. Het leek mij wel geschikt even precies te zeggen waar het op staat, want deel ik de phobieën van Gans niet, het is toch wel wenschelijk om geen dupe te worden. De rest van mijn betoog staat in dien brief aan Romein. Het lijkt mij n.l. absoluut onmogelijk om hier iets te bereiken met die B.K.V.K. Wanneer de beweging voor den opzet nog een filiaal *schijnt* van dien Bond, zie ik werkelijk geen kans om door te zetten, zoo zijn de toestanden hier nu eenmaal! Ik maak er dagelijks weer kennis mee. Generaal Roëll, de gouverneur van de residentie, heeft nu Boucher opgebeld om hem de klandizie op te zeggen, als hij voortging boeken van den communist ter Braak uit te geven! De klandizie bleek miniem gering, evenals de hersens van dezen hoogen oome, maar zulk een chantage spreekt boekdeelen en is typeerend voor den weerstand. Ik heb nog geen antwoord van Romein, maar dat zal vandaag of morgen wel komen. Stuur je me de beide brieven na lezing terug? Ik voor mij ben momenteel zeer pessimistisch, en geloof eigenlijk voor het eerst aan een nabijen Europeeschen oorlog. Als Mussolini in Afrika wint, waar dunkt mij nu alle kans op bestaat, is de toekomst voor het fascisme beter dan ooit, en heeft de opperploertigheid het glansrijk gewonnen. De actie van den Volkenbond is dan ridiculer dan een *niet*-actie geweest zou zijn. En dan te bedenken, dat Mussolini alleen nog maar de gangmaker voor Hitler kan zijn, wat hysterie en machtswellust betreft! Van de officieele communisten gruw ik meer dan ooit na recente lezing van *Een huis zonder vensters*. Deze a.s. partij-bonze Last is bereid om ieder bevel uit Moskou te gehoorzamen, en iederen politieken draai aan te zien voor een ‘heroïsche zuiging’! Er staan gelukkig een paar betere fragmenten in het boek (Marokko, en het begin), maar het totaal aspect (Paul!) is hopeloos. Misschien zijn die ‘gesprekken’ nog wel ontstaan onder invloed van *Ducroo*! Ik heb zelden grooter opschepperij gelezen, en had een pijnlijk middagje onder het zwoegen op mijn critiek. Een en ander doet mij toch telkens weer hevig twijfelen aan de mogelijkheid om met deze menschen samen te gaan. Zij komen er rond voor uit, dat zij ons gebruiken voor hun ambities, en die ambities verschillen werkelijk niet veel van de Hitleriaansche! De toon van *rancune* ‘giert’ in dit boek, om met Nietzsche te spreken.

Het geval Vanrangot is pijnlijk (wat een pijnlijks!), maar ik heb genoeg van de lapmiddelen. Je kunt je altijd nog moeilijk een voorstelling maken van 's mans gebrek aan eergevoel, als je niet precies hebt beleefd, wat ik achtereenvolgens met hem beleefde! En als hij nu nog mijn biograaf wil worden, pas ik voor die roeping! En maak s.v.p. geen vergelijking meer tusschen jou en Varangot, wat je sociale positie betreft, want ik zou nog boozer worden op Varangot, het gaat niet om het ‘zonder ambt leven’, maar om de persoonlijkheid, die het doet, en de verhoudingen, waarin het gebeurt. Ik zou zelf dadelijk ontslag nemen en in de stilte gaan wonen, als ik de centen had, al was het alleen maar om de werkeloosheid te verminderen, maar ik heb nu eenmaal geen keus; maar ik zou geen Burgerlijke stand-contract afsluiten op ‘dekking’ door vrouwelijke arbeidskracht, zooals mijn geëerde zwager deed. Overigens is Truida’s houding in dezen weinig minder jammerlijk dan de zijne..

Het boek van Kalff zend ik je. En bij voorbaat dank voor de Multatuli! Maar voor Meredith wil ik *absoluut geen* geld hebben; ik heb er heel weinig in gelezen, en ze hebben hier dus ‘opgeslagen’ gestaan. Zooveel geld heb ik je voor al die boeken heusch niet betaald! Dus dat is afgesproken.

Een aandoenlijk briefje ontvangen van een 75-jarige dochter van ‘Bakkes’, die diep geschokt was door het portret van Nic. Beets! Ik heb het nagezien; maar deze Bakkes moet die dochter heel kort voor zijn dood gewonnen hebben!

Donker heeft, luidens het ochtendblad, in een geheime zitting van den Raad, een ‘sterke strooming’ voor zich gevonden, mede dank zij het adres. Ik vind dit anti paapsche front toch wel even aardig, en vooral een sterk bewijs voor wat ik in 1931 schreef over Anthonie Donker, Administrateur. Wij *willen* hem ook werkelijk op dien weg tot het hoogste brengen! Vandaag valt waarschijnlijk de beslissing.

De opmerking van Engelman is best. *Ambrosia* is dan voor het schemerlamp-verlicht boudoir.
hart. gr. onder ons, en ook voor de Greshoffs
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [26 januari 1936]

aant.

aant.

Parijs, Zondag.

Beste Menno,
Hierbij de brieven terug. Die van jou is uitstekend; [ook Bep en Jan Gr. waren daarover uit.] ik onderschrijf iedere regel, zijnde van hetzelfde 'sociale soort' als jij. Maar toch, ik vrees dat er *niets* gebeurt als men niet van de bestaande organisaties uitgaat. Wat een nieuwe organisatie beteekent heb je aan de pogingen van Rümke-Kramers kunnen zien. Wij moeten denken dat wij ons niet làten 'uitbuiten', als wij er zelf bij zijn. En als ook de katholieken toetreden en andere antifascisten van rechts. Die communisten zijn nu ook weer niet zóó angstwekkend, zeker niet in Holland. De socialisten zijn er toch ook nog? - Ik geloof dat het het beste is als je met Romein *begint* die menschen van het lijstje uit te noodigen. Geef mij dan op wie een duwtje vanuit Parijs noodig hebben of believen.
De Multatuli zend ik je, zoodra het andere ex. hier is. Verwacht niet iets moois; goed wordt het pas weer als je de bandjes erom hebt laten vastmaken! - En accoord dan voor Meredith, ofschoon je me daarvoor nogal véél geld hebt gegeven, misschien wel 3 × zooveel als ik van een boekhandelaar zou hebben gekregen. Ik neem mij voor om je daarvoor in de plaats af en toe wat boeken voor je bibliotheek te sturen, die ik hier toch wegdoe of voor weinig krijgen kan, en begin met je morgen 2 pakjes te sturen, bevattende: een aardige uitgave van *Les Confessions* in 3 dln. (vroeger heel duur), de reizen van Marco Polo in het engelsch en de revolutionaire poëzie van Aragon. Nogal een rare combinatie, maar daar is het 'toeval' schuld aan.
Dat verhaal van dien generaal is prachtig! Was dat dezelfde van de semi-cripto-communist? je hebt in korte tijd dan blijkbaar vorderingen gemaakt. Ik heb trek dit 'semi cripto' te behandelen - zonder den generaal te noemen - in mijn blocnotes voor *Gr. Ned.*
Dank voor het boek van Kalff. Moet je het gauw terug hebben of kan ik het eenigen tijd houden?
Ik ben niet erg tot schrijven gestemd en laat het voor vandaag hierbij. Je hebt veel hartelijke groeten van de Greshoffs. Verder het gewone salaam-bedrijf tusschen ons vieren. Je
E.

Wàt er ook gebeurt, menschen als wij worden door de 'komende orde' opgeruimd. Als wij consequent voor onze eigen huid waren, zouden wij Colijn moeten dienen en stutten d.w.z. geen stap verder doen dan - op zijn vèrst! - Huizinga. Ik wil tot het uiterste antifascist zijn - in Holland tenminste, in Europa, want in de koloniën, merk

ik, wordt het probleem nog heel anders, àls je daar wilt leven is de primaire waarheid dat je een blanke bent omringd door bruinen! - en verder wil ik zoo min mogelijk aan heel deze rotzooi denken. - Ik ben blij dat ik Homerus heb leeren genieten en nog steeds vol sympathie blijf voor Herodotus. - Zalig zij Donker; amen!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 31 januari 1936

aant.

aant.

den Haag, 31 Jan. '36

Beste Eddy,

In haast even een hartelijk bedankje voor je zending, *Confessions*, Marco Polo en Aragon! Marco Polo was toevallig, wat je wel niet geweten zult hebben, een *wensch* van me! Maar hoe krijg ik Meredith naar Parijs? In diverse pakjes? Dat wordt nog een romantische geschiedenis.

Ik hoef je zeker niet verslag te geven van het gedonderjaag met zwager Varangot, aangezien het relletje nu eenmaal via Jan begon en eindigde. Je weet dus ook, dat ik me uit 'laffe geldzucht' aan *Het Vad.* heb verkocht, daarin doorloopend 'rot artikelen' schrijf, dat *Het Instinct der Intellectueelen* idioterie is (inderdaad, voor V.V. moet het dat haast wel zijn), dat... maar genoeg, het rancuneuze tafelschuimertje kan me verder gestolen worden. Wat een smakelijk personage! Zelden heeft iemand me in één briefje zoo precies verraden, wat hij waard was als deze Victor de Zwijger in zijn 'defense of sponging'.

De correspondentie met Romein is nog gaande. Je herinnert je, dat hij mij met een voorloopig secretariaat wil belasten, maar ik kan dat werkelijk niet op mij nemen. Zonder dat houd ik al haast geen tijd over voor mijn eigen werk; en juist nu ik weer aan het schrijven ben, zou ik door een dergelijk ambt (ik denk nog aan de Filmliga!) heelemaal onder de paperassen raken. Je hebt inderdaad volkomen gelijk, wat onze 'opruiming' betreft. Het is ons noodlot, dat wij niet aan het fascisme in Nederland zullen gelooven, zoolang het niet *in* huis is. Ik geloof er zelf niet aan, terwijl ik mezelf herhaaldelijk verzeker, dat door een dergelijke mentaliteit het fascisme juist kan komen. Communistenvrees is niet mijn fort, veel meer invloed heeft bij mij het absolute tijdsgebrek voor organisatie.

Spoedig meer
hart. gr. 2 × 2 en voor de Gr's. je
M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Lisieux, 31 januari 1936

aant.

aant.

Lisieux, 31-I-'36

Pour avoir la craint' du Seigneur,
Rien n'vaut un papa peloteur! (bis).
E.

Commentaar overbodig, althans stilzwijgend.
Bep.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [1 februari 1936]

aant.

aant.

B.M.
- Hierbij nog een mooie kaart. - Jan liet me den brief van je zwager zien. Het is jammer dat àls deze fl... loskomt het dan ook op een zoo onthullende manier moet zijn. Je hebt gelijk dat je hem niet meer schrijft. Alles wat ik *erbij* verzuchten kan is dat het jammer is voor Tr.
Ik heb mijn schoonzuster over, dus ben zeer in beslag genomen.
Later meer.
H. gr. ook voor Ant.
je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [15 februari 1936]

aant.

aant.

Parijs, Zaterdag.

Beste Menno,
Je stuk over Henriette van Eyck was weer uitstekend: nòg zoo'n ‘rotartikel’ dat je zwager van zijn leven niet schrijven zal. (Heb je nog iets uit die hoek gehoord?)
Vigilance ligt onderling overhoop, omdat een deel (Langevin) zich met Romain Rolland solidair verklaart, dat er *zoonoodig* gevochten moet worden tegen Duitschland, terwijl de anderen (Rivet, Alain, Gérôme) zéér kwaad zijn op Rolland

en zich 100% pacifist verklaren. Nu moeten sommige lui eruit, enz. Voorloopig dus zonder belang voor ons.

En in Holland? Hoe ver ben je nu met Romein?

Ik walg van alles wat politiek is, en eigenlijk ongeveer van heel Parijs. Ik voel me doodop, kan geen behoorlijke regel schrijven en heb allerlei andere rotgevoelens, terwijl ook dat wachten op bericht uit Indië fnuikend werkt. In tegenstelling met Varangot geloof ik soms geen haar meer aan de literatuur - tenminste aan de mijne niet - en dat ik me pas rustiger zal voelen als ik een baan heb. Aan de andere kant is nu die fransche vertaling van *Ducroo* begonnen, die niet in de steek gelaten kan worden.

Ik ga daarvoor wschl. in Maart naar Lyon, om er met Pia aan te werken. Maar voordien zou ik wel een dag of tien absoluut rust willen hebben, en soms denk ik dat ik bij jou daarvoor niet slecht gelogeerd zou zijn. Ik heb maar één vrees: die onverwarmde slaapkamers die in Holland nog gebruikelijk zijn! Maar misschien is daar met een kruik of zoo wat aan te verhelpen? - Zou ik eventueel (ik zeg niet dat ik het doè) een dag of tien bij je kunnen komen, bv. van 20 tot 29 Februari, of van iets later tot ± 5 Maart? Maar ik ben geen bal waard, kan alleen maar heel rustig wat vermummelen, en mezelf zoet houden met lectuur (op het oogenblik Aeschylus, dus wschl. Sophocles als ik van hier wegga)!

Laat wat van je hooren, ook afgescheiden van dit plan. Veel hartelijks onder ons vieren,

je
E.

Jan en Atie blijven hier tot de 20e, dus ik kan in geen geval eerder weg. *Misschien* zou ik met hen samen kunnen reizen tot Brussel. Maar ik opper het heele idee nu nog maar vaag; als ik mij dezer dagen opeens beter voel ga ik misschien toch wat werken, of mezelf suggereeren dat ik dat doe.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 19 februari 1936

aant.

aant.

aant.

den Haag, 19 Febr. '36

Beste Eddy

Je hebt zeker den brief van Ant wel gekregen, waaruit je gebleken zal zijn, dat we je plan zeer toejuichen en dat alleen een paar dagen onze logeerkamers zijn bezet. Ik had het voortdurend zoo druk, dat ik niet aan schrijven toekwam. Het seizoen is dit jaar abominabel vermoeiend; de laatste anderhalve week heb ik ook weer niets aan mijn boek kunnen doen, omdat mij de concentratie absoluut ontbreekt. Misschien neem ik in het voorjaar een week vacantie; in één week, die ik dan geheel voor mezelf heb, kan ik meer doen dan in drie maanden krantenvak. Ideeën heb ik genoeg, teveel zelfs, na een tijd van leegte; maar ik kan alle perspectieven niet vasthouden, gewoon omdat er telkens een lamme en idiote tooneelgeschiedenis

tusschen door komt, die me nachtwerk bezorgt en dientengevolge overdag sufheid. Een enkele maal (zooals in het geval H. van Eyk) schrijf ik een artikel werkelijk voor mijn pleizier; maar wat een hopeloos trekken, als ik, zooals verleden Zondag, opruiming moet houden onder een hoop heele en halve prullen, met als culmen... Aart v.d. Leeuw! Gelukkig heb ik deze week Kafka gekozen; hoewel het niet gemakkelijk is daarover in een krant te schrijven, heeft hij tenminste boeiende substantie.

Hartelijk dank voor de boeken! Ik lees tusschen alles door toch nog. Zoo dezer dagen het boek van Tagore over Gandhi, dat jij me laatst zond; het heeft me, ondanks de keiig-leninistische zelfverzekerdheid van dien Indiër, zeer geïnteresseerd om het onderwerp, vooral de *kasten*. Nu heb ik uit de K.B. de wetten van Manu gehaald, waar Nietzsche enthousiast over schrijft; en inderdaad, het is onbegrijpelijk, maar die wetten zijn *boeiend*! Een maatschappij, die geen *mensch* kent, maar alleen *vier* streng gescheiden menschen*soorten*, metaphysisch onherroepelijk gescheiden, omdat zij resp. uit Brahman's mond, biceps, dij en voet zijn ontstaan!

Je aanteekeningen over het Congres zijn uitstekend, *veel* levendiger en raker nog dan de eerste groep. Ant heeft ze in één adem gelezen, en zag het heele geestelijke gebeuren voor zich. Overigens is het heel begrijpelijk, dunkt me, dat je na *Ducroo* een inzinking hebt. Het boek is een complete afsluiting van een periode; de ‘eerlijkheid’, het ‘niet-acteeren’ kun je in deze richting onmogelijk verder doorvoeren, je zult op een of andere manier een nieuwe vermomming moeten vinden. Dat je daarvoor zelfs een baantje zou wenschen, kan ik me ook voorstellen, maar wensch het niet te overtuigd! Bij tijd en wijle is het een *last*, en vooral, als het nog eenig persoonlijk initiatief eischt. Het eenige groote voordeel ervan is, dat het je zoo noodzaakt voortdurend op een niveau van niets dan halve waarheden en inspireerende gemeenplaatsen te leven, die je *haast dwingen* om er zoo nu en dan aan te ontsnappen. Het systeem Varangot ambieer ik nog niet. Ik hoorde van deze persoon overigens niets meer, hoewel Wim hem nog eens heeft laten weten, wat hij van dit alles dacht. Waarschijnlijk is hem deze aanval van energie al te veel geweest. Ik verlang trouwens niet iets van hem te hooren; hij kan, nu hij mijn uitdaging om zijn standpunt eens behoorlijk te verdedigen beantwoord heeft met een fluim, voor mijn part zijn heele leven verder door vegeteeren en al vegeteerende nog martelaar van een superieure levenshouding worden ook.

De zaak met Romein vertoont eenige vordering, aangezien Kernkamp wel mee wil doen. Maar het gaat mij precies als jou: ik walg van de politiek. Meer dan ooit heb ik het gevoel, dat wij daarmee niets te maken hebben; niet uit happy-few-superioriteit, maar omdat wij *die* rol niet hebben te spelen. Maar in vredesnaam maar weer verder zonder veel overtuiging. De antifascistische studenten van *De Sleutel* hebben mij gevraagd om 5 Maart voor hen te spreken, en ik heb dat ook geaccepteerd, hoezeer ik ook genoeg heb van de ‘actie’. De N.S.B. wordt, dat is waar, steeds openlijker ploertig en anti-semiet. Mussert heeft zich onlangs ook uitgelaten over de ‘kunstjoden’, die hij er met geweld uit zal drijven. En het rumoer om *La Kermesse Heroïque*, dat hier n.b. verboden zou moeten worden, is het toppunt. Ik heb er in de krant maar weer eens over geschreven, en een verbod van Jan Steen en Kamperuien geëischt.

Je weet dus, dat je hartelijk welkom bent. De verwarming zal wel te regelen zijn, en dan: het wordt misschien wel lente. Ik zou Chiaro deze maand graag weer iets zenden, maar ik heb *niets* over, vanwege mijn belastingschuld. Mocht hij in absolute *nood* zitten, laat het me dan even weten, dan tracht ik ergens iets ‘los te maken’.

hart. gr. onder ons vieren,
je
M.

Het stuk in de Febr.-aflevering van Gr.-*Ned.* van *Het Vijfde Zegel* vind ik een nogal zware inzinking. Litteratuur, zonder innerlijke spanning. Wat was jouw indruk? - De poëzie van Slau *slecht*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [22 februari 1936]

aant.

aant.

Parijs, Zaterdag.

Beste Menno en Ant, Dank voor jullie brieven. Het gaat nu iets beter. Uit Brussel hoor ik dat Gille (voor adenoïden) misschien *niet* geopereerd hoeft te worden, en zoo ja, dan eerst later. Ik had mijn reis met die operatie willen combineeren, maar als die niet doorgaat...

Toch kom ik misschien nog - tenzij ik naar Lyon ga, wat ik wschl. in ieder geval doe. Dit alles is nogal kostbaar, dat is ook een bedenking. Enfin, laat ons nog even wachten; als ik kom zal het tegen 1 Maart zijn, ik schrijf dus nog wel voor de 27e. Als ik niet kom schrijf ik een lange brief, waar ik nu nog altijd erg tegenop zie. Gelijk hiermee gaan weer twee (lieve) boekjes.

Veel hartelijks, ook van Bep, je

E.

Vestdijk lees ik niet in *Gr. Ned.*, ik wacht liever tot alles bij elkaar is. Slau vind ik niet bepaald slecht, hoewel zwakker dan anders.

Chiaro laat je danken maar zegt dat je niets sturen moet als het niet gemakkelijk gaat.

Stuur me je stuk over *Kermesse Héroique*. - Over *Vigilance* later, als ik Gérome weer gesproken zal hebben.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 28 februari 1936

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 28 Febr. '36.

Beste Menno,

Bep heeft je al geschreven dat ik ‘dan maar niet kom’. Ik had erg graag gewild; maar ik moèt binnenkort naar Lyon (tegen den 15en, denk ik) om eindelijk met Pia die vertaling te lijf te gaan, en alles bij elkaar wordt het reizen dan wel erg duur. Ik heb dezer dagen weer Caffi en Chiaromonte moeten helpen, vooral den eerste, die heelemaal ziek is en dien we nu naar vrienden op een boerderij bij Toulon willen zenden - vermoedelijk lukt het deze week.

Hierbij wat portretten van Nietzsche, die je misschien gebruiken kunt, of ‘doorgeven’. Ik wou dat ik een goed portret van Overbeck had; kan jij mij daar niet aan helpen?

Ik kom nog steeds niet tot schrijven, en ga door met de Grieken te lezen, waarover ik allerlei ideeën heb, maar zonder veel lust om ze te formuleeren (het idee dat ik op dit gebied zoo'n erge leerling ben, remt mij ook natuurlijk). - Vroeger wilde ik de Grieken alleen lezen om Nietzsche beter te kunnen volgen; nu - dank zij Caffi, die overigens van Nietzsche weer niets begrijpt - begin ik in te zien dat zij van allerlei hebben dat mij interesseert buiten alle nietzscheaansche interpretaties om. Ik heb nu achter me: Homerus (compleet, tot zelfs de hymnen en de kikvorschsatyre), Hesiodus, Pindarus (onleesbaar in vertaling), Sappho en Anacreon (iets beter), Aeschylus, Herodotus (compleet). Alles bijeen ver over de 1000 blzn., bijna 2000 misschien wel! En ik ga met frissche moed aan Sophocles beginnen. Het is als balsem tegen de politieke rotzooi wonderdadig - ook wel ‘balsemend’ misschien, d.w.z. mummificeerend?

Ik ga *Psyche* van Rohde lezen, dat mij nu opeens erg interesseert. Burckhardt viel mij tegen: heel helder, maar tenslotte toch een superieure leeraar, tenminste vanuit onzen tijd bekeken.

Malraux is weer eens naar Moskou vertrokken. Men wil hem met Dimitroff laten praten, en op die manier in de politiek halen; waar hij weinig voor voelt, tot dusver. Maar misschien is Dimitroff erg bekoorlijk. Over 14 dagen is hij terug en zullen we verder hooren. - En de aardigheid in Japan, waar brengt die ‘ons’, over een tijdje?

Schrijf eens uitgebreid, als je tijd hebt. Wat gebeurt er in Holland, in de wereld der letteren en elders? Ik heb het gevoel dat ik van *niets* meer weet; wat zal het zijn als ik naar Indië zal zijn verdwenen? Intusschen, vandaar ook geen spatje bericht.

En Gerda? Wat is er van de opzending van *Das Land von Herkunft* tenslotte geworden?

En zie je Marsman of Vestdijk nog wel eens? Ik heb het gevoel dat de Atreiden en hun kannibalen-herediteit mij dichterbij zijn dan mijn literaire rotgezellen. Desertie naar de bronnen.

Voilà, voorloopig heb ik niets meer te vertellen; tenminste, met de pen.

Veel hartelijks onder ons 4, een hand van je

E.

P.S. Als je bij *Het Vad.* of elders een betrekking voor me weet - al was het iets voorloopigs, een correctorsbaantje of zoo - waarschuw me dan dadelijk. Ik blijf nl. bereid om al deze Grieken enz. er *meteen* aan te geven om weer het gevoel te hebben van ‘voor mezelf te kunnen zorgen’. Eventueel blijft Bep dan zoolang met Alain in Parijs, waarom niet? Indië is maar een kans; Holland is misschien even goed; en hier kan het immers toch niet doorgaan.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [1 maart 1936]

aant.

aant.

Parijs, Zondag.

Beste Menno,

Dit is een vervolg op mijn brief van gisteren. Het lijkt mij nu weer onmogelijk om op deze manier door te gaan. Ik zal doorgaan die Grieken te lezen - als balsem! - in mijn vrije oogenblikken. Daarnaast wordt het gewoon tijd om weer wat *geld* te verdienen.

Dat ik Caffi heb kunnen helpen is mij een groote satisfactie geweest, maar bitter in zooverre dat het mij opeens weer doet beseffen hoezeer ik het eig. niet doen kan (mag).

Ik zal eerstdaags - vanavond of morgen - naar De Grave in Indië schrijven om te vragen of hij wat voor mij gevonden heeft of hij nog aan kansen gelooft, enz. Jij van jouw kant, als je iets ziet, of een plaatsje open kunt maken bij *Het Vad.*, doe het dan ook werkelijk. Ik schrijf tegelijk hiermee aan verschillende menschen om weer van allerlei te probeeren: aan H. Mayer om mij oude javaansche kronieken te bezorgen, die ik misschien bewerken kan voor de *N.R.F.*, aan Querido of hij *Le Temps du Mépris* niet door mij wil laten vertalen. Ik zal ook onder de naam van Bep een paar boeken bespreken voor de *N.R.C.* (geheim houden, dit!) - ik moet toch minstens genoeg geld verdienen om zelf het maandgeld aan Simone te kunnen zenden.

Dus werkelijk, als je wat voor me bereiken kunt... Ik ben bereid onmiddellijk naar Holland te komen en het werk op te vatten.

Hartelijk je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 4 maart 1936

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 4 Maart '36

Beste Eddy,

Ook ik zit momenteel ver van de Nederlandsche letterkunde (afgezien van het onvermijdelijke *Vaderland*), n.l. in de tijd van de eerste Christenen; een en ander komt bij mijn dialoog te pas, afrekening met het Christendom. Ik heb er o.a. ook jouw gesprek met Malraux over ‘le sens du monde’ bij te pas gebracht en Paulus een ‘emmerdeur’ genoemd. Maar nu moet ik weer afbreken, want het Zondagsartikel dwingt om bevalling. (Overigens las ik hiervoor met belangstelling *Kaïn en Abel* van Ritter, dat niet slecht is, tot mijn groote verbazing, en onthullend voor de objectiviteit van den man zelf, hij demasqueert zich hier vrijwel).

Dank voor boekjes en portretten; ik ben voor die dingen kinderlijk dankbaar. Op dit gebied ben ik even naïef als Hein Pannekoek, zij het dan ook anders 'gericht'. Er staat een heel sympathiek portret van Overbeck in het boekje *Nietzsche* van *Geneviève Blanquis* (Rieder, serie *Maîtres des Litteratures*), dat wat den tekst betreft absoluut onbeduidend is, maar vrijwel alle bekende fotomateriaal over N. bevat. Ik laat het je door Henri Mayer zenden, dus koop het *niet*. Binnenkort kan ik je ook den nieuwen *Vincent Haman* met mijn inleiding sturen en het boek van Conrad Merz (alias Kurt Lehmann), *Ein Mensch fällt aus Deutschland*, dat ik bij Querido Verlag introduceerde en na veel botheid uitgegeven kreeg. Beide verschijnen deze maand; wacht dus tot je ze van mij ontvangt, want ik stel er absoluut prijs op ze je beide te geven.

En nu naar aanleiding van wat je over een baantje schrijft. Er vaceert tegen 1 April bij de krant inderdaad een baantje, n.l. dat van Oosterbeek, die in de plaats komt voor een ouden heer met pensioen. Voor jij schreef, hadden Hein en ik daarvoor Klaartje Bloem aanbevolen, aangezien Jacques met den dag meer aan de verzopen kant raakt en zich van zijn komend failliet zelf niets meer schijnt aan te trekken. Nu blijkt echter, dat Schilt voor deze betrekking geen vrouw wil hebben, omdat er in de zomer 3 weken nachtdienst (ter vervanging van den zittenden nachtredacteur met vacantie) aan verbonden is. Hoogstwaarschijnlijk vervalt dus deze candidatuur vanzelf. Ik kan dus moeite voor jou doen, maar ik zeg je van te voren, dat je het niet anders dan als 'springplank' kunt beschouwen. Wat Oosterbeek nu aan salaris krijgt, zal zijn opvolger zeker *niet* krijgen, want er wordt links en rechts bezuinigd; je zou er dan ook *niet* over moeten denken, wanneer je niet het plan hebt hiermee een soort 'inwijding' in het 'vak' te krijgen. Het werk is bureauwerk van 9½-4½; berichten doorgeven, weekbladen en tijdschriften behandelen, revisies afdoen etc.; soms 's avonds naar lezingen of aanverwante dingen, maar dit is alleen in den winter wel eens druk. Je ziet dus, dat het allemaal verre van fraai is, en eigenlijk heb ik het gevoel, dat ik het je niet mag aanraden; ik kan me niet voorstellen, dat je den heelen dag op een bureau wilt zitten (zij het dan ook in dezelfde kamer als Hein, en met dagelijksche bezoeken van mij). Maar nu je erover schrijft, voel ik me niet verantwoord, als ik je niet in kennis stel van de *mogelijkheid*. Schrijf mij dus omgaand, of ik bij Schilt werk van een en ander zal maken. Ik kan van te voren niets met zekerheid zeggen over de reactie (want ook De Lang heeft een stem in het kapittel), maar ik begin er liever nog niet aan, eer ik weet, of je er überhaupt over denkt. Een zeer groot bezwaar lijkt me, dat je van het salaris zeker niet drie menschen kunt onderhouden. En overweeg vooral, dat je, zoolang als je daar zit (d.w.z. van half tien tot half vijf), aan automatenwerk bent gebonden, niet overmatig vervelend, maar verre van boeiend. Het eenige voordeel is daartegenover, dat het geen 'persoonlijke' journalistiek is, met alle rotzooi en risico van dien.

Deze maand (dus 15 Maart) leg ik, als het eenigszins kan, weer eenig geld weg voor Chiaromonte. Deze keer ging het niet; ik moet steeds maar schuld betalen, en heb door een blijkbaar 'te hooge levensstandaard' (huis etc.) te 'zware lasten', zoodat ik al maanden voor eigen gebruik niets overhoud, practisch, wanneer ik mijn rekeningen betaald heb.

Vestdijk was laatst even hier. Hij heeft met zijn juffrouw een villa (!) in Bilthoven gehuurd (in de Bachlaan nog wel), en zal in den zomer dus in een boschrijke omgeving resideeren. Ik heb geschikt met hem gepraat, maar voortdurend met het gevoel, dat hij eigenlijk niet meer bestaat. Hij is een litterator, zij het dan ook van de interessantste soort, en ik ben het nu eenmaal perse niet. Van Marsman hoor ik af en toe iets, maar ik vind hem altijd weer even aardig en menschelijk, bij een zeldzame confrontatie.

Van Gerda ontving ik laatst een zeer onverwacht bericht, inhoudend n.l., dat zij het boek... nog niet gelezen had, maar eerst uitgeleend aan dien aussenpolitisch

tätigen zwager! Ik heb nu een stil vermoeden, dat zij het boek wel nooit meer in handen zal krijgen.

Verder is Romein bezig een tijdschrift op te richten, dat in Nederland zal verschijnen, maar alleen artikelen in het Fransch, Duitsch en Engelsch zal bevatten. Het moet geen litterair tijdschrift worden natuurlijk, maar een algemeen cultureel, dat uitgaat van de gedachte, dat Nederland momenteel nog in staat is onafhankelijke cultuur te vertegenwoordigen. Romein vroeg mij, of ik tot de redactie zou willen toetreden, en ik heb hem geschreven, dat ik er in beginsel wel voor voelde. Ik zal binnenkort eens poolshoogte gaan nemen. Misschien zit er een mogelijkheid in om de Jan Lubbes-zelfgenoegzaamheid te doorbreken.

Tot zoover voor vandaag. Ik wacht nu eerst op je reactie op het baantje. Bedenk je vooral tien keer, maar *als* je wilt, zal ik alle moeite doen om het voor je te krijgen. Ook Hein komt dan dadelijk in actie.

hart. gr. onder ons vieren je
Menno

De wetten van Manoe hebben me *zeer* geboeid. Ik las ze tot het eind toe! Nu ben ik eindelijk aan *Le Sang Noir* begonnen, waarvan ik de eerste stukken uitstekend vind. Later meer, als ik het uit heb.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [5 maart 1936]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Donderdag.

Beste Menno,

Dank voor je brief. Ik hoor via Fredje Batten dat je Maurits zoo goed vindt: *Uit de Suiker in de Tabak*. Van Deyssel vond dat indertijd ook zoo aardig, en het tweede ook (*Hoe hij Raad van Indië werd*); maar daarna werd de arme Daum ongenadig uitgekafferd, omdat de rest naar niks leek en hij zich vooral niks moest gaan verbeelden. Ik heb dit booze stuk van V.D. gelezen, een abominabel literatorsstuk in een potsierlijk nederlandsch opgesteld; alle tics vertegenwoordigd. De waarheid is dat Daum altijd op peil gebleven is; hij schreef die dingen nu eenmaal als feuilleton voor zijn eigen krant, en soms au jour le jour, zoodat ze allemaal op een wat drakerige manier ‘boeiend’ moesten zijn, maar overal heeft hij er dingen door gewerkt die qua (ietwat vulgaire) menschenkennis en doorhebberij zeker niet minder zijn dan Elsschot. - Ik zond aan de W.B. - voor een herdruk - mijn ex. van *Goena-Goena*, maar bezit hier nog *Aboe Bakar*, zijn laatste en ‘bitterste’ boek. Het begin, en de opzet, erg feuilleton-achtig, het einde voortreffelijk. Ik zend je dit vandaag voor je bibliotheek; en verder een allergekste roman over de opium in Indië, van een zekeren majoor Perelaer; het boek heeft indertijd een geweldig succes in Indië gehad, en

de brave Perelaer, die 10 × zoo drakerig is als Daum en met geen *grein* humor, dacht dat hij de *Max Havelaar* van de opium gemaakt had.

Dank voor de aangekondigde boeken, maar misschien krijg ik ze in Holland? Ik vraag mij nl. af of ik niet *moet* aannemen. Prettig is wschl. geen enkel werk, en dit heeft het voordeel dat ik met den goeden Hein zit en jou af en toe mag behandschudden. Ik word dus equivalent verklaard aan Overbeek, niet te verwarren met Overbeck, waarvan in je brief ook sprake was - en wiens plaats ik nooit had kunnen innemen. Va donc pour Overbeek! (in het fransch klinkt dat toch weer als Overbeck). [O jee, ik merk bij overlezing dat de man Oosterbeek heet! Tant pis.] Ik ben 'in principe bereid', zooals dat heet. Alleen een paar vragen nog.

1. Werk is van half 10 tot half 5, bureauwerk, zeg je. Daar heb ik geen bezwaar tegen; zulk werk is het toch bijna altijd.

2. Dan komen echter de 3 weken nacht redactie, die 'slimmer' zijn. Maar die komen dan toch *inplaats* van het andere werk, en niet *daarbovenop*?

3. Dan is er nog het naar lezingen gaan, enz. Dat lijkt me het rotste van alles, en hierom alleen zou ik, geloof ik, een correctorsbaan geprefereerd hebben. Ik bedoel dit: àls ik nu toch, voor een gering salaris bovendien, den morgen en middag op bureau gezeten heb, dan zou ik het 'moreele' genot willen hebben van tenminste mijn avond voor mijzelf te hebben - al zou ik dan ook te beroerd zijn voor eigen werk en alleen... b.v. de Grieken kunnen lezen. Maar met elastisch-gehouden bijwerk voor den avond vervalt daar alle voordeel voor mij. Op dit punt zou ik dus nog wat voorlichting van je willen hebben. De brave De Lang lijkt mij iemand die zijn werknemers *goed* weet te exploiteeren, dat merk ik aan jou; maar waar jij, voor een zelfstandige positie van bovendien 500 pop in de maand, je eergevoel etc. in werking kunt laten brengen, lukt mij dat natuurlijk niet, in de sfeer waarin ik dan leef. Mijn standpunt kan alleen zijn: ik *geef* tijd voor *geld*. Hoeveel tijd voor hoe weinig geld? dat is dus de heele vraag.

Ik weet niet wat een *minimum* is, en wat ik vragen kan. Ik ben vader van 2 kinderen, is dat ook niet een bepaald geval, in deze wereld? Voor *fl.* 60 kàn ik het niet doen; voor *fl.* 100. nauwelijks. *Ik* zou bij een minimum denken aan *fl.* 150. of zelfs *fl.* 200., maar dat is natuurlijk bij ponden na niet de visie van den heer De Lang. Ik laat het dus aan jou over om het te bepalen.

Antwoord me dus nog even op de 3 punten die ik je vroeg, en praat er misschien (onder alle voorbehoud) vast met Schilt over. Je hebt het over een 'springplank', maar ik vraag me af: naar waar? In de journalistiek wil ik in geen geval *blijven*; nog liever probeer ik het dan op een echt 'kantoor', b.v. op de *Utrecht*, waar je tenminste geen avondwerk hebt en in een sfeer leeft die heelemaal met schrijven niets uitstaande heeft.

Een andere vraag is: kan ik niet(betaald) secretaris, of wat dan ook, worden bij het blad van Romein? Of zie je nog wat anders? (Boekhandelaar bij Boucher of zoo?)

Ik laat het nu hierbij en schrijf je beter, en wschl. 'definitiever', zoodra ik antwoord heb. Het beste lijkt me nog dat je er even met Schilt over praat. Als het werk in April begint, ga ik alleen naar Holland, want Bep kan hier niet zóó opbreken, eig. hebben we tot 1 Augustus gehuurd, en we zouden in Holland dan toch ook weer een 'huis' moeten vinden. Enfin... Daartegenover staat dat ik, als ik eindelijk een 'baan' heb, misschien wat 'moreele rust' vind.

Veel hartelijks, ook voor Ant,
een hand van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron

aan
Menno ter Braak

Parijs, [6 maart 1936]

aant.

aant.

Parijs, Vrijdag.

B.M.
Vanmorgen zond ik je, in 2 pakken, mijn oude Multatuli, zelfde uitgave als je *Brieven* (het bindwerk is gedaan, alleen de kaften ontbreken) - en vanmiddag, in een 3e pak, een gek uitgaafje (met populaire plaatjes, alles gereduceerd) van *Les Mystères de Paris*, overgang van het romantisme naar Zola en au sérieux genomen door Poe, Dostojevsky, Stirner en Marx - en wie al niet meer? Sue was lid van de Jockey club (wat Musset zelfs niet was) en, evenals Dumas père, een *serieus* auteur indertijd.
H. gr. van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [7 maart 1936]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 7 Maart.

Beste Menno,
Vanmorgen kwam het boekje over Nietzsche met de portretten. Dank; ik zal er zeker van profiteeren. Even tevoren heb ik je nog een boekje gestuurd, nl. van Larbaud over engelsche literatuur. Behalve Butler en Joyce zijn zijn voorkeuren voor mij zeer ‘verdacht’, maar zijn studies, hoewel zóó onpersoonlijk gehouden dat er bepaald geen Larbaud voor noodig leek, zijn au fond toch zeer goed; verhelderend, vol smaak, etc. Lees maar bv. de studie over Joyce's *Ulysses*. (Kan je ook van nut zijn.)
Butler wordt mij steeds sympathieker; vooral in zijn *Note-books*.
Ik merk overigens dat ik steeds minder zin krijg om wat dan ook te verkondigen voor een hollandsch auditorium. Moet ik diè menschen gaan vertellen wie Larbaud is, of Tinan, of wie dan ook? Hoe heb ik daar ooit (in mijn gistoux-sche en andere afzondering) aan kunnen gelooven? Geef ze kulkoek over Dos Passos, Ehrenburg of een anderen modepoen; meer vragen ze niet.
Hierbij nog een klein vuiligheidje in het genre van dat van *De Nieuwe Gemeenschap*. Tegenover dergelijke ‘echo's’ voel je opeens de noodzakelijkheid om ook te huichelen en te liegen. Maar opdat die heeren zich niet vergissen zullen

over mijn al of niet meedoen, heb ik ze bijgaand briefje gestuurd; net zoo, op een precies even groot vodje papier. Is deze *Standaard* socialistisch of katholiek? Ik weet van zooiets gewoon niets af (en Bep is op het oogenblik de deur uit, zoodat ik het haar niet vragen kan).

Is het misschien overigens geen aanleiding voor jou om voor eens en voor goed (dat zeg je erbij) dat gelul over je communisme tegen te spreken? Neem er dan die generaal bij! Je kunt wel zeggen: het doet er niet toe, maar als je nu eenmaal een publiek persoon bent, staat zwijgen, geloof ik, gelijk met toestemmen; dus... Enfin, mocht je er een artikeltje van willen maken, met de echo erbij (althans wat die prol schrijft), citeer dan mijn briefje in extenso, daar zou je me een groot plezier mee doen.

Dag! Een hand van je
E.

P.S. Ik heb het portret van Nietzsche door Olde laten inlijsten, om het bij Stendhal-met-de-stok te zetten. Verder bekeek ik met groote aandacht het typische humbugsmoelement van Paul Ree. Een soort Binnendijk onder de geleerden, maar schunniger.

P.P.S. - Als je er geen stukje van wilt maken in *Het Vaderland* (in dit geval dè aangewezen plaats,) zend mij dan *omgaand* èn de echo èn mijn briefje terug. Ik plaats er dan wat over (en mijn briefje althans compleet) in mijn volgende rubriek in *Gr. Ned.* Schrijf me daarom alleen dus al wat die *Standaard* eigenlijk is. Het blad van Van Duinkerken? Of van A.M. de Jong? (al is het dan na zooveelste bevloeiing)...

Bep zit op het oogenblik naar Walch te luisteren; ik hoop dat ze er niet verkramd uitkomt. Volgens Greshoff is die Walch nog de kwaaiste niet. Maar hoe komt hij dan aan diè humor?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[8 maart 1936]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Zondagnacht.

Beste Menno,

Het is misschien kinderachtig van me, maar sinds gisteren heb ik weer het onbehagelijke gevoel van me eig. als een ellendeling tegenover jou te gedragen. Dat is nu de 3e maal! De 1e was toen ik je als Wijdenes prijs gaf aan de moraal van de Kuitenbrouwers. Maar dat was zóó erg niet, omdat we nu eenmaal 'in oorlog' met het rapalje leefden - of *zij* dit althans zoo konden beschouwen. De 2e keer was met Gerda. Wat die politische heer in mijn boek bestudeert, is mij een raadsel, maar zeker is dat zij al dadelijk aan hem gedacht heeft, vandaar dat 2e exemplaar! (Ik hoop dat die politiekerd er *precies* uit leert hoe wij over hem en zijns gelijken 'reden'; dan is er dat nog mee gewonnen.) De 3e keer is dan van gisteren. Ik vind dat je in deze dingen voortdurend even aardig bent, - en tenslotte, misschien overdrijf ik ook de onaangename rol voor jou en is de mijne onaangenamer. Voor ieder behoorlijk mensch ben *ik* de Judas en de plebejer. Als er overal in dat stuk van *De Standaard* mijn naam inpl. van de jouwe had gestaan en andersom, zou ik mij zeker niet erg gekwetst achten. Maar al houd ik mijzelf dit voor: de schijn van verraad die je in zoo'n geval krijgt, gaat je waarachtig half overtuigen! Je houdt je voor dat het onnoodig was om het ploertendom aan projectielen te helpen. -

Ik maak deze laatste dagen weer een crisis door. Voor een deel in verband met dat plaatsje aan *Het Vad.* Bep houdt me nu dagelijks voor dat het onzin is, dat we voor een dergelijk salaris niet eens de verhuiskosten mogen riskeeren; tenzij het zou zijn om erin te volharden. [In het genre 'opslag, toekomst, krantenvak' etc.] Aan den anderen kant wacht ik nog altijd op bericht van De Grave, die vòl hoop was mij iets te bezorgen, van 150 à 250 pop minimum, en dien ik ken als een werkelijk degelijk iemand (misschien geeft hij zich nog de grootste moeite). Derde ding: die fransche vertaling van *Ducroo*, waar nu aan gewerkt wordt en die ik erg graag klaar wou hebben, voor ik uit Europa verdwijn, omdat het werkelijk nog een heel aardige kans is - en, als die fransche vertaling 100% goed wordt, - door Malraux, Pia en mij samen bijgespijkerd - *daarvan* evnt. ook een engelsche, of portugeesche of god-weet-wat-voor vertaling gemaakt kan worden. Malraux denkt dat het boek een *behoorlijke* kans heeft; en hij is niet erg optimistisch in die dingen. Guilloux verkoopt nu nog, dagelijks, 40 exx. *Sang Noir*. Zóó'n succes kan *Ducroo* natuurlijk niet hebben, maar met ¼ ,een 'afglans' van dit succes, ben ik tevreden, - en misschien zelfs een heel eind 'geholpen'. Bep en ik hebben vandaag vergaderd en zijn tot de volgende besluiten gekomen:

1. Wat er ook gebeurt, eind van deze maand zeg ik hier op. Het wordt ons hier te duur, dat staat vast. Met 1 Juli gaan we dus Parijs uit.

2. We gaan dan: òf naar Holland, òf naar Indië (dit laatste desnoods op de bonnefooi, eenmaal daar red ik me wel), òf voor 3 maanden 'en meublé' eerst naar Lyon. Dit laatste zou zijn om *Ducroo* in het fransch te krijgen, als Pia alleen daar geen kans toe ziet, of aangespoord moet worden.

Het 3e geval zou zijn dat ik nu toch nog bij *Het Vad.* kom. Ik wacht op bericht van je, aangaande avondwerk en salaris. *Het* groote voordeel voor mij, hierin, is om met jou en Hein samen te werken. Maar het argument van Bep betreffende die verhuizing telt ook; als we in Holland wonen gaan we natuurlijk *niet* 'en meublé', en wordt het weer een complete inrichting.

Vertel de plannen die ik je schreef nog aan *niemand*, want het kan immers best zijn dat alles nog wordt gewijzigd. [Ik kan een telegram krijgen uit Indië, en Aix is ook nog een mogelijkheid (in dat geval om een boek te schrijven). En Portugal...] Ik denk er ook over om bv. van April tot Juli alleen in Den Haag te werken (als ik dat baantje aanneem) en Bep zou dan nog de laatste termijn van onze huur hier op dit appartement kunnen blijven. Maar zij wil daar niet van hooren, zegt dat zulke plannen eig. onzin zijn, enz. Wat ook wel waar zal zijn. - De draai over de heele lijn is: dat ik niet alleen ben, maar 'man en vader'. Dat verandert, zoolang de honger nog niet daar is, (want dan moet het echt!) eig. alles, zoowel wat gemak van bewegen

(in dit geval vnl. verhuizen) betreft, als werkloon. (Mijn eventueele 100 pop in Den Haag doen ons de ± 60 pop verliezen die Bep nu bij dezelfde krant verdient!)

Bekijk jij dit alles eens, praat met Schilt als je dat nog niet deed, [Misschien doet de naam alleen van 'die Parijzenaar' je Directeur luide neen vloeken!] en geef me eens goed raad. Ik ben soms murw van het besef zoo weinig te kunnen verdienen, zoo overgeleverd te zijn aan een 'bof' die steeds minder waarschijnlijk wordt in het prettige tijdsbestel waarin we leven. Wij zijn en blijven tenslotte burgers, door een burger-samenleving gevormd, met burger-idealen van gerief en geluk, enz., zelfs als we ons tot een minimum bepalen. En dit is een eeuw van nationaal-en-internationaal-socialisten. (Ik moet je overigens zeggen dat zoo'n stankje uit *De Standaard* mij een halve dag met verteedering doet denken aan de mogelijkheid om tòch maar communist te worden!)

Tenslotte nog iets dat mij - al zal je dit gek vinden - in mijn bewegingen belemmert: ik zou *eindelijk* mijn bibliotheek behoorlijk (uniform) gebonden willen hebben. Je weet dat ik na den dood van mijn moeder zoowat de helft verkocht heb; met de rest - voor een groot deel zóó bij den binder teruggehaald - ben ik blijven voortscharrelen; en de boel zag er zoo uit dat het kijken ernaar mij een kwelling was (in Bellevue nog). Sinds wij hier zitten - bould. Murat - heb ik een spotgoedkoope binder gevonden, een uitgeweken Rus, vroeger advocaat, die niet alleen zeer geschikt is en woord houdt (iets ongehoords voor een binder), maar bovendien zéér behoorlijk werkt. Die man is nu zoetjes aan zoover gekomen dat hij ¾ van mijn boeken in een behoorlijk gewaad heeft gestoken. In 2, 3 maanden kan hij alles klaar hebben; als wij dus in Juli weggaan zou ik eindelijk (al hèb ik dan water in mijn wijn gedaan) een complete gebonden boekerij hebben - de rest 'komt er dan *bij*', wat iets heel anders is. En als wij nù hier opbreken is dit weer eens mis; ik zie me al in Den Haag met binders die niets begrijpen en zeker 2½ × zoo duur zijn (als ze voor goedkoop doorgaan: ik heb eens een proef genomen met een binder van Fredje Batten). - Nu kan Bep wel voor die laatste boeken zorgen, àls zij hier blijft, maar toch niet zoo goed als ik, en dan... zij wil niet alleen achterblijven!

Enfin, je ziet, er zijn overwegingen van zeer diverse pluimage. En voortdurend voel ik me geconfronteerd met het idee: 'Ja ja, je kùnt je al die grapjes nog veroorlooven. Als je 5 jaar vooruit kon zien, dan zou je misschien je heele bibliotheek nu meteen naar den lommerd brengen'. Over 5, 6, 8 jaar zijn we - als we niet gegast of geknuppeld zijn - misschien zoo beroerd er aan toe dat zelfs de ruimte om boeken te bezitten ontbreekt. (Ik spreek van Bep en van mij, niet van jou.) Indië is daarvoor dan ook weer stukken beter dan deze landen met winter behebt. Als je gedoemd bent om niets te verdienen, voor 4 menschen, en het werkelijk arm te hebben, dan is Indië haast even 'heilig' als Tahiti, ce qui est beaucoup dire. Ik denk ook daaraan - dus heusch, ik ben een arme tobber die niet eens 'genieten kan van wat hij *nog* heeft', zooals de wijze practici dat voorschrijven.

Ik heb hoopen papier volgeschreven, voor een deel omdat ik slaap wilde krijgen. Morgen hoop ik antwoord van je te hebben, anders toch zeker overmorgen. Woensdag en Donderdag gaan we wschl. naar die Indochina-vrienden in de buurt van Lisieux. Daarna ga ik wschl. naar Lyon.

Tot slot nog een vraag: hoeveel deelen Meredith zijn er? Kan je, als ik hier blijf, vóór 1 Mei mij die rommel laten zenden? Spreek maar met Henri Mayer af dat hij de boel bij je laat halen, verpakt en opzendt, dat doet hij toch zeker wel? Maar ik vraag me af of ik je die boeken niet beter kan laten houden; als Bep niet telkens zei dat ze toch weer eens een goede Meredith zou willen lezen, zou ik er minder aan denken. Tusschen haakjes, ze zou nu erg graag lezen: *One of our Conquerors*. Kan je haar dàt omgaand zenden?

Deze brief is misschien erg egoïstisch, als je het goed bekijkt - of zelfs niet eens goed. En toch is het niet alleen dat. Ik zal je trouwens beter schrijven, zoodra ik antwoord van je heb, en over andere zaken. Ik had behoefte je alles nu precies uit

te leggen, aangezien je je af zult vragen waarom ik niet bij mijn Grieksche lectuur ben gebleven - of een boek schrijf of zoo. Eenvoudig omdat mijn heele 'economische basis' vermolmd is, en daarmee een flink stuk van mijn zelfvertrouwen. Ik ben nu zoowat bereid om aan te nemen dat je, om voor *Holland* te schrijven, Szekely-Lulofs of Den Doolaard moet zijn; uit! - òf veel geld hebben. Ik ben sinds 3 jaar gaan voelen wat ik verloren heb met het geld van mijn moeder; wat al het gedaas (leek mij vroeger) over een 'onafhankelijke positie' beteekent; ik ben soms *zuur* omdat ik Caffi en Chiaro niet beter kan helpen, om van Simone nog te zwijgen (daar is het een *principe* moeten worden om vooral niet te veel te helpen, met het oog op de weeïgste misverstanden!) - Dat ik in deze omstandigheden geen 'lust' heb om te schrijven, is niet verwonderlijk. Een boek dat anders goed zou worden, zou in de toestand waarin mijn binnenste nu verkeert alleen maar 'ziek' kunnen zijn, ik bedoel: op de een of andere manier 'bedorven'. Als ik Dostojevsky was, enz... maar deze tenslotte romantische voorbeelden (Multatuli is er ook een) troosten mij *op het oogenblik* heel slecht.

Ditmaal eindig ik echt. Je hoeft niet uitvoerig op dit gezeur in te gaan; als je het leest en het iets voor je kan verhelderen is aan de bedoeling beantwoord. Veel hartelijks, ook van Bep en voor Ant, een hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, [9 maart 1936]

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, Maandag

Beste Eddy,

Laat ik me eerst over het baantje 'uitspreken'. De candidatuur Claartje is vervallen, omdat De Lang perse geen vrouw wil hebben (angst voor de rust op kantoor etc.). Maar naar rijp beraad met Hein heb ik toch besloten (en hij raadt het je nog sterker af, zijnde deskundige) om je te adviseeren *geen* moeite te doen voor deze vacature. Je bent toch niet van plan in de journalistiek te blijven; het salaris, dat nog niet is vastgesteld, zal zeker niet boven de f 100 zijn, naar ik uit betrouwbare bron hoor; je zoudt dus allerlei soesah aan je hoofd gaan halen, naar Nederland verhuizen etc. etc. alleen om hoogstens hetzelfde of tien gulden meer te verdienen dan jullie nu met het correspondentschap verdient, (en dat geld is heel wat gauwer verdiend dan dat van 'het baantje'!). Daarbij komt, dat de nieuwe man door De Lang, zooals je zelf al vermoedt, zooveel mogelijk zal worden geëxploiteerd. Je zoudt er je humeur bij verliezen en ik vraag me af waarom dat noodig is. Er zal zich op den duur wel iets geschikters voordoen, en financieel aan den grond zit je nu niet. Dus: blijft de 'moreele rust'. Maar ik kan me niet voorstellen, dat moreele rust te koopen voor hoogstens honderd gulden in de maand en een onvrij, vervelend bedrijf, dat beneden je niveau ligt. Wat mij voor jou het ergst lijkt, is dat het koeliewerk is, van den geest. Misschien lijkt dat op een afstand nog de beste vorm van journalistiek, maar ik

verzeker je, dat ik het na de drie weken, die ik voor Hein inval, verre van leuk vind. Iedere boekhandelaar kan het ook, en zijn bedienden doen het precies even goed, na ‘inwerking’.

Ik geef dit advies met te meer overtuiging, omdat je reactie toch al verre van enthousiast was. Er is bij een betrekking als deze ook vrijwel geen garantie tegen exploitatie, en je zou dus een journalist uit ambitie moeten zijn (die er genoeg zijn), om dat prettig en zelfs vereerend te vinden. Natuurlijk ben je overdag vrij in den tijd, dat je nachtdienst doet, maar avondwerk is altijd mogelijk, en dat lijkt me toch wel erg beroerd, als je gewend bent tijd voor je zelf te hebben. Dan nog maar liever ruzie met ‘Cor’, die vandaag voor mij wel weer zal komen, want ik heb gisteren zijn *Napoléon Unique* zonder eenige conditie afgekraakt. Raynal is een talentlooze idioot, maar als je diens plebejer Napoleon nog gespeeld ziet door Cor in eigen persoon wordt het daverend belachelijk. En ‘Annie’ als Joséphine, om je te bedoen! In den stijl van ‘Amalia, bemint gij den graaf’. Maar ‘Cor’ had veel geld uitgegeven voor deze ‘groote’ première, en nu zal hij wel tandknarsen en huilen: ‘U maakt mijn *zaak* kapot, mijnheer ter Braak!’

Hartelijk dank voor alle boeken! Ja, Daum las ik met veel pleizier. Het is juist het aantrekkelijke van dit soort werk, dat het slordig is; *daaruit* blijkt 's mans talent! Wie flodderen moet, vanwege den tijd of het geld en dan dit nog schrijven kan, heeft *iets*, waarnaar Vincent Haman v. Deyssel fluiten kan. Vooral met dien relativistische Mossaarts heb ik me uitstekend geamuseerd; een soort Indische Varangot, lijkt me.

Zooeven *Groot-Ned.* gelezen. Je *Blocnotes* zijn heel goed ditmaal. Vooral dat over de anti semieten is treffend, en de anecdote over: ‘een boek heeft ie al’ heeft ons gisteren tot benauwens toe laten lachen. Deze stijl ligt je goed, bij wijze van intermezzo; het is inderdaad een manier om met voorbijgaan, tijdelijk, van een verplichtenden vorm, toch een uitlaatklep te hebben. De verzen van Jan zijn sympathiek en ook zeker de moeite waard, maar toch vind ik, dat hij hier een beetje herhaalt. Lees verder de magistrale boekbesprekingen van zwager Varangot.

Er staat in het Nietzsche-boekje een foto van ‘Nietzsche fou’ en zijn moeder, waarbij ik een brok in den keel krijg, omdat ik de situatie van *die* moeder en *dien* zoon ontroerender vind dan welke poësie pure ook. En er is iets in van de machtige rechtvaardigheid van Dionysos. Stel je voor, dat dit leven had moeten uitgaan in seniliteit! Ik begrijp de vakphilosophen niet, die deze krankzinnigheid nog als een argument *tegen* N. durven uitspelen. Het gaat mij veeleer zoo, dat ik haast aan een voorzienigheid zou gelooven, die het hier zoo heeft laten loopen. (maar dat is een zwakte van *mij*!)

Het gevalletje uit *De Standaard* (het blad van Colijn d.w.z. van zijn fractie, de anti-revolutionnairen; vroeger was Kuyper daar de groote man in.) teekent de politieke gristenen. Ik vind het aardig van je, dat je er even op reageerde (Ant werd er ook spontaan woedend over), maar ik krijg tegenover te veel van die verdachtmakingen onder oogen om er speciaal tegen te gaan protesteeren. Sedert ik begonnen ben zoo nu en dan eens te laten merken, dat ik het marxisme in den strijd tegen het fascisme niet zoo stom vind als het christendom en aanverwante takken van sport, *ben* ik communist. Donderdag heb ik die beloofde spreekbeurt van de antifascistische studenten vervuld; ik zal je het verslag ervan toezenden. Stampvol, en zeer levendige discussie, maar *geen* N.S.B.-er, die het woord heeft genomen! Uit de gesprekken in de pauze is mij wel gebleken, dat jij en ik momenteel in deze kringen ‘brandpunten’ zijn. ‘Huizinga lezen wij niet’, zei een van die heeren, ‘du Perron en ter Braak zijn bij ons de problematische menschen’. Hoewel ik geen chantage met de jeugd wil plegen, geloof ik toch, dat wij althans de *manier van denken* bij de nog-niet-verkalkten sterk beïnvloeden, wees dus niet al te zwartgallig, omdat ze Tinan niet kennen en misschien ook niet apprecieeren. Ik wensch eenvoudig niet meer te denken, ook niet als ik in de krant schrijf, aan de oude wijven van Borel en Ina Bakker, en evenmin aan het nieuwe heldendom à la Kuyle.

Wat Walch betreft: hij is de kwaadste niet, hij is antifascist en anti-Duitsch, maar hij is een mannetje van den derden rang. Samengekramd met de Haagsche leutigheid. Benieuwd, wat Bep *werkelijk* van zijn rede gevonden heeft.

Tot nader, hart. gr. 2 × 2 en een hand
van je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [10 maart 1936]

aant.

aant.

Parijs, Dinsdag.

Beste Menno

Dank voor je brief. Ik zal me dan maar aan deze raad houden, vooral waar nu de andere besluiten genomen zijn. In Juli moèten we dan uitvinden wat we verder doen. - Ik heb Pia geschreven over *Ducroo*.

Maar wanneer ik werkelijk met 'enthousiasme' een baan zal aanvaarden, vraag ik me af!

Gisteren liet ik de 'radierung' van Olde: van Nietzsche in bed? de gekke adelaar, inlijsten. De man van de winkel vroeg me of het een portret was van Pilsudzki. Het gekke is dat het inderdaad daarop lijkt, vooral *dit* portret - wat Nietzsche's aanspraken op Poolsche voorouders zou bekrachtigen. Maar ik wil toch trachten het te vergeten.

Heb je *Les Mystères de Paris* ook ontvangen? Veracht het niet - vooral niet in dit editietje, dat zelfs hier bijna nooit meer voorkomt. Het is een 'historisch' werk, en je kunt er van alles in ontdekken als je het leest.

Ik denk dat ik in *Gr. Ned.* een blocnote zal schrijven over onze positie aangezien wij dan toch zoo 'problematisch' zijn! In een voetnoot zal ik dan mijn briefje aan *De Standaard* zetten. Ik zie en ruik Cor als Napoleon, maar vergeet niet dat wijlen De la Mar ook een hollandsch Nappie was. Annie van Ees als Joséphine lijkt me ook lang niet gepiest. Je moet overigens het *Journal* van Stendhal lezen, dat nu bij de *N.R.F.* uit is: het heele eerste deel gaat over niets anders dan over comedie en acteurs. Nu was Stendhal wel wat bête op zijn 22e jaar, maar ik moet me toch voorhouden dat *hij* het is, om al die nonsens te slikken.

Schrijf me later wat je vindt van *Aboe Bakar*.

Ik ben erg benieuwd naar documenten over je 'antifa'-lezing, die de lezing over Mosi heeft goedgemaakt (in het 'absolute'). Bep vond de lezing van Walch heel eenvoudig en niet ongeschikt: de man zelf een verlegen Hollander, tusschen de fransche collega's, die zooveel beter wisten waar met hun handen te blijven. Later meer; ik hoop dat Ant niet boos op *mij* geweest is? - hartelijke groeten van ons 2;

je!
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak

aan
E. du Perron

Den Haag, 20 maart 1936

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 20 Maart '36

Beste Eddy

Je hebt weer een heele tijd niets van me gehoord, behalve uit een paar kranten en (hoop ik) het boekje van Merz, dat ik Henri Mayer dringend bevolen heb je dadelijk na verschijnen te zenden. Schrijf er me je oordeel over; ik zelf heb het nu drie maal gelezen (in manuscript, in proef en als boek), en ik vind het voor een debuut 'lang niet gepiest', om je eigen woorden te gebruiken, en nog wat meer ook. De man zelf is trouwens heel erg aardig, wat al blijkt, dat hem door de fa. Querido onlangs 'tekort aan karakterloosheid' werd verweten, omdat hij het verdomde opdrachten te schrijven in zijn boek voor kevers als Feuchtwanger en Döblin. Hij had met die heeren niets te maken, zei hij, en zelfs Klausje Mann, die hem nu opeens is gaan vereeren, heeft hij niet met een spreukje willen verblijden.

Maar om op het zwijgen terug te komen: ik heb geen tijd hoegenaamd gehad, het krantenvak was weer eens hondsch. Het maakt me beroerd en onrustig, dat ik niet eens rustig aan mijn boek kan werken; voor eenige concentratie is eenige vrije tijd noodig, en die kon ik eenvoudig niet meer vinden, behalve als ik slaperig was door die rot-comedie. Ik zou met Paschen een paar dagen naar Parijs willen komen, maar dat lukt ook al niet, omdat ik geen cent overhoud vanwege de 'zware lasten' en vooral de achterstallige belastingpenningen. Gelukkig kon ik Chiaro een tientje zenden, maar ik heb er het land over, dat ik daarbij 15 × zooveel naar de fiscus moet transporteeren. Enfin, alles kleinigheden vergeleken bij de wereldgeschiedenis, maar het is toch een handicap.

Ik moet je nog antwoorden op je 'zelfverwijten' over de onvriendschappelijkheid. Je zult ze overigens al wel weer vergeten hebben, want ze zijn *onzin*. Ik beschouw het als een eer zoo nu en dan in krantjes als *De Standaard* te worden belasterd, en een geval als dat van Wijdenes-Gerda heb ik bij volle bewustzijn zelf geriskeerd. Tenslotte kan misverstand, uit zulke dingen voortvloeiend, alleen ten nadeele komen van degenen, die er het misverstand in leggen. Ik vond die historie met Gerda een oogenblik vervelend voor *haar*, omdat zij nu eenmaal niet in staat is tot begrip, maar au fond raakt het mezelf nauwelijks. Ik heb ook geen moment aan iets onaardigs gedacht, dat zou trouwens de dingen op hun kop zetten.

Je hebt, dunkt me, neiging om de toekomst nu eens heelemaal niet en dan weer plotseling als een dreigende realiteit in je denken te betrekken; heet dat misschien 'romantisch'? in ieder geval, het valt me in je brieven op, dat je soms in tijden niet over de toekomst schrijft, en dan weer ineens door de obsessie ervan wordt gekweld. Het is natuurlijk niet mogelijk over zulke dingen aan anderen voorschriften te geven, maar ik zou je toch (platonisch) adviseeren: laat je niet door een toekomstig hongerlijden obsedeeren; er is over vijf jaar misschien een opleving in de economie, die het veel gemakkelijker maakt om ergens in te komen, en we kunnen ook allemaal vanuit het geremilitariseerde Rijnland gegast zijn. Dat laatste idee is mij langzamerhand zoo vertrouwd geworden, dat ik er soms zelfs van schrik (want door die vertrouwdheid wordt het toch weer op een ander plan onwezenlijk). Vooral als ik mijn verzekeringspremie betaal, heb ik altijd het gevoel, dat dit geld weggegooid

is en dat assurantiemaatschappijen over twintig jaar onder het puin moeten worden opgegraven. Dit pessimisme heeft natuurlijk weer een goedkoop optimisme tot achtergrond (‘het zal *dus* wel anders loopen’), maar het bestaat. De nazi's acht ik tot alles in staat, ook tot uitrooking van Europa. Het relativeert alle toekomstzorgen, zelfs de tamelijk directe; alleen die van een half jaar blijven precies wat ze zijn.

Nu ik je brief herlas, zie ik met *erge schrik*, dat ik vergeten heb Bep *One of our Conquerors* te zenden! vergeving!! Het boek gaat vandaag nog weg.

Ik heb Zondag met Romein vergaderd. Van dat tijdschriftplan komt misschien iets, maar het interesseert mij alleen ‘macchiavellistisch’. De naïeveteiten van geleerden als Romein's medewerker Pos (een philosoof van het vak) loopen zoo in de gaten, dat het niet mogelijk is voor zooiets werkelijk warm te loopen. Deze Pos interesseert mij eigenlijk alleen als ‘object’; hij is van gereformeerden huize en heeft daar o.a. de *boord* nog van overgehouden, maar getrouwd met een Algerijnsche Française! Zou daaruit misschien zijn heele philosophie te verklaren zijn? Romein zelf is erg geschikt, zijn vrouw is, geloof ik, nog aardiger, en misschien ook de intelligentste van de twee.

De historie met ‘Cor’ is ditmaal goed, hoewel komisch, verloopen. Hij is nu gaan adverteeren: ‘Iedere intellectueele schouwburgbezoeker moet *Nap. Unique* gaan zien *en oordeele zelf*!’ (Een humoristisch abonné schreef een briefje aan Schilt, of het dan niet eenvoudiger, minder kostbaar en minder tijdroovend was om voortaan i.p.v. ter Braak een intellectueel naar den Schouwburg te zenden.) Daarna heeft Cor uitgevonden om Madame Mère, oftewel Caroline van Dommelen, voor de voorstelling te laten optreden als ‘inleidster’ met de woorden (o.m.): ‘Laat ze maar schrijven! het stuk is *goed*!’ Deze kleine comedie is als zeer ondergeschikte passage in een roman ook lang niet kwaad.

Verder is hier alles bij het oude; er was vandaag een lentegolf van de heerlijkste soort.

veel hart. groeten onder ons vieren
en een hand van je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [21 maart 1936]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Zaterdag.

Beste Menno,

Waarom weer heelemaal geen bericht? - Ik kreeg het boek van Merz en zal probeeren het spoedig te lezen. Ik werk nu weer hard aan notities, schreef 20 blzn. blocnote *groot* formaat ermee vol en ben nog steeds op dreef.

Bep en ik hebben besloten tot *October* hier te blijven. Als *Ducroo* in het fransch dan klaar is en niets zich heeft voorgedaan, misschien meteen naar Indië. Maar

zùlke verre plannen... Bep is dolblij dat we nog niet met Juli hoeven op te breken; als we tot October blijven hebben we precies 4 jaar ‘in het parijsche’ gewoond.

Dank voor de stukken over Reik en Pirandello, beide zeer goed. Dat die Reik zoo voornaam is zou je volgens het portret niet zeggen. Uitstekend is je beschouwing over de kitsch van de intellectueelen (cerebralen) in Pirandello.

Ik schrijf vandaag een gesprek op dat ik met Caffi (en Chiaro) had over Nietzsche. - Maar ik krijg te veel van deze notities om alles in *Gr.Ned.* te loozen. Zou ik niet een cahier van de *V.Bl.* ermee kunnen vullen?

Er schijnt een stuk van Sandberg over me te staan in *Morks Magazijn* - over *Ducroo*, met een fotootje dat ik hem gaf van dezen jongen man uit zijn indische jaren. Ik heb geen idee van het artikel, dat wel niet erg snugger zal zijn; maar hij belde erover op om te vragen of ik hem sommige ‘onaangename dingen’, die hij ‘eerlijkheidshalve’ had moeten zeggen, niet kwalijk zou nemen. Kan je me dat artikel bezorgen? krijgen jullie dit ‘magazijn’ op de krant? Kan Hein het anders niet voor me krijgen, of kan Mayer ernaar vragen?

Laat gauw weer wat hooren.

Hartelijke groeten onder ons 2 + 2, je

E.

P.S. Ik ga overmorgen voor ± een week naar Lyon; adres: Pia, 7 rue Vendôme, Lyon (Rhône), Frankrijk, jaha!

Daarnet komt je brief, maar omdat alles erin eig. *antwoord* is, hoef ik deze envelop niet meer open te maken. - Alleen over die toekomst-obsessie: ja, die *is* er eigenlijk altijd en iedere dag, maar je drukt hem weg tot-ie je opeens ‘onweerstaanbaar’ te pakken heeft. Voilà tout. - Later meer, ook over Merz.

E.

Als ik in Holland woonde zou ik over die advertenties van Cor een ingezonden stukje hebben gepleegd, waarin sprake zou zijn geweest van ‘den acteur Melsert’.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Lyon, [25 maart 1936]

aant.

aant.

Woensdag.

B.M.

- Dank voor *One of our Conquerors*. Hier zit ik dan in Lyon, een groote stad maar een vervelend oord. Ik stuurde Jan mijn stukje over Rolland (+ Multatuli) en hoop dat je er spoedig jouw stuk aan zult toevoegen. Als alles bij elkaar ligt, kunnen we er nog brieven van maken; jij kunt jouw stuk zelfs meteen als brief schrijven. Wacht nu niet te lang, anders wordt het een verjaarde historie. Veel hartelijks, ook voor Antje, van steeds je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [31 maart 1936]

aant.

aant.

Parijs, Dinsdag.

B.M.
- Ik ga straks naar Brussel en blijf een paar dagen bij Jan. Kan je even naar Br. komen? Schrijf naar Jan. - Dank voor *V. Haman*; inleiding zeer goed, behalve die serieuze voetnoten. Ik hoop je even te zien.
Heel hartelijk, je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [1 april 1936]

aant.

aant.

Woensdag.

Beste Menno,
Kom je zaterdag? Schrijf dan wanneer. Ik ben bij Greshoff (Bep gaat wschl. vrijdag terug, omdat het toch te duur wordt). Schrijf mij bij *Nijkerk*, 55 Bould. du Général Wahys, Brux. wanneer je komt. De rest mondeling.
Hart. gr. je E.

Origineel: particuliere collectie

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 2 april 1936

aant.

aant.

den Haag, 2 April '36

Beste Eddy,

Hoezeer mijn hart ook trekt, ik zie helaas geen kans om er deze week nog uit te gaan. Er is van allerlei te doen voor de krant, en ik moet Zaterdagmiddag nog een lezing houden bij Bolle over Paap (het honorarium is weer goed voor de belasting n.l.): De vraag is dus: ben je er Maandag of Dinsdag nog?? In dat geval kan ik misschien komen, maar laat het me dan omgaand even weten.

Uit den brief van Jan zag ik, dat onze drie stukken over de massa je in Lyon hebben bereikt. Heb je nog iets aan den vorm veranderd? Ik heb je notities over Rolland, die ongeveer mijn idee van den man weergeven (hoewel ik weinig van hem las), met groot pleizier gelezen. Meer dan ooit ben ik ervan overtuigd, dat er voor ons geen andere rol is weggelegd dan die van: *anti phraseurs*. Een bedroefd klein rolletje misschien, maar waarom niet? Ik moet zeggen, dat ik in deze frissche tijden naar niets zoozeer verlang als naar een anoniem leven, waarin je op adem komt, i.p.v. telkens van de eene 'actie' naar de andere te worden gesleept. Nu is a.s. *Zondag* in Utrecht de eerste vergadering van het Vigilance-comité (zeer voorloopig nog!) ten huize van Kernkamp. Natuurlijk moet ik daar ook weer bij zijn. Het lijkt me een lastige en vervelende historie. Ik heb langzamerhand in de heeren intellectueelen geen haar vertrouwen meer, gezien het feit, dat zij zich even schielijk door woorden laten beduvelen als de gesmade 'massa'.

Het stuk van Sandberg heb ik nog niet gezien, maar wel hoorde ik van een prachtige foto, die erbij moet staan. Een verblindende mannelijke schoonheid, oordeelde mijn zegsman. Ik zal op de krant nazoeking gaan doen, dus hoor je er nog nader van. Overigens is dat *Morks Magazijn* een dwaas leesportefeuilleblad.

Het spijt me, dat ik je met die 'serieuze voetnoten' heb ontrijfd, in *Vincent Haman*! Maar ik wilde nu weer eens echt in den academischen vorm 'bewijzen'. Het maken van zulke noten geeft een gevoel van sportieve voldoening, maar je zult wel van me willen aannemen, dat ik er zelf behoorlijk bij heb gelachen. Vgl., l.c., pag. xx, dat zijn herinneringen aan het 'vlooien' van Otto III.

Schrijf je dus nog even, of je er Maandag of Dinsdag nog bent? Maandag 'treedt' ook prof. Donkersloot 'in', maar ik denk niet, dat ik den moed vind *daar* heen te gaan.

hart. gr. van je
Menno

Ik zag gisteren Mussolini op een journaal, zoo onthullend van comedianterige vulgariteit als ik hem nog nooit gezien heb. De *plebejer* wordt hoe langer hoe dikker, duidelijker en antipathieker in hem.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Brussel, [3 april 1936]

aant.

aant.

Brussel, Vrijdag.

Beste Menno,

Ik ga vanavond alweer naar Parijs terug. Zal je van daaruit beter schrijven. Dit gaat in haast. Hartelijk je

E.

Ik zag *Morks* nog altijd niet. Als zoo'n nr. niet bepaald duur is, kan je misschien aan Mayer vragen mij dat ex. te zenden.
Prettige Paaschvacantie!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [5 april 1936]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Zondag.

Beste Menno,
Ik ben weer thuis en kan nu antwoorden. Brussel heeft een *verlammende* invloed op me, om een werkelijk feillooze dosage van rotsfeer die er vanzelf hangt (vooral bij grijs weer) en mijn persoonlijke herinneringen. Wat heb ik daar 8 jaar en meer - de 'beste tijd van mijn leven', zooals dat heet - verknoeid! Ik heb Jan betrekkelijk weinig gezien, want hij had allerlei boodschappen en afspraken; Simone was zielig, Gille kan niet leeren en schijnt op die school verkeerd te worden 'aangepakt', zoodat ik nu overweeg om hem naar Morlanwelz te zenden, waar Jan en Kees Gr. zijn, enz. Enfin... Daartusschendoor nog een intermezzo over Varangot, dien ik onmogelijk vriendelijk kon bejegenen, en die zich daarover bij Jan en Truida heeft beklaagd. Ik werd door Truida opgebeld, dat ze me spreken wou; alzoo is gebeurd, en ik heb haar toen, zoo vriendelijk als ik maar kon (want voor haar is dit alles verdomd rot natuurlijk) verteld wat ik van Varangot dacht. Ze had er een kleur bij, ik misschien ook, maar ze weet het nu precies. Het was nogal pijnlijk. Eigenlijk had ze me de conversatie op moeten zeggen, maar dat wilde ze niet. Ik begrijp niet goed waarom: ik kan me niet goed voorstellen dat Bep dit gesprek zou hebben gevoerd met een heer die mij gelompt had – laat ons zeggen een oude vriend van hààr: dus de heer Binnendijk – en dat ze hem zoo vriendschappelijk zou hebben verlaten. Terwijl ik met Truida praatte, zat Varangot de uitslag af te wachten in een ander café, meen ik – (zeker ben ik hier niet van, maar toch bijna). Ik kan me om te beginnen niet goed voorstellen dat ik Bep zou hebben toegestaan dat gesprek te houden, laat staan het zou hebben gevraagd. Maar alles bij elkaar zal bij Varangot één belangrijk ding meewerken: 'jeugd-cynisme' en de onmogelijkheid om, gegeven zijn luiheid en lulligheid, op een andere manier interessant of superieur te lijken dan op deze. On fait ce qu'on peut. Hij maakt van de nood een deugd, als hij het doet voorkomen alsof hij een soort Uebermensch is en wij banale lichtgeraakte idioten. [Ik wil dit karakter nog eens behandelen in een verhaal, maar dan bij een man 2x zoo oud als Varangot.] Jan was, geloof ik, al weer een beetje ontsticht over mijn 'hardheid'. Ik heb daar lak aan; er zijn werkelijk te veel fluimen en ploerten in de wereld om niet met koppigheid 'naïef' te blijven tegenover all that. Maar dat Jan hier aan 'zelfverheffing' denkt is voor mijn gevoel komisch; ik ondervind niet het minste plezier

om te gaan zitten (of staan) op een paar omgevallen Varangots; ik vond het zéér pijnlijk, want hij kan me geen bal schelen, maar voor Truida heb ik echt sympathie, ondanks alle ‘hardheid’. Ik heb natuurlijk niet op die duitenverdienerij gemikt, maar 2 punten genoemd die voor mij de deur dicht deden: het bezoek bij Van Vriesland en de toon van dien brief aan jou. Ik heb gezegd dat het gewoon een kwestie van huid was, dat de mijne daar kippenvel van kreeg (heel naïef natuurlijk) en dat ik punt 1 van haarzelf allesbehalve sympathiek vond; - verder dat Varangot de paar keer dat ik hem ontmoette, niets had aangebracht wat ik tegenover deze rotdingen kon stellen. Over jou hebben we’t natuurlijk ook gehad: Truida zei dat ze je in sommige punten gelijk gaf, maar dat je toch wel een erg onaangename toon had aangeslagen; ik heb gezegd dat ik van Varangot een woedende brief best zou hebben gevonden, dat deze brief alleen maar zoo onthullend was, zoo erg de brief van een raté die alle redactiebureau’s was afgetrapt. En zoo meer, alles zeer onverkwikkelijk, vooral tusschen mijn andere rotzooi door. Maar ik ben blij dat ik de comedie vermeden heb. –

Natuurlijk zijn we hoofdzakelijk anti-phraseurs; dat zijn we zelfs al zoo lang. Maar je bent dat nooit *alleen*; er komt een heele houding en gedragslijn aan vast te zitten. - Schrijf me wat op die vergadering bij Kernkamp besloten werd.

Die foto in *Morks* gaf ik aan Sandberg, omdat ik niets anders had, zelfs niet meer een afdruk van dat zachte profiel, dat nu overal in de krant heeft gestaan. Het leek mij in dit geval aardig, als ‘de jonge Indischman’, maar er had bij moeten staan: ‘E. du Perron in zijn indische tijd (1919)’.

Het schijnt dat Sandberg dat erbij heeft gezet, maar dat *Morks* het heeft laten vervallen. Je kent die foto anders best: het was de foto van mijn perspenning bij de krant van Wijbrands. Veel ‘mannelijke schoonheid’ is er bepaald niet aan; op zijn best is het een ‘nogal aardig indisch jongetje’, laat ons zeggen iets minder leelijk dan Fredje Batten - en dan ik nu ben. Ik zou een groote studie van Ducroo willen zien verschijnen in een goed blad, met 3 foto's van mij erbij: dit, een van mijn 5e jaar (in het boek zelf beschreven) en een van 1933 of '34, als die bestaat. (Niet het zachte profiel!) Ik zou dit artikel willen zien, zooals ik precies zoo'n artikel zou willen zien over een ander, bv. Larbaud. Is dit erg gek of komedianterig in me? Ik geloof het niet: eerder mijn hobby voor bio-bibliographie en iconographie daaraan gepaard. Maar you never can tell.

Nu, ik hoop dat je een prettige vacantie hebt en eindelijk wat voor jezelf zult kunnen doen, al was het margrietjes plukken of zandkoekjes maken. Hartelijke groeten, ook van Bep en aan Ant, een hand van je

E.

Bespreek die Truida-kwestie niet met je familie, of iemand anders dan Ant. Ik vind dat ik joù dit verslag verschuldigd ben, maar werkelijk, tegenover Truida vind ik het alleen maar onaangenaam. Ze vindt het al ellendig genoeg dat ze nu met jou gebrouilleerd is, wat ze trouwens belachelijk vindt als woord en als idee, zegt ze. Jij wschl. ook?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 7 april 1936

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 7 April '36

Beste Eddy,

Je ‘optreden’ tegen Truida is zonder eenigen twijfel het eenig mogelijke voor iemand, die prijs stelt op een open verhouding tot een ander. Ik zie ook niet in, waarom wij in dezen tijd (trouwens in welke tijd ook) speciaal zoo tolerant zouden moeten zijn met knapen van het kaliber Varangot. Als hij zoo zijn wil, als hij is, is dat zijn zaak, maar het lijkt mij absoluut overbodig, dat wij een en ander met respect bejegenen, zoodra hij toont van zijn kaliber een eerezaak te maken. Ik heb hem niets meer laten hooren na het onthullende briefje, en ik heb ook niet de geringste lust nog nader in contact met hem te treden; als een brouille met Truida beschouw ik dit geenszins, al vind ik haar houding extremely lullig (als die uitdrukking voor een vrouw gepermitteerd is). Er is van haar *niets* uitgegaan om den lummel te dwingen zich eens werkelijk met ons te meten... en dat, terwijl zij het n.b. in vele opzichten met ons eens is! Haar solidariteit met haar man had zij niet slechter kunnen demonstreeren dan door deze lamlendigheid; dat hij haar met jou laat praten i.p.v. zelf voor den draad te komen, is overigens voor hem nog een driemaal ‘misselijker’ teeken. Ik ben overtuigd, dat je in het gegeven geval precies gedaan hebt wat er te doen was. Hij weet nu op zijn minst in zeer duidelijke termen van jou, van Wim en, naar ik hoop, ook van Jan Greshoff, dat hij, zoolang dat raté-briefje bestaat, van mijn kant alleen op het veelzeggendste, want indifferentste stilzwijgen kan rekenen. Bij een ontmoeting in den familiekring zal ik zoo vrij zijn hem als een mij verder niet bekend heer te behandelen: beleefd, maar zonder meer dan noodzakelijk is om idioterie als ‘brouille’ te vermijden.

De vergadering bij Kernkamp is mij zeer meegevallen; ik ging er met de zwartste vermoedens heen. De redenen van het meevallen zijn 1° de persoon van Kernkamp, een zeventiger n.b., die een alleraardigsten, menschelijken en flinken indruk maakt; absoluut niet seniel, zeer sympathiek; 2° de persoon van een secretaris, die we hebben opgediept, een arts uit Amsterdam, genaamd *A.C. Oerlemans jr.* (Hoofdweg 318, Amsterdam W.; dit adres voor ev. correspondentie, noteer het even), een man, die mij in zijn verwoedheid van antifascist soms aan Robespierre doet denken, al heeft hij gevoel voor humor. Kernkamp overtrof onze stoutste verwachtingen, door zelf aan de actie te willen deelnemen; hij was geestdriftig op die sympathieke manier van den rationalistischen 19 eeuwer, die eenvoudig de pest heeft aan mystieken zwendel en den strijd tegen die dingen eigenlijk doodgewoon vindt. Als mensch is mij deze Kernkamp dadelijk verre de meerdere voorgekomen van een Huizinga met zijn proffen-manieren; op Kernkamp heeft het ‘ambt’ hoegenaamd geen slechten invloed gehad.

Er is nu een korte, maar scherpe oproep opgesteld, die behelst de stichting van een *Comité van Waakzaamheid* der anti-nat. soc. intellectueelen. (op voorstel van Kernkamp is de nadruk gelegd op de N.S.B., dus het nat. soc., omdat dat in Nederland het eenige dreigende reeële gevaar is.) De oproep wordt nu vermenigvuldigd en dan aan een zestig menschen ter teekening rondgezonden. (Jij ontvangt er dus ook een, zoodra zij gecyclostyleerd zijn). Zijn er zestig menschen binnen, die willen onderteekenen, dan wordt een vergadering gehouden van deze zestig (begin Mei); de definitieve tekst wordt vastgesteld en het zaakje gaat naar de kranten; er wordt dan ook een bestuur gekozen. De bedoeling is de organisatie verder federatief te maken, d.w.z. plaatselijke sub-comité's te vormen.

Er zal wel weer het noodige werk aan vast zitten, vrees ik, maar in godsnaam, als het moet, offer ik er een maand voor op. Het is stellig van belang, dat zooiets

hier tot stand komt, en als het eenmaal rouleert, kunnen anderen met meer sociale neigingen het werk wel voortzetten. Natuurlijk is, zoodra de stichting een feit is, het contact met Parijs (want de heele zaak geschiedt uitdrukkelijk *internationaal*) van zeer veel belang, en men zal zeer zeker een beroep op jou doen, zoolang je nog in Parijs bent.

Wij gaan *Donderdag* naar Eibergen, waar we in ieder geval tot en met Maandag blijven. Schrijf dus daarheen, wanneer je schrijflust en schrijfmaterie hebt. Ik verlang erg naar die landelijke rust, want het seizoen was zeer vermoeiend.

Morks Magazijn komt van Nijhoff. Op de krant kon ik het niet meer bereiken. Nico schijnt, naar Henri Mayer mij vertelde, in groote glorie zijn professoraat te hebben aanvaard. Hij was stralend in zijn toga en de aula was stampvol. Hij zal, vermoed ik, nu wel omgaand totaal onuitstaanbaar worden, want zooiets is bepaald niet goed voor zoo'n man. Maar hij *hoort* daar, dat is zeker, en dat hij er stevig aan gewerkt heeft om er te komen, is mij ook wel duidelijk geworden uit de verhalen van zijn nicht Jo, die steeds meer los komt en aardiger wordt.

Tot nader weer, hart. gr. 2 × 2
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [8 april 1936]

aant.

Parijs, Woensdagmiddag.

Beste Menno,

Dank voor je brief - ook aan Bep en namens haar - en prettige vacantie! Schrijf een ansicht uit Eibergen en daarop... hoe dat café heet op de place San Marco in Venetië, rechts als je met je gezicht naar de kerk staat. In mijn herinnering *Florian*. Is dat zoo? (Of *Tortoni*?).

Ik ontmoette Kernkamp in Utrecht. Vertelde ik je al niet dat hij een schoolvriend was van mijn vader, dien hij zich nog heel goed herinnerde, en dat hij dien in *Ducroo* teruggevonden had? Hij is inderdaad heel aardig, en heel 19e-eeuwsch, hij lijkt op den G.G. Rochussen, dengeen die Busken Huet een fooi gaf, je weet wel.

Ik hoor dus nader over *Waakzaamheid*. Denk eraan: Donker moet ook in het bestuur komen!

Hartelijke groeten onder noi quattro,
je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Avignon, 25 april 1936

aant.

aant.

Avignon, Zaterdag.

B.M.
Vind je dit geen vriendelijke man, ondanks zijn domme gezicht? Ik stel mij voor dat hij op den historicus Geyl lijkt. Gisteren waren we in Dijon, vanavond zijn we in Aix. Er is hier veel zon, maar nog veel meer wind. Maar Petrarca schijnt zich daar al over te hebben beklaagd; hoewel Laura hier woonde. Ik schrijf je nader uit Aix. Donderdag a.s. weer in Parijs terug.
- Hart. gr. 2 × 2
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Hyères, 27 april 1936

aant.

aant.

Maandagavond.

B.M.
We hebben allerlei oorden gezien, maar voelen verreweg het meest voor dit hier (tot nader order). Niet precies voor wat er op deze briefkaart staat, maar voor het geheel. Vrijdag a.s. in Parijs terug.
Hartelijke groeten 2 × 2,
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Hyères, 28 april 1936

aant.

aant.

Dinsdag.

B.M.
Hierbij nog een mooi prentje van Hyères. Maar we vreezen dat het toch te duur voor ons zal zijn. Waar dàn heengaan? zooniet naar Holland of Indië. Ik zie Spa in het vooruitzicht! Dat is ook een soort Hyères... Als je bij je idee blijft om me die dln. Meredith terug te zenden, bel dan *nu* Henri Mayer op dat hij ze laat halen (of breng ze hem in een taxi) en laat ze mij verzenden. Ik heb ze dan nl. noodig met het oog

op de ‘laatste werken in mijn bibliotheek’ alvorens uit Parijs te gaan. Dank! Veel hartelijks ook van Bep en voor Antje.

Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 4 mei 1936

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 4 Mei '36.

Beste Eddy

Je hebt in enorm langen tijd niets van mij gehoord; een record waarschijnlijk in onze correspondentie sedert 1930! Dank voor je briefkaarten, waaruit ik kon opmaken, dat je een woonplaats zocht; ben je tenslotte geslaagd? Mijn zwijgzaamheid komt uit allerlei redenen voort, maar hoofdzaak is een sentiment, dat ik enkele jaren geleden voor costeriaansch zou hebben versleten: ik leef onder den druk van den komenden oorlog. Sedert de bezetting van het Rijnland heb ik het gevoel, dat die waanzin ieder oogenblik over ons kan losbarsten, en dat verlamt iedere energie in me, behalve die van het dagelijksch werk, dat eerder afleidt. Ik hoop niet, dat je denkt aan een aanval van hypochondrie, want zoo is de toestand gelukkig niet. Eerder nog lijkt het op een laat-maar-waaien-stemming, die blij is met iedere morgen, waarop het ochtendblad nog geen putsch in Oostenrijk bericht. Ik zou *nu* met nog meer afkeer het geklets van iemand als Coster over den oorlog bejegenen dan vroeger; dit is geen materie om over te janken. De gedachte, die mij het ergst beklemt, is de absolute zekerheid, dat er weer geen verzet zal zijn, vooral nu de situatie juist zoo kolossaal verward is, dat geen sterveling weet of anti- dan wel pro-militairisme (tegen Hitler) de juiste weg is. Ik heb nog maar één hoop, en die is gebaseerd op een negatief argument: dat alles n.l. *toch* anders zal loopen dan wij verwachten. Hoe het ook zij, ik heb in geen weken aan mijn dialogen gewerkt; als ik de pen opneem voor iets anders dan een dagblad-artikel, voel ik ineens weer die ‘voor-oorlogs-stemming’ op komen, die alles, letterlijk alles voor mij relativeert. En toch hoop ik hier op een of andere manier weer doorheen te komen.

Wat heb ik in deze zwijgensperiode gedaan? Ik kan alleen nog maar zeggen, dat het *feitelijk* niet veel belangrijks was, en dat ik niettemin het gevoel heb doorlopend te veranderen. Als ik eenmaal weer ga schrijven, heb ik *veel* te schrijven; misschien *te* veel, de ideeën verdringen elkaar op een wanhopige manier. Gegeven daarbij de absolute onlust om ergens vorm aan te geven, voor het oogenblik: en je begrijpt mijn paradoxale toestand.

Een naspel van Berlijn zal je wel interesseeren. Ik kreeg laatst een brief van Gerda, waarin ik eindelijk dramatische onthullingen over ‘Duperon’ of tenminste Wijdenes verwachtte. Maar neen! Het boek is blijkbaar volkomen verdwenen, *ongelezen*, er wordt niet meer over gepraat! Wel kreeg ik nu het verzoek om een leening van 300 mark voor... het betalen van een detectivebureel, dat Gerda noodig

heeft om haar echtvriend te laten betrappen op ontrouw. Deze heer wil n.l. van haar scheiden, maar de situatie is voor haar veel voordeeliger als zij hem op heeterdaad betrapt. Hij heeft n.l. een liefde ergens, maar loochent het. De 300 mark had ik helaas niet, anders zou ik werkelijk nog in de verleiding gekomen zijn om ze te sturen (hoewel, neen, met dezen 'Lucas' zou ik toch weer consideratie hebben gevoeld...). Jan en Aty logeerden een paar dagen hier. Ik waardeer hun vriendschap steeds meer. Jan was wel op dreef en niet overmoe, zooals anders vaak. Het geval Varangot ging natuurlijk ook nog over de tong, maar ik vind Jan hierin rijkelijk coulant jegens Virginius. Enfin, ik heb er mijn bekomst van en heb Jan gezegd, dat ik alleen met V.V. wensch samen te komen als hij bereid is precies aan te hooren wat ik over zijn trucje van destijds op het hart heb.

Ik las verleden week de *Propos* van Sorel, waaronder ik bijzonder goede dingen vond. De persoonlijkheid van den man trekt mij, afgaand op deze gegevens, aan; vooral zijn afkeer van de practische politiek is sympathiek. En wat is er tenslotte tegen zijn violence-theorie in te brengen? Zoolang die niet door platkoppen wordt gebanaliseerd, is zij *juist* en onsentimenteel.

Gisteren had ik een gesprek met Ortega y Gasset, die in Holland lezingen houdt. Het gesprek was voor de krant bedoeld, maar ik had toch gelegenheid hem persoonlijk te interesseeren voor een en ander. Hij is in de discussie zeer levendig en mist alle Huizinga-kak van den professor; toch is hij duidelijk een academische geest, maar dan op zijn Spaansch, dus niet verwezen-caricaturaal b.v. Ik zal hem waarschijnlijk deze week nog weer zien, maar of het contact veel verder zal gaan dan het Zondag kwam, betwijfel ik. Hij had Huizinga in het Spaansch gelezen (ook de *Schaduwen*; hoe moeten die in zulk een taal klinken!), en was het heelemaal niet met hem eens. Ook Valéry viel hij heftig aan. Natuurlijk wordt hij hier door liberale Nederlanders zwaar belaagd, wat hem niet erg scheen te bevallen. 'Konrad Merz' logeerde ook een week bij ons. Hij hoopt binnen enkele maanden naar Parijs te gaan en zal je dan zeker komen opzoeken. Het is een *erg* aardige en intelligente man, die daarom natuurlijk ook in het *Neue Tagebuch* door zijn mede-emigrant Balder Olden op de gemeenste manier verscheurd werd. Hij behoort nu eenmaal niet tot de officieele litteraten, en dus wordt hij als nieuweling geweerd. Ik zond een stukje protest tegen dat vuil naar het *N.T.B.*, maar het zal wel niet geplaatst worden, denk ik.

Ik hoop *gauw* iets meer van je te hooren!

Overigens maken wij het beiden best. Een hart. hand en groeten onder ons vieren van

je

Menno

Henny Marsman was ook nog hier. Hij blijft dezelfde prettige man. ('Een *beetje* jodenbloed zou hem alleen geen kwaad gedaan hebben', zei Merz nadat hij hem had bijgewoond). Van Vestdijk geen berichten. Hij schijnt in Bilthoven te zitten en momenteel *niet* te schrijven!

Se non è vero...

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [5 [mei 1936]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Dinsdagavond, 5 Maart '36.

Beste Menno,

Ik stond ook aan dat record van zwijgen tusschen ons te denken terwijl ik je brief openmaakte - en zie, de eerste zin was een echo van mijn gedachten! D.w.z. in werkelijkheid andersom, maar niet vanuit mij bekeken. - En terwijl ik verder las was het of de echo niet ophield: alles wat je zegt van je relativiteitsgevoel onder deze omstandigheden, onderschrijf ik heelemaal. Ik zou zelfs niet durven te zeggen dat ik *niet* hypochonder ben. Sinds den dood van mijn moeder leef ik in één spanning, veroorzaakt zoowel door de crisis als door mijn persoonlijk avontuur dat daarmee in verband staat (om van toegevoegde rotzooi nog maar te zwijgen). En nu, steeds meer, heb ik het verrotte gevoel van niet alleen historisch, maatschappelijk, of hoe je 't situeeren wilt, gedepasseerd te zijn; maar ook nog over-vermoeid, physiek en moreel, als een elastiek waar te lang aan getrokken is. De arme Bep heeft het soms lang niet leuk met zoo'n echtgenoot naast zich. Ik voel mij steeds meer een ‘amateur’, iemand die *nooit* geweten heeft wat het ‘werkelijke leven’ eig. is, en die het nog niet weet. Het niet werken-als-ieder-ander vermoeit mij misschien nog meer als wanneer ik een bête werk zou hebben, want dan was de moreele spanning (zelfverwijt inbegrepen) heel wat minder. Maar ik heb ook het gevoel dat alles wat ik begin, *mislukt*, dat ik te onhandig (of onpractisch) ben om het nog eens ‘klaar te spelen’ met het leven, zooals ik in mijn hoopvolle oogenblikken natuurlijk als vanzelfsprekend voor me zie, - en waaròm? met welk recht?

Nu deze reis weer. Eigenlijk hebben we geen enkel besluit kunnen nemen: alles heeft zijn voor en tegen, niets doet zich op als werkelijk gewenscht. Hyères en Aix zijn mogelijk, maar worden weer duur door de reizen. We hebben ook over Grenoble gedacht (waarvan wij nog geen prijzen weten); we denken nu over Spa! Het kan ook zijn dat we in October *meteen* weggaan naar Indië: 1° om deze spanning niet langer te hebben, 2° om geen verhuizing meer te hebben, en installatie en zoo, in streken die misschien toch niets opleveren. (Ook al met het oog op die oorlog.) - Ik zou mijn nieuwe boek willen schrijven, maar daar is het net mee als met jouw dialogen: het geloof en de rust ontbreken mij. Spa zou er misschien goed voor zijn, is zeker goedkooper dan elders wat de ‘levensstandaard’ betreft, en met het oog op reizen naar Holland en België, ik bedoel nu Brussel. Maar die vertaling van *Ducroo*, waar ik nu met Pia aan werk, blijkt een enorm werk te zijn, dat misschien wel een jaar duren kan (of zelfs langer) - je vraagt je dan af: met welk succes of al die moeite zal worden beloond! - en dit werk rijdt een nieuw boek natuurlijk danig in de wielen. Daarbij komen allerlei mogelijkheden als een vertaling van *Le Sang Noir* (de W.B. is daarover aan het onderhandelen); Bep wil die vertaling doen met supervizie van mij, maar ik voel mij (gegeven mijn toch al groote kwelling op dit gebied) verplicht om het zekere voor het onzekere te nemen en dit werk zelf te doen, dat mij dan weer de illuzie zou geven van ook geld ‘binnen te brengen’. Maar met het vertalen van *Ducroo* en eventueel *Le Sang Noir* ben ik dan ook wel onmachtig om iets anders te doen, en dan is het de ‘kunstenaar’ die lijdt! - Naar Indië gaan zou al deze problemen meteen opheffen: ik zou dan gewoon alles inspannen om zoo gauw mogelijk werk te vinden daar; misschien zou het zelfs verstandig zijn als ik eerst alleen ging.

Kortom, het is allemaal schipperen, tobben en overwegen, maar je wordt er helsch van. Ik ben niet alleen een amateur (in het leven), maar blijkbaar ook meer een bourgeois dan een avonturier (zooals overigens een man-en-vader betaamt), ik verlang hevig naar een soortement 'vaste basis', zelfs in deze rottijd. - Het malle van dezen tijd is dat het een tijd is voor praktische lieden bij uitstek, al is het verder een warwinkel van warhoofden, die eigenlijk (van Saturnus uit gezien) verreweg het beste zouden doen met elkaar zoo grondig mogelijk uit te roeien.

Amen. Je ziet welke akelige weerklank je beschouwing wekt. Ik zou je dit fraais 100 × kunnen schrijven, zelfs zonder beschouwingen van jouw kant. Maar je brief heeft mij veel goed gedaan en ik heb hem met trots vertoond aan mijn vrouw Bep. Als jij, die in vele opzichten zooveel rustiger, althans evenwichtiger bent dan ik, en die materieel de meest vaste basis heeft van al mijn vrienden, je zóó voelt - dan ben *ik* wel geëxcuseerd, vooral na de aardigheid die mij overkomen is, en die ik natuurlijk au fond toch nog lang niet 'verwerkt' heb.

Als ik nu mijn nieuwe boek geweldig vlot en goed kon schrijven, deed dàt mij misschien alles vergeten; maar 1° is het niet een boek dat zich zoo schrijven laat (ik heb er misschien 4 jaar voor noodig, als ik het echt goed wil hebben) en 2°. word ik *hierin* gehinderd door Parijs. Zelfs door het Alijntje, wat dat betreft. Wij hebben nu een meidenkamer gehuurd in ditzelfde huis voor een 'bureautje' van me. Met allerlei platen tegen het afschuwelijke behang begint het er langzamerhand geschikt uit te zien. Ik heb tegen den muur allerlei religieuze foto's vanuit mijn eerste italiaansche tijd, zoodat iemand die hier binnenkwam en mij naar mijn muren moest beoordeelen mij ongeveer zou zien als een soort Jan Engelman. Maar ik begin er andere heiligen naast te zetten, o.a. Saint-Just, van wien ik nu al 3 portretten heb, naast dat van de heilige Théroigne van Méricourt. Het is jammer dat ik met de krach in Brussel mijn libertijnsche litho's van Vertès heb moeten verkoopen (die brachten toen nog wat geld op, verbeeldde ik mij); anders zouden die het juiste tegenwicht zijn geweest. Maar ik zal dgl. dingen gaan zoeken, langs de quais of zoo, eerstdaags.

Nu nog antwoord op andere punten van je brief. Die historie met Gerda is fraai en bewijst hoè naief we nog zijn als we gelooven aan een bepaalde uitwerking van literatuur. Ik ben er dichter bij in de oogenblikken waarin ik geloof dat je àlles vertellen kunt, omdat àlles toch ontkracht wordt, zoodra je het in 'literatuur' hebt omgezet. Maar wie weet komt die politieke zwager vroeger of later nog met een klacht of requisitoor voor den dag; als Mussert of Hitler baas in Nieder-Deutschland zal zijn. *Hier* hebben ze het op het oogenblik straal afgelegd; als de linkschen nu maar hun voordeel weten uit te buiten. Ik zou daar bepaald *blij* om zijn, al maakt het voor menschen als wij wschl. nog allesbehalve een prettige 'staat'.

Wat denk je van Zuid-Afrika voor ons? Als jij, Jan Greshoff en ik, en Marsman bv., daar eens samen heen gingen, als complete *ploeg*? Zouden wij voor de 'nederlandsche cultuur' daar niet nuttig kunnen zijn, al kan zelfs Otten dan geen flitsende gesprekken voeren met een zuidafrikaansche geest? Ik denk er soms ernstig over; en daar zouden wij, ingeval van oorlog, wschl. heel wat veiliger zitten dan in Holland of zelfs in Indië.

Het mopje van 'Merz' over Marsman is wel een jodengijntje en 's mans boek heb ik nog altijd niet kunnen lezen, maar stuur hem maar hierheen. Ik zie al zóóveel menschen, en ben er al zóó draaierig van, dat één emigrant meer er gerust bij kan. Bovendien is hij ook al in de familiekring geraakt, gezien dat hij operetten maakt met zwagertje Bob. (Ik veronderstel dat hij als librettist heel wat meer genie ontwikkelt, dan ik indertijd, toen ik een fransch libretto voor gezegden Bob schrijven moest!)

Er is niets walgelijkers dan de haat en broodnijd van emigranten onder elkaar. Daarvan hoor je hier prachtige staaltjes, o.a. tegen den armen Noth. Deze Noth is op het oogenblik hier, maar gaat over een week weer naar Aix terug, zoodat ik hem

niet met ‘Merz’ samen brengen kan. Het is gek, maar ‘Merz’ heeft voor mij een wat fransche bijsmaak, zooeen die maakt dat ik mij heelemaal in de vereischte stemming zou voelen tusschen ‘Merz und Noth’.

Ik houd er nu mee op. Met jou ben ik alweer 100% eens dat het toch anders loopen zal, niet alleen dan *wij* denken, maar dan allerlei politieke knapperds vooruitzien. En vooruit dan maar. De moeilijkheid is vooral om voort te leven alsof alles normaal was, en omdat men toch niet weet hoè het abnormaal zal gaan. - Doe onze hartelijke groeten aan Ant, en heb zelf een stevige hand van je reeds oude vriend

E.

P.S. Je schrijft niets over Meredith. Laat hem nu werkelijk *eerstdaags* naar me toe sturen, als ‘petite vitesse’ of wat dan ook (vraag Mayer), want mijn boekenkast is nu bijna klaar, en ik zou dàt tenminste nog eens tot een goed einde gebracht willen hebben vóór de duitsche luchtvloot alles tot gruis bombardeert. (Dit is ook erg onzeker, want het schijnt dat èn Rusland èn Frankrijk momenteel een luchtkracht hebben waar Rübezahl een verkouden kater bij is.) *Cheerio!* En dank vooruit.

P.P.S. Bep gaat morgen met den heer Walch kouten, ja (voor *Het Vaderland*), onder het genot van een kop thee. Aangezien hij zéér vriendelijk en ouwehoerig is, zal hij haar zeker gaan beminnen op de wijze van Gallas.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [19 mei 1936]

aant.

aant.

Parijs, Dinsdag.

Beste Menno,

Veel dank voor de Meredith, die daarnet binnenvalt. Het is een verheffend en toch ook écrasant gezicht. - Je zult wschl. weer uitgenoodigd worden voor een plénum van de ‘Défense de la Culture’, in Londen of Praag - zeg dan maar dat je niet kan. Nijhoff en Jany zijn hier: den eerste zag ik even uit de verte, de tweede bijna dagelijks. Verder zie ik niets dan proeven, want ik corrigeer ook die van Maurits voor de W.B. Later meer, als ik van jou ook weer wat heb gehoord.

Hartelijke groeten nu van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 20 mei 1936

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag. 20 Mei '36

Beste Eddy

Zwijgzaamheid opnieuw gevolg van nog durende weerzin tegen schrijven in het algemeen. Het wordt eentonig, maar ik heb toch hoop, dat de tijd der ‘groote zwangerschap’ binnenkort zal eindigen. Het gevoel, dat er misschien in nog twee jaar geen oorlog zal zijn, zou over me moeten komen, en als Hitler wil, kan dat ook wel weer over me komen. Achter twee jaar is voor mij geen perspectief, dat me deprimeeren kan, behalve als het van een absolute koffiedik-voorspelling komt.

Hartelijk dank voor je lange antwoordbrief, waarvan de toon inderdaad merkwaardig met de mijne correspondeerde, en voor je briefkaart, die juist binnenkwam. Meredith moet er verduiveld lang over gedaan hebben, want hij is, dunkt me, al wel een week geleden de deur uit gegaan. Maar nu iets anders: ik ben van plan met Pinksteren naar Parijs te komen. Nu die belasting betalerij op haar eind loopt, zit ik er weer iets ruimer voor en op mijn eentje zou ik de reis wel kunnen betalen. Ant zou ook wel mee willen, maar zij heeft er ook niets tegen om mij een paar dagen te laten gaan, nu het onmogelijk is er met zijn tweeën tusschenuit te trekken. Schrijf mij nu even *omgaand*, of jullie van Vrijdag 29 Mei tot Dinsdag 2 Juni in Parijs zult zijn, want als jullie uitgaat kom ik natuurlijk niet. Het schilderachtige van de stad, waarover ik in den laatsten brief van onzen corr. weer zooveel boeiends heb gelezen, is natuurlijk wel een nevenattractie, maar geen doorslaand motief; dit heet Du Perron-de Roos. Ik ga dan in hotel Auteuil en kom Vrijdag over een week. Veel menschen zie ik liever niet, want ik heb behoefte aan zoo maar wat zitten en praten met ‘vertrouwden’. (Chiaro hoop ik *wel* te zien (vooral), en voor een enkele afspraak ben ik natuurlijk te vinden, maar in het algemeen ben ik voor het verkeer onder enkelingen. Dus: schikt het jullie? Schrijf gerust, als het *niet* schikt; dan zoek ik in den zomer misschien een paar dagen uit.

De jaarlijksche afrekening van Nijgh en van Ditmar bewees me weer eens, dat ik met *zes* (zegge 6) boeken jaarlijks ƒ 27 kan oogsten. Die statistiek is toch wel interessant, want o.a. blijkt er uit, dat mijn heer uitgever *niets doet* voor mijn ‘oeuvre’, dat *hij* in hoofdzaak toch in handen heeft. *Carnaval* en *Politicus* verkoopen heel zachtjes door, van de rest wordt ongeveer niets meer ‘gevraagd’. En hoewel ik er best content mee ben de impopulairste auteur te zijn, ga ik a.s. Vrijdag toch eens naar Zijlstra om hem eens zachtjes uit te kafferen. Het lijkt me n.l. niet perse noodzakelijk, dat boeken, zelfs als ze van een impopulair auteur stammen, door den uitgever in de doofpot worden gestopt. Hij maakt op geen enkel ander boek van N. & v.D. ooit eenige reclame (zooals b.v. Querido *wel* doet), hij heeft nooit een behoorlijk prospectus gemaakt, laat staan verspreid. Wat er dus nog verkocht wordt, gaat tegen den wil van Zijlstra in, lijkt het haast wel. De boekhandel heeft sedert het geval *Vrouw Jacob* een *haat* tegen me (zooals ik van Boucher hoorde), die maakt, dat zij alleen een boek van mij verkoopen, als er naar gevraagd wordt. En aangezien men niet naar boeken vraagt, waarvan men dank zij den uitgever het bestaan niet kent, is de rest logisch af te leiden. Dit staat voor me vast: weigert Zijlstra eenige propaganda te maken (het behoeft heusch geen reclame te zijn, zooals hij voor zijn Coolens maakt!), dan ga ik met een volgend boek naar Querido. Die ook wel niet veel zal doen, maar althans een zeker begrip toont voor het bekend maken van zijn Marsman- en Du Perron ‘klasse’. Het geld kan me werkelijk niets schelen, zoolang ik een baantje heb, maar ik vind het idee onverdragelijk, dat een uitgever te stom of te lui is om te doen wat hij kan. Als aanleiding neem ik bij mijn visite aan Zijlstra

een nummer van de *Vrije Bladen* mee, getiteld *Menno ter Braak, Reinaert uit Eibergen*, dat een poging is om mij althans tegenover de weekdieren te rehabiliteeren. Verre van geniaal, maar sympathiek van toon; auteurs Max Teipe en Johan van der Woude. Ik wist niet, dat deze Johan zooveel belangstelling had voor een essayist. Teipe is een leeraar, en zal wel het grootste deel van het boekje hebben geschreven.

Van het plenum kwam inderdaad bericht, maar ik denk er niet over te gaan. De ervaring van het Congres noodigt niet uit tot herhaling. Van het Waakzaamheid-comité hier weinig nieuws; Kernkamp is een tijdlang ziek geweest en dit heeft allerlei vertraging gebracht, maar er zijn voor het comité toch al een zestig menschen gevonden, waaronder 20 proffen en *zelfs* Anthonie. Mussert wordt met den dag brutaler en vulgairder; hij verheerlijkt Mussolini als veroveraar van Afrika en heeft een persoon, die in een vergadering riep (na een lofrede op Badoglio): 'Gifgas', beantwoord met: '*Trap* dien man eruit!' Maar de oppositie wordt ook sterker, dat is duidelijk merkbaar.

Aan den brief van Gans, waaronder jij een paar regels schreef, zag ik, dat Z.Ed. weer naar Parijs is gegaan. Bedank hem, als je hem ziet, voor zijn reactie op de briefwisseling in *Groot-Nederland*, en zeg hem, dat ik hem omstreeks Pinksteren in persoon hoop te ontmoeten.

Tot zoolang, hoop ik. Als er tenminste niets tusschenbeide komt, bij jullie of bij ons.

hart. gr. onder ons vieren je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 22 mei 1936

aant.

aant.

Parijs, Vrijdag 22 Mei '36

Beste Menno,

Even antwoord op het belangrijkste: je komst hier. Het spijt ons beiden erg dat we Ant nu zullen missen, maar als je in ieder geval alleen alleen kunt komen (mooie zin!) dan kan je bij ons logeeren en wel in mijn nieuwe kamertje dat heel geschikt daarvoor is. Je hebt er een divan-bed, een schrijftafel en een waschkom met stroomend water, en zelfs een W.C. op dezelfde étage; voor een handdoekenrekje en dergelijke gerieflijkheden kan worden gezorgd. Verder ben ik het absoluut eens met je op het punt 'ontmoetingen'; veel menschen zal je niet zien.

Ik verheug me *erg* op je komst, en mevrouw du Perron-de Roos zegt: zij ook.

Er is maar één kans op beletsel, nl. ik schreef eergisteren aan mijn vriend Adé Tissing, die in Den Haag zit op het oogenblik, dat hij in hetzelfde kamertje logeeren kan. Het zou wel toevallig zijn als hij dezelfde dagen koos als jij, en bovendien is het allerminst zeker dàt hij komt; verder kan ik hem misschien nog vragen op een ander moment te komen. Dus, ik zeg dit voor alle zekerheid, maar de kans is heel klein. - Over dezen Tissing later meer: hij is een van mijn allerbeste vrienden, en ik zou het erg aardig vinden als je hem in Den Haag opzocht. Hij is nogal schuw, maar *veel* aardiger dan zijn broer Feicko en veel levendiger en innemender dan Ferdy

de Grave; ik denk dat je best met hem kunt opschieten als je zijn schuwheid hebt weggewerkt.

Dus als je niets meer hierover hoort, schrijf jij mij met welke trein je den 29en komt.

Veel hartelijks, ook van Bep en voor Ant, -
steeds je
E.

P.S. - Ik wil vooral den *Reinaert uit Eibergen* lezen! kan je me dat bezorgen?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 24 mei 1936

aant.

aant.

den Haag, 24 Mei '36

Beste Eddy,

Je briefje kwam als een uitkomst, want ik was op grond van berekeningen, die duidelijk maakten dat mijn vorige berekeningen verkeerd berekend waren, al bijna tot de conclusie gekomen, dat ik toch *niet* gaan kon, omdat ik dan voor de rest van de maand geen cent over hield. Maar er kwam èn een klein extra winstobject èn je brief, waarin de hotelkosten worden 'voorweggenomen'; dus nu blijft het, behoudens onvoorzien, dat ik den 29en kom. Ik verheug mij er bijzonder op, al is het jammer, dat Ant niet mee kan komen. Waarschuw mij dus alleen nog even tijdig, wanneer Tissen oudere rechten mocht laten gelden op het kamertje voor dezelfde dagen! - Als het kan, ga ik dan Dinsdagmorgen weer terug.

Eergisteren met Zijlstra gekout, die een prospectus laat drukken. Als hij het nu ook nog verspreidt, ben ik al weer tevreden. Hij was zeer geschikt, en ik ben blij, dat ik geen relaties meer tot hem heb als *Forum*-redacteur. Zóó is het best.

Gisteren hadden we weer een samenzwering van het *Vigilance*-comité. Er zijn nu 60 menschen bijeen, waaronder zelfs over de 20 prof-mannen. *20 Juni* is de constitueerende vergadering. Het plan is, dat prof. Pos voorzitter, Oerlemans secretaris, Kernkamp en ik 'minister zonder portefeuille' worden; en dan nog drie personen in dat bestuur. De organisatie wordt dan verder *plaatselijk*; om te beginnen zullen er in A'dam, R'dam, Haag, Utrecht en Groningen sub-comité's worden gevormd. Zoolang jij in Parijs zit, zul je (met je goedvinden) als buitenlandsch vertegenwoordiger worden geëxploiteerd. Dit allemaal voorloopig, want er zal nog wel heel wat geargumenteerd moeten worden, eer de intellectueelen het eens zijn. De quaestie communisme-dictatuur is al erg aan de orde. Ik hoop er het beste van. Het onzinnige van zich organiseerende intellectueelen kan alleen onder druk gerealiseerd worden.

Reinaert liet ik je zenden. Ik heb er voor a.s. Zondag een critiek op geschreven, gewoon over 'ter Braak', een dubbelganger. Het boekje is verre van subtiel; dat b.v. bij de zoo minutieus opgesomde invloeden jouw naam ontbreekt, is al heel stom. Dèr Mouw hebben ze goed gezien. Het kletspraatje over Vondel is weer geheel in stijl.

Gisteren heb ik, na die antifascistische bijeenkomst, bij Henny M. gegeten. Hij is best.
Dus: tot Vrijdag. Ik schrijf den trein nog.
hart. gr. onder ons 4en
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [24 mei 1936]

aant.

aant.

Parijs, Zondag.

Beste Menno,
Jany is vandaag vertrokken en liet mij gisteren hier het nr. van de *V.Bl.* achter, dat aan den Reinaert van Eibergen gewijd is. Het is niet bepaald flitsend, zou Otten zeggen, maar hier en daar juist, en heel sympathiek van bedoeling. Maar je hoeft het me nu niet meer te brengen.
Wel zou ik graag hebben: die 3 dln. van Anatole France, als je er niet erg op gesteld bent. (Ik meen dat je eens zei dat je het wel aardig vond, maar toch wel erg voorbij). Ik geef je er dan wel wat anders voor, want ik heb hier van allerlei dat ik best kwijt wil en waar jij misschien meer aan hebt, bv. een alleraardigste uitgave van *Les Fleurs du Mal*, de gedichten van Vigny, die van Rupert Brooke, etc. - Dus belaad je koffer met die 3 dln., als je wilt. Maar als je er wèl op gesteld bent, doe het dan gerust *niet*.
Ik zie werkelijk verlangend naar je uit; we zullen zeker van allerlei te bespreken hebben. Jany was erg aardig, maar zijn heele ‘wezen werkt remmend’, zou hij zelf zeggen. Het is net of hij ‘voorbij alle wegen’ is, waar onze belangstelling nog op circuleert.
Nu, schrijf nog even met welke trein je komt. Moet ik je halen of kom je gewoon met een taxi recht door naar hier? - Tissing zal wel niet komen. Wil je hem niet eens opzoeken om over dit logeeren te praten; je kunt *mij* dan ook zeggen hoe hij erover denkt, en het is een mooie aanleiding om kennis te maken. Zijn adres is: Laan van Meerdervoort 495.
Hartelijke groeten, je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

[25 mei 1936]

aant.

Beste Eddy

In haast; ik kom, zonder onverhoopt telegrafisch tegenbericht (van joù of van mij) *Vrijdag 16.55* aan. Ik neem dan een taxi naar Bd. Murat 88, hoop dus ± *half 6* bij jullie te zijn. Ga niet naar het station, ik meen, dat we elkaar tot nu toe altijd daar misliepen.

France neem ik mee. Bij Tissing, zal ik, als ik tijd kan vinden, vandaag even aanloopen.

Verder alles mondeling.

hart. gr. 2 × 2

je

M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [3 juni 1936]

aant.

aant.

B.M.

Even deze kaart om je te zeggen dat we je erg missen; je had nog wat langer moeten blijven! Met een slaperig en leeg hoofd heb ik zooeven Jany aan tafel gehad, die gelukkig even slaperig was, daarna het stuk over Daum (Marius!) gemaakt, zoo slecht als het ging. Ik snak nu naar minstens 9 uren vergetelheid. Houd je taai, en veel hartelijks van ons 2 ook aan Ant.

Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron-de Roos en E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [3 juni 1936]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, 3-V-'36.

Lieve Menno,

Hier volgen eenige reacties op de dialoog in *Groot-Nederland*: Eddy zegt namelijk dat ik ze je schrijven moet, tot heil van de litteratuur. Maar ze zijn van de meest nurksche aard, dus vergeef me bij voorbaat.

A. Gegeven dat je niet die natuurlijke behoefte hebt - litterair gesproken - aan de dialoog (in tegenstelling met Eddy die het gewoonweg niet laten kan, zelfs als hij het niet van plan was), breekt de dialoogvorm dat wat jouw betoog boeiend maakt zelfs als het abstract is: het vloeiende, dat meestal in den stijl en altijd onder de regels zit, maar niet in je dialogen.

B. Gijsbertus is in geen enkel opzicht essentieel verschillend van *Ik*; dat hij dus meespreekt, verzwaart gewoon het essay, en legt teveel explicatiefs in een betoog dat je best zelf in zijn geheel voor je verantwoording zou kunnen nemen. Hier voegt Eddy aan toe: 'je zou beter een soort *Rêveries d'un Promeneur Solitaire* kunnen schrijven, als je aan de "objectieven" essay ontkomen wilt'.

Gijsb. en Ik maken elkaar stroef, en (zegt Eddy weer:) knappen tegelijk het contact tusschen lezer en betoog af. De dialoogvorm maakt, vind ik, je beredeneering een beetje *vervelend*, wat ik ze nog nooit, en ook niet op zijn allerabstractst, gevonden heb.

Overigens is het vol ideeën, en dat van die oogopslag heel geslaagd.

We vinden het jammer dat je al weer weg bent. Eddy wil ook nog iets zeggen, maar voelt zich lamgeslagen. Hartelijke groeten aan jullie beiden

Bep.

P.S. Vraag je aan Wim wat ik lezen kan over de nieuwste biologie, en denk je bij gelegenheid eens aan me voor de titels van die geschriften van De Stercke?

Beste Menno,

Ik weet niet wat ik sinds gisteren heb, maar het is treurig zooals ik mij voel. Misschien is het gewoon 'griep onder de leden', gegeven dit rotweer.

Hoe het zij: ik ben het geheel met Bep eens wat die dialogen betreft, en ik geloof dat je je nieuwe boek totaal verpesten zult, als je het zoo volschrijft. Maak monologen, als je de ontwikkeling van je gedachten wilt aangeven, of 'dialogue intérieur' (in het essayistische genre nog niet toegepast, voor zoover ik weet), of rêveries, maar trap dien meneer Gijsbertus uit je boek, volgens het beste Mussert-procédé. Het is een schim die nergens toe dient dan om je 'wereld' traag en onwaarschijnlijk te maken. *Wil* je per se een dialoog, dan moet je er veel harder aan werken en van dien Gijs een mensch zien te maken. Het hoeft niet zóó geromanceerd te worden als *Dialogue d'Eleuthère*, maar jouw dialoog is nog valscher dan die van *Corydon*, een boekje dat ik je aanraad te lezen als type van valsche dialoog. - En zeg je dat dit alles er niet toe doet, want dat de dialoog*toon* voldoende is (tusschen A. en B. desnoods, als bij Diderot) dan moet ik zeggen, wat Bep al deed, dat deze toon bij jou heelemaal ontbreekt. Je twee dialogers doen niets dan denken, en niet eens tegen elkaar in; die Gijs vertegenwoordigt een paar schaduwtjes en tegenwindjes in het denken van 'Ik' en geeft hem dan ook constant gelijk - een dergelijke tegenhanger kan je veel beter oplossen in je monologen, rêverieën of wat het worden kan, door er telkens de nuance van je *eigen* tegenspraak van te maken, wat het ook *is*.

M.t.B. alleen denkend is 100 × zoo pakkend als Ik-en-Gijs. De weerstand komt dan van den lezer zelf, die hier tot toehoorder wordt en daarbij al gauw onverschillig, ook als hij, zooals wij, voor jouw denken alle vriendschap en aandacht heeft. Je bent in je *vorm* gewoon op een dwaalweg; maar het lijkt mij erg gemakkelijk om op deze tekst alles tot monoloog of zoo om te werken, en daarvoor is het misschien juist heel goed dat die schim van Gijs er eerst geweest is. Probeer het eens, in gedachten.

Hartelijke groeten van je

E.

P.S. Vergeet je niet naar Tissing te gaan?

P.P.S. Hierbij ook nog het domme stukje van Helman over *Heden ik, morgen gij* dat je niet gelezen had. Hoeft niet terug.
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 4 juni 1936

aant.

aant.

den Haag, 4 Juni '36

Beste Eddy
Je briefkaart kwam ook mij nog even aangenaam herinneren aan de te snel voorbijgegane dagen. Nog heel hartelijk dank voor jullie beiden! Ik ben erg 'bijgepraat' terug gekomen en dus zeer voldaan over mijn verblijf. Ant was *geestdriftig* over het kraagje en vraagt mij Bep vast nu hartelijk te bedanken. Zij houdt bijzonder, juist van deze soort, zegt zij.
Natuurlijk viel ik in allerlei gestapeld werk, toen ik thuis kwam. Het Zondagsartikel heb ik als de bliksem geschreven, en, zooals je zult zien, ik gapte schaamteloos uit je notitie op het achterste van Székely-Lulofs. Met behulp van die aanteekeningen kreeg ik mijn vier pagina's gelukkig toch vol. Die *Nonna Dokter* is werkelijk nog 5 maal zoo slecht als *De Hongertocht*, maar wat doen qualiteitsverschillen er eigenlijk toe op dat peil!
Wij gaan nu van Zaterdag tot Zaterdag met verlof; ons adres is die week: Hotel 'De Leyen', *Bilthoven*.
Ik zag Goorcate met zijn abdicatie niet meer, reisde echter met de danseres Tatjana Barbakoff, iets heel raars en arrogants en doms.
Rudje van Lier was zooeven hier; hij betoonde zich ongelukkig over de brouille tusschen Batten en jou, maar ik heb hem nog eens uitgelegd, dat dit psychologisch verklaarbaar is. Hij ziet de vervelende kanten van Batten wel in, maar zijn vriendschappelijkheid (die ik erg aardig vind) brengt hem altijd weer in de verdediging.
Ik had Tissen vandaag willen opzoeken, maar er kwam niets van, doordat Hein 'begraven' ging. Nu hoop ik morgen tijd te vinden.
Tot nader! hart. gr. van ons beiden, ook voor Bep
je
Menno

Varangot stuurde mij gisteren opeens met een onnoozel briefje de copie van de 'studie', die hij over mij heeft geschreven. Het geschrift van T. en v.d.W. is er een magistraal opus naast, kan ik je zeggen. Hij heeft ontdekt, dat 'burger' en 'dichter' bij mij ongeveer neerkomen op 'journalist' en 'historicus', en werkt deze tegenstelling nog erg beroerd uit ook.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron

aan
Menno ter Braak

Parijs, [5 juni 1936]

aant.

aant.

Parijs, Vrijdagavond.

Beste Menno,

Wat kan men toch rare ontdekkingen doen, tot onder zijn beste vrienden! Ik schreef Jan (die het erg onaardig van je vond dat je hem niet gewaarschuwd had op welk uur je langs Brussel kwam, want hij had je graag 2 × 20 minuten - of althans 1 × 20 minuten, aan het station gesproken) - ik schreef genoemden Jan hoe ik ongeveer over zijn *Critische Vlugschriften* dacht, en lacy! zou hij zelf zeggen, ziehier het antwoord dat ik kreeg.

Ik heb hem nu uitgebreid geantwoord, ook om van mijn onbegrijpen in dezen te getuigen.

Varangot is prachtig en wat hij gebrouwen heeft, kan ik uit je beschrijving voor me zien, met details en al. Ik geloof dat deze scribent het slachtoffer is van twee menschen die te veel in hem zagen (zien) en hem te veel wilden (willen) helpen: eerst jij en nu Jan. Ik zou als ik jou was niet aan hem maar aan Jan antwoorden wat je van het opus denkt, gegeven dat Jan toch de promotor is geweest van deze heele onderneming. Als zooiets ook niet neerkomt op een collectie van het peil van de *Critische Vlugschriften*, dan alleen door het *genie* dat sommige van de deelnemers zullen blijken te bezitten!

Alain heeft hier net een kop thee tusschen mijn paperassen omgegooid, wat mij veel ontneemt van mijn lust tot epistoleeren. Ik stuur je dit naar Bilthoven, met de groeten voor Simon en juffrouw De Broo.

Zeer benieuwd naar je stukken, zoowel over Ter Braak van Eibergen als over de twee nonna's van de medicijnen en de verdwaalde patrouille.

Ik hoop ook nog door jou van Tissing te hooren; ik begrijp eig. niets van zijn zwijgen en zou in ieder geval opheldering hierover willen hebben, ook als hij mij misschien liever ‘niet meer kent’.

Amuseer je, en heb met Ant veel vriendschap van ons beiden.

je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Bilthoven, 6 juni 1936

aant.

aant.

Bilthoven 6 Juni 1936.

Beste Eddy

Hartelijk dank voor je brieven, waarvan de laatste ons al in Bilthoven wachtte. Het lijkt ons hier heerlijk rustig; dat is veel waard.

Wat Gijsbertus betreft: je hebt absoluut gelijk. Het is alleen jammer, dat je dit niet zoo positief eerder ontdekte, toen je deze dialoog in manuscript las; want ik twijfelde zelf, maar ben toch doorgegaan, omdat ik nu eenmaal in dezen toon schreef. Nu heb ik het roer definitief omgegooid; je brief 'doet de emmer overloopen'. Ik ga het heele boek voor zoover af overschrijven, en wel als 'monoloog'. Of het lukt is een tweede, maar zeker is, dat ik aan dezen vorm *niet* vasthoud. Gijsbertus was een principe, een dialectisch axioma, en hij heeft geen recht van bestaan naast 'ik'. Dat is duidelijk en daarmee is de zaak afgedaan. Ik ben ook Bep zeer dankbaar voor haar opmerkingen.

De komende dagen ga ik nu trachten te besteden aan de omwerking. Misschien blijkt het, dat Gijs er betrekkelijk gemakkelijk uit kan, des te meer oneer voor hem!

Kreeg je het stuk over Reinaert nog niet? Ik gaf *dadelijk* opdracht je er een te zenden, na mijn terugkomst, dus *Woensdag*. Schrijf nog even, als ze het verzuimden.

Tissing heb ik weer niet kunnen opzoeken, omdat Maxim Gorki plotseling op sterven lag en mij plotseling noopte tot een heelen morgen tijdverlies. Ik zal nu dadelijk na terugkeer van hier naar hem toe gaan.

Van Jan, die ik ook over zijn *Vlugschriften* schreef, kreeg ik een ongeveer gelijkluidende brief. Het is inderdaad vreemd, dat hij dit heelemaal niet ziet. Maar dat komt stellig meer voor, dat iemand het snel afgemaakte, lukrake, geïmproviseerde (de 'rebuut') bij zichzelf voor inferieur aan het degelijke 'werkstuk' verslijt. Ik zal hem antwoorden en probeeren hem nadere preciseering te geven.

Vestdijk moet hier ergens in een bosch wonen, maar waar weet ik nog niet. Ik hoop het te ontdekken.

Aan Gijsbertus werken tot hij een levend personage is wil en kan ik niet, want ik heb hem nooit levend gezien. Hij was het schimmetje van de Hegelsche methode, waarvan ik op een gegeven moment heil verwachtte. Ten onrechte.

Hierbij de eerste regels van het opstel door Varangot aan mijn persoon gewijd. Ze zijn onthullend:

'M.T.B. behoort tot de soort schrijvers welke zich gaarne bezig houdt met actueele verschijnselen. Er zijn auteurs, die als het ware onaangetast blijven *van* het tijdvak waarin zij leven. Zij zijn de zielenwichelaars aller klimaten, die een voldoende dosis "geestesadel", "cultuurbewustzijn", historisch inzicht en originaliteit bezitten om niet dadelijk de gehypnotiseerde lakeien hunner toevallige époque te worden.' etc.

Ik maakte hieruit op, dat Nietzsche en Multatuli gehypnotiseerde lakeien waren. De rest is navenant.

hart. gr. 2 × 2
je
Menno

De titel van Stärcke en de biologie zal ik nasporen, zoodra ik weer in de stad ben.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 7 juni 1936

aant.

aant.

Parijs, 7 Juni '36.

B.M.
Hierbij het beloofde prentje als herinnering aan je kamertje hierboven. Misschien schrijf je nogeens een bladzij waarop het freudiaansche van deze voorstelling behandeld wordt. De schilder is *Simon Memmi*. - Ik kreeg van Van Wessem eindelijk bericht dat de *V.Bl.* een portie blocnotes willen uitgeven. - Deze kaart gaat naar Den Haag, je vindt die dan wel bij thuiskomst.
H. gr.
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [10 juni 1936]

aant.

Parijs, Woensdag.

Beste Menno,
Ik kreeg wel Székely en Soewarno door je besproken, maar niet het stuk over je zelf. Die historie over 'toestanden' heb je uitstekend benut; het heele stuk is trouwens heel aardig. - Ik kreeg eindelijk bericht van Tissing, die overal omgezworven heeft en zelfs hier in Parijs was, en overal naar me gevraagd heeft, maar niet heeft gevonden. Hij neemt zich nu voor, de 20e hier te komen. Ik kijk zeer verlangend naar hem uit. Ik schrijf hem gelijk hiermee en zend hem je stuk over de 2 Indische dames-auteurs; als je hem dan ziet is het een aanknoopingspunt. Ik zal hem nu naar jou toesturen, o.a. om een boek voor me te halen van Jane Austen, *Pride and Prejudice*, als je dat nog hebt. Forster maakt me er benieuwd naar en ik wil het nog eens probeeren. Indertijd vond ik er heel weinig aan. Geef je dat dus mee?
Je idee om het dialogen-boek in monologen over te zetten is on ne peut plus judicieux. Doe dat vooral; en je zult zien dat het heel gemakkelijk zal zijn om Gijsbertus in 'ik' te incorporeeren. Ik geef Tissing wschl. weer wat voor je mee, als hij van hier teruggaat. Maar hij *is* er nog niet! misschien komt er wel weer wat tusschen. - Later meer, hartelijke groeten van je
E.

P.S. Hierbij, voor de collectie, nog een *oude* brief van je, teruggevonden in Erasmus' *Lof der Zotheid* dat ik in Boitsfort bij me had toen ik er bij Dr. Maasland logeerde: dat lijkt mij jaren geleden!

P.P.S. Vergeet niet dat zinnetje van Multatuli over Marx voor me over te schrijven, - met opgaaf van den brief en het jaar.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [18 juni 1936]

aant.

aant.

Parijs, Donderdag 18.

Beste Menno,

Een fraai papiertje! Ik wil die lieden graag meteen bedanken, maar moet ik niet afwachten tot zij het mij zelf hebben meegedeeld? Is het anders niet erg hollen naar het bedank-feit? - Of is het hun gewoonte om het alleen per krant mee te deelen? In dat geval: *graag* omgaand in de krant ook.

Als ze mij naar Chaumont-Gistoux, *Frankrijk* geschreven hebben, kan het een maand duren eer ik hun briefje heb. Maar wanneer kan ik het bericht in de 'blaaien' gelezen hebben? Stuur mij omgaand *het Vaderland* waarin het lijstje werd afgedrukt; ik schrijf ze zelf dan ook even. Ik wil nl. erbij zetten: 'Als ik geen andere redenen had, zou het gebeurde met den prijs van Mr. H. Marsman mij nog versch in het geheugen liggen'. Maar dat hoeft niet in de krant. - Wat is hun adres?

Pride and Prejudice wil ik niet meer hebben. Als Tissing dus komt, zeg hem dan dat ik daarvan heb afgezien. - Ik kreeg eindelijk je stuk over de dubbelganger; het is wat lang, maar aardig. - Ik kreeg ook een kaart + programma voor het plenum in Londen, en dringend verzoek te gaan, want de reis zou worden betaald. Chiaro gaat morgen, op die voorwaarden. Ik heb mij toch maar niet laten verlokken. Overigens is het ditmaal niet publiek.

Heb je *mijn* stuk over Gros ontvangen? Vandaag schrijf *ik* over Sylvia Beach. Wat zeg je van deze ijver om mijn vrouwtje te helpen?

Is Jan Greshoff in Holland? Ik hoorde sinds de briefwisseling over zijn boek niets van hem.

Hartelijke groeten, ook voor Ant, van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 18 juni 1936

aant.

aant.

Parijs, Donderdag.

B.M.

Ik krijg daarnet de krant en zie dat aan Henny recht werd gedaan! Mijn opmerking vervalt dus, en nu wordt mijn brief maar één zin groot, inplaats van twee... Je kunt in *Het Vad.* misschien dit zetten: 'E. du Perron, die zijn benoeming tot lid enz. in ons blad las, deelt ons mede dat hij het lidmaatschap (of de benoeming) niet zal aanvaarden'. (Of: 'verzoekt ons mede te deelen' of zoo.) Heel kort.

Je stuk over Jan is heel goed zoo. Ik hoop dat hij het zich niet te erg aantrekken zal. Ik kreeg nu ook bericht van hem; hij staat op het punt naar Holland te gaan.

Hart. gr. van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 19 juni 1936

aant.

aant.

den Haag, 19 Juni '36

Beste Eddy

Je bedankje voor de Mij. heb ik vanavond in een korte en ‘nette’ formule in de krant gezet. Je bent volkomen gerechtigd om dat *nu al* te doen, omdat zij ook niet aarzelen om de beslissing in de krant te zetten eer zij een bevestiging hebben! Ik laat je morgen een exemplaar van je bedankje sturen.

Vanavond komt Tissing hier. Ik ben zeer nieuwsgierig, en schrijf je nader over mijn indruk van hem. Maar dat zal wel Maandag worden, aangezien morgen die antifascistische vergadering is, en Zondag Jan hier logeert.

Wij hadden in Bilthoven vrij goed weer, en *ik* had een rustige werkkamer. Gevolg: ik werkte de twee laatste dialogen (die in *Groot-Ned.*, en de volgende, langste) tot monologen om. Het was eenigszins compromittant voor Gijs, dat het nogal gemakkelijk ging. Nogmaals hartelijk dank voor deze jullie beider vermaning, die door de feiten volkomen gerechtvaardigd werd. Dialoog 1 (*Forum*) en 2 (nog niet gepubliceerd) las ik ook over met dezelfde moorddadige plannen, maar hier lijkt mij de rol van G. *wel* essentieel; daarom denk ik hier den dialoogvorm te behouden, al zal ik er ongetwijfeld veel in wijzigen. Toen ik deze twee stukken schreef, had ik ook werkelijk de behoefte aan dit ‘contrapunt’; later niet meer, maar toen werd ik slachtoffer van de ‘traditie’. Et ego quoque.

Tot nader dus over Tissing e.a. Zijn stem door de telefoon was in ieder geval erg sympathiek.

Napoleon is prachtig, al gezet, maar door copievloed nog niet meegegaan. Het stuk over Napoleon zelf was werkelijk *erg* aardig.

hart. gr. 2 × 2
je
Menno

De werken van Stärcke heb ik nog niet kunnen opzoeken. Het was erg druk.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [21 juni 1936]

aant.

aant.

Parijs, Zondag.

Beste Menno,

Dank voor je briefje. Ik ben benieuwd naar je ontmoeting met Adé, maar wat mij vooral benieuwt is of hij nu nog komt of niet! Want en attendant krijg ik Henri Mayer hier te zien; die natuurlijk direct geschreven heeft aan het 'benoemd lid van de Mij.' Het is een theetante, hoe braaf verder ook, en al is hij voor een theetante zoo geil als maar mogelijk is.

Jan schreef me dat hij in Holland niemand wou zien. Ik ben blij van je te hooren dat hij Zondag al bij je zal zijn!

Dat stukje over Gros als portrettist van Napoleon zal ik opwerken (er valt nog wel wat meer van te zeggen) en bij de 'blocnotes' zetten.

Kan je die 2 dialogen die je behoudt niet scheiden (van elkaar), om niet 2 dialogen te hebben met niets dan monologen er achter? Bv. kan dialoog 2 niet hfdst. 3 of 4 worden?

Hierbij een lijstje. Wil je even invullen: de jaartallen waarin deze boeken verschenen (geschreven) zijn? Je vindt die heel gemakkelijk op Hein's bibliographische lijst achterin *Avonturiers* (ik heb dat boek niet meer). Graag omgaand terug, en dank.

Bep laat vragen of je de copy niet te lang 'op laat loopen', want ze heeft nog een stuk vóór Gros gezonden, over les Arts Décoratifs.

Verder geen nieuws, dan dat het ongenadig warm begint te worden. Ik las *Souvenirs d'Enfance et de Jeunesse* van Renan, dat je lezen moet, en dat ik je zenden zal als je het niet kent. Het is een soortement parallel van Nietzsche-ter Braak in het katholicisme; een 'afscheid van Pastoorsland', met uitstekende gedeelten, al is het tenslotte het type van den zacht-ironischen, zacht-egoïstischen, nogal akelig-tevreden, *Franschen* burger. Ook om zijn burgerschap verdient hij je aandacht. In 'temperament' is het precies de tegenstelling van Nietzsche; hij zou hem wschl. dan ook een grof, schreeuwerig man gevonden hebben. [Hij heeft iets van Léautaud en iets van Huizinga!] Maar de manier waarop hij met alle respect het geloof en de pastoors laat vallen, is toch heel erg de moeite waard. Het is *de* 19e eeuw verpersoonlijkt, zooals Diderot en Voltaire het de 18e zijn.

Later meer, ook als ik over de antifascisten-conferentie gehoord heb. Hartelijke groeten, ook voor Ant, van ons twee;

Steeds je

E.

P.S. - Dank ook voor de contra-mededeeling in de krant. Als ik geen brief krijg, zal ik het hier *ook* maar bij laten! waarom niet?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 22 juni 1936

aant.

aant.

Parijs, Maandag.

Beste Menno,
Gelijk hiermee zend ik je een boekje dat op dit landschap lijkt; heelemaal 1900, maar toch heel sympathiek. Het is grappig dat zulke notities zoo aardig kunnen zijn, van een man die verder toch een erg middelmatig romancier is. Houd het als een speciale proeve van 'latijnsche geest'. Je moet verder ook lezen: *Un Homme fini* van Papini; dat lijkt soms op de *Gesch. v/e Intelligentie* van *Politicus*. De stijl is soms wat lyrisch en humor is hem onbekend; toch kan het boek je 'inspireeren', denk ik.
Hart. gr. van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den haag, 24 juni 1936

aant.

aant.

den haag, 24 Juni '36

Beste Eddy
Hierbij, na eenige vertraging, door het lustrumspel *De Groote Geus* (formidabele circusregie van 'Dally'), de jaartallen van Van Schendel. En hartelijk dank voor Boylesve! Renan wil ik *graag* lezen, maar ik heb hem niet. Is het boek in een betaalbare editie te krijgen? Geef mij dat even op. Ik kocht *Mythes Socialistes* van Thierry Maulnier, dat mij wel de moeite waard lijkt.
Ik heb mijn hoofdstuk over het Christendom af. Het is lang geworden en zal wel in twee deelen gesplitst worden: *Don Quichotte* en *Onchristelijk Christendom*. Ik geloof, dat ik hier het 'hoogtepunt' van het boek heb gehaald en ben je als een kind zoo dankbaar voor de vertrapping van Gijsbertus. Nu volgt nog een hoofdstuk over democratie en fascisme, dat ik in de drie resteerende vacantieweken hoop te schrijven. Maar het zwaartepunt ligt in deze afrekening met het Christendom, zooals dat van *P.z.P.* in de afrekening met den 'geest' lag. Er moet nog veel aan gewerkt worden; trouwens, ik ga, bij nader inzien, ook de dialoog over de *honnête homme* ontgijsbertiseeren. Alleen die over den paradox blijft dan, als inleidend gesprek, want alleen hier, geloof ik, is Gijs onmisbaar en verdraaglijk. Ik heb nog nooit aan een boek zooveel herschreven en verbeterd. De quaestie lijkt mij gewoon, dat ik *nog* niet genoeg had gewacht met schrijven. Dat ongeduld kost me nu een paar weken omwerken! Maar kwaad kan het zeker niet, dat Gijsbertus geleefd heeft... zonder werkelijk te leven!
Van Tissing kreeg je zeker ook het citaat over Karel Marx? Ik kon erg goed met hem overweg, en ik geloof, dat hij mij ook niet geheel fout vond. Maar een vervloekt ding is het verschil in eruditie. Zeg hem dat vooral niet, hij zou het pedanterie of iets dergelijks vinden, en jij weet, dat ik het tegendeel bedoel. De zaak is alleen, dat het dieper doorgaan op essentieele punten onmogelijk wordt door het ontbreken van de noodige 'contactwoorden' voor speciale gebieden. Bij zulk een ontmoeting met een sympathiek iemand is dat onmisbaar-blijken van een zekere mate van specialisme een hinderlijke, maar zich opdringende *realiteit*. Maar hij is bijzonder aardig en zonder de flauwe kul van het genus van Rijen. Misschien is het voor jou

veel gemakkelijker *deze* verschillen te overbruggen dan voor mij, die vreemd tegenover hem komt te staan.

Henri Mayer wordt inderdaad met den dag lubrieker. Ik twijfel er niet aan, of hij zal in de 'lichtstad' een voor hem begeerlijk bordeel bezoeken, ten einde weer rustiger te midden van de boekenbanden van Nijhoff te kunnen leven.

Henny Marsman sprak ik gisteren, toen ik in U. was voor het lustrumspel. Hij had al een brief van de Mij., dat de 'éénduizend' gulden hem zou worden overgemaakt.

De *Arts Décoratifs* staan gezet, maar er is ontzettend veel actualiteit dezer dagen. Coenen is vanmorgen gestorven.

een hart. hand en de wederzijdsche groeten
van je
Menno.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 29 juni 1936

aant.

aant.

Parijs, 29 Juni

Beste Menno,

We maken ons op om naar Indië te gaan. Als er geen 'wonder' tusschen komt, gaan we ± 15 November op de boot. Tissing zal je er meer van vertellen als hij in Den Haag terug is (hij gaat Woensdag of Donderdag van hier). Ik voel me al half uit Europa weggevallen. Renan kan je vinden in een gewone Nelson-uitgave (± 70 cts). Hartelijke groeten, ook voor Ant;

je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [10 juli 1936]

aant.

aant.

Parijs, Vrijdag.

Beste Menno,

Waarom heelemaal geen bericht? Is Adé T. al weer bij je geweest en heeft hij over de plannen verteld? Anders moet Henny jou een brief opsturen die ik over mijn indische plannen schreef en die zoo compleet is dat ik het niet graag over zou doen.

Maar wat verder? Heb jij geen reisplannen? Komen jullie nog hier langs vóór 1 October?

Heel veel hartelijks van ons 2 voor jullie 2 en een hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 12 juli 1936

aant.

aant.

den Haag, 12 Juli '36

Beste Eddy

Inderdaad was ik zeer benieuwd om iets naders te hooren over je plotseling realiteit geworden Indische plannen. Maar Tissing heeft niets van zich laten hooren en ik kwam er van dag tot dag niet toe hem op te zoeken, aangezien ik dacht, dat hij na Parijs zwervend zou zijn. (Ik meen me te herinneren, dat hij me zooiets vertelde.) In ieder geval zal ik de brief van Marsman opvragen. Heb je vaste plannen? Of ga je op goed geluk? Het idee lijkt me niet kwaad, want hier in Europa is het momenteel toch niets gedaan, en zeker in Nederland.

Ik heb je niet zoo erg veel te vertellen. Er is nogal wat drukte gekomen door het Comité van Waakzaamheid, waarvan men mij (na veel protest, want ik weet hoe het gaat met zulke baantjes) tot secretaris heeft gemaakt. D.w.z. Oerlemans is secretaris voor het werk, en ik voor het decorum (denk ik). Maar er kwam zooveel reactie uit den lande, dat ik er toch ook veel mee te doen had. Natuurlijk kwam er ook prompt de stroom modder van de fascistische kant. Vooral het blad *Zwart Front* (dat zijn de 'Italiaansche' fascisten, concurrenten van Mussert) was prachtig. Daar heette ik een 'weggeloopen domineeszoon' en jij een 'verdachte Sinjo', terwijl Bep 'aanduidend' werd omschreven als een vriendin van alle heeren van het comité samen! (het werd niet gezegd, maar de gnuivende fascist kon het er uit lezen). Enfin, dit alles is de moeite niet waard, zoolang Mussert niet de baas wordt, en die man maakt in den laatsten tijd weer angstwekkend veel lawaai. Ik deug overigens essentieel *niet* voor de politiek, zelfs niet voor deze, die niet meer is dan instinctpolitiek. Gelukkig, dat Robespierre Oerlemans er anders over denkt.

Ik hoop in de vacantie mijn boek af te maken, of minstens een heel eind in de richting te sturen. De dialogen heb ik nu, op één na, omgewerkt; het hoofdstuk van het Christendom is af. Het laatste zal hoofdzakelijk over de gelijkheid handelen, en dus over het elite-probleem gaan.

Jan Greshoff gaat Woensdag naar Portugal. Ik zag hem een paar weken geleden in Amsterdam, daarna niet meer. Nu Coenen dood is, zal hij in *Gr.Ned.* wel meer bewegingsvrijheid krijgen.

Gaan jullie van Holland naar Indië? Of over Marseille? In het eerste geval zien we jullie vanzelf, in het tweede maken wij zeker aanstalten om in Sept. of October nog even naar Parijs te komen. En wie moet nu voor het correspondentschap worden voorgedragen? Het is wel wenschelijk, om daarover tijdig te complotteeren als een bevriende mogendheid (Gino A. of Henny Marsman?) er beslag op wil leggen, want De Lang tracht tegenwoordig overal Oxford-weekdieren in te drukken.

Je hebt mijn adressen voor de vacantie, dus tot nader jouwerzijds. In Boylesve staan aardige dingen. Die heer Carrel was onverteerbaar.
hart. gr. 2 × 2
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [15 juli 1936]

aant.

aant.

Parijs, 15 Juli.

Beste Menno,
Ik begrijp er niets van dat Henny je mijn brief nog niet doorgezonden heeft. Ik vroeg het hem 2 ×; maar misschien heb je hem nu al? De zaak zit zoo: ik vroeg Adé T. om je alles te vertellen, maar hij is wschl. naar Engeland (ik kreeg zelf nl. geen bericht meer van hem) en heeft, denk ik, geen tijd meer gehad om je op te zoeken. Ik schreef intusschen een brief aan Henny, en zonder dat ik het wilde is die zoo uitvoerig en compleet geworden, dat het wel *de* brief is 'ter uitleg' in het 'onderhavige geval'. Vandaar dat ik vroeg dien brief aan Jany en jou door te sturen.
Van weggaan zonder elkaar terug te zien is geen sprake. Hoogstwschl. gaan wij in Augustus met Alain en Gille in Holland ergens vacantie houden; dus dan zien wij elkaar al. Maar in ieder geval ga ik voor ons vertrek de vrienden afreizen om afscheid te nemen. Hoewel ongetwijfeld in menig opzicht inderdaad een 'verdachte sinjo', zou ik er toch niet aan dènken om met stille trom te verdwijnen. Wij gaan òf eind October, òf eind November, of op een datum daartusschen, het kan ook begin December worden, hoewel ik wel erg opzie tegen te lang rondhangen. Ik voel mij *nu* al half in Indië! Maar je hoort alles nog precies, en hoogstwschl. mondeling en spoedig. Wij gaan wèl uit Marseille.
Comité van Waakzaamheid en dan secretaris daarvan - ja, dat zal je weer tijd en krachten kosten. Kan je me dat nr. van *Zwart Front*, of hoe dat blad heet, waarin we zoo verdacht gemaakt worden, niet opsturen? Ik ga voor een groot deel naar Indië om uit de politieke drek te zijn, maar deze wil ik nog wel even opsnuiven. Misschien maak ik er zelfs een 'blocnote' van, in de *bespiegelende* lijn!
Vergeet het dus niet, als je het moois nog kunt vinden. Of laat Hein het me opsturen. Er schijnt ook een politieschandaal te zijn in Nijmegen, volgens de *fransche* kranten! Kan je me daar ook wat details over bezorgen? Ik word graag geholpen uit mijn dwaze opvatting dat Holland geen Stavisky's kan voortbrengen.
Spreek op de krant nog niet van plaatsvervangers, want Bep spreekt er soms van om nog een halve term. hier bij te huren, dus tot 1 December, en tot zoolang het werk nog te blijven doen. Overigens ken ik *twee* bevriende gegadigden: Gans en Antonini. Aan joù om te beslissen wie je liever hebt. (Henny heeft er, meen ik, van afgezien; het is ook niets voor hem.) Gans en Antonini zijn wat 'schriftuur' betreft, even goed, maar de eerste zal je meer moeten opporren en zal eenzijdiger zijn dan de tweede; daartegenover staat dat hij het ongetwijfeld meer *noodig* heeft.
Je stuk over Carrel was voortreffelijk, over de dichters zeer matig. (Alleen Reinier met dat inderdaad alleszeggende kwatrijn over Erasmus komt erin uit zooals het

behoort. De man *is* blind, maar De Genestet zou zich schamen èn voor zijn vaerskunst èn voor zijn intellect.)

Ik las *De Kozakken* van Tolstoi en *Hadji Moerad*; beide uitstekend. Daar is de heele sovjet-revolutie-literatuur epigoon van, domme, trage leerling: cijfer 5 -, als 10 het hoogste is. Ook die 'groote' auteur Sjolochov. - Verder geen nieuws dan dat de politiek mij doet kotsen, zoowel van rechts als van links, en dat ik daarom al blij zal zijn in Indië 'buiten' te wonen. Maar dat zei ik al.

Veel hartelijke groeten onder ons 4 en tot spoedig meer.

Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Zutphen, 17 juli 1936

aant.

aant.

Zutfen, 17 Juli '36

Beste Eddy

Je brief in dank hier ontvangen. Wij zijn hier met noodweer gekomen, maar vandaag is het mooi; ik heb onder invloed van de zon al hard gewerkt. Henny zond een paar dagen geleden je brief, zoodat ik nu precies op de hoogte ben van je plannen. Het lijkt me alles bij elkaar (en gegeven je scepsis op den achtergrond) het beste wat je doen kunt. De mogelijkheden daar ken je niet, en ze kunnen meevallen, terwijl het in Europa de eerste jaren toch niet veel gedaan is. Mochten jullie in Augustus in Holland komen, dan kun je altijd bij ons logeeren. Wij hebben drie bedden, die (afgezien van buitengewone omstandigheden) altijd ter beschikking zijn. Na 6 Aug. zijn wij in ieder geval in den Haag terug.

Ik heb dat nummer van *Zwart Front* niet meer, want het was van mijn schoonvader. Maar het was zoo bij de vloer, dat het werkelijk niet de moeite waard is; dit peil is nog iets lager dan dat van de *N. Gemeenschap*, en dat zegt wat. (hoewel Kuyle tot dezelfde fascistische groep behoort; hij vertegenwoordigt daar zeker de 'intellectueelen'!). Ook *Volk en Vaderland* van Mussert heeft nu met een zouteloos stukje gereageerd. Wanneer je zulke artikelen leest, huiver je over de resultaten van de 'algemeene ontwikkeling'. De domheid en de gemeenheid, die in dergelijke kringen door de 'kennis' zijn gekweekt, zijn afschrikwekkend... en au fond in het geheel niet te bestrijden.

Over Indië heb ik op de krant natuurlijk nog niets gezegd. Mocht het gaan tusschen Antonini en Gans, dan vermoed ik, dat de eerste wel favoriet zal zijn. Niet alleen, dat de politieke antecedenten van Gans hem wel onmogelijk zullen maken; maar hij is ook als 'werkman' bezwaarlijk voor 100% te recommandeeren. Maar als het probleem actueel wordt, kunnen we verder zien.

De politiek doet mij ook kotsen, en heftig, vooral nu ik er zoo zijdelings bij betrokken ben. Maar hoe er uit te blijven, als de N.S.B. dreigt een macht te worden? Als je in Holland woont, is er momenteel geen keus tusschen iets doen of absolute instinctverlorenheid. Maar het raakt mij inwendig niet, wat ik in dat comité doe. Ik doe het als klerkenwerk, hoop zoo spoedig mogelijk mijn boek af te maken.

Stuk over Slau en Vestdijk was ook heelemaal niet naar mijn zin, en onder pressie van den Woensdag geschreven. Carrel voor mijn pleizier gedaan. Zondag krijg je nog een stuk over Theuns nieuwe boeren product, dat ik ook hevig tegen mijn zin en zonder eenig pleizier heb gemaakt. Hij heeft nu 6 + van mij, tegen bij *Eroïca* 2- of 1. Maar aangezien mijn interesse voor het schrijven pas bij 7+ of 8 begint, heb ik het stuk 'met lange tanden' geschreven. Dan is het volstrekt rotte van zoo'n *Eroïca* veel inspiratiever. Daarna krijg je 3 weken *niets* van mij te lezen; beschouw dat als een goed teeken, want nu heb ik alle tijd voor wat beters. Overigens hoop ik te zijner tijd een beroep te doen op je ijzeren geheugen, als ik van die *Vad*-artikelen iets ga uitgeven, na *formidabele* schifting. Ik kreeg onlangs een aanbod in die richting van Mees te Santpoort. Maar voorloopig nog niet.

Bloem (uitspr. Blöm) heeft zich nu in *Den Gulden Winckel* een bewonderaar verklaard van Kettmann, den N.S.B.-antisemiet; hij citeert vooral met adoratie een strofe tegen de joden. Deze heer ontzag zich overigens niet (zooals je weet) zeer onlangs steun te trekken van joden, die hem wel geld wilden fourneeren op zijn circulaire. De meer en meer beproefde moraal van den puren dichter. Ik heb in *Het Vad.* gezegd, hoe ik over dezen *heer* Bloem denk. Gelukkig zie ik hem nooit meer, nu Campert definitief zijn plaats aan Claartjes groene zijde heeft ingenomen. Ik ga weer in de zon. Veel hartelijks onder ons vieren en een hand van je

M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [19 juli 1936]

aant.

aant.

aant.

aant.

Parijs, Zondag.

Beste Menno,

Behalve dat ik dagelijks bereid ben om mee te zingen tegen de algemeene 'overschijting' door politiek, heb ik weinig te antwoorden. Bloem over Kettmann is ook puur politiek. Malraux, die tegenwoordig telkens Ehrenburg verdedigt en zichzelf tracht wijs te maken dat het alleen maar niet goed is omdat het zoo slecht vertaald is, precies zoo. - Ik las gisteren een paar soldaten-novellen (uit Perzië, etc.) van Tichonov: erbarmelijk slecht. Een epigoontje van Tolstoi, dat er voor het 'moderne' heel zoutelooze cynische grapjes doorwerkt à la Paul Morand. Maar het zal wel weer aan de vertaling liggen; al deze heeren zijn blijkbaar zoo overwegend stylist dat ze alleen door gelijke literaire genieën kunnen worden 'overgezet'. - Ik stuurde gisteren aan Gans *Réflexions sur la Violence* van Sorel; vervelend, maar wel om te lezen. De bedoeling is dat hij het jou doorgeeft als hij het uit heeft, en dat jij het houdt.

Onze plannen staan nog niet vast, maar houd na 6 Augustus wel de mogelijkheid in zicht dat althans *ik* bij jullie kom logeeren. Bep gaat dan met Alain bij Bob, omdat dat sinds lang uitdrukkelijk gevraagd is en omdat Alain dan met zijn neef Peter kan spelen. Ik hoop dat je een flinke portie afkrijgt in de 3 weken van vacantie en dat je

me wat vertoonen kan. Het zal voor lang misschien de laatste keer zijn. Laten we bij diè gelegenheid dan ook maar je werk overzien, dat eventueel gebundeld gaat worden.

In September komt er van mij een stukje over Huizinga-Benda of het standpunt der 'clerken' in *Gr.Ned.*, dat jou wel bevallen zal. Het is zeer rustig en bespiegelend geschreven.

Ik werk voor mijn vertrek mijn noten bij, om aan Greshoff (of jou) een flink pak achter te laten, nl. voor tot en met December 1937. Het geld daarvoor dient dan om Simone te steunen; het is ƒ 12.50 à ƒ 15 's maands, en op het oogenblik vrijwel mijn eenige verdienste. (Je ziet dus dat Indië noodig werd.) - Ik wil als ik naar Indië ga, probeeren mij *geheel* te concentreeren op ander werk: nl. dat verhalenboek; mocht ik daarnaast notities maken, dan zal het zijn over Indië en als materiaal voor dat boek-over-Indië dat ik dan later schrijven wil (ordenen, herschrijven?) - tenzij die verhalen niet lukken. Ik las den laatsten tijd weer heel wat over militairen, en heb een diepe bewondering opgevat voor Tolstoï, althans voor zijn verhaalkunst. Maar *ook* voor den man.

Nu, dit is een kletsbriefje, omdat er niet echt wat te melden valt. Bep en ik kregen, ieder in afzonderlijke enveloppe, een vraag van Oerlemans om 'krachtig' (onderstreept) te steunen. Kan je me zeggen wat reeds 'krachtig' kan worden genoemd, in dit verband? *fl.* 5 elk, is dat 'krachtig', of 'mat'? Veel geld hebben we nu eenmaal niet. Is dat *waar*, al die sympathiebetuigingen uit alle hoeken des lands, of is het ook politiek?

Nu, nogmaals: werk naar hartelust; veel hartelijks onder ons vieren, en een hand van steeds je

E.

Er is kans dat wij in Amersfoort in een soort pension gaan, vanaf 15 Augustus. Gille gaat mee. Zou ik *met* Gille bij jullie terecht kunnen, bv. van 11 tot 15 Aug.? Is dit niet erg bezwaarlijk voor Ant? Kennen jullie misschien een jongetje in de buurt, waar Gille mee zou kunnen spelen? Graag antwoord hierop, met het oog op de plannen.

Het lijkt mij voor Gille anders wel een mooie gelegenheid om met zijn voogd kennis te maken!

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Zutphen, 22 juli 1936

aant.

aant.

Zutfen, 22 Juli '36

Beste Eddy

Het blijkt alweer dom, wanneer men als man op eigen gelegenheid logeerkamers uitdeelt zonder eerst de zakelijke vrouw te raadplegen. Ik wist niet, toen ik je schreef, dat mijn schoonvader en schoonzuster *tot 15 Aug.* bij ons ingekwartierd zullen zijn, anders had ik dat voorbehoud dadelijk gemaakt. Vanaf 16 Aug. is echter alles weer vrij; kun je het nu niet zoo regelen, dat je dan bij ons komt logeeren? *Met* Gille is uitstekend, maar ik denk niet, dat hij op een bovenhuis veel amusement zal kunnen

vinden. Onder mijn kennissen heb ik geen onmiddellijke leeftijdgenoten van hem (ik bedoel onder de kinderen van die tenminste). Maar er is de zee, als hij daarvan houdt. In ieder geval zijn na 15 Aug. alle combinaties, die je wilt maken, mogelijk. Zie er wat op te vinden; misschien kun je het toch parallel laten loopen aan Bep's logeeren bij Bob?

Hierbij een fraaie caricatuur, die je wel zal treffen als ‘verdachte sinjo’, en een stuk over Alphons Diepenbrock in de *N.R.C.*, dat mij frappeerde om den sympathieken geest, die er (wat betreft Diepenbrock) uit komt. Deze man moet, dunkt mij, veel aardige kanten hebben gehad; maar in zijn *Ommegangen* ben ik blijven steken in de groote woorden. Ook zijn stuk over Nietzsche daarin is heel matig. Graag caricatuur en knipsel bij gelegenheid *terug*!

Machtig steunen is, wat het comité betreft, in alle bedragen te vertalen. Ik heb wat veel gesteund, omdat ik wist, dat Oerlemans al veel had voorgeschoten; maar natuurlijk is 2 × ƒ 5 uitstekend! Er zijn *werkelijk* massa's sympathiebetuigingen gekomen. Dat is dus *geen* politiek.

Is je stuk over Huizinga een bewerking van de aanteekeningen daarover, die ik laatst bij je las? Die vond ik heel goed, en ik hoop dus, dat ze het zijn!

Ik heb de laatste dagen veel geschreven.

hart. gr. 2 × 2

je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [24 juli 1936]

aant.

aant.

Parijs, Vrijdag.

Beste Menno,

Dank voor de twee stukken, die hierbij teruggaan. Iets pooverders, op elk gebied, dan het plaatje dat je me zond is moeilijk te volbrengen! Soit.

Er gaat misschien iets grappigs gebeuren: ik, verwoed hater van de politiek, zit op spelden om naar Spanje te gaan. Er was eerst sprake van, dat ik met Malraux mee zou gaan in een vliegtuig, maar dit vliegtuig bleek later een fransch militair vliegtuig te zijn, zoodat ik als Hollander dààr niet in kon. M. is gisteren of vanmorgen vroeg vertrokken, is dus (tenzij er ongelukken gebeuren) morgen in Madrid. Hij zou mij van daar direct telegrafeeren; de kwestie wordt dan om hem daar te bereiken, maar als ik de grens over kom en Barcelona in handen van ‘links’ blijft, heb ik alle medewerking van Malraux, zoodat ik dan voor niets, wat de reiskosten betreft, naar Madrid kan komen en daar rondhangen zoolang ik wil. In ieder geval schrijf ik gelijk hiermee naar Schilt (tenzij ik hem straks telefoneer) om mij een perskaart of iets soortgelijks te sturen, voor het geval ik door de fascisten heen moet. Het lijkt mij zeer boeiend om deze burgeroorlog eens van dichtbij mee te maken; maar Bep denkt er ook zoo over en wil mee - of nakomen - wat mij wel bezwaart.

Ik wacht dus op bericht van M., dat er morgen kan zijn; loopt alles niet heelemaal tegen, en komt er zoo'n kaart van Schilt, dan zou ik Maandag kunnen vertrekken en Dinsdag in Spanje zijn. Ik vrees dat ik niet zoo gauw stukken voor *Het Vad.* zal

kunnen schrijven, omdat de post niet werkt, en telefoneeren of telegrafeeren voor *Het Vad.* wel te duur zal zijn. Maar ik kan een soortement journaal aanleggen en dàt aan de krant sturen. Het is in zekere zin pech voor mij dat jij niet in Den Haag bent, anders vroeg ik *jou* om dit alles voor mij in orde te brengen.

Enfin, òf ik vertrek Maandag, òf ik schrijf nader waarom niet. - Mocht ik gaan en mocht er mij iets overkomen (een zeker gevaar is er natuurlijk altijd, vooral in de buurt van Malraux en als Bep er niet bij is!) dan weet je dat *jij* - met Bep samen - mijn 'literaire nalatenschap' moet bezorgen. Veel is het niet: brokken van *De Onzekeren*, met notities, en vele enveloppen *blocnotes*, kant en klaar voor *Gr. Ned.* Maar ik hoop, als ik ga, 'verrijkt' terug te komen! Really.

Hartelijk, steeds je
E.

P.S. - Wat dat logeeren in Holland betreft, als dat doorgaat, schikken we de boel wel. Misschien kom ik dan met Gille bij jou nà Amersfoort, dus tegen den 22en. Maar daarover nader.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 29 juli 1936

aant.

aant.

Parijs, 29 Juli 1936.

Beste Menno,

De spaansche expeditie is niet doorgegaan, omdat Malraux onverwacht terug is gekomen, na maar 1 ½ dag in Madrid te zijn geweest. Hij zegt dat de mentaliteit, moed, etc. van de 'linkschen' prachtig is, maar ze weten weinig van modern oorlogvoeren af en de heele oorlog lijkt op die in Mexico. Daarbij: je hebt in de kranten kunnen lezen dat ze *hier* doodsbenauwd zijn voor publieke opinie, interpellaties enz. als ze het spaansche front populaire met wapens zouden willen helpen; kortom, iedereen werkt iedereen tegen en in de front-populaire-*regeering* hier is het één schijterigheid, terwijl overal fascistische controle en tegenwerking is. Ze vergeten één ding: dat als Spanje over 2 maanden fascistisch is, Frankrijk het over een jaar kan zijn; en dan volgt de rest in minder dan geen tijd, Holland inbegrepen. Wat op het oogenblik in Spanje gebeurt kan *moreel* de overwinning worden op *het* fascisme; leggen de spaansche 'linksen' het af, dan zal Frankrijk zéker geen rem blijken te zijn! Malraux heeft hier geprobeerd vliegtuigen en piloten te krijgen en is overal tegengewerkt; terwijl zoowel Italië, als Duitschland, als het hypocriete Albion, vliegtuigen bij de vleet beginnen te leveren, ammunitie en alles. Hier *mag* men niet helpen; de fascisten mogen en kunnen alles! Als met zooveel lulligheid het 'lot van Europa' binnenkort fascistisch beslecht is, dan hebben de anderen het werkelijk *verdiend*. Je kunt geen voorzichtige en diplomatieke menschen stellen tegen resolute die voor niets terugdeinzen.

Ik ben gisteren op het punt geweest 'agent van Spanje' te spelen, in zooverre dat ik mijn naam zou hebben gegeven voor den aankoop van 6 vliegtuigen. [z.g. voor Mexico bestemd.] Het contract was klaar, door den onderdirecteur in orde gemaakt; maar op het laatste oogenblik heeft de directeur het verdomd, natuurlijk omdat hij

fascist was. De ministre de l'air hier, Cot, wil alles doen, maar wordt door zijn eigen personeel gecontroleerd en tegengewerkt; Frankrijk wil bovendien graag een paar oude waardelooze vliegtuigen kwijt (Pothez-25, meen ik) en acht die, àls er iets geleverd moet worden (maar liefst *niets*, want dat is veiliger), goed genoeg voor de spaansche 'loyalisten'.

Het is om van te braken. Malraux was gisteravond 'ivre de dégoût', zooals hij zei. Hij denkt wel naar Spanje terug te gaan, maar het is niet zeker wanneer; hij wil nog probeeren *hier* zooveel te doen als hij kan. Het gewone vechten daarginds is zoowat gestabiliseerd, maar iedereen wacht op betere wapens, en als Malaga binnenkort door de 'rebellen' gebombardeerd wordt, beteekent dat hoogstwschl. (neen, zeker) dat *zij* hun vliegtuigen, bommen en gassen te pakken hebben. Misschien ga ik toch nog met M. mee; anders zijn we *tegen* 15 Aug. in Amersfoort. Ik heb alweer ongehoord lust om naar Java af te sjeezen en niets meer te maken te hebben met de politiek; als alles toch rot is, dan zijn die rot-fascisten, die tenminste durf hebben en op elkaar kunnen rekenen, beter - althans meer waard - dan de frontpopularisten. Maar denk erom, dit alles is *geheim*. Er wordt hier ontzettend afgeluisterd (op de telefoonbureau's), overgebriefd, gespionneerd en gekonkeld; voordat je het weet heb je al de een of andere schoft iets ingeblazen die ermee naar een andere schoft loopt. Dus voorzichtigheid.

Geniet van je vacantie en wees met Ant behartelijkt door ons twee.

Je

E.

P.S. Ik heb gisteren allerlei gekke dingen meegemaakt, maar daarover mondeling beter.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 1 augustus 1936

aant.

aant.

Eibergen, 1 Aug. '36

Beste Eddy

Het had me al niet bijzonder waarschijnlijk geleken, dat je over de spaansche grens zou kunnen komen, gezien de strenge afsluiting daarvan. Ook voor mij heeft deze Spaansche quaestie, hoewel ik er dus minder na bij betrokken ben, iets enerveerends, omdat ik instinctief de partij kies van de 'rooden' en *vooral* tegen die generaals. De instinctloosheid van links is ontstellend; maar ik vermoed, dat de communistenvrees hierbij een belangrijke rol speelt. Het communisme is (ik merk het hier dagelijks door dat Comité v. Waakz.), voor den echten burger een veel afgrijselijker spook dan het fascisme. Een krant als *de Telegraaf* heeft direct de zijde van de generaals gekozen en heeft een zeer anti-marxistische, tendentieuze berichtgeving over het gehele conflict. De burgerman ziet achter de regeering in Madrid Moskou opduiken, en achter de generaals... rust voor de spaarpot. Ik heb nu juist een paar dagen in Marx zitten lezen, omdat ik over de marxistische gelijkheidsidee schrijf; hij is inderdaad onleesbaar, maar de conceptie van zijn wereld is na Augustinus de meest *complete*, die ik ooit onder oogen kreeg. En het *Comm.*

Manifest is in zijn soort een meesterstukje van logica en propaganda met wetenschappelijke onverbiddelijkheid. Ik hoop, dat je een paar vliegtuigen over de grens kunt smokkelen; de Italianen zijn al begonnen. Overigens is mijn sympathie voor de 'rooden' in Madrid weer zuiver onberedeneerd en herinnert me toch het meest aan mijn jongenssympathieën in den wereldoorlog. Generaals heb ik altijd de pest gevonden, en in Den Haag is die afkeer nog flink versterkt door concrete voorbeelden.

Onze vacantie is heel rustig verloopen, en als vacantie voor mij een beetje mislukt, omdat ik voortdurend heb zitten werken. Ik voel me nu eigenlijk nog maar weinig uitgerust; daarom gaan we morgen (tot en met Woensdag) naar *Vlissingen*, Hotel Britannia, om niets uit te voeren. *Donderdag zijn we weer thuis*. Van jullie plannen hoor ik zeker wel gauw meer. Ant is druk bezig *Het land van herkomst* te lezen en 'neemt' sommige hoofdstukken vier maal. Zij is volkomen geboeid en zelfs verrukt. Vooral het ontbreken van den 'romanvorm' in het verhaaltje vindt zij een enorm voordeel, zegt zij.

Ik kreeg gisteren *Groot-Nederland*. Jan doet het toch maar aardig, vind je ook niet? [Alleen de poëzij van Beversluis wensch ik in de piespot, in de hutspot]. Beps stuk vol aardige fragmenten, maar als geheel niet zoo klemmend, lijkt me, (en 'ontsteld' door rare drukfouten); het zijn meer 'blocnotes' dan een rechtlijnig betoog. Wie is de heer M. Vasalis? De poëzie van dien man trof mij zeer. Van Jan heb ik nog steeds geen portugeesch adres ontvangen. Weet jij waar hij ergens uithangt?

Ditmaal heb ik erg weinig lust weer aan het werk te gaan. Ik schoot zoo goed op met mijn eigen dingen, en merk hoe heerlijk het is de tijd voor jezelf te hebben i.p.v. een of andere Melsert te moeten verslaan of Theun 5 à 6 te moeten toedeelen.

Hart. gr. onder ons
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [4 augustus 1936]

aant.

aant.

Parijs, Dinsdag.

Beste Menno,

We hebben nu zonderlinge plannen. 1°. Er is nog altijd een *kleine* kans (die in 10 seconden heel groot kan worden) dat ik nog met Malraux meega; dit hangt niet heelemààl van mijzelf af. Anders - wat veel waarschijnlijker is - gaan wij Zaterdag, Zondag of Maandag naar Brussel, en dan zijn wij tegen 15 Aug. in Amersfoort, en wel aan het volgende adres: bij mevr. Indewey, Gedong Mampir, Barchman Wuytiersstraat (of -laan) 75, Amersf. - Maar dat hoor je nader.

Ant is erg lief om *Ducroo* zoo te bestudeeren. Ik ben erg benieuwd om te weten wat zij goed vindt en wat slecht. Ik heb nl. veel vertrouwen in haar 'intuïtieve' kritiek, en ben steeds meer ervan overtuigd dat er rotstukken in voorkomen; ik zou het boek in Indië heelemaal willen overlezen en bewerken voor een evnt. herdruk. Dank Ant vast voor haar 'wenken'.

Over het marxisme moèt je absoluut lezen: het werkelijk erg sympathieke en intelligente stuk van Jean Grenier in het laatste nr. van de *N.R.F.* (Augustus) - het heet *L'Orthodoxie contre l'Intelligence*. Heb je de *N.R.F.* op de krant? Bestel anders onverwijld dit nummer!

Nu, de rest mondeling - tenzij je hoort dat ik onder generalissimus Malraux gebombardeerd ben tot chef van de Generale staf of superintendent van de loyalistische vliegdienst daarginds. Ik eindig nu, Gino Antonini s'amène...

Hartelijke groeten onder ons 4, een hand van
je
E.

Die heer Vasalis - mij verder onbekend - vond ik ook heel aardig; zeker even aardig als bv. Van Hattum, hoewel zijn verzen wel een bijsmaakje hebben van Adama van Scheltema. Adres Jan in Portugal is: Hotel Parque, São Martinho de Porto (Port). Hij zit daar nog een heele tijd, schrijf hem dus - maar gaat de post wel?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Boitsfort, 12 augustus 1936

aant.

aant.

Boitsfort, Woensdag.

B.M.

Gisteren hier gekomen; de 15e (Zaterdag) gaan we door, naar het volgende adres: Gedong Mampir, Barchman Wuytiersstraat 65, Amersfoort. Kom je ons daar opzoeken of wacht je tot we in Den Haag komen? Schrijf in ieder geval. Die bête rotzooi met mevrouw Mühsam hoorde ik van Arthur M.L., dien ik in Parijs sprak. Bep en ik onderteekenden beiden, en zonden het papier aan Dekker; dat is dus gebeurd.

Hartelijks 2 × 2,
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Amersfoort, [16 augustus 1936]

aant.

aant.

Amersfoort, Zondag.

Beste Menno,

Het liefste zouden we je Dinsdag hier hebben; maar als je al beslist hebt voor Maandag, is het ook best. Trouwens, in dat geval komt dit papiertje toch te laat, want vandaag rust in dit land natuurlijk de post 24 uren lang. Jany komt hier Woensdag en de Marslieden wschl. Donderdag. Het is hier heerlijk; zorg dus dat je niet al te gehaast hoeft te zijn; dan kan Ant ook wat langer spelen met Alain, en zelfs met Gille, als zij dat wil. Je zult hem haast niet herkennen: hij is enorm geworden; overigens een best ventje, al wil hij volstrekt niet mee naar Indië. Tot ziens dus, Maandag of Dinsdag; veel hartelijks 2 × 2,

je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Amersfoort, 27 augustus 1936

aant.

aant.

Amersfoort, Donderdag.

Beste Menno,

Dank voor het stuk over Daum, dat voortreffelijk is. Maar je vergat als ‘reclamemaker’ je voorganger Borel te vermelden! zijn daar nog geen ingezonden stukken over binnengekomen? - Bep vraagt antwoord over die briefkwestie (vredesfeest enz.). Gino A. zit in Evian-les-Bains en hierbij een teeken van leven van ZEd., dat jou, in zekeren zin, aanbetreft. - Vestdijk was hier; behalve dat zijn gebit langzamerhand afschuwelijk is om aan te zien, was hij heel aardig. - Wij gaan 1 Sept. van hier weg, en ik dan naar jou toe; misschien moeten we 's ochtends nog pakken, zoodat ik pas in den namiddag arriveer. Ik zou erg graag de knapen van Lier, Batten (eventueel) en A.v.d. Veen in één zitting afdoen, bij jou of bij Riche, wat denk je? Ik schrijf Rudie daar nu over, hij moet dan maar opbellen om iets af te spreken. Ik ga 5 Sept. naar Amsterdam en blijf dus 4 dagen, is dat goed? Gille heb ik nr Br. teruggevoerd. Hart. gr. en tot ziens!

je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, 17 september 1936

aant.

aant.

Parijs, Donderdag.

Beste Menno,
Nu, daar stond dat stuk dan in de krant! Nogal aardig voor ‘derden’ misschien, hoewel de flauwekul niet ontbreekt. Maar waarom liet je dat zinnetje weg, dat ik je nog wel in een hotsende trein ‘voorschreef’ en nazond? Of was je niet in Zutfen, zoodat het briefje je niet meer bereikte? - Het zou mij spijten niet zoozeer om het zinnetje, als omdat ik er je nogmaals in bedankte voor de gastvrijheid. Het was héél prettig bij jullie! In Brussel zag en deed ik weer wat moest, en werd ditmaal con amore door Truida genegeerd. Gille is in Henegouwen gebracht. Gisternacht vond ik Bep in de nachttrein en vanmorgen waren wij hier, - met leege hoofden van het slechte slapen, maar verder best. Schrijf nog eens; ik doe het ook nog beter voor ik wegga. Veel hartelijks onder ons vier, een hand van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Parijs, [23 september 1936]

aant.

aant.

Parijs, 23 September.

Beste Menno,
Gelijk hiermee zend ik je Daum terug. Gek genoeg, ik kon er ditmaal maar niet door komen! Alles wat ik las, vond ik uitstekend, maar of het weer is: het terugzijn in Parijs, of het vooruitzicht op Indië, ik heb bepaald geen behoefte aan deze lectuur. Dat het 10 × beter is en ‘meesterlijker’ zelfs dan Székely-L. is me anders inderdaad op iedere bladzij weer in het oog gesprongen. Als ik in Indië *zit*, ga ik hem weer lezen. - Eigenlijk kan ik in dezen tijd heelemaal niet meer lezen; aan boord wschl. pas weer, als de zeeziekte dan niet te hard kwelt. - Laat eens wat hooren: wat je doet, wat *Waakzaamheid* doet, wat je plannen zijn. Wij gaan eind dezer of begin October nog 2 à 3 dagen nr Brussel. Is het zeker dat jullie hier komen? Maak dan zoo zoetjes aan uit wanneer. Bv. tegen 8 of 9, of 10? dat zou voor ons het prettigste zijn. Maar eerder is ook best. Veel hartelijks 2 × 2, je
E.

P.S. Je stukje over maximum-minimum is heel goed.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

24 september 1936

aant.

aant.

24 Sept. 1936

Beste Eddy

In haast dit getypte briefje, want mijn vulpen ligt op de krant. Er kwam een wolk van krantenwerk opzetten na jullie vertrek, zoodat ik niet tot schrijven kwam. De weinige tijd, die ik overhield, gebruikte ik om aan mijn boek te werken, en dan had ik daarna weer alleen lust om geen pen te voeren. Ik wil dat boek perse in October afhebben, want het laatste hoofdstuk, waaraan ik nu begonnen ben, ligt in groote lijnen klaar in mijn hoofd; de behoefte om er geheel af te zijn, wordt met den dag sterker. Ik ben nu over de 200 pagina's (schrift), dus het wordt een *dik* boek. Als ik een week vacantie had, zou ik stellig zoo goed als klaar zijn, maar die eeuwige onderbrekingen met Roest Crollii en zulke heeren, die dan tòch weer onvermijdelijk een deel van je belangstelling opeischen, zijn fnuikend. Twee dagen in de week kunnen schrijven b.v. (wat deze dagen mijn maximum was) vereischt ook iedere dag van die twee weer acclimatiseeren! Het goede ervan is, dat je eenvoudig de kans niet krijgt om te schrijven als je er nog niet klaar voor bent, maar dat is een zeer schrale troost. Ik las nu voor mijn a.s. Zondagsartikel *Martha de Bruin* van Aug. v. Groeningen; typisch naturalisme, maar zeker veel intelligenter dan b.v. Joh. de Meester, al blijft het naturalisme een stom vervelend aanwensel. Ken je het boek?

Wij maken ons dus in principe op om 8 of 9 Oct. voor het afscheid naar Parijs te komen. Ik hoop, dat het lukt, en dat niet een of andere Melsert met een ‘hoogst belangrijke tooneelgebeurtenis’ tusschenbeide komt! In ieder geval zal ik het uiterste probeeren, en desnoods bij Schilt over de duizenden kilometers, die ons voortaan zullen scheiden, gaan klagen. Wanneer gaan jullie naar Brussel?

Inderdaad kwam je aanvullende zin voor het interview in Zutfen aan! Maar het gedeelte over den Indischen roman leek me bij overlezen in den ouden vorm uitstekend; het zou door de toevoeging minder uit de hoogte en voor de krant daarom minder doeltreffend zijn geworden. Overigens heb ik over dat interview verschillende blijken van instemming gekregen; het heeft klaarblijkelijk de aandacht getrokken, en het was ook bepaald een aardig stuk, afgezien van de Wachtje-kul, die tenslotte toch van Melserts techniek is gegapt!

Je dank voor gastvrijheid kwam dus ook over! Maar dat was bij voorbaat in orde. Het was prettig je te logeeren te hebben. Dat je Maurits ditmaal niet door kon krijgen, begrijp ik wel. Toch is *Ups en Downs* een erg aardig boek, en wat mij bij dezen man altijd weer treft als iets sympathieks, is de afwezigheid van het hollandsche herkauwen. De zelfmoord van Geber (ik weet niet, of je zoo ver kwam) is trouwens heel sterk, vind ik. Een aansteller als Crollius moest eerst den heelen Maurits maar eens lezen. Het negeeren van Truida was een goede daad; maar ik vind, dat zulks allemaal wat laat komt. Door principieeler op te treden en in die richting invloed uit te oefenen op V., had zij de vervelende nonsenskant van deze zaak kunnen reduceeren tot heel weinig. Voor een principieele houding, die nu niet anders meer kan uitvallen dan als de steun van de echtgenoote aan den echtgenoot, is de tijd vrijwel voorbij. Daarbij in aanmerking genomen, dat de man zelf van het feit, dat ik hem een fluim vind en anderen met mij, niet den geringsten hinder schijnt te ondervinden. Anders zou hij toch wel eens een loyalen stap doen! Gesteld, ik had een verschil van meening met laat ons zeggen mijn hegelschen leermeester Van der Brugh, dien ik altijd hoog aangeslagen heb en nog hoog aansla als mensch: dan zou ik toch alle mogelijke moeite doen, om alleen op grond van de vroegere relatie van mijn kant klaarheid te scheppen; maar mijn ‘leerling’ V. (hij beweert mij erg bewonderd te hebben, godbetert) schijnt van zulke sentimenten gespeend. Basta.

Waakzaamheid is nog steeds bezig geld te krijgen. Het schijnt te lukken ook. Mussert wint, naar beweerd wordt, dagelijks aan invloed. Indië, hoorde ik gisteren,

moet voor de helft N.S.B. zijn. Of het allemaal waar is, weet ik niet. Niemand weet het, maar de stembus van het volgend jaar is ditmaal eens niet een sinecure.
Tot nader! Veel hartelijks voor jullie beiden, ook van Ant, de hand van je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, [6 oktober 1936]

aant.

aant.

den Haag, Dinsdag

Beste Eddy
Vannacht is Slauerhoff overleden. Hij was, zooals je misschien hebt gehoord, al een week door de doktoren opgegeven, omdat longontsteking zijn ziekte had gecompliceerd. Mijn artikel lag dus al klaar; ik heb het met groote haast moeten schrijven, desondanks, en voortdurend geplaagd door de bijgedachten aan zijn laatste manifestaties. Maar met dat al: dit is de eerste van ons, de eerste van wien ik het gevoel heb, dat hij ondanks alles 'van ons' was. En als ik zijn werk overzie, vergeet ik gemakkelijk weer die Leeuwarder pestkant van zijn karakter. In mijn uitlui-stuk heb ik je 'Gesprek' geciteerd; het is het beste, wat over hem werd geschreven.
Ik ben nu in dubio, of ik naar de begrafenis zal gaan; vermoedelijk zal die Donderdag zijn. Ingeval ik ga, moet ik later naar Parijs komen dan wij gedacht hadden. Wij wilden n.l. *Donderdagmorgen* den D-trein nemen, die, meen ik, ± half 6 in Parijs is. Zondag behoeven we dan pas weer te vertrekken; Schilt was erg royaal en had geen bezwaar. Maar nu komt de dood van Slau er tusschen; ik voel eerlijk gezegd heel weinig voor een hooge hoed in combinatie met een piraat, maar aan den anderen kant zou ik juist nu, aan zijn graf, den indruk willen vermijden, dat wij zijn aandeel aan *Forum* vergeten of hoe dan ook rancune hebben. Ik zal je dus nog *telegrafeeren*. Een ander onaangenaam geval is, dat Ant haar pas niet heeft, want die bleek *verloopen* te zijn! Zij is nu juist naar het bureau om te trachten nog tijdig verlenging of een nieuwe te krijgen; ik wil hopen, dat het lukt, want anders stranden we op een idioot detail. Dus ook voor dit: ik *telegrafeer*.
Wij brengen zooveel mogelijk mee, wat jullie gevraagd hebben; balkaneesche pantoffels, Pellecom, Blocnotes. Verder, hoop ik, alles voor het laatst mondeling. Benauwend. Ik zal Jan v. Nijlen een *Tweede Gezicht* laten zenden.
Dus tot nader! hart. gr. 2 × 2
in haast je
Menno

Wil je, na ontvangst telegram, een kamer *met 2 bedden* bespreken in Auteuil? Graag.
Je weet zeker al, dat Gino A. jullie opvolger is geworden als corr.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak

aan
E. du Perron

Den Haag, 6 oktober 1936

aant.

den Haag, 6 Oct. '36

Beste Eddy
De begrafenis van Slau is Donderdag ± half vier. Ik ga er toch maar heen; hij is toch een van de weinige menschen, die ik wat waard heb gevonden.
Wij nemen dan den trein van 17.25 uit Den Haag, die *23.33* in Parijs is (Noord). Misschien kun je me omgaand nog even laten weten, of wij dan dadelijk naar hotel d'Auteuil zullen gaan dan wel eerst bij jullie aanrijden of jullie ev. aan het station treffen? Maar ook als je bericht niet meer tijdig mocht overkomen, kun je er mee rekenen, dat wij met dien trein komen, *zonder telegrafisch tegenbericht*.
Tot ziens dus! hart.
je
M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, [12 oktober 1936]

aant.

aant.

's Gravenhage

RESTONS FIDELES BON VOYAGE
MENNO ANT

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Marseille, 13 oktober 1936

aant.

aant.

Marseille, 13 October

Dank voor het telegram, waarop wij van harte ingaan. Na jullie vertrek werden wij opeens erg melancholiek. Maar het geroezemoes liet ons niet lang met rust. Hierbij het bootje! Verander in de laatste copy (dus envelop voor Nov. '37!) toch maar, in de eerste notitie, ‘een schavuit’ in ‘een sinister personage’, dat is beter. – Later meer.

Het allerbeste! Insj'Allah!
Bep + E.

Origineel: particuliere collectie

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Indische Oceaan, 27 oktober [1936]

aant.

aant.

Indische Oceaan, 27 October.

Beste Menno,

Ik zou je een lange brief willen schrijven, maar kom er niet toe. Eigenlijk is deze reis knapjes vervelend; het zou aardig hebben kùnnen zijn, zonder de menschen met wie je verplicht bent zulke lange dagen te deelen, en als je heelemaal niet zeeziek bent. Sinds gisteren voel ik me verre van lekker (sinds gisteren zijn we in de Indische Oceaan en, ofschoon het weer goed blijft, de deining is hier anders, 'machtiger'). Maar het kan ook zijn dat ik eindelijk wee ben van het verkeer met lieden die je zoo langzamerhand steeds meer kent en aan wie je werkelijk niets te zeggen hebt. Als deze lieden mij een teruggetrokken, dom heertje vinden, hebben ze groot gelijk!

Bep schiet geen haar beter met ze op, misschien zelfs nog iets minder goed dan ik. Maar ze begint dol op de zee te worden en spreekt van een yacht dat we koopen moeten als we rijk geworden zullen zijn, etc. - Alain daarentegen is - ofschoon hij 'roode hond' heeft gekregen van de warmte - in voortreffelijk humeur, wordt zeer bemind en bejuicht door iedereen en voortdurend geknuffeld door 2 wat oudere jodinnetjes; terwijl ook Rasidi als een kloek over hem waakt.

Over 3 dagen zijn we in Colombo. Wij nemen ons voor om ons daar mateloos te goed te doen aan vaste grond en kerryspijzen, na 9 dagen golven en 17 dagen deensche lunch. Dit laatste maakt me tegenwoordig al wee als ik eraan denk, en de lieden hèbben gelijk die beweren dat een goede keuken in verband staat met het sexueele temperament van een individu of een ras. Ik ben er zeker van (naar de lunch te oordeelen) dat de Denen, die een zekere reputatie van vrijlustigheid hebben, zéér middelmatig zijn als het komt tot inniger contacten. Trouwens, met zulke banale en kinderachtige smoelen; ze komen nooit het H.B.S.-stadium te boven. En ze heeten òf Jensen, òf Hansen, òf Knudsen, òf Petersen, òf Kristensen òf Nielsen. Meer namen hebben ze niet; ook op dit punt fantazie homaar! Maar het is als met de lunch: je kunt combineeren. Bv. er is hier een familie, genaamd Bay Nielsen. En de scheepsdokter heet Niels Bay. (O ja, je kunt ook Bay heeten.)

Later meer en beter, uit Indië en vanaf een *vaste* schrijftafel. Nu veel hartelijks 2 × 2,
een hand van je
E.

Houd me op de hoogte, desnoods in telegramstijl, en zend me vooral je Zondags- (en andere) stukken. Die schrijf je voortaan voor ons ook!

P.P.S. Lees vooral *Les Célibataires* van Montherlant; je kan het in een editie van 3 frs 50 krijgen. (Livre de Demain, Fayard, die gele boeken). Laat vooral Vestdijk het lezen!

Zend mij 5 exx. van *Het Vad.* met mijn interview erin naar Bandoeng. Niet vergeten!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

1 november 1936

aant.

aant.

1 November '36

Beste Menno,

Gisteren waren we in Colombo. Niet onaardig, hoewel troosteloos bij het idee dat je daar zou kunnen leven. Met de menschen hier aan boord gaat het goed en slecht, d.w.z. er is eigenlijk niets veranderd, maar we hebben tegelijk meer ‘gewoonte’ om met ze om te gaan (met ze om te springen is wschl. beter) èn we zijn iederen dag meer beu van ze. Zoo'n zeereis zou aardig zijn als je met je eigen soort was, of alleen; anders is het gewoon de verhouding van een familiepension waarin alle gasten te veel vrije tijd hebben. Een haven geeft dan wel uitkomst, maar dat duurt zoo kort (en kost zooveel!). Doordat we in Colombo een hoop ijzer gelost hebben, zijn we nu flink aan het dansen, zoodat èn Bep èn ik weer een graadje méér last hebben van onze gerefouleerde zeeziekigheid. - Overmorgen zijn we in Penang. Vanavond schijnt er daarom weer een feestje te moeten zijn, en dat is wel het ergste van de heele bedoening. Als dàt ons tenminste bespaard werd!

Ik heb hier aan boord, op raad van Vestdijk, *Gekken* gelezen van Van Looy (zéér duur gekocht, godbetert!) en het is me een raadsel hoe iemand zooiets goed kan vinden. Het gaat om een zeer knullige ontmoeting, in Tanger, tusschen een jong hollandsch schilder (wschl. V. Looy zelf) en een totaal onbeduidende internationale raté, die levenswijsheden ten beste geeft, in slecht fransch, van den kouden grond. Het geheel hoogst onaangenaam weergegeven in getemperde Arij-Prins-stijl. Het zou *Klooien* moeten heeten, *Klooyen*, in de spelling van dien glorieuzen tijd.

Je kan mij heel veel plezier doen met *Van de koele meren des Doods* in de *oude* uitgave (nièt de W.B.). Ik zag een ex. in je rommelkamer, maar je bent misschien daarop gesteld. In dat geval, wil je Henri Mayer dan vragen een ex. voor me op te sporen (2e handsch). Gek, ik heb den heelen tijd lust dit boek te (her)lezen, sinds ik het bij jou inkeek, en de zeereis heeft dien lust niet doen verwaaien, dus ‘God helpe mij enz.’

Nog volle 8 dagen, goddôme, voor we er zijn! Veel hartelijks 2 × 2: Bep leest Vicky Baum van de narigheid, maar bemint jullie toch zeer; ik ook.

Uit Indië beter!

Je

E.

P.S. - Ik zou je over Colombo meer verteld hebben, als ik niet net notities gemaakt had voor de een of andere nabetrachting over deze reis. En 2 keer hierover is me te machtig! Vooral met een deensche lunch in 't vooruitzicht.

P.P.S. - Denk erom, als je boeken naar Indië zendt, altijd aangeteekend.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Penang, 4 november 1936

aant.

aant.

Penang, 4 Nov. '36. (verz. Malacca)

B.M.
- Ik buste vanmorgen een brief voor je, die al 2 dagen oud was. Dit komt wschl. gelijk, [*neen*] hoewel ik sindsdien een afscheidsfuif doormaakte (ik zoowat de eenige zonder smoking!) met speeches over 'Ships that pass in the night' en dgl. Ik zou toch eens met *jou* 26 dagen tusschen deze menschen willen leven en dan nog eens praten over de 'gewone' menschen. Maar Penang is charmant; het landschap al 100% 'land van herkomst'; Bep verrukt en vol moed. We zagen een heerlijke boeddh. tempel waarin deze heilige schildpadden (heilig als dikke dames).

Tot nader.
Steeds jullie
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 19 november 1936

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 19 Nov. '36
Kraaienlaan 36.

Beste Eddy
Vanmorgen komt je brief uit Colombo verzonden, met je impressies van de Denen. Ik zit toevallig juist met een lichte angina thuis en zal dus dadelijk even reageeren, ook om het instituut luchtpost eens te probeeren. Het was het eerste levensteeken, dat ik van je ontving sedert je kaart uit Marseille; wij zijn erg blij te hooren, dat jullie niet door de tropen neergesabeld bent. Ik schreef tot dusverre nog niet, maar liet je wel conscientieus alle Zondagsbladen zenden, van Albert Verwey af; ik hoop, dat je ze alle gekregen hebt en dat ze voortaan regelmatig zullen blijven binnenloopen.

Wij waren na het afscheid ook droevig gestemd, en tot Chantilly konden wij niet veel zeggen. Merkwaardig, dat een afscheid altijd weer overrompelt, wanneer je niet onder halfzachten bent; het *komt* ook werkelijk pas de laatste minuten, en dan heeft het des te meer een 'fataal' karakter. Hoe het ook zij, de luchtpost moet de verbinding onderhouden, anders deugt de aviatiek heelemaal nergens voor. Vandaag is Madrid weer voor de zooveelste maal gebombardeerd; de republiek verdedigt zich tegen de generaals ongelooflijk heldhaftig, en de stad schijnt nu al gedeeltelijk een volslagen puinhoop te zijn. De Spaansche quaestie houdt mij voortdurend bezig; hier is inderdaad het gericht over Europa al aan den gang. Duitschland en Italië hebben vandaag Franco erkend. Waar zou Chiaro nu zitten?

Wij zijn inmiddels verhuisd naar de Kraaienlaan, waar het tot dusverre heel prettig lijkt. In de eerste plaats is het er absoluut stil; van radio's heb ik nog niet de geringste last gehad. Maar ook verder lijkt dit onderkomen heel geschikt.

Ik maakte al eenige weken geleden mijn boek af, dat nu definitief zal heeten: *Van Oude en Nieuwe Christenen*. Het verschijnt bij Nijgh in het voorjaar. Er is nog heel wat aan om te werken, maar het is toch *af*, dat is de hoofdzaak. Ook hier weer een 'open einde'; zal ik ooit een boek schrijven met een 'batig slot'? Ik denk wel van niet. Een oordeel heb ik zelf niet meer; zoodra de drukproeven komen, begint er waarschijnlijk wel weer een spoor van 'objectiviteit' te schemeren. Ik ben zeer nieuwsgierig naar jullie opinie. Intusschen komt er heel in het vage een vorm van den roman in me op, waarover ik je al eens meer sprak, waarin een musicus en een moordenaar hoofdpersonen zijn, benevens een grijsaard.

Van Jan Greshoff komen gunstige berichten. Henny Marsman en 'Konrad Merz' zitten nu ook in Brussel. Henny heeft *De Rijke Man* van V. Schendel gekraakt, in *De Groene*; het idiootste wat hij doen kon, maar precies ook wat van hem (in *deze* materie) te verwachten was. Vervang, als je mijn stuk over het boek leest, gerust den naam *Blijstra* door dien van *Marsman*! Al is Henny natuurlijk veel aardiger wat zijn toon betreft, en altijd veel minder *bot* dan Blijstra, toch is de verhouding tot de 'tragedie' letterlijk dezelfde bij beiden.

Mussert heeft tallooze bokken geschoten sedert de devaluatie, die hier opleving schijnt te brengen en, ergo, verlies aan macht voor de N.S.B. Toch zal er nog heel wat stank moeten opstijgen, alvorens deze heer tot het verleden behoort. Het Comité van Waakzaamheid heeft succes; de brochures, die deze maand zijn begonnen te verschijnen, worden goed verkocht.

De critiek op *Meneer Visser* is vrijwel vernietigend; weer een voorbeeld van het peil, waarop men hier critiek schrijft. Er is van alles tegen het boek in te brengen, maar de kletspraat van Buning, die eenvoudig wraak neemt als 'obscurantist' en *Visser* 'niet in één adem durft noemen met van Schendel', omdat deze heilige door zooveel stank besmet zou worden, is representatief voor het analphabetisme der overige Uylderts. Een vies boek, een gemeen boek, een ziekelijk boek: zulke argumenten zijn de toonaangevende. Gevolg: er wordt van *Meneer Visser* geen exemplaar meer verkocht. Daarentegen heeft Vic een niet nader te beschrijven *prul* van een hysterische onderwijzeres (Annie Slot), genaamd *Stien*, in de *N.R.C.* 'klassiek' verklaard. Zoo gaat het maar door, en ik voel me dikwijls een dwaze paradox als dagbladcriticus. Toch is de eenige manier: doorgaan alsof het obscurantisme geen regel, maar uitzondering was. *Alsob*.

Ik zal je 5 ex. van het interview laten zenden. Er is nogal veel vraag naar geweest, ik hoop dus, dat het nummer niet uitverkocht is.

Eigenlijk heb ik nog weinig te vertellen, dat van meer dan anecdotisch belang is; tenzij ik over de Oude en Nieuwe Christenen begin, dat vrijwel mijn heele 'geestelijke leven' van het laatste jaar representeert. Montherlant zal ik stellig lezen; Gino (die overigens jullie stijl in het geheel niet evenaart en zelfs beroerd nederlandsch schrijft) heeft hem voor *Het Vad.* een interview afgenomen. - Ontving je het

Slauerhoff-nummer van *Gr.Ned.*? Vooral de stukken van Cola en Morriën vond ik sympathiek; het gedicht van heertje Joncheere alleen ridicuul.

Laten we nu dit afspreken: ik wacht, na dezen brief te hebben verzonden, tot ik *hierop antwoord heb van jou* (het is immers mogelijk, dat een andere brief van jou deze kruist). We kunnen dan min of meer geregeld 'vragen en antwoorden'. Misschien heb je dan ook al een vast adres? Ik laat de kranten tot zoolang maar naar de onderneming Rantja Soeni zenden.

Voorlopig dus ons beider allerbeste wenschen! Voor jullie beiden, en voor het heertje Alain!

Een hand van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 10 december 1936

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 10 December 1936

Beste Menno,

Dit is mijn eerste antwoord op je eerste brief hierheen. Dat ik niet eerder schreef, kwam door onze omzwervingen en daarna door onze installatie hier; maar van Jan Gr. hoorde (las) je wrschl. al het een-en-ander. Dat huisje van Tissing viel bij nader inzien nl. heelemaal niet mee; de tuin was maar heel klein en het huis lag in de kampoeng, verder moest alles van voêr en genotmiddelen uit Bandoeng worden gehaald, wat vrij gecompliceerd en duur was. En tenslotte, geen dokter in de buurt en bezoeken van *fl.* 150. àls er eens ooit één naar ons toe moest! Terwijl wij dus al erg 'wikkende' waren erover, kwam ik hier in Tjitjoeroeg bij mijn ouden oom en tante Crone die ons hun vroegere huis aanboden, - voor niets; maar wij geven hun dan wat het andere ons zou hebben gekost, d.i. *fl.* 25 's maands. Daarvoor zitten we nu in een ouderwetsche ruime planterswoning: voorgalerij, ruime eetkamer, ruime aanrechtkamer + vier goede kamers, alles compleet gemeubeld, zoodat ik zelfs geen boekenkast meer heb hoeven te koopen. Wij hebben 3 bedienden, groote tuin, en de prachtigste tropische omgeving die je je denken kan. Ik geef er maar geen beschrijvingen van, want dat zou al mijn postpapier voor de lucht in beslag nemen; kortom, 's morgens, en 's middags tusschen 5 en 7 is het hier verrukkelijk. 's Middags warm, hoewel lang niet zoo als in Batavia; en goddank ook lang niet zoo vochtig als in Bandoeng, ook dat is een voordeel. Bep moet nog heelemaal acclimatiseeren en ik eig. ook, hoewel ik de nadeelen toch beter verdraag dan zij. 's Nachts is het hier somber, en zelfs een beetje luguber voor 2 menschen alleen; de bedienden zijn dan weg en het huis klinkt dan hol en de planken vloer kraakt. Maar als er niet bij ons ingebroken wordt - zooals je misschien weet is dat tegenwoordig een veel meer voorkomend verschijnsel dan vroeger - zullen we het hier best bolwerken, aangenomen altijd dat ik tot werken kom.

De N.S.B. tiert in Indië welig, vooral de planters hier in de Preanger, in Soekaboemi bv., vinden deze beweging prachtig en blaken van enthousiasme. Ik heb den eenen N.S.B.-er na den anderen ontmoet; over het algemeen lang geen ongeschikte kerels,

die alleen maar ernaar snakken, dat er iets gedààn wordt: 1° om uit de werkloosheid te komen, de crisis in den handel, de steeds zwaardere belasting en de kortingen op salarissen, etc. Als er economisch maar wat bereikt wordt! Van procédés als in Duitschland weten ze hier niet veel; wrschl. kan het ze ook niet schelen ('geest' en 'kunst' zijn hier *totaal* onbekende spoken); als ze over Duitschland praten is het om elkaar op te kikkeren met 'wat daar toch maar al *bereikt* is'. En verder hier, nog véél meer wschl. dan in Holland, de doodsstuipen voor alles wat zweemt naar het 'Roode Beest'. Ik kan niet anders zeggen dan dat de N.S.B.-propaganda al deze gevoelens heel handig weet te bewerken. Ik zal wschl. lid worden van het I.E.V. (Indo-Europeesch Verbond), al was het alleen maar omdat dat tegen de N.S.B. concurreert en althans de indo's vereenigt - hoewel daarvan ook al hoopen naar de N.S.B. zijn overgeloopen met de klacht dat het I.E.V. nu al 16 jaar bestaat, en niets 'bereikt' heeft en niets heeft 'gedaan'.

Gelijk hiermee zend ik je een indisch pendant van het interview in *Het Vad.*, maar ditmaal echt opgesteld door iemand van het vak, een nogal geschikte kerel, ex-zeeofficier, gematigd N.S.B.-er alweer (!), die het geheel uit zijn geheugen heeft opgeschreven, zonder één aanteekening te hebben gemaakt. Als je dat bedenkt is het werkelijk nog heel aardig geworden; vooral omdat we meer dan een uur hebben gepraat, zoodat het onmogelijk was alles op te teekenen. Mijn gekanker tegen de N.S.B. heeft hij weggelaten, dat ik over Marx sprekend gezegd heb dat hij 'natuurlijk een formidabele geest' was, ook. Maar het portret is merkwaardig: wat een mussertiaansche kikkerbek! Als je zooiets van jezelf ziet, leer je de menschen begrijpen die de pest aan je hebben, dat is altijd dat.

Stuur vooral *trouw* de stukken die je schrijft; naar dit nieuwe adres nu; gewoon: Pasir Djeding, Tjitjoeroeg. Je weet niet hoè prettig het voor ons is om die dingen hier te lezen. Het stuk over Verwey, over Van Schendel was uitstekend - Verwey vooral sympathiek; het stuk over mij viel mij niet mee, omdat ik meer van jou had willen hooren en voortdurend op citaten van mezelf werd vergast. - Verder waren wij tot tranen toe bewogen door de boterletter die wij met St. Niklaas van jullie kregen, nog wel op den dag dat wij uit Bandoeng weggingen om ons hierheen te begeven; Bep omhelst Ant uitzonderlijk daarvoor, want dit is natuurlijk voor 99% Ant!

Over je boek schrijf ik nu niet, altijd weer met het oog op de ruimte; het spreekt vanzelf dat wij zéér verlangen het te lezen. Daarna dan een speciale brief erover - als ik dan niet al te veel ben ingezand. Zend mij het interview van Montherlant door Gino! Zorg ervoor, via Jan aan Arthur, dat ik een ex. *Rijke Man* krijg. Vraag aan Van Wessem of hij mij wat exx. *Graffiti* sturen kan; ik zag nog niets, kreeg daarentegen wèl een postwissel groot *fl.* 25 van Rozebeek uit Hilversum, hoogstwschl. hiërvoor. - Spanje kunnen we hier vrij behoorlijk volgen in de krant. Alles is veranderd sinds ons vertrek, want toen dacht men dat Madrid het geen week meer houden zou, en nu, 1½ maand later, vechten ze er nòg om.

Bep schrijft nog wat op de andere kant, al is er niet veel plaats meer. Ik zal je af en toe een *gewone* brief zenden, voor de dingen die geen haast hebben. Hier hartelijk afscheid nu, geloof me steeds je

E.

[E.d.P.-d.R.:] Ik wil hier alleen uitweiden over de boterletter, die ons bereikte op de *minuut* dat we Bandoeng verlieten, en ons eerste voedsel was in Tjitjoeroeg. Ik wist dat zooiets kon met bloemen, maar niet met boterletters. En geloof me, zulke verrassingen brengen hier, vergeleken met soortgelijke situaties in Europa, aardschokken in het gemoed teweeg. Wij betreuren dagelijks dat we dit charmante huis nu juist bewonen zoover van iedereen die we te logeeren zouden willen hebben, en zeggen geregeld bij het theedrinken in de tuin: 'als Menno en Ant nu eens uit de logeerkamer stapten...' Zoodra ik me physiek beter voel, schrijf ik ook eens een

brief; momenteel vertoon ik de verschijnselen van ruggemergstering. Kassian! Alain is best en heerrijderachtig. Dag! Bep

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 18 december 1936

aant.

aant.

aant.

aant.

den Haag, 18 Dec. '36

Beste Eddy en Bep

Als mijn inlichtingen omtrent de administratie der luchtposterijen juist zijn, dan kan ik je nog juist voor het vliegtuig van morgen even berichten, dat we je brief met groote teekenen van vreugde hebben gekregen. Natuurlijk heeft de goede Jan mij je twee brieven (één tamelijk pessimistisch, één veel optimistischer gelukkig) opgezonden, zoodat wij van een en ander wisten. Dat gevalletje met oom Crone lijkt me een 'Glücksfall im Leben den es einmal nur gibt'! Wij zouden graag komen logeeren, maar de kilometers zijn *te* fataal. Ook wij hebben nu trouwens een heerlijk huis, bijna in een dorp, winderig (Roland Holst) en met uitzicht op de duinen. Ook al met een fraai logeervertrek... Dat de boterletter zoo mooi overkwam, verheugt ons; ja, het idee was van Ant, zij zag toevallig een wereldbol in een banketwinkel, die wees op overzeesche correspondentie van gebak.

Je interview uit het *N.v.d.D.* heb ik al in uittreksel in de krant gehad. Dat uittreksel was van *Aneta*, en vrij beroerd, maar ik maakte er zelf maar wat anders van, dat volgens mij wel zou overeenkomen met wat je *wel* gezegd had. - De berichten over de N.S.B. zijn dreigend, maar ik geloof, dat de triomf van Mussert toch nooit van Indië zal *uitgaan*. En hier gaat zijn roem, lijkt mij, bepaald achteruit. *Eenheid door Democratie*, een bond van geperverteerde fascisten [en natuurlijk tallooze nette burgers] (die dus weer hevig democraat zijn, zooals de fascisten een perversie waren van de democratie), heeft al over de 10.000 leden. Bovendien neemt de werkeloosheid af door de devaluatie, waartegen Mussert op de domste manier demagogisch geageerd heeft. Ook het Comité van Waakzaamheid loopt nu al tegen de 1000 leden, terwijl er al twee brochures verschenen zijn, die grif verkocht worden. Er is tenminste, in tegenstelling tot de landerigheid van verleden jaar, felle oppositie van alle kanten. Dat geeft mij hoop, dat wij nog eens van die politieke obsessie verlost zullen worden... als er voor dien geen oorlog komt.

Ik las met *groot* pleizier *La Jeunesse d'un Clerc* van Benda. Het boekje verzoende me eigenlijk geheel met zijn klerkschap; het is uitstekend geschreven en mij zeer verwant. Er zijn de zonderlingste overeenkomsten tusschen zijn en mijn afstamming en opvoeding; de 'situatie' van onze ouders is, psychologisch gesproken, vrijwel analoog. Ik schreef over dit boekje een artikel voor a.s. Zondag, waarvan ik het gevoel heb dat het een van mijn beste is. Je krijgt het dus automatisch. (Ja, wat mijn stuk over jou betreft: ik kan me nooit losmaken van de bestaande vriendschap, en het *goede* stuk, dat ik over je zal schrijven, zal komen bij je dood, als *ik* dan tenminste nog leef!)

Gisteren zag ik in den Schouwburg Bob en Christa, in gezelschap van zeer deftige menschen. Zij bewegen zich, geloof ik, meer en meer in deze officieele richting. Maar misschien vergiste ik me in het uiterlijk, hoewel ik op Hagenaars van zekere culturele standing ben uitgeslapen.

Hoe combineer ik mijn sterke sympathie voor Benda met die voor Nietzsche? De eerste noemt zich nadrukkelijk een ‘once born’, de ander is in den absoluutsten zin een ‘twice born man’, maar waarschijnlijk heeft de Dreyfus-affaire in het leven van Benda toch wel een soortgelijke rol gespeeld als Bayreuth bij Nietzsche.

Je moet die N.S.B.-planters, als ze het over Duitschland hebben, toch eens wijzen op het feit, dat *niemand* daar meer een bek open mag doen; dat alle kranten nu partijbonzen als hoofdredacteuren krijgen; dat de arbeiders er crepeeren van den honger en voor de soldij naar Spanje gaan om in dienst van den gangster Franco te vechten; dat de heiligenbeelden in Oldenburg door SA-lieden uit de kerken werden gehaald. Vooral dit laatste is goed voor kwanten, die dit voor een specialiteit van communisten verslijten. (Je begrijpt, dat ik met dit laatste volkomen vrede heb).

Ik ben bezig mijn boek over te tikken. Natuurlijk kost dat veel tijd, omdat ik er toch weer in zit te veranderen. Je Blocnotes voor Januari heb ik zoo zorgvuldig mogelijk (voor mijn doen) gecorrigeerd. Van mij komt er in het Jan. nummer een artikel over Gide's *Retour de l'U.R.S.S.* Je hebt toch gehoord, of gelezen, dat hij volkomen bekeerd uit het Stalinparadijs is teruggekomen? Hij vindt het er nog beroerder dan in Duitschland! De evangelische mensch is toch wel een verrukkelijk type. Nu zijn de Stalinisten erg boos, want Gide was altijd een sentimenteele bourgeois, die niets van de dialectische ontwikkeling heeft begrepen.

Ik zal de diverse boeken voor je aanvragen bij de diverse menschen.

Alles tiert hier al van de oranjelol, vanwege het groote huwelijksfeest. Het regent schuine moppen op de krant, die helaas niet worden gedrukt. Ik zou een select comité willen vormen om H.K.H. en Z.K.H. een boekje, door Stols gedrukt, aan te bieden: *Bruidsbed, zijnde De Honderd Beste Schuine Huwelijksmoppen*, in 2 ex. op sirenen-haar, niet in den handel. Met Kerstmis en Nieuwjaar hopen wij uit te knijpen. Maar eerst nog een temptatie: *drie* Oranje stukken, één van v. Eysselsteyn (beroepsleverancier) één van De Prez (idioot) en één van Nijhoff en Van Duinkerken!! Van Byzantinisme gesproken; Vestdijk heeft over Nijhoff als Byzantijn een subtiele studie geschreven. Tot nader! Ons beider hart. groeten en het beste! Heb jullie Rassidi nog, of is die weer opgegaan in de tropen?

hart. hand je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 1 januari 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 1 Januari 1937.

‘*Veel heil en zegen enz.!*’

Beste Menno,

Gelijk hiermee zend ik je *l'Avenir de la Science* van Renan. Je zult er, après tout, minder aan hebben dan aan de *Souvenirs*, want het belang van beide geschriften is voor ons toch vnl. psychologisch. Toch is *L'Avenir*, in al zijn ‘overladenheid’ - vooral uitvoerigheid, want tegenwoordig zou men wat erin staat in de helft van de blzn. nog zeer ampel afdoen - een goed boek; niet alleen een curieus boek. Er is nog alles in van den goeden leerling en toekomstig leeraar, mutatis mutandis heeft Renan hier op dezelfde manier zijn eigen stijl nog gemist als Nietzsche in zijn eerste boek; maar wat absoluut sympathiek is, is de oprechtheid, de overgegevenheid aan het nieuwe geloof. ‘C'était un homme qui *croyait* à la Science!’

Ik lees, hiernaast, allerlei Compagnies-literatuur, met wat vertalingen van javaansche (en soms sanskriet-) legenden ertusschendoor; over helden die, als Ardjoena, ‘verzocht’ worden, maar (in tegenst. met den H. Antonius) later hun schade ophalen, en die altijd onverstoorbaar dapper zijn, als Rama. Er bestaat een heele aardige bewerking van de voornaamste van deze legenden door Dr. Hooykaas, uitgegeven bij Noordhoff en genaamd *Proza en Poëzie van Oud-Java*. (Ik heb het met de ‘wetenschappelijke’ vertalingen vergeleken.) Als het je interesseert, kan ik het je aanraden; misschien levert ook deze literatuur je nog eens beschouwingen op voor een essay.

Ik moet je van Renan er misschien nog bij vertellen dat hij, op zijn respectueuse manier tegen het christendom schrijvend, het geloof zoozeer beminnend, ondanks alles, enz., door de katholieken ongelooflijk gehaat werd; waarin zij gelijk hadden, want zij begrepen drommels goed dat dit de meest doeltreffende manier was om hen overbodig te maken. Ze voelden in Renan niet alleen den renegaat, maar den concurrent, den man die in hun eigen scholen geleerd had hoe zich op de juiste plaats te schuiven. En ze vertelden elkaar met veel smaak de afschuwelijkste dingen over hem, onder andere ‘qu'il était mort en avalant sa merde.’

Ik heb ook vele bezwaren tegen hem en geloof allerminst dat hij, als Nietzsche bv., een eersterangs-mensch was, of zelfs maar een eersterangs-geest. Maar hij is veel meer waard dan men hem nu côteert, en hij is werkelijk bijna altijd een zeer aangenaam *gezelschap*. [Meer een Benda dan een Nietzsche, maar - al was het maar om het verloren geloof - dichter bij N. dan Benda.] Barrès, die hem hoogelijk bewonderde en zich zijn leerling achtte, is heel wat minder aangenaam. Ik las dezer dagen van hem een wàlgelijk boekje: maximum literair talent gewijd aan het voordragen van iets zoo laags en bête's als het patriottisch vormen van een kleine Franschman, i.c. zijn zoontje Philippe - die dan ook een ontzettende cretijn is geworden; - eig. een fraaie tegenhanger voor Goebbels, alleen met 10 × meer distinctie en begaafdheid. Voor de curiositeit zend ik het je erbij; zulke dingen moet men *nu* ook nog signaleeren, als het te pas komt. Maar Barrès heeft heel wat betere dingen gemaakt, laat dat ook uitkomen als je erover schrijft. Hij is zelfs zeer individualistisch begonnen; met *Sous l'Oeil des Barbares, Un Homme Libre*, en later nog *Un Ennemi des Lois*. Om zich daarna te bekeeren tot een van de ergste patriotten die men zich denken kan; volslagen verpest door de politiek. (Er was dan ook geen uitkomst uit het ‘ik’, vond hij; je moest toch ook iets *doen*!)

Je zult wel niets hebben aan al deze praatjes; maar vat het dan maar op dat ik, vanuit mijn retraite, mijzelf de illuzie wil geven dat ik ‘den geest’ in Europa ook nog nuttig kan zijn, al is het door jouw kanaal. Jij, als publiek personage en met de kolommen van een krant tot je beschikking kunt trouwens 10 × meer doen dan welke van ons ook - met ‘ons’ bedoel ik Jan, Henny, etc. - ook dàt merk je bizonder goed in dit land. Ze weten hier drommels goed wie jij bent, terwijl ze van Henny's bestaan

zelfs niet afweten. Als dus iemand hier nog eens een tournée moet komen maken, dan moet jij het zijn.

Daarnet je brief: de tweede, hier in Indië! We zijn onze gewoonte trouw gebleven, want jij schrijft over Benda (*Jeunesse d'un Clerc*) terwijl ik het een paar dagen geleden daarover had. Zeer benieuwd naar je artikel, en jammer dat je Alain er ook niet in behandelde. Ik schreef over Gide (*Retour*) en zond het stuk aan Jan; nu hoor ik dat jij er al over schreef (voor *Gr. Ned.*) en wel in het Januari-nr. Maar ik stelde Jan voor - vooral nu, na dat proces - om een reeks betuigingen, getuigenissen over *Gide* en *U.R.S.S.* in *Gr. Ned.* te zetten, want dit is niet alleen een zaak van fransche literatuur. Jij hebt de reeks dan 'ingeleid'. Jan, Henny, Jan van Nijlen, anderen kunnen zich over deze zaak uitspreken. Ik schreef erbij dat het Gide genoegen zou doen - daar ben ik zeker van, - en hij heeft nu Last om het hem voor te vertalen.

Ik antwoord nu systematisch op de andere punten.

Dat *Aneta* mijn interview zou verloederen, kon je vooruit berekenen. Al dit ploertendom is hetzelfde: het haalt uit alle getuigenissen precies wat het zelf gebruiken kan, ter versterking van eigen 'ideeën'. De heele pers hier is op die leest geschoeid; je merkt het niet alleen aan de berichten over Spanje.

Eenheid door Democratie heeft onlangs in Bandoeng ook een filiaal opgericht, - natuurlijk met poep bespoten in de *Indië-Hoûzee*. (Ik zou over dit blad alleen al een brochure kunnen... spuiten, maar het is me tè machtig; ik zou op die manier ook hier al mijn werklust vermoorden.) Maar zijn 'wij' - waakzamen! - nu concurrenten van die eendrachtigen? Dat zou me toch spijten. Waarom geen samenwerking? - hoe meer hoe liever, in deze massa-wedstrijden waar onze grootsche tijd nu eenmaal uit bestaat.

Ik praat met die N.S.B.-planters liever heelemaal niet. Ze geven om geen ènkel argument; en bovendien, ze hebben van hun standpunt uit gelijk, want ze denken maar één ding: 'wanneer zal de werkloosheid ophouden en zullen wij weer meer verdienen?' Laat morgen een slimme gannef met een program aankomen, contra Mussert dat dàt alleen behandelt, en ze laten allemaal Mussert stikken, met al zijn kampioenerigheid en zijn 'ideologie' waar ze het nu zoo mee eens zijn. Met zulke menschen redeneeren is comedie spelen tegenover jezelf. (Qui trompe-t-on?)

Alles waar wij ons druk over maken, bestaat hier niet. *Bestaat* hier eenvoudig niet: nooit van gehoord, nooit over gedacht, nooit van gedroomd. Welke G.G. is *flink* geweest en welke *slap*? - dat is het nec plus ultra van 'cultuurbesef' waar je hier over kunt praten. En wat dat precies zeggen wil, zie boven. - Ik kan dit alles in een boek zetten over Indië, maar met die planters erover praten is waanzin.

Die Oranjefeesten kan ik me van hier voorstellen en verzoenen me weer een beetje ermee dat ik hier zit. Stel Stols overigens je ideetje van dat *Bruidsbed* voor; het is alleszins de moeite waard, en misschien zou Bernard het van zijn dubbelganger best verdragen. Maar ik doe, geloof ik zoo langzamerhand, Stols onrecht. Niet dat hij niet meteen prins-gemaal zou worden, als het hem werd aangeboden, maar zóó'n obsessie om de grijns van Gaston Doumergue te slaan zou hij, geloof ik, toch niet hebben; hij zou nog eens één keertje die glimlach van zijn bek getrokken hebben. Die prins-gemaal-in-spe moet een behoorlijke imbeciel zijn, dat kàn nu niet meer anders; hij heeft dat nu wel met 1000 foto's bewezen pardessus den aard van zijn baantje en hoezeer dat er ook al op wees. Dat Nijhoff en Van Duinkerken in dezen weer manifesteeren moesten, is teekenend voor déze intelligenties, - maar ik word er moe van, te zien hoe alles zoo prachtig uitkomt.

Twee imbecielen van hier, geen planters ditmaal, maar wel, krachtig N.S.B.-fähig - hoewel nog geen lid; de een ex-directeur van het pandjeshuis, de ander ex-ass. resident van de buitenbezittingen. N°. 1: - Iemand zei me: 'We moesten een maand tractement geven aan *Indië Weerbaar*!' en je hebt er ook die het doen. Mij is het te machtig, ik begrijp niet hoe ze 't doen kunnen. Maar gisteren was ik met X net daar

(op het comité of zoo), en X gaf 5 gulden; nou, toen zei ik: ‘Je bent tweemaal zoo rijk als ik en je geeft 5 gulden; vooruit! ik geef een rijksdaalder’. Maar toen kwamen ze met een lijst voor het huwelijkscadeau van de prinses, en toen heb ik gezegd: ‘Weg daarmee! dààr heb *ik* niks voor over!’ - N°. 2.: - Ja, en dan geven ze nog niet eens allemaal aan het comité; en toch, als Indië verloren ging, waar zou Holland dan zijn? Wat zou Holland dan zijn? Ik zeg dat *altijd* tegen die Hollanders; ik zeg: ‘zonder *Indië*, waren *jullie nix*!’ Ik zeg ze dan: ‘Wéét jullie wel, wàt Holland zou zijn, zònder Indië?’ zeg ik: ‘nix dan een aanslibbing van Duitschland's riolen!’ (Dit als variant, stèrkere variant, op het woord van Napoleon.)

Als ik mijn boek over Indië klaar krijg en het wordt nog uitgegeven, - dus niet onder fascistisch regiem - dan zullen er een hoop fraaie en gevoelige stukken in staan, over de natuur en zelfs over zekere menschen (om niet à la Bas Veth te kankeren), maar *dit* soort caricaturen zal er ook rijkelijk in worden vertoond.

Bep schrijft hier nog wat onder. Veel hartelijks onder ons vier, en als steeds je E.

[E.d.P.-d.R.:] Beste Ant en Menno,

Maar als ik schrijven moet wat me hier door het koloniaal-suffe hoofd gaat... Niettemin is het buitenleven hier heerlijk, zooals het trouwens overal zou zijn als maar in comfortabel huis (ik neem de indo-syntaxis al aan). Over jullie huis hoorden wij ook van Jan niets dan lof. De ‘steden’ hier zijn bepaald ergerlijk, behalve de chineesche wijken waar iedereen zijn inkoopen doet. Ik ben zeer verheugd over wat Menno over de NSB schrijft. We zouden kunnen probeeren hier ook handteekeningen onder het Vigilance-manifest te krijgen. Iets wat mij bepaald obsedeert sinds gister, en wat jij als geschiedenisleeraar weten moet, is: Als Juliana nu eens in het kraambed sterft en haar spruit ook, *wie volgt de koningin dan op?* Wordt Nederland dan een Lippsche provincie? Ja, Rasidi hebben wij nog als djongos-butler, hij is zeer geschikt (hield in Holland avondcursus in lezen en schrijven - maleisch - voor zijn mede-inlanders; is ondernemender dan de meesten hunner, en wil misschien wel Hadji worden, maar hij wil ook wel met ons meer terug naar Europa. Eddy heeft hem in een overvloed van maleisch op zijn verzoek uitgelegd wat voor een soort schrijver hij was. Hij heeft nu ook zijn vrouw, met de volgende boot gekomen, hier, die na haar bevalling ook bij ons zal dienen; een alleraardigst mensch, die op haar baadje een broche draagt met het portret van Juliana en Bernard.

Ingesloten papiertje is een citaat van Unamuno dat ik tusschen ‘jeugdpapieren’ vond. Ik las het Eddy voor zonder auteur te noemen, en hij zei: ‘is dat van Menno?’! Heeft E. geschreven dat ik nu weer getikte copie kan leveren? Gegeven dat ik hier geen café Murat heb om op mijn knie te schrijven. Dag, B.

P.S. Ik kom je eraan herinneren dat je me dat boekje van Freud over zichzelf (met portretten) nog eens zou zenden. Of was het uitverkocht?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 2 januari 1937

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 2 Januari 1937.

Beste Menno,

Gisteren schreef ik je een langen brief, die vandaag eerst wegging, vanwege het nieuwe jaar. Ik verzond ook Renan, *Avenir de la Science* + een boek van Barrès. *Patrice* van Renan, dat ik op het laatste ogenblik bij *Histoire de mes Pensées* van Alain deed, zal je interesseeren vanwege het verloren geloof; sluit aan bij de *Souvenirs*, maar is in den jeugd-tijd zelf geschreven. Er is nog een ander document uit dien tijd bij, dat zijn belang heeft. Dit alles komt je misschien nog uitstekend van pas, nu je je boek toch 'herziet'.

Maar ook nu weer schrijf ik je om iets practisch. Bep liet vragen of ze niet af en toe een indische brief kon schrijven. Ik heb nog een ander idee: kan ik af en toe niet een indisch boek bespreken? Ik kom hierop door lezing van het werkje *Boven-Digoel* door L.J.A. Schoonheyt, Arts. Er is van allerlei, dat hier verschijnt en dat voor Holland toch ook van belang is; voor hollandsche lezers in Den Haag, waarvan velen zich voor Indië interesseeren, en verder-door voor indische lezers van *Het Vaderland*. Er is hier, in de indische bladen zelf, geen enkele behoorlijke rubriek in dien geest, maar ik wil zelf hier niet vragen, want de heele pers is N.S.B.-ig, en de 'andere' pers is om tegengestelde redenen niet onverdacht. *Het Vaderland* zou dus precies de plaats zijn waar ik mijn (ons) standpunt innemen kan. Eén boek per maand kan toch wel. Als betaling ben ik tevreden met den prijs voor een parijsche brief, dus fl. 10. per kolom. Kan je dit voor mij gedaan krijgen?

Ik kan de boeken dan oneindig beter behandelen dan in *Gr. Nederland*, en met veel meer weerklank hier. Ik kan dan behandelen: 1° *Boven-Digoel* voornoemd, 2° *Oud-Batavia* van Dr. F. de Haan, een 'meesterwerk' van historisch vernuft, geschreven door iemand met heel wat meer gevoel voor humor dan Huizinga, - van dit boek is net een herziene herdruk uit [ik combineer de recensie dan met een eigen bezoek aan Oud-Batavia waarbij ik het boek als gids neem]; - 3° *Tijdens de Oost-Indische Compagnie* door Godée Molsbergen, ex-landarchivaris (het 2e deel is net uit); 4° een paar romans tegelijk, en zoo verder. Er *is* van allerlei; en je kunt er altijd meer van maken dan exclusief een boekbespreking, dat lijkt mij ook voor den krantenlezer aardiger.

Doe je best en schrijf mij omgaand. Ik was n.l. al begonnen aan een bespreking voor Jan, maar stel die nu uit tot ik antwoord van jou heb. Want voor jou - d.w.z. als het een artikel kan worden van 2 a 2 ½ kolom, doe ik het driemaal zoo goed. - Je kunt het ook zoo inpikken dat het òf een boekbespreking òf wat anders (een 'brief' dus) wordt; en dan doen beurtelings Bep en ik het. Maar zie in dat geval gedaan te krijgen dat het 2 × in de maand mag. We beginnen dan ook met het relaas van een tocht die we eergisteren maakten naar vereerde keisteenen (van historische beteekenis) in de buurt van Buitenzorg. Deze tocht krijgt nog een vervolg, en het geheel kan een zéér amusante brief opleveren, die *ik* dan wschl. schrijven zal (of met medewerking van Bep.)

Denk zelf niet dat dit voorstel 'niks voor jullie' is. Vooral in dezen tijd van hernieuwde belangstelling over en weer, lijkt mij dit voorstel ook voor de krant zelf van belang. Mijn stukken teeken ik dan ook, en ik ben nu, zoowel in Holland als hier in Indië, een soortement 'beroemdheid'. Praat er dus serieus met Schilt over en antwoord mij direct, hetzij goed hetzij kwaad.

Hartelijk je

E.

P.S. Vanmorgen en gisteravond *Groot Nederland* verslonden, en toen nog eens bestudeerd. Je stuk over Diderot-Luppol is ook na herlezing perfect. Met groot plezier

ook de toelichting gelezen op het talent van Joh. v.d. Woude. Dat was, na het art. over bolle Ton, het eerste *Vad.*, sinds lang weer, dat ik kreeg. Laat je ze nu direct hierheen zenden en niet meer via Tissing? Deze brief gaat uit Soekaboemi weg, waar wij vandaag voor nieuwjaarsbezoekjes heengaan.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 11 januari 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 11 Jan. '37
Kraaienlaan 36.

Beste Eddy

Onze correspondentie is nog niet geheel en al in een practisch spoor, want ik kreeg inmiddels al weer *twee* brieven van jou (16 Dec. en 28 Dec.), terwijl die beide mijn brief van ik meen 17 Dec. moeten hebben gekruist. Intusschen: hartelijk dank voor beide, want er stond veel in. Ook dank voor *Renan*, dien ik geboeid lees (zeer verwant aan Benda) en het fraaie interview, dat vandaag arriveerde. Vooral wat daarin over de culclub wordt gezegd is prachtig! Het portret *sprekend* Ciano en Mussolini door elkaar, hoezeer het me spijt dit te moeten constateeren! - Ook onze stukken over Gide 'kruisten elkaar'; oplossing is nu, dat ik op verzoek van Jan jou stuk bij je Blocnote Februari gelapt heb. Als afzonderlijk artikel kon het natuurlijk niet na het mijne.

Nu eerst en voor alles dit: 19 Febr. wordt de sterfdag van *Multatuli* herdacht. Ik wil dan een Multatuli-pagina van *Het Vad.* maken en zou daarvoor (in overleg met Schilt) dolgraag een stuk van jou hebben over *Multatuli en Lebak (Havelaar)*. Het mooiste zou natuurlijk zijn, als je Lebak even kon *bekijken*, maar ik weet niet hoe de verbindingen op Java zijn. (reiskosten kun je *declareren*, dat behoeft dus geen bezwaar te zijn). Zend mij het artikel zoo spoedig mogelijk met de *vliegpost* en doe er even een opgave bij van de kosten (porti, ev. reis, die *Het Vad.* je vergoeden moet). Stuur het aan mij *privé*, ik behandel het dan wel.

Er is hier een heftige griep-epidemie, waar Ant momenteel het slachtoffer van is. Zij was dezer dagen erg ziek, maar voelt zich nu gelukkig beter, ligt echter nog te bed. Daarom kwam ik niet eerder tot schrijven, want twee weken geleden werd ik opgeknapt met een paar oogstoornissen (z.g. 'Flimmerskotomen', waar ik in 1930 ook al eens mee gezegend werd), die er volgens den oogarts op wezen, dat ik me overwerkt had. Gevolg: rantsoen van lectuur en schriftuur. Prettig is dat niet, maar ik schijn nu eenmaal op *deze* manier te reageeren op werk overlading. Overwerktheid als psychisch symptoom ken ik niet, en dat maakt het des te verleidelijker om maar door te gaan.

Het geval D.D. lijkt mij *hopeloos*, vooral in deze atmosfeer. In de eerste plaats zal het vrijwel onmogelijk zijn een uitgever te vinden; in de tweede plaats kan ik mij

niet 100% achter de uitgave plaatsen en er propaganda voor maken. Ik geef alle Aziaten gelijk, als ze proberen hun mondigheid om te zetten in onafhankelijkheid, maar voor Japanners voel ik *niets*. Ik zou echter eerst het boek in quaestie moeten lezen om precies te weten hoe of wat, en tot dusverre heb ik het nog niet ontvangen.

Voor mij is hoofdzaak je eigen reactie op de tropen, en speciaal op Indië. Ik geloof, dat je het gevaar van de N.S.B. *schromelijk* overschat. Vergeet niet: ideologisch en practisch wordt de zaak *niet* in Indië, maar *hier* beslist. De planters waren voorbeschikt voor de N.S.B., maar ze zijn het niet uit ideologische motieven; je zegt zelf, dat ze er niets van weten. Wanneer de N.S.B. in Nederland bij de verkiezingen wordt verslagen (waar momenteel flink aan gewerkt wordt, van *alle* kanten), dan zal Mussert heusch in Indië geen pied à terre vinden voor zijn stommiteiten. Een veeg teeken voor den man lijkt mij, dat zijn *Nationaal Dagblad*, met veel bombarie aangekondigd, een mislukking is. Ik bedoel nu niet eens journalistiek, want dat was te voorzien, maar ook financieel. Er staat vrijwel *geen* advertentie in: een bewijs, dat de zakenwereld den leider al wantrouwt. De kleinburgers *stroomen* naar E.d.D. (Eenheid door Democratie); bij de vlagincidenten, waarvan je zeker wel een en ander gelezen hebt, heeft Mussert weer aan den Duitschen kant gestaan, d.w.z. in den tijd van Juliana-lol, precies aan den *verkeerden* kant. Met dat al zal hij bij de verkiezingen de noodige stemmen krijgen, maar hoofdzaak is, dat de verlamming bij de tegenstanders van een jaar geleden weg is. Hij is *in het defensief*. Veel gevaarlijker lijkt mij momenteel de Europeesche situatie, zie Spanje. Wanneer Mofrika eenmaal losbarst, zijn wij nazi's *zonder* Mussert, en dat is erger.

Wat mij vooral treft in je beschrijving van het geval D.D., is weer de dilettantische bestrijding van zoo'n man door het gouvernement. Zoo moet het wilhelminische Duitschland Liebknecht en het Tsaristische Rusland zijn 'intellectueelen' bestreden hebben! Een concentratiekamp, of een veemmoord zou veel eenvoudiger zijn dan deze omslachtige procedure. De democratie (en zeker de koloniale) is een wonderlijke paradox. Hoeveel vooroordeelen zijn er niet verdiskonteerd in deze 'rechten van den mensch en van den burger', die dan toch maar beletten, dat iemand als D.D. onmiddellijk wordt gefusilleerd, zooals in Duitschland, of eerst latrines mag schoonmaken. Alles welbeschouwd leeft hij nog in een paradijs. In Duitschland is zoojuist een officieel verbod voor schilders afgekomen om families te schilderen met minder dan 4 kinderen, aangezien dat niet in overeenstemming zou zijn met de waardigheid van het kinderenfokkende Rijk. *Dit is geen mop*!

*1*e Van Eeden accoord, *2*e ouweheerigheid van Waakzaamheid is *noodzakelijk*. Deze toon is al een maximum voor actie in Nederland, zelfs onder intellectueelen. De brochures krijgen jullie *automatisch* na geldzending. *3*^{o} Alain heb ik al. Over hem en Benda schrijf ik binnenkort voor *Gr. Ned.* Het was al afgesproken, dus je ziet, dat onze gedachten weer over den evenaar heen parallel loopen. 4e Mijn Zondagsartikelen zijn je *wekelijks* toegezonden, maar tot voor eenige weken natuurlijk p/a Tissing. Nu gaan ze regelrecht naar Tjitjoeroeg. Informeer dus bij Tissing, als je niet alles ontvangen hebt! En bericht mij vooral, als er iets zoek raakt.

Het vervelende van deze wijze van correspondeeren is, dat de ruimte zoo beperkt is en alles samengeperst moet worden. Toch vind ik brieven schrijven per boot nog ongerieflijker. Het reageeren met tusschenruimten van 6 weken is de dood voor de reactie zelf. Dus: ik zal me meer en meer trachten te bekwamen in de efficiency van het vliegpostpapier. - Ik ben bezig mijn boek te herlezen en te revideeren. - Verder weinig nieuws. Greshoffs en Marslieden allen lijdend of lijdend geweest aan griep. Henny schijnt nog heel zwak te zijn en bronchitis over te hebben gehouden. En dan dit nog, ik vergat het bijna: ik kreeg een briefje van *Chiaro*, uit Parijs, waar hij nu weer schijnt te zitten, maar zonder *een woord* over Spanje. Zijn adres is: *8bis Villa Chauvelot, XV*^{e}. Hij is dus niet gesneuveld, goddank.

De Juliana-defloratie-ritueelen zijn achter den rug. Het was welletjes, dat verzeker ik je. De peper, die de nazi's er tusschendoor hebben gestrooid, en het gedonder over het Horst Wessellied, dat Van Anrooy *verdomde* om te spelen, waren de eenige verkwikkelijke incidenten.

Nu, tot nader. Veel succes met de kakkerlakken, die mij *afschuwelijk* lijken (ik kan mij alle angsten van Bep voorstellen!), en ons beider hartelijke groeten voor jullie beiden! Vermeld in *iedere* brief even, *welke* brief (brieven) van mij je ontvangen hebt. De hand je

M.

N.B. Er zijn volgens een handboek op de krant *twee* Tjitjoeroegs op Java! Kan dat geen verwarring geven? en welk is van jullie?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 23 januari 1937

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 23 Jan. '37.
Het onze is bij Buitenzorg, dus het meest noordelijke!

Beste Menno,

Dank voor je brief (antwoord op de D.D.-historie). Ik zie hem eind dezer op Bandoeng en zal hem inlichten. Ik ben overigens bezig zijn 'Havelaar', *Het Boek van Siman den Javaan*, in 1908 verschenen en vaak met razernij hier ontvangen, want het 'ontmaskerde' de gedragingen van de P. en T. landen, aan Querido aan te bieden voor de Salamander-reeks. D.D. is alles bijeen genomen toch een werkelijk aardige kerel; tenminste niet een 'slaaf' als het meerendeel van de lui die je hier ontmoet (maar daarover schreef ik nu net een *gewone* brief aan Jan). Doe in ieder geval voor hem wat je kan.

Ik was onlangs op Batavia, verkeerde daar met van der Hoop, met Hein Groeneveldt (op het oogenblik chef van den Immigratiedienst), een zeer geschikte man die alles voor me wil doen en denkt dat ik het blad van het I.E.V. zou moeten reorganiseeren, maar daarover nader, en met Prof. Palte (vriend van Cola Debrot en Jany); en het was in ieder geval een opluchting weer eens lieden te ontmoeten die lak hebben aan de N.S.B. en die als vanzelfsprekend de kranten hier 'kinderlijk vervalscht' noemen, een 'uitgesproken cloaak-geur verspreidend', enz. Ik zou je daar hoopen van kunnen vertellen, maar heb niet veel plaats hier; dat komt dus in mijn boek. Voor gezegd boek ben ik ook bezig een ongelooflijke hoop 'javaansche' lectuur te verdouwen: hindoe-jav. en Compagnies-geschiedenis, archeologie, folklore, koloniale letteren, etc. Ik heb, als altijd, veel aan het Bat. Genootschap, en van der Hoop, die daar zit en met wien ik uitstekend opschiet, is mij van veel nut. Maar voor een tant soit peu 'intellectueel verkeer' moet je toch op Batavia zijn.

Ik ben erg in mijn sas met de 'opdracht'; overmorgen ga ik naar Lebak. Het ligt in Bantam, dus heelemaal niet zoo ver af, maar ik was eerst wat bang voor kosten, omdat Lebak (het plaatsje) niet aan den trein ligt; maar bij nadere beschouwing van den *Havelaar* merk ik dat met Lebak de *afdeeling* bedoeld wordt, en dat het drama van Dekker zich vnl. afgespeeld heeft in de ass. residents-woning te

Rangkasbetoeng, hoofdplaats die wèl aan den trein ligt. Het is maar 2 1/2 uur van Batavia; ik zal er één nacht overnachten, voor de 'sfeer'; daarna op Bat. wat Lebak-literatuur doorvossen en dan hier mijn artikel schrijven. Dat heb je, hoop ik, een week na dezen brief; kostendeclaratie inbegrepen! En daarna moet ik een allerellendigste officieele trouwerij doormaken, met diner in smoking en kerk, van mijn neefje Eddy (die er zelf geen bal voor voelt, maar de arme jongen moèt).

Bep en ik zitten op springen, wat betreft je antwoord over die rubriek. Ik verzeker je op mijn beurt 'daer can in Indien wat groots verricht worden' en mijn vijanden sparen hoop ik ook niet te doen, of niet te veel!

Je berichten over de N.S.B. zijn tenminste verblijdend. Moge in April deze heele rotzooi weer een goed stuk gefnuikt worden; onuitroeibaar pleegt zulk gespuis nu eenmaal te zijn; maar inderdaad, als het grofste eigenbelang niet *bulkt*, dan komt alles gemakkelijk weer in de gewone holen terug. Maar waarom ken je een zóó groote waarde toe aan het losbarsten van de Moffen. Ik ben er niet zeker van dat ze niet wéér verpletterd worden en dat vriend 'Moes' daar misschien voornaamste held in zal zijn.

Je stukken komen weer geregeld, laatst een zeer goed over Walschap. En van Anrooy is een bovenstebeste! Maar vergeet *dit* niet: ik vertrouw niet op 'automatische' toezendingen, por Oerlemans dus aan (2 exx. van de brochures hierheen, een voor Bep, een voor mij) en zeg ook aan Van Wessem dat hij mij nu eindelijk een paar exx. *Graffiti* zendt! Wil je Boucher ook eens opbellen (of opzoeken) en hem vragen hoe hij denkt over de 2e reeks *Blocnote*? Als er nog wat meer uit moet, moet jij dat maar doen. Maar liever niet, want ik schrapte al stevig.

Ant zal nu wel beter zijn, alleen dus maar veel vriendelijkheden. (O ja, de filmster die op haar lijkt heet Ruby Keeler.)

Ik keer tot mijn Pandji-verhalen en andere Bratajoeda's terug. Heel veel hartelijks 2 × 2, een hand van je

E.

Dat er 2 Tjitjoeroegs zijn is niet erg. Het andere ligt in de Djampangs (binnenlanden) en staat ook in *Ducroo*. Dààr zou je wat bij moeten zetten, *dit* is het groote!!

P.S. Dit van belang: zou je aan een psychiater niet willen vragen (voor je Multatuli-blad) een stuk over *Woutertje Pieterse*? In Duitschland wordt dat boek door Adlerianen en dgl. zwaar bestudeerd. En de waarde ervan als 1e en beste holl. 'kinderroman' mag ook blijken!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 29 januari 1937

aant.

Tjitjoeroeg, 29 Januari 1937.

Beste Menno,

Hierbij het stuk. De reis heen-en-terug naar Rangkasbetoeng, van hieruit: Tjitjoeroeg, + één dag hotel en eten, kostte me *fl.* 15.50. Zie wat je me daarna nog kunt laten geven voor het stuk. Ik ben er 4 volle dagen mee kwijt geweest, ook met het doorwerken van de literatuur over dit onderwerp (op het Bat. Genootschap).

Knijp De Lang uit zoo goed als het gaat, - het gaat wschl. tòch slecht. Maar laat het geld *hierheen* zenden, want we hebben het best noodig. Tot later. Je
E.

(Las je ooit het boek van Meerkerk over Multatuli? Psychologisch en voor het leven is het misschien wel het beste; het eerlijkst ook in het geven-en-nemen. Een groot schrijver is de man niet, en zelfs een erg simpele geest, maar zeker eerlijk. Een van de ploertigste bestrijdingen is daarentegen het boek van Jhr. de Kock (uit een fraai geslacht!) ingeleid door een prof. van de Technische Hoogeschool van Delft, die over literatuur spreekt als een *mislukte* hulponderwijzer. Iets ongemeen stinkends en kilbloedig laaghartigs, uitgegeven door van Stockum in 1926.) Het heet *Lebak en de Max Havelaar*.
Je mag het stuk gerust met titeltjes onderverdeelen. Maar schrap liever niets!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 30 januari 1937

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 30 Jan. '37.

Beste Menno,
Ik ben door jouw schuld totaal vermultatuli'd. Ik lees nu van alles, o.a. de complete ‘rotzooi’ van den deurwaarder De Kock (de man moèt deurwaarder geweest zijn!) Intusschen merk ik dat in mijn stuk nog wat foutjes zijn, vandaar deze brief die er pal bovenop gaat. Wil je vooral de volgende dingetjes verbeteren?
1. Waar ik zeg dat in 1889 de *twee* artikelen verschenen die, enz. - nl. van Van Sandick en van Swart Abrahamsz, moet je zetten: ‘in 1888 en '89’, want dat van Sw. Abrah. was van *1888*. (De deurwaarders blaffen je altijd over zooiets aan!)
2. Waar ik zeg dat Kipling's *Mandalay* beter zijn weg vond naar de hawaïguitaar dan Saidjah's lied naar de *gamelan*, moet je van dat laatste maken: naar de *ketjapi* (d.i. een snaarinstrument waarbij dgl. liederen gezegd en geneuried worden; de gamelan schreef ik met het oog op holl. lezers, maar is hier eig. verkeerd, en de lezers die wèl weten wat een ketjapi en wat een gamelan is mogen niet blaffen).
3. Waar ik het stuk van Fransen van de Putte in extenso citeer, in den noot zetten, na: ‘Uit hetzelfde Bat. Nieuwsblad van 1904’ - ‘In 1910 ook in *De Gids* gezet door den heer Hasselman’. Maar dit tusschen haakjes, als van minder belang. De man deed nl. toen of het nog onbekend was. En Douwes Dekker hier had het in 1904 in het *Bat. Nwsbl.* gezet en in 1909 nog eens als aparte brochure bij Kolff.
4. In het vervolg op dit stuk, waar ik zooiets zeg van: ‘laat dit den heer De Kock gezegd zijn; het is een minister van koloniën die spreekt’ - of in wat daaraan *voorafgaat*, moet je even ertusschen lasschen dat ik weet dat De Kock dat stuk *kent*; hij citeert het nl. zelf voor een stukje (op een nogal misleidende manier, maar zeg daar maar niets van) en concludeert eruit dat de minister Multatuli er heelemààl geen gelijk mee heeft gegeven, dat er alleen maar staat dat hij niet wil dat er onderscheiden wordt tusschen knevelarijen en zoogenaamde knevelarijen, en dergelijke deurwaarders-logica en expresse geborneerdheid. Ik heb aan Henri Mayer gevraagd of hij wil informeeren voor me wat die meneer De Kock was of is en of hij

nog leeft. Misschien stuurt de man nog wel een ingezonden stuk naar *Het Vaderland*. Zorg in dat geval dat ik het met de luchtpost krijg en antwoord vast met 2 regels dat mijn antwoord komt, want ik neem me voor om dezen ouden ploert te kastijden tot hij er paf van staat. Tot dusver is hij paf dat niemand hem te woord gestaan heeft, zelfs niet de heeren van het Max-Havelaar-fonds. Van denzelfden man staat in het boek nog een brief aan den minister van koloniën dat hij afdoend heeft aangetoond dat de *Havelaar* een boek vol laster en leugens is en of... de Regeering nu maar niet langer subsidie wil geven aan dat fonds, 'hoe sympathiek ook in zijn doel', enz. [Ieder heeft zoo zijn ideaal als hij de waarheid onthult!] Kortom, het is een bedillerige, reactionnaire oude schavuit. Wat ik hierboven zet kan je nog in een voetnoot zetten; graag zelfs, - ofschoon misschien niet precies dat woord? Hij verwijt Multatuli een theatrale en bombastische stijl; de zijne is zeemelig en femelig, en 100% in overeenstemming met zijn kruipend-gedierte-achtige 'ziel'.

Ik heb nù lust om een stuk of wat *brieven* te schrijven (en te bundelen) over Multatuli, onder den titel: *Lui, Pedant en Ziekelijk*. Ik zal Querido eens gaan vragen of hij ervoor voelt. Zoo ja, dan kan ik in 3 maanden ermee klaar zijn.

Ik reken dus op je om mijn stuk zoo goed mogelijk in de krant te zetten, keurig gecorrigeerd, etc. Als het niet over Multatuli was, kon het me niet schelen. Laat het liefst zetten *zoodra je het hebt*, dan kan je het op de proeven nog wat 'herzien'. Heel veel dank,

steeds je
E.

Ik krijg dus *fl.* 17.15, zegge *fl.* 17. - voor mijn *kosten*. En wat je wilt voor het stuk zelf.

P.S. Wil je mij *tien* exemplaren sturen van het Multatuli nr.? Ik wil hier allerlei lieden ermee plagen en plezieren. - De 5 exx. van mijn interview die ik je vroeg, kreeg ik nooit ofte nimmer. - O ja, wil je *fl.* 5. van mijn honorarium aan Jan Gr. sturen voor een cadeau aan Gille die 2 Maart jarig is? *Vergeet dit vooral niet*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 31 januari 1937

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 31 Jan. '37.

Beste Menno,

Ik schrijf je dezen brief niet particulier, maar als lid van *Waakzaamheid* aan bestuurslid van die vereeniging, met verzoek wat ik je hier zeg door te geven aan het verdere bestuur.

De infame, volslagen fascistische methodes waarmee men in Sovjet-Rusland doorgaat alle z.g. trotskyisten op te ruimen, geeft mij voldoende reden, meen ik, om *dit* te zeggen: òf alle stalinistische z.g. communisten moeten uit *Waakzaamheid* verwijderd worden, òf wij werken daar samen met lieden die accoord gaan met procédés, *even* bloedig en gemeen als die van het Rijksdagproces met voorafgaande brand. Het is 'begrijpelijk' misschien, dat de tyran Stalin zijn vijanden met alle

middelen opruimt, maar bij lieden die deze middelen niet openlijk desavoueeren voel ik mij als ‘intellectueel tegen de dictatuur’ al te slecht op mijn plaats. Ik voel mij verplicht te avoueeren dat ik de stalinistische middelen vind: *even afschuwelijk en verachtelijk als welke schanddaad van het fascisme dan ook*. Ergo: als er geen reorganisatie plaats heeft tot zuivering van *Waakzaamheid*, dien ik bij dezen mijn ontslag in als lid.

Je zou mij plezier doen in dat geval even mijn uittreden in *Het Vaderland* te vermelden, met bijvoeging van mijn redenen. - Geloof mij, met hartelijke groeten,

steeds je

E.

P.S. Het is geen ‘angst voor het communisme’ dat mij dezen brief ingeeft: ik heb meermalen getoond dat ik van deze specifiek-burgerlijke ziekte vrij ben, het is afschuw en totale verwerping van het z.g. communisme van Stalin c.s. Als Spanje stalinistisch zou worden, kan het mij ook *niets* meer schelen wèlke bandietenbende in dat land de baas wordt.

B.M.

- Kan je me bezorgen: het stuk dat in de *N.R.C.* gestaan moet hebben over *Blocnote klein formaat*? Van Vic? Ik zag tot dusver niets daarover dan jouw stuk in *Het Vad.* en dan wat snertstukjes in een paar regels in holl. bibliographieën en zoo. Graag dus dit stuk, schrijf er even om aan Vic, maar laat het eerst naar *jou* sturen, anders vergeet hij het toch.

Dank.

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 5 februari 1937

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 5 Febr. '37.

Beste Menno,

Ik ben net terug van Bandoeng, waar ik meedeed aan de huwelijksplechtigheden van mijn neefje Eddy - voor het eerst weer in smoking (een geleende natuurlijk) sinds 19 jaar, en in de kerk (langer dan 10 minuten als toerist) sinds 23 jaar. Ik sprak verder Dekker, die toch werkelijk een erg aardig iemand is, een van de boeiendste die je in dit land kunt aantreffen. Hij wil mij leeraar in het nederlandsch maken op zijn ‘vrije universiteit’ (voor ‘Indonesiërs’, inbegrepen Chineezen) die in Augustus a.s. geopend wordt, als het tenminste doorgaat, na zijn vonnis, want ze zijn nu doende hem zijn onderwijsbevoegdheid af te nemen. Zijn vrouw is ook heel aardig, een soort halfbloed Rien Marsman, even fel en geremd beurt om beurt. Ik las van D.D. nu *Siman de Javaan*, dat ik Querido aanraadde in de Salamanderreeks te herdrukken. Het boek is mij enorm meegevallen; het zit uitstekend in elkaar, is zoo goed als vrij van literaire flauwekul, dateert dus nauwelijks, en is te beschouwen als een ‘voorlooper’ van *Fontamara* van Silone en *Zuiderzee* van Last, en zeker niets minder dan het laatste. (Ik vind het zelfs veel boeiender en zonder de belachelijke

kanten van dit laatste: freule Zoo-en-zoo pratend over de ‘smoking’ van haar verloofde.) - Ik heb D.D. gezegd wat je van zijn boek over Azië dacht en hij vindt het ook al goed.

Nu begin ik mij echter ongerust te maken, omdat je zoo zwijgt over mijn voorstel om een kroniek te maken voor *Het Vad.*, met Bep samen, over Indische boeken en andere onderwerpen. Waarom geen antwoord daarop? Kan die brief weggeraakt zijn, onderschept misschien door N.S.B. manoeuvres? Ik vroeg je *dadelijk* te antwoorden.

Nu moet ik je opgeven wat ik sindsdien verzond en van je verwacht; maar houd dit nu onder oogen:

1. Copie van het stuk over Multatuli (aanget. uit Buitenzorg verzonden).
2. Brief met aanvulling daarop en verbeteringen, van hier verzonden, maar niet aangeteekend.
3. Brief waarin ik je schreef over *Waakzaamheid*, in verband met de smeerlapperij in Rusland. Hierin vroeg ik je ook mij de bespr. in de *N.R.C.* van *Blocnote kl. form.* te zenden, d.w.z. die voor mij te krijgen eerst (van Vic. bv.)

Dat is alles wat de corresp. aangaat. Maar nu vroeg ik nog dingen, nl.

1. - 10 exx. van mijn art. over Multatuli (later).
2. - 5 exx. van òns interview indertijd (nooit ontvangen).
3. - Dat boekje van Freud over zichzelf, dat je me beloofde.

Graffiti (aan Van Wessem te vragen) heb ik ontvangen. Dat is dus van de baan.

Ik ben op het oogenblik als een razende bezig - en dat heb jij min of meer op je geweten - aan een groot stuk over Multatuli - op Natal en te Lebak - dat heel best tot een boek zou kunnen worden. Ik werk van 's morgens tot 's avonds - alleen die tocht nr Bandoeng is er tusschen gevallen. Met het oog op dit werk heb ik nòg een verlangen: kan je me het boek van De Gruyter over Multatuli zenden, dat ik je indertijd gaf (en waarover in *Blocnote* nog een passage staat)? *Je krijgt het terug*; maar stuur het me omgaand. Dat wordt dus no. 4 op het lijstje van desiderata.

No. 5 is: dat je je met Boucher verstaat over de 2e reeks *Blocnote*. Hij kan *mij* de proeven zenden; maar als er nog wat geregeld moet worden, dan met jou.

Nu, later meer en over wat anders. Werk nu eerst dit lijstje af. Maar Bep en ik maken ons vooral ongerust over je niet antwoorden op ons voorstel, dat voor ons van groot belang was. Ik stelde je voor - d.w.z. *Het Vad.* - om eens per week (14 dagen) een art. van ons (een van ons) over een boek of wat anders - ik wou doen: *Boven-Digoel* door Schoonheyt, arts; mémoires van den ex-regent en volksraadslid Djajadiningrat, *Oud-Batavia* van Dr. F. de Haan, gecombineerd met een bezoek aan Oud-Batavia zelf, een tocht naar hindoe-beelden, etc.. - Bep heeft allerlei brieven in het genre ‘Parijsche brief’ op het oog. Zeg gerust nee, maar antwoord. Hartelijk je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 5 februari 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 5 Febr. '37

Beste Eddy

Zooeven je stuk over ‘Lebak’ ontvangen. Het is een uitstekend artikel, en ook zwaar gedocumenteerd. Dank! Ik zal alleen een paar uitdrukkingen moeten veranderen, die voor de krant te ‘algemeen-scherp’ zijn, maar ik zal er voor zorgen, dat daardoor aan de scherpte van het stuk geen afbreuk wordt gedaan. Het is veel beter dat ik die kleinigheden zelf doe dan dat Schilt in de proef gaat veranderen. Helaas belet de afstand overleg vooraf, maar... ik ben geen Van Lennep. - Dit vooral, omdat ik met Schilt een paar dagen geleden uitvoerig sprak over je plan brieven voor *Het Vad.* te schrijven. Hij bleek daarmee in beginsel ingenomen, maar onmiddellijk begon hij over de Indische politiek, die (volgens hem) een ‘wespennest’ is, waaraan hij zich voor geen geld zegt te willen steken. Zijn concrete voorstel is dus dit: stuur een brief, als je iets hebt, maar vooral *cultureel*. Niets over de N.S.B. dus (tenzij natuurlijk indirect, via de cultuur, voor den beteren lezer). Hij wil voorloopig ook geen afspraak maken voor maandelijksche brieven, omdat hij de kat eerst uit den boom wil kijken (Sicut suus est mos). Mijn indruk is, dat hij *gevarieerde* copie over Indische dingen, die een ander, een gewoon journalist dus, niet leveren kan, graag wil hebben. Ik zou je dus aanraden om het *zeker* te probeeren. Een stijl wordt vanzelf gevonden, en er zit ongetwijfeld iets in. Laat in vredesnaam de politiek zwemmen, want anders gaat hij toch amendeeren. Ik ken dat. Gevaarlijk voor een krant is vooral: het algemeene, het toespreken van ‘de’ ambtenaren b.v., waardoor *alle* ambtenaren nijdig worden en gaan protesteeren. Terwijl je *precies* hetzelfde tegen den *incidenteelen* ambtenaar kunt zeggen, als je niet generaliseert. Voor mij is dit eigenlijk *het* voornaamste tactische verschil tusschen tijdschrift en krantenartikel. In dien geest zal ik dan ook een beetje in je Lebak-stuk moeten knoeien. - Ik leg de nota voor de onkosten eenvoudig aan de administratie over om geen slapende De Lang wakker te maken. Mocht je dus door den administrateur bij de honoreering *toch* beduveld worden, schrijf mij dan omgaand. Je moet minstens ƒ 35, - ontvangen. Maar De Lang heeft tegenwoordig weer kuren. Dus over de komende artikelen hoor ik spoedig nader van je?

Ik schreef niet eerder terug, omdat ik haast überhaupt niet schreef, behalve het hoogstnoodige voor de krant. Een nieuwe oogaanval was n.l. weer een teeken, dat ik voorzichtig moest zijn, en zoo zit ik meer te suffen dan te lezen. Vooral lang achter elkaar lezen vermoeit mijn oogen momenteel sterk, en dus correspondeer ik alleen over de hoogstnoodige dingen. Luminal zal, hoop ik, spoedig de rest doen om van deze vervelende pesterij af te komen.

Voor ik het vergeet: je stuk over *Meneer Visser* schijnt nooit aangekomen te zijn. Vestdijk, die straks hier was (en je laat groeten), verzocht me, je dat over te brengen. Het speet hem erg, want het boek wordt door de Nederlandsche critiek op de stompste manier behandeld.

Ik las inmiddels geheel *Souvenirs* van Renan. (Dank ook voor het andere boekje, dat aan de beurt komt). Het is op den duur wat *lang* en herkauwend, maar de karakteristiek van het katholicisme in het priesterdom is heel goed en overtuigend; inderdaad fnuikend voor de kerk, veel erger dan de heftigste aanval van den hatenden ongeloovige. De sympathie, die gebleven is, is mij zelfs soms wel wat al te krachtig. Maar met dat al heb ik het boekje met veel genoegen gelezen. Ik moet nu dat Jezusboek weer eens ter hand nemen, dat ik vroeger niet fraai vond. Overigens heb ik uit Renan een uitstekend motto voor mijn boek gehaald, zooiets als (ik heb het niet bij de hand): ‘La foi que j'ai perdue me gouverne toujours’. - Het manuscript van mijn boek is nu compleet bij Nijgh. Proeven kreeg ik nog niet. - Je

stuk over Coolen was alleraardigst, en eigenlijk een definitief oordeel over alles, wat hij überhaupt in zijn mars heeft. Ik corrigeerde het al voor *Gr. Nederland*. Ook je *Blocnotes* voor Maart zijn de deur uit.

Om de redenen bovenvermeld heb ik ook nauwelijks gelegenheid gehad om in D.D. te lezen, wiens ms. inmiddels aankwam. Zoodra ik er in doorgedrongen ben, schrijf ik je daarover nader.

Van Jan (die deze week met Aty een paar dagen hier was) hoorde ik, dat jullie van plan bent een reis naar Bali te maken. En je werkplannen? Of heb je die voorloopig uitgesteld? In een brief aan Jan las ik allerlei over een en ander, dat me de moeite waard leek. Of gaat die reis niet door? Naar deze en gene dingen ben ik zeer belangstellend. - Jan en ik waren eergisteren op de Spaansche legatie, bij den nieuwen gezant, die onlangs is aangekomen, nadat de legatie een paar maand leeg had gestaan, omdat de vorige naar Franco overgeloopen was. Deze man, de Semprun y Gurrea, links-katholiek republikein, auteur, historicus en philosoof, bleek een zeer sympathieke man, die ons merkwaardige dingen over de generaal verteld heeft. Volgens hem *wint* de regeering het, mede dank zij het uitstekende vliegeskader van Malraux, waartegen de Duitschers en Italianen het afleggen. Tenzij natuurlijk Franco zulk een overdonderende hulp van de fascistische staten krijgt, dat hij numeriek in de overmacht komt. Madrid schijnt echter vrijwel onneembaar geworden te zijn. - 's Avonds hadden wij Van Eyck op bezoek met zijn negersch-ingeslagen vrouw; een alleraardigste man! Precies het tegendeel van zijn nogal saaie poëzie en geschriften, en vooral: betrouwbaar en innemend als *mensch*! Een wit rond hoofd, dat voortdurend praat; iets van een tot heer geconsolideerde Vestdijk.

Ik vroeg van Wessem naar de *Graffiti's*; en zal Boucher over de *Blocnote* opbellen. In al deze dingen ben ik ook te slof geworden, hoop me te beteren.

Je bootbrief van 1 Jan. met veel heil en zegen kwam ook aan. Het citaat van Unamuno zou ik ook als motto hebben kunnen gebruiken, maar Renan is nog beter, in dit speciale geval. - Gek is, dat twee brieven van jou (waarbij de lange over D.D.) *weg zijn geraakt* bij verzending naar Jan Greshoff! Onbegrijpelijk en vervelend, want ik had juist die brief graag willen bewaren. Ik heb altijd veel aan je ‘praatjes’, dus spaar ze niet; leid ook niet uit eventueel uitblijven van reactie af, dat ik ze niet goed gelezen heb. Het is alleen de economie van het penvoeren (en nu nog die oververmoeidheid van de oogen), die me dwingen in de correspondentie matiger te zijn dan ik zou willen.

Het gezelschap *Eenheid door Democratie*, waarvan je beslist lid moet worden, is overigens precies een democratisch geperverteerde N.S.B. D.w.z. hun middelen zijn niet veel beter, maar het zijn alleen (wat overigens veel waard is) doorgaans fatsoenlijker menschen. Het Comité van Waakzaamheid tracht op alle manieren met deze lieden samen te werken, maar dit kost moeite, aangezien zij intellectueelen, die hun phrasen niet met huid en haar slikken, hoogmoedig vinden. Toch zal het op den duur wel lukken, want die intellectueelen willen de politiek graag overlaten aan *E.d.D.* - Over die brochures heb ik speciaal geschreven aan den secretaris. Hij had er al voor gezorgd, zei hij.

Bep: Als Juliana sterft (in of voor een kraambed, zonder opvolgers) moet er een *dubbele kamer* gekozen worden, die beslist over: òf een koningschap uit de zijlijn van Oranje, òf een republiek. Dat schijnt in de grondwet ‘verankerd’ te zijn.

Tot nader maar weer. Ant is van de griep genezen, en na beroerde kou is het hier weer lente-achtig. Hartelijke groeten 2 × 2 je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron

aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 8 februari 1937

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 8 Febr. '37.

Beste Menno,

Ingesloten brieven moet je eens bestudeeren. Ik kreeg opeens dit labbekakkige gedaas, per luchtpost, en meteen een boekje (*Coen* van Slau) met bewerking van de heeren. Niet alleen is de heele scène van sadistisch genot geschrapt, maar het hééle stuk door is ieder onvertogen en onweldenkend woord verwijderd. Vbdn. 'echt-en bed-genoote' (blz. 15) *bed* weg! - (blz. 16) Cortenhoeff mag geen 'spaansche pokken' hebben; - (blz. 25) als Saartje God nadoet 'met een zware jeneverstem' moet de jenever eruit; (blz. 42) Blaeu mag niet zeggen dat Coen een 'despoot' is; en zoo verder. Ik heb het ding met walging weggedaan - het gaat vandaag naar het oord van herkomst terug - en de jeugdige Lubbessen geschreven. De rest lees je in hun proza en in het mijne, waarvan hier een afschrift gaat.

Ditmaal gaat deze brief per gewone post. Ik stuurde hùn het antwoord per luchtpost - daar hadden ze bons voor ingesloten! - en aan Jany ook; ben benieuwd of *hij* hun de 'toestemming' zal geven, d.w.z. de 'moreele verantwoording' voor deze laffe knoeierij op zich zal nemen, maar ik betwijfel het *zeer*. Misschien doen de Lubbesjes, als ze al te ver zijn met hun tooneelvoorbereidinkjes, het dan wel zonder. Ga dan vooral zelf het spektakel aanzien, met tekstboek in de hand, en geef dan het verslag dat ze verdienen. Van mijn brief mag je natuurlijk, wat mij betreft, gerust gebruik maken. Ik vraag me af of hier ook heel of half N.S.B.-igheid achter zit, maar Coen is aan de orde van den dag en hier in Indië hebben ze met alle geweld zijn botjes willen terug vinden en allerlei gebeente laten analyseeren! - een ex-landarchivaris, de heer Bloys van Treslong Prins, heeft gezworen dat hij op een bepaald uur van een bepaalde dag Coen's karkas had teruggevonden: dit karkas geanalyseerd, bleek het een legkaart te zijn uit een massagraf vervaardigd en bestaande uit 74 (meen ik) verschillende ingredienten. Is het niet om je te bepissje?

Later over wat anders. Ik constateer met smart dat heden, 8 Februarij, je antwoord over onze kroniek nog steeds niet is gearriveerd.

Hartelijk je
E.

Ik ga verwoed voort aan Multatuli; Bep stond gisteravond versteld dat ik in weinig dagen zoo'n pak had afgepend. Het is zuiver compilatiewerk, met maar weinig commentaar van mij, maar het is, in de compositie, gelooven wij allebei, alleraardigst. Hier komt Bep zelf om jullie weer wat te vervelen.

[E.d.P.-d.R.:] Nee, ik kom ervan terug: het was de kreet eener moeder - maar ik heb zelf al aan de winkel waar ik het over hebben wou, geschreven. Eddy vergeet het m.i. interessantste feit dat we deze week gehoord hebben, te vertellen: het bruinboek is hier, vanaf het begin, verboden. Nu onthult zich waarom niemand hier ooit van concentratiekampen gehoord heeft. (Over 'roode gruwelen' natuurlijk altijd copie te over). En in de hoofdartikelen opmerkingen als deze: 'in Holland, waar ze een burgemeester afzetten omdat hij in zijn dorp geen plaats heeft voor een paar communisten wien de grond in hun vaderland wat heet werd...' Omhels van Anrooy van me, als je hem ooit spreekt. Verbeeld je dat ik bijna een ingez. stuk aan je had

gestuurd om van mijn sympathie te getuigen, door E. echter weerhouden als zijnde het ‘niet in mijn stijl’. Het was dan ook eerlijk gezegd vooral: a: om een krantenfascistje te prikkelen, dat bij ons moest komen logeeren en geregeld *het Vaderland* uitspelt, b: om mijn voorzichtige broertje te ergeren. (Vertel hem dit niet over.) Hier is een citaat uit Lévy-Brühl voor als je nog eens over Benda schrijft: ... le malheur disqualifie. Celui qui en est atteint est du même coup déchu moralement. Bij de primitieven zegt een ander: C' est la souffrance et ce sont les accidents de toute espèce auxquels l'humanité est sujette que l'on considère comme une souillure.

Wanneer zendt de Lang jullie nu uit naar Indië? Veel hartlijks aan jullie beiden,
Bep

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 23 februari 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 23 Febr. '37
Kraaienlaan 36

Beste Eddy

Het spijt me heel erg, dat de quaestie van die brief over D.D. je zoo ongerust heeft gemaakt, en ik ben het achteraf volkomen met je eens, dat een zending per aangeteekende de juiste weg was geweest. Het spijt mij in het bijzonder ook voor D.D., die er werkelijk wel niet meer onaangenaamheden bij zou kunnen verdragen. Maar één ding... ik ben er heilig van overtuigd, dat je deze zaak te zwart inziet. Ik zeg dat niet te mijner verontschuldiging, maar omdat ik het *volstrekt meen*. Dat ik zoo laconiek over dat wegraken schreef mag je al bewijzen, dat ik tot op den dag van heden *geen moment* serieus de mogelijkheid van een diefstal door N.S.B.-spionnen heb overwogen! *Alle* andere mogelijkheden zijn waarschijnlijker dan deze eene. Vooreerst is mij van een ‘controle’ op correspondentie tusschen Jan en mij *nooit* iets gebleken; er is *nooit* een brief verloren gegaan (evenmin als tusschen jou en mij, afgezien van één naar Bretagne, een paar jaar geleden), er is *nooit* iets gebleken van beschadiging of poging tot openen etc. etc. Ik heb dezen brief ook niet speciaal naar Jan gestuurd om hem op de hoogte te stellen van de zaak D.D., maar hem inzage van óók dezen brief gegeven, omdat hij er uit vriendschappelijke overwegingen prijs op stelt van je faits et gestes op de hoogte te blijven; ik zend hem geregeld jouw brieven aan mij, en hij mij de jouwe aan hem gericht. Aangezien hij, zooals je weet, geen enkele relatie onderhoudt met N.S.B.-spionnen of hooge ambtenaren, leek mij dit volkomen ongevaarlijk; verder is natuurlijk niemand op de hoogte van de quaestie van de boekuitgave en wat daarmee samenhangt. Ik erken, dat jouw mogelijkheid niet *geheel* verworpen kan worden, maar *ik* heb geen moment anders verondersteld, dan dat een gauwdief naar een bankje heeft gezocht, omdat de brief met 20 ct. gefrankeerd was. Het lijkt me dus zeer onjuist voortijdig ongerust te zijn over iets, dat hoogst waarschijnlijk geen grond heeft. Tenslotte is de correspondentie tusschen Nederland en België

toch geen correspondentie tusschen Nederland en Indië. Ik geloof niet aan een doelbewuste spionnage; niet omdat ik de N.S.B. er te goed voor acht (integendeel!), maar omdat ik geloof, dat ze andere objecten kiezen om in de gaten te houden dan mij. Een soortgelijk onderscheppen door een postambtenaar is geen lolletje en wordt *zeer* streng gestraft. Wat voor D.D. geldt, geldt, zoover ik weet, niet voor mij; ik heb *geen enkele aanwijzing* voor spionnage of briefcontrole. (en dat, terwijl ik telkens brieven ontvang van Loenen, den secretaris van Waakzaamheid!). Ik heb natuurlijk al gereclameerd.

Nogmaals, ik schrijf dit niet om me te disculpeeren. Ik heb den brief over D.D. in het geheel niet en bagatelle behandeld, maar ik heb alleen de mogelijkheid van spionnage bij de post gering geacht. Dat spijt me nu *ontzettend*, maar ik weiger alsnog te gelooven aan de hypothetische mogelijkheid, die jij als een realiteit schijnt te beschouwen. Ik zou je dan ook *sterk afraden*, D.D. te verontrusten door iets, dat hem waarschijnlijk niet boven het hoofd hangt. Interpreteer niet, voordat er werkelijk ernstige redenen voor zijn, Indische verhoudingen in de Nederlandsche: je vergalt je daardoor het leven, zonder noodzaak. Ook dit weer niet als 'flauw excuus', maar als mijn diepste overtuiging, wat de portée van de zaak betreft. Als de brief onverhoopt in het hoofdkwartier van Mussert terecht zou zijn gekomen, was er bovendien al groote kans geweest, dat er een artikel met 'onthullingen' in *Vova* had gestaan. Kieskeurig zijn die lieden n.l. allerminst, en onbeheerscht zijn ze ook, zoodat ze heusch wel niet lang zouden hebben gewacht, als er een relletje uit te maken was.

Dat ik den brief in quaestie nog niet verscheurd had, is begrijpelijk: ik wilde hem bewaren, totdat ik het dossier D.D. gelezen had.

En nu aangenomen het ergste en onwaarschijnlijke geval: de brief is in verkeerde handen gekomen. Dat zou beroerd zijn, maar ik geloof noch voor D.D., noch voor jou, noch voor mij het *aller*ergste. Ik denk, dat, wat je mij over de *gezindheid* van D.D. schreef, grootendeels geen nieuws voor de autoriteiten zal zijn. *Jouw* houding is uitgesproken *anti* zijn streven, volgens den brief. Dat je moeite wilt doen zijn boek in Holland uit te geven, is gelijkelijk bezwarend voor jou en mij, maar in laatste instantie blijkt uit den brief duidelijk, dat het hier om sympathie voor de persoon en niet voor de zaak gaat. [Dat is erg genoeg, ik weet het, maar je stuk over Lebak zal in zekere kringen ook al reden zijn voor verdachtmaking, reken daar maar op!] Ik veronderstel dit alles even, hoewel ik er niet aan geloof, dat het 'actueel' zal kunnen zijn. Met dat al, ik heb er ernstig de pest over in, en zal in het vervolg nog meer aanteekenen dan ik tot dusverre al deed.

Deze quaestie beneemt me zelfs alle lust ditmaal over iets anders te schrijven. Ik trek het me aan, en voel me beroerd, dat zelfs de mogelijkheid van zooiets nu kan worden verondersteld. In een volgenden brief dus over andere dingen. Alleen nog een paar practische aangelegenheden. *1e* Ik zond je per luchtpost een nummer van *Het Vad.*, waarin je artikel over Lebak. De andere 10 volgen per mail. Het stuk heeft zeer de aandacht getrokken, en het is ook uitstekend. *2e* Je brief over Waakzaamheid was overbodig. Er zit geen enkele Stalinist in het Comité, preciezer: geen enkele bij de C.P.H. aangesloten partij-communist. Zelfs hebben wij de brochure van Snethlage ingetrokken, omdat deze (*geen* lid van het comité) in den reuk van 'Stalinistische gezindheid' staat. *3e* de ex. van ons interview zijn niet meer voorradig, maar ik tracht ze toch te krijgen door ze op te sporen bij de zendingen, die uit de kiosken terug zijn gekomen. *4e* Freuds *Selbstdarstellung* had ik al lang besteld, maar Henri Mayer vergat het; het gaat nu, samen met Julius Pée, naar je toe. *5e* Boucher zegt mij, dat hij voorloopig geen tweede reeks *Blocnotes* uit kan geven, omdat hij nog zit met voorraad en de 'markt', ook door *Graffiti*, nog niet 'rijp' is voor een tweede bestelling. Hij zal je echter zelf hier over schrijven. *6e* Het boek van De Gruyter over Multatuli zond ik je nog niet, omdat... ik zelf bezig ben met een boekje over Multatuli! Het zal waarschijnlijk een Meinummer van de *Vrije Bladen* worden.

Ik wil daarin probeeren M. tegenover Nietzsche te stellen en zijn heele *persoonlijkheid* als synthese van het onmogelijke en geniale tegenover de populaire portretten van zijn haters en vereerders zetten. Daarom zou ik De Gruyter *nu* ongraag missen. In een ex. van de bibliotheek kan ik niet naar believen kantteekeningen maken en strepen zetten. Kun je het niet in Batavia krijgen? Zoo neen, dan zend ik het je omgaand per luchtpost, als dat bij het gewicht mogelijk is.

Als deze brief niet over die rot-affaire was gegaan, had ik je een verslag gegeven van de heugelijke aankomst van den ‘generaal’ (wij houden hem daar tenminste voor), die helaas een weinig verminkt aankwam, maar toch in onze kamer staat op een paar zeer parmantige beenen. Wat voor ‘stijl’ is dit? Wij raden er vergeefs naar. Maar hij is magnifiek en diabolisch. - Ook over je Scheepsjournaal liever een volgende keer. Ik heb er met Jan Greshoff over gecorrespondeerd, die jouw er misschien al over geschreven heeft. Mijn oordeel is niet precies hetzelfde, maar ook dat later. - Ook over het boek van D.D., waarin ik lees, later. Wanneer de hypothetische mogelijkheid van den verloren brief niet aan de realiteit blijkt te beantwoorden, sta ik er even vrij tegenover als wanneer ook.

Overigens is het misselijkste voor mij in dit heele geval, dat zulk een wantrouwen jegens gappende postambtenaren en spionnage helaas niet voor 100% verworpen kan worden. Toch heb ik voorloopig nog de ‘pueriele’ naïveteit om, voor Nederland tenminste, in de tamelijke veiligheid van het briefgeheim te gelooven. Is dat mijn fout? Ik hoop van niet.

Hart, gr., ook van Ant en voor Bep. Je
Menno

In de *N.R.C.* is nog geen stuk over *Blocnote Kl. Formaat* verschenen tot dusverre!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 3 maart 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 2 Maart '37.

Beste Menno,

Daarnet je brief. Aangenomen dat het een ‘gauwdief’ was op zoek naar een bankje, dan kan die gauwdief, den brief gelezen hebbende, daarmee een bankje zijn gaan verdienen. Maar laat ons het er niet meer over hebben, ik begrijp dat je het ook verre van lollig vindt. Begrijp alleen één ding: het is hier *qua talis* N.S.B.-ig, ook wat niet ‘officieel’ het merk draagt. Zoo'n enkel feit als het verbieden van het *Bruinboek* zegt toch genoeg!

Ik vind je besnoeiïngen in mijn artikel best. (Heel veel veel dank voor het luchtpost-ex.!) Maar in de *gegeven omstandigheden*, en met de lucht hier om me heen, spijt het me dat je allerlei opmerkinkjes schrapte (over de stank van ‘Insulinde’, over Van Limburg Stirum en de ‘plaats van zijn misdaad’, over de kletsmeier Soeta Angoen Angoen en over de afkomst van De Kock (die inderdààd van dien anderen

stamt en oud-ambtenaar bij de Rekenkamer was, hier!). Maar soit, dit alles kan bij de boekuitgave. Het beroerde is dat Q. me daarnet doet weten dat hij het boek wel wil uitgeven maar met gedeelde winst (ik veronderstel dat dit beteekent dat ik er geen cent voorschot voor krijg!) - en ik heb een maand lang 10 à 12 uur per dag eraan gepend, en ben er nu 'op' van. Ik zal de boel nog wat aanhouden en probeeren over een tijdje nog wat bij te vijlen. Misschien zend ik *jou* het ms., want aan Q. wil ik eerst andere voorstellen doen; misschien heb jij wat aan het ms., gegeven je plan om zelf een boekje te schrijven, wat ik zéér toejuich. Maar je stuk (dat overigens *best* was) is onrechtvaardig tegenover Tine; ik las nu net haar brieven aan mevr. Omboni en vind haar zéér sympathiek en heel wat minder dom dan ik mij altijd had voorgesteld. [Het is soms bij het lesbische af, maar daar was het toen de tijd niet voor, en het pathos was wel in de mode.]

Lees dat boek ook: het heet *Tine*, brieven van... etc., uitg. door dezelfde Julius Pée bij Nijhoff in 1895. Dank voor Freud en Pée, al zijn ze er nog niet. De Gruyter heb ik *niet* meer noodig!

Nu over dien 'generaal'. Schrijf me omgaand s.t.p. één ding, op een *apart papiertje*, maar als aparte brief vermomd: hoè is die pop aangekomen, wàt waren de beschadigingen? en: was er niet een briefje in, met een grapje van me: de generaal sprekend opvoerend? Dat je *veronderstelt* dat de generaal bedoeld werd, doet me denken dat die idioten hier dat briefje niet ingesloten hebben, en als ze dan ook nog de verpakking beroerd hebben gedaan ben ik van plan ze niet te betalen, want ze hebben de kist ook al verstuurd zonder mij eerst de verzendkosten op te geven. Zoek dus naar dat briefje, als je de 'verpakking' nog thuis hebt! misschien ligt het er nog tusschen. Dus graag wèl rapport over de aankomst, maar zoo dat ik het die heeren kan opzenden.

Intusschen: deze pop, absoluut in *geen* stijl tenzij quasi-'turksch'! heeft lang toebehoord aan een Arabier. Houd hem in eere en laat hem bijwerken als de verminking erg is. Hier had hij alleen maar een wondje aan zijn achterste, dat met een beetje stopverf en zwartsel zóó was goed te maken; ook dàt hebben die lui me beloofd te zullen doen alvorens te verzenden.

Ik zit hier vrij pestilent op Tjitjoeroeg - ben ook een beetje overwerkt, heb de pest dat ik er geen cent voor geboden krijg, alsof ik òf een snertauteur òf schatrijk was; enz. Het boek wordt nu aan D.D. opgedragen, dat is wel het minste wat ik doen kan, nu. Ze hebben hem net zijn onderwijsbevoegdheid afgenomen; nog één zet kunnen ze doen: de school sluiten; dan is hij broodeloos en heeft alles verloren. De man zelf is werkelijk heel aardig, en althans 100% een *mensch*; beoordeel hem niet naar het verstarde portret dat in het pak zat (een reproductie dan), meen ik. Boucher zal ik zelf ook schrijven. Ik zie aankomen dat al wat er nog aan 'blocnotes' van mij is, niet gepubliceerd zal worden (in boekvorm) en dat het 'scheepsjournaal' ook als onbestelbaar zal moeten worden beschouwd, tenminste Jan en Henny zijn tegen, merk ik, en jij bent er blijkbaar ook niet chaud voor. Ik hoop dat mijn M.-boek (compilatiewerk overigens, hoor!) beter zal bevallen. En nu spoedig maar wat anders. Ik schrijf spoedig beter.

Hartelijk steeds je

E.

P.S. - Antwoord op deze vraag ook: *is* er in Holland geen plaats meer voor 'vrije uitingen', als die in mijn *Vaderland*-art. werden geschrapt. Of moet ik daarvoor soms naar *Het Volk*? Dit puzzelt me, want ik zal de *behoefte* hebben naar waarheid te vertellen wat er in dit land omgaat. Wat ik voor Schilt moet schrijven weet ik al niet meer; ik ben eig. al bij voorbaat verlamd.

3 Maart.

Ik schrijf dit er nog bij, omdat er 2 blaadjes in zoo'n lp. brief gaan en omdat het jammer zou zijn er niet van te profiteeren (het is duur genoeg!) - Sinds gisteren ben ik absoluut gedeprimeerd door dat antw. van Q. Een tijdje geleden, toen ik er zoo hard aan werkte, zei Bep: 'En wat krijg je ervoor? Misschien ƒ 100.' Ik zei toen: 'Wat? ƒ 200 toch zeker; het is toch van mij en het gaat toch over Multatuli?' [En wat zijn dat dan nòg voor prijzen - ƒ 100 en ƒ 200 als je denkt aan Ludwig en aan Maurois!] Ik weet nu heusch niet meer wat ik waard ben, wanneer Q. hiervoor zelfs niks geven wil en liever mij alle risico mee laat loopen.

Het is hier in Indië werkelijk rot genoeg. Ik vraag mij af of ik hier *De Onzekeren* ooit zal kunnen schrijven; ik heb geen moreele rust en er is hier geen perspectief. De menschen zijn vrijwel allen dezelfde rotlui als die van het scheepsjournaal: mijn eenige vriend die werkelijk levend gebleven is, Adé Tissing, is nu overgeplaatst naar een onderneming in het Cheribonsche; zoodat de kans om hem af en toe nog eens te zien weg is (de afstand is te groot). Van der Hoop is geschikt maar tenslotte ook een voor-zichzelf-wegkruipende Hollander. De eenige die werkelijk wat aanbrengt als mensch is D.D.; hij is *verreweg* de boeiendste persoonlijkheid van alle menschen die we tot dusver hier ontmoet hebben. En dan - misschien zou ik, als ik alléén was, op de een of andere manier mijn leven nog kunnen inrichten hier, door bv. meer om te gaan met menschen als Dora en haar man (echte Indo's maar soepel en in een heeleboel opzichten minder agressief dom als het genre ambtenaar-autoprol-planter), maar met Bep zal dat nooit gaan, dat voel ik nu al. Het gevolg is dat Bep aan den eenen kant niet van hier weg zou willen, want hier is tenminste het landschap mooi en de akelige lieden loopen je niet bij elke stap tegen het lijf (als: op Bandoeng en zelfs Batavia), aan den anderen kant verveelt zij zich hevig, zoodra ik werkelijk in mijn werk geabsorbeerd raak (als nu pas). Dan mist ze natuurlijk dubbel alle omgang à la Parijs. Het is een heel wat lastiger probleem dan je zoo oppervlakkig gezien zou denken. Moet ik eindigen met ambtenaar te worden - als dat nog lukt - en moeten we dan op Batavia of Bandoeng gaan wonen? Moet ik een baantje aannemen op een school van D.D. die misschien 6 maanden later gesloten wordt, met vooruitzicht voor mij om daarna 'gesignaleerd' te zijn en nergens anders terecht te kunnen? (Bovendien is dat pas voor Augustus, àls het doorgaat.) Moeten we geld uitgeven voor een reis over Java en bv. een maand op Bali, en nog zoowat, om dat *boek* goed te kunnen maken; en als we daar dan handen vol geld aan uitgegeven hebben, krijg ik daarvoor dan misschien net zoo'n mooi voorstel als nu dit van Querido? Dit idee *verlamt me nu al*. Ik zou zóó naar Europa terug willen, - om dààr dan geen bal te vinden en tenslotte net zoo moreel gedrukt en van mijn werk afgeleid te worden als hier. Maar daar is tenminste de vriendschap, daar zijn menschen van je eigen soort.

Er zijn hier wel een paar *types*, maar ver gaat de boeiendheid daarvan niet, en een werkelijk contact met andere menschen dan die op onszelf lijken, krijg je geloof ik niet als echtpaar. Als man alleen zou je bij zulke lui kunnen logeeren en ze genieten als 'studiemateriaal', maar voor *twee* van die 'geleerde menschen' als wij zijn, en dan man + vrouw, is iedereen bang. Verdomd, dit is minder humoristisch dan je misschien denkt. Misschien zouden Bep en ik ons moeten splitsen, ieder een eigen werk entameeren. Maar voor wat? Voor de radio? *Het Vaderland*, zoo laf en mesjokke als het blijkbaar is, is een heroïsch orgaan, vergeleken bij de drekpers waar dit land zoo'n beetje trotsch op is. Ik zie mijn toekomst soms pijnlijk duidelijk voor me: als hier niet iemand gevonden wordt die weet wat ik waard ben en die mij in dien zin 'gebruikt', ben ik over een paar jaar foutu, hier nog wat meer raté door niet op-mijn-plaats-zijn dan in Europa. Maar Europa staat me voorloopig nog te veel tegen, na de Parijsche sfeer. - Ik houd nu op, misschien schrijf ik binnenkort een brief met opgewekter en positiever nieuws aan Jan.

Nogmaals, je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 3 maart 1937

aant.

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 3 Maart '37.

Beste Menno,
Naast de luchtpost zend ik je dit op: antwoord aan Querido op zijn edelaardig voorstel. De brief is een klein beetje anders, maar het totaaleffect is toch precies zoo. Ik wil zien wat hij nu doet. In het ergste geval zend ik jou de copie, - dat kan ik trouwens in ieder geval doen, als je er nog in wilt kijken, al was het maar ter documentatie, voor je plaquette, - en dan moeten Jan en jij er maar mee leuren. Misschien wil de *Arbeiderspers* het boek hebben, of Meulenhoff, of Leopold, of een ander. Spoedig meer.
Je
E.

Tjitjoeroeg, 3 Maart 1937.

Geachte Mevrouw Van Nahuys en mijnheer Querido,
Uw brief met antwoord op mijn voorstel kwam vanmorgen in mijn bezit. Ik begrijp u niet goed. Wat *is* 'gedeelde winst'? Als dit beteekent, dat ik eerst zal worden uitbetaald wanneer de drukkosten goedgemaakt zijn, dan moet ik u antwoorden dat mijn positie mij helaas nog steeds niet veroorlooft daarvoor te werken.
Ik heb aan dit boek *hard* gewerkt, ben er verscheidene malen voor naar Batavia moeten gaan, en meen dat een boek over Multatuli door mij wel eenige verkoopskans heeft. Dat ik mij dat alles getroost zou hebben om geen cent 'voorschot' te zien, lijkt mij werkelijk onbillijk, waar u misschien voor een inleiding al ƒ 50. of ƒ 75. betalen zou.
Komt mijn boek u ongewenscht voor, dan is het misschien weer zaak voor mij om het elders aan te bieden. Maar wordt ons verbond dan langzamerhand niet wat erg eenzijdig en ziet u mij dan niet liever heelemaal gaan? Ik begin daarvoor te vreezen.
Bovendien moet ik u zeggen dat ik, al werkende, - ik schreef u dit, meen ik, al in een gewonen brief (niet per luchtpost) - gemerkt heb dat een splitsing in 2 deelen verkeerd zou zijn, omdat alles toch 'op Lebak toe' geschreven is. In dit opzicht zijn we het eens; dat treft dan. Maar ik moet u ook zeggen dat mijn tekst - mede door

een belangrijk maar lang document, waar ik u ook reeds over schreef - nu 220 folio blzn. geworden is. Bij het herzien en schrappen van wat herhalingen zal er nog wel wat van af gaan, maar veel toch niet.

Ook schreef ik u uitvoerig, en met opgaaf van boeken waarin zij voorkomen, dat ik graag een illustratie zou hebben van 8 portretten. Ik doe u dus, per slot van rekening, het schrikbarend voorstel van: een boek van ruim 300 blzn. over Multatuli, door mij, met 8 illustraties, waarvoor dus 8 clichés noodig zijn.

Ik hoor van Marsman en Ter Braak dat mijn stuk over Lebak in *Het Vaderland* zeer de aandacht getrokken heeft. Ik kan u verzekeren, dat dit boek van mij het allerbeste en allercompleetste wordt over Multatuli-tot-na-Lebak (1857) geschreven. Misschien heeft mijn naam ook nog wel éénige waarde, en die van Multatuli zéker. Ik weet dat ik geen Ludwig ben en Multatuli is Napoleon niet (dit alles commercieel gesproken), maar ik wijs u op de *6 deelen* van Charles Andler aan Nietzsche gewijd waarvan elk deel 400 à 450 blzn. dik is. Als *Frankrijk* dat voor Nietzsche doen kan, waarom zou men in Holland niet althans de *schijn* van cultuur ophouden door één deel als hier door mij voorgesteld? Heeft het succes, dan zou het haast mijn plicht zijn een tweede boek te maken over Multatuli-als-auteur (dus tot 1887).

Maar hoe dan ook, ik hoor even graag nader van u hoe u er nu tegenover staat - gehéél afwijzend misschien? - en of u mij anders niet op de gewone manier aan geld zou kunnen helpen voor het geleverde werk.

Met vriendelijke groeten, hoogachtend,
E. du Perron

P.S. - Het spreekt vanzelf dat het boek van a tot z *voor* Multatuli is. Die ‘Zenuwlijder’ was dus sarcasme. Maar als u gelooft dat koopers daar onvatbaar voor zijn, dan maar *De Man van Lebak*. Deze tijd hunkert toch zoo naar Mannen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 8 maart 1937

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 8 Maart 1937.

Beste Menno,

Gelijk hiermee zend ik een aanget. brief aan het Multatuli-Museum te Amsterdam, om te vragen:

1° inlichtingen omtrent een brief van Multatuli, *in Lebak zelf* nog geschreven aan Duymaer v. Twist (niet verzonden). Ik heb van dezen brief, die zeer belangrijk is, ook psychologisch, omdat hij midden in het conflict geschreven werd, een afschrift - maar naar een oorspr. afschrift, dat wschl. door een inlandsche klerk in Lebak gemaakt werd, gegeven de fouten. Maar in de geïll. uitgave van de *Havelaar*, van Meulenhoff (die heb je zeker wel?) staat een foto van de 1e bladzij van dezen zelfden brief, maar dan van de hand van M. zelf. Rara, hoe zit dat? - Die brief is, voor zoover

ik weet, *nooit gepubliceerd*, en dus als zoodanig voor mijn boek al van het grootste belang. Ik heb nu den conservator gevraagd:

a. of hij misschien het document heeft van M's hand zelf (misschien nagelaten, door de wed. D.D. - Hamminck Schepel = Mimi, aan het Mult.-museum);

b. of ik in dat geval dààrvan een copie mag hebben, dat hij mij dan zoo gauw mogelijk sturen moet, aangezien mijn boek zoo goed als af is;

c. dat, als hij het *niet* heeft, hij mij moet opgeven of iets naders daarover hem bekend is; d.w.z. wie het dan wèl heeft; of waar het misschien al eens werd gepubliceerd. Dit laatste is natuurlijk ook van belang!

Ik mag lijden dat hij er iets van afweet, want dat museum zag er flink verwaarloosd uit. Ik ben er indertijd (ruim een jaar geleden) eens met Chiaro geweest; het is ergens op de zolder van een gebouw niet ver van de stallen van de koningin, meen ik, in Amsterdam. [Bep denkt: boven de Universiteits-Bibliotheek. Kan dat?)] Dit brengt mij op punt 2.

2° dan: inlichtingen omtrent 2 onbekende portretten, niet al te groot, van M., die ik daar in een vitrine zag; ik vroeg den man dien mij toen rondleidde of ik er een afdruk van zou kunnen krijgen en hij zei ja, maar ik hoorde er niets meer van. Ik kom er nu op terug.

Ik maakte deze teekeningetjes voor den conservator ook -

(Dit met het kruisje wil ik graag hebben)

Dit is nogal leelijk, star, en hij lijkt hier op *Thorbecke*!

Dus: bijna ten voeten uit en zittend, het linksche met het hoofd op de borst - dàt wou ik graag hebben - doet in de houding veel denken aan Malraux!

Zou jij je nu met dien conservator in verbinding willen stellen? Nl. hij kan mijn brief best niet ontvangen, hoewel ik dien aanteeken, omdat ik erop zet: Mult. Museum, Amsterdam. (Meer weet ik niet!) Dan: hij kan lui of laksch zijn. Tenslotte: hij wil misschien zeker weten dat die foto (die hij voor mij moet laten maken) en dat afdruk hem *betaald* zullen worden; ik heb hem gezegd dat hij zich daaromtrent met jou kon verstaan en hem je adres daarvoor gegeven. Wil jij dan dat allemaal voorschieten?

Maar ik ben alleen geholpen als de zaak vlug gebeurt. Er is nl. kans op dat ik mijn boek hier gedrukt krijg, bij Kolff, en als dat lukt, tegen heel wat meer geld dan Q. zou geven. Maar ik wacht op antwoord van Cul. Nu kan ik tòch niet met mijn ms. manoeuvreeren vóór het geheel af is, en het wachten is nu uitsluitend op dat afschrift. - Het zou idioot zijn als ik in mijn boek kwam aanzetten met een klerken-copie, terwijl er in het M.-museum een copie van Mult. zelf zou liggen, en nog wel ongepubliceerd! In dit laatste geval is het misschien zelfs zaak het eerst nog in *Gr. Ned.* te publiceeren, want die brief verschilt *zeer*, zoowel van de brief die in de *Max H.* staat als van den *Brief aan den G.G. in ruste* (achterin de bundel *Minnebrieven*). Kijk zelf dus alles even na en help me hiermee, wil je? Het is voor mij van veel belang. - Bel dien conservator op, als dat kan, of schrijf hem even; dan weet hij dat er in Holland zelf iemand op wacht! Indië is zoo ver. Wil je ook een ex. van *Het Vad.* met die stukken van ons erin naar hem zenden? - O ja, het mijne is hier in het *Bat. Nwsblad* overgenomen, hoor ik (ik zag het nog niet), en heeft ook hier zeer de aandacht getrokken. Dat valt mij van het *B.Nwsbl.* enorm mee!

Hartelijke groeten en tot spoedig!

je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan

E. du Perron

Den Haag, 12 maart 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 12 Maart '37

Beste Eddy

Zooeven je brief; ik haast me er op te antwoorden, en een paar foto's in te sluiten, waaronder nog 2 uit Parijs, voor de Murat, zaliger nagedachtenis. Op de andere het echtpaar Marsman en de generaal, die ondanks zijn verminkingen al een vaste huisgenoot is geworden. Hij staat n.l. prachtig op zijn gebroken been, echt martiaal, en zijn sabel is gebroken als teeken van een geweldig gevecht met de emballage, zie verder los briefje, in gecouilloneerden stijl.

Het is beroerd, dat je zoo in een impasse zit. Ik begrijp, dat het voorstel van Querido je de pest in jaagt, maar ik zou het toch maar accepteeren. Het resultaat kan n.l. best meevallen, wanneer het boekje goed verkocht wordt. En in het algemeen: buiten de honoraria van tijdschriften om is er in Holland op *geen enkele* litteraire verdienste te rekenen. Er mag eens door een toeval ergens een paar honderd gulden door een roman afvallen: de rest is treurig en blijft het onvoorwaardelijk. Daarom: je *moet* er van afzien van de pen te leven, tenzij je in een journalistieke baan kunt komen (en dat noem ik niet van de pen leven, omdat *deze* pen precies dezelfde is als die, waarmee de leeraar zijn opstelletje corrigeert). Maar om eerlijk te zijn: ik geloof niet, dat je een betrekking met je heele persoonlijkheid zou *willen*. Dat is voor mij ook de werkelijke tragiek van je *Scheepsjournaal*; je verafschuwt de laagheid van die menschen aan boord, maar je weigert apriori met hen in contact te komen als 'beambte' (die eigenlijk hun bestaan door heeft, maar zich, om te leven, met hun aanwezigheid op aarde 'abgefunden' heeft). Je hebt het compromis *nog niet* doorgemaakt, en daarom mis ik in je reacties het probleem, dat mij het meeste bezig houdt: hoe onafhankelijk te blijven *midden in* die 'nooit geanalyseerde domheid'. Ik beweer niet, dat ik het daarom 'verder gebracht heb'; ik heb nooit de schijn van deze keuze gehad, die van den rijkdom. Maar voor jou moet op den duur deze prolongatie van de rijkdominstelling 'in de moraal' uitputtend en steriliseerend werken, omdat je den rijkdom niet meer hebt. Je zou m.i. moeten beginnen met die prollen en burgerlui te accepteeren als patroon, en dat voor 100%. Ik begrijp alleen volkomen, dat de lijfelijke afkeer hier veel sterker is dan de theorie. Dat vind ik ook het hopelooze van de situatie. Ik heb voortdurend het gevoel, dat je theoretisch de noodzakelijkheid van een baantje onder die kappelmannen wel hebt aanvaard, maar dat je instincten er nog absoluut afwijzend tegenover staan. Je weigert b.v. te accepteeren, dat je voor deze heeren (genus De Lang) ten eeuwige dage zult blijven een *klerk*, en dat je niet eens het recht hebt hen dat kwalijk te nemen, omdat ze nu eenmaal zoo zijn en door cultureele belangstelling alleen maar in *snobs* kunnen veranderen.

Als je me vraagt, waar je met 'vrije uitingen' in Holland naar toe moet (ik bedoel de geschrapte qualificaties in het *Vad.*), dan is dat ook een voorbeeld van je standpunt inzake de laagheid der 'gewone' menschen. Voor mij is deze quaestie er sedert lang een van *tactiek*. Het spreekt vanzelf, dat je in *Groot-Nederland* met die uitingen terecht kunt; voor dit speciale geval zou je er ook bij *Het Volk* mee terecht kunnen, maar let eens op, hoe gauw ze je heel andere eischen zouden stellen! Een krant - zoo beschouw ik het - is niet *mijn* orgaan, maar ik schrijf om mijn

brood te verdienen in een krant; *dat staat voorop*. Dan volgt: nu zal ik probeeren mijn onafhankelijkheid te bewaren, ook in deze bij voorbaat tot compromis gedoemde omgeving. Dat komt er op neer, dat ik door ironie of soortgelijke middelen de menschen, die lezen kunnen, tracht te bereiken. Voor de rest van mijn ideeën *schuw* ik de krant, houd ik mijn boeken en eventueel *Groot-Nederland*.

Dit is niet Multatuliaansch; maar ik betwijfel, of het principieel iets anders is je portret te koop aan te bieden, zooals Multatuli deed, of later van een door de 'gewone' menschen bijeengebrachte lijfrente te leven, zooals hij ook deed. Er is hier geen consequentie mogelijk, omdat het *geld* de inconsequentie zelf is. Wie vreet van den burger (of van den stalinistischen staat, of van wat ook) is niet onafhankelijk in den 'atomistischen' zin; zijn onafhankelijkheid is een heel ander probleem dan dat jij stelt in het *Scheepsjournaal*. Dit heb ik er op tegen; het is geen ontwikkeling na *Het Land van Herkomst* (dat de volledige boedelbeschrijving was van de 'atomistische' onafhankelijkheid, en als zoodanig ook, afgezien van enkele stukken over notarissen etc., absoluut boeiend en *definitief*). Jan Greshoff, die dit journaal nu plotseling vreeselijk beroerd vond, maakte de niet onaardige woordspeling: 'Het is het land van herkauwen, en ik heb het land aan herkauwen.' In principe heeft hij gelijk, al vind ik den toon niet zoo verwerpelijk als hij. Voor mij bevestigt dit document alleen de impasse, waar je blijkens je laatste brief ook werkelijk in verkeert. Vandaar mijn on-costeriaansch bedoelde uitdrukking 'tragisch'; ik geloof n.l. niet, dat een ander hierin door goedmoedige 'paedagogische' adviezen verandering in kan brengen. Alles wat je persoonlijk maakt, hangt samen met die 'atomistische' intelligentie. Zij is *sacer*, taboe; niet weg te nemen en 'zegenend', *tegelijk* verderfelijk en steriliseerend. Opmerkingen zelfs van je beste vrienden kunnen niet anders zijn dan commentaren bij een proces, dat zich langs heel andere banen voltrekt dan zij in hun betrekkelijke arrogantie meenen te zien.

De oude Verwey, die nu dood is en in een sneeuwjacht van je welste begraven, had het goed met zijn Idee en het blijkbaar tegen de crisis gepantserde kapitaal van den vijand van Multatuli, Van Vloten. [Zijn vrouw is een dochter van dit 'Onkruid onder de Tarwe'.] Toch was hij in zijn soort een *figuur*, maar hij puzzelt me niets, in het geheel niet, zooals bijv. Multatuli. Ik ben zeer benieuwd onze 2 boekjes over hem, die volkomen onafhankelijk naast elkaar ontstonden, met elkaar te vergelijken. Het mijne is niet documentair, en ook niet lang, denk ik; ik probeer zoo scherp mogelijk mijn verhouding tot dit phaenomeen af te bakenen, zooals ik het in *Pol. z. Part.* met Nietzsche heb geprobeerd. (maar hier meer 'objectiveerend'). - De figuur Tine is zielig en soms sympathiek. Ik las die brieven, waarop je doelt, nadat ik het stuk in *Het Vad.* had geschreven. Maar dat er een misverstand in qualiteit tusschen haar en D.D. bestond, lijkt me toch evident. Eén ding lijkt me zeker: *zij* had *werkelijk* de pest aan Holland, maar D.D. allerminst. Zijn heele stijl is één speculeeren op een (denkbeeldig) ideaal hollandsch publiek, maar een *hollandsch* publiek!! Soms vind ik hem bepaald onuitstaanbaar in zijn ijver om uitvoerig en populair te zijn. - Het spijt me, dat ik je niet de op denzelfden dag als onze artikelen verschenen *N.R.C.* heb gezonden, waarin een anoniem stuk over Multatuli, zoo vol gif en domheid, dat je er geslagen door bent. Ik heb helaas het eene exemplaar dat ik heb, nog noodig, want ik maakte dezen dwerg tot inzet van mijn boekje.

Stuur mij in ieder geval het ms. Multatuli! Misschien is tactisch (tactisch!) het beste, dat je Querido nog even aan het lijntje houdt; de mogelijkheid bestaat, dat ik er een wel-voorschotgevende uitgever voor zou kunnen vinden, en dat ik die tegen Q. zou kunnen uitspelen. Het is niet fraai voor de stalles, zooiets, maar heeren uitgevers kennen geen andere argumenten dan de 'concurrentie'. Dus...

Ik kan je gerust voorspellen, dat de boekuitgave van D.D. hier niets wordt. Ik had nog geen tijd een en ander te lezen zooals het behoort (ontzettende drukte), maar zijn vonnis is hier natuurlijk bekend geworden, en er zal geen uitgever zijn, die het *nu* riskeert.

Eerste 80 pag. van *Oude en Nieuwe Christenen* heb ik gecorrigeerd. Dat de dialoog eruit is, is de ware oplossing gebleken; Marsman, die hoofdstuk II in *Gr. Ned.* las, zei tenminste, dat er van den oorspronkelijken gespreksgang niets meer te merken was. Ik heb die hoofdstukken dan ook vrijwel herschreven door ze compleet om te gooien. Het boek moet eind April verschijnen.

Je moet speciale hart. gr. hebben, met Bep, van Henny, die vandaag hier logeerde. Ook van ons beiden voor jullie beiden het allerbeste. Hart. hand van je

Menno

Blijf je de Zondagsartikelen nu regelmatig ontvangen?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 16 maart 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 16 Maart '37.

Beste Menno,

Een paar dagen geleden verzond ik uit Buitenzorg een luchtpostbrief aan Jan, waarover je (als hij aankomt!) nog wel hooren zal. Daarover moet ik trouwens nadere gegevens inwinnen. Ik zit hier eenzaam! (Maar natuur - nja mooi, m'nir!)

Nu allereerst wat prettige berichten. 1° Het schijnt dat de tegenwoordige G.G. zich langzamerhand ontpopt als iemand met allerminst N.S.B.-sympathieën; dat hij uit een goed 'liberaal' milieu komt. 2°. Mijn Multatuli is, op dat eene dokument, waarover ik je schreef, na [zorg daarom goed ervoor, d.w.z. por ze goed aan!] - totaal af, herzien en al, en ik heb zeer veel kans op een uitgever hier, als Q. krenterig blijft. 3°. Eergisteren kreeg ik hier bezoek van 2 jonge intellectueelen, die om zoo te zeggen iederen regel van jou en van mij kennen. De eene, Mr. H. Samkalden, werkt op de Algem. Secretarie te Buitenzorg; de 2e Dr. L.F. Jansen, op het Dept. van Financiën te Batavia. Ze wilden hebben dat ik een lezing (causerie of wat dan ook) voor een buitenzorgsch publicum hield, wat ik geweigerd heb, maar wij hadden een heel gezellige dag samen. De eerste, S., woont hier vlak in de buurt, in een alleraardigst, keurig onderhouden en modern gemeubeld huis, met een heel goede bibliotheek (zoowel literair als philosofisch en sociologisch). Hij is 31 jaar, kent jou zeer goed van aanzien uit je *Filmliga*-tijd, en is vòl belangstelling naar alle kameraden, terwijl hij *Gr. Ned.* tegenwoordig het heerlijkste tijdschrift vindt van alles wat hij kent, de *N.R.F.*, die hij ook vrij geregeld ziet, inbegrepen. [Hij is er ècht over uit, vindt het 'sprankelend van leven', etc. Is dol op mijn blocnotes èn op de kroniek van Romein.] Laat dit aan Jan lezen! 4° Een vriend van hem, die ook in Buitenzorg ambtenaar is, een Mr. Verboeket, laat zich speciaal alle *Vaderlanden* sturen waarin artikelen van jou staan, en geeft ze daarna door aan Samkalden. Deze S. heeft verder, even vóór mijn komst hier, een eig. *gedurfde* uiteenzetting gegeven, heelemaal in de stijl van *Waakzaamheid* van wat de N.S.B. is, waarvoor hij in de

Java Bode (verreweg het botste, brutaalste en N.S.B.-igste blad hier) uitvoerig is uitgekafferd door den 'Nestor' der indische journalisten, zekeren heer Zentgraaff. Deze Z. die hier dag aan dag de onbenulligste stukkies schrijft in klerkenhollandsch, is om zijn ervaring, zijn feitenkennis, zijn dossiers en zijn journalistenpatserigheid [lees: gewetenloosheid onder veel airs van 'fatsoen'] door iedereen gevreesd. Ik zal zien of ik een krant vinden kan die mij carte blanche wil geven tegen den vent. Zonder carte blanche doe ik het niet. Ik *weet* wat de indische journalistiek is: schrijft Z. 40 stukken tegen mij, dan wil ik (contractueel als het moet) *verzekerd* zijn dat ik, desgewenscht, 41 stukken schrijven kan.

Ik spreek morgen te Batavia hoogstwschl. Ritman, baas van het *Batav. Nieuwsblad*, dat volgens iedereen het vervelendste maar ook het fatsoenlijkste is (lees: minst N.S.B.-ige) van de bladen van 'rechts'. De man wil naar Holland met verlof. (Hij is een vriend van S.) Ik wil hem voorstellen *mij* in zijn plaats achter te laten - na 2 maanden met hem samengewerkt te hebben - en zulks, onder voorwaarde dat ik direct compleet weg zal gaan zoodra hij terugkomt.

Geen verplichting voor hem om mij daarna 'aan te houden' of wat ook. Ik garandeer hem verder: 1° dat zijn krant daarna van onleesbaar *zeer* leesbaar geworden zal zijn, en allerminst 'vervelend'; 2° dat hij bij zijn terugkeer heelemaal niet meer bang hoeft te zijn voor Zentgraaff (wat hij nu *is*). Zien, hoe hij dat opvat. 't Zal hem wel te 'romantisch' zijn.

Verder is iedereen zoo'n beetje bezig wat voor me te vinden. Ik zou je meer schrijven, maar het idee dat onze correspondentie aan openstoomerij en klabakkenneuzen overgeleverd kan worden, verlamt mij. Vandaar de ietwat zonderlinge methode die ik voor vandaag volg en die ik nog weleens benutten zal. Schrijf uitgebreid over allerlei, waar in mijn laatste 2 brieven sprake van was.

Morgen zet ik hier nog wat bij misschien

Vervolg. (Terug van Batavia:)

Ik heb eig. te veel en te weinig te vertellen. Als je nagaat wat ik nu allemaal al aan aanbiedingen en 'vooruitzichten' te verwerken had, is het bijna komisch. D.D. biedt mij aan (met Sept. a.s.) leeraar te worden in fransch of nederlandsch op zijn vrije universiteit (voorgenomen nog!) *Moestaka Hindia* of *Asia*. Verder, indien ik dat niet aanneem: een reeks schoolbloemlezingen te maken uit koloniale literatuur, etc. Groeneveldt denkt aan een tijdschrift. Eerst: aan een reorganisatie van het orgaan van de I.E.V., dat *Onze Courant* heet, meer niet helaas. Dat schijnt van de baan. Samkalden wou mij een scenario laten schrijven voor een meneer Ochse of Okse, filmondernemer die speciaal indische films wil maken, de dappere man. Feicko Tissing 'denkt' nog steeds aan me voor middelbaar ambtenaar op het Dept. van Financiën - wat mij zeer ontraden wordt door Groeneveldt, zelf hoofdambtenaar op Justitie. Het nieuwste van Groeneveldt (*zooeven besproken*) is: dat er alle hoop bestaat dat ik met Mei of Juni a.s. bibliothecaris wordt van het Dept. van B.B. Als dat lukte! en als het niet een optimistisch praatje blijkt te zijn... Verder sprak ik op de red. van het *Bat. Nwsbl.* met Ritman, - en de portretten van Maurits-Daum en Zaalberg, als oprichters v/h blad, aan den wand boven onze hoofden. Ritman viel erg mee, zegt dat hij 'de laatste liberaal' hier genoemd wordt, had zich overigens kennelijk schrap gezet, ook met een pijp, tegen mijn agressieve reputatie. Nu, agressief ben ik ook geweest, ondanks de akelige warmte op Bat.; ik heb hem letterlijk voorgesteld wat op den vorigen brief staat (het andere papier bedoel ik). Welnu, hij gelooft inderdaad dat het blad vooral niet vervelend zou zijn en van mijn strijd met Z. zou hij persoonlijk genieten, zei hij, maar daar blijft het ook bij. Hij zou

zijn krant bij terugkeer niet meer herkennen, dat leek wel zijn voornaamste bezwaar. Verder wil hij graag dat ik voor hem schrijf. Maar wat? We zullen het later misschien uitvisschen.

Het art. dat Bep voor *Het Vad.* schreef zal je allang hebben. Ik zal binnenkort wat voor jullie maken. In de 1e plaats een bespr. in het indische 'kader' van de memoires van Djajadiningrat, eens een groote inlandsche figuur, nu gaga, zegt men (beroerte?) Dit boek is vooral sociologisch van belang, ofschoon ook zeer leesbaar geschreven, maar nogal goed besnoeid. Maar voor ik er goed over schrijven kan wil ik Kartini herlezen, en kennis nemen van het leven van Mr. C.Th. van Deventer, twee karakteristieke étappes op denzelfden weg. Dus dat duurt nog wel een dag of tien. Daarna zal ik je een stuk sturen over oudheden hier in de buurt, maar nu gaan wij eerst naar Pekalongan bij Ade T. logeeren, dus dat komt wschl. nà den regent. Ik moet daarvoor ook beschikken over een auto, die ik nu gevonden heb, want Samkalden heeft er een en wil graag mee die beeldjes bekijken. Er is een heele 'roman' aan verbonden, dus het is prachtig voor een stuk, ik bedoel boeiend te maken, niet alleen 'interessant'. Tot zoover dus. Ik snak naar antwoord. Hartelijke groeten

van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Ond. Proempang, 25 maart 1937

aant.

aant.

Ond. Proempang, 25 Maart '37.

Beste Menno,

Ik heb de volstrekte zekerheid dat *de* brief terecht is gekomen, waar ik dacht. Ik schreef Jan er al over, maar over Bandoeng naar hier reizend, heb ik details vernomen. Ik durf die hier gewoon niet meer opschrijven, omdat ik, om ook voor jou precies te zijn, namen zou moeten noemen en wie weet of ook deze brief niet onderwerp van een 'steekproef' wordt. De praatjes van al die troostende post-autoriteiten enz. zijn dus *praatjes*. Maar enfin, het is nu zoo; laat ons er niet verder over treuren. Ik heb zelf een rotgevoel tegenover D., juist om alle reserves, die ik er, vooral met het oog op jou, d.w.z. om jou niet te misleiden, in heb aangebracht; het is mij nu net of ik aanbrengertje gespeeld heb en mijn eigen stoepje schoongewasschen. Van uitgave van het boek is nu natuurlijk geen sprake meer [Bovendien was er toch al geen kans op, dus erg is dit heelemaal niet.], want de andere kant is *volkomen op de hoogte*. (Dit was een inktvlek).

Je philosofische verklaring van mijn tegenzin in 'gewone menschen' las ik met veel belangstelling; al was 't alleen maar om het verschil met de reactie van Jan, die er Justus van Maurik in proeft (in mijn ms.). Nu neem ik aan dat dit ms. dus heel slecht is, veel te lang, onbeduidend, gegeven de kakkerlakken die ervoor 'poseerden',

maar Justus v.M. is het *niet*, om de beteekenis al niet. Maar jij zoekt er te veel achter. Après tout is het een klachtenboek over 30 dagen gedwongen samenzijn met dit soort vee. Maar dat ik een post onder hen aanvaard, zal ook wel moeten. Er is één belangrijk verschil: in het 'leven' kàn je ze een behoorlijk aantal uren per dag ontgaan, op een boot niet, tenzij je vlucht in een broeierige hut. Daarom alleen is Jan's woordspeling 1° deel al niet erg juist, want het zou zijn: de *boot* van herkauwen. Wat het 2° deel aangaat, ik zou de minder juistheid van deel 1 voor lief nemen, als deel 2 juist niet zoo onbeschaamd gejokt was. Jan en het land aan herkauwen? Goeie hemel, dat hebben we tot in zijn poëzie kunnen merken!

Ik begrijp overigens niet waarom je (jullie) absoluut een voortzetting van *Ducroo* wilt zien in dit scheepsjournaal. Het is, àls je 't zoo wilt zien, dan nòg geen herkauwen, maar juist nieuw voer, nieuw vee! Ik zal me nooit aan dit vee wennen, zooals je terecht zegt, nooit opgewekt - begrijpend erover schrijven. Dus zal mijn boek over Indië, als dat nog verschijnt, ook vol van deze reacties staan, bereid je daar maar op voor. Iets anders zou *liegen* zijn. Het eenige wat ik kan doen is: afwisselen met aangenamer zaken. Maar op de *boot* ging dat slecht.

Ik schreef je net een lange brief over mijn 'ambts'-mogelijkheden. Ik wacht ook nu weer af. Op 't oogenblik zitten we (tot begin April) bij Adé Tissing op een rubberonderneming boven Pekalongan, maar van hier ga ik naar Batavia en daar begin ik weer onvermoeid baan-te-jagen. Ik vrees dat ik het Dept. van B.B. niet krijg, ook al om die brief, als die geproduceerd wordt. Toch zou ik tot geen 'verraad' in staat zijn, van het oogenblik af dat ik in zoo'n dienst zou zijn; maar ga dit uitleggen aan de lui die er zich mee bezighouden. Enfin, vroeger of later vind ik toch *iets*; in afwachting werk ik. Ik heb eig. nog geen moment stil gezeten en studeer 10 'javaansche' dingen tegelijk. Die Mult.-historie is een tegenvaller; maar wat mij het meest getroffen heeft is de onaardige manier van reageeren van Jan; zooiets van: weet je niet dat Saks een veel grooter naam heeft dan jij, mannetje? nou en Dié krijgt zijn Mult.-studie niet eens gedrukt, dus stel je er maar niets van voor! - Dat doe ik dan ook op slag. *Niets* meer. Geen enkele zaak wordt zóó gewonnen; dus *niets* inderdaad! Ik wacht af wat Q. antwoordt, zal als het niet met hem lukt, hier in Indië probeeren (bij Kolff of Nix), en als dat ook niet gaat, *jou* het ms. sturen, maar Jan wil ik er in géén geval verder mee lastig vallen. Ook moet ik vóór alles bericht hebben (v/h Mult. museum) over dat dokument.

Binnenkort wordt het porto van luchtpostbrieven 'gelijkgeschakeld' met gewone postprijzen. Dat wordt dan heel wat goedkooper voor ons. Ik schrijf vooreerst niet meer, want er zijn nu wel 3 (of 4) brieven naar je, waar ik nog geen antwoord op heb. Het beste, veel hartelijks 2 × 2, van je

E.

P.S. - Kan je ook nagaan welke *andere* brief van mij is weggeraakt? Wat stond daarin? Ook wat over de N.S.B. hier?

P.S. Wil je ervoor zorgen dat mijn *Scheepsjournaal aangeteekend* terug wordt gestuurd? Hetzij door Jan (wien ik erom schreef), hetzij door jou, als het bij jou ligt? Dank.

Brieven als deze laatste van je hoef je niet aan te teekenen!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

[27 maart 1937]

aant.

Beste Eddy
In *groote* haast een kort briefje. Zoo juist is bij mij geweest Gans, de broer van onzen Gans, die nu bij *Becht* is en met zijn Vondeluitgave geweldig succes boekte. Hij wil nu een *Multatuli uitgave* maken; daarvoor adviseerde ik hem jou te vragen, waarvoor hij alles voelt, mits ik er een inleiding bij schrijf (of ev. Stuiveling, als ik geen tijd heb; voor de objektiviteit moeten het er twee zijn). Hij liet mij doorschemeren, dat voor de bewerking *2 jaar* kan worden uitgetrokken, en voor den bewerker alleen ca. ƒ *2000*. Voel je er in beginsel voor? Het moet een standaarduitgave worden, met *noten*, tekstcritisch, maar geen geleerden-editie.
Van de brief van Multatuli aan Duymaer v. Twist, dien ik opgevischt heb, maak ik dezer dagen afschrift, dat ik je zend. *Maar antwoord omgaand op dit idee*. Voorloopig *strikt onder de roos*!
in vliegende haast je
Menno

Over al het andere nader.
Becht is door en door *soliede*, deze Gans *zeer* geschikt.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Ond. Proempang, [29 maart 1937]

aant.

aant.

Proempang, 29 Maart.

Beste Menno,
- De zaak is opgelost, Q. biedt f150. Ik heb 't aangenomen (hoewel ik bij Kolff hier een goede kans maakte) om van ’t gezeur af te zijn. Ook omdat ik Jan - zonder gegriefdheid nu - kon schrijven geen moeite meer te doen. En let wel: hij *had* nog niets hoeven te doen; ik had hem geschreven dat ik in ieder geval eerst ’t antw. v. Q. wou afwachten, dat ik het ms. eerst zou sturen als het met Q niet ging, en dat hij er *dan* maar mee moest leuren. Ik hoop nu maar dat zijn pogingen bij andere uitgevers niet achteraf de zaak met Q. toch weer verpest zullen hebben. Een rare wereldwijsheid toch, die van Jan! Hij ‘zet me neer’ met den grooten naam van Saks, opdat ik me toch vooral niet te veel zal verbeelden, en betoont deze ongevraagde haast! Pure goeiigheid? maar vreemd.
Achteraf voel ik mij, nu ik die f150 heb aangenomen, allesbehalve prettig. Dat ik dit als een gave des hemels schijn te moeten bejubelen, dat mijn vrienden mij dat voorhouden, - deze *fooi* voor twee maanden ingespannen werk, exclusief hièraan, ik voel 't tenslotte alleen als beneden mijn waarde. En dat een prol als De Lang mij mijn leven lang voor klerk zal aanzien – ik weet wel dat het eig. heel eervol is, maar het troost me toch maar matig.

Heb ik je al bedankt voor de foto's? Anders nu (en voor Pée, die hier arriveerde, maar *zonder* Freud! – Dit voor de administratie.) Met de foto van jou en Henny en van jou met den generaal ben ik echt blij. Denk erom: ik *reken* erop dat je den generaal compleet laat 'restaureeren', de kosten zijn voor die buitenzorgsche firma. Produceer dus een nota ervoor (Die nota moet van een echte firma zijn, aan jou dus.), hoe gauwer hoe liever. Je mag wel tot f10. gaan!

Ik doe mijn best, maar ben al het optimisme kwijt waarmee ik je een paar dagen geleden nog schreef over mijn 'mogelijkheden' in dit land (brief aan Rudie gezonden). Ik geloof nu dat het *voortdurend* zal neerkomen op veel gelul, veel gefrunnik, een theater van bedrijvigheid van alle kanten, voor tenslotte een scheeve positie, waar ik ieder oogenblik weer uit kan liggen, door eigen drang of door een kleine intrige van de menschen die ik tòch altijd als mijn vijanden zal blijven zien. – Ik ben al deze dagen geobsedeerd door 't idee van de kampoeng. Als ik Bep en 't kind niet had, ik geloof dat ik het (bewust of onbewust) daarop aan zou sturen. Een goed kampoenghuis kost f25., meubels ervoor ook f25. Neem aan dat ik me betrekkelijk luxueus zou installeeren voor f100! Wat ik daarna noodig zou hebben is f25 's maands om van te leven. Dat kan zelfs ik met de een of andere freelancerij nog wel verdienen, en daarmee zou ik, op kampoeng-peil, *vrij man* zijn; dan hoefde ik zelfs mijn vrienden niet meer te emmerdeeren. En ik zou tot iedere ambtenaar, officier, thee- of rubberprol, uitgever en Ennesbéjer kunnen zeggen: Verrek! – ik zou daarmee weer de luxe en het recht hebben om iedereen die in mijn radius kwam zonder me te bevallen, aan het verstand te brengen dàt hij me niet beviel, waarom niet, en waarom hij me plezier zou doen met op te duvelen als een scheet.

Ik wil zoo gauw mogelijk mijn *Scheepsjournaal* terug hebben. Ik ben er zeker van dat daar nog allerlei dingen 'in' zitten, als het werkelijk al zoo slecht is als jullie beweren. Terwijl ik het in het net overschreef (redigeerde) kon ik de *haat* voelen die ik tegen al dat vee had; ik laat me niet door Jan wijsmaken dat het resultaat alleen maar 'mak en pruttelig' is en 'Justus van Maurik uit z'n humeur'; ik wil het overlezen, met jullie waarschuwingen voor oogen, voor ik dat geloof.

O ja, ik las nu in een *N.R.C.* die 2 anonieme Multatuli-stukken (je bedoelt toch een stuk over M. in zijn geheel boven, en een feuilleton over M. als tooneelschrijver als feuilleton beneden?). Je bent krankjorem als je die stukjes erg vindt. Het is effen een plat nageschrijf van anderen; je kunt deze anonymus zelfs als 'dwerg' niet tot punt van uitgang nemen, omdat zijn stuk *lief* is, vergeleken bij andere! Lees (of kijk door): *Lebak en de Max Havelaar* van De Kock, of, in de jaargang 1927 van *Groot Nederland*, de serie stukken genaamd *Lebak* door Jan's groote heer Saks – deze laatste bovendien meer-dan-overtuigend voor de hypocriete *boerenverneukerij* van de z.g. objectieve, historische, hartstochtlooze stijl – en schrijf dàn! Ik vind dat je jezelf en je lezers deze moeite verschuldigd bent; al zou je *daarna* niet anders reageeren dan op dat brave krantenstukje (wat ik serieus betwijfel). – Ik wacht nu alleen nog maar op dat dokument of inlichtingen uit het Mult.-museum, dan zal ik met vreugde mijn ms. zien vertrekken. Ik ben een ondervinding rijker door deze ms.-affaire, dat verzeker ik je!

Enfin, laat ons elkaar recht hartelijk groeten
en geloof me steeds je E.

P.S. Daarnet een nieuwe briefk. v. Jan. Hij schrijft dat jij hem gezegd had dat Kolff mijn Mult. ging uitgeven. Ik begrijp er *niets* meer van.

Origineel: particuliere collectie

E. du Perron
aan

Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 2 april 1937

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 2 April 1937.

Beste Menno,

Ik antwoord omgaand op je spoedbrief. Natuurlijk voel ik *enthousiast* voor het idee! Ook moreel zou het zoo'n overwinning zijn om Multatuli op deze manier te brengen, precies op de plaats die hem toekomt: als onze grootste prozaschrijver naast den eeuwigen Vondel.

Ik ben bereid de editie te maken zooals men die wil, en heb ook hier in Indië vrijwel alle faciliteiten. (Met een enkel ding, dat alleen in Holland op te zoeken is, zouden jij, Rudie, Fredje, mij kunnen helpen.)

Op 't oogenblik denk ik: een editie als de oeuvres complètes van Gide zou prachtig zijn. Dus met telkens al de brieven over een bepaald boek, achterin dat boek (het deeltje brieven over het ontstaan van den *Havelaar* bv. achter het deel *Max Havelaar* enz. Die brieven beslaan niet zooveel blzn. als oppervlakkig wel lijkt!) - De noten kan ik net zo geleerd en ongeleerd maken als men dat verlangt. Als men precies dezelfde uitgave als voor Vondel wil, laat men mij dan een deel van die uitgave zenden als model.

Moeten er ook portretten bij? Ik kan hier in Indië wschl. eenige ongepubliceerde portretten opsporen, bv. dat van den resident v. Bantam C.P. Brest van Kempen (Slijmering uit *Havelaar*!) en van den controleur Langeveldt van Hemert (*Verbrugge*).

Voor de inleiding is Stuiveling misschien beter dan jij (voor 't publiek). *Ik* heb natuurlijk liever jou. [Maar misschien is jouw boekje voor de *Vr. Bladen* de beste inleiding die men zich hiervoor denken kan. Wil men een meer ‘encyclopaedische’ noot, dan kan ik mij geen beter boekje denken dan dat van Mevr. Van den Bergh van Eysinga-Elias. Of moet het ‘socialistisch?’] Met dat al: zeg aan den heer Gans dat ik nu dat boek over Mult. af heb, dat 't het *compleetste* is over hem tot 1857, dus tot hij, na de Lebak-zaak, Indië verlaat. Mijn bedoeling is: een 2^{e} deel te schrijven over ‘Multatuli den schrijver,’ als dit boek succes heeft. Is dit boek intusschen niet de beste inleiding? Ik bedoel: als Becht dit boek neemt inpl. van Querido (daar deze laatste zoo weinig enthousiast is kom ik misschien nog van hem af) en mij het 2^{e} deel laat maken, dan wordt de Mult. editie zooveel deelen + 2 dln. biografie vooraf, wat misschien het allerbeste is, als het budget zooiets toelaat.

Of wil men alleen de werken en niet de brieven erbij? Laat Gans mij dit alles precies opgeven, als het zoover komt, en ook wat ik per maand of per deel voor het werk krijg. Bovenal moet ik weten wat de tekst-kritische noten precies moeten zijn. Men kan dit omslachtig en ‘geleerd’ aanpakken, maar ook vlot en kort. Moeten de varianten er overal bij? Of kiest men één tekst? Bv. voor de *Max Havelaar* de tekst van 1875 (die van de geïll. editie van Meulenhoff), die beter is dan de laatste revisie (die van de Garmond-ed.)

Je weet niet hoe dit plan mij toelacht - als er nu maar wat van komt! De kop-uitgave is alleen nog maar bruin-gevlekt te krijgen, de Garmond-ed. knettert van de drukfouten. Als men ditmaal met portretten enz. mag werken en niet op rotpapier, kan het *de* editie worden voor de eeuwigheid. (die van Vondel; de eeuwigheid bedoel ik.) En waarom ook niet? Als Vondel de plaats van Racine voor ons inneemt, dan is Multatuli toch zeker onze Victor Hugo. (Ik laat buiten beschouwing dat Racine zoo superieur aan Vondel is als Multatuli aan Hugo, voor mijn smaak althans.)

Ik ben verder ontzettend benieuwd naar den tekst van dien brief aan D.v. Twist, waar mijn heele boek op wacht. Ik hoop dat je hem al lang verzonden hebt (per vliegpost!) als je dezen ontvangt.

Dank voor de snelle hint en laat mij spoedig meer hooren. Misschien wordt deze editie voor een tijdje *de* oplossing van mijn bestaan hier.

Hartelijke groeten van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 4 april 1937

aant.

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 3 April '37

Beste Menno,

Gisteren schreef ik aan Vestdijk en Jan Greshoff: aan den laatsten om allerlei boeken die ik hebben wou en die ik, zoonoodig, dan ook wel wil bespreken voor *Gr. Ned.* O.a. het boek van Besselaar, door jou besproken, dat zoowel Bep als mij aantrekt, en *Aanslag* van Blijstra, waarvan ik graag een bespr. door jou zou lezen. Ik wou er ook nog bij hebben: *Onpersoonlijke Herinneringen* van Frans Coenen en het *Vrije Bl.*-cahier van Hendrik de Vries (poëzie en teekeningen).

Kan jij mij daaraan helpen? Ik raak anders wel erg ten achter hier, met mijn uitzicht op de Salak.

O ja, Freud is aangekomen! Dank!

Nog iets: het boekje van de Radio-Volksuniversiteit, met de stukken van Vestdijk en jou, voor *mijn* gevoel (maar ik sta er zelf - per moio! - zóó vleiend in afgebeeld, dat mijn gevoel hier bepaald alleen maar smoelhouden mag) allebei even voortreffelijk. De heer Defresne zal moeten opmerken dat Vestdijk (net als ik indertijd in de *Sammlung* van Klausje) den belangrijken dichter Buning vergat; maar hij *noemt* Gossaert, Bloem, Van Eyck zelfs en Jan Prins. O, o! het vergrijp is hier manifest. Met-dat-al, wil je me *alsjeblieft*, desnoods voor mijn rekening en dus door H. Mayer, een stuk of 10 van deze radio-boekjes laten sturen, zoo gauw mogelijk? Als ze tenminste niet duurder zijn dan een kwartje per stuk of zoo; anders maar een halfdozijn. Ik word hier telkens aangeklampt door producten van halfbeschaving of zich ten-achter-geraakt-voelende eens-beschaafden die weten willen wat ze moeten ‘kennen’ van de nieuwe nederl. literatuur; onder dezen wil ik dan uitdeeling houden van dit boekje, dat is de beste, goedkoopste en vlugste manier. Je wordt hier in Indië veel gelezen, veel geciteerd, - zoo o.a. laatst in het *Batav. Nwsblad* een stuk over polemiek naar aanl. van Alex. Cohen, - een artikel van je dat ik nog niet in zijn geheel ontving. (*Zij* krijgen de krant blijkbaar per luchtpost.)

Ik ben bezig, met Groeneveldt (over wien ik je in vorige brieven al schreef en die het *beste* type is van den ‘gebildeten’ Indischman) om een tournée van lezingen voor de Kunstkring hier te arrangeeren voor Henny; het groote probleem is alleen: zullen ze ook de reis willen betalen? Tenslotte, Henny is geen pianovirtuoos.

Nog al meer verlangens: Bep vraagt of je ons niet aan een papier kan helpen dat we correspondent van *het Vad.* zijn (allebei), omdat ons dat hier 25% reductie kan geven op alle treinreizen. [Het kan *één* kaart zijn, maar onze beide namen moeten erop.] Met het oog op Bali, dat we nog steeds moeten bezoeken...

Nauwelijks was mijn brief over het Multatuli-plan weg of je art. over de Vondel-uitgave kwam natuurlijk hier binnen, zoodat ik nu weet dat het een volksuitgave in één deel is. Dit bekoelt mijn enthousiasme aanmerkelijk, want een Multatuli in 2 kolommen en compleet in 1 deel lijkt me, eerlijk gezegd, een onding; maar voor 't geld zeg ik niet neen. Kan je die heeren echter niet bewegen de Multatuli anders op te vatten, bv. in 6 dikke deelen? Dan kan hij ook goed worden gedrukt, waar de meeste behoefte aan is, want de Garmond-editie is toch eig. erbarmelijk in dat opzicht.

Bijv.

deel 1: Max Havelaar-Minnebrieven-Vrije Arbeid-Nog eens Vrije Arbeid-Verspreide Stukken (voor zoover in verband staand met de Havelaar, d.i. bijna alles); dus een 'koloniaal' deel.

deel 2: Ideën I en II; Pruisen en Nederland.

deel 3: Ideën III en IV.

deel 4: Specialiteiten; Ideën V. (of als men 't *absoluut* chronologisch wil, dan *hierbij* de 2e brochure over Vrije Arbeid).

deel 5: Millioenen - studiën.

deel 6: Ideën VI en VII.

Later meer. Hartelijke groeten en dank!

Je

E.

4 April.

Ik was met deze brief klaar, toen je aanget. zending kwam met *het* dokument. Ik ben er bizonder blij, heel hartelijk dank! Ongeveer 1/3 ontbreekt. D.w.z., aangenomen dat het heele dokument 11 blzn. groot is (dat is het in mijn hs.) dan hebben we

8 blzn... hs. Multatuli (breekt af)
3 blzn. afschrift van dien klerk (?)
1 blzij Multatuli (slot).

Maar voor zoover men de 2 lezingen heeft, dus 8 blzn. lang, zijn de verschillen maar heel gering. Ik stuur jouw copy - waarnaar ik mijn tekst nu wijzigde - naar Guido D.D. en vraag hem of hij het Multatuli-museum niet een afschrift wil sturen van zijn *compleet* afschrift, mèt al de fouten (die soms bij het hottentotsche af zijn). Misschien doet hij het.

Deze brief moet nu weg. Wat dat andere aangaat, ik schreef ook jou daarover. Er is absolute zekerheid; ik zal een manier bedenken om je die precies te geven. Het is maar één feit, maar afdoend. Maar... je moet beloven niets te doen, omdat iedere klap die je uitdeelt in laatste instantie toch terugvalt op je weet wel. Als het mij betrof zou ik zelf lawaai maken; dat wou ik trouwens toch al doen, maar het zou misselijk zijn tegenover dengeen die verreweg het meest blijft geëxposeerd. Wij kunnen beter afwachten wat de *beslissing* zal zijn.

Later nog meer. Nogmaals hartelijk dank voor al de moeite! Je
E.

De 3 blzn. die ontbreken zijn heelemaal in dezelfde stijl, voegen er niet veel aan toe. Maar het heele slot van de *Havelaar* staat er al in (in klad).

Geef mij vooral alle kosten op die deze Multatuli-historie met zich meebrengen. Ik noteer om te beginnen 1 ½ gulden voor luchtpost. En dat portret?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak
Tjitjoeroeg, 6 april 1937

aant.

Tjitj. 6 April.

In haast

Beste Menno,

Hierbij de gevraagde ‘gegevens’. Een mijnheer [ik had de naam hier gezet, maar op raad v. Bep (die zegt dat jij daar toch niets aan hebt) snijd ik hem weer weg] hoofdinspekteur of commissaris van politie te Bandoeng heeft D.D. bij zich laten komen en hem gevraagd: ‘wou u uw boek in Holland laten uitgeven?’ Bij die gelegenheid is gebleken dat de politie van het plan wist. *Hoe*, hebben ze niet gezegd natuurlijk. Maar aangezien *ik* er met *niemand* over gesproken heb, ligt de gevolgtrekking voor de hand. DD. kreeg den indruk dat de politieman volkomen beslagen op 't ijs was gekomen; hij zei: ‘Doet u het *niet*! Ze hebben u nu uw onderwijsbevoegdheid afgenomen, maar als u dat doet, dan sluiten ze de school zeker.’

Voilà. Het is een waarschuwing, die misschien nog sympathiek voor den waarschuwer moet worden opgevat.

In ieder geval was ik blij dat *ik* DD. ook gewaarschuwd had (en hem niet, zooals jij wilde, ‘noodeloos verontrust’ meende te hebben daarmee), want als hem dit zoo op het lijf gevallen was zonder voorafg. wsching van mijzelf, zou hij hebben kunnen denken dat ik ‘agent provocateur’ heb gespeeld. Wat wist hij tenslotte van mij af?

Je voelt dat je nu geen ruchtbaarheid kan geven. [Om dat werkelijk *goed* te doen zou je bovendien meer feiten moeten hebben.] Doe je dat, dan is de weerklank hier doodeenvoudig: die politieman krijgt een standje, en hij, en de heele zwik, neemt wraak op DD. Deze heeft werkelijk niet nòg een klap noodig! Op 't oogenblik heeft hij zijn memorie van revisie ingediend aan 't Hof. Op de uitslag wordt gewacht. Van herdruk van 't boek is natuurlijk *geen sprake meer*. Niemand rekent er meer op dat het Hof de vorige uitspraak te niet zal doen. De Gouverneur van West-Java heeft DD. zijn onderwijsbevoegdheid afgenomen. Als dit alles van kracht blijft, dan kunnen ze nog maar één ding doen: de school sluiten. Dan staat hij op straat.

Ik reken er dus op dat je *niets* doet, en dat je ditmaal *deze* brief *verscheurt*; dat je den inhoud ervan niet aan Jan schrijft, maar afwacht dat je hem eens ziet om hem die te vertellen. Vooral geen namen op papier. Schrijf mij er ook alleen over in

criptische taal. Want aanget. brieven geven zekere garantie voor bezorging, *niet tegen openstoomen*. Hartelijk groeten van je
E.

Van belang: Vraag Jan mij zoo gauw mogelijk *Scheepsjournaal* te zenden en een *dubbele* proef van *Waarom Indië*. Ik wil er iets anders mee maken dat heel goed worden kan.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 9 april 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 9 April '37

Beste Eddy

Zoojuist je brief over de quaestie Multatuli. Het doet me pleizier, dat je het voorstel van Gans zoo enthousiast begroet; eerlijk gezegd, ik had dat ook verwacht, en het Gans voorspeld. Ik geef nu de zaak verder door aan Gans (zijn privéadres is, voor alle eventualiteiten, Roerstraat 67 huis, *Amsterdam*); je kunt dus afwachten, tot hij je nader schrijft, tenzij je er de voorkeur aan geeft, dadelijk al contact met hem te zoeken. Ik hoop ook van harte, dat het plan doorgaat, maar heb den stelligen indruk, dat het Gans ernst was er aan te beginnen en dat hij alleen maar naar den geschikten man zocht. Dit werk is precies wat jij uitstekend zult doen. Over de details moet je je verder met hem verstaan. Zulk een editie is natuurlijk iets, dat zeer precies wordt berekend, ook wat den omvang betreft. Maar in ieder geval wil hij de *complete* werken geven, en de *Ideën* naar de onderwerpen gerangschikt, wat mij ook een zeer groot voordeel voor den lezer lijkt. - De inleiding zal hoogstwaarschijnlijk niet al te veel plaats kunnen beslaan. Gans wil graag, dat ik (en niet Stuiveling) die inleiding maak, maar ik aarzel nog, hoe graag ik ook (al was het louter om de symboliek) ja zou zeggen voor de definitieve Multatuli-editie van ons beiden. Maar vooreerst heb ik niet, zooals jij, mijn geheelen tijd disponibel, en vervolgens zou dit stuk voor alles ook *historisch-documentair* moeten zijn. Het essay van 2 vel, dat dezer dagen in de *Vrije Bladen* verschijnt (15 April), is hoogstens als basis daarvoor te gebruiken, want het is alleen een zuiver persoonlijke waardebepaling van Multatuli voor *mij*; daarom ook anders van toon dan die inleiding zou vergen. Maar toch schrijf ik nu aan Gans, dat ik het aanbod in beraad houd. Deze gelegenheid komt nooit weer terug, en aan mijn roman begin ik toch het eerste halfjaar nog niet. Bovendien is Stuiveling, met al zijn qualiteiten als literatuur-historicus, verre van een Multatuliaan, getuige zijn boekje over Tachtig. En een ander die in aanmerking zou kunnen komen, weet ik niet. Jij?

Je zult mijn copie van den brief van 1856 inmiddels ontvangen hebben. Ik zond die *aangeteekend*. Schrijf mij er vooral uitvoerig over, want het geval interesseert mij erg, ook al, omdat er in dit manuscript een duidelijke lacune was. Heeft de copiïst die ook in zijn tekst? Je kunt in ieder geval, om als ‘uitgever’ gedekt te zijn, in je

boek vermelden, dat je den brief volgens mijn afschrift geeft. Dat Multatuli-museum wordt beheerd door een heel geschikt man, die echter over geld noch tijd beschikt om den boel behoorlijk in orde te houden. - Van mijn Multatuli-essay wordt een kleine genummerde oplaag extra gemaakt, waarvan ik je dadelijk na verschijnen een exemplaar zal toezenden. Ik heb nu (hoewel ik de tekst van De Kock ken), toch vastgehouden aan Dominicus, alias den anonymus in de *N.R.C.*, omdat zijn stuk het meest *recente* is, en als zoodanig de meeste bewijskracht heeft voor de situatie *nu*. En lief vond ik deze kletspraat nu ook niet bepaald; eerder ontzaglijk stom en verwaand, qua talis zeer karakteristiek voor zekere hollandsche mentaliteit.

Ik heb expres met antwoorden gewacht, tot ik je reactie op het Multatuli-voorstel had, want ik was langzamerhand ietwat de kluts kwijt wat betreft je situatie in Indië. De eene keer schrijf je 'himmelhoch jauchzend', een paar dagen later 'zum Tode betrübt'; het is lastig daarop te reageeren, wanneer je weet, dat er een ruimte van een week tusschen verzenden en ontvangen is. De bewerking van deze editie zou je in ieder geval voor een heelen tijd de noodige rust kunnen geven, dunkt me.

Over het *Scheepsjournaal* nu maar niet meer. Herlees het en zie dan nog eens, wat je van onze critiek kunt accepteeren. Ik heb den indruk, dat je niet geheel vrij was van onbillijke verbittering jegens Jan, toen je op zijn critiek reageerde. Dat hij zelf van tijd tot tijd 'herkauwt', is toch geen reden om aan te nemen, dat jij het, in andere dimensies, bij deze gelegenheid *niet* zou hebben gedaan! Maar Schwamm drüber. Ik heb het manuscript aan Marsman gegeven, die nu in Zwitserland zit, en zal hem schrijven, omgaand voor aangeteekende terugzending zorg te dragen. - Ook je houding tegenover Saks lijkt me overdreven. De man heeft inderdaad eenige zeer vervelende, maar m.i. zeer fatsoenlijke stukken over de Lebak-zaak geschreven, die verre beneden zijn vroegere geschriften blijven wat toon en argumentatie betreft, maar die ik absoluut niet verachtelijk of zelfs maar bekrompen vind. Ik geloof niet, dat hij *het* boek over Multatuli zal schrijven (zeker niet!), maar zijn soort van nuchterheid en 'objectiviteit' vind ik niet onaangenaam, in dit verband.

Ik las dezer dagen met stijgende verrukking *Questions* van *Ramuz*, een auteur van wien ik weinig kende, en wat ik kende vond ik matig. Dit boekje (in de serie *les Ecrits* verschenen) is als geknipt voor ook jou om zijn heerlijken onafhankelijken toon en zijn onbetwistbare intelligentie. Ik stel het *boven La jeunesse d'un Clerc*, vooral om den man die erachter zit en dien ik in hoogen mate symphatiek vind. - Ken je verder de opera (= werken, geen *Tannhäuser*) van *Alexander Cohen*? Ik las toevallig een boek van dien 73-jarigen grijsaard, dat me best beviel, al is er een kant van 'lawaai' in, die ik minder goûteer. Je zult mijn artikel in *Het Vad*. over hem nu wel ontvangen en gelezen hebben. Hij is nu dolblij, zooals ik uit een briefje van hem merk, dat eindelijk eens iemand op 'onhollandsche' wijze over hem geschreven heeft. Hij is overigens sterk verfranscht, leeft in Toulon. *(Mijn Zondagsartikelen bereiken je toch geregeld?)*

Ik heb verduiveld veel pleizier gehad over dat stuk van den heer in het *Nieuws van den Dag*. De wijze, waarop deze man zich Huizinga heeft eigengemaakt, is exemplarisch, want ik kreeg een ongeveer gelijkluidend schrijven van een soortgelijk persoon, die tevens zijn abonnement beeindigde. Deze lieden schijnen idealistische zelfverneukerij voor het hoogste te houden, dat er bestaat, en 'realisme' stellen zij platweg gelijk met fascistische ploertigheid. Ik hoop, dat mijn boek aan *die* stompzinnige legende nu eindelijk eens een eind zal maken, al betwijfel ik het, omdat het vooroordeel hier een heel 'geestesleven' in stand houdt.

Wij bevinden ons hier verder best, al is het gedreun van de Spaansche quaestie een voortdurende onrust, en het geschreeuw van Degrelle en Mussert nu weer zeer actueel. Overmorgen valt de slag in Brussel, die ook voor de verkiezingen hier op 26 Mei van het grootste belang is. Een goede mop: het meer dan levensgroote foetensmoel van Mussert is hier op alle reclamezuilen aangeplakt met het onderschrift: 'Zonder dezen man heeft Nederland geen toekomst meer.' Een dag

later was overal de *z* van ‘zonder’ met wit overplakt! Tableau. Maar helaas hebben deze ressentimentsgieren geen gevoel voor humor...

Ant heeft hier een tuin aangelegd, die er wezen mag. Mijn kamer is nog steeds lawaai-vrij, zoodat ik het beste hoop voor de toekomst.

Tot spoedig nader. Ik schrijf dus vandaag nog aan Gans en zal hem zeggen, dat jij op bericht van hem rekent.

Veel hartelijks 2 × 2 en de hand van
je
Menno

Het adres van Marsman is: Reichensteiner str. *1, Arlesheim* bei Basel (Schweiz)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 14 april 1937

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 14 April.

Beste Menno,

Querido is gek, of een zoo ongehoorde ijdeltuit, dat het roerend wordt. Ik zond hem mijn Multatuli-ms. nu eergister; en vandaag, daar krijg ik me een brief: hij is gansch verbluft dat ik hem niet op mijn bloote knieën bedankt heb voor zijn ƒ 150. Ik stuur je hierbij brief en antwoord (je kan ze ook naar Jan doorsturen, als ik ze maar terugkrijg.)

Ik wou je nu vragen: kan je niet aan Gans of Becht zelf vragen of ze toch niet dat boek willen hebben? Als Q. zijn ƒ 150. terug krijgt en nog niet met zetten begonnen is *(het ms. krijgt hij pas tegen 15 Mei)*, dan kan *hij er nog van af*. Het zou voor mij al zoo'n satisfaktie zijn als ik hem dat schrijven kon. Hij acht zich mijn weldoener, geloof ik!

Van Jan hoorde ik dat allerlei ‘abonné's, medewerkers en boekhandelaars zich voortdurend geprikkeld toonen door mijn *blocnotes* en vragen of daar niet mee kan worden opgehouden.’ Wat herkent men hieraan weer het hollandsche tuig, dat *vee*. Is 't omdat ze 't zoo slecht en onbeduidend vinden? Geloof maar van niet; als 't slecht en onbeduidend *was*, als 't van Jo Kuller was of Jan Walch, dan vonden ze 't best, dan zou 't jaren mogen doorgaan. Nu ‘prikkelt’ het ze, God zij dank. Het spijt me dat ik niet meer heb dan tot eind van dit jaar; tenzij de redactie van *G.N.* indische blocnotes wil. *Ik* ben bereid mijn ‘ambtelijke positie’ - als ik zooiets krijg - daar eventueel aan te wagen, maar ik vrees dat het voor *G.N.* tenslotte verkeerd is. Hoewel ik menschen sprak (hier, godbeter't!) die die blocnotes verslinden. Mèt de kroniek van Romein overigens; en ik verdenk er Romein van dat hij behoorde tot de ‘geprikkelde medewerkers’. Ik heb er Jan naar gevraagd.

Van al die ‘baantjes’ verder geen bericht. Alles ‘hangt’. Ik ga morgen weer voor 2 dagen naar Batavia, spreek dan Ritman weer. Ook *hij* wil mij ‘dolgraag’ een rubriek geven, maar o, de moeilijkheid nu om die zoo neutraal te houden dat *zijn* kudde niet wordt ‘geprikkeld’. Eenvoudig je meening zeggen, is wel het ergste wat voor vee bestaat. Je mag wel, maar dan met veel opsmuk, in een *opstel*. Dan lijkt het ook serieus. Ik vind de opstellen van Romein schoolmeesterig en stompzinnig vervelend

(ik vond dat al in Europa, lang vóór ik hem ‘verdacht’). Maar ik heb me nooit zoo geprikkeld gevoeld, dat ik gevraagd heb ze te stoppen. Juist omdat het après tout, ook een meening was. Ik schrijf spoedig beter. Dit in haast. Ik krijg ook nog antwoord op vele punten van je, geloof ik.

Tot nader. Hartelijk je

E.

Van Jany kreeg ik bericht dat de indologische studenten na mijn brief van de opvoering van *Coen* hebben afgezien. Mooi zoo. Eén van hen - zekere Versluys - had Jany nog gevraagd hem te ontvangen omdat hij hem nog eens wou uitleggen waarom ze het zoo noodig vonden om Coen te castreeren op z'n indologisch, maar Jany heeft geantwoord dat het niet noodig was.

Ik zend je gelijk hiermee een brochure, op Bandoeng verschenen, van een renegaat-Ennesbejer. Ik weet absoluut niet wat het ding waard is, heb't zelf nog niet ingekeken (ik heb hier 2 exx.) maar misschien is 't iets voor *Waakzaamheid*.

Intusschen, van die brochures van *Waakzaamheid* die ons ‘automatisch’ zouden worden toegestuurd (in 2 exx.) zie ik nog niets. Toch schijnen er in Holland al verscheidene verschenen te zijn. Ook de man v/h Mult. museum zweeg, over de portretten. Wil je hem niet nog wat aanporren? Wat heeft hij eig. gezegd? Dat het ging of dat het niet, (moeilijk), ging?

Ik bedenk of ik je wat van hier heb te vertellen, wat feitelijks bedoel ik. Neen. Bep is over 't algemeen slap, gaat Zaterdag a.s. te Batavia voor de radio lezen over *Le Rouge et le Noir*. Ik heb een soortement ennesbejer-bewonderaar die voortdurend met me wil harrewarren, de man heet Jansen; maar het is een *Dr.* Jansen, die bij de Thesaurie werkt. En hij bewondert ook den journalist Zentgraaff, dus zijn bewondering is van een billijk soort.

Menschen, hier? D.D. is nog steeds de eenige. Ik zou willen zeggen: verreweg de eenige!

Als ik zoo'n ouwehoer word in mijn schrijverij, zou ik er dan maar niet mee uitscheiden? Voor het plezier van het uitgeven hoef ik het bepaald niet te doen, getuige de nieuwe Querido-affaire.

Bep zendt gelijk hiermee weer een stuk; ik zend er een over een week, denk ik.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 17 april 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 17 April 1937.

Beste Menno,

Dank voor brief en artikelen (die ik inderdaad nog geregeld krijg.) Nà je brief eerst het stuk over Cohen, Alexander, waarvan ik echter een stuk overgenomen zag - al veel eerder - in het *Bat. Nwsbl.* Ik miste daarin meesmuilend mijn eigen naampje

onder de schelders; maar enfin, Robbers heeft me nu net zoo ruim bedacht, je kan niet alles hebben. Is deze Cohen zoo'n aardige man, ja? Je kunt best gelijk hebben; ik las indertijd een boek van hem bij de W.B. uitgekomen, meen ik, en vond het een geborneerde lawaaimaker, een soort Clément Vautel wat 'ziel en geest' betreft, maar dan epigoon van Multatuli erbij, wat altijd een zekere allure verleent. Overigens, als je Cohen nu al zoo apprecieert, moet je 't misschien toch maar eens probeeren met de geschriften van dien anderen Multatuli-epigoon en journalistieke avonturier Karel Wybrands alias Diederik Baltzerdt. Cohen was, meen ik, met hem bevriend en zij waardeerden elkaar over en weer zeer om hun martiale geborneerdheid; later zullen ze wel poep hebben gekregen, maar dat is in de waardeering van dit soort geestverwanten een fatale bekroning. Ik zal je eens wat Diederik Baltzerdts zenden, als ik die op boekenstalletjes hier kan opvisschen; sommige indische journalisten vinden het nog het 'denderendste' wat hun vak hier heeft opgeleverd. - Op je lijst van fransche polemisten vergat je Léon Bloy, het grootste scheldgenie na Tailhade. (Dit voor 't geval je het stuk overdrukt, dat in zijn algemeene beschouwingen voortreffelijk is.)

Wat je van Saks schrijft, na wat je van Dominicus vindt, is mij een raadsel. Je vindt D. verwaten tegenover Multatuli, terwijl hij niets doet dan De Kock en Saks *napraten*. Saks daarentegen, die beter moest weten (noblesse oblige, etc.), is 10 × meer *verwaten* in zijn schijnheilige waarheidslievende lultoon, tegenover Multatuli, dan Dominicus; de laatste heeft een stom stukje bijeengeschreven voor 100 stuiver 'ter herdenking'; de eerste heeft uit eigen ijver en ongevraagd (en godbeter't *na* De Kock, en met veel waardeering voor De Kock!) een heele 'studie' afgeleverd. Als je de hondsch-verwaten toon van Saks tegenover Multatuli waardeeren kunt, begrijp ik er *niets* van. De man is tot niet één genereuze opmerking in staat, behandelt Dekker doorloopend als de bekende theatrale zenuwpatient die't alleen maar niet helpen kan als hij zoo loog; en dat vind je 'niet eens bekrompen'? Wonderlijk. Ik kan me niet dik maken over den krullejongen Dominicus, maar Saks vind ik tegenover Multatuli om tegen te pissen. Liever misschien nog een werkelijke vijand, zelfs van een zoo laag soort als De Kock, dan een dergelijk z.g. objectief nakaarter die alle laster met welwillendheid mee in zijn 'objectiefheid', opneemt. Maar enfin, het appeltje dat ik met dezen Saks te schillen heb - *hij* leeft goddank nog! - vindt men in mijn boek. Ik vind den man óók 'scherpzinnig', maar tegenover Multatuli is het een verwaten spekburger en, *na* de Kock, iets bepaald laaghartigs, - wat natuurlijk best samen gaat.

Nu Gans. Ik wacht liever op bericht van hèm, dat lijkt mij juister. Ik moet ook nog weten in hoeveel deelen die uitgave zal zijn. De Vondel-editie zag ik nu: voor verzen gaat dat, voor proza lijkt me een uitgave in 2 kolom en met een zoo kleine letter een moord. Als dat ònze definitieve Multatuli-editie moet worden - ach, arme wij dan! Ik zal 't dan nòg doen, al was 't maar om de duiten, maar mijn enthousiasme is dan wel weg.

Verder zeg je dat Gans graag de *Ideën* naar het onderwerp gerangschikt zou zien, en dat jou dit voor den gewonen lezer ook best lijkt. Mij allerminst; ik vind zoo'n bij-elkaar-zetterij van ideeën, die al geen ideeën zijn, absoluut verkeerd, en in het geval Multatuli dubbel verkeerd en onmultatuliaansch. Op deze manier komen alle herhalingen, koppige uitweidingen en vervelende kanten van M. 10 × meer uit. Daarbij zegt hij voortdurend: 'ik spring van den hak op den tak', 'ik meng alles dooreen', enz., wat hierin dan verloren zou gaan - of neen, dat juist niet, want daarvoor zou je *in* de ideeën moeten gaan snijden en plakken, maar je zou een *probeersel van correctie* daarvan hebben, op een erg naïef-schoolmeesterachtige manier. Neem verder een voorbeeld: de *Note-books* van Samuel Butler. Het eene is naar onderwerp gerangschikt, het andere (latere) niet. Het eene is onleesbaar vervelend, het andere boeiend. Ik zou zoo'n indeeling begrijpen bij iemand die werkelijk ideeën of aphorismen geschreven had en verzuimd had dit werk zelf te

doen, maar bij Multatuli zou het werkelijk een ramp zijn. Ander argument: in de ontwikkelingsgang van Multatuli, om zijn steeds bitterder en zuurder worden te begrijpen, enz., is een chronologische volgorde onmisbaar. (Ook hier vind ik deze *altijd* onmisbaar, eerlijk gezegd, maar bij iemand als M., wiens persoonlijk leven zoo zeer betrokken is bij wat hij schrijft en er zoo vaak de eenigjuiste verklaring van geeft, absoluut). Wat heb je er bijv. aan om bij *Cultuurstelsel en Vrij-Arbeid* te vinden dat hij dan eens het Cultuurstelsel mèt de Vrij-Arbeid aanvalt, dan weer het ertegen verdedigt, als je niet kunt nagaan *waarom* dit laatste zoo is (of lijkt)? Ik ben vierkant tegen deze rangschikking. Verder verwijs ik naar een zeer belangrijken brief van Multatuli zelf over uitgeven van werken, aan Funke (*eerste* brief aan dezen sympathieken Funke), in deel 9 van de *Brieven* (uitg. W.B.) op bladzij 48-53. Ook om wat hij daarin zelf zegt, vind ik dit geknoei in zijn (z.g.) ideeën onmultatuliaansch.

Het eenige lijkt me: een register van onderwerpen achterin. Dat wil ik met plezier maken, - ook al om te bewijzen dat het niet uit luiheid is dat ik zoo spreek!

Verder, als de heer Gans dit bepaald wil, kunnen natuurlijk *Vorstenschool* en *Woutertje Pieterse* als aparte stukken worden gedrukt (met verantwoording van de plaats ervan in de oorspr. *Ideën - Vorstenschool* heeft trouwens maar één nummer als 'idee'!) 'Mimi' heeft die *Wouter*, meen ik, al eens 'losgezet'.

Ik schrijf je later beter en over andere dingen. Deze brief kan je misschien, evenals mijn vorige, over Multatuli, doorzenden aan den heer Gans. Als hij mij nog niet geschreven heeft, kan hij het hierna misschien doen.

Ik ben beschikbaar en wacht op de voorstellen, liefst zoo zakelijk en definitief mogelijk, gegeven den afstand.

Wij gaan hoogstwschl. - als er kans is het Alijntje ergens af te geven voor zoolang - van 1-28 Mei ongeveer op reis -: Java-Bali, eindelijk. Daarna heb ik misschien een 'baan', wie weet? Met het oog daarop zou ik ook moeten weten wat van me verwacht wordt, en wat ik kan garandeeren en wat niet. Natuurlijk zal ik dezen Multatuli-tekst zoo goed verzorgen als ik maar eenigszins kan, ook als ik het met het uiterlijk niet eens kan zijn. Ik zou dat doen èn voor M. èn om mijn geld te *verdienen*, dus...

Ik verwacht nog allerlei brieven van je. Over dat dokument schreef ik al. Over de gevraagde foto naar dat eene portret (i/h Mult. museum) hoorde ik nog steeds niets; ik kreeg nog heelemaal geen bericht van dien heer conservator. Zou je hem willen aanporren?

Dank voor een en ander; spoedig beter; steeds je

E.

P.S. - Als de heer Gans dien brief aan Funke opzoekt en leest zal hij misschien zeggen: 'Ja, maar we kùnnen Mult. zelf nu niet meer raadplegen'. Inderdaad, maar een rangschikking van zijn 'ideeën' naar volgorde zou hij zeker nooit hebben toegestaan. Ik vraag mij zelfs af of het mogelijk is, tenminste om het, vanuit het standpunt Gans bekeken nu, ook maar even *goed* te doen. Natuurlijk voor een deel wel. Maar het andere deel kan zich alleen maar laten verknoeien, vrees ik, zelfs als het 'met liefde' in dezen lijn werd behandeld.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 20 april 1937

aant.

Tjitjoeroeg, 20 April 1937.

Beste Menno,

Ik moet nog even op dat Multatuli-dokument terugkomen, dat je voor mij overschreef. Nl.:

1°. ben je er zeker van - of is men op het museum er zeker van - dat het hs. dat van M. zelf is? Dit is zeer makkelijk na te gaan;

2°. heb je het vergeleken met de gefotografeerde blzij in de geill. *Havelaar*-editie van Meulenhoff en is het wel *hetzelfde* stuk? Er staat nl. op die foto: 'ik bedoel niet meer of minder dan ik zeg' - en bij jou: 'ik bedoel niet meer, ik bedoel vooral niet minder dan ik zeg'. Het *kan* zijn dat er woorden in potlood bij gezet zijn (de woorden 'ik bedoel vooral' nl.) die door de foto niet opgenomen zijn; maar zoo niet, dan is jouw stuk (ik bedoel nu: dat van het museum) niet het *eenige* in de hand van Multatuli, en moet hij de 1e blzij althans 2 × overgedaan hebben, zooniet het heele concept;*

3°. wil je den heer de Hartog vast hartelijk van mij danken, maar hem tevens zeggen dat ik wacht met hem te schrijven, tot ik antwoord heb over de portretten? Ik zou nl. dolgraag een foto van het gevraagde hebben, ook als die foto niet zoo erg mooi meer te krijgen is. -

Verder geen nieuws voorloopig, dan dat wij 1 Mei op reis gaan. Mijn schoonzuster neemt nl. het Alijntje bij haar voor zoolang (25 dagen), dat is nu afgesproken.

Bereid je dus voor op vele fraaie postkaarten! Maar vóór dien schrijf ik je zeker nog.

Hartelijk gegroet van ons twee, je

E.

* dit is vooral van belang voor 'tekst-kritiek-virtuoozen' die me anders gaan voorhouden dat ik niet op alles heb gelet!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 22 april 1937

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 22 April 1937.

Beste Menno,

Het staat in de sterren geschreven, geloof ik, dat ik géén plezier zal beleven van alles waar ik mij mee bemoei. Ik schreef je over de scène-achtige brief van Querido, waarop ik antwoordde (ik zond je ook mijn antwoord), maar waarop ik nog geen tegen-antwoord heb. Dat kan ook nog leuk worden.

Maar nu *hier* een grapje dat pijnlijk verloopen kan. De broer van D.D. - 'Guido' - die mij dat afschrift van Multatuli's brief aan D.v.T. gaf, het defectueuse maar *complete*, begint nu capsies te maken. Hij 'mistrouwt' nu jouw afschrift, d.w.z. het stuk uit het Mult.-museum, vanwege dat verschil van 'niet meer of minder' (op de gefotografeerde blzij van de Meulenhoff-*Max Havelaar*) met de lezing 'niet meer, ik bedoel vooral niet minder' van jouw tekst (die overigens veel meer met *zijn* tekst overeenkomt). Hij gelooft nu dat ook dit museum-stuk een *afschrift* is - *misschien*

door Mult. zelf gemaakt! - en dat er in ieder geval *nog* een ander dokument in Mult.'s hand moet bestaan. Voor dit laatste is inderdaad veel te zeggen. 't Is zelfs ± zeker.

Maar de pest is dit: hij schijnt nu zijn 'vergunning' tot publikatie te willen intrekken. Als hij dat doet, is het lollig voor mij! Ik kan dan natuurlijk nog altijd het museum-stuk publiceeren, maar met die gaping is een ellendig gevoel, als je weet dat elders de reddende tekst bestaat, als je die kent en om zoo te zeggen 'gehad' hebt, maar weer hebt moeten opgeven voor flauwekul! Voor *mij* is niet een tekstcritische uitgave van belang, maar het psychologische moment van M., deze brief toen en daar schrijvend; maar dan nog zou ik dit *klad* zoo compleet mogelijk willen hebben!

Ik moet je dus vragen nog meer moeite voor me te doen; des te meer waar Querido tegen 15 Mei mijn ms. ontvangt. Misschien zal ik hem moeten vragen mij die blzn. nog terug te sturen, om mijn commentaar, etc. te wijzigen, als Guido D.D. koppig blijft.

Nu is er één manier om G. DD. 'dood te slaan': het dokument terug te vinden waarnaar die foto gemaakt werd. Die foto is, meen ik, van 1920 (datum van die Meulenhoff-uitgave); toèn bestond dat stuk dus nog. Er is dus alle kans dat het museum het *ook* heeft. Zou je met den heer de Hartog nog even willen zoeken? Als het er *is*, en het is *compleet*, dan zijn wij 100% gered, want dan publiceeren wij *dit* (zijnde in Mult's hand) en het zal me 10 × een plezier zijn om 'Guido' met zijn afschrift vaarwel te zeggen. Als het er *niet* is, dan hebben we tenminste de satisfactie dat we gepubliceerd hebben wat er wèl was, - zonder de kans te loopen op een mal figuur, als de een of andere Saks later dat dokument - compleet en in M.'s hand - triomfantelijk uit het museum zelf komt aandragen! Dit laatste zou het toppunt zijn!

Je moet dus: 1e die geïll. *Havelaar* erbij nemen;

2e. de eerste blzij van het stuk dat je voor me copieerde met die gefotografeerde 1e blzij daarin vergelijken (van belang is hierbij ook: wat er netter uitziet; welk stuk het 1e, en welk het 2e blad is, als Mult. zelf het 2 x dus heeft geschreven).

Maar ik zou *verrukt* zijn als je, na eenig zoeken, dat andere stuk vond, en dat compleet bevond! En de kans *bestaat*.

Schrijf me zoo spoedig mogelijk hierover, en vooral, laat me hierin niet in de steek. Je bent de eenige die dit voor me doen kan. *Ik vind het beroerd dat ik je er zoo mee pesten moet*, maar beschik over mij, als je ooit een soortgelijk akkefietje hebt, dat *ik* voor je opknappen kan. Schrijf je brief vooral zoo dat ik hem op kan zenden naar 'Guido', d.w.z. zoo 'serieus' mogelijk, want hij is zeer zwaar-op-de-hand (hoewel multatuliaan!) en verstaat alléén Ernst (hoewel... *bis*). Héél hartelijk dank voor al de moeite; een hand van je

E.

P.S. Misschien krijg je deze brief gelijktijdig met die van 3 dagen geleden over ditzelfde onderwerp. Dit is dan een vervolg. Sindsdien kreeg ik een brief van 'Guido', die mij dwars zit. Querido is nu óók geallécheerd met dat dokument; als ik het nu weer verminken moet is dat een pest voor mij en voor hem!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 30 april 1937

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 30 April '37.

Beste Menno,

Ik was van plan om vanavond nog dat stuk te schrijven over den regent van Serang (Djajadiningrat), maar 't lukt me niet. Ten 1° is er het koffer-pakken, maar 2° ben ik absoluut holhoofdig van Batavia teruggekomen. Gisternacht tuinfeest tot half 2; met de heeren Idenburg, zoon van den G.G. en zelf directeur v. onderwijs, Dr. Mansfeld, hoofd van statistiek, Rissink, autoriteit op het Dept. van B.B. en àls die bibliothecaris-historie daar doorgaat mijn toekomstige 'chef', en van Meeteren met nog iets ervoor, over 't algemeen vrome lieden, met hun mevrouwen. De goede Groeneveldt, die dit partijtje op touw heeft gezet om mij aan relaties te helpen (de braverd!), viel er zelf geheel buiten, was veel te veel 'bohème' [zegt hij zelf - hij is het met grijs haar maar een beetje in den stijl van Vic (zelfde langzame manier van gekke dingen zeggen en zoo)] om hierbij te hooren. Hij had gezorgd voor verrukkelijke pâté de foie gras in dril (aspic) en kip zooals je er geen betere wenschen kunt; daarbij bowl. Tot verdere beschrijvingen ben ik niet in staat. Gogol was onuitputtelijk geniaal toen hij de formule 'doode zielen' uitvond. Hoe meer praktische lieden ik ontmoet, van die menschen die dan *niet* 'weltfremd' zijn, die 'met hun beenen op den grond' staan, enz., hoe onuitputtelijker ik die formule vind. Ik vrees dat ik niet - of geen voldoende - gebruik zal maken van de kennis die ik nu aan al deze lieden heb, en waar Gr. zich vanmorgen nog zoo op verheugde. Die Gr. heeft zich werkelijk opgeofferd, - althans voor 50%, want een zeker snobistisch genoegen heeft hij er toch wel aan beleefd. Bep en ik hebben na het gedoe kort en beroerd geslapen. Dat is een toegevoegde reden van holhoofdigheid.

Als er haast bij was, zou ik dat artikel toch nog maken, natuurlijk, maar die is er immers niet? Hierbij nog een stuk van Bep; je hebt er nu 3 van haar, en één drie-deelig artikel (over oudheden in W. Java) van mij. [Hopelijk geplaatst als deze 'binnenkomt'.] Zoodra ik terug ben van de reis, maak ik den regent. Dit boek is nl. een soort unicum, en, hoezeer half-verpest ook (door een mevr. Diet Kramer, die ook met den een of anderen bureaucraten-opperhoofd getrouwd moet zijn en die er allerlei uit heeft gesneden omdat dat veiliger was - en om òf den auteur, òf het nederl. gezag, òf allebei in bescherming te nemen), het is werkelijk belangrijk. Ik wil er dus een goed stuk van maken, althans zoo goed ik kan. Daarvoor moet ik het dikke deel nog even op mijn gemak kunnen bevingeren, - de holhoofdigheid nu nog daargelaten, - en de tijd en het gemak ontbreken.

Morgen heel vroeg gaan we op reis; - we zijn van die groote reis terug (met God's hulp!), als je dezen ontvangt. Route: over Java naar Bali, ± een week Bali, dan terug. Ik laat me 2 × de post nasturen en hoop je dus op reis nog te lezen. Ik zou je boek over christenen aan de lieden willen geven van gisteravond. Ze hebben een soort gezellig christendom uitgevonden, waar joviaal verteld wordt van de doorgemaakte zonden; als ik niet oppas, denken ze dat ik er ook precies rijp voor ben. *Ducroo is* een moraliseerend geschrift, after all.

God-God, alles wat je aan die menschen vertelt - zelfs als je ze met de beste gevoelens nadert - voel je leugen worden eer het je bek uit is, en wat er dan nog aan waarheid over mocht zijn, is zuivere poep geworden als het bij hen terecht is. En te denken dat je misschien een leven door zou moeten maken met deze soort 'rijpe geesten' - *niet*-Weltfremden - alleen om, zooals dat heet, het hoofd boven water te kunnen houden! En toch, ik vind hen inderdaad nog zoo slecht niet. Idenburg bijv. is in zijn soort ongetwijfeld een flink, behoorlijk, wschl. intelligent iemand. Ongetwijfeld degene met èn de meeste eerlijkheid èn de meeste compactheid (in den goeden zin, 'densité'). Alleen, iemand als Samkalden, die eig. een soort kruising

is tusschen Bouws en Gino Antonini, begrijpt 100 dingen die al deze lieden tot hun doodkist toe niet vatten zullen, en met schijnbaar het grootste gemak.

Voilà. Schrijf, en hoop toch maar 't beste voor me. De reis althans is een schadeloosstelling en 'verrukt' ons, vooral Bep. Tegen 26 Mei zijn we weer op Bandoeng, dus 27 Mei ben ik hier terug. Hartelijke groeten voor jullie 2 van ons 2.

Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 30 april 1937

aant.

aant.

Den Haag, 30 April '37

Beste Eddy

Al dagen lang wilde ik je op verschillende brieven antwoorden, maar ik had geen moment tijd. Nu de quaestie van het *manuscript* echter zoo actueel is, als uit je laatste brief blijkt, antwoord ik je, *op dit punt*, even. Ik heb nu de foto uit Meulenhoff's *Havelaar* en het door mij gecopieerde handschrift voor alle zekerheid nog eens precies vergeleken, en kan je bezweren: *zij zijn één en dezelfde*. Zelfs de inktvlekken en krabbels zijn dezelfde. Ten overvloede: de afwijking, die je verontrust, is, als je goed kijkt, ook op de afdruk in de Meulenhoff-editie nog te onderscheiden. *'Ik bedoel vooral niet' is met potlood boven de regel geschreven!*

Bovendien, afgezien van dit bewijs: ik had de vaste overtuiging, al copieerende, dat dit manuscript *het eerste klad* is geweest. Een afschrift wordt niet zoo beroerd geschreven als dit stuk, d.w.z. voor een deel met potlood, met slordige interpunctie etc. Ook op 'inwendige' gronden meen ik het voor absoluut zeker te mogen houden, dat dit document de eerst redactie is. Maar de uiterlijke argumenten zijn nog overtuigender. Bovendien heeft de heer de Hart mij verzekerd dat *dit* stuk uit de papieren van mevr. Douwes Dekker afkomstig is, hetgeen precies klopt met de gegevens uit de Meulenhoff-editie. Verder zoeken naar een oer-handschrift is overbodig, want het bestaat niet.

Over *alles* spoedig nader. Ik zond je mijn Multatuli-'biecht'. Maar rust om te schrijven ontbrak me. Heb dus nog even patientie.

hart. gr. 2x2
je Menno

Origineel: KITLV-KNAW, Leiden. Kopie: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Boroboedoer, 7 mei 1937

aant.

aant.

Boroboedoer, 7 Mei '37

Beste Menno,

Ik stuur jou speciaal deze pop - een grappemaker die op de bodem van de hoogste stoepa (heiligste v/h heiligste) werd gevonden en omdat hij, leelijk, banaal maar *onaf*, voor de Oer-Boeddha wordt aangezien. Vmdl. hebben teleurgestelde schatgravers dit ergens opgeraapte beeld daarin gegooid - als probleem voor latere geleerden. Maar hij *is* nu met mysterie besmet, en zit waardig en met grijswit mos bedekt op den weg v/h monument. Wij gaan verder. Veel hartelijks, ook voor Ant van ons twee, steeds je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Djokdja, 8 mei 1937

aant.

aant.

Djokdja, 8 Mei 1937.

Beste Menno,

Hartelijk dank voor het portret van ‘Mul’ en nog wel met de *twee* erop! Zoo vind ik het nog aardiger. Wil je den heer de Hartog voor mij bedanken, of zal ik het zelf nog eens extra doen? Een ex. van mijn boek laat ik hem natuurlijk sturen.

Ik zond je gisteren een Boeddha-kaart van de Boroboedoer. Wij trachten ons overigens te interesseeren voor allerlei inheemsche verschijnselen, die eig. maar *half* aardig zijn. Maar er zijn prachtige dingen: landschappen en tempels. De menschen zijn veel aardiger dan de koloniseerde prollen, maar hebben een soort halfzachtheid soms, die voor onze hollandsche dito niet onderdoet; vandaar ook het groote begrip tusschen onze ethici en dezen. Ik voel me nog altijd verloren, d.w.z. zonder *werkelijk* houvast, d.w.z. sympathie. Enfin, over 2 jaar is alles me wel duidelijker; ik moet ook meer van deze ‘inheemschen’ zien, die onder elkaar ook nog wel flink kunnen verschillen. Ik verwacht veel van de jongeren (30 tot 20 jaar) en ik zag nog niets dan vijftigers.

Met spanning wacht ik op antwoord betreffende dat dokument. ‘Guido’ wil bepaald niet meer dat ik ‘zijn’ stuk publiceer. D.D. zegt: ‘Laat hem verrekken en publiceer het tòch’. Maar als het andere er *is*, maakt dat een eind aan alles; en is het bovendien 10 × beter.

Wil je ook Boucher opbellen en vragen je mijn ms. *Blocnote* te zenden. Ik kreeg weer eens een prollebrief van het heer dat Jan Bakker Niersteen noemt en heb hem ditmaal zijn congé gegeven als een karrepaard. Schlusz aan de relatie. Maar het ms. moet naar jou, voorloopig.

Hoe pestilent ook, ik moet je nog meer vragen! We reizen nl. met 25% reductie zoowel op de Spoorlijnen als op de K.P.M.-booten, omdat we gezegd hebben journalisten te zijn en correspondent van *Het Vaderland*. Wil je dus Schilt vragen [d.w.z. nòg eens vragen, want we schreven er je zeker al een maand geleden om - of vergat je het? Bep heeft overal met haar ‘eerlijke gezicht’ moeten werken en

met verhalen van dat het *Vaderland* te gierig was om die bewijsjes per luchtpost te zenden, enz.] om een verklaring in duplo voor ons allebei (dus E. du P. èn mevr. E. du P.-de R.) - we moeten dat overleggen bij de twee administraties. Er is eenige haast bij, dus laat de verklaringen tikken op vrij dun papier (als dit bijv.) en zend ze per luchtpost. Voor de zooveelste maal dank.

Ik heb een gevoel dat ik erg lastig ben en niets doe dan vragen. Maar wacht tot we op Bali zijn - en we hopen 't je een beetje te vergelden!

Adresseer die stukken gewoon naar Tjitjoeroeg. Ik kom niet tot goed schrijven, zoo tusschen het reizen door. Nog maar 3 dagen Java, dan steken we over naar Bali. Hartelijke groeten, aan Antje en van Bepje ook, een handje van je

E.

P.S. Ik ben je ƒ 2.25 schuldig, voor portret en dokument per luchtpost. Zal ik 't je zenden? Of wil je een boek voor dien prijs bestellen bij Nijhoff en H. Mayer, vragen het op mijn rekening te zetten? Of afhouden van eventueel honorarium? Alles is best.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Deupasar, 18 mei 1937

aant.

aant.

Deupasar, 18 Mei '37.

B.M.

Ik dankte uit Djokdja, meen ik, voor het portret v. Mult. Later (hier) kreeg ik je brief over het dokument, waarvoor nogmaals heel veel dank. Ik hoop dat de zaak nu gesettled is met ‘Guido’; ik zond hem je brief op. Verder kreeg en las ik hier je brochure over Mult. (ten 3e male dank). Goed, maar niet van je beste. Slechte lezers kunnen denken dat je die M. toch maar matig vindt, alles bij elkaar genomen. Later meer. Bewonder dit plaatje, het middelste meisje is een jongetje.

Hart. je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 28 mei 1937

aant.

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 28 Mei 1937.

Beste Menno,

Gisteren kwam ik van Bali hier terug; Bep is te Bandoeng gebleven voor die eindexamen-commissie waar ze nu in zit en wel voor 3 weken. Ik schreef Jan gisteravond en vanmorgen kreeg ik *de Wieken van den Molen* van hem en mijn ms. van *Waarom Indië*; als je hem dezen brief doorstuurt, dan leest hij hier mijn dank.

De verdere brief zal ik wijden aan platen die ik jullie zenden zal (vmdl. gaan ze morgen van hier). Ik stuur het pak naar *jou* met het oog op de douane, die in Holland wschl. minder straf zal zijn dan in België. En sinds de heer Mussertwint zoo stevig op zijn pokkel heeft gekregen, is ons bestaan voor een tijdje weer wat prettiger, wil ik hopen, al was 't dan maar puur 'moreel'. Hier in Indië gaat 't nu opeens ook heel slecht met de Ennesbé; de heeren liggen met elkaar overhoop, vertellen elkaar dat het in Holland een smeerboel in de beweging schijnt te zijn, enz. enz. Met 4 stoelen in de Kamer zijn ze tot een belachelijk partijtje teruggebracht, tot de muis die door het gebrul van hun berg van 'jonge moed' nu eindelijk is gebaard.

Ik kreeg vanmorgen 2 bespr. van je; over Coenen en over Beb Vuyk; het eerste goed, het tweede nog beter, vooral om wat je van Anthonie zegt. Hij wordt met den dag kulliger.

Je brochure over Multatuli herlas ik. Er staan goede stukken zijn - vooral de vgl. met Nietzsche - maar toch bevredigt het geheel me niet. Misschien is het een essay om later tusschen andere in een bundel te zetten als *Het Tweede Gezicht*, en dan kan je 't wat samentrekken. - Ik wil je later mijn complete blocnotes sturen, d.w.z. het gedrukte boekje v. Boucher, de tekst die Boucher je wschl. teruggegeven heeft, wat ik hier heb en wat er nog in *G.N.* komt; zou je dan een keuze willen doen (met Jan samen misschien) en probeeren er één boek van te maken, als er een uitgever voor te vinden is. Misschien wil de bandoengsche Nix wel.

Nu de platen (ik schrijf dit expres op een nieuw velletje, dan kan je dat opzij houden tot het pak komt).

1°. Een groote gekleurde plaat in traditioneele balineesche kleuren en met een traditioneel hindoeïstisch onderwerp. Deze had ik jou toegedacht. De heer rechts met de vele koppen is de booze Çiwa, die zijn dreigendste vorm aanneemt. De heer boven links is Indra die de juffrouw beschermt, die door Çiwa verbrand wordt en die zijn eigen dochter is, opstandig tegen het vaderlijk gezag. De man beneden is Twalen (of Semar) een van de clowns, typisch javaansche of balineesche toevoeging aan de hindoeïstische legendes. Rechts een naga (draak of slang). Ik zal zien of ik wat meer van deze historie te weten kan komen. Naam van den maker: Dewa Njoman Leper (de 2 eerste woorden zijn bijna altijd een titel, het 3e is de eig. naam) van de desa Padangtegal.

2°. Een zwarte teekening, voorst. een vrouw die haar kind (?) - of een kind - offert aan de grootste toovenares die uit de javaansche legende naar Bali is ingevoerd: Tjalon-Arang; op Bali genoemd Rangda (= haar 'titel' = *weduwe*). Zij heeft een lange tong die in vlammen eindigt. Teekenaar: Tjokorda Gede *Tandjoeng* (desa Pajangan). Wij hadden gedacht: dit voor Jan Gr. of Jan v. Nijlen, maar maken jullie dat maar onder elkaar uit, misschien wil jij deze juist graag hebben. Hij valt steeds meer mee voor ons gevoel, juist *deze* teekening; ik geloof dat ik hem zou nemen (uit alles wat ik nu zend).

3°. Een doek, voorstellende een scène uit de Brata-Joeda, de eindstrijd tusschen Pandawa's (rechts) en Kaurawa's (links). Teekenaar (schilder!) onbekend, maar het is uit de oude desa Badoeloe. Absoluut traditioneel van gegeven en uitwerking. De figuren zijn (rechts): Ardjoena (die de pijl afschiet); Joedisjtira zijn wijze broer, rechts v. hem, de blauwe wagenmenner is Krisjna, beneden de tweelingen Nakoela en Sadewa; dan de clowns Twalen (met het phallische wapen) en zijn zoon Wreda (in 't jav. Semar en Petroek). Daartegenover, links de clowns van de tegenpartij: Dèlam

en Sangoet. Deze clowns zijn tegelijk de grootste magiërs in den strijd. De Kaurawa's zijn v.l.n.r. Aswattama (de donkere) zijn vader Drona (leermeester van de Pandawa's), vmdl. Baladewa, maar zeker is dit niet, bovenaan. De man wiens hoofd wordt afgeschoten is Djajadrata; de man die met schrik naar hem kijkt is de grootste held van dezen kant, Karna, halfbroer van Ardjoena en zijn doodsvijand. De zwarte man daarvóór (rechts) *wschl.* Doerjodana, koning van de Kaurawa's. De 2 onderaan links, waarvan 1 in 't zand ligt, weet ik niet. - We hadden gedacht: deze doek voor Jan Gr., als hij liever geen gewone plaat neemt (hij vroeg om doeken).

4°. Een plaat, zwart en wit, met goud, voorstellende een wonderlijk freudiaansch boschmonster: spook of koning over de dieren; deze is speciaal bestemd voor Vestdijk, omdat het in onze oogen een oer-meneer Visser is.

5°. Een Chagal-achtige gekleurde teekening voor Willink;

6°. Een lijnteekening uit een typisch balineesch verhaal over Tjoepak -' rabelaisiaansche' figuur. De broer van Tjoepak, Grantaing, staat *niet* op de plaat; de 2 andere figuren zijn bedienden. Deze is ook voor Willink; maar als hij een van de 2 niet erg aardig vindt, kan er ook een naar Cola Debrot, gesteld dat die er niet de neus voor ophaalt. Deze platen zijn natuurlijk wat ‘eenvoudiger’.

7°. Twee lijnteekeningen voor Bob de Roos, broer van Bep. Deze zijn weer uit de traditioneele legenden van goden en helden; wat ze precies voorstellen heb ik niet kunnen vernemen. Breng ze op een avond naar Bob; je ziet zijn naam in de hand v. Bep achter op de platen staan, als je ze anders niet herkennen zou! Ik vind deze lijnteekeningen niet te versmaden; ze zijn vnl. goedkoop omdat ze op gewoon papier zijn. Als ze behoorlijk worden opgeplakt (versterkt) en ingelijst, zijn ze eig. heel aardig.

Jij, Jan Gr. en Jan van Nijlen kunnen dus kiezen; d.w.z. kiezen jij en Jan Gr. maar, want Jan v.N. zal wel niet veel kunnen wikken en wegen. Bep en ik vonden deze 3 de 3 mooiste - hoewel de 4° (voor Vestdijk) ook lang niet mis is! - daarom kwamen ze vanzelf op jullie namen. Tenslotte:

8°. is er nog een groote zwart-wit plaat, eig. bestemd voor Bep's tante Da (Simons, Ruysdaelstraat 88, Amsterdam), vanwege de decoratieve bloemen. Het stelt overigens voor dezelfde Rangda (Tjalon Arang) van plaat 2°, in gevecht met een toovenaar, machtiger dan zij, die haar doodt, en die op Bali Maling Magoena genoemd wordt (vmdl. is het eig. de heilige Bharada). De 2 achter hem zijn zijn volgelingen. Rangda vecht met een witte tooverdoek, de ander heeft een kris. Deze plaat is van dezelfde Tjokorda Gede Tandjoeng van plaat 2°, maar ik vind 2° mooier. De tante mag die ander niet hebben, volgens Bep, omdat ze die te griezelig zou kunnen vinden. Daarom deze voor haar. Wil je haar die plaat opsturen, of aan iemand meegeven die nr Amsterdam gaat?

Ik eindig - na het andere velletje gevuld te hebben - hier weer. Schrijf nu gauw. Vanaf half Juni wordt de luchtpost goedkooper. Bep en ik snakken eig. naar jullie allen, hier zijn we zoetjesaan moe van het omslachtige ontmoeten van 3e rangs-menschen!

Hartelijke groeten, en vertel ons precies ‘wie’ tenslotte ‘wat’ gekregen heeft. Steeds je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

30 mei 1937

aant.

30 Mei '37.

Beste Menno,
Bijgaande photo's nam ik zelf op Bali, van beelden op poera's (tempels, poorten) bij Kloengkoeng. Ze zullen een 100 jaar oud zijn en stellen - tusschen de monsters en andere ‘inheemsche’ wezens - *Hollanders* voor. Hollanders zijn of altijd met een glas jenever toegerust of met een geldbuidel, of bezig geld te tellen. Vind je dien geldteller geen prachtig ingedeukt mopshondjessmoel hebben - Daumier waardig! - achter hem, links, zit nog een landgenoot - en wat zeg je van dien jeneverdrinker die het huilerige smoel van Otten vertoont. Dit huilerige smoel komt in Indië véél voor; onze ‘gastheer’ op Bali, de journalist Houbolt, *leek* op Otten!
Dit is maar een geleidepraatje. Gelijk hiermee verzend ik per luchtmail een ‘brief’ voor *Het Vad.*
Hartelijke groeten, ook voor Antje, je
E.

Misschien wil je die kieken nog eens publiceeren, als ik het niet doe. Of je kunt ze bij het art. van mij (of Bep) over Bali zetten, als dat komt.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 3 juni 1937

aant.

aant.

Den Haag, 3 Juni '37.

Beste Eddy
Fabelachtig lang heb ik je niet geschreven; deels, omdat ik het contact met Bali toch niet voor practisch mogelijk hield (en dus wachtte tot je terug was), maar *grooten*deels ook, omdat allerlei ervaringen mij steeds meer van schrijven überhaupt afschrikten. Ik heb momenteel eigenlijk geen essentieeler verlangen, dan om veel ideeën te *hebben* en ze voor iedereen te *verbergen*, met wien ik niet direct kan praten. Dit slaat natuurlijk niet op onze correspondentie, maar die wordt onwillekeurig meegesleept in den algemeenen banjir van dégôut van de penvoering.
De eerste ervaring was, onlangs, de afrekening van Nijgh en v. Ditmar over *1936*, betreffende 6 boeken (*Hampton Court ± Pantserkrant*), waaruit mij bleek, dat mijn gehoor sedert 1935 weer kleiner is geworden. Er wordt ongeveer niets meer van mijn boeken verkocht; het meest nog van *Carnaval d.B.* (11 ex.); van *Pol. z.P. 2* ex., van de rest ongeveer hetzelfde. Onwillekeurig is dit *volkomen* ontbreken van een echo toch zeer ontmoedigend. Ik verlang waarachtig geen menigten, maar zelfs een ‘kleine kring’ ontbreekt. Resultaat: Nijgh & v. Ditmar zijn nu al 1 ½ maand te laat met mijn nieuwe boek, dat uiterlijk 30 April zou verschijnen en nu nog moet

komen!! Allerlei voorwendsels moeten dit gebrek aan belangstelling hunnerzijds dan camoufleeren.

Veel onpleiziger (want dit eerste kun je tenslotte in *wezen* normaal noemen) is de tegenwoordig aan de krant op mij uitgeoefende druk om meer boeken van Alie Smeding en... Melis Stoke te bespreken, inplaats van 'al die geleerde en speciale boeken', zoals de heer De Lang het noemt. *Alles* is ineens te moeilijk, alles moet middelmatiger; dit onder invloed van een dominee van de Oxford beweging, die de biechtvader is van *mevr.* De Lang, die haar echtgenoot beinvloedt, die weer op Schilt pressie uitoefent. Aangezien ik het verdom om in mijn Zondagsartikelen een anderen toon aan te slaan of andere onderwerpen te behandelen (*dat is een sine qua non*), komt het erop neer, dat ik die ellendige vodden van Alie Smeding of Melis Stoke *extra* moet afdoen, hetgeen me weer meer tijd zal kosten; en bovendien een massa ergernis. Ik kan jullie bij deze heerschende strooming *niets* beloven over het plaatsen van artikelen. Het is allemaal 'veel te moeilijk', en 'het hoort in een tijdschrift thuis', heet het dan. Ik doe mijn best voor wat ik hier heb (Java en de Islam is een paar weken geleden al geplaatst), maar ik kan tegen deze mentaliteit niet op. Zij ontneemt me ook alle lust om nog iets te probeeren, dat een beter niveau zou kunnen bevorderen. Ik zelf *weiger* iedere concessie aan de qualiteit van wat ik zelf schrijf, maar mijn sfeer uitbreiden zal ik voorloopig stellig niet kunnen. Het zal misschien wel weer overwaaien, maar zooals het nu staat, is het niets gedaan met het 'nauwe straatje' (dat was weer een uitdrukking van Schilt voor mijn litteraire critiek, al is hij in deze quaestie steeds zeer geschikt en al heb ik den indruk, dat hij tegen zijn zin en onder pressie van De Lang die populariteitswoede tegemoetkomt).

Inmiddels is de heer Mussert voorloopig knock out geslagen, en ook dat geeft onwillekeurig een gevoel van malaise. Hij was een zeer geschikt object om *en passant* ook diverse slagen te incasseeren, die meer voor de *algemeene* hollandsche mediocriteit bestemd waren; en nu is hij er plotseling niet meer, deze dierbare vijand! Ik hoop overigens toch maar, dat mijn brochure (die je inmiddels wel ontvangen zult hebben) over de rancune de N.S.Bers nog een paar stemmen gekost zal hebben. Maar duidelijker dan ooit merk ik nu, na den nederlaag, dat mijn oppositie tenslotte niet de N.S.B. geldt, maar de mediocriteit... waarvan ik tevens begrijp, dat zij noodzakelijk en onoverwinnelijk is. Dat is een 'Sackgasse'.

Vandaag je brief van 28 Mei. Bij voorbaat dank voor de *platen*, waarnaar je beschrijving mij zeer nieuwsgierig maakt. Ik zal aan de hand van je aanwijzingen voor een rechtvaardige distributie zorgen. Jan Greshoff, die vandaag toevallig even hier is, heeft je brief ook gelezen. *Hoe was het op Bali*? Misschien heb je iets per mail vandaar gezonden, maar er bereikte ons nog niets vandaar.

Ik ontdekte een heel interessante, volkomen onbekende correspondentie van 'Dek'! Die verschijnt nu in *Gr. Ned.* van Augustus. Vrijwel geheel over *Edu*, en precies datgene, wat Pée niet wist. De brieven zijn gericht aan *Van der Hoeven*, een Rotterdamsch vriend van Multatuli, en omvatten de jaren 1879 tot 1882. De raté Edu, die blijkens deze correspondentie ook *gapte* en *oplichtte*, komt er even duidelijk in uit als de au fond altijd weer royale Multatuli. Curieus is, dat ook hier een *vergiftigings*-complex opduikt, dat veel analogie vertoont met de z.g. vergiftiging van Carolus; M. is n.l. bang, dat Edu hem, Mimi en Woutertje zou kunnen vergeven, als hij hem in huis nam. - Heb je overigens mijn in haast geschreven laatste briefje ontvangen over het bewuste stuk uit het Multatuli-museum? Je weet dan, dat de foto uit den *Havelaar* van Meulenhoff precies klopt met den tekst, die ik heb gecopieerd, m.a.w. die tekst *is*. - Van Gans (den uitgever) heb ik verder *niets* meer gehoord. Maar hij beloofde me jou zoo spoedig mogelijk te zullen schrijven, als hij zekerheid had. Er zit natuurlijk groot risico (en daarom veel gereken) aan zoo'n zaak vast. Een uitgave in 2 *kol.* zal het zeker *niet* worden, als ik goed begrepen heb! Het kan ook anders.

Wat het geld voor die Multatuli-dingetjes betreft, dat is de moeite niet waard. Houd er geen kas van en laat s.v.p. loopen! Maar die ‘correspondentkaart’ van het Vad. kan ik je *onmogelijk* bezorgen, want Schilt is daarmee erg zuinig en geeft die alleen voor zeer speciale, *vooraf* overlegde ondernemingen. In de huidige omstandigheden is er heelemaal geen kijk op. Het spijt me, maar ik kon je niet van te voren waarschuwen, omdat de korting door jullie al verkregen *was*! Kun je het er zoo niet doordrukken? Of anders van *De Groene* iets loskrijgen?

Wij maken het naar lichaam en geest verder goed. Het huis is een verkwikking in alle onverkwikkelijkheid, want het is *dorpsch*, luchtig en ver van bureau. De tuin is zeer prettig.

Ik hoor juist, dat de Van der Hoogtprijs zal worden toegekend aan... *Henriette van Eyk*, godbetert. Vestdijk schijnt nog altijd niet ontdekt te zijn.

Tot spoedig nader. Veel hartelijke groeten van Bep en van Ant!! Heb je niet eenig fotografisch materiaal, dat inzicht geeft in jullie woning en toestand? Wij zouden daarvan dolgraag iets zien, ook van Alijntje.

Een hartelijke hand van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 14 juni 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Tjitjoeroeg; 8 Juni 1937.

Beste Menno,

Het is een gek gevoel, maar als we van elkaar waren ‘afgestorven’, zou't ongeveer zóó zijn. Sinds God weet hoe lang hoorde ik niets meer van je, behalve voor dat eene dokument. Je hebt me daar een uitstekende dienst mee bewezen; maar de zaak is nog niet afgeloopen. De goede ‘Guido’ wil nu nl. niet meer *genoemd* worden; hij schijnt óók bang te zijn! Misschien denkt hij dat ik Multatuli ga vervalschen in dienst - althans in de lijn - van zijn broer, en wil hij òf daaraan niet meewerken (wat hem tot eer zou strekken) òf hij is gewoon bang voor de gevolgen. Ik zal zien hem tot betere gevoelens te brengen, misschien lukt het. Over 't dokument is hij nu tenminste gerust; ik ook! Dus nogmaals (je kreeg toch mijn dankbriefkaart uit Bali?) heel veel dank.

Verder schijnt er gewoon iets mis. Ik schrijf je daarom maar niet lang over ons zelf. We zijn sinds een dag of 10 van de reis terug. Bep zit nog steeds te examineeren in Bandoeng; ik ben bezig te zoeken naar een baan - alweer, ja - want er zijn alweer mogelijkheden. Landsarchief, want de archivaris is nu net terug van europeesch verlof, of bibliothecaris op het Dept. van Justitie, als dat lukt. (Niet te verwarren met B.B., dat is óók nog niet van de baan, maar dat was toch weer wat anders! O, 't is een fraaie bezigheid, dit solliciteeren met helpers.)

Maar nu even een lijstje practische dingen. Over ‘betere’ schrijf ik, zoodra ik een brief van je heb.

Dan 1°: Waarom zagen we nog steeds *niets* van onze ‘indische’ bijdragen in *Het Vad.*, terwijl, volgens een briefje van Rudie van Lier, althans het eerste stuk van Bep toch al lang geplaatst moet zijn? En het latere stuk van Bep, en mijn 3 stukken over oudheden in West-Java? Wil je ons vooral van elk stuk *twee* exemplaren laten zenden?

2°. Wil je - dit *niet* vergeten! - mij nogmaals het stuk zenden dat je schreef over Bep Vuyk? Ik ben daarop gesteld en Bep is zoo slordig geweest het weg te maken. Ik heb het nl. naar Bandoeng doorgezonden.

3°. Waarom in Godsnaam zijn die ‘credentials’, zooals men ze hier noemt, nog steeds niet in ons bezit? Ik schreef je erom per luchtpost uit Djokdja, nu zeker een maand geleden en vroeg je dringend ze per luchtpost te zenden. Bep vond het al niet erg aardig van je dat je er niet eerder werk van gemaakt had, want dan had ze niet zóó hoeven te praten met allerlei boot- en treinautoriteiten. Als ze nòg niet verzonden zijn, begrijp ik er niets meer van! Er hoeft alleen op te staan dat wij beiden vaste medewerkers zijn van *Het Vad.* - als Schilt ons niet ‘correspondent’ wil noemen (maar waarom zou hij niet?). Krijgen wij die papieren niet spoedig, dan moeten we hoopjes van het nu uitgespaarde reisgeld terugbetalen.

4°. Waar blijven de Multatuli-voorstellen van Gans Sr.? Als ik binnenkort die baan krijg, heb ik dat werk desnoods niet meer noodig (mooi hollandsch!), maar zoo niet, dan is 't nog altijd een uitkomst. Por je hem nog eens aan? Als ik extra-rekeningetjes krijg van Gille, soms over de 1000 francs, voel ik me wel katterig. En met het deel ‘praatjes’ hier, bij 't voorspiegelen van een ‘job’, zooals ze bij voorkeur zeggen, ben ik nu al goed vertrouwd.

5°. Als de crisis werkelijk overzwaait, kijk dan over een tijdje toch weer uit naar werk voor me. *Blijf* daarop letten. Hier voorgoed blijven, lijkt zoowel Bep als mij onmogelijk; over 3 jaar maximum hebben we toch onze portie gehad en zouden we - als Europa dan nog bestaat, ondanks alle hysterie - dààr ons weer wat mensch willen voelen. 't Is een manier van spreken, zal je zeggen.

6°. Dit voor 't doorgeven van die eene Bali-plaat (als je het pak ontvangen zult hebben): het adres van Bep's tante Simons is veranderd. Noteer dus het nieuwe: Wolkenkrabber, Daniel Willinkplein, Amsterdam. (ik wist niet dat Willink een voorvader had die verdiende door de gemeenschap als plein te worden vereeuwigd, maar je moet je vrienden wat vergeven.)

7°. Zou je Guido Douwes Dekker - adres Hoofdkantoor S.S., Bandoeng (Java) - een ex. willen zenden van je Multatuli art. in de *V. Bl.*? Hij *is* braaf, al is hij ook al ‘bang’. En hij zou er èrg blij mee zijn; dus als 't niet te veel gevraagd is...

8°. Wil je Jan vragen waarom ik de Mult.-bloemlezing van S.v. Praag (*Pegasus*!) niet krijg, terwijl die al zoo lang uit is? Of kan jij mij zelf een ex. sturen? Het stuk van Saks over 't ontslag van Mult. is laag en stom, maar dat het in *Gr. Ned.* is komen te staan vind ik gewoon beneden alles. En dan nog wel in vervolgen! (iets wat voor andere dingen volstrekt niet mocht, volgens Jan). 't Is walgelijk.

9 Juni. (Vervolg.)

Zet zóóveel mogelijk in *Het Vad.* van wat we sturen zullen (we zullen 't zelf niet tè veel achter elkaar doen), want we moeten heusch wat bijverdienen! Krijg ik dat postje van bibliothecaris, dan wordt alles weer anders, hoewel 't dan nòg allerminst

luxe zal zijn. Misschien brengt 't een maximum op van ƒ 150 's maands. Maar in afwachting daarvan, plaats zooveel je *kunt*, laat ons daarop kunnen rekenen.

Ik ga nu probeeren eindelijk dat stuk over Djajadiningrat te maken. Je weet niet hoe dit alles me tegenstaat, omdat het èn een vooruitloopen is op mijn boek (over Indië, vroeger of later) èn een versnippering daarvan. Ik voel me ook niet rijp, om over alles en nog wat hier opinies te uiten. Maar als ik dan 't boek over Java lees van oud-minister Treub - zóó labbekakkig, zóó banaal, zóó treffend minderwaardig (nòg zoo'n groot man die voor de Saksen 10 × meer beteekent wschl. dan een Multatuli) - dan krijg ik weer moed. Een beetje beter dan zóó kan ik 't misschien nog wel als ik gaga ben. - Na een stuk over die mémoires zal ik wat van de reis probeeren te maken. 't Is alles bij elkaar lastig, ook door bijkomstigheden, want als ik alles vertellen zou wat ik nu toch al weet en zooals ik het zie, zou òf *Het Vad.* van allerlei moeten castreeren, òf ik zou hier allerlei wegen voor mezelf afsnijden, waar ik nog wel wat op wandelen wil, nu ik toch in deze streken vertoef. [Dit volstrekt niet alleen van europeesche, maar ook van 'inheemsche' zijde.] Maar vandaar 't verlammende gevoel dat ik *vooruit* heb: van veel schuimpuddingen te zullen moeten maken met erg weinig citroen erin.

Over de N.S.B.-nederlaag daarginds heb je me niets geschreven. Hier zijn de helden opeens vrij plat geworden; schreef ik je dat niet al? In Soekaboemi, onlangs broeiplaats van N.S.B. (planters!) werd een N.S.B.-vergadering voor een halfleege zaal gehouden en onlangs opeens twee voortreffelijke lezingen tégen voor stampvolle zalen. Die voortreffelijke lezingen tégen waren overigens niet van *Eenheid door Democratie*, zooals je misschien denkt (dat gedijt hier niet al te best) maar van een heer die 't had over de zegeningen van het calvinisme. [Dat was toch ook een import-artikel geweest voor ons, zei hij, net als 't Hitlerisme, dus *dat* had hij er niet tegen!] Over een tijdje, als al deze rotzooi zal hebben opgehouden mij te kwellen, en ik er weer om lachen kan, wil ik bepaald een studietje maken over de koelbloedige schofterigheid (niet heelemaal koelbloedig overigens, want zij 'gelooven' er ook in) waarmee politici allerlei moreele waarden propageeren; immoreele dingen *meteen* weten te exploiteeren; ze, waar 't eenigszins kan, weten aan te brengen, als 't den tegenstander maar afbreuk doet, enz. [En zooals ze dan dat alles meteen voor nul verklaren zoodra 't tegen hen in zou gaan; zooals dan opeens niets meer telt dan 'politiek te kunnen denken' (zooals dat heet). Ook D.D. is hierin een heerlijk studieobject voor me.] Er moet een cursus in te houden zijn, met heel wat meer succes gegarandeerd dan voor 't schrijven van short stories.

Tot zoover, nu. Ik schrijf er wat bij, òf als ik, na 't stuk geschreven te hebben, nog wat te zwammen heb, òf als er nog plotseling een brief van je mocht komen, waarop ik antwoorden kan. O ja, maar dit moet er nu nog bij (ik las zoonet je stuk over Bloem-Engelman): ik begin respect te krijgen voor dichters in den trant van Engelman. Je moet toch wel een uitverkorene zijn, inderdaad, om in bepaalde tijden nog zooiets 'gratis' als verzen te kunnen maken. Dat je boeken schrijft tegen bepaalde levensverschijnselen (Multatuli of Erasmus) is 100 × begrijpelijker, is ook nog politiek, tenslotte, al is 't, vergeleken bij de 'ware', een hemelsche. Maar dat je *alles* vergeten kunt of langs je laten afglijden van wat er aan ploertigheid en botheid om je heen bestaat - en hoe! met handen en voeten! - dat is tenslotte toch wel heroïsch, misschien. Denk je eens even goed in: een meneer die leeft tusschen Colijnen en Hitlers, en die erin slaagt x × x rijmen te maken over een vrouw of een landschap dat hem aangenaam heeft aangedaan, of andere gevoelens - *zoo maar gevoelens*! - ingegeven! Als ik hierop doorging, raakte ik er niet over uitgepraat. En dat zou, al ben jij 't dan die 't leest, tenslotte even 'gratis' zijn als poëzie maken. Over 2,3 jaar begrijp ik het schrijven van gratisheden in proza misschien ook alleen nog maar als 't in artikelen gebeurt, dat is: om ƒ 10. per kolom te verdienen.

10 Juni.

Geen aap van jou, maar daarnet een papier van de luchtpost gekregen dat de tarieven met 14 Juni verlaagd worden. Ik wacht dus in ieder geval met verzenden hiervan tot 14 Juni. Mijn stukken over de voetindrukken enz. zullen toch nog wel niet geplaatst zijn. Misschien heb ik tusschen nu en 14 Juni ook wèl bericht van je. Of zou de N.S.B. je tòch hebben opgegeten?

11 Juni. (Bandoeng.)

B.M.

Eindelijk je brief, die zooveel vervelends tegelijk bericht, dat ik naar Bandoeng ben gegaan om er met Bep over te beraadslagen. Maar allereerst dit over jou zelf: die slechte verkoop is onaangenaam, maar zoolang je *uitgegeven* wordt (en niet onhebbelijk afgewezen, zooals mij door Zijlstra, door Querido, nu weer door Boucher gebeurd is) zou ik mij van de rest maar niets aantrekken. Gelezen word je! dat zweer ik je. Hier in Indië is er niemand, ook maar even op de hoogte, die niet weet wie jij bent. Twee 'gecultiveerde jongelieden', beiden mr. in de rechten en werkzaam op de Algemeene Secretarie in B.zorg, Mr. Samkalden en Mr. Verboeket, zijn speciaal op jouw stukken geabonneerd en lezen *alles* van je; bewonderen je allebei zeer: om je goede smaak, je 'encyclopische' kennis, je verstandigheid. Zelfs de rotvent bij wien we op Bali logeerden, wist wie je was. En hier lees ik in een boek van Bruce Lockhart, over Conrad: Poor Conrad! How well I remembered that letter of his written at the height of his fame. 'Excuse this discordant note, but I have just received my account from my publishers. I read that all my 'immortal' works brought me in last year less than five pounds in royalties.' Als *Conrad* klagen kon! En Gide, onlangs in de *N.R.F.*, klaagde over dat hij nu geen woord meer kon schrijven zonder weerklank, en hoe zalig het vroeger was, toen hij géén publiek had! 't Is nooit heelemaal goed.

Dus troost je. Het gepest door de Lang na wijf en Oxford pallurk van de bepreeking is erger!

Overigens: wees toch maar blij dat Mussert k.o. is. Dàt zou weer erger zijn dan de Lang, and by far! Ik heb verder je brochure niet - en trouwens nog steeds *geen enkele* brochure - ontvangen. Ook de paar exx. van dat radioboekje over 'literatuur van nu' niet, waar ik je om vroeg (Vestdijk, Jij, Bolle Ton); laat mij 10 exx. daarvan door Mayer zenden. Althans *zes*. Ja, dat is wel genoeg voor dit land.

En op Gans wacht ik dan maar weer. Zal wel niets worden.

Als ik die baantjes 'op' Batavia krijg, is alles ook weer minder noodig. Ik ga morgen van hier naar Batavia, om de lui weer aan me te herinneren.

Nu, tot slot, voor ons het vervelendste. Ik vind Schilt's houding inzake die kaarten unspeakable. Zóóiets van burgerlijke gewichtigdoenerij kan je misschien toch weer alleen in Holland beleven. Of is hij óók 'bang', deze man? - God weet waarvoor, dat wij een 'communistisch' gebruik van die kaarten zullen maken? Hoe het zij, hij kan barsten; ik schrijf geen letter meer in het *Vaderland* en Bep is erop gesteld hem persoonlijk te schrijven wat zij van deze weigering denkt. Doe dus vooral geen moeite meer om wat ook in de krant te zetten, maar stuur al onze copy terug - per aanget. brief, maar per *gewone* mail natuurlijk. Alleen dat stuk over Wøller vraagt Bep door te zenden naar Vic Vriesland voor de *N.R.C.*, als het daar nog niet besproken is. Ik ga morgen in Batavia opzoeken hoe het precies heet, wil je dat dan

nog even erboven zetten? Dank, dank, ook namens Bep. - Een volgende keer hoop ik toch heusch over prettiger dingen te kunnen schrijven, speciaal aan jou.

Ik ben erg benieuwd naar je boek natuurlijk. Misschien verzoent de lezing daarvan me weer een paar dagen met het leven. Ik las, na Multatuli, niets dat me ook maar even werkelijk aanging. ‘Interessante’ dingen genoeg, maar niets ‘van ons’, niets van waarvoor wij ‘vechten’.

Die brieven van Mult. lijken me aardig. Maar wat helpt al dit rehabiliteeren van Multatuli door Pée, door jou, door mij, als Jan en *Gr. Ned.* godbetert Jan lubbesachtige kleineerpartijen gaan mee helpen publiceeren, onder voorwendsel dat die Saks zoo'n knap essayist is, en bovendien 70 jaar. Als er één ding is waar ik misselijk van ben geworden, dan van deze publikatie. Ik vind dit gewoon *verraad*. Waarom niet morgen een ‘gericht’ over Nietzsche, en overmorgen over Stendhal, door een anderen Jan Lubbes die in *wijzen* toon schrijft? En heeft werkelijk niemand in de red. van *G.N.* kunnen zien of ruiken dat al dat knappe geanalyseer van dien Saks één geleuterhannes is? Dat is dan in-treurig!

Nu scheid ik er mee uit. Ik hoop heusch: spoedig anders en beter. Geloof me steeds hartelijk je

E.

Maandag 14 Juni.

- Dat boek heet: Johan Wøller. *Van de fjorden naar de Boroboedoer*. Uit het deensch vertaald door M.J. Molanus-Stamperius. Amsterdam. (Uitgever weet ik niet, stond niet in de catalogus vermeld en het boek was uit. Misschien kan je Mayer even erover opbellen, of kan het zoo ook wel.) - Ik schrijf je later over bataviasche dingen. Ben nu net weer in Tj. terug.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 22 juni 1937

aant.

aant.

Den Haag, 22 Juni '37

Beste Eddy

Je brief moet me alweer aanleiding geven tot een paar onverkwikkelijke uiteenzettingen, die ik liever achterwege had gelaten. Zoowel Jan Gr. als mij treft het, dat je hoe langer hoe meer in je brieven met ultimatums en ‘gekanker’ werkt. Waarom in vredesnaam? Is het een gevolg van de afstand tusschen ons; ik bedoel in den ruimtelijken zin? De zaak-Saks vind ik gewoon *onzinnig*, afgezien nog van het feit, dat Coenen die bijdrage al had geaccepteerd; want waarom mag die

peuterige historicus niet het één en ander tegen Multatuli inbrengen? Ik voel ook *niets* voor deze argumenten, maar ik ontzeg Saks het recht niet, zulke bezwaartjes te formuleeren, en zelfs in *Groot Nederland*. Het eenige resultaat, dat hij bereikt, is, dat de grootheid van de figuur Multatuli onaangetast blijft. In een volgend nummer komen jij en ik aan het woord, dus dan hoort men de tegenpartij. Ik zie niet in, wat daartegen is. *Verraad* van Jan? Groote God, ik begrijp er niets meer van. Houd toch op met dezen toon, want je zult nog bereiken, dat wij gaan sidderen, als er een brief uit Indië komt. Eerlijk gezegd: gedeeltelijk is het zoover. Er is een accent van 'de pest in hebben', dat zich ook tegen ons schijnt te richten. - Verder: de zaak met Schilt. Ik hoop, dat Bep zich nog bedacht heeft en Schilt *niet* heeft geschreven, want in dezen is het ongelijk *geheel* aan jullie kant! Jullie vraagt n.b. zonder mij of iemand anders daarvan eerst in kennis te stellen, een korting op de reiskosten, je stelt mij dus voor een fait accompli; en wanneer ik jullie schrijf, dat het niet gaat, komt er weer een ultimatum van: 'geen letter meer in *Het Vad*.'! Ik wil je precies verklappen, dat ik expres deze zaak *niet* met Schilt besprak, omdat ik uit ervaring weet, dat hij geweldig het land heeft aan zulke ongevraagde 'perskaarten'; wanneer ik hem had moeten zeggen, dat zonder zijn medeweten dergelijke dingen waren gedaan, zou hij je dat zeer kwalijk hebben genomen. Dat mag krenterig en unspeakable zijn, het is absoluut verklaarbaar van het standpunt van een hoofdredacteur, die deze aangelegenheden zelf in de hand wil houden, omdat anders *overal* medewerkers dergelijke reducties aanvragen. Als Bep hem dus al geschreven heeft, zal ik n.b. gedwongen zijn hem deze quaestie voor te leggen, terwijl ik meende jullie een dienst te doen door hem er buiten te houden. Waarom godbetert ook dat vervloekte pretentieuze en au fond verdomd *kinderachtige* gedoe met ultimatums en op je teentjes getrapt zijn? Er zijn waarachtig nog wel erger dingen dan dit, en deze zaak is door jullie eenvoudig *incorrect* behandeld. Moralistische oordeelen achteraf over de bekrompenheid van Schilt doen daaraan niets af of toe.

Ik moet je hierop wel zoo scherp antwoorden, omdat ik deze houding werkelijk niet kan uitstaan. Je vervreemdt je vrienden door dezen kankertoon van je, je schept conflicten en incidenten, die door den afstand veertien dagen op zijn minst duren en daardoor veel onaangenamer worden dan ze op 'de korte baan' zouden zijn. En bovendien: je vult je postpapier vrijwel met *niets* dan dat! Dat vergalt mijn heele genoegen aan de correspondentie, al weet ik best, dat je er geen persoonlijke onaangenaamheden in wilt leggen. Misschien heb je deze wijze van afreageeren noodig om je in dat koloniale milieu te kunnen handhaven; het is mogelijk. Maar daarom kan ik je deze 'critiek' toch niet onthouden. Ik wil liever, *zonder eenig gevoel van verbittering*, onze briefwisseling *opschorten*, dan telkens over 'verraad' te moeten lezen (of tusschen de regels door lezen); het zou zonde en jammer zijn, als een contact van jaren wederzijdsche vriendschap in dit uitdeelen van ultimatums moest eindigen, maar ik voel me *werkelijk* tegen deze toon niet opgewassen. Er is hier te lande allerlei vervelend practisch gedonderjaag, waar ik noodgedwongen telkens in betrokken word; met een *vriend* kiften over het 'verraad' van een anderen vriend en een halsmisdaad van zekeren heer Schilt, die in deze volkomen gelijk heeft, *kan ik niet*.

Antwoord hier nu s.v.p. niet denzelfden dag op, maar denk er even over na. En geloof me met *dezelfde* hartelijkheid van altijd je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, [25 juni 1937]

aant.

Den Haag, 25 Juni

Beste Eddy

Vanmorgen liet Schilt me den brief van Bep zien. Ik had hem de zaak uitgelegd, en hij heeft de verontwaardiging dus aan mij geëndosseerd, zonder zich er verder boos over te maken. Ik merk nu, dat het weer eens een grotesk misverstand betreft, want je schreef mij over een bewijs van *correspondentschap*, terwijl in den brief aan Sch. over een bewijs van *medewerkerschap* wordt gesproken! Dat laatste had ik je, met volle instemming van Sch., gemakkelijk genoeg kunnen bezorgen; ik kan het je trouwens nog wel bezorgen. [Maar ik meen, dat Jan je inmiddels iets stuurde van het Weekbl., dat dienst kan doen?] Maar zooals ik dacht, heeft Sch. mij nu nog eens *positief* verklaard, dat hij in geen geval bewijzen van correspondentschap uitreikt, behalve aan zijn *vaste* correspondenten.

Inmiddels is deze quaestie nu al weer uit de wereld, en ik wacht nog tot ik je antwoord heb met de terugzending van de copie, die hier nog ligt; het lijkt me, dat er nu geen enkele reden is om *Het Vad.* verder den rug toe te draaien, want Sch. heeft het allemaal humoristisch opgenomen. Ik appelleer alleen nog even aan mijn vorigen brief, die misschien een beetje onder invloed van dit vervelende gedonder is geschreven, maar waarvan ik de *kern* moet handhaven: werk, wat ik je bidden mag, niet meer met zulke ultimatums, als het waarschijnlijk is, dat er een misverstand in het spel is, en staak ook die ‘verraad’-campagne tegen Jan Gr., die van een wantrouwen getuigt, dat verre van vleiend is voor zijn volkomen vriendschappelijke gezindheid.

In groote haast, want ik moet uit voor de krant
veel gr. 2 × 2 en een hand van
je
Menno

De *Christenen* zijn sedert 1½ week naar jullie onderweg per mail.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 29 juni 1937

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 29 Juni 1937.

Beste Menno,

Daar mijn Javaan nog tijdig vertrokken is, is er geen reden om Bep alleen te laten schrijven; ook niet om een dag of wat te wachten, omdat ik werkelijk in geen enkel opzicht ‘boos’ ben over wat je schreef. Je zult wel gelijk hebben, wat mijn kankertoon betreft. Ik kan dit daarom alleen al erkennen, omdat ik zelf voelen kan dat ik al vrij lang geen brieven naar Holland schrijf dan die *mijzelf onaangenaam* zijn. De vraag

is of dit alleen *mijn* schuld is. Maar hoe dan ook, voor zoover ik zie, zijn er *drie* oorzaken voor mijn ‘gekanker’ geweest.

1. Het wegraken van die eene brief door jouw onvoorzichtigheid, en ondanks het feit dat ik je gevraagd had hem strict voor je te houden. Dat is nu allang voorbij, het gekanker tenminste. De gevolgen *niet*, maar die bespaarde ik je, wat van een kankeraar nogal vriendelijk is.

2. Mijn beroerdigheden hier in Indië. Ik schreef daarover expres zoo weinig mogelijk; reden waarom ik tot meer schrijven daarover werd aangemaand door Jan. Ik wilde jullie *dat* gekanker zooveel mogelijk besparen, en ik ben *nu* zeker in deze gedachte gestijfd. Misschien hoor je opeens dat we naar Europa teruggaan.

3. Dat plaatsen van het stuk van Saks. Hoe ik daar precies tegenover sta, schreef ik nu net uitvoerig, en zelf misselijk van de zaak, aan Jan; dus dat doe ik niet nogmaals. Laat hij je mijn brief opzenden, àls 't je interesseert. Maar als jullie mij dan niet begrijpt, ik begrijp dan geen snars van jullie, in dit geval. Ik erken één ding: de noodzaak tegenover Coenen's belofte om dat stuk op te nemen, - verder *vind* ik het ‘verraad’, en hoe precies, schreef ik aan Jan. Zooniet ‘verraad’, dan pure smeerlapperij, *st.* in ons midden; ik zie werkelijk niet hoe ik 't anders zou zien. Als jij mijn opinie over Saks' *st.* onzinnig vindt, dan vind ik jouw gezwoeg om Edu af te breken ten behoeve van Multatuli's reputatie volmaakt onverklaarbaar. Maar blijkbaar kunnen we elkaar dit, op lange afstand niet verduidelijken, dus soit. Er is voor jullie blijkbaar twéé soorten st., voor mij maar één, en dat *stinkt*.

Nu komen de ‘ultimatums’. Welke zijn die? Ik heb Jan geschreven dat ik, als mijn opvatting van *G.N.* verkeerd blijkt, bereid ben, hoe beroerd ik dat zelf ook vind, om eruit te gaan. Dit lijkt mij niet anders dan *fatsoenlijk* van mij! Ik *ontlast* jullie dan van mijn verkeerde en lastige opvattingen over strijdkameraadschap, ook t.o.v. Multatuli bijv.

Wat heb ik verder geultimatumd? Dat ik mijn medewerking effectief opzeg aan iemand die bang is - althans *leek* - mij als medewerker te avoueeren? Ook dat vind ik nog maar behooren tot elementaire opvattingen van fatsoen. Maar nu blijkt opeens dat *jij* Schilt die rol hebt laten spelen! Dat is dan nog fraaier; maar je ziet dus weer, ‘eerlijk duurt het langst’. Ik vind deze historie flauwekul, en voor mij, ondanks het feit van de duiten die we erbij verliezen, minder pijnlijk dan jullie opvattingen over het stuk van Saks; maar hoe dan ook: ik vraag me af waaròm je zoo moest optreden, en ik kan je verzekeren dat ik jou *niet* in de rol zou hebben gebracht waarin jij Bep nu gebracht hebt.

Jij desavoueerde ons dus, nog vóór Schilt het deed! Prettig gevoel is dat. En wat *is* dan die ‘schuld’ van ons? Bep wilde op reis, *moest* op reis vóór een bepaalde datum (in verband met dat eindexamen op Bandoeng). Pertinent zeker wetend dat wij medewerkers van *Het Vad. waren*, heeft zij daarnaar gehandeld. Als wij geen correspondentkaart waard waren, dan had Schilt niet meer dan *zijn* elementair fatsoen nageleefd door het verstrekken van een *bewijs van medewerkerschap*. Maar blijkbaar achtte *jij* vooruit hem daartoe niet in staat; of *ons* ‘vergrijp’ zoo officieel en geweldig, dat je je niet meer als onze bemiddelaar aan de Olympus vertoonen dorst. Dit nu is wat zielig, maar alweer soit. Maar dat je je over de gevolgen van je vrome leugentje en mijn ‘ultimatum’, *ons* dito (want ik heb expres niets hierin gedaan zonder Bep te consulteeren), verwondert, wekt nu weer mijn pijnlijke verbazing. Ik zou willen vragen: wat hebben we gedaan om zóó laag door jou (en dus niet door Schilt) te worden gecôteerd?

Lees deze brief zonder boosheid, zooals ik hem geschreven heb. En verder, goed, laat ons de correspondentie opschorten. Tot dit laatste ben ik vooral bereid over te gaan als, zooals jouw brief zou doen vermoeden, alles mijn schuld is, terwijl jou en Jan geen korreltje blaam treft. Met hartelijke groeten blijf ook ik verder je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 18 juli 1937

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 18 Juli '37.

Beste Menno,

Ondanks de ook voor mij zoo bevredigende ‘opschorting’, zijn er nog een paar practische dingen gaande, waarover gecorrespondeerd moet worden, een paar ‘rafels van 't verleden’ zullen we zeggen. 1° zou ik willen weten of de Bali-platen behoorlijk zijn gearriveerd; 2° kom ik je nu bedanken voor de *Christenen*, die eergisteren aankwamen en door Bep en mij verslonden werden. Het 2e deel vind ik *uitstekend*; alleen jij bent in Holland in staat tot het schrijven van zooiets origineels en sterks tegelijk. Ik aanvaard deze ‘paradox’ totaal, al zullen de bezwaren dat je niet genoeg ‘historisch differencieert’ wel niet van de lucht zijn. Of iets is de moeite waard om met oorspronkelijkheid gezien en geformuleerd te worden, òf men mag alleen apprecieeren wat volgens de traditie, de leer, het vak en de sleur wordt ‘opgebouwd’. Ik voorzie groote gesprekken over jou - ook als historicus - met mijn a.s. ‘chef’ op het Landsarchief, Dr. Verhoeven, groot bewonderaar en 100% leerling van Huizinga, en met Samkalden die - ofschoon hij je door dik en dun bewondert - zoo gewetensvol marxist tracht te zijn. Tusschen haakjes: ik ontdekte nòg een groot lezer en bewonderaar van je, een zich als jij aan het vrijzinnige ontworsteld-voelende ziel; Mr. C. Binnerts, die, gegeven het kader en de toehoorders, zeer intelligente radiolezingen houdt te Batavia over literatuur (Deze man heeft zich nu op mijn verzoek, hoewel via de firma Wolters, waar hij ‘p.p.’ van is of zoo, op *Gr.Ned.* geabonneerd.) Zou je je *Christenen* niet, met een paar vriendelijke woorden erin, willen zenden aan: Mr. H. Samkalden, Algemeene Secretarie, Buitenzorg? We vragen ons nl. af wie je boek voor het *Bat. Nwsbl.* bespreken zal: Samkalden of ik. Ik denk dat hij wel zich terugtrekken zal en dat het dan op mij neerkomt. Dit zou mij in zoover genoegen doen, dat het mij opnieuw de gelegenheid gaf in het openbaar mijn positie te bepalen tegenover onzen subtielen en voortreffelijken essayst Menno ter Braak. - Wat mijn vriend Menno betreft, daar heb ik momenteel doodgewoon schijt aan, met permissie gezegd. Ik vind je net zoo'n ‘verrader’ als Jan, net zoo'n would-be-maatschappelijke, onbegrijpende kloen.

Het eenige verschil is nog, dat Jan mij *welwillende*, hopeloos belabberd-geredeneerde brieven zendt, waar ik, werkelijk met de ellendigste gevoelens, op moet antwoorden (ik schreef nu weer een brief van 8 kantjes naar Juan-les-Pins) en dat jij tenminste schijnt te hebben ingezien dat we elkaar niet meer begrijpen zullen. Jullie vinden mij dwaas, ik vind jullie misselijk. De nieuwste draai is nu: dat wij vriendschap moeten scheiden van ‘literaire liefhebberijen’. Dat verdom ik, want het is een leugen, en stom ook nog. Als het voor jullie geen leugen is, dan was onze heele vriendschap het tot op nu, d.w.z. dan heeft die alleen in schijn bestaan; en in ieder geval is het een leugen voor *mij*.

Zooals ik aan Jan schreef: *ik* ben niet zoo'n ‘relatieve denker’, dat ik mijn vrienden hooger kan stellen dan de rest van het menschdom (onder deze vrienden ook Nietzsche en Multatuli) en mezelf wijsmaken dat ik niet aan ‘elites’ geloof. Zoo knap

ben jij, maar ik niet; *ik* ben zoo dom deze knapheid van jou net zoo onecht, zoo fraseologisch te vinden als een formule van Rosenberg of Mussert. Deze onbewuste hypocrisie van je - die je misschien alleen in staat stelt om in de praktijk, als het zoo uitkomt, de 'incorrectheid' van je vrienden te voelen tegen heeren Schilt - is mij zuwider. Ik heb wèl een zeer uitgesproken elitegevoel; mijn vrienden, dat is mijn élite. Dat de officieren van Napoleon en de stootbrigadiers à la Stachanov zich ook elite voelen, was en is *hun* goed recht. Je pogingen om via een cerebraal praatje te ontsnappen aan wat je *bent*; je knapheid om in theorie Casimir en Nietzsche samen onder te brengen, en dus te verwerpen, als intellectueele elite, was en is voor mij altijd belachelijk. 'Literaire liefhebberij' noemt Jan zooiets; als hij - na mij met de kinderachtigste praatjes te hebben willen zoet houden - zich effectief gedwongen ziet om Saks in bescherming te nemen (als 'gast' van *G.N.*, godbetert!) tegen *mij* (immers maar zijn vriend)! De practijk is voor mij meer waard, dan de theorie, en deze hupsche, humorvolle theorieën, komen voor mij, dwaas, neer op een *misselijke* praktijk.

Maar ik kan eindigen, want ik heb 1½ dag voor mezelf (en hoeveel voor Jan?) bedorven met het nogmaals uitleggen van mijn standpunt. Ik heb hem nu nogmaals geschreven dat jouw idee van opschorting me voortreffelijk lijkt. Waar jullie elkaar zoo volledig begrijpen, kan je hem misschien op dit punt ook nog je zienswijze doen deelen? Het zal mij een opluchting zijn een tijdje lang niets van jullie te hooren. Deze *Gr. Ned.*-affaire is voor mij een van de rotste dingen geweest die ik heb doorgemaakt. Overigens steeds hartelijk je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 22 juli 1937

aant.

aant.

Den Haag, 22 Juli '37

Beste Eddy

Ik heb je brieven (die aan Greshoff en mij, en ook de commentaren van Bep) gelezen en geloof, dat ik er het best aan doe, niet op de details terug te komen. Vooral je uiteenzetting aan Jan is heel duidelijk, maar juist daarom treft het me des te meer, dat ik niet kan *navoelen*, wat je in dezen beweegt. Misschien zou een half uur praten genoeg zijn om die zaak van dat persbewijs volkomen op te helderen, maar omdat wij over dat half uur precies niet kunnen beschikken, zie ik er van af. Ook over de quaestie Saks nog maar een enkel woord. Je schijnt in mijn houding een soort 'nobele' samenzwering van Jan Gr. en mij te hebben gezien, maar dat is onjuist. Wat mij in dezen tot zoo'n scherp protest bewoog, was alleen het m.i. absurde van je beschuldiging aan Jan's adres: het verraad, al dan niet tusschen aanhalingsteekens. Ik heb hier van nabij gevolgd, hoe hij zich voor de handhaving van het peil in *Groot Ned.* heeft ingespannen, zonder eenige andere vergoeding dan het pleizier van het werk, en hoe hij, tegen v.H. & W., boekhandel, abonné's etc. in, je *Blocnotes* door dik en dun heeft verdedigd; wanneer je hem dan om een simpel meeningsverschil over het peil van een paar artikelen over Multatuli op die manier attaqueert, voel ik me, zonder eenige 'nobelheid', gedrongen te zeggen wat

ik er van denk. Ik kan het niet anders zien, dan zoo: je verwijten waren absurd. Denk er anders over, als je wilt, maar beschuldig mij niet van ‘nobelheid’ (een leelijk woord in jouw mond, waarvan ik meende, dat je het voor de Costers en Donkers reserveerde), als ik je die absurditeit volgens mijn beste weten tracht te bewijzen.

Ik zou overigens dit ‘incident’ graag sluiten, omdat het m.i. alleen door praten tot zijn juiste proportie zou kunnen worden gereduceerd. Het lijkt me een ‘voorgronds’-incident, waarvan de achtergrond is het toenemend verschil tusschen jouw en mijn nonconformisme; het *indische* en het *achterhoeksche*, als je wilt. Dat verschil brengt mee een verschil in ‘eerecode’ van de vriendschap, dat is duidelijk; het verschil heeft, sedert wij elkaar voor het eerst ontmoetten, altijd bestaan, maar het was een stimuleerend element bij de uitwisseling. Het zou, geloof ik, het tegendeel kunnen worden, wanneer het verdoezeld werd, op dit oogenblik, nu mondelinge opfrissching onmogelijk is geworden. Correspondentie is stabiliseerend, en achter de gevels van de brieven veranderen de partners, zonder dat het dadelijk door de teekens wordt geregistreerd. Blijkbaar is een verschil van meening over een snertaangelegenheid als dat persbewijs of over een tijdschriftartikel al voldoende om dat te documenteeren.

Laten we daarom deze briefwisseling zooveel mogelijk aan het toeval overlaten. Ik ben nog altijd overtuigd van het *feit*, dat wij te veel gezond verstand hebben om een vriendschap te laten verstikken in een meeningsverschil, ook al (*juist* al) berust het op een verschil in ‘houding’ in het algemeen.

Schrijf mij vooral je (jullie) indruk van de *Christenen*. Overbodig te zeggen, dat de critiek (afgezien van een vernuftig stuk in de *N.R.C.* van Vestdijk) geheel volgens het oude recept is, maar zoo mogelijk nog stupider. Het fatsoenlijkste artikel was nog van... Van Duinkerken in *De Tijd*, die het boek overigens voordraagt voor den index.

De Balineesche teekeningen zijn aangekomen. Hartelijk dank! Ik zal de distributie verzorgen, maar heb b.v. het adres van Carel Willink nog niet. Hij schijnt buitenslands te zijn.

Wij gaan Zaterdag voor drie weken op reis. Tot en met 14 Aug. zitten wij: bei Fam. Wyrsch - Dürren, Buochs am Vierwaltstättersee, Zwitserland. Daarna weer Kraaienlaan *36*.

Tot nader, en hartelijke groeten voor Bep en van Ant.

je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Buochs, 29 juli 1937

aant.

aant.

Buochs, 29 Juli '37

Beste Eddy en Bep

Hartelijk dank voor jullie brieven, die mij hier in het vacantieoord bereikt hebben. Wij zitten hier in een aardig klein châlet, vol Jezussen en Maria's, dus zeer stichtelijk voor een nieuwen christen. Het plaatsje lijkt op Sils, maar ligt veel lager. Voor jullie critiek op mijn boek in de eerste plaats veel dank. Wat Bep schrijft over deel 1 is

zeer juist. Ik ontdekte mijn probleem pas in het midden, en wat voorafgaat is ‘geprevel’ om dat probleem heen. De dialoog, die ik op Eddy's advies wegwerkte, bleef daar toch min of meer symbolisch voor een onbeslist en ongecentreerd praten zonder kernprobleem: naspel van *Pol. z. Partij*. Het tweede deel voel ik zelf ook als *anders*, en vooral de ‘terugkeer’ van mijn dissertatie was hier beslissend. Het specialisme bewijst hier plotseling zijn doelmatigheid, en het was me werkelijk een soort openbaring, dat die dooie Otto III plotseling een zeer levenscheppend element bleek te zijn. In zooverre loopt mijn ervaring dus geheel parallel met die van Bep (en niet alleen in dit opzicht: het specialistenboek heeft voor mij ook weer veel meer bekoring dan een paar jaar geleden, maar *malgré* het specialisme).

Wat de quaestie Saks betreft, waarvan Eddy - voor zijn gevoel blijkbaar op goede gronden - een kabinetsquaestie maakt, om een politieke term te gebruiken voor een bij uitstek onpolitieke zaak: ik heb er behoefte aan hem te antwoorden, dat ik in dit opzicht *geen* concurrent van Jan zal zijn en *geen* welwillende brieven zal schrijven. Ik heb, om zijn eigen woorden over te nemen, door dik en dun schijt aan zijn argumentatie, en zal dat onophoudelijk blijven verklaren, zoolang hij het blijft verklaren. Ik weet absoluut niet, op welke ‘democratische’ gronden Jan zijn oordeel fundeert, maar de mijne zijn allesbehalve democratisch en zeer direct. Bijna ieder woord, dat je tegen Jan en mij richt (ons ten onrechte onder één deken vermoedend), neem ik tegen jou, Eddy, over: ik vind je houding *misselijk*, en jou in dezen een would-be-*on*maatschappelijke, volmaakt onbegrijpende kloen. Dit zonder eenige boosheid, want deze is allang verdwenen in de tijdsruimte, maar wel met de noodige zakelijkheid en preciesheid. Ik geloof, dat uit deze antithese veel vruchtbaars kan voortvloeien, en ik zal niets nalaten wat dienstig kan zijn om die antithese te verscherpen. Het laatste artikel van Saks heb ik er nog eens op nagelezen, en ik vind het vervelend, peuterig en nog meer, maar in geen enkel opzicht een rechtvaardiging van je beschuldigingen aan het adres van Jan. Overigens: heeft hij geschreven, dat vriendschap gescheiden moet worden van ‘litteraire liefhebberij’? Dat ben ik absoluut met hem oneens, natuurlijk. Ik vereenzelvig beide ‘liefhebberijen’, en uit naam van die vereenzelviging conspueer ik je quasi-onmaatschappelijke ‘verraad’-polemiek. De vriendschap had je moeten zeggen, dat men andere gedragslijnen kan volgen dan E. du Perron *en toch* geen ploert of conformist zijn. Blijkbaar zegt jou de vriendschap alleen maar, dat je aan al je vrienden je eigen maatstaven voor 100% moet opdringen.

Onze correspondentie begint te herleven, naarmate wij er afstand van doen. Ik hoop, dat deze brief je via een Züricher vliegtuig bereikt; een vorige ging verleden week af uit Den Haag. Hart. groeten, voor jullie beiden, ook van Ant, die aan Saks eveneens haar deel heeft.

je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron (*niet verzonden brief*)

Buochs, 1 augustus 1937

aant.

aant.

aant.

Buochs, 1 Aug. '37

Beste Eddy

Op je dossier aan Jan Greshoff ben ook ik je nog een antwoord schuldig... na twee vorige brieven, waarin ik waarschijnlijk een te 'lichten' toon aansloeg; want ik merk nu, dat de feiten Saks en Schilt zich zoo diep bij je ingevreten hebben, dat er van 'bijleggen' en 'verzoenen' (waarnaar Jan nog steeds schijnt te willen streven) geen sprake meer kan zijn. Jan schijnt je verder te hebben willen overtuigen, dat wij altijd nog dezelfde menschen zijn en niets veranderd, wat de onmaatschappelijkheid betreft. Ik zal me dus dergelijke overredingsargumenten kunnen sparen; het was trouwens meer zijn bedoeling, je nieuw materiaal te verstrekken over de pogingen, die wij in het werk stellen (sedert 7 maanden), om toch nog bij de Mij. der Ned. Letterkunde een zetel te krijgen enz. enz. Wij hebben immers 'de grootheid van Holland tegen je opgericht', jawel. De man, die met 'halfgod Nietzsche' coquetteert, en te beroerd is om in de élite-ideeën van E. du Perron te gelooven, toont nu eindelijk zijn ware aangezicht (filius diaboli sive Antichristi Batavorum); het is de 'maatschappelijke, althans maatschappelijk angehauchte letterkundige Ter Braak', die maar wat litteratuur maakt over élite's, waarvan hij profiteert, zonder erin te gelooven. Deze constructie bepaalt je heele polemiek over het geval Saks; als het niet een vriend was, *aan wiens waarde men ondanks alles gelooft*, zou ik een hartig 'je m'en fiche' afdoende achten voor dergelijke insinuaties.

Je schreef bij den brief van Bep ergens, dat je 2½ maal zooveel rancune hebt als een fascist. Schreef je het uit de grap? Ik weet het niet, maar de wijze, waarop je dat geval Saks behandelt, lijkt mij typeerend voor een rancune, die materiaal zoekt om zich geloofwaardig te maken. Het gemak, waarmee je aanneemt, dat de heeren Greshoff en Ter Braak zich in 7 maanden tijds tot gezeten letterkundigen hebben bekeerd, is zoo manifest, dat het tijdverspillen lijkt over het gelijk of ongelijk in de Saks-affaire nog langer te discussieeren. Je bent kennelijk niet meer op mijn ongelijk gesteld, zelfs als ik het op een enkel punt zou willen bekennen (zooals ik het je direct bekende na mijn zorgelooze behandeling van den brief over D.D.); het zou je berooven van de voor jou zoo vleiende zekerheid, dat de 'letterkundigen' hun onafhankelijkheid hebben prijsgegeven, om 'de grootheid van Holland tegen je op te richten', zooals Busken Huet en Potgieter het deden tegenover Multatuli. Misschien mag ik in deze analogie Busken Huet zijn, en Jan Potgieter?

Je hebt destijds mijn hoofdstuk over den humor en het genie zoo geïnterpreteerd, als zou ik den notaris aan den top der hiërarchie hebben opgesteld. Dat misverstand was *eerlijk*, al heb ik nooit begrepen, *waarom* je het zoo met alle geweld misverstond. Maar wat ik nu over de élite schrijf wensch je niet meer te aanvaarden als *mijn* waarheid, waarvoor ik kan instaan; je *maakt* het *verdacht* als 'Spielerei', als gesol met Nietzsche en litterair divertissement, omdat je er een grotesken uitleg aan wenscht te geven. Ik verzeker je, dat ik het insinueerende karakter van je bewoordingen heb gevoeld en er voortaan rekening mee zal houden, dat iemand, wiens hoogste waarde de vriendschap is, desondanks niet aarzelt onmiddellijk de corruptie en karakterloosheid van zijn vrienden aan te nemen.

Ik weet niet, wie of wat je rancune geldt. [Waarschijnlijk een x, of 'het leven'; in ieder geval *niet* mij, of Jan, of een persoon, daarvan ben ik zeker.] Ook houd ik, zooals je uit de *Christenen* gebleken kan zijn, de rancune niet voor een onvruchtbaar element, omdat iedere cultuurmanifestatie met rancune samenhangt. Maar de consequentie van een rancune, die zichzelf zoet houdt met een élite-conceptie, om tegelijk de anders gerichte conceptie van een vriend als uitvloeisel van hollandsche compromiszucht en lamlendigheid in verdenking te brengen, is de absolute 'Selbstgefälligkeit' van den man, die buiten zichzelf geen eerlijke waardeeringen meer erkent. Consequent is het in zooverre inderdaad, dat je je uit *Gr.-Nederl.* terugtrekt, omdat het geen *Forum* is; consequenter nog zou het zijn, als je überhaupt

niet meer toegaf aan die verdoemde neiging om de *taal* te gebruiken; een instrument, waarvan je van te voren weet, dat het door het compromis der honderdduizenden is gevormd en dus besmet, en je blootstelt aan de vernedering, door honderdduizenden idioten en buffels te worden gelezen en misverstaan. Aanvaard geen betrekking, want je zult iederen dag met de gezeten lieden te doen hebben, die heel Holland voor je oprichten, zooals je vrienden het deden. Wees *werkelijk* consequent, als élite-mensch... en ik geef je het volste recht, om mij te verachten als den 'verrader', die de Saksen beschermt.

Je ziet, hoever het misverstand nu is voortgeschreden. *Ik* opperde in een vorigen brief een verschil tusschen 'indisch' en 'achterhoeksch' non-conformisme; *jij* stelt er het verschil tusschen nonconformisme en conformisme tegenover. Het is inderdaad eenvoudiger. Het maakt het mij onmogelijk in dit stadium verder over een zekeren heer Saks en een zekeren heer Schilt meeningen uit te wisselen.

Ondanks alles zoo hartelijk mogelijk
je
M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 7 augustus 1937

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 7 Augustus.

Beste Menno,

Gister kwam - tegelijk met weer een lang antwoord v. Jan - de door het Züricher vliegtuig overgebrachte contra-schijtverklaring. Welaan, dat is tenminste een resultaat: om niet in herhalingen te vervallen à la Cato ('en overigens ben ik van meening dat ik nog steeds hartelijk schijt aan je heb') zullen we nu dus stilzwijgend vaststellen dat we tot nadere inventarisatie over-en-weer doorloopend elkaar houden voor onbegrijpende kloenen van misselijk gedrag, voor wie alleen het bovengenoemde gevoel gekoesterd kan worden. - Maar nu, afgescheiden hiervan en je filosofische geest in aanmerking genomen, kom ik je vragen mij *uit te leggen* waarom ik een would-be-onmaatschappelijk iemand ben. Je bloote verklaring volstaat hier niet; 'geeft geen bevrediging', zou Slauerhoff gezegd hebben. Je hebt me nu net zelf nog verklaard dat ik non-conformistisch was, zij 't op z'n indisch. Je hebt me words to that effect voorgehouden, zoolang je me kent. En nu opeens is het would-be geworden; niet als straatjongensrepliek natuurlijk, want zooiets is onvereenigbaar met het scherpe (zij 't paradoxale) vernuft van Dr. Menno ter Braak, maar... Ja, dat wou ik hooren.

Is het omdat ik slecht verdragen kan dat je je bij voorbaat vereenzelvigt met heeren Schilt, die in werkelijkheid heel wat geschikter blijken dan jij ze voorstelt? Omdat ik protesteer tegen het wereldwijzige foefje waarmee jij opeens al deze lieden 'begrijpt' en van mij niets meer begrijpt dan mijn 'incorrectie' tegenover die heeren?

Ben ik *would-be*-onmaatschappelijk omdat ik het *effectief* verdom om als verdomde Louis mee te mogen doen aan de kolommenvullerij van *Het Vaderland*? Zoo was ik altijd; dat je me nu pas als zoodanig door hebt, valt me dan toch tegen van je.

Ook dat je blijkbaar verkeerd op mijn reacties speculeerde, toen je 't macchiavellisme beoefende van mij die Schilt-historie zoó voor te zetten.

Het is niet waar dat ik vriendschap alleen zie om 100% mijn maatstaven aan mijn vrienden op te dringen. Ik legde je dit al uit, voor zoover 't Jan betreft: ik word alleen maar beroerd als ik in bepaalde omstandigheden uit een vriendenhoek een trap krijg in m'n achterste. Verder laat ik ze toch alle vrijheid: ik heb je nooit ingefluisterd dat je om *mijn* maatstaven weg zou moeten van *Het Vad.* bijv. (waar ik zelf misschien toch al lang mijn ontslag zou hebben genomen); ik behoud me alleen het recht voor om *voor mijzelf* te handelen naar mijn maatstaven, zonder daarom op would-be-maatschappelijke manier door mijn vrienden te worden uitgemoerd voor 'pretentieus' en 'incorrect'. Ik vind die terminologie onvriendschappelijk *gevoeld* en *gedacht*, gegeven de 'tegenpartij', maar extra zoo, waar mijn reactie 50% werd uitgelokt door een relaas van den maatschappelijken vriend in kwestie dat men hèm zoo pestte. Waar blijft je psychologie?

Would-be-maatschappelijk is tenslotte nog een compliment. Would-be-onmaatschappelijk is ongeveer een beleediging. Maar o God, o God, *begrijp* je dit nog wel??? Jullie zijn op dit punt zóó dom geworden sinds mijn vertrek naar Indië.

Ik antwoordde Jan weer op zijn lange brief, die erg aardig was. Ik redeneerde te scherp - meegesleept door de rotsmaak van dit heele geval - verscheurde toen die 8 kantjes, om het dunnetjes over te doen op 8 nieuwe kantjes. Ik heb dit voor Jan over, maar beleef heusch *mijn* plezier aan deze affaire! En je hebt hierin 10 × gelijk: een uur praten zou onvergelijkelijk beter zijn. Maar dat uur niet hebbende, is afwuiven en zwijgen misschien tòch nog het rotste. Ik vind het óók volslagen ongerijmd dat dit alles tusschen jou, Jan en mij plaatsvindt, maar daarom juist: omdat het tenslotte om *ons* gaat, en niet om de aanleidingen Saks of Schilt, wil ik zoo goed mogelijk probeeren te weten *waar ik aan toe ben*.

Ik heb Jan nu een nieuw voorstel gedaan, dat een stap terug is van wat jij het 'ultimatum' noemt. Maar dit is werkelijk het laatste dat ik voorstellen kan, als ik mezelf niet een *fluim* moet vinden. Daar is net zooveel would-be's aan als aan 't feit dat jij bv. van Antje houdt en niet een ander 'wilt' kiezen. Ik wacht nu dus: 1° op Jan's antwoord over dat ééne punt; 2° op jouw uitleg over de contra-beschuldiging, 'met name' de *formule* daarvan, die ik nu van UEd. ontving.

Verder met hartelijke ('sauf la merdre') groeten, ook van Bep, je
E.

Heb je mijn brief aan Schilt doorgegeven? Ik denk ineens dat je die misschien voor een copie hebt aangezien

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 10 augustus 1937

aant.

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 10 Aug. '37.

Beste Menno,

Over 8 dagen zal wschl. mijn stuk over je Christenen in het *Bat. Nwsbl.* staan. Ik zal 't je dan zenden met 2 andere stukken - over Beb Vuyk en een Engelschman die Java bereisde (mijn maiden speech in deze krant). Nu, na enkele bijdragen maar, zijn de klachten overigens al binnengekomen, niet omdat ik 'kanker', maar omdat ik te weinig 'gevoel' in de stukken leg. Het ziet er dus naar uit, dat ik hier een herhaling krijg van jouw belevenissen als kritikus aan *Het Vaderland*.

Ik schreef vanmorgen mijn stuk, ook als antwoord in deze lijn, en nogal mèt 'gevoel', al is 't wschl. allerminst het verlangde. [Misschien moet ik er nog in veranderen!] Ik had eerst een meer analyseerend tevens resumeerend artikel willen maken over 't boek zelf, met discussies hier en daar, en had daarvoor allerlei notities gemaakt met potlood; maar tenslotte was 't me te machtig. Ik kan niet met jou min-of-meer discussieeren tegenover *dit* publiek, dat niet 1/3 van onze argumenten begrijpen zou, het stuk alleen maar 'geleerd' zou vinden, enz. Ik heb geprobeerd in voor hen verstaanbare taal een idee te geven van de 'figuur ter Braak' en daarna dan ook nog wat over dit speciale boek gezegd; ook wel wat het *is*, maar vrijwel zonder op details in te gaan. Mijn maximum toegestane plaatsruimte is bovendien maar ± 2 kolom. (Mijn eerste stuk was 3 ½, maar toen werd ook dit maximum vastgesteld. Als het stuk langer dan 2¼ kolom is, heeft de bataviasche lezer meer dan ¾ kolom hoofdpijn.)

Nauwelijks was het stuk af, of wie kwam hier? Een zendingsdokter van Soekaboemi, genaamd Verdoorn, een echt geschikte man die erg veel met Soendaneezen en bijna niet met Europeanen omgaat. Hij las tegenwoordig mijn kritieken in het *Bat. Nwsbl.*, zei hij; we kwamen over mijn volgende stuk te praten, dus over je *Christenen*, en het eind was dat hij het boek van me meenam, omdat hij het 'dolgraag' wou lezen. Vind je dat niet lief, van een zendingsdokter? Hij kende jou, Greshoff en mij al lang bij naam, al uit Holland! Ik hoop dat mijn potloodkrabbels (die ik totaal vergeten ben, want ik maakte ze toen ik 't boek las) hem niet te erg zullen kwetsen.

Je zult toegeven dat de wereld nog wel grappige verrassingen heeft, als dit kan plaatshebben tusschen Soekaboemi en Tjitjoeroeg! Schrijf me je opinie over mijn 'kroniekje'.

Hartelijke groeten van je

E.

Las je Robbers in *Elsevier* over jou en mij? Hoe *dom*. Ik behandelde dit gevalletje in een slot-*bloknoot*, die ik al opzond.

P.S. - Je stuk over Elsschot (in *G.N.*) vond ik slecht, Bep ook. Ongeïnspireerd, op steriele manier 'subtielachtig.' Niet opnemen in een eventueelen bundel, of veranderen. Jan's stuk was veel meer 'to the point'. Wat ga je nu schrijven?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 13 september 1937

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 13 Sept.

Beste Menno,

Ik vermoed dat je nu allang in het pittige Holland terugbent en mijn brief hebt ontvangen. Ik hier kreeg de stukken v. Bep en mij, met uitzondering v/h stuk over Wøller door Bep. (*Van de fjorden naar de Boroboedoer.*) Heb je dat toch nog naar Vic gezonden? Zoo ja, dank. Als Vic 't niet gebruiken kan vanwege de actualiteit, dan is 't misschien iets voor *Gr.Ned.* 'Alle beetjes helpen'.

Zend me nu nog: de kopy v. *Blocnote*- vervolg, die je van Boucher kreeg, en het gecorr. ex. van mijn vertaling van *La Cond. Hum.* - als je 't tenminste nog niet deed. Anders alweer dank.

Ik verzond van hier: 3 bespr. waaronder 1 over je *Christenen* en 1 bespr. apart (daarachteraan) over Gide. De stukken over jou en Gide hebben al kritiek gewekt: te 'zwaar', veel meer 'voor een tijdschrift', en 't gewone gedaas. Maar één ding is zeker: ik moet nog veel 'makkelijker' schrijven voor deze provincielezers dan jij voor 't *Vad.* publiek. (Tot ik er genoeg van krijg.) Tot dusver is Ritman erg geschikt en heeft nog over geen enkele wijziging zelfs maar gerept. Dus zien hoelang 't duren *kan*. - Binnerts schreef over je *Mult. en D.D.* met heel veel waardeering, hoewel kort. Ik zal 't je laten zenden. Maar waarom zond je niet een ex. van dat boekje aan G.M.G. Douwes Dekker te Bdg., die er zoo gelukkig mee zou zijn geweest? - De afstand en verkoeling tusschen ons uit zich ook in zulke dingen; vroeger zouden we op zooiets toch over en weer meteen hebben gereageerd? Enfin, ik leg er me bij neer; het zal wel mijn schuld zijn...

Hart. groeten 2 × 2,
je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 20 september 1937

aant.

aant.

Den Haag, 20 Sept. '37

Beste Eddy

Je brieven van 7 en 10 Aug. liggen hier nog op antwoord te wachten; vandaag kwam je critiek op de *Christenen* in het *B.N.* Ik hoop, dat je mijn lange zwijgen niet aan een soort 'boudeeren' hebt toegeschreven, want niets was minder de oorzaak. Ik *kon* eenvoudig niet meer ingaan op die quaesties Saks-Schilt, want ik was al zoover, dat ik je loyauteit en vriendschap ging betwijfelen. Op 1 Aug. schreef ik je een brief (te Buochs), dien ik niet verzond en ook niet zal verzenden; ik denk, dat een goede geest mij ingaf hem achter te houden. Op dat moment was ik ervan overtuigd, dat ik niets beter kon doen dan woede betoonen; dat is nu voorbij. Ik wil, 'met heel mijn ziel', *niet meer* op die quaestie terugkomen, en de correspondentie weer opvatten, wanneer jij evenzeer als ik *sans rancune* aan deze rotzaak kunt terugdenken. Zonder die verzekering jouwerzijds is mij verder schrijven niets waard; van mij heb je hierbij de verzekering, dat ik (met mijn bekende en voor deze gelegenheid zeer geeigende slechte geheugen) de details van een en ander *nu al* volkomen vergeten heb. Ik sta heelemaal niet op mijn absoluut gelijk, en twijfel ook

niet meer aan jouw vriendschappelijke bedoelingen, toen je zoo schreef *als* je schreef; maar ik wil alleen de *vaste* overtuiging hebben, dat je ook mijn gedrag als gelijkwaardig goed bedoeld erkent. Het meeningsverschil over de ‘élite’, dat ik voor essentieel genoeg houd, heeft mij in 't minst niet vervreemd van je persoonlijkheid; het lijkt me alleen hoog tijd om nu dat meeningsverschil aan andere objecten te gaan toetsen dan Saks en Schilt. *Hoe* onbegrijpelijk mij overigens sommige van je reacties blijven, bewijst *mijn* verontwaardiging over het stukje van Halbo C. Kool betreffende Coster, dat jou blijkbaar heelemaal niet boos maakte. Wanneer je daarvoor je medewerking aan *Gr.Ned.* zou hebben opgezegd, zou het me in het geheel niet verwonderd hebben. Ik heb Jan er direct over geschreven, en hij heeft ook royaal zijn fout in dezen erkend. Lieve god, wat een zielig en fluimig rotstukje, en wat een argumenten over dezen ‘kunstrij’-humanist! Als belooning heeft Kool nu de eereplaats in *De Stem* van Sept.! Hij is bovendien secretaris van den nieuwen hoofdredacteur van *Het Volk*, en heeft een *bolhoed* gekocht. De zooveelste capitulatie, het zooveelste *verraad* inderdaad, van een heel klein ‘klerkje’. Je stuk in het *B.N.* is een goede uiteenzetting van de *Christenen*, waarvoor ik je hartelijk dankbaar ben. Ja, het probleem van de ‘élite’ kun je beter voor een andere plaats bewaren. Er wordt veel over het boek geschreven; de domineeswereld is zelfs ietwat verschrikt, maar de gebruikelijke argumenten brengen deze Pfaffenmentaliteit alweer gauw tot rust. Er is eigenlijk één *heel goed* critisch stuk over verschenen: van een student Gomperts in *Propria Cures*, onder het motto: ‘Uzeltje wou niet naar school toe gaan, of ze moet gedragen zijn door de klare maneschijn.’ Het stuk is zoo aardig, dat ik het je zal sturen (als drukwerk). Ik ontmoette dezen Gomperts later; hij is een erg geschikte jongen, merkwaardigerwijze zeer eenzijdig belezen, zoodat ik hem attent moest maken op *Het Land van Herkomst* en *De Smalle Mens*! Maar een eenzijdigheid, die meer voortvloeit uit afkeer van het ‘programmatisch lezen’ en van de Holl. litteratuur, dan uit gebrek aan belangstelling.

Verder is er niet veel nieuws, voorlopig. Ik maak notities voor mijn roman over den moordenaar en den musicus, maar begin er nog lang niet aan. Ik ben bezig *Luther* te lezen, die mij hoe langer hoe meer een regelrechte voorganger van Streicher lijkt. Dat verhaal van den zendelingsdokter is inderdaad grappig. Zulke menschen zijn toch altijd weer een beetje hoopgevend. De *methode* van de drie artikelen in het *B.N.* lijkt me niet kwaad. Gedonder krijg je overigens *zeker*, maar dat is te overkomen. *Kun* je me je bijdragen niet *automatisch* laten zenden, zooals jij de mijne krijgt? Ik wil ze graag geregeld volgen.

Wat is de betrekking, die je hebt gekregen? In het strijdrumoer om Saks is me dat vrijwel voorbijgegaan. Schrijf er eens iets naders over.

Tot nader. Ant maakt het best. Bep ook? En Alijn? Zend eens een *foto*!

Als steeds, een hartelijke hand van je

Menno

Ik bezocht tijdens onze vacantie *Thomas Mann*. Een bijzonder sympathieke man, die *tien* Huizinga's waard is.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 27 september 1937

aant.

aant.

Den Haag, 27 Sept. '37

Beste Eddy

Eén post, nadat ik mijn vorigen brief weggestuurd had, kwam je briefkaart. Ik heb me gehaast Douwes Dekker (p/a jou) een ex. van *Multatuli* te sturen. Het was me eenvoudig door het hoofd gegaan, onder het wapengekletter door, en dus *geen* bewijs van verkoeling, zooals je schrijft. Ik heb ook werkelijk nooit het gevoel van verkoeling gehad; integendeel, meer iets als een ondraaglijke *verhitting*, die tenslotte iedere communicatie onmogelijk maakte. Behalve dat komt *wel* een gevoel van abstractheid, door het ontbreken van mondelinge verificatiemogelijkheid. Het schrijven van brieven is een surrogaat, dat blijkt me steeds duidelijker, ook al houdt iemands stijl den 'adem' nog zoo sterk vast. Tenslotte conserveert de letter alles, wat niet geconserveerd zou moeten worden, terwijl de verandering van nuance toch ergens blijft haken. De vraag is maar op welk punt.

Denk dus niet aan verkoeling. Ik geloof eerder, dat de vriendschap van 'mondelingen' aard gedurende deze correspondentie geconserveerd (in den zin van: gebalsemd) zal blijven, en dat zij ieder oogenblik, dat nieuw direct contact mogelijk is, zal kunnen worden mobiel gemaakt. Maar van correspondentie an sich verwacht ik niet veel, op den duur.

Ik wilde je nog eens nadrukkelijk zeggen, dat je je van de eerste klachten van abonné's van een krant niets moet aantrekken. Die lieden zijn verontrust, maar zij zwijgen op den duur. Het snobisme gaat zoo ver, dat zij aan je *wennen*. Ik heb zoo het gevoel, dat de omgekeerde snobs van Borel (waarvan ik er eens één heb ontmoet) alleen voor lettercombinaties gevoel hebben, aangenomen vooraf, dat er voor hen iets verheffends in schuilt ze te lezen. Ze hooren verder zoo hier en daar, dat die nieuwe man 'toch zoo knap is' etc. Tot op een zeker moment een *reeël* verzet komt, en dan vliegen zoowel jij als ik er uit. Daarop ben ik sinds jaren voorbereid. Maar dat is iets anders dan de klachten der verontrusten.

Ik stuur je vandaag of morgen de *Blocnotes* en de vertaling van *La Cond. Hum*. Alleen het artikel, waarover je schrijft (*Van de fjorden n.d. Boroboedoer*), *heb ik niet*! Ik heb alles met bezemen gekeerd, maar het is er niet. En bij mijn weten *heb ik het ook nooit gehad*, want ik heb die stukken altijd dadelijk gelezen en bij elkaar gelegd op een vaste plaats. Heb je *dit* stuk misschien direct aan de *N.R.C.* gezonden? Ik zal nog eens zoeken, maar ik zou me toch titel en inhoud moeten herinneren, als het ding mij bereikt had.

Nog een voorbeeld van een schijn van verkoeling, die het toch niet is. Ik was bij Thomas Mann, zooals ik je schreef. Ik heb allerlei indrukken van dat bezoek, die ik je graag zou vertellen, maar tot opschrijven kom ik eenvoudig niet. Toch voel ik van tijd tot tijd de behoefte om juist met jou dit portret te verifieeren!

Verder geen nieuws, behalve dan, dat *Huizinga* gaat trouwen met een katholieke juffrouw van 28 jaar; hij is zelf 65! Men spreekt nu over het *bronsttij* der Middeleeuwen. Het huwelijk wordt in de sacristij voltrokken en H. moet beloven, dat de kindertjes roomsch zullen worden...

Hart. gr. 2 × 2, en een hand van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 28 september 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 28 Sept. 1937

Beste Menno,

Daarnet je brief. Van ‘sans rancune’ is geen sprake; ik zou mij die rancune nog moeten maken! Ik ben geen oogenblik werkelijk kwaad op je geweest (al zal je dat misschien vreemd vinden), ik heb me alleen met warmte verdedigd en misschien contra-aanvallen gedaan, *om de zaak zuiver te stellen*, toen ik een standje kreeg over een ‘daad’ van me, die geheel door jouw ‘politiek’ was veroorzaakt. Dat je geheel ter goeder trouw was toen je aan die politiek deed, heb ik geen oogenblik betwijfeld, Bep ook niet. (Ik bedoel nu: het ‘maar niet praten met Schilt’, waar alle beroerdigheid tusschen *ons* uit is voortgekomen.) Als er één ding was, waar ik even nijdig over was, dan was het dat je zoo grif toegaf en vaststelde dat ik ‘incorrect’ was geweest tegen een rot-redacteur; elite-gevoel van mij, inderdaad. Maar... als ik er nu niet zeker van was dat jij, ondanks al je theorieën over ‘elites’, mij toch wel wat meer waard acht dan Schilt-tegen-wien-ik-zoo incorrect -was, dan zou ik er zeker van zijn dat wij *nooit* vrienden geweest zijn. Ergo, je foeterde me uit omdat je nijdig was. Ik had je nijdig gemaakt, goed; overigens zonder het eenigszins te willen. Sterker, en ik hoop dat je *dit* tenminste begrepen hebt: ik zou misschien *niet* meteen van *Het Vad.* zijn weggegaan, als niet in denzelfden brief, waarin je me de ‘weigering’ van Schilt meedeelde, gestaan had dat ze *jou* zoo pestten. Summa summarum: de heele Schilt-affaire is een ongelukkige *complicatie* geweest van de Saks-rotzooi, die al gaande was.

Over die Saks-historie kan ik nu kort zijn. Ik ben, geloof ik, nooit zoo gegriefd geweest, in mijn heele ‘literaire bestaan’, dan door het plaatsen in *G.N.* van dàt stuk. Verklaar dit zooals je wilt, maar geloof het. Als Jan mij alléén geschreven had: ‘Beste Eddy, het spijt me ontzettend, maar ik kon dat niet weten en bovendien was ik tegenover het kreng van Coenen *verbonden*,’ dan zou het meteen uit zijn geweest. Jouw en Jan's verdedigingen van die strontsakserij op zichzelf hebben olie in het vuur gedaan. Ik ben nu wat gebluscht - al vind ik de bedenkingen en voorwaarden die *G.N. mij* later stelde, toen Saks zoo'n heilige gast werd, nòg een beroerd nasmaakje, - maar enfin, op gevaar af van extra-drukkosten te moeten betalen heb ik althans in een eerste ronde in mijn Multatuli-boek met Saks afgerekend. Natuurlijk komen er allerlei psychologische *bij*-dingetjes te bekijken, als we 't ‘onbegrijpelijke’ geval compleet wilden verklaren; ik zelf ben nu een beetje verwonderd hoe wij elkaar zóó hebben kunnen pesten over zoo'n Saks-van-Stronthuizen. Maar... als het me nòg eens gebeurde, ik geloof dat ik precies zoo zou reageeren.

Wat Kool betreft, daar snap *ik* niets van. Kool is nooit een ‘clerkje’ geweest; hij was altijd een wat rose bollert, met heel weinig begrip - nooit zal ik vergeten dat hij een boek over Rimbaud wou schrijven onder den titel *Harteboer*, en dat hij erg trotsch op dien titel was - en eigenlijk veel goeïïgs, ten eenenmale géén elitemensch, géén ‘kalender’, géén honnete homme, niets dan een lul-van-blanus die even goed in *De Kring* thuishoorde als in *Het Volk*. Verder een doodgewone Hollander in dit opzicht, dat hij van *qualiteitsverschil* nooit eenig besef zal hebben. Erasmus is een humanist en Coster is een humanist; Nietzsche is een moralist of denker en Felix Ort is een moralist of denker; Rimbaud is hartenboer omdat Halbo C. Kool, óók een

jong dichter, hartenboer is. Waarom moet ik kwaad zijn omdat die man Coster tegen me beschermt? Werkelijk, ik *gun* dien halfdooden Coster een lansje dat voor hem gebroken wordt, en wat Kool verder van mijn 'politieke frontverandering' of zoo zegt, is waar. Blijft dus enkel dat hij niet snapt *waarop* ik Coster heb aangevallen: op zijn humbug en zijn qualiteit, niet op zijn humanisme. Ik ben een 'onbesuisd aanvaller' geweest, dat is zoowat het ergste wat de brave Kool den braven Dirk verdedigend tegen mij bromt. Met den besten wil zou ik daar niet kwaad over kunnen worden. Maar de Droogstoppel-bewijsvoering van Saks dat Mult. eigenlijk een angstige ijdeltuit van een prulambtenaar is geweest in Lebak - *na* De Kock en x blzn. lang - is *infaam, walgelijk*.

Multatuli en Nietzsche *zijn* nu eenmaal elitemenschen, - ook als er geen elite bestaat (je hebt toch nooit geloofd dat ik eigenlijk bekeerd ben tot de elite van de nederlandsche literatoren, of zelfs van het scribentendom tout court?), Saks-Schilden en Schild-Saksen zijn dat ten eenenmale *niet*; men hoeft geen boek te schrijven als de *Christenen* om te weten dat dit een elementaire waarheid is. Conclusie van mij: een Saks heeft alleen maar het recht om over Multatuli zijn vieze oude kletsgat dicht te houden. En in òns tijdschrift was dat gelul *misplaatst*.

Vertel weer eens wat van dingen in Holland. Die stukken van me stuur ik je liever persoonlijk, dan weet ik zeker dat je ze krijgt. Na dat over Gide is er niets meer verschenen. Ik schreef 2 dialogen over het detective-verhaal en werkte de oude op; dus 3 tesamen. Maar voor de krant is het al veel te moeilijk. Misschien een extract eruit? Schrijf gewoon hierheen, de post stuurt de corresp. verder. Als we in Garoet *zijn*, geef ik nader adres op. Tot spoedig, en steeds hartelijk je E.(Groeten onder de gades.)

Nu wat anders - de schoone lei! Je hebt me niet verteld of de Bali-platen jou en Jan zoo bevallen hebben. Wij hadden ons zoo voorgesteld dat ze jullie een zeker plezier bezorgd zouden hebben. Maar iedereen vond ze misschien foeileelijk?

Je hebt me niet verteld hoe je vóór de pornografie getuigd heb van Magnus Hirschfeld. Laat daar nog eens wat van hooren!

Je hebt me nooit meer een ex. gestuurd, van de 6 exx. die ik vroeg, van dat radio-boekje met jouw en Vestdijk's stuk erin. Is dat uitverkocht? Ook Mayer antwoordde niet! Je weet niet *hoe* voortreffelijk dat overzicht was voor indische lezers, de meest belangstellenden niet uitgezonderd. Hier moet men *alles* van vooraf-aan uitleggen. Mijn stuk over de *Christenen* was dààrom goed, omdat iedereen die het hier las, bij zichzelf gezegd heeft: 'Die Ter Braak schijnt een *kei* te zijn, een ware *djempol* (duim - daarbij wordt die duim opgestoken), *want* het heeft in het *Bat. Nwsblad* gestaan'. (Van wie, doet er niet toe,) Je hebt er geen idee van, wat een prollenland dit is, voor zoover het de koloniseerende handelsman-planter betreft. [Misschien verklaart dit mijn tegenwoordige rage pro Multatuli nog het best.] De ambtenaren zijn even geborneerd, maar met iets meer vernis. Het geheel is vomitief. Goddank heb ik eenige betrekkingen aangeknoopt met betere 'indo's:' D.D., een zekere Dahler, lieden die ook al het echte indo-stadium ontgroeid zijn om te strugglen for high-life, zooals de echte I.E.V.-er, die niets zoozeer ambieert dan het *privilege* van ook als volwaardige Hollander behandeld te worden. En dan: de volwaardige Hollander van *hier*, poverino!

Als ik je dit alles moest uitleggen, zou ik ongemerkt een boekdeel schrijven. Ik maak notities, en langzamerhand verdere relaties; als we niet gedwongen worden van hier weg te gaan (door ziekte van Bep bv.), zal je het over 3 jaar lezen in mijn *Rome, Naples et Florence* over Indië, 100 × beter en completer dan ik je in brieven zou kunnen vertellen.

Mijn baantje vanaf 1 Jan. '38 - dat alleen nog maar 'moreel' vaststaat, want *zeker, d.w.z. zwart op wit*, heb ik de toezegging niet, en mijn opdracht van het Mult.-boek aan D.D. is misschien al genoeg om het weer te doen afspringen - zal (zou) zijn; daggelder op het Landsarchief te Batavia. Mijn a.s. 'chef', Dr. F.R.J. Verhoeven, is een soort Stols van de geschiedenis: als je hem met de prollen om hem heen vergelijkt een heel pruimbaar iemand, als je hem naast een elitemensch zet, een lullige streber. Dat althans is zijn overal gevestigde reputatie; persoonlijk heb ik mij nog absoluut niet over hem te beklagen; tegenover mij is hij tot dusver allergeschiktst geweest. Ik had met hem een klein verschil van meening over jou; maar hij week volledig toen hij te hooren kreeg dat jij ook 'vakman' was: cum laude gepromoveerd op een historische dissertatie! Voor zùlke kleine successen zijn die dokterstitels en zoo toch wel aardig. Verder is er één ding hier, dat voor iedereen en altijd telt: *hoeveel verdient iemand*? Dat is het eerste en het laatste. De rest zijn bijbeschouwingen, als biljarten of borrelen of in een taxi toeren. Wat *telt*, wat je onomstootelijk narekenen en vaststellen kan, is: het traktement. Verdient iemand 600 pop 's maands, dan is hij - ontegensprekelijk - 350 pop *meer waard*, dan iemand die 250 pop verdient. Verhoeven bijv. die 1° 'D-R' is, 2° maar 31 jaar oud is, 3° ƒ 700 's maands verdient, wordt per 1 Jan. a.s. precies 540 pop meer waard dan het 38-jarige Edje.

Luther is een schoft van het Goering-type; het weinige wat ik van den man weet, geeft me niet de minste lust hem nader te leeren kennen. Een lompe flinkerd; als elitemensch volslagen ongeboren. - Denk overigens niet dat ik nu simplistisch teruggevallen ben op een elite van beschaafde denkers à la Benda. Als ik mijn *Onzekeren* schrijf, zal je zien dat ik met wellust over lompe schoften van cavalerie-sabreurs zal schrijven. Ik hoop in Garoet eraan te beginnen. De sfeer van de menschen hier, die we niet kunnen vermijden, wordt Bep en mij te machtig. Tegen 15 October gaan we naar Garoet tot 15 December zoowat, in een goedkoop hotel, dat ons misschien nog minder zal kosten dan hier onze 'eigen huishouding' met eigen bedienden. Garoet is een koel, lief en nu wat verlaten plaatsje. Een engelsche lady is er eens in het hotel vermoord en verder heeft de pest er gewoed; sindsdien is het overvleugeld door Tasikmalaja, dat ook beter aan de spoor ligt. Wij hopen er veel te wandelen en ik te werken. Na 15 Dec. wordt het dan tijd om in Batavia wat te zoeken.

Ik zal foto's van hier zenden, maar in een gewone brief aan Jan, dan kan *hij* voor doorzending zorgen. Per luchtpost wordt het te duur.

Batavia wordt voor mij in vele opzichten een proefneming, maar voor Bep haast nog meer. Als zij het in dat klimaat heelemaal gaat afleggen, zullen we terug moeten of God weet wat anders erop vinden. Maar zoover vooruit denken is uit den Booze. Alijntje maakt het uitstekend.

Appendix.

Bedenkingen van Bep bij dezen brief (en let niet op mijn pootje, want ik schrijf met een ellendige Parker-vulpen, waar Jan indertijd een soort naald in heeft laten zetten, die het verdomt te doen wat mijn hand wil en die de eenige is die ik nog heb):

Bep dan zegt: dat ik eigenlijk nog steeds geen Hollanders ken; dat de Hollanders in Holland niets minder erg zijn dan hier in Indië, dat we alleen dààr niet met handelsprollen en plantersgelijken omgaan en hier wel;

dat de Hollanders die zich hier wèl voor 'cultuur' (niet te verwarren met 'cultures', hoor!) interesseeren: Samkalden, Binnerts, Jansen, en die ook *heel* geschikt zijn, in geen enkel opzicht minder zijn dan hun soortgenooten in het moederland. [Ja zelfs, verzucht Bep, een tikje beter, omdat ze hier, 'in de eenzaamheid' aan een soort cultuur-bovarysme gaan lijden.] Die van de Cul-club bijv.! Samkalden bv. is het type van den begaafden jongen jurist, die nooit van Schnitzler, Charlotte Köhler

en de Filmliga is afgekomen; Binnerts (die over 6 maanden naar Holland gaat en die ik dan naar je toe zal zenden) is eigenlijk erg aardig: jongensachtig, maar lang niet stom, minder 'algemeen gecultiveerd' dan Samkalden maar met een veel zuiverder smaak en èchter relaties met de schoone letteren, die hij voor Indië met veel moed, beleid en trouw propageert; Jansen is degeen die instinctief het meest 'mensch is' en *begrijpt*, laat ons zeggen: *mijn* Van Crevel. Het is overigens een heel klein mager mannetje, dat eruitziet als een Engelschman met een snorretje, van zijn vak is hij econoom. Met Groeneveldt, over wien ik je al schreef, zijn dit de *vier* Hollanders 'waar we op leven'. Het is ook best; en ook de vrouw van Binnerts bv. is heel sympathiek. Maar als ik dat vergelijk met jou, Jan, Henny niet alleen, maar met Chiaro bijv.! Vriendschap berustend op *oude* sympathie, zooals met Adé Tissing, wordt dit nooit. Gezellige omgang, met biljard over kunst. Jansen leest op het oogenblik, overdonderd door je knapheid, de *Christenen*. In deze kring zullen de *Christenen* trouwens ijverig woeden, want ook Binnerts, domineeszoon, is een vurig bewonderaar van je. En Samkalden, dat schreef ik je, niet minder. Hij vindt Lotje Köhler een superieure vrouw, maar hij vindt jou 'verrèkt knap, en zoo veelzijdig'! Misschien mag *jij* dus eigenlijk niet klagen over je weerklank in Indië. En o ja, vertel dit eens aan Vestdijk. Binnerts was laatst op een feest van de Nirom (radio-omroep hier) en werd aangeklampt door de grappenmaker van de zaak, een slim Joodje. 'Ik luister ook naar u, hoor... Nou, die Vestdijk! Daar gaat géén boven, hè?... Ja, *ik* lees hem ook'. En hij *had* hem gelezen, zei Binnerts, hij was uit over Else Böhler en meneer Visser. Binnerts zelf vindt Vestdijk enorm. Je ziet... (Dit alles dient om te zeggen dat Bep gelijk heeft.)

Over de conversatie van de planters schreef ik laatst, meen ik, al aan Jan. Die gaat 1° over theeverkoop; 2° of deze of die winkel, of banketbakkerij, of restauratie, niet of wel bloeit, en waarom, of waarom niet (bv. de vrouw is wel serieus, maar de man niet), en zoo een *half uur* achtereen; 3° over de practical jokes die zij met elkaar hebben uitgehaald en die *een uur* lang worden naverteld, met veel gelach en nagenot, en applaus van het auditorium dat de pret niet ter plaatse heeft meegemaakt; 4° over de politiek, dwz. over 'de lui die Duitschland er dan *toch maar* bovenop gekregen hebben', en over dat 'Engeland *toch maar* bang is, tegenwoordig, dat de Duitschers pepernoten bij ze gaan strooien' (ik hoop dat je dit begrijpt: het is een hupsche stalknechtenterm voor gifgas en brandbommen). En zoo verder. Ik ben helaas te veel *bedorven* al door mijn intellectueele praktijken, om dit gewindbuil en geblaaskaak ook nog maar even aardig te vinden. Mijn elitegevoel wordt er onweerstaanbaar en 'màhàteloos' door aangewakkerd.

De oudjes van het huis achter zitten nu in *Het Land van Herkomst* te studeeren. Ik ben 'rood' voor ze, uit. Niet *ik* heb hun dat boek gegeven. Als ze 't uit hebben en met al hun krachten niet begrepen, zullen ze wel een kruis slaan over dezen goddelooze, en mij het kruis nageven als ik eerstdaags verdwijn. In dit voortdurend compromis van 'familie en prollen' leven, is iets ontzettends. En ik vrees dat ik er nooit filosofisch om zal leeren lachen, al doe ik soms erg mijn best, werkelijk; en al kapittelt Bep mij dan terecht omdat ik zoo naïef ben het telkens weer te probeeren. Ik zet mij óók telkens schrap om niet zoo ontaard te zijn, ook voor mijn eigen gevoel, dat ik 'niet meer met gewone menschen kan praten'. Maar ieder probeersel brengt mij tot dezelfde cri du coeur: 'Weg met dit *tuig*! Leve de *elite*!'

Je moet misschien in je volgende boek afrekenen met dwazen van mijn soort, die het maar niet kunnen afleeren om in een prol een prol te herkennen, en 1000 prollen alle 1000 buiten *alle* elites te houden. Dat zij zich voor DE elite houden, weet ik óók. Maar dat zegt niet dat *daarom*! - *dus*! - geen enkele elite meer bestaan kan. Enfin, aanvaard deze bijdrage tot kennis van de indische Hollander en geloof me nogmaals je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 29 september 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 29 Sept. '37.

Beste Menno,

Voor zoover deze pen, die mij grijze haren bezorgt, het me veroorlooft, wil ik mijn brief van gister vervolgen. Gelijk met jouw brief kreeg ik nl. een schrijven van Hendrik de Vries, meer dan ooit in middeleeuwsch clerkenhandschrift, wat mij weer sterk aan hem deed denken. Als je nu spreekt van elitemenschen! Ik geloof niet aan een elite van groningsche dichters; maar spreek eens een uur met den groningschen dichter Halbo Zeekool en daarna met den idem Hendrik de Vries, dan *weet* je dat er elitemenschen bestaan. En elitemenschen, dat is het gekke, zijn menschen die behooren tot een elite. Maar ik schrijf dit met de pertinente zekerheid je niet te zullen overtuigen, want je *wilt* blind zijn op dit gebied, - met een tegelijk ontgoochelde en democratische blindheid, zoo ongeveer als de verslagen honnête homme die tot zichzelf zegt: ‘Als schavuiten en schurken zich kunnen houden voor eerlijke lieden, dan *zijn* er ook geen eerlijke lieden meer.’ Je bent onaantastbaar geworden in je *dogma*.

Als het niet onnoodig was om elkaar te bestrijden, omdat we het in den grond tòch eens zijn, en in ieder geval 100 × meer eens met elkaar dan met 100 andere intellectueelen en scribenten, zou ik jouw dogma eens in *Gr. Ned.* of zoo willen belichten. Het is gek, want jij spitst je erop om een soepele, voorkeurlooze geest te zijn (dat is trouwens ook wat je tot je nieuwe dogma voert) en ik ben te eenzijdig in mijn polemisterigheid, enz. - maar *hierin* ben jij gekurast en bevooroordeeld en ik ben naief en argeloos.

Geen logica of denkvuurwerk zal me ervan overtuigen dat poep in de mond eigenlijk ook niet zoo vies smaakt, omdat varkens poep zalig vinden en omdat anderzijds crème de rose of bénédictine ook heusch nog geen ambrosia is.

> Ambrosia, wat vloeit mij aan?
> Ambrosia kan niet bestaan.
> Ambrosia kan niet tot ons kommen.
> Maar poep is toch *poep*, Godverdomme!

[Zola tot Mallarmé: La merde ou le diamant, pour moi c'est la même chose! - Mallarmé, met saamgeknepen oogjes: Le diamant est tout de même plus *rare*...]

Mijn vriend D.F. = Doede Feicko Tissing, die ik eens bij je bracht en die nu bokslessen geeft in Batavia (het is niet Adé, die op eigen houtje bij je kwam, die nu

hartelijk ‘Menno’ zegt als hij met mij over je praat en die Garmt Otto heet, en verrukt is in Stuiveling iemand gevonden te hebben, die ‘goddome net zoo'n *rot*naam heeft als ik zelf!’), deze Feicko Tissing die tegenwoordig 100% tot het poepsoort is gaan behooren, al blijft hij aardige eigenschappen behouden, schat ook ieder individu naar zijn traktementswaarde. Maar mij vindt hij ‘geniaal’, soedah: de uitzonderingen bevestigen den regel. Ik heb hem laatst probeeren uit te leggen dat dat niet klopt. Ik heb hem uitgelegd dat ik maar één middel heb om nog eens veel geld te hebben, maar dat ik dàt dan ook zal toepassen. Als ik in Batavia ben, waar vele vogelverkoopers zijn, zal ik daar zeker een toeloeng-toempoek koopen, dwz. een mosgroene vogel, zoowat van de grootte van een specht, mosgroen met een bleek-oranje bek en knevels, ongelooflijk eigenwijs van tronie, en die niets anders roept dan ‘toeloeng toempoek’, wat zeggen wil: ‘help opstapelen’. De batavianen zeggen *dus* dat deze vogel geld in huis brengt. Ik heb Feicko in alle ernst uitgelegd dat de aankoop van dezen vogel het eenige middel is dat mijn genialiteit bezit om ook naar zijn maatstaven nog eens een ‘djempol’ te worden. Als zoo iemand dan grinnikt en tegen je zegt: ‘A-ach, godverdomme man, schei nou ui-uit, ma-an!’ dan is hij er toch niet zeker van dat het mij geen ernst is. Ik zal Feicko toch eens vragen hoe dat nu zit, dat ik zoo ‘geniaal’ ben en tòch geen toegang zal hebben tot wat *zijn* elite is (gesteld dat hij het zoo zou formuleeren, maar het is *niet* buiten zijn bereik!) Een andere geniale vriend die hij had, heeft nu een aanvangssalaris - één *aanvangs*salaris, màn!' - van ƒ 800. Dit is de man die Junius heet in *Het Land v. Herkomst*; hij zit nu bij de zoutregie in Madoera. Feicko heeft mij aangeraden om ‘maçon’ te worden, wat hij ook is. ‘Jij, man, jij bent het prró-to-type van de maçon!’ En het mooiste is, dat ik misschien nog aan de maçonnerie dat baantje op het Archief te danken zal hebben, want Verhoeven is een vriend van Feicko, en Feicko heeft over me gesproken met Verhoeven, en als Verhoeven maçon was - maar ik wéét het niet - zou het me niet verwonderen! Ik heb Binnerts, die ook maçon is, gevraagd wat hij ervan dacht, als ik het zou worden. Maar Binnerts is al te veel bedorven door al de lectuur die hij geregeld consumeert. ‘*Vroeger*, zei hij, had ik er wat aan.’ Op het altaar (?) van de loge moet bij de vrijmetselaars van alle landen een onbeschreven blad papier liggen. Behalve bij de Hollanders: die hebben er een bijbel voor in de plaats gelegd. Tenminste, zoo is het bij de Hollandsche maçons van de loge te Batavia. - Multatuli is ook maçon geweest, hij is het in Gorkum geworden, gedurende zijn europeesch verlof (vóór de Lebak-zaak)! en in no time had hij het gebracht tot ‘prins van het Rozekruis’. Ik heb Binnerts gezegd dat ik ook zo'n promotie wou beleven. Maar... pas op, Multatuli was een assistent-resident met verlofstraktement toen hij dat beleefde. Later heeft hij er niets meer aan gehad. En Binnerts vertelde mij dat hier geen prinslijkheden van het rozekruis worden vergeven; hier zijn maar drie graden: leerling, gezel, meester. En nu dacht hij wel dat ik het heel gauw tot gezel zou brengen; maar om meester te worden... ja, dat hing toch weer vooral van je traktement af, dacht hij.

Er komt een literaire faculteit *op* Batavia, in '39 meen ik. Ik schreef je al: zou je daar niet naar solliciteeren? Je bent ‘beroemd’ genoeg *op* Batavia, nu al, dat verzeker ik je. En als professor zal je wel een goed traktement ‘genieten’, dus *alle* indische achting kan je toestroomen. Waarom zou je niet de Huet van onze 20e eeuw worden, *minus* de smeerlapperij van het spionnetje-spelen voor de regeering, maar *met* het zooveeljarig verblijf in de oost-indische bezittingen?

Ik ben werkelijk benieuwd wat Batavia voor Bep en mij worden zal. Zelfs of ik nog naar het Landsarchief zal gaan. Men heeft Verhoeven al tegen me gewaarschuwd; misschien wordt hij schrikachtig als mijn *Man van Lebak* uitkomt, waarvan ik hem zeker direct een ex. zal sturen. Als de menschen in dit land een goed woordje voor D.D. willen doen, of althans tégen het krankjoreme vonnis dat ze hebben uitgesproken (je moet weten dat hij de copie van zijn boek aan den resident van de Preanger ter inzage heeft gegeven en dat het Hoogegerechtshof erkent dat daarmee

eigenlijk D.D.'s goede trouw bewezen is, maar... straffen doen we je toch!) dan moet dat gebeuren met een groote inleiding vooraf dat D.D. een ‘doodgewone bedrieger’ is, waar iedereen dus vies van is, maar dat, desalniettemin...

Batavia is een mondaine stad ook, in bepaalde hoeken. De mondaniteit van de provincie; zeg, op zijn fraaist, zooiets als het milieu van Radermacher Schorer in Utrecht. En de nieuwste chic onder de ambtenaren van de haute volée is om Oxford-Club, of hoe heet het? Oxford-Groep te zijn. Zij hebben dan bekentenis-avonden, met groote verhalen over hun zondige jeugd, en over dat ze ook wel eens hun echtgenooten hebben bedrogen, maar *na*dat God op z'n Oxfordsch met ze gepraat heeft zijn ze weer genot gaan vinden binnen het huwelijk. Het liefhebberij-tooneel is ook een belangrijk element, net als in de dagen van Huet, die zelf zoo mooi meespeelde (en mevrouw Huet ook, al was ze verder nogal leelijk, zeggen ze hier nu nog). O ja, de oude Crone, die Multatuli nog ontmoet had, was heel wat beter te spreken over Huet, dien hij ook kende. Hij wist van hem dat hij dominee geweest was - ‘ja, zeker, van de *Waalsche* gemeente. - En verder oom? - Hij kwam altijd Meiwijn bij mij drinken’. En verder? - Hij heeft eens prachtig gesproken op het trouwfeest van Alex Holle (een planter). - En dat is alles. Maar daar komt dan nog iets achter. ‘Ik heb generaals, admiraals, *koningen* ontmoet.’ - Met hoeveel traktement, oom? - Ja, dat kan ik je niet meer zeggen.

Al deze paardevijgen denken inderdaad dat *zij* de elite zijn. De Huets vinden genade in hun oogen, vanwege de liefde voor Meiwijn en het speechen. De Multatuli's *nooit*. - Stel je voor, Menno, dat ik *nooit* gedacht heb dat ze mij vroeger *eerden*, omdat ze toen tegen elkaar konden zeggen: ‘Nou, die hoeft niet te werken; die is goed af; die heeft een bom duiten.’ Zonder ironie, maar met respectvolle stemtrillingen. *Ik heb het nooit vermoed*, ik arme!

Zoo, dat is voor vandaag weer een lange brief. Als je er eenig plezier van hebt en wat voor me zou willen doen, *schop* De Lang voor me.

Hartelijk je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Tjitjoeroeg, 8 oktober 1937

aant.

aant.

Tjitjoeroeg, 8 Oct. '37.

Beste Menno,

Ik schreef net aan Jan om jou mijn brief door te sturen, omdat ik geen tijd meer had om, tusschen het opbreken van hier door, te schrijven. Maar nu net krijg ik een pak van Nijhoff, waarin de Mult.-bloemlezing uit jouw naam; waarvoor hartelijk dank! Wil je Jan nu schrijven dat hij niet nòg een ex. koopt! Zeg hem ook dat ik *De Groene* heb, met mijn stuk erin.

Het 8e vliegongeluk van de K.L.M. waarbij Bronislaw Huberman bijna omgekomen is, heeft misschien 1 van de 2 brieven vernietigd die ik je onlangs schreef over ‘elites’. Meld mij dus vooral of je ze niet toch allebei hebt ontvangen. En schrijf mij vooral uitgebreid over Th. Mann. Toch zeker wèl een ‘titaan’, vgl. bij Klausje?

Huberman's telegram aan de Kunst-kring hier was teekenend: ‘Nur leichte Verletzung. Karriere hoffentlich gerettet’. Zóó zie ik deze kunstenaars; het is toch altijd weer prettig als je ziet hoe goed je voorgevoelens en deduceerderijtjes blijken te zijn. - Kom, ik ga nu Anna van Gogh etc. over Multatuli lezen. De kisten en koffers komen langzaam, en wat moeizaam, maar zeker klaar. Over 4 dagen precies reizen we af naar Garoet, mijn adres is dan tot ± 15 December: Hotel Papandajan, Garoet (Java). Laat je gauw wat hooren?

Vandaar schrijf ik uitgebreid. Steeds je

E.

(Groeten v. Bep en aan Antje.)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 12 oktober 1937

aant.

aant.

Den Haag, 12 Oct. '37

Beste Eddy

Hartelijk dank voor je beide brieven, die me ontzaglijk veel pleizier gedaan hebben. Ik geloof heusch, dat die storm zuiverend heeft gewerkt, want deze brieven zijn zoo levend, als stond je in vleeschelijken lijve voor me. Ik heb helaas weinig tijd om zoo goed te antwoorden, zijnde het verdoemde tooneelseizoen weer in volle werking en ergo *iedere* avond van deze week met de noodige kul van Molnàr tot Annie van Ees bezet. Ik had gelukkig een rustigen zomer, met alle gelegenheid om wat op adem te komen. Voor een paar dagen maakte ik een ‘schets’ van den roman, die in mijn hoofd gaargestoofd wordt. Ik heb het gevoel, dat ik, als ik eenmaal begin, nu een beteren roman zal kunnen schrijven dan vroeger; maar ik begin er voorloopig nog niet aan, ik zit in de ‘windstilte’ en tracht feiten te vangen. En dan spookt Luther me door hetzelfde hoofd. Ik ben het volmaakt met je eens, dat hij, in welken zin ook, *geen* elitemensch is, maar daarom boeit mij juist de omstandigheid, dat deze rauwe Saksische ploert in de legende de ouverture van den ‘nieuwen tijd’ blaast! Ieder denker uit dien tijd (Erasmus, Melanchton) is edeler dan Luther; maar deze kloofde met het bijltje, en werd dus ‘Religionsstifter’. Zijn *Tischreden* zijn werkelijk onthullend, en zeer boeiend, in het soort.

Hoewel ik dus Luther in geenendeele als elitemensch kan beschouwen, ben ik door jouw uitlatingen over de elite nog niet verder dan ik was. Ik geloof, dat ons debat van zuiver *verbalen* aard wordt; want dat jij en ik bepaalde menschen als elitemenschen zien en zelfs bij die menschen zweren, heeft niets te maken met de vraag, of die elite niet een stuk romantiek is, en qua talis even inspireerend als dom (onze domheid dus). Jij beweert, dat ik op dit punt dogmatisch ben geworden; ik beweer precies hetzelfde van jou. Jij neemt je eigen subjectieve overtuiging van uitverkorenheid zoo ‘objectief’, dat je hier de kans loopt van de elite een *leer* te maken, in plaats van eenvoudigweg in de practijk volgens de maatstaven van je elite-voorkeur te handelen. Dat de diamant zeldzamer is dan ‘dat andere’, geloof ik graag; maar met die zeldzaamheid motiveert ook Mussolini zijn elite-rol, want hij kan ook met eenig recht constateeren, dat volgepompte kokadorussen van zijn slag

zelden voorkomen. *Iedere* elite motiveert zich door de zeldzaamheid, niet alleen de elite, waar jij het over hebt. Ik geef er dus de voorkeur aan die elite niet te verabsoluteeren, maar voor de menschen, die wij als elite beschouwen, andere criteria te zoeken (honnêteté, karakter, menschelijke waardigheid). Waarom zou dat dogmatisch zijn?? Met het woord 'elite' duid je een soort maatschappelijke uitgelezenheid aan, en daartoe voel ik mijn elitemenschen absoluut niet geroepen! De vraag is dus, hoe onze elite een werkelijke elite zou kunnen zijn, onder welke omstandigheden. Voorloopig is mijn antwoord: door het ressentiment als ressentiment te *doorzien* en als ressentiment te *behandelen*. Wat is, alweer, daaraan het dogmatische? En ben ik, aldus redeneerend, *anti*-elite?

De Balineesche cadeaux heb ik gedistribueerd. Ik schreef je er niet over, omdat ik in die polemische atmosfeer geen lust had over dingen te schrijven, die me op een gegeven oogenblik 'anachronismen der vriendschap' leken; zij het dan ten onrechte, zeg ik er nu achteraf bij. Ik ben met de gekleurde teekening *zeer* in mijn schik. De Balineesche meneer Visser vond ik ook bij uitstek suggestief.

Voor professor en 20ste eeuwsche Huet solliciteer ik *niet*. Liever blijf ik maar journalist, d.w.z. in het oog der faculteiten journaille en rapaille. Ga mij nu niet met Huet identificeeren, omdat je jezelf met Multatuli identificeert! Ik pas! Jan Greshoff zou dan de rol van Potgieter moeten spelen, en daarvoor is hij heusch te aardig.

Fred Batten liet me proeven van je boek zien. Zeer benieuwd! Hij schijnt een opstel over *Het Land van Herkomst* te hebben geschreven in de *N. Gids*. Zonderlinge ambitie.

Tot nader. Voor Bep het beste met haar gezondheid!
Hart. gr. van je
Menno

N.B.

Je doet voortdurend, alsof ik die elite-ideeën van de 'poepsoort' in bescherming neem! Wat is dat voor kul? En waar haal je die interpretatie vandaan?? Omdat ik jouw (mijn) elitegevoel niet wil verabsoluteeren, behoef ik toch niet samen te zweren met Feicko Tissing?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Garoet, 22 oktober 1937

aant.

aant.

Garoet, 22 October 1937.

Beste Menno,

Ik ben hevig aan 't werk, vandaar kort. Binnerts schreef me dat (en zelfs wat) jij hem schreef. Hierbij ingesloten een stuk van Samkalden over Romein, dat Romein misschien aardig vindt; stuur het hem door. De zaak zit zoo: mijn a.s. 'chef', Dr. Verhoeven van 't Landsarchief, heeft in een blad dat hier uitkomt (*Koloniale Studiën*) een stukje geschreven over geschiedk. voorlichting betreffende de koloniën, en daarin een héél klein beetje Romein aangevallen. Waarop Samkalden héél kwaad is geworden, en verklaard heeft dat Verhoeven - studiegenoot van hem - een kwajongen is, die nog niets heeft gepresteerd en dus een uiterst bescheiden bek

in acht te nemen heeft tegenover Romein. Samk. is marxistisch angehaucht, niet meer dan dat, maar dat dan toch wel; hij is nu een verwoed bewonderaar van Romein. Gegeven dat hij referendaris is ter Algemeene Secretarie in Buitenzorg is het aardig. En gegeven de rotzooi van indische krantenlezers is zoo'n stukje als dit, in het *Bat. Nwsbl.* en voor Batavia, al uiterst verkwikkend, heusch.

Ik pen hartstochtelijk aan het Van Haren-familie-schandaal. Als het klaar is, wou ik het jou zenden; en als Romein het niet te druk heeft en jij met hem nog 'verkeert', zou je hem willen vragen het ook even te lezen? Ik zou het door jullie willen laten toetsen, als vakkundigen, op de historische juistheid; dwz. dat ik er geen àl te stuitende anachronismen in zet of zoo. Ga niet het 'breedgepenseelde' historie-tableau erin verlangen. Het is een verhaal dat dienst moet doen als *eerste hoofdstuk* in een grootere kroniek, meer niet. Schrijf even of je ervoor voelt, en of Romein er niet van schrikken zou, als je hem vroeg jou (zoo niet mij) met dit werkje te helpen. (Let wel, ik van mijn kant beschouw R. als de eenige historicus aan wien ik dit vragen kan - van mijn kant gezien. Mijn a.s. 'chef' V. krijgt het zeker *niet* te zien, vòòr het definitief gezet is!)

Tot zoover. Als je dit ontvangt, is mijn verhaal allang af, en hoop ik diep te zitten in een 3e verhaal. Ik verzamelde alle gegevens in Tjitjoeroeg, zoodat ik nu echt schrijven kan, zonder veel gezoek meer.

Hartelijk, steeds je

E.

P.S. Het stuk van Gomperts is best, intelligent - een tikje te veel 'primus v/h dispuutcollege' toch. Ièts losser en eenvoudiger was overtuigender geweest. Zijn slotvergelijking: Uzzeltje tegen Don Quichote, is 100% geleerd van Ter Braak. Ik hoop dat het géén nieuwe Varangot is! Zijn stuk doet nu hier de ronde; daarna zend ik het je terug.

Ik laat het heelemaal aan jou over, tenslotte, om te beslissen of R. het stuk (van mij) moet lezen of niet. Vind-je van niet, dan niet.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Garoet, 23 oktober 1937

aant.

aant.

Garoet, 23 Oct. '37.

Beste Menno,

Gisteren schreef ik je een brief per gewone mail, waarin ik een art. sloot van Samkalden over Romein. Je krijgt dat op tijd, en er is *nu* zeker geen haast bij. Want sindsdien hebben zich weer allerlei symptomen voorgedaan, die mij werkelijk alle hoop in Indië ontnemen. Bep is weer compleet overstuur. Alles valt haar tegen; met de bedienden omgaan kan ze absoluut niet, want die ergeren haar; de menschen vindt ze hier vrijwel doorloopend afschuwelijk, Batavia is voor haar een 'cloaak', verder is het heele klimaat hier - maar zeker op Batavia - voor haar een hel; en zij gelooft dat ze hier 'manisch depressief' zal eindigen. Ik laat het elite-probleem nu dus maar loopen, daar *praten* we nu wel gauw over! Ik vergelijk mezelf ook niet met Multatuli, al kan ik sommige dingen van hem wschl. veel beter *meevoelen* dan

Greshoff of jij, of überhaupt iemand die niet hier geweest is; ik vind mezelf een lulletje vergeleken met hem, terwijl ik - voor zoover mogelijk objectief gesproken - jou in geen enkel opzicht achter stel bij Huet, en subjectief gesproken (jij wilt het!) 10 × meer elitemensch vind. Soit; daar gaat het nu niet om. Sinds vandaag denk ik er nog alleen maar over, van hier weg te komen. In andere tijden zou ik Bep en Alijntje een jaar vooruitzenden en zelf zoolang op dat Archief gaan zitten; gegeven deze oorlogssfeer, wil ik liever met die 2 samen gegast worden. We gaan dus hoogstwschl. alle 3 terug. Tant pis voor mijn boek over Indië, dat wordt dan wschl. een subjectieve afrekening in een paar hfdstn., vroeger of later - en après tout, wie interesseert zich voor een boek dat *ik* over Indië schrijven kan? Er is net weer een ècht mooi boek over dit land verschenen van een engelsche juffrouw, met voorrede van Z. Exc. Dr. Colijn. Dàt is fijne kost!

't Is voor mij nu verder alleen maar een praktisch probleem. Bep - of laat ons zeggen: de *toestand* van Bep - heeft mij nu wel *ieder* plezier in dit land bedorven. Ze doet misschien wat ze kan, maar leven van de eene zure teleurstelling in de andere is onmogelijk, en als dat nu in Garoet ook alweer zoo is, dan is rekenen op wat ook behalve de ergste physieke en moreele misère in Batavia, kolder. Ik heb nù al het gevoel een boeman te zijn die mijn arme vrouw dwingt een galeislavenbestaan te hebben: de beste jaren van haar leven door te brengen in een hel, of althans een helsch-warme cloaak. Alzoo, alles omgooien en naar Europa terug. Dan dààr arm zijn, géén werk vinden, misschien gegast worden; in ieder geval geschiedt dit laatste dan in beter gezelschap dan hier.

Over de oude en nieuwe vrienden van hier heb ik je uitvoerig geschreven. Daarin heeft Bep althans 100% gelijk: vergeleken met jullie het cloaak-garneersel. En vrienden is voor mij primordiaal. Ken je dat kwatrijn van Apollinaire:

> Je désire dans ma maison
> une femme ayant sa raison,
> un chat passant parmi les livres,
> des amis en toute saison,
> sans lesquels je ne peux pas vivre.

Het geeft haarscherp weer wat mijn uiterste zielsverlangens zijn.

Ik schreef Jany, en vroeg hem Jan den brief door te zenden, om naar prijzen te informeeren van huisjes in Bergen of Tervueren. Naar Frankrijk wil ik niet meer, want ik wil serieus kans loopen op een ‘baantje’. Vroeger of later, wie weet? blijk ik (met al mijn multatuliaanserigheid) misschien toch ook nog ergens op mijn plaats. En anders... alles is beter dan hier samen gek worden, afgesneden van alles. Als ik alleen was geweest, had ik hier alles anders kunnen aanpakken. Maar ik ben niet alleen, en Bep *is* me liever dan alles. Beschouw deze brief ook niet als een gekanker tegen haar, want ze heeft het zeker beroerd genoeg; ik ben gewoon wat exaspéré over mijn eeuwige pech en den heelen toestand. Als Bep maar tegen het *klimaat* had gekund, was Batavia misschien in ieder opzicht mogelijk geworden, - de cloaak-kant inbegrepen.

Stuur dezen brief maar niet door naar Jan, want die aan Jany is korter en duidelijk genoeg. Praat ook niet met iedereen al over mijn terugkomen - vooral niet met Bob of zoo - want er is nog een kleine kans dat we een andere oplossing vinden. Bep praat nu over in Bandoeng wonen. Alsof dàt geen teleurstellingen zou geven; - maar ze kent het, en het klimaat is daar althans goed. (maar dat is het hier werkelijk ook.) Misschien dat D.D. toch nog iets voor me vindt?... Hoe dan ook, zeker is het nog niet, hoewel zeer waarschijnlijk. Ik *vertrouw* nu werkelijk in niets meer.

Als we naar Europa teruggaan, zou ik eventueel een maand, of langer, bij je kunnen logeeren? Dit voor het geval ik in Den Haag een baan zou willen jagen. Wat dit baantjes jagen *is*, weet ik nu bij ondervinding; ik ben daar al haast een vieux routier in! Tusschen haakjes: ik schreef over dat Multatuli-idee aan Gans Sr. bij De

Haan. Geen zucht antwoord. Blijkbaar al net zoo'n brave fantast als Gans Jr., wiens aandeelen in een te schrijven roman zoo'n beetje van hetzelfde kaliber zijn. Maar wschl. toch sympathieke jongelui, - Sr. ook.

Als je iets voor me 'weet': ziet, ruikt, bedenken kunt... Zou Van Eyck niet wat voor me kunnen 'open' maken? We kunnen er ook over praten als Bep en ik in Holland terug zijn. Wil Bep dan niet in Holland, *ik* ben bereid er te blijven. In Europa van elkaar gescheiden zitten is niet hetzelfde als één in Europa één in Indië.

Ik schreef, tot en met gister, verwoed aan *De Onzekeren*. Vandaag heb ik trek om alles te verscheuren; - al dit 'happy-few' en 'luxe'-werk. Ik zal misschien nog eens een boek *liegen* over Indië, voor die 'andere' élites, die van 'winden waaien om de rotsen'. Tot nader!

Steeds je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Garoet, 30 oktober 1937

aant.

aant.

Garoet, 30 Oct. '37.

B.M.

Gister sprak ik hier Binnerts, die ook Bep een beetje heeft kunnen bestudeeren, en die mij onverdeeld aanraadde terug te gaan! Toch wil ik, als 't kan, nog graag wat blijven, en zelfs probeeren op 't Archief. Probeeren, terwijl ik weet dat dit (door B.'s toestand) niks wordt. Nu zou B. bv. in Bandoeng kunnen wonen en ik in Batavia, maar met een dubbel huishouden verlies ik dan ook ieder schijntje 'benefice' van mijn archiefwerk. 't Is een pijnlijke toestand weer, van niet te weten wat je doen moet. *Mijn* toestand, sinds 1933.

Ik kreeg vandaag je pak (*Blocnotes*? het ligt nog op 't postkantoor) en de nageziene Malraux-vertaling. Dank. Verder je voortreffelijke stukken over Marsman's *Gorter*, waar ik het tot in de minste nuance mee eens ben, en over den *Caudillo*, dien ik nu zelf herlees om er over te pennen in 't *Bat. Nwsbl.*

Ik schreef het verhaal over de Van Harens af. Zoodra ik een doorslag bekrabbeld heb, stuur ik het jou. Graag je gedetailleerd oordeel, over 't 'historische' deel en vooral over het karakter van het geheel, wat het eig. geworden is. Ik zie dat gewoon niet meer, vanwege 't plakken en schaven.

Schrijf gauw eens wat prettigs.

Veel hartelijks 2 × 2.

Steeds je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 2 november 1937

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 2 Nov. '37

Beste Eddy

Je brief, dien ik gisteren kreeg, heeft ons somber gestemd. Tegen deze pech is inderdaad geen kruid gewassen. Het spreekt vanzelf, dat je, als Bep werkelijk niet tegen het klimaat bestand is, je verwachtingen op Indië zult moeten opgeven; het is onmogelijk om je te laten sloopen door een kracht, die je absoluut niet in je macht hebt. En natuurlijk kun je bij ons altijd terecht; er is een goede logeerkamer, waar je met twee menschen ruim onder dak bent.

Maar: ik zou je één ding *dringend* adviseeren, met het oog op mogelijkheden in Holland. *Neem een jaar dat baantje aan het archief waar*, tot iederen prijs. Tracht in dien tijd eenige routine op te doen en tenslotte zooiets van een aanbeveling mee te krijgen, want dan kom je hier tenminste niet met leege handen aan. Een of ander 'getuigschrift' is van *onschatbare* waarde voor ev. sollicitaties! Terwijl ik zonder dat de kansen voor gering houd. Kun je daarentegen bewijzen, dat je, na een jaar in Indië gewerkt te hebben, om de gezondheid van Bep terug hebt moeten komen, dan is de situatie volkomen anders.

Mijn raad komt dus hier op neer: ga gewoon op 1 Jan. naar dat archief, en doe, alsof je van plan bent die betrekking voor de eeuwigheid (= een paar jaar) te gaan waarnemen. Je hebt dan zelf toch de overtuiging, dat je *niet* zult blijven, maar het is niet aanbevelenswaardig, om dat een superieur aan den neus te hangen. Zoek voor dat eene jaar voor Bep het klimaat op, waar zij het beste in wonen kan. (Bandoeng?) Of, in het uiterste geval: laat haar vast naar Europa terug gaan. Maar dat lijkt me ellendig voor jullie beiden.

Ik geloof, dat het in *ieder* opzicht goed is, als je dat jaar blijft. Het is mij herhaaldelijk overkomen, dat ik voor iemand, die tenminste een getuigschrift had, iets kon doen; maar volkomen in het wilde weg neemt het soort heeren, dat baantjes vergeeft, nauwelijks iemand aan, afgezien van zeer bijzondere gelegenheden en een bepaalde soort protectie, waar ik je, vrees ik, niet aan kan helpen. Momenteel weet ik geen bepaalde mogelijkheid; natuurlijk zal ik van nu aan mijn voelhorens uitsteken, maar werkelijk, er gaat niets boven een 'getuigschrift' van een 'patroon'.

Ik schrijf je dit in groote haast, en dus in de zakelijkste, elitelooste termen. Het komt op deze dingen neer, voor zoover je een wezen bent, dat zich sociaal moet redden. Daarom vond ik het ook zoo bijzonder hoopvol, dat je een baantje gekregen had; want bij deze aangelegenheden *is een begin alles*.

Spoedig meer *en beter*. Denk eens over dit advies na. En reken er in ieder geval op, dat je bij ons terecht kunt, hoe dan ook! Hartelijke groeten voor jullie beide, ook van Ant en een hart. hand van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Garoet, 3 november 1937

aant.

aant.

Garoet, 3 Nov. '37.

B.M.

Gister bracht ik de voltrekking van mijn 38e levensjaar door in bed, eindelijk neergeworpen door Garoet's fameuzen wind. Deze gedwongen rust heb ik doorgebracht met het lezen van *Het Vijfde Zegel*, dat ik net gekregen had en dat ik met de grootste verwachtingen begonnen ben (ook al wist ik dat ik er hier en daar bezwaren tegen zou hebben). Nu heb ik het uit, en weet niet hoe ik er V. over schrijven moet. In de krant behandel ik dit boek liever niet, want het zou gewoon op een demonstratie neerkomen van *waarom* de historische roman zoo'n onding is. Ik heb zelden iets zoo *oer*vervelends gelezen als deze Greco-historie, en hoe iemand met de intelligentie van V. hier zoo 'noest' aan heeft kunnen doorploeteren (noest is het woord) is me een raadsel. Ook hier is wel het bewijs geleverd dat iemand, wanneer hij aan het fameuze creëeren gaat blijkbaar al zijn kritische vermogens in den steek laat, want in *alle* valstrikken van het genre heeft V. getrapt: overdadig gepenseel aan allerlei personages die verder niets presteeren, doen of zijn, reconstructies van gesprekken, leukigheden van z.g. koddige figuren, beschrijvingen (in dit geval vmdl. paraphrases v. Greco's schilderijen), dik opgestapeld. Het lijkt op zoo'n overladen fransche of italiaansche film uit den ouden tijd, 'statisch' zooals dat heet, en met eindelooze parades. Het *verhaal* (dat vrij banaal romantisch is, met dat doodsteken van Don Pedro door Esquerrer) zou in 40 blzn. zeer leesbaar hebben kunnen zijn; wat V. over Greco te vertellen heeft, zou 10 × beter uitgekomen zijn in een goed essay. Maar novelle + essay zijn hier samengevloeid tot een monsterlijke historische roman. Bosboom-Toussaint zou het boeiender en beter hebben gedaan. Al wat er echt Vestdijk in is - een 100 literaire vondstjes en 5 of 6 psychologische subtiliteiten (bv. als Greco ook maar aan het verraden gaat!) - is totaal platgedrukt en doodgewerkt onder de rest. En zelfs zijn stijl is lang, slap en saai geworden, zoo accentloos als ik 't nog nooit van hem heb bijgewoond. Het is griezelig; vooral als ik bedenk dat hij jaren hieraan gewerkt heeft - hij moet er *enorm* aan gewerkt hebben! - en dat ik dit zoo, na 2 dagen lezen, even uitmaak. - Excuseer dit kaartje uit bed gekrabbeld. Laat gauw wat hooren. Mijn *Van Harens* zijn naar je toe. Heel veel hartelijks van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Garoet, 4 november 1937

aant.

aant.

Garoet, 4 November '37.

Beste Menno,

Ik schreef je gister een briefkaart over het *5e Zegel*, maar Bep, die het ding naar de post bracht, vergat er een luchtpostfrankeering op te doen. Dus sjokt deze 'opinie' van me langzaam naar je toe. Enfin, haast wàs er niet bij. Vandaag sjokt dit er nog achteraan. Ik kreeg dit gister nog op mijn hoestersbed. Iedereen denkt hier in Indië dat ik 'ontvlam' en boos ben, als ik voor mijn eigen gevoel nog maar aan een 'gezellige' contraverse toe ben. Hoe zou dat komen? *Ben* ik zoo 'explosief', zooals Ritman zegt, of zijn deze Hollanders zoo gezapig? Je krijgt wèl gelijk, wat de verkeerde toon in corresp. betreft, want met Querido was het ook slag op slag zoo.

Ik stuur je het briefje van Ritman door om je een reactie te laten zien op *ons* Multatuli-geroep, komend van een der meest verlichte koloniseerenden hier. Ritman is een jongere Schilt, ± 50 inpl. van ± 65. In 't gebruik een 'beste vent', trouwens dat merk je wel uit zijn brief, gegeven vooral dat hij mij boos waant.

Wie Meyer Ranneft is doet er niet veel toe. Een van de nogal 'ethische' hooge heeren hier (nu weg), voor wien Ritman nogal bewondering heeft. R. schreef mij - om te plagen inderdaad - dat jouw en mijn multatulionisme hem een infantiele regressie leek; waarop ik antwoordde dat misschien zijn bewonderde M.R. ook maar een infantiele regressie van Mult. was. Maar op één ding komt het aan: al deze lieden begrijpen er niets van, waarom Mult. voor jou en mij zoo actueel is, terwijl hij voor hen een *voorbije* waarde is en een *voorbij* stadium vertegenwoordigt.

Ik heb daar nu, grosso modo, op geantwoord:

dat ik die voorbijheid allerminst erken;

dat de 1001 hollandsche geborneerdheden die men vinden kan, er haast op zouden wijzen dat Mult. *nooit geweest* is, laat staan gedepasseerd;

dat het voor Indië in den *kern* precies zoo is, al is hier in nuances inderdaad veel méér veranderd (vooral wat de z.g. inheemschen betreft);

dat Mult. voor ons actueel is, *juist* in dezen tijd, als typisch 'politicus zonder partij' - dat geeft meteen 't contact met jou aan (maar óók met mij!) - *even* actueel als Erasmus het is voor Benda of Huizinga, en met even veel recht;

dat dit teruggrijpen naar Mult. een 'besef van cultuur' beteekent, van 'vaderlandsche cultuur', wat toch al zoo moeilijk valt voor een Hollander; - dat jij en ik dit cultuurbesef naar Mult. dirigeeren, zooals 100 anderen het doen naar den vaderl. puikpoëet Vondel bijv.;

dat ik op zal houden, misschien, om in Indië 'leve Mult.' te roepen, als de anderen hier zullen ophouden om Coen te verheerlijken, tot in 's mans gesupposeerde en naarstig vergaderde botjes toe, waarvoor *duizenden* worden gegeven door heeren Geo Wehry en andere handelsschavuiten; - en ook als Coen, Daendels enz. niet meer de beschermde porselijnen poppetjes van de indische kranten zullen zijn;

en nog wat - alles op de vriendelijksten toon.

Maar dat men ons voor Mult.-maniakken houdt is zeker. Ook wel met eenig recht. Vooral echter heeft iedereen het land over die Edu-polemiek, tot Jansen, Binnerts, Samkalden (kortom, de braafsten der braven) toe. Ik moet zeggen dat ik dit gevoelen deel, al zie ik drommels goed dat jij in dit debat bent gesleept door Peé en nu niet goed zwijgen kunt, nu mevrouw Edu met advocaten komt. Maar waar het om gaat is ellendig. Objectief gezien is 't *allergekst* dat jij 1° zoo grif bereid bent om aan te nemen dat Mult. zich als een zenuwachtige lul in Lebak heeft gedragen - terwijl vergiftigingsgevallen v. chefs door inlanders hier *nu nog* schering en inslag zijn, zooals *iedere* indischman je zal zeggen die niet over Lebak oordeelt als postambtenaar in Holland, gelijk de ignobele Saks - en 2° tot het uiterste kampt om te bewijzen dat Edu een nog (veel) rotter zoon was dan Mult. als vader (misschien) was. Want een vrij beroerd vader was hij toch!

Maar als je de dessous weet, wordt dit heel begrijpelijk. Alleen, 'van buiten gezien' is het heel gek. Vooral omdat het zoo lang duurt, nu laatst door de *Haagsche Post* weer!

Spoedig over wat anders per luchtpost.
Hartelijk steeds je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Garoet, 9 november 1937

aant.

aant.

Garoet, 9 November 1937.

Beste Menno,

Ik begrijp er niets van, dat ik zoo weinig van je hoor. Ik schreef je veelmaals, per luchtpost en per mail. O.a. over 't boek van Vestdijk (Greco) dat mij bitter is tegengevallen en vooral stom heeft verveeld. (*De Rijke Man* vind ik daar een boeiend feuilleton naast.) Maar die briefkaart, door Bep bij vergissing niet per luchtpost verstuurd, komt langzaam aan. Ik kijk met spanning uit naar je bespreking. Schreef ik je al dat je stuk over Marsman's *Gorter* zoo voortreffelijk was?

Nu wil ik je 2 vergiftigingsgevallen vertellen, die doodgewoon zijn in dit land. Je moet weten dat hier in Garoet 2 hotels zijn, allerliefste gebouwen in heerlijke parken. In het eene is een paar jaar geleden een lady Mc.Phee, die een spionne bleek te zijn, gruwzaam in bed afgeslacht, zoodat de gelegenheid daar sterk van geleden heeft en nu eig. alleen nog maar bestaat dank zij het ‘eigen zwembad’. In *dit* hotel, waar wij zitten, was een duitsche kok, [Bep corrigeert: oostenrijksche!] genaamd Hack, baas geworden. Hij was getrouwd met een echte hollandsche burgerjuffer, en raakte hier verliefd op allerlei bruine velletjes, en omdat de wettige vrouw niet naar Europa terug wou, deed hij iederen morgen wat witte poeder in haar koffie. De baboe, die dat sindslang wist, vond dat het haar niet aanging en liet begaan. Mevrouw werd ziek. Op een dag gaf mijnheer de baboe een uitbrander, waarop deze naar mevrouw ging met den raad om verder maar niet meer te drinken van de koffie van mijnheer. De vent is voor 't gerecht gedaagd en heeft betoogd dat hij zijn vrouw niet wou vermoorden, maar alleen maar ziek maken, opdat ze naar Europa zou gaan. Hij kreeg 4 jaar gevang. Nu is hij er allang weer uit, en gérant geworden van een hotel in de buurt, op de helling van een van de kraters hier. [De ‘maîtresse’, voor wie hij zijn misdaad beging, heeft *niet* met hem durven trouwen, maar toch heeft hij weer een nieuwe vrouw.] Zijn halfvermoorde ega is hertrouwd met een ander en nu bazin van de gelegenheid hier, en haar nieuwe man is haar gérant. Zij zendt graag gasten naar het hotel van haar ex-man, roemt de schoonheid van de omgeving daar enz. Bep noemt het de metaphysica, de ‘abstractie’ van het hotelbedrijf.

Het andere verhaal is meer ‘inheemsch’ van situatie en strekking. Mijn neefje Eddy, die nu op de oude onderneming van zijn vader werkt, hier vlakbij, kreeg onlangs een gevalletje te schikken tusschen 2 van zijn mandoers. De eene was een oude mandoer, de andere een jonge, zeer eerzuchtige. Op een avond zond de jonge wat versnaperingen aan den oude, maar deze was ook niet van gister en tracteerde er zijn katten en honden op. Gevolg: alle huisdieren vergingen. De jonge mandoer werd toen aangeklaagd, maar de zaak bleef ‘duister’; en inplaats van te worden opgesloten of weggestuurd, zond men hem alleen maar naar een andere afdeeling (van de plantage). Nu onlangs werd het hem daar te eenzaam en hij kwam

mijn neef Eddy vragen of hij terug mocht. ‘Wat mij betreft wel’, zei Eddy, ‘maar hoe zit dat nu eigenlijk? je hebt indertijd dien anderen mandoer willen vergiftigen, en dat is tòch je chef’. - ‘A-ach,’ zei die andere man doodkalm, ‘misschien heeft *hij* het maar zoo ingepikt dat men mij zou verdenken, om mij weg te hebben’. - ‘Goed’, zei Eddy, ‘maar jij hebt met hem meer te maken dan met mij, dus dan moet je hèm maar vragen, of hij geen bezwaar heeft dat je terugkomt’. De man ging weg, praatte met den ander, en er bleek geen bezwaar te zijn. Zoodat ze nu weer samenwerken in dezelfde afdeeling.

Als de lui het zóó humoristisch opvatten, en niet tragisch als Multatuli in Lebak, dan komen er geen èrge drama's van. Maar dat is een kwestie van temperament. Hoofdzaak is dat vergiftiging hier nog erg normaal is, dus het in 1856 zeker nog heel wat meer was.

Querido schreef me dat mijn *Man v. Lebak* uit was, en van Binnerts hoorde ik dat je het zou bespreken, samen met Saks. Het is te verwachten dat dit overal wel zoo'n beetje gebeuren zal. Als deze brief je tijdig bereikt, dwz. vóór het schrijven van je artikel, vertel dan ook nog wat grapjes over het vergiftigen hier. Van die 2 broers in Bali, die een heel dorp uitgemoord hadden met vergif, omdat ze zoo graag zelf die gronden wilden hebben van de vermoorde lui, vertelde ik je, geloof ik, al? Iedereen wist het en niemand durfde het aan de politie zeggen, uit vrees voor represailles van de broers. Onze ‘gastheer’ in Den Pasar, de journalist Houbold, heeft ons dat verhaal in kleuren en geuren gedaan; hoe *hij* naar den controleur was gegaan; hoe hij op *tact* had aangedrongen bij 't onderzoek; hoe 't B.B. de zaak natuurlijk extra-*stom* had aangepakt; en hoe iedereen direct van *niks* meer wist. Lebak, met de klagers die zich verbergen en de gesupposeerde vergiftiging van Carolus, zoo romantisch door Mult. beschreven, is in werkelijkheid een doodgewoon geval.

Met Bep gaat het nu iets beter - om op klimaatvergiftiging over te gaan - maar ik vertrouw het niet meer. Als het ertoe komt, zullen we 't gaan probeeren in Batavia; maar erg veel daarvan verwachten zou eig. des struisvogels zijn.

Laat wat hooren over je zelf en Ant!

Ik zond je ± een week geleden de *Van Harens*. Sindsdien woei de wind hier mij ziek, en sinds ik weer beter ben schreef ik vnl. artikelen voor Ritman. Maar morgen begin ik dapper aan Dirk van Hogendorp!

Veel hartelijks 2 × 2, en altijd je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Garoet, 10 november 1937

aant.

aant.

Garoet, 10 Nov. '37.
(Hotel Papandajan)

Beste Menno,

Gister schreef ik je net een brief; vandaag kwam je antwoord, waarvoor *veel* dank! En vandaag is het precies een jaar dat we in Indië zijn. Wat je zegt is de taal van het gezond verstand zelf. Bep is juist de laatste week iets beter (je me méfie toujours!), en tenzij er door een wonder iets anders zich voordoet, is het nu weer

ons plan om het tòch in Batavia te probeeren. Intusschen, *zeker* is dat daggeldersschap nog steeds niet; ik schijn nl. moeten worden ‘te werk gesteld’ door den Algemeenen Secretaris himself (misschien komt de G.G. er nog aan te pas!) en mijn opdracht van de *Man v. Lebak* bv. zou veel kunnen bederven. Ik ga dus rustig voort (manier van spreken) om hier in Garoet te werken, en tegen half Dec. gaan we naar Batavia om te zien hoe we 't daar uithouden. Gaat 't met Bep absoluut *niet*, dan is wat jij zegt inderdaad ook nog een mogelijkheid (dwz. zij in Bandoeng bv., of zelfs eerder terug naar Europa). Maar je ziet, zoo alles bij elkaar is het een verdomd vervelende en onzekere Geschichte.

Je stuk over Greco-Vestdijk kwam nu; het is allesbehalve overtuigd geschreven. Een koele waardering is wel het sterkste wat eruit spreekt. Ik las nu net *Frank Rozelaar* en vond het vol goede dingen: zéér superieur aan *Martha de Bruin* en Van Eeden's *Koele meren* en Van Looy's *Gekken* (laatstgelezen ‘ouderen’). Binnerts is blakend van bewondering voor je *Christenen*, en Jansen schrijft dat het op 't oogenblik een soort heilig boek voor hem (Binnerts) is geworden. Hij zal je zeker zelf wel erover schrijven. Hartelijk gegroet 2 × 2, steeds je

E.

B. overweegt een radiolezing over de *Christenen*. Delicaat!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Garoet, 18 november 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

Garoet, 18 Nov. '37.

Beste Menno,

Van Jan zul je gehoord hebben dat onze pech nu vermeerderd is met de ontdekking van amoeben-dyssenterie bij mij. Ik onderga een straffe kuur, die ± een maand kan duren. [Eerst zeiden ze: een week!] Wat dat kosten zal, daar wil ik nog maar niet aan denken. En het is te hopen dat ik dan ‘schoongeveegd’ ben, want anders is het leed niet te overzien: lever-abces en allerlei ander gedonder kunnen uit zooiets voortkomen, [Soms jaren erna en als de patient zich allang genezen dacht.] Ik moet het volgens berekening nl. al een jaar hebben en de beestjes *zitten* al in mijn lever. Als deze berekening juist is, moet ik het op reis - wschl. Singapore, waar we onze eerste oostersche vruchten aten - of direct na aankomst hier hebben opgedaan. Enfin.

Ik schrijf je nu vooral met het oog op de Van Haren-historie die ik je zond. Beschouw die voorloopig niet als af, en zend hem maar niet naar Romein, in géén geval. Ik heb gemerkt dat uit dergelijke onzekere ‘ontmoetingen’ altijd misverstanden komen. Ik ben nu, voor zoover mijn zwakke krachten 't me veroorloven ('s morgens na de dagelijksche prik ben ik meestal gammel) druk pennende aan D. van Hogendorp. Maar misschien zie *ik* in dit alles een heeleboel en is het in werkelijkheid één groote vergissing. *Het 5e Zegel* heeft me op dit gebied bepaald angstig gemaakt,

en Jansen en Binnerts, mijn 2 eenige ‘proevers’ hier, zijn verre van enthousiast. Ik zou dus zeggen: lees jij het alleen, zeg hoe ik 't historische gedeelte moet aanpakken (schrappen of juist opwerken?) als je 't niet goed vindt, en wat je er verder van denkt - de bedoeling is natuurlijk: géén historisch verhaal, maar de hist. achtergrond is in dit geval onmogelijk te missen - en stuur het dan door aan Jan. Laat Jan mij ook zeggen wat hij ervan denkt. In geen geval deugt de tekst die ik jou zond, want Freddy Batten zal mij nog 2 boeken over de Van Harens sturen door Halbertsma (hier onvindbaar), waardoor ik misschien van allerlei zal moeten wijzigen. Ook de stijl bevalt me nog niet heelemaal. Misschien is 't wel èrg voor menschen die iets meer dan lezen kunnen. Hoe dan ook, geef me - met het oog op de rest van het boek - uitvoerig (dwz. gedetailleerd) je opinie over deze proeve van ‘chroniques italiennes’ van me. Nog iets waar de hollandsche lezer wschl. *niets* van hebben moet, al is hij o zoo dol op de boeken van L.E. (Las je die ooit?)

Ik schrijf beter, zoodra ik mezelf beter voel. Ik ben op 't oogenblik niet ziek, maar ‘beroerder’ van die kuur dan van de heele dyssenterie gedurende dat jaar dan. Veel hartelijks tusschen ons 4, en steeds je oude vriend

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 19 november 1937

aant.

aant.

Den Haag, 19 Nov. '37

B.E.

Zooeven je briefkaart, als antwoord op mijn brief over ‘de zaken’. Dat ik zoo weinig schrijf, ligt aan de seizoendrukte, die me alle particuliere bezigheden afneemt, momenteel. Tot Sinterklaas heb ik dat dus compleet stopgezet. Dit in antwoord op je brief van eergisteren, waaruit ik de suggestie over de vergiftiging nog juist heb kunnen verwerken in mijn artikel over je boek. Hierover eerst. Het is een zeer boeiend geheel geworden, en wel precies de doodsteek voor Saks, die n.b. *precies* dezelfden tijd en precies dezelfde documenten behandelt! Wist je eigenlijk, dat hij vroeger in *Groot-Nederland* ook die heele stof *voor* Lebak *ook* had behandeld? Uit de opgave van je Multatuliana achterin zou ik zeggen van niet. De parallel is nu werkelijk heel grappig. Ik deel je slechte opinie over Saks geheel, na de taaie lectuur van dat historisch-materialistische, heymansiaansche gekwaadspreek; alleen begrijp ik niet, waarom je den man zoo *schijnheilig* vindt? Hij is op zijn manier tamelijk rechtuit, en hij is veel te veel kankeraar om zich met hypocrisie te omhullen. Enfin, ik heb twee groote artikelen over jou en hem geschreven, die morgen en overmorgen verschijnen. Als het niet te duur wordt met de porti, stuur ik je beide stukken per vliegpost. Ze zijn geschreven onder het oog van Jany, die hier twee dagen logeerde, zeer naar (ik meen ons beider) genoegen. Hij blijft even aardig en was ditmaal *bijzonder* ‘op dreef’. Heb je *Een Winter aan Zee* gekregen, of gelezen?

Wat de zaak van je baantje betreft: ik geloof, dat je besluit uitstekend is. Er is hier in Holland niets te beginnen zonder eenige ervaring of recommandatie. Wanneer je aan den gang gaat met het idee, dat je zoo noodig naar Europa teruggaat, lijkt me (misschien ook voor Bep?) de beproeving minder onaangenaam. En archiefwerk

moet je, dunkt me, toch liggen, mèèr dan journalisterij, waar je verder het eerst in vervallen zou. Een archief of een bibliotheek zou mij tenminste absoluut niet slecht aanstaan.

Ja, dat stuk over *Het Vijfde Zegel* begint niet voor niets met El Greco zelf! Het boek is een *erudietenboek*, en daarmee is eigenlijk alles gezegd. ‘Onze mindere rijmen’ hebben dan nu ook ontdekt, dat die Vestdijk een mahateloos door de critiek overschatte figuur is, en dat hij niets beteekent vergeleken bij... Feuchtwanger. Dat kan ik toch weer absoluut niet zetten! Maar voor *ons* valt deze roman *tegen*. Het is tenslotte een terugkeer tot van Lennep, alles op den keper beschouwd. - Ik heb juist een boekje ‘gemaakt’ voor de serie Ursa Minor; een soort blocnote klein formaat, zorgvuldig samengesteld uit allerlei plakboeken van mijn krantenstukken. Titel: *Mephistophelisch*. [Zooiets als *Oostersch* van Leopold!!] Je begrijpt de toespeling wel.

Dat Binnerts de *Christenen* heilig heeft verklaard, verontrust me! Want dat was *niet* de bedoeling; maar misschien valt het mee, en is alleen zijn domineeslandsche afkomst in het spel.

Er wordt hier *ondraaglijk* gevondeld, deze week. Een etalage van kul en bluf; vergelijk dat met de kwaadsprekerij een paar maanden geleden ter eere van Multatuli!

In haast, voor de post. Veel hartelijks 2 × 2

je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Garoet, 20 november 1937

aant.

aant.

Garoet, 20 Nov. '37.

Beste Menno,

Ontzettend gedeprimeerd, hoofdzakelijk door injecties en diëet (den laatsten dag van de injecties), ontving ik *Het Vaderland* met jouw stuk over *Penibel Journaal* en Jan's stuk over Daudet. Ik genóót gewoon van allebei en kikkerde er heelemaal van op; vandaar deze briefkaart. Zoo'n krant is goud waard, minder misschien nog om de stukken [op zichzelf], die voortreffelijk zijn en verloren zullen gaan (?) als om het bewijs dat er nog een superieur ‘fatsoen’ kan waaien uit sommige hoeken. Ik had een gevoel dat ik 10 jaar jonger werd, dat ik het ‘drie-musketiersgevoel’ terugkreeg van onze eerste ‘gemeenschappelijke wapenen’. Er is sindsdien veel veranderd, vnl. buiten ons, maar daarom toch ook met ons, maar zoo'n dubbel getuigenis, opeens, dat *het* intrinsieke nog leeft, is ongewoon verfrisschend. Zend deze kaart door naar Jan, en vertel hem dat hier in Garoet een ex-planter woont die zich soms door zijn vrouw de voor hem mooiste verzen van Jan laat overschrijven! Ik zei hem het couplet voor dat ik ook in 't *Bat. Nwsbl.* citeerde, van... ‘een kerel met een hart zooals het hoort, verlangt alleen naar moord’ - en hij glunderde genietend. Ook nog wel een verblijdend teeken. Afgescheiden hiervan begin ik te gelooven dat mijn *Onzekeren* een voor Holland onleesbaar prulwerk zal zijn, dat beter ongeschreven kan blijven. Maar dat is een andere Geschichte. - Schrijf weer eens!

Hartelijke groeten, je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Garoet, 29 november 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Garoet, 27 Nov. '3.

Beste Menno,

Gister eindelijk een brief van je. Ik ben erg blij met je opinie over mijn boek, en haast nog meer met wat je nu zegt over Saks. Ik noem hem schijnheilig omdat hij op 't eind komt aanzeuteren met die waardeerinkjes van M. als ‘ethische held’ en om zijn z.g. objectieven toon. Ik ben *uiterst* benieuwd naar je stukken, die natuurlijk *verreweg* de beste zullen zijn over deze kwestie, al zal wel iedereen die 2 boeken met ijver tegen elkaar ‘afwegen’, - en natuurlijk met ‘geven en nemen’. Dat Saks ook de jeugd van Mult. behandeld had, wist ik vaag, maar niet dat hij 't zoo compleet had gedaan. Enfin, ik wacht ook met verlangen op *zijn* boek, dat Jan me liet zenden, en op het mijne, waarvan ik het smoel nu wel zou willen bekijken, vooral in prachtband.

Hieronder een uitknipsel om je te bewijzen dat Hitler door de menscheneters althans behoorlijk herkend is. Weeg dat eens uit, in *Het Vad.*, tegen Jan's: ‘En Hitler vind ik een vulgairen man.’ Móóie opgaaf!

Van Jan hoor ik niets, wonderlijk genoeg. Ook niet over het boek, dat hij nu wschl. allang heeft en waarnaar hij zei zoo verlangende te zijn. En ik, die zoo op prompte reacties van jullie allen gerekend had. Dit boek, dat in *mijn* werk nauwelijks tellen mag, is mij liever dan een boek 100% van mij; en hoe Mult. eruit te voorschijn komt interesseert mij meer dan wat men mij van Ducroo of zoo vertellen kan. Maar behalve van jou, zwijgen alom; terwijl ik toch allang bericht had kunnen hebben. O ja, Fred Batten schreef er erg aardig over.

Mijn baantje... vanmorgen werd ik uit Bandoeng opgebeld door Samkalden, die op de Algem. Secretarie werkt, en die mij wist mee te deelen dat ik benoemd ben. Het heeft nog eenige voeten in aarde gehad, zei hij, niet om mij, maar om mijn a.s. ‘chef’ Verhoeven, die teveel aan den weg timmert en ‘onrustig’ gevonden wordt; zoodat men van gevoelen was dat een ‘dynamische figuur’ als du Perron - het waren de eigen woorden, zei S. - geen goeden invloed op hem zou hebben. Een ander heeft toen uitgelegd dat de onrust van V. en mijn dynamiek niet veel met elkaar te maken hadden, dat V.'s ambities mij volgens menschelijke berekening siberisch moesten laten, enz. Verder heeft de tegenw. directeur van onderwijs, Idenburg, volgens S. *bizonder* sympathiek over mij gesproken, verklarend dat ik, als de literaire faculteit in Batavia zou komen, een privaat-docentschap moest hebben, en meer in dien geest; waarop iedereen smolt van broedermin voor me. Als ik niet oppas, word *ik* nog eens Huet!

Als ik wist dat Bep het uit kon houden en ikzelf van mijn dyssenterie afkomen, zou ik blij zijn. Nu wacht ik wantrouwig af wat Batavia voor ons in petto houdt.

Je boek in *Ursa Minor* lijkt me zeer aantrekkelijk en ik zal 't in 't *Bat. N.* bespreken. Ook daar, hoorde ik van S., 'trekken mijn artikelen steeds meer de aandacht'. - En D.D., van zijn kant, wil een blad oprichten, socio-politisch, niet onder zijn naam, maar met hem en mij in de leiding. Dit zou vierkant tegen alle andere belangen in gaan, en met alle sympathie die ik heb voor de inheemsche jongeren (beweging van *Bangoen*, touchant als 'verovering van de cultuur') wil ik hier voorloopig liever niet aan. Zeker niet, zoolang het éénige sympathie heeft voor Dai Nippon, want wat die rotkerels in China doen is me even zuwider als Moes' zwarthemden in Abessynië. Wat ik D.D. ook geschreven heb. Maar de javaansche studenten zijn 10 × sympathieker dan bijna al het hollandsche tuig dat dit land vult.

Die Colmjon en Verbraak verdienden eens goed op hun nummer te worden gezet. Kan je dat niet eens doen in *Het Vad.*? Maar *met verachting*, anders snijdt het geen hout. Inderdaad *is Het Vijfde Zegel* minstens even vervelend als Feuchtwanger's hist. romans. Maar waar halen die boekbediendes het recht vandaan, uit te maken dat dit *V.Z.* V's beste boek is? Kunnen *zij* dat zien, die catalogus-motten? Dergelijke knullen zijn het levend bewijs dat, zelfs om maar in de contramine te zijn en 'gevestigde meeningen' te ontmaskeren, men toch zelf iets moet zijn. Vraag dat eens, in 't algemeen: *waarop* is de meening gebaseerd dat C. en V. een meening zouden hebben die 't aanhooren waard is?

('Ik vraag en hervraag: wààr-op?' enz.) Het rondzenden van een gratis gidsje is toch geen voldoende garantie.

Als ik nog eens hupsch ga worden - je weet nooit, in Batavia! - richt ik misschien heel in mijn eentje een tijdschrift op, bij Kolff of zoo, en vraag jullie aller medewerking. Iets als een indische *Gids*, of een indisch *Groot-Nederland*. Met vertalingen van inlandsche auteurs (proza en poëzie) en herdrukken van aardige oude koloniale verhalen en fragmenten - die *niemand* meer kent, - een kritisch artikel van mij in ieder nr., als vervolgverhaal misschien mijn 'Dirk van Hogendorp', enz. Als de *tijden* maar minder onzeker waren, ik zou 't willen probeeren!

In afwachting daarvan geeft Kolff hoogstwschl. van mij uit: *Drie dialogen over het Detective-Verhaal*. De eerste dialoog is die uit *De Sm. M.*, maar totaal omgewerkt en zeer uitgebreid; dialoog 2 en 3 zijn nieuw, en vormen een soort 'gids'. Het geheel kan aardig zijn. Misschien vind ik ook nog een anderen titel. Ik zou nu voelen voor *X tegen Prospero*, maar daar schrikt heel Batavia van. (Voor Batavia moet het zijn *De Roode Draad*, of *Wie is de Moordenaar*?) De rest houd ik open voor als je stukken per vliegpost mochten komen, wat ik heerlijk zou vinden, maar waar ik niet op durf rekenen, hoewel het porto niet zóó duur kan zijn, als je al de rest wegsnijdt.

29 Nov.

Geen post; Bep is naar Batavia en ik ben, door kuur en negenoog, zoo slap dat ik eig. tot niets in staat ben. Ik suf een dik boek door over Edgar Poe, door Hervey Allen, je weet wel, de bestseller-held van *Anthony Adverse*. Dat de man grondig ongeniaal is, zou je weten uit dit boek, als je 't door 't andere niet wist; maar hij heeft zoowat àlle materiaal verzameld, dus het is een soort onvervangbaar compendium geworden voor tijd en leven van Poe, en het boeiende moet bestaan uit de relatie Poe-lezer, dus voor jou zou't wschl. 'niets gedaan' zijn. Intusschen, ik wou dat ik Amerikaan was! 700 blzn. en hoopen illustraties, en geloof maar dat de auteur er wat aan verdiend heeft ook. Terwijl ik gedoemd schijn te zijn tot maximum arbeid voor minimum loon. Als je al het gedonder met Querido over mijn Multatuli hiernaast

beschouwt! Mòcht het boek je interesseeren, het heet *Israfel* (vmdl. omdat Maurois' boek over Shelley *Ariel* heet).

Verder zit ik zoo'n beetje te voorvoelen wat Batavia en die baan zullen beteekenen. Ik wou dat ‘men’ omstandigheden kon bedenken, waarin ‘men’ mij gebruiken kon! Absoluut onbruikbaar ben ik toch *niet*? Misschien is't goed, dat ik een tijd lang niets dan geregeld werk voor traktement doe, en het geliefhebber, waar literatuur voor mij en in Holland toch op neerkomt, houd voor mijn werkelijke vrije oogenblikken. Maar het vleesch is zwak. - Bep heeft ergens gelezen dat de opleiding voor archivaris maar een jaar neemt, waarvan de grootste helft op een groot archief moet worden gesleten. Kan je niet voor me informeeren hoe dat zit, en of er inderdaad voor mij zooiets als een ‘diploma’ te halen valt? Oud schrift en zoo lees ik zonder veel moeite; verdere ‘praktijk’ krijg ik dus wel in het oude huis van Reinier de Klerk aan het ‘aangename Molenvliet’. Als het mogelijk is om dat diploma in Indië te halen, ga ik ervoor werken; ook als ik het bv. wèl in Holland halen moet, maar mijn werk op 't bataviaasch archief niet weggegooid is ervoor. Ik bedoel niet: in het vage, maar dat ik daardoor dan bv. 6 maanden korter kan doen over de ‘verdere studie’. Kan je voor me informeeren? - Het idee om je dit te vragen is eig. van Bep. - Wat *mij* betreft, als ik alleen was en verdere risico kon loopen, liet ik dit heele notarisklerkengedoe loopen en sloot me bij D.D. en Dahler aan, net zoo ver en zoo lang tot ik het voor mijn eigen gevoel verantwoorden kon, dwz. dat ik die koloniale abruti's hier op alle mogelijke manieren zou willen bestrijden en alléén terugdeinzen voor landverraad. Het *idee* Japan inpl. v. Holland, of zelfs maar: dood aan de Hollanders, gaat me tegen de borst, maar 't hollandsche rapalje dat voor 9/10 uit N.S.B.-ers bestaat (ik bedoel *in wezen*, al zijn ze niet ‘bewust’) zou wat mij betreft bij honderden aan pest kunnen vergaan. Wat ‘cultuur’ is voor een naieve, nog domme, nog onhandige, maar o zoo ernstig willende ‘inheemsche’ student, - of voor de prol van de bank, van de plantage, van het bureau, die aan niks denkt dan zijn buurman te overtroeven met meer bluf en meer geld, - het is géén vergelijk! In dit opzicht zijn de ambtenaren nog het best te pruimen; al zijn ze onverdragelijk om andere ijdelheden. Maar daar zit nog wel eens iets van, zij 't specialisterige ‘cultuur’. De rest... je moet het meemaken om het te weten, welke kilo's zelfverzekerde botheid, kannibalisme, analphabetisme, cretinisme, hoor-je-m'n-muilisme deze in-Indië-slagende nulliteiten langs de straten slepen. Een N.S.B.-vergadering is daar doodgewoon en op de natuurlijkste wijze de supreemste uiting van. Dàt contact sterkt ze hier den heelen dag door, zoeken ze onder elkaar, wààr ze't ook over hebben: ‘Djonges, geïf me nog een splitje!’ En als er één ding is, waarvan ik de stank nu door zal hebben tot aan 't eind van mijn levensdagen, dan is het de valsche prollensjovialiteit. Kortom, bedenk wat het zeggen wil als ik je zeg: de indische handels-en plantersprol slaagt erin je te doen verlangen naar den ambtenaar.

Die Idenburg, Dir. v. Onderwijs, waarover hierboven sprake was, is zoo weinig ambtenaar, dat iedereen erover spreekt. Hij hoort tot de Oxford-Groep, maar maakt den indruk van een eerlijke, ronde vent te zijn (niet in schijn, maar echt). Ik ontmoette hem nog maar 2 of 3 maal. Is het een broer van den Idenburg die door jou en Van Crevel op de Kul-club gepest werd over God's woord? In ieder geval is deze zoon van den oud G.G. Maar ik meen me te herinneren dat hij mij zei eenig kind te zijn. Hoe zit dat? Dat deze zelf jullie man zou zijn lijkt me niet waarschijnlijk.

Mijn Van Crevel hier in dit land is Dr. L.F. (Leo) Jansen. Jammer dat de naam niet mooier is, maar de man is - na ampele vergelijking - zonder twijfel de intelligentste en behoorlijkste van allemaal. Ik spreek nu van de jongeren - Binnerts, Samkalden en zoo - want Hein Groeneveldt is iets aparts. Dat is een soort wijze. Als ik een bataviaschen roman schreef, zette ik hem daarin in die rol. Jouw ‘honnête homme’.

's Avonds.

Daar brengt me de post je stukken. Je weet niet hoeveel plezier ik hieraan beleefd heb. Ik heb ze nu 2 × gelezen en vind je behandeling voortreffelijk - hoewel zéér moeilijk, lijkt me, voor den 'gewonen lezer'. Ik moet er niet aan denken wat het zijn zou, als ik een stuk voor 't *Bat. Nwsbl.* maar half zoo 'moeilijk' maakte! Het slot is door-en-door jij, filosofisch niet ter zake dienend (wat natuurlijk zeggen wil, dat de aardigheid voor jou dààr pas beginnen zou!). Maar ik zie bij voorbaat af van die nieuwe probleemstelling, waarin ik, als sociaal wezen deurwaarder (moèt dat per se?) en als onsociale ziel het tegendeel zou zijn. Ik heb nu lust om dit Saksboek als *dialoog* te behandelen, in *G.N.*; na jouw stukken zie ik niet goed hoe *ik* - immers zijn tegenspeler; tegenvoeter par excellence - een oordeel in een kritisch opstel over hem moet verwerken. Ik zal er Jan over schrijven; het lijkt mij verreweg het aardigst, en de vorm waarin de meeste scherts gewerkt kan worden. Van Henny kreeg ik, met gelijke post, een zeer goedkeurend oordeel over mijn boek, met de mededeeling dat Mult. zich nu reeds in een begin van vriendschap bij Henny verheugt, hoewel deze wel nooit intiem zal worden. Jij daarentegen, zegt hij, klaagde er over - toen je *D.D. en Mult.* schreef - dat de man je steeds onsympathieker werd. Daar is één remedie tegen, lees zijn brieven. Beminnelijker kan soms niet - die aan Tiele bv., en die aan Roorda van Eysinga (aparte bundel, niet bij de andere 10 dln.) - als Roorda boos op hem wordt bv. - een alleraardigste episode. De Stendhal-kant van Mult. (waar Henny niets van zien kan, zegt hij), blijkt misschien alléén uit de brieven. - Waarom ik Saks schijnheilig noem, heb je n.b. zèlf met zooveel woorden geformuleerd; waar je zegt:... met dezen als objectief historisch onderzoek *vermomden naijver* te worden *verraden*. Als je 't liever verraad en vermomd noemt dan schijnheiligheid, mij wel; maar wat mij zoo het land injaagt tegen den vent is *dat*. En die eindelooze, ouwehoerige nadrukkelijkheden bij vondstjes die soms alleen maar imbeciel zijn (bv. die beroemde post-analyse)! Hoe dan ook, wat je van den Haarlemmerdijk zegt en zoo, is nog verrassing voor me. Inderdaad, misschien is de smeerlapperij van dit gericht van a tot z logisch, als je 't geheel voor je ziet. Maar dan is het ook logisch dat iemand - ik bijv. - dezelfde marxistische bepaaldheid op dezen rechter van Mult. toepas: wat bepaalt hèm? van welken dijk komt hij, deze post-rat? *Kan je me eenige gegevens over het beestje verstrekken*? Ik wil óók verdomd graag hist.-materialistisch aan 't bepalen slaan, nu dat de mode is. In een dialoog gaat dat prachtig: bv. Stirner is *de* kleinburger voor Marx. En wat is Marx? Wat voor benepen burger + schoolvos, en waarom fataal zóó geworden? Ik wil dit alles erbij te pas brengen, om die lui met hun eigen middelen te bewijzen wat een geborneerde quakers ze eigenlijk zijn. Tot zoover, anders raakt de brief niet uit! Heel veel dank en hulde over de opstellen. Kan je me nog per gewone post bv. 3 exx. van elk zenden? Dank, dank, hartelijke groeten, ook voor Ant, steeds je
E.

Een Bataksch Conflict

Een Bataksche vader hield dezer dagen zijn zoontje ten doop. De zendeling-leeraar vroeg tijdens de plechtigheid, hoe de jongen moest heeten. 'Si Hitler Hamonangan' (Hitler die ter overwinning leidt) was het antwoord. 'Ingang boi (dat mag niet). Kies een anderen naam. Ik kan het kindje geen Hitler doopen!' 'Dan niet!' zeide de vader, 'maar dit kind zal Hitler Hamonangan heeten!' en verliet met z'n zoontje de stampvolle kerk.

Eenige dagen later gaf hij in den kampong een 'hordja mangoepa', d.i. een Bataksch adatfeest o.a. om een zoon een naam te geven. Het kind kreeg, aldus de *Sum. Post*, volgens den adat en met adatritus den naam Hitler Hamonangan.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 2 december 1937

aant.

aant.

Den Haag, 2 Dec. '37

Beste Eddy

Je berichten over de amoeben-pech hebben mij zeer verschrikt. Ik hoop, dat zij zich minder onbeleefd zullen gedragen dan in bepaalde gevallen mogelijk is, en dat er geen complicaties zullen optreden! Je tegenslag is werkelijk niet gering, ik kan me voorstellen, dat je er zoo nu en dan den moed bij verliest. [Ik ben blij, dat de krant met het stuk over Donker je wat opkikkerde! Inderdaad, er is *intrinsiek* niets veranderd. *Niet*-intrinsiek zal er nog wel meer veranderen, denk ik. Maar waarom heb je aan dat andere ooit getwijfeld? Vanwege onze elite-strijd?] Het *allerbeste* dus, van ons beiden! - Je hebt zeker mijn vorige brief en de critieken inzake Multatuli ontvangen? Ik verzond ook de laatste per luchtpost. Inmiddels heeft Dr. O. Noordenbos een groot artikel in de *N.R.C.* geschreven, dat ik je per mail opzond. Ik ken dien man persoonlijk en heb hem altijd voor geschikt en niet dom gehouden, maar dit stuk is *bot*. Het schijnt inderdaad zoo te zijn, dat de Hollander de qualiteit van M. niet erkennen *kan*, zonder zelf iets te verliezen, dat hem volkomen onmisbaar is om zijn stand op te houden. Ik zou zoo zeggen, dat ik geprobeerd heb om Saks, waar het nog mogelijk was, tegen jou te verdedigen (expres!); maar neen, voor deze soort 'wijzen' is het niet anders dan dat Saks een 'rijp' genie moet zijn en jij een 'jonge' enthousiast. De tegenstelling is werkelijk fraai en getuigt van veel menschenkennis! Vooral het smoesje van Noordenbos over het document van April '56 is treffend. Zooiets bedenkt alleen iemand, die Saks à tout prix wil *dekken*, en zijn peutermethode tegen alle evidentie in wil rechtvaardigen! - *Schandaal in Holland*: ik heb het *zeer* geboeid gelezen, werd op de eerste pagina's zelfs herinnerd aan... Van Schendel. Maar over het *geheel* ben ik het toch niet met mijzelf eens. Een vergelijking met *Het 5e Zegel* gaat niet op, want alle *fouten* daarvan zijn hier compleet afwezig. De voordracht van het verhaal is zoo concreet en doorzichtig, dat nergens opstoppingen ontstaan zooals die, waarvan Vestdijk *wemelt*. Dat heeft m.i. in de eerste plaats deze 'innerlijke oorzaak', dat je geen 'historischen roman' of 'vie romancée' wilt schrijven, maar een kroniek van een psychologische feitenreeks: het 'schandaal'. Wat mij onder het lezen alleen hindert, is hetzelfde, wat mij bij de 'vie romancée' om geheel andere redenen (en in heel andere proporties) hindert: de vermenging van het historische document met de eigen 'vinding' van den auteur. Misschien is dit echter mijn erfelijke belasting als historicus? Ik heb de zaak Van Haren nooit bestudeerd en ben voortdurend onder de lectuur bezig uit te maken wat 'van jou' en wat 'documentair' is; terwijl ik toch geen oogenblik losgelaten wordt door het verhaal! Ziehier mijn tweeledige reactie. Maar dat het verhaal *zoo* een gaaf geheel vormt, en iets essentieel anders is dan het geromanceer *over* Die en Die, geloof ik vast en zeker. De preciesheid en beknoptheid brengt er ook een element van speelschheid in, dat ik bijzonder waardeeren kan. Ja, L.E. ken ik door en door, uit mijn jeugd. Ik vond het 20 jaar geleden prachtig, maar het is met dat al smakelijke

historische salon-psychologie van den kouden grond. Ik houd het manuscript dus hier tot ik nader van je hoor over de bestemming ervan. - Dat briefje van Ritman, hoezeer hij dan ook aan het probleem Multatuli ('Mul', schrijft hij, dat rijmt op etc.) moge voorbijschieten, gaf mij toch een sympathieken indruk van den *man* zonder zijn rit. Als 'superieur' lijkt hij mij lang niet de kwaadste, en als mensch: *pogend* te begrijpen. Maar het lukt niet, omdat het begrip weer een deel van zijn eigen vastheid zou wegvagen. Het is een soort strijd om behoud van *iets*, dat tenminste de zinneloosheid uit het bestaan (die Multatuli *gesteld* heeft door *niets* te zijn als specialist) elimineert. - De Edu-quaestie kan ik met den besten wil niet zien als jij. Ik heb eenvoudig gedaan wat ieder 'vriend' van Multatuli zou doen, als hij toevallig onbekende brieven van hem ontdekte: ze publiceeren. De complicatie met de weduwe en met de schoelje Tromp Meesters is een *complicatie*, die ik erg onaangenaam vind, maar die aan de zaak zelf niets verandert. Vóór het verschijnen van die brieven was de situatie zoo, dat mevr. D.D. jr. weer eens door een lasterlijke constructie meende te kunnen bewijzen, dat Multatuli een ploert was. Het is met deze brieven dus *precies* zoo als met het document van 1856: de eerste de beste toevallige vondst van nieuwe papieren *bewijst*, dat èn Saks èn de booze weduwe van de beweegredenen van M. niets begrijpen! Dat het aandeel van die weduwe de zaak naar buiten pijnlijk maakt, is een consequentie die ik moest aanvaarden.

Tot nader maar weer, en nogmaals het *beste* met de amoeben. Ik word hier door de geestelijke amoeben van den heer Varangot verpest, die probeert tusschen Greshoff en mij te intrigeeren, hetgeen hem niet zal lukken.

Een hartelijke hand en groeten aan Bep
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Garoet, 3 december 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

Garoet, 3 Dec. '37.

Beste Menno,

Bep is uit Batavia teruggekomen, totaal onverrichterzake. De hotels zijn er duur en zeer deprimeerend, gemeubelde huizen zijn er niet, of zoo ver van mijn werk af dat het ruïneus zou worden aan vervoermiddelen (de tram gaat alleen maar langs enkele buurten), en als we een huis moeten meubelen ruïneeren we ons dààraan - vooral, gegeven de onzekere toestand.

Er moèt natuurlijk iets op gevonden worden, maar wàt weten we nog niet. Tegen 15 Dec. gaan we nr Batavia, en logeeren eerst bij Groeneveldt; dan kijken we verder uit. Ik schrijf je van daar wel hoe we 't ingericht hebben, om je niet telkens met dit gedonder te vervelen. Dat ik je nu schrijf heeft een andere oorzaak, nl. deze:

Als je 't ms. van mijn Van Haren-historie ontvangen hebt en nog niet verzonden (misschien heb je zelf eenige tijd noodig alvorens het te lezen) stuur het dan ook

niet naar Jan. Lees het zelf, en geef me *jouw* opinie, en stuur 't me dan terug - of nee, ook dat hoeft niet, stop het dan ergens weg. Ik moet in ieder geval de heeleboel herzien als ik Halbertsma gelezen heb en de historische plekken ga ik òf herschrijven òf zooveel doenlijk uitkrabben. Geef me daarover raad.

Dat ik je vraag het ms. niet aan Jan te zenden, vindt zijn oorzaak hierin. Ik schreef hem, uit Tjitjoeroeg al, en later van hier, bij herhaling over *De Onzekeren* en ook met het oog op een geheele of gedeeltelijke publikatie in *Gr. Ned.*, dat, zooals je weet, voor mij praktisch het eenige tijdschrift is in Holland. Hij reageerde, op *alles* wat ik hem schreef, *met geen kik*. Laten we de zaak Saks niet overdoen, met partij trekken voor elkaar en klagen over elkaar enz. Ik neem aan dat Jan alle redenen hiervoor heeft: te veel werk, hoofdpijn, redacteurs-beleid of wat ook. Maar ik heb één - m.i. logische - reactie hiertegenover: ik wil hem verder met deze schrifturen van me niet vervelen of moeite geven of wat ook. Als hij 't druk heeft, moet hij niet geplaagd worden. Zend hem dus niets, en àls hij erom vraagt (vmdl. vergeet hij dat), zeg dan dat ik nog niet tevreden was over den tekst en je het ms. heb teruggevraagd. *Dank*.

Van Querido kreeg ik hoogst ontmoedigende berichten. Het ziet er naar uit dat ik òf Den Doolaard moet worden (op den duur) òf m'n toet houden. De keuze is niet moeilijk. Gaat deze historie zoo door, dan zal ik ernstig mijn best doen om tot het laatste resultaat te raken. Ook hierover maar niet meer, voor 't oogenblik.

Houd je goed; dank voor de moeite; een hand van steeds je
E.

Je stukken over Slauerhoff en Van Schendel net gelezen. Goed; maar veel meer ‘overwogen’ dan met werkelijk contact geschreven. Je stukken over Henny's *Gorter* en over Saks en mij zijn veel ‘hartelijker’, lijkt mij.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 9 december 1937

aant.

aant.

Den Haag, 9 Dec. '37

Beste Eddy

Gisteren je uitvoerige brief gekregen, waarvan wij beide zeer genoten hebben, vooral ook omdat er iets meer optimisme uit sprak dan uit de vorige. En bedankt voor je goede opinie over mijn Multatuli-critieken. Je zult van wat er verder over geschreven is wel gruwen; het *is* ook heel erg, zooals ik je al schreef naar aanl. van Noordenbos' artikel in de *N.R.C.* En dan *De Telegraaf*!! Daar is blijkbaar een looper of klerk uitgenoodigd om op een vrijen avond ‘de beide boeken over den zenuwlijder eens mee naar huis te nemen’. Pannekoek heeft je het vod opgezonden.

Ik heb erg weinig tijd vandaag, maar schrijf je om een dringend feit, n.l.: *per 1 Jan. gaat Vic weg van de N.R.C.* Nu heb ik bij Swart, den hoofdredacteur, geheel vrijblijvend natuurlijk, geinformeerd, of jij, gesteld dat je solliciteerde, in aanmerking zou komen. Ik heb je kronieken in het *Bat. Nwsbl.* gememoreerd als voorbeelden van voortreffelijke exposé's, die duidelijk en boeiend zijn (zelfs voor kolonialen, dunkt me, zij het die van het ‘splitje’ uitgezonderd). Swart antwoordde mij, dat ik je in ieder

geval van de vacature op de hoogte kon stellen, en dat je ook in aanmerking zou komen, maar dat je woonachtigheid in Indië wel een handicap was voor de noodzakelijke mondelinge besprekingen. Aan den anderen kant weet ik, dat ze niemand kunnen vinden, die geschikt is voor het niveau van de *N.R.C.* Vestdijk en Marsman solliciteeren niet, evenmin Binnendijk. Ritter komt niet in aanmerking wegens verregaande corruptheid denk ik. De eenige, die genoemd wordt, is *Campert*, maar eerlijk gezegd, dat zou toch een onmogelijke man zijn op die plaats! Ik raad je dus aan toch te solliciteeren, als je er over zou denken, wat ik niet weet. Ik zou je in andere gevallen sollicitatie hebben afgeraden, omdat je m.i. *veel* beter geschikt bent voor een archief-betrekking (ik zal naar de opleiding nog informeeren!); alleen vanwege de gezondheidstoestand van Bep zou ik het niet op mijn geweten willen hebben je niet van de vacature in kennis te hebben gesteld. Het spreekt vanzelf, dat ik, *als* je solliciteert, Swart persoonlijk zal bezoeken om je kansen te verbeteren, zoo mogelijk. Ik kan je op grond van je stukken in het *Bat. Nwsbl.* in ieder geval voor de hoofdzaak van het vak 100% recommandeeren. Er is *geen tooneel bij*! Maar wel eenig bureauwerk.

Denk er over na en schrijf mij zoo spoedig mogelijk je beslissing! In haast
hart. gr. ook voor Bep en van Ant
je
Menno

Schrijf, àls je solliciteert, aan mr. P.C. Swart, hoofdred. *N.R.C., Rotterdam*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Garoet, 12 december 1937

aant.

aant.

Garoet, 12 December '37.

Beste Menno,

Dank voor je hartelijke brief. Neen, ik ben er nog allesbehalve bovenop: kreeg, nà mijn negenoog, nog een 5-daagsche koorts, - specialiteit v. Garoet! - die me gewoon uitpompte. Ik ben vandaag voor 't eerst koortsvrij; dus je brief was heerlijk gezelschap. Over een paar dagen gaan we via Bandoeng, (waar ik nog met een advokaat over Ina moet kibbelen en mijn lever laten fotografeeren!) naar Batavia. Ik schreef je al dat 't huizen zoeken daar lang niet mee viel. Verder heb ik, van mijn ziekbed af, nog gesolliciteerd op een advertentie van een ‘groote uitgeverij’ die een ‘journalist’ zocht, op ‘hoog salaris’ (!) en daarvoor niets anders bedong dan: ‘vlot en goed stylist’ en ‘Indische ervaring’. Maak ik een kans of niet? zoo op papier? Maar ze zullen wel schrikken, of 't is niets, òf een ennesbépersje. ‘Discretie verzekerd’ stond er overigens bij.

Wat je van Noordenbos aankondigt verwondert me niets. Eigenlijk verwacht ik, na jou, nièts meer dan dergelijk gedaas. Buning - of was 't de krullejongen van de *Telegraaf*? - zette in dat blad ook al iets heel moois. Ik zal al dit vullis verzamelen (stuur me vooral alles, ook dat *Telegraaf*-stuk, als je 't nog hebt) en in een dialoog in *Gr.Ned.* antwoorden. Ik beloof ze, dat die niet ‘jong’ en ‘enthousiast’ zal zijn, maar

meer getuigen van mijn gewone kwaliteiten, als daar zijn: cerebraliteit, gevoelloosheid, bloedarmoede in de ontroering, cynisme etc.

Overigens: is die Noordenbos niet socialist of marxist? Dat verklaart dan al alles. Eerlijkheid *is* er immers niet bij die politieke dieren, zelfs niet als het de historische waarheid betreft en zij zelf historici zijn? Ik ben van plan *zakelijk, marxistisch*, naar Jan's hart, over deze Saksen en verdere Noordenbossen te 'praten'.

Dus, licht me in: wie, wat, hoe oud ±, is Noordenbos?

Idem voor Saks. Wat wàs die man bij de post?

Ik ben erg blij - dwz. opgewekt - door je oordeel over mijn Van Harens. Ik schreef je al: ik ga alles herzien, zoodra ik Halbertsma gelezen heb. Sommige punten van mijn vinding ga ik aan H. toetsen, en als ze niet deugen, weer schrappen. Andere, echtgebeurde, toevoegen. Als alles klaar is, stuur ik je een tekst met roode strepen naast al wat 'verzonnen' is. - Als tegen dien tijd tenminste nog een verbinding Europa-Azië bestaat! Ik vrees dat Romein maar al te zeer gelijk gaat krijgen in dat art. *Kracht of Bluf* van hem, nr aanl. v. Japan. En wat kan onze brave Jaap van Gelderen uit *Forum* 1e Jrg. trotsch zijn!

Ik twijfelde nooit aan de aanwezigheid van het intrinsieke. Maar als de symptomen vóór zijn, voel ik me prettiger dan als ze anti - en pro de 'gezichtshoek van de anderen' zijn. Ik ben hierin simpeler dan jij! - In wat je over die Edu-historie zegt, kan ik joù ook best volgen. Alleen, de zaak zelf werd zoo onverkwikkelijk.

Ritman is inderdaad zoowat als je zegt. Tegen *mij* ontzettend geschikt, tot dusver. Hoe zal 't zijn op het archief?

Varangot: fraai! Het is toch godgeklaagd dat die arme lieve Truida dat vieze klokkekoord heeft moeten trouwen. Een vieze slungel van binnen en van buiten, net zoo slapzwanzig als hij ruikt en eruit ziet. Wat heeft ze aan hem ontdekt? Waarom laat ze hem niet in een brusselsch confectiemagazijn achter? Maar ja, *dit* is ook trouw. - ('Juffrouw, uw kleed is bevlekt', zei overigens die profeet.)

Vóór je me de Van Harens terugzendt, zou ik Ant om haar opinie willen bidden. Zij heeft meer contact met dat 'korte proza' van me dan wie ook, buiten de vaklieden. Vraag haar hoe ze 't vindt. Er is niet de minste haast met terugzenden.

Binnerts *ziet* en *voelt* bij Van Schendel al wat je maar wilt. Bij de Van Harens is het heele gedoe voor hem 'wel een kurieus gevalletje', maar eigenlijk volstrekt nietszeggend, en 'zien' doet hij de ballen, van begin tot eind. Jansen, die veel minder literair is ingesteld, is veel intelligenter. Daarom zei ik dat *hij* mijn 'van Crevel' is. Hij slooft zich op 't oogenblik geweldig voor ons uit met het huizenprobleem in Batavia.

Later beter, als ik me iets meer mensch voel. Heusch, ik ben *op*, binnenste-buiten gedraaid door die physieke reeks van nu al 3 weken, geloof ik. Toch snak ik naar de *Lebak-man* en zelfs naar Saks, maar geen van beiden kwamen nog, en verdomme, in Batavia zijn de pers-exx- van de *Lebak-man* al 3 dagen binnen! Ritman, Binnerts, iedereen schreef me er al over! En ik verveel me stierlijk.

Als je me nu weer schrijft, zal 't wel nr. Batavia zijn. Hierbij nogmaals voorloopig adres: p/a Dr. L.F. Jansen, Hôtel des Galeries, kamer 12a, Batavia C. (Java).

Veel hartelijks onder ons 4, steeds je

E.

P.S. *Daarnet* een allerhartelijkste brief van Jan, waarin ook mededeelingen over de complotten tegen Vlaanderen! - Iets anders, ernstigers: de mogelijkheid Vic van Vriesland te vervangen aan de *N.R.C.* Ik doet dat werk van hem vmdl. 3 × zoo vlug, en ± even goed. Ben bereid. Dus als je iets voor me wilt probeeren, doe het. Bedenk: vroeger of later moet ik tòch naar Holland terug, en dit redt me misschien van een mooi tropisch lever-abces... Zal polemiek niet in *N.R.C.* spuiten. Bep wil helpen met alle tijdschriftoverzichten enz.

Ik kan *met den dag* van Bat. weg, daar ik maar daggelder ben.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, 20 december 1937

aant.

aant.

Batavia, 20 Dec. '37.

B.M.

- Dank voor je brief over de *N.R.C.* Je zult intusschen mijn repliek hierop allang binnen hebben, dwz. wat ik je onderaan een begonnen brief schreef, toen ik voor 't eerst hiervan hoorde door Jan Greshoff. Ik heb nu direct aan Swart geschreven en hem gezegd dat hij, wat mij betreft, alle besprekingen met jou kan voeren, dat jij mij door-en-door kent en dat ik van mijn kant ieder vertrouwen in je heb, zoodat ik mij bij voorbaat en gaarne verbind tot wat jij namens mij 'aanneemt' te doen of te laten. Ook een paar woorden over de polemiek en mijn indische standplaats. Verder heb ik per gelijke *luchtpost* alle artikelen uit het *Bat.Nwsbl.* opgezonden voor het 'journalistieke element', zeggend dat ik voor Holland natuurlijk toch wel een beetje anders dacht te schrijven, al was 't alleen maar omdat ik daar allerlei dingen bekend kon veronderstellen, die hier van meet af aan moeten worden uitgelegd.

Ik hóóp dat het lukt. Ik zou zeker niet aarzelen!

Het is hier nu voor Batavia koel - bv. 's nachts - en toch nog ontzettend warm. Bep is alweer wasbleek. Ik loop den heelen dag met haar drijvend in 't zweet (niet met haar = Bep, maar met eigen haar, of wat daar van over is). Een behoorlijke woning vinden voor weinig geld is quasi-ondoenlijk. En vooral nu, met die mogelijkheid van de *N.R.C.*, denken we er niet over een jaarcontract af te sluiten voor een beroerd paviljoen of huis. Zoodra het huis een beetje aardig is ligt het ook buiten de stad, zoodat het je kapitalen kost aan taxi's, want na 6 uur 's middags bv. rijdt er geen tram meer in deze wereldstad.

Vanmorgen hebben we voorloopig iets gevonden. Dit 'voorloopig' wil zeggen: tot we zekerheid hebben over de *N.R.C.* Als het neen is, kunnen we vandaar ook nog altijd zoeken naar iets goedkoopers. Wat we nu hebben is een eigen paviljoen achterin het Park-Hotel, met een eigen uitgang en donkere maar koele kamers. (Wat in Europa het idee 'somber' wekt, daar denkt de Bataviaan bij: 'ha, koel') Het grapje kost ons voor 3 ruime kamers met eigen voorgalerijtje, kost inbegrepen - f 225. 's maands. [Gemeubeld natuurlijk, wat voor ons in de gegeven omstandigheden ook eerste vereischte is.] We moeten er dus wat bij zien te verdienen. Maar minder dan dit is òf een gelukje, òf zoo dat je er als Europeaan een minderwaardigheidscomplex van opdoet.

Noteer dit adres dus, en geef het door aan Jan en anderen. Voor een maand is het dus goed: *du P., Park-Hotel, hoek Rijswijk, Batavia-C.* (*Java*).

Zoo, ik houd ermee op, ga wat 'uitblazen', want ben den heelen morgen op sjouw geweest. Ik hoop dat je dezen brief nog met gelijke post krijgt als Swart die 2 andere enveloppen. Maar het scheelt hier een middag en kan dus één luchtpost schelen. Als je dit ontvangt, kan je in ieder geval zeker Swart opbellen. Ik pak geen boeken uit vóór ik iets weet; mijn heele bibliotheek ligt nu in 8 kisten in de magazijnen van Wolters = onder de hoede van Binnerts. Alijntje heeft een bataviasche baboe met sirihmond en geen snars benul van spelen, die hij al hevig haat en die dus veranderd moet worden; daar moet ook nog aan gewerkt! Neem dezen brief dus voor lief

zooals-i is. Veel hartelijks ook voor Ant en van Bep, en véél dank voor al de moeite en overtuigingskracht die je misschien nog voor me zult moeten doen en ‘spendeeren’! Steeds je
E.

P.S. - Zoodra *jij* iets *zeker* weet over die *N.R.C.*, schrijf dat dan, want God weet wat ik hier misschien daarvoor moet uitstellen, tegenhouden of laten schieten. Batavia is ondanks alles vol ‘mogelijkheden’, en geen Garoet of Tjitjoeroeg. Ik heb Swart gevraagd mij zoo spoedig mogelijk zijn ja of neen te doen weten. Maar ik doe hier nu eig. *niets* meer buiten verband met die retour-mogelijkheid per keerende boot enz.

Misschien zou 't toch wel aardig zijn dat we ‘allemaal weer bij elkaar’ waren vóór 't Chineesch-Japansche conflict zich over de heele wereld heeft uitgebreid.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 23 december 1937

aant.

aant.

Den Haag, 23 Dec. '37

Beste Eddy en Bep,

Ik hoop, dat deze brief nog op tijd komt om jullie een zoo voorspoedig mogelijk nieuwjaar te wenschen. Het wenschen klinkt erg paradoxaal in een tijd, die niets aan wenschbaarheden overlaat, maar laten wij rekening houden met de factor x van de toekomst (mijn eenige troost t.o.v. van heeren als Mussolini c.s.).

In de eerste plaats dadelijk een minder voorspoedig bericht: voor 99% zeker is de benoeming van... Vestdijk aan de *N.R.C.*, als opvolger van Vic. Hij had Jan eerst positief laten weten, dat hij aan geen sollicitatie dacht, maar men schijnt hem van *N.R.C.*-zijde zeer gepolst te hebben en toezeggingen te hebben gedaan. Details weet ik niet, maar hij schreef mij onlangs een briefkaart, waaruit ik opmaak, dat de zaak op het officieele na beklonken is. Toen ik je mijn laatsten brief schreef, wist ik dat nog niet; anders had ik je misschien maar afgeraden er *iets* van te verwachten, aangezien de sollicitant Vestdijk natuurlijk enorme kansen zou maken. Ik heb intusschen eenige artikelen uit het *Bat. Nwsbl.* ter lezing aan de hoofdredactie van de *N.R.C.* gezonden, die ze mij zonder verder commentaar retourneerde: ook al geen hoopvol verschijnsel. Maar bij een producer als Vestdijk verbleeken alle sterren. Het is jammer, aan den eenen kant. Aan den anderen kant: ik ben er heilig van overtuigd, dat de journalistiek je meer onaangenaamheden zou hebben bezorgd dan het archiefwerk, tenminste wat de stof betreft, en afgezien van de klimaat- en amoeben moeilijkheden, waarvoor je in Indië komt te staan. Je zult stellig meer pleizier hebben van een bibliotheek dan van een krant, die alles bij elkaar toch maar een geïmproviseerd vagevuur is, waarin je bestendig brandt tusschen den hemel van het dilettantisme en de hel van de publieke opinie. Ik heb laatst geprobeerd den bibliothecaris van de U.B., Ebbinge Wubben, te pakken te krijgen om over die archivaris-opleiding meer te hooren, maar hij was er niet. Binnenkort vind ik hem wel, en dan bericht ik je daarover meer.

Of de *N.R.C.* voor Vestdijk de bezegeling (al dan niet vijfde) van een onmiskenbaar ‘gaga-isme’ zal beteekenen? Ik vrees er wel voor; hij wordt zoo *vervloekt* coulant tegenover de onbenulligste poeetjes, in den laatsten tijd; het is precies de evolutie van Nijhoff, die tenslotte tot de paradox kwam, dat hij *zeer* onbeduidende poëzie *zeer* zuivere poëzie vond. Maar Simon heeft een scherper intellect, aan welks waarde contra gaga ik overigens levendig twijfel. Hij zal misschien de Valéry van Nederland gaan worden, als hij tenminste ophoudt met romans werpen.

A propos, ken je *Penser avec les mains* en *Journal d'un Intellectuel en chômage* van *Denis de Rougemont*? Een Fransche Zwitser, dien ik momenteel lees, nog met eenige onzekerheid, maar geboeid. Bij de Multatuli-critici heeft zich de heer Johan Koning gevoegd als bewonderaar van jouw opvatting over Lebak; verder heb ik nog alleen booze geluiden gehoord (en die Koning is natuurlijk even erg als de rest). Het volgende verhaal is ook mooi: prof. de Vooys, door een student attent gemaakt op het feit, dat wel Saks was aangeschaft voor het Ned. seminarium (Utrecht), maar *niet* Du Perron, die toch zoo gunstig beoordeeld was door t.Br. in *Het Vaderland*, kreeg ten antwoord: ‘O, maar dat zijn dikke vriendjes! En het boek wordt *niet* aangeschaft!’ Ik heb den betreffenden student per keerende post een exemplaar van *De Man van Lebak* voor zijn *privé*-bibliotheek laten zenden, uit pure woede. Wat een mentaliteit! En daarbij is die De Vooys, evenals Noordenbos, voor de rest een *brave* man, en esdeapeër. Noordenbos is atheïst, gewezen theoloog (op het atheïsme in Nederland gepromoveerd), en naar ik ver-moed krypto-marxist; voorts een *Fries*, d.w.z. eerlijk, maar op bepaalde punten ‘unbelehrbar’ en eigenwijs. De typische oneerlijkheid van den marxistischen jezuïet, die bij Romein niet geheel afwezig is, heb ik bij hem nooit kunnen ontdekken, maar ik ken hem slecht. De behoefte aan Marx lijkt me bij N. zoowel als bij R. een vervanging van de behoefte aan godsdienst. Zij ‘pruimen’ daarom ‘oneerbiedige’ menschen als Multatuli niet.

Wij gaan morgen voor een week naar de provincie. Ik ben moe van het branden in het vagevuur. Maar 2 Jan. zijn we weer hier. Jan is naar Londen, voor een week. Het beste met je entree op het archief!

hart. gr. 2 × 2 je
Menno

Malraux' nieuwe roman moet volgens Gans, die mij er over schreef, een concessie aan het linksche jezuïetisme zijn. Ik heb het boek nog niet gezien.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, 31 december 1937

aant.

aant.

aant.

aant.

Batavia, 31 Dec. '37.

Beste Menno,

Het is tijd jou en Ant ‘alles goeds’ te wenschen met '38 - als ik het nog niet deed! We zitten nog steeds in dit veel te dure Park-Hotel, waar ‘stand’ en kamers uiterst

geschikt zijn, maar het eten abominabel. Ik doe niets vóór ik weet wat de *N.R.C.* beslist heeft: mijn heele lot hangt er om zoo te zeggen van af! Indië of Europa? Schrijf me vooral *dadelijk* zoodra je zeker weet dat het ja of neen is.

Ik had je nog willen schrijven dat je - àls ze me namen - na overleg met Swart mij alvast had kunnen opdragen artikelen te schrijven over boeken die je me had kunnen opgeven (mits ruim een maand oud en dus in Indië verkrijgbaar). Als je me een stuk of wat titels had opgegeven, had ik, gedurende de reis zelfs, wat dàt gedeelte betreft al 'in functie' kunnen treden. Maar natuurlijk heb je zelf aan zulke dingen gedacht, of zijn ze in je gesprek met Swart vanzelf 'naar voren gekomen', dus het verzuim lijkt me niet erg.

Nu over 3 dagen dus - tenzij Juliana bevalt - kom ik mijn eerste schooltijd herhalen op 't archief. Het zal toch wel een rare gewaarwording zijn, maar ik moet zeggen: die Archivaris, Verhoeven, is tot dusver tegenover mij alleraardigst. Hij geniet zeer van *De Man v. Lebak* - iedereen hier vindt het boek voortreffelijk, tot zij toe 'die er niets van verwacht hadden', terwijl iedereen Saks stomvervelend vindt en zucht dat hij 'niet schrijven kan'! - en zijn vrouw en hij betwisten elkaar het boek, omdat het zoo boeiend is. Hij heeft mij al voorgesteld een studie over de soos in Indië, die hij zich al lang voorgenomen had te maken, in collaboratie met hem te schrijven; kortom, hij verwacht veel van mij, niet zoozeer als daggelder als als du Perron, wat natuurlijk erg prettig is. Ik heb hem natuurlijk ronduit gezegd dat ik gesolliciteerd heb naar de *N.R.C.*, en hij kon zich dat zeer goed voorstellen, hoopte het voor me, heeft nogmaals verzekerd dat ik weg kon wanneer ik maar wou, zonder eenige 'moreele verplichting' zelfs, - dus alles best.

Ik ga natuurlijk braaf aan mijn archiefplichten, maar als je me oproept zal ik tòch wel blij zijn! (Of ik daarin gelijk hebben zal?)

Nu iets praktisch van geringer orde. Zou je een ex. *Man v. Leb.* kunnen zenden aan Gino voor Annie Pohl, nu mevrouw Chiaromonte? Vraag Q. desnoods een ingen. ex. voor mijn rekening, als je geen 'waarloos ex.' ergens weet te liggen. Gino zelf moet maar een ex. aan Q. zelf vragen. Alle ex. waar ik over beschikte zijn 'op'. Als ik naar Euroop kom, is dit niet noodig, dan zorg ik er zelf wel voor. Maar ik kreeg net een brief van Annie, waarin ze het boek vroeg, dus als je er haast mee kunt maken, zou dat erg aardig zijn. Haar adres (en dat van Chiaro) weet ik niet; deze brief is uit Ascona, maar zij is nu weer in Parijs. Maar Gino weet het natuurlijk. Zijn adres is: 6 Square Henry Paté, Paris (16e), maar dat weet jij natuurlijk! Tot zoover voor vandaag. Ik schrijf beroerd, ben zeer 'opgehangen'.

Steeds je
E.

P.S. Als ik *niet* naar Holland terugga, schrijf ik je binnenkort- maar niet direct wschl. - over 't werk hier, over Batavia en andere zaken. Ik zend je ook een bespr. in briefvorm van de *M.v.Leb.* door Samkalden. Doorzenden aan Greshoff!

Ik had dit al dicht toen een brief van Jan kwam dat vmdl. V. 'het' wordt. Ik dacht dat hij niet meegedaan had? Hoe het zij, ik verzend dit briefje alleen nog maar pour acquit de conscience: misschien schreef je me al? In ieder geval graag zoo gauw mogelijk *zekerheid*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, 9 januari 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Batavia, 8-9 Januari 1938.

Beste Menno,

Ik heb al een week een brief van je, waar ik nog op moet antwoorden; iets wat me met jou zelden gebeurt! Het is de brief waarin je me Vestdijk's ‘overwinning’ over mij aankondigt. Maar Jan had het al eerder gedaan, en ik zelf zou perplex zijn geweest als het nièt zoo was verloopen. Van de *N.R.C.* kreeg ik gisteravond ‘bescheid’: 3 regels, en mijn ‘knipsels’ terug, en de mededeeling dat de keus op ‘een ander’ was gevallen. Lomper, in de Droogstoppelmanier, had moeilijk gekund, maar wie weet welke loopjongen (subs.-juffer) dit pampiertje heeft moeten tikken. Aan Vestdijk zelf schreef ik al lang, nog vóór ik wist dat hij definitief benoemd was, - wat ik trouwens nu nog niet weet. (Voor *mij* is V. niet zoomaar ‘een ander’.)

Ik ben dus 3 Januari rustig naar kantoor gegaan, zooals ze in Indië zeggen, en vanavond, 8 Januari, heb ik mijn eerste week achter de kiezen. De verlossing van juffrouw Juliana Friso gezegd van Oranje - Mevrouw is het, natuurlijk! - heeft er geen stoornis in gebracht, hoewel ieder ambtenaar nu dagelijks zijn hals rekt om *het* te hooren gebeuren (in kanonschoten en zoo). Men gaat dan opslag een Oranje-bitter drinken, daarna jubelend en hossend den tuin in dansen, daarna naar huis; en men wedt nu al of het een prinsje of een prinsesje zal zijn. Ik heb me probeeren vertrouwd te maken, na ruim 16 jaar vrijheid, met het 's morgens om kwart over 6 opstaan - om half acht moet ik present zijn - en het verdere ‘gareel’. Maar mijn ‘chef’ is allergeschiktst, tot dusver, gedraagt zich absoluut als ‘een heer’, zoekt bepaald mijn gezelschap, en het halve bureau is al suikerzoet tegen me, zooals men is tegen een gunsteling van den baas, terwijl de andere helft al zuur kijkt. Ik heb me de 3 dames van 't personeel al tot vijand gemaakt, omdat ik me wèl ‘aangesloten’ heb - dwz. abonné ben geworden - van het ‘koffie-clubje’, maar het verdomd heb om een uur uitspanning met die koffie te gaan houden op een schabelletje achter in aangename kout met deze dames. Sterker: den 2en dag heb ik al een kop koffie meer bedongen voor mijn Indo-klerk, wat buiten de regels viel en dus speciale autorisatie van den chef vereischte. Ik wou niet beneden komen - ik zit met dat klerkje, dat half getikt is door een wonderlijk soort godsdienstwaanzin en daarom uit een ander departement is gesmeten - boven op zolder; *alle* anderen zitten beneden. De koffie moet dus boven worden gebracht, èn voor mij èn voor hem, als ik niet beneden wil komen; dus ik ben niet alleen meprisant maar lastig. Soit; deze lastigheid is voorbehoedmaatregel om van andere lastigheden bevrijd te blijven. Als ze dat maar zoo konden inzien! Maar daar is immers ook nog het feit dat de baas mij een ‘kunstenaar’ noemt en dat ik zoo vaak met hem zit te praten. ‘Ze hebben nu al het land erover, zegt Verhoeven zelf, omdat ze ons soms samen zien lachen’.

Kortom, het is je ware sfeer van ambtenaartjes onder elkaar: wantrouwen, afgunst, enz. en alles in het kleine. Ook mijn klerkje, dat ƒ 10. per maand verdient en daarvoor komt fietsen van Meester-Cornelis(!) [Een afstand als van Wassenaar naar Scheveningen. Maar reken dan ook met de warmte.], heeft me al verteld dat hij *gehaat* werd en *haatte*.

Dit alles is maar een verhaaltje in doorsnee. Er zijn - in die 8 dagen - al 100 dingetjes voorgevallen vol humor; maar ik zou meer schrijflust moeten hebben en meer tijd om ze je te vertellen. Als ik om 2 uur 's middags thuiskom, heb ik nooit lust om over kantoor te praten; maar 's middags bij de thee komt het leerzame en humoristische van de dagbelevenissen boven en ik amuseer me soms kostelijk met Bep om wat ik dan weet te vertellen. Qua realiteitszin is dit werk prachtig, lijkt me; maar het incognito is een béétje gek; want afgezien van Verhoeven is er niemand die ook maar beseft wat ik ± vertegenwoordig, alle 'beroemdheid' nog daargelaten. Intusschen, dat Verhoeven me aanziet voor wat ik ben is op zichzelf al een bof, hier in Indië. - En wat de eigenl. arbeid betreft: ik heb, in deze week, 2 dikke dossiers nagezien, dwz. nageteld hoeveel blzn. er werkelijk in waren en of er niets uitgevallen was, en ze gepagineerd; 2 nota's van Verhoeven zelf nagekeken, ook op den stijl (wat natuurlijk nogal 'eervol' is!), en een questionnaire over archiefwezen in Indië - van die fameuze Institution de Coöpération Intellectuelle, je weet wel! - uitvoerig in 't fransch beantwoord. Voor dit alles, plus nog een paar mindere werkjes, heb ik dus verdiend: 6 × 6 gulden = ƒ 36. Je zult toegeven dat het niet vorstelijk is: als ik 4 kolom had kunnen plaatsen in 't *Bat. Nwsbl.* had ik ƒ 40. gehad. Maar zóo mag je natuurlijk niet praten als je een 'vaste basis' zoekt. Intusschen, mijn vaste basis *is* niet zoo vast, er staat in het officieele stuk uitdrukkelijk dat dit werk tijdelijk is en vooruitzichten heb ik niet. Tegen medio '38 wordt er uit Holland een jongeman, die nu nog archivaris-examen moet doen en die, meen ik, Vermeulen heet, als adjunct-archivaris aangesteld; wel een bewijs dus dat ik daarvoor niet in aanmerking kom. Verhoeven + Vermeulen, ça va bien; daarnaast scharrelt als daggelder de door het damespersoneel niet eens als 'kunstenaar' aanvaarde E. du Perron. Soit; dat ik me een beetje vermomde prins voel in deze omstandigheden mag ik niet ontkennen; dat geeft er wel eenige charme aan. Verder lijkt het me voor mezelf nuttig om eens een jaar deze 'realiteit' door te maken. Maar *na* een jaar moet mijn situatie, vooràl mijn salaris, toch verbeteren, of ik ga wat anders probeeren. Of we gaan, hoe dan ook, terug naar Euroop.

Het bataviasche leven heeft veel aardigs en wij hebben in onze vrije avonden ook alweer heel wat nieuwe menschen gezien, waaronder zeer curieuze. Ook daarover kan ik je geen tiende vertellen. Gisteravond heb ik dezen brief moeten afbreken door 2 × 'binnenvallers' (waaronder Verhoeven met vrouw) en omdat het daarna tijd werd om - ontzettend bataviaasch-mondain - met de Binnertsen en Jansen op het terras van Jansen's hotel te soupeeren, - na gin-cocktails enz. Mijn aanwezigheid maakt, geloof ik, dat de mondainheid nooit voor 100% genoten wordt, maar Bep geniet toch zeer van de koelte van dat terras (op een verdieping! - op zichzelf voor Batavia een zaligheid.) Straks moeten we gaan rijsttafelen bij de Binnertsen, die een prachtig huis hebben - óók met verdieping - aan het Koningsplein. Drie dagen geleden hadden we een uitgelezen maal buiten de stad bij Groeneveldt - met den directeur van onderwijs Idenburg en een ex-volksraadslid-regeeringsgemachtigde Peekema, dewelke getrouwd is met een 'sloeriebel'. [Om met een schrijver te praten, heeft ze me meegedeeld dat haar leven (hoewel vol leed) zoo interessant was dat ze er zeker een roman van zou willen maken als zij een schrijver was. Ik heb gezegd dat ze daarvoor geen schrijver noodig had. Daarna heeft ze me verteld dat ze in haar oogenblikken van verdriet soms limericks schreef, 'of nou ja, zooiets dan, tusschen proza en poëzie, bedoel ik.' Ik heb haar toen maar op haar gemak gesteld door indisch te praten.] Niet onamusant, maar ook allesbehalve inspireerend: Elsschot zou meer aan dit genre bijeenkomsten hebben dan ik.

Basta. Het groote probleem zal binnenkort zijn: hoe houd ik tijd voor mezelf over? - Ik blijk nl., after all, een 'gezocht personage' te zijn in Batavia!

Wij hebben voor 16 Febr. a.s. een huis gevonden, gemeubeld en uiterst geschikt, aan Molenvliet West, no. 9. Vlak bij mijn werk. We nemen ook de bediendes over van den man die weggaat; maar helaas komt hij 1 Juli alweer terug. Noteer toch al

vast het adres en geef het Jan op. Stuur ook dezen brief door aan Jan, want voorloopig kom ik misschien niet meer tot schrijven. Ik stuurde Jan de mij door de *N.R.C.* teruggezonden 'knipsels', en morgen zend ik jou, ook voor Jan, het art. van Hugo Samkalden, ambtenaar ter Algem. Secretarie, over *De Man v. Lebak* en Saks.

De Van Harens wil ik vooreerst niet publiceeren. Querido heeft me alles echt 'tegen' gemaakt met zijn condities. Ik heb hem nu geschreven dat er niets gebeurd was, dat ik hem al zijn 'beloften' teruggaf en zelf ook de vrijheid hernam - een verloving gelijk! *Misschien* is een dubbelnr. van de *Vr. Bladen* inderdaad geen kwaad idee, maar *Gr.Ned.* is mij liever en Jan zegt dat na medio '38 weer plaats voor mij is. Ik heb, tot zoolang, zeker geen haast; - bovendien moet ik die boeken van Halbertsma (die nu door Bernet Kempers uit Holland besteld zijn) nog doorzien om mijn gefantaseerde stukken eraan te toetsen en er misschien ook nog wat uit te gappen, dus mijn tekst is allesbehalve klaar.

Excuseer me bij iedereen over niet-schrijven voorloopig. Maar schrijven jullie mij wel! Veel hartelijks onder ons allen,

en als steeds je

E.

II

P.S. - O ja, nog dit: om de zaak *totaal* uitgepraat te hebben. Die legende van: als er teveel van du Perron in *G.N.* komt, gaat *G.N.* failliet, is óók bezig voor 75% onwaar te worden. Apres tout hebben zèlfs de blocnotes het blad niet achteruit gebracht; de crisis en de blocnotes blijven toch twee. Maar aangenomen van wel, dan geldt dit alléén voor de blocnotes. Als Jan *E poi muori* had geplaatst, had hij mijn 'aandeelen' sinds lang weer wat laten stijgen, denk ik, zelfs onder de Jan Lubbessen van de lezers, en als hij bijv. op het idee was gekomen om een 'extra-nummer' te maken voor de Van Harens, zooals hij het deed voor *Pensioen*, dan had *G.N.* daar niet één abonné aan verloren. - Laat ons niet langzamerhand zóó idioot gaan doen, dat Jan eruit gaat zien als een tweede Querido, met wien ik ook over dergelijke bijoverwegingen harrewarren moet. Die Q. was bang voor *De M.v.L.*, en het boek is - voor een boek van dit soort - een *succes*.

Dat ik Den Doolaard niet ben en géén *Orient-Expressen* schrijven zal, is iets wat ik Q. nog wel eens aan zijn verstand wil brengen als hij het vergeet, maar toch niet Jan? Ik bedoel hiermee: dat mijn schadelijke invloed nu ook niet overschat en tot legende gemaakt moet worden in het kader van een blad als *G.N.*

Intusschen is dit alles nabetrachting. Ik heb mij voor 75% neergelegd bij deze opvattingen over mijn melaatschheid. Ik zal probeeren alles direct bij de uitgevers geplaatst te krijgen - Q. of anderen - en het ééne tijdschrift waar ik me nog thuis voelde ook de ruimte te geven. Maar ik schrijf je dit alles nu, omdat deze samenvatting van een situatie, die ik eigenlijk sinds mijn verblijf in Indië als rottig voel, mij van het hart moest. Je hoeft er niet op te antwoorden, als je je daartoe niet gestemd voelt of liever over wat anders schrijft. *Graag* liever over wat anders!

Ik moet er een half blaadje bij doen, omdat ik het papier zoo volgekletst heb, dat ik er je niet meer op zou hebben kunnen groeten. Over 't algemeen *spaar* ik je zulke mededeelingen - want ik zie hier eigenlijk voortdurend lieden en maak heele Archief-drama's mee en zoo - maar jij vertelt me ook niets van jouw ontmoetingen en belevenissen. Zelfs over Thomas Mann heb je me nooit verteld wat je op 't hart had.

Misschien is ook dat mijn schuld: ik vraag diensten of klaag. Als ik me nu verder afzijdig houd in *G.Ned.* en zoo, houdt dat misschien op. Misschien komen we dan nog eens tot een gezellige correspondentie, als het 'bijhouden' van den ouden

toestand finaal opgegeven is. Ik ben er volkomen toe bereid. Ik houd jullie liever als *europeesche* vrienden, dan dat ik telkens met jullie (ik neem jou nu maar proforma hierin op, al heb je niet véél uitstaande met *Gr.Ned.*) moet harrewarren als *literaire* vrienden.

Stel je eens voor dat men later onze brieven uitgeeft - dat de een of andere Garmt Stuiveling van dan er misschien op promoveert. Dat onze karakters dan ook tegen elkaar afgewogen worden en in 't eene geval prachtig draaiend blijven hangen aan het zilveren draadje van één verrukkelijke zin (vol zielenadel), terwijl in 't andere een van ons met een smak te pletter slaat door 't knappen van een vieze, verraderlijke zin vol gemeenigheid. Neen, zegt de Stuiveling dan: al wàs Ter Braak koeler dan Du Perron, telkens weer gaf hij blijk van méér ware vriendschap en - zij 't beheerschte - beminnelijkheid, terwijl Du Perron, halve Indo die hij was, wel oppervlakkig zwieriger deed, maar in wezen vol berekening was, zijn vrienden *uitbuitte* en *pestte* als hij niet precies zijn zin kreeg. O jee, o jee, als we 't ongeluk hebben beroemd genoeg te worden, je zult zien dat onze schimmen dat zullen meemaken en voor het ‘gericht’ komen te staan van de Jan Lubbessen die ze al of niet bijten willen. - O ja, houd Jan *vooral* van mijn volgend Multatuli-boek af, als dat verschijnt, want hij wordt daar vast doodziek van.

Nu, ditmaal groet ik je wel, en Ant ook, en jullie beiden van Bep. Er is zelfs plaats genoeg voor het Alijntje, maar bij gebrek aan een tegen-kleingewichtje...

Een Hand van steeds je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 24 januari 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 24 Jan. '38.

Beste Eddy,

Ook mijn reactie op jouw brief blijft lang uit, hoewel ik de bedoeling had je omgaand te antwoorden, verheugd over je eerste relatief gunstige berichten. Maar een en ander werd een dag uitgesteld, en toen begon weer een eindeloos gedonderjaag met mijn lieven zwager Varangot, die er zich op beroemen mag veertien dagen in het leven van de heeren Greshoff en Ter Braak met zijn berekend vuil te hebben verpest. Ik kon geen letter meer schrijven zonder aan dat stuk modder te denken; het was of mijn pen er door besmet was. Na verschillende insinueerende brieven (allen verdachtmakingen van Jan als mensch en als schrijver) heb ik hem eindelijk geschreven, dat ik niet meer zou antwoorden. Toen kwam zijn laatste troef: een lijst met *beschuldigingen*: veinzen van vriendschap om materieele doeleinden na te jagen, corruptie, omkooperij, valschheid in geschrifte, bedrog. Ik zweer het je, dat de vlerk daarmee drie zijdjes heeft gevuld, met z.g. bewijzen erbij, waarvan hij blijkbaar minstens twee jaar lang zorgvuldig boek heeft gehouden: de boekhouding

van den door rancune vergiftigden raté, die zijn eigen mislukking op de hals tracht te schuiven van zijn ‘vaders’ Ter Braak en Greshoff, die zich ‘verkocht hebben’ om geld te verdienen en *hem* achteruit te drukken. Het is zoo gemeen, dat alleen een aframmeling nog als repliek zou kunnen dienen. De houding van Truida in deze affaire is bedroevend; zij schijnt volkomen onder hypnose van dit wezen te staan, beroept zich o.a. op hem als ‘honnête homme’ (terwijl hij een niet op zijn kop gezette notaris is!) volgens mijn opvattingen! Het is alles nog zoo versch van *stank*, dat wij er nog compleet door gebouleverseerd zijn en god danken, dat wij tenminste nog hersens hebben om ons door dezen slijmering niet tegen elkaar te laten uitspelen. 's Mans energie, die anders slaapt, is *zeer* actief bij deze gelegenheid; hij intrigeert bij Roelants en Toussaint v. Boelaere, schrijft flamingantische artikelen in Vlaamsche blaadjes, waarin hij aandringt op de vervanging van het woord ‘garderobe’ door ‘*kleerkamer*’ etc., etc. Het naarste van de heele zaak is eigenlijk nog, dat alle uitbarstingen hier een complete *leegte* achterlaten (zoals ze tusschen *ons* zuiverend plegen te werken); de man antwoordt met nieuw vuil, doend alsof hij niets begrepen heeft, en speelt voortdurend de moralist, die Greshoff in zijn eigen belang op zijn valschheid attent maakt. Meer dan weerzinwekkend. (Je begrijpt wel, dat ik allang niet meer geantwoord had als er geen zuster in het spel was. Ook daarvan profiteert de ploert, tot zelfs bij mijn ouders, die hij onbeschofte briefjes schrijft!)

Ik ben onder deze omstandigheden heel weinig schrijflustig; als ik een briefpapier aanpak, moet ik al denken aan den intrigant. Met dat al: ik heb met erg veel plezier je eerste reactie op het Archief gelezen! Vooral het *fictieve* van de werkzaamheden lijkt me erg aantrekkelijk; het l'art pour l'art van het werk is toch dat werk, waarvan je de sociale noodzaak niet precies kunt uitvinden. Het lijkt toch wel *iets* op het ‘kleine ambt’, dat Nietzsche zoo begeerlijk achtte. - Je schrijft alleen niets over Bep's gezondheidstoestand. Valt het klimaat haar mee?

Ik zond zoo spoedig mogelijk *De Man van Lebak* aan Anny Chiaromonte, en kreeg ook al een briefje van haar terug. Als het eenigszins kan, ga ik Chiaro in Februari opzoeken. Rudie v. Lier studeert momenteel aan de Sorbonne, en heeft een heel geschikt, goedkoop pension, waar ik onderdak kan. Het zal vreemd zijn niet meer aan de Porte d'Auteuil bij de mededeelzame dame te logeeren, en vooral: niet meer in de Murat te komen! Misschien ga ik er met Gino toch even zitten om je schim op te sporen!

Ik ben *L'Espoir* lezende. De waarschuwingen van Gans lijken me tot dusverre *absurd*; het boek heeft zeker alle qualiteiten van Malraux ‘bij kookpunt’, maar tot dusverre heeft hij voor mij *La Condition Humaine* niet ongedaan kunnen maken. Het eigenaardige van personen als Gans is, dat zij zoozeer gebiologeerd worden door hun eigen onmaatschappelijkheid, dat zij zelfs de ‘maatschappelijkheidsmystiek’ van een Malraux al direct willen wantrouwen als een aankoop van Stalin. (Welke heer overigens met den dag onappetijtelijker wordt). Ik verbeeld me in *L'Espoir* zoowel Chiaro als Bergamin te herkennen, maar dan erg malrauxig gevormd. Ik houd me verder een definitief oordeel voor, want ik ben nog pas even over de helft.

Ontving je de critiek van de marxistische vrouw Romein-Verschoor? Ik zond je die voor de curiositeit per luchtpost. Het is fraai, zooals zij het document van 1856 weet ‘achterover te drukken’, en Saks weet te verontschuldigen door jicht of zooiets. Merkwaardig, die algemeene liefde voor den stijl van Saks! Ik kan dien niet anders dan saai en hoogstens vernuftig vinden. Evenmin lukt het mij om de werken van Busken Huet, die ik tweedehands gekocht heb, nog te ‘proeven’; Saks is zeker een nieuwe uitgave van Busken Huet voor den Nederlander, die met alle geweld Multatuli's buiten de deur willen houden en dat het best meent te kunnen bereiken door zich met groote heftigheid voor de beperkte intelligentie van de Saksen en Huetten uit te spreken. In de *Lit. Fantas. en Crit.* staan b.v. alleen al zooveel *citaten*, dat ik me er voor zou gêneeren mijn artikelen zoo te spekken met andermans lengte.

Enfin, ‘alles Bestimmung’. Een intelligentie, die Saks als het hoogste goed beschouwt, *moet* ook ongevoelig zijn voor andere qualiteiten, anders zou hij *hij* niet zijn.

Vestdijk zit dus aan de *N.R.C.* Het zal moeten blijken, of ze aan hem een goede hebben. Ik voor mij ben er, vooral na de lectuur van je artikelen in het *Bat. Nwsbl.*, volstrekt niet van overtuigd, dat men jou terecht voor Vestdijk heeft versmaad! Die artikelen zijn, zelfs al merk *ik* wel de beperkingen die je jezelf hebt moeten opleggen, uitstekend leesbaar, helder, en ondanks de ‘populaire’ strekking toch nooit populariseerend of ‘eenvoudig-specialistisch’. (Dat over Hendrik de Vries vond ik tot dusverre het minste van wat ik gelezen heb, dat over Jan Greshoff *uitstekend*).

Ik kreeg een aardigen brief van Binnerts. Of ik er gauw toe zal komen hem te antwoorden, weet ik niet. Zeg hem in ieder geval, met mijn groeten, dat ik er *stellig* op reken hem bij ons te zien, als hij met verlof is!

Tot nader, beste! Veel hartelijks onder ons vieren.

van je

Menno

Ik zal binnenkort hier een balletje opgooien over kansen bij Ned. archieven bij dr. H. Moll, den archivaris van Den Haag, die ook een speciale litteraire afdeeling heeft. Daarvoor wacht ik een gelegenheid af, die binnenkort komt, als ik hem mijn manuscript over Luther ga afleveren (ik heb hem n.l. al mijn handschriften gegeven).

Waar moet ik voortaan de post heenzenden?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, 2 februari 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Batavia, 2 Febr. '38.

Beste Menno,

Ik maak gebruik van de vrije dagen als gevolg van de bevalling van mevrouw Biesterfeld om je te antwoorden. Maar vóór alles: mijn adres blijft tot 15 Febr. Park-Hotel, Bat., daarna is het: *Molenvliet West 9a, Batavia-C*.

Ik schreef, na jou, aan Vestdijk en aan Jan. Mijn tijd is nu wel voor ¾ opgevreten, tenminste zoo voel ik het. Gewend ben ik zeker nog niet, maar het archief heeft zeker aangenamer kanten dan vele andere ‘dienstbare betrekkingen’. Met-dat-al, *blijf* voor me uitzien naar een ‘postje’ in Holland. Als je met Moll kunt praten, graag. Misschien kan hij mij aanstellen voor die ‘literaire afdeeling’. Als ik zeker ben dat ik zooiets krijg, wil ik er ook wel het onmisbare pampier voor halen. Batavia heeft veel aardigs en Bep zegt dat *zij* er nu zoowaar van begint te houden, maar toch... De Europeesche vrienden zijn onvervangbaar, omdat het gevoel van *strijdkameraadschap*, dat wij in Europa hebben niet alleen onder elkaar, dwz. onder

een paar hollandsche pennisten van zekere richting, maar ook met iemand als Chiaro hier eenvoudig niet bestaat. Er *zijn* hier aardige lieden, tusschen de ergste prollen, maar de heele structuur van hun leven is anders. Hun 'nobelste' belangen zijn dat dus ook.

Ga Chiaro vooral opzoeken, hij verdient het. En als je wat voor hem doen kunt... Ik hoop dan ook dat je Caffi in Parijs zult zien; volgens de laatste berichten had men daar wat voor hem gevonden. Zijn tijd in het zuiden was erg pijnlijk en is wschl., tegenover die oude vrienden, over en weer op een ontgoocheling uitgedraaid. Geef mij dan uitvoerige berichten over iedereen in Parijs, natuurlijk ook Malraux, als je hem ziet. En zeg hun dat *mijn* heele 'drama' hier in Indië de meest banale vorm aanneemt: die van 'je broodje te moeten verdienen'. De 'inheemschen' zijn wel sympathiek, maar wantrouwen - terecht! - iederen Europeaan die toenadering zoekt en in ieder geval is er, onder hen, aan zooiets als een situatie of baan niet te denken.

Ik antwoord nu op je brief. Wat je me van Varangot schrijft- ook Jan schreef er iets over - is afschuwelijk. Het moet vooral tergend zijn geweest je goed humeur te laten verpesten door zóó'n stuk lintworm. Een trap onder z'n gat is zeker het eenige waar hij recht op heeft. Het gekke is dat ik - van hier gezien - nog niet eens uitschakel dat de klungel dit alles begonnen is als 'experiment', zonder werkelijk besef van wat hij deed. Zooniet, dan is het niets dan een raté en een ploert in optima forma; te meer zoo als je zijn jeugd in aanmerking neemt. Maar daarom juist. De man lijkt me *te* lullig om zoo'n positieve ploert te zijn; vmdl. is hij zelf, op de een of andere manier, dupe van deze heele campagne van hem (dwz. misschien verbeeldt hij zich, ook in Truida's oogen, een moderne Julien Sorel of zoo te zijn). Dat hij, in zijn situatie, een verantwoording *zoekt*, en bepaalde dingen tracht af te reageeren, zooals dat heet, is het a b c van dit geval. Van de arme Truida is het te apprecieeren dat ze hem 'trouw' blijft; jammer alleen dat ze de Tine moet spelen voor zoo'n Multatuli. Maar de illuzie vermag veel; en het ongeluk voor haar is doodgewoon dat ze niet tegen iemand anders is aangeloopen. Zooiets doet je soms raar kijken: denk je deze zelfde vrouw in, getrouwd met een behoorlijk mensch, en hoe ze dan, in dit zelfde moment, over den heer Victor Varangot zou oordeelen.

In ieder geval hoop ik dat zoowel Jan als jij deze vieze smaak spoedig weg zullen spoelen. Ik veronderstel dat jullie den edelknaap nu definitief zijn congé hebben gegeven. Laat hem dan verder aflullen wat hij wil bij alle Toussaints, zelfs van Boelaere.

Dank voor 't bezorgen van *De M. v L.* aan Annie. Maar... hàd je een waarloos ex., of heb je er althans een voor mijn rekening aan Q. gevraagd? Ik zou 't mezelf niet vergeven als je uit eigen zak ƒ 4.40 had betaald voor een boek dat *ik* voor de helft kan krijgen; je begrijpt dat zooiets niet in mijn bedoeling kan hebben gelegen?

L'Espoir heb ik uit. Ik heb het als een nachtmerrie gelezen. Het is goed, zeker, en vol bewonderenswaardige rake formules, maar, 1e heb ik voortdurend een soort zelfverwijt van *lafheid*, dat ik André, Chiaro en anderen naar die hel heb laten gaan en zelf naar Indië ben uitgeknepen (ik voel dit werkelijk soms als een vrij vies verraad aan de vriendschap), 2e heb ik tegelijk het gevoel dat al dit geoorlog mij eigenlijk geen bal kan schelen. Ik schreef aan Jan dat, als dit boek niet zoo actueel was, als wij er niet in zekeren zin zelf in waren betrokken, ik al deze heldhaftigheden en krijgslisten en oorlogstechniek en brand en moord zou lezen als een moderne (en intelligente) *Leeuw van Vlaanderen*. Wat Gans zegt is zeker onjuist, maar dat het zóó bot zou zijn heb ik ook nooit gevreesd. En toch, hoe eerlijk ook, Malraux is geen Gide: hij *erkent* het noodige compromis met de handeling. Tenslotte heeft Goethe dit heele probleem van 'être et faire' al opgelost toen hij zei: 'De mensch die handelt is gewetenloos' (ook dat schreef ik aan Jan). Malraux ontdekt dit nu, pijnlijk en uitvoerig. Het *vervelende* is, dat hij dit ontdekken moest in zoo'n sfeer van niets dan oorlog. Zijn 'apocalypse' wil ik wel nader bekijken, misschien is het 'volk van Spanje' daar rijker aan, inderdaad, dan de 'Moren' van Franco (die overigens wel erg exclusief

als Moren worden voorgesteld; 't is goddôme of alle rasechte Spanjaarden van dièn kant pour le besoin de la cause zijn versmolten). Maar het ‘lyrisme’ en de ‘fraternité virile’, vooral dan die op kookpunt en bij oorlog, gaan natuurlijk *precies* zoo op voor de fascisten.

Verder is een bezwaar van mij tegen 't boek - of misschien niet eens een bezwaar, maar een reden te meer waarom het mij niet pakt als *La Cond. Hum.* - die doorloopende verspringing van personages. Tenslotte kan het mij niet meer schelen wie (dwz. onder welk etiket of welke naam, één van de hoop) bezig is de oorlogsdoop te ondergaan. De heer Garcia, die nogal intelligent is, staat mij tegen omdat hij toch een beetje het luchtje heeft van Ehrenburg. Scali is mij misschien het meest sympathiek, maar vmdl. vooral omdat ik daar Chiaro in proef. Bergamin ken ik niet; wie is dat, denk je, in 't boek? De heer Manuel met zijn twijgje en zijn steeds korter wordende haren, die van musicus officier en chef wordt, laat me siberisch, hoewel daar misschien ook wel een ondervinding van Malraux in verwerkt zal zijn. Mutatis mutandis is dit de Kyo van dit boek, maar geef me dan maar Kyo! Magnin heeft wel iets geschikts, doet mij denken aan een kruising tusschen Bourotte en Malraux zelf; maar verder zijn er misschien maar 2 passages die mij werkelijk ‘ontroerd’ hebben; het gesprek van Scali met den ouden Alvear en dat van Scali en Garcia in 't gebombardeerde Madrid, als die geiten tusschen hun beenen loopen. Verder heb ik nog maar één behoefte: dat Malraux nu maar een heelen tijd geen oorlog en revolutie en andere uitmoordbedrijven meer behandelt.

Maar zijn ondervinding lijkt mij - al *is* het in één richting geformuleerd - én genuanceerd én zeer intelligent én gevarieerd zelfs (al is 't zonder de ‘gevaarlijke’ variaties) én *juist*. Dus Gans maakt er zich wel erg makkelijk van af, met zijn praatje. Ik ben ervan overtuigd dat ik, als ik mee was gegaan, in groote lijnen precies tot dezelfde conclusies zou zijn gekomen als Malraux. Maar waarom dit boek *L'Espoir* heet, begrijp ik niet best. Het zou *L'Expérience*, of *La Réalité de la Guerre* of *Le Compromis* moeten heeten. Want als meneer Garcia zegt dat *hij* weet waarom hij daar is, en dat het is om het lot van de boeren te veranderen, geloof ik dat hij Scali op een erg simplistische manier tracht te verneuken. En als hij op Ehrenburg lijkt, dan moet ik er zelfs hard bij lachen.

Ik denk niet dat ik erover schrijven zal, vandaar dat ik me hier zoo ontboezem. Al mijn vriendjes van de Algemeene Secretarie en zoo verdringen elkaar overigens al om het te lezen.

Het stuk van mevr. Romein heeft me vermaakt. *Dus* ook al *oneerlijk*! Het is alleraardigst om te zien hoe de liefde voor een mede-marxist al deze ‘historici’ oneerlijk maakt. Ik zal op dit alles antwoorden in mijn artikel over Saks, dat een definitieve afrekening zal zijn en waarin ik allerlei aardigs zal vertellen, o.a. dit - waar ik door D.D. op gebracht ben - dat Multatuli met zijn ‘ravijn’ nooit een ravijn, bergkloof of afgrond bedoeld heeft, dat dit idee absoluut komt van zijn interpreteerders en in geen enkel opzicht met zijn *beschrijving* van dat ‘ravijn’ klopt! Een woordenboek van 1858 geeft trouwens voor ‘ravijn’: gracht, en Van Dale, nu nog: *holle weg*, vóór *bergkloof*. Dit bewijst niets voor de waarheid van de *Havelaar*, maar wel voor de rustelooze neiging van al die lieden om Multatuli te laten liegen. - Verder heb ik nog wat dokumentjes gevonden op het Archief: o.a. zijn trouwacte (zeer belachelijk), wat briefjes voor Scherius geschreven in Menado, een compleet Jaarverslag v. 1849 in Menado en nog wat snippers uit Ambon. Alles bijeen niet veel waard, maar geschikt als ‘aanvullend artikel’, omdat men zoo weinig van dezen tijd weet. Maar dat publiceer ik *niet* in mijn stuk over Saks natuurlijk; dat wordt een apart verhaaltje, hetzij voor *Gr. Ned.*, hetzij voor *Koloniale Studiën* hier.

Ik verkocht - althans voorwaardelijk, want hij moet het ms. nog zien - mijn Van Harens aan Querido. Het gaat verschijnen als apart klein boekje, waarvoor ik ƒ 115. - voorschot krijg. Het ms. gaat morgen naar hem toe (ik peuterde er nog wat aan, maar niet veel toch). Het volgende boekje, dat *Ontdekking van den Javaan* zal

heeten, gaat ook apart, en zoo voort. Misschien is dit voor mij de manier om niet altijd maximum arbeid te leveren voor minimum loon, want als ik een boek van 500 blzn. aflever, urmt de Querido en zegt dat hij zùlke hooge drukkosten heeft dat *ik* ervoor moet bloeden. Deze uitgeverslogika: de auteur moet minder verdienen *omdat* hij zoo veel geschreven heeft, is niet langer naar mijn zin. Als de kleine boekjes succes hebben, kan hij ze laten herdrukken in dikke verzamelbundels, desnoods zonder mij verder voorschot te geven.

Heb je er eenig idee van, hoe *De Man v. Leb.* in Holland gaat? Hier lang niet slecht, ondanks den belachelijken prijs. Maar ik heb zoo'n idee dat Q. altijd zal urmen als het mij betreft, ook al werd het in z'n soort een best-seller. Hier is het *beter* verkocht dan Saks, die ƒ. 2. goedkooper is. Dat ik me nog eens met zulke dingen zou bezighouden!!

Als ik die post bij de *N.R.C.* gekregen had, hadden ze geen ander hoeven aan te stellen en ik geloof wel dat ik me behoorlijk van mijn taak gekweten zou hebben, *zeker* beter dan Vic. Maar volgens Vic - aan Vestdijk - had ik ‘geen schijn van kans’, en de lompe manier waarop ik beantwoord ben, deed denken aan uitgesproken vijandigheid. Tenzij dit rotterdamsche krantenmanieren zijn. Toch mòet er vroeger of later wel een gaatje gevonden worden, met een werkje daarin dat ik doen kan, zelfs in Europa (= Holland), niet?

Huet: ik deel je bezwaren, maar hij héèft een paar aardige boeken geschreven, ondanks, en zelfs door, de citaten. *Het Land van Rembrandt* is wel zijn meesterwerk, en toch zeker een heel stuk belangrijker dan het fameuze *Herfsttij*. Ik las het tenminste met heel wat meer leering en genoegen, ofschoon ik het *Herfsttij* ook niet versmaad. Verder zijn zijn *indische* brieven aan Potgieter heel aardig (deel 2 en 3); de rest van zijn correspondentie is een volkomen bewijs van Mult.'s grief over de ‘stijve briefjes’. Maar àl die geestigerds uit dien tijd waren ongelooflijk stijf en ouwehoerig ook als ze leuk waren, getuige de brieven van de besten: Geel, Bakhuizen v/d Brink, enz. Multatuli is werkelijk een mirakel van lichtheid, raakheid en intensiteit geweest, als je *zijn* correspondentie daarnaast legt; zijn proza is zoowat het eenige dat er niet bij loopt of het hevig moest worden gemasseerd. - Ik zou er overigens voor voelen om de historische schetsen van ‘Bakkes’ te lezen, vmdl. zijn die beter nog dan Huet. Wat de *Litt. Fant. en Krit.* betreft: een keuze zou goed kunnen zijn, maar zooals ze daar bij elkaar zijn is 't net als met 't *Journal* van de Goncourts: misschien nuttig als ‘kroniek van den tijd’, maar met een hoop rotzooi. (Huet's artikelen over Mult. zijn me overigens meegevallen; zijn *standpunt* is sympathiek, heel wat sympathieker dan dat van Saks.) En verder moet Huet een soort autobiographie geschreven hebben, die zijn beste werk is. Weet je dat? Ik las erover en zocht ernaar, maar op dat gebied vind je in Indië nooit iets. Kan je 't voor me opsporen en als je 't vindt mij dit werkje zenden? Je kunt het met liefde terugkrijgen als je er zelf op gesteld mocht zijn, maar zoek het (misschien moet je wel eerst den juisten titel in een bibliotheek nazien; - of zou 't een groot opstel zijn in de *Litt*: *F. en K.*?)

Ziezoo, ik geloof op alles geantwoord te hebben. Heel veel hartelijks, ook voor Ant en van Bep, (die inderdaad *relatief* hier nogal aardt, terwijl ik juist voortdurend en op mysterieuze wijze sukkelende ben), een ferme hand van steeds je

E.

P.S. - Ik zal je boodschap aan Coert Binnerts, die op 't oogenblik de Oranjefeesten in de koelte ontvlucht is, overbrengen. Hij vertrekt in Mei a.s., heeft al passage. In Juni kan je hem dus verwachten. Dat is nog lang.

Kan je aan Jan vragen mij een 2e nr. van *Gr. Ned.* van Januari te zenden? Het 1e heb ik ook nog niet, maar dat komt wschl. eerstdaags.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, 5 februari 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

Batavia, 4 Febr. 1938.

Beste Menno,

Dank voor het fraaie knipsel waarin Varangot en ik - neen, toch ik en Varangot - aan weerskanten van den heer Moravia (vriend of ex-vriend van Chiaro!) worden opgehangen, als vlinders die tot ‘staal’ dienen. Is dit van Loon's vizie op het geval?

Het andere lor - de zoo hoogoorspronkelijke ‘eerste aanklacht’ van den lectuurmaker De Man, las ik al. Als ik in Holland was en een blad tot mijn dienst had, zou ik antwoorden. Met alle verachting. Maar dat zal wel onverstandig zijn. De 2 bladen waarin ik deze ‘aanklacht’ zag overgenomen (is Maurits Dekker hem niet al 2 jaar vooruit?) waren: *De Avondpost* en *De Maasbode*. Dat is onthullend genoeg, misschien.

Ik lees op 't oogenblik (ik lig met influenza te bed, en dit is tenminste een uitgesproken kwaaltje, bovenop de geheimzinnige dingen die ik verder in me schijn te bergen) Huizinga's *Erasmus*. Met heel veel genoegen, instemming, sympathie - vooral voor Erasmus natuurlijk. Je zou op een keer eens onze positie moeten weergeven: waarom wij ‘slingeren’ tusschen Erasmus en Multatuli. De meerdere gratie, genuanceerdheid, geliktheid van no 1 is toch ook: gebrek aan moed, aan temperament, die no. 2 zooveel meer had. Maar verder, op dit verschil van temperament na, dat misschien hetzelfde is tusschen libéral en libertaire (anarchist) dat Malraux in *L'Espoir* noemt, is er veel overeenkomst. Beiden satyriek, beiden tot het uiterste politici zonder partij, beiden individualist, beiden strijdende met spot tegen het brute, dus beiden ‘humanist’. En *wij* zijn soms zoo dapper en agressief als no 2 - of willen het althans zijn! - soms zoo laf en vredelievend wegwijkend als no 1. Er moet een mooi hoofdstuk over te schrijven zijn, waarom eig. *deze* 2 Nederlanders de eenigen zijn die ons aantrekken en inspireeren; en niemand zal dat zoo goed doen als jij. (Als ik daar niet zeker van was, zou ik het zelf eens probeeren.)

In ieder geval, ik beleef er veel plezier aan, bij gebrek aan beters; en na *L'Espoir* is het bepaald uitgezochte lectuur om weer in evenwicht te raken. Wat Huizinga betreft, als hij zoet en bewonderend over Erasmus schrijft, van wien *hij* op z'n allerbest toch een klein en *heel wat laffer* zoontje is, vind ik hem aardig; maar als hij over hem begint te ‘kritiseeren’, met volkomen onverantwoorde praatjes over ‘den weg naar Damascus’ van de ‘allergrootsten’ - zoodra iemand met wijding zoo'n woord als ‘allergrootsten’ gebruikt, kan je er zeker van zijn dat hij je op een vage manier zit te *bedotten* - hangt hij me den keel uit. [Die weg naar Damascus heeft Erasmus nl. niet doorgemaakt; en Huizinga zit hier op het grootere van de allergrootsten te sabbelen, precies als Saks.] Het *beroerde* van zoo'n ernstig-wegende en alles-bekijkende geest als Huizinga is: dat je uitgenoodigd wordt a priori te gelooven dat *hij* wel uiterst-op-de-hoogte is, door-alles-heengegaan, ERNSTVOL en VERANTWOORD. En dat je, na ampele bestudeering, zou zien dat

hij een véél lichtvaardiger (léger) geest is, niet alleen dan Erasmus, maar zelfs dan de ‘onbesuisde’ Multatuli. Maar hoe breng je een Hollander dat aan z'n verstand? Ik heb overigens werkelijk *niets* tegen Huizinga, ik lees hem zelfs heel graag soms. Ik las met veel plezier zijn *Wetenschap der Geschiedenis* (zonder een appendix tegen Romein en jou, naar het schijnt); dat is toch, voor een prof in de geschiedenis, ongewoon frisch en soepel? Niet? En werkelijk voortreffelijk voorgedragen; H. op z'n best.

Ja, ik heb nog één klein dingetje tegen hem. Voor iemand die zóó goed schrijft en wiens woorden door iedereen zóó nagewogen worden, is hij soms wat al te slordig. Op blz. 9 van deze *Erasmus* (2e druk) staat dat E's moeder ‘aan een pestepidemie’ gestorven is. Dat zou *hij* toch niet mogen doen; dat geeft mij lust hem te vragen wat hij daar precies mee bedoeld heeft: bv. dat er een heele epidemie noodig was om dat mensch te dooden, of dat ze *aan* angst *voor* die epidemie is gestorven, ofwel *achter-aan*, toen die epidemie al zoo'n beetje voorbij was, en dgl.

Tot zoover; dit is eig. een supplement op mijn vorigen brief. Ik ben niet in mijn sas; physiek niet, maar nog veel minder moreel. *Ik wil terug naar Europa*. (Maar Bep profeteert dat we dan ook ‘niet lachen zullen.’)

Hartelijk gegroet van ons bei,
steeds je
E.

P.S. Vanmiddag krijg ik hier een z.g. beroemde Indische figuur aan mijn zweetbed: de Jood Sam Koperberg, ex-communist nu ‘agent double’, naar men zegt, groot man in de Vorstenlanden, groot fantast-leugenaar. De man wil laten zien dat hij voor de letteren voelt en géén analphabeet is, heet mij te ‘bewonderen’. Wil een blad oprichten of zoo. Komt *allemaal* neer op smoezelen en lullax.

II

Het is gewoon schandelijk zooals wij misbruik maken van onderstrepingen. Jij doet het ook, maar misschien niet zoo kras als ik. In Europa was 't al zoo, maar ik geloof dat het sinds ik hier zit erger geworden is. Deze brief is bv. net zoo geschreven als Jan Greshoff spreekt. Waarom?... - Als ooit onze brieven gepubliceerd worden, later, dan moet - *moet* (streep eronder!) iemand zich ermee bemoeien en alleen de strepen door laten gaan die onmisbaar zijn tot goed begrip. Ik schrijf meer en meer met een streep onder ieder woord dat ik sprekend betonen zou, wat niets te maken heeft met het begrip. Maar als het waar is dat het den laatsten tijd verergerd is, dan weet ik wel waarom: dan is het gewoon een bewijs van zwakte, van bloedarmoê, niet in den zin van de lectuurmakers die cerebrale bloedarmoede verwijten aan de highbrows, maar in den physieken, den meest reëelen; omdat ik mij wel buitengewoon belabberd voel, physiek, sinds ik hier ben. Wil je gelooven dat ik met mijn pennehouder vecht soms, om hem te laten loopen zooals ik wil en niet zooals hij wil?

Dit schrijf ik ’s middags om 5 uur: een halfuur voordat de Jood komt. Maar ik moet me nog scheren; hoewel ik van plan ben hem in pyama te ontvangen. Verder is het ook weer een pederast; het krioelt van de pederasten, hier in Batavia. Met den vlieger, dwz. ex-vlieger, Van der Hoop (van dezulken gesproken) heb ik min of meer ruzie; verder zijn er een paar bepaald heele vriendelijke onder; met het gros ga ik liever niet om, omdat de omgangsvormen van deze lieden, zelfs buiten hun speciale intimiteit, me toch niet goed ‘liggen’. Overigens hierbij een mopje. Een van deze heeren, ambtenaar hier, had *De Man van Lebak* lezen en zei toen: ‘God, dat heb ik eigenlijk nooit geweten dat dat zóó'n schoft geweest was, die Multatuli. Ik dacht: Multatuli, nogal een leuke vent, zoo; maar 't blijkt een reuzeschoft geweest te zijn’.

(Moraal: ook onder de pederasten komen *vreeselijke* (streep) spitsburgers voor, en verder moet Multatuli geen man geweest zijn met groote aantrekkingskracht voor de pederasten.) - Amen.

5 Febr.

Gisteravond dan die heer K. hier gehad, die inderdaad een tijdschrift wilde oprichten, waarvan hij mij bezoldigd secretaris der redactie (tevens voornaamste 'leider') wilde maken, op ƒ 350. 's maands. Het tijdschr. moet zooiets worden als een indisch *Elsevier's Maandschrift*, maar, voor de literatuur, met medewerking uit Holland. Denk eens aan hoè aardig opeens, als dat lukte! Jullie zouden dan ook allemaal moeten meewerken. Hij zegt dat hij er al met den heer Terwey van Kolff over gesproken heeft en dat die er alles voor voelt als er 'wat' (= geld!) achter staat; maar daarover maakt K. zich niets ongerust en hij spreekt over ƒ25000 erin steken of het een paar kwartjes was. Après tout héèft hij het tijdschr. *Djåwå* voor elkaar gekregen, maar dit alles lijkt me toch te mooi. In ieder geval heb ik hem gezegd dat hij me gauw nader moest berichten als het plan doorging, want dat ik anders met Augustus weleens naar Holland terug zou kunnen gaan.

Verder heeft hij mij oprecht gebiecht hoe hij tegenover mij stond. Hij - en ook de schilder Bonnet, van Bali - vinden de indische stukken van *Het L.v.H.* eig. niks (daar zijn het specialisten-Indiëkenners voor, tout s'explique, als je maar even goed kijkt); zoo 'ironisch' en zoo; maar de europeesche gedeelten, vooral de gespr. met Malraux (hij is welingelicht!) prachtig. Dit in tegenstelling met allerlei andere Indischmannen, die hoog opgeven over de indische stukken - die ze 'herkennend', en overigens stomweg als documentair, lezen - en al dat gepraat van die europeesche intellectueelen en bohèmes (!) hoogst vervelend en onbelangrijk vinden. Maar *De Smalle Mens* vind K. ongehoord knap en *De Man v. Lebak* heeft hij verslonden en vindt hij mijn beste boek! En heusch niet door of om Multatuli, want die heeft hij al lang door; dat is een schrijver van humbug, dwz. een humbug-filosoof en die is als Indiëkenner eenvoudig niet te vergelijken met een Snouck Hurgronje, enz. *De* wijsheid van den 'Indiëkenner' allemaal weer, *het* gelul inzake Mult. van de doorhebbers-kant. Eig. nogal leuk, want het werd allemaal hoogst gezellig voorgedragen. Ik zal toch eens op een keer een stuk schrijven over de waarde van Mult., voor *deze* heeren. K. is socialist. Maar nu het mooie: hoewel Saks hem dus nader ligt dan ik, moest hij mij volkomen gelijk geven in al mijn sneers op Saks en hij vindt *De M.v.L.* nu eenvoudig schitterend. Wat doe je tegen zooiets?

Eén woord is juist, dat van Montherlant waar hij zegt dat *alles*, waardeering of smaad, misverstand en compromis is, voor een schrijver. Op 5 menschen na, is alles wat mij over '*t L.v.H.* gezegd is, hopeloos gelulhannes voor me. En toch let ik geboeid op deze lezers!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 12 februari 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 12.II.'38

Beste Eddy

Je uitvoerige brief van 2 dezer heeft mij zeer verkwikt! Alleen wordt het m.i. steeds meer tijd om deze correspondentie weer eens mondeling te verifieeren; maar vermoedelijk zal dat nog even moeten wachten. Je gezondheid is eigenlijk het eenige bericht, dat directe aanleiding tot een beetje pessimisme geeft, al is het een tegenpunt, dat Bep het in Batavia zoo goed hardt. Het beste met al deze tribulaties. Mijn reacties op *L'Espoir* zijn vrijwel dezelfde als die van jou; ook mij ontbreekt, vreemd genoeg eigenlijk, de lust om erover te schrijven (ik laat het dan ook aan Jan over). Ik kan me toch niet volkomen aan den indruk onttrekken, dat er een *teveel* in dit boek is, vooral aan niet geheel opgeloste personages, die elkaar letterlijk verdringen om mee te doen aan het panorama. En dan: een van de hoogtepunten, het gesprek tusschen Alvear en Scali, is toch eigenlijk een herhaling van *La Cond. Humaine*, wat het essentieele betreft; die Alvear is compleet Gisors, voor mijn gevoel, en zeker niet rijker of anders of beter of hoe je het noemen wilt. Bovendien hindert mij hier veel meer dan in *La C.H.* de jachterige stijl, die door de omstandigheden verklaarbaar is en ook niet op journalistiek gaat lijken, maar mij toch niet 'ligt'. Ik *houd niet* van dezen stijl (ook niet in *La Cond. H.*, tenslotte), en als ik niet bewondering had voor de intelligentie en den werkelijken *moed*, waarvan de persoonlijkheid Malraux vol is, zou ik me nog veel verder van hem verwijderd voelen dan ik toch al doe. - Die mijnheer Guernico moet, als ik het wel heb, Bergamin voorstellen (mengsel uit Spaansch en Venetiaansch bloed, een soort H. Franciscus, een langzame en katholieke Malraux, in veel opzichten, zoo kwam hij mij ongeveer voor, toen ik hem ontmoette); maar 'herkennen' doe ik hem toch maar half. - Mijn laatste gedachte na de lectuur was: tot deze toewijding aan den oorlog en deze verdieptheid in de broederschap van den dood zou ik alleen in staat zijn, als de situatie zich *naar mijn eigen land* verplaatste. De neiging van Malraux om zich in *dit* opzicht te internationaliseeren, heb ik niet, zelfs al legt men mij uit, 'dat de toekomst van Europa in Spanje wordt beslist'. Als de generaals Roëll, Snijders en zoo zich met Mussert verbonden, zou ik pas broederschap kunnen voelen met Albarda, Koos Vorrink, Wijnkoop en, god weet het, Maurits Dekker. Maar met dat al heeft de lectuur mij als wrijfpaal gediend voor mijn eigen roman, die zich gestadig ontwikkelt, en die ook de 'verantwoording voor den dood' als onderwerp zal hebben.

Het drama Varangot is voorloopig van ons afgevallen, doordat Truida en hij onverwacht naar Den Haag zijn gekomen. Daarbij kwam het tusschen hen blijkbaar tot een crisis, want zij kondigden mij eensklaps aan, dat zij uit elkaar gingen! Na een week schijnt V.V. echter weer bakzeil te hebben gehaald, en naar ik hoor wordt de nering weer op denzelfden voet voortgezet. Wim en ik kregen echter zoo sterk den indruk, dat de man op weg is om een paranoialijder te worden, met een volstrekt ondoordringbaat waansysteem, dat wij de toekomst voor Truida, geheel afgezien van deze aangelegenheid, somber inzien. Inderdaad had zij met gemak een heel geschikten man kunnen trouwen; maar zij is zoo ontzaglijk suggestibel, dat een soort 'folie à deux' ontstaan is; Truida is de 'meeloopende persoon', die vergeefs probeert onder de suggestie van het prachtig kloppende waansysteem uit te komen. Met dat al staan wij nu ieder oogenblik voor de vraag, of wij dezen heer als een

ploert dan wel als een zieke moeten behandelen. *Het* probleem van het 'normale', nog verscherpt door de ongelukkige familierelatie!e

Hoe *De Man van Lebak* gaat, weet ik niet, want ik onderhoud met Querido geen geregelde relaties. Maar verwacht er niet te veel van, want de mentaliteit is den Hollander antipathiek, zooals alles, wat naar 'verheerlijking van de intelligentie' zweemt. Er is momenteel een soort offensief tegen mij gaande, geopend door Herman de Man, waarin ik beschuldigd wordt van onderdrukking van de ware litteratuur in Holland, van de 'gevoelswaarde' etc. etc. Alle achterbuurten applaudisseeren er natuurlijk hard bij. Maurits Dekker verwijt mij nu zelfs, dat ik 'gesalarieerd' ben, en dus alleen maar *z.g.n.* onafhankelijk. Hij *durft* niet zeggen, wat hij na het initiatief van De Man graag zou zeggen, n.l., dat ik mij voor gunstige critieken laat betalen, of zooiets. De stank, die bij zulk een offensief loskomt van alle rancune, die ik in vier jaar tijds heb gemobiliseerd, is niet frisch! En het mooiste van het geval is, dat deze heeren *mij* verslijten voor dengene, die door een manoeuvre van de 'Forumkliek' Vestdijk in de *N.R.C.* heb gewerkt!! Dat is de logica van het ressentiment. Dat Vestdijk door zijn eigen qualiteiten voor die plaats in aanmerking kwam, dat hij door de *N.R.C.* moest worden uitgenoodigd eer hij solliciteerde, dat ik *geen woord* ter recommandatie van V. bij wien ook heb gezegd of geschreven: dit vullis zou het nooit vatten, al werd hun de heele correspondentie over zulk een benoeming overgelegd. [Voor zulke lieden geldt, dat hun schrijverschap hen *verlaagt*; zonder dat zouden zij misschien behoorlijke menschen geworden zijn, nu worden zij voortdurend vergiftigd door hun jalouzie. Zij meenen ongetwijfeld, dat wij, door de 'postjes' te bezetten, groote sommen aan onze boeken verdienen, de sukkels!!! Ik zie voortdurend de afrekening 1937 van Nijgh, bedragende 6 gulden...] Als ik menschen als De Man en Dekker aan den gang zie, vergeet ik plotseling al mijn amendementen op bepaalde gedragingen van Vestdijk, die, hoe je het ook ziet, een fabelachtig phaenomeen is naast deze leveranciers voor roomsche en roode leesportefeuilles, en bovendien iemand, die zich niet grooter, verhevener, karaktervaster etc. voor doet dan hij is. Hij is eigenlijk erg aardig, wanneer je bepaalde gevoelens van vriendschap eenmaal hebt uitgeschakeld; en ik heb hoop, dat hij, nu de *N.R.C.* hem een (overigens belachelijk kleine) vaste basis geeft, een beetje de *angst* zal kwijtraken om door slechte critieken *op* een ander slechte critieken *van* een ander terug te krijgen. En stuk van zijn voorzichtigheid en toegeeflijkheid verklaar ik, na een recent gesprek met hem, als misschien niet heroïeke maar wel begrijpelijke angst voor het *brood*. Vooral na de debacle van *Meneer Visser* schijnt die angst hem ontzettend beet te hebben gehad. *Het Vijfde Zegel* is (hoe zou het anders) zijn eerste boekhandelsucces, waar hij zelf gelukkig met de noodige ironie op reageert.

Dat de bedoelingen van *Rougemont* je vaag bleven, ligt *misschien* aan hem, maar *zeker* aan mij, want mijn stuk was niet gelukt: veel te expliceerend, academisch zelfs, en te weinig *partij*. Wat ik precies over hem te zeggen heb, hoop ik binnenkort in *Gr. Ned.* te schrijven, waar ik volkomen vrij ben van de verplichting tot 'uitleggen'. Ook dan zal nog wel vaag blijven wat Rougemont wil, maar, als het stuk goed wordt, dan niet door mijn schuld.

Ik ga de volgende week naar Moll, want het boekje over Luther (dat ik je toezend) is dezer dagen gerevideerd geraakt en het manuscript kan dus 'in de kast'. Als het gesprek iets belangrijks oplevert, zal ik je direct schrijven.

Ant en ik zijn eenige malen op mysterieuze wijze *vergiftigd*! Na den koffiemaaltijd. Jan, die hier laatst logeerde, vertoonde plotseling ook de verschijnselen; het was een fraaie geschiedenis. Het vervelende is, dat noch de dokter, noch de chemicus, die erbij gehaald zijn, de oorzaak kunnen vinden. De symptomen zijn die van een acute arsenicumvergiftiging. Bij de ergste aanval ben ik volkomen leeggebraakt (16 ×). Goena goena? Ik hoop, dat wij er 'overheenleven', en in dat geval tot nader. Veel hartelijks 2 × 2

je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, 13 februari 1938

aant.

aant.

Batavia, 13 Febr. 1938.

Beste Menno,

Lees ingesloten brief, die jou eig. evenzeer aangaat als mij en zeg mij wat ik daarvan denken moet. Wat zijn dit voor katholieken? Ik schreef dezen man een aardigen brief terug, geloof ik; maar als je er meer van weet, licht mij dan in. Kreeg jij ook zoo'n schrijven of zag je hem al eens? En is Bruning in nadere relatie met je getreden?

Die brief wel graag terug.

Ik kom je nu een paar dingen vragen.

1°. Wil je Jan Gr. zeggen dat *Gr. Ned.* van Januari mij eindelijk - gisteren - in 2 exx. heeft bereikt. Dat is dus in orde. Wèl nog graag 1 ex. van *Gr. Ned.* van December, als dat kan. En het meesterwerk van Saks over Multatuli. Of wil Brusse dat niet meer zenden? In dat geval koop ik het hier; maar het is zuur er ƒ 4.20 voor neer te leggen.

2°. Kan je me bezorgen - misschien heb je er een dubbel ex. van - een *niet* gemutileerde tekst van de *Vos Reinaerde* en een behoorlijke uitgave, desnoods niet compleet maar dan toch een ruime keus, uit de *Historiën* van Hooft? Zwolsche Herdr. of Pantheon of zoo. Mocht je deze dingetjes niet hebben, vraag Mayer dan ze mij te bezorgen, maar alleen als ze goedkoop zijn; liefst minder dan een gulden per stuk.

3°. Kan je de Romeinen vragen mijn hun *Erflaters onzer Beschaving* te zenden? Compleet vooral, alle 4 dln. Ik wil er best over schrijven; hetzij in 't *Bat. Nwsbl.* hier, hetzij in *Gr. Ned.* Of anders, mocht jij een ex. van henzelf krijgen en een voor de krant, stuur jij mij dan je andere exemplaar. Ik wil ook wel aan den uitgever schrijven als 't moet (*wie* is het?) maar misschien vind je er zóó iets op. Niet vergeten dit, ik ben er erg benieuwd naar en zit tegenwoordig tòch zoo in de Geschiedenis.

Hier laat ik 't bij, voor heden. Het is merkwaardig zoo weinig post als ik tegenwoordig krijg, dwz. sinds we in Batavia zitten. Maar zoodra ik weer een brief van je krijg, antwoord ik uitvoerig.

Veel hartelijks voor Ant, van Bep, een hand en veel dank bij voorbaat voor je bemoeienis in 't bovenstaande,

van steeds je
E.

O ja, een gek ding, maar ik zou ook graag ontvangen: *De Prinsen van ons Vorstenhuis* door J.J. Moerman en Mevr. Kleinhout-Moerman, uitg. door Holkema en Warendorf. Dààr kan Jan me wschl. gemakkelik aan helpen, of misschien heb jij een veracht ex. dat je anders toch weggedaan zou hebben. Ik ben geïnteresseerd

in die halfbroers van de koningin: Alexander de professer en le prince Citron en zoo! Al zal alles wat aardig had kunnen zijn wel ontbreken in dit orangistisch werk. Maar wie weet? een goed lezer... een lezer die leest als Saks...

Mevrouw Romein krijgt haar vetje nog van me, daar kan ze op rekenen; maar dat zal toch wel geen bezwaar zijn om me die *Erflaters* te zenden? Zoo ja, vraag dan *niet* aan de Romeinen.

Dank, dank, dank.

II

- Ik merk dat de Blocnotes in *G.N.* op hun eind loopen. Nog voor 1 of voor 2 keer? Ik heb alles genummerd wat ik nu bijeen heb (inbegrepen het boekje van Boucher) en kom tot ± 360 blzn. Bijeen in een boek zou't een 400 à 450 blzn. zijn; er kan nog wel wat worden geschrapt, hoewel niet te veel, om het dagboek-karakter niet te verliezen en er het air aan te geven van een collectie aforismen!

Ik wil probeeren dit boek tòch uit te geven, juist nu het nog actueel is. Als ik geld ervoor bijeen krijg, wat misschien wel lukken zaleft Q. het wel uit. Ik zal hem erover schrijven, vragen wat de kosten zijn voor een boek (in 1000 exx.) van 450 blzn. Maar wil *jij* er dan een inleiding voor schrijven, om den Hollander te leeren hoe hij 't aan moet pakken en wat het *is*: dwz. niet het leerzame proza van Huet en zoo? Kan je (met Jan) ook nog eens denken over een uitgever? Is 't in Vlaanderen niet te drukken, of uitgegeven te krijgen, is er niet een jong uitgever die eraan wil? Maar 't moet goedkoop zijn! Maximum prijs ƒ 2.50. Desnoods slechter papier.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, 13 februari 1938

aant.

aant.

Batavia, 13 Febr. 1938.

Beste Menno,

Ik schreef je vanmorgen, maar deze Zondag is nogal vruchtbaar gebleken, vnl. omdat ik daarna peuterde in die *Blocnotes* van me. Ik weet zoowaar niet meer of eig. in Januari niet de heele collectie is opgeruimd; ik kan me tenminste niets herinneren van wat ik later nog geschreven kan hebben. Of was er toch nog wat, en zette je nog wat in Februari? Zoo ja, dan staat die rommel er nu al 14 dagen in, maar *ik* zal 't pas zien over een maand, denk ik!

In ieder geval, ziehier. Ik zond Jan Gr., een week geleden, een blocnoot met een beschouwing over 't misverstand ten opzichte van *Ducroo*, dat ik met de jaren heb waargenomen. Uit Tjitjoeroeg nog zond ik hem een bloknoot over die lezing van Robbers - over ‘intelligentie’ in auteurs, je weet wel. Ik kreeg er nooit antwoord op, maar dat doet Jan wel meer niet. Voor alle zekerheid doe ik een copie daarvan

hierbij. *Werd* het ding al geplaatst, dan gooi je deze velletjes wel weg. Anders graag daarmee beginnen voor deze laatste reeks.

De rest is eenvoudig, lijkt me. Het is echt een laatste paketje. Die blocnoot die ik een week geleden naar Jan zond, moet je van hem vragen en ertusschen zetten, als *jij* tenminste nog altijd deze proeven 'verzorgt'. Ik ben je echt dankbaar voor al de moeite! Maar 't zal je misschien plezier doen dat ik in zekere mate - 10 ×, 100 × minder dan ik het zou willen - op het geblaf van dien poen Hamburger (gezegd De Man) reageerde.

Kan je je met Jan en *Gr. Ned.* dus verstaan om van deze reeks de laatste te maken? Daarna kan ik me met de boekuitgave bezighouden. Als Jan en jij perse geen uitgever weten in Holland, die 450 blzn. wil uitgeven voor zijn (gedeeltelijke?) risico; informeer dan naar een goedkoopen drukker en een uitgever die zich dààrmee zou willen bezighouden. Ik zal zelf - met Bep - hier nog wat schiften. Voelt *niemand* ervoor, dan wend ik me tot Querido en vraag zijn condities en wat 't bij hèm zou kosten. Een deel van de oplage maak ik zeker goed. Maar 't stuit me tegen de borst om dit boek in te houden, omdat Jan Lubbes er zoo tégen is.

Schrijf er me nog even over. Vooral of je er de inleiding voor wilt schrijven. Maak die dan ook absoluut *vrij*, schrijf wat je van mijn beroerde kanten vindt, als je daar lust in hebt, geef een 'gebruiksaanwijzing' in optima forma, als je daartoe gestemd zou zijn.

Tot zoover. Morgen moet ik weer naar bureau, en het meest van alles hindert mij het op een bepaald uur opstaan, *moeten* opstaan, want ik slaap nog altijd even beroerd. Als ik dan om half 7 uit bed moet, zou ik de heele wereld kunnen uitspuwen. Ik zou met plezier harder willen werken, als ik den tijd wat meer aan mezelf had.

Nogmaals het beste van ons 2 voor jullie 2, steeds je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, 15 februari 1938

aant.

aant.

Batavia, 15 Febr. '38.

B.M.

Hierbij een foto van 's Lands Archief; vroeger 'paleislandhuis' van den G.G. Reinier de Klerk (koloniale stijl v/de 18e eeuw). De eig. bergplaatsen zie je niet goed, dat zijn die 2 bijgebouwen, die links en rechts naar achter loopen, vroeger slavenvertrekken. Het paviljoen rechts is nu binderij en fotografiekamer, het pav. links wordt 's morgens gebruikt voor de documentatie-afd., 's avonds voor 'research-work' van buiten. Ik zit op de bovenétage, achter het uiterst-linksche raam, maar aan den achterkant v/h gebouw, dat zie je dus niet. Et voilà! Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron

aan
Menno ter Braak

Batavia, 21 februari 1938

aant.

aant.

Batavia, 21 Febr. 1938.

Beste Menno,

Ik antwoord ‘haastiglijk’ op je missive, anders lukt het niet. Vandaag ben ik anders weer thuis gebleven wegens ziekte. Die vergiftigingshistorie van je is héél raar, maar wat ik heb, weet niemand! Nu had ik achter elkaar buikloop - 4 dagen - met het gevolg dat ik ook leeg ben. Opnieuw onderzocht op amoeben, vond men ditmaal *niets*. Die veronderstelde blindedarm schijnt het ook al niet te zijn. Het is leuk. - Houd me op de hoogte van nieuwe vergiftigingsaanvallen op je. Varangot of N.S.B.?

Ik hoop dat de ‘folie à deux’ zoo afloopt, dat Truida haar echtgenoot een warme soepterrien over ’t vegetarische aanschijn draait. Maar dan moet de soep ‘op kookpunt’ staan. Anders helpt ’t niet naar behooren.

Kreeg je ook nog mijn soort supplement-brief, o.a. over leesteekens - o neen, onderstrepingen? Geef me vooral antwoord op de dingen die ik je vroeg; anders moet ik maar weer overbeginnen. Ik schreef Q. nu zelf om naar prijzen te informeeren. Dat gelulhannes van de obscuranten maakt dat ik weer vechtlust krijg. Ik zie niet in waarom we bakzeil zouden halen, voor we werkelijk overleden zijn.

Ik hoop je binnenkort, in ruil voor *Luther*, een boekje met dialogen over 't detective-verhaal te sturen, genaamd *Het Sprookje van de Misdaad*, en te Batavia uitgegeven. Ik kreeg daar ƒ 100. voor! Vind je 't feit dat zoo'n boekje in Batavia uitkomt, niet wel leuk?

Nu puzzelt me weer wat. Ik ga eerstdaags over Multatuli en Saks schrijven, maar daar niet alleen over. Er komt ook bij: Mult. als leugenaar, geill. door de ravijnkwestie die door D.D. alleramusantst is opgelost (!); Mult. als deugdheld; Mult. als tegenstander van Van Lennep en van Huet; en nog heel wat meer. Een complete afrekening; hierna wil ik in lang niet meer over hem hooren. Mevr. Romein en Noordenbos worden beiden beantwoord, zoo ook de heer Van Vriesland. Maar dit zal wel 32 blzn. worden! Ik vraag me af hoe 't moet met Jan en zijn administratie van *Gr. Ned.*

Het vervelende is nl. dat ik hem onlangs vroeg of hij de nieuwe dokumenten wou, die ik in de archieven van Menado en Ambon gevonden had. Ik reken daarvoor - dit is een totaal *ander* iets dan 't stuk naar aanl. v. Saks - op een 25 blzn. Hij stelde mij voor 't te doen in brokjes van 4 × 8 (3 × 8). Hoe moet dat? Deze serie kan ik hier in Indië gedrukt krijgen in *Koloniale Studiën*; die dokumenten bij scheutjes te geven zou al te mal zijn. Maar nu dat andere stuk?

Eén ding is toch zeker: in een behoorlijk tijdschrift, moet het tijdschr. zich richten naar de copie, niet de copie zich r.n.h. tijdschrift. Met dit laatste begint het geknoei van actueele periodieken en journalistiek.

Maar nu heb ik geen trek om Jan nog eens te plagen met mijn aanbod. Denk je dat het iets voor de *Vrije Bladen* is? Ik vrees dat Vic ertegen zal zijn. En ik neem ditmaal *niets* terug; geen regel, geen komma. Het is mijn complete afrekening met den Hollander-die-Multatuli-haat. Lijkt het je niet het beste om meteen te probeeren het als brochure gedrukt te krijgen?

Schrijf even erover aan Jan. Voelt hij er toch voor, dan zend ik de copie 't liefst naar *Gr. Ned.* Schrikt hij erg van zooveel blzn. (misschien wordt 't ook wel iets

minder), bedenk dan waar. Maar 'roode' drukkerijen nemen 't niet, omdat het voor een deel tegen 't historisch-materialisme gaat, - dat van Saks althans.

Waarom antwoord je die prollen van Dekker en De Man niet afdoend? Ik hoùd niet van die zwijgende reprobaties. Geef ze een frisch pak slaag; je kan ze 10 × aan en ze bulken erom. Als je mij plaats wilt geven, ben ik bereid het te doen; trouwens, de blocnote die ik je zond is al *iets*, vind je niet? Maar jij hebt veel meer gegevens: *onthul* de rancune van dit vee, inpl. van in abstracto te beweren dàt ze rancuneus zijn. Citeer ze; laten de lezers voelen en zien wat voor vee het is. Anders heb je tòch ongelijk! Ik ben benieuwd of je Chiaro nog opzoekt. Schrijf me gauw weer. Als Moll me wat bezorgen kan, ga ik zoo weg. Wil hij dat ik nog wat langer hier op 't archief blijf, met 't oog op een ‘getuigschrift’ of zoo, ook best. Maar probeer er wat van te maken, want op den duur is Indië toch maar zoozoo. Dwz. klimaat en koloniseerend janhagel; verder zijn er heerlijke dingen. Maar dan: wij moeten toch weer bij elkaar terugkomen; ik zit hier tè ver, als ‘voorpost’. Hartelijk steeds je

E.

P.S. Denk niet te min over *De M. van Lebak*. Ik verdiende er al fl.69 extra aan!

Ik zou je heerlijke verhalen kunnen vertellen: over mijn getikte indo-klerk, over de giftige kloek v/h Archief ‘die dadelijk aan me gezien heeft dat ik een pederast was’, enz. enz. Maar ik heb er den moed niet toe.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, 23 februari 1938

aant.

aant.

Batavia, 23 Febr. 1938 - *'s nachts*.

B.M.

Ik heb dringend raad van je noodig, want ik ben de wanhoop nabij! Schrik niet: het is maar om een literaire kwestie! Je moet weten dat ik 3 dagen beroerd geweest ben en niet ‘naar kantoor’ gegaan (ik schreef je dit eergister al, meen ik) en dat ik - nu ik dat vervloekte gevoel ken van den tijd niet meer aan mij te hebben! - inpl. van te rusten, wat ik hoognoodig had, dat langaangekondigde Multatuli-Saks-Enz.-artikel geschreven heb. Het heeft me zoo beziggehouden dat Bep begint te gelooven dat ik gek ben. En nu, terwijl ik zou moeten slapen, want ik moet morgen om half 7 op, schrijf ik je dit.

De kwestie is dat *Gr. Ned.* ‘onmogelijk’ is geworden. Jan schreef me net weer. *E poi muori*, dat verhaal over dien meneer Godius, je weet wel, een verhaal van 35 blzn. *G.N.* geloof ik, gaf ik hem zooiets van 5 maanden vóór mijn vertrek naar Indië en het komt er nu a.s. Juni pas in! Zooals ik je ook gister of eergister schreef: Jan wil alles gesplitst hebben in stukken van 8 pagina's maximum. Het wordt een *Querschnitt*-redacteurs-tic in hem!

En nu moet je weten dat ik vandaag - 3e dag van thuisblijven - aan blz. 69 van mijn ms. toe ben!

Het is op de volgende manier verdeeld:

I. *De heer Saks in tijdschrift- en boekvorm*. (Bespreking v/h boek van Saks, dat ik van Samkalden hier leende, omdat ik het van *Gr. Ned.* niet kreeg.) - 18 blzn.
II. *De verdedigers van den heer Saks*. (Antwoord op mevr. Romein en Dr. Noordenbos vooral, maar niet dat alleen, óók in algemeen verband met Multatuli). - 12 ½blz.
III. *Multatuli als deugdheld en leugenaar*. (Hierin o.a. het bewijs dat M. met dat fameuze ravijn nooit een ravijn bedoeld heeft i/d zin van 'woeste bergkloof'.) - 6 blzn.
IV. *De vergiftigde door vergiftigingsvrees*. (Weerlegging van de theorie van Saks, met anecdotes over indische vergiftigingsgevallen, enz.) - 10 blzn.
V. *De Brieven-Avond*. - (De 'reconstructie' van 29 Maart 1856 door Saks, herzien door mij; dit stuk is veel completer en algemeener geworden dan het zoo misschien lijkt.) - 9 blzn.
VI. *Multatuli en de Hollander*. (Beschouwingen, in antwoord op mevr. Romein, over de tegelijk veelgelezenheid en gehaatheid van M. in Holland, enz.) - 13 ½ blz.
En als ik doorga, zou ik nog willen schrijven:
VII. *Multatuli als querulant*, waarin de heele historie Multatuli- Van Lennep; en VIII. *Multatuli en Busken Huet* (met beschouwingen waarom voor den Hollander = Saks, Huet altijd gelijk zal hebben tegen M., terwijl hij zich kennelijk treurig gedraagt en M. hem domineert als een vorst.)

Maar ik scheid ermee uit! Ik heb geen trek mijn arme vrije tijd hiermee te vullen en nul op mijn rekest te krijgen. Eigenlijk kan van dit alles alleen een tijdschrift artikel-(reeks) gemaakt worden; als zoodanig is 't geconcipieerd. Moet er een aparte brochure of een klein boekje van worden, dan zou ik 't eigenlijk moeten herschrijven. - Ik heb me erg laten gaan in deze 69 blzn. en zal dus nog wel wat kunnen schrappen en samentrekken. Maar als ik de boel compleet maak met die 2 laatste hfdstn., krijg ik in eerste lezing een kleine 100 blzn. ms., dus laat ons zeggen: 80 *Gr. Ned.* - Aangenomen dat ik de boel dan herzie en erin slaag een 10 blzn. te schrappen, dan blijft er toch nog copie voor een 70 blzn. *G.N.* over. En dat làpt *G.N.* hem gewoon niet!

Ik heb vurig de pest in. Maar ik ben bereid de boel weg te sluiten = onuitgegeven te laten, als jullie er niets op weet. Schrijf dus omgaand hoe je 't geval ziet. Misschien schrijf ik Van Lennep en Huet er toch nog achteraan, nu ik eenmaal 'op pad' ben, maar met herzien enz. wacht ik tot ik bericht heb. Misschien is het 't beste dat je toch Jan raadpleegt.

Het is voor mij een rotzooi, omdat ik dit alles in maanden heb opgezameld - dat idee om ook Van Lennep en Huet erbij te nemen had ik in Tjitjoeroeg al! - en nu de boel eruit is, ziet het eruit als een niet te plaatsen zoodje. Als men hiermee 5, 6 of 8 nrs. vult (in kleine beetjes), wordt het *onuitstaanbaar*. Mijn idee zou zijn: 2, hoogstens 3 vervolgen, dus 2 × 35 of 3 × 23 blzn. per keer. Maar ik hoor Jan al zuchten. *Weet je er iets anders op*? Schrijf gauw, ik wacht erop. Hartelijk je
E.

P.S. Jan schreef dat *jij* voor de laatste blocnotes zou zorgen. Dat is dus in orde. - Wil je Jan zeggen dat Bep 't stuk over den Deen in Indië *niet* geplaatst wil hebben? *Weggooien*!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan

Menno ter Braak

Batavia, 25 februari 1938

aant.

aant.

Bat. 25 Febr. '38.

B.M.

Daarnet een briefje ontvangen van dien zendelingdokter van Soekaboemi, die uit Tjitjoeroeg mijn ex. van de *Christenen* meenam. Hij zendt het nu terug en schrijft dat hij het analytisch erg knap heeft gevonden maar phenomenologisch (!) zwak. Hij vraagt hoe de gedachtenwereld van een Buber (??), een Sjestov, hierin opgenomen is bijv. Ja... tjà... de eene mensch gaat nu eenmaal niet in de andere. Maar dat heb ik hem niet kunnen zeggen, zijnde hij zelf niet hier.

Nu ik het boek weer hier heb en erin blader, krijg ik toch weer echt lust je te antwoorden op sommige punten, bv. die geconstrueerde, onechte, 'sympathiekerige' praatjesmakerij over dat je iedereen veracht die zich tot elite rekent. Dan veracht je mij; maar óók Nietzsche, wees daar zeker van. En er zijn andere punten, *aardiger*, waarin je je blootgeeft. Maar het is onmogelijk, want 1° vind ik dit boek van je uitmuntend en ben het er dus eig. volkomen 'mee eens' (rotformule), 2° begrijpt Jan Lubbes er niets meer van als *wij* elkaar in de haren gaan zitten (al was 't maar in schijn). Alzoo: nikske, zooals de Vloamen zeggen. Maar als je èrg lief wilt zijn, stuur me dan een ingen. ex. van dit boek, want die z.-d. heeft het... erg goed gelezen. Ik geef dit ex. dan aan iemand die je bewondert: er zijn er zoo zelfs in dit land! Dank en hartelijke groeten van je

E.

Ik kan mezelf nu wel voorhouden dat alles relatief is en alleen maar 'anders' - ik voel me toch goddomi 100% elite naast Herman de Man. En hij ook, dàt is zoo leuk!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

27 februari 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

27, II. '38

Beste Eddy

Ik ben eenigszins in de war wat de volgorde van onze correspondentie betreft; ik heb hier twee brieven van je liggen (4 en 13 Febr.) benevens een briefkaart van het Archief (dank voor alles), terwijl ik meen, dat er nog één brief van mij onbeantwoord is gebleven. Intusschen heb ik een langdurig gesprek gehad met den heer *Arntzenius* (geen broer van 'broer' van *De Tel.*, zoover ik weet, want een alleraardigste man),

onderdirecteur van het Gemeente-archief (Moll was afwezig). Hij heeft mij weinig hoop gegeven voor ev. kansen bij het Ned. archiefwezen, dat haast geen vacatures heeft, behalve voor Roomschen; hij vroeg, of je geen zin had in de Moederkerk te gaan, hetgeen ik ontkennend meende te mogen beantwoorden. Er is vooraf noodig een opleiding op de *Archiefschool*, die voor een snugger mensch volgens hem niet lang behoeft te duren, ± een jaar; maar zooals gezegd, hij raadt je dit *volstrekt* af. Veel optimistischer is hij over het *leeszaalvak*. Daarvoor is weliswaar noodig een opleiding van twee jaar, maar als de leider van die cursus, dr. Greve (de man van Perk), belangstelling heeft voor den gegadigde, schijnt daar over te praten te zijn en is tegemoetkoming wat volontairen etc. betreft mogelijk. Ik ken nu dezen Greve niet persoonlijk, maar weet toevallig, dat hij hard wegloopt met mijn critieken in *Het Vad.* en graag kennis zou willen maken. Ik zou dus je aangelegenheid ter sprake kunnen brengen, als je in deze richting iets zou willen probeeren. Maar in dat geval moet je toch rekenen op *twee jaar* selfsupporting (heet dat niet zoo?); er zit niets anders op, aangezien je die diploma's *moet* hebben. Schrijf mij eens, of ik met Greve zal gaan praten en je belangen bepleiten. Ik doe het n.l. liever niet, eer ik weet, dat je zooiets serieus zou overwegen; het is ontactisch iemand op te warmen en hem later weer af te moeten koelen. Dit voorbehoud ook met het oog op wat je me schreef over het tijdschrift van Koperberg, dat je directer kansen op een goed salaris geeft. Het spreekt vanzelf (Arntzenius bevestigde mij dat), dat een getuigschrift van je chef bij Greve veel zou uitwerken, wanneer je je later ev. met hem in verbinding zoudt willen stellen.

Dit over de ‘zaken’. Verder heb ik een kleine correspondentie gehad met Jan Greshoff over je stukje aan het adres van Robbers. Ik had het n.l. tot nader order achtergehouden, omdat de man nadat je het schreef ten grave daalde en het stukje een *directe* polemiek was. Nu je het toch schijnt te willen publiceeren (waar ik in laatste instantie uiteraard niets mee te maken heb, al meende ik tegen te moeten adviseeren), zou ik graag willen, dat je mijn naam eruit liet verdwijnen. Ik voel n.l. niets voor dit gesprek met een doode, die niet meer kan antwoorden, tenzij misschien spiritistisch. Door deze onvoorziene omstandigheid zou het stukje een totaal andere portée krijgen dan het had, toen Robbers nog leefde. De zaak is van ondergeschikt belang, maar ik moet er toch even mijn ‘partij’ in kenbaar maken, omdat ik er als partij in gesteld werd. Overweeg het nog eens.

Het plan om je *Blocnotes* in een *dik* formaat uit te geven, lijkt me in dezen vorm niet geslaagd. 1° is het lezen van 450 pagina's ‘losse flodders’ geen doen; m.a.w. het boek zou als geheel eigenlijk bestaan uit tallooze onderdeelen, en de vorm zou de attractie van de korte formules te niet doen. Een uitgever zul je er haast niet voor kunnen vinden, maar dat is een tweede. Ik zou je een ander plan aan de hand willen doen; maak een *selectie*, van 60 tot 100 pagina's ongeveer, voor Ursa Minor. Je bent dan meteen van de uitgevers af, en in die serie past juist dit werk uitstekend. - Het inleidingsplan ligt mij ook niet recht, voorloopig. Het zou dan toch zooiets moeten zijn als jouw voorwoord bij het *Demasqué*; want een compleet stuk, dat ik over je zou kunnen schrijven, zou veel te lang worden en daar ook niet op zijn plaats zijn. Ik zie veel meer in een bundel voor Ursa Minor, die zichzelf heusch wel kan rechtvaardigen.

Die brief van Pierre H. Dubois is sympathiek, alleen een beetje te geëxalteerd naar mijn smaak. Maar dat is voor een katholiek, die Van Duinkerken niet meer lust, wel te excuseeren. Deze Anton schijnt overigens in Amsterdam als maar proselieten te maken, naar ik van Binnendijk hoorde; hij zit dik en breed in een café, onder biergenot, en predikt de universeele kerk, die alleen Europa kan redden. Ik wil dit heer als een soort pendant van Brouwer, den bekeerden moordenaar, in mijn roman onderbrengen, maar dan als een gloeiende satyre op zijn gemoedelijk vet en denderende ‘geschiktheid’. Pierre H. Dubois ken ik niet, maar Henri Bruning is, met al zijn katholieke en rhetorische resten, een eerlijk man (jonkman, zou Jan zeggen).

Met je opinie over Huizinga's laatste boek ben ik het heelemaal niet eens. Die *Wetenschap der geschiedenis* is het beroerdste broddelwerk, dat hij ooit heeft afgeleverd; vol met de potsierlijkste uitvluchten en methodische trucjes, complete woordfetichistische, schoolmeesterlijke wartaal, waar de *Cultuurhistorische Verkenningen* nog meesterlijk bij zijn! Het lijkt mij een feit (en als de man dood is, hoop ik dat nog eens te schrijven), dat H. sedert het *Herfsttij* regelmatig achteruitgezakt is. *Erasmus* is nog een zeer respectabel historiewerk, maar veel bleeker, onpersoonlijker en langademiger dan het *Herfsttij*. Maar ik heb me voorgenomen over H. niets meer te schrijven (afgezien van bepaalde noodzakelijkheden door de krant), zoolang hij nog in leven is. In *Huizinga voor den Afgrond* staat eigenlijk alles, wat ik over hem te zeggen had; dat ik daar nog te veel eer gaf aan de 'vie romancée' is *mijn* fout, die ik volmondig erken, maar dat was een 'perspectivische' vergissing, door Huizinga's conservatisme niet onaanzienlijk beïnvloed. In *Mephistophelisch* heb ik dat punt nog even gecorrigeerd.

Nog een paar boodschappen. Romein heb ik gevraagd jou direct door Querido (die de uitgever is) zijn *Erflaters* te laten zenden; hij heeft me dat beloofd, en wil graag, dat je er in het *Bat. Nwsbl.* over schrijft.

Er is een niet gemutileerde Reinaert-editie van *Buitenrust Hettema*. (Zwolle, Tjeenk Willink, met inleiding, aant. en glossarium); maar ik heb die niet dubbel. Van Hooft ken ik wel een bloemlezing uit de *Historiën*, maar die is allesbehalve volledig. (van Terwey, Wolters 1917, misschien herdrukt). De laatste kost maar ƒ 0,75. Zal ik die voor je bestellen? Er staan behoorlijke specimina in. Over Moerman heb ik Jan geschreven; hij zal het wel kunnen bemachtigen.

Voor de goede orde nog dit: alle Blocnotes heb ik successievelijk dus opgeruimd. Behalve Robbers is alles in *Gr. Ned.* verschenen, op het laatste paketje na, dat ter zetterij is.

De heele nagelaten poëzie van Slauerhoff is nu overgetypt en bewerkt, door zekere Lekkerkerker, die er een moorddadig werk aan heeft gehad. Het is alles bij elkaar een dik boek, en zeer boeiend. Het viel me onder het lezen op, dat Slauerhoff zoo weinig geëvolueerd is, in al die jaren dat hij schreef, en ondanks dat nooit cliché van zichzelf is geworden. Vroeg volwassen, maar sedert dien ook nooit meer *anders* volwassen... Waar deze bundel zal verschijnen, weet ik nog niet. Ruzie tusschen Stols en Zijlstra over de bestaande bundels maakt een complete editie van alle werken momenteel nog onmogelijk.

Tot nader. Veel hartelijks onder ons vieren
je
Menno

Luther ging per mail af!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, 1 maart 1938

aant.

aant.

Batavia, 1 Maart.

Beste Menno,

Hartelijk dank voor het onnavolgbare boekje over Gulbransen. Alles is in harmonie: de tekst, de plaatjes, Bert Bakker en de auteursvrouw. Zelfs kleine Peer zou niet toepasseliker hebben kunnen zijn! Het werkje heeft me *zeer getroost*. - Van Jan kreeg ik een briefkaart. Het is uitgesloten om mijn nieuwe Multatuliana in *Gr. Ned.* te zetten; ik zie er van af. Ik schreef Q. nu over een aparte brochure; hij zal ook niet willen; en dan zal het er wel mee eindigen dat ik het boekje hier in Indië laat drukken, bij Kolff of Nix of zoo. Over 14 dagen hoop ik voor jaren met 'Mul' te hebben afgerekend. Ook met de belagers van Denzelve. Ik twijfel nog over den titel: *Supplement op de 'Man van Lebak'* is juist, maar ongewenscht, *1937*: *Multatuli herdacht* wat saai. *Multatuli en de Hollander* een beetje abstract. Ik voel momenteel 't meest voor den titel die ik aan het tijdschriftartikel wou geven: *Jan Lubbes bijt de schim van Multatuli*. Dan weet men meteen wat men aan 't boekje 'heeft'. Tenzij je echt en ongezocht iets weet (De Haan misschien - die me overigens doodzweeg op een uitvoerigen brief dien ik aan den anderen Gans zond), doe er geen moeite meer voor. Spoedig meer, - als ik weer een brief van je heb. Jan vond *De M.v.Leb.* stom vervelend. Voor iemand, die 't 5*e Zegel* zóó boeiend vond, moest dat misschien zoo zijn?

Hartelijk steeds
je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, 3 maart [1938]

aant.

aant.

Batavia, 3 Maart.

Beste Menno,

Daarnet 2 nieuwe briefk. van Jan. Ik schrijf *jou*, omdat hem schrijven in dit geval een omweg is. Als je zoo'n bezwaar hebt tegen 't cad. van Robbers, werk die bloknoot tegen hem dan om, - schrap zijn naam, doe wat je wilt. Mij is 't de moeite niet waard, omdat de holl. opinie me tòch ergert, en aan een R. die in 't hiernamaals lijdt omdat hij niet van repliek kan dienen geloof ik niet - of indien jà, dan zou 't geen verschil uitmaken met den levende, want die zou óók niet van repliek kunnen dienen. Maar de standing v. *Gr. Ned.* is iets, en jouw en J's gevoelen ook. Me dunkt: met een paar krassen is 't ding ontrobberst, en de strekking blijft bewaard. Robbers en De Man gaan hier hand-in-hand en Ben v. Eysselstein geeft handjes bij den uitgang.

Maar verdomd, ik zal me met Saks moeten haasten, - met 't stuk dat ik nu schrijf, - anders lapt-i me hetzelfde als R.

Ik vond op 't Arch. eindelijk een heerlijk Compagniespamflet en tegen niemand minder dan den vijand van Dirk v. Hogendorp, den infamen S.C. Nederburgh (een gladde pasja, op zijn manier!) Dat is boffen!

De politiek schijnt beneden alles te zijn, volgens verzuchtingen van Jan. Chamberlain likt Mussolini, terwijl Eden dat niet deed. Hm... ik geloof daar niet aan; de engelsche belangen gaan *niet* samen met de italiaansche, dus gejudast wordt er toch. Misschien is Ch. een betere Judas dan E. - Je stuk in *K. en K.* - bij die pràchtige foto! - was heerlijk. Verder verlies ik 't contact met Europa. Ik ben blij dat

Jan het bestaan van *Gr. Ned.* verzekeren wil, - of kan, - maar zelf zal ik er wel buiten blijven of komen, steeds meer. Dat doet de afstand, dat is de schuld van niemand. - J. zegt dat reactie tegen *Blocnotes* niets goeds voorspelt, maar dat weet ik ook! En *daarom juist*: het boek *moet* uit. Informeer naar prijzen als jullie geen uitgever vinden.

Later beter en steeds van harte
je E.

Liefs v. Bep voor Ant!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, [7 maart 1938]

aant.

aant.

aant.

aant.

Batavia, 7 Maart.

Beste Menno,

Er zit iets griezeligs in de post tusschen Holland-Brussel en in Indië. Je bezwaar tegen mijn duo met den geest van Robbers, heb ik nu nl. 3 keer gehoord (eens van Jan zelf, toen per doorgezonden brief van jou aan Jan, nu van jou aan mij). En ik antwoord nu voor den derden keer: schrap Robbers eruit, zeg ‘men’ of zoo, of vind een andere draai, en laat jou als medeschuldige naast mij staan. Het vergt precies *5 minuten* en kan op de proef worden verricht. Moet je daarvoor een paar woorden toevoegen, voeg toe naar je hart je ingeeft. Sjonge-sjonge, que de bruit pour cette chèvre-là!

Ik voel weinig voor een keuze, en vooral niet voor een kleine keuze uit mijn blocnotes, omdat dat het heele karakter ervan vervalscht. Het geeft er - evenals in de eerste reeks bij Boucher trouwens - iets precieus aan, dat het genre niet verdragen kan. Het geheel heeft meer van een ‘intellectueel dagboek’ (à la dat van Gide, of een collectie invallen en nog wat à la Samuel Butler) dan van een portie fijngeslepen aforismen, en dat zou zoo'n fraaie *Ursa Minor*-uitgave er al gauw van maken. De dingen onderverdeelen onder hoofdjes naar het onderwerp is ook akelig, althans het deel van Butler dat zoo uitgegeven werd is heel wat minder leesbaar dan het deel waarin de boel door elkaar staat. Ik heb dit alles ‘rijpelik’ overwogen. Het eenige wat ik kan doen, is hoofdstukken maken van groepen, om den zooveel tijd (maar toch in chronologische volgorde). Dat is voor 't oog prettiger, geeft wat rust, wat romeinsche cijfers en wat wit.

Ik heb bij Q. geinformeerd naar prijzen. Dit schreef ik je ook al. Misschien kan ik het geld ervoor opbrengen. Smoel houden om de smaak van Lubbes is zoo vernederend.

Wat nu je inlichten betreft over het archiefdiploma, goed, dus géén halen! Maar nu die leeszaalkwestie. Ik zou daar natuurlijk wel serieus op willen ingaan, maar weet niet hoe, of liever, zou dan van jou nog even moeten hooren waar 't eigenlijk op neerkomt. Is 't een werkje waarbij je 't publiek moet bedienen, dus zooiets als

boeken-kelner, dan lokt 't me niet erg aan. Is 't menschwaardiger: bv. boeken nazien, uithalen, catalogiseeren, etc., dan wel. Ik zou dan kunnen probeeren bij dien Greve examen te doen. Maar als je 't vervelend vindt, ga dan niet met hem praten vóór je precies weet waar dit vak toe leidt.

Iets anders is: Dr. F.W. Stapel. Vraag daar Fredje Batten eens naar. Die man kent mij half van Bandoeng nog en schijnt belang in me te stellen; misschien dat *hij* werk voor me heeft. Ik kan hier Fredje over schrijven natuurlijk, maar vindt het serieuzer als *jij* me representeert. Haast is er niet, bij dit alles. - Ik kan ook eerst mijn getuigschrift van 6 maanden hier halen, dan naar Europa komen, dan verder zien; - misschien zelfs maar probeeren als arm schrijver te leven, - wat het *eerlijkste* is, après tout, al is 't dan hard. Ik weet met dit alles eig. niet waar ik aan toe ben, en mijn blindedarm die nu weer spookt - ik ben er nu vrijwel zeker van dat het dàt is - en die misschien binnen zeer kort een operatie noodig maakt - brengt daar geen orde in. Verder was er vandaag weer sprake van dat Bep een maand of 3 eerder zal gaan met Alijntje, weer op een noorsche of deensche boot. Hààr zielsverlangen is om dan eerst wat in Sestri bv. (bij de Van Schendels), of anders in Frankrijk wat uit te blazen van de *hollandsche* broeierigheden die haar hier vooral last bezorgd hebben.

Over Huizinga kan je heel best gelijk hebben en ik ongelijk. Ik oordeel tenslotte als ‘buitenstaand’ lezer, jij als betrokken vakman. Het *Herfsttij* vind ik véél minder dan de *Cult. Hist. Verkenningen*, omdat die ‘vizie’ van H. dan toch maar van bijeengeplakte citaten leeft, - zoo ongeveer als mijn *Man van Lebak*. Verdienstelijk lees- en kies-werk, met een juist of subtiel of sterk oordeel. In de *C.H.V.* proef ik den man zelf, schrijvend over zijn vak. Een groote geest is het niet, een man van smaak die Holland ‘eert’, wel. Nu kan je Romein 10 × sympathieker vinden; het blijft een feit dat het werk van Huizinga, om de stijl misschien, een persoonlijkheid suggereert van hooger orde of van meer qualiteit. (Huet tegen Jorissen of Japikse of zoo.) Maar nogmaals, dit zijn indrukken, en het kan zijn dat een ernstig onderzoek hier niets van overlaat. Eén ding weet ik zeker: hoe weinig meeslepend, hoe precieus ook, H. heeft *stijl*, Romein niet.

Ik heb Q. geschreven dat hij mijn ‘Supplement op *de Man van Lebak*’ moest uitgeven. Zonder honorarium voor mij, 12 ½% als de kosten zijn goedgemaakt, anders vul ik het tekort aan. Ik heb genoeg van al het gesoebat en geschipper, en dit boek heeft *haast*. Over 4 of 5 dagen denk ik hem de copy te sturen (tenzij ik plotseling geopereerd word!).

Ik zal die *Reinaert* bestellen bij H. Mayer. De door jou genoemde editie van de *Historiën* is wel erg onvolledig, niet? Ik zal eerst eens uitkijken of ik hier in een 2e h. winkel geen andere vind; zùlke dingen vind je hier nu nog weleens. - Ik ben op 't oogenblik overigens alweer heel wat meer benieuwd naar je *Luther*, en nog meer naar *Mefistofelisch*. Voor vanavond houd ik op, omdat ik die verdomde Multatuli-schrijverij van me nog moet nazien. Gister was ik blij dat het af was, vandaag merk ik weer - alleen voor 't nakijken - hoè weinig tijd ik heb. (Gister was Zondag, vandaag Maandag.)

Later meer en beter. Werkelijk nieuws van hier is er niet. Bep wil er wat bijschrijven. Het beste en een hand van steeds je

E.

[E.d.P.-d.R.:] Ik vind dat we te weinig over Ant hooren. Ik schrijf ook wel niet, maar mijn kreten en zuchten dringen toch zoo af en toe in het proza van Eddy door. Dus, als Ant er zelf niet toe komt, laat dan een volgend epistel van Menno aan haar gewijd zijn. Onze plannen veranderen 3x per dag; gister schreef ik als afzendersadres op een brief: *duP. West 9a Batavia?*, en had toen het gevoel dat ik weg moest voor het onherstelbaar werd. Maar nu is er weer een idee van een terugreis met oponthoud in Makassar - dat we dus tegelijkertijd zouden moeten uitvoeren -,

vanwaaruit we de Toradja's kunnen bezoeken, boven komen drijven. Enfin, we telegrafeeren wel op de dag dat we vertrekken, nu of over vijf jaar.

We zitten ook te overwegen of *ik* zoo'n leeszaalbaantje niet zou zoeken (en me dus laten opleiden), maar dat zou erg van de uren afhangen, met het oog op Alain; wil je eens aan Greve vragen of het geregelde kantooruren zijn of ingewikkelde dienstroosters? *En ook:* of het niet mogelijk en zelfs uit specialistenoogpunt nuttig zou zijn om één van die twee jaren opleiding, de *volontairs*episoden dus waarschijnlijk, in buitenlandsche bibliotheken door te brengen? Vergeet dit vooral niet te vragen; in Parijs, in Grenoble, of in verschillende plaatsen of landen? Het zou ons de toekomst zeer verzoeten als zooiets mogelijk was. Eddy heeft op het Archief een heerlijk pamflet uit de tijd van v. Hogendorp gevonden, waarin over de Engelschgezinde partij gesproken wordt als over de Aglomans. Het klinkt menscheneterig maar hij bedoelt Anglomanen.

Hartelijke groeten en speciaal aan Ant, Bep

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 7 maart 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 7 Maart '38

Beste Eddy

Die uitdijïng van je weerlegging aan het adres van Saks, mevr. Romein c.s. lijkt me inderdaad niet zoo gemakkelijk op te lossen. Uit je brief aan Jan blijkt me, dat je van de inzending aan *Gr. Ned.* afziet. Maar zelfs als je dat niet deed: het zou daar onmogelijk in kunnen m.i., eenvoudig vanwege de lengte. Je constateert zelf, dat Jan een verhaal van je al twee jaar heeft liggen; noem erbij, dat zijn *Ikaros* meer dan een half jaar gelegen heeft. De eenige manier om dat tijdschrift voor ons te behouden is, zooals Jan terecht gezien heeft, het ‘gemengd’ te maken; er zit niet anders op, in deze beroerde economische omstandigheden. De saneering van de ‘zaak’ is dit jaar heel aardig gelukt, naar het schijnt; de kolossale schuld, door het wanbeheer van Coenen ontstaan, is ongeveer afgedaan. Als je daarbij ziet, hoeveel Jan tenslotte, met toegeeflijkheid tegenover de Naeffs en Robbersen, toch nog van jou, Henny, mij e.a. geplaatst heeft, vind ik het resultaat lang niet slecht. In aanmerking genomen, dat *De Gids, De Stem* e tutti quanti voor ons practisch niet meer bestaan, is *Gr. Ned.* een eiland. Maar verwacht er geen tweede *Forum* van. Zoolang er hier een dusdanig rotpubliek is, dat de abonnementsrekening beheerscht, is er ook geen kans op een tijdschrift, dat één richting vertegenwoordigt. Ik beschouw *Gr. Ned.* dan ook gewoon als een tijdschrift onder de andere tijdschriften, maar dan als het eenige, dat bijdragen van ons publiceert, en dat als zoodanig van veel meer belang voor ons is. - Probeer van die artikelen een boekje te maken. Voor de *Vrije Bladen*, die ik anders graag voor je zou bewerken, is het te dik geworden; tenzij de

redactie iets zou voelen voor een dubbelnummer. Ook daar kan ik bij Leopold naar informeeren, maar je zou me dan eerst de copie moeten zenden, zoodat hij den omvang zou kunnen uitrekenen. Practisch is, geloof ik, Leopold momenteel de man, die de *Vrije Bladen* drijft, want ik heb van de heeren redacteuren nog nooit iets gemerkt, zonderling genoeg. Overleg dus, of je die poging wilt ondernemen en stuur mij in dat geval zoo spoedig mogelijk de complete copie in *definitieven* vorm. Voor 70 pag. kunnen zij, als zij iets voor een dubbelnummer voelen, best opdraaien.

En nu nog de *Deen*! Ik heb het stukje onlangs op mijn bureau gevonden; het bleek ergens tusschengeraakt te zijn. Toen dacht ik er Bep een pleizier mee te doen het naar *Gr. Ned.* te sturen, temeer omdat ik het bij herlezen een bijzonder aardig artikel vond, eigenlijk veel beter geschikt voor een tijdschrift dan voor een krant. Ik zou, als ik Bep was, tegen de plaatsing dus geen enkel bezwaar hebben, maar als zij perse niet wil, dat het daar gepubliceerd wordt, kan het zetsel natuurlijk weggemaakt worden. Maar schrijf mij daarover nog even, want ik vind het jammer, en zonde van het honorarium.

Die afkeer bij Jan van de *Man van Lebak* is anders vreemd. Hij zegt, dat hij door de lectuur steeds meer de pest kreeg aan Multatuli. Ik voor mij geloof ook wel, dat ik bijzonder slecht met hem zou kunnen opschieten, maar dat verandert niets aan mijn bewondering voor zijn 'figuur'. En zoolang er zoo tegen hem geageerd wordt als te doen gebruikelijk is, zal ook bij mij het laatste woord nooit anders dan bewonderend kunnen zijn. - Ja, waarop berust de overeenkomst tusschen Jan en Multatuli eigenlijk op? Zij hebben veel gemeen: de ongegêneerdheid, de neiging tot 'overdrijven' (beter gezegd: de neiging om gedachten 'jenseits von Gut und Böse' te interpreteeren in den stijl van 'verlichting en beschaving moeten zegevieren'), zelfs de neiging om hun portret te koop aan te bieden. Maar Multatuli's intelligentie was vast en zeker grooter en beweeglijker, terwijl Jan een lyrische kant heeft, die Multatuli miste. Misschien zou Jan gemengd met Erich Wichman al meer in de richting komen, maar dan vooral niet te veel Wichman. In ieder geval ben ik er van overtuigd, dat Jan's afkeer de kant Wichman in Multatuli geldt, en dat hij zich daardoor zeer sterk laat beïnvloeden. Ik ook, zie mijn *Vr. Bl.*-pamflet; maar ik heb een totaal andere appreciatie van den completen Multatuli, die zeker niet op Wichman heeft geleken.

Ik zal je een ingenaaid ex. van de *Christenen* laten zenden door Nijhoff; maar knip dan de opdracht uit het door den zendeling bevuilde ex. en plak die in het nieuwe! En laat vooral niet na mij eens over die elite te attakeeren, want ik heb daar wel een en ander op terug te zeggen! Ik begrijp nog altijd niet (evenmin als destijds met dien genialen notaris), *wat je me precies verwijt*! Dat jij je 100% elite voelt naast Hamburger, is wiedes, maar heb ik gezegd, dat je je dat *niet* moet voelen?? Ik beweer alleen, dat je daarmee geen verdwenen 'natuurlijke' elite-verhoudingen in de maatschappij kunt herstellen. Dat jij je elitemensch voelt, is dus volstrekt niet alleen maar een zinnelooze aanmatiging, maar het woord zegt niets meer over het gevoel. Je voelt je: intelligenter, 'Europeescher', fatsoenlijker, en god weet wat meer: *terecht*! Maar met de elitepretentie, waarover ik in de *Christenen* schrijf, heeft dat toch niets te maken, zou ik zeggen. Voor zoover je elitepretenties hebt, of zoudt hebben, vind ik ze, of zou ik ze vinden, flauwe kul. Leg mij nu uit, dat je ze hebt, en dat het *geen* kul is. Dat begrijp ik nog steeds niet. Het gevoel van de 100% t.o. Hamburger aanvaard ik niet; dat is eenvoudig een verkeerd etiket op een goede zaak geplakt.

Nog een bewijs, geput uit een gisteren ontvangen zending *Bat. Nieuwsbladen*. Wanneer je de elite-pretentie had (of tenminste wanneer die je persoonlijkheid bepaalde), zou je die stukken in het *Bat. Nwsbl.* niet zoo kunnen schrijven. Ze zijn immers duidelijk voor een 'groot' publiek geschreven, maar ze zijn met dat al met absolute overtuiging en zonder een grein van populariseerende 'superbia' geschreven! Je volgt dus hierbij de impuls '100% elite contra Hamburger', maar je

pretendeert de elite niet te handhaven door bepaalde onderscheidingen, die je een recht op een hooger etage zouden kunnen waarborgen. Deze stukken correspondeeren volkomen met mijn opvatting van het paradoxaal geworden elitebesef; je zoudt dus, als je mij bestrijdt, je eigen stukken moeten bestrijden. (Onder ons: je doet het tienmaal beter dan tot dusverre Vestdijk in de *N.R.C.*).

Maar ik voel me zeer suf, en misschien klinkt dus dit alles onhelder. Tot nader en beter.

Hart. groeten onder ons je
Menno

Rien Marsman logeert hier; Henny is in Positano, bij Jany. Hij komt in April in Holland.

Als een valsche élitepretentie bij mijzelf herken ik (*achteraf* helaas) het laten staan van *latijn* in dat boekje over Luther.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, [14 maart 1938]

aant.

aant.

aant.

aant.

Batavia, 14 Maart.

Beste Menno,

Ik kreeg 2 booze, verwijtende brieven van Jan, waarop ik zoo zachtzinnig als mij doenlijk was geantwoord heb. Het gaat over *Gr. Ned.* dat mij nu eenmaal niet plaatsen kan (dat is waar, wat betreft het te groot geworden Multatuli-stuk maar *E poi muori* wacht 2 jaar, terwijl *Pensioen* van Elsschot, dat haast 2 × zoo lang was, er wèl opeens in kon), en over dat ik alleen aan mezelf denk, want die Robbers-notitie zou *G.N.* in den grond boren of daaromtrent. Nu heb ik die notitie, met de andere slotbloknootjes, alleen aan jou gezonden omdat ik dacht dat Jan het ding vergeten had, ik had er nl. *niets* meer van gehoord; achteraf bleek mij eerst dat jij en hij er zoo tegen waren en ik heb onmiddellijk - en daarna 2 of 3 maal herhaald - gezegd er Robbers uit te snoeien, dus... Het ongeluk is dat de afstand en dit elkaar kruisen van feitelijk onbeantwoorde brieven, die voor den beantwoorder toch al 3 × beantwoord lijken, deze verwarring sticht; maar hoe dan ook, leuk is het niet. Evenmin is leuk voor mij dat Jan mij zonder commentaar een heftig of positief of vinnig briefje van jou doorstuurt over die Robbers-notitie - die ik toen al 1 × naar jullie zin gedesavoueerd had - terwijl jij zelf mij 3 dagen later zeer civiel erover onderhield. Ik vroeg je dan ook in dat geval van die plaatserij van mijn 80 blzn. Multatuli, zelf iets te bedenken, liever dan Jan ermee te plagen, en je ziet dat ik gelijk heb gehad. Ik geloof, begin te gelooven, dat het *heel* slecht is, dit doorzenden van briefjes aan elkaar.

Verder vindt Jan mijn *Man v. Lebak* niets dan erudietenwerk, schoolmeesterij, pietepeuterigheid enz. - Ik had zooveel niet durven verwachten van iemand die met plezier die rotzooi geplaatst heeft van Saks, of zooniet met plezier dan toch, na

herhaalde lezing, zonder displezier. Maar het staat er: ik heb niet het minste inzicht betoond in het wezen van Mult., een ‘beeld’ heb ik niet van hem gemaakt, kortom, het is appelepap. Ik heb hem geantwoord wat de volle waarheid is: dat een dergelijk oordeel over de Van Harens bv. mij niet veel zou kunnen schelen, maar dat hij in dit geval tot dusver de *eenige* is die zoo tegenover *De M.v.L.* staat en dat *ik* blij ben dit boek *zoo* geschreven te hebben (tenslotte dus: met wegwerking van mijzelf overal waar ik Mult. zelf aan 't woord kon laten) en dat ik het nog eens *zoo* over zou doen. Prettig is dit allemaal niet, want waarom Jan Greshoff nu opeens ‘of all men’, of liever, ‘of all friends’, deze houding aanneemt, terwijl hij anderzijds de erudieterige historischheid van het *Vijfde Zegel* met gloeiende wangen verslindt en met alle poriën heeft ingezogen, zooals hij mij schreef, is en blijft me een raadsel. Jan v. Nijlen, Henny, jij waren één en al lof; hier in Indië wordt het boek, misschien niet zóó gekocht als wel zou moeten, maar iedereen heeft het gelezen; Multatuli is in allerlei kringen, vooral onder ambtenaren en journalisten, maar ook onder andere lezende lieden, weer onderwerp van gesprek; in de Bibliotheek v/h Bat. Genootschap zijn, sinds de verschijning van *De M.v.L*., om zoo te zeggen alle multatuliana ‘uit’; allerlei *mevrouwen* hebben het boek verslonden en elkaar (niet alleen mij!) verzekerd dat het zoo *boeiend* was; alle Noordenbossen, mevrouwen Romein en besprekers van de *Haagsche Post* bezweren dat het zoo'n ‘vaart’ heeft, dat het te ‘jong’ en ‘vurig’ is, dat het zoo sympathiek (of antipathiek) ‘enthousiast’ is en ‘vlot’, maar Jan Greshoff verwijt mij opeens bitter dat ik verraad heb gepleegd (nu is 't blijkbaar mijn beurt) aan de taak die ik op me had moeten nemen om een *goed* beeld van Mult. te maken (dat wil blijkbaar zeggen: anders naverteld), dat ik uit Goethe-Dante-Vondelen ben gegaan, en dat dit boek hem geen millimeter dichter bij Mult. heeft gebracht. Nu, dat is zijn goed recht, en je weet dit alles natuurlijk ook, want hij schijnt er lang met je over te hebben ‘gediscussieerd’, maar ik snap hem niet en vooral, ik kan me niet bezorgd maken over wat ik volgens hem nagelaten heb en wat hij had gewild.

Misschien is hij moe en ook wat de jaren betreft in het levensstadium gekomen dat hij alleen rustige geheelen kan waardeeren en niet tegenstrijdige standpunten tegenover elkaar gezet en verdedigd volgen kan (of wil) - hoewel, alweer: hoe kon hij dan de discussies van Greco verdragen? -; misschien is onder dit alles, en niet geweten door hem zelf, nog eenig ressentiment, zou jij zeggen, over die Saksische oorlog van ons. Maar dit alles voegt zich samen tot één beeld van onbegrip: *alle* punten van onze briefwisseling sinds eenigen tijd alweer, bedoel ik. Ik wil er dan ook liever mee uitscheiden en houd zeker op hem te schrijven tot alle brieven die nu nog onbeantwoord bleven hun tegenpraatje hebben opgeleverd. Daarna hoop ik naar de Côte d'Azur te schrijven - waar Ant en jij dan ook zijn - en te vertellen over Batavia etc., maar de literatuur verder te laten rusten. Ik heb nl. nòg een bezwaar tegen Jan, dat ik hem nu ook verteld heb: toen ik hem uit Tjitjoeroeg en Garoet met enthousiasme schreef over de verhalen van *De Onzekeren*, heeft hij werkelijk met alle blijken van onverschilligheid geantwoord. Niet alleen om ‘technische redenen’, maar totaal. Het eenige vraagpunt was: zoo moeilijk om in *G.N.* te zetten, beter gezegd: onmogelijk; - en toen ik schreef dat ik, door ziekte en omdat ik mijn productiviteit had overschat, niet meer een reeks zou geven maar losse verhalen, was de reactie geen haar beter. Ik heb het gevoel gekregen dat Jan alle zeilen van de vriendschap moet bijzetten om me verder als auteur nog te waardeeren en dat iedere inzending van mij hem grijze haren bezorgt als redacteur van *G.N.* - Ik heb mij nu voorgenomen hem in geen enkel opzicht meer lastig te vallen op dit terrein. Ik gun hem al het beleid waarmee hij plaats weet te maken voor anderen en zijn publiek voor te zetten wat het lust, ik erken dit beleid als groot en wensch G.N. *van harte* alle succes toe. Maar ik zou mijzelf moeten zitten verneuken als ik, na al wat zich nu heeft afgespeeld en *ondanks* het feit dat de red. v.*G.N.* zich zoo goed gehouden heeft inzake mijn vermaledijde bloknootjes, nog geloofde aan het oude

enthousiasme van Jan voor *mijn* werk. Misschien vindt hij mij in ieder opzicht achteruit gegaan en heeft zijn enthousiasme zich nu overgeplaatst op Elsschot en de essayisten die zulke boeiende bijdragen schrijven over Karel van de Woestijne en zoo, wat ik óók allemaal best vind. Maar de situatie tusschen ons - als redacteur en medewerker of als 'nur' scribenten onderling - is bedorven, een uil die het anders ziet.

Stuur hem dezen brief *niet* op, om de zaak niet nog meer te doen gisten. Ik heb geen haar vriendschap voor Jan verloren; ik spreek vaak over hem met lui hier die dol zijn op zijn verzen en zijn kritieken, ik 'citeer' hem om zoo te zeggen elke week. Maar zijn oordeel over *De M.v.Leb.* stuit me, om het onbegrip. En zijn reacties op mijn inzendingen - neen, zoover kwam het al lang niet meer (die laatste portie blocnotes is de eenige uitzondering en telt als 'laatste portie' in dit verband niet mee) - op mijn *voorgenomen* inzendingen, is voor mij ontmoedigend in de hoogste mate geweest. En na mijn woede over het plaatsen van Saks heeft Jan, heb jij misschien ook, allerlei kwade ideeën over mij, maar die zijn ongegrond. Ik heb mij door meneer Halbo Kool in *Gr. Ned.* laten uitschelden, omdat Jan 'in goed vertrouwen' die copie niet meer nakeek, ik heb die bloknoot over Robbers nogeens opgezonden, alleen omdat ik dacht dat Jan het ding ergens *vergeten* had (dat is mij met hem méér gebeurd), ik ben direct jullie bezwaren tegemoet gekomen toen mij bleek dat jullie die hadden. Maar de gedachte wil me nu niet meer uit het hoofd dat *ik*, in Jan's plaats, méér plaats voor hem gemaakt zou hebben, met minder gedienstigheid voor anderen, en bv. niet een verhaal van 35 blzn., *dat ik zelf gevraagd had*, 2 jaar uitgesteld, terwijl ik wèl plaats kon maken voor 60 blzn. Elsschot. Als het voelen van zulke dingen ook schoolmeesterij is, dan wil ik voortaan graag in Jan's oogen een schoolmeester zijn; en trouwens, alles is mij best, als er nu maar een eind komt aan de legende van mijn bevoorkeurde positie in *Gr. Ned.* Dat blad 'bevoorkeurt' Vestdijk die er de eene vervolgroman na de andere in krijgt in groote porties, en niet in kleine à la de *Blocnotes*, en verder Elsschot, die er op slag in gewurmd krijgt, desnoods als 'extranummer', wat hij maakt. Ik ben een oude vriendschapstraditie rijk, verder niets. Dat is best, maar laat ons het dan ook zuiver stellen.

Het verveelt me ontzettend zoo'n brief te moeten schrijven; ik kondig hierbij dan ook aan dat het voorloopig de laatste is. Jouw brieven hebben meestal nog wat anderen inhoud; daar zal ik dus op antwoorden. Maar op alle drukwerk-kwesties antwoord ik niet voor de *heele* schrijverij uit Europa hier binnen is. Ik heb dit ook Jan geschreven, zoodat je hem *niets* over den inhoud van dezen brief hoeft te vertellen, tenzij je dat zelf noodig acht. (Ik hoop van niet, want ik ben nu werkelijk totaal van je gevoelen geworden dat al dit geschrijf vervalschend werkt, niet alleen surrogaat is, maar schadelijk surrogaat.) *Wanneer* gaan jullie naar Juan-les-Pins? In Juni pas? of in Juli? Wat een lànge vooruitzichten! - zulke maak ik niet meer. - Heel veel hartelijks voor jou en Ant van Bep en je

E.

Verhoeven gaat Huizinga afwisselen met Ter Braak! Hij wil *al* je essays lezen en in juiste volgorde. Ik geef ze hem nu stuk voor stuk: *Carnaval* is al weg.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, 15 maart 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

Batavia, 15 Maart 1938.

Beste Menno,

Gister schreef ik je een vervelende brief, waar ik alweer een soort wroeging over heb, want het is net of ik dit alles doe om je te pesten. Maar hierbij de briefjes van Jan; lees en *verscheur* ze. - Nu is 't bovendien net of ik bij je klagen kom - of kwam - over Jan, en dat is *toch* het geval niet. Ik ben niet in 't minst kwaad op hem; integendeel, ik begrijp drommels goed dat hij zelf er beroerd voor zit. Maar ik voel me wel verdomd veraf zitten, zoo langzamerhand, en deze manier is onfeilbaar om dat gevoel zijn maximum effect te verleenen. Wil je me gelooven, na zoo'n uiteenzetting als nu over *Gr. Ned.* - die me zelf natuurlijk ook duidelijker maakt wat ik al ruim een jaar voel - heb ik eigenlijk lust om dat heele plannetje van ‘met z'n drieën’ over Henny's werk te schrijven, aan anderen over te laten. Heusch, ik hoor er eigenlijk niet meer bij. Als H. er niet zelf zoo op gesteld was, zou ik zeggen: laat Engelman over de poëzie schrijven en jij en Jan in de gewenschte verdeeling over de proza's. Ik schrijf dan wel een artikel over de heele boel tegelijk in 't *Bat. Nwsbl.*, waar ik thuishoor, tegenwoordig. Maar Henny zou mij dit misschien kwalijk nemen, en dan terecht. Geloof met-dat-al niet dat dit in de eerste plaats rancune is; het is compleet in één woord te zeggen: *alle plezier in Gr. Ned. is voor mij er af*. Wiens schuld dat precies is, kan mij ook al niet schelen; voor mijn part uitsluitend *mijn* schuld, - omdat ik het bèst had moeten vinden dat *Gr. Ned.* bij de Mult.-herdenking sprak met den mond van den ouden heer Saks. Of zouden er grieven zijn (ongewetene) van nòg ouder datum? Eigenlijk geloof ik zelf niet dat die Saks-historie de ware - of zelfs maar oudste reden is: die moet dieper liggen; misschien is het een ‘gewone’, z.g. natuurlijke, verwijdering tusschen Jan en mij. Door den druk van de crisis, van de jaren, van den afstand of wat dan ook. Nu, basta.

Nauwelijks was mijn brief van gister de deur uit of ik kreeg je antwoord-in-recensie-vorm op het geblaas van De Man. Voortreffelijk.

Dank voor de attentie me dit per luchtmail te hebben gezonden. Je opmerking over ‘meer domheid in de critiek of minder critiek op de domheid’ is van je allerbeste. Het heele ding is tegelijk raak èn van op afstand, wat wel het summum aan ergerlijkheid moet opleveren voor dit soort sanguinische pallurken. Er *is* soms bepaald iets Huetsch in je - ofschoon misschien vooral in de polemische kant - eenzelfde verbinding van scherpte en ‘fatsoen’. Verder ben je veel vlugger, minder stijf, maar dat ligt ook aan den tijd; of je 't wilt of niet, weet of niet, Multatuli heeft jou natuurlijk ook gemasseerd. Zou de ‘kern’, in dezen, de christelijke opvoeding (met samengaande deftigheid) zijn? - Ik liet je stuk lezen aan een journalist die mij het stuk van De Man indertijd gebracht had (Van de Ven van 't *Bat. Nwsbl.*) en hij zei: ‘Ja, ja... ik ben toch óók meer op den kant van Ter Braak...’ Maar het is pure lummeligheid. Een paar dagen geleden hadden we op het Archief bezoek van zekeren heer Kirdorfer, versch uitgekomen journalist van de *Java-Bode*, het blad van den unspeakablen Zentgraaff. Een mannetje à la Campert, bleekscheeterig, mager, een brilletje en sprietig haar, een beetje bedorven tandjes en net genoeg finesse om in de vrije avonduren af en toe een slap versje te schrijven. Hij vertelde dat Zentgraaff zoo'n gevoelig en... kunstgevoelig mensch was, heel anders dan hij zelf gedacht had, enz. Verhoeven, die het belang van het Archief voor had, begon dapper mee te doen: dat Z. toch maar de éénige journalist was, enz. Ik heb toen dezen afgezant van de *Java-Bode* precies gezegd, en waar mijn ‘chef’ bij zat, wat ik van de ‘drek-polemiek’ (term van Huet al uit 1868) van dit soort journalisten dacht;

dat Z. de nakomeling was van Lion van het *Handelsblad* uit dien tijd; dat hij allerbedonderdst, grof en banaal schreef, maar daarom hier toch nog wel ‘de eenige’ kon zijn omdat de anderen heelemààl niet schreven; dat zulke ‘figuren’ als Z. spuugklodders waren op het gezicht van de indische samenleving en dat men ze weg moest vegen door hard te polemiseeren; en dat ik daartoe bereid was, maar dat de lafheid van de andere redacteuren mij dwars zat en dat Z. wel laf genoeg zou zijn om 't mij niet in zijn blad te laten doen, tenzij gedwongen door den rechter en dan in kleine letter in 't 6e blad tusschen de mutaties. De man heeft dit alles allervriendelijkst geslikt, en tot dusver heb ik nog geen ‘wraak’ gezien in de *Java-Bode*, noch tegen mij noch tegen 't Archief. Verhoeven is uiterst geschikt, maar hij mag me dan ook bepaald, dus hij gunt me zoo'n uitbarsting - hoewel die man kwam voor 't Archief. Ik ben daarna dan ook archiefambtenaar geworden en heb hem op mijn beurt snoezig rondgeleid, en briefjes laten zien waarin ons uit Den Haag - denk je in, òns, uit *Holland*! - Oranjehandteekeningen gevraagd werden door de *Princevlag*, een vereeniging die zulke briefjes beeindigt ‘met Oranjegroeten’. Verhoeven lacht daarom èn is er trotsch op! Ik ben blij dat die Z. nu wschl. toch wel weet hoe ik over hem denk. Maar men staat hier machteloos tegen hem omdat inderdaad iedere andere krant bang voor hem is. Ritman heeft scheetsgewijs 's mans Atjeh-boek besproken, omdat hij bang was dat ik 't zou willen doen. Toen ik hem erover opbelde, had hij 't al *net* gedaan, en we hebben elkaar over en weer, en om verschillende redenen, door de telefoon op hoongelach vergast. Nu moet je weten dat ook deze Ritman mij eigenlijk heel graag mag, zooals ik uit allerlei vriendschapsattentietjes kan merken. Ik zou hier vrienden kùnnen hebben, als het indische leven maar iets minder rottig was. Maar, voor zoover het de blanken betreft, zijn ze allemaal in het gareel gaan loopen van de ‘toestanden’ hier; en heusch, het is me soms net of er voor niemand uitkomst bestaat die hier 10 jaar achtereen aan het ‘publieke leven’ deel zou nemen, of je hier alleen maar de keus hebt tusschen twee mogelijkheden: tusschen 40 en 50 verloopen te zijn of verloopbaand.

Een tijdje geleden las ik de brieven uit Batavia van Huet aan Potgieter (deel 2 en 3 van de 3 dln.); las jij ze ooit? Als Huet het over de politiek heeft, lult hij alle ‘conservatieven’ na; maar zijn opmerkingen over de samenleving zijn nu nog absoluut van kracht. Ik heb zelfs zoo'n gevoel dat het vroeger hier echter was, stommer, maar àls er behoefte was aan ‘wat beters’, dan ook grappiger, intenser. Tegenwoordig is Batavia een provinciestad die aan de kritiek toe is: iedereen haalt nu z'n neus op voor bv. het dansen van Darja (vindt men dàt nu mooi in Holland??) omdat iedereen in Berlijn, of Parijs, of ergens anders gedurende verloftijd, een andere beroemdheid genoten heeft. Men is meer ‘algemeen ontwikkeld’, méér ‘europeesch’, méér snobistisch, en in laatste instantie *even* klungelig en belust op schandaaltjes en provinciaal als toen Huet *Faust* zag opvoeren in de Schouwburg hier. De krontjongtroepen van vroeger zijn vervangen door echte *bands* (jazz-bands!) - het is er geen haar beter op geworden, behalve voor de indo-snobs. Maar... Batavia is een stad, - al vroeg Jan me na de briefkaart v/h Landsarchief of 't hier zoo landelijk was. Hij dacht dat Batavia toch wel een stad was als Antwerpen. Goeie God, het is 5× Antwerpen, en 10× zoo gevarieerd. Dat komt door de chineesche wijken en door de Javanen die er ook nog zijn. Als er één ding is, dat *inderdaad* vooruit is gegaan, dan de situatie van den ‘inheemsche’, en de politiek. Niet dat ze politiek vooruitgaan, want Jan Lubbes is slim genoeg om ze net zooveel ruimte te geven als dienstig wordt geacht; maar *door* al het gelul en gepolitieker en het onderwijs *is* er een soort betere inheemsche stand, zelfs een ‘intellectueelen’-stand, al blijft het een verdomd lastig ding om met deze intellectueelen te praten, - want, hoe sympathiek ook soms, er is er nauwelijks één bij wien je je illuzies hoeft te maken, zoodra het politieke terrein verlaten wordt (en de Islam of zoo), zoodra je werkelijk tot een gratis wisselen van intellectueeligheden komt, moet alles van één kant komen, en dat is de onze.

En... Zentgraaff, oud-sergeant, revolverjournalist, blijft ‘baas’ over de bataviasche samenleving, voor zoover die niet in côterietjes verdeeld wordt, want dan kijkt men natuurlijk alleen nog maar naar de hoogste rang en/of het hoogste tractement. Zelfs Binnerts, die toch zéér studentikoos geschikt is, heeft zijn vlekje op dat gebied, dwz. verdient niet *geheel* straffeloos 1000 gulden 's maands. Hij vertelde me op een keer dat hij dacht dat al mijn sympathie voor de inlanders en zulke dingen zuiver uit mijn situatie voortsproten van ƒ 150 's maands. Ik heb deze eerlijkheid erg geapprecieerd, hoewel ik hem in zijn smoel uitgelachen heb, natuurlijk.

Maar... er *is* geen uitweg, in de koloniale samenleving. Of *voor* het hollandsch gezag of er *tegen*. Anders klungel je mee in de vele fop-vereeniginkjes, waarvan het Indo-Europeesch Verbond no. 1 was, en de Vaderlandsche Club no. 2 (toen ze zagen, toen een *deel* van het stel inzag dat ze in no. 1 gefopt werden) en de N.S.B. is, in de indische samenleving beschouwd niets anders dan een 3e vorm; - en nu voelen ze zich daar ook al gefopt! Van werkelijk verband met de N.S.B. in Holland, weet op de 10 leden 1 vaag iets af; de 9 anderen zijn malcontenten die al sinds 100 jaar beurt om beurt roepen om een nieuwe Coen of een nieuwe Daendels. - Heb ik je overigens verteld dat we met Sammetje Koperberg (soort agent double, zegt men) gegeten hebben met Thamrin, slimste indonesische Volksraadsman en Kersten, vriend van Van Duinkerken, katholieke Volksraadsredenaar en even bol en diens vrouw die om de 20 minuten zei: ‘Ik blief die visch niet met zulke rare sausjes van gember en zoo, ik blief alleen maar botersaus’. Het was *oervervelend* en *prollig* wat de ‘scherts’ betreft. Maar zet ze op de politiek!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, [16 maart 1938]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Batavia, 15 Maart 's avonds.
(Op de bonnefooi nog gebust.)
(Neèn, dit is mislukt!)

Beste Menno,

Nauwelijks waren mijn 2 brieven de deur uit - je zult ze wel tegelijk ontvangen, gegeven het vertrek van de luchtmail - of er kwam nog een brief van je, ook over dit onderwerp. Allereerst: het beleid van Jan. Ik neem *grif* aan, dat Jan *Gr.Ned.* uitnemend leidt en wensch hem *alle* succes toe. De schuld ligt wschl. aan mij: het heele geschipper van voorzichtigheid en geen plaats genoeg enz. ligt mij niet meer. Sterker, en zooals ik je schreef: *mijn plezier is eraf*. Laat ons dus afspreken dat we elkaar verder niets meer aandoen op dit gebied. Mocht ik toevallig een stuk hebben van ± 8 blzn, dat mij geschikt lijkt voor *Gr.Ned.*, dan zál ik niet rancuneus doen en dat graag sturen naar Jan. Maar verder schrap ik dit tijdschrift van de lijst van

‘middelen’ die ik in mijn publicistenleven heb. De zuiverste manier, ook t.o.v. de vriendschap.

Als Jan mij nu gezegd had dat *De M.v.L.* hem zoo de pest aan Mult. deed krijgen. Maar neen, want dan had hij mij min of meer gelijk gegeven (ik schreef hem dat hij eig. niet voor M. voelde). Dùs zegt hij dat het *mijn* schuld is, dat het komt omdat *ik* zoo'n rotboek over M. geschreven heb. Enfin, dat briefje las je nu zelf. Achteraf heb ik er plezier om. En eigenlijk begin ik te gelooven dat het idiotie van mij is om op dit gebied iets van Jan te verwachten, want hij hoùdt niet echt van hersenwerk. (Ik ben ervan overtuigd dat hij bv. 50% op gezag aanneemt dat je essays zoo goed zijn, en dat hij hier en daar ook wel een paar blzn, als goed geschreven bewondert, maar *houdt* hij ervan? - als je alles goed bekijkt, voelt hij misschien meer voor *Hampton Court*, waar hij mij eens met geestdrift over interpelleerde terwijl ik in mijn herinnering vergeefs zoek naar iets dergelijks over een essay van je. En nu vergt *De M.v.L.* wel ànder hersenwerk, maar hij ‘mot’ dat evenmin). Welk boek had Mult. wèl nader bij Jan gebracht? Een boek waarin, meer autoritair en in grootere trekken naverteld, M. 100% als sympathiek werd voorgediend. Mijn ‘erudietenwerk’ geeft den lezer alle kansen zich een eigen idee over M. te vormen, tegen mijn commentaren in. Nu, en die kansen zijn bij Jan dan verkeerd uitgevallen. Anders gezegd: ik maak M. antipathiek voor mijn vriend Jan Greshoff, terwijl Dr. Noordenbos en Johan Koning roepen van dat ik hem meer dan ieder ander sympathiek weet te maken! Qu'y faire?

Erich Wichman lijkt op M., maar als een verregende dakgootkat op een tijger. Daarom dat ik E.W verfoei, in de mate waarin hij op M. lijkt - of probeert erop te lijken. Jan heeft dingen met M. gemeen, die jij zelf opsomt, en de lyriek óók, al uitte die lyriek zich bij M. alleen in het proza en al is de verzenmaker bij hem (vrijwel) zoek. Maar wat die verkooperij van portretten betreft, begrijp ik je niet. Verkoopt ook Jan zijn portret? In een ‘serie auteurs in briefkaarten’ of zoo? Bij M. kan je hier den tijd niet buiten laten. Groote auteurs verkochten toentertijd hun portret, - in Parijs kon je Renan, Leconte de Lisle, Hugo enz. krijgen in groot formaat, foto's van Nadar en zoo, - dus: toen was de beteekenis ervan toch anders. Vooral waar 't bij M. nog gecompliceerd werd door een fatsoenlijke manier van aan geld komen, ‘bedelen’ als 't zoo heeten moet.

Ik meen in mijn brochure *tot het uiterste* duidélijk gemaakt te hebben waarom M. en Holland twee zullen blijven. Zorg er ècht voor dat Jan 't niet leest! Want tegelijk is dit een - ik hoop geslaagde poging - om èn M. èn mezelf flink antipathiek te maken bij Jan Lubbes en Co. Zóó moet het zijn, terwille van... de waarheid. Of de hygiëne; of wat anders. - Met dat al, ik was ongelooflijk opgelucht, toen ik eindelijk deze nieuwe Multatuli-steen van me afgewenteld had! Het ms. is nu naar Q.; moge hij mijn condities aannemen! Doet hij dat *niet*, ja, dan moet ik hem vragen het ms. zoo lang naar jou te sturen, als zijnde de eenige haven die ik ervoor weet, in Holland, en moeten we probeeren een ander uitgever ervoor te vinden. Indië is tenslotte *niet* goed ervoor, gegeven de uitzonderlijke lafheid hier om dingen te drukken die door de regeering ‘verkeerd opgenomen’ zouden kunnen worden, of door Zentgraaff! (Deze man heeft een week geleden zoowat een boek over *Atjeh* gepubliceerd in 5000 exx.; gister was de oplaag uitverkocht! Een nieuwe, van 10.000, wordt nu aangekondigd. En dat vrijwel heelemaal in Indië alleen!) - Nog wat: men kan hier, vóór men het weet, een ‘bevolkingsgroep’ beleedigd hebben, en die van Lubbes is hier groot, angstig groot.

Boeh! het is op het oogenblik een hitte in Batavia, waar je geen idee van hebt. Al wat we tot op dusver gehad hebben, van December tot nu, was er zalig bij. Nu begint het pas! Wij slapen allerberoerdst en drinken den godganschen dag! Zoonet heb ik dezen brief onderbroken om me te laten pidjitten door een oude nèh, en Bep geniet daar ook zeer van. Met ons beiden worden we geknepen en geaaid voor ƒ 1. Dàt kennen jullie ook niet, en ook niet het genot van zuurzakmoes, een vlaatje zoo frisch en zalig, dat het (na in de ijskast te zijn gezet) alle ambrosia's tot modder maakt. Er

is geen europeesche vrucht die ook maar bij benadering met deze zuurzak - geen elitenaam! - wedijveren kan.

De elite, ja; die komt nu ook nog. Als ik je brief lees, ben ik 't natuurlijk heelemaal met je eens. Maar dat komt, je doet 't dan voorkomen dat ik, om aan een elite te gelooven, niet voor gewone verstanden zou mogen schrijven, en vooral niet in begrijpelijke of gewone taal, maar meer à la Reinier van Genderen Stort. Als die heer voor jou *de* man is die aan elites gelooft, neen, dan ben ik het niet. Maar ik ben ook niet Hamburger-Herman, zooals jij zelf toegeeft. Wat ben ik dan? En wat zijn de lieden die zijn zooals ik, dan ook? - Hier zal je wel een mooi antwoord op weten; en hoe dan ook, het puzzelt mij zelf dat ik het met je *heele boek* eens kan zijn, behalve *op dit punt*. Hoewel ik dus niet zie waarom of waar, wordt mij uit dit verschijnsel duidelijk dat ik je, zoodra ik op dit punt kom, je met geborneerdheid lees. Dat kan natuurlijk heel goed. Wij praten dus langs elkaar heen, dat is de eerste conclusie die ik hieruit, en uit andere ‘verschijnselen’ trek, maar hoe precies, daarin moet ik maar berusten dat dàt me niet duidelijk zal worden; en per correspondentie lukt het zeker niet. Dus òf tot een gesprek - maar we hàdden er al gesprekken over! - òf tot een volgend boek van je, dat mij dit duidelijk maakt. Zoowel in *Politicus* als in de *Christenen* ben ik op dit punt gestruikeld.

Het is jammer dat Luther er nog niet is. Morgen misschien?

Ik zal Jan eerstdaags een verhaal vertellen over de ‘kloek van het Archief’. Kondig het hem maar vast aan; anders broedt hij misschien dagen op dat laatste antwoord van me. Als ik een goede bui heb, kan dat verhaal wel aardig worden, maar het is vrij lang. Laat hij jou dien brief dan doorzenden; dààr is geen gevaar bij.

Dat geval van dien ‘Deen van Bep’ is geregeld. *Gr.Ned.* kan het plaatsen, mits onopvallend en met initialen eronder. Ook daarover schreef ik in mijn laatsten brief aan Jan.

Nu ga ik een bad nemen, het is 4 uur. 's Middags met zoo'n hitte als nu een douche nemen - vooral met zoo'n zachte *schuine* douche als we hier in huis hebben (allemaal achtergelaten door dien resident zonder kin maar met baard, die hier geboeleerd heeft met een dikke dame, tot zijn vrouw hem naar Europa ontbood!) - is ook iets van den hemel vinden die je alleen vindt als je eerst door de hel bent gegaan. Het is zooiets heerlijks, dat de adem je uit het lijf wordt gezogen, en dat je, geloof ik, bezwijmen zou van de heerlijkheid, als je bleef staan.

Volgende keer jij wat over Den Haag. In godsnaam geen literaire akkefietjes meer behandelen, en geen woord ook meer over ‘Mul’ tot òf het boek onder je oogen komt, òf het tòch door Q. geweigerde ms. Daarom dit nog als laatste opmerking: ik denk ook wel dat ik weleens ruzie met hem zou hebben gekregen, maar niet ‘echt’. Uit zijn verhouding tot Sikko Roorda van Eysinga (*lees* dien bundel, al was 't ter bestudeering naast Potgieter-Huet of Marx-Engels of een dergelijk duo) blijkt dat hij héél best zich het eerst verzoenen kon. Sikko heeft hem soms goed uitgekafferd. Après tout: hij was niet lastiger dan Slauerhoff, en had er heel wat hartelijkers en boeienders (als prater) en charmanters tegenover te stellen. Denk aan al de vrienden die zich tot het laatste toe *niet* met hem hebben gebrouilleerd, en die toch niet allemaal slaven waren: Vosmaer, Funke, Roorda v.E., Zürcher enz. En met Van Lennep èn met Huet was *hij* de sympathiekste van de twee, zooals ik in mijn ‘brochure’ meen bewezen te hebben (met vreeselijke schoolmeesterij en erudieterigheid!) Zijn ‘figuur’ staat ook niet los van ‘Dek’. - Tot slot dit: ik *heb* elitepretenties, en jij *mag* ze kul vinden. Ik heb de pretentie dat jij, Henny, Jan, ik, Malraux, Chiaro enz. een elite *zijn*, - en hier in Indië, in 't aangezicht van de Zentgraven, de planters en 90% van de ambtenaren die ik zag en zie, krijg je dat gevoel er nog minder uit dan in Holland in 't aangezicht van de Hamburgers de (Jode) Mannen, en de Dekkers zonder Douwes ervoor. D.D. hier is een politicus, maar... een elitemensch.

Misschien de eenige die ik in Indië zoo noemen zou, ‘objectief’ gezien. Subjectief zou ik ook Adé Tissing erbij rekenen en zekeren controleur B.B. Abraham Jansen (dit is *niet* de Jansen die ik mijn Van Crevel noemde). Maar soedah, soedah, soedah! - Een hand van je

E.

P.S. Als je den brief v. Jan met het standje over *De M.v.L.* nog niet verscheurd hebt, stuur mij die dan terug. Het is toch eigenlijk te leuk om weg te doen.

16 Maart.

B.M.

Doordat de djongos gisteravond uit bleek te zijn, is deze brief niet kunnen gaan. Jan heb ik nu geschreven, een ellenlange farce van kantoor uit. Vanmiddag bracht de post ook mij het pak gedichten van Slauerhoff. Er is veel eersterangswerk bij, hoopen curiosa, ook wel prullen die weg moeten, althans kunnen, zonder schade, integendeel. Maar als alles gedrukt wordt, dan ook alles. Dus ook dat fraaie sonnet tegen mij, dat hij altijd delicaat of laf genoeg was om weg te houden, dat ik nu dus voor 't eerst zie en dat me verplaatste in het moment toen ik bij jou dien volmaakten prollenbrief las, waarop ik hem toen vaarwel heb gezegd. Nu krijg je de primeur van het tegensonnet dat ik niet anders kòn dan vervaardigen, en dat ik aan zijn schim opdraag en dat ik aan zijn asch of zijn gebeente zou willen voorlezen, gesteld dat ik erbij kon. Dit is dus een vriend, aan wien je alles verteld hebt en die je alles (al is 't op zijn halfware manier) vertelde; op 't moment dat hij kwaad is, weet hij niets meer van je dan hoelang je op de W.C. zat! Wat weet hij van de bleekheid van mijn billen? die niet breed zijn, zooals 't trijp van Murat niet rood is en geen trijp: ik liet ze hem nooit zien, noch in vriendschap noch in strijd! Ik vind dit sonnet weer 100% *patserig*, en zie al het vee dat het ‘gebruiken’ kan. En 't is ook heelemaal van denzelfden conquistador, die zich nooit wou laten interviewen, tot hij over *Forum* klikken moest.

Ik stuur een afschrift van dit sonnet aan de HH. van de Slauerhoff-commissie en, altijd voor de *volledigheid*, ik ben vóór plaatsing van dit en de andere schimpsonnetten. Ik doe er ook nog een limerick bij tegen Arthur v.S., dat ik vroeger wist weg te houden. Compleet of niet; en voor de compleetheid moet deze kant van S. ook maar vertoond worden, wat beter is dan om die viezigheid mysterieus te houden, alsof 't vreeselijke wapens waren. Het stuit mij ook tegen de borst dat de Commissie wèl Schotman en Boeken zou laten uitmoeren en mij niet. - Mijn antwoord wordt dan wel gedrukt na *mijn* dood; ik zal 't erbij zeggen. -

Hoewel ook jij physiek niet smettloos was,
't Valt me niet mee dit soort repliek te vinden.
N'est pas rasprol qui veut. En iets van ras
verhulde mij de stoelgang van mijn vrinden.

Een scheepsdokter tot zeeheld op te winden,
Kwam in *mijn* zelfbehagen nooit van pas.
'k Loog minder, grazend minder pampagras.
En dat gaat saam: we moesten 't ondervinden.

We waren dik en dun in vriendschap ook, en
't Dikst op papier deed jij: steeds frisch ontloken
Conquistador, Chinees en Renegaat.

Je prollenwrok heeft aan dit beeld ontbroken

Tot nu, ontlokt door mij. Laat dankbaar spoken
Je dùnste kant van papieren piraat!

Dit gaat als hors d'oeuvre. Nogmaals je
E.

Die haat van Slau opeens tegen Parijs, is kift tegen Malraux. Dàt ontgaat den knapsten lezer.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, 20 maart 1938

aant.

aant.

Batavia, 20 Maart 1938.

Beste Menno,

Na mijn overvloedige correspondentie van de laatste dagen en gegeven de hitte die 'ondragelijk' is vandaag, alleen maar deze briefkaart om je te danken voor *Luther*, die kwam en bereids gelezen werd. Er staan aardige dingen in, maar het geheel lijkt mij niet van je beste. Dwz. niet zoo apart: ik geloof dat het opstel dat je schreef in samenwerking (contrawerking) met van Duinkerken en dit en nog wat andere vereenigd zouden moeten worden tot een grooter verband, en dat dan het een het ander beter zou doen uitkomen. Misschien kan je *Mult. en D.D.* er dan ook in doen - als je ook aan dat essay een paar consideraties vanuit den christelijken gezichtshoek toevoegt (gemakkelijk genoeg, bij dat onderwerp).

Ik zend je als kleine tegenbeleefdheid een chineesch boekje, in een chineeschen tempel hier gekocht dien ik op 'n dag met Verhoeven bezocht, in hetzelfde straatje waar de opiumkitten v. Batavia zijn. Er komen prachtige martelvoorstellingen in voor, misschien kan je 't nog eens gebruiken voor een halve blzij.

Nu iets belangrijks in het praktische. De post van Garoet waarschuwt mij zoo half en half dat je artikelen van *Het Vaderland* mij weleens niet meer zouden kunnen bereiken, als ik mijn adresverandering niet opgeef aan jullie ook. Wil je de administratie dus zeggen dat ze voortaan alles naar *Molenvliet West 9a, Batavia* sturen? Als wij per 1 Juli van hier weggaan, geef ik wel tijdig een nieuw adres op. Maar Garoet is al 3 ½ maand oud!

Dat is alles voor vandaag. Ik moet nog voor de krant pennen (op dezen vrijen dag, mijn éénen Zondag) over Nijhoff en Engelman, Van Wessem en Jan's *Rebuten*. Alles tegelijk.

Hartelijk steeds je
E.

Dat boekske van *Luther* is alleraardigst uitgegeven.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan

Menno ter Braak

Batavia, [21 maart 1938]

aant.

aant.

Batavia, 21 Maart.

B.M.

Ingesloten een antwoord van Q. Ik schrijf aan dien *aarts*ouwehoer om prijsopgaaf. Wil jij ondertusschen *probeeren* een anderen uitgever te vinden, die 't boekje drukt? Misschien is 't 1e deel (± 80 blzn). iets voor een dubbelnr. van de *V.Bl.* inderdaad. In dat geval zal ik Q. vragen het ms. naar Van Wessem te zenden. Maar ik vermoed dat Vic tegen zal zijn, en ik heb me in mijn kop gezet dat dit boek uit *moet*.

Als Q. weer antwoord geeft, zal ik zien wat mij te doen staat. Liever geef ik tòch bij hem uit, maar tegelijk zou ik verdomd graag van dezen jeremieerenden smaroggel af. Dat ik bij hem blijf heeft één reden: dat ik jou niet graag opscheep met het karweitje van een nieuwen uitgever voor me te vinden. Maar als ik in Holland was zocht ik dien uitgever zelf.

Hij liegt als hij zegt dat *De M.v. Lebak* zoo slecht gaat, en zijn ƒ800. te weinig van November moeten *nu* al belangrijk zijn aangevuld. [In Nov. was 't boek nog niet eens in Indië en sindsdien is het hier zéér goed gegaan. Hij volgt dus een zekere ‘tactiek’ als hij nu nog over November jeremieert.] Maar het is me te machtig, zoo langzamerhand, om met hem te strijden. Laat hij Den Doolaard uitgeven; - bovendien, ik schrijf hem nu het volgende: dat als hij al dit gesaboteer en deze pessimistische voorstellerij beoefent om mij zooveel mogelijk te ontmoedigen, dat hij dan beter doet mij compleet te laten schieten. Laat hij jou dan èn de Van Harens èn het ms. van Multatuli zenden, mits ik dan ook van het contract met hem af ben. Hij hangt mij hevig den keel uit en ik begin te gelooven dat het beter is niet uit te geven, dan te werken met zóó'n uitgever.

Ik wacht nu op zijn antwoord. Stuurt hij mij de berekening, dan zal ik verder met hem praten. Mocht hij jou echter die 2 mss, sturen, dan moet ik met jou beraadslagen. Het is een pest voor mij dat ik van hieruit zoo weinig doen kan, maar als ik jou op deze manier te veel last bezorg, leg dan die mss. weg tot ik (eind van dit jaar misschien) zelf in Holland terug ben. Hoewel - dat Multatuli-ms - *moet nù* uit, anders is ook Saks den weg van Robbers uitgegaan!

Later beter. Hartelijk steeds je

E.

P.S. - Ik zit erover te denken of ik dit boekje niet naar *De Ploeg* kan sturen, die laatst D.D. hier om teksten vroeg. Maar mijn meeningsverschil met Saks en met mevr. Romein zal dààr wel niet goed opgenomen worden! Wat zijn die lieden? Socialist? communist? Is *Servire* iets voor mij? - Het stuit mij tegen de borst mij bij dergelijke partij-uitgevers min of meer te moeten ‘aansluiten’, maar zie jij iets anders? Ik wil best zelf schrijven.

En godbeter't! al deze moeite voor een boekje van 6 vel, dat een schrijver van mijn reputatie in Frankrijk grif bij wien hij maar wou uitgegeven zou krijgen. Hier maakt mijn ‘lijfuitgever’ capsies, terwijl ik zoo ver ga als ik maar kan, en roept met woorden van Luther dat ik hem *dit jaar nog* betalen moet! Het is toch dun, en is dit nu *mijn* schuld?

Als Jan een andere vent was, zou hij in *Gr.Ned.* een Multatuli-nr. uitgeven van dit 1e deel + het 2e (de nieuwe documenten) tesamen; die nieuwe documenten alleen al zouden die uitgave rechtvaardigen; en het nr. zou hier in Indië als los

nummer voortreffelijk worden verkocht. Hij zou er niet 1 abonné aan verliezen, dat maakt niemand me wijs. Het heele gedonder zou van de baan zijn; *Gr. Ned.* zou met dit nr. voor multatulianen (die er nog zijn!) een onvergetelijk nr. hebben gegeven, en het karakter van deze publicatie - die als tijdschriftnr. en niet als apart boek bedoeld was - zou het al te nadrukkelijke dat het nu krijgt hebben opgeheven, enz. enz. Neen! zooiets zou hem prachtig hebben geleken voor Gezelle, of Van de Woestijne, of Van Deyssel misschien (om te zwijgen van Elsschot), *niet* voor Multatuli + Du Perron.

Stuur hem dit *niet* door; verveel en plaag hem met niets; ik schrijf het jou als ontboezeming, nu ik het gedonder voorzie dat ik door deze publikatie krijgen ga, maar ik blijf erbij: ik heb afgedaan met te rekenen op *G.N.* Zoek alsjeblieft niet in deze ontboezeming een streven om toch nog in dat tijdschrift terecht te komen. Liever betaal ik, als het moet, de heele oplage zelf. - Ik zal *De Ploeg* toch nog even 'polsen'; je kan niet weten, misschien willen die heeren graag. Gelijk hiermee vraag ik het adres aan D.D.

Begrijp me goed voor je me 'veroordeelt': ik dacht, door Q. tegemoet te komen met dat voorstel tot aanvullen over 2 jaar, alles ten beste geregeld te hebben, en Jan, jou, mijzelf van alle gedonder afgeholpen te hebben daarmee. En nu dit antwoord! Begrijp je dat ik walg?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 22 maart 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 22 Maart, '38

Beste Eddy

Sedert ik je voor het laatst schreef, hebben de gebeurtenissen in Oostenrijk mijn opvattingen over de aanbevelenswaardigheid van je terugkomen naar Holland belangrijk gewijzigd. Ik zelf ben vooreerst een week lang zoo ellendig geweest door die nieuwe etappe van naziheroïsme, Jodenmoord en wat dies meer zij, dat ik er eergisteren 'down' bij ging; mijn zenuwen verdroegen het niet langer, en zoo zit ik nu voor een week thuis, een beetje slapend en suffend, trachtend weer eenige belangstelling te krijgen in mijn werk. Maar naar aanleiding daarvan: ik geloof, dat je *nu* voorloopig, met Bep en Alain, nergens beter kunt zitten dan in Indië. De atmosfeer van permanente chantage en ev. oorlog, die nu wel niet meer zal verdwijnen, heeft *mij* zelfs op het idee gebracht naar een ander werelddeel te verhuizen, zoodra er een kans zou zijn (Amerika, Zuidafrika). Je hebt er geen idee van, hoe verpest de lucht hier is door die gelukte blufmanifestatie van held Hitler; voortaan zullen die kerels heelemaal ondraaglijk zijn, tot de dag der wrake over dat land komt. Wees dus blij, dat je er momenteel ver vandaan leeft en een baantje hebt; wacht betere tijden af om terug te komen, heusch. Het verpolitiekte leven is op den duur ondraaglijk, en het afschuwelijke is, dat wij er niet buiten kunnen blijven. - Maar schwamm drüber, en verder over onze eigen zaken, die mij belachelijk en

futiel lijken naast al dat daverende gemarcheer; en toch moeten zij de eenige zijn, die ons voortaan nog een argument om te leven aan de hand doen. Zoo heb ik je stukje ‘ontrobberst’, d.w.z. Robbers niet geschrapt, maar een beetje minder als polemist laten optreden; daartegen ging eigenlijk mijn gevoelsbezwaar. Ik denk, dat er in den nieuwen vorm niet veel van de strekking verloren is gegaan.

Je beide brieven over je verhouding tot Jan en *Groot-Nederland* (waarbij ingesloten de beide brieven van Jan zelf) hebben mij zeker een anderen kijk gegeven op dit heele geval. Ik geloof, dat er veel waars is in je beschouwing; er *is* bezig een zekere verwijdering (voornamelijk ‘litterair’) te komen tusschen jou en Jan, wat in de eerste plaats al blijkt uit zijn oordeel over *De Man van Lebak*. (Hij schreef daar nu een stuk over in het *Holl. Weekbl.*, dat ik hier en daar bijna bot vind als een stuk van Herman de Man). Vast en zeker is daaraan ook schuld de onmogelijkheid om brieven mondeling te verifieeren, maar de oorzaak ligt m.i. toch ergens anders. Misschien ook wel in *Groot-Nederland*, dat Jan tot iederen prijs wil behouden, en waarmee hij zich, als tijdschriftredacteur, misschien meer vereenzelvigt, dan hij zelf weet. Goddank ben ik voor dat dilemma gespaard gebleven, na den ‘val’ van *Forum*; nooit meer tijdschriftredacteur! Want hoe je het ook draait, het dilemma *blijft* bestaan voor iemand, die zich nu eenmaal voorgenomen heeft zijn tijdschrift op de been te houden. - Blijft het onweerlegbaar feit, dat Jan veel meer interesse toont voor Henny Marsman en Vestdijk, dan voor jouw werk; het mijne kan buiten beschouwing blijven, want ik heb hem niet veel gestuurd; grootere dingen als *Multatuli* en *Luther* zijn in afzonderlijke *V.B*l.-cahiers verschenen. Eigenlijk passen jullie temperamenten al heel slecht op elkaar, zoo objectief bekeken; wanneer ik wederzijdsche brieven van jullie aan elkaar lees, voel ik altijd precies, waar de bron voor nieuwe conflicten ligt; Jan overdrijft, simplificeert, jij doet het tegendeel, maar prikkelt hem weer door andere dingen. Ik voor mij ben op dit oogenblik allerminst in de stemming om precies mijn positie tusschen jullie te bepalen, zoozeer drukt mij de heele politieke situatie en het vervuilen van alle levensgebieden dòòr die vervloekte politiek; ik voel haast de karakterlooze neiging om jullie beiden gelijk te geven, omdat ik jullie beide zoo ontzaglijk sympathiek vind naast de Goerings en consorten, en de verschillen te weinig tel, nu de overeenkomsten al het andere in de schaduw stellen. Maar misschien voel je dit in Indië niet zoo. De hemel geve trouwens, dat er weer een tijd komt, waarin ik *niet* zoo welwillend en verzoenend denk. Maar om het ware pleizier in de nuance, in de onderscheiding, in het schrijven te hebben, is een zekere mate van *onbezorgdheid* onmisbaar; een zekere veiligheid van de toekomst op de korte baan is, dat blijkt mij steeds meer, een noodzakelijkheid voor ‘cultuurarbeid’; in de sfeer van ultimatums en andere chantage, van bombardementen op Barcelona, is het eenige wat overblijft: gejaagdheid, met als recept: koffie Hag, en wat pleizier in de weinige dingen, die het leven van alledag nog oplevert.

Bep vraagt mij om over Ant te schrijven. Nu, ik ben te beroerd om *goed* te schrijven, maar dit kan ik wel zeggen: zonder haar was ik momenteel niet in staat het hoofd boven water te houden. Zij heeft meer gewone vitaliteit dan ik, en minder behoefte aan cultuur, maar zij begrijpt precies, hoe voor mij die twee dingen in elkaar grijpen. Meer heb ik niet noodig; ik heb zelden zoozeer het gevoel gehad als in deze dagen van volkomen lusteloosheid en onverschilligheid tegenover mijn werk, dat ik *gelukkig getrouwd ben*, en dat ook daarin een stuk ‘einmalige’ cultuur steekt, dat met abstracte recepten over ‘het’ huwelijk en ‘de’ liefde spot. Ja, zelfs de uitdrukking ‘gelukkig getrouwd’ is al paskwillig, want die term legt precies de nadruk op wat weer algemeen en dus onpersoonlijk-secundair is: het geluk en het trouwen. Primair is, dat wij ons de heele onderneming leven moeilijk meer zonder deze ‘eenheid’ zouden kunnen voorstellen, ik misschien minder nog dan Ant, die in wezen veel fatalistischer is dan ik. Ik ontdek steeds meer beschamende dingen in mezelf, zoo b.v. de begeerte om nog lang te leven, en (contra Nietzsche, althans in *politieken* zin) *on*gevaarlijk te leven. Neem voor ditmaal dit geklets in de ruimte, met enkele

lichtpunten hoop ik, zoo het punt Ant, want dat moet dunkt mij ook via dezen stijl nog iets lichtends hebben, voor lief. Spoedig beter. Hartelijke groeten onder ons vieren, en een hand met extra kracht
van je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, [26 maart 1938]

aant.

aant.

aant.

aant.

Batavia, 26 Maart.

Beste Menno,

Allereerst 3 punten, die ik je al dagen lang wou meedeelen:

1. Veel dank voor 't uitstekende stuk van Stuiveling, dat met het jouwe ongetwijfeld het beste is over de Saks-en-du P.-combinatie geschreven.

2. Hierbij een paar snippers die Verhoeven me op kantoor boven liet zenden: uitknipsel en geleidebriefje, en die je laten zien hoe jij een rol speelt in onze kantoorgrapjestoon. Ik had ze al een paar dagen voor je klaar gelegd en sluit ze dus maar in, al vallen ze geheel buiten mijn stemming van het oogenblik. (Zooiets doet je zelf voelen, hoe vervalschend zoo'n correspondentie op afstand werken kan.)

3. Binnenkort komt de uitgever Nix uit Bandoeng hier, een brave Indo, om besprekingen met me te voeren over mijn Multatuli-brochure. Als hij nu maar *durft*, lukt dat wel. Ik zou 't verdomd prettig vinden, niet alleen tegenover Querido, maar ook omdat jij dan niet verder moeite hoeft te doen van zoeken naar een ander.

Eergisteren kwam hier een lang stuk van Henny over jou. Een lezing? Er staan goede stukken in naast nogal vlakke; het geheel is lang niet slecht maar ongelijk. Er zit een element in van ‘ik tegen hem’ dat mij in mijn tegenwoordigen staat niet zoo prettig aandoet, maar dat best verdedigbaar lijkt, want het geheel blijft door-en-door waardeerend. Ik voel mij weinig geïnspireerd er Henny over te schrijven, ook Jany schrijven lukt mij niet; Jan en jij zijn de eenigen met wie het contact nog echt lijkt, al is het soms allesbehalve prettig. En dit brengt me tot de rotzooi die ik gister weer te slikken kreeg, en waardoor ik nu werkelijk het eind van de briefwisseling met Jan voel als een bevrijding.

Gister dan kreeg ik weer een alleronaangenaamste brief in antwoord op mijn verdediging van *De M.v.Lebak* en de vorige uitkafferij. Natuurlijk zegt Jan dat hij met alle liefde schrijft, want geprikkeld is *hij* nooit. Die brief was al moeilijk te slikken voor me, maar met dien brief alleen had ik het misschien nog wel klaargespeeld. Maar als premie kreeg ik daarbij: een *artikel*, dat Jan misschien nog naïef genoeg is om aardig en hartelijk te vinden (hij héeft van die Belzengevoelens), maar dat mij ergerlijk en stom voorkomt, en waarin een mopje voorkomt, een ‘plastische preciseering’ zonder eenige noodzaak, voor de te Brussel wonende Jan Lubbes goddorie, over mijn gelijkenis met Pancha. Voor Jan was 't dus hoognoodig om zijn

botte bezwaren over mijn Mult.-boek te luchten, ook in 't openbaar, ook tegenover brusselsche Hollanders, - terwijl ik 't geen oogenblik van me heb kunnen verkrijgen om in 't *Bat.Nwsbl.* te vertellen wat ik van Vestdijk's *Greco* dacht. Ik zeg dit niet om voor beter dan Jan door te gaan, maar om je duidelijk te maken waaróm zoo'n artikel me verdomd grieft. Ik ben er nu ruim 24 uur misselijk van; vooral dat mopje herinnert me aan de prollenleukheid van Slauerhoff. Goeie God, als we nu tegenover Jan Lubbes, Jan Rap en Jan Stront *leuk* moeten worden over onze billen, buiken, tanden, bochels, adamsappels, kale koppen en x-beenen, dan is 't toch verdomd vèr met ons gekomen!

Verder ergert mij de blazerige domheid van Jan meer dan ik zeggen kan. *Juist* omdat het van een vriend komt. Het is niet dat ik geen kritiek verdraag, maar hij *weet* wat deze Multatuli-campagne voor mij beteekent, en dat hij lust voelt om dan nog in 't openbaar tegen me te getuigen (al is 't dan met allerlei praatjes over dat ik zoo'n beste vent ben) dat doet eigenlijk de deur dicht. Maar zijn journalisterige superieur-doen over mijn werk, die eenoogige verblindheid die toch kallen moet, al betreft het het werk van een vriend, waarvan die vriend hem bij herhaling geschreven heeft dat hij eraan hecht, maken me compleet tureluursch. Ik ben vandaag niet naar kantoor gegaan (wat me het 'loon' van een dag kost) om Jan te kunnen beantwoorden, want sinds gisteravond werd zijn heele houding tegenover mij me een obsessie, en ik zou me ook tusschen de Compagniespaperassen erover zijn blijven opvreten. Is Jan ziek, ben ik het? zijn wij 't allebei? Ik weet het niet, maar ik heb nu den heelen morgen besteed aan een antwoord, zooals een vriend dat nog verdient, vind ik: uitvoerig en voor mijn gevoel definitief. Ik heb hem een brief geschreven over zijn houding en een aparte weerlegging erbij gedaan van al zijn domme bezwaren. Je kunt me 100× voorhouden dat ik mijn tijd beter gebruiken kan, of dat dit toch hopeloos is, ik *weet* het, maar ik kan niet anders. Als ik dit niet deed, zou ik tegen hem moeten zeggen: 'Jan, verrèk!' - en dat zou volstrekt niet mijn werkelijke gevoelens tegenover hem weergeven, want ondanks alles houd ik mijn oude genegenheid voor hem.

Hoop heb ik natuurlijk niet, maar ik zou ziek geworden zijn als ik dit 'verkropt' had. Als Jàn het heeft over 'herhalen' en 'open deuren intrappen' verdient hij een pak op z'n broek; als *hij* die wijsheid tegen *mij* gaat luchten, of in 't openbaar *over* mij, moet hij toch wel voelen hoè belachelijk hij is? Enfin, hij heeft mij deze uitvoerige afsluiting van de rekening ontlokt; maar... ik sluit die nu ook af. Ik scheid er, wat Jan betreft, compleet mee uit. Kan ik verder nog iets voor hem doen, of is er iets zakelijks en concreets waar ik hem over moet berichten, dan sta ik met alle liefde voor hem klaar; maar Multatuli en *Gr. Nederland* hebben het laatste sprankeltje 'winst' gedoofd, dat deze correspondentie nog opleverde. Is 't uitsluitend of gedeeltelijk mijn schuld, of ben ik 'begonnen', ook goed. Het is zeker dat er bij Jan een soort wrok moet leven, wschl. toch ontstaan vóór of tijdens of na die Saks-historie, en door hemzelf misschien ongeweten. Of Hitler en Franco hebben dit ook op hun geweten; wie zal zeggen wat het *precies* is. Misschien ook neemt hij revanche over mijn kritiek op *zijn* werk (óók zonder 't te weten).

Hoe dan ook, ophouden met deze onzalige briefschrijverij lijkt mij zelf nu 't eenige om nog te redden wat er te redden valt. Ik ontmoet Jan liever over een jaar of eerder 'vrij' dan bevracht met de wrok van zóó'n voortgezette correspondentie. Bovendien, hij zelf en jij zeggen al lang zelf dat deze briefschrijverij niet deugt. Laat ons er dus mee ophouden. Wil Jan mij nog eens uitkafferen (zonder éénige kwaadheid of geïrriteerdheid altijd!) laat hij gerust zijn gang gaan. Deze brief, dien ik hem nu geschreven heb, zal hem wschl. nog meer de pest injagen dan zijn brief het mij deed, - maar ik heb mij vast voorgenomen dat dit *mijn* laatste zal zijn. Misschien zal ik het antwoord van Jan ook niet lezen dan over een tijdje.

Met jou blijf ik liever wèl correspondeeren, tenzij jij er tegenop ziet. Den laatsten tijd ging het niet slecht tusschen ons, en zelfs àls het slecht gaat tusschen ons, is

't toch nog anders dan tusschen Jan en mij. Het kan zijn dat dit jouw superioriteit is boven Jan en mij. - Maar mocht het *weer* mis dreigen te loopen, door mijn rotkarakter dan, laat ons dan afspreken dat *wij* er ook meteen mee uitscheiden.

Op 't oogenblik zijn onze plannen zoo:

Tot 1 Juli op 't Archief blijven; dat *zeker*. Met de volgende maand blijf ik ook Maandags weg, wat me ƒ24. 's maands kost op mijn kleine ƒ 150., maar het gaat anders niet. Verhoeven zelf heeft dit min of meer aangegeven; althans hij was direct ervoor te vinden. - Met 1 Juli *moeten* we verhuizen en dacht ik naar Mr. Cornelis te gaan, daar zoo mogelijk een paviljoen te huren in mijn eigen oude huis (‘Gedong Lami’!). In September bij Adé Tissing te logeeren en met hem naar de Zandbaai te gaan; *tenzij* wij nog naar Makasser reizen, waar Bram Jansen ons te logeeren vroeg, en wij van daar uit naar Europa terugreizen, (dat kàn tegenwoordig: met de Wilhelm Wilhelmsen lijn, noorsch). In dat geval zouden we in October of November van dit jaar al in Europa terug zijn. Gegeven dat het hier toch nooit het ware wordt, wil ik mij toch niet onttrekken aan de rotzooi die jullie wacht, als Europa werkelijk op springen staat. Maar gek - ik geloof daar niet erg meer aan; misschien is de vuiligheid *nu* op hoogtepunt. In ieder geval, ziedaar één mogelijkheid, al is plannen-maken in dezen tijd idioot.

Aan den anderen kant vraagt Verhoeven mij misschien met klem om tot 1 Januari 1939 bij hem te blijven. Dat zou ik dan moeilijk kunnen weigeren, waar hij zich *zoo* geschikt betoont. Maar dan komen we begin '39, als we er zelf nog iets aan doen kunnen. Tenzij... Tenzij er God weet wat voor een buitenkansje voor me openvalt, waar ik geen neen tegen ‘mag’ zeggen, zooals dat heet. Maar ik geloof daar niet aan. Daarvoor is iedereen, op ons terrein, hier in Indië te onverschillig of te onbekwaam. Voilà. Ik eindig met hevige koppijn. Steeds je

E.

P.S. - Ik las, nu kortgeleden, *De Grauwe Vogels*, dat mij, gek genoeg misschien, *De Rijke Man* doet apprecieeren, hoewel het mij veel meer geboeid heeft. Maar het is toch wel erg een duplicaat van *Een Holl. Drama*. Ik vraag mij af of ik het even goed zou hebben gevonden als ik 't *Een Holl. Drama* vond, als ik de *Vogels* eerder gelezen had. En of het *Holl. Dr.* mij dan minder geleken zou hebben, minder intens. Jammer, dat je zooiets nooit meer weten kan!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, [2 april 1938]

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Batavia, 31 Maart.

Beste Menno,

Ik ben geslaagd met Nix in Bandoeng. Doe dus geen moeite meer voor die Mult.-brochure. Ik kan je niet zeggen hoe prettig ik het vind je van deze last te kunnen vrijwaren; ik heb toch al altijd het gevoel dat ik voortdurend vraag en dat jij nooit tegenprestaties eischt. - Wat het ex. van mijn ms. betreft, ik vroeg Q. nu jou dat door te zenden; ik heb hier een duplikaat dat naar Nix gaat, dus dat andere ex. kan je behandelen zooals het je goeddunkt. Je kunt het zelfs lezen, als je er tijd of lust voor hebben mocht, en als je niet de voorkeur eraan geeft het in boekvorm voor 't eerst tot je te nemen.

Na mijn laatsten brief aan Jan had ik echt spijt. Hij méént het niet kwaad [ook als hij onbewust toch een soort wrok tegen me lucht], en hij is toch al zoo beroerd door allerlei - very much als jij zelf. Maar als ik brief en artikel weer zie, voel ik me weer ontlast; die standjesmakerige botheid ervan is en blijft me een gruwel. Ik heb ook 't gevoel of Jan allerlei theorieën van mezelf me in 't gezicht spoegt, grof gemalen, zoo grof als ze toch niet uit mij gekomen zijn. *Ik* heb nooit erop los geraasd dat alléén bekentenisliteratuur wat waard zou zijn (zooals Jan bij *La Doulou* van Daudet opeens), en ik heb nooit zoo superieur gedaan tegenover àlle eruditie als hij nu opeens zich veroorlooft om het plezier mij 'frik' te noemen. Maar als ik eraan denk hoe beroerd hij wschl. weer zal zijn als hij mijn brief ontvangt, vind ik hem toch ook weer veel te sympathiek daarvoor. Verre van mij dus om te verlangen dat je 'uitspraak' tusschen ons zult doen; - ik houd je ook vooral hiermee bezig omdat Jan en jij elkaar mijn brieven doorzenden en omdat Jan jou allicht van zijn kant de zaak uiteenzetten zal. Ik kan het best verdiend hebben, maar er *is* iets onaardigs in Jan's houding tegenover mij gekomen; en als mijn afzijdigheid verder t.o.v. *Gr.Ned.* en mijn ophouden met correspondeeren daarin verbetering kan brengen, dan doe ik graag afstand van die twee dingen, en blijf Jan verder zoo vriendschappelijk gezind als het maar kan. Dit laatste is heusch *geen* frase.

Ik zal hierin een kritiek sluiten die a.s. Zaterdag = overmorgen verschijnt en waaruit je zult gewaar worden dat ik mij 'nobel gewroken' heb in mijn bespreking van *Rebuten*. De slotzinnen van die bespreking (in 't bizonder die over 't schurftig paard) slaan op een gevleugeld woord tegen de democraten, nu een 14 dagen geleden gelucht door den flinken Zentgraaff. Misschien gaat de man hier nog op in, en dan weet ik niet eens waar ik hem antwoorden moet, gegeven de lafheid van Ritman en iedereen van de overige pers.

Wat je me van Europa zegt, is pijnlijk - ook al omdat het me ergert me hier te 'versteken', als jullie allen werkelijk gevaar loopen. [Dat had nog eenige zin toen ik dacht dat ik hier iets kon beginnen dat *zin zou hebben*. Maar dat is nu wel voorbij. De zin die het hier komen had, is nu: dat ik Indië terug heb gezien, maar dat is nu eig. wel genoeg gebeurd!] Is er niets *positiefs* tegen de nazisten in Holland te organiseeren, of *zijn* ze daar (d.w.z. *blijven* ze daar) zonder gevaar? Dat Duitschland en Oostenrijk één worden is tenslotte toch zóó erg niet. Ik begrijp overigens dat het vooral de verschijnselen zijn waarmee dit éénworden gepaard gaat, die jullie zoo kwellen. En ik weet uit mijn parijschen tijd nog hoè ellendig dit soort kwelling kan zijn! Holland *is* toch maar weer sympathiek, als je ziet hoe de N.S.B. het daar heeft afgelegd, onlangs. Maar nu, verder? Als de N.S.B. het bij jullie wint, is 't hier ook alles even treurig, daar kan je van op aan.

Maar anders - zou je niet *hier* willen komen? Voel je niet voor de faculteit die in 1939 hier komt? Dr. Brugmans (zoon van jouw 'leeraar') gaat binnenkort naar Europa terug in verband met de krachten die daarvoor hier gehaald moeten worden. Kan ik soms moeite voor je doen bij hem? - voel je voor een hoogleeraarszetel in geschiedenis of literatuur? Ga vooral *niet* naar Z. Afrika: die lieden moeten om 't te besterven zijn, als je ertusschen gaat leven; ruig en kinderachtig; - en verder is 't ook daar al vol nationaal gedoe, hoor ik. Misschien is Amerika après tout het beste, maar onder welke voorwaarden zou een hollandsch intellectueel daar zijn brood kunnen verdienen? Mocht Indië je lokken, dan willen wij best hier nog wat langer

blijven om je gezelschap te houden en als we 't ondanks ons samen zijn hier toch beroerd vinden, kunnen we samen misschien nog naar Amerika, of Australië of Z. Afrika. Denk er eens over na.

Ik las Henny's *Proza*, voor die bestelde 8 blzn. in *Gr.Ned.* Ik kan je niet zeggen, hoe weldadig het mij aandeed. Jij lacht om de sfeer van *Angèle Degroux*, maar hier in Batavia gelezen is die gewoon verrukkelijk; je gaat denken: 'waar leven de menschen toch die zooiets schrijven, ongeveer zoo dus, voelen konden?' tusschen de praktische prollen van deze samenleving.

Eén van de twee, als ik werkelijk langer dan een jaar maximum nog, hier moet leven: òf ik schrijf, desnoods in de *Indonesische Commentaren* van den heer Ratu Langi, die een Menadonees is die wegens verduistering van Volksraadsgelden onlangs in de gevangenis heeft gezeten, en dan ben ik *inderdaad* compleet 'er uit', òf ik ga me doodstil in een hoekje verstoppen en spreek met niemand meer, alsof ik zelf zooiets in mijn strafregister had. Ik kan 't me niet anders voorstellen.

Misschien zou alles totaal anders worden als jij inderdaad hier kwam. Dan bleef ik langer en samen zouden we misschien iets kunnen verzetten. Het ontbreekt je niet aan bewonderaars hier, denk daaraan. Jij hebt minder een polemistenreputatie dan ik; je baan bij 't *Vaderland* strekt ook tot aanbeveling; als je dan bovendien nog hoogleeraar werd hier... 'Maar, zal je zeggen, waar blijft dan de tijd die *ik* noodig heb?' Ja, dat weet ik dan ook niet.

Wat je zegt van mijn verhouding tot Jan bevat veel juists. Maar ik hèb voor mijn gevoel geen ruzie met hem, allerminst. Ik ben alleen uitgescheden met een correspondentie die *niets* prettigs meer had; en eig. al sinds Tjitjoeroeg. Ik blijf Jan in m'n hart dragen, ik spreek vaak over hem in de warmste en loffelijkste bewoordingen, ik wil alleen maar niet meer briefwisselen met hem. Want bij zijn stomme artikel was ook nog een stomme brief. Wat mijn niet 'uitkafferen' van Vestdijk betrof: dat is 50% vriendschap, maar 50% onwil om iemand voor 't vee te gooien wiens *waarde* (als schrijver) voor mij vaststaat.

Dit is voor mij 't meeste gaan tellen: ik kàn niet meer voor de Lubbessen iemand afbreken die duidelijk niet tot de Lubbessen hoort. Het is ranggevoel, meer dan vriendschapsgevoel.

Een hand van je

E.

Zaterdag, 2 April

Neem dit vorige voor lief en wees ervan overtuigd dat ik alles hartelijk meen. Maar het is een snertbrief, dat weet ik wel. Gek, ik kan gewoon niet meer schrijven; zelfs physiek voel ik me 'crispé' daarin. Ik ben werkelijk begonnen met de bedoeling je te schrijven hoe hartelijk ik met je meevoel, maar ik schijn 't er niet uit te kunnen krijgen. Ik zelf merk tenminste hoe onvoldoende het eruit komt.

Als jij, Jan en ik weer eens ergens samen konden zijn... Maar het ziet er naar uit of wij ver van elkaar tot verdroging en verstomming zullen worden gebracht. Het zou mij toch een verlossend vooruitzicht zijn als we elkaar binnenkort ergens terugvonden: niet in een concentratiekamp, maar bv. in een lief plaatsje waar we zouden kunnen wonen en net genoeg verdienen om 't er menschwaardig te hebben. Maar waar? In Zwitserland? Voel je niets voor Clarens of Lugano? Als je er eenmaal woont, schijnt het niet zoo duur te zijn.

Je ziet dat ik er zelf al niet meer aan geloof dat je nog ooit naar Indië zou komen. En toch, als we hier bv. een krant - een kleintje - konden redigeeren, met ons drieën (Jan als hoofdredacteur!) zou 't ook wel aardig kunnen zijn, zoolang ze ons niet

‘breidelden’. Huet heeft tenslotte de *Java-Bode* hier kunnen redigeeren, nu 70 jaar geleden, als een fatsoenlijke en leesbare krant.

Van kranten gesproken, tusschen het vorige vel en dit in, heb ik op 't punt gestaan mijn medewerking aan 't *Bat. Nwsbl.* op te zeggen: dit in verband met een vervelend spekhoofd van een redacteur die eig. al lang tegen me is, en dit met lacherige koppigheid doorvoert door zooveel (dwz. zoo lang) mogelijk mijn copie weg te drukken. Ik heb gisteravond ruzie met hem gemaakt, toen hij mij meedeelde dat hij de krant die ik je op 't andere papier aankondig toch maar niet met mijn stuk had bevracht - wat hij pertinent beloofd had - maar mij een week opgeschoven voor een stuk over de heibel van Mengelberg en Toscanini of zooiets + een vertoog over de rumba!

Ik heb het conflict vandaag met zijn chef uitgevochten, hoewel dat procédé me dégouteert; op alle punten gelijk gekregen en de belofte nu verder met hèm niets meer uitstaande te zullen hebben. Wat is zooiets bête! Hier is nu een wat botte maar tenslotte niet ongeschikte vent, met wien ik expres zoo geschikt mogelijk ben geweest, met het eenige resultaat dat hij denkt dat hij over me bedisselen kan. Dit land is zoo verpest door hiërarchische houdingen, hoog- en stijfdoenerij enz., dat je alléén met lieden die zg. ‘hooger geplaatst’ zijn vrij kunt zijn. De zg. ‘lager geplaatsten’ vatten dat alleen op als gebrek aan houding of flinkheid of God weet wat en worden onhebbelijk. Ik heb het al bij herhaling gehad. Er is blijkbaar een oude wijsheid in dat elite-voorschrift van de minderen maar op afstand te houden. In Indië ben je fascist vóór je 't weet; het heele leven hier is in wezen fascistisch. Een uiterst vriendelijk mannetje dat je ergens ontmoette, hoor je opeens tegen een inlandsch chauffeur te keer gaan alsof hij zijn leven lang een kwaadaardig soort politieprolurk geweest was.

Hierbij ingesloten - om van chapiter te veranderen - een onbekend portret van den regent v. Lebak, dat Nix in een prospectus van een boek had gezet (een typisch provinciaal boekje met ‘uiteenloopende meeningen’ over Multatuli, dat *niet* uit zal komen bij gebrek aan inteekenaren) en waarvan hij nu het cliché heeft. Hoogstwrschl. komt dat nu in mijn ‘brochure’, met de 2 onbekende foto's die jij voor mij uit 't Mult.-museum loskreeg, een portret van controleur Langeveldt van Hemert (Verbrugge!) dat in 't museum hier hangt en de *juiste* foto van 't unieke portret als ass. resident (die Fred Batten me nog bezorgen moet uit *De Dageraad* van 1887). Wat een ‘eruditie’ alweer, ik loop hard weg voor Jan!

Ik hoop spoedig beter te schrijven. Het is op 't oogenblik zóó ontzettend heet in Batavia, dat ik ook in de avonduren drijf. Ik voel me haast te slap om te gaan liggen, laat staan om te zitten of te loopen; ik hang dan ook maar over de tafel heen om dit voor je op te schrijven. Werkelijk, geloof dat ik beter voor je voel dan ik schrijf, en groet Ant heel hartelijk van ons. Ook Jan, al zwijg ik tegenover hem. Ook Bep natuurlijk ‘groet jullie allen zéér’. Een hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, 4 april 1938

aant.

aant.

Batavia, 4 April 1938.
(Geschreven met z.g. ‘jet black ink,’ een mooie naam voor vies-grijs.)

Beste Menno,

Ik schreef Querido daarnet, in antwoord op een brief van hem, dat ik volstrekt niet van plan ben om hem *niets* meer aan te bieden, maar dat ik, waar *hij* mij dwingt naar andere uitgevers te zoeken, ontheven wil worden van het contract, dat hem recht geeft op primeur. Ik moet de vrije beschikking hebben over ‘goede’ boeken ook, om eventueel een uitgever te ‘beloonen’, die wèl uitgeeft wat mijnheer Querido versmaadt.

Van tweeën één: òf hij begrijpt dit en heeft anderzijds de lust *De Onzekeren* uit te geven (wat hem in het begrijpen flink helpen kan), òf hij grijpt de gelegenheid met beide handen aan om van mij en alle ‘onzekeren’ af te zijn, en in dat laatste geval zal *jij* dat merken, want dan stuurt hij jou het ms. van *Schandaal in Holland*. (Die Van Haren-geschiedenis.)

Ik heb hem geschreven dat jij daarvoor dan een anderen uitgever zou zoeken, in Holland, maar entre nous is dit niet eens noodig. Stuur mij dat ms. maar terug, liever dan er allerlei moeite voor te doen. Ik wil het nl. alleen geven aan een uitgever die zich verbindt minstens 4, liefst 6, van die boekjes uit te geven; anders wordt het achteraf weer een hopeloos gedonderjaag. En haast heb ik niet met die Van Harens, - vooral nu niet, nu ik voor de ‘vervolgen’ toch amper tijd heb.

Ik ben er nauwelijks minder erg aan toe dan jij en Jan. Als iemand mijn handschrift nakeek, zou hij misschien zeggen dat ik op den rand van krankzinnigheid sta. [Ik heb hoofdpijn, ben gejaagd, heb lust met iedereen ruzie te maken en zou liefst in geen maanden één koloniaal bekwerk zien.] Ik vorm mijn letters alleen nog maar met de grootste moeite, en terwijl ik vroeger glad en vlug schreef, gaat het nu een slakkengangetje. Schrijf ik niet al een beetje als Vestdijk?

Gister kreeg ik van Binnerts het Februari-nr. van *G. Ned.* te zien. Mijn blocnotes leken me ellendig: stroef en moeizaam geformuleerd, eig. precies zooals ik nu fysiek schrijf. Dat kwam door de laatste loodjes in Holland (Europa dan); wat mij nu overkomt is Indische samenleving + Bataviasche hitte. Omgang met geestelijke halfwassen en zon voor misgewas.

Bep Vuyk is hier. Ik had haar willen ‘interviewen’ voor 't *Bat. Nwsbl.* maar zij kwam òf te laat òf had geen zin; daar waar ik een boodschap voor haar achtergelaten had, miste ik haar althans. Het kan zijn dat zij vanavond nog opdaagt, anders is zij misschien verstoord op mij, wie weet, of door Donker jegens mij verdonkerd. Zij houdt morgen een lezing, maar gek genoeg om 10 uur 's morgens, alswanneer ik op het Archief dien te zijn. Bovendien, die lezing is voor de vereeniging van huisvrouwen en interesseert mij op zichzelf hoegenaamd niet. Als Szekely Lulofs hier was, zou zij voor de Kunstkring spreken en door iedereen nageloopen worden, vandaar dat Vuyk mij sympathiek is.

Van Jan kreeg ik een vriendelijke brief uit Putten. Dat is de ‘razernij’ van zoo'n correspondentie in geledingen. Binnenkort weer gif. Ik ben blij dat ik van dit gecorrespondeer met hem af ben. [Hij zal het niet minder zijn om van *mijn* rotbrieven af te zijn, ça s'entend.] Maar heusch, ik mag hem er geen zier minder om.

Schrijf me of je de Van Harens op je dak kreeg of niet. Je kunt ze onuitgepakt laten en direct doorsturen naar mij; maar teeken het wel aan, wil je, want het is het *eenige herziene* ms.

Hartelijk steeds je

E.

P.S. - Bij 't afmaken van dezen brief is mijn pyama zoo doorweekt van 't zweet dat ik eruit zie of iemand een glas water over me heeft uitgestort!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Eibergen, 6 april 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

Eibergen, 6 April '38

Beste Eddy

Vandaag kreeg ik je brief van 26 Maart, die dus blijkbaar gekruist heeft met mijn 'depressiebrief'. Inmiddels ben ik nog steeds niet weer in functie; mijn zenuwen zijn blijkbaar nog niet weerbaar genoeg om de telkens terugkeerende depressieve buien te kunnen onschadelijk maken; broom en valeriaan zijn bij zulke gelegenheden de eenige betrouwbare bondgenooten.

In deze omstandigheden trek ik mij de ruzie tusschen jou en Jan nog meer aan dan anders misschien het geval zou zijn. Ik begrijp *volkomen* je gevoelens naar aanleiding van die critiek in het *Holl. Weekbl.*, waarover ik je *mijn* opinie trouwens al schreef. Alleen begrijp ik *niet*, waarom je Jan kwalijk neemt, dat hij die critiek publiceert, als hij meent, dat het zoo is als hij denkt! Dat kun je, dunkt me, alleen maar apprecieeren. Zoodra wij elkaar gaan ontzien, ook tegenover de Lubbessen, heeft Lubbes het recht ons te wantrouwen; daarom had je m.i. ook Vestdijk moeten uitmoeren in het *Bat. Nwsbl.* Maar dit schijnt in strijd met je vriendschapscode, en begrijpen kan ik dat ook wel, al ben ik het er niet mee eens. Houd dan desalniettemin deze twee dingen uit elkaar: 1° het feit, dat Jan die critiek publiceert, en volkomen te goeder trouw, met vriendschappelijke bedoelingen, en 2° het even evidente feit, dat die critiek naar niets lijkt. Dat je je door 2° gegriefd voelt, kan ik me maar al te goed indenken! Ik weet niet, wat Jan t.o.v. dit boek bezielt, en waarom hij nu juist zijn onintelligentste kant laat zien bij deze gelegenheid. Overigens *is* hij inderdaad voortdurend overspannen, zooals ongeveer de helft van de 'intellectueelen' hier te lande; hij heeft zich pas veertien dagen op de Veluwe moeten retireeren, had last van huilbuien, en zal nu nog een week of wat naar Luxemburg gaan. Dit alles moet je natuurlijk wel in rekening brengen, hoewel het geen gram verklaart van juist deze specifieke domheid. Wat mij betreft: ik heb mij sedert jaar en dag 'innerlijk verzoend' met deze kant van Jan; hij is voor bepaalde problemen niet gevoeliger dan een hoofdonderwijzer, dat weet ik, maar ik voel me telkens weer geneigd dat te vergeten, eenvoudig omdat ik hem zoo buitengewoon graag mag, als mensch, als vriend, als 'totaliteit'. Met dat al brengt een critiek als deze die eigenschap onvermijdelijk weer eens op den voorgrond, en ik denk er niet aan hier iets te idealiseeren. Dezelfde Jan juicht in hetzelfde *Holl. Weekbl.* over een roman van... Walter Brandligt, god weet waarom. Het zal ook zeker wel zoo zijn als je zegt: dat de wrijvingen tusschen jou en hem zich (geheel onbewust) *toch* in deze critiek hebben 'omgezet'.

Je zult overigens wel begrijpen, dat ik, nu zijn gestel er zoo beroerd aan toe is, hem alleen in de algemeenste termen heb laten weten, dat ik het met die critiek *niet* eens ben. Wat hij trouwens allang weet, uit mondelinge reacties.

Inderdaad, de correspondentie tusschen ons schiet in den laatsten tijd weer veel beter op. Ik voel wel voortdurend het ontbreken van de verificatiemogelijkheid, maar toch, het gaat. In mijn vorige brief ried ik je sterk af terug te komen, als je in Indië een bestaan kunt vinden, hoe mager ook. Ik raad het je nog af; er is hier geen toekomst, alleen een geprolongeerd heden. In deze omstandigheden zou ik de emigratiemogelijkheid, als die zich voordeed, met beide handen aangrijpen, ook al weet ik, dat Zuidafrika of Amerika mij niet gemakkelijk met het gemis van rot-Europa zouden verzoenen. Maar voorloopig doet zich nog niets voor, en zoolang zal ik maar weer aan *Het Vad.* blijven, zoodra mijn zenuwen mij weer toelaten geen angst te hebben voor een wit blad papier.

Tot nader! Veel hartelijks onder ons vieren en een hand van
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, 11 april 1938

aant.

aant.

Batavia, 11 April 1938.

Beste Menno,

Ingesloten dan dat stuk waarover ik je in mijn vorigen brief schreef. Wil je dit knipsel doorzenden naar Jan? Hij krijgt ook een gewoon ex., en jij ook (ik bedoel: een ex. met gewone post), maar deze luchtmailbestelling doe ik liever maar ééns.

Ik geloof dat ik binnenkort mijn brieven ga typen, want je weet niet hoe'n moeite 't me kost om dit nog zoo op te schrijven als ik 't nu doe. Neurasthenie die zich in mijn handspieren heeft genesteld? Ik ga een glas ‘stroop’ met ijswater drinken, ook tegen de hitte. Bep ligt er op 't oogenblik lamgeslagen van.

Laatst hadden we een groot, weemoedig gesprek - met Ritman van 't *B.N.* en Samkalden - over de tegenw. rotzooi in Europa, over onze lafheid om hier te blijven, over onze betrekkelijke veiligheid hier, enz. Heb je tòch geen lust om hier te komen? Ik kan met Brugmans Jr. een samenkomst beleggen bij Ritman (die zeer met hem bevriend is) en hem aansporen dat hij jou uitnoodigt voor de literaire faculteit in 1939. Misschien zonder uitwerking - wschl. zelfs - maar 't *is* te probeeren.

Ik weet niet of Zentgraaff-de-alomgevreesde niet vanavond of morgen ingaat op die laatste 14 regels van mijn artikel, die voor hem geschreven, die een knip voor zijn neus, zijn. Zoo ja, dan ben ik morgen of overmorgen misschien gewikkeld in een homerische ned. indische ‘drekpolemiek’, want ik ben van mijn kant besloten dezen ploert te trappen zoo hard als ik kan. Alleen: hij heeft de medewerking en vrees van iedereen, en ik zal moeten strijden met gesaboteerde middelen: losse vellen die ik zelf laat drukken of zooiets misschien wel. Want met de lieden die zelf tegen Z. zijn wil *ik* me weer niet verbroederen, in nagenoeg alle gevallen.

Enfin, we zullen zien.

Verhoeven had gisteravond op de *Harmonie* hier een hoogst vermakelijk gesprek met zekeren heer Povell, nu secretaris van de soos, ex-planter, die 't uitvoerig over mij had. Deze man had medelijden met mij, zei hij, want ik zocht immers ook de waarheid, maar 't kwam hem voor dat ik dat niet deed op de juiste basis, terwijl hij, katholiek, die juiste basis wèl had. En mijn boek *Het Land v.Herk.* had vele menschen hier voor 't hoofd gestooten. En eigenlijk was ik nu zoo'n beetje uitgekotst, en als ik zoo doorging zou ik 't zeker niet ver brengen in Indië. Maar als ik naar hèm wilde luisteren, dan kwam alles best nog terecht. Ik moest om te beginnen veel op de *Harmonie* komen - te beginnen met hedenavond, alswanneer daar een groot feest zal zijn met veel zeeofficieren! - en verder werd er nu een *daad* van me verwacht. Op de vraag v. Verhoeven wat die daad zou moeten zijn, kreeg hij te hooren dat het natuurl. een nieuw boek moest zijn, maar dan om 't *L.v.H.* ongedaan te maken, een boek in de lijn van de groote geesten als De Kat Angelino en zoo. En anders kwam er *niets* van me terecht! (dit met een slag op de tafel).

Verhoeven vermaakt zich erg met zooiets, maar niet zonder een zekere lulligheid. Véél van hem verwachten - dwz. dingen van hem verwachten die vallen buiten zijn reeële goeiïgheid - doe ik niet; ook hij is doodsbang voor Zentgraaff en zit nu al in duizend angsten dat Z. zijn toorn - indien door mij opgewekt - zal uitstrekken over 't gansche Landsarchief.

Dit land is goed, als men erin slaagt Jan Lubbes Kolonisator in alle variaties te negeeren. Anders is 't om te verrekken van de onbeduidende pestrotzooi waar je telkens weer mee te maken hebt.

Maar ik weet niet of dit je wel interesseert en vergeleken met de razernij in Europa is 't wschl. nog heilig. Alleen heb je in Europa je eigen vrienden, terwijl je hier hoogstens geschikte kennissen maakt, die zelf nog met alle banden aan 't verdere ploertendom vastzitten. Schrijf me eens, want ik schrijf nu 4 × tegen jij eens.

Hartelijke groeten onder ons vieren, steeds je

E.

P.S. - Ik las nu in 't *Crit.Bull.* het art. v. Gans ‘tegen’ *L'Espoir*. Zooals hij 't stelt, is daar niet *veel* tegenin te brengen. Ik denk toch dat ik over *L'Espoir* ga schr. voor 't *B.N.* Zeg Jan dat Ritman nu ook al verwoed ‘Greshoviaan’ is geworden; hij leest zelfs zijn vrouw voor uit Jan's gedichten en na mijn stuk over *Rebuten* wil hij nu ook al die bundels lezen. *Reb.* heeft hij al gekocht. Is dat niet braaf?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, 12 april 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

Batavia, 12 April '38

Beste Menno,

Daarnet je korte brief, waaruit ik merk dat de depressie je toch sterker heeft aangepakt dan ik dacht. Wat je zegt van dat verlengde heden zonder toekomst is

waar voor Holland, maar ook voor hier. Allerlei lieden die er intelligent uitzien, praten er hier ook van of het niet beter is ‘om het goede te zien in het fascisme’, aangezien de democratie immers ten doode gedoemd is. Daarnaast leven de vele optimisten die sussend verkondigen dat de N.S.B. het heusch ‘bij ons’ toch niet haalt. Het geknoei en gekonkel hier, waar ik nu dagelijks wat van merk, is geheel in de lijn van erop of eronder, maar dat wil zeggen: weg met de waarden waar wij voor vechten, en dàt maakt ons zoo beroerd. Dàt voel je onder alles door, of het nu precies een N.S.B.-vorm aanneemt of niet: de suprematie van Jan Lubbes en Jan Prol, het steeds brutaler negeeren en koejeneeren van wat ‘de geest’ is, al heb *jij* dan het land aan dat woord, en al had *ik* dat vroeger ook.

Alles wat hier gebeurt, geprobeerd wordt om eens iets van cultuur erin te brengen, is compromis-achtig, voorzichtig, minder dan half. Met Verhoeven heb ik er op bureau lange gesprekken over, en hij is 't dan compleet met me eens en zegt dat hij ook niet begrijpt dat zoo'n pallurk als Zentgraaff hier een durende intimidatie kan zijn voor alles, maar ondertusschen, hij is flink bang voor Z. en zijn neigingen om iets echt frisch' te beginnen, een ‘eigen blad’ en zoo, blijven alleen zuiver in 't gesprek op bureau. Misschien zouden jij en ik samen hier iets kunnen beginnen, voor zoolang als 't duurt. Wij zouden wel eenige lieden met ons meekrijgen en enthousiasme wekken in kleine kring. Maar ja... ik zie ook al hoe kort en betrekkelijk de vreugd daarvan zou zijn.

Intusschen, als je op dat gebied - défense de la culture! - niets meer wilt doen, uit ontgoocheling of wat dan ook, wat rest ons dan? Alleen maar vegeteeren in het hoekje van een ‘klein ambt’, en probeeren ons te doen vergeten om niet gebeten te worden? Ik sterf liever bijtende.

Wat mijn ‘klein ambt’ betreft, dat is overigens ook wel weer afloopende. De begrooting is alweer verminderd, met volgend jaar moet er krachtig worden bezuinigd weer: de daggelden voor 't Landsarchief, die nu op ƒ4000. gebracht zijn, slinken met 1939 tot ƒ 2000., dus je voelt dat ik dan wel afval. Ze zijn zelfs bezig Verhoeven zijn toekomstigen adjunct af te nemen, die nu nog in Holland zit, maar die sinds lang door de meest officieele instanties gevraagd is. Eind 1938 is dus zeker mijn eind op het Archief.

Wil je niet eens met Dr. F.W. Stapel (vraag het adres aan Fred Batten) over me praten? Ik wil hem ook wel schrijven, maar een half uur praten is meer waard dan 3 lange sollicitatiebrieven. De man is me welgezind en op een behoorlijk getuigschrift van Verhoeven kan ik rekenen. Als je met dien Stapel praat, kan jij mij ook zeggen hoe *hij* is of ‘aandoet’ in een contact dat niet op papier plaatsheeft. De man heeft hoopen werk op touw, een reeks documenten die gepubliceerd moeten worden, een reeks deelen *Gesch. v. Ned. Indië*, enz. Bel hem eens op, zg. om met hem te overwegen wat er voor mij te vinden zou zijn als ik begin 1939 in Holland terugkom. Dit kan heusch wel iets ernstigs opleveren.

Wat ik je gister schreef over dien Povell van de *Harmonie* is kluchtig, maar uit den mond van dronken lieden en kinderen... Die man kan niet begrijpen (met den bèsten wil niet, à la Jan!) dat ik zijn *Harmonie* uitkots en uitgekotst heb, lang voordat de *Harmonie* wist dat ik bestond. In Indië blijven beteekent voor mij: òf ontrouw worden aan alles wat voor ons het ‘honnête-homme’-schap was, òf me carrément aansluiten bij gezagsvijandige elementen, ‘strijders’ zooals D.D. zegt. Voor dit laatste voel ik *niets*; daarvoor ben ik toch te veel Europeaan. Maar het andere lokt me zoo mogelijk nog minder. Ik zal met *De Harmonie* (als symbool nu gebruikt) afrekenen, op een manier dat zij die nù ‘voor 't hoofd gestooten’ zijn, elkaar dàn niet meer zullen herkennen van de schrammen en builen. Wat wil je anders? Ik zou me toch moeten verachten als ik voor dit vee bakzeil haalde?

Met-dat-al kennen ze me steeds meer, hier. Verhoeven nam deel aan een vergadering van de redactie van 't *Koloniaal Tijdschrift* (van B.B.-ambtenaren). Opeens stelde iemand daar voor om mij te vragen voor ‘koloniale literatuur’ in den

ruimsten zin (dwz. niet alleen romans, maar ook biografieën, reisbeschrijvingen, enz.) Een ander: ‘Ja, maar dan zou hij toch zijn stijl moeten veranderen, want ik vind dat hij *afschuwelijk* schrijft’. Deze man is geestverwant van Boy Heringa en lid van *De Harmonie*, dat is duidelijk. 't Geeft je toch zoo'n beetje aan hoe ze me hier zien, het pro en contra en het ambivalente. Ik sta precies zoo tegenover hen: dwz. de 10 geschikte lieden op de 150 à 200, doen me mijn walging van de rest nooit vergeten. En ik ben er ziek van, net als jij in Holland, en óók omdat de N.S.B. hier achter loert, en zoo niet precies de N.S.B., dan iets *even ergs.*

O ja, ik zou je haast vergeten te vertellen dat Beb Vuyk ons nog heeft opgezocht, en zelfs meermalen. Een geschikte dikke zus, even joodsch als indisch, allesbehalve ‘verfijnd’ in haar optreden (ze schrijft bepaald fijner dan ze praat), maar met iets heel eerlijks en betrouwbaars, grof maar geschikt, en tenslotte bepaald sympathiek. Ik zou haar graag af en toe gezien hebben, hier in Batavia. Ze *is* opgewekt, blijgeestig en het-leven-ààn-kunnend, maar er is meer in haar, en beter. En ze heeft werkelijk een schat aan materiaal opgedaan daar in de Molukken, in de 5 jaar dat ze daar nu zat. Ik heb mij altijd erg tot Ambon aangetrokken gevoeld, dat zij heel goed kent, waar zij o.a. met haar kind dat aan kinderverlamming leed in 't hospitaal heeft gelegen. Haar man is officierszoon, maar met een ambonsche moeder, en hij is de indo-planter uit *Duizend Eilanden*, heeft ze me verteld. Over de indische stukken van 't *L.v.H.* was ze erg te spreken, en allerlei dingen over indische families, zei ze, had ze daaruit geleerd. Ze is zelf in Holland geboren en tot op 7 jaar terug nooit hier geweest. Ik heb haar 't Archief laten zien enz. - kortom, we zijn als de beste vrienden gescheiden. Als Bep en ik nog naar Bram Jansen in Makassar gaan, zijn we ook bij haar uitgenoodigd; misschien dat ik dan alleen ga, en dat Bep in Makassar op me blijft wachten. Ik zou er in principe alles voor voelen, maar is plannen maken niet razernij, in dezen tijd? Wat zal er gebeuren tusschen nu en begin 1939? Denk je in dat ik tot Januari 1939 hier zou blijven, dan eerst naar Balekambang (Zandbaai) gaan, naar Makassar, naar Boeroe; dan - in April '39 misschien? - terug naar Europa, - en dan? Eerst nog wat in Sestri zijn bij Arthur en Annie, of in Lugano of in Parijs - of direct door naar Holland? en in geval van 't laatste, meteen weer aan 't ‘kleine ambt’? Bij Stapel? bij een krant? En dan: samen met jullie gebombardeerd of zoo?

Hoe ‘aardig’ sommige onderdeelen van zoo'n programma ook lijken (je kunt je toch niet doodkniezen, omdat de toekomst er zoo beroerd uitziet? - en we *zijn* er toch al zenuwachtig en beroerd genoeg aan toe?) het geheel is toch vrij beangstigend. Uitzicht, een oplossing ‘voor den ouden dag’, alles wat in die ideeënsfeer ligt, zie ik allerminst.

In afwachting tracht ik het hier te bolwerken, heusch niet met plezier, want met een steeds drukkender gevoel van alleen te staan. Wat hier je ‘vrienden’ zijn, zijn menschen die *half* durven, die overal elders gebonden blijven aan wat zij zelf vaak verachten. En zoodra ze iets ouder zijn, de 40 voorbij, zijn de aardigste ‘opgebrand’: vervormd, verambtenaard of verprold. Adé Tissing is op dit gebied een groote uitzondering, maar hij zit mijlen uit de buurt. Menschen die je mondeling gelijk geven - o ja, bij hoopen, maar practisch doen ze niets, en je moet al blij zijn als ze niet alvast maatregelen nemen om 't eventueel ook goed te hebben onder de N.S.B. Ik was eergister verrukt, toen ik bij Ritman een brief las van Meyer Ranneft (ex-lid van den Raad v. Indië, een man die in Holland leider van de oppositie zou zijn geweest maar die hier toch ook gevangen is geworden door het streven naar ‘topbetrekkingen’, met-dat-al een man met meer fatsoen in zich dan de meeste anderen), en in dien brief de opinie tegenkwam dat zoo'n ploert als Zentgraaff geboycott moest worden, in 't belang van de indische samenleving. Verder heb ik Ritman met vuur door zijn vrouw Maud doen uitkafferen, omdat hij zoo laf was zijn krant niet open te stellen voor mijn offensief tegen dien Z. Maar heusch hij durft niet. Zijn neus krult soms bij de gedachte dat hij mijn stuk zou kunnen lezen, binnenkort, maar in *zijn* blad, dat is wat véél gevraagd. - Intusschen, tot op heden heeft Z. niet

gereageerd. Zijn *Java-Bode* opende gister met een uitvoerig geouwehoer over de juiste rol van den B.B. ambtenaar. 't Kan vandaag of morgen nog loskomen, maar waarschijnlijk is het niet.

Bah! Ik wou dat ik iets beters beginnen kon. Maar mijn gebrek aan tijd remt me om iets grooters op te vatten.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, 19 april 1938

aant.

Batavia, 19 April 1938.

Beste Menno,

We brachten een paar vakantiedagen in B.zorg door, bij nieuwe kennissen van het Genus Algemeene Secretarie. Zooeven kwamen wij in de Bataviasche hitte terug.

Ik vond hier een brief van Jan; erg rustig en geschikt. Het schijnt dat hij alweer denkt dat ik hem ‘niet vertrouw’ en een ‘rancuneuze lubbes’ vind. Zooiets is het *bewijs* dat wij elkaar per brief niet meer verstaan!

Natuurlijk is daar niets van aan. Ik zal hem dit nog even persoonlijk schrijven. Ik houd op met de correspondentie omdat het bewijs geleverd is dat Jan en ik elkaar niets dan onaangenaams kunnen schrijven. Ik houd op met aan *Gr. Ned.* mee te werken omdat het bewijs geleverd is dat hij mijn bijdragen en überhaupt mijn werk van nu niet zoo ‘aantrekkelijk’ vindt. Verder sla ik hem *geen zier* lager aan dan ik het deed toen ik afscheid van hem nam.

Van Querido was er een brief dat hij, als hij zijn recht op primeur moest opgeven, ook niets meer van mij wil. Dat is dan natuurlijk beklonken. Ik heb hem gevraagd jou het ms. van *Schandaal in Holland* te zenden. Vermoedelijk weet jij daar niet direct een uitgever voor, en haast daarmee heb ik niet, dus het beste is dat jij het mij terugzendt. Wil je dat doen, aangeteekend? De kosten vergoed ik je natuurlijk, zoodra ik aan de postzegels gezien heb wat je ervoor uitgaf. Bij voorbaat dank!

Ingesloten mijn stuk over Van Schendel. Wil je dat aan V.S. doorsturen? Ik weet zijn adres niet, en zelfs niet of hij nu in Holland zit of elders. Graag dus via jou.

Excuseer dit boodschappenlijstje. Ik schrijf spoedig beter.

Hartelijk steeds je

E.

P.S. Interesseer jij je voor Atjeh-verhalen? Zoo ja, dan stuur ik je graag, als cadeau, het opus van Zentgraaff. De man zelf is een schoft, maar zijn boek zit, ondanks den stijl, vol pràchtige verhalen!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 21 april 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

Zutfen, 16 April '38

Beste Eddy

Hartelijk dank voor de post van 31 Maart en 4 April. Ik ben weer zoo half en half aan het werk, voel me ook werkelijk veel beter, al golft mijn stemming nog wonderlijk op en neer; het blijft nu weer ongeveer binnen normale grenzen. Een prettige episode was die geschiedenis niet; een soort sterk geprolongeerde *Hampton Court*-sensatie, met *Hampton Court* = Oostenrijk = aanleiding. Het is mij nu definitief gebleken, dat ik een zenuwstelsel heb, dat zich aan mijn intellectueele beheersching kan onttrekken en zich door zweeten, angsten etc. kenbaar kan maken als iets rebelsch-zelfstandigs. Volgens Wim en mijn dokter heb ik gelaboreerd aan z.g. depersonalisatieverschijnselen; d.w.z. door het zenuwstelsel beïnvloede gevoelens van volkomen leegheid, zinneloosheid en 'solipsisme', die gepaard gaan met angst en apathie. Hoe het ook heet, het is zeer onaangenaam en zeer oncontroleerbaar door het bewustzijn; het komt plotseling op om na verloop van tijd weer even plotseling te verdwijnen; je weet dan niet meer, waarom die gevoelens je zoo kwelden. Ik vermoed, dat Luther in dergelijke episoden (die bij hem chronisch voorkwamen, tot zijn temperament behoorden) den duivel zag aankomen, 'spiritus tristitiae qui nobis invidet gaudium'. De goede Hein heeft zich inmiddels uitgesloofd om me drie weken in het Zondagsblad te vervangen; hij is erg hartelijk en hulpvaardig bij zulke gelegenheden.

Inmiddels heeft Querido mij zoowel je Multatuli-boekje als *De Onzekeren* toegezonden, zonder verdere commentaar. Moet ik daaruit dus opmaken, dat hij geen van beide uitgeven wil? Met Multatuli ben je nu al geslaagd bij Nix, maar voor *Schandaal in Holland* kan ik hier zeker moeite voor je doen, b.v. bij Leopold, een zeer geschikte man, eigenlijk wel de geschikste uitgever, dien ik tot dusverre tegenkwam. Als ik niet eenmaal 7 boeken bij Zijlstra had, zou ik stellig naar hem toe gaan. Schrijf mij even, of ik met hem de uitgave zal bespreken; ik voel me nu weer fit genoeg om me voor dergelijke dingen te interesseeren. Ik las ook, gedeeltelijk zeer geboeid, gedeeltelijk ook wel even verstrooid, de Multatuli-opstellen. Ik begrijp volkomen, ook door den stijl van het boek, welke waarde je hier verdedigt, maar ik twijfel aan het effect, omdat degenen, die het formaat van M. niet zien het ook door deze argumenten niet zullen zien, terwijl de anderen, die het wèl zien, althans een deel van deze argumenten niet noodig hebben *om* te zien! Zoo is b.v. de heele quaestie van den 'brievenavond' te specialistisch geworden, volgens mijn smaak, om nog 'door te dringen'; ik heb het gevoel, of ik in een draaimolen zit en van de feiten niets meer zie dan slierten en strepen. Maar andere hoofdstukken zijn *heel* goed, zoo b.v. dat over Van Lennep en Huet, met bepaald geïnspireerde passages.

Den Haag, 21 April

Door mijn weer-aan-het-werk-gaan heb ik dezen brief laten liggen, want er was van alles te doen. Ik voel me gelukkig stukken beter; zulke 'inzinkingen' schijnen langduriger te kunnen zijn, maar ik vind het al mooi geweest, en hoop voor een ev. vervolg gespaard te blijven.

Nog even verder over Multatuli. ‘Altijd weer de domheid te moeten honen is al een avontuur dat zelden lichtvoetig eindigt, maar tegelijk de domheid honen en erdoor begrepen willen worden is het fatum van schrijvers van dit karakter,’ schrijf je op pag. 12. Mij dunkt, je kunt het in dit geval ook op jezelf toepassen; waarmee ik overigens geen pleidooi voor een zekere onnoozele lichtvoetigheid wil leveren, maar alleen het paradoxale feit constateeren, dat jij in dezen precies hetzelfde avontuur hebt als M. Wat mij persoonlijk in dit geschrift niet ligt, is deze combinatie van hoonen en begrepen willen worden, die (alweer naar mijn smaak) te lang wordt volgehouden. Maar het is best mogelijk, dat de toestanden in Indië dit veel aannemelijker maken dan het mij hier voorkomt te zijn.

Ik zou er best over willen denken in Indië professor te zijn, maar... maak je geen illusie, dat daarop ook maar 1% kans bestaat! Je moet niet vergeten, dat ik in het oog van de geleerde wereld niet veel anders ben dan de ‘gedroste historicus’, zooals voor Coster vermoedelijk de ‘gedroste ethicus’. Mocht je Brugmans overigens ergens spreken, entameer het onderwerp dan eens. Zijn antwoord kan in ieder geval nog wel eenig belang hebben, en per slot van rekening heb ik bij zijn papa cum laude gekregen. Wat de veiligheid betreft: ik geloof, dat ik daarnaar, behalve in crisistoestand, nooit bewust zal streven; en trouwens, deze wereld is zoo ontzettend ‘dynamisch’, dat de grootste onveiligheid vandaag in Europa en morgen in Azië bestaat. Een andere zaak is, dat de heele sfeer van chantage en gebulk mij hier benauwt; voortdurend in spanningen te leven, die je inwendig geen bliksem zouden moeten aangaan, is zeer uitputtend. Ik vrees alleen, dat mijn constitutie voor de koloniale sfeer en temperatuur slecht zou deugen; maar wie weet? Als ik lees over al dat zweeten, word ik door sympathie van mijn zenuwstelsel al nat...

Gelukkig is mijn strijdlust ook weer teruggekomen, al heb ik veel meer dan voor dien aanval het gevoel in de lucht te schermen, een onzinnig spel door te spelen.

Ik zal dien Stapel eens te pakken zien te krijgen, via Batten. Maar ik ben sceptisch over de kansen hier. De werkloosheid neemt haast niet meer af, iedereen warmt zich op voor defensie en zulke aardigheden, maar verder is het de dood in de pot. De regeering doet niets, laat de N.S.B. kankeren en de S.D.A.P. met plannen werken; Colijn is ook te oud om überhaupt iets te doen dan vaderlijk zijn. Maar met Stapel zal ik toch praten.

Je verhalen over Povell, de Harmonie en Bep Vuyk heb ik met groot pleizier verslonden. Ik heb voor Zondag over de Verzamelde Werken van Henny geschreven. Alles bij elkaar is het toch iets, dat mij *overtuigt*, ondanks de hinnekende geluiden uit den eersten tijd; maar (al begrijp ik je reactie in Indië wel) *Angèle* blijft voor mij, met het meeste proza, onverteerbaar. Dat is nu de élitestijl, die mij perse niet behaagt, vooral, omdat intellectueele manieren er zoo dik bovenop liggen. Maar tegenover A.M. de Jong of Kettmann wil ik er altijd nog met pleizier een stevige lans voor breken; *niet* tegenover jou!

Ik zend je *Schandaal in Holland* dezer dagen aangeteekend terug. Of neen: *ik wacht ermee*, tot ik antwoord van je heb over ev. Leopold-polserij (zie boven).

En nu, tot nader. Als ik veel vergeten heb, moet je het me maar niet kwalijk nemen, ik zit vol rotwerkjes.

Hart. gr. onder ons vieren en een hand van je

Menno

Misschien interesseert het Bep en jou nog te hooren, dat *mijn* broeder Wim gaat huwen [het is heel gek dezen man *subjectief* te zien t.o. een vrouw! en hij is zeer verliefd!] met *Ants* zuster Mien. Hij wordt dus mijn zwager. Deze (half)zuster is 22 jaar oud.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Sitoe Goenoeng, 29 april 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

Sitoe Goenoeng, 29 April 1938.

Beste Menno,

Je brief brengt Bep daarnet voor mij mee. Die met het wonderlijke bericht dat Wim's hart ook voor het vrouwelijke open bleek te zijn en dat hij binnenkort je broer en je halfzwager zal zijn! Wil je hem en zijn ‘aanstaande’ hartelijk van ons feliciteeren? Ik zie hem er niet voor aan dat hij een speciaal pampier met beschouwingen hierover van ons verwacht. Maar Bep en ik gunnen ‘het jonge paar’ alles goeds en met vereende krachten.

Ik was op Batavia zóó kapot van de hoofdpijnen dat ik de bergen opgevlucht ben. Bep kwam me vandaag gezelschap houden. Over een dag of 4 zijn we weer in de hitte terug. Inderdaad, *als* je komt; laat je dan eerst onderzoeken om uit te rekenen of er wel wat van je overblijft in de bataviasche temperatuur. Maar ze zeggen altijd ja.

Als ik weer daar ben, zal ik probeeren Brugmans te ontmoeten en hem over jou spreken. Dat ‘gedrost’ zijn van je mag waar zijn, ze hebben over 't geheel genomen een behoorlijk respect voor je. Wie weet dus of je geen kans maakt. - Laat van jouw kant hooren wat Stapel pijpt.

Dank voor de moeite die je wilt doen bij Leopold, maar stuur me dat opus toch maar eerst terug. Het ellendige gebriefschrijf met Querido heeft me vooreerst misselijk gemaakt, en haast is er immers niet bij. Bovendien wil ik er toch nog wat aan veranderen, vrij veel zelfs. Wil je *later* nog moeite voor me doen, graag. Ik heb op 't oogenblik eig. maar één behoefte: niets meer te maken te hebben met het boekenvak als bedrijf. Helaas, het kan niet, vanwege de ‘bijverdienste’. Zoowel Bep en ik maken nu stukjes voor de *N.R.C.*; verder is daar mijn ‘kroniek’ in 't *Bat. Nwsbl.* (Die kan soms wel leuk zijn: zoo schreef ik ditmaal 2 stukken over koloniale bellettrie, waardoor ik allerlei opmerkingen kon plaatsen over de dito samenleving. Ik veronderstel dat je dit alles ‘automatisch’ krijgt.)

Goed, maar met het grootere werk kan ik dan wel wat wachten. Die Van Harens hebben voor mijn gevoel bovendien toch iets onrijps.

Wat je me van die nieuwe Multatuli-historie van me zegt, onderschrijf ik voor een groot deel. En toen ik dien zin schreef dien je citeerde, wist ik natuurlijk ook drommels goed dat ik in hetzelfde valletje geloopen ben als M. Maar ik kan niet anders: je kan jezelf dóórhebben en toch doen wat je niet laten kunt. Het boekje moet het halen om wat er wèl goeds in is; en verder is het natuurlijk au fond weer *niet* een poging om Jan Lubbes te overtuigen, maar om, onder den schijn van dat te willen doen en op ‘ons’ recht te blijven staan, Multatuli en mezelf grondig antipathiek bij hem te maken. Het is in *laatste* instantie een krachtige inspanning tot een definitief

ònbegrijpen. In ieder geval: er is een dubbele bodem in dit rarekiekkastje van documenten en pleidooien; je moet me nog iets verder vangen - als je hierover schrijft - dan op dat terrein waar ik zelf zoo'n mooie formule voor vond.

Het is overigens een feit dat *De Man van Lebak* (voor wat het is) een zeer groot effect in Indië heeft gesorteerd. Ook onder de intellectueele Javanen, aan wie alle specialisten ook sinds jaar en dag hebben verteld dat Mult. 1° 'voorbij' en 2° een schoft was. In het blad van de jongere Javanen, *Bangoen*, is er een alleraardigste bespreking van verschenen; niet erg handig, maar vol enthousiasme, bepaald satisfactie-gevend als je de verhoudingen kent. Jij, Stuiveling en dit art. uit *Bangoen* zijn voor mij wel de 'belangrijkste' artikelen geweest, hoewel er veel 'vleiender' waren. Het art. van Jan Greshoff is het grofste stuk onbenul geweest dat erbij was. En je mag daarom lachen en het aanzien voor wat het waard is: ik heb daar echt een beroerd gevoel van. Juist omdat ik hier niet alleen een cijfer verwachtte voor literair talent, maar omdat Jan drommels goed wist dat deze Multatuli-actie méér voor mij beteekende. Geen mensch heeft gezegd dat ik mij op deze manier eig. belachelijk maakte; het is om van te schrikken, maar niemand heeft dat (toch zoo voor de hand liggende) Lubbes-argument gebruikt. Behalve Jan.

Van Querido ben ik af - dat schreef ik je immers al? Hij wil niet alles van mij uitgeven, maar wel 't eerst aan bod zijn. Ik heb hem uitgelegd dat dit niet ging, omdat ik 't billijk vond ook eens iets 'smakelijkers' te geven aan uitgevers die wèl willen uitgeven wat ZEd. versmaadt. Hij schreef terug dat ik niet moest denken dat hij auteurs uitgaf die rechts en links publiceerden. Ik heb hem toen gezegd dat ik dan de keus niet had, omdat ik, mezelf als auteur beschouwende en niet als romanfabrikant of copyleverancier, vóór alles gedrukt wenschte te zien *wat ik schreef*. En dat hij jou dan maar die 2 mss moest sturen - wat hij dus gedaan heeft. Alles is zeer logisch, zooals je ziet. Het is niet zoozeer een incompatibilité d'humeurs alswel d'intérêts.

Hij had overigens de Van Harens al zoowat aangenomen; *ik* heb hem dat ms. teruggevraagd. Als ik er geen ander uitgever voor vind, geef ik dat ook maar aan Nix, - die een schat van een oude Indo is, gewoon Oom Tom in persoon.

Vooreerst dus publiceer ik niets dan die dialogen over het detective-verhaal (bij Kolff!) - genaamd *Het Sprookje van de Misdaad*, fraai, niet? - en dat Mult.appendix bij Nix. Er komen mooie portretten in, Nix minder gierig en beangst zijnde - alsnog! - dan Querido. Lichtvoetig is dat appendix niet, neen. En effect zal 't niet hebben, daar ben ik nù al zeker van. Toch staan er wel wetenswaardige dingen in, voor den tant soit peu-'multatuliaan'. Eig. kunnen deze *beide* boekjes me niet veel schelen; ze zijn om te publiceeren en te vergeten. Als ik later nog eens een 'wetenschappelijk' uitgever vind: misschien Nijhoff of Tjeenk Willink - voor mijn complete Multatuli-biografie in 1100 blzn. en met vele portretten, dan werk ik *De Man van Lebak* om als 1e deel daarvan en voeg daarbij wat er dan nog aan goeds staat in het Nix-supplement.

De 3 dln. *Verzameld Werk* van Henny kreeg ik ook vandaag. Mijn art. voor *Gr. Ned.* - wschl. laatste bijdrage voor geruimen tijd - is de deur uit. Het verschil tusschen jou en mij in de beoordeeling van dit proza van Henny is: dat jij méér bij 't 'kunstwerk' - zelf blijft staan dan ik. Als ik toegeef wat jij zoo ergerlijk vindt, moet ik er toch altijd weer bij denken dat dit misschien toch maar een vormenkwestie is, want dat Henny's qualiteit immers toch weer *dekt* wat hij dan misschien wat opgesmukt verkondigt. Bovendien: hij schrijft dan toch ook nog proza van onmiskenbare qualiteit. Mutatis mutandis verhouden wij ons tot hem in dit geval als tot Jany, maar lieve hemel, geef me dan maar 't proza van Henny; ook om ervan te genieten, wat zeg ik? om het te *bewonderen* op zichzelf! Het eerlijke van Henny is dat hij leeft in zijn *Proza*, onvolkomen misschien, maar tenslotte even zuiver, even zeer zichzelf, als jij in *Hampton Court*. Jouw romans hebben hetzelfde 'tekort' tegenover jouw integrale

waarde; maar in beide gevallen voel ik met eerlijke menschen te doen te hebben, niet met boekenmakers van het Maurits Dekker-Herman de Man-soort.

En wat een ongelooflijk mooie bundel is toch eig. zijn *Verzamelde Poëzie*! - En hoeveel boeiender en gedrevener zijn zijn kritieken, vergeleken bij 't toch zeer goede werk op dit gebied van Donker op z'n best (over poëzie, bv. *De Schichtige Pegasus*). - Ik ben echt gelukkig met die 3 dln., ondanks de kruieniersletter van Querido.

Met-dat-al, ik verzeker je, als ik geld had en morgen kon doen wat ik wou: ik liet deze heele santeboetiek stikken en ging met Bep reizen. Om te beginnen naar Makassar, waar de aardigste nieuwe vriend zit dien we hier maakten. Ik zou 't een genot vinden als ik een heelen tijd niets meer kon lezen dan af en toe een boek van vóór 1880.

Houd je taai, dwz. doe niet nog eens zoo gek. Ikzelf, die je dit schrijf, vrees dat over een maand maximum, Batavia me even gammel zal hebben gemaakt als toen ik hierheen ging, erger misschien.

Schrijf de volgende keer eens over ‘huiselijke dingen’. We zouden de politiek moeten negeeren, al was 't maar omdat we tòch nooit de ware gegevens zullen krijgen om die te begrijpen, noch de ware kijk erop, noch het ware gemak om iedere koersverandering te schatten op de juiste waarde: dwz. als gemanoeuvreer van vakmenschen onder elkaar. Die nieuwe allianties nu weer: Engeland met Italië enz. Misschien wordt Hitler uiteindelijk door Mussolini vermoord; dat is ook logisch, in Mexiko - vereenvoudigde spiegel van dit alles - was 't elkaar uitmoorden van bevriende leiders immers ook volmaakt volgens de regels van het spel? Ik begin erin te berusten dat dit soort van praktische knepen mij tòch duister zal blijven. Hier in Indië ziet alles er anders uit dan in Europa. Stokvis zei 't zeer goed: je gaat in R'dam als socialist op de boot en komt te Batavia aan als kapitalist. Iedere politicus die ‘raszuiver’ is, is vooreerst een goochelaar.

Veel hartelijks onder ons 4, een hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 1 mei 1938

aant.

aant.

1 Mei '38

Beste Eddy

Gisteren was ik op bezoek bij *Stapel*; een bijzonder aardige en verstandige man, die mij zeer hartelijk ontvangen heeft en met belangstelling geluisterd heeft naar wat ik hem alzoo vertelde. Hij maakt op mij den indruk van een zeer ‘honnête’ persoon te zijn, hoewel geen ‘kalender’, en hij is vol bewondering voor je werk, met name voor *Het Land van Herkomst*. Verder heeft hij zich bereid verklaard om alles voor je te doen wat hij ev. zou kunnen doen, maar... zijn begrooting van dat ‘alles’ is niet bepaald optimistisch. Ook hij legde er weer eens de nadruk op, dat hij aan handen en voeten gebonden is door het feit, dat het Archiefwezen in Nederland (*niet* in Indië) bij de wet geregeld is, ook wat de opleiding der ambtenaren betreft; hij zou dus, ook als hij wilde, toch niet iemand aan kunnen stellen, die geen diploma van de archivaris-opleiding had. Er zijn daarin, als ik goed begrepen heb, twee

‘graden’; voor de eerste is een academische opleiding sine qua non, voor de tweede niet, maar ook daarvoor wordt een speciale cursus geëischt. Stapel heeft op het oogenblik een adjunct in dienst, die waarschijnlijk het volgend jaar een andere betrekking krijgt, maar voor dat baantje aan een *speciaal* kol. instituut is weer vereischt, dat de man die het waarneemt de Indische talen beheerscht. Wel achtte hij het niet volkomen uitgesloten, dat hij zoo nu en dan iets voor je te doen zou hebben, maar dat is natuurlijk een tamelijk vaag vermoeden, en geen basis.

Ik zou je met dat al toch aanraden hem eens persoonlijk te schrijven, en hem je situatie (beter dan ik dat uiteraard kon doen) te expliceeren. Ik heb de vaste overtuiging, dat hij, als hij ergens een gat zag, zijn uiterste best zou doen om je te helpen, en het kan dus zeker geen kwaad met hem contact te zoeken. Hij vertelde me trouwens, dat hij je juist een week geleden twee foto's gestuurd had betreffende Dirk v. Hogendorp, waarvan hij mij de origineelen liet zien. Een curieus man, die Van Hogendorp, lijkt mij, naar wat hij me van hem en passant meedeelde. Hij heeft nog drie foto's (een van het huis bij Rio in zijn teg. toestand, een van de gedenksteen, en een van de omgeving bij ‘Nova Sion’, zooals die er nu uitziet), die hij je niet kon sturen, omdat hij er geen duplicaten van bezit.

Alles in alles is het resultaat van mijn visite dus niet erg bemoedigend. Volgens Stapel is het in Indië altijd nog *iets* beter met de kansen dan hier. Maar dat hij je bij voorkomende gelegenheden met alle middelen zal helpen meen ik wel als zeker te kunnen aannemen.

Voor *Schandaal in Holland* zou ook als uitgever in aanmerking kunnen komen *Meulenhoff*. Ik zal, via Jan, die goede relaties met hem heeft, iets in die richting trachten te ondernemen (zonder Leopold uit te schakelen). Maar het zal wel gewenscht zijn, dat je zelf de definitieve correspondentie voert, vooral met het oog op de vervolgen van *De Onzekeren*. Zonder je mandaat onderneem ik in geen geval iets bindends.

Mephistophelisch is gisteren verschenen; ik hoop het je binnenkort te kunnen zenden, maar dat hangt ook van Stols' activiteit af; verschenen zijn beteekent bij hem nog lang niet altijd exemplaren sturen.

Ik ben gelukkig weer op peil wat mijn gezondheid betreft.

Tot nader. Deze brief zal waarschijnlijk wel een dito van jou kruisen.

Veel hartelijks onder ons vieren je

Menno

Arthur v.S. is weer naar Sestri vertrokken. Ik zal hem je artikel opzenden.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, 9 mei 1938

aant.

aant.

Batavia, 9 Mei 1938.

Beste Menno,

Véél dank voor je brief over Stapel. Ik schreef je inderdaad net uit Sitoe Goenoeng. Pas was ik hier in Bat. terug of ik werd weer 60 jaar, heb weer iederen dag hoofdpijn enz. Ik *moet* hier vandaan, liefst zoo gauw als het kan. Ik zal Stapel morgen schrijven.

Van Jan kreeg ik weer een aardig briefje, al was 't vooral om me te doen weten dat *ik* zoo achteruit ben gegaan hier in Indië, en dat dàt de reden moet zijn van mijn seniele literatuur. Ook dat *De M.v.L.* snuf is vergeleken bij Ducroo, enz. Ik heb hem met een onzinnige koppigheid en 1000 herhalingen geantwoord; zal er nu ook maar mee doorgaan - nu ik me tòch al belachelijk heb gemaakt - tot *hij* over iets anders begint! Ook schreef hij me nu over de Van Harens; maar heeft hij die dan gelezen? Van waar? heb jij hem die gegeven? Ik zond ze hem niet. Jan wil er ook moeite voor doen bij Meulenhoff. Maar neen, zend ze maar eerst terug. Ik wil ze niet publiceeren vóór Dirk v.H. klaar is, want daar zijn ze toch eig. maar een voorgeschiedenis van. - Het schijnt dat Brugmans *niet* meer nr Europa gaat in verband met die universiteit, omdat er opeens weer geen geld is! Toch heb ik hem opgebeld en voor een dezer dagen een afspraak gemaakt. Maar... wil jij hier zijn als wij juist weggaan? Het klimaat is zóó, dat wij werkelijk uit lijfsbehoud over een jaar maximum weg moeten - de granaten tegemoet dan, misschien. - Tot nader.
Hartelijk je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, 17 mei 1938

aant.

Batavia, 17 Mei 1938.

Beste Menno,

Dank voor den mij toegezonden brief van Meulenhoff. In principe ben ik gaarne bereid daar uit te geven, maar liefst zou ik die Van Haren-historie toch eerst terug hebben om er nog een en ander aan te veranderen. Er ontbreekt nog wat aan, en ook zou ik mijn Dirk van Hogendorp-verhaal eerst af willen hebben, om deze ‘inleiding’ daartoe daar beter op af te stemmen.

Je zegt dat je nog geen antwoord had op 2 brieven van je; maar ik antwoordde altijd onmiddellijk. Vermoedelijk heb je nu die antwoorden wèl. Eén was uit Sitoe Goenoeng, een oord in de bergen en de koelte, boven Soekaboemi. Ik schrijf spoedig beter, heb het nu erg druk.

Ik weet nog altijd niet, met die *Onzekeren* van me, wat ik doen zal: ieder verhaal los publiceeren, of afwachten tot ik de eerste 6 klaar heb en die samen publiceeren in één dik deel. Dit hangt een beetje van de condities van de uitgevers af. In verband daarmee zou ik wel willen hooren wat de heer Meulenhoff eventueel voor dat Van Haren-verhaal zou geven, en of hij dan ook bereid is de volgende verhalen in deze reeks in dezelfde uitvoering te doen verschijnen. Anders is het beter te wachten tot de copy voor een dik boek bijeen is, vind je zelf niet?

Met hartelijke groeten, steeds je
E.

P.S. Als je Jan dezer dagen schrijft, wil je hem dan zeggen dat ik het Febr.-nr. van *Gr.Ned.* ontving? Dat is dus in orde. - Ik kreeg ook *Narcissus* van Vestdijk en *Erflaters* 1 van de Romeinen. Is mevrouw nu definitief ‘Annie’?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 17 mei 1938

aant.

aant.

Den Haag, 17 Mei '38

B.E.

Ik had juist je manuscript naar Meulenhoff gestuurd toen ik je brief uit S.G. (van 29 April) ontving; zijn epistel stuurde ik je met doorslag van mijn antwoord op. Ik zou je aanraden om het eens met dezen man te probeeren, die geschikt moet zijn en eenige menschelijke eigenschappen schijnt te hebben, die Querido mist. Ik zeg dit op gezag, maar ben niet apriori geneigd het geheel te verwerpen. En dan: hij geeft goed uit. Maar ik hoor hierover natuurlijk nader. Van hem zelf heb ik nog geen bericht. - *Mephistophelisch* ging gisteren naar jullie toe, per landmail. Je stuk over Marsman was heel goed, hoewel niet zoo 'sterk' geschreven, vond ik; maar door den menschelijken toon zeer overtuigend. Het tegendeel van een 'litteraire critiek'. In dezen zin kan ik ook je bewondering voor M.'s proza geheel overnemen; het is inderdaad geen concessie-proza, het is door zijn eigenzinnigheid een klasse boven het Ned. litteratuurbedrijf.

Wij hopen, dat je hoofdpijnen weer verdwenen zijn! Met mij gaat het gelukkig weer. Zelfs de bijeenkomst van het ploertendom te Rome heeft me niet meer kunnen schokken.

Verder is er niet veel nieuws. Ik schrijf spoedig beter, zit nog steeds met achterstand.

Hart. gr. onder ons vieren
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Batavia, 29 mei 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

Batavia, 29 Mei 1938.

Beste Menno,

Ik schrijf ditmaal kort, maar overzichtelijk, hoop ik.

Van 1 Juni af ben ik weg van het Archief.

Van 1-13 Juni moet ik hier in Batavia ‘bijzitten’ in een eindexamen-commissie van een christelijke A.-M.-S. (H.B.S. voor inlanders en Chineezen)!

Van 14 Juni tot 1 Juli heb ik mij, *desgewenscht*, ter beschikking gesteld van den Landsarchivaris. Maar als ik mij tè gammel voel - ik heb nog steeds bijna dagelijks hoofdpijn - ga ik dadelijk na die eindexamen-historie naar Adé Tissing op Rantja Soeni, boven Bandoeng.

Van 1 tot 15 Juli ga ik Oud-Batavia exploreeren, met het oog op mijn Dirk van Hogendorp. Daar heb ik tot dusver alleen maar ‘sporadisch’ tijd voor gehad. Ik moet ook nog naar 't eilandje Onrust in de haven hier, enz. enz.

15 Juli is onze laatste toegestane dag in dit huurhuis. De eigenaar komt dan terug uit Holland en wil er zelf in. In geen geval gaan we nog wat huren in Batavia.

Je kunt doorgaan met naar dit adres te schrijven, omdat ik tegen 15 Juli òf je een ander adres zal opgeven of de post hier waarschuwen.

Als vervolg op wat ik je in vorige brieven schreef, hierbij een stukje. Dit is geschreven door een meneer die tegelijk met mij solliciteerde en die afgewezen werd, een journalist die weleens historische stukjes schrijft in Indische geïll. bladen. Maar de eigenlijke ‘vervolgers’ zijn een zekere Mr. Bloys van Treslong Prins, destijds wegens wangedrag v/h Archief weggestuurd, wiens vrouw nu nog op het archief werkt, en die mevrouw zelf. Het paar is krankjorem van de verzuurdheid, -*je* ‘indische ratés,’ - en trouwens, ik heb deze laatste dagen op het kantoor een kijk gekregen in de algemeene kift onder al die werknemers, die me bepaald vergiftigen zou als ik er me niet aan onttrok. In kleine kantoren, waar de menschen individueel op elkaar reageeren kunnen, ook al omdat ze minder te doen hebben, heerscht deze sfeer algemeen, hoor ik; zoo ook in kleine plaatsen. Iedereen haat iedereen, wrokt tegen iedereen, beafgunstigt iedereen: - het is een paradijs voor iemand die als jij den ressentimentsmensch wil kennen! En iedereen denkt aan niets anders, vindt alle energie en aandacht om te stoken, te roddelen, te conspireeren. Het is ook wel een beetje humoristisch, maar de walgelijkheid is véél sterker. Ik ben blij dat ik wegga.

Over een paar dagen zal er hoogstwschl. ook een stukje over dat ‘bijzitten’ van me in de krant staan; het is me zelfs al zoo'n beetje aangekondigd. In den trant van: wat moeten ouders wel zeggen, dat hun kinderen geëxamineerd worden door zoo iemand, - die niet alleen geen H.B.S.-opl. heeft maar ook nog het *Land v.H.* schreef (uit dat boek halen deze menschen al hun bezwaren èn hun ‘inside information’, dus je ziet hoeveel kwaad het me in deze milieus gedaan heeft en nog doen kan), iemand die zóó onchristelijk denkt, enz.

Ik schrijf je beter als ik die bijzitterij ook achter me heb. Bij voorbaat hartelijk dank voor *Mefistofelisch*, maar over een maand eerst zal ik het zien. Vooral nu er luchtpost is, wordt de gewone mail verwaarloosd. Van Meulenhoff en de Van Harens hoor ik dus nog wel. Graag toch zoo spoedig *mogelijk* retour. Er zijn allerlei plannen, maar niets heeft nog vasten vorm, dus ik schrijf liever later over wat er gebeuren gaat. Op 't oogenblik weten we eig. *niets* vast. (Bep zit van 1-21 Juni in een eindexamen-commissie op Bandoeng.)

Het beste met jezelf. Er komt géén oorlog, als niet alles bedriegt. Als er oorlog moest zijn, was die er nu geweest. Denk niet te veel aan diè kwelling. En als het menschdom wordt uitgeroeid, wel, ondanks Marx en de Guéhenno's, dan gaat er een treurig zoodje de wereld uit. Rancune en afgunst; het is niet voor niets dat de bourgeois onder elkaar telkens het woord jalouzie gebruiken. Ze kennen elkaar wel, heusch! Maar de proletariër en de kleinburger zijn precies even erg.

Hartelijk je

E.

II

Dit komt er nog bij, omdat ik jou haast vergeten zou. Maar het zou toch niet erg zijn geweest, in dit geval, je zult zien waarom. Ik heb met Brugmans gesproken, nu een dag of vier geleden. Het schijnt dat het plan toch nog altijd bestaat dat hij naar Holland zal gaan voor die Universiteit hier, maar die komt zelf eerst in 1940. Er is geen geld! En vóór 1940 zijn misschien de Japanners hier, God weet, of het geld is heelemaal op! Maar hoe dan ook, hij had zeker ooren ernaar om jou op te zoeken en met je te praten, ook in verband met dit hoogleeraarschap. Hij heeft de grootste waardeering voor je stukken, en *wist* dat je cum laude bij Pa had gehaald. Ook tegenover mij is hij vol goede bedoelingen, geloof ik. Het is een beetje een *nette* man, maar dat zegt niet alles; het zou mij niet verwonderen als hij ook op betere gronden proper en sympathiek kan worden genoemd. Hier in Batavia hoort hij tot de *heel* aangenamen.

Maar je hebt den tijd!

Ik heb Jan ook geschreven en hem ook zoo'n knipsel gestuurd. Rondzending hoeft dus niet plaats te hebben. Ik vroeg Jan ook om de zaak niet te veel aan de ‘gewone menschen’ te vertellen, omdat ik die nu langzamerhand, geloof ik, eindelijk op hun juiste waarde leer schatten. Ik ben altijd geneigd geweest met ze te praten alsof ze niet zóó geborneerd waren au fond als ze wel leken of zich voor moesten doen, maar ze *zijn* het en met den doodsangst van marmotten op een tak, die voelen dat ze met 2 bewegingen eraf kunnen vallen. Denk niet dat ik al aan vervolgingswaanzin lijd - ik heb mezelf nog te veel door, geloof ik, dan dat dat het geval zou kunnen zijn, maar dat ik me soms die richting voel uitgaan is zeker. Ik loop voortdurend rond, moe en geïrriteerd tegelijk, gammel maar met de soms onbedwingbare lust om klappen uit te deelen. Het is nog een geluk dat je niet voortdurend de ploerten tegenkomt die de klappen verdienen, anders had ik nu zeker al 2 of 3 ‘zaakjes’. En ik ben er toch wel te goed voor, om in deze sfeer te leven. Het spijt me zelf dat ik niet ‘hoog’ en afzijdig kan doen of voelen; ik ben misschien ook daarvoor *physiek* te zeer geprikkeld in dit klimaat; - ik *weet* hoe vervloekt laag en stom en onbeduidend dit is, maar het ergert mij mateloos - het woord is in dit geval precies juist - dat ik deze pissebedden niet kan laten uitroeien. En als ik hier in Indië moest *blijven*, ik geloof dat ik dan niet lang meer onzijdig zou zijn, dat ik zou eindigen met vierkant naast D.D. te staan, ondanks de toch ook aardige en behoorlijke Europeanen die je hier hebt. Tenzij ik ergens kon wonen, buiten, alleen met Bep en Alijntje (dat zou al gauw niet meer gaan om de opvoeding van Alijntje), en *een paar* menschen zien af en toe als Samkalden of Bram Jansen (en dat is ook al onmogelijk, want de weinige behoorlijke Europeanen die Indië bergt, raken hier voor je 't weet door den archipel verspreid).

Bij Adé hoop ik met mijn physieke hoofd en moreele maag een beetje in 't klare te komen. God weet vind ik misschien spoedig nog iets menschwaardigs. Maar Bandoeng is een stadje, 10 × zoo provinciaal en geborneerd als Batavia, al is het klimaat er beter. God weet eindig ik nog eens als werknemer bij den uitgever Nix of als redacteur van een advertentieblaadje.

Geloof je heusch niet dat het après tout beter is om - als de wereld nog bestaat - medio '39 uiterlijk in Europa terug te zijn? Bep meent van ja. Het *eenige* dat ons hier houdt, is de iets grootere kans op een bestaan, - ondanks de stijl om broodroof te plegen per krantenartikel, of daar althans alle zeilen toe bij te zetten. Maar als ik van hier weg ben, voel jij dan nog voor hier komen? De situatie is *niet* dezelfde, noch in Holland noch hier; vergeet niet dat jij ‘bevoegd’ bent op allerlei gebied, zelfs voor de pissebedden - ik bedoel natuurlijk: *juist* voor de pissebedden. Een indisch klerkje of zoo zou je hier voortdurend met ‘dokter’ aanspreken, of met ‘meester’, als je dat was. Het respect voor den geest heerscht in die kringen niet anders dan zóó, maar zóó heerscht het dan ook 105%.

Je hoeft hier niet op te antwoorden. Uit Bandoeng of zoo schrijf ik je eerlang beter en over prettiger dingen - over *Mefistofelisch* bijv. Nogmaals een hand.

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Rantjasoeni, 17 juni 1938

aant.

Rantjasoeni, 17 Juni '38.

Beste Menno,

Ingesloten een brief aan Jan, die je eerst lezen moet (dat bespaart mij herhalingen) en daarna doorzenden. Eigenlijk heb ik op wat daarin staat weinig te laten volgen. Namens jou ontving ik *Mephistophelisch*, dat ik in één avond met vreugde las. Het is jammer dat ik zooveel van deze fragmenten herkende; de indruk zou *juister* zijn geweest als ik nu maar je artikelen niet gelezen had. Maar het is zonder twijfel een alleraardigste verzameling en jouw 'blocnote klein formaat'. Henny had ook al zoo'n collectie in zijn *Kritisch Proza*; het wordt ook nog een 'forum'-genre, dat zal je zien!

Overigens heb je me niet met levensteekenen verwend, sedert eenigen tijd. Onze laatste correspondentie betrof vnl. het optreden van den heer Meulenhoff als eventueel gegadigde voor mijn Van Haren-historie. En wat is nu daaromtrent beslist? Ik zou het graag spoedig terughebben voor de dingen die erbij (en eraf) moeten, - wat er ook verder mee gebeuren mag.

Ik ben nog suf van grieperigheid, bijzitten en bataviasche rotsfeer. Over 8 dagen is de bijzitterij van Bep afgeloopen en gaan wij naar Batavia terug; ik ga daar dan allerlei dingen ter plaatse bestudeeren, alsof ik er niet gauw terug zou komen - maar dit laatste is misschien maar illuzie. Of we in Buitenzorg of Bandoeng of elders - nog meer buiten - gaan wonen, weten we op 't oogenblik eenvoudig niet. Die bloemlezing uit de kol. letteren, die ik nu met Nix ga uitgeven, boeit me wel: er komen portretten, reproducties van oude prenten èn penteekeningen in, - maar ik wil mijn *eigenlijke* taak: dat verhaal over Dirk v.H., er toch niet door verwaarloozen. Maar met de artikelschrijverij die er ook bij komt, de drukproeven van *Multatuli II* enz., wordt het me soms wel wat machtig. Behalve je Mephisto-uitingen las ik Vestdijk's *Narcissus* en verder het 1e deel van Stapel's collectieve *Gesch. v.N.I.* Het beroerde is, dat lezen best gaat, maar dat ik eig. niet de minste behoefte heb tot schrijven - noch van artikelen, noch van brieven, noch van wat anders. Ik vind het heerlijk als ik brieven van jullie krijg, maar zelf zou ik liefst 3 maanden vergeten willen leven in een bergoord: hier of op het Diëng-plateau of zoo, zonder een pen aan te raken.

Vertel eens wat van je hollandsche leven. Wie zie je, wat doe je, wat wordt er bedisseld, pro of contra N.S.B., enz. enz. - Ik schrijf je uitgebreider en beter als ik weer eens een por van je ontvangen hebt. Neem dit *nu* voor lief (naast de berichten die je in het epistel voor Jan vindt) en geloof me als altijd je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 30 juni 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 30 Juni '38

Beste Eddy

Mijn langdurig zwijgen moet je niet al te zeer verwonderen. Met de grootste moeite overwin ik langzamerhand de gevolgen van die ‘zenuwcrisis’, die allang achter den rug is, maar telkens nog kleine nagolvingen oplevert. Een hevige antipathie tegen alles wat meer dan strikt noodzakelijk is om van dag op dag te leven, is een van de meest karakteristieke symptomen van deze nawerking. Ik hoop nu eindelijk eens heelemaal weer fit te worden door vier weken vacantie in Antibes met rust en nog eens rust. Want dat is blijkbaar, wat ik noodig heb; de ‘regressies’ laten zich altijd gelden als ik te constant heb moeten werken of te weinig slaap krijg. Daarbij is het weer hier (zelfs voor Holland) geweldig slecht en deprimeerend; eergisteren en gisteren zelfs *storm*, die onze tuin ruïneerde!

Maar genoeg over mijzelf. Het is heelemaal niet tragisch, maar ik dien mijn apathie en stilzwijgendheid toch te verklaren. Om mezelf een soort belangstelling in te blazen, maakte ik een selectie uit vijf jaar critieken, die in den herfst als boek zal verschijnen. Daar kwam nogal veel omwerken bij te pas, zoodat ik me kon verbeelden iets te doen. Het kostte me moeite aan dit werk genoeg belang toe te kennen, maar gisteren is het resultaat toch definitief de deur uit, naar Nijgh en v.D.

Ik schreef al een tijd geleden Meulenhoff; 1° om hem te vragen je het manuscript van *Schandaal in Holland* in ieder geval te retourneeren en 2° om zijn beslissing inzake een ev. uitgave. Het antwoord kwam een paar dagen geleden binnen; ik sluit het in. Zooals je ziet, heeft Meulenhoff jr. erg zijn best gedaan om uit te drukken, waarom hij zich zal onthouden. Ik geloof (en meen die indruk bevestigd te zien door den toon van dezen brief), dat hij geschikt is; wat hij gewild had, was waarschijnlijk toch weer een betere Jo v. Ammers-Küller, iets meer ‘opgekookts’ met smakelijker beschrijvingen. Het lijkt mij inderdaad volmaakt zinneloos, dat hij zich nu nog met jou in verbinding zou stellen; als hij er geen zin in heeft, moet hij het niet doen. Mijn vraag is nu: zal ik *Leopold* probeeren? In dat geval moet ik natuurlijk je manuscript weer terug hebben, na je bewerking ervan.

Je brief aan Jan heb ik gelezen en doorgezonden. Ik beken eerlijk, dat ik na zooveel maanden ‘tusschenruimte’ je motieven inzake het Archief niet meer beoordeelen durf. Het zou natuurlijk onzin zijn te blijven hangen aan iets, dat geen toekomst heeft, en bovendien is het nog onzinniger om je gezondheid te verpesten. Over dit alles (juist deze kleine zakelijke dingen) is briefschrijven haast onmogelijk, na zooveel tijd. Ik zou je erg graag weer eens een dag spreken, in Le Murat b.v. Laatst nam ik plotseling *Het Land van Herkomst* op en had al een gevoel van *herinnering*! De sfeer van de Feuilleraie, Joies de Meudon: het lijkt me alles al weer in een ander tijdvak te liggen. Wat ik aan ‘bagage’ uit dat tijdvak ‘gered’ heb is niet veel. Als ik nu het boek zou kunnen schrijven, dat in mijn hoofd zit, zou het niets meer lijken op de *Christenen*. De behoefte aan historie, aan ‘groote lijnen’, ben ik sedert die opdonder na Oostenrijk volkomen kwijt. Maar hoe uitstekend houdt zich

Het Land van Herkomst! Het is, juist door de bewuste subjectiviteit, zoo compleet een stuk van jouw leven, dat toch voor een deel ook het mijne was.

Over mijn tegenwoordig bestaan durf ik niet veel zeggen. Ik heb het gevoel, dat ik volkomen geïmproviseerd leef, tot nader order. Alleen de verplichte artikelen in de krant (die ik overigens met pleizier schrijf) vormen een soort continuïteit; zij noodzaken me telkens weer 'geëxtraverteerd' te doen, het 'als-ob' van den steeds actieven en belangstellenden criticus der Ned. letteren vol te houden. Misschien zal dat achteraf blijken volstrekt geen slecht element in de kuur te zijn geweest. Wij hebben een prettig huis, dat is ook wel iets waard; als een zekere mate van stomme vitaliteit terugkwam, zou de pen mij *vol* motieven vinden. Ik heb soms het gevoel, dat ik gegevens zou hebben voor minstens drie romans; maar de romanvorm stoot mij voorloopig nog af, ik kan de juiste formule niet ontdekken. Het gaat me net zooals jou: ik lees liever dan dat ik schrijf, in dit stadium.

Het stuk in de *Indische Courant* (dat dus nu herroepen is) was wel een model inderdaad van de vuilste en onverteerdste rancune. Als het ressentiment zich niet beter weet om te zetten dan tot deze vuiligheid, is het werkelijk alleen maar triest en zielig. Vooral de zin over de autobiographie is zeer onthullend! Zooiets als een autobiographie lijkt dien meneer blijkbaar *qua talis* een soort *porno*graphie. - Of het beter is, dat je je aan deze dingen onttrekt en naar Europa terugkomt durf ik ook niet beoordeelen. Alleen kan ik je zeggen, dat hier de mogelijkheden, zoolang de nieuwe inzinking duurt, weer uiterst gering zijn... hoogstwaarschijnlijk belangrijk geringer dan in Indië. Als het gekkenhuis nog een tijdje blijft draaien (ik bedoel hiermee nu het 'vriendschaps' verbond tusschen de heeren Chamberlain en Mussolini, met Hitler als fâcheux troisième) en er geen oorlog komt, kan de economische situatie misschien verbeteren, maar momenteel is het *niets* gedaan.

Vestdijk is nu redacteur van de *N.R.C.* en reeds door de redactie gekapitteld als te 'moeilijk'; dit stadium is blijkbaar geheel normaal in de loopbaan van een dagbladcriticus, en het beteekent niets anders dan een soort chantage. En verder heeft hij 'den' prijs, die achteraf in het geheel geen 1000, maar slechts 600 à 700 gulden zal bedragen! Gewoon afzetterij dus ook nog. Ik zie V. zelden meer. *Als* wij elkaar zien, zijn wij 'geïnteresseerde kennissen', die elkaar wat bezighouden, maar geen poging meer doen om contact te krijgen. Ik wil overigens niet zeggen, dat ik onverschillig ben geworden voor V's werk; zijn essay over Rilke (*Vr. Bladen* van Juni) las ik werkelijk *zeer* geboeid. Hij is mij als mensch eerder ontvallen dan als schrijver. Menschelijk contact heb ik met Jan Greshoff, die me alleen maar geen enkel probleem meer opgeeft; maar zijn warmte en hartelijkheid is een van de dingen, die ik *hoog* aansla. En dan zijn onuitroeibare letterkundige enthousiasme; dat is gewoon ongelooflijk. Hoe zal ik zijn op mijn 50ste jaar? - Wij hadden verleden week Van der Veen te logeeren, die erg geschikt wordt en nu met Hoornik een jongerentijdschrift gaat opzetten (uitg. Leopold). Hij ontwikkelde zijn plannen, en ik voelde me werkelijk *oud*. Dat is geen coquetterie.

Wij gaan waarschijnlijk 17 Juli op reis, om tot ± 15 Aug. weg te blijven. Je bereikt mij gedurende dien tijd aan het adres van Jan: Villa La Verne, Chemin François Gairaud, Juan-les-Pins (A.M.). Ik hoop daar een paar levensteekenen van je te krijgen. Op de heenreis hoop ik Gino en Chiaro even te zien.

Ik heb, zie ik, werkelijk een brief van vier kantjes geschreven. Ik verzeker je, dat me dit in geen weken gebeurd is; leid daaruit af, met hoeveel vriendschapsbanden Kraaienlaan en Java nog aan elkaar vastzitten (lieve god, wat een beeldspraak, ik moet er nu toch mee ophouden). Ant laat jullie, en speciaal ook Bep, hartelijk groeten. Van mij, voor jullie beiden, een hartelijke hand

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak en J. Greshoff

Batavia, 8 juli 1938

aant.

aant.

Batavia, 8 Juli '38.

Beste Jan en Menno,

Deze brief aan jullie samen, is bedoeld als voorloopige administratie en om even weer ‘bij’ te berichten. Gisteren kreeg ik den brief van Menno met het ingesloten veto van Meulenhoff. Ik zal eerst die copie herzien en daarna zien wat ik ermee doe; Dirk v. H. wacht trouwens ook op afwerking. Als er *meer* klaar is, verandert misschien het heele programma, en als ik tegen dien tijd niet zelf in Europa terug ben, dan graag jullie bemoeienis met Leopold.

Ingesloten een vervolgje op dat stuk in de *Ind. Crt*. Dit tuig kon de nederlaag van dat terugtrekkend en spijtbetuigend stukje van de redactie zelf natuurlijk niet slikken. Ze hebben zich dus gewend tot *het* schandaalblaadje bij uitstek in Batavia, dat beroemd is om het opdisschen van ‘nouvelles’ over allerlei ongerechtigheden, waar 't publiek hier van smult. Hier zijn ze volkomen op hun plaats. Maar als je nu maar niet denkt dat allerlei lieden dit niet heerlijk vinden, mijn eigen familie in Indië vooraan. Het geeft je misschien een idee van de samenleving waarin wij verkeeren. Overigens heb ik me ditmaal bepaald geamuseerd; want die donkere kamer bv. was doodgewoon de *bibliotheek* van het Archief (die donker gemaakt wordt vanwege de warmte) en die ‘dame’ de dikke juffrouw Perelaer, die met mij die bibliotheek zat te ordenen. Verder is deze Holmes aan het telefoneeren gegaan om naar me te vragen - *typisch* indische manieren! - terwijl ik al een dag compleet van 't Archief weg was. Enz.

Wij gaan van 16 dezer tot 16 Augustus in Mr. Cornelis wonen, in... ‘Gedong Lami’! Wat zeg je daarvan? De bewoners zijn nu zeer geschikte hollandsche burgermenschen, die daar een ‘bedrijf’ hebben, nl. een kleermakerij voor 't Ned. Indische leger. Er zijn zalen vol groen khaki en trapmachines, maar heel veel is nog zooals het was en wij hebben 2 ruime kamers gehuurd, gemeubeld, voor f 20. Die kamers waren vroeger: een logeerkamer en mijn ‘kantoortje’. Verder hebben we den heelen kalikant voor ons. Ik voelde me ongelooflijk verlicht en in een oude veilige wereld toen we het bezoek brachten om het hierover eens te worden. Ik wil een maand heerlijke *vacantie* hebben, daar; wat drukproeven nazien (ik heb enorm veel ‘op stapel’ bij Nix) en wat lezen. Jan's *In alle Ernst*, dat er uiterst appetissant uitziet en dat ook gister kwam, gaat mee. Wat een gezellig boekje!

Op 't oogenblik zijn we aan 't kofferpakken en opruimen. Ook schrijven van artikelen voor 't *Bat. Nwsbl*. en zoo, om daarvan af te zijn. Sinds ik terugkwam, hier in Batavia, van Rantjasoeni (van waaruit ik jullie 't laatst schreef) ben ik ononderbroken in de Bibliotheek aan het werk geweest aan een overzichtelijke ‘bloemlezing’ van Compagniesletteren (1600-1780), die met portretten en platen uitkomt bij Nix. Kortom, ik werk nu bijna uitsluitend voor Nix, in de hoop dat het niet voor niks zal zijn, maar integendeel een groot succes worden, - waar veel kans op is.

Na 15 Aug. gaan we 14 dagen naar Rantjasoeni en dan, met 1 September, in Bandoeng wonen. Ik kan dan dit deel en het volgende (dat van 1780-1860 zal gaan) op de drukkerij zelf corrigeeren, enz. Nix heeft een ruime kamer ter beschikking van

Bep en mij gesteld, want in Bandoeng kan Bep mij wschl. behoorlijk helpen. Hier is ze op 't oogenblik doorloopend weer uitgeput.

Over die bloemlezingen en dat werk in de uitgeverij hoor je nog hoopen. Nix *moet* een goede, betrouwbare agent in Holland hebben. Op 't oogenblik denken we aan 'Templum Salomonis' in Leiden, die veel voor indische boeken doet, vooral van min of meer wetenschappelijk karakter. Weten jullie iets anders? Niet Nijhoff, - die heeft ruzie met Nix, want Nix is slordig volgens Nijhoff en Nijhoff een afzetter volgens Nix.

Tenslotte dit plan, dat *mij* alleraardigst lijkt. Een jonge leeraar hier, Nieuwenhuis, die ik ken en die heel geschikt en lang niet stom is, interesseert zich sinds jaar en dag voor P.A. Daum (Maurits) en heeft een groote studie over hem geschreven, met citaten uit oude krantenartikelen, brieven enz. Al pratende kwamen we op het idee dat het eig. èrg aardig zou zijn om een Maurits-nr. van *Gr. Ned*. te maken: het artikel (25 a 30 blzn.) voorop en de rest een bloemlezing uit deze onvindbare literatuur. Als je ervoor voelt, schrijf me dan dadelijk, want er moet dan hard aan gewerkt worden: die stukken overgeschreven, enz. Ook welk nr. het zou moeten zijn. Ik denk dat het een succes kan worden als van een Elsschot-nr. en misschien stimuleert *dit* uitgevers om dat werk te herdrukken. De W.B. heeft aan Jan Prins gezegd dat *Goena-Goena* in Holland zéér goed is verkocht. Enfin, graag spoedig antwoord hierover. Het juiste adres in Mr. Cornelis weet ik niet (nr. bedoel ik), maar schrijf gewoon naar 't oude adres, want ik laat dit correct door 't Postkantoor hier behandelen.

Ik hoop van harte dat jullie rusten en werken en gelukkig zijn. Veel heil gewenscht door ons 2. Tot later en beter, steeds hartelijk jullie

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Mr. Cornelis, 10 augustus 1938

aant.

aant.

Mr. Cornelis, 10 Aug. '38.

B.M.

Ik vond dezen heer in een Biogr. Wdbk. en ben om verschillende redenen van gevoelen dat dit een voorvader van je moet zijn. Zou je niet wat meer van hem te weten willen komen?

E.

Ik schrijf spoedig langer, uit Rantjasoeni. Hier is alles me te rommelig, we kampeeren zoo.

Balduinus ter Braak, of ter Braek, geb. 1697 te Groningen, als predikant te Katwijk a.Z. bevestigd 2 Juni 1720, wegens overspel 1732 afgezet, liet zich daarop als student te Leiden inschrijven (23 Juli 1732) en gaf tegelijk onderwijs in latijn en grieksch, wat hem op voorstel van prof. Havercamp door den Senaat werd verboden (*Act. Sen.* 9 April 1734). Hij werd 1738 weder beroepbaar verklaard. In dat jaar volgde hij Henr. Hoogeveen als rector te Woerden op.

Hij schreef: *Eerste melk der kinderen* (2e dr. 1725); *Melk voor zuigelingen* (1724); *Zeden en Mengelstoffen vervattende 20 Predicatiën* (1731). Hij vertaalde Bern. de Moor, *Oratio de imperfecta Ecclesiae militantis felicitate* (1745) en Joh. la Placette, *Over de ongeneeslijke algem. twijffelinge der Roomsche Kerk* (Leiden 1738). Over zijn wangedrag gaf hij een *Belijdenis, verdediging en smeekschrift*.

Zie: Strodtmann, *N. Gel. Europa* IX, 163; XI 598; XII 1049; de Wal, *Nalezingen*.

(Nieuw Nederl. Biograf. Woordenboek, onder red. v. Dr. P.C. Molhuysen en Prof. Dr. P.J. Blok, deel 1 kolom 447).

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Rantjasoeni, 26 augustus 1938

aant.

aant.

Rantjasoeni, 26 Aug. '38.

Beste Menno,

Jan zal je mijn lange brief naar Juan - die hij zeker daar nog ontvangen heeft (ik teekende hem aan, want hij was zwaar geworden, o.a. door een stuk papier erin voor jou over een voorvader van je!) - oef, ik hervat: Jan heeft je dien brief zeker laten lezen. Voor een groot deel was hij natuurlijk evenzeer voor jou als voor hem bestemd. Het speet mij echt van hem te hooren, dat hij je nog niet heelemaal 'de oude' vond. En nu? Heeft het verblijf daar de rest gedaan in de goede richting?

Wij zijn van Mr. Cornelis op behoorlijk voorafbepaalden tijd naar de onderneming van Adé Tissing gegaan; het is hier heerlijk koud, zelfs soms wat té; Bep knapt zienderoogen ervan op en vindt Bandoeng nu alweer warm! Verder ziet het er voorloopig niet florissant uit, wat onze kansen op een prettig huis, dat niet te duur is, in Bandoeng zelf betreft. Tot dusver was het resultaat van een advertentie + informaties bij verhuurbureau's treurig, d.i. vrijwel nihil.

Ik schrijf je uit Bandoeng beter, als deze voorloopige en hangende toestand voorbij is en er weer iets te melden valt dat er althans positief *uitziet*. Bandoeng zal wel allerlei dingen voor ons wijzigen: het werk bij Nix, en nieuwe kennissen en zoo. Er is een oude socialist, D.M.G. Koch genaamd, (oom van *Anton* Koch!), die mij heel sympathiek is; verder een stelletje liberalen, democraten en ethici om hem heen, die altesamen een blaadje hebben dat *Kritiek en Opbouw* heet en dat lijkt op kamermuziek door oudeheeren onder elkaar. Allen even braaf denkend en geen die zich werkelijk durft geven. Ze willen me in de redactie, maar ik denk dat ik het verdom: mijn stem is te schel en mijn manieren zijn te weinig liberaal, vrees ik, voor dit milieu. - Verder bestaan er plannen om eindelijk een behoorlijk, cultureel tijdschrift voor Indië op te richten (ik schreef je daar al over: het plan van den curieuzen Jood Sam Koperberg); hiermee zijn we nu zoo ver dat de 7 leden van de toekomstige redactie toegezegd hebben en één vergadering 'ter kennismaking en onderlinge raadpleging' zullen beleggen. Deze 7 leden zijn: 3 Europeanen = Dr. P.J. Koets, classicus, historicus ook, Dr. Hugo Samkalden, socioloog (ik schreef je over hem al vaak), Dr. J. van Leur, socioloog of historicus, of allebei; 1 'indische jongen' = Ikke, zonder titel, 'letterkundige'; 1 halfbloed, maar geheel in Holland opgevoed en eig. heel wat minder indisch dan ik = Ir. Th. Nix, zoon van mijn uitgever, en iemand die alleraardigst teekent en vrij beroerd schildert, verder bouwkundige en kunstkritikus

- dat doet hij héél behoorlijk - en innig katholiek; last but *not* least, we'll hope sincerely: 2 Indonesiërs, = Mr. Aboelkarim Pringgodigdo en Mr. Achmad Soebardjo, de eerste statisticus, econoom, socioloog ook al, historicus à ses heures, de tweede all-round intellectueel, voor zijn brood advokaat. Vind je 't niet imposant? Ja, hè? - *maar*... het *geld* moet nog gevonden worden. En lieve help, in Indië *zonder geld*!...

Enfin, binnenkort zal ik je wel de mislukking berichten. Of het wordt iets heel goeds, - want buiten het geld is hier 'stof' en geestdrift genoeg, hoe *verspreid* dan ook, dit laatste, door den heelen archipel.

Mooi; schrijf me wat over Holland; je terugvinden van Den Haag; hoe je je voelt; hoe je nu 'tegenover de dingen' staat. Je bent lang niet uitgebreid genoeg daarover.

Chiaro schreef me alleraardigst uit Parijs. Het speet hem dat je hem niet opzocht. Hij geniet zéér van een nieuwe uitgave (?) van Diderot's brieven aan Sophie Volland; moet je die niet bestellen? Verder signaleert hij een moderne heer Roger Caillois, die een modus vivendi wil vinden door een soort vrijmetselarij onder lieden die de vulgariteit van het leven van nu willen overheerschen door *verachting + beleefdheid*. Bestudeer dien heer eens, naast Denis de Rougemont. Chiaro zal je wel inlichtingen kunnen geven: de man is volgens hem snob en intelligent. Adres v. Chiaro: 18 villa Seurat, Paris 18e, maar dat wist je natuurlijk al.

Nu tot slot een 'ernstig' verzoek. Wil je Van Kampen schrijven je een laatste afrekening te doen toekomen van *Uren met Dirk Coster* en hem daarna vragen de rest van de oplaag te vernietigen. Laat hij jou nog een 10 of 15 ex. sturen, die je bv. onder de jongeren van *Werk* zou kunnen uitdeelen (!) en mij 10 exx., en de rest van het aardrond doen verdwijnen. Ik heb in Bretagne destijds een zeer bekorte lezing ervan bij de herziene (dwz. ook vnl. bekorte) copie van *Cahiers v/e Lezer* gelegd; misschien dat dàt zaakje tesamen nog eens herdrukt wordt, maar die *Uren* moeten nu maar verdwijnen. Wil je hiervoor zorgen? Hartelijk dank, veel liefs ook van Bep en voor Ant, een hand van je

E.

Ik las met instemming je stuk over Jany's zelfbehoud. Moet er ook over schrijven.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 7 oktober 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 7 Oct. '38

Beste Eddy

Gisteren stuurde Jan mij een brief van je op, waarin je je (en hoezeer terecht) over mijn zwijgen beklaagt; hij voegt er aan toe, dat het schaamrood mij naar de kaken moet stijgen. Hij heeft groot gelijk, maar je zult zelf ook wel niet gelooven, dat het onverschilligheid voor onze 'betrekkingen' was, die mij zoo weinig schrijfsch

deed zijn. Ik lijd nu al sedert die Oostenrijksche rotzooi aan een ontzettende epistolaire apathie, eenvoudig veroorzaakt door de omstandigheden. In Juan-les-Pins was ik er langzamerhand aardig afgekomen, maar nauwelijks waren we weer thuis, of het gedonderjaag in de politiek begon weer, met het resultaat, eindelijk, dat jullie ook kent: een koehandel zonder weerga na een chantage zonder weerga, die hier n.b. nog met *gevlag* gevierd is! De maand September was meer dan afzichtelijk. Ik heb weliswaar die spanning met fatalisme gedragen, maar iedere gedachte aan een contact op langer duur berekend dan één, twee dagen leek me onzinnig. Ik weet niet, of je daar in kunt komen, maar het is zoo. Iederen middag, als ik van de krant kwam, waar het noodige journalistieke vuil me weer dampend van het fornuis had opgewacht, ging ik in den tuin in de zon zitten, starend en rookend als een man, die de laatste dagen van de wereld opzuigt. Een soort apocalyptische houding. Ik was volkomen voorbereid op den oorlog, die ons tenminste mogelijkerwijs had verlost van dien hysterischen schildersknecht uit Braunau. Het is m.i. niet eens onwaarschijnlijk, dat die oorlog het Duitsche volk in opstand had gebracht, want de stemming schijnt er beneden nul geweest te zijn, toen men iets van die oorlogsdreiging ging voelen. Nu de vrede uitgebroken is, ben ik heusch niet rouwig om dien gemankeerden oorlog (god beware me!), maar de perfiditeit van de politiek drukt nog zwaar op me. Je kunt wel adviseeren, dat wij ons niet door die dingen kapot moeten laten maken, omdat wij (daarin heb je schoon gelijk) voor andere bezigheden bestemd zijn; maar de dingen *maken* je kapot, of je wilt of niet, in zooverre althans, dat iedere cultureele werkzaamheid een idioot spelletje lijkt, met die vernietigingstendens voor oogen. Ik heb mijn Zondagsartikelen soms geschreven met het gevoel van een gek, die met knikkers zit te spelen, terwijl een overstrooming hem binnen een paar minuten gaat wegspoelen. Wat interesseert mij in vredesnaam het pro of contra meneer Jos Panhuysen of meneer Bordewijk, terwijl de Tsjechen verraden en verkocht worden! Alleen een bepaalde soort superieure lectuur kan ik in die omstandigheden verdragen: Diderot of Dostojewski of zelfs Roger Caillois, die inderdaad iets snobistisch heeft, maar tegelijk een draai in zijn stijl, die mij toch stevig vasthield gedurende Berchtesgaden en Godesberg. - Dit is misschien cultureel defaitisme, en het is ook al weer bezig te verdwijnen, maar het maakte zich hier van ongeveer iedereen meester, die hersens had en in het schuitje zat. Van Lier en Batten zaten den godganschelijken dag aan de radio te draaien om nieuwsberichten op te vangen, uiteraard meerendeels leugens van het D.N.B.! Tot zooiets komt men! En het ergste is eigenlijk het gevoel van intellectueel-zijn: men zou den oorlog tegen Hitler willen wenschen, men weet tegelijkertijd (in dezelfde seconde), dat daarmee de vernietiging van alles, wat ons toch voorloopig nog dierbaar is, wordt ingeluid, ook al zou het kort duren. - Enfin, de Tsjechen zijn ‘opgeofferd’ en worden beklaagd, nu komen vermoedelijk de koloniën aan de beurt. Misschien gaat Hitler nu binnenkort niet tegen Benesj, maar tegen Colijn uitvaren, omdat hij arme batakkers heeft onderdrukt en uitgeroeid (waar dan nog iets van aan is ook!).

Ons ‘geestelijk leven’ hier is dus voorloopig meer een soort poging tot zelfhandhaving tegen de stroom van phraseologie; meer doen kun je nauwelijks. Ik corrigeer met wellust de proeven van *In gesprek met de Vorigen* [daarin is ook opgenomen mijn dubbelstuk over jou en Saks (die inmiddels het tijdelijke gezegend heeft en nu misschien ergens naast Multatuli zweeft)], den bundel essays, dien ik (ook al meer om den tijd te verdrijven, maar langzamerhand toch ook weer met een zekere passie) heb samengesteld. Proeven corrigeeren is in zulke omstandigheden een prachtige therapie; je houdt je bezig met cultuurprestaties, die al in den vorm zijn gegoten, en die dus geen bijzondere energie meer vereischen, maar toch boeien. Een omweg, en een rare omweg, naar den ivoren toren! Er is vermoedelijk op dit oogenblik (te oordeelen naar wat je er over schrijft) in Indië meer ‘te doen’ dan hier, waar alles op defensie en manhaftigheid wordt afgestemd. De jongeren van *Werk* zullen waarschijnlijk 's konings rok wel het eerst aan moeten trekken, als er weer

eens groote chantage komt. Wij hebben, wat dat betreft, een echt *rustige* jeugd gehad.

Onze vacantie in Juan was heerlijk. In het begin had ik nog last van mijn zenuwen [dat begrip is heel vaag, maar de ‘kwaal’ is hinderlijk. Achteraf vrijwel onvoorstelbaar.], maar dat is daar werkelijk snel overgegaan. Runciman zat juist te modderen in Praag en hield een aangename atmosfeer aan de kook, juist geschikt om te luieren in de zon. De Greshoffs zijn *alleraardigst* voor ons geweest, en ook Jany, die bijna dagelijks opdook, was een prettige kameraad; hij is van die generatie absoluut *de* man, *de* mensch. Wij reisden over de Provence terug, ik genoot van Arles. Wij gaan er zeker weer heen, als het volgend jaar weer een Runciman oplevert.

Van Kampen schreef mij, nog eer ik er werk van maakte, dat jij hem al bericht had gezonden over de vernietiging van de oplaag *Uren*. Ik heb 10 ex. uit den ‘boedel’ gered; heeft hij er jou ook 10 gezonden? De verkoop stond vrijwel stil, maar ik betreur toch deze instamperij, want het boekje is heusch nog zeer leesbaar. Eenige dierbare jongeren krijgen nu van mij successievelijk de geredde zeldzame exemplaren.

Op onze terugreis had ik Chiaro willen opzoeken, maar wij moesten door omstandigheden Parijs laten liggen en 's nachts doorreizen. Jammer. Het aantal contacten is toch al niet groot meer. Jan; Van Crevel; heel soms Vestdijk; en een paar ‘kennissen’, dat is mijn gewone omgang. Verder zijn er langzamerhand werkelijk ‘jongeren’, die ons aankleven, en die (ik verbaas mij er altijd weer over) onze boeken citeeren. Is dat de befaamde ‘invloed’? Maar met die menschen is de aanraking heel anders.

Ik sluit een paar foto's in, van Ant en onzen angora kater Coclico (een product van mevr. Van Crevel, figuurlijk gezeid), en een opname van mij, beide door mijn zwager den vakphilosoof en aestheticus, die hiermee bewijzen van onmisbare bekwaamheid heeft gegeven. Stuur ons ook eens plaatjes met witte pakken uit Bandoeng! Ik heb langzamerhand geen idee meer, hoe jullie er uit ziet.

Maak uit dezen brief *niet* op, dat ik als een oud wijf bij de pakken neerzit. Wat mij momenteel ontbreekt, is alleen de ‘lange adem’. De maand September heeft mij zoo gaar gekookt met fatalisme, dat het moeite kost weer aan te nemen, dat er morgen en zelfs overmorgen nog een cultuur kan bestaan.

Tot nader maar weer. En blijf gelooven aan mijn onveranderlijke vriendschap! Veel hartelijks ook voor Bep en van Ant,

je
Menno

N.B. Waarom krijg ik je artikelen in het *Bat. Nwsbl.* nooit meer??? Je krijgt toch ook de mijne geregeld, wil ik hopen?

Die *Balduinus* kan geen familie zijn, geloof ik, hoezeer ik het ook betreur.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bandoeng, 10 oktober 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

Bandoeng, 10 Oct. 1938.

Beste Menno,

Ik begrijp niets van je zwijgen, - tenzij het oorlogsgevaar er schuld aan heeft. Maar daarvoor en daarna... Waarom geen enkele ontboezeming dezen kant uit? - Over die gebeurtenissen zelf schreef ik aan Jan; hij zal je mijn brief misschien wel doorgestuurd hebben. Ik begin er niet nog eens over. Ik wil nu probeeren met jou het contact te hervatten, waar 't scheen af te breken. Ik schreef je uit Rantjasoeni, eind Augustus, om je te zeggen dat we een huis zochten en je te vragen de *Uren met Coster* te laten vernietigen. Sindsdien schreef ik aan V. Kampen zelf, en hoorde van hem dat hij niets van je gehoord had. Hij zou zich van zijn kant met jou in verbinding stellen...

Nu, wij hèbben dan een huisje gevonden. Vrij duur nog, en tòch goedkoop, enfin 't gewone halfslachtige van zulke réussites. Bep is er eig. heel niet gelukkig mee en vindt het wel 't meest petit-bourgeois-achtige dat we tot dusver ooit hadden. We zitten eraan vast voor 6 maanden (nu nog maar 5!) Daarna: of Europa, of verhuizen.

Ik heb me laten slepen in de redactie van een klein blad, het *eenige* fatsoenlijke in de heele europeesche pers hier, genaamd *Kritiek en Opbouw*. Braaf, maar àl te fatsoenlijk, geen ‘persoonlijkheden’, althans op papier; iets erg pedagogisch eigenlijk. Ze denken dat door *mijn* intrede alles best wordt; maar ik hèb al strubbelingen... Het is te lang om te vertellen, omdat het bovendien zoo weinig interessant is; maar helaas, dit *is* het summum wat Indië op dit gebied durft en oplevert. Ik zond je gisteren een nr., met een bespreking van me over *Atjeh* van den heer Zentgraaff, den meest gevreesden man en ‘grootsten journalist’ van Indië. Kan je 't in *Het Vaderland* overnemen - liefst compleet - met een beschouwinkje van jezelf erover, dan zou mij dat veel plezier doen.

Mutatis mutandis, is *dit* blaadje nu het product van de Indische ‘Waakzaamheid’. Dat is op zichzelf iets waard. Eenheid door Democratie is hier bezweken, maar deze lieden hebben een nieuwe groep gesticht: Algemeen-Indisch-Democratische Groep of zoo. Ik ben er geen lid van, omdat ik, àls ik ooit lid van iets word, ook iets van ‘militaire macht’ achter me wil voelen. Misschien ga ik - als ik in Europa terug ben - me tòch maar aansluiten bij Colijn, of bij de liberale Staatspartij of zoo. Ik kots tegenwoordig zóózeer van alle totalitairen, dat ik besloten heb openlijk partij te kiezen tegen fascisten èn stalinisten. *Al* dat tuig deugt niet; het *is* kiezen tusschen roomschen en calvinisten, voor een ongeloovige. En ik begin voor de bourgeoisie te voelen, voor het *bestaande* gezag, omdat dat het minst tyrannieke is, voor de *bestaande* onvrijheid tegen al die zg. ‘ware vrijheid’ die ons van links en rechts wordt voorgelogen.

Kortom, als er geknuppeld moèt worden - dan ben ik zoowat bereid om met de bestaande politie te knuppelen op rooden èn bruinen of zwarten.

Zeg mij dus: bèn ik eig. lid van Waakzaamheid? Ik zie sinds lang niets meer; geen brochure, geen papier, niks. Ben ik soms geroyeerd? Of heb je me toch nog opgegeven als lid-af, zooals ik uit Tjitjoeroeg vroeg? Toen zei je dat 't niet hoefde omdat er geen stalinisten in de vereeniging zaten.

Hoe sta je er zelf tegenover? Wat ben je, sinds de strapatzen van Chamberlain en het verraad gepleegd tegenover Tsjekoslovakije? Waar sta je? Ben je lid van Waakzaamheid? Geloof je dat het nog helpt?

De indonesische jongeren interesseeren mij. Er is sprake van om een ‘cultureel tijdschrift’ opterichten, hier, dat wschl. *Noesantara* zal heeten (d.i. de klassieke en *niet* door politiek geïnfecteerde naam van ‘Indonesië’). Een tijdschr. met platen, goed gedrukt enz.- min of meer een indisch *Elzevier's*, maar met een scheutje *Forum* of althans *Groene* (!) erin. Als dat blad tot stand komt, blijf ik nog wat, omdat me dat dan een salaris van ruim ƒ 200. per maand moet opleveren; en zelfs om wat daarmee ‘gedaan’ kan worden. Maar komt daar niets van - faute d'argent - dan zie je ons

uiterlijk April of Mei '39 weer in Europa. Eig. verlang ik daar steeds meer naar. Ik zou, als er in '39 nu wèl oorlog uitbreekt, het toch al te rot vinden om hier te zitten terwijl jullie gifgassen slikken.

Ik werk nu aan deel 2 van mijn bloemlezing van koloniale letteren, om zooveel mogelijk af te hebben vóór we weggaan. Deel 1 corrigeer ik al - het gaat bij scheutjes. Ik denk dat je er plezier aan zult beleven, als je 't geval voor je ziet.

Overmorgen zend ik je mijn boekje over detective-verhalen + *Multatuli 2*. Lees dit over in deze definitieve vorm, want er is een hoop bijgekomen!

Nu nog één ding: ik las de ploertige brochure van Rost over Last, en vroeg Jan dit gevalletje principieël - vanuit 'ons' standpunt - in *Gr. Ned.* te mogen behandelen. Hij zei: alsjeblieft niet, en daar kan ik in komen. Het *is* tenslotte een principieël-politieke kwestie en *Gr. Ned.* is een literair tijdschrift (ondanks Romein). - Maar nu hoorde ik dat de brochure van Rost waardeerend in *Het Vaderland* werd besproken, terwijl het antwoord van Last erop werd genegeerd. Is *Het Vaderland* nu óók al tot de 'ware vrijheid' toegetreden? En wiè schreef erover? Jij toch niet? Dat zou werkelijk mijn laatste zekerheden doen vervliegen.

Kortom, schrijf me eens; *stel me eens op de hoogte*; antwoord op deze punten en bedenk zelf andere; want ik zit hier wel erg alleen tusschen de barbaren. Ik antwoord onmiddellijk, zoodra ik een brief van je heb. Vertel ook hoe 't Ant gaat, en je zelf. En bedenk eens ernstig: kunnen we niet met ons allen ergens heen? dwz. jij en Ant, de Greshoffs, de Marsmans en wij? In Denemarken?

P.S. Ik kreeg ook een brief van Gans met een plan voor een tijdschr. speciaal over fransche boeken. Hij vroeg me hem erover te schrijven en een stuk over Larbaud voor dat tijdschrift. Dat stuk over Larbaud had ik al klaar voor de *N.R.C.*, maar overigens... lijkt mij zijn plan al net zoo krankjorem als alle vorige plannen. Ik durf hem dat niet te schrijven, want als hij er nu aan gelooft!... Mocht je hem zien, zeg hem dus dat ik het erg druk heb, maar dat ik in 'principe' bereid ben, enz. Maar laat hem niet op mij wachten voor dat 1e nr. - dat ik eerst nog moet zien verschijnen.

Schrijf eens of er iets is van hier waar ik je plezier mee kan doen. Wil je *Atjeh* van Zentgraaff hebben? Wajangs en dgl. zullen je wel niet erg aantrekken.

Het prettigste zou ik werkelijk nog vinden als wij allen ergens een kolonie konden vormen: in Zwitserland of Denemarken of Zweden (als die andere landen nog te dicht bij het ploerten-en-schoften-rijk zijn). Of zouden we 't in Amerika kunnen probeeren - dat jij indertijd afwees? Of willen we - gezamenlijk!- de civilisatie van Z.-Afrika entameeren? In Z.-Afrika een *Forum* of *Vrij Nederland* oprichten?

Heb je zelf werkelijk geen plannen gemaakt in de voorbije dagen?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

[21 oktober 1938]

aant.

aant.

Allerbeste wenschen beterschap
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron-de Roos

Den Haag, 21 oktober 1938

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 21 Oct. '38

L.B.

Vandaag ontving ik je briefje met de ontstellende tijding van Eddy's ziekte. Ik kon uit de verte niet anders doen dan je een telegram zenden, als een bewijs, hoezeer het bericht me aangreep. Het lijkt me nu weer extra onzinnig om aan je mededeelingen nog beschouwingen te gaan vastknoopen, want als je dezen brief ontvangt, zal alles er al weer heel anders uitzien; laten we hopen: veel beter. Dergelijke ziekten hebben, schijnt het, vaak een verloop, dat zich erger aan liet zien in het begin dan het is. Wat ik van hier uit kan doen is alleen: je het allerbeste wenschen voor Eddy's spoedig herstel. Mocht je mij op dezen vervloekten afstand voor iets noodig hebben, telegrafeer of telefoneer mij dan dadelijk. Voor alle zekerheid: mijn telefoonnummer is *393759*. Maar god geve, dat het niet noodig zal zijn, en dat je me heel binnenkort goede berichten kunt sturen.

Ik kan momenteel niet over iets anders schrijven. Het zou je nu niet interesseeren, en eerlijk gezegd, het zou mij nu ook niet afgaan, alvorens ik weet, dat Eddy weer buiten gevaar is. Ant is voor een week op reis, naar Groningen; ik heb haar dadelijk geschreven, maar zij is al even ver als ik, en je helpen kan ze dus ook niet.

Houd je goed! En houd mij, voor zoover het je in deze omstandigheden mogelijk is, op de hoogte. Ik geef de berichten direct door aan Jan en de anderen. Dag! Je

Menno

De afstand heeft in omstandigheden als deze iets *spookachtigs*.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron-de Roos

Den Haag, 25 oktober 1938

aant.

25 Oct. '38

L.B.

Hierbij mijn, naar ik hoop, prompte reactie op den ploert Zentgraaff. Wat een stuk vuil. Nu Eddy ziek ligt, achtte ik het des te meer mijn plicht hem zoo hard mogelijk aan te pakken als de krant het toelaat.

Dit artikel verschijnt vanavond in *Het Vad.*, d.w.z. (voor ev. citaten in Indische bladen) in *Het Vad.* van 25 Oct.

Binnenkort meer, en vast dank voor je brief met de relatief gunstige berichten.

Het allerbeste!

in haast je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron en E. du Perron de Roos
aan
Menno ter Braak

Bandoeng, 26 oktober 1938

aant.

aant.

26-X-'38.

Beste Menno,
Ik lig nog in 't ziekenhuis, maar ben stukken beter. Ik heb al een adem van meer dan 1 ½ centimeter. Hartelijk dank voor je telegram, dat zeker tot het winnen van den strijd heeft bijgedragen - maar sjt! niet zoo boud, want de strijd *is* nog niet afgeloopen. Een goed teeken: ik begin mij hier in bed knapjes te vervelen. De rest moet Bep maar volmaken. Een ferme hand (zij 't wat klam en killig)
van steeds je
E.

Beste Menno,
Dat telegram was erg aardig van je, en 't deed me veel plezier. Ik had je toen net de vorige dag een briefje geschreven dat het beter ging. Ik dacht er even over je dat terug te telegrafeeren, maar deed het niet uit de overweging dat ik zelf altijd eerst erg schrik als ik een telegram zie liggen. Over een paar dagen mag E. waarschijnlijk eruit, dan gaan we nog een weekje naar buiten, bij Soekaboemi (post wordt nagezonden). De moeilijkheid zal zijn om hem nog echt rust te laten houden.
Veel hartelijks 2 × 2
Bep.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron en E. du Perron de Roos
aan
Menno ter Braak

Bandoeng, 2 november 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

Bandoeng, 2-XI-'38.

Beste Menno,
Hartelijk dank voor je (eerste, de 2e met het Z. artikel komt nu net.) brief, die kwam toen Eddy net een paar uur uit het ziekenhuis terug was, en zich slap,

machteloos en daardoor zeer gedeprimeerd voelde. Maar dat was de reactie, en sinds gister (de 2e dag thuis) is dat alweer een hoop beter, hoewel hij toch nog het grootste deel van de dag liggend doorbrengt. Het zal trouwens nog wel een kleine maand duren vóór hij vergeten mag dat hij ziek geweest is, volgens de dokter; ik hoop dat hij dan óók uitgerust zal zijn van de vermoeienis van vóór zijn ziekte, die hem zoo vatbaar gemaakt heeft.

Toen ik je brief las, had ik het gevoel, dat ik je tòch had moeten telegrafeeren toen het beter ging, maar hetzelfde wat jij het 'spookachtige' van de afstand noemt, weerhield me ervan: het gevoel dat ik je het verheugende van de inhoud niet met het moment van schrik bij het *ontvangen* ervan moest laten betalen. Daarbij nog een soort bijgeloof, omdat de crisis bij een longontsteking hier in Indië nooit zoo abrupt is als in Europa, en er dus meer dagen noodig zijn vóór je van zekerheid kunt spreken. Mijn briefje was trouwens al onderweg.

Maar je telegram deed me ook op dat moment van beginnende ontspanning goed, en ook Eddy, die toen juist weer gevoelig voor de buitenwereld begon te worden. Ik heb gemerkt dat je in zulke dagen soms behoefte hebt om aan een soort telepathie van de vriendschap te gelooven, en zulke bewijzen van 'verkregen contact' hebben dan, ook al zijn ze vertraagd door de afstand, nog hun volle waarde.

Eddy schrijft nog een paar woorden bij.

Veel hartelijks voor Ant en jou,

Bep.

Bandoeng, 2 Nov. '38.

Beste Menno,

Ik was erg getroffen door je brieven, waarvan ik er een in 't hospitaal las, en de 'riposte' op het stuk van Zentgraaff, die wij zooeven ontvingen. Dank! Je stuk is in menig opzicht met de juiste dosis tact (beleid) geschreven, en als het *Bat. Nwsblad* een blad met éénige moed was, zouden ze het daar, althans gedeeltelijk, overnemen. Maar daar is vrijwel geen kans op, gegeven de doodsangst van deze heele provincie voor den pallurk Z. Er heeft een 'fatsoenlijke' verdediging van mij gestaan in *Het Indische Volk*, een klein socialistenblad hier, en er komt er nog een in *Kritiek en Opbouw* (dat je nu kent - 200 abonnés tegen de 4000 van de Java-Bode), beide van denzelfden man: een néerlandicus genaamd de Vries, op 't oogenblik wd. bibliothecaris v/h Bat. Genootschap, socialist, en iemand die ik bijna niet ken. Wel aardig, zooiets, want hij schreef mij dat hij 'helsch' was over 't moois van Z. - Met-dat-al, laat ons vaststellen dat *ik* 't heb uitgelokt met mijn kritiek op *Atjeh* (heb je die nu ontvangen?), omdat deze alomgevreesde mij, zooals je weet, allang de keel uithing. Ik ga nu *mijn* tegenstuk schrijven, - voor het kleine *Kr. en Opb.*, als 1e 'bijdrage tot betere kennis van de provincie'.

We zullen zien, ondanks de ongelijke partij wat de 'organen' betreft, wie den ander beter steken kan: ik hem of hij mij. Het is jammer dat ik me fysiek nog zóó belabberd voel, want mijn hersens werken best en ik weet al precies hoe ik mijn stuk maken wil. Het zal 'indisch' ranselen zijn, dat beloof ik je; anders verstaat dit rund het niet. Maar wat het vee van de *Java-Bode* betreft, dat is 'onbereikbaar', dat is volmaakt gebiologeerd en geregeerd door dezen sergeant, wat geen wonder is waar het voor 98% uit planters, handelsprollen en ennesbejers bestaat.

Ziedaar. Ik heb je helaas weinig anders te vertellen, dan dat allerlei menschen zich alleraardigst gedragen hebben gedurende mijn ziekte en dat ik in de bloemen gezet werd, voor herstel, thuiskomst en verjaardag (vandaag werd ik 39!), zoodat ik er nu in zit, zegt Bep, als een vedette. Maar ik ben nog niets waard, fysiek, en voortdurend lezen verveelt me ook.

Ik stuur je binnenkort een bundel oud-jav. wijsheid (vertaald natuurlijk), een soort ‘levenskunst’ in aforismen, nogal gek. Verder een herziene, verbeterde Levet (inplaats v/h ex. dat je in Juan-les-Pins kreeg, geef dat dan maar weg); en tenslotte een verrassing. Dan wschl., eindelijk, *Sprookje v/d Misdaad* en *Mult. II*. Als je dit laatste bespreekt, vermeld er dan bij dat de exx. voor Holland te krijgen zijn bij ‘Templum Salomonis’, Leiden. Ik schrijf spoedig beter. Neem dit geklets nu voor lief. Eig. hoop ik je over ± 6 mnd. weer te zien. - Een hartelijke hand van steeds je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bandoeng, 6 november 1938

aant.

aant.

Bandoeng, 6 Nov. '38

Beste Menno,

Dank voor je nieuwe brief, gekomen na mijn vorige: het is die waarin je vertelt van dat telefoonuitbarstinkje van dien ‘indischploert’ enz. Ik heb je brief hier met groot succes aan de mannen van *Kritiek en Opbouw* voorgelezen. Overigens heeft jouw artikel ook hier ‘zeer de aandacht getrokken’. Alle redacteuren van indische kranten hebben er plezier om gehad, want de oude schobber van de *Java-Bode* is ferm gehaat bij de collega's, maar overnemen - neen! ze zijn 90% bang voor hem en 10%, als vertegenwoordigers van de ééne opportunistische koloniale nederlandsche pers, toch saamhorig. Ze likken hem, terwijl ze hem konden vergiftigen; in zooverre is hij toch nog iets meer waard dan het gros van dit tuig. De jonge ambtenaren van de Algemeene Secretarie in Buitenzorg hebben van je stuk gesmuld: één had het direct uit Holland toegestuurd gekregen door een ‘woedenden vereerder’ van mij, één kreeg het van den wd. redacteur v/h *Bat. Nwsblad* met veel blauwe uitroepteekens. Zentgraaff zelf heeft er (nog) niet op geantwoord. Wat mij betreft, ik heb mijn stuk klaar, het zal over ± 10 dagen verschijnen. Als varkens een apoplexie konden krijgen, zou er kans zijn dat Indië daarna van dit oude zwijn was verlost. Ik geloof niet dat ik ooit zoo ‘vuil’ ben geweest in een polemiek, maar deze bully en ploert in folio verdient niet minder. Misschien zal hij hierna een zeer waardig stuk (vaderlijk joviaal) in de *J.B.* zetten - want aan zulke veranderingen van toon doet hij ook, - misschien zal hij mij een troep ennesbejers op mijn dak sturen... We zullen afwachten. Iedereen zegt dat de man zoo ijselijk gevaarlijk is.

Overigens gaat het heel zachtjes-an met me. Ik wandel, maar ben erg gauw buiten adem, voel mijn schoenen als ijzers aan mijn voeten, loop met slappe knieën. Thuis lig ik veel, en verveel me; lezen gaat ook maar half. Bep wil binnenkort voor een paar dagen met me naar Soekaboemi, maar daar zou ik dan toch eerst beter voor willen loopen. Maar wie weet wat de ‘klimaatsverandering’ uitwerkt. Ik wou vooreerst

dat ik goed slapen kon, maar dat is allerbedroevendst, - het eenige wat *niet* verlamd is in me is mijn breinactiviteit.

Nu een komisch detail van de Zentgraverij. Leo Jansen, specialist-in-du-Perron te Batavia, werd door den boekhandel daar opgebeld om inlichtingen over dat gemeene boek *Uit de Indische Jeugd van Arthur Ducroo*, dat Z. naast Het *L.v.H.* genoemd heeft en dat niemand nog kent. Verscheidene bestellingen zijn ingekomen!

't Is allemaal drastisch genoeg, maar o, o, o, wat is 't door-en-door de provincie! Wat je je niet genoeg kunt voorstellen, daarginds, is de achtergrond, het vee dat Z. als een orakel leest. Als Nietzsche in persoon hem 20 × bestrijden zou in zijn eigen *Java-Bode*, dan nog zou dit vee denken dat N. een razende idioot was en Z. een wijsgeer en een held.

Last schreef mij dat hij jou een ex. *Spaansche tragedie* voor mij gegeven had - of had laten zenden. Is dat zoo? en zoo ja, heb je 't boek nog doorgezonden?

Hierbij een foto van Alijntje op Rantjasoeni, het land van Adé Tissing. Die spuier achter hem noemden wij Rübezahl, en Alijntje zelf speelt voor Puck, zooals je ziet.

Bep en ik denken er heusch stèrk over, om in Maart '39-of April, uiterlijk Mei - naar Europa terug te gaan. Alleen als dat tijdschrift nog doorgaat (waaraan ik ƒ250 à ƒ300 's maands zou verdienen) blijven we nog wat langer. Met dat tijdschrift hoop ik dan ook een tegenwicht voor ‘beschaafd Indië’ te maken tegen de V.C.-ers, ennesbejers- en andere patsers-sfeer van de *Java-Bode*. Maar zal het lukken? Ik denk van niet; er zal wel geen geld voor worden gevonden. - En eigenlijk verlang ik er ook wel erg naar om jullie allen terug te zien, inplaats van me hier schrap te zetten tusschen de bangerds tegen de overmacht van koloniale flinkerds. (Natuurlijk zijn er uitzonderingen, wat die bangerds betreft, maar uitsluitend in ‘kleine collecties’ zou Z. zeggen; de ‘groote pers’ is volkomen verkwanseld en heeft alleen ondergrondjes van passief fatsoen, hier en daar.)

Ritman, de fatsoenlijke bangerd v/h *Bat. Nwsbl.* mutatis mutandis een jongere en koloniale Schilt, is op weg naar Europa. Hij moet ontzettend blij zijn dat hij er net nù uittrok, anders hadden Samkalden en ik nog allerlei beroepen op hem gedaan. Maar hij is niet kwaad en voor Indië nog op zijn manier een ‘fijn’ iemand.

Hij zal je misschien opzoeken in Holland; laat hem dan over Indië (en mij!) uitpakken. O, hij vindt me zoo lastig, maar hij was toch op me gesteld. - Als Z. op je stuk antwoordt, krijg je 't per vliegpost, maar misschien zal hij je ‘versmaden’.

Tot later. Heel veel hartelijks, ook van Bep en aan Ant. Steeds
je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bandoeng, 13 november 1938

aant.

aant.

Bandoeng, 13 Nov. '38.

Beste Menno,

Ik moet je toch even op de hoogte houden van het geval Zentgraaff. Het is een indische rel geworden van belang. Ik ben overal ‘verdedigd’: in het socialistische blaadje hier door een heer Van Boheemen (weet niet wie dat is), in *Kritiek en Opbouw*

door een neerlandicus De Vries, - maar, 't mooiste van alles, in het groene schendblaadje *De Ochtendpost*, dat door heel Batavia en Bandoeng uitgespeld wordt, door Veersema zelf (de redacteur) en door ‘Groeneveld’; en deze ‘Groeneveld’ is de ploert Van der Kop, die in hetzelfde blaadje indertijd die walgelijke insinuaties over me schreef, met de bedoeling me uit het Landsarchief weg te werken: van dat ik niet eens de H.B.S. afgeloopen had en zoo. Ik zond die stukken indertijd aan Jan; misschien heeft hij ze je laten lezen. In ieder geval las *jij* het stuk in de *Ind. Crt.* van dezelfde strekking en denzelfden v.d.K., dat later door de redactie van de krant zelf gedesavoueerd werd. De heer Veersema is óók een revolverjournalist, een volkomen verkochte en onbetrouwbare sinjeur, maar de man heeft één hypocrisie *niet*: hij vertelt schunnige verhaaltjes maar komt dan ook voor zijn recht op om die smakelijk te vinden en verdedigt de ‘erotische kunst’. Hij schijnt een groote bibliotheek te hebben van galante fransche literatuur etc. - en, vergeleken bij Zentgraaff, is 't een erudiet. Welnu, deze man heeft het noodig gevonden Z. als ‘Zedenmeester’ belachelijk te maken (in een vorig stuk al, dat ik je niet zend); daarna heeft hij Van der Kop last gegeven om *Het L.v.H.* te verdedigen, en de pad heeft het moeten doen. (Dat stuk gaat hierbij). Daarna is een dominee aan het schelden gegaan en heeft Veersema zelf (ps. Jordens Jr.) den strijd voortgezet. Gevolg van dit alles: Z. is diep belachelijk geworden, zelfs voor zijn *Java-Bode*-lezers, die allen het groene krantje lezen, en... *Het L.v.H.* is in heel Indië niet meer te vinden: het vloog de winkels uit! Men heeft overal moeten nabestellen, zooals mij natuurlijk direct bericht werd. Querido zal er niets van snappen en denken dat ik tot Edeleer benoemd werd.

Laat die stukken aan Jan lezen, maar vraag wel ze uiteindelijk bij Fred Batten te doen belanden, die al die dingen verzamelt; tenzij jij er zelf op gesteld bent. Over een week mijn antwoord aan Z. Tot zoover dus, voor heden. - Wij gaan morgen naar Soekaboemi; ik voel me nu eindelijk opgeknapt genoeg om wat rond te kuieren. Het weer is beroerd: dagelijks regen, maar de morgens zijn goed.

Schrijf nog eens! Hartelijk 2 × 2,

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Soekaboemi, 16 november 1938

aant.

aant.

Soekaboemi, 16 Nov. '38.

Beste Menno,

Ik mag je dit vervolg niet onthouden van het duel tusschen den dominee (zie vorige envelop met briefje) en de groene krant. Vooral Bep dringt erop aan dat ik je dit materiaal, voor event. studies van je in domineespsychologie, met bekwame spoed zenden zal. Het lijkt, vinden we beiden, op dien man van jou, die indertijd zoo woedend was over je lessen in Jarry.

Overigens is het bepaald een genot te zien hoe hij het groene krantje nog weet te waardeeren, na in het eerste stuk zoo ferm geschreven te hebben over ‘het Groene Ochtendgevaar’ en ‘De Ochtendpest.’ (Ik noem het blaadje altijd ‘De Groene Bekladder’ maar ‘de Ochtendpest’ is bepaald veel mooier en een vondst!). Het

geheel van deze rel - ik kan je helaas niet alle stukken sturen - is hoogst vermakelijk. ‘Mijn toorn’ is ook prachtig als formule; dat zal ik van hem zien te gappen.

We zitten nu 2 dagen in een klein hotel, bungalowsysteem, boven Soekaboemi. 's Morgens is 't hier heerlijk en het uitzicht is prachtig; maar 's avonds regent het - dwz. soms van 2 uur 's middags af - en dan is het kil en onaangenaam. Het is niet prettig voor me, maar zoo is 't nu vrijwel overal in dit ‘zomerland’. Ik voel me nog steeds wrak, koortsig, en ben bij buien nogal ferm ontmoedigd. Dat gelig en gelees hangt me zoo de keel uit!

Ik las nu net het boek over ned. letterk. onder redactie van Van Leeuwen. Het is tegelijk nogal knullig en gezellig; ook wel ‘goed’, - Bep zegt terecht: voor de Volksuniversiteit. Ik zal er spoedig maar veel braafs over zeggen in 't *Bat. Nwsbl.*; zoo'n vent als Van Leeuwen verdiènt dat toch werkelijk! God-god, als die V.L hier zat, was 't een zegen voor ons, qua ‘omgang’. Inzake literatuur een halfgod, vergeleken met vrijwel alles wat ons omringt.

Ik zal weldra Vestdijk, Jan en anderen schrijven. Dit briefje krabbel ik op het boek van Van Leeuwen op mijn ligstoel. Plezier in schrijven heb ik nog heelemaal niet. Maar groet iedereen vast van me - Freddy en Rudie ook - en zeg dat ik gevleid en blij ben met alle genegenheid die ik ondervonden heb. Dààr is zoo'n akkefietje dan toch maar weer goed voor.

Tot later. Steeds hartelijk je

E

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 30 november 1938

aant.

aant.

Den Haag, 30 Nov. '38

Beste Eddy

De razende drukte (5 av. schouwburg per week, stroom van slechte boeken) houdt mij weer van schrijven af. Dank voor verschillende levensteekenen, de groene krantenstukken, en niet het minst het heden gearriveerde stuk in *K. en O.* over Zentgraaff. Ik heb er van genoten! Evenals van je sonnet trouwens. Het maximum aan genadeloosheid bereikt je polemiek toch in dat onschuldige nootje over het woord ‘kanoniseeren’. Het stuk behoort tot je beste en ernstigste polemieken; bewaar het vooral voor een ev. bundel!

Ik zond je al een week geleden per landmail een ex. van *In gesprek met de Vorigen*. Het boek is een product van de angst- en afschuwperiode na den val van Oostenrijk. Toen werkte ik de artikelen om, die er in staan, omdat ik iets wilde doen en tot niets ‘scheppends’ in staat was. Het geheel lijkt me nu toch wel aardig geworden, en geen zinneloos bundeltje. Je zult misschien ontdekken, dat er heel veel in veranderd is, sedert de publicatie in *Het Vad.* of *Groot-Ned.*

15 Dec. a.s. wordt Jan 50 jaar. De intieme vrienden hebben nu, als ‘aardigheidje’, voor hem een rijmprent laten maken van *zijn* strofe over de vrienden (‘Hier zijn mijn vrienden’ etc.). De kosten daarvan worden omgeslagen. Ik heb jou eigenmachtig ook op de lijst gezet, in de stellige overtuiging, dat je hierbij niet zou willen ontbreken.

Stuur mij dus tusschen ƒ 2,50 en ƒ5, -, al naar je missen kunt. Ik schiet je bijdrage voor.

Je krijgt ook een afdruk van de prent, die in 17 ex. voor de vrienden gedrukt wordt.

We zijn hier ‘collectief’ blij, dat je zoo knap door die longontsteking heen bent gekomen. In dit opzicht is de collectiviteit niet slecht, want ze is spontaan. Uit je stuk aan het adres van Zentgraaff blijkt trouwens duidelijk genoeg, dat je hersens op volle kracht werken; want dit ‘verzetje’ is met kennelijken wellust van de hersens geschreven!

Een week geleden zond ik je een knipsel uit *Het Vad.* over het ‘intrekken’ van *Uren met D.C.* Ik hoop, dat je met mijn onderschrift accoord kon gaan. Je bedoeling was toch zeker niet om naar het Canossa van Bennebroek te gaan? Voor ev. verduidelijkende commentaar (want het gebaar was niet *erg* duidelijk) houd ik mij aanbevolen.

Dit in haast, tusschen rommel door. Dank ook voor het mooie kiekje van Alijntje! En hart. groeten 2 × 2, tot beter

je
Menno

Ik zou graag *geregeld* je stukken uit het *Bat. Nwsbl.* lezen, maar ik krijg ze niet meer!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bandoeng, 3 december 1938

aant.

aant.

Bandoeng, 3 Dec. '38.

Beste Menno,

Hierbij het vervolg van den strijd - ik veronderstel dat je *alle* voorafgaande knipsels behoorlijk ontving.

Mijn stuk (*Van oude Menschen*) heeft aan alle kanten geestdrift en dankbaarheid verwekt. Je kunt je niet voorstellen hoeveel fatsoenlijke lieden opleven bij het idee dat deze terreur op zijn donder krijgt. In Makasser, in Soerabaja, in Batavia en hier in Bandoeng, overal is het stuk ‘gretig verslonden’, zooals mijn berichtgevers zeggen. Zentgraaff is er verward en verbijsterd van. In de *Java-Bode* heeft hij niets meer gedaan dan één algemeene belastering van de red. van *Krit. en Opb.* als hoofdart. geplaatst: zooiets van dat *wij* de koloniale uitbuiters zijn en allemaal Joden (er is één Jood onder de medewerkers: Samkalden!); iets zoo idioots, dat iedereen zich begint af te vragen of de man gek wordt. Dit is nl. àl te makkelijk controleerbaar. *Hij* heeft dan ook geen naam genoemd, - alleen maar in 't algemeene verzucht dat het vroeger ‘menschen van positie’ (!) waren die deze rol van ‘gravers en knagers’ en ‘destructieve krachten’ speelden, en nu lieden op ons ‘peil’!

Mooi; iets anders is belangrijker. Hier in Bdg. woont een zekere Seubring, oud-Afrika-reiziger, een olifant van een vent die eruit ziet als een verloopen seminarist, en die met 2 inlandsche vrouwtjes woont, meen ik, alles bij elkaar het type ‘avonturier met goeiïge en geschikte kanten’ (hij heeft een héél goede bibliotheek!) en die ook voor z'n broodje een advertentieblad, *De Preanger Post*,

redigeert. Deze man heeft zich plotseling ook in den strijd gemengd, en Z. o.a. met jouw prestige bestookt (zie ingesloten art. 1).

Daarop heeft een meneer Wormser geantwoord in het *Alg. Indisch Dagblad* hier, een groote kracht. Deze W. is tegelijk doodsvijand en z.g. vriend van Zentgraaff. In ieder geval, zijn stukje is vuil genoeg en met heerlijke insinuaties voor mij. (art. 2) Let wel: deze man is dr. in de rechten en schreef indertijd 'poëtische' boeken over Java's blauwe bergen; o.a. *De heilige Gong*. Seubring heeft - in de meening dat 't stuk van Z. zelf was - geantwoord met art. 3, waarin hij jouw heele stuk uit *Het Vad.* overneemt.

Dit heeft Z. blijkbaar dol gemaakt! Begrijp wel, hij zelf *woont* in Bandoeng en het blaadje van Seubring wordt hier, en op de ondernemingen zelfs, verspreid in 5000 exx. (gratis).

Per deurwaardersexploot heeft hij nu een antwoord ingediend, dat ook hierbij gaat (art. 4). Daarin word jij op z'n mooi-indisch 'afgedaan'. Ik heb hierop geantwoord met het getikte stuk dat hierbij gaat en dat in de volgende *Preanger Post* verschijnt. Schrijf *mij nu omgaand* hoe deze zaak in elkaar zit. *Liegt* de man, dan neem ik hem nog eens frisch à faire. Schrijf je antwoord hierover zóó, dat ik het geheel of gedeeltelijk kan citeeren.

Om te bewijzen hoè die ploert gekwetst is, dit nog: ook aan *Krit. en Opb.* heeft hij per deurwaardersexploot een antwoord ingediend [dit kostte hem nu al 2 × ƒ8.50 = ƒ17.] speciaal dan tegen mij. Dat was nog vóór het exploot aan Seubring, maar *K. en O.* verschijnt maar eens in de 14 dagen en komt pas overmorgen uit, geloof ik. [Ik zend je natuurlijk alles, onmiddellijk na verschijnen.] Ik schreef er niet een 'onderschrift' bij, maar een '2e bijdrage tot kennis van de provincie', gericht aan jou - bijwijze van antwoord op je vraag in *Het Vad.* wie die Z. is. Dat is hoonender voor hem. Deze man moet à fond geranseld worden; dat is noodig voor de opluchting in de sfeer hier! Ik laat hem trouwens niet los en heb voor 't *volgende* nr. van *K. en O.* weer iets nieuws. De ploertigheid van den man als nazi (verdomd!) en tegen de Joden is ook beneden alles.

Kan je je antwoord betreffende die aantijging van 'solliciteeren' in *Het Vad.* zetten, des te beter. Dat vindt de schoft nog veel beroerder, want *Het Vad.* wordt hier meer gelezen dan je denkt. Bovendien zal èn Seubring èn *Krit. en Opb.* het onmiddellijk citeeren - mèt commentaar. Denk niet dat de sop de kool niet waard is; het prestige van dezen ploert hier te fnuiken is een zegen voor Indië. *Ik* zal er in ieder geval mee doorgaan. Tot dusver hebben wij den strijd verreweg gewonnen! Dat voelt de ellendeling zelf. - Dag! Je

E.

P.S. Ik schrijf spoedig beter. Dat over *Uren met Coster* is best!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bandoeng, 7 december 1938

aant.

aant.

aant.

Bandoeng, 7 Dec. '38.

Beste Menno,

Dank voor je brief. Ik heb Jan gelijk hiermee geschreven, in de hoop dat het epistel hem net op *de* dag bereiken zal. Jou zend ik morgen een postwissel van ƒ5. als mijn aandeel; dank dat je voor me opgetreden bent. Ik ben erg benieuwd naar de rijmprent! Wie maakte die, en staan 'wij' er allemaal soms min of meer herkenbaar op? Ik moet je overigens eerlijk bekennen dat ik een officieel schrijven ontving - zonder vermelding van die rijmprent - van zekeren Unger, dien ik vroeger weleens ontmoet heb; maar ik heb dien brief blijkbaar 'gerefouleerd', want, zonder het te willen, ik kon er niet toe komen hem te beantwoorden. Ik vind dien Unger een 'groven prool', die hoegenaamd *niets* met ons heeft te maken; iemand waar Bouws een fijne vent bij is. Ik hoop ernstig dat hij niet óók werd geportretteerd! Jany en Unger bij elkaar als vrienden van Jan, 'nei-nei, dat sou tè mooi weize'.

Ik knap langzaam verder op. Mijn huid is vuurrood van het verbranden door hoogtezon-kuur. Verder besteed ik tòch veel aandacht aan Zentgraaff, want de vent is buiten zichzelf, en wraakzuchtig en ijdel, en staat voor niets. In zijn onmacht om mij serieus te bekladden, is hij nu Koch gaan belasteren over diens bibliotheekbeheer hier in Bandoeng- 1000 boeken zoek en de wildste verhalen, alles rustig uit zijn duim gezogen of althans opgediend als jachtschotel van vuile kiftmededeelingen van opvolgers, employés enz. en met saus van Z. zelf overgoten. Wàt een ploerten het zijn, daar kun je je heusch niet dadelijk een voorstelling van maken. - Op mij moet hij nog veel erger gebeten zijn. De opinie van zijn eigen collega's hier is unaniem dat hij de zaak van a tot z verkeerd heeft aangepakt, dat hij alleen maar 'reclame' voor me heeft gemaakt (dit vindt hij ook heel naar, want ik ben dan, in zijn mentaliteit omgezet, 'handiger' geweest dan hij!), en dat ik bovendien den vloer met hem heb geveegd. Zijn zg. vriend Wormser zei gisteren tegen Koch dat mijn stukken 'erger' waren (= vuiler, onbehoorlijker) dan de zijne. Waarop Koch doodnuchter interpreteerde: 'Ja, er is geen sprake van dat Z. tegen du P. op kan' - wat door Wormser innig werd beaamd! Ik voel me bepaald als een spadassijn uit Toledo, speciaal besteld om een beroemde spadassijn in Milaan met een paar nog geheel onbekende 'bottes secrètes' op zijn rug te krijgen. Maar wacht... de man *zoekt* en zal nog wel andere middelen vinden, die buiten het terrein liggen van de eigenlijke pennestrijd.

Ik zou je wel andere dingen vertellen, maar ik, arme half-nog-zieke, weet verder niets. Mijn boek *De Muze van Jan Compagnie* is af; nu alleen nog maar drukken. Verder spreek ik hier eig. alleen de mannen van *K. en O.* Wil je niet, alsjeblieft! een stukje voor ons schrijven, over wat maar: de sfeer in Europa, de politieke of cultureele situatie? Maar betaald word je niet; ieder van ons werkt aan dit blad voor niets. We krijgen nieuwe abonnés, vooral sinds het ongehoorde feit van strijd met zoo'n klein blaadje tegen Z. van de *Java-Bode*. (O ja, een officier van justitie - ik ken er al 2 die mijn stuk tegen Z. met bewondering gelezen hebben! - zei: 'De man is geen portuur voor Du P.; Du P. *speelt* met hem'.) Maar we zijn zoo arm en au fond toch zoo weinigen, dat we gratis gesteund moeten worden. Iedereen in *K. en O.* zou het héérlijk vinden als we iets van jou of van Jan kregen. Doe dus iets, wil je? wat je zelf met plezier schrijft, en als je weer wat meer tijd hebt. Ik zal je de verdere nrs. zenden.

Ook met die lummels van het *Bat. Nwsbl.* (Ritman is nu met verlof naar Europa en zijn vervanger ken ik niet) zal ik probeeren een regeling te treffen dat ze je behoorlijk mijn stukken zenden. Je kunt overigens alles vinden bij Fredje Batten. Maar wat ik in *K. en O.* doe is 10 × belangrijker dan die gevaarlooze leverantie van literatuurartikelen. Het *Bat. Nwsbl.* heeft *niets* voor mij gedaan toen ik ziek lag en door Z. beklad werd, zelfs niet (later) jouw stuk overgenomen. Dat zegt genoeg in welke verhouding ik tot dit blad sta.

Hierbij nog een korte verklaring over *Uren met C.* die je in 't *Vad.* kunt zetten. Schrijf gauw eens wat langer. Ik schrijf dadelijk, zoodra ik je boek heb, waarnaar ik zéér verlang.

Groeten aan Ant. - Hartelijk steeds je

E.

Ik heb de rest van de oplaag v.*U. met C.* laten vernietigen, omdat het boek voor mijzelf onleesbaar geworden is en omdat het *zijn werk heeft gedaan*. Mijn opvattingen erin *handhaaf ik nog ten volle*, en indien eventueel mijn kritisch proza herdrukt zou worden, zou ik er geen bezwaar tegen hebben dat dit werk, of althans een deel ervan, daarin opgenomen werd, omdat het dan 'historisch' geworden zou zijn in den zin van: niet meer een onmiddellijk strijdschrift. Nog één ding ook telde voor mij: hoe fel ook, dit was een *literaire* strijd. In den strijd die thans geleverd wordt tegen de barbarie, is de heer Coster een zoo fatsoenlijk iemand, dat deze heele aanval op hem 'overdone' lijkt. Leve de heer Coster! als men aan den toekomstigen hollandschen Goebbels denkt.

(Verander wat je ongewenscht lijkt!)

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 12 december 1938

aant.

aant.

Den Haag, 12 Dec. '38

Beste Eddy

Bedankt, en hartelijk, voor veel dingen; in de eerste plaats voor de boekenzending, die ik een paar dagen geleden kreeg, en waaruit ik met een steelsche bijgedachte aan het intellect Zentgraaff de priapische poëzie van Apollinaire putte. Dat zooiets 'à l'île de Java' gedrukt wordt, moet hem (als hij het wist) wel razend maken. Of verlekkerd, wat bij hem op hetzelfde neerkomt. Vanmorgen las ik je repliek, die met de ochtendpost kwam. Hij heeft eindelijk zijn portuur gevonden, deze oude heer! En het is bijzonderlijk vermakelijk om te zien, hoe je hem 'met eigen middelen' aftuigt, en toch de quaestie op een ander niveau brengt. - Dat blaadje, waarin de homerische kamp zich voltrekt, lijkt me sympathiek. Zal ik er misschien eens iets voor schrijven over het *Comité van Waakzaamheid*? Zoo ja, laat het mij dan even weten. - Ik hoop de autobiographie van Rutherford in de paar kerstvacantiedagen, die ik nemen zal, te lezen. Wie is hij? Ik weet niets van hem.

Schrijf vooral over het laatste boek van *Henri Bruning, Verworpen Christendom*. Het bevat o.m. een prachtig stuk tegen Van Duinkerken, dat jou stellig ook zal pleizieren. - Verder zou ik je willen aanraden (hoewel het aanraden van boeken altijd dwaas is, omdat iedereen zijn eigen leesrhythme heeft) de brieven van *Jacob Burckhardt* te bestellen (uitgave *Kaphahn*, verschenen bij de Dieterische Verlagbuchhandlung te Leipzig; editie ongeveer zooals die van de brieven van Nietzsche, kost ± 3 gulden). Ik heb daarvan de laatste dagen genoten. Deze mentaliteit van den werkelijk met cultuur behepten geleerde is mij in dezen tijd (dien hij voorspelt) een soortement troost. De toon is uitstekend, en bovendien onthullend t.o.v. Nietzsche, die *veel* van hem moet hebben opgestoken, of beter: opgezogen.

- Ik had verleden week weer een aanval van ‘depressie’: een woord, dat heelemaal niet weergeeft, welk gevoel voor dien toestand typeerend is. Juist omdat ik er op het moment zelf *ook* objectief tegenover, naast sta, is zulk een aanval zoo absoluut verlammend. Je ziet, dat alles wat je denkt onzin is, en desalniettemin denk je met de grootste kracht in die richting door. Gelukkig zijn deze bezoekingen vergeleken bij die van het voorjaar maar kinderspel, want ze gaan sneller voorbij en nemen niet zoo absoluut hun plaats in. En dan te denken, dat zulke ‘interessante’ symptomen (want ze zijn voor mij, achteraf, als denkproblemen erg interessant), wel niets anders zullen zijn dan quaesties van ‘interne secretie’, troebelen, waarvan de ‘geest’ alleen maar een seismographisch verslag geeft! Hoogst abnormale gedachtengang, voor den heer Zentgraaff...

Eergisteren ontmoette ik eindelijk, na veel vergeefsche telefoontjes, Binnerts, aan wien ik groeten voor jullie meegaf. Een erg geschikte en betrouwbare kerel, lijkt me, met eenige kleine neigingen tot het tòch - arriveeren, zonder dat hij het zelf merken zal; maar allerminst hinderlijk. Hij heeft me, als eerste ooggetuige, veel over jullie Indische leven verteld, en was o.a. zeer uit over het Alijntje, volgens hem een bijzonder humoristisch knaapje.

Heb je *In gesprek met de Vorigen* al ontvangen? Ik zag je dialoog over het detectiveverhaal bij Nijhoff, maar kreeg nog geen exemplaar; ook het boekje over Multatuli is er nog niet.

Ik zou aan een boek willen beginnen, maar ik vind geen vorm, die me volkomen bevredigt. Iets tusschen roman en essay zweeft me voor, maar zoo soepel, dat het voor mij zelf de bezwaren van geen van beide heeft. Zal ik er toe komen? Of zou ik, door die ‘depressies’, een stadium van leegheid en verval tegemoet gaan?

Veel hartelijks, ook van Ant, voor jullie beiden. Je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bandoeng, 20 december 1938

aant.

aant.

aant.

Bandoeng, 19 Dec. '38.

Beste Menno,

Even antwoorden op je brief van zoonet: blijkbaar heb je wel het nr. van *K. en O.* met mijn 2e ronde tegen Z. gelezen, maar nog niet de knipsels gekregen die ik je toch vrijwel tegelijkertijd zond. Ik wacht dus met verzenden van dezen, tot ik opnieuw bericht van je heb, ik vermoed: met den volgenden luchtpost.

Die Apollinaire. Je weet dat *ieder* versje in dezen bundel - zoowel Apoll. als Radiguet als Pia zelf - van *Pia* is. Maar vertel dat niet aan iedereen.

De mannen van *K. en O.* zullen dolgelukkig zijn als je een stuk voor ons schrijft over 't Comité van Waakzaamheid of wat ook. And what about die landverraaiers van de *Nationaal-Socialist*, die nu al bezig zijn onze Anschluss voor te bereiden? [Las je Den Doolaard's *Hakenkruis over Europa*? Dat is, van hier gezien, toch lang niet slecht.]

Ik zou je haast willen voorstellen: neem een abonnement op dit *K. en O.*; het kost maar ƒ 2. per kwartaal. Vraag Fred Batten ook om zich erop te abonneeren, als het kàn. Het is het eenige onafhankelijke blaadje in heel Indië en Z. doet wat hij kan om het plat te drukken. Hij heeft nu een 2e stuk per deurwaarder ingeleverd. Mijn onderschrift is nu nagelezen door een advokaat, zoodat wij zijn nieuwe stuk zullen kunnen weigeren. Anders loopen onze abonnés weg door de *verveling* van het geval. Er zijn nu al genoeg 'nette menschen' die klagen... Volgend jaar begint de nieuwe jaargang, dan moeten we ons in principe een 'zekerder' publiek veroverd hebben.

Waar kan ik dat boek van Henri Bruning krijgen? Je vergat de uitgever op te geven. - De brieven van Burckhardt hèb ik, Henny gaf ze me indertijd. Ik las ze nog niet, maar ze trokken me voortdurend aan. (Ik lees helaas bijna *nooit* meer wat me aantrekt.)

Een uitzondering daarop is je *In Gesprek*... dat 3 dagen geleden arriveerde en waarvan ik de eerste helft al met groote geboeidheid las. Erasmus en Macchiavelli zijn best (waarom hier Luther niet bij gedaan?); Saenredam alleraardigst, Rembrandt vlot en amusant, maar wel èrg tot nuchterheid herleid, of laten we zeggen: in nuchter weeldegevoel omgezet. Ik vind 't een uitstekend opstel, maar blijft toch overtuigd dat hij ook nog wel anders was. Hofwijck aardig en misschien knapper dan je bezoek aan 't Spinozahuis, maar dat laatste was ongedwongener, charmanter; waarom heb je dat hier niet bij gedaan en er hfdst. I en II van *Twee Bezoeken* van gemaakt? Jammer! want op dat Spinozahuis was ik echt gesteld. Geef het nu later met je stuk over Arles, dat ook erg aardig was. Stuk over Diderot en Luppol *uitstekend*. Ik lees nu verder nà 't Multatuli-stuk.

Overigens een beetje beangstigend, te hooren dat die 'depressies' je weer eens te pakken hebben. Consulteer een arts die *gevoel* voor zooiets heeft en menageer je; rust liever wat veel achter elkaar dan je opnieuw erdoor te laten overvallen in sterkeren vorm. Ook van Jan krijg ik erg gedeprimeerde berichten, zoodat ik me werkelijk wat ongerust over jullie maak. Als *jullie* me in Europa gaan ontvallen, omdat je 'onklaar' wordt en zoo, voel ik me hier in Indië wel erg aan de (anti-)Joden overgeleverd. Schrijf Chiaro eens en vraag hem berichten over zijn vrijmetselaarschap van menschen, die elkaar 'herkennen' moeten, juist in dezen tijd. Is dat het idee van Caillois?

Ik denk niet dat deze aanvallen overigens van invloed zullen zijn op je essay-roman of wat ook, als je creativiteit je te machtig wordt. Dostojevsky schreef zijn meesterwerken wel met aanvallen van epilepsie ertusschendoor.

Binnerts is inderdaad wel zooals je zegt. Hij en Samkalden zijn wel je vurigste bewonderaars hier; B. ook van Vestdijk; S. stelt jou boven alles en vertelde me onlangs zooiets van: dat Greshoff, Marsman en ik toch eig. niet schrijven konden bij jou vergeleken, - wat ik hem toch maar krachtig afgestreden heb. [Ik zeg er nu tegen jou bij dat ik *In G.m.d.V.* zoo verdomd goed geschreven vind, dat ik van den stijl geniet, apart van intelligentie en onderwerp!] En Vestdijk vindt hij heelemaal ongenietbaar. Schrijven als jij, dat is nu zijn ideaal.

Mark Rutherford is Hale White - dat vind je allemaal in de inleiding. Wat je daar *niet* in vindt, is dat Gide dol was op dit boek en erover gedacht heeft het te vertalen. *Ik* heb er geen contact mee: het is mij te speciaal-protestantsch.

Tot zoover voor vandaag; de rest is voor als je brief komt.

20 Dec.

Vanmorgen ging ik naar 't postkantoor een aanget. stuk afhalen, dat bleek al je antwoord te zijn. Ik geef het straks aan Seubring van de *Pr. Post*; het komt er dan Vrijdagavond in (d.i. over 3 dagen). Het is jammer dat je dien ploert niet meteen een

platte leugenaar heb genoemd - dat was de opwelling van Koch toen ik hem je antwoord zooeven liet zien - maar dat doe ik nog wel bij gelegenheid.

Hij zal overigens natuurlijk zeggen dat *jij* liegt! De vent staat wel voor niks.

Ik stuur je je stuk en event. zijn repliek erop. Maar deze brief kan nu wel weg. Ik las in den nacht nog de stukken over Gorter, Leopold, Couperus, Van Schendel en vind het boekje eenvoudig verrukkelijk. Misschien heeft Sk. toch gelijk dat jij nog het best, althans het 'gaafst' schrijft, van ons allen; als ik deze opstellen lees heb ik althans geen zin meer om mij tegen die uitspraak te verzetten! Er is *niets* in van depressie, of zelfs maar van een gevoel van bedreiging door de europeesche warwinkel; je zou zeggen dat deze intelligentie bezig is geweest aan de Middell. Zee in een tijd van niets dan carnaval in Nice. Wordt het verderop nog somberder? ik geloof van niet. Ook van stijl voor de krant is niets meer in deze opstellen over; ze zijn absoluut volwaardig. Ik toets met griezelen hieraan wat een vulgariseerend gelul *mijn* schrijverij voor Indië in 't *Bat. Nwsbl.* is; je verliest daar niets aan heusch!

Tot nader dus. Heel hartelijk gegroet, en natuurlijk 'verdubbeld', door steeds je E.

P.S. - Bep wil dat ik je op deze ruimte nog even dit grapje van Alijn vertel, als 'anecdote over den zoon van den polemist'. Ik zat laatst hier nogal fel te discussieeren met een jong ambtenaar, Van Leur; en Alijntje zat er bewonderend naar te kijken. Opeens draaide hij zich naar Bep en zei: 'Als ik groot bent, mag ik ook hàrrrd tegen meneer Van Leurre zeggen, net als pappa, ja?'

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bandoeng, 22 december 1938

aant.

aant.

aant.

aant.

Bandoeng, 21 Dec. '38.

Beste Menno,

Schreef ik je indertijd niet dat Beb Vuyk zoo'n kedinne geschikte zus was? Ze heeft 't in Namlea, op Boeroe (Molukken) verdomd beroerd gehad door ruzie met een controleur of gezaghebber die aan tropenkolder lijdt en ennesbejer schijnt te zijn. 'Er is geschoten', schrijft ze me nu; en het begin van alles was een doodgeslagen *eend*! Haar vorige brief was zeer humoristisch nog, - maar je weet niet wat zulke ruzies in zulke oorden-van-niets een gif in de atmosfeer kunnen brengen. De resident is er nu heen voor het onderzoek. Beb V. zegt dat ze me daarna 'alle stukken' zal zenden; wschl. zullen we erover schrijven in *K. en O.* [Die Beb Vuyk zal nog eens verdomd aardige dingen kunnen schrijven, als ze wil!]

Maar nu dit uit haar brief:

'Met interesse heb ik over uw bokspartij met Z. gelezen en het heeft mij nu opeens duidelijk gemaakt, waarom men mij op Ambon van communisme beschuldigde. Ik

heb nl. daar voor de soos mijn lezing over de Indische roman gehouden, waarin ook uw L.v.H. besproken werd. Men was algemeen verontwaardigd dat ik mevr. Szekely niet een beter plaatsje in de litteraire zon gunde, maar dat zou wel aan mij liggen, daar ik een zoo gemeen en pornografisch boek als uw L.v.H. bewonderde. Ik behoorde zeker ook tot die communistische troep! Men had wel uw L.v.H. niet gelezen, maar er was heel veel over geschreven dat het door een vuile communist was gepubliceerd. Het was een heele rel, er waren menschen die mij niet groetten en dit alles vanwege mijn openlijke bewondering van het vuile boek. Dat Z. hier achter zat had ik niet begrepen, want ik was zoo woedend dat ik slechts bij 2 of 3 fam. geweest ben en met hen had ik belangrijker dingen te bespreken dan die roddelpraat'.

Denk niet dat ze overdrijft: de *soos* in *Ambon*, dat moet wel het summum van geborneerde vileinigheid zijn! Het zijn dan de *Europeanen* op Ambon, begrijp je; de Amboneezen, die al een verdomd lichtgeraakt en twistziek volkje zijn, hebben er nog naïeve en sympathieke kanten naast, maar deze besmette en verkolderde Europeanen, dat moet iets frisch zijn! Betere lezers voor de *Java Bode* kan zoo'n Z. zich moeilijk wenschen; voor déze kudde is hij een god! Het verschil is niet zóó groot met bv. de planters van Soekaboemi, maar toch nog groot genoeg. Ik had anders die lezing van Beb Vuyk in dat soosje wel willen bijwonen!

Seubring, dien ik gister opbelde over je stuk, beloofde er een 'mooie plaats' aan te zullen geven en deed zeer verheugd, aan 't andere endje. Benieuwd, welk effect dit nu sorteeren zal. Ik ben er overigens van overtuigd dat die Z. wat tegen me uitbroedt, en eerlijk gezegd, ik broed ook... meer dan goed voor me is, misschien. - Nog iets amusants: de indonesische meisjesstudenten, voor een groot deel behoorend tot *Istri Sedar* (De Bewuste Vrouw, een vereeniging die al sympathiek is omdat het de eenige is die den dwang van de Islam durft te trotseeren in den strijd voor de monogamie!) wil mij uitnoodigen om in Januari te lezen. Niet omdat ik zoo'n groot schrijver ben, maar om mijn plotselinge beroemdheid door de Z.-affaire. Zooals mevrouw Pringgodigdo, voorzitster van *Istri Sedar* en een van de weinige aardige = kritische, uitgesproken indonesische vrouwen, aan Bep schreef: 'wij hebben genoten en het eenig gevonden dat die oude kraak nu eens eindelijk op zijn kop kreeg'. Een mooie roem, maar enfin! voor de opluchting die deze polemiek heeft teweeggebracht is ze in ieder geval goed geweest. Anderzijds kreeg ik bv. een enthousiaste brief van Kriek Welter, zoon van den minister van koloniën, een aardige jongen, sportief, niet stom, maar allesbehalve een 'intellectueel' (in onzen zin).

Het lezen in je boek, dat ik nu uit heb, zou me haast lust geven het eens te probeeren met een intelligente analyse van het indische verschijnsel Z., maar neen, dàt zou donquichotterie zijn. De man begrijpt alleen de beleediging, en al was dat niet zoo, dan *verdiende* hij nog niets anders.

Ik had minder 'contact' met je laatste stukken dan met de eerste: of neen, juister is: de buitenlandsche 'doen', 'raken' mij minder dan de hollandsche. Kafka en Benda zijn goed, maar boeien *mij* minder dan Couperus of Leopold (ook als probleem door jou gezien); Gide en Mann zijn ook volstrekt niet slecht, en toch niet zoo compleet behandeld als andere dingen; Pascoaes lijkt me zéér goed, maar ik ken het boek niet en ik wil gekielhaald worden als jouw voorstelling ervan me er ooit naar doet grijpen! Romein en Ter Braak vind ik weer voortreffelijk.

Zoo, dat is alles bij elkaar een volledig rapport, geloof ik.

Je weet niet hoe ik, al lezend, *geplaagd* werd door het besef niets prettigs meer te lezen, eig. dit alles te verwaarloozen voor allerlei indische en actueele onderwerpen, die ik bovendien toch nooit werkelijk goed kennen zal, omdat ook diè vergen dat je er dan een jaar of 10 van je leven aan wijdt. Ik ben hier, après tout, 'dilettant in den slechten zin'; alleen ten opzichte van het 'land van herkomst', als zoodanig, heb ik bepaald goed gedaan met hier nog 2 à 3 jaar zoek te brengen. -

Ik zou toch zóó naar Europa teruggaan, om met jou, Henny, Jany, Jan, Chiaro weer eens wat te smoezen over *onze* dingen, als ik zeker wist daar 'materieel' iets te zullen vinden. Maar het is of zoo'n Z. in zijn praktische platvloersheid nog gelijk krijgt: Aad v.d. Veen vindt bij *Het Vad.* een baan van ƒ 180., voor mij was er indertijd een hondebaantje van ƒ 100. Op welke manier wij *tenslotte* zullen moeten leven, Bep, Alijntje en ik - om van Gille nog niet te spreken - is me een raadsel. Zou Z. Afrika iets opleveren? Hier *werkelijk blijven* zou op den duur zeker iets geven, maar dat is - al was 't maar om Bep alleen - *onmogelijk*.

Er zijn oogenblikken, dat ik denk dat alles wat ik hier gedaan heb, verloren tijd is geweest; en dat is toch per se niet waar! Maar er is... veel 'interessants' hier, achteraf beschouwd (vooràl achteraf beschouwd!) - hier en daar de ontroering van oude dingen ook (ons verblijf in Gedong Menu bijv.) - maar zelden of nooit, noch onderin noch bovenop, een werkelijk 'accoord'. Ik houd tòch het gevoel dat alles hier 2e rangsch is, 'in de lijn van mijn wezen' beschouwd, om 't à la Jany te zeggen.

22 Dec.

Ik schrijf nu aan een inleiding voor D.D.'s *Siman de Javaan*, waarvan een herdruk bij 'De Ploeg' verschijnt. Het is een moeilijk werk, want het moet 'warm gesteld' zijn en toch voorzichtig, voor het importeeren hier al. Dus een soort 'academische inleiding', zoo'n beetje als de jouwe voor *Vincent Haman*, en toch ferm vóór. Niet om literaire redenen; hoewel het boek niet slecht geschreven is, - al is 't een rapport, en geen roman. Zooeven kreeg ik je proef v/h *Vad.*, met toch dat stuk over Z. Vermoedelijk zat het je toch dwars en heb je hem vóór willen zijn. Mooi! en ik geloof ook dat het zoo beter is. Anders zou de man in staat zijn de rollen om te draaien en te zeggen dat *jij* eerst in *Het Vad.* protesteerde toen je zag dat het hier in Indië niet opging. Iets dergelijks heeft hij met mij gedaan in zijn 2e stuk in *K. en O.*, zooals je zien zult.

Nu nog iets belangrijks, waarin ik raad van je noodig hebt. Holkema en Warendorf willen *Schandaal in Holland* uitgeven, maar bieden als niet-terugv.-voorschot ƒ 100. 'omdat het maar een klein boekje is'. Toch wel erg weinig. Of moet ik tevreden zijn? Voor dit boek kan ik 't aannemen, omdat ik er toch al zoowat ƒ 285 mee verdien in *Gr. Ned.*; dat is dus ƒ 385 tesamen. Maar vermoedelijk houden ze 't zetsel weer aan [Dat is dus dan weer goedkooper voor ze, bedoel ik.]; en in ieder geval wil ik niet dat het een precedent wordt. Als 't niet het eerste deeltje was van de reeks *De Onzekeren* deed ik 't direct; maar is het nu niet wat hachelijk? Zou ik bij een ander beter kunnen beginnen? Leopold? Wat denk je? Graag omgaand antwoord hierover, omdat H. en W. nu op 'bescheid' wachten. Spoedig meer.

Hartelijk 2 × 2, je
E.

P.S. - Zoowel Bep als ik zijn nu onder behandeling; Bep krijgt leverinjecties tegen de bloedarmoede, ik word 3 × per week in de hoogtezon gelegd om bij te spijkeren. Het is een gammel zoodje! Alijn alleen is best.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron aan

Menno ter Braak

Bandoeng, 28 december 1938

aant.

Bandoeng, 28 Dec. '38.

B.M.

Hierbij wat scheursels over het geval Z. Ik had alles al smakelijk geordend (ingeplakt) in een *compleet* nr. *K. en O.*, dat ik je per luchtpost zenden wou, maar Bep ontdekte dat de luchtpost ƒ 1.06 voor deze zending zou vragen! Hoe ik je het vorige nr. zond weet ik niet meer! Heb je daar *geweldig* strafport voor moeten betalen? Het schijnt dat de luchtpost geen onderscheid tusschen brief en drukwerk maakt.

Z. heeft (nog) niet geantwoord op je stuk. Wel is in een ennesbejers-gratis-blad hier in Bandoeng, onder red. van een schoonzoon van Z., genaamd Brinkman, en een correspondent, genaamd Van der Pant, schrijver van een wèl pornografischen roman: *Gigolo* (!), een stroom vuil over de red. van *K. en O.* losgelaten, genre N.S.B.-proza. Op raad van D.D. - die zei 'laat deze gelegenheid tot reclame niet voorbijgaan, je hebt recht op *8 kolom - 2* × de lengte van den aanval - en je pest ze daar enorm mee!' - hebben Koch en ik een antwoord namens de red. van *K. en O.* opgesteld, dat we ze morgen of overmorgen zenden zullen, zònder deurwaarder, tenzij dat *moet*.

Ik stuur je die kranten, maar per gewone post!

Er is op 't oogenblik hier een razzia onder de pederasten gaande, waar je beroerd van wordt. Arrestaties tot in 'de hoogste kringen' (ambtenaren) en al één zelfmoord (een onderwijzer hier in Bandoeng). Het is een beetje naar, ofschoon in dit geval - meer dan gewetenlooze kinderverleiding met foto's en adressen! - moeilijk te laken. Dit is nu die gezonde indische samenleving onder de 'sterke zon' van Zentgraaff. Overigens: Vestdijk wordt door die ploerten van *Het Licht* (dat N.S.B.-blaadje) voor de actualiteit bij de homo's ingedeeld! Want... zijn werken komen voor in het Nederlandsch Wetenschappelijk Humanitair Komitee (voor vrijheid van homosexueelen) in de afdeeling 'schoone letteren'. *Is* dat zoo? Ik kan niet antwoorden, als ik er niet meer van weet. Want zoo ja, waarom? Wat is er 'homo' in het werk van V.?

Tot later. Dit alles is afschuwelijk vanwege het peil, maar teruggeranseld zùllen ze worden.

Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bandoeng, 28 december 1938

aant.

Bandoeng, 28 Dec. '38.

Beste Menno,

Gisteren schreef ik je en stuurde ik je wat knipsels. Vandaag kreeg ik dit knipseltje uit de *Java-Bode* toegestuurd. Z. heeft dus toch geantwoord; voor zijn doen zeer mat. In dat vuile blaadje *Het Licht*, waarin we allemaal uitgescholden worden op N.S.B.-wijze, staat het aldus:

'Wij hebben niet de minste behoefte Z. in verdediging te nemen. Dat moet hij zelf maar doen. Trouwens, Z. *liet* zich verlokken tot een stuk ter bestrijding in deze Preanger-Post en daaruit lazen wij dat de beroemde Menno ter Braak bij hem gesolliciteerd had als letterkundig medewerker, maar natuurlijk niet was aangenomen.

(Doctor Menno ontkent dit nu wel, zegt 'zelfs' dat het adres van de *Java-Bode* hem onbekend is en dat hij nooit één regel schrifts (echt-letterkundig gezegd!) aan de *redactie* heeft gezonden, maar hij schrijft *niet*, dat hij nòch mondeling nòch schriftelijk bij de *hoofd*redactie heeft gesolliciteerd! Je moet met letterkundigen voorzichtig zijn en hun 'regelen schrifts' leeren lezen! En erg veel vertrouwen hebben wij in Doctor Menno niet!)'

Verder ben jij mijn 'beschermer' en ik de 'beschermeling' van de nederlandsche kunstcritici, zoodat ik vuiligheden mag klodderen in *Gr. Ned.* en wij zijn allemaal communisten - wschl. binnenkort ook homosexueelen, net als Vestdijk!

Er was afgesproken - gister nog - dat we van ons droit de réponse gebruik zouden maken en 8 kolom insturen (2 × de lengte van hun artikel), om dit blad te pesten, - want mores leeren is te veel gehoopt. Vandaag begon Koch - voornaamste redactielid van *Krit. en Opbouw* - terug te krabbelen. Hij had een abonné gesproken die...; die vond...; hij geloofde niet dat het iets zou uitwerken enz. Koets was zéér voor, maar de anderen zullen ook wel weer te netjes zijn. Ik ben er opeens wee van. Het is het gewone democratische 'fatsoen'; op een gegeven moment heeft 't lang genoeg geduurd en de anderen mogen doorschelden. Wat *Het Licht* betreft, is dat *misschien* juist, maar wat Z. betreft m.i. niet. Enfin, ik stuur je dat *Licht* nu maar per gewone mail zònder op dat stuk van ons erin te wachten, omdat dat misschien niet komt. Ga jij in géén geval op dit *Licht* in!

Bah. Hartelijk je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bandoeng, 30 december 1938

aant.

Bandoeng, 30 Dec. '38.

Beste Menno,

Van harte met Ant en ook door Bep het beste toegewenscht met 1939! Inderdaad, het is een raar moment om eraan te gelooven, - om te gelooven dat we er *niet* aan zullen gelooven, bedoel ik, - maar daarom juist, met des te meer kracht *wenschen* kunnen we altijd. Ik vraag me af: zullen we elkaar dit jaar terugzien? Dat hoort toch wel tot het beste wat *ik* kan wenschen.

Héél veel dank voor wat je klaargespeeld hebt met Leopold. En ik zegen het gunstige oogenblik, waarop ik mijn bevestigend antwoord aan H. en W. binnenhield om jou nog even om raad te vragen. Wschl heeft die brief de jouwe gekruist, maar hier *is* de brief van Leopold dan, en hij biedt ƒ 400. voorschot tegen v. H. en W. ƒ 100. Ik heb dus aangenomen en een langen brief teruggestuurd in antwoord op

allerlei voorstelletjes (detailkwesties) van hem. In hoofdzaak zijn we, geloof ik, accoord. Ik ben èrg blij met dit geval!

Z. heeft geen valsche brief van je geproduceerd, maar in zijn lullige antwoord, dat ik je nu al zond, heeft hij het over je ‘neigingen en aard’, en als je 't stuk vullis kent, weet je dat hij tracht te insinueeren dat je een ‘vuile pederast’ bent (behalve natuurlijk een ‘vuile communist’.) Maar je bent *mijn* ‘beschermer’, ik ben toch een heel stuk vuiler! Dat ik ook pederast ben - zooals jij en Vestdijk - heeft noch hij noch zijn bandoengsch personeel tot dusver geinsinueerd, maar dat komt omdat ik niet ver af genoeg zit. Over Vestdijk stond het in dat *Licht* met nagenoeg zooveel woorden.

Ik heb over 2 of 3 dagen een vergadering met mijn vriendjes de democraten en zal zien tot hoever hun strijdvaardigheid gaat. Ik ben bang: niet heel ver. Ik heb maar één vent ontmoet, hier in Indië, die ik als strijdkameraad absoluut vertrouwen zou, die werkelijk een vechter is, al heeft hij zijn gekke kantjes en al is *zijn* ‘zaak’ de mijne niet: D.D. Maar al die democraten gaan zoover als ze gaan. Spoedig meer.

Denk niet teveel over dit alles; *hier* lijkt het wat, maar het is en blijft vervloekt provincie; verlies dat niet uit het oog!!- Hartelijk je

E.

P.S. Wil je Waakzaamheid vragen ons op te geven wat we aan contributie schuldig zijn? We hebben elk contact verloren; ik weet geen adres of wat ook.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 4 januari 1939

aant.

aant.

Den Haag, 4 Jan. '39

B.E.

Veel dank voor je beide brieven! (19 en 21 Dec.) Inmiddels kreeg je zeker wel mijn briefkaart over Leopold; hij zond mij daarna een copij van zijn brief aan jou, die wat financieele voorwaarden betreft alleszins acceptabel is, lijkt me! Die paar dingetjes over spelling en alinea's meent hij niet zoo erg, hij wil graag ook wat opmerken, en zal zich bij alles neerleggen. Carry van Crevel, die hem goed kent, zegt, dat Robbie (Leopold) ‘nog wat aan de high-brows moet wennen’. Zooals gezegd, hij is geschikt, alleen houd ik hem voor vrij schriel, maar dat blijkt uit deze offerte nu juist niet. Als je iets voor onze *Vrije Bladen*-cahiers hebt (32 pag.), zal hij ook heel blij zijn.

Ik ben erg blij met je geestdrift over *Gesprek met de Vorigen*. Jouw reactie is voor mij altijd het beste bewijs voor de qualiteit van den stijl; Vestdijk b.v. geeft daarover nooit eenig uitsluitsel, hij schreef een hyper-ingewikkeld stuk over het boek in de *N.R.C.*, in het soort natuurlijk goed... maar zonder eenig contact met den *toon*, met de *inzet*. Alleen vind ik de thesen van Samkalden over het alleen-maar-kunnen-schrijven van mij volkomen zinledig! Hij kan hoogstens zeggen, dat mijn schrijverij hem meer ‘doet’; want ik zou *Het Land v.H.* of je stuk tegen Zentgr. niet kunnen schrijven, op geen stukken na, terwijl ik zulk proza volledig erken en ook zuiver om den stijl geniet! Breng hem dus van zulke vereerende, maar

monomane voorkeuren af. - Ook geloof ik allerminst, dat de tijd, die je in Indië passeert, verloren tijd is, noch, dat je stukken in het *Bat. Nwsbl.* 'vulgariseerend gelul' zijn! Dat zijn ze persé niet, en vergeet niet, dat ik aan die *Gesprekken veel* gewerkt heb om het krantendeel er volkomen uit te krijgen! Er is zelfs iets, dat me positief doet gelooven, dat je daar een soort intellectueele 'missie' vervult, die je hier ontgaan zou hebben, omdat je manier van polemiseeren in Indië precies het klankbord vindt, waar ze recht op heeft. Dat 90% misschien planters en prollen zijn, doet *niets* ter zake. Zoo'n campagne als tegen Zentgraaff is een van die gevallen, waarbij een zuiver gevoel van 'menschelijke waardigheid' op het gebied van de 'practische politiek' wonderen kan doen. Ik merkte aan Binnerts wel, hoezeer je daar de menschen van eenig niveau bezig houdt. - Het boek van Bruning is uitgegeven door *Meulenhoff*. Bij een herlezing hinderden mij wel de krampachtigheden, die zulke afstammelingen van paapsche gezinnen niet gemakkelijk kwijt schijnen te kunnen raken; maar de inzet is goed, en bovendien *moedig*, want de man wordt door zijn geloofsgenooten natuurlijk als een melaatsche behandeld. Daarom alleen al verdient hij een serieuze critiek in het *Bat. Nwsbl.* - Tot mijn onuitsprekelijke verbazing is het eerste no. van *Ce Vice Impuni, la lecture*, het blad van Gans, verschenen!! En het is heel aardig! Benieuwd, of hij het volhoudt.- Voor *K. en O.* zal ik schrijven, zoodra ik tijd heb. Laat me er even over nadenken. - Ik voel me gelukkig weer wat stabieler worden, vermoedelijk ook, omdat het niet meer zoo idioot druk is als in November en December. Adriaan v.d. Veen zit nu ook op de krant, en hij schijnt goed te bevallen. Een aardige, eenvoudige jongen; hij schreef pas een uitstekende novelle, die alles overtreft wat hij tot dusverre presteerde. Verder is een heel sympathieke eerste aflevering van *Werk*, het jongerentijdschrift, verschenen. Ook een uitgave van 'Robbie die aan de highbrows moet wennen'; vraag hem om toezending, om er in Indië wat over te schrijven! Dit nummer is heusch de moeite overwaard (Hoornik, Vasalis, een onbekende: Lehmann, 18 jaar, heel curieus! er is weer een jonge generatie!).

En nu nog een nieuwtje: Jan is *officier* in de Orde van Oranje-Nassau geworden! Ik schreef hem: 'de eeuwige vijand is d'onsterflijke *sergeant*.' Maar hij heeft me al een apologie van het lintje gestuurd, dat hij natuurlijk heelemaal niet au sérieux neemt. *Heelemaal* niet?... Deze kant is toch altijd weer een beetje belachelijk aan onzen bovenstebesten Jan, vooral, omdat hij dit dilemma *werkelijk* zelf niet ziet. - Ik las juist met ontzaglijke verveeldheid 2000 pag. Albert Verwey (toch een eerlijke en zelfs wel sympathieke man) en zeer geboeid een *Faux Traité d'Esthétique* van *Benjamin Fondane* (Denoël, pas verschenen). Dit laatste een soort 'démasqué der schoonheid', maar dan heel anders. *Eyeless in Gaza* boeit me zeer matig. Eigenlijk schrijft Huxley toch wel beroerd; maar ik ben nog niet ver.

De anecdote van Alijntje heeft ons erg geamuseerd! Veel hartelijks en het allerbeste met jullie gezondheid; ook Ants goede wenschen.

je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bandoeng, 17 januari 1939

aant.

aant.

aant.

Bandoeng, 17 Januari '39

Beste Menno,

Kan je aan Ed. Hoornik (laten) vragen of hij en zijn vrienden mij de dichtbundels willen sturen die van hen verschenen zijn, behalve: Van Hattum, *Frisia non cantat*, Hoornik, *Geboorte* en Mok, *Kaas- en- Broodspel*. Ik wil nl. in het *Bat. Nwsblad* artikelen schrijven over deze 'werkelijke jongeren', maar voel me onvoldoende gedocumenteerd. Ik ken het adres van geen van deze heeren, vandaar dat ik mij tot jou wend. Aad v.d. Veen kan je hierin wschl. helpen.

Je schreef me dat Leopold graag iets van me zou hebben voor de *Vrije Bladen*. Kan je mijn *Scheepsjournaal* daarvoor gebruiken? Iets meer dan 32 blzn., maar met veel kans dat het gauw is uitverkocht. Jan's desapprobatie ervan kan ik nog steeds niet beamen; ik kreeg het ding laatst in handen en vond er veel aardigs in; en Samkalden, die jou zoo bovenaan stelt, heeft ervan genoten, beweert hij.

Zentgraaff is bezig materiaal tegen me te verzamelen. Hij informeerde overal in Batavia en heeft nu Nix onlangs trachten uit te hooren. Volgens Nix heeft hij niets losgelaten, maar de arme man is grenzeloos naïef en in geen enkel opzicht tegen de ouwerottigheid van Z. opgewassen. Volgens Nix had Z. een ex. van het *L.v.H.*, vol roode uitroepteekens en strepen! Misschien dat hij binnenkort nòg een kritiekje schrijft? Maar er is een maar: de man weet zelf hoezeer dit de verkoop bevordert; en hij denkt in geen andere termen dan al of niet verdienen. Wat hij vooral van Nix wou weten, is: of ik geld had, wat en waar ik verdiende, enz. Misschien meent hij - hij is er *stom* genoeg voor, dwz. volkomen geïdiotiseerd door wantrouwen en ondervinding op 'indisch peil' - dat hij binnenkort zal kunnen aantoonen dat ik 'door Moskou word betaald' of zoo. Enfin, afwachten.

De heele redactie van *K. en O.* is hier in Bandoeng bij de P.I.D. (Indische Gepeoe) geroepen om een waarschuwing te ontvangen van den Procureur Generaal over mijn artikel *Gorilla of Mensch*, je weet wel. Over dat zinnetje van 'de gorilla-gemeenschap van het Derde Rijk' was de P.G. gevallen, zei de heer die ons de boodschap overbracht: die zin overschreed de grenzen van wat de P.G. toelaatbaar achtte als kritiek en was beleedigend voor een van de bevolkingsgroepen hier in Indië (de nazi-mofsche dus). En ook over het 'versje' was de P.G. gevallen. Ik vroeg of het was over sommige zinnen eruit, maar het was: over het heele versje. Bewaar dat versje dus als goud. Overigens schijnt deze P.G. - Marcella genaamd, wat een beminnelijke naam is - zelf anti-duitsch te zijn, en de politieman die als zijn mond fungeerde scheen de zaak zelf nogal humoristisch op te vatten. We zaten er dan ook met ons vijven naar te luisteren.

Overigens valt die *K. en O.*-historie me niet mee. De brave Koch, die uiterst beminnelijk is en doet, en op wien je onmogelijk boos kunt worden, saboteert rustig alle copy die hem niet bevalt, en na de Z.-rel bevalt niets hem zoo weinig als polemiseeren. Tot zijn excuus moet ik erbij zeggen dat zijn vrouw een lieve maar oude dame is (ouder zelfs dan hij), die hartkloppingen krijgt, hoofdpijnen enz. als haar man wordt 'aangevallen'. En daar de laatste hartklopping zoowat 6 uur geduurd heeft, kan ik me voorstellen dat hij het te duur betaald vindt. Ik laat hem dus rustig saboteeren. Maar mijn plezier is er nu óók af, en ik wist toch al niet te best wat ik voor deze heeren moest schrijven, maar nu weet ik het nog minder en het kan me al niet meer interesseeren ook. De *beteekenis* van het blaadje is goed, want het is verkwikkend *dat* er nog één zoo'n blaadje bestaan kan in Indië, maar de qualiteit van de copij is toch jammerlijk middelmatig.

Ik kijk met spanning uit naar *Werk* en zal er zoo gauw mogelijk in 't *B.N.* over schrijven. Dat ligt me beter dan de samenwerking met de *K.-en O.*-ers. Van Jan's officierschap las ik natuurlijk vele malen; ook in de indische kranten die niet N.S.B.-ig zijn werden er groote artikelen aan gewijd. Verwey zal me binnenkort wel net zoo

hard vervelen als jou, - wanneer ik het tenminste ter bespreking toegestuurd krijg. Ik verveelde me nu net vorstelijk met de *lawine* poëzij in het Dec.-nr. van *G.N.*; wat een idee om zóóveel zangers bij elkaar te zetten!

Bep en ik waren nu een goede week in Batavia. Ik heb daar in het archief gescharreld in de papieren over Dirk van Hogendorp, maar niet al te veel gevonden, hoewel toch een paar grappige dingen. Maar het prettige is: dat ik nu tenminste weet dat het niet meer is dan dit, en dat ik het doorgekeken heb. Ik lees met genot *Ethica* van Spinoza, hoewel ik van *wat* hij vertelt maar bitter weinig 'geloof'. Maar de methode en de manier van ontwikkelen zijn verrukkelijk: dit boekje zou voor mij nu kunnen worden wat voor anderen de *Imitatio Christi* is. Daar geef ik je de interessantste opstellen over vakfilosofen en groote filosofen en stelsels en snufjes voor cadeau, en de stijl is 'als van gisteren'.

Ik sprak in Bat. nogal veel met den adjunct-archivaris, Vermeulen, een jongen die pas van Leiden komt, erg aardig en zoo - maar sjonge-sjonge, wat een opgekweekt diertje nog, boordevol vooroordeelen, volkomen onmachtig tot zelfstandig oordeelen of denken! Huizinga *de* cultuurdrager van Nederland, 'springlevend' nog! (ja, vergeleken met de andere knarren zal dat wel zoo *zijn*); *Herfsttij* hèt meesterwerk van de eeuw; jij, erg geestig, maar zoo studentikoos, en eig. een journalist toch, en géén serieuze cultuurdrager; enz. enz. En dat geestige van je is nòg geen compliment, want ze bàrsten ook van de lol om zekeren ex-student Kamp (?), nu burgemeester, die daverende moppen heeft geschreven over leidsche zeden - en die voor mij wel de meest zoutelooze lulhannes is waarvan ik ooit luim en kortswijl in handen kreeg. Jong, conservatief, geborneerd en onzelfstandig, maar... methodisch! ernstig! vol wetenschappelijk verantwoordelijkheidsgevoel! Je moet maar denken: het is goed dat de Universiteit ze nog zóó maakt, want zoo zijn ze op hun aardigst. Wat zouden ze voor ignobele bierdrinkers zijn als de Univ. er niet nog *dit* van gemaakt had? Aldus ook de bittere nabetrachting van Bep. - Tot nader. Hartelijk gegroet door je mede-grappenmaker

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bandoeng, 25 februari 1939

aant.

Bandoeng, 25 Febr. '39.

Beste Menno,

Hartelijk dank voor je kritiek op *Mult. 2e pleidooi*, dat ik een van je meest geslaagde stukken vind in dit soort! Ja, het *Sprookje is* nu eenmaal een specialistenboekje, daar valt niets aan te verhelpen. Dialoog I is misschien nog het meest 'algemeen'. Maar weet je waar dit een aanwijzing voor is? Hoe de buitenstaander onze 'algemeen' -literaire dingen leest: die vindt *hij* net zoo specialisterig als jij dit boekje,- en ook met namen die hem niets zeggen, enz. Aan den anderen kant: hoe komt het dat ik een boekje van Mej. Van Herwerden over de eugenetiek geboeid lees? Is dat omdat ik a priori geïnteresseerd ben door het onderwerp en jij a priori afkeerig van den detective-roman? Want dat ik vervelender zou schrijven dan Mej. V.H. geloof ik toch niet. - Met-dat-al ik heb niets tegen je uitspraak aan te voeren, en je stuk over mij als 'maniak' vind ik bepaald verhelderend, ook voor mezelf.

Maar waarom word ik verder zoo vuil doodgezwegen?

De Muze van Jan Companjie is uit. Ik zond het je toe. Je kunt daar een echt sappig stukje over schrijven; maar dan over die heeren, niet over mij, want ik vervul hier zoowat de rol van De Groot, Leopold en Rijkens, vrees ik. (Nu ja, met ièts meer gevoel voor humor. Laat ons zeggen, van prof. G. Brom!) - Toch denk ik dat je 't boek smakelijk zult vinden, ook al omdat het er zoo aardig uitziet. Wil je vooràl wat zeggen van dit 100% indische drukwerk van Nix, en van de alleraardigste teekeningen van ir. Thomas Nix, zoon van mijn drukker en om te zien een Alfoer maar in Holland opgevoed en fijn katholiek (aan zijn teekeningen zie je dat niet!). M.i. zijn deze plaatjes zoo aardig, dat ze in een fransche uitgave van het goede soort niet zouden hebben misstaan.

Werkelijke berichten heb ik niet, dan dat we tot eind Juli minstens blijven, want Bep zit in Juni weer eens in een eindexamencommissie, terwijl er nu sprake van is, mij een tentoonstelling van het indische boek te laten organiseeren voor de Jaarbeurs hier, waaraan ik dan wat verdien. Een brief met wat nieuwe kout stuur ik je wel als ik weer wat van jou gehoord heb; als 't zóó doorgaat ga ik te veel lijken op den brenger van een serenade voor een gesloten raam. Ik verzend dit nl. op 1 Maart en heb nòg geen brief zien opdagen.

Hartelijk gegroet 2 × 2, steeds je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bandoeng, 22 maart 1939

aant.

aant.

Bdg., 22 Mrt. '39.

Beste Menno,

Als je wist wat een oervervelend stadje Bandoeng is, zou je dààrom alleen al schrijven! Maar het schijnt een uitgemaakte zaak te zijn dat dàt niet meer gebeurt. Is het een inzinking? Ik zou er bang voor zijn als ik niet zeer goede en heldere stukken van je kreeg uit *Het Vad.* - In ieder geval, als uitwisseling van onze gedrukten de eenige correspondentie tusschen ons moet zijn, dan ga ik het zeker erg tegen je afleggen, want gelijk hiermee zend ik je mijn laatste bijdrage aan 't *Bat. Nwsbl.* Ik heb mot gekregen met den wd. hoofdred. die schrapte wat ik hem speciaal verzocht had *niet* te schrappen. Ik doe er een paar nrs. *K. en O.* bij, waarin een paar stukken die je misschien interesseeren (ik schrapte ze met rood potlood aan). Verder nieuws houd ik dan ook maar voor me. Van Niermeyer hoorde ik geheel toevallig dat je een stuk over *Waakzaamh.* geschreven zou hebben voor *K. en O.* If so, dan bij voorbaat mijn - en onze - hartelijke dank, maar ik zag het stuk nog niet èn hoorde er van jezelf ook niets van.

Misschien komt er iets van je, als deze kaart net de deur uit is. Maar ik reken er allerminst op.

Het ga je goed. Hart. groeten 2 × 2.

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bandoeng, [4 april 1939]

aant.

aant.

Bandoeng, 4 Maart '39.

Beste Menno,

Ik ben echt blij dat ik eindelijk iets van je hoor! Blijkbaar is het nog niet zoover met mij, dat ik geen behoefte meer heb om aan mijn beste vrienden te schrijven vanwege de algemeene beroerdigheid, maar als jij het zoo voelt moet je je natuurlijk niet dwingen. Ik zal je hierna dus niet meer schrijven, tenzij het dringend noodig is of jij mij schrijft.

Dat het een rotzooi in Europa is, ik verzeker je dat wij dat hier óók voelen, en met de Japanners op Hainan is het hier ook niet bepaald meer veilig. Als Duitschland en Japan het gaan winnen, dan hebben wij als natie èn als kolonie opgehouden te bestaan. Ik voel me opeens furieus Nederlander, rotmof of jap worden verdòm ik! Daarover maar niet meer dan strict noodig is.

Als Holland blijft bestaan, zie je ons wschl. toch nog dit jaar, want Bep wil Europa terugzien, gesteld zelfs dat wij ook naar Z. Afr. gaan; verder moet ik Gille dan toch ‘ophalen’. Maar plannen maken is absurd en tot Juli a.s. zitten wij hier vast.

Waarom heb je de *H.P.* maar niet aangenomen, als het je meer geld èn meer tijd had opgeleverd? Dàt is snert, die je als snert redigeeren kunt, met een kleine verbetering hier en daar. Maar misschien moet je heelemaal maar uit het journaille. Alleen: om wat te doen? Lector? je bent ‘beroemd’ genoeg, misschien lukt het. Vestdijk weg van de *N.R.C.*, ik van het *Bat. Nwsbl.*, jij binnenkort van *Het Vad.*, wat een opluchting voor de boerelullen! Dat Schilt je een ‘standje’ dùrft geven over je stuk over *Mult II* is *bezopen*; iedereen die het las vond het even aardig! Het is - maar dat heb ik je al zoolang gezegd - venaal rapalje; wat doèn we daarbij?

Ik vrees dat er, hoe dan ook, een rottijd voor ons aanbreekt, want als de ‘mystiek’ van het Derde Rijk in Holland niet opgaat, dan zal de tegen-mystiek van ‘Oxford’ of moreele herbewapening ons wel pesten. De open brief van Casimir aan Hitler, dien ik vanmorgen toevallig las en die in Jan's weekblad moet hebben gestaan - die gewoon is ‘om je te bedoen’ - lijkt me al een onmiskenbare apentoer ter voorbereiding van een rol in dat ‘komende’.

Je brief was somber. Kunnen *wij,* met een zekere jeugd achter ons - die van *Werk* - niet iets op touw zetten, dat sterk genoeg is om zich overeind te houden, tenzij werkelijk heele landen, waaronder Holland, ‘er aan’ moeten gaan? Is er geen ‘mystiek’ voor ons te bedenken - die van de menschelijke waardigheid dan maar - waarvoor wij grootmeesters, feldwebels en vaandeldragers kunnen benoemen mettertijd? Of is afzondering het eenige voorland? Ik zou er geen bezwaar tegen hebben als ik wist waarvan te leven.

Hoopen jonge Indonesiërs schijnen ‘een vriend’ in mij te hebben herkend, en dat terwijl ik mij toch werkelijk niet met politiek inlaat en hen uitsluitend bijsta met ‘cultureele’ probleemen. Ik werd zooeven opgebeld om in Buitenzorg een vergadering te komen bijwonen. Van het ‘algemeen maleisch’ (de bahasa indonesia) dat daar gesproken wordt, versta ik ¾ niet; ik spreek alleen vloeiend het laagste bargoensch van Batavia en ommelanden. Maar ik zal wel gaan.

Neen, over *In Gesprek m.d.V.* schreef ik niet, omdat ik daarvan één kroniek had willen maken met *Lier en Lancet* van Vestdijk. Daar komt nu dus wschl. niets van, tenzij Ritman, na zijn terugkomst hier, het per se met me wil goedmaken. - Wat zou het verrukkelijk zijn als jij, Vestdijk en ik een eigen blad konden oprichten! Kàn dat niet? Daarvoor zou ik meteen overkomen naar Holland. En Jan snelt dan wel weer toe na een Z. Afrik. kater te hebben opgedaan.

Dat *Scheepsjournaal* stuur ik maar niet. Het is bij nader inzien toch veel te lang (wel 2 × een gewoon nr.) en als Jan - en in zekeren zin jij en Henny - er al zoo afwijzend op reageeren, wat zal dan niet het oordeel van de Gruyter en Stuiveling zijn? En het te laten 'ketsen' door die meneeren, smaakt mij weer niet. Ik neem het zekere dus maar voor het onzekere en spaar de verzendkosten uit, om nog niets te zeggen van het risico dat ms. te verliezen, dat ik niet gauw zou kunnen 'reconstrueeren'!

Ik schrijf nu voor *K. en O.* een *Indisch Memorandum*, - eig. notities voor mijn komend boek. Fragmenten uit dat *Scheepsjournaal* kan ik daar ook voor gebruiken. Van dat bericht van Niermeyer dat jij een stuk voor *K. en O.* gemaakt zou hebben over 'Waakzaamheid' is dus niets waar. Jammer!.

Houd je taai en schrijf als je zelf lust hebt, anders niet. Heel veel hartelijks 2 × 2, en geloof me steeds je

E.

Die Fr. Paulhan is de *vader* van Jean Paulhan van de *N.R.F.* en een oude vak-psycholoog-philosoof die allang dood is.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bandoeng, 15 mei 1939

aant.

aant.

Bandoeng, 15 Mei '39.

Beste Menno,

Morgen stuur ik je, ook per gewone post, vandaar dat deze briefkaart evenzoo gaat, 2 nrs. van *K. en O.*, waarin een antwoord op het beroemde vers van de dikke poezen door Georg Kettmann. (Ik las met plezier je bespreking.) Wil je zoo goed zijn 1 ex. aan dien heer door te sturen? - Verder weinig nieuws, dan dat ik hard werk aan mijn 2e deel *Indische Belletrie*, dat 2 × zoo dik wordt als *De Muze*. Ik tracht er zoo gauw mogelijk doorheen te komen, 1° omdat dit nuttige werk toch koeliewerk is, 2° om gauw klaar te zijn, zoodat we, zoo mogelijk, Indië kunnen verlaten. (Bv. in Aug. of Sept.) - Ik las, om jou genoegen te doen, *Verworpen Christendom* van Bruning, en Bep ook; maar - is 't omdat we verindischt zijn? - we hebben 't allebei eig. zeer vervelend gevonden. Goed geschreven, mèt pers. inzet - ik heb alleen de duvel aan zijn pretentieus gepruts met haakjes (heeft hij dat van den vroegeren stijl van Marsman overgenomen?) - maar après tout, wat kan me dat heele gedoe over de christenheid schelen? Die meneer Pascoaes, waar jij ook al zooveel voor voelt, lijkt me ook een zeldzaam vervelende sinjeur; kortom, ik lees dit alles zooals jij mijn dialogen over 't detective-verh., dat geeft je wel precies aan waarom ik 't eig.

onleesbaar *blijf* vinden. Dat de man jou zoo goed apprecieert en bolle Ton zoo slecht, geeft hem recht op mijn sympathie, maar me voor hem interesseeren lukt me niet. - Ik ben nu wschl. wel in andere opzichten van jullie problemen en zorgen afgegroeid. - Niermeyer schreef me dat je een stuk voor *K. en O.* over *Waakzaamheid* had geschreven en vroeg dat nr. al aan; daar we nooit de 'copy' kregen, zal 't schrijven ook wel een plan gebleven zijn. Hoe gaat het verder? Misschien hoor ik bij gelegenheid toch nog wat van je? In ieder geval met Ant veel hartelijks toegewenscht door ons 2, en een hand van steeds je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bandoeng, 18 mei 1939

aant.

Bandoeng, 18 Mei '39.

Beste Menno,

Gister kreeg ik van Fred Batten een kort bericht over je ontslagnemen bij het *Vaderland*. Hoewel ik dit op de een of andere manier, na 't gebeurde met Vestdijk, na een paar uitlatingen in je eigen brieven, in de lucht voelde zitten, is het toch nog een verrassing voor me geweest. We zijn nu dus alle 3 'literair kroniekschrijver' àf. - Het is overigens typeerend voor de afstand èn voor de verzwakking in de vriendschap, dat je me niet zelf hierover schrijft; ik zou in zoo'n geval het eerst aan Jan en jou geschreven hebben. Ik heb vele roteigenschappen, maar niet die dat ik eigenlijk verlang dat mijn vrienden naar een ander gaan met hun 'klachten'.

Enfin, het is blijkbaar niet anders. En inderdaad, op 17 Mei hooren van een ontslag dat op 6 Mei plaats had, is niet je ware. Toch hoop ik mettertijd nog iets 'intiemers' hierover te hooren van jezelf, want uit het bericht van Freddy kan ik niet goed wijs worden. Waarom heb je ruzie met dien hyper-ouwehoer van een D. Hans? Om Vestdijk? Om de moreele herbewapening? Ik leef blijkbaar buiten alles, want ik weet van niets.

Een paar dagen geleden schreef ik je per gewone mail een briefkaart; niets bizonders. Die *K. en O.*'s zal ik nu maar aan Freddy zenden.

Ik ben vol aandacht voor de rest van je wederwaardigheden en natuurlijk bereid, voor je te doen wat ik kan. 'Geef me een paard en een wapenrusting en ik hak alle ridders van de herbewapening van hun schimmelpaarden!' - Kan je niet hoofdred. worden van het *Holl. Weekblad*, nu Jan weggaat, en daar, voor ¼ althans, een goed blad van maken? Kunnen jij, Vestdijk en ik niet *samen* een weekblad oprichten in het land waar de N.S.B. alleen gecureerd kan worden door de Moreele Herbewapening, die àlle oude hypocrieten en filisters verzamelt en met levenselixirs inspuit? Ik voel dit ontslag van je voorshands niet als een nederlaag, maar als het begin van iets dat goed kan worden.

Op 't oogenblik werk ik als een bezetene aan mijn 2e deel *Indische Belletrie* om in Juli klaar te zijn. Augustus of September kunnen we al in Holland terug zijn; als je plannen maakt voor krijgstochten enz., wil je daar rekening mee houden? Na een zeereis hoop ik mijn laatste resten longontstekingsmisère kwijt te raken en frisch naast je te komen. Ik wou dat je diepste gedachten de kleur hebben van 'ze zijn nog niet van ons af, - *juist nu niet*'; vooral niet van 'er is geen plaats meer voor ons',

enz. In ieder geval, het allerbeste! Ik schrijf beter en juister, zoodra ik wat meer gegevens heb. Als je - doordat je de handen vol hebt - geen compleet verslag kunt geven, schrijf dan één blaadje vol met het hoognoodige; en laat zoonoodig Ant de rest erbij schrijven. Alles wat jou overkomt, overkomt mij ook, - ik vind dat het een beetje je plicht is dat niet te vergeten.

Veel hartelijks van ons 2 voor jullie 2,
een stevige hand van je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 27 mei 1939

aant.

aant.

Den Haag, 27 Mei '39.

Beste Eddy

Je moet geen ‘complex’ krijgen vanwege het feit, dat ik je niet direct uitvoerig heb geschreven over mijn ontslagaanvrage bij *Het Vad.*; ik heb den godganschelijken tijd nog niet anders gedaan dan in de periode van het ‘brievenavondje’ verkeeren. Dank intusschen voor je brief! In het kort is de zaak zoo: Eenigen tijd geleden zijn de drie fascisten, die onze red. buitenland vormen, tengevolge van een artikel van Krekel over Tsjecho-Slow. (waarin hij n.b. de Duitsche bezetting verheerlijkte) aan den dijk gezet. Mijn aandeel aan deze zaak was, dat ik, aangezien Schilt ziek was, een protestbrief richtte aan Swart, hoofdred. *N.R.C.*, die tevens ‘gedelegeerde voor red. zaken’ van *Het Vad.* is. Ook De Lang, onze fijne directeur met Oxfordprincipes, werd toen voor twee weken met vacantie gestuurd, omdat hij die heeren jaren lang de hand boven het hoofd had gehouden. Na zijn terugkeer is hij onmiddellijk tegen mij gaan intrigeeren, o.a. door artikelen van mij over Erika Mann's *Zehn Mill. Kinder* en over D. Hans (*Het Gemiddelde*) met rood potlood aangestreept naar Rotterdam (Nijgh) te zenden. Het is hem zoo gelukt Nijgh tegen mij op te stoken, die zijn woede weer op zijn schrijfslaaf Swart heeft overgeladen, zoodat er plotseling een oekase kwam aan Schilt: Ter Braak zal zich voortaan hebben te onthouden van elke bemoeiing met politiek en religie, en terug hebben te keeren tot de ‘zuivere litteratuur’. Tevens werd mij verboden een repliek, die ik tegen een antwoord op mijn artikel van Hans in *De Avondpost* geschreven had, in *Het Vad.* te publiceeren. (Ik heb het stuk toen aan Hans gezonden, die het als ingezonden stuk in zijn blad heeft afgedrukt. Deze man heeft zich in de heele zaak keurig gedragen, bij al zijn enorme stommiteit. Hij is in het notarisgenre een ‘honnête homme’ gebleken.) Den volgenden dag kwam er een brief van Nijgh aan mij, mede namens Swart, die dusdanig ploertig was en inhield een dusdanige plompe pressie om voortaan maar zoo te schrijven als de heeren wilden, dat ik mij denzelfden dag nog naar Rotterdam heb begeven. Ik heb daar in een werkelijk grotesk gesprek met Swart desavoueering van dien brief geëischt, hetgeen hij weigerde, hoewel bleek, dat hij den brief niet gelezen had, niet wist wat er in stond en geen der verdachtmakingen staande kon houden!! Ik heb hem toen gezegd, dat ik daaruit mijn consequenties zou trekken en dat hij van mij hooren zou; hetgeen hij blijkbaar opvatte als een bewijs, dat ik wel terug zou komen. Hij heeft althans niet vermoed, dat iemand met ƒ6000 salaris nog

onafhankelijk kan zijn, want toen ik aan Nijgh en hem mijn ontslagaanvrage deed toekomen (den dag daarop) moet er hevige verbouwereerdheid op dat bureel zijn geweest; men is daar n.l. gewoon, dat een beknorde schrijfslaaf den volgenden dag zijn berouw komt toonen en beterschap beloven. Ook De Lang, van wie de intrige is uitgegaan, schrok kennelijk, toen ik hem zonder meer meedeelde, dat ik *Het Vad.* ging verlaten; ik heb hem toen en passant verteld, dat hij een fascist was, en dat hij niet wist wat een intellectueel geweten was; het laatste gaf hij volmondig toe, want, zei hij, 'het kwam er op aan samen een krant te maken, en buitenspelers hoorden in een elftal, dat goed samenspeelde, niet thuis'. Etc. Dit gesprek hoop ik nog eens te vereeuwigen; het was compleet Pankow in het derde bedrijf van *De Pantserkrant* (waar trouwens deze heele historie een verwezenlijking achteraf van lijkt). Overigens zond hij mij gauw een brief, waarin hij 'gaarne, zij het tot zijn spijt' (letterlijk) mijn ontslag aanvaardde. Daarmee was de zaak echter niet uit. Ik had van den brief van Nijgh en mijn antwoorden aan Nijgh en Swart copie gezonden aan Commissarissen van *Het Vad.*, zijnde, behalve die twee heeren, den margarinekoning Van den Bergh en den oud-minister van Waterstaat Kraus. Toevallig was er den dag na de aanvaarding van mijn ontslag een comm. vergadering. Daar heeft Nijgh zich moeten verantwoorden; staande de vergadering heeft hij een beroerte gekregen, en is naar het ziekenhuis getransporteerd, waar hij nu nog ligt, met een gedeeltelijke verlamming. Toen mij den volgenden morgen dat nieuws werd verteld, dacht ik dat Hein mij voor den gek hield! Intusschen had V.d. Bergh mij opgebeld en mij gezegd, dat hij en Kraus mij over de zaak wilden hooren, als ik daar niets tegen had, want dat zij met de uiteenzetting van N. en S. niet accoord konden gaan. Den volgenden dag vergadering met deze vriendelijke heeren, die mij letterlijk vleiden om maar weer op mijn besluit terug te komen. Ik heb mij daartegenover zeer gereserveerd gedragen, aangezien ik voorwaarden te stellen had, en de zaak inmiddels al publiek was geworden; het *Hbl.* en de *Arbeiderspers* hadden het bericht gebracht en zelfs commentaar gegeven. Het geval is op het moment, dat ik je schrijf, in het stadium van onderhandelingen. Commissarissen willen mij terug hebben, maar zij willen ook Swart sparen; ik daarentegen laat niets vallen van mijn eisch om volledige vrijheid om over politiek en religie te schrijven. Het 'hangt' dus allemaal. Krijg ik volledige genoegdoening, dan ga ik aan *Het Vad.* gewoon door, alsof er niets gebeurd was; krijg ik die niet, dan zou dit geval mijn Lebak worden; want ik heb een dossier, dat niet gering is als bewijs voor de toenemende gelijkschakeling aan de liberale pers. In zekeren zin is het voor de zaak, waarom het gaat, jammer, dat Van den Bergh (een uiterst fatsoenlijk man, moet ik zeggen) deze smeerlapperij niet geduld heeft; want nu is de kans op revisie groot, en in dat geval moet ik voorloopig mijn documentatie in portefeuille houden. Maar zeker is dat tenslotte allerminst, aangezien Swart tot dusverre deze nederlaag niet heeft willen incasseeren. Dit stuk pedante, doctrinaire liberaal staat of valt met zijn dictatorschapje aan de *N.R.C.* en *Het Vad.* Treurig is de houding van Schilt in dezen, die zoowel het stuk over Erika Mann als dat over Hans *volledig* met zijn autoriteit dekte... en niets gedaan heeft dan mij platonisch gelijk geven. Hij lijdt zichtbaar onder de affaire, maar hij durft niets doen. Het is duidelijk, dat niet ik, maar hij naar Rotterdam had moeten gaan, en dat niet ik, maar hij ontslag had moeten vragen. Ik geloof, dat je de verschillende personages van dit drama vrij nauwkeurig in den Havelaar terug kunt vinden; Schilt is dan de fatsoenlijke, maar bange 'controleur'.

Zoo staat het nu. Wij waren intusschen een week in Parijs, om de Greshoffs uit te geleiden. Het afscheid was niet vrij van emotie, want Jan kreeg het erg te kwaad, en Jany en ik trouwens ook. Wij hebben beide min of meer het gevoel, dat wij zoo langzamerhand niemand meer over houden. De briefkaart, die we je zonden heb je (met de *Nieuwe Elite*) zeker wel gekregen. Doe voorloopig in deze quaestie niets, behalve eventueel iets schrijven over de feiten, die in de kranten hebben gestaan: dat ik mijn ontslag aanbood, dat het gaat over de vrijheid om over politiek en religie

te kunnen schrijven. Ook Vestdijk speelt zijns ondanks een groote rol in dit geding, omdat mijn artikel over Hans tevens een defence van Vestdijk was. Hij staat trouwens geheel achter mij, evenals Jan, die direct als medewerker van *Het Vad.* bedankte en zijn perskaart terugzond, die hij voor Kaapstad had gekregen. Ook Arthur v. Schendel is bij Schilt gaan protesteeren, en ik ben er zeker van, dat hij zijn medewerking staakt, zoodra ik *Het Vad.* heb verlaten. Hetgeen ik, ook als ik gelijk krijg, vermoedelijk eveneens zal trachten te doen, door naar een ander baantje te gaan zoeken. Deze behandeling heeft mij dermate gedegouteerd, dat ik mijn pleizier in het werk volkomen verloren heb. Als eerste slachtoffer van de moreele herbewapening van den heer Hans hoor ik ook niet meer thuis aan zulk een liberaal orgaan als *Het Vad.*

Ziezoo, nu weet je een en ander. Ik laat je zoo spoedig mogelijk weten, als de beslissing gevallen is. Veel hartelijke handen 2 maal 2; we zien elkaar nu waarschijnlijk wel binnenkort terug.

je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bandoeng, 6 juni 1939

aant.

aant.

Bandoeng, 6 Juni '39.

Beste Menno,

Dank voor je brief, die *net* op tijd kwam om een artikel van ± 3 kolom *Krit. en Opb.* tegen te houden, dat ik over je geval klaar had niet alleen, maar met ± een 'dreigbrief' ingeleverd. Ik merkte nl. dat mijn goede Koch een beetje bang was van het stuk - dat extra scherp gesteld was, ook in verband met een vuiligheidje aan je adres, door Zentgraaff gelanceerd, dat ik aan Fred Batten (onze 'bemiddelaar' tot dusver) gezonden heb. Ik heb Koch gezegd: 'plaatsen, of ik loop óók uit *K. en O.*' Dat is hard voor hem, want 1° *is* hij een beetje bang voor Zentgraaff èn voor zijn fussoenlijke abonnés, 2° ben ik zijn grootste kracht geworden en 50% van de abonnés, vooral de Indonesiërs, lezen het blad meer en meer om mij. Hij was dan ook nogal gegriefd; en toen gisteravond het telefoontje kwam van 'vooreerst niets plaatsen, want Ter Braak vraagt het' zal het een opluchting voor hem zijn geweest.

Overigens is Koch fel anti-'moreele herbewapening', en de smeerlapperij van deze gelijkschakeling met zachtere middelen dan fascistische, die uit je heele brief spreekt, is zeer aan hem besteed. Ik heb je brief dan ook naar hem gezonden. De ploertigstomme brief van Nijgh gaat hierbij terug. Ook over deze 'vriendjes'-historie zal ik schrijven, zoodra ik van je weet wanneer ik mijn gang kan gaan.

Ik moet je eerlijk zeggen dat ik het *jammer* zou vinden als de zaak gedempt worden zou, vanwege de verzoening. Eén fatsoenlijke commissaris in de margarine weegt niet op tegen het karakterlooze kanalje van het krantenbedrijf, en ik heb dit van zóó nabij leeren kennen, dat ik het bestrijden zou in den boezem van mijn eigen 'club', zoodra ik het daar waarnam. (Vandaar mijn ultimatum aan Koch.) Schilt en Hans zijn lapzwansen, en after all rotzakken, *vergeet* dat niet.

Er is maar één manier m.i. om in deze tijd goed werk te doen dat met ons geweten en onze ‘menschelijke waardigheid’ overeen te brengen is: zèlf een weekblad, krant of wat dan ook oprichten, en tot het uiterste strijden tegen fascisme en zg. moreele herbewapening tegelijk. Gezond blijven, tègen gif èn tegengif. Waarom niet? Het is moeilijk; daarom is het de moeite waard. Er zijn tòch menschen genoeg in Holland, dunkt me, om ons bij te vallen, als we 't serieus aanpakken. Jij, Vestdijk en ik in de redactie. De rest is lapwerk en compromis.

Dat *Nijgh* een beroerte heeft gekregen, doet me *hartgrondig* genoegen. Iedere oude patser die op deze wijze rebelleert tegen zijn superieuren in intelligentie en geweten, moest op deze wijze worden verlamd. Jammer dat ik Zentgraaff zoo ver nog niet kreeg, maar die is dan ook 3 × zoo bruut, taai en grof als Nijgh !(de ploertigheid zal elkaar niet veel ontloopen).

Ik ‘lig’ op het oogenblik bij een verpleegster aan den Lembangweg om op te knappen. Ik *moest* rust nemen van den dokter, die mij anders met allerlei ergs bedreigde. Over 10 dagen hoop ik zoo ver te zijn, dat ik weer met mijn 2e deel ind. letteren voortkan. Met 1 Juli hebben we ons huis aan de Wajanglaan opgezegd; schrijf me p/a *uitgever A.C. Nix, Landraadweg 3, Bandoeng*, dat is het veiligst. We kijken nu de booten na en hopen in Augustus weg te kunnen. Daarover nader.

Jammer vond ik het, dat mijn arme *Muze v.J. Comp.* nu door een idioot besproken moest worden in het *Vaderl.*, nog eer je er uit was. Als ze mij die ‘vriendjes’-verwijten gemaakt hadden, zou mijn *eerste* volgende stuk daarover zijn gegaan, met weigering verder één regel te schrijven als ze dit artikel over ‘zuivere literatuur’ niet geplaatst hadden. Enfin, ik hèb een beroerder karakter dan jij. Heb je het ex. dat ik jou stuurde ook aan dien v.M. afgestaan? Zoo ja, dan zend ik je op eigen kosten nog een ex. Laat me dit dus weten.

Ik heb, hoewel ik me geen ‘complex’ maak, toch niet veel illuzies meer dat we *niet* van elkaar zouden zijn vervreemd. Allerlei symptomen wijzen daarop, en het is een bitter smaakje voor me, dat nog geen 3 jaar de vriendschap in dezen ‘staat’ konden brengen. Het is waar dat deze 3 jaar crisisjaren waren.

Houd me op de hoogte van wat er verder gebeurt, en wees er bij voorbaat van overtuigd dat ik blij zal zijn als de zaak zich voor jou schikt, ook als ik het verder ‘jammer’ vinden zou.

Hartelijke groeten 2 × 2, steeds je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bandoeng, 20 juni 1939

aant.

aant.

Bdg., 20 Juni '39.

Beste Menno,

Daarnet je brief. Gefeliciteerd! van harte zelfs, en ook ik voel het als een overwinning - en toch: jammer. Natuurlijk zal ik van den brief niet meer reppen; wschl. is zelfs mijn heele artikel overbodig geworden.

Nu positief bericht onzerzijds. Als er geen oorlog, ziekte of zooiets catastrofaals tusschen komt, vertrekken wij 12 Aug. op het vrachtschip *Stentor* (6 passagiers!), uit Batavia. Aankomst: ± 12 Sept. in Amsterdam.

1 Juli gaan we naar B. zorg, waar we voor de heele maand Juli een huisje gehuurd hebben; adres: Schenk de Jongweg 8, Buitenzorg. Je weet dus waar je me bereiken kan vóór ik afvaar. Kan ik nog iets voor je doen in dit Morgenland - behalve een kakemono voor je meebrengen? - Maak je ook eens plannetjes van samenwerking of zoo, na mijn terugkeer?

Ik denk dat we den eersten tijd wel bij Bep's oom en tante Simons in Amsterdam zullen logeeren, maar je ziet me toch spoedig bij je in Den Haag, denk ik.

All hail! Een hand van je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 27 juni 1939

aant.

aant.

Den Haag, 27 Juni '39

B.E.

Zoojuist komt je briefkaart met het heuglijke bericht, dat jullie weer naar Holland komt - aangenomen, dat bepaalde rampen uitblijven, die tegenwoordig nu eenmaal tot het dagelijksch menu behooren. Wij hooren juist weer over de mogelijkheden van een nieuwe internationale crisis in Augustus (Dantzig), en bovendien van een abnormaal brakenden Krakatau, maar wij hopen, dat geen van beide eenigen invloed zullen hebben op deze reis. Het werd hier wel heel erg eenzaam, na Jans vertrek; overigens kwamen er vrij goede, hoewel melancholiek gestemde berichten van hem uit Aden en Zanzibar. - Dank voor de gelukwenschen; inderdaad, deze zaak is uitgeloopen op een moreele overwinning, maar voor de rest ben ik nog *zeer* sceptisch. In ieder geval heb ik meer dan genoeg van deze betrekking aan een krant, die evenals de *N.R.C.* kruidenierspolitiek voert tot in het oneindige. Voor mij zou de eenige met geestdrift aanvaarde mogelijkheid zijn een *weekblad*; iets als *De Groene* (desnoods *De Groene* zelf), maar dan *goed*. Radicaal, antifascistich, maar niet-alleen-politiek. Ik speur overal naar die mogelijkheid, die ook voor jou natuurlijk een goede kans zou zijn, na je experimenten aan het *Bat. Nwsbl.* als testimonium ‘popularitatis’. Bovendien hoor ik nog van pogingen om een bestaand klein dagblad, dat zeer goed is in onze lijn, tot een algemeen dagblad te maken; ik vermoed, dat hiermee het *Utrechtsch Nieuwsblad* van Van Heuven Goedhart wordt bedoeld; deze V.H.G. is bestuurslid van *Waakzaamheid*. In ieder geval zal *ik* niet langer aan *Het Vad.* blijven dan noodzakelijk is, [dit uiteraard in *strikt* vertrouwen, want ik zou dien lieden een troef in handen geven als ik daaraan *nu* publiciteit gaf,] want het is eigenlijk maar een zeer betrekkelijk genoegen om overwinningen te behalen op weekdieren, die telkens weer slijm zullen afscheiden. M.a.w.: ik moest deze partij zoo uitspelen om de *zaak*, niet om het behoud van dit baantje, dat ik trouwens al geheel verloren had geacht. (Vandaar ook, dat ik me nu een ongeluk zit te *vertalen* aan *Die Revolution des Nihilismus* van Rauschning, dat mij ter vertaling werd aangeboden door Leopold, juist toen ik zonder betrekking was (scheen) en ik ƒ400 niet kon afslaan.

Nu kan ik Leopold niet in den steek laten en vertaal dagelijks 5 à 8 pagina's vrij philosophisch duitsch!). Je ziet, ook ik verwacht niets meer van de bestaande liberale bladen. In het geval Romein gedragen ze zich ook weer meer dan beroerd; gelukkig heb ik, na de ‘overwinning’, een Zondagsartikel aan den man kunnen wijden. Overigens was mijn *eerste* stuk na de ‘verzoening’ inderdaad over een ‘vriend’, n.l. Vestdijk. Het geval *Muze van J. Comp.* (ik kreeg het boek natuurlijk!) zit anders dan je denkt, maar het is nu niet meer actueel, dus daarover binnenkort wel eens mondeling. Mondeling ook meer en beter over de vriendschaps- en ‘vervreemdings’-quaestie, die jij blijkbaar heel anders aanvoelt dan ik. Voor mijn gevoel bestaat die vervreemding in zuiver uiterlijke factoren; het zal bij je terugkomst wel blijken, of dat juist is. De afstand laat zich onherroepelijk gelden, na verloop van tijd. Allerlei ervaringen (ik bedoel doodgewoon het *materiaal* van de omgeving) zijn verschillend, worden steeds verschillender, en daarom wordt een correspondentie op den duur half werk. Jouw temperament reageert daar anders op dan het mijne; ik word zwijgzamer, maar zonder het geringste besef van vriendschapsvermindering. Ik geloof, dat we elkaar bij het weerzien zullen aanspreken, alsof er niets dan een pauze van enkele dagen was geweest. - Ik neem juist de eerste drie weken van September vacantie, en wij zijn dus waarschijnlijk niet thuis (hoewel *vermoedelijk* binnenslands); zijn wij *wel* thuis, dan is onze logeerkamer natuurlijk vrij; er zijn twee bedden met vaste waschtafel, meestal is er nog één bed vrij. Zie wat je doet, wij hooren daarover zeker nog wel nader. Veel hartelijks 2 × 2

je
Menno

Heb je *De Nieuwe Elite* ontvangen? Ik hoorde daarover nog niets van je.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Buitenzorg, 6 juli 1939

aant.

Buitenzorg, 6 Juli '39
(Schenk de Jongweg 8)

Beste Menno,

Dank voor je brief, de eerste die we in dit nieuwe huisje hier kregen, - wschl. de laatste ook. Neen, ik ben niets bang voor vervreemding in den zin dien jij eraan geeft; ik denk óók dat we na 5 minuten al het gevoel zullen hebben van elkaar nooit verlaten te hebben. Maar alles waarvoor jij - en ‘de jouwen’ - zich interesseeren, daar zal ik me den eersten tijd wel weer in moeten werken. Terwijl jij wel met eenige nonchalance, misschien met verbazing zult luisteren naar allerlei indische problemen die voor mij levend geworden zijn. Dat doet geen afbreuk aan de vriendschap, maar wel aan het verstaan dat op het ‘gezamenlijk avontuur’ berust. - Zoo is 't bv. met *De Nieuwe Elite*, die me niet veel zegt, die misschien al te ‘subtiel’ voor mij geworden is. Ik snap niets, dwz. niets dan vage dingen, van die ‘paradoxale’ elite. Bep zegt dat je in dit essay dingen herhaalt die je elders al beter gezegd hebt; ik geloof van niet; dwz. ik neem aan dat je wel degelijk een stap verder deed, beter gepreciseerd hebt ook, maar dat mijn oogen de finesses daarvan niet meer zien. Vmdl. moet ik nu ook meer didactische vastigheid onder mijn voeten voelen!

Enfin, mondeling wil je misschien wel zoo didactisch tegen je oude vrienden zijn, als we dan ook dat verhaal ophalen over *De Muze*. Je bespreking van *Lier en Lancet* las ik, en ik beleefde er veel genoegen aan, ook al om die ‘vriendjes’-kwestie.

Ik ben nu ook verzoend met het *Bat. Nwsbl.*, na de terugkomst van Ritman, die inderdaad (zooals ik voorzien had) erg beminnelijk was en bij me aandrong en zoo zijn best deed om de houterigheid van zijn vervanger bij me goed te maken, dat ik het hart niet had hem, die dan toch ook onschuldig *is*, af te ketsen. Hij heeft me dus ook met zoo'n berichtje ‘in eere hersteld’ en volgende Zaterdag schrijf ik weer.

Maar als we in Holland samen een weekblad - of dat dagblad - konden ‘drijven’, en als ik dààr voldoende brood mee kon verdienen, zou 't wel heerlijk zijn. Ik zou de naam al weten van ‘ons’ weekblad: *De Nieuwe Vrijheid*.

Net nu we besloten hebben, nu een deel van de passage zelfs al betaald is - het andere deel moet over een week volgen - begint die vervloekeling van een Hitler zijn gedonderjaag met Dantzig. Je zult zien dat de oorlog wacht met uitbreken tot wij netjes op de boot zitten.

Enfin, *als* we aankomen, moeten we toch een afspraak maken. Waar zit je, als je *niet* thuis zit? Wij zouden nl. wel erg graag een weekje bij jullie logeeren alvorens in een meublé of zoo te trekken. Ik denk dat ik 2 mnd. in Den Haag moet zijn om op het Rijksarchief te werken. Hoe gauwer, hoe beter. We komen ± 12 Sept. in Amsterdam, àls we aankomen. Misschien eerder, als de boot toch Marseille aandoet (dat is nl. niet in 't vaarplan opgenomen, maar blijft mogelijk). Schrijf nog eens hierheen, met het oog op die afspraak. - Heel veel hartelijks vooruit, 2 × 2

je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 17 juli 1939

aant.

aant.

aant.

Den Haag, 17 Juli '39

B.E.

Dank voor je brief van 6 dezer. Wat de practijk van jullie aankomst betreft: wij gaan ± 3 Sept. met vacantie, voor *drie* weken. Als jullie ± 12 Sept. in het land komt, treft dat helaas niet best; te veranderen is het niet meer, aangezien er op de krant bij de vacantie verdeeling al rekening mee is gehouden. Nu weten wij overigens nog absoluut niet, wat we zullen doen, aangezien alles van de internationale situatie afhangt. Komt er oorlog om Danzig, dan vervalt iedere mogelijkheid van buitenlandsch verblijf, met wat er nog meer vervalt en valt. Dan wordt echter *alles* onzeker, ook jullie aankomst. Komt er *geen* oorlog voor October (wat ik altijd nog voor een beetje waarschijnlijker houd, bij alle twijfel), dan zouden wij hetzij in Kopenhagen, hetzij in Londen kunnen zitten voor een week; maar ook als we binnenslands zouden blijven wegens ‘dreigingen’, dan zouden wij toch het huis sluiten, omdat ik er graag heelemaal uit ben in vacantiedagen. Het veiligst lijkt me dus, als jullie *eerst* een weekje naar Amsterdam gaat; na 24 Sept. zijn wij in ieder

geval weer in Den Haag en als er niets bijzonders gebeurt, is de logeerkamer dan vrij. Mocht er in onze plannen nog verandering komen, dan hoop ik je dat nog tijdig te kunnen berichten. Het is wel rot, dat ik nu juist in Sept. vacantie neem, wat ik nooit gedaan heb; maar ik kan niet eerder weg door die vertaling van Rauschning, die me erg dwars zit. Maar als we binnenslands zijn, hopen wij aan trein of boot te komen!

Het 'dreigen' van den oorlog beheerscht hier alle plannen. Het gekke is, dat je er aan went; dit als 'spanning' te voelen houdt geen mensch uit, vooral omdat niemand weet, wat Hitler eigenlijk doen zal, als hem de pen werkelijk eens op den neus wordt gezet. Vroeg of laat zal er toch iets moeten gebeuren om dit fatale individu te onttronen. Ik heb helaas zoo'n idee, dat hij nog lang niet aan zijn eind is.

Het oordeel over *De Nieuwe Elite* is in verschillende monden verschillend. Ik zelf voel het wel degelijk als een 'stap' (vooruit? achteruit? in ieder geval een stap). De subtiliteit kan echter in den *vorm* bestaan, maar wat den inhoud betreft, ben ik nu nog met deze dingen voortdurend bezig. Misschien leent het probleem zich veel beter voor een roman, waarin de diverse standpunten door menschen van verschillend slag gerepresenteerd worden. Ik zie die menschen voor me, maar ik zou, om aan die roman te kunnen beginnen, drie maanden rust en stilte moeten hebben. En bestaat zooiets nog? Zou Jan dat in Afrika vinden, waar hij ook op de noodige racisten zal stuiten, en ook niet van de verkwikkelijkste soort? Wij zouden het volgend jaar graag ook eens een half jaar in die buurt gaan wonen, maar hoe dat economisch te doen zou zijn, weet ik niet.

Misschien zul je dezer dagen een brief krijgen van *Gerard v. Eckeren* (tusschen haakjes een alleraardigste man, 100 % honnête homme en vol belangstelling). Hij maakt n.l. een serie 'Uren met…' voor de Hollandia Drukkerij (die dat vroeger ook al eens heeft gedaan) en ik heb hem aangeraden jou te vragen voor een 'Uren met Stendhal' of zooiets. (10 vel vertaling en 2 vel inleiding) Het moet voor jou een peulschilletje zijn om zooiets te maken en het levert f200 op, wat niet heel veel is, maar toch iets. Jan doet hierin 'Fransche moralisten', ik zelf heb hem (op lange termijn) Nietzsche toegezegd. Niet, dat ik dol ben op zulke uitgaven, maar ik wil wel eens de *goede* dingen van Nietzsche vertalen, om die eeuwige Zarathustra-citaten wat concurrentie aan te doen. Mocht hij je dus schrijven, dan weet je ervan. Houdt dezen man in eere, het is een bijzondere fijne geest, die *niets* van den litterator heeft.

Er is nog allerlei 'nasleep' van mijn ruzie met *Het Vad.* Zoo heeft De Lang Fredje Batten als abonné geweigerd, omdat hij zich per brief in krasse termen over zijn intriges had uitgelaten! Overigens is dit heerschap (ik bedoel De Lang) zeer koest geworden, zoolang als het duurt. Dat jij weer aan het *Bat. Nwsbl* bent 'hersteld', zal de heeren Colmjon & Verbraeck ontstemmen, die al aan het juichen waren, dat Vestdijk en ik en jij waren opgeruimd. Ook ik heb hen ontnuchterd, aangezien 'mijn gezichtskring te beperkt is gebleken'; Vestdijk is heelemaal *niets*. Deze rancuneuze wezens zijn overigens niet meer in aanzien, naar ik merk.

Houd ons zoo mogelijk op de hoogte van jullie plannen!
Veel hartelijks van
je Menno

Ik las met erg veel plezier *Mark Rutherford*, die je mij zond. Hij schijnt geleden te hebben aan dezelfde 'psychische' symptomen als ik, althans er komt een klassieke beschrijving van die sensaties in voor.

Origineel: particuliere collectie

Menno ter Braak

aan
E. du Perron

Den Haag, 2 oktober 1939

aant.

aant.

Den Haag, 2 Oct. '39

Beste Eddy

Hierbij een manuscript van Henny Marsman, dat hij aan jou toezendt met mijn adres. Ik denk, dat het zijn inleiding tot de verzamelde poëzie van Slauerhoff is, waarop jij blijkbaar eerst commentaar moet geven. Waarschijnlijk heb je er al met hem over gecorrespondeerd.

Dank voor briefkaart. Je zult gaandeweg merken, dat Rauschning nog meer mof is dan je in het begin veronderstelt... en met dat al een integere persoonlijkheid, zij het met de wonderlijkste conservatieve en militaire complexen. De compositie van zijn boek is bepaald hinderlijk 'golvend'; d.w.z., dat hij altijd weer op hetzelfde terugkomt, en voor een 'tema con variazioni' toch eigenlijk te weinig substantie heeft. Met dat al is het het best gedocumenteerde boek over de nazibeweging van binnen uit. Als zoodanig lijkt het me ook niet zoo in strijd met het *Journal d' Allemagne* van Dionysius van Roodenberg, dat voornamelijk gaat over het effect van die 'nieuwe elite' op den Duitschen burger. Trouwens, ik geloof, dat de berekening en de doortraptheid bij die elite, waarover Rauschning rapporteert, zeer zonderling gemengd is, zelfs bij die heeren zelf, met allerlei 'eerlijke' overtuiginkjes en ideetjes. Dat blijkt ook wel uit zijn mededeelingen over Hitler, als de synthese van een bezetene en een sluwen tacticus, in op een na het laatste hoofdstuk. Ik sla dien Denis voorloopig werkelijk hooger aan dan jij, al heb ik mijn verdenkingen tegen zijn 'religieuze achtergronden'. Maar geef me vooral nog eens je opinie na dat *Journal d'un Intellectuel en Chômage* te hebben gelezen. Ik heb dat bij de lectuur absoluut *sympathiek* en *inspireerend* gevonden, en moet dus bereid zijn het tegenover jouw ev. aanvallen te verdedigen.

Het interview was zeer geslaagd, leek me. Alleen een beetje veel vragen in verhouding tot de antwoorden.

Gisteren en vandaag De Kadt gelezen. Ik ga over hem mijn volgende kroniek voor *Groot-Nederland* schrijven. Dat hij 'onze politicus' is, lijkt mij wel zeer evident, maar ik heb de noodige bezwaren tegen zijn gebrek aan nuance en subtiliteit, waar hij n.b. ook nog trotsch op is! Maar als hij ooit een partij mocht stichten (hetgeen ik betwijfel, want zijn houding van practisch man van den daad is zeer 'overacted'), dan zal ik er bepaald een vurig lid van worden, hetzij in de elite, hetzij in het kader of in de massa, dat moet hij dan maar uitmaken.

Tot nader! Ons beider hart. gr., ook voor Bep, de hand van je
Menno

Ik vond bij de opruim-vlooien-campagne ingesloten twee brieven uit de episode Zentgraaff. Misschien amuseer je je er een oogenblik mee.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Amsterdam, 3 oktober 1939

aant.

Amsterdam, 3 October '39.

Beste Menno,

Vanmorgen kreeg ik je brief met de 2 bijlagen over Z., die Bep en mij zeer amuseerden. Maar mijn 'collega' vergist zich als hij denkt dat men het oude schoelje niet meer ernstig neemt. Men doet *alsof*, om eigen lafheid te verbergen. In werkelijkheid 'heerscht' de man nog even sterk als ooit.

Ook het interview kreeg ik eindelijk te zien: in Parkzicht, waar ik het onder oude kranten opdiepte. Mijzelf bracht de post nog niets. - Het ding is me niet meegevallen. Bep en ik zijn in de eerste plaats doorloopend gestoord geworden door het gebruik van het woord 'inlanders', dat in *mijn* mond neerkomt op een beleediging van de indonesische vrienden die ik me in Indië maakte. Die menschen zelf zullen, als ze dit interview lezen, er zeer pijnlijk door getroffen zijn.

Ingesloten daarom een 'ingezonden', ter rectificatie. Ik hoop dat *Het Vad.* dit vlug kan plaatsen. Wat ik zeg, is volkomen juist: alleen voor Zentgraven en drg. 'diehards' is Indonesiër een 'communistisch' woord; behoorlijke menschen gebruiken het meer en meer, zonder eenige politieke bedoeling.

Wil je me, na Vrijdag, dat blad sturen aan 't adres van Jany, in Bergen? Ik zal hem vragen je een ex. van de 'geheimdruk' van de Onderkaak te sturen.

Tot nader. Dag!

Je

E.

P.S. - Mocht *Het Vad.* - wat ik *niet* veronderstel! - mijn 'nawoord' niet willen plaatsen, stuur het mij dan terug, dan kan ik het elders 'onderbrengen'.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Amsterdam, 5 oktober 1939

aant.

aant.

Amsterdam, 5 Oct. '39.

Beste Menno,

Bep gaat morgen naar Bergen, ik nr Brussel. Ik hoop Maandag in Bergen (terug) te zijn, al of niet met Gille.- Waarom staat mijn rectificatie over de Indonesiërs nog steeds niet in het *Vad.*? - of als ze 't niet willen plaatsen, waarom zend je me de copy niet terug? - Zag je in de *Telegr.* van 4 Oct. het verrukkelijke stukje, genre verdachtmaking en filisterij, over mijn Van Harens? Het is wschl. van Buning en had zóó van Zentgraaff kunnen zijn. - Ik was bij Vestd. in Doorn. Hij was heel aardig en gaf vele groeten voor jou mee. - Dezen avond bekeek ik met den ouden De Hart de Mult.-documenten; er zijn er nog zéér belangrijke bij, ook uit den Lebak-tijd. Biljetje van den controleur om te waarschuwen tegen den regent; uitnoodiging tot

logeeren bij den resident (ná ontslag-aanvrage) en antwoord v. Mult. daarop (sprekend over Pitt en Fox!); brieven v/d control. over Lebak, en zijn eigen angsten, als Mult. al weg is en in Batavia zit; *maleische* lezing v/h lied v. Saïdjah, met prozavertaling; corresp. tuss. Carolus en den resid., waar Stuiveling zoo naar verlangt. Is 't niet iets voor een cahier van de *V.Bl.*? Er is ook een zeer goed portret v.M., dat tot dusver alleen *slecht* werd gereproduceerd. Schrijf mij nr Bergen, p/a Jany. Tot nader. Steeds je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen-binnen, 12 oktober 1939

aant.

aant.

Bergen-binnen, 12 Oct. 1939.

Beste Menno,
Ook namens Jany in haast dit: we rekenen op jullie voor Maandag. Ik blijf speciaal dien dag nog hier daarvoor en ga 's middags of 's avonds met jullie mee tot Amsterdam. (Daar ga ik dan vanaf Dinsdag in dat Mult. museum prutsen.)
Schrijf even aan Jany hoe laat jullie komen, dan vind je ons bij de tram.
Jullie blijven toch wel eten? Dan gaan we daarna samen weg.
Tot kijk!
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 13 oktober 1939

aant.

Den Haag, 13 Oct. '39

Beste Eddy
Vanmorgen je briefkaart. Helaas is het lot mij nog ongunstiger dan ik dacht, want dat vermaledijde tooneel blijkt zich allerminst aan den oorlog te storen en heeft met explosieve kracht het seizoen ingezet. Nu moet ik op bevel van den speler Laseur Maandag ook uit, en Dinsdag op bevel van onze ‘sterkste’ actrice, mevrouw Charlotte Köhler, die weer eens voordraagt. Het tooneel heeft het mij dus absoluut onmogelijk gemaakt om naar Bergen te komen, ziedaar de situatie. Want als ik 's avonds weer in den schouwburg moet zijn, is de beschikbare tijd voor ‘reis en verblijf’ practisch nihil. Wij vinden het beide erg jammer, dat dit plan door den ijver der groote acteurs is gestrand.

Ik heb overigens deze week toch nog iets anders (en naar ik hoop: beters) gedaan dan over tooneel schrijven, want 17 pagina's gewijd aan het boek van De Kadt; het stuk verschijnt als kroniek in *Groot Nederland*. Verder *De Zeven Tuinen* van A.v.S. gelezen en voor Zondag besproken. Voor mijn gevoel een van de minst 'geslaagde' boeken van v.S., met toch curieuze stukken. Iets van stijl-ontbinding, na de groote werken.

Tot nader! En tot ziens! Ik weet nog niet precies wanneer, maar als het gaat toch de volgende week ergens! - Van Leopold nog geen antwoord over de toekomst der *Vrije Bladen*.

Van Crevel heeft *Schandaal in Holland* gelezen; ik had er een uitvoerig gesprek met hem over; hij is er *zeer* over te spreken, constateerde alleen een inzinking in het midden, die hij precies had genoteerd.

Veel hart. gr., ook voor Bep en Jany en van Ant.

je

M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen-binnen, 13 oktober 1939

aant.

Bergen-binnen, 13 Oct. '39.

Beste Menno,

Daar er altijd kans is op wegraken (vooral nu) en ik hier geen schrijfmachine heb, waarmee Bep een afschrift zou kunnen maken, stuur ik je hierbij het stuk voor het *Bat. Nwsbl.* waarin ik jou en Vestdijk behandel. Misschien kan Ant, als ze nog steeds voor tikken voelt, het overtikken; of iemand anders. Zoo niet, dan moet het maar zóó gaan, want, hoewel het op 1 of 2 dagen niet aankomt, het moet wel *gauw* door naar Indië. Wil je het dus in ieder geval, als je 't gelezen hebt, zelf doorzenden; per luchtmail èn aangeteekend? (Als je Maandag hier bent, krijg je het porto dan wel terug.) - Bij ieder stuk van mij voor dat blad, is het hetzelfde; ik denk achteraf altijd: 'ik had er heel anders over willen schrijven'. Bedenk dat ik het publiek vóór me zie! Mijn stukken zijn heel wat 'journalistieker' dan de jouwe voor *Het Vad.*, maar ze moèten dat ook zijn. En een paar essentieele dingetjes komen er zóó toch ook wel in. Deze stukken zouden later behandeld moeten worden als voor *Mephistophelisch*, niet als voor *In gesprek m.d.v.*

Dit in haast. Ik pen hier veel; ben erg ten achter. Ik ga ook over Rauschning schrijven (voor *Krit. en Opb.*). Ik verzond al een stuk over Beb Vuyk en Walschap, maar mijn lijstje van 'onderwerpen' is nog griezelig lang.

Tot ziens! Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 14 oktober 1939

aant.

aant.

Bergen, Zaterdag.

Beste Menno,

Met smart vernomen dat je door tooneelbesognes van ons bent afgelast. Ik ga nu eerder nr Amst. - Nog steeds lees ik Rauschning, maar echt tijd heb ik er niet voor. Ik wil erover schrijven, tegelijk met stukjes over De Kadt en de Rougemont, voor *Krit. en Opb.* Voor *Gr.Ned.* schreef ik gister over Duymaer v.Twist en Mult. Mijn stuk over jou en V. heb je nu wschl. al gelezen; laat Ant er geen tijd aan verspillen en stuur het door; *bewaar* s.v.p. het reçu v/h aanget. stuk en geef me dat nu als ik in Den Haag kom (ik denk tegen den 20en). Kunnen Bep, Alain en ik tegen dien tijd 'gedrieën' bij jullie terecht, of zullen we ons splitsen en zal ik weer bij Fredje mijn toeverlaat zoeken? Bep blijft tot ± 20 hier in Bergen, ik ben vanaf Maandag weer Dan. Willinkplein 47, Amsterdam. Ziedaar alle praktische details, moreele en psychologische volgen later.

Ben zéér benieuwd naar je art. over De Kadt. Ook naar die inzinking die v.Cr. vindt in het *midden* van de v.H.'s, want m.i. leeft de heeleboel juist in het midden op, als het eig. schandaal begint. Gelijk trouwens ook geconstateerd door dien al-of-niet Buning in de *Tel*.

Jany zit hier nu bij ons Rauschning in te kijken en kijkt vies, gelijk te verwachten was. Welke razend geworden fransche generaal massacreert dit heele zoodje, oud en jong, hooger en lager? Anders komt er toch weer p..p van. Tot nader.

Je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 16 oktober 1939

aant.

aant.

Den Haag, 16 Oct. '39

Beste Eddy

Je stuk over de heeren M.t.B. en Vestdijk heb ik met veel pleizier gelezen. Het lijdt inderdaad wel wat onder de 'inlichtende' noodzaak, maar het onderscheid, dat je maakt tusschen deze twee soorten essayisme, lijkt me volkomen juist. Ik heb het stuk vandaag aangeteekend doorgezonden. Tijd om het over te typen had ik helaas niet, en het leek me beter niet meer tijd te verliezen door de verzending nog uit te stellen.

Wat Duymaer v. Twist betreft: heb je een nieuwe dissertatie over hem in handen gekregen? Ik zag die laatst toevallig ergens liggen, heb den naam van de auteur vergeten.

Met onze logeerruimte zit het zoo: a.s. Woensdag gaat onze dienstbode trouwen, die daarna drie dagen ‘huwelijksvacantie’ krijgt om van de vermoeienissen te bekomen. *Maandag* is zij weer terug en dan kunnen wij dus weer logé's herbergen. Wij zouden jullie graag gedrieën hebben, maar helaas is het logeerkamertje voor 1 persoon door den chemischen aanval, die de vlooien-Duitscher erop gedaan heeft, nog zoo onwelriekend, dat niemand er kan slapen. Rest: één logeerkamer voor 2 personen, waar ev. een bed voor Alain zou kunnen worden bijgezet. Overweeg dus zelf, wat jullie het liefst doen: met drie menschen op één kamer, of splitsen, door het huis Batten erin te betrekken.

Als ik tijd heb, ga ik vanmiddag even naar de openingsrede van Romein in Amsterdam, maar dat zal zoo snel gaan, dat ik wel geen gelegenheid zal hebben je op te bellen voor een afspraak. Ik hoop voor a.s. Zondag over *Schandaal in Holland* te schrijven. In haast. Laat mij gauw weten, hoe jullie plannen zijn voor de logeer-organisatie.

Hart. gr. je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

[Den Haag], [18 oktober 1939]

aant.

Woensdag

Beste Eddy

Zoo juist over 'Schandaal in Holland' geschreven; ik geloof, dat het stuk goed is geworden, want ik schreef het met veel pleizier. Dit in haast: zou je mij aan een reproduceerbaar portret van *Onno Zwier v. Haren* kunnen helpen, of mij de plaats aanwijzen, waar ik het zou kunnen vinden? Ik zou het graag bij het artikel laten verschijnen. Oom Simons staat niet in het telefoonboek, daarom dezen brief.

Ik moet het portret uiterlijk *Vrijdagmorgen* laten clicheeren. Bel mij liefst even op, ± 12 uur op de krant (116220), morgen, Donderdag.

Tot nader! Hart. gr. je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 20 oktober 1939

aant.

aant.

Bergen, 20 Oct. '39.

Beste Menno,

Zend me vooral je art. over *S. in H.* Ik ben zeer benieuwd; het is - na dat *Tel.* -braaksel -het eerste stuk dat erover verschijnt. Ik vond heel wat over Lebak, en zéér curieuze dingen; op zichzelf niet erg belangrijk, maar als *aanvulling* zeer. Laat me zoo gauw mogelijk weten òf de *V.Bl.* het hebben wil en zoo ja, wanneer het dan aan de beurt zou zijn.

Ik ben nr Bergen teruggegaan. Bep ziet erg tegen de stad op en wil vooreerst hier nog wat zijn; we hebben dit huis nu gehuurd (voor 14 dagen) hoewel de juffr. zelf weggaat.

Maar anderen zullen zich over ons ontfermen.

Van Bep hoorde ik van de nieuwe schipbreuk van picnicplannen. Eéns lukt het nog misschien.

Tot ziens, gauwer of later. Groeten 2 × 2,
je
E.

Denis de R. gelezen: *Intell. en Ch.* en *Penser a.l.m.* Het is inderdaad wel sympathiek, althans niet antipathiek, maar toch heusch de schoolmeester die in de ideeën is gegaan. Zoodra je 't gelezen hebt is het morsdood, zelfs de aardigste passages.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 21 oktober 1939

aant.

aant.

Den Haag, 21 Oct. '39

Beste Eddy

Zooeven je briefkaart. Het spijt ons erg, dat er weer een verhindering was; ditmaal een afspraak op Zondagmiddag en -avond, waaraan ik gansch niet meer gedacht heb, toen Bep mij opbelde. Maar als jullie daar nu nog een tijdje blijven, komen we toch heusch wel, hetzij volgend week-end, hetzij een dag in de week. - Oom Simons belde mij keurig op tijd op. Ik had de portretten der Van Harens in mijn hoofd, maar wist absoluut niet, *waar* ik ze gezien kon hebben. Willem is inderdaad typisch een ‘schaapskop’, Onno heeft wel een pienter hoofd. Ik stuur je mijn artikel Maandag; het beviel mij bij overlezen van de proef wel. Ik kreeg ook een proef van Vestdijk over het boek (in de *N.R.C.*; vanavond?) in handen; je zult merken, dat hij door den *toon* van zijn beoordeeling een nogal stoutmoedige frontbepaling in *mijn* stuk waarmaakt.

De Vrije Bladen gaan door, al heeft Leopold weer iets laten vallen van de ‘verliezen’, die hij daarmee lijdt. Ik voor mij zou graag het *Januari*-cahier aan de Multatuli-stukken wijden. Doe het bij voorkeur in den vorm van een beredeneerde bronnenpublicatie, zoodat ook de lezer, die niet precies op de hoogte is van de details, het verband ziet. De omvang van de cahiers is ± 32 pagina's, maar iets meer is geen bezwaar, want wij hebben ook wel eens iets minder. Ik schrijf dit alles op eigen gelegenheid, maar ik ben er wel zeker van, dat Stuiveling en De Gruyter graag dit cahier zullen willen hebben.

Wat Denis de Rougemont betreft: de appreciatie hangt natuurlijk aan een draad van sym- of antipathie. Ben ik, jouw uitdrukking overnemend, niet ook ‘de schoolmeester, die in de ideeën is gegaan’?

Wij zitten Jany te wachten, die aanstonds moet komen. Artikel over De Kadt gecorrigeerd; ik behoefde er niet veel aan te wijzigen.

Veel pleizier in Bergen. Ik kan me best voorstellen, dat het daar beter is dan in de stad, ik zou er zonder eenig voorbehoud heengaan... als ik geen betrekking had. Overigens: ik ontmoette *Groeneveld* (hij kwam op de krant), een zeer amusante man, met iets van een kalen en jongen Van Schendel over zich. Hij heeft ook een huis voor jullie, zei hij mij, in Voorschoten, als ik mij niet vergis. Ik maakte een afspraak met hem voor de volgende week, als jullie er ook zouden zijn, maar dat vervalt dus voorloopig.

Tot nader. Hart. gr. 2 × 2.

je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 24 oktober 1939

aant.

aant.

Bergen, 24 Oct. '39.

Beste Menno,

Hartelijk dank voor je art. over het *Schandaal*, dat ik gisteravond kreeg, nadat ik het eergisteravond pijnlijk miste, toen Jany van jullie terugkwam. Niet alleen lijkt het stuk mij kritisch best - ik màg er geen oordeel over hebben! - maar het moet voor iemand die 't boek niet leest, en zelfs niet lezen wil, een alleraardigst stuk zijn om te lezen. - Zoonet kwam Jany hier om mee te deelen dat de histrio's je misschien toch *Vrijdag* zullen laten komen. Moge het ditmaal zoo zijn! Bep verlangt er erg naar, Ant nu eindelijk eens te zien en het is hier heusch wel prettig. - Ik ben, op een paar details na, *klaar* met mijn Mult.- uitgave, maar voor de *V. Bl.* is het niets, want het beslaat 70 folio blzn. Dwz. minstens 5 vel druks v/d *V.B.*, vmdl. meer nog. Ik vraag me nu af wààr dit werkje te laten verschijnen. Kan je iets suggereeren? Ik zal er ook Stuiveling naar vragen. Ik hoop nu voor lang van Mul. verlost te zijn. - Vanmorgen waren we bij Charley Toorop hier en vanmidd. zagen we, geheel afgescheiden van haar, de jeugdige mevr. Fernhout, haar schoondochter. Deze laatste vond je zoo ‘destructief’, terwijl Ch.T. het toejuichte dat *wij* nog geen herrie met elkaar hadden (er wordt anders zoo gehannest tusschen die jongere literatoren). Verder geen nieuws. Tot ziens!

Je

E.

P.S. Wil je Vrijdag dat ex. v. *Sch. in H.* waarin ik die streepjes zette, hierheen meenemen?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 1 november 1939

aant.

Bergen, 1 Nov. '39.

Beste Menno,
Die lummel van een Van der Woude heeft mij geen kaart gestuurd; ik wist niet waar die lezing was, enz. Ik ben nog in het dorp geweest en heb in *Oude Prins* en *Rustende Jager* gekeken, maar merkte niets van ongewone bedrijvigheid.
Ingesloten de kiekjes: 1 met en 1 zonder snor voor jezelf; de andere zonder snor voor de volgende krantenillustratie. Van Moerkerken heeft er copyright op en vraagt of *Het Vad.* hem voor publicatie *fl.* 4. kan geven; maar, zegt hij erbij, in *dit* geval màg het ook voor niks, omdat hij het zelf aardig vindt als die foto erin komt. Toch zou ik hem die ƒ 4. maar bezorgen, indien mogelijk. Enfin, zie maar.
Bep is tevreden en moe uit Den Haag gekomen. Ik heb veel gepend: over *De 7 tuinen* en over *De Vliegende Hollander* van Last. Over beide ben ik 't vrijwel heelemaal met je eens; mijn stukken zijn ook geheel in denzelfden toon ‘afwijzend’: eerbiedig tegenover no 1, welwillend tegenover no 2. O, dit recensentenvak toch!
Nu, ik moet weer naar het dorp. Tot ziens!
Je
E.

Misschien kan je v.d.W. te kennen geven dat je zijn lompheid inzake die invitatie aan mij niet zoo bijster apprecieert. Ik zal 't hem zeggen, als hij zich nog zien laat. - Hoe wàs dat contact met het hoogere militair?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 2 november 1939

aant.

aant.

Bergen, 2 Nov. '39.

Beste Menno,
Heb je dat art. v. mij over jou en Vestdijk aan 't *Bat. Nwsbl.* aangeteekend verzonden, zooals ik je dat vroeg, en heb je het reçu dan daarvan? Zoo ja, wil je mij dat zenden? Ik bewaar ze hier keurig op volgorde, omdat ik bang ben dat ze in Indië anders van de stukken die hun minder bevallen, zeggen kunnen dat die zijn weggeraakt.
Dus graag.
Heb je Sander Stols al gezien, die in Den Haag bij de Interneering dient. Als officier?

Soejitno Mangoenkoesoemo verzoekt mij jou zijn groeten te doen, lees: son hommage. Ik heb al groeten terug gedaan.
Dag!
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, [2 november 1939]

aant.

aant.

Den Haag, 2 Nov.

Beste Eddy
Dank voor de fraaie fotocollectie, met en zonder Nietzscheaansch aanhangsel. De eene zal ik voor een volgend artikel in *Het Vad.* reserveeren, met vermelding, dat Van Moerkerken de fotograaf is; maar als hij op honorarium rekent, kan hij wachten tot St. Juttemis, aangezien De Lang, Oksfordman, liever tot je dood toe het oude cliché publiceert dan geld te geven voor een foto. Als je nu een kazemat van de Maginotlinie of een vriend van Molotof was, zou hij er misschien wèl over denken. Zoo zijn deze heeren; hij heeft vandaag juist aan alle redacteuren een Oksfordpapiertje laten uitreiken met een biecht van een journalist, die tot de g. en m. herbewapening is gekomen. ‘Ik beantwoordde haat altijd met hatelijkheden, nu tracht ik het goede in de menschen op te sporen, vooral als het menschen zijn, in wie niemand iets goeds meer ziet’. Die laatste toevoeging is kostelijk. Het pamflet is met opgewektheid in de prullemand geworpen.
Van der Woude verzekerde mij, dat hij je een invitatie had gezonden voor die lezing! Is die misschien zoekgeraakt? Het geheel was niet van pikanterie ontbloot; in de officierskantine Multatuli loven is een zeer speciaal genoegen, vooral als een reeks van die sabeldieren op de voorste rijen zit, met daarachter het ‘veldgrauw’. V.d.W. had mij op weg naar de kazerne gezegd, dat de vorige spreker Ritter was geweest, en dat men hem ‘te populair’ had gevonden. Ik was dus niet al te populair, met het gevolg, dat een kapitein v.d.W. in de pauze meedeelde, dat het hem te hoog was gegaan, en bovendien, dat hij iets verheveners had verwacht van een letterkundige. De gelegenheid was zeer primitief, in den beginne schalde er een grammophoon in de kamer ernaast. Je zou er misschien toch wel pleizier in hebben gehad, want ik heb Multatuli vurig verdedigd en Vondel gematigd naar beneden gehaald. Ik dacht, toen je niet op kwam dagen, dat de kazerne je afgeschrikt had. - V.d.W. is werkelijk een geschikte kerel, alleen vol complexen en zeer onzeker van zichzelf. Maar hij kan tegen critiek en is absoluut van goeden wil. Ik heb hem aangespoord om je op te zoeken.
Gaat de bijeenkomst in Amsterdam nog door? Zoo ja, laat het mij dan op een of andere manier morgen voor elf uur weten, dan kan ik vroeger naar Amsterdam gaan dan ik anders zou doen.
Hierbij nog het reçu voor het artikel, dat ik voor je naar het *Bat. Nwsbl.* zond.
Hart. gr. 2 × 2
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, [4 november 1939]

aant.

Bergen, Zaterdag.

Beste Menno,

Van der Woude blijft weg en ik denk: pour cause. Hij zal toch wel gejokt hebben met die invitatie, want er raakt nooit iets weg en de post hier is al zóó aan me gewend, dat het ding in ieder geval den volgenden dag terecht zou zijn gekomen. Terwijl ik *niets* kreeg.

Ik hoopte je gistermorgen of middag in de U.B. te zien, edoch mijn hoop bleek ijdel. Je brief vond ik pas 's avonds, na thuiskomst uit Amsterdam. 's Morgens heeft de oude Gobée (wat is dat nu een sympathiek man!) mij geholpen met die arabische karakters, 's middags heb ik Stuiveling gesproken. Om 5 uur, toen 't museum sloot en jij er nog steeds niet was, zijn wij weggegaan en hebben tot 6 een kop thee gedronken. Maak Ant mijn compliment over haar feillooze voorspelling: ik heb hem *precies* zoo gevonden als zij hem beschreef en als zij dacht dat ik hem zou vinden. Geschikt, blozend, opgewekt koutend, en zoo vlùg, en erudiet en onderhoudend - wat ontbreekt er eig. aan (theoretisch!) om er een Malraux van te maken? Practisch toch net alles. Langer dan een uur kon mijn belangstelling hem niet volgen. Toch zal ik hem bij gelegenheid graag terug zien en heeft hij *zeker* aardige kanten.

Enfin, hij heeft mijn Multatuliana meegevoerd en zal zich, als hij 't mooi vindt, nog met jou erover verstaan. Overigens lijkt Stols ook niet ongeneigd ze uit te geven.

Plaats dat portret met den naam Van Moerkerken eronder maar wèl; ik zal hem wel zeggen dat hij niks krijgt.

Binnenkort stuur ik je 2 mooie portretten van Multatuli, een van zijn 44e, een van zijn 55e jaar. Ook deze werden ‘overgenomen’ door den goeden v.M., die zich werkelijk heel aardig en toegewijd gedragen kan. Hij is *veel* minder irritant en hufterig dan Fredje bv.!

Het spijt me echt dat ik je niet tegenover de officieren heb gezien, te meer waar dit de eerste keer zou zijn geweest - nog altijd! - dat ik je zou hooren ‘lezen’.

Tot ziens, hartelijke groeten 2 × 2, - je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

6 november 1939

aant.

aant.

6 Nov. '39

Beste Eddy

Welk een pestilentie! Ik was Vrijdag door omstandigheden *toch* vroeger in Amsterdam en heb twee uur met mijn ziel onder mijn arm geloopen; ik heb er geen oogenblik aan gedacht naar de Bibliotheek te gaan, aangezien ik geen antwoord van je had gehad! Blijkbaar is mijn brief dan met vertraging aangekomen; of ben jij eerder naar Amsterdam gegaan?

Ik heb er nog niet aan gedacht Stuiveling met Malraux te vergelijken, omdat ik altijd de A.J.C. naast hem zie. Maar geschikt is hij zeker en, ofschoon wat rhetorisch en dansend, ook niet dom.

Tot mijn spijt moet ik even protesteeren tegen het wezen Van Duinkerken; ik stuurde je de krant, waarin het commentaartje voorkomt. Het mooie van het geval is, dat Van Duinkerken = *De Tijd*; de man is dus ethisch verontwaardigd over de behandeling die hemzelf ten deel valt, maar hij doet alsof *De Tijd* zich als dagblad verontwaardigd voelt! - Las je *De Fatsoensrakker*? En mijn stuk over De Kadt? Toen ik het in druk herlas, beviel het me; het is erg rhythmisch geschreven, ik had er ongeveer hetzelfde gevoel bij als toen ik in 1931 over den modernen ketterjager schreef. Wat is jouw indruk?

Hart. gr. 2 × 2
je
Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 7 november 1939

aant.

aant.

Bergen, 7 Nov. '39.

Beste Menno,

Zou je Van Rantwijk willen opbellen en hem vragen mij een nr. van de laatste *Gr.Ned.* te bezorgen- *zoonoodig* tegen betaling! Ik las zooeven bij Jany het stuk van Vestdijk, dat me bij herlezing en in dezen ‘schoone’ tekst, voortreffelijk leek, en jouw stuk over De Kadt, dat boeiend en zeer lezenswaardig is, maar waarin je m.i. toch het polemische accent wat lang aanhoudt, na bezworen te hebben dat die kant je niet schelen kon. Het is zooiets van: ik heb nù niks meer tegen je, maar wat ik tegen je had en eig. ook nog wel zou kunnen hebben, zal je toch goed hooren. Twee blzn. verklaring dat je De K. zoo'n belangrijke vent vindt, wegen nl. toch niet op tegen 7 à 8 waarin je de eene stommiteit na de andere releveert en daarbij nog zegt, dat je er eig. nog best wat meer zou kunnen releveeren!

Maar het geheel is toch heel goed. Tot later. Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 7 november 1939

aant.

aant.

Bergen, 7 Nov. '39.

Beste Menno,
Ik was zoo stom op die andere briefk. te vergeten wat ik je allang had willen vragen: nl. je boeken - of eenige daarvan - te laten zenden aan W. Walraven, Blimbing bij Malang (Java).
Deze man is nl. evenals Zentgr. oud-sergeant, maar precies het tegendeel van Z. en schrijft voor Indië werkelijk alleraardigst over boeken in de *Ind. Courant* (een van de groote bladen in Soerabaja). Hij was met mij de eenige die werkelijk een literaire kroniek heeft, en heeft echt zoo zijn lezers ook, een heel andere kring dan ik: hij Oost-Java, ik West-Java. Het zou aardig zijn als hij ook over jou schreef, en hij vraagt niets liever, maar krijgt alleen boeken die de krant hem opzendt, meestal rubbish. Deze Walraven (nu ± 54) is een van de weinige propere lieden die na 27 jaren tropen nog ‘onverkocht’ zijn. En hij volgt de nieuwe nederl. letteren zooveel hij kan. - Dag!
Je
E.

Ik schreef vandaag over Gomperts voor 't *Bat.Nwsbl.*, gister over Claartje ex-Bloem.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 7 november 1939

aant.

aant.

Bergen, 7 Nov. '39.

B.M.
't Is idioot, maar je zult wel *drie* briefkaarten tegelijk van me ontvangen; de 2 andere zijn nl. nauwelijks weg of daar krijg ik je brief. - Ja, ik was dien dag hier kw. over 8 's morgens al de deur uit. Dank voor 't stuk over Coornhert en dat tegen bolle Ton; wat wil je? de man is overtuigd èn opgevoed in die wereld; liegen en comediespelen doet hij zonder het meer te weten. Zoo'n truc toepassen is dus onbewuste smeerlapperij, vermoedelijk zóó onbewust dat er niet eens een aflaat voor noodig is. Ook zonder biecht en aflaat, zóó, toch een brave, nette vent die qua talis *goed* is, terwijl jij *slecht* bent. Straks krijg ik hier de kath. Dubois, meer van 't Bruning-soort, dat je mij óók gestolen kunt krijgen. Je stuk over De Kadt is inderdaad best geschreven; wat ik er tegen heb (niet erg, heel oppervlakkig maar, want misschien is 't tegenover hemzelf zoo juist wel goed) schreef ik je al. Tot zoover op deze ‘codicil’, of is 't onzijdig?
Je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 10 november 1939

aant.

Bergen, 10 Nov. '39.

Beste Menno,

Heerlijk en fraai was dat, die zoo ‘eerlijke’ afrekening van Helman met Van Schendel! En dan in *De Groene* nog eens. De arme jongen schijnt zijn afhankelijkheid van V.S. in *Z.Z.West* en *De Stille Plantage* nog steeds niet te hebben ‘afgereageerd’. Ik had even lust hem te antwoorden, maar Arthur is groot genoeg en dan, op àl deze idioten ingaan wordt steeds lastiger.

Laat ons een tijdschrift oprichten: wij beiden, Vestdijk ook, en De Kadt en Tas voor de ‘politiek’. Dat is onze beste kans. De Kadt heeft je geschreven en mij ook, hij wou een samenkomst van 4 man. Ik kan best van hieruit naar Haarlem komen; jij van Den Haag. Als *jij* nu even afmaakte wanneer. Neem dan ook even kennis van bijgaanden brief van Bep aan Ant.

Ingesloten een stuk van me in 't *B.N.*, dat je na lezing aan Dr. P.H. Ritter Jr., Admiraal van Gentstraat 23, Utrecht moet sturen asjeblieft. Graag je meening erover. Is 't eig. niet te goed voor zoo'n indische krant?

Ik schreef nu net over Gomperts-dien ik àlleraardigst vind, met Vasalis het beste wat ik van de ‘echte jongeren’ las - en over Claartje's 2 bundels, waar toch ook heel aardige dingen in staan, tusschen veel wat minder is. Waarom schreef jij eig. nooit over haar? Jany vroeg het zich ook af. Na Vasalis is zij toch zeker de beste dichteres van onze en de volgende generatie heel wat beter en echter dan die eig. vervelende Jo Landheer. Maar Gomperts is voor mijn smaak wel stukken beter.

Met W.L.M.E. Van Leeuwen en Van der Woude - de 2e veracht den 1e zéér - maakte ik hier nu kennis. Ik houd het gevoel dat v.d.W. me belazert, dwz. liegt, maar ik heb het pleziertje gehad het hem een beetje ‘in te rubben’, dus soedah. Hij komt hier eten en lijkt me heel geschikt met zijn zich-af-en-toe-verstrammen. V.L. is erg braaf, maar toch wel het type van den discipel die hàlf mee kan. Maar wat een prettige fatsoenlijke kerel. Ik ga vast bij hem logeeren, als hij nu maar van die verdomde manier om iedereen voor een lezing te charteren wou afzien. Nu, de rest mondeling,

je
E.

Zag je Brugmans nu? Wat zei hij?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 10 november 1939

aant.

aant.

Den Haag, 10 Nov. '39

Beste Eddy

Ik weet niet, of er in Bergen geruchten tot je doordringen over de Europeesche situatie; daarom schrijf ik je even, dat er vandaag op de krant nogal alarmeerende berichten zijn binnen gekomen, die erop wijzen, dat een aanval van de Duitschers op Holland geenszins tot de onmogelijkheden behoort; er wordt zelfs gesproken van de volgende week, maar dat zal wel zuiver speculatief zijn. In ieder geval legt men verband tusschen de spionnage-affaire (uniformen-zaak), die hier ontdekt is, den ‘aanslag’ op Hitler en de bezetting van alle publieke gebouwen, die vannacht is ingegaan. Ik hoop zeer, dat dit alles overdreven zal blijken te zijn geweest, maar ik wil je toch even waarschuwen, zoodat je maatregelen zou kunnen treffen om te verhuizen. Ik denk, dat het bij een vliegveld nu niet bepaald bijzonder veilig zal zijn; en waarom zou je jouw, Beps en Alains leven riskeeren, waar het niet noodig is? Het zal *overal* riskant zijn, maar in Den Haag zouden wij tenminste wel iets kunnen doen (luchtbeschermingsdienst of wat ook).

Ik zou jullie bij voorbaat ons huis, bovenverdieping, aanbieden, als ik er zeker van was, dat wij niet ook geëvacueerde familie van Ant (die n.l. in het gebied van de waterlinie woont) zouden kunnen verwachten. Ik weet niet, hoe dat allemaal zou loopen, maar in geval van nood is een zoo economisch mogelijke verdeeling van de disponibele ruimte natuurlijk zeer wenschelijk; misschien zouden jullie dan bij Bob in kunnen trekken. Dat is uiteraard ook allemaal erg speculatief, maar deze brief dient alleen om je voor te bereiden op een *eventueel* telegram, dat ik je zal zenden, als er werkelijk exacte gegevens mochten zijn over een invasie. Als ik telegrafeer *Overkomst gewenscht*, wil dat zeggen, dat ik gegronde redenen heb om aan te nemen, dat er een inval dreigt. Mocht je meenen, dat het toch in Bergen veiliger is, dan weet je, wat dit bericht beteekent; het is alleen een afgesproken ‘wachtwoord’. Ik hoop, dat het niet noodig zal zijn.

Vandaag of morgen zal er wel een aanwijzing komen, in welke richting de bedoeling van dien mooien ‘aanslag’ zal moeten worden gezocht, en of daardoor een algemeene aanval op de Noordzeekust via Holland en België wordt ingeluid.

Tot nader. Ons beider hart. gr., ook voor Jany, en een hand van je

Menno

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 11 november 1939

aant.

aant.

Den Haag, 11 Nov. '39
(Armistice Day, als ik het wel heb...)

Beste Eddy

Jouw brief heeft mijn alarmbrief gekruist. Vandaag zijn er geen speciale angstwekkende berichten (nog niet tenminste), maar er blijft een onheilspellende

stemming hangen, en dus blijft ook het wachtwoord. Inmiddels kunnen wij toch niet beter doen dan in den ‘zenuwenoorlog’ de zenuwen zoolang mogelijk te negeeren; dus heb ik Bep's advertentie geplaatst voor hedenavond. Helman heeft vandaag in *De Groene* zijn wijsheidslicht nu ook over jou laten schijnen, en Engelman het zijne over Gomperts in *De N. Eeuw*; van beide heeren deugt niet veel, als ik het goed gelezen heb. Het doet me oprecht plezier, dat je Gomperts ook zoo positief waardeert! En dan moet je nog bedenken, dat hij zich hier nauwelijks voor een tiende manifesteert, terwijl personen als Jo Landheer en Clara Eggink waarschijnlijk door hun bundeltjes aan den hoogsten rand van hun wezen zijn gearriveerd. Dat ik over Claartje niet schreef, is overigens puur toeval. Je artikel over Ritter vond ik niet zoo geslaagd als andere in het *B.N.* Een beetje verbrokkeld en zonder den climax, die de inleidende ‘strofen’ doen verwachten. Maar wel amusant. Ik zal het den radiopriester doorzenden.

Van De Kadt kreeg ik ook een langen brief. Ik voel veel voor een samenkomst in Haarlem, bij voorkeur Vrijdag of Zaterdag volgende week (17, 18 Nov.), want in het begin van die week zit ik doorloopend vast. Ik zal hem in dien geest iets voorstellen. Blijkbaar is De Kadt zeer aangenaam gestreeld door het verkregen ‘contact’. Maar laten wij niet al te happig op zijn offertes ingaan! Heusch, hoezeer deze katten en tassen ook als politici te apprecieeren zijn, zij hebben een erg onaangename leiderstic; zie bijgaand uitknipseltje uit een polemiekje van De Kadt. Maar er zou misschien iets voor te zeggen zijn, als wij in hun blad *De Nieuwe Kern* gingen schrijven; dat is au fond toch zooiets als *Kritiek en Opbouw*, en zou veel gevarieerder kunnen worden door wat ‘sacerdotale’ toevoegsels. De vraag is alleen, of De Kadt en Tas als vertegenwoordigers van het ‘Regnum’ en wij als dito van het ‘Sacerdotium’ niet spoedig ruzie zouden krijgen, aangezien de ‘reges’ zich er niet van bewust zijn, dat zij aanvulling van ‘sacerdotes’ noodig hebben. Zij zien, als echte politici, natuurlijk de reclame, die in deze intellectueelen steekt. Mijn voorbehouden zijn dus zuiver practisch; in theorie zijn deze politici inderdaad de eenigen, waarmee wij kunnen samengaan, en zelfs *moeten* samengaan, voorzoover doenlijk.

Brugmans belde mij op, en zal binnenkort verschijnen voor een bespreking. Hoe kwam Van Leeuwen in Bergen?? Ja, hij is heel geschikt, maar voor zijn intelligentie geef ik weinig; hij zou misschien intelligenter kunnen zijn dan hij is, als hij op zijn officieuze gevoelens durfde vertrouwen; maar dat is hem veel te min, hij *overziet* alles, roomsch en onroomsch.

Hart. gr. 2 × 2 je
M.

Jullie kunt natuurlijk van 20 tot 22 Nov. hier logeeren, als er geen geëvacueerde menschen op komen dagen voor dien tijd. Maar dan zullen *alle* plannen wel veranderen.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

[13 december 1939]

aant.

Woensdag.

Beste Menno,

Ik ben nu al zoo ver met Drion dat ik naar Nelly Duys moet. Kijken wat dat wordt!
Hierbij een brief van De Kadt en mijn stuk over jou en Vestd. Kan je hèm dit doorsturen (na lezing); hij kent het nl. nog heelemaal niet en ik heb geen ander ex. over. Misschien kan jij 't nr. via de krant bemachtigen; weet Hein er niet iets op. Zooniet, dan zal ik nog een nr. uit Batavia voor je vragen, maar dat duurt dan nog wat.
In ieder geval reken ik er dus op dat je dit even aan V. doorstuurt. Ik moet vandaag naar Gobée in Leiden (vanavond weer thuis). Vrijdag heelen dag Amsterdam.
Tot ziens!
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Den Haag, 20 januari 1940

aant.

Den Haag, 20 Jan.'40

Edje grijnst sadistisch over de Schoondochter

Beste Menno,
Wat een uithuizig en uitstedig man! Ik heb je hulp noodig, want mijn brochure tegen de Schoondochter ligt nu getypt vóór me, maar hangt me onzegbaar den keel uit. Zou *jij* dit heele ms. willen lezen en alles aanstrepen wat volgens jou weg kan? Misschien kan wat overblijft dan toch nog als cahier van de *Vr. Bl.* uitkomen, wat die vervelende uitgeverskwestie zou settlen.
Ingesloten foto's van Vestdijk en dat eene van jou, dat ik het beste vind - en Bep ook.
Hoor ik gauw van je? want ik wou zoo gauw mogelijk klaar zijn met die brochure.
Hartelijk gegroet,
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 21 maart 1940

aant.

aant.

Den Haag, 22-3-'40.

Beste Menno,
Zend me vooral dat ex. *Mult. en de L.* terug, zoodra je je recensie-ex. hebt, en reclameer dit laatste als ze 't je niet zenden! Die heeren lijken me nogal zuinig, en

ze zijn ook karig met auteursreductie. - Ik las Walschap's brochure op weg naar hier, maar vond die, hoewel sympathiek, wat mat. Inderdaad, ik had een ‘heroïscher’ toon beter gewaardeerd! Zulk tuig moet met meer brio worden aangeblaft, vind ik. Maar intusschen zal het, ook zoo, voor dien armen W. geen pretje zijn.

We zijn nu ingehuisd, maar voelen ons toch nog niet echt gewend. Iederen keer moet je opnieuw je draai vinden, tenminste als er gewerkt moet worden en niet alleen vakantie genomen. Ik geloof trouwens dat ik geen vakantiegevoel meer kàn hebben; het is eruit, door deze prettige tijden.

Jany is gezellig, hoewel niet bijster opgewekt. Het waait hier oude wijven, maar het dorp is en blijft lief. Vergeet ons niet heelemaal, laat af en toe eens wat wereldsch hier doorklinken.

Hartelijk gegroet 2 × 2,
je
E.

P.S. Gister zond ik je de ƒ20 terug per postwissel.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 29 maart 1940

aant.

aant.

Bergen, 29-3-'40.

B.M.

Dank voor het martiaal en lichtvoetig proza van den Hans. Braaf zoo. - Wij zien elkaar Maandag dus in Amsterdam. Laat ons afspreken café Park-hotel, of hoe heet dat, als altijd. Schrijf even het uur waarop jullie daar willen zijn, dan zorgen we voor ònze aanwezigheid.

Contact wil de complete Mult.-uitgave entameeren. Als dat doorging!

Rest mondeling. In haast,
je
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen,

aant.

Bergen (N.H.), Nesdijk 19
2 April 1940.

Beste Menno,

Alles bijeen wel een roezemoezig avondje, gisteren. Vooral na die 2 uur-lange bespreking met *Contact*, waaraan 1 uur met Stuiveling voorafging. Wij waren suf toen we thuiskwamen. Vorrink is een overstelpend man! En de fantoom-achtige verschijning van Gans in het stationsrestaurant (zocht hij misschien Mette die met een vrijer den trein wilde nemen?) - het was allemaal nogal angstig.

Vandaag heb ik mij met Slauerhoff beziggehouden. Mijn ‘rapport’ heb ik geschreven en bij Jany gebracht; dan heeft alvast één lid v/d Commissie het gelezen vóór het Bergen verlaat. Jany stuurt je dat ‘rapport’ door.

Er zijn twee slechte verhalen bij, en 1 daarvan heeft zelfs nog wel ièts aardigs. Nl. *De Gesch. v/h Paarlensnoer* (dat is niet heelemààl slecht) en *Een Dubbele Vergissing* (dat is snert). Het éénactertje, *Escale*, is mij erg meegevallen.

Ik vind niet dat we die 2 dingetjes moeten afkeuren, die samen ± een vel groot zijn. Waarom zoo keurig?

Hoe staat het met de poëzie? Ik heb gemerkt dat Lekkerkerker zich heeft aangematigd de genitief-s overal aan de woorden zelf te schrijven, waar Slauerhoff ‘'s’ schreef. Dat is priggish. Ieder heeft het recht ‘'s’ te schrijven, ook als die aangelijnde s correcter is. Ik zou er dus voor zijn om rustig die 's overal te herstellen, ook in de poëzie.

Wil je dit even nazien in de Slauerhoff-bundels die je hebt? Daar staat toch overal ‘'s’, niet?

Laat je me de revisie van de poëzie ook nog zenden? Ik vertrouw dien L. bepaald niet *heelemaal*!

Antwoord gauw hierop.

Hartelijke groeten, ook van Bep en aan Ant,

je

E.

P.S. Ik heb een zeer pijnlijken indruk van den heer Merz gekregen. Wat een *onaangenaam* smoel heeft die man! En zei je vroeger niet dat hij je aan mij deed denken? Zie ik er dan ook zoo kikker-achtig uit? Verdòmd vervelend is dat dan!

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 2 april 1940

Bergen, 2 April 1940.

Beste Menno,

Ik heb alle korte verhalen nu gelezen die ik nog niet kende. Dus hierbij mijn ‘rapport’ voor de Slauerhoff-commissie.

Schuim en Asch is natuurlijk goed, *Lente-eiland* ook. Bij het laatste komen 2 verhalen die allebei uitstekend zijn *(Uitgewischte Handschrift* en *Verzuimde Liefde)*. De volgorde moet zijn: eerst *Sch. en Asch,* dan *Lente-eiland,* als we niet àlles chronologisch ordenen. Dit laatste gaat niet: 1° omdat we de door Sl. gevormde geheelen zoo moeten laten; 2° omdat de Po Sju I-verhalen in ieder geval bijeen moeten blijven; 3° omdat we de jaartallen niet precies weten.

De Erebos, De Dood van Dutrou Bornier en *Cherchez la Femme* hooren eig. bij *Schuim en Asch*. Maar het is beter ze bij de reeks *Verspreide Verhalen* te zetten,

omdat ze 1° minder goed zijn (zelfs *Dutrou B.,* het beste van de drie, is m.i. slordiger verteld en minder van 'beteekenis') en omdat 2° de reeks *Verspr. Verhalen* anders al te magertjes wordt.

Dit zijn mijn bevindingen van de *Verspreide Verhalen: De Amphoor* en *De Tweede Keuze van Paris* zijn de oudste (ik meen zelfs ouder dan *De Erfgenaam)*. Ik vind ze geen van beide erg goed, maar ze moeten erbij, al was het maar als min of meer 'jeugdwerk'. Sl. zelf vond ze nogal goed; hij sprak er altijd over ze te bundelen. Beide van 1926.

In *De Tweede Keuze* schrijft Sl. overal 'Afrodite', wat door den heer Lekkerkerker in 'Aphrodite' verbeterd is. Ik ben zoo vrij geweest de f te herstellen, omdat men het met een f mag schrijven (ik meen dat Van de Woestijne het ook deed) en omdat Slauerhoff geen goede leerling in klassieke spelling hoeft te zijn.

Verder heeft de heer L. overal de genitief-s aan het woord zelf vastgezet, wat ook 'klassiek' is, maar wat Slauerhoff *niet deed,* en wat wij hem dus ook niet hoeven te laten doen. Velen, waaronder ik, schrijven: ''s', wat oncorrect mag zijn, maar duidelijker is. Ik stel dus voor, overal die ''s' te herstellen. Zoonoodig óók in de poëzie.

Na deze 2 verhalen komt *De Erebos*, meen ik. (Uit de verhalenbundel door Van Wessem samengesteld.) Dit verhaal heeft Sl. zelf weggelaten uit *Sch. en Asch*, omdat hij vond dat het te veel leek op *De Nyborg*, maar, hoewel hij het zwakker vond, hij keurde het niet gehéél af. M.i. moet het hierbij, *juist als variant*. Het vormt dan de overgang naar *Cherchez la Femme,* etc. Ik meen dat dit verhaal van 1928 of 1929 is.

Dan komt het éénactertje *Escale*. Dat is 'licht', maar aardig; geeft ook heel goed een kantje van S. Dit werd gepubliceerd 1931, is dus van dat jaar of ouder. Dan komt *De Geschiedenis van het Paarlensnoer,* dat niet al te best is. (Ook van 1931.)

Dan komen, uit één tijd (ik denk 1933-34): *Cherchez la Femme, De Dood van Dutrou Bornier* en *Kolibris*. Het 1e vind ik erg magazine-achtig en zwak; het 2e, hoewel zwakker dan het goede in *Sch. en Asch*, in deze afdeeling een van de 'echtste'; het *3e* is 'gek', maar moet daarom, vind ik, worden opgenomen. Het is te curieus, als schrijfsel van Sl., om het weg te laten.

Dan: *Waar de Levensvreugde vandaan komt*. Hij zelf was zeer gesteld op dit verhaal, en terecht. Ik vond er vroeger niet veel aan, omdat ik het vooral onslauerhoffsch vond. Ik acht het nu onmisbaar en van het grootste belang voor wie Sl. compleet kennen wil. Bovendien is het, ook als verhaal, in deze reeks eig. een van de beste.

Tot slot: *Een Dubbele Vergissing,* wat ik complete snert vind, een stuk slechter nog dan het *Paarlsnoer*, en dat op een mislukte grap lijkt. En *De Cognacflesch en het Bed van de Keizerin*, eigenlijk van hetzelfde soort, maar minder oppervlakkig en in zijn gekkigheid meer typisch-Slauerhoff.

Zou men dus willen gaan schiften, dan kreeg je volgens mij:

Nogal goed: *Dutrou Bornier, Waar de Levensvreugde*...

Nogal slecht: *Amphoor, Paris, Erebos, Escale, Cherchez la Femme, Cognacflesch & Keizerin, Kolibris*.

Slecht: *Paarlsnoer, Dubbele Vergissing*.

(Op het *soort* lette ik hierbij niet. *Escale* is, in zijn soort, eigenlijk goed; *Kolibris* valt eig. buiten beschouwing.)

Werkelijk verantwoord om 'af te keuren' is men dus eig. alleen de 2 laatste verhalen. Nu zijn het verhalen van een paar blzij elk, die duidelijk geschreven zijn met 'lichtere' bedoelingen. Ik zou er dus voor zijn, ze óók op te nemen, als staaltjes van Slauerhoff als amusementsschrijver. Als zoodanig kan ik ze ook in de inleiding verantwoorden.

De Amphoor is eig. ook een verhaaltje van niks, dat curieus wordt omdat het een beetje een 'voorstudie' lijkt van zekere avonturen van Camoëns in *Het Verboden Rijk*.

Ik heb *niet* opgenomen, in bovenstaand lijstje: *Laatste Ontmoeting met Camoëns,* dat de heer L. had 'goedgekeurd' en bij de goedgekeurde verhalen wilde zetten. Dit *is* nl. geen verhaal, maar een losgeraakt hoofdstuk van *Het Verboden Rijk*. Het moet m.i. dus achter dien roman worden gezet, als 'appendix'; of beter nog: tusschen dien roman en *Het Leven op Aarde,* als overgangsstuk.

Op een apart blaadje schrijf ik de volgorde, zooals die volgens mij zou moeten zijn.

O ja, in *Cherchez la Femme* veranderde de heer L. 'de Racan' in 'De Racan'. Dit is onjuist; daar die Racan een Franschman was; wiens kleine d dus een beteekenis heeft. Ik heb deze aanwijzing van den heer L. op zijn papiertje doorgeschrapt.

Als de Commissie dit 'rapport' bestudeerd heeft, zou ik het graag terug hebben voor mijn inleiding.

Tot nader; hartelijke groeten,

E..

P.S. - Ik geeft dit 'rapport' maar eerst aan Jany, die het je met zijn 'advies' zal doorzenden, zijnde hij het lid van de Commissie dat ik het dichtst bij mij heb.

Ik zou nog willen weten:

a) Waar het verhaal van *Rudolf de Mepsche* is, waarover Van Wessem mij sprak en dat hij gezien heeft. Dat moet de Commissie toch lezen! Ik zelf zou 't in ieder geval willen lezen voor ik mijn inleiding schrijf.

b) Is het *zeker* dat er geen fragmenten bestaan van dat verhaal uit de Russisch-Jap. oorlog of uit de revolutie van 1905, waaraan S. begonnen was? Zoo ja, dan zou ik die fragmenten ook willen zien.

Dan nog iets:

c)Zou het niet goed zijn een paar fragmenten uit zijn kritisch proza te verzamelen en erbij te doen? Niet die besprekingen over Jan Alleman in dat arnhemsche blad, maar wel bv. wat hij schreef over Corbière (in *De Witte Mier)* en wat jij laatst nog aanhaalde. Zoo is er nog wel wat, geloof ik. Al was't alles bijeen maar 2 vel. Moet dat toch niet onderzocht worden? Heeft de heer L. niet een plakboek of een portefeuille met die stukken gevonden? Het was er vroeger wèl. Ik heb het in handen gehad, toen S. mij vroeg een kritischen bundel voor Stols te maken. Voor een krit. bundel zou het onvoldoende zijn geweest. Maar voor een paar voorbeelden van wat hij op deze manier uitte, was er zeker 'materiaal'.

Verhalen

Schuim en Asch:

De Erfgenaam.
Het Eind van het Lied.
Laatste Reis van de Nyborg.
Larrios
Such is Life in China.

Het Lente-Eiland:

Het Lente-Eiland en andere Chineesche Verhalen:
Legende van de Zee.
De Doodsstrijd van den Dwazen Oude...
Uit het leven van Po Sju I.
Po Sju I en Yuan Sjen bij de Yang Tse.

Verspreide Verhalen:

De Amphoor.
De Tweede Keuze van Paris.
De Erebos.
Cherchez la Femme.
Escale.
Geschiedenis van het Paarlsnoer.
De Dood van Dutrou Bornier
Kolibri's.
Waar de Levensvreugde vandaan komt.
Een Dubbele Vergissing.
De Cognacflesch en het Bed van de Keizerin.

Jan Pietersz. Coen.
De Opstand in Guadalajara.

Rest:
Het Verboden Rijk;
Het Leven op Aarde;

eig. één roman in 2 dln. dus tot één deel terug te brengen.
Kan het niet, in 3 dln., zóó?
I Schuim en Asch - Coen - Guadalajara.
II Het Lente-Eiland - Verspreide Verhalen
III Het Verboden Rijk - Laatste Ontmoeting met Camoëns - Leven op Aarde.
Daarbij dan nog: Rudolf de Mepsche en Stukken kritisch proza.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 4 april 1940

aant.

Bergen, 4 April 1940.

Beste Menno,
Vanmorgen zond ik je de Slauerhoff-verhalen op. Jany wil ze niet lezen en is vóór *alles*. Hij zegt: ‘als ik met mijn eigen smaak te rade moest gaan, zou ik wschl. maar heel weinig de publicatie waard achten; en Sl. was niet critisch; dus alles maar; vooral waar het niet erg lang is’. Hij zal je dit zelf nog wel schrijven, als hij je mijn ‘rapport’ doorzendt.
Kwestie Multatuli: - Stuiveling heeft de berekening gemaakt en komt tot 12 dln. van ± 480 blzn. *Contact* wil werken met een voorloopig prospectus. Krijgt hij daarmee een 300 inteekenaren, liefst 500, dan doet hij het. De werkverdeeling is zoo: ik maak deel 1, St. deel 2, enz. en dan controleeren wij elkaar. Ook met proeven en revisie. St. was *zeer* geschikt en prettig, ik kan niet anders zeggen; tegenover de realiteit wordt hij veel genietbaarder dan ‘in de ruimte’. In ieder geval volkomen kameraadschappelijk; hij heeft zelfs nogal voor *mijn* belangen gepleit.

Ik pruts sedert 3 dagen aan een art. over hem voor Indië, dat maar niet vlotten wil. Als dat nu maar de deur uit was, dan vond ik misschien mijn draai naar de andere artikelschrijverij. Het wordt hoog tijd dat ik weer wat naar Batavia zend.

Nu iets 'reëels': Dirk Klomp hier, een erg geschikte baas, zou graag *Hitler's eigen woorden* hebben. Kan je hem (= mij) nog een ex. bezorgen? Zend het gewoon als drukwerk over de post en zeg mij wat ik jou of Leopold zenden moet. Gebonden of ingenaaid, dat doet er niet toe. Niet vergeten!

Verder geen nieuws. Ik schrijf spoedig beter.

Hartelijke groeten 2 × 2,

je

E.

Wil je Hein Pannek. vragen mij de nrs. van het *Holl. Weekblad* te zenden met het duel Greshoff-Haighton erin. Het kan me inspireeren voor de artikelen die ik voor *De Nwe Kern* maak.

We hebben wel je art. gekregen over Mok en den pater, maar daarna niets meer. Wat was het dezen Zondag?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 7 april 1940

aant.

Bergen, Nesdijk 19.
Zondag, 7 April '40.

Beste Menno,

Met vreugde hoorden wij dat de roman je meesleurt. Laat je nu maar niet door de duitsche dreigementen verstrooien, totdat de bommen op ons regenen, en houd de 'inspiratie' vast! De titel is heel goed, lijkt me: erg uitlokkend.

Ben zeer benieuwd naar je fragmentarische bespreking - ontpersoonlijkt! - van de rel der wraakzieke weduwvrouw. En of de Kruisinga's dan weer met ingezonden stukkies komen, en de andere Kühren. Vraag Hein mij alles te zenden wat hij ziet over de *Luizen*.

Ik zal hem een overdruk van Mul's faciëngalerij sturen, als ik die zelf krijg. Ik zou er een stuk of wat krijgen, maar zie *niets*. Je schrijft erover alsof je 't stuk al gezien had, edoch ik arme denk nog steeds dat het heele *Elsevier's* vanwege de huwelijksemotie van Tielrooy in het ei gebleven is. Krijg ik die overdrukken, dan zend ik er 2 naar *Het Vaderland*: een voor jou en een voor Hein. Heeft Hein zijn portie *Luizen* ook gehad?

We hebben een huis - daar schrijft Bep je over.

Laat Leopold vooral een ex. *Hitler* sturen; waarom zou hij er geen meer hebben? Hij heeft ze toch goed verstopt?

Ik heb nog niets afgemaakt over die Stendhal-vertaling. Als de Mult.-uitgave doorgaat (daar mag je nog niets van openbaren!), dan zie ik er wschl. van af. Anders doe ik het misschien nog. Tot zoover voor heden. Hartelijk gegroet 2 × 2, je

E.

P.S. Als de Gruyter wat over die Mult. portretten schrijft, wil je me dat stukje dan zenden? Kan Hein misschien dat over die auteursteekeningen in *K.K.K.* nog vinden?

P.P.S. - Dat vers van Willem v. Hogendorp op Betje wou ik ook nog als bijlage achterin het *V.B.*-nr. doen. Ik stuurde het Stuiveling op met de mededeeling dat jij het vast prachtig vond. Hij vindt het ook best, alleen moet het huiselijke woord ‘poepen’, dat slotrijmwoord is, volgens hem gedrukt worden als ‘p-pen’. Ik vind ‘p...pen’ mooier. Dus aldus.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 9 april 1940

aant.

aant.

Bergen, 9 April '40.

Beste Menno,
H.E.W. kwam gisteravond; dank! Klomp zal de ƒ 2.34 op je girorekening storten. Gister was je art. over de *Luizen* hier nog niet, ook 's avonds niet. Ik wacht nu even op de post om je te melden of het er nù is. Anders moet je me haastig een ander ex. laten zenden en die administr. v. *Het Vad.* een schrobbeerinkie maken. Het vorige Zondags-art. is ook nooit meer gekomen. Stuk over *Vaarwel dan* en over Mok-Schreurs zijn de 2 eenige die ik van je las sinds ik hier ben.
Hartelijk gegroet je
E.

Vanmorgen je art. gekregen. Dank. Je hebt er je handig uit gered, maar over de brochure zelf staan er nu dan ook maar 6 of 8 regels. Enfin, de vgl. Goethe-Mul heeft me zeer geboeid en zal zeker nut stichten. Stuur je Peé een ex.? Adres: Lokeren, (België). Die arme Tine nu, onder duitsche bescherming! Wanneer zijn wij aan de beurt? En wie zal Hollandje beschermen?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 10 april 1940

aant.

aant.

Bergen, 10 April '40.

B.M.

Ik zond vanmorgen, naar *Het Vad.* met het oog op de nabijheid van Hein, en met ‘persoonlijk’ erop, met het oog op die van De Lang en andere Picards, 2 exx. *Mult's-Portretten*. Als nasla-artikel misschien wel aardig om te bezitten; verder completeert het ‘mijn’ collectie multatuliana. - Ik kan me voorstellen dat je plotseling weer geremd bent; zoo voel ik mij ook, en als ik wist wat te *doen* tegen dat tuig (maar efficient, niet romantisch er zoo'n beetje naast), hield ik op met al dit geschrijf om me aan dat doen te wijden. Maar wie vindt uit wàt? Boeken zijn toch eig. om te lachen (ik bedoel nu juist die Rauschning-, Souwarine-, Krivitsky-lectuur). - Jany zag mijn foto bij de *Luizen*, bekeek hem aandachtig en zei: ‘God, ben jij dat?’ Maar ‘mefistofelisch’ is-ie wel! somber en gemeen. Had toch maar liever die van V.M. genomen! ik had nog wel een ‘gaaf’ ex. voor je. (Moet ik nu voortaan altijd met *dit* smoel in de krant staan? Ik vrees dat je mijn laatste lezers ermee afschrikt.) - Goed, ik kom graag bij jullie logeeren. Het *is* ver van het Archief, maar de gezelligheid is ook wat waard. - Nu, tot zoolang dan maar weer afwachten: tot de volgende ‘Blitz’-historie, bedoel ik. En maar weer artikulletjes leggen voor *B.N.* en *Vad.* Een hand,

je
E.

Zend je me nog je stuk over *Lotte in Weimar*?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 11 april 1940

aant.

aant.

Bergen, 11 April '40

B.M.

- Gisteravond kreeg ik de proeven v. Slauerhoff. Ik zal alles *goed nazien,* maar het is eig. een hopeloos werk, omdat L. altijd zich kan beroepen op een tekst (al of niet inderdaad door Slauerh. zelf verbeterd) die ik niet gezien heb! Ik zal straks bij Jany de oude bundels ophalen, ter vergelijking, maar kan daar ook niet werkelijk op afgaan, omdat Sl. - en ik mèt hem - achteraf inderdaad nog allerlei dingetjes verbeterd hebben. - Aan den anderen kant lijkt het mij niet twijfelachtig dat L. hier en daar verbeterd heeft op eigen houtje, leesteekens en ook een enkel woord. Nu heeft hij dit m.i. vaak *goed* gedaan en het best is dan maar het te laten staan, omdat Sl. zelf voor zulke verbeteringen meestal dankbaar was, en omdat het kleinigheden zijn. Maar hier en daar is L. te kwistig geweest met komma's en vooral gedachtestrepen (voor 't aspect v/d blzij *leelijk* ook), zoodat ik daar zal ‘ingrijpen’ als ik merk dat het geen leest. v. Sl. zijn. Enfin, ik stuur jou de revisie; kijk S. zei tegen mij ook altijd: ‘één ding, niet te veel komma's’.

H.gr.
je E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag.

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 11 april 1940

aant.

aant.

Vervolg andere kaart.

B.M.
- Ik weet niet goed wat ik met de indeeling door Lekk. moet beginnen. Zijn teksten zijn goed; zelfs de verbeteringen die hij heeft aangebracht eig. op de *soms* te vele leesteekens na volkomen aanvaardbaar, maar de man houdt er een soort klasseermanie op na die m.i. onvereenigbaar is met Slauerhoff. Overal volkomen overbodige titels van onderafdeelingen: *Le Poète Maudit, Vrouwen, Maagden, Amour* (!) etc. - Wat is dat voor dwaasheid? Ik vind dat dit hersteld moet worden in de eenvoudigste vorm, maar hoe dan met de klachten van Zijlstra? Dat Lekk. titels gaat geven aan al die afdeelinkjes is toch wat mal! En het staat zoo 'administratief'. Bovendien deugt hier en daar zijn verdeeling niet; zoo heeft hij bij *zijn* afd. 'Le Poète Maudit' (die bovendien '[Les] Poètes Maudits' zou moeten heeten m.i.) een rondeel v. Villon en een van Slauerh. gezet, die daar absoluut niet bij hooren, al mag die Villon dan een poète maudit zijn. Ik zou deze indeeling ongedaan willen maken. Kan dat?
E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 11 april 1940

aant.

Bergen, 11 April '40 ('s middags)

Beste Menno,
Na mijn *2* briefkaarten van vanmorgen heb ik de zaak nog wat meer bestudeerd en het gevolg is dat ik je de proeven terug stuur met mijn krabbels erop. Ik weiger me met de zaak in te laten, ook wil ik geen inleiding schrijven voor het proza, als de boel zóó uitgegeven wordt. Ik vind dit een aanfluiting v/d Sl.-commissie, dit gepruts van den heer L., die zoo'n beetje als novellist of romancier met Sl.'s gedichten omspringt. Zijn teksten zijn *zeer goed,* - zélfs zijn verbeteringen, daar blijf ik bij en daarvoor hulde. Maar de 'démon mesquin' van de klassificatie heeft hem verder bepaald meegesleurd. Zijn indeeling is kwajongensachtig èn pedant tegelijk, in één woord *mallootig*.

Wil je dit aan de Commissie doorsturen, best. Kan je zelf een beslissing nemen, ook goed. Maar ik doe niets meer, als ik geen plein pouvoir krijg, van de Comm. en van Nijgh & V. Ditmar om de *heele ordening te herzien en te ontlekkerkerkeren*.

Excuseer dit briefje, dat ik alleen tot dit onderwerp beperk. Als je de proeven met mijn aant. hebt doorgezien, zal je duidelijker worden wat ik precies bedoel.

Hartelijke groeten,

je E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag.

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 12 april 1940

aant.

aant.

aant.

Bergen, 12 April '40.

Beste Menno,

Gisteren kwamen de artikelen over Mann, die Bep en ik met veel genoegen lazen. Typisch weer van de ‘betere inspiratie’, en grappig, ook het stuk over de *Luizen* krijgt hierna een heel ander smaakje. Het hoort er eig. bij; het is er, in je ‘inspiratie’, duidelijk de voortzetting, de ‘tegenzang’ van. Om later samen te bundelen, als I en II onder één titel; Goethe en Multatuli voorop, Mann, en natuurlijk nog veel meer E.d.P., op den achtergrond.

Verder heb ik me den heelen verderen dag werkelijk belabberd gevoeld, dwz. uit mijn doen, door die Slauerhoff-mislukking. Want dat het wel een mislukking moet worden, betwijfel ik niet meer gegeven de klachten van Zijlstra en het gevoel van den Holl. uitgever voor zulke dilemma's. Nu heb je één keer de kans om een werkelijk goede uitgave van complete werken te zien - en het geknoei van zoo'n snertvent als die meneer Lekkerkerker zal er *dit* van maken! Het is om te huilen.

Jany was vanavond hier, daagde uit Amsterdam op. Hij was nl. vanmorgen en gisteravond al uit Bergen, vandaar dat ik hem van de staat van zaken niet eerder iets vertellen kon. Hij zei me dat de indeeling door de Commissie was goedgekeurd; maar dat er van zulke mooie titeltjes bij stonden herinnerde hij zich niet. En *Amour,* en *Moments de Lassitude,* en *Verkondiging* vond hij ook wel dwaas, terwijl die indeeling in *Maagden* en *Vrouwen* bepaald op zijn lachspieren werkte. We hebben gedelibereerd waar die ontmaagde Jonkvrouw uit dat fameuse *Rondeel* van den ‘geschaden staat’ bij moest, bij de maagden of juist niet meer bij de maagden, en zijn nog niet tot een oplossing gekomen daarover. Misschien moet ze daarom dan ook maar bij *Le* Poète Maudit blijven, zooals de Kerker, wiens kerkerzucht ik allesbehalve lekker vind, misschien nog eens zal betoogen. - Enfin, Jany is slaperig en moe de discussie ontvlucht, hoewel het niet later dan 10 uur 's avonds was. Maar zulke akkefietjes zijn, zooals je weet, zijn sterkste kant niet.

Met dat al zit *jij* nu met dit prettige geval! Kan je me iets redelijks voorstellen, dan blijf ik bereid mee te werken (Jany stelde zoo en passant voor om althans die malle titels te schrappen bijv.); maar ik blijf er toch óók verdomd weinig voor voelen om *mee te prutsen* aan deze uitgave, die tenslotte toch flink lekkerkersch eruit zal komen

te zien, als er niet overgegaan wordt tot het ééne definitieve redmiddel: herordening zonder te moeten 'schipperen' met Zijlstra.

Het begin kan inderdaad, met schrappen van die titels, worden gered en vrijwel zoo behouden (dwz. zonder verschuiven van bladzijden)-;maar vanaf de onderafdeeling *Contes Cruels* begint het gedonder! Want die afd. is *fout,* doodgewoon en ondanks alle of- en defensief materiaal dat de Kerkerverlekkerde voor zijn belager van Toledo al heeft opgezameld, stom en onverantwoordelijk *fout*; die gedichten uit *Saturnus,* die hij in die afd. heeft gekwakt, hooren daar niet-; uit. Daar valt zelfs niet over te praten.

Bekijk jij de zaak met 'rustige intelligentie', want ik heb er alleen maar de smoor over in en heb eig. maar één behoefte: dien zich zoo important voelenden heer in Brussel precies te vertellen wat ik van hem denk. Ik heb zelfs een stille hoop dat hij zich met dat importanterige toontje, dat hij zich heeft aangemeten, om nadere verklaring tot mij wendt - van mijn kant wensch ik liefst *niets* met hem te doen te hebben - alswanneer ik hem zwart op wit een zoo duidelijke verklaring over zijn persoon zal geven dat hij geen herhaling noodig heeft. Want uit het heele optreden van den man is mij duidelijk geworden dat hij zich *uniek* voelde in deze Slauerhoff-bezorgerij. (Helaas hebben de andere heeren van de Comm. hem ook niet zuinig in dien waan gesterkt.)

Als je ± weet wat er gedaan moet/kan worden, schrijf mij dan. Ik heb wel de pest in, maar kan er nog iets *behoorlijks* gedaan worden, dan wil ik best nog meewerken. Maar moet het prutswerk blijven, dan houd ik mij liever vrij t.o.v. de heele editie; zoodat ik dan ook van het schrijven van die inl. voor het proza en überhaupt iedere verdere bemoeienis moet afzien. Vriend *of* vijand, nl. van *deze editie*. Je zult de juistheid van dat standpunt inzien. - Als je nu maar begrijpt, dat hier geen haar 'pestlust' of zoo van mij in steekt, integendeel. Ik was gisteravond eerst prettig verrast, en toen ik die verzen weer las, heelemaal veroverd. Maar vanaf vanmorgen ging het mis, en steeds meer mis, naarmate ik meer lette op wat Lekkerk., niet als tekstkundige, maar als indeeler, 'meegewerkt' had.

Is er nog wat aan te doen, stuur mij dan ook de *Slauerhoff-herinn*. van Van Wessem, voor de teksten die daarin staan. (Jany heeft dat boekje niet.) - Vind je zelf dat het tenslotte toch nog het 'verstandigst' is om de zaak maar door te laten gaan, nu ja, dan ben ik er van af. Behalve dat de *editie* voor mij totaal verpest is, verliezen jullie aan mijn inleiding niet zooveel, ik bedoel dat het verlies daarvan voor de verpesterij weinig beteekenis heeft, want jij of Binnendijk schrijven gerust wel een inleiding die de mijne zeer honorabel vervangt. De vraag is dus vooral of jij - en de anderen? - met deze lekkerkerkerij genoegen neemt. (Voor *mij* ziet het eruit of hij de heele Comm. belazerde.) Hartelijk gegroet en tot lezens!

Je E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 12 april 1940

aant.

II

Beste Menno,

Bijgaande brief schrijf ik maar niet over, hoewel hij misschien wat ‘kras’ is, maar ik heb hem in een oogenblik van tegelijk ergernis en ontmoediging opgeschreven. In ieder geval is hij wel goed voor de commissie, wat mij aangaat; dan kunnen ze zien dat ik me de zaak heb aangetrokken! Entre nous: de commissie had dien Lekkerk. toch ook niet zóó zijn gang moeten laten gaan! Als de anderen dan niet veel van S.'s werk afwisten, waarom zijn ze dan in de Comm. gaan zitten? en had *Henny* dan in ieder geval de boel niet kunnen controleeren? Die wist dan toch wèl het noodige van S.'s paperassen, den tijd waarin zijn verzen ontstonden, etc. af?

Ik vind dat de uitgave desnoods een maand vertraagd moet worden, dat de Comm. Zijlstra zoonoodig moet schadeloosstellen of wat ook, maar dat deze *definitieve uitgave* van S.'s werk *niet zoo,* op deze kinderachtige manier (in vakjes met kleurige opschriftjes verdeeld) mag uitkomen. Nu je laatst schreef dat Z. al zoo geklaagd had en de bedoeling van Z., toen hij mij erin haalde, wel zal geweest zijn: zoo *min* mogelijk veranderingen, stuur ik je alles terug. Want het is aan jou te beslissen en zoo kan je het *vlugst* zien wat eraan hapert.

Ik had gedacht dat L. in de tekst geknoeid kon hebben. Dat heeft hij ook wel, maar op een heel enkel plekje na m.i. volkomen verantwoord (grammaticale fouten verbeterd, de punctuatie verduidelijkt). Maar de *indeeling,* die moet totaal herzien kunnen worden; is dat te duur en te bezwaarlijk, dan pruts ik er ook liever niet verder aan.

Verschijnt de uitgave tóch zoo, dan beloof ik den heer L. een artikeltje van mij, dat hem misschien nog minder aangenaam zal zijn dan dat van dien heer Van Toledo. Maar dat is dan toch ook het minste wat ik dan nog doen kan! Wat mij nog het meest ergert is de *vrijpostigheid* van 's mans gepruts.

Nu, lees dezen brief niet verkeerd, niet als ‘ultimatum’, ‘bedreiging’ etc. - althans niet tegen jou - maar doodgewoon als het *noodzakelijke* dat ik met je te bespreken had.

Je E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 12 april 1940

aant.

aant.

Bergen, 12 April 's avonds.

Beste Menno,

Daarnet je expresse. Vanmorgen schreef ik je weer. Als het alleen maar om ‘een indeeling’ ging! Maar deze indeeling verpest de heele ‘definitieve editie’, als ze gehandhaafd blijft. Dat is toch wel wat erger, hoewel inderdaad niet zóó erg als het gedonder in Noorwegen.

Maar goed. Wat mij verwondert, in je expresse-brief is dat je *niets van Zijlstra* zegt. Want wat mij nog het meest dwars zit, is de (begrijpelijke!) onwil van dien kant. Met Lekkerkerker is zeker af te rekenen, als wij *tijd* hebben. Maar hoe te doen met de herordening, die *noodig* is?

En moet L. zich daar, als commissielid, ook tegen gaan verzetten en zoo? Praten met Jany is best, maar levert niets op. Hij kènt de data en saamhoorigheid v. bepaalde groepen v. S.'s gedichten nu eenmaal niet. Henny is de eenige die daarover met kennis v. zaken had kunnen 'gaan', en V. Wessem een beetje, maar alleen voor de jeugdgedichten.

De kwestie is dus doodgewoon zóó: dat de Comm. 'zit' met meneer Lekkerkerker die als importante wijsneus optreedt, maar dat L. zit tegenover een Comm. waarin niemand hem werkelijk controleeren kan. Als je één vergadering kunt beleggen met L. en mij erin kunnen we de zaak uitvechten met de Comm. als arbiter. Maar als L. vanuit Brussel met veto's kan gaan werken, en aangeschreven moet worden en terug moet schrijven wordt de zaak hopeloos.

Zeg dus zelf wat je gelooft dat gedaan moet worden. Ik wil - als er *tijd* is - dien man wel schrijven, maar dan duurt het geen 2 brieven of ik heb slaande ruzie met hem. Vergeet niet dat hij zoo'n beetje in de gewoonte geraakt is van alles te zien gebeuren zooals *hij* het zich heeft voorgesteld en misschien denkt hij dat ik Van Toledo ben. Ik van mijn kant heb maar één lust: dien vent precies te vertellen wat ik van dit geknoei van hem denk. Daar zou ik gesteld dat ik met hem moest correspondeeren zelfs mee willen *beginnen,* om klare wijn te schenken voor we verder gaan.

Gesteld dat ik me voor dit alles vinden laat - dus d'égal à égal harrewarren over Slauerhoffs werk met zoo'n man - hebben we *tijd* ervoor? En hoe staat Zijlstra dan *nog* tegenover de te nemen 'eindbeslissing'?

Dus: wil je dat ik er me verder mee bemoei, geef even op wat er g*edaan* kan worden. Schrappen van die mallootige titels is één ding. Maar daarmee is de zaak nog niet goed. Die indeeling van L. deugt dan nog niet; is telkens *fout*. Gesteld: jij en ik brengen de zaak in orde zonder Lekkerk., is Z. geneigd een nieuwe ordening te laten doorgaan? De toorn van L., daar heb ik lak aan en zijn argumentatie wacht ik ook zeer gerust af, - vooral sinds ik zoonet de 2 bundels *Archipel* bestudeerd heb. Maar als dit niet kan en niet mag, omdat eerst heel de Comm. inclusief L. erin gekend moet worden, dan wordt het, behalve de goede of kwade wil van Z. wat het drukken betreft, ook nog een kwestie van *tijd*.

Kortom je hebt me laatst gezegd dat Z. haast had en juist al zoo geklaagd had over al het gepeuter van L., maar in je brief rep je met geen woord over dat probleem.

Bestaat dat probleem niet; doe dan zoo: waarschuw Z. dat de boel niet deugt, - roep een vergad. v/de Comm. bij elkaar, mèt L. en mij en laten we daarna beslissen; dwz. de Comm. beslist op *die* vergadering, en Z. hoort dan achteraf wel het resultaat. Dat is nog het beste, als het kan.

Moet er geprutst worden, met concessies aan de fouten van L., dan doe ik liever niet mee, dan ben ik liever niet *mee* verantwoordelijk aan deze editie, zoodat ik mijn volle vrijheid èn tegenover de editie èn tegenover L. behoud. Dat zal je toch kunnen begrijpen en ik zou zelfs niet begrijpen als je *mij* anders adviseerde. Ik zie stomme fouten en verknoeierij die jullie niet zien. Dat geeft het heele verschil aan.

Tot nader. Hartelijk je

E.

P.S. Jany deze brieven laten zien. Hem lijkt het best: die vergad. met L. en mij erbij. Hoe nu met Z.?

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 13 april 1940

aant.

aant.

Bergen, 13 April '40.

B.M.
- Als ik door moet gaan met de Sl.affaire, zend me dan:
V. Wessem, *Slauerh. Herinneringen*
Slauerhoff, *Saturnus*.
(Jany bezit nr 1 niet en leende nr. 2 uit en mijn exx. zijn in de kist!) Kan ik een velletje van je eigen brief in de envelop gestoken hebben die ik gisteravond nog buste, precies vóór de lichting van 20 u.5? Zoo ja, stuur mij dat dan terug.
Ik bedenk nog iets: ik kan, 'in correcte termen', een nieuw rapport voor de Sl.Comm. opstellen over de staat van *Poëzie dl. I* als door mij bevonden. Die kan ik dan primo Jany en jou laten lezen, en jij kunt die doorzenden aan de anderen, inbegrepen Lekkerk. Daar ontkom je tóch niet aan, als je zelf niet beslissen kunt. Of een vergadering, of dit, of allebei. Dan weet L. ook wat ik tegen zijn gedoei heb, zonder dat ik hèm schrijf.
Zend me dan: die 2 dln. + mijn stel proeven v/de *Ged. I* met de krabbels erop (als je die genoeg bekeken hebt).
Hartelijke groeten, door de pestboel heen!
Je E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

Menno ter Braak
aan
E. du Perron

Den Haag, 13 april 1940

aant.

Den Haag, 13 April 40
Kraaienlaan 36

Beste Eddy
Dank voor je brief. Na rijpelijk overwegen lijkt me maar één mogelijkheid te bestaan om de kwestie bevredigend op te lossen: zoo spoedig mogelijk een bijeenkomst tusschen jou en Lekkerkerker, met mij als 'onpartijdige derde' erbij. Deze zaak moet opgelost worden, voor de commissie zich verantwoord kan achten om haar fiat voor afdrukken te geven. En après tout: het gaat tenslotte niet om extra-correctie in al gezette teksten, maar om de volgorde. Ik heb dus L. een brief geschreven, waarvan ik een doorslag insluit (deze graag terug voor het archief en mijn verantwoording!); ik hoop, dat je daarmee accoord kunt gaan. Verder heb ik Zijlstra van de aangelegenheid op de hoogte gebracht. Hij zal m.i. ook wel inzien, dat vertraging en een beetje onkosten beter is dan een aanvechtbare editie.
Tot nader, in haast,
hart.gr., je
M.

Stuur mij ook dezen brief terug voor het archief, als je wilt. M.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, [13 april 1940]

aant.

aant.

Bergen, Zaterdagavond.

Beste Menno,

Wat een geduvel, - maar dit is misschien inderdaad nog de beste oplossing. En als die L. zich niet al te hevig au sérieux is gaan nemen als onweersproken Sl.-gezaghebbende, schikt de zaak zich onder ons drieën misschien nog vlugger en beter dan met 6 man erbij die min of meer verbouwereerd luistert en dan toch ook allemaal wat oordeelen moet.

Enfin, allereerst ben ik benieuwd wat L. antwoorden zal. Je brief zal hem wel als een koude douche op het bleeke lijf gevallen zijn en mijn aanteekeningen op de proeven als een hagelbuitje daarbovenop. Vergeet niet: hij lurkt al aan het cadeau dat hij zichzelf gegeven had - en nu *dit,* zoo kort voor het einde.

Ik zou haast medelijden met hem krijgen (zulk soort gevoelens óók goed kennende) als het hier niet om betere belangen ging dan die des Lekkerkerkers. Tenslotte gaat het dan toch om het nagelaten werk van Slauerhoff.

Wil je me die 2 boeken zenden die ik op mijn kaart van vanmorgen vroeg: *Saturnus* en Van Wessem *Sl. Herinn*. Ik moet de zaak nu precies voor me zien - ook in details - vóór ik L. ontmoet. Toen ik je mijn eerste brief schreef had ik nog niets dan mijn geheugen geconsulteerd, maar helaas gaven de 2 drukken van *Archipel* en wat ik verder bij Jany vond dat pijnlijk en overvloedig gelijk. Maar de ordening van *Saturnus* is een kapitaal punt in dit debat!

Stuur mij dan een nieuw stel proeven ook, als L. het mijne heeft - ook ter studie! Het stel van L., maar liever een blank. Had jij niet ook een stel?

Ik moest zooeven wel erg lachen toen ik je brief aan L. las, en dat allemaal opeens op het geel-en-zwarte *Forum*-papier, waarvan jij nog altijd stockhouder schijnt te zijn, terwijl mij onwaardige héél in 't begin eens 5 of 6 blaadjes ervan zijn uitgedeeld, en toen nooit weer!

Straks komt Jany hier een sherry drinken en zal ik hem van je voorstel vertellen. Ik denk dat hij persoonlijk het zalig zou vinden als het dan maar inderdaad tusschen L. en mij met jou als eenige toehoorder werd ‘afgemaakt’. Hij trekt wel een ernstig gezicht en doet wel zijn best, maar ik kan je op papier geven wat hij erbij denkt. En eig. heeft hij gelijk en ben ik de dwaas, om mij zoo te sappel te maken. Ik denk trouwens ook telkens: en die arme Noren! en die rotmoffen!! en de engelsche vloot!!! maar ziedaar mijn ‘erfzonde’ van lettreé, dat alles kwelt mijn hoofd en kriebelt mijn hartspier ook wel, maar een verpeste defin. uitg. van Slau zet me in lichtelaaie. Wil je gelooven dat ik beroerd naar bed ben gegaan en beroerd opgestaan met het beeld van de gerealiseerde Lekkerkerker-editie voor oogen? Een mensch moest grooter geworden zijn (in iederen zin) op zijn 40e jaar!

Enfin, ik heb één excuus: ik kan hier wat aan doen, misschien zelfs de zaak compleet redden, terwijl ik geen haar vermag tegen Hitler of zelfs voor Churchill.

Verder ben ik bek-af van proeven nazien. De laatste proeven en revisies van *Stalin,* die door elkaar en in stormpas-tempo binnenvallen, de proeven v. *Hogendorp* voor Leopold, proeven van de Indonesische roman bij De Haan. En dan las ik de complete poëzie van de Amsterdamsche School - wat ook een lauwe lol is. Als de tochtjes naar de Oude Prins er niet waren, was ik volmaakt een letterzeef geweest en niets meer. Maar daar krijg ik tusschen 12 en 1 meestal een chocomel, en Jany houdt me daar dan gezelschap bij, en de kroegradio verkondt het laatste nieuws.

Als alles goed gaat kom ik dus 20 dezer bij je, d.i. a.s. Zaterdag.

Hartelijk gegroet, ook namens Bep en met Ant,

je E.

P.S. Je moet bepaald meewerken aan *Elsevier's*! Ik kreeg daar even f 56. voor mijn Mult.-stuk. Verder een lieve bedankbrief van Hein.

Els. betaalt f 4. per blzij, en die blzijen zijn niet zoo groot als ze lijken, want in flinke letter en goed geïnterlinieerd.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, [16 april 1940]

aant.

aant.

Bergen, 17 April '40.

B.M.

Blij te hooren dat je weer aan 't werk bent gegaan. Dat is nu eenmaal *het* ‘kunstenaarsegoïsme’, volkomen in orde, heerlijk gezond. Als ik Churchill of Eden was, zou ik óók niet met literatuur spelen.

Ik kom Zaterdag: ga vrij vroeg van hier, hoop ik, zoo tusschen 10 en 11, en denk tusschen 12 en 1 bij je te zijn. Dan gaan we eerst koffiedrinken, lekker, en dàn eerst onlekkerkerkeren; ik bedoel on*t*-enz. - Ik schreef hier een stuk over den zuren burgerman Van Hattum, een stuk dat nogal massacrant is uitgevallen. Vandaag was Den Brabander aan de beurt, die komt er iets zachter af. Morgen Hoornik, en - al spijt het me - die komt er toch het best af, in poeticis. Over Achterberg moet ik me nog op de hoogte stellen. Ik vind dit werk stierlijk onaangenaam.

Ik zal zorgen dat je een *Stalin* krijgt. Nog 2 vel revisie, dan is het klaar, wat mij betreft. Bep heeft met deze revisies lekker niks meer te maken.

Jany zal de oplossing nog veel opluchtender vinden dan jij; hij heeft er nu al hoofdpijn van, geloof ik, al houdt hij zich goed. Tot Zaterdag dus!

je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan

Menno ter Braak

Bergen, 17 april 1940

aant.

aant.

Bergen, 17 April '40.

B.M.

Daarnet kwamen de 2 boeken. Die L. komt er steeds lummeliger naast te staan; zóó indeelen kan mijn poes! Ook heeft hij titels *geschrapt,* bv. boven een wèrkelijke ‘conte cruel’ (naar Villiers de l'Isle Adam) die *Duke of Portland* heet. Dat had Sl. erboven gezet. Daar dat L. niks zei, in verband m/h vers zelf, heeft hij dat ‘toen maar’ geschrapt. Terwijl hij er onder had behooren te zetten: naar het verhaal door V. de l'I.A. bv., ter verklaring. Deze verklaring ontbreekt ook bij de nadichting v/d roman v. Henri de Régnier, *Le Passé Vivant,* die L. overigens bij... de afd. *Vrouwen* heeft gezet! Enfin, Zaterdagmiddag over dat alles, in 's mans bijzijn.

Ik zal *Archipel* 2e druk meebrengen. Maar wat *daast* die man toch telkens over een *Verboden Rijk* met ‘aanteekeningen’ van mij? Wat *is* dat toch voor een mallootig verhaal? Ik heb *Verb. R.* en *Leven op Aarde* beide doodgewoon op de leesteekens nagezien + een paar fouten (slordigheden) en Sl. heeft dat alles goedgekeurd. Dus wat *wil* dit dikdoenerige gevraag daarnaar? Freddy B. had het er ook al over.

Tot Zaterdag!

Hartelijk gegroet.

Je E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, 17 april 1940

aant.

aant.

Bergen, 17 April
('s avonds)

Beste Menno,

Na een heelen dag verifieeren - met Bep - van die Slauerhoff-teksten, dit:

1. Jij bezit zelf toch ook *Archipel* oude druk, en 2e druk, door Slau en mij uitgegeven in Gistoux? Deze 2e druk is wat L. bedoelt.
2. Wil je Zijlstra een stel proeven vragen *niet* in vellen opgemaakt, maar met alle gedichten op losse blaadjes voor de herordening? Want daar ontkomen we niet aan; en het beste is om dat Zaterdag meteen te doen, en anders Zondag; dan zijn we ervan af in één keer.

Ik heb een lijstje gemaakt voor de nieuwe ordening, waarbij L. dan ook nog raden en kiezen mag! Maar voor de definitieve fouten ben ik niet van plan ‘een stap terug te treden’, geheel als Borger! Fout is fout.

Hieronder als bladvulling, twee verhaaltjes over Alijntje. Hij speelde met een klein meisje hier, waar hij echt een beetje verliefd op was, en zei toen opeens tegen Bep: ‘mag ik haar mijn voeten laten zien?’ en daar Bep niet wist wat ze daarop tegen moest hebben, heeft hij schoen en kous van één voet uitgetrokken en dat meisje zijn teenen laten zien zeggend: ‘Zie je wel? Klein, hè? Vind je ze niet klein?’

Zonderling detail bij ontblooting, vind je niet?

Het andere grapje zal jou meer bevallen. Hij zegt tegenwoordig telkens: ‘*vieze* dit en dat’, een zoontje van Buning gelijk, en sinds hem dat met wat meer klem verboden is, heeft hij 't vervangen door ‘stommiteit’. Twee dagen geleden zei Bep tegen hem, aan tafel, dat iets wat hij daar deed nu een stommiteit was (‘dat noem *ik* een stommiteit’) en hij:

‘Neen, weet je wat *ik* een stommiteit noem? Dat heen en weer loopen op school. Zoo gek is dat. Alleen soldaten doen dat. Dat *is* geen loopen. Dat is *oefening*.’

Precies zoo. Hij gaat sinds een week op de bewaarschool hier en het schijnt dat ze daar moeten marcheeren. Vind je 't niet van een heerlijk non-fascisme?

Het 3e grapje vertelde ik je misschien al, dat komt als toegift. Bij Annie v. Schendel in Amsterdam zei hij opeens, zoo langs zijn neus weg:

‘Godverdomi, ik verveel mij’.

Niet ‘me’, maar ‘mij’, en ‘godver*domi*’. Kan het meer fils d'auteur-achtig?

Jany heeft het er steeds maar over dat de wereld na de oorlog, ook als Duitschland het verliest, toch ‘totalitair’ zal zijn. Barden-pessimisme, of wat? Heeft hij gelijk? De Kadt meent van niet. Jij? - Ik weet er de ballen van.

Daarnet komen mijn exx. *Willem van Hogendorp* (met de avondpost). Aardig, maar het portret is toch niet zoo mooi overgekomen als ik dacht: de drukproef ervan was schitterend, en dit is vaal en gevlekt. Maar soedah. Het omslag is ook bepaald niet Salden's chef-d'oeuvre; wat rood-en-blauw!

Tòch aardig - ik ben er zeer mee in mijn sas.

Tot Zaterdag! Veel liefs voor Ant en van Bep, je

E.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag

E. du Perron
aan
Menno ter Braak

Bergen, [8 mei 1940]

aant.

Bergen, Woensdag.

Beste Menno en Ant,

Nog veel dank voor alles - en hierbij de huissleutel, die ik zoo stom was mee te voeren. Ik was trouwens heelemaal wat idioot, want een kakemono en oorlogskaart heb ik in den trein laten liggen. En mijn bruine pyama bij jullie. Gammele diligentie.

Gisteravond had ik koorts. De dokter is geweest en constateerde duidelijke ‘irregularités’ van het hart. Maar natuurlijk, ‘organisch’ ontbreekt er nooit iets! Ik moet straks naar hem toe om bij hem aan huis onderzocht te worden - vanwege de compleetheid - en hij neemt zich voor me op te kalefateren. Als het hem lukt is 't een flinke vent.

Ik voel me bij momenten gewoonweg als ‘aan het eind van alles’. Alleen kan ik zoo slecht tegen niets doen.

Houd die pyama maar tot jullie hier komen. Houd je goed verder en tot ziens.

Jullie
E.

De geleende gelden gaan gelijk hiermee per postwissel.

Als je 't objectief bekijkt, ben ik sedert eind 1937 een halve invalide, die veel werkt maar tòch een halve invalide is. Alleen een paar maanden tusschen alles door heb ik me goed gevoeld: op de boot en toen ik pas in Holland was. Er moet toch een eind komen aan dien toestand.

Origineel: Letterkundig Museum, Den Haag